[illegible]
١٤٥ [illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

هذه الفرشا [illegible] ابن
يعيا [illegible] الطيري يكل و

هذه الفرشا [illegible] ابن
يعيا [illegible] الطيري يكل و

[illegible]

ابجد هوز حطي كلمن
سعفص قرشت ثخذ ضظغ

ابجد هوز حطي كلمن
سعفص قرشت ثخذ ضظغ

אבגד הוז חטי
כך

ידי אל פרשה [illegible]
[illegible] ברוך יקראבה [illegible]

[illegible]

בשם יי אל עולם

יהי שם יי מבורך אשר בחר בנו מכל עוברי דרך ושלחן תורתו לפנינו ערוכה לשובבו בקשת דרך כי היא אורח סלולה בלי קדן דורשה לבו לא ימרך חוקרה תלמודו לעד מבורך ולהג הרבה ויגיעת בשר לא יצרך מוחלה כלו סלה יערך ומנחילה שמו יתברך״

אתחיל לכתוב גבורה של אותיות

התורה הנתונות משמי שפה עליה ציר ענו נקרא״ אפירת חבור הכל״ ודבור אמירת הכל תחת האותיות עשרים ושתים מנויות אשר משמים אתויות״ על יד ענוקנויות״ ישובם עשרים ושתים ובכפל יוסיפו חמשתם וכולם חקוקות על לוחותים ״מהם כפולות בכפלים״ בכתב ובהגיון שפתים״ מהם אותיות ברשימה״ מעמיקים לתהומה״ ומהם סתומות כגנה חתומה״ ואחד מהם מיוחד תלול לרומה״ זקוף בגובה קומה״ ומהם אותיות טרופות״ פתוחות וכפופות ומהם אותיות כפולים בלשון נגאמים ביופי לחשון שבעה נומרים בדגשון והם שבעה כפולים אשר מכולם סגולים״ בג״ד כפר״ת כלולים בשתי דרכים במקרא ערוכים כחצים דרוכים בשני פנים תמוכים״ בדגשה נסוכים״ וברפיונם ומכים״ ומהם ארבעה כגפן כטועה במקרא תקועה ממעיני הישועה״ על שני דרכים יוצאים והם לאחר נפלאים כי כל אות אשר במקרא יוצאים בדיבור ואמירה חוץ מן אהו״י המאושרה כי יודם נפלא ובהם הוא נכלא״ ועוד ארבעה מהם אין באותיות כמותם״ כי עוד שני דרכים להם כי האותיות אשר ממשה קנויות כל אות מלך אחד לבדו משרתו בדרך אחד שבינו בנועם דבר מלולו חוץ מן אהו״י הידועים אשר במקרא קבועים כי שני פנים מלו בארבעה ועשרים ספרים כלימוד נביאים וסופרים״ ועוד שבשני מן הארבעה״ אהו״י דרך אחרת להם קבועה מן האותיות גרועה כי הם מן הדגשה פרושים״ ובה לא נדרשים״ וגם לא נגשים״ ומהם אותיות חבות ידים והם מאירות עינים מחכימות לבות ונשי חמודות לשמע אזנים״ ומהם מוספות בראש לבדד ולדרוש כצבות בתיבות לפרש״ מדוות דגן

ותירוש כולם כברות בחיך ובלשון סתורות כמים בכדות״ וכעדי לבעליהן ענודות מזהב ומפז חמודות״ אשר הכהיל צופה עתידות״ מספר כולם שבעה ועשרים אותיות״ ויסודם עשרים ושתים אות״ מן הכלל אחת עשרה אותיות נקראים שרשים״ והן חט״ פר״ גז״ע צד״ק נחשים״ והן הנקראים נקבות כי הם הולכי נתיבות״ ובראש הקרואים נצבות״ ואחת עשרה מהם ענפים: פעמים הם עיקר״ ופעם הם נוספים״ והן שמלאכתו בינה״ ידועים״ והם כנחלי מבועים״ והם הנקראים זכרים״ לפי שהן מורכבים ברוב הדברים״ וכולן גלויים לעיני כל ודורשי יי לא יחסרו כל״ אלו הם האותיות שלכל דבור ודבור״ כפרד או חבור״ ואי אפשר שיחסר אחד מהן כי לשון הקדש בנויה עליהם ולא להוסיף אליהם כי אין הלשון צריכה להם״ והכתב הזה שלנו והלשון אינו ככתב שבעים לשון כי הוא מדוס מראשון״ ככה ירד מן השמים בצורותיו ושמותיו והוא הנקרא אשורי כי אותו קידשו גוטי רצורי״ ועוד יש לומר כי צורת האותיות האלו ושמותם כבר חברו עליהם הראשונים מדורות קדמונים ונתקבלו בפי האחרונים״ עד שנגלה השם ב״ה על אבותינו פנים בפנים״ שמענו קול מן השמים וירד חקוק על הלוחות הראשונים והשנים אז ידעוהו והכירוהו וחקקוהו והשיגוהו ואי אפשר לומר מה הטעם והעלה כי אות זה יורד וזה עולה אותיות זו קטנה וזו גדולה״ או למה זו שמה כזו ולמה לא היה שם זו כשם זו או למה נקראו בשמות אלו ולא נקראו בזולתן כי זאת השאלה אין קץ לתשובתה שאם היתה חלוף זו עדיין יש לומר ולמה כזו וסוף התשובה ככה חברו עליו העליונים והתחתונים אבל על דרך המדרש יאמרו שזהו צורתו כזה מפני טעם זה ונסמך אות זה לאות זה מפני ענין זה כדי שילמדו לדורש כי צדיקים יירשו ויבינו וידמה ויפרשם ילמדו את האדם דעת בוראו והדרך הישרה אף מצורת האותיות ושמותם וסמיכתם זה לזה כמו שדרש רבי עקיבה וכל זקני מסבה כמו שאמרו

א מפני מה ידו שלאלף זקופה ועומד ויש לו שני רגלים כבני אדם מפני שהוא אות אמת ואמת יש לו רגלים ויוד זקוף שהוא מעיד להקב״ה שהוא אמת שנ׳ ויי׳ אלהים אמת׳

ב מה בית סתום מכל צדדיו ופתוח מצד

א

אחד כראין רשות לומר מה למעלן מה למטן
מה לפנים מה לאחור ויש לו נקודה מלמעלן
ויש לו נקודה מלמטן מאחוריו אומרין לבית
מה בראך והוא מראה להן בנקודה שלמעלן
ואומרין לו מה שמו והוא מראה להן בנקודה של
אחוריו אחד שמו ומפני מה פנו כלפי בימל וגימל
כלפי דל מפני שבו דומה לבית שהוא פתוח לתותיו
לכל וגימל דומה לגבר שהוא רואה את העבונים
לבית ומוציא ומפרנס לדל" גד וידיו של גימל
סמוך לדלת מפני שגמילות חסדים אינן אלא
לדל ודל דומה למקבל ופנו כלפי לפי שהדל אינו
מסתכל אלא לטובו של עולם הזה שנברא בהי שנ׳
בהבראם" ה ישלו שני פתחים דומה לאכסדרה
ו דומה למקל עתיד הקב״ה להכות בו הרשעים
בגיהנם לפי שטבעו בהבלי העולם" ז יש
לו שני תגין אחד כלפי זן ואחד כלפי חית שכן דרכו
של זונה עינו אחת כלפי בני אדם הדומין לעץ ועינו
לחטאו" ח אין קשור עליו תג אלא כפוי למטה
שאין לבעלי חטא תג אלא בושה וכלמה" ט
ידו טמון וראשו זקוף שכל מעשי טוב ראוי להיות
בסתר שהוא מכפה אף" י יוד קטן שכל המקטין
עצמו בעולם הזה זוכה לעולם הבא שנברא
ביוד שנ׳ כי ביה יי׳ צור עולמים שני עולמים כאן
העולם הזה בהי והעולם הבא ביוד" ומפני מה תגו
של יוד כנגד פנו שכל צדיק אין לו אלא שכר
מעשיו שהקדים לפניו שנ׳ והלך לפניך צדקך
ואומר הנה שכרו אתו ופעלתו לפניו למי שפעלתו
לפניו" כ דומה לכסא ופנו כלפי למד שאין
הכסא אלא למלך והוא כתר תורה שלמעלה מן
הכל" ל גבוה מכל האותיות שהוא דומה
למלך באמצע ודומה לכרוז לפי כך האזהרות
אינן אלא בו לא תרצח לא תנאף ודומ׳ מ
ראשו כמוך כלפי קרקע וידו זקוף למעלה
שהוא מודה כלפי מעלה שהמלכות שלו שנ׳ כי
ליי׳ המלוכה" נ מפני מה ירכו לאחוריו ופנו
כלפי מם שהוא נראה כנופל ומתחנן כלפי מלך
להקימו שנ׳ נפלה לא תוסיף קום" ס שהוא
סומך את הנופלים שהרי כן לפניו שנ׳ סומך
יי׳ לכל הנופלים והוא סתום שהוא מגין כחומה
על הצדיקים שנ׳ ואני אהיה לה נאם יי׳ חומת
אש סביב" ע שתי ידיו פרושות כלפי פ

מעלה ורגליו מוטות שהוא דומה לאסיר שעיניו
כלפי מעלה שהוא קורא להם פקח קוח"
פ פיו סמוך לעין ועין סמוך לסמך ללמד
שהוא מתיר אסורים המיחלים לו ופותח
להם שערים" צ צד כפוף שכל צדיק
כפוף לפני יוצרו וכופה את יצרו" ק
שהוא מרים קרן לצדיקים ומגדע קרן רשעים
שנ׳ וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות
צדיק" ר פתוח ואין לו תג ולאחוריו קוף
שאי אפשר לקרוש להתקבל ברשעים שהן
רשים מן התורה ומן המצות" ש יש לו
שלשה ענפים למעלה ואין לו שורש למטה
שהוא אות שקר ושקר אין לו רגלים ואם עמד
לפי שעה תבוא השעה ויעקר" ת רגלו
עבור שכל הלמד תורה צריך לכתוף את
רגלו עליה שנ׳ והם תכו לרגליך אלו תלמידי
חכמים שמכתתין רגליהם מעיר לעיר
וממדינה למדינה ללמוד תורה ועל דרך
זו כל הדומה לפירושין אלו" הנה למדת שאין
לאותיות טעם גדול ולא עיקר אלא על דרך
המדרש בלבד והמשכלים יבינו"

זה השער ליי׳ צדיקים יבאו בו"

דע והבן כי כל דבור שבעולם בכל הלשונות
כולם לשון אשורי או יוני או עברי או טרקי או
ארמי או עברי ושאר כל הלשונות אינו אלא או
שם או פועל או אות מחובר והוא הנקרא אות
לענין" השם כגון בגד צמר קבר בשם שמש
דם זבל יקב שמן כרם לחם שלג גפן דרך
פגר פסל קרן צמר רעת שקר חמור שור סוס
גמל שפן זאב ערב זבח צלמנע גלל הימן
ידותון נח שם משה אברהם יצחק יעקב וכל
הדומה להן" והפועל כגון אמר יאמר בחר יבחר
שמר ישמר הרג יהרג נתן יתן שאל ישאל
ברא יברא עשה עשה עשה עשה צוה צו
וכל הדומה להן" והאות כגון את גם כי כן אף
על מן אל לא כן יען וכל הדומה להן" גזרת
השם והפועל והאות כבר נודע לכל
בעלי מדע כי אין בנמצא אלא הוא יתברך שמו
ויתעלה מרומו ובריותיו" והוא המצוי לבדו

והמציא בריותיו בחפצו וכל מה שברא הקב"ה
הוא דבר שיש לו שם ונקרא יש כלומר דבר
מצוי כמות מלאך או גלגל או אחד מן ארבעה
יסודות או כל הנהיה מהן תחת השם הכולל באים
ועל פיו נקראים והוא הנקרא בלשון ערבי

גוהר

זה הוא עיקר השם לזה נקרא מלאך ולזה גלגל ולזה כוכב ולזה
אש ולזה רוח ולזה מים ולזה ארץ וכן פרי עץ
ובהמה וחיה ועוף ואדם ובגד ובית וכל הדומ'
להן" ולאו הגופות מאורעות וקריאין כגון עמד
ישב הלך סבב הטה שבר רכב שב עלה
ירד קנה עשה אמר בחר דבר יצר אכל שתה
שמע ראה משש הידיח והוא הנקרא בלשון
ערבי אלערץ: והגוף אחד והמאורעים
תשעה" והן כמה כל הנכנס תחת מנין
אחד אורבים" ביצד כל הנכנס תחת תואר
ומראה וצורה נקרא נקראת" צירוף כל
שהוא מצטרף לאחד והו טפל לו" אנה
כל הנכנס תחת מקום באיזה מקומות הוא"
מתי כל הנכנס תחת מקום באיזה זמן הוא"
ישיבה כל שהוא נפרד ונחבד ומתהפך לכל צד:
קנין" כל הקני לו ונקרא על שמו ונודע בו"
עושה כל עשייה שבעולם צריכה לעושה שיעשה
אותה" נעשה כל עושה שבעולם אינו עושה
אלא בדבר וכיון שנעשה אותו דבר נקרא הפועל
עושה והנפעל נעשה" משל לאומר אותו החכם
פלוני בן פלוני הארוך ויפה התואר בעטוף בטליתו
היושב בביתו בשנה פלונית למד ומלמד אחרי'
הרי נכלל בזה המשל הגוף ותשעה המאורעות"
אותו החכם פלוני הוא הגוף" בן פלוני הוא הצירוף"
הארוך הוא כמה" יפה התואר הוא ביצד" המעוטף
בטליתו הוא הקנין" היושב זו הישיבה" בביתו הוא
אנה" בשנה פלונית הוא מתי" למד הוא נעשה"
ומלמד הוא עושה" ותחת אלו התשעה המקראים
יכנס כל דבור שבעולם והוא הפועל וכולן
עבר או עתיד כגון אכל אז יאכל עשה או
יעשה ואין שם בעולם פועל נצב כי הזמן
נחלק לשני חלקים עבר או עתיד ואין בין
נצב כי החלק הזה שאתה עומד בו לפנו
הוא עבר ואחריו הוא עתיד והחלק הזה עצמו
אינו נחלק כי הוא כנקודה שאינה נחלקת:

הרי נתבאר עלתה שם והפועל" **ערלת** האות
לחבר הדברים זה עם זה והחיבור על שלשה
דרכים שם עם שם כמו ראובן אחיך שמעון
אביך לוי דודך ודומ'" או שם עם פועל כמו ראובן
בלח ויעקב שמע ולבן הלך לוי יצא זבולון
יצא ודומ'" או שני הדרכים נתחברו בלא אות
ביניהם והדרך השני שיהוא הצריך לאות כמו
ראובן בבית שמעון בחוץ כי הבית עומד במקום
אות ולולא הוא לא נתפרש ענין הדבר וכגון ראובן
לא יצא שמעון לא הלך אות לא הוא המחבר ולכן
נודע הענין" ושם עם אות לבדן לא יתכנו כגון
ראובן מן" לוי עם" שמעון לא" ודומ'" וכן פועל עם
פועל לא יתכן כמו יצא עבר אוהלך שמר אלא
אם קדם להם שם או היה ביניהם כמו ודוי חמק
עבר והגשם חלף הלך לו" ויצא יעקב וילך וישכב
דוד ויקבר" או יהיה השם אחריהם כמו ויקח
ויתן את העדות ויקם וילך מנוח" ויבא יי' כאשר
דבר" ואות עם אות לא יתכן לעולם כגון מן לא
גם על לא אם נצטרפו למעשה או לשם" נמצא
השם מוכיח על דבר בלבד לא יכנס בו זמן
לעולם כגון אדם שת אנוש בגד בית כלי
גמל חמור אש רוח" השם יוכיח על דבר לבד
או מיוחד כגון איש פלוני או כולל כגון בני אדם
ולא יוכיח על זמן לא עבר ולא עתיד ולא נצב"
והפועל מוכיח על דבר כמות השם ומוסיף עליו
שהוא מוכיח על הזמן עם אותו דבר כגון אכל
יש בו שם אכילה וישבה זמן שהוא לשעבר"
וכן אוכל יש בה שם אכילה וישבה זמן שהוא
לשעתיד וכן עשה יעשה קרא יקרא ודומ'" והאות
המחבר אינו מוכיח לא על דבר בעולם ולא על זמן
כי אם מחביר ומפריד בין השמות והפעלים בלבד"
הרי נתבאר שהפועל למעלה מן הכל שהוא מוכיח
על שם דבר ועל זמן" והשם למטה ממנו שהוא
מוכיח על שם דבר בלבד ואין בו זמן" והאות
למטה מן הכל שאינו מוכיח לא על שם ולא על זמן
אלא מחביר ומפריד ומחריע ומפזר כולם כבוחיס
למבין וישרים למוצאי דעת" ודע שהדבור נחלק
לשני מחלקות" חלק לשון ספור והגדה הוא לשעבר
בלבד כמו היה דבר פלוני או לא היה" וחלק אינו לשון
ספור והגדה והוא נחלק לשש מחלקות" או דרך
הבנה וידיעה כמו האתה זה בנך הכתונת בנך היא

אם לא ודומ׳ או דרך קריאה כמו אברהם אברה׳
יעקב יעקב שמואל שמואל ודומ׳ וכמו שמע
ישראל שמעו נא אחי ועמי עמי מה עשיתי לך
הדור אתם ראו דבר יי׳ האמור בית יעקב ודומ׳
או דרך אוי וחמוד כמו מי יתן החרש תחרשון
מי יתן ידעתי ואמצאהו מי יתן את העם הזה
בידי ומי יתן כל עם יי׳ נביאים ודומ׳ או דרך
תחנה ושועה כמו הושיעה אדני המלך וכל התפלות
וכל התפלות והתחנונים מדרך זו או דרך צווי
כמו שמע ישראל שמעו בקולי עשה לך אשר
תמצא ידך אמר לנער ויעבר לפנינו קום לך פדנה
ארם ודומ׳ או דרך אזהרה כמו לא תלך בדרך
אותם לא תעשה את הנבלה ולא תביא תועבה אל
ביתך ובאלו המחלקות נכלל כל דבור שבעולם
וזה הוא שראינו לבאר מעיקרי הדבור ומחלקותיו
לפי הצורך והמלאכה מרובה ודרשו מעל ספר
יי׳ וקראו וראיתי לחלק העיקרים של לשון
הקדש צריכה להם ושעמודי המקרא בנויים
עליהם לשלשה חלקים יהיו כלאי חזקים ולצואר
השרידים יהיו כענקים ומגן אלף מפיקים וכולם
בפני החכמים חקוקים והדברים עתיקים

החלק הראשון
בענין האותיות ותולדותיהם ומוצאיהם והנחלף מהם
ומה מהם שרשים ומה מהן שמשים ודרך הצירוף

החלק השני
בענין המלכים והדגשין והרפיין ושמותם וצורתם ומוצאיהן
ומובאיהן ומחלקות האותיות בהם והעיקרים
והנוספים והצירופים

החלק השלישי
בענין הטעמים והמשרתים
לטעמים ושמותן וצורתן ומחלקותיהן ושאר
ענפיהם וכל הנלוה אליהם. עזרינו בשם
יי׳ עושה שמים וארץ

החלק הראשון

כבר ביארנו הצורך לאותיות
והם אלף בית גימל וכו׳ כי כל דבור בעולם לא
יתכן אלא בהם והאות לבדו אין עולה ממנו לא שם
ולא פועל ולא ענין כי כל דבור לשון הקדש מתחיל
במלה מאות נד ומפסיק באות נח והאות לבדו
לא יתכן להיותו נד ונח ומיעוט מלה משתי אותיות
כמו שם רד תת תג והמלה הגדולה שאין למעלה
ממנה עשרה אותיות כמו האחשדרפנים משפחותי

ושלש תיבות במקרא בנות אחת עשרה אותיות
והן והאחשדרפנים וכעלילותם ותועבותיכם
ואפשר שימצא בת שתים עשרה אותיות ואם
שאינה במקרא אלא אפשר לומר כמו ותועבותיהם
וכעלילותיהמון ודע שמלת שתי אותיות תמצא
בשתי תיבות בלבד כגון גם מגבי יד את תא שבע
ודומין ומלת שלש אותיות יעלה ממנה שש מלות
כגון בלע בער עלב עבר רבע רעב ומלת
ארבע יעלה ממנה ארבעה ועשרים מלה כמו
כרקם כרמק כקרם כקמר כמקר כמרק רכקם
רכמק רקכם רקמך רמכק רמקך קמכר קמרך
קרכם קרמך קכרם קכמר מכרק מכקר מרכק
מרקך מקכר מקרך וכן מלת חמש יעלה
ממנה מאה ועשרים וכן לעולם ועלת זה
לפי שעלה ממלת שתי אותיות שתי מלות נמצא
כשתחשב שנים בשלשה והוא מנין אותיות
המלה השלשית יעלה ממנה שש מלות וכן
אם תחשב ששה בארבעה והם אותיות המלה
הרביעית יעלה ממנה ארבעה ועשרים ואם
תחשוב כ״ד בחמשה והוא מנין אותיות המלה
החמישית יעלה ממנה ק״כ כמו שביארנו
נמצא האות לבדו אינו עומד אלא בצירוף
ובצירוף האותיות תשלם המלה ובלא אינו
יודע כי צריך היא אלא במלכים והן הנקודות וזה
הוא הצורך השלישי שאם ימצא אדם שלש
אותיות בלא מלך כמו עשה אינו יודע אם הוא
עָשָׂה לשעבר או עֲשֵׂה לעתיד או עֹשָׂה לשון
נקבה או עֹשֶׂה או עֲשׂוֹ עד שימצא מלך אז
ידוע הקורא בו או השלשה צירופים בכל לשון
ועוד יש צורך רביעי והוא הטעמים כי אפשר
שיהיו שתי תיבות שוות באותיותיהן ובנקודותיהן
וזו עבר וזו עתיד אף זו לשון זכר וזו לשון נקבה
ולא ידע אדם היאך הם אלא בטעמים כמו הבאה
הבאה קומי אורי ליום קומי לעד ודומיהם יתבאר
שארבעה צירופים יש בלשון הקדש ובכתב
הקדש האותיות מזמן וחבור אחר לאות והמלכים
והטעמים.

שער תוצאות האותיות

בפה האותיות הם עשרים ושתים והם
נחלקים לחמש מחלקות בתוצאותיהם
החלק הראשון אותיות אחה״ע והן אותיות הגרון
ונקרא עיקר הלשון ובית הבליעה והן קלין

מכל האותיות לפי שאין הדגש נכנס בהן כלל
חוץ מן הא' בארבעה מקומות והן ויביאו
לו את המנחה ממושבותיכם תביאו ושפו
עצמותיו לא ראו' ביאו לנו כיד אהיבנו ויש להם
דרך ביציאתן ואינן כשאר הדגשין ואות הה"א
אעפ שישבה במקצת מקומות נקודה אין אותה
הנקודה דגש אלא כדי להוציא הענין בלבו ואין
לדגש בה טעם"

החלק השני

גיכ"ק והן אותיות
החכים"
והן באמצע הלשון ובזמן שאותיות גך רפים
יהיו בשליש הלשון הסמוך לחנכים ואם לאו
כולם באמצע וכולם ראויין לדגשה אלא שבג"ך
יש לה דרך אחרת שהיא מן בג"ד כפ"ת"

החלק השלישי

והן דטלנ"ת והן
בקצה הלשון עם בשר
השנים וכולן ראויין לדגש ונו"ת יש להן דרך אחרת
שהיא מן בג"ד כפ"ת"

החלק הרביעי

זסצר"ש והן אותיות
וכולן ראויין לדגש"

החלק החמישי

בומ"ף והן אותיות
השפתים וכולן ראויין
לדגש ובפ"ה לה דרך אחרת שהיא מן בג"ד כפ"ת"
ודע שאעפ שיש להן חמשה חלקים אין אותיות
כל חלק יוצאים ממקום בשוה אלא זה קרוב מזה
שאלו היו בשוה היה נשמעות אחת ואות כוף
יש לה עיקר בחוטם שבזמן שאדם אוחז חטמו
בידו איננו יוצא כדרכו" ובזמן שתרצה לעמוד
על תוצאות האותיות תוסיף על האות אלף והוא
יצא" כי צרא תרצה לידע תוצאת חית תאמר
אח וכן אג אט וכן אש וכן אף ואין יוצא אלא
עיקר האות בלבד אבל אם תאמר אף שלש
מאותיות מאותיות הגרון והלמד מאותיות סוף
הלשון והפי מן השפתים נמצאת יציאתה משלשה
מקומות וכן על דרך זו"

שער בבריאת

שהאותיות הם עשרים ושתים אחת עשרה
מהן שרשין והן חט"ט קפ"ר גז"ע צד"ק ונקראים
נקיבות לפי שלא יהיו לעולם מוסף על התיבה
ולא טפילה לה אלא הם עיקר התיבה בין שם בין
פועל ואחת עשרה מהם נדרשים והן שמ"ל אכ"תו
בנ"ה ונקראים זכרים לפי שירכבו על אותיות
התיבות ונוספות עליהם ופעמים יהיו עיקרים"
ושלש אותיות מהן אה"י והן אותיות הנטייה

והרפייה וההאלכה יהיו משלתים יתר מכול נכתב
המקומות" וזה הוא דרך שמושן על סדר אחד"

אות שין

ישרת במקום אשר כמו
שככה השבעתנו שבשפלינו
שעלמן הרחנה"

אות למאד

תבוא
למשל במקום על
דרך כמו אם
הכהן המשיח יחטא לאשמת העם ודומ' ותבוא
במקום את כמו וישבו אתו לארץ ודומ' ותבוא
במקום אתכ מופתחת למוקר וישא המלך
לאשה ודומ' ותבוא בתוך הענין כמו שבב
לבדד כי אתה יי לבדד ודומ' ותבוא על תירתו
הענין כמו ותהי בפי כדבש למתוק ודומ' ותבוא
על המלה האפודה והיא הכפולה כמו לדעת חכמה
ומוסר להבין אמרי בינה ודומ' ותבוא על המלות
הנעצבות כמו אם תהיה לטוב לעם הזה ודומ'
ותבוא על הסיפור תחלה כמו השלשי נאבשלום
ודומ' ותבוא על הפועל בלשון תחלה כמו
ולא יעבור עלין לכל דבר ודומ' ותבוא במקום
הוייה כמו וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם
למזמרות ודומ' ותבוא במקום הקניה כמו
לאברהם למקנה ודומ' ותבוא במקום זה הלווי
כמו ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם
ודומ' ותבוא במקום על כמו ואמר פרעה
לבני ישראל ודומ' ותבוא במקום מן כמו הבאים
למלחמה ודומ' ותבוא במקום אל כמו לנכח
הצאן ודומ'" ותבוא תוספת אין לה צורך כמו
ויעל מעל לינה מעל לבבול ודומ' ותבוא במקום
תחת כמו לקשש קש לתבן ודומ' ותבוא במקום
למען כמו להיטיב באחריתך ודומ' ותבוא במקום
דבר מאד כמו עד לבוא חמת ודומ' ותבוא במקום
שבועה כמו לתורה ולתעודה ודומ' ותבוא במקום
הי הקריאה כמו שובו לאשר העמיקו סרה ודומ'"

אות ן

תבוא בתחלת התיבות לכנוי כמו
אתה שמים ואת הארץ גרן ויקב ודומ'
לנוי הבוא דרך בנקודתה אזכירו בחלק המלכים
בעזרת רוכב על כרובים" ותבוא תוך התיבות
למשוך בה ולהאריך כמו גבור שכור שופטיהם
קובב ישמור יעבור ודומ' ותבוא תוספת בלא
צורך כמו ועתה ואני עבדיך ודומ' ותבוא במקום
עם כמו לא אוכל און ועצרה ודומ' ותבוא במקום
פי בלשון ערבי כמו קומו צאו ויצאו והכו בעיר

ודומ'

ודומ׳ ותהיה במקום מה כמו הלא ארחץ בהם
וטהרתי ודומ׳ ותהיה במקום קל וחומר כמו לא
יערכנה זהב וזכוכית ודומ׳ ותהיה במקום על
כמו ובניהו בן יהוידע והכרתי ודומ׳ ותבוא
במקום נאם כמו ואמרו לי מה שמו ודומ׳
ותבוא במקום קודם כמו ותבואת הכרם ודומ׳
ותהיה במקום אחד כמו וישא אהרן את ידיו
אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה
ודומ׳ ותהיה פתיחת תבור כמו וידבר ודומ׳
במקום או כמו ומקלל אביו ואמו ודומ׳ ותבוא
במקום ויהי כמשר תמו ויואל משה לשבת
את האיש לפי תרגש הדברים ותבוא נה שוות
אבר לדבר כמו דגל טולד ביום סגליד את שת
מדנים נשתוק ודומ׳ ותבוא במקום אלא כמו
ועבדיך באו ודומ׳ ותבוא במקום וכשיהיה כך
וכך יהיה כך כמו ואם השמש ונמקו ודומ׳
ותבוא תוכיח על לשון רבים כמו ואמרו
ועשו ילכו ויבואו ודומ׳ ותבוא ותחזיר מלת
עבר למלת עתיד כמו ויצאו וראו והתגדלתי
והתקדשתי ודומ׳ ותבוא על מלת עבר ולא
תשתנה כמו כל הבא אלין ועמד ודומ׳ ותבוא
על מלת עתיד ותחזור עבר כמו ויהרגו
בשושן ודומ׳ ותבוא תוספה בסוף המלות ללא
צורך כמו בנו בעור וחיתו ארץ ודומ׳ ותבוא
עם המים בסוף התיבה כמו יאכלמו
יבהלמו ודומ׳ ותבוא עם הנון כמו ששון וזון
לצון ודומ׳ ותהיה במקום בעת כמו ונח בן
שש מאות שנה והמבול היה ודומ׳ ותבוא
במקום שמא כמו ואסר ולד ולא יערכה
הגשם ודומ׳ ותבוא במקום כי כמו מה אתה
חמד והנך מבקש ודומ׳

אות מם

תבוא בתחלת השמות הבנויים על
הפעלים כמו משליך משלך מקטיר מקטר
ודומ׳ ותבוא בתחלת השמות בלא פעל כמו
והעביר אותם במלבן עגל מרבק ודומ׳
ותהיה תוספת ללא צורך כמו ונבזה ונמס ודומ׳
ותהיה תוספת בסוף המלות כמו ליקם חנם
הכנם ודומ׳ ותבוא להוכיח על רבים כמו ודקם
תרק עם ופעמים יהיה עמהו כמו תמלאמו
תורישמו ודומ׳ ותהיה תוספת בתחלת התיבה
ללא צורך כמו מאשר שמנה לחמו ודומ׳ ותהיה
עם הנקוד כמו ממנו ממנו ודומ׳ ותהיה עם
הוו כמו כמוך כמוך שבלול ודומ׳ ותבוא
במקום בי כמו ההולכים מדרך אחריו ואשר
תפל מנחלה ודומ׳

אות יוד

תבוא בפועל העתיד כמו ישמר ישמרו
יעשה יעשו ילך ילכו ותהיה כמו וישרנה
הפרות ויחמנה בבאן מגוי יעמדנה ודומ׳
ותבא בתחלת השמות כמו יגאל ירמיהו יחזקיהו
ודומ׳ ותהיה תוספת באמצע התיבה כמו
לדריוש הדבר כלכה דתינה האמינון אחיך
ותגביהנה ותעשינה ודומ׳ ותבוא ליחוס כמו
האשריאלי העזיאלי ודומ׳ ותהיה בסוף השם
לאליחוס כמו לבני שמעי יתרי ערי לא צב
ודומ׳ ותהיה עם המים להוכיח על רבים
כמו מלבישם חיים מלבין חיין איים איין ודומ׳
ותהיה בסוף השמות הפעלים ובסוף
האפודות כמו מקימי מעפר דל המגביהי
המשפילי היושבי ההפכי שכני תפשי חקקי
בסלע אסרי לגפן להושיבי יבמי ודומ׳
ותבוא על הנפעל כמו נאדרי בכח ודומ׳
ותבוא תוכיח על לשון נקבה כמו תשמרי
תלכי ודומ׳ ותהיה עם המן כמו תשמרין
תדבקין תשתכרין ודומ׳ ותבוא עם תיו שלנקבה
כמו רבתי שרתי אהבתי ודומ׳ ותהיה עם
הכף לשון נקבה כמו הסולח לכל עונכי
הרופא לכל תחלואכי חייכי המעטרכי ודומ׳
ותהיה למשוך בה בלבד כמו שריד פליט
ודומ׳ ותהיה תוספת עם הפעלים שהיוד
שלהן במקום פי פעל כמו על נבונעל מידבא
יליל יהיה בה שלש ידות יוד העתיד ויוד
הפעל ויוד המשיכה ואינה נכתבת אלא
נכרת בדיבור בלבד וכן יידע ויית ודומ׳
ותהיה מוסף בסוף המלה כמו אחרי החצין
מני דרך מני בטן ודומ׳ ותהיה מוכחת על
היחיד המדבר כמו עשיתי ראיתי בניתי בני
עבדו ודומ׳

אות אלף

תבוא בתחלת הפועלים שהן עתידין תוכיח על
המדבר כמו אעלה אעשה אכרתו נקבהו ודומ׳
ותהיה תוספת ללא צורך כמו ואדרוש ידושנו
אזרוע אגרוף אקדח והאזניחו אצבעות
אפסים על האבנים באספי השערים ודומ׳

כתוספ באמצע כמו ואשמאילה וכי תשמאילו משקלה תפעאילו והיא מן שמאל בעשתו היש מי השמאילי אם יש להימין ולהשמיל ודומ׳ ותבוא במקום וו המשיכה כמו והיו שאפיך וכי אתם נושים ודומ׳ ותהיה במקום יוד המשיכה כמו מימינש ומשמאלים ודומ׳ ונוספה ברוזאי תחכם כי האחד כקלא דוד והשנים עורי וכן לולאות כי היא מן גבלולים והי קלובה לה בענין ודומ׳

אות כף תהיה מוספ בתחלת התיבה לדמיון כמו והייתם כאלהים והיה כצבי מדח והנה שבה כבשכו ודומ׳ ותהיה להשויה כמו והיה כצדיק כרשע כחטאת כאשם כחשבה כאודה ודומ׳ ותהיה בלשון קירוב כמו ויפל מן העם כשלשת אלפי איש כאלפים איש או כעשת כחצות הלילה כמשלש חדשים ודומ׳ ותהיה לאמתת הדבר כמו כי כאלפים אמה במדה כי אינו בקירוב שהדבר נאבד במדה ואפשר שיהיה כחצות הלילה כמו זה לפי שהוא אומר ויהי בחצי הלילה כאיש אמת כשכב ארץ ודומ׳ ותהיה תוספת ללא צורך כמו ולאדם לא מצא עזר כנגדו כשגגה שיצא ותקראנה אתי כאלה ודומ׳ ותהיה בסוף התיבה ליחיד כמו עבדך רגלך בנך הקטן זה בנך דוד ודומ׳ ותבוא עם לשון רבים עם המם כמו ידיכם בין עיניכם ואביכן התל בי׳ תהיה עם הי כמו ולא תעשינה כזמתכנה׳ ותהיה תוספת בסוף התיבה ללא צורך כמו בערכך הכהן כסף הערכך ער באך יזלעזלה ודומ׳׳

אות תו תהיה בתחלת הפועל כמו תשמרו תשמר תשמרנה תשמר ותדברנה הנביאות ותבאנה ודומ׳ ותבוא על תחלת השמות ובסופן כמו תלבשת תפארת ודומ׳ ותהיה בתחלת השמות בלבד כמו ותכריך בוץ ומבין עם תלמיד ודומ׳ ותהיה בסוף המלה האמורה כמו לכת שבת לדת יום הולדת בצדקתך אחותך ולקחת גם את דודאי בני ולקחת רצון מידכם ודומ׳ ותבוא על הנפעלים כמו והתגדלתי והתקדשתי ודומ׳ ותהיה במקום הי הנקבה כמו אם אתן שנת לעיני שִׁפְעַת חֲבְרָאֶה עֹשֶׂה רַע מֵאֵת מַכַּת בִּלְתִּי סָרָה

נִפְלְאשֶׁת וְשָׁבַת לְנְשָׁיו ודומ׳ ותבוא במקום הי כמו תרגלתי לא פרס עיקרה הרגלתי כמו שאמרו הרגילני לדבר מצוה׳ ותבוא במקום תיו כמו מאין הפוגות עיקרה תפוגות כמו תבונות׳ ותבוא במקום הי כמו ותפוצותיכם ונפלתם ודומ׳׳

אות בי תוסף בתחלת השמות כמו הנלתק והכלי והבית כמו בבית אחד בשבתך בביתך בבגד צמר או בבגד פשתים בכור או בדוד או בפלור וכן מוסבו מזה הענין לפי שהוא בלימוס׳ ותהיה במקום בעת כמו למען תצדק בדבריך תזכה בשפטיך והיה באכלכם בהתודע יוסף בכלות בשרך וכן כהשמה מזה הטעם ודומ׳ ותהיה במקום מן כמו והנותרם בשר ובלחם ואם מעטו נשאר בשנים מגר ובא זרח הארץ בקדשים לא יאכל בו לכו לחמו בלחמי והותר בשמן באשרי כי אשרוני ודומ׳ ותהיה במקום הי היריעה כמו שמחו לפניך בשמחת בקציר לקראתכם בדרך ויהי בדבר הזה לחטאת ודומ׳ ותהיה במקום על כמו כי אם הבהמה אשר אני רוכב בה כי הדם הוא בנפש יכפר ויעשהו במוט בשנים ודומ׳ ותהיה לדבוק ולחיבור כמו ותדבק נפשו בדינה בת יעקב פה אל פה אדבר בו לוח יי דבר בי ומזה הענין בי יי כמו פנה בי יי מה אמר אחר אשר הפקיד בו ובו מלה נקתרה כמו פנה בי יי כמו פנה אלי וחנני כמו שנ ועתה חלו פני בי ותבוא לעזור כמו ואני כותב על הספר בדיו ופעל בפחם ובמקבות יצרהו ולאחוז בקבלות הדם האנשים ההם בנפשותם כי בנפשו דבר אדניהו׳ ותהיה נוספת כמו ונשא הל בני יהודה בראשונה בתחלת שבתם שם בטרם לא יבא אליכם אני טרם הן בעודני חי וצמחו בבן חציר אראנו בישע אלהים כי לא נפלה לו בתוך שבי יש בנחלה ודומ׳ ותהיה במקום למען כמו ותשחית בחמשה באדם דמו ישפך ונמכר בגנבתו והוא נחש ינחש בו את אשר עשה יי בבעל פעור ודומ׳ ותהיה במקום תחת כמו בפאת מטה ובדמשק ערש לפי תירוץ הענין אבל בכסף תשברו יבי ודומ׳ ותהיה לשבועה כמו וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי׳׳ ותהיה במקום גן

הלוי כמו במחוקק במשענותם" ופקדתי על
כל מול בערלה לעיני בכ יחת בכל באי"
ותהיה במקום עד כמו בלא יוכלו יגעו ודומ׳
ותהיה במקום קודם כמו ויכל אלהים ביום
השביעי כלומ׳ קודם יום" ותהיה במקום אחר
כמו בשבועותיכם זאת עלת חדש בחדשו
ודומ׳ **אותנון** יוסף במועל העתיד
לשון זכר או נקבה כמו נעשה ונשמ׳
כחנו כעבר חלונים ודומ׳ ותבוא על הנפעלים
כמו נמצאו חמשת המלכים בחבאים" ותבוא
בתחלת השמות כמו נמרד מי כסתוח כשבה
מאת האלהים ודומ׳ ובסוף מלת רבים העתיד
כמו ישובון יקומון יבואון והיה כי תלכון ודומ׳
ותבוא על העובר כמו ידחכון" ותבוא במלת
נקבה לעתיד כמו וכה תדבקין תשתכרין ~
תתחמקין ודומ׳ ותבוא בסוף המועל העתיד
כמו יסובבנהו יצרנהו יעברנהו וארוממנהו
וכבדנני יברכנהו תברכני נפשך יסד
יסדני ודומ׳ ותבוא תוספת בסוף מלות כמו
באבדן מולדתי לתתן שם את אתן האלהים
והוסיפוה באמצע כמו ובשבה אפרים יקח
שבענה בנים ודומ׳ ותבוא עם היוד כמו אכלני
הממני ושמרני ישקלנה להקנו לנחמני
לבהלני לשלחני ודומ׳ ותבוא בתוך התיבה
במקום אות שחסרה כמו מעזניה עקלה
מעזניה דגושה וכן חסדי יי׳ כי לא תמנו
הנון תחת מם הכפל ודומ׳ ותבא עם ההי כמו
ברגלים תרמסנה ידה ליתד תשלחנה והיה כי
תקלחנה ודומ׳" **אותהי** תבוא על הפועל
השלישי הקל ותכבידהו כמו הגדיל הקריב
השמיד השליך השביר ודומ׳ ותורה על
הנקבה כמו כי חכמה מאד חגרה בעוז מתניה
ידה שלחה בכשור שחורה ונאוה חומה
תבונה מהומה ודומ׳ ותהיה תוספת ללא צורך
כמו ויאמר לחב מלפניה שע התחתונה זאת
מבוא המלך החיצונה נחלה עבר על נפש
ודרנה בחרב יפלו ויבא דוד נבה בטרם יבוא
החרסה ודומ׳ ותבוא על מלה אפודה כמו
משטה ועדה וחגרה על חלצים רגזה בטחות
בבאה רגליה רעה התלועה ולדבקה בן
למאהבה ודומ׳ ותבוא על הדיבור כמו זכרה

כי שמנה תפלתי אספה לשאלה הנער
וגם לנועדיה הנביאה ודומ׳ ותבוא על לשון
נקיבות רבים כמו נחלת אביהן להן לא
הנה כנפים ואתנה צאנו ודומ׳ ותבוא על
תיו הנקבה ותהפוך היא שלנקבה לתו כמו
ישועתה לי׳ ארץ עיפתה ודומ׳ ועל היחיד
הנסתר כמו ותעגבה עליהם ימהר יחישה
ותקרב ותבאה ודומ׳ ותהיה עם אות הטעם
כמו נגדה נא לכל עמו מי האיש הלזה ודומ׳
ותהיה לקריאה כמו הצבי ישראל החמור
בית יעקב הדור אתם האשה המנאפת היושבת
בגנים ודומ׳ ותהיה במקום הא לכם זרע
האם תמנו לגוע האם אין עזרתי ודומ׳
ותהיה במקום הכי כמו היש בלשוני עולה
הרוב רב עם ישראל ודומ׳ ותהיה לבדר
הדבר ולאמתו כמו הנגלה נגליתי התשכח
התשי הראה אתה שובה הנקלכתו ודומ׳
ותהיה במקום אשר לידעה כמו הנער
הלוי העבד העברי ודומ׳ ותהיה במקום
אשר ההילימו נשים נבליות ההקדיש סמוא
ההלכוא אתו במלחמה ודומ׳ ותהיה בראש התיבה
ללא צורך כמו עד היום מוסר בית יי׳ ויחלטו
הממנו ודומ׳ ותהיה במקום כי כמו שקדו ושמרו
ושמרו עד תשקלו הלשכות בית יי׳ ודומ׳ ותהיה
במקום תו המוספה בראש המלות כמו הוגות
ודומ׳" הלי זכרנו האותיות שפעמים יהיו
משרתים והן שלומי אך תבנה וביארנו דרך
שמושן בדרך קצרה והכל מבואר בספר
הקראה ושאר האותיות הן שרשים לעולם בשמות
או בפעלים או באותיות" **כבר בארנו**
עיקרי האותיות ותוצאותיהן" והשרשים מהן
והמשרתים וביארנו דרך שירותן על כמה פנים
ונשאר לנו עתה לבאר דרך חילוף האותיות זה
בזה ודרך צירוף האותיות ותוצאות לשון הקדש
ומובאיה ועל כמה פנים הם עיקר יסודותיה
והוא ברוך הוא יעזרינו ויכונן אשורינו ויאיר
עינינו ויפתח לבינו ויבוא הגשם לנו ויהיה עם
פינו בעת הטיפנו ועם ידינו בעת מעבדינו
כדכתיב ומעשה ידינו כוננה עלינו אמן כן
יאמר אבינו מלכנו אמן"
כ״ד

שער חלוף האותיות

זה
בזה״
דע והבין שאלו האותיות שהן עשרים ושתים
מניעות מרוב הרגל הלשון מתחלפין זה בזה
בלחשון והענין עומד ורוב החילוף יהיה באותיות
אוי״ה לפי שהן אותיות המשיכה והארכה
והקצת כשאר אותיות וזה הוא ביאורן״

אות אלף יתחלף תחת הי כמו אתחבר
יהושפט עם התחבר״ וכן אשכים חבר ויקראו לפניו
אברך ודומ׳ ותתחלף תחת וו כמו ונדמו נאות
השלום מקום בות ודומ׳ ותתחלף תחת יוד וזו בפעלים
הקלים עלולי העין וכן בשמות עלולי העין כמו
שב קם חש דג דש רש ופעמים יהיה בתוכה
אלף כמו וקאם שאון ראמות לאוין אחד עשיר
ואחד ראש מביאים דאג ודומ׳ ותתחלף תחת אות
הדומה הכפול כמו ימאסו כמו מים עיקרו ימסו
מבלעין קמך אחת ומדגישין אחרת במקומה
כמו וימסו חמורין מגלידין״ עורי קגע וימאס
וימסם או וימק לבב העם ודומ׳ וכן בלא יומו
תמלא האלף תחת למד הכפול ועיקרה תמלל
כמו ידרך חצו כמו יתמוללו ודומ׳ ותתחלף
תחת יוד כמו אפי שנאן שקרה שנן כמו קנין
וכן שגיאות מקום שגיות ודומ׳ ותבוא תחת הי
והדבור אחד כמו ושנא את בגדיו כלאו״ קראך
לי מרא״ ותהיה במקום וו ללוי עם אותיות אמש
כמו שיתבאר וכן עם כל אות נח בשוא כמו
וקראתם ודומ׳ כמו שיתבאר בחלק המלכים
ודבר זה בלשון בלבד לא בכתב״

אות בי תתחלף במקום פי כמו שובך שופך
כזר יבזור פזר יפזור סוחב סוחף
ודומ׳״ **אות גם** תתחלף במקום כמו ויחקר
המזבח מקום המכסך וקברתי מקום
וסגרתי ותבוא במקום מם כמו נגש שה נמשה ודומ׳״

אות דל תבוא במקום תו המתפעלים כמו
והזדמנתון רחצו הזכו עיקרה הזדכו״
ותבוא במקום ריש כמו הדר הדר דודנים רודנים
חמדן חמרן ודיפת וריפת דעואל רעואל והדאה והראה
תבוא במקום זין זהב דהב״

אות הי
תבוא במקום אלף כמו המה הבשר והיא הקיר
ואתכם הוציא מתוכה עיקרה אוציא״ ביד דוד
עבדי הושיע מקום אושיע״ התו לאכלה אתן

והיך יוכל מקום ואיך בלהטיהם מקום בלטיהם
שהוא מן לאט ותבוא במקום חית הדומה
הכפול כמו זכה חיה חרה ודומ׳ שעיקרן הן
עלולי הלמד והן זכך חי חר ויהיו בחית הכפל
זכך חיי חרר לפיכך החליפו את הכפל בהי וכן
בכולן״ ותבוא במקום תו כמו הפוגות שהיא
תפוגות כמו על כן תפוג תורה ממנו״ וכבר
ביארנו אותה בשימוש האותיות ותבוא במקום
כון כמו לכל זונות יתנו נדה מקום נדן ולשון
רבים ואות נתת את נדניך ותבוא במקום הי
המוכיח על הנקבה כמו קול מלאככה והיא
מלאככי כמו שלוחיכי״ **אות וו** תשמש
במקום הא כמו כי עשו יעשה לו בנה
בניתי במקום בנו קנה קנו וכן שלותי מן שלה
ודומ׳ **אות זאן** יבוא במקום סמך כמו
המזבח מקום המסך״ ותבוא במקום ריש
כמו הבזק מקום הברק ותבוא במקום דל
קפוד קפוד ובמקום צד כמו יעלז יעלץ מזעד
מצעד ותבוא במקום תו המתפעלים כמו
שביארנו במלת הזכו ודומ׳״ **אות טית**
תבוא במקום תו המתפעלים כמו וילכו
ויצטידון הצטידנו אותו ומה נצטדק ודומ׳
ותבוא במקום תו פסנטירין פסנתירין״

אות יוד תבוא במקום תו כמו כי ארבע
מלכיות עיקרה מלכותית והאחת
מלכות גלות עליות מקום עליתות והאחת עלית
ודומ׳ ותעמוד במקום אלף ומעמדך יהדפך מקום
אהדפך״ **אות כף** תבוא במקום בית כמו
כי כארבע רוחות השמים מקום בארבע
כלוח קדים אפיצם מקום ברוח״ כאשר ילכו אפרוש
עליהם רשתי מקום באשר ודומ׳ ותבוא במקום
גם כמו והנה אשר נטעה ימינך מקום וגנה
ואות גם זה עצמה תבוא במקום כף כמו וירגל
בעבדך מקום וירכל מן לא תלך רכיל ודומ׳

אות למד תבוא במקום כי כמו וישבו
אתו לארץ ונפלו איביכם לפניכם
לחרב ודומ׳ ותבוא במקום ריש כמו התרע על
מפלשי עב מקום מפרשי״ **אות נון** תבוא
במקום מים כמו הנה באו עד תוך הבית
לקחי חטים מקום המה״ מלכים מלכון חיים חיין
את קול הרצים הרצין יצאו אלהי צידונים קחלך חטין

6

גרשן גרשם ודומ׳ ותבוא במקום למד כמו
נשכה לשכה ונשכות מעין גנים מקום גלס
כמו גלות מים ודומ׳ ותבוא במקום הי כמו אתנן
זונה מקום אתנה המה לי ודומ׳ ותבוא במקום
אות הכפל כמו לשמיר מעזניה מקום מעניה
ותבוא במקום הי הנקיבה כמו כנות מסע ושריה
ושרין קשקשים״ **אות סמך** יבוא במקום
צד כמו נתסו נתיבתי | מקום נתצו
ואת פריה יקוסס מקום יקוצץ ודומ׳״
אות עין תבוא במקום חית כמו עושו
| חושו ודומ׳ **אות פי** תבוא
במקום בי כמו מטרפוחב סוחף ודומ׳
וכן במקום חית ידופפו כמו ירחפו ודומ׳
אות צד תבוא במקום זן כמו יחפוץ זנבו
כמו ארץ מקום יחפז כלומ׳ יחפז זנבו
יכוף אותו במהלה ואף על גב דהוא כמו ארץ״
אות קוף תבוא במקום גם כמו ויציקו את
אלון האלהים מקום ויצגו ובמקום
כף כמו קובע כובע ודומ׳ **אות ריש**
יתחלף בכף כמו חשרת חשכת מים:
אות שין תבוא במקום תיו המתפעל כמו
| למה תשומם עיקרה תשתומם
והגשתהשין יעמוד במקום שין אחד״
אות תו תבוא במקום אלף כמו בנו לתעיות
עיקרה לאפיות כמו פן תאלף אלחותיו
כלומ׳ בנין גדול ילמדו ממנו כל עוברי דרך
ובמקום הי כמו שבארנן בשירות האותיות
ועל הדרכים האלו שאר כל הדברים והכל מבואר
בספרי בעלי הלשון והדקדוקין״

שער אחר באותיות

יש אותיות נכפלות במלה
ויש אותיות שאינן נכפלות׳ ואלו הן האותיות
שאפשר שיכפלו״ אות בי ינובון ינובבתולות״
אות גם ויחגו ליחגגים״ אות דל ולא תנודד
כי מדי דבריך בו תתנודד״ אות הי ותכה מכעס
עיני כהה תכהה״ אות זין בוזו כסף ובזזו את
בוזזיהם״ אות חית אשיחה אשחח״ אות טית
ימוטון התמוטטה ארץ שטו העם ושוטטו״
אות יוד כתים כתיים״ אות כף כשך חמת המלך
שככה״ אות למד ימל ימולל״ אות מם דום
דומם״ אות נון״ והבינותי ובוננתי״ אות סמך

לרום את המנחה רסיסים״ אות עין תרועם
רעה התרועעה״ אות פי והניף יהו יכופפו ידו״
אות צד ויחץ ומספר חדשיו חצצו״ אות קוף
ומקום לזהב יזקו מזקק״ אות ריש ארו
מלוח אלו אלול״ אות שין ויחילו עד בוש
כי בשש משה״ אות תו יחתו והתחתתו״
אלו הן האותיות הנכפלים ויש מהן שיכפל אות
לאות ונמצאו שתי אותיות ויש שיכפלו שנים
בשנים ונמצאו ארבע כמו ונפץ הכדים
ויפצפצני חדשה עלה ערער תתערער ודומ׳
והכל מבואר בספר הדקדוקין״ ודע שאות
הי פעמים באה בסוף המלה לה שלמה ולהחכמה
ופעמים יחסר והענין אחד כמו ודא וידאה
והעוף ירב כן ירבה הגבה הגבהי ותער תערה
כליה ויתחו ויתחוה ויבזמעינו לא תבזה ויקח
תמחה זית ויטה יכו מי הבל חיה חקדין ותבך
עליו תבכה ולא תאכל ויענו נשיאים ויעלה
שיאים ויכס את עין חעלה אכסה וישע ישעה
ישעה האדם לא תגף ידך הרפה לה ותדאת
שבת תנה את תלנה הארץ וישק את בני ישר׳
ואשקה את כל הגוים לא תער נפשי אשר העדה
למות נפשו ויקש זבל יהודה לא יקשה בעינך
העידותי מצפון ויאת ואתה מרבבות קדש״
ועל הדרך הזה הכל נדרש ויאמר סתום מן
המפורש״

שער ידיעת

בנין התיבות וצירופם״
כבר הודענו שהאות לבדו אין בו ענין עד
שיצטרף עם שנים או שלשה או ארבעה או
חמשה וכן יש מלות בת עשר״ ורוב בנין
המלות משלש אותיות והן השרשים ונוסף
במשרתים כמו ארץ בגד אמר עשה״ ואותיות
בגדים אמרים עשים ודומ׳ ויש תיבות מארבע
אותיות שרשים כמו צפחת דלקת דבש ודומ׳
ויש תיבות מחמש אותיות שרשים כמו אגרטל
אלגביש אחשתר ודומ׳ וכל זה בשמות אבל
אבל בפעלים עיקר התיבות לעולם משלש
אותיות והשאר משרתים״ וכל שהוא פחות משלש
אותיות יאמרו שיש בו אות נעלם בתחלתו
או בסוף או באמצעו כמו קם ויש בו אף נעלם
גם כמו וקאם שאנן בעמיך לכך היא נעלמה
אות אמצעית לפי שאינו יוצא בלשון ולא ימצא

תמיד בכתב" וכמו כח שהיא מן ונחה עלנו לכך
היא עלולה אות אמצעית או עלולה אות אחרונה
כמו נחית כגון עמיך או עלולות אות ראשונה
כמו ויניחהו בגן עדן וכל הדומה לזה" וכבר
חלקו השמות והפעלים על משקל פעל לזה
ואם היה בנין התיבה מארבע אותיות יוסיפו
על משקל פעל למד אחד ותהיה פעלל כגון ארץ
האלף במקום פי הפעל והריש במקום עין פעל
והצד במקום למד הפעל וכן עשה אמר בקר
קרא ודומיו ונקרא האות הראשון פי הפעל והשני
עין הפעל והשלישי למד הפעל" ואם היתה המלה
משתי אותיות בלבד במקום הקוף במקום פי
פעל והמים במקום למד הפעל נשאר עין הפעל
במקום האלף הנעלם שהוא קם ויקראו זאת
התיבה עלולות עין הפעל לפי שאין בה אות כנגד
עין הפעל" ואם חסרה התיבה מתחלתה יאמרו
עלולות פי הפעל וכן אם חסרה בסופה יאמרו
עלולות למד הפעל" ועל הדרך הזה כל
שתמצא בספרי בעלי הלשון והדקדוק" ואם
יש במלה תוספת כן יוסיפו במלת הפעל כמו
הפכתי עיקרה הפך ונכפלו בה שני אותיות
יהיה משקלה פעלעל אות השורש כנגד אות
השורש והטפל כנגד הטפל" ואותיות שהן
מוכיחות על המדבר או על אחרים לא ישתנו
בפעל כמו חמרמרו עיקרה חמר ונכפלו בה
שני אותות והוו תוכיח על אחר יהיה משקלה
פעלעלו" וכן הגדיל עיקרה גדל ההי יתירה
על הפעל והיוד מאותיות המשיכה לכך
משקלה הפעיל וכן בכולם והריני זוכר מעט
מן הבנינים ותלמד מהם על הכל"

הבנין השלישי

אֶרֶץ חֶבֶן עֶרֶב זֶרַע קֶמַח
משקל פֶעֶל וכן ספר וחשב אפדתו מצח
אהרן וכסף רביעית אצל המזבח או לעקר
כולם כמו משקל פעל בקידוש" וכן משקל פעלה
או פעלה כמו בנין שלשי כגון בלגה שטנה
פטדה שמלה חמאה סלכה ומזה הבנין עלולי
העין כמו וגיד ברזל משקלה גיד על משקל
פעל אלא שנח היוד ונעלם והירק תחת הגימל
לכך נקראת עלולת העין כמו משקל עיר עיקרה
עיר כמו ושלשים עירים להם כמו בגד בגדים

ומזה הבנין עלולי הלמד כמו הבה בכה
כי עיקרה בכי והה"א במקום היוד והיוד היא לתואר
הדבר ועיקרה בכה ובמקומות היא עלולה כמו
ויבך ותבך" ומזה הבנין כרר חטא אחר על משקל
פעל" ומזה הבנין פַעַל דגוש מלעיל כמו שם
האחד סנה אלה הדברים ודומיו ומזה הבנין פעל
רגוש מלעיל כמו שם האחד סנה אלה הדברים
ודומיו ומזה הבנין פֵעֶל מלרע כמו תבל הבל
ודומיו ומזה הבנין פֵעֶל כמו זאב שכם והסנה
ויתחפש באפר ודומיו ומזה הבנין דבלה
לבנה תכלת שחלת ומן חרס ובית ענת
מזה המשקל" ויבוא על פַעַל פָעַל כמו
דבש קנית כליו השדד ערש דוי במצר תשפס
אחרי הנהר אין גחלת לחמם לחנכם הלכם
בקרב" וכן עלטה קערה לפטה ודומיו" ויבוא
על משקל פעלי כמו אתי בן ליבי חגי הכימו
מוכיח אדם אחרי שהוא מן איש אחר כלומר
המוכיח לאדם שהוא כאיש אחד מן הדרך טוב
ומחזירו בתשובה טוב ממחניקלו לשון
ומכשילו" ויבוא על פַעַל כמו אבד פרך"
ויבוא על מַעַל כמו ענר כמר" ויבוא על פעל
דגש כמו ובית נצן השלת עיקר הריש בדגש
ויבוא על פַעַל כמו אונן עַוָל" ויבוא על פַעַל
מלרע כמו קרר צלע או צלע גבר" ויבוא על
פֶעַל ברפי כמו חילון ועל פֵעַל בדגש כמו יצר
ושלם והדבר אין בהם ויבוא על פַעַל בדגש
כמו לאסר תסר אבר יקר כבר" ויבוא על פועל
מלרע כמו שורק רב החבל ויבוא על פועל ופועל
כמו תולע שופר עוגב שועל וכן אהל עיקרו
אוהל כמו עולל עוללים כך אוהל אוהלים ויבוא
על פועל כמו שונס ובדגש ואת אזן שאגה
וכמותו פוממת קבעת ויבוא על פועל בדגש
כמו סולס גומץ" ויבוא על פעיל כמו צניף קדין
ויבוא על פעול כמו כלית חתיתם והדגש במקום
תיו אחר ועיקרו חתת" ויבוא על פעיל כמו שחין
דביר בליל חמץ" ויבוא על פעיל כמו שעיר חזיר
לני ויבוא על טעיל כמו ואט אין אוכל ואתאוזר
ויבוא על פעלול כמו ופעלו לנעצוץ ריח ניחוח" ויבוא
על פעלול כמו ונא פופיד וכל פנים קבצו פארור
ויהיה בדגש כמו שבלול ויבוא על פעלול כמו
חבקוק" ויבוא על פעליל כמו סגריר חכליל ויבוא

על פועלל כמו ומלל" ויבוא על פעל"ה
על פה תפתה" ויבוא על פעלה מקללבנה"
ויבוא על פעול כמו ערוב בחון כתיך" ויבוא
על פעול חלוש ממשק חרול" ויבוא על פעל
כמו בכור צפור כור כבול" ויבא על פעול
פיטול כמו חפור אזור בית החסור אטון" ויבוא
על פעול פעול בדגש כמו עשה הד תוק ומין
ילוק תגול חמוקי ויבוא על פעול הפוך את
כל היקום עיקדה קי"ס" ויבוא על פעלה בדגש
כמו סגולה אדמה" ויבוא על פעלה כמו שמטה
קהלה" ויבוא על פעלות וכלמות עולם ויבוא
על פעלות כמו בכדות ויבוא על פעילות
כמו בעל פקידות כריתות" ויבוא על פעלות
עבדות מרדות" ויבוא על פעלות כמו רפאות
וסכלות ויהיה בדגש כמו עקשות פה" ויבוא
על פעלות כמו אלמנות" ויבוא על פעלות
כמו פתיות ובל ידעה מה ויבוא על פעלות
כמו קוממיות" ויבוא על פועל פיעל ואת
חוקק חוקקה ויבוא על פועל בדגש כמו
הכתנת כיגוב ויבוא על פעלעול מעלעול
כמו והאספסף שחרחרת ויבוא על פעלעל
כמו ירקרק עקלקלות ויבוא על פעלעול כמו
יפהפיה ויבוא על פעלונית כמו אחורנית
קדרנית ויבוא על פעלון כמו חבחון שמעון
זכרון" ויבוא על פעלון בדגש כמו גבתון דגש
גבתון ולשלש קלשון ויבוא על פעלון כמו
אגמון ויבוא על פעלמן כמו דרכמונים"
ויבוא על פעלון ופעלון כמו עדרון אילון
לשלון" ויבוא על פעלון כמו לבנון כסלון"
ויבוא על פעלון כמו אבדון" ויבוא על פעלון
כמו מגדון" ויבוא על פעולון כמו ישורון: ויבוא
על פעליון כמו קיקיון" ויבוא על פעלן כמו
ברזן" ויבוא על פעלתון כמו בפרעתון ויבוא
על פעלן כמו אמרן ובפתח קרתן ויבוא על
פעלן ופעלן כמו קרבן שלחן וכן פעלם
ופעלם כמו אמנם האמנם ויבוא על פעלם
כמו חנם וכן ריקם ויבוא על פעלום כמו
פתאום ויבוא על פעלי ופעלי כמו ופסי
חמני בקי הכנים לבני שמעי כתבי שבוי"
ויבוא על פעליה כמו תחתיה ויבוא על
פעלי כמו דדי החמישי מהרי הנטו ופתי

ויבוא על פעלות כמו באחרית ויבוא על פעלית
כמו חתיתם ויבוא על תפעול כמו תירוש ויבוא
על תפעל כמו תדהר" ויבוא על תפעל כמו
תלסר ויבוא על תפעול כמו ותחשור ויבוא
על תפעיל כמו ותכליך בוץ וארגמן" ויבוא
על תפעל כמו תשבץ" ויבוא על תפעול כמו
תענוג" ויבוא על יפעול כמו ובילקום ויבוא
על יפעל כמו יצחק ידלף" ויבוא על יפעלי
כמו יאתרי" ויבוא על יפועל כמו ירוחם"
ויבוא על יפעל כמו יעקב ויבוא על מפעל
כמו במלבן במרצע" ויבוא על מפעל
כמו במלמד הבקר" ויבוא על מפעל כמו
מכמש ועל מפעל מסכן מזבח" ויבוא על
מפעלות כמו במסכנות ויבוא על מפעל
דגש כמו מקדש מטהרו" ויבוא על מפעלון
כמו המקדרונה ויבוא על מפעל כמו המקרה
וכן המכסה ויבוא על מפועל כמו ומיוסד
אבנה המישר ויבוא על מפעיל כמו משחית
משכים ויבוא על פעלתון כמו נחש עקלתון"
ויבוא על פעעל חלכט ועל פעולעל כמו
שפופס ויבוא על פעעלון כמו הצללפונית
ויבוא על אפתעול כמו אשתמוע וכן בקמן
כמו אשתאול" ויבוא על מפעול ומפעול
כמו מטמון משקוף מסלול מנעול ויבוא
על מפעול כמו מגדול משכול ויבוא על
פליון בלא עין כמו שפיפן" ויבוא על נפעול
ונפעול כמו כמדר נפתוח נפתולי ויבוא על
אפעול כמו אגרוף אתמול וכן באשמרת
ואשמורה" וכן מעלולי העין כי אם אסוך
שמן עיקרה אסיך ויבוא על אפעל כמו
אקדח אשכב ובפתח כמו ארבע ארפד ויבוא
על אפעל כמו אלסר" ויבוא על אפעיל כמו
אכזיב" ויבוא על אפעמל כמו אבטיחים" ויבוא
על אפעלי כמו אדרעי" ויבוא על אפעולן
כמו אדרכמונים ויבוא על אפעלי כמו
אחקבי ויבוא על אפעלת כמו אנחלת"
ויבוא על אפעפעות כמו ואבעבועות"
חסרה למד הפעל והיא מן תבעה אש"
ויבוא על אפעליות כמו אכזריות" ויבוא על
יופעל כמו יוכבד" ויבוא על יופעל כמו
יואחז" ותבוא על יפעלה כמו יגבהה" ויבוא

על תומפלה תוגרמה" ויבוא על הפעלה כמו רוח והצלה" ומן עלולי העין והמחה למדינות עיקרה הַכֵּהָה" ודין בכל הדברים כי משקלות אל הנזכרים"

בנין הרבעי

והוא בשמות בלבד יבוא על פעלל כמו פלדש בדקר קִטְר ועל משקל זה והוא כפול העין והלמד כמו חר הגדגד צנצנת המן ויבוא על פעלל כמו פינחס כמו השמות החמושים כמו נשתון חשכנה חלבון ויבוא על פעלל כמו כסלו ויבוא בפתח כמו ובנזבו סרעפי ויבוא על פַעֲלל כמו קמדר ספרד" ויבוא על פַעֲלל כמו בלצל ויבוא על פעליל כמו כרמיל" ויבוא על פעלל כמו עטלף חבצלת" ויבוא על פַעֲלול כמו שקערורות" ויבוא על פַעֲליל כמו סנפיר" ויבוא על פעליל כמו פתגיל ועל פעלל כמו שמירע ויבוא על פַעֲליל כמו עכביש חלמיש ויבוא על פעלול כמו כפתר ובשרק כמו עכשוב קלקול וכן בקמץ כמו קדקד וכן בחירק כמו גבעול גלבוע" ויבוא על פעולל כמו חרומף חמוסל ויבוא על פעליל כמו כתניש ויבוא על פעולל כמו ערעד ויבוא על פעולל כמו ערער ויבוא על פעולל כמו בדולח ויבוא על פַעֲלַל כמו דמשק ויבוא על פי עֲלַל כמו פילגש חרקל ויבוא על פועלל כמו שותלח דומשק ויבוא על פַעֲלִין כמו שעלבין" ויבוא על פעלל כמו הצלצל" ויבוא על פעלל כמו רעמסק ודומ' ודין בשאר הדברים על הדרך הזאת"

בנין החמשי

והוא בשמות בלבד יבוא על פעללל כמו שמחבר חדנפר פתשגן ודומ' ויבוא על פַעֲלַלל כמו עלפחד ובפתח כמו צפרדע אחלחל אגרטל ויבוא על פעללל כמו צלמנע ובפתח כמו ובקבקד ויבוא על א פעלליל כמו כלכמיש ויבוא על פעלַלל כמו שעטנז ויבוא על אַפַעֲלַלל כמו אחרפכשד ויבוא על פעלַלל כמו אמרפל ויבוא על תפעללל כמו תחפנחס ודומ' וכן על דרך זו שאר כל השמות החמושיים" הרי נתבאר לך דרך יציאת הדיבור כולו על משקל פעל ודין על כל דבור ודבור לפי

משקלותיו והעמידו על מחלקותיו והתווית עליו תיו" ויש בתוספות השמות דרך אחרת יש שם שתחלתו או סופו מוקף עליו ויש שם שכל אותיותיו עיקרים והריני מבאר דרך ידיעתם בדברים קצרים ודון עליהם בכל הדברים" וזה הוא בזמן שתמצא בתחלת השם אלף או מם אותנו או יוד או נון סימ' אמתין והיה השם משלש אותיות דע שהוא עיקר כמו אדם מַשְׁקֶה תֵּחַן יַחֵץ נֶגֶד ואם יהיה השם מארבע אותיות יהיו אמתין תוספת בראש השמות כמו אבנט אדמה מכמש תנשמת תרעל ינשוף יחמור נמרד נפתוח ונחשב כאן השם משלש אותיות בלבד" ואו תוספות כמו יגרוף אזרוע אתמול" ואם יהיה השם מחמש אותיות ותחלתו אות מאותיות אמתין דע שהוא עיקר וכי היא מן הבנין החמשי כמו אגרטל אחשתר ודומ' אלא אם יהיה השם כלקח משם אחר יהיו לו האותיות נוספות כמו מכרסם מחספס עיקרה חספס מכרבל כרבל ודון על דרך זו" כל שאפשר שתלמוד ותדע שעיקרו כך וכך עמוד על העיקר והשאר יהיה תוספת" וכל שאי אפשר ללמוד משם אחר עמוד בו על מכוון על הדרך שאמרנו והמשכילים יבינו" והא' יגלה עינינו ונשכילו ונצליח כפי כוחינו וכן יש לא ידינו"

שער

ידע הקורא בכל המקרא ויטה אזנו ודעתו יקודדה" כי יש במקרא דרכים שמורים ערוכים פעם ידבר בדרך קצרה ויעלים דבר בשפה ברורה" ופעם יוסיף דברים שאינם צריכים כדי לזרז ולהודות לנבונים ופעם יכתוב מלה שאין זה מקומה והיא תעמוד במקומה לפי שאפשר שתשוה לה בצד מן הצדדים והכל גלוי לשרידים" ופעם יהפוך אותיות המלה והענין אחד והכל הולך אל מקום אחד" ופעם דברים ויקרסם וכל בן חיל ישלח דבר וימסם והריני כותב קצת מהם והשאר יוכיחו עליהם"

מדרך קצרה

כמו וימד שש שערים שתקמן המדה אם היא קנה או רובע או איפה או חומר" וכן לא יצעק ולא ישא שתק מן הקול" מי לי' אי יבא אלי"

ואמרתם לי״י ולגדעון חרב לי״י ולגדעון״ כי
יודע כל שער עמי״ שער בת עמי״ ותכל
דוד המלך כמו דויד המלך ואמר להרגיך
ותחס עליך ואמר אדם להרגך ותחס עיני
עליך״ ואת כל הארץ הי״א לי היא״ כרדס
ורכב וסוס אדם ורכב וסוס״ וירב הער נחל
חית היער״ בני יצאוני ואינם יצאו ממני״
בשלם הבשר בשל להם״ הן אראלם אראה
להם ודומ׳ ומן הנוספין כמו אמר אל
הכהנים ואמרת אלהם ויאמר
המלך אמנ״ ויאמר לאסתר״ וראיתי אני
דניאל את המראה״ אשר נשבענו שנינו אנחנו״
ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה ויאמר
יעקב״ בראתיו יצרתיו אף עשיתיו״ וילכו
שלשת בני ישי הגדולים הלכו״ וכל צריך
כולם בשבי ילכו״ ומפתיחנו בכל מעשי״
ואין אני ואחי ונערי ואנשי המשמר אשר
אחרי אין אנחנו פשטים ועתה אם באמת
ובתמים עשיתם ואם טובה עשיתם גם
אנחנו גם אתה גם טפנו״ גם אנחנו גם אשר
נמצא הגביע בידו ורחובות העיר ימלאו
ילדים וילדות משחקים ברחובות״ ויש מן
הנוספים מי שנוסף לצורך כמו כדברה אל
יוסף יום יום בכל יום ויום״ וכן ואותי יום יום
ידרשון וכן בבקר בבקר בהיטיבו ביום השבת
ביום השבת בכל שבת ושבת״ וכן עשה
שנה בשנה״ וכן חמשת חמשת שקלים״
איש אחד איש אחד למטה אבותיו וכן איש
איש על עבד״ חלק כחלק יאכלו וכמובד
בבד יהיה״ לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן״
לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה הכל כצרך
לו וכל הדומה לו על זו הדרך״ ומן
המלות העומדות זו במקום זו כמו לעם
נכרי לא ימשול למכרה ענינה
לאיש אחר״ וכן ולקחתי את לחמי ואת מימי
ענינה ואת ייני שאינו מקפיד על המים עד
כאן ואינו כמות שנ׳ בעובדיה ואכלכלם
לחם ומים שזו מים ממש כמו שאמרו למה
הזכיר את המים מפני שהיתה מציאתו קשה
במים הם כלחם״ וכן המריקים מעליהם
הזהב ענינה השמן הזך כזהב״ וטהרתים
מכל עונם אשר חטאו לי מקום אשר עוו לי״

כיוצא בו וסלחתי לכל עונם אשר חטאו לי מקום
וכן והצילו גזול מיד עושק מקום גזל״ ויקח
את העגל אשר עשו וישרף באש מקום ויתן באש״
כיוצא בו וטמא ראש יגלחו מקום שערו״ כיוצא
בו גם זרע יעקב ודוד אמאס מקום אהרן
ודוד״ כיוצא בו ואת חמשת בני מיכל מקום
מירב כי היא גדלם נקראו על שם אחותה
לפי שגדלה אותם״ וכן כי יואב נטה אחרי
אדוניה ואחרי אבשלום לא נטה ענינה ואחרי
שלמה לא נטה שבו הענין״ וכן והיתה יד יי׳
בכם ובאבותיכם מקום ובמלכיכם״ מי עור
כמשלם ועור כעבד יי׳ מקום וחרש שכן הוא
ענין הדבר״ ושם אחותו מעכה מקום אשתו״
וכן המזבח עץ שלש אמות מקום השלחן שכן
הוא אומר בסופו וידבר אלי זה השלחן אשר לפני
יי׳״ וכן ויאמר למיכה שבה עמי וילך הלוי
מקום וישב״ וכן ובצאתם אל החצר החיצונה
אל החצר החיצונה ענינו ובצאתם מן החצר
הפנימית אל החצר החיצונה וכן כל הדומה
לזה כולו על דרך זה״ ומן האותיות
המהופכין והענין אחד כמו
כבש כשב שמלה שלמה״ כי בלעג שפה
בלעג לשון ולשון עלגים תמכת פרח תמנת
חרס ובכלי גמא ואת האגמים שרפו באש״
התשים אגמון באפו ויחלש יהושע כל
הכחשלים והיית לזעוה רק זועה בני עולה
בני עלוה ומתלעות לביא לו מלתעות כפירים״
ויחלד האיש וילפת נפתולי אלהים נפתלתי צער
בים רגע הים יושבי חדל האזינו כל ישבי
חלד נגזרתי מנגד עיניך נגרזתי״ אלגמים
אלמגים״ ויחלבו ויחגרו ממסגרותם ויפרץ בו חדג״
ומן התיבות ההפוכים המקורסים כמו
על הרים יעמדו מים׳
ענינה על מים יעמדו הרים כמו לרקע הארץ
על המים וכן נרפא נגע הצרעת מן הצרוע״
ענינו נרפא הצרוע מנגע הצרעת״ וכן
ותשם בפוך עיניה מקום ותשם הפוך בעיניה
כמו כי תקרעי בפוך עיניך״ ותולעת שני
שני התולעת עד דויד הגדיל עד הגדיל דוד״
וכן כד הקמח הכד לא תכלה ושמן הצפחת
לא תחסר ענינה קמח הכד לא יכלה וצפחת

השמ׳ לא יחבר׳ וכן כל כיוצא בטעם דרך זו״
והמסורסים כמו שיאמרו במק׳ צת׳
מקומות קלק המקרא הזה
והפכהו כמו את אש צליך תאכלם ענינו אף
עליך אש תאכלם״ ואשר נתן כתר מלכות
בראשו ענינה וכתר מלכות אשר נתן בראשו״
אדם כי יקריב מכם קרבן ליי׳ ענ׳ אדם מכם
כי יקריב״ ויקבר בקבר יואש אביו בעפרה
אבי האיעזרי ענינו אבי האיעזרי בעפרה״
וזבחו זבחים שלמים ליי׳״ אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם ענ׳ אשר חכמים
יגידו מאבותם ולא כחדו״ ויהי כנוח עליהם הרוח
כנוח הרוח עליהם והנה איש צרור כספו
בשקו מקום והנה צרור כספו איש בשקו ונר
אלהים טרם יכבה ושמואל שוכב בהיכל יי׳
ענינו טרם אלהים טרם יכבה בהיכל יי׳ ושמואל
שוכב״ ותשא רבקה את עיניה ותפל מעל הגמל
ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק
ותאמר אל העבד וכו׳ ותפל מעל הגמל ותקח
הצעיף ותתכס ויקחו את ציד העם בידם
ענינו ויקחו העם את צדה בידם וכן כל
הדומה לזה על דרך זה זה הוא הולך וערום
יתן לאשורו״ וכן יש מלות כתובות ואינן
נקראות״ ויש מלות נקראות ואינן כתובות״

החלק הראשון הן שמונה כי אם אמנון לבדו מת אם נכתב ולא
נקרא כי אם במקום אם לא נקרא״ יקלח נא יי׳
לעבדך נא לא נקרא ״כי יי׳ את אשר עשה לנו
את לא נקרא״ אל ידרך ידרך הדרך ידרך תנעש
לא נקרא׃ עשית כאשר צויתני כתיב ונקרא
בכל אשר צויתני״ ופאת נגב חמש חמש מאות
חמש תנינה לא נקרא כי אם גאל אנכי אם לא
נקרא״ החלק השני הן עשרה ולא אכו
בענין כתיב ונקרא בני בנימין״ בנלכתו
לה צבירן בנהר כתיב בנהר פרת נקרא״
כאשר ישאל בדבר כתב ישאלו שבדבר
נקרא״ ואדרמלך ושראצר הכוהו כתיב
ושראצר בנו הכוהן נקרא״ הנה ימים נאם
יי׳ כתיב הנה ימים באים נקרא״ אל יהי פליטה
כתיב יהיה לה פליטה נקרא׳ כל אשר תאמרי
אעשה כתב תאמרי אלי אעשה נקרא״ כי אמר
אל תבואי ריקם כתיב כי אמר אלי אל תבואי
נקרא״ הן הן אלו הנזכרים ואין זולתן בכל
ארבעה ועשרים ספרים״ זה הוא שראינו
לכתוב בזה החלק הראשון והכל בדרך קצרה
והכל מבואר בכתבי בעלי הלשון והדקדוק
כל שכן בספר הקרחה״ והשם יעזור לכל
דורש לחקור ולפרש ויהיה כן ענף ושורש״
נשלם חלק ראשון בעזרת שדי ב״ה״

החלק השני בענין המלכים

כבר ביארנו שהאותיות לבדם בלא מלכים
והן הנקודות לא יעלה מהן ענין שבזמן שאדם
כתב לחבירו תיבה בלא נקודות אינו יודע
מה ענינה כגון שכתב שלש אותיות שמר
אין הקורא יודע ענינה אם היא שָמַר לשון
צווה או שמר לשון חברה וקפול או שֶמֶר
על שם איש או שמר מלה אמודה או שומר
מקום מנעל ודומה להן״ ואם יש בה מלך
אז יודע הענין בלא קשוי חזון על זאת״ וגם
ידע במלכים האות הנח מן הנד ויודע בהן
דרך הניגון ומקום הפסקה באתנחה ובסוף
פסוק ודומיהן״ ואם יאמר אדם מי חבר אלו
המלכים וכן הטעמים והתקין צורתן כמו
שהן עתה בידינו״ ידע תחלה כי צורתן
היא ממה שחברו עליו האחרונים ואמרו זו
היא צורת הקמצה וזו היא צורת הפתחה וכן
זה צורת הזקף וזה צורת האתנחה״ וכולן הסכימו
על זה ועשו אותן סימנין ללמוד וללמד בנין״
יש מי שאומר מימות עזרא הן שכתבו
אותן והעלו להן אלו הצורות כמו שנ׳ ויקראו בספר
בתורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא
ואמרו חכמים מפורש זה התרגום ושום שכל
אלו המסורות ויבינו במקרא אלו פסקי הטעמים
כמו שתיקן התרגום וחיברו״ וכן תיקנו כל התפלות
והברכות כך תיקנו אלו המלכים והטעמים
והעמידום על צורה זו״ ויש מי שאמר מתורת
עזרא וזה שאמרנו בצורתן ושמותן״ אבל
ענינם ממשה מסיני כמו תורה שבעל פה
והיו על פה כותבין תיבות הפסוק בלא מלכים
ובלא טעמים וקורין אותן כתיקון כמו ששמעו
ממשה בדרך הדוש ובדרך שחיה ובדרך נצב

ומעשה אתן

ומוציאין אותו על הענין וכן קיבלו איש מפי איש"
וכיון שראו שהתחילה הגלות ונתבלבלה
הלשון עמדו וקימכוס וחקקוס ונקרו בה דק
החומשין כדי שילמדום הכל במהרה ותהיה
לשון הכל צחה בלשון הקדש על פי הדקדוק
ששמעו ממשה מסיני ונשאר ספר תורה המקודש
בלא נקודות כעיקר כתיבתו מסיני כמו שהוא
בלא תלגום והריאנו מבארים בזה החלק המלכים
וצורתם ומחלקותם"

שער שמות המלכים וצורתם ומקום יציאתם

וקידוקן" שם הראשון חולם ונקרא מלוא
פום והוא נקודה אחת בין שתי אותות מלמעלה
כמו עשה קנה" ונקרא חולם כמו שאמרו כל
הראוי למלכות חולמתו כלומר יבוא כתר
מלכות מלוא ראשו בשוה כמו שנ' ותחלימני
והחייני כלומר בריא ושלם מלא ומפואר"
שם השני קמצה והוא קו ונקודה תחתיו
תחת האות כמו בָרָא עָשָׂה והיא קומצת הפה
וקמץ הכהן" שם השלישי פתח והוא קו
תחת האות כמו תַחַן גַחַם והוא פותח הפה
כמו פתח לבנון דלתיך" שם הרביעי סגלה
ונקרא פתח קטן והוא שתי נקודות מלמטה
ונקודה אחת תחתיהן כמו אֶרֶץ גֶבֶד וקראו
לו פתח קטן לפי שאינו פותח הפה כולו אלא
הצדדין בלבד ונקרא סגולה שהוא כמו אשכל
בכרם והכרם נקרא סגלה והוא שלש נקודות
משולשין כמו שביארנו צורתו" שם החמישי
צירי ונקרא קמץ קטן והוא שתי נקודות זו
בצד זו בשוה תחת האות כמו הֵיטֵב תֵבֵן
ונקרא קמץ קטן לפי שהוא קומץ את הפה
מעט ונקרא צירי שכן קוראין רבנן לשוקת
שבוקעת מן הכותל צירתא לפי שהיא בוקעת
ועוברת כך זה המלך בוקע בין השנים ועובר"
שם הששי חרק והוא נקודה אחת תחת
האות וו הסמוך לאותו האות הצריך כמו בִין
תבין ונקרא חירק לפי שהוא חורק את השנים
כמו וחורק עליו שניו" שם השביעי שרק
והוא נקודה אחת בתוך אות ו הסמוך לאותו
האות הצריך לו כמו חושו קומו ואם אין שם
וו עושין אותו שלש נקודות מלמטה תחת
האות זו תחת זו באלכסון דרך ימין כמו קֻמָה

עֻובה ונקרא שורק שהוא שורק בשפתים
כמו שריקות עדרים" אלה הם שבעה
המלכים המאורים הנקובים" והשוא יוצא
עמהם ומתחלק בתוצאותיהם ולבסוף נבאר
בעזרת צור ישראל ושומרו" ואלה
מחלקות תוצאותם הראשון הוא
החולם עיקרו עיקר הלשון
ובית הבליעה כמו אותיות אחהע והוא
מהלך על כל הפה כולו ולכך נקרא מלוא
פום" השני הוא קמץ בשליש הלשון
ותנופתו למעלה לחניכים ולכך נקרא
קמץ" השלישי והוא פתח והוא פותח
הפה ומניף הלשון למטה" הרביעי הוא
הסגול יוצא בצדי הפה ומניף צד הלשון
וקצותה למטה" החמישי והוא צירי
בוקע בין השנים ויוצא" הששי והוא חירק
חורק את השנים בחזקה" השביעי והוא
השרק עוקבין את השפתים ושורק בהן
למעלה" במצא קידוקן כך הוא אחו המפוארה"
גם אֶ הגבירה" גם אֶ הגדולה" גם אֶ הקשורה"
גם אֶ הקבורה" גם אֶ העצורה" וקופס אֶ
החמורה" והשוא משרת עם כולן בכל המקרא:
ודע כי יש לאלה המלכים דרכים נקובים
אחת באחת כמו סוכים" ועיקר תולדותם על
שלשה דרכים דרך הדום" ודרך נצב ודרך
שחיה" דרך הדום או או" ודרך נצב אֵתְאֵ"
ודרך שחיה אֶאֶ" והשוא בעמים הוא נח
ואין לו תנופה ופעמים הוא נד ויוצא בשפה"
הראשון מן הדום והוא חולם יבוא על
הפועל כמו בונה קונה ומשקלם" ושומע
ופותח ומשקלם" ואוכל ושומר ומשקלם"
ולשעבר כמו שוֹרֵף שוֹלֵף ומשך וכונן חונן
ומשקלם" כודע כושע ומשקלם" ובשמות
כמו אהל בהן אופן אוצר ומשקלם" ובמאורעים
כמו רוגז חורב אומר במצא זה המלך אינו
בא אלא בפעלים ובשמות ובמאורעים לבד
והוא פלי בנפעלים" השני מן הדום והוא
שרק יבוא על הצווי כמו קום שום ובוא על
הפועל שלא נקרא שם פעלו כמו סֻפר קֻבר"
ויבוא בשמות ובמאורעים כמו פורה נעך
פורה דרכתי דומה דומיה ודומ'" הראשון

מן הנצב והוא קמץ יבוא על הפועל כמו
שמור שכור זכור בכו ומשקלם" ויבוא על
מלה הא מודה כמו שמור זכור בכו רצוא ומשק׳
ויבוא על העבר כמו שמר בנה" ויבוא
לשעבר ולשם הפועל כמו שם קם" השני
מן הנצב והוא פתח יבוא על הצווי כמו
הטה הכה ומשק׳" ויבוא על מלה האמודה
כמו דבר קוה ומשק׳" השלישי מן הנצב והוא
סגול יבוא על הצווי הקל כמו הרף ממנו הרב
כבסני ודומ׳ ויבוא לשעבר כמו האכל ~
החזיק החשו ומשק׳" הראשון מן השחיה
והוא צירי יבוא לשעבר כמו הקים השיב
העיד" ויבוא על שם הפועל כמו מקים
מעיד" ויבוא על הצווי במקום א׳ במקום
שסמוך לו אות אחה״ע כמו האספו החלצו
העלו הרמו ודומ׳" השני מן השחיה והוא
חרק" יבוא לשעבר כמו הכה הצית הגלה
דבר בלע" ויבוא על הצווי כמו שים הכן
ומשק׳" ויבוא על צווי ונעבר ושם פועל כמו
התהלך מתהלך התהלך ובל הדומ׳ למשקלם
אלו" ואפשר שיתחלפו משקלות אלו והוא
פלי במלות אחרים כמו אלו" פעמים יבוא
הקמץ במקום פתח כמו והמלח לא המלחת
והחתל לא חתלת ראוי לה פתח כמו השכב
אותם ארצה" וכן כוננו הפכו העמים ראוי לה
הפכו לשון צווי" וכן והפדה לא נפדתה ראוי
הפדה כי היא מלה אפודה וכן ומשקל הכסף
והזהב ראוי לפתח שהוא מצרף וכן הדומ׳
להן" ויבוא הקמץ במקום סגלה כמו כי היום
יי׳ נראה אליכם ראוי נראה כי הוא עתיד
ודומ׳ ויבוא במקום חרק כמו משכו אותה
וכל המזגה ראוי משכו" וכן שערוחם
מאד ראוי חרבו כי הוא מקום צווי ודומ׳
ויבוא במקום שרק כמו שדדה כיבוה
הכרת מנחה ונסך כליל תקטר ודומ׳ ותבוא
השרק במקום קמץ כמו הללוהו כרוב
גדלו מלא קמצו ולקלבן העצים ודומ׳
ויבוא במקום פתח כמו גנב גנבתי ראוי
גנב גנבתי כמו יקר וסלני יה וכן זכור
יי׳ לדוד את כל ענתו ראוי ענותו ודומ׳

ויבוא מן הנצב במקום חולם כמו תהמות
יכסיומו וגם לא תעבודי מזה ישפוטון
הם תשמורם ודומ׳ ויבוא הצרי מקום סגול
כמו תחהבו פתי ודומ׳ ויבוא במקום חרק
כמו ותלך ותתע ותכה מכעס עיני הנצן
הרמונים הפרו בית ישראל הקדה רעתה והצרתי
ודומ׳ ויבוא החרק במקום סגול כמו ובפרשכם
כפיכם ותרץ את גלגלתו ומאספכם רוח
רעה מבעתך בן כון ודומ׳" ויבוא במקום פתח
כמו וגלגלין כקופה והתגדלתי והקדשתי
ואך את דמכם ודומ׳ ותבוא במקום קמץ
כמו נצרה על דל שפתי ראוי נצרה שהוא במקום
בקשה ויבוא במקום שרק כמו כן משחת מאיש
מראהו כי מאתנן זונה קבצה ופתחו שעריך ודומ׳
הפתח במקום סגול כמו ותתנה לזרע יעקב
אוהבך בורחך יעקב גואלכם אל תלין נבלה
ודומ׳ ויבוא במקום שוא כמו ואמותתה ואני
אכבל ואמלטו ודומ׳ ויבוא במקום חרק מפני אות
אחה״ע כמו כאהלים כארזים ודומ׳ ראוי כי ויבוא
במקום שרק מפני אות אחה״ע כמו ואהבך
והרגוני ראויין שרק כמו ושמדך ושמרני לא
נפתחו מפני אותיות אחה״ע שהן פתוחין" ויבוא
במקום צירי כמו השב א׳ תערה ואהבני אישי
הברל יבדילנו ודומ׳ ותבוא הסגול במקום
צירי כמו א׳ תמחי וא׳ תמח צור ילדך תשי ודומ׳
ויבוא במקום חלק כמו אהבו אתי׳ אחזו לנו
שועלים ודומ׳ ויבוא במקום קמץ כמו מביתו
למבטחה ודומ׳ ויבוא במקום פתח כמו ויתנכם
תתנחלו גש הלאה ויקץ נח ודומ׳ ויבוא החולם
במקום קמץ כמו ונכתם ועמה ישראל במצאכם
אתו ודומ׳ ותדן על דרך בבל אשר תמצא
והן כולם פלאים ויוצאים מן העיקרים וכלוה
לפי צחות הלשון" זה הוא שראינו לכתבו
כאן מענין המלכים בדרך קצרה קרובה
והמלאכה מרובה והכל מפורש בספרי
הדקדוקיין ולא נשאר לנו אלא דרך ידיעת
השוא ועתה נבאר מחלקותיו ודרך תוצאותיו"

שער ידיעת השוא הנד והנח" דרך
ידיעת השוא" השוא כחלק לשני מחלקות
אחד נח ואחד נד" סימני הנח שהוא מישב
את האות ומנחו ומושכו עם המלך שלפניו

כמו ישרא׳ השוא שתחת השין נח והיא נמשכת
עם היוד במלך היוד והוא חירק וכן זמרי
למשני ומפלי״ ומסימנו שהוא חולק את
המלה לשתים ולשלש כמו המצפ צפים
כאהל לבדה וצפ לבדה וצפים לבדה ודומ׳
וכן בסוף התיבה כולי קופה בשוא נח
היו שתי התיבות נשמעים בתיבה אחרת
כמו בראשית ברא הנחת המלה על שית
והתיו נח ואמר ברא נפסקה זו מזו ואלן
היה תחת התין שוא נד היו נשמעים כאלו
הן בראשיתברא ודין על דרך זו״ זה הוא
דרך השוא הנח״ ועוד שהוא מוכיח על מלת
הנקבה כמו לחבת כחלת וזה במקרה
לא בעיקר״ וכל שוא נח האות הסמוך לו
אם היה מאותיות בגד כפת יצא בדגש
לעולם ואם היה נד יצא האות ברפי כמו
שיתבאר״ והשוא הנח ה׳ נמשך עם האות
שלפניו כמו שאמרנו והשוא הנד נמשך עם
האותיות שלאחריו כמו וישכנו השוא
שתחת השין נח לפיכך הוא נמשך עם
שלאחריו כמצאת המלה כאלו היא מוחלקת
ויש לבדה כנו לבדה ועל דרך זו כל הדומה״
ולעולם לא יהיו שואין נחין כאחד ובמקו׳ שיהיו
שני שואין יהיה הראשון נח והשני נע ולא יהיה
נח אחר נע לעולם״ ולעולם לא יהיה שוא
נח סמוך לשוא נע אלא שלישי לא או יותר כמו
בושרא׳ למנחה ודומ׳ זה הוא דרך הנח״
סימני השוא הנע״ כבר בארנו שהאותיות
הן עשרים ושתים והן נחלקין בשוא לשלשה
מחלקות״ החלק הראשון אחהע שהן
אותיות הגרון כל אות שיהיה תחתיו
שוא יהיה סמוך לא ראשאותיות אחהע יצא
חותו השוא במלך שהוא תחתות אחהע
הסמוך והוא כמלך חטף קל כמו ואסככה
יצא הוו בחרק חטף ואם יש עם השוא געיא
יצא בחרק בשוא כמו ואם יותר נקרא כאלו
הוא נקוד ואם וכן ואמרו לי יצא השוא בקמץ
חטף ואם יש עמו געיה יצא במלך בשוא כאלו
היא ואמרו״ וכן והיה יצא השוא בקמץ קל
ואם יש עמו געיה יצא כמלך כמו והיה באלו
היא והיה״ וכן רחוקה יצא השוא בחולם קל כאלו

ואם יש געיה עמו נקרא בחולם שלם כמו כי רחוקה
היא כאלו היא רחוקה״ וכן וחלה חרב בקמץ
קל וכן והקך יצא בחירק קל וכן ברוך יי׳
לעולם השוא יוצא בחולם שלם קל ואם יש
עמו געיא יצא בחולם כמו יהי שמו לעולם
כאלו היא נקוד לעולם ויעלה הגבול בקמץ
קל ואם רע בעיניכם בצירי שלם״
זה הוא דרך אחהע״ בשוא הסמוך לו
והוא שיהיה האות עליו השוא משאר
האותיות חוץ מאחהע אבל אם היה האות
בעל השוא מאותיות אחהע וסמוך לו אות
כמותו מאותיות אחהע אין השוא יוצא כמלך
הסמוך לו אלא בנקודות שעליו בלבד לפי
שאותיות אחהע אינם יוצאים בשוא לבדו
אלא בשוא ופתח או בשוא וקמץ ברוב המקו׳
לפיכך נקרא במלכו ואינו נקרא במלך
האות הסמוך לו כמו ימחאו כף השוא
שתחת החית יצא בפתח שעמו ואינו יוצא
בשלך שעל האלף וכן על דרך זו״
החלק השני כל שוא שיהיה על
אות חוץ מאותיות אחהע וסמוך לאותו האות
יוד יצא היוד במלכו ויצא השוא הסמוך לו
בחלק קל לעולם ואם יש עמו געיה יצא
בחלק שלם כמו לירמיה לישבקשה ויאת
ביקב ביום ליבשה בכולן יצא השוא
בחרק קל ואם יש עמו געיה יצא בחרק
שלם כמו ביד אשה כאלו היא ביד״ ואם
יאמר אדם הוא יל והשוא שיש עמו געיה
נקרא כמלך למה לא נקדוהו במלך מתחלתו״
ידע כי השוא שקודם היוד סימן למוכר
ואלו הוא מלך היה מודע כמו ביום זבחכם
מנוכר כלומר באיזה יום שיהיה ביום
ההוא מיודע״ הפך ים ליבשה מנוכר
ביבשה עבר ישרא׳ מיודע וכן ברוב המקרא״
והכתוב צריך למנוכר ולמיודע לפיכך ינקד
בשוא כדי שיוכר שהוא מנוכר ונקרא באיזה
מלך הלאוי שהבאן עליו ועל עינה זו שני
כל השואין שבכל החלקים״
החלק השלישי שאר האותיות והן
שבעה עשר החסיר היוד עליהם יהיו שמונה
עשר״ או השמנה עשר אם היו בראש התיבה

ואין קמוץ להם לא אהח"ע ולא יוד יצא השוא
שתחתיהן במלך קל והיא הפתח לעולם
כמו בחוב עם גלוש ותיכם דרכן ולא ש
זכור למלך ודומין כולן יוצאין בפתח קל"
ואם יאמר אדם לא יהיה תחתיהן פתח עם
השוא ידע כי כבר ליה חכח בעלי הלשון
והדקדוק שלא יעשו על אות אחת שוא ומלך
לא אהח"ע בלבד לפי שהן אותיות הגרון ואם
יאמר למה לא יהיה תחתיהן פתח לבדו אמור
לו אינן ראוין לפתח כי הפתח יחזק המלה
ויסמך לו דגש ברוב המקומות וגו ראויה
לרפיון וראויה לפתחה לפיכך עושין השוא
והקורא אותה יפתחה בפיו ואם יש עם השוא
שתחתיהן געיה יצאו בפתח שלם כמו
לנחלת בני ישראל בבוא אליו צלחד ודומ'"
בענין השוא האות שיש עליו השוא
לעולם אי אפשר שיהיה תחתיו טעם כי
הטעם ימשוך האות ויאריך בו והשוא יצא
והכן אי אפשר להאריך בהן לא יוצאין
בפתיחת הפה בלא הלגשה חזקה כמו בי
בראשית נקרא השוא בפתח ואינה נמשכת
כדי שתקבול טעם לא מתגלגלת בפה
ודולגת למלך הסמוך לה לפיכך אי אפשר
שיהיה טעם עם השוא לעולם שהן חלוקות
זה בזה" הטעם מושך והשוא אינו נמשך
לכך נמנע" והגעיה אינה טעם אלא סימן
לפתיחת השוא בלבד" ודע שהשוא הנד
אם יהיה אחריו אות מאותיות בגד כפת לא
יהיה דגש לעולם אלא רפי כמו בכלות
בלוחם בבל ודומ' ואם יאמר אדם הלא
מלת שתי ושתים השוא נד והן דגש אמור
לו שיש שם אלף נעלם קודם השין ונקראת
כאלו היא באלף קל כמו אשתי ונמצא השוא
איננו נד אלא נח וכל שוא נח סמוך לו דגש
כמו שאמרנו ומפני מה לא ימצא דגש
אחר שוא נד לפי שהדגש ממשיך האות
ומכבידו והשוא הוא נדפק ואינו נמשך
לכך לא יהיה סמוך לו אלא רפי" ודע
שהשוא הנד לא יתחבר עם מלך באות
אחת מכל האותיות אלא אהח"ע בלבד
כמו אכי יה הלוא הוא והנה עלו אני ודומ'

ואם יאמר אדם הרי דל מרדכי בשוא
וקמץ וכן קדם קדמיהון משכו אותה
ריאנה בנתה לא תבשל גדי שבלים שבלי
ודומ' אמור לו שוא זה הוא ושירוש למקצת
הסופרים כדי שיוציאו אלו מאותיות שלמים
ולא יבמגמו בהם ומקצת לא ימצאו ולא
מוציאין אותן בפה בלבד בשעת קריאה"
ודע שבזמן שיהיה המלך עם
השוא באותיות אהח"ע אין המלה נקראת
אלא בשוא וחטף מן המלך כמו חרם ובית
ענת נקרא השוא בקמץ חטף במצא
העיקר הוא השוא והמלך מסייע לו" ואלו
היה המלך עיקר לא היו עושין השוא
שהשוא הוא צריך למלכים ואין המלכים
צריכים לו ואי אפשר שיתקבץ השוא עם
המלך אלא בשלשה מלכים בלבד הקמץ
והפתח והסגול לפי שהן קרובין לו אבל
שאר מלכים אי אפשר" ודע ששוא
נח בתחלת התיבה אי אפשר לפי שאין
מתחילין בתיבה באות נח אלא באות נד לעולם"
לפיכך כל שוא בתחלת התיבה הוא נד
וסמוך לו רפי כמו בבואם ודומ' וכל שוא באות
שני מן התיבה הוא נח וסמוך לו דגש אלא אם
כן נכבד האות הראשון והוארך בו יהיה
השוא נד ויסמך לו רפי כמו שבה כאלו
הוו תיבה לבדה והשניה שבה לבדה
ונמצא השוא בתחלת התיבה שהוא נד
כמו שאמרנו ולכך נסמך לו רפי וכן
ויסגר פיס אריותא ולא חבלוני ותהב הארץ
ודומ' ואם לא הוארך הוו יהיה השוא נח
וסמך לו דגש" וכן אם אין טעם בתיבה
חטף שיש בתחלתה געית יהיה השוא
נח כמו ודמהלך נמצא הגעיה תוכיח
במקצת מקומות על תוצאות השוא
אם הוא נח או נד" וכבר אמרנו שהשוא
הנד לא יסמך לו שוא נח אלא באות שלישי
או יתר כמו בישראל ואם יאמר אדם הרי
מלת שמרה נפשי משכו אותה ודומ' שהוא
נד בצרי שוא נח אמור לו אלו המלות אין
לשוא בתחלתן לא טעם ולא געיה ואי אפשר
להוציאו בפה ולא עשו אותו אלא כדי לחטוף

בקמץ ולהקל בו כדי שלא יכבד וכבר
אמרנו שאי אפשר לשני שואין נחין כאחת
או נחים כאחת או נד ונח כאחת אלא בזמן
שיהין שני שואין כאחת יהיה הראשון נח
והשני נד בכל מקום ולא ימצאו שני שואין
נחין כאחת אלא בסוף התיבה בלבד כמו
יושבת בלבנון מקננת בארזים וכן וישב
ויֵלך יפת ודומ׳ וכן יורה על הנקבה וישבת
על מטה ודומ׳ וכל שוא יחידי באמצע
התיבה לעולם נח כמו זמרי משעי זבדי
ודומ׳ אלא אם היה בו דגש הרי הוא נד
כמו אתך אתכם אחננך ודומ׳ או אם
הוכבד האות שלפניו כמו ושבה המדברים
וכן אם נפתח האות שלפניו והוא רך ומעט
יהיה שוא הסמוך לו נע מעט וירפה האות
שבצדו כמו וידבר ויברך וכן כל שתי
אותיות בתיבה אחת צבותות זו לעמתו
עמותות כל המקרא על דרך זה מפי כל
סופר וחוזה הקימן הזה לא ירא אם געיה
לאות ראשון תקלות בעצימות לחשון יפתח
מן בשוא שתחת האות הלאשון כמו ושללו
את שולליהם השוא שתחת הלמד נע וכן
ובזזו את בוזזיהם יקחהו באלים צללי
גללי המלקקים קול יללת ואם אין געיה
אצלם לא יפתחו לעולם אבל גוללים ולא
יפצחו במלם כמו הנני אחנו לך הוי החקקים
חקקי און כי ינטו צללי ערב הנה אני ודומ׳
וכל מזה הומה הוא כעד וסומה לבורים
ירמה חוץ מחמשה פיסוקים על זה פוסקים
ובהן שש חולקים כי געיה להם סמוכה ועמהם
משוכה ובהם תמוכה ושמודה ועריכה
והם לא נפתחים ובפה לא נפתחים והן עד
להם ישחרנני זובחתודה יכבדנני אז יקראנני
ישחרנני ולא ימצאנני ומשחרי ימצאנני
וכל לשון אכילה אף בשלש נקודות פעולה
בפתחה מלולה בני לשון כלולה כמו עוגת
שערים תאכלנה השוא שתחת הכף נפתח
מעט וכן בעצבון תאכלנה ודומ׳ חוץ מאחד
במקרא מיוחד ברבות הטובה רבו אכליה
הכף נח וכן כל לשון הליכה לדגשה סמוכה
בפתח ערוכה בלשון לא כרוכה כמו אלכה

לי אל הגדולים השוא שתחת הלמד נפתח וכן
נלכה נא דרך עתה נלכה שם כל המקרא על
זה ירוץ בדבר חרוץ ולא פרוץ ושאר המקרא
בלא פתחה נקרא׃ ועוד למקצת הסופרים
כל לשון ברכה אשר במקרא ערוכה אם
טעמה על כף נסוכה פתחה ארוכה כקשת
דרוכה כמו ואברכה מברכיך ברכני גם
אני אבי ואני אברכם ברכו יי מלאכיו ודומ׳
ואם טעמה על בית תמוכה כולה כרוכה
כמו והתברכו בו ויאמר חי לכל הקהל ברכו
חוץ מאחד במקרא מיוחד כי על כף טעמו
והוא כרוך נאמן ולקצת הוא שמו וברכית׃
ועוד למקצת הסופרים כי כל ריש אשר
יהיה בין שני קמצין חוטין קמץ וחרק או
שרק יפתח השוא אשר תחתיו כמו הרכוש
הרוחה הרמים הרשעים הרדידים ודומ׳ וכל
זה לפי העיקרים שהקדמנו שכל שוא שכך
שקדמו אות נמשך וכבד וארוך יהיה אותו
השוא נע וכן אותה המלה מחלקת ומקום
השוא הוא תחנתה ולכך הוא נפתח וסמיך לו
לפי כמו ושבה וכבר המדבר המדברים
ודומ׳ והדבר זה לא ישתנה ולעולמי עד לא
ימנה׃ כבר ביארנו החלק הראשון
שיש לוו הלווי הדך בנקודותיו ותוצאותיו
הזה הוא משפטו לפי מחלקותיו אם היה וו
הלווי על מלה שהיא מלעיל תהיה הוו קמוצה
ברוב המקומות כמו קנה שמים וארץ ויאספו
יין וקיץ הדבה הוציא לחם ויין ימה וקדמה
נכרתה ברית חי ואתה זהב וכסף ועגל
וכבש ושור ואיל ודומ׳ וב מקצת המקומות
יהיה בשוא כמו ואתם אספו יין וקיץ ושמן
ובקר וצאן כלחלב שור וכשב עם גדול
ורב ודומ׳ ואם יהיה וו תלווי על מלת מלרע
יהיה בשוא כמו אנשים ונשים מה לי ולכם
איש ואשתו קטן וגדול ודומ׳ ואם יהיה וו
הלווי בשרק עם אות נח בלו יבערו נקראו
הוו כאלו הוא אלף קל כמו וקראתם בעצם
וקצרתם את קצירה ושמרתם ועשיתם
ולמדתם אותם ובכן ראיתי רשעים ודומ׳
כאלו הן אקראתם אקצרתם אשמרתם
אלמדתם אבכן כולם נקראים באלף קל׃

ואם יהיה סמוך ללווי הלווי אות מאותיו׳ ד״ת
אחה״ע והוא בשבא ופתח יהיה על הוו פתח
כמו ואכלהו ויכלהו ועשיתם ודומ׳ והיה׳ אוי
להיות שרק כמו ובמהו ודומ׳ לא בפתח ״
בשביל אות הגרון הסמוך לו שהן פתוחין
לעולם״ ואם היה סמוך לוו הלווי יוד רפי יהיה
הוו בחרק והיוד נח כלו ואינו כמו וירא אתו
הוא ויפת תאר וידיהו סגלת ויהודה בא
וישתחוו לפניו וישיבוס מדרכם הלעה
ויעדהו לאמר ויסר תנך בספירים וישב אל
יי׳ ויראהו ויערו את הארץ וישלחם ויהפכו
הארץ כרמים ויבכים ויזנה בזהו ושעיה״
ואם יהיה וו הלווי סמוך ליוד נח והוא נשער
תהיה הוו בפתח והיוד בשוא נח כמו ואבל
ויכלהו ויעידהו אנשי הבליעל וידברו אין״
ואם יהיה היוד סמוך לוו הלווי בחרק והוא
היה בשבא תקרא הוו בחרק קל כמו שאמתו
כמו ויעפו נערים ויגעו הן יבושו ויכלמו״ וכן
אם היה היוד בקמץ או בפתח או בצירי כמו
ויהפכו ארץ ויבוא כגשם וישבו בארץ״ ואם
היה וו הלווי שרוק והוא סמוך לאות במ״ף
והיו מים באישה מלך היו נקרא הוו באלף
קל כמו ומל יי׳ אהיך את לבבך ומלאו פני
תבל ומשמרתם ומתוגדונים ומת באר רץ
ובאו ורננו צבא המלך דויד ונרא יי׳ על כל
מכון הר ציון ובאש היאר וברך את בית
עבדך ופגשו ציים את איים ופה ישית בגאון
גליך ופרו ורבו ופניתי אליכם כולם נקרא יס
באלף קל״ וכעמים תהיה סמוכה לבמ״ף ויהיה
בשרק לא בקמץ כמו רשעים קבורים ובאו
יוצאת ובא גפרית ומלח ומתו כל הצאן ופיהו
מבית לכתרת ודומ׳ [illegible] והבין שהקמץ
והצירי לא יבאו לעולם לא על אות רך נח
כתוב או אינו כתוב כמו ברא עשה קרא
ראה בנה ידי יצא מאן חרף ופתח וסגול
לא יבואו לא על אות נח מצוי ואינו כי
האותיות ה׳ רכים כמו חמר שמר עמד
בתן אקלא אזלוע אקחה מרכבה ממשנה
ודומ׳ וזה שאמרנו הוא ברוב ומעט שיתחלף
זה בזה וזה בזה שכל דקדוקי הלשון אינם בנוין
לא על הרוב״ זה הוא שראינו לכתבו בזה״

החלק״ ועתה נתחיל בחלק שלישי״

החלק השלישי

בענין הטעמים והמשרתים
לטעמים ושמותן וצורתן ומחלקותן ושאר
ענייניהם וכל הנלוה אליהם״ כבר ביארנו
שהטעמים צריכים להם לבאר בהן עניני ״
הדברים ולתרץ בהן מאמרים ולולי הטעמים
לא נחלק כל ענין ולא עמד כל בנין ולא נודע
זכר מנקבה ולא שעבר להבא ולא עבר לשבו
ולא דומה להן״ גם לא יתבארו עניני הפסוק
אך בטעמים שהוא מיישב זו המלה ומפסק
בזו ומחבר זו לזו ואז ילון הקורא ולא יכשל״
ואם לא ידע בטעמי הפסוק יתחלפו הענינים
ויתקלקלו הבנינים ומהפך דברי אלהים חיים״
והלואתנו כתבין כאן צורתם ושמותם ותוצאותם
וענינם לפי מחלקותם והכל בדרך קצרה
כמו שעשינו בשני חלקים הראשונים״

שער

הטעמים הם שנים עשר רשומים
כמאורות מסוימים מהם קטנים
ומהם רמים חרוזים ולא נעלמים מפי נבונים
וחכמים בשום שכל חתומים״ הראשון
נקרא פזר על התיבה כפזר מגביה וחוזר
ובלשון מתפזר״ השני נקרא תלישה בשני
טעמים חשה בפנים ואחור גשה וגורדת
טעמים בדרישה״ השלישי נקרא טרס
נדחה בשתי אצבעות כפרק אחד באחד
בקלס מחובר בלי חרש״ הרביעי נקרא
פשטה והוא היתיב בחיך ובלשון מפטא
ובשני פעמים פשוטה״ החמישי נקרא
זקף ממשיך המלה וזוקף והוא מכל טעם
שקף מיוחד באצבע זקף״ הששי נקרא
אתנחה והיא מכל טעם נחה ריחה כנודף בשמן
המשחה ממצעת הפסוק ומרויחה״ השביעי
נקרא זרקה וגם נקרא צנורי ולפניה סגולה״
כגלגל צלולי מנגחת כשור וכאריי״ השמיני
נקרא לגרמיה וגם נקרא פסקה והיא שופר
ומקל חקוקה אדוקה בה וזן אל זן מפיקה״
התשיעי נקרא רביע וגם נקרא נגדה והיא
נקודה למעלה נקודה ויוצאה בנחת ובדעה״
העשירי נקרא תבקה נמשכת בכל המקרא
קבועה בתוך התיבה בקורה מהפכת היד והתיבה

משבירה" אחד עשר היא הלמחה אשר
לאחור מתוחה במהרה בה לשיחה וסמוך
לה אתנחה" שנים עשר הוא הסלוק אשר
בו ענין מחבילו חלוק" מוכיח כנר דלוק
שזה סוף הפסוק" סימנם פתטו יזא זמד
תטס" אלו הן הטעמים שנים עשר בדעת
וחכמה ומוסר מלאים בלי מחסר כל אחד
בעצמו כמלך או שר עם זה לא נאסר"
הם יסודות הבנין והם פוסקי הענין והם ראשית
כל קנין לחכם ונביא ומלך ודיין" שבהם
יתבאר ענינו" וצחות לשונו ומתק הגיונו
ונבו לבל יעלב ויהיה עליהם כמו לב"
ושמונה משרתים לטעמים חלותים"
הראשון אזלה לעולם עולה" השני מארכה
עומדת כחץ דחוכה" השלישי דרגה והיא
שלשלה פעם יורדת ופעם עולה" הרביעי
כטויה במקום טפחה חנויה" החמישי הוא עגלה
עם גלגל כלולה" הששי שופר תוא רבו ישפר"
השביעי שופר הפוך עומד כקרן הפך" השמיני
שופר לגרמיה והוא מן הטעמים מנויה" זה
הוא שמות הטעמים והמשרתים וכל אחד מהם
גלוי ולא נעלם ידועים בפי ישראל כולם קבועים
לעד לעולם" ולא ימצא פסוק במקרא כולל
הטעמים והמשרתים אלא שני פסוקים נמצא
בכל אחד מהן אחד עשר מן השרים ורוב
המשרתים ואלו הן ויאמרו אליו
איש עלה לקראתנו ויאמר אליכם לכו
שובו אל המלך אשר שלח אתכם ודברתם
אליו כה אמר יהוה המבלי אין אלהים
בישראל אתה שלח לדרוש בבעל זבוב
אלהי עקרון לכן המטה אשר עלית
שם לא תרד ממנה כי מות תמות:
ויצאו יושבי ערי ישראל ובערו
והשיקו בנשק ומגן וצנה בקשת
ובחצים ובמקל יד וברמח ובערו בהם
אש שבע שנים:
אלו הן הטעמים והמשרתים
שלכל המקרא חוץ משלשה ספרים תלים ואיוב
ומשלי היקרים כי יש להם טעמים אחרים שרים
ומשרתים והן שמונה שרים ועשרה משרתים
ואלו הן לפי צורתן" הראשון פזר הוא הקול

ימזל" השני רביע לטעמים יופיע"
השלישי לגרמיה והיא פסקה מקול למעלה
ובין תיבות חקוקה" הרביעי היא זרקא
תאיר כפעם וכאבוקה" החמישי הוא יתיב
והוא פשטה מוקדמת למלך למטה"
הששי הוא אתנחה דוחת ומרויחה" השביעי
הוא טפחה נקודה ופשטה לא מזיחה"
השמיני הוא סלוק בו יודע סוף הפסוק"
והעשרה משרתים שופר מיושב שופר
מהפך ושופר הפוך וצנורית ומקל ודחויה
ושוכב ונטויה ומארכה ושלשלת"
וימצא פסוק אחד ויש בו שמונת הטעמים
השרים וזה הוא" על זאת יתפלל כל
חסיד אליך לעת מצא רק לשטף מים
רבים אליו לא יגיעו:
כולם שמונה ועשר נחקקים"
שמונה טעמים ממתיקים: ועשרה ניגון מפיקים" וכוון
כראי חזקים" זה לזה נשקים והדברים עתיקים"

שער ונבאר חלוק הטעמים והמשרתים שלאחד ועשרים ספרים" כבר

ביארנו ששמות הטעמים והמשרתים וצורותם
חבלו עליו האחרונים אבל הראשונים היו יודעין
הענין ומפסיקין במלה הנפסקת ומעמידין במלה
הנעמדת ומגביהין במלה הנגבהת ומשבירין
במלה הנשברת והיה הכל קשור בלבם ושמור
בליבם וכיון שראו האחרונים שחסר המדע
ונתחלף המודע עמדו וחיברו או הטעמים
לפי שמותן וצורתן וחקקום בספרים כדי
שיהיו לעין הכל מאירים וירוצו בו הקוראים"
דע שהטעמים השרים הם העיקרים
שבהן יפסקו הענינים ויעמדו כל הבניינים
והמשרתים יהיו על מלה שאינה ראויה
להפסק לפי שאי אפשר שתהיה התיבה
אחת או שתים בלא טעם כלל לא שר ולא
משרת אלא אותיות גדולות או מלות יחידות
יהו מוקפין לה עריב הלשון לפיכך כל מלה
שאינה ראויה לשר עושין לה משרת
להחזירה מעט ולא יתרפקו המלות זו
על זו והמשרתים מתחלקים לכל השרים
ומתחלפין בשירותן יש שר שראוי לשמשו
משרת אחד בלבד או שנים ויש שהוא ראוי

לשנים ולשלשה וכן לארבעה וחמשה וכל
שראו משרת יש לו ניגון ונעימה לבדו ולא
ישנו זה לזה ואם שוו ישנו בדרך אחת או
שתים לא בכל הדברים לפי כך היו שמותיהן
כך וכך ומנגן כך וכך" ולו היתה נעימת
השרים והמשרתים שוה היו כולן שם אחד
וצורה אחת ודבר זה גלוי הוא לכל המבינים"
והטעמים השרים נחלקים לשלשה
חלקים" מהן דרך גובה" ומהן דרך רוס ומהן
דרך שחיה" ואינה שחיה אך קול נצב שאינו
לא למעלה ולא למטה" דרך גובה נכנס
תחתיו שלשה והם פזר תלשה וטרס" ודרך
רוס נכנס תחתיו ששה והם זרקה לגרמיה
רביע תביר טפחה סלוק" ודרך נצב נכנס
תחתיו שלשה והם יתיב זקף אתנחה" וכן
יש למשרתים כמותן" לפיכך יהיה כל טעם
על מלה הראויה לו" והמשרת הוא בשביל השר
לפיכך אי אפשר שיהיה משרת אך והוא סמוך
לשר לעולם והשר אפשר שימצא בלא
משרת לפי שהמשרת צריך לשר ואין השר
צריך למשרת אך בין היה בין לא היה. כמו
שיתבאר" ודע שהמשרת לא יהיה שר לעולם
אך אחד בלבד והוא הדרגה והיא הנקראת
שלשלת בזמן שהיא למטה תחת התיבה הוא
משרת ובזמן שהוא למעלה הוא שר והוא
כלי לא ימצא באחד ועשרים ספרים אלא
בשבעה מקומות בלבד כמו ויתמהמה ודומ׳
ולפי שהן יחידים במקרא לפיכך לא נמנה
עם השרים" וכן לא יהיה השר משרת לעולם
אך התלשה בזמן שהיא בראש המלה על
ימין הקורא היא שר" ובזמן שהיא על שמאל
היא משרת ונוספת על המשרתים" והיתיב יש
לו שתי צורות הוא פשטה בסוף המלה יהין
שני פשטין כמו ויאמר; ופעמים יהיו בצורת
שופר הפוך ויהיה מלמטה והפרש בינו
ובין שופר הפוך המשרת שהמשרת יהיה
לאחר המלך בכל אות שיהיה עליו החולק
כמו אלה וזה לא יהיה אך בתחלת התיבה
לעולם קודם למלך כמו תלה נבה ודומ׳"
והטלס פעמים יהיה פשטה כמו ויכן ופעמ׳
יהיו שתים כמו ויאמרו וסימנו אם היה עבל ת׳

מלך אחרון שבתיבה יהיו שתים לעולם
כמו דבר" ואם ישאר אחריו מלך יהיה
אחד כמו ויעל ודומ׳" והתלשה השמאל
שהיא משרת תשתנה צורתה ומקומה
ושמה פעם היא למעלה בראש התיבה
על שמאל הקורא ותורתה בכה כמו ויקרא
ופעמים תהיה תחת המלה ונקראת
תלשה קטנה ונקראת עגולה וצורתה
ככה כמו ואת פאת והיא בששה עשר
מקומות באחד ועשרים ספרים" והפזר
שהוא שר פעמים ישתנה שמו וצורתו
פעם יהיה ככה וימהלו ונקרא פזר קטן.
ופעם יהיה ככה זם ונקרא פזר גדול ונקרא
קרני פרה" וכן הזקף פעמים הוא שתי נקודות
זו על זו ונקרא זקף קטן ופעמים יהיה
שתי נקודות ומקל ונקרא זקף גדול"
והשופר שהוא מכלל המשרתים פעמים
ישתנה שמו לפי הנעימה וצורתו ואחת היא
נקרא שופר מיושב ונקרא שופר מורס ונקרא
שופר מכרבל" ועוד יש לכן טעם שר ולא
נזכר שמו שורתו אך בכלל חבירו והיא
הסגלה והיא שלש נקודות בראש התיבה
משמאל כמו ויאמר המלך ולמה לא נמנעת
לפי שהיא תכף לזרקה לעולם לכך נמנו
כאחד" נמצא כל שמות הטעמים
והמשרתים לפי שני מקומם וצורתם כך
הוא" כשל פזר גדול תלשה ימין טרס
חד שני טרסין יתיב חד שני יתיבין יתיב
מוקדם זקף קטן גדול אתנחה זרקה
סגלה לגרמיה רביע תביר טפחה סלוק
שלשלת מלעיל" אלו השרים" והמשרתים
שופר מיושב ושופר מורס ושופר מכרבל
ושופר לגרמיה ושופר הפוך ותלשה
שמאל ותלשה קטנה ואזלא ומארכה
דרגה ונטויה" אלו הם הטעמים
המשרתים והשרים המתנהגים באחד
ועשרים ספרים" אבל הגעיה והיא צורת
מקל כנטויה לאחור שתמצא תחת התיבות
במקצת מקומות אינה אך לשר אך משרת
אך לרמוז בה שצריך למשוך באותו האות

מעט כמו וידברו לפיכך לא נמנית בכלל
וכבר אמרו אין אב לגעיה" וכן הדרבן
והוא כצורת אזלה שיהיה בראש התיבה
איננו לא שר ולא משרת אך לרמוז ~
שיוציא אותיות האותיות בהתלה כמו והבקר
הקרא לו ודומ'" זה הוא שמות הכל
ותולדתם ומקומותם" ועתה נבאר
עניני בגד כפת ואותיה בדגש ורפי ואחר
כך נחזור למחלקות הטעמים והמשרתים"
דע כי כל אות מאותיות בגד כפת
שהיה תחלת תיבה והיה סוף תיבה ראשונה
מאותיות אויה אם היה טעם התיבה הראשונה
מן השרים יהיו בגד כפת שבצדה דגש
לעולם שכל הטעמים השרים פוסקין ולא
יהיה אחריהן רפי לעולם" ואם היה טעם
התיבה ראשונה מן המשרתים כמו ואקחה
פת לחם כי באפס או בדרך לחוקה ויהי
דבר יי' ודומ' יהיו בגד כפת רפין לעולם
חוץ מן אוגידה ופסיק ודחיק ואתי מרחיק
ומפיק ושתי אותיות צבותות וזה הוא פירושן
אוגידה יש בה שבע מלות ארבעה
מהם בשירת הים כי גאה גאה
וחבילון מי כמכה נאדר בקדש ידמו כאבן
ואחד בירמיה כלאיתי כלכל ולא אוכל" ואחד
בישעיה ושמתי כדכד שמשתיך" ואחד
בדניאל וחכמה כחכמת אלהין" הללו המלות
סמוכין לאויה ואין על תיבה ראשונה אלא
משרת והן בדגש ונקראין אוגידה ואין
להם טעם אך קבלה היא ביד הסופרים
איש מפי איש" ויש מלות אחרות יש בהן
חלוק בין הסופרים מקצת אומרים דגש
והן בכלל אוגידה ומקצת אומרים רפי
והקורא רשאי בהן והן כמו עם זו גאלת
חלות וכן הלוא פגעת בה רוח הקדים וכן
ויעש ירבעם חג בחדש השמיני בחמשה
עשר וכן ויהי כשמע ויהי כאשר תמו
והיה כי יבאו עליך ויהי כראתם ויהי
בהוציאם ודומ' כולן חלוק והקורא רשאי
בהן" פסיק כשיהיה בין מלת
אויה ומלת בגד כפת פסיק

דגש כמו עשה כלה יוקת יי' על עמו כהם
ודומ' וזה חוק לעולם לא ישתנה"
דחיק הוא הדחק שיהיה בין שתי התיבות
והוא שלא יהיה בין מקום טעם
מלה ראשונה ובין טעם תיבה שניה אלא
מלך אחד בלבד לפיכך נדחק הטעם
על בטעם ותנא בדגש כמו ואעידה בם
ועתה בני צדקתי והביתבו יומם וענרין
באו ודומ' וכן יבוא הדחיק במלה שאין
בה טעם כמו מה תאמר ומה תעשה מה
ברי ומה בר בטני ודומ' וזה שאמרנו שאם
לא היה בין טעם ראשונה ושניה אלא
מלך בלבד יהיה דגש והוא שיהיה
אותו המלך קמץ ודחוק ואם יהיה זולתי
הקמץ יהיה רפי כמנהגו כמו אשרי
הורדתכו בו" או היה קמץ ולא היה רחוק
הרי הוא רפי כמנהגו כמו ולא היה בם
עוד רוח ודומ' עד שיהיה קמץ ודחיק"
אתי מרחיק הוא הפך הדחיק
שהדחיק קירוב
טעם לטעם" ואתי מרחיק לפי שנתרחק
בין טעם לטעם מלכים הרבה בין
הטעם הראשון ורחק כל המלכים ~
והשליכם על אות הטעם השני כאבני
בלוסטא כמו הוא יבנה בית הלמתים ~
תעשה פלא קורה שבה פה ואלכה
אליה ואדרשה בה ודומ'" מפיק
הוא שיהיה אות האויה יוצא
בלשון ואיננו נח כמו מחציתה בבקר
בצדה תשים ודומ' וכן ויצו פרעה חצריהו
בתהלה ודומ' במב ונטה עליה קו תהו
וקול המון שלו בה הן מפיק וו והן ברפי
וכן קיבלוס" וכן מפיק יוד כמו ומי
גוי גדול לגוי גדול ודומ' במלא יי' בם
סיני בקדש בם סמוך למפיק יוד והוא
רפי" ומפיק אלף אי אמצעי"
שני אותות צבותות"
כל תיבה שתחלתה
שני בתין או שני כפין או בי ופי והיה
על האות הראשון שוא יהיה בדגש

למולם ולו נסמך לאוי"ה כמו ויהי בבואה
ותתפשהו בבגדו ויהי ככלות הלוא
כפרכמיש ואכברה בפרעה אשר שמתי
בפיך ודומ' ואם יהיה תחת האות הראשון
מלך יהיה רפי כמנהגו כמו והוא אשה
בבתוליה תזלו בבהילו ארכוא יבבלאי
אל ירא בפלגות ודומ' ודע שזה שאמ'
כל בג"ד כפ"ת דסמיך לאוי"ה מתקרי
ברפי חוץ מן הנזכרים אין הולכין בו
אחר הכתב לא אחר הקריאה כמו
ועשית בדי אע"פ שאין סמוך לו אלא
תנו הרי הוא רפי לפי שאות מאותיות
אוי"ה נח נעלם בצרתין והוא הי או
אלף במקצת מקומות לפיכך רואין
כאו היא סמוכה לאוי"ה ותהיה בדי רפי
וכן ובנית ונתת וקנית ולקחת וביתך
בשבתך וידך ועבדיך ודומ' כולן באות
נח מאותיות אוי"ה בצר התין או בצר
הכף לפיכך דנו בו במקום אוי"ה וכן
אפשר שימצא אות אוי"ה כתוב וסמוך
לו דגש כאו אין שם אות אוי"ה כמו וירא
בלק האלף כאו איננו לפי שאין הדבור
עומד לא על הריש לפי כך נסמך לו
דגש וכן כל הדומה לזה מקובל מנביא
ותוצאה אם יאמר אדם מה טעם בג"ד כפ"ת
נראין מאוי"ה ידע שאותיות אוי"ה הן
רכים רפים לפיכך מרפין האות הסמוך
להן ויצא כך כמותן ודע שיש לבני
ארץ ישראל באות ריש דרך אחרת בניאתו
פעם מחזקין ופעם מרפין והוא קשור
בלשונם ואינו מצוי אצלינו לכך אינ
צריך להזכירו וכן יש להם זין ונקרא
מכלוך ואינו ידוע אצלינו והמשכילים
יבינו

שער

נחזור לענין
הטעמים דע שהטעמים שנים
עשר יש מהן מה שאפשר שיצמד
והן שבעה כגו' תלשה יתיב זקף
לגרמיה תביר זרקא והחלק שני
אפשר שיצמד הם טרקרביע טפחה
אתנחה סלוק והחלק נצמד נחלק
לשלשה חלקים חלק יצמד לשנים בלבד
וחלק לשלשה וחלק ליתר משלשה
החלק הראשון היתיב והתביר
ולגרמיה ותלשה יתיב כמו את לוא הן
ודומ' התביר כמו לדדת אל כרם ודומ'
לגרמיה כמו ולמה את כל היקום אשר
על והתלשה במקום אחד בלבד בא
הנה ואשלחה אותך אל המלך
החלק השני הם זקף וזרקא הזקף
כמו ערב וידעתם ודומ' הרי נצמד
לשנים והשלישי כמו כבאך בצל
וראית וקלאת ודומ' והזרקא אפשר
שתצמד לשנים כמו כה אמר יי'
למשיחו לכורש ודומ' וזה שלשה בלבד
והוא יען אשר שלחת מלאכים לדרוש
בבעל זבוב אלהי עקרון
החלק השלישי אפשר שיצמד ליתר
משלשה הוא הפזר לבדו יצמד לשנים
כמו וימהר וישלימו ודומ' ויצמד לשלשה
כמו ויאמן בה' הוא מתכלהו ויצמד לארבעה
כמו ושלמיהו ויושפט ובתנאל ועמשי
ודומ' ויצמד לחמשה כמו ואחיו שמעיה
ועזראל מללי גללי ודומ' ולא יצמד
לששה ולשבעה לא פסוק אחד נצמד
בו שמונה פזרין ועמהם אחיהם המשנים
זכריהו בן ויעיאל ושמורמות ובניהו
מעשיהו מתתיהו ואליפלהו ומקניהו
ועבד אדום ויעיאל השוערים והמשרתים
שיהיו ביניהן אינן מפסיקין לפי שאינן
אלא טפלה ושאר החמשה לא יכפלו
לא ימצא טרס סמוך לטרס ולא רביע
סמוך לרביע ולא אתנחה ואתנחה ולא
טפחה וטפחה ולא סלוק וסלוק
כבר אמרנו שהמשרתים הם טפלה
לשרים והן מחדקים המלות שלא יתרפו
זו לזו עד מקום השר בלבד והודענו שאי
אפשר למשרת בלא שר והשר אפשר
שיהיה בלא משרת והרינו כותבין איזה
טעם שאפשר שיסמכו לו משרתים
הרבה ואיזה טעם שלא יקדמו לא משרת

14

אחד ודן על מה שאנו כותבין לדומה להן:
והטעמים נחלקים לפי ענין זה לששה
חלקים״ החלק הראשון אין נסמך
לו מן המשרתים אלא משרת אחד בלבד״
החלק השני אפשר שיסמך לו שני
משרתים״ החלק השלישי אפשר
שישרתוהו שלשה משרתים״
החלק הרביעי אפשר שישרתוהו ארבעה
משרתים״ החלק החמישי אפשר
שישרתוהו חמשה משרתים״ החלק
הששי אפשר שישרתוהו ששה משרתים״
וזה הוא פירושן״ החלק הראשון
הוא הסלוק אפשר שיהיה בלא משרת כמו
וירדת עד דן ואפשר שיהיה לו משרת אחד
ולא שני משרתים כמו ואת הירדן וגו׳״
החלק השני ישבו ארבעה טעמים והם לגרמיה
זקף טפחה אתנחה״ הלגרמיה אפשר שתהיה
בלא משרת כמו אלה תולדות נח וגו׳״
ואפשר שיהיה לה משרת אחד כמו וישלח
מלך אשור׳ וגו׳ ואפשר שיהיה לה שני
משרתים כמו כי המלט תמלט׳ וגו׳״
הזקף אפשר שיהיה בלא משרת כמו והכהן
וגו׳ ואפשר שישרתו משרת אחד כמו כי הוא
בין אחים יפריא וגו׳ ואפשר שיהיו לו שני
משרתים כמו טוב תתי אתה לך וגו׳ הטפחה
אפשר שתהיה בלא משרת כמו בראשית
וגו׳״ ואפשר שיקדמה משרת אחד כמו
נחמו נחמו עמי וגו׳ ואפשר שיקדמה שני
משרתים כמו למה תעשה כה לעבדיך וגו׳״
האתנחה אפשר שתהיה בלא משרת כמו
ויען ויאמר וגו׳ ואפשר שיקדמה משרת
אחד כמו ברא אלהים וגו׳ ואפשר שני
משרתים כמו כי לא תחמרי וגו׳ וכן בנטויה
אם ארץ מאפליה וגו׳״ החלק השלישי
הוא הרביע אפשר שיהיה לבדו כמו ותחת
כי אהב וגו׳ ואפשר שיקדמו משרת אחד
כמו התעוררי התעוררי״ ואפשר שיקדמו
שני משרתים כמו כי נלאפי ועל חמתי וגו׳
ואפשר שלשה משרתים כמו גם בן ואח אין
לו וגו׳״ החלק הרביעי הוא זרקה ותביר
הזרקה אפשר שלא יקדמה משרת כמו

ויאמר יי׳ אל משה״ ואפשר שיקדמה שני משרתים
כמו ויאמר משה לפרעה התפאר עלי׳ וגו׳
ואפשר שיהיו לה שלשה משרתים כמו ואשר
יבא את רעהו ביער״ ואפשר שיהיו לה ד׳
ארבעה משרתים כמו הנני עומד לפניך שם
על הצור בחרב וגו׳״ התביר אפשר שיהיה
לבדו כמו ואלה תלדת ישמעאל וגו׳ ואפשר
שיקדמו כמו משרת אחד כמו למען תספרו
וגו׳ ואפשר שיקדמו שני משרתים כמו
אשר ישחטו את העלה וגו׳ ואפשר שלשה
משרתים כמו כי אעלה ארוכה לך וגו׳ ואפשר
ארבעה משרתים כמו כל הבא אל המקום
אשר נפל שם עשהאל וימת וגו׳״
החלק החמישי הוא תלשה וטרס״ התלשה
אפשר שתהיה לבדה כמו ושברה וגו׳
ואפשר שיקדמה משרת אחד כמו ויתן יי׳
וגו׳״ ואפשר שני משרתים כמו כי כה
אמר יי׳ וגו׳ ואפשר שלשה כמו וחרה
אפי בם ביום ההוא וגו׳ ואפשר ארבעה
כמו ויהי כאשר שמע סנבלט החרני וגו׳
ואפשר חמשה כמו ועל הנחל יעלה על
שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל וגו׳״
הטרס אפשר שיהיה לבדו כמו ונעשה
למבערי מעגלים וגו׳ ואפשר שיקדמו
משרת אחד כמו ויאמר יי׳ וגו׳ ואפשר
שני משרתים כמו ויעש לו אהוד וגו׳
ואפשר שלשה כמו ויאמר חנניה לעיני
כל העם וגו׳ ואפשר ארבעה כמו קח
מטך ונטה ידך על מימי מצרים וגו׳
ואפשר חמשה משרתים כמו וישלח
ישראל מלך אדום לאמר וגו׳״
החלק הששי הוא הפזר והיתיב״ הפזר
אפשר שיהיה לבדו בלא משרת כמו ויעש
ראמר וגו׳ ואפשר שנים כמו ויתן להם
משה וגו׳ ואפשר שלשה כמו ויאמר
שאול פוצו בעם וגו׳ ואפשר ארבעה
כמו קל קרנא משרוקיתא קבלא וגו׳״
ואפשר חמשה אשר נחלו אלעזר הכהן
ויהושע בן נון וגו׳ ואפשר ששה כמו
ואשלח אליכם את כל עבדי הנביאים
השכם ושלוח לאמר וגו׳״ היתיב

אפשר שיהיה בלא משרת כמו ובאו ועשו
ודו׳ ואפשר שיקדמו משרת אחד כמון
פצחו רננו ודו׳ ואפשר שנים כמו וקראתי
עליו לכל הרי חרב ודו׳ ואפשר שלשה
כמו ונבקעו הר הזתים מחציו ודו׳ ואפשר
ארבעה כמו אל כל אשר יבוא שם נחלים
ודו׳ ואפשר חמשה כמו וראשי האבות
למטות בני ישראל בגורל בשילה ודו׳
ואפשר שיקדמו ששה והוא במקרא במקום
אחד בפסוק וישלח חזקיהו מלך יהודה
אל מלך אשור לכישה לאמר חטאתי

שער כבר אמרנו שהשופר שהוא
מכלל המשרתים נחלק לשלשה שופר
מיושב ושופר מורם ושופר מכרבל
ולשון מיושב שהמלה תצא בו בנעימה
מיושבת לא למעלה ולא למטה ולשון
מורם שהמלה תורם בו בנעימה ותגביה
הקול אך כאו ברמשה בלבד ולשון
מכרבל שהוא אורך המלה להבריתה וכופלה
כמו ודוד מכרבל במעיל בוץ וכל
המשרתים אי אפשר שיצמדו ויתחברו זה
לזה אך שופר מיושב ושופר מורם השופר
המיושב יצמד בשירות ארבעה טעמים
בפזר ותלשה וטרס שיש לו שלשה מ׳
משרתים אז יתר׳ וביתיב שיש לו חמשה
משרתים וביתיב שיש לו ששה משרתים
שהוא יחידי ואין לו שני והשופר המורם
ישמש בשני טעמים זמור בזרקה
ואתנחה ובקבלה שהיא תלויה בזרקה
וכן המארכה תצמד בטעם לגרמיה בלבד
ושאר המשרתים לא יצמדו לעולם
ושלשה טעמים מכל השרים והם זרקה
יתיב תביר יש לכל אחד מהן שני משרתים
אי אפשר שיתחבר זה עם זה אלא אם
היה זה לא יהיה זה ואם יהיה זה לא יהיה
זה הזרקה בזמן שמשרת לה שופר
מורם לא ישרת עמו אזלה ובזמן שישרת
לה אזלה לא ימצא שופר מורם אם היתה
שלשית והיתיב בזמן שמשרתו שופר
הפוך לא ישרת עמו מארכה ובזמן
שמשרתו מארכה לא יהיה שופר הפוך

ותביר יש לו שני משרתים דרגה ומארכה
לא יתחברו כאחד אלא כאם תעירו ואם
תעוררו את האהבה וחבירו בלבד
דרך חיבור משרתים שופר מיושב יסמוך
לו שופר מיושב כמותו ועל הנחל יעלה
על שפתו מזה ומזה ודו׳ ויסמוך לו דרגה
כמו גם בן ואח אין לו ודו׳ המשרת השני
אזלה יסמך לה שופר הפוך כמו וקראתי
עליו לכל הרי חרב ודו׳ ויסמך לה נטויה
בשני מקומות ומאן לכלא בה וחבירו
ויסמך לה הטרס עצמו כמו ויגש לו
אהוד ודו׳ ויסמך לה מארכה כמו וישלח
האלהים מלאך לירושלם כי אעבה אחוה
לך ודו׳ בלבד המשרת השלישי
תלשה לא יסמך לה אלא אזלה בלבד
ובארבעה טעמים והן יתיב וטרס וזרקה
ותביר כמו ונבקע הר הזתים מחציו העביר
בעלם באש אתם נטמאים לכל גלוליכם
ואשר יבא את רעהו ביער נחלת עבדי יי׳
וצדקתם ודו׳ המשרת הרביעי
מארכה תסמך לה מארכה כמותה כמו
ושבע עשרה שנה ודו׳ בטעם לגרמיה
השלשי כמו ואשר בית ישראל עשים פה ודו׳
ויסמך לה נטויה במקום אחד בלבד והיא
אם חרץ מחפליה ותסמך לארבעה טעמי
זרקה ויתיב ותביר וסלוק כמו ולקח משעני
בידך עזריקם בכלו ישתלבו ואת הארץ
עד שתחפץ ודו׳ המשרת החמישי
דרגה יסמך לה שופר מיושב כמו לא בסתר
דברתי ודו׳ ויסמך לה מארכה כפולה כמו
ויקרא לה נבח והן ארבעה עשר מקומות
במקרא ויסמך לה התביר עצמו כמו אשר
ברכו יי׳ ודו׳ המשרת מורם הששי שופר
מכרבל לא יסמך לו לעולם אלא שופר מורם
כמו אשר כפר בהם ודו׳ המשרת
השביעי שופר הפוך לא יסמך לו לעולם
אלא היתיב בלבד כמו כה אמר יי׳ ודו׳
המשרת השמיני שופר מורם לא יסמך
אלא כמותו או זרקה [illegible] לה או אתנחה
המשרת התשיעי כפ[illegible] לא יסמך אלא אתנחה
וסלוק כמו קפדה בא ודו׳ להחלו ודו׳

המשרת

העשירי תלשה קטנה לא יסמך לה אלא
פזר גדול כמו ויהושע בן נון וחביר׃
וחיבור המשרתים זה לזה על הדרך שאמרנ
לא יתחלף כמו שביארנו דרגא אחריה תביר
לא יהיה תביר ואחריו דרגא וכן נטויה סמוך
לה אתנחה לא תהיה אתנחה ואחריה נטויה
וכן בכולם׃ וכבר אמרנו שהדרבן והוא
כמו אזלא בראש התיבה ואינו אזלא
וכן הגעיה והיא כמו הטפחה תחת התיבה
אינן לא טעם ולא משרת אלא פסקאת
המלה׃ להתיז בדרבן כמו והבקר והכהן
ולהרויח בגעיה ולהחביר בה מלה לאחותה
וספר כותבה וסופר מבטלה וכן מקצת
מקומות קוראין אותה ומקצתאין קוראין
אבמקצת מקומות היא מועלת כמון
שאמרו כל לשון רחילא געי וכל לשון
ראייה לא געי וכמותשנו ישנו אחת לשון
מובן מקום שנת ואחת לשון שינה ורומ׳
ונקראת געיה לפי שאין לה נעימה והפה
כשאר הטעמים והמשרתים אלא למשוך
ולהחביד ולהרויח כמו לבלתי השחית
הכל ורומ׳ והיא מלשון גועה׃ והדרבן
שהוא מתיז את התיבה כמו שאמר דברי
חכמים כדרבנות ועל דרך זו כל השמות
הטעמים הכל לפי נעימתם ולפי יציאתם
והכל בכתב מאת יי׳ השכיל׃

שער נבאר בו עניני הטעמים

והמשרתים׃ כבר אמרנו שהטעמ׳
חלקים לשלשה חלקים׃ חלק ראשון
נעימתו דרך גובה והם פזר תלשה ומלים
ונעימתם שיגביה בהן קולו עד למעלה
כמו שתראה בזמן שיהיה בפיסוק שנים
שלשה פזרין יגביה קול הקוראים וישמע
עד למרחוק׃ הפזר יהיה באחד ועשרים
ספרים על שתי צורות פעם נקרא פזר
קטן והוא כזה ופעם נקרא פזר גדול והוא
בקרני חגבים כזה׃ והוא נחלק לחמשה
חלקים במשרתים׃ החלק הראשון
יש לו שני משרתים והוא בארבעת פיסו
וסימנה את פאת קדמה אלפים באמה׃
צאן לערי יהודה׃ ושם היו לפנים נתנו

את המנח׃ ככה יגער האלהים׃ החלק השני
יש לו שלשה משרתים והן חמשה פסוקים׃
ובאו אליך ואמרו אליך׃ וירם יאשיהו לבני
העם׃ גם הנה העץ אשר עשה המן ומביאים
הערמות ועמסים על החמרים וישלח
אשר על הבית ואשר על העיר׃
החלק השלישי יש לו ארבעה משרתים
והן שלשה פסו׳ ושני אנשים שרי גדודים
הנני ממלא את כל יושבי הארץ האחת
תהי נא אזנך קשבת ועיניך פתוחות
דנחמיה׃ החלק הרביעי יש לו חמשה
משרתים והן שני פסו׳ אשר כחלו אלעזר
הכהן ויהושע בן נון ויקהל דוד את כל
שרי השבטים ושרי המחלקות המשרתים
את המלך׃ החלק החמישי יש לו ששה
משרתים והן שני פיסו׳ והותר לנשיא
משה ומשה לתרומת הקדש ולאחזת העיר׃
ובפתגמין ואמרין ודכרין לי עלון לא אלה
שמיא׃ כמצאו כל הפזרין הגדולים׃
שבעשרים ואחד ספרים ששה עשר בלבד
והתלשה הקטנה תשמש עם כל אחד
מהן ואינה מצויה אלא עמהן בלבד וכבר
כתבנו במסורת׃ וטעם אלו הפזרין הגדולים
אמרו לפי שיש בפסוקים אלו חוזק גדול
ביותר ונגבהין יותר מדאי לכך נעשו
פזרין גדולים׃ ומשרתי הפזרין הקטנים
והגדול כולן שופרות מיושבין בין אחד
בין רבים ויתר עליו הגדול שסמוך לו
תלשה קטנה כמו שפירשנו׃ התלשה
והיא מחלפת דרך גובה כבר ביארנו שיש
לה משרתים מאחד ועד חמשה וכולן
שופרות מיושבין לא ישתנו לעולם וזה
שעושין אותה בתחלת התיבה אנפ
שאינה על אות הנעימה כדי שלא תתחלף
בתלשה שהיא משרת וכדי שלא יטעו
בסימן המסורות שעושין על התיבה
שיש לה מסורות והקורא יחזיק על
אות הנעימה ולא ישגיח על מקומה
כמו זאת עץ הארץ הנעימה על האלף
ורואין אותה כאלו היא עליו ורומ׳ וכן
הזרקה והסגולה לא יהיו לעולם אלא

בסוף התיבה מלמעלה והקורא אוחז על אות
הנעימה וירונבה ממלות אחרות עד שיעמידנה
על מבוקה ולא ישתנה הענין׳׳ הטרס
והוא מחלק גובה׳׳ אפשר שיהיה לו משרתים
מאחד ועד חמשה כמו שהודענו׳׳ ודע שאם
היה משרתו אחד והוא על תיבה בפני עצמה
אי אפשר שיהיה אלא או שופר מיושב או
אזלה בלבד ודרך ידיעתו אם הוא שופר
או אזלה תדע תחלה אם היה המשרת תחת
אות ראשון מן המלה המוקדמת הוא שופר
לעולם כמו הן הנה תחת הנחשת ודומ׳
ואם היה על אות שני מן המלה יהיה
אזלה כמו ויאמר אחד קדוש ודומ׳׳
ואם היה על אות המשרת על מלת הטרס
עצמה לא יהיה אלא אזלה כמו והיתה ונתתי
ודומ׳ ולא יהיה משרתו עמו אלא בזמן שיהיה
אחרין רביע יבטל משרתו ויהיה שני טרסין
כמו ומרדכי יצא מלפני המלך ודומ׳ ואפשר
שיהיה טרס ולא יהיה אחרין רביע אלא טעם
אחד אבל העיקר בזמן שיש על תיבה
אחת אזלה ואחריה לא יהיה אחריה רביע בלבד׳׳
ואם קדם לטרס שני משרתים לא יהיו
לעולם אלא תלשה ואזלה כמו ויאמר אליו
עוד ודומ׳ וכן אם היו שלשה או ארבעה או
חמשה אז גם הסמוכין לו יהיו תלשה ואזלה
והראשונים כולם שופר מיושב כמו בעת
ההיא יוציאו את עצמות מלכי יהודה ואת
עצמות שריו ואת עצמות הכהנים ודומ׳
ואם אין לטרס משרת כלל פעם יהיה טרס
אחד ופעם יהיו שני טרסין כמו שביארנו
למעלה׳׳ ואמרו שבין נפתלי אינו עושה
לעולם אלא טרס אחד ואמרו שבזמן שיקדם
הטרס שתי תיבות אם היתה האזלה באות
ראשון מן התיבה השנית תהיה הראשונה מקף
ולא יהיה לו משרת אחד יהוא האזלה בלבד
כמו ואמרתם זבח פסח הוא ליי׳ ודבר
זה בלוב ואפשר שימצא חלוף׳׳
החלק השני והוא דרך כתב והן שלשה
יתיב זקף ואתנחה׳׳ היתיב כבר ביארנו
שיש לו משרתים עד ששה ושהתלשה
והאזלה ושופר הפוך סמוכין לו ברוב׳׳ ועתה

נבאר שקר חלוף צורתו וחלוף משרתיו
הראשונים עד התלשה ולמה פעמים יסמוך
לו שופר הפוך ופעמים מארכה׳׳ חלופו
בעצמו׳׳ פעמים יהיה כמו פשטה בסוף
התיבה מלמעלה כמו תנופת ופעמים
יהיה כמו שופר הפוך תחת התיבה
מוקדם למלך כמו ככה ודומ׳׳ ודרך
חלופו שאם היה בלא משרת והנעימה
על אות ראשון מן התיבה יהיה מלמטה
כמו שובה ישראל ערך התיבה ודומ׳
ובזמן שיש עמו המשרת או שנעימתו
על אות שני מן התיבה יהיו מלמעלה
כמו וידא אלהים אל יעקב ויסעו מבית
אל ודומ׳ ואם היתה המלה ראויה
לשתי נעימות יהיו שני פשטין מלמעלה
אחד על מקום הנעימה האמתית ואחד
בסוף התיבה כדי להכיר שהוא יתיב
מלמטה ובין שופר הפוך לא אזלה
כמו ויאמר ודומ׳׳ וההפרש שבין
יתיב מלמטה ובין שופר הפוך המשרת
שהמשרת יהיה אחר המלך וזה יקדם
למלך׳׳ ושופר הפוך המשרת לא יהיה
אחרין לעולם אלא זקף ובאחד עשר מקומות
נמצא אחריו יתיב מלמעלה ונמצאו שני
יתיבין כמו הוא בנבלת אתקיהון ודומ׳
והן י״א במקרא וכבר כתוב במקורותיו וקימנו
נבילתא דסיחון קצת בגברא דעברו אזיל
בשקר מלכות ושלטון וזאיע בנהרא׳׳
דרך חלוף משרתיו׳׳ כבר אמרנו
שהמשרת הסמוך ליתיב ישתנה פעם
שופר הפוך ופעם מארכה ודרך ידיעתו
אם היה היתיב על המלך ראשון שבתיבה
יהיה משרתו הסמוך לו לעולם מארכה
כמו והבן כי בזה לטוב לנו כל הימים ודומ׳
ואם יהיה היתיב על המלך השני יהיה משרתו
שופר הפוך כמו וחגותם אתו חג ליי׳ ודומ׳
וחלוף זה לפי הנעימות כמו שפרשנו׳׳
ודע שהמארכה שתשרת את היתיב פעמ׳
יוארך בנעימתה ופעמים ידלג בה׳׳
וידיעת דבר זה כך הוא אם היה במלה
יתיב אחד יאריכו בנעימתה כמו יוצר אור

מה

מה מצאו אבותיכם בי עול וחומ׳ ואם היה
במלה שני יתיבין מבליעין בנעימתה ולא
מאריכין כמו היתה תהו האלהים אני וחומ׳
זהו חלוף המשרת הראשון הסמוך לתיב׳
נחזור לחלוף המשרת השני המוקדם
לראשון וכך הוא אם היה בתחלת התיבה
יהיה שופר למעלה כמו ליל שמרים הוא
ליי כי ארץ פלילים היא וחומ׳ ואם היא על
אות שניאו יתר יהיה אזלה לעולם כמו
ויפצלו באיש בלוט מאד וכי מה אני וחומ׳
ושאר משרתין הרא שונים אין להם חלוף׳׳
הזקף והוא מחלק הכנב דע שאין לו משרת
אלא שופר מורס או שופר מכרבל ודרך ידיעתו
אם הוא זה או זה כך הוא׳׳ אם היה השופר על
אות ראשון מן התיבה יהיה מכרבל כמו ומי
גוי גדול רגע אדבר וחומ׳ ואם היה על אות
שני או יותר הוא מורס כמו ולא פחדו ורגע
אדבר וחומ׳ ואם היה לזקף שני משרתים והם
שופרות יהיה הראשון מכרבל והשני מורס
על כל פנים ואין משגיחין על איזה אות
הוא כמו אשר כפר בהם אשר יצא ממעיך
וחומ׳ ויש בין השופר המכרבל הסמוך לזקף
ובין הסמוך לשופר מורס הפרש שהסמוך
לזקף יצא בכרבול שלם והסמוך למורס
יהיה במקצת כרבול׳׳ וכבר ביארנו שהזקף
אינו משרת אלא להתנין את האות בלבד ולא
ימצא אלא עם הזקף בלבד כמו והבשר והכהן
וכבר ביארנו שהזקף נחלק לשנים פעם
זקף קטן ופעם זקף גדול וזה לפי נעימת
המלה׳׳ האתנחה והיא מחלק נכב׳
האתנחה אי אפשר שתמצא שתים בפסוק
אחד לעולם לפי שהיא ממצעת את הפסוק
ואי אפשר שיהיה לו שני אמצעיים׳׳ ומשרת
האתנחה לעולם שופר מולס בין אחד בין
רבים כמו כי לא תחפרי ותלא באר מים וחומ׳
אלא יחידות בנטויה׳׳ ואפשר שתהיה האתנחה
בלא משרת כלל כמו אל אברהם לאמר
וחומ׳ ופעמים תהיה בראש הפסוק כמו
ובהר ובמדבר וחומ׳ והקוראין יוסיפו
בנעימתה אם היא בראש הפסוק ואי אפשר

לפעמים שיסמך לה אלא הטפחה בלבד׳׳
והנטויה תשמש לאתנחה בעשרה מקומות
כמו ויצא כח וחומ׳ וכבר נמנו במסורת ונקראת
נטויה לפי שהיא כצורת טפחה במקומה ואין
לה נעימות טפחה לפי שאין מקומה ראוי לה׳׳
נשלם חלק נכב׳ ועתה נכב שיישבאת
הנעימה לא יגביהנה בקולו ולא ירימנה בגרונו
ולא ישפלנה בהגיונו אלא יישבנה במתק
לשונו כמות ישראל לא ידע ופעמים יישבנה
בהנדה ופעמים בלא הנדה ודרך ידיעתה
כך הוא׳׳ אם היתה באמצע תיבה ועוד
אחריה מלך ימשוך בי ישובה ויבריכה כמו
את השמים ואת הארץ וחומ׳ ואם היתה בסוף
התיבה יישבנה בלא משיכה ולא הכרה ולא
הרמה כמו בראשית ברא אלהים לוי ויהודה
וחומ׳ וכן בסלוק בזמן שיש אחריו מלך ימשוך
בו ויגידו למעלה כמו לקים כנמא ואם לאו
יקפלנה׳׳ החלק השלישי דרך הרוס
והן ששה זרקה לגרמיה רביע תביר
טפחה סלוק׳׳ הזרקה כבר אמרנו שאפשר
שיהיו לה ארבעה משרתים וזה הוא דרך
ידיעתם בזמן שאין לה משרת אין שם דבר
ובזמן שיש לה משרת אחד לא יהיה לעולם
אלא שופר מורס כמו ויאמר יי׳ אל ישעיהו
וחומ׳ חוץ מתשעה מקומות שהיא במשרת
אחד והוא מאריכה כמו לכן אמור לבני
ישראל וחומ׳ וכבר נמנו במסורת׳׳ ואם
יש לזרקה שני משרתים הראשון יהיה
אזלה לעולם והוא שתהיה הנעימה על
אות שני מן התיבה והשני שופר או מאריכה
כמו ויאמר משה לפרעה ויקרא פרעה
שם יוסף וחומ׳ חוץ משני מלות מיוחדים
בראשונה יורדים ובשני למעלה מועדים
והן ויהי הוא מספר למלך את אשר החיה
את המת נגם אל הנכרי אשר לא מעמך
ישראל הוא ואם היתה הנעימה על אות
ראשון מן התיבה יהיה בם הוא שופר כמו
כי לא מועף הן קרבו ימיך וחומ׳ ודע שהמשרת
הקרוב הסמוך לזרקה פעמים מורס ופעמ׳
מיושב כמו המארכה ובזמן שיש שם כיצו

קודם לצדקה יהיה אותו המשרת הקרוב
למטה מארכה לעולם כמו דכתוב בספר
ואתום ועלה הגבול הבידה והמחוץ משנ
פיסו שהן בטעם נפסקים ומזה הדרך נתוקים
ולמעלה תקוקים והנו ויאמר אלהם ראובן
אל תשפכו דם הנה חרדת אליכו וכן אם
יש במלת הצדקה געיה או שהיתה מלה
לפנה מקף ונעיה יהיה המשרת הקרוב
לצדקה למטה כמו ויבא יעקב מן השדה
בערב ולקח משענתך בידך ולך ודומ׳
ובמקצת ספרים כותבין הגעיה ובמקצת
אין כותבין אלא סומכין על דעת הקורא כי כן
אם נמצאת או לא נמצאת יטעם הקורא
התיבה אם היא ראויה לגעיה או לא וידוך
כפי טעמו גם הקורא רשאי להוציא הגעיה
ורשאי לבטלה אלא במקצת מקומות אי
אפשר לקפלה כמו בוז אשה חוקה היא
ודומ׳ ואם יש לצדקה שלשה משרתים יהיה
הראשון הרחוק תלשה לעולם כמו ואשר לא
אתרעהו בעל ודומ׳ ואם יש לה ארבעה
משרתים יהיה הראשון שופר מיושב והשני
תלשה לעולם כמו הנני עומד לפניך שם על
הצור ודומ׳ ושלשה פיסוקים במקרא נלונים
מאחיהם משתנים האלה והמארכה על
מלה אחת ממונים כמו וידבר משה אל
אהלן ואל אלעזר ואל איתמר וראיתם
והנה אם יצאו בנות שילה ויפקדו בום
ההוא אנשים על הנשכות לאוצלות
לתרומת וזהו לפי כח הנעימה ומקצת
סופרים עושים במקום זה המארכה שופר
והנעימה שוה הזגרמיה והוא מחלק
הדם כבר בוארנו שהמשרת לה מארכה
לעולם בין אחד בין שנים כמו אשר בית
ישראל ודומ׳ ואין לה משרת אחד
הרביע והוא מחלק הדום לא ישרת אותו
מארכה לעולם והמשרת הסמוך לו לעולם
שופר מיושב כמו ולא יכלו או אז יבנה
ודומ׳ ולא יהיה המשרת עם הרביע לעולם
על מלה אחת אלא בחמשה מקומות והם
כתובין במסורת ואם היו לרביע שני משרתים

הראשון יהיה דרגה לעולם והשני שופר מיושב
כמן אשר לא ידעתם אבותיכם כי על אפי ועל
חמתי ודומ׳ ואם היו לו שלשה משרתים
הראשון יהיה שופר מיושב והשני דרגה והשלישי
מיושב לעולם כמו לא מבני ישראל המה ודומ׳
ואין בזה חלוף התביר והוא מחלק הדום
כבר בארנו שאפשר שיקדמו ארבעה מ׳
משרתים ועתה נבארם וכתקנה נבאר מפני
מה פעם יהיה משרתו עמו והיא מארכה על
תיבה אחת ופעם לא יהיה עמו דע שבזמן
שהתביר על מלה פלונית ולפני האות שיש
עליו התביר אות יש תחתיו שוא ולפני השוא
אות שיש עליו מלך משלשה מלכים או הן חולם
או קמץ או צירי לפי תנאי זה יהיה המארכה
עם התביר על מלה אחת כמו יען ישתבן
התבוננו ודומ׳ וכן ותעלו על שפת אל תלחמו
ודומ׳ כולן על דרך זה במאן שהוא מארכה
עם חרק והיא בבילתה ואין לה שני והתביר
אפשר שישרת אותו מארכה בסמוך לו ואפשר
דרגה ודרך ידיעתו כך היא אם יש בין נעימות
מלה ראשונה ונעימת מלה שניה שעליה
התביר מלך אחד בלבד יהיה משרתו מארכה
לעולם כמו כה אמר ויכף דוד והשוא הנד
נחשב מלך ואינו מלך כמו והיה לך ודומ׳
ואם היה בין נעימה לנעימה שני מלכים או
יתר יהיה משרתו דרגה לעולם כמו שנים מלך
המה הגבורים ודומ׳ ואם היה שוא נח היה
מארכה כר מלו שאמרו והן ואברהם היו יהיה וכי
יכה שור איש בין בית אל הפך ידך כשמן שמן
אשר תמצא ידך וימנה וישוה ומיכאל וישפה
ועודהם עומדים כי אין לעמוד ואם היה בין
נעימה לנעימה פסיק בין היו שם מלכים בין
לא היו לעולם דרגה כמו המול ימול וישם המלך
אחשורוש מס ודומ׳ והמשרת השני שלתביר
פעם יהיה שופר מיושב ופעם אזלה ודרך
ידיעתו אם הוא על אות ראשון מן התיבה יהיה
שופר כמו עיר שפכת דם ואם הוא על אות שני
יהיה אזלה כמו ואיש ראש בית אבותיו ודומ׳
ובזמן שיהיה לו ארבעה משרתים יהיה ראשונים
שופר מיושב ותלשה ואזלה ודרגה או מארכה

ודגב

ודרגה ומארכה כאחת אי אפשר לא במקום
אחד כמו שביארנו" הטפחה והיא מחלק
הדוס" כבר אמרנו שאפשר לה שני
משרתים דרגה ומארכה" והמשרת של טפחה
לא יהיה עמה על תיבה אחת אלא בשמונה
מקומות בלבד כמו ומשביתים ודומ'"
וכל מקל שתמצא עם המפחה זולתן היא
געיה לעולם ולא תמעה בו" ולא יהיה לטפחה
שני משרתים אלא בארבעה עשר מקומות
בלבד והן הן לא ישתנו כמו ויבא לו יין וישת
ודומ' וכולן כתובין כן" והמארכה המשרתת
את הטפחה יתחלף נעימתה לפי המלכים"
כיצד אם לא היה בין נעימת המארכה ובין
נעימת הטפחה מלך כלל תצא נעימת המארכה
שבורה מנותצת כמו ונתתם לי אות אמת
ודומ' ואם היה בין המארכה והטפחה שני מלכים
אחת במלת המארכה ואחת במלת הטפחה
תצא בעימת המארכה שבורה מיושבת בלא
התזה כמו כי לא מלין אותם בדרך ודומ' ואם
היו שם מלכים יתר משנים אינו ממשיך
בנעימתה כמו כי עשיתי עמכם חסד ודומ'"
ודע שבזמן שיהיה לפני מלת הטפחה
שתי מלות הלא שונה כי והשניה לא יתחלט
במארכה פעם תהיה על כי ותהיה לא במקף
ופעם תהיה על לא ותהיה כי במקף ודרך
ידיעתה כך הוא אם היה על אות ראשון ממלת
הטפחה מלך תהיה המארכה על כי ותהיה לא
במקף כמו כי לא כלו כי לא נקוב ודומ' ואם היה
על אות ראשון שוא תהיה המארכה על לא ותהיה
כי במקף כי לא בכח כי לא ביד וקחו ודומ' הכל
על דרך זו במה על אות ראשון מלך והמארכה
על לא והוא כי לא תעבר את הירדן הזה"
הסלוק והוא מחלק הדוס" כבר אמרנו שאי
אפשר לו משרת אלא אחד והוא המארכה לעולם
ואין לו אחד במה מקומות שתשרתהו הגעיה
והן כתובין במסורת" הרי נתבאר משרתי
כל טעם וכיצד סידורן ושירותן והנני לפי
מחלקותיהן" **שער** מוקף לחלוק
המשרתים כבר ביארנו מנין
המשרתים ודרך שירותן ועתה נבאר חלק

כל משרת ומשרת למי ישרת מן השרים
ובכמה פנים משרתו" וזה הוא התלשה
הקטנה לא תשרת אלא לפזר גדול בלבד
בסמוך לו לעולם וכבר ביארנו שהיא
בששה עשר מקומות באחד ועשרים
ספרים בלבד" הנטויה הנה משמשת
אלא לאתנחה ולסלוק בלבד בסמוך לעולם
והן עשרה באתנחה וחמשה בסלוק" נמצאת
בחמשה עשר מקומות באחד ועשרים ספרים"
השופר הסמוך לא ישרת אלא היתיב בלבד
בסמוך לו לעולם ולא יסמך ליתיב אלא הוא
לעולם אלא אם לא יהיה בין טעם מלה ראשונה
ובין מקום היתיב מלך מן המלכים יהיה זולתו
מארכה כמו לטוב לנו ודומ' כמו שביארנו
בחילוק הטעמים" שופר מכרבל והוא
הנקרא שופר נחית לא ישרת אלא הזקף
בלבד בזמן שיש לזקף שני שופרות
משרתים יהיה הראשון שופר נחית והשני
שופר מורס לעולם" ובזמן שאין לו אלא
משרת אחד אם היה על אות ראשון מן המלה
יהיה נחית לעולם ואם היה על אות שני
יהיה מורס" נמצא שופר מכרבל אינו משרת
אלא לזקף בלבד פעמים בסמוך לו ופעמים
לפני משרת אחד כמו שביארנו" שופר
מורס ישרת בארבעה מקומות ישרת האתנחה
בין יש לה משרת אחד או שנים שנהן מורסים
ואין לאתנחה משרת זולתו חוץ מן הנטויה
שמשרתה אותה בעשרה מקומות בלבד כמו
שביארנו" ועוד ישרת הזקף בזמן שיש לו
שופר אחד והוא על אות שני מן המלה יהיה
מורס ואם הוא על ראשון הוא נחית כמו
שאמרנו ובזמן שהן שנים הראשון נחית
והשני מורס לעולם" ועוד ישרת הזרקה
בין יש לה משרת אחד או לכים הסמוך לה
שופר מורס והוא שלא יהיה בינו ובין הזרקה
געיה או פסק תהיה נעימת השופר בנעימת
המארכה למטה כמו שביארנו" ועוד
ישרת הקבלה לעולם ואין לה משרת
זולתו כמו האתנחה" שופר מיושב ישרת
לשבעה טעמים ישרת הפזר בין יהיה לו

משרת אחד או רבים כולן מיושבין לעולם
ולא ישרת אותו זולתו׃ ועוד ישרת התלישה
בין שלה משרת אחד או רבים כולן שופרות
מיושבין לעולם׃ ועוד ישרת הטרק אם
אין לטרק אלא משרת אחד והיתה נעימת
המשרת על אות ראשון מן המלה יהיה שופר
מיושב לעולם וכן אם היו לו ארבעה או חמשה
משרתים הראשונים יהיו שופרין מיושבין לעולם׃
ועוד ישרת הזרקה אם יש לזרקה שני
משרתים והיתה נעימת מלה ראשונה על
אות ראשון ממנה לפי תנאי זה יהיה שופר
מיושב לעולם׃ וכן אם היה לה ארבעה
משרתים הראשון המוקדם יהיה שופר
מיושב לעולם׃ ועוד ישרת היתיב אם
יש ליתיב שני משרתים והיתה נעימת
מלה ראשונה על אות ראשון ממנה לפי תנאי
זה יהיה שופר מיושב׃ ואם יש לו ארבעה
משרתים הראשון מהם שופר מיושב לעולם׃
וכן אם יש לו חמשה או ששה משרתים ~
הראשונים מיושבין כולם לעולם׃ ועוד
ישרת הרביע בזמן שאין לו אלא משרת אחד
הוא שופר מיושב לעולם׃ ואם היו לו שלשה
משרתים הראשון והשני מיושבין לעולם׃
ועוד ישרת התביר אם יש לו שני משרתים
והיתה נעימת מלה ראשונה על אות ראשון
ממנה יהיה שופר מיושב לעולם׃ ואם יש
ארבעה משרתים הראשון מיושב לעולם
ולא ישרת שופר מיושב אלא במקומות אלו
בלבד לפי מחלקותם׃ נמצאו השופרות
המשרתים ארבעה חלקים שופר הפוך והוא
לו ישרת אלא ליתיב בלבד׃ ושופר מכרבל
והוא משרת לזקף בלבד׃ ושופר מורס
והוא משרת לאתנחה ולזקפה ולזרקה
ולסגלה בלבד׃ ושופר מיושב והוא משרת
לפזר ולתלשה ולתרסה ולזרקה וליתיב
ולרביע ולתביר בלבד׃ מארכה תשרת
לששה טעמים. תשרת ליתיב בין יש לו
משרת אחד או רבים היא בסמוך לו אם
לא היה ראוי לשופר הפוך כמו שביארנו׃
ועוד תשרת לזרקה בין יש לה משרת

אחד או רבים היא בסמוך לעולם והוא
שיהיה שם פסיק או געיה או שלשה מלבים
לפי תנאי זה בלבד׃ ועוד תשרת ~
הלגרמיה אם יש לה אחד או שנים הם
מארכה לעולם׃ ועוד תשרת התביר
בין יש לו משרת אחד או רבים היא בסמוך
והוא שתהיה אותה המלה אינה ראויה
לדרגה כמו שביארנו׃ ועוד תשרת ~
הטפחה אם אין לה אלא משרת אחד ואם
יש לה שנים הראשון דרגה לעולם והשני
שבמאלכות צמותת והן י״ד מקומות
בכל המקרא׃ ועוד תשרת לסלוק ואין
לו משרת שולתה אלא הנטויה בחמשה
מקומות בלבד׃ אזלה תשרת לארבעה
טעמים׃ תשרת לטרק אם אין לטרק
אלא משרת אחד והיתה נעימת התיבה המשרת
על אות שני ממנה יהיה אזלה לעולם לפי
תנאי זה בלבד׃ ואם יש לטרק שנים או שלשה
או ארבעה או חמשה משרתים הסמוך לו
אזלה לעולם׃ ועוד תשרת היתיב בזמן
שיש לו שני משרתים והיתה נעימת מלה
ראשונה על אות שני ממנה יהיה אזלה
לעולם לפי תנאי זה בלבד׃ ואם יש לטרק
שנים או שלשה או ארבעה או חמשה משרתים
הסמוך לו אזלה לעולם׃ כי שלשה משרתים
או יותר תהיה המלה השלישית למלת היתיב
באזלה לעולם כמו ונבקעהר הזתים מחציו
ודומ׳׃ ועוד תשרת הזרקה אם יש לה שני
משרתים והיתה הנעימה על אות שני במלה
ראשונה או יותר לפי תנאי זה תהיה אזלה
ואם יש לה שלשה משרתים או ארבעה
השלישית למלת הזרקה אזלה לעולם
כמו ואשר יצא אתדלעהן בעד ודומ׳׃
ועוד תשרת התביר אם יש לו שני משרתים
הראשון יהיה אזלה לעולם׃ ואם יש לו שלשה
או ארבעה משרתים השלישית למלת התביר
אזלה לעולם׃ תלשה תשרת לארבעה
טעמים תשרת הטרק אם יש לו שנים או
שלשה או ארבעה משרתים המלה השלישית
למלת הטרק תלשה לעולם׃ ועוד תשרת

שנים או

התביר אם יש לו שלשה אחד ארבעה משרתים שלה
לתביר תהיה תלשה לעולם" ועוד תשרת
היתיב אם יש לו שנים או שלשה או ארבע —
הרביעית ליתיב תהיה תלשה לעולם" ועוד
תשרת הזרקה אם יש לה משרתים רבים
הרביעית לזרקה תלשה לעולם" דרגה
תשרת לשני טעמים תשרת לרביע אם יש
לו שני משרתים או שלשה האמצעית דרגה
לעולם" ועוד תשרת לתביר אם יש בין
נעימת מלת המשרת ובין נעימתו שני
מלכים אז יתר תהיה דרגה לעולם כמו שביארו
וכן אם יש לתביר שני משרתים ואחד מהם
עמו על מלתו יהיה הראשון דרגה והוא אם
תעירו ואם תעוררו ואבדו" כמו אחלפי דרך
צר" משרת הפזר שופר מיושב לעולם"
ואם פזר גדול הוא משרתיו וכולן שופלות
מיושבין חוץ מן הסמוך לו שהוא תלשה
קטנה" ומשרת התלשה שופר מיושב
לעולם" ומשרת הפורק שלשה שופר מיושב
ותלשה ואזלה ומשרת לגרמיה שנים שופר
מיושב שלה ומאריכה" ומשרת הרביע שנים
שופר מיושב ודרגה ומשרת הזרקה חמשה
שופר מיושב ותלשה ואזלה ושופר הפוך
ומאריכה" ומשרת הזקף שנים שופר מכרבל
ושופר מורס" ומשרת התביר חמשה שופר
מיושב ותלשה ואזלה ודרגה ומאריכה ומשרת
היתיב חמשה שופר מיושב ותלשה ואזלה
ושופר הפוך ומאריכה" ומשרת הטפחה מאריכה
בלבד או דרגה ושתי מאריכות צמותות"
ומשרת האתנחתה שופר מורס ונטויה" ~
ומשרת הסלוק מאריכה בלבד ונטויה בחמשה
מקומות כמו שביארנו" ברוך אדונינו ~
שהפיק רצונינו והוא ימלא משאלותינו אמן"

וזה הוא סידור הטעמים בלוב

טרס ואחרין רביע או לגרמיה ואחר לגרמיה
רביע ואחר רביע יתיב ואחר יתיב זקף ואחר
זקף תביר או טפחה ואחר טפחה אתנחה
או סוף פסוק אחר פזר תלשה אחר תלשה
טרס" זה הוא סידורן בלוב לפי הנעימה"
לפי שיש מהן דרך גובה ומהן דרך גובה ומהן

דרך רום ומהן דרך נצב" ואפשר שיתחלף
סדר זה לפי מלות הפסוק וגדלו וקטנו ואם
הוא דרך סמוך או יש בו אותיות קריאה או
אותיות חתימה או אותיות הידיעה" לפי טעמו
יהיו תוצאותיו ולפי תוצאותיו יהיו קימני טעמיו
והמשכילים יבינו" ודע שיש לבעלי
הדקדוק לכל טעם וטעם הנפה ביד יתר
על הנעימה הגלויה בפה כמו שאמרו
זכורי חכם בה בין צבע יחידי סגולה
מניף בשלש אצבעות לפניו שופר מנענע
בשתי אצבעות הכפה קצרה פזר בשתי אצבעות (אצבעות הכפה גדולה קיני פזר מניף בשתי אצבעות)
אצבעות למעלה תלשה חטפה באצבע"
זקף קטן באצבע מלמעלה למטה"
טרס תופש את המלה לאחוריה" ועל דרך
זו יש לכל הטעמים והמשרתים כמו שאמרו
בענין אין מקנחין בימין מה טעם מפני
שמראין בה טעמי תורה" והאל הגדול
ברחב גדלו יזכה אותנו להגות בתורתו ~
ולדקדק בה כראוי ולידע צפוניה וסודיה
ועיקריה ויסודותיה ויגלה לעינינו כל
סתריה ויעזרינו וישכינו לדעת כל אשר
לדעתו וללמוד וללמד לשמור לעשות
ולקיים את כל דברי תורתו באהבה ולעשות
משפטיו וחקיו ומצותיו אשר צוה את
את אבותינו ויתן חלקינו בתורתו ועם עושי
רצונו ויבנה עירו בחיינו ובימינו ויקבץ
גלויותינו וישפיע שלומינו ותרבה דעתינו
ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו
ויושיעינו זה יי קוינו לו נגילה ונשמחה
בישועתו" אשרי המחכה ויגיע"
זה הוא שראינו לכתבו וזה כל בדקדוק נקי"

וראיתי לכתוב

החלופים שנחלקו בהן הסופרים בנקודות"
זה החילוף אשר נמצא בין שני המלמדים
אהרן בן משה בן אשר ומשה בן נפתלי ראשם
א'" וכשר להקדים מן המלות אשר
התחלפו בהם אשר בהם שתי אותות תתפעם
במלה כמו יששכר ושולתה" דע כי היה בן
אשר ינקוד ממלת יששכר השין הראשון

ויוצאאותו בסין ושבית השין השני מן
הנקוד ולא יוציא בפה כמו יששכר וכולם על
זה המנהג" ובן נפתלי יחלפהו כי הוא ינקד
השנים וידגיאם בסינן כמו יששכר"
וכל לשון חכלה היה בן אשר יפתח הכף
על המשפטים שבארנו בסימני תשואת
הנע" ובן נפתלי לא היה פותח ממנה
דבר" וכל לשון גרושה היה בן אשר
יפתח הריש והוא שיהיה תחת השין שלוש
נקודות כמו מעט מעט אגרשנו לא
אגרשנו מפניך וזולתם ואם לא יהיה על
השין שלש נקודות לא יפתח הריש כמו
ויגדלו בני האשה ויגרשו ותגרשוני מבית
אבי ודומיהן חוץ ממלה אחת כי הוא יפתח אותה
ולא יהיה תחת השין שלש נקודות והיא
ויגרשהו וילך" ובן נפתלי לא היה פותח
ממנה דבר" וכל לשון בתים אשר יהיה
בשני טעמים היה בן נפתלי יחזקם בדגש
יותר מזולתם כמו על הבתים ומבתיך
כולם על זה המנהג" ובן אשר יחליפהו על
זה חוץ משתי מלות והיא ובתים מלאים
כל טוב ואת בתיהן וישימה לו עולם עבדין
אלהך תלתיהון" וכל בישרא לישראל
בישראל בירא לירא היה בן
אשר ינקוד היוד באלו המלות ויוציא אותו
בפה ובן נפתלי יחליפהו ולא ינקוד היוד ולא
יוציא אותו בפה כמו בישרא" וכל ויהי אשר
תקמן עם בגד כפת והטעם מודבק עם
ויהי היה בן אשר יקרא סברי על משפט
אויה כמו ויהי כשמעו ודומ' ובן נפתלי יחליפהו
בשבע מלות ויהי כראותו אותה ויקרע
ויהי כראות המלך ויהי כשמעו כי הרימותי
ויהי כהוציאם אותם ויהי כשמע כל המלכים
ויהי כמלכו וחוץ מאלו ינהיגם על משפט
אויה רפי כמו ויהי כלה הנופלים ויהי דוד ודומ'
נתחיל עתה בחילוף וחיבור שביניהן
בתורה ונזכיר הסדרים שבכל חומש
וחומש ומנין הפרשיות ואלו הן"

סדר פרשיות התורה וסדריה

דע כי המנהג הפשוט ברוב העולם שמשלימין
את התורה בשנה אחת מתחילין מאחר
חג הסכות בפרשת בראשית ואחתמין
בסוף חג הסכות בוזאת הברכה לכן חלקו
את התורה שלשה וחמשים פרשיות
כנגד שבתות השנה התמימה המעוברת
כדי שיהיו קוראין פרשה בכל שבת ושבת
ובשנה הפשוטה קוראין במקצת שבתות
שתי פרשיות כדי שישלימו את התורה
בשנה הפשוטה" זה הוא מנהג העולם
ויש מקומות שמשלימין את התורה בשלוש
שנים ומחלקין את התורה למאה וחמשים
ק' ד' וארבעה פרשיות והן הנקראים
סדרים כדי שיקראו בכל שבת סדר" ונמצאו
משלימין את התורה בסוף שלש שנים והריני
מבאר מנין הפרשיות שבכל חומש וחומש
ומנין פיקוקי הפרשיות ונעשה לכל מנין
פרשה ופרשה שם איש ידוע כנגד המנין
כדי שיהיה המנין שמור לכל אחד ואחד
ולא ישתבש בטעות הסופרים"
ואבאר החלוף והחבור שבין שני המלמדים"

ספר ראשון

והוא ספר הישר"
דע כי הספר הזה שנים עשר פרשה כולם
חמשה וארבעים סדר והוא אלף וחמש מאות
וארבעה ושלשים פסוק סימ' אך"ל"ד" ונתחיל
במנין כל פרשה ופרשה ואשים לפסוקי כל
פרשה שם איש שישמר בו המנין ולא תשגה בו"
פרשת בראשית יש בה ארבעה סדרים
ריש הפרשה" אלה תולדות השמים" הן
האדם היה" וזה ספר תולדת" ומנין הפסוקים
מאה וששה וארבעים קמ"ו כנגד המנין שם
אמציה" ובה מן החלוף מלה אחת והיא ומפרי
העץ אשר בתוך הגן חטוף בתוך הגן" ואלו
המלות שנתחברו בהן וחיתו ארץ למינה"
ולכל חית הארץ" מפרי עץ הגן נאכל
אמחה אשר בראתי" אלה תולדת נח
יש בה חמשה סדרים ריש הפרשה" ויזכר
אלהים את נח" צא מן התבה" ויהיו בני נח היוצאים"
ויהי כל הארץ שפה" ומנין הפסו' מאה
שלשה וחמשים קנ"ג כנגד המנין שם בצלאל"

14

ובה מן החלוף שתי מלות נתקן קריאת בן אשר
על הימין וקריאת בן נפתלי על השמאל והיה
בן אשר יקרא כזה ומחיתי את כל היקום
בצקפה״ ובן נפתלי יקרא כזה את כל היקום
אשר עשיתי על דרך שמאל״ ובכל חית
הארץ אתכם״ ואלו המלות אשר התחברו
בקוחת האהים התהלך נח״ את כל היקום״
ויגברו המים ובכל הציהים״ ובכל חית הארץ
ינחמנו ממעשנו״ פרשת לך לך״ יש
בה ארבעה קדרים״ ריש הפרשה״ ויהי
בימי אמרפל״ ואחר הדברים״ ושרי אשת
אברם״ ומנין הפיסוק מאה ששה ועשרים
קכו׳ כנגד המנין שם מכנדבי״ ובה מן החלוף
כי את כל הארץ אשר והתחברו בו ויעלו
אתו ואברם״ ויאהל עד קדש״ ויחשבה
לו״ פרשת וירא יש בה חמשה קדרים
וחמשה פיקו ריש הפרשה״ ויבאו שני
המלאכים סדמה״ ויסע משם אברהם״ וי׳
פקד את שרה והאהים נסה״ ומנין אלו
חמשה״ וחמשה פיקו מן הסדר האחרון
והוא סדר ויגד לאברהם״ ומנין הפיסוק
מאה ששה וארבעים קמו׳ כנגד המנין שם
יחזקיהו״ ובה מן החלוף ארבע מלות ונשאתי
לכל המקום כי חפרתי את הבאר אלהים יראה
לו השה ולא חשכת את בנך את יחידך״ ואין
בזו הפרשה מלה שישגה בה איש כמו זאת
אם ויאמר לו כי צחקת״ היה מקנת המנחים
יקרא אותה ברגש ואין כשר״ ויהיו
חיי שרה ישבה ד׳ קדרים תחסר חמשה
פיסוק אשר הם בפרשת וירא סדר ויגד
לאברהם הוא סדר ראשון מזו הפרשה
ער ואברהם זקן״ הסדר השני ואברהם
זקן״ השלישי ואבא היום אל העין״ הרביעי
ויוסף אברהם״ ומנין הפיס׳ מאה וחמשים
קה׳ כנגד המנין שם יהוידע״ ובה חלוף
מלה אחת גלדת ונשב״ ושתי מלות
התחברו בהן לעת ערב לעת צאת השאבת״
ואלה תולדת יצחק״ יש בה שלשה
קדרים״ ריש הפרשה״ ויהי כי זקן יצחק״
ויתן לך האהים ומנין הפיס׳ מאה וששה

קו׳ כנגד המנין יהללאל״ ואלו שנתחלפו בהן
ויתרצצו הבנים ולמה זה לי בכורה״ כי עתה
הרחיב יי׳ לנו שובה ותשלחוני מאתכם״
עלי קללתך בני״ וירח את ריח בגדיו ראה
ריח בני״ ועל חרבך תחיה ואת אחיך״
ואלו התחברו בהן ורבקה אמרה אל יעקב״
ויחלבה את יעקב אחי״ פרש׳ ויצא יעקב״
יש בה ארבעה קדרים ריש הפרשה״
וירא יי׳ כי שנואה לאה״ ויזכר אהים את
רחל״ ויאמר אהים אל יעקב״ ומנין הפיסוק
מאה שמונה וארבעים קמח כנגד המנין
חלקי״ ויש בה חלוף ויבא יעקב מן השדה
ובהעטיף הצאן גנבתי יום וגנבתי לילה״
והתחברו לכל שהחום״ פרש׳ וישלח
וישלח יעקב״ יש בה ג׳ קדרים ריש הפרש׳
ויבא יעקב שלם״ וירא אהים אל יעקב
ומנין הפיסו׳ מאה וארבעה וחמשים קנד׳
כנגד המנין קליטה״ ואלו שנתחלפו בהן
ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה״ והיה
המחנה״ ויאמר לא אשלחך ויאהב את
הנער וסוף פיסו׳ ולזרעך אחריך אתן בין
בשמת אלוף קרח והמלות אשר התחברו
בהן כי יפגשך כי על כן ראיתי כל יצאי
שער עירו בלא געיה״ פרשת וישב
יעקב״ יש בה ארבעה קדרים״ ריש הפר׳
ויהי בעת ההיא וירד מצרימה יהודה״
ויוסף הורד״ ויהי אחרי הדברים האלה
חטאו״ ומנין הפיסו׳ מאה ושנים עשר
קיב׳ נגד המנין בקי״ ושתי מלות התחלפו
בהן להשתחות לך ארצה״ יפה תאר ויפה
מראה״ ואלו המלות שנתחברו בהן ויתנכלו
אתו בתאיש כנעני״ כי לא לו יהיה הזרע״
ליצחק בנו ראה את כל מאומה בידו״
פרשת ויהי מקץ״ יש בה ד׳ קדרים״ ריש
הפרשה״ ויאמר פרעה אל עבדיו״ ויאמר
אלהם יוסף ביום השלישי״ ואל שדי יתן״ ומנין
הפיסוק מאה ששה וארבעים קמו׳ כנגד
המנין יחזקיהו״ ויש בה חלוף ויקרא
פרעה שם יוסף וליוסף ילד שנבכ בטרם
בהתחננו אלינו ויבא יוסף הביתה וישתחוו

לו ארבעה ושתי מלות התחברו בהן ויפתח
יוסף את כל אשר בהם" פרשת ויגש
יש בה שני סדרים תחסר ארבעה פיסוק
ריש הפרשה" ואת יהודה שלח ומנין
הפיסו מאה וששה קו כנגד המנין יהללאל"
ובה חלוף הישלכם אב אואח ויפל על
צוארי בנימין אחיו בנאשר ימנה וישוה
בדלגב ובאליך ובני דן חושים" ובני יוסף
אשר ילד לו במצרים" ואו המלות
שנתחברו בהן כי שנים ילדה לי חשתי
בנימן אחיו" כל הנפש לבית יעקב וינהלם
בלחם בלא בעיה" פרשת ויחי יעקב
יש בה שלשה סדרים וארבעה פיסו
תשלום הפרשה הראשונה ואו הן ויהי אחרי
הדברים האלה" ויקרא יעקב אל בנו "בנימן
זאב יטרף ומנין הפיסו חמשה ושמונים
פה כנגד המנין ימלה" ובה חלוף שתי
מלות גם יהיה לעם וגם דגש אורפי יהודה
אתה יודוך אחיך" נשלם ספר הישר

נתחיל בספר הבריות

דע כי זה הספר יתחלק אחד עשר פרשה
תהיה שבעה ושלשים סדר ומנין הפיס ארט"
פרשת ואלה שמות ישבה ארבעה
סדרים ריש הפרשה" וילך איש מבית לוי"
ומשה היה רעה" וילך משה וישב" ומנין
הפיסו מאה וארבעה ועשרים קכד כנגד
המנין מעד" ויש בה מן החלוף מלה
אחת והיא שלכעלך והתחברו בשתי
מלות ויבאו הלעים ויגרשום בלא בעיה"
וארד להצילו" פרש וארא יש בה
שלשה סדרים ריש הפרשה" כי ידבר
אליכם פרעה" השכם בבקר" ומנין הפיסו
מאה ואחד ועשרים קכא כנגד המנין
יעאל" ויש בה מן החלוף חמש מלות
הם המדברים ואחזק לב פרעה ואבילו
בלא בעיה" ובאחדר משכבך ויחד לו
הקולות והתחברו כל אשר ימצא בר
השערה" כי אני הכבדתי" ישבה ב
וחצי ריש הפרשה" עוד נגע אחד" ויהי
בחצי הלילה" קדש לי כל בכור" ומנין הפס
מאה וששה קו כנגד המנין יהללא ויש בה מן
החלוף מלה אחת דברו אל כל עדת והתחברו
לאכין לבו כן הגברים ואין קורין אותה באלה
כי אם במקף" פרשת ויהי בשלח" ישבה
שלשה סדרים וחצי תשלום הסדר המוקדם
ואו הן מה תצעק אלי הנני ממטיר לכם
עד אנה מאנתם" ומנין הפיסו מאה וששה
עשר כנגד המנין סנאה" ויש בה חלוף
שתי מלות כתיבת בחק נס עז וגאלת דגש או
רפי" שמעתי את תלונות בני והתחברו אז
ישיר משה זה אלי ואנוהו בהר נחלתך
כל המחנה" הנני עומד לפניך שם על
הצור" פרשת וישמע יתרו יש בה
שני סדרים ריש הפרשה ואתם תהיו לי
ממלכת כהנים" ומנין הפיסו שתים ושבעים
עב כנגד המנין אליאב ואין בה חלוף"
והתחברו באו סקול יסקל או ירה וירה דגש
וזה מנהג שפת הקדש" לא יהיה לך אלהים
אחרים בלא על יוד שניה" פרשת
ואלה המשפטים ישבה גשלשה סדרים
ריש הפרשה" אם כסף תלוה" הנה אנכי
שלח" ומנין הפיסו מאה ושמונה עשר
קיח כנגד המנין עזיאל" ובה מן החלוף שתי
מלות ונפשכן אמתך ויחזו את האלהים"
והתחברו באו כן תעשה לשורך כן
תעשה לכרמך" אם המצא תמצא בידו"
פרשת ויקחו לי תרומה יש בה ב
סדרים ריש הפרשה ואת המשכן תעשה
ועשית פרכת" ומנין הפיסו ששה ותשעים
צו כנגד המנין סלו ואין בה חלוף"
והתחברו באו ונתת על השלחן ולירכתי
המשכן ימה" פרשת ואתה תצוה
ישבה שני סדרים ועשרה פיסו מן
הסדר הבא ואו הן ריש הפרעה" וזה
הדבר" ועשית מזבח" ומנין הפיסוקים
מאה ואחד קא כנגד המנין מיכאל ושלוש
מלות התחלפו בהן "והם יקחו את הזהב
ואת התכלת ופעמני זהב ובמעלות
אהרן" והתחברו באו ואת שמות ונקחת

את כל החלב" ואם יותר" פרשת כי
תשא יש בה ד' סדרים" ריש הפרשה
תשלום סדר ראשון שהוא ועשית מזבח"
ראה קראתי" ויפן וירד משה" פסל לך"
ותשעה פסוק מן הסדר הבא והוא ויאמר יי
אל משה כתב לך" ומנין הפסוק מאה ותשעה
ושלשים קל"ט כנגד המנין חנכאל" ובה חלוף
וקנמן בשם" את מעשה יי" ושתי מלות
התחברו בהן ויתנצלו בני ישראל כי לא
תשתחוה לאל אחר" פרשת ויקהל יש
בה ב' סדרים תחסר תשעה פסוק תשלום
סדר ויאמר יי אל משה כתב לך" ויאמר
ראו קרא יי בשם" ויעש בצלאל את הארון"
ומנין הפסוק מאה ועשרים ושנים קכ"ב כנגד
המנין סנואה" ובה חלוף ויקרא משה אל
בצלאל ושתי מלות התחברו בהן ויביאו
מטוה את התכלת" ויעש את כל כלי המזבח"
אלה פקודי יש בה שני סדרים ריש
הפרשה ויביאו את המשכן ומנין הפסוק
שנים ותשעים צ"ב כנגד המנין עזיאל" ובה
חלוף ומן התכלת והארגמן" וירכסו את החשן
מטבעותיו ואת מכסה הבד" ונתחברו בה
ואת האבנט" והיתה להם משחתם לכהנה"

נשלם ספר הברית

נתחיל בתורת כהנים

דע כי זה הספר יתחלק עשר פרשיות
תהיה חמשה ועשרים סדר ומנין הפסוק
נטוף" פרשת ויקרא יש בה שני
סדרים וחצי" ריש הפרשה נפש כי תחטא"
וחצי סדר ונפש כי תחטא ושמעה" ומנין
הפסוק מאה ואחד עשר קי"א כנגד המנין
דעואל" ויש בה מן החלוף מכל אחת מכל
אשר ישבע עליו והתחברו וכפר הכהן
על חטאתו" פרשת צו יש בה ב' סדרים
וחצי הסדר המוקדם זה קרבן אהרן
ובניו וחצי סדר הבא והוא סדר קח את
אהרן: ומנין הפסוק שבעה ותשעים צ"ז
כנגד המנין עבדיהו ואין בה חלוף והתחברו
ויקח את כל החלב" ואת כל החלב"

ויהי ביום השמיני יש בה שני סדרים
וחצי" חצי הסדר המוקדם ויקח את אהרן"
וידבר יי אל אהרן ושכר" וידבר יי זאת החיה ומנין
הפסוק אחד ותשעים צ"א כנגד המנין מיכאל"
והתהלכו אל תשקצו" אשה כי תזריע"
יש בה שני סדרים" ריש הפרשה ואיש כי
יהיה בו נגע ומנין הפסוק שבעה וששים
ס"ז כנגד המנין בניה" ובה מן החלוף והנה
אין מראהו או מן השתי והתחברו והנה אין
בבהרת או בשתי בלא פתח אל שוא"
זאת תהיה יש בה ג' סדרים ותשעה
פסוק ריש הפרשה" וכי תבאו אל ארץ כנען"
דברו אל איש כי יהיה זב" ותשעה פסוק
מן סדר ואשה כי יזוב זוב דמה ומנין הפסוק
צ' כנגד המנין יעדו" ובה מן החלוף מכל
אחת כל המשכב אשר ישכב עליו"
אחרי מות יש בה ג' סדרים תחסר תשעה
פסוק תשלום סדר ואשה כי יזוב" איש איש
מבית ישראל אשר ישחט" כמעשה ארץ
מצרים" ומנין הפסוק שמונים פ' כנגד המנין
עדו ובה חלוף וכמעשה" פרשת
קדושים יש בה שני סדרים" ריש הפרשה
כי תבאו אל הארץ ונטעתם" ומנין הפסוק
ארבעה וששים ס"ד כנגד המנין נודד" ויש
בה חלוף אל כל עדת בית אביו ובית
אמו" והתחברו לא תעשק"
פרשת אמור יש בה ג' סדרים וחצי ריש
הפרשה" דבר אל אשר יקריב קרבנו"
וידבר יי וקצרתם וחצי הסדר הבא מן
ויקחו אליך שמן" ומנין הפסוק מאה
וארבעה ועשרים קכ"ד כנגד המנין מעדי"
ובה חלוף אמר אל הכהנים אשר תקראו
וחביאו מקף שבתתם את מועדי יי
בנקבו שם יומת מאליך והתחברו ונסכה
יין מאליך ממושבותיכם תביאו לחם
תנופה שתים: פרש' בהר סיני יש בה
שני סדרים וחצי חצי סדר המוקדם"
וכי תמכרו ממכר" וכי ימוך אחיך
ומטה" ומנין הפסוקים שבעה וחמשים
נ"ז כנגד המנין הטיל ויש בה מן החלוף

שתי הלות ולבהמתך את כספך לא תתן
לו" ונתחברו באו תעביר שופר בכל
ארצכם ואם מעט נשאר בשדה"
פרשת אם בחקותי יש בה שני סדרים ריש
הפרשה" וידבר דאיש כי יפלא ומנין הפסו
שמונה ושבעים עח נגד המנין לבאים"
ואין בה חלוף והתחברו ואם מך הוא קמ
וכל ערכך יהיה בשקל הקדש"
נשלם תורת כהנים בעזרת רוכב האופנים"

נתחיל בחומש הפקודים

דעו כי זה הספר יתחלק עשרה פרשיות
תהיה שלשה ושלשים סדר ומנין הפסו
אלף פח" במדבר סיני יש בה שלשה
סדרים וארבעה פסוקים" ריש הפרשה"
איש איש על דגלו ואלה תולדות אהרן ומשה"
וארבעה פסו מן סדר אל תכריתו" ומנין
הפסו מאה ותשעה וחמשים קנט כנגד
המנין חלקיהו ובה חלוף מלה וכלה אהרן
ובנו לכסות" והתחברו אשר על המשכן
ועל המזבח אשר ישרתו עליו אלעזר
בן אהרן" פרשת נשא יש בה חמשה
סדרים תחסר ארבעה פסו תשלום סדר
אל תכריתו" דבר ואיש כי תשטה' דבר
דאיש כי יפלא" דבר דכה תברכו" ביום
השביעי נשיא ומנין הפסו מאה ששה
ושבעים קעו כנגד המנין עמום" ואין
בה חלוף והתחברו באו שהם בגעיה
והם והשביע הכהן וכן המרים המאררים
והשקה את המים ובאו בה המים המאררים
והשאר בלא געיה" פרשת בהעלתך
יש בה ו' סדרים ריש הפרשה" עשה לך
שתי חצוצרות" אספה לי שבעים איש"
היו יו' תקכל ומנין הפסו מאה ששה
ושלשים קלו נגד המנין מהללאל"
ובה חלוף כן עשו להם בני ישראל
ובהארך הענן על המשכן כי אם אל
ארצי אספה לי שבעים איש אם יהיה
נביאכם יי במראה אליו אתודע והתחברו
באו והתיצבו שם עמך" אם את כל
דגי" פרשת שלח לך" יש בה שלשה
סדרים" ריש הפרשה" עד אנה ינאצוני"
וידבר דנסכים" ומנין הפסו מאה ותשעה
עשר קיט כנגד המנין פלט ויש בה חלוף
הבמחנים וכל מנין אשר תלונות בני ישראל
כי העמלקי והכנעני ועשו כל העדה
ונתחברו באו עלו זה בנגב ואל כל עדת
בני ישראל" פרשת ויקח קרח יש בה
שני סדרים ריש הפרשה" וידבר דקח
מאתם" ומנין הפסו חמשה ותשעים צה
נגד המנין דניאל" ובה חלוף יהיה לך
מקדש" והתחברו באו אמר אל אלעזר
בן אהרן לך ולזרעך ויתן את הקטרת"
פרה אדומה יש בה שני סדרים ריש
הפרשה" וישלח משה מלאכים ומנין
הפסו שבעה ושמונים נגד המנין עלי"
ובה חלוף ולא נתן סיחון וכל אשר יגע
בו הטמא וישמע הכנעני" והתחברו
במלה אחת לסבב את ארץ אדום רפי"
פרשת וירא בלק יש בה ג' סדרים"
ריש הפרשה מי מנה עפר יעקב" וישב
ישראל בשטים ומנין הפסו מאה וארבעה
קד' סימן מנוח" ובה מן החלוף אשר
על הנהר ולישראל מה פעל אל כי אם
יהיה לבער קין" יזל מים מדליו"
פרשת פינחס יש בה ד' סדרים"
ריש הפרשה וידבר דלאלה תחלק ה
הארץ" וידבר דיפקד יי" וביום הבכורים
ומנין הפסו מאה שמונה וששים קסח
נגד המנין כסלחים" ואין בה מן החלוף
אלא והיתה לבני ישראל כי בן אשר בגעיה
ובן נפתלי בלא געיה" ראשי המטות
יש בה ד' סדרים ריש הפרשה וידבר
דנקם נקמת" ויאמר דשא את ראש
ומקנה רב ומנין הפסוק מאה ושנים
עשר קיב נגד המנין עיבל" ויש בה
מן החלוף מלה אחת את השבי ואת
המלקוח" והתחברו את תנחש את הבקר
עד תם כל הדור הרע" ואמר בן נפתלי
כי ראה מחצורא חמא פתח" אלה

אלה מקעי יש בה ג̇ קדרים ריש הפר̇׳
וידבר דזאת הארץ׳׳ וידבר דוהקריתם
לכם׳׳ ומנין הפיסו̇ מאה ושנים ושלשים
ק̇ל̇ב̇ כנגד המנין בלק ובה מן החלוף ת̇׳
מלה אחת אשר תתחלו אותה והתחברו
בזו ממחרת הפסח׳׳
נשלם חומש הפקודים׳׳

נתחיל במשנה תורה

דע כי זה הספר יתחלק עשרה פרשיות
והוא אחד ושלשים סדר ומנין הפסוקים
הנ̇ך׳׳ אלה הדברים׳׳ יש בה שלשה
קדרים ריש הפרשה׳׳ ויאמר דרב לכם
סב ויאמר דראה החלתי׳׳ ומנין הפסוק
מאה וחמשה ק̇ה̇ כנגד המנין מלביה׳׳
ואין בה חלוף׳׳ והתחברו בזו ויבתו ש̇
אתכם בשעיר׳׳ פרשת ואתחנן
יש בה ד̇ קדרים ריש הפרשה׳ כי תוליד
בנים׳׳ אז יבדיל משה: שמע ישרא̇ ומנין
הפיקוק מאה ותשעה עשר קי̇ט̇ כנגד
המנין פלטי׳ ובה מן החלוף חמש מלות
אם יספים אנחנו ובלכתך בדרך כן יחרה
אף יי׳ ונשלגרים דבים מפניך והתחברו
באו את עבדך ושכרת כי עבד מקף
את הדברים׳׳ והיה כי יביאך׳׳ והיה
עקב יש בה ג̇ קדרים ושלישית סדר
כי הארץ אשר אתה בא שמה׳׳ ומנין
הפיקו̇ מאה ואחד עשר קי̇א̇ כנגד המנין
דעוא̇׳׳ ויש בה מן החלוף ותעצבת תעצבו
לד עת את אשר בלבבך למטר השמים
תשתה מים ובלכתך בדרך והתחברו
באלו עם גדול ורם כענקים ויכתב
על הלוחות׳׳ ארץ נחלי מים׳׳ במאחריך
והיא מקף׳׳ פרשת ראה יש בה ה̇
קדרים תחסר שלישית סדר שבפרשת
והיה עקב׳׳ כי ירחיב יי׳ אלהיך כי יקום
בקרבך׳ בנים אתם ליי׳׳ כי יהיה בך אביון׳
ומנין הפיסוקים מאה ששה ועשרים קכ̇ו̇
כנגד המנין פלאיה׳׳ ובה החלוף שתי מלות
פתוח תפתח את ידך וזבחת פסח ליי׳

אלהיך במקום אשר יבחר׳ והתחברו ובכל
אשר תשא קברה שנת השבע׳׳
פרשת שפטים יש בה ד̇ קדרים ריש הפר̇׳
אשימה עלי מלך׳׳ כי הגוים האל׳׳ כי
אל עיר׳׳ ומנין הפיסו̇ ששה ותשעים צ̇ו̇
כנגד המנין עבדיהו׳׳ ובה מן החלוף שתי
מלות והם על פי התורה אשר יורוך ועל
המשפט למען יאריך ימים על ממלכתו׳
והתחברו נביא מקרבך׳׳ פרשת כי
תצא יש בה ה̇ קדרים ריש הפרשה׳׳ כי
יקרא קן צפור׳׳ כי תצא מחנה׳׳ כי תדר נדר
כי תקצר קצירך׳׳ ומנין הפיסו̇ מאה ועשרים
ק̇ך̇ כנגד המנין עלי׳׳ ובה מן החלוף שתי
מלות והיה לפנות ערב אשר ינחיל אלך׳׳
ואו המלות התחברו בהן ואם בשדה
את העבוט החוצה׳׳ פרשת והיה כי תבוא
יש בה שני קדרים ריש הפרשה והיה אם
שמוע תשמעו׳׳ ומנין הפיסו̇ מאה שנים
ועשרים קכ̇ב̇ כנגד המנין מכבב׳׳ ואין בה
חלוף והתחברו בכלא לך חשר כתן
אתם נצבים׳׳ יש בה שלשה קדרים
ריש הפרשה׳׳ כי המצוה הזאת׳׳ הן קרבו
ימיך׳׳ ומנין הפיסוקי׳ שבעים ע̇ כנגד המנין
אדניה׳׳ ויש בה מן החלוף מלה אחת והיא
אל האדמה אשר נשבעתי׳׳ אשר יי׳ אלהיך
יי׳ אלהיך שמה׳ כי אביאנו אל האדמה והתחברו
בהן שהן בלא געיה׳׳ שירת האזינו׳׳
יש בה סדר אחד ומנין הפיסו̇ שנים וחמשים
נ̇ב̇ כנגד המנין כלב׳׳ ובה מן החלוף שתי
מלות הוא עשך ויכוננך׳׳ כתחלפו אם געיה
תחת הוו או תחת הכף ימצאהו בא׳׳
וזאת הברכה׳׳ יש בה סדר אחד׳׳ ומנין
הפיסו̇ מ̇א̇ כנגד המנין באוה׳׳ ואין בה חלוף
והתחברו על שתי מלות והם לבבות אפרים
אף שמיו יערפו טל׳׳ נשלם החלוף והחיבור׳׳

סדר תיבות אשר

במקרא חצובות

כעדר הקצובות׳׳ על דרכים הרבה נצבות

מתחלפים בהרבה אותיות׳ ונכתבים בכמה
פנים מהם חקוקים באות ונקראים באות אחד
ומהם דברים שווים בלשון ומתחלפין בכתב
כמות אלהי העברים נקרא עלינו אלהי העבריים
נקרה עלינו׳ כל אשר יקרא עלינו בשם יי׳
את אשר יקרה לעמך׳ כי ביצחק יקרא לך
אולי יקרה׳ כי שבעת ימים ימלא עד ימלה
שחוק פיך׳ הלוא אם תיטיב שאת הלא היא
ברבת בני עמון ופא ישית בגאון גליך ופה
אשליך לכם גורל׳ כי היא כסותה ובדם
ענבים סותה׳ אסרי לגפן עירה׳ ויקברהו
ברמה ובעירו׳ ויצא בן שמעי בן אלון
ויהי יחת הלאש ויצא השני׳ יתרא ישר
יתלה׳ הנמצא וידוע בכל המקרא כי אלף
יעמוד במקום הי והי יעמוד במקום אלף
כי כן בטן המקרא כולו ומהם אשר פתרונו
מתחלף מחבירו ומהם אשר לא יתחלף
כמות ופא ופה ויצא ויצה ואין אחד מהם
סותר את חבירו כי היא זו דרך המקרא
כי אף ישרת במקום הי והי במקום וו
כמות עירן עירה על זו הדרך כל המקרא
כולו ולא לאדם שיתאנה בזה׳ ועוד
כתובים ולא נקראים ונקראים ולא נכתבים
וכולן בלוח הקדש מפי צירי אמונה לא
חילפו ולא שינו ולא הימירו ולא נמצא אחד
מהם סותר את דברי חבירו אלא כדברי זה
כן דברי זה כתורת משה איש האלהים׳
אבי הנביאים כמות היצא והוצא וכן נבואת
ישעיה ושאר כל הנביאים על זו הדרך נמצא
זה למר מזה׳ כי הדברים המוחלין היצא
הוצא העפלים הטחורים לבב לבב הכיר
יכיר דביונים חורי יונים שניהם מימי רגליהם
כלמד שני ענינים ושני דרכים שתי תיבות
שמות טחורים עפלים למדנו מזה כי ישנה
האבר שני שמות וכן לחורי יונים דביונים
וכן לשניהם מימי רגליהם אם אמר טחורים
את דבר ואם אמר עפלים את הדבר וכן
לבב לבב לשון אוכל והיא מלה אצויה מפת
בג המלך ולבב היא לשון אכילה וכן הוא אות
ואכלתאת שכל איבך במצאו שניהם שווים

ואין אחד מהם סותר חבירו ולא משקרבו׳
וכן האקוליס האקידיס הכלוא הכליא שלמות
שלמית׳ ישוב ישיבהוא כמותן׳ ויש לנו
דבר אחר כי בשני ענינים ובשני מקומות
ובשני זמנים דבר הנביא פעם אחד דבר
והוכיח בעפלים ופעם דבר והוכיח בטחורים
וצוה לכתוב אחד מן החוץ ואחד מבפנים וכי
מה יש בין לבב לבב אלא הכל שוה׳ וכן וענתך
תרבני וענותך תרבני זכור את יום השבת׳
שמור את יום השבת׳ ועל שלשים ועל
שלשים ובכל תמונה כל תמונה ותאזרני
ותזרני חיל תתברר תתבר׳ מגדול מגדיל
וכל אחד ואחד לא יצא מענינו לא זה נסתר
ולא זה נסתר׳ וכל כתיב וקרי אשר במקרא
תמצא על זה הדרך חוץ מאחת על חומר מקצת
הפותרים והוא מדד לוח הקדים בקנה המדה
חמש אמות קנים היא מאות׳ וזה הפותר
שגה ולא ידע ולא טוב אמר ולא הוא כאשר
חשב כי יש במקרא כמות זה ארבעים ושבע
תיבות נכתבים מוקדם ומאוחר כמות גולן
גלון ויקהלו ויקלהו האהל יבחר יחבר׳
בערבות בעבלות והמישנה את העם והמשני
ותאזרנה ותראנה תרנה חץ שחוט
שוחט וכן גולן וזו כמותן מאות אמות ואם
הקדים למד על וו כמות גולן גלון לא חילף
אל הכתב והענין אחד וכן שאלן וחלילה
לנביא שיטעה או ישגה ויאמר במקום
מאות אמות כי פאת ים חמש מאות קנים וכן
פאת צפון וכן פאת מזרח ואיך יהיה פאת
קדים חמש אמות זה לא יעמוד בדיעה ואין זה
אלא אומר הנביא ועוון שיכתב מוקדם
ומאוחר כמות ויקהלו [ויקלהו] בערבות בעבלות
והענין אחד בלא שגגה ובלא חילוף והמשכי׳
יבינו׳ כבר ביארנו קרי ולא כתיב
וכתיב ולא קרי ונתבאר פירושו בעזרת
שדי׳ ולא אבו בנמן חסרים הכתוב
בני כי עשו תבל ונבלה וזמה בישראל וראוי
להם לגדוע ויחוקם מן בנימן הצדיק ולהרחיקם
מתולדתו ומכללו ולא כנס בני בנימן כי לא
אבו לשמע בקול אחיהם׳ ובשאר מקומות

שקראם בני בנימין כתן להם תקוה ודרך
תשובה אם יחזרו ממעשיהם ויעשו תשובה
יקראו על שם אביהם בני בנימין"
בלכתו להציב ידו בנהר כת' בספר שמוא'
עילתו שהזכירו הכתוב בשני מקומות
בשמו' ובדברי הימים ואמרו הכתוב בשני
זמנים ובשני עתים פעם ראשון אמת להצב
ידו בנהר ופעם שני אמר להציב ידו בנהר
פרת ולא עסק הכתוב בפעם ראשון להודיע
שהוא נהר פרת או נחל מצרים כתבו חוצה
לו פרת קרי"   כאשר ישאל בדבר הא'
הכתוב איש בפעם כי בן אדם מגוקר מאהים
וכן הוא אומר ותחסרהו מעט מאלהים
ולא דברו יקום כדברי אהים לכך חיקרוהו כת'
מבפנים איש ותלה לו הכתוב מבחוץ אם
זיכה מעשיו ועשה לשם שמים תהיה ענתו
כדבר אהים"   כי על בן המלך חיקרו כן
לפירוע מעשיו כי ביקש לה מית אבן כפר
בעיקר ובא בדין אל' מלבשי אבנו ואמר
יואב כי על כן בן המלך מת" כי על אמת
בן המלך מת תלה לו כן מבחוץ כי באמת
הומת בן המלך וכן הוא אומ' כן בנות צלפחד
דוברים כן הוא"   ואדרמלך ושראצר
הכהו בחרב נכתב מבפנים ושראצר בנו
נקרא מבחוץ" ונקרא ואדרמלך ושראצר
בכהו לא נודע מי הכהו אם בנו אם אחרים
ותלה לו מבחוץ בנו להודיע לכל בזה הענין
נקמת אהים בו ולקיים עליו הנני מקים עליך
רעה מביתך"   קנאת יי' תעשה כתיב
הוסיף צבאות ותלה לו מבחוץ כי נקמה
גדולה יעשה יי' בו בלא שום ואחר כך על
ידי צבאות מלאכיו וכן הוא אומ' ויצא מלאך
יי' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשים
אף לכך תלהו מבחוץ להודיע לבשתי נקמות
נקם בו אהים"   הנה ימים נאם יי' כת'
עילתו כי הנה ימים נאם יי' דבר סתום הוא
והיה לנו לומר כי זאת הבשורה לעתים
רחוקות ולימים רבים כאשר נקרא באים
מבחוץ קירב הקץ וקירב הבשורה בקריאת
ימים בנוי הנביא. הרחמן ימהר הקץ אמן"

לא יהי פליטה כתיב בפנים עילתו
כי בבל היא ראש הממלכה ובית המלכות
וכן הוא אומר הלא דא היא בבל רבתא די
אנא בניתה לבית מלכו ובה שקעה
מלכות ישר' ובטלה מלכותם ובשר
ירמיהו לשארית ישרא' בנקמת אהים
אשר ינקום ממנה בעולם הזה ולעתיד
לבוא וכתב לא יהי פליטה בעולם הזה
והוסיף מבחוץ לא יהי לה לעתיד לבוא"
כל אשר תאמרי אעשה כת' יצא
מזה כי צותה נעמי את רות שני פעמ'
בראשונה אמרה רות כל אשר תאמרי
אעשה ובצווי' שניה אמרה כל אשר
תאמרי אלי אעשה לכך הוא תלוי מבחוץ:
כי אמר לא תבואי כת' מלמד כי
רות הגידה לנעמי חמותה הדבר שני
פעמים בראשונה לא אמרה אלי ובשניה
אמרה אלי לכך נתלה מבחוץ"
וזה הוא   פירוש כתיב ולא קרי"
כי אם אמנון כתב   לפי
שבראשונה אמר יונדב בן שמעה כי
אמנון לבדו מת שלא נודע לו הדבר על
אמתתו כי אמנון לבדו וכשחישב בליבו
אמר אל ישם אדני המלך אל לבו דבר
לאמר כל בני המלך מתו כי אם אמנון
לבדו מת לפי שהוא היה ראש הדבר על
אמתו וחקרו הכתוב תיבה לפי כיעור
מעשיו ומיתה משונה לכך אם כתיב ולא
קרי"   כי אם במקום אשר יהיה שם
אדני המלך כת' עלתו כי איתי הגתי דבר
בכל לבבו ובכל נפשו וחושק דבריו
אם במקום אשר יהיה שם אדני המלך
אם למות אם לחיים כי שם יהיה עבדך"
והיה בלבו דוד הצדיק כי נכרי הוא וחיקרו
המקרא אם וכן הוא אומר שוב ושב עם
המלך כי נכרי אתה וגם גולה אתה למקומ'
לכך כת' אם ולא קרי"   יסלח נא יי' לעבדך
חקרו הכתוב תיבה אחת כי נעמן דבר
דברים שלא כהוגן לכן לא השיבו אלישע הנביא
על דבריו כאשר אמר בבוא אדני בית רמון

להשתחוות שמה חיסרו הכתוב כאן לפי
חסרון דעתו ודבריו לכך כתיב ולא קרי״
חי יי את אשר עשה לנו את הנפ׳ כת׳
חסר הכל׳ אתלפי שנשבע מפני ראשון ומפר
וכן הוא אומר וגם במלך נבוכד נצר מרד
אשר השביעו באלהים ועוד הוכיח יחזקאל
אם לא אני אשר הפר וכו׳ ועוד אמר ירמיהו
ואם חי יי׳ יאמרו אכן לשקר ישבעו לכך
חסרו הכתוב וחסר שבועתו שיהיה בה
תיבה כתבת ולא כקראת״ אל
ידרך ידרך הדרך כת׳ זה ילמד על
שתי נקמות ועל שתי פורעניות אשר
ינקום יי׳ לעמו ממלכות כשדים ונכתב
שני פעמים ידרך הראשון נקמת העונש
השני במהרה וכן הוא אומר הנכרבה את
דיבך ונקמתי את נקמתך ידרך השני
כתיב ולא קרי כי הוא צפון ותלוי לעתיד
לבוא״ עשיתי ככל אשר צויתני
כת׳ תלמד מזה כי אומר כאשר צויתני
יש בו תקוה ותיקה וחמלה מעכן
מהלבה ואין הוא דבר כליה ויש בו
תקוה ותוחלת לתשובה וכאשר צפה
המלאך לבוש הבדים גודל רוע מעשיהם
וכן הוא אומר עון בית ישר׳ ויהודה גדול
במאד מאד עשה בהם כליה ואמר והשיב
דבר עשיתי ככל אשר צויתני כי ככל
לשון כליה הוא ואין שם פליטה וכן הוא
אומר זקן בחור ובתולה טף ונשים תהרגו
למשחית״ ופאת נגב חמש חמש
מאות ארבעת אלפים כת׳ תלמד מזה כי
חמש מאות הוסיף בשורה רמיזה כי אמר
הכת׳ ואלה מדותיה וכתקחק וקו ומדה
לבית השלישי למגרשין ולתולדותיו ״
למוצאיו ומובאיו ותלה בנינו ועוד בתשובה
וכן הוא אומ׳ אתה בן אדם הגד את בית
ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם
וכו׳ ואומר ואם נכלמו מכל אשר עשו כל
זה הכבוד הצפון להם הוא ויש לאל לתת
הרבה מזה ויכול להוסיף חמש על חמש
ואלף על אלף וכן הוא אומ׳ יום לבנות

גדריך היום ההוא ירחק חוק ואומר יום הוא
ועדיך יבוא לכך כתב חמש חמש כן
יאמר בעל הרחמים אמן״ ועתה כי אמנם
כי א׳ סגאל אנכי כתיב עילתו כי ידע בעז כי
שם גאל קרוב ממנו לכך אמר כי אם גאל
אנכי אם על ספק אולי יגאל טוב או לא
יגאל ולא היה בטוח שהוא יגאל כי הוא אומר
ואם לא יחפוץ לגאלך וגאלתיך אנכי לכך
אם גאל כתיב כי גאל אנכי נקרא״

ברוך אדונינו שהפיק רצוננו אמן

פירוש סדר הספרים

עד הקרבן״
נר׳ נתחיל בחומשי תורה״ ס״ד

ספר ראשון והוא ספר הישרים״
משנברא העולם עד שמת יוסף הצדיק
אלפים ושלש מאות ותשע שנים״

ספר שני והוא ספר הברית משמת
יוסף הצדיק עד השנה השנית לצאת בני
ישראל עד שהוקם המשכן מאה וארבעים ״
נמצא משנברא העולם עד שהוקם המשכן
בתמט והסימן בתמח גאולים״ ספר
שלישי והוא ספר תורת כהנים״ משהוקם
המשכן באחד לחדש הראשון עד החדש
השני יהיה חדש ימים וכתוב באחד לחדש
השני בשנה השנית״ ספר רביעי
והוא חומש הפקודים מאחד לחדש השני
בשנה השנית עד ארבעים שנה בעשתי
עשר חדש באחד לחדש שלשים ושמונה
שנה ותשעה חדשים נמצא סימן בתוף
ליצירה״ ספר חמישי והוא משנה
תורה״ מת אהרן וחיה משה אחרין שבעה
חדשים ושבעה ימים וביום השביעי מת
החסיד ונקרא זה הספר ספר משה כלו
ביוסה הוא נקרא בספר משה וכל התורה
נקראת על שם משה החסיד הנאמן שנ׳
זכרו תורת משה עבדי״ מעשתי עשר
חדש באחד לחדש עד והעם עלו מן הירדן
בעשור לחדש הראשון הרי שבעים יום יצא
מהן שלשים שבכו בהן ושלשת ימים הכינו
להם צידה שנ׳ כי בעוד שלשת ימים הרי

שלעה

שלשה ושלשים בשתיר שבעה ושלשים
מן השבעים הרי זה מת משה החסיד בז׳
ימים מחדש שבט עשר ל״ת ומת אהרן
הכהן בראש חדש אב שכך כתיב ויעל אהרן
הכהן אל הור ההר וכו׳ בחדש החמישי באחד
לחדש זכרונם לטובה ולברכה הישרים החסידים׳

ספר יהושע הנביא

הוא ספר ראשון״ משעברו בני
ישראל את הירדן בימי יהושע החסיד עשרים
ושבע שנה ואם לא תדע מאין מנה מבין
השופטים עד בשבת ישראל בחשבון ובבנותיה
ובערעור ובבנותיה ובכל הערים אשר על
ידי ארנון שלש מאות שנה ואת תדע ואומר
בימיו בנה חיאל את בית האלי את יריחו באבירם
בכורו יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה
כדבר יי׳ אשר דבר יהושע בן נון זו הנבואה״

ספר השופטים

מעתניאל בן קנז עד שמת שמשון בן מנוח הדני״
ובימיו היה עלי הכהן בשילה אחר פינחס בן
אלעזר הכהן שכך כתיב ואחיה בן אחיטוב
אחי איכבוד בן פינחס בן עלי כהן יי׳ בשילה
מי כהן יי׳ בשילה אז יום שמת עלי חרבה
שילו שכתוב ויטש משכן שילה אהל שכן
באדם ואומר כהניו בחרב נפלו וכו׳ ורבין
אחור וכל ענין שבספר תלים ובקהיא אומ׳
ועליבן תשעים שנה ושמונה שנה ואומשם
שנבנה עלי חפני ופנחס כהנים לי״י תמנה
שופט והיו בנו כהנים במקומו שהוא שכן
לא יוכל לראות והוא כבן ארבעים שנה ושפט
ארבעים ומת״ ומן עתניאל עד שעמד עלי
שופט שלש מאות ועשרים וארבע שנה״

ספר שמואל

משנת מנה עלי שופט בשילה עד שמת דוד
מלך ישראל תשעים ושלש שנה ארבעים
לעלי ואחת עשרה שנה לשמואל
ושתים לשאול וארבעים לדוד המלך״

ספר מלכים

משמלך שלמה בן דוד עד שחרב בית
הראשון ארבע מאות ואחת עשרה שנה
וששה חדשים ועשרה ימים ואמת

אמונה צדק ונכון בדור וישר״

שימוש יהושע עשרים
עשרים ושבע שנה״ המזבח והארון
עשה בגלגל ארבע עשרה שבע שכיבשו
ושבע שחלקו״ בשילו שלש מאות וששים
ותשע שנה״ בנוב שלש עשרה שנה״
בקרית יערים עשרים שנה״ אחת עשרה
לשמואל הנביא ושתים לשאול ושבע שנים
לדוד המלך בשנה השמינית העלה דוד
את הארון מקרית יערים לירושלם שנאמ׳
אבל ארון האלהים העלה דוד מקרית יערים
בי כטה לו אהל״ המזבח עשה בגבעון
ארבעים וארבע שנה״ הארון בציון״
עשה שלשים ושבע שנה עד שהעלה
אותו שלמה לבית עולמים שנ׳ והמלך
שלמה וכל עדת ישראל הנועדים עליו וג׳
ויביאו הכהנים את ארון ברית יי׳ אל מקומו
המזבח ואהל מועד הביא אותן שכך כתיב
ויעלו את הארון ואת אהל מועד ואת כל כלי הקדש
אשר באהל״

ספר ישעיהו

מעזיהו יותם אחז חזקיהו עד שנה למנשה
מאה וארבע עשרה שנה ולא נתנבא
שנים הרבה אלא ישעיה בן אמוץ והושע בן בארי:

ספר ירמיהו

מן שלש עשרה שנה ליאשיהו בן אמון מלך
יהודה עד שחרב הבית הראשון ארבעים
ואחת שנה וששה חדשים ועשרה ימים והוא
אומ׳ אחר חרבן הבית בשנת שלש ועשרים
לנבוכד נצר בשנת שמונה עשרה לנבוכד
נצר חרב הבית והגלה צדקיהו לבבל וכן הוא
אומ׳ ויהי בשלשים ושבע שנה לגלות יהויכין
מלך יהודה והיא השנה שמתבה שחוק עצמות
נבוכד נצר הרשע ומן שלש עשרה שנה ליאשיהו
עד שמת נבוכד נצר ששים ושבע שנה״

ספר יחזקאל

מן בחמשה לחדש היא השנה החמישית ליהויכין
מלך יהודה עד בעשרים ושבע שנה לגלותינו׳

ספר הושע בן בארי

שנים עשר נביאים שלש מאות ועשרים
ושבע שנה מן עזיהו המלך ועד השנה

שבא אלכסנדרוס מקדון עד כאן הנביאים ~
נתנבאו בבית שני בימי דריוש וארתחשושתא
ובטלה הנבואה״ ספר דברי הימים
משנברא העולם עד שעמד כורש
מלך פרס שלשת אלפים ושלש מאות
ותשעים ואחת שנה״
ספר עזרא משנת אחת
לכורש מלך פרס עד בשנת שלשים
ושתים לארתחשושתא מלך פרס חמשים
ואחת שנה ולקץ ימים נשאלתי מן המלך
שתי שנים״ אלו הנביאים
שנתנבאו לישראל במדבר התנבאו משה
ואהרן ומרים ואלדד ומידד ושבעים
זקנים״ בימי השפטים יהושע בן נון
ודבורה וברק בן אבינועם״ בימי שאול
אלקנה ושמואל הרואה״ בימי דוד נתן
ואסף וידותון והימן גד״ בימי שלמה
אחיה השילוני ועדו החוזה״ בימי
רחבעם שמעיה איש האלהים ויעידה
החוזה״ בימי אביה חנני הרואה״ בימי
אסא עזריהו בן עודד ואליעזר בן דודיהו״
בימי יושפט יהוא בן חנני ומיכיהו בן ימלא
ויחזיאל בן זכריהו״ בימי יהורם אליש ע
ואליהו ועובדיהו״ בימי יואש זכריהו בן
יהוידע ויונה בן אמתי בימי עזיה הושע
בן בארי וישעיה בן אמוץ ועמוס״ בימי
יותם מיכה המרשתי״ בימי יחזקיהו יואל
בן פתואל״ בימי מנשה נחום האלקושי
וחבקוק״ בימי יאשיהו ירמיה וצפניה וחלדה
הנביאה״ בימי יהויקים אוריהו בן שמעיהו״
בימי צדקיהו יחזקאל בן בוזי״
ואלו הנביאים שנתנבאו בבבל בירידתן
מירושלם חגי זכריה ומלאכי ודניאל״
כל נביאי ישראל מן משה רבינו ראש
הנביאים ואבי הסופרים עד מלאכי מאה
ושבעה עשר מכאן ואילך ונחתום חזון כיה
יי׳ תנחם״ אלהים יחיש הקץ״
משה איש האלהים כתב חמשת חומשי תורה
וספר איוב״ יהושע כתב ספרו״ שמואל
הנביא כתב ספרו וספר שופטים ורות״ ישעיהו
כתב ספרו ומשלי ושיר השירים וקהלת״
ירמיה כתב ספרו וספר מלכים וקינות״ דויד
ועשרה נביאים חברו תלים״ חגי זכריה ומלאכי
כתבו ספר יחזקאל ותרי עשר וספר דניאל ומגלת
אסתר״ עזרא הסופר כתב ספרו וספר דברי
הימים״ ברוך הבוחר בישראל ומנחילם
תורה תמימה שלימה מאושרה ערוכה בכל
ושמורה״ דרשו מעל ספר יי׳ וקראו״ אחת
מהנה לא נעדרה״
כבר אמרנו שאין אנו צריכין לכתוב סימן
ריש בדגש ולפי שאינו ידוע אצלינו והוא לבני
ארץ ישראל לבדם אעפ״כן ראיתי לכתבו״

וזה הוא סימנו

כאשר יסמך ריש לששה אותיות ויהיה תחת
האות הסמוך לה שוא יצא הריש בדגש כמות
עזרני עזרה עזרת בדרכי כי ישריסדרני
דרכמונים עטרות מטרות ישראל המשרה
ולמעשרות עשרה מצרים כעטרה יתרא
התלועה סימנם זד טס צת או ששה מלפניו
ויש שנים מאחריה לנ אותיות ששה מלפני
למד כמות ערלי לב בון כמות קלני״ או
שמונה אותיות ששה מלפנים ושנים
מאחריו זד טס צת מלפניו לנ מאחריו
ובלבד שיהיה שוא תחת הריש כמו מזרען
למלך דקני כל טרפי צמחה סרעפותיו
עד צלמת תלקיע״ וכן יבא אתיות לנ
לפני ריש ויבוא הריש בשוא ויהיה
רפי כמות לרצונם נכלאה ודומ׳״

אלין פתחין דבי קריה באתנחה

ספר בראשית

ותאכל ותלא האשה לחדש ובחדש השני
וכלנה ותהי ראש מענב הפתחה ויצא אלהם
ותהר ותצא אל הגר ויאמר ויברכהו
ויגמל ויגדל הילד המאכלת וישנה אברהם
וילך ויעקב נתן צק נתני ויאמר הנה נא
בת ואחר ילדה האצבע ויבא יעקב
בטח ויהי ביום השלישי נדר אנכי האל
לחמש וישם את היוק עקד בנימן זאב״

ספר ואלה שמות דברת ויאמר משה
ויבחש ולא שמעו אליעזר ושם האחד״
ספר ויקרא מחבת וכל מנחה
וחלבה וכל מנחה החל ולהבדיל״
בנשך את כספך״ ספר במדבר סיני
יאמר ובכחה לבז ולמה יי מביא
הפך כי דבר יי עבר וצים מיד כתים
ויאמר וישא משלו ראבי׳ בת ואם אין לו
אחים ואם אין לו לחדש ובחדש הראשון״
ספר אלה הדברים שברת ואכתב על הלחת
ואתננו ויאמר יי אל משה ואחברה האזינו השמ׳
ירחף כנשר יעיר״ ספר יהושע
החרם ורק אתם שמרו בחרם וימעלו בני ישר׳
המלה ויהי להם גבול למס ויהי כי חזקו ישר׳
ספר שפטים צפת וילך יהודה
הגדת ותבך אשת שמש׳ ותאלצהו ויהי בהציקה
לרדת ואם ירא אתה תאכל מכל אשר יצא
ללכת ויהי ביום השלישי ספר שמואל
בצלצח בלכתך היום״ החרם ויקח העם מהשלל
המצר כי חטאת קסם ללכת ויסב שמואל
וילך ויהונתן בא בעמלק כאשר לא שמעת
מגת ויצא איש הבינים רשע כאשר יאמר משל
לאביגיל ויאמר דוד הצלכו ויען כל איש רע
החמש והנה באו עבדיך השל ויחר אף יי בעזא
ויחנק ואחיתופל ראה בחל ויבואו ויצורו
וירד ויט שמים מלח ויעש דויד
המס ואדנירם על בגת ותהי עוד מלחמה״
ספר מלכים החוצה ויאריכו הבדים
גנת ויחשך העם לקחת ותלך לך ויקרא
ויך אז יכה מנחם וינחשו ויעבידו את בנ
כרגל ואנשי בבל ויחל וישלח אחזיהו
בדלתו ויקח יהוידע לחבי אז יחלק שלל״
ספר ישעיה השגע השמן לב העם
לאט יען כי מאס תרטשנה וקשתת נערים
עדי עד בטחו ביי קש תהרו חשש
קמל אבל אמללה תרמסנה ברגליכם
לאריאל נה צקתי ילחכו והיו מלכים אמניך
הקם תחת הנעצוץ תפרחנה וראיתם ושש
ויאמר הלא שרי יהלגן ונחך יי
במערצה מסעף פארה ספר ירמיהו

בענתות דברי ירמיהו לענה מאכלם
אכתבנה זאת הברית יצתו לכן כה אמר
נצלנו ובאתם ועמדתם נצחת מדוע שובבה
עבדן כדנה תימרון ספר יחזקאל
תבקלנה המלך יתאבל האנח ואתה בן אדם
תהלגנה ובנותיה אשר לבז והושעתי לצאני
ושכלתה לו חיה רעה לבטח ונתן עץ השדה
בז לשלל שלל לטהרה ואנשי תמיד יבדי׳
תרי עשרה ארחם ואת בנה לא
הנפלת ביום ההוא אקים בקמך וגלות החל
עדן בריתך משק רשע עד האיש בית
גת לכן תתני שלוחים יחתן כי חמס לבנון״
לעד לכן חכו תבצענה ידי זרובבל
תשברנה ואקמתי את״ דברי הימים
ושנאצר ומלכיכם ההגריאים ויעשו מלחמה
יזרחיה ובני עז המלכת ואחתו
יתר ובני ויצלח וישב שלמה
החוצה ויאריכו הבדים ונבהלים ויקראו בקול
להעלות וככלות בחוחים ויבא יי עליהם
לבהלנו וישלח אין לאיעזר ואחיו
צמעונים ויעש בבית המלך ואמציהו התח
באמנה ויחר אף יי תהלים
אתה אספרה אל נתשת האויב תמו
לחם הלוא ידעו וירד ויט שמים
אתה חטאות נעורי הלכתי לדוד [illegible]
חי אחת שאלתי עלי כו שאגתי
יריבי לדוד ריבה יי ידעתי ובלבני שמחו
שקר לא ישמחו לי ארץ כי לא שלום
תחרש ראיתה יי דרך ובחתו דרכו יכבו
אתה ואנחנו ארץ כשמך אלהים
ובמים הרכבת אנוש קינו ארץ רעשה
בכסף אם תשכבון עיני יגעתי בקראי
שחד רבו משערות ואין חרפה שברה
רעם בצלה קדרות כגלגל אלהים שיתמו
אלהי כי טוב יום אלהי כי טוב יום בחצר
אלהי שמרה נפשי שועתי ואני אליך יי
יקרת לפנים הארץ הורע למעני ימינך
אנחנו דעו כי יי מים ישם מדבר
ספרתי בשפתי השכלתי מכל מלמדי
שקד יי הצילה מנעורי רבת צררוני

עיני יי לא גבה ירושלם תדבק לשוני
מרדפי הקשיבה לי תחנוני מזמור לדוד
השמים הללויה יי

חורבן

תשברנה כי לדעות וחרבלה רבות עשית
איחל ואני תמיד ותתעבה שקר שנאתי
איוב ממעל היום ההוא ואין יחשכו כוכבי
יכתו מבקר לערב מי ישע ירחקו בנו
ויליך כלה ענן אמרתי אחת היא
והשמו פגולי תרדנה בדי שאול
ואלך יתנצב סביב וילך ישאהו קדים
הלחק כפך מעלי מבטחו ינתק מאהלו

חורבן

עד הזאת ידעת
מחים עלכן סביב יאהיל הן עד ירח
ותאשרני כי אזן לעת עינים
לחמר הורב יחבש האף שוטא
תפלתה תכרעני לי ואשלם מי הקדימני
מלח היאכל תפל איחל מה כחי כי
תבעתך הנה אימתי נצח אבי יבחן
תלהט נפשו גחלים

משלי

כנפים התעיף עיניך עברתי על שדה איש
וגנבתי פן אשבע מארץ דר חלבות
מים שאול ועצר כחל עין תלעג
ארץ תחת שלש תשבענה לעלוקה

חורבן

כמתלהמים דברי נרגן
מבטחיו להיות ביי בעוז גבר חכם
במולי כבד אבן

קהלת

תנח אסרוח המשל

אסתר

הכף ויעצבת
וכל אתנחה וקוף מיקו כוב ברמנחד ולקחתם אגדת אזוב

דניאל

המלצר ויאמר דניאל
אלף אדיין דניאל כסף הוא צלמא
בה ודי חזית רשמת באדין ענו
תסף יא צבעת לשיזבותנא הן איתי אלהנא
וידחנו חלם חזית עשר לקצת ירחין
נפל עודמלתא יבעין בהמתנא אנדעי
אלף בלשאצר מלכא עלת מלכתא לקבל
להודעותני וכען הועלו הב באדין דניאל
שבקת ועל מרא גבה בתר דנא
קדמיה מסתכלהות תאחד יי שמעה
בארצות וישלח מן

עזרא

תרית נדבכין די ודהב והיבלה כסף

למעבר ומאדיעלך למנתן ושאר חשחות
אלח כרבים ביהוד בחומה כל לשון
החומה בחומה לחומה החוצה לחוצה בחוצה
כנות כתח החרגי ומכני ידע
שלים

ואלין פתחין סוף פיסוק

בראשית

התשך וירא אלהים ויאכל ותרא האשה
ומשך ובני אדם לחמר ויאמרו איש
בקחת ויאמר הגד הכר וערל זכר
זקנתי ויאמר יי אלהי ומתי הנה נא מצא
וילך ותקם רבקה עדר ויתקבצו עבדין
וקנה ויהיו בני ליפה ואברכם ויאמר יוסף
ודחם מאלאבין

ואלה שמות

בחול וימן כהוכה התבן והנשיאים
הכלכים ויושבאת כקש וברוב גאונך
לתבן לקשש קש גשך אספסף תלוה
ולחשן אבני שהם לכהן את בגדי השרד
וינפש בינו ובין בני לצחק ויהי ממחרת
ארחם ויאמר כאשר שברת ויאמר יי אל משה

ויקרא

הערב ואסרא הכהן ומדבר סיני

אלה הדברים

בטח ועברת את הירדן
לחצנו ונצעק אל יי הצלצל כל עינך ופרי

יהושע

ואנחרת וחפרים ושיאון

שופטים

ונגש וגדעון בא בת ויבא יפתח
תלין ויאמר האיש הסף ויקם אדניה

שמואל

תאכל וכן יעשה
באפק ויהי דבר שמואל והלם ויראו הצפים
מיכל ויהיו בני שאול ויקרע ויסב שמואל
מבעתך ויאמרו עבדי החרמון ויאמר שאול
חרפת ויאמר דוד לשאול אהבתהו וירא שאול
בחרשה וירא דוד כי יצא כבת ולרש אין כל
וישכב וילד נתן אל ויאכל ויקם דוד והארץ
התמו ותאמר לאמו

מלכים

ולחימן ואת כל קירות אני ויהי כשמע
החכל הוא השיב מביצקת בן שמנה שנה
ויחי מקץ עשרים שנים

ישעיהו

תעכסנה ויאמר יי תשפלנה וישחרים
בעריפיה וינהס עליו ועצבק הלא כאשר

טבל בעלה ביהודה תשבבנה ועלליהם
השבתי ונחקקשמחה התגר כי לפנקניר
כאריאל והצקותי תקשבנה ולא תשעינה
יצתו והיועמים מרקחים מלך בפיו
תפתחנה את תפקחנה יכהל כמעה עדרו
יחלו לא יכהה ולא השב והוא מסבזוז
עד וחבי ישראל נושע לעיפה כמעבל קלם
לעברים ושמתיה ביד ואמלט ונר לקנה אב
יחלון קרבו צדק **ירמיה**
אליך העבד ישראל להבך בעת ההיא
צעדו ידעתיכי השמו שנך חמתך
לערפל תנו לייליהי מקללונ ארי לי אחי
מבטחו ברוך הגבר ההיבה לבן הנה ימים
ירחם ארחם בששר האמר אבנה
בעוד וישבו בו יהודה הסף ואביא אותם
יחזקאל הצלת ואתה כי
דברית והיתה עלה ושבעים איש
מקדשיכם והבאתי רעי החשמלה וארא והנה
בששר ותוקפאת ולבא כי כה אמר ייי
מהלך האמר תאמר לבא לכן כה אמר
תלכנה בחריאון **תרי עשרה**
תנאמנה על ראשי ההרים ישחקנו אל ראשונה
תמוגגנה הגבעות ויורדם ויראו המלחים
מעשו וישאל יונה בעולה הרי בנה עיר
תחרשנה ידאוג וסובשו יאחר כי עוד חזון
צמח שמעם יהושע בעודן ביום ההוא נאם ייי
כקש ויהי ביום ההוא **דברי הימים**
ואביהוד ויהיו בנים ואחוה ואבישוע
לבחמו ויתאכלו אפרים ועתליה ושמשרי ושחריה
אצל ולאצל ששה ואחיות למהר
ומן הגדי במעלם וכל ישראל החבתם ומתניה
השעלבני חצרמות ויוכח ויצא דויד להם
ההררי בני השם הגזוני החרופי אלעוזי
ירמות ועזיהו ואשישה ויחלק לכל איש
לעד וחבי ותהשנה ויחלקום וימצאו בני לעשר
לעבדיתו וגם ללויסון ואיעזר בני משה גרשם
יתר ואחיו ביום ההוא ההגרי האחד וכנף הכרוב
האחד וכנפי הכרובים לעצתי ויהי בדברו
החוח להכחיד החצר ודברי דויד
ואכן בני אצר בלהן ונעבדך אביר הקשה

ואבישור ויהי בנו אונם ונערה ולא משחור אבי
חתת ובני קנז עתניאל ואשראל ובני יהללאל
ואחישחר ובני ידיעאל ואנעם ויהיו בני
תהלים יבהלמו אז ידבר שבקת קומה ייי הושיעני
ואצפה ייי בקר אני תעטרנו כי אתה תברך
לעד כי לא לנצח לבטח לכן שמח לבי
יאספני כי אבי ואמי שלותי כרע כאח לי
תאחר ואני ענו ואביון ולחלנו למה כנך תסתיר
והדק חגר חרבך טהרני הרב כבסני
נדר לך דמיה תהלה באשקלו אך אלהים יחתך
המעט תחשכנה יעבדוהו וישתחוו לו
ילחכו לפנו יכרעו יאשרהו יהי שמו לעולם
בחנמל יהי כבבלד השמו כי אכלו את יעקב
ואמלאהו אנכי ייי אלהיך תבהלם כן תרדפם
מגלת השבת מטהרו עדי עד בפרוח רשעים
לשפכם הדים דכיהם תחרש אדי תהלתי אל
מרחם חנון ייי וצדיק אמילם כל גוים סבבוני
הסכנת ארחי ודבעי תנצרנו למדחפות
יכון איש לשון בל **איוב** ישע לשום שפלים
תבעתני ותתני באלה מבטחו אשר קום
ויעקשני אם אצדקתי והשיבני תקרא ואנכי
האבדת אבנים שחקו ואספרה אחוך ראשוע
רעננה בלא יומו בחיין ומשר אבירים
אבחר אורה אתכם יתם אבחר דרכם
יחלצו הבל בכח אחרון תפתחנו לאחר
אכלה אם אמנע אנחמה כי מנעורי
מבטחי אם שמתי האזינה ואולם שמע
תאוה ואמתותיהו קשע וארח לחברה
יחכמנו מלפינו מבהמות ותפרקס ועתה לא ראו
יעכה שדי לא מצאנו תשלחנה תכרענה ילדיהן
תחמם כי תעזב לארץ רעמה התתן לסוס
תוסף שים עליו כפך **משלי**
תוכחתי לא אבו לעצתי תנצרכה מזמה תשמר
תאבדם כי משובת מפלס כי נכחו ניכח ייי
לעפעפך אתתנשנה אחים יפיח כזבים
תשרפנה ויחתה איש ואפלה בנשף בערב
לאשורו פתי יאמין צעדו לב אדם יחשב
תשבענה שאול ואבדון בעלמה ודרך הגבר
שיר השירים סמדר אחזו לנו
ילדתיך מיצאת עולה **רות**

לאנשים ותאמר נעמי ותתר ויאמר לה בעז
לאמכת ותקח נעמי

קינות

למס איכה ישבה ואני הדע כתוב
לחן דרך קשתו

אסתר

לבת ויהי אמן

דניאל

נבוכדנצר בשנת שלש החוני והן חלמא
תהחוני די הן חלמא הודע אדין דניאל
והודע אדין אריוך תנדע ואנא בלא חכמה
חסף שקיו די להחויה אתיא ותמהא
ויבהלנני חלם חזית יהודעונני ומעשים טובים
אמר בלטשאצר עלה דבגזירת עידין
יתננד ילך טרדין עבדת וכל דאריחדנא
ישלט קרא בחילא תשלט ואנה שמעת עלך
ידעת ואנא בליה הדרת ועל מרא שמיא
והשלמה דנה פשר אזל אדין מלכא בשפרפרא
אמר בשעתא לה קדמיתא כאריה
תתיהב לה יהיב יבהלנה קדבת על חד מן
חבריה ועל קרנא ותדקנה בין אמרחותא
באמתך כאשר כתוב שרכם אבל אביד לך

עזרא

יחונה יהיע להוא
החרבת היבקר בתוחבי ומעשים טעם
בנין אדין כלמא עבדון תתנו פחת
תעבדון ומא די עלך החזקה זהם ועבדיך
הגדתי והקבתם לאחרים ועתה כבשר
אכלת גם מיום משתחוים אתהוא
בענא מלך חדוש החדשים לך ואנו
החומה כל לישן פת שנשרש

מנין האותיות

וזהו מספר כל האותיות אשר במקרא שהוא ארבעה ועשרים ספרים כל אות ואות לבדו מאלף עד תיו. מכה שמצינו כתוב בספרי המקודות שמנה אותם בדקדוק יפה רבינו סעדיה גאון ז"צל בירב יוסף ראש הישיבה רוח ע' תנחנו ועשה למספר כל אות ואות סימנים בבתים חרוזים ובהם פיקו דמוזים והם מספר כל אות ואות בגוזים וחצר ופירש מספר כל אות ואות הנרמזים וביאר הפסוקי' אשר הם בחרוזים בגוזים.

א אותל מכן בעם ששם עלו לקנם קהל עם קרבני ולזבח תודה באו ובני. פירוש מנין כל אלף שבמקרא ארבעים ושנים אלף שלש מאות שבעים ושבעה סימן מב אף שע"ז. והסימן להם כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים שלש מאות וששים ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה.

ב בני לו חבירים יעמדו דגמתם חברים בנימן וקנים דוברים פחת השני גבורים. פי' מנין כל בית שבמקרא שמונה ושלשים אלף ומאתים ושמונה עשר סימן להם לח אף רי"ח. וסימ' הפסוק פקודיהם למטה בנימין חמשה ושלשים אלף וארבע מאות. בני פחת מואב לבני ישוע יואב אלפים שמונה מאות ושמונה עשר.

ג גבורים בעתם טוהר כן להם זוהר כל פקודי היצהר מלבד הראשון דוהר. פירוש מנין כל גימל שבמקרא עשרים אף ותשעת אלפים וחמש מאות שבעה ושלשים סימ' להם כט אף תקל"ז. וסימ' הפסוק כל פקודי הלוים אשר פקד משה ואהרן שנים ועשרים אף. מלבד עבדיהם ואמהתיהם אה שבעת אלפים שלש מאות שלשים ושבעה. ולהם משוררים ומשוררות מאתים.

ד דוהר גבורים יחדו ירהדו כשק ושריונות חגלו קרח ובנו דגלו. ועובד אדום ואחיהם דהרו. דהרו לבוא בשלום תשועתם קו לעולם. ומהדני בבשן נהלום. קנאה ישוב עמו חלום. פיר' מנין כל דלת שבמקרא שנים ושלשים אף וחמש מאות ושלשים סימ' להם לב אף תקל'. וסימ' הפסוק ומן הדני ערכי מלחמה עשרים ושמונה אף ושש מאות. בני קנאה שלשת אלפים שש מאות ושלשים. ועבד אדום ואחיהם ששים ושמונה.

ה הלוים כל זויות נקבצו בגועי דכיות ראובן לכדוף אריות עולם וחשור ומלכיות. פירוש מנין כל הי שבמקרא שבעה וארבעים אף ושבע מאות וארבעה וחמשים סימן להם

מז אף תשכד" וסימן הפיסו פקדיהם
למטה ראובן ששה וארבעים אלף
וחמש מאות" בני בלס אף ומאתים
חמשים וארבעה" ז ומלכות
יעצור ויפחת" עוריכו כעשותו פחת"
יהודה אנא תשחת עבד שבו ובן זוחת
פי' מנין כל זו שבמקרא ששה ושבעים
אף ותשע מאות שנים ועשרים סימ'
עו אף תתקכב ומשן הפיסו פקודיהם
למטה יהודה ארבעה ושבעים אלף ושש
מאות" ובני עבד אלפים שלש מאות
עשרים ושנים" ק זוחת כבקבוק"
כריסקותיו זקוק" ובנאפרים בחבקוק"
בגוי השני חקוק" פי' מנין כל זין שבמ'
שנים ועשרים אף שמונה מאות ששים
ושבעה סימ' כב אף תתסז" וסימן הפיסוק
ומן בני אפרים עשרים אף ושמונה מאות
גבורי חיל אנשי שמות לבית אבותם בני
בגוי אלפים ששים ושבעה" חן חקוק
בתבואות גרש תבואת מלוכוי גרש" שמעון
שעיך שורש" משחור לעבר טרש"
פי' מנין כל חית שבמקרא שלשה ועשרים
אלף וארבע מאות שבעה וארבעים סימ'
להם כג אלף תמז" וסימן הפיסו כל
משפחות השמעוני לפקודיהם ב ועשרים
אף ומאתים" בני משחור אלף מאתים
ארבעים ושבעה" מן טרש ימלאו
אקמיר" בטישותיו בתחומין" חיים למסך
בעימין" אמר להרבות ימיו" פי' מנין כל
טית שבמקרא אחד עשר אלף שנים וחמשים
סימ' להם יא אף נב" וסימ' הפיסו ועשרת
אלפים חיים שבו בני יהודה" בני אמר אף
חמשים ושנים" י ימין שמחה וששון"
תולדותם בקמקון" בכוחם האון חסון"
חרים ראש הראשון כמסון" פי' מנין כל
יוד שבמקרא ששה וששים אף וארבע מ'
מאות ועשרים סימן להם סו אף תכ" וסימן
הפיסו בכוחם בתנו האוצר המלחמה שלב
דרמונים שש רבואות ואלף וכסף מונים
חמשת אלפים וכתנות כהנים מאה" בני חרים

שלש מאות ועשרים" כ כמסון לא
זעולה רבתו עדרים בתוכה" וכל הבקר
לעולה לסמיכה" כרמינם לאי מי כמוך"
פי' מנין כל כף כפוף שבמקרא שבעה
ושלשים אף מאתים ושבעים ושנים סימ' להם
לז אף רעב" וסימ' הפיסו ובקר ששה
ושלשים אף ומכסם ליי שנים ושבעים
כרמי שלי האף לך שלמה ומאתים
לנוטרים את פריו" ך כמוך אין אלה
והם יחדלון" צורת פסל ומלכלון" חיים
במתים ידלון" קוסיהם כטהללון" פי'
מנין כל כף פשוט שבמקרא עשרת
אלפים ותשע מאות אחד ושמונים סימן
להם י אף תתקפא" וסימן הפיסו ועשרת
אלפים חיים שבו בני יהודה" קוסיהם
שבע מאות שלשים וששה פקדיהם
מאתים ארבעים וחמשה" ל
ללון מלון אורח" בבקר יאיר זרח חמים
דודאתיה חרים שני להעיר מטרח"
פירוש מנין כל למד שבמקרא אחד
וארבעים אף וחמש מאות" בני חרים
אלף ושבעה עשר סי' מן להם
מא אף תקיז וסימ' הפיסו פקדיהם
למטה אפרים ארבעים אף וחמש מאות
בני חרים אף שבעה עשר"
מ מטורח נשאו בין פאותם
התמהמהותם גר בצבאים לנאותם
גמלים לבוא משכנותם" פי' מנין כל
מים פתוחה שבמקרא שנים וחמשים
אף ושמונה מאות וחמשה סימ' להם
נב אף תתה" וסימן הפיסו פקודיהם
למטה גד חמשה וארבעים אף ושש
מאות וחמשים" גמלים ארבע
מאות שלשים וחמשה" חמורים ששת
אלפים שבע מאות ועשרים" ם
משכנותם כמו דשאון" צופיהם עודאון"
המתים בפינחס קנאו" לבית ישוע בי
נבאו" פירוש מנין כל מים סתומה
שבמקרא ארבעה ועשרים אף ותשע
מאות שלשה ושבעים סימ' להם כד אלף

תתקע״ג וסימן הפסו ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אף״ הכהנים בני ידעיה לבית ישוע תשע מאות שבעים ושלשה״

נ נבאו לבלכות בחשבון״ צמחיה על ערבון מנשה ישה עצבון״ למך בנחמן נבון״ פי׳ מנין כל נון כפוף שבמקרא שנים ושלשים אף ותשע מאות שבעים ושבעה סימ׳ להם ל״ב אף תתקע״ז״ וסימ׳ הפסו פקדיהם למטה מנשה שנים ושלשים אף ומאתים״ ויהי כל ימי למך שבע ושבעים שנה ושבע מאות שנה״

ן נבון חכמותיו״ פמון יסוד טירותיו״ ויהיו על פי דברותיו השוערים סביבותיו״ פי׳ מנין כל נון פשוט שבמקרא שמונת אלפים ושבע מאות ותשעה עשר״ סימן ח׳ אף תשי״ט״ וסימן הפסו ויהיו פקודיהם שמונת אלפים וחמש מאות ושמונים דעל מן על פי יי׳ פקד אותם ביד משה איש על עבדתו״ בני השערים בני שלום בני אטר בני טלמון בני עקוב בני חטופא בני שובי הכל מאה שלשים ותשעה״

ס סביבותיו יבואו גדודים״ במרכבת פרדים״ בהצותו את הכבדים ומקצת לפניו עומדים״ פי׳ מנין כל סמך שבמקרא שלשה עשר אף וחמש מאות ושמונים סימן להם י״ג אף תקפ״ וסימן הפסו ומקצת ראשי האבות נתנו למלאכה התרשתא נתן לאוצר זהב דרכמונים אלף מזרקות חמשים כתנות כהנים שלשים וחמש מאות״ בהצותו את אלם נהרים ואת אלם צובה ויקם יואב וית את אדום בגיא מלח שנים עשר אף״

ע עומדים במחלקותיהם קצני עדתיהם באורך וברוחב להבם אבדהם לזכרון פיהם״ פי׳ מנין כל עין שבמקרא עשרים אף ומאה וחמשה ושבעים סימ׳ כ׳ אף קע״ה וסימן הפסו והכותר באורך לעמת עשרת אלפים קדמה ועשרת אלפים ימה״ ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים״

פ פיהם בצרוף פצו נעלוף קביב כפשטה ונטוף גרשון ירעותי פלוף״ פירוש מנין כל פי כפוף שבמקרא עשרים אף ושבע מאות וחמשים סימן להם כ׳ אף תשנ׳ וסימן הפסו ויהיו פקודיהם למשפחותם אלפים שבע מאות וחמשים״ סביב שמונה עשר אלף ושם העיר מיום יי׳ שמה״

ף פירוף אויבינו״ צדקנו הגיגנו״ האל בצל נהגנו״ לנתים ירדפו ציבינו״ פי׳ מנין כל פי פשוט שבמקרא אף ותשע מאות וחמשה ושבעים״ ומבני יששכר יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים״

צ צגינו יצנוף ויצץ צרים נרצץ ונפש לא נקצץ ויצן ציץ״ פי׳ מנין כל צדי כפוף שבמקרא ששה עשר אלף ותשע מאות וחמשים סימן להם י״ו אף תתק״נ וסימן הפסו ונפש אדם ששה עשר אלף״ ויהיו כל ימי נח תשע מאות שנה וחמשים שנה״

ץ ציץ דבוקין״ וימץ עבר ברתקין תוצאות חקיו״ שפטיה כטהקן״ פי׳ מנין כל צדי פשוט שבמקרא ארבעת אלפים ושמונה מאות שנים ושבעים סימן להם ד׳ אלף תתע״ב״ וסימן הפסו ואלה תוצאות העיר מפאת צפון חמש מאות וארבעים אלפים מדה״ בני שפטיה שלש מאות שבעים ושנים״

ק קו רונן כטרף צבי עדיו בעודף״ ומן בני אפרים צד הודף״ פרעש כמו רודף״ פי׳ מנין כל קוף שבמקרא שנים ועשרים אלף ותשע מאות שנים ושבעים סימן להם כ״ב אלף תתקע״ב״ וסימן הפסו ומן בני אפרים עשרים אף ושמונה מאות״ בני פרעוש אלפים מאה ושבעים ושנים״

ר רודף כרוח ברומו״ קם מלפני עמו״ ומלאשי שארית עמו״ לחפה לשכן שמו״ פירוש מנין כל ריש שבמקרא שנים ועשרים אף ומאה שבעה וארבעים סימ׳ להם כ״ב אף קמ״ז״ וסימ׳ הפסו רבב אדים רבותים אלפי שנאן״ ויהיו ימי יעקב

שני חיין שבע שנים וארבעים ומאת שנה״

ש׳ שמן לנצח במחולות ״

קניה מושיעה חוללת מן הכשים

נתעלת״ המשורדים עוז תהלת׳ פי׳

מנין כל שין שבמקרא שנים ושלשים

אלף ומאה וארבעים ושמונה סימן

לב אלף קמ״ח״ וסימן הפסוקים ונפש

אדם מן הנשים אשר לא ידעו משכב

זכר כל נפש שנים ושלשים אלף ״

והמשורדים, בנאסף מאה וארבעים

ושמונה״ ת׳ תהלת לשמו ותפארת

קמה משורדתי״ ובקר כליל מקטרת

איוב בקומתו תוחדת״ תוחדת כבודה

גשה דעכפה גרשה״ זכר המליטה כחשר״

אדם אבן הראשה״ פירוש מנין כל

תין שבמקרא ששה ושלשים אלף

ומאה וארבעים סימן להסלו אלף

קמ״ וסימן הפס׳ ובקר ששה ושלשים

אלף״ ויחי איוב אחרי זאת מאה וארבעים שנה״

כלל מנין אותות שבמקרא כולם

הפשוטות והכפולות שבע מאות

אף ושנים ותשעים אף ושבעה

ושבעים אות סימן תשצ״ב אלף עז״ אות״

ברוך שעזרני להשלימו ב״ה

וש׳ אמן

אלין אותיות גדולות שבמקרא״

א׳ דאדם שת׳ וישאמ׳ אף דאשריך ישרא׳׳ ב׳

בראשית׳ ג׳ והתגלח״ ד׳ דאחד דשמע ישרא׳׳

ה׳ הליי׳ תגמלו זאת׳ ו׳ דגחון״ ז׳ זכרונכם משלי

וישאומ׳ זכרו תורת משה״ ח׳ חור כרפס״ ט׳ יסר

מעלי שבטו״ יגדל נא כח אדני״ כ׳ וכנה אשר

נטעה״ ל׳ וישלכם״ מ׳ משלי שלמה מיסדמשלי״

ן׳ את משפטן״ ס׳ סוף דבר הכל׳ וישאומ׳ זה ספר״

נ׳ שמע ישרא׳ פ׳ בשפרפרא פי תנעם״ צ׳ צופו

עורים״ ע׳ על הארץ״ ק׳ ודרור קן לה וישאומ׳

כי יקרא קן קוף ירקן״ ר׳ לא אחר״ ש׳ שיר השירים

שין דשיר ת׳ ותכתב אסתר תנו קדמאה״

אין אנון כללהון דאותיות גדולות

שבמקרא שמנו חכמים והסכימו

כל הסופרים והמחברים וקבלה

היא בידם איש מפי איש״

אלין אותיות קטנות שבמקרא

א׳ דויקרא״ ב׳ הבהבב בי קדמאה״ ג׳ וגוש

עפר״ ד׳ אדם עשוק״ ה׳ בהבראם״ ו׳

כי בנפשו דבר אדניהו״ ז׳ דויזתא״ ח׳

חף אנכי״ ט׳ טנפם בארץ שעריה: י׳

צור ילדך תשי׳ כ׳ לספד לשרה ולבכתה״ ל׳

בנאלכם כל״ מ׳ כי מרתה״ נ׳ נטע ארן״

ואית דאמרין תלת נונין זעירין במקרא״

דברי נרגן כמתלהמים״ ונרגן מפריד אלוף

כנטע ארן״ ס׳ יצ׳ בקופה״ ע׳ לענות

אדם״ פ׳ בשפרפרא פי קדמאה״ צ׳

חוצות ירושלם״ ק׳ קצתי בחיי״ ר׳

ויעדי אולבים בית הלחמי״ ש׳ דפרמשתא״

ת׳ דפרשנדתא״ אין אותיות קטנות שבמקרא

תורת יי׳ תמימה משיבת נפש

צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת׳

שושרש

בראשית

בקדמין

ברא אלהים את השמים ואת
הארץ׃ והארץ היתה תהו ובהו
וחשך על פני תהום ורוח אלהים
מרחפת על פני המים׃ ויאמר
אלהים יהי אור ויהי אור׃ וירא

ברא יי׳ ית שמיא וית ארעא׃
אוול מא כלק אלה׳ אלסמאואת
ואלארץ׃ וארעא הות צדיא
ורקניא וחשוכא על אפי תהומא
ורוחא מן קדם יי׳ מנשבא על
אפי מיא׃ וכאנת אלארץ גאמרה

מסתבחרה ותלאם עלי וגה אלגמר וריאח אללה תהב עלי וגה אלמא׃ ואמר
יי׳ יהי נהורא והוה נהורא׃ פשא אללה אן יכון נור פכאן נור׃ וחזא

אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה
שנצטוו בה ישר׳ ומה טעם פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים שאם
יאמרו או״ה לישר׳ לסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה אומות הם אומרים להם כל ישר׳ שהקב״ה היא הוא
בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו׳ בראשית ברא אין המקרא
הזה אומר אלא דרשני כמו שדרשו רז״ל בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישר׳ שנקרא ראשית
תבואתו׳ ואם באת לפרשו כפשוטו כך פרשהו בראשית בריאת שמים וארץ׳ והארץ היתה תהו ובהו וחשך
ויאמר אלהים יהי אור׳ ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו שאם בא להורות כך היה לו לכתוב בר׳
בראשונה בראת השמים וג׳ שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק לתיבה שלאחריו כמו בראשית ממלכת יהויקים
ראשית ממלכתו ראשית תבואתו ראשית דגנך אף כאן אתה אומר בראשית ברא אלהים את השמים וג׳ כמו בראשית
ברוא כלומר בברוא ודומה לו תחלת דבר יי׳ בהושע כלומר תחלת דבורו שלהקב״ה בהושע׳ ויאמר יי׳ אל הושע
ואם תאמר להורות בא שאלו תחלה נבראו ופירושו בראשית הכל ברא אלו ויש לך מקראות תיבה שמקצרים
לשונם וממעטים תיבה אחת כמו כי לא סגר דלתי בטני ולא פירש מי הסוגר וכמו ישא את חיל דמשק ולא פירש
מי ישאנו וכמו אם יחרוש בבקרים ולא פירש אם יחרוש אדם בבקרים׳ וכמו מגיד מראשית אחרית ולא פירש
מגיד מראשית דבר אחרית דבר אם כן תימה על עצמך שהרי המים קדמו שהרי כתיב ורוח אלהים מרחפת
על פני המים׳ ועדיין לא גילה המקרא בריית המים מתי׳ הא למדת שקדמו המים לארץ ועוד שהמים מאש
ומים נבראו על כל כרחך לא לימד המקרא בסדר המוקדמים והמאוחרים כלום׳ ברא אלהים ולא נאמר ברא יי׳
שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין וראה שאין מתקיים והקדים מדת רחמים ושיתפה למדת הדין והיינו
דכתיב ביום עשות יי׳ אלהים ארץ ושמים׳ תהו ובהו׳ תהו לשון תימה ושממון שאדם תוהה ומשתומם על בהו שבה
תהו׳ אישטורדישון בלע״ז בהו לשון רקות וצדו׳ על פני תהום׳ על פני המים שעל הארץ׳ ורוח אלהים מרחפת
כסא כבוד עומד באויר ומרחף על פני המים ברוחפין שלהקב״ה ובמאמרו כיונה המרחפת על הקן אקובטיר בלע״ז

וירא

אלהים את האור כי טוב ויבדל
אלהים בין האור ובין החשך:
ויקרא אלהים לאור יום ולחשך
קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר
יום אחד:
ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך
המים ויהי מבדיל בין מים למים:
ויעש אלהים את הרקיע ויבדל
בין המים אשר מתחת לרקיע
ובין המים אשר מעל לרקיע ויהי
כן: ויקרא אלהים לרקיע
שמים ויהי ערב ויהי בקר יום שני:

ויאמר אלהים יקוו המים מתחת

יי׳ ית נהורא ארי טב. ואפריש יי׳ בין
נהורא ובין חשוכא: למא עלם
אללה אן אלנור גייד. פצל בין אלנור
ואלצלאם: וקרא יי׳ לנהורא יממא.
ולחשוכא קרא ליליא. והוה רמש
והוה צפר יום חד: פסמא אללה אלצ׳את
אלנור נהארא ואוקאת אלצלאם לילא.
למא מצא מן אלליל ואלנהאר יום
ואחד: ואמר יי׳ יהי רקיעא
במציעות מיא. ויהי מפריש בין
מיא למיא: ושא אללה אן יכון גלד
פי וסט אלמא ויכון פאצלא בין אלמאיין:
ועבד יי׳ ית רקיעא. ואפריש בין מיא
דמלרע לרקיעא. ובין מיא דמעל
לרקיעא. והוה כן: פצנע אללה אלגלד.
ופצל בין אלמא אלדי מן דונה. ובין אלמא אלדי מן פוקה. פכאן כדאך: וקרא יי׳
לרקיעא שמיא. והוה רמש והוה צפר יום תנין: וסמא אללה אלגלד סמאא.
למא מצא מן אלליל ואלנהאר יום תאני: ואמר יי׳ יתכנשון מיא מתחות

וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל אף בזה אנו צריכים לדברי אגדה שאינו כדאי להשתמש בו רשעים והבדילו
לצדיקים לעתיד לבוא ולפי פשוטו כך פרשהו ראהו כי טוב ואין נאה לו ולחשך שיהיו משתמשים בערבוביא
וקבע לזה תחומו ביום ולזה תחומו בלילה" יום אחד" לפי סדר לשון הפרשה היה לו לכתוב יום ראשון כמו שכת׳
בשאר הימים שני ושלישי ורביעי למה כתב אחד על שם שהיה הקדוש ב״ה יחיד בעולמו שלא נבראו המלאכים
עד יום שני כך מפורש בבראשית רבה" יהי רקיע" יתחזק הרקיע אע״פ שנבראו שמים ביום ראשון עדיין
לחים היו וקרשו בשני מגערת הקב״ה באמרו יהי רקיע וזהו שכתוב עמודי שמים כל יום ראשון ובשני יתמהו
מגערתו כאדם שמשתומם ועומד מגערת המאיים עליו" בתוך המים" באמצע המים שיש הפרש בין מים העליונים
לרקיע כמו בין הרקיע למים שעל הארץ הא למדת שהם תלויים במאמרו של מלך" ויעש אלהים את הרקיע תקנו
על עמדו והיא עשייתו כמו ועשתה את צפרניה" מעל לרקיע" על הרקיע לא נאמר אלא מעל לפי שהן תלויין
באויר ומפני מה לא נאמר כי טוב ביום שני לפי שלא נגמרה מלאכת המים עד יום שלישי והרי התחיל בה בשני
ודבר שלא נגמר אינו במלואו וטובו ובשלישי שגמר מלאכת המים והתחיל וגמר מלאכה אחרת כפל בו כי טוב
שני פעמים אחת לגמר מלאכת השני ואחת לגמר מלאכת היום" ויקרא אלהים לרקיע שמים" שא מים" שם מים"
אש ומים שעירבן זה בזה ועשה מהן שמים" יקוו המים" שטוחין על פני כל הארץ היו והקוום באוקינוס הוא הים הגדול

השמים אל מקום אחד ותראה
היבשה ויהי כן׃ ויקרא אלהים
ליבשה ארץ ולמקוה המים קרא
ימים וירא אלהים כי טוב׃ ויאמר
אלהים תדשא הארץ דשא עשב
מזריע זרע עץ פרי עשה פרי
למינו אשר זרעו בו על הארץ
ויהי כן׃ ותוצא הארץ דשא עשב
מזריע זרע למינהו ועץ עשה פרי
אשר זרעו בו למינהו וירא אלהים
כי טוב׃ ויהי ערב ויהי בקר יום
שלישי׃

ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע
השמים להבדיל בין היום ובין

שמיא לאתרא חד ותתחזי יבשתא
והוה כן׃ ושא אללה אן ילתם אלמא.
מן תחת אלסמא אלי מוצע ואחד.
ויצהר אליבס. פכאן כדאך׃ וקרא
יי׳ ליבשתא ארעא. ולבית כנישת
מיא קרא ימי׃ וחזא יי׳ ארי טב׃
פסמי אללה אליבס ארצא ומגתמע
אלמא בחארא למא עלם אללה אן
דלך גיד׃ ואמר יי׳ תדאית ארעא
דתאה. עסבא דבר זרעיה מזדרע.
אילן פירין. עביד פירין לזניה.
דבר זרעיה ביה על ארעא והוה
כן׃ פשא אללה אן תכלא אלארץ
כלאא ועשבא דו חב לאצנאפה.
ושגר מכרג תמר לאצנאפה.

ליזרעה מנה עלי אלארץ. פכאן כדאך׃ ואפיקת ארעא דתאה עסבא דבר
זרעיה מזדרע לזנוהי׃ ואילן עביד פירין דבר זרעיה ביה לזנוהי׃ וחזא יי׳ ארי
טב׃ פאכרגת אלארץ כלאא ועשבא דו חב לאצנאפה ושגר מכרג תמר׃ מא
גדסה מנה. למא עלם אללה אן דלך גיד׃ והוה רמש והוה צפר יום תליתי׃ פמצא
מן אלליל ואלנהאר יום תאלת׃ ואמר יי׳ יהון נהורין ברקיעא דשמיא. לאפרשא בין יממא ובין

שבכל הימים׃ קרא ימים והלא ים אחד הוא אלא אינו דומה טעם דג העולה מן הים בעכו לטעם דג העולה מן הים
באספמיא׃ תדשא הארץ דשא עשב׃ לא דשא לשון עשב ולא עשב לשון דשא ולא היה לשון המקרא לומר
תעשיב הארץ שמיני דשאים מחולקין כל אחד לעצמו נקרא עשב פלוני ואין לשון למדבר לומר דשא פלוני
שלשון דשא הוא לבישת הארץ בעשבים כשהיא מתמלאת בדשאים׃ תדשא׃ תתמלא ותתכסה לבוש עשבים
בלשון לעז נקרא לשון דשא ארבליי״ץ כולן בערבוביא וכל שורש לעצמו נקרא עשב׃ מזריע זרע׃ שיגדל
בו זרעו לזרוע ממנו במקום אחר׃ עץ פרי׃ שיהא טעם העץ כטעם הפרי והיא לא עשתה כן אלא ותוצא הארץ
עץ עושה פרי ולא העץ פרי לפיכך כשנתקלל אדם על עונו נפקדה גם היא על עונה ונתקללה׃ אשר זרעו
בו׃ הן גרעיני כל פרי שמהם האילן צומח כשנוטעין אותו׃ ותוצא הארץ וג׳ אע״פ שלא נאמר למינהו בדשאין
בצווייהן שמעו שנצטוו האילנות על כן ונשאו קל וחומר בעצמן כמפורש באגדה בשחיטת חולין׃ יהי מאורות וג׳

הלילה והיו לאתת ולמועדים ולימים
ושנים׃ והיו למאורת ברקיע
השמים להאיר על הארץ ויהי
כן׃ ויעש אלהים את שני
המארת הגדלים את המאור
הגדל לממשלת היום ואת המאור
הקטן לממשלת הלילה ואת
הכוכבים׃ ויתן אתם אלהים
ברקיע השמים להאיר על
הארץ׃ ולמשל ביום ובלילה
ולהבדיל בין האור ובין החשך
וירא אלהים כי טוב׃ ויהי ערב ויהי
בקר יום רביעי׃

ליליא ויהון לאתין ולזמנין ולממני
בהון יומין ושנין׃ פשא אלה אן יכון
אנוארא פי גלד אלסמא תפצל בין
אלנהאר ואלליל ויכונאן אאתא ואו׳
קאתא ואיאמא וסנינא׃ ויהון לנהורין
ברקיעא דשמיא לאנהרא על ארעא׃
והוה כן׃ ותכון אלאנואר פי גלד
אלסמא לתצי עלי אלארץ׃ פכאן כדאך׃
ועבד ייי ית תרין נהוריא רברביא׃
ית נהורא רבא למשלט ביממא׃
וית נהורא זעירא למשלט בליליא׃
וית כוכביא׃ פצנע אלה אלניירין
אלעצימין אלנור אלאכבר לאנצאא
באלנהאר ואלנור אלאצגר לאנצאא
באלליל ואלכואכב׃ ויהב יתהון ייי ברקיעא דשמיא לאנהרא על ארעא׃
וגעלהמא אלה פי גלד אלסמא לתצי עלי אלארץ׃ ולמשלט ביממא
ובליליא ולאפרשא בין נהורא ובין חשוכא וחזא ייי ארי טב׃ ולאנצאה בא׳
נהאר ואלליל ותפצל בין אלנור ואלצלאם ועלם אלהא אן דלך גייד׃ והוה
רמש והוה צפר יום רביעי׃ פמצא מן אלליל ואלנהאר יום ראבע׃

מיום ראשון נבראו וברביעי צוה עליהם להתחיל ברקיע וכן כל תולדות שמים וארץ נבראו מיום ראשון וכל אחד ואחד
נקבע ביום שנגזר עליו הוא שכתוב את השמים לרבות תולדותיהם ואת הארץ לרבות תולדותיה׳ יהי מאורות
חסר ו׳ כתיב על שהוא יום מארה ליפול אסכרה בתינוקות׳ הוא ששנינו ברביעי היו מתענין על אסכרה שלא
תיפול בתינוקות׳ להבדיל בין היום ובין הלילה׳ משנגנז האור הראשון אבל בשבעת ימי בראשית שמשו האור
והחשך הראשונים יחד בין ביום בין בלילה׳ והיו לאותות כשהמאורות לוקין סימן רע הוא לעולם שנ׳ מאותות
השמים אל תחתו בעשותכם רצון הקב״ה אין אתם צריכים לדאוג מן הפורענות׳ ולמועדים׳ על שם העתיד שעתידים
ישראל להצטוות על המועדות והם במנין למולד הלבנה׳ ולימים׳ שימוש החמה חצי היום ושמוש הלבנה
חציו הרי יום שלם׳ ושנים׳ לסוף שלש מאות וששים וחמשה ימים יגמרו מהלכתם בשנים עשר מזלות המשרתים
אותם והיא שנה׳ והיו למאורות׳ עוד זאת ישמשו שיאירו לעולם׳ המאורות הגדולים׳ שוים נבראו ונתמעטה הלבנה
על שקטרגה ואמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד׳ ואת הכוכבים׳ על ידי שמיעטה את הלבנה

ויאמר אלהים ישרצו המים שרץ
נפש חיה ועוף יעופף על הארץ
על פני רקיע השמים: ויברא
אלהים את התנינם הגדלים ואת
כל נפש החיה הרמשת אשר
שרצו המים למינהם ואת כל עוף
כנף למינהו וירא אלהים כי טוב:
ויברך אתם אלהים לאמר פרו
ורבו ומלאו את המים בימים והעוף
ירב בארץ: ויהי ערב ויהי בקר
יום חמישי:
ויאמר אלהים תוצא הארץ נפש
חיה למינה בהמה ורמש וחיתו
ארץ למינה ויהי כן: ויעש אלהים

ואמר יי' ירחשון מיא רחיש נפשא
חיתא ועופא יפרח על ארעא
על אפי רקיע שמיא: ושא אללה
אן יסעא מן אלמא סאעדן נפס
חייה וטאיר יטיר עלי אלארץ
קבאלה גלד אלסמא: וברא יי' ית
תניניא רברביא וית כל נפשא
חיתא דרחשא דארחישו מיא
לזניהון וית כל עופא דפרח לזנוהי
וחזא יי' ארי טב: וכלק אללה אלתנאנין
אלעצאם וגמיע נפוס אלחיה אלדאבה
אלדי סעת מן אלמא לאצנאפהא
וכל טאיר דו גנאח לאצנאפה
ולמא עלם אללה אן דלך גייד:
ובריך יתהון יי' למימר פושו
וסגו ומלו ית מיא בימַמיא ועופא יסגי בארעא: ובארך אללה פיהם וקאל
אחכמא אתמרו ואכתרו ועמרו אלמא אלדי פי אלבחאר ואלטאיר יכתר פי
אלארץ: והוה רמש והוה צפר יום חמישי: ולמא מצא מן אלליל ואלנהאר
יום כאמס: ואמר יי' תהנפק ארעא נפשא חיתא לזנה בעיר ורחיש
וחית ארעא לזנה והוה כן: פשא אללה אן תכרג אלארץ נפס חייה לאצנאפהא
בהאימא ודבאבא וחוש אלארץ לאצנאפה פכאן כדאך: ועבד יי'

הדבה נמאיה להפיס דעתו·· נפש חיה·· שיהא בה חיות· שרץ·· כל דבר חי שאינו גבוה מן הארץ קרוי
שרץ בעוף כגון זבובין·· בשקצים כגון נמלים וחיפושית ותולעים·· ובבריות כגון חולד ועכבר וחומט וכיוצא
בהן וכל הדגים· התנינם· דגים גדולים שבים·· ובדברי אגדה·· הוא לויתן ובן זוגו שברא זכר ונקבה והרג
את הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבוא שאם יפרו וירבו לא יתקיים העולם בפניהם·· נפש החיה·· נפש שיש
בה חיות·· ויברך אותם· לפי שמחסרים אותם וצדין מהם ואוכלים אותם והוצרכו לברכה ואף החיות הוצרכו
לברכה אלא מפני הנחש העתיד לקללה לכך לא בירכן שלא יהא הוא בכלל·· פרו· לשון פרי כלומר עשו

31

את חית הארץ למינה ואת
הבהמה למינה ואת כל רמש
האדמה למינהו וירא אלהים כי
טוב: ויאמר אלהים נעשה
אדם בצלמנו כדמותנו וירדו
בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה
ובכל הארץ ובכל הרמש הרמש
על הארץ: ויברא אלהים את
האדם בצלמו בצלם אלהים
ברא אתו זכר ונקבה ברא
אתם: ויברך אתם אלהים ויאמר
להם אלהים פרו ורבו ומלאו
את הארץ וכבשה ורדו בדגת
הים ובעוף השמים ובכל חיה

ית חית ארעא לזנה. וית בעירא
לזנה. וית כל רחשא דארעא
לזנוהי וחזא יי ארי טב: פצנע
אללה וחוש אלארץ לאצנאפהא ואל
בהאים לאצנאפהא וסאיר דביב
אלארץ לאצנאפהא ולמא עלם
אללה אן דלך גייד: ואמר יי נעביד
אנשא בצלמנא כדמותנא וישלטון
בנוני ימא ובעופא דשמיא ובבעירא
ובכל ארעא ובכל רחשא דרחיש
על ארעא: תם קאל אללה נכלק
אנסאנא בצורתנא כשבהנא מ׳
מסלטא יתולון עלי סמך אלבחר
וטאיר אלסמא ובהאים אלארץ
וסאיר אלדביב אלדאב עלי אלארץ:

וברא יי ית אדם בצלמיה בצלם אלהים ברא יתיה דכר ונוקבא ברא
יתהון: פכלק אללה אדם בצורתה בצורה אללה מסלטא כלקה דכר
ואנתי כלקהמא: ובריך יתהון יי ואמר להון יי פושו וסגו ומלו ית
ארעא ותקופו עלה ושלוטו בנוני ימא ובעופא דשמיא ובכל חיתא

פירות תוספת ורבו אם לא אמר אלא פרו היה אחד מוליד אחד ולא יותר ובא ורבו שאחד מוליד הרבה עכ׳
תוצא הארץ הוא שפירשתי שהכל נברא מיום ראשון ולא הוצרכו להוציאם נפש חיה שיש בה חיות ורמש
הם שרצים שהם נמוכים ורומשים על הארץ ונראים כאלו נגררים שאין הילוכן ניכר כל לשון רמש ושרץ
בלשוננו קונמוברי״ש ויעש תיקנם בצביונם בקומתן נעשה אדם ענותנותו שלהקב״ה למדנו מכאן לפי
שהאדם בדמות המלאכים ויתקנאו בו לפיכך נמלך בהם וכשהוא דן את המלכים הוא נמלך בפמליא שלו
שכן מצינו באחאב שאמר לו מיכה ראיתי את יי׳ יושב על כסאו וכל צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו
וכי יש ימין ושמאל לפניו אלא אלו מיימינים לזכות ואלו משמאילים לחובה וכן בגזירת עירין פתגמא ובמימר קדישין
שאילתא כאן בפמליא שלו נטל רשות אמר להם יש בעליונים כדמותי אם אין בתחתונים כדמותי הרי יש קנאה
במעשה בראשית נעשה אדם אע״פ שלא סייעוהו ביצירתו ויש מקום לחולקים לרדות לא נמנע הכתוב מללמד
דרך ארץ ומדת ענוה שיהא הגדול נמלך ונוטל רשות מן הקטן ואם כתב אעשה אדם לא למדנו שיהא
מדבר עם בית דינו אלא עם עצמו ותשובתם כתב בצדו ויברא את האדם ולא כתב ויבראו
בצלמינו בד פס שלנו כדמותנו להבין ולהשכיל וירדו בדגת הים יש בלשון הזה לשון רידוי ולשון ירידה זכה

הרמש על הארץ: ויאמר
אלהים הנה נתתי לכם את כל
עשב זרע זרע אשר על פני כל
הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי
עץ זרע זרע לכם יהיה לאכלה:
ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים
ולכל רומש על הארץ אשר בו
נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה
ויהי כן: וירא אלהים את כל
אשר עשה והנה טוב מאד ויהי
ערב ויהי בקר יום הששי:
ויכלו השמים והארץ וכל צבאם:

דרחשא על ארעא: ובארך אלה
פיהם מא וקל להם מא תמרו ואכתרו
ועמו לארץ ואמלכוה ואסתולו
עלי סמך לבחר וטאיר לסמא
וסאיר לחיואן לדאבעלי לארץ:
ואמר יי הא יהבית לכון ית כל
עסבא דבר זרעיה מזדרע דעל
אפי כל ארעא וית כל אילנא דביה
פירי אילנא דבר זרעיה מזדרע
לכון יהי למיכל: וקל אללה הודי
קד געלת לכם כל עשב דו חב
אדי עלי וגה גמיע לארץ וכל
שגר פיה תמר דו חב יכון לכם
מאכלא: ולכל חית ארעא ולכל עופא דשמיא ולכל דרחיש על
ארעא דביה נפשא חיתא ית כל ירוק עסבא למיכל והוה כן: ולגמיע
וחש לארץ וטאיר לסמא וסאיר מא ידב עלי לארץ אלדי פיה נפס חייה.
אן גמיע כצר לעשב מאכלא פכאן כדאך: וחזא יי ית כל דעבד והא תקין
לחדא והוה רמש והוה צפר יום שתיתי: ונטר אללה אן גמיע מא צנעה
גייד גדא ולמא מצא מן לליל ואלנהאר יום סאדס: ואשתכללו שמיא
וארעא וכל חיליהון: פכמלת לארץ ולסמאואת וגמיע גיושהם:

חיה בחיות ובבהמות לא זכה כפשה ירוד לפניהם והחיה מושלת בו" ויברא אלהים את האדם בצלמו בדפוס העשוי
לו שהכל נברא במאמר והוא נברא בידים שנ' ותשת עלי כפכה נעשה בחותם כמטבע העשוי על ידי רושם שקורין
קוניו וכן הוא אומר תתהפך כחומר חותם" בצלם אלהים ברא אותו" פירש לך שאותו צלם המתוקן לו צלם דיוקן יוצרו הוא"
זכר ונקבה ברא אותם" ולהלן הוא אומר ויקח אחת מצלעותיו וג' ומדרש אגדה שבראו שני פרצופין בבריאה ראשונה
ואחר כך חלקו" ומשמעו של מקרא כאן הודיעך שנבראו שניהם בששי ולא פירש לך כיצד ברייתן ופירש לך במקום
אחר" וכבשה חסר וו ללמדך שהזכר כובש את הנקבה שלא תהא יצאנית ועוד ללמדך שהאיש שדרכו לכבש
מצווה על פריה ורביה ולא האשה" לכם יהיה לאכלה ולכל חית הארץ" השוה להם בהמות וחיות למאכל ולא
הרשה לאדם ולאשתו להמית בריה ולאכול בשר אך כל ירק עשב יאכלו יחד כולם וכשבאו בני נח התיר להם בשר
שנ' כל רמש אשר הוא חי לכם וג' כירק עשב שהתרתי לאדם הראשון נתתי לכם את כל" יום הששי" הוסיף הא
בששי בגמר מעשה בראשית לומ' שהתנה עמהם שיקבלו עליהם ישראל חמשה חומשי תורה" ד"א יום הששי כולם

ויכל אלהים ביום השביעי
מלאכתו אשר עשה וישבת ביום
השביעי מכל מלאכתו אשר
עשה ויברך אלהים את יום
השביעי ויקדש אתו כי בו שבת
מכל מלאכתו אשר ברא אלהים לעשות:

פ

אלה תולדות השמים והארץ
בהבראם ביום עשות יהוה אלהים
ארץ ושמים וכל שיח השדה
טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה
טרם יצמח כי לא המטיר יהוה

ושיצי יי ביומא שביעאה עבידתיה
דעבד ונח ביומא שביעאה מכל
עבידתיה דעבד: ואכמל אללה פי
אליום אלסאבע כלקה אלדי צנע ועטל
אן יכלק פיה מן מתל כלקה אלדי
צנעה: ובריך יי ית יומא שביעאה
וקדיש יתיה ארי ביה נח מכל
עבידתיה דברא יי למעבד: ובארך
אללה פיה וקדסה אד פיה עטל אן
יכלק שיא מן מתל כלקה אלדי
צנעה: אלין תולדת
שמיא וארעא כד אתבריאו בכל
יומא דעבד יי אלהים ארעא
ושמיא: הדי שרח כואשי אלסמא ואלארץ אד כלקהמא פי וקת צנע אללה
אלסמא ואלארץ: וכל אילני חקלא עד לא הוו בארעא וכל עסבא דחקלא
עד לא צמח ארי לא אחית יי אלהים מטרא על ארעא ואנש לית למפלח ית
אדמתא: וגמיע שגר אלצחרי קבל אן יכון פי אלארץ וגמיע עשבהא קבל אן ינבת:

תלויים ועומדים עד יום הששי הוא ששי בסיון המוכן למתן תורה: ויכל אלהים ביום השביעי ר׳ שמעון אומ׳ בשר
ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו צריך להוסיף מחול על הקדש הקב״ה שיודע עתיו ורגעיו נכנס בו כחוט השערה
ונראה כאלו כלה בו ביום: ד״א מה היה העולם חסר מנוחה באת שבת באת מנוחה כלתה ונגמרה המלאכה: ויברך
ויקדש ברכו במן שכל ימות השבוע יורד להם עומר לגלגלת ובששי לחם משנה וקדשו במן שלא ירד כלל
והמקרא כתוב על העתיד: אשר ברא אלהים לעשות המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת כפל ועשאה בששי
כמו שמפורש בבראשית רבה: אלה האמורים למעלה תולדות השמים והארץ בהבראם לימדך שכולם נבראו
בראשון: ד״א בהבראם בה׳ בראם שנ׳ כי ביה יי צור עולמים בשתי אותיות הללו שלשם יצר שני עולמים
ולמדך כאן שהעולם הזה נברא בה׳ רמז שירדו למטה לראות שה״א זאת שסתומה מכל צדדים ופתוחה
למטה לרדת דרך שם: טרם יהיה בארץ כל טרם שבמקרא לשון עד לא הוא ואינו לשון קודם ואינו נפעל
לומר הטרים כאשר יאמר הקדים וזה מוכיח ועוד אחר כי טרם תיראון עדיין לא תיראון ואף זה תפרש עדיין
לא היה בארץ כשנגמרה בריאת עולם בששי קודם שנברא אדם וכל עשב השדה עדיין לא צמח ובשלישי
שכתוב ותוצא הארץ על פתח קרקע עמדו עד לא צמח ובשלישי שכתוב תוצא הארץ על פתח קרקע
עמדו עד יום ששי: כי לא המטיר ומה טעם לא המטיר לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר
בטובתן של גשמים וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים:
יי אלהים יי הוא שמו אלהים שהוא שליט ושופט על הכל: וכן פירוש זה בכל מקום לפי פשוטו יי שהוא אלהים:

אלהים על הארץ ואדם אין לעבד
את האדמה: ואד יעלה מן הארץ
והשקה את כל פני האדמה: וייצר
יהוה אלהים את האדם עפר מן
האדמה ויפח באפיו נשמת חיים
ויהי האדם לנפש חיה: ויטע יהוה
אלהים גן בעדן מקדם וישם
שם את האדם אשר יצר: ויצמח
יהוה אלהים מן האדמה כל עץ
נחמד למראה וטוב למאכל ועץ
החיים בתוך הגן ועץ הדעת טוב
ורע: ונהר יצא מעדן להשקות
את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה

אד לם ימטר אללה עליהא ולא
אנסאן כאן יפלחהא: ועננא הוה
סליק מן ארעא ומשקי ית כל
אפי אדמתא: ובכאר כאן יצער
מנהא פיסקי גמיע וגההא: וברא
יי אלהים ית אדם עפרא מן ארעא
ונפח באפוהי נשמתא דחיי והות
באדם לרוח ממללא: פכלק אללה
אדם תראב מן אלארץ ונפך פי
אנפה נסמה אלחיוה פצאר אדם
נפסא נאטקה: ונצב יי אלהים
גנתא בעדן מלקדמין ואשרי
תמן ית אדם דברא: ופגרס אללה
גנאנא פי עדן שרקיא וציר תם
אדם אלדי כלקה: ואצמח יי אלהים מן ארעא כל אילן דמרגג למחזי וטב
למיכל ואילן חייא במציעות גנתא ואילן דאכלי פירוהי חכמין בין טב לביש:
ואנבת אללה פי אלארץ כל שגרה חסן מנטרהא וטייב מאכלהא ושגרה אלחיאה
פי וסט אלגנאן ושגרה מערפה אלכיר ואלשר: ונהרא הוה נפיק מעדן לאשקאה

ואד יעלה · לענין בריתו של אדם העלה התהום והשקה עננים לשרות העפר ונברא אדם כגבל זה שנותן מים ואחר כך
לש את העיסה אף כאן והשקה ואחר כך וייצר · וייצר · שתי יצירות יצירה לעולם הזה ויצירה לתחיית המתים · אבל בבהמה
שאינה עומדת לדין לא נכתב בי יצירתה שני יודין · עפר מן האדמה · צבר עפרו מכל האדמה מארבע רוחות שבכל מקום
שימות שם תהא קולטתו לקבורה · ד"א נטל עפרו ממקום שנ' מזבח אדמה תעשה לי הלואי תהא לו כפרה ויוכל לעמוד ·
ויפח באפיו · עשאו מן התחתונים ומן העליונים גוף מן התחתונים ונשמה מן העליונים לפי שביום ראשון נבראו שמים
וארץ בשני ברא רקיע לעליונים · בשלישי תראה היבשה לתחתונים · ברביעי ברא מאורות לעליונים בחמישי ישרצו המים
לתחתונים הוזקק הששי לבראות בו בעליונים ובתחתונים ואם לאו יש קנאה במעשה בראשית שיהיו אלו רבים על אלו בבריית
יום אחד · לנפש חיה · אף בבהמה וחיה נקראו נפש חיה אך זו של אדם חיה שבכולן שנתוסף בו דעה ודבור · מקדם · במזרחו
של עדן נטע את הגן ואם תאמר הרי כבר כתיב ויברא את האדם · ראיתי בברייתא של רבי יוסי הגלילי משלשים ושתים
מדות התורה נדרשת וזו אחת מהם כלל שלאחריו מעשה הוא פרטו של ראשון · ויברא את האדם · זהו כלל ברייתו
מה יכן וסתם מעשיו חזר ופירש וייצר יי אלהים וג' ויצמח לו גן עדן ויניחהו בגן עדן ויפל תרדמה השומע סבור שהוא
מעשה אחר ואינו אלא פרטו של ראשון · וכן אצל הבהמה חזר וכתב ויצר יי' מן האדמה כל חית השדה כדי לפרש ויבא
אל האדם לקרות שם וללמד על העופות שנבראו מן הרקק · ויצמח · לענין הגן הכתוב מדבר · בתוך הגן · באמצע ·

פישון

ראשים: שם האחד פישון הוא
הסבב את כל ארץ החוילה אשר
שם הזהב: וזהב הארץ ההוא
טוב שם הבדלח ואבן השהם:
ושם הנהר השני גיחון הוא הסובב
את כל ארץ כוש: ושם הנהר
השלישי חדקל הוא ההלך
קדמת אשור והנהר הרביעי הוא
ב' פרת: ויקח יהוה אלהים את האדם
וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה:
ויצו יהוה אלהים על האדם
לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל:
ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל

ית גנתא ומתמן מתפרש והוי
לארבעה רישי נהרין: וכאן נהר
יכלג מן עדן ליסקי אלגנאן ומן תם
יתפרק פי ציר ארבעה רוס: שום
חד פישון הוא מקיף ית כל ארע
חוילה דתמן דהבא: ואסם אחדהמא
אלניל והו אלמחיט בגמיע בלד זוילה
אלדי תם אלדהב: ודהבא דארעא
ההיא טב תמן בדלחא ואבני
בורלא: ודהב דאך אלבלד בייד תם
אללולו וחגארה בלור: ושום נהרא
תנינא גיחון הוא מקיף ית כל ארע
כוש: ואסם אלנהר אלתאני גיחאן
הו אלמחיט בגמיע בלד אלחבשה:

ושום נהרא תליתאה דגלת הוא מהליך למדנחא דאתור ונהרא רביעאה
הוא פרת: ואסם אלנהר אלתאלת דגלה הו אלסאיר פי שרקי אלמוצל ואלנהר אלראבע
הו אלפראת: ודבר יי אלהים ית אדם ואשריה בגנתא דעדן למפלחה ולמטרה:
תם אכד אללה אדם פאנזלה פי גנאן עדן ליפלחהא ויחפטהא: ופקיד יי אלהים
על אדם למימר מכל אילן גנתא מיכל תיכול: ואמרה אללה קאילא מן
גמיע שגר אלגנאן גאיז אן תאכל: ומאילן דאכלי פירוהי חכמין בין טב לביש
לא תיכול מניה ארי ביומא דתיכול מניה ממת תמות: ומן שגרה מערפה אלכיר

פישון" הוא נילוס נהר מצרים ועל שם שמימיו מתברכין ועולין ומשקין את הארץ נקרא פישון שהוא מגדל פשתן
שנ' בישעיה ע' מצרים ובושו עובדי פשתים" גיחון" שהיה הולך והומה והמייתו גדולה מאד כמו כי יגיח
שמנגח והולך והומה" חדקל" שמימיו חדין וקלין" פרת שמימיו פרין ורבין ומרבין את האדם כוש ואשור
עדיין לא היו וכתב המקרא על העתיד" קדמת אשור" למזרחה של אשור" הוא פרת" החשוב על כולם
הנזכר על שם ארץ ישראל" ויקח" לקחו בדברים נאים ופתהו ליכנס" לא טוב היות האדם וג' שלא
יאמרו שתי רשויות הן הקב"ה בעליונים יחיד ואין לו זוג וזה בתחתונים אין לו זוג" עזר כנגדו"

ממנו כי ביום אכלך ממנו מות
תמות׃ ויאמר יהוה אלהים לא
טוב היות האדם לבדו אעשה
לו עזר כנגדו׃ ויצר יהוה אלהים
מן האדמה כל חית השדה ואת
כל עוף השמים ויבא אל האדם
לראות מה יקרא לו וכל אשר
יקרא לו האדם נפש חיה הוא
שמו׃ ויקרא האדם שמות
לכל הבהמה ולעוף השמים
ולכל חית השדה ולאדם לא
מצא עזר כנגדו׃ ויפל יהוה
אלהים תרדמה על האדם ויישן
ויקח אחת מצלעתיו ויסגר בשר

ואלשר לא תאכל פאן פי יום תאכל
מנה אתסתחקאן תמות׃ ואמר יי׳
אלהים לא תקין דיהוי אדם בלחודוהי
אעביד ליה סמך כקבליה׃ וקאל
אללה· לא כיר· פי בקא אדם וחדה·
אצנע לה עונא חדאה׃ וברא יי׳
אלהים מן ארעא כל חית ברא וית
כל עופא דשמיא ואיתי לות
אדם למחזי מא יקרי להון וכל
דהוה קרי ליה אדם נפשא חיתא
הוא שמיה׃ פחשר אללה מן אלארץ·
גמיע וחש אלצחרי וטאיר אלסמא·
ואתי בהא אלי אדם ליריה מא
יסמיה· פכל מא סמאה אדם מן
נפס חיה· הו אסמה אלי אלאן׃ וקרא אדם
שמהן לכל בעירא ולעופא דשמיא ולכל חית ברא ולאדם לא אשכח סמך
כקבליה׃ ולמא סמא אדם אסמי׳ לגמיע אלבהאים וטאיר אלסמא· ווחש
אלצחרי· ולם יגד לנפסה עונא חדאה׃ ורמא יי׳ אלהים שנתא על אדם
ודמוך ונסיב חדא מעלעוהי ומלי בסרא תחותה׃ פאוקע סנאתא·
עלי אדם ללא יחס פנאם· פאכד ואחדה מן אצלאעה· וסד מכאנהא

זכה עזר לא זכה כנגדו להלחם" ויצר מן האדמה היא עשייה האמורה למעלה" ויעש אלהים את
חית הארץ וגו' אלא ופירש שהעופות נבראו מן הרקק לפי שאמר למעלה מן המים נבראו
וכאן אמר מן הארץ נבראו" ועוד לימדך כאן שבשעת יצירתן מיד בו ביום הביאם אל האדם
לקרות להם שם ובלשון אגדה יצירה זו לשון רידוי וכיבוש כמו כי תצור אל עיר שכבשן תחת ידו
שלאדם" וכל אשר יקרא לו האדם נפש חיה" סרסהו ופרשהו כל נפש חיה אשר יקרא לו האדם
שם הוא שמו לעולם" ולאדם לא מצא עזר" ויפל יי׳ אלהים תרדמה" כשהביאן הביאן לפניו כל מין ומין
זכר ונקבה אמר לכולם יש בן זוג ולי אין בן זוג מיד ויפל" מצלעותיו" מסטריו כמו ולצלע המשכן
והוא שאמרנו שני פרצופים נבראו" ויסגר" מקום החתך ויישן" ויקח שלא יראה חתיכת הבשר שממנו נבראת

ותחת

תחתנה: ויבן יהוה אלהים את
הצלע אשר לקח מן האדם
לאשה ויבאה אל האדם: ויאמר
האדם זאת הפעם עצם מעצמי
ובשר מבשרי לזאת יקרא אשה
כי מאיש לקחה זאת: על כן
יעזב איש את אביו ואת אמו
ודבק באשתו והיו לבשר אחד:
ויהיו שניהם ערומים האדם
ואשתו ולא יתבששו: והנחש
היה ערום מכל חית השדה
אשר עשה יהוה אלהים
ויאמר אל האשה אף כי אמר
אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן: ותאמר האשה
אל הנחש מפרי עץ הגן נאכל: ומפרי העץ אשר בתוך

בלחם: ובנא יי אלהים ית עלעא
דנסיב מן אדם לאתתא ואיתיה
לות אדם: ובכנ מנהא אמראה·
פאתי בהא אלי אדם: ואמר אדם
הדא זמנא גרמא מגרמי ובסרא
מבסרי לדא יתקרי אתתא ארי
מבעלה נסיבא דא: פקאל אדם·
הדה למרה· עצמא מן עצמי·
ולחמא מן לחמי· לדלך סמית
אמראה· לאנהא מן אמרא אכדת: אמר
על כן ישבוק גבר בית משכבי
אבוהי ואמיה וידבק באתתיה
ויהון לבסרא חד: לדלך יתרך
רגל· מצגע אבאה ואמה· ?
וילאזם זוגתה· פיכונא גסמא ואחדא: והוו תרויהון ערטלאין אדם
ואתתיה ולא מתכלמין: פכאנא גמיעא עריאנין· ולא יחתשמאן דלך:
וחויא הוה חכים מכל חית ברא דעבד יי אלהים ואמר לאתתא בקושטא
אמר יי לא תיכלון מכל אילן גנתא: ותעבאן כאן חכים· מן גמיע חיואן
אלצחרי· אלדי כלקה אללה פקאל ללמראה איקינא קאל אללה· לא תאכלו מן

ארבע

ותתבזה עליו" ויבן" כבנין רחבה מלמטה וקצרה מלמעלה לקבל הולד כאוצר של חטים שהוא רחב
מלמטה וקצר מלמעלה שלא יכביד משאו על קירותיו" ויבן את הצלע לאשה" להיות אשה כמו ויעש
אותו גדעון לאפוד להיות אפוד" לזאת יקרא אשה" כי מאיש וג'" לשון נופל על לשון מכאן שנברא העולם
בלשון הקדש" על כן יעזב איש" רוח הקדש אומרת כן לאסור על בני נח העריות" לבשר
אחד" הולד נוצר על ידי שניהם ושם נעשה בשרם אחד" ולא יתבוששו" שלא היו
יודעים דרך צניעות להבחין בין טוב לרע" ואע"פ שניתנה בו דעה לקרות שמות לא
נתן בו יצר הרע עד אכלו מן העץ ונכנס בו יצר הרע וידע מה בין טוב לרע" והנחש
היה ערום" מה ענין זה לכאן היה לו לסמוך ויעש לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם" אלא
לימדך מאיזו עצה קפץ הנחש עליהם ראה אותם ערומים ועוסקים בתשמיש לעין כל
ונתאוה להם" ערום מכל" לפי ערמתו וגדולתו היתה מפלתו ערום מכל ארור מכל" אף כי
אמר" שמא אמר לכם לא תאכלו מכל וג'" ואע"פ שראה אותם אוכלים משאר פירות הרבה עליה דברים כדי

אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו
בו פן תמתון: ויאמר הנחש אל
האשה לא מות תמתון: כי ידע
אלהים כי ביום אכלכם ממנו
ונפקחו עיניכם והייתם כאלהים
ידעי טוב ורע: ותרא האשה
כי טוב העץ למאכל וכי תאוה
הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל
ותקח מפריו ותאכל ותתן גם
לאישה עמה ויאכל: ותפקחנה
עיני שניהם וידעו כי ערמים
הם ויתפרו עלה תאנה ויעשו

גמיע שגר אלגנאן: ואמרת אתתא
לחויא מפירי אילן גינתא ניכול:
פקאלת לה מן תמר שגר אלגנאן
נאכל: ומפירי אילנא דבמציעות
גינתא אמר יי לא תיכלון מניה
ולא תקרבון ביה דלמא תמותון:
ומן תמר אלשגרה אלתי פי
וסט אלגנאן קאל אללה לא תאכלו
מנהא ולא תקרבוהא כילא
תמותון: ואמר חויא לאתתא לא
ממת תמותון: קאל להא לא מות
תמותון: ארי גלי קדם יי ארי ביומא
דתיכלון מניה ויתפתחן עיניכון

ותהון כרברבין חכמין בין טב לביש: לאן אללה עאלם אן פי יום תאכלון
מנהא תנפתח עיונכם ותכונו כאלמלאיכה עארפי אלכיר ואלשר ואדרה:
וחזת אתתא ארי טב אילנא למיכל וארי אסו הוא לעינין ומרגג
אילנא לאסתכלא ביה ונסיבת מאביה ואכלת ויהבת אף לבעלה
עמה ואכל: פלמא ראת אלמראה אן אלשגרה טייבה אלמאכל ושהייה
אלמנטר מנהא ללעקל אכדת מן תמרהא ואכלת ואעטת בעלהא איצ׳א
פאכל מנהא: ואתפתחא עיני תרויהון וידעו ארי ערטלאין אנון וחטיטו

שתשיבנו ובא לדבר באותו העץ. ולא תגעו בו הוסיפה על הצווי לפיכך בא לידי גרעון הוא שנא׳ תוסף על דבריו: לא מות
תמותון דחפה עד שנגעה בו. אמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה כך אין מיתה באכילה. כי יודע. כל אומן שונא את בני
אומנותו מן העץ אכל וברא את העולם. והייתם כאלהים. וכי תאוה הוא לעינים כמו שאמר לה ונפקחו עיניכם. ונחמד
להשכיל כמו שאמר לה יודעי טוב ורע. ותתן גם לאישה. שלא תמות היא ויחיה הוא וישא אחרת. גם לרבות
בהמה וחיה. ותפקחנה וגו׳ לענין החכמה דבר הכתוב ולא לענין ראייה ממש וסוף המקרא מוכיח. וידעו כי
עירומים הם. אף הסומא יודע כשהוא ערום אלא מה הוא וידעו כי עירומים הם מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו
הימנה. עלה תאנה. הוא העץ שאכלו ממנו בדבר שנתקלקלו בו ניתקנו אבל שאר העצים מנעום
מליטול עליהם ומפני מה לא נתפרסם העץ שאין הקדוש ברוך הוא חפץ להונות בריה שלא
יכלימוהו ויאמרו זהו שלקה העולם על ידו מדרש רבי תנחומא. ויש מדרשי אגדה

להם חגרת: וישמעו את קול יהוה
אלהים מתהלך בגן לרוח היום
ויתחבא האדם ואשתו מפני יהוה
אלהים בתוך עץ הגן: ויקרא
יהוה אלהים אל האדם ויאמר
לו איכה: ויאמר את קלך שמעתי
בגן ואירא כי עירם אנכי ואחבא:
ויאמר מי הגיד לך כי עירם אתה
המן העץ אשר צויתיך לבלתי
אכל ממנו אכלת: ויאמר האדם
האשה אשר נתתה עמדי הוא
נתנה לי מן העץ ואכל: ויאמר
יהוה אלהים לאשה מה זאת
עשית ותאמר האשה הנחש

להון טרפי תינין ועבדו להון זרזין:
פאנפתחת עיונהמא. פעלמא אנהמא
עריאנין. פכיטא מן ורק אלתין ונעא
להם מיאזרא: ושמעו ית קל
מימרא דיי מהליך בגנתא למנח
יומא ואטמר אדם ואתתיה מן
קדם יי אלהים בגו אילן גנתא:
פסמעא צות אללה מאר פי אלגנאן
ברפק כחרכה אלנהאר. פאכתבא
אדם וזוגתה חיאת מן בין ידי אללה.
פי מא בין שגר אלגנאן: וקרא יי
אלהים לאדם ואמר ליה אן את:
פנאדא אללה באדם וקאל לה
מקרא אין אנת: ואמר ית קל
מימרך שמעית בגנתא ודחילית
ארי ערטלאי אנא ואטמרית: קאל אני סמעת צותך פי אלגנאן ואתקית אד
אנא עריאן פאכתבית: ואמר מן חוי לך ארי ערטלאי את המן אילנא
דפקידתך בדיל דלא למיכל מניה אכלתא: קאל מן אכברך אנך עריאן.
אמן אלשגרה אלתי אמרתך אן לא תאכל מנהא אכלת: ואמר אדם אתתא
דיהבת עמיה היא יהבת לי מן אילנא ואכלית: קאל אדם אלמראה אלתי געלתהא
מעי הי אעטתני מן אלשגרה פאכלת: ואמר יי אלהים לאתתא מא דא עבדתא

רבים וכבר סידרום רבותינו על מכונם בבראשית רבה ובשאר מדרשות ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא
ולאגדה המישבת דברי המקרא דבר דבור על אפניו: וישמעו: שמעו את קול הקב"ה שהיה מתהלך בגן:
לרוח היום: לאותו רוח שהשמש באה משם וזו היא מערבית שלפנות ערב חמה במערב והם סרחו
בעשירית: איכה: יודע היה היכן הוא אלא ליכנס עמו בדברים שלא יהא נבהל להשיב אם יעניש אותו פתאום
וכן בקין אי הבל אחיך וכן בבלעם מי האנשים האלה עמך ליכנס עמהם בדברים וכן בחזקיה בשלוחי
מרודך בלאדן מי הגיד לך: מאין לך לדעת מה בושת יש בעומד ערום: המן העץ: בתמיה: אשר נתתה עמדי:
כאן כפר בטובה: השיאני: הטעני כמו אל ישיא אתכם חזקיהו: כי עשית זאת: מכאן שאין מהפכין

השיאני ואכל: ויאמר יהוה אלהים
אל הנחש כי עשית זאת ארור
אתה מכל הבהמה ומכל חית
השדה על גחנך תלך ועפר
תאכל כל ימי חייך: ואיבה אשית
בינך ובין האשה ובין זרעך ובין
זרעה הוא ישופך ראש ואתה
תשופנו עקב:
אל האשה אמר
הרבה ארבה עצבונך והרנך
בעצב תלדי בנים ואל אישך
תשוקתך והוא ימשל בך:
ולאדם אמר כי
שמעת לקול אשתך ותאכל מן

ואמרת אתתא חויא אטעיני ואכלית:
פקאלת אללה ללמראה מא דא
צנעת קאלת אלתעבאן אגואני
פאכלת: ואמר יי אלהים לחויא
ארי עבדת דא ליט את מכל
בעירא ומכל חית ברא על מעך
תיזיל ועפרא תיכול כל יומי
חייך: פקאל אללה ללתעבאן אד
צנעת הדי בעלם פאנת מלעון
מן גמיע אלבהאים וגמיע וחש
אלצחרי ועלי צדרך תסלך
ותראב תאכל טול איאם חיותך:
ודבבו אשוי בינך ובין אתתא
ובין בנך ובין בנהא הוא יהי דכיר
מא דעבדת ליה מלקדמין ואת
תהי נטר ליה לסופא: ועדאוה אגעל בינך ובין אלמראה ובין נסלך ונסלהא
הו ישדכך אלראס ואנת תלדגה אלעקב: לאתתא אמר אסגאה אסגי צערכי
ועדויכי בצער תלידין בנין ולות בעליך תהי תיובתיך והוא ישלוט ביך:
וקאל ללמראה לאכתרן משקתך וחמלך במשקה תלדין בנין ואלי בעלך
יכון קאודך והו יתסלט עליך: ולאדם אמר ארי קבילתא למימר אתתך

בזכותו שלמסית שאילו למה עשית זאת היה לו להשיב דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין" מכל
הבהמה ומכל חית השדה" אם מבהמה נתקלל מחיה לא כל שכן" העמידו רבותינו מדרש זה במסכת
בכורות ללמד שימי עיבורו שלנחש שבע שנים" על גחונך תלך" רגלים היו לו ונקצצו" ואיבה אשית" אתה
לא נתכוונת אלא שימות אדם שיאכל הוא תחלה ותשא את חוה ולא באת לדבר אל חוה תחלה אלא לפי שהנשים קלות
להתפתות ויודעות לפתות בעליהן לפיכך ואיבה אשית" ישופך" יכתתך" כמו ואכות אותו ותרגומו ושפית
יתיה" ואתה תשופנו עקב" לא יהיה לך קומה ותשכנו בעקבו ואף משם תמיתנו לשון תשופנו כמו נשף בהם
כשהנחש בא לנשוך הוא נושף כמין שריקה ולפי שהלשון נופל על הלשון כתב לשון נשיפה בשניהם" עצבונך"
זה צער גידול בנים" והרנך" זה צער העיבור" בעצב תלדי בנים" זה צער הלידה" ואל אישך תשוקתך"
לתשמיש ואעפכן אין לך מצח לתבעו בפה אלא הוא ימשול בך הכל ממנו ולא ממך" תשוקתך" תאותך כמו נפש

העץ אשר צויתיך לאמר לא
תאכל ממנו ארורה האדמה
בעבורך בעצבון תאכלנה כל
ימי חייך: וקוץ ודרדר תצמיח
לך ואכלת את עשב השדה:
בזעת אפיך תאכל לחם עד
שובך אל האדמה כי ממנה
לקחת כי עפר אתה ואל עפר
תשוב: ויקרא האדם שם אשתו
חוה כי הוא היתה אם כל חי:
ויעש יהוה אלהים לאדם
ולאשתו כתנות עור וילבשם:

ויאמר יהוה אלהים הן האדם

ואכלתא מן אילנא דפקידתך
למימר לא תיכול מניה ליטא
ארעא בדילך בעמל תיכלנה
כל יומי חייך: וקא' לאדם אד'
קבלת קול זוגתך ואכלת מן
אלשגרה אלתי אמרתך קאילא לא
תאכל מנהא מלעונה אלארץ
בסבבך במשקה תאכלהא טול
חיותך: וכובין ואטטין תצמח
לך ותיכול ית עסבא דחקלא:
ושוכא ודרדרא תנבת לך ותאכל
עשב אלצחרי: בריעתא דאפך
תיכול לחמא עד דתיתוב לארעא
דמנה אתבריתא ארי עפרא את
ולעפרא תתוב: בערק וגהך תאכל

אלטעאם אלי רגועך אלי אלארץ אלדי אכ'דת מנהא לאנך תראב ואלי אלתראב
תרגע: וקרא אדם שום אתתיה חוה ארי היא הות אמא דכל בני אנשא:
וסמא אדם אסם זוגתה חוה לאנהא כאנת אם כל חי נאטק: ועבד יי' אלהים
לאדם ולאתתיה לבושין דיקר על משך בסרהון ואלבישנון: וצנע אללה לאדם
וזוגתה תיאב בדן ואלבסהמא: ואמר יי' אלהים הא אדם הוה

שוקקה. ארורה האדמה בעבורך מעלה לך דברים ארורים כגון זבובים ופרעושים ונמלים משל ליוצא לתרבות
רעה והבריות מקללות שדים שינק מהם. וקוץ ודרדר תצמיח לך. הארץ כשתזרענה מיני זרעים תצמיח לך קוץ
ודרדר קונדס ועכביות והן נאכלין על ידי תקון. ואכלת את עשב השדה. ומה קללה היא זו והלא בברכה נאמר הנה
נתתי לכם את כל עשב זורע זרע וגו' אלא מה אמור כאן בראש העניין ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה אחר
העצבון קוץ ודרדר תצמיח לך כשתזרענה קטנית או ירקות גנה היא תצמיח לך קוצים ודרדרים ושאר עשבי שדה
על כרחך תאכלם. בזעת אפיך. לאחר שתטרח בו הרבה. ויקרא האדם. חזר הכתוב לענינו הראשון ויקרא האדם
שמות ולא הפסיק אלא ללמדך שעל ידי קריאת שמות נזדווגה לו חוה כמו שכתוב ולאדם לא מצא עזר כנגדו
לפיכך ויפל ה' אל' תרדמה ועל ידי שכתב ויהיו שניהם ערומים סמך לו פרשת הנחש להודיעך שמתוך שראה
ערותה וראה אותם עסוקים בתשמיש נתאוה לה ובא עליה במחשבה ובמרמה. חוה. נופל על לשון חיה שמחיה

הָיָה כְּאַחַד מִמֶּנּוּ לָדַעַת טוֹב וָרָע
וְעַתָּה פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם
מֵעֵץ הַחַיִּים וְאָכַל וָחַי לְעֹלָם:
וַיְשַׁלְּחֵהוּ יְהוָה אֱלֹהִים מִגַּן עֵדֶן
לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לֻקַּח
מִשָּׁם: וַיְגָרֶשׁ אֶת הָאָדָם וַיַּשְׁכֵּן
מִקֶּדֶם לְגַן עֵדֶן אֶת הַכְּרֻבִים
וְאֵת לַהַט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת
לִשְׁמֹר אֶת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים:
וְהָאָדָם יָדַע אֶת
חַוָּה אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת קַיִן
וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת יְהוָה:
וַתֹּסֶף לָלֶדֶת אֶת אָחִיו אֶת הָבֶל

יחידי בעלמא מניה למדע
טב וביש וכען דלמא יושיט ידי׳
ויסב אף מאילן חייא וייכול וייחי
לעלם: ותם קל אלה הוד׳א אדם
קד צאר כואחד מנה מערפה׳
אלכיר ואלשר ואלאן כלא ימד ידה
ויאכל מן שגרה׳ אלחיוה פיאכל
ויחיי אלי אלדהר: ושלחיה יי׳ אלהים
מגנתא דעדן למפלח בארעא
דאתברי מתמן: פטרדה אללה
מן גנאן עדן ליפלח אלארץ אלדי
אכד׳ מנהא: ותריך ית אדם
ואשרי מלקדמין לגנתא דעדן
ית כרוביא וית שנן חרבא ד
דמתהפכא למטר ית אורח אילן חייא: ולמא טרד אדם אסכן
שרקא מן גנאן עדן מלאיכה ולמע סיף מתקלב ליחפט׳ טריק
שגרה׳ אלחיוה: ואדם ידע ית חוה אתתיה ועדיאת וילידת
ית קין ואמרת קניתי גברא מן קדם יי: ואן אדם ואקע חוה זוגתה פחמלת
וולדת קין וקאלת קד רזקת רגלא מן ענד אללה: ואוסיפת למילד ית אחוהי ית הבל

את ולדותיה כאשר תאמר מה הווה לאדם הראשון היה" כתנות עור" יש דברי אגדה אומרים חלקים כצפורן
היו מדובקים על עורן" ויש אומרים דבר הבא מן העור כגון צמר הארנבים שהוא רך וחם ועשה להם
כתנות ממנו" היה כאחד ממנו" הרי הוא יחיד בתחתונים כמו שאני יחיד בעליונים ומה הוא
יחידתו לדעת טוב ורע מה שאין כן בבהמה וחיה" ועתה פן ישלח ידו ומשיחיה לעולם
הרי הוא קרוב להטעות הבריות אחריו ולומר אף הוא אלוה ויש מדרשי אגדה אבל אינן מיושבים
על פשוטו" מקדם לגן עדן" במזרחו של גן עדן חוץ לגן" את הכרובים" מלאכי חבלה"
חרב המתהפכת ולה להט לאיים עליו מליכנס עוד לגן תרגום להט שנן כמו שלף שננא
בסנהדרין ובלשון לעז לאמה ומדרשי אגדה יש ואני איני בא אלא לפשוטו של מקרא"
והאדם ידע" כבר קודם ענין שלמעלה קודם שחטא ונטרד מגן עדן וכן ההריון והלידה שאם כתב
וידע אדם כשמע שלאחר שנטרד היו לו בנים" קין על שם קניתי" את ה׳ כמו עם ה׳ כשברא אותי
ואת אישי לבדו בראנו אבל בזה שותפות אנו עמו" את קין את אחיו את הבל" שלשה אתים לרבויים

ויהי הבל רעה צאן וקין היה
עבד אדמה: ויהי מקץ ימים
ויבא קין מפרי האדמה מנחה
ליהוה: והבל הביא גם הוא
מבכרות צאנו ומחלבהן וישע
יהוה אל הבל ואל מנחתו: ואל
קין ואל מנחתו לא שעה ויחר
לקין מאד ויפלו פניו: ויאמר
יהוה אל קין למה חרה לך ולמה
נפלו פניך: הלוא אם תיטיב
שאת ואם לא תיטיב לפתח
חטאת רבץ ואליך תשוקתו
ואתה תמשל בו: ויאמר קין
אל הבל אחיו ויהי בהיותם

והוה הבל רעי ענא וקין הוה
גבר פלח בארעא: ואתם עאורת
פולדת אכוה הבל פכאן הבל
ראעי גנם וקין כאן יפלח אלארץ:
והוה מסוף יומין ואיתי קין
מאיבא דארעא קורבנא קדם יי:
פלמי כאן בעד איאם אתי קין
מן תמר אלארץ בהדיה ללה:
והבל איתי אף הוא מבכירי
ענה ומשמיניהון והות רעוא
מן קדם יי בהבל ובקורבניה:
והבל אתי הו איצא מן בכור
גנמה ומן סמאנהא פקבל
אללה הבל והדיתה: ובקין
ובקורבניה לא הות רעוא ותקיף
לקין לחדא ואתכבישו אפוהי: וקין והדיתה לם יקבלהא פאשתד
עלי קין גדא ווקע וגהה חיאא: ואמר יי לקין למא תקיף לך ולמא
אתכבישו אפך: פקאל אללה לקין לם שק עליך ולם וקע וגהך: הלא
אם תוטיב עובדך ישתביק לך ואם לא תוטיב עובדך ליום דינא חטאך
נטיר עתיד לאתפרעא מנך אם לא תתוב ואם תתוב ישתביק לך: לאנך
גוורת קבלת ואן לם תגוור פאין מא אתגהת כטאיך ראבץ ואליך קיאדה
ואנת מסלט עליה באכתיאר: ואמר קין להבל אחוהי והוה במהויהון

הס מלמד שתאומה נולד עם קין ועם הבל נולדו שתים לכך נאמר ותוסף׳ רועה צאן לפי שנתקללה האדמה פירש
לו מעבודתה׳ מפרי האדמה מן הגרוע׳ ויש אגדה שאומרת זרע פשתן היה׳ וישע׳ ויפן וכן לא שעה א׳ מנחתו
לא פנה וכן א׳ ישעו א׳ יפנו וכן שעה מעליו׳ וישע ירדה אש וליחכה מנחתו׳ הלוא אם תיטיב׳ כתרגומו פירשו׳
לפתח חטאת רבץ׳ לפתח קברך חטאך שמור׳ ואליך תשוקתו׳ שלחטאת הוא יצר הרע תמיד שוקק ומתאוה
לה כשילך׳ ואתה תמשל בו׳ אם תרצה תתגבר עליו׳ ויאמר קין וכו׳ נכנס עמו בדברי ריב ומצא להתגולל עליו

בשדה ויקם קין אל הבל אחיו
ויהרגהו׃ ויאמר יהוה אל קין אי
הבל אחיך ויאמר לא ידעתי השמר
אחי אנכי׃ ויאמר מה עשית קול
דמי אחיך צעקים אלי מן האדמה׃
ועתה ארור אתה מן האדמה אשר
פצתה את פיה לקחת את דמי
אחיך מידך׃ כי תעבד את האדמה
לא תסף תת כחה לך נע ונד תהיה
בארץ׃ ויאמר קין אל יהוה גדול
עוני מנשא׃ הן גרשת אתי היום
מעל פני האדמה ומפניך אסתר
והייתי נע ונד בארץ והיה כל מצאי
יהרגני׃ ויאמר לו יהוה לכן כל

בחקלא וקם קין בהבל אחוהי
וקטליה׃ תם קאל קין הבל אכיה
פלמא כאנת פי צחרי קאם קין
עלי הבל אכיה פקתלה׃ ואמר יי
לקין אן הבל אחוך ואמר לא
ידענא הנטר אחי אנא׃ פקאל אללה
לה מקררא אין הבל אכיך קאלא
אעלם אחאפט אכי אנא׃ ואמר
מא עבדתא קל דם זרען דעתידין
למיפק מן אחוך קבלין קדמי מן
ארעא׃ קאל מא דא צנעת צות דם
אכיך צארך אלי מן אלארץ׃ וכען
ליט את מן ארעא דפתחת ית
פומה וקבילת ית דמיה דאחוך
מן ידך׃ ואלאן אנת מלעון מן אלארץ
אלדי פתחת פאהא וקבלת דם אכיך מן ידך׃ אד יתפלח בארעא לא תוסיף
למיתן חילה לך מטלטל וגלי תהי בארעא׃ כאן תפלחהא ולא תעאוד אן
אן תעטיך קותהא נאיעא ונאידא תכון פיהא׃ ואמר קין קדם יי סגי חובי
מלמשבק׃ פקאל קין בין ידי אללה אן דנבי אעטם מן אן יגפר׃ הא תריכתא
יתי יומא דין מעל אפי ארעא ומן קדמך לית אפשר לאטמרא ואיהי מטלטל
וגלי בארעא ויהי כל דישכחנני יקטלנני׃ פאן טרדתני אליום ען וגה אלארץ
הל מך בין ידיך אנסתר ואן כנת נאיעא נאידא פי אלארץ כאן כל מן וגדני קתלני׃ ואמר

להרגו ויש בזה מדרשי אגדה אך זה ישובו שלמקרא "אי הבל אחיך" להכנס עמו בדברי נחת אולי ישוב ויאמר
אני הרגתיו וחטאתי לך "לא ידעתי" נעשה כגונב דעת העליונה "השומר אחי" לשון תימה הוא וכן כל הא הנקודה
בחטף פתח "דמי אחיך" דמו ודם זרעיותיו "דא שעשה בו פצעים הרבה שלא היה יודע מהיכן נפשו יוצאה" מן
האדמה" יותר ממה שנתקללה היא כבר בעונה וגם בזו הוסיפה לחטוא אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך וג'
והנני מוסיף לה קללה אצלך לא תוסף תת כחה הראני להוציא עשרים כור יוציא עשר "נע ונד" אין לך רשות

בלמקום

הרג קין שבעתים יקם וישם יהוה
לקין אות לבלתי הכות אתו כל
מצאו׃ ויצא קין מלפני יהוה וישב
בארץ נוד קדמת עדן׃ וידע קין
את אשתו ותהר ותלד את חנוך
ויהי בנה עיר ויקרא שם העיר
כשם בנו חנוך׃ ויולד לחנוך את
עירד ועירד ילד את מחויאל
ומחייאל ילד את מתושאל ומתושאל
ילד את למך׃ ויקח לו למך

ליה יי׳ לכן כל קטולא קין לשבעה
דרין יתפרע מניה ושוי יי׳ לקין
אתא בדיל דלא למקטל יתיה כל
דישכחניה׃ פקאל אללה לה לדלך
כל מן קתל קין יקאד בה כתירא
פגעל אללה לקין איה לילא יקתלה
כל מן וגדה׃ ונפק קין מן קדם יי׳
ויתיב בארע גלי ומטלטל דהות
עבידא עלוהי מלקדמין בגנתא
דעדן׃ פכרג קין מן בין ידי אללה
פאקאם פי בלד נוד שרקי עדן׃

וידע קין ית אתתיה ועדיאת וילידת ית חנוך והוה בני קרתא וקרא
שמה דקרתא כשום בריה חנוך׃ פואקע קין זוגתה פחמלת וולדת
חנוך פבנא קריה ואסמאהא באסם ולדה חנוך׃ ואתיליד לחנוך ית
עירד ועירד אוליד ית מחויאל ומחייאל אוליד ית מתושאל ומתושאל
אוליד ית למך׃ תם ולד לחנוך עירד ועירד אולד מחויאל ומחייאל אולד
מתושאל ומתושאל אולד למך׃ ונסיב ליה למך תרתין נשין שום חדא

במקום אחר׳ גדול עוני מנשוא׳ בתמיה אתה טוען עליונים ותחתונים ועוני אי אפשר לך לטעון׳ לכן כל הורג קין׳ זה
אחד מן המקראות שקצרו דבריהם רמזו ולא פירשו׳׳ לכן כל הורג קין לשון גערה כה יעשה לו כך וכך עונשו ולא פירש
עונשו׳׳ שבעתים יקם׳׳ איני רוצה להנקם מקין עכשיו לסוף שבעה דורות אני נוקם ממנו שיעמוד למך מבני בניו ויהרגנו
וסוף המקרא אם כקמתי אם שבעתים יקם קין והיא נקמת הבל מקין למדנו שתחלת מקרא לשון גערה היא שלא
תהיה בריה מזיקתו וכיוצא בו ויאמר דוד כל מכה יבוסי ויגע בצנור ולא פירש מה יעשה לו אבל דבר הכתוב ברמז
כל מכה יבוסי ויגע בצנור ויקרב אל השער ויכבשנו ואת העורים וגם אותם יכה על אשר אמרו העור והפסח לא
יבא דוד אל תוך הבית המכה את אלו אני אעשנו ראש ושר כאן קצר דבריו ובדברי הימים הוא שהיה לראש ולשר׳׳ וישם יי׳
לקין אות חקק לו אות משמו במצחו׳׳ ויצא קין ולא בהכנעה כגונב דעת העליונה׳׳ בארץ נוד׳׳ ארץ שכל הגולים נדים שם׳׳
קדמת עדן שם גלה אביו כשנתגרש מגן עדן שנ׳ וישכן מקדם לגן עדן לשמור את שמירת דרך מבוא הגן שיש׳ כלך
ללמוד שהיה אדם שם ומתכונות מזרחית קולטת בכל מקום את הרוצחים שנ׳ אז יבדיל משה וג׳ מזרחה שמש׳׳ דא
בארץ נוד כל מקום שהולך היתה הארץ מזדעזעת תחתיו והבריות אומרים סורו מעליו זה הוא שהרג אחיו׳׳ ויהי קין
בונה עיר ויקרא שם העיר לזכר בנו כת׳׳ עירד ילד׳׳ יש מקום שהוא אומר בזכר הוליד ויש מקום שהוא אומר ילד
שהלידה משמשת שתי לשונות לידת האשה וישכ״רא בלעז׳׳ וזריעת תולדת האיש אינייענ״ר בלעז כשהוא אומר הוליד
בלשון הפעיל מדבר בלידת האשה פלו׳ הוליד את אשתו בן או בת כשהוא אומ׳ ילד מדבר בזריעת האיש והוא בלעז אני
ירדייר׳׳ ויקח לו למך לא היה לו לפרש כל זה אלא ללמדנו שסוף העניין שקיים הקב״ה הבטחתו שאמר שבעתים יקם

שתי נשים שם האחת עדה
ושם השנית צלה׃ ותלד עדה
את יבל הוא היה אבי ישב אהל
ומקנה׃ ושם אחיו יובל הוא היה
אבי כל תפש כנור ועוגב׃ וצלה
גם הוא ילדה את תובל קין לטש
כל חרש נחשת וברזל ואחות
תובל קין נעמה׃ ויאמר למך
לנשיו עדה וצלה שמען קולי
נשי למך האזנה אמרתי כי איש

עדה ושום תנייתא צלה׃ ואתלד
להלמך זוגתין אססא אחרהמא
עדה ואאכרי צלה׃ וילידת עדה
ית יבל הוא הוה רבהון דיתבי
משכנין ומרי בעיר׃ פולדת עדה
יבלהו כאן אוול מן סכן לאנבייה
ומלך למאשיה׃ ושום אחוהי
יובל הוא הוה רבהון דכל דממנן
על פום נבלא ידעי זמר כנרא
ואבובא׃ ואסס אליה יובל הוכאן
אוול מן חמל לטנבור ולקיתאר׃

וצלה אף היא ילידת ית תובל קין הוא הוה רבהון דכל ידעי עבידת
נחשא וברזלא ואחתיה דתובל קין נעמה׃ וצלה היא אצא ולדת
תובל קין והוכאן אזול סיקל גמיע זנכעה לנחאס ולחדיד וכאנת
אכתה נעמה׃ ואמר למך לנשוהי עדה וצלה שמעא קלי נשי למך
אצותא למימרי לא גברא קטלית דבדיליה אנא סביל חובין ואף לא

קין עמד למך לאחר שהוליד בנים ועשה דור שביעי והרג את קין זהו שאמר כי איש הרגתי לפצעי וג׳ שתי
נשים כך היה דרכן שלדור המבול אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש שהיא לתשמיש משקה כוס
שלעקרים כדי שתעקר ומקושטת ככלה ומאכילה מעדנים וחברתה נזופה ואבלה כאלמנה וזה הוא
שפירש איוב רועה עקרה לא תלד ואלמנה לא ייטיב כמו שמפורש באגדת חלק עדה היא שלפריה ורביה
על שם שמגונה עליו ומוסרה מאצלו עדה תרגום שלסורה צלה היא שלתשמיש על שם שיושבת תמיד
בצלו דברי אגדה הם בבראשית רבה אבי יושב אהל ומקנה הוא היה הראשון לרועי בהמות במדברות
יושב אוהלים חדש כאן וחדש כאן בשביל מרעה צאנו כשכלה המרעה במקום זה הולך ותוקע אהלו
במקום אחר ומדרש אגדה בונה בתים לע״ז כמה דאת אמר סמל הקנאה המקנה וכן אחיו תופש כנור ועוגב
לזמר לע״ז תובל קין תובל אומנתו שלקין תובל לשון תבלינו תבל והתקין אומנתו שלקין לעשות כלי זיין כ׳
לרוצחים לוטש כל חורש נחשת וברזל מחדד אומנות נחשת וברזל כמו ילטוש עיניו לי חורש איננו לשון
פועל אלא לשון פועל בצרי שהרי נקוד קמץ קטן וטעמו למטה כלומר מחדד ומצחצח כל כלי אומנות נחשת
וברזל נעמה היא אשתו שלנח בבראשית רבה שמען קולי שהיו נשיו פורשות ממנו מתשמיש לפי
שהרג את קין ואת תובל קין בנו שהיה למך סומא ותובל קין מושכו וראה את קין ונדמה לו כחיה ואמר לאביו למשוך
בקשת והרגו וכיון שידע שהוא קין זקינו הכה כף אל כף וספק את בנו ביניהם והרגו והיו נשיו פורשות ממנו והוא מפייסן
שמען קולי להשמע לי לתשמיש וכי איש אשר הרגתי לפצעי הוא נהרג וכי אני פצעתיו מזיד שיהא הפצע
קרוי על שמי וילד הרגתי לחבורתי נהרג כלומר על ידי חבורתי בתמיה והלא שוגג אני ולא מזיד לא זה
הוא פצעי ולא זה הוא חבורתי פצע מכת חרב או חץ מקאולורה בלע״ז כי שבעתים יקם קין קין שהרג

הרגתי לפצעי וילד לחברתי׃
כי שבעתים יקם קין ולמך
שבעים ושבעה׃ וידע אדם
עוד את אשתו ותלד בן ותקרא
את שמו שת כי שת לי אלהים
זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין׃
ולשת גם הוא ילד בן ויקרא את
שמו אנוש אז הוחל לקרא
בשם יהוה׃

מחאת גדולות

זה ספר תולדת אדם
ביום ברא אלהים אדם בדמות
אלהים עשה אתו׃ זכר

עולימא חבלית דבדיליה ישתיצי
זרעי׃ פקיד למך לנשיה ואתקא
ית עדה וצלה אסמעא צותי ויא
כסא למך אנצתן למקלתי ארי
קטלית וגלא בשגגתי ולא צבי
בגראחתי׃ ארי שבעה דרין
אתליין לקין הלא ללמך בריה
שבעין ושבעה׃ פאן כאן כתיר
יקאר בקין פבלמך אכתר ואכתר׃
וידע אדם עוד ית אתתיה וילידת
בר וקלת ית שמיה שת ארי
אמרת יהב לי יי בר אחרן חלף
הבל דקטליה קין׃ ותנו אדם ואקע
איתא זוגתה פולדת אבנא ואסמתה שת קלת קד רדקני ילה נסר לא
אכרי ברל הבל אר קתלה קין׃ ולשת אף הוא אתיליד בר וקרת ית שמיה
אנוש בכין ביומוהי חלו בני אנשא מלצלאה בשמא דיי׃ וולד לשת
איתא אבנא ואסמאה אנוש חיכיר תבדלת לדעוה באסם ילה׃
דין ספר תולדת אדם ביומא דברא יי אדם בדמות אלהים עבד יתהון׃ הדי
שרח תילד אדם כמא אנהפי יום כלקה ילה בשנהה מסלטא צנעה׃ דכר

מזיד כתלה לו עד שבעה דורות אני שהרגתי שוגג לא כל שכן שיתלה לי שביעיות הרבה" שבעים ושבעה" לשון רבוי
שביעיות אחז לו כך דרש רבי תנחומא" ומדרש בראשית רבה לא הרג למך כלום ונשיו פורשות ממנו משקיימו פריה
ורביה לפי שנגזרה גזרה לכלות זרעו של קין לאחר שבעה דורות מה אנו יולדות לבהלה למחר המבול בא ושוטף את
הכל והוא אומר להן וכי איש הרגתי לפצעי וכי אני הרגתי את הבל שהוא איש בקומה וילד בשנים שיהא זרעו
כלה באותו עון ומה אם קין שהרג כתלה לו שבעה דורות אני שלא הרגתי לא כל שכן שיתלו לו שביעיות הרבה
וזה הוא קל וחומר של שטות אם כן אין הקב"ה גובה את חובו ומקיים את דברו" וידע אדם וג' באו לו למך אצל אדם
הראשון וקבל על נשיו אמר להם וכי עליכם לדקדק על גזירתו של מקום אתם עשו מצותכם והוא יעשה את שלו
אמרו לו קשט עצמך תחלה והלא פרשת מאשתך זה מאה ושלשים שנה משנקנסה מיתה על ידך מיד וידע אדם"
ומה הוא עוד ללמדך שנתוספה לו תאוה על תאותו בב ראשית רבה" אז הוחל לקרוא" את שמות האדם ואת שמות
העצבים בשמו של הקב"ה לעשותן ע"א ולקרותן אלהות" זה ספר תולדות אדם" זו היא ספירת תולדות אדם ומדרשי
אגדה יש רבים" ביום ברא וג'" מגיד ביום שנברא הוליד" שלשים ומאת שנה" עד כאן פירש מן האשה:

ונקבה בראם ויברך אתם ויקרא
את שמם אדם ביום הבראם ויחי
אדם שלשים ומאת שנה ויולד
בדמותו כצלמו ויקרא את שמו
שת ויהיו ימי אדם אחרי הולידו
את שת שמנה מאת שנה ויולד
בנים ובנות ויהיו כל ימי אדם
אשר חי תשע מאות שנה
ושלשים שנה וימת
ויחי שת חמש שנים ומאת שנה
ויולד את אנוש ויחי שת אחרי
הולידו את אנוש שבע שנים
ושמנה מאות שנה ויולד בנים
ובנות ויהיו כל ימי שת שתים
עשרה שנה ותשע מאות שנה
וימת ויחי

ונוקבא ברנון וברך יתהון וקרא
ית שומהון אדם ביומא דאתבריאו
דכרו ואנתי כלקהמא ובארך
פיהמא וסמאהמא אדם פי יום
כלקהמא וחיא אדם מאה
ותלתין שנין ואוליד בדמותיה
דדמי ליה וקרא ית שמיה שת
פלמא עאש אדם מאיה ותלאתין
סנה אולד אבנא בשבהה כצרתה
וסמאה שת והוו יומי אדם בתר
דאוליד ית שת תמני מאה שנין
ואוליד בנין ובנן פעאש בעד
דלך תמאן מאיה סנה אולד פיהא
בנין ובנאת והוו כל יומי אדם
דחיא תשע מאה ותלתין שנין
ומית פצאר גמיע עמרה תסע
מאיה ותלאתין סנה ומאת

וחיא שת מאה וחמיש שנין ואוליד ית אנוש ולמא עאש
שת מאיה וכמס סנין אולד אנוש וחיא שת בתר דאוליד ית אנוש
תמני מאה ושבע שנין ואוליד בנין ובנן ועאש בעד דלך
תמאן מאיה וסבע סנין אולד פיהא בנין ובנאת והוו כל יומי
שת תשע מאה ותרתא עסרי שנין ומית פצאר גמיע עמרה
תסע מאיה ואתני עשר סנה ומאת וחיא אנוש תשעין
שנין ואוליד ית קינן ולמא עאש אנוש תסעין סנה אולד
קינן וחיא אנוש בתר דאוליד ית קינן תמני מאה וחמיש שנין

אנוש תשעים שנה ויולד את קינן׃
ויחי אנוש אחרי הולידו את קינן
חמש עשרה שנה ושמנה
מאות שנה ויולד בנים ובנות׃
ויהיו כל ימי אנוש חמש שנים
ותשע מאות שנה וימת׃
ויחי קינן שבעים
שנה ויולד את מהללאל׃ ויחי
קינן אחרי הולידו את מהללאל
ארבעים שנה ושמנה מאות
שנה ויולד בנים ובנות׃ ויהיו כל
ימי קינן עשר שנים ותשע מאות
שנה וימת׃ ויחי
מהללאל חמש שנים וששים
שנה ויולד את ירד׃ ויחי מהללאל
אחרי הולידו את ירד שלשים
שנה ושמנה מאות שנה ויולד
בנים ובנות׃ ויהיו כל ימי מהללאל
חמש ותשעים שנה ושמנה

עסרי שנין ואוליד בנין ובנן׃
ועאש בעד ד׳לך תמאן מאיה
וכמסה עשר סנה אולד פיהא
בנין ובנאת׃ והוו כל יומי אנוש
תשע מאה וחמיש שנין ומית׃
פצאר גמיע עמרה תסע מאיה
וכמס סנין ומאת׃ וחיא
קינן שבעין שנין ואוליד ית
מהללאל׃ ולמא עאש קינן
סבעין סנה אולד מהללאל׃
וחיא קינן בתר דאוליד ית מהללאל
תמני מאה וארבעין שנין ואוליד
בנין ובנן׃ ועאש בעד ד׳לך
תמאן מאיה וארבעין סנה אולד
פיהא בנין ובנאת׃ והוו כל יומי
קינן תשע מאה ועסר שנין
ומית׃ פצאר גמיע עמרה תסע
מאיה ועשר סנין ומאת׃
וחיא מהללאל וחמיש שתין שנין
ואוליד ית ירד׃ ולמא עאש

מהללאל כמסה וסתין סנה אולד ירד׃ וחיא מהללאל בתר דאוליד
ית ירד תמני מאה ותלתין שנין ואוליד בנין ובנן׃ ועאש בעד ד׳לך
תמאן מאיה ותלאתין סנה אולד פיהא בנין ובנאת׃ והוו כל יומי
מהללאל תמני מאה ותשעין וחמיש שנין ומית׃ פצאר גמיע עמרה

מאות שנה וימת׃
ויחי ירד שתים וששים
שנה ומאת שנה ויולד את חנוך׃
ויחי ירד אחרי הולידו את חנוך
שמנה מאות שנה ויולד בנים
ובנות׃ ויהיו כל ימי ירד שתים
וששים שנה ותשע מאות
שנה וימת׃ ויחי
חנוך חמש וששים שנה ויולד
את מתושלח׃ ויתהלך חנוך
את האלהים אחרי הולידו את
מתושלח שלש מאות שנה
ויולד בנים ובנות׃ ויהי כל ימי
חנוך חמש וששים שנה ושלש
מאות שנה׃ ויתהלך חנוך את
האלהים ואיננו כי לקח אתו
אלהים׃ ויחי
מתושלח שבע ושמנים שנה

תמאן מאיה ולמסה ותסעין
סנה ומאת׃ וחיא ירד
מאה ושתין ותרתין שנין ואוליד
ית חנוך׃ ולמא עאש ירד מאיה
ואתנין וסתין סנה אולד חנוך׃
וחיא ירד בתר דאוליד ית חנוך
תמני מאה שנין ואוליד בנין
ובנן׃ ועאש בעד ד׳לך תמאן
מאיה׳ סנה אולד פיהא בנין
ובנאת׃ והוו כל יומי ירד תשע
מאה ושתין ותרתין שנין ומית׃
פצאר גמיע עמרה תסע מאיה
ואתנין וסתין סנה ומאת׃
וחיא חנוך שתין וחמיש
שנין ואוליד ית מתושלח׃ ולמא
עאש חנוך כמסה וסתין סנה
אולד מתושלח׃ והליך חנוך
בדחלתא דיי בתר דאוליד ית
ית מתושלח תלת מאה שנין
ואוליד בנין ובנן׃ וסלך חנוך פי טאעת אללה בעד מא אולד מתושלח
תלאת מאיה׳ סנה אולד פיהא בנין ובנאת׃ והוו כל יומי חנוך תלת מאה
ושתין וחמיש שנין׃ פצאר גמיע עמרה תלאת מאיה וכמסה וסתין סנה
והליך חנוך בדחלתא דיי ולית הוא ארי אמית יתיה יי׃ ולמא סלך חנוך
פי טאעת אללה תופא וקבצה אללה׃ וחיא מתושלח מאה ותמנן

ויתהלך חנוך׳ צדיק היה וקל בדעתו לשוב להרשיע לפיכך מיהר הקב״ה וסילקו והמיתו קודם זמנו זהו ששנה
הכתוב במיתתו לכתוב ואיננו בעולם למלאת שנותיו׳ כי לקח אתו אלהים׳ לפני זמנו כמו הנני לוקח ממך את מחמד עיניך׳

ויולד

ומאת שנה ויולד את למך: ויחי
מתושלח אחרי הולידו את למך
שתים ושמנים שנה ושבע מאות
שנה ויולד בנים ובנות: ויהיו כל
ימי מתושלח תשע וששים שנה
ותשע מאות שנה וימת:
ויחי למך שתים ושמנים
שנה ומאת שנה ויולד בן: ויקרא
את שמו נח לאמר זה ינחמנו
ממעשנו ומעצבון ידינו מן
האדמה אשר אררה יהוה: ויחי
למך אחרי הולידו את נח חמש
ותשעים שנה וחמש מאת שנה
ויולד בנים ובנות: ויהי כל ימי
למך שבע ושבעים שנה ושבע
מאות שנה וימת:
ויהי נח בן חמש מאות שנה ויולד

שנין ואוליד ית למך: ולמא עאש
מתושלח מאיה וסבעה ותמאנין
סנה אולד למך: וחיא מתושלח בתר
דאוליד ית למך שבע מאה ותמנן
שנין ואוליד בנין ובנן: פעאש בעד
דלך סבע מאיה ותמאנין סנה אולד
פיהא בנין ובנאת: והוו כל יומי מתושלח
תשע מאה ושתין ותשע שנין ומית:
פצאר גמיע עמרה תסע מאיה
ותסעה וסתין סנה תם מאת:
וחיא למך מאה ותמנן ותרתין שנין
ואוליד בר: ולמא עאש למך מאיה
ותמאנין ואתנין סנה אולד אבן:
וקרא ית שמיה נח למימר דין
ינחמננא מעובדנא ומלאות ידנא
מן ארעא דלטה יי: וסמאה נח
קאילא הדי יעזינא מן אעמאלנא
ומשקה אידינא מן אלארץ אלתי

לענהא אללה: וחיא למך בתר דאוליד ית נח חמיש מאה ותשעין וחמיש
שנין ואוליד בנין ובנן: ועאש בעד דלך כמס מאיה וכמסה ותסעין סנה
אולד פיהא בנין ובנאת: והוו כל יומי למך שבע מאה ושבעין ושבע
שנין ומית: פצאר גמיע עמרה סבע מאיה וסבעה וסבעין סנה ומאת: והוה נח

ויולד בן" שממנו נבנה העולם" שכל העולם חרב והוא ובניו נשארו" זה ינחמנו" ינח ממנו" את עצבון ידינו עד שלא בא
נח לא היה להם כלי מחרשה והוא הכין להם והיתה הארץ מוציאה קוצים ודרדרים כשזורעין חטים מקללתו של אדם הראשון
ובימי נח נחה" זה ינחמנו" ואם לא תפרשהו כך אין טעם הלשון נופל על השם ואתה צריך לקרות שמו מנחם" בן חמש
מאות שנה" אמר רבי יודן מה טעם כל הדורות הולידו למאה שנה וזה לחמש מאות אמר הקב"ה אם רשעים הן יאבדו במים
ורע לצדיק זה ואם צדיקים הם אטריח עליו לעשות תיבות הרבה כבש את מעיינו ולא הוליד עד חמש מאות שנה כדי

נח את שם את חם ואת יפת: ויהי
כי החל האדם לרב על פני האדמה
ובנות ילדו להם: ויראו בני האלהים
את בנות האדם כי טבת הנה
ויקחו להם נשים מכל אשר
בחרו: ויאמר יהוה לא ידון רוחי ח"ת עקוס
באדם לעלם בשגם הוא בשר
והיו ימיו מאה ועשרים שנה:
הנפלים היו בארץ בימים ההם
וגם אחרי כן אשר יבאו בני

בר חמש מאה שנין ואוליד נח
ית שם ית חם וית יפת: ולמא צאר
נח אבן כמס מאיה סנה אולד שם
וחם ויפת: והוה כד שריו בני אנשא
למסגי על אפי ארעא ובנתא
אתיליד‎א להון: ולמא אבתדא
אלנאס אן יכתרו עלי וגה אלארץ
וולד להם בנאת: וחזו בני רברבא
ית בנת אנשא ארי שפירן אנין
ונסיבו להון נשין מכל דאתרעיו:
ראו בני אלאשראף בנאת אלעאמה
אנהן חסאן אתכדו להם נסאא מן גמיע מא אכתארוה: ואמר יי לא
יתקיים דרא בישא הדין קדמי לעלם בדיל דאנון בסרא ועובדיהון
בישין ארכא יהיב להון מאה ועסרין שנין אם יתובון: פקאל אללה
לא ינגמד רוחי פי האולי אלנאס אלי אלדהר אד הם בשריון ותכון מדתהם מאיה
ועשרין סנה: גבריא הוו בארעא ביומיא האנון ואף בתר כן דעלין בני

שלא יהא יפת הגדול שבבניו ראוי לעונשין לפני המבול דכתיב כי הנער בן מאה שנה ימות ראוי לעונש
לעתיד וכן לפני מתן תורה" את שם את חם ואת יפת" והלא יפת הגדול והוא אלא בתחלה אתה דורש את שם
שהוא צדיק ונולד כשהוא מהול ושאברהם יצא ממנו כו בבראשית רבה" בני האלהים" בני השרים והשופטים"
ד"א בני האלהים" הם השרים ההולכים בשליחותו של מקום אף הם היו מתערבין בהם" כל אלהים שבמקרא לשון
מרות וזה יוכיח אתה תהיה לו לאלהים" ראה נתתיך אלהים" כי טובות הנה" אמר ר' יודן טבת כתיב כשהיו מטיבין
אותה מקושטת ליכנס לחופה היה גדול נכנס ובועלה תחלה" מכל אשר בחרו" אף בעולת בעל אף הזכר
והבהמה" לא ידון רוחי באדם" לא יתרעם ויריב רוחי עלי בשביל האדם הנה רוחי נדון בקרבי אם להשחית ואם לרחם
לא יהיה כדון זה ברוחי" לעולם" כלומר לאורך ימים" בשגם הוא בשר" כמו בשגם בסגול כלומר בשביל שגם
זאת בו שהוא בשר ואף על פי כן אינו נכנע לפני ומה אם יהיה אש או דבר קשה" כיוצא בו עד
שקמתי דבורה שקמתי וכן שאתה מדבר עמי כמו שאתה אף בשגם כמו בשגם" והיו ימיו" עד
מאה ועשרים שנה אאריך להם אפי ואם לא ישובו אביא עליהם מבול ואם תאמר משנולד יפת
עד המבול אינו אלא מאה שנה אין מוקדם ומאוחר בתורה כבר היתה הגזרה גזורה עשרים
שנה קודם שהוליד נח תולדות מצינו בסדר עולם מדרשי אגדה יש רבים" בלא ידון" אבל זה
הוא צחצוח פשוטו" הנפלים" על שם שנפלו והפילו את העולם ובלשון עברית לשון ענקים הוא"
בימים ההם בימי דור אנוש ובני קין" וגם אחרי כן" אף על פי שראו באבדן של דור אנוש שעלה
אוקינוס והציף שליש העולם לא נכנע דור המבול ללמוד מהם" אשר יבואו" היו יולדות ענקים כמותם"
הגיבורים" למרוד במקום" אנשי השם" אותם שנקבו בשמות עירד מחויאל מתושאל שעטפאן שנמחו והותשו מן

הנפלים

האלהים אל בנות האדם וילדו להם המה הגבורים אשר מעולם אנשי השם:
וירא יהוה כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום:
וינחם יהוה כי עשה את האדם בארץ ויתעצב אל לבו: ויאמר יהוה אמחה את האדם אשר בראתי מעל פני האדמה מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים כי נחמתי כי עשיתם:

דרברבי אלות בנת אנשא וילדן להון אנון גבריא דמעלמא אנשין דשמא: וכאן אלגבאברה פי אלארץ פי דלך אלזמאן ובעד דלך איצא כאן ידכל אלאשראף אלי בנאת אלעאמה חראמא פילדן להם הם אלגבאברה אלדי מן אלדהר דוו אסמא:
וחזא יי ארי סגיאת בישת אנשא בארעא וכל יצרא מחשבת לביה לחוד ביש כל יומא: ולמא ראי אללה אן קד כתר שר אלנאס פי אלארץ וגמיע כאטר אפכאר קלובהם שר מחץ טול אלזמאן:

ותב יי במימריה ארי עבד ית אנשא בארעא ואמר למתבר תקפהון ברעותיה: פתואעדהם אללה כמי צנעהם פי אלארץ ואוצל אלמשקה אלי קלובהם: ואמר יי אמחי ית אנשא דבריתי מעל אפי ארעא מאנשא עד בעירא עד רחשא ועד עופא דשמיא ארי תבית במימרי ארי עבדתנון: באן קאל אללה אמחו אלנאס אלדי כלקתהם ען וגה אלארץ מן אנסאן אלא בהימה אלי דביב ואלי וחש וטאיר לסמא אד תואעדהם כמא כלקתהם:

העולם״ ד״א אנ״ש אנשי שממון ששממו את העולם״ וינחם יי׳ כי עשה״ נחמה היתה לפניו שבראו בתחתונים שאלו היה מן העליונים היה ממרידן בבל׳ ר׳ ויתעצב אל לבו האדם אל לבו שלמקום עלה במחשבתו שלמקום להעציבו וזהו תרגום שלאונקלוס״ ד״א וינחם נהפכה מחשבתו שלמקום ממדת רחמים למדת הדין עלתה מחשבתו לפניו מה לעשות באדם שעשה בארץ וכן כל לשון ניחום שבמקרא לשון נמלך מה לעשות ובן אדם ויתנחם ונעל עבדיו יתנחם וינחם ה׳ על הרעה ניחמתי כי המלכתי כולן לשון שינוי מחשבה אחרת הן״ ד״א ויתעצב אל לבו נתאבל על אבדן מעשה ידיו כמו נעצב המלך על בנו וזו כתבתי לתשובה אחד שאל את ר׳ יהושע בן קרחה אם אתם אומרים שהקב״ה רואה את הנולד והא כתיב הין אמ׳ לו והא כתיב ויתעצב אל לבו אמ׳ לו נולד לך בן זכר מימיך אמ׳ לו הין אמ׳ לו ומה עשית אמ׳ לו שמחתי ושמחתי אחרים אמ׳ לו ולא היתה יודע שסופו למות אמ׳ לו בשעת חדוא חדוה בשעת אבלא אבלא אמ׳ לו כך מעשה הקב״ה אעפ״ שגלוי לפניו שסופן לחטוא ולאבדן לא נמנע מלבראן בשביל הצדיקים העתידים לצאת מהם״ אמחה את האדם״ הוא עפר ואביא עליו מים ואמחה אותו לכך נאמר לשון מחוי״ מאדם עד בהמה אף הם השחיתו דרכם״ ד״א הכל נברא בשביל אדם וכן שהוא כולה מה צורך באלו״ כי נחמתי כי עשיתם״ חשבתי מה לעשות על אשר עשיתי:

וְנֹחַ מָצָא חֵן בְּעֵינֵי יְהוָה׃

קמ״ו פסוקי סימן אמציה

אלה תולדת נח נח איש צדיק
תמים היה בדרתיו את האלהים
התהלך נח ויולד נח שלשה
בנים את שם את חם ואת יפת׃
ותשחת הארץ לפני האלהים
ותמלא הארץ חמס וירא אלהים
את הארץ והנה נשחתה כי
השחית כל בשר את דרכו על הארץ׃
ויאמר אלהים
לנח קץ כל בשר בא לפני כי
מלאה הארץ חמס מפניהם
והנני משחיתם את הארץ׃ עשה

ונח אשכח רחמין קדם יי׃ ונח וגד
חצאא ענד אלה׃
אלין תולדת נח נח גבר זכי שלים
הוה בדרוהי בדחלתא דיי הליך
נח׃ והדי שרח תואליד נח כאן
נח רגלא צאלחא צחיחא פי אגיאלה
פי טאעה אלה סלך נח׃ ואוליד
נח תלתא בנין ית שם ית חם
וית יפת׃ ואולד נח תלאתה
בנין שם וחם ויפת׃ ואתחבלת
ארעא קדם יי׃ ואתמליאת
ארעא חטופין׃ ואנפסדת אלארץ
בין ידי אלה ואמתלאת צלמא׃
וחזא יי ית ארעא והא אתחבלת
ארי חבילו כל בסרא אורחיה
על ארעא׃ וראהא אלה אנפסדת באן אפסד כל בשרי טריקה עליהא׃
ואמר יי לנח קצא דכל בסרא על לקדמי ארי אתמליאת ארעא חטופין
מן קדם עובדיהון בישיא והאנא מחבילהון עם ארעא׃ פקאל אלה לנח
קד דנא אגל כל בשר בין ידיי אד אמתלאת אלארץ מן קבלהם צלמא׃ והאנא

אלה תולדות נח נח איש צדיק. הואיל והזכירו סיפר בשבחו שנ׳ זכר צדיק לברכה. ד״א ללמדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים. בדורותיו יש מרבותינו דורשים אותו לשבח כל שכן אלו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר. ויש שדורשים אותו לגנאי. לפי דורו היה צדיק ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום. את האלהים התהלך נח. ובאברהם הוא אומר אשר התהלכתי לפניו. נח היה צריך סעד לתמכו אבל אברהם היה מתחזק בצדקו מאליו. התהלך. לשון עבר וזהו שמושו שלמד בלשון כבד משמשת להבא ולעבר בלשון אחד קום התהלך להבא. התהלך נח. לשון עבר. התפלל בעד עבדיך להבא. ובא והתפלל אל הבית הזה לשון עבר אלא שהוי״ו שבראשו הופכו להבא. ותשחת. לשון ערוה. וע״א כמו פן תשחיתון. השחית כל בשר. ותמלא הארץ חמס. גזל. כי השחית כל בשר אפילו בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינן מינן. קץ כל בשר. כל מקום שאתה מוצא זנות אנדרלמוסיא באה לעולם והורגת טובים ורעים. כי מלאה הארץ חמס. לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל. את הארץ. כמו מן הארץ ודומה לו כצאתי את העיר מן העיר. חלה את רגליו מן רגליו. ד״א את הארץ עם הארץ שאף שלשה טפחים של עומק המחרשה נמוחו ונטשטשו. עשה לך תבת. הרבה ריוח והצלה לפניו ולמה הטריחו בבנין זה כדי שיראוהו

חמשי

לך תבת עצי גפר קנים תעשה
את התבה וכפרת אתה מבית
ומחוץ בכפר: וזה אשר תעשה
אתה שלש מאות אמה ארך
התבה חמשים אמה רחבה
ושלשים אמה קומתה: צהר
תעשה לתבה ואל אמה
תכלנה מלמעלה ופתח התבה
בצדה תשים תחתים שנים
ושלשים תעשה: ואני הנני
מביא את המבול מים על
הארץ לשחת כל בשר אשר
בו רוח חיים מתחת השמים כל

עב״ לך תיבתא דאעין דקדרוס מדורין
תעביד ית תיבותא ותחפי יתה מגיו
ומברא בכופרא: ואצנע לך תאבות
מן כשב אלשמשאר ואצנעהא
טבקאת וקפרהא מן דאכל ומן
כארג בקפר: ודין דתעביד יתה
תלת מאה אמין ארכא דתיבותא
חמשין אמין פתיה ותלתין אמין
רומה: והדי מקדאר מא תצנעהא
תלאת מאיה דראע טולהא
וכמסין ערצהא ותלאתין סמכהא:
נהור תעביד לתיבותא ולאמתא
תשכללנה מלעילא ותרע
דתיבותא בסטרה תשוי מדורין
ארעאין תנינין ותליתאין תעבדינה: ואצנע להא צוא ואלי דראע
תכמלהא מן עלו וציר להא באבא פי גאנבהא אספלא ותואניא
ותואלתא תצנעהא: ואנא הא אנא מיתי ית טופנא מיא על ארעא לחבלא
כל בסרא דביה רוחא דחיי מתחות שמיא כל דבארעא ימות: והא אנא אתי
בטופאן אלמא עלי אלארץ לאהלך כל בשר פיה רוח אלחיאה מן תחת אלסמא כל

אנשי דור המבול עסוק בה מאה ועשרים שנה ושואלין אותו מה זאת לך והוא אומר להם עתיד
הקב״ה להביא להם מבול לעולם אולי ישובו: עצי גופר: כך שמו ולמה מעצים הללו על שם גפרית שנגזר
עליהם למחות בו: קנים: מדורים מדורים לכל בהמה וחיה: בכפר: זפת בלשון ארמי מצינו בגמרא כופרא בתיבתו
של משה על ידי שהיו המים תשים די לה בחומר מבפנים וזפת מבחוץ ועוד כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע
של זפת אבל כאן מפני חוזק המים זפתה מבית ומחוץ: צהר: יש אומרים חלון ויש אומרים אבן טובה המאירה
להם: ואל אמה תכלנה מלמעלה: כסויה משופע ועולה עד שהוא קצר מלמעלה ועומד על אמה כדי שיזובו
המים למטה מכאן ומכאן: בצדה תשים: שלא יפלו הגשמים בה: תחתים שנים ושלשים: שלש עליות
זו על גב זו עליונים לאדם אמצעיים למדור תחתיים לזבל: ואני הנני מביא את המבול: הנני מוכן
להסכים עם אותן שזרזוני כבר מה אנוש כי תזכרנו: מבול: שבלה את הכל שבלבל את הכל שהוריד את הכל מן הגבוה
לנמוך והוא לשון אונקלוס שתרגם טופנא שהציף את הכל והביאם לבבל שהיא עמוקה ולכך נקראת שנער

אשר בארץ יגוע: והקמתי את
בריתי אתך ובאת אל התבה אתה
ובניך ואשתך ונשי בניך אתך:
ומכל החי מכל בשר שנים
מכל תביא אל התבה להחית
אתך זכר ונקבה יהיו: מהעוף
למינהו ומן הבהמה למינה מכל
רמש האדמה למינהו שנים מכל
יבאו אליך להחיות: ואתה קח לך
מכל מאכל אשר יאכל ואספת
אליך והיה לך ולהם לאכלה:
ויעש נח ככל אשר צוה אתו
אלהים כן עשה: ויאמר יהוה
לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה

מא פי אלארץ יתופא: ואקים ית
קימי עמך. ותיעול לתיבתא.
את ובנך. ואתתך ונשי בנך
עמך: ואתבת עהדי מעך. ותדכל
אלתאבות אנת ובנוך. וזוגתך
ונסא בנוך מעך: ומכל דחי
מכל בסרא תרין מכולא תעיל
לתיבתא לקיימא עמך. דכר
ונוקבא יהון: ומן כל חי מן גמיע
אלבשר אזואגא מן אלכל תדכלהם
אלתאבות ליחיון מעך. דכר
ואנתי יכונו: מעופא לזנוהי ומן
בעירא לזנה. מכל רחשא דארעא
לזנוהי תרין מכולא ייעלון לותך
לקיימא: מן אלטאיר לאצנאפה:

ומן אלבהאים לאצנאפהא. ומן סאיר דביב אלארץ לאצנאפהא זוגא מן
אלכל ידכלון אליך ליחיון: ואת סב לך. מכל מיכל דמתאכיל. ותכנוש
לותך. ויהון לך. ולהון למיכל: ואנת כד לך. מן כל טעאם יוכל. ואצמה
אליך. פיכון לך. ולהם מאכלא: ועבד נח ככל. דפקיד יתיה יי כין עבד:
פצנע נח בגמיע מא אמרה אללה כדאך צנע: ואמר יי לנח. עול את וכל אנש ביתך
לתיבותא ארי יתך חזית. זכי קדמי בדרא הדין: וקאל אללה לנח אדכל אנת וגמיע אל

שנכנעו שם כל מותי מבול" והקימותי את בריתי" ברית היה צריך על הפירות שלא ירקיבו ויעפשו ושלא יהרגוהו רשעים
שבדור" אתה ובניך ואשתך" האנשים לבד והנשים לבד מכאן שנאסרו בתשמיש המטה" מכל החי" אפילו
שדים" שנים מכל" מן הפחות שבהם לא פחתו משנים אחד זכר ואחד נקבה" מהעוף למינהו" אותן שדבקו
במיניהם ולא השחיתו דרכם ומאיליהם באו וכל שהיתה התיבה קולטתו הכניסה בה" ויעש נח" זה בנין
התבה" ראיתי צדיק לפני" ולא נאמר צדיק תמים מכאן שאומרין מקצת שבחו של אדם בפניו
וכלו שלא בפניו" הטהורה" העתידה להיות טהורה לישראל למדנו שלמד נח תורה"

כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור
הזה: מכל הבהמה הטהורה
תקח לך שבעה שבעה איש
ואשתו ומן הבהמה אשר לא
טהרה הוא שנים איש ואשתו:
גם מעוף השמים שבעה
שבעה זכר ונקבה לחיות זרע
על פני כל הארץ: כי לימים
עוד שבעה אנכי ממטיר על
הארץ ארבעים יום וארבעים
לילה ומחיתי את כל היקום
אשר עשיתי מעל פני האדמה:
ויעש נח ככל אשר צוהו יהוה:
ונח בן שש מאות שנה והמבול
היה מים על הארץ: ויבא נח

תאבות פאני ראיתך צאלחא בין
ידי פי הדא אלגיל: ומכל בעירא
דכיא תיסב לך שבעה שבעה
דכר ונוקבא ומן בעירא דליתהא
דכיא תרין דכר ונוקבא: ומן גמיע
אלבהאים אלטאהרה תאכד' סבעה
סבעה ד'כורא ואנאתא ומן
אלבהאים אלתי ליס בטאהרה ד'כורא
ואנאתא: אף מעופא דשמיא.
שבעה שבעה דכר ונוקבא:
לקיימא זרעא על אפי כל ארעא:
ואיצא מן טאיר אלסמא סבעה
סבעה ד'כורא ואנאתא ליחיון
עלי וגה אלארץ: ארי לזמן יומין
עוד שבעה אנא מחית מטרא
על ארעא ארבעין יממין וארבעין
לילון ואמחי ית כל יקומא די עבדית מעל אפי ארעא: פאני בעד סבעה
איאם אנא ממטר עלי אלארץ ארבעין יום וארבעין לילה ואמחו גמיע
אלאנאם אלדי צנעתהם ען וגה אלארץ: ועבד נח ככל דפקדיה יי׳: ועמל נח
כגמיע מא אמלה אללה: ונח בר שית מאה שנין וטופנא הוה מיא
על ארעא: וכאן נח אבן סת מאיה סנה חין כאן מא אלטופאן עלי אלארץ: ועל נח

שבעה שבעה כדי שיקריב מהם קרבן בצאתו: גם מעוף השמים וגו׳ בטהורה הכתוב מדבר וילמד
סתום מן המפורש: כי לימים עוד שבעה אלו שבעת ימי אבלו של מתושלח הצדיק שחס הקב״ה על
כבודו ועיכב את הפורענות צא וחשוב שנותיו של מתושלח ותמצא שהם כלים בשנת ת״ר שנה לחיי
נח: כי לימים עוד שבעה מה עוד זמן אחר זמן [illegible] על ק״כ שנה: ארבעים יום כנגד יצירת הולד
שקלקלו להטריח ליוצרם לצור צורת ממזרים: ויעש נח זה ביאתו לתיבה: נח ובניו האנשים לבד
והנשים לבד לפי שנאסרו בתשמיש המטה מפני שהעולם שרוי בצער: מפני מי המבול אף נח

וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ אֶל
הַתֵּבָה מִפְּנֵי מֵי הַמַּבּוּל: מִן
הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה וּמִן הַבְּהֵמָה
אֲשֶׁר אֵינֶנָּה טְהֹרָה וּמִן הָעוֹף
וְכֹל אֲשֶׁר רֹמֵשׂ עַל הָאֲדָמָה:
שְׁנַיִם שְׁנַיִם בָּאוּ אֶל נֹחַ אֶל
הַתֵּבָה זָכָר וּנְקֵבָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה
אֱלֹהִים אֶת נֹחַ: וַיְהִי לְשִׁבְעַת
הַיָּמִים וּמֵי הַמַּבּוּל הָיוּ עַל
הָאָרֶץ: בִּשְׁנַת שֵׁשׁ מֵאוֹת
שָׁנָה לְחַיֵּי נֹחַ בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי
בְּשִׁבְעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ
בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל מַעְיְנֹת
תְּהוֹם רַבָּה וַאֲרֻבֹּת הַשָּׁמַיִם

וּבְנוֹהִי וְאִתְּתֵיהּ וּנְשֵׁי בְנוֹהִי
עִמֵּיהּ לְתֵיבְתָא מִן קֳדָם מֵי
טוֹפָנָא: פדכל נח ובניה וזוגתה
ונסא בניה מעה אלי אלתאבות
מן קבל מא אלטופאן: מִן בְּעִירָא
דַּכְיָא וּמִן בְּעִירָא דְּלֵיתוֹהִי דַכְיָא
וּמִן עוֹפָא וְכֹל דְּרָחֵישׁ עַל
אַרְעָא: ומן אלבהאים אלטאהרה
ומן אלבהאים אלתי ליסה' בטאהרה
ומן אלטאיר וסאיר אלדאב עלי
אלארץ: תְּרֵין תְּרֵין עָלוּ עִם נֹחַ
לְתֵיבְתָא דְּכַר וְנוּקְבָא כְּמָא
דְפַקֵּיד יְיָ יָת נֹחַ: אזואגא
אזואגא דכלו אלי נוח אלי אלתאבות
דכור ואנאת כמי' אמרה אללה:

וַהֲוָה לִזְמַן שִׁבְעָה יוֹמִין וּמֵי טוֹפָנָא הֲווֹ עַל אַרְעָא: ולמי כאן בעד
סבעה' איאם כאן מא אלטופאן עלי אלארץ: בִּשְׁנַת שֵׁית מְאָה שְׁנִין לְחַיֵּי
נֹחַ בְּיַרְחָא תִנְיָנָא בְּשִׁבְעַת עֲסַר יוֹמָא לְיַרְחָא בְּיוֹמָא הָדֵין אִתְבְּזַעוּ כָּל
מַבּוּעֵי תְּהוֹם רַבָּה וְכַוֵּי דִשְׁמַיָּא אִתְפְּתַחָא: פי סנה' סת מאיה' מן עמר
נח פי אלשהר אלתאני פי יום סבעה' עשר מנה פי דלך אליום תשקקת עיון אלגמר

מקטני אמנה היה מאמין ואינו מאמין שיבא המבול ולא נכנס לתיבה עד שדחקוהו המים" באו אל נח מאיליהן" שנים שנים" כולם השוו במנין זה הפחות היו שנים" בחדש השני" רבי אליעזר אומר זה מרחשון" רבי יהושע אומר זה אייר" נבקעו" להוציא מימיהן" תהום רבה" מדה כנגד מדה הם חטאו ברבה רעת האדם ולקו בתהום רבה" ויהי הגשם על הארץ" ולהלן הוא אומר ויהי המבול אלא כשהורידן הורידן ברחמים שאם יחזרו יהיו גשמי ברכה כשלא חזרו היו למבול" ארבעים יום כו' אין יום ראשון מן המנין לפי שאין לילו עמו שהרי כתיב ביום הזה נבקעו כל מעינות נמצאו ארבעים יום כלים בשמונה ועשרים בכסלו לרבי אליעזר שהחדשים נמנין כסדרן אחד מלא ואחד חסר הרי שנים עשר ממרחשון ושמונה ועשרים מכסלו"

בעצם

נפתחו׃ ויהי הגשם על הארץ
ארבעים יום וארבעים לילה׃
בעצם היום הזה בא נח ושם
וחם ויפת בני נח ואשת נח
ושלשת נשי בניו אתם אל
התבה׃ המה וכל החיה למינה
וכל הבהמה למינה וכל הרמש
הרמש על הארץ למינהו׃
וכל העוף למינהו כל צפור
כל כנף׃ ויבאו אל נח אל
התבה שנים שנים מכל
הבשר אשר בו רוח חיים׃
והבאים זכר ונקבה מכל בשר
באו כאשר צוה אתו אלהים
ויסגר יהוה בעדו׃ ויהי המבול

לעצים ורואזן לסמא אנפתחת׃
והוה מטרא נחית על ארעא
ארבעין יממין וארבעין לילון׃
ואקאם אלמטר עלי אלארץ ארבעין
יומא וארבעין לילה׃ בכרן
יומא הדין על נח ושם וחם
ויפת בני נח ואתת נח ותלת נשי
בנוהי עמהון לתיבתא׃ פי דאת
דלך אליום דכל נח ושם וחם ויפת
בנה וזוגתה ותלתה נסוה בניה
מעהם אלי אלתאבות׃ אנון וכל
חיתא לזנה וכל בעירא לזנה
וכל רחשא דרחיש על ארעא
לזנוהי כל צפר כל דפרח׃ הם וכל עופא לזנוהי
וגמיע אלוחש לאצנאפה וגמיע
אלבהאים לאצנאפהא וסאיר
אלדביב אלדאב עלי אלארץ לאצנאפה וגמיע אלטאיר לאצנאפה כל
טאיר דו גנאח׃ ועלו עם נח לתיבותא תרין תרין מכל בסרא דביה
רוחא דחיי׃ ודכלו אלי נח אלי אלתאבות אזואגא אזואג מן כל בשרי פיה רוח
אלחיאה׃ ועליא דכר ונוקבא מכל בסרא עלו כמא דפקיד יתיה יי ואגין יי עלוהי׃
ואלדאכלין דכור ואנאת מן כל בשרי דכלו כמא אמרה אללה
וחגב אללה דונה׃ והוה טופנא ארבעין יומין על ארעא וסגיאו

בעצם היום הזה" הכתוב שהיו בני דורו אומרין אלו אנו רואין אותו נכנס לתיבה אנו שוברין אותה והורגין אותו אמר
הב"ה אני מכניסו לעיני כולם ונראה דברי מי יקום" צפור כל כנף" דבוק הוא צפור שבכלמין כנף לרבות חגבים" ויסגר ה' בעדו"
והגין עליו שלא שיברוה הקיף התיבה דובים ואריות והיו הורגות בהם ופשוטו שלמקרא סגר כנגדו מן המים וכן כל בעד
שבמקרא לשון כנגד הוא בעד כל כחם בעדך ובעד בערך עור בעד עור מגן בעדי התפלל בעד עבדיך כנגד עבדיך"

ארבעים יום על הארץ וירבו המים
וישאו את התבה ותרם מעל
הארץ: ויגברו המים וירבו מאד
על הארץ ותלך התבה על פני
המים: והמים גברו מאד מאד
על הארץ ויכסו כל ההרים
הגבהים אשר תחת כל השמים:
חמש עשרה אמה מלמעלה
גברו המים ויכסו ההרים: ויגוע
כל בשר הרמש על הארץ בעוף
ובבהמה ובחיה ובכל השרץ
השרץ על הארץ וכל האדם:
כל אשר נשמת רוח חיים באפיו
מכל אשר בחרבה מתו: וימח

מיא ונטלו ית תיבותא ואתרמת
מעל ארעא: ולמא אקאם אל
טופאן ארבעין יום עלי אלארץ
כתר אלמא פחמל אלתאבות
וארתפעת ען אלארץ: ותקיפו
מיא וסגיאו לחדא על ארעא
ומהלכא תיבתא על אפי מיא:
ולמא עצם אלמא וכתר גדא
עלי אלארץ סארת אלתאבות עלי
וגה אלמא: ומיא תקיפו לחדא
לחדא על ארעא ואתחפיאו
כל טוריא רמיא דתחות כל
שמיא: ועצם אלמא גדא עלי
אלארץ וגטא גמיע אלגבאל
אלשאמכה אלדי תחת גמיע אלסמא:

חמיש עסרי אמין מלעילא תקיפו מיא ואתחפיאו כל טוריא: ולמא
עצם אלמא כמסה' עשר דראע עלי אלארץ ותגטת אלגבאל: ומית כל
בסרא דרחיש על ארעא בעופא ובבעירא ובחיתא ובכל רחשא
דרחיש על ארעא וכל אנשא: תופא כל בשרי דאב עלי אלארץ
מן טאיר ובהימה ווחש וסאיר דביב דאב עלי אלארץ וכל אלנאס:
כל דנשמת רוח חיין באפוהי מכל דביבשתא מיתו: כל מן נסמה
רוח אלחיואן פי אנפה כל מן פי אלגפאף מאתו: ומחא ית כל יקומא

ותרם מעל הארץ. משוקעת היתה במים י"א אמה כספינה טעונה שמשוקעת מקצתה במים ומקראות שלפניו יוכיחו. ויגברו. מאליהן. חמש עשרה אמה מלמעלה. למעלה שלגובה כל ההרים לאחר שהושוו המים לראשי ההרים. נשמת רוח חיים. נשמה של רוח חיים. אשר בחרבה. ולא דגים שבים. וימח. לשון ויפעל הוא ואינו לשון ויפעיל והוא מגזרת ויפן ויבן. כל תיבה שסופה ה"א כגון בנה מחה קנה כשהוא כותב וי"ו יו"ד בראשונה נקוד בחירק תחת היו"ד.

אל

46

את כל היקום אשר על פני
האדמה מאדם עד בהמה עד
רמש ועד עוף השמים וימחו מן
הארץ וישאר אך נח ואשר אתו
בתבה: ויגברו המים על הארץ
חמשים ומאת יום: ויזכר
אלהים את נח ואת כל החיה
ואת כל הבהמה אשר אתו
בתבה ויעבר אלהים רוח על
הארץ וישכו המים: ויסכרו
מעינת תהום וארבת השמים
ויכלא הגשם מן השמים:
וישבו המים מעל הארץ

די על אפי ארעא מאנשא עד
בעירא עד רחשא ועד עופא
דשמיא ואתמחיאו מן ארעא
ואשתאר ברם נח ודעמיה בתיבותא:
ומחא אללה כל אנאס אלדי עלי
וגה אלארץ מן אנסאן אלי בהימה
אלי דביב אלי טאיר אלסמא ימתחו
מן אלארץ ותבקא נח פקט ומן
מעה פי אלתאבות: ותקיפו מיא
על ארעא מאה וחמשין יומין:
ולמא עצם אלמא עלי אלארץ
מאיה וכמסין יומא: ודכיר ייי
ית נח וית כל חיתא וית כל בעירא
דעמיה בתיבותא ואעבר ייי רוחא
על ארעא ונחו מיא: דכר אללה נח וגמיע אלוחש ואלבהאים אלדי מעה
פי אלתאבות פאמר אללה בריח עלי אלארץ סכן בה אלמא: ואסתכרו
מבועי תהומא וכווי דשמיא ואתכלי מטרא מן שמיא: ואנסדת
עיון אלגמר ורואזין אלסמא ואנחבס אלמטר מן אלסמא: ותבו מיא מעל
ארעא אזלין ותיבין וחסרו מיא מסוף מאה וחמשין יומין: ותראגע אלמא עלי

אך נח· לבד נח וזהו פשוטו ומדרש אגדה גונח וכוהה דם מטורח הבהמות והחיות ויש אומרים שאיחר
מזונות הארי והכישו ועליו נאמר הן צדיק בארץ ישולם· ויזכור אלהים· זה השם מדת הדין הוא ונהפכה
למדת רחמים על ידי תפלת הצדיקים ורשעתן של רשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין שנאמר
וירא י׳י כי רבה רעת האדם ויאמר י׳י אמחה והוא שם מדת רחמים· וישכו· כמו כשוך חמת
המלך לשון הנחת חמה· ויזכור אלהים את נח וג׳ מה זכר להם לבהמות זכות שלא השחיתו
דרכם קודם לכן ושלא כשתמשו בתיבה· ויעבר אלהים רוח· רוח תנחומין והנחה עברה לפניו·
על הארץ· על עסקי הארץ· ויסכרו מעינות· כשנפתחו כתיב כל מעינת וכאן אין כתיב
כל לפי שנשתיירו מהם אותן שיש בהם צורך לעולם כגון חמי טבריה וכיוצא בהן· ויכלא·
וימנע כמו לא תכלא רחמיך לא יכלה ממך· מקצה חמשים ומאת יום· התחילו לחסור והוא
אחד בסיון כיצד בשבעה ועשרים בכסלו פסקו הגשמים הרי שלשה מכסלו וכ״ט מטבת הרי

הלוך ושוב ויחסרו המים מקצה
חמשים ומאת יום: ותנח התבה
בחדש השביעי בשבעה עשר
יום לחדש על הרי אררט: והמים
היו הלוך וחסור עד החדש
העשירי בעשירי באחד
לחדש נראו ראשי ההרים:
ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח
נח את חלון התבה אשר עשה:
וישלח את הערב ויצא יצוא
ושוב עד יבשת המים מעל

אלארץ׳ כל מא מר רגע ונקץ אלמא
בעד מאיה וכמסין יומא: ונחת
תיבתא בירחא שביעאה בשבעת
עסרא יומא לירחא על טורי
קרדו: ואסתקרת אלתאבות פי
אלשהר אלסאבע פי יום סבעה עשר
מנה עלי גבל קרדא: ומיא הוו
אזלין וחסרין עד ירחא עשיראה
בעשיראה בחד לירחא אתחזיאו
רישי טוריא: וכאן למא כמל מא
מר נקץ אלי אלשהר אלעאשר פי
יום ואחד מנה ט׳הרת רוס אלגבאל:

והוה מסוף ארבעין יומין ופתח נח ית כות תיבתא דעבד: ולמא
כאן בעד ארבעין יום פתח נח כוות אלתאבות אלדי צנעהא: ושלח
ית עורבא ונפק מיפק ותאיב עד דיבשו מיא מעל ארעא:
ואטלק אלגראב פכאן יכרג ויגע אלי אן יבס אלמא ען וגה

שנים ושלשים ושבט ואדר וניסן ואייר מאה ושמונה עשר הרי מאה וחמשים" בחדש השביעי" סיון והוא שביעי
לכסלו שבו פסקו הגשמים" בשבעה עשר יום" מכאן אתה למד שהיתה התבה משוקעת במים יא אמה
שהרי כתיב בעשירי באחד לחדש נראו ראשי ההרים זה אב שהוא עשירי למרחשון לירידת גשמים
והם היו גבוהים על ההרים חמשה עשר אמה וחסרו מיום אחד בסיון עד אחד באב חמשה עשר אמה לששים
יום הרי אמה לארבעה ימים נמצא שביום בסיון לא חסרו אלא ארבע אמות ונחה התבה ליום המחרת
למדת שהיתה מושקעת יא אמה במים שעל ראשי ההרים" בעשירי נראו ראשי ההרים" זה אב שהוא
עשירי למרחשון שהתחיל הגשם ואם תאמר הוא אלול ועשירי לכסלו שפסק הגשם כשם שאתה אומר
בחדש השביעי סיון והוא שביעי להפסקה אי אפשר לומר כן על כרחך שביעי אי אתה מונה אלא להפסקה
שהרי לא כלו ארבעים של ירידת גשמים ומאה וחמשים של תגבורת המים עד אחד בסיון ואם אתה
אומר שביעי לירידה אין זה סיון והוא עשירי אי אפשר למנות אלא לירידה שאם אתה אומר להפסקה והוא
אלול אי אתה מוצא בראשון באחד לחדש חרבו המים מעל הארץ שהרי מקץ ארבעים יום משנראו
ראשי ההרים עד שחרבו פני האדמה ואם תאמר באלול נראו נמצא שחרבו במרחשון והוא קורא אותו
ראשון ואינו אלא אחד עשר" שהוא ראשון לבריאת עולם ולרבי יהושע הוא ניסן" מקץ ארבעים יום" משנראו
ראשי ההרים" את חלון התיבה אשר עשה" לצהר ולא זה פתח התיבה העשוי לביאה ויציאה" יצוא ושוב"
הולך ומקיף סביבות התבה ולא הלך בשליחות שהיה חושדו על בת זוגו כמו ששנינו באגדת חלק" עד
יבושת המים" פשוטו כמשמעו אבל מדרש אגדה מוכן היה העורב לשליחות אחרת בעצירת גשמים בימי אליהו

47

הארץ׃ וישלח את היונה מאתו
לראות הקלו המים מעל פני
האדמה׃ ולא מצאה היונה מנוח
לכף רגלה ותשב אליו אל
התבה כי מים על פני כל הארץ
וישלח ידו ויקחה ויבא אתה
אליו אל התבה׃ ויחל עוד
שבעת ימים אחרים ויסף שלח
את היונה מן התבה׃ ותבא אליו
היונה לעת ערב והנה עלה
זית טרף בפיה וידע נח כי קלו
המים מעל הארץ׃ וייחל עוד
שבעת ימים אחרים וישלח
את היונה ולא יספה שוב אליו
עוד׃ ויהי באחת ושש מאות

ארעא׃ ושלח ית יונה מלותיה
למחזי אם קלו מיא מעל אפי
ארעא׃ תם אטלק אלחמאמה מן
ענדה לינטר הל כף אלמא ען
וגה אלארץ׃ ולא אשכחת יונה
מנח לפרסת רגלה ותבת לותיה
לתיבתא ארי מיא על אפי כל ארעא
ואושיט ידיה ונסבה ואעיל
יתה לותיה לתיבתא׃ פלם תגד
אלחמאמה מסתקרא לרגלהא
פרגעת אליה אלי אלתאבות אד כאן
אלמא עלי וגה אלארץ פמד ידה
פאכדהא ואדכלהא אליה אלי אלתאבות׃
ואוריך עוד שבעה יומין אחרנין
ואוסיף שלח ית יונה מן תיבתא׃
פצבר סבעה איאם אכר ועאוד

אטלקהא מן אלתאבות׃ ואתת לותיה יונה לעדן רמשא והא טרף
זית תביר מחת בפומה וידע נח ארי קלו מיא מעל ארעא׃ פגאת
אליה וקת עשא ואדא בורקה זיתון מקטועה פי פאהא פעלם נח אן
אלמא קד כף ען וגה אלארץ׃ ואוריך עוד שבעה יומין אחרנין ושלח ית
יונה ולא אוסיפת למתב לותיה עוד׃ וצבר איצא סבעה איאם אכר תם
אטלקהא פלם תעאוד אלרגוע אליה איצא׃ והוה בחד ושית מאה וחדא

בשנה העורבים מביאים לו לחם ובשר׳׳ וישלח את היונה׳׳ לסוף שבעה ימים הרי כ״ת ויחל עוד שבעת ימים אחרים
מכלל זה אתה למד שאף בראשונה הוחיל ז׳ ימים׳׳ וישלח אין זה לשון שליחות אלא לשון שלוח שלחה ללכת
לדרכה ובזו יראה אם קלו המים שאם תמצא מנוח לא תשוב אליו׳׳ ויחל׳׳ לשון המתנה וכן לי שמעו ויחלו והרבה
יש במקרא׳׳ טרף בפיה׳׳ אומר אני שזכר היה לכן קוראו פעמים לשון זכר ופעמים לשון נקבה׳׳ לפי שכל יונה שבמקרא
לשון נקבה׳׳ לפי שכל יונה שבמקרא לשון נקבה כמו כיונים על אפיקי מים רחצות כיונה הגאיות כולם הומות

שנה בראשון באחד לחדש
חרבו המים מעל הארץ ויסר
נח את מכסה התבה וירא
והנה חרבו פני האדמה׃ ובחדש
השני בשבעה ועשרים יום
לחדש יבשה הארץ׃ ד׳
וידבר אלהים אל
נח לאמר׃ צא מן התבה אתה
ואשתך ובניך ונשי בניך אתך׃
כל החיה אשר אתך מכל בשר
בעוף ובבהמה ובכל הרמש
הרמש על הארץ הוצא אתך היצא ק׳
ושרצו בארץ ופרו ורבו על

שנין בקדמאה בחד לירחא נגובו
מיא מעל ארעא ואעדי נח ית
חופאה דתיבותא וחזא והא נגובו מיא
אפי ארעא׃ ופלמא כאן פי
סנה אחדי עשר וסת מאיה
פי אליום אלאול מן אלשהר אלאול
גף אלמא ען אלארץ פנזע נח
גטא אלתאבות ונצר פאדי קד
גפת גוה אלארץ׃ ובירחא תנינא
בעסרין ושבעה יומין לירחא
יבישת ארעא׃ ופי אלשהר אלתאני
פי אליום אלסאבע ועשרין מנה
גפת אלארץ׃ ומליל
יי עם נח למימר׃ פכלם אללה
נח קאילא׃ פוק מן תיבותא את ואתתך ובנך ונשי בנך עמך׃ אכרג
מן אלתאבות אנת וזוגתך ובניך ונסא בניך מעך׃ כל חיתא דעמך
מכל בסרא בעופא ובבעירא ובכל רחשא דרחיש על ארעא אפיק
עמך ויתילדון בארעא ויפשון ויסגון על ארעא׃ וגמיע אלוחוש אלדין מעך
מן כל בשר ומן אלטאיר ואלבהאים וסאיר אלדביב אלדאב עלי אלארץ אכרגה

וכמו יונה פותה׳ טורף׳ חטף ומדרש אגדה לשון מזון ודרשו בפיה לשון מאמר אמרה היונה יהיו מזונותי
מרורין כזית ובידו של הקב״ה ולא מתוקין כדבש בידי בשר ודם׳ ויחל עוד הוא לשון ויחל אלא שזה לשון ויפעל
וזה לשון ויתפעל ויחל וימתן וייחל ויתמתן׳ בראשון׳ לרבי אליעזר הוא תשרי ולרבי יהושע הוא ניסן׳ חרבו
נעשה כמין טיט שקרמו פניו שלמעלה׳ יבשה׳ נעשה גריד כהלכתה׳ בשבעה ועשרים׳ וירידתן בחדש
השני בשבעה עשר אלו אחד עשר ימים שהחמה יתירה על הלבנה שמשפט דור המבול שנה
תמימה היה׳ אתה ואשתך וג׳ איש ואשתו כאן התיר להם תשמיש המטה׳ הוצא׳ הוצא כתיב היצא
קרי היצא אמור להם שיצאו׳ הוצא אם אינם רוצים לצאת הוציאם אתה׳ ושרצו בארץ׳ ולא בתיבה
מגיד שאף הבהמה והעוף נאסרו בתשמיש׳ למשפחותיהם׳ קבלו עליהם על מנת לידבק במינן׳

48

הארץ: ויצא נח ובניו ואשתו ונשי
בניו אתו: כל החיה כל הרמש
וכל העוף כל רומש על הארץ
למשפחתיהם יצאו מן התבה:
ויבן נח מזבח ליהוה ויקח מכל
הבהמה הטהרה ומכל העוף
הטהור ויעל עלת במזבח:
וירח יהוה את ריח הניחח ויאמר
יהוה אל לבו לא אסף לקלל
עוד את האדמה בעבור האדם
כי יצר לב האדם רע מנעריו
ולא אסף עוד להכות את כל חי
כאשר עשיתי: עד כל ימי

מעך יתולדו פי אלארץ ויתמרו ויכתרו
עליהא: ונפק נח ובנוהי ואתתיה
ונשי בנוהי עמיה: פכרג נח ובניה
וזוגתה ונסא בניה מעה: כל
חיתא כל רחשא וכל עופא כל
דרחיש על ארעא לזרעיתהון
נפקו מן תיבתא: וגמיע אלוחש
ואלטאיר וסאיר אלדאב עלי אלארץ
לאגנאסהם כרגו מן אלתאבות:
ובנא נח מדבחא קדם יי ונסיב
מכל בעירא דכיא ומכל עופא
דכיא ואסיק עלון על מדבחא:
ובנא נח מדבחא ללה ואכד מן
בעץ אלבהאים אלטאהרה ומן
בעץ אלטאיר אלטאהר וקרבו צואעדא עלי אלמדבח: וקביל יי
ברעוא ית קורבניה ואמר יי במימריה לא אוסיף למלט עוד ית ארעא
בדיל חובי אנשא ארי יצרא ליבא דאנשא ביש מזעוליה ולא אוסיף עוד
למימחי ית כל דחי כמא דעבדית: פקבל אללה קרבאנה אלמרציה וקאל אללה
מן דאתה לא אעוד לען אלארץ בסבב אלאנסאן עלי אן כאטר קלב
אלאנסאן רדי מן סגרה ולא אעוד זאידא קתל כל חי כמא צנעתה: עוד כל יומי

מכל הבהמה הטהורה: אמר לו צוה לי הקדוש ברוך הוא להכניס מאלו שבעה אלא כדי להקריב קרבן
מהם: מנעוריו: מנעריו כתיב משננער לצאת ממעי אמו נתן בו יצר הרע: לא אוסיף: ולא אוסף
כפל הדבר לשבועה הוא שכתוב אשר נשבעתי מעבר מי נח ולא מצינו בה שבועה אלא זו שכפל
דבריו והיא שבועה וכן דרשו חכמים במסכת שבועות: עוד כל ימי הארץ וג' לא ישבתו: ו' עתים
הללו שני חדשים לכל אחד ואחד כמו ששנינו חצי תשרי ומרחשון וחצי כסלו זרע חצי כסלו
וטבת וחצי שבט קור כו' בבא מציעא: קור: קשה מחורף: חורף: עת זרע שעורים וקטניות החריפין
להתבשל מהר והוא חצי שבט ואדר וחצי ניסן: קיץ: הוא זמן לקיטת תאנים וזמן שמיבשין
אותו בשדות ושמו קיץ כמו הלחם והקיץ לאכול הנערים: חום: הוא סוף ימות החמה חצי אב

הארץ זרע וקציר וקר וחם וקיץ
וחרף ויום ולילה לא ישבתו׃
ויברך אלהים את נח ואת בניו
ויאמר להם פרו ורבו ומלאו את
הארץ׃ ומוראכם וחתכם יהיה
על כל חית הארץ ועל כל עוף
השמים בכל אשר תרמש
האדמה ובכל דגי הים בידכם
נתנו׃ כל רמש אשר הוא חי
לכם יהיה לאכלה כירק עשב
נתתי לכם את כל׃ אך בשר
בנפשו דמו לא תאכלו׃ ואך
את דמכם לנפשתיכם אדרש
מיד כל חיה אדרשנו ומיד

ארעא דרועא וחצדא וקורא וחומא
וקיטא וסתוא ויימם ולילי לא
יבטלון׃ ואבדא טול עמר לארץ
אלזרע ואלחצאד ואלקר ואלחם ואלקיט
ואלכריף ואלנהאר ואלליל לא יבטלון׃
ובריך יי׳ ית נח וית בנוהי ואמר
להון פושו וסגו ומלו ית ארעא׃
ובארך אללה פי נוח ופי בניה וקאל
להם אתמרו ואכתרו ועמרו
אלארץ׃ ודחלתכון ואימתכון
תהי על כל חית ארעא ועל כל
עופא דשמיא בכל דתרחיש
ארעא ובכל נוני ימא בידכון
מסירין׃ וכופכם ורעבכם יכונאן
עלי גמיע וחש אלארץ וסאיר
אלסמא וכל מא ידב עלי אלארץ וסמך אלבחר פי איריכם מסלמין׃ כל
רחשא דהוא חי לכון יהי למיכל כירוק עסבא יהבית לכון ית כולא׃ וכל
דביב טאהר חי יכון לכם מאכלא כבקר אלעשב אעטיתכם אלכל׃ ברם
בסרא בנפשיה דמיה לא תיכלון׃ ואמא אללחם פלא תאכלוה בדמה
אלאנה נפסה׃ וברם ית דמכון לנפשתכון אתבע מיד כל חיתא אתבעניה

ואו׳ וחורף׳ שהעולם חם ביותר כמו ששנינו במסכת יומא שילהי קיטא קשי מקיטא׳׳ ויום ולילה לא
ישבותו מכלל ששבתו כל ימות המבול שלא שימשו המזלות ולא ניכר בין יום ובין לילה׳׳ לא ישבותו׳׳ לא
יפסקו כל אלה מלהשתמש בסדרן׳׳ וחתכם׳׳ ואימתכם כמו תראו חתת ואגדה לשון חיות שכל זמן שתינוק
בן יומו חי אין צריך לשמרו מן העכברים עוג מלך הבשן מת צריך לשמרו מן העכברים שנ׳ ומוראכם
וחתכם יהיה אימתי יהיה מוראכם על החיות כל זמן שאתם חיים׳ לכם יהיה לאכלה׳׳ שלא הרשיתי
לאדם הראשון לא ירק עשב ולכם כירק עשב שהפקרתי לאדם הראשון נתתי לכם את כל׳׳ בנפשו דמו׳׳
אסר להם אבר מן החי כלומר כל זמן שנפשו בדמו לא תאכלו הבשר׳׳ בנפשו בו׳׳ בשר בנפשו
לא תאכלו׳׳ אבר מן החי׳׳ ואף דמו לא תאכלו הרי דם מן החי׳׳ ואך את דמכם׳׳ אע״פ שהתרתי לכם נטילת נשמה

49

האדם מיד איש אחיו אדרש את
נפש האדם׃ שפך דם האדם
באדם דמו ישפך כי בצלם
אלהים עשה את האדם׃ ואתם
פרו ורבו שרצו בארץ ורבו בה׃
ג ויאמר אלהים
אל נח ואל בניו אתו לאמר׃
ואני הנני מקים את בריתי
אתכם ואת זרעכם אחריכם׃
ואת כל נפש החיה אשר אתכם
בעוף בבהמה ובכל חית
הארץ אתכם מכל יצאי התבה
לכל חית הארץ׃ והקמתי את

ומיד אנשא מיד גבר דיישור
ית דמא דאחוהי אתבע ית נפשא
דאנשא׃ ואמא דמאכם מן אנפסכם
פאטלבהא בשמנע ומן יד אלחיואן
פאטלבהא בשכוה ומן יד סאיר
אלנאס אי אנסאן קתל אכאה
טולבתה בנפסה׃ דיישור דמא
דאנשא בסהדין מימר דיינא
דמיה יתאשיר ארי בצלם אלהים
עבד ית אנשא׃ אן יכון ספך
דם אי אנסאן באנסאן אכר דמה
יספך לאן בצורה אללה מצלטא
כלקה׃ ואתון פושו וסגו אתילדו
בארעא וסגו בה׃ ואנתם פאתמדו
ואכתרו ואסעו פי אלארץ ואכתרו פיהא׃ ואמר יי לנח ולבנוהי עמיה
למימר׃ תם קאל אללה לנח ולבניה מעה קאילא׃ ואנא הא אנא מקים ית קימי
עמכון ועם בניכון בתריכון׃ והאנא מתבת עהדי מעכם ומע נסלכם
בעדכם׃ וית כל נפשא חיתא דעמכון בעופא ובבעירא
ובכל חית ארעא עמכון מכל נפקי תיבותא לכל חית ארעא׃ ומע גמיע
נפוס אלחיואן אלדי מעכם מן טאיר אלבהימה וגמיע וחש אלארץ אלדי מעכם
מן גמיע אלכארגין מן אלתאבות לגמיע וחש אלארץ׃ ואקים ית קימי

בבהמה אתד מכם השופך דם עצמו׳ לנפשותיכם׳ אף החונק את עצמו אע״פ שלא יצא ממנו דם׳ מיד כל חיה׳ לפי
שחטאו דור המבול והופקרו למאכל חיות רעות לשלוט בהם שנ׳ נמשל כבהמות נדמו לפיכך הוצרך להזהיר עליהם
את החיות׳ מיד האדם׳ מיד ההורג במזיד ואין עדים אני אדרוש ומיד איש אחיו שהוא אוהבו כאח והרגו שוגג
אני אדרוש אם לא יגלה ויבקש על עונו לימחל שאף השוגג צריך כפרה ואם אין עדים לחייבו גלות והוא אינו
נכנע הקב״ה דורש ממנו כמו שדרשו רז״ל והאלהים אנה לידו במסכת מכות הקב״ה מזמנן לפונדק אחד וכו׳ באדם
דמו ישפך׳ אם יש עדים המיתוהו אתם למה כי בצלם אלהים עשה את האדם ומקרא חסר עשה העושה את האדם

בריתי אתכם ולא יכרת כל בשר
עוד ממי המבול ולא יהיה עוד
מבול לשחת הארץ ׃ ויאמר
אלהים זאת אות הברית אשר
אני נתן ביני וביניכם ובין כל
נפש חיה אשר אתכם לדרת
עולם ׃ את קשתי נתתי בענן והיתה
לאות ברית ביני ובין הארץ ׃ והיה
בענני ענן על הארץ ונראתה
הקשת בענן ׃ וזכרתי את בריתי
אשר ביני וביניכם ובין כל נפש
חיה בכל בשר ולא יהיה עוד

עמכון ולא ישתיצי כל בסרא
עוד ממי טופנא ולא יהי עוד
טופנא לחבלא ארעא ׃ ואתבת
עהדי מעכם ולא ינקטע כל בשרי
איצא מן מא אלטופאן ולא יכון
אבדא טופאן ליהלך אלארץ ׃
ואמר יי דא את קימא דאנא יהיב
בין מימרי וביניכון ובין כל נפשא
חיתא דעמכון לדרי עלמא ׃ וקאל
אללה הדה עלאמה אלעהד אלדי אנא
גאעלהא ביני ובינכם ובין כל
נפס חייה אלדי מעכם לאגיאל אלדהר ׃
ית קשתי יהבית בעננא ותהי
לאת קים בין מימרי ובין ארעא ׃ קוסי קד געלתהא פי אלגמאם ותציר
עלאמה עהד ביני ובין אהל אלארץ ׃ ויהי בעננותי עננא על ארעא
ותתחזי קשתא בעננא ׃ ויכון אדא גיימת גמאמא עלי אלארץ צהרת
אלקוס פי אלגמאם ׃ ודכרנא ית קימי דבין מימרי וביניכון ובין כל נפשא
חיתא בכל בסרא ולא יהון עוד מיא לטופנא לחבלא כל בסרא ׃ ודכרת
עהדי אלדי ביני ובינכם ובין כל נפס חייה לכל בשרי ולא יציר אלמא

וכן הרבה במקרא ׃ ואתם פרו ורבו ׃ לפי פשוטו הרא שונה לברכה וכאן לצווי. לפי מדרשו להקיש מי שאינו עוסק
בפריה ורביה לשופך דמים ׃ ואני הנני מקים ׃ מסכים עמך שהיה נח דואג לעסוק בפריה ורביה עד שהבטיחו
הקב״ה שלא לשחת העולם עוד וכן עשה באחרונה ואמר לו הנני מסכים לעשות קיום וחזוק ברית להבטחתו ואתן
לך אות ׃ חית הארץ אתכם ׃ הם המתהלכים עם הבריות ׃ מכל יוצאי התיבה ׃ להביא שקצים ורמשים ׃ חית
הארץ ׃ להביא המזיקין שאינן בכלל החיה אשר אתכם שאין הלוכן עם הבריות ׃ והקימותי ׃ אעשה
קיום לבריתי ומהו קיומו את הקשת כמו שמפרש והולך ׃ לדורות עולם נכתב חסר שיש דורות שלא
הוצרכו לאות לפי שצדיקים גמורים היו כמו דורו של חזקיהו מלך יהודה ודורו של רבי שמעון בן יוחאי ׃
בעננו ענן ׃ כשתעלה במחשבה לפני להביא חשך ואבדון לעולם ׃ בין אלהים ובין כל נפש חיה בין
מדת הדין שלמעלה וביניכם שהיה לו לכתוב ביני וביניכם ובין נפש חיה אלא זהו מדרשו כשתבוא מדת
הדין לקטרג עליכם לחייב אתכם אני רואה את האות ונזכר ׃ זאת אות הברית ׃ הראהו הקשת ואמר לו הרי האות שאמרתי ׃

המים למבול לשחת כל בשר׃
והיתה הקשת בענן וראיתיה
לזכר ברית עולם בין אלהים
ובין כל נפש חיה בכל בשר אשר
על הארץ׃ ויאמר אלהים אל
נח זאת אות הברית אשר
הקמתי ביני ובין כל בשר אשר
על הארץ׃ ויהיו
בני נח היצאים מן התבה שם וחם
ויפת וחם הוא אבי כנען׃ שלשה
אלה בני נח ומאלה נפצה כל
הארץ׃ ויחל נח איש האדמה
ויטע כרם׃ וישת מן היין וישכר
ויתגל בתוך אהלה׃ וירא חם אבי
כנען את ערות אביו ויגד לשני

איצא טופאנא ליהלך כל בשרי׃
ותהי קשתא בעננא ואחזינה
למדכר קים עלם בין מימרא
דיי׳ ובין כל נפשא חיתא בכל
בסרא דעל ארעא׃ פתציר אלקוס
פי אלגמאם אצהרהא דכר לאמאן
אלדהר מן אללה לכל נפס חייה
פי כל בשרי אלדי עלי אלארץ׃
ואמר יי׳ לנח דא את קימא דאקימית
בין מימרי ובין כל בסרא דעל
ארעא׃ וקאל אללה לנוח הדה
עלאמה אלעהד אלדי תבתתהא
בינו ובין כל בשרי אלדי עלי
אלארץ׃ והוו בני נח
דנפקו מן תיבותא שם וחם ויפת
וחם הוא אבוהי דכנען׃ וכאן
בני נח אלכארגין מן אלתאבות שם וחם ויפת וכאן חם יכנא אבא כנעאן׃
תלתה אלין בנוהי נח ומאלין אתבדרו בכל ארעא׃ הואלי אלתלאתה בני נוח
ומנהם תפלק אלנאס פי אלארץ׃ ושרי נח גבר פלח בארעא ונצב כרמא׃
ואבתדא נוח בפלאחה אלארץ וגרס כרמא׃ ושתי מן חמרא ורוי ואתגלי
בגו משכניה׃ ושרב מן אלכמר וסכר ותכשף פי כבאיה׃ וחזא חם אבוהי דכנען

וחם הוא אבי כנען׳ למה הוצרך לומר כאן לפי שהפרשה עסוקה ובאה בשכרותו של נח שקלקל חם ועל ידו נתקלל
כנען ועדיין לא כתב תולדות חם ולא ידענו שכנען בנו לפיכך הוצרך לומר כאן וחם אבי כנען׳ ויחל׳ עשה עצמו חולין
שהיה לו לעסוק תחלה בנטיעה אחרת׳ איש האדמה׳ כמו איש נעמי׳ ויטע כרם׳ כשנכנס לתיבה הכניס עמו זמורות
ויחורי תאנים׳ אהלו אהלה כתיב רמז לעשרת השבטים שנקראו על שם שומרון שנקראת אהלה שגלו על עסקי יין
שנ׳ השותים במזרקי יין׳ ויתגל לשון ויתפעל׳ וירא חם אבי כנען׳ יש מרבותינו אומרים כנען ראה והגיד לאביו לכך
הוזכר על הדבר ונתקלל׳ וירא את ערות אביו וג׳ י״א סרסו וי״א רבעו׳ ויקח שם ויפת׳ אין כתיב ויקחו אלא

אחיו בחוץ: ויקח שם ויפת את
השמלה וישימו על שכם
שניהם וילכו אחרנית ויכסו
את ערות אביהם ופניהם
אחרנית וערות אביהם לא
ראו: וייקץ נח מיינו וידע את
אשר עשה לו בנו הקטן:
ויאמר ארור כנען עבד עבדים
יהיה לאחיו: ויאמר ברוך יהוה
אלהי שם ויהי כנען עבד למו: וגט״א
יפת אלהים ליפת וישכן באהלי
שם ויהי כנען עבד למו: ויחי נח
אחר המבול שלש מאות שנה
וחמשים שנה: ויהיו כל ימי נח
תשע מאות שנה וחמשים

ית ערייתא דאבוהי וחוי לתרין אחוהי
בשוקא: וראי חם אבא כנען סוה
אביה פאכבר אכויה פי אלסוק: ונסיב
שם ויפת ית כסותא ושויאו על
כתף תרויהון ואזלו מחזרין וכסיאו
ית ערייתא דאבוהון ואפיהון
מחזרין ועריתא דאבוהון לא חזו:
פאכד שם ויפת תובא וגעלאה עלי
מנכביהמא ומציא מסתדברין
סווה אביהמא ווגוהמא מסתדברה
וסווה אביהמא לם יריא: ואתער
נח מחמריה וידע ית דעבד ליה
בריה זעירא: ולמא אפאק נח מן
מן סכרה עלם מא צנעה אבנה
אלאסגר: ואמר ליט כנען עבד פלח
יהי לאחוהי: פקאל מלעון אבא כנען

עבדא מסתעבדא יכון לאכותה: ואמר בריך יי אלהיה דשם ויהי כנען עבדא
להון: תם קאל תבארך אללה אלאה שם ויכון אבא כנען עבדא לה: יפתי יי
ליפת וישרי שכינתיה במשכני שם ויהי כנען עבדא להון: יחסן אללה ליפת
אבביה שם ויכון
ויסכן אבא כנעאן עבדא להם: וחיא נח בתר טופנא תלת מאה וחמשין שנין:
ועאש נח בעד אלטופאן תלאת מאיה וכמסין סנה: והוו כל יומי נח תשע מאה

ויקח לימד על שם שנתאמץ במצוה יותר מיפת לכך זכו בניו לטלית שלציצית ויפת זכה לקבורה לבניו שנ׳ אתן
לגוג מקום שם קבר: וחם שביזה את אביו נאמר בזרעו כן ינהג מלך אשור את שבי מצרים ואת גלות כוש נערים
וזקנים ערום ויחף וחשופי שת: ופניהם אחורנית: למה נאמר פעם שנייה למד ש כשקרבו אצלו והוצרכו
להפך עצמם לכסותו הפכו פניהם אחורנית: בנו הקטן: הפסול והבזוי כמו הנה קטן נתתיך בגוים בזוי: ארור כנען
אתה גרמת לי שלא אוליד בן רביעי אחר למשמשני ארור בנך הרביעי להיות משמש את זרעם שלאלו הגדולים
שהוטל עליהם טורח עבודתי מעתה: ומה ראה חם שסרסו אמר להם לאחיו אדם הראשון שני בנים היו לו והרג זה
את זה בשביל ירושת העולם ואבינו יש לו שלשה בנים ועודנו מבקש בן רביעי: ברוך ה׳ אלהי שם שעתיד לשמור

61

שנה וימת׃
ה ואלה תולדת בני נח שם חם ויפת
ויולדו להם בנים אחר המבול׃
בני יפת גמר ומגוג ומדי ויון
ותבל ומשך ותירס׃ ובני גמר
אשכנז וריפת ותגרמה׃ ובני יון
אלישה ותרשיש כתים ודדנים׃
מאלה נפרדו איי הגוים בארצתם
איש ללשנו למשפחתם בגויהם׃
ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען׃
ובני כוש סבא וחוילה וסבתה
ורעמה וסבתכא ובני רעמה
שבא ודדן׃ וכוש ילד את

וחמשין שנין ומית׃ פצאר גמיע
עמרה תסע מאיה וכמסין סנה
ומאת׃ ואלין תולדת בני נח
שם חם ויפת ואתילידו להון בנין
בתר טופנא׃ וחדה שרח תואליד
בני נח שם חם ויפת אד ולד להם
בנין בעד אלטופאן׃ בני יפת גמר
ומגוג ומדי ויון ותובל ומשך ותירס׃
בני יפת אלתרך ויאגוג ומאהאת
ואליונאניה ואלצין וכראסאן ופארס׃
ובני גומר אשכנז וריפת ותוגרמה׃
ובני גמר אלסקלבה ופרנגה ואלברגאן׃
ובני יון אלישה ותרשיש כתים ודודנים׃
ובני יון אלמציצה וטרסוס וקברס
ואדנה׃ מאלין אתפרשו נגות עממיא בארעתהון גבר ללישניה לזרעיתהון
בעממיהון׃ ומן האולי תפרקת גזאיר אלאמם פי בלדאנהם כל פריק ללגתה
לעשאירהם ואממהם׃ ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען׃ ובני חם אלחבשה
ומצר ותפת וכנעאן׃ ובני כוש סבא וחוילה וסבתה ורעמה וסבתכא ובני
רעמה שבא ודדן׃ ובני כוש סבא וזוילה וזגאוה ואלקאקו ואלדמס ובני רעמה
אלסנד ואלהנד׃ וכוש אוליד ית נמרוד הוא שרי למהוי גיבר בארעא׃ וכוש אולד תקיח

הבטחתו לזרעו לתת להם את ארץ כנען׳ ויהי להם כנען למס עובד׳ יפת אלהים ליפת׳ מתורגם יפתי
ירחיב׳ וישכון באהלי שם׳ ישרה שכינתו בישראל ומדרש חכמים ז״ל אע״פ שיפת אלהים ליפת שבנה
שבנה כורש שהיה מבני יפת בית שני לא שרתה השכינה והיכן שרתה במקדש ראשון שבנה שלמה
שהיה מבני שם׳ ויהי כנען עבד׳ אף משיגלו בני שם ימכרו להם עבדים מבני כנען׳ תירס׳ זו
פרס׳ להיות גבור׳ להמריד כל העולם על הקב״ה שבדור הוא בעצת דור הפלגה׳ גבור ציד׳ צד
דעתן שלבריות בפיו ומטען למרוד במקום׳ לפני ה׳ מתכוין להקניטו על פניו׳ על כן יאמר׳ על כל
אדם מרשיע בעזות פנים יודע רבונו ומתכוין למרוד בו׳ אמר זה כנמרוד גבור ציד׳ מן הארץ כיון
שראה אשור את בניו שומעין לנמרוד ומורדין במקום לבנות המגדל יצא מתוכם׳ העיר היא נינוה

נמרד הוא החל להיות גבר בארץ׃
הוא היה גבר ציד לפני יהוה על
כן יאמר כנמרד גבר ציד לפני
יהוה׃ ותהי ראשית ממלכתו
בבל וארך ואכד וכלנה בארץ
שנער׃ מן הארץ ההוא יצא
אשור ויבן את נינוה ואת רחבת
עיר ואת כלח׃ ואת רסן בין נינוה
ובין כלח הוא העיר הגדלה׃
ומצרים ילד את לודים ואת
ענמים ואת להבים ואת נפתחים׃
ואת פתרסים ואת כסלחים אשר
יצאו משם פלשתים ואת
כפתרים׃ וכנען
ילד את צידן בכרו ואת חת׃
ואת היבוסי ואת האמרי ואת
הגרגשי׃ ואת החוי ואת הערקי

נמלד הוא אבתדא אן יכון גבארא
פי אלבלד: הוא הוה גיבר תקיף
קדם יי על כן יתאמר כנמרוד
גיבר קדם יי: והו כאן גבארא
מלופא בין ידי אללה לדלך יקאל
כנמרוד גבאר מלוף בין ידי
אללה. והות ריש מלכותיה בבל
וארך ואכד וכלנה בארעא
דבבל: פכאן אול ממלכתה
בבל ואלברם ואלכרך ואלמפה פי
בלד אלשיכור: מן ארעא ההיא
נפק אתוראה ובנא ית נינוה וית
רחבת קרתא וית כלח: מן דלך
אלבלד כרג אשור ובנא נינוה
ורחבת אלקריה ואאבלה: וית רסן
בין נינוה ובין כלח היא קרתא
רבתא: ואלמדאין בין נינוה ובין
אאבלה הי אלקריה אלכבירה: ומצר
אוליד ית לודאי וית ענמאי וית להבאי וית נפתוחאי: ומצרים אולד
אלתניסיין ואלאסכנדראניין ואלבהנסיין ואלפרמיין: וית פתרוסאי וית כסלוחאי
דנפקו מתמן פלשתאי וית קפוטקאי: ואלבימיין ואלצעידיין אלדי כרג מן תם
אלפלסטיניין ואלדמיאטיין: וכנען אוליד ית צידון בוכריה וית חת: וכנעאן
אולד צידון בכרה וחת: וית יבוסאי וית אמוראי וית גרגשאי: ואליבוסיין ואלאמוריין
ואלגרגשיין: וית חואי וית ערקאי וית אנתוסאי: ואלחויין ואלערקיין

שנ׳ ונינוה היתה עיר גדולה לאלהים״ להבים״ שפניהם דומין ללהב״ פתרוסים וכסלוחים אשר יצאו משם פלשתים״
משניהם יצאו שהיו פתרוסים וכסלוחים מחליפין משכב נשותיהם אלו לאלו ויצאו מהם פלשתים״

ואחר/

ואת הסיני ׃ ואת הארודי ואת
הצמרי ואת החמתי ואחר נפצו
משפחות הכנעני ׃ ויהי גבול
הכנעני מצידן באכה גררה עד
עזה באכה סדמה ועמרה ואדמה
וצבוים עד לשע ׃ אלה בני חם
למשפחתם ללשנתם בארצתם
בגויהם ׃ ולשם ילד
גם הוא אבי כל בני עבר אחי
יפת הגדול ׃ בני שם עילם ואשור
וארפכשד ולוד וארם ׃ ובני ארם
עוץ וחול וגתר ומש ׃ וארפכשד
ילד את שלח ושלח ילד את עבר ׃

ולטרבלוסיין ׃ ויתארואי וית
צמראי וית חמתאי ובתר כין
אתבדרא זרעית כנענאי ׃ ולארודיין
ולחמציין ולחמאויין ובעד דלך
תפרקת עשאיר לכנאעניין ׃ והוה
תחום כנענאה מצידון מטי לגרר
עד עזה מטי לסדום ועמורה
ואדמה וצבויים עד לשע ׃ וכאן
תכם לכנאעניין מן צידא אלי אן
תגי אלי לכלוץ ואלי גזה ואלי אן תגי
אלי סדום ועמרה ואדמה וצבויים
אלי לשע ׃ אלין בני חם לזרעיתהון
ללישנהון בארעתהון בעממיהון ׃
האולי בני חם לעשאילהם ולגאתהם

פי בלדאנהם לאממהם ׃ ולשם אתיליד אף הוא אבוהון דכל
בני עבר אחוהי דיפת רבא ׃ וולד לשם הו איצא אבו גמיע בני עבר
אכי יפת אלאכבר ׃ בני שם עילם ואשור וארפכשד ולוד וארם ׃ בני שם
כוזסתאן ומוצל וארפכשד ולור וארמן ׃ ובני ארם עוץ וחול וגתר
ומש ׃ ובני ארם לגוטה ולחולה ולגראמקה ולמישא ׃ וארפכשד אוליד
ית שלח ושלח אוליד ית עבר ׃ וארפכשד אולד שלח ושלח אולד עבר ׃

"ואחר נפצו" מאלה נפוצו משפחות הרבה "גבול" סוף ארצו כל גבול לשון קץ וקצה "באכה" שם דבר
ולי נראה כאדם האומר לחבירו גבול זה מגיע עד אשר תבוא לגבול פלוני "ללשונותם בארצותם"
אע"פ שנחלקו ללשונות וארצות כולם בני חם הם "אבי כל בני עבר" מעבר הנהר היה שם "אחי יפת
הגדול" איני יודע אם יפת הגדול אם שם כשהוא אומר שם בן מאת שנה שנתים אחר המבול הוי אומ'
אומר יפת הגדול שהרי בן חמש מאות שנה היה כשהתחיל להוליד והמבול היה בשנת שש מאות
שנה נמצא שהגדול שבבנו היה בן מאה שנה היה ושם לא הגיע למאה עד שנתים אחר המבול ׃
אחי יפת הגדול ולא אחי חם שאלו שניהם כבדו את אביהם וזה בזיון "נפלגה" נתבלבלו הלשונות
ונפוצו מן הבקעה ונתפלגו בכל העולם למדנו שהיה עבר נביא שקרא שם בנו על שם העתיד ושננו

וּלְעֵבֶר יֻלַּד שְׁנֵי בָנִים שֵׁם הָאֶחָד פֶּלֶג כִּי בְיָמָיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְשֵׁם אָחִיו יָקְטָן׃ וְיָקְטָן יָלַד אֶת אַלְמוֹדָד וְאֶת שָׁלֶף וְאֶת חֲצַרְמָוֶת וְאֶת יָרַח׃ וְאֶת הֲדוֹרָם וְאֶת אוּזָל וְאֶת דִּקְלָה׃ וְאֶת עוֹבָל וְאֶת אֲבִימָאֵל וְאֶת שְׁבָא׃ וְאֶת אוֹפִר וְאֶת חֲוִילָה וְאֶת יוֹבָב כָּל אֵלֶּה בְּנֵי יָקְטָן׃ וַיְהִי מוֹשָׁבָם מִמֵּשָׁא בֹּאֲכָה סְפָרָה הַר הַקֶּדֶם׃ אֵלֶּה בְנֵי שֵׁם לְמִשְׁפְּחֹתָם לִלְשֹׁנֹתָם בְּאַרְצֹתָם לְגוֹיֵהֶם׃ אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי נֹחַ לְתוֹלְדֹתָם בְּגוֹיֵהֶם וּמֵאֵלֶּה נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בָּאָרֶץ אַחַר הַמַּבּוּל׃

אתילידו תרין בנין שום חד פלג ארי ביומוהי אתפליגת ארעא ושום אחוהי יקטן׃ וולד לעבר אבנאן אסם אחדהמא פלג לאן פי איאמה אנקסמת אלבלאד ואסם אכיה קחטאן׃ ויקטן אוליד ית אלמודד וית שלף וית חצרמות וית ירח׃ וקחטאן אולד אלמודד ושלף וחצרמות וירח׃ וית הדורם וית אוזל וית דקלה׃ והדורם ואוזל ודקלה׃ וית עובל וית אבימאל וית שבא׃ ועובל ואבימאל ושבא׃ וית אופיר וית חוילה וית יובב כל אלין בני יקטן׃ ואופיר וחוילה ויובב כל האולי בני קחטאן׃ והוה מותבניהון ממשא מטי לספר טור מדנחא׃ וכאן מסכנהם מן מכה אלי אן תגי אלמדינה אלי גבל אלשרק׃ אלין בני שם לזרעיתהון ללישנהון בארעתהון לעממיהון׃ האולי בני שם לעשאירהם ולגאתהם פי בלדאנהם ואממהם׃ אלין זרעית בני נח לתולדתהון בעממיהון ומאלין אתפרשו עממיא בתר טופנא׃ האולי עשאיר בני נח לתואלידהם ואממהם ומנהם תפרקת אלאמם פי אלארץ בעד אלטופאן׃

בסדר עולם שבסוף ימיו נתפלגו שאם תאמר בתחלת ימיו הרי יקטן אחיו צעיר ממנו והוליד כמה משפחות קודם לכן שנ' ויקטן ילד" ויהי כל הארץ" ואם תאמר באמצע ימיו לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש הא למדת שבשנת מות פלג נתפלגו" יקטן" שהיה ענו ומקטין עצמו לכך זכה להעמיד כל המשפחות הללו" חצר מות" על שם מקומו דבר' אגדה" שפה אחת" לשון הקודש" ודברים אחדים" באו בעצה אחת ואמרו לא כל הימנו שיבור לו את העליונים נעלה לרקיע

ונעשה

ויהי כל הארץ שפה אחת
ודברים אחדים: ויהי בנסעם
מקדם וימצאו בקעה בארץ
שנער וישבו שם: ויאמרו איש
אל רעהו הבה נלבנה לבנים ונשרפה
לשרפה ותהי להם הלבנה לאבן
והחמר היה להם לחמר: ויאמרו
הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו
בשמים ונעשה לנו שם פן
נפוץ על פני כל הארץ: וירד
יהוה לראות את העיר ואת המגדל
אשר בנו בני האדם: ויאמר יהוה
הן עם אחד ושפה אחת לכלם

לבנים

והוה כל ארעא לישן חד וממלל
חד: וכאן גמיע אלארץ לגה ואחדה
וכלאם ואחד: והוה במטלהון
בקדמיתא ואשכחו בקעתא
בארעא דבבל ויתיבו תמן: ולמא
רחלו מן אלמשרק וגדו בקיעא פי
בלד אלשנער פאקאמו תם: ואמרו
גבר לחבריה הבו נרמי לבנין
ונשרופנון בנורא והות להון
לבינתא לאבנא וחמרא הוה
להון לשיע: פקאל בעצהם לבעץ
תעאלו נלבן לבנא ונטבכה טבכא
וכאן להם אללבן חגארא ואלקפר
כאן להם מלאטא: ואמרו הבו
נבני לנא קרתא ומגדלא ורישיה מטי עד צית שמיא ונעביד לנא שום
דלמא נתבדר על אפי כל ארעא: וקאלו תעאלו נבני לנא קריה ומגדלא
וראסה יואזי אלסמא ונצנע לנא אסמא כלא נתבדד עלי וגה גמיע
אלארץ: ואתגלי יי' לאתפרעא על עובד קרתא ומגדלא דבנו בני אנשא: פאחדר
אללה אמרא מוכלא לינצר אלקריה ואלמגדל אלדי אבני פי בנאהמא בנו אדם:
ואמר יי' הא עמא חד ולישן חד לכלהון ודין דשרין למעבד וכען

עמו מלחמה: ד"א על שם יחידו שלעולם: ד"א ודברים אחדים אמרו אחת לאלף ותרנ"ו שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה
בימי המבול בואו ונעשה לו סמיכות ב"ר: בנסעם מקדם שהיו יושבין שם כדכתיב למעלה ויהי מושבם ממשא הר הקדם
ונסעו משם לתור להם מקום להחזיק את כולם ולא מצאו אלא שנער: איש אל רעהו אומה לאומה מצרים לכוש
וכוש לפוט ופוט לכנען: הבה הזמינו עצמכם: כל הבה לשון הזמנה הוא שמכינין עצמן ומתחברין למלאכה או
לעצה או למשא הבה הזמינה אפרלי"ר בלע"ז: לבנים שאין אבנים בבבל שהיא בקעה: ונשרפה לשרפה כך
עושין הלבנים שקורין טיוול"ש בלע"ז שורפין אותן בכבשן: לחמר לטוח הקיר: פן נפוץ שלא יבוא עלינו שום מכה
להפיצנו מכאן: וירד ה' לראות לא הוצרך לכך אלא בא ללמד לדיינים שלא ירשיעו על הנידון עד שיראו ויבינו
מדרש תנחומא: בני האדם אלא בני מי שמא בני חמורים וגמלים אלא בני אדם הראשון שכפה את הטובה ואמר

וזה החלם לעשות ועתה לא
יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות׃
הבה נרדה ונבלה שם שפתם
אשר לא ישמעו איש שפת
רעהו׃ ויפץ יהוה אתם משם על
פני כל הארץ ויחדלו לבנת
העיר׃ על כן קרא שמה בבל
כי שם בלל יהוה שפת כל
הארץ ומשם הפיצם יהוה על
פני כל הארץ׃
אלה תולדת שם שם בן מאת
שנה ויולד את ארפכשד
שנתים אחר המבול׃ ויחי שם
אחרי הולידו את ארפכשד

לא יתמנע מנהון כל דחשיבו למעבד׃
פקט ללה הוא אהם כשעב ואחד
ולגה ואחדה לגמיעהם והדי מא
המו אן יפעלו ולאן לא יפותהם גמיע
מא המו בה אן יצנעוה׃ הבו נתגלי
ונבלביל תמן לישנהון דלא ישמעון
אנש לישן חבריה׃ לכנא נודאמרא
נשתת בה לגאתהם חתי לא יסמע
כל פריק לגה׳ צאחבה׃ ובדר יי׳ יתהון
מתמן על אפי כל ארעא ואתמנעו
מלמבני קרתא׃ פבדדהם אללה מן תם
עלי וגה גמיע אלארץ ואנכתהו ען בנא
אלקריה׃ על כן קרא שמה בבל ארי
תמן בלביל יי׳ לישן כל ארעא ומתמן
בדרינון יי׳ על אפי כל ארעא׃ ולדלך
סמית בבל לאן תם שתת אללה לגא׳ אהל אלארץ ומן תם בדדהם אללה עלי
גמיע וגההא׃ אלין תולדת שם שם בר מאה שנין ואוליד ית ארפכשד
תרתין שנין בתר טופנא׃ האולי תואליד שם למא כאן שם אבן מאיה׳ סנה
אולד ארפכשד בעד אלטופאן׃ וחיא שם בתר דאוליד ית ארפכשד

האשה אשר נתת עמדי ח״פ לו כפו בטובה למרוד בה׳ שהשפיעם טובה ומילטם מן המבול׃ הן עם אחד״ כל טובה זו יש עמהן שעם אחד הם ושפה אחת לכלם ודבר זה החלו לעשות״ החלם״ כמו אמר עשיית׳ להתחיל הם לעשות״ לא יבצר מהם״ בתמיה יבצר לשון מניעה כתרגומו ודומה לו יבצור רוח נגידים״ הבה נרדה״ בבית דינו מענותנותו יתירה״ הבה כנגד מדה״ כנגד מדה הם אמרו הבה נבנה והוא כנגדם מדד ואמר הבה נרדה ונבלה ונבלביל נון משמש בלשון רבים והה״א אחרונה יתירה כה״א שלנרדה״ לא ישמעו זה שואל לבינה וזה מביא טיט וזה עומד עליו ופוצע מוחו״ ויפץ ה׳ אותם משם״ בעולם הזה מה שאמרו פן נפוץ נתקיים עליהם הוא שאמר שלמה מגורת רשע היא תבואנו״ ומשם הפיצם למד שאין להם חלק לעולם הבא וכי איזו קשה שלדור המבול או שלדור הפלגה״ אלו לא פשטו יד בעיקר ואלו פשטו יד בעיקר להלחם בו ואלו נשטפו ואלו לא נאבדו מן העולם אלא שדור המבול היו גזלנים והיתה מריבה ביניהם ואלו היו נוהגים אהבה ורעות ביניהם שנ׳ שפה אחת ודברים אחדים למדת ששנאוי המחלוקת וגדול השלום״ שם בן מאת שנה כשהוליד את ארפכשד שנתים אחר המבול״

חמש מאות שנה ויולד בנים
ובנות׃
ויחי ארפכשד חי חמש ושלשים
שנה ויולד את שלח׃ ויחי ארפכשד
אחרי הולידו את שלח שלש
שנים וארבע מאות שנה ויולד
בנים ובנות׃ ושלח
חי שלשים שנה ויולד את עבר׃
ויחי שלח אחרי הולידו את
עבר שלש שנים וארבע מאות
שנה ויולד בנים ובנות׃
ויחי עבר ארבע ושלשים
שנה ויולד את פלג׃ ויחי עבר
אחרי הולידו את פלג שלשים
שנה וארבע מאות שנה ויולד
בנים ובנות׃
ויחי פלג שלשים שנה ויולד את רעו׃

חמיש מאה שנין ואוליד בנין ובנן׃
ועאש בעד דלך כמס מאיה
סנה אולד פיהא בנין ובנאת׃
וארפכשד חיא תלתין
וחמיש שנין ואוליד ית שלח׃
ולמא עאש ארפכשד כמסה
ותלאתין סנה אולד שלח׃ וחיא
וחיא ארפכשד בתר דאוליד ית
שלח ארבע מאה ותלת שנין
ואוליד בנין ובנן׃ ועאש בעד
דלך ארבע מאיה ותלאת סנין
אולד פיהא בנין ובנאת׃
ושלח חיא תלתין שנין ואוליד
ית עבר׃ ולמא עאש שלח
תלאתין סנה אולד עבר׃ וחיא
שלח בתר דאוליד ית עבר ארבע
מאה ותלת שנין ואוליד בנין
ובנן׃ ועאש בעד דלך ארבע
מאיה ותלאת סנין אולד פיהא בנין ובנאת׃ וחיא עבר תלתין
וארבע שנין ואוליד ית פלג׃ ולמא עאש עבר ארבעה ותלאתין סנה
אולד פלג׃ וחיא עבר בתר דאוליד ית פלג ארבע מאה ותלתין שנין
ואוליד בנין ובנן׃ ועאש בעד דלך ארבע מאיה ותלאתין סנה
אולד פיהא בנין ובנאת׃ וחיא פלג
תלתין שנין ואוליד ית רעו׃ ולמא עאש פלג תלאתין סנה אולד רעו׃

ויחי פלג אחרי הולידו את רעו
תשע שנים ומאתים שנה ויולד
בנים ובנות׃
ויחי רעו שתים ושלשים שנה
ויולד את שרוג׃ ויחי רעו אחרי
הולידו את שרוג שבע שנים
ומאתים שנה ויולד בנים
ובנות׃ ויחי
שרוג שלשים שנה ויולד את
נחור׃ ויחי שרוג אחרי הולידו
את נחור מאתים שנה ויולד
בנים ובנות׃ ויחי
נחור תשע ועשרים שנה ויולד
את תרח׃ ויחי נחור אחרי
הולידו את תרח תשע עשרה
שנה ומאת שנה ויולד בנים
ובנות׃ ויחי תרח
שבעים שנה ויולד את אברם

וחיא פלג בתר דאוליד ית רעו
מאתן ותשע שנין ואוליד בנין
ובנן׃ ועאש בער דאך מאתין
ותסע סנין אולד פיהא בנין ובנאת׃
וחיא רעו תלתין ותרתין
שנין ואוליד ית שרוג׃ ולמא
עאש רעו אתנין ותלאתין סנה
אולד שרוג׃ וחיא רעו בתר
דאוליד ית שרוג מאתן ושבע
שנין ואוליד בנין ובנן׃ ועאש
בער דאך מאיתין וסבע סנין
אולד פיהא בנין ובנאת׃
וחיא שרוג תלתין שנין ואוליד
ית נחור׃ ולמא עאש שרוג
תלאתין סנה אולד נחור׃ וחיא
שרוג בתר דאוליד ית נחור
מאתן שנין ואוליד בנין ובנן׃
ועאש בער דאך מאית סנה
אולד פיהא בנין ובנאת׃

וחיא נחור עסרין ותשע [illegible] ואוליד ית תרח׃ ולמא עאש נחור
תסעה ועשרין סנה אולד תרח׃ וחיא נחור בתר דאוליד ית תרח
מאה ותשע עסרי שנין ואוליד בנין ובנן׃ ועאש בער דאך מאיה ותסעה
עשר סנה אולד פיהא בנין ובנאת׃ וחיא תרח שבעין שנין ואוליד
ית אברם ית נחור וית הרן׃ ולמא עאש תרח סבעין סנה אולד אברם

את נחור ואת הרן: ואלה
תולדת תרח תרח הוליד את
אברם את נחור ואת הרן והרן
הוליד את לוט: וימת הרן על
פני תרח אביו בארץ מולדתו
באור כשדים: ויקח אברם
ונחור להם נשים שם אשת
אברם שרי ושם אשת נחור
מלכה בת הרן אבי מלכה ואבי
יסכה: ותהי שרי עקרה אין לה
ולד: ויקח תרח את אברם בנו
ואת לוט בן הרן בן בנו ואת שרי
כלתו אשת אברם בנו ויצאו
אתם מאור כשדים ללכת ארצה

ונחור והרן: ואלין תולדת תרח
תרח אוליד ית אברם ית נחור
וית הרן והרן אוליד ית לוט:
והדי שרח תואליד תרח אולד
אברם ונחור והרן והרן אולד
לוט: ומית הרן על אפי תרח
אבוהי בארע ילדותיה באור
דכסדאי: פמאת הרן בחצרה
תרח אביה פי בלד מולדה פי
אתון כסדאניין: ונסיב אברם
ונחור להון נשין שום אתת
אברם שרי ושום אתת נחור
מלכה בת הרן אבוהא דמלכה
ואבוהא דיסכה: פאתכד אברם
ונחור להם נסא אסם זוגה אברם

שרי ואסם זוגה נחור מלכה בת הרן אבו מלכה ואבו יסכה: והות שרי
עקרא לית לה ולד: וכאנה שרי עאקר ליס להא ולד: ודבר תרח ית
אברם בריה וית לוט בר הרן בר בריה וית שרי כלתיה אתת אברם בריה
ונפקו עמהון מאור דכסדאי למיזל לארעא דכנען ואתו עד חרן
ויתיבו תמן: פאכד תרח אברם אבנה ולוטא בן הרן אבן אבנה ושרי
כנתה זוגה אברם אבנה וכרגו מעהם מן אתון כסדאניין לימצו אלי בלד

על פני תרח אביו בחיי אביו ומדרש אגדה אומרים שעל ידי אביו מת שקבל תרח על אברם בנו לפני נמרוד על
שכיתת את צלמיו והשליכו לכבשן האש והרן יושב ואומר בלבו אם אברם נוצח אני משלו ואם
נמרוד נוצח אני משלו וכשניצל אברם אמרו לו להרן משלמי אתה אמר להם הרן משל אברם
וכי השליכוהו לכבשן האש ונשרף וזהו אור כשדים ומנחם פירשו אור בקעה וכן באורים
כבדו ה' וכן מאורת צפעוני כל חור ובקע עמוק קרוי אור: יסכה זו שרה על שם שסוכה
ברוח הקודש ושהכל סוכין ביפיה ולשון נסיכות כמו שרה לשון שררה: ויצאו אתם ויצאו תרח ואברם עם לוט

כנען ויבאו עד חרן וישבו שם:
ויהיו ימי תרח חמש שנים
ומאתים שנה וימת תרח בחרן:
קנ״ג פסו׳ סימ׳ בצלא״ל

ויאמר יהוה אל אברם לך לך
מארצך וממולדתך ומבית אביך
אל הארץ אשר אראך:
ואעשך לגוי גדול ואברכך
ואגדלה שמך והיה ברכה:
ואברכה מברכיך ומקללך
אאר ונברכו בך כל משפחת
האדמה: וילך אברם כאשר
דבר אליו יהוה וילך אתו לוט

כנעאן פגאו אלי חרן ואקאמו תם:
והוו יומי תרח מאתן וחמיש שנין
ומית תרח בחרן: פכאן עמר תרח
מאיתין וכמס סנין ומאת פי חרן:
פ פ ואמר יי לאברם
איזיל לך מארעך ומילדותך
ומבית אבוך לארעא דאחזינך:
אד קאל אללה לאברם אמץ מן
בלדך ומולדך ובית אביך אלי בלד
אריאוריך: ואעבדנך לעם סגי
ואברכנך וארבי שמך ותהי מברך:
ואצנע מנך אמה כבירה ואסני
פיך ואעצם אסמך ותכון ברכה:
ואבריך מברכך ומלטטך אלוט

ויתברכון בדילך כל זרעית ארעא: ואבארך מבארכך ולאען שאתמך
ויתבארך בך גמיע עשאיר לארץ: ואזל אברם כמא דמליל עמיה יי:
ואזל עמיה לוט ואברם בר שבעין וחמיש שנין במפקיה מחרן: ומצא אברם

וימת תרח בחרן. לאחר שיצא אברם מחרן ובא לארץ כנען יותר מששים שנה שהרי כתיב ואברם בן חמש
ושבעים שנה בצאתו מחרן ותרח בן שבעים שנה היה כשנולד אברם הרי קמ״ה לתרח כשיצא אברם מחרן
עדיין נשארו משנותיו הרבה ולמה הקדים הכתוב מיתתו של תרח ליציאתו של אברם שלא יהא הדבר מפורסם
לכל ויאמרו לא קיים אברם את כבוד אביו שהניחו זקן והלך לו לפיכך קראו הכתוב מת שהרשעים בחייהם קרויים
מתים והצדיקים אף במיתתן קרויים חיים שנ׳ ובניהו בן יהוידע בן איש חי. בחרן. הנון הפוכה לומר לך עד אברם
חרון אף של מקום. **לך לך** להנאתך ולטובתך ושם אעשך לגוי גדול וכאן אי אתה זוכה לבנים
ועוד שאודיע טבעך בעולם. ואעשך לגוי גדול. לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת פריה
ורביה וממעטת את הממון וממעטת את השם לכך הוזקק לג׳ ברכות הללו שהבטיחו על הבנים ועל הממון
ועל השם ואברכך בממון. בר׳ והיה ברכה. הברכות נתונות בידך עד עכשיו היו בידי ברכתי לאדם ונח
ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפוץ. בר׳ ד״א ואעשך לגוי גדול זה שאומרים אלהי אברהם ואברכך זה שאומרים
אלהי יצחק ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב. יכול יהיו חותמין בכולן ת״ל והיה ברכה בך חותמין ולא
בהם. מארצך. והלא כבר יצא משם עם אביו ובא לחרן אלא כך אמר לו התרחק עוד וצא משם. מבית אביך. אשר אראך
לא גילה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו ולתת לו שכר על כל דבור ודבור. כיוצא בו את בנך את יחידך אשר אהבת
כיוצא בו על אחד ההרים כיוצא בו וקרא עליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליך. ונברכו בך. יש אגדות רבות
וזהו פשוטו אדם אומר לבנו תהא כאברהם וכן כל ונברכו בך שבמקרא וזה מוכיח בך יברך ישראל לאמר ישי׳

ואברם בן חמש שנים ושבעים
שנה בצאתו מחרן׃ ויקח אברם
את שרי אשתו ואת לוט בן
אחיו ואת כל רכושם אשר
רכשו ואת הנפש אשר עשו
בחרן ויצאו ללכת ארצה כנען
ויבאו ארצה כנען׃ ויעבר אברם
בארץ עד מקום שכם עד אלון
מורה והכנעני אז בארץ׃ וירא
יהוה אל אברם ויאמר לזרעך
אתן את הארץ הזאת ויבן שם
מזבח ליהוה הנראה אליו׃
ויעתק משם ההרה מקדם לבית

כמא קאל לה אללה ומצי מעה
לוט׃ וכאן אברם אבן כמסה
וסבעין סנה חין כרג מן חרן׃
ודבר אברם ית שרי אתתיה וית
לוט בר אחוהי וית כל קנינהון
דקנו וית נפשתא דשעבידו
לאוריתא בחרן ונפקו למיזל
לארעא דכנען ואתו לארעא
דכנען׃ פאכד אברם שרי זוגתה
ולוט אבן אכיה וגמיע סרחהם
די מלכוה׃ ולנפוס די אכתסבוהא
בחרן וכרגו לימצו אלי בלד כנעאן
וגאוו אליה׃ ועבר אברם בארעא
עד אתר שכם עד מישר מורה׃

וכנענאה בכין בארעא׃ פטאף אברם פי אלבלד אלי מוצע נאבלוס
אלי מרג מורה׃ ואלכנעאניין חינאיד פיה׃ ואתגלי יי לאברם ואמר לבנך
אתין ית ארעא הדא ובנא תמן מדבחא קדם יי דאתגלי ליה׃ תם
תגלי אללה לה וקאל לנסלך אעטי הדי אלבלד׃ ובנא תם מדבחא ללה
אלדי תגלי לה׃ ואסתלק מתמן לטורא ממדנח לבית אל ופרסיה למשכניה
בית אל ממערבא ועי ממדנחא ובנא תמן מדבחא קדם יי וצלי בשמא

אשר עשו בחרן׃ שהכניס תחת כנפי השכינה אברהם מגייר את האנשים ושרה
מגיירת את הנשים ומעלה עליהן הכתוב כאלו עשאום ופשוטו של מקרא עבדים ושפחות שקנו להם כמו עשה
את כל הכבוד הזה ויעקב עשה חיל לשון קונה וכונס׃ ויעבר אברם בארץ נכנס לתוכה׃ עד מקום שכם
להתפלל על בני יעקב כשיבואו להלחם בשכם׃ אלון מורה הוא שכם הראהו הר גריזים והר עיבל ששם קבלו
ישראל שבועת התורה׃ והכנעני אז בארץ היה הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם שבחלקו
של שם נפלה כשחלק נח את הארץ לבניו שנאמר ומלכי צדק מלך שלם לפיכך ויאמר אל אברם לזרעך
אתן את הארץ הזאת עתיד אני להחזירה לבניך שהם מזרעו של שם׃ ויבן שם מזבח על בשורת הזרע ועל
בשורת ארץ ישראל׃ ויעתק משם ההרה מקדם לבית אל במזרחה של בית אל נמצאת בית אל במערבו והעי במזרחו׃

אל ויט אהלה בית אל מים והעי
מקדם ויבן שם מזבח ליהוה
ויקרא בשם יהוה ׃ ויסע
אברם הלוך ונסוע הנגבה ׃
וי
ויהי רעב בארץ וירד אברם
מצרימה לגור שם כי כבד
הרעב בארץ ׃ ויהי כאשר הקריב
לבוא מצרימה ויאמר אל שרי
אשתו הנה נא ידעתי כי אשה
יפת מראה את ׃ והיה כי יראו
אתך המצרים ואמרו אשתו
זאת והרגו אתי ואתך יחיו ׃
אמרי נא אחתי את למען ייטב

ד״ש ׃ ואנתקל מן תם אלי אלגבל מן
שרקי בית אל ומד כבאיה בית אל
מן אלגרב ועי מן אלמשרק ובנא
תם מדבחא ללה ודעי באסמה ׃
ונטל אברם אזיל ונטיל לדרומא ׃
ורחל אברם כל מא מר רחל אלי
אלקבלה ׃ והוה כפנא בארעא
ונחת אברם למצרים לאתותבא
תמן ארי תקיף כפנא בארעא ׃
תם כאן גוע פי אלבלד פאנחדר
אברם אלי מצר ליסכן תם אד
אשתד אלגוע פי אלבלד ׃ והוה כד
קריב למיעל למצרים ואמר לשרי
הא כען ידענא ארי אתתיה ארי שפירת חיזו את ׃ ולמא
קרב מן דכול אלי מצר קאל לשרי
זוגתה האנא א[illegible]לם אנך חסנה אלמנט׳ר ׃ ויהי ארי יחזון יתיך מצראי
ויימרון אתתיה דא ויקטלון יתי ויתיך יקיימון ׃ אלכאפאן ראך אלמצריין
קאלו הדה זוגתה ׃ קתלוני ואסתבקוך ׃ אימרי כען דאחת את בדיל דייטב
לי בדיליך ותתקיים נפשי בפתגמיכי ׃ קולי אנת אכתי לכי אן יחסן

אהלו׳ אהלה כתיב בתחלה נטה את אהל אשתו ואחר כך את שלו ב״ר׳ ויבן שם מזבח׳ נתנבא שעתידין
בניו להכשל שם על עון עכן והתפלל עליהם׳ הלוך ונסוע׳ לפרקים יושב כאן חדש או יותר ונוסע משם ונוטה
אהלו במקום אחר וכל מסעיו הנגבה ללכת לדרומה שלארץ ישראל והוא לצד ירושלם שהוא בחלק
שליהודה שנטלו בדרומה שלארץ ישראל להר המוריה שהיא נחלתו בראשית רבה׳ רעב בא׳
באותה ארץ לבדה לנסותו אם יהרהר אחר דבריו שלהקב״ה שאמר לו ללכת אל ארץ
כנען ועכשיו משיאו לצאת ממנה׳ הנה נא ידעתי׳ מדרש אגדה עד עכשיו לא הכירבה מתוך
צניעות שבשניהם ועכשיו הכירבה על ידי מעשה׳ ד״א מנהג העולם שעל ידי טורח הדרך אשה
מתבזה וזאת עמדה ביפיה שפשוטו שלמקרא הנה נא ידעתי הגיעה שעה שיש לדאוג
על יפייך ידעתי זה ימים כי יפת מראה את ועכשיו אנו באים בין אנשים שחורים ומכוערים אחיהם
שלכושים ולא הורגלו באשה יפת מראה אני ודומה לו הנה נא אדוני סורו נא׳ למען ייטב לי

בעבורך

לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך:
ויהי כבוא אברם מצרימה ויראו
המצרים את האשה כי יפה
היא מאד: ויראו אתה שרי
פרעה ויהללו אתה אל פרעה
ותקח האשה בית פרעה:
ולאברם היטיב בעבורה ויהי לו
צאן ובקר ועבדים ושפחת וחמרים
ואתנת וגמלים: וינגע יהוה
את פרעה נגעים גדלים ואת
ביתו על דבר שרי אשת אברם:
ויקרא פרעה לאברם ויאמר
מה זאת עשית לי למה לא
הגדת לי כי אשתך היא: למה
אמרת אחתי הוא ואקח אתה לי
לאשה ועתה הנה אשתך קח ולך:

בסבבך· ותחיא נפסי בגרירתך:
והוה כד על אברם למצרים וחזו
מצראי ארי שפירא היא לחדא: (יתה יתיה)
ולמאר כד על אברם מצרא· ראי
למצריון לאמראה אתהא חסנה
גרא: וחזו יתה רברבי פרעה ושבחו
יתה לפרעה· ואדברת אתתא
לבית פרעה: ורא והא ריסא כרען
פמרחווהא ענרה· ואכרת לי מנזיה:
ולאברם אוטיב בדילה· והוו ליה
ען ותורין וחמרין ועבדין ואמהן·
ואתנן וגמלין: ואחסן לי אברם
בסבבהא· וצאר לה גנם ובקר
וחמיר· ועביר ואמא· ואתאן וגמל:
ואיתי יי על פרעה מכתשין רברבין
ועל אנש ביתיה· על עיסק שרי
אתת אברם: פתואער לה פרע·
בבלאיא עצימה ולהבסבב שרי זוגה אברם: וקרא פרעה לאברם ואמר·
מא דא עבדת לי· למא לא חוית לי ארי ... היא: פרעא פל באברם· וקו
לה מא דא צנעת בי· ולם לם תכברני אנהא זוגתך: למא אמרת אחת
היא ודברית יתה לי לאתו· וכען הא אתתך דבר ואיזיל: לסקלת היא א...
חתי את לתהא לי זוגה· ולאן הורא זוגתך כדהא ואמש:

בעבורך" יתנו לי מתנות "ויהי כבוא אברם מצרימה" היה לו לומ' כבואם מצרימה אלא לימד שהטמין אותה בתיבה
ועל ידי שתבעו את המכס פתחו וראו אותה "ויהללו אותה אל פרעה" הללו ביניהם לומר הגונה זו למלך "ולאברם
היטיב" פרעה בעבורה "וינגע" במכת ראתן לקה שהתשמיש קשה לו בר' "על דבר שרי" על פי דבורה ואומרת למלאך
הך והוא מכה "קח ולך" לא כאבימלך שאמ' לו הנה ארצי לפניך אלא אמ' לו לך אל תעמוד שהמצרים שטופי זמה הם שנ' ...

ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו
אתו ואת אשתו ואת כל אשר לו׃
ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו
וכל אשר לו ולוט עמו הנגבה׃
ואברם כבד מאד במקנה בכסף
ובזהב׃ וילך למסעיו מנגב
ועד בית אל עד המקום אשר
היה שם אהלה בתחלה בין בית
אל ובין העי׃ אל מקום המזבח
אשר עשה שם בראשנה
ויקרא שם אברם בשם יהוה׃
וגם ללוט ההלך את אברם
היה צאן ובקר ואהלים׃ ולא
נשא אתם הארץ לשבת יחדו
כי היה רכושם רב ולא יכלו

ופקיד עלוהי פרעה גוברין ואלויאו
יתיה וית אתתיה וית כל דליה׃
פוכל עליה פרעון קומא בדרקן
בה ובזוגתה וכל מא לה׃ וסליק אברם
ממצרים הוא ואתתיה וכל דליה.
ולוט עמיה לדרומא׃ פצעד אברם
מן מצר הו וזוגתה וכל מא לה ולוט
מעה אלי אלקבלה׃ ואברם תקיף
לחדא בבעירא בכספא ובדהבא׃
ואברם עט'ים גדא במאשיה
ופצ'ה ודהב׃ ואזל למטלנוהי
מדרומא ועד בית אל. עד אתרא
דפרסיה תמן למשכניה בקדמיתא
בין בית אל ובין עי׃ ומצ'א פי
מראחלה מן אלקבלה אלי ביתאל
אלי אלמוצ'ע אלדי כאן תם כבאיה
באבתדא בין בית אל ובין עי׃ לאתר מדבחא דעבד תמן בקדמיתא
וצלי תמן אברם בשמא דיי׃ אלמוצ'ע אלמדבח אלדי כאן צנעה תם אולא
פדעא תם אברם באסם אללה... ללוט דאזל עם אברם הוו ען ותורין
ומשכנין׃ ואיצ'א ללוט אלסאיר מע אברם כאן גנם ובקר ואכביה׃ ולא
סוברת יתהון. ארעא למתב כחדא ארי הוה קנינהון סגי. ולא יכילו

סוסים דרמתם "ויצו עליו" על אודותיו לשלחו ולשמרו" וישלחו כתרגומו ואלויאו" כבד מאד" טעון משאות" ויעל
אברם הנגבה" לבוא לדרומה שלארץ ישראל כמו שאמ׳ למעלה הלוך ונסוע הנגבה להר המוריה ומכל מק׳
כשהוא הולך ממצרים לארץ כנען מדרום לצפון הוא מהלך שארץ מצרים בדרומה שלארץ ישראל כמ׳
שמוכיח במסעות ובגבולי הארץ" וילך למסעיו כשחזר ממצרים לארץ כנען היה הולך במסעות ואכס׳
שלו בהם בהליכתו למצרים ללמדך דרך ארץ שלא ישנה אדם מאכסניא שלו" ד״א בחזרתו פרע אקפותיו"
מנגב" ארץ מצרים בדרומה שלארץ כנען" אשר עשה שם בראשנה" ויקרא שם אברם בשם ה׳ ויש
לומר ויקרא בשם ה׳ עכשיו בשביל" ההולך את אברם" מי גרם שהיה לו כל זאת הליכתו עם אברם" ולא נשא אותם

לשבת יחדו: ויהי ריב בין רעי
מקנה אברם ובין רעי מקנה
לוט והכנעני והפרזי אז ישב
בארץ: ויאמר אברם אל לוט
אל נא תהי מריבה ביני וביניך
ובין רעי ובין רעיך כי אנשים
אחים אנחנו: הלא כל הארץ
לפניך הפרד נא מעלי אם
השמאל ואימנה ואם הימין
ואשמאילה: וישא לוט את עיניו
וירא את כל ככר הירדן כי כלה
משקה לפני שחת יהוה את
סדם ואת עמרה כגן יהוה
כארץ מצרים באכה צער:

למתב כחדא: ולם יחתמלהמא
אלבלד אן יקימא גמיעא אד כאן
סרחהם כתירא ולם יטיקוא אן יקימא
גמיעא: והוית מצותא בין רעי
בעיריה דאברם ובין רעי בעיריה
דלוט. וכנענאה ופרזאה בכן יתיב
בארעא: וכאנה כצומה בין רעאה
מאשיה אברם ובין רעאה מאשיה
לוט. ואלכנעניין ואלפרזיין חינאד
מקימין פי אלבלד: ואמר אברם
ללוט. לא כען תהי מצותא
בינא ובינך. ובין רעותי ובין
רעותך ארי גברין אחין אנחנא:
חתי קאל אברם ללוט. לא תכון
כצומה ביני ובינך ולא בין רעאתי
ורעאתך לאנא קום דוו קראבה: הלא כל ארעא קדמך אתפרש כען
מלותי. אם את לצפונא אנא לדרומא. ואם את לדרומא אנא לצפונא
אליס אלבלד גמיע בין ידיך אנפרד ענא אמא יסרה פאתיאמן ואמא ימנה
פאתיאסר: וזקף לוט ית עינוהי: וחזא ית כל מישר ירדנא ארי כוליה בית
בית שקיא. קדם חבלות יי׳ ית סדום וית עמורה. כגנתא דיי׳ כארעא דמצרים.
מטי צוער: פרפע לוט עינה וראי גמיע מרג אלארדן אן כלה סקי. קבל אן
יהלך אללה סדום ועמורה כגנאן אללה כארץ מצר. אלי אן תגי אלי זגר:

ואצפנך:

לא היתה יכולה להספיק מרעה למקניהם. ולא נשא. לשון קצר ולא נשא אותם מרעה הארץ לפיכך כתב ולא נשא בלשון
זכר. ויהי ריב. לפי שהיו רועים של לוט רשעים ומרעים בהמתם בשדות אחרים ורועי אברם מוכיחין אותם על הגזל והם
אומרים נתנה הארץ לאברם ולו אין יורש ולוט יורשו ואין זו גזל והכתוב אומר והכנעני והפרזי אז ישב בארץ ולא זכה בה
אברם עדיין. אנשים אחים. קרובים. ומדרש אגדה ... פנים. אם השמאל ואימנה. בכל אשר תשב לא

ויבחר לו לוט את כל ככר הירדן
ויסע לוט מקדם ויפרדו איש
מעל אחיו׃ אברם ישב בארץ
כנען ולוט ישב בערי הככר
ויאהל עד סדם׃ ואנשי סדם
רעים וחטאים ליהוה מאד׃
ויהוה אמר אל אברם אחרי
הפרד לוט מעמו שא נא עיניך
וראה מן המקום אשר אתה
שם צפנה ונגבה וקדמה וימה׃
כי את כל הארץ אשר אתה
ראה לך אתננה ולזרעך עד
עולם׃ ושמתי את זרעך

ובחר ליה לוט ית כל מישר
ירדנא ונטל לוט בקדמיתא
ואתפרשו גבר מלות אחוהי׃
פאכתאר לוט גמיע מרג אלארדן
ורחל מן אלמשרק ואנפרד כל
(אחד) ען אכיה׃ אברם יתיב בארעא
דכנען ולוט יתיב בקרוי מישרא
ופרס עד סדום׃ אברם אקאם
פי בלד כנען ולוט אקאם פי
קרי אלמדג וכים אלי סדום׃ ואנשי
סדום בישין בממונהון וחייבין
בגויתהון קדם יי לחדא׃ ואהל
סדום אשראר כאטיין ללה
גדא׃ ויי אמר לאברם בתר

דאתפרש לוט מעמיה זקוף כען עינך וחזי מן אתרא דאת תמן לצפונא
ולדרומא ולמדנחא ולמערבא׃ תם קאל אללה לאברם בעד מא פארקה
לוט ארפע עינך ואנצר מן אלמוצע אלדי אנת תם שמאלא וגנובא ושרקא
וגרבא׃ ארי ית כל ארעא דאת חזי לך אתנינה ולבנך עד עלמא׃ אן
גמיע אלארץ אלדי תראהא לך אעטיהא ולנסלך אלי אלדהר׃ ואשוית

איתרחק ממך ואני עומד לך למגן ולעזר וסוף דבר הוצרך לו שנ׳ וישמע אברם כי נשבה אחיו" ואימינה
אימין את עצמי כמו ואשמאילה אשמאיל את עצמי ואם תאמר היה לו ליכתב ואימנה כשמצינו במקום
אחר אם יש להימין ואין כקוד להימין" כי כלה משקה" ארץ נחלי מים" לפני שחת יי׳ את סדום ואת עמורה
היה אותו מישור" כגן ה׳ לאילנות" כארץ מצרים" לזרעים" באכה צוער" עד צוער" ומדרש אגדה דורשו
לגנאי על שהיו שטופי זמה בחר לו לוט בשכונתם במסכת הוריות" ככר מישור" כתרגומו" מקדם" נסע
מאצל אברם והלך לו למערבו שלאברם נמצא נוסע ממזרח למערב ומדרש אגדה הסיע את עצמו
מקדמונו שלעולם אמר אי איפשי לא באברם ולא באלוהיו" ויאהל" כמה אהלים לרועין ולמקניהו
עד סדום" ואנשי סדום" ואעפ״כ לא נמנע לוט מלשכן עמהם ורבותינו למדו מכאן שם רשעים
ירקב" רעים בגופם" וחטאים בממונם" לה׳ מאד" יודעים רבונם ומתכוונים למרוד בו" אחרי הפרד
לוט כל זמן שה[illegible] עמו [illegible] פירש מ[illegible]" אשר אם יוכל איש" כשם שאין אפשר לעפר

כעפר הארץ אשר אם יוכל
איש למנות את עפר הארץ
גם זרעך ימנה: קום התהלך
בארץ לארכה ולרחבה כי לך
אתננה: ויאהל אברם ויבא
וישב באלני ממרא אשר בחברון
ויבן שם מזבח ליהוה:
ג ויהי בימי אמרפל
מלך שנער אריוך מלך אלסר
כדרלעמר מלך עילם
ותדעל מלך גוים: עשו
מלחמה את ברע מלך סדם
ואת ברשע מלך עמרה שנאב
מלך אדמה ושמאבר מלך
צבוים ומלך בלע היא צער: צביים ק׳

כבנך סגיאין כעפרא דארעא כמא
דלית אפשר לגבר למימני ית עפרא למימני
דארעא את בנך לא יתמנון: וג
ואצייר נסלך כתראב אלארץ חתי
אן אמכן אנסאן אן יחצי תראב
אלארץ פנסלך איצא יחצא: קום
הליך בארעא לארכה ולפתיה:
ארי לך אתננה: קום פאמשי
אלארץ טולהא וערצהא פאני
לך אעטיהא: ופרס אברם ואתא
ויתיב במישרי ממרא דבחברון:
ובנא תמן מדבחא קדם יי: פכים
אברם וגא ואקאם פי מרג ממרא
אלדי בחברון ובנא תם מדבחא
ללה: והוה ביומי אמרפל
מלכא דבבל. אריוך מלכא

דאלסר. כדרלעמר מלכא דעילם ותדעל מלכא דעממי: וכאן
פי איאם אמרפל מלך אלשינער אריוך מלך אלסר. כדרלעמר מלך
אלזאתאן · ותדעל מלך אלאמם: עבדו קרבא. עם ברע מלכא דסדום.
ועם ברשע מלכא דעמרה. שנאב מלכא דאדמה. ושמאבר מלכא
דצבוים ומלכא דבלע היא צוער: אנהם חארבו ברע מלך סדום. וברשע
מלך עמרה. שנאב מלך אדמה ושמאבר מלך צבויים. ומלך בלע הי זגר:

למנות כך זרעך לא ימנה: ממרא: שם אדם: אמרפל: הוא נמרוד שאמר לאברהם פול לתוך כבשן האש
מלך גוים: מקום יש ששמו גוים על שם שנקבצו שמה מכמה אומות ומקומות והמליכו איש
ושמו תדעל: בר׳: שנאב שונא אביו שבשמים: שמאבר: שם אבר לעוף ולקפוץ ולמרוד בהקב״ה: בלע: שם העיר:

כל אלה חברו אל עמק השדים
הוא ים המלח: שתים עשרה
שנה עבדו את כדרלעמר ושלש
עשרה שנה מרדו: ובארבע
עשרה שנה בא כדרלעמר
והמלכים אשר אתו ויכו את
רפאים בעשתרת קרנים ואת
הזוזים בהם ואת האימים בשוה
קריתים: ואת החרי בהררם
שעיר עד איל פארן אשר על
המדבר: וישבו ויבאו אל עין
משפט היא קדש ויכו את כל
שדה העמלקי וגם את האמרי
ה׳ ׳

כל אלין [illegible]
הוא אתר ימא דמלחא: כל האולי
אצטחבו פי עמק לסדין. והי
אלבחירה אלמאלחה: תלתא עסרי
שנין פלחו ית כדר לעמר ותלת
עסרי שנין מרדו: אתני עשר
סנה אטאעו כדר לעמר. ופי
אלתאלתה עשר עצוה: ובארבע
עסרי שנין אתא כדר לעמר
ומלכיא דעמיה. ומחו ית גבריא
דבעשתרת קרנים וית תקיפיא
דבהמתא וית אימתניא דבשוה
קריתים: ופי סנה ארבעה עשר
אקבל כדר לעמר. ואלמלוך אלדי

אלדי מעה. פקתלו אלגבאברה אלדי פי עשתרות קרנים ואלדהקין אלדי פי הם ואלהיוביין
אלדי פי שוה קריתים: וית חוראי דבטורא דשעיר. עד מישר פרן דסמיך על
מדברא: ואלחוריין אלדי פי גבל אלשראה אלי מרג פרן אלדי פי טרף אלברייה:
ותבו ואתו למישר פלוג דינא היא רקם. ומחו ית כל חקלי עמלקאה ואף
ית אמוראה דיתיב בעין גדי: תם רגעו וגאוו אלי עין אלחכם והי רקים פקתלו כל מן

עמק השדים" כך שמו על שם שהיו בו שדות הרבה הוא ים המלח" לאחר זמן נמשך הים לתוכו
ונעשה ים המלח" מדרש אגדה אומר שנתבקעו הצורים סביבותיו ונמשכו יאורים לתוכו"
שתים עשרה שנה עבדו" חמשה מלכים הללו את כדר לעמר ובארבע עשרה סנה למרדן
בא כדר לעמר לפי שהוא היה בעל המעשה נכנס בעובי הקורה" והמלכים אשר אתו"
אלה שלשה מלכים" זוזים" הם זמזומים" בהררם" בהר שלהם" איל פארן" כתרגומו
מישר ואומר אני שאין איל לשון מישור אלא מישור שלפארן איל שמו ושלממרא אלוני שמו
ושלירדן ככר שמו" ושלשטים אבל שמו אבל השטים וכן בעל גד בעל שמו וכולן מתורגמים מישרא
וכל אחד שמו עליו" ואיני אומר איל פארן הכחמים באלים תחת כל עץ רענן" על המדבר אצל המדבר כמו ועליו מטה מנשה
עין משפט היא קדש על שם העתיד שעתידים משה ואהרן להשפט שם על עסקי אותו העין והם מי מריבה
ואונקלוס תרגמו כפשוטו מקום שהיו בני המדינה מתקבצים שם לכל משפט" שדה העמלקי" עדיין לא נולד

10

היושב בחצצן תמר: ויצא
מלך סדם ומלך עמרה
ומלך אדמה ומלך צבויים
ומלך בלע היא צער ויערכו
אתם מלחמה בעמק השדים:
את כדרלעמר מלך עילם
ותדעל מלך גוים ואמרפל
מלך שנער ואריוך מלך
אלסר ארבעה מלכים את
החמשה: ועמק השדים בארת
בארת חמר וינסו מלך סדם
ועמרה ויפלו שמה והנשארים
הרה נסו: ויקחו את כל רכש

צבוים

כאן פי צאע עמלקה. ואיצא
אלאמוריין אלמקימין פי אתפאף
אלגבל: ונפק מלכא דסדום
ומלכא דעמורה. ומלכא דאדמה
ומלכא דצבויים ומלכא דבלע
היא צער. וסדרו עמהון קרבא.
במישר חקליא: פכרג מלך
סדום ומלך עמרה ומלך אדמה
ומלך צבוים ומלך בלע הי
זגר ואצטפוהם ללחרב פי עמק
אלסדין: ית כדרלעמר מלכא
דעילם ותדעל מלכא דעממי.
ואמרפל מלכא דבבל. ואריוך
מלכא דאלסר. ארבעה מלכין

לקביל חמשה: מע כדרלעמר מלך כ'זזתאן ותדעל מלך אלאמם.
ואמרפל מלך אלשיכור ואריוך מלך אלסר ארבעה מלוך ללכמסה:
ומישר חקליא בירין בירין מסקן חימרא. וערקו מלכא דסדום ועמורה
ונפלו תמן ודאשתארו לטורא ערקו: ועמק אלסדין פיה אבאר אבאר
חמרא. פהרב מלך סדום ועמרה ווקעו תם ואלבאקיון הרבו אלי אלגבל:
ושבו ית כל קנינא דסדום ועמורה וית כל מיכלהון ואזלו: פאכדו גמיע

עמלק ונקרא על שם העתיד: בחצצן תמר. הוא עין גדי מקרא מלא בדברי הימים ביהושפט: ויצא מלך סדם
אע"פ כן נצחו המוכים להודיעך שגבורים היו ואע"פ כן לא נמנע אברם מלרדוף אחריהם: בארות בארות חמר.
בארות הרבה היו שם שנוטלין משם אדמה לטיט שלבנין ומדרש אגדה שהיה הטיט בהם ועשה נס למלך סדום
שיצא משם לפי שהיו באומות מקצתן שלא היו מאמינים שנצל אברם מאור כשדים מכבשן האש וכיון שיצא
זה מן החמר האמינו באברם למפרע: הרה נסו. להר נסו: הרה כמו להר כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה
הטיל לה ה"א בסופה ויש חלוק בין הרה להָהָרָה שה"א שבסוף התיבה עומדת במקום למ"ד שבראשה אבל אינה
עומדת במקום למ"ד ונקוד פתח תחתיה הרי ההה כמו להר או כמו אל הר ואינו מפרש לאיזה הר שכל אחד כך
כא שר מ"ע הר תחלה וכשהוא נותן ה"א בראש לכתוב ההרה המדברה פתרונו כמו אל ההר או כמו להר ומשמע

סדם ועמרה ואת כל אכלם
וילכו: ויקחו את לוט ואת רכשו
בן אחי אברם וילכו והוא ישב
בסדם: ויבא הפליט ויגד
לאברם העברי והוא שכן
באלני ממרא האמרי אחי
אשכל ואחי ענר והם בעלי
ברית אברם: וישמע אברם
כי נשבה אחיו וירק את חניכיו
ילידי ביתו שמנה עשר
ושלש מאות וירדף עד דן:
ויחלק עליהם לילה הוא
ועבדיו ויכם וירדפם עד

סרח סדום ועמרה וגמיע טעאמהם
ומצו: ושבו ית לוט וית קנינה
בר אחוהי דאברם ואזלו והוא
יתיב בסדום: ואכדו לוט אבן
אכי אברם וסרחה ומצו והו
מקים פי סדום: ואתא משיזבא
וחוי לאברם עבראה והוא שרי
במישרי ממרא אמוראה אחוהי
דאשכול ואחוהי דענר ואנון
אנש קימיה דאברם: תם גא
אלפלית ואכבר אברם אלעבראני
והו מקים פי מלג ממרא אלאמורי
אכו אשכול ואכו ענר והם
דוי עהד אברם: ושמע אברם

ארי אשתבי אחוהי וזריז ית עולימיה ילידי ביתיה תלת מאה ותמנת
עסר. ורדף עד דן: פלמא סמע אברם אן קד סבי קריבה גרד נצאחה אל
מולודין פי ביתה תלאת מאיה ותמאניה עשר וכלבהם אלי באניאס: ואתפליג
עליהון בליליא הוא ועבדוהי ומחנון. ורדפנון עד חובה דמצפונא
לדמשק: פתפרק עליהם לילא הוא ועבידה פקתלוהם וכלבוהם אלי

לאותו הר הידוע ומפורש בפרשה: והוא יושב בסדום: מי גרם לו זאת ישיבתו בסדום: ויבא הפליט: לפי פשוטו זה עוג
שפלט מן המלחמה והוא שכתוב כי רק עוג נשאר מיתר הרפאים שלא הרגוהו אמרפל וחביריו כשהכו הרפאים
בעשתרות קרנים. תנחומא: ומדרש ב"ר זה עוג שפלט מדור המבול והוא מיתר הרפאים שנ' הנפלים היו בארץ וגו'
ומתכוין שיהרג אברם וישא את שרה: העברי: שבא מעבר הנהר: בעלי ברית אברם: שכרתו עמו ברית: וירק
את חניכיו: כתרגומו וזריז. וכן והריקותי אחריכם חרב אזדיין בחרבי עליכם וכן הריק חנית וסגור
חניכיו: חנכין כתיב זה אליעזר שחנכו למצות והוא לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד בה
וכן חנוך לנער חנכת המזבח חנכת הבית ובלעז קורין לו אינצייר: שמנה עשר: רבותינו אמרו אליעזר לבדו היה
והוא מנין גימטריא שלשמו: עד דן: שם ראה שעתידים בניו להעמיד שם עגל: ויחלק עליהם: לפי
פשוטו סרס המקרא ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה כדרך הרודפים שמתפלגים אחר הנרדפים כשבורחים זה
לכאן וזה לכאן: לילה: כלומר אחר שחשכה להם לא נמנע מלרדפם: ומדרש אגדה שנחלק הלילה ובחצות ראשון נעשה

חובה אשר משמאל לדמשק ׃
וישב את כל הרכש וגם את לוט
אחיו ורכשו השיב וגם את הנשים
ואת העם ׃ ויצא מלך סדם לקראתו
אחרי שובו מהכות את כדר
לעמר ואת המלכים אשר
אתו אל עמק שוה הוא עמק
המלך ׃ ומלכי צדק מלך שלם
הוציא לחם ויין והוא כהן לאל
עליון ׃ ויברכהו ויאמר ברוך
אברם לאל עליון קנה שמים
וארץ ׃ וברוך אל עליון אשר
מגן צריך בידך ויתן לו מעשר
מכל ׃ ויאמר מלך סדם אל

חובה אלתי ען יסאר דמשק ׃ ואתיב
ית כל קנינא ואף ית לוט אחוהי
וקניניה אתיב ואף ית נשיא וית
עמא ׃ פרד גמיע אלסרח ולוט
קריבה ורדהמא ואלנסא איצא
וסאיר אלקום ׃ ונפק מלכא דסדום
לקדמותיה בתר דתב מלממחי
ית כדר לעמר וית מלכיא
דעמיה למישר מפנא הוא בית
ריסא דמלכא ׃ פכרג מלך סדם
תלקאה בעד רגועה מן חרב
כדר לעמר ואלמלוך אלדי מעה
אלי עמק שוה הו מרעב אלמלך ׃
ומלכי צדק מלכא דירושלם
אפיק לחים וחמר והוא משמיש
קדם אל עלאה ׃ ומלכי צדק מלך דאר אלסלאם אכרג טעאמא ושראבא
והו אמאם ללטאיק אלעלי ׃ וברכיה ואמר בריך אברם לאל עלאה ׃
דקניניה שמיא וארעא ׃ פבארך עליה וקאל יכון אברם מבארכא ללה
טאיק אלעלי מלך אלסמאואת ואלארץ ׃ ובריך אלעלאה דמסר סנאך בידך
ויהב ליה חד מן עסרא מכולא ׃ ותבארך אלטאיק אלעלי אלדי אסלם אעדאך
פי ידך ואעטאה אלעשר מן כל שי ׃ ואמר מלכא דסדום לאברם הב

לו נס וחציו שנשמר ובא לו לחצות לילה שלמצרים ״ עד חובה ״ אין מקום ששמו חובה ודן קורא על שם ע״ז שעתידה
להיות שם ״ עמק שוה כך שמו כתרגו׳ למישר מפנא פנוי מאילנות ומכל מכשול ״ עמק המלך ״ בית ריסא דמלכא בית ריס אחד
שהוא שלשים קנים שהיה מיוחד למלך לצחק שם ״ ומדרש אגדה עמק שהושוו שם כל האומות והמליכו הם את אברהם
עליהם לנשיא אלהים ולקצין ״ ומלכי צדק ״ מדרש אגדה הוא שם בן נח ״ לחם ויין ״ כך עושים ליגיעי מלחמה והראה לו
שאין בלבו עליו על שהרג את בניו ״ ומדרש אגדה רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו ״ קנה שמים וארץ
כמו עושה שמים וארץ על ידי עשייתו קנאן להיות שלו ״ אשר מגן ״ אשר הסגיר וכן אמגנך ישראל ״ ויתן לו אברהם מעשר

אברם תן לי הנפש והרכש קח לך: ויאמר אברם אל מלך סדם הרמתי ידי אל יהוה אל עליון קנה שמים וארץ: אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם: בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענר אשכל וממרא הם יקחו חלקם: אחרי הדברים האלה היה דבר יהוה אל אברם במחזה לאמר אל תירא אברם אנכי מגן לך

לי נפשתא וקניינא סב לך: פקאל מלך סדום לאברם אעטני אלנפס ואלסרח כדה לך: ואמר אברם למלכא דסדום ארימית ידי בצלו קדם יי אל עלאה דקניניה שמיא וארעא: פקאל לה אברם רפעת ידי חלפא באללה אלעאלי מלך אלסמאואת ואלארץ: אם מחוטא ועד ערקת מסנא ואם אסב מכל דלך ולא תימר אנא עתרית ית אברם: מן כיט אלי שסע נעל אן אכד מן גמיע מלך ולא תקול אנת אגנית אברם: בר מדאכלו עולימיא וחולק גובריא דאזלו עמי ענר אשכול וממרא אנון יקבלון חולקהון: גיר מא אכלוה אלצביאן ונציב אלקום אלדי מצו מעי ענר אשכר וממרא הם אכדו נציבהם: בתר פתגמיא האלין הוה פתגמא דיי עם אברם בנבואה למימר לא תדחל אברם מימרי תקוף לך אגרך סגי לחדא: בעד הדה אלאמור כאן קול אללה לאברם בוחי קאילא לא תכף יא אברם אנא תרסך אגרך

וחולק גבריא

מכל אשר לו לפי שהיה כהן: תן לי הנפש: מן השבי שלי שבאת החזר לי הגופים לבדם: הרימותי ידי: לשון שבועה מרים אני את ידי לאל עליון וכן בי נשבעתי נשבע אני וכן נתתי כסף השדה קח ממני נותן אני לך כסף השדה וקחו ממני: אם מחוט ועד שרוך נעל: אעכב לעצמי מן השבי: ואם אקח מכל אשר לך: ואם תאמר לתת לי שכר מביתך לא אקח ולא תאמר וג' שהקב"ה הבטיחני לעשרני שנ' ואברכך וג': הנערים: עבדי: אשר הלכו אתי: ועוד ענר אשכל וממרא וג' אע"פ שעבדי נכנסו למלחמה שנ' וירדוף עד דן: וענר וחביריו ישבו על הכלים לשמור: הם יקחו חלקם: וממנו למד דוד שאמר כחלק היורד למלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדו יחלקו ולכך נאמ' ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה לחק ולמשפט ולא נאמר והלאה לפי שכבר נתן החוק בימי אברהם: אחר הדברים האלה: כל מקום שנ' אחר סמוך אחרי מופלג כל' אחר שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והיה דואג ואומר שמא קיבלתי שכר על כל צדקתי לכך אמר לו המקום אל תירא: אנכי מגן לך: מן העונש שלא תיענש על כל אותן נפשות שהרגת ומה שהיה דואג על קבול שכרך: שכרך הרבה מאד: הולך ערירי: מנחם בן סרוק פירשו לשון יורש וחבר

שכרך הרבה מאד: ויאמר
אברם אדני יהוה מה תתן לי
ואנכי הולך ערירי ובן משק
ביתי הוא דמשק אליעזר: ויאמר
אברם הן לי לא נתתה זרע והנה
בן ביתי יורש אתי: והנה דבר
יהוה אליו לאמר לא יירשך זה
כי אם אשר יצא ממעיך הוא
יירשך: ויוצא אתו החוצה ויאמר
הבט נא השמימה וספר הכוכבים
אם תוכל לספר אתם ויאמר לו
כה יהיה זרעך: והאמן ביהוה
ויחשבה לו צדקה: ויאמר אליו

עצים גדא: ואמר אברם: יי אלהים
מא תתין לי ואנא אזיל דלא ולד
ובר פרנסא הדין דבביתי הוא
דמסקאה אליעזר: קו׳ אלהם יא
רבי מא תעטיני ואנא מאץ עקימא
ודו קאר מנזלי הו ליעזר דמשקי:
ואמר אברם הא לי לא יהבת ולד
והא בר ביתי ירית יתי: ק׳ אר לם
תרדקני ולדא פאן לאבן לדי פי
מנזלי ירתני: והא פתגמא דיי
עמיה למימר לא יירתנך דין
אלהין בר דתוליד הוא יירתנך:
פארי בקול אלה ליה קאילא לא
ירתך הדי לא מן יכרג מן צלבך

הו ירתך: ואפיק יתיה לברא. ואמר אסתכי כען לשמיא ומני כוכביא:
אם תיכול למימני יתהון. ואמר ליה כדין יהון בנך: תם אכרגה אלי ברא
וקאל לה אתפת לסמא ואלתמס אחצא לכואכב הל תטיקאן תחציהם
תם קאל לה כדי יכון נסלך: והימין במימרא דיי: וחשבה ליה לזכו: פאמן
באללה וכתבהא לה חסנה: ואמר ליה אנא יי דאפיקתך מאור דכסדאי:

לו ער ועונה עירירי בלא יורש כאשר תאמר ובכל תבואתי תשרש תעקר שרשיה כי לשון עירירי חקר בנ״ס ובלע״ז
עיצנה פי׳ וולי ולי נראה ער ועונה מגזרת ולבי ער ועירירי לשון חרבן וכן ערו ערו וכן ערות יסוד וכן ער ער
תתערער וכן כי ארזה ערה: ובן משק ביתי כתרגומו שכל ביתי ניזון על פיו ואני היה לי בן היה בני ממונה על נ״
דמשק לפי התרגום מדמשק היה ולפי מדרש אגדה לפי שרדף המלכים עד דמשק ובגמרא שלנו דורשו נוטריקון
דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים: הן לי לא נתת זרע: ומה תועלת בכל אשר תתן לי: ויוצא אותו החוצה: לפי
פשוטו הוציאו מאהלו לחוץ לראות הכוכבים: ולפי מדרשו אמר לו צא מאיצטגנינות שלך שראית במזלות
שאינך עתיד להעמיד בן אברם אין לו בן אבל אברהם יש לו בן שרי לא תלד אבל שרה תלד אני קורא לכם
שם אחר וישתנה המזל: ד״א הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים וזהו לשון הבטה מלמעלה
למטה: והאמן ביי׳: לא שאל לו אות על זאת אבל על ירושת הארץ שאל לו אות ואמר לו במה אדע: ויחשבה לו צדקה:
הקב״ה חשבה לאברהם לזכות ולצדקה על האמנה שהאמין בו: ד״א במה אדע לא שאל לו אות אלא אמר לפניו

אני יהוה אשר הוצאתיך מאור
כשדים לתת לך את הארץ
הזאת לרשתה: ויאמר אדני
יהוה במה אדע כי אירשנה:
ויאמר אליו קחה לי עגלה
משלשת ועז משלשת ואיל
משלש ותר וגוזל: ויקח לו את
כל אלה ויבתר אתם בתוך ויתן
איש בתרו לקראת רעהו ואת
הצפר לא בתר: וירד העיט על
הפגרים וישב אתם אברם: ויהי
השמש לבוא ותרדמה נפלה
על אברם והנה אימה חשכה

למתן לך ית ארעא הדא למירתה:
וקאל לה אנא אללה אלדי אכרגתך
מן אתון אלכסדאניין לאעטיך
הדי אלבלד לתחוזה: ואמ[illegible]
אלהים במא אד[illegible]
קד אלהם יא [illegible]
אחוזהא: ואמ[illegible]
עגלין תלתה [illegible]
תלת ושפנ[illegible]
לה קדם [illegible] עגלא מתלתא
ועזא מתלתא וכבשא מתלתא
ושפנינא ופרך חמאם [illegible]
קדמוהי ית כל אלין [illegible]
בשוי ויהב פלגא [illegible]

חבריה וית עופא לא פליג: פקדם לה גמיע ד׳לך וסטחהא פי
אוסאטהא תם געל כל סטר תלקא צאחבה ואלטאיר לם יסטרה:
ונחת עופא על פלגיא [illegible] יתהון אברם: תם וקע אלטאיר עלי אלאגסאד ואפרח
פהרבהא אברם פתחרכת: והוה שמשא למיעל ושינתא נפלת על
אברם והא אימה קבל סגי נפלת עלוהי: ולמא כאן ענד מגיב אלשמס וקע

הודיעני באיזה זכות יתקיימו בה ואמר לו הקב״ה בזכות הקרבנות״ עגלה משולשת״ שלשה עגלים רמז לשלשה פרים פר יום הכפורים ופר העלם דבר של צבור ועגלה ערופה״ ועז משולשת׳ רמז לשעיר הנעשה בפנים ושעירי מוספין שלמועד ושעיר חטאת יחיד״ ואיל משולש״ אשם ודאי ואשם תלוי וכבשה שלחטאת יחיד״ ותור וגוזל״ תורים ובני יונה״ ויבתר אותם״ חלק כל אחד לשני חלקים ואין מקרא יוצא מידי פשוטו לפי שהוא כורת ברית עמו לשמור הבטחתו להוריש לבנו את הארץ כדכתיב ביום ההוא כרת ה׳ את אברם ברית לאמר״ ודרך כורתי ברית לחלק בהמה ולעבור בין בתריה כמה שנ׳ להלן העוברים בין בתרי העגל אף כאן תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגזרים הוא שלוחו שלשכינה שהוא אש״ ואת הצפור לא בתר״ לפי שהאומות נמשלו לפרים ואילים ושעירים שנ׳ סבבוני פרים רבים״ ואומר האיל אשר ראית בעל הקרנים מלך פרס ואומר הצפיר השעיר מלך יון וישר׳ נמשלו לבני יונה שנ׳ יונתי בחגוי הסלע לפי כך בתר הבהמות״ ואת הצפר לא בתר״ רמז שיהיו ישר׳ קיימין לעולם״ העיט״ הוא עוף ועל שם שהוא עט ושואף את הנבלות לטוש עלי אוכל וכמו ותעט אל השלל״ על הפגרים״ על הבתרים״ ויעב

לשון

גדלה נפלת עליו: ויאמר לאברם
ידע תדע כי גר יהיה זרעך
בארץ לא להם ועבדום וענו
אתם ארבע מאות שנה: וגם את
הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי
כן יצאו ברכש גדול: ואתה
תבוא אל אבתיך בשלום תקבר
בשיבה טובה: ודור רביעי
ישובו הנה כי לא שלם עון
האמרי עד הנה: ויהי השמש

סבאת עלי אברם פאדא ביהיבה
עצימה צלמה קד וקעת עליה:
ואמר לאברם מדע תדע ארי
דיירין יהון בנך בארע לא דידהון
ויפלחון בהון ויענון יתהון ארבע
מאה שנין: וקאל לאברם אעלם
עלמא אן נסלך יסכון גריבא פי
בלד ליס להם ויסתכדמונהם
ויעדבונהם ארבע מאיה סנה:
ואף ית עמא דיפלחון בהון דאין
אנא ובתר כין יפקון בקנינא סגי:

ואלקום אלדי יסתכדמונהם איצא סאחכם עליהם ובעד דלך יכרגון בסרח
עטים: ואת תתכנש לות אבהתך בשלם תתקבר בסיבו טבא: ואנת
תציר אלי אבאיך בסלאם ותדפן בשיבה צאלחה: ודרא רביעאה יתובון
הלכא ארי לא שלים חובא דאמוראה עד כען: ואלגיל אלראבע ירגע
אלי האהנא אד לם יכמל דנב אלאמוריין אלי אלאן: והות שמשא

לשון נשיבה והפרחה כמו ישב רוחו רמז שיבא דוד בן ישי לכלותם ואין מניחין אותו מן השמים עד שיבא
מלך המשיח׳ והנה אימה וג׳ רמז לצרות וחושך שלגליות׳ כי גר יהיה זרעך׳ משנולד יצחק עד שיצאו ישראל
ממצרים ארבע מאות שנה כיצד יצחק בן ששים שנה כשנולד יעקב ויעקב כשירד למצרים אמר ימי שני
מגורי שלשים ומאת שנה הרי קץ ובמצרים היו מאתים ועשר כמנין רדו הרי ארבע מאות שנה ואם תאמר
במצרים היו ארבע מאות הרי קהת מיורדי מצרים היה צא וחשוב שנותיו שלקהת ועמרם ושמונים שלמשה
שהיה כשיצאו ישראל ממצרים אין את מוצא אלא שלש מאות וחמשים ואתה צריך להוציא מהם כל השנים
שחי קהת אחר לידת עמרם ושחי עמרם אחר לידת משה׳ בארץ לא להם׳ ולא נאמר בארץ מצרים אלא לא להם
ומשנולד יצחק ויגר אברהם וכו׳ ויצחק ויגר בגרר ויעקב גר בארץ חם׳ לגור בארץ באנו׳ וגם את הגוי׳ אף ארבע
ארבע מלכיות שאף הן כלין על ששעבדו את ישראל׳ דן אנכי׳ בעשר מכות׳ ברכוש גדול׳ בממון גדול כמו שנ׳
וינצלו את מצרים׳ ואתה תבוא אל אבותיך׳ ולא תראה כל אלה׳ אל אבותיך׳ אביו עובד ע״ז והוא מבשרו שיבא
אליו למדך שעשה תרח תשובה׳ תקבר בשיבה טובה׳ בשרו שיעשה ישמעאל תשובה בימיו ולא יצא עשו לתרבות
רעה בימיו ולפיכך מת חמש שנים קודם זמנו ובו ביום מרד עשו׳ ודור רביעי׳ לאחר שגלו למצרים יהיו שם שלשה
דורות והרביעי ישוב לארץ הזאת לפי שבארץ כנען היה מדבר עמו וכרת ברית זו כדכתיב לתת לך את הארץ
הזאת לרשתה וכן היה יעקב גלה למצרים צא וחשוב דורותיו יהודה פרץ וחצרון וכלב בן חצרון מבאי הארץ
היה׳ כי לא שלם עון האמרי׳ להיות משתלח מארצו עד אותו זמן שאין הקב״ה נפרע מאומה עד שתתמלא סאתה
שנ׳ בסאסאה בשלחה תריבנה׳ ויהי השמש באה׳ כמו ויהי הם מריקים שקיהם ויהי הם קוברים איש כלומר

בָּאָה וַעֲלָטָה הָיָה וְהִנֵּה תַנּוּר עָשָׁן
וְלַפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים
הָאֵלֶּה׃ בַּיּוֹם הַהוּא כָּרַת יְהוָה אֶת
אַבְרָם בְּרִית לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ
נָתַתִּי אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר
מִצְרַיִם עַד הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר
פְּרָת׃ אֶת הַקֵּינִי וְאֶת הַקְּנִזִּי וְאֵת
הַקַּדְמֹנִי׃ וְאֶת הַחִתִּי וְאֶת הַפְּרִזִּי
וְאֶת הָרְפָאִים׃ וְאֶת הָאֱמֹרִי וְאֶת
הַכְּנַעֲנִי וְאֶת הַגִּרְגָּשִׁי וְאֶת
הַיְבוּסִי׃ וְשָׂרַי
אֵשֶׁת אַבְרָם לֹא יָלְדָה לוֹ וְלָהּ

עלת וקבלא הוה והא תנור
דתנן ובעור דאישא דעדא בין
פלגיא האלין: פלמא גאבת
אלשמס וכאנת אלדהמה פאדי
בשביה דכאן תנור ופליד נאר
גאז בין תלך אלסטור: ביומא
ההוא גזר יי׳ עם אברם קים
למימר לבנך אתין ית ארעא
הדא מנהרא דמצרים עד נהרא
רבא נהרא פרת: פי דלך אליום
עהד אללה מע אברם עהדא
קאילא לנסלך אעטי הדי אלבלאד
מן נהר מצר אלי אלנהר אלכביר

נהר אלפראת: ית שלמאי וית קנזאי וית קדמונאי: ואלקיניין
ואלקנזיין ואלקדמוניין: וית חתאי וית פרזאי וית גבריא: ואלחתיין ואלפרזיין
ואלשגעא: וית אמוראי וית כנענאי וית גרגשאי וית יבוסאי: ואלאמוריין
ואלכנעניין ואלגרגשיין ואליבוסיין: ושרי אתת אברם לא ילידת
ליה ולה אמתא מצריתא ושמה הגר: ושרי זוגה אברם לם תלד לה ולהא

ויהי דבר זה השמש באה שקעה" ועלטה היה" חשך היום" והנה תנור עשן וגו׳ רמז לו שיפלו עבודת
אלילים בגיהנם" באה טעמו למעלה לכך הוא מבואר שבא כבר" ואם היה טעמו למטה באלף היה
מבואר כשהיא שוקעת ואי אפשר לומר כן שהרי כבר כתיב ויהי השמש לבוא" והעברת תנור עשן אחר
מכאן היתה נמצא שכבר שקעה וזה חלוק בכל תיבה לשון נקבה שיסודה שתי אותיות כשהטעם למעלה
לשון שעבר הוא כגון זה וכגון ורחל באה קמה אלומתי הנה שבה יבמתך וכשהטעם למטה הוא לשון הווה ודבר
שנעשה עכשיו והולך כמו באה עם הצאן בערב היא באה ובבקר היא שבה" לזרעך נתתי" אמירתו
של הקדוש ברוך הוא כאלו היא עשויה" הנהר הגדול" לפי שהוא דבוק בארץ ישראל קורהו גדול אף על
פי שהוא מאוחר שבארבעה נהרות היוצאים מעדן שנ׳ והנהר הרביעי הוא פרת" קורהו גדול לפי
שהוא דבוק בארץ ישר׳" משל הדיוט׳ עבד מלך מלך הדבק לשחוור וישתחוו לך" את הקיני עשר אומות
יש כאן ולא נתן להם אלא שבעה גוים והשלשה אדום ומואב ועמון והם קיני וקנזי וקדמוני ועתידין להיות
ירושה לעתיד שנ׳ אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם" ואת הרפאים" ארץ עוג שנקרא
ההוא יקרא ארץ רפאים" שפחה מצרית" בת פרעה היתה כשראה נסים שנעשו לשרה אמר מוטב

64

שפחה מצרית ושמה הגר׃
ותאמר שרי אל אברם הנה נא
עצרני יהוה מלדת בא נא אל
שפחתי אולי אבנה ממנה
וישמע אברם לקול שרי׃
ותקח שרי אשת אברם את
הגר המצרית שפחתה מקץ
עשר שנים לשבת אברם
בארץ כנען ותתן אתה לאברם
אישה לו לאשה׃ ויבא אל הגר
ותהר ותרא כי הרתה ותקל
גברתה בעיניה׃ ותאמר שרי
אל אברם חמסי עליך אנכי
נתתי שפחתי בחיקך ותרא כי

אמה מצריה ואסמהא הגר׃
ואמרת שרי לאברם הא כען
מנעני יי מלמילד עול כען לות
אמתי מא אם אתבני מנה וקביל
אברם למימר שרי׃ פקאלת לאברם
קד מנעני אללה מן אלולאד אדכל
אלי אמתי לעלי יבנא ביתי מנהא
פקבל אברם קול שרי׃ ודברת
שרי אתת אברם ית הגר מצריתא
אמתה מסוף עסר שנין למתב
אברם בארעא דכנען ויהבת
יתה לאברם בעלה ליה לאיתו׃
פאכדת שרי זוגה אברם הגר
אלמצריה אמתהא בעד עשר
סנין מן מקאם אברם בבלד

כנעאן פאעטתהא אברם זוגהא לתכון לה זוגה׃ ועל לות הגר ועדיאת
וחזת ארי עדיאת וקלת רבנתה בעינהא׃ פדכל אלי הגר וחמלת פלמא
ראת אנהא קד חמלת האנת סיידתהא ענדהא׃ ואמרת שרי לאברם
דין לי עלך אנא יהבית אמתי לך וחזת ארי עדיאת וקלית בעינהא
ידין יי ביני ובינך׃ פקאלת שרי לאברם צלמי עליך אנא אעטיתך אמתי

שתהא בתי שפחה בביתה ולא גבירה בבית אחר׳ אולי אבנה ממנה׳
לימד על מי שאין לו בנים שאינו בנוי אלא הרוס׳ אבנה
ממנה בזכות שאכניס צרתי לתוך ביתי׳ לקול שרי׳ לרוח הקודש שבה׳ ותקח שרי׳ לקחתה בדברים אשריך שזכית
לידבק בגוף קדוש כזה׳ מקץ עשר שנים׳ מועד הקבוע לאשה ששהתה עשר שנים ולא ילדה לבעלה חייב לישא
אשה אחרת׳ לשבת אברם׳ מגיד שאין ישיבת חוצה לארץ עולה מן המנין לפי שלא נאמר לו ואעשך לגוי גדול עד
שבא לארץ ישראל׳ ויבא אל הגר ותהר׳ מביאה ראשונה׳ ותקל גברתה בעיניה׳ אמרה שרה זו אין סתרה כגלויה מראה
עצמה כאלו היא צדקת ואינה צדקת שלא זכתה להריון כל השנים הללו ואני נתעברתי מביאה ראשונה׳ חמסי עליך
חמס העשוי לי עליך אני מטילה עונש כשהתפללת להקב״ה ואתה תתן לי ואנכי הולך עררי לא התפללת אלא עליך והיה לך
להתפלל על שנינו והייתי אני נפקדת עמך ועוד דבריך אתה חומס מפני שאתה שומע בזיוני ושותק׳ אנכי נתתי שפחתי

הרתה ואקל בעיניה ישפט
יהוה ביני ובינך ויאמר אברם
אל שרי הנה שפחתך בידך
עשי לה הטוב בעיניך ותענה
שרי ותברח מפניה וימצאה
מלאך יהוה על עין המים
במדבר על העין בדרך שור
ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה
באת ואנה תלכי ותאמר מפני
שרי גברתי אנכי ברחת ויאמר
לה מלאך יהוה שובי אל גברתך
והתעני תחת ידיה ויאמר לה
מלאך יהוה הרבה ארבה את
זרעך ולא יספר מרב ויאמר
לה מלאך יהוה הנך הרה

לפוף
י׳ נקודות בתג
ב׳ מקף פרש

פלמא ראת אנהא קד חמלת
הנת עכרהא יחכם אללה ביני ובינך:
ואמר אברם לשרי הא אמתיך
בידיך. עבידי לה דתקין בעיניכי:
ועניתה שרי וערקת מן קדמהא:
פקאל להא הודי אמתך פי ידך
אצנעי בהא מא חסן ענדך
פעדבתהא שרי חתי הרבת
מן בין ידיהא: ואשכחה מלאכא
דיי. על עינא דמיא במדברא.
על עינא באורחא דחגרא:
פוגדהא מלך אללה עלי עין מא
פי אלבריה עלי אלעין פי טריק חגר:
ואמר הגר אמתה דשרי מנן
את אתיא ולאן את אזלא.
ואמרת מן קדם שרי רבונתי
אנא ערקא: פקאל יא הגר אמה׳ שרי מן אין גית ואלי אין תמצין קאלת
מן בין ידי שרי סיידתי אנא הארבה: ואמר לה מלאכא דיי. תובי לות
רבונתיך. ואשתעבידי תחות ידהא: וקאל להא מלך אללה ארגעי אלי סיידתך
ואסתדלי תחת ידיהא: ואמר לה מלאכא דיי. אסגאה אסגי ית בניכי.
ולא יתמנון מסגי: תם קאל להא לאכתרן נסלך חתי לא יחצא מן כתרה:
ואמר לה מלאכא דיי. הא את מעדיא ותלידין בר. ותקרין שמיה

וב׳ ביני ובינך כל בינך שבמקרא חסר וזה מלא קרי ביה ובניך שהכניסה עין הרע בעוברה שלהגר והפילה
עוברה הוא שהמלאך אמר להגר הנך הרה והלא כבר הרתה והוא מבשר לה שתהא אלא מלמד שהפילה הריון
הראשון ותענה שרי היתה משעבדת בה בקושי אי מזה באת יודע היה מהיכן באה אלא ליתן לה פתח ליכנס
עמה בדברים ולשון אי מזה איה המקום שתאמר עליו מזה אני באה ויאמר לה מלאך יי׳ על כל אמירה היה שלח

וילדת בן וקראת שמו ישמעאל
כי שמע יהוה אל עניך: והוא
יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל
בו ועל פני כל אחיו ישכן:
ותקרא שם יהוה הדבר אליה
אתה אל ראי כי אמרה הגם
הלם ראיתי אחרי ראי: על כן
קרא לבאר באר לחי ראי הנה בין
קדש ובין ברד: ותלד הגר
לאברם בן ויקרא אברם שם
בנו אשר ילדה הגר ישמעאל:
ואברם בן שמנים שנה ושש שנים

ישמעאל ארי קביל יי צלותיך:
וקאל להא הא אנת חאמל סתלדין
אבנא ותסמיה אסמאעיל אד
סמע אללה לצעקך: והוא יהי
מרוד באנשא הוא יהי צריך
לכולא ואף אנשא [illegible] (יהון צריכין ליה)
ליה. ועל אפי כל אחוהי [illegible] (ישרי:)
והו יסכן וחשיא מן אנאס ידה
פי אלכל ויד אלכל פיה ובחצרה גמיע
אכותה יסכן: וצליאת בשמא
דיי דאתמלל עמה. אמרת את
הוא אלהא חזי כולא. ארי אמרת
אף הכא שריתי חזיא בתר

דאתגלי לי: פאסמת אסם אללה אלמתגלי להא אנת אלטאיק אלנאצר
לאנהא קאלת אני ראית ההנא רחמתך בעד רויא אלשקא: על כין
קרא לבירא בירא דמלאך קיימא אתחזי עלהא הא היא בין רקם
ובין חגרא: לדלך סמת אלביר ביר אלחי אלנאצר והי בין רקים ובין
ברד: וילידת הגר לאברם בר. וקרא אברם שום בריה דילידת הגר
ישמעאל: פולדת הגר לאברם אבנא פסמא אברם אבנה אלדי
ולדת הגר אסמאעיל: ואברם בר תמנן ושית שנין כד ילידת

ל היה מלאך אחד מלאך לכך נאמר מלאך בכל אמירה ואמירה" הנך הרה" כשתשובי תהרי כמו הנך הרה ואשת מנוח"
ויולדת בן כמו ויולדת ודומה לו יושבת בלבנון מקוננת בארזים" וקראת שמו צווי הוא כמו שאומרים לזכר וקראת
את שמו יצחק" פרא אדם" אוהב מדברות לצוד חיות כמו שכתוב וישב במדבר ויהי רובה קשת" ידו בכל" לסטים ויד
כל בו" הכל שונאין אותו ומתגרין בו" ועל פני כל אחיו ישכון" שיהא זרעו גדול" אתה אל ראי" נקוד חטף קמץ מפני שהוא
שם דבר אל הראייה שרואה בעלבון של עלובים" כי אמרה הגם הלום" לשון תמיה וכי סבורה הייתי שאף הלום במדברות
ראיתי שלוחו של מקום" אחרי ראי" אותם בביתו של אברהם ששם הייתי רגילה לראות מלאכים ותדע שהיתה רגילה
לראותם שהרי מנוח ראה את המלאך פעם אחת ואמר מות נמות וזו ראתה ארבעה פעמים זה אחר זה ולא חרדה"
באר לחי ראי" כתרגומו דמלאך קיימא אתחזי עלה" ויקרא אברם שם" אע"פ שלא שמע אברם דברי המלאך שאמר

בלדת הגר את ישמעאל לאברם׃
ויהי אברם בן יז
תשעים שנה ותשע שנים וירא
יהוה אל אברם ויאמר אליו אני
אל שדי התהלך לפני והיה תמים׃
ואתנה בריתי ביני ובינך וארבה
אותך במאד מאד׃ ויפל אברם
על פניו וידבר אתו אלהים לאמר׃
אני הנה בריתי אתך והיית לאב
המון גוים׃ ולא יקרא עוד את שמך
אברם והיה שמך אברהם כי
אב המון גוים נתתיך׃ והפרתי

הגר ית ישמעאל לאברם׃ וכאן אבר
אבן סתה ותמאנין סנה חין ולדת
הגר לאברם אסמאעיל׃
והוה אברם בר תשעין ותשע
שנין׃ ואתגלי יי׳ לאברם ואמר
ליה אנא אל שדי פלח קדמי והוי
שלים׃ פלמא צאר אברם אבן
תסעה ותסעין סנה תגלי לה אללה
וקאל לה אנא אלטאיק אלכאפי אסלך
פי טאעתי וכן צחיחא׃ ואתין קימי
בין מימרי ובינך ואסגי יתך לחדא
לחדא׃ ואגעל עהדי ביני ובינך
ואכתרך גדא גדא׃ ונפל אברם
על אפוהי ומליל עמיה יי׳ למימר׃ פוקע אברם עלי וגהה וכאטבה
אללה קאילא׃ אנא הא גזר קימי עמך ותהי לאב סגי עממין׃ ואנא
גאעל עהדי מעך ותכון אבא גמהור אמם׃ ולא יתקרי עוד ית
שמך אברם ויהי שמך אברהם ארי לאב סגי עממין יהבתך׃
ולא יסמי אסמך אברא אברם ויכון אסמך אבראהם לאני
געלתך אבא גמהור אמם׃ ואפיש יתך לחדא לחדא ואתנך

וקראת שמו ישמעאל שרתה רוח הקודש עליו וקראו ישמעאל ואברם בן שמונים וג׳ לשבחו של ישמעא׳
נכתב להודיע שהיה בן שלש עשרה כשנמול ולא עיכב. אני אל שדי. אני הוא שיש די באלהותי לכל בריה לפיכך
התהלך לפני ואהיה לך לאלוה ולפטרון. וכן כל מקום שהוא במקרא פירושו די שלו לפי הענין. התהלך לפני
כתרגומו פלח קדמי הידבק בעבודתי. והיה תמים. אף זה צווי אחר צווי היה שלם בכל נסיונותי. ולפי מדרשו
התהלך לפני במצות מילה ובדבר הזה תהיה תמים שכל זמן שהערלה בך אתה בעל מום לפני. ד״א והיה תמים
עכשיו אתה חסר ה׳ איברים שתי עינים שני אזנים וראש הגויה שאוסיף לך אות על שמך ויהיו מנין אותיותיך
רמ״ח כמנין איבריך. ואתנה בריתי. ברית של אהבה וברית הארץ להורישה לך על ידי מצוה זו. ויפל אברם על
פניו. ממורא השכינה שעד שלא מל לא היה בו כח לעמוד ורוח הקדש נצבת עליו וזהו שנ׳ בבלעם נופל
וגלוי עינים בברייתא דרבי אליעזר מצאתי כן. כי אב המון גוים. לשון נוטריקון של שמו. ורי״ש שהיתה בו בתחלה שלא
היה אב אלא לארם שהוא מקומו ועכשיו לא זזה ממקומה שאף יו״ד של שרי נתרעמה על השכינה עד שהוסיפה ליהושע

66

אתך במאד מאד ונתתיך לגוים ומלכים ממך יצאו: והקמתי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריך לדרתם לברית עולם להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך: ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגריך את כל ארץ כנען לאחזת עולם והייתי להם לאלהים: ויאמר אלהים אל אברהם ואתה את בריתי תשמר אתה וזרעך אחריך לדרתם: זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחריך המול לכם כל

לכנשין ומלכין דשלטין בעממיא מנך יפקון: ואנמיך גדא גדא ואגעל מנך אממא ומלוכא מנך יכרגון: ואקים ית קימי בין מימרי ובינך ובין בנך בתרך לדריהון לקים עלם למהוי לך לאלה ולבנך בתרך: ואתבת עהדי בני ובינך ובין נסלך מן בעדך לאגיאלהם עהד דהר לאכון לך אלאהא ולנסלך בעדך: ואתין לך ולבנך בתרך ית ארע תותבותך ית כל ארעא דכנען לאחסנת עלם ואהוי להון לאלה: ואעטיך ולנסלך בעדך בלד סכנאך גמיע בלד

כנעאן חוז דהר ואכון לכם אלאהא: ואמר יי לאברהם זאת ית
קימי תיטר את ובנך בתרך לדריהון: תם קאל אללה לה ואנת תחפט
עהדי אנת ונסלך בעדך לאגיאלהם: דין קימי דתיטרון בין
מימרי וביניכון ובין בנך בתרך מגזר לכון כל דכורא: הדי עהדי
אדי תחפצוה ביני ובינכם ונסלך מעדך אן יכתתן מנכם כל דכר:

שנ' ויקרא משה להושע בן נון יהושע" ונתתיך לגוים" ישרא' ואדום שהרי ישמעא' כבר היה לו ולא היה מבשר עליו". והקימתי את בריתי" ומה הוא" ברית להיות לך לאלהים" לאחזת עולם" ושם אהיה לך לאלהים אבל הדר בחוצה לארץ כמי שאין לו אלוה" ואתה ויו זו מוסף על ענין ראשון" אני הנה בריתי אתך" ואתה הוי' זהיר לשמרו ומה הוא שמירתו זאת בריתי אשר תשמרו המול לכם" בי' ובינכם" אתם שלעכשיו" ובין זרעך העתידין להוליד אחריך" המול" כמו להמול כמו שאתה אומר עשות כמו לעשות" ונמלתם כמו ומלתם והנון בו יתירה ליסוד הנופל בו לפרקים כגון נון שלנושע ומן שלנושא ונמלתם

זכר׃ ונמלתם את בשר ערלתכם
והיה לאות ברית ביני וביניכם׃
ובן שמנת ימים ימול לכם כל
זכר לדרתיכם יליד בית ומקנת
כסף מכל בן נכר אשר לא
מזרעך הוא׃ המול ימול יליד
ביתך ומקנת כספך והיתה
בריתי בבשרכם לברית עולם׃
וערל זכר אשר לא ימול את
בשר ערלתו ונכרתה הנפש
ההוא מעמיה את בריתי הפר׃
ויאמר אלהים
אל אברהם שרי אשתך לא
תקרא את שמה שרי כי שרה

ותגזרון ית בסרא דערלתכון.
ויהי לאת קים בין מימרי וביניכון׃
פאדי תכתנון אלקלפה מן אבדאנכם
תציר עלאמת עהד ביני ובינכם׃
ובר תמניא יומין יגזר לכון כל
דכורא לדריכון. יליד ביתא וזביני
כספא מכל בר עממין. דלא
מבנך הוא׃ ואבן תמאניה איאם
יכתתן כל רגל מנכם לאגיאלכם
אלמולוד פי מנאזלכם ואלמשתרא
לך בתמן מן כל גריב אלדי ליס
הו מן נסלך׃ מגזר יגזר. יליד
ביתך וזבין כספך. ויהי קימי
בבסרכון לקים עלם׃ ואלד
כתאנה יכתן אלמולוד פי ביתך
ואלמשתרי לך בתמן ויכון עהדי פי אבדאנכם עהד אלדהר׃
וערל דכורא. דלא יגזר ית בסרא דערלתיה. וישתיצי אנשא
ההוא מעמיה. ית קימי אשני׃ ואי רגל אקלפה לם יכתן אלקלפה
מן בדנה ינקטע דלך אלרגל מן קומה למא פסך עהדי׃
ואמר יי לאברהם. שרי אתתך לא תקרי ית שמה שרי׃ ארי שרה
שמה׃ תם קאל אללה לאברהם שרי זוגתך לא תסמהא שרי בל אסמהא

כמו ונשאתם אבל ימול לשון יפעל כמו יעשה יאכל׃ יליד בית שילדתו השפחה בבית׃ מקנת כסף שקנאו
משנולד׃ המול ימול יליד ביתך׃ כאן כפל לו ולא אמר לשמונה ימים ללמדך שיש יליד בית נמול לאחר שמונה
ימים בשבת כמו שמפורש במסכת שבת׃ וערל זכר׃ כאן למד שהמילה באותו מקום שהוא מכיר בו בין
זכר לנקבה׃ אשר לא ימול׃ משיגיע לכלל עונשין ונכרתה אבל אביו אין ענוש עליו כרת אבל עובר בעשה׃
ונכרתה הנפש׃ הולך ערירי ומת קודם זמנו׃ לא תקרא את שמה שרי׃ דמשמע שרי לי ולא לאחרים כי שרה סתם

שמה: וברכתי אתה וגם
נתתי ממנה לך בן וברכתיה
והיתה לגוים מלכי עמים
ממנה יהיו: ויפל אברהם על
פניו ויצחק ויאמר בלבו הלבן
מאה שנה יולד ואם שרה
הבת תשעים שנה תלד:
ויאמר אברהם אל האלהים
לו ישמעאל יחיה לפניך:
ויאמר אלהים אבל שרה
אשתך ילדת לך בן וקראת
את שמו יצחק והקמתי את
בריתי אתו לברית עולם

שרה: ואבריך יתה ואתין מנה
לך בר. ואברכנה ותהי לכנשין.
מלכין דשלטין בעממיא מנה
יהון: פאנא אבארך פיהא וארזקך
מנהא אבנא ואבארך פיה ויכון
מנה אמה ומלוך שעוב מנה
יכונון: ונפל אברהם על אפוהי
וחדי ואמר בליביה הלבר מאה
שנין יהי ולד. ואם שרה הבת תשעין
שנין תליד: פוקע אברהם עלא
וגהה ותצחך וקאל פי נפסה הלאבן
מאיה סנה יולד או שרה אבנה
תסעין סנה תלד: ואמר אברהם
קי'י: לווי ישמעאל יתקיים קדמך:

וקאל אברהם בין ידי אללה לית אסמאעיל יחיא מעה בין ידיך: ואמר
יי בקשטא שרה אתתך תליד לך בר ותקרי ית שמיה יצחק.
ואקים ית קימי עמיה. לקים עלם לבנוהי בתרוהי: פקאל אללה לכן שרה
זוגתך סתלד לך אבנא ותסמיה יצחק ואתבת עהדי מעה עהד דהר

שמה שתהא שרה על כל: וברכתי אותה: [illegible] היא הברכה שחזרה לנערותה שנ' היתה לי עדנה:
וברכתיה: בהנקת [illegible] ס' כשנצרכה לכך [illegible] משתה יצחק שהיו מרננין עליהם שהביאו אסופי מן השוק
ואומרים בננו הוא [illegible] הביאו כל אחת בנה עמה ומיניקתה לא הביאה והיא הניקה את כולם הוא שנ' היניקה
בנים שרה: רמזו במקרא: ויפל אברהם על פניו ויצחק: זה תרגם אונקלוס לשון שמחה וחדי ושל שרה לשון
מחוך למדת שאברהם האמין ושרה לא האמינה ולגלגה: וזהו שהקפיד הקב"ה על שרה ולא הקפיד על
אברהם: הלבן: יש תמיהות שהן קיימות כ[illegible]ה נגליתי הרואה אתה אף זו קיימא וזהו שאמר בלבו הנעשה
חסד זה לאחד מה שהקב"ה עושה לי: ואם שרה הבת תשעים שנה היתה כדי [illegible] הדורות הראשונים
היו מולידין בני חמש מאות שנה ובימי אברהם נתמעטו השנים כבר ובא תשות כח לעולם וצא ולמד מעשרה
דורות שמנח ועד אברהם שמיהרו תולדותיהן בני שבעים ובני שבעים: לו ישמעאל יחיה: הלואי שיחיה [illegible]
איני כדאי לקבל מתן שכר זה: יחיה לפניך: יחיה ביראתך כמו התהלך לפני פלח קדמי: אבל: לשון אמתת
דברים וכן אבל אשמים אנחנו אבל בן אין לה: וקראת את שמו יצחק: על שם הצחוק ויש אומרים על שם עשרה
נסיונות ותשעים שנה של שרה ושמונה ימים שנמול ומאה שנה של אברהם: ואת בריתי:

לזרעו אחריו ולישמעאל שמעתיך
הנה ברכתי אתו והפריתי אתו
והרביתי אתו במאד מאד שנים
עשר נשיאם יוליד ונתתיו לגוי
גדול. ואת בריתי אקים את יצחק
אשר תלד לך שרה למועד הזה
בשנה האחרת. ויכל לדבר
אתו ויעל אלהים מעל אברהם.
ויקח אברהם את ישמעאל בנו
ואת כל ילידי ביתו ואת כל
מקנת כספו כל זכר באנשי בית
אברהם וימל את בשר ערלתם
בעצם היום הזה כאשר דבר
אתו אלהים. ואברהם בן
תשעים ותשע שנה בהמלו

ולבנוהי בתרוהי. ולישמעאל קבילית
צלותך. הא בריכית יתיה ואפיש
יתיה ואסגי יתיה לחדא
לחדא תרי עסר רברבין יוליד.
ואתניניה לעם סגי. ופי אסמאעיל
קד שפעתך האנא מבארך
פיה ואנמיה ואכתרה גדא
גדא אתני עשר שריפא יולד
ואגעל מנה אמה כבירה.
וית קימי אקים עם יצחק
דתליד לך שרה לזמנא הדין
בשתא אחרנתא. ועהדי
אתבתה מע יצחק אלדי תלדה
לך שרה פי מתל האדי אלוקת פי
אלסנה אלקאבלה. ושיצי למללא
עמיה ואסתלק יקרא דיי מעלוהי

דאברהם. פלמא פרג מן מכאטבתה נור אללה ען אבראהם. ודבר אברהם ית
ישמעאל בריה וית כל ילידי ביתיה וית כל זביני כספיה כל דכורא באנשי
בית אברהם. וגזר ית בסרא דעורלתהון בכרן יומא הדין כמא דמליל עמיה
יי. פאכד אברהם אסמאעיל אבנה וגמיע אלמולודין פי [illegible] מנזלה ומשתראין
בתמן כל רגל מן אהל בית אברהים כתן גלפה מן אבראהים פי דאת
ד[illegible] ואברהם בר תשעין ותשע שנין כד גזר

מילה תהא מסורה לזרעו. שנים עשר נשיאים כעננים יכלו כמו נשיאים ורוח. מעל אברהם לשון
נקייה הוא כלפי שכינה ולמדנו שהצדיקים מרכבתו של מקום. בעצם היום. בו ביום שנצטוה ביום ולא
בלילה לא נתירא לא מן הגוים ולא מן הליצנים ושלא יהיו אויביו ובני דורו אומרים אלו ראינוהו לא הנחנוהו
לימול ולקיים מצותו של מקום. וימל. לשון ויפעל. בהמולו. בהפעלו כמו בהבראם. בהמולו את בשר

ערלתו

בשר ערלתו: וישמעאל בנו
בן שלש עשרה שנה בהמלו את
בשר ערלתו: בעצם היום הזה
נמול אברהם וישמעאל בנו: וכל
אנשי ביתו יליד בית ומקנת
כסף מאת בן נכר נמלו אתו:

קכו פסוקים סימן מכנדבי

וירא אליו יהוה באלני ממרא
והוא ישב פתח האהל כחם
היום: וישא עיניו וירא והנה
שלשה אנשים נצבים עליו
וירא וירץ לקראתם מפתח

בסרא דערלתיה: וכאן אברהם
אבן תסעה ותסעין סנה חין כתן
אלקלפה מן ברכה: וישמעאל בריה
בר תלת עסרי שנין כד גזר ית
בסרא דערלתיה: ואסמאעיל
אבנה אבן תלת עשר סנה חין
כתן אלקלפה מן בדנה: בכרן
יומא הדין אתגזר אברהם
וישמעאל בריה: פי דאת דאך
אליום אכתתן אברהים ואסמאעיל
אבנה: וכל אנשי ביתיה ילידי
ביתא וזביני כספא מן בני עממיא
אתגזרו עמיה: וכל רגאל מנזלה
מן מולוד פי ביתה ומשתרא בתמן מן כל גריב אכתתנו מעה:

ואתגלי ליה יי במישרי ממרא והוא יתיב בתרע משכנא כמיחם
יומא: ותגלי לה אללה פי מרג ממרא והו גאלס עלי באב אלכבא ענד חמת
אלנהאר: וזקף עינוהי וחזא והא תלתא גברין קימין עלוהי וחזא ורהט לקדמותהון

ערלתו: באברהם לא נאמר את לפי שלא היה חסר אלא חתוך בשר שכבר נתמעך על ידי תשמיש אבל ישמעאל שהיה ילד
הוזקק לחתוך ערלה ולפרוע המילה לכך נאמר בו את בר': בעצם היום הזה: שמלאו לאברהם תשעים ותשע שנה ולישמעאל
שלש עשרה שנה נמול אברהם וישמעאל בנו: וירא אליו: לבקר את החולה אמר רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו
היה ובא הקב"ה ושאל בו בש': באלוני ממרא: הוא שנתן לו עצה על המילה לפיכך נגלה עליו בחלקו: יושב: ישב כתיב
בקש לעמוד אמ' לו הקב"ה שב ואתה סימן לבניך שעתיד אני להתיצב בעדת הדיינים והן יושבין: פתח האהל:
לראות אם יש עובר ושב ויכניסם בביתו: כחם היום: הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים ולפי
שראהו מצטער שלא היו אורחים באים הביא המלאכים עליו בדמות אנשים: והנה שלשה אנשים: אחד לבשר את
שרה ואחד להפוך את סדום ואחד לרפאות את אברהם שאין מלאך אחד עושה שתי שליחות תדע לך שכן הוא
כל הפרשה הוא מזכירן בלשון רבים ויאכלו ויאמרו אליו ובבשורה נאמר ויאמר שוב אשוב אליך כעת' ובהפיכת
סדום הוא אומ' כי לא אוכל לעשות דבר לבלתי הפכי: ורפא' שריפא את אברהם הלך משם להציל את לוט הוא שנ'
ויהי כהוציאם אותם החוצה ויאמר המלט על נפשך למדת שהאחד הוא מציל: נצבים עליו: לפניו אבל לשון נקייה
הוא כלפי המלאכים: וירא: מהו וירא שני פעמים הראשון כמשמעו והשני לשון הבנה נסתכל שהיו נצבים במקום
אחד והבין שלא היו רוצים להטריחו וקדם הוא ורץ לקראתם בבבא מציעא כתיב נצבים עליו וכתיב וירץ
לקראתם כד חזיוה דהוה שרי ואסר פירשו מיניה מיד וירץ לקראתם: ויאמר אדני אם נא: לגדול

האהל וישתחו ארצה: ויאמר
אדני אם נא מצאתי חן בעיניך
אל נא תעבר מעל עבדך:
יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם
והשענו תחת העץ: ואקחה פת
לחם וסעדו לבכם אחר תעברו
כי על כן עברתם על עבדכם
ויאמרו כן תעשה כאשר
דברת: וימהר אברהם האהלה
אל שרה ויאמר מהרי שלש
סאים קמח סלת לושי ועשי
עגות: ואל הבקר רץ אברהם

מתרע משכנא וסגיד על ארעא:
פרפע עיניה וראי פאדי בתלאתה
נפור וקוף אמאמה פלמי ראהם
חאצר תלקאהם מן באב לכנא
וסגד עלי אלארץ: ואמר יא אם
כען אשבחית רחמין בעינך
לא כען תעבר מעל עבדך:
פקל יא ולי אללה אן וגדת חנאא
ענדך פלא תגוז ען עבדך:
יסבון כען זעיר מיא ואסחו
רגליכון ואסתמיכו תחות אילנא:
יקדם לכם קליל מן מא ואגסלו
ארגלכם ואסתטלו תחת אלשגרה:

ואסב פתא דלחמא וסעודו לבכון בתר כין תעבלון על עברכון
ואמרו כין תעביר כמא דמלילתא: ואקדם כסרה מן אלטעאם ואסנדו
קלובכם בעד דלך תמצון לאן עלי דלך מררתם בעבדכם קאלו אצנע
כמי קלת: ואוחי אברהם למשכנא לות שרה ואמר אוחאי תלת סאון
קמחא סלתא לושי ועבידי גריצן: פאסרע אברהים אלי אלכבא אלי שרה
וקל אסרעי בתלאתה אצוע מן סמיד דקיקא נגגניה ואצנעיה מליא:
ולבית תורי רהט אברהם ונסיב בר תורי רכיך וטב ויהב לעולימא.

שבהם אמר וקראם כולם אדונים ולגדול אמר אל נא תעבד וכיון שלא יעבור הוא יעבודו חביריו עמו ובלשון זה הוא
הוא חול. דא קודש הוא והיה אומ' להקדוש בה להמתין לו עד שירוץ ויכניס את האורחים ואעפ"י שכתוב אחר וירץ
לקראתם האמירה קודם לכך היתה ודרך המקראות לדבר כן כמו שפירשתי אצל לא ידון רוחי באדם שנכתב אחר
ויולד נח ואי אפשר לומ' אלא אם כן קודם גזירת עשרים שנה ושתי הלשונות בראשית רבה יוקח נא על ידי שליח
והקב"ה שלם לבנו על ידי שליח שנ' וירם משה את ידו ויך את הסלע ורחצו רגליכם כסבור שהם ערביים שמשתחוים
לאבק רגליהם והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו אבל לוט שלא הקפיד הקדים לינה לרחיצה שנא' ולינו פה ורחצו
רגליכם תחת העץ תחת האילן וסעדו לבכם אמ"ר יצחק בתורה בנביאים ובכתובים מצינו דפתא סעדתא דלבא
בתורה וסעדו לבכם בנביאים סעד לבך פת לחם בכתו' ולחם לבב אנוש יסעד אמ"ר חמא לבבכם אין כתוב כאן אלא

ויקח בן בקר רך וטוב ויתן אל
הנער וימהר לעשות אתו׃
ויקח חמאה וחלב ובן הבקר
אשר עשה ויתן לפניהם והוא
עמד עליהם תחת העץ ויאכלו׃
ויאמרו אליו איה שרה אשתך
ויאמר הנה באהל׃ ויאמר שוב
אשוב אליך כעת חיה והנה בן
לשרה אשתך ושרה שמעת
פתח האהל והוא אחריו׃ ואברהם
ושרה זקנים באים בימים חדל
להיות לשרה ארח כנשים׃

נקודות בתיו

ואוחי למעבד יתיה׃ ולי דמן אל
בקר האצר אברהים. פאכד עגלא.
רכצא טייבא ודפעה אלי אלגלאם.
ואסתעגלה פי אצלאחה׃ ונסיב
שמן וחלב ובר תורי דעבד. ויהב
קדמיהון. והוא משמש עליהון.
תחות אילנא ואכלו׃ ואכד סמנא
ולבנא. ואלעגל אלדי אצלחה. וגעל
דלך בין ידיהם. והו ואקף אמאמהם
תחת אלשגרה פאכלו׃ ואמרו ליה.
אן שרה אתתך. ואמר הא
במשכנא. פקאלו לה אין שרה זוגתך.
קאל הו די הי פי אלכבא׃ ואמר. מתב

אתוב לותך כעדן דאתון קיימין. והא ברא לשרה אתתך. ושרה שמעת
בתרע משכנא והוא אחורוהי׃ קאל סארגע אליך פי מתל הדי אלוקת מן קאבל.
ויכון אבן לשרה זוגתך. ושרה תסמע. ענד באב אלכבא והו וראה׃ ואברהם
ושרה סיבו. עלו ביומין. פסק מלמהוי לשרה אורח כנשיא׃ ואברהם
ושרה שאכא. וטענא פי אלסן. ואנתהא אן יכון לשרה. סביל כאלנסא׃

לבבכם מגיד שאין יצר הרע שולט במלאכים בר׳ "אחר תעבורו" אחר כן תלכו "כי על כן עברתם" כי הדבר הזה אני
מבקש מכם מאחר שעברתם עלי לכבודי "כי על כן" כמו על אשר וכן כל כי על כן שבמקרא כי על כן ראיתי פניך כי על כן ידעת
חנותינו "קמח סלת" סלת לעוגות וקמח לעמילן שטבחים לכסות את הקדרה לשאוב את הזוהמה "בן בקר רך וטוב"
שלשה פרים היו כדי להאכילן שלש לשונות בחרדל "אל הנער" זה ישמעאל לחנכו במצות "ויקח חמאה וג׳ ולחם לא הביא
לפי שפירסה שרה נדה שחזר לה אורח כנשים אותו היום ונטמאת העיסה "חמאה" שומן החלב שקולטין מעל פניו "ובן
הבקר אשר עשה "אשר תיקן" קמא קמא דתיקן אמטי ואייתי קמייהו "ויאכלו" נראו כמו שאכלו מכאן שלא ישנה אדם
מן המנהג "ויאמרו אליו" נקוד על איו ותניא ר׳ שמעון בן אלעזר אומר כל מקום שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב
וכאן נקודה רבה על הכתב ואתה דורש הנקודה שאף לשרה שאלו איו אברהם למדנו שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על
האשה ולאשה על האיש בבא מציעא "אומר יודעים היו מלאכי השרת שרה אמינו היכן היתה אלא להודיע שצנועה היתה
כדי לחבבה על בעלה אמ׳ ר׳ יוסי בר חנינא כדי לשגר לה כוס של ברכה "הנה באהל" צנועה היא "כעת חיה" כעת הזאת
לשנה הבאה ופסח היה ולפסח הבא נולד יצחק מדלא קרינן כעת אלא כעת חיה כעת הזאת שתהא חיה לכם שתהיו כלכם
שלמים וקיימים "שוב אשוב" לא בשרו המלאך שישוב אלא בשליחות של הקב״ה אמ׳ לו כמו ויאמר לה מלאך יי׳ הרבה ארבה והוא
אין בידו להרבות אלא בשליחותו של מקום אף כאן בר׳ "והוא אחריו" הפתח היה אחר המלאך "חדל להיות" פסק ממנה דרך

ותצחק שרה בקרבה לאמר
אחרי בלתי היתה לי עדנה
ואדני זקן ׃ ויאמר יהוה אל
אברהם למה זה צחקה שרה
לאמר האף אמנם אלד ואני
זקנתי ׃ היפלא מיהוה דבר
למועד אשוב אליך כעת
חיה ולשרה בן ׃ ותכחש שרה
לאמר לא צחקתי כי יראה
ויאמר לא כי צחקת ׃ ויקמו
משם האנשים וישקפו על
פני סדם ואברהם הלך עמם
לשלחם ׃ ויהוה אמר המכסה

וחייכת שרה במעהא למימר
בתר דסיבית תהי לי עולימו
ורבוני סיב ׃ פצחכת שרה פי
נפסהא קאילא בעד אן בלית
יכון לי דיי וסידי שיך ׃ ואמר
יי לאברהם למא דנן חייכת
שרה למימר הבקשטא אוליד
ואנא סיבית ׃ פקאל אללה לאברה
ם צחכת שרה קאילא איקינא
אלד וקד עגזת ׃ היתכסא מן
קדם יי פתגמא לזמן אתוב
לותך כעדן דאתון קימין ולשרה
בר ׃ איכפא ען אללה אמר לוקת
ארגע אליך פי מתל הדא אלוקת
מן קאבל ולשרה אבן ׃ וכדיבת שרה למימר לא חייכית ארי
דחילת ואמר לא ברם חייכת ׃ פגחדת שרה קאילא לם אצחך לאני
כאפה קאל לא בל קד צחכת ׃ וקמו מתמן גבריא ואסתכיו על אפי
סדום ואברהם אזיל עמהון לאלוואיהון ׃ תם קאם ... קום מן תם
ואשרפו קבאלת סדם ואברהם מאצי מעהם ליושיעהם ׃ ויי אמר המכסי

כנשים נדות׳ בקרבה׳ מסתכלת במעיה ואמרה אפשר הקרבים הללו טוענין ולד השדים הללו שצמקו מושכין
חלב תנחומא׳ עדנה׳ צחצוח בשר ולשון משנה משייר את השער ומעדן את הבשר׳ ד״א לשון עידן זמן וסת
נדות׳ האף אמנם׳ הגם אמת אלד׳ ואני זקנתי׳ שנה הכתוב מפני השלום שהרי היא אמרה ואדני זקן׳ היפלא׳
כתרגומו היתכסי׳ וכי שום דבר מופלא ומופרד ומכוסה ממני מלעשות כרצוני׳ למועד׳ לאותו מועד המיוחד
שקבעתי אתמול למועד הזה בשנה האחרת׳ כי יראה כי צחקת׳ הראשון משמש לשון דהא הוא שנותן טעם
לדבר ותכחש שרה לפי שיראה והשני משמש לשון אלא ויאמר לא כי דבריך הוא אלא צחקת שאמרו רז״ל כי משמ׳
בארבע לשונות אי דלמא אלא דהא׳ וישקיפו׳ כל השקפה שבמקרא לרעה חוץ מהשקיפה ממעון קדשך
שגדול כח מתנות עניים שהופך מדת הרוגז לרחמים׳ לשלחם׳ ללוותם כסבור אורחים הם׳ המכסה אני׳
בתמיה מה שאני עושה בסדום לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מדעתו אני נתתי לו את הארץ הזאת
וחמשה כרכים הללו שלו הן שנ׳ גבול הכנעני מצידון באכה סדמה ועמורה וג׳ קראתי אותו אברהם

70

אני מאברהם אשר אני עשה:
ואברהם היו יהיה לגוי גדול
ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ:
כי ידעתיו למען אשר יצוה
את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו
דרך יהוה לעשות צדקה
ומשפט למען הביא יהוה על
אברהם את אשר דבר עליו:
ויאמר יהוה זעקת סדם ועמרה
כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד:
ארדה נא ואראה הכצעקתה

אנא מכסי מאברהם דאנא עביד: פקט
אלה אמכלמי אנא מן אבראהים
מא אנא צאנעה: ואברהם מהוה
יהוי לעם סגי ותקיף ויתברכון
בדיליה כל עממי ארעא: ואברהים
סתכון מנה אמה כבירה עצימה
ויתבארך בה גמיע אמם אלארץ:
ארי גלי קדמי בדיל דיפקיד
ית בנוהי וית אנש ביתיה בתרוהי
ויטרון אורחן דתקנן קדם יי
למעבד צדקתא ודינא בדיל
דייתי יי על אברהם ית דמליל

עלוהי: ואנא מערפה אנה סיאמר בניה ואהלה מן בעדה:
באן יחפצון טריק אללה ליעמלו באלעדל ואלחכם לקבלאן יפי
אללה לאבראהם במא ועדה: ואמר יי קבילת סדום ועמרה ארי
סגיאת וחובתהון ארי תקיפת לחדא: פקאל אללה צראך סדם ועמרה
קד עצם וכטאהם קד כתר גדא: אתגלי כען ואחזי הכקבילתהון
דעלת לקדמי עבדו אעביד עמהון גמירא אם לא תיבין:
ואם תיבין [illegible] אתפרע: אנחדר אמרא מחגלא ואנצר אכמא כא...

אב המון גוים כתיך ואשמיד את הבנים ולא אודיע לאב שהוא אוהבי" ואברהם היו יהיה" מדרש אגדה
זכר צדיק לברכה [illegible] הואיל והזכירו ברכו ופשוטו וכי אני מעלים הרי הוא חביב לפני להיות לגוי גדול ולהתברך
בו כל גויי הארץ" כי ידעתיו" לשון חיבה כמו מודע לאישה מודעתנו ואדעך בשם ואמנם עיקר לשון כולם אינו לשון
כולם אינו לשון ידיעה שהמחבב את האדם מקרבו אצלו ויודעו ומכירו ולמה ידעתיו למען אשר יצוה לפי שהוא
מצוה את בניו עלי לשמור דרכי ואם תפרשהו כתרגומו יודע אני בו שיצוה את בניו וג' אין למען נופל על
הלשון" יצוה" לשון הווה כמו ככה יעשה איוב" למען הביא" כך הוא מצוה לבניו שמרו דרך ה' כדי שיביא ה'
השם על אברהם וג'" על בית אברהם לא נאמר אלא על אברהם למדנו כל המעמיד בן צדיק כאלו אינו
מת" ויאמר יי' אל אברהם זעקת סדום ועמורה כי רבה" כל רבה שבמקרא הטעם בבית לפי שהן מתורגמין
גדולה הולכת וגדלה והולכת אבל זה טעמו למעלה בבית לפי שמתורגם גדולה כבר כמו שפירשתי ויהי השמש באה
הכה שבה ירד מתך" ארדה נא" לימד לדיינים שלא יפסקו דיני נפשות אלא בראייה הכל כמו שפירשתי בפרשת הפלגה" ...

הַבָּאָה אֵלַי עָשׂוּ כָּלָה וְאִם לֹא
אֵדָעָה׃ וַיִּפְנוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים
וַיֵּלְכוּ סְדֹמָה וְאַבְרָהָם עוֹדֶנּוּ
עֹמֵד לִפְנֵי יְהוָה׃ וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם
וַיֹּאמַר הַאַף תִּסְפֶּה צַדִּיק עִם
רָשָׁע׃ אוּלַי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צַדִּיקִם
בְּתוֹךְ הָעִיר הַאַף תִּסְפֶּה וְלֹא
תִשָּׂא לַמָּקוֹם לְמַעַן חֲמִשִּׁים
הַצַּדִּיקִם אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ׃
חָלִלָה לְּךָ מֵעֲשֹׂת כַּדָּבָר הַזֶּה
לְהָמִית צַדִּיק עִם רָשָׁע וְהָיָה
כַצַּדִּיק כָּרָשָׁע חָלִלָה לָּךְ

טו ואצל אליי׳ צנעו גמלתהם אם
לא: ואתפנאו מתמן גבריא.
ואזלו לסדום ואברהם עד כען
משמיש בצלו קדם יי: מלו לקום
מן תם ומצו אלי סדום ואברהם
עאדה ואקף יצלי בין ידי אללה:
וקריב אברהם ואמר הברגז
תשיצי זכאה עם חייבא: פתקדם
אברהם וקאל איקינא תסייה
אלצאלח מע אלטאלח: מא אסאית
חמשין זכאין בגו קרתא
הברגז תשיצי ולא תשבוק
לאתרא בדיל חמשין זכאין

דבגוה: לעל יוגד פי אלבלד כמסין צאלחא איקינא תסיפהם ולא תצפח
ענהם לקבל אלכמסין אלצאלח [illegible] אלדי פי מא בינהם: קשטא אלון
דינך מלמעבד כפתגמא הדין לשיצאה זכאה עם חייבא ויהי זכאה
כחייבא. קשטא אלון דינך דיין כל ארעא בלם יעביר דינא: חאשא מעאד
מואן תצנע מתל הדא אלאמר אן תהלך אלצאלח מע אלטאלח ויכון אלצאלח כאלטאלח את

ארדה בא לסוף מעשיהם "הכצעקתה" שלמדינה "הבאה אלי עשו" וכן עומדין במרדן כלה אני עושה בהן ואם לא
יעמדו במרדן אדעה מה אעשה להפרע מהן ביסורים לא אכלה אותם וכיוצא בה מצינו במקום אחד ועתה
הורד עדיך מעליך ואדעה מה א עשה לך ולפיכך יש הפסק נקודת פסק בין עשו לכלה כדי להפריש תיבה
מחברתה ור"ל דרשו הכצעקתה צעקת רוביה אחת שהרגו במיתה משונה על שנתנה מזון לעני כמפורש
בחלק "ויפנו משם ממקום שאברהם ליוום שם" עודנו עומד" והלא לא הלך לעמוד לפניו אלא הקב"ה בא אצלו ואמר
לו זעקת סדום ועמורה והיה לו לכתוב וה' עודנו עומד על אברהם אלא תיקון סופרים הוא שהפכוהו רבותינו לכתוב
כן "ויגש אברהם" מצינו הגשה למלחמה ויגש יואב וגו׳ הגשה לפיוס ויגש אליו יהודה והגשה לתפלה ויגש אליהו
הנביא ולכל אלה נכנס אברהם לדבר קשות ולפיוס ולתפלה" האף תספה" הגם תספה ולתרגם של אונקלוס שתרגמו
לשון רוגז כך פירושו האף ישיאך שתספה צדיק עם רשע" חמשים צדיקים "עשרה צדיקים לכל כרך וכרך חמשה
מקומות יש ואם תאמר לא יצלו הצדיקים את הרשעים למה תמית הצדיקים" חלילה לך" חולין הוא לך יאמרו כך
היא אומנותו שוטף הכל צדיקים ורשעים כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה לא הוא ולא כיוצא בו" חלילה
לך לעולם הבא" השופט כל הארץ" נקוד בחטף פתח הא שלה שופט לשון תמיה וכן מי שהוא שופט

71

השפט כל הארץ לא יעשה
משפט׃ ויאמר יהוה אם אמצא
בסדם חמשים צדיקם בתוך
העיר ונשאתי לכל המקום
בעבורם׃ ויען אברהם ויאמר
הנה נא הואלתי לדבר אל אדני
ואנכי עפר ואפר׃ אולי יחסרון
חמשים הצדיקם חמשה
התשחית בחמשה את כל
העיר ויאמר לא אשחית אם
אמצא שם ארבעים וחמשה׃
ויסף עוד לדבר אליו ויאמר
אולי ימצאון שם ארבעים ויאמר

מעאד אחכאם גמיע אלעאלם
יעדל בחכמה׃ ואמר יי אם אשכח
בסדום חמשין זכאין בגו קרתא
ואשבוק לכל אתרא בדיל הון׃
קאל אללה אן וגדת פי סדום כמסין
צאלחא צפחת לגמיע אהל
אלמוצע בסבבהם׃ ואתיב אברהם
ואמר הא כען אסגיתי למללא
קדם יי ואנא עפר וקטם׃ פאגאב
אברהם וקאל הודי קד אמענת פי
אלכלאם בין ידי אללה ואנא תראב
אורמאד׃ מא אם יחסרון חמשין
זכאין חמשה התחביל בחמשה
ית כל קרתא ואמר לא אחביל׃
אם אשכח תמן ארבעין וחמשה׃ לעל ינקצון אלכמסין אלצאלח כמסה
אתהלך בסבב אלכמסה גמיע אלבלד קאל לא אהלכהם אן וגדת תם ארבעין
ארבעין וכמסה׃ ואוסיף עוד למללא קדמוהי ואמר מא אם ישתכחון
תמן ארבעין ואמר לא אעביד גמירא בדיל ארבעין׃ ועאוד איצא
מכאטבתה וקאל לעל יוגד תם ארבעין קאל לא [illegible] בסבב מכאטבתה

לא יעשה משפט אמת׳׳ אם אמצא בסדום וג׳ לפי שסדום היתה מטרפולין וחשובה מכולן תלה בה הכתוב
התשחית בחמשה׳׳ והלא הן תשעה לכל כרך וכרך ואתה צדיקו של עולם תצטרף עמהם׳׳ אולי ימצאון
שם ארבעים׳׳ וימלטו ארבעת הכרכים וכן יצילו שלשה מהם או עשרים יצילו שנים או עשרה
יצילו אחד מהם׳׳ הואלתי׳׳ רציתי כמו ויואל משה׳׳ אולי ימצאון שם עשרה׳׳ על הפחות לא
בקש אמר דור המבול היו שמנה נח ובניו ונשיהם ולא הצילו על דורם ועל תשעה על ידי
צירוף כבר בקש ולא מצא׳׳ וילך יי׳ וגו׳ כיון שנשתתק הסנגור הלך לו הדיין׳׳ ואברהם שב
למקומו׳׳ נסתלק הדיין נסתלק הסנגור והקטיגור מקטרג לפיכך ויבאו שני המלאכים סדומה
לה ערבית׳׳ ויבאו שני המלאכים והשלישי שבא לבשר את שרה כיון שעשה שליחותו נסתלק לו׳׳

לא אעשה בעבור הארבעים׃
ויאמר אל נא יחר לאדני ואדברה
אולי ימצאון שם שלשים ויאמר
לא אעשה אם אמצא שם
שלשים׃ ויאמר הנה נא הואלתי
לדבר אל אדני אולי ימצאון
שם עשרים ויאמר לא אשחית
בעבור העשרים׃ ויאמר אל נא
יחר לאדני ואדברה אך הפעם
אולי ימצאון שם עשרה ויאמר
לא אשחית בעבור העשרה׃ וילך
יהוה כאשר כלה לדבר אל
אברהם ואברהם שב למקמו׃
ויבאו שני המלאכים סדמה
בערב ולוט ישב בשער סדם

ארבעין׃ ואמר לא כען יתקף
רגזא דיי ואמליל מא אם ישתכחון
תמן תלתין ואמר לא אעביד
גמירא אם אשכח תמן תלתין׃
קט׳ לא יצעב בין ידי אלהא ואתכלם
לעל יוגד תם תלאתין. קט׳ לא אצנע
דלך אן וגדת תם תלאתין׃ ואמר
הא כען אסגיתי למללא קדם יי מא
אם ישתכחון תמן עסרין ואמר
לא אחביל בדיל עסרין׃ קט׳ הודי
קדאם מענת פי אלכלאם בין ידי אלה
לעל יוגד תם עשרין. קט׳ לא אהלכהם
בסבב אלעשרין׃ ואמר לא כען
יתקף רגזא דיי ואמליל ברם
זמנא הדא מא אם ישתכחון תמן
עסרה ואמר לא אחביל בדיל

עסרה׃ קט׳ לא יצעב בין ידי אלה אן אתכלם הדה אלמרה לעל יוגד תם
עשרה. קט׳ לא אהלכהם בסבב אלעשרה׃ ואסתלק יקרא דיי כד שיצי
למללא עם אברהם ואברהם תב לאתריה׃ וארתפע נור אלה חין פרג
מן מכאטבתה ואברהם רגע אלי מוצעה׃ ועלו תרין מלאכיא לסדום
ברמשא ולוט יתיב בתרעא דסדום וחזא לוט וקם לקדמותהון וסגיד
על אפוהי על ארעא׃ תם גאא אלמלכאן אלי סדם וקת עשא ולוט גאלס עלי

המלאכים. ולהלן קראם אנשים כשהיתה שכינה עמהם קראם אנשים. ד״א אצל אברהם שכחו גדול והיו המלאכים
תדירין אצלו כאנשים קראם אנשים ואצל לוט קראם מלאכים. בערב. וכי כל כך שהו המלאכים מחברון לסדום אלא מלאכי
רחמים היו וממתינין שמא יוכל אברהם ללמד עליהם סנגוריא. ולוט יושב בשער סדום. ישב כתיב אותו היום מינוהו שופט עליהם.

ויבא לוט ויקם לקראתם וישתחו
אפים ארצה: ויאמר הנה נא
אדני סורו נא אל בית עבדכם
ולינו ורחצו רגליכם והשכמתם
והלכתם לדרככם ויאמרו לא
כי ברחוב נלין: ויפצר בם מאד
ויסרו אליו ויבאו אל ביתו ויעש
להם משתה ומצות אפה
ויאכלו: טרם ישכבו ואנשי
העיר אנשי סדם נסבו על
הבית מנער ועד זקן כל העם
מקצה: ויקראו אל לוט ויאמרו
לו איה האנשים אשר באו אליך

באכהא פלמא ראהם קאם
תלקאהם וסגד עלי וגהה עלי ארץ:
ואמר בבעו כען רבוני זורו כען
לבית עבדכון וביתו ואסחו רגליכון
ותקדמון ותהכון לאורחכון ואמרו
לא אלהין ברחובא נבית: פקאל
סירוא מילא אלי בית עבדכמא
וביתא ואגסלא ארגלכמא
ותדלגא ותמציא לטריקכמא
קאלא לא אלא נבית פי אלרחבה:
ואתקיף בהון לחדא וזרו לותיה
ועלו לביתיה ועבד להון משתיא
ופטיר אפא להון ואכלו: פאלח
עליהמא גדא פמאלא אליה ודכלא
אלי מנזלה פצנע להם מגלסא וכבז להם פטירא פאכלו: עד לא
שכיבו ואנשי קרתא אנשי סדום אקיפו על ביתא מעולימא ועד
סבא כל עמא מסופיה: קבל אן ינצגעוא באהל אלקריה אהל סדם
קד אחאטו באלבית מן סגיר אלי כביר גמיעא אלקום אלדי פי נאחיתה: וקרו ללוט
ואמרו ליה אן גבריא דאתו לותך בליליא אפיקנון לותנא ונדע יתהון: פדעו

ויבא לוט וג׳ מבית אברהם למד לחזר על האורחים״ הנה נא אדוני״ הנה נא אתם אדונים לי אחר שעברתם על׳
ראו צריכים אתם לתת לב על הרשעים הללו שלא יכירו בכם וזו היא עצה מכונה קודם עקמו את הדרך לביתי
דרך עקלתון שלא יכירו שאתם נכנסים לכך נאמר קודם בד״ ויאמרו לא״ לא בר הם אמרו כן תעשה מכאן
שמקבלין לקטן ואין מקבלין לגדול״ כי ברחוב נלין״ הריני משמש בלשון אלא שאמרו לא כמו אל ביתך אלא ברחובה
של עיר נלין״ ויסרו אליו״ עקמו את הדרך לבוא ביתו״ ומצות אפה״ פסח היה״ טרם ישכבו ואנשי העיר אנשי
סדום כך נדרש בב״ר״ טרם ישכבו ואנשי העיר היו בפיהם של מלאכים והיו שואלים ללוט מה טיבם ומעשיהם
והוא אומר להם רובם רשעים עודם מדברים בהם ואנשי העיר וג׳ ופשוטו של מקרא ואנשי העיר אנשי
רשע נסבו על הבית על שהיו רשעים נקראים אנשי סדום כמו שאמר כתוב ואנשי סדום רעים
וחטאים״ כל העם מקצה״ מקצה העיר עד הקצה שאין אחד מוחה בידם שאפילו צדיק אחד אין בהם״

הלילה הוציאם אלינו ונדעה אתם׃ ויצא אלהם לוט הפתחה והדלת סגר אחריו׃ ויאמר אל נא אחי תרעו׃ הנה נא לי שתי בנות אשר לא ידעו איש אוציאה נא אתהן אליכם ועשו להן כטוב בעיניכם רק לאנשים האל אל תעשו דבר כי על כן באו בצל קרתי׃ ויאמרו גש הלאה ויאמרו האחד בא לגור וישפט שפוט עתה נרע לך מהם ויפצרו באיש בלוט מאד ויגשו לשבר הדלת׃ וישלחו האנשים את ידם

בלוט וקלו לה אין אלרגאל אלדי דכלו אליך אללילה אכרגהם אלינא חתי נואקעהם׃ ונפק להון לוט לתרעא ודשא אחד בתרוהי׃ פכרג לוט אליהם אלי אלבאב ואגלק אלמצראע וראה׃ וקאל יא אכותי לא תסו אליהם׃ הא כען לי תרתין בנן דלא ידעו גבר אפיק כען יתהון לותכון ועבידו להון כד תקין בעיניכון לחוד לגבריא האלין לא תעבדון מדעם ארי על כין עלו בטלל שריתי׃ הוד לי אבנתאן לם יערפן רגלא אכרג המא אליכם ואצנעו בהן מא חסן ענדכם׃ ערא בהאולי אלקום לא תצנעו שיא למא דכלו תחת ט̇לאל סקפי׃ ואמרו קרב להלאה׃ ואמרו חד אתא לאתותבא והא אין דינא כען נבאיש לך מדילהון׃ ואתקיפו בגברא בלוט לחדא וקריבו למתבר דשא׃ פקאלו תקדם אלי הלהנא תם קאלו אואחד גא ליסכן מענא צאר יחכם עלינא׃ אלאן נסיאיך אכתר מנהם׃ ואלחו עלי לוט גדא ותקדמו ליכסרו אלמצראע׃ ואושיטו גבריא ית ידהון ואעילו ית לוט לותהון לביתא׃

ונדעה אותם׳ במשכב זכור כמו אשר לא ידעו איש׳ האל׳ כמו האלה׳ כי על כן באו׳ כי טובה הזאת תעשו לכבודי על אשר באו בצל קורתי׳ תרג׳ בטלל שריתי תרג׳ שלקורה שריתא׳ גש הלאה׳ קרב להלאה כלומ׳ התקרב לצדדין והתרחק ממנו וכן כל הלאה שבמקרא לשון ריחוק כמו זרה הלאה הנה התקדי ממך והלאה גש הלאה המשך להלאה בלשון לעז טריטויינוש לדבר שיפה הוא לומר אין אנו חוששים לך ודומה לך קרב אליך אל תגע בי וכן גשה לי ואשבה המשך לצדדין בעבורי ואשב אצלך וחצה מצין על האורחים אין מכאן לבך על שאמר להם על הבנות אמרו לו גש הלאה לשון נחת ועל שאתה מצין על האורחים האחד בא לגור׳ אדם ככר יחידי אתה בינינו שבאת לגור ונעשית מוכיח אותנו׳ דלת׳ הסובבת לנעול ולפתוח׳ פתח הוא החלל שבו נכנסין ויוצאין׳

בקנויס

ויביאו את לוט אליהם הביתה
ואת הדלת סגרו: ואת האנשים
אשר פתח הבית הכו בסנורים
מקטן ועד גדול וילאו למצא
הפתח: ויאמרו האנשים אל
לוט עד מי לך פה חתן ובניך
ובנתיך וכל אשר לך בעיר
הוצא מן המקום: כי משחתים
אנחנו את המקום הזה כי גדלה
צעקתם את פני יהוה וישלחנו
יהוה לשחתה: ויצא לוט וידבר
אל חתניו לקחי בנתיו ויאמר
קומו צאו מן המקום הזה כי
משחית יהוה את העיר ויהי

ת עקוס

לכיף

וית דשא אחדו: פמר לקום אידיהם·
ואדכלו לוט ליהם לי לבית וגלקו
למצראע: וית גבריא דבתרע
ביתא מחו בשברריא מזעירא
ועד רבא ולאיו לאשכחא תרעא:
ולקום לדי בבאב לבית צרבוהם
בלאעשא מן שבלישיך פעגזו
ען וגור לבאב: ואמרו גבריא
ללוט עוד מאלך הכא חתניא
ובנך ובנתך וכל דלך בקרתא
אפיק מן אתרא: קלו לקום ללוט·
מן לך הכא מן צהר ובנך ובנתך·
וכל מלך פי לקריה אכרגה מן
הרי למוצע ארי מחבלין אנחנא
ית אתרא הדין ארי סגיאת קבילתהון

קדם יי׳· ושלחנא יי׳ לחבלותה: לאנא מהלכין הדא למוצע למא
עצם צראכהם בין ידי טלה· בעת בנא לנהלכהם: ונפק לוט ומליל
עם חתנוהי נסבי בנתיה· ואמר קומו פוקו מן אתרא הדין ארי מחביל
יי׳ ית קרתא· והוה כמחייך בעיני חתנוהי: פלכג לוט· וכלם תצהאלה
למתזווגין בנאתה· וקל להם קומו אכרגו מן הרי למוצע לאן לה מהלכה פכאן

בסנורים· מכת עורון· מקטן ועד גדול· הקטנים התחילו בעבירה תחלה שנ׳ מנער ועד זקן לפי כך
התחילה הפורענות מהם· עוד מי לך פה· פשוטו שלמקרא מי יש לך עוד בעיר הזאת חוץ מאשתך
ובנותיך· אם יש לך חתן או בנים ובנות הוציא מן המקום· ובנך בני בנותיך הנשואות· ומדרש
אגדה עוד מאחר שעושין נבלה כזאת מי לך פתחון פה ללמד סנגוריא עליהם שכל הלילה היה מליץ
עליהם טובות קריביה מי לך פה· חתניו· שתי בנות נשואות היו לו בעיר· לוקחי בנותיו· שאותן שבבית ארוסות היו·

כמצחק בעיני חתניו: וכמו השחר
עלה ויאיצו המלאכים בלוט לאמר
קום קח את אשתך ואת שתי
בנתיך הנמצאת פן תספה בעון
העיר: ויתמהמה ויחזיקו האנשים
בידו וביד אשתו וביד שתי
בנתיו בחמלת יהוה עליו ויצאהו
וינחהו מחוץ לעיר: ויהי כהוציאם
אתם החוצה ויאמר המלט על
נפשך אל תביט אחריך ואל
תעמד בכל הככר ההרה המלט
פן תספה: ויאמר לוט אלהם אל
נא אדני: הנה נא מצא עבדך

ענדהם כאלאעב: וכמסק צפרא
הוה ודחקו מלאכיא בלוט למימר
קום דבר ית אתתך וית תרתין
בנתך דאשתכחא מהימנן עמך.
דלמא תלקי בחובי קרתא:
פלמא כאן ענד טלוע אלפגר אלחו
אלמלאיכה עלי לוט קאילין. קם
כד זוגתך ואבנתיך אלמוגודתין
מעך כלא תנסאק בדנב אהל אלבלד:
ואתעכב ואתקיפו גבריא בידיה
ובידא אתתיה ובידא תרתין בנתיה.
ברחם יי עלוהי ואפקוהי ואשריוהי
מברא לקרתא: פתלבת. ואמסך
אלקום בידה וביד זוגתה ואבנתיה.
בשפקה אללה עליה פאכרגוה וודעוה כארג אלקריה: והוה כד אפיקו יתהון
לברא ואמר חוס על נפשך. לא תסתכי לאחורך. ולא תקום בכל מישרא.
לטורא אשתיזב דלמא תלקי: פלמא אכרגהם אלי ברא. קאל לה אנג בנפסך
לא תלתפת אלי וראך. ולא תקף פי שי מן אלמרג. ותכלץ אלי אלגבל כלא תנסאק:
ואמר לוט להון בבעו יי: פקאל לוט להמא לא יא רסול אללה: הא כען אשכח עבדך

ויאיצו" כתרגומו ודחיקו מיהרוהו" הנמצאות" המזומנות לך בבית להצילם ומדרש אגדה יש וזה ישובו שלמקרא"
תספה" תהיה כלה עד תם כל הדור מתורגם עד דסף" ויתמהמה" כדי להציל את ממונו" ויחזיקו" אחד מהם היה
שליח להצילו וחבירו להפוך את סדום לכך נאמ' ויאמר המלט ולא נאמ' ויאמרו" המלט על נפשך" דייך להציל נפשות
אל תחוס על הממון" אל תביט אחריך" אתה הרשעת עמהן ובזכות אברהם אתה ניצול אינך כדאי לראות בפורענותם
ואתה ניצול" בכל הככר" ככר הירדן" ההרה המלט" אצל אברהם ברח שהוא יושב בהר שנ' ויעתק משם
ההרה ואף עכשיו היה יושב שם שנ' אל המקום אשר היה שם אהלו בתחלה ואע״פ שכתוב ויאהל אברם" והלכים הרבה
היה לו ונמשכו עד חברון" המלט" לשון השמטה וכן כל המלטה שבמקרא אישמונד בלעז וכן והמליטה זכר שנשמט
העובר מן הרחם כצפור נמלטה ולא יכלו מלט משא להשמיט משא הרעי שבנקביהם" אל נא אדני" רבותינו אמרו ששם זה
קודש שנ' בו להחיות את נפשי מי שיש בידו להמית ולהחיות ותרגומו בבעו כען ייי" אל נא אל תאמרו לי להמלט ההרה"

חן בעיניך ותגדל חסדך אשר
עשית עמדי להחיות את נפשי
ואנכי לא אוכל להמלט ההרה
פן תדבקני הרעה ומתי׃ הנה נא
העיר הזאת קרבה לנוס שמה
הלא מצער הוא ותחי נפשי׃
ויאמר אליו הנה נשאתי פניך
גם לדבר הזה לבלתי הפכי את
העיר אשר דברת׃ מהר המלט
שמה כי לא אוכל לעשות
דבר עד באך שמה על כן
קרא שם העיר צוער׃ השמש

והוא מצער אמלטה נא שמה

רחמין קדמך ואסגיתא טיבותך
דעבדת עמי לקיימא ית נפשי
ואנא ליתנא יכיל לאשתזבא
לטורא דלמא תערענני בישתא
ואמות׃ הודי קד וגד עבדך חט'א
ענדך וכת'רת פצ'לך אלד'י צנעתה
מעי לתחיי נפסי ואנא לא אטיק
אתכ'לץ אלי אלג'בל כילא תלחקני
אלמניה פאמות׃ הא כען קרתא
הדא קריבא למערק לתמן והיא
זעירא אשתיזב כען לתמן הלא
זעירא היא ותתקיים נפשי׃ הודי
הדה אלקריה קריבה אן אהרב אליהא

והי סגירה אתכ'לץ אליהא ועלי אנהא סגירה ותחיא נפסי׃ ואמר ליה
הא נסיבית אפך אף לפתגמא הדין בדיל דלא למהפכי ית קרתא
דבעיתא עלה׃ קאל לה הודי קד שפעתך פי הדא אלאמר איצ'א אלא אקלב
אלקריה אלדי סאלת פיהא׃ אוחי אשתיזב לתמן ארי לא אכול למעבד פתגמא
עד מיתך לתמן. על כין קרא שמה דקרתא צוער׃ אסרע תכ'לץ אלי תם פאני
לא אטיק אצנע שיא אלי אן תצל אליהא ולד'לך סמית אלקריה זגר׃ שמשא

לשון בקשה׃ פן תדבקני הרעה׃ כשהייתי אצל אנשי סדום היה הקב"ה רואה מעשי ומעשה בני העיר והייתי נראה
צדיק וכדאי להנצל וכשאבוא אצל צדיק אני כרשע וכן אמרה הצרפית לאליהו כי באת אלי להזכיר את עוני עד שלא
באת אצלי היה הקב"ה רואה מעשי ומעשה עמי ואני צדקת ביניהם ומשבאת אצלי לפי מעשיך אני רשעה׃ העיר הזאת
קרובה׃ קרובה ישיבתה נתישבה מקרוב לפיכך לא נתמלאת סאתה עדיין ומה היא קריבתה מדור הפלגה שנתפלגו
האנשים והתחילו להתישב איש במקומו והיא היתה בשנת מות פלג ומשם ועד כאן נ"ב שנים שפלג מת בשנת מ"ח לאברהם
כיצד פלג חי אחרי הולידו את רעו רל"ט שנה מהם כלו ל"ב כשנולד שרוג ומשרוג עד שנולד נחור ל' הרי ס"ב ומנחור עד שנולד
תרח כ"ט הרי צ"א ומשם עד שנולד אברהם ע' הרי קס"א תן להם מ"ח הרי רט וזו היתה שנת הפלגה וכשנחרבה סדום
היה אברהם בן צ"ט שנה היה מדור הפלגה עד כאן נ"ב שנה וצוער איחרה ישיבתה אחרי ישיבת סדום וחברותיה שנה
אחת והוא שנ' אמלטה נא׃ נא בגימטריא חמשים ואחת׃ הלא מצער היא׃ הלא עונותיה מועטין ויכול אתה להניחה ותחי נפשי
בה זהו מדרשו ופשוטו של מקרא הלא עיר קטנה היא ואנשים בה מעט אין לך להקפיד אם תניחנה ותחי נפשי בה׃ גם

יצא על הארץ ולוט בא צערה: ויהוה המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש מאת יהוה מן השמים: ויהפך את הערים האל ואת כל הככר ואת כל ישבי הערים וצמח האדמה: ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח: וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני יהוה: וישקף על

ח׳ עקוס

נפק על ארעא ולוט על לצוער: אלשמס כרגת עלי אלארץ ולוט דכל אלי זגר: ויי אמטר על סדם ועל עמרה גפריתא ואישתא מן קדם יי מן שמיא: ואללה אמטר עלי סדם ועמרה כבריתא ונאר מן ענדה מן אלסמא: והפך ית קרויא האלין וית כל מישרא וית כל יתבי קרויא וצמחה דארעא: פקלב גמיע אלקרא וסאיר אלמרג וגמיע סכאנהא

חתי נבאתהא: ואסתכיאת אתתיה מבתרוהי והות קמא דמלח: פאלתפתת זוגתה וראה פצארה נצבה מלח: ואקדים אברהם בצפרא לאתרא דשמיש תמן בצלו קדם יי: פאדלג אברהם בגדאה אלי אלמוצע אלדי וקף פיה בין ידי אללה: ואסתכי על אפי סדם

לדבר הזה. לא דייך שאתה ניצל אלא אף כל העיר אציל בגללך. הפכי. הופך אני כמו עד בואי אחרי רואי מדי דברי בו. כי לא אוכל לעשות. זה עונשן שלמלאכים על שאמרו כי משחיתים אנחנו ותלו הדבר בעצמן לפיכך לא זזו משם עד שהוזקקו לומר שאין הדבר ברשותן. כי לא אוכל. לשון יחיד מכאן אתה למד שהאחד הופך והאחד מציל שאין שני מלאכים נשלחים לדבר אחד. על כן קרא שם העיר צוער. על שם והיא מצער. ויי' המטיר על סדום. כל מקום שנ' ויי' הוא ובית דינו. המטיר על סדום. בעלות ה' שחר כמו שנ' וכמו השחר עלה שעה שהלבנה עומדת ברקיע עם החמה לפי שהיו מהם עובדין לחמה ומהם ללבנה אמר הקדוש ב"ה אם אפרע מהם ביום יהיו עובדי לבנה אומרים אלו לבנה מושלת לא היינו חרבין כולנו ואם אפרע מהם בלילה יהיו עובדין החמה אומרים אלו היה ביום כשהחמה מושלת לא היינו חרבים לפיכך כתוב וכמו השחר עלה נפרע מהם בשעה שהחמה והלבנה מושלים. המטיר גפרית ואש. בתחלה מטר ונעשית גפרית ואש. מאת ה'. דרך מקראות לדבר כן כמו נשי למך ולא אמר נשי וכן אמר דוד קחו עמכם מעבדי אדוניכם ולא אמר מעבדי וכן אחשורוש בשם המלך ולא אמר בשמי אף כאן מאת ה' ולא אמר מאתו. מן השמים. הוא שאמר הכתוב כי בם ידין עמים כשבא ליסר הבריות מביא עליהם אש מן השמים כמו שעשה לסדום וכשבא להוריד המן מן השמים הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. ויהפך את הערים וג'. ארבעתם יושבות בסלע אחד והפכן מלמעלה למטה שנ' בחלמיש שלח ידו וג'. ותבט אשתו מאחריו. מאחריו שללוט. ותהי נציב מלח. במלח חטאה ובמלח לקתה אמר לה תני מעט מלח לאורחים הללו אמרה לו אף המנהג הרע הזה אתה בא להנהיג במקום הזה. קיטור. תימור שלעשן טורקא בלעז. כבשן. חפירה

ששורפין

75

פני סדם ועמרה ועל כל פני
ארץ הככר וירא והנה עלה
קיטר הארץ כקיטר הכבשן׃
ויהי בשחת אלהים את ערי
הככר ויזכר אלהים את אברהם
וישלח את לוט מתוך ההפכה
בהפך את הערים אשר ישב
בהן לוט׃ ויעל לוט מצוער
וישב בהר ושתי בנתיו עמו כי
ירא לשבת בצער וישב
במערה הוא ושתי בנתיו׃
ותאמר הבכירה אל הצעירה
אבינו זקן ואיש אין בארץ
לבוא עלינו כדרך כל הארץ׃

ועמרה ועל כל אפי ארע מישרא
וחזא והא סליק תננא דארעא
כתננא דאתונא׃ פאטלע עלי
וגה סדם ועמרה וסאיר כלד
אלמרג פנצר פאדי בדכאנה קד
צעד כדכאן אלאתון׃ והוה
בחבלות יי ית קרוי מישרא
ודכיר יי ית אברהם ושלחית
לוט מגו הפיכתא כד הפך ית
קרויא דהוה יתיב בהון לוט׃
פלמא אהלך אללה קרי אלמרג דכר
אללה אבראהם פכלץ לוט מן
וסט אלמקלב בערמא קלב
אלקרי אלדי כאן לוט יסכנהא׃
וסליק לוט מצער ויתיב בטורא

ותרתין בנתיה עמיה ארי דחיל למתב בצער ויתיב במערתא
הוא ותרתין בנתיה׃ פצעד לוט מן זגר ואקאם פי אלגבל ואבנתאה
מעה אד כאף אן יקים פי זגר פאקאם פי אלמגארה הו ואבנתאה׃
ואמרת רבתא לזעירתא אבונא סיב וגבר לית בארעא למיעל
עלנא כאורח כל ארעא׃ פקאלת אלכברא ללצגרא אן
אבינא שיך וליס רגל פי אלבלד ידכל עלינא כסביל אלנאס׃

ששורפין בה את האבנים לסיד וכן כל כבשן שבתורה" ויזכר אלהים את אברהם מה זכירתו של
אברהם על לוט נזכר שהיה יודע ששרה אשתו של אברהם ושמע שאברהם אמר במצרים על שרה אחותי
היא ולא גילה הדבר שהיה חס עליו לפיכך הב״ה חס עליו" כי ירא לשבת בצוער לפי שהיתה קרובה לסדום"
אבינו זקן" ואם לא עכשיו אימתי שמא ימות או תפסק מהוליד" ואיש אין בארץ סבורות היו שכל העולם נחרב כמו בדור

לכה נשקה את אבינו יין ונשכבה
עמו ונחיה מאבינו זרע: ותשקין
את אביהן יין בלילה הוא ותבא
הבכירה ותשכב את אביה ולא
ידע בשכבה ובקומה: ויהי נקו׳
ממחרת ותאמר הבכירה אל בתול
הצעירה הן שכבתי אמש את
אבי נשקנו יין גם הלילה ובאי
שכבי עמו ונחיה מאבינו זרע:
ותשקין גם בלילה ההוא את
אביהן יין ותקם הצעירה
ותשכב עמו ולא ידע בשכבה
ובקמה: ותהרין שתי בנות לוט
מאביהן: ותלד הבכירה בן

איתא נשקי ית אבונא חמרא
ונשכוב עמיה ונקיים מאבונא
בנין: תעלי נסקי אבינא במרא
ונצאגעה ונסתבקי מנה נסלא:
ואשקיאה ית אבוהון חמרא
בליליא הוא וקמת רבתא
ושכיבת עם אבוהא ולא ידע
במשכבה ובמקימה: פסקיא
אביהמא במרא פיתלך ללילה:
וקאמת לכברי וצאגעתה ולם
יעלם בנאמהא וקאמהא:
והוה ביומא דבתלוהי ואמרת
רבתא לזעירתא הא שכיבית
רמשי עם אבא נשקיניה חמרא
אף בליליא ועולי שכובי עמיה

ונקיים מאבונא בנין: ולמא כאן מן גד קלת לכברי לו סגרא הוריקי
צאגעת אמס אבי כסקיה כמרא ללילה וצאגעיה ונסתבקי מנה נסלא:
ואשקיאה אף בליליא ההוא ית אבוהון חמרא וקמת זעירתא ושכיבת
עמיה ולא ידע במשכבה ובמקימה: פסקתא פיתלך ללילה אביהמא כמרא:
וקאמת לסגרי וצאגעתה ולם יעלם בנאמהא וקיאמהא: ועדיאה תרתין
בנת לוט מאבוהון: פחמרתא אכנתא לוט מן אביהמא: וילידת רבתא בר:

המבול בראשית רבה׳׳ ותשקין וג׳׳ יין נזדמן להם במערה להוציא מהן שתי אומות׳׳ ותשכב
את אביה׳׳ ובצעירה כתוב ותשכב עמו צעירה לפי שלא פתחה בזנות אלא אחותה למדת
כיסה עליה הכתוב ולא פירש גנותה אבל בכירה שם שפתחה בזנות פרסמה הכתוב
במפורש׳׳ ובקומה׳׳ שלבכירה נקוד לומר שבקומה ידע ואעפ כן לא נשמר ליל שני מלשתות׳׳ ותהרין
אעפ שאין האשה מתעברת מביאה ראשונה אלו שלטו בעצמן והוציאו ערותן לחוץ ועברו מביאה ראשונה׳׳

ותקרא שמו מואב הוא אבי
מואב עד היום: והצעירה גם
הוא ילדה בן ותקרא שמו בן
עמי הוא אבי בני עמון עד
היום: ויסע משם
אברהם ארצה הנגב וישב בין
קדש ובין שור ויגר בגרר:
ויאמר אברהם אל שרה אשתו
אחתי הוא וישלח אבימלך
מלך גרר ויקח את שרה: ויבא
אלהים אל אבימלך בחלום
הלילה ויאמר לו הנך מת על
האשה אשר לקחת והוא בעלת
בעל: ואבימלך לא קרב

וקרת שמיה מואב הוא אבוהון
דמואבאי עד יומא הדין: פולדת
אלכברי אבנא ואסמתה מואב
הו אבו אלמואביין אלי אליום: וזעירתא
אף היא ילידת בר וקרת שמיה
בר עמי הוא אבוהון דבני עמון
עד יומא הדין: ואלצגרי איצא
וולדת אבנא ואסמתה אבן
עמי הו אבו בני עמון אלי אליום:
ונטל מתמן אברהם
לארע דרומא ויתיב בין רקם
ובין חגרא ואתותב בגרר:
תם רחל אבראהם מן תם אלי
בלד אלקבלה ואקאם בין רקים
ובין אלגפאר וסכן פי אלכלוץ:

ואמר אברהם לשרה אתתיה אחתי היא ושלח אבימלך מלכא
דגרר ודבר ית שרה: פקאל אבראהם ען שרה זוגתה היא אכתי פבעת
אבימלך מלך אלכלוץ פאכדהא: ואתא מימר מן קדם יי לות אבימלך
בחלמא דליליא ואמר ליה הא את מאית על עיסק אתתא דדברתא
והיא אתת גבר: פגא מלך אללה אלי אבימלך פי חלם אלליל וקאל לה אנך
מאית בסבב אלמראה אלדי אתכדתהא והי דאת בעל: ואבימלך לא קריב

מואב. זו שלא היתה צנועה פרשה שמאביה הוא אבל צעירה קראתו בלשון נקי וקיבלה שכר בימי משה שנא׳
בבני עמון אל תתגר בם כלל ובמואב לא הזהיר אלא שלא ילחם בם אבל לצערן התיר לו. ויסע משם אברהם.
כשראה שחרבו הכרכים ופסקו העוברים והשבים נסע לו משם. ד״א להתרחק מלוט שיצא עליו שם רע שבא
על בנותיו. ויאמר אברהם. כאן לו נטל רשות אלא על כרחה שלא בטובתה לפי שכבר לוקחה לבית פרעה
על ידי כן. אל שרה אשתו. על שרה אשתו וכיוצא בו אל הלקח ארון אל מות חמיה שניהם בלשון על.

אליה ויאמר אדני הגוי גם צדיק
תהרג: הלא הוא אמר לי אחתי
הוא והיא גם היא אמרה אחי
הוא בתם לבבי ובנקין כפי
עשיתי זאת: ויאמר אליו
האלהים בחלם גם אנכי ידעתי
כי בתם לבבך עשית זאת
ואחשך גם אנכי אותך מחטו
לי על כן לא נתתיך לנגע
אליה: ועתה השב אשת
האיש כי נביא הוא ויתפלל
בעדך וחיה ואם אינך משיב
דע כי מות תמות אתה וכל אשר

לותה: ואמר ייי העם אף זכי
תקטול: ואבימלך לם יזך
מנהא: פקן יארב ארגל צלח
תקתלה: הלא הוא אמר לי
אחת היא: והיא אף היא אמרת
אחי הוא: בקשיטות לבי ובזכיות
ידי עבדית דא: איסהואקט לי
הי אכתי: והי איצא קלתהו אני
בצחת קלבי: ונקא כפי צנעת
דאך: ואמר ליה ייי בחלמא אף
קדמי גלי ארי בקשיטות לבך
עבדת דא: ומנעית אף אנא יתך
מלמחטי קדמי על כן לא
שבקתך למקרב לותה: פקן

לה מלך אלה פי אחלם אנא איצא קד עלמת אנך בצחת קלבך
צנעת דאך פצררתך בטתעריה מן אן תכטי לי ולדאך לם אדען
אן תדנו מנהא: וכען אתיב אתת גברא ארי נביא הוא ויצלי עלך
ותיחי: ואם ליתך מתיב דע ארי ממת תמות את וכל דלך: ואן
ארדד זוגה לרגל אנה נבי וידעו לך פתחיא ואן לם תרדהא אעלם
אנך האלך אנת וגמיע מאלך: ואקדים אבימלך בצפרא

לא קרב אליה המלאך מנעו כמו שנ' לא נתתיך לנגע אליה: הגוי גם צדיק תהרג אף אם הוא צדיק תהרגנו
שמא כך דרכך לאבד אומות חנם כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה אף אני אומ' שהרגתם על
לא דבר כשם שאתה רוצה להרגני: גם היא לרבות עבדים וגמלים וחמורים שכלם שאלתי
ואמרו לי אחיה הוא: בתם לבבי שלא דמיתי לחטוא: ובנקיון כפי נקי אני מן החטא שלא נגעתי בה:
ידעתי כי בתם לבבך וג' אמת שלא דמית מתחלה לחטא אבל נקיון כפים אין כאן שלא ממך היה שלא נגעת
בה אלא אני חשכתי אותך מחטו לי: לא נתתיך לא נתתי לך כח וכן לא נתנו אלהים וכן לא נתנה אביה לבוא: השב
אשת האיש ואל תהא סבור שתתגנה בעיניו או ישנאך ולא יתפלל עליך: כי נביא הוא ויודע שלא נגעת בה לכך

33 ויתפלל

לך׃ וישכם אבימלך בבקר
ויקרא לכל עבדיו וידבר את
כל הדברים האלה באזניהם
וייראו האנשים מאד׃ ויקרא
אבימלך לאברהם ויאמר לו
מה עשית לנו ומה חטאתי לך
כי הבאת עלי ועל ממלכתי
חטאה גדלה מעשים אשר
לא יעשו עשית עמדי׃ ויאמר
אבימלך אל אברהם מה ראית
כי עשית את הדבר הזה׃ ויאמר
אברהם כי אמרתי רק אין יראת
אלהים במקום הזה והרגוני
על דבר אשתי׃ וגם אמנה אחתי
בת אבי הוא אך לא בת אמי

וקרא לכל עבדוהי ומליל ית
כל פתגמיא האלין קדמיהון ודחילו
גבריא לחדא׃ פאדלג אבימלך
בלגואה ודעי בגמיע (עקום)
קוארה וכלם בהדי לכלאם
פפזע אקום גדא׃ וקרא אבימלך
לאברהם ואמר ליה מא עבדת
לנא ומא חטית לך ארי איתיתא
עלי ועל מלכותי חובא רבא
עובדין דלא כשרין לאתעבדא
עבדת עמי׃ פדעו באבראהם
וקאל לה מאדא צנעת בנא ומא
אכטאת לך אד גלבת עליי
ועלי ממלכתי כטייה עצימה
ואעמאל לא יצנע מתלהא
צנעתהא מעי׃ ואמר אבימלך
לאברהם מא חזיתא ארי עבדתא ית פתגמא הדין׃ וקאל לה מא
ראית אד צנעת הדי לאמר׃ ואמר אברהם ארי אמרית לחוד לית
דחלתא דיי באתרא הדין ויקטלונני על עיסק אתתי׃ קאל לה אני
קלת לעל ליס כוף אלה פי הדי למוצע פיקתלוני בסבב זוגתי׃ ובלם
בקשטא אחתי בת אבא היא ברם לא בת אמא והות לי לאתו׃

ויתפלל בעד׳׳ מעשים אשר לא יעשו מכה אשר לא הורגלה לבא על בריה באה לנו על
ידך עצירת כל נקבים של זרע ושל קטנים ורעי ואזנים וחוטם׳׳ רק אין יראת אלהים׳׳ אכסנאי
שבא לעיר על עסקי אכילה ושתיה שואלין אותו או על עסקי אשתו שואלין אותו אשתך היא או
אחותך היא׳׳ אחותי בת אבי׳׳ ובת אב מותרת לבן נח שאין אבות לעכו״ם ולדי להאמת דבריו השיבם
כן׳ ואם תאמר והלא בת אחיו היתה בני בנים הרי הם כבנים והרי היא בתו של תרח וכך הוא אומר ללוט

ותהי לי לאשה׃ ויהי כאשר
התעו אתי אלהים מבית אבי
ואמר לה זה חסדך אשר תעשי
עמדי אל כל המקום אשר
נבוא שמה אמרי לי אחי הוא׃
ויקח אבימלך צאן ובקר ועבדים
ושפחת ויתן לאברהם וישב
לו את שרה אשתו׃ ויאמר
אבימלך הנה ארצי לפניך
בטוב בעיניך שב׃ ולשרה
אמר הנה נתתי אלף כסף
לאחיך הנה הוא לך כסות
עינים לכל אשר אתך ואתכל

ובחקיקה הי קריבתי מן אבי
לכן ליס הי מן אמי ופצארת לי
זוגה׃ והוה כד טעו עממיא בתר
עובדי ידיהון ויתי קריב יי לדחלתה
מבית אבא ואמרית לה דא טיבותיך
דתעבדין עמי לכל אתר דנהך
לתמן אימרי עלי אחי הוא׃ פלמא
אתאהני אלה מן בית אבי קלת להא
הדי פצלך אלדי תצנעיה מעי פי כל
מוצע נרד אליה קולי עני הו אכי׃
ודבר אבימלך ען ותורין ועבדין
ואמהן ויהב לאברהם ואתיב ליה ית
שרה אתתיה׃ פאכד אבימלך גנמא
ובקרא ועבידא ואמאא ואעטא אברה׃

ורד לה שרה זוגתה׃ ואמר אבימלך הא ארעי קדמך בדתקין בעינך תיב׃
וקאל אבימלך הודי בלדי בין ידיך אין מא צלח לך קם פיה׃ ולשרה אמר הא
יהבית אלף סלעין לאחויך הא הוא ליך כסות דיקר חלף דשלחית דברתיך וחזית דכסף עינין

כי אנשים אחים אנחנו״ אך לא בת אמי. הרן מאם אחרת היה״ ויהי כאשר התעו אותי וג׳״ אונקלוס תרגם מה שתרג׳
ויש ליישבו עוד דבר דבור על אופנו כשהוציאני הקב״ה מבית אבי להיות משוטט ונד ממקום למקום ידעתי שאעבור
במקום רשעים ואומר לה זה חסדך״ כאשר התעו״ לשון רבים ואל תתמה כי הרבה מקומות לשון אלהות ולשון מרות קרוי
בלשון רבים אשר הלכו אלהים אלהים חיים אלהים קדושים וכל לשון אלהים לשון רבים וכן ויקח אדני יוסף אדוני האדונים
אדוני הארץ וכן בעליו עמו והועד בבעליו ואם תאמר לשון התעו כל הגולה ממקומו ואינו מיושב קרוי תועה כמו ותלך
ותתע תעיתי כשה אובד יתעו לבלי אוכל יצא ויתעו לבקש אכלם״ אמרי לי״ עלי וכן וישאלו אנשי המקום לאשתו
על אשתו וכן ואמר פרעה על בני ישראל כן יאמרו לי אשה הרגתהו״ ויתן לאברהם״ כדי שיפייסו ויתפלל
עליו״ הנה ארצי לפניך אבל פרעה אמר לו הנה אשתך קח ולך לפי שנתיירא המצרים שטופי זמה״ ולשרה אמר וג׳״
אבימלך לכבודה כדי לפייסה הנה עשיתי לך כבוד זה נתתי ממון לאחיך שאמרת עליו אחי הוא הנה הממון
והכבוד הזה לך כסות עינים״ לכל אשר אתך״ יכסו עיניהם שלא יקילוך שאילו השיבותיך ריקנית יש להם לומ׳
לאחר שנתעולל בה החזירה עכשיו שהצרכתי לבזבז ממון ולפייס יודעים הם שעל כרחי השיבותיך
על ידי נס״ ואת כל ונכחת״ ועם כל באי העולם״ ונוכחת״ יהא לך פתחון פה להתוכח ולהראות דברים
נכרים הללו ולשון תוכחה בכל מקום בירור דברים ובלע״ז אשפרובי״ר ואונקלוס תרגם בפנים אחרים

ולשון

ונכחת: ויתפלל אברהם אל
האלהים וירפא אלהים את
אבימלך ואת אשתו ואמהתיו
וילדו: כי עצר עצר יהוה בעד
כל רחם לבית אבימלך על דבר
שרה אשת אברהם:

ה ויהוה פקד את
שרה כאשר אמר ויעש יהוה
לשרה כאשר דבר: ותהר ותלד
שרה לאברהם בן לזקניו למועד
אשר דבר אתו אלהים: ויקרא
אברהם את שם בנו הנולד לו

יתיך וית כל דעמיך ועל כל מא
דאמרת אתוכחת: וקאל לשרה
הודי קד אעטית אכוך אלף דרהם
תכון לך פי כסות חסנה לכל מן מעך
והורי לכל חיאלך. וצלי אברהם
קדם יי ואסי יי ית אבימלך וית
אתתיה ואמהתיה ואתרוחו:
תם דעי אברהם אלי אללה פעאפא
אללה אבימלך וזוגתה ואמאה
פולדו אד מיחד אחד יי באפי
כל פתח ולדא לבית אבימלך
על עיסק שרה אתת אברהם:
לאן אללה כאן תואער בחבס כל
רחם לבית אבימלך בסבב שרה זוגה אברהם: ויי דכיר ית
שרה כמא דאמר ועבד יי לשרה כמא דמליל: תם דכר אללה שרה
כמי קאל וצנע להא כמי ועד: ועדיאת וילידת שרה לאברהם בר
לסיבתוהי לזמנא דמליל יתיה יי: פחמלת וולדת לאבראהם אבנא
פי שיכוכתה פי וקת אדי קאלה אללה: וקרא אברהם ית שום בריה דאתיליד
ליה דילידת ליה שרה יצחק: וסמא אבראהם אבנה אלמולוד לה.

ולשון המקרא כך הוא כופל על התרגום הנה הוא לך כסות של כבוד על העינים שלי ששלטה בך ובכל
אשר אתך ועל כן תרגם וחזיתיתיך וית כל דעמיך ויש מדרש אגדה אבל ישוב לשון המקרא פירשתי"
וילדו" כתרגומו ואתרוחו כפתחו נקביהם והוציאו והיא לידה. עליהם" בעד כל רחם" כנגד כל פתח
על דבר שרה" על פי דבורה של שרה" וי'י פקד את שרה" סמך פרשה זו ללמדך שכל
המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחלה שנ' ויתפלל וג' וסמיך ליה
ויי' פקד שפקד כבר קודם שריפא את אבימלך" פקד את שרה" בהריון" כאשר דבר"
בלידה ומה היא האמירה והיכן הוא הדבור אמירה ויאמר אלהים אבל שרה אשתך היה דבור אל
אברהם" בברית בין הבתרים עם מזמלא ידעך זה והמא היורש מעריה" ויעש' לשרה" כאשר דבר לאברהם"
אשר דבר אתו אלהים ... יהיה את המועד דבר וקבע כשאמר לו למועד אשוב אליך ... לו שריטה בכותל ...

אשר ילדה לו שרה יצחק: וימל
אברהם את יצחק בנו בן שמנת
ימים כאשר צוה אתו אלהים:
ואברהם בן מאת שנה בהולד
לו את יצחק בנו: ותאמר שרה
צחק עשה לי אלהים כל השמע
יצחק לי: ותאמר מי מלל
לאברהם היניקה בנים שרה
כי ילדתי בן לזקניו: ויגדל
הילד ויגמל ויעש אברהם
משתה גדול ביום הגמל את
יצחק: ותרא שרה את בן הגר
המצרית אשר ילדה לאברהם

אלדי ולדת לה שרה יצחק: וגזר
אברהם ית יצחק בריה בר תמניא
יומין כמא דפקיד יתיה יי: וכתנה
אבן תמאניה איאם כמא אמרה
אללה: ואברהם בר מאה שנין כד
אתיליד ליה ית יצחק בריה: וכאן
אבראהם אבן מאיה סנה חין וולד
לה יצחק אבנה: ואמרת שרה
חדוא עבד לי יי כל דשמע יחדי
לי: וקאלת שרה קד צנע לי אללה
סרורא כל מן סמע פרח לי: ואמרת
מהימן דאמר לאברהם וקיים
דתוניק בנין שרה ארי ילידית
בר לסיבתיה: ת'ם קאלת צדק מן
קאל לאבראהם אן שרה סתרצע אולאדא אד ולדת לה אבנא פי
שיכוכתה: ורבא רביא ואתחסיל ועבד אברהם משתיא רבא ביומא
דאתחסיל יצחק: ת'ם כבר לצבי ופטם: וצנע אבראהם מגלסא עט'ימא
פי יום פטם יצחק: וחזת שרה ית בר הגר מצריתא דילידת לאברהם
מחייך: ת'ם ראת שרה אבן הגר אלמצריה אלדי ולדת לאבראהם

לו כשתגיע חמה לשרטה בשנה האחרת תלד" יצחק לי" ישמח עלי" ומדרש אגדה הרבה עקרות
נפקדו עמה הרבה חולים נתרפאו בו ביום הרבה תפלות נענו עמה ורב שחוק היה בעולם" מי מלל
לאברהם" לשון שבח והשיבות ראו מי הוא וכמה הוא גדול שומר הבטחה ומבטיח ועושה" מלל
שינה הכתוב ולא אמר דבר גימטריא שלו מאה כלומר לסוף מאה לאברהם" היניקה בנים
שרה" ומהו בנים לשון רבים ביום הביאו השרות בניהן עמהן שהיו אומרות לא ילדה שרה
אלא אסופי הביאה מן השוק והיניקה אותם" ויגמל" לסוף עשרים וארבעה חדש" משתה
גדול שהיו שם גדולי הדור שם ועבר ואבימלך" מצחק" לשון ע"א כמו שנאמר ויקומו לצחק
ד"א לשון גילוי עריות כמה דתימא לצחק בי" ד"א לשון רציחה יקומו נא הנערים וישחקו
לפנינו וג'" היה מריב עם יצחק על הירושה ואומר אני בכור ונוטל פי שנים ויוצאין בשדה ונוטל

מצחק׃ ותאמר לאברהם גרש
האמה הזאת ואת בנה כי לא
יירש בן האמה הזאת עם בני
עם יצחק׃ וירע הדבר מאד
בעיני אברהם על אודת בנו׃
ויאמר אלהים אל אברהם אל
ירע בעיניך על הנער ועל אמתך
כל אשר תאמר אליך שרה
שמע בקלה כי ביצחק יקרא
לך זרע׃ וגם את בן האמה לגוי
אשימנו כי זרעך הוא׃ וישכם
אברהם בבקר ויקח לחם וחמת
מים ויתן אל הגר שם על
שכמה ואת הילד וישלחה

לאעבא׃ ואמרת לאברהם תריך
אמתא הדא וית ברה ארי לא
ירת בר אמתא הדא עם ברי
עם יצחק׃ ובאיש פתגמא
לחדא בעיני אברהם על עיסק
בריה׃ ואמר יי׳ לאברהם לא יבאש בעינך על
עולימא ועל אמתך כל דתימר
לך שרה קביל מנה ארי ביצחק
יתקרון לך בנין׃ ואף ית בר
אמתא לעמא אשויניה ארי בלך הוא׃ ואקדים אברהם בצפרא ונסיב לחמא ורקבא
דמיא ויהב להגר שוי על כתפה וית רביא ושלחה׃ ואזלת וטעת במדבר
באר שבע׃

לך (margin)

פקו לה לא ישק עליך הדי לאמר כסבב
לצבי ואמר אמתך כל מא תקולה
לך שרה אקבל מנהא לאן מן יצחק ירעא לך נסל ואף ית בר
אמתך לעמא אשויניה ארי בלך הוא׃ ואבן לאמה איצא אצייר מנה
אמה לאנה נסלך׃ ואקדים אבלהם בצפרא ונסיב לחמא ורקבא
דמיא ויהב להגר שוי על כתפה וית רביא ושלחה׃ ואזלת וטעת במדבר
באר שבע׃ ואדלג אבראהם בלגואה ואכלר טעאמא וקרבת מא
ורפעה לי הגר צוירה עלי כתפהא ואעטאהא לצבי ואטלקהא׃

קשתו ויורה בו חצים כמה דאת אמר כמתלהלה היורה זקים וגו׳ ואמר הלא משחק אני׳ עם בני עם יצחק׳
כיון שהוא בני אפלו אם אינו הגון כיצחק או הגון כיצחק אפלו אינו בני אין זה כדאי לירש עמו קל וחומר
עם יצחק ששניהם בני׳ על אודות בנו׳ ששמע שיצא לתרבות רעה ופשוטו על שאומרת לו לשלחו׳
שמע בקולה׳ למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות׳ לחם וחמת מים׳ ולא כסף וזהב לפי שהיה שונא
על שיצא לתרבות רעה׳ ואת הילד׳ אף הילד שם על שכמה׳ שהכניסה בו שרה עין הרע ואחזתו חמה ולא יכול לל

ותלך ותתע במדבר באר שבע:
ויכלו המים מן החמת ותשלך
את הילד תחת אחד השיחם:
ותלך ותשב לה מנגד הרחק
כמטחוי קשת כי אמרה אל
אראה במות הילד ותשב
מנגד ותשא את קלה ותבך:
וישמע אלהים את קול הנער
ויקרא מלאך אלהים אל הגר
מן השמים ויאמר לה מה לך
הגר אל תיראי כי שמע אלהים
אל קול הנער באשר הוא שם:

פמצת וצלת פי בריה' ביר סבע:
ושלימו מיא מן רקבא ורמת ית
ית רביא תחות חד מן אילניא:
פפני אלמא מן אלקרבה וטרחת
אלצבי תחת בעץ אלשגר ואזלת
ויתיבת לה מקביל ארחיקת
כמיגד בקשתא ארי אמרת לא
אחזי במותיה דרביא ויתיבת מקבל
וארימת ית קלה ובכת: ומצת
וגלסה' חדאה בעירא כגלוה' קוס
לאנהא קאלת לא ארא מות אלצבי
פגלסה' חדאה ורפעת צותהא
ובכת: ושמיע קדיי ית קליה
דרביא וקרא מלאכא דיי להגר מן שמיא ואמר לה מא ליך הגר:
לא תדחלין ארי שמיע קדיי קליה דרביא באתר דהוא תמן: פסמע
אללה צות אלצבי ונאדא מלך אללה בהגר מן אלסמא וקאל להא מא לך
יא הגר לא תכאפי אן אללה קד סמע צות אלצבי חית הו: קומי

בריגלין" ותלך ותתע" חזרה לגלולי בית אביה" ויכלו המים לפי שדרך חולים לשתות הרבה" מנגד"
מרחוק" כמטחוי קשת" כשתי טוחות והוא לשון יריית חץ בלשון משנה שהטיח באשתו וכו' ואם תאמר
היה לו לכתוב כמטחי קשת משפטיו נכנס לכאן כמו בחגוי הסלע מגזרת והיתה אדמת יהודה למצרים
לחגא ומגזרת יחוגו וינועו כשכור וכן קצוי ארץ מגזרת קצה" ותשב מנגד כיון שקרב למות הוסיפה
להתרחק" את קול הנער מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו והיא קודמת להתקבל" באשר
הוא שם" לפי מעשים שהוא עושה עכשיו הוא נדון ולא לפי שהוא עתיד לעשות לפי שהיו מלאכי
השרת מקטרגין ואומרין רבונו של עולם מי שעתיד להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר
והוא משיבם עכשיו מה הוא צדיק או רשע אמרו לו צדיק אמר להם לפי מעשיו שלעכשיו אני דנו וזהו
באשר הוא שם והיכן המית את ישראל בצמא כשהגלם נבוכד נצר שנ' משא בערב" לקראת צמא
התיו מים וג' כשהיו מוליכין אותן אצל ערביים היו ישראל אומרים לשבאים בבקשה מכם הוליכונו אצל
בני דודינו ישמעאל וירחמו עלינו שנאמר אורחות דדנים אל תקרי דדנים אלא דודים ואלו יוצאים
לקראתם ומביאין להם בשר מליח ונודות נפוחים כסבורין ישראל שהם מלאים מים וכשמכניסו
לתוך פיו ופותחו הרוח נכנסת בגופו ומת" רבה קשת" יורה חצים בקשת" קשת" על שם

היומנות

קומי שאי את הנער והחזיקי
את ידך בו כי לגוי גדול אשימנו:
ויפקח אלהים את עיניה ותרא
באר מים ותלך ותמלא את החמת
מים ותשק את הנער: ויהי
אלהים את הנער ויגדל וישב
במדבר ויהי רבה קשת: וישב
במדבר פארן ותקח לו
אמו אשה מארץ מצרים:

ז' ויהי בעת ההוא ויאמר אבימלך
ופיכל שר צבאו אל אברהם
לאמר אלהים עמך בכל אשר
אתה עשה: ועתה השבעה לי
באלהים הנה אם תשקר לי

טולי ית רביא ואתקיפי ית ידיך
ביה ארי לעם סגי אשוויניה:
קומי אחמליה ואשדדי ידך עליה
לאנה אציר מנה אמה כבירה:
וגלא יי ית עינהא וחזת בירא
דמיא ואזלת ומלת ית רקבא
מיא ואשקיאת ית רביא: פכשף
אלה ען בצרהא וראת בירמא
ומצת ומלת אקרבה מא
וסקת אצבי: והוה מימרא דיי
בסעדיה דרביא ורבא ויתיב
במדברא והוה רבי קשתא:
וכאן אלה מעה חתי כבר ואקאם
פי אבריה וכאן גלאם ראם:
ויתיב במדברא דפארן ונסיבת
ליה אמיה איתתא מארעא דמצרי:

פאקאם פי בריה' פרן ואכדת לה אמה זוגה מן בלד מצר:
והוה בעדנא ההוא ואמר אבימלך ופיכל רב חיליה לאברהם למימר
מימרא דיי בסעדך בכל דאת עביד: ולמא כאן פי ד'לך אלוקת קאל אבימלך
ופיכל רייס גישה לאברהם קאילא אללה מעך פי גמיע מא תצנעה: וכען
קיים לי במימרא דיי הכא דלא תשקר בי ובברי ובבר ברי: כטיבותא
דעבדית עמך תעביד עמי ועם ארעא דאתותבת בה: ואלאן אחלף לי באללה ההנא

הח ומכות כמו חמר גמל צייד לפיכך השין מודגשת היה יושב במדבר ומלסטם את העוברים הא
שנ' ידו בכל מארץ מצרים ממקום גידולה שנ' ולה שפחה מצרית וג' היינו דאמרי אינשי זרק חוטרא
לאווירא אעיקריה קאי' אלהים עמך לפי שראו שיצאו משכונת סדום לשלום ועם המלכים נלחם ונפלו בידו ונפקדה לזקנותו

ולניני ולנכדי כחסד אשר עשיתי
עמך תעשה עמדי ועם הארץ
אשר גרתה בה׃ ויאמר אברהם
אנכי אשבע׃ והוכח אברהם
את אבימלך על אדות באר
המים אשר גזלו עבדי אבימלך׃
ויאמר אבימלך לא ידעתי מי
עשה את הדבר הזה וגם אתה
לא הגדת לי וגם אנכי לא שמעתי
בלתי היום׃ ויקח אברהם צאן
ובקר ויתן לאבימלך ויכרתו
שניהם ברית׃ ויצב אברהם
את שבע כבשת הצאן לבדהן׃
ויאמר אבימלך אל אברהם
מה הנה שבע כבשת האלה
אשר הצבת לבדנה׃ ויאמר

אנך לאתגדר בי ובנסלי ובעקבי
כאלאחסאן אלדי צנעתה מעך תצנע
מעי ומע אלבלד אלדי סכנתה׃ ואמר
אברהם אנא אקיים׃ קאל אברהם אנא
אחלף׃ ואוכח אברהם ית אבימלך
על עיסק בירא דמיא דאנסו עבדי
אבימלך׃ פוכך אברה׳ אבימלך
בסבב אלביר אלמא אלתי גצבוהא
עבידה׃ ואמר אבימלך לא ידעית
מן עבד ית פתגמא הדין׳ ואת לא
חויתא לי ואף אנא לא שמעית
אלהין יומא דין׃ קאל לא אעלם מן
צנע הדי אלאמר ואנת לם תכברני
ואיצי אנא לם אעלם אלי אליום׃ ודבר
אברהם ען ותורין ויהב לאבימלך
וגזרו תרויהון קים׃ ואכד אברה׳
גנמא ובקרא ואעטא אבימלך

ועהדא גמיעא עהדא׃ ואקים אברהם ית שבע חורפן דען בלחודיהון׃
ואוקף אברהאם סבע נעאג מן אלגנם וחדהא׃ ואמר אבימלך לאברה׳
מא אנין שבע חורפן אלין דאקימתא בלחודיהון׃ קאל לה אבימלך
מא הדה אלסבע אלנעאג אלדי אוקפתהא וחדהא׃ ואמר׃

לזקונו׃ ולניני ולנכדי׃ עד כאן רחמי האב על הבן׃ כחסד אשר עשיתי עמך תעשה
עמדי שאמרתי לך הנה ארצי לפניך׃ והוכיח׃ נתוכח עמו על כך׃ בעבור תהיה לי לעדה
לשון עדות שלנקבה כמו ועדה המצבה כי חפרתי את הבאר מריבים עליה רועי
אבימלך ואומרים א[illegible]ה אמרו ביניהם כל מי שיתראה על הבאר ויעלו המים לקראתו

כי את שבע כבשת תקח מידי
בעבור תהיה לי לעדה כי חפרתי
את הבאר הזאת: על כן קרא
למקום ההוא באר שבע כי שם
נשבעו שניהם: ויכרתו ברית
בבאר שבע ויקם אבימלך
ופיכל שר צבאו וישבו אל
ארץ פלשתים: ויטע אשל
בבאר שבע ויקרא שם בשם
יהוה אל עולם: ויגר אברהם
בארץ פלשתים ימים רבים:

ג
בן
ברס
אשל
וחד
ייטע

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים

כב

ארי ית שבע חורפן תקביל מן ידי
בדיל דתהי לי לסהדו ארי חפרית
ית בירא הדין: קאן תאכדהא
מן ידי לקבול אן תכון שאהדא
אני חפרת הדה אלביר: על כין
קרא לאתרא ההוא באר שבע
ארי תמן קיימו תרויהון: לדלך
סמי אלמוצע ביר סבע לאנהם
גמיעא חלפו תם: וגזרו קים
בבאר שבע וקם אבימלך ופי
כל רב חיליה ותבו לארע פלשתאי:
ולמא תעאהדו פי ביר סבע קאם
אבימלך ופיכל רייס גישה ורגעא
אלי בלד אלפלסטיניין: ונצב נצבא
בבאר שבע וצלי תמן בשמא דיי אלה עלמא: ונצב נצבה פי ביר סבע ודעי
תם באסם אללה רב אלעאלם: ואתותב אברהם בארע פלשתאי יומין סגיאין:
תם סכן אברהאם פי בלד פלסטין מדה טוילה: והוה בתר פתגמיא האלין ויי

שליהיא ועלו לקראת אברהם. אשל רב ושמואל חד אמר פרדס להביא ממנו פירות לאורחים בסעודה וחד אמר פונדק לאכסניא ובו כל מיני פירות ומצינו לשון נטיעה באהלים שנ' ויטע אהלי אפדנו. ויקרא שם וג' ע"י אשל זה נקרא שמו של הקב"ה אלוה לכל העולם לאחר שאוכלין ושותין אומר להם ברכו למי שאכלתם משלו כסבורים אתם משלי אכלתם משל מי שאמר והיה העולם אכלתם. ימים רבים. מרובים על של חברון בחברון עשה כה שנה וכאן כו שנה שהרי בן שבעים וחמש שנה היה בצאתו מחרן אותה שנה ויבא וישב באלוני ממרא שנא' מ נוקודים לכן שנתישב את שם שבכל המקומות היה כאורח חונה ונוסע והולך שנ' ויעבור אברם ויעתק משם ויהי רעב וירד אברם מצרים ובמצרים לא עשה אלא שלשה חדשים שהרי שלאחר פרעה מיד וילך למסעיו עד ויבא וישב באלוני ממרא אשר בחברון שם ישב עד שנהפכה סדום מיד ויסע משם אברהם מפני בושה של לוט ובא לארץ פלשתים ובן צט שנה היה שהרי בשלישי למילתו באו אצלו המלאכים הרי כה שנה וכאן כתוב ימים רבים מרובים על הראשונים ולא בא הכתוב לסתום אלא לפרש ואם היו מרובים עליהם שתי שנים או יותר היה מפרשם על כרחך אינם יתירים יותר משנה הרי כו שנים מיד יצא משם וחזר לחברון ואותה שנה קודמה לפני עקידתו של יצחק יב שנים כך שניה בסדר עולם. אחר הדברים האלה. יש מרבותינו אומרים אחר דבריו של שטן שהיה מקטרג ואומר מכל סעודה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד או איל אחד אמ' לו כלום עשה אלא בשביל בנו אילו הייתי אומר

נסה את אברהם ויאמר אליו
אברהם ויאמר הנני: ויאמר קח
נא את בנך את יחידך אשר
אהבת את יצחק ולך לך אל
ארץ המריה והעלהו שם לעלה
על אחד ההרים אשר אמר
אליך: וישכם אברהם בבקר
ויחבש את חמרו ויקח את שני
נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע
עצי עלה ויקם וילך אל המקום
אשר אמר לו האלהים: ביום

נסי ית אברהם ואמר ליה אברהם
ואמר האנא: פלמא כאן בעד
הדה אלאמור אמתחן אללה אברה'
פקאל יא אברהם קאל לביך: ואמר
דבר כען ית ברך ית יחידך
דרחימתא ית יצחק ואיזיל לך
לארע פלחנא ואסיקהי קדמי
תמן לעלתא על חד מן טוריא
דאימר לך: קאל כד' אבנך וחידך
אלדי תחבה הו יצחק ואמצ' בה
אלי בלד אלעבאדה וקרבה תם
לאקרבאן עלי אחד אלגבאל אלדי

אקול לך: ואקדים אברהם בצפרא וזריז ית חמריה ודבר ית
תרין עולימוהי עמיה וית יצחק בריה וצלח אעי לעלתא וקם ואזל
לאתרא דאמר ליה יי: פאדלג אברהם בגדאה ואסרג חמארה ואכ'ד
גלאמיה מעה ויצחק אבנה ושקק חטבא לאקרבאן וקאם ומצ'א
אלי אלמוצע אלדי קאלה אללה: ביומא תליתאה וזקף אברהם

כי זבח אותו לא היה מעכב. לא אחר דבריו של ישמעאל שהיה מתפאר על יצחק שמל בן יג שנה ולא מיחה אמ'
לו יצחק באבר אחד אתה מיראני אילו אמ' לי הקב"ה זבח עצמך לפניו לא הייתי מעכב. הנני. כך היא ענייתם שלחסידים
לשון ענוה הוא ולשון זימון. קח נא. אין נא אלא לשון בקשה אמר לו בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון שלא יאמרו
הראשונות לא היה בהן ממש. את בנך. אמ' לו את יחידך אמ' לו זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו אמ' לו אשר אהבת
אמ' ליה שניהם אני אוהב אמר לו את יצחק ולמה לא גילה מתחלה שלא לערבבו פתאום ותזוח דעתו עליו ותיטרף
וכדי לחבב עליו את המצוה וליתן לו שכר על כל דבור ודיבור. ארץ המוריה. ירושלם וכן בדברי הימים לבנות בית ה'
בהר המוריה ורבותינו פירשו על שם שמשם הוראה לישראל ואונקלוס תרגמו על עבודת הקטורת שיש בו מור נרד
ושאר בשמים. והעלהו. לא אמ' לו שחטהו לפי שלא היה חפץ הקב"ה לשחטו אלא להעלותו להר לעשותו עולה ומשהעלהו
אמר לו הורידוהו. אחד ההרים. הקב"ה מתהא לצדיקים ואח"כ מגלה להם וכל זה כדי להרבות שכרן וכן אל הארץ
אשר אראך וכן בונה וקרא עליה את הקריאה. וישכם אברהם. נזדרז למצוה. ויחבש. הוא בעצמו ולא צוה
לאחד מעבדיו שהאהבה מקלקלת השורה. את שני נעריו. ישמעאל ואליעזר שאין אדם חשוב רשאי לצאת
לדרך בלא שני אנשים שאם יצטרך האחד לנקביו ויתרחק יהיה השני עמו. ויבקע. תרגומו וצלח כמו
ויצלחו הירדן לשון בקוע פינדרא בלעז. ביום השלישי. למה איחר מלהראותו מיד כדי שלא יאמרו

השלישי וישא אברהם את עיניו
וירא את המקום מרחק: ויאמר
אברהם אל נעריו שבו לכם
פה עם החמור ואני והנער נלכה
עד כה ונשתחוה ונשובה אליכם:
ויקח אברהם את עצי העלה
וישם על יצחק בנו ויקח בידו
את האש ואת המאכלת וילכו
שניהם יחדו: ויאמר יצחק אל
אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר
הנני בני ויאמר הנה האש
והעצים ואיה השה לעלה:
ויאמר אברהם אלהים יראה לו
השה לעלה בני וילכו שניהם יחדו:

ית עינוהי וחזא ית אתרא מרחיק:
ולמא כאן פי אליום אלתאלת רפע
אברהם עינה וראי אלמוצע מן
בעיד: ואמר אברהם לעולימוהי
אוריכו לכון הכא עם חמרא ואנא
ועולימא נתמטי עד כא ונסגוד
ונתוב לותכון: וקאל לגלאמיה
אגלסא אהנא מע אלחמיר ואנא ... אחמיר
ואלגלאם נמצ'י אלי תם ונסגד
ונרגע אליכם: ונסיב אברהם
ית אעי דעלתא ושוי על יצחק
בריה ונסיב בידיה ית אישתא
וית סכינא ואזלו תרויהון כחדא:
פאכד' אברהם חטב אלקרבאן
וצירה עלי יצחק אבנה ואכד'
מעה אלנאר ואלסכין ומציא גמיעא: ואמר יצחק לאברהם אבוהי
ואמר אבא ואמר האנא ברי ואמר הא אישתא ואעיא ואן אמרא
לעלתא: פקאל יצחאק לאבראהם אביה יא אבה קאל לביך יא אבני קאל
הודי אלנאר ואלחטב ואין אלחמל ללקרבאן: ואמר אברהם קדם ייי גלי
אמרא לעלתא ברי ואזלו תרויהון כחדא: קאל אבראהם
אללה יצהר אלחמל ללקרבאן יא אבני ומציא גמיעא:

הממו ועירבבו פתאום וטרף דעתו ואו היה לו שהות להמלך אל לבו לא היה עושה: וירא את המקום: ראה ענן
קשור על ההר: עד כה: כלומר דרך מועט למקום אשר לפנינו: ומדרש אגדה אראה היכן הוא מה שאמר לי המקום
כה יהיה זרעך: ונשובה נתנבא שישובו שניהם: המאכלת: סכין על שם שאוכלת את הבשר כמה דתימא וחרבי
תאכל בשר ושמכשירה בשר לאכילה: דא אחת כנגד מאכלת ע"ש שישראל אוכלין מתן שכרה: וילכו שניהם יחדו:
אברהם שהיה יודע שהולך לשחוט את בנו היה הולך ברצון ושמחה ויצחק לא היה מרגיש בדבר: יראה לו השה: כלומר

כול חס בתג׳ מל׳

ויבאו אל המקום אשר אמר לו
האלהים ויבן שם אברהם את
המזבח ויערך את העצים ויעקד
את יצחק בנו וישם אתו על
המזבח ממעל לעצים: וישלח
אברהם את ידו ויקח את המאכלת
לשחט את בנו: ויקרא אליו
מלאך יהוה מן השמים ויאמר
אברהם אברהם ויאמר הנני:
ויאמר אל תשלח ידך אל הנער
ואל תעש לו מאומה כי עתה
ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא
חשכת את בנך את יחידך ממני:

ואתו לאתרא דאמר ליה יי ובנא
תמן אברהם ית מדבחא וסדר ית
אעיא ועקד ית יצחק בריה ושוי
יתיה על מדבחא עיל מן אעיא:
חתי גאא אלי אלמוצע אלדי קאל לה אללה
פבנא תם אברהם מדבחא ונצד אל
חטב וכתף יצחק אבנה וצירה
עלי אלמדבח פוק אלחטב: ואושיט
אברהם ית ידיה ונסיב ית סכינא
למכס ית בריה: פמד אברהם ידה
ואכד אלסכין ליד׳בח אבנה: וקרא
ליה מלאכא דיי מן שמיא ואמר
אברהם אברהם ואמר האנא: פנאדא
איה מלך אללה מן אלסמא וקאל יא
אברהם יא אברהם קאל לביך: ואמר לא תושיט ידך בעולימא ולא
תעביד ליה מדעם ארי כען ידענא ארי דחלא דיי את ולא מנעתא ית ברך
ית יחידך מני: קאל לא תמד ידך אלי אלגלאם ולא תצנע לה שיא און ערפת
אנאס אנך תקי אללה ולם תצן אבנך וחידך עני: וזקף אברהם

ירא לו השה ואם אין שה לעולה בני ואעפ״י שהבין יצחק שהוא הולך לישחט וילכו שניהם יחדו בלב שוה.
ויעקד ידיו ורגליו מאחוריו הידים והרגלים ביחד היא עקידה והוא לשון עקודים שהיו קרסוליהם לבנים
מקום שעוקדים אותן בו היה ניכר. אברהם אברהם. לשון חיבה הוא שכופל את שמו. אל תשלח. לשחוט
אם לאו אם כן למה באתי לכאן אעשה בו חבלה ואוציא ממנו מעט דם. אם לאו. אל תעש לו מאומה
אל תעש בו מום. כי עתה ידעתי. אמר ר׳ אבא אמר לו אברהם אפרש לפניך את שיחתי אתמול
אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע וחזרת ואמרת קח נא את בנך עכשיו אתה אומר לי אל
תשלח ידך אל הנער אמר לו הקב״ה לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה כשאמרתי
לך קח מוצא שפתי לא אשנה לא אמרתי לך שחטיהו אלא העליהו אסיקתיה אחתיה.
כי עתה ידעתי. מעתה יש לי מה להשיב לשטן ולאומות התמהים מה היא חיבתי אצלך
יש לי פתחון פה עכשיו שרואים כי ירא אלהים אתה. והנה איל. מוכן היה לכך משעת
מששת ימי בראשית. אחר. אחרי שאמר לו המלאך אל תשלח ידך ראהו נאחז

כאחד

וישא אברהם את עיניו וירא
והנה איל אחר נאחז בסבך בקרניו
וילך אברהם ויקח את האיל
ויעלהו לעלה תחת בנו ויקרא
אברהם שם המקום ההוא יהוה
יראה אשר יאמר היום בהר יהוה
יראה׃ ויקרא מלאך יהוה אל
אברהם שנית מן השמים׃ ויאמר
בי נשבעתי נאם יהוה כי יען
אשר עשית את הדבר הזה ולא
חשכת את בנך את יחידך׃ כי
ברך אברכך והרבה ארבה את

ית עינוהי בתר אילין וחזא והא דכרא
אחיד באילנא בקרנוהי ואזל
אברהם ונסיב ית דכרא ואסקיה
לעלתא חלף בריה׃ תם רפע בעד
דלך אבראהם עיניה פנטר פאדי
בכבש מלתחמה פי שעב אלשגר
קרנאה פמצא ואכדה וקרבה
קרבאנא בדל אבנה׃ ופלח וצלי
אברהם תמן באתרא ההוא אמר
קדם יי׳ הכא יהון פלחין דריא בכין
יתאמר כיומא הדין בטורא הדין
אברהם קדם יי׳ פלח׃ פסמי
אבראהם אסם דלך אלמוצע אללה

אלמתגלי לכי יקאל פי מתל הדי אליום פי הדי אלגבל אללה יתגלי׃ וקרא
מלאכא דיי׳ לאברהם תניאנות מן שמיא׃ תם דעי מלך אללה אבראהם
תאניה מן אלסמא׃ ואמר במימרי קיימית אמר יי׳ ארי חלף דעבדתא ית
פתגמא הדין ולא מנעתא ית ברך ית יחידך׃ קאל באסמי אקסמת יקול
אללה אנך לאגל מא צנעת הדי אלאמר ולם תצן באבנך וחידך׃ ארי
ברכא אברכנך ואסגאה אסגי ית בנך ככוכבי שמיא וכחלא דעל

נאחז צהו דמתרגמינן וזקף אברהם עינוהי בתר אילן. בסבך. אילן. בקרניו. שהיה רץ אצל אברהם והשטן
סובכו ומערבבו באילנות. תחת בנו. מאחר שכתוב ויעלהו לעולה לא חסר המקרא כלום מה הוא תחת בנו על
עבודה ועבודה שעשה ממנו היה מתפלל ואומר יהי רצון שתהא זו כאלו היא עשויה בבני כאלו בני שחוט ומופשט
כאלו הוא נקטר ונעשה דשן. יהוה יראה. פשוטו כתרגומו יי׳ יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות שכינתו ולהקריב
כאן קרבנות. אשר יאמר היום. יאמרו לימי הדורות עליו בהר זה יראה הקב״ה לעמו. היום. הימים הבאים שונים
כמו עד היום הזה שבכל המקרא שכל הדורות הבאים הקוראים המקרא הזה אומרים עד היום הזה על יום
שעומדים בו. ומדרש אגדה יי׳ יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהצילם מן הפורענות כדי שיאמרו
היום הזה בכל הדורות הבאים בהר יי׳ יראה אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה. ברך אברכך. אחת ל
לאב ואחת לבן. והרבה ארבה. אחת לאב ואחת לבן. וישב אברהם בבאר שבע. לא

זרעך ככוכבי השמים וכחול
אשר על שפת הים וירש זרעך
את שער איביו: והתברכו בזרעך
כל גויי הארץ עקב אשר שמעת
בקלי: וישב אברהם אל נעריו
ויקמו וילכו יחדו אל באר שבע
וישב אברהם בבאר שבע:

ויהי אחרי הדברים האלה ויגד
לאברהם לאמר הנה ילדה
מלכה גם הוא בנים לנחור
אחיך: את עוץ בכרו ואת בוז
אחיו ואת קמואל אבי ארם:
ואת כשד ואת חזו ואת פלדש

כיף ימא. ויירתון בנך ית קרוי
סנאיהון: ולאבארך פיך ואכתר
נסלך ככואכב אלסמא וכאלרמל
אלדי עלי שאטי אלבחר ויחוז נסלך
קרי אעדאיה: ויתברכון בדיל בנך
כל עממי ארעא. חלף דקבילתא
למימרי: ויתבארך בנסלך גמיע
גזא אמם אלארץ [stain] מא קבלת קולי:
ותב אברהם לות עולימוהי.
וקמו ואזלו כחדא לבאר שבע.
ויתיב אברהם בבאר שבע:
תם רגע אברהם אלי גלאמיה.
פקאמו ומצו אגמעין אלי ביר
סבע. ואקאם תם:
והוה בתר פתגמיא האליך
ואתחוא לאברהם למימר הא ילידת מלכה אף היא בנין לנחור
אחוך: ולמא כאן בעד הדה אלאמור אכבר אברהם וקיל לה הודי
קד ולדת מלכה הי איצא בנין לנחור אכיך: ית עוץ בכריה וית בוז
אחוהי וית קמואל אבוהי דארם: עוץ בכרה ובוז אכיה וקמואל אבו ארם:
וית כשד וית חזו וית פלדש וית ידלף וית בתואל: וכשד וחזו ופלדש
ישיבה ממש שהרי בחברון היה יושב שתים עשרה שנים לפני עקידה ושליצחק יצא מבאר שבע ובא לו
לחברון כמו שאמר ויגר אברהם וג׳ בשובו מהר המוריה בארץ פלשתים ימים רבים משנתבדו הראשונים
עשרים ושש שנים כמו שפירשנו למעלה׳׳ אחר הדברים ויגד וג׳ בשובו מהר המוריה היה אברהם
מהר הרהר ואמר אלו היה בני שחוט כבר הולך בלא בנים היה לו להשיאו אשה מבנות ענר
אשכול וממרא בישרו הקדוש ברוך הוא שנולדה רבקה בת זוגו וזהו הדברים האלה
הרהורי דברים על ידי עקידה׳׳ אף היא השוות משפחותיה למשפחות אברהם מה אברהם
שנים עשר שבטים שיצאו מיעקב שמונה בני הגבירות וארבע בני השפחות אף אלו שמונה בני

84

ואת ירלף ואת בתואל: ובתואל ילד את רבקה שמנה אלה ילדה מלכה לנחור אחי אברהם: ופילגשו ושמה ראומה ותלד גם הוא את טבח ואת גחם ואת תחש ואת מעכה:

קמ"ג פסו' סימ' לפלוא

ההו ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה: ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה: ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל בני חת לאמר:

כף זעיר

וית ירלף וית בתואל: ובתואל אוליד ית רבקה תמניא אלין ילידת מלכה לנחור אחוהי דאברהם: ובתואל אולד רבקה האילי תמאניה ולדת מלכה לנחור אכוא אברהם: ולחינתיה ושמה ראומה וילידת אף היא ית טבח וית גחם וית תחש וית מעכה: ואמתה אסמהא ראומה וולדת היא יצא טבח וגחם ותחש ומעכה: פ פ פ

והוו חיי שרה מאה ועשרין ושבע שנין שני חיי שרה: כאן עמר שרה מאיה וסבעה ועשרין סנה כני חיותהא: ומיתת שרה בקרית ארבע היא חברון בארעא דכנען ואתא אברהם למספד לשרה ולמבכה: ומאתת שרה פי קרית ארבע הי חברא פי בלד כנעאן פאקבל אברהם ינדבהא ויבכיהא: וקם אברהם מעל אפי מיתיה ומליל עם בני חתאה למימר: פקאם אברהם מן חצרה מייתה וכלם בני חת קאילא:

גבירות ואחת פילגש. ובתואל ילד את רבקה. כל היחוסין הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה. **ויהיו** חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים. לכך נכתב שנה בכל כלל וכלל לומר לך שכל אחד נדרש לעצמו בת מאה כבת עשרים לחטא מה בת עשרים לא חטאת שהרי אינה בת עונשין אף בת מאה בלא חטא. ובת עשרים כבת שבע ליופי. שני חיי שרה. כולן שוין לטובה. בקרית ארבע. על שם ארבעה ענקים שהיו שם אחימן ששי ותלמי ואביהם. דבר אחר. על שם ארבע זוגות שנקברו שם איש ואשתו אדם וחוה אברהם ושרה יצחק ורבקה יעקב ולאה. ויבא אברהם. מבאר שבע. לספוד לשרה ולבכותה. ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק לפי שעל ידי בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט פרחה נשמתה ממנה ומתה.

גר ותושב אנכי עמכם תנו לי
אחזת קבר עמכם ואקברה
מתי מלפני: ויענו בני חת את
אברהם לאמר לו: שמענו אדני
נשיא אלהים אתה בתוכנו
במבחר קברנו קבר את מתך
איש ממנו את קברו לא יכלה
ממך מקבר מתך: ויקם אברהם
וישתחו לעם הארץ לבני חת:
וידבר אתם לאמר אם יש את
נפשכם לקבר את מתי מלפני
שמעוני ופגעו לי בעפרון בן
צחר: ויתן לי את מערת המכפלה
אשר לו אשר בקצה שדהו
בכסף מלא יתננה לי בתוככם

דייר ותותב אנא עמכון הבו לי
אחסנת קבורא עמכון ואקבר
מיתי מן קדמי: אנא גריב ואנזיף
מעכם אעטוני חוז קבר מעכם
ואדפן מייתי מן בין ידי: ואתיבו
בני חתאה ית אברהם למימר
ליה: פאגאבוה בני חת וקאלו לה:
קביל מננא רבוננא רב קדם יי
את בינגא בשפר קברנא קבר
ית מיתך אנש מננא ית קבריה
לא ימנע מנך מלמקבר מיתך:
אסמע מנא יא סיידנא אנת שריף
ללה פי מא בינא פי כיאר קבורנא
אדפן מייתך וכל רגל מנא לא
יבכל עליך בקברה אן תדפן
פיה מייתך: וקם אברהם וסגיד
לעמא דארעא לבני חתאה: פקאם אבראהם וסגד שכרא לאהל אלבלד בני
חת: ומליל עמהון למימר אם איתרעוא נפשכון למקבר ית מיתי מן קדמי
קבילו מני ובעו לי מן עפרון בר צחר: תכלמהם וקאל להם אן שאת אנפסכם
אן אדפן מייתי מן בין ידי אסמעו מני ואשפעו לי ענד עפרון בן צחר: ויתן
לי ית מערת כפילתא דליה דבסטר חקליה בכסף שלים יתנה לי ביניכון

גר ותושב אנכי עמכם" גר מארץ אחרת ונתישבתי עמכם" ומדרש אגדה" אם תרצו הרי אני גר ואם לאו אהיה
תושב ואטלנה מן הדין שאמר לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ" אחזת קבר" אחזת קרקע לבית הקברות"
לא יכלה ממך" לא ימנע כמו לא תכלה רחמיך" או כמו ויכלא הגשם" נפשכם" רצונכם" ופגעו לי" לשון
בקשה כמו אל תפגעי בי" המכפלה" בית ועלייה על גביו" ד"א ... שכפולה בזוגות" בכסף מלא"
שלם כל שוויו וכן דוד אומר לארנן בכסף מלא" ועפרון ישב" כת' חס אותו היום מנוהו שוטר עליהם מפני חשיבותו של אברהם

לאחזת קבר: ועפרון ישב בתוך
בני חת ויען עפרון החתי את
אברהם באזני בני חת לכל באי
שער עירו לאמר: לא אדני
שמעני השדה נתתי לך
והמערה אשר בו לך נתתיה
לעיני בני עמי נתתיה לך קבר
מתך: וישתחו אברהם לפני
עם הארץ: וידבר אל עפרון
באזני עם הארץ לאמר אך
אם אתה לו שמעני נתתי כסף
השדה קח ממני ואקברה את
מתי שמה: ויען עפרון את
אברהם לאמר לו: אדני שמעני
ארץ ארבע מאת שקל כסף

לאחסנת קבורא: ויעטיני למגארה
אלמכתעפה אלתי לה אלתי פי טרף
מזרעתה בתמן כאמל יעטיניהא
פימא בינכם חוז אלקבר: ועפרון
יתיב בגו בני חתאה ואתיב עפרון
חתאה ית אברהם קדם בני חתאה
לכל עלי תרע קרתיה למימר:
וכאן עפרון גאלספימא בינהם
פגאבה עפרון אלחתי בחצרתהם
וסאיר מן דכל באב קריתה
קאילא: לא רבוני קביל מני
חקלא יהבית לך ומערתא דביה
לך יהבתה לעיני בני עמי יהבתה
לך קבר מיתך: לא יא סיידי אסמע
מני אלצ'יעה קד אעטיתהא לך
ואלמגארה אלתי פיהא בחצרת בני
עמי אעטיתהא לך אדפן פיהא מייתך: וסגיד אברהם קדם עמא ארעא:
פסגד אבראהם שכרא בחצרה אהל אלבלד: ומליל עם עפרון קדם עמא
דארעא למימר ברם אם עבדת ליטיבו קביל מני אתין כספא דמי חקלא
סב מני ואקבר ית מיתי תמן: תם כלמה בחצרתהם קאילא אמא אנת בל
ליתך תסמע מני אן אעטיך תמן אלצ'יעה אקבלה מני חתי אדפן מייתי תם:
ואתיב עפרון ית אברהם למימר ליה: פאגאבה עפרון וקאל לה: רבוני קביל מני

שהיה צריך לו עלה לגדולה" לכל באי שער עירו" שכולן בטלו ממלאכתן ובאו לגמול חסד לשרה לא אדוני
לא תקנה אותה בדמים" נתתי" הרי היא כמו שנתתיה לך" אך אם אתה לו שמעני" אתה אומר כי לשמוע לקח ונקח הנס
אנו אי איפשי בכך" אך אם אתה לו שמעני" הלואי ותשמעני" נתתי דונש בלעז מוכן הוא אצלי הלואי נתתיו לך כבר"

ביני ובינך מה הוא ואת מתך
קבר: וישמע אברהם אל עפרון
וישקל אברהם לעפרן את הכסף צ׳ וחס׳
אשר דבר באזני בני חת ארבע
מאות שקל כסף עבר לסחר:
ויקם שדה עפרון אשר ב׳
במכפלה אשר לפני ממרא
השדה והמערה אשר בו וכל
העץ אשר בשדה אשר בכל
גבלו סביב: לאברהם למקנה
לעיני בני חת בכל באי שער עירו:
ואחרי כן קבר אברהם את
שרה אשתו אל מערת שדה
המכפלה על פני ממרא הוא
חברון בארץ כנען: ויקם

ארעא שוי ארבע מאה סלעין
דכסף ביני ובינך מא היא וית
מיתך קבר: יא סיידי אסמעני
ארץ תסוי ארבע מאיה מתקל
פצה ביני ובינך מא היא אדפן
פיהא מייתך: וקביל אברהם מן
עפרון ותקל אברהם לעפרן
ית כספא דמליל קדם בני חתאה
ארבע מאה סלעין דכסף
מתקבל סחורא בכל מדינא:
פלמא סמע אברהם מנה
דלך וזן לה אלפצה אלדי דכר
בחצרתהם ארבע מאיה מתקאל
פצה גאיזה פי אלתגארה: וקם חקל
עפרון דבכפילתא דקדם ממרא
חקלא ומערתא דביה וכל אילני
דבחקלא דבכל תחומיה סחור סחור: פוגבה ציעה עפרון אלמערופה באלמצאעפה
אלתי בחצרה ממרא אלציעה ואלמגארה אלתי פיהא וגמיע אלשגר אלתי
פיהא ופי גמיע תכומהא מסתדירא: לאברהם לזבינוהי לעיני בני חתאה
בכל עלי תרע קרתיה: שראא לאברהם בחצרה בני חת וכל מן דכל באב
קריתהם: ובתר כין קבר אברהם ית שרה אתתיה במערת חקל כפילתא
על אפי ממרא היא חברון בארעא דכנען: ובעד דלך דפן אברהם שרה זוגתה
פי מגארה אלציעה אלמצאעפה בחצרה ממרא היא חברא פי בלד כנען: וקם

ביני ובינך בין שני אוהבים כמונו מה היא חשובה לכלום אלא הנח את המכר ואת מתך קבור״ וישקל אברהם לעפרן
חסר ויו לפי שאמר הרבה ואפילו מעט לא עשה שנטל ממנו שקלים גדולים שהן קנטרין שנ׳ עובר לסוחר שמתקבלים

השדה והמערה אשר בו
לאברהם לאחזת קבר מאת
בני חת׃ ואברהם
כד זקן בא בימים ויהוה ברך את
אברהם בכל׃ ויאמר אברהם
אל עבדו זקן ביתו המשל
בכל אשר לו שים נא ידך תחת
ירכי׃ ואשביעך ביהוה אלהי
השמים ואלהי הארץ אשר
לא תקח אשה לבני מבנות
הכנעני אשר אנכי יושב בקרבו׃
כי אל ארצי ואל מולדתי תלך
ולקחת אשה לבני ליצחק׃

חקלא ומערתא דביה לאברהם
לאחסנת קבורא מן בני חתאה׃
פתבת אלציעה ואלמגארה אלתי
פיהא לאברהם חוז קבר מן בני חת׃
ואברהם סיב על ביומין
ויי בריך ית אברהם בכולא׃
ולמא שאך אבראהם וטען פי
אלסן בארכה אללה פי כל שי׃
ואמר אברהם לעבדיה סבא
דביתיה דשליט בכל דליה שו
כען ידך תחות ירכי׃ פקאל אברה׳
לעבדה שיך מנזלה אלמסלט
עלי גמיע מלה אום בידך אי
עהדי׃ ואקיים עלך במימרא

דיי אלהא דשמיא ואלהא דארעא דלא תסב אתתא לברי מבנת
כנענאה דאנא יתיב בינהון׃ ואחלפך באללה רב אלסמא ואלארץ אן
לא תאכד׳ זוגה לאבני מן בנאת אלכנאעניין אלדי אנא מקים פי מא בינהם׃
אלהין לארעי ולילדותי תיזיל ותיסב אתתא לברי ליצחק׃
אלא אלי בלדי ומולדי תמצי ותאכד׳ זוגה לאבני ליצחאק׃

בשקל בכל מקום ויש מקום ששקליהן גדולים שהן קנטרין צנטינרש בלעז׳ ויקם שדה עפרון׳
תקומה היתה לו שיצא מיד הדיוט ליד מלך ופשוטו שלמקרא ויקם השדה והמערה אשר בו׳
וכל העץ׳ לאברהם למקנה׳ בכל באי שער עירו׳ בקרב כולם ובמעמד כולם הקנהו לו׳
ברך את אברהם בכל׳ בכל עולה בגימטריא בן ומאחר שהיה לו בן היה צריך להשיאו אשה׳
זקן ביתו׳ לפי שהוא דבוק בקונו זקן׳ תחת ירכי׳ לפי שהנשבע צריך ליטול בידו חפץ של מצוה
כגון ספר תורה או תפלין והמילה היתה מצוה ראשונה לו ובאה לו על ידי צער והיתה חביבה עליו
ונטלה׳ ה׳ אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי׳ ולא אמר ואלהי הארץ ולמעלה אמר ואשביעך וג׳
אמר לו עכשיו הוא אלהי השמים ואלהי הארץ שהרגלתיו בפי הבריות אבל כשלקחני מבית אבי
אלהי השמים ולא אלהי הארץ שלא היו באי העולם מכירין בו׳ מבית אבי מחרן׳ ומארץ מולדתי מאור כשדים׳

ויאמר אליו העבד אולי לא תאבה
האשה ללכת אחרי אל הארץ
הזאת ההשב אשיב את בנך
אל הארץ אשר יצאת משם׃
ויאמר אליו אברהם השמר לך
פן תשיב את בני שמה׃ יהוה
אלהי השמים אשר לקחני
מבית אבי ומארץ מולדתי
ואשר דבר לי ואשר נשבע
לי לאמר לזרעך אתן את
הארץ הזאת הוא ישלח
מלאכו לפניך ולקחת אשה
לבני משם׃ ואם לא תאבה
האשה ללכת אחריך ונקית
משבעתי זאת רק את בני לא

ואמר ליה עבדא מא אם לא
תיבי איתתא למיתי בתרי לארעא
הדא האתבא אתיב ית ברך
לארעא דנפקתא מתמן׃ פקאל
לה אלעבד לעל לא תתבעני
אלמראה אלי הדה אלבלד אפארד
אבנך אלי אלבלד אלדי כרגת מנה׃
ואמר ליה אברהם אסתמר לך
דלמא תתיב ית ברי לתמן׃ פקאל
לה אברהם אחדר אן תרד
אבני אלי תם׃ יוי אלהא דשמיא
דדברני מבית אבא ומארע
ילדותי ודמליל לי ודקיים לי
למימר לבנך אתן ית ארעא
הדא הוא ישלח מלאכיה קדמך
ותסב איתתא לברי מתמן׃ אללה
אלה אלסמאואת אלדי אכרגני מן בית אבי ומן ארץ מולדי ואלדי קאל לי ואקסם
לי קאילא לנסלך אעטי הדה אלבלד הו יבעת במלכה בין ידיך ותאכד
זוגה לאבני מן תם׃ ואם לא תיבי איתתא למיתי בתרך ותהי זכאה ממומתי
דא לחוד ית ברי לא תתיב לתמן׃ ואן לם תשא אלמראה אן תתבעך
כנת בריא מן ימיני הדה אלא אבני לא תרדה

ואשר דבר לי לצרכי כמו אשר דבר עלי וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור מפורשים בלשון עליו ועליהם
שלהם כגון עלי עלוהי עליהון שאין נופל אצל דבור לשון לי ולו ולהם אלא אלי אליו אליהם ותרגומם שלהם
עמי עמיה עמהון אבל אצל אמירה נופל לי ולו ולהם׳ ואשר נשבע לי׳ בין הבתרים׳ ונקית משבועתי׳
יקח לו אשה מבנות ענר אשכול וממרא׳ רק את בני׳ מיעוט הוא בני אינו חוזר אבל יעקב בן בני סופו לחזור׳

תגמלי

תשב שמה: וישם העבד
את ידו תחת ירך אברהם
אדניו וישבע לו על הדבר
הזה: ויקח העבד עשרה
גמלים מגמלי אדניו וילך
וכל טוב אדניו בידו ויקם
וילך אל ארם נהרים אל עיר
נחור: ויברך הגמלים מחוץ
לעיר אל באר המים לעת
ערב לעת צאת השאבת:
ויאמר יהוה אלהי אדני אברהם
הקרה נא לפני היום ועשה
חסד עם אדני אברהם: הנה
אנכי נצב על עין המים ובנות
אנשי העיר יצאת לשאב מים:

אליהם: ושוי עבדא ית ידיה
תחות ירכא דאברהם רבוניה
וקיים ליה על פתגמא הדין:
פאומא אלעבד בידה אלי עהד
אבראהים מולאה וחלף לה
עלי הדי אלכלאם: ודבר עבדא
עסרא גמלין מגמלי רבוניה
ואזל וכל טוב רבוניה בידיה
וקם ואזל לארם דעל פרת
לקרתא דנחור: תם אכד אלעבד
עשרה גמאל מן גמאל מולאה
ומצי וכל כיר מולאה פי ידה
וקאם ומצי אלי ארם נהרים אלי
קריה נחור: ואשרי גמליא מ
מברא לקרתא עם בירא דמיא
לעדן רמשא לעדן דנפקן מליתא:

פאנאך אלגמאל כארג אלקריה עלי ביר אלמא וקת עשא וקת כרוג אלנסא א
יסתקין: ואמר יי אלהיה דרבוני אברהם זמין כען קדמי יומא דין ועביד
טיבו עם רבוני אברהם: וקאל אללהם יא אלאה מולאי אבראהם ופק בין
ידיי אליום ואחסן בדלך אלי מולאי אברהם: הא אנא קאים על עינא דמיא
ובנת אנשי קרתא נפקן למימלי מיא: האנא ואקף עלי עין אלמא ובנאת אהל אלקריה יכרגן

מגמלי אדוניו: ניכרין היו משאר גמלים שהיו יוצאין זמומין מפני הגזל שלא ירעו בשדות אחרים: וכל
טוב אדוניו בידו: שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו כדי שיקפצו לשלוח לו בתם: ארם
נהרים: בין שתי נהרות יושבת: ויברך הגמלים: הרביצם: אותה הוכחת: ראויה היא לו שתהא
גומלת חסדים וכדי ליכנס בביתו של אברהם ולשון הוכחת ביררת אפרובי"שט בלעז:
ובה אדע: לשון תחנה הודע ליבה כי עשית חסד אם תהיה ממשפחתו והגונה לו אדע

והיה הנער אשר אמר אליה
הטי נא כדך ואשתה ואמרה
שתה וגם גמליך אשקה אתה
הכחת לעבדך ליצחק ובה
ארע כי עשית חסד עם אדני:
ויהי הוא טרם כלה לדבר
והנה רבקה יצאת אשר ילדה
לבתואל בן מלכה אשת נחור
אחי אברהם וכדה על שכמה:
והנער טבת מראה מאד
בתולה ואיש לא ידעה ותרד
העינה ותמלא כדה ותעל:
וירץ העבד לקראתה ויאמר
הגמיאיני נא מעט מים מכדך:
ותאמר שתה אדני ותמהר ותרד
כדה על ידה ותשקהו: ותכל

פיסתקין מאה: ותהי עולימתא
דאימר לה ארכני כען קלתיך
ואשתי ותימר אשת ואף גמלך
אשקי יתה זמינתא לעבדך
ליצחק ובה אדע ארי עבדת טיבו
עם רבונו: פאיה גאריה אקול להא
מילי גרתך חתי אשרב פתקול
אשרב ואיצא אסקי גמלך
ופלתהא לעבדך ליצח ובהא
אעלם אנך קד אחסנת לי מולאי:
והוה הוא עד לא שיצי למללא
והא רבקה נפקת דאתילידת
לבתואל בר מלכה אתת נחור אחוהי
דאברהם וקולתה על כתפה:
פהו קבל אן יפרג מן כלאמה פאדי
ברבקה קד כרגת אלתי ולדת
לבתואל בן מלכה זוגה נחור אכי
אבראהם וגרתהא עלי כתפהא: ועולימתא שפירא למחזי לחדא
בתולתא וגבר לא ידעה ונחתת לעינא ומלת קולתה וסליקת: ואלגאריה
חסנה אלמנטר גדא בכר ורגל לם יערפהא פנזלת אלי אלעין ומלת גרתהא
וצעדת: ורהט עבדא לקדמותה ואמר אשקיני כען זעיר מיא מקלתיך:
פחאצר אלעבד תלקאהא וקאל אסקיני קליל מא מן גרתך: ואמרת אשת רבונ
ואוחיאת ואחיתת קולתה על ידה ואשקיתיה: פקאלת אשרב יא סיידי
פאסרעת ונזלת גרתהא עלי ידהא ואסקתה: ושיציאת

88

להשקתו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם כלו לשתת: ותמהר ותער כדה אל השקת ותרץ עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו: והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח יהוה דרכו אם לא: ויהי כאשר כלו הגמלים לשתות ויקח האיש נזם זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם: ויאמר בת מי את הגידי נא לי היש בית אביך מקום לנו ללין: ותאמר

לאשקיותיה ואמרת אף לגמלך אמלי עד דיספקון למשתי: ופרגת מן סקיה וקלת איצא גמלך אסקיא אן יפרג שרבהם: ואוחיאת ונפצת קולתה לבית שקיא ורהטת עוד לבירא למימלי ומלת לכל גמלוהי: ואסרעת ואכפת גרתהא אלי אלסאקיה וחאצרת איצא אלי אלביר לתסתקי חתי אסתקת לגמיע גמאלה: וגברא שהיבה מסתכל שתיק למדע האצלח יי אורחיה אם לא: וגבר מסתקי להא ממסך ליעלם הל אנגח אלרב טריקה אם לא: והוה כד ספיקו גמליא למשתי

ונסיב גברא קדשא דדהבא תקלא מתקליה ותרין שירין על ידהא מתקל עסר סלעין דהבא מתקלהון: פלמא פרגת אלגמאל מן שרבהא אכד ארגל שנפא מן דהב וזנה נצף מתקאל ואעטאהא וגעל סוארין על ידהא וזנהמא עשרה מתאקיל דהב: ואמר בת מן את חוי כען לי האית בית אבוייך אתר כשר לנא למבת: בער מא קאל להא אכברני אבנת מן אנת הל מוגוד פי בית אביך מוצע לנא נבאת פיה: ואמרת ליה ברת

כי עשית חסד בתולה: נקייה ממקום בתולים. ואיש לא ידעה: שלא כדרכה לפי שבנות כותיים משמרות מקום בתוליהן ומפקירות עצמן ממקום אחר העיד עליו שנקייה מכל. וירץ העבד לקראתה: לפי שראה שעלו המים לקראתה. הגמיאיני: לשון גמיעה הומיר בלעז. ותורד כדה מעל שכמה. עד אם כלו: הרי אם משמש בלשון אשר אם כלו דיספקון שזו היא גמר שתייתן כששתו דיספקן. ותער כדה: לשון נפיכה והרבה יש בלשון משנה המערה מכלי אל כלי ובמקרא יש לו דומה: אל תער נפשי. אשר הערה למות נפשו. שוקת: אבן חלולה ששותין בה הגמלים. משתאה: לשון שאייה כמו שאו ערים תשאה שממה. משתאה משתומם ומתבהל על שראה דברו קרוב להצליח אבל אינו יודע אם ממשפחת אברהם היא אם לאו ואל תתמה בתיו שלמשתאה שאין לך תיבה שתחלתה שין ומדברת בלשון מתפעל שאין תיו מפרדה בין שתי אותיות שלעיקר היסוד כגון משתאה משתולל מגזרת

אליו בת בתואל אנכי בן מלכה
אשר ילדה לנחור: ותאמר אליו
גם תבן גם מספוא רב עמנו גם
מקום ללון: ויקד האיש וישתחו
ליהוה: ויאמר ברוך יהוה אלהי
אדני אברהם אשר לא עזב
חסדו ואמתו מעם אדני אנכי
בדרך נחני יהוה בית אחי אדני:
ותרץ הנער ותגד לבית אמה
כדברים האלה: ולרבקה אח
ושמו לבן וירץ לבן אל האיש
החוצה אל העין: ויהי כראת

בת בתואל אנא בר מלכה די ילידת
לנחור: קלת לה אנא אבנה בתואל
אבן מלכה אלדי ולדת לנחור:
ואמרת ליה אף תבנא אף כסתא
סגי עמנא אף אתר כשר למבת:
תם קלת אלתבן ולקת איצא כתיר
מענא ואיצא מוצע לאלמבית:
וכרע גברא וסגיד קדם יי: תם כר
אלרגל וסגד לללה: ואמר בריך יי
אלהיה דרבוני אברהם דלא מנע
טיבותיה וקשטיה מן רבוני אנא
באורח תקנא דברני יי לבית
אחוהי דרבוני: וקאל תבארך
אללה אלאה מולאי אברהם אלדי לם יכל פצלה ואחסאנה מן מולאי
וסיירני פי טריק מסתקים אלי בית אכי מולאי: ורהטת עולימתא
וחויאת לבית אמה כפתגמיא האלין: פחצרת אלגאריה ואכברת פי מנזל
אמהא בגמיע הדה אלאמור: ולרבקה אחא ושמיה לבן ורהט לבן לות גברא
לברא לעינא: וכאן לרבקה אך אסמה לבן פאנדר אלרגל אלי ברא אלי אלעין: והוה כד חזא

שולל וישתומם מגזרת שממה וישתמר חקות עמרי מגזרת שמר אף כאן משתאה מגזרת תשאה וכשם
שאיסה מוצא לשון משומם באדם נבהל ונאלם ובעל מחשבות כמו על יומו נשמו אחרונים שומו שמים
אשתומם כשעה חדא כך תפרש לשון שאייה באדם בהול ובעל מחשבות. ואונקלוס תרג' לשון שהייה
וגברא שהא שוהה ועומד במקום אחד לראות ההצליח יי' דרכו ואין לתרגם שתי שהרי אינו לשון שתייה
שאין אף נופלת בלשון שתייה. משתאה לה. משתומם עליה כמו ואמרי לי אחי הוא אנשי המקום
לאשתו. בקע רמז לשקלי ישראל בקע לגלגלת. ושני צמידים. רמז לשני לוחות מצומדות.
עשרה זהב משקלם. רמז לעשרת הדיברות שבהן. ויאמר בת מי את. לאחר שנתן לה שאל
לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם שהצליח דרכו. ללין. לינה אחת. לין שם דבר והיא אומרה
ללון כמה לינות. בת בתואל. השיבתו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון. מספוא. כל מאכל הגמלים
נקרא מספוא כגון תבן ושעורים. בדרך. דרך המזומן דרך הישר באותו דרך שהייתי צריך וכן כל בית ולמד
וה"א המשמשים בראש התיבה ונקודים בפתח מדברים בדבר הפשוט שנזכר כבר במקום אחר או שהוא

את הנזם ואת הצמדים על ידי
אחתו וכשמעו את דברי רבקה
אחתו לאמר כה דבר אלי האיש
ויבא אל האיש והנה עמד על
הגמלים על העין: ויאמר בוא
ברוך יהוה למה תעמד בחוץ
ואנכי פניתי הבית ומקום
לגמלים: ויבא האיש הביתה
ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא
לגמלים ומים לרחץ רגליו
ורגלי האנשים אשר אתו:
וייישם לפניו לאכל ויאמר לא ויושם ק׳
אכל עד אם דברתי דברי ויאמר
דבר: ויאמר עבד אברהם אנכי:

ית קדשא וית שיריא על ידי
אחתיה וכד שמע ית פתגמי רבקה
אחתיה למימר כדין מליל עמי
גברא ואתא לות גברא והא קאים
עלוי גמליא על עינא: ולמא ראי
אלשנף ואלסוארין עלי ידי אכתה
וסמע כלאמהא קאילה כדי קאל
לי אלרגל פמצא אליה פאדאהו ואקף
עלי אלגמאל עלי אלעין: ואמר עול
בריכא דיי למא את קאים בברא
ואנא פניתי ביתא ואתר כשר
לגמליא: וקאל אדכל יא מבארך
אללה לא תקף ברא ואנא קד נקית
אלבית ואצלחת מוצע ללגמאל:
ועל גברא לביתא ושרא מן
גמליא ויהב תבנא וכסתא לגמליא ומיא לאסחאה רגלוהי ורגלי גבריא
דעמיה: ודכל אלרגל אלי אלבית וחל ען אלגמאל ואעטא תבנא וקתא לה׳
אלגמאל ומא יגסל רגליה וארגל אלקום אלדי מעה: ושויאו לקדמוהי למיכל
ואמר לא איכול עד דאמליל פתגמי ואמר מליל: ת׳ם צייר בין ידיה
ליאכל פקאל לא אכל חתי אקול כלאמי קאל תכלם: ואמר
עבדא דאברהם אנא: קאל אנא עבד אבראהים :

מבורר וניכר באיש והוא מדבר לבית אמה דרך הנשים היתה בהיות להן בית לישב בו לעשות מלאכתן
ואין הבת מגדת אלא לאמה. וירץ. למה וירץ ועל מה רץ ויהי כראות הנזם ואת אמר עשיר הוא זה
ונתן עיניו בממון. על הגמלים לשמרן כמו והוא עומד עליהם לשמשם. פניתי הבית מע״ז. ויפתח התיר
זמם שלהם שהוא סותם את פיהם שלא ירעו בדרך בשדות אחרים. עד אם דברתי הרי אם משמש בלשון
אשר כמו עד כי יבא שילה וזה שאמרו רז״ל כי משמש בארבע לשונות והאחד אי והוא במקום אם.

ויהוה ברך את אדני מאד ויגדל
ויתן לו צאן ובקר וכסף וזהב
ועבדם ושפחת וגמלים וחמרים:
ותלד שרה אשת אדני בן לאדני
אחרי זקנתה ויתן לו את כל אשר
לו: וישבעני אדני לאמר לא
תקח אשה לבני מבנות הכנעני
אשר אנכי ישב בארצו: אם
לא אל בית אבי תלך ואל
משפחתי ולקחת אשה לבני:
ואמר אל אדני אלי לא תלך
האשה אחרי: ויאמר אלי
יהוה אשר התהלכתי לפניו
ישלח מלאכו אתך והצליח
דרכך ולקחת אשה לבני
ממשפחתי ומבית אבי: אז

ויי בריך ית רבוני לחדא ורבא
ויהב ליה ען ותורין וכסף ודהב
ועבדין ואמהן וגמלין וחמרין:
ואלה בארך למולאי גדא פכתר
ואעטאה גנמא ובקרא ופצה
ודהב ועביד ואמא וגמל וחמיר:
וילידת שרה אתת רבוני בר
לרבוני בתר דסיבת ויהב ליה ית
כל דליה: פולדת שרה זוגה מולאי
אבנא לה פי שיכוכתהא פאעטאה
גמיע מאלה: וקיים עלי רבוני למימר
לא תסב אתתא לברי מבנת כנענאי
דאנא יתיב בארעהון: פאחלפני
מולאי קאילא לא תאכד זוגה
לאבני מן בנאת אלכנעאניין אלדי
אנא סאכן פימא בינהם: אלהין
לבית אבא תיזיל ולזרעיתי ותיסב
אתתא לברי: לא אלי בית אבי תמצי ואלי עשירתי ותאכד זוגה לאבני:
ואמרית לרבוני מא אם לא תיתי אתתא בתרי: פקלת למולאי לעל לא תתבעני
אמראה: ואמר לי יי דפלחית קדמוהי ישלח מלאכיה עמך ויצלח אורחך
ותיסב אתתא לברי מזרעיתי ומבית אבא: פקאל לי אללה אלדי סלכת פי טאעתה
יבעת במלכה בין ידיך וינגח טריקך חתי תאכד זוגה לאבני מן עשירתי ומן בית אבי: בכין

ויתן לו את כל אשר לו" ושטר מתנה בידו" לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני אם לא אל בית אבי תלך" אל בית אבי ולא
תאבה ללכת אחריך" אולי לא תלך האשה" אלי כתיב בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עליה שיאמר
לו אברהם לפנות אליו להשיאה בתו אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מדבק בברוך"

תנקה מאלתי כי תבוא אל
משפחתי ואם לא יתנו לך והיית
נקי מאלתי: ואבא היום אל העין
ואמר יהוה אלהי אדני אברהם
אם ישך נא מצליח דרכי אשר
אנכי הלך עליה: הנה אנכי נצב
על עין המים והיה העלמה
היצאת לשאב ואמרתי אליה
השקיני נא מעט מים מכדך:
ואמרה אלי גם אתה שתה וגם
לגמליך אשאב הוא האשה
אשר הכיח יהוה לבן אדני:
אני טרם אכלה לדבר אל לבי
והנה רבקה יצאת וכדה על
שכמה ותרד העינה ותשאב

תהי זכא ממומתי ארי תיתי לזרעיתי
ואם לא יתנון לך ותהי זכא ממומתי:
חינייד תברו מן חרגי אד צרת אלי
עשירתי ואן הם לם יעטוך כנת בריא
מן חרגי: ואתיתי יומא דין לעינא
ואמרית יי אלהיה דרבוני אברהם
אם אית כען רעוא קדמך לאצלחא
אורחי דאנא אזיל עלה: ופגית אליום
אלי אלעין וקלת אללהם יא אלאה מולאי
אברהם אן כנת מנגח טריקי אלדי
אנא סאיר פיה: הא אנא קאים על
עינא דמיא ותהי עולימתא דתפוק
למימלי ואימר לה אשקיני כען
זעיר מיא מקולתיך: הודי אנא
ואקף עלי עין אלמא פתיה גאריה
תכרג תסתקי פאקול להא אסקיני

קליל מן מא גרתך: ותימר לי אף את אשתי ואף לגמלך אמלי היא אתתא דזמין
יי לבר רבוני: ותקול לי אשרב ואיצא אסקי גמאלך הי אלמראה אלתי ופקהא
אללה לאבן מולאי: אנא עד לא שיציתי למללא בלבי והא רבקה נפקת
וקולתה על כתפה ונחתת לעינא ומלת ואמרית לה אשקיני כען אנא קבל
אן אפרג מן אלכלאם פי נפסי פאדי ברבקה כרגת וגרתהא עלי כתפהא פאנחדרת

ואבא היום" היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ" א"ר אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן
של בנים שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה" גם אתה לרבות אנשים
שעמו" הוכיח" בירר והודי' וכן כל הוכחה שבמקרא בירור דבר" טרם אכלה" טרם שאני מכלה וכן כל לשון הווה פעמים
שהוא מדבר בלשון עבר ויכול לכתוב טרם כליתי ופעמי' שמדבר בלשון עתיד כמו כי אמר איוב הרי לשון עבר ככה
יעשה איוב הרי לשון עתיד ופירוש שניהם לשון הווה כי אומ' היה איוב אולי חטאו בני והיה עושה כך"

ואמר אליה השקיני נא: ותמהר
ותורד כדה מעליה ותאמר שתה
וגם גמליך אשקה ואשת וגם
הגמלים השקתה: ואשאל אתה
ואמר בת מי את ותאמר בת
בתואל בן נחור אשר ילדה לו
מלכה ואשם הנזם על אפה
והצמידים על ידיה: ואקד
ואשתחוה ליהוה ואברך את
יהוה אלהי אדני אברהם אשר
הנחני בדרך אמת לקחת את
בת אחי אדני לבנו: ועתה אם
ישכם עשים חסד ואמת את
אדני הגידו לי ואם לא הגידו לי
ואפנה על ימין או על שמאל:

אי עין פאסתקית וקלתה לה אסקיני
אתן: ואוחיאת ואחיתת קולתה
מנה ואמרת אשת ואת גמלך אשקי
ושתיתי ואת גמליא אשקיאת:
פאסרעת ואנזלת גרתהא ענהא
אשרב ואיצא גמלך אסקי
פשרבת ואסקית אגמל: ושאילית
יתה ואמרת בת מן את ואמרת
בת בתואל בן נחור דילדת ליה
מלכה ושויתי קדשא על אפה
ושיריא על ידהא: פסלתהא
וקלת להא אבנה מן אנת קלת
אנא אבנה בתואל אבן נחור אלדי
ולדת לה מלכה פציירת אלשנף
עלי אנפהא וסואריז עלי ידיהא:
וכרעית וסגידית ליי ובריכית
ית ייי אלהיה דרבונא אברהם דדברני באורחא קשוט למסב ית בת אחוהי
דרבוני לבריה: פכראת וסגרת ללה ובארכה אלה אאה מולאא אבר
אלדי סיירני פיטריק מסתקים לאכד בנת אכי מולאי לאבנה: וכען
אם איתיכון עבדין טיבו וקשוט עם רבוני חוו לי ואם לא חוו לי
ואתפני על ימינא או על סמלא: ואלאן אן כנתם צאנעין פצל ואחסאן
מע מולאי אכברני ואן לא פאכברוני חתי אולי ימנה או יסרה:
ומשא" ואשים שהרי הוא תחילה כתן ואחר בך שאל אלא שלא יתפשוהו בדבריו ויאמרו
היאך כתת להם עדין אינך יודע מי היא" על ימין" מבנות ישמעאל" על שמאל" מבנות לוט
שהיה יושב לשמאלו שלאברהם בראשית רבה" ויען לבן ובתואל" לבן רשע היה וקפץ
להשיב לפני אביו" לא נוכל לדבר אליך" למאן בדבר הזה לא על ידי תשובת דבר רע ולא ע"י תשובת דבר

הגון

91

ויען לבן ובתואל ויאמרו מיהוה
יצא הדבר לא נוכל דבר
אליך רע או טוב: הנה רבקה
לפניך קח ולך ותהי אשה לבן
אדניך כאשר דבר יהוה: ויהי
כאשר שמע עבד אברהם את
דבריהם וישתחו ארצה ליהוה:
ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב
ובגדים ויתן לרבקה ומגדנת נתן
לאחיה ולאמה: ויאכלו וישתו
הוא והאנשים אשר עמו וילינו
ויקומו בבקר ויאמר שלחני
לאדני: ויאמר אחיה ואמה
תשב הנער אתנו ימים או עשור
אחר תלך: ויאמר אלהם אל

ואתיב לבן ובתואל ואמרו מן קדם יי
נפק פתגמא לית אנחנא יכלין
למללא עמך ביש או טב: פאגאבה
לבן ובתואל וקאלו מן ענד אללה כרג
הדי אלאמר לא נסתטיע נכלמך פיה
בשר ולא בכיר: הא רבקה קדמך
דבר ואיזיל ותהי אתתא לבר
רבונך כמא דמליל יי: הדי
רבקה בין ידיך כדהא ואמץ ותכון
זוגה לאבן מולאך כמא ונטק אללה:
והוה כד שמע עבדא דאברהם
ית פתגמיהון וסגיד על ארעא
קדם יי: פלמא סמע עבד אברהם
כלאמהם סגד עלי אלארץ שכרא:
ואפיק עבדא מנין דכסף ומנין
דדהב ולבושין ויהב לרבקה

ומגדנין יהב לאחוהא ולאמה: ואכרג אלעבד אניה פצה ואניה דהב
ותיאבא ואעטאהא רבקה ופואכהא אעטא אכיהא ואמהא: ואכלו ושתיו
הוא וגבריא דעמיה ובתו וקמו בצפרא ואמר שלחוני לות רבוני: ואכלו
ושרבו הו ואלקום אלדי מעה ובאתו פלמא קאמו בגדאה קאל אטלקוני אלי
מולאי: ואמר אחוהא ואמה תתיב עולימתא עמנא עדן כעדן או עסרה ירחין בתר
כן תיזיל: פקאל אכוהא ואמהא תקים אלגאריה מענא חולא או עשרה ובעד דלך

הגון ונכך לפי שמע' יצא הדבר לפי דבריך שזימנה לך" וישתחו ארצה מכאן שמודים על בשורה טובה"
ומגדנות לשון מגדים שהביא עמו מיני פירות של ארץ ישראל" וילינו" כל לינה שבמקרא לינת לילה אחת"
ויאמר אחיה ואמה" ובתואל היכן היה רוצה היה לעכב ובא מלאך והמיתו" ימים" שנה כמו ימים תהיה גאולתו
שכך נותנין לבתולה זמן שנים עשר חדש לפרנס עצמה בתכשיטיה" או עשור" עשרה חדשים ואם תאמר

תאחרו אתי ויהוה הצליח דרכי
שלחוני ואלכה לאדני: ויאמרו
נקרא לנער ונשאלה את פיה:
ויקראו לרבקה ויאמרו אליה
התלכי עם האיש הזה ותאמר
אלך: וישלחו את רבקה אחתם
ואת מנקתה ואת עבד אברהם
ואת אנשיו: ויברכו את רבקה
ויאמרו לה אחתנו את היי לאלפי
רבבה ויירש זרעך את שער
שנאיו: ותקם רבקה ונערתיה
ותרכבנה על הגמלים ותלכנה
אחרי האיש ויקח העבד את
רבקה וילך: ויצחק בא מבוא

תמצי: ואמר להון לא תאחרון
יתי ויי אצלח אורחי שלחוני
ואהך לות רבוני: קאלהם לא
תאכרוני ואללה קד אנגח טריקי
אטלקוני אמצי אלי מולאי: ואמרו
נקרי לעולימתא ונשמע מא
דהיא אמרה: קאלו נדעו בגאריה
ונסלהא ען קולהא: וקרו לרבקה
ואמרו לה התיזלין עם גברא
הדין ואמרת איזיל: פדעו רבקה
וקאלו להא אתמצין מע הד׳ ד
ארגל קאלת נעם: ושלחו ית
רבקה אחתהון וית מינקתה
וית עבדא דאברהם וית גברוהי:
פאטלקו רבקה אכתהם ואיתהא

ועבד אברהאם ורגאלה: וברכו ית רבקה ואמרו לה אחתנא
את הואי לאלפין ולרבון ויירתון בנכי ית קרוי סנאיהון: ודעו
לרבקה וקאלו להא יא אכתנא יכון מנך אלופא ורבואת ויחוז נסלך
קרי שאניהם: וקמת רבקה ועולימתהא ורכיבא על גמליא
ואזלא בתר גברא ודבר עבדא ית רבקה ואזל: פקאמת רבקה
וגואריהא ורכבו עלי אלגמאל ומצתי מע אלרגל ואכד אלעבד רבקה
ומצי: ויצחק על במיתוהי מבירא דמלאך קיימא אתחזי עו

ימים ממש אין דרך המבקשים לבקש דבר מועט ואם לא תרצה תן לנו מרובה מזה" ונשאלה את
פיה" מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה" ותאמר אלך" מעצמי ואפילו אינכם רוצים" את הי"
לאפי רבבה" את וזרעך וקבלו אותה ברכה שנאמר לאברהם בהר המוריה הרבה ארבה את זרעך" יהי רצון שיהא
אותו זרע ממך ולא מאשה אחרת" מבוא באר לחי" שהלך להביא הגר לאברהם אבינו שישאנה"

באר לחי ראי והוא יושב
בארץ הנגב׃ ויצא יצחק
לשוח בשדה לפנות ערב
וישא עיניו וירא והנה גמלים
באים׃ ותשא רבקה את עיניה
ותרא את יצחק ותפל מעל
הגמל׃ ותאמר אל העבד מי
האיש הלזה ההלך בשדה
לקראתנו ויאמר העבד הוא
אדני ותקח הצעיף ותתכס׃
ויספר העבד ליצחק את כל
הדברים אשר עשה׃ ויבאה
יצחק האהלה שרה אמו ויקח
את רבקה ותהי לו לאשה

והוא יתיב בארע דרומא׃ וכאן
יצחק קד גא פי מגייה מן ביר
אלחי אלנאצר והו מקים פי
בלד אלקבלה׃ ונפק יצחק לצלאה
בחקלא למפני רמשא וזקף
עינוהי וחזא והא גמליא אתן׃
וכרג יצחק ליצלי פי אלצחרי ענד
תולא אלליל פרפע עיניה ונצר
פאדא בגמאל מקבלה׃ וזקפת
רבקה ית עינהא וחזת ית יצחק
ואתרכינת מעל גמלא׃ ולמא
רפעת רבקה עינהא ראת יצחק
כאדת אן תסקט מן אלגמל׃
ואמרת לעבדא מן גברא דיכי
דמהליך בחקלא לקדמותנא

ואמר עבדא הוא רבוני ונסיבת עיפא ואתכסיאת׃ וקאלת ללעבד
מן הדי אלרגל אלסאיר פי אלצחרי תלקאנא קאל אלעבד הו מולאי פאכדת
אלקנאע ותגטת בה׃ ואשתעי עבדא ליצחק ית כל פתגמיא דעבד׃
פקץ אלעבד עלי יצחק גמיע אלאמור אלתי צנעהא׃ ואעליה יצחק
למשכנא וחזא והא תקנן עובדהא כעובדי שרה אמיה ונסיב ית
רבקה והות ליה לאנתו ורחמה ואתנחם יצחק בתר אמיה׃ פאדכלהא

יושב בארץ הנגב. קרוב לאותו באר שנאמר בה הנגב ויושב בין קדש ובין שור ושם היה הבאר שנאמר הנה בין קדש
ובין שור. לשוח. לשון תפלה כמו ישפוך שיחו. ותרא את יצחק. ראתה אותו הדור ותווהה מפניו. ותפל. השמיטה
עצמה לארץ כתרגומו ואתרכינת הטתה עצמה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע כמו הטי נא כדך ארכינו ויט
שמים וארכין לשון מוטה לארץ ודומה לו כי יפול לא יוטל כלומר אם יטה לארץ לא יגיע עד הקרקע. ותתכס.
לשון ותתפעל כמו ותקבר ותשבר. ויספר העבד. גילה לו נסים שנעשו לו שקפצה לו הארץ ושנזדמנה לו

ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו:

ויסף אברהם ויקח אשה ושמה ל
קטורה: ותלד לו את זמרן ואת
יקשן ואת מדן ואת מדין ואת
ישבק ואת שוח: ויקשן ילד את
שבא ואת דדן ובני דדן היו אשורים
ולטושים ולאמים: ובני מדין עיפה
ועפר וחנך ואבידע ואלדעה ל
כל אלה בני קטורה: ויתן אברהם חס
את כל אשר לו ליצחק: ולבני
הפילגשים אשר לאברהם נתן
אברהם מתנת וישלחם מעל
יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל

יצחק אלי כבא שרה אמה ואלד
רבקה פעדה לה זוגה פאחבהא
ותעזא יצחק עלי אמה:
ואוסיף אברהם ונסיב אתתא
ושמה קטורה: פעאוד אברהם
אתכד לה זוגה אסמהא קטורה:
וילידת ליה ית זמרן וית יקשן
וית מדן וית מדין וית ישבק וית שוח:
פולדת זמרן ויקשן ומדן ומדין ושבק
ושוח: ויקשן אוליד ית שבא וית
דדן ובני דדן הוו למשרין ולשכונין
ולנגוון: ויקשן אולד שבא ודדן ובנו
דדן כאנו אשורים ולטושים ולאמים:
ובני מדין עיפה ועפר וחנוך ואבידע
ואלדעה כל אלין בני קטורה: ובנו מדין
עיפה ועפר וחנך ואבידע ואלדעה כל האולי בני קטורה: ויהב אברהם ית כל
דליה ליצחק: פאעטא אברהם גמיע מא לה ליצחק: ולבני לחינתא דלאברהם
יהב אברהם מתנן ושלחנון מעל יצחק בריה עד דהוא קיים לקדומא
לארע מדנחא: ולבני אמה אתי לאברהם והב אברהם הבאת וטרדהם
ען יצחק אבנה ועאדה באקי שרקא אלי בלד אהל אלשרק

רבקה בת פלתו״ האהלה שרה אמו״ ויביאה האהלה ונעשית דוגמת שרה אמו כלומ׳ והרי היא שרה אמו שכל זמן ששרה קיימת הי׳
נר דלוק מערב שבת לערב שבת וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האהל ומשמתה פסקו וכשבאת רבקה חזרו״ אחרי אמו״
דרך ארץ כל זמן שאמו של אדם קיימת כרוך הוא אצלה ומשמתה הוא מתנחם באשתו״ קטורה״ זו הגר״ ונקראת קטורה על ש׳
שנאים מעשיה כקטורת ושקשרה פתחה שלא נזדווגה לאדם מיום שפירשה מאברהם״ אשורים ולטושים״ שמות ראשי אומות
ותרגום של אונקלוס אינו לישבו על לשון המקרא״ ויתן אברהם״ אמר ר׳ נחמיה ברכה דייאתיקי שלו נתן לו הב״ה לאברהם
והיה ברכה הברכות מסורות בידך לברך את מי שתרצה ואברהם מסרן ליצחק״ הפילגשים חסר כת׳ שלא היתה אלא פלגש
אחת היא הגר היא קטורה נשים בכתובתה פילגשים בלא כתובה כדאמרינן בסנהדרין בנשים ופילגשים דדוד״
נתן אברהם מתנות״ פירשו רבותינו שם טומאה מסר להם״ מאת שנה ושבעים שנה וחמש

ארץ קדם: ואלה ימי שני חיי
אברהם אשר חי מאת שנה
ושבעים שנה וחמש שנים:
ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה
זקן ושבע ויאסף אל עמיו:
ויקברו אתו יצחק וישמעאל
בניו אל מערת המכפלה אל
שדה עפרן בן צחר החתי אשר
על פני ממרא: השדה אשר
קנה אברהם מאת בני חת
שמה קבר אברהם ושרה
אשתו: ויהי אחרי מות אברהם
ויברך אלהים את יצחק בנו
וישב יצחק עם באר לחי ראי:

ואלה תלדת ישמעאל בן אברהם

ואלין יומי שני חיי אברהם דחיא מאה
ושבעין וחמיש שנין: והדה איאם
סני חיוה' אבר' אלדי עאש מאיה וכמסה
וסבעין סנה: ואתנגיד ומית אברהם בסיבו
טבא סיב וסבע ואתכניש לעמיה:
תם תופא אברהם ומאת בשיבה
צאלחה שיכא קד שבע מן אלעמר
וצאר אלי קומה: וקברו יתיה יצחק
וישמעאל בנוהי במערת כפילתא
בחקל עפלון בר צחר חתאה דעל
אפי ממרא: ודפנה יצחק ואסמאעיל
אבנאה פי מגארה' אלציעה
אלמצאעפה פי ציעה' עפרון אבן
צחר אלחתי אלתי קבאלה ממרא:
חקלא דזבן אברהם מן בני חתאה
תמן אתקבר אברהם ושרה
אתתיה: אלציעה אלדי אשתראהא
אברהם מן בני חת תם דפן אברהם ושרה זוגתה: והוה בתר
דמית אברהם ובריך יי' ית יצחק בריה ויתיב יצחק עם בירא דמלאך
קיימא אתחזי עלה: ולמא כאן בעד מות אברהם בארך אללה
ליצחאק אבנה ואקאם יצחאק ענד ביר אלחי אלנאצר:
ואלין תולדת ישמעאל בר אברהם דילידת הגר מצריתא אמתא דשרה

שני'' בן מאה כבן שבעים ובן שבעים כבן חמש בלא חטא'' יצחק וישמעאל מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליך את יצחק
לפניו והיא שיבה טובה שנאמרה באברהם' ויהי אחרי מות אברהם ויברך וג'' ניחום תנחומי אבלים ד"א אע"פ שמסר הקב"ה את
הברכות לאברהם נתירא לברך את יצחק מפני שצפה את עשו יוצא ממנו אמר יבא בעל הבית ויברך את אשר טוב בעיניו ובא הקב"ה וברכו''

אשר ילדה הגר המצרית שפחת
שרה לאברהם: ואלה שמות בני
ישמעאל בשמתם לתולדתם
בכר ישמעאל נבית וקדר ואדבאל
ומבשם: ומשמע ודומה ומשא:
חדד ותימא יטור נפיש וקדמה:
אלה הם בני ישמעאל ואלה
שמתם בחצריהם ובטירתם
שנים עשר נשיאם לאמתם:
ואלה שני חיי ישמעאל מאת
שנה ושלשים שנה ושבע שנים
ויגוע וימת ויאסף אל עמיו:
וישכנו מחוילה עד שור אשר
על פני מצרים באכה אשורה

לאברהם: והד׳ ישרח תיאליד אסמע׳
אבן אברהם אלדי ולדת הגר
אלמצריה אמה שרה לאברהם:
ואלין שמהת בני ישמעאל בשמהתהון
לתולדתהון בכריה דישמעאל
נביות וקדר ואדבאל ומבשם:
והדה אסמא בני אסמאעיל
באסמאיהם לתואלידהם בכרה
נביות וקדר ואדבאל ומבשם:
ומשמע ודומה ומשא: ומשמע
ודומה ומשא: חדד ותימא
יטור נפיש וקדמה: חדד ותימ׳
יג״ אלין אנון בני ישמעאל
ואלין שמהתהון בפצחיהון
ובכרכיהון תרי עסר רברבין
לאומיהון: האולי הם בני אסמאעיל והדה אסמאיהם פי ארבאצהם
וקצורהם אתני עשר שריף לאממהם: ואלין שני חיי ישמעאל
מאה ותלתין ושבע שנין ואתנגיד ומית ואתכניש לעמיה: והדה
סני חיוה אסמאעיל אלדי עאש מאיה וסבעה ותלאתין סנה ותופא
ומאת וצאר אלי קומה: ושרו מחוילה עד חגרא דעל אפי מצרים מטי
לאתור על אפי כל אחוהי שרא: וסכנו מן זוילה אלי אלגפאר אלתי בחצרת
מצר אלי אן תגי אלי אלמוצל בחצרת גמיע אכותה

בשמותם לתולדותם סדר לידתן זה אחר זה: בחצריהם כרכים שאין להם חומה ותרגומו בפצחיהון שהם מפוצחים
לשון פתיחה כמו פצחו רננו: ואלה שני חיי ישמעאל וגו׳ אמר ר׳ חייא בר אבא למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי
ליחס בהם שנותיו של יעקב משנותיו של ישמעאל למדנו ששימש יעקב בבית עבר ארבע עשרה שנה כשנפרד
מאביו קודם שבא אצל לבן שהרי כשפירש יעקב מאביו מת ישמעאל שנאמר וילך עשו אל ישמעאל וגו׳ כמו שמפורש בסוף מגלה

נקראת

עַל פְּנֵי כׇל אֶחָיו נָפָל ׃ סכום ׃ פ פ פ

ק״ה פסוק׳ סימ׳ יהוידע

ואלה תולדת יצחק בן אברהם
אברהם הוליד את יצחק ׃ ויהי
יצחק בן ארבעים שנה בקחתו
את רבקה בת בתואל הארמי
מפדן ארם אחות לבן הארמי לו
לאשה ׃ ויעתר יצחק ליהוה
לנכח אשתו כי עקרה הוא
ויעתר לו יהוה ותהר רבקה
אשתו ׃ ויתרצצו הבנים בקרבה

ואלין תולדת יצחק בר אברהם·
אברהם אוליד ית יצחק ׃ והד׳
שרח תואלד יצחק אבן אבראהם·
בעד מא ולד אברהם מנ ואולאדה
יצחק ׃ והוה יצחק בר ארבעין שנין
כד נסיב ית רבקה בת בתואל
ארמאה מפדן ארם אחתיה
דלבן ארמאה ליה לאתו ׃ ולמא
כאן יצחק אבן ארבעין סנה תזווג
ברבקה אבנה בתואל ארמני· מן

פדן ארם אכת לבן ארמני באמראה לה זוגה ׃ וצלי יצחק קדם יי לקביל אתתיה
ארי עקרא היא וקביל צלותיה יי ועדיאת רבקה אתתיה ׃ תם שפע יצחק
אלי אללה חיאל זוגתה אד כאנת עאקר פשפעה אללה פחמלת ׃ ודחקין בניא במעהא·

כקראת׳ ויגוע׳ לא נאמרה גויעה אלא בצדיקים׳ נפל׳ שכן כמו מדין ועמלק ובני קדם נופלים בעמק כאן הוא אומר
לשון נפילה ולהלן הוא אומר על פני כל אחיו ישכון עד שלא מת אברהם ישכון משמת אברהם נפל׳
ואלה תולדות יצחק׳ יעקב ועשו האמורים בפרשה ועל ידי שכתב הכתוב יצחק בן אברהם
הוזקק לומר אברהם הוליד את יצחק׳ לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה שהרי
כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו מה עשה הקב״ה צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם
והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק וזהו שכתוב כאן יצחק בן אברהם שהרי עדות יש שאברהם הוליד את
יצחק׳ בן ארבעים שנה׳ שכשבא אברהם מהר המוריה נתבשר שנולדה רבקה ויצחק היה בן שלשים שנה
ושבע שנים שהרי בו בפרק מתה שרה ומשנולד יצחק עד שמתה שרה שלשים ושבע היו ובת תשעים היתה
כשנולד ובת קכ״ז כשמתה ויהיו חיי שרה וג׳ הרי ליצחק ל״ז שנים ובו בפרק נולדה רבקה המתין לה עד שתהא
ראויה לביאה שלש שנים ונשאה׳ בת בתואל מפדן ארם אחות לבן וכי עדיין לא נכתב שהיא בת בתואל ואחות
לבן ומפדן ארם אלא להגיד שבחה שהיתה בת רשע ואחות רשע ומקומה אנשי רשע ולא למדה ממעשיהם׳
פדן ארם׳ על ששני ארם היו ארם נהרים וארם צובה׳ קוראו אותו פדן ארם לשון צמד בקר תרגום פדן תורין ויש פותרין פדן
ארם כמו שדה ארם שבלשון ישמעאל קורא לשדה פדן׳ ויעתר׳ הרבה והפציר בתפלה׳ ויעתר׳ נתפצר ונתפייס ונתפתה לו ואומ׳
אני כל לשון עתר לשון הפצרה ורבוי הוא וכן ועתר ענן הקטורת מרבית עליית העשן וכן והעתרתם עלי דבריכם וכן נעתרות
נשיקות שונא דומות למרובות והנס למשא אנקי׳ רשע בר״ע׳ לנכח אשתו׳ זה עומד בזוית זו ומתפלל וזו עומדת
בזוית זו ומתפללת׳ ויעתר לו׳ לו ולא לה שאין דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע לפיכך לו ולא לה׳ ויתרוצצו
ע״כ המקרא הזה אומר דרשני שסתם מה היא רציצה זו וכתב אם כן למה זה אנכי ורז״ל דרשוהו לשון ריצה כשהיתה
עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת עוברת על פתחי ע״ז עשו מפרכס לצאת׳ לא מתרוצצים

וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶּה אָנֹכִי וַתֵּלֶךְ
לִדְרֹשׁ אֶת יְהוָה׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה
לָהּ שְׁנֵי גֹיִים בְּבִטְנֵךְ וּשְׁנֵי לְאֻמִּים
מִמֵּעַיִךְ יִפָּרֵדוּ וּלְאֹם מִלְאֹם
יֶאֱמָץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר׃ וַיִּמְלְאוּ
יָמֶיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמִם בְּבִטְנָהּ׃
וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אַדְמוֹנִי כֻּלּוֹ כְּאַדֶּרֶת
שֵׂעָר וַיִּקְרְאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו׃ וְאַחֲרֵי
כֵן יָצָא אָחִיו וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בַּעֲקֵב
עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וְיִצְחָק
בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם׃

גוים ק׳

ואמרת אם כין למא דנן אנא
ואזלת למתבע אולפן מן קדם יי׳:
פאזדחם אלאולאד פי בטנהא.
פקאלת לו עלמת אן אמר הכדי
לם אטלבה. ומצת לתלתמס
עלמא מן עבד אללה: ואמר יי׳
לה תרין עממין במעכי ותרתין
מלכון ממעכי יתפרשן ומלכו
ממלכו תתקף ורבא ישתעבד
לזעירא: פקאל אללה להא אמתאן
אמתין פי בטנך וחזבין מן
אמעאך יתפארקאן ויתאייד
אחדהמא מן אלאכר ואלכביר יכדם אלצגיר: ושלימו יומהא למילד.
והא תיומין במעהא: ולמא כמלת איאם ולאדהא פאדי בתאמין
פי בטנהא: ונפק קדמאה סמוק כוליה כגלים דסער. וקרו שמיה עשו:
פכרג אלאול אחמר כלה ככסא מן שער. ואסמאה עשו: ובתר כין
נפק אחוהי. וידיה אחידא בעקבא דעשו וקרא שמיה יעקב ויצחק בר
שתין שנין כד ילידת יתהון: ובעד דלך כרג אכוה. וידה מאסכה
בעקב עשו. פסמאה יעקוב וכאן יצחאק אבן סתין סנה אד ולדא:

זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות. ותאמר אם כן. גדול צער העיבור. למה זה אנכי. מתאוה ומתפללת על ההריון. ותלך
לדרוש. לבית מדרשו של שם. לדרוש. להגיד לה מה תהא בסופה. ויאמר ה׳ לה. על ידי שליח לשם נאמר ברוח הקדש
והוא אמ׳ לה. שני גוים בבטנך. גיים כתיב אלו אנטונינוס ורבי שלא פסקו מעל שלחנם לא צנון ולא חזרת לא בימות החמה
ולא בימות הגשמים. ושני לאומים. אין לאום אלא מלכות. ממעיך יפרדו. מן המעים הם נפרדים זה לרשעו וזה לתומו. ולאום
מלאום יאמץ. לא ישוו בגדולה כשזה קם זה נופל. וכן הוא אומ׳ אמלאה החרבה לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים.
וימלאו ימיה. אבל בתמר כתיב ויהי בעת לדתה שלא מלאו ימיה כי לשבעה חדשים ילדתם. והנה תומים. חסר ובתמר
תאומים מלא. לפי ששניהם צדיקים אבל כאן אחד צדיק ואחד רשע. אדמוני. סימ׳ הוא שיהא שופך דמים. כלו כאדרת
שער. מלא שער כטלית של צמר המלאה שער. פלוקי״א בלע״ז. ויקראו שמו עשו. הכל קראו לו כן לפי שהיה נעשה
ונגמר בשערו כבן שנים הרבה. ואחרי כן יצא אחיו. שמעתי מדרש אגדה הדורשו לפי פשוטו בדין היה אוחז בו
לעכבו. יעקב נוצר מטפה ראשונה ועשו מן השניה צא ולמד משפופרת שפיה קצרה תן לה שני אבנים זו אחר

14

ויגדלו הנערים ויהי עשו איש
ידע ציד איש שדה ויעקב איש
תם ישב אהלים ויאהב יצחק
את עשו כי ציד בפיו ורבקה
אהבת את יעקב ויזד יעקב
נזיד ויבא עשו מן השדה והוא
עיף ויאמר עשו אל יעקב
הלעיטני נא מן האדם האדם
הזה כי עיף אנכי על כן קרא
שמו אדום ויאמר יעקב
מכרה כיום את בכרתך לי :

ורביאו עולימיא והוה עשו גבר
נחש ירכן גבר נפיק חקל ויעקב
גבר שלים משמיש בית אולפנא :
ולמא כברא אלגלאמין. פכאן עשו
רגלא עארפא בציד רגלא צחרויא.
ויעקוב רגלא סארגא. מקים פי
אלכביה : ורחים יצחק ית עשו
ארי מצידיה הוה אכיל ורבקה
רחימת ית יעקב : פאחב יצחק
עשו למערפתה בלציד. ורבקה
אחבת יעקוב : ובשיל יעקב
תבשילא ועאל עשו מן חקלא והוא
משלהי : תם טבך יעקב טביכא פדכל עשו מן אלצחרי והו לגב : ואמר עשו
ליעקב אטעימני כען מן סמוקא סמקא הדין ארי משלהי אנא על כן קרא
שמיה אדום : פקאל ליעקוב אטעמני מן אלאחמר. פאני לגב. לדאך סמי עשו אלאחמרי :
ואמר יעקב זבין כיום דלהי ית בכירותך לי : פקאל יעקוב בעני אליום בכורתך :

זו הכנסת ראשונה תצא אחרונה והכנסת אחרונה תצא ראשונה נמצא עשו הנוצר באחרונה יצא ראשונה ויעקב
שנוצר ראשונה יצא אחרון" בעקב עשו" סימן שאין זה מספיק לגמור מלכותו עד שזה עומד ונוטלה הימנו ויעקב בא
לעכבו שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה ויפטור את רחמה ויטול הבכורה מן הדין" ויקרא שמו יעקב" הקב"ה אמר אני
קראתי לו יעקב על שם אחיזת העקב" בן ששים שנה" עשר שנים משנשאה עד שנעשית בת שלש עשרה שנה וראויה
להריון ועשר שנים הללו צפה והמתין לה כמו שעשה אביו לשרה כיון שלא נתעברה ידע שהיא עקרה והתפלל עליה
ושפחה לא רצה לישא לפי שנתקדש בהר המוריה להיות עולה תמימה" ויגדלו הנערים ויהי עשו" כל זמן שהיו קטנים
לא היו ניכרים במעשיהם ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש
לעבודה זרה" יודע ציד" לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו" אבא היאך מעשרין את המלח והיאך מעשרין את התבן כסבור אביו שהוא
מדקדק במצות" איש שדה" כמשמעו אדם בטל וצודה בקשתו חיה ועופות" תם" אינו בקי בכל אלה כלבו כן פיו מי שאינו
חריף לרמות קרוי תם" יושב אהלים" אהלו של שם ואהלו של עבר" בפיו" כתרגומו בפיו של יצחק ומדרשו בפיו של עשו שהיה
צד אותו ומרמהו בדבריו" ויזד" לשון בישול כתרגומו" והוא עיף" ברציחה כמה דתימר כי עיפה נפשי להורגים"
הלעיטני" אפתח פי ושפוך הרבה לתוכה כמו ששנינו אין אובסין את הגמל אבל מלעיטין אותו" מן האדם האדם" עדשים
אדומות ואותו היום מת אברהם שלא יראה את עשו בן בנו יוצא לתרבות רעה ואין זו שיבה טובה שהבטיחו הקב"ה
לפיכך קצר הקב"ה חמש שנים משנותיו שיצחק חי קף שנה וזה קע"ה ובישל יעקב עדשים להברות את האבל ולמה
עדשים שדומות לגלגל שהאבלות גלגל שחוזר בעולם" כיום" כתרגומו כיום דילהין כיום שהוא ברור כך מכור לי

ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות
ולמה זה לי בכרה: ויאמר יעקב
השבעה לי כיום וישבע לו
וימכר את בכרתו ליעקב: ויעקב
נתן לעשו לחם ונזיד עדשים
ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו
את הבכרה:

ויהי רעב בארץ מלבד הרעב
הראשון אשר היה בימי אברהם
וילך יצחק אל אבימלך מלך
פלשתים גררה: וירא אליו יהוה
ויאמר אל תרד מצרימה שכן
בארץ אשר אמר אליך: גור
בארץ הזאת ואהיה עמך
ואברכך כי לך ולזרעך אתן

ואמר עשו הא אנא אזיל לממת
ולמא דין לי בכירותא: קל עשו
הא אנא מאר ללמות ולמא לי
בכורה: ואמר יעקב קיים לי
כיום דלהי וקיים ליה וזבין ית
בכירותיה ליעקב: קאל לה אחלף
לי פחלף לה ובאע בכורתה:
ויעקב יהב לעשו לחים ותבשיל
דטלופחין ואכל ושתי וקם
ואזל ושט עשו ית בכירותא:
פאעטאה יעקוב כבדא וטביכא
מן עדס פאכל ושרב וקאם
ומצי ואזרא עשו באלבכורה:
והוה כפנא בארעא בר
מכפנא קדמאה דהוה ביומי אברהם
ואזל יצחק לות אבימלך מלכא
דפלשתאי לגרר: תם כאן גוע פי אלבלד סוי אלגוע אלאול אלדי כאן עלי
עהד אברהם פמצי יצחק אלי אבימלך מלך פלסטין אלי גרר: ואתגלי
ליה יי ואמר לא תיחות למצרים שרי בארעא דאימר לך: פתגלי לה אללה
וקאל לא תנזל מצרא אסכן אלבלד אלדי אקול לך: דור בארעא הדא ויהי
מימרי בסעדך ואברכנך ארי לך ולבנך אתין ית כל ארעתא האלין ואקים

מכירה ברורה: בכורתך: לפי שהעבודה בבכורות אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה: הנה אנכי הולך
למות: אמר עשו מה טיבה של עבודה זו אמר לו כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלויין בה כאותה ששנינו אלו הן שבמיתה
שתויי יין ופרועי ראש אמר אני הולך למות על ידה אם כן מה לי חפץ בה: ויבז עשו: העיד הכתוב על רשעו שביזה עבודתו
של מקום: אל תרד מצרימה: שהיה דעתו לרדת למצרים כמו שירד אביו בימי הרעב: אל תרד מצרימה:
שאתה עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך: האל: כמו האלה: והתברכו בזרעך: אדם אומר לבנו

אֶת כָּל הָאֲרָצֹת הָאֵל וַהֲקִמֹתִי
אֶת הַשְּׁבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְרָהָם אָבִיךָ: וְהִרְבֵּיתִי אֶת
זַרְעֲךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי
לְזַרְעֲךָ אֵת כָּל הָאֲרָצֹת הָאֵל
וְהִתְבָּרְכוּ בְזַרְעֲךָ כֹּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ:
עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם
בְּקֹלִי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי
חֻקּוֹתַי וְתוֹרֹתָי: וַיֵּשֶׁב יִצְחָק
בִּגְרָר: וַיִּשְׁאֲלוּ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם
לְאִשְׁתּוֹ וַיֹּאמֶר אֲחֹתִי הִוא כִּי
יָרֵא לֵאמֹר אִשְׁתִּי פֶּן יַהַרְגֻנִי

ית קימא דקיימית לאברהם אבוך:
וכן עאגל לך פי הדי אלבלד ואכון
מעך ואבארך פיך באן לך ולנסלך
אעטי גמיע הדה אלבלדאן ואפי
באלקסם אלדי קסמת לאבראהם
אביך: ואסגי ית בנך ככוכבי
שמיא ואתין לבנך ית כל ארעתא
האלין ויתברכון בדיל בנך כל עממי
ארעא: ואכתר נסלך ככואכב
אלסמא ואעטיהם גמיע הדה
אלבלדאן ויתבארך בהם גמיע
אמם אלארץ: חלף דקביל אברהם
למימרי ונטר מטרת מימרי.

פקודי קימי ואוריתי: גזא מא קבל אבראהם אמרי וחפט מא
אסתחפטתה מן וצאיאי ורסומי ושראיעי: ויתיב יצחק בגרר:
פאקאם יצחאק פי אלגרר: ושאילו אנשי אתרא על עיסק
אתתיה ואמר אחת היא ארי דחיל למימר אתתי אל ~~שפירת~~
דלמא יקטלונני אנשי אתרא על רבקה ארי שפירת חיזו היא: פלמא
סאלוה אהל אלמוצע ען זוגתה קאל הי אכתי לאנה תכוף אן יקול הי זוגתי קאילא

יהא זרעך כזרעו של יצחק וכן בכל המקרא וזה אב לכולן בך יברך ישראל לאמר ואף לענין
הקללה מצינו כן והיתה האשה לאלה שהמקלל שונאו אומר תהא כפלונית וכן והנחתם שמכם
לשבועה לבחירי שהנשבע אומר אהא כפלוני אם עשיתי כך וכך" שמע אברהם בקולי"
כשניסיתי אותו" וישמור משמרתי" גזירות להרחקה על אזהרות שבתורה כגון שניות לעריות
ושבות לשבת" מצותי" דברים שאילו לא נכתבו ראויין הם להצטוות כגון גזל ושפיכות דמים"
חקותי" דברים שיצר הרע ואומות העולם משיבים עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז
שאין טעם בדבר אלא גזירת המלך וחקותיו על עבדיו" ותורתי" להביא תורה שבעל
פה הלכה למשה מסיני" לאשתו" על אשתו כמו אמרי לי אחי הוא" כי ארכו" אמר מעתה
אין לי לדאוג מאחר שלא אנסוה עד עכשיו ולא נזהר להיות נשמר" וישקף אבימלך" ראהו

אנשי המקום על רבקה כי טובת
מראה הוא: ויהי כי ארכו לו שם
הימים וישקף אבימלך מלך
פלשתים בעד החלון וירא והנה
יצחק מצחק את רבקה אשתו:
ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר
אך הנה אשתך הוא ואיך אמרת
אחתי הוא ויאמר אליו יצחק כי
אמרתי פן אמות עליה: ויאמר
אבימלך מה זאת עשית לנו
כמעט שכב אחד העם את
אשתך והבאת עלינו אשם:
ויצו אבימלך את כל העם
לאמר הנגע באיש הזה ובאשתו
מות יומת: ויזרע יצחק בארץ

כלא יקתלוני אהל אלמוצ'ע בסבבהא.
אד' הי חסנה אלמנט': והוה כד סגיאו
ליה תמן יומיא ואסתכי אבימלך
מלכא דפלשתאי מן חרכא וחזא
והא יצחק מחאיך עם רבקה
אתתיה: פלמא טאלת איאם מקאמה
תם אטלע אבימלך מלך פלסטין
מן טאקה לה פנט'ר פאד'א יצחק
ילאעב רבקה זוגתה: וקרא
אבימלך ליצחק ואמר ברם הא
אתתך היא ואיכדין אמרת
אחתי היא ואמר ליה יצחק ארי
אמרית דלמא אתקטיל עלה:
פדעי אבימלך ביצחק וקאל לה
אנהא זוגתך ולם קלת הי אכתי
קאל לאני תכופת אן אקתל בסבבהא:

ואמר אבימלך מא דא עבדת לנא כזעיר פון שכיב דמיחד בעמא
ית אתתך ואיתיתא עלנא חובא: פקאל לה אבימלך מא הדא צנעת בנא
עו קליל לו צאגע אחד קומנא זוגתך גלבת עלינא אתמא: ופקיד אבימלך
ית כל עמא למימר דינזיק לגברא הדין ולאתתיה אתקטלא יתקטיל:
פנאדא אבימלך גמיע קומה וקאל מן אדא הדא אלרגל וזוגתה פליקתל
קתלא: וזרע יצחק בארעא ההיא ואשכח בשתא ההיא על חד

משמע מטתו: אחד העם: המיוחד בעם זה המלך: והבאת עלינו: אם שכב כבר הבאת אשם
עלינו: בארץ ההיא: אף על פי שאינה חשובה כארץ ישראל עצמה כארץ שבעה גוים: בשנה ההיא:
אף על פי שאינה כתקנה שהיתה שנת רעבון: מאה שערים: שאמדוה כמה ראויה לעשות ועשתה

97

ההוא וימצא בשנה ההוא מאה
שערים ויברכהו יהוה׃ ויגדל ג
האיש וילך הלוך וגדל עד כי
גדל מאד׃ ויהי לו מקנה צאן
ומקנה בקר ועבדה רבה ויקנאו
אתו פלשתים׃ וכל הבארת
אשר חפרו עבדי אביו בימי
אברהם אביו סתמום פלשתים
וימלאום עפר׃ ויאמר אבימלך
אל יצחק לך מעמנו כי עצמת
ממנו מאד׃ וילך משם יצחק
ויחן בנחל גרר וישב שם׃
וישב יצחק ויחפר את בארת
המים אשר חפרו בימי אברהם

מאה בדשערוהי ובריכיה יי׃
פזרע יצחק פי תלך אלארץ פוגד
פי תלך אלסנה מאיה באלחזר ובארך
אללה לה׃ ורבא גברא ואזל סגי
ורבי עד דרבא לחדא׃ פעצם
אלרגל וכאן כל מא מר עצם אלי
אן עצם גדא׃ והוו ליה גיתי ען
וגיתי תורי ועבדה סגי וקניאו ביה
פלשתאי׃ וצאר לה מאשיה גנם
ובקר וחשם כתיר חתי חסדוה
אלפלסטיניין׃ וכל בירי דחפרו
עבדי אבוהי ביומי אברהם אבוהי׃
טמונין פלשתאי ומלונין עפרא׃
וגמיע אלאבאר אלתי חפרהא
עביד אברהם אביה עלי עהדה

נא ופלחנא

ד' כאנו קד סדהא אלפלסטיניין ומלוהא תראבא׃ ואמר אבימלך
ליצחק איזיל מעמנא ארי תקיפת מננא לחדא׃ פקאל אבימלך
ליצחק אמץ ענא לאנך קד עצמת מנא גדא׃ ואזל מתמן
יצחק ושרא בנחלא דגרר ויתיב תמן׃ פמצי מן תם יצחק פנזל פי
ואד גרר ואקאם תם׃ ותב יצחק וחפר ית בירי דמיא דחפרו ביומי
אברהם אבוהי׃ וטמונין פלשתאי בתר דמית אברהם וקרא להון שמהן
כשמהן דהוה קרי להון אבוהי׃ תם עאוד יצחק וחפר אלאבאר אלתי כאנת מחפורה

על אחת שאמדוה מאה ורבותינו אמרו אומד זה למעשרות היה׃ כי גדל מאד׃ שהיו אומרים זבל פרדותיו של יצחק
ולא כספו וזהבו של אבימלך׃ ועבדה רבה׃ פעולה רבה בלשון לעז אובריינא בלע״ז עבודה משמע פעולה רבה׃
סתמום פלשתים׃ מפני שאמרו תקלה הם לנו מפני הגייסות הבאות עלינו׃ טמונין פלשתאי לשון סתימה ובלשון
משנה מטמטמים את הלב׃ בנחל גרר׃ רחוק מן העיר׃ וישב ויחפר את הבארות אשר חפרו בימי אברהם אביו

אביו ויסתמום פלשתים אחרי
מות אברהם ויקרא להן שמות
כשמות אשר קרא להן אביו׃
ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו
שם באר מים חיים׃ ויריבו רעי
גרר עם רעי יצחק לאמר לנו
המים ויקרא שם הבאר עשק
כי התעשקו עמו׃ ויחפרו באר
אחרת ויריבו גם עליה ויקרא
שמה שטנה׃ ויעתק משם
ויחפר באר אחרת ולא רבו
עליה ויקרא שמה רחבות כי ויאמר כ׳
עתה הרחיב יהוה לנו ופרינו
בארץ׃ ויעל משם באר שבע׃
וירא אליו יהוה בלילה ההוא ב̇
ויאמר אנכי אלהי אברהם אביך

עלי עהד אבראהם אביה וכאן
קד סדהא אלפלסטיניון בעד
מותה וסמאהא באסמא כמא
סמאהא אביה׃ וחפרו עבדי יצחק
בנחלא ואשכחו תמן ביר דמיין
נבעין׃ ולמא חפר עביד יצחק
פי אלואד וגדו תם בירמא נאבע׃
ונאזו רעאת גרר עם רעאת
די יצחק למימר דילנא מא׃
וקרא שמה דבילא עיסק ארי
אתעסקו עמיה׃ פכאצמו רעאה
אלכלוץ רעאת יצחק קאילין
אמא לנא פסמאהא שגבא למא
אשתגלו מעה׃ וחפרו ביר אחרי
ונאזעו עלה וקרא שמה שטנה׃
ולמא חפרו ביר אכרי כאצמו
איצא עליהא פסמאהא דאת
אלענאד׃ ואסתלק מתמן וחפר ביר אחרי ולא נצו עלה וקרא שמה
רחבות ואמר ארי כען אפתי יי׳ לנא ויפשננא בארעא׃ תם אנתקל
מן תם וחפר ביר אכרי ולא יכאצמוה עליהא פסמאהא דאת אלסעה ונפוש
לאנה קאל אן יוסע אללה לנא וינמינא פי אלבלד׃ ואסתלק מתמן לבאר
שבע׃ תם צעד מן תם אלי ביר סבע׃ ואתגלי ליה יי׳ בליליא ההוא ואמר
אנא אלהיה דאברהם אבוך לא תדחל ארי בסעדך מימרי׃ ואברכנך ואסגי

ופלשתים סתמום קודם שנסע יצחק מגרר חזר וחפרן" עשק ערער" כי התעשקו עמו" נתעקו עליה במריבה וערער"
שטנה" כמשמעו" ופרינו בארץ" כתרגומו ובמוש באלעזא" ואחזת מרעהו" כתרגומו וסיעת מרחמוהי קיעה"

אל תירא כי אתך אנכי וברכתיך
והרביתי את זרעך בעבור
אברהם עבדי: ויבן שם מזבח
ויקרא בשם יהוה ויט שם אהלו
ויכרו שם עבדי יצחק באר:
ואבימלך הלך אליו מגרר
ואחזת מרעהו ופיכל שר צבאו:
ויאמר אלהם יצחק מדוע באתם
אלי ואתם שנאתם אתי ותשלחוני
מאתכם: ויאמרו ראו ראינו כי
היה יהוה עמך ונאמר תהי נא
אלה בינותינו בינינו ובינך ונכרתה
ברית עמך: אם תעשה עמנו
רעה כאשר לא נגענוך וכאשר
עשינו עמך רק טוב ונשלחך
בשלום אתה עתה ברוך יהוה:
ויעש להם משתה ויאכלו וישתו:

יתך בניך בדיל אברהם עבדי: ותגלי
לה אללה פי תלך אלילה וקאל אנא אלה
אברהם אביך לא תכאף פאני
מעך אבארך פיך ואכתר נסלך
בסבב אברהם עבדי: ובנא תמן
מדבחא וצלי בשמא דיי ופרסיה
תמן משכניה וכרו תמן עבדי
יצחק בירא: ובנא תם מדבחא ודעי
באסם אללה ומד תם כבאיה וכרו
תם עביד יצחק בירא: ואבימלך אתא
לותיה מגרר וסיעת רחמוהי ופיכל
רב חיליה: ואבימלך סאר אליה מן
אלכלוץ ואחזת כרימה ופיכל רייס
גישה: ואמר להון יצחק מדין אתיתון
לותי ואתון סניתון יתי ושלחתוני
מלותכון: פקאל להם יצחק מא בלכם
גיתמוני ואנתם שניתמוני וטרדתמוני
מן ענדכם: ואמרו מחזא חזינא ארי

הוה מימרא דיי בסעדך ואמרנא תתקיים כען מומתא דהות בין אבהתנא בננא
ובינך ונגזר קים עמך: קאלוא ראינא אן אללה מעך פקלנא יכון חלף בינא
ובינך ונעאהדך עהדא: אם תעביד עמנא בישא כמא דלא אנזיקנך וכמא דעבדנא
עמך לחוד טב ושלחנך בשלם את כען בריכא דיי: אן תצנע בנא שרא כמא
לם נוריך וכמא צנענא מעך כירא מחצא ואטלקנאך בסלאם פאנת אלאן מבארך אללה:
ועבד להון משתיא ואכלו ושתיאו: פצנע להם מגלסא אכלו פיה ושרבו:

וישכימו בבקר וישבעו איש
לאחיו וישלחם יצחק וילכו מאתו
בשלום: ויהי ביום ההוא ויבאו
עבדי יצחק ויגדו לו על אדות
הבאר אשר חפרו ויאמרו לו
מצאנו מים: ויקרא אתה שבעה
על כן שם העיר באר שבע עד היום
הזה: ויהי עשו בן
ארבעים שנה ויקח אשה את יהודית
בת בארי החתי ואת בשמת בת
אילן החתי: ותהיין מרת רוח
ליצחק ולרבקה: ויהי
כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת

ד' חס וכל שבטים ויחלק כות במגב

ה

ואקדימו בצפרא וקיימו גבר
לאחוהי ושלחנון יצחק ואזלו
מלותיה בשלם: פאדלגו בגדאה
פחלף כלאמר לאכיה ואטלקהם
יצחק ומצו מן ענדה בסלאם:
והוה ביומא ההוא ואתו עבדי
יצחק וחויאו ליה על עיסק
בירא דחפרו ואמרו ליה אשכחנא
מיא: פלמא כאן פי דלך אליום
גאו עביד יצחק פאכברוה בסבב
אלביר אלדי חפרו וקאלו להו קד וגדנא
מאא: וקרא יתה שבעה על כן
שמה דקרתא באר שבע עד
יומא הדין: פסמאהא סבעה
לדלך אסם אלקריה ביר סבע אלי הדי אליום: והוה עשו
בר ארבעין שנין ונסיב אתתא ית יהודית בת בארי חתאה וית
בשמת בת אילון חתאה: ולמא כאן עשו אבן ארבעין סנה תזוג אמראה
אסמהא יהודית אבנה בארי אלחתי ובשמת אבנה אילון אלחתי: והואה מסרבן
ומרגזן על מימר יצחק ורבקה: פכאנתא מכאלפתין לראי יצחק ורבקה:
והוה כד סיב יצחק וכהאה עינוהי מלמחזי וקרא ית עשו בריה רבא

מאוהביו ולא תתמה על תיו שבאחזת ואע"פ שאין תיבה סמוכה יש דוגמתה במקרא עזרת מצרת ושכורת ולא
מיין: אחוזת לשון קבוצה ואגודה שנאחזין יחד: ראו ראינו: ראינו באביך ראינו בך: תהי נא אלה בינותינו תהי נא האלה
אשר בינותינו מימי אביך תהי גם עתה בינינו ובינך: לא נגענוך כשאמרנו לך לך מעמנו: אתה גם אתה עשה
לנו כן: שבעה: על שם השבועה: בן ארבעים שנה: עשו היה נמשל לחזיר שנ' יכרסמנה חזיר מיער החזיר
הזה כשהוא שוכב פושט טלפיו לומר ראו שאני טהור כך אלו גוזלין וחומסין ומראין עצמן כשרים: כל ארבעים
שנה היה עשו צד נשים תחת בעליהן ומענה אותן כשהיה בן ארבעים אמר אבא בן ארבעים שנה נשא אשה אף
אני כן: מורת רוח: לשון ממרים היתה כל מעשיהן היו לעצבון ליצחק ולרבקה: שהיו עובדות ע"ז: ותכהין: בעשנן

וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּנִי׃ וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא זָקַנְתִּי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי׃ וְעַתָּה שָׂא נָא כֵלֶיךָ תֶּלְיְךָ וְקַשְׁתֶּךָ וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצוּדָה לִּי צֵידָה׃ וַעֲשֵׂה לִי מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהַבְתִּי וְהָבִיאָה לִּי וְאֹכֵלָה בַּעֲבוּר תְּבָרֶכְךָ נַפְשִׁי בְּטֶרֶם אָמוּת׃ וְרִבְקָה שֹׁמַעַת בְּדַבֵּר יִצְחָק אֶל עֵשָׂו בְּנוֹ וַיֵּלֶךְ עֵשָׂו הַשָּׂדֶה לָצוּד צַיִד לְהָבִיא׃ וְרִבְקָה אָמְרָה אֶל יַעֲקֹב בְּנָהּ לֵאמֹר הִנֵּה שָׁמַעְתִּי אֶת אָבִיךָ

צ״ד

ק

ואמר ליה ברי ואמר ליה האנא׃
ולמא שאך יצחק קאמת עיניה מן אן ינצר פנאדא בעשו אבנה אלאכבר וקאל יא אבני קאל לביך׃
ואמר הא כען סיבית לא ידעית יום מותי׃ קאל הודי קד שכת ולם אעלם יום מותי׃ וכען סב כען זינך סיפך וקשתך ופוק לחקלא וצוד לי צידא׃ ואן פאחמל אתך סלאחך וקוסך ואכרג אלי אלצחרי וצד לי צידא׃ ועביד לי תבשילין כמא דרחימית ואעיל לי ואיכול בדיל דתברכנך נפשי עד לא אמות׃ ומצלחה לי ואנא כמא אחב ואיתני בה ואכל מנה לכי תתבארכך נפסי קבל אן אמות׃
ורבקה שמעת כד מליל יצחק עם עשו בריה ואזל עשו לחקלא למצד צידא לאיתאה׃ פסמעת רבקה חין כלם יצחק בדאך עשו אבנה פלמא מצא עשו אלי אלצחרי ליצטאד צידא יאתיבה׃ ורבקה אמרת ליעקב ברה למימר הא שמעית מן אבוך ממליל עם עשו אחוך למימר׃ קאלת ליעקוב אבנהא קד סמעת אביך יקול

לית אנא ידע יומא דאמות

שלאו: לא כדי שיטול יעקב את הברכות׃ לא ידעתי יום מותי׃ אמ׳ ר׳ יהושע בן קרחה אם מגיע אדם לפרק אבותיו ידאג חמש שנים לפני כן וחמש שנים לאחר כן׃ ויצחק היה בן קכ״ג אמר שמא לפרק אמי אני מגיע והיא מתה בת קכ״ז והריני בחמש שנים סמוך לפרקה לפיכך לא ידעתי יום מותי׃ שמא לפרק אמי שמא לפרק אבא׃ תליך׃ חרבך שדרכך לתלות׃ שא נא׃ לשון השחזה כאותה ששנינו אין משחיזין את הסכין אבל משיאה על גבי חברתה חדד סכינך ושחוט יפה שלא תאכילני נבלה׃ וצודה לי׃ מן ההפקר ולא מן הגזל׃ לפניה׳ ברשותו שיקבים על ידו׃ לצוד ציד להביא׃ מהו להביא אם לא ימצא ציד יביא מן הגזל׃ וקח לי׃ משלי הם ואינם גזל שכך כתב לה יצחק בכתובתה ליטול

מדבר אל עשו אחיך לאמר׃
הביאה לי ציד ועשה לי
מטעמים ואכלה ואברככה
לפני יהוה לפני מותי׃ ועתה בני
שמע בקלי לאשר אני מצוה
אתך׃ לך נא אל הצאן וקח לי
משם שני גדיי עזים טבים
ואעשה אתם מטעמים לאביך
כאשר אהב׃ והבאת לאביך
ואכל בעבר אשר יברכך
לפני מותו׃ ויאמר יעקב אל
רבקה אמו הן עשו אחי איש
שער ואנכי איש חלק׃ אולי
ימשני אבי והייתי בעיניו
כמתעתע והבאתי עלי
קללה ולא ברכה׃ ותאמר לו

לעשו אביך קאילא׃ איתא לי
צידא ועביד לי תבשילין ואיכול
ואברכנך קדם יי קדם מותי׃ איתני
בציד ואצלחה לי ואנא אכל
מנה חתי אבארכך בין ידי אללה
קבל מותי׃ וכען ברי קביל מני
למא דאנא מפקדא יתך׃ ואן
יאאבני אקבל מני מא אמרך
בה׃ איזיל כען לענא וסב לי
מתמן תרין גדיי עזין טבין
ואעביד יתהון תבשילין לאבוך
כמא דרחים׃ ואמץ לי אלגנם וכד
לי מן תמגדיין מן אלמאעז
גיידין אצלחהמא ואנא לאביך
כמא יחב׃ ותעיל לאבוך וייכול
בדיל דיברכנך קדם מותיה׃
ותדכלהמא אבאיך יאכל
מנהמא לכי יבארכך קבל מותה׃ ואמר יעקב לרבקה אמיה הא
עשו אחי גבר סער ואנא גבר שעיע׃ קל להא הודי עשו אכי
רגל שעראני ואנא רגל אגרד׃ מא אם ימשנני אבא ואיהי בעינוהי
כמתלעב ואיתי עלי לוטין ולא ברכן׃ לעל אבי יגסני פאציר ענדה
כאלאעב ואגלב עלי נפסי לענה ולא ברכה׃ ואמרת ליה אמיה

שני גדיי עזים בכל יום ברח שיתרבה׳ שני גדיי עזים ובישני גדיי עזים היה מאכלו של יצחק אלא
האחד הקריב פסח בו ביום והאחד עשה מטעמים בפרקי דרבי אליעזר׳ כאשר אהב׳ כי טעם
הגדי כטעם הצבי׳ איש שעיר׳ בעל שער׳ ימשני׳ כמו ממשש בצהרים׳ החמורים׳

הפק״ז

אמו עלי קללתך בני אך שמע
בקלי ולך קח לי וילך ויקח ויבא
לאמו ותעש אמו מטעמים
כאשר אהב אביו ותקח רבקה
את בגדי עשו בנה הגדל
החמדת אשר אתה בבית
ותלבש את יעקב בנה הקטן
ואת ערת גדיי העזים הלבישה
על ידיו ועל חלקת צואריו
ותתן את המטעמים ואת הלחם
אשר עשתה ביד יעקב בנה
ויבא אל אביו ויאמר אבי
ויאמר הנני מי אתה בני ויאמר
יעקב אל אביו אנכי עשו
בכרך עשיתי כאשר דברת אלי
קום נא שבה ואכלה מצידי

עלי את אמר בנבואה דלא ייתון
לוטיא עלך ברי ברם קביל מני
ואיזיל סב לי: קאלת לה אמה עלי
אסתדפאע לענתך יא אבני
לכן אקבל מני ואמץ כד לי דלך:
ואזל ונסיב ואיתי לאמיה ועבדת
אמיה תבשילין כמא דרחים אבוהי:
פמצא ואכד דלך ואתא בה
אלי אמה וצנעתה אלואנא כמא
אחבא אביה: ונסיבת רבקה ית
לבושי עשו ברה רבא דכיתא
דעמה בביתא ואלבישת ית
יעקב ברה זעירא: פאכדת
רבקה תיאב עשו אבנהא אלכביר
אלפאכרה אלתי ענדהא פי אלבית
ואלבסתהא יעקוב אבנהא אלצגיר:
וית משכי דגדיי בני עזי אלבישת
עלידוהי ועל שעיעות צורה: וגלוד גדיי אלמעז אלבסתהם עלי ידיה
ועלי מלוסה חלקה: ויהבת ית תבשיליא וית לחמא דעבדת בידא דיעקב
ברה: וגעלת אלאלואן ואלכבז אלדי צנעתה ביד יעקוב אבנהא [illegible]לות
אבוהי ואמר אבא ואמר האנא מן את ברי: ודכל אלי אביה וקאל יא אבה
קאל לביך מן אנת יא אבני: ואמר יעקב לאבוהי אנא עשו בוכרך עבדית
כמא דמלילתא עמי: קום כען אסתחר ואיכול מצידי בדיל דתברכנני
נפשך: קאל אנא עשו בכרך צנעת כמא אמרתני קם אלאן אגלס וכול מן צידי

בעבור תברכני נפשך: ויאמר
יצחק אל בנו מה זה מהרת
למצא בני ויאמר כי הקרה יהוה
אלהיך לפני: ויאמר יצחק אל
יעקב גשה נא ואמשך בני
האתה זה בני עשו אם לא:
ויגש יעקב אל יצחק אביו
וימשהו ויאמר הקל קול יעקב
והידים ידי עשו: ולא הכירו כי
היו ידיו כידי עשו אחיו שערת
ויברכהו: ויאמר אתה זה בני
עשו ויאמר אני: ויאמר הגשה
לי ואכלה מציד בני למען תברכך
נפשי ויגש לו ויאכל ויבא לו יין
וישת: ויאמר אליו יצחק אביו

חק

יי
בטעמ'
דלגה
ושתי
מתלבות
צבותות

לכי תבארכנני נפשך: ואמר יצחק
לבריה מא דין אוחיתא לאשכחא
ברי: ואמר ארי זמין יי אלהך
קדמי: ק'ט מא ולא אסרעת זגור
יא אבני ק'ט אן אלה רבך ופק כין
ידיי: ואמר יצחק ליעקב קרב
כען ואמושנך ברי: האת דין ברי
עשו אם לא: ק'ו תקדם חתי
אגסך יא אבני הל אנת אבני
עשו אם לא: וקריב יעקב לות
יצחק אבוהי ומשיה: ואמר
קלא קליה דיעקב וידיא ידי
עשו: פתקדם ליה וגסה וק'ל
אצות צות יעקוב ואידין ידי
עשו: ולא אשתמודעיה ארי
הוא ה ידוהי כידי עשו אחוהי

סערנין ובר כיה: פלם יתבתה אד כאנה יראה כידי עשו אכיה
שעראניתאן פבארכה: ואמר את דין ברי עשו ואמר אנא: בל ק'ל
לה אנת אבני עשו ק'ל אנא הו: ואמר קריב לי ואיכול מצידא דברי
בדיל דתברכנך נפשי: וקריב ליה ואכל ואעיל ליה חמרא ושתי: ותקדם
ליה תיאכל מן צידאבני לכי תבארכך נפסי פקדם לה ואכל ואתאה בכמר
ושרב: ואמר ליה יצחק אבוהי: קרב כען ושקול לי ברי: פקלה יצחק אביה

הנקיית דכיתא כתג' דא שחמד אותן מן כמרוד אשר אתה בבית' והלא כמה נשים היו לו והוא מפקיד יזנא אמן אא שהיה
בקי במעשיכן וחושדן' גשה נא ואמושך' אמ' בלבו אין דרך עשו להיות שם שמים שגור בפיו וזה אומ' כי הקרה ה' אלהיך'
קול יעקב' שמדבר בלשון תחנונים' קום נא' אבל עשו בלשון קנטוריא דבר יקום אבי' אני לא אמר אני לא אני'

גשה נא ושקה לי בני: ויגש
וישק לו וירח את ריח בגדיו
ויברכהו ויאמר ראה ריח בני
כריח שדה אשר ברכו יהוה:
ויתן לך האלהים מטל
השמים ומשמני הארץ ורב
דגן ותירש: יעבדוך עמים
וישתחון לך לאמים הוה
גביר לאחיך וישתחוו לך בני
אמך אורריך ארור ומברכיך
ברוך: ויהי כאשר כלה יצחק
לברך את יעקב ויהי אך יצא
יצא יעקב מאת פני יצחק
אביו ועשו אחיו בא מצידו:

תקדם קבלני יא אבני: וקריב
ונשיק ליה וארח ית ריח לבושוהי
ובריכיה ואמר חזי ריחא דברי
כריח חקלא דבריכיה יי: פתקדם
וקבלה ושם ראיחה ת'יאבה
ובארכה וקאל אנט'ר ראיחה אבני
כראיחה' רוצ'ה קד בארכהא
אללה: ויתין לך יי מטלא דשמיא
ומטובא דארעא וסגיות עבור
וחמר: יעטיך אללה מן טל אלסמא
ודסם אלארץ' וכת'רה אלבר ואלעציר:
יפלחונך עממיא וישתעבדון
לך מלכוון הוי רב לאחך ויסגדון
לך בני אמך ליטך יהון ליטין
ומבריכך יהון בריכין: יכדמך

אמם ותכצ'ע לך אחזאב ותכון מולא אכותך ויכצ'ע לך
בנו אמך לאענך מלעון ומבארכך מבארך: והוה כד שיצי
יצחק לברכא ית יעקב והוה ברם מפק נפק יעקב מן קדם יצחק
אבוהי ועשו אחוהי על מצידיה: פלמא פרג' יצחק מן תבריך
יעקוב כאן כמא כ'רג מן בין ידיה ועשו אכ'וה אקבל מן צידה:

״וירח״ והלא אין ריח רע יותר משטף העזים אלא מלמד שנכנסה עמו ריח גן עדן ״כריח שדה אשר
ברכו ה'״ שנתן בו ריח טוב וזהו שדה תפוחים כך דרשו רז״ל ״ויתן לך״ יתן ויחזור ויתן בר ולפי פשוטו
מוסיף לענין ראשון ראה ריח בני שנתן לו הקב״ה כריח שדה וג' ועוד יתן לך מטל השמים וג' משמני
ומדרשי אגדה יש הרבה לכמה פנים ״בני אמך״ ויעקב אמר ליהודה בני אביך לפי שהיו לו
בנים הרבה מכמה אמהות וכאן שלא נשא אלא אשה אחת אומ' בני אמך ״אורריך ארור ומברכיך
ברוך״ ובבלעם הוא אומר מברכיך ברוך ואורריך ארור ״הצדיקים תחלתן יסורין וסופן שלוה ואורריהם
ומצעריהם קודמין למברכיהם לפיכך יצחק הקדים קללת אוררים לברכת מברכים והרשעים תחלתן שלוה

ויעש גם הוא מטעמים ויבא
לאביו ויאמר לאביו יקם אבי
ויאכל מציד בנו בעבר
תברכני נפשך׃ ויאמר לו
יצחק אביו מי אתה ויאמר אני
בנך בכרך עשו׃ ויחרד יצחק
חרדה גדלה עד מאד ויאמר
מי אפוא הוא הצד ציד ויבא
לי ואכל מכל בטרם תבוא
ואברכהו גם ברוך יהיה׃ כשמע
עשו את דברי אביו ויצעק
צעקה גדלה ומרה עד מאד
ויאמר לאביו ברכני גם אני אבי׃
ויאמר בא אחיך במרמה
ויקח ברכתך׃ ויאמר הכי קרא

ועבד אף הוא תבשילין ואעיל
לאבוהי ואמר לאבוהי יקום
אבא וייכול מצידא דבריה
בדיל דתברכנני נפשך׃ פצנע
הו איצא אלואנא ואתיבהא אלי
אביה וקאל יקום אבי ויאכל מן
צידאבנה לכי תבארכני נפסך׃
ואמר ליה יצחק אבוהי מן
את ואמר אנא ברך בוכרך
עשו׃ פקאל לה מן אנת קאל אנא
בכרך עשו׃ ותוה יצחק תווהא
רבא עד לחדא ואמר מן הוא
דיכי דצד צידא ואעיל לי
ואכלית מכולא עד לא תיעול
ובריכתיה אף בריך יהי׃ פזעג
יצחק זעגה עצימה וקאל מן
הו אדי אצתאד צידא ואתאני בה פאכלת מנה קבל אן תגי ובארכתה
וליכון איצא מבארכא׃ כד שמע עשו ית פתגמי אבוהי וצוח
צוחא רבא ומרירא עד לחדא ואמר לאבוהי בריכני אף לי אבא׃
פלמא סמע עשו כלאם אביה צרך צרכה עצימה ומרה גדא וקאל לה
בארכני אנא איצא יא אבה׃ ואמר על אחוך בחכמה וקביל ברכתך׃
קאל קד גא אכוך במכר ואכד ברכתך׃ ואמר יאות קרא שמיה

ויסופן יסוריו לפי כך בלעם הקדים ברכה לקללה׃ יצא יצא׃ זה יוצא וזה בא׃ ויחרד׃ כמשמעו לשון תמיה ~
ומדרשו ראה גיהנם פתוחה מתחתיו׃ איפוא׃ לשון לעצמו משמש עם כמה דברים איפה איה פה׃ מי הוא׃ ויפה
הוא הצד ציד׃ ואכל מכל׃ מכל טעמים שבקשתי לטעום טעמתי בו׃ גם ברוך יהיה׃ שלא תאמר אלו שרימה
יעקב לאביו ולא נטל את הברכות לכך הסכים וברכו מדעתו׃ במרמה׃ בחכמה׃ הכי קרא שמו׃ לשון תמיה

שמו יעקב ויעקבני זה
פעמים את בכרתי לקח
והנה עתה לקח ברכתי
ויאמר הלא אצלת לי ברכה׃
ויען יצחק ויאמר לעשו הן
גביר שמתיו לך ואת כל אחיו
נתתי לו לעבדים ודגן
ותירש סמכתיו ולכה אפוא מה
אעשה בני׃ ויאמר עשו אל
אביו הברכה אחת הוא לך אבי
ברכני גם אני אבי וישא עשו
קלו ויבך׃ ויען יצחק אביו
ויאמר אליו הנה משמני הארץ

יעקב וחכמני דנן תרתין זמנין·
ית בכירותי נסיב והא כען קביל
ברכתי· ואמר הלא שבקת לי
ברכן· קאל נעמא אסמי יעקוב
אד׳ תעקבני מרתין אוולה אכ׳ד
בכורתי ואן אכ׳ד ברכתי תסקט׳
א אבקית לי ברכה׃ ואתיב יצחק
ואמר לעשו הא רבשויתיה עלך
וית כל אחוהי יהבית ליה לעבדין·
ובעבור ובחמר סעדתיה ולך כען
מא אעביד ברי· פאגאבה וקאל
הורי קד צירתה מולאך וגמיע
אכותה געלתהם לה עבידא
ובבר ולעציר אסנדתה ולך אלאן

מא אצנע יא אבני׃ ואמר עשו לאבוהי הברכתא חדא היא לך אבא·
בריכני אף לי אבא· וארים עשו קליה ובכא· פקאל עשו לאביה אברכה
ואחרה הי לך יא אבה בארכני אנא איצא יא אבה ורפע צותה ובכא׃
ואתיב יצחק אבוהי ואמר ליה הא מטובא דארעא יהי מותבך ומטלא
דשמיא מלעילא׃ פאגאבה יצחק אביה וקאל הודי מן דסם אלארץ׳ יכון

הוא כמו הכי אחי אתה. שמא לכך נקרא שמו יעקב על שם סופו שהוא עתיד לעקבני. תנחומא״
למה חרד יצחק אמר מה עון יש בי שברכתי קטן לפני גדול ושניתי סדר היחוס התחיל עשו
מצחק ויעקבני זה פעמים אמר לו אביו מה אמר לו את בכורתי לקח אמר בכך הייתי מצר
וחרד שמא עברתי על שורת הדין עכשיו לבכור ברכתי גם ברוך יהיה״ ויעקבני תרגומו
וחכמני ארבני וארב וכמן ויש מתרגמין וחכמני נתחכם לי״ אצלת״ לשון הפרשה כמו ויאצל
הן גביר״ ברכה זו שביעית היא והוא עושה אותה ראשונה אמר לו מה תועלת לך בברכה
אם תקנה נכסים שלו הם שהרי גביר שמתיו לך ומה שקנה עבד קנה רבו״ ולך אפוא מה
אעשה בני״ איה אפוא אבקש מה לעשות לך״ הברכה אחת״ הא זו משמש לשון תימה כמו
הבמחנים השמנה היא הכמות כבל״ ומשמני הארץ וג׳ זו איטליא של יון״ והיה כאשר תריד״

יהיה מושבך ומטל השמים
מעל: ועל חרבך תחיה ואת
אחיך תעבד והיה כאשר תריד
ופרקת עלו מעל צוארך: וישטם
עשו את יעקב על הברכה אשר
ברכו אביו ויאמר עשו בלבו
יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה
את יעקב אחי: ויגד לרבקה את
דברי עשו בנה הגדל ותשלח
ותקרא ליעקב בנה הקטן ות
ותאמר אליו הנה עשו אחיך
מתנחם לך להרגך: ועתה בני שמע
בקלי וקום ברח לך אל לבן
אחי חרנה: וישבת עמו ימים

מסכנך ומן טלא דשמיא מלעלא:
ועל חרבך תיחי וית אחוך
תפלח ויהי כד יעברון בנוהי
על פתגמי אוריתא ותעדי ניריה
מעל צורך: ועל סיפך תחיא
ואלך תלדם ויכון אדיאתולית
מכבת אצרה מן ענקך: ונטר
עשו דבבו ליעקב על ברכתא
דברכיה אבוהי ואמר עשו
בלביה יקרבון יומי אבליה דאבא
ואקטול ית יעקב אחי: ונטר
עשו עלי יעקוב בסבב ברכה
די בארכה אביה ולפי נפשה
סתקלב איאם חזן אבי ואקתל
יעקוב אבי: ואתחוה לרבקה:

יָת פתגמי עשו ברה רבא ושלחת וקרת ליעקב ברה זעירא ואמרת
ליה הא עשו אחוך כמין ... למקטלך: פאכברת רבקה בכלאם עשו
אבנהא אאכבר פבעתת ודעת ביעקוב אבנהא אאסגר וקאלת לה
הודי עשו אכוך מתועדך ליקתלך: וכען ברי קביל מני וקום איזיל
לך לות לבן אחי לחרן: ואלאן יא אבני אקבל מני וקם אמץ אלי לבן
אכי אלי חרן: ותתיב עמיה יומין זעירין עד דתתוב חמתא דאחוך: וקם ענדה

לשון צער כמו ארד בשיחי כלומר כשיעברו ישר' על התורה והיא לך פתחון פה להצטער
על הברכות שנטל ופרקת עלו וג'' יקרבו ימי אבל אבי'' כמשמעו ולא אצער את אבא ומדרש
אגדה לכמה פנים יש'' ויגד לרבקה'' ברוח הקדש הוגד לה מה שעשו מהרהר בלבו''
מתנחם'' ניחם על האחוה לחשוב מחשבה אחרת להתנכר לך ולהרגך'' ומדרש אגדה כבר אתה
מת בעיניו ושתה עליך כוס תנחומין ופשוטו לשון תנחומין מתנחם על הברכות בהריגתך'' אחדים''

צי הספר ועל חרבך תחיה

לה

תוועטיס

אחרים עד אשר תשוב חמת
אחיך: עד שוב אף אחיך ממך
ושכח את אשר עשית לו ושלחתי
ולקחתיך משם למה אשכל
גם שניכם יום אחד: ותאמר
רבקה אל יצחק קצתי בחיי
מפני בנות חת אם לקח
יעקב אשה מבנות חת כאלה
מבנות הארץ למה לי חיים:
ויקרא יצחק אל יעקב ויברך
אתו ויצוהו ויאמר לו לא תקח
אשה מבנות כנען: קום לך
פדנה ארם ביתה בתואל אבי
אמך וקח לך משם אשה
מבנות לבן אחי אמך: ואל שדי

אמא יסירה ׳ יאן תרגע חמייה
אליך: עד דיתוב רגזא דאחוך
מנך ויתנשי ית דעבדת ליה.
ואשלח ואדברנך מתמן. למא
אתכול אף תרויכון יומא חד:
אלא אן ירגע גצבה ענה וינסא
מא צנעת בה ואבעת ואכדך
מן תם ללא אתכל למא פי יום
ואחד: ואמרת רבקה ליצחק
עקית בחיי מן קדם בנת חתאה.
אם נסיב יעקב אתתא מן בנת
חתאה למא לי חיין: קאלת רבקה
ליצחק קד צגרת פי חיותי מן קבל
בנאת חת אן תזווג יעקוב באמראה
מן בנאת חת מתל האולי או
מן בנאת אהל אלבלד פלמא דא

לי חיוה: וקרא יצחק ליעקב ובריך יתיה. ופקדיה ואמר ליה לא תיסב
אתתא מבנת כנען: פדעי יצחק יעקוב ובארכה ואוצאה וקאל לה
לא תאכד זוגה מן בנאת כנעאן: קום איזיל לפדן דארם לבית בתואל
אבוהא דאמך. וסב לך מתמן אתתא. מבנת לבן אחוהא דאמך:
קום אמץ אלי פדן ארם אלי בית בתואל גדך וכד לך מן תם אמראה מן
בנאת לבן כאלך: ואל שדי יברך יתך ויפשנך ויסגינך ותהי לכנשת

מועטים למה אשכל יתהיה שכולה משבנים הקובר את בנים וקרוי שכול וכן ביעקב אומר כאשר שכלתי שכלתי גם שבכם
אם יקום עליך ותהיה תהרגנו יעמדו בנו ויהרגוך ורוח הקדש נזרקה בה ונתנבאת שביום אחד ימותו כמו שמפורש
בהמקנה לא שתו קצתי בחיי מאסתי בחיי פדנה כמו לפדן ביתה בתואל לבית בתואל כל תיבה שצריכה למ״ד בתחלתה

יברך אתך ויפרך וירבך והיית
לקהל עמים ויתן לך האלהים
את ברכת אברהם לך ולזרעך
אתך לרשתך את ארץ מגריך
אשר נתן אלהים לאברהם׃
וישלח יצחק את יעקב וילך
פדנה ארם אל לבן בן בתואל
הארמי אחי רבקה אם יעקב
ועשו׃ וירא עשו כי ברך יצחק
את יעקב ושלח אתו פדנה
ארם לקחת לו משם אשה
בברכו אתו ויצו עליו לאמר
לא תקח אשה מבנות כנען׃
וישמע יעקב אל אביו ואל

שבטין׃ ואלטאיק אלכאפי יבארך
עליך ויתמרך ויכתרך ויכון
מנך גוק אמם׃ ויתין לך ית
ברכתא דאברהם לך ולבנך
עמך למירתך ית ארע תותבותך
דיהב יי לאברהם׃ ויעטיך
ברכת אבראהם לך ולנסלך
מן בעדך אן תחוז בלד סכנאך
אלדי אעטא אללה אבראהם׃ ושלח
יצחק ית יעקב ואזל לפדן
דארם לות לבן בר בתואל
ארמאה אחוהא דרבקה אמיה
דיעקב ועשו׃ פבעת יצחק
ביעקוב ומצא אלי פדן ארם אלי
לבן אבן בתואל אלארמני אכו
רבקה אם יעקוב ועשו׃ וחזא עשו ארי בריך יצחק ית יעקב
ושלח יתיה לפדן דארם למסב ליה מתמן אתתא כד בריך יתיה
ופקיד עלוהי למימר לא תיסב אתתא מבנת כנען׃ פלמא ערם
עשו אן יצחק קד באדך יעקוב ובעתה אלי פדן ארם ליתכד לה
זוגה ואד באדכה וקאל לה לא תתזוג אמראה מן בנאת כנען׃
וקביל יעקב מן אבוהי ומן אמיה ואזל לפדן דארם׃ פקבל יעק מן אביה

המיל להם בקופה״ ואל שדי״ מי שדי בברכותיו למתברכין מפני יברך אותך״ את ברכת אברהם שאמ׳
לו ואעשך לגוי גדול והתברכו בזרעך יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך ממך יצא אותו הגוי
ואותו הזרע המבורך״ אם יעקב ועשו״ איני יודע מה מלמדינו״ וישמע יעקב״ מחובר לענין
לענין שלמעלה וירא עשו כי ברך יצחק וג׳ וכי שלח אותו פדנה ארם וכי שמע יעקב אל אביו
והלך פדנה ארם וכי רעות בנות כנען והלך גם הוא אל ישמעאל״ אחות נביות״ ממשמע שנ׳

אמו וילך פדנה ארם: וירא
עשו כי רעות בנות כנען בעיני
יצחק אביו: וילך עשו אל
ישמעאל ויקח את מחלת
בת ישמעאל בן אברהם אחות
נביות על נשיו לו לאשה:

ויצא יעקב
מבאר שבע וילך חרנה: ויפגע
במקום וילן שם כי בא השמש
ויקח מאבני המקום וישם
מראשתיו וישכב במקום ההוא:

ואמה ומצי אלי פדן ארם: וחזא
עשו ארי בישן בנת כנען בעיני
יצחק אבוהי: פלמא ראי עשו
אן בנאת כנעאן שראר ענד יצחק
אביה: ואזל עשו לות ישמעאל
ונסיב ית מחלת בת ישמעאל בר
אברהם אחתיה דנביות על נשוהי
ליה לאתו: מצי אלי אסמאעיל
ותזווג במחלת אבנה אסמאעיל
אבן אבראהים אכת נביות עלי
נסאיה וצארת לה זוגה:

ונפק יעקב מבאר שבע
ואזל לחרן: תם כרג יעקוב מן ביר סבע לימצי אלי חרן: וערע באתרא
ובת תמן ארי על שמשא ונסיב מאבני אתרא ושוי איסדוהי ושכיב באתרא
ההוא: פואפא למוצע כאץ ובאת פיה אד גאבת אלשמס ואכד
מן חגארה אלמוצע וצירהא מתוסדה ונאם פיה: וחלם

שנ׳ בת ישמעאל א״י יודע שהיא אחות נביות אלא למדנו שמת ישמעאל משייעדה לעשו קודם נישואין והשיאה נביות
אחיה ולמדנו שהיה יעקב באותו הפרק בן ס״ג שנה שהרי ישמעאל בן ע״ד שנים היה כשנולד יעקב וי״ד שנה היה גדול
ישמעאל מיצחק ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם הרי ע״ד וארבע ושנותיו היו קל״ז שנ׳ ואלה חיי ישמעאל וגו׳ נמצא יעקב
כשמת ישמעאל בן ס״ג היה ולמדנו מכאן שנטמן בבית עבר י״ד שנה ואחר כך הלך לחרן שהרי לא שהה בבית
לבן לפני לידתו של יוסף אלא י״ד שנה שנ׳ עבדתיך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך ושש שנים בצאנך ושכרו היה
משנולד יוסף היה שנ׳ ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו׳ וכתב ויוסף בן שלשים שנה בעמדו וגו׳ ומשם עד שירד יעקב
למצרים ט׳ שנים שלשובע ושתים שלרעב ויעקב אמר לפרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה צא וחשוב י״ד שלפני לידת
יוסף וששים שליוסף וט׳ משמלך עד שבא יעקב הרי נ״ג וכשפירש מאביו היה בן ס״ג הרי קי״ו והוא אומר שלשים ומאת שנה
הרי חסרים י״ד שנים הא למדת שאחר שקיבל הברכות נטמן בבית עבר י״ד שנה: על נשיו: הוסיף רשעה על רשעתו שלא
גירש את הראשונות: ויצא יעקב: ע״י שבשביל שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו הלך עשו אל ישמעאל
הפסיק הענין בפרשתו של יעקב וכתב וירא עשו כי ברך וגו׳ ומשגמר חזר לענין הראשון: ויצא: לא היה צריך לכתוב
אלא וילך יעקב חרנה ולמה הזכיר יציאתו אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם שבזמן שהצדיק בעיר הוא
זיוה הוא הדרה הוא הודה יצא משם פנה זיוה פנה הודה פנה הדרה וכן ותצא מן המקום האמור בנעמי ורות: וילך חרנה:
יצא ללכת לחרן: ויפגע במקום: לא הזכיר הכתוב באיזה מקום אלא במקום הנזכר במקום אחר הוא הר המוריה
שנ׳ וירא את המקום מרחוק: ויפגע במקום: כמו ופגע ביריחו ופגע בדבשת ורבותינו פירשו לשון תפלה כמו ואל תפגע
בי ולמדנו שתיקן תפלת ערבית ושינה הכתוב ולא כתב ויתפלל ללמדך שקפצה לו הארץ כמו שמפורש בפרק גיד הנשה:

ויחלם והנה סלם מצב ארצה
וראשו מגיע השמימה והנה
מלאכי אלהים עלים וירדים
בו: והנה יהוה נצב עליו ויאמר
אני יהוה אלהי אברהם אביך
ואלהי יצחק הארץ אשר אתה
שכב עליה לך אתננה ולזרעך:
והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת
ימה וקדמה ונברכו בך כל וצפנה ונגבה
משפחת האדמה ובזרעך:
והנה אנכי עמך ושמרתיך
בכל אשר תלך והשבתיך אל
האדמה הזאת כי לא אעזבך

והא סלמא מעיץ בארעא ורישא
מטי עד צית שמיא והא
מלאכיא דייי סלקין ונחתין
ביה: וראי חלמא כאן סלמא
מנתצבא עלי אלארץ וראסה
יבלג אלסמא ואדי במלאיכת אללה
תצעד ותנזל פיה: והא יקרא
דייי מעתד עלוהי ואמר
אנא ייי אלהיה דאברהם אבוך
ואלהיה דיצחק ארעא דאת
שכיב עלה לך אתננה ולבנך:
ואדי בנור אללה ותקף אמאמה
וקאל לה אנא אללה אלאה אברהם
אביך ואלאה יצחאק אלארץ אלתי
אנת נאים עליהא לך אעטיהא ולנסלך: ויהון בנך סגיאין כעפרא דארעא
ותתקף למערבא ולמדנחא ולצפונא ולדרומא ויתברכון בדילך כל זרעית
ארעא ובדיל בנך: ויכון נסלך כתראב אלארץ ותנמו גרבא ושרקא ושמאלא
וגנובא ויתבארך בך גמיע עשאיר אלארץ ובנסלך: והא מימרי בסעדך
ואטרנך בכל אתר דתהך ואתיבנך לארעא הדא ארי לא אשבקנך עד

כי בא השמש היה לו לכתוב ויבא השמש ולן שם. כי בא השמש משמע ששקעה לו חמה פתאום שלא בעונתה
כדי שילין שם. וישם מראשתיו. עשאן כמין מרזב סביב לראשו מפני חיות רעות התחילו מריבות זו עם זו זאת
אומרת עלי יניח צדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח. מיד עשאן הקב"ה אבן אחת וזהו שנ' ויקח את האבן אשר
שם מראשותיו. וישכב במקום ההוא. לשון מיעוט באותו מקום שכב אבל ארבע עשרה שנה ששימש בבית עבר לא
שכב בלילה שהיה עוסק בתורה. עולים ויורדים. עולים תחלה ואחר כך יורדים מלאכים שלווהו בארץ אין יוצאין
חוצה לארץ ועלו לרקיע וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו. נצב עליו. לשמרו. אלהי יצחק אע"פ שלא מצינו במקרא
שאין שייחד הקב"ה שמו על הצדיקים בחייהם לכתוב אלהי פלוני משום שנ' הן בקדושיו לא יאמין כאן ייחד שמו על
יצחק לפי שכהו עיניו וכלוא היה בבית והרי הוא כמת ויצר הרע פסק ממנו תנחומא. שוכב עליה. קיפל הקב"ה
ארץ ישראל תחתיו כדי שתהא נוחה לכבש לבניו בארבע אמות שזה מקומו של אדם. ופרצת. וחזקת כמו ופרוץ.
אנכי עמך. לפי שהיה ירא מעשו ומלבן. עד אשר אם עשיתי. אם משמש בלשון כי. דברתי לך. לצרכך

עד אשר אם עשיתי את אשר
דברתי לך׃ וייקץ יעקב משנתו
ויאמר אכן יש יהוה במקום
הזה ואנכי לא ידעתי׃ ויירא
ויאמר מה נורא המקום הזה
אין זה כי אם בית אלהים וזה
שער השמים׃ וישכם יעקב
בבקר ויקח את האבן אשר
שם מראשתיו וישם אתה
מצבה ויצק שמן על ראשה׃

דאעביד ית דמלילית לך׃ וזהאנא
מעך אחפצך אין מא סלכת
ואלדרך אי הדי אבלד ולא אתלכך
איהדי אבלד לא אתרכך לי אן
אפי לך במא וערתך׃ ואתער
יעקב משינתיה ואמר בקושטא
יקרא דיי׳ שרי באתרא הדין
ואנא לא הוויתי ידע׃ פאסתיקץ
יעקוב מן נומה וקל אדן נור
אלה פי הדי אמוצע ואנא לם
אעלם׃ ודחיל ואמר מא דחילו
אתרא הדין לית דין אתר הדיוט אלהין אתר דרעוא ביה מן קדם יי׳
ודין תרע קבל שמיא׃ פכאף וקל מא אכוף הדי אמוצע ומא הדי
אי בית אלה והדי באב אסמא׃ ואקדים יעקב בצפרא ונסיב ית אבנא
דשוי איסדוהי ושוי יתה קמא ואריק משחא על רישה׃ פאדלג יעק
בגדאה ואכד אחגר די געלהא מתוסדה געלהא דכה וצב דהנא עלי ואסהא׃

ועליך מה שהבטחתי לאברהם לך הבטחתיו ולא לעשו שלא אמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע אלא כי ביצחק
יקרא לך ולא כל יצחק וכן כללי ולך ולו ולהם הסמוכים אצל דבור משמשים לשון ועל וזה יוכיח שהרי עם יעקב
לא דבר קודם לכן׳׳ ואנכי לא ידעתי׳׳ שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה׳׳ כי אם בית אלהים׳׳ אמר ר׳ אלעזר
בשם ר׳ יוסי בן זמרא הסולם הזה עומד בבאר שבע ושפועו מגיע כנגד בית המקדש שבאר שבע עומד
בדרומו של יהודה וירושלם בצפונו בגבול שבין יהודה ובנימן ובית אל היה בצפון שלנחלת בנימן בגבול שבין
בנימן ובין בני יוסף נמצא סולם שרגליו בבאר שבע וראשו בבית אל מגיע אמצע שפועו כנגד ירושלם וכלפי //
שאמרו רז״ל שאמר הקב״ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה ועוד אמרו יעקב קראו לירושלם בית
אל וזו לזו היא ולא ירושלם ומהיכן למדו לומר כן אני אומר שנעקר הר המוריה ובא לכאן וזו היא קפיצת
הארץ האמורה בשחיטת חולין שבא בית המקדש לקראתו עד בית אל וזהו ויפגע במקום׳׳ בבא גורסין כשעבר
יעקב על בית המקדש מתעלא עכב שם איהו לא יהיב ליביה להתפלל על מקום שהתפללו אבותיו
ומן השמים עכבוהו איהו עד חרן אזל כדאמרינן בפרק ג״ד הנשה קרא מוכיח וילך חרנה כי מטא לחרן
אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו יהיב דעתיה למהדר וחזר עד בית
אל וקפצה לו הארץ עכ׳׳ מה נורא׳׳ תרגומו מא דחילו אתרא הדין דחילו שם דבר הוא כמו סובלתנו
וכמו למלבש׳׳ וזה שער השמים׳׳ מקום תפלה לעלות תפלתם השמימה׳׳ ומדרשו שבית
המקדש שלמעלה מכוון כנגד בית המקדש שלמטה׳׳ אם יהיה אלהים עמדי׳׳ אם יעמוד לי אבטחות

ויקרא את שם המקום ההוא
בית אל ואולם לוז שם העיר
לראשנה: וידר יעקב נדר לאמר
אם יהיה אלהים עמדי ושמרני
בדרך הזה אשר אנכי הולך
ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבש:
ושבתי בשלום אל בית אבי
והיה יהוה לי לאלהים: והאבן
הזאת אשר שמתי מצבה
יהיה בית אלהים וכל אשר
תתן לי עשר אעשרנו לך:
פ וישא יעקב רגליו וילך ארצה

וקרא ית שמיה דאתרא ההוא
בית אל וברם לוז שמה דקרתא
מלקדמין: וסמי דלך אלמוצע
בית אל ואנמא אסם אלקריה אולא
לוז: וקיים יעקב קים למימר
אם יהי מימרא דיי בסעדי
ויטרנני באורחא הדין דאנא
אזיל ויתין לי לחים למיכל
וכסו למלבש: פנדר יעקוב
נדרא וקאל אן כאן אללה מעי
וחפצני פי הדא אלטריק אלדי אנא
סאלכה ורזקני כבזא ותובא אלבסה:
ואתוב בשלם לבית אבא ויהי
מימרא דיי לי לאלה: ואבעת בסלאם אלי בית אבי וכאן אלה לי
וליא: ואבנא הדא דשויתי קמא תהי דאהי פלח עלה קדם יי וכל
דתתין לי חד מן עסרא אפרשנה קדמך: והדה אלחגר אלדי געלתהא
רכה יכון לי בית אלה וכלמא תרזקני אעשרה לך: ונטל יעקב
רגלוהי ואזל לארע בני מדנחא: פרפע יעקוב רגליה ומצא אלי

הללו שהבטיחני להיות עמדי כמו שאמר לי והנה אנכי עמך" ושמרני" כמו שאמר לו ושמרתיך
בכל אשר תלך" ונתן לי לחם לאכל" כמו שאמר כי לא אעזבך והמבקש לחם הוא קרוי נעזב
שנ' ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם" ושבתי" כמו שאמר לי והשיבותיך אל האדמה
בשלום" שלם מן החטא שלא אלמוד מדרכי לבן" והיה ה' לי לאלהים" שיחול שמו עלי מתחלה
ועד סוף שלא ימצא פסול בזרעו כמו שאמר אשר דברתי לך והבטחה זו הבטיח לאברהם
שנ' להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך" והאבן הזאת" כך תפרש וו זו של והאבן אם תעשה לי
את אלה ואף אני אעשה זאת והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וג' כתרגומו אהא פלח עלה קדם
יי' וכן עשה בשובו מפדן ארם כשאמר לו קום עלה בית אל מה נאמר שם ויצב יעקב מצבה
ויסך עליה נסך" וישא יעקב רגליו" משנתבשר בשורה טובה והבטיח בשמירה נשא את
לבו את רגליו ונעשה קל ללכת כך מפורש בבראשית רבה" ישקו העדרים" משקים הרועים
את העדרים והמקרא מדבר בלשון קצר" ונאספו" רגילים היו ליאסף לפי שהיתה האבן גדולה"

בני קדם: וירא והנה באר
בשדה והנה שם שלשה
עדרי צאן רבצים עליה כי
מן הבאר ההוא ישקו העדרים
והאבן גדלה על פי הבאר:
ונאספו שמה כל העדרים
וגללו את האבן מעל פי
הבאר והשקו את הצאן והשיבו
את האבן על פי הבאר למקמה:
ויאמר להם יעקב אחי מאין
אתם ויאמרו מחרן אנחנו:
ויאמר להם הידעתם את לבן

בלד אהל אלשרק: וחזא והא
בירא בחקלא והא תמן תלתה
עדרין דען רביעין עלה ארי
מן בירא ההיא משקן עדריא
ואבנא רבתא על פומא דבירא:
פלאי פאדי ביר פי אלצחרא
ואדי בתלאתה קטוע מן אלגנם
ראבצין עליהא לאן מנהא
יסקון אלקטוע וסכרה עטימה
עלי פמהא: ומתכנשין לתמן
כל עדריא ומגנדרין ית אבנא
מעל פומא דבירא ומשקן
ית ענא ומתיבין ית אבנא
על פומא דבירא לאתרה: וכאן אדי אגתמע אלית תם רעו אלקטוע
דחרגו אלחגר ען פם אלביר וסקו אלגנם תם רדוהא אלי מוצעהא: ואמר
להון יעקב אחי מנן אתון ואמרו מחרן אנחנא: קל להם יעקוב
מן אין אנתם יא אכוה קאלו נחן מן חרן: ואמר להון הידעתון
ית לבן בר נחור ואמרו ידעין: קל להם אתערפון לבן אבן

וגללו. וגוללין ותרגום ומגנדרין וכן כל לשון הווה משתנה בלשון עתיד ובלשון עבר לפי שכל דבר
ההווה תמיד כבר היה ועתיד להיות. והשיבו. ומתיבין. באה עם הצאן. הטעם בא' ותרגומו
אתיא. ורחל באה הטעם למעלה בבית ותרגומו אתת הראשון לשון עושה והשני לשון
עשתה. הן עוד היום גדול. לפי שראה אותם רובצים סבור שרוצים לאסוף המקנה
הביתה ולא ירעו עוד אמר להם הן עוד היום גדול אם שכירים אתם לא השלמתם
פעולת היום ואם הבהמות שלכם אעפ"כ לא עת האסף המקנה וגו' מבראשית רבה.
לא נוכל. להשקות לפי שהאבן גדולה. וגללו זה מתרגם ויגנדרון לפי שהוא לשון
עתיד. ויגש יעקב ויגל. כאדם שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית להודיעך שכחו
גדול. ויבך. שצפה ברוח הקודש שאינה נכנסת עמו לקבורה. ד"א לפי שבא בידים

בן נחור ויאמרו ידענו ויאמר
להם השלום לו ויאמרו שלום
והנה רחל בתו באה עם
הצאן ויאמר הן עוד היום
גדול לא עת האסף המקנה
השקו הצאן ולכו רעו ויאמרו
לא נוכל עד אשר יאספו
כל העדרים וגללו את האבן
מעל פי הבאר והשקינו
הצאן עודנו מדבר עמם
ורחל באה עם הצאן
אשר לאביה כי רעה הוא
ויהי כאשר ראה יעקב את
רחל בת לבן אחי אמו ואת
צאן לבן אחי אמו ויגש
יעקב ויגל את האבן מעל

נחור קלו נעם׃ ואמר להון
השלם ליה ואמרו שלם
והא רחל ברתיה אתיא עם
ענא׃ קל אהו סלם קלו נעם
והודי ראחיל אבנתה גאיה
מע אלגנם׃ ואמר הא עוד
יומא סגי לא עדן למכנש
בעיר אשקו ענא ואיזילו
רעו׃ קל להם הודי אלנהאר
עאדה כביר וליס הו וקת
אנצמאם אלמאשיה אסקו
אלגנם ואמצו ארעוהא׃ ואמרו
לא נכול עד דיתכנשון כל
עדריא ויגנדרון ית אבנא
מעל פומא דבירא ונשקי
ענא׃ קלו לא נטיק דאך אלי
אן יגתמע רעא וקטועיהם

אחגר ען פם אלביר ונסקי אלגנם׃ עד דהוא ממליל עמהון ורחל
אתת עם ענא דאבוהא ארי רעיתא היא׃ ובינה יכאטבהם ואד קד
אתת רחל בגנם אביהא לאנהא ראעיה׃ והוה כד חזא יעקב ית
רחל בת לבן אחוהא דאמיה וית ענא דלבן אחוהא דאמיה.
וקריב יעקב וגנדר ית אבנא מעל פומא דבירא ואשקי ית ענא
דלבן אחוהא דאמיה׃ ולמא ראי יעקוב רחל אבנה לבן כ׳אלה וגנם

פי הבאר וישק את צאן לבן
אחי אמו: וישק יעקב
לרחל וישא את קלו ויבך:
ויגד יעקב לרחל כי אחי
אביה הוא וכי בן רבקה
הוא ותרץ ותגד לאביה:
ויהי כשמע לבן את שמע
יעקב בן אחתו וירץ לקראתו
ויחבק לו וינשק לו ויביאהו
אל ביתו ויספר ללבן את כל
הדברים האלה: ויאמר לו
לבן אך עצמי ובשרי אתה
וישב עמו חדש ימים: ויאמר

לבן כאלה תקדם זרחג ואחגר ען
פם אלביר וסקא גנמה: ונשיק יעקב
לרחל וארים ית קליה ובכא:
פקבל יעקוב רחל ורפע צותה
ובכא: וחוי יעקב לרחל ארי בר
אחת אבוהא הוא וארי בר רבקה
הוא ורהטת וחויאת לאבוהא:
ואכברהא אנה אבן עמתהא
אבן רבקה פחאצרת ואכברת
אביהא: והוה כד שמע לבן
ית שימע יעקב בר אחתיה
ורהט לקדמותיה וגפיף ליה
ונשיק ליה ואעליה לביתיה
ואשתעי ללבן ית כל פתגמיא
האלין: פלמא סמע לבן בכבר יעקוב אבן אכתה חאצר תלקאה
וקבלה ואדכלה אלי מנזלה. ואכברה בגמיע הדה אלאמור: ואמר
ליה לבן ברם קריבי ובסרי את. ויתיב עמיה ירח יומין: קאל לה
לבן אמא אנת עצמי ולחמי: פמכת ענדה שהרא: ואמר לבן

ריקניות אמר אליעזר עבד אבי אבא היו בידיו נזמים וצמידים ומגדנות ואני אין בידי כלום לפי
שרדף אליפז בן עשו במצות אביו אחריו להרגו והשיגו ולפי שגדל אליפז בחיקו של יצחק משך
ידו אמר לו מה אעשה לצווי של אבא אמר לו יעקב טול מה שבידי והעני חשוב כמת" כי
אחי אביה הוא" קרוב לאביה כמו כי אנשים אחים אנחנו" ומדרשו אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו
ברמאות ואם אדם כשר הוא גם אני בן רבקה אחותו כשרה" ותגד לאביה" אמה מתה ולא היה
לה להגיד אלא לו" וירץ לקראתו" כסבור ממון הוא טעון שהרי עבד הבית בא לכאן בעשרה גמלים
טעונין" ויחבק לו" כשלא ראה עמו כלום אמר שמא זהובים הביא והנה בחיקו" וינשק לו" אמר
שמא מרגליות הביא והנה בפיו" ויספר ללבן" שלא בא אלא מתוך אונס אחיו שנטלו ממונו ממנו"
אך עצמי ובשרי" מעתה אין לי לאספך הביתה הואיל ואין בידך כלום אלא מפני קורבה אטפל
בך חדש ימים וכן עשה ואף זו לא לחנם שהיה רועה צאנו" הכי אחי אתה" לשון תימה וכי בשביל

לבן ליעקב הכי אחי אתה ועבדתני
חנם הגידה לי מה משכרתך:
וללבן שתי בנות שם הגדלה
לאה ושם הקטנה רחל: ועיני
לאה רכות ורחל היתה יפת תאר
ויפת מראה: ויאהב יעקב את
רחל ויאמר אעבדך שבע שנים
ברחל בתך הקטנה: ויאמר
לבן טוב תתי אתה לך מתתי
אתה לאיש אחר שבה עמדי:
ויעבד יעקב ברחל שבע שנים
ויהיו בעיניו כימים אחדים
באהבתו אתה: ויאמר יעקב
אל לבן הבה את אשתי כי

ליעקב המאחי את ותפלחינני
מגן חוי לי מא אגרך: תסקילה.
ואן כנת קריבי פתכרמני מגאנא
אכברני מא אגרתך: וללבן
תרתין בנן שום רבתא לאה ושום
זעירתא רחל: וכאן ללבן אבנתאן
אסם אלכברי לאה ואסם אלסגרי
רחל: ועיני לאה יאין ורחל
הות שפירא בריוא ויאא בחזוא:
ועיני לאה חסנאואן ורחל
כאנת חסנת אלחליה ואלמנצר
גמיעא: ורחים יעקב ית רחל
ואמר אפלחנך שבע שנין
ברחל ברתך זעירתא: פאחב
יעקוב רחל וקאל אכדמך סבע סנין
ברחל אבנתך אלצגרי: ואמר לבן טב דאתין יתה לך מדאתין יתה לגבר
אחרן תב עמי: קאל לבן לאנצלח אן אעטיהא לך מן אן אעטיהא לרגל
אכר קם ענדי: ופלח יעקב ברחל שבע שנין והוו בעינוהי כיומין זעירין
בדרחים יתה: פכדמה ברחל סבע סנין וכאנת ענדה כאיאם יסירה
מן מחבתה להא: ואמר יעקב ללבן הב ית אתתי ארי שלימו

שאחי אתה ותעבדני חנם" ועבדתני" כמו ותעבדני וכן כל תיבה שהיא לשון עבר הוסיף וו בראשה והיא
הופכת התיבה להבא" רכות" שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובוכה שהיו הכל אומרים שני
בנים לרבקה ושתי בנות ללבן הגדולה לגדול והקטנה לקטן" תואר הוא צורת הפרצוף לשון
יתארהו בשרד קונפס בלעז" מראה" הוא זיו קלסתר" אעבדך שבע שנים" הן ימים אחדים שאמרה
לו אמו וישבת עמו ימים אחדים" ותדע שכן הוא שהרי כתיב ויהיו בעיניו כימים אחדים" ברחל בתך הקטנה"
כל הסימנין הללו למה לפי שיודע בו שהוא רמאי אמר לו אעבדך ברחל ושמא תאמר רחל אחרת מן
השוק תל' בתך" ושמא תאמר אחליף ללאה שמה ואקרא שמה רחל תל' הקטנה ואף על פי כן לא הועיל"

מלאו

מלאו ימי ואבואה אליה׃
ויאסף לבן את כל אנשי המקום
ויעש משתה׃ ויהי בערב
ויקח את לאה בתו ויבא אתה
אליו ויבא אליה׃ ויתן לבן לה
את זלפה שפחתו ללאה בתו
שפחה׃ ויהי בבקר והנה הוא
לאה ויאמר אל לבן מה זאת
עשית לי הלא ברחל עבדתי
עמך ולמה רמיתני׃ ויאמר
לבן לא יעשה כן במקומנו
לתת הצעירה לפני הבכירה׃
מלא שבע זאת ונתנה לך גם
את זאת בעבדה אשר תעבד

יומי פלחני ואיעול לותה׃ פקאל
לה יעקוב אעטני זוגתי פאן
קד כמלת איאמי אדכל אליהא׃
וכנש לבן ית כל אנשי אתרא
ועבד משתיא׃ פגמע לבן אהל
מוצעה וצנע להם מגלסא׃
והוה ברמשא ודבר ית לאה
ברתיה ואעיל יתה לותיה ועל
לותה׃ ולמא כאן בעשי אכד
לאה אבנתה פזפהא אליה ודכל
אליהא׃ ויהב לבן להית זלפה
אמתיה ללאה ברתיה לאמהו׃
ואעטאהא זלפה אמתה לתכון
להא אמה׃ והוה בצפרא והא היא
לאה ואמר ללבן מא דא עבדת

לי הלא ברחל פלחית עמך ולמא שקרת בי׃ פלמא כאן באלגדאה פאדי בהא
לאה פקאל ללבן מא הדא צנעת בי אליס ברחל כדמתך ולם דא וארבתני׃ ואמר
לבן לא מתעביד כין באתרנא למתן זעירתא קדם רבתא׃ קאל לא יצנע
כדי פי בלדנא אן תתזוג אלצגרי קבל אלכברי׃ אשלים שבועתא דדא
ונתין לך אף ית דא בפלחנא דתפלח עמי עוד שבע שנין אחרנין׃ אכמל
אסבוע הדה ונעטיך הדה איצא בכדמה תכדמני סבע סנין

מלאו ימי׃ שאמרה לי אמי ועוד מלאו ימי שהרי אני בן ארבע ושמונים שנה ואימתי אעמיד שנים עשר
שבטים וזהו שנאמר ואבואה אליה והלא קל שבקלים אינו אומר כן אלא להוליד תולדות אמר כן׃ ויהי בבקר
והנה היא לאה אבל בלילה לא היתה לאה לפי שמסר יעקב סימנים לרחל וכשראתה רחל שמכניסין
לו לאה אמרה עכשיו תכלם אחותי עמדה ומסרה לה אותן סימנים׃ מלא שבוע זאת׃ דבוק הוא שהרי נקוד
בחטף שבוע של זאת והן שבעת ימי המשתה בתלמוד ירושלמי במועד קטן׃ ואי אפשר לומ׳ שבוע ממש שאם כן

עמדי עוד שבע שנים אחרות:
ויעש יעקב כן וימלא שבע
זאת ויתן לו את רחל בתו לו לאשה:
ויתן לבן לרחל בתו את בלהה
שפחתו לה לשפחה: ויבא גם
אל רחל ויאהב גם את רחל
מלאה ויעבד עמו עוד שבע
שנים אחרות: וירא יהוה כי
שנואה לאה ויפתח את רחמה
ורחל עקרה: ותהר לאה ותלד
בן ותקרא שמו ראובן כי
אמרה כי ראה יהוה בעניי כי עתה
יאהבני אישי: ותהר עוד ותלד
בן ותאמר כי שמע יהוה כי
שנואה אנכי ויתן לי גם את

אלר: ועבד יעקב כן ואשלים
שבועתא דדא ויהב ליה ית
רחל ברתיה ליה לאתו ופנע
יעקוב כדאך ואכמל אסבוע
הדה ואעטאה רחל אבנתה
לתכון לה זוגה: ויהב לבן לרחל
ברתיה ית בלהה אמתיה לה
לאמהו: ואעטאהא בלהה אמתה
לתכון להא אמה: ועל אף לות
רחל ורחים אף ית רחל מלאה
ופלח עמיה עוד שבע שנין
אחרנין: ודכל אלי רחל ואחבהא
אכתר מן לאה תם כדמה סבע
סנין אכר: וחזא יי ארי סנואתא
לאה ויהב לה עדוי ורחל עקרא:
פעלם אללה אן לאה משניה פפתח

ולוא רחל עאקר: ועדיא את לאה וילידת בר וקרת שמיה ראובן ארי אמרת
ארי גלי קדמי עלבני ארי כען ירחמנני בעלי: פחמלת לאה וולדת אבנא ואסמתה
ראובן לאנהא קאלת אן אללה נצר לצעפי ואן יחבני רגלי: ועדיאת עוד וילידת
בר ואמרת ארי שמיע קדם יי ארי סנואתא אנא ויהב לי אף ית דין וקרת
שמיה שמעון: וחמלת איצא וולדת אבנא קאלת אן אללה סמע אני משניה

היה צריך לינקד בפתח ועוד ששבוע לשון זכר דכתיב שבעה שבועות תספר לך לפיכך אין משמע שבוע
אלא שבעה שט״ינה בלע״ז ונתנה לך לשון רבים כמו נרדה ונבלה ונשרפה אף זה לשון ונתן גם את זאת מיד
לאחר שבעת ימי המשתה ולא לאחר כשוחיה שבע שנים אחרות מקישן לראשונות מה ראשונות באמונה
אף האחרונות באמונה אעפ״י שברמאות בא עליו ותקרא שמו ראובן רבותי פירשו אמרה ראו מה בין בני
לבין בן חמי שמכר הבכורה ליעקב וזה לא מכרה ליוסף ולא ערער עליו ולא עליו שלא ערער עליו אלא שביקש

זה ותקרא שמו שמעון: ותהר
עוד ותלד בן ותאמר עתה
הפעם ילוה אישי אלי כי ילדתי
לו שלשה בנים על כן קרא
שמו לוי: ותהר עוד ותלד בן
ותאמר הפעם אודה את יהוה
על כן קראה שמו יהודה ותעמד
מלדת: ותרא רחל כי לא ילדה
ליעקב ותקנא רחל באחתה
ותאמר אל יעקב הבה לי בנים
ואם אין מתה אנכי: ויחר אף
יעקב ברחל ויאמר התחת
אלהים אנכי אשר מנע ממך פרי

ורזקנה הדי איצא ואסמתה
שמעון: ועדיאת עוד וילידת
בר ואמרת הדא זמנא יתחבר
לי בעלי ארי ילידית ליה תלתה
בנין על כין קרא שמיה לוי:
פחמלת איצא וולדת אבנא
וקלת הדה למרה ינעטף לי רגלי
אר ולדת לה תלאתה בנין וסמאה
לוי: ועדיאת עוד וילידת בר
ואמרת הדא זמנא אודי קדם יי
על כין קרת שמיה יהודה
וקמת מלמילד: וחמלה איצא
וולדת אבנא וקלת הדה למרה
אשכר אלה לרעך אסמתה יהודה

ווקפת ען אולאד: וחזת רחל ארי לא ילידת ליעקב וקנאת רחל
באחתה ואמרת ליעקב הב לי בנין ואם לא מיתא אנא: פלמי ראת
רחל אנהא לם תלד ליעקוב חסדת אכתהא וקלת ליעקוב אסתרזק
לי ולדא ולא פאנא מאיתה: ותקיף רגזא דיעקב ברחל ואמר המנאת
בעואה הלא מן קדם יי תבען דמנע מנך ולדא דמעי: פאשתד גצבה עליהא

להוציאו מן הבור: הפעם ילוה אישי: לפי שהאמהות נביאות היו יודעות ששנים עשר שבטים יוצאים מיעקב
וארבע נשים ישא אמרה מעתה אין לו פתחון פה עלין שהרי נטלתי כל חלקי בבנים: על כן: כל שנבו על
כן מרובה באכלוסין חוץ מלוי שהארון היה מכלה בהם: קרא שמו לוי: בכולן כתיב קראה ותקראו וזה כתיב
בן קרא ויש מדרש אגדה באלה דברים רבה ששלח הקב״ה גבריאל והביאו לפניו וקראלו שם זה ונתן לו
כ״ד מתנות כהונה ועל שם שלווהו במתנות קראו לוי: הפעם אודה: שנטלתי יותר מחלקי מעתה יש לי
להודות: ותקנא רחל: קנאה במעשיה אמרה אולי שצדקה ממני לא זכתה לבנים: הבה לי: וכי כך
עשה אביך לאמך והלא התפלל עליה: מתה אנכי: מכאן למי שאין לו בנים שחשוב כמת: התחת
וכי במקומו אני: ממך: את אומרת שאעשה כאבא אני איני כאבא אבא לא היו לו בנים אני יש לי
בנים: ממך מנע ולא ממני: על ברכי: כתרגומו ואנא ארבי: ואבנה גם אנכי: מהו גם

בטן: ותאמר הנה אמתי בלהה
בא אליה ותלד על ברכי ואבנה
גם אנכי ממנה: ותתן לו את
בלהה שפחתה לאשה ויבא
אליה יעקב: ותהר בלהה
ותלד ליעקב בן: ותאמר רחל
דנני אלהים וגם שמע בקלי
ויתן לי בן על כן קראה שמו
דן: ותהר עוד ותלד בלהה
שפחת רחל בן שני ליעקב:
ותאמר רחל נפתולי אלהים
נפתלתי עם אחתי גם יכלתי
ותקרא שמו נפתלי: ותרא
לאה כי עמדה מלדת ותקח
את זלפה שפחתה ותתן אתה

ויקר אמן רון אלה אנא די מנעך
תמר לבטן: ואמרת הא אמתי
בלהה עול לותה תליד ואנא
ארבי ואתבני את אנא מנה:
קטלתה ודי אמתי בלהה ארבל
ליה אתלד פי חגרי ויבנא ביתי
אנא איצי מנהא: ויהבת ליה ית
בלהה אמתה לאתו ועל לותה
יעקב: פאעטתה בלהה אמתיא
זוגה ודכל איהא: ועדיאת
בלהה ווילידת ליעקב בר:
פחמלת וולדת לה אבנא: ואמרת
רחל דנני יי ואף קביל צלותי
ויהב לי בר על כין קרת שמיה
דן: פקאלת רחל קד חכם אלה לי
ואיצא סמע צותי פרזקני הדי

ואסמתה דן: ועדיאת עוד ווילידת בלהה אמתא דרחל בר תנין ליעקב:
פחמלת איצא בלהה אמה רחל וולדת אבנא תאניא ליעקוב: ואמרת
רחל קביל בעותי יי באתחננותי בצלותי חמירית דיהוי לי ולד כאחתי
אף אתיהיב לי וקרת שמיה נפתלי: קאלת רחל עטפה מן ענד אלה אנעטפת
מע אכתי וטקת דלך ואסמתה נפתלי: וחזת לאה ארי קמת מלמילד ודברת ית זלפה

אמרה לו זקנך אברהם היו לו בנים מהגר וחגר מתניו כנגד שרה אמר לה זקני הכניסה צרתה לביתה אמרה
לו אם הדבר הזה מעכב הנה אמתי" ואבנה גם אנכי ממנה כשרה" דנני אלהים" דנני וזכני" נפתולי אלהים"
מנחם בן סרוק פירשו במחברת צמיד פתיל חבורים מאת המקום נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים"
ואני מפרשו לשון עקש ופתלתול" נתעקשתי והפצרתי פצירות הרבה ונפתולים למקום להיות שוה לאחותי" גם
יכולתי" הסכים על ידי" ואונקלוס תרגם כמו לשון תפלה נפתולי אלהים בקשות החביבות לפניו נתקבלתי ונעתרתי"
כאחותי" נפתלתי" נתקבלה תפלתי" ומדרשי אגדה יש רבים בלשון נוטריקון" ותלד זלפה"

בכלן

לְיַעֲקֹב לְאִשָּׁה׃ וַתֵּלֶד זִלְפָּה
שִׁפְחַת לֵאָה לְיַעֲקֹב בֵּן׃ וַתֹּאמֶר
לֵאָה בָּגָד וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ גָּד׃ בָּא גָד
וַתֵּלֶד זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה בֵּן
שֵׁנִי לְיַעֲקֹב׃ וַתֹּאמֶר לֵאָה
בְּאָשְׁרִי כִּי אִשְּׁרוּנִי בָּנוֹת וַתִּקְרָא
אֶת שְׁמוֹ אָשֵׁר׃ וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן
בִּימֵי קְצִיר חִטִּים וַיִּמְצָא
דוּדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם
אֶל לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רָחֵל
אֶל לֵאָה תְּנִי נָא לִי מִדּוּדָאֵי
בְּנֵךְ׃ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמְעַט
קַחְתֵּךְ אֶת אִישִׁי וְלָקַחַת גַּם

אַמְתַהּ וִיהַבַת יָתַהּ לְיַעֲקֹב לְאִתּוּ׃
פלמא תראת לאה אנהא קד וקפת
ען אולאד אכדת זלפה אמתהא
ואעטתהא ליעקוב זוגה׃ וִילֵידַת
זִלְפָּה אַמְתַהּ דְלֵאָה לְיַעֲקֹב בַּר׃
פולדת לה אבנא׃ וַאֲמַרַת לֵאָה
אֲתָא גָד וּקְרָת יָת שְׁמֵיהּ גָד׃
וקאלת לאה קד צח לכבר ואסמתה
גד׃ וִילֵידַת זִלְפָּה אַמְתַהּ דְלֵאָה
בַּר תִּנְיָן לְיַעֲקֹב׃ פולדת זלפה
אמת לאה אבנא תאניא ליעקוב׃
וַאֲמַרַת לֵאָה תֻּשְׁבַּחְתָּא הֲוָת לִי
אֲרֵי בְּכֵין יְשַׁבְּחֻנַּנִי נְשַׁיָּא וּקְרָת
יָת שְׁמֵיהּ אָשֵׁר׃ פקאלת מן וצפי

אן יצפנני אלנסא ואסמתה אשר׃ וַאֲזַל רְאוּבֵן בְּיוֹמֵי חֲצַד חִטִּין
ואשכח יברוחין בחקלא ואיתי יתהון לְלֵאָה אִמֵּיהּ וַאֲמַרַת רָחֵל
לְלֵאָה הָבִי כְעַן לִי מִיַּבְרוּחֵי דִבְרִיךְ׃ תם מצא ראובן פי אים
חצאד אלחנטה פוגד לפאחא פי אלצחרי ואתי בהא אלי לאה אמה
פקאלת להא רחל אעטיני מנהא׃ וַאֲמַרַת לַהּ הַזְעֵיר דִּדְבַרְתְּ יָת בַּעְלִי
ולמסב את יַת יַבְרוּחֵי דִבְרִי וַאֲמַרַת רָחֵל בְּכֵין יִשְׁכּוֹב עִמִּיךְ בְּלֵילְיָא
חֲלָף יַבְרוּחֵי דִבְרִיךְ׃ קאלת להא אמא כפאך אן אכדת רגלי חתי תאכדין

בכולן נאמ׳ הריון חוץ מזלפה לפי שהיתה בחורה מכולן ותינוקת בשנים ואין הריון ניכר בה וכדי לרמות יעקב
נתנה לבן ללאה שלא יבין שמכניסין לו את לאה שכך מנהג ליתן שפחה הגדולה לגדולה והקטנה לקטנה״
בא גד״ בא מזל טוב״ כמו גד גדי וסינוק לא״ ודומה לו העורכים לגד שלחן״ ואגדה שנולד מהול כמו גודו אילנא
ולא ידעתי על מה נכתב תיבה אחת״ דא למה נקראת תיבה אחת בגד כמו בגדת בי כשבאת אל שפחתי כאיש שבגד
באשת נעורים״ בימי קציר חטים״ להגיד שבחן של שבטים שעת הקציר היה ולא פשט ידו בגזל להביא חטים ושעורים

את דודאי בני ותאמר רחל
לכן ישכב עמך הלילה תחת
דודאי בנך: ויבא יעקב מן
השדה בערב ותצא לאה
לקראתו ותאמר אלי תבוא
כי שכר שכרתיך בדודאי בני
וישכב עמה בלילה הוא:
וישמע אלהים אל לאה
ותהר ותלד ליעקב בן חמישי:
ותאמר לאה נתן אלהים
שכרי אשר נתתי שפחתי
לאישי ותקרא שמו יששכר:
ותהר עוד לאה ותלד בן
ששי ליעקב: ותאמר לאה

לפאח אבני קלת רחל לכני ינאם
ענדך אללילה בדל לפאחך: ועל
יעקב מן חקלא ברמשא ונפקת
לאה לקדמותיה ואמרת לותי
תיעול ארי מיגר אגרתך
ביברוחי דברי ושכיב עמה
בליליא הוא: פלמא גא יעקוב
מן אלצחרי עשאא כרגת לאה
תלקאה פקאלת אדכל אליי לאני
אסתחקיתך בלפאח אבני פנאם
ענדהא תלך אללילה: וקביל יי
צלותה דלאה ועדיאת וילידת
ליעקב בר חמישי: פסמע אללה
להא פחמלת וולדת ליעקוב
אבנא כאמסא: ואמרת לאה
יהב יי אגרי דיהבית אמתי לבעלי וקרת שמיה יששכר:
פקאלת קד אעטאני אללה אגרי למא זוגת אמתי לבעלי ואסמתה
יששכר: ועדיאת עוד לאה וילידת בר שתיתי ליעקב: פחמלת
וולדת אבנא סאדסא ליעקוב: ואמרת לאה יהב יי יתיה
לי חולק טב הדא זמנא יהי מדוריה דבעלי לותי ארי ילידית
ליה שתא בנין וקרת ית שמיה זבולון: קאלת קד פוצני

לא דבר להפקר שאין אדם מקפיד בו: דודאים: סיגלי עשב הוא ובלשון ישמעאל יסמין: ולקחת
גם את דודאי בני: בתמיהה ולעשות עוד זאת ליקח גם את דודאי בני ותרגומו ולמסב: לכן ישכב
עמך הלילה: שלי היתה שכיבת לילה זו ואני נותנה לך תחת דודאי בנך. ולפי שזלזלה במשכב
הצדיק לא זכתה ליקבר עמו: שכר שכרתיך: נתתי לרחל שכרה: בלילה הוא הקב"ה סייע בו
שיצא משם יששכר: וישמע אלהים אל לאה: שהיתה מתאוה ומחזרת להרבות שבטים:

זבד

זבדני אלהים אתי זבד טוב
הפעם יזבלני אישי כי ילדתי לו
ששה בנים ותקרא את שמו
זבלון׃ ואחר ילדה בת ותקרא
את שמה דינה׃ ויזכר אלהים
את רחל וישמע אליה אלהים
ויפתח את רחמה׃ ותהר ותלד
בן ותאמר אסף אלהים את
חרפתי׃ ותקרא את שמו יוסף
לאמר יסף יהוה לי בן אחר׃
ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף
ויאמר יעקב אל לבן שלחני
ואלכה אל מקומי ולארצי׃
תנה את נשי ואת ילדי אשר

אלה תפויץ כיר הדה אלמרה יסאכנני
רגלי אד ולדת לה סתה בנין פאסמתה
זבולון׃ ובתר כן ילידת ברתא
וקרת ית שמה דינה׃ ובעד דלך
ולדת אבנה פאסמתהא דינה׃
ועאל דוכרנה דרחל קדם יי וקביל
צלותה יי ויהב לה עדוי׃ ותדכר
אלה רחל וסמע להא ורזקהא
ולדא׃ ועדיאת וילידת בר
ואמרת כנש יי ית חסדי׃ פחמלת
וולדת אבנא וקאלת קד צם אלה
עני ען עאר׃ וקרת ית שמיה
יוסף למימר יוסף יי לי בר אחרן׃
ואסמתה יוסף קאילא יזידני אלה
אבנא אכרא׃ והוה כד ילידת

רחל ית יוסף ואמר יעקב ללבן שלחני ואהך לאתרי ולארעי׃ פלמא
ולדת רחל יוסף קאל יעקוב ללבן אטלקני ואמצי אלי בלדי ומוצעי׃
הב ית נשי וית בני דפלחית יתך בהון ואיזיל ארי את ידעת ית פלחני
דפלחתך׃ אעטני נסאי ואולאדי אלדי כדמתך בהם חתי אמצי

זבד טוב כתרגומו׳ יזבלני׳ לשון בית זבול היה בירה בלע״ז בית מדור מעתה לא תהא עיקר דירתו אלא עמי שיש לי בנים
כנגד כל נשיו׳ דינה׳ פירשו רז״ל שדנה לאה דין בעצמה אם זה זכר לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות ונתפללה עליו
ונהפך לנקבה׳ ויזכור אלהים את רחל׳ זכר לה שמסרה סימנים לאחותה ושהיתה מצירה שמא תעלה בגורלו של עשו
שמא יגרשנה יעקב לפי שאין לה בנים ואף עשו הרשע עלה בלבו כששמע שאין לה בנים היא שייסד הפייט
האדמון נבט שלא חלה צבה לקדותה לו ונבהלה׳ אסף׳ הכניסה במקום שלא תראה וכן אסוף חרפתנו ולא יאסף
הביתה אספו נגהם וירחך לא יאסף לא יטמן׳ חרפתי׳ שהייתי לחרפה על שאני עקרה והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו
של עשו הרשע׳ ואגדה כל זמן שאין לאשה בן אין לה במי לתלות סרחונה משיש לה בן תולה בו מי שיבר כלי זה
בנך מי אכל תאנים אלו בנך׳ יוסף ה׳ לי בן אחר׳ יודעת היתה בנבואה שאין יעקב עתיד להעמיד אלא שנים עשר שבטים אמרה
יהי רצון שאותו שהוא עתיד להעמיד יהי ממני לכך לא נתפללה אלא על בן אחר׳ כאשר ילדה רחל את יוסף׳ משנולד
שטנו של עשו שנ׳ והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש אש בלא להבה אינו שולט למרחוק משנולד יוסף בטח

עבדתי אתך בהן ואלכה כי אתה
ידעת את עבדתי אשר עבדתיך
ויאמר אליו לבן אם נא מצאתי
חן בעיניך נחשתי ויברכני יהוה
בגללך ויאמר נקבה שכרך
עלי ואתנה ויאמר אליו אתה
ידעת את אשר עבדתיך ואת
אשר היה מקנך אתי כי מעט
אשר היה לך לפני ויפרץ לרב
ויברך יהוה אתך לרגלי ועתה
מתי אעשה גם אנכי לביתי
ויאמר מה אתן לך ויאמר
יעקב לא תתן לי מאומה אם
תעשה לי הדבר הזה אשובה
ארעה צאנך אשמר אעבר
בכל צאנך היום הסר משם כל

פאנת תעלם כדמתי ולי כדמתך:
ואמר ליה לבן אם כען אשכחית
רחמין בעינך נסיתי ובריכני יי
בדילך: קאל לה לבן אן וגדת
חטא ענדך קד גרבת
ובארכני אללה בגרירתך: ואמר
פריש אגרך עלי ואתין: קאל בין
לי אגרתך חתי אעטיך: ואמר
ליה את ידעת ית דפלחתך וית
דהוה בעירך עמי: קאל לה אנת
תעלם כיף כדמתך וכיף כאנת
מאשייתך ענדי: ארי זעיר דהוה
לך קדמי ותקיף לסגי ובריך
יי יתך בדילי וכען אמתי
אעביד אף אנא לביתי: פאנהא
כאנת קלילה כתרה ובארך
אללה לך בסבבי ואן מתי אצנע
אנא איצא לביתי: ואמר מא אתין לך ואמר יעקב לא תתין לי מדעם
אם תעביד לי פתגמא הדין אתוב ארעי ענך אטר: קאל מא אעטיך קאל
יעקוב לא תעטיני שיא בל צנעת לי הדי אלאמר בה ארגע ארעי גנמך
אחפצהא: אעבר בכל ענך יומא דין אעדי מתמן כל אמר נמור

יעקב בהקב"ה ורצה לשוב. תנה את נשי. אני רוצה לצאת כי אם ברשותך. נחשתי. מנחש הייתי נסיתי בנחוש שלי על ידך
באה לי ברכה כשבאת לכאן לא היו לי בנים שנ' והנה רחל בתו באה עם הצאן אפשר יש לו בנים והוא שולח בתו אצל הרועים
עכשיו היו לו בנים שנ' וישמע את דברי בני לבן. נקבה. כתרגומו פריש אגרך. ואת אשר היה מקנך אתי. את חשבון מיעוט
מקנך שבא לידי מתחלה כמה היו. לרגלי. עם רגלי בשביל ביאת רגלי באת אצלך הברכה כמו העם אשר
ברגלי הבאים עמי. גם אנכי לביתי. לצורך ביתי עכשיו אין עושין לצרכי אלא בני וצריך אני להיות
עושה גם אני עמהם וזהו גם. נקוד. מנומר בחברבורות דקות כמו נקודה פונטורא

שה נקד וטלוא וכל שה חום
בכשבים וטלוא ונקד בעזים
והיה שכרי: וענתה בי צדקתי
ביום מחר כי תבוא על שכרי
לפניך כל אשר איננו נקד
וטלוא בעזים וחום בכשבים
גנוב הוא אתי: ויאמר לבן הן
לו יהי כדברך: ויסר ביום ההוא
את התישים העקדים והטלאים
ואת כל העזים הנקדות והטלאת
כל אשר לבן בו וכל חום בכשבים
ויתן ביד בניו: וישם דרך שלשת

ורקוע וכל אמר שחום באמריא
ורקוע ונמור בעזיא ויהי אגרי:
והו אן אמר פי גנמך אליום ואעזל
מנהא כל מנקט ואבלק וכל חמא
פי אלצאן ובלקא ומנקטה פי אלמאעז
ויכון ד'לך אגרתי: ותסהיד עלי
זכותי ביום מחר ארי תיעול
על אגרי קדמך כל דליתוהי
נמור ורקוע בעזיא ושחום
באמריא גנובא הוא עמי: ויש'הד
עליי עדלי גדא ארי חצ'רת אן
אטלב אגרתי בין ידיך פכל מא
ליס הי מנקטה ובלקא פי אלמאעז

וחמא פי אלצאן פהו מסרוק ענדי: ואמר לבן ברם לוי יהי כפתגמך:
קאל לבן נעמא לית יכון כמא קלת: ואעדי ביומא ההוא ית תישיא
רגוליא ורקועיא וית כל עזיא נמורתא ורקועתא כל דחיור ביה
וכל דשחום באמריא ויהב ביד בנוהי: פעזל פי ד'לך אליום אלתיוס אל
מחגלה ואלמנקטה וגמיע אלענוז אלמנקטה ואלבלק כל מא פיה ביאץ'
וכל חמא מן אלצאן ודפע ד'לך אלי בניה: ושוי מהלך תלתא יומין

בלע"ז" טלוא" לשון טלאים חברבורות רחבות" חום שחום דומה לאדום רוש"ו בלע"ז" לשון משנה שחמתית ומצאת
לבנה לענין התבואה" והיה שכרי" אותן שיולדו מכאן ולהבא נקודים וטלואים בעזים ושחומים בכשבים יהיו שלי
ואותן שישנן עכשיו הפרש מהם והפקידם ביד בניך שלא תאמר לי על הנולדים מעתה או היו שם מתחלה ועד
שלא תאמר לי על ידי הזכרים שהן נקודים וטלואים תלדנה הנקבות דוגמתן מכאן ואילך" וענתה בי צדקתי" אם
תחשדני שאני נוטל משלך כלום תענה בי צדקתי כי תבוא צדקתי ותעיד על שכרי לפניך שלא תמצא
בעדרי כי אם נקודים וטלואים וכל שתמצא בהם שאינו נקוד או טלוא או חום בידוע שגנבתיו לך ובגנבה
הוא שרוי אצלי" הן" לשון הין קבלת דברים" לו יהי כדבריך" הלואי שתחפוץ בכך" ויסר ביום ההוא"
תישים עזים זכרים" כל אשר לבן בו" כל אשר היתה בו חברבורה לבנה" ויתן לבן ביד בנו" הנותרות"
הרעועות שבהן החולות והעקרות שאינן אלא שיירים אותן מסר לו" מקל לבנה" עץ הוא ושמו לבנה

ימים בינו ובין יעקב ויעקב
רעה את צאן לבן הנותרת:
ויקח לו יעקב מקל לבנה לח
ולוז וערמון ויפצל בהן פצלות
לבנות מחשף הלבן אשר על
המקלות: ויצג את המקלות
אשר פצל ברהטים בשקתות
המים אשר תבאן הצאן לשתות
לנכח הצאן ויחמנה בבאן
לשתות: ויחמו הצאן אל המקלות
ותלדן הצאן עקדים נקדים
וטלאים: והכשבים הפריד
יעקב ויתן פני הצאן אל עקד

בינוהי ובין יעקב ויעקב רעי
ית ענא דלבן דאשתארא: וגעל
מסאפה' תלת איאם בינה ובין
יעקוב וכאן יעקוב ירעי גנם
לבן אלבאקיה: ונסיב ליה יעקב
חוטרין דלבן רטיבין ודלוז
ודדלוב וקליף בהון קלפין
חוורין קלוף חיוור דעל חטריא:
תם אכד עצי לבנא רטבה וחור
ודלב וקשרהא אלקשר אלאביץ
חתי קשר אלביאץ אלתי עליהא:
ודעיץ ית חטריא דקליף ברטיא
אתר בית שקיא דמיא אתר
דאתין ענא למשתי לקבלהון דענא

ומתיחמן במיתיהון למשתי: ווצע אלעצא אלדי קשרהא פי אלאחואץ פי
מסאקי אלמא חתי תגי לתשרב ותכון חיאלהם פתתוחם ענד דלך: ואתיחמא
ענא בחטריא וילידן ענא רגולין כמורין ורקועין: פתוחמת אלגנם באלעצי
וולדת מחגלה ומנקטה ובלקא: ואמריא אפריש יעקב ויהב בריש
ענא כל דרגול וכל דשחום בענא דלבן ושוי ליה עדרין בלחודוהי ולא

כמה דתימא תחת אלון ולבנה ואומר אני הוא שקורין טרימבל"א שהוא לבן" לח כשהוא רטוב" לוז" ועוד לקח מקל
לוז עץ שגדלין בו אגוזים דקים קול"ד"י בלע"ז" וערמון קשט"ניי"ר בלע"ז" פצלות" קילופין קילופין שהיה עושהו עומר"
מחשוף הלבן" גילוי לובן שבמקל כשהיה קולפו היה נראה ונגלה לובן שלו במקום הקילוף" ויצג" תרגומו ודעיץ"
לשון תחיבה ונעיצה הוא בלשון ארמי והרבה יש בתלמוד דצה ושלפה דץ ביה מורדיה כמו דעצה" ויא"ש שוקע
את לשונו" ברהטים" במרוצות המים בבריכות העשויות בארץ להשקות בם הצאן" אשר תבאן וג'" ברהטים
אשר תבאן הצאן לשתות" הציג את המקלות לנכח הצאן" ויחמנה" הבהמה רואה את המקלות והיא נרתעת
לאחוריה" והזכר רובעה ויולדת כיוצא בו" ר' הושעיא אומר המים נעשין זרע במעיהן ולא היו צריכות
לזכר וזהו ויחמנה אל המקלות" אל מראות המקלות" עקדים" משונים במקום עקידתן" קרסולי ידיהם
ורגליהם" והכשבים הפריד יעקב" הנולדים עקודים נקודים הבדיל והפריש לעצמם ועשה אותן עדר לבדן

וכל חום בצאן לבן וישת לו
עדרים לבדו ולא שתם על
צאן לבן: והיה בכל יחם הצאן
המקשרות ושם יעקב את
המקלות לעיני הצאן ברהטים
ליחמנה במקלות: ובהעטיף
הצאן לא ישים והיה העטפים
ללבן והקשרים ליעקב: ויפרץ
האיש מאד מאד ויהי לו צאן
רבות ושפחות ועבדים וגמלים
וחמרים: וישמע את דברי
בני לבן לאמר לקח יעקב
את כל אשר לאבינו ומאשר

ערבינון עם ענא דלבן: פלמא
אפרד יעקוב אלצאן וגעל פי
אזואל אלגנם כל מחגלה וחמאת
פי צאן לבן וגעל לה קטועא
וחדהא ולם יציפהא אלי גנם לבן:
והוי בכל עדן דמתיחמן ענא
מבכרתא ומשוי יעקב ית
חטריא לעיני ענא ברטיא
ליחמותהון בחטריא: וכאן
יעקוב פי כל וקת וחאם אלגנם
ארביעייה יציר אלעצי חדאהא
פי אלחיאץ לתתוחם בהא: ובכ׳
ובלקישות ענא לא משוי והוון
לקישיא ללבן ובכיריא ליעקב:

ואדי כרפת לם יציר דלך פתציר אלכריפיה ללבן ואלרביעייה ליעקוב:
ותקיף גברא לחדא והוו ליה ען סגיאן ואמהן ועבדין וגמלין וחמרין:
פתוסע אלרגל גדא גדא וצאר לה גנם כתיר ואמא ועביד וגמאל וחמיר:
ושמע ית פתגמי בני לבן דאמרין נסיב יעקב ית כל דלאבונא ומ
ומדלאבונא קנא ית כל נכסיא האלין: פסמע כלאם בני לבן יקולון אכד

והוליך אותו העדר העקוד לפני הצאן ופני הצאן ההולכות אחריהם צופות אליהם וזהו שאמר ויתן פני
הצאן אל עקד אל העקודים ואל כל חום שמצא בצאן לבן. וישת לו עדרים כמו שפירשתי. המקשרות כתרגומו
הבכירות ואין לו עד במקרא ומנחם חברו עם אחיתופל בקושרים ויהי הקשר אמיץ אותן המתקשרות
יחד למהר עיבורן. ובהעטיף לשון איחור כתרגומו ובלקישות ומנחם חברו עם המחלצות
והמעטפות לשון עטיפה כסות כלומר מתעטפות בעורן ובצמרן ואינן מתאוות להתיחם על
ידי הזכרים. צאן רבות פרות ורבות משאר צאן. ועבדים ושפחות מוכר צאנו בדמים
יקרים ולוקח כל אלה. עשה כנס כמו ויעש חיל ויך את עמלק. שוב אל ארץ אבותיך.
ושם אהיה עמך אבל בעודך מחובר לטמא אי אפשר להשרות שכינתי עליך. ויקרא לרחל
וללאה. לרחל תחלה ואחר כך ללאה שהיא היתה עקר הבית שבשבילה נזדווג יעקב עם לבן

לאבינו עשה את כל הכבד
הזה: וירא יעקב את פני לבן
והנה איננו עמו כתמול שלשום:
ויאמר יהוה אל יעקב שוב
אל ארץ אבותיך ולמולדתך
ואהיה עמך: וישלח יעקב
ויקרא לרחל וללאה השדה
אל צאנו: ויאמר להן ראה
אנכי את פני אביכן כי איננו
אלי כתמל שלשם ואלהי
אבי היה עמדי: ואתנה ידעתן
כי בכל כחי עבדתי את אביכן:
ואביכן התל בי והחלף את
משכרתי עשרת מנים ולא
נתנו אלהים להרע עמדי:
אם כה יאמר נקדים יהיה

יעקוב גמיע מא לאבינא ומן
מאלה אכתסב הדי אליסאר: וחזא
יעקב ית סבר אפי לבן והא
ליתנון עמיה כמאתמלי ו
ומדקמוהי: וראי יעקוב וגה
לבן פאדי ליס הו מעה מתל
אמס ומא קבלה: ואמר יי
ליעקב תוב לארע אבהתך
ולילדותך ויהי מימרי בסעדך:
תם קאל אללה ליעקוב ארגע
אלי ארץ אבאיך ומולדך
ואכון מעך: ושלח יעקב וקרא
לרחל וללאה לחקלא לות
ענה: פבעת יעקוב ודעי ברחל
ולאה אלי צחרי אלי גנמה: ואמר
להון חזי אנא ית סבר אפי
אבוכון והא ליתנון עמי כמאתמלי

ומדקמוהי ואלהא דאבא הוה בסעדי: פקאל להן הורי אנא ארי וגה
אביכן אד ליס הו מעי מתל אמס ומא קבלה ואלה אבי לם יזל מעי:
ואתין ידעתין ארי בכל חילי פלחית ית אבוכון: ואנתן תעלמן
אני כדמתה בגמיע קותי: ואבוכון שקר בי ואשני ית אגרי עסר
זמנין ולא שבקיה יי לאבאשא עמי: ואביכן סכר בי ובדל אגרתי
עשרה אעדאד חם ירעה אללה אן יסי אלי: אם כדין יהוה אמר נמורין יהי

ואף בכיה שללאה מודים בדבר שהלי בועז ובית דינו משבט יהודה אומרים כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם וג' הקדימו
רחל ללאה" עשרת מונים" אין מונים פחות מעשרה מונים לשון קכום כלל החשבון והן עשרות לעדם שהחליף תנאו מאה

114

שכרך וילדו כל הצאן נקדים
ואם כה יאמר עקדים יהיה
שכרך וילדו כל הצאן עקדים:
ויצל אלהים את מקנה אביכם
ויתן לי: ויהי בעת יחם הצאן
ואשא עיני וארא בחלום והנה
העתדים העלים על הצאן
עקדים נקדים וברדים: ויאמר
אלי מלאך האלהים בחלום
יעקב ואמר הנני: ויאמר שא
נא עיניך וראה כל העתדים
העלים על הצאן עקדים
נקדים וברדים כי ראיתי את
כל אשר לבן עשה לך: אנכי

אגרך ויילדן כל ענא נמורין
ואם כדין הוה אמר רגולין יהי
אגרך ויילדן כל ענא רגולין:
אן קאל כדי יכון אגרתך מחגלה (מנקטה)
ולד גמיע אלגנם בלאך ואן
קאל כדי יכון אגרתך מחגלה
ולד גמיע אלגנם כדאך: ואפריש
יי מן בעירא דאבוכון ויהב לי:
פאפאד אללה מן גנם אביכן
ואעטאני: והוה בעדן דאתיחמא
ענא וזקפית עיני וחזית בחלמא
והא תישיא דסלקין על ענא
רגולין נמורין ופציחין: פלמא
כאן וקת וחאם אלגנם רפעת
עיני וראית פי אלמנאם כאן
אלתיוס אלצאעדה עלי אלגנם מחגלה ומנקטה וכלנגיה: ואמר לי
מלאכא דיי בחלמא יעקב ואמרית הא אנא: פקאל לי מלך אללה
פי אלמנאם יא יעקוב קלת לביך: ואמר זקוף כען עינך וחזי כל
תישיא דסלקין על ענא רגולין נמורין ופציחין ארי גלי קדמי
ית כל דלבן עביד לך: קאל ארפע עינך אנצר גמיע אלתיוס אלצאעדה
עלי אלגנם מחגלה ומנקטה וכלנגיה פאני ראית גמיע מא לבן צאנע מעך: אנא

פעמים: והנה העתודים: אע"פ שהבדילם לבן כולם שלא יתעברו הצאן דוגמתן היו המלאכים מביאין אותן
מעדר המסור ביד בני לבן לעדר שביד יעקב: וברודים: כתרגומו ופציחין פיישיד בלע"ז חוט שלבן
מקיף את גופו סביב חברבורות שלו פתוחה ומפולשת מזן אל זן ואין לי להביא עד מן המקרא:
הא' בית א': הה"א יתירה ודרך מקראות לדבר כן כמו כי אתם באים אל הארץ כנען: משחת שם: לשון

הָאֵל בֵּית אֵל אֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ שָּׁם
מַצֵּבָה אֲשֶׁר נָדַרְתָּ לִּי שָׁם נֶדֶר
עַתָּה קוּם צֵא מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת
וְשׁוּב אֶל אֶרֶץ מוֹלַדְתֶּךָ׃ וַתַּעַן
רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמַרְנָה לוֹ הַעוֹד
לָנוּ חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ׃ הֲלוֹא
נָכְרִיּוֹת נֶחְשַׁבְנוּ לוֹ כִּי מְכָרָנוּ
וַיֹּאכַל גַּם אָכוֹל אֶת כַּסְפֵּנוּ׃ כִּי
כָל הָעֹשֶׁר אֲשֶׁר הִצִּיל אֱלֹהִים
מֵאָבִינוּ לָנוּ הוּא וּלְבָנֵינוּ וְעַתָּה
כֹּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ
עֲשֵׂה׃ וַיָּקָם יַעֲקֹב וַיִּשָּׂא אֶת
בָּנָיו וְאֶת נָשָׁיו עַל הַגְּמַלִּים׃

אלהא דאתגליתי עלך בבית
אל דמשחתא תמן קמא דקיימתא
קדמי תמן קים כען קום פוק
מן ארעא הדא ותוב לארע ילדותך׃
אנא אלטאיק אלמבשרך פי בית
אל אלדי מסחת הנאך לי אלנצבה
ונדרת לי תם אלנדר ואלאן קום
אכרג הדי אלבלד וארגע אלי
ארץ מולדך׃ ואתיבת רחל ולאה
ואמרא ליה העוד לנא חולק
ואחסנא בבית אבונא׃ פאגאבת
רחל ולאה וקאלתא לה הל בקי
לנא נציב או נחלה פי בית אבינא׃
הלא נכראן אתחשיבנא ליה
ארי זבננא ואכל אף מיכל ית כספנא׃ אלא אן כאלגרבא חסבנא ענדה
וכאנה באענא ואכל תמננא׃ ארי כל עתרא דאפריש יי׳ מאבונא
דילנא הוא ודבננא וכען כל דאמר יי׳ לך עביד׃ אן גמיע איסאר
אלדי אפרדה אללה מן אבינא הו לנא ולבנינא ואלאן כל מא קאלה אללה
לך אצנעה׃ וקם יעקב ונטל ית בנוהי וית נשוהי על גמליא׃
פקאם יעקב פחמל בניה ונסאיה עלי אלגמאל׃

רבוי וגדולה משנמשח למלכות כך יצק שמן על ראשה להיות משיחה למזבח׳ ואשר נדרת לי׳
וצריך אתה לשלם שאמרת יהיה בית אלהים שתקריב שם קרבנות׳ העוד לנו׳ למה נעכב על
ידך כלום אנו מיחלות לירש מנכסי אבינו כלום בין הזכרים׳ הלוא נכריות וגו׳ אפילו בשעה
שדרך בני אדם לתת נדוניא לבנותיו בשעת נישואין נהג עמנו כנכריות כי מכרנו לך בשכר הפעולה׳
את כספנו׳ שעיכב דמי שכר פעולתך׳ כי כל העושר׳ כי זה משמש בלשון אלא כלומר משל אבינו
אין לנו כלום אלא מה שהציל הקב״ה מאבינו שלנו׳ הציל׳ לשון הפריש וכן כל לשון הצלה שבמקרא לשון הפרשה
שמפרישו מן הרעה ומן האויב׳ את בניו ואת נשיו׳ הקדים זכרים לנקבות ועשו הקדים נקבות לזכרים שנ׳ ויקח עשו את נשיו

ואת

וינהג את כל מקנהו ואת כל
רכשו אשר רכש מקנה
קנינו אשר רכש בפדן ארם
לבוא אל יצחק אביו ארצה
כנען׃ ולבן הלך לגזז את צאנו
ותגנב רחל את התרפים
אשר לאביה׃ ויגנב יעקב
את לב לבן הארמי על בלי
הגיד לו כי ברח הוא׃ ויברח
הוא וכל אשר לו ויקם ויעבר
את הנהר וישם את פניו הר
הגלעד׃ ויגד ללבן ביום
השלישי כי ברח יעקב׃ ויקח
את אחיו עמו וירדף אחריו
דרך שבעת ימים וידבק אתו
בהר הגלעד׃ ויבא אלהים

ודבר ית כל גיתוהי וית כל קנינה
דקנא גיתוהי וקנינה דקנא
בפדן דארם למיתי לות יצחק
אבוהי לארעא דכנען׃ וסאק
גמיע מאשיתה וגמיע סרחה
אלדי מלכה פי פדן ארם ליגי
אלי יצחק אביה אלי בלד כנען׃
ולבן אזל למגז ית ענה ונסיבת
רחל ית צלמניא דלאבוהא׃ וכאן
לבן קד מצא ליגז גנמה פאכדת
רחל אלתמאתיל אלדי לאביהא׃ וכסי
יעקב מן לבן ארמאה על
דלא חוי ליה ארי אזיל הוא׃
וכתם יעקוב מן לבן אלארמי
ולם יכברה אנה מנצרף׃ ואזל
הוא וכל דליה וקם ועבר ית
פרת ושוי ית אפוהי לטורא

מיע מאשיתה וסיאר
מלכה אלדי מלכה׃

דגלעד׃ ואנצרף הו וגמיע מאלה וקאם ועבר אלפראת וגעל קצדה
גבל גלעד׃ ואתחוה ללבן ביומא תליתאה ארי אזל יעקב׃ פאכבר לבן
פי אליום אלתאלת אן יעקוב קד אנצרף׃ ודבר ית אחוהי עמיה ורדף בתרוהי
מהלך שבעה יומין וארביק יתיה בטורא דגלעד׃ פאכד אצחאבה
מעה וכלב וראה מסאפה סבעה איאם ולחקה פי גבל גלעד׃ ואתא מימר

ואת בנו״ מקנה קנינו״ מה שקנה מצאנו עבדים ושפחות וגמלים וחמורים״ לגזוז את צאנו״ שנתן ביד בניו״
דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב״ ותגנב רחל את התרפים״ להפריש את אביו מע״ז נתכוונה״ ביום השלישי״
שהרי דרך שלשת ימים היה ביניהם״ את אחיו״ קרוביו״ דרך שבעת ימים״ כל אותן שלשה ימים שהלך המגיד

אל לבן הארמי בחלם הלילה
ויאמר לו השמר לך פן תדבר
עם יעקב מטוב עד רע׃ וישג
לבן את יעקב ויעקב תקע את
אהלו בהר ולבן תקע את אחיו
בהר הגלעד׃ ויאמר לבן ליעקב
מה עשית ותגנב את לבבי
ותנהג את בנתי כשביות חרב׃
למה נחבאת לברח ותגנב ל
אתי ולא הגדת לי ואשלחך
בשמחה ובשרים בתף ובכנור׃ ל חס בליש
ולא נטשתני לנשק לבני
ולבנתי עתה הסכלת עשו׃ ל
ישׁ לאל ידי לעשות עמכם רע ג
ואלהי אביכם אמש אמר אלי כת של וחד כת שו
לאמר השמר לך מדבר עם

מן קדם ייי לות לבן ארמאה בחלמא
דליליא ואמר ליה אסתמר לך
דלמא תמליל עם יעקב מטב
עד ביש׃ פואפאמלך אלהלבן
ארמני פי חלם אליל וקאל לה
אחדר אן תכלם יעקוב מן כיר
אי שר׃ ואדביק לבן ית יעקב
ויעקב פרס ית משכניה בטורא
ולבן אשרי ית אחוהי בטורא
דגלעד׃ פלחק לבן יעקוב וכאן
יעקוב קד צראב כבאה פי גבל
ולבן כזל אכותה פי גבל גרש׃
ואמר לבן ליעקב מא עבדתא
וכסיתא מני ודברת ית בנתי
כשבית חרב׃ וקל לבן ליעקוב
מא דא צנעת ביאר כתמתני
וסקת בנאתי כאמסביאת בסיף׃
למא אטמרתא למיזל וכסיתא מני ולא חויתלי ושלחתך פון בחחא
ובתשבחן בתפין ובכנרין׃ ולם אכתפית ואנצרפת וכתמתני ולא תכתבינ
פכנת אשייעך בפרח וגנא ודפוף וטנאבור׃ ולא שבקתני לנשקא
לבני ולבנתי כען אסכילתא למעבד׃ ולסתר עני אן אקבל בני ובנאתי
אלאן קד גהלת פי מא צנעת׃ אית חילא בידי למעבד עמכון בישא
ואלהא דאבוכון ברמשא אמר לי למימר אסתמר לך מלמללא עם
יעקב מטב עד ביש׃ יהל מוגוד פי ידי טאקה אן אצנע מעכם שרא ולא

נהגיד ללבן הלך יעקב לדרכו כמצא יעקב רחוק מלבן ששה ימים ובז׳ השיגו לבן למדנו שבכל מה שהלך

אחר

יעקב מטוב עד רע: ועתה
הלך הלכת כי נכסף נכספתה
לבית אביך למה גנבת את
אלהי: ויען יעקב ויאמר
ללבן כי יראתי כי אמרתי
פן תגזל את בנותיך מעמי:
עם אשר תמצא את אלהיך
לא יחיה נגד אחינו הכר לך מה
עמדי וקח לך ולא ידע יעקב
כי רחל גנבתם: ויבא לבן
באהל יעקב ובאהל לאה
ובאהל שתי האמהת ולא
מצא ויצא מאהל לאה ויבא
באהל רחל: ורחל לקחה

לאה אביכם קאל לי אבארחה
אחדר אן תכלם יעקוב מן כיר
אלי שר: וכען מיזל אזלתא
ארי חמדא חמידתא לבית
אבוך למא נסיבתא ית דחלתי:
ואן מצית מציא או אשתקת
אלי בית אביך פלם סרקת
מעבודי: ואתיב יעקב ואמר
ללבן ארי דחילית ארי אמרית
דלמא תינוס ית בנתך מני:
פתגאבה יעקוב וקאל לאני
תכוופת וקלת כלא תגצבני
עלי בנאתך: אתר דתשכח ית
דחלתך לא יתקיים קדם
אחנא אשתמודע לך מא

דעמי וסב לך ולא ידע יעקב ארי רחל נסיבתנון: ומן וגדת
מעבודך מעה לא יחיא חדא אכואתנא אתבת אי שי הו לך מעי
ולדה ולם יעלם יעקוב אן רחל אכדתהם: ועל לבן במשכנא
דיעקב ובמשכנא דלאה ועל במשכנא דרחל: ודכל לבן כבא
יעקוב וכבא לאה וכבא אמתין ולם יגד שיא תם כרג מן כבא
לאה ודכל אלי כבא רחל: ורחל נסיבת ית צלמניא ושויתנון ב

ובמשכנא דתרתין לחינתא ולא אשכח ונפק ממשכנא דלאה ועל

יעקב בשבעה ימים הלך לבן ביום אחד: מטוב עד רע: כל טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים: כשבוית
חרב: כל חיל הבא למלחמה קרוי חרב: ותגנב את לבבי: יש לאל ידי: יש כח וחיל בידי לעשות עמכם
רע וכל ל׳ אל שהוא קדש על׳ שם עזוז ורוב אונים הוא: נכספת: חמדת והרבה, יש במקרא נכספה וגם כלתה
נפשי למעשה ידיך תכסוף: כי יראתי: השיבו על׳ ראשון ראשון שאמר לו ותנהג את בנותי וגו׳: לא יחיה:
ומאותה קללה מתה רחל בדרך: מה עמדי: משלך: באהל יעקב: הוא אהל רחל שהיה יעקב תדיר אצלה
וכן הוא אומ׳ בני רחל אשת יעקב ובכולן לא נאמר אשת יעקב: ויבא באהל רחל: כשיצא מאהל לאה

את התרפים ותשמם בכר הגמל
ותשב עליהם וימשש לבן את
כל האהל ולא מצא: ותאמר
אל אביה אל יחר בעיני אדני
כי לוא אוכל לקום מפניך כי
דרך נשים לי ויחפש ולא מצא
את התרפים: ויחר ליעקב וירב
בלבן ויען יעקב ויאמר ללבן
מה פשעי מה חטאתי כי דלקת
אחרי: כי משת את כל כלי
מה מצאת מכל כלי ביתך
שים כה נגד אחי ואחיך ויוכיחו
בין שנינו: זה עשרים שנה אנכי
עמך רחליך ועזיך לא שכלו
ואילי צאנך לא אכלתי:

בעביטא דגמלא ויתיבת עליהון
ומשיש לבן ית כל משכנא ולא
אשכח: והי קד אכדת אלתמאתיל
וצירתהא פי קתב אלגמל וגלסת
עליהא פגסס לבן גמיע אלכבא
ולם יגד שי: ואמרת לאבוהא
לא יתקף בעיני רבוני ארי לא
איכול למקם מן קדמך ארי אורח
נשין לי ובלש ולא אשכח ית
צלמניא: וקאלת לה לא ישתד
עלי סיידי פאני לא אטיק אן
אקום מן בין ידיך אד סביל
אלנסא קד ערץ לי ופתש ולם
יגד אלתמאתיל: ותקיף ליעקב
ונצא עם לבן ואתיב יעקב ואמר
ללבן מא חובי מא סורחני ארי
רדפתא בתרי: פאשתד דלך עלי יעקוב וכאצמה ואגאבה וקאל לה
מא גרמי ומא כטאי אד רהקתני: ארי משישתא ית כל מני מא
אשכחתא מכל מני ביתך שוי הכא קדם אחי ואחך ויוכחון בין תרוינא:
וקד גססת גמיע אניתי מא וגדת מן גמיע אניה ביתך ציירה ההני
חדא אצחאבי ואצחאבך ויבכונא עלי אלעדל: דנן עסרין שנין אנא
עמך רחלך ועזך לא אתכילו ודכרי ענך לא אכלית: הודי לי עשרין סנה
מעך רכלך ומואעזך לם תתכל וכבאש גנמך לם אכל:

לא חדר לו לאהל רחל קודם שחפש באהל האמהות וכל כך למה לפי שהיה מכירה שהיא משמשנית: בכר הגמל. לשון
כרים וכסתות כתרגומו בעביטא דגמלא והיא מרדעת העשויה כמין כר ובעירובין שטמן הקיפוה בעביטין ובין עביטי גמלים בשטנ
בגע: דלקת. רדפת כמו על ההרים דלקונו וכמו מדלק אחרי פלשתים: ויוכיחו. ויבררו עם מי הדין אפרובי"ר בלע"ז: לא שכלו. לא

טרפה לא הבאתי אליך אנכי
אחטנה מידי תבקשנה גנבתי
יום וגנבתי לילה׃ הייתי ביום
אכלני חרב וקרח בלילה ותדד
שנתי מעיני׃ זה לי עשרים
שנה בביתך עבדתיך ארבע
עשרה שנה בשתי בנתיך ושש
שנים בצאנך ותחלף את
משכרתי עשרת מנים׃ לולי
אלהי אבי אלהי אברהם ופחד
יצחק היה לי כי עתה ריקם
שלחתני את עניי ואת יגיע
כפי ראה אלהים ויוכח אמש׃

דתבירא לא איתיתי לך דהות
שגיא ממנינא מנא את בעי לה
נטרית בימכא ונטרית בליליא׃
ופריסה לם אדפעהא אליך ומא
אסתהלכתהא מן ידי תטלבהא
כדרת נהארא ולילא׃ הויתי ביממא
אכלני שרבא וגלידא נחת עלי
בליליא ונדת שינתי מעיני׃
וכנת פי אלנהאר יחרקני אלסמום
ואלגליד פי אלליל ונפר נומי מן
עיני׃ דנן לי עסרין שנין בביתך
פלחתך ארבע עסרי בתרתין שנין
בנתך ושית שנין בענך ואשניתא
ית אגרי עסר זמנין׃ הדי לי

עשרין סנה פי ביתך אכדמתך מנהא ארבעה עשר סנה באבנתיך
וסת סנין בגנמך ובדלת אגרתי עשרה אעואד׃ ולולא אן יכון אלאה
אלהיה דאבא אלהיה דאברהם ודדחיל ליה יצחק הוה בסעדי ארי כען ריקם שלחתני
ית עמלי וית ליאות ידי גלי קדם יי ואוכח ברמשא׃ ולולא אלאה אבי אלאה אבר
ומכאפה יצחק כאן לי עונא לכנת אלאן אטלקתני פארגא לכני ותעב כפי נט̇ר אללה וובך

הפילו עיבור כמו רחם משכיל תפלט פרתו ולא תשכל׳ ואילי צאנך׳ מכאן אמרו איל בן יומו קרוי איל שאם לא כן
מה שבחו אילים לא אכלתי אבל כבשים אכלתי אם כן גזלן הוא׳ טרפה׳ על ידי ארי וזאב׳ אנכי אחטנה׳ לשון
קוטע אה שערה ולא יחטיא אני ובני שלמה חטאים׳ חסרים אנכי אחסרנה אם חסרה חסרה לי מידי תבקשנה׳
אנכי אחטנה׳ ת״א ומן דהות שגיא ממנינא שהיתה נפקדת ומחוסרת כמו ולא נפקד ממנו איש ת״א לא שגא׳
גנובתי יום וגנובתי לילה׳ גנובת יום או גנובת לילה כל שלמתיה כמו רבתי בגוים שרתי במדינות מלאתי משפט
אוהבתי לדוש׳ אכלני חורב׳ לשון אש אוכלה׳ קרח׳ כמו משליך קרחו כפתים ת״א גלידא׳ שנתי׳ לשון שינה׳
ותחלף את משכרתי׳ הייתי משנה תנאי שבינינו מנקוד לטלוא מנקודים לברודים׳ ופחד יצחק׳ לא רצה לומר
אלהי יצחק שאין הקב״ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם ואע״פ שאמר לו בצאתו מבאר שבע אני יי׳ אלהי
אברהם אביך ואלהי יצחק בשביל שכהו עיניו והרי הוא כמת׳ יעקב נתירא לומר אלהי ואמר ופחד׳ ויוכח׳
לשון תוכחה הוא ולא לשון הוכחה׳ מה אעשה לאלה׳ איך תעלה על לבי להרע להן׳ והיה לעד׳ הבה

ויען לבן ויאמר אל יעקב
הבנות בנתי והבנים בני והצאן
צאני וכל אשר אתה ראה לי
הוא ולבנתי מה אעשה לאלה
היום או לבניהן אשר ילדו:
ועתה לכה נכרתה ברית אני
ואתה והיה לעד ביני ובינך:
ויקח יעקב אבן וירימה מצבה:
ויאמר יעקב לאחיו לקטו
אבנים ויקחו אבנים ויעשו גל
ויאכלו שם על הגל: ויקרא לו
לבן יגר שהדותא ויעקב קרא
לו גלעד: ויאמר לבן הגל הזה
עד ביני ובינך היום על כן
קרא שמו גלעד: והמצפה

ג
וסי׳
בנ
ווכעתים
קשי
פנס

אבארחה: ואתיב לבן ואמר ליעקב
בנתא בנתי ובניא בני ועאנא ענ
וכל דאת חזי דילי הוא ולבנתי
מא אעביד לאלין יומא דין או
לבניהון דילידא: פתגאבה לבן
וקאל לה אלאולאד אולאדי ואלבנאת
בנאתי ואלגנם גנמי וכל מא תראה
הו לי פמא עסא אן אצנע אליום
בבנאתי ובאולאדהן אלדי ולדן:
וכען איתא נגזר קים אנא ואת
ויהי לסהיד בינא ובינך: ואלאן
תעאל נעהד עהדא אנא ואנת
ויכון שאהד ביני ובינך: ונסיב
יעקב אבנא וזקפה קמא: פאגד
יעקוב חגר ונצבהא רכזה: ואמר
יעקב לאחוהי לקוטו אבנין
ונסיבו אבנין ועבדו דגורא ואכלו תמן על דגורא: פקאל יעקוב לאצחאבה
אלקטו חגארה וגמעו חגארה וצנעו רגמא ואכלו תם עלי ארגם: וקרא
ליה לבן יגר סהדותא ויעקב קרא ליה גלעד: פסמאה לבן רגם אלשהאדה
ויעקוב סמאה בלעבראניה גלעד: ואמר לבן דגורא הדין סהיד בינא
ובינך יומא דין על כן קרא שמיה גלעד: פקאל לבן הדי ארגם שאהד
ביני ובינך אליום לדלך סמאה גלעד: וסכותא דאמר ייסך

לאחיו הם בניו שהיו לו אחים נגשים לצרה ולמלחמה עליו׳׳ יגר שהדותא תרגומו שלגל עד׳׳ גל עד׳׳
והמצפה אשר אמר וג׳׳ והמצפה אשר בהר הגלעד כמו שכתוב ויעבר את מצפה גלעד׳׳ למה נקרא
שמה מצפה שאמר כל אחד מהם לחבירו יצף ה׳ ביני ובינך אם תעבר את הברית׳׳ כי נסתר ולא
נראה איש את רעהו׳׳ הבנות בנתי׳׳ שני פעמים אף בלהה ולפה בנותיו היו מפילגש׳׳ אם

תענה

אשר אמר יצף יהוה ביני ובינך
כי נסתר איש מרעהו: אם
תענה את בנתי ואם תקח נשים
על בנתי אין איש עמנו ראה
אלהים עד ביני ובינך: ויאמר
לבן ליעקב הנה הגל הזה
והנה המצבה אשר יריתי ביני
ובינך: עד הגל הזה ועדה
המצבה אם אני לא אעבר
אליך את הגל הזה ואם אתה
לא תעבר אלי את הגל הזה
ואת המצבה הזאת לרעה:
אלהי אברהם ואלהי נחור
ישפטו בינינו אלהי אביהם
וישבע יעקב בפחד אביו יצחק:

מימרא דיי בינא ובינך ארי
נתכסי גבר מן חבריה: ולמטלע
אד קד יטלע אללה בינא ובינך אד
ננסתר כל אמר ען צאחבה: אם
תעני ית בנתי ואם תיסב נשין
על בנתי לית אנש עמנא חזי
מימרא דיי סהיד בינא ובינך:
אן תעדב בנאתי ולא תאכד
עליהן נסאא ליס מענא אנסאן
גריב אנצר אללה שאהד בינ
ובינך: ואמר לבן ליעקב הא
דגורא הדין והא קמתא דאקימית
בינא ובינך: וקאל לה איצ׳א הד׳י
ארגם והד׳ה אלנצבה אלד׳י זרית
בהא בינ׳ ובינך: סהיד דגורא
הדין וסהדא קמתא אם אנא
לא אעבר לותך ית דגורא הדין ואם את לא תעבר לותי ית דגורא
הדין וית קמתא הדא לבישו: הד׳י ארגם שאהד והד׳ה אלנצבה עלי אן
לא אגוזהמא אליך ואנת לא תגוזהמא אלי לשר: אלהיה דאברהם ואלהיה
דנחור ידינון בינא אלהיה דאבוהון וקיים יעקב בדדחיל ליה אבוהי
יצחק: אלאה אברהם ואלאה נחור יחכמו בינא אלאה אביהמא
וחלף יעקוב בפזע יצחק אביה: ונכס יעקב נכסתא

תענה את בנתי. למנוע מהן עונת תשמיש. יריתי. כמו ירה בים כזה שהוא יורה חץ. אם אני. הרי
אם משמש בלשון אשר כמו עד אם דברתי דברי. לרעה. לרעה אי אתה עובר אבל אתה עובר
לפרקמטיא. אלהי אברהם. קודש. אלהי נחור. חול. אלהי אביהם. חול. ויזבח יעקב זבח. שחט בהמות

ויזבח יעקב זבח בהר ויקרא
לאחיו לאכל לחם ויאכלו לחם
וילינו בהר: וישכם לבן בבקר
וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם
וילך וישב לבן למקמו: ויעקב
הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי
אלהים: ויאמר יעקב כאשר
ראם מחנה אלהים זה
ויקרא שם המקום ההוא מחנים:

קמ״ה פסו׳ סימ׳ חלקי

וישלח יעקב מלאכים לפניו
אל עשו אחיו ארצה שעיר
שדה אדום: ויצו אתם לאמר
כה תאמרון לאדני לעשו כה
אמר עבדך יעקב עם לבן

בטורא וקרא לאחוהי למיכל
לחמא ואכלו לחמא וביתו
בטורא: תם דבח יעקוב דבחא
פי אלגבל ודעי באכותה ליאכלו
טעאמא פאכלו טעאמא ובאתו
פי אלגבל: ואקדים לבן בצפרא
ונשיק לבנוהי ולבנתיה ובריך
יתהון ואזל ותב לבן לאתריה:
פאדלג לבן בגדאה וקבל
בנה ובנאתה ודעי להם תם
מצי ורגע אלי מוצעה: ויעקב
אזל לאורחיה וערעו ביה
מלאכיא דיי: ויעקוב מצא אלי
טריקה פפאגתה מלאיכה אללה:
ואמר יעקב כד חזנון משרי
מן קדם יי הוא וקרא שמיה דאתרא
ההוא מחנים: פקאל יעקוב למא ראהם הדי עסכר פסמי דלך אלמוצע
דו אלעסכרין: פ פ
ושלח יעקב אזגדין קדמוהי לות עשו
אחוהי לארעא דשעיר לחקלי אדום: תם בעת יעקוב ברסל בין ידיה
אלי עשו אכיה אלי בלד אלשראה אלי בלד אדום: ופקיד יתהון למימר כדין
תימרון לרבוני לעשו כדנן אמר עבדך יעקב עם לבן דרית
ואוחרית עד כען: ואוצאהם קאילא כדי קולו לסיידי עשו כדי קאל עבדך יעקוב אני

למשתה לאחיו לאוהבין שעם לבן לאכל לחם. כל דבר מאכל קרוי לחם כמו בעביד לחים רב נשחיתה עץ בלחמו. ויפגעו בו
מלאכי אלהים מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ. מחנים שתי מחנות של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן ושל ארץ ישראל שבאו
לקראתו. וישלח יעקב מלאכים ממש. ארצה שעיר לארץ שעיר כלומר בתחלתה ...

גרתי ואחר עד עתה ׃ ויהי לי
שור וחמור צאן ועבד ושפחה
ואשלחה להגיד לאדני למצא
חן בעיניך ׃ וישבו המלאכים
אל יעקב לאמר באנו אל אחיך
אל עשו וגם הלך לקראתך
וארבע מאות איש עמו ׃ ויירא
יעקב מאד ויצר לו ויחץ את
העם אשר אתו ואת הצאן ואת
הבקר והגמלים לשני מחנות ׃
ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה
האחת והכהו והיה המחנה
הנשאר לפליטה ׃ ויאמר יעקב

סכנת ענד לבן פתאכרת אלי אלאן ׃
והוו לי תורין וחמרין ען ועבדין
ואמהן ושלחית לחואה לרבוני
לאשכחא רחמין בעינך ׃ פצאר
לי בקר וחמיר וגנם ועביד ואמא
ובעתת לאכבר סיידי לאגד חטוה
ענדך ׃ ותבו אזגדיא לות יעקב
למימר אתינא לות אחוך לות
עשו ואף אתי לקדמותך וארבע
מאה גברא עמיה ׃ פרגע אלרסל
אלי יעקוב קאילין צרנא אלי אכיך
אלי עשו ואדי בה מאצ׳י תלקאך
ומעה ארבע מאיה רגל ׃ ודחיל
יעקב לחדא ועקת ליה ופליג

ית עמא דעמיה וית ענא וית תורי וגמליא לתרתין משרין ׃ פכאף
יעקוב גדא וצאק בה אלאמר וקסם אלקום אלדי מעה ואלגנם ואלבקר ואלגמאל
עלי עסכרין ׃ ואמר אם ייתי עשו למשריתא חדא וימחינה ותהי משריתא
דתשתאר לשיזבא ׃ וקאל אן גא עשו אלא אחדהמא פאהלכה צאר אלעסכר אלבאקי

גרתי לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר אינך כדאי לשנוא אותי על ברכות אביך שברכני הוה גביר לאחיך לא נתקיימה בי דבר
אחר גרתי בגימ׳ תרי״ג כלו׳ עם לבן הרשע גרתי ותרי״ג מצות שמרתי ולא למדתי ממעשיו הרעים ׃ ויהי לי שור וחמור אבא
אמ׳ לי מטל השמים ומשמני הארץ זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ ׃ שור וחמור דרך ארץ לומ׳ על שוורים הרבה
שור אדם אומר לחבירו בלילה קרא התרנגול ואינו אומר קראו התרנגולים ׃ ואשלחה להגיד לאדוני להודיע שאני בא אליך ׃ למצוא
חן בעיניך שאני שלם עמך ומבקש אהבתך ׃ באנו אל אחיך אל עשו שהיית אומ׳ אחי הוא אבל הוא נוהג עמך כעשו עודנו בשנאתו ׃
ויירא ויצר ויירא שמא יהרג ויצר לו אם יהרוג הוא את אחרים ׃ המחנה האחת והכהו מחנה משמש לשון זכר ולשון נקבה
אם תחנה עלי מחנה הרי נקבה המחנה הזה לשון זכר ולשון נקבה אם תחנה עלי השמש יצא על הארץ מקצה השמים
מוצאו הרי זכר והשמש זרחה על המים הרי לשון נקבה וכן רוח והנה רוח גדולה באה הרי נקבה ויגע בארבע פנות
הבית הרי זכר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים הרי זכר ונקבה וכן אש אש יצאה מלפניו לשון נקבה אש להבה לשון זכר ׃
והיה המחנה הנשאר לפליטה ׃ על כרחו כי אלחם עמו התקין עצמו לשלשה דברים לדורון למלחמה ולתפלה לדורון
ותעבר המנחה על פניו לתפלה אלהי אבי אברהם למלחמה מה הוא והיה המחנה הנשאר לפליטה ׃ ואלהי אבי יצחק ולהלן
הוא אומ׳ ופחד יצחק ׃ מה הוא ש...ר והזכיר שם המיוחד היה לו לכתוב האומר אלי שוב לארצך וג׳ אלא כך אמר

אלהי אבי אברהם ואלהי אבי
יצחק יהוה האמר אלי שוב
לארצך ולמולדתך ואיטיבה
עמך׃ קטנתי מכל החסדים
ומכל האמת אשר עשית את
עבדך כי במקלי עברתי את
הירדן הזה ועתה הייתי לשני
מחנות׃ הצילני נא מיד אחי
מיד עשו כי ירא אנכי אתו פן
יבוא והכני אם על בנים׃ ואתה
אמרת היטב איטיב עמך
ושמתי את זרעך כחול הים
אשר לא יספר מרב׃ וילן שם

פליטה׃ ואמר יעקב אלהיה
דאבא אברהם ואלהיה דאבא
יצחק יי דאמר לי תוב לארעך
ולילדותך ואוטיב עמך׃ תסקט
יעקוב אלאה גדי אבראהם
ויא אלאה אבי יצחאק יא אלאה
אלדי קלת לי ארגע אלי בלדך
ומולדך אחסן אליך׃ זעירן
זכותי מכל חסדין ומכל טבון
דעבדת עם עבדך ארי יחידאי
עברית ית ירדנא הדין וכען
הויתי לתרתין משרין׃ אנא אקל
מן אסתחקאק גמיע אלפצל
ואלאחסאן אלדי צנעתה מע עבדך

לאני בעצאי עברת הדי אלארדן ואלאן קד צאר לי עסכרין׃ שיזבני
כען מידא דאחי מידא דעשו ארי דחיל אנא מנה דלמא ייתי וימחינני
אמא על בניא׃ אסאלך אן תכלצני מן יד אכי מן יד עשו פאני כאיף מנה כלא
יאתי ויקתל מני אלאם מע אלבנין קסאוה׃ ואת אמרת אוטבא אוטיב
עמך ואשוי ית בנך סגיאין כחלא דימא דלא יתמנון מסגי׃ ואנת קלת
אני אחסן אליך ואציר נסלך כרמל אלבחר אלדי לא יחצא מן כת׳רה׃ ובת תמן

יעקב לפני הקב״ה שתי הבטחות הבטחתנו אחת בצאתי מבית אבי שאמרת לי אני ה׳ אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק ושם
אמרת לי ושמרתיך בכל אשר תלך ובבית לבן אמרת לי שוב אל ארץ אבותיך ואהיה עמך ושם נגלית לי בשם המיוחד
לבדו שנ׳ ויאמר ה׳ אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך וג׳ בשתי הבטחות אלו אני בא לפניך׃ קטונתי מכל החסדים׃ נתמעטו
זכיותי ע״י החסדים והאמת שעשית עמי לכך אני ירא שמא משהבטחתני נתקלקלתי בחטא ויגרום לי להמסר ביד עשו׃
ומכל האמת אמיתת דבריך ששמרת לי כל ההבטחות שהבטחתני׃ כי במקלי׃ לא היה עמי לא כסף ולא זהב ולא
מקנה אלא מקלי לבדו ומדרש אגדה נתן מקלו בירדן ונבקע הירדן׃ מיד אחי מיד עשו׃ מיד אחי שאין נוהג עמי כאח
אלא כעשו הרשע׃ היטב איטיב׃ היטב בזכותך איטיב בזכות אבותיך׃ ושמתי את זרעך כחול הים׃ והיכן אמר לו כן והלא לא
אמר לו אלא והיה זרעך כעפר הארץ אלא שאמר לו כי לא אעזבך עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך ולאברהם אמר

בלילה ההוא ויקח מן הבא בידו
מנחה לעשו אחיו׃ עזים מאתים
ותישים עשרים רחלים מאתים
ואילים עשרים׃ גמלים מיניקות
ובניהם שלשים פרות ארבעים
ופרים עשרה אתנת עשרים
ועירם עשרה׃ ויתן ביד עבדיו
עדר עדר לבדו ויאמר אל
עבדיו עברו לפני ורוח תשימו
בין עדר ובין עדר׃ ויצו את
הראשון לאמר כי יפגשך עשו
אחי ושאלך לאמר למי אתה

בליליא ההוא ונסיב מן דאיתי
בידיה תקרובתא לעשו אחוהי׃
פבאת פי תלך אלליל ועזל ממא
גא בה מעה הדייה לעשו אכיה׃
עזי מאתן ותישיא עסרין רחלי
מאתן ודכרי עסרין׃ מאיתי ענז
ועשרין תיס מאיתי נעגה ועשרין
כבש׃ גמלי מינקתא ובניהון
תלתין תורתא ארבעין ותורי
עסרא אתני עסרין ועלי עסרה׃
תלאתין נאקה מרצעה מע אולאדהא
ארבעין בקרה ועשר תיראן כ׳
אתאן ועשר גחאש׃ ויהב ביד
עבדוהי עדרא עדרא בלחודוהי ואמר לעבדוהי עיברו [קדמי] ורוחא תשוון
בין עדרא ובין עדרא׃ ואעטא דלך עבידה קטיעה קטיעה עלי חדה
וקאל להם תקדמו וציירו פרגה בין קטיע וקטיע׃ ופקיד ית קדמאה למימר
ארי יערענך עשו אחי וישאלנך למימר דמן את ולאן את אזיל ודמן
אלין דקדמך׃ ואמר לאוול קאילא אן פאגאך עשו אכי וסאלך קאילא למן אנת

הרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים׃ בידו׃ ברשותו וכן ויקח את כל ארצו מידו׃ ומדרש
אגדה מן הבא בידו אבנים טובות ומרגליות שאדם צר בצרור ונושאם בידו׃ ד״א מן הבא בידו מן החולין שנטל מעשר כמה
דאת אמר עשר אעשרנו לך והדר לקח מנחה׃ עזים מאתים ותישים עשרים׃ מאתים עזים צריכות עשרים תישים וכן כולם
הזכרים כדי צורך הנקבות ובב״ר דורש מכאן לעונה האמורה בתורה הטיילים בכל יום הפועלים שתים בשבת החמרים אחת
בשבת הגמלים אחת לשלשים יום הספנים אחת לששה חדשים ואיני יודע לכוון המדרש הזה בכוון אך נראה בעיני שלמדנו
מכאן שאין העונה שוה בכל אדם אלא לפי טורח המוטל עליו שמצינו כאן שמסר לכל תיש עשר עזים וכן לכל איל לפי
שהן פנויין ממלאכה דרכן להרבות תשמיש ולעבר עשר נקבות ובהמה משנתעברה אינה מקבלת זכר ופרים שעוסקין
במלאכה לא מסר לזכר אלא ארבע נקבות ולחמור שהולך לדרך רחוקה שתי נקבות לזכר ולגמלים שהולכים בדרך יותר
רחוקה נקבה אחת לזכר׃ גמלים מיניקות שלשים ובניהם עמהם ומדרש אגדה ובניהם בנאיהם זכר כנגד נקבה לפי
שצנוע בתשמיש לא פרסמו הכתוב׃ ועירים׃ חמורים זכרים׃ עדר עדר לבדו׃ כל מין ומין לעצמו׃ עברו לפני׃ דרך יום או
פחות ואני אבוא אחריכם׃ ורוח תשימו׃ עדר לפני חבירו מלא עין כדי להשביע עינו של רשע ולתווהו על ריבוי הדורון׃

ואנה תלך ולמי אלה לפניך:
ואמרת לעבדך ליעקב מנחה
הוא שלוחה לאדני לעשו והנה
גם הוא אחרינו: ויצו גם את השני
גם את השלישי גם את כל ההלכים
אחרי העדרים לאמר כדבר הזה
תדברון אל עשו במצאכם אתו:
ואמרתם גם הנה עבדך יעקב
אחרינו כי אמר אכפרה פניו
במנחה ההלכת לפני ואחרי כן
אראה פניו אולי ישא פני: ותעבר
המנחה על פניו והוא לן בלילה
ההוא במחנה: ויקם בלילה

ווי אין תמצי ולמן האולי אדי בין
ידיך: ותימר דעבדך דיעקב
תקרבתא היא דמשלחא לרבוני
לעשו והא אף הוא אתי בתרנא:
פקל לעבדך ליעקב הדייה מנעוד
לסייד לעשו והוריה ואיצא וואנה:
ופקיד אף ית תנינא אף ית תליתאה
אף ית כל דאזלין בתר עדריא
למימר כפתגמא הדין תמללון עם
עשו כד תשכחון יתיה: ואמר
אתאני איצא כראך ואלתאלת וסאיד
אמאציין מע אקטוע קאילא
כדי קולו לעשו אדי ואפיתמוה:
ותימרון אף הא עבדך יעקב אתי

בתרנא ארי אמר אנחניה לרגזיה בתקרבתא דאזלא קדמי ובתר כין
אחזי אפוהי מא אם יסב אפי: וקולו איצי הורא עבדך יעקוב וראנא
לאנה קאל אחרצאה אוולא בהדייה אמתקדמה בין ידיי ובעד דאלך אנצר אי
וגהה לעלה אן ישפעני: ועברת תקרבתא על אפוהי והוא בת בליליא
ההוא במשריתא: פתקדמת אלהדייה אוולא והו באת תלך אללילה פי אלעסכר: וקם בליליא

למי אתה: שלמי אתה מי שולחך ותרגומו דמאן את: ולמי אלה לפניך ואלה שלפניך שלמי הם למי המנוחה הזאת
שלוחה למ"ד משמשת בראש התיבה במקום של כמו וכל אשר אתה רואה שלי הוא לה' הארץ ומלואה שלה': ואמרת
לעבדך ליעקב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון ששאלת למי אתה לעבדך ליעקב אני ותרגומו דעבדך דיעקב
וששאלת ולמי אלה לפניך מנחה היא שלוחה וגו' והנה גם הוא יעקב: אכפרה פניו אבטל רגזו וכן ומפר בריתכם
את מות לא תוכלי כפרה ונראה בעיני שכל כפרה שאצל עון וחטא ואצל פנים כולן לשון קינוח והעברה
הן ולשון ארמי הוא והרבה בתלמוד וכפר ידי בעי לי כפורי ידיה בההוא גברא וגם בלשון המקרא קוראים
המזרקים שלקודש כפורי זהב על שם שהכהן מקנח ידיו בהן בשפת המזרק: על פניו כמו לפניו
וכן חמס ושד ישמע בה על פני תמיד וכן המכעיסים אותי על פני: ומדרש אגדה על פניו אף
הוא שרוי בכעס ויגיה שהיה צריך לכל זה: ואת אחד עשר ילדיו: ודינה היאך היתה בתיבה

ובעל

הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי
שפחתיו ואת אחד עשר ילדיו
ויעבר את מעבר יבק ויקחם
ויעברם את הנחל ויעבר את
אשר לו ויותר יעקב לבדו
ויאבק איש עמו עד עלות
השחר וירא כי לא יכל לו ויגע
בכף ירכו ותקע כף ירך יעקב
בהאבקו עמו ויאמר שלחני כי
עלה השחר ויאמר לא אשלחך
כי אם ברכתני ויאמר אליו מה
שמך ויאמר יעקב ויאמר לא
יעקב יאמר עוד שמך כי אם

עשר
אומתיה

הוא ודבר ית תרתין נשוהי וית
תרתין לחינתיה וית חד עסר בנוהי ועבר
ית מעבר יבקא וקאם פי תלך
אלילה ואכד אמראתיה ואמתיה
ואחדי עשר אבנא לה ועבר בהם
עבר יבק ודברנון ואעברנון ית
נחלא ואעבר ית דליה פאכדהם
ועבר בהם ואר ועבד בגמיע
מלה ואשתאר יעקב בלחודוהי
ואשתדל גברא עמיה עד דסליק
צפרא פבקא יעקוב וחדה וצארעה
רגל אלי מטלע אלפגר וחזא ארי
לא יכיל ליה וקריב בפתי ירכיה
וזע פתי ירכא דיעקב באשתדלותיה

פילאך
תגאבב

עמיה פלמא ראי אנה ליס יטיק לה רבי מן חק ורכה פזאל חק ורך יעקוב
מן מצארעתה לה ואמר שלחני ארי סליק צפרא ואמר לא אשלחנך
אלהין בריכתני קאל אטלקני אד קד טלע אלפגר קאל לא אטלקך דון אן
תבארכני ואמר ליה מן שמך ואמר יעקב קאל לה מא אסמך קאל יעקוב ואמר
לא יעקב יתאמר עוד שמך אלהין ישראל ארי רב את קדם יי ועם גבריא

ונעל בפניה שלא יתן עשיו בה עיניו ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו שמא תחזירנו למוטב ונפלה ביד שכם׳׳
יבק׳׳ שם הנהר׳׳ את כל אשר לו׳׳ הבהמה והמטלטלין עשה את עצמו כגשר נוטל מכאן ומניח מכאן׳׳ ויותר יעקב׳׳
שכח פכים קטנים וחזר עליהם׳׳ ויאבק איש עמו׳׳ מנחם פירש ויתפלש איש לשון אבק שהיו מעלים עפר ברגליהם
על ידי נענועם ולי נראה שהוא לשון ויתקשר ולשון ארמי הוא בתר דאביקו ביה ואביק ליה מיבק לשון עניבה
שכן דרך שנים שמתעצמין להפיל איש את רעהו שחובקו ואובקו בזרועותיו ופירשו רבותינו שהוא שרו של עשו׳׳
ותקע׳׳ נתקעקעה ממקום חברתה ודומה לו פן תקע נפשי ממך לשון הסרה ובמשנה לקעקע ביצתן נשרש שרשיהן׳׳
ויגע בכף ירכו׳׳ קולית הירך התקוע בקולבוסית קרוי כף על שם שהבשר שעליה כמין כף של קדרה׳׳ כי עלה השחר׳׳
וצריך אני לומר שירה׳׳ ברכתני׳׳ הודה לי על הברכות שברכני אבי שעשו מערער עליהן׳׳ לא יעקב׳׳ לא יאמר עוד
שהברכות באו לך בעקבה ורמיה כי אם בשררה וגלוי פנים׳׳ וסופך שהקב״ה נגלה עליך בבית אל ומחליף שמך ושם

ישראל כי שרית עם אלהים
ועם אנשים ותוכל׃ וישאל יעקב
ויאמר הגידה נא שמך ויאמר למה
זה תשאל לשמי ויברך אתו שם׃
ויקרא יעקב שם המקום פניאל
כי ראיתי אלהים פנים אל פנים
ותנצל נפשי׃ ויזרח לו השמש
כאשר עבר את פנואל והוא צלע
על ירכו׃ על כן לא יאכלו בני
ישראל את גיד הנשה אשר על
כף הירך עד היום הזה כי נגע
בכף ירך יעקב בגיד הנשה׃
וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו

ויכולתא׃ וקאל לא יסמא אסמך
אבדא יעקוב פקט אלא אסראיל
לאנך תרווסת ענד אללה וענד אלנאס
וטקת דלך׃ ושאיל יעקב ואמר
חוי כען שמך ואמר למא דנן את
שאיל לשמי ובריך יתיה תמן׃
פסאלה יעקוב וקאל אכברני מא אסמך
קאל ומא סואלך ען אסמי למי נאולה
תם׃ וקרא יעקב שמיה דאתרא
פניאל ארי חזיתי מלאכא דיי אפין
באפין ואשתיזבת נפשי׃ פסמי
יעקוב אסם אלמוצע פניאל קאילא
אני ראית מלך אללה שפאהא ותכלצת
נפסי׃ ודנח ליה שמשא כד עבר

ית פנואל והוא מטלע על ירכיה׃ פאשרקת לה אלשמס כמא עבר
פנואל וכאן אלוקת האנך יצלע מן ורכה׃ על כין לא אכלין בני ישראל
ית גידא נשיא דעל פתי ירכא עד יומא הדין ארי קריב בפתי ירכא
דיעקב בגידא נשיא׃ ולדלך לא יאכלון בנו אסראיל ערק אלנסא אלדי מע
חק אלורך אלי הדא אליום למא דני בחק ורך יעקוב בערק אלנסא׃ וזקף יעקב
עינוהי וחזא והא עשו אתי ועמיה ארבע מאה גברא ופליג ית בניא

הוא מברכך ואני שם אהיה ואודה לך עליהם וזהו שכתוב וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו׃ בכה המלאך
ויתחנן לו׃ ומה נתחנן לו בית אל ימצאנו ושם ידבר עמנו המתן לי עד שאדבר עמכם שם ולא רצה יעקב ועל
כרחו הודה לו עליהם וזהו ויברך אותו שם שהיה מתחנן להמתין לו ולא רצה׃ ועם אנשים׃ עשו ולבן׃ ותוכל להם׃
למה זה תשאל׃ אין לנו שם קבוע משתנים שמותינו הכל לפי מצות עבודת השליחות שאנו משתלחים׃ ויזרח לו׃ לצרכו
לרפאות את צלעתו כמה דתימר שמש צדקה ומרפא בכנפיה ואותן שעות שמיהרה לשקוע בשבילו כשיצא מבאר שבע
מיהרה לזרוח בשבילו׃ והוא צולע כשזרחה השמש׃ ויזרח לו השמש׃ לשון בני אדם הוא כשהגענו למקום פלוני
האיר לנו השחר זהו פשוטו׃ גיד הנשה׃ למה נקרא שמו גיד הנשה לפי שנשה ממקומו ועלה׃ והוא לשון קפיצה וכן נשתה

בא ועמו ארבע מאות איש
ויחץ את הילדים על לאה ועל
רחל ועל שתי השפחות: וישם
את השפחות ואת ילדיהן ראשנה
ואת לאה וילדיה אחרנים ואת
רחל ואת יוסף אחרנים: והוא
עבר לפניהם וישתחו ארצה
שבע פעמים עד גשתו עד אחיו:
וירץ עשו לקראתו ויחבקהו
ויפל על צוארו וישקהו ויבכו:
וישא את עיניו וירא את הנשים
ואת הילדים ויאמר מי אלה לך
ויאמר הילדים אשר חנן אלהים
את עבדך: ותגשן השפחות

ה׳ עשס רי׳ ז׳ נקוד בית

על לאה ועל רחל ועל תרתין לחינתא:
תם רפע יעקוב עינאה פראי פאדי
עשו אקבל ומעה ארבע מאיה
רגל וקסם לאולאד עלי לאה ורחל
ולאמתין: ושוי ית לחינתא וית
בניהון קדמאה וית לאה ובנהא
בתראין וית רחל וית יוסף בתראין:
פציר אלאמתין ואולאדהמא אולא
ולאה ואולאדהא אבעדא ורחל
ויוסף בעדהן: והוא עבר קדמיהון
וסגיד על ארעא שבע זמנין
עד מקרביה לות אחוהי: והוא
תקדמהם וסגד עלי אלארץ סבע
מראר אלי אן דנא מן אכיה: ורהט
עשו לקדמותיה וגפפיה ונפל על
צוריה ונשקיה ובכו: פחאצר עשו תלקאה פעאנקה ואנכב עלי
ענקה וקבלה ובכיא: וזקף ית עינוהי וחזא ית נשיא וית בניא ואמר
מא אלין לך ואמר בניא דחן יי ית עבדך: פרפע עיניה וראי אלנסא
ואלאולאד פקאל מן האולי מעך פקאל אלאולאד אלדי רזקהם אללה עבדך:
וקריבא לחינתא אנין ובניהון וסגידא: פתקדם אלאמתין

גבורתם וכן כי נשע אלהים את כל עמלי״ ואת לאה וילדיה אחרונים״ אחרון אחרון חביב״ עבר לפניהם״ אמר
אם יבוא אותו רשע להלחם ילחם בי תחלה״ ויחבקהו נתגלגלו רחמיו כשראהו משתחוה כל
השתחויות הללו״ וישקהו״ נקוד עליו ויש חולקים בדבר הזה בברייתא דספרי יש שדרשו נקודה זו
לומר שלא נשקו בכל לבו״ אמר רבי שמעון בן יוחאי הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב אלא
שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו״ מי אלה לך״ מי אלה להיות שלך״ נגש יוסף ורחל״
בכולן האמהות נגשות לפני הבנים אבל ברחל יוסף נגש לפניה אמר אמי יפת תואר שמא יתלה
בה עיניו אותו רשע אעמיד כנגדו ואעכבנו להסתכל בה מכאן זכה יוסף לברכת עלי עין״

הנה וילדיהן ותשתחוין ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו ואחר נגש יוסף ורחל וישתחוו ויאמר מי לך כל המחנה הזה אשר פגשתי ויאמר למצא חן בעיני אדני ויאמר עשו יש לי רב אחי יהי לך אשר לך ויאמר יעקב אל נא אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך כראת פני אלהים ותרצני קח נא את ברכתי אשר הבאת לך כי חנני אלהים וכי יש

ואולא אינון וסגידו וקריבת אף לאה ובנהא וסגידו ובתר כין קריב יוסף ורחל וסגידו ופתקדמת לאה ואולאדהא וסגדו ובעד דלך תקדם יוסף ורחל וסגדו ואמר מא לך כל משריתא הדא דערעית ואמר לאשכחא רחמין בעיני רבוני פקל לה למא לך גמיע הדי אלעסכר אלדי פאגיתה קל לא אגד חצאא ענד סידי ואמר עשו אית לי סגי אחי יהי דילך קל עשו מגוור ליא כתר מן דלך בקי לך אנא מלך

ואמר יעקב בבעו אם כען אשכחית רחמין בעינך ותקביל תקרבתי מן ידי ארי על כין חזיתנך ואפך כחיזו אפי רברביא ואתרעיתא לי קל יעקוב לא יא סידי אן וגדת חצאא ענדך תקבל הדייתי מן ידי פאני קד ראית וגהך כרויה וגה לאשראף פארץ עני קביל כען ית תקרובתי דאתיתיאת לך ארי רחם עלי יי ואר

מי לך כל המחנה מי כל המחנה אשר פגשתי שהוא שלך כלומר למה הוא לך פשוטו של מקרא על מוליכי המנחה ומדרשו כתות של מלאכים פגע שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו ואומרים להם של מי אתם והם אומרים להם שלעשו והן אומרין הכוהכו ואלו אומרים הניחו בנו של יצחק הוא ולא היו משגיחין עליו בן בנו של אברהם ולא היו משגיחין אחיו של עשו היו ואומרים להם הסכן משלנו הוא יהי לך אשר לך כאן הודה לו על הברכות אם נא מצאתי חן בעיניך ולקחת מנחתי מידי כי על כן ראיתי פניך וגו׳ כי כדאי והגון לך שתקבל מנחתי על אשר ראיתי פניך והן חשובין לי כראיית פני המלאך שראיתי שר שלך ועוד על שנתרצית לי למחול קורחני ולמה הזכיר לו ראיית המלאך כדי שיתירא ממנו ויאמר ראה מלאכים ונצול אני יכול לו מעתה ותרצני נתפייסת לי וכן כל רצון שבמקרא לשון פיוס אבוי צימנט בלעז כי לא לרצון יהיה לכם הקרבנות באות לפייס ולרצון וכן שפתי צדיק ידעון רצון יודעים לפייס ולרצות ברכתי מנחה זו הבאה על ראיית פנים למקים איכה באה אלא לשאלת שלום וכל ברכה שהיא לראיית פנים כגון ויברך יעקב את פרעה עשו אתי ברכה דמקרא וכן לשאול לו לשלום ולברכו דתועי מלך חמת מלם לשון ברכת שלום הן שקורין בלעז שלודי אף זו ברכתי שנורי אשר הובאת לך לא טרחת בה ואני יגעתי להגיע עד שבאה לידך חנני נון ראשונה מודגשת לפי שיש משמעת במקום שנכון שהיה לו לומ׳ חנני שאין חנן בלא שני נונין והשלישי לשמוש כמו עשני עבדני יש לי כל כל ספוקי ועשו דבר בלשון גאות יש לי רב יותר מכדי צרכי כסעה כמו שמעה סכלה שהוא כמו שמע

ליעקב ויפצר בו ויקח ויאמר
נסעה ונלכה ואלכה לנגדך
ויאמר אליו אדני ידע כי הילדים
רכים והצאן והבקר עלות עלי
ודפקום יום אחד ומתו כל
הצאן יעבר נא אדני לפני
עבדו ואני אתנהלה לאטי
לרגל המלאכה אשר לפני
ולרגל הילדים עד אשר אבא
אל אדני שעירה ויאמר עשו
אציגה נא עמך מן העם אשר
אתי ויאמר למה זה אמצא חן

אית לי כולא ואתקיף ביה וקביל
אקבל הדייתי אלדי גבתלך פאן
אללה קד ראפני ומוגוד לי אכתר
מן דלך פלח עליה חתי קבלהא
ואמר טול ונהך ואהך לקבלך
קאל לה נרחל ונמצי ואסיר מעך
ואמר ליה רבוני ידע ארי ינקיא
רכיכין ועאנא ותורי מינקתא עלי
ואם אדחוקנון יומא חד וימותון
כל ענא קאל לה סיידי יעלם אן
אלאולאד רכץ ואלגנם ואלבקר
מרצעאת ענדי פאן כרדתהא
יומא ואחדא תמות כלהא

יעבר כען רבוני קדם עבדיה ואנא אדבר בנחלי לרגל עבידתא דקדמי
ולרגל ינקיא עד דאיתי לות רבוני לשעיר יתקדם סיידי עבדה ואנא
אסוקהם רויא בסבב אלמלך אלדי מעי ומן אגל אלאולאד אלי אן אגי
אלי סיידי אלי אלשראה ואמר עשו אשבוק כען עמך מן עמא דעמי
ואמר למא דנן אשכח רחמין בעיני רבוני קאל פאכלף מעך מן אלקום אלדי
מעי [illegible] קאל למא דא ואגד אלחט(?) ענד(?) סיידי

ספחאף כאן נסעה כמו נסע והנון יסוד בתיבה ותרגמו שלאונקלוס טול ונהך עשו אמר ליעקב נסע מכאן
ונלך ואלכה לנגדך בשווה לך טובה זו אעשה לך שאאריך ימי מהלכתי ללכת לאט כאשר אתה צריך וזהו
לנגדך בשווה לך עלות עלי הצאן והבקר שהן עלות מוטלות עלי לנהלן לאט עלות מגדלות עולליהן לשון עולל
ויונק עולל ימים ושתי פרות עלות ובלעז אנפנטייש ודפקום יום אחד ליגעם בדרך במרוצה ומתו כל הצאן ודפקום כמו
קול דודי דופק נוקש בדלת יעבר נא אדוני אל נא תאריך ימי הליכתך עבור כפי דרכך ואף אם תתרחק אתנהלה אתנהל
הא יתירה כמו ארדה אשמעה לאטי לאט שלי לשון נחת הוא וכמו לאט לי לנער לאטי הלמ"ד מן היסוד ואינה משמשת
אתנהל לנחת שלי לרגל המלאכה לפי צורך הליכת רגלי המלאכה המוטלת לפני להוליך ולרגל הילדים לפי רגליהם שהן
יכולין לילך עד אשר אבוא אל אדני שעירה הרחיב לו הדרך שלא היה דעתו ללכת אלא עד סוכות אמר אם דעתו לעשות לי רעה
ימתין עד בואי אצלו והוא לא הלך ואימתי ילך בימי המשיח שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו ומדרשי אגדה

בעיני אדני׃ וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה׃ ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על כן קרא שם המקום סכות׃

ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ כנען בבאו מפדן ארם ויחן את פני העיר׃ ויקן את חלקת השדה אשר נטה שם אהלו מיד בני חמור אבי שכם במאה קשיטה׃ ויצב שם מזבח ויקרא לו אל

לחנא עד סעיר׃ ותב ביומא ההוא עשו לאורחיה לסעיר׃ פרגע פי דלך אליום עשו אלי טריקה אלי שראה׃ ויעקב נטל לסכות ובנא ליה ביתא ולבעירה עבד מטלין על כן קרא שמיה דאתרא סכות׃ ויעקוב רחל אלי סכות פבנא לה ביתא וצנע למאשיתה עריש לדלך סמי דלך אלמוצע סכות׃ ואתא יעקב שלים לקרתא דשכם דבארעא דכנען במיתיה מפדן דארם ושרא לקביל קרתא׃ תם סאר יעקוב סאלמא אלי קריה נאבלוס אלתי פי בלד כנעאן פי מגייה מן פדן ארם ונזל קבאלה אלקריה׃ וזבן ית אחסנת חקלא דפרסיה תמן למשכניה מיד בני חמור אבוהי דשכם במאה חורפן׃ ואבתאע חקלה אלציעה אלתי צרב תם כבאיה מן יד בני חמור אבו שכם במאיה נעגה׃ ואקים תמן מדבח ופלח עלוהי קדם אל אלהא דישראל׃ תם בני מדבחא ודעא מאמה

יש לפרשה זו רבים ויאמר למה זה תעשה לי טובה זו שאינני צריך לה אמצא חן בעיני אדני ולא תשלם לי עתה שום גמול׃ וישב ביום ההוא עשו לדרכו עשו לבדו וארבע מאות איש שהלכו עמו נשמטו מאצלו אחד אחד והיכן פרע להם הקב״ה בימי דוד שנ׳ כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים׃ ויבן לו בית שהיה שם שמנה עשר חדש קיץ וחורף קיץ׃ סכות קיץ בית חורף סכות קיץ׃ שלם שלם בגופו שנתרפא מצלעתו שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון שלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן׃ עיר שכם כמו לעיר שכם וכמוהו עד בואנה בית לחם׃ בבואו מפדן ארם כאדם האומר לחבירו יצא פלוני מבין שני אריות ובא שלם אף כאן ויבא שלם מפדן ארם מלבן ומעשו שנזדווגו לו בדרך׃ קשיטה מעה אמר רבי עקיבא כשהלכתי לכרכי הים קורין למעה קשיטה׃ ויקרא לו אל אלהי ישראל לא שהמזבח קרוי אלהי ישראל אלא על שם שהיה הקב״ה עמו והצילו קרא שם המזבח על שם הנס להיות שבחו של מקום נזכר בקריאת השם כלומר מי שהוא אל הוא הקב״ה הוא לאלהים לי ששמי ישראל וכן מצינו במשה ויקרא שמו ה׳ נסי לא שהמזבח קרוי ה׳ אלא על שם הנס קרא שם המזבח להזכיר שבחו של הקב״ה הוא נסי ורבותינו דרשו הקב״ה קראו ליעקב אל ודברי תורה כפטיש יפוצץ סלע מתחלקים לכמה טעמים ואני מישב פשוטו של מקרא׃

אלהי ישראל:

ותצא דינה בת ד
לאה אשר ילדה ליעקב לראות
בבנות הארץ: וירא אתה שכם
בן חמור החוי נשיא הארץ ויקח
אתה וישכב אתה ויענה: ותדבק
נפשו בדינה בת יעקב ויאהב
את הנער וידבר על לב הנער:
ויאמר שכם אל חמור אביו
לאמר קח לי את הילדה הזאת
לאשה: ויעקב שמע כי טמא
את דינה בתו ובניו היו את
מקנהו בשדה והחרש יעקב
עד באם: ויצא חמור אבי
שכם אל יעקב לדבר אתו:

באסם אלטאיק אלאה אסראיל:
ונפקת דינה בת לאה
דילידת ליעקב למחזי בבנת
ארעא: פכרגת דינה בנת לאה
אלתי ולדת ~~[illegible]~~ ליעקוב לתנצר
אלי בנאת אהל אלבלד: וחזא יתה
שכם בר חמור חואה רבא דארעא
ודבר יתה ושכיב יתה ועניה:
פראהא שכם אבן חמור אלחוי
שריף אלבלד פאכדהא וצאגעהא
ואתאהא: ואתרעיאת נפשיה
בדינה בת יעקב ורחים ית
עולימתא ומליל על לבה
דעולימתא: פתעלקת נפסה
בהא ואחבהא ודאראהא: ואמר
שכם לחמור אבוהי למימר סב
לי ית עולימתא הדא לאתו: פקל לחמור אביה כד לי הדה אלגאריה
זוגה: ויעקב שמע ארי סאיב ית דינה ברתיה ובנוהי הוו עם גיתוהי
בחקלא ושתיק יעקב עד מיתיהון: תם סמע יעקוב אנה קד נגס דינה
אבנתה וכאן בניה מע מאשיתה פי אלצחרי פאמסך אלי מגיהם: ונפק
חמור אבוהי לות יעקב למללא עמיה: פכרג חמור אבו
שכם אלי יעקוב ליכלמה באלך: ובני יעקב עלו

בת לאה ולא בת יעקב אלא על שם יציאתה נקראת בת לאה שאף היא יצאנית שנ׳ ותצא לאה
לקראתו. וישכב אותה כדרכה. ויענה שלא כדרכה. על לב הנערה דברים המתישבין על
הלב ראה אביך בחלקת שדה קטנה כמה ממון בזבז אני אשאך ותקנה העיר וכל שדותיה

ובני יעקב באו מן השדה כשמעם
ויתעצבו האנשים ויחר להם
מאד כי נבלה עשה בישראל
לשכב את בת יעקב וכן לא
יעשה: וידבר חמור אתם לאמר
שכם בני חשקה נפשו בבתכם
תנו נא אתה לו לאשה: והתחתנו
אתנו בנתיכם תתנו לנו ואת
בנתינו תקחו לכם: ואתנו תשבו
והארץ תהיה לפניכם שבו וסחרוה
והאחזו בה: ויאמר שכם אל
אביה ואל אחיה אמצא חן
בעיניכם ואשר תאמרו אלי
אתן: הרבו עלי מאד מהר
ומתן ואתנה כאשר תאמרו
אלי ותנו לי את הנער לאשה:

מן חקלא כד שמעו ואתנסיסו
גבריא ותקיף להון לחדא ארי
קלנא עבד בישראל למשכב ית
בת יעקב וכין לא כשר דיתעבד:
ובני יעקוב גאו מן אלצחרי כמא
סמעו פאגתם אלקום ואשתד עליהם
גדא לאנה צנע כסאסה פי אל
אסראיל אד צאגע אבנתה
וכדאך לא יצנע: ומליל חמור
עמהון למימר שכם ברי אתרעיאת
נפשיה בברתכון הבו כען יתה
ליה לאתו: פכלמהם חמור
קאילא אן שכם אבני קד שגפת
נפסה באבנתכם אעטוהא לה
זוגה: ואתחתנו בנא בנתכון
תתנון לנא וית בנתנא תסבון
לכון: וצאהרונא אעטונא
בנאתכם וכדו בנאתנא: ועמנא תתבון וארעא תהי קדמיכון תיבו ועבידו
בה סחורתא ואחסינו בה: וקימו מענא והודי אלבלד בין ידיכם אגלסו ואתגרו
פיה וחוזוה: ואמר שכם לאבוהא ולאחהא אשכח רחמין בעיניכון ודתימרון
לי אתין: קאל שכם איצי לאביהא ואכותהא אגד חצ׳א ענדכם וכלמא תקולו לי
אעטיכם: אסגו עלי לחדא מהרין ומתנן ואתין כמא דתימרון לי והבו לי ית עולימתא
לאתו: כתרו עלי גדא מן אלמהר ואלעטא אעטיכם כמא תקולו לי ואעטוני אלגאריה זוגה:

וכן לא יעשה" לענות את הבתולות שהאומות גדרו עצמן מן העריות על ידי המבול" חשקה חפצה" מהר" כתובה"

ג׳מריא׳/

ויענו בני יעקב את שכם ואת
חמור אביו במרמה וידברו אשר
טמא את דינה אחתם: ויאמרו
אליהם לא נוכל לעשות הדבר
הזה לתת את אחתנו לאיש אשר
לו ערלה כי חרפה הוא לנו: אך
בזאת נאות לכם אם תהיו
כמנו להמל לכם כל זכר:
ונתנו את בנתינו לכם ואת
בנתיכם נקח לנו וישבנו אתכם
והיינו לעם אחד: ואם לא
תשמעו אלינו להמול ולקחנו
את בתנו והלכנו: וייטבו דבריהם
בעיני חמור ובעיני שכם בן
חמור: ולא אחר הנער לעשות

ואתיבו בני יעקב ית שכם וית
חמור אבוהי בחכמא ומלילו
דסאיב ית דינה אחתהון: פאג'אבוהם
בני יעקוב במכר קאילין כמא
נגס דינה אכתהם: ואמרו להון
לא נכול למעבד פתגמא הדין למתן
ית אחתנא לגבר דליה עורלה ארי
חסודא היא לנא: וקאלו להם לא נטיק
אן נצנע הדי אלאמר אן נעטי אכתנא
לרג'ל לה קלפה לאנה עאר עלינא:
ברם בדא נתפיס לכון אם תהון
כותנא למגזר לכון כל דכורא: לכן
בהדה נטאבקכם אן צרתם מתלנא
ואכתתן מנכם כל דכר: ונתין ית
בנתנא לכון וית בנתכון נסב לנא
ונתיב עמכון ונהי לעמא חד: ואעטינאכם
בנאתנא ותזווג'נא בנאתכם ואקמנא מעכם וצרנא אמה ואחדה: ואם לא
תקבלון מננא למגזר ונדבר ית ברתנא וניזיל: ואן לם תקבלון מנא
ותכתתנון אכד'נא אבנתנא ומצ'ינא: ושפרו פתגמיהון בעיני חמור
ובעיני שכם בר חמור: פחסן כלאמהם ענד חמור ושכם אבנה: ולא
אוחר עולימא למעבד ית פתגמא הדין ארי אתרעי בבת יעקב והוא

במרמה בחכמה: אשר טמא הכתוב אומר שלא היתה רמיה שהרי טמא את דינה אחותם: חרפה היא שמץ פסול הוא
אצלינו הבא לחרף חבירו הוא אומר לו ערל אתה חרפה בכל מקום גדוף: נאות נתרצה להם לשון ויאתו: להמול אינו לשון
להפעל: ונתנו נון שנייה מודגשת לפי שהיא משמשת במקום שני נונין ונתנו: ואת בנותיכם נקח לנו אתה מוצא בתשובה
שאמר חמור ליעקב ובתשובת בני יעקב לחמור שתלו החשיבות בבני יעקב ליקח בנות שכם את שיבחרו להם
ובנותיהם יתנו להם לפי דעתם דכתיב ונתנו את בנותינו לפי דעתינו ואת בנותיכם נקח לנו ככל אשר נחפץ ובשעברו

הדבר כי חפץ בבת יעקב והוא
נכבד מכל בית אביו: ויבא חמור
ושכם בנו אל שער עירם וידברו
אל אנשי עירם לאמר: האנשים
האלה שלמים הם אתנו וישבו
בארץ ויסחרו אתה והארץ
הנה רחבת ידים לפניהם את
בנתם נקח לנו לנשים ואת
בנתינו נתן להם: אך בזאת יאתו
לנו האנשים לשבת אתנו להיות
לעם אחד בהמול לנו כל זכר
כאשר הם נמלים: מקנהם
וקנינם וכל בהמתם הלוא לנו
הם אך נאותה להם וישבו אתנו:
וישמעו אל חמור ואל שכם
בנו כל יצאי שער עירו וימלו כל

יקיר מכל בית אבוהי: ולם יו[ב]כר
אלגלאם אן יצנע דלך אלאמר לאנה
מריד אבנה' יעקוב והו אכרם מן
גמיע בית אביה: ואתא חמור
ושכם בריה לתרע קרתהון ומלילו
עם אנשי קרתהון למימר: פדכל
חמור ושכם אבנה אלי באב קריתהם
וכאטבו אהל הא קאילין: גבריא
האלין שלם אנון עמנא ויתבון
בארעא ויעבדון בה סחורתא
וארעא הא פתיות ידין קדמיהון
ית בנתהון נסב לנא לנשין וית
בנתנא נתין להון: האולי אלקום
מסלמין לנא אן יגלסו פי אלבלד
ויתגרון מיה הו ידיהו ואסעא אמכאן
בין אידיהם אן נתזווג בנאתהם
ונזווגהם בנאתנא: ברם בדא

יטפסון לנא גבריא למתב עמנא למהוי לעמא חד במגזר לנא כל דכורא
כמא דאנון גזרין: לכן בכלה יטאבקונא אלקום אן יקימו מענא ונציר אמה
ואחדה אן כתן כל דכר מנא כמא הם מכתונין: גיתיהון וקניניהון וכל בעיריהון
הלא דילנא אנון ברם נטפס להון ויתבון עמנא: סרחהם ומואשיהם ובהאימהם
וסאיר מלכהם אנמא הו לנא עלא אן כטאבקהם עלי הדי ויקימו מענא: וקבילו
מן חמור ומן שכם בריה כל נפקי תרע קרתיה וגזרו כל דכורא כל נפקי

חמור ושכם בנו אל יושבי עירם כהפכו הדברים את בנתם נקח לנו לנשים ואת בנתינו נתן להם כדי לבצע את שיאתו להמול
שלמים בשלום ובלב שלם והארץ הנה רחבת ידים באדם שידו רחבה ויתרעה כלומר תפקידו בכלום פרקמטיא הרבה בידה לכאן

ואין

זכר כל יצאי שער עירו: ויהי
ביום השלישי בהיותם כאבים
ויקחו שני בני יעקב שמעון
ולוי אחי דינה איש חרבו ויבאו
על העיר בטח ויהרגו כל זכר:
ואת חמור ואת שכם בנו הרגו
לפי חרב ויקחו את דינה מבית
שכם ויצאו: בני יעקב באו על
החללים ויבזו העיר אשר
טמאו אחותם: את צאנם ואת
בקרם ואת חמריהם ואת אשר
בעיר ואת אשר בשדה לקחו:
ואת כל חילם ואת כל טפם ואת
נשיהם שבו ויבזו ואת כל אשר בבית:

תרע קרתיה: פקבלו מן חמור ומן
שכם אבנה כל מן כרג מן באב
קריתה ואכתתן כל רגל מנהם:
והוה ביומא תליתאה כד תקיפו עליהון
כיביהון ונסיבו תרין בני יעקב
שמעון ולוי אחי דינה גבר חרביה
ועלו על קרתא דיתבא לרחצן
וקטלו כל דכורא: פלמי כאן פי
יום אלתאלת והם וגעין אכד שמעון
ולוי אכוי דינה כל אמר סיפה
ודכלוא עליהם והם מטמאנו
פקתלו כל דכר: וית חמור וית
שכם בריה קטלו לפתגם דחרב
ודברו ית דינה מבית שכם ונפקו:
וחמור ושכם אבנה קתלוהמא
בחד אלסיף ואכרגו דינה מן בית שכם וכרגו: בני יעקב עלו לחלצא
קטיליא ובזו קרתא דסאיבו אחתהון: ובני יעקוב דכלו אלי אלצרעא וגנמו
מאפי אלקריה כמי נגסו אכתהם: ית ענהון וית תוריהון וית חמריהון וית
דבקרתא וית דבחקלא בזו: וגנמהם ובקרהם וחמירהם ומא פי אלקריה ומא
פי אלציאע אכדוה: וית כל נכסיהון וית כל טפלהון וית נשיהון שבו ובזו וית כל דבביתא:
וגמיע אתאתהם ואטפאלהם ונסאהם סבוהם וגנמוהם וסאירמא פי אלמנאזל:

ואין לה קונס׳ בהמול׳ בהיות כמו׳ אך בזאת יאותו להם לדבר זה ועל ידיכן ישבו אתנו״ שנבני יעקב״ בניו היו ואעפ״כ
נהגו עצמן שמעון ולוי כבני אדם אחרים שאינם בניו שלא נטלו עצה הימנו״ אחי דינה״ לפי שמסרו עצמן עליה נקראו אחיה״
בטח״ שהיו כואבין״ ומדרש אגדה בטוחים היו על כחו של זקן״ על החללים לפשט החללים״ חילם״ ממונם וכן עשה לי
את החיל הזה ויש׳ עושה חיל ועזבו לאחרים חילם״ שבו׳ לשון שביה לפיכך טעמו מלרע״ עכרתם״

ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי
עכרתם אתי להבאישני בישב
הארץ בכנעני ובפרזי ואני מתי
מספר ונאספו עלי והכוני ונ
ונשמדתי אני וביתי: ויאמרו
הכזונה יעשה את אחותנו:

ויאמר אלהים אל יעקב קום
עלה בית אל ושב שם ועשה
שם מזבח לאל הנראה אליך
בברחך מפני עשו אחיך: ויאמר
יעקב אל ביתו ואל כל אשר
עמו הסרו את אלהי הנכר אשר
בתככם והטהרו והחליפו שמלתיכם:

ואמר יעקב לשמעון וללוי עכרתון
יתי למתן דבכון בינא ובין יתיבי ארעא
בכנענאה ובפרזאה ואנא עם דמנין
ויתכנשון עלי וימחונני ואשתיצי
אנא ואנש ביתי: פקט יעקוב לשמעון
ולוי קד פצחתמוני ואפסדתמאחוואלי
מע אהל אלבלד ואלכנעניין ואלפרזיין
ואנא להט דואחצא פיגתמעון
עליי ויקתלוני ואנפנא אנא ואלי :
ואמרו הכנפקת ברא יתעביד
באחתנא: קט ואכזאניה יצנע באכתנא:
ואמר יי' ליעקב קום סק לבית
אל ותיב תמן ועביד תמן מדבח
לאל דאתגלי לך במערקך מן
קדם עשו אחוך: פקט אללה ליעקוב
קם אצעד אלי בית אל ואקם הנאך ואצנע תם מדבחא ללטאיק אלמתגלי
לך פי הרובך מן בין ידי עשו אכיך: ואמר יעקב לאנש ביתיה ולכל
דעמיה אעדו ית טעות עממיא דביניכון ואדכו ושנו כסותכון: פקט
יעקוב לאלה וסאיר מן מעה אנזעו מעבוראת אלגרבא אלתי פימא בינכם
ותטהרו ובדלו תיאבכם: ונקום ונסק לבית אל ואעביד תמן

לשון מים עכורין אין דעתי צלולה עכשיו ואגדה צלולה היתה החבית ועכרתם אותה" מסורת היתה
ביד כנענים שיפלו ביד בני יעקב אלא שהיו אומרים עד אשר תפרה ונחלת את הארץ לפיכך היו
שותקין "מתי מספר" אנשים מועטים" הכזונה" הפקר" את אחותינו" ית" אחתנא" קום עלה
לפי שאחרת בדרך נענשת ובאה לך זאת מבתך" הנכר" שיש בידכם משלל שלשכם"
והטהרו" מעבודת אלילים" והחליפו שמלותיכם" שמא יש בידכם כסות של עבודת אלילים"

ונקומה ונעלה בית אל ואעשה
שם מזבח לאל הענה אתי ביום
צרתי ויהי עמדי בדרך אשר
הלכתי ויתנו אל יעקב את כל
אלהי הנכר אשר בידם ואת
הנזמים אשר באזניהם ויטמן
אתם יעקב תחת האלה אשר
עם שכם ויסעו ויהי חתת
אלהים על הערים אשר
סביבותיהם ולא רדפו אחרי
בני יעקב ויבא יעקב לוזה
אשר בארץ כנען הוא בית אל
הוא וכל העם אשר עמו
ויבן שם מזבח ויקרא למקום
אל בית אל כי שם נגלו אליו
האלהים בברחו מפני אחיו

מדבחא לאל' דקביל צלותי ביומא
דעקתי והוה מימריה בסעדי
באורחא דאזלית: ונקום ונצער
אלי בית אל ואצנע תם מדבח ללטאיק
אלמגיבני פי יום שדתי וכאן מעי
פי אלטריק אלדי סלכתה: ויהבו
ליעקב ית כל טעות עממיא
דבידהון וית קדשיא דבאודניהון
ז׳ וטמר יתהון יעקב תחות בטמא
דעם שכם: פאעטו יעקוב גמיע
מעבודאת אלגרבא אלדי מעהם
ואלשנוף אלדי פי אדאנהם פדפנהא
תחת אלבטמה אלתי בחצרה נאבלוס:
ונטלו והות רתתא מן קדם יי׳ על
עממיא דבקרוי סחרניהון ולא
רדפו בתר בני יעקב: תם רחלו
פכאן דער אללה עלי אלקרי אלדי
חואליהם ולם יכלבו בני יעקוב: ואתא יעקב ללוז דבארעא דכנען היא
הרא בית אל וכל עמא דעמיה: וגא יעקוב אלי לוז אלדי פי בלד כנעאן
הי בית אל הו וגמיע אלקום אלדי מעה: ובנא תמן מדבחא וקרא לאתרא
אל בית אל ארי תמן אתגלי ליה יי׳ במערקיה מן קדם אחוהי: פבני
תם מדבחא ודעי תם פי אלמוצע בית אל אלטאיק לאן תם
תגלי לה אללה פי הרובה מן בין ידי אכיה: ומיתת דבורה

האלה׳ מין אילן סרק׳ עם שכם׳ אצל שכם׳ חתת׳ פחד׳ ביתאל׳ הבׄ בבית אגילוי שכינה בבית אל יש תיבה
חסרה בית המשלשת בראשה כמו הנה בית מסב ומ״ע כמו בבית מנחם בית חבר כאו בבית חבר נגלו אליו האלהים׳

ותמת דברה מינקת רבקה ותקבר
מתחת לבית אל תחת האלון
ויקרא שמו אלון בכות׃
וירא אלהים אל יעקב
עוד בבאו מפדן ארם ויברך
אתו׃ ויאמר לו אלהים שמך
יעקב לא יקרא שמך עוד
יעקב כי אם ישראל יהיה שמך
ויקרא את שמו ישראל׃ ויאמר
לו אלהים אני אל שדי פרה
ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך
ומלכים מחלציך יצאו׃ ואת
הארץ אשר נתתי לאברהם
וליצחק לך אתננה ולזרעך

מנקתה דרבקה ואתקברת מלרע
לבית אל בשפולי מישרא וקרא
שמיה מישר בכיתא׃ פמאתת
דבורה דאית רבקה ודפנת אספל
מן בית אל דון למרג פסמאה מרג
אלבכא׃ ואתגלי יי
ליעקב עוד במיתוהי מפדן
דארם ובריך יתיה׃ פתגלי אללה
ליעקוב איצ׳א פי מג׳ייה מן פדן
ארם ובארך פיה׃ ואמר ליה
יי שמך יעקב לא יתקרי שמך
עוד יעקב אלהין ישראל יהי שמך
וקרא ית שמיה ישראל׃ וקאל לה
אסמך יעקוב לא יסמא אסמך
אבדא יעקוב פקט אלא אסראיל
יסמאה איצ׳א אסראיל׃ ואמר ליה יי אנא אל שדי פוש וסגי עם
וכנשת שבטין יהון מנך ומלכין דשלטין בעממיא מנך יפקון׃
תם קאל לה אללה אנא אלטאיק אלכאפי אנמי ואכתר אמה בערגוק אמם
תכון מנך ומלוך מן צלבך יכרגון׃ וית ארעא דיהבית לאברהם וליצחק
לך אתננה ולבנך בתרך אתין ית ארעא׃ ואלבלד אלדי אעטיתה
לאברהם ויצחאק לך אעטיה ולנסלך מן בעדך׃ ואסתלק

במקומות הרבה יש שם אלהות ואדנות בלשון רבים כמו אדוני. וכק׳ אם בעליו עמו ולא נאמ׳ בעלו וכן אלהות
לשון שופט ומרות נזכר בלשון רבים אבל אחר מכל שאר השמות לא תמצא בלשון רבים״ ותמת דבורה״
מה ענין דבורה בבית יעקב אלא לפי שאמרה רבקה ליעקב ושלחתי ולקחתיך משם שלחה דבורה אצלו לפדן
ארם לצאת משם ומתה בדרך מדברי ר׳ משה הדרשן למדתי״ מתחת לבית אל״ העיר יושבת בהר ונקברה ברגלי
ההר״ תחת האלון״ בשפולי מישרא שהיה מישור מלמעלה בשיפוע ההר והקבורה מלמטה ומישור של בית
אל היו קורין לו אלון״ ואגדה נתבשר באבל שני שהוגד לו על אמו ואלון בלשון יוני אחר ולפי כך העלימו את יום המיתה

אחריך אתן את הארץ: ויעל
מעליו אלהים במקום אשר
דבר אתו: ויצב יעקב מצבה
במקום אשר דבר אתו מצבת
אבן ויסך עליה נסך ויצק
עליה שמן: ויקרא יעקב את
שם המקום אשר דבר אתו שם
אלהים בית אל: ויסעו מבית
אל ויהי עוד כברת הארץ
לבוא אפרתה ותלד רחל
ותקש בלדתה: ויהי בהקשתה
בלדתה ותאמר לה המילדת
אל תיראי כי גם זה לך בן:

מעלוהי יקרא דיי באתרא
דמליל עמיה: ת'ם ארתפע נור
אללה ענה פי אלמוצע אלדי כאטבה:
ואקים יעקב קמתא באתרא
דמליל עמיה קמת אבנא ואסיך
עלה נסכין ואריק עלה משחא:
ונצב יעקוב נצבה פי אלמוצע
אלדי כאטבה רכ'ה מן חג'ארה
ורש עליהא מזאג'א וצב עליהא
דהנא: וקרא יעקב ית שמיה
דאתרא דמליל עמיה תמן
יי' בית אל: פסמי ירון אלמוצע
אלדי כאטבה אללה ת'ם בית אל:
ונטלו מבית אל והוה עוד כרוב
ארעא למיעל לאפרת וילידת רחל וקשיאת במילדה: ת'ם
רחלו מן בית אל ובקי להם מסאפה' מיל מן אלטריק לירחלון
אלי אפרת פולדת רחל וצעב ולאדהא: והוה בקשיותה במילדה
ואמרת לה חיתא לא תדחלין ארי אף דין ליך בר: פלמי צעב
ולאדהא קאלת להא אלקאבלה לא תכ'אפין פאן הדי לך אבן:

שלא יקללו הבריות כרס שיצא ממנו עשו אף הכתוב לא פרסמה. עוד. פעם שני במקום הזה אחד
בלכתו ואחד בשובו. ויברך אותו. ברכת אבלים. לא יקרא שמך עוד. לשון אדם הבא במארב ועקבה
אלא לשון שר ומגיד. אני אל שדי. שאני כדי לברך שהברכות שלי. פרה ורבה. ע"ש שעדיין לא
נולד בנימין ואע"פ שכבר נתעברה ממנו. גוי. בנימין. גוים. מנשה ואפרים שעתידין לצאת מיוסף והם
במנין השבטים. ומלכים. שאול ואיש בשת שהיו משבט בנימין שעדיין לא נולד. במקום אשר דבר
אתו. איני יודע מה מלמדנו. כברת ארץ. מנחם פירש לשון כביר לבוא מהלך רב. ואגדה בזמן
שהארץ חלולה ככברה שהניר מצוי הקתם עבר והשרב עדיין לא בא ואין זה פשוטו שהמקרא
שהרי מצינו וילך מאתו כברת ארץ ואומר אני הוא שם מדת קרקע כמו מהלך פרסה או יותר
כמו שאתה אומר צמד כרי חלקת שדה כך במהלך אדם נותן שם מדה כברת ארץ. כי גם זה. נוסף

ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא
שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין׃
ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה
הוא בית לחם׃ ויצב יעקב מצבה
על קברתה הוא מצבת קברת
רחל עד היום׃ ויסע ישראל ויט
אהלה מהלאה למגדל עדר׃ ויהי
בשכן ישראל בארץ ההוא וילך
ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו — מחלפין למדנחא ולמערבא
וישמע ישראל

ויהיו בני יעקב שנים עשר׃ בני
לאה בכור יעקב ראובן ושמעון
ולוי ויהודה ויששכר וזבלון׃

והוה במפק נפשה ארי מיתא
וקרת שמיה בר דווי ואבוהי קרא ליה
בנימין׃ פ ענד כרוג נפסהא והי
מאיתה אסמתה אבן תרחי ואביה
סמאה בנימין׃ ומיתת רחל
ואתקברת באורח אפרת היא בית
לחם׃ פ מאתת רחל ודפנה׳ פי
טרק אפרת הי בית לחם׃ ואקים
יעקב קמתא על קבורתה היא
קמת קבורתא דרחל עד יומא
דין׃ ונצב יעקוב דכה עלי קברהא
היתסמי נצבה׳ רחל אלי איום׃
ונטל ישראל ופרסיה למשכניה
מהלאה למגדלא דעדר׃ ת פרחל
אסראיל ומד כבאיה מן הנאך מן מגדל עדר׃ והוה כד שרא ישראל
בארעא ההיא ואזל ראובן ושכיב ית בלהה לחינתא דאבוהי ושמע
ישראל והוו בני יעקב תרי עסר׃ פלמי סכן אסראיל דלך אלבלד מצא
ראובן פצאגע בלהה אמה אביה פסמע בדלך אסראיל פצארו בני יעקוב
אתני עשר׃ בני לאה בכריה דיעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר

לך על יוסף ורבותינו דרשו עם כל שבט נולדה תאומה ועם בנימין נולדו תאומות יתירה׳׳ בן אוני׳׳ בן
צערי׳׳ בנימין נראה בעיני לפי שהוא לבדו נולד בארץ כנען שהיא בנגב כשאדם בא מארם נהרים כמו שנ׳
בנגב בארץ כנען הלוך ונסוע הנגבה׳׳ בנימין׳׳ בן ימין לשון צפון וימין אתה בראתם לפיכך הוא מלא׳׳ וישכן ישר׳
בארץ ההיא׳׳ עד שלא בא לחברון אצל יצחק ארעוהו כל אלה׳׳ וישכב׳׳ מתוך שבלבל משכבו מעלה עליו
הכתוב כאילו שכבה׳ למה בלבל וחלל יצועו שכשמתה רחל נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה תדיר
באהל רחל ולא בשאר אהלים ונתנה באהל בלהה בא ראובן ותבע עלבון אמו אמר אם אחות אמא
היתה צרה לאמא שפחת אחות אמא תהא צרה לאמא ולכך בלבל׳׳ ויהיו בני יעקב שנים עשר׳ מתחיל
לענין ראשון משנולד בנימין נשלמה המטה ומעתה ראויים לימנות ומנאן ורבותינו דרשו ללמדינו בא שכולן
שוין וכולן צדיקים שלא חטא ראובן׳׳ בכור יעקב׳׳ אפלו בשעת הקלקלה קראו בכור יעקב בכור לנחלה בכור

לעבוד׳

בני רחל יוסף ובנימן: ובני בלהה
שפחת רחל דן ונפתלי: ובני זלפה
שפחת לאה גד ואשר אלה בני
יעקב אשר ילד לו בפדן ארם:
ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא
קרית הארבע הוא חברון אשר
גר שם אברהם ויצחק: ויהיו ימי
יצחק מאת שנה ושמנים שנה:
ויגוע יצחק וימת ויאסף אל עמיו
זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו
ויעקב בניו:
ואלה תלדות עשו הוא אדום: עשו
לקח את נשיו מבנות כנען את

וזבולון: בני לאה בכר יעקב ראובן
ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבולן:
בני רחל יוסף ובנימין: בני רחל יו׳
ובני בלהה אמתא דרחל דן
ונפתלי: ובני בלהה אמה׳ רחל
דן ונפתלי: ובני זלפה אמתא
דלאה גד ואשר אלין בני יעקב
דאתילידו ליה בפדן דארם: ובני
זלפה אמה׳ לאה גד ואשר האולי
בני יעקוב אלדי ולדו לה פי פדן
ארם: ואתא יעקב לות יצחק
אבוהי לממרא קרית ארבע היא
חברון דדר תמן אברהם ויצחק:
תם גא יעקוב אלי יצחק אביה אלי
ממרא קרית ארבע היא חברון אלדי סכן תם אבראהם ויצחאק: והוו
יומי יצחק מאה ותמנן שנין: פכאן גמיע עמר יצחאק מאיה ותמאנין
סנה: ואתנגיד יצחק ומית ואתכניש לעמיה סיב וסבע יומין וקברו
יתיה עשו ויעקב בנוהי: ותופי ומאת וצאר אלי קומה שיכא קד
שבע מן אלעמר ודפנה עשו ויעקב אבנאה: ואלין תולדת עשו הוא
אדום: והדי שרח תואליד עשו הוא אדום: עשו נסיב ית נשוהי מבנת כנען ית

לעבודה בכור למנין ולא ניתנה בכורה ליוסף אלא לענין השבטים לשני שבטים" ממרא" שם המישור" קרית
הארבע" שם העיר" ממרא קרית הארבע אל מישור שלקרית ארבע ואם תאמר היה לו לכתוב ממרא קרית
הארבע כן דרך המקרא בכל דבר ששמו כפול כגון זה וכגון בית לחם אביעזר בית אל אם הנערך להטיל בו הא
נותנה בראש תיבה השניה בית הלחמי בעפרת אבי העזרי בנה חיאל בית האלי" ויגוע יצחק" אין מוקדם ומאוחר
בתורה מכירתו של יוסף קדמה למיתתו של יצחק שנים עשר שנה שהרי כשנולד יעקב היה יצחק בן ששים שנה ויצחק
מת בשנת קכ ליעקב שנ׳ ויצחק בן ששים שנה אם תוציא ששים ממאה ושמונים שנה׳ נשארו מאה ועשרים ויוסף
נמכר בן שבע עשרה שנה ואותה שנה שנת מאה ושמונה ליעקב כיצד בן ששים ושלש נתברך ארבע עשרה

עדה בת אילון החתי ואת אהליבמה
בת ענה בת צבעון החוי׃ ואת
בשמת בת ישמעאל אחות
נביות׃ ותלד עדה לעשו את
אליפז ובשמת ילדה את רעואל׃
ואהליבמה ילדה את יעיש ואת יעוש כ׳
יעלם ואת קרח אלה בני עשו
אשר ילדו לו בארץ כנען׃ ויקח
עשו את נשיו ואת בניו ואת
בנתיו ואת כל נפשות ביתו ואת
מקנהו ואת כל בהמתו ואת כל
קנינו אשר רכש בארץ כנען

עדה בת אילון חתאה וית
אהליבמה בת ענה בת צבעון
חואה׃ וכאן עשו אתכד נסאא
מן בנאת כנעאן עדה אבנת
אילון אלחתי ואהליבמה בת ענ
בת צבעון אלחוי׃ וית בשמת בת
ישמעאל אחתיה דנביות׃ ובשמת
אבנה ישמעאל אכת נבות׃ וילידת
עדה לעשו ית אליפז ובשמת
ילידת ית רעואל׃ פולדת עדה
לעשו איפז ובשמת אולדת
רעואל׃ ואהליבמה ילידת ית
יעוש וית יעלם וית קרח אלין

בני עשו דאתילידו ליה בארעא דכנען׃ ואהליבמה ולדת יעוש ויעלם
וקרח האולי בני עשו אדי ולדו לה פי בלד כנעאן׃ ודבר עשו ית נשוהי
וית בנוהי וית בנתוהי וית כל נפשת ביתיה וית גיתוהי וית כל בעיריה
וית כל קנינה דקנא בארעא דכנען ואזל לארעא אחרי מן קדם יעקב
אחוהי׃ תם אכד עשו נסאיה ובניה ובנאתה וכל נפס מן אהלה ומאשיתה
וסאיר בהאימה וסאיר מלכה אדי מלכה פי בלד כנעאן

שנה כשמן בבית עבר הרי שבעים ושבע׳ ארבע עשרה שנה עבד באשה ובסוף ארבע עשרה נולד יוסף
שנ׳ ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו׳ הרי תשעים ואחת ושבע עשרה עד שלא נמכר יוסף הרי מאה
ושמונים׳ עדה בת אילון היא בשמת בת אילון ונקראת בשמת על שם שהיתה מקטרת בשמים לע״ז׳ אהליבמה
היא יהודית והוא כינה שמה יהודית לומר שהיא כופרת בע״ז כדי להטעות את אביו׳ בת ענה בת
צבעון׳ אם בת ענה לא בת צבעון ענה בנו של צבעון שנ׳ ואלה בני צבעון ואיה וענה מלמד שבא צבעון על
כלתו אשת ענה ויצאת אהליבמה מבין שניהם והודיעך הכתוב שכולן בני ממזרות היו׳ בשמת בת ישמעאל׳
ולהלן קורא לה מחלת מצאתי באגדת מדרש ספר שמואל שלשה מוחלין להן עונותיהן גר שנתגייר והעולה לגדולה
והנושא אשה ולמד הטעם מכאן לכך נקראת מחלת שנמחלו עונותיה׳ אחות נביות׳ על שם שהוא השיאה לו משמת
ישמעאל נקראת על שמו׳ ואהליבמה ילדה וג׳ קרח ממזר היה ובן אליפז היה שבא על אשת אביו אהליבמה אשת

וַיֵּלֶךְ אֶל אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו: כִּי הָיָה רְכוּשָׁם רָב מִשֶּׁבֶת יַחְדָּו וְלֹא יָכְלָה אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם לָשֵׂאת אֹתָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם: וַיֵּשֶׁב עֵשָׂו בְּהַר שֵׂעִיר עֵשָׂו הוּא אֱדוֹם: וְאֵלֶּה תֹּלְדוֹת עֵשָׂו אֲבִי אֱדוֹם בְּהַר שֵׂעִיר: אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי עֵשָׂו אֱלִיפַז בֶּן עָדָה אֵשֶׁת עֵשָׂו רְעוּאֵל בֶּן בָּשְׂמַת אֵשֶׁת עֵשָׂו: וַיִּהְיוּ בְּנֵי אֱלִיפָז תֵּימָן אוֹמָר צְפוֹ וְגַעְתָּם וּקְנַז: וְתִמְנַע הָיְתָה פִילֶגֶשׁ לֶאֱלִיפַז בֶּן עֵשָׂו וַתֵּלֶד לֶאֱלִיפַז אֶת עֲמָלֵק אֵלֶּה בְּנֵי עָדָה אֵשֶׁת עֵשָׂו: וְאֵלֶּה בְּנֵי רְעוּאֵל נַחַת

ומצא אלי בלד גירה מן קבל יעקוב אכיה: ארי הוה קנינהון סגי מלמתב כחדא ולא יכילת ארע תותבותהון לסובלא יתהון מן קדם גיתיהון: לאן סרחהם כאן כתיר מן אן יקימו גמיעא ולם יטיק בלד סכנאהם אן יחתמלהם מן קבל מואשיהם: ויתיב עשו בטורא דסעיר עשו הוא אדום: פסכן עשו אלדי הו אלאחמרי פי גבל שעיר: ואלין תולדת עשו אבוהון דאדומאי בטורא דסעיר: והדי שרח תואליד עשו אבו אלאחמריין פי גבל שעיר: אלין שמהת בני עשו אליפז בר עדה אתת עשו רעואל בר בשמת אתת עשו: הדה אסמא בני עשו אליפז אבן עדה זוגתה רעואל אבן בשמת זוגתה: והוו בני אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנז: וכאן בני אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנז: ותמנע הות לחינתא לאליפז בר עשו וילידת לאליפז ית עמלק אלין בני עדה אתת עשו: וכאנת תמנע אמה לאליפז אבן עדה פולדת לה עמלק האולי בני עדה זוג׳ עשו: ואלין בני רעואל נחת

עשו שהרי הוא מנה העם אלה אלופי אליפז בסוף הענין״ וילך אל ארץ״ לגור באשר ימצא״ ולא יכלה ארץ מגוריהם להספיק מרעה לבהמות שלהם ומדרש אגדה מפני יעקב אחיו מפני שטר חוב שלגזירת כי גר יהיה זרעך המוטל על זרעו שליצחק אמר אלך לי מכאן אין לי חלק במתנה שנתנה לו הארץ הזאת ולא בפרעון השטר ומפני הבושה שמכר בכורתו״ ואלה תולדות״ שהולידו בנו משהלך לשעיר״ ותמנע היתה פילגש״ להודיע גדולתו שלאברהם כמה היו תאבים לידבק בזרעו תמנע זו בת אלופים היתה שנ׳ ואחות לוטן תמנע ולוטן מאלופי יושבי שעיר היה מן החורים שישבו בה לפנים אמרה איני זוכה להנשא לך הלואי ואהיה פילגש ובדברי הימים מונה אותה בבנו שלאליפז מלמד שבא על אשתו שלשעיר ויצאה תמנע מביניהם וכשגדלה נעשית פילגשו וזהו אחות

וזרח שמה ומזה אלה היו בני
בשמת אשת עשו׃ ואלה היו
בני אהליבמה בת ענה בת
צבעון אשת עשו ותלד לעשו
את יעיש ואת יעלם ואת קרח׃ יעוש ק
אלה אלופי בני עשו בני אליפז
בכור עשו אלוף תימן אלוף
אומר אלוף צפו אלוף קנז׃
אלוף קרח אלוף געתם אלוף
עמלק אלה אלופי אליפז בארץ
אדום אלה בני עדה׃ ואלה בני
רעואל בן עשו אלוף נחת אלוף
זרח אלוף שמה אלוף מזה אלה
אלופי רעואל בארץ אדום אלה
בני בשמת אשת עשו׃ ואלה
בני אהליבמה אשת עשו אלוף

וזרח שמה ומזה אלין הוו בני
בשמת אתת עשו׃ והאולי בני
רעואל נחת וזרח שמה ומזה
האולי כאנו בני בשמת זוג
עשו׃ ואלין הוו בני אהליבמה בת
ענה בת צבעון אתת עשו
וילידת לעשו ית יעוש וית
יעלם וית קרח׃ והאולי כאנו
בני אהליבמה אבנה׳ ענה אבנה׳
צבעון זוגה׳ עשו פולדת לה
יעוש ויעלם וקרח׃ אלין רברבי
בני עשו בני אליפז בכריה דעשו
רבה תימן רבה אומר רבה צפו
רבה קנז׃ האולי צנאדיד בני עשו
בני אליפז בכרה תימן צנדיד ואומר
צנדיד צפו צנדיד וקנז צנדיד׃
רבה קרח רבה געתם רבה עמלק

אלין רברבי אליפז בארעא דאדום אלין בני עדה׃ וקרח צנדיד וגעתם
צנדיד ועמלק צנדיד האולי צנאדיד אליפז פי בלד אדום האולי בני עדה׃
ואלין בני רעואל בר עשו רבא נחת רבא זרח רבה שמה רבה מזה אלין
רברבי רעואל בארעא דאדום אלין בני בשמת אתת עשו׃ והאולי צנאדיד
רעואל בן עשו נחת צנדיד וזרח צנדיד ושמה צנדיד ומזה צנדיד
האולי צנאדידה פי בלד אדום והם בני בשמת זוגה׳ עשו׃ ואלין בני אהליבמה אתת

לוטן תמנע ולא מוזכר עם בני שעיר שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב״ אלה אלופי בני עשו״ ראשי משפחות״

131

יעוש אלוף יעלם אלוף קרח אלה
אלופי אהליבמה בת ענה אשת
~~עשו אלוף יעוש אלוף יעלם~~
~~אלוף קרח אלה אלופי אהליבמה~~
~~בת ענה אשת עשו~~ אלה בני
עשו ואלה אלופיהם הוא אדום:
אלה בני שעיר
החרי ישבי הארץ לוטן ושובל
וצבעון וענה: ודשון ואצר ודישן
אלה אלופי החרי בני שעיר בארץ
אדום: ויהיו בני לוטן חרי והימם
ואחות לוטן תמנע: ואלה בני
שובל עלון ומנחת ועיבל
שפו ואונם: ואלה בני צבעון
ואיה וענה הוא ענה אשר מצא

עשו רבה יעוש רבה יעלם
רבה קרח אלין רברבי אהליבמה
בת ענה אתת עשו רבה יעוש
רבה יעלם רבא קרח אלין
רברבי אהליבמה בת ענה אתת
עשו: והאולי בני אהליבמה
זוגה׳ עשו יעוש צנריר יעלם
צנריר קרח צנריר האולי צנאריר
אהליבמה אבנה׳ עשו זוגתה:
אלין בני עשו ואלין רברבניהון הוא
אדום: האולי בני עשו והאולי
צנאדירהם והם אתחמריין:
אלין בני שעיר חוראי יתבי
ארעא לוטן ושובל וצבעון
וענה: האולי בני שעיר אחריץ
סכאן אבלד לוטן ושובל וצבעון

וענה: ודישון ואצר ודישן אלין רברבי חוראי בני שעיר בארעא דאדום:
ודישון ואצר ודישן האולי צנאדיר אחוריין בני שעיר פי בלד ארום:
והוו בני לוטן חורי והימם ואחתיה דלוטן תמנע: וכאן בני לוטן חורי והימם
ואכתה תמנע: ואלין בני שובל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם: והאולי
בני שובל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם: ואלין בני צבעון ואיה וענה
הוא ענה דאשכח ית גבריא במדברא כד הוה רעי ית חמריא לצבעון

יושבי הארץ״ שהיו יושבים קודם שבא עשו לשם ורבותינו דרשו שהיו בקיאין בישיבה של ארץ מלא קנה
זה לזיתים מלא קנה זה לגפנים שהיו טועמין העפר ויודעין איזו נטיעה ראויה לו״ ואיה וענה״ ואו יתירה והוא
כמו ואיה וענה והרבה יש במקרא ת״ת וקדש וצבא מרמס כדר״ ורכב ופרש״ הוא ענה״ האמור למעלה שהוא אחיו

את היימים במדבר ברעתו את
החמרים לצבעון אביו: ואלה
בני ענה דשן ואהליבמה בת
ענה: ואלה בני דישן חמדן
ואשבן ויתרן וכרן: אלה בני
אצר בלהן וזעון ועקן: אלה
בני דישן עוץ וארן: אלה
אלופי החרי אלוף לוטן אלוף
שובל אלוף צבעון אלוף ענה:
אלוף דשן אלוף אצר אלוף
דישן אלה אלופי החרי לאלפיהם
בארץ שעיר:
ואלה המלכים אשר מלכו בארץ
אדום לפני מלך מלך לבני
ישראל: וימלך באדום בלע בן

אבוהי: והאולי בני צבעון ואיה
וענה הו ענה די רכב אבגט פי
אבר חין כאן ירעא לחמיר לצבעון
אביה: ואלין בני ענה רישון ואהליבמה
בת ענה: והאולי בני ענה רישון
ואהליבמה אכנה ענה: ואלין בני
רישן חמדן ואשבן ויתלן וכרן:
האולי בני רישן חמרן ואשבן
ויתרן וכרן: אלין בני אצר בלהן
וזעון ועקן: והאולי בני אצר בלהן
וזעון ועקן: אלין בני רישן עוץ וארן:
האולי בני רישן עוץ וארן: אלין
רברבי חוראי רבה לוטן רבה שובל
רבה צבעון רבה ענה: האולי
צנדיר לחוריין לוטן צנדיר
ושובל צנדיר צבעון צנדיר וענה

צנדיר: רבה רישון רבה אצר רבא רישן אלין רברבי חוראי לרברבניהון
בארעא דשעיר: ורישון צנדיר ואצר צנדיר ורישן צנדיר האולי צנאדיר
לחוריין פי בלד סעיר: ואלין מלכיא דמלכו בארעא אדום
קדם דימלוך מלכא לבני ישראל: והאולי למלוך אדי מלכו פי בלד ארום
קבלאן ימלך מלך לבני אסראיל: ומלך באדום בלע בר בעור ושום

שלצבעון והחן הוא קורא אותו בנו מלמד שבא צבעון על אמו והוליד את ענה "את הימים" פרדים הרביע חמור
על סוס נקבה וילדה פרד והוא היה ממזר הביא בפולין לעולם ולמה נקרא שמם ימים שאימתן מוטלת על
הבריות דאמר ר' חנינא מימי לא שאלני אדם על מכת פרדה לבנה וחיה ולא התקק לכתוב לנו משפחות החורי אא
מפני תמנע ולהודיע גדולת אברהם כמו שפירשתי למעלה" ואלה המלכים וג'" שמנה היו וכנגדן העמיד יעקב ובטל
מלכות עשו בימיהם ואלו הן שאול ואיש בשת דוד ושלמה רחבעם אביה אסא יהושפט ובימי יורם בנו כתוב בימ'

חשע

בעור ושם עירו דנהבה׃ וימת
בלע וימלך תחתיו יובב בן זרח
מבצרה׃ וימת יובב וימלך תחתיו
חשם מארץ התימני׃ וימת חשם
וימלך תחתיו הדד בן בדד המכה
את מדין בשדה מואב ושם
עירו עוית׃ וימת הדד וימלך
תחתיו שמלה ממשרקה׃ וימת
שמלה וימלך תחתיו שאול
מרחבות הנהר׃ וימת שאול וימלך
תחתיו בעל חנן בן עכבור׃ וימת
בעל חנן בן עכבור וימלך
תחתיו הדר ושם עירו פעו ושם
אשתו מהיטבאל בת מטרד בת
מי זהב׃ ואלה שמות אלופי עשו

קרתיה דנהבה׃ ומלך באדום בלע
אבן בעור ואסם קריתה דנהבה׃ ומית
בלע ומלך תחותוהי יובב בר זרח
מבצרה׃ תם מאת בלע ומלך
בעדה יובב אבן זרח מן בצרה׃
ומית יובב ומלך תחותוהי חושם
מארע דרומא׃ פמאת ומלך
בעדה חושם מן בלד תימן׃ ומית
חושם ומלך תחותוהי הדד בר
בדד דקטיל ית מדינאי בחקלי
מואב ושום קרתיה עוית׃ ומאת
ומלך בעדה הדד אבן בדד אלדי
קתל אלמדיאני פי ציאע מואב
ואסם קריתה עוית׃ ומית הדד
ומלך תחותוהי שמלה ממשרקה׃
ומאת ומלך בעדה שמלה מן

משרקה׃ ומית שמלה ומלך תחותוהי שאול מרחובות דעל פרת׃ ומאת
ומלך בעדה שאול מן רחבה אלפראת׃ ומית שאול ומלך תחותוהי בעל
חנן בר עכבור׃ ומאת ומלך בעדה בעל חנן אבן עכבור׃ ומית בעל חנן בר
עכבור ומלך תחותוהי הדר ושום קרתיה פעו ושום אתתיה מהיטבאל בת מטרד
בת מצריף דהבא׃ פמאת ומלך בעדה הדר ואסם קריתה פעו ואסם
זוגתה מהיטבאל אבנה מטרד אבנה מא אלדהב׃ ואלין שמהת רברבי עשו

פשע אדום מתחת ידי יהודה וימליכו עליהם מלך ובימי שאול כת' אין מלך באדום נצב מלך: יובב בן זרח מבצרה
בצרה מערי מואב היא שנ' ועל קריות ועל בצרה וגו' ולפי שהעמידה מלך לאדום עתידה ללקות עמהם שנ' כי זבח
לי"י בבצרה: המכה את המדין בשדה מואב: שבא מדין על מואב למלחמה והלך מלך אדום לעזור את מואב ומכאן אנו למדים
שהיו מדין ומואב מריבין זה עם זה ובימי בלעם עשו שלום להתקשר על ישראל: בת מי זהב: מהו זהב עשיר היה ואין זהב חשוב

למשפחתם למקמתם בשמתם
אלוף תמנע אלוף עלוה אלוף
יתת: אלוף אהליבמה אלוף אלה
אלוף פינן: אלוף קנז אלוף תימן
אלוף מבצר: אלוף מגדיאל
אלוף עירם אלה אלופי אדום
למשבתם בארץ אחזתם הוא עשו
אבי אדום: קנ״ד פיסו׳ סימן אביאסף

גדד

וישב יעקב בארץ מגורי אביו
בארץ כנען: אלה תלדות יעקב
יוסף בן שבע עשרה שנה היה
רעה את אחיו בצאן והוא נער
את בני בלהה ואת בני זלפה נשי

לזרעיתהון לאתריהון בשמהתהון
רבה תמנע רבה עלוה רבה יתת:
ובעד דלך האולי צנאדיד עשו
לעשאירהם פי מואצעהם באסמאיהם
תמנע צנדיד עלוה צנדיד יתת
צנדיד: רבה אהליבמה רבה אלה
רבה פינון: ואהליבמה צנדיד ואלה
צנדיד ופינן צנדיד: רבה קנז רבה
תימן רבה מבצר: וקנז צנדיד ותימן
צנדיד ומבצר צנדיד: רבה מגדיאל
רבה עירם אלין רברבי אדום למותבנהון
בארע אחסנתהון הוא עשו אבוהון
דאדומאי: ומגדיאל צנדיד ועירם צנדיד
האולי צנאדיד אלאחמריין פי מסאכנהם

בבלד חוזהם הוא עשו אבו גמיעהם: פ פפ ויתיב יעקב בארע
תותבות אבוהי בארעא דכנען: פסכן יעקב פי בלד סכנא אביה פי בלד
כנעאן: אלין תולדת יעקב יוסף בר שבע עסרי שנין הוה רעי עם אחוהי בענא
והוא רבי ית בני בלהה וית בני זלפה נשי אבוהי ואיתי יוסף ית טבהון בישא עם יעסו

בעינו לכלום: ואלה שמות אלופי עשו: שנקראו ע״ש מדינותיהם לאחר שמת הדד ופסקה מהם מלכות והראשונים הנזכרים למעלה הם שמות תולדותם וכן מפורש בדברי הימים וימת הדד ויהיו אלופי אדום אלוף תמנע וג׳: **וישב** יעקב: אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתישבו וסדר מלחמותיהן כך ישובו יעקב ותולדותם בדרך ארוכה כל גלגולי סבתם לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם וכן את מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח פלוני הוליד פלוני וכשבא לנח האריך בו וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם ומשהגיע אצל אברהם האריך בו: משל למרגלית שנפלה בין החול אדם ממשמש בחול וכוברו בכברה עד שמוצא את המרגלית ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל המרגלית: אלה תולדות יעקב: ואלה של תולדות יעקב אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב סבה ראשונה: יוסף בן שבע עשרה: ע״י זה נתגלגלו וירדו למצרים זהו אחר ישובו פשוטו של מקרא להיות דבור על אופניו: ומדרש אגדה הדורש תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים אחת שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לבן אלא ברחל ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו וכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף זה נשטם וזה נשטם זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו וכן הרבה בב״ר: ועוד נדרש בו וישב בקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף צדיקים מבקשים לישב בשלוה אמ׳ הקב״ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה: והוא נער

אביו ויבא יוסף את דבתם רעה
אל אביהם׃ וישראל אהב את
יוסף מכל בניו כי בן זקנים הוא
לו ועשה לו כתנת פסים׃ ויראו
אחיו כי אתו אהב אביהם מכל
אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו
לשלם׃ ויחלם יוסף חלום ויגד
לאחיו ויוספו עוד שנא אתו׃ ויאמר
אליהם שמעו נא החלום הזה
אשר חלמתי׃ והנה אנחנו
מאלמים אלמים בתוך השדה
והנה קמה אלמתי וגם נצבה

לאבוהון׃ והדי שרח תוליד יעקוב
למא כאן יוסף אבן סבעה עשר
סנה וכאן ירעא מע אכותה אלגנם
וכאן נאשיא מע בני בלהה ובני
זלפה נסוה אביה פאתא יוסף
בשנאעה רדייה ענהם לאביהם׃
וישראל רחים ית יוסף מכל בנוהי׃
ארי בר חכים הוא ליה ועבד ליה
כתונא דפסי׃ וכאן אסראיל יחב
יוסף אכתר מן גמיעהם לאנה לה
אבן שיכוכה פצנע לה תובא דיבאג׃
וחזו אחוהי ארי יתיה רחים אבוהון
מכל אחוהי וסנו יתיה ולא צבן
למללא עמיה שלם׃ פלמא ראו אכותה אן אביה יחבה אכתר מן גמיעהם
שנוה ולם יטיקואן יסלמו עליה׃ וחלם יוסף חלמא וחוי לאחוהי ואוסיפו עוד
סנו יתיה׃ תם אן יוסף ראי רויא ואכבר בה אכותה ואזדאדו שנאה לה׃
ואמר להון שמעו כען חלמא הדין דחלמית׃ ארקל להם אסמעו הדי
ארויא אלתי ראיתהא׃ והא אנחנא מאסרין אסרן בגו חקלא והא קמת אסרתי ואף

שהיה עושה מעשה נערות מתקן בשערו ממשמש בעינו כדי שיהא נראה יפה" את בני בלהה" כלומר ותמיד
אצל בני בלהה לפי שהיו אחיו מבזים אותם והוא מקרבן" את דבתם רעה" כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה
היה מגיד לאביו שהיו אוכלין אבר מן החי ומזלזלין בבני השפחות לקרותן עבדים וחשודין על העריות ובשלשתן
לקה וישחטו שעיר עזים במכירתו ולא אכלוהו חי ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם עבדים לעבד נמכר
יוסף ועל העריות שספר עליהם ותשא אשת אדוניו וג' דבתם" כל לשון דבה פרלריי"ץ בלעז" כל מה שהיה יכול
לדבר בהם רעה היה מספר" דבה לשון דובב שפתי ישנים" בן זקונים" שנולד לו לעת זקנתו ואונקלוס תרגם
בר חכים הוא ליה כל מה שלמד משם ועבר מסר לו ויש אומרין שהיה זיו איקונין שלו דומה לו" פסים" לשון
כלי מילת כמו כרפס ותכלת וכמו כתונת הפסים דתמר ואמנון ומדרש אגדה על שם צרותיו שנמכר לפוטיפר
ולסוחרים ולישמעאלים ולמדנים" ולא יכלו דברו לשלום" מתוך גנותם למדנו שבחם שלא דברו אחת בפה
ואחת בלב" דברו" לדבר עמו" מאלמים" כתרגומו מאסרין איסרין וכן נושא אלומותיו וכמהו בלשון
משנה והאלומות בנוטל ומכריז" קמה אלמתי" נזקפה" וגם נצבה" לעמוד על עמדה בזקיפה"

בב"מ מעשה

והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחוין
לאלמתי׃ ויאמרו לו אחיו המלך
תמלך עלינו אם משול תמשל
בנו ויוספו עוד שנא אתו על
חלמתיו ועל דבריו׃ ויחלם עוד
חלום אחר ויספר אתו לאחיו
ויאמר הנה חלמתי חלום עוד
והנה השמש והירח ואחד עשר
כוכבים משתחוים לי׃ ויספר אל
אביו ואל אחיו ויגער בו אביו
ויאמר לו מה החלום הזה אשר
חלמת הבוא נבוא אני ואמך
ואחיך להשתחות לך ארצה׃
ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את

אזדקיפת׃ והא מסתחרן אסרתכון
וסגדן לאסרתי׃ כאנא נגרז גרזא
פי אלצחרי׃ וכאן גרזתי וקפה תם
אנתצבת׃ וכאן גרזכם תחיט
בהא ותסגד להא׃ ואמרו ליה
אחוהי המלכו את מדמי למלך
עלנא או שלטן את סביר למשלט
בנא׃ ואוסיפו עוד סנו יתיה על
חלמוהי ועל פתגמוהי׃ קלו לה
אמלכא תתמלך עלינא או
סלטאנא תתסלט עלינא׃ פאזדאדו
איצא שנאה לה עלי אחלאמה
ועלי כלאמה׃ וחלם עוד חלמא
אחרנא ואשתעי יתיה לאחוהי
ואמר הא חלמית עוד חלמא
והא שמשא וסיהרא וחד עשר כוכביא סגדין לי׃ וראי איצא רויא אכרי
וקצהא עלי אכותה וקאל הודי קד ראית רויא איצא כאן אלשמס ואלקמר
ואחדי עשר כוכב סאגדין לי׃ ואשתעי לאבוהי ולאחוהי׃ ונזף ביה
אבוהי׃ ואמר ליה מה חלמא הדין דחלמתא המיתא ניתי אנא ואמך
ואחך למסגד לך על ארעא׃ ואד קצהא עלי אביה ואכותה זגרה
אביה וקאל לה מא הדי אלרויא אלדי ראית הל נגי אנא ואמך ואכותך לנסגד
לך עלי אלארץ׃ וקנאו ביה אחוהי ואבוהי נטר ית פתגמא׃ פחסדוה עלי דלך

ועל דבריו׃ על דבתם רעה שהיה מביא לאביהם׃ ויספר אל אביו ואל אחיו׃ לאחר שספר אתו לאחיו חזר וספרו לאביו
בפניהם׃ ויגער בו׃ לפי שהיה מטיל שנאה עליו׃ הבוא נבוא׃ והלא אמך כבר מתה והוא לא ידע שהדברים
מגיעין לבלהה שגדלתו כאמו׃ ורבותינו למדו מכאן שאין חלום בלא דברים בטלים ויעקב היה מתכוון להוציא הדבר
מלב בניו שלא יקנאוהו לכך אמר לו הבוא נבוא וגו׳ כשם שאין אפשר באמך כך השאר בטל׃ שמר את הדבר׳ היה

הדבר וילכו אחיו לרעות את נקודו
צאן אביהם בשכם ויאמר ישראל ביתי
אל יוסף הלוא אחיך רעים בשכם
לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו
הנני ויאמר לו לך נא ראה את
שלום אחיך ואת שלום הצאן
והשבני דבר וישלחהו מעמק
חברון ויבא שכמה וימצאהו
איש והנה תעה בשדה וישאלהו
האיש לאמר מה תבקש ויאמר
את אחי אנכי מבקש הגידה נא
לי איפה הם רעים ויאמר האיש
נסעו מזה כי שמעתי אמרים

אכותה· ואביה חפט כלאמה· ואזלו
אחוהי למרעי· ית ענא דאבוהון
בשכם· פמצו אכותה ליִרעו גנם
אביהם פי נאבלוס· ואמר ישראל
ליוסף· הלא אחך רען בשכם איתא
ואשלחנך לותהון· ואמר ליה האנא·
פקאל אסראיל ליוסף· הודי אכותך
ירעון פי נאבלוס תעאל אבעתך
אליהם· קאל לה נעם· ואמר ליה איזיל
כען חזי· ית שלם אחך וית שלם
ענא· ואתיבני פתגמא· ושלחיה
ממישר חברון ואתא לשכם· פקאל·
אמץ אנטר סלאמה אכותך
וסלאמה אלגנם· ורד עליא גואבא·

פבעתה מן עמק חברא· ואתא נאבלס· ואשכחיה גברא· והא טעי
בחקלא· ושאליה גברא למימר מא את בעי· פוגדה רגל טא בציעה·
[illegible] תטלב· ואמר ית אחי אנא בעי חוי כען לי איכא אנון רען·
קאל אנא אטלב אכותי אכברני אין הם ירעון· ואמר גברא נטלו מכא·
ארי שמעית דאמרין ניזיל לדתן· ואזל יוסף בתר אחוהי ואשכחנון בדתן·
קאל ארגל קד רחלו מן ההנא וסמעתהם יקולון נמצי אלי דותן פמצי

ממיתין ומצפה מתי יבא וכן שומר אמונים וכן לא תשמור על חטאתי לא תמתין·· לרעות את צאן· נקוד
על את שלא הלכו אלא לרעות את שמם (עצמם)·· הנני· לשון ענוה וזריזות כדרך למצות אביו ואע״פ שהיה יודע
באחיו ששונאין אותו·· מעמק חברון· והלא חברון בהר שנ׳ ויעלו בנגב ויבא עד חברון אלא מעצה
עמוקה שלאותו צדיק הקבור בחברון לקיים מה שנ׳ לאברהם בין הבתרים כי גר יהיה זרעך
ויבא שכמה·· מקום מוכן לפורענות שם קלקלו השבטים שם ענו את דינה שם נחלקה מלכות
בית דוד שנ׳ וילך רחבעם שכמה·· וימצאהו איש· זה גבריאל·· נסעו מזה· הסיעו עצמן מן
האחוה·· נלכה דותינה·· לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם ולפי פשוטו שם מקום הוא ואין

נלכה דתינה וילך יוסף אחר אחיו
וימצאם בדתן: ויראו אתו מרחק
ובטרם יקרב אליהם ויתנכלו
אתו להמיתו: ויאמרו איש אל
אחיו הנה בעל החלמות הלזה
בא: ועתה לכו ונהרגהו ונשלכהו
באחד הברות ואמרנו חיה רעה
אכלתהו ונראה מה יהיו חלמתיו:
וישמע ראובן ויצלהו מידם
ויאמר לא נכנו נפש: ויאמר
אלהם ראובן אל תשפכו דם
השליכו אתו אל הבור הזה
אשר במדבר ויד אל תשלחו
בו למען הציל אתו מידם להשיבו
אל אביו: ויהי כאשר בא יוסף ג

יוסף תאבותה ווגדהם פי דותן: וחזו
יתיה מרחיק ועד לא קריב לותהון
וחשיבו עלוהי למקטליה: פאבצרוה
מן בעיד וקבל אן יקרב אליהם
אגתאלוה ליקתלוה: אמרו גבר
לאחוהי הא מרי חלמיא דיכי אתי:
פקאל בעצהם לבעץ הודי צאחב
תלך אלאחלאם גאי: וכען איתו
ונקטלניה ונרמיניה בחד מן גביא
ונימר חיתא בישתא אכלתיה
ונחזי מא יהי בסות חלמוהי:
תעאלו אלאן נקתלה ונטרחה פי
בעץ אלאבאר ונקול וחש רדי
אכלה ונרי מא יכון מן אחלאמה:
ושמע ראובן ושיזביה מידהון
ואמר לא נקטלניה נפש: פסמעהם
ראובן וכלצה מן אידיהם וקאל לא נקתל
נפסא: ואמר להון ראובן לא תישדון
דם רמו יתיה לגובא הדין דבמדברא וידא לא תושטון ביה בדיל דישיזבא יתיה
מידהון לאתבותיה לות אבוהי: תם קאל להם לא תספכו דם אטרחוה פי הדי
אלביר אלדי פי אלבר ולא תמדו אידיכם אליה לקבל אן יכלצה מן אידיהם
לירדה אלי אביה: והוה כד אתא יוסף לות אחוהי ואשלחו ית יוסף ית

מקרא יוצא מידי פשוטו" ויתנכלו" נתמלאו נכלים וערמומיות ... יתו כמו אתו עמו כלומ' אליו" ונראה מה יהיו חל...
אמר ר' יצחק מקרא זה אומר דרשני רוח הקדש אומרת כן היא ... דים נהרגהו והכתוב מסיים ונראה מה יהיו חלומ...
נראה דבר מי יקום אם שלכם או שלי ואי אפשר שיאמרו הם ... ראה מה יהיו חלומותיו" שמכיון שיהרגוהו בטלו
חלומותיו" לא נכנו נפש" מכת נפש זו היא מיתה" למען הציל ... אתו" רוח הקדש מעידה על ראובן שלא אמר
זאת אלא להציל אותו שיבא הוא ויעלהו משם אמר אני בכור ... גדול שבכולן לא יתלה הסרחון אלא בי"

135

אל אחיו ויפשיטו את יוסף את
כתנתו את כתנת הפסים אשר
עליו: ויקחהו וישלכו אתו הברה
והבור רק אין בו מים: וישבו
לאכל לחם וישאו עיניהם ויראו
והנה ארחת ישמעאלים באה
מגלעד וגמליהם נשאים נכאת
וצרי ולט הולכים להוריד
מצרימה: ויאמר יהודה אל
אחיו מה בצע כי נהרג את
אחינו וכסינו את דמו: לכו
ונמכרנו לישמעאלים וידנו אל
תהי בו כי אחינו בשרנו הוא
וישמעו אחיו: ויעברו אנשים

כתונה ית כתונא דפסי דעלוהי:
פלמא גא יוסף אלי אכותה סלכו
תונתה תונה אלדיבאג אלדי עליה:
ונסבוהי ורמו יתיה לגובא וגובא
ריקן לית ביה מיא: ואכדוה וטרחוה
פי גב פארג ליס פיה מא: ואסחרו
למיכל לחמא וזקפו עיניהון וחזו
והא שירת ערבאי אתיא מגלעד
וגמליהון טעינן שעוה וקטף
ולטום אזלין לאחתא למצרים:
תם גלסו ליאכלו טעאמא ורפעו
עיונהם ונצרו פאדי בקאפלת
אעראב גאיה מן גרש ומעהם
מחמלה כרכוב ותריאק ושהבלוט
מאלין ליחדרוה אלי מצר: ואמר
יהודה לאחוהי מא ממון יתהני לנא ארי נקטול ית אחונא ונכסי על
דמיה: פקאל יהודה לאכותה מא מנפעה פי אן נקתל אכאנא ונגטי דמה: איתו
ונזבניניה לערבאי וידנא לא תהי ביה ארי אחונא ובסרנא הוא: וקבילו מניה
אחוהי: תעאלו נביעה לאעראב וידנא לא תבטש בה לאנה אכונא ולחמנא
פקבלו מנה אכותה: ועברו גברי מדינאי תגרי ונגדו ואסיקו ית יוסף

את כתנתו: זו חלוק: את כתנת הפסים: הוא שהוסיף לו אביו יותר על אחיו: והבור רק אין בו מים:
ממשמע שנ' והבור רק איני יודע שאין בו מים מה ת"ל אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו:
ארחת: כתרגומו שירת על שם הולכי אורח: וגמליהם נשאים וג' למה פרסם הכתוב את משאם להודיעך
מתן שכרן של צדיקים שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע ולזה נזדמנו בשמים
שלא יוזק מריח רע: נכאת: כל כנוסי בשמים הרבה קרוי נכאת: וכן ויראם את כל בית נכותה מרקחת
בשמים ואונקלוס תרגם לשון שעוה: צרי: שרף הנוטף מעצי הקטף והוא כטף הנמנה עם סממני הקטורת:
ולט: לוטיתא שמו בלשון משנה ורבותינו פירשו שרש עשב ושמו אשטולשיא במסכת נדה: מה בצע: ממון

מדינים סחרים וימשכו ויעלו
את יוסף מן הבור וימכרו את
יוסף לישמעאלים בעשרים
כסף ויביאו את יוסף מצרימה׃
וישב ראובן אל הבור והנה אין
יוסף בבור ויקרע את בגדיו׃
וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו
ואני אנה אני בא׃ ויקחו את כתנת
יוסף וישחטו שעיר עזים ויטבלו
את הכתנת בדם׃ וישלחו את
כתנת הפסים ויביאו אל אביהם
ויאמרו זאת מצאנו הכר נא
הכתנת בנך הוא אם לא׃ ויכירה

מגובא וזבינו ית יוסף לערבאי
בעסרין כסף ואיתיאו ית יוסף
למצרים׃ פלמא מר בהם אולאיך
ארגל אמדיאנין אתגאר גדבו יוסף
ואצעדוה מן אלגב ובאעוה להם
בעשרין דרהם ואתו בה אלי מצר׃
ותב ראובן לגובא והא לית יוסף
בגובא ובזע ית לבושוהי׃ פלמא
רגע ראובן אלי אלגב ואדא ליס יוסף
פיה פכרק תיאבה׃ ותב לות אחוהי
ואמר עולימא ליתוהי ואנא לאן
אנא אתי׃ ונסיבו ית כתונא דיוסף
ונכסו צפיר בר עזי וטבלו ית
כתונא בדמא׃ פאכדו תוניה יוסף

ורגע אלי אכותה וקאל אלגלאם ליס הו ואנא אלי אין אדהב׃

ודבחו עתוד מן אלמאעז וגמסוהא פי דמה׃ ושלחו ית כתונא דפסי
ואיתיאו לאבוהון ואמרו דא אשכחנא אשתמודע כען הכתונא
דברך היא אם לא׃ ובעתו בהא מע מן אתי בהא אלי אביהם
וקאלו קד וגדנא הדה אתבתהא הל הי תוניה אבנך אם לא׃ ואשתמודעה

כתרגומו׃ ובקיעו את דמו׃ ונעלים את מיתתו׃ וישמעו׃ וקבלו ממנו וכל שמיעה שהיא קבלת דברים
כגון זה וכגון וישמע יעקב אל אביו נעשה ונשמע נקבל וכל שהיא שמועת האוזן כגון וישמעו
את קול יי אלהים מתהלך בגן ורבקה שומעת וישמע ישראל שמעתי את תלונות כולן מתורגמין
ושמעו ושמעת שמע קדמי׃ ויעברו אנשים מדינים׃ זו היא שיירה אחרת והודיעך הכתוב
שנמכר פעמים הרבה׃ וימשכו׃ בני יעקב את יוסף מן הבור וימכרוהו לישמעאלים והישמעאלים
למדינים והמדינים מכרו אותו למצרים׃ וישב ראובן ובמכירתו לא היה שם שהגיע יומו לילך
ולשמש את אביו׃ דא עסוק היה בשקו ובתעניתו על בלבול יצועי אביו׃ אנה אני בא׃ אנה אברח
מצערו של אבא׃ שעיר עזים׃ דמו דומה לשל אדם׃ הכתנת זה שמה וכשהיא דבוקה לתיבה
לתיבה אחרת כגון כתנת יוסף כתנת פסים כתנת בנך היא׃ חיה רעה אכלתהו׃ בנצנצה בו רוח
הקדש סופו שתתגרה בו אשת פוטיפר ולמה לא גילה לו הקב"ה לפי שהחרימו וקללו כל מי שיגלה

ויאמר כתנת בני חיה רעה
אכלתהו טרף טרף יוסף׃
ויקרע יעקב שמלתיו וישם
שק במתניו ויתאבל על בנו
ימים רבים׃ ויקמו כל בניו וכל
בנתיו לנחמו וימאן להתנחם
ויאמר כי ארד אל בני אבל
שאלה ויבך אתו אביו׃ והמדנים
מכרו אתו אל מצרים לפוטיפר
סריס פרעה שר הטבחים׃

ויהי בעת ההוא וירד יהודה
מאת אחיו ויט עד איש עדלמי

ואמר כתונא דברי היא חיתא בישתא
אכלתיה מקטל קטיל יוסף׃
פאתבתהא וקאל הי תוניה אבני
וחש רדי אכלה פריסה אפתרס
יוסף׃ ובזע יעקב לבושוהי ואסר
סקא בחרציה ואתאבל על
בריה יומין סגיאין׃ פכרק יעקוב
תיאבה ושד מסחא פי חקויה
וחזן עלי אבנה זמאנא טוילא׃
וקמו כל בנוהי וכל בנתיה לנחמותיה
וסריב לקבלא תנחומין ואמר ארי
איחות לות ברי כד אביל לשאול
ובכא יתיה אבוהי׃ פקאם גמיע
בניה ובנאתה ליעאזוה פאבא אן
יתעאזא וקאל בל אנזל אתרי ואנא חזין עלי אבני תם בכא עליה׃
ומדינאי זבינו יתיה למצרים לפוטיפר רבא דפרעה רב קטוליא׃ ואמריא ע"ז
באעוה פי מצר לפוטיפר כאדם פרעון רייס אלסיאפין׃
והוה בעדנא ההוא ונחת יהודה מלות אחוהי וסטא לות גברא עדלמאה

ושתפוהו להקב"ה עמהם אבל יצחק היה יודע שהוא חי אמר היאך אגלה והקב"ה אינו רוצה לגלות לו׃ ימים רבים
עשרים ושתים שנה משפירש ממנו עד שירד יעקב למצרים שנ' יוסף בן שבע עשרה שנה וג' ובן שלשים שנה היה
בעמדו לפני פרעה ושבע שני השבע ושנתים הרעב כשבא יעקב למצרים הרי כ"ב ושתים שנה כנגד עשרים ושתים
שלא קיים יעקב כבוד אב ואם עשרים שנה שהיה בבית לבן ושתי שנים בדרך בשובו מבית לבן שנה וחצי בסכות
וששה חדשים בבית אל והו שאמר ללבן זה לי עשרים שנה בביתך לי הן עלי וסופו לל' קוה כנגדן׃ וכל בנותיו
ר' יהודה אומ' אחיות תאומות נולדו עם כל שבט ושבט ונשאום ר' נחמיה אומ' כנעניות היו אלא מהו וכל בנותיו כלותיו
שאין אדם נמנע מלקרות לחתנו בנו ולכלתו בתו׃ וימאן להתנחם׃ אין אדם יכול לקבל תנחומין על החי וסבור
שמת שעל המת נגזר גזירה שישתכח מן הלב ולא על החי׃ ארד אל בני׃ כמו על בני והרבה אל משמשין בלשון על
אל שאול ואל בית הדמים אל ויקח אהרן האלהים ולא מתחמיה ואישה׃ אבל שאולה׃ כפשוטו לשון קבר הוא באבלי אקבר
ולא אתנחם כל ימי׃ ובמדרש׃ גיהנם סימן זה היה מסור בידו מפי הגבורה אם לא ימות אחד מבניו בחיי מובטח אני
שאיני רואה גיהנם׃ ויבך אותו אביו׃ כלפי יצחק בוכה היה מפני צרתו של יעקב אבל לא היה מתאבל שהיה יודע

ושמו חירה: וירא שם יהודה
בת איש כנעני ושמו שוע
ויקחה ויבא אליה: ותהר ותלד
בן ויקרא את שמו ער: ותהר
עוד ותלד בן ותקרא את שמו
אונן: ותסף עוד ותלד בן ותקרא
את שמו שלה והיה בכזיב
בלדתה אתו: ויקח יהודה אשה
לער בכורו ושמה תמר: ויהי
ער בכור יהודה רע בעיני יהוה
וימתהו יהוה: ויאמר יהודה
לאונן בא אל אשת אחיך ויבם
אתה והקם זרע לאחיך: וידע
אונן כי לא לו יהיה הזרע והיה

ושמיה חירה׃ וכאן פי ד׳לך אלוקת
אן הבט יהודה ען אכותה
פמאל אלי רג׳ל עדלמי אסמה חירה׃
וחזא תמן יהודה בת גבר תגר
ושמיה שוע ונסבה ועל לותה׃
פראי תם אבנה׳ יהודה רג׳ל כנעני אסמה
שוע פתזוג בהא ודכ׳ל אליהא׃
ועדיאת וילידת בר וקרא ית
שמיה ער׃ פחמלת וולדת אבנא
ואסמאה ער׃ ועדיאת עוד
וילידת בר וקרת ית שמיה אונן׃
פחמלת איצ׳א וולדת אבנא ואסמיה
אונן׃ ואוסיפת עוד וילידת בר
וקרת ית שמיה שלה והוה בכזיב
כד ילידת יתיה׃ תם עאדת איצ׳א

פולדת אבנא ואסמתה שלה וכאן יהודה פי כזיב חין ולדתה׃ ונסיב
יהודה איתתא לער בכריה ושמה תמר׃ פתזוג יהודה זוגה לער בכרה
אסמהא תמר׃ והוה ער בכריה דיהודה ביש קדם י״י ואמיתיה י״י׃ פכאן ער
בכר יהודה רדיא בין ידי אללה פאהלכה׃ ואמר יהודה לאונן עול לות אתת
אחוך ויבים יתה ואקים זרעא לאחוך׃ פקאל יהודה לאונן אדכ׳ל אלי זוגה אכיך
ואבן בהא ואקם נסלא לאכיך׃ וידע אונן ארי לא על שמיה מתקרי זרעא

חי׳ הטבחים׳ שוחטי בהמות המלך׳ ויהי בעת ההיא׳ למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף ללמד שהורידוהו
אחיו מגדולתו כשראו בצרות אביהם אמרו אתה אמרת למכרו אלו אמרת להשיבו היינו שומעין לך׳ ויט׳ מאת אחיו׳ עד
איש עדלמי כשותף עמו׳ כנעני׳ תגרא׳ והיה בכזיב׳ שם המקום ואומר אני על שם שפסקה מלדת נקרא כזיב לשון
והיתה לי כמו אכזב אשר לא יכזבו מימיו ואם לא כן מה בא להודיענו׳ ובב״ר ראיתי ותקרא שמו שלה וגו׳ פסקתי׳
רע בעיני י׳ כרעתו שלאונן משחית זרעו שנ׳ באונן וימת גם אותו כמיתתו של ער מיתתו של אונן ולמה היה ער

מתחית

אם בא אל אשת אחיו ושחת
ארצה לבלתי נתן זרע לאחיו׃
וירע בעיני יהוה אשר עשה
וימת גם אתו׃ ויאמר יהודה
לתמר כלתו שבי אלמנה בית
אביך עד יגדל שלה בני כי אמר
פן ימות גם הוא כאחיו ותלך
תמר ותשב בית אביה׃ וירבו
הימים ותמת בת שוע אשת
יהודה וינחם יהודה ויעל על
גזזי צאנו הוא וחירה רעהו
העדלמי תמנתה׃ ויגד לתמר
לאמר הנה חמיך עלה תמנתה
לגז צאנו׃ ותסר בגדי אלמנותה

והוי כד עליל לות אתת אחוהי
ומחביל אורחיה על ארעא בדיל
דלא לקיימא זרעא לאחוהי׃ פעלם
אונן אנה ליס אליה ינסב אלנסל
פכאן אדי דכל אלי זוגה אכיה
אפסד דלך עלי אלארץ לילא יגעל
נסלא לאכיה׃ ובאיש קדם יי דעבד
ואמית אף יתיה׃ פאסא ענד אללה
מא פעל ואמאתה איצא׃ ואמר
יהודה לתמר כלתיה תיבי ארמלא
בית אבוייך עד דירבי שלה ברי
ארי אמר דלמא ימות אף הוא
כאחוהי ואזלת תמר ותיבת בית
אבוהא׃ פקאל יהודה לתמר כנתה
אגלסי ארמלה פי בית אביך אלי אן
יכבר שלה אבני לאנה קאל כלא ימות הו איצא כאכותה ומצת תמר
וגלסת פי בית אביהא׃ וסגיאו יומיא ומיתת בת שוע אתת יהודה ואתנחם
יהודה וסליק על גזזי ענה הוא וחירה רחמיה עדלמאה לתמנת׃ תם
טאלת אלאיאם פמאתת בנת שוע זוגה יהודה פתעזא בעדהא וצעד   לבנת
אלי גאזזי גנמה הו וחירה צאחבה אלעדלמי אלי תמנת׃ ואתחוה לתמר
למימר הא חמוייך סליק לתמנת למגז ענה׃ פאכברת תמר וקיל להא
הודי חמוך צאעד אלי תמנת ליגז גנמה׃ ואעדיאת לבושי ארמלותה

משחית זרעו כדי שלא תתעבר ויכחיש יפיה׳ הקם זרע הבן יקרא על שם המת׳ ושחת ארצה׳ דש מבפנים
וזורה מבחוץ׳ כי אמר [illegible] דוחה היה אותה בקש שלא היה בדעתו להשיאה לו׳ כי אמר פן ימות מחזקת היא   כלומר
[illegible] שימותו אנשיה׳ ויעל על גזזי צאנו׳ ויעל תמנתה [illegible] על גוזזי צאנו׳ עולה תמנתה׳ ובשמשון הוא אומ׳ וירד תמנתה

מֵעָלֶיהָ וַתְּכַס בַּצָּעִיף וַתִּתְעַלָּף וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינַיִם אֲשֶׁר עַל
דֶּרֶךְ תִּמְנָתָה כִּי רָאֲתָה כִּי גָדַל
שֵׁלָה וְהִוא לֹא נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה:
וַיִּרְאֶהָ יְהוּדָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה
כִּי כִסְּתָה פָּנֶיהָ: וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל
הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר הָבָה נָּא אָבוֹא
אֵלַיִךְ כִּי לֹא יָדַע כִּי כַלָּתוֹ הִוא
וַתֹּאמֶר מַה תִּתֶּן לִי כִּי תָבוֹא אֵלָי:
וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִי עִזִּים מִן
הַצֹּאן וַתֹּאמֶר אִם תִּתֵּן עֵרָבוֹן
עַד שָׁלְחֶךָ: וַיֹּאמֶר מָה הָעֵרָבוֹן
אֲשֶׁר אֶתֶּן לָּךְ וַתֹּאמֶר חֹתָמְךָ

מנה ואתכסאת בכעפא ואלתחפת
ויתילבת בפלשות עינים דעל
אורח תמנת ארי חזת ארי רבא
שלה והיא לא אתיהיבת ליה
לאתו: פנדעת תיאב חזנהא
ענהא ותגטת בלמאר ותנקבה
וגלסת פי מגלרה עלי טריק תמנת
למא ראת אן שלה קד כבר והי
לם תעטא לה זוגה: וחזה יהודה
וחשבה כנפקת לאן ארי כסיאת
אפהא: פראהא יהודה וחסבהא
ממתעה לאנהא כאנת תגטי
וגההא: וסטא לותה לאחולהא
ואמר הבי כען איעול לותיך
ארי לא ידע ארי כלתיה היא ואמרת מא תתין לי ארי תיעול לותי:
פמאל אליהא ען אלטריק וקאל אן שית אן אדכל אליך לאנה לם יעלם
אנהא כנתה קאלת מא תעטיני חתי תדכל אלי: ואמר אנא אשדר
גדיא בר עזי מן ענא ואמרת אם תתין משכונא עד דתשלח: קאל
אנא אבעת בגדי מן אלגנם קאלת אעטני רהנא אלי אן תבעת בה:
ואמר מא משכונא דאתין לך ואמרת עזקתך ושושפך וחטרך

תמנתה בשיפוע ההר היתה יושבת עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן· ותתעלף· כסתה פניה שלא יכיר בה· ותשב
בפתח עינים בפתיחת עינים בפרשת דרכים שעל דרך תמנתה· ורבותינו דרשו בפתחו של אברהם אבינו שכל עינים
מצפות לראותו· כי ראתה כי גדל שלה וג׳ לפיכך הפקירה עצמה אצל יהודה שהיתה מתאוה להעמיד ממנה
בנים· ויחשבה לזונה· לפי שיושבת בפרשת דרכים· כי כסתה פניה· ולא יכול לראותה ולהכירה· ומדרש אגדה
רבותינו כי כסתה פניה כשהיתה בבית חמיה היתה צנועה לפי כך לא חשדה· ויט אליה אל הדרך· מדרך שהיה בה נטה
אל הדרך אשר היא בה ובלשון לעז דשטורנר בלעז· הבה נא· הכיני עצמך ודעתך לכך כל לשון הבה לשון הזמנה הוא
חוץ ממקום שיש לתרגמו בלשון נתינה ואף אותן שלהזמנה קרובים ללשון מתנה הם· אם תתן ערבון· משכון· חותמך ופתילך

ופתילך ומטך אשר בידך ויתן
לה ויבא אליה ותהר לו: ותקם
ותלך ותסר צעיפה מעליה
ותלבש בגדי אלמנותה: וישלח
יהודה את גדי העזים ביד
רעהו העדלמי לקחת הערבון
מיד האשה ולא מצאה: וישאל
את אנשי מקמה לאמר איה
הקדשה הוא בעינים על הדרך
ויאמרו לא היתה בזה קדשה:
וישב אל יהודה ויאמר לא
מצאתיה וגם אנשי המקום
אמרו לא היתה בזה קדשה:
ויאמר יהודה תקח לה פן נהיה
לבוז הנה שלחתי הגדי הזה
ואתה לא מצאתה: ויהי כמשלש

דבידך ויהב לה ועל לותה
ועדיאת ליה: קל מא אלרהן אלדי
אעטיך קאלת כאתמך ומפתולך
ועצאך אלדי פי ידך פאעטאהא
דאך ודכל אליהא וחמלת לה: וקמת
ואזלת ואעדיאת עיפה מנה
ולבישת לבושי ארמלותה: פקאמת
ומצ̇ת ונזעת כמארהא ענהא
ולבסת תיאב חזנהא: ושדר יהודה
ית גדיא בר עזי ביד רחמיה
עדלמאה למסב משכונא מידא
דאתתא ולא אשכחה: פבעת
יהודה בלגדי מע צאחבה אלעדלמי
ליפתך אלרהן מן יד אלמראה ולם
יג̇דהא: ושאיל ית אנשי אתרה
למימר אן מקדשתא דהיא בעינים
על אורחא ואמרו לית הכא מקדשתא:

כ̇ אהל מוצ̇עהא וקאל אין אלמתעה אלתי פי מנט̇רה עלי אלטריק קאלו מא
כאנת ההנא קט ממתעה: ותב לות יהודה ואמר לא אשכחתה ואף אנשי
אתרא אמרו לית הכא מקדשתא: פרגע אלי יהודה וקאל לם אג̇דהא ואיצ̇א
אהל אלמוצ̇ע קאלו מא כאנת ההנא קט ממתעה: ואמר יהודה תסב לה דלמא
נהי חוך הא שדרית גדיא הדין ואת לא אשכחתה: פקאל יהודה בל תאכ̇ד
להא אלגדי מעאורא כלא נציר לאזרא הודי קד בעתת הדא אלגדי ואנת פלם תג̇דהא:

עזקתך ושושפך טבעת שחתה חותם בה ושמלתך שהיה מתכסה בה: ותהר לו גבורים כיוצא בו צדיקים כיוצא בו: הקדשה
מקודשת ומזומנת לזנות: תקח לה יהיה שלה מה שבידה: פן נהיה לבוז אם תבקשנה יתפרסם הדבר ויהיה גנאי כי מה עלי

חדשים ויגד ליהודה לאמר הנה
זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה
לזנונים ויאמר יהודה הוציאוה
ותשרף׃ הוא מוצאת והיא שלחה
אל חמיה לאמר לאיש אשר
אלה לו אנכי הרה ותאמר הכר נא
למי החתמת והפתילים והמטה
האלה׃ ויכר יהודה ויאמר צדקה
ממני כי על כן לא נתתיה לשלה
בני ולא יסף עוד לדעתה׃ ויהי
בעת לדתה והנה תאומים בבטנה׃
ויהי בלדתה ויתן יד ותקח המילדת
ותקשר על ידו שני לאמר זה יצא

והוה כתלתות ירחיא ואתחוה
ליהודה למימר זניאת תמר כלתך
ואף הא מעדיא מזנותהא ואמר
יהודה אפקוהא ותתוקד׃ פלמא
מצת תלת אשהר אכבר יהודה
וקיל לה קד זנת תמר כנתך והא
הי חאמל מן אלזנא קאל אכרגוהא
פתחרק׃ היא מתפקא והיא שלחת
לחמוהא למימר לגברא דאלין דיליה
מניה אנא מעדיא ואמרת אשתמודע
כען דמן עזקתא ושושיפא וחטרא
האלין׃ בינמהא תכרג אד בעתת
אליה וקאלת מן אלרגל אלדי הדה
לה אנא חאמל תם קאלת אתבת למן
הדי אלכאתם ואלמפתולה ואלעצא׃ ואשתמודע יהודה ואמר זכאה מני מעדיא
ארי על כין לא יהבתה לשלה ברי ולא אוסיף עוד למדעה׃ פאתבת יהודה
וקאל קד צדקת דלך מני ודלך לם אזוגהא לשלה אבני ולם יעוד איצא אן
יואקעהא׃ והוה בעדן מילדה והא תיומין במעהא׃ ולמא כאן וקת ולאדהא
כאן בתאמין פי בטנהא׃ והוה במילדה ויהב ידא ונסיבת חיתא וקטרת על ידיה

לעשות עוד לאמת דברי הנה שלחתי את הגדי הזה ולפי שרימה יהודה את אביו בגדי עזים שהטביל כתנת יוסף בדמו
דמו והו גם הוא בגדי עזים׳ כמשלש חדשים׳ רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם ולשון כמשלש חדשים
כה שתלש החדשים כמו ומשלוח מנות משלוח ידם וכן תרגם אונקלוס כתלתות ירחיא׳ הרה לזנונים שם דבר מעוברת
כמו ואשה הרה ומעוברה כחמה׳ ותשרף׳ אמר אפרים מקשאה משום ר׳ מאיר בתו של שם היתה שהוא כהן לפיכך דנוה
בשריפה׳ היא מוצאת׳ לישרף׳ והיא שלחה אל חמיה׳ לא רצתה להלבין פניו ולומר ממך אני מעוברת אלא לאיש אשר
אלה לו אמרה אם יודה יודה מעצמו ואם לאו ישרפוני ואל אלבין פניו מכאן אמרו נוח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל
ילבין פני חבירו ברבים׳ הכר נא׳ אין נא לשון בקשה הכר נא בוראך ואל תאבד שלש נפשות׳ צדקה׳ בדבריה׳ ממני׳ היא
מעוברת ורז״ל דרשו שיצתה בת קול ואמרה ממני ומאתי יצאו הדברים לפי שהיתה צנועה בבית חמיה גזרתי שיצאו
ממנה מלכים ומשבט יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל׳ כי על כן לא נתתיה׳ כי בדין עשתה על אשר לא נתתיה לשלה בני
ולא יסף עוד׳ יש אומרים לא הוסיף ויש אומרים לא פסק׳ בעת לדתה׳ ולהלן הוא אומר וימלאו ימיה ללדת להלן למלאים וכאן חסרים.

ראשונה: ויהי כמשיב ידו והנה
יצא אחיו ותאמר מה פרצת עליך
פרץ ויקרא שמו פרץ: ואחר יצא אחיו
אשר על ידו השני ויקרא שמו זרח:

ויוסף הורד
מצרימה ויקנהו פוטיפר סריס
פרעה שר הטבחים איש מצרי
מיד הישמעאלים אשר הורדהו
שמה: ויהי יהוה את יוסף ויהי איש
מצליח ויהי בבית אדניו המצרי:
וירא אדניו כי יהוה אתו וכל אשר
הוא עשה יהוה מצליח בידו:
וימצא יוסף חן בעיניו וישרת

זהוריתא למימר דין נפק קדמיתא:
פלמא ולדת אכרג אחדהמא ידה
פאכדת אלקאבלה קרמזא פעקדת
עליהא וקאלת הדי כרג אולא:
והוה כד אתיב ידיה והא נפק
אחוהי ואמרת מא תקוף סגי
עלך למתקף וקרא שמיה פרץ:
פלמא רד ידה כרג אכוה פקאלת
מא אחסן נמוך יא פאמי ותסמאה
פרץ: ובתר כין נפק אחוהי דעל
ידיה זהוריתא וקרא שמיה זרח:
ובעד דלך כרג אכוה אלדי עלי ידה
אלקרמז פאסמאה זרח:
ויוסף אתחת למצרים וזבניה

פוטיפר רבא דפרעה רב קטוליא גברא מצראה מידא ערבאי דאחתוהי
לתמן: ויוסף הבטה מצרא פאשתראה פוטיפר כארם פרעון רייס אל
סיאפין רגל מצרי מן יד אלעראב אלדי אחדרוה אלי תם: והוה מימרא דיי'
בסעדיה דיוסף והוה גבר מצלח והוה בבית רבוניה מצראה: וכאן אללה
מעה וכאן רגלא מנגחא ואקאם פי בית מולאה אלמצרי: וחזא רבוניה ארי
מימרא דיי' בסעדיה וכל דהוא עביד יי' מצלח בידיה: פלמי ראי מולאה
אן אללה מעה וגמיע מא יעמלה אללה מנגחה פי ידה: ואשכח יוסף רחמין בעינוהי

והנה תאומים מלא ולהלן תומים חס שהאחד רשע אבל אלו שניהם צדיקים: ויתן יד הוציא האחד ידו לחוץ ולאחר שהשיבה
על ידו השני החזירה: פרצת חזקת עליך חוזק: אשר על ידו השני ארבע ידות כתובות כאן כנגד ארבעה חרמים
שמעל עכן שיצא ממנו ויש אומרין כנגד ארבעה דברים שלקח אדרת שנער ושתי מאתים שקלים כסף שנמאתים שקנס
ולשון [illegible] ויקרא שמו זרח: ע"ש זריחת מראות השני: ויוסף הורד חוזר לענין ראשון אלא שהפסיק בו כדי לסמך
ירידתו של יהודה למכירתו של יוסף לומר שבשבילו הורידוהו מגדולתו ועוד כדי לסמוך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה

אתו ויפקדהו על ביתו וכל יש
לו נתן בידו. ויהי מאז הפקיד
אתו בביתו ועל כל אשר יש
לו ויברך יהוה את בית המצרי
בגלל יוסף ויהי ברכת יהוה
בכל אשר יש לו בבית ובשדה:
ויעזב כל אשר לו ביד יוסף
ולא ידע אתו מאומה כי אם
הלחם אשר הוא אוכל ויהי
יוסף יפה תאר ויפה מראה: ויהי
אחר הדברים האלה ותשא
אשת אדניו את עיניה אל יוסף
ותאמר שכבה עמי: וימאן
ויאמר אל אשת אדניו הן אדני

ושמיש יתיה ומניה על ביתיה
וכל דאית ליה מסר בידיה: וגד
חצאה ענדה וכרמה ווכלה עלי
מנזלה וגמיע מא להג על הפי ידה:
והוה מעדן דמני יתיה בביתיה ועל
כל דאית ליה ובריך יי׳ ית בית
מצראה בדיל יוסף והות ברכתא
דיי׳ בכל דאית ליה בביתא ובחקלא:
ולמא כאן מן חין וכלה על י
מנזלה וגמיע מא לה באדך אלה
פי בית אלמצרי בסבב יוסף וכאנת
ברכתה חאלה פי גמיע מא לה פי אלמנאזל
ואלצׄיאע: ושבק כל דליה בידא
דיוסף ולא ידע עמיה מדעם
אלהין לחמא דהוא אכיל והוה
יוסף שפיר בריוא ויאי בחזוא: ותרך כל מא לה פי ידה ולם יפתקד ממא
מעה שיא אלא אלטעאם אלדי יאכלה וכאן יוסף חסין אלחליה ואלמנצׄר גמיעא:
והוה בתר פתגמיא האלין וזקפת אתת רבוניה ית עינהא ביוסף ואמרת
שכוב עמי: ולמא כאן בעד הדה אלאמור מדת אמראה מולאה עינהא
ביוסף וקאלת צׄאגעני: וסריב ואמר לאתת רבוניה הא רבוני לא ידע עמי
מא בביתא וכל דאית ליה מסר בידי: פאבא וקאל להא הודי מולאי לם יערף
תמר כומ׳ לך מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים שראתה באצטרוגלין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו ואינה
יודעת אם ממנה אם מבתה: כי ה׳ אתו: שם שמים שגור בפיו: וכל יש לו: הרי לשון קצר חסר אשר: ולא ידע אתו מאומה:
לא היה נותן לבו לכלום: כי אם הלחם: היא אשתו אלא שדיבר בלשון נקייה: ויהי יוסף יפה תאר: כיון שראה עצמו
מושל התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו אמר הקב״ה אביך מתאבל ואתה מסלסל בשערך אני מגרה
בך את הדוב מיד ותשא אשת אדוניו וג׳: כל מקום שנ׳ אחר סמוך: וחטאתי לאלהים: בני נח נצטוו על

לא ידע אתי מה בבית וכל אשר
יש לו נתן בידי: איננו גדול
בבית הזה ממני ולא חשך ממני
מאומה כי אם אותך באשר את
אשתו ואיך אעשה הרעה
הגדלה הזאת וחטאתי לאלהים:
ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא
שמע אליה לשכב אצלה
להיות עמה: ויהי כהיום הזה ויבא
הביתה לעשות מלאכתו ואין
איש מאנשי הבית שם בבית:
ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה
עמי ויעזב בגדו בידה וינס ויצא
החוצה: ויהי כראותה כי עזב
בגדו בידה וינס החוצה: ותקרא

מעי במאפי אמנזל וגמיע מאלה
קד געלה פי ידי: וליתה דרב בביתא
הדין מני ולא מנע מני מדעם
אהין יתיך בדיל דאת אתתיה
ואיכדין אעביד בשתא רבתא
הדא ואחוב קדם יי: וליס הו פי הד׳ י
אבית באפצ׳ל מני ולם יצד ענ׳
שיא אלא אנת לאנך זוגתה פכיף
אצנע הדה אסייה עצימה ואכטי
ללה: והוה כד מלילת עם יוסף
יום יום ולא קביל מנה למשכב
לותה למהוי עמה: פלמא כלמתה
יומא בעד יום פלם יקבל מנהא
אן ינאם לזקהא ליכון מעהא:
והוה כיומא הדין ועל לביתא
למבדק בכתבי חשבניה ולית
אנש מאנשי ביתא תמן בביתא: כאן פי בעץ׳ אלאיאם דכ׳ל אלי אלבית ליצנע
צנעה כאנה׳ לה ולם יכון הנ׳ מן אהל אלבית פיה: ואחדתיה בלבושיה
למימר שכוב עמי ושבקיה ללבושיה בידה וערק ונפק לשוקא: פתעלקת
בקמיצה קאילה צ׳אגעני ותרך קמיצה פי ידהא והרב וכרג אלי אלסוק: והוה
כד חזת ארי שבקיה ללבושיה בידה וערק לשוקא: פלמא ראת אנה
קד תרך קמיצה פי ידהא והרב אלי אלסוק: וקרת לאנשי ביתא:

העריות "לשכב אצלה" אפילו בלא תשמיש "להיות עמה" לעולם הבא" ויהי כהיום הזה" כלומ׳ ויהי כאשר הגיע
יום מיוחד יום צחוק יום איד להם שהלכו כולם לבית ע״ז אמרה אין לי יום הגון ליזקק ליוסף כהיום הזה אמרה להם חולה
אני ואיני יכולה לילך "לעשות מלאכתו" רב ושמואל חד אמר מלאכתו ממש וחד אמ׳ לעשות צרכיו עמה אלא שנראית לו

לאנשי ביתה ותאמר להם לאמר
ראו הביא לנו איש עברי לצחק
בנו בא אלי לשכב עמי ואקרא
בקול גדול׃ ויהי כשמעו כי
הרימתי קולי ואקרא ויעזב
בגדו אצלי וינס ויצא החוצה׃
ותנח בגדו אצלה עד בוא אדניו
אל ביתו׃ ותדבר אליו כדברים
האלה לאמר בא אלי העבד
העברי אשר הבאת לנו לצחק
בי׃ ויהי כהרימי קולי ואקרא
ויעזב בגדו אצלי וינס החוצה׃
ויהי כשמע אדניו את דברי
אשתו אשר דברה אליו לאמר
כדברים האלה עשה לי עבדך

ואמרת להון למימר חזו איתי
לנא גברא עבראה לחייכא בנא
על לותי למשכב עמי וקרית
בקלא רמא׃ דעת באהל ביתהא
וקאלת להם אנטרו כיף גאנא בגל
עבראני ליתלעב בנא אתאני
ליצאגעני פנאדית בצות עאל׃
והוה כד שמע ארי ארימית קלי
וקרית ושבקיה ללבשיה לותי
וערק ונפק לשוקא׃ פלמא סמעני
קד רפעת צותי ונאדית תרך קמיצה
בידי והרב וכרג אלי אלסוק׃ ואחתיה
ללבשיה לותה עד דעל רבוניה
לביתיה׃ פורעת קמיצה ענדהא
אלי אן דכל מולאה אלי מנזלה׃ ומלילת
עמיה כפתגמיא האלין למימר על
לותי עבדא עבראה דאיתיתא לנא לחייכא בי׃ וקאלת לה מתל הדי אלקול
אתאני אלעבד אלעבראני אלדי גיתנא בה ליתלעב בנא׃ והוה כד ארימית קלי
וקרית ושבקיה ללבשיה לותי וערק לשוקא׃ פלמא רפעת צותי פנאדית
תרך קמיצה פי ידי והרב אלי אלסוק׃ והוה כד שמע רבוניה ית פתגמי איתתיה
דמלילת עמיה למימר כפתגמיא האלין עבד לי עבדך ותקיף רגזיה׃ פלמא
סמע כלאם אמראתה אלתי קאלת לה כדי צנעבי עבדך אשתד גצבה עליה׃

דמות דיוקנו של אביו וכו כדאיתא במסכת סוטה׳ ראו הביא לנו ולא פירש מי הביאו ועל בעלה אומרת כן׳ עברי
מעבר הנהר מבני עבר׳ לאדוניו שליוסף׳ בא אלי לצחק בי העבד העברי אשר הבאת לנו׳ ויהי כשמע
אדוניו׳ בשעת תשמיש אמרה לו וזה שאמרה כדברים האלה עשה לי עבדך ענייני תשמיש כאלה׳

ויחר אפו׃ ויקח אדני יוסף אתו
ויתנהו אל בית הסהר מקום
אשר אסורי המלך אסורים
ויהי שם בבית הסהר׃ ויהי
יהוה את יוסף ויט אליו חסד
ויתן חנו בעיני שר בית הסהר׃
ויתן שר בית הסהר ביד יוסף
את כל האסירים אשר בבית
הסהר ואת כל אשר עשים שם
הוא היה עשה׃ אין שר בית הסהר
ראה את כל מאומה בידו באשר
יהוה אתו ואשר הוא עשה יהוה
מצליח׃

ויהי אחר הדברים האלה חטאו
משקה מלך מצרים והאפה
לאדניהם למלך מצרים׃ ויקצף

אסירי ק׳

ודבר רבונה דיוסף יתיה ויהביה
בבית אסירי אתר דאסירי מלכא
אסירין והוה תמן בבית אסירי׃
פאכדה וודעה פי אלסגן מוצע
אסרא אלמלך מחבוסין ואקאם
תם פי אלסגן׃ והוה מימרא דיי׳
בסעדיה דיוסף ונגד ליה חסדא
ויהביה לרחמין בעיני רב בית
אסירי׃ פכאן אללה מעה ומייל לה
פצלא ורזקה חצאה ענד רייס
אלסגן׃ ויהב רב בית אסירי בידא
דיוסף ית כל אסיריא דבבית אסירי
וית כל דעבדין תמן ממימריה הוה
מתעביד׃ חתי געל תחת ידה
גמיע אלאסארא אלדי פי אלסגן וכל
מא כאנו יצנעו תם הו כאן ידבירה׃
לית רב בית אסירי חזי ית כל סרחן
בידיה בד מימרא דיי׳ בסעדיה ודהוא עביד יי׳ מצלח׃ וליס רייס אלסגן
ירא שייא מנכרא עליה ממא אללה מעה ומא יעמלה אללה מנגחה׃
והוה בתר פתגמיא האלין סרחו שקיא דמלכא דמצרים ונחתומא לרבונהון
למלכא דמצרים׃ וכאן בעד הדה אן סאקי מלך מצר ואלכבאז
אדנבא לסיידהמא מלך מצר׃ ורגיז פרעה על תרין רברבנוהי על

ויט אליו חסד׃ שהיה מקובל לכל רואיו לשון כלה נאה וחסודה שבמשנה׃ הוא היה עושה׃ כתרגומו במימר יהוה
מתעביד׃ באשר יהוה אתו׃ בשביל שיהוה אתו׃ אחר הדברים האלה׃ לפי שהרגילה אותה ארורה את הצדיק בפי כולם
לדבר בו הביא להם הקב״ה סורחנם שלאלו שיפנו אליהם ולא אליו ועוד שתבא הרווחה לצדיק על ידיהם׃ חטאו׃ זה נמצא
זבוב בפיילי פוטריון שלו וזה נמצא צרור בגלוסקין שלו׃ אופה את פת המלך ואין אפייה אלא בפת

פרעה על שני סריסיו על שר
המשקים ועל שר האופים: ויתן
אותם במשמר בית שר הטבחים
אל בית הסהר מקום אשר יוסף
אסור שם: ויפקד שר הטבחים
את יוסף אתם וישרת אתם
ויהיו ימים במשמר: ויחלמו
חלום שניהם איש חלמו
בלילה אחד איש כפתרון חלמו
המשקה והאפה אשר למלך
מצרים אשר אסורים בבית
הסהר: ויבא אליהם יוסף בבקר
וירא אתם והנם זעפים: וישאל
את סריסי פרעה אשר אתו
במשמר בית אדניו לאמר מדוע
פניכם רעים היום: ויאמרו אליו

רב שקי ועל רב נחתומי: פסכ'ט
פרעון עלי כ'אדמיה רייס אלסקאה
ורייס אלכ'באזין: ויהב יתהון במטרת
בית רב קטוליא בבית אסיריא אתרא
דיוסף אסיר תמן: ורדהמא פי
חפט' מנזל רייס אלסיאפין פי אלסגן
אלד'י יוסף מחבוס פיה: ומני רב
קטוליא ית יוסף עמהון ושמיש
יתהון והוו יומין במטרא: פוכל
רייס אלסיאפין יוסף עליהמא
ליכ'דמהמא פאקאמא מדה
פי אלחפט': וחלמו חלמא תרויהון
גבר חלמיה בליליא חד גבר
כפשרון חלמיה שקיא ונחתומיא
דלמלכא דמצרים דאסירין
בבית אסירי: ת'ם אנהמא ראיא גמיעא
רויא כל ואחד עלא חדה פי לילה
ואחדה וכאן חלם כל ואחד חסב תפסירה אלסאקי ואלכ'באז אלד'י למלך
מצר אלמאסורין פי אלסגן: ואתא לותהון יוסף בצפרא וחזא יתהון והא
אנון נסיסין: פדכ'ל אליהמא יוסף באלגדאה וראי וגוההמא כאלחין: ושאיל
ית רברבי פרעה דעמיה במטרת בית רבוניה למימר מדין אפיכון
בישין יומא דין: פסאל כ'ואדמי פרעון אלד'י מעה פי חפט' בית מולאה קאילא
מא באל וגוהכמא מתגיירה אליום: ואמרו ליה חלמא חלמנא ופשר

בפת ובלעז פישטור" ויפקד שר הטבחים את יוסף להיות אתם" ויהיו ימים במשמר שנים עשר חדש" ויחלמו
חלום שניהם ויחלמו שניהם חלום זה ופשוטו ומדרשו כל אחד חלם חלום שניהם שחלם אותו חלום ופתרון

142

חלום חלמנו ופתר אין אתו
ויאמר אלהם יוסף הלוא לאלהים יב מל
פתרנים ספרו נא לי: ויספר שר דתי
המשקים את חלמו ליוסף
ויאמר לו בחלומי והנה גפן
לפני: ובגפן שלשה שריגם
והוא כפרחת עלתה נצה הבשילו
אשכלתיה ענבים: וכוס פרעה
בידי ואקח את הענבים ואשחט
אתם אל כוס פרעה ואתן את
הכוס על כף פרעה: ויאמר לו
יוסף זה פתרנו שלשת השרגים
שלשת ימים הם: בעוד שלשת
ימים ישא פרעה את ראשך:

לית ליה ואמר להון יוסף הלא מן
קדם יי' פשרן חלמיא אשתעו כען לי:
קאלא לה ראינא רויא וליס להא
מפסר קאל להמא אליס תפסיר
ללה לכן קצוהא עלי: ואשתעי
רב שקי ית חלמיה ליוסף ואמר
ליה בחלמי והא גפנא קדמי: פקץ
רייס אלסקאה רויא עלי יוסף וקאל
ראית כאן גפן בין ידיי: ובגפנא
תלתא שבשין והיא כד אפרחת
אפיקת לבלבין אניצת כען בשילו
אתכלהא הוו ענבין: ופי אלגפן תלאתה
קצבאן והי כמא פרעת צער
נוארהא ונצגת ענאקידהא וצארת
ענבא: וכסא דפרעה בידי ונסיבית
ית ענביא ועצרית יתהון לכסא דפרעה ויהבית ית כסא על ידא דפרעה:
וכאן כאס פרעון פי ידי פאכדת אלענב ועצרתה פיה ונאולתה לה:
ואמר ליה יוסף דין פשרנה תלתא שבשין תלתא יומין אנון: קאל לה
יוסף הדי תפסירהא תלתה קצבאן תלאתה איאם: בסוף תלתא
יומין ידכרנך פרעה ויתיבונך על שמושך ותתין כסא דפרעה בידיה
כהלכתא קדמיתא דהויתא משקי ליה: אלי תלתה איאם ידכרך

וזהו שנ' וירא שר האופים כי טוב פתר איש כפתרון חלומו כל אחד חלם חלום הדומה לפתרון העתיד לבוא
עליהם זועפים עצבים כמו סר וזעף זעף ה' אשא שריגים זמורות ארוכות שקורין וידי"ש והיא כפרחת דומה
לפורחת והיא כפורחת נדמה לי בחלומי כאלו היא פורחת ואחר הפרח עלתה נצה נעשו סמדר אשפני"ר בלעז ואחר כך
הבשילו והיא כד אפרחת אפיקת לבלבין ע"כ תרגומו שלפורחת נץ גדול מפרח כדכתיב ובוסר גומל יהיה נצה וכתיב
ויוצא פרח והדר ויצץ ציץ ואשחט כתרגומו ועצרית והרבה יש בלשון משנה שלשת ימים הם סימן לך לשלשת ימים

והשיבך על כנך ונתת כוס פרעה
בידו כמשפט הראשון אשר היית
משקהו: כי אם זכרתני אתך
כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי
חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני
מן הבית הזה: כי גנב גנבתי מארץ
העברים וגם פה לא עשיתי מאומה
כי שמו אתי בבור: וירא שר
האפים כי טוב פתר ויאמר אל
יוסף אף אני בחלומי והנה שלשה
סלי חרי על ראשי: ובסל העליון
מכל מאכל פרעה מעשה אפה
והעוף אכל אתם מן הסל מעל
ראשי: ויען יוסף ויאמר זה פתרנו
שלשת הסלים שלשת ימים הם:

פרעון ויררך אלי מרתבתך ותנאולה
כאסה כאלסירה אלאולי אלדי כנת
סאקיה: אלאן תדכרני עמך כד
ייטב לך ותעביר כען עמי טיבו
ותדכר עלי קדם פרעה ותפקינני
מן בית אסיריה אלין: אלא אן
תדכרני מעך אדי גאר לך תמכין
ואצטנע אלי מעלופא ואדכרני
אלחבס עד פרעון ואלרגני מן הדי בית
ארי מגנב גנבנא מארע
עבראי ואת הכא לא עבדית
מדעם ארי מנאן יתי בבית
אסירי: לאני סרקת מן בלד
אלעבראניין והנא איצא לם אצנע
שיא אסתחקית אן יגעלוני
בסכבה פי אלחבס: וחזא רב נחתומי

ארי יאות פשר ואמר ליוסף אף אנא בחלמי והא תלתא סלין דחורן על
רישי: ולמא ראי רייס אלכבאזין אנה קד פסרהא לה לגיד קולה ראית אנא
איצא כאן תלת סלאל חוארי עלי ראס: ובסלא עלאה מכל מיכלא
דפרעה עובד נחתום ועופא אכיל יתהון מן סלא מעלוי רישי: ופי אלסלה
אלעליא מן גמיע טעאם פרעון ממא יצנעה אלכ[illegible]אז וכאן אלטאיר יאכל מנהא
מן אלסל מן פוק ראסי: ואתיב יוסף ואמר דין פשרנה תלתא סלין תלתא
יומין אנון: פאגאבה יוסף וקאל הדי תפסירהא תלאתה סלאל תלת איאם:

ויש מדרש אגדה הדבה ישא פרעה את ראשך לשון חשבון כשיפקוד שאר עבדיו לשרת לפניו ובסעודה
ימנה אותך עמהן כנך בסיס שלך ומושבך אם זכרתני אתך אשר אם זכרתני אתך מאחר שייטיב לך ועשית

143

בעוד שלשת ימים ישא פרעה
את ראשך מעליך ותלה אותך
על עץ ואכל העוף את בשרך
מעליך. ויהי ביום השלישי יום
הלדת את פרעה ויעש משתה
לכל עבדיו וישא את ראש שר
המשקים ואת ראש שר האפים
בתוך עבדיו. וישב את שר
המשקים על משקהו ויתן הכוס
על כף פרעה. ואת שר האפים
תלה כאשר פתר להם יוסף. ולא זכר
שר המשקים את יוסף וישכחהו.

קי״ב פס׳ סימ׳ בקי

ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה

בסוף תלתא יומין יעדי פרעה ית
רישך מנך ויצלוב יתך על צליבא
וייכול עופא ית בסרך מנך. אא
תלאתה איאם ינזע פרעון ראסך
ען בדנך ויצלבך עלי כשבה
ויאכל אלטיר מן לחמך. והוה ביומא
תליתאה יום בית ולדא דפרעה
ועבד משתיא לכל עבדוהי ואדכר
ית ריש רב שקי וית ריש רב
נחתומי בגו עבדוהי. פכאן פי יום
אלתאלת והו מתל יום ולאד פרעון
צנע מגלסא לגמיע קואדה
פדכר רייס אלסקאה ורייס אלכבאזין
פימא בינהם. ואתיב ית רב שקי
על שקיותיה ויהב כסא על ידא
דפרעה. פאמר ברד רייס אלסקאה אלי סקייה ונאולה כאסה. וית רב נחתומי
צלב כמא דפשר להון יוסף. וצלב רייס אלכבאזין כמא פסר להמא יוסף.
ולא אדכר רב שקי ית יוסף ואנשייה. פנסי רייס אלסקאה יוסף ולם ידכרה.
והוה מסוף תרתין שנין ופרעה חלים והא קאים

כי עמדי חסד" אין נא אלא לשון בקשה. "סלי חרי" סלים של נצרים קלופים חורין חורין ובמקומינו יש הרבה ודרך מוכרי
פת כיסנין שקורין אובלייש לתתם באותן סלים. "יום הלדת את פרעה" יום לידתו וקורין לו יום גינוסיא ולשון הולדת לפי שאין
הולד נולד אלא על ידי אחרים שהחיה מילדת את האשה ועל כן חיה נקראת מילדת וכן ומולדותיך ביום הולדת אותך וכן
אחרי הוכבס את הנגע שכיבוסו על ידי אחרים. "וישא את ראש" וגו' מנאם עם שאר עבדיו שהיה מונה המשרתים שישרתו
לו בסעודתו ונזכר את אלו בתוכם כמו שאו את ראש לשון מנין. "ולא זכר שר המשקים" בו ביום. "וישכחהו" לאחר
מכאן מפני שתלה בו יוסף בבטחונו לזוכרו הוזקק להיות אסור שתי שנים שנא' אשרי הגבר אשר שם י"י מבטחו
ולא פנה אל רהבים ולא בטח על מצרים הקרויים רהב. "ויהי מקץ" כתרגומו מסוף וכל לשון
קץ סוף הוא. "על היאור" כל שאר נהרות אינם קרויין יאורים חוץ מנילוס מפני שכל
הארץ עשויים יאורים יאורים בידי אדם ונילוס עולה בתוכם ומשקהו לפי שאין גשמים יורדין

חלם והנה עמד על היאר: והנה
מן היאר עלת שבע פרות יפות
מראה ובריאת בשר ותרעינה
באחו: והנה שבע פרות אחרות
עלות אחריהן מן היאר רעות
מראה ודקות בשר ותעמדנה
אצל הפרות על שפת היאר:
ותאכלנה הפרות רעות המראה
ודקת הבשר את שבע הפרות
יפת המראה והבריאת וייקץ
פרעה: ויישן ויחלם שנית והנה
שבע שבלים עלות בקנה אחד
בריאות וטבות: והנה שבע
שבלים דקות ושדופת קדים
צמחות אחריהן: ותבלענה

על נהרא: פלמא מצת סנתין
חאילתין ראי פרעון כאנה
ואקף עלי שאט אלניל: והא מן
נהרא סלקן שבע תורן שפירן
למחזי ופטימן בסר ורעין באחוא:
וכאן קד צעד מנה סבע בקראת
חסאן אלמנצר וצכמאת אללחם
ורעת פי אלקרט: והא שבע תורן
אחרנין סליקא בתריהון מן נהרא
בישן למחזי וחסיקן בסר וקמא
לקבליהון דתורתא על כיף נהרא:
וכאן סבע בקראת אכר קד צעדן
וראהן מן אלנהר קביחאת אלמנצר
ודקיקאת אללחם פוקפת אלי
גאנבהן עלי שאט אלניל: ואכלא
תורתא בישן למחזי וחסירן בסר
ית שבע תורתא דשפירן למחזי ופטימתא ואתער פרעה: פאכלת אלבקראת
אלקביחאת אלמנצר דקיקאת אללחם אלסבע אלבקראת אלחסאן אלצכמה ואסתיקץ
פרעון: ודמוך וחלם תנינות והא שבע שבלין סלקן בקנא חד פטימן
וטבן: ותם נאם פראי תאניה כאן סבע סנבלאת קד צעדן פי קצבה ואחדה מלא
גיאד: והא שבע שבלין לקין ושקיפן קדום צמחן בתריהון: וכאן ז' סנבלאת
דקאק משווהה בריח אלקבול קד נבתן וראהן: ובלעא שבליא

במצרים תדיר כשאר ארצות" יפות מראה" סימן הוא לימי שבע שהבריות נראות יפות זו לזו שאין עין בריה צרה בחברתה
באחו" באגם מרישק כמו ישגא אחו" ודקת בשר" טינב"ש בלע"ז לשון דק" ותאכלנה" סימן שתהא כל שמחת השבע נשכחת
בימי הרעב" בקנה אחד" טולי"ל בלע"ז" בריאות" ש"עטב בלע"ז" שדופות" הל"יאש בלע"ז שקיפן קדום חבוטות לשון משקוף

144

השבלים הדקות את שבע
השבלים הבריאות והמלאות
וייקץ פרעה והנה חלום: ויהי
בבקר ותפעם רוחו וישלח
ויקרא את כל חרטמי מצרים
ואת כל חכ[illegible] ויספר פרעה
להם את חלמו ואין פותר אותם
לפרעה: וידבר שר המשקים
את פרעה לאמר את חטאי
אני מזכיר היום: פרעה קצף
על עבדיו ויתן אתי במשמר
בית שר הטבחים אתי ואת
שר האפים: ונחלמה חלום
בלילה אחד אני והוא איש כפתרון

לקיתא ית שבע שבליא פטימתא
ומליתא ואתער פרעה והא חלמא:
פבלעת אלסנבלאת אלדקאק אלסבע
אלסנבלאת אלצכמאת אלמלא פאסתיקץ
פרעון ואדא בה חלם: והוה בצפרא
ומטרפא רוחיה ושלח וקרא ית
כל חרשי מצרים וית כל חכימהא:
ואשתעי פרעה להון ית חלמיה
ולית דפשר יתהון לפרעה: פלמא
כאן בלגדאה כרבת רוחה פבעת
ודעי בגמיע עלמא מצר וגמיע
חכמאהא וקץ עליהם רויאה ולם
יכן מן פסרהא לה: ומליל רב (לביר)
שקי עם פרעה למימר ית סרחני
אנא מדכר יומא דין: פתכלם רייס

אלסקאה בין ידיה וקאל אנא לאדכר אליום כטאי: פרעה רגיז על עבדוהי
ויהב יתי במטרת בית רב קטוליא יתי וית רב נחתומי: ודלך אן פרעון
כאן קד סכט עלי עבידה פוצעהמא פי חפץ מנזל רייס אלסיאפין
אנא ורייס אלכבאזין: וחלמנא חלמא בליליא חד [illegible] והוא גבר
כפשרן חלמיה חלמנא: פראינא חלמא פי לילה ואחדה אנא והו וכאן רויא

תחבוטו תמיד ע"י הדלת המסה עלין" קדים" רוח מבחית" שקולין בישא" הבריאות ונשיינטו בלעז" והנה חלום" והנה
נשלם חלום שלם לפניו והוצרך לפותרים" ותפעם" רוחו" ומטרפא רוחיה מקשקשת בתוכו כפעמון ובנבוכד
נצר אומר ותתפעם רוחו לפי שהיו שם פעומות שכחת החלום והעלמת פתרונו" חרטומי" החרים בטימי
מתים ש שואלין בעצמות" טומי הן עצמות בלשון ארמי ובמשנה בית שהוא מלא פויוא מלא עצמות"
ואין פותר אותם לפרעה" פותרים היו אבל לא לפרעה שלא היה קולן נכנס באזנו ולא היה קורת רוח בפתרונם"
שהיו אומרין שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה קובר" איש כפתרון חלמו" חלום הראוי לפתרון
שנפתר לנו ודומה לו" נער עברי" כבד" ארורים הרשעים שאין טובתם שלמה מזכירו בלשון בזיון נער

חלמו חלמנו: ושם אתנו נער
עברי עבד לשר הטבחים ונספר
לו ויפתר לנו את חלמתינו איש
כחלמו פתר: ויהי כאשר פתר
לנו כן היה אתי השיב על כני
ואתו תלה: וישלח פרעה ויקרא
את יוסף ויריצהו מן הבור ויגלח
ויחלף שמלתיו ויבא אל פרעה:
ויאמר פרעה אל יוסף חלום
חלמתי ופתר אין אתו ואני שמעתי
עליך לאמר תשמע חלום לפתר
אתו: ויען יוסף את פרעה לאמר
בלעדי אלהים יענה את שלום
פרעה: וידבר פרעה אל יוסף
בחלמי הנני עמד על שפת היאר:

כל ואחד חסב תפסירה: ותמן עמנא
עולים עבראי עבדא לרב קטוליא
ואשתעינא ליה ופשר לנא ית חלמנא
גבר כחלמיה פשר: וכאן תם מענא
גלאם עבראני עבדא לריס אלסיאפין
קצצנאהא על[illegible]הא לנא
לכל ואחד חסב רויאה: והוה
כמא דפשר לנא כן הוה יתי אתיב
על שמושי ויתיה צלב: פכמא פסר
לנא כדאך כאן רדני אלמלך אלי
מרתבתי וצלב ראך: ושלח פרעה
וקרא ית יוסף ואריהטוהי מן בית
אסירי וספר ושני כסותה ועל
לות פרעה: פבעת פרעון ודעי
ביוסף פאחצרו בה מן אלחבס וחלק
שערה ובדל תיאבה ודכל אלי פרעון:

ואמר פרעה ליוסף חלמא חלמית ופשר לית ליה ואנא שמעית עלך למימר
דאת שמע חלמא ומפשר ליה: קאל לה פר' ראית חלמא וליס לה מפסר וקד סמעת
ענך אנך אדי סמעת חלמא פסרתה: ואתיב יוסף ית פרעה למימר לא מן חכמתי
אלהין מן קדם יי יתתב שלמא דפרעה: פאגאבה יוסף וקאל מן גיר עלמי אללה
יגיב פרעון בסלאם: ומליל פרעה עם יוסף בחלמיה אנא קאים על כיף נהרא:
תם כלמה פרעון וקאל ראית כאני ואקף עלי שאטי אלניל: והא

שוטה ואין ראוי לגדולה עברי אפלו לשוננו אינו מכיר עבד וכתוב בנימוסי מצרים שאין עבד מולך ולא לובש בגדי
שרים" איש כחלומו" לפי החלום וקרוב לענינו" השיב על כני" פרעה הנזכר למעלה כמו שאמר פרעה קצף על עבדיו והרי
מקרא קצר לשון ולא פירש מי השיב לפי שאין צריך לפרש מי השיב מי שבידו להשיב והוא פרעה וכן דרך כל מקראות
קצרים על מי שעליו לעשות הם סותמים את הדבר" מן הבור" מן בית הסוהר שהוא עשוי כמין גומא וכן כל בור שבמקרא

145

והנה מן היאר עלת שבע פרות
בריאות בשר ויפת תאר ותרעינה
באחו: והנה שבע פרות אחרות
עלות אחריהן דלות ורעות תאר
מאד ורקות בשר לא ראיתי
כהנה בכל ארץ מצרים לרע:
ותאכלנה הפרות הרקות והרעות
את שבע הפרות הראשנות
הבריאת: ותבאנה אל קרבנה
ולא נודע כי באו אל קרבנה
ומראיהן רע כאשר בתחלה
ואיקץ: וארא בחלמי והנה שבע
שבלים עלת בקנה אחד מלאת
וטבות: והנה שבע שבלים
צנמות דקות שדפות קדים

מן נהרא סלקן שבע תורן פטימן
בסר ושפירן למחזי ורעין באחוא:
וכאן קד צעד מנה סבע בקראת
צכמאת אללחם וחסנת אלחליה
ורעת פי אלקרט: והא שבע תורן
אחרנין סליקא בתריהון חסיכן
ובישן למחזי לחדא וחסירן בסר
לא חזיתי דכותהן בכל ארעא
דמצרים לבישו: וכאן סבע
בקראת אכר קד צעדן וראהן
עגאף קביחאת אלחליה גדא דקיקאת
אללחם לם ארא מתלהא פי גמיע
בלד מצר פי אלקבח: ואכלא תורתא
חסיכתא ובישתא ית שבע תורתא
קדמאיתא פטימתא: פאכלת
אלבקראת אלרקאק אלקביחאת אלסבע

אלבקראת אלאואיל אלצכמאת: ועלא למעיהון ולא אתידע ארי עלא
למעיהון ומחזיהון ביש כד בקדמיתא ואתערית: פדכלת אלי בטונהא ולם
יתבין אנהא קד דכלת ומנצרהא קביח כמא כאן אולא תם אסתיקצת:
וחזית בחלמי והא שבע שבלין סלקן בקנא חד מלין וטבן: תם ראית כאן
סבע סנבלאת קד נבתן פי קצבה ואחדה מלא גיאד: והא שבע שבלין נצן
לקין שקיפן קדום צמחן בתריהון: וכאן סבע סנבלאת צאויאת דקאק משווטה

לשון גומא הוא ואפס אין בו מים קחי בור כושח בלעז דגלה מפני כבודה המלכות תשמע חלום לפתור אותו תחזין ותבין חלום
לפתור אותו תשמע לשון הבנה והאזנה כמו שומע יוסף אשר לאח' גמע לשונו אנטינדר בלעז בלעדי אין החכמה משלי
אז אלהים יענה יתן עניה בפי לשלום פרעה דלות כחושות כמו מה ועא אתה ככה דל רחמנין ורקות הבשר כל לשון רכות
שבמקרא חסרון בשר ובלעז בלושש צנומות [illegible] ואחרמי קלע הדי הואכעץ בני לחוה ויבשות כסלע ותרגום נצן

צמחות אחריהם: ותבלען השבלים
השבלים הדקת את שבע השבלים
הטבות ואמר אל החרטמים
ואין מגיד לי: ויאמר יוסף אל
פרעה חלום פרעה אחד הוא את
אשר האלהים עשה הגיד
לפרעה: שבע פרת הטבת
שבע שנים הנה ושבע השבלים
הטבת שבע שנים הנה חלום
אחד הוא: ושבע הפרות הרקות
והרעת העלת אחריהן שבע
שנים הנה ושבע השבלים
הרקות שדפות הקדים יהיו שבע
שני רעב: הוא הדבר אשר
דברתי אל פרעה אשר האלהים
עשה הראה את פרעה: הנה

בריח אלקבלי קד כבתן וראהן:
ובלעא שבליא לקיתא ית שבע
שבליא טבתא ואמרית לחרשיא
ולית דמחוי לי: פבלעת אלסנבלאת
אלרקאק אלסבע אלסנבלאת אלגיאד
פקלת דלך לגמיע אלעלמא ולם יכברוני
בשי: ואמר יוסף לפרעה חלמא
דפרעה חד הוא ית דיי עתיד
למעבד חוי לפרעה: קאל לה יוסף
רויא פרעון ואחד אלדי סיצנעה
אללה אוראה פרעון: שבע תורתא
טבתא שבע שניא אנון ושבע
שבליא טבתא שבע שניא אנון
חלמא חד הוא: אלסבע אלבקראת
אלגיאד ואלסבע אלסנבלאת אלגיאד
הי סבע סנין כיר והדי חלם ואחד:
ושבע תורתא חסיבתא ובישתא
דסליקן בתריהון שבע שניא אנון ושבע שבליא לקיתא דשקיפן קדום
יהון שבע שני כפנא: ואלסבע אלבקראת אלרקאק אלקביחאת אלצאעדה
וראהן ואלסבע אלסנבלאת אלפארגה אלמשווכה בריח אלקבלי יתכון סבע
סני גוע: הוא פתגמא דמלילית עם פרעה דיי עתיד למעבד אחזי ית
פרעה: הו אלכלאם אלדי קלתה לפרעון סיצנעה אללה אוראה פרעון: הא אדי

לקין כנן אין בהן אחהכם לפי שנתדוקקו מן הזרע" שבע שנים ושבע שנים" כולן אינן אלא שבע ואשר נשנה
החלום פעמים לפי שהדבר מזומן כמו שפירש לו בסוף ועל השנות החלום וג' ונשכח כל השבע" הוא פתרון "בנעה"
ולא ידע השבע" הוא פתרון ולא נודע כי באו אל קרבנה" כמו. מזומן בשבע שנים הטובות נאמר הגיד

שבע שנים באות שבע גדול
בכל ארץ מצרים: וקמו שבע
שני רעב אחריהן ונשכח כל
השבע בארץ מצרים וכלה
הרעב את הארץ: ולא יודע
השבע בארץ מפני הרעב
ההוא אחרי כן כי כבד הוא
מאד: ועל השנות החלום אל
פרעה פעמים כי נכון הדבר
מעם האלהים וממהר האלהים
לעשתו: ועתה ירא פרעה איש
נבון וחכם וישיתהו על ארץ
מצרים: יעשה פרעה ויפקד
פקדים על הארץ וחמש את
ארץ מצרים בשבע שני השבע:

שבע שניא אתין· סבעא רבא בכל
ארעא דמצרים: סתאתיכם סבע
סנין· יכון שבע כתיר פי בלד מצר:
ויקומון· שבע שני כפנא בתריהון·
ויתנשי כל סבעא בארעא דמצרים·
וישיצי כפנא ית יי ארעא: תם
תואפיכם סבע סני גוע מן בעדהא·
פינסא גמיע אלשבע אלדי כאן פי
בלד מצר· ויבאד אלגוע אן יפניתאהל
אלבלד: ולא אתידע סבעא בארעא·
מן קדם כפנא ההוא דיהי בתר כין·
ארי תקיף הוא לחדא: ולא יתבין
אתר דלך אלשבע פי אלבלד· מן
קבל אלגוע אלאתי בעדה· לאנה
עצים גדא: ועל דאתני חלמא·
לפרעה תרתין זמנין ארי תקין

פתגמא מן קדם יי· ומוחי יי למעבדיה: ואמא אעאדה אלרויא· עלי
פרעון מרתין· פלאן אמר תאבת מן ענד אללה והו מסרע אן יצנעה: וכען
יחזי פרעה· גבר סכלתן וחכים וימניניה על ארעא דמצרים: ואלאן
ינצר פרעון· רגלא פהמא חכימא· יוליה עלי בלד מצר: יעביד פרעה·
וימני מהימנין על ארעא· ויזרזון ית ארעא דמצרים· בשבע שני
סבעא: ויטלק להא אן יוכל וכלא עלי אלבלד· חתי יע[..]ון
גלה בלד מצר· פי סבע סני אלשבע: ויכנשון· ית כל עבור שניא

לפרעה לפי שהיה קמוץ ובשבע שני הרעב נאמר הראה את פרעה לפי שהיה הדבר מופלג ורחוק נופל בו לשון
מראה: וחמש כתרגומו וזרזון וכן וחמושים: את כל אכל שם דבר הוא לפיכך טעמו באלף ונקוד בפתח

ויקבצו את כל אכל השנים הטבות
הבאת האלה ויצברו בר תחת יד
פרעה אכל בערים ושמרו: והיה
האכל לפקדון לארץ לשבע שני
הרעב אשר תהיין בארץ מצרים
ולא תכרת הארץ ברעב: וייטב
הדבר בעיני פרעה ובעיני כל
עבדיו: ויאמר פרעה אל עבדיו
הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים
בו: ויאמר פרעה אל יוסף אחרי
הודיע אלהים אותך את כל זאת
אין נבון וחכם כמוך: אתה תהיה
על ביתי ישק כל עמי רק הכסא
אגדל ממך: ויאמר פרעה אל

ועל פיך ישק

טבתא דאתין אלין ויצרון עיבורא
תחות יד מהימני פרעה עיבורא
בקרויא ויטרון: ויגמעו טעאם
ויכנשון הדה סני אלכ'ציב אלאתיה
יו: ברהא תחת הכלא פרעון ויחפטו
טעאמהא פי קראהא: ויהי
עיבורא גניז לעמא דארעא
לשבע שני כפנא דיהוין בארעא
דמצרים ולא ישתיצי עמא
דארעא בכפנא: ויכון ודיעה
פיהא לסבע סני אלגוע אתי תכון
פי בלד מצר ולא ינקטע אהל
אלבלד מנהא: ושפר פתגמא
בעיני פרעה ובעיני כל עבדוהי:
פחסן כלאמה ענד פרעון וענד

גמיע קוואדה: ואמר פרעה לעבדוהי הנשכח כדין גברא דרוח נבואה מן
קדם ייי ביה: תם קאל פרעון לקוואדה הל נגד מתל הדי רגל פיה רוח אלה עלמא:
ואמר פרעה ליוסף בתר דהודע ייי יתך ית כל דא לית סכלתן וחכים
כותך: תם קאל לה בעד מא ערפך אלה כל הדה אלאמור ליס פהים וחכים
מתלך: את תהי ממנא על ביתי ועל מימרך יתזן כל עמי לחוד כורסי מלכותא
הדין אהי יקיר מנך: אנת תכון עלי ביתי ועלי אמרך ינקאד גמיע קומי
לא אשרף עליך אלא באלכרסי פקט: ואמר פרעה ליוסף

קמץ ואכל שהוא פועל כגון כי כל אכל חלב טעמו למטה בכף ונקוד קמץ קטן "תחת יד פרעה" ברשותו ובאומרתו "והיה
האוכל" הצבור כאשר פקדון הגנוז לקיום הארץ "הנמצא כזה" הנשכח כדין ואם כך ונבקשנו "הנמצא כמוהו" הנמצא לשון
תמיהה וכן כל הא המשמשת בראש תיבה ונקודה בחטף פתח "אין נבון" לבקש אין נבון וחכם שאמרת לא נמצא כמוך "ישק"
יתזן יתפרנס כל צרכי עמי יהיו נעשים על ידך כמו בן משק ביתי וכמו נשקו בר פן יאנף בדנישון בלעז "רק הכסא" שיהו קורין לי

147

יוסף ראה נתתי אתך על כל ארץ
מצרים ויסר פרעה את טבעתו
מעל ידו ויתן אתה על יד יוסף
וילבש אתו בגדי שש וישם
רביד הזהב על צוארו וירכב
אתו במרכבת המשנה אשר לו
ויקראו לפניו אברך ונתון אתו
על כל ארץ מצרים ויאמר
פרעה אל יוסף אני פרעה
ובלעדיך לא ירים איש את ידו
ואת רגלו בכל ארץ מצרים:
ויקרא פרעה שם יוסף צפנת
פענח ויתן לו את אסנת בת
פוטי פרע כהן און לאשה ויצא

חז׳ דמניתי יתך על כל ארעא דמצרים:
קאל לה פרעון אנט̈ר קד וליתך עלי
גמיע בלד מצר: ואעדי פרעה ית
עזקתיה מעל ידיה ויהב יתה על
ידא דיוסף ואלביש יתיה לבושין
דבוץ ושוי מניכא דדהבא על
צוריה: תם נזע פרעון כאתמה
מן ידה וגעלהא עלי יד יוסף ואלבסה
תיאב עשר וציר טוק מן דהב
עלי ענקה: וארכיב יתיה ברתיכא
תניתא דיליה ואכריזו קדמוהי דין
אבא למלכא ומני יתיה על כל
ארעא דמצרים: וארכבה מרכבתה
ונודי בין ידיה אטריקה די שריף
אמלך וולאה עלי גמיע בלד מצר:

ואמר פרעה ליוסף אנא פרעה ובר ממימרך לא ירים גבר ית ידיה למיחד
זין וית רגליה למרכב על סוסיא בכל ארעא דמצרים: תם קאל לה ועלי אני
פרעון פמן גיר ראיך לא ימד אנסאן ידה פי קלם ולא רגלה פי רכאב פי גמיע בלד
מצר: וקרא פרעה שום יוסף גברא דמטמרן גלין ליה ויהב ליה ית אסנת בת

מלך כסא לשון שם המלוכה כמו ויגדל את כסאו מכסאך״ נתתי אותך״ מניתי יתך ואעפ״כ לשון נתינה כמו ולתתך
עליון בין לגדולה בין לשפלות נופל לשון נתינה כמו נתתי אתכם נבזים ושפלים״ ויסר את טבעתו״ נתינת טבעת המלך היא
אות כמי שנותנה לו להיות שני לו לגדולה״ בגדי שש״ דבר חשיבות הוא במצרים״ רביד״ ענק ועל שהוא רצוף בטבעת
קרוי רביד וכן רבדתי ערשי רצפתי ערשי מרצפות ובלשון משנה מוקף רובדין של אבן על החביר שבעזרה היא רצפה״
במרכבת המשנה״ השניה למרכבתו המהלכת אצל שלו״ אברך״ כתרגומו דין אבא למלכא״ רך בלשון ארמי מלך בה
שנתמן לא ריכא ולא בר ריכא ובדברי אגדה דרש ר׳ יהודה אברך זה יוסף שהוא אב בחכמה ורך בשנים א״ל בן דורמסקית
עד מתי אתה מעוות עלינו את הכתובים אין אברך אלא לשון ברכים שהכל היו נכנסים ויוצאין תחת ידו כענין שנ׳ ונתון
אותו״ אני פרעה״ שיש יכולת בידי לגזור גזירות על מלכותי ואני גוזר שלא ירים איש את ידו בלעדיך שלא ברשותך ד״א
אני פרעה אני אהיה מלך ובלעדיך וגו׳ וזהו דוגמתו רק הכסא אגדל ממך״ ואתקבלון כתרגומו״ צפנת פענח״ מפורש הצפונות
ואין לפענח דמיון במקרא״ פוטיפרע״ הוא פוטיפר ונקרא פוטיפרע על שנסתרס מאליו לפי שלקח את יוסף למשכב זכור״

יוסף על ארץ מצרים׃ ויוסף בן
שלשים שנה בעמדו לפני פרעה
מלך מצרים ויצא יוסף מלפני
פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים׃
ותעש הארץ בשבע שני השבע
לקמצים׃ ויקבץ את כל אכל
שבע שנים אשר היו בארץ
מצרים ויתן אכל בערים אכל
שדה העיר אשר סביבתיה נתן
בתוכה׃ ויצבר יוסף בר כחול
הים הרבה מאד עד כי חדל לספר
כי אין מספר׃ וליוסף ילד שני
בנים בטרם תבוא שנת הרעב
אשר ילדה לו אסנת בת פוטיפרע
כהן און׃ ויקרא יוסף את שם
הבכור מנשה כי נשני אלהים

ונפק יוסף מן קדם פרעה

פוטיפרע רבא דאון לאתו ונפק
יוסף שליט על ארעא דמצרים׃
וסמאה מוצח אלכפיאת וזוגה
באסנת אבנה' פוטיפרע אמאם
און וכרג יוסף ואליא עלי גמיע בלד
מצר׃ ויוסף בר תלתין שנין כד קם
קדם פרעה מלכא דמצרים ועבר
בכל ארעא דמצרים׃ וכאן יוסף
אבן תלאתין סנה חין וקף בין ידי
פרעה מלך מצר ולמא כרג מן בין ידיה
טאף גמיע בלד מצר׃ וכנשו דיירי
ארעא בשבע שני סבעא עבורא
לאוצרין׃ ואנבתת אלארץ פי סבע
סני אלשבע מל אלמכאזין׃ וכנש ית כל
עבור שבע שניא דהוואה בארעא
דמצרים ויהב עבורא בקרויא עבור
חקל קרתא דבסחרנהא יהב בגוה׃
פגמע טעאם אלסבע אלסנין אלתי כאנה' פי בלד מצר וגעלה פי קראהא געל טעאם
כל קריה אלתי חואליהא פי וצטהא׃ וכנש יוסף עבורא כחלא דימא סגי לחדא עד
דפסק מלממני ארי לית מנין׃ פגמע יוסף מן אלבר שביה ברמל אלבחר כת׳רה
גדא חתי אנתהא מן אן יחציה ממא לא אחצא לה׃ וליוסף אתילידו תרין בנין עד לא
עלת שתא דכפנא דילידת ליה אסנת בת פוטיפרע רבא דאון׃ ולד ליוסף אבנין
קבל אן תדכל סנה אלגוע ולדתהמא לה אסנת אבנה' פוטיפרע אמאם און׃
וקרא יוסף ית שום בכרא מנשה ארי אנשיני יי ית כל עמלי וית כל
ותעש הארץ · כתרגומו ואין הלשון נעקר מלשון עשיה · לקמצים · קומץ על קומץ יד על יד היו אוצרין · אוכל שדה העיר

ג

אתכל עמלי ואת כל בית
אבי: ואת שם השני קרא
אפרים כי הפרני אלהים בארץ
עניי: ותכלינה שבע שני השבע
אשר היה בארץ מצרים: ותחלינה
שבע שני הרעב לבוא כאשר
אמר יוסף ויהי רעב בכל הארצות
ובכל ארץ מצרים היה לחם:
ותרעב כל ארץ מצרים ויצעק
העם אל פרעה ללחם ויאמר
פרעה לכל מצרים לכו אל יוסף
אשר יאמר לכם תעשו: וה
והרעב היה על כל פני הארץ
ויפתח יוסף את כל אשר בהם

בית אבא: פסמי לבכר מנשה
קלאן אלה קרא נסניגמיע שקאי
ומא כאן מנה פי בית אבי: ואת
שום תנינא קרא אפרים ארי אפשני
יי בארע שעבודי: וסמא אתאני
אפרים קלאן אלה קד אנמאני פי
בלד צעפי: ושלימא שבע שני
סבעא דהואה בארעא דמצרים:
תם פנית סבע סני שבע אדי
כאן פי בלד מצר: ושריאה שבע
שני כפנא למיתי כמא דאמר
יוסף והוה כפנא בכל ארעתא
ובכל ארעא דמצרים הוה לחמא:
ובדאת סבע סני גוע אן תאתי
כמי קאל יוסף פכאן גוע פי גמיע
אלבלדאן ופי גמיע בלד מצר כאן טעאם: וכפינת כל ארעא דמצרים
וצוח עמא קדם פרעה על לחמא ואמר פרעה לכל מצראי איזילו לות
יוסף דיימר לכון תעבדון: פלמא גאע אהל בלד מצר צרך אלקום אלי פר
בסבב אלטעאם פקאל להם אמצו אלי יוסף מא קאל לכם אצנעוה: וכפנא
הוה על כל אפי ארעא ופתח יוסף ית כל אוצריא דבהון עבורא וזבין

נתן בתוכה שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה ונותנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד התבואה מלירקב: עד כי
חדל לספור: עד אשר חדל לו הסופר לספור והרי זה מקרא קצר: כי אין מספר: לפי שאין מספר והרי כי משמש
בלשון דהא: בטרם תבוא שנת הרעב: מכאן שאדם אסור לשמש מטתו בשני רעב: ותרעב כל ארץ מצרים: שהרקיבה
תבואתם שאצרו חוץ משל יוסף: אשר יאמר לכם תעשו: לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו וכשבאו אצל פרעה ואומרים
כך הוא אומר לנו אמר להם ולמה לא צברתם בר והלא הכריז לכם שני הרעב באין אמרו לו אספנו הרבה והרקיבה
אמר להם אם כן כל אשר יאמר לכם תעשו הרי גזר על התבואה והרקיבה מה אם יגזור עלינו ונמות: על כל פני הארץ מי הם פני
הארץ אלו העשירים: את כל אשר בהם: כתרגומו דבהון עבורא: וישבר למצרים: שבר לשון מכר ולשון

וישבר למצרים ויחזק הרעב
בארץ מצרים: וכל הארץ באו
מצרימה לשבר אל יוסף כי
חזק הרעב בכל הארץ: וירא
יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר
יעקב לבניו למה תתראו: ויאמר
הנה שמעתי כי יש שבר במצרים
רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה
ולא נמות: וירדו אחי יוסף עשרה
לשבר בר ממצרים: ואת בנימין
אחי יוסף לא שלח יעקב את
אחיו כי אמר פן יקראנו אסון:

למצראי: ותקיף כפנא בארעא
דמצרים: ולמא אנבסט אלגוע
עלי וגה אלארץ ופתח יוסף גמיע
מא פיה ואמאר אלמצריין ואשתד
אלגוע פי בלד מצר: וכל ארעא
אתו למצרים למזבן עבורא
מן יוסף ארי תקיף כפנא בכל
ארעא: וכתיר מן אהל אלבלדאן
גאוא אלי מצר ימתארו מן יוסף אד
אשתד אלגוע פי בלדאנהם: וחזא
יעקב ארי אית עבור מזדבן
במצרים ואמר יעקב לבנוהי
למא תתחזון: פסמע יעקוב אן
אלמירה מוגודה במצר פקאל לבניה לא תתואנו: ואמר הא שמעית
ארי אית עבור מזדבן במצרים. חותו לתמן וזבונו לנא מתמן ונחיי ולא
נמות: קאל הודי קד סמעת אן אלמירה מוגודה במצר אנחדרו אליהא
ואמתארו מנהא נחיא ולא נמות: ונחתו אחי יוסף עסרא למזבן עבורא:
ואנחדרו אכוה יוסף עשרה לימתארו בר מן מצר: וית בנימין אחוהי ממצרים
דיוסף לא שלח יעקב עם אחוהי ארי אמר דלמא יערעניה מותא: ובנימין
אכי יוסף לם יבעתה יעקוב מע אכותה לאנה קאל כלא תלחקה אלמניה:

קנין הוא כאן משמש לשון מכר שברו לנו מעט אוכל לשון קנין ואל תאמר אינו כי אם בתבואה שאף ביין וחלב מצינו ולכו
שברו בלא כסף: וירא יעקב כי יש שבר במצרים ומהיכן ראה והלא לא ראה אלא שמע שנא' הנה שמעתי וג' מה הוא וירא
ראה באספקלריא של קדש שעדיין יש לו שבר במצרים ולא היתה נבואה ממש להודיעו בפירוש שזה יוסף: וכל הארץ
באו מצרימה אל יוסף לשבור ואם תדרשהו כסדרו היה צריך לכתוב לשבור מן יוסף: למה תתראו ולמה תראו עצמכם בפני בני
ישמעאל ובני עשו כאלו אתם שבעים באותה שעה עדיין היה להם תבואה ומפי אחרים שמעתי שהוא לשון כחישה למה תהיו
כחושים ברעב ודומה לו ומרוה גם הוא יורה: רדו שמה ולא אמר לכו רמז למאתים ועשר שנים שנשתעבדו למצרים כמנין
רד"ו: וירדו אחי יוסף ולא כתב בני יעקב מלמד שהיו מתחרטין במכירתו ונתנו לבם להתנהג עמו באחוה ולפדותו

149

ויבאו בני ישראל לשבר בתוך
הבאים כי היה הרעב בארץ כנען׃
ויוסף הוא השליט על הארץ
הוא המשביר לכל עם הארץ
ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים
ארצה׃ וירא יוסף את אחיו ויכרם
ויתנכר אליהם וידבר אתם
קשות ויאמר אלהם מאין באתם
ויאמרו מארץ כנען לשבר אכל׃
ויכר יוסף את אחיו והם לא הכרהו׃
ויזכר יוסף את החלמות אשר
חלם להם ויאמר אלהם מרגלים
אתם לראות את ערות הארץ באתם׃

ואתו בני ישראל למזבן עיבורא בגו
עליא ארי הוה כפנא בארעא דכנען׃
פלמא דכלו בנו אסראיל לימתארו
פימא בין אלמתארין אד כאן אלגוע
פי בלד כנעאן׃ ויוסף הוא שליט
על ארעא הוא מזבין לכל עמא
דארעא ואתו אחי יוסף וסגידו ליה
על אפיהון על ארעא׃ ויוסף הו
סולטאן אלבלד והו ממיר לגמיע
קומה פגאו אכותה פסגדו לה
עלי וגוההם עלי אלארץ׃ וחזא
יוסף ית אחוהי ואשתמודענון
וחשיב מא דימלל עמהון ומליל
עמהון קשיין ואמר להון מנן אתיתון

עבורא

ואמרו מארעא דכנען למזבן עיבורא׃ פראי יוסף אכותה פאתבתהם ותנכר
להם וכלמהם בצעובה וקאל להם מן אין גיתם קאלו מן בלד כנעאן נמתאר
טעאם׃ ואשתמודע יוסף ית אחוהי ואנון לא אשתמודעוהי׃ ואתבת יוסף
אכותה מחקקא והם לם יתבתוה׃ ואדכר יוסף ית חלמיא דהוה חלים להון ואמר
להון אלילי אתון למחזי ית בדקה דארעא אתיתון׃ ולמא דכר יוסף אלאחלאם
אלתי ראהא להם קאל להם אנתם גואסיס אנמא גיתם לתנט'רו כבר אלבלד׃

בכל ממון שיפסקו עליהם. עשרה מה ת"ל עשרה והלא כת' ואת בנימין אחי יוסף לא שלח אלא לענין האחוה היו חלוקין לעשרה
שלא היתה אהבת כולם שוה לו אבל לענין לשבר בר כולם לב אחד להם. בר' פן יקראנו אסון ובבית לא יקראנו אמר
ר' אליעזר בן יעקב מכאן שהשטן מקטרג בשעת הסכנה. בתוך הבאים מטמינין עצמן שלא יכירום לפי שצוה להם
אביהם שלא יתראו שלא תשלוט בהם עין הרע שכולם נאין וכולם גבורים. וישתחוו לו אפים נשתטחו לו על פניהם וכן
כל השתחואה פשוט ידים ורגלים הוא. ויתנכר אליהם נעשה להם כנכרי בדברים לדבר קשות. ויכר יוסף וגו' לפי שהניחם
חתומי זקן. והם לא הכירוהו שיצא מאצלם בלא חתימת זקן ועכשיו בא בחתימת זקן ומדרש אגדה ויכר יוסף את אחיו
כשנמסרו בידו הכיר שהם אחיו וריחם עליהם והם לא הכירוהו כשנפל בידם לנהוג בו אחוה. אשר חלם להם עליהם
וידע שנתקיימו שהרי השתחוו לו. ערות הארץ גלוי הארץ מהיכן היא נוחה ליכבש כמו את מקורה הערה וכמו

ויאמרו אליו לא אדני ועבדיך
באו לשבר אכל׃ כלנו בני איש
אחד נחנו כנים אנחנו לא היו
עבדיך מרגלים׃ ויאמר אלהם
לא כי ערות הארץ באתם לראות׃ אך עריס
ויאמרו שנים עשר עבדיך אחים
אנחנו בני איש אחד בארץ כנען
והנה הקטן את אבינו היום והאחד
איננו׃ ויאמר אלהם יוסף הוא
אשר דברתי אלכם לאמר ז חס בית
מרגלים אתם׃ בזאת תבחנו
חי פרעה אם תצאו מזה כי אם

ואמרו ליה לא רבוני ועבדך אתו
למזבן עיבורא׃ קאלו לה לא יא
סיידי אנמא גאו עבידך לימתארו
טעאמא׃ כלנא בני גברא חד
נחנא כיוני אנחנא לא הוו עבדך
אלילי׃ ונחן כלנא בני רגל ואחד
ונחן תקאת מא כאן קט עבידך
גואסיסא׃ ואמר להון לא אלהין
בדקה הארץ אתיתון למחזי׃
קאל להם לא בל אנמא גיתם לתנטרו
כבר אלבלד׃ ואמרו תרי עסר עבדך
אחין בני גברא חד בארעא דכנען
והא זעירא עם אבונא יומא דין.

וחד ליתוהי׃ קאלו נחן עבידך אתני עשר אך בני רגל ואחד פי בלד
כנעאן ואסגרנא אליום עם אבינא וואחד מפקוד׃ ואמר להון יוסף
הוא דמלילית עמכון למימר אלילי אתון׃ קאל להם יוסף הו מא קלת
לכם אנכם גואסיס׃ בדא תתבחרון׃ חיי פרעה אם תיפקון מכא אלהין
במיתי אחוכון זעירא הלכא׃ בהדה תמתחנון חיוה פרעון
לא כרגתם מן ההנא אלא במגי אכיכם אלאצגר אלי ההנא׃ שלחו

ערוס וערייה וכן כל ערוה שבמקרא לשון גילוי ואונקלוס תרגם בדיקא דארעא כמו בדק הבית רעוע הבית אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקרא׳ לא אדוני׳ לא תאמר כן והלא עבדיך באו לשבר אוכל׳ כולנו בני איש אחד נחנו׳ נתנצנצה בהם רוח הקדש וכללוהו עמהם שאף הוא בן אביהם׳ כנים׳ אמתיים כמו כן תדברת כן בנות צלפחד דוברות׳ ועבדתו לא כן בדין׳ כי ערות הארץ באתם לראות שהרי נכנסתם בעשרה שערי העיר למה לא נכנסתם בשער אחד׳ ויאמרו שנים עשר עבדיך וג׳ ובשביל אותו אחד שאיננו נתפזרנו בעיר לבקשו׳ הוא אשר דברתי׳ הדבר אשר דברתי שאתם מרגלים הוא האמת והנכון זה הוא לפשוטו ומדרשו אמר להם ואו מצאתם אותו ויפסקו עליכם ממון הרבה תפדוהו אמרו לו הין אמר להם אם יאמרו לכם שלא יחזירוהו בשום ממון מה תעשו אמרו לכך באנו להרוג או ליהרג אמר להם הוא אשר דברתי אליכם להרוג בני העיר באתם מנחש אני בגביע שלי ששנים מכם החריבו כרך גדול של שכם׳ חי פרעה׳ אם יחיה פרעה כשהיה נשבע לשקר היה

בבוא אחיכם הקטן הנה: שלחו
מכם אחד ויקח את אחיכם
ואתם האסרו ויבחנו דבריכם
האמת אתכם ואם לא חי פרעה
כי מרגלים אתם: ויאסף אתם אל
משמר שלשת ימים: ויאמר
אלהם יוסף ביום השלישי זאת
עשו וחיו את האלהים אני ירא:
אם כנים אתם אחיכם אחד
יאסר בבית משמרכם ואתם
לכו הביאו שבר רעבון בתיכם:
ואת אחיכם הקטן תביאו אלי
ויאמנו דבריכם ולא תמותו ויעשו
כן: ויאמרו איש אל אחיו אבל
אשמים אנחנו על אחינו אשר

מנכון חד וידבר ית אחוכון ואתון
תתאסרון ויתבחרון פתגמיכון הקשוט
אתון אמרין ואם לא חיי פרעה
ארי אלילי אתון: אבעתו מנכם
ואחד יאתי באכיכם ואנתם תחבסון
חתי ימתחן כלאמכם הל אלחק מעכם
ולא פחיוה פרעון אנכם גואסיס:
וכנש יתהון לבית מטרא תלתא
יומין: וצמהם אלי אלחבס תלתה איאם:
ואמר להון יוסף ביומא תליתאה
דא עבידו ואתקיימו. מן קדם אנא
דחיל: פקאל להם פי אליום אלת'אלת'
אצנעו כדא תחיון בהא פאנא אתקי
אללה פיכם: אם כיונין אתון אחוכון
חד יתאסר בבית מטרתכון ואתון
איזילו אובילו. עבורא דחסיר

בבתיכון: אן כנתם תקאת פואחד מנכם יחבס פי בית חפצכם ואנתם
אמצו ורדו מירה' קות מנאזלכם: וית אחוכון זעירא תיתון לותי
ויתהמנון פתגמיכון ולא תמותון ועבדו כין: ואיתו באכיכם אלאסגר
אליי חתי יתחקק כלאמכם ולא תהלכו פצנעו כדאך: ואמרו גבר לאחוהי
בקשטא חייבין אנחנא על אחונא דחזינא בעקת נפשיה כדהוה מתחנן
לנא ולא קבילנא מניה על כין אתת לנא עקתא הדא: תם קאל בעצהם לבעץ לכנא

נשבע בחיי פרעה" אם תצאו מזה" מן המקום הזה" האמת אתכם" אם אמת אתכם לפיכך הוא נקוד פתח שהוא כמו בל'
תימה" ואם לא חי פרעה כי מרגלים אתם" משמר" בית האסורים" בבית משמרכם" שאתם אסורים בו עכשיו" ואתם
לכו הביאו" לבית אביכם" שבר רעבון בתיכם" מה שקניתם לרעבון אנשי בתיכם" אבל" כתרגומו בקשטא" וראיתי
בבלל' לישנא דרומא הוא אבל ברם" ויאמנו דבריכם" יאמתו ויתקיימו כמו אמן אמן וכמו יאמן נא דבריך"

ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו
ולא שמענו על כן באה אלינו
הצרה הזאת׃ ויען ראובן אתם
לאמר הלוא אמרתי אליכם
לאמר אל תחטאו בילד ולא
שמעתם וגם דמו הנה נדרש׃
והם לא ידעו כי שמע יוסף כי
המליץ בינתם׃ ויסב מעליהם
ויבך וישב אלהם וידבר אלהם
ויקח מאתם את שמעון ויאסר
אתו לעיניהם׃ ויצו יוסף וימלאו
את כליהם בר ולהשיב כספיהם
איש אל שקו ולתת להם צדה
לדרך ויעש להם כן׃ וישאו את

אתמין פי אכינא אלדי ראינא נפסה
פי שדה ותצרע אלינא פלם נקבלה
לדלך גאתנא הדה אלשדה: ואתיב
ראובן יתהון למימר הלא אמרית
לכון למימר לא תחטון בעולימא
ולא קבילתון ואף דמיה הא מתבעי:
פאגאבהם ראובן קאילא אלם אקול
לכם לא תכטו עליה פלם תקבלו
ואן הו הא נחן מטלבון בדמה :
ואנון לא ידעין ארי שמע יוסף
ארי מתרגמן הוה ביניהון: והם לם
יעלמו אן יוסף יפהם דלך לאנה
אוקף תרגמאנא בינה ובינהם: ואסתחר
מלותהון ובכא ותב לותהון ומליל
עמהון ודבר מלותהון ית שמעון

ואסר יתיה לעיניהון: פאסתדאר ענהם ובכא תם רגע אליהם וכאטבהם ואכד
מן בינהם שמעון וחבסה בחצרתהם: ופקיד יוסף ומלו ית מניהון עבורא
ולאתבא כספיהון גבר לסקיה ולמתן להון זודין לאורחא ועבד להון כין: תם
אמר יוסף במלא אועיתהם ברא ורדת פצתהם כל אמר אלי גואלקה ואעטו זואדא
לטריק פלמא צנע בהם כדאך: ונטלו ית עבוריהון על חמריהון

באה אלינו" טעמו בבית לפי שהוא בלשון עבר שכבר באה ותלג׳ אתת לנא "וגם דמו" אתון ובמין דבויין דמו וגם דם
הזקן" והם לא ידעו כי שומע יוסף" מבין לשונם ובפניו היו מדברים כן" כי המליץ בינתם" כי כשהיו מדברים
עמו היה המליץ ביניהם היודע לשון עברי ולשון מצרי והיה מליץ דבריהם ליוסף ודברי יוסף להם לכך היו
סבורים שאין יוסף מכיר בלשון עברי" המליץ" זה מנשה "ויסב מעליהם" נתרחק מעליהם שלא יראוהו בוכה"
ויבך" לפי ששמע שהיו מתחרטין" את שמעון" הוא השליכו לבור הוא שאמר ללוי הנה בעל החלומות
הלזה בא" הא נתכוון יוסף להפרידו מלוי שמא יתיעצו שניהם להרוג אותו" ויאסר אותו לעיניהם"
לא אסרו אלא לעיניהם וכיון שיצאו הוציאו והאכילו והשקהו" ויפתח האחד" הוא לוי שנשאר יחיד

שברם על חמריהם וילכו משם:
ויפתח האחד את שקו לתת
מספוא לחמרו במלון וירא את
כספו והנה הוא בפי אמתחתו:
ויאמר אל אחיו הושב כספי
וגם הנה באמתחתי ויצא לבם
ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה
זאת עשה אלהים לנו: ויבאו אל
יעקב אביהם ארצה כנען ויגידו
לו את כל הקרת אתם לאמר:
דבר האיש אדני הארץ אתנו
קשות ויתן אתנו כמרגלים את
הארץ: ונאמר אליו כנים אנחנו
לא היינו מרגלים: שנים עשר
אנחנו אחים בני אבינו האחד

ואזלו מתמן: פחמלו מייתהם עלי
חמירהם ומצו מן תם: ופתח חד ית
סקיה למתן כסתא לחמריה בבית
מבתא וחזא ית כספיה והא הוא
בפום טוענה: תס פתח אחד המא
גורקה ליטרח קתא לחמארה פי
אמבית פראי פנתה פארי בהא
פי ועאיה: ואמר לאחוהי אתתב
כספי ואף הא בטועני ונפק מדע
לבהון ותוהו גבר באחוהי למימר
מא דא עבד יי׳ לנא: פקו לאכותה
קד רדת פנתי ואדי בהא פי ועאי
פנפרת קלובהם וזעבו כל ואחד
מעאליה קאילין מא דא צנע
אלה בנא: ואתו לות יעקב אבוהון
לארעא דכנען וחויאו ליה ית כל

דערעא יתהון למימר: וגאו אלי יעקוב אביהם אלי בלד כנעאן פאכברוה
בגמיע מא נאלהם קאילין: מליל גברא רבונה דארעא עמנא קשין ויהב
יתנא כמאללי ית ארעא: כאטבנא אלרגל מולא אלבלד בצעובה ואתהמנא
בגסאסה אלבלד: ואמרנא ליה כנני אנחנא לא הוינא אלילי: וקלנא לה
נחן ונקאת לם נכון קט גואסיס: תרי עסר אנחנא אחין בני אבונא חד ליתוהי
וזעירא יומא דין עם אבונא בארעא דכנען: נחן אתני עשר אך בני
אבונא אחרנא מפקוד ואלאסגר עד אבונא אליום פי בלד

משוכתן בין צוגר במלון במקום שלנו בלילה אמתחת הוא שק וגם הנה באמתחתי גם הכסף בו עם התבואה
מה זאת עשה אלהים לנו להביאנו לידי עלילה זו שלא הושב אלא להתעולל עלינו ואת הארץ

איננו והקטן היום את אבינו בארץ
כנען: ויאמר אלינו האיש אדני
הארץ בזאת אדע כי כנים אתם
אחיכם האחד הניחו אתי ואת
רעבון בתיכם קחו ולכו: והביאו
את אחיכם הקטן אלי ואדעה
כי לא מרגלים אתם כי כנים אתם
את אחיכם אתן לכם ואת הארץ
תסחרו: ויהי הם מריקים שקיהם
והנה איש צרור כספו בשקו ויראו
את צררות כספיהם המה ואביהם
וייראו: ויאמר אלהם יעקב אביהם
אתי שכלתם יוסף איננו ושמעון
איננו ואת בנימן תקחו עלי היו
כלנה: ויאמר ראובן אל אביו

כנען: ואמר לנא גברא רבונה
דארעא בדא אדע ארי כיוני אתון
אחוכון חד שבוקו לותי וית עבורא
דחסיר בבתיכון סבו ואיזילו: פקאל
לנא אלרגל מולא אלבלד בהדא אעלם
אנכם תקאת דעו ענדי ואחד
מנכם וכדו קות מנאזלכם ואמצו:
ואיתו ית אחוכון זעירא לותי ואדע
ארי לא אלילי אתון ארי כיוני
אתון ית אחוכון אתין לכון וית
ארעא תעבדון בה סחורתא:
ואיתו באכיכם אלאצגר חתי
אעלם אנכם תקאת וליס בגאסס
אעטיכם אכיכם ואתגרו פי
אלבלד: והוה אנון מריקין סקיהון
והא גבר צרר כספיה בסקיה

וחזו ית צררי כספיהון אנון ואבוהון ודחילו: פבינמא הם יפרגון אועיתהם
אדי בצרה פצה כל רגל פי ועאיה פלמא ראו צרר פצצהם הם ואביהם
פזעו: ואמר להון יעקב אבוהון יתי אתכילתון יוסף ליתוהי ושמעון
לא הוה כא וית בנימין תדברון עלי הואה כלהון: פקאל להם יעקוב אביהם
קד אתכלתמוני יוסף מפקוד ושמעון מחבוס ובנימין מטלוב עליי
תגתמע הדה כלהא: ואמר ראובן לאבוהי למימר ית תרין בני

תסחרו: תסובבו וכל לשון סוחרים וסחורה על שם שמחזרים וסובבים אחר הפרקמטיא: צרור
כספו: קשר כספו: אותי שכלתם: מלמד שחשדן שמא הרגוהו או מכרוהו כיוסף: שכלים:
כל מי שבניו אבודים קרוי שכול: לא ירד בני עמכם לא קבל דברין שלראובן אמר בכור שוטה

הוא

לאמר את שני בני תמית אם לא
אביאנו אליך תנה אתו על ידי
ואני אשיבנו אליך׃ ויאמר לא
ירד בני עמכם כי אחיו מת והוא
לבדו נשאר וקראהו אסון בדרך
אשר תלכו בה והורדתם את
שיבתי ביגון שאולה׃ והרעב
כבד בארץ׃ ויהי כאשר כלו
לאכל את השבר אשר הביאו
ממצרים ויאמר אליהם אביהם
שבו שברו לנו מעט אכל׃ ויאמר
אליו יהודה לאמר העד העד
בנו האיש לאמר לא תראו פני
בלתי אחיכם אתכם׃ אם ישך

תמית אם לא איתיניה לך ואיהי
הב יתיה על ידי ואנא אתיבניה
לך׃ פקלה ראובן אקתל אבני
אםאגיבה אליך אעטניה ואנא
ארדה אליך׃ ואמר לא ייחות ברי
עמכון ארי אחוהי מית והוא בלחודוהי
אשתאר ויערעניה מותא באורחא
דתהכון בה ותחתון ית סיבתי בדוונא
לשאול׃ קאל לא ינחדר אבני מעכם
לאן אכיה מאת ובקי הו וחדה
פאן ואפתה אלמניה פי אלטריק
אלדי תמצון פיה אנזלתם שיבתי
בחסרה אלי אלתרא׃ וכפנא תקיף
בארעא׃ ואלגוע שדיד פי אלבלד׃
והוה כד שיציאו למיכל ית עבורא

דאיתיאו ממצרים ואמר להון אבוהון תובו זבונו לנא זעיר עבורא׃ פלמא
פרגו מן אכל אלמירה אלתי אתו בהא מן מצר קאל להם אביהם ארגעו
אמתארו לנא קלילא מן אלטעאם׃ ואמר ליה יהודה למימר אסהדא
אסהיד בנא גברא למימר לא תחזון אפי אלהין כד אחוכון עמכון׃ קאל לה
יהודה אן אלרגל נאשדנא וקאל לנא לא תרו וגהי אלא ואכוכם מעכם׃ אם איתך

הוא זה אומר להמית בניו וכי בניו הם ולא בני׳ כאשר כלו לאכל׳ יהודה אמר להם המתינו לזקן עד שתכלה פת מן
הבית׳ כאשר כלו לאכל׳ כד שיציאו והמתרגם כד ספיקו טועה כאשר כלו הגמלים לשתות מתורגם כששתו די
ספקם הוא גמר שתייתם אבל זה כאשר כלו לאכל כאשר תם האוכל הוא ומתרגמינן כד שיציאו׳ העד
העיד לשון התראה שסתם התראה מתרה בו בפני עדים וכן העידותי באבותיכם ר׳ד העד בעם׳ לא
תראו פני בלתי אחיכם אתכם׳ לא תראוני בלא אחיכם אתכם ואונקלוס תרגם אלהין כד אחוכון עמכון ישב
הדבר על אפנו ולא דקדק לתרגם אחר לשון המקרא׳ לנו ולמולדתנו למשפחותינו׳ ומדרשו אף

משלח את אחינו אתנו נרדה
ונשברה לך אכל: ואם אינך
משלח לא נרד כי האיש אמר
אמר אלינו לא תראו פני בלתי
אחיכם אתכם: ויאמר ישראל
למה הרעתם לי להגיד לאיש
העוד לכם אח: ויאמרו שאול
שאל האיש לנו ולמולדתנו לאמר
העוד אביכם חי היש לכם אח
ונגד לו על פי הדברים האלה
הידוע נדע כי יאמר הורידו את
אחיכם: ויאמר יהודה אל ישראל
אביו שלחה הנער אתי ונקומה
ונלכה ונחיה ולא נמות גם אנחנו:

משלח ית אחונא עמנא ניחות
ונזבין לך עבורא: פאן בעתת
באכינא מענא אנחדרנא ואמתרנא
לך טעאם: ואם ליתך משלח
לא ניחות ארי גברא אמר לנא לא
תחזון אפי אלהין כד אחוכון
עמכון: ואן לם תבעתה לם
נכחדר לאן אלרגל קאל לנא לא תרו
וגהי אלא ואכוכם מעכם: ואמר
ישראל למא אבאישתון לי לחואה
לגברא העוד לכון אחא: פקאל
אסראיל ולם אסאתם לי ואכברתם
אלרגל אן קד בקי לכם אך: ואמרו
משאל שאיל גברא לנא ולילדותנא
למימר העד אבוכון קיים האית
לכון אחא וחוינא ליה על מימר פתגמיא האלין המידע הוינא ידעין ארי
יימר אחיתו ית אחוכון: קאלו אנה סאל ענא ועני תוגידנא קאילא הל עאד
אבוכם בקי והל בקי לכם אך פאכברנאה עלי סביל הדי אלכלאם הל עלמנא
אנה סיקול אחדרו אכאכם: ואמר יהודה לישראל אבוהי שלח עולימא עמי
ונקום ונזיל ונחי ולא נמות אף אנחנא אף אנת אף טפלנא: תם קאל יהודה
לאסראיל אביה אבעת בלגלאם מענא כקום ונמצי ונחיא ולא נמות כחן

... עריסותינו ג' ... ונגד לו" שיש לנו אב ואח" על פי הדברים האלה" על פי שאלותיו ואשר שאל הוזקקנו להגיד" כי
יאמר" אשר יאמר" כי משמש בלשון אם ואם משמש בלשון אשר הרי זה שמוש אחד מארבעה לשונותיו ושרי כי
כמו אם כמו עד אם דברתי דברי" ונחיה" כענין בו רוח הקדש על ידי הנבואה זו ותחי רוחו שנ' ותחי רוח יעקב
אביהם" ולא נמות" ברעב במיני ספק יתפש ספק לא יתפש ואלו כלנו מתים ברעב אם לא נלך מוטב שתניח את הספק

ונתטש

גם אתה גם טפנו׃ אנכי אערבנו
מידי תבקשנו אם לא הביאתיו
אליך והצגתיו לפניך וחטאתי
לך כל הימים׃ כי לולא התמהמהנו
כי עתה שבנו זה פעמים׃ ויאמר
אלהם ישראל אביהם אם כן
אפוא זאת עשו קחו מזמרת
הארץ בכליכם והורידו לאיש
מנחה מעט צרי ומעט דבש
נכאת ולט בטנים ושקדים׃ וכסף
משנה קחו בידכם ואת הכסף
המושב בפי אמתחתיכם תשיבו
בידכם אולי משגה הוא׃ ואת
אחיכם קחו וקומו שובו אל האיש׃

ואנת ואטפלנא׃ אנא מערבנא
ביה מן ידי תבעניה אם לא
איתיניה לך ואקימניה קדמך
ואיהי חטי לאבא כל יומיא׃ אנא
אצמנה ומן ידי תטלבה אלם אגי
בה אליך ואצעה בין ידיך כנת
כאטא לך טול אלזמאן׃ ארי אלו
לא אתעכבנא ארי כען
תבנא דנן תרתין זמנין׃ ולולא אנא
תלבתנא לכנת קד תרדדנא מרתין׃
ואמר להון ישראל אבוהון אם כין
הוא דא עבידו סבו מדמשבח בארעא
במניכון ואחיתו לגברא תקרבתא
זעיר קטף וזעיר דבש שעף
ולטום בטמין ושגדין׃ קאל להם

אסראיל אביהם אן כאן כדאך פאצנעו כלה כדו מן פואכה אלבלד פי
אועיתכם ואחדרוהא ללרגל הדיה קליל תריאק וקליל עסל וכנוב
ושהבלוט ובטמא ולוזא׃ וכספא על חד תרין סבו בידכון וית כספא
דאתתב בפום טוניכון תתיבון בידכון דלמא שלו הות׃ ופצה מן
אפצה כדוה מעכם ואלפצה אלמרדודה פי פואת אועיתכם רדוהא מעכם
לעל כאן סהוא׃ וית אחוכון דברו וקומו תובו לות גברא׃ וכדו אכיכם וקומו וארגעו אלי אלרגל׃

ותתפוש את הוא׳ והצגתיו לפניך׳ שלא אביאנו אליך מת כי אם חי׳ וחטאתי לך כל הימים׳ לעולם הבא׳ לולא התמהמהנו׳
על ידך כבר היינו שבים עם שמעון ולא נצטערת כל הימים הללו׳ אפוא׳ לשון יתר הוא לתקן מלה בלשון עברי אם כן
אזדקק לעשות שאשלחנו עמכם צריך אני לחזור ולבקש איה פה תקנה ועצה להשיאכם ואומר אני זאת עשו׳
מזמרת הארץ מתורגם מדמשבח בארעא שהכל מזמרין עליו כשהוא בא לעולם׳ נכאת׳ שעוה בטנים
לא ידעתי מה הם ובפירושי אלפא ביתא של ר׳ מכיר ראיתי פיסטקים ודומה לי שהן אפרסקים׳ וכסף משנה׳ פי׳
שנים בראשון׳ קחו בידכם׳ לשבור אוכל שמא הוקר השער׳ אולי משגה הוא׳ שמא הממונה על הבית שכח׳ וגו׳

ואל שדי יתן לכם רחמים לפני
האיש ושלח לכם את אחיכם
אחר ואת בנימין ואני כאשר
שכלתי שכלתי ויקחו האנשים
את המנחה הזאת ומשנה כסף
לקחו בידם ואת בנימין ויקמו
וירדו מצרים ויעמדו לפני
יוסף וירא יוסף אתם את בנימין
ויאמר לאשר על ביתו הבא את
האנשים הביתה וטבח טבח
והכן כי אתי יאכלו האנשים
בצהרים ויעש האיש כאשר
אמר יוסף ויבא האיש את
האנשים ביתה יוסף וייראו

וא׳ שדי יתין לכון רחמין קדם
גברא ויפטר לכון ית אחוכון אחרנא
וית בנימין ואנא כמא דתכילית
תכילית: ואלטאיק אלכאפי יעטיכם
רחמה בין ידיה חתי יטלק לכם אכאכם
אלאכר מע בנימין ואנא אכאף
אן אתכל כמא תכלת: ונסיבו
גבריא ית תקרובתא הדא ועל חד
תרין כספא נסיבו בידהון ודברו ית
בנימין וקמו ונחתו למצרים וקמו
קדם יוסף: פאכד׳ אלקום הדה אלהדייה
וצעפא מן אלפצה אכדוה מעהם
ובנימין וקאמו ואנחדרו אלי מצר
ווקפו בין ידי יוסף: וחזא יוסף עמהון
ית בנימין ואמר לדממנא על ביתיה.

אעיל ית גבריא לביתא וכוס נכסתא ואתקין ארי עמי יאכלין גבריא בשירותא:
פלמא ראי יוסף אן בנימין מעהם קאל לחאגבה אדכל אלקום אלי אלבית ואדבח דבחא
ואצלחה פאן אלקום יאכלון מעי אלצהירה: ועבד גברא כמא דאמר יוסף ואעיל
גברא ית גבריא לבית יוסף: פצנע אלרגל כמא קאל יוסף ואדכלהם אלי מנזלה: ודחילו

וא׳ שדי" מעתה אינכם חסרים כלום אלא תפלה הריני מתפלל עליכם. א׳ שדי שדי בנתינת רחמין וכדי היכולת בידו ליתן
יתן לכם רחמים. זהו פשוטו ומדרשו מי שאמר לעולם די יאמר די לצרותי שלא שקטתי מנעורי צרת לבן צרת
עשו צרת רחל צרת דינה צרת יוסף צרת שמעון צרת בנימין "ושלח לכם" ויפטר לכון כתרגומו יפטרנו מאסוריו
לשון חפשי ישלחנו ואינו נופל בתרגום לשון וישלח שהרי לשם הם הולכים אצלו "את אחיכם" זה שמעון "אחר"
רוח הקדש נזרקה בו לרבות יוסף "ואני" עד שובכם אהיה שכול מספק "כאשר שכלתי" מיוסף ומשמעון
שכלתי מבנימין "ואת בנימין" ודברו ית בנימין מתרגמינן לפי שאין לקיחת הכסף ולקיחת האדם שוה בלשון
ארמי בדבר הנקח ביד מתורגם ונסיב ודבר הנקח בהנהגת דברים מתרגמינן ודבר "וטבוח טבח והכן" כמו
ולטבוח טבח והכן ואין ומטבח לשון צווי שהיה לו לומר וטבח "בצהרים" זהו מתורגם בשירותא שהוא לשון סעודה
ראשונה בלשון ארמי ובלעז דיזנ"ר ויש הרבה בגמרא שדה לכלבא שירותיה בצע אכולא שירותיה אבל כל תרגום צהרים
טיהרא "וייראו האנשים" כתיב הוא בשני יודין ותרגומו ודחילו "כי הובאו בית יוסף" ואין דרך שאר הבאים לשבור

האנשים כי הובאו בית יוסף
ויאמרו על דבר הכסף השב
באמתחתינו בתחלה אנחנו
מובאים להתגלל עלינו ולהתנפל
עלינו ולקחת אתנו לעבדים
ואת חמרינו: ויגשו אל האיש
אשר על בית יוסף וידברו אליו
פתח הבית: ויאמרו בי אדני ירד
ירדנו בתחלה לשבר אכל: ויהי
כי באנו אל המלון ונפתחה את
אמתחתינו והנה כסף איש בפי
אמתחתו כספנו במשקלו ונשב
אתו בידנו: וכסף אחר הורדנו
בידנו לשבר אכל לא ידענו מי
שם כספנו באמתחתינו: ויאמר

גבריא ארי אתעלו לבית יוסף.
ואמרו על עיסק כספא דאתתב
בטועננא בקדמיתא אנחנא מתעלין
לאתרברבא עלנא ולאסתקפא
עלנא ולמקני יתנא לעבדין ולמדבר
ית חמרנא: פכאפו לקום הא ארד לן
אי מנזל יוסף וקאלו כסבב אלפצה
אלתי רדת פי אועיתנא טא אבתרא
נחן מדכלין ליתסבב עלינא ויתגנא
עלינא ויאכדנא עבידא וחמירנא
מלכא: וקריבו לות גברא דממנא
על בית יוסף ומלילו עמיה בתרע
ביתא: פתקדמו אלי חאגב יוסף
וכלמוה ענד באב אלבית: ואמרו
בבעו רבוני מיחת נחתנא בקדמיתא
למזבן עבורא: וקאלו יא אסיידי אנא
אנחדרנא באלאבתרא נמתאר טעאם: והוה כד אתינא לבית מבתא ופתחנא
ית טועננא והא כסף גבר בפום טועניה כספנא במתקליה ואתיבנא יתיה
בידנא: פלמא צרנא אלי למבית פתחנא אועיתנא פאדא בפצה כל רגל פי
ועאיה פצתנא בוזנהא פרדדנאהא מענא: וכספא אחרנא אחיתנא בידנא
למזבן עבורא לא ידענא מן שוי כספנא בטועננא: ופצה אכרי אחדרנאהא
מענא לנמתאר טעאם לם נעלם מן צייר פצתנא פי אועיתנא: ואמר

ללון בבית יוסף כי אם בפונדקאות שבעיר. וייראו שאין זה אלא לאספם אל משמר. אנחנו מובאים אל תוך
הבית הזה. להתגולל להיות מתגלגלת עלינו עלילת הכסף ולהיות הכופלת עלינו וחונקלוק תרגם ולאסתקפא עלנא
הוא לשון להתגולל כד מתרגמינן עלילות דברים תסקופי מלין ולא תרגמו אחר לשון המקרא. והתגולל שתרג
לאתרברבא הוא לשון גולת הזהב והם גלות העליה שהוא לשון גבהות. בי אדוני. לשון בעיא ותחנונים הוא

שלום לכם אל תיראו אלהיכם
ואלהי אביכם נתן לכם מטמון
באמתחתיכם כספכם בא אלי
ויוצא אלהם את שמעון: ויבא
האיש את האנשים ביתה יוסף
ויתן מים וירחצו רגליהם ויתן
מספוא לחמריהם: ויכינו את
המנחה עד בוא יוסף בצהרים כי
שמעו כי שם יאכלו לחם: ויבא
יוסף הביתה ויביאו לו את המנחה
אשר בידם הביתה וישתחוו לו
ארצה: וישאל להם לשלום
ויאמר השלום אביכם הזקן אשר
אמרתם העודנו חי: ויאמרו שלום

שלם לכון לא תדחלון אלהכון
ואלהא דאבוכון יהב לכון סימן
בטעניכון כספכון אתא לותי
ואפיק לותהון ית שמעון: קאל
להם סלאם לכם לא תכאפו אלאהכם
ואלאה אביכם רזקכם כנזא פי
אועיתכם ואמא פצתכם פקד
צארת אליי תם אכרג אליהם שמעון:
ואעיל גברא ית גבריא לבית
יוסף ויהב מיא ואסחו רגליהון
ויהב כסתא לחמריהון: פלמא
אדכל אלקום אלי מנזל יוסף ואעטאהם
מאא פגסלו ארגלהם וטרח
קתא לחמירהם: ואתקינו ית
תקרובתא עד דעל יוסף בשירותא

ארי שמעו ארי תמן אכלין לחמא: והיו אהדייה אלי אן גא יוסף פי
אלצהירה לאנהם סמעו אן תם יאכלון טעאמא: ועל יוסף לביתא
ואעילו ליה ית תקרובתא דבידהון לביתא וסגידו ליה על ארעא: ולמא
גא יוסף אלי מנזלה אדכלו אלהדייה אלתי מעהם אליה וסגדו לה עלי אלארץ:
ושאיל להון לשלם ואמר השלם אבוכון סבא דאמרתון העד כען
קיים: פסאלהם ען סלאמתהם וקאל הל סאלם אביכם אלשיך אלדי קלתם
באקי והל הו סאלם: ואמרו שלם לעבדך לאבונא עד כען קיים

בלשון ארמי ביא ביא" ירד ירדנו" ירידה היא לנו רגילים היינו לפרנס אחרים עכשיו אנו צריכים לך" אלהיכם
בזכותכם ואם אין זכותכם כדאי אלהי אביכם בזכות אביכם" נתן לכם מטמון" ויבא האיש" הבאה לפי שהיו
הן דוחפין אותו חוץ עד שדברו אליו בפתח הבית ומשאמר להם שלום לכם במשכנו ובאו אחריו" ויכינו" הזמינו

לעבדך לאבינו עודנו חי ויקדו
וישתחוו׃ וישא עיניו וירא את
בנימין אחיו בן אמו ויאמר הזה
אחיכם הקטן אשר אמרתם
אלי ויאמר אלהים יחנך בני׃
וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל
אחיו ויבקש לבכות ויבא החדרה
ויבך שמה׃ וירחץ פניו ויצא
ויתאפק ויאמר שימו לחם׃
וישימו לו לבדו ולהם לבדם
ולמצרים האכלים אתו לבדם
כי לא יוכלון המצרים לאכל את
העברים לחם כי תועבה הוא

וכרעו וסגידו׃ קלו עבדך אבונא
באקי והו סלם תם כרו וסגדו׃ וזקף
עינוהי וחזא ית בנימין אחוהי בר
אמיה ואמר הדין אחוכון זעירא
דאמרתון לי ואמר מן קדם ייי יתרחם
עלך ברי׃ תסרפע עינה ובצר
בנימין אביה אבן אמה פקאל הדי
אליכם אלצגיר אלדי קלתם קאל לה
ירוף עליך יא אבני׃ ואוחי יוסף
ארי אתגוללו רחמוהי על אחוהי
ובעא למבכי ועל לאדרון בית
משכבא ובכא תמן׃ פאסרע יוסף
למא התגת רחמתה עלי אכיה פטלב
אן יבכי פדכל אלי כדר ובכא תם׃

ואסחי אפוהי ונפק ואתחסן ואמר שוו לחמא׃ פגסל וגהה וכרג ותדפק
וקאל קרמו אלטעאם׃ ושויאו ליה בלחודוהי ולהון בלחודיהון ולמצראי
דאכלין עמיה בלחודיהון ארי לא יכלין מצראי למיכל עם עבראי
לחמא ארי בעירא דמצראי דחלין ליה עבראי אכלין׃ פקרמו לה וחדה
ולהם וחדהם וללמצריין אלדי יאכלון מעה וחדהם לאן אלמצריין לא יסתגיזון אן

עטרוס בכלים נאים׃ הביתה׃ מפרוזדור לטרקלין׃ ויקדו וישתחוו׃ על שאלת שלום׃ קידה כפיפת קדקד השתחואה
משתטח לארץ׃ אלהים יחנך בני׃ בשאר שבטים שמענו חננה אשר חנן אלהים את עבדך ובנימין עדיין לא
נולד לכך ברכו יוסף בחנינה׃ כי נכמרו רחמיו שאלו יש לך אח מאם אמר לו אח היה לי ואיני יודע היכן הוא יש לך
בנים אמר לו יש לי עשרה אמר לו ומה שמם אמר לו בלע ובכר וג׳ אמר לו מה טיבן של שמות הללו אמר לו כולם על
שם אחי והצרות אשר מצאוהו בלע שנבלע בין האומות בכר שהיה בכור לאמו אשבל ששבאו אל׳ גרא שנתגייר
באכסניא ונעמן שהיה נעים ביותר אחי וראש אחי היה וראשי היה מפים מפי אבי למד חופים שלא ראה
חופתי ולא ראיתי אני חופתו וארד שירד לבין האומות כדאיתא במסכת סוטה מיד נכמרו רחמיו׃ נכמרו
נתחממו ובלשון משנה על הכומר של זתים ובלשון ארמי משוה מכמר בשרא ובמקרא עורנו כתנור נכמרו
נתחממו נקמטו קמטים מפני זלעפות רעב כן דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט ונכווץ׃ ויתאפק נתאמץ
והוא לשון ואפיקי מגנים וכן ומזיח אפיקים רפה׃ כי תועבה הוא דבר שנאוי הוא למצרים לאכול את העברים ואונקלוס

למצרים: וישבו לפניו הבכר
כבכרתו והצעיר כצערתו ויתמהו
האנשים איש אל רעהו: וישא
משאת מאת פניו אלהם ותרב
משאת בנימן ממשאת כלם
חמש ידות וישתו וישכרו עמו:
ויצו את אשר על ביתו לאמר
מלא את אמתחת האנשים אכל
כאשר יוכלון שאת ושים כסף
איש בפי אמתחתו: ואת גביעי
גביע הכסף תשים בפי אמתחת
הקטן ואת כסף שברו ויעש
כדבר יוסף אשר דבר: הבקר
אור והאנשים שלחו המה וחמריהם:
הם יצאו את העיר לא הרחיקו ויוסף
אמר לאשר על ביתו קום רדף

יאכלון מע אלעבראניין טעאמא
לאן טעאמהם מכרוה ענדהם:
ואסחרו קדמוהי רבא כרביותיה
וזעירא כזעירותיה ותהו גבריא
גבר בחבריה: פאגלסהם בין ידיה
אלבכר פי מרתבתה ואלצגיר פי
מרתבתה ואבהת אלקום בעצ'הם
אלי בעץ': ונטל חולקין מן קדמוהי
לקדמיהון וסגי חולקא דבנימין
מחולקי כלהון חמשה חולקין
ושתיו ורויאו עמיה: וחמל אלאת
מן בין ידיה אליהם פכאנת אלאת
בנימין אכתר מן אלאתהם כמסה'
אצעאף ושרבו מעה חתי סכרו:
ופקיד ית דממנא על ביתיה למימר
מלי ית טעני גבריא עבורא
כמא דיכלין למטען ושו כסף
גבר בפום טעניה: תם אמר וכילה וקאל אמל אועית אלקום טעאם כמי
יטיקון חמלה וציר פצה' כל רגל פי ועאיה: וית כלידי כלידא דכספא תשוי
בפום טענא דזעירא וית כסף זבינוהי ועבד כפתגמא דיוסף דמליל:
וגאמי גאם אלפצה ציירה אלאצגר מע פצה' מידתה וצנע כמא קאל לה יוסף:
צפרא נהר וגבריא אתפטרו אנון וחמריהון: פלמא אנא אלצבח אטלק אלקום הם וחמירהם:
אנון נפקו מן קרתא לא ארחיקו ויוסף אמר לד ממנא על ביתיה קום רדוף בתר

נותן טעם לדבר: הבכר כבכרתו: מכה בגביע וקורא ראובן שמעון לוי ויהודה יששכר וזבולון בני אם אחת הסבו
כסדר הזה שהוא סדר תולדותם וכן כולם כיון שהגיע לבנימין אמר זה אין לו אם ואני אין לי אם ישב אצלי: משאות: מנות:

אחרי האנשים והשגתם ואמרת
אלהם למה שלמתם רעה תחת
טובה׃ הלוא זה אשר ישתה
אדני בו והוא נחש ינחש בו
הרעתם אשר עשיתם׃ וישגם
וידבר אלהם את הדברים האלה׃
ויאמרו אליו למה ידבר אדני
כדברים האלה חלילה לעבדיך
מעשות כדבר הזה׃ הן כסף
אשר מצאנו בפי אמתחתינו
השיבנו אליך מארץ כנען ואיך
נגנב מבית אדניך כסף או זהב׃
אשר ימצא אתו מעבדיך ומת
וגם אנחנו נהיה לאדני לעבדים׃
ויאמר גם עתה כדבריכם כן

גברא ותדבקנון ותימר להון למא
שלימתון בישתא חלף טבתא׃
פהם קד כרגו מן אלקריה ולם יבעדון
אד קאל יוסף לוכילה קם פאלחקהם
פאדא לחקתהם קל להם לם כאפיתם
שרא בדל כיר׃ הלא דין דשתי רבוני
ביה והוא בדקא מבדיק ביה
אבאישתון די עבדתון׃ אליס הדי אלדי
ישרב סיידי בה והו אנמא יתחנכם
בה לקד אסאתם פי מא צנעתם׃
ואדביקנון ומליל עמהון ית פתגמיא
האילין׃ פלחקהם וכלמהם בדלך׃
ואמרו ליה למא ימליל רבוני
כפתגמיא האלין חס לעבדך
מלמעבד כפתגמא הדין׃ קאלו לה
לא יקול סיידי הדי אלכלאם עבידך
מעאד אן יצנעון מתל הדי אלאמר׃ הא כספא דאשכחנא בפום טוענא
אתיבנהי לך מארעא דכנען ואיכדין נגנוב מבית רבונך מנין דכסף
או מנין דדהב׃ הודי פצה וגדנאהא פי פואהי אועיתנא רדדנאהא אליך מן
בלד כנעאן פכיף נסרק מן בית מולאך פצה או דהבא׃ דישתכח עמיה
מעבדך יתקטיל ואף אנחנא נהי לרבוני לעבדין׃ ומן וגד מעה מן עבידך
יקתל ונחן איצא נכון לסיידי עבידא׃ ואמר אף כען כפתגמיכון כן הוא

חמש ידות׳ חלקו עם אחיו ומשאת יוסף ואסנת ומנשה ואפרים׳ וישכרו עמו׳ ומיום שמכרוהו לא שתו יין ולא הוא שתה
יין ואותו היום שתו׳ גביעי׳ כוס ארוך וקורין לו גביע׳ ידכנו׳ חלילה לעבדיך חולין הוא לנו לשון גנאי ותרגומו חס לעבדיך חס
מאת הקב״ה יהא עלינו מעשות זאת׳ וה׳ דב׳ ש בגמרא הם ושנים הן כסף אשר מצאנו זה אחד מעשרה קל וחומר
בתורה וכולן מנויין בב״ר׳ גם עתה אף זו מן הדין׳ כדבריכם כן׳ אמת שכולכם חייבין בדבר עשרה שנמצאה גניבה

הוא אשר ימצא אתו יהיה לי עבד
ואתם תהיו נקים׃ וימהרו ויורדו
איש את אמתחתו ארצה ויפתחו
איש אמתחתו׃ ויחפש בגדול החל
ובקטן כלה וימצא הגביע באמתחת
בנימן׃ ויקרעו שמלתם ויעמס
איש על חמרו וישבו העירה׃
ויבא יהודה ואחיו ביתה יוסף והוא
עודנו שם ויפלו לפניו ארצה׃
ויאמר להם יוסף מה המעשה
הזה אשר עשיתם הלוא ידעתם
כי נחש ינחש איש אשר כמני׃
ויאמר יהודה מה נאמר לאדני
מה נדבר ומה נצטדק האלהים

דישתכח עמיה יהי לי עבדא
ואתון תהון זכאין: קאל אן כמא
קלתם הו כדאך מן וגד מעה כאן
לי עבדא ואנתם תכונו אבריא:
ואוחיאו ואחיתו גבר ית טעניה
לארעא ופתחו גבר טעניה: פאסרעו
וחטו כל רגל ועאיה ופתח כל רגל
ועאיה: ובלש ברבא שרי
ובזעירא שיצי ואשתכח כלידא
בטעונא דבנימין: פפתש בדא
באלאכבר ואנתהא אלי אלאצגר
פוגד אלגאם פי ועא בנימין: ובזעו
לבושיהון ורמו גבר על חמריה
ותבו לקרתא: פבדקו תיאבהם
ושעל כל אמר עלי חמארה ורגעו

אלי אלקריה: ועאל יהודה ואחוהי לבית יוסף והוא עד כען תמן ונפלו
קדמוהי על ארעא: פדכל יהודה ואכותה אלי בית יוסף ועאדה תם
פוקעו בין ידיה עלי אלארץ: ואמר להון יוסף מא עובדא הדין דעבדתון
הלא ידעתון ארי בדקא מבדיק גברא דכותי: קאל להם יוסף מא הדי
אלצניע אלדי צנעתם אמא עלמתם אנה מא ימתחן רגל מתלי: ואמר
יהודה מא נימר לרבוני מא נמליל ומא נזכי מן קדם יי אשתכח

ביד אחד מהם כולם נתפשים אבל אני אעשה לכם לפנים משורת הדין "אשר ימצא אתו יהיה לי עבד" בגדול
החל שלא ירגישו שהיה יודע היכן הוא "ויעמס איש על חמרו" בעלי זרוע היו ולא הוצרכו לסייע זה את זה
לטעון "וישובו העירה מטרפולין היתה והוא אומר העירה עירה כל שהיא אלא שלא היתה חשובה בעיניהם
אלא כעיר בינונית של עשרה בני אדם לענין המלחמה "עודנו שם" שהיה ממתין להם הלא ידעתם כי נחש
ינחש וגו' הלא ידעתם כי איש חשוב כמוני יודע לנחש ולדעת מ[illegible]ית ומסברא ובינה כי אתם גנבתם הגביע"

מָצָא אֶת עֲוֹן עֲבָדֶיךָ הִנֶּנּוּ עֲבָדִים
לַאדֹנִי גַּם אֲנַחְנוּ גַּם אֲשֶׁר נִמְצָא
הַגָּבִיעַ בְּיָדוֹ׃ וַיֹּאמֶר חָלִילָה לִּי מֵעֲשׂוֹת
זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר נִמְצָא הַגָּבִיעַ בְּיָדוֹ
הוּא יִהְיֶה לִּי עָבֶד וְאַתֶּם עֲלוּ לְשָׁלוֹם
אֶל אֲבִיכֶם׃ קמ״ו פס׳ סי׳ יחזקיהו גדן
וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנִי יְדַבֶּר
נָא עַבְדְּךָ דָבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי וְאַל יִחַר
אַפְּךָ בְּעַבְדֶּךָ כִּי כָמוֹךָ כְּפַרְעֹה׃ אֲדֹנִי
שָׁאַל אֶת עֲבָדָיו לֵאמֹר הֲיֵשׁ לָכֶם אָב

חובא בעבדך הא אנחנא
עבדין לרבוני אף אנחנא
אף דאשתכח כלידא בידיה׃
מא נתכלם ומא נחתג ﭏ
אוקע עבידך פי דנובהם
הא אנחנא עביד לסיידי
נחן ומן וגד ﭏגאם פי ידה׃
ואמר חס לי מלמעבד דא
גברא דאשתכח כלידא
בידיה הוא יהי לי עבדא
ואתון סקו לשלם לות
אבוכון׃ קﭏ אנא מעאד

מן אן אצנע הד׳ ﭏמר ﭏרגל ﭏדי וגד ﭏגאם פי ידה הו יכון לי עבדא
ואנתם אצעדו בסלאם ﭏי אביכם׃ פ״פ וקריב לותיה יהודה׳
ואמר בבעו רבוני ימליל כען עבדך פתגמא קדם רבוני ולא יתקף
רוגזך בעבדך׳ ארי כפרעה כן את׃ פתקדם ﭏיה יהודה וקﭏ יא סיידי
יתכלם עבדך כלאמא בחצרה׳ סיידי ולא ישתד גצבך עלי עבדך
לאנך מתל פרעון׃ רבוני שאיל ית עבדוהי למימר האית לכון אבא או
אחא׃ כאן סיידי סﭏ עבידה קאילא הל מוגוד לכם אב או אך׃

האלהים מצא יודעים אנו שלא סרחנו אבל מאת המקום היתה להביא לנו זאת מצא בעל חוב לגבו׳
שטר חובו׃ ומה נצטדק לשון צדק וכן כל תיבה שתחלת יסודה צד״י והיא באה לדבר בל׳ מתפעל או
יתפעל או נתפעל נותן טי״ת במקום תי״ו ואינו נותנה לפני אות ראשונה שליסוד התיבה אלא באמצע
אותיות עיקר כגון נצטדק מגזרת צדק יצטבע מגזרת צבע ויצטירו מגזרת ציר אמונים הצטיידנו
אותו מגזרת צדה לדרך ותיבה שבתחלתה סמ״ך כשהיא מתפעלת התי״ו מפרדת את אותיות העיקר
כגון ויסתבל החגב מגזרת סבול מסתבל״ הוית בקרניא וישתמר חקות עמרי מגזרת שמר וסר
מרע משתולל מגזרת שולל ועודך מסתולל בעמי מגזרת דרך לא סלולה״ ויגש
אין דבר באזני אדני יכנסו דברי באזניך׳ ואל יחר אפך מכאן אתה למד שדבר אליו קשות״ כי כמוך
כפרעה׳ חשוב אתה בעיני כמלך זהו פשוטו ומדרשו סופך ללקות בצרעת כמו שלקה פר׳ ע״י זקנתי שרה
על לילה א׳ שעכבה ד״א מה פרעה גוזר ואינו מקיים מבטיח ואינו עושה אף אתה כן וכי זו היא שימת עין

שאמרת

ואמרנא לרבוני אית לנא
אבא סבא ובר סיבתין
זעיר ואחוהי מית ואשתאר
הוא בלחודוהי לאמיה
ואבוהי רחים ליה׃ פקלנא
לסיידי מוגוד לנא אב שיך
ואבן שיכוכה צגיר ואכיה
קד מאת ובקי הו והדה
לאמה ואביה יחבה׃ ואמרת
לעבדך אחתוהי לותי ואשוי
עיני עלוהי׃ פקלת לעבידך
אחדרוה אליא חתא אגעל
עינאיתי בה׃ ואמרנא לרבוני
לא יכול עולימא למשבק
ית אבוהי ימות׃ פקלנא
לסיידנא לא יטיק אלגלאם

או אח׃ ונאמר אל אדני יש לנו אב
זקן וילד זקנים קטן ואחיו מת ויותר
הוא לבדו לאמו ואביו אהבו׃ ותאמר
אל עבדיך הורדהו אלי ואשימה
עיני עליו׃ ונאמר אל אדני לא יוכל
הנער לעזב את אביו ועזב את אביו
ומת׃ ותאמר אל עבדיך אם לא ירד
אחיכם הקטן אתכם לא תספון לראות
פני׃ ויהי כי עלינו אל עבדך אבי ונגד
לו את דברי אדני׃ ויאמר אבינו שבו
שברו לנו מעט אכל׃ ונאמר לא
נוכל לרדת אם יש אחינו הקטן
אתנו וירדנו כי לא נוכל לראות

אן יתרך אבאה פאן הו תרכה מאת׃ ואמרת לעבדך אם לא ייחות
אחוכון זעירא עמכון לא תוספון למחזי אפי׃ פקלת לעבידך אן לם
ינחדר אכיכם אלצגיר מעכם לא תעאודו אן תרו וגהי׃ והוה כד סליקנא
לות עבדך אבא וחוינא ליה ית פתגמי רבוני׃ פלמא צעדנא אלא עבדך
אבינא אכברנאה בכלאם סיידנא׃ ואמר אבונא תובו זבונו לנא
זעיר עיבורא׃ פקאל אבינא ארגעו אמתארו לנא קלילא מן טעאם׃
ואמרנא לא נכול למיחת אם אית אחונא זעירא עמנא וניחות ארי
לא ניכול למחזי אפי גוברא ואחונא זעירא ליתוהי עמנא׃ קלנא לא נטיק

ואשימה עיני עליו׳ ד״א כי כמוך כפרעה אם תקניטני אהרוג אותך ואת אדוניך׳ אדוני שאל את
עבדיו׳ מתחלה בעלילה באת עלינו למה היה לך לשאול כל אלה בתך היינו מבקשים ואחותינו אתה
מבקש ואעפ״כ ונאמר אל אדוני לא כחדנו ממך דבר׳ ואחיו מת מפני היראה מוציא דבר שקר
מפיו אמר אם אומר לו שהוא קיים יאמר הביאוהו אצלי׳ לבדו לאמו מאותה האם אין לו עוד אח׳ ועזב
את אביו ומת אם יעזוב את אביו דואגים אנו שמא ימות בדרך שהרי אמו בדרך מתה׳ וקרהו
אסון

פני האיש ואחינו הקטן אינ נו
אתנו: ויאמר עבדך אבי אלינו
אתם ידעתם כי שנים ילדה לי
אשתי: ויצא האחד מאתי ואמר
אך טרף טרף ולא ראיתיו עד
הנה: ולקחתם גם את זה מעם
פני וקרהו אסון והורדתם את
שיבתי ברעה שאלה: ועתה
כבאי אל עבדך אבי והנער
איננו אתנו ונפשו קשורה
בנפשו: והיה כראותו כי אין הנער
ומת והורידו עבדיך את שיבת
עבדך אבינו ביגון שאלה: כי
עבדך ערב את הנער מעם
אבי לאמר אם לא אביאנו אליך

אן נגנחדר. לאן כאן אכונא לאצגר
מענא אנחדרנא. לאנא לא נטיק
אן נרא וגה אלרגל. ואכונא אלאצגר
ליס הו מענא: ואמר עבדך אבא
לנא אתון ידעתון ארי תרין ילידת
לי אתתי: פקאל עבדך אבונא לנא
אנתם תעלמון אן זוגתי אנמא
ולדת לי אתנין: ונפק חד מלותי
ואמרית ברם מקטל קטיל ולא
חזיתיה עד כען: פכרג אחדהמא
מן ענדי. פקלת לעלה קד אפתרס
ולם אראה אלי אלאן: ותדברון אף ית
דין מן קדמי ויערעניה מותא
ותחתון ית סיבתי בבישתא לשאול:
פאן אכדתם הדא איצא מן ענדי
ואפתה אלמניה אנזלתם שיבתי
בחסרה אלי אלתרא: וכען כמיתי לות עבדך אבא ועולימא ליתוהי
עמנא. ונפשיה חביבא ליה כנפשיה: פאלאן אן צרת אלי עבדך אבי
ואלגלאם ליס הו מענא. ונפסה מעקודה בנפסה: ויהי כד יחזי ארי לית
עולימא וימות. ויחתון עבדך ית סיבת עבדך אבונא בדוונא לשאול:
פכמא יראה ליס מענא ימות. ויכון עבידך קד אנזלו שיבה עבדך
אבינא בחסרה אלי אלתרא: ארי עבדך מערב בעולימא מן אבא למימר אם

אסון שהשטן מקטרג בשעת הסכנה: והורדתם את שיבתי וג׳ עכשיו כשהוא אצלי אני מתנחם בו ועל אמו ועל אחיו ואם ימות זה דומה עלי ששלשתם מתו ביום אחד: והיה כראותו כי אין הנער ומת: חבו מצרתו: כי עבדך ערב את הנער ואם תאמר למה אני נכנס לתגר אחד משאר אחיהם כולם מבחוץ ואני נתקשרתי בקשר חזק להיות מנודה בשני עולמות:

וחטאתי לאבי כל הימים: ועתה
ישב נא עבדך תחת הנער עבד
לאדני והנער יעל עם אחיו: כי
איך אעלה אל אבי והנער איננו
אתי פן אראה ברע אשר ימצא
את אבי: ולא יכל יוסף להתאפק
לכל הנצבים עליו ויקרא הוציאו
כל איש מעלי ולא עמד איש
אתו בהתודע יוסף אל אחיו:
ויתן את קלו בבכי וישמעו
מצרים וישמע בית פרעה:
ויאמר יוסף אל אחיו אני
יוסף העוד אבי חי ולא יכלו
אחיו לענות אתו כי נבהלו
מפניו: ויאמר יוסף אל אחיו

לא אתיניה לך ואהוי חבו לאבא
כל יומיא: ואעל סא עבדך זמן
בגלאם. מן אביה קאילא אן
לם אתי בה איך כנתכאטיא לך
טול אזמאן: וכען יתיב כען
עבדך תחות עולימא. עבדא
לרבונך ועולימא יסק עם אחוהי:
ואן יגלם עבדך מכאן אלאם
עברא לסיידי. ואגלאם יצער
מע אכותה: ארי איכדין אסק
לות אבא ועולימא ליתוהי עמי
דלמא אחזי בבישתא דתשכח
ית אבא: אנא אפכר כיף אצער
אבי. ואגלאם ליסהו מעי פלא
כלא אשאהד אבלא אדיינה:
ולא יכיל יוסף לכל דקימין עלוהי:
וקרא אפיקו כל אנש מעלוי ולא קם אנש עמיה כד אתידע יוסף לאחוהי:
ולם יטיק יוסף אן יתחלך מן כתרה אוקוף בין ידיה פנאדי אכיגו
כל רגל מן בין ידי. ולם יקף ונסאן מעה. חין תערף יוסף באכותה: ויהב
ית קליה בבכיתא ושמעו מצראי ושמעו אנש בית פרעה: פרפע צותה
בבכא. חתי סמעוה אלמצריין. וסמעה אל פרעק: ואמר יוסף לאחוהי אנא יוסף
העד כען אבי קיים. ולא יכילו אחוהי לאתבא יתיה פתגם ארי אתבהילו מן
קדמוהי: תם קאל יוסף לאכותה אנא יוסף הל עאד אבי באק. פלם יטיקו אן
יגיבוה ממא דהשו מן בין ידיה: ואמר יוסף לאחוהי קרבו כען לותי

גשו נא אלי ויגשו ויאמר אני
יוסף אחיכם אשר מכרתם אתי
מצרימה: ועתה אל תעצבו ואל
יחר בעיניכם כי מכרתם אתי
הנה כי למחיה שלחני אלהים
לפניכם: כי זה שנתים הרעב
בקרב הארץ ועוד חמש שנים
אשר אין חריש וקציר: וישלחני
אלהים לפניכם לשום לכם
שארית בארץ ולהחיות לכם
לפליטה גדלה: ועתה לא אתם
שלחתם אתי הנה כי האלהים
וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל
ביתו ומשל בכל ארץ מצרים:

ולקריבו ואמר אנא יוסף אחוכון
דזבינתון יתי למצרים: חתי קאל
להם תקדמו אלי פתקדמו פקאל אנא
יוסף אכיכם אלדי בעתמוני אלי מצר:
וכען לא תתנססון ולא יתקף בעיניכון
ארי זבינתון יתי הלכא ארי לקיימא
שלחני יי׳ קדמיכון: ואלאן לא תגתמו
ולא ישתד עליכם אד בעתמוני
אלי הנא פאן אללה בעתני בין אידיכם
למעישה: ארי דנן תרתין שנין כפנא
בגו ארעא ועוד חמיש שנין דלית
זרועא וחצדא: ואלאן אן הדה סנתי
גוע קד מצתי פי אלבלד ובקי כמס
סנין ליס פיהא זרע ולא חצאד:
ושלחני יי׳ קדמיכון לשואה לכון
שארא בארעא ולקיימא לכון לשיזבא רבא פבעתני אללה בין אידיכם
ליציר לכם בקא פי אלארץ ויחיי לכם פליתה עצימה: וכען לא
אתון שלחתון יתי הלכא אלהין מן קדם יי׳ ושויני אבא לפרעה ולרבון לכל
ביתיה ושליט בכל ארעא דמצרים: ואלאן ליס אנתם בעתתמוני אלי ההנא
אלא אללה פציירני אסתאדא לפרעון וסיידא לגמיע אלה וסולטאן עלי
גמיע בלד מצר: אוחו וסקו לות אבא ותימרון ליה כדנן אמר

ישבנא עבדך ר״ג״ לכל דברים מעלה ממכו לגבורה ולמלחמה ולשמש״ לא תתאפק לכל הנצבים״ לא היה
יכול לסבול שיהיו מצרים נצבים עליו ושומעין שאחיו מתביישים בהודעו להם״ וישמע בית פרעה״ ביתו של פרעה
כלומר עבדיו ובני ביתו ואין זה לשון בית ממש אלא כמו בית ישראל בית יהודה מיישנ״ה בלע״ז״ כי נבהלו״ מפני
הבושה״ גשו נא אלי״ ראה אותם נסוגים אחור אמר עכשיו אחי נכלמים קרא להם בלשון רכה ותחנונים והראה להם שהוא
מהול״ למחיה״ להיות לכם למחיה״ כי זה שנתים הרעב״ עברו משני הרעב״ לאב״ לחבר ופטרון״ ועלו אל אבי״ ארץ

ע״ת
בעתמוני
חבש

מהרו ועלו אל אבי ואמרתם
אליו כה אמר בנך יוסף שמני
אלהים לאדון לכל מצרים רדה
אלי אל תעמד: וישבת בארץ
גשן והיית קרוב אלי אתה ובניך
ובני בניך וצאנך ובקרך וכל אשר
לך: וכלכלתי אתך שם כי עוד
חמש שנים רעב פן תורש אתה
וביתך וכל אשר לך: והנה
עיניכם ראות ועיני אחי בנימין
כי פי המדבר אליכם: והגדתם
לאבי את כל כבודי במצרים
ואת כל אשר ראיתם ומהרתם
והורדתם את אבי הנה: ויפל
על צוארי בנימן אחיו ויבך

ברך יוסף שויני יי לרבון לכל
מצראי חות לותי לא תתעכב:
אסרעו ואצעדו אלי אבי וקולו לה
כדי קאל אבנך יוסף צירני אללה
סידא לגמיע אלמצריין אנחדר
אלי ולא תקף: ותתיב בארעא דגשן
ותהי קריב לי את ובנך ובני בנך
ועאנך ותורך וכל דילך: ותקספי בלד
סדיר ותכון קריבא מני אנת
ובנך ובנו בניך וגנמך ובקרך
וגמיע מאלך: ואזון יתך תמן ארי
עוד חמיש שנין כפנא דלמא
תתמסכן את ואנש ביתך וכל
דילך: ואמונך תם לאן קד בקי
כמס סנין גוע כלא תפתקר אנת
ואלך וגמיע מאלך: והא עיניכון חזין
ועיני אחי בנימין ארי כלישנכון אנא ממליל עמכון: והודי עיונכם
נאצרה ועיני אכי בנימין אן פאי יכאטבכם: ותחוון לאבא ית כל יקרי
דבמצרים וית כל דחזיתון ותוחון ותחתון ית אבא הלכא: פאכברו אבי
בגמיע כראמתי במצר ובגמיע מא ראיתמוה ואסרעו ואחדרוה אלי ההנא:
ונפל על צוארי דבנימין אחוהי ובכא ובנימין בכא על צורה: ת״ו ואנכב

יו׳ גבוהה מכל הארצות״ פן תורש״ דלמא תתמסכן לשון מוריש ומעשיר״ והנה עיניכם ראות״ בכבודי ושאני
אחיכם שאני מהול כמכם״ ועוד כי פי המדבר אליכם בלשון הקדש״ ועיני אחי בנימין״ השוה את כולם יחד לומר
כשם שאין בלבי שנאה על בנימין אחי שהרי לא היה במכירתי כך אין בלבי שנאה עליכם״ ויפל על
צוארי בנימין״ על שני מקדשות שעתידין להיות בחלקו של בנימין וסופן ליחרב״ ובנימין בכה

ובנימן בכה על צואריו: וינשק
לכל אחיו ויבך עלהם ואחרי כן
דברו אחיו אתו: והקל נשמע בית
פרעה לאמר באו אחי יוסף וייטב
בעיני פרעה ובעיני עבדיו: ויאמר
פרעה אל יוסף אמר אל אחיך
זאת עשו טענו את בעירכם
ולכו באו ארצה כנען: וקחו את
אביכם ואת בתיכם ובאו אלי
ואתנה לכם את טוב ארץ מצרים
ואכלו את חלב הארץ: ואתה
צויתה זאת עשו קחו לכם מארץ
מצרים עגלות לטפכם ולנשיכם
ונשאתם את אביכם ובאתם:

עלי ענק בנימין אכיה ובכא ובנימין
בכא עלי ענקה: ונשיק לכל אחוהי
ובכא עליהון: ובתר כין מלילו
אחוהי עמיה: וקבל סאיר אכותה
ובכא מעהם ובעד דלך כלמוה:
וקלא אשתמע בית פרעה למימר
אתו אחי יוסף ושפר בעיני פרעה
ובעיני עבדוהי: וארתפע אלצות
ד׳ פרעון וקיל לה קד גאו אכוה
יוסף פחסן דלך ענדה וענד גמיע
קוארה: ואמר פרעה ליוסף
אימר לאחך דא עבידו טעונו ית
בעירכון ואיזילו אובילו לארעא
דכנען: קאל פרעון ליוסף קל לאכותך
אצנעו כדא: סוקו דואבכם ואמצו

ודוא אלי בלד כנען: ודברו ית אבוכון וית אנש בתיכון ואיתו לותי:
ואתין לכון ית טוב ארעא דמצרים ותיכלון ית טובא דארעא: ואחמלו
אביכם ואלכם ותעו אלי אעטיכם כיר בלד מצר ותאכלו אגוד מא פיהא:
ואת מפקד דא עבידו סבולכון מארעא דמצרים עגלן לטפלכון
ולנשיכון ותטלון ית אבוכון ותיתון: ואנת מאמור אן תקול להם אן
יצנעון כדא: כדו מן בלד מצר עגלא לאטפאלכם ונסאכם ואחמלו אביכם ותעו: כאורכם

על צואריו על משכן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף וסופו ליחרב. ואחרי כן מאחר שראוהו בוכה
ולבו שלם עמהם. דברו אחיו אתו שמתחלה היו בושים ממנו. והקל נשמע בית פרעה כמו בבית פרעה
וזהו לשון בית ממש. טענו את בעירכם תבואה. את טוב ארץ מצרים ארץ גשן ניבא ולא ידע מה ניבא
סופם לעשות כמצולה שאין בה דגים. חלב הארץ כל חלב לשון מיטב הוא. ואתה צויתה מפי
לומר להם זאת עשו כך אמור להם שברשותי הוא. שלח כזאת החשבון הזה ומהו החשבון

ועיניכם אל תחס על כליכם כי
טוב כל ארץ מצרים לכם הוא׃
ויעשו כן בני ישראל ויתן להם
יוסף עגלות על פי פרעה ויתן
להם צדה לדרך׃ לכלם נתן לאיש
חלפות שמלת ולבנימן נתן שלש
מאות כסף וחמש חלפת שמלת׃
ולאביו שלח כזאת עשרה
חמרים נשאים מטוב מצרים
ועשר אתנת נשאת בר ולחם
ומזון לאביו לדרך׃ וישלח את
אחיו וילכו ויאמר אלהם אל
תרגזו בדרך׃ ויעלו ממצרים
ויבאו ארץ כנען אל יעקב אביהם׃

ועינכון לא תחוס על מניכון
ארי טוב כל ארעא דמצרים
דילכון הוא׃ ועיונכם לא תשפק
עלי אלתכם אן כיר בלד מצר
הו לכם׃ ועבדו כן בני ישראל
ויהב להון יוסף עגלן על מימרא
דפרעה ויהב להון זודין לאורחא׃
פצנע כדאך בנו אסראיל ואעטא
הם יוסף עגלא באמר פרעון
וזואדא לטריק׃ לכולהון יהב
לגבר אצטלון דלבושא ולבנימן
יהב תלת מאה סלעין דכסף
וחמשא אסטלון דלבושא׃ ואעטא
כל ואחד כלעה ואעטא בנימין תלאת
מאיה דרהם וכמס כלע׃ ולאבוהי

שלח כדין עסרה חמרין טעינן מטוב מצרים ועשר אתנן טעינן
עבור ולחים וזודין לאבוהי לאורחא׃ ובעת לאביה עשר חמיר מחמלה
בר וטעאם מן כיר מצר ועשר אתאן מחמלה בר וטעאם וגדאא
לאביה לטריק׃ ושלח ית אחוהי ואזלו ואמר להון לא תתנצון באורחא׃
ובעת אכותה ומצו וקאל להם לא תתגזו פי אלטריק׃ וסליקו ממצרים ואתו
לארעא דכנען לות יעקב אבוהון׃ ובערו מן מצר וגאוו אלי בלד כנען אלי יעקוב

עשרה חמורים וג׳ מטוב מצרים מצינו בגמרא ששלח לו יין ישן לפי שדעת זקנים נוחה הימנו ומדרש
אגדה גריסין שלפול בר ולחם ומזון וג׳ כתרגומו ומשון ליפתן אל תרגזו בדרך אל תתעסקו בדבר
הלכה שלא תרגז עליכם הדרך ד״א אל תפסיעו פסיעה גסה והכנסו בחמה לעיר ולפי פשוטו שלמקרא
יש לומר לפי שהיו נכלמים היה דואג שמא יריבו בדרך על דבר מכירתו להתוכח זה עם זה ולומר
על ידך נמכר אתה ספרת לשון הרע עליו וגרמת לנו לשנאתו וכי הוא מושל ואשר הוא מושל

ויגדו לו לאמר עוד יוסף חי וכי
הוא משל בכל ארץ מצרים ויפג
לבו כי לא האמין להם׃ וידברו
אליו את כל דברי יוסף אשר
דבר אלהם וירא את העגלות
אשר שלח יוסף לשאת אתו
ג ותחי רוח יעקב אביהם׃ ויאמר
ישראל רב עוד יוסף בני חי
אלכה ואראנו בטרם אמות׃
ויסע ישראל וכל אשר לו
ויבא בארה שבע ויזבח זבחים
לאלהי אביו יצחק׃ ויאמר אלהים
לישראל במראת הלילה ויאמר
יעקב יעקב ויאמר הנני׃ ויאמר

אביהם׃ וחויאו ליה למימר. עד כען
יוסף קיים וארי הוא שליט בכל
ארעא דמצרים. והואה מליא פיגן על
לביה ארי לא הימין להון׃ פאכברוה
וקאלו לה. עאד יוסף באקי. והו סלטאן
עלי גמיע בלד מצר. פשכך קלבה
ולם יתק בהם׃ ומלילו עמיה ית כל
פתגמי יוסף דמליל להון. וחזא ית
עגלתא דשלח יוסף למטל יתיה ושרת
רוח קדשא על יעקב אבוהון׃ תם
כלמוה בגמיע כלאם יוסף אלדי
כלמהם. וראי אלעגל אלדי בעת בהא
לתחמלה פעאשת רוח יעק׳ אביהם׃
ואמר ישראל. סגי לי חדוא. עד כען
יוסף ברי קיים. איזיל ואחזיניה עד לא

אמות׃ פקאל אסראיל. חסבי אן עאד יוסף אבני באקי. אמצי וארה קבל אן
אמות׃ ונטל ישראל וכל דליה. ואתא לבאר שבע. ודבח דבחין לאלהא דאבוהי
יצחק׃ פרחל אסראיל וגמיע מא לה חתי גא אלי ביר סבע. פדבח דבאיח ללאה
אביה יצחק׃ ואמר יי׳ לישראל בחזוא דליליא ואמר יעקב יעקב. ואמר האנא׃
וקאל אללה לה פי חלם אלליל. יא יעקוב יא יעקוב. קאל לביך׃ ואמר

ויפג לבו. נחלף לבו והלך מלהאמין לא היה לבו פונה אל הדברים לשון מפיגין טעמן בלשון משנה וכמו
מחין הפוגות ודיחו לא נמר מתרגמינן ודיחו לא פג. את כל דברי יוסף. סימן מסר להם במה היה
עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה שנא׳ וירא את העגלות אשר שלח יוסף ולא נאמר אשר
שלח פרעה. ותחי רוח יעקב. שרתה עליו שכינה שפירשה ממנו. רב לי עוד. שמחה וחדוה הואיל
ועוד יוסף בני חי. בארה שבע. כמו לבאר שבע הה״א בסוף תיבה במקום למ״ד בתחלתה. לאלהי אביו יצחק.
חייב אדם בכבוד אביו יו׳ר מכבוד זקינו לפיכך תלה ביצחק ולא באברהם. יעקב יעקב. לשון חבה.

אנכי האל אלהי אביך אל תירא
מרדה מצרימה כי לגוי גדול
אשימך שם. ואנכי ארד עמך
מצרימה ואנכי אעלך גם עלה
ויוסף ישית ידו על עיניך. ויקם
יעקב מבאר שבע וישאו בני
ישראל את יעקב אביהם ואת
טפם ואת נשיהם בעגלות
אשר שלח פרעה לשאת
אתו. ויקחו את מקניהם ואת
רכושם אשר רכשו בארץ
כנען ויבאו מצרימה יעקב וכל
זרעו אתו. בניו ובני בניו אתו
בנתיו ובנות בניו וכל זרעו
הביא אתו מצרימה:
ואלה שמות

אנא אל אלהא דאבוך לא תדחל
מלמיחת למצרים ארי לעם סגי
אשוינך תמן: קאל אנא אלטאיק אלאה
אביך לא תכאף מן אלנזול אלי מצר
פאני אצייר מנך תם אמה עצימה:
אנא איחות למצרים ואנא אסקנך אף עמך
אסקא ויוסף ישוי ידוהי על עינך:
אנא אנזל מעך אלי מצר ואנא אצעדך
אצעאדא ויוסף יגמץ עיניך. וקם יעקב
מבאר שבע ונטלו בני ישראל ית
יעקב אבוהון וית טפלהון וית נשיהון
בעגלתא דשלח פרעה למטל
יתיה: פקאם יעקוב מן ביר סבע
וחמלוה בנו אסראיל ואטפאלהם
ונסאהם עלי אלעגל אלתי בעת בהא
פרעון ליתחמלה: ודברו ית גיתיהון
וית קנינהון דקנו בארעא דכנען

ואתו למצ׳ יעקב וכל בנוהי עמיה: ואכדו מואשיהם וסרחהם אלדי מלכוה
פי בלד כנעאן וגאו אלי מצר יעקוב וגמיע נסלה מעה: בנוהי ובני בנוהי עמיה
בנתיה ובנת בנוהי וכל בנוהי אייתי עמיה למצרים: בניה ובני בניה מעה בנאתה
ובנאת בניה וסאיר נסלה גאבהם מעה אלי מצר:
ואלין שמהת

אל תירא מרדה מצרימה. לפי שהיה מצר על שנזקק לצאת לחוצה לארץ. ואנכי אעלך. הבטיחו להיות נקבר
בארץ. אשר רכשו בארץ כנען. אבל מה שרכש בפדן ארם נתן הכל לעשו בשביל חלקו במערת המכפלה
אמר נכסי חוצה לארץ אינן כדאי לי וזהו אשר כריתי לי העמיד לו צבורין של זהב וכסף כמין כרי ואומר לו
טול את אלו. ובנות בניו. סרח בת אשר ויוכבד בת לוי. הבאים מצרימה. על שם השעה קורא להם
הכתוב באים ואין לתמוה על אשר לא כתב אשר באו. בן הכנענית. בן דינה היה שנבעל ד

לבטנו

בני ישראל הבאים מצרימה יעקב
ובניו בכר יעקב ראובן: ובני
ראובן חנוך ופלוא וחצרן וכרמי:
ובני שמעון ימואל וימין ואהד
ויכין וצחר ושאול בן הכנענית:
ובני לוי גרשון קהת ומררי: ובני
יהודה ער ואונן ושלה ופרץ וזרח
וימת ער ואונן בארץ כנען ויהיו
בני פרץ חצרן וחמול: ובני יששכר
תולע ופוה ויוב ושמרן: ובני זבלון
סרד ואלון ויחלאל: אלה בני לאה
אשר ילדה ליעקב בפדן ארם
ואת דינה בתו כל נפש בניו
ובנותיו שלשים ושלש: ובני גד
צפיון וחגי שוני ואצבן ערי

בני ישראל דעלו למצרים יעקב
ובנוהי: בכריה דיעקב ראובן:
והדה אסמא בנא סראיל דאכלין
למצר דיהון יעקוב ובנה בכרה
ראובן: ובני ראובן חנוך ופלוא וחצרין
וכרמי: ובני ראובן חנך ופלוא וחצרון
וכרמי: ובני שמעון ימואל וימין ואהד
ויכין וצחר ושאול בר כנעניתא:
ובני שמעון ימואל וימין ואהד ויכין
וצחר ושאול בן כנעניה: ובני
לוי גרשון קהת ומררי: ובני לוי גרשן
קהת ומררי: ובני יהודה ער ואונן
ושלה ופרץ וזרח. ומית ער ואונן
בארעא דכנען והוו בני פרץ
חצרון וחמול: ובני יששכר תולע
ופוה ויוב ושמרון: ובני יששכר

ורחת ... כנען וכאנו

תולע ופוה ויוב ושמרון: אלין בני לאה דילידת ליה בפדן ארם וית דינה
ברתיה כל נפש בנוהי ובנתיה תלתין ותלת: האולי בני לאה דיולדתהם
ליעקב פי פדן ארם ודינה אבנתה גמיעה תלאתה ותלאתין כפסא:
ובני גד צפיון וחגי שוני ואצבון. ערי וארודי ואראלי: ובני גד צפיון
וחגי שוני ואצבון. ערי וארודי ואראלי: ובני אשר ימנה וישוה.

בן הכנענית כשהרגו את שכם לא היתה דינה רוצה לצאת עד שנשבע לה שמעון שישאנה בר"ל"
אלה בני לאה ואת דינה בתו" הזכרים תלה בלאה והנקבה תלה ביעקב ללמדך אשה מזרעת
תחלה יולדת זכר איש מזריע תחלה יולדת נקבה" שלשים ושלש" ובפרטן אי אתה מוצא שלשים
ושנים אלא זו יוכבד שנולדה בין החומות בכניסתן לעיר שנ' אשר ילדה אותה ללוי במצרים לידתה

וארודי ואראלי: ובני אשר ימנה
וישוה וישוי ובריעה ושרח
אחתם ובני בריעה חבר
ומלכיאל: אלה בני זלפה
אשר נתן לבן ללאה בתו
ותלד את אלה ליעקב שש
עשרה נפש: בני רחל אשת
יעקב יוסף ובנימן: ויולד
ליוסף בארץ מצרים אשר
ילדה לו אסנת בת פוטיפרע
כהן און את מנשה ואת אפרים:
ובני בנימן בלע ובכר ואשבל
גרא ונעמן אחי וראש מפים
וחפים וארד: אלה בני רחל
אשר ילד ליעקב כל נפש
ארבעה עשר: ובני דן חשים:

וישוי ובריעה וסרח אחתהון:
ובני בריעה חבר ומלכיאל: ובנו
אשר. ימנה וישוה וישוי ובריעה
ושרח אכתהם. ובנו בריעה חבר
ומלכיאל: אלין בני זלפה דיהב לבן
ללאה ברתיה. וילידת ית אלין
ליעקב. שית עסרי נפשן: האולי
בנו זלפה אלתי אעטאהא לבן
לליאה אבנתה גמיע מא ולדת
ליעקוב סתה עשר נפסא: בני
רחל אתת יעקב. יוסף ובנימין:
בנו רחל זוגה יעקוב יוסף ובנימן:
ואתיליד ליוסף בארעא דמצרים.
דילידת ליה אסנת בת פוטיפרע
רבא דאון. ית מנשה וית אפרים:
וולד ליוסף פי בלד מצר. אלדי
ולדת לה אסנת אבנה פוטיפרע

אמאם און מנשה ואפרים: ובני בנימין בלע ובכר ואשבל
גרא ונעמן אחי וראש מפים וחפים וארד: ובנו בנימין בלע
ובכר ואשבל. גרא ונעמן אחי וראש. מפים וחפים וארד: אלין
בני רחל דאתילידו ליעקב. כל נפשתא ארבע עסר: האולי
בנו רחל אלדי ולדו ליעקוב גמיעהם ארבעה עשר נפסא:
ובני דן חושים: ובני דן חושים: ובני נפתלי. יחצאל וגוני

במצרים ואין הורדה במצרים" בני רחל אשת יעקב" ובכולן לא נאמר כן אלא שהיתה עיקרו של בית"

ובני נפתלי יחצאל וגוני ויצר
ושלם אלה בני בלהה אשר
נתן לבן לרחל בתו ותלד את
אלה ליעקב כל נפש שבעה:
כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה
יצאי ירכו מלבד נשי בני
יעקב כל נפש ששים ושש:
ובני יוסף אשר ילד לו במצרים
נפש שנים כל הנפש לבית יעקב
הבאה מצרימה שבעים:
ואת יהודה שלח
לפניו אל יוסף להורת לפניו
גשנה ויבאו ארצה גשן: ויאסר

ויצר ושלם: ובני נפתלי יחציאל
וגוני ויצר ושלם אלין בני בלהה
דיהב לבן לרחל ברתיה וילידת ית
אלין ליעקב כל נפשתא שבע:
האולי בני בלהה אלתי אעטאהא
לבן לרחל אבנתה גמיע מא ולדתה
ליעקוב סבעה נפוס: כל נפשתא
דעלא עם יעקב למצרים נפקי
ירכיה בר מנשי בני יעקב כל נפשתא
שתין ושית: גמיע אלנפוס אלגאיה
מן אל יעקוב אלי מצר מא כרג מן
צלבה ודון נסא בניה סתה
וסתין נפסא: ובני יוסף דאתילידו
ליה במצרים נפשתא תרתין כל
נפשתא לבית יעקב דעלא למצרים שבעין: ויוסף ואבנאה אלדי
ולדא לה במצר נפסאן גמלה אלנפוס אלתי דכלת מן אל יעקוב אלי מצר
סבעין: ויתיהודה שלח קדמוהי לות יוסף לפנאה
קדמוהי לגשן ואתו לארעא דגשן: תם בעת ביהודה בין ידיה
אלי יוסף ליידלה עלי בלד אסדיר פגאותיה: וטקיס יוסף רתכוהי

כל הנפש הבאה ליעקב. שיצאו מארץ כנען לבא למצרים ואין הבאה זו לשון עבר אלא לשון כמו בערב היא באה וכמו
והנה רחל בתו באה עם הצאן לפיכך טעמו למטה בא׳ לפי שכשיצאו לבא מארץ כנען לא היו אלא ששים ושש והשני׳ כל
הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים הוא לשון עבר לפיכך טעמו למעלה בב״ית לפי שמשבאו שם היו שבעים שמצאו
שם יוסף ושני בניו ונתוספה להם יוכבד בין החומות ולדברי האומר תאומות נולדו עם השבטים צריכין אנו
לומר שמתו לפני ירידתן למצרים שהרי לא נמנו כאן מצאתי בויקרא רבה עשו שש נפשות היו לו והכתוב קורא
אותן נפשות ביתו לשון רבים לפי שהיו עובדין לאלהות הרבה. יעקב שבעים היו לו והכתוב קורא אותן נפש
לפי שהיו עובדין לאל אחד. להורות לפניו. כתרגומו לפנות לו מקום ולהורות היאך יתישב בה. לפניו.
קודם שיגיע לשם ומדרש אגדה להורות לפניו לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה. ויאסר יוסף
מרכבתו. הוא עצמו אסר את הסוסים למרכבה להזדרז לכבוד אביו. וירא אליו. יוסף נראה אל אביו.

יוסף מרכבתו ויעל לקראת
ישראל אביו גשנה וירא אליו
ויפל על צואריו ויבך על צואריו
עוד: ויאמר ישראל אל יוסף
אמותה הפעם אחרי ראותי
את פניך כי עודך חי: ויאמר
יוסף אל אחיו ואל בית אביו
אעלה ואגידה לפרעה ואמרה
אליו אחי ובית אבי אשר
בארץ כנען באו אלי: והאנשים
רעי צאן כי אנשי מקנה היו
וצאנם ובקרם וכל אשר להם
הביאו: והיה כי יקרא לכם
פרעה ואמר מה מעשיכם:

וסליק לקדמות ישראל אבוהי
לגשן ואתחזי ליה ונפל על
צורִיה ובכא על צוריה עוד: ואסרג
יוסף ראבתה וצעד יתלקא אסר׳
אביה פלמא צהר לה אנכב עלי
ענקה ובכא עליה הויא: ואמר
ישראל ליוסף אלו אנא מאית
זמנא הדא מנחם אנא בתר
דחזיתנון לאפך ארי עד כען קיים
את: וקאל לה אסראיל אמות אלאן
בעד מא ראית וגהך אנך
באק: ואמר יוסף לאחוהי ולבית
אבוהי אסק ואחוי לפרעה ואימר
ליה אחי ובית אבא דבארעא
דכנען אתו לותי: פקאל יוסף לאכותה
וסאיר אל אביה אצעד אלי פרעון ואכבר ואקול לה אכותי ואל אבי פי בלד
כנעאן גאוו אלי: וגבריא רען ענא ארי גברי מרי גיתי הוו ועאנהון ותוריהון
וכל דילהון איתיאו: ואלקום רעי גנם לאנהם כאנו דוי מאשיה וגנמהם ובקרהם
וכל מאלהם אתו בה: ויהי ארי יקרי לכון פרעה ויימר מא עובדיכון:
פאדא דעא בכם פרעון וקאל מא צנעתכם: ותימרון גברי מרי

ויבך על צואריו עוד. לשון הרבות בכיה וכן כי לא על איש ישים עוד לשון רבוי הוא אינו שם עלילות נוספות על
חטאיו אף כאן הרבה והוסיף בבכי יותר על הרגיל. אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו ואמרו רבותי׳
שהיה קורא את שמע. אמותה הפעם. פשוטו שמקרא כתרגומו ומדרשו סבור הייתי להיות למות שתי מיתות בעולם
הזה ובעולם הבא שנסתלקה ממני השכינה והייתי אומר שית׳ בעוני הקב״ה מיתתך עכשיו שעודך חי לא אמות
אלא פעם אחת. ואומרה אליו אחי הוא וג׳ ועוד אמר לו והאנשים רעי צאן וגו׳ בעבור תשבו בארץ גשן והיא
צריכה לכם שהיא ארץ מרעה וכשתאמרו לו שאין אתם בקיאים במלאכה אחרת ירחיקכם מעליו ויושיבכם
שם. כי תועבת מצרים כל רועה צאן. לפי שהם להם לאלהות. ומקצה אחיו לקח. מן הפחותים

וְאָמַרְתֶּם אַנְשֵׁי מִקְנֶה הָיוּ
עֲבָדֶיךָ מִנְּעוּרֵינוּ וְעַד עַתָּה
גַּם אֲנַחְנוּ גַּם אֲבֹתֵינוּ בַּעֲבוּר
תֵּשְׁבוּ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן כִּי תוֹעֲבַת
מִצְרַיִם כָּל רֹעֵה צֹאן׃ וַיָּבֹא יוֹסֵף
וַיַּגֵּד לְפַרְעֹה וַיֹּאמֶר אָבִי וְאַחַי
וְצֹאנָם וּבְקָרָם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם
בָּאוּ מֵאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנָּם בְּאֶרֶץ
גֹּשֶׁן׃ וּמִקְצֵה אֶחָיו לָקַח חֲמִשָּׁה
אֲנָשִׁים וַיַּצִּגֵם לִפְנֵי פַרְעֹה׃ וַיֹּאמֶר
פַּרְעֹה אֶל אֶחָיו מַה מַּעֲשֵׂיכֶם
וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה רֹעֵה צֹאן
עֲבָדֶיךָ גַּם אֲנַחְנוּ גַּם אֲבוֹתֵינוּ׃
וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה לָגוּר בָּאָרֶץ

גיתי הוו עבדך מזעורנא ועד
כען אף אנחנא אף אבהתנא
בדיל דתתבון בארעא דגשן ארי
מרחקין מצראי כל רעי ענא:
קולו באן עבידך דוי מאשיה
מן צגרנא אלי אלאן ונחן ואבאונא
לקבל אן תקימו פי בלד אלסדיר
לאן אלמצריין יכרהון כל ראעי
גנם: ואתא יוסף וחוי לפרעה
ואמר אבא ואחי ועניהון ותוריהון
וכל דילהון אתו מארעא דכנען
והא אנון בארעא דגשן: פדכל
יוסף אלי פרעון ואכברה וקאל אבי
ואכותי וגנמהם ובקרהם וגמיע
מאלהם גאוו מן בלד כנען והא

הם פי בלד אלסדיר: ומקצת אחוהי דבר חמשה גברין ואקימנון
קדם פרעה: ואכד כמסה אנאס מן אכותה ואוקפהם בין ידי פרעון:
ואמר פרעה לאחוהי מא עובדיכון ואמרו לפרעה רען ענא עבדך
אף אנחנא אף אבהתנא: פקאל פרעון לאכותה מא צנעתכם קאלו לה
עבידך רעאה גנם נחן ואבונא: ואמרו לפרעה לאתותבא בארעא

שבהם לגבורה שאין נראים גבורים שאם יראה אותם גבורים יעשה אותם אנשי מלחמתו ואלה הם ראובן
שמעון לוי יששכר ובנימין ואותן שלא כפל משה שמותם כשבירכן אבל שמות הגבורים כפל זאת ליהודה
שמע ה' קול יהודה ולגד אמר ברוך מרחיב גד ולנפתלי אמר נפתלי ולדן אמר דן וכן לזבולון וכן
לאשר זהו לשון בראשית רבה שהיא אגדת ארץ ישראל אבל בגמרא בבלי שלנו מצינו שאותם שכפל
משה שמותם הם החלשים ואותן הביא לפני פרעה ויהודה שהוכפל שם לא הוכפל משום חלשות
אלא טעם יש בדבר כדאיתא בבבא קמא ובברייתא דספרי שנינו בה כמשנת הברייתא כמו גמרא

באנו כי אין מרעה לצאן אשר
לעבדיך כי כבד הרעב בארץ
כנען ועתה ישבו נא עבדיך
בארץ גשן: ויאמר פרעה אל
יוסף לאמר אביך ואחיך באו
אליך: ארץ מצרים לפניך הוא
במיטב הארץ הושב את אביך
ואת אחיך ישבו בארץ גשן
ואם ידעת ויש בם אנשי חיל
ושמתם שרי מקנה על אשר
לי: ויבא יוסף את יעקב אביו
ויעמדהו לפני פרעה ויברך
יעקב את פרעה: ויאמר פרעה
אל יעקב כמה ימי שני חייך:
ויאמר יעקב אל פרעה ימי

אתינא ארי לית רעיא לענא
דלעבדך ארי תקיף כפנא בארעא
דכנען וכען יתבון כען עבדך
בארעא דגשן: תם קאלוה: גינא
נסכן פי בלדך אד ליס מרעא
לגנם עבידך ממא אשתד אלגוע
פי בלד כנען פליקים עבידך
פי בלד אלסדיר: ואמר פרעה
ליוסף למימר אבוך ואחך אתו
לותך: פקאל פרעון ליוסף קד
אתאך אביך ואלותך: ארעא
דמצרים קדמך היא בדשפיר
בארעא אותיב ית אבוך וית
אחך יתבון בארעא דגשן ואם
ידעת ואית בהון גברין דחילא
ותמנינון רבני גיתי על דילי:

הודי בלד מצר בין ידיך אסכנהם פי אגודה וד'לך אן יקימו פי בלד
אלסדיר ואן כנת תעלם אן פיהם דוי חיל פציירהם ריסא עלי אלדי
עלי מאשיתי: ואיתי יוסף ית יעקב אבוהי ואקימיה קדם פרעה ובריך
יעקב ית פרעה: ואדכל יוסף יעקוב אביה פאוקפה בין ידי פרעון פסלם
עליה: ואמר פרעה ליעקב כמה יומי שני חייך: קאל לה פרעון [illegible] סני
חיותך: ואמר יעקב לפרעה יומי שני תותבותי מאה ותלתין שנין תותבותי

שלנו "אנשי חיל" בקיאין באומנותם לרעות צאן "על אשר לי" על צאן שלי "ויברך יעקב" היא שאילת שלום כדרך
כל הבאים לפני המלכים לפרקים שלום וכו' "שני מגורי" ימי גירותי כל ימי הייתי גר בארץ [illegible] השיגו

שני מגורי שלשים ומאת
שנה מעט ורעים היו ימי שני
חיי ולא השיגו את ימי שני חיי
אבתי בימי מגוריהם׃ ויברך
יעקב את פרעה ויצא מלפני
פרעה׃ ויושב יוסף את אביו ואת
אחיו ויתן להם אחזה בארץ
מצרים במיטב הארץ בארץ
רעמסס כאשר צוה פרעה׃
ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו
ואת כל בית אביו לחם לפי
הטף׃ ולחם אין בכל הארץ
כי כבד הרעב מאד ותלה הארץ
מצרים וארץ כנען מפני הרעב׃
וילקט יוסף את כל הכסף

זעירין ובישין הוו יומי שני חיי
ולא אדביקו ית יומי שני חיי
אבהתי ביומי תותבותהון׃ קאל לה
יעקוב סני עמרי מאיה ותלאתין
סנה וכאנת קלילה רדייה ולם
תלחק בסני חיוה אבאי חסב
איאם סכנאהם׃ ובריך יעקב
ית פרעה ונפק מן קדם פרעה׃
תם דעי לה וכרג מן בין ידיה׃
ואותיב יוסף ית אבוהי וית אחוהי
ויהב להון אחסנא בארעא
דמצרים בשפיר בארעא
בארע רעמסס כמא דפקיד
פרעה׃ ואסכן יוסף אבאה
ואכותה ואעטאהם חוזא פי
בלד מצר פי אגודה והו בלד

עין שמס כמא אמר פרעון׃ וזן יוסף ית אבוהי וית אחוהי וית כל
בית אבוהי לחמא לפום טפלא׃ ומאן יוסף אבאה ואכותה וסאיר
לאביה טעאמא עלי קדר אטפאלהם׃ ולחמא ליתב בכל ארעא ארי
תקיף כפנא לחדא ואשתלהי עמא דארעא דמצרים ועמא דארעא
דכנען מן קדם כפנא׃ ו[illegible] בלד ממא אשתד אלגוע גדא
חתי כל אהל בלד מצר ובלד כנען מן קבל [illegible]׃ ולקיט יוסף ית כל

בטובה ויברך יעקב כדרך כל הנפטרים מלפני [illegible] מברכים אותם וכמו [illegible] ורשות ומה בירכו שיעלה
נילוס לרגליו לפי שאין מצרים [illegible] מי גשמים אלא נילוס עולה ומשקה ו[illegible] יעקב ואילך היה פרעה בא
על נילוס והוא עולה לקראתו ומ[illegible] [illegible] לכל

הנמצא בארץ מצרים ובארץ
כנען בשבר אשר הם שברים
ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה׃
ויתם הכסף מארץ מצרים
ומארץ כנען ויבאו כל מצרים
אל יוסף לאמר הבה לנו לחם
ולמה נמות נגדך כי אפס כסף׃
ויאמר יוסף הבו מקניכם ואתנה
לכם במקניכם אם אפס כסף׃
ויביאו את מקניהם אל יוסף
ויתן להם יוסף לחם בסוסים
ובמקנה הצאן ובמקנה הבקר
ובחמרים וינהלם בלחם בכל
מקנהם בשנה ההוא׃ ותתם
השנה ההוא ויבאו אליו בשנה

כספא דאשתכח בארעא דמצרים
ובארעא דכנען בעיבורא דאנון
זבנין ואיתי יוסף ית כספא לבית
פרעה׃ וגמע יוסף גמיע אלורק
אלמוגוד פי בלד מצר ובלד כנען
בא למירה אלתי כאנו ימתארונהא
ואדכלה אלי בית מאל פרעון׃ ושלים
כספא מארעא דמצרים ומארעא
דכנען ואתו כל מצראי לות
יוסף למימר הב לנא לחמא
ולמא נמות לקבלך ארי שלים
כספא׃ תפני אלורק מן בלד
מצר ובלד כנעאן וגאו גמיע
אלמצריין אלי יוסף קאילין אעטנא
טעאמא ולא נמות חדאך אד
פני אלורק׃ ואמר יוסף הבו גיתיכון

ואתין לכון בגיתיכון אם שלים כספא׃ קאל להם יוסף האתוא באבלכם אעטיכם
בהא אד פני אלורק׃ ואיתיאו ית גיתיהון לות יוסף ויהב להון יוסף לחמא
בסוסותא ובגיתי ענא ובגית תורי ובחמריא וזנינון בלחמא בכל גיתיהון
בשתא ההיא׃ פאתוה במאשיתהם פאעטאהם טעאמא בכיל ומאשיה
אלגנם ואלבקר ואלחמיר ואגאז [illegible] ... עיהם פי תלך אלסנה׃ ושלימת
שתא ההיא ואתו לו[illegible] [illegible] ...יתא ואמ...
ליה לא נכסימן רבוני

בֿ ביתה׳ ולחם אין בכל הארץ׳ חוזר לענין הראשון לתחלת שני הרעב׳
[illegible]יצא לו כמתלהלה׳ היורה זקים׳ בשבר׳ אשר הם שוברים׳ נותנים לו׳
[illegible] וינהבו [illegible] נהל לה על מי מנוחות ינהלני׳ בשנה ה[illegible] בת[illegible]

[illegible]נה כמו ותלהה לשון עיפות כתרגו׳
[illegible] אנק׳ כתרגומו שלים׳ וינהלם׳
[illegible]ש לשני הרעב׳ כי אם תם

השנית ויאמרו לו לא נכחד מאדני
כי אם תם הכסף ומקנה הבהמה
אל אדני לא נשאר לפני אדני
בלתי אם גויתנו ואדמתנו: למה
נמות לעיניך גם אנחנו גם
אדמתנו קנה אתנו ואת אדמתנו
בלחם ונהיה אנחנו ואדמתנו
עבדים לפרעה ותן זרע ונחיה
ולא נמות והאדמה לא תשם:
ויקן יוסף את כל אדמת מצרים
לפרעה כי מכרו מצרים איש
שדהו כי חזק עליהם הרעב
ותהי הארץ לפרעה: ואת העם
העביר אתו לערים מקצה גבול

אלהין שלים כספא וגיתי
בעירא לות רבוני לא אשתאר
קדם רבוני אלהין גויתנא וארענא:
פלמא פניה׳ תלך אלסנה גאוו פי
אלסנה אלתאניה וקאלו לה לא נכתם
מן סיידנא אן אלורק קד פני
ואלמאשי מן אלבהאים ענד סיידנא
ולם יבק בין ידיה אלא אבדאננא
וריאצנא: למא נמות לעינך אף
אנחנא אף ארענא קני יתנא
וית ארענא בלחמא ונהי אנחנא
וארענא עבדין לפרעה והב
בר זרעא וניחי ולא נמות
וארעא לא תבור: פלמי נמות
בחצרתך נחן וריאצנא אשתרנא

וריאצנא בטעאם. חתי נכון עבידא וריאצנא מלכא לפרעון ותעטינא
חבא נחיא בה ולא נמות ואלארץ לא תכבר: וקנא יוסף ית כל ארעא דמצר
לפרעה ארי זבינו מצראי גבר חקליה ארי תקיף עליהון כפנא והות ארעא
לפרעה: פאשתרא יוסף גמיע ארץ אלמצריין לפרעון לאנהם באעוה כל
רגל ציעתה ממא אשתד אלגוע עליהם פצארת אלארץ לפרעון: וית עמא אעבר

הכסף׳׳ כי אשר תם הכסף והמקנה ובא הכל אל יד אדוני בלתי גויתנו׳׳ ותן זרע׳׳ לזרוע האדמה׳׳ אע״פ
שאמר יוסף ועוד חמש שנים אשר אין חריש וקציר מכיון שבא יעקב למצרים באה ברכה לרגליו והתחילו
לזרוע וכלה הרעב וכן שנינו בתוספתא דסוטה׳׳ לא תשם׳׳ לא תהא שממה לא תבור לשון שדה
בור שאינו חרוש׳׳ ותהי הארץ לפרעה׳׳ קנויה לו׳׳ ואת העם העביר׳׳ יוסף מעיר לעיר לזכרון שאין
להם עוד חלק בארץ והושיב של עיר זו בחברתה ולא הוצרך הכתוב לכתוב זאת אלא להודיעך שבחו של יוסף
שנתכוון להסיר חרפה מעל אחיו שלא יהו קורין אותן גולים׳׳ מקצה גבול מצרים וגו׳ כן עשה לכל הערים

מצרים ועד קצהו׃ רק אדמת
הכהנים לא קנה כי חק לכהנים
מאת פרעה ואכלו את חקם
אשר נתן להם פרעה על כן
לא מכרו את אדמתם׃ ויאמר
יוסף אל העם הן קניתי אתכם
היום ואת אדמתכם לפרעה
הא לכם זרע וזרעתם את
האדמה׃ והיה בתבואת ונתתם
חמישית לפרעה וארבע
הידת יהיה לכם לזרע השדה
ולאכלכם ולאשר בבתיכם
ולאכל לטפכם׃ ויאמרו
החיתנו נמצא חן בעיני אדני
והיינו עבדים לפרעה׃ וישם

יתיה מקרי לקרי מסוף תחום
מצרים ועד סופיה׃ ונקל אלקום
מן קראהם מן טרף תכם מצר
אלי טרפה׃ לחוד ארע כומריא
לא קנא ארי חולקא לכומריא מן
קדם פרעה ואכלין ית חולקהון
דיהב להון פרעה על כן לא
זבינו ית ארעהון׃ עדא ארץ
אלאימתהם פאנה לא ישתראהא
לאן אלרזק כאן לאימתהם מן
פרעון וכאנו יאכלון רזקהם
אלדי כאן יעטיהם לדלך לם
יחתאגו אן יביעו ארצהם׃ ואמר
יוסף לעמא הא קניתי יתכון יומא
דין וית ארעכון לפרעה הא
לכון בר זרעא ותזרעון ית
ארעא׃ תם קאל יוסף ללקום הודי קד שריתכם אנתם וארצכם לפרעון הא
לכם חבא תזרעוה פי אלארץ׃ ויהי באעללי עללתא ותתנון חד מן
חמשא לפרעה וארבע חולקין יהי לכון לבר זרע חקלא ולמיכלכון
ולאנש בתיכון ולמיכל לטפלכון׃ פאדא ידרכת אלגלאת פאעטו אלכמס לפ׳
וארבעה אגזא תכון לכם לבדר אלציאע ומאכלכם ומן פי מנאזלכם וז׳
ואטפאלכם׃ ואמרו קיימתנא נשכח רחמין בעיני רבונא ונהי עבדין לפרעה׃
קאלו קד אחייתנא נגד חט׳א ענד סידנא ונכון כדאך עבידא לפרעון׃ וישוי

אשר במלכות מצרים מקצה גבולה ועד קצה גבולה׃ הכהנים הכומרים כבלשון כ׳ כהן משרת לאלהות הוא

אתה יוסף לחק עד היום הזה
על אדמת מצרים לפרעה
לחמש רק אדמת הכהנים
לבדם לא היתה לפרעה וישב
ישראל בארץ מצרים בארץ
גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד:
ויחי יעקב בארץ מצרים שבע
עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני
חייו שבע שנים וארבעים ומאת
שנה: ויקרבו ימי ישראל למות
ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם
נא מצאתי חן בעיניך שים נא
ידך תחת ירכי ועשית עמדי חסד

קו' פסו' כימ' יקבל"א

יתה יוסף לגזירא עד יומא הדין
על ארעא דמצרים דיהון יהבין
חד מן חמשה לפרעה לחוד ארע
כומריא בלחודיהון לא הות לפרעה:
פציירהא יוסף רסמא אלי היום
עלי בלד מצר אן יעטון אלכמס
לפרעון עדא ארץ אמתהם
וחדהא פאנהא להם וחדהם אד
לם תציר לפרעון: ויתיב ישראל
בארעא דמצרים בארעא דגשן
ואחסינו בה ונפישו וסגיאו לחדא:
ולמא אקאם בנו אסראיל פי בלד
מצר פי בלד אלסדיר ואתאזוה
ואתמרוא וכתרו גדא:

וחיא יעקב בארעא דמצרים שבע עסרי שנין והוו יומי יעקב שני חיוהי
מאה וארבעין ושבע שנין: פעאש יעקוב פי בלד מצר. סבעה עשר סנה
פצאר גמיע עמרה ספחיאתה. מאיה וסבעה וארבעין סנה: וקריבו יומי
ישראל למימת וקרא לבריה ליוסף ואמר ליה אם כען אשכחית רחמין בעינך
שוי כען ידך תחות ירכי ותעביד עמי טיבו וקשוט. לא כען תקברנני במצרים:
ולמא קרב אגל אסראיל אן ימות דעא באבנה יוסף וקאל לה אן וגדת חטאא ענדך

חוץ מאותן שהם לשון גדולה כגון כהן מדין כהן און: חק לכהנים חק כך וכך לחם ליום: הא כמו הנה: לזרע השדה שבכל שנה
ולאשר בבתיכם ולאכול העבדים והשפחות אשר בבתיכם: טפכם בנים קטנים: נמצא חן לעשות לנו זאת כמו שאמרת
והיינו עבדים לפרעה להעלות לו המס הזה בכל שנה לחק שנה יעבור: וישב ישראל בארץ מצרים והיכן בארץ גשן שהיא
מארץ מצרים: ויחי יעקב למה פרשה זו סתומה לפי שכיון שנפטר יעקב נסתמו עיניהן ולבן של ישראל מצרות
השעבוד שהתחילו לשעבדם. ד"א שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו ב"ר: ויקרבו ימי ישראל למות כל מי שנ'
בו קריבה למות לא הגיע לימי אבותיו: ויקרא לבנו ליוסף למי שהי' יכולת בידו לעשות: שים נא ידך: והשבע'

ואמת אל נא תקברני במצרים:
ושכבתי עם אבתי ונשאתני
ממצרים וקברתני בקברתם
ויאמר אנכי אעשה כדברך:
ויאמר השבעה לי וישבע
לו וישתחו ישראל על ראש
המטה:

ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר
ליוסף הנה אביך חלה ויקח את
שני בניו עמו את מנשה ואת
אפרים: ויגד ליעקב ויאמר
הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק
ישראל וישב על המטה: ויאמר

[illegible]ם בירך ל׳י עהד׳ ואצטנע אלי
פצׄלא ואחסאנא אן לא תדפנני
במצר: ואשכוב עם אבהתי
ותטלנני ממצרים ותקברנני
בקבורתהון. ואמר אנא אעביד
כפתגמך: בל אדי צרת אלי אבאי
אחמלני מן מצר ואדפנני פי
מקברתהם. קאל אנא אצנע כמי
קלת: ואמר קיים לי וקיים ליה.
וסגיד ישראל על ריש ערסא:
קאל אחלף לי. פחלף לה. וסגד
אסראיל עלי טרף סריר שכא:
והוה בתר פתגמיא האלין
ואמר ליוסף הא אבוך מרע ודבר
ית תרין בנוהי עמיה ית מנשה וית אפרים: פלמא כאן בעד הדה ואמור
קיל ליוסף אן אבאך מריץ. פאכד אבניה מעה מנשה ואפרים: וחוי
ליעקב ואמר הא ברך יוסף אתי לותך ואתקף ישראל ויתיב על ערסא: תם
אכבר יעקוב וקיל לה הודי אבנך יוסף גאי אליך. פתקוא וגלס עלי סריר: ואמר

חסד ואמת חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול. אל נא תקברני במצרים סופה להיות עפרה כנים ושאין מיתי חוץ לארץ חיין אלא בצער גלגול מחילות ושלא יעשוני מצרים ע״א. ושכבתי עם אבותי. וי״ו זו מחובר למעלה לתחלת המקרא שים נא ידך תחת ירכי והשבע לי ואני סופי לשכב עם אבותי ואתה תשאני ממצרים ואין לומר ושכבתי עם אבותי השכיבני עם אבותי במערה שהרי כתיב אחריו ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם ועוד מצינו בכל מקום לשון שכיבה עם אבותיו היא הגויעה ולא הקבורה וישכב דוד עם אבותיו ואחר כן ויקבר בעיר דוד. וישתחו ישראל. תעלא בעדניה סגיד ליה. על ראש המטה. הפך עצמו לצד השכינה מכאן אמרו שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה. ד״א על ראש המטה על שהיתה מטתו שלימה ולא היה בה רשע שהרי יוסף מלך הוא ועוד שנשבה לבין הגוים והרי הוא עומד בצדקו. ויאמר ליוסף אחד מן המגידים והרי זה מקרא קצר ויש אומרים אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד וכשחלה יעקב בארץ גשן הלך אפרים אצל אביו למצרים להגיד לו. ויקח את שני בניו עמו כדי שיברכם יעקב לפני

יעקב אל יוסף אל שדי נראה
אלי בלוז בארץ כנען ויברך
אתי: ויאמר אלי הנני מפרך
והרביתך ונתתיך לקהל עמים
ונתתי את הארץ הזאת לזרעך
אחריך אחזת עולם: ועתה שני
בניך הנולדים לך בארץ מצרים
עד באי אליך מצרימה לי הם
אפרים ומנשה כראובן ושמעון
יהיו לי: ומולדתך אשר הולדת
אחריהם לך יהיו על שם אחיהם
יקראו בנחלתם: ואני בבאי מפדן

יעקב ליוסף אל שדי אתגלי לי
בלוז בארעא דכנען ובריך יתי:
פקאל יעקוב ליוסף אללה אן
טאיק אלכאפי תגלי לי פי לוז
מן בלד כנען. ובארך פיי: ואמר
לי הא אנא מפיש לך ומסגי לך
ואתנינך לכנשת שבטין ואתין
ית ארעא הדא לבנך בתרך אחסנת
עלם: וקאל לי הא אנא מתמיך ומכתיר
ואגעל מנך גוק אמם ואעטי
הדי אלבלד לנסלך בעדך חוז
אלדהר: וכען תרין בנך דאתילידו
לך בארעא דמצרים עד מיתא
לותך למצרים דילי אנון אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהון קדמי:
ואלאן אבנאך אלמולודין לך פי בלד מצר אלי אן אתיתך אלי מצר
המא ינסבאן אלי. יכון אפרים ומנשה מתל ראובן ושמעון: ובנין
דתוליד בתריהון דילך יהון. על שום אחיהון יתקרון באחסנתהון:
ותילידך אלדי יולד לך בעדהם אליך ינסבון ואלי אסמא אכותהם
ינצאפון פי נחלתהם: ואנא במיתא מפדן. מיתת עלי רחל

מותו: ויגד. המגיד ליעקב ולא פירש מי והרבה מקראות קצרי לשון: ויתחזק ישראל. אמר אע״פ שהוא בני מלך הוא ואחלוק לו כבוד. מכאן שחולקין כבוד למלכות וכן משה חלק כבוד למלכות וירדו כל עבדיך אלה אלי וכן אליהו וישנס מתניו: ונתתיך לקהל עמים. בשרני שעתידין לצאת ממני עוד קהל ועמים ואע״פ שאמר לי גוי וקהל גוים גוי אמר לי על בנימין קהל גוים הרי שנים לבד מבנימין ושוב לא נולד לי בן כנגד שעתיד אחד משבטי ליחלק ועתה אותה מתנה אני נותן לך: הנולדים לך עד בואי אליך. כלומר שנולדו משפירשת ממני עד שבאתי אצלך: לי הם. בחשבון שאר בני הם ליטול בארץ איש כנגדו: ומולדתך. אם תוליד עוד לא יהיו במנין בני אלא בתוך שבטי אפרים ומנשה יהיו נכללים ולא יהא להם שם בשבטים לענין הנחלה ואע״פ שנחלקה הארץ למנין גלגלותם כדכתיב לרב תרבו נחלתו וכל איש ואיש נטל בשוה חוץ מן הבכורות מכל מקום לא נקראו שבטים אלא אלו: ואני בבאי מפדן. אע״פ שאני מטריח עליך להוליכני ליקבר בארץ

מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך
בעוד כברת ארץ לבא אפרתה
ואקברה שם בדרך אפרת הוא
בית לחם: וירא ישראל את בני
יוסף ויאמר מי אלה: ויאמר יוסף
אל אביו בני הם אשר נתן לי
אלהים בזה ויאמר קחם נא אלי
ואברכם: ועיני ישראל כבדו מזקן
לא יוכל לראות ויגש אתם אליו
וישק להם ויחבק להם: ויאמר
ישראל אל יוסף ראה פניך לא
פללתי והנה הראה אתי אלהים

בארעא דכנען באורחא בעוד
כרוב ארעא למיעל לאפרת ·
ולקברתה תמן באורח אפרת ·
היא בית לחם : ואמא אנא פפי
מגיי מן פדן . מאתת עליי רחל פי
בלד כנען פי טריק . וקד בקי
מיל מסאפה אלי דכול אפרת פדפנתהא
תם פי טריק אפרת . הי בית לחם ·
ולם יולד לי בעד דלך שיא : וחזא
ישראל ית בני יוסף ואמר מן אלין :
פלמא ראי אסראיל בני יוסף קאל מן
האולי : ואמר יוסף לאבוהי בנאי נון
דיהב לי יי׳ הכא : ואמר קריבנון

כען לותי ואברכנון : קאל לה יוסף המא אבני אלדי רזקניהמא אללה ההנא.
קאל קדמהמא אליי חתי אבארך פיהמא : ועיני ישראל יקרא מסיבו לא יכול
למחזי וקריב יתהון לותיה ונשיק להון וגפיף להון : וכאנת עינא אסראיל
קד תקלתא מן אלשיכוכה . ליס יטיקאן ינצר . פקדמהמא אליה פקבלהמא ·
ועאנקהמא : ואמר ישראל ליוסף מחזי אפך לא סברית והא אחזי יתי יי׳ אף

כנען ולא כך עשיתי לאמך שהרי מתה סמוך לבית לחם. כברת ארץ. מדת ארץ והם אלפים אמה כמדת
תחום שבת כדברי רבי משה הדרשן ולא תאמר שעכבו עלי גשמים מלהוליכה ולקברה בחברון עת הגריד
היה שהארץ חלולה ומנוקבת ככברה. ואקברה שם. ולא הולכתיה אפילו לבית לחם להכניסה לארץ וידעתי
שיש בלבך עלי אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם שתהא לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן והיו
עוברים דרך שם יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים שנ׳ קול ברמה נשמע וג׳ והקב״ה
משיבה יש שכר לפעולתך נאם ה׳ ושבו בנים לגבולם ואונקלוס תרגם כרוב ארעא כדי שיעור חרישת יום
ואומר אני שהיה להם קצב שהיו קורין אותו כדי מחרישה אחת קורי״א בלעז כדאמרינן רוב ותכבמא חקין
תעלא מבי כרבא. וירא ישראל את בני יוסף. בקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו לפי שעתיד ירבעם ואחאב
לצאת מאפרים ויהוא ובניו ממנשה. ויאמר מי אלה. מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לברכה. בזה. הראה לו שטר אירוסין
ושטר כתובה ובקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקדש. ויאמר קחם נא אלי ואברכם. זהו שאמר הכתוב

גם את זרעך׃ ויוצא יוסף אתם
מעם ברכיו וישתחו לאפיו ארצה׃
ויקח יוסף את שניהם בימינו
את אפרים בימ׳
משמאל ישראל ואת מנשה
בשמאלו מימין ישראל ויגש
אליו׃ וישלח ישראל את ימינו
וישת על ראש אפרים והוא
הצעיר ואת שמאלו על ראש
מנשה שכל את ידיו כי מנשה
הבכור׃ ויברך את יוסף ויאמר
האלהים אשר התהלכו אבתי
לפניו אברהם ויצחק האלהים
הרעה אתי מעודי עד היום הזה׃

ית בנך׃ קאל אסראיל ליוסף לם אכן אנט׳ר
לי וגהך לם אמל והודי קד אראני
אללה איצ׳א נסלך׃ ואפיק יוסף יתהון
מן קדמוהי וסגיד על אפוהי על
ארעא׃ תם אכרגהמא מן ענד
חג׳רה וסגד עלי וגהה עלי אלארץ׃
ודבר יוסף ית תרויהון ית אפרים
בימיניה משמאלא דישראל וית מנשה
בסמליה מימינא דישראל וקריב
לותיה׃ תם אכד׳ כליהמא ותלך יוסף
אפרים בימינה ען יסאר אסראיל
ומנשה ביסארה ען ימין אסראיל
וקדמהמא אליה׃ ואושיט ישראל
ית ימיניה ושוי על רישא דאפרים

והוא זעירא וית סמליה על רישא דמנשה אחכימנון לידוהי ארי מנשה
בכרא׃ פמד אסראיל ימינה וגעלהא עלי ראס אפרים והו אלאצגר
ויסארה עלי ראס מנשה אחכם יואה כד׳אך על אן מנשה אלבכר׃ ובריך
ית יוסף ואמר ייי דפלחו אבהתי קדמוהי אברהם ויצחק ייי דזן יתי מדאיתי
עד יומא הדין׃ ובארך פי יוסף וקאל אללה אלד׳י סאר אבאי בטאעתה אברהם
ויצחאק הו [illegible] רעאני מנד כנת אלי הד׳א אליום׃ מלאכא אלה

ואנכי תרגלתי לאפ[illegible] על זרועותי״ תרגלתי רוחי ביעקב בשביל אפרים עד שלקחם על זרועותיו״
לא פללתי״ לא מלאני לבי לחשוב מחשבה שאראה פניך עוד״ פללתי לשון מחשבה כמו הביאי
עצה עשי פלילה״ ויוצא יוסף אותם״ לאחר שנשקם הוציאם יוסף מעם ברכיו כדי ליטלם זה לימין
וזה לשמאל לסמוך ידיו עליהם ולברכם״ וישתחו לאפיו״ כשחזר לאחוריו מלפני [illegible]
ומימין משמאל[illegible] הבא לקראת חבירו ימינו כנגד שמ[illegible] וכון שיהא הבכור מיומן לברכה
שכל את ידיו״ כתרגומו אחכימנון לידוהי בהשכל [illegible] תידיו לכך ומדעת כי יודע והנביא
היה כי מנשה הבכור ואעפ״כ לא שת ימינו על[illegible] חבקו ויגאל אותו״ המלאך הגאל״ דהשת״

המלאך הגאל אתי מכל רע
יברך את הנערים ויקרא בהם
שמי ושם אבתי אברהם ויצחק
וידגו לרב בקרב הארץ: וירא ה
יוסף כי ישית אביו יד ימינו על
ראש אפרים וירע בעיניו ויתמך
יד אביו להסיר אתה מעל ראש
אפרים על ראש מנשה: ויאמר
יוסף אל אביו לא כן אבי כי זה
הבכר שים ימינך על ראשו:
וימאן אביו ויאמר ידעתי בני
ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם
הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל
ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים:

דפרק יתי מכל בישא יבריך ית
עולימיא ויתקרי בהון שמי ושום
אבהתי אברהם ויצחק וכנוני
ימא יסגון בגו בני אנשא על
ארעא: במלך פכני מן כל שרהו
יבארך פי האדין ולגלאמין ויסמיאן
באסמי ואסם אבאי אברהם ויצח
וינמון כתלה פי ארץ: וחזא יוסף
ארי שוי אבוהי יד ימיניה על
רישא דאפרים ובאיש בעינוהי
וסעדיה לידא דאבוהי לאעדאה
יתה מעל רישא דאפרים לאנחותה
על רישא דמנשה: פלמא ראי יוסף
אן אביה קד געל ידה אלימנא עלי
ראס אפרים סאה דלך עדה פאשתהא
ליזילהא ען ראס אפרים אלי ראס מנשה: ואמר יוסף לאבוהי לא כין אבא
ארי דין בוכרא שוי ימינך על רישיה: פקאל להליס הכדי יא אבה הדי
אבכר צייר ימינך עלי ראסה: וסריב אבוהי ואמר ידענא ברי ידענא אף
הוא יהי לעם ואף הוא יסגי ובלם אחוהי זעירא יסגי מניה ובנוהי יהון שלטין
בעממיא: פאבא וקאל קד עלמת יא אבני אן הדי יכתר [illegible] ותכון מנה איגה
אמה ולכני אעלם אן אכאה אלאצגר יכתר מנה ויכון [illegible] מן אמם שבאה: גמלה

[illegible] בצרתי בענין שנ[illegible] ויאמר לי מלאך האלהים בחלום יעקב וג' אנכי האל בית אל' יברך [illegible] הנערים' מנשה ואפרים'
[illegible] לרב כדגים הללו ש[illegible]ים ורב[illegible] [illegible] ויתמך יד אביו' הרים [illegible] מעל ראש בנו ותמכה
בידו' ידעתי בני ידעתי' [illegible] הוא [illegible] יהיה לעם' ויגדל שעתיד ג[illegible] [illegible] שהקב"ה
[illegible] מנשה כם על ידו [illegible] אחיו
[illegible] יהושע לצאת ממנו שינחיל את הארץ וילמד תורה לישר'
[illegible] זרעו יהיה מלא הגוים [illegible]
[illegible] כשיעמד [illegible] בגדעון וירח בעמק אילון"

ויברכם ביום ההוא לאמור
בך יברך ישראל לאמר ישמך
אלהים כאפרים וכמנשה וישם
את אפרים לפני מנשה: ויאמר
ישראל אל יוסף הנה אנכי מת
והיה אלהים עמכם והשיב
אתכם אל ארץ אבתיכם: ואני
נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר
לקחתי מיד האמרי בחרבי ובקשתי:

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו
ואגידה לכם את אשר יקרא
אתכם באחרית הימים: הקבצו

ובריכנון ביומא ההוא למימר בך
יברך ישראל למימר ישוינך יי׳
כאפרים וכמנשה ושוי ית אפרים
קדם מנשה: פלמא בארכהם
פי דלך אליום קאל בך יתבארך בני
אסראיל קאילין בעץ לבעץ
יצירך אללה מתל אפרים ומנשה
פקדם אפרים עלי מנשה: ואמר
ישראל ליוסף הא אנא מאית ויהי
מימרא דיי׳ בסעדכון ויתיב יתכון
לארע אבהתכון: פקאל אסראיל
ליוסף הא אנא מאית ויכון אללה
מעכם ויורדכם אלי בלד אבאיכם:
ואנא הא יהבית לך חולק חד
יתיר על אחך דנסיבית מידא דאמוראה בצלותי ובבעותי: ואנא קד
אעטיתך חצה זאידא עלי אכותך אלדי אכדתה מן יד אלאמוריין בסיפי
וקוסי: וקרא יעקב לבנוהי ואמר אתכנשו ואחוי לכון ית
דיערע יתכון בסוף יומיא: תם דעי יעקוב בבניה וקאל אגתמעו
אכברכם מא יואפיכם פי אכר אלאיאם: אתכנשו ושמעו בני

בך יברך ישראל. הבא לברך את בניו יברכם בברכתם ויאמר איש לבנו ישימך אלהים כאפרים וכמנשה.
וישם את אפרים. בברכתו לפני מנשה להקדימו בדגלים ובחנוכת הנשיאים. ואני נתתי לך. אתה טורח
להתעסק בקבורתי וגם אני נתתי לך נחלה שתקבר בה ואיזו זו שכם שנ׳ ואת עצמות יוסף אשר העלו בני
ישראל קברו בשכם. שכם אחד על אחיך. שכם ממש היא תהיה לך חלק אחד יתירה על אחיך. בחרבי
ובקשתי. כשהרגו שמעון ולוי את אנשי שכם נתכנסו כל סביבותיהם להזדווג להם וחגר יעקב כלי
מלחמה כנגדן. ד״א שכם אחד היא הבכורה שיטלו בניו שני חלקים ושכם לשון חלק הוא והרבה יש לו דומה במק׳
אחלקה שכם כי תשיתמו שכם תשית שונאי לפני חלקים דרך ירצחו שכמה איש חלקו לעבדו שכם אחד. אשר לקחתי
מיד האמרי. מיד עשו שעשה מעשה אמורי. ד״א שהיה צדן בפיו באמרי פיו. בחרבי ובקשתי. היא חכמתו
ותפלתו. ואגידה לכם. בקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה והתחיל אומר דברים אחרים. ראשית

וּשְׁמְעוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וְשִׁמְעוּ אֶל
יִשְׂרָאֵל אֲבִיכֶם: רְאוּבֵן בְּכֹרִי
אַתָּה כֹּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי יֶתֶר
שְׂאֵת וְיֶתֶר עָז: פַּחַז כַּמַּיִם אַל
תּוֹתַר כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי
אָבִיךָ אָז חִלַּלְתָּ יְצוּעִי עָלָה:

שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אַחִים כְּלֵי חָמָס
מְכֵרֹתֵיהֶם: בְּסֹדָם אַל תָּבֹא
נַפְשִׁי בִּקְהָלָם אַל תֵּחַד כְּבֹדִי

יעקב וקבילו אולפן מן ישראל
אבוכון: אגתמעו ואסמעו
דלך יא בני יעקוב ואקבלו
מן אסראיל אביכם: ראובן בכרי
את חילי וריש תקפי לך הוה חזי
למסב תלתא חולקין בכירותא
כהונתא ומלכותא: יא ראובן
אנת בכרי וקוותי ואול נילי.
מפצל פי שרף ומפצל פי עז:
על דאזלתא לקבילאפך הא
כמיא ברם לא אהניתא חולק

יתיר לא תסב ארי סליקתא בית משכבי אבוך בכין אחלתא לשיווי
בריסליקתא: ואן בנהלה מן מא לם תפצל אד צעדת אלי מצגע אביך
חיניד ... תבדלת פראשית בלץ: שמעון ולוי אחין גברין גיברין
בארע תותבותהון עבדו גבורא: שמעון ולוי אכוין פי אלת צלם פרצתהמא:
ברזהון לא הות נפשי באתכנשותהון למהך לא נחתית מן יקרי.

ראשית אוני היא טיפה ראשונה שלו שלא ראה קרי מימיו. אוני כמו מצאתי און לי. מרוב אונים ולאין אונים. יתר שאת ראוי היית להיות יתר על אחיך בכהונה לשון נשיאות כפים. ויתר עז במלכות כמו ויתן עוז למלכו. ומי גרם לך להפסיד כל אלה. פחז כמים. הפחז והבהלה אשר מיהרת להראות כעסך כמים הללו הממהרים למרוצתם לכך אל תותר אל תרבה ליטול כל היתרות הללו שהיו ראויין לך. ומהו הפחז אשר פחזת. כי עלית משכבי אביך. אז חללת אותו שעלה על יצועי שם שכינה שהיה דרכו להיות על יצועי. פחז. שם דבר הוא לפיכך טעמו למעלה וכולו נקוד פתח ואלו היה לשון עבר היה נקוד חציו קמץ וחציו פתח וטעמו למטה. יצועי. לשון משכב על שם שמציעין אותו על ידי לבדין וסדינין והרבה דומין לו אם אעלה על ערש יצועי. אם זכרתיך על יצועי. שמעון ולוי אחים. בעצה אחת על שכם ועל יוסף ויאמרו איש אל אחיו ועתה לכו ונהרגהו. מי הם אם תאמר ראובן או יהודה הרי לא הסכימו בהריגתו. אם תאמר בני השפחות הרי לא היתה שנאתן שלמה שנ' והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה. יששכר וזבולן לא היו מדברים בפני אחיהם הגדולים. מהם על כרחך שמעון ולוי הם שקראם אביהם אחים. כלי חמס. אומנות זו של רציחה חמס הוא בידיהם מברכת עשו היא זו ואומנות שלו היא ואתם חמסתם אותה הימנו. מכרותיהם. לשון כלי זיין בלשון יוני מכיר. תנחומא. ד"א מכרותיהם בארץ מגורתם נהגו עצמן בכלי חמס כמו מכורותיך ומולדותיך וזהו תרגום של אונקלוס. בסודם אל תבא נפשי. זהו מעשה זמרי כשנתקבצו שבטו של שמעון להביא את המדיינית לפני משה ואמרו לו זו אסורה או מותרת אם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך. אל יזכר שמי בדבר שנ' זמרי בן סלוא נשיא בית אב לשמעוני ולא כתב בן יעקב. בקהלם אל תחד. כשיקהיל קרח שהוא משבטו של לוי את כל העדה על משה ועל אהרן. אל יחד כבודי. שם לא יתיחד עמהם שמי שנ' קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל. אל תחד כבודי. כבוד לשון זכר הוא ועל כרחך אתה צריך לפרש כמדבר אל הכבוד ואומר אתה כבודי אל תתיחד עמהם כמו

כי באפם הרגו איש וברצנם
עקרו שור: ארור אפם כי עז
ועברתם כי קשתה אחלקם
ביעקב ואפיצם בישראל:

יהודה אתה יודוך אחיך ידך
בערף איביך ישתחוו לך בני
אביך: גור אריה יהודה מטרף
בני עלית כרע רבץ כאריה

ארי ברגזהון קטלו קטול
וברעותהון תרעו שור סנאה: פי
עצבתהם לם תדכל נפסי ופי
תגוקהם לם תגתמע ראתי. לאן
בגצבהם קתלו אמה וברצאהם
קלעו סורהא: ליט רגזהון ארי
תקיף וחימתהון ארי קשיא אפליגנון
ביעקב ואבדרנון בישראל: מלעון
גצבהמא מא אעזה וחמייתהמא
מא אצעבהא אקסמהא פי
יעקוב ואבדדהמא פי אסראיל: יהודה את אודיתא ואבהיתתא
בך יודון אחך ידך תתקף על בעלי דבבך יתבדרון סנאך יהון מחזרי קדל
קדמך יהון מקדמין למשאל בשלמך בני אבוך: ואנת יא יהודה יסידונך
אכותך. יידך פי קפא אעדאיך. ויכצע לך בנו אביך: שלטון יהי בשירויא
ובסופא יתרבא מלכא מדבית יהודה ארי מדין קטלא ברי נפשך סליקתא:

לא תחד אתם בקבורה: כי באפם הרגו איש: אלו חמור ואנשי שכם ואינן חשובין כולם אלא כאיש אחד.
וכן הוא אומר בגדעון והכית את מדין כאיש אחד וכן במצרים סוס ורוכבו רמה בים זהו מדרשו ופשוטו אנשים
הרבה קורא איש כל אחד לעצמו באפם הרגו כל איש שכעסו עליו וכן וילמד לטרף טרף אדם אכל. וברצנם
עקרו שור: רצו לעקור את יוסף שנקרא שור שנ' בכור שורו הדר לו. עקרו אשר"טיר בלעז לשון ואת סוסיהם תעקר
ארור אפם: אפי' בשעת תוכחה לא קלל אלא אפם וזהו שאמר בלעם מה אקוב לא קבה אל. אחלקם ביעקב: אפרידם זה
מזה שלא יהא לוי במנין השבטים והרי הם חלוקים. ד"א אין לך עניים סופרים ומלמדי תינוקות אלא משמעון כדי
שיהיו נפוצים ושבטו של לוי עשאו מחזר על הגרנות לתרומות ולמעשרות נתן לו תפוצתו דרך כבוד: יהודה
אתה יודוך אחיך: לפי שהוכיח את הראשונים בקנטוריא התחיל יהודה נסוג לאחורין וקראו יעקב בדברי ריצוי
לא אתה כמותם: ידך בערף איביך: בימי דוד ואויבי תתה לי ערף. בני אביך: על שם שהיו מנשים
הרבה לא אמר בני אמך כדרך שאמר יצחק. גור אריה יהודה: על דוד נתנבא בתחלה גור בהיות שאול מלך עלינו
אתה המוציא והמביא את ישראל ולבסוף אריה כשהמליכוהו עליהם וזה הוא שתרגם אונקלוס
שלטון יהי בשירויא בתחלתו. מטרף: ממה שחשדתיך בטרף טרף יוסף חיה רעה אכלתהו
וזהו יהודה שנמשל לאריה. בני עלית: סלקת את עצמך ואמרת מה בצע וג'. וכן ממיתת
תמר שהודה צדקה ממני לפיכך כרע רבץ וג' בימי שלמה איש תחת גפנו. לא יסור שבט
מיהודה: מדוד ואילך אלו ראשי גליות שבבבל שרודים את העם בשבט שממונים ע"פ המלכות.
ומחוקק מבין רגליו: תלמידים אלו נשיאי ארץ ישראל. עד כי יבא שילה: מלך המשיח שהמלוכה שלו

ובלביא מי יקימנו: לא יסור שבט
מיהודה ומחקק מבין רגליו עד
כי יבא שילה ולו יקהת עמים:
אסרי לגפן עירה ולשרקה
בני אתנו כבס ביין לבשו ובדם
ענבים סותה: חכלילי עינים מיין
ולבן שנים מחלב:
זבולן לחוף ימים ישכן והוא

ינוח ישרי בתקוף כאריא וכליתא
ולית מלכו דתזעזעינה: תבוניא
יהודה כשבל אסר לאנך כלצת
אבנא מן קטל. אריא וגיתא ודבן
כאסר ולבון מנרא יתירה: לא יעדי
עביד שלטן מדבית יהודה וספרא
מבני בנוהי עד עלמא עד דייתי
משיחא דדיליה היא מלכותא וליה
ישתמעון עממיא: לא יזור קציב

אמלך מן יהודה וראסם מן תחת אמרה לאן צ[illegible] תגתמע לשעבד ויסחר
ישראל לקרתיה עמא יבכון היכל יהיהון צדיקיא סחסח ליה ועבדי אוריתא בלמן
עמיה יהי ארגון טב לבושיה כסותיה מילא צבע זהורי וצבעונין ואנטא
לאם גחאשה לסריק בנאתנה גאסלא בלכמר לבאחה וכדם לענב כסותה:
יסמקון טורוהי בכרמוהי יטופון נעווהי בחמר יחורן בקעתיה בעבור ובעדרי ענה:
מזוור לעינא כתר מן לכמר ואביטו אסגו אתנו מן לבן: זבולון על ספר ימא

יכן תרגם אונקלס ומדרש אגדה שילו שני ובילו שי למורא" ולו יקהת עמים" אסיפת עמים שהיוד עיקר הוא ביסוד בנ'
יפעתך ובעמים שנפלת ממנו" וכמה אותיות משמשות בלשון זה והן נקראות עיקר נופל כגון כון שלנוגף ושלנושך ואלף
שבאחותי שבא לכוס ושבאבחת חרב ואקור שמק אף זה יקהת עמים שנ' אליו גוים ידרושו ודומה לו עין תלעג לאב
ויכולה לומר קהיית עמים" אסרי לגפן עירה" נתנבא על ארץ יהודה שתהא מושכת יין כמעיין אזים יהודה יאסור לגפן
עיר אחד ויטעננו מגפן אחד ומשורק אחד בן אתון אחד" שורקה זמורה ארוכה קורייא בלע"ז" כבס ביין לבושו
כל זה לשון רבוי יין סותה" לשון מין בגד הוא ואין לו דמיון במקרא" אסרי" כמו ואוסר דוגמת מקימי מעפר דל היושבי
נטעתיך שורק" בני אתנו" יבנון היכלה לשון שער האיתון בספר יחזקאל ועוד תרגמו בפנים אחרים גפן אלו צדיקים
בני אתונו עבדי אוריתה באלפן עש דובי אתונות צחורות כבס ביין יהי ארגון טוב שצבועו דומה ליין וצבעונין הוא
לשון סותה שהאשה לובשתו ומסיתה בהן את הזכר ליתן עיניו בה ואף רבותינו ז"ל פירשו בגמרא לשון הסתת שכרות
במפל כתובות ונבלה יין שמה תאמר איני מדוע תלבושה" חכלילי" לשון אודם כתרגומו וכן למי חכלילות עינים שכן
דרך שותי יין עיניהם מאדימין" מחלב" מרוב חלב שיהא בארצו מרעה טוב לעדרי צאן וכן פירוש המקרא אדום עינים
יהא מרוב יין ולבן שנים יהא מרוב חלב ולפי תרגומו עינים לשון הרים שמשם צופים למרחוק ועוד תרגמו בפנים
אחרים לשון מעינות יקבים בעווהי יקבים שלו לשון ארמי הוא בגמרא נעוא דחמרא יחורן בקעתיה תרג
שנים לשון שני הסלעים" לחוף ימים" על חוף ימים תהיה ארצו" חוף כתרגומו ספר מרקא בלע"ז והוא יהיה מצוי
תמיד על חוף אניות במקום הנמל שאניות מביאות שם פרקמטיא שהיה זבולון עוסק בפרקמטיא וממציא מזון
לשבט יששכר והם עוסקים בתורה הוא שאמר משה שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך זבולון יוצא בפרקמטיא

172

לחוף אנית וירכתו על צידן׃

יששכר חמר גרם רבץ בין המשפתים׃ וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד׃ דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל׃ יהי דן נחש עלי דרך שפיפן עלי

ישרי והוא יכבוש מחוזין בספינן
וטוב ימא ייכול ותחומיה יהי
מטי עד צידון׃ זבולון עלי סאחל
אלבחר יסכן ופי סאחלה ספן ותנתהי
תכמה אלי צידא׃ יששכר
עתיר בנכסין ואחסנתיה בין תחומא׃
יששכר כגסם מנפרד ראבץ בין
אלצפין׃ וחזא חולקא ארי טבא ית
ארעא ארי מעבדא פירין ויכביש

מחוזי עממיא וישיצי ית דיריהון ודישתארון בהון יהון ליה פלחין
ומסקי מסין׃ תם ירא אלראחה מא אגודהא ואלארץ מא אנעמהא פימיל
עאתקה ללחמל ויציר כאלדמה כאלאמא׃ מדבית דן יתבחר ויקום לשר
גברא ביומוהי יתפריק עמיה ובשנוהי ינוחון כחדא שבטיא דישראל׃
ודן יחכם לקומה כגמלה סבט מן בני אסראיל׃ יהי גברא דיתבחר
ויקום מדבית דן אימתיה תתרמי על עממיא ומחתיה תתקף בפלשתאי
כחוי חרמן ישרי על אורחא וכפתנא יכמון על שבילא ויקטיל גיברי
משרית פלשתאי פרשין עם רגלאי יעקר סוסון ורתכין וימגר רכביהון

ויששכר עוסק בתורה באהלים׃ וירכתו על צידון סוף גבולו יהא סמוך לצידון ירכתו סופו כמו ולירכתי
המשכן׃ יששכר חמור גרם חמור בעל עצמות סובל עול תורה כחמור חזק שמטעינין אותו משאוי כבד׃ רובץ
בין המשפתים כחמור המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה בבית וכשהוא רוצה לנוח רובץ בין התחומין בתחומי העירות
שמוליך שם פרקמטיא׃ וירא מנוחה כי טוב ראה לחלקו ארץ מבורכת וטובה להוציא פירות׃ ויט שכמו לסבל
עול של תורה׃ ויהי לכל אחיו ישראל למס עובד׃ לספק להם הוראות של תורה וסדרי עיבורין שנ׳ ומבני יששכר
יודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה לישראל ראשיהם מאתים מאתים ראשי סנהדראות העמיד וכל אחיהם על פיהם׃
ויט שכמו השפיל שכמו כמו ויט שמים הטו אזנכם ואונקלוס תרגמו בפנים אחרים ויט שכמו לסבול מלחמות
ולכבוש מחוזות שהם יושבים על הספר ויהיה האויב כבוש תחתיו למס עובד׃ דן ידין עמו נקום נקמת
עמו מפלשתים כמו כי ידין ה׳ עמו׃ כאחד שבטי ישראל כל ישראל יהיו כאחד עמו ואת כולם ידין ועל שמשון
ניבא כבודה זו ועוד יש לפרש כאחד שבטי ישראל כמיוחד שבשבטים הוא דוד שבא מיהודה׃ שפיפון
הוא נחש ואומר אני שקרוי כן על שם שהוא נושף אתה תשופנו עקב׃ הנושך עקבי סוס כך דרכו
של נחש ודמהו לנחש הנושך עקבי סוס׃ ויפול רוכבו אחור שלא נגע בו ודוגמתו מצינו בשמשון
וילפת שמשון את שני עמודי התוך׃ ושעל הגג מתו ואונקלוס תרגם כחוי חרמן שם מין נחש שאין

אֹרַח הַנֹּשֵׁךְ עִקְּבֵי סוּס וַיִּפֹּל רֹכְבוֹ
אָחוֹר: לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי יְהוָה:
גָּד גְּדוּד יְגוּדֶנּוּ
וְהוּא יָגֻד עָקֵב:
מֵאָשֵׁר שְׁמֵנָה
לַחְמוֹ וְהוּא יִתֵּן מַעֲדַנֵּי מֶלֶךְ:
נַפְתָּלִי אַיָּלָה שְׁלֻחָה
הַנֹּתֵן אִמְרֵי שָׁפֶר:
בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף בֵּן פֹּרָת

לאחרא: יכון כאלתעבאן עלי אלטריק
וכאלמטרדון עלי אלסכה אלדי ילסע עקב
אלפרס פיקע ראכבה אלי ורא: לפרקנך
סברית יי: ייקוד רגות גזאך יארב:
כד דבית גד משריין מזיינין יעברון
ית ירדנא קדם אחיהון לקרבא ובנכסין
סגיאין יתובון לארעהון: וגד אזי
כרדוס תבררס עליהון יב—
אעקאבה: דאשר טבא ארעיה
והיא מרביא תפנוקי מלכין: ואשר
טעאמה סמין והו יעטי מלאד אלמלוך: נפתלי בארע
טבא יתרמי עדביה ואחסנתיה תהי מעבדא פירין יהון מודן
ומברכין עליהון: ונפתלי כאילה מרסלה תדר אקואל חסנה:
ברי דיסגי יוסף ברי דיתברך כגופן דנציב על עינא דמיא:
תרין שבטין יפקון מבנוהי יקבלון חולקא ואחסנתא: ויוסף אבן נאמי

רפואה לנשיכתו והוא צפעוני וקרוי חרמן על שם שעושה הכל חרם" וכפתנא כמו פתן יכמן יארוב"
לישועתך קויתי יי' נתנבא שינקרו פלשתים את עיניו וסופו לומר זכרני וחזקני אך הפעם וג' " גד גדוד יגודנו
כולם לשון גדוד הם ולא חיברן מנחם ואם תאמר אין גדוד בלא שני דלתין יש לומר גדוד שם דבר צריך שני דלתין
שכן דרך תיבה בת שתי אותיות לכפול בסופה ואין יגודנו לא שתי אותיות וכן אמר כצפור לנוד מגזרת שבעתי
נדודים שם נפל שדוד מגזרת ישוד צהרים אף יגוד יגודנו וגדוד מגזרה אחת הם וכשהוא מדבר בלשון יפעל אינו
כפול כגון יגוד ינוד ירום ישוד יסוב וכשהוא מתפעל או מפעיל אחרים הוא כפול כמו יתגודד יתרומם יתבולל
יתעודד ובלשון מפעיל ירוס ואלמנה יעודד לשובב יעקב מחליף משובב כתיבות יגודנו האמור כאן אין לשון
שיפעלוהו אחרים אלא כמו יגוד הימנו כמו בני יצאוני יצאו ממני גד גדוד יגודנו גדודים יגודו הימנו שיעברו הירדן
עם אחיהם למלחמה כל חלוץ עד שנכבשה הארץ" והוא יגוד עקב" כל גדודיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו
בעבר הירדן ולא יפקד מהם איש" עקב" בדרכן ובמסילותם שהלכו ישובו כמו עקבותיך לא נודעו וכן בעקבי הצאן
בלשון לעז טרציי"ש בלע"ז" מאשר שמנה לחמו" מאכל הבא מחלקו של אשר יהא שמן שיהיו זתים מרובין בחלקו והוא
מושך שמן כמעין וכן בירכו משה וטובל בשמן רגלו כמו ששנינו במנחות פעם אחת הוצרכו אנשי לודקיא וכו' אילה
שלוחה זו בקעת גנוסר שהיא קלה לבשל פירותיה כאילה זו שהיא קלה לרוץ אילה שלוחה אילה משולחת לרוץ הנותן
אמרי שפר" כתרגומו" ד"א על מלחמת סיסרא נתנבא ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי וג'" והלכו שם בזריזות
וכן נאמר שם לשון שלוח בעמק שולח ברגליו" הנותן אמרי שפר" על ידם שרו דבורה וברק שירה ורבותינו
דרשוהו על יום קבורת יעקב כשערער עשו על המערה במס' סוטה ותרג' יתרמי עדביה יפול חבלו והוא יודה
על חלקו אמרי נוים ושבח" בן פרת יוסף" בן חן והוא לשון ארמי אפריון נמטייה לר' שמעון בסוף בבא מציעא"

עלי עין בנות צעדה עלי שור:
וימררהו ורבו וישטמהו בעלי
חצים: ותשב באיתן קשתו
ויפזו זרעי ידיו מידי אביר
יעקב משם רעה אבן ישראל:
מאל אביך ויעזרך ואת שדי
ויברכך ברכת שמים מעל
ברכת תהום רבצת תחת ברכת
שדים ורחם: ברכת אביך

כגצן מתמר עלי עין מא לה
ערוק קד אמתדת עלי סור: ואתמררו
עמיה ונקמוהי ואעיקו ליה גברין
גיברין בעלי פלגותיה: פאמרוה
וכתרו ותהרדוה אצחאב אלסהאם:
ותבת בהון נביותיה על דקיים
אוריתא בסתרא ושוי תקפא
רחצניה בכין אתרמא דהב על
דרעוהי אחסין מלכותא ותקיף
ואהוהתיה מן קדם תקיפא דיעקב:

רב מימריה זן אבהן ובנין זרעא דישראל: פתבתת קוסה פי צלאבה
ופאזא דראעיה מן טאעתה גליל יעקוב וזמן תם רעא את אסראיל:
מימר אלהא דאבוך יהי בסעדך וית שדי ויברכנך ברכן דנחתן מטלא
דשמיא מלעילא ברכן דנגדן ממעמקי ארעא מלרע ברכתא דאבוך
ודאמך: ואסט מן טאיק אבך אן יעצדך ומן אלכאפי אן יבארך עליך
ברכאת אלסמא מן עלו וברכאת אלגמר אלראבצה ספלא וברכאת אלתדאיא ואלבטון: ברכתא

בן פרת עלי עין' חנו נטוי' על העין הרואה אותו' בנות צעדה עלי שור' בנות היו צועדות להסתכל ביפיו בנות הרבה צעדה כל אחת
ואחת במקום שתוכל לראותו משם' עלי שור' על ראייתו כמו אשורנו ולא קרוב ומדרש אגדה יש רבים וזהו נוטה לישוב המקרא'
פרת' חן שבו הוא תיקון הלשון כמו על דברת בני האדם' שור' כמו לשור עלי שור' בשביל לשור ותרגום שתרגמו אונקלוס בנות
צעדה עלי שור תרין שבטין וכו' וכתב בנות על שם בנות מנשה בנות צלפחד שנטלו חלק בשני עברי הירדן. בדר
דיסגי יוסף פרת לשון פריה ורביה ויש מדרשי אגדה המתיישבים על הלשון בשעה שבא עשו לקראת יעקב בכולן קדמו
האמהות ללכת לפני בניהם להשתחוות וברחל כתיב נגש יוסף ורחל וישתחוו אמר יוסף רשע הזה עינו רמה שמא יתן
עיניו באמי יצא לפניה ושרבב קומתו לכסותה והוא שבירכו אביו בן פרת הגדלת עצמך יוסף עלי עין של עשו לפיכך
זכית לגדולה בנות צעדה עלי שור להסתכל בך בצאתך על מצרים ועוד דרשוהו לענין שלא ישלוט בזרעו עין הרע
ואף כשבירך מנשה ואפרים בלשון כדגים שאין עין הרע שולטת בהם' וימררהו ורבו' וימררוהו אחיו' וימררוהו פוטיפר ע"י
ואשתו לאסרו לשון וימררו את חייהם' ורבו' נעשו לו אחיו אנשי ריב ואין הלשון הזה לשון פעלו שאם כן היה לו לינקד
ורבו כמו המה מי מריבה אשר רבו וגו' ואף אם לשון רביית חצים הוא כן היה לו לינקד איננו לשון פועלו כמו שמו שמים
שהוא לשון השמו וכן רמו מעט שהוא לשון הורמו אלא שלשון הורמו והושמו על ידי אחרים ולשון שמו ורמו רבו מאליהן הוא
משוממים את עצמן נתרוממו מעצמם נעשו אנשי ריב וכן דומו יושבי אי כמו נדמו וכן תרגם אונקלוס וקמו עי' בעלי חצים'
שלשונם כחץ ותרגומו לשון ותהי המחצה אותן שהיו ראויים ליחלק עמו נחלה' ותשב באיתן קשתו' נתיישבה בחוזק קשתו
חזקו' ויפזו זרועי ידיו' זו היא נתינת טבעת על ידו לשון זהב מופז זאת היתה לו מידי הקב"ה שהוא אביר יעקב ומשם עלה להיות
רועה אבן ישראל עיקרן של ישראל לשון האבן הראשה לשון מלכות ואונקלוס אף הוא כן תרגמו' ותשב באיתן' ותבת בהון
נביותיה החלומות אשר חלם להם על דקיים אוריתא בסתרא תוקפתו' כמו לשון עברי שבעקרא ושוי תקפה רחצניה ותרגום:

גברו על ברכת הורי עד תאות
גבעת עולם תהיין לראש
יוסף ולקדקד נזיר אחיו׃

בנימין זאב יטרף בבקר יאכל
עד ולערב יחלק שלל׃ כל אלה
שבטי ישראל שנים עשר

דאבוך יתוספן על ברכתא די
בריכו אבהתי דחמידו להון
רברביא דמן עלמא יהוין כל אלין
לרישא דיוסף גברא פרישא
דאחוהי׃ וברכאת אביך תכאאף
אי ברכאת אסלאפי ולי מא אשתהי
יפאע דהר יכון גמיע עלי
ראס יוסף זהאמה נאסך אכותה׃

בנימין בארעיה תשרי שכינתא ובאחסנתיה יתבני מקדשא
בצפרא ובפניא יהון מקרבין כהניא קרבנא ולעדן רמשא יהון מפלגין
מותר חולקהון משאר קודשא׃ ובנימין כדיב יפתרס בלגדאה יאכל
נהבא זבל עשי יקסם סלבא׃ כל אלין שבטיא דישראל תרי עסר

שלבא איתן קשתו וכך לשון התרגום על העברי ותשב בנו ואתו בשביל שאיתנו שלהקב״ה היתה לו לקשת
ולמבטח בכין יתרמח דהב לכך ויפזו דרעי ידיו אבן ישראל לשון נוטריקון אב ובן אבהן ובנין יעקב ובניו
מאל אביך היתה לך זאת והוא יעזרך ואת שדי ועם הקב״ה היה לבך שמעת לדבריו ונתך והוא יברכך
ברכות שדים ורחם ברכתא דאבוך ודאמך כלומר ויתברכו המולידים והיולדות שיהיו משליעין טפה הראויה
להזריע והנקבות לא ישכלו את רחם שלהן להפיל עובריהן שדיים ורחם ירה מתרגמינן שתדאה אשתדי אף
שדים כאן על שם שהזרע יורה כחץ ברכות אביך גברו וגו׳ הברכות שברכני הקב״ה גברו על הברכות ש
שבירך את הורי עד תאות גבעת עולם לפי שהברכות שלי גברו עד סוף גבולי גבעות עולם שנתן לי
ברכה פרוצה בלא מצרים מגעת עד ארבע קצות העולם שנ׳ ופרצת ימה וקדמה מה שלא אמר לאברהם
הראהו לא ארץ ישראל בלבד ליצחק אמר כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות והקימותי את השבועה
וג׳ זה הוא שאמר ישעיה והאכלתיך נחלת יעקב אביך ולא אמר נחלת אברהם תאות א שאיונין
כך חברו מנחם בן סרוק הורי לשון וידיון שהורו במעי אמי הורה גבר עד תאות עד קצות כמו
והתאויתם לכם לגבול קדמה תתאו לבא חמת תהיין כולם לראש יוסף נזיר אחיו פרישא דאחוהי
שנבדל מאחיו כמו וינזרו מקדשי בני ישראל נזורו אחור ורבותינו דרשו ותשב באיתן קשתו על כבישת
יצרו באשת אדוניו וקורהו קשת על שם שהזרע יורה כחץ ויפוזו זרועי ידיו כמו ויפוצו שיצא הזרע
מבין אצבעות ידיו מידי אביר יעקב שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו וכו׳ כדאיתא בסוטה
ואונקלוס תרגם תאות עולם לשון תאוה וחמדה וגבעות לשון מצוקי ארץ שחמדתו אמו והזקיקתו
לקבלם׃ בנימין זאב יטרף זאב הוא אשר יטרף ניבא על שהיו עתידין להיות חוטפנין וחטפתם
לכם איש אשתו בפילגש בגבעה ונבא על שאול שהיה נוצח באויביו סביב שנ׳ ושאול לכד המלוכה
וילחם באדום ובמואב וג׳ ובכל אשר יפנה ירשיע בבקר יאכל עד לשון בזה ושללה המתורגם
עדאה ועוד יש לו דומה בלשון עבר ועד חולק עד שלל ועל שאול הוא אומר אעמוד בקין וזריחת
של ישראל ולערב יחלק שלל אף משתשקע שמשן של ישראל על ידי נבוכד נצר שיגלם לבבל יחלק שלל
מרדכי ואסתר שהם מבנימין יחלקו את שלל המן שנ׳ הנה בית המן נתתי לאסתר ואונקלוס תרגם על שלהכהנים קדשי׳

וזאת אשר דבר להם אביהם
ויברך אותם איש אשר כברכתו
ברך אתם: ויצו אותם ויאמר
אלהם אני נאסף אל עמי קברו
אתי אל אבתי אל המערה אשר
בשדה עפרון החתי: במערה
אשר בשדה המכפלה אשר
על פני ממרא בארץ כנען אשר
קנה אברהם את השדה מאת
עפרן החתי לאחזת קבר: שמה
קברו את אברהם ואת שרה אשתו
שמה קברו את יצחק ואת רבקה
אשתו ושמה קברתי את לאה:

ודא דמליל להון אבוהון ובריך
יתהון גבר כברכתיה בריך יתהון:
האולי גמיע אסבאט אסראיל:
אתנא עשר והדי מא קאל להם אביהם
ובארך פיהם כל רגל חסב אסתחקאקה
בארך עליהם: ופקיד יתהון ואמר
להון אנא מתכניש לעמי קברו
יתי לות אבהתי במערתא דבחקל
עפרון חתאה: תם אוצאהם וקאל
להם אנא מנצם אלי קומי אדפנוני
מע אבאי פי אלמגארה אלתי פי
צ'יעה' עפרון אלחתי: במערתא
דבחקל כפילתא דעל אפי ממרא
בארעא דכנען דזבן אברהם ית
חקלא מן עפרון חתאה לאחסנת קבורא: הי אלמגארה אלתי פי אלציעה אלמתאעפה
בחצ'רה' ממרא פי בלד כנעאן אלתי אשתראהא אבראהם מן עפרון אלחתי
מקברה: תמן קברו ית אברהם וית שרה אתתיה תמן קברו ית יצחק וית רבקה
אתתיה ותמן קברית ית לאה: תם דפנו אברהם ושרה זוגתה תם
דפנו יצחאק ורבקה זוגתה ותם דפנת לאה: זביני חקלא

ואת כך פירושו המקדש: וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם: והלא יש מהם שלא ברכם אלא
קנטרם אלא כך פירושו וזאת אשר דבר להם מה שאמור בענין יכול שלא בירך לראובן שמעון ולוי ת"ל ויברך אותם
כולם במשמע: איש אשר כברכתו: ברכה העתידה לבוא על כל אחד ואחד ברך אותם לא היה לו לומר
אלא איש אשר כברכתו ברך אותו: מה תלמוד לומר ברך אותם לפי שנתן ליהודה גבורת ארי ולבנימן
חטיפתו של זאב ולנפתלי קלותו של איל יכול שלא כללן כולם בכל הברכות ת"ל לומר ברך אותם
נאסף אל עמי: על שם שמכניסין הנפשות אל מקום גנזתן ויש אסיפות בלשון עברי שהוא בלשון
הכנסה כגון אין איש מאסף אותו הביתה ואספתו אל תוך ביתך באספכם את תבואת הארץ הכנסתם
לבית מפני הגשמים באספכם את מעשיכם וכל אסיפה האמורה במיתה אף היא לשון הכנסה: אבותי: עם

מקנה השדה והמערה אשר בו
מאת בני חת: ויכל יעקב לצות
את בניו ויאסף רגליו אל המטה
ויגוע ויאסף אל עמיו: ויפל
יוסף על פני אביו ויבך עליו
וישק לו: ויצו יוסף את עבדיו
את הרפאים לחנט את אביו
ויחנטו הרפאים את ישראל:
וימלאו לו ארבעים יום כי כן
ימלאו ימי החנטים ויבכו
אתו מצרים שבעים יום:
ויעברו ימי בכיתו וידבר יוסף
אל בית פרעה לאמר אם נא
מצאתי חן בעיניכם דברו נא
באזני פרעה לאמר: אבי

ומערתא דביה מן בני חתאה:
שרא אלציעה ואלמגארה אלתי
פיהא מן בני חת: ושיצי יעקב
לפקדא ית בנוהי וכנש רגלוהי
לערסא ואתנגיד ואתכניש
לעמיה: פלמא פרג יעקוב מן
וציתה לבניה צם רגליה אלי אלסריר
ותופי וצאר אלי קומה: ונפל יוסף
על אפי אבוהי ובכא עלוהי
ונשיק ליה: פאנכב יוסף עלי
וגה אביה ובכא עליה וקבלה:
ופקיד יוסף ית עבדוהי ית אסותא
למחנט ית אבוהי וחנטו אסותא ית
ישראל: ואמר עבידה אלאטבא אן
יחנטו אביה פחנטת אלאטבא אסר:
ושלימו ליה ארבעין יומין ארי
כן שלמין יומי חנטיא ובכו יתיה מצראי שבעין יומין: לאן כמל לה
ארבעין יום לאן כדאך כאנת תכמל איאם אלמחנטין ובכו עליה
אלמצריון סבעין יומא: ועברו יומי בכיתיה ומליל יוסף עם בית פרעה
למימר אם כען אשכחית רחמין בעיניכון מלילו כען קדם פרעה למימר:
ולמא גאזת איאם בכאה כלם יוסף אלי פרעון קאילא אן וגדת חטאא
ענדכם כלמו פרעון וקולו לה: אבא קיים עלי למימר האנא

אבותי: ויאסף רגליו: הכניס רגליו: ויגוע: ואסף: ומיתה לא נאמרה בו ואמרו רז"ל יעקב אבינו לא מת: לחנט את
אביו: ענין מרקחת בשמים: וימלאו לו: שלימו לו ימי חנטתו עד שמלאו לו ארבעים יום: ויבכו אותו מצרים
שבעים יום: ארבעים לחנטה ושלשים לבכיה לפי שבא להם ברכה לרגלו שכלה הרעב והיו מי נילוס מתברכין:

השביעני לאמר הנה אנכי מת
בקברי אשר כריתי לי בארץ
כנען שמה תקברני ועתה
אעלה נא ואקברה את אבי
ואשובה: ויאמר פרעה עלה
וקבר את אביך כאשר השביעך:
ויעל יוסף לקבר את אביו
ויעלו אתו כל עבדי פרעה זקני
ביתו וכל זקני ארץ מצרים:
וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו
רק טפם וצאנם ובקרם עזבו
בארץ גשן: ויעל עמו גם רכב
גם פרשים ויהי המחנה כבד מאד:
ויבאו עד גרן האטד אשר
בעבר הירדן ויספדו שם מספד

מאית בקברי דאתקינית לי
בארעא דכנען תמן תקברנני
וכען אסק כען ואקבר ית אבא
ואתוב: אן אבי כאן אסתחלפני
וקאל לי האנא מאית אדפנני פי
קברי אלדי כריתה לי בבלד כנעאן
ואנא אצעד אדפן אבי וארגע:
ואמר פרעה סק וקבר ית אבוך
כמא דקיים עלך: קאל לה פרעון
אצעד אדפן אבאך כמא חלפך:
וסליק יוסף למקבר ית אבוהי
וסליקו עמיה כל עבדי פרעה
סבי ביתיה וכל סבי ארעא דמצרים:
פצעד יוסף לידפן אבאה וצעד
מעה גמיע קואד פרעון ושיוך
דארה וגמיע שיוך בלד מצר: וכל

בית יוסף ואחוהי ובית אבוהי לחוד טפלהון ועניהון ותוריהון שבקו בארעא
דגשן: וגמיע אל יוסף ואכותה ואל אביה גיר אטפאלהם וגנמהם ובקרהם תרכוהא
בבלד אלסדיר: וסליק עמיה אף רתכין אף פרשין והות משריתא סגיאה לחדא:
וצעד מעה אלכיל ואלפרסאן וכאן אלעסכר עטים גדא: ואתו עד בית אדרי דאטד

אשר כריתי לי: כפשוטו כמו כי יכרה איש ומדרשו עוד מתישב על הלשון כמו אשר קניתי א"ר עקיבא כשהלכתי לכרכי
הים היו קורין למכירה כירה ועוד מדרשו לשון כרי שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשה אותו
כרי ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה: כאשר השביעך: ואם לא בשביל שבועה לא הייתי מניחך אבל ירא לומ'
עבור על השבועה שלא יאמר אם כן אעבור על השבועה שנשבעתי לך שלא אגלה על לשון הקדש שאני מכיר יותר
על שבעים לשון ואתה אינך מכיר כדאיתא במסכת סוטה: גרן האטד:

גדול וכבד מאד ויעש לאביו
אבל שבעת ימים: וירא יושב
הארץ הכנעני את האבל
בגרן האטד ויאמרו אבל כבד
זה למצרים על כן קרא שמה
אבל מצרים אשר בעבר
הירדן: ויעשו בניו לו כן כאשר
צום: וישאו אתו בניו ארצה
כנען ויקברו אתו במערת
שדה המכפלה אשר קנה
אברהם את השדה לאחזת
קבר מאת עפרן החתי על פני ממרא:
וישב יוסף מצרימה הוא ואחיו

דבעברא דירדנא וספדו תמן מספד
רב ותקיף לחדא ועבד לאבוהי
אבלא שבעה יומין: פגאו אלי
אנדאר אלעוסג אלדי פי עבר
אלארדן פנדבוהתם נדב כביר עט׳ם
גדא וצנע לאביה חזנא סבעה
איאם: וחזא יתיב ארעא כנענאה
ית אבלא בבית אדרי דאטד
ואמרו אבל תקיף דין למצרים
על כין קרא שמה אבל מצרים
דבעברא דירדנא: פראי סאכני
אלבלד אלכנעני אלחזן פי אנדר
אלעוסג פקאלו הדי חזן עט׳ים לל
מצריין ולדלך סמי חזן אלמצריין
אלדי פי עבר אלארדן: ועבדו בנוהי ליה כין כמא דפקידנון: וצנע לה
בניה כג׳מיע מא אוצאהם: ונטלו יתיה בנוהי לארעא דכנען וקברו
יתיה במערת חקל כפילתא דזבן אברהם ית חקלא לאחסנת קבורא
מן עפרון חתאה על אפי ממרא: חמלוה בניה אלי בלד כנעאן ודפנוה
פי מגארה׳ אלציעה אלמצ׳אעפה אלתי אשתראהא אברהאם מקברה מן
עפרון אלחתי בחצ׳רה ממרא: ותב יוסף למצרים הוא ואחוהי וכל

על שם המאורע שבאו כל מלכי כנען ונשיאי ישמעאל למלחמה וכיון שראו כתרו של יוסף תלוי בארונו של
יעקב עמדו כולן ותלו בו כתריהן והקיפוהו כתרים כגורן המוקף סייג של קוצים: כאשר צום: וישאו אתו
בניו ולא בני בניו שכך צום איש אל יגע במטתי לא איש מצרי ולא אחד מבניכם שהם מבנות כנען אלא אתם
וקבע להם מקום שלשה למזרח וכן לד׳ רוחות וכסדרן למסע מחנה של דגלים נקבעו כאן לוי לא ישא
שהוא עתיד לשאת את הארון ויוסף לא ישא שהוא מלך מנשה ואפרים יהיו תחתיהם וזהו איש על דגלו באותות

176

וכל העלים אתו לקבר את אביו
אחרי קברו את אביו: ויראו אחי
יוסף כי מת אביהם ויאמרו לו
ישטמנו יוסף והשב ישיב לנו
את כל הרעה אשר גמלנו אתו:
ויצוו אל יוסף לאמר אביך צוה
לפני מותו לאמר: כה תאמרו
ליוסף אנא שא נא פשע אחיך
וחטאתם כי רעה גמלוך ועתה
שא נא לפשע עבדי אלהי
אביך ויבך יוסף בדברם אליו:

דסליקו עמיה למקבר ית אבוהי
בתר דקבר ית אבוהי: תם רגע
יוסף במצר הו ואכותה וסאיר
מן כאן צער מעה לידפן אבאה
בערמא דפנה: וחזו אחי יוסף
ארי מית אבוהון ואמרו דלמא
יטר לנא דבבו יוסף ואתבא
יתיב לנא ית כל בישתא דגמלנא
יתיה: פלמי ראו אכוה' יוסף אן
אבאהם קד מאת קאלו כלא
יתהדדנא יוסף ויכאפינא בשר
אדיאולינאה: ופקידו לות יוסף
למימר אבוך פקיד קדם מותיה למימר: פאמרו מנקל ליוסף
אן אביך אוצאנא קבל מותה וקל: כדין תימרון ליוסף בבעו שבוק
כען לחובי אחך ולחטאיהון ארי בישתא גמלוך וכען שבוק כען
לחובי עבדי אלהא דאבוך ובכא יוסף במללותהון עמיה: כדא קולו
ליוסף יא יוסף אגפר דנב אכותך וכטייתהם פקד אולוך שרא פלאן
נסטך אן תצפח דנב עביד אלה אביך ובכא יוסף חין כלמוה בדלך:

הוא ואחיו וכל העולים אתו" בחזרתן ראינו שהקדים אחיו למצרים העולים אתו
ובהליכתן הקדים מצרים לאחיו שנ' ויעלו אתו כל עבדי פרעה וג' ואחר כל בית יוסף ואחיו לפי שראו
כבוד שעשו מלכי כנען שתלו כתריהם בארונו של יעקב נהגו בהם כבוד" ויראו אחי יוסף כי מת אביהם" מהו
ויראו הכירו במיתתו אצל יוסף שהיו רגילים לסעוד על שלחנו של יוסף והיה מקרבן בשביל כבוד אביו ומשמת יעקב
לא קרבן" לו ישטמנו" שמא ישטמנו" לו מתחלק לענינים הרבה יש לו משמש בלשון בקשה ולשון הלואי
כגון לו יהי כדבריך לו שמענו ולו הוא למו לו מתנו ויש לו משמש בלשון אם ואולי כגו' לו חכמו לו הטית
למצותי ולו אנכי שוקל על כפי ויש לו משמש בלשון אולי ישטמנו ואין לו עוד דומה במקרא והוא לשון
אולי כמו אולי לא תלך האשה אחרי לשון שמא הוא ויש אולי לשון בקשה כגון אולי יראה יעקב' אולי
ישיב יי' אותי הרי הוא כמו לו יהי כדבריך ויש אולי לשון אולי יש חמשים צדיקים" ויצוו אל יוסף" כמו ויצוום אל
בני ישראל צוה למשה ולאהרן להיות שלוחין אל בני ישראל אף זה ויצוו אל שלוחים להיות שלוחים אל יוסף
ואומ לו כן ומי צוו את בני בלהה שהיו רגילין אצלו שנ' והוא נער את בני בלהה" אביך צוה" שינו בדבר

וילכו גם אחיו ויפלו לפניו ויאמרו
הננו לך לעבדים: ויאמר אלהם
יוסף אל תיראו כי התחת אלהים
אני: ואתם חשבתם עלי רעה
אלהים חשבה לטבה למען
עשה כיום הזה להחית עם רב:
ועתה אל תיראו אנכי אכלכל
אתכם ואת טפכם וינחם אותם
וידבר על לבם: וישב יוסף
במצרים הוא ובית אביו ויחי
יוסף מאה ועשר שנים: וירא
יוסף לאפרים בני שלשים גם
בני מכיר בן מנשה ילדו על
ברכי יוסף: ויאמר יוסף אל

ואזלו אף אחוהי ונפלו קדמוהי
ואמרו הא אנחנא לך לעבדין:
ומצו אכותה איצא ווקעו בין
ידיה וקאלו הא נחן לך עביד: ואמר
להון יוסף לא תדחלון ארי דחלא
דיי אנא: קאל להם יוסף לא
תכאפו פאני אתקי אללה פיכם:
ואתון חשבתון עלי בישא מן
קדם יי אתחשיבת לטבא
בדיל למעבד כיומא הדין
לקיימא עם סגי: אנתם קדרתם
עלי שר ואללה קדר לכיר ליקצי
אן יצנע מא תרוה אליום ויחיי
קום כתירין: וכען לא תדחלון
אנא אזון יתכון וית טפלכון ונחים
יתהון ומליל תנחומין על לבהון: ואלאן לא תכאפו אנא אמונכם ואטפלכם
פעזאהם וראאהם: ויתיב יוסף במצרים הוא ובית אבוהי וחיא יוסף
מאה ועסר שנין: פאקאם יוסף במצר הו ואל אביה ועאש מאיה ועשר
סנין: וחזא יוסף לאפרים בנין תליתאין אף בני מכיר בר מנשה אתילידו
ורבי יוסף: התיראי לאפרים בנין תותה ואיצא בני מכיר אבן מנשה
ולדו פי חגרה: ואמר יוסף לאחוהי אנא מאית ויי מדכר דכיר יתכון

השלום כי לא צוה יעקב כן שלא נחשד יוסף בעיניו ״שא נא לפשע עבדי אלהי אביך אם אביך מת
אלהיו קיים והם עבדיו״ ויל׳ גם אחיו מוסף על השליחות״ כי התחת אלהים אני שמא במקומו אני
בתמיהה אם הייתי רוצה להרע לכם כלום אני יכול והלא אתם כולכם חשבתם לטובה עלי רעה
והקב״ה חשבה לטובה והיאך אני לבדי יכול להרע לכם״ וידבר על לבם״ דברים המתקבלים
על הלב עד שלא ירדתם לכאן היו מרננים עלי שאני עבד על ידיכם כו׳ ידעו שאני בן חורין ואני הורג

אתכם

אחיו אנכי מת ואלהים פקד
יפקד אתכם והעלה אתכם מן
הארץ הזאת אל הארץ אשר
נשבע לאברהם ליצחק
וליעקב׃ וישבע יוסף את בני
ישראל לאמר פקד יפקד אלהים
אתכם והעלתם את עצמתי מזה׃
וימת יוסף בן מאה ועשר שנים
ויחנטו אתו ויישם בארון במצרים׃

פ"ר פיסו סימן ימל"ה

ויסיק יתכון מן ארעא הדא לארעא
דקיים לאברהם ליצחק וליעקב׃
פקאל יוסף לאכותה אנא מאית
ואללה סיד'כרכם ויצעדכם מן
הד'י אלבלד אלי אלבלד אלדי קסם
לאבראהם ויצחאק ויעקוב׃
ואומי יוסף ית בני ישראל למימר
מדכר דכיר יי' יתכון ותסקון
ית גרמי מכא׃ פאחלף יוסף
בני אסראיל וקאל אן ד'כרכם
אללה פאצעדו בעצאמי מן ההנא׃

ומית יוסף בר מאה ועסר שנין וחנטו יתיה ושמוהי בארונא במצרים׃
ומאת יוסף אבן מאיה ועשר סנין וחנטוה וצייר פי צנדוק במצר׃

אתכם מה הבריות אומרות כת שלבחורים ראה ונשתבח בהן ואמר אחיהם ולבסוף הרג אותם יש לך
אדם שהורג את אחיו׃ ד"א עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד׃ על ברכי יוסף כתרגומו גידלן בין ברכיו׃

חסלת ויחי יעקב

וסליקא ספר בראשית׃

חזק

סכום פסוקי בראשית אלף וחמש מאות ושלשים וארבעה סימ' אך לד

וחציו ועל חרבך תחיה׃

וישב יוסף במצרים הוא ובית
אביו ויחי יוסף מאה ועשר
שנים: וירא יוסף לאפרים בני
שלשים גם בני מכיר בן מנשה
ילדו על ברכי יוסף: ויאמר יוסף
אל אחיו אנכי מת ואלהים פקד
יפקד אתכם והעלה אתכם מן
הארץ הזאת אל הארץ אשר
נשבע לאברהם ליצחק וליעקב:
וישבע יוסף את בני ישראל
לאמר פקד יפקד אלהים אתכם
והעליתם את עצמתי מזה:
וימת יוסף בן מאה ועשר שנים
ויחנטו אתו ויישם בארון במצרים:

לבהון: ויתיב יוסף במצרים הוא ובית
אבוהי וחיא יוסף מאה ועסר שנין:
וחזא יוסף לאפרים בנין תליתאין
אף בני מכיר בר מנשה אתילידו
ורבי יוסף: ואמר יוסף לאחוהי
אנא מאית ויי מדכר דכיר
יתכון ויסיק יתכון מן ארעא
הדא לארעא דקיים לאברהם
ליצחק וליעקב: ואומי
יוסף ית בני ישראל
למימר מדכר דכיר יי' יתכון
ותסקון ית גרמי מכא: ומית
יוסף בר מאה ועסר שנין
וחנטו יתיה ושמוהי בארונא במצרים:

ראה ונשתבח בהן ואמר אחיהם ולבסוף הרג אותם יש לך אדם שהורג את אחיו" דבר אחר
עשרה נרות לא יכלו לכבות נר אחד וכו' על ברכי יוסף" כתרגומו גידלן בין ברכיו"

חסלת ויחי יעקב"
וסליקא ספר בראשית
חזק יםב[illegible]

סכום פסוקי בראשית אלף וחמש מאות ושלשים וארבעה קיג אך לך
והצו ועל חרבך תחיה"

סכום פסוקי בראשית אלף וחמש מאות ושלשים וארבעה [illegible] סימן אך לך
וחציו ועל חרבך תחיה..
חסלת ויחי יעקב:

ואלה

שמות בני ישראל הבאים
מצרימה את יעקב איש וביתו
באו׃ ראובן שמעון לוי ויהודה׃
יששכר זבלון ובנימן׃ דן ונפתלי
גד ואשר׃ ויהי כל נפש יצאי
ירך יעקב שבעים נפש ויוסף
היה במצרים׃ וימת יוסף וכל אחיו
וכל הדור ההוא׃ ובני ישראל
פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד
מאד ותמלא הארץ
אתם׃
ויקם מלך חדש על מצרים

ואלין

שמהת בני ישראל דעלו
למצרים עם יעקב גבר ואנש
ביתיה עלו׃ והדה [illegible]ת בני
יעקוב אלדאכלין אלי מצר מע יעק׳
כל רגל ואהלה׃ ראובן שמעון
לוי ויהודה׃ יששכר זבולון ובנימין׃
דן ונפתלי גד ואשר׃ והוה כל
נפשתא נפקי ירכא דיעקב שבעין
נפשין ויוסף דהוה במצרים׃ וכאן
גמלה אנפוס אלכארגה מן צלב
יעקוב סבעין נפסא מע יוסף אלדי
כאן במצר׃ ומית יוסף וכל אחוהי
וכל דרא ההוא׃ ומאת יוסף וגמיע

אכותה וסאיר אהל דלך אלגיל׃ ובני ישראל נפישו ואתילדו וסגיאו ותקיפו
לחדא לחדא ואתמליאת ארעא מנהון׃ ובנו אסראל אתמרו וסעו וכתרו
ועצמו גדא גדא חתי אמתלא דלך אלבלד מנהם׃ וקם מלכא חדתא על

ואלה שמות בני ישראל׳׳ אע״פ שמנאן בחייהן בשמותן חזר ומנאן במיתתן להודיע חיבתן שנמשלו לכוכבים
שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם שנאמר המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא׳׳ ויוסף היה במצרים׳׳ והלא
הוא ובניו היה בכלל שבעים ומה בא ללמדינו וכי לא היינו יודעים שהוא היה במצרים אלא להודיעך צדקתו
שליוסף הוא היה הרועה את צאן אביו הוא יוסף שהיה במצרים ונעשה מלך ועומד בצדקתו׳׳ וישרצו׳׳ שהיו
יולדות ששה בכרס אחת׳׳ ויקם מלך חדש׳׳ רב ושמואל חד אמר חדש ממש וחד אמר שנתחדשו גזירותיו אשר

179

אשר לא ידע את יוסף: ויאמר אל עמו הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו: הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ: וישימו עליו שרי מסים למען ענתו בסבלתם ויבן ערי מסכנות לפרעה את פתם ואת רעמסס: וכאשר יענו אתו כן ירבה וכן יפרץ ויקצו מפני בני ישראל: ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך: וימררו את

מצרים דלא מקיים גזירת יוסף: ויקאם
מלך גדיד עלוי מצרים ולם ישאהם
יוסף: ואמר לעמיה הא עמא בני
ישראל סגין ותקיפין מננא: הבו ניקום
הודי קום בני אסף אכתר ואתנצם
מנא: הבו נתחכם להון דלמא יסגון
ויהי ארי יערעננא קרב ויתוספון
אף אנון על סנאנא ויגיחון בנא קרב
ויסקון מן ארעא: ותעטו נחתו להם
כלא יכתלון ויכון ארי ואפתכא
חרב אכנאתו הם איתא עלי ארעא
ויה[illegible]נא ויהתבוא מן אבהד:
ומניאו עליהון שלטונין מכאשין

בדיל לענואהון בפלחנהון: ובנו קרוי בית אוצרי לפרעה ית פיתום וית רעמסס: ובצירו עליהם ולא דמה לקבל אן יערבוהם בנקדהם סבנוקוא מכאזין לפרעון פי לפום ופי עין שמס: וכמא דמענן להון כן סגן וכן תקפין ועקת למצראי מן קדם בני ישראל: וכאן כד מא עבדוהם כדאך יכתרון ויסקון חתי צגרו מן קבל בני אסר: ואפלחו מצראי ית בני ישראל בקשיו: ואסתכרם למצריון בני אסראיל בתקמא: ואמרו ית חייהון בפלחנא קשיא בטינא

לא ידע - עשה עצמו כאלו לא ידע: הבה נתחכמה - כל הבה לשון הזמנה הוא כלומר הזמינו עצמכם לכך: נתחכמה לו - לעם נתחכם מה לעשות לו ורבותינו דרשו נתחכם למושיען של ישראל נדונם במים שכבר נשבע שלא יביא מבול לעולם: ועלה מן הארץ - על כרחנו: ורבותינו דרשו כאדם שמקלל עצמו ותולה קללתו בחבירו והרי הוא כאלו כתב ועלינו מן הארץ והם ירשוה: עליו - על העם: מסים - לשון מס שרים שגובין מהם המס ומהו המס שיבנו ערי מסכנות לפרעה: למען ענתו בסבלתם - שלמצרים: ערי מסכנות - כתרגומו וכן לך בא אל הסוכן הזה גזבר הממונה על האוצרות: את פיתום ואת רעמסס - שלא היו ראויות בתחלה לכך ועשאום חזקות ובצורות לאוצר: וכאשר יענו אותו - בכל מה שהם נותנים לב לענות כן לב הקב״ה להרבות ולהפריץ: כן ירבה - כן רבה וכן פרץ ומדרשו רוח הקדש אומרת כן אתם אומרים פן ירבה ואני אומר כן ירבה: ויקוצו - קצו בחייהם ורבותינו דרשו כקוצים

חייהם בעבדה קשה בחמר
ובלבנים ובכל עבדה בשדה
את כל עבדתם אשר עבדו בהם
בפרך׃ ויאמר מלך מצרים למילדת
העברית אשר שם האחת
שפרה ושם השנית פועה׃ ויאמר
בילדכן את העבריות וראיתן
על האבנים אם בן הוא והמתן
אתו ואם בת הוא וחיה׃ ותיראן
המילדת את האלהים ולא עשו
כאשר דבר אליהן מלך מצרים
ותחיין את הילדים׃

ובלבני׳ ובכל פלחנא בחקלא׳ ית
כל פלחנהון דאפלחו בהון בקשיו׃
פאמרו חיותהם בכדמה צעבה
בטין ולבן׳ וסאיר אעמאל צחרו
וגמיע כדמתהם אלתי אסתכדמוהם
פיהא באקמא׃ ואמר מלכא דמצרי׳
לחיתא יהודיתא דשום חדא
שפרה׳ ושום תנינא פועה׃ פקאל
מלך מצר׳ לקואבל לעבראניאת
אלדי אסם אחדהמא שפרה׳ ואלאכרא
פועה׃ ואמר׳ כד תהוין מילדן ית
יהודיתא׳ ותחזין על מתברא׳ אם
ברא הוא ותקטלון יתיה׳ ואם ברתא

היא תקיימנה׃ קאל אדי קבלתן לעבראניאת פתנצרן ענד למתבר׳ אן
כאן אבן פאקתלוה׳ ואן כאנת אבנה אסתבקוהא׃ ודחילא חיתא מן קדם
יי׳ ולא עבדא כמא דמליל עמהון מלכא דמצרים׳ וקיימא ית בניא׃
פכאפת לקואבל אללה׳ ולם יצנען כמא קאל להן מלך מצר׳ ואסתבקין
אלבנין׃ וקרא מלכא דמצרים לחיתא׳ ואמר להון מדין עבדתין

חייהם׳ בפרך׳ בעבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו׳ המילדת׳ הוא לשון מולידות אלא שיש לשון קל ויש
לשון כבד כמו שובר ומשבר דובר ומדבר כך מוליד ומילד׳ בילדכן׳ כמו בהולידכן׳ שפרה׳ יוכבד על שם ש
שמשפרת את הולד׳ פועה׳ מרים שפועה ומדברת והוגה לולד כדרך הנשים המפייסות תינוק הבוכה׳ פועה לשון
צעקה כמו כיולדה אפעה׳ על האבנים׳ מושב האשה היולדת ובמקום אחר קורהו משבר וכמוהו עושה מלאכה
על האבנים מושב כלי אומנות יוצר חרש׳ אם בן הוא וג׳ לא היה מקפיד אלא על הזכרים שאמרו לו אצטגניניו שעתיד
לולד בן המושיע אותם׳ וחיה׳ ותחיה׳ ותחיין את הילדים׳ מספקות להם מזון תרג׳ הראשון וקיימא והשני
וקיימתן לפי שלשון עבר לנקבות רבות תיבה זו וכיוצא בה משמשת לשון פעלו ולשון פעלתם כגון ותחזקנה
חיש מעדי לשון עבר כמו ויאמרו לזכרים ותדברנה בפיכם לשון דברתם כמו ותדברו לזכרים וכן ותחללנה
אותי אל עמי לשון עבר חללתם כמו ותחללו לזכרים׳ כי חיות הנה׳ בקיאות כמילדות חכמים מילדות
חיתא׳ ורבותינו דרשו הרי הן משולות לחיות השדה שאינן צריכות מילדת והיכן משולות לחיות גור

מצרים למילדת ויאמר להן מדוע
עשיתן הדבר הזה ותחיין את
הילדים׃ ותאמרן המילדת אל
פרעה כי לא כנשים המצרית
העברית כי חיות הנה בטרם תבוא
אלהן המילדת וילדו׃ וייטב
אלהים למילדת וירב העם
ויעצמו מאד׃ ויהי כי יראו המילדת
את האלהים ויעש להם בתים׃
ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל
הבן הילוד היארה תשליכהו
וכל הבת תחיון׃
וילך איש מבית לוי ויקח את
בת לוי׃ ותהר האשה ותלד בן

פתגמא הדין וקיימתון ית בניא׃
פדעי בהן מלך מצר וקאל מא באלכן
צנעתן הדי אלאמר ואסתבקיתן
אלבנין׃ ואמרא חייתא לפרעה ארי
לא כנשיא מצריתא יהודיתא׃
ארי חכימן אנין עד לא עלת
לותהון חייתא וילדן׃ קאלתא לה אן
ליס כאלנסא אלמצריאת אלעבראניאת
אלא הן ביצראת וקבל אן תדכל אליהן
אלקאבלה ילדן׃ ואוטיב יי לחייתא׃
וסגי עמא ותקיפו לחדא׃ ואחסן
אללה אלי אלקואבל וכתר אלקום ועטמו
גדא׃ והוה כד דחילא חייתא מן קדם יי׃
ועבד להון בתין׃ פלמא כאפת אל
קואבל אללה צנע להן ביותא חגבהן׃

ופקיד פרעה לכל עמיה למימר כל ברא דיתיליד ליהודאי בנהרא תרמוניה וכל ברתא
תקיימון׃ תם אמר פרעון לגמיע קומה קאילא כל אבן יולד להם אטרחוה פי אלניל וכל אבנה
אסתבקוהא׃ ואזל גברא מדבית לוי ונסיב ית בת לוי׃ תם מצי רגל מן בית לוי פתזוג
באבנת לוי׃ ועדיאת אתתא וילידת בר וחזת יתיה ארי טב הוא ואטמרתה

אריה זאב יטרף בבקר ישורו אילה שלוחה ומי שלא נכתב בו הרי הכתוב כוללן מה אמר לביאה׃ "וייטב אלהים" הטיב להם וזה
חלוק בתיבה שיסודה שתי אותיות ונותן לה וו יוד בראשה כשהיא באה לדבר לשון ויפעיל הוא נוקד היוד בצרי שהוא קמץ
קטן כגון וייטב אלהים למילדות וירב בבת יהודה תאניה ואניה וכן ויגל את השארית לנבוזראדן הגלה את השארית ויפן
זנב אל זנב הפנה הזנבות זו לזו כל זו לשון הפעיל את אחרים וכשהוא מדבר בלשון ויפעל הוא נקוד היוד בחירק כגון
וייטב בעיניו לשון טוב וכן וירב העם נתרבה העם ויגל יהודה הגלה יהודה ויפן כה וכה הפנה לכאן ולכאן ואל תשיב
וילך וישב וירד ויצא לפי שאינן מגזרתן שלהן שהרי היוד יסוד בהן ירד יצא ישב ילך יוד אחת שנעשית בו׃ ויעש להם בתים
למילדות מהו הטובה שעשה להם בתים בתי כהונה ולויה ומלכות שקרויין בתים ויבן את בית יי ואת בית המלך כהונה
ולויה מיוכבד ומלכות ממרים כדאיתא במס' סוטה׃ "לכל עמו" אף עליהם גזר יום שנולד משה אמרו לו איצטגניני היום נולד
מושיען ואין אנו יודעים אם ממצרים אם מישראל ורואין אנו שסופו ללקות במים לפיכך גזר אותו היום אף על המצרים שנאמר כל הבן
ולא נאמר הילוד לעברים והם לא היו יודעים שסופו ללקות על מי מריבה׃ ויקח את בת לוי׃ פרוש היה ממנה מפני

ותרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו
שלשה ירחים: ולא יכלה עוד
הצפינו ותקח לו תבת גמא ותחמרה
בחמר ובזפת ותשם בה את
הילד ותשם בסוף על שפת
היאר: ותתצב אחתו מרחק
לדעה מה יעשה לו: ותרד בת
פרעה לרחץ על היאר
ונערתיה הלכת על יד היאר
ותרא את התבה בתוך הסוף
ותשלח את אמתה ותקחה: ותפתח
ותראהו את הילד והנה נער

תלתה ירחין: פחמלת וולדת אבנא
פלמא ראתה חסנא אכפתה תלת
אשהר: ולא יכילת עוד לאטמרותיה:
ונסיבת ליה תיבתא דגמא וחפתה
בחימרא ובזפתא ושויאת בה ית
רביא ושויתה ביערא על כיף נהרא:
ולם תטיק אן תכפיה פאכדת לה
תאבותא מן ברדי וקפרתהא בזקפר
וזפת ויצירתה פיהא וצירתהא פי
דריס עלי שאטי נעל: ואתעתדת
אחתיה מרחיק למדע מא יתעביד
ליה: פוקפת אכתה מן בעיד לתכבר
מא יצנע בה: ונחתת בת פרעה למסחי
על נהרא ועולימתהא מהלכן על כיף נהרא וחזת ית תיבתא בגו יערא ואושיטת
ית אמתה ונסיבתה: פנזלה אבנת פרעון לתגסל פי נניל וכאן גואריהא ימשין
עלי שאטה פנצרת אלתאבות פי וצט אלדריס פמדת ידהא פאכדתהא:
ופתחת וחזת ית רביא והא עולימא בכי וחסת עלוהי ואמרת

גזירת פרעה והחזירה ועשה בה ליקוחין שניים ואף היא נהפכה להיות נערה ובת קל שנה היתה שנולדה בבואה למצרים בין החומות ומאתים ועשר כשהיו שם וכשיצאו היה משה בן שמונים שנה כשנתעברה ממנו היתה בת מאה ושלשים וקורא אותה בת לוי: כי טוב הוא: כשנולד נתמלא כל הבית כולה אורה: ולא יכלה עוד הצפינו: שמנו לה המצרים מיום שהחזירה והיא ילדתו לששה חדשים ויום אחד שהיולדת לשבעה יולדת למקוטעין והם בדקו אחריה לסוף תשעה: גומא: גמי בלשון משנה ובלעז יונק רך הוא ועומד בפני הכובד ובפני הקשה: בחמר ובזפת: זפת מבחוץ וטיט מבפנים כדי שלא יריח אותו צדיק ריח רע של זפת: ותשם בסוף: הוא לשון אגם רושיל בלעז ודומה לו קנה וסוף קמלו: לרחוץ על היאר: סרס המקרא ופרשהו ותרד בת פרעה על היאור לרחוץ בו: על יד היאר: אצל היאור כמו ראו חלקת יואב אל ידי והוא לשון יד ממש שיד האדם סמוכה לו ורבותינו אמרו הולכות לשון מיתה הולכות למות לפי שמיחו בה והכתוב מסייען כי למה לנו לכתוב ונערותיה הולכות: את אמתה: את שפחתה ורבותינו דרשו לשון יד אבל לפי דקדוק לשון הקדש היה לו לינקד אמתה מ״ם דגושה והם דרשו את אמתה את ידה ונשתרבבה אמתה אמות הרבה: ותפתח ותראהו: את מי ראתה את הילד זהו פשוטו ומדרשו שראתה עמו

שכינה

בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי
העברים זה׃ ותאמר אחתו אל
בת פרעה האלך וקראתי לך
אשה מינקת מן העברית ותינק
לך את הילד׃ ותאמר לה בת
פרעה לכי ותלך העלמה ותקרא
את אם הילד׃ ותאמר לה בת
פרעה היליכי את הילד הזה
והינקהו לי ואני אתן את
שכרך ותקח האשה הילד
ותניקהו׃ ויגדל הילד ותבאהו
לבת פרעה ויהי לה לבן ותקרא
שמו משה ותאמר כי מן המים
משיתהו׃ ויהי בימים ההם

מבני יהודאי הוא דין׃ ופתחתה את
וראתה פאדא צבי יבכי פשפקת
עליה וקאלת הדי מן בני לעבראניין׃
ואמרת אחתיה לבת פרעה האיזיל
ואקרי לך אתתא מינקתא מן
יהודאיתא ותוניק ליך ית רביא׃
קאלת להא אכתה אמצי ואדעי
לך באמרה מרצעה מן לעבראניאת
תרצעה לך׃ ואמרת לה בת פר׳
איזילי׃ ואזלת עולימתא וקרת
ית אמיה דרביא׃ קאלת להא אבנת
פר׳ אמצי פמצת לגאריה ודעת
באם לצבי׃ ואמרת לה בת פרעה
הא ליכי ית רביא הדין ואוניקיהו לי
ואנא אתין ית אגריך ונסיבת אתתא
רביא ואוניקתיה׃ קאלת להא אבנת פר׳ האלך הדי לצבי ארצעיה לי׃ ואנא אעטיך
אגרך פאכדת לאמראה לצבי וארצעתה׃ ורבא רביא ואיתיתיה לבת פרעה
והוה לה לבר וקרת שמיה משה ואמרת ארי מן מיא שחלתיה׃ ולמא כבר לצבי
גאת בה לאבנה פר׳ וצאר להא כאבן וסמת מוסי קאלת לאני נשלתה מן למא׃

שכינה׳ והנה נער בוכה׳ קולו כנער׳ מן העבריות׳ שהחזירתו על מצריות הרבה לינק ולא ינק לפי שהיה עתיד
לדבר עם השכינה׳ ותלך העלמה הלכה בזריזות ועלמות כעלם׳ היליכי נתנבאה ולא ידעה מה נתנבאה הי שלך׳
משיתהו׳ שלפתיה הוא לשון הוצאה בלשון ארמי כמשחל בניתא מחלבא ובלשון עברי משיתהו לשון הסירותיו כמו לא ימוש
לא משו כך חברו מנחם ואני אומ׳ שאינו ממחברת מש וימוש אלא מגזרת משה לשון הוצאה הוא וכן ימשני ממים רבים
שאו היה ממחברת מש לא יתכן לומר משיתהו אלא המישותיהו כאשר יאמר מן קם הקימותי ומן שב השיבותי ומן בא
הביאותי או משתיהו כמו ומשתי את עון הארץ ההיא אבל משיתי אינו אלא מגזרת תיבה שפעל שלה מיוסד בהא בסוף
התיבה כגון משה בנה עשה צוה פנה כשיבוא לומר בהם פעלתי יתבא היו״ד במקום הה״א כמו עשיתי בניתי פניתי צויתי׳

ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא
בסבלתם וירא איש מצרי
מכה איש עברי מאחיו׃ ויפן
כה וכה וירא כי אין איש ויך
את המצרי ויטמנהו בחול׃
ויצא ביום השני והנה שני אנשים
עברים נצים ויאמר לרשע למה
תכה רעך׃ ויאמר מי שמך לאיש
שר ושפט עלינו הלהרגני אתה
אמר כאשר הרגת את המצרי
ויירא משה ויאמר אכן נודע
הדבר׃ וישמע פרעה את הדבר

והוה ביומיא האנון ורבא משה
ונפק לות אחוהי׃ וחזא בפלחנהון
וחזא גבר מצרי מחי לגבר יהודאי
מאחוהי׃ וכאן פי תלך אלאיאם אן
מוסי כבר וכרג אלי אכותה פנצר
בנקלהם. פראי רגל מצרי יצרב
רגלא עבראניא מן אכותה׃ ואתפני
לכא ולכא׃ וחזא ארי לית אנש׃
ומחא ית מצראה וטמריה בחלא׃
פלתפת ימנה ויסרה פראי אנה ליס
ליס אנסאן. פצרב אלמצרי ומאת
ודפנה פי אלרמל׃ ונפק ביומא תנינא׃
והא תרין גברין יהודאין נצן׃ ואמר
לחייבא. למא את מחי לחברך׃ [illegible] כרג פי אליום אלתאני. פאדי ברגלין
עבראניין יתנאצאן. פקאל ללטאלם מנהמא. לם תצרב צאחבך׃ ואמר. מן שויך
לגבר רב ודיין עלנא׃ הלמקטלי את אמר. כמא דקטלתא ית מצראה׃
ודחיל משה ואמר. בקשטא אתידע פתגמא׃ קאל מן צירך רגלא
רייסא וחאכמא עלינא. אתריד אן תקתלני כמא קתלת אלמצרי. פפזע מוסי
וקאל [illegible] קד ערף אלכבר׃ ושמע פרעה ית פתגמא הדין ובעא אזקינה

ויגדל משה. כבר כת׳ ויגדל הילד. אמר ר׳ יהודה בר׳ אלעאי הראשון לקומה והשני לגדולה שמינהו פרעה על ביתו׃ וירא בסבלותם.
נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם׃ איש מצרי. נוגש היה ממונה על שוטרי ישר׳ והיה מעמידם מקרות הגבר למלאכתם׃
מכה איש עברי. מלקהו ורודהו ובעלה של שלומית בת דברי היה ונתן עיניו בה ובלילה העמידו והוציאו מביתו והוא חזר
ונכנס לבית ובא על אשתו כסבורה שהוא בעלה וחזר האיש לביתו והרגיש בדבר וכשראה אותו מצרי שהרגיש
בדבר היה מכהו ורודהו כל היום׃ ויפן כה וכה. ראה מה עשה לו בבית ומה עשה לו בשדה׃ ולפי פשוטו כמשמעו׃
וירא כי אין איש. שאין איש עתיד לצאת ממנו להתגייר׃ שני אנשים עברים. דתן ואבירם הם שהותירו מן המן׃ נצים.
מריבים׃ למה תכה. אע״פ שלא הכהו נקרא רשע בהרמת יד׃ רעך. רשע כמותך׃ מי שמך לאיש. והרי עודך נער׃
הלהרגני אתה אומר. מכאן אנו למדין שהרגו בשם המפורש׃ ויירא משה. כפשוטו׃ ומדרשו דאג לו על שראה בישר׳

ב

רשעים

הזה ויבקש להרג את משה
ויברח משה מפני פרעה וישב
בארץ מדין וישב על הבאר׃
ולכהן מדין שבע בנות ותבאנה
ותדלינה ותמלאנה את הרהטים
להשקות צאן אביהן׃ ויבאו
הרעים ויגרשום ויקם משה
ויושען וישק את צאנם׃
ותבאנה אל רעואל אביהן ויאמר
מדוע מהרתן בא היום׃ ותאמרן
איש מצרי הצילנו מיד הרעים
וגם דלה דלה לנו וישק את
הצאן׃ ויאמר אל בנתיו ואיו
למה זה עזבתן את האיש קראן

למקטל ית משה·וערק משה מן
קדם פרעה·ויתיב בארעא דמדין
ויתיב על בירא׃ ולמי סמע פרעון
הדי אלכבר·טלב אן יקתל מוסי·
פהרב מוסי מן בין ידי פרעו·וסאר
אלי בלד מדין וגלס עלי ביר מא׃
ולרבא דמדין שבע בנן·ואתאה
ודלאה·ומלאה ית רטיא לאשקאה
ענא דאבוהון׃ וכאן לאמאם מדין
ז' בנאת·פגאת ודלאת·ומלאת
אלחיאץ·לתסקי גנם אביהן׃ ואתו
רעיא וטרדונין·וקם משה ופרקינן
ואשקי ית ענהון׃ וגאו אלרעאה
וטרדוהן·וקאם מוסי ואגאתהן·וסקא
גנמהן׃ ואתאה·לות רעואל אבוהון·

ואמר·מדין אוחיתין למיתי יומא דין׃ פגאת אלי רעואל אביהן·וקאל מא באלכן אסרעתן
באלמגי אליום׃ ואמרא גברא מצראה·שיזבנא מידא דרעיא·ואף מדלא דלא לנא·
ואשקי ית ענא׃ קאלת רגל מצרי·כלצנא מן יד אלרעאה·ואיצא דלא לנא·וסקא
גנמנא׃ ואמר לבנתיה ואן הוא·למא דנן שבקתין ית גברא·קרין ליה
וייכול לחמא׃ קאל לבנאתה ואין הו·לם תרכתן אלרגל אדעונה יאכל

רשעים דלטורין אמר מעתה שמא אינם ראויין ליגאל" אכן נודע הדבר כמשמעו" ומדרשו נודע לי הדבר שהייתי תמה עליו מה חטאו ישראל מכל שבעים אומות להיות נרדים בעבודת פרך אבל רואה אני שהם ראויים לכך" וישמע פרעה" הם הלשינו עליו" ויבקש להרוג את משה" מסרו לקוסטינר להרגו ולא שלטה בו החרב הוא שאמר משה ויצילני מחרב פרעה" וישב על הבאר" למד מיעקב שנזדווג לו זווגו מן הבאר" ולכהן מדין" רב שבהן ופירש לו מע"ז ונדוהו מאצלם" את הרהטים" את בריכות מרוצות המים העשויות בארץ" ויגרשום" מפני הנדוי" למה זה עזבתן" הכיר בו שהוא מזרעו של יעקב שהמים עולים לקראתו" ויאכל לחם" שמא ישא

לו ויאכל לחם׃ ויואל משה
לשבת את האיש ויתן את צפרה
בתו למשה׃ ותלד בן ויקרא את
שמו גרשם כי אמר גר הייתי
בארץ נכריה׃ ויהי
בימים הרבים ההם וימת מלך
מצרים ויאנחו בני ישראל מן
העבדה ויזעקו ותעל שועתם
אל האלהים מן העבדה׃ וישמע
אלהים את נאקתם ויזכר אלהים
את בריתו את אברהם את יצחק
ואת יעקב׃ וירא אלהים את
בני ישראל וידע אלהים׃
ומשה היה
רעה את צאן יתרו חתנו כהן

טעאמא׃ וצבי משה למתב עם
גברא ויהב ית צפרה ברתיה
למשה׃ פלמא אמתנע מוסי פי
מקאם ענד אלרגל זוגה בצפרה
אבנתה׃ וילידת בר וקרא ית
שמיה גרשום ארי אמר דייר הויתי
בארע נוכראה׃ וולדת אבנא
וסמאה גרשם לאנה קאל צרת
גריבא פי בלד גרבה׃ והוה
ביומיא סגיאיא האנון ומית מלכא
דמצרים ואתאנחו בני ישראל
מן פלחנא דהוה קשי עליהון וזעיקו
וסליקת קבילתהון לקדם יי מן
פלחנא׃ פכאן אתצא פי תלך אלאיאם
אלטויל׃ אן מלך מצר מאת פתנהד
בנו אסר׳ מן כדמתהם ואצעבה
וצרכו ויצעד תגוותהם אלי אללה מן אלכדמה׃ ושמיע קדם יי ית קבילתהון ודכיר
יי ית קימיה דעם אברהם דעם יצחק ודעם יעקב׃ פסמע אללה שהקאתם
ודכר עהדה אלדי מע אברהם ויצחק ויעקוב׃ וגלי קדם יי שעבודא דבני
ישראל ואמר במימריה למפרקהון יי׳׳ ובצר אללה להם ורחמהם׃
ומשה הוה רעי ית ענא דיתרו חמוהי רבא דמדין׃

אחת מבנ׳ כמה דאת אמ׳ כי אם הלחם אשר הוא אוכל׳׳ ויואל׳ כתרגומו ודומה לו הואל נא ולן ולו הואלנו הואל רב
לדבר׳ ומדרשו לשון אלה נשבע לו שלא יזוז ממדין כי אם ברשותו׳׳ וימת מלך מצרים׳ נצטרע והיה שוחט תינוקות
ישראל ורוחץ בדמם׳׳ נאקתם׳ צעקתם׳ וכן מעיר מתים ינאקו׳׳ את בריתו את אברהם׳ עם אברהם׳׳ וידע
אלהים׳ נתן עליהם לב ולא העלים עיניו׳׳ אחר המדבר׳ להתרחק מן הגזל שלא ירעו בשדות אחרים׳׳ אל הר

האלהים

מדין וינהג את הצאן אחר
המדבר ויבא אל הר האלהים
חרבה׃ וירא מלאך יהוה אליו
בלבת אש מתוך הסנה וירא
והנה הסנה בער באש והסנה
איננו אכל׃ ויאמר משה אסרה נא
ואראה את המראה הגדל
הזה מדוע לא יבער הסנה׃
וירא יהוה כי סר לראות ויקרא
אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר
משה משה ויאמר הנני׃ ויאמר
אל תקרב הלם של נעליך מעל
רגליך כי המקום אשר אתה
עומד עליו אדמת קדש הוא׃
ויאמר אנכי אלהי אביך אלהי
אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב

ודבר ית ענא לאתר שפר רעיא
למדברא ואתא לטורא דאתגלי
עלוהי יקרא דיי לחורב׃ ופתן
מוסי ירעא גנם יתרו חמוהאמאם
מדין פסאקהא ליטורת לברייה·
חתי גאבהא לי גבל אלהי חריב׃
ואתגלי מלאכא דיי ליה בשלהובית
אישתא מגו אסנא· וחזא· והא
אסנא בער באישתא· ואסנא
ליתוהי מתאכיל׃ פתגלא לה מלך
ללה בצרים נאר מן וסט לסנא·
פראאה משתעל בלנאר· והו ליס
יחתרק׃ ואמר משה אתפנע כען
ואחזי ית חזונא רבא הדין· מדין
לא מתוקד אסנא׃ פקל מוסי אמיל
לאן ואנטר הדי למנטר לעגיב·
מא בל לסנא לא יחתרק׃ וחזא יי

ארי אתפני למחזי· וקרא ליה יי מגו אסנא ואמר משה משה ואמר האנא׃
פעלם ללה אנה קד מל לינטר· פנאדאה מן לסנא יקל יא מוסי קל לביך׃ ואמר
לא תקרב הלכא שרי סינך מעל רגלך· ארי אתרא דאת קאים עלוהי אתר קדיש הוא׃
קל לא תתקדם לי ההנא אנזע נעלך עך רגלך· פאן למוצע· לדי אנת ואקף עליה מקדס׃

האלהים· על שם העתיד· בלבת אש· בשלהבת אש לבו של אש כמו לבו השמים לב האלה ול׳ תתמה על התנו יש לבו
כ־ועה בו מה חמולה בבתוך· מתוך הסנה· ולא אילן אחר משום עמו אנכי בצרה· אוכל· נאכל כמו לא עבד בה
אשר לקח משם· אסרה נא· אסורה מכאן להתקרב שם· של· שלוף והוצא כמו ונשל הברזל כי ישל זיתך· אדמת

ויסתר משה פניו כי ירא מהביט
אל האלהים ויאמר יהוה ראה
ראיתי את עני עמי אשר במצרים
ואת צעקתם שמעתי מפני
נגשיו כי ידעתי את מכאביו
וארד להצילו מיד מצרים ולהעלתו
מן הארץ ההוא אל ארץ טובה
ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש
אל מקום הכנעני והחתי והאמרי
והפרזי והחוי והיבוסי ועתה
הנה צעקת בני ישראל באה
אלי וגם ראיתי את הלחץ אשר
מצרים לחצים אתם ועתה לכה
ואשלחך אל פרעה והוצא את

ואמר אנא אלהא דאבוך אלהא דאברהם
אלהא דיצחק ואלהא דיעקב וכבשינון
משה לאפוהי ארי דחיל מלאסתכלא
בצית יקרא דיי פקאל אנא אלה אלה
אלה אביך ואלה אברהים יצח ויעק
פסתר מוסי וגהה אד כאף אן ינטר
אלי נור אללה ואמר יי מגלא גלי
קדמי שעבוד עמי דבמצרים וית
קבילתהון שמיע קדמי מן קדם
מפלחיהון ארי גלי קדמי כיביהון
קאל אללה קד בצרת לצעף קומי אלדי
במצר וסמעת צראכהם מן קבל
גלאוזתהם פעלמת באוגאעהם
ואתגליתי לשיזבותהון מידא
דמצראי ולאסקותהון מן ארעא היא
לארע טבא ופתיא לארע עבדא חלב ודבש לאתר כנענאי וחתאי ואמוראי ופרזאי
וחואי ויבוסאי ופתגליית לאכלצהם מן יד אלמצריין ואצעדהם מן דלך אלבלד אלי בלד
גייד ואסע בלד יפיץ אללבן ואלעסל אלי מוצע אלכנעאניין ואלחתיין ואלאמוריין ואלפרזיין
ואלחוויין ואליבוסיין וכען הא קבילת בני ישראל עלת לקדמי ואף גלי קדמי דוחקא
דמצראי דחקין להון ואלאן הודי צראך בני אסראיל קד וצל אלי וראית
אלצגט אלדי אלמצריין צאגטונהם וכען איתא ואשלחנך לות פרעה ואפיק ית
עמי בני ישראל ממצרים פתעט אלאן אבעתך אלי פרעון ואכרג קומי

קדש הוא המקום ועתה לכה ואשלחך אל פרעה ואם תאמר מה תועיל והוצא את עמי יועילו דבריך ותוציאם

מי

עמי בני ישראל ממצרים: ויאמר
משה אל האלהים מי אנכי כי אלך
אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל
ממצרים: ויאמר כי אהיה עמך וזה
לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך
את העם ממצרים תעבדון את
האלהים על ההר הזה: ויאמר
משה אל האלהים הנה אנכי בא
אל בני ישראל ואמרתי להם
אלהי אבותיכם שלחני אליכם
ואמרו לי מה שמו מה אמר
אליהם: ויאמר אלהים אל משה

בני אסר׳ מן מצר: ואמר משה
קדם יי מן אנא ארי איזיל לות פרעה
וארי אפיק ית בני ישר׳ ממצרים:
קל מוסי ללה מן אנא חתי אמצי
אלי פרעון ואכרג בני אסר׳ מן מצר:
ואמר ארי יהי מימרי בסעדך ודין
לך אתא ארי אנא שלחתך באפקותך
ית עמא ממצרים תפלחון קדם יי על
טורא הדין: קל אנא אכון מעך
והדה לך איה באני בעתת בך
אד אכרגת אלקום מן מצר תעבדו
ללה עלי הדי אלגבל: ואמר משה
קדם יי הא אנא אתי לות בני ישר׳:

ואמר להון אלהא דאבהתכון שלחני לותכון ויימרון לי מן שמיה
מא אימר להון: קל מוסי ללה האנא צאיר אלי בני אסראיל
ואקול להם אלאה אבאיכם בעתני אליכם פאן קאלו לי מא
אסמה מא אקול להם: ואמר יי למשה אהיה אשר אהיה:
ואמר כדנן תימר לבני ישר׳ אהיה שלחני לותכון: קל ואזלי אלדיא

מי אנכי מה אני חשוב לדבר עם המלכים. וכי אוציא את בני ישר׳ ואף אם חשוב אני מה זכו ישר׳ שיעשה להם נס ואוציאם ממצרים. ויאמר כי אהיה עמך השיבו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון שאמרת מי אנכי אלך אל פרעה לא שלך היא כי אם משלי כי אהיה עמך וזה המראה אשר ראית בסנה לך האות כי אנכי שלחתיך וכדאי אני להציל כאשר ראית הסנה עושה שליחותי ואיננו אוכל כך תלך בשליחותי ואינך ניזוק ששאלת מה זכות יש לישר׳ שיצאו ממצרים דבר גדול יש לי על הוצאה זו שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף שלשה חדשים. ד״א כי אהיה עמך וזה שתצליח בשליחותך לך האות על הבטחה אחרת שאני מבטיחך שכשתוציאם ממצרים תעבדון אותי על ההר הזה שתקבלו התורה עליו והיא הזכות העומדת לישר׳ ודוגמת לשון זה מצינו בישעיה וזה לך האות אכול השנה ספיח וג׳ מפלת סנחריב תהיה לך אות על הבטחה אחרת שארצכם חרבה מפירות ואני אברך הספיחים:

אהיה אשר אהיה ויאמר כה
תאמר לבני ישראל אהיה
שלחני אליכם ויאמר עוד אלהים
אל משה כה תאמר אל בני ישראל
יהוה אלהי אבתיכם אלהי
אברהם אלהי יצחק ואלהי
יעקב שלחני אליכם זה שמי
לעלם וזה זכרי לדר דר לך
ואספת את זקני ישראל ואמרת
אליהם יהוה אלהי אבתיכם נראה
אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב
לאמר פקד פקדתי אתכם ואת
העשוי לכם במצרים ואמר
אעלה אתכם מעני מצרים אל
ארץ הכנעני והחתי והאמרי
והפרזי והחוי והיבוסי אל ארץ

יזור קט כדי יקל לבני אסר ואלהי
בעתני אליכם ואמר עוד יי למשה
כדנן תימר לבני ישראל יי אלהא
דאבהתכון אלהא דאברהם אלהא
דיצחק ואלהא דיעקב שלחני לותכון
דין שמי לעלם ודין דכרני לכל
דר ודר יקל לה איצא כדי קל לבני
אסר אלה אלה אבאיכם אלה אבר
יצח ויעק בעתני אליכם הדי
אסמי אלי אלדהר והדי דכרי אלי גיל
ואגיל אזיל ותכנוש ית סבי
ישראל ותימר להון יי אלהא דאבהתכון
אתגלי לי אלהיה דאברהם יצחק
ויעקב למימר מדכר דכירנא יתכון
וית דאתעביד לכון במצרים
אמץ ואגמע שיוך בני אסראיל
יקל על אלה אלה אבאיכם תגלא לי אלה
אברהים יצחק ויעקוב קאילא קד דכרתם ומא צנע בכם במצר
ואמרית אסיק יתכון משעבוד מצראי לארע כנענאי וחתאי
ואמוראי ופרזאי וחואי ויבוסאי לאר ע עבדא חלב ודבש

אהיה אשר אהיה אהיה עמם בצרה זו אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכיות אמר לפניו רבונו
שלעולם מה אני מזכיר להם צרה אחרת דיים בצרה זו אמ' לו יפה אמרת כה תאמר וגו' זה שמי לעולם חסר
וא"ו לומר העלימהו שלא יקרא בכתבו וזה זכרי למדו היאך נקרא וכן דוד הוא אומר יי שמך
לעולם ועד יי זכרך לדור ודור את זקני ישראל מיוחדים לישיבה ואם תאמר זקנים סתם היאך
אפשר לו לאסוף זקנים כל ששים רבוא ושמעו לקולך מכיון שתאמר להם לשון זה ישמעו לקולך

שכבר

185

זבת חלב ודבש׃ ושמעו לקלך
ובאת אתה וזקני ישראל אל
מלך מצרים ואמרתם אליו
יהוה אלהי העבריים נקרה עלינו
ועתה נלכה נא דרך שלשת
ימים במדבר ונזבחה ליהוה
אלהינו׃ ואני ידעתי כי לא יתן
אתכם מלך מצרים להלך ולא
ביד חזקה׃ ושלחתי את ידי
והכיתי את מצרים בכל נפלאתי
אשר אעשה בקרבו ואחרי כן
ישלח אתכם׃ ונתתי את חן העם

וקלת אצעדכם מן נכאל אלמצריין
אלי מוצע אלכנעאניין ואלחתיין ואלאמוריין
ואלפרזיין ואלחויין ואליבוסיין אלי בלד
יפיץ אללבן ואלעסל׃ ויקבלון מנך
ותיתי את וסבי ישרא׳ לות מלכא
דמצרים ותימרון ליה יי׳ אלהא
דיהודאי איתקרי עלנא וכען נזיל
כען מהלך תלתא יומין במדברא
ונדבח קדם יי׳ אלהנא׃ פאדי קבלו
מנך אדכל אנת ושיוך בני אסר
אלי מלך מצר וקולו לה אללה
אלאה אלעבראניין ואפאנא אמרה
אן נסיר מסאפה ג׳ איאם פי אלבר

ונדבח ללה רבנא׃ וקדמי גלי ארי לא ישבוק יתכון מלכא דמצרים
למיזל ולא מן קדם דחיליה תקיף׃ ואנא אעלם אן מלך מצר לא
ידעכם אן תמצו ולא ביד ואחדה שדידה׃ ואשלח ית מחת
גבורתי ואמחי ית מצראי בכל פרישותי דאעביד ביניהון ובתר
כין ישלח יתכון׃ ואבעת בגמיע אפאתי ואצרב אלמצריין
באעאגיבאתי אלתי אצנעהא פימא בינהם ובעד דאך יטלקהם׃ ואתין ית עמא

שכבר סימן זה מסור בידם מיעקב ומיוסף שבלשון זה הם נגאלים יעקב אמר להם ואלהים פקד יפקד
אתכם יוסף אמ׳ להם פקד יפקד אלהים אתכם׃ נקרה עלינו׃ לשון מקרה וכן ויקר אלהים ואנכי אקרה כה אהן
נקרא מאתו הלום׃ לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך׃ אם אין אני מראה לו ידי החזקה כלומר כל עוד
שאין אני מודיעו ידי החזקה לא יתן אתכם להלוך׃ לא יתן׃ לא ישבוק כמו על כן לא נתתיך לא נתנו אלהים
להרע עמדי וכולם לשון נתינה הם׃ ויש מפרשים ולא ביד חזקה ולא בשביל שידו חזקה כי מאז אשלח
והכיתי את מצרים וגו׳ ומתרגמין אותו ולא מן קדם דחיליה תקיף משמו של ר׳ יעקב ברבי מנחם נאמר לי׳

הזה בעיני מצרים והיה כי תלכון
לא תלכו ריקם: ושאלה אשה
משכנתה ומגרת ביתה כלי
כסף וכלי זהב ושמלת ושמתם
על בניכם ועל בנתיכם ונצלתם
את מצרים: ויען משה ויאמר
והן לא יאמינו לי ולא ישמעו
בקלי כי יאמרו לא נראה אליך
יהוה: ויאמר אליו מזה בידך
ויאמר מטה: ויאמר השליכהו
ארצה וישלכהו ארצה ויהי
לנחש וינס משה מפניו: ויאמר

הדין לרחמין בעיני מצראי ויהי
ארי תהכון לא תהכון ריקנין: ואעטי
לקום חצאא ענד למצריין פאדא
מציתם פלא תמצו פרגא: ותשאל
איתתא משיבבתה ומקריבת ביתה
מנין דכסף ומנין דדהב ולבושין
ותשוון על בניכון ועל בנתיכון
ותרוקנון ית מצרים: ותסתוהב
לאמראה מן מסאכנתהא וגארתהא
אניה פצה ואניה דהב ותיאבא
תצירוהא עלי בניכם ובנאתכם
ותנתספון למצריין: ואתיב משה
ואמר והא לא יהימנון לי ולא
יקבלון מני ארי יימרון לא אתגלי לך יי: פאגאב מוסי וקאל לעל לא
יומנון בי ולא יקבלו מני בל יקולון לם יתגלא לך אללה: ואמר ליה יי מדין
בידך ואמר חטרא: פקאל אללה לה מא הדה בידך קאל עצא: ואמר
רמיהי לארעא ורמהי לארעא והוה לחויא וערק משה מן קדמוהי: קאל
אטרחהא עלי אלארץ פטרחהא פצארת תעבאנא פהרב מוסי מן בין ידיה: ואמר

ומגרת ביתה. ממנה שהיא גרה אתה בבית: ונצלתם. כתרגומו ותרוקנון וכן וינצלו את מצרים ויתנצלו בני ישראל את עדיים והנון בו יסוד ומנוס תבא במחברת צדי עם ויצל אלהים את מקנה אביכם אשר הציל אלהים מאבינו ולא יאמרו כי אם לא היתה הנון יסוד והיא נקודה בחירק לא תהא משמשת בלשון ונפעלתם אלא בלשון ופעלתם כמו ולקחתם מן החרמה ונתתם ביד אויב ונגפתם לפני אויביכם ונתכתם בתוכה וכן ואמרתם נצלנו לשון נפעלנו וכל נון שהיא באה בתיבה לפרקים ונופלת ממנה כגון נון של נוגף נושא נותן נושך כשהיא מדברת לשון ופעלתם תנקד בשבא בחטף כגון ונשאתם את אביכם ונתתם להם את ארץ הגלעד ונמלתם את בשר ערלתכם לכך אני אומר שזאת המקודה בחירק מן היסוד היא ויסוד שם דבר נצול יהוה מן הלשונות הכבדים כמו דבור כפור למוד כשרבה בלשון ופעלתם ינקד בחירק כמו ודברתם אל הסלע וכפרתם את הבית ולמדתם אותם את בניכם: מזה בידך. לכך נכתב תיבה אחת לדרוש מזה שבידך אתה חייב ללקות שחשדת בכשרים ופשוטו כאדם שאומר לחבירו מודה אתה שזו שלפניך אבן היא אמר לו הין

יהוה אל משה שלח ידך ואחז
בזנבו וישלח ידו ויחזק בו ויהי
למטה בכפו: למען יאמינו כי
נראה אליך יהוה אלהי אבתם
אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי
יעקב: ויאמר יהוה לו עוד
הבא נא ידך בחיקך ויבא ידו
בחיקו ויוצאה והנה ידו מצרעת
כשלג: ויאמר השב ידך אל
חיקך וישב ידו אל חיקו ויוצאה
מחיקו והנה שבה כבשרו: והיה
אם לא יאמינו לך ולא ישמעו [לקל האת הראשון והאמינו]
לקל האת האחרון: והיה אם לא

יי למשה אושיט ידך ואוחיד
בדנביה ואושיט ידיה ואתקיף ביה
והוה לחטרא בידיה: קאל לה מד ידך
ואמסך דנבה פמד ידה ואמסכה
וצאר עצא פי ידה: בדיל דיהימנון
ארי אתגלי לך יי אלהא דאבהתהון
אלהיה דאברהם אלהיה דיצחק ואלהיה
דיעקב: לכי יומנון אן קד תגלא
לך אללה אלאה אבאיהם אברהים
יצחק ויעקוב: ואמר יי ליה עוד
אעיל כען ידך בעטפך ואעיל
ידיה בעטפיה ואפקה והא ידיה
חורא כתלגא: וקאל לה איצא אדכל
ידך פי כמך תם אדכלהא ואכרגהא

פאדא בהא ביצא כתלג: ואמר אתיב ידך לעטפך ואתיב ידיה לעטפיה
ואפקה מעטפיה והא תבת הות כבסריה: פקאל אדרד ידך פי כמך פארדהא
פי כמה תם אכרגהא וקד עאדת כסאיר בדנה: ויהי אם לא יהימנון לך
ולא יקבלון לקל אתא קדמאה ויהימנון לקל אתא בתראה: פאן לם
יומנון ולם יקבלון לאיה אלאולי פיומנון בלאיה אלתאניה: ויהי אם לא

אמר לו הריב עושה אותה עץ "ויהי לנחש" רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל ותפש אומנותו של נחש "ויחזק בו"
לשון אחיזה הוא והרבה יש במקרא ויחזיקו האנשים בידו והחזיקה במבושיו והחזקתי בזקנו כל לשון חיזוק הדבק
לבית לשון אחיזה הוא "מצורעת כשלג" דרך צרעת להיות לבנה אם בהרת לבנה היא אף באות זה רמז שלשון הרע
סיפר באמרו לא יאמינו לי לפיכך הלקהו בצרעת כמו שלקתה מרים על לשון "מחיקו" והנה שבה כבשרו מכאן
שמדה טובה ממהרת לבוא ממדת פורענות שהרי בראשונה לא נאמר מחיקו "והאמינו לקול האות האחרון"
להם בשבילכם לקיתי על שסיפרתי עליכם לשון הרע יאמינו לך שכבר למדו בכך שהמזדווגין להם להלקין
בנגעים כגון פרעה ואבימלך בשביל שרה "והיו הדם וגו' והיו והיו שני פעמים נראה בעיני אלו נאמר

יאמינו גם לשני האתות האלה
ולא ישמעון לקלך ולקחת ממימי
היאר ושפכת היבשה והיו המים
אשר תקח מן היאר והיו לדם
ביבשת: ויאמר משה אל יהוה
בי אדני לא איש דברים אנכי
גם מתמול גם משלשם גם מאז
דברך אל עבדך כי כבד פה וכבד
לשון אנכי: ויאמר יהוה אליו
מי שם פה לאדם או מי ישום
אלם או חרש או פקח או עור
הלא אנכי יהוה: ועתה לך
ואנכי אהיה עם פיך והוריתיך

יהימנון אף לתרין אתיא אלין
ולא יקבלון מנך ותסב ממיא
ויהון מיא די תסב מן נהרא ויהון דבנהרא ותישוד ליבשתא
לדמא ביבשתא: פאן לם יומנו
בהאתין אלאיתין ולם יקבלו מנך
פכ'ד מן מא אלניל ואצבבה עלי
אליבס ויכון אלמא אלדי פי אלניל דמא:
ואמר משה קדם יי בבעו יי לא גבר
דמלול אנא אף מאתמלי אף
מדקמוהי אף מעידן דמלילתא
עם עבדך ארי יקיר ממלל ועמיק
לישן אנא: קאל מוסי לרבה יא רב
ליס אנא דו נטק מן אמס ומא
קבלה ולא מן יום כאטבת עבדך

אני תקיל אלפם ואללסאן גמיעא: ואמר יי ליה מן שוי פומא לאנשא
או מן שוי אלימא או חרשא או פתיחא או עוירא הלא אנא יי:
קאל אללה לה מן צנע נטקא ללאנסאן או מן יכלק אלאכרס או אלאצם או או אבציר
אלאעמא אליס אנא אללה: וכען איזיל ומימרי יהי עם פומך ואלפנך

והיו המים אשר תקח מן היאור לדם ביבשת שומע אני שבידו הם נהפכים לדם ואף כשיהיו לארץ והם בהוייתן
אבל עכשיו מלמדינו שלא יהיו דם עד שיהיו ביבשת. גם מתמול וג' למדנו ששבעת הימים היה הקב"ה מפתה
את משה בסנה לילך מתמול שלשום מאז דברך הרי שלשה ושלשה גמין רבויין הם הרי ששה והוא היה
עומד ביום השביעי כשאמר לו זאת שלח נא ביד תשלח עד שחרה בו וקבל עליו וכל זה שלא היה רוצה
ליטול גדולה על אהרן שהיה גדול הימנו ונביא היה שנ' הנגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים הוא אהרן
וכן ביחזקאל ואודע להם בארץ מצרים ואומר להם איש גלולי עיניו השליכו ואותה נבואה לאהרן נאמרה. כבד
פה. בכבידות אני מדבר ובלשון לעז בלבו. מי שם פה. מי למדך לדבר כשהיית נידון לפני פרעה על
המצרי. או מי ישום אלם. מי עשה פרעה אלם שלא נתאמץ במצות הריגתך ואת משרתיו חרשים שלא שמעו
בצותו עליך ולאקפקלטורין ההורגים מי עשאם עורים שלא ראו כשברחת מן הבימה ונמלטת. הלא אנכי שמי ה' עשית

אשר תדבר: ויאמר בי אדני
שלח נא ביד תשלח: ויחר
אף יהוה במשה ויאמר הלא
אהרן אחיך הלוי ידעתי כי
דבר ידבר הוא וגם הנה הוא
יצא לקראתך וראך ושמח בלבו:
ודברת אליו ושמת את הדברים
בפיו ואנכי אהיה עם פיך ועם
פיהו והוריתי אתכם את אשר
תעשון: ודבר הוא לך אל העם
והיה הוא יהיה לך לפה ואתה
תהיה לו לאלהים: ואת המטה

דתמליל: ולאן אמץ ואנא אכון
מעך ואדלך עלי מא תתכלם
בה: ואמר בבעו יי. שלח כען
ביד מן דכשר למשלח: קאל יא
רבי אבעת במן אנת באעתה:
ותקיף רגזא דיי במשה. ואמר
הלא אהרן אחוך ליואה גלי קדמי.
ארי מללא ימליל הוא. ואף הא
הוא נפיק לקדמותך. ויחזינך ויחדי
בלביה: פאשתד וגד אללה עליה
וקאל אליס הרון אכיך אללאוי אנא
אעלם באנה מתכלם והו איצא הו
כארג תלקאך ויבצרך ויסר פי
קלבה: ותמליל עמיה. ותשוי ית פתגמיא בפומיה. ומימרי יהי עם פומך
ועם פומיה. ואליף יתכון. ית דתעבדון: ותכלמה ותציר אלכלאם פי פאה
ואנא אכון פי קולך וקולה ואדלכמא עלי מא תצנעון: וימליל הוא
לך עם עמא ויהי הוא יהי לך למתרגמן. ואת תהי ליה לרב: ויכלם
הו לך אלקום ויכון לך תרגמאנא ואנת תכון לה אסתאדא: וית חטרא

כל זאת: ביד תשלח ביד מי שאתה רגיל לשלוח והוא אהרן. ד"א ביד אחר שתרצה לשלוח אין סופי
להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעתיד. יש לך שלוחים הרבה: ויחר אף. ר' יהושע בן קרחה אומר כל חרון
אף שבתורה עושה רושם וזה לא נאמר בו רושם ולא מצינו שבא עונש על ידי אותו חרון. אמר לו רבי יוסי
אף בזו נאמר בו רושם הלא אהרן אחיך הלוי שהיה עתיד להיות לוי ולא כהן והכהונה הייתי אומר לצאת ממך מעתה
לא יהיה כן אלא הוא יהיה כהן ואתה הלוי שנ' ומשה איש האלהים בניו יקראו על שבט הלוי: הנה הוא יוצא
לקראתך: כשתלך למצרים: וראך ושמח בלבו: לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה
לגדולה: ומשם זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלב: ודבר הוא לך: בשבילך ידבר אל העם: והיה
על כל לך לי ולו ולכם ולהם הסמוכים לדבור שכולם לשון על הם: יהיה לך לפה: למליץ לפי שאתה כבד פה: לאלהים

הזה תקח בידך אשר תעשה בו
את האתת׃
וילך משה וישב אל יתר
חתנו ויאמר לו אלכה נא
ואשובה אל אחי אשר במצרים
ואראה העודם חיים ויאמר
יתרו למשה לך לשלום׃ ויאמר
יהוה אל משה במדין לך שב
מצרים כי מתו כל האנשים
המבקשים את נפשך׃ ויקח
משה את אשתו ואת בניו
וירכבם על החמר וישב ארצה
מצרים ויקח משה את מטה
האלהים בידו׃ ויאמר יהוה אל
משה בלכתך לשוב מצרימה

הדין תיסב בידך דתעביד ביה ית
אתיא׃ ובד' הדה אלעצא פי ידך
תצנע בהא אלמעגזאת׃
ואזל משה ותב לות יתר חמוהי
ואמר ליה איזיל כען ואתוב לות
אחי דבמצרים ואחזי העד כען
קיימין ואמר יתרו למשה איזיל
לשלם׃ פמצ'י מוסי ורגע אלי יתר
חמוה וקאל לה אמצ'י וארגע אלי
אכותי אלדין במצר ואנט'ר הל הם
באקון קאל לה יתרו אמץ' בסלאם׃
ואמר יי' למשה במדין איזיל תוב
למצרים ארי מיתו כל גבריא
דבעו למקטלך׃ תם קאל אללה למוסי
אמץ' ארגע אלי מצר פאן קד מאת
גמיע אלקום אלט'אלבין קתלך׃ ודבר
משה ית אתתיה וית בנוהי וארכבנון על חמלא ותב לארעא דמצרים ונסיב
משה ית חוטרא דאתעבידו ביה נסין מן קדם יי' בידיה׃ פאכד' מוסי זוג'תה וולדיה וארכבהם
עלי חמיר ורגע בהם אלי בלד מצר ואכד' מוסי אלעצא אלדי אמרה אללה בהא פי ידיה׃ ואמר יי' למשה׃ ואבעת בהם

ברב ועשר" וישב אל יתר חתנו" בנו לרשות שהרי נשבע לו וג' שמות היו לו רעואל יתר יתרו קני וכו'" כי מתו כל האנשים" מי הם דתן
ואבירם חיים היו אלא שירדו מנכסיהם והעני חשוב כמת" על החמור" חמור המיוחד הוא החמור שחבש אברהם לעקידת
יצחק והוא שעתיד מלך המשיח להגלות עליו שנאמר עני ורוכב על חמור" וישב ארצה מצרים ויקח משה את מטה ג'" אין
מוקדם ומאוחר מדוקדק במקרא" בלכתך לשוב מצרימה וג' דע שעל מנת כן תלך שתהיה גבור בשליחותי לעשות
כל מופתי לפני פרעה ולא תירא ממנו" אשר שמתי בידך לא על ג' אותות האמורות למעלה שהרי לא לפני פרעה
צוה לעשותם אלא לפני ישראל שיאמינו לו ולא מצינו שעשאום לפניו אלא מופתים שאני עתיד לשום בידך במצרים
כמו כי ידבר אליכם פרעה וג'" ואל תתמה על אשר כתב אשר שמתי שכן משמעו כשתדבר עמו כבר שמתים בידך"

ואמרה

ראה כל המפתים אשר שמתי
בידך ועשיתם לפני פרעה
ואני אחזק את לבו ולא ישלח
את העם: ואמרת אל פרעה
כה אמר יהוה בני בכרי ישראל:
ואמר אליך שלח את בני
ויעבדני ותמאן לשלחו הנה
אנכי הרג את בנך בכרך: ויהי
בדרך במלון ויפגשהו יהוה
ויבקש המיתו: ותקח צפרה
צר ותכרת את ערלת בנה
ותגע לרגליו ותאמר כי חתן
דמים אתה לי: וירף ממנו אז

במהכך למתב למצרים חזי כל
מופתיא דשויתי בידך ותעבידינון
קדם פרעה ואנא אתקיף ית ליביה
ולא ישלח ית עמא: תם קאל לה
לה פי מציה ליגע אלי מצר אנט̇ר
גמיע אלבראהין אלתי צירתהא פי
ידך אצנעהא בין ידי פרעון ואנא
אשדד קלבה ולא יטלק אלקום:
ותימר לפרעה כדנן אמר יי׳ ברי
בכרי ישראל: וקל לה כדי קאל
אללה משפא אבני בכרי אסראיל:
ואמרית לך שלח ית ברי ויפלח
קדמי ומסריב את לשלחותיה
הא אנא קטיל ית ברך בכרך פקאת

אבני יעלזן

לך אטלק קומי יעבדוני פאן אבית אן תטלקה האנא קאתל אבנך
בכרך: והוה באורחא בבית מבתא וערעביה מלאכא דיי׳ ובעא למקטליה:
ולמא כאן פי אלטריק פי אלמבית פאגא ולדה מלך אללה וטלב קתלה: ונסיבת צפרה
טנרא וגזרת ית ערלת ברה וקריבת לקדמוהי ואמרת: ברמא דמהלתא הדין אתיהיב חתנא
לנא: פאכדת צפרה צואנא וקטעת קלפה אבנהא וקדמתה בין ידיה וקאלת כאד אלערוס

ואמרת אל פרעה׳ כשתשמע שלבו חזק וימאן לשלח אמר לו כן׳ בני בכורי׳ לשון גדולה כמו אף אני בכור אתנהו
זהו פשוטו ומדרשו כאן חתם הקב״ה על מכירת הבכורה שלקח יעקב מעשו׳ ואמר אליך׳ בשליחותו שלמקום שלח
את בני׳ הנה אנכי הורג׳ מכה אחרונה ובה התרהו תחלה מפני שהיא קשה וזה הוא שאמ׳ איוב הן אל ישגיב בכחו לפיכך
מי מורה כמוהו בשר ודם המבקש להנקם מחבירו מעלים את דבריו שלא יבקש הצלה אבל הקב״ה ישגיב בכחו
ואין יכולת למלט מידו כי אם בשובו אליו לפיכך הוא מורהו ומתרה בו לשוב׳ ויהי׳ משה בדרך במלון׳ ויבקש המיתו׳
לפי שלא מל את אליעזר בנו ועל שנתרשל נענש מיתה תניא אמר ר׳ יוסי חס ושלום לא נתרשל אלא אמר אמול ואצא
לדרך סכנה היא לתינוק עד שלשת ימים אמול ואשהה ג׳ ימים הקב״ה צוני לך שוב מצרים ומפני מה נענש לפי

אמרה חתן דמים למולת:

ויאמר יהוה אל אהרן לך
לקראת משה המדברה וילך
ויפגשהו בהר האלהים וישק
לו: ויגד משה לאהרן את כל
דברי יהוה אשר שלחו ואת כל
האתת אשר צוהו: וילך משה
ואהרן ויאספו את כל זקני בני
ישראל: וידבר אהרן את כל
הדברים אשר דבר יהוה אל
משה ויעש האתת לעיני העם:
ויאמן העם וישמעו כי פקד
יהוה את בני ישראל וכי ראה את
עניים ויקדו וישתחוו: ואחר באו משה

אן יכון מקתולא: ונח מנה בכין
אמרת: אלולי דמא דמהולתא
הדין אתיהיב חתנא לקטול: פלך
ענה חינ׳ קאלת: צאר לערוס
למקתול מכתונא: ואמר יי׳
לאהרן איזיל לקדמות משה
למדברא ואזל וערעיה בטורא
דאתגלי עלוהי יקרא דיי׳ ונשיק
ליה: תם קאל אללה להרון אמץ
תלקא מוסי אלי אלבר פמצא ותפה
פי גבל אללה וקבלה: וחוי משה
לאהרן ית כל פתגמיא דיי׳ דשלחיה
וית כל אתיא דפקדיה: פאכבר
מוסי בגמיע כלאם אללה אלדי בעת
בה וגמיע אלאיאת אלתי אמרה: ואזל
משה ואהרן וכנשו ית כל סבי

בני ישראל: פמצי מוסי והרון וגמעא גמיע שיוך בני אסר: ומליל אהרן
ית כל פתגמיא דמליל יי׳ עם משה ועבד אתיא לעיני עמא: וכלמהם הרון
בגמיע אלכלאם אלדי כלם אללה מוסי וצנע אלמעגזאת בחצרת אלקום: והימין עמא
ושמעו ארי דכיר יי׳ ית בני ישראל וארי גלי קדמוהי שעבודהון וכרעו וסגידו:
פאמן אלקום אד סמעו אן אללה קד דכר בני אסר[illegible] וכרו וסגדו: ובתר כין

שנתעכב במלון תחלה במק׳ נדרים והיה המלאך כעשה כמין נחש ובולעו מראשו ועד ירכיו וחוזר ובולעו מרגליו ועד
אותו מקום הבינה צפרה שבשביל המילה הוא והגעלגלין השליכתו לפני רגליו של משה ותאמר על בנה כי חתן דמים
אתה לי אתה היית גורם להיות החתן שלי נרצח עליך הורג אישי אתה לי וירף המלאך ממנו אז הבינה שעל המילה בא
להרגו אמרה חתן דמים למולות חתני היה נרצח על דבר המילה למולות על דבר המולות שם דבר הוא והלמ״ד תשמש

ב

ובני
לשפטים

ואתם

ואהרן ויאמרו אל פרעה כה
אמר יהוה אלהי ישראל שלח
את עמי ויחגו לי במדבר: ויאמר
פרעה מי יהוה אשר אשמע בקלו
לשלח את ישראל לא ידעתי את
יהוה וגם את ישראל לא אשלח:
ויאמרו אלהי העברים נקרא
עלינו נלכה נא דרך שלשת ימים
במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו
פן יפגענו בדבר או בחרב: ויאמר
אלהם מלך מצרים למה משה
ואהרן תפריעו את העם ממעשיו
לכו לסבלתיכם: ויאמר פרעה

עלו משה ואהרן ואמרו לפרעה
כדנן אמר יי אלהא דישראל. שלח ית
עמי ויחגון קדמי במדברא: ובעד
דלך דכל מוסי והרון וקאלא לפרעון
כדי קאל אללה אלאה אסראיל אטלק
קומי יחגו לי פי אלבר: ואמר פרעה
שמא דיי לא אתגלי לי דאקביל
למימריה לשלחא ית ישראל. לא
אתגלי לי שמא דיי. ואף ית ישראל
לא אשלח: קאל פרעון מן אללה חתי
אקבל מנה ואטלק בני אסראיל: לא אערף אללה
ואמרו. אלהא דיהודאי אתקרי עלנא. ולא אטלקכני
נזיל כען מהלך תלתה יומין במדברא. ארצ
ונדבח קדם יי אלהנא. דלמא יערעננא במות

או בקטול: קאלו אלאה אלעבראניין ואפאנא אמרה כמא אן מסיר תלתה איאם
פי אלבר ונדבח ללה רבנא כלא יפאגינא בובא או בסיף: ואמר להון מלכא
דמצרים למא משה ואהרן תבטלון ית עמא מעבידתהון איזילו לפולחנכון:
קאל להם פרעון לם יא מוסי והרון תגרבון אלקום מן עמלהם אמצו
לאתקאלכם: ואמר פרעה הא מדסגיאין כען עמא דארעא ותבטלון

בלשון עלבמו ואמר פרעה לבני ישראל ואונקלוס תרג׳ דמיס על דס המילה״ ויאחר באו משה ואהרן וג׳ אבל
הזקנים נשמטו אחד אחד מאחר משה ואהרן עד שנשמטו כולם קודם שהגיעו לפלטין לפי שיראו ללכת ובסיני נפרע
להן ונגש משה לבדו והם לא יגשו החזירם לאחוריהם ׳פן יפגענו׳ פן יפגעך היו צריכים לומר אלא שחלקו כבוד למלכות״
פגיעה זו לשון מקרה מות הוא ׳תפריעו את העם ממעשיו׳ תבדילו ותרחיקו אותם ממלאכתם ששומעין לכם וסבורים
לנוח מן המלאכה וכן פרעהו אל תעבור בו רחקהו וכן ותפרעו כל עצתי כי פרוע הוא נרחק ונתעב ׳לכו לסבלותיכם״
לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בבתיכם אבל מלאכה שעבוד מצרים לא היתה על שבט של לוי ותדע
לך שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים״ הן רבים עתה עם הארץ״ שהעבודה מוטלת עליהם ואתם משביתים אותם

הרבים עתה עם הארץ והשבתם
אתם מסבלתם: ויצו פרעה ביום
ההוא את הנגשים בעם ואת
שטריו לאמר: לא תאספון
לתת תבן לעם ללבן הלבנים
כתמול שלשם הם ילכו וקששו
להם תבן: ואת מתכנת הלבנים
אשר הם עשים תמול שלשם
תשימו עליהם לא תגרעו ממנו
כי נרפים הם על כן הם צעקים
לאמר נלכה נזבחה לאלהינו:
תכבד העבדה על האנשים ויעשו
בה ואל ישעו בדברי שקר:

יתהון מפולחנהון: ותם קל אמן
כתרת אהל אלבלד חתי תעטלונהם
מן נקלהם: ופקיד פרעה ביומא
ההוא ית שלטוני עמא וית סרכוהי
למימר: ופאמר פרעון פי ד'לך אליום
בלאוזת וערפאהם קאילא: לא
תוספון למתן תבנא לעמא
למרמי לבנין כמאתמלי ומדקמוהי:
אנון יזלון ויגבבון להון תבנא:
ולא תעאודו אן תעטו אלקום תבנא
לילבנון מתל אמס ומא קבלה
הם ימצון ויקמשון להם תבנא:
וית סכום לבניא דאנון עבדין מאתמלי
ומדקמוהי תמנון עליהון לא תמנעון
מנה ארי בטלנין אנון על כן אנון מצוחין למימר נזיל נדבח קדם אלהנא: וצאיב
אללבן אלדי כאנו יצנעון אמס ומא קבלה צירוהא עליהם לא תנקצון מנהא לאנהם
מרפהון לד'לך הם יצרכון ויקולון נמצי נדבח לרבנא: יתקף פולחנא על גבריא
ויתעסקון ביה ולא יתעסקון בפתגמין: ותתקל אלעמל עלי אלקום וישתגלו פיה

בטילין

מסבלותם הפסק גדול הוא זה. הנוגשים מצריים היו והשוטרים היו ישראל הנוגש ממונה על ר' או ה' שוטרים והשוטר ממונה
לרדות בעושי מלאכה. תבן חשטובלא היו גובלין אותו עם הטיט. לבנים טיוולש שעושים מטיט ויבשים אותן בחמה ויש שורפין
אותן בכבשן. כתמול שלשום כאשר הייתם עושים עד הנה. וקוששו ולקטו. ואת מתכונת הלבנים סכום חשבון הלבנים שהיה
כל אחד עושה ליום כשהיה התבן ניתן להם אותו סכום תשימו עליהם גם עתה למען תכבד העבודה עליהם כי נרפים הם מן
העבודה לכך לבם פונה אל הבטלה וצועקים לאמר נלכה וג'. מתכונת והוכן לבנים ולו נתכנו עלילות. ואת הכסף המתוכן כולם
לשון חשבון הם. נרפים. המלאכה רפויה בידם ועזובה מהם והם נרפים ממנה רפוי"ט בלעז. ואל ישעו בדברי שקר ואל יהגו וידברו
תמיד בדברי רוח לאמר נלכה נזבחה ודומה לו ואין שעה בחקיך תמיד למשל ולשנינה מתרגמינן ולשועין ויספר ואשתעי ואי אפשר
לומר וישעו לשון וישע אל הבל ואל קין ואל מנחתו לא שעה ולפרש אל ישעו אל יפנו שאם כן היה לו לכתוב ואל ישעו אל דברי שקר
או לדברי שקר כי כן גזרת כולם ישעה האדם אל עושהו לא שעו אל קדוש ישראל ולא ישעה אל המזבחות ולא מצאתי

שאומ

ויצאו נגשי העם ושטריו ויאמרו
אל העם לאמר כה אמר פרעה
אינני נתן לכם תבן׃ אתם לכו
קחו לכם תבן מאשר תמצאו
כי אין נגרע מעבדתכם דבר׃
ויפץ העם בכל ארץ מצרים
לקשש קש לתבן׃ והנגשים
אצים לאמר כלו מעשיכם
דבר יום ביומו כאשר בהיות
התבן׃ ויכו שטרי בני ישראל

ולא ישתגלו באמור באטלה׃
ונפקו שלטוני עמא וסרכוהי׃
ואמרו לעמא למימר כדנן אמר
פרעה לית אנא יהיב לכון תבנא׃
פכרגו אלאזדת׳קום ועריפהם
וקאלו להם כדיקול פרעון ליס
אעטיכם תבנא׃ אתון איזילו סבו
לכון תבנא מאתר דתשכחון ארי
לא יתמנע מדעם׃ אנתם אמצו מפולחנכון
כדו לכם תבנא מן חית תגדון
ואעלמו אנה לא ינקץ מן עמלכם
שיא׃ ואתבדר עמא בכל ארעא דמצרים לגבבא גילי לתבנא׃
פתבדד אלקום פי גמיע בלד מצר ליקמשו קשא לאתבן׃ ושלטוניא
דחקין למימר אשלימו עבידתכון פתגם יום ביומיה כמא דהויתון
עבדין כד מתיהיב לכון תבנא׃ ואלאזדה מלחון קאילא כמלו
עמלכם אמר יום ביומה כמא כאן פי וקת אעטא אתבן׃ ולקו סרכיבני

שמוש שלבית סמוכה לאחריהם אבל אחר לשון דבור כמתעסק לדבר בדבר נופל לשון שמוש בית כגון
המדברים בך ותדבר מרים ואהרן במשה המלאך הדובר בי לדבר בם ואדברה בעדותיך אף כאן אל ישעו
בדברי שקר אל יהיו נדברים בדברי שוא והבאי׳ אתם לכו קחו לכם תבן׳ וצריכים אתם לילך בזריזות כי אין
נגרע דבר מכל סכום לבנים שהייתם עושין ליום בהיות התבן ניתן לכם מזומן מבית המלך׳ לקושש קש לתבן׳
לאסוף אסיפה ללקוט לקט לצורך תבן הטיט׳ קש׳ לשון לקוט על שם שדבר המתפזר הוא וצריך לקוששו קרוי
קש בשאר מקומות׳ אצים דוחקים׳ דבר יום ביומו׳ חשבון של כל יום כולו ביומו כאשר עשיתם בהיות התבן
מוכן׳ ויכו שוטרי בני ישראל׳ השוטרים ישראל היו חסים על חבריהם מלדחקום וכשהיו משלימים הלבנים
לנוגשים שהם מצרים והיה חסר מן הסכום היו מלקין אותם על שלא דחקו את עושי המלאכה לפיכך זכו
אותן שוטרים להיות סנהדרין ונאצל מן הרוח אשר על משה והושם עליהם שנאמר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל
מאותן שידעת הטובה שעשו במצרים כי הם זקני העם ושוטריו׳ ויכו שוטרי בני ישראל אשר שמו נוגשי פרעה
אותם לשוטרים עליהם לאמר מדוע וגו׳ למה ויכו שהיו אומרים להם מדוע לא כליתם גם תמול גם היום חק
הקצוב עליכם ללבון כתמול השלשי שהוא יום שלפני אתמול והוא היה בהיות התבן ניתן להם׳ ויכו לשון ויפעלו

אשר שמו עליהם נגשי פרעה
לאמר מדוע לא כליתם חקכם
ללבן כתמול שלשם גם תמול
גם היום: ויבאו שטרי בני
ישראל ויצעקו אל פרעה
לאמר למה תעשה כה לעבדיך:
תבן אין נתן לעבדיך ולבנים
אמרים לנו עשו והנה עבדיך
מכים וחטאת עמך: ויאמר
נרפים אתם נרפים על כן אתם
אמרים נלכה נזבחה ליהוה:
ועתה לכו עבדו ותבן לא ינתן
לכם ותכן לבנים תתנו: ויראו
שטרי בני ישראל אתם ברע

ישראל דמנו עליהון שלטוני
פרעה למימר מדין לא אשלימתון
גזירתכון למרמי לבנין כמאתמלי
ומדקמוהי אף תמלי אף יומא דין:
פצׄרב ערפא בני אסראיל ולאהם
עליהם גלאוזת פרעון וקאלו להם
מא באלכם לם תכמלו את תלבכון
מתל אמס ומא קבלה אמס ואליום:
ואתו סרכי בני ישראל וצווחו קדם פרעה
למימר למא מתעביד כדין לעבדך:
תם גאו ערפא בני אסראיל פאסתגאתו
אליה קאילין לם תצנע כדי בעבידך:
תבנא לא מתיהיב לעבדך ולבניא
אמרין לנא עבידו והא עבדך
לקן וחטין עליהון עמך: תבן לא
ירפע לעבידך ויקולון אצׄרבו לנא לבנא והודי עבידך מצׄרובין פאנמא
יכטי עליהם קומך: ואמר בטילין אתון בטילין על כן אתון אמרין ניזיל
נדבח קדם יי: קאל אנתם מרפהון לדׄלך תקולון נמצׄי נדבח לרבנא: וכען איזילו
פלחו ותבנא לא מתיהיב לכון וסכום לבניא תתנון: ואן אמצׄו אעמלו
ותבן לא ירפע אליכם ותדׄאיבכם תופון: וחזו סרכי בני ישראל יתהון בביש

הוכו ומיד אחרים הנוגשים הוכו: ולבנים אומרים לנו: הנוגשים עשו כמנין הראשון: וחטאת עמך: אלו היה נקוד פתח
הייתי אומר שהוא דבוק ודבר זה חטאת עמך הוא עכשו שהוא קמץ שם דבר הוא וכך פירושו ודבר זה מביא חטאת
על עמך כאלו כתוב חטאה לעמך כמו כבאכה בית לחם שהוא כמו לבית לחם וכן הרבה: ותכן לבנים: חשבון
הלבנים וכן את הכסף המתוכן המנוי כמו שאמור בענין ויצורו וימנו את הכסף: ויראו שוטרי בני ישראל את חבריהם
הנרדים עליהם: ברע: ראו אותם ברעה וצרה המוצאת אותם בהכבידם העבודה עליהם לאמר לא תגרעו וגו':

לאמר לא תגרעו מלבניכם דבר
יום ביומו׃ ויפגעו את משה ואת
אהרן נצבים לקראתם בצאתם
מאת פרעה׃ ויאמרו אלהם
ירא יהוה עליכם וישפט אשר
הבאשתם את ריחנו בעיני פרעה
ובעיני עבדיו לתת חרב בידם
להרגנו׃ וישב משה אל יהוה
ויאמר אדני למה הרעתה לעם
הזה למה זה שלחתני׃ ומאז
באתי אל פרעה לדבר בשמך
הרע לעם הזה והצל לא הצלת
את עמך׃ ויאמר יהוה אל משה
עתה תראה אשר אעשה לפרעה

למימר לא תמנעון מלבניכון פתגם
יום ביומיה׃ ונט'ר ערפא בנאסר
בשר וקאל להם לא תנקצו מלבנכם
אמר יום ביום׃ וערעו ית משה
וית אהרן קימין לקדמותהון במפקהון
מלות פרעה׃ פאפגו מוסי והרון
ואקפין תלקאהם פי כרוגהם מן
ענד פרעון׃ ואמרו להון יתגלי יי׳
עליכון ויתפרע דאבאישתון ית ריחנא
בעיני פרעה ובעיני עבדוהי למיתן
חרבא בידהון למקטלנא׃ קאלו
להם יחכם אלה עליכם וינט'ר כמא
אפסדתם חאלנא ענד פר׳ וקואדה
חתי אנזלו סיפא פי אידיהם ליקתלונא׃
ותב משה לקדם יי׳ ואמר למא
אבאישתא לעמא הדין למא דנן שלחתני׃ פרגע מוסי אלי אלה
וקאל יארב לם אבלית הולאי אלקום ולמא דא בעתת בי׃ ומעידן
דעלית לות פרעה למללא בשמך אתבאיש לעמא הדין ושיזבא
לא שיזבתא ית עמך׃ ומן חין דכ'לת אלי פר׳ אכ'אטבה באסמך אסא
אליהם ולם תכ'לצהם מן דלך׃ ואמר יי׳ למשה כען תחזי דאעביד לפרעה׃

ויפגעו׳ אנשים מישר׳ את משה ואת אהרן וג׳ ורבותינו דרשו כל נצים ונצבים דתן ואבירם היו שנאמר
בהם יצאו נצבים׃ למה הרעותה לעם הזה׃ ואם תאמר מה אכפת לך קובל אני על ששלחתני׃
הרע׳ לשון הפעיל הוא הרבה רעה עליהם ותרגומו אבאיש׃ עתה תראה וג׳ הרהרת על מדותי לא כאברהם
שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע ואחר כך אמרתי לו העלהו לעולה ולא הרהר אחרי לפיכך אתה
תראה העשוי לפרעה תראה ולא תראה העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם לארץ׃ כי ביד חזקה

כי ביד חזקה ישלחם וביד
חזקה יגרשם מארצו:

קכד פסו

וידבר
אלהים אל משה ויאמר אליו
אני יהוה: וארא אל אברהם אל
יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי
יהוה לא נודעתי להם: וגם הקמתי
את בריתי אתם לתת להם את
ארץ כנען את ארץ מגריהם
אשר גרו בה: וגם אני שמעתי
את נאקת בני ישראל אשר

ארי ביד תקיפא ישלחנון וביד
תקיפא יתריכנון מארעיה: וקא
ל אללה למוסי אלאן תנטר מא אצנע
בפרעון סיטלקהם ביד שדידה
ויטרדהם מן בלדה ביד שדידה:
ומליל יי עם משה.
ואמר ליה אנא יי: כלם אללה
מוסי. וקאל לה אנא אללה ואתגליתי
לאברהם ליצחק וליעקב באל
שדי ושמי יי לא הודעית להון:
אלדי תגלית לאברא' יצחק ויעקוב
בלטאיף אלכאפי ואסמי אללה פקט
לם אערפהם. ואף אקימית ית קימי עמהון למתן להון ית ארעא
דכנען ית ארע תותבותהון דאתותבו בה: ואיצא תבתת עהדי
מעהם לאעטיהם בלד כנעאן. בלד גנאהם אלדי סכנוה: ואף
קדמי שמיע ית קבילת בני ישראל דמצראי מפלחין

ישלחם. מפני ידי החזקה שתחזק עליו ישלחם. וביד חזקה יגרשם מארצו. על כרחם של ישר' יגרשם
ולא יספיקו לעשות להם צדה וכן הוא אומר ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ וגומ'
וידבר אלהים אל משה. דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעתה לעם הזה.
ויאמר אליו אני יי. נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני ולא לחנם שלחתיך כי אם
לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות אני ה' נאמן
לפרע כשהוא אומר אצל עונש כגון וחללת את שם אלהיך אני ה' וכשהוא אומר אצל קיום מצות כגון ושמרתם
מצותי ועשיתם אתם אני ה' נאמן לתת שכר. וארא אל האבות באל שדי. הבטחתים הבטחות ובכלן אמרתי
להם אני אל שדי. ושמי ה' לא נודעתי להם. לא הודעתי אין כת' כאן אלא לא נודעתי לא נכרתי להם במדת אמתות
שלי שעליה נקרא שמי ה' נאמן לאמת דברי שהרי הבטחתים ולא קיימתי. וגם הקימותי את בריתי וגו'. וגם
כשנראיתי להם באל שדי הצבתי והעמדתי בריתי ביני וביניהם. לתת להם את ארץ כנען. לאברהם בפרשת מילה
נאמ' אני אל שדי וגו' ונתתי לך ולזרעך אחריך את ארץ מגוריך. ליצחק כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל
והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם והיא השבועה שנשבעתי לאברהם באל שדי אמרתי ליעקב אני אל שדי
פרה ורבה וגו' את הארץ אשר וגו' הרי שנדרתי להם ולא קיימתי. וגם אני כמו שהצבתי והעמדתי הברית יש עלי לקיים

לכן

מצרים מעבדים אתם ואזכר
את בריתי׃ לכן אמר לבני
ישראל אני יהוה והוצאתי
אתכם מתחת סבלת מצרים
והצלתי אתכם מעבדתם וגאלתי
אתכם בזרע נטויה ובשפטים
גדלים׃ ולקחתי אתכם לי לעם
והייתי לכם לאלהים וידעתם כי
אני יהוה אלהיכם המוציא אתכם
מתחת סבלות מצרים׃ והבאתי
אתכם אל הארץ אשר נשאתי
את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק
וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה
אני יהוה׃ וידבר משה כן אל
בני ישראל ולא שמעו אל

להון ודכירנא ית קימי׃ ואיצא
קד סמעת שהיק בני אסר׳ ממא
אלמצריון יסתכדמונהם ודכרת
עהדי׃ בכין אימר לבני ישראל
אנא יי׳ ואפיק יתכון מגו דחוק
פלחן מצראי ואשיזיב יתכון
מפלחנהון ואפרוק יתכון בדרע
מרמם ובדינין רברבין׃ לדלך
קל לבני אסר׳ אנא אללה ואכרגכם
מן נקל אלמצריין ואכלצכם מן
כדמתהם ואפככם בדראע ממדודה
ואחכאם עצימה׃ ואקריב יתכון
קדמי לעם ואהוי לכון לאלה
ותדעון ארי אנא יי׳ אלהכון דאפיק
יתכון מגו דחוק פלחן מצראי׃ ו
ואתכדכם לי אמה ואכון לכם אלאה

ותעלמון אני אללה רבכם אלמכרגכם מן תחת נקל אלמצריין׃ ואעיל יתכון לארעא
דקיימית במימרי למתן יתה לאברהם ליצח׳ וליע׳ ואתין יתה לכון ירותא
אנא יי׳׃ ואדכלכם אלי אלבלד אלדי אקסמת באמרי אן אעטיה לאבר׳ יצח׳ ויע׳
ואעטיה לכם חוזא אנא אללה אפי בדלך׃ ומליל משה כן עם בני ישר׳ ולא קבילו מן

לפיכך שמעתי את נאקת בני ישר׳ הנאנקים אשר מצרים מעבידים אתם ואזכר אותו הברית כי בברית בין הבתרים
אמרתי לו וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי׃ לכן על פי אותה השבועה׃ אמור לבני ישר׳ אני ה׳ הנאמן בהבטחתי׃ והוצאתי
אתכם׃ כי כן הבטחתי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול׃ סבלות׃ טורח משא מצרים׃ נשאתי את ידי׃ הרימותיה לישבע בכסאי׃
ולא שמעו אל משה׃ לא קבלו תנחומין מקצר רוח כל מי שהוא מצר רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו׃
קרוב לענין זה שמעתי פרשה זו מרבי ברוך בר׳ ליעזר והביא לי ראיה ממקרא זה בפעם האחת אודיעם את ידי

משה מקצר רוח ומעבדה
קשה:
וידבר יהוה אל משה לאמר: בא
דבר אל פרעה מלך מצרים
וישלח את בני ישראל מארצו:
וידבר משה לפני יהוה לאמר הן
בני ישראל לא שמעו אלי ואיך
ישמעני פרעה ואני ערל שפתים:

וידבר יהוה אל משה ואל אהרן
ויצום אל בני ישראל ואל פרעה
מלך מצרים להוציא את בני ישראל
מארץ מצרים:
אלה ראשי בית אבתם
בני ראובן בכר ישראל חנוך ופלוא

משה מעקל רוח ומפלחנא דהוה
קשי עליהון: פכלם מוסי בד׳לך
בני אסר׳ ולם יקבלו מנה מן
ציק ארואחהם ומן כ׳דמתהם
אלצעבה: ומליל יי׳ עם משה
למימר: תם כלם אללה מוסי תכלימא:
עול מליל עם פרעה מלכא
דמצרים וישלח ית בני ישראל
מארעיה: אדכ׳ל כלם פר׳ מלך
מצר אן יטלק בני אסר׳ מן בלדה:
ומליל משה קדם יי׳ למימר הא
בני ישראל לא קבילו מני ואיכדין
יקביל מני פרעה ואנא יקיר
ממלל: קל מוסי יא רבי הודי בני
אסר׳ לם יקבלו מני וכיף יקבל
מני פרעון ואנא אתג אלפם:
ומליל יי׳ עם משה ולאהרן ופקידנון לות בני ישר׳ ולות פר׳ מלכא דמצ׳ לאפקא
ית בני ישראל מארעא דמצ׳: פכלם אללה מוסי והר׳ ואוצאהם בסבב בני אסר׳ ופר׳
מלך מצר אן יכ׳רגא בני אסר׳ מן בלד מצר: אלין רישי בית אבהתהון בני ראובן בוכרא

ואת גבורתי וידעו כי שמי יהוה למדנו שבלה מאמין את דבריו אפלו בפורענות מודיע ששמו ה׳ וכ״ש שכן האמנה לטובה
ורבותינו דרשוהו לענין שלמעלה שאמר משה למה הרעות׳ א״ל הקב״ה חבל על דאבדין ולא משתכחין יש לי להתאונן
על מיתת האבות הרבה פעמ׳ נגליתי עליהם באל שדי ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת ואמרו לי מה שמו מה אומר
אלה׳ הם גם הקימותי וג׳ וכשבקש לקבור את שרה לא מצא קבר עד שקנה בדמים מרובין וכן יצחק עררו עליו על הבארות
אשר חפרו וכן יעקב ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו ולא הרהרו אחר מדותי ואתה אמרת למה הרעות ואין המדרש
מתישב אחר המקרא מפני כמה דברים אחת שלא נאמר ושמי ה׳ לא שאלו לי ואם תאמר לא הודעתים שבכך שמו הרי
תחלה כשנגלה לאברהם בין הבתרים נא׳ אני ה׳ אשר הוצאתיך מאור כשדים ועוד היאך הסמיכה משם במשכתבתיו

חצרון וכרמי אלה משפחת הראובני:
ובני שמעון ימואל וימין ואהד
ויכין וצחר ושאול בן הכנענית
אלה משפחת שמעון: ואלה
שמות בני לוי לתלדתם גרשון
וקהת ומררי ושני חיי לוי שבע
ושלשים ומאת שנה: בני גרשון
לבני ושמעי למשפחתם: ובני
קהת עמרם ויצהר וחברון

דישראל חנוך ופלוא חצרון וכרמי אלין
זרעית ראובן: האולי רוסא ביות
אבאיהם בני ראובן בכרא אסראיל
חנוך ופלוא חצרון וכרמי הולי
עשאיר ראובן: ובני שמעון ימואל
וימין ואהד ויכין וצחר ושאול בר
כנעניתא אלין זרעית שמעון: ובני
שמעון ימואל וימין ואהד ויכין וצ' ושאול
אבן כנעניה האולי עשאיר
שמעון: ואלין שמהת בני לוי

לתולדתהון גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי מאה ותלתין ושבע
שנין והאולי אסמא בני לוי עלי תואלידהם גרשון וקהת ומררי
וסני חיוה לוי מאיה וסבעה ותלאתין סנה: בני גרשון לבני ושמעי
לזרעיתהון: בני גרשון לבני ושמעי לעשאירהם: ובני קהת
עמרם ויצהר וחברון ועזיאל ושני חיי קהת מאה ותלתין

שהוא סומך לכאן וגם אני שמעתי וגו' לכן אמור לבני ישראל לכך אני אומר יתיישב המקרא על פשוטו דבר
דבור על אופנו והדרשה תדרוש שנ' הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע מתחלק לכמה ניצוצות
ערל שפתים אטום שפתים וכן כל לשון ערלה אני אומ' שהוא אטם ערלה אזנם אטומה משמוע ערלי לב
אט ומיס מה בין ש והם גם אתה והערל והאטם משכרותו בת הקללה ערלת בשר שהגיד אטום ומכוסה
בה וערלתם ערלתו עשו לו אוטם וכסוי איסור שיבדיל בפני אכילתו שלש שנים יהיה לכם ערלים אטום
ומכוסה ומובדל מלאכלו ואיך ישמעני פרעה זה אחד מעשרה קל וחומר שבתורה וידבר ה' אל משה ואל
אהרן לפי שאמר משה אני ערל שפתים צרף לו הק' את אהרן להיות לו לפה ולמליץ ויצום אל בני
ישראל צוה עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם אל פרעה מלך מצרים צוה עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם
זה מדרשו ופשוטו צום על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה ודבר הצווי מהו מפורש בפרשה שנייה לאחר סדר
היחס אלה ראשי בית אבותם מתוך שהזכיר משה ואהרן הפסיק הענין באלה ראשי בית אבותם ללמדינו היאך נולדו משה ואהרן ובמי
נתיחסו אלה ראשי בית אבותם מתוך שהוזקק להם שבטו של לוי עד משה ואהרן בשבילם משה ואהרן התחיל ליחסם דרך
תולדותם מראובן ושני חיי לוי וג' למה נמנו שנותיו שללוי להודיע כמה ימי השעבוד שכל זמן שאחד מן השבטים
קיים לא היה שעבוד שנ' וימת יוסף וכל אחיו ואחר כך ויקם מלך חדש על ולוי האריך ימים על כולם ושני חיי
קהת ושני חיי עמרם וג' מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ת' מאות שנה שאמ' הכת' שלא בארץ מצרים לבדם היו אלא מיום שנולד
יצחק שהרי קהת מיורדי מצרים היה חשוב כל שנותיו ושנות עמרם ופ' שלמשה לא תמצאם ת' מאות והרבה שנים נבלעים לבנים בשני האבות

ועזיאל ושני חיי קהת שלש
ושלשים ומאת שנה׃ ובני מררי
מחלי ומושי אלה משפחת הלוי
לתלדתם׃ ויקח עמרם את יוכבד
דדתו לו לאשה ותלד לו את
אהרן ואת משה ושני חיי עמרם
שבע ושלשים ומאת שנה׃
ובני יצהר קרח ונפג וזכרי׃
ובני עזיאל מישאל ואלצפן
וסתרי׃ ויקח אהרן את אלישבע
בת עמינדב אחות נחשון לו
לאשה ותלד לו את נדב ואת
אביהוא את אלעזר ואת
איתמר׃ ובני קרח אסיר
ואלקנה ואביאסף אלה
משפחת הקרחי׃ ואלעזר בן
אהרן לקח לו מבנות פוטיאל
לו לאשה ותלד לו את פינחס

ותלת שנין׃ ובני קהת עמרם
ויצהר. וחברון ועזיאל. וסני חיוה
קהת מאיה ותלאתה ותלאתין סנה׃
ובני מררי מחלי ומושי. אלין
זרעית ליואי לתולדתהון׃ ובני
מררי מחלי ומושי. האולי עשאיר
אללואניין עלי תואלידהם׃ ונסיב
עמרם ית יוכבד אחת אבוהי ליה
לאנתו. וילידת ליה. ית אהרן וית
משה. ושני חיי עמרם מאה ותלתין ושבע
ותלת שנין׃ פתזוג עמרם ביוכבד
עמתה קבל אן תחצר פולדת לה
הרון ומוסי. וכאן סני חיותה. מאיה
וסבעה ותלאתין סנה׃ ובני יצהר
קרח ונפג וזכרי׃ ובני יצהר וג׳׃
ובני עזיאל. מישאל ואלצפן וסתרי׃
ונסיב אהרן ית אלישבע בת עמינדב
אחתיה דנחשון ליה לאנתו. וילידת ליה
ית נדב וית אביהוא ית אלעזר וית
איתמר. פתזוג הר׳ באלישבע אבנת עמינדב אכ׳ת נחשון. פולדת לה נדב ואביה׳
אלעזר ואיתמר׃ ובני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף. אלין זרעית קרח׃ ובנו קר׳ אסיר ואלק׳ ואבי׳
הדה עשאיר אלקרחיין׃ ואלעזר בר אהרן נסיב ליה מבנת פוטיאל ליה לאנתו וילידת ליה

יוכבד דדתו. אחות אביו בת לוי אחות קהת. אחות נחשון. מכאן למדו הנושא אשה צריך לבדוק באחיה. מבנות
פוטיאל. מזרע יתרו שפטם עגלים לע״ז ומזרע יוסף שפטפט ביצרו. הוא אהרן ומשה. אלו שהוזכרו למעלה
יוכבד לעמרם הוא אהרן ומשה אשר אמר ה׳ יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן לומר

שקולין

194

אלה ראשי אבות הלוים
למשפחתם: הוא אהרן ומשה
אשר אמר יהוה להם הוציאו
את בני ישראל מארץ מצרים
על צבאתם: הם המדברים אל
פרעה מלך מצרים להוציא את
בני ישראל ממצרים הוא משה
ואהרן: ויהי ביום דבר יהוה אל
משה בארץ מצרים:

וידבר יהוה אל משה
לאמר אני יהוה דבר אל פרעה
מלך מצרים את כל אשר אני
דבר אליך: ויאמר משה לפני
יהוה הן אני ערל שפתים ואיך
ישמע אלי פרעה:

ויאמר יהוה אל משה ראה נתתיך
אלהים לפרעה ואהרן אחיך יהיה
נביאך: אתה תדבר את כל אשר

ית פינחס. אלין. רישי אבהת ליואי
לזרעיתהון: ואלעזר אבן הרון
תזווג באמרה מן בנאת פוטיא׳
פולדת לה פנחס. האולי ריסא אבא
אלליואניין עלי תואליהם: הוא אהרן
ומשה. דאמר יי׳ להון. אפיקו. ית
בני ישר׳. מארעא דמצרים על
חיליהון: המא מוסי והרון. אלדי קא׳
להמא אל׳ אכרגא בני אסר׳. מן בלד
מצר עלי גיושהם: אנון דממללין
עם פרעה מלכא דמצרים. לאפקא
ית בני ישר׳ ממצרים. הוא משה
ואהרן: המא אלמכאטבין פר׳ מלך
מצראן יכרגא בני אסר׳ מן בלד
מצר. המא מוסי והרון: והוה ביומא
דמליל יי׳. עם משה בארעא דמצרים:
ולמא כאן פי יום כאטב אללה מוסי פי
בלד מצר: ומליל יי׳. עם משה למימר
אנא יי׳ ממליל. עם פר׳ מלכא דמצ׳. ית כל דאנא

ממליל עמך: קאל לה אנא אללה. כלם פר׳ מלך מצר. בגמיע מא אמרך בה: ואמר משה קד׳ יי׳. הא אנא
יקיר ממלל. ואיכדין יקביל מני פר׳: פקאל בין ידי אללה. הודא אנא תקיל אלפם. וכיף יקבל מני פרעון:
ואמר יי׳ למשה. חזי מניתך רב לפרעה. ואהרן אחוך יהי מתורגמנך: קאל אללה לה אנצר
קד געלתך אסתאדא לפר׳ והרון אכוך יכון מתרגמאנך: את תמליל. ית כל

שפקולין כאחד״ על צבאותם ב׳ בצבאותם כל צבאם לשבטיהם יש על שהיינו אז במקום אחת אחת על חרבך תחיה כמו
בחרב עמדתם על חרבכם בחרבכם ״ ״ידבר׳. ג׳ הם שנבטלו הם שק׳ ימנו״ הוא משה ואהרן״ הם בשמיהותם וב נדקתם מתהלך

אצוך ואהרן אחיך ידבר אל
פרעה ושלח את בני ישראל
מארצו: ואני אקשה את לב
פרעה והרביתי את אתתי ואת
מופתי בארץ מצרים: ולא
ישמע אלכם פרעה ונתתי את
ידי במצרים והוצאתי את
צבאתי את עמי בני ישראל
מארץ מצרים בשפטים גדלים:
וידעו מצרים כי אני יהוה בנטתי
את ידי על מצרים והוצאתי את
בני ישראל מתוכם: ויעש משה
ואהרן כאשר צוה יהוה אתם
כן עשו: ומשה בן שמנים שנה

דאפקדנך: ואהרן אחוך ימליל עם
פרעה וישלח ית בני ישר' מארעיה:
אנת תכלם הרון אכיך בגמיע
מא אמרך בה והו יכלם פרעון
ויטלקבני אסר' מן בלדה: ואנא
אקשי ית לבא דפרעה ואסגי ית
אתותי וית מופתי בארעא דמצרים:
ואנא אנצב קלב פרעון ואכתר
איאתי ובדאיעי פי בלד מצר:
ולא יקביל מנכון פר' ואתין ית מחת
גבורתי במצרים ואפיק ית חילית
עמי בני ישר' מארעא דמצרים
בדינין רברבין: ולא יקבל מנכם
פרעון חתי אחל אפאתי בלמצריין ואכרג
גיושי קומי בני אס' מן בלד מצר
באחכאם עצימה: וידעון מצראי ארי אנא יי כד ארים ית מחת גבורתי
על מצרים ואפיק ית בני ישר' מביניהון: ויעלם מצריון אני אללה אדי
אטלקת אפאתי עליהם ואכרגת בני אסר' מן בינהם: ועבד משה ואהרן כמא
דפקיד יי' יתהון כן עבדו: פצ' עמוסי והר' בגמיע מא אמרהמא אללה: ומשה בר תמנין

ועד סוף' ויהי ביום דבר וג' מחובר למקרא שלאחריו' וידבר ה' הוא הדבור עצמו האמור למעלה אלא מתוך שהפסיק
עליו הענין כדי לחזור חזר הענין עליו להתחיל בו' אני ה' כדי אני לשלחך ולקיים דברי שליחותי בא דבר אל פרעה
מלך מצרים' נתתיך אלהים לפרעה שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין' יהיה נביאך' כתרגומו מתורגמנך וכל לשון
נבואה אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות והוא מגזרת ניב שפתים ינוב חכמה' ויכל מהתנבות דשמואל ובלע'
קורין לו פרידיקיר' אתה תדבר' פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעתו מפי ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו
באזני פרעה' ואני אקשה' מאחר שהרשיע והתריס כנגדי וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות' ליתן לב שלם לשוב
טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותכירו אתם גבורתי' וכן מדתו של הקב"ה מביא פורענות על האומות
עכ' כדי שישמעו ישר' וייראו שנ' הכרתי גוים נשמו פנות' אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר ואעפ' בחמש מכות
הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה אלא ויחזק לב פרעה' את ידי' יד ממש להכות בהם' מופתי' אות'

בהודיע

195

וְאַהֲרֹן בֶּן שָׁלֹשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה
בְּדַבְּרָם אֶל פַּרְעֹה׃
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן
לֵאמֹר׃ כִּי יְדַבֵּר אֲלֵכֶם פַּרְעֹה
לֵאמֹר תְּנוּ לָכֶם מוֹפֵת וְאָמַרְתָּ
אֶל אַהֲרֹן קַח אֶת מַטְּךָ וְהַשְׁלֵךְ
לִפְנֵי פַרְעֹה יְהִי לְתַנִּין׃ וַיָּבֹא
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל פַּרְעֹה וַיַּעֲשׂוּ
כֵן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּשְׁלֵךְ
אַהֲרֹן אֶת מַטֵּהוּ לִפְנֵי פַרְעֹה וְלִפְנֵי
עֲבָדָיו וַיְהִי לְתַנִּין׃ וַיִּקְרָא גַּם
פַּרְעֹה לַחֲכָמִים וְלַמְכַשְּׁפִים וַיַּעֲשׂוּ
גַם הֵם חַרְטֻמֵּי מִצְרַיִם בְּלַהֲטֵיהֶם
כֵּן׃ וַיַּשְׁלִיכוּ אִישׁ מַטֵּהוּ וַיִּהְיוּ
לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מַטֵּה אַהֲרֹן אֶת

ואהרן בר תמנן ותלת שנין במללותהון
עם פרעה׃ וכאן מוסי אבן תמאנין
סנה והרון אבן תלאתה ותמאנין ענ׳
חין כלמא פרעון׃ ואמר יי׳
למשה ולאהרן למימר׃ וקאל אללה
למוסי והרון קאילא׃ ארי ימלל
עמכון פרעה למימר. הבו לכון אתא
ותימר לאהרן. סב ית חטרך. ורמי
קדם פרעה יהי לתנינא׃ אדא כלמכמא
פרעון וקאל אעטוני ברהאן. פקל להרון
כד עצאך. ואטרחהא בין ידי פרעון
יציר תנינא׃ ואתא משה ואהרן
לות פרעה. ועבדו כן כמא דפקיד
יי׳. ורמא אהרן ית חטריה ק׳ פרע׳
וקדם עבדוהי והוה לתנינא׃ פדכל
מוסי והרון אלי פרעון וצנעא כדאך

כמא קאל אללה. וטרח הרון עצאה בין ידי פרעון וקדאמה פצארת תנינא׃
וקרא אף פרעה לחכימיא ולחרשיא. ועבדו אף אנון חרשי מצרים
בלחשיהון כן׃ פדעי פרעון באלחכמא ואלסחרא. וצנע כדאך עלמא
מצר בלטפהם׃ ורמו גבר חטריה והוו לתנינין. ובלע חטרא דאהרן ית

להודיעו שיש צורך במי ששולח אתכם "לתנין" נחש "בלהטיהם" בלחשיהון ואין לו דמיון במקרא ויש
לדמות לו להט החרב המתהפכת דומה שהיא מתהפכת על ידי לחש "ויבלע מטה אהרן"
מאחר שחזר ונעשה מטה בלע את כולן "כבד" תרגומו יקיר ולא אתיקר מפני שהוא שם דבר
כמו כי כבד ממך הדבר" הנה יוצא המימה" לנקביו שהיה עושה עצמו אלוה ואומר שאינו צריך

מהם: ויחזק לב פרעה ולא
שמע אלהם כאשר דבר יהוה:
ויאמר יהוה
אל משה כבד לב פרעה מאן
לשלח העם: לך אל פרעה
בבקר הנה יצא המימה ונצבת
לקראתו על שפת היאר והמטה
אשר נהפך לנחש תקח בידך:
ואמרת אליו יהוה אלהי העברים
שלחני אליך לאמר שלח את
עמי ויעבדני במדבר והנה לא
שמעת עד כה: כה אמר יהוה
בזאת תדע כי אני יהוה הנה
אנכי מכה במטה אשר בידי על
המים אשר ביאר ונהפכו לדם:
והדגה אשר ביאר תמות ובאש

חטריהון: ותרח כל ואחד עצאה
פצארת תנאנינא· פאבתלעת עצא
הרון עציהם: ואתקף ואתלקת
ליבא דפרעה ולא קביל מנהון
כמא דמליל יי: פאשתד קלב
פר' ולם יקבל מנהמא· כמא קאל
אללה ואמר יי למשה· יקיר
ליבא דפרעה· סריב לשלחא
עמא: פקאל אללה למוסי קד תקל
קלב פר' ואבא אן יטלק אלקום:
איזיל לות פרעה בצפרא· הא
נפיק למיא· ותתעתד לקדמותיה
על כיף נהרא· וחטרא דאתהפך
לחויא תיסב בידך: אמץ אליה
בגדאה הו כארג אלי אלמא וקף
תלקאה עלי שאטי אלניל ואלעצא
אלתי אנקלבת תנינא כ'דהא בידך:

ותימר ליה· יי אלהא דיהודאי שלחני לותך למימר· שלח ית עמי ויפלחון קדמי
במדברא· והא לא קבילתא עד כען: וקל לה אללה אלה אלעבראניין בעתני אליך קאילא אטלק
קומי יעבדוני פי אלבר· והא ואנך לם תקבל אלי אלאן: כדנן אמר יי בדא תידע ארי אנא יי הא אנא
מחי בחטרא דבידי על מיא דבנהרא ויתהפכון לדמא: כדי קאל אללה בהדה תעלם אני
אללה ומא עאקב האנא צארב בלעצא אלתי פי ידי אלמא אלדי פי אלניל ינקלב דמא: ונוני דבנהרא ימותון

לנקבין ומשכים ויומו לעלוק ומועק ש׳ ערכין ״עד כה ״עד הכה ״ומדרשן עד עתה שמע ממנו מכת בכורות שאפתח בה
בכה אמר ה׳ כחצות הלילה ונהפכו לדם׳ ׳פי שהין גשמים יורדים במצרים ונילוס עולה ומשקה את הארץ ומצרים עובדים לנילוס

היאר ונלאו מצרים לשתות
מים מן היאר: ויאמר
יהוה אל משה אמר אל אהרן
קח מטך ונטה ידך על מימי
מצרים על נהרתם על יאריהם
ועל אגמיהם ועל כל מקוה
מימיהם ויהיו דם והיה דם בכל
ארץ מצרים ובעצים ובאבנים:
ויעשו כן משה ואהרן כאשר
צוה יהוה וירם במטה ויך את
המים אשר ביאר לעיני פרעה
ולעיני עבדיו ויהפכו כל המים
אשר ביאר לדם: והדגה אשר

ויסרי נהרא וילאון מצראי למשתי
מיא מן נהרא: וסמך ׳די פי
׳ניל ית מאות וינתן ׳ניל ויעג׳
׳מצריון אן ישרבון מא מן ׳
ניל: ואמר יי׳ למשה אימר
לאהרן סב חטרך וארים ידך
על מיא דמצראי על נהריהון
על אריתיהון ועל אגמיהון
ועל כל בית כנישת מימיהון ויהון
דמא ויהי דמא בכל ארעא
דמצרים ובמני אעא ובמני
אבנא: קא׳ ׳לה למוסי: קל להר׳
כד עצאך ומד ידך על מיאה
מצר ואנהארהם וכלגאנהם
ואגאמהם וסאיר מגאמע מיאהם פתציר דמא ויכון דם פי גמיע בלד
מצר ופי ׳כשב ו׳חגארה: ועבדו כן משה ואהרן כמא דפקיד יי׳ וארים
בחטרא ומחא ית מיא דבנהרא לעיני פרעה ולעיני עבדוהי ואתהפיכו
כל מיא דבנהרא לדמא: פצנעא כדאך מוסי והרון כמא קאל ׳לה
ורפע ׳עצא וצרב ׳מא ׳די פי ׳ניל בחצרה פרעון וקואדה פאנקלב
גמיע ׳מא ׳די פי ׳ניל דמא: ונוני דבנהרא מיתו וסרי נהרא

לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם: ונלאו מצרים: לבקש רפואה למי היאור שיהיו ראויין לשתות: אמור אל אהרן: לפי שהגין היאור על משה כשנשלך לתוכו לפיכך לא לקה על ידו לא בדם ולא בצפרדעים ולקה על ידי אהרן: נהרותם: הם נהרות המושכים כעין נהרות שלנו: יאוריהם: הם בריכות נגרים העשויות בידי אדם משפת הנהר לשדות ועולה מימיו מתברכין ועולה דרך היאורים ומשקה השדות: אגמיהם: קבוצת מים שאינן נובעין ואין מושכין אלא עומדין במקום אחד וקורין לו אשטנק: בכל ארץ מצרים: אף במרחצאות ובאמבטאות שבבתים: בעצים ובאבנים: מים שבכלי עץ

ביאר מתה ויבאש היאר ולא
יכלו מצרים לשתות מים מן
היאר ויהי הדם בכל ארץ
מצרים׃ ויעשו כן חרטמי
מצרים בלטיהם ויחזק לב
פרעה ולא שמע אלהם כאשר
דבר יהוה׃ ויפן פרעה ויבא
אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת׃
ויחפרו כל מצרים סביבת
היאר מים לשתות כי לא יכלו
לשתת ממימי היאר׃ וימלא
שבעת ימים אחרי הכות יהוה
את היאר׃
ויאמר יהוה אל משה בא אל
פרעה ואמרת אליו כה אמר
יהוה שלח את עמי ויעבדני׃

ולא יכילו מצראי [illegible]תי מיא
מן נהרא. והוה דמא בכל ארעא
[illegible] דמצרים׃ וצאר אלדם
פי כל תמאות ונתן אלניל ועגז
אלמצריון אן ישרבו מאא מן אל
ניל. פצאר אלדם פי גמיע בלד
מצר׃ ועבדו כין חרשי מצרים
בלחשיהון. ואתקף לבא דפרעה
ולא קביל מנהון כמא דמליל יי׳׃
פצנע כדאך עלמא מצר בלטפהם.
פאשתד קלב פרעון ולם יקבל
מנהמא כמא קאל אללה׃ ואתפני
פרעה ועל לביתיה ולא שוי
לביה אף לדא׃ תם ולא פי ודכל
אלי מנזלה. ולם יגעל באלה איצא׃ וחפרו כל מצראי סחרנות
נהרא מיא למשתי ארי לא יכילו
למשתי ממיא דבנהרא׃ ואחתפר אלמצריון חואלי אלניל אבארא לישרבו
מנהא אד לם יטיקון ישרבו מן מא אלניל׃ ושלימו שבעה יומין בתר
דמחא יי׳ ית נהרא׃ ולמא כמלת סבעה איאם. ובעד מא צרב אללה אלניל
בדלך׃ ואמר יי׳ למשה. עול לות פרעה ותימר ליה. כדנן אמר יי׳.
שלח ית עמי ויפלחון קדמי. פקאל אללה למוסי אדכל אלי פרעון וקל לה כדא

וגבלי אבן׃ בלטיהם׃ לחש שאומרין אותו בלט ובוחשאי ורבותינו אמרו בלטיהם מעשה שדים בלהטיהם מעשה
כשפים׃ ויחזק לב פרעה׃ לומר על ידי מכשפות אתם עושים כן תבן אתם מכניסין לעפריים עיר שכולה תבן אף אתם מביאין
מכשפות למצרים שכולה כשפים׃ גם לזאת׃ למופת המטה שנהפך לתנין ולא לזה של דם׃ וימלא׃ מנין שבעת ימים
שלא שב היאור לקדמותו שהיתה המכה משמשת רביע חדש ושלשה חלקים היה מעיד ומתרה בהם׃ וחס

197

ואם מאן אתה לשלח הנה אנכי
נגף את כל גבולך בצפרדעים:
ושרץ היאר צפרדעים ועלו
ובאו בביתך ובחדר משכבך
ועל מטתך ובבית עבדיך
ובעמך ובתנוריך ובמשארותיך:
ובכה ובעמך ובכל עבדיך
יעלו הצפרדעים:
ויאמר יהוה אל משה אמר אל
אהרן נטה את ידך במטך על
הנהרת על היארים ועל האגמים
והעל את הצפרדעים על ארץ
מצרים: ויט אהרן את ידו על
מימי מצרים ותעל הצפרדע
ותכס את ארץ מצרים: ויעשו

קא׳ אללה אטלק קומי יעבדוני: ואם
מסריב את לשלחא הא אנא מחי
ית כל תחומך בעורדעניא: פאן
אביתא אן תטלקהם פאנא צארב
תכמך באלצפאדע: וירבי נהרא
עורדעניא ויסקון וייעלון בביתך
ובאידון בית משכבך ועל ערסך
ובבית עבדך ובעמך ובתנורך
ובאצותך: ותסעי מן אלניל
צפאדע ותצעד ותדכל פי ביתך
ופי כדר מצגעך ועלי סרירך
ופי ביות קואדך וסאיר קומך ופי
תנאנירך ומעאגנך: ובך ובעמך
ובכל עבדך יסקון עורדעניא:
ופיך ופי קומך וקואדך תצעד
אלצפאדע: ואמר יי׳ למשה אימר

לאהרן ארים ית ידך בחטרך על נהרא על אריתא ועל אגמיא ואסיק ית
עורדעניא על ארעא דמצ׳: ופקל אללה למוסי קל להרון מד ידך בעצאך עלי אלאנהאר
ואלגדראן ואלאגאם ואצעד אלצפאדע עלי בלד מצר: וארים אהרן ית ידיה על מיא
דמצרים וסליקו עורדעניא וחפו ית ארעא דמצרים: פמד הרון ידה
עלי מיאה אלמצריין פצעד אלצפאדע וגטת בלד מצר: ויעבדו

מאן אתה" ואם סרבן אתה" מאן כמו ממאן מסרב א׳ח כנוי האדם על שם המפעל כמו שלו ושקט קר וזעף נוגף
את כל גבולך" מכה וכל לשון מגפה אינו לשון מיתה א׳ח לשון מכה וכן ונגפו אשה הרה אינו מיתה וכן בטרם
יתנגפו רגליכם פן תגוף באבן רגליך ואחר כן נגף" ועלו מן היאר" בביתך" ואחר כך בבית עבדיך הוא התחיל
בעצה תחלה ויחמר אל עמו ומהם התחילה המכות" ובכה ובעמך" בתוך מעיהן נכנסין ומקרקרין" ותעל הצפרדע"
צפרדע אחת היתה והיו מכין אותה והיא מתזת נחילים נחילים זהו מדרשו" ופשוטו יש לומר שלוון הצפרדעים

כן החרטמים בלטיהם ויעלו
את הצפרדעים על ארץ מצרים׃
ויקרא פרעה למשה ולאהרן
ויאמר העתירו אל יהוה ויסר
הצפרדעים ממני ומעמי
ואשלחה את העם ויזבחו ליהוה׃
ויאמר משה לפרעה התפאר
עלי למתי אעתיר לך ולעבדיך
ולעמך להכרית הצפרדעים
ממך ומבתיך רק ביאר
תשארנה׃ ויאמר למחר ויאמר
כדברך למען תדע כי אין כיהוה
אלהינו׃ וסרו הצפרדעים ממך
ומבתיך ומעבדיך ומעמך רק
ביאר תשארנה׃ ויצא משה

כין חרשיא בלחשיהון ואסיקו
ית עורדעניא על ארעא דמצרים׃
וצנע כדאך אלעלמא בכפיהם
ואצעדו אלצפאדע עלי בלד
מצר׃ וקרא פרעה למשה
ולאהרן ואמר צלו קדם יי ויעדי
עורדעניא מני ומעמי ואשלח
ית עמא וידבחון קדם יי׃ פדעי
במוסי והרון וקאל אשפעא אלי אללה
אן יזיל אלצפאדע עני וען קומי
חתי אטלק אלקום יזבחון ללה׃
ואמר משה לפרעה שאל לך
גבורא הבלך זמן לאימתי אצלי
עלך ועל עבדך ועל עמך
לשיצאה עורדעניא מנך ומבתך
להוד דבנהרא ישתארון׃ קאל

מוסי אקתרח עלי מתא תשא אן אשפע לך וקואדך וקומך ויקטע
אלצפאדע ענך וען מנאזלך ותבקא פי אלניל פקט׃ ואמר למחר ואמר
כפתגמך בדיל דתדע ארי לית כיי אלהנא׃ קאל גדא קאל כמא קלת לכי
תעלם אן ליס מתל אללה רבנא׃ ויעדון עורדעניא מנך ומבתך ומעבדך ומעמך
להוד דבנהרא ישתארון׃ ותזול אלצפאדע ענך וען מנאזלך וקואדך וקומך׃

קורא לשון יחידות וכן ותהי הכנם הרחישה פדוליירא בלעז ואף ותעל הצפרדע גרינולייא בלעז׃ התפאר עלי
כמו היתפאר הגרזן על החוצב בו משתבח לומר אני גדול ממך ונטיר בלעז וכן התפאר עלי השתבח לה להתחכם ולשאול דבר
גדול ולומר שאני לא אוכל לעשותו׃ למתי אעתיר לך׃ אתה אשר אעתיר לך היום על הכרתת הצפרדעים למתי תרצה שיכרתו
ותראה אם אשנה דברי למועד שתקבע לי אלו נאמר מתי אעתיר היה משמע מתי אתפלל עכשו שנ׳ למתי משמע
היום אתפלל עליך שיכרתו הצפרדעים לזמן שתקבע לי אמור לאיזה יום תרצה שיכרתו׃ אעתיר ה׳ עתרו והעתירו

ואהרן מעם פרעה ויצעק
משה אל יהוה על דבר
הצפרדעים אשר שם לפרעה:
ויעש יהוה כדבר משה וימתו
הצפרדעים מן הבתים מן
החצרת ומן השדת: ויצברו
אתם חמרם חמרם ותבאש
הארץ: וירא פרעה כי היתה
הרוחה והכבד את לבו ולא שמע
אלהם כאשר דבר יהוה:
ויאמר יהוה אל
משה אמר אל אהרן נטה את
מטך והך את עפר הארץ והיה
לכנם בכל ארץ מצרים:

ותבקא פי אלניל פקט: ונפק משה
ואהרן מן קדם פרעה וצלי
משה קדם יי על עיסק ערדעניא
דשוי לפרעה: וכרג מוסי והרון
מן ענד פרעו וצרך מוסי אלי אללה
בסבב אלצפאדע אלתי אחלהא בפרעו:
ועבד יי כפתגמא דמשה ומיתו
ערדעניא מן בתיא מן דרתא
ומן חקלתא: פצנע אללה כמי
קאל מוסי פמאתת אלצפאדע מן
אלבויות ואלדור ואלצחרא: וכנשו יתהון
דגורין דגורין וסריאת ארעא:
וגמעוהא אנאביר אנאביר ואנתנת
אלארץ מנהא: וחזא פרעה ארי
הות רווחתא ויקר ית לביה ולא
קביל מנהון כמא דמליל יי: ולמא ראי פרעון אן אלפרגה קד כאנת
תקל קלבה ולם יקבל מנהמא כמא קאל אללה: ואמר יי למשה
אימר לאהרן ארים ית חוטרך ומחי ית עפרא דארעא ויהי
לקלמתא בכל ארעא דמצרים: וקאל אללה למוסי קל להרון מד עצאך
ואצרב תראב אלארץ יציר קמלא פי גמיע בלד מצר: ועבדו

ולא נאמר ויעתר עתרו ועתרתי מפני שבכל לשון עתר הרבות בכלל הוא וכאשר יאמר הרבה
ארבה והרביתי לשון מפעיל כן יאמר העתירו ויעתירו ויעתיר נעתר דברים ואף לכולם העתרתם עלי
דבריכם הרביתם" ויאמר למחר "התפלל היום שיכרתו למחר" ויצא ויצעק" מיד שיכרתו למחר" חמרים
חמרים" צבורים צבורים כתרגומו דגורין דגורין "והכבד את לבו" לשון פעול הוא הלך הלוך וכן והכות את
מואב ושאול לו באלהים הכה ופצוע" כאשר דבר יי" והיכן דבר ולא ישמע אליכם פרעה" אמור אל אהרן"
לא היה העפר כדאי ללקות על ידי משה לפי שהגן עליו כשהרג את המצרי ויטמנהו בחול ולקה על ידי אהרן" ויהי

ויעשו כן ויט אהרן את ידו
במטהו ויך את עפר הארץ
ותהי הכנם באדם ובבהמה כל
עפר הארץ היה כנים בכל ארץ
מצרים ויעשו כן החרטמים
בלטיהם להוציא את הכנים
ולא יכלו ותהי הכנם באדם
ובבהמה ויאמרו החרטמים
אל פרעה אצבע אלהים הוא
ויחזק לב פרעה ולא שמע
אלהם כאשר דבר יהוה
ויאמר יהוה
אל משה השכם בבקר והתיצב
לפני פרעה הנה יוצא המימה
ואמרת אליו כה אמר יהוה שלח
עמי ויעבדני כי אם אינך

ה

כין וארים אהרן ית ידיה בחטריה
ומחא ית עפרא דארעא והות
קלמתא באנשא ובבעירא כל
עפרא דארעא הוה קלמתא בכל
ארעא דמצרים : פצנעו כדאך
ומד הרון ידה בעצאה תראב
אלארץ פצאר אלקמל פי אלנאס
ואלבהאים גמיע תראב אלארץ צאר
קמלא פי גמיע בלד מצר : ועבדו
כין חרשיא בלחשיהון לאפקא
ית קלמתא ולא יכילו והות
קלמתא באנשא ובבעירא :
פצנע כדאך אלעלמא בלטפיהם ליכרגו
אלקמל ולם יטיקו פתבת אלקמל פי
אלנאס ואלבהאים : ואמרו חרשיא לפר׳
מחא מן קדם יי היא ואתקף לבא דפר׳
ולא קביל מנהון כמא דמליל יי :

פקאלת אלעלמא לפר׳ הדה גריחה מן ענד אללה פאשתד קלבה ולם יקבל מנהמא
כמא קאל אללה : ואמר יי למשה אקדים בצפרא ואתעתד קדם פרעה הא
נפיק למיא ותימר ליה כדנן אמר יי שלח עמי ויפלחון קדמי : וקאל אללה למוסי
אדלג באלגדאה וקף בין ידי פר׳ הו דא כארג אלי אלמא וקל לה כדי קאל אללה אטלק
קומי יעבדוני : ארי אם ליתך משלח ית עמי הא אנא משלח בך ובעבדך

הכנם הרחישה פדולי״רה בלע״ז להוציא את הכנם לבראותם ממקום אחר ולא יכולו שאין השד שולט על
בריה פחותה משעורה אצבע אלהים היא מכה זו אינה על ידי כשפים מאת המקום היא כאשר דבר יי׳
ולא ישמע אליהם פרעה משלח בך מגרה בך וכן ושן בהמות אשלח בם לשון שסוי חכט״י בלע״ז

את

משלח את עמי הנני משליח
בך ובעבדיך ובעמך ובבתיך
את הערב ומלאו בתי מצרים
את הערב וגם האדמה אשר
הם עליה: והפליתי ביום ההוא
את ארץ גשן אשר עמי עמד
עליה לבלתי היות שם ערב למען
תדע כי אני יהוה בקרב הארץ:
ושמתי פדת בין עמי ובין עמך
למחר יהיה האת הזה: ויעש
יהוה כן ויבא ערב כבד ביתה
פרעה ובית עבדיו ובכל ארץ
מצרים תשחת הארץ מפני
הערב: ויקרא פרעה אל משה
ולאהרן ויאמר לכו זבחו

ובעמך ובבתך ית ערובא ויתמלון
בתי מצראי ית ערובא ואף ארעא מצרים
דאנון עלה: פאנך אן אבית אן
תטלק קומי יראנא באעת בך
וקוארך וקומך ומנאזלך כרט
והשאתי תמתלי מנה ביות אל
מצריון ואלארץ אלדי הם עליהא:
ואפריש ביומא ההוא ית ארעא
דגשן דעמי שרי עלה בדיל
דלא למהוי תמן עורבא בדיל
דתידע ארי אנא יי׳ שליט בגו
ארעא: ואבין פי דלך אליום
בלד גסר אלדי קומי מקים בה
ללא יכון תם והשלבי תעלם
אני אללה מסלט עלי גמיע אלעאלם:
ואשוי פרקן לעמי ועל עמך
איתי מחא למחר יהי אתא הדין: ואצייר פראא לקומי ממא יחל בקומך
גדא תכון הדה אלאיה: ועבד יי׳ כן ואתא ערובא תקיף לבית פרעה ולבית עבדוהי
ובכל ארעא דמצרים אתחבלת ארעא מן קדם ערובא: וצנע אללה כדאך
ודכל והשכתיר אלי בית פרעה ובית עבידה וגמיע בלד מצר אנפסד אלבלד מן קבל אלוחש:
וקרא פרעה למשה ולאהרן ואמר איזילו דבחו קדם אלהכון

את הערב: כל מיני חיות רעות ונחשים ועקרבים בערבוביא והיו משחיתים בהם ויש טעם בדבר באגדה בכל
מכה ומכה למה זו ולמה זו בטכסיסי מלחמות מלכים בא עליהם כסדר מלכות כשצרה על עיר בתחלה מקלקל
מעינותיה ואח״כ תוקע עליהם ומריעין בשופרות ליראם ולבהלם וכן הצפרדעים מקרקרים והומים וכו׳ כדאיתא במד׳
ר׳ תנחומא: והפליתי והפרשתי וכן והפלה ה׳ וכן לא נפלאת היא ממך לא מובדלת ומופרשת היא ממך: למען תדע
כי אני ה׳ בקרב הארץ אע״פ ששכינתי בשמים גזירתי מתקיימת בתחתונים: ושמתי פדות שיבדיל בין עמי
ובין עמך: תשחת הארץ נשחתה הארץ מתחבלת ארעא: זבחו בארץ במקומכם ולא תלכו במדבר:

לאלהיכם בארץ׃ ויאמר משה
לא נכון לעשות כן כי תועבת
מצרים נזבח ליהוה אלהינו הן
נזבח את תועבת מצרים לעיניהם
ולא יסקלנו׃ דרך שלשת ימים
נלך במדבר וזבחנו ליהוה
אלהינו כאשר יאמר אלינו׃
ויאמר פרעה אנכי אשלח
אתכם וזבחתם ליהוה אלהיכם
במדבר רק הרחק לא תרחיקו
ללכת העתירו בעדי׃ ויאמר
משה הנה אנכי יוצא מעמך
והעתרתי אל יהוה וסר הערב
מפרעה מעבדיו ומעמו מחר
רק אל יסף פרעה התל לבלתי
שלח את העם לזבח ליהוה׃

בארעא׃ פרעו פרעה במוסיותך
וקולאמצו אדבחו לרבכם פי אלבלד׃
ואמר משה לא תקין למעבד כין
ארי בעירא דמצראי דחלין ליה׃
מניה אנחנא נסבין לדבחא קדם יי׳
אלהנא הא נדבח ית בעירא דמצראי
דחלין ליה ואנון יהון חזן הלא
יימלון למרגמנא׃ קא׳ לא נטיק
אן נצנע דלך לאן מא יכרהה אל
מצריון נדבחה ללה רבנא פהל
נדבח מא יכרהונה אלמצריון בחצרתהם
ולא ירגמונא׃ מהלך תלתא יומין
ניזיל במדברא ונדבח קדם יי׳ אלהנא
כמא דיימר לנא׃ לאן מסאפה
תלתת איאם נסיר פי אלבר ונדבח
ללה רבנא כמי יאמרנא׃ ואמר
פרעה אנא אשלח יתכון ותדבחון
קדם יי׳ אלהכון במדברא לחוד אדחקא לא תרחקון למיזל צלו
עלוי׃ קא׳ אנא אטלקכם תדבחו ללה רבכם פי אלבר׃ ערא אבעארא
לא תבעדון פי ומסיר אשפעא עני׃ ואמר משה הא אנא נפיק מעמך
ואצלי קדם יי׳ ויעדי ערובא מפרעה מעבדוהי ומעמיה מחר לחוד
לא יוסף פרעה לשקרא בדיל דלא לשלחא ית עמא לדבחא קדם יי׳׃ קא׳ מוסי
הא אנא כארג מן ענדך ואשפע אלי אללה פיזול אלוחש מן פרעון וקואדה וקומה
גדא ערא אלסכרייה פלא יעאודהא פרעון לא יטלק אלקום ידבחו ללה׃

תועבת מצרים ״יראת מצרים כמו ולמלכם תועבת בני עמון״ וחכל יערל קורא חותה תועבה ועוד יש לנו׃ בלשון
אחר תועבת מצרים דבר שנחוי הוא למצרים זביחה שאנו זובחים שהרי יראתם אנו זובחים״ ולא יסקלנו בתמיה״
התל כמו להתל״ ויסר הערב״ ולא מתו כמו שעשו הצפרדעים שאם מתו היה להם הנאה בעורה״

200

ויצא משה מעם פרעה ויעתר
אל יהוה: ויעש יהוה כדבר
משה ויסר הערב מפרעה
מעבדיו ומעמו לא נשאר
אחד: ויכבד פרעה את לבו
גם בפעם הזאת ולא שלח
את העם:
ויאמר יהוה אל משה בא אל
פרעה ודברת אליו כה אמר
יהוה אלהי העברים שלח את
עמי ויעבדני: כי אם מאן אתה
לשלח ועודך מחזיק בם: הנה
יד יהוה הויה במקנך אשר
בשדה בסוסים בחמרים בגמלים
בבקר ובצאן דבר כבד מאד:
והפלה יהוה בין מקנה ישראל
ובין מקנה מצרים ולא ימות
מכל לבני ישראל דבר: וישם

ונפק משה מלות פרעה וצלי
קדם יי: פלמא כרג מן ענדה שפע
אלי אללה: ועבד יי כפתגמא דמשה:
ואעדי ערובא מפרעה מעבדוהי
ומעמיה לא אשתאר חד: פכשף
אללה כמי קאל מוסי ואזאל אלכליט ען
פרעון וקואדה וקומה ולם יבק
ואחד: ויקר פרעה ית לביה אף
בזמנא הדא ולא שלח ית עמא:
פתקל פרעון קלבה הדה אלמרה
איצא ולם יטלק אלקום:
ואמר יי למשה עול לות פרעה
[illegible] כדנן אמר יי אלהא
דיהודאי שלח ית עמי ויפלחון
קדמי: תם קאל אללה למוסי אדכל
אלי פרעון וקל לה כדי קאל אללה אלה
אלעבראניין אטלק קומי יעבדוני:
ארי אם מסרב את לשלחא:
[illegible] ועד כען את מתקיף בהון:

ותמליל עמיה

לאנך אן אבית אן תטלקהם ועאודך מתמסך בהם: הא מחא מן קדם יי
הויא בבעירך דבחקלא בסוסותא בחמרי בגמלי בתורי ובענא מותא
סגי לחדא: פאן אפת אללה כאינה פי מאשיתך אלתי פי אלצחרא פי אלכיל ואלחמיר
ואלגמאל ואלבקר ואלגנם ובא עצים גדא: ויפריש יי בין בעירא דישראל ובין בעירא
דמצראי ולא ימות מכולא לבני ישראל מדעם: ויבין אללה בין מואשי בני
אסראיל ובין מואשי אלמצריין ולא ימות מן גמיע מא הו לבני אסראיל שי: ושוי

ויעתר אל יי נתאמץ בתפלה וכן חסבא לולי ויעתיר היה יכול לומ׳ ומשמע וירבה בתפלה וכשהוא אומ׳ בל׳ ש׳ ויפעל

יהוה מועד לאמר מחר יעשה
יהוה הדבר הזה בארץ׃ ויעש
יהוה את הדבר הזה ממחרת
וימת כל מקנה מצרים וממקנה
בני ישראל לא מת אחד׃ וישלח
פרעה והנה לא מת ממקנה
ישראל עד אחד ויכבד לב
פרעה ולא שלח את העם׃

ויאמר יהוה אל משה ואל אהרן
קחו לכם מלא חפניכם פיח כבשן
וזרקו משה השמימה לעיני
פרעה׃ והיה לאבק על כל ארץ
מצרים והיה על האדם ועל הבהמה
לשחין פרח אבעבעת בכל
ארץ מצרים׃ ויקחו את פיח

יי׳ זמנא למימר מחר יעביד
יי׳ ית פתגמא הדין בארעא׃
וצייר אללה וקתא קאילא גדא
יצנע אללה הדי אלאמר פי אלבלד׃
ועבד יי׳ ית פתגמא הדין ביומא
דבתרוהי ומית כל בעירא דמצראי
ומבעירא דבני ישראל לא מית
חד׃ פצנע אללה הדי אלאמר מן גד
ומאת גמיע מואשי אלמצריין׃
ומן מואשי בני אסר׳ לם ימות
ואחד׃ ושלח פרעה והא לא
מית מבעירא דישראל עד חד׃
ואתיקר ליבא דפרעה ולא שלח
ית עמא׃ ופבעת פל׳ [illegible] פאדי
לם ימות מן מואשי בני אסר׳ ולא
ואחד תקל קלבה ולם יטלק
אלקום׃ ואמר יי׳ למשה ולאהרן

סבו לכון מלי חפניכון פיח דאתונא ויזרקיניה משה לצית שמיא לעיני
פרעה׃ וקאל אללה למוסי והרון׃ כ׳ דו לכם מל׳ חפניכם מן פיח אלאתון ויהוי בהפי
אלהוא בחצרה פל׳׃ ויהי לאבקא על כל ארעא דמצרים ויהי על אנשא
ועל בעירא לשחין סגי אבעבועין בכל ארעא דמצר׳׃ ויציר גבארא
פי גמיע בלד מצר׳ ויכון פי אלנאס ואלבהאים קרח נאבת מתנפט פי גמיע
בלד מצר׃ ונסיבו ית פיח דאתונא וקמו קדם פרעה וזרק יתיה משה

משמע ויתבה להתפלל׳ מחזיק בם׳ אחוז בם כמו והחזיקה במבושיו׳ הנה יד יי הויה׳ לשון היה כי כן יאמר בל׳
נקבה על שעבר היתה ועל העתיד תהיה ועל העומד הויה כמו עושה רוצה רועה׳ והפלה׳ והבדיל׳ מלא חפניכם יל״ענש
בל״ע׳ פיח כבשן׳ דבר הנפח מן הגחלים עמומים הנשרפים בכבשן בל״ע חו״ב פח לשון הפחה שהרוח מפיחו ומפריחו׳
וזרקו משה׳ וכל דבר הנזרק בכח אינו נזרק אלא ביד אחת הרי נסים הרבה אחד שהחזיק קומצו של משה מלא חפנים
שלו ושל אהרן ואחד שהלך האבק על כל ארץ מצרים׳ פורח אבעבועות׳ כתרגומו לשחין סגי אבעבועין שעל

הכבשן ויעמדו לפני פרעה
ויזרק אתו משה השמימה
ויהי שחין אבעבעת פרח באדם
ובבהמה: ולא יכלו החרטמים
לעמד לפני משה מפני השחין
כי היה השחין בחרטמם ובכל
מצרים: ויחזק יהוה את לב
פרעה ולא שמע אלהם כאשר
דבר יהוה אל משה:
ויאמר יהוה אל משה
השכם בבקר והתיצב לפני
פרעה ואמרת אליו כה אמר
יהוה אלהי העברים שלח את
עמי ויעבדני: כי בפעם הזאת
אני שלח את כל מגפתי אל
לבך ובעבדיך ובעמך בעבור

לצית שמיא· והוה שחין אבעבועין·
סגי באנשא ובבעירא: פאכד'י
מן פיח אלאתון· ווקפא בין ידי פר׳·
והואבה מוסי פי אלהוא· וצאר
קרח מתנפטא· נאבת· פי אלנאס
ואלבהאים: ולא יכילו חרשיא
למקם קדם משה מן קדם שחנא·
ארי הוה שחנא בחרשיא ובכל
מצראי: ולם יטיקו אלעלמא
אן יקפו בין ידי מוסי מן קבל
אלקרח לאנה כאן פיהם ופי סאיר
אלמצריין: ותקיף יי׳ ית ליבא דפרעה
ולא קביל מנהון כמא דמליל יי׳
עם משה: פשדד אללה קלב פר׳·
ולם יקבל מנהמא כמא קאל אללה
למוסי: ואמר יי׳ למשה:
אקדים בצפרא ואתעתד קדם
פרעה· ותימר ליה כדנן אמר יי׳ אלהא דיהודאי· שלח ית עמי ויפלחון קדמי:
וקף לה למוסי אדלג בגדאה וקף בין ידי פר׳· וקל לה· כד׳ יקול אללה אלאה
אלעבראניין אטלק קומי יעבדוני: ארי בזמנא הדא· אנא שלח· ית
כל מחתי· בלבך· ובעבדך ובעמך· בדיל דתדע ארי· לית

ידו צומחין בועות·· שחין לשון חמימות והרבה יש בלשון משנה שפה שחונה·· באדם ובבהמה·· ואם תאמר
מאין היה להם הבהמות והלא כבר נאמר וימת כל מקנה מצרים לא נגזרה גזרה אלא על אותן ש
שבשדות בלבד שנ׳ במקנך אשר בשדה והירא את דבר יי׳ הניס את מקנהו אל הבתים וכן
שנויה במכלתא אצל ויקח שש מאות רכב בחור·· את כל מגפתי·· למדנו מכאן שמכת
בכורות·· נא בצורת ג׳ שקולה כנגד כל המכות·· כי עתה שלחתי את ידי וג׳ לו רציתי
כשהיתה ידי במקנך שהכיתים בדבר שלחתיה והכיתי אותך ואת עמך עם הבהמות ונכחדת מן

תדע כי אין כמני בכל הארץ: כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך ואת עמך בדבר ותכחד מן הארץ: ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראתך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ: עודך מסתולל בעמי לבלתי שלחם: הנני ממטיר כעת מחר ברד כבד מאד אשר לא היה כמהו במצרים למן היום הוסדה ועד עתה: ועתה שלח העז את מקנך ואת כל אשר לך בשדה כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף

דכותי בכל ארעא: ולאני פי הדה אלמרה אנא באעת בכתיר מן אפאתי פי קלבך ועבידך וקומך לכי תעלם אן ליס מתלי פי גמיע אלעאלם: ארי כען קריב קדמי דשלחית פון ית מחת גבורתי ומחית יתך וית עמך במותא ואשתיצית מן ארעא: לאני אן לו אטרקת אפתי לקתלתך וקומך בלובא ואנגחדת מן אלארץ: וברם בדיל דא קיימתך בדיל לאחזיותך ית חילי ובדיל דיהון משתען גבורת שמי בכל ארעא: ולכן בסבב כלה בקיתך לכי אוריך קוותי ולכי יקץ אסמי פי גמיע אלעאלם:

עד כען כבישת ליה לעמי בדיל דלא לשלחותהון: ומהמאך מתלבץ בקומי ללא תטלקהם: הא אנא מחית כעדנא הדין מחר ברדא תקיף לחדא דלא הוה דכותיה במצרים למן יומא דאשתכללת ועד כען: הא אנא ממטר פי מתל הדה אלוקת מן גד ברדא עטים גדא מא לם יכון מתלה פי מצר מן יום אססת אלאן: וכען שלח כנוש ית בעירך וית כל דלך בחקלא כל אנשא ובעירא ד

מן הארץ אבל בעבור זאת העמדתיך וג' עודך מסתולל בעמי כתרגומו כבישת ביה בעמי והוא מגזרת מסלה דמתרגמינן אורח כבישא ובלע"ז קלקי"ר וכבר פירשתי בסוף ויהי מקץ כל תיבה שתחלת יסודה סמך והיא באה לדבר בלשון מתפעל נותן התיו של שמוש באמצע אותיות שבעיקר כגון זו וכגון ויסתבל החגב מגזרת סבל כי תשתרר עלינו מגזרת שר וכגיד מסתכל הוית. כעת מחר כעת הזאת למחר שרטט לו שריטה בכותל למחר כשתגיע חמה לכאן ירד הברד. הוסדה שנתיסדה וכל תיבה שתחלת יסודה יו"ד כגון יסד ילד ידע יקר כשהיא מתפעלת תבא הוי"ו במקום היו"ד כמו הוסדה הולדה ויודע ויולד ליוסף בדברי לא יוקר עבר. שלח העז כתרגומו שלח כנוש וכן יושבי הגבים העיזו העיזו בני בנימין. ולא יאסף הביתה לשון הכנסה הוא. העז הבריח על השמים לצד השמים ומדע

אגדה

הביתה וירד עלהם הברד ומתו׃
הירא את דבר יהוה מעבדי פרעה
הניס את עבדיו ואת מקנהו אל
הבתים׃ ואשר לא שם לבו אל
דבר יהוה ויעזב את עבדיו ואת
מקנהו בשדה׃
ויאמר יהוה אל משה נטה את
ידך על השמים ויהי ברד בכל
ארץ מצרים על האדם ועל
הבהמה ועל כל עשב השדה
בארץ מצרים׃ ויט משה את
מטהו על השמים ויהוה נתן
קלת וברד ותהלך אש ארצה
וימטר יהוה ברד על ארץ
מצרים׃ ויהי ברד ואש מתלקחת
בתוך הברד כבד מאד אשר
לא היה כמהו בכל ארץ מצרים
מאז היתה לגוי׃ ויך הברד בכל

דישתכח בחקלא ולא יתכניש
לביתא וייחות עליהון ברדא
וימותון׃ פאבעת' אלאן נג'מאשיך
וג'מיע מא לך פי צחרא פאנה אי
אנסאן או בהימה וג'ד פי צחרא
ולם יג'מע אלי מנזל פינזל עליהם
אלברד וימותון׃ דדחיל מפתגמא
דיי מעבדי פרעה כנש ית עבדוהי
וית בעיריה לבתיא ופאן כאן כלאם
אללה מן קואך פי אחרב עבידה
ומאשיתה אלי אלביות׃ ודלא שוי
לביה לפתגמא דיי שבק ית
עבדוהי וית בעיריה בחקלא׃
ומן לם יגעל באלה אלי כלאם אללה
תרך עבידה ומאשיתה פי
צחרא׃ ואמר יי למשה ארים ית
ידך על צית שמיא ויהי ברדא
בכל ארעא דמצרים על אנשא
ועל בעירא ועל כל עסבא

דחקלא בארעא דמצרים׃ תם קאל אללה למוסי מד ידך נחו אלסמא פיכון
ברד פי גמיע בלד מצר עלי אלנאס ואלבהאים וג'מיע עשב אלצחרי פי
בלד מצר׃ וארים משה ית חטריה על צית שמיא ויי יהב קלין וברד
ומהלכא אישתא על ארעא ואמטר יי ברדא על ארעא דמצרים׃ פמד
מוסי עצאה נחו אלסמא פאעטי אללה אצואתא וברדא וסארת אלנאר עלי אלארץ
ואמטר אללה ברדא עלי בלד מצר׃ והוה ברדא ואישתא משתלהבא בגו

חגדיה הגביה הקב"ה למטה למעלה מן השמים מתלקחת בתוך הברד נס בתוך נס האש והברד מעורבין והברד

ארץ מצרים את כל אשר בשדה
מאדם ועד בהמה ואת כל עשב
השדה הכה הברד ואת כל עץ
השדה שבר: רק בארץ גשן
אשר שם בני ישראל לא היה
ברד: וישלח פרעה ויקרא
למשה ולאהרן ויאמר אלהם
חטאתי הפעם יהוה הצדיק
ואני ועמי הרשעים: העתירו
אל יהוה ורב מהית קלת אלהים
וברד ואשלחה אתכם ולא
תספון לעמד: ויאמר אליו
משה כצאתי את העיר אפרש
את כפי אל יהוה הקלות יחדלון
והברד לא יהיה עוד למען
תדע כי ליהוה הארץ: ואתה

ברדא תקיף לחדא דלא הוה דכותה
בכל ארעא דמצרים מעידן דהות
לעם: פכאן אלברד ואלנאר מתלכדה
פי וסטה עצימה גדא מא לם יכון
מתלה פי בלד מצר מד צארת
לאמה: ומחא ברדא בכל ארעא
דמצרים ית כל די בחקלא מאנשא
ועד בעירא וית כל עסבא דחקלא
מחא ברדא וית כל אילני חקלא
תבר: פצרב אלברד פי גמיע בלד
מצר גמיע מא פי אלצחרי מן אנסאן
אלי בהימה ויצרב גמיע עשבהא
וכסר גמיע שגרהא: להוד
בארעא דגשן דתמן בני ישראל
לא הוה ברדא: עדא בלד אלסדיר
אלדי תם בני אסר לם יכון ברד:
ושלח פרעה וקרא למשה ולאהרן
ואמר להון חבית זמנא הדא יי זכאה ואנא ועמי חייבין: ובעת פרעון
פרעי במוסי והרון וקאל להמא קד אכטית הדה אלמרה איצא אללה אלעדל
ואנא וקומי אלצאלמין: צלו קדם יי וסגי קדמוהי ירוח דלא יהון עלנא קלין
דלוט כאלין מן קדם יי וברד ואשלח יתכון ולא תוספון לאתעכבא: אשפעא
אלי אללה וחסבנא אן אצואת אללה וברדא עלינא חתי אטלקכם ולא תעאודו
אן תקפו: ואמר ליה משה כמפקי ית קרתא אפרוס ית ידי בצלו קדם יי קליא
יתמנעון וברדא לא יהי עוד בדיל דתדע ארי דיי ארעא: קאל לה מוסי אדא
כרגת מן אלקריה אבסט ידי בין ידי אללה פתנקטע אלאצואת ואלברד ואלמטר לם יכון אלבתה:
מים הוה וכעשות רצון קונם עשו שלום ביניהם ורבי יודן במה שהוריד כבר כצאתי את העיר אבל בתוך העיר לא התפלל

לפי

ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון
מפני יהוה אלהים׃ והפשתה
והשערה נכתה כי השערה
אביב והפשתה גבעל׃ והחטה
והכסמת לא נכו כי אפילת הנה׃
ויצא משה מעם פרעה את העיר
ויפרש כפיו אל יהוה ויחדלו
הקלות והברד ומטר לא נתך
ארצה׃ וירא פרעה כי חדל המטר
והברד והקלת ויסף לחטא ויכבד
לבו הוא ועבדיו׃ ויחזק לב
פרעה ולא שלח את בני ישראל
כאשר דבר יהוה ביד משה׃

קכא פסוקים סי׳ יעיאל

לכי תעלם אן אלארץ ללה׃ ואנת
ועבדך ידענא ארי עד כען לא
אתכנעתון מן קדם יי אלהים׃ ואמא
אנת וקואדך פאעלם אנכם קבל
אן תכאפו מן בין ידי אללה׃ וכתנא
וסערי לקו ארי סעריא אביבו כתנא
גבעולין׃ ואלכתאן ואלשעיר קד עטבא
לאן אלשעיר כאן פריכא ואלכתאן
משלפא׃ וחטיא וכונתיא לא לקאה
ארי אפלתא אנין׃ ואלחנטה ואלכרסנה
לם יעטבאן לאנהמא אפילתאן׃ ונפק
משה מלות פרעה ית קרתא ופרס
ידוהי בצלו קדם יי ואתמנעו קליא וברדא
ומטרא דהוה נחית לא מטא ארעא׃

וכרג מוסי מן בין ידי אל פר׳ ומן קריתה ובסט ידיה בין ידי אללה ואנתהת אלאצואת
ואלברד ולם ינזל מטר עלי אלארץ׃ וחזא פר׳ ארי אתמנע מטרא וברדא וקליא
ואוסיף למחטי ויקר יה ללביה הוא ועבדוהי׃ ומאי פר׳ אן קד אנתהא אלמטר ואלברד
ואלאצואת עאוד אלכטא ותקל קלבה הו וקואדה׃ ואתתקף ליבא דפר׳ ולא שלח ית בני
ישראל במא דמליל יי ביד משה׃ פתשדד קלב פר׳ ולם יטלק בני אסר׳ כמא קאל
אללה׃ פפ פ

לפי שהיתה מלחה בגלוס״ טרם תיראון״ עד״ לא תיראון וכן כל טרם שבמקרא
עד״ לא הוא ואינו לשון קודם טרם ישכבו עד לא שכיבו טרם יצמח״ עד לא צמח אף זה כן הוא ידעתי כי עד״
לא תיראו ומשתהיה הרוחה תעמדו בקלקולכם״ והפשתה והשערה נכתה״ נשברה לשון פרעה נכה נכאים וכן
לא נכו ולא יתכן לפרשם לשון הכאה שאין נון במקום הא לשמש נוכתה כמו הוכתה נכו כמו הכו אלא הנון שורש בתיבה
והריהו מגזרת שמו עצמותיו״ כי השעורה אביב בכר בכרה ועומדת בקשיה ונשתברו ונפלו וכן הפשתה גדלה כבר והוקשה
לעמוד בגבעוליה״ השעורה אביב״ עמדה באביה לשון באבי הנחל״ כי אפילת הנה״ מאוחרות ועד״ היו רכות ויכולות לעמוד
בפני קשה ואת״ו שנאמר כל עשב השדה הכה הברד יש ליישב פשוטו של מקרא בעשבים העומדים בקלחם הראויין
ללקות בברד״ ומדרש ר׳ תנחומא יש מרבותינו שנחלקו על זאת ודרשו כי אפילת הנה פלאי פלאות נעשו להם
שלא לקו״ לא נתך״ לא הגיע ואף אותן שהיו באויר לא הגיעו לארץ ודומה לו ותתך עלינו האלה והשבועה דעזרא
ותגיע עלינו ומנחם בן סרוק חברו בחלק כהתוך כסף לשון יציקה מתכת ורואה אני את דבריו כתרגומו ויצק
ואתיך לצקת לאתכא אף זה לא נתך לא הוצק לארץ״ חסלת פרשת וארא״

ויאמר יהוה אל משה בא אל
פרעה כי אני הכבדתי את לבו
ואת לב עבדיו למען שתי אתתי
אלה בקרבו ולמען תספר
באזני בנך ובן בנך את אשר
התעללתי במצרים ואת אתתי
אשר שמתי בם וידעתם כי אני
יהוה ויבא משה ואהרן אל
פרעה ויאמרו אליו כה אמר
יהוה אלהי העברים עד מתי
מאנת לענת מפני שלח עמי
ויעבדני כי אם מאן אתה
לשלח את עמי הנני מביא מחר
ארבה בגבלך וכסה את עין
הארץ ולא יוכל לראת את
הארץ ואכל את יתר הפלטה

פ פ ואמר יי למשה עול לות
פרעה ארי אנא יקרית ית לביה
וית לבא דעבדוהי בדיל לשואה
אתי אלין ביניהון וקאל אללה למוסי
אדכל אלי פרעון לאני קד קסית
קלבה וקלוב קואדה לכי אחל
אפאתי הדה בהם ובדיל דתשתעי
קדם ברך ובר ברך ית נסיך
דעבדית במצרים וית אתותי
דשויתי בהון ותדעון ארי אנא יי
ולכי תקץ עלי אבנך ואבן אבנך
מא בטשת עלי מצריון ואפאתי
אתי אחללתהא בהם ותעלמון
אני אללה ועל משה ואהרן לות
פרעה ואמרו ליה כדנן אמר יי
אלהא דיהודאי עד אמתי מסרב
את לאתכנעא מן קדמי שלח עמי
ויפלחון קדמי פדכל מוסי והרון אלי פר וקאלא לה כדי קאל אללה אלה
אלעבראניין אלי כם קד אבית אן תדען מן בין ידי אטלק קומי יעבדוני
ארי אם מסרב את לשלחא ית עמי הא אנא מיתי גובא בתחומך ופאנך
אן אבית אן תטלק קומי הא אנא אתי בגראד גדא פי תכמך וחפי
ית עין שמשא דארעא ולא יכול למחזי ית ארעא וייכול ית שאר שיזבתא

ויאמר

יי אל משה בא אל פרעה והתרה בו שיתי שומי שאשית אני התעללתי שיחקתי כמו כי
התעללת בי הלא כאשר התעולל בהם החמור במצרים ואינו לשון פועל ומעללים שאם כן היה
לו לכתוב עוללתי כמו ועולל למו כאשר עוללת לי אשר עולל לי לענות כתרגומו לאתכנעא
והוא מגזרת עני מאנת להיות עני ושפל מפני את עין הארץ את מראה הארץ ולא יוכל הרואה
לראות את הארץ ולשון קצרה דבר הטרם תדע העוד לא ידעת כי אבדה מצרים וישב

הנשארת לכם מן הברד ואכל
את כל העץ הצמח לכם מן
השדה׃ ומלאו בתיך ובתי כל
עבדיך ובתי כל מצרים אשר
לא ראו אבתיך ואבות אבתיך
מיום היותם על האדמה עד היום
הזה ויפן ויצא מעם פרעה׃
ויאמרו עבדי פרעה אליו עד
מתי יהיה זה לנו למוקש שלח
את האנשים ויעבדו את יהוה
אלהיהם הטרם תדע כי אבדה
מצרים׃ ויושב את משה ואת
אהרן אל פרעה ויאמר אלהם
לכו עבדו את יהוה אלהיכם מי
ומי ההלכים׃ ויאמר משה
בנערינו ובזקנינו נלך בבנינו
ובבנותנו בצאננו ובבקרנו נלך
כי חג יהוה לנו׃ ויאמר אלהם
יהי כן יהוה עמכם כאשר אשלח

דאשתארת לכון מן ברדא וייכול
ית כל אילנא דאצמח לכון מן
חקלא׃ ויגטי עין אלארץ חתי לא יטיק
אחד אן ינצר אליהא ויאכל באקי
אלפליתה אלתי תבקת לכם מן אלברד
ויאכל גמיע אלשגר אלנאבת לכם
פי אלצחרא׃ ויתמלון בתך ובתי
כל עבדך ובתי כל מצראי דלא
חזו אבהתך ואבהת אבהתך
מיום מהויהון על ארעא עד
יומא הדין ואתפני ונפק מלות
פרעה׃ תמתלי מנה ביותך וביות
קואדך וביות סאיר אלמצריין
מא לם יר מתלה אבאך מנד
כונהם עלי אלארץ אלי הדא אליום
תם ולא וכרג מן ענד פרעון׃
ואמרו עבדי פרעה ליה עד אמתי
יהי דין לנא לתקלא שלח ית
גבריא ויפלחון קדם יהוה אלההון העד
כען לא ידעת ארי אבדת מצרים׃

ארבה

פקאל קואד פרעון לה אלי כם יכון הדא לנא והקא אטלק אלקום יעבדו אללה
רבהם קבל אן תשאהד מצר קד באדת׃ ואתתב ית משה וית אהרן לות
פרעה ואמר להון איזילו פלחו קדם יהוה אלהכון מן ומן אזלין׃ פאדר מוסי והרון אלי
פרעון וקאל אמצו אעבדו אללה רבכם מן ומן אלמאציון׃ ואמר משה בעולימנא
ובסבנא ניזיל בבננא ובבנתנא בענא ובתורנא ניזיל ארי חגא קדם יהוה לנא׃

הושבו על ידי שליח ששלחו אחריהם השיבום אל פרעה" ראו כי רעה נגד פניכם" כתרגומו ומדרש

אתכם ואת טפכם ראו כי רעה
נגד פניכם: לא כן לכו נא
הגברים ועבדו את יהוה כי אתה
אתם מבקשים ויגרש אתם מאת
פני פרעה: ויאמר
יהוה אל משה נטה ידך על ארץ
מצרים בארבה ויעל על ארץ
מצרים ויאכל את כל עשב הארץ
את כל אשר השאיר הברד: ויט
משה את מטהו על ארץ מצרים
ויהוה נהג רוח קדים בארץ כל
היום ההוא וכל הלילה הבקר
היה ורוח הקדים נשא את הארבה:
ויעל הארבה על כל ארץ מצרים

קאל מוסי בצגארנא ובשיוכנא
נמצי בבננא ובנאתנא בגנמנא
ובקרנא נמצי לאן חג אללה לנא:
ואמר להון יהי כען מימרא דיי
בסעדכון כד אשלח יתכון וית
טפלכון חזו ארי בישא אתון
סבירין למעבד לית קבילא פיכון
לא סתחרא: קאל להם יכון כדאך
אללה מעכם כמא אטלקכם ואטפ׳
לכם הודי אראה שר חואוגוהכם:
לא כין איזילו כען גבריא ופלחו
קדם יי ארי יתה אתון בען ו(?)דיך
יתהון מן קדם פרעה: ליס כדאך
ימצו אלרגאל מנכם אעבדו אללה
אנכם אנמא תטלבונה וטרדהם
מן בין ידי פר׳: ואמר יי למשה ארים ידך על ארעא דמצרים
ויתי גובא ויסק על ארעא דמצרים וייכול ית כל עסבא דארעא
ית כל דאשאר ברדא: וקאל אללה למוסי מד ידך עלי בלד מצר בסבב
אלגראד ויצעד עלי בלד מצר ויאכל גמיע עשב הא גמיע מא בקאה
אלברד: וארים משה ית חטריה על ארעא דמצרים ויי דבר רוח
קדומא בארעא כל יומא ההוא וכל ליליא צפרא הוה ורוח קדומא
נטל ית גובא: פמד מוסי עצאה עלי בלד מצר ואן אללה אקבל בריח צבא
טול דלך אלנהאר ולילה פלמא כאנת אלגדאה חמל ריח אלצבא: וסליק גובא על

חגדה שמעתי כוכב אחד יש ששמו רעה אמ׳ להם פרעה רואה אני באצטגנינות שלי אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר
והוא סימן דם והריגה וכשחטאו ישראל בעגל ובקש הקב״ה להרגם אמ׳ משה בתפלתו למה יאמרו מצרים לאמר ברעה
הוציאם זו היא שאמר להם ראו כי רעה נגד פניכם מיד וינחם יי׳ על הרעה והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע
אותם וזהו שנ׳ היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם שהיו אומרים לכם דם אנו רואין עליכם במדבר: לא כן כאשר
אמרתם להוליך הטף עמכם אלא לכו נא הגברים ועבדו את יי׳ כי אותה בקשתם עד הנה נזבחה לאלהינו ואין דרך טף

יו חסר את
בכ׳ שכח

לגבה

וינח בכל גבול מצרים כבד
מאד לפניו לא היה כן ארבה כמהו
ואחריו לא יהיה כן׃ ויכס את עין
כל הארץ ותחשך הארץ ויאכל
את כל עשב הארץ ואת כל פרי
העץ אשר הותיר הברד ולא נותר
כל ירק בעץ ובעשב השדה
בכל ארץ מצרים׃ וימהר פרעה
לקרא למשה ולאהרן ויאמר
חטאתי ליהוה אלהיכם ולכם׃
ועתה שא נא חטאתי אך הפעם
והעתירו ליהוה אלהיכם ויסר
מעלי רק את המות הזה׃
ויצא מעם פרעה ויעתר אל יהוה׃

כל ארעא דמצרים ושרא בכל
תחום מצרים תקיף לחדא
קדמוהי לא הוה כן גובא דכותיה
ובתרוהי לא יהי כן׃ פנזל עלי
גמיע בלד מצר ואסתקר
פי גמיע תכמהא עט'ים גדא מא
לם יכון קבלה גראד מתלה
ובעדה לא יכון כדאך׃ וחפא ית
עין שמשא דכל ארעא וחשוכת
ארעא ואכל ית כל עסבא דארעא
וית כל פירי אילנא דאשאר
ברדא ולא אשתאר כל ירוק
באילנא ובעסבא דחקלא בכל
ארעא דמצרים׃ פגטא עין גמיע
אלבלד חתי אט'לם ואכל גמיע
עשבה וגמיע תמר אלשגר אלדי בקאה אלברד ולם יבק שי מן כצרה
פי אלשגר ועשב אלצחרא פי גמיע בלד מצר׃ ואוחי פרעה למקרי למשה
ולאהרן ואמר חבית קדם יוי אלהכון ולכון׃ פאסרע פרעון ודעא במוסי
והרון וקאל קד אכטית אלי רבכמא ולכמא׃ וכען שביק כען לחובי
ברם זמנא הדא וצלו קדם יוי אלהכון ויעדי מני לחוד ית מותא הדין׃ ואלאן
אחתמלא דנבי הדה אלמרה ואשפעא אלי אללה ליזיל ענ הדא אלמות אלמחץ׃
ונפק מלות פרעה וצלי קדם יוי׃ פלמא כרג מן ענדה שפע אלי אללה׃

לזבח" ויגרש אותם "הרי זה לשון קצר ולא פירש מי המגרש" לא ארבה בשביל מכת הארבה" ואחריו לא יהיה כן" ואותו
שהיה בימי יואל שנ' כמהו לא נהיה מן העולם למדנו שהיה כבד משל משה על ידי מינין הרבה שהיו יחד ארבה ילק
חסיל גזם אבל של משה מין אחד וכמוהו לא היה ולא יהיה" כל ירק" עלה ירוק וירדור"א בלעז" לא נשאר ארבה אחד"
אף המלוחים שמלחו מהן" ורוח הקדים "רוח מזרחית" נשא את הארבה" לפי שבא כנגדו שמצרים בדרומית מערבית היתה
כמו שמפורש במקום אחר" רוח ים

ויהפך יהוה רוח ים חזק מאד
וישא את הארבה ויתקעהו ימה
סוף לא נשאר ארבה אחד בכל
גבול מצרים׃ ויחזק יהוה את
לב פרעה ולא שלח את בני
ישראל׃

ויאמר יהוה אל משה נטה ידך
על השמים ויהי חשך על ארץ
מצרים וימש חשך׃ ויט משה
את ידו על השמים ויהי חשך
אפלה בכל ארץ מצרים שלשת
ימים׃ לא ראו איש את אחיו
ולא קמו איש מתחתיו שלשת

והפך יי רוח מערבא תקיף לחדא
ונטל ית גובא ורמהי לימא
דסוף לא אשתאר גובא חד בכל
תחום מצרים׃ פקלב אללה ריחא
גרביא שדידא גדא פחמל אלגוא
וצבה בחר אלקלזם ולם תבק
גראדה ואחדה פי גמיע בלד
מצר׃ ותקיף יי ית ליבא דפרעה
ולא שלח ית בני ישראל׃ פשדד
אללה קלב פרעון ולם יטלק בני
אסר׃ ואמר יי למשה ארים
ידך על צית שמיא ויהי חשוכא
על ארעא דמצרים בתר דיעדי
קבל ליליא׃ וקאל אללה למוסי מד
ידך נחו אלסמא יכון ט'לאם אפל פי גמיע בלד מצר בעד זואל
ט'לאם אלליל׃ וארים משה ית ידיה על צית שמיא והוה חשוך קבל
בכל ארעא דמצרים תלתה יומין׃ פמד מוסי ידה נחו אלסמא וכאן
ט'לאם אפל פי גמיע בלד מצר תלתה איאם׃ לא חזו גבר ית אחוהי ולא

רוח ים "רוח מערבי" ימה סוף" אומר אני שים סוף היה מקצתו במערב כנגד כל רוח דרומית וגם במזרחה שבארץ ישראל לפי כך רוח ים תקעו לארבה בימה סוף כנגדו וכן מצינו לענין תחומין שהוא פונה לצד מזרח שנ' מים סוף ועד ים פלשתים הוא מזרח ומערב שים פלשתים במערב היה שנ' בפלשתים יושבי חבל הים גוי הכרתים" וימש חשך" ויחשך עליהם חשך יותר מחשכו של לילה יחמיש ויחשיך עוד" וימש כמו ויאמש יש לנו תיבות הרבה חסרות אלף לפי שאין חסרונה ניכרת כל כך אין הכת' מקפיד על חסרונה כגון לא יהל שם ערבי כמו לא יאהל לא יטה אהלו וכן ותזרני חיל כמו ותאזרני" ואונקלוס תרגם לשון הסרה כמו לא ימיש בתר דיעדי קבל ליליא כשיגיע סמוך לאור היום אבל אין הדבור מיושב על אופניו שנ' וימש לפי שהוא כתוב אחר ויהי חשך" ומדרש אגדה פותרו לשון ממשש בצהרים שהיה כפול ומוכפל ועב עד שהיה בו ממש" שלשת ימים" שלש שלימים טרציינא בלעז וכן שבעת בכל מקום שטיינא בלעז שלימים" ויהי חשך אפלה שלשת ימים חשך של אופל שלא ראו איש את אחיו אותן שלשת ימים ועוד שלשת ימים אחרים חשך מוכפל על זה שלא קמו איש מתחתיו יושב אין יכול לעמוד ועומד אין יכול לישב" ולמה הביא עליהם שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת ומתו בשלשת ימי אפלה כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף הם לוקים ועוד שחפשו ישראל וראו את כליהם וכשיצאו והיו שואלים מהן והיו אומרים אין בידינו כלום אומר לו אני ראיתיו בביתך ובמקום פלוני הוא"

206

ימים: ולכל בני ישראל היה אור
במושבתם: ויקרא פרעה אל
משה ויאמר לכו עבדו את יהוה
רק צאנכם ובקרכם יצג גם
טפכם ילך עמכם: ויאמר משה
גם אתה תתן בידנו זבחים
ועלת ועשינו ליהוה אלהינו:
וגם מקננו ילך עמנו לא תשאר
פרסה כי ממנו נקח לעבד את
יהוה אלהינו ואנחנו לא נדע
מה נעבד את יהוה עד באנו
שמה: ויחזק יהוה את לב פרעה
ולא אבה לשלחם: ויאמר לו
פרעה לך מעלי השמר לך אל
תסף ראות פני כי ביום ראתך
פני תמות: ויאמר משה כן

קמו אנש מתחותוהי תלתא יומין:
ולכל בני ישראל הוה נהורא במותבניהון:
לם יוא אנסאן צאחבה ולם יקום
אנסאן מן מכאנה תלתה איאם:
ולגמיע בני אסראיל כאן נור פי
מסאכנהם: וקרא פרעה למשה:
ואמר איזילו פלחו קדם יי׳ לחוד
ענכון ותוריכון שבוקו אף טפלכון
ייזיל עמכון: פדעי פרעון במוסי
וקאל אמצו אעבדו ללה לכן גנמכם
ובקרכם דעוהא ואטפלכם תמצי
מעכם: ואמר משה אף את תתין
בידנא נכסת קודשין ועלוון ונעביד
קדם יי׳ אלהנא: קאל לה מוסי בל אנת
תעטינא צחאיא וקראבין
נקרבהא ללה רבנא: ואף בעירנא
ייזיל עמנא לא נשאר מנה

מדעם ארי מניה אנחנא נסבין לפלחא קדם יי׳ אלהנא ואנחנא ליתנא ידעין
מא נפלח קדם יי׳ עד מיתנא לתמן: ומואשינא איצא תמצי מענא לם
יבק מנהא צלף לאן מנהא נאכד מא נעבד בה ללה רבנא ונחן לם נעלם
כם מקדאר מא נעבדה מנהא יאן נציר איתם: ותקיף יי׳ ית ליבא דפרעה ולא
אבא לשלחותהון: ואמר ליה פרעה איזיל מעלוי אסתמר לך לא תוסיף למחזי אפיי ארי
ביומא דתחזי אפיי תמות: פקאל לה פרעון אמץ ענה אחדר אן תעוד אן תרי וגהי פאנך
פי יום תרא וגהי תקתל: ואמר משה יאות

פשלי׳ גלי׳ קצבה ולא ישא מטולה קדם וחמור ל׳ פרעה ד׳ ...

יצג׳ יהא מוצג במקומו׳ גם אתה תתן ל׳ ...
ומקנינו ילך עמנו אחמשלך תתן׳ פרסה׳ פרסת רגל כל כ׳ט׳ א בלעג׳ לא נדע מה נעבד׳ כמה יתכבד העבודה שמא ...
יותר ממה שיש בנו ... כן דברת יפה דברת ובזמנו דברת אמת שלא אוסיף עוד ראות פני׳ כלה׳

דברת לא אסף עוד ראות פניך:

ויאמר יהוה אל משה עוד נגע
אחד אביא על פרעה ועל
מצרים אחרי כן ישלח אתכם
מזה כלה גרש יגרש אתכם כשלחו
מזה: דבר נא באזני העם וישאלו
איש מאת רעהו ואשה מאת
רעותה כלי כסף וכלי זהב: ויתן
יהוה את חן העם בעיני מצרים
גם האיש משה גדול מאד
בארץ מצרים בעיני עבדי
פרעה ובעיני העם:

ויאמר משה כה אמר
יהוה כחצות הלילה אני יוצא
בתוך מצרים: ומת כל בכור

מלילתא לא אוסיף עוד למחזי
אפך: וקאל מוסי נעמא קד קלתה לא
אעוד אן ארא וגהך:
ואמר יי למשה עוד מכתש
חד איתי על פרעה ועל מצרים·
בתר כן ישלח יתכון מכא·
כשלחותיה גמירא תרכא יתריך
יתכון מכא: וקאל אללה למוסי יקד
בקי בלא ואחד אחלה בפרעון
ומצריון בעד דלך יטלקכם מן
ההנא פענד אטלאקה לכם גמלה
יטרדכם מן ההנא: מליל כען
קדם עמא וישאלון גבר מן
חבריה ואתתא מן חברתה מנין
דכסף ומנין דדהב: מר לקום באן
יסתהבו רגל מן צאחבה ואמראה
מן צאחבתהא אניה פצה ואניה דהב:
ויהב יי ית עמא לרחמין בעיני מצראי אף גברא משה רב לחדא בארע
דמצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני עמא: ואעטא אללה טקום חטא
ענד אלמצריין ואמא מוסי אלרסול פעצים גדא פי בלד מצר ענד קואד
פר ופאיר לקום: ואמר משה כדנן אמר יי כפלגות ליליא אנא
מתגלי בגו מצרים: קאל מוסי כדי קאל אללה שבה בנצף אלליל אנא מתגלי
פי בלד מצר: וימות כל בוכרא

רש"י

גמירא·· כלה כליל כולכם ישלח·· דבר נא·· אין נא אלא
לשון בקשה בבקשה ממך הזהירם על כך שלא יאמר אותו צדיק אברהם ועבדום וענו אותם קיים בהם ואחרי
כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם·· ויאמר משה כה אמר יי·· בעמדו לפני פרעה נאמרה לו שהרי משיצא
מלפניו לא הוסיף ראות פניו·· כחצות הלילה·· כהחלק הלילה כחצות כמו בעלות בחרות אפס בנו זהו פשוטו
לישבו על אפניו שאין חצות שם דבר שלחצי ורבותינו דרשוהו כמו כחצי הלילה ואמרו שאמר משה כחצות

דמשמע

בארץ מצרים מבכור פרעה
הישב על כסאו עד בכור
השפחה אשר אחר הרחים
וכל בכור בהמה: והיתה צעקה
גדלה בכל ארץ מצרים אשר
כמהו לא נהיתה וכמהו לא תסף:
ולכל בני ישראל לא יחרץ
כלב לשנו למאיש ועד בהמה
למען תדעון אשר יפלה יהוה
בין מצרים ובין ישראל: וירדו
כל עבדיך אלה אלי והשתחוו
לי לאמר צא אתה וכל העם אשר
ברגליך ואחרי כן אצא ויצא

בארעא דמצרים מבוכרא דפרעה
דעתיד למתב על כרסי מלכותיה·
עד בוכרא דאמתא דבתר ריחיא·
וכל בוכרא דבעירא: וימות כל בכר
פיה· מן בכר פרעון אלגאלס עלי כרסיה·
אלי בכר אלאמה אלתי ורא אלרחא וגמיע
בכור אלבהאים: ותהי צוחתא רבתא
בכל ארעא דמצרים דכותה לא
הות ודכותה לא תוסיף: ויכון צראך
עצים פי בלד מצר מא לם יכון
מתלה ולא יעאוד איצא: ולכל בני
ישראל לא יזיק כלבא בלישנה
למנבח למאנשא ועד בעירא·
בדיל דתידעון די יפריש יי בין
מצראי ובין ישראל: ולגמיע בני אסראיל לם יגבח כלב בפאה ממא
פוקה מן אלנאס· מן אנאסהם אלי בהאימהם· לכי תעלמו· כמא יבין אללה·
בין אלמצריין ובין בני אסראיל: ויחתון כל עבדך אלין לותי ויבעון
מני למימר· פוק את וכל עמא דעמך· ובתר כין אפוק· ונפק מלות

ממשמע קמיך לן או לפניו או לאחריו ולא אמר בחצות שמא יטעו אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי
הוא" עד בכור השבי" למה לקו השבויים כדי שלא יאמרו יראתם תבעה עלבונם והביאה פורענות על מצרים"
מבכור פרעה עד בכור השפחה" כל הפחותים מבכור פרעה וחשובים מבכור השפחה היו בכלל ולמה
לקו בני השפחות שאף הם היו משתעבדים בהם ושמחים בצרתם" וכל בכור בהמה" לפי שהיו ע'
עובדין להם כשהקב"ה נפרע מן האומה נפרע מאלהיה" לא יחרץ כלב לשונו אומר אני שהוא
לשון שינון לא ישנן וכן לא חרץ לבני ישרא' לאיש את לשונו לא שנן או תחדד תשתכנן למורג
חרוץ שנון מחשבות חרוץ אדם חריף ושנון ויד חרוצים תעשיר חריפים סוחרים שנונים" אשר
יפלה" יבדיל" וירדו כל עבדיך" חלק כבוד למלכות שהרי סוף שירד פרעה בעצמו אליו בלילה
ויאמר קומו צאו מתוך עמי ולא אמר לו משה מתחלה וירדת אתה והשתחוית לי" ואשר
ברגליך" ההולכים אחר עצתך והלוכך" ואחרי כן אצא עם כל העם מארצך" ויצא מעם פרעה

מעם פרעה בחרי אף:
ויאמר יהוה
אל משה לא ישמע אליכם
פרעה למען רבות מופתי בארץ
מצרים: ומשה ואהרן עשו את
כל המפתים האלה לפני פרעה
ויחזק יהוה את לב פרעה ולא
שלח את בני ישראל מארצו: ד׳
ויאמר יהוה
אל משה ואל אהרן בארץ מצרים
לאמר: החדש הזה לכם ראש
חדשים ראשון הוא לכם לחדשי
השנה: דברו אל כל עדת ישראל
לאמר בעשר לחדש הזה ויקחו

פרעה בתקוף רגז: פיציד אלי א
גמיע עבידך האולי ויסגדון לי
לי קאילין אכ׳רג אנת וגמיע אלקום
אלדין מעך ובעד ד׳לך אכ׳ר[illegible]
תם כ׳רג מן ענד פרעון בשדה גצ׳ב
מנה: ואמר יי׳ למשה
לא יקביל מנכון פרעה בדיל
לאסגאה מופתי בארעא דמצרים:
תם קאל אללה למוסי לא יקבל
מנכמא פרעון לכי תכת׳ר בראהיני
פי בלד מצר: ומשה ואהרן
עבדו ית כל מופתיא האלין קדם פר׳
ותקיף יי׳ ית ליבא דפר׳ ולא שלח
ית בני ישר׳ מארעיה: ומוסי והרון
צנעא גמיע הדה אלבראהין בחצ׳רה

פר׳ פשדד אללה קלבה ולם יטלק בני אסר׳ מן בלדה: ואמר יי׳ למשה
ולאהרן בארעא דמצר׳ למימר: וקאל אללה למוסי והרון פי בלד מצר קאילא ירחא
הדין לכון ריש ירחיא קדמי הוא לכון לירחי שתא: הדא אלשהר לכם אול אל
שהור יכון לכם אולא לשהור אלסנה: מלילו עם כל כנשתא דבני ישר׳ למימר בעסרא

כשגמר דבריו יצא מלפניו. בחרי אף. על שאמר לו אל תוסף ראות פני. למען רבות מופתי. מכת בכורות וקריעת
ים סוף ולנער את מצרים. ומשה ואהרן עשו וג׳. כבר כתב לנו זאת בכל המופתים ולא שנאה כאן אלא בשביל
לסמכה לפרשה שלאחריה. ויאמר יי׳ אל משה ואל אהרן. שבשביל שאהרן עשה וטרח במופתים כמשה חלק לו כבוד
זה במצוה ראשונה שכללו עם משה בדבור. בארץ מצרים. חוץ לכרך או אינו אלא בתוך הכרך ת״ל כצאתי את העיר
ומה תפלה קלה לא התפלל בתוך הכרך דיבור חמור לא כל שכן ומפני מה לא נדבר עמו בתוך הכרך לפי שהיתה
מלאה גלולים. החדש הזה. הראהו לבנה בחידושה ואמר לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חדש ואין מקרא יוצא
מידי פשוטו על חדש ניסן אמר לו זה יהיה ראש למנין החדשים שיהא אייר קרוי שני סיון שלישי: הזה. נתקשה
משה על מולד הלבנה באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש והראהו באצבע את הלבנה ברקיע ואמר לו כזה ראה
וקדש. וכיצד הראהו והלא לא היה מדבר עמו אלא ביום שנ׳ ויהי ביום דבר ה׳ ביום צותו מן היום אשר צוה ה׳ והלאה אלא
סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו והראהו עם חשכה. דברו אל כל עדת בני ישראל לאמר בעשר לחדש.
דברו היום בראש חדש שיקחוהו בעשור לחדש. הזה. פסח מצרים מקחו בעשור ולא פסח דורות. דברו אל כל

עדת

להם איש שה לבית אבת שה
לבית: ואם ימעט הבית מהית
משה ולקח הוא ושכנו הקרב
אל ביתו במכסת נפשת איש
לפי אכלו תכסו על השה: שה
תמים זכר בן שנה יהיה לכם
מן הכבשים ומן העזים תקחו:
והיה לכם למשמרת עד ארבעה
עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו
כל קהל עדת ישראל בין הערבים:
ולקחו מן הדם ונתנו על שתי

לירחא הדין ויסבון להון גבר
אמר לבית אבא אמרא לביתא:
כלמא גמאעה בני אסרא קאילא
פי עאשר מנה אן יתכדו להם
כל פריק ראס לביות אבאיהם
ואחד ראס לכל בית: ואם זעיר
ביתא מלאתמנאה על אמרא
ויסב הוא ושיבביה דקריב לביתיה
במנין נפשתא גבר לפום מיכליה
תתמנון על אמרא: ואן קל אהל
אלבית מן אן יאכלו ראסא אכדה
הו וגארה אלאקרב אלי מנזלה במאסה

מן אלנפוס כל אמרא עלי קדר טעאמה תתואסוה: אימר שלים דכר בר
שתיה יהי לכון מן אמריא ומן בני עזיא תסבון: וליכון לכם ראסא צחיחא
דכרא אבן סנתה מן אלצאן ואלמאעז תאכדוה: ויהי לכון למטרא עד ארבעת
עסרא יומא לירחא הדין: ויכסון יתיה כל קהלא כנשתא דישראל בין שמשיא:
ויכון ענדכם מחפוצא אלי יום ארבעה עשר מן הדי אלשהר ידבחוה גמאעה
גוקבני אסר בין אלגרובין: ויסבון מן דמא ויתנון על תרין ספיא ועל

עדת "וכי יחידין מדבר והלא כבר נאמר ואתה תדבר אל חולקין כבוד זה לזה ואומר זה לזה למדני והדבור יוצא
מבין שניהם כלא שניהם מדברים" שה לבית אבות" למשפחה אחת הרי שהיו מרובין יכול שה אחד לכולן ת"ל שה לבית
ואם ימעט הבית מהיות משה" ואם יהיו מועטין מהיות משה אחד שאין יכולין לאוכלו ויבוא לידי נותר ולקח הוא
ושכנו וג' זהו משמעו לפשוטו ועוד יש בו מדרש ללמוד שאחר שנמנו עליו יכולין להתמעט ולמשוך ידיהם הימנו
ולהימנות על שה אחר אך אם באו למשוך ידיהם ולהתמעט מהיות משה ותמעטו בעוד השה קיים בהיותו בחיים ולא
משנשחט" במכסת" חשבון וכן מכסת הערכך" לפי אכלו" הראוי לאכילה פרט לחולה ולזקן שאינו יכול לאכול כזית" תכסו
תתמנו" תמים" בלא מום" בן שנה" כל שנתו קרוי בן שנה כלומר שנולד בשנה זו" מן הכבשים ומן העזים" או מזה או מזה
שאף עז קרוי שה שנ' ושה עזים" והיה לכם למשמרת" זהו לשון בקור שטעון בקור ממום ארבעה ימים קודם שחיטה
ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים מה שלא צוה כן בפסח דורות היה ר' מתיא בן חרש אומר הרי הוא
אומר ואעבר עליך ואראך והנה עתך עת דודים הגיעה שבועה שנשבעתי לאביך שאגאל את בניו ולא היו בידם
מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו שנ' ואת ערום ועריה ונתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה שמלו באותו
הלילה שנ' מתבוססת בדמיך בשני דמים ואומר גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו ושהיו שטופין
בע"ז אמ' להם משכו וקחו לכם משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן של מצוה" ושחטו אותו" וכי כולן שוחטין אלא
מכאן ששלוחו של אדם כמותו" קהל עדת ישראל" קהל ועדה וישראל מכאן אמרו פסחי צבור נשחטים בשלש

הַמְזוּזֹת וְעַל הַמַּשְׁקוֹף עַל
הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם׃
וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה
צְלִי אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל מְרֹרִים
יֹאכְלֻהוּ׃ אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא
וּבָשֵׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם כִּי אִם צְלִי
אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ׃
וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנֹּתָר
מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ׃
וְכָכָה תֹּאכְלוּ אֹתוֹ מָתְנֵיכֶם
חֲגֻרִים נַעֲלֵיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקֶּלְכֶם

ש״א

שקפא· על בתיא דייכלון יתיה
בהון: ויאכדו מן דמה· ויגעלונה·
עלי כדי אלבאב ואלמטל· עלי
אלבוות· אלדי יאכלונה פיהא: וייכלון
ית בסרא בלילא הדין טווי נור
ופטיר· על מררין ייכלוניה: ואכלון
לחמה פי תלך אללילה· שוא נאר
ופטיר· מע מראר אכלונה: לא
תיכלון מנה כד חי· ואף לא כד
בשלא מבשל במיא· אלהין טווי
נור· רישיה על כרעוהי ועל גויה:
לא תאכלו מנה ניא· ולא טביך מנג

במא לא משויא בנאר· ראסה ואכארעה וגופה: ולא תשארון מנה עד
צפרא· ודישתאר מנה· עד צפרא בנורא תיקדון: ולא תבקו מנה שיא אלי אלבדא
אלגדאה ואחרקוה בנאר: וכדין תיכלון יתיה חרציכון יהון אסירין מסניכון ברגליכון· פי׳ בר׳ מנה ש״א

כתית זו אחר זו נבנקת כתרחשונה נגעלו דלתות השדה כו כדאיתא בפסחים" בין הערבים" משש שעות
ומעלה קרוי בין הערבים שהשמש נוטה לבית מבואו לערוב ולשון בין הערבים נראה בעיני אותן
שעות שבין עריבת היום לעריבת הלילה עריבת היום בתחלת שבע שעות מכי ינטו צללי ערב ועריבת
הלילה בתחלת הלילה ערב לשון נשף וחשך כמו ערבה כל שמחה" ולקחו מן הדם" זו קבלת הדם"
יכול ביד תלמוד לומר אשר בסף" המזוזות" הם הזקופות אחת מכאן לפתח ואחת מכאן" המשקוף"
הוא העליון שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו לינטיל בלעז ולשון שקיפה חבטה כמו קול עלה
נדף דשקיף חבורא משקופי" על הבתים אשר יאכלו אותו בהם" ולא על משקוף ומזוזות שבבית התבן
ובית הבקר שאין דרין בתוכו" את הבשר" ולא גידים ועצמות" על מצות ומרורים" וכל עשב מר נקרא
מרור וצוום לאכול מר זכר לוימררו את חייהם" אל תאכלו ממנו נא" שאינו צלוי כל צרכו קוריהו נא
בלשון ערבי" ובשל מבושל" כל זה באזהרת אל תאכלו" במים" מנין לשאר משקים ת"ל ובשל
מבושל מכל מקום" כי אם צלי אש" למעלה גזר עליו במצות עשה וכאן הוסיף עליו לא תעשה אל
תאכלו ממנו כי אם צלי אש" ראשו על כרעיו ועל קרבו" צולהו כלו כאחת עם ראשו ועם כרעיו
ועם קרבו ובני מעיו נותן לתוכו לאחר הדחתן ולשון על כרעיו ועל קרבו כלשון על צבאותם כמו
בצבאותם כמות שהן אף זה כמות שהוא כל בשרו משלם" והנותר ממנו עד בקר ת"ל עד בקר
פעם שניה ליתן בקר על בקר שהבקר משעת הנץ החמה ובא הכתוב להקדים שאסור באכילה
מעלות השחר זהו לפי משמעו" ועוד מדרש אחר למד שאינו נשרף ביום טוב אלא ממחרת וכך
נדרשנו והנותר ממנו בבקר ראשון עד בקר שני תעמוד ותשרפנו" מתניכם חגורים" מזומנים לדרך" בחפזון"

לשון

בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח
הוא ליהוה׃ ועברתי בארץ מצרים
בלילה הזה והכיתי כל בכור
בארץ מצרים מאדם ועד בהמה
ובכל אלהי מצרים אעשה
שפטים אני יהוה׃ והיה הדם
לכם לאת על הבתים אשר
אתם שם וראיתי את הדם
ופסחתי עלכם ולא יהיה בכם
נגף למשחית בהכתי בארץ מצרים׃
והיה היום הזה לכם לזכרון

וחטריכון בידכון ותיכלון יתיה בבהילו·
פסחא הוא קדם יי׃ וכדי פכלוה· תכון
אחקאוכם משדודה ונעלכם פי
ארגלכם· ועציכם פי אידיכם·
ותאכלוה בחפז והו פסח ללה׃
ואתגלי בארעא דמצרים בליליא
הדין ואקטול כל בוכרא בארעא
דמצרים מאנשא ועד בעירא·
ובכל טעות מצראי אעביד דינין
אנא יי׃ פאתגלא פי בלד מצר
פי הדה אללילה ואקתל כל בכר פיה·
מן אנסאן אלי בהימה· ובגמיע מעבודאת
אלמצריין אצנע אעגובאת אנא אללה אלואחד׃ ויהי דמא לכון לאת על בתיא דאתון
תמן ואחזי ית דמא ואחוס עליכון ולא יהי בכון מותא לחבלא במקטלי בארעא
דמצרים׃ ויכון אלדם לכם עלאמה· עלי אלביות אלדי אנתם פיהא אנטרוה ואתגאו
זכם ולא יחל בכם ובא מהלך אדא צרבת אהל בלד מצר׃ ויהי יומא הדין לכון לדכרנא·

לשון בהלה ומהירות כמו ויהי דוד נחפז ללכת אשר השליכו ארם בחפזם״ פסח הוא לי״י הקרבן הוא קרוי פסח על שם
הדילוג שהקב״ה מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט ואתם עשו כל עבודתו
לשם שמים״ דא דרך דלוג וקפיצה זכר לשמו שקרוי פסח וגם פשקא בלשון פסיעה״ ועברתי כמלך העובר ממקום
למקום ובהעברה אחת וברגע אחד כולן לוקין״ כל בכור בארץ מצרים״ אף בכורות אחרים והם במצרים ומניין אף
בכורי מצרים שבמקומות אחרים ת״ל למכה מצרים בבכוריהם״ מאדם ועד בהמה״ ממי שהתחיל בעבירה תחילה
ממנו מתחלת הפורענות״ ובכל אלהי מצרים״ של עץ נרקבת ושל מתכת נמסת ונתכת לארץ״ אעשה שפטים
אני י״י אני בעצמי ולא על ידי שליח״ והיה הדם לכם לאות״ לכם לאות ולא לאחרים לאות מכאן שלא נתנו
הדם אלא מבפנים״ וראיתי את הדם״ הכל גלוי לפניו אלא אמר הקב״ה נותן אני את עיני לראות שאתם עסוקים
במצותי ופוסח אני עליכם״ ופסחתי״ וחמלתי ודומה לו פסוח והמליט ואני אומר כל פסיחה לשון דילוג וקפיצה
ופסחתי מדלג הייה מבתי ישראל לבתי מצרים שהיו שרויים זה בתוך זה וכן פוסחים על שתי הסעפים וכן כל הפסחים
הולכים כקופצים וכן פסוח והמליט מדלגו וממלטו מבין המומתים״ ולא יהיה בכם נגף״ אבל הווה הוא במצרים
הרי שהיה מצרי בביתו של ישראל יכול ימלט ת״ל ולא יהיה בכם נגף אבל הווה במצרים שבבתיכם הרי שהיה ישראל
בביתו של מצרי שומע אני ילקה כמותו ת״ל ולא יהיה בכם נגף״ לזכרון לדורותיכם וחגותם אותו יום שהוא לך
לזכרון אתה חוגגו ועדיין לא שמענו איזה יום הזכרון ת״ל זכור את היום הזה אשר יצאתם למדנו
שיום היציאה הוא יום של זכרון ואיזה יום יצאו ת״ל ממחרת הפסח יצאו הוי אומר יום חמשה עשר
בניסן הוא שבלילה טוב שהרי ליל חמשה עשר אכלו את הפסח ולבקר יצאו״ לדורותיכם״ שומענו

וחגתם אתו חג ליהוה לדרתיכם
חקת עולם תחגהו׃ שבעת ימים
מצות תאכלו אך ביום הראשון
תשביתו שאר מבתיכם כי כל
אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא
מישראל מיום הראשן עד יום
השבעי׃ וביום הראשון מקרא
קדש יהיה לכם כל מלאכה לא
יעשה בהם אך אשר יאכל לכל
נפש הוא לבדו יעשה לכם׃ וש
ושמרתם את המצות כי בעצם
היום הזה הוצאתי את צבאותיכם
מארץ מצרים ושמרתם את היום
הזה לדרתיכם חקת עולם׃

וביום השביעי
מקרא קדש

ותחגון יתיה חגא קדם יי׳ לדריכון
קים עלם תיחגוניה׃ ויכון הדי אליום
לכם דכרא ותחגונה חג ללה. לאגיאלכם
רסם דהר תחגונה׃ שבעה יומין
פטירא תיכלון ברם ביומא קדמאה
תבטלון חמירא מבתיכון ארי כל
דייכול חמיע וישתיצי אנשא
ההוא מישראל מיומא קדמאה עד
יומא שביעאה׃ סבעה איאם
תאכלו פטירא אמא פי אליום אלאול
פעטלו אלכמיר מן ביותכם ומן אכל
כמיר יקטע דלך אלאנסאן מן בני
אסר׳ מן אליום אלאול אלי יום אלסאבע׃
וביומא קדמאה מערע קדיש וביומא
שביעאה מערע קדיש יהי לכון. כל
עבידא לא יתעביד בהון ברם מא דמתאכיל מא דמתאכיל לכל נפשא הוא
בלחודוהי יתעביד לכון׃ ואליום אלאול אסם מקדס ואליום אלסאבע אסם מקדס
יכון לכם. ולא יצנע פיהמא שיא מן אלצנאיע אלא מא יוכל לכל נפס. הו וחדה יצנע
לכם׃ ותטרון ית פטיריא ארי בכרן יומא הדין אפיקית ית חיליכון מארעא דמצר׳
ותטרון ית יומא הדין לדריכון קים עלם׃ ואחפצו אלפטיר לאן פי האדא אלי

מי׳ עוטו דורות שנים ת״ל חקת עולם תחגוהו״ שבעת ימים ... של ימים״ שבעת ימים מצות תאכלו ובמקום אחר הוא
אומר ששת ימים תאכל מצות למד על שביעי שלפסח שאינו חובה לאכול מצה ובלבד שלא יאכל חמץ מנ׳
אף ששה רשות ת״ל שבעת ימים זו מדה בתורה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו בלבד
יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא מה שביעי רשות אף ששי רשות יכול אף לילה הראשון רשות ת״ל בערב תאכלו
מצות הכת׳ קבעו חובה״ אך ביום הראשון תשביתו שאור מערב יום טוב וקרוי ראשון שהוא לפני השבעה ומצינו
מוקדם קרוי ראשון הראשון אדם תולד הלפני אדם נולדת או אינו אלא ראשון של שבעה ת״ל לא תשחט על חמץ
לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים״ הנפש ההיא כשהיא בנפשה ובדעתה פרט לאונס מישראל שומע אני תכרת
מישראל ותלך לה לעם אחר ת״ל במקום אחר מלפני בכל מקום שהוא ברשותי״ מקרא קדש״ מקרא שם דבר קרא
אותו קדש לאכילה ושתיה וכסות״ לא יעשה בהם״ אף ע״י אחרים״ הוא לבדו״ ולא מכשירין שאפשר לעשותן
מערב יום טוב״ לכל נפש״ אפילו לבהמה יכול אף לגוים ת״ל אך״ ושמרתם את המצות״ שלא יבואו לידי חימוץ

בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד
יום האחד ועשרים לחדש בערב: שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם
כי כל אכל מחמצת ונכרתה
הנפש ההוא מעדת ישראל בגר
ובאזרח הארץ: כל מחמצת
לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו
מצות:

ה

ויקרא משה לכל זקני ישראל
ויאמר אלהם משכו וקחו לכם

ליום אכרגת גיושכם מן בלד מצר·
ואחפצו הדי ליום לאגיאלכם רסם דהר:
בניסן בארבעת עסר יומא לירחא
ברמשא תיכלון פטירא עד יומא
חד ועסרין לירחא ברמשא: פי
אלשהר אלאול פי יום ארבעה עשר
מנה באלעשא כלו פטירא אלי יום
ואחד ועשרין מנה באלעשא: שבעה
יומין חמירא לא ישתכח בבתיכון
ארי כל דייכול מחמעא וישתיצי·
אנשא ההוא מכנשתא דישראל·
בגיוריא ובציבא דארעא: סבעה
איאם לא יוגד כמירא פי ביותכם וכל מן אכל מכמרא ינקטע דלך
אלאנסאן מן גמאעה אסראיל מן גריב וצריח אלבלד: כל מחמעא לא תיכלון
בכל מותבניכון תיכלון פטירא: שיא מן אלמכמר לא תאכלו ופי גמיע מסאכנכם
כלו פטירא: וקרא משה לכל סבי ישראל ואמר להון אתנגידו וסבו לכון

מכאן אמרו תפח תלטוש בצונן רבי יאשיה אומר אל תהי קורא את המצות אלא את המצוות כדרך
שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוה אלא אם באה לידך עשה אותה מיד· ושמרתם
את היום הזה· ממלאכה· לדורותיכם חקת עולם· לפי שלא נאמר דורות וחקת עולם על המלאכה
אלא על החגיגה לפיכך חזר ושנאו כאן שלא תאמר אזהרת כל מלאכה לא יעשה לא לדורות נאמרה
אלא לאותו הדור· לא ימצא בבתיכם מניין לגבולים תל׳ בכל גבולך· מה תלמוד לומר בבתיכם
מה ביתך ברשותך אף גבולך שברשותך יצא חמצו של נכרי שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות·
עד יום האחד ועשרים· למה נאמ׳ והלא כבר נאמ׳ שבעת ימים לפי שנ׳ ימים ליל׳ מניין עד יום האחד וגו׳
כי כל אכל מחמצת לענש כרת על השאור הלא כבר ענש על החמץ אלא שלא תאמר חמץ
שראוי לאכילה ענש עליו שאור שאינו ראוי לאכילה לא יענש עליו ואם ענש על השאור ולא
ענש על החמץ הייתי אומר שאור שהוא מחמץ אחרים ענש עליו שאינו מחמץ אחרים לא יענש
עליו לכך נאמרו שניהם· בגר ובאזרח הארץ· לפי שהנס נעשה לישראל הוצרך לרבות את
הגרים· מחמצת לא תאכלו· אזהרה על אכילת שאור· כל מחמצת· להביא את תערובתו
בכל מושבותיכם תאכלו מצות· זה בא ללמד שתהא ראויה ליאכל בכל מושבותיכם פרט
למעשר שני וחלות תודה· משכו מי שיש לו צאן ימשוך משלו· וקחו מי שאין לו יקח מן השוק·
למשפחותיכם· שה לבית אבות· אזוב· מין ירק שיש לו גבעולין· אגודת אזוב שלשה קלחין

צאן למשפחתיכם ושחטו הפסח: ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזת מן הדם אשר בסף ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר: ועבר יהוה לנגף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזת ופסח יהוה על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף: ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם: והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן יהוה לכם כאשר דבר ושמרתם את העבדה הזאת: והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה

מן בני ענא לזרעיתכון וכוסו פסחא: פדעי מוסי בגמיע שיוך אסראיל וקאל להם אמתדו וכדו לכם גנמא לעשאירכם ואדבחו אלפסח: ותסבון אסרת איזובא ותטבלון בדמא דבמנא ותדון לשקפא ולתרין ספיא מן דמא דבמנא ואתון לא תפקון אנש מתרע ביתיה עד צפרא: וכדו באקה מן צעתר ואגמסוהא פי אלדם אלדי פי אלטסת ואחנו אלי אלמטל וכלי אלבאבין מן דלך אלדם ולא יכרג אחד מנכם מן באב מנזלה אלי אלגדאה: ויתגלי יי למחי ית מצראי ויחזי ית דמא על שקפא ועל תרין ספיא ויחוס יי על תרעא ולא ישבוק מחבלא למיעל לבתיכון למחי: פיתגלא אללה ליצדם אלמצריין וינטר אלדם עלי אלמטל וכלי אלבאבין ויתגאוז אללה ען אלבאב ולא ידע אלמהלך אן ידכל בותכם פיהלככם: ותטרון ית פתגמא הדין לקים לך ולבנך עד עלמא: ואחפטו הדא אלאמר רסם לכם ולאולאדכם אלי אלדהר: ויהי ארי תיעלון לארעא דיתן יי לכון כמא דמליל ותטרון ית פלחנא הדא: ואדא דכלתם אלי אלבלד אלדי יעטיכם אללה כמא ועד פאחפטו הדה אלצנעה: ויהי ארי יימרון לכון בניכון מא

קרוי' אגודה" אשר בסף" כלי" כמו ספות כסף "מן הדם אשר בסף" למה חזר ושנאו שלא תאמר טבילה אחת לשלש המתנות לכך נאמ' עוד אשר בסף שתהא כל נתינה ונתינה מן הדם אשר בסף על כל הגעה טבילה" ואתם לא תצאו וגו' מגיד שמאחר שניתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע ולילה רשות למחבלים היא שנ' בו תרמוש כל חיתו יער" ופסח" וחמל ויש לומר ודלג" ולא יתן המשחית" ולא יתן לו יכולת לבוא כמו לא נתנו אלהים להרע עמדי" כאשר דבר" והיכן דבר והבאתי אתכם אל הארץ וגו'

ויקד'

העבדה הזאת לכם: ואמרתם
זבח פסח הוא ליהוה אשר פסח על
בתי בני ישראל במצרים בנגפו
את מצרים ואת בתינו הציל ויקד
העם וישתחוו: וילכו ויעשו בני
ישראל כאשר צוה יהוה את
משה ואהרן כן עשו:
ויהי בחצי הלילה
ויהוה הכה כל בכור בארץ
מצרים מבכר פרעה הישב על
כסאו עד בכור השבי אשר
בבית הבור וכל בכור בהמה:
ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו

פלחנא הדין לכון: ויכון אדי קאלו
לכם בנוכם מא הדה לצנעה לכם:
ותימרון דיבח חיס הוא קדם יי דחס
על בתי בני ישראל כד מחא ית מצראי (במצרים)
מצראי וית בתנא שיזיב וכרע
עמא וסגידו: קולו הו דבח ארתא
ללה כמא ארתא לביות בני אסר
במצר אד צרם למצריין וכלץ
ביותנא פכר קום וסגדו: ואזלו
ועבדו בני ישראל כמא דפקיד יי
ית משה ואהרן כין עבדו: פמצו
וצנעו בנו אסר כמא אמר ללה
מוסי והרון כדאך צנעו:
והוה בפלגות ליליא ויי קטל כל
בוכרא בארעא דמצרים מבכרא דפרעה דעתיד למתב על כרסי מלכותיה
עד בוכרא דשביא דבבית אסירי וכל בכרא דבעירא: ולמא כאן פי נצף
הליל קתל ללה כל בכר פי בלד מצר מן בכר פרע אלגאלס עלי כרסיה אלי בכר
אלסבי אלדי פי אלחבס וגמיע בכור אלבהאים: וקם פרעה בליליא הוא וכל עבדוהי

ויקד העם. על בשורת הגאולה וביאת הארץ ובשורת הבנים שיהיו להם: וילכו ויעשו בני ישראל. וכי כבר עשו והלא מראש חדש נאמר להם אלא מכיון שקבלו עליהם מעלה עליהם כאלו עשו: וילכו ויעשו. אף ההליכה מנה הכתוב לומר שכר להליכה ושכר לעשייה: כאשר צוה יהוה את משה ואהרן. להגיד שבחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן. מהו כן עשו אף משה ואהרן כן עשו: ויי'. כל מקום שנ' ויי' הוא ובית דינו שהוא לשון תוספת הוא כמו פל' ופלוני: הכה כל בכור. אף של אומה אחרת והוא במצרים: מבכור פרעה. אף פרעה בכור היה ונשתייר מן הבכורות ועליו הוא אומר בעבור הראותך את כחי ובים סוף: עד בכור השבי. שהיו שמחין לאידם של ישראל ועוד שלא יאמרו יראתנו הביאה הפורענות. ובכור השפחה בכלל היה שהרי מנה מן החשוב שבכולן עד הפחות ובכור השפחה חשוב מבכור השבי: ויקם פרעה. ממטתו: לילה. ולא כדרך המלכים בשלש שעות ביום: הוא. תחלה ואחר כך עבדיו מלמד שהיה הוא מחזר על בתי עבדיו ומעמידן: כי אין בית אשר אין שם מת. יש שם בכור מת אין שם בכור גדול שבבית קרוי בכור שנ' גם אני בכור אתנהו: ד"א מצריות מזנות תחת בעליהן ויולדין מרווקים פנויים והיו להם בכורות הרבה

וכל מצרים ותהי צעקה גדלה
במצרים כי אין בית אשר אין שם
מת׃ ויקרא למשה ולאהרן לילה
ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם
אתם גם בני ישראל ולכו עבדו
את יהוה כדברכם׃ גם צאנכם גם
בקרכם קחו כאשר דברתם ולכו
וברכתם גם אתי׃ ותחזק מצרים
על העם למהר לשלחם מן
הארץ כי אמרו כלנו מתים׃ וישא
העם את בצקו טרם יחמץ
משארתם צררת בשמלתם
על שכמם׃ ובני ישראל עשו
כדבר משה וישאלו ממצרים
כלי כסף וכלי זהב ושמלת׃

וכל מצראי והות צוחתא רבתא
במצרים ארי לית ביתא תמן
דלא הוה ביה מיתא׃ וקאם פרעון
הו וגמיע עבידה וסאיר אלמצריון
וכאן צראך עטים במצר אד ליס
בית ליס פיה מיית׃ וקרא למשה
ולאהרן בליליא ואמר קומו פוקו
מגו עמי אף אתון אף בני ישראל
ואיזילו ופלחו קדם יי כמא דהויתון
אמרין׃ פדעי במוסי והרון לילא
וקאל קומא אכרגא מן בין קומי אנתמא
ובנו אסראייל ואמצו אעבדו ללה
כמא קלתם׃ אף ענכון אף תוריכון
דברו כמא דמלילתון ואיזילו וצלו
אף עלי׃ ואיצא גנמכם ובקרכם
כדוהא כמא קלתם ואמצו ואגערו פי
חלי׃ ותקיפו מצראי על עמא לאוחאה לשלחותהון מן ארעא ארי אמרו כולנא
מיתין׃ פשדד אלמצריון עלי אלקום ליסרעו ליטלקוהם מן אלבלד לאנהם קאלו כלנא
מאיתין׃ ונטל עמא ית לישיהון עד לא חמע מותר אצותהון צריר בלבושיהון על
כתפיהון׃ וחמל אלקום עגינהם קבל אן יתכמר וכאנה מעאגנהם מצרורה פי
פי אכתאפהם עלי אעתאקהם׃ ובני ישראל עבדו כפתגמא דמשה ושאילו

פעמים הם חמשה לאשה אחת כל אחד בכור לאביו" ויקרא למשה ולאהרן" מגיד שהיה מחזר על פתחי העיר
צועק היכן משה שרוי היכן אהרן שרוי" גם אתם" הגברים" גם בני ישראל" הטף" ולכו עבדו כדברכם" הכל
כמו שאמרתם ולא כשאמרתי אני בטל לא אשלח בטל מי ומי ההולכים" בטל צאנכם ובקרכם יצג" גם צאנכם גם
בקרכם קחו" ומהו כאשר דברתם גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות קחו כאשר דברתם" וברכתם גם אותי"
התפללו עלי שלא אמות שאני בכור" כלנו מתים" אמרו לא כשגזרת משה הוא שהרי אמר ומת כל בכור
וכאן אף הפשוטים מתים חמשה או עשרה בבית אחד" טרם יחמץ" המצריים לא הניחום לשהות כדי חימוץ"
משארותם" שיירי מצה ומרור" על שכמם" אעפ שבהמות הרבה הוליכו עמהם מחבבים היו את המצוה"

כדבר

ויהוה נתן את חן העם בעיני מצרים
וישאלום וינצלו את מצרים׃
ויסעו בני ישראל
מרעמסס סכתה כשש מאות
אלף רגלי הגברים לבד מטף׃ וגם
ערב רב עלה אתם וצאן ובקר
מקנה כבד מאד׃ ויאפו את
הבצק אשר הוציאו ממצרים
עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו
ממצרים ולא יכלו להתמהמה
וגם צדה לא עשו להם׃ ומושב

ממצרים מנין דכסף ומנין דדהב
ולבושין׃ ובני אסראיל צנעו כמא
אמרהם מוסי ואסתעארו מן אלמצריין
אניה פצה ואניה דהב ותיאבא׃ ויי
יהב ית עמא לרחמין בעיני מצראי
ואשאילונון ורוקינו ית מצרים׃ ואלה
אעטא אלקום חטא ענד אלמצריין
ווהבוא להם ואנתספו אלמצריין׃
ונטלו בני ישראל מרעמסס
לסכות כשית מאה אלפין גברא
רגלאה בר מטפלא׃ תם רחל בנו
אסר׳ מן עין שמס אלי סכות שביה
בסת מאיה׳ אלף רגל רג׳ מא כלא אלאטפאל׃ ואף נוכראין סגיאין סליקו
עמהון ועאן ותורין בעירא סגי לחדא׃ ואיצא כלט כתיר צעד מעהם וגנם
ובקר מואשי עצימה גדא׃ ואפו ית לישא דאפיקו ממצרים גריצן פטירן
ארי לא חמע ארי אתרכו ממצרים ולא יכלו לאתעכבא ואף זודין לא עבדו
להון׃ פאכתבזו אלעגין אלדי אכרגוה מן מצר מדילא פטירא אד לם יכתמר
למא טרדו מן מצר ולם יטיקו אן יתלבתו וחתי זאד לם יצנע להם׃ ומותב

כדבר משה" שאמר להם במצרים וישאלו איש מאת רעהו" ושמלות" אף הן היו חשובות להם מן הכסף ומן הזהב והמאוחר בפסוק חשוב" וישאילום" אף מה שלא היו שואלים מהם היו נותנים להם אתה אומר אחד טול שנים ולך" וינצלו" ורוקינו" מרעמסס סכתה" מאה ועשרים מיל היו ובאו שם לפי שעה שנ׳ ואשא אתכם על כנפי נשרים" הגברים מבן עשרים ומעלה" ערב רב" תערובת אומות של גברים" עוגות מצות" חררה של מצה בצק שלא החמיץ קרוי מצה" וגם צדה לא עשו להם לדרך מגיד שבחן של ישראל שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה אלא האמינו והלכו הוא שמפורש בקבלה זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה ומה שכר מפורש אחריו קדש ישראל ליי וגו׳ אשר ישבו במצרים אחרי שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם" שלשים שנה וארבע מאות שנה היו בין הכל משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות משהיה לו זרע לאברהם נתקיים כי גר יהיה זרעך ושלשים שנה היו משנגזרה גזרת בין הבתרים עד שנולד יצחק ואי אפשר לומר בארץ מצרים לבדה שהרי קהת מן הבאים עם יעקב היה צא וחשוב כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמונים שלמשה לא תמצא כל כך יעל

בני ישראל אשר ישבו במצרים
שלשים שנה וארבע מאות
שנה׃ ויהי מקץ שלשים שנה
וארבע מאות שנה ויהי בעצם
היום הזה יצאו כל צבאות יהוה
מארץ מצרים׃ ליל שמרים
הוא ליהוה להוציאם מארץ
מצרים הוא הלילה הזה ליהוה
שמרים לכל בני ישראל
לדרתם׃
ויאמר יהוה אל משה ואהרן
זאת חקת הפסח כל בן נכר
לא יאכל בו׃ וכל עבד איש מקנת

בני ישראל דיתיבו במצרים ארבע
מאה ותלתין שנין׃ וכאן מקאם
בני אסר׳ אלדי אקאמו פי מצ׳
מצר ארבע מאיה ותלאתין סנה׃
והוה מסוף ארבע מאה ותלתין
שנין והוה בכרן יומא הדין נפקו
כל חיליא דיי׳ מארעא דמצרים׃
הוא ליליא הדין קדם יי׳ נטיר
קדם בני ישר׳ ולמא כאן בעד
ארבע מאיה ותלאתין סנה פי
דאת דלך אליום כרגו גמיע גיוש
אללה מן בלד מצר׃ לילי כטיר הוא
קדם יי׳ לאפקותהון מארעא דמצרים
הוא ליליא הדין קדם יי׳ נטיר לכל
בני ישר׳ לדריהון׃ וכמא כאן ליל חפט ללה ליכרגהם מן בלד מצר
כדאך הדי אלליל מחפוט לבני אסראיל לאגיאלהם׃ • ואמר יי׳
למשה ולאהרן דא גזירת פסחא כל בר ישר׳ דישתמד לא ייכול ביה׃ וקאל
אללה למוסי והרון הדי רסם אלפסח כל אגנבי לא יאכל מנה׃ וכל עבד גבר זבין

כרחך הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים והרבה משנות עמרם כבלעים בשנות קהת והרבה
משמונים שלמשה כבלעים בשנות עמרם הרי שלא תמצא ארבע מאות לביאת מצרים והוזקקת לומר
עד כרחך שאף שאר הישיבות נקראו גרות ואפלו בחברון שנאמר אשר גר שם אברהם ויצחק ואומר את ארץ
מגוריהם אשר גרו בה לפיכך אתה צריך לומ׳ כי גר יהיה זרעך משהיה לו זרע וכשתמנה ת׳ שנה משנולד
יצחק תמצא מביאתן למצרים עד יציאתן ר״י וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך ״ויהי מקץ
שלשים שנה ויהי בעצם היום הזה״ מגיד הכתוב שכיון שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין
בטו׳ בניסן באו מלאכי השרת אצל אברהם לבשרו בטו׳ בניסן נולד יצחק בטו׳ בניסן נגזרה גזרת
בין הבתרים ״ליל שמורים״ שהיה הקב״ה שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים״
הוא הלילה הזה ליי׳״ הוא הלילה שאמר לאברהם בלילה הזה אני גואל את בניך ״שמורים לכל בני
ישראל לדורותם״ משומר ובא מן המזיקין כענין שנ׳ ולא יתן המשחית״ זאת חקת הפסח בארבעה
עשר בניסן נאמרה להם פרשה זו ״כל בן נכר שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים״ ומילתה אותו אז
יאכל בו״ מגיד שמילת עבדיו מעכבתו מלאכול בפסח דברי ר׳ יהושע ר׳ אליעזר אומ׳ אין מילת

ארבע

כסף ומלתה אתו אז יאכל בו:
תושב ושכיר לא יאכל בו: בבית
אחד יאכל לא תוציא מן הבית
מן הבשר חוצה ועצם לא
תשברו בו: כל עדת ישראל
יעשו אתו: וכי יגור אתך גר
ועשה פסח ליהוה המול לו כל
זכר ואז יקרב לעשתו והיה
כאזרח הארץ וכל ערל לא יאכל
בו: תורה אחת יהיה לאזרח ולגר
הגר בתוככם: ויעשו כל בני
ישראל כאשר צוה יהוה את משה
ואת אהרן כן עשו:
ויהי בעצם היום הזה הוציא

כספא ותגזר יתיה בכין ייכול
ביה: וכל עבד משתרא בתמן
פאלכתנה חיניד יאכל מנה:
תותבא ואגירא לא ייכול ביה:
וצית ואאגיר לא יאכלאן מנה:
בחבורא חדא יתאכיל לא תפקון
מן ביתא מן בסרא לברא וגרמא
לא תתברון ביה: ופי בית ואחד
יוכל לא תכרגו מן אלבית מן אללחם
כארגא ועצם לא תכסרו פיה:
כל כנשתא דישראל יעבדון יתיה:
כואך גמיע גמאעה בני אסרא
יצנעונה: וארי יתגייר עמכון
גיורא ויעביד פסחא קדם יי
מגזר ליה כל דכורא ובכין יקרב
למעבדיה ויהי כיציבא דארעא וכל ערלא לא ייכול ביה: ואדא דנ
מעכם גריב זאיר אן יעמל פסחא ללה פליכתן כל דכר פי נאחיתה וחיניד
יתקדם ליצנעה ויציר כצריח אלבלד וכל אקלף לא יאכל מנה: אוריתא
חדא תהי ליציבא ולגיורא דיתגיירון בינכון: שריעה ואחדה תכון לצריח
ולדכיל פי מא בינכם: ועבדו כל בני ישראל כמא דפקיד יי ית משה וית
אהרן כין עבדו: פצנע בנו אסר' כמא אמר אללה מוסי והרון כדאך
צנעו: והוה בכרן יומא הדין אפיק יי ית בני ישראל מארע

עבדין מעכבתו מלאכול בפסח אם כן מה ת"ל אז יאכל בו בן העבד: תושב" זה גר תושב" ושכיר" זה כותי ומה ת"ל והלא
ערלים הם ונאמר כל ערל לא יאכל בו אלא כגון ערבי מהול וגבעוני מהול והוא תושב או שכיר" בבית אחד יאכל בחבורה
אחת שלא יעשו הנמנין עליו שתי חבורות ויחלקוהו אתה אומר בחבורה אחת או אינו אלא בבית אחד כמשמעו ת"ל
שאם התחילו והיו אוכלים בחצר וירדו גשמים שלא יכנסו לבית ת"ל על הבתים אשר יאכלו אותו בהם מכאן שהאוכל
אוכל בשני מקומות" לא תוציא מן הבית" מן החבורה" ועצם לא תשברו בו הראוי לאכילה כגון שיש כזית בשר יש בו משום

יְהוָה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל צִבְאֹתָם׃
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ קַדֶּשׁ לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הוּא׃
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חָמֵץ׃
הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב׃
וְהָיָה כִי יְבִיאֲךָ יְהוָה אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִוִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ

דמצרים על חיליהון׃ ול מכאן פי
דאתרך ייוסא כרג טלהבנא אסר
מן בלר מצר עלי גיושהם׃
ומליל יי עם משה למימר׃ תס כלם
טלה מוסי תכל ימא׃ אקדיש קדמי
כל בוכרא פתח כל ולדא בבני ישראל
באנשא ובבעירא דילי הוא׃ אקדס
לי כל בכר פאתח כל בטן מן בני
אסר׳ מן אנאס ובהאים׳ פהו לי׃ ואמר
משה לעמא הוו דכירין ית יומא
הדין דנפקתון ממצרים מבית
עבדותא ארי בתקוף יד אפיק יי
יתכון מכא ולא יתאכל חמיע׃
תס קאל מוסי לקום אדכרו הדי יום
אלדי כרגתם פיה מן מצר מן בית עבודיה לאן בשדה יד אכרגהם טלה מן
הנא ולא יוכל כמירא׃ יומא דין אתון נפקין בירחא דאביבא׃ איום אנתם
כארגין פי שהר אפריך׃ ויהי ארי יעילנך יי לארע כנענאי וחתאי ואמוראי
וחואי ויבוסאי דקיים לאבהתך למתן לך ארע עבדא חלב ודבש׳ ותפלח׳

שבירת עצם אין עליו כשר בשר אין בו משום שבירת עצם׳ כל עדת ישראל יעשו אותו׳ למה נאמר לפי שהוא
אומר בפסח מצרים שה לבית אבות שנמנו עליו למשפחות יכול אף פסח דורות כן ת״ל כל עדת ישרא׳ ועשו
אותו׳ ועשה פסח׳ יכול כל המתגייר יעשה פסח מיד ת״ל והיה כאזרח הארץ מה אזרח בארבעה עשר אף גר
בארבעה עשר׳ וכל ערל לא יאכל בו׳ להביא את שמתו אחיו מחמת מילה ואינו למד מבן נכר לא יאכל בו׳
תורה אחת וגו׳ להשוות גר כאזרח אף לשאר מצוות שבתורה׳ פטר רחם׳ שפתח את הרחם תחילה כמו פוטר מים
ראשית מדון וכן יפטירו בשפה יפתחו שפתים׳ כי הוא׳ לעצמי קניתין ע״י שהכיתי בכורי מצרים׳ זכור את
היום הזה׳ למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום׳ בחדש האביב׳ וכי לא היינו יודעים באיזה חדש אלא כך
אמר להם ראו חסד שגמלכם שמוציא אתכם בחדש שהוא כשר לצאת לא חמה ולא צנה ולא גשמים וכן הוא
אומר מוציא אסירים בכושרות חדש שהוא כשר לצאת׳ אל ארץ הכנעני וג׳ אע״פ שלא מנה אלא חמשה עממין
כל שבעה גוים במשמע שכולן בכלל כנעני הם ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם אלא כנעני׳ נשבע
לאבותיך׳ באברהם הוא אומ׳ ביום ההוא כרת יי׳ את אברם וג׳ וביצחק הוא אומ׳ גור בארץ הזאת וביעקב הוא אומ׳ הארץ אשר

214

לתת לך ארץ זבת חלב ודבש
ועבדת את העבדה הזאת בחדש
הזה: שבעת ימים תאכל מצת
וביום השביעי חג ליהוה: מצות
יאכל את שבעת הימים ולא
יראה לך חמץ ולא יראה לך
שאר בכל גבלך: והגדת לבנך
ביום ההוא לאמר בעבור זה
עשה יהוה לי בצאתי ממצרים:
והיה לך לאות על ידך ולזכרון
בין עיניך למען תהיה תורת
יהוה בפיך כי ביד חזקה הוצאך
יהוה ממצרים: ושמרת את
החקה הזאת למועדה מימים

ית פלחנא הדא בירחא הדין: ומתי
אדכלך אללה אלי בלד אלכנעאניין ואל
חתיין ואלאמוריין ואלחויין ואליבוסיין:
כמא אקסם לאבאיך אן יעטיך בלד
יפיץ אללבן ואלעסל פאצנע הדה
אלצנעה פי הדא אלשהר: שבעא יומין
תיכול פטירא וביומא שביעאה
חגא קדם יי: סבעה איאם תאכלו פטירא
ואליום אלז' חג ללה: פטירא יתאכיל
ית שבעא יומין ולא יתחזי לך חמיע
ולא יתחזי לך חמיר בכל תחומך:
ואד יוכל פטיר פי הדה אלז' אלאיאם
ולא ירא לך כמיר ולא מכמר פי
גמיע תכמך ותחוי לברך ביומא
ההוא למימר בדיל דא עבד יי לי

במפקי ממצרים: ואכבר אבנך פי דלך אליום קאילא הדא בסבב מא צנע
אללה לי פי כרוגי מן מצר: ויהי לך לאת על ידך ולדכרן בין עינך בדיל
דתהי אוריתא דיי בפומך ארי ביד תקיפא אפקך יי ממצרים: ויכון
לך איה עלי ידך ודכרא בין עיניך לכי תכון שריעה אללה פי פאך לאן
ביד שדידה אכרגך אללה מן מצר: ותיטר ית קימא הדין לזמנה מזמן

אתה שוכב עליה וג' זבת חלב ודבש חלב זב מן העזים והדבש זב מן התמרים ומן התאנים" את העבודה
הזאת" של פסח והלא כבר נאמ' למעלה והיה כי תבואו אל הארץ וגו' ולמה חזר ושנאה בשביל דבר שנתחדש
בה בפרשה לא שונה שאמ' והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם בבן רשע הכתוב מדבר שהוציא
עצמו מן הכלל וכאן והגדת לבנך בבן שאינו יודע לשאול הכתוב מלמדך שתפתח לו אתה בדברי אגדה המושכין
את הלב" בעבור זה" בעבור שאקיים מצותיו כגון פסח מצה ומרור הללו" עשה ה' לי" רמז תשובה לבן רשע
לומ' עשה ה' לי ולא לך שאילו היית שם לא היית כדאי ליגאל" והיה לך לאות" יציאת מצרים תהיה לך לאות על ידך
ולטוטפות בין עיניך שתכתוב פרשיות הללו ותקשרם בראש ובזרוע" על ידך" יד שמאל לפיכך ידכה מלא בפרשה שניה

ימימה׃
והיה כי יבאך יהוה אל ארץ
הכנעני כאשר נשבע לך
ולאבתיך ונתנה לך׃ והעברת
כל פטר רחם ליהוה וכל פטר שגר
בהמה אשר יהיה לך הזכרים
ליהוה׃ וכל פטר חמר תפדה
בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל
בכור אדם בבניך תפדה׃ והיה
כי ישאלך בנך מחר לאמר מה
זאת ואמרת אליו בחזק יד
הוציאנו יהוה ממצרים מבית

לזמן׃ ואחפט הדי אלרסם פי וקתה
מן חול אלי חול׃ ויהי ארי יעלינך
יי׳ לארע כנענאי כמא דקיים לך
ולאבהתך ויתננה לך׃ ואדא אדכלך
אללה אלי בלד אלכנעאניין כמא אקסם
לך ולאבאיך ואעטאהא לך׃ ותעבר
כל פתח ולדא קדם יי׳ וכל פתח ולד
בעירא דיהי לך דכרין תקדיש קדם יי׳׃
פאעזל כל פאתח בטן ללה וכל
אול נתאג אלבהאים אלדי יכון לך מן
דכור ללה׃ וכל בוכרא דחמרא
תפרוק באמרא ואם לא תפרוק
ותקפיה וכל בוכרא דאנשא בבנך

תפרוק׃ ובכר אלחמיר אפדה בשאה ואן לם תפדיה פאקפה וכל בכר
דכר מן בניך פאפדה׃ ויהי ארי ישאלינך ברך מחר למימר מא דא
ותימר ליה בתקוף יד אפקנא יי׳ ממצרים מבית עבדותא׃ ואדא סאלך
אבנך גדא קאילא מא הדי פקל לה בשדה יד אכרגנא אללה מן מצר מן

לדורש בה יד׳ שהיא כהה׳׳ מימים ימימה׳ משנה לשנה׳׳ נשבע לך׳׳ והיכן נשבע לך והבאתי אתכם אל הארץ
אשר נשאתי וג׳ ונתנה לך׳ תהא בעיניך כאלו נתנה לך בו ביום ולא תהא בעיניך כירושת אבות׳׳ והעברת׳ אין והעברת
אלא לשון הפרשה וכן הוא אומ׳ והעברתם את נחלתו לבתו׳׳ שגר בהמה׳׳ נפל ששגרתו אמו ושלחתו בלא
עתו ולמדך הכתוב קדוש בבכורה לפטור את הבא אחריו ואף שאינו נפל קרוי שגר כמו שגר אלפיך אבל זה
לא בא אלא ללמד על הנפל שהרי כבר כתב כל פטר רחם ואם תאמר אף בכור בהמה טמאה במשמע בא
ופירש במקום אחר בבקרך ובצאנך לשון אחר ושגר בהמה והעברת כל פטר רחם בבכור אדם הכתוב מדבר׳׳
פטר חמור ולא פטר שאר בהמה טמאה וגזירת הכתוב היא לפי שנמשלו בכורי מצרים לחמורים ועוד
שסייעו את ישראל ביציאתן ממצרים שאין לך אחד מישראל שלא הוליך עמו הרבה חמורים טעונים מכספם
ומזהבם של מצרים׳׳ תפדה בשה׳ נותן שה לכהן ופטר חמור מותר בהנאה והשה חולין ביד כהן׳׳
וערפתו׳ עורפו בקופיץ מאחוריו והוא הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו׳׳ וכל בכור
אדם תפדה׳׳ חמש סלעים פדיונו קצוב במקום אחר׳׳ כי ישאלך בנך מחר׳׳ יש מחר שהוא לאחר
זמן כגון זה וכגון כי יאמרו בניכם מחר לבנינו דבני גד ודבני ראובן׳׳ מה זאת׳׳ זה תינוק טפש
שאינו יודע להעמיק שאלתו וסותם ושואל מה זאת ובמקום אחר הוא אומר מה העדות והחקים והמשפ׳
כן הרי זאת שאל׳ בן חכם דברה תורה כנגד ארבעה בנים רשע ושאינו מבין לשאול והשואל דרך סת׳ ומה והשואל דרך חכמה׳׳

ולטוטפות

עבדים: ויהי כי הקשה פרעה
לשלחנו ויהרג יהוה כל בכור
בארץ מצרים מבכר אדם ועד
בכור בהמה על כן אני זבח ליהוה
כל פטר רחם הזכרים וכל בכור
בני אפדה: והיה לאות על ידכה
ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד
הוציאנו יהוה ממצרים:
ויהי בשלח
פרעה את העם ולא נחם אלהים
דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא
כי אמר אלהים פן ינחם העם
בראתם מלחמה ושבו מצרימה:
ויסב אלהים את העם דרך המדבר

בית עבדיא: והוה כד אקשי פרעה
לשלחותנא וקטל יי כל בוכרא בארעא
דמצרים מבוכרא דאנשא ועד בוכרא
דבעירא. על כין אנא דבח קדם יי כל
פתח ולדא דכריא. וכל בוכרא דבני
אפרוק: פלמא תצעב קלב פרעון
יטלקנא קתל אללה כל בכר פי בלד
מצר מן בכר אלנאס אלי בכר אל
בהאים. לדלך אנא אדבח ללה כל
פאתח בטן. וכל בכור בני אפדיהם:
ויהי לאת על ידך. ולתפלין בין
עינך. ארי בתקוף ידא אפקנא יי
ממצרים: ותכון איה עלי ידך.
ומנשורא בין עינך. לאן בשדה
יד אכרגנא אללה מן מצר:

והוה כד שלח פרעה ית עמא. ולא דברינון יי אורח ארע פלשתאי.
ארי קריבא היא. ארי אמר יי. דלמא יזועון עמא במחזיהון קרבא ויתובון
למצרים: כאן למא אטלק פר׳ אלקום ולם יסירהם אללה טריק פלסטין. לאנה
קריב לאן אללה קאל כלא ינדם אלקום אדא ראו אלחרב ויגעון אלי מצר: ואסחר יי ית
עמא אורח מדברא לימא דסוף. ומזרזין סליקו בני ישראל מארעא דמצרים:

ולטוטפות. תפלין ועל שם שהם ארבעה בתים קרויים טטפת. טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים ומנחם
חברו עם הטף אל תטיפו לשון דבור כמו ולזכרון שהרואה אותם קשורים בין העינים יזכור הנס וידבר בו.
ויהי בשלח פרעה ולא נחם. נהגם כמו לך נחה את העם בהתהלכך תנחה אותך. כי קרוב הוא
ונוח לשוב באותו הדרך למצרים ומדרשי אגדה יש הרבה. בראותם מלחמה. כגון מלחמת ויר[ד]
העמלקי והכנעני וג׳. אם הלכו דרך ישר היו חוזרים מה אם כשהקיפם דרך מעוקם אמרו נתנה ראש
ונשובה מצרים אם הוליכם בפשוטה על אחת כמה וכמה. פן ינחם. חשבו מחשבה על שיצאו
ויתנו לב לשוב. ויסב. הסיבם מן הדרך הפשוטה לדרך העקומה. ים סוף. כמו לים סוף. וסוף
הוא לשון אגם שגדלים בו קנים וכן ותשם בסוף קנה וסוף קמלו. וחמושים. אין חמושים אלא

פאדארהם אללה טריק אלברי אלי
בחר אלקלזם ומתעביין צעדוא
אסר מן בלד מצר ואסיק משה
ית גרמי יוסף עמיה ארי אומאה
אומי ית בני ישראל למימר מדכר
דכיר יי׳ יתכון ותסקון ית גרמי
מכא עמכון ׃ פאכד מוסי עטאם
יוסף מעה לאנה כאן אחלף בני
אסראיל וקאל ידכרכם אללה
פאצעדו בעטאמי מן ההנא
מעכם ׃ ונטלו מסכות ושרו
באיתם דבסטר מדברא ׃ תמא
רחלו מן סכות נזלו פי איתם ׃
פי טרף אלברייה ׃ ויי׳ מדבר
קדמיהון בימאמא בעמודא דעננא
לדברותהון באורחא ובליליא בעמודא

ים סוף וחמשים עלו בני
ישראל מארץ מצרים ׃ ויקח
משה את עצמות יוסף עמו כי
השבע השביע את בני ישראל
לאמר פקד יפקד אלהים
אתכם והעליתם את עצמתי
מזה אתכם ׃ ויסעו מסכת ויחנו
באתם בקצה המדבר ׃ ויהוה
הלך לפניהם יומם בעמוד
ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד
אש להאיר להם ללכת יומם
ולילה ׃ לא ימיש עמוד הענן
יומם ועמוד האש לילה לפני
העם ׃
וידבר יהוה אל משה לאמר ׃ ב

דאישתא לאנהרא להון למיזל בימם ובליליא ׃ ואללה סאיר בין ידיהם
נהארא בעמוד מן גמאם לידלהם עלי אלטריק ופי אלליל בעמוד מן נאר
ליצי להם פיסירו נהארא ולילא ׃ לא עדי עמודא דעננא בימאמא ועמודא
דנורא בליליא מן קדם עמא ׃ לא יזול עמוד אלגמאם נהארא ועמוד דאישתא

מ׳ זוי׳ כי׳ סונך הוא או׳ ואתם תעברו חמושים וכן תרגמו אונקלוס מזרזין כמו וירק את חניכיו וזרזו׳ ד״א חמושים מחומשים
אחד מחמשה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפלה״ השבע השביע״ השביעם שישביעו לבניהם ולמה לא
השביע בניו שישאוהו לארץ כנען מיד כמו שהשביע יעקב אמר יוסף אני שלטון הייתי במצרים והיה ספק בידי לעשות
אבל בם לא יניחום מצרים לעשות ולכך השביעם לכשיגאלו ויצאו משם שישאוהו״ והעליתם את עצמותי מזה אתכם״
לאחיו השביע כן למדנו שאף עצמות כל השבטים העלו עמהם שנ׳ אתכם״ ויסעו מסכות ביום השני כי בראשון באו
מרעמסס לסכות״ לנחותם הדרך״ נקוד פתח שהוא כמו להנחותם לראותכם בדרך אשר תלכו בה שהוא כמו להראותכם אף
כאן להנחותם על ידי שליח ומי הוא השליח עמוד הענן והקב״ה בכבודו מוליכו לפניהם ומכל מקום את עמוד הענן הכין
להנחותם על ידו שהרי על ידי עמוד הענן הם הולכים עמוד הענן אינו לאורה אלא להורותם הדרך״ לא ימיש״ הקב״ה
את עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מגיד שעמוד הענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן
שעד שלא ישקע זה עולה זה״ וישובו״ לאחריהם לצד מצרים היו מקרבין כל יום השלישי כדי להטעות

אח

דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו
לפני פי החירת בין מגדל ובין
הים לפני בעל צפן נכחו תחנו
על הים׃ ואמר פרעה לבני
ישראל נבכים הם בארץ סגר
עליהם המדבר׃ וחזקתי את לב
פרעה ורדף אחריהם ואכבדה
בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים
כי אני יהוה ויעשו כן׃ ויגד למלך
מצרים כי ברח העם ויהפך לבב
פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו

[א]לנאר ליל[א] מן בין ידי [א]לקום׃
ומליל יי עם משה למימר׃ תם
כלם אללה מוסי תכלימא׃ מליל
עם בני ישראל ויתובון וישרון קדם
פום חירתא בין מגדול ובין ימא
קדם בעיל צפון לקבליה תשרון
על ימא׃ מר בני אסראיל אן ירגעו
וינזלו בין ידי פם אלחירות בין
מגדול ובין אלבחר בין ידי בעל
צפון חיאלה תנזלו עלי אלבחר׃ ויימר
פרעה על בני ישראל מערבלין
אנון בארעא אחד עליהון
מדברא׃ חתא יקול פרעון ען בני אסראיל אנהם מתחיירין פי אלבלד ואן
אלברארי קד אנגלק עליהם׃ ואתקיף ית ליבא דפרעה וירדוף בתריהון׃
ואתיקר בפרעה ובכל משריתיה וידעון מצראי ארי אנא יי ועבדו
כן׃ פאשדד קלבה ויכלבהם ואתעצם בה ובגמיע גנדה ויעלם
אלמצריון אני אללה פצנעו כדאך׃ ואתחוא למלכא דמצרים ארי אזל
עמא ואתהפיך ליבא דפרעה ועבדוהי בעמא ואמרו מא דא

את פרעה שיאמר תועים הם בדרך כמו שנ׳ ואמר פרעה לבני ישר׳ וג׳ ויחנו לפני פי החירות הוא פיתום ועכשיו
נקראת פי החירות על שם שנעשו שם בני חורין והם שני סלעים גבוהים זקופים והגיא שביניהם קרוי פי הסלעים׃
לפני בעל צפון הוא נשאר מכל אלהי מצרים כדי להטעותן שיאמרו קשה יראתן ועליו פירש איוב משגיא
לגוים ויאבדם׃ ואמר פרעה כשישמע שהם שבים לאחוריהם׃ לבני ישר׳ על בני ישר׳ וכן יי ילחם לכם עליכם
אמרי לי אחי הוא אמרי עלי׃ נבוכים הם כלואים ומושקעים ובלע׳ שיריד כמו נבכי ים עמק הבכא מבכי
נהרות׃ נבוכים הם כלואים הם במדבר שאינם יודעים לצאת ממנו ולהיכן ילכו׃ ואכבדה בפרעה כשהקב״ה
מתנקם ברשעים שמו מתגדל ומתכבד וכן הוא אומר ונשפטתי אתו וג׳ ואחר כך והתגדלתי והתקדשתי
והודעתי וג׳ ואומר שמה שבר רשפי קשת ואחר כך נודע ביהודה אלהים ואומר נודע יי משפט עשה׃ בפרעה
ובכל חילו הוא התחיל בעבירה וממנו התחילה הפורענות׃ ויעשו כן להגיד שבחם ששמעו לקול משה
ולא אמרו היאך נתקרב אל רודפנו ואנו צריכים לברוח אלא אמרו אין לנו אלא דברי בן עמרם׃ ויגד למלך
מצרים איקטורין שלח עמהם וכיון שהגיעו לשלשת ימים שקבעו לילך ולשוב וראו שאין חוזרין
למצרים באו והגידו לפרעה ביום הרביעי ובחמישי ובששי רדפו אחריהם וליל שביעי ירדו לים בשחרית
אמרו שירה והוא יום שביעי של פסח לכך אנו קורין השירה ביום השביעי׃ ויהפך נהפך ממה שהיה שהרי
אמר להם קומו צאו מתוך עמי ונהפך לבב עבדיו שהרי לשעבר היו אומרים לו עד מתי יהיה זה לנו

מה זאת עשינו כי שלחנו את
ישראל מעבדנו׃ ויאסר את
רכבו ואת עמו לקח עמו׃ ויקח
שש מאות רכב בחור וכל רכב
מצרים ושלשם על כלו׃ ויחזק
יהוה את לב פרעה מלך מצרים
וירדף אחרי בני ישראל ובני
ישראל יצאים ביד רמה׃ וירדפו
מצרים אחריהם וישיגו אותם
חנים על הים כל סוס רכב פרעה
ופרשיו וחילו על פי החירת
לפני בעל צפן׃ ופרעה הקריב
וישאו בני ישראל את עיניהם

עבדנא ארי שלחנא ית ישראל
מפלחננא׃ פלמא אכבר מלך
מצראן אקום קד הרבו׃ אנקלב
קלבה וקואדה ואיהם וקאלו מא דא
צנענא אד אטלקנא בני אסראיל
מן כדמתנא׃ וטקיס ית רתכיה
וית עמיה דבר עמיה׃ פאסרג
מרכבה ואכד קומה מעה׃ ודבר
שית מאה רתכין בחירין וכל
רתכי מצראי וגיברין ממנן על
כלהון׃ ואכד סת מאיה מרכבא
מכתארא וסאיר מראכב מצריין
ארין כדאך וקואד על גמיעהם׃
ותקיף יי׳ ית לבא דפרעה מלכא
דמצרים ורדף בתר בני ישראל ובני ישראל נפקין בריש גלי׃ פשדד
אלה קלב פרעון מלך מצר וכלב בני אסראיל ובני אסראיל כארגין
ביד רפיעה׃ ורדפו מצראי בתריהון ואדביקו יתהון כד שרן על ימא
כל סוסות רתכי פרעה ופרשוהי ומשריתיה על פום חירתא קדם
בעיל צפן׃ וכלבוהם למצריון ולחקוהם נאזלין עלי אבחר גמיע
כיל פל[illegible] ופרסאנה וגנדה פם אחירות בין ידי בעל צפן׃ ופרעה
קריב וזקפו בני ישראל ית עיניהון והא מצראי נטלין בתריהון ודחילו נפקין

למוקע ועכשיו כהפכו לרדוף אחריהם בשביל ממונם עה שאילום "מעבדינו" מעבוד אותנו "ויאסור את רכבו" הוא
בעצמו "ואת עמו לקח עמו" משכם בדברים לקינו ונטלו ממונינו ושלחנום בואו עמי ואני לא אתנהג כשאר מלכים
דרך שאר מלכים עבדיו קודמים לו במלחמה ואני אקדום לפניכם שנ׳ ופרעה הקריב הקריב עצמו ומיהר לפני חילותיו
דרך מלכים ליטול בבזה בראש כמו שיבחר אני אחשה עמכם בחלק שנ׳ אחלק שלל "בחור" נבחרים בחור לשון יחיד
כל רכב ורכב שבמנין זה היה בחור "וכל רכב מצרים" ועמהם כל שאר הרכב ומהיכן היו הבהמות הללו ואם תאמר
משל מצרים הרי נאמר וימת כל מקנה מצרים ואם משל ישראל והלא נאמר וגם מקננו ילך עמנו משל מי היו מהירא
את דבר יי׳ "וכן היה ר׳ שמעון אומ׳ טוב שבכשרים הרוג את מוחו "ושלשים על כולו" שרי צבאות כתרגו׳ "ויחזק יי׳ את
לב פרעה" שהיה תולה אם לרדוף אם לאו וחזקאת לבו לרדוף "ביד רמה" בגבורה גבוהה ומפורסמת "ופרעה הקריב" היה לו

והנה מצרים נסע אחריהם וייראו
מאד ויצעקו בני ישראל אל יהוה
ויאמרו אל משה המבלי אין
קברים במצרים לקחתנו למות
במדבר מה זאת עשית לנו
להוציאנו ממצרים הלא זה
הדבר אשר דברנו אליך במצרים
לאמר חדל ממנו ונעבדה את
מצרים כי טוב לנו עבד את
מצרים ממתנו במדבר ויאמר
משה אל העם אל תיראו התיצבו
וראו את ישועת יהוה אשר
יעשה לכם היום כי אשר ראיתם
את מצרים היום לא תספו ל׳

לחדא וזעיקו בני ישראל קדם יי׳:
פלמא קרב פרעון ושכצו בנו אסר׳
עיונהם פאדא באלמצריין ראחלין
וראהם פכאפו גדא וצרכו אלי אללה:
ואמרו למשה המדלית קברין
במצרים דברתנא לממת במדברא
מא דא עבדת לנא לאפקותנא
ממצרים: וקאלו למוסי אמן עדם
קבור במצר אכרגתנא לנמות
פי אלבר מא דא צנעת בנא אד
אכרגתנא מן מצר: הלא דין
פתגמא דמלילנא עמך במצרים
למימר שבוק מננא ונפלח ית
מצראי ארי טב לנא דנפלח ית
מצראי ממדנמות במדברא: אליס
הדא הו אלקול אלדי קלנאה לך במצר קאילין דענא נכדם אלמצריין פאן כדמתנא
להם אצלח לנא מן מותנא פי אלבר: ואמר משה לעמא לא תדחלון
אתעתדו וחזו ית פורקנא דיי׳ דעביד לכון יומא דין ארי דחזיתון ית
מצראי יומא דין לא תוספון למחזיהון עוד עד עלמא: קאל מוסי לקום
לא תכאפו קפו ואנצרו מעונה אללה אלדי יצנעהא לכם פאנכם למא ראיתם

איוס.

לכתוב ופרעה קרב מהו הקריב הקריב עצמו ונתאמץ לקדם לפניהם כמו שהתנה עמהם. נוסע אחריהם
בלב אחד כאיש אחד. ד״א והנה מצרים נוסע אחריהם ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור למצרים
תנחומא. ויצעקו. תפשו אומנות אבותם באברהם הוא אומר אל המקום אשר עמד שם ביצחק לשוח בשדה ביעקב
ויפגע במקום. המבלי אין קברים במצרים וכי מחמת חסרון קברים שאין קברים במצרים ליקבר שם לקחתנו
משם. אשר דברנו אליך במצרים. והיכן דברו ירא ה׳ עליכם וישפוט. ממותנו. מאשר נמות ואם היה נקוד
מלא פום היה נבאר ממיתתינו עכשיו שנקוד בשורק נבאר מאשר נמות וכן מי יתן מותנו שנמות וכן מי
יתן מותי דאבשלום שאמות כמו ליום קומי לעד עד יום שובי בשלום עד קום עד שוב. כי אשר ראיתם
את מצרים. מה שראיתם אותם אינו אלא היום היום הוא שראיתם אותם ולא תוסיפו עוד. ילחם

לראתם עוד עד עולם׃ יהוה ילחם לכם ואתם תחרשון׃

ויאמר יהוה אל משה מה תצעק
אלי דבר אל בני ישראל ויסעו׃
ואתה הרם את מטך ונטה את
ידך על הים ובקעהו ויבאו בני
ישראל בתוך הים ביבשה׃ ואני
הנני מחזק את לב מצרים ויבאו
אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל
חילו ברכבו ובפרשיו׃ וידעו
מצרים כי אני יהוה בהכבדי
בפרעה ברכבו ובפרשיו׃ ויסע
מלאך האלהים ההלך לפני

למצריין ליום לא תעאודון אן
תרוהם אבדא אלי אלדהר׃ יי יגיח
לכון קרב ואתון תשתקון׃ אללה
יחארב ענכם ואנתם תמסכו׃
ואמר יי למשה קבילית
צלותך מליל עם בני ישראל
ויטלון׃ תם קאל אללה למוסי מא
תצרך אלי מר בני אסראיל ירחלו׃
ואת טול ית חטרך וארים ית ידך
על ימא ובזעהי ויעלון בני ישר׳
בגו ימא ביבשתא׃ ואנת ארפע
עצאך ומד ידך עלי אלבחר ושקה
וידכל בנו אסר׳ פי וסטה פי יבס׃
ואנא האנא מתקיף ית ליבא
דמצראי ויעלון בתריהון ואתיקר
בפרעה ובכל משריתיה ברתכוהי ובפרשוהי׃ ואנא אשדד קלב מצריין
פירכבו וראהם ואתעזם בפרעון ובגמיע גנדה במראכבה ופרסאנה׃
וידעון מצראי ארי אנא יי באתיקרותי בפרעה ברתכוהי ובפרשוהי׃
ויעלם אלמצריין אני אללה אד׳ אתעצמת בפרעון במראכבה ופרסאנה׃

לכם בשבילכם וכן כי יי נלחם לכם וכן אם לא תריבון וכן אמר דבר לי וכן האתם תריבון לבעל׳ מה תצעק
אי למדנו שהיה משה עומד ומתפלל אמר לו הקב״ה לא עת עתה להאריך שישראל נתונין בצרה׳ ד״א מה
תצעק אלי עלי הדבר ולא עליך כמו שנ׳ להלן על בני ועל פועל ידי תצוני׳ דבר אל בני ישראל ויסעו׳ אין להם
אלא ליסע שאין הים עומד בפניהם כדאי זכות אבותיהם והם והאמונה שהאמינו בי ויצאו לקרוע
להם הים׳ וילך מאחריהם להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ולקבל חצים ובליסטראות
שלמצרים בכל מקום הוא אומר מלאך יי וכאן ומ׳ מלאך האלהים אין אלהים בכל מקום אלא דין מלמד
שהיו ישראל נתונין בדין באותה שעה אם להינצל אם להאבד עם מצרים׳ ויבא בין מחנה מצרים משל
למה לך בדרך ובנו מהלך לפניו באו לסטים לשבותו נטלו מלפניו ונתנו אחריו בא זאב מאחריו נתנו
לפניו באו לסטים לפניו וזאבים מאחריו נתנו על זרועו ונלחם בהם כך ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותיו׳
ויסע עמוד הענן׳ כשחשיכה והשלים עמוד הענן את המחנה לעמוד האש לא נסתלק הענן כמו שהיה רגיל

להסתלק

מחנה ישראל וילך מאחריהם
ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד
מאחריהם: ויבא בין מחנה
מצרים ובין מחנה ישראל
ויהי הענן והחשך ויאר את
הלילה ולא קרב זה אל זה כל
הלילה: ויט משה את ידו על
הים ויולך יהוה את הים ברוח
קדים עזה כל הלילה וישם את
הים לחרבה ויבקעו המים:
ויבאו בני ישראל בתוך הים
ביבשה והמים להם חומה מימינם
ומשמאלם: וירדפו מצרים
ויבאו אחריהם כל סוס פרעה
רכבו ופרשיו אל תוך הים: ויהי

ונטל מלאכא דיי דמדבר קדם
משריתא דישראל ואזל מבתריהון
ונטל עמודא דעננא מן קדמיהון
ושרא מבתריהון: פרחל מלך
אללה אלסאיר בין ידי עסכר בני
אסראיל וסאר וראהם ורחל עמוד
אלגמאם מן בין אידיהם ווקף וראהם:
ועאל בין משריתא דמצראי ובין
משריתא דישראל והוה עננא
וקבלא למצראי ולישראל נהר
כל ליליא ולא אתקרבו דין לות
דין כל ליליא: פדכל בין עסכר
אלמצריין ובין עסכר אסראיל
פכאן גמאם וטלאם וגמאם פגשא
אלליל ולם יתקרבו אחדהמא אלי
אלאכר טול אלליל: וארים משה

ית ידיה על ימא ודבר יי ית ימא ברוח קדומא תקיפא כל ליליא ושוי ית
ימא ליבשתא ואתבזעו מיא: פמד מוסי ידה עלי אלבחר וסייר אללה
אלבחר בריח קבול צעבה טול אלליל חתי צירה גפאפא ובער מא אנשק
אלמא: ועלו בני ישראל בגו ימא ביבשתא ומיא להון שורין מימינהון ומסמאלהון:
פדכל בני אסראיל פי וסט אלבחר פי אליבס ואלמא להם אסוארא ען ימינהם ועך
יסארהם: ורדפו מצראי ועלו בתריהון כל סוסות פרעה רתכוהי ופרשוהי לגו ימא:

למצרים" ויאר" עמוד האש את
ערבית לגמרי לא נסע והלך לו מאחריהם להחשיך במצרים" ויהי הענן והחשך"
הלילה לישראל והולך לפניהם כדרכו ללכת כל הלילה והחשך של ערפל לצד מצרים" ולא קרב זה אל זה"
מחנה אל מחנה" ברוח קדים עזה" ברוח קדים שהיא עזה שברוחות והיא הרוח שהקב"ה נפרע בה
מן הרשעים שנ' ברוח קדים אפיצם יבא קדים רוח ה' רוח קדים שבר בלב ימים הגה ברוחו הקשה ביום קדים

באשמרת הבקר וישקף יהוה
אל מחנה מצרים בעמוד אש
וענן ויהם את מחנה מצרים:
ויסר את אפן מרכבתיו וינהגהו
בכבדת ויאמר מצרים אנוסה
מפני ישראל כי יהוה נלחם
להם במצרים:
ויאמר יהוה אל משה נטה ד
את ידך על הים וישבו
המים על מצרים על
רכבו ועל פרשיו: ויט

תלבוהם אלמצריין ורדפו וראהם
גמיע כיל פרעון ומראכבה ופרסאנה
אלי וצט אלבחר: והוה במטרת
צפרא ואסתכי יי למשריתא
דמצראי בעמודא דאישתא
ועננא ושגיש ית משריתא
דמצראי: ולמא כאן פי נובה
אלגדאה אטלע אללה אלי עסכר
אלמצריין בעמוד מן נאר וגמאם
פאהאמה: ואעדי ית גלגלי
רתכיהון ומדברין להון בתקוף

אעריק ואמרו מצראי נערוק מן קדם
ישראל ארי דא היא גבורתא דיי דעבד להון קרבין במצרים: פאזט
לואלב מראכבהם וסאקהם בענת חין קאל אלמצריין נהרב מן בין ידי בני
אסראיל לאן אללה יחארב ענהם אלמצריין: ואמר יי למשה ארים
ית ידך על ימא ויתובון מיא על מצראי על רתכיהון ועל פרשיהון: ותם קאל
אללה למוסי מד ידך עלי אלבחר ירגע אלמא עלי אלמצריין ועלי מראכבהם
ופרסאנהם: וארים משה ית ידיה על ימא ותב ימא לעדן צפרא

ויבקעו המים" כל מים שבעולם" כל קום פרעה" וכי קום אחד היה מגיד שאין כולם חשובין לפני המקום
אלא כגוף אחד" באשמרת הבקר" שלשת חלקי הלילה קרויין אשמורה והותה שלפני הבקר קורא
אשמורת הבקר ויש אומר אבל לפי שהלילה חלוק למשמרות שיר שלמלאכי השרת כת אחר כת לשלשה
חלקים לכך קרויה אשמורה וזהו שתרגם אונקלוס מטרת" וישקף" ויבט" כלומר פנה אליהם להשחיתם ותרגו
ואסתכי אף הוא לשון הבטה כמו שדה צופים חקל סכותא" בעמוד אש וענן" עמוד ענן יורד ועושה אותו
כטיט ועמוד האש מרתיחו וטלפי סוסיהם משתמטות" ויהם לשון מהומה אשרודי בלעז ערבבם נטל סגניות
שלהם ושנינו בפרקי רבי אליעזר בנו שלרבי יוסי הגלילי כל מקום שנ׳ מהומה הרעשת קול הוא וזה אב
לכולן וירעם יי בקול גדול על פלשתים ויהמם" ויסר את אופן מרכבתיו" מכח האש נשרפו
הגלגלים והמרכבות נגררות והיושבים בהם נעים ואיבריהן מתפרקין" וינהגהו בכבדות" בהנהגה
שהיא כבדה וקשה להם במדה שמדדו ויכבד לבו ועבדיו אף כאן וינהגהו וינהגהו בכבדות" נלחם
להם במצרים במצריים" ד״א במצרים בארץ מצרים שכשם שאלו לוקים על הים כך לוקים אותם
שנשארו שנשארו במצרים" וישובו המים" שזקופין ועומדין בחומה ישובו למקומם ויכסו על מצרים"

לפמוד

משה את ידו על הים וישב הים
לפנות בקר לאיתנו ומצרים
נסים לקראתו וינער יהוה
את מצרים בתוך הים: וישבו
המים ויכסו את הרכב ואת
הפרשים לכל חיל פרעה
הבאים אחריהם בים לא נשאר
בהם עד אחד: ובני ישראל הלכו
ביבשה בתוך הים והמים להם
חמה מימינם ומשמאלם: ויושע
יהוה ביום ההוא את ישראל מיד
מצרים וירא ישראל את מצרים
מת על שפת הים: וירא ישראל את
היד הגדלה אשר עשה יהוה
במצרים וייראו העם את יהוה

לתקפיה ומצראי ערקין לקדמותיה.
ושניק יי ית מצראי בגו ימא: פמד
מוסי ידה עלי אלבחר. פרגע אלבחר
ענד אתגאה אלגדאה אלי צעובתה.
ואלמצריון האלבין תלקאה. פגרקהם
אללה פי וצט אלבחר: ותבו מיא וחפו
ית רתכיא וית פרשיא לכל משרית
פרעה דעלו בתריהון בימא. לא
אשתאר בהון עד חד: כאן רגע
אלמא. פגטא אלמראכב ואלפרסאן.
וסאיר גיש פר. אלדאכלין וראהם
פי אלבחר. לם יבק מנהם ולא ואחד:
ובני ישראל הליכו ביבשתא בגו
ימא ומיא להון שורין. מימינהון
ומסמאלהון: ובני אסראיל סארו פי
אליבס פי וצט אלבחר. ואלמא להם אסואר.

ען ימינהם ועז יסארהם: ופרק יי ביומא ההוא ית ישראל מיד מצראי וחזא
ישראל ית מצראי מיתין על כיף ימא: פאגאת אללה פי דלך אלוקת בני אסראיל מן איד
אלמצריין. וראי בנו אסראיל אלמצריין אמואתא עלי שאטי אלבחר: וחזא
ישראל ית גבורתא ידא רבתא דעבד יי במצרים ודחילו עמא מן קדם יי

לפנות בקר. לעת שהבקר פונה לבא. לאיתנו. לתקפו הראשון. נסים לקראתו. שהיו מהוממים ומטורפים
ורצין לקראת המים. וינער יי. כאדם שמנער את הקדרה והופך העליון למטה והתחתון למעלה כך היו
עולין ויורדין ומשתברין בים ונתן הקב"ה בהם חיות לקבל הייסורין ונער הוא לשון טרוף בלשון ארמי
והרבה יש במדרשי אגדה. ויכסו את הרכב לכל חיל פרעה. כן דרך המקראות לכתוב למד יתירה
כמו לכל כליו תעשה נחשת. וכן לכל כלי המשכן לכל עבודתו ויתידותיו ומיתריהם לכל כליהם
ואינה אלא תקון לשון. וירא ישראל את מצרים מת. שפלטן הים על שפתו כדי שלא יאמרו ישראל כשם
שאנו עולים מצד זה כך הם עולים מצד אחר רחוק ממנו וירדפו אחרינו. את היד הגדולה. את הגבורה
הגדולה שעשתה ידו של הקב"ה והרבה לשונות נופלים על לשון יד וכולם לשון יד ממש והמפרש יתקן הלשון אחר ענין הדבור:

וַיַּאֲמִינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ׃

אָז יָשִׁיר מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ
לֵאמֹר אָשִׁירָה לַיהוָה כִּי
גָאֹה גָּאָה סוּס וְרֹכְבוֹ רָמָה
בַיָּם׃ עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ
וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי

והימינו במימרא דיי ובנבואת
משה עבדיה׃ וראו אסל אפה
לעצמה דיי דעבדה להבמצרין
פלאת דקום דלהו אמנו בדלה ובמוסי
רסולהי׃ בכין שבח משה
ובני ישראל ית תשבחתא הדא קדם יי׳
ואמרו למימר נשבח ונודי קדם יי׳
ארי אתגאי על גיותניא וגיאותא
דידיה היא. סוסיא ורכביה רמא
בימא׃ חינייד סבח מוסי ובני אסראיל הדא אלתסביח ללה וקאלו אסבח
ללה אד אקתדר אקתדארא. אלכיל ורכאבהא רמא בהם פי אלבחר׃ נ״א סבח
תקפי ותושבחתי דחילא יי׳ אמר במימריה והוה לי לפריק. דין אלהי
ואבני ליה מקדש. אלהא דאבהתי ואפלח קדמוהי׃ עזי ומגדי אללה

אז ישיר משה אז כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה וכן אז ידבר יהושע וכן ובית יעשה לבת פרעה חשב בלבו שיעשה לה אף כאן ישיר אמר לו לבו שישיר וכן עשה ויאמרו לאמר אשירה לה׳ וכן ביהושע כשראה הנס אמר לו לבו שידבר וכן עשה ויאמר לעיני כל ישראל וכן שירת הבאר שפתח בה אז ישיר ישראל פירש אחריו עלי באר ענו לה אז יבנה שלמה במה פירשו בו חכמי ישראל שבקש לבנות ולא בנה למדנו שהיו״ד על שם המחשבה נאמרה זהו ליישב פשוטו אבל מדרשו אז״ל מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה וכן בכולן חוץ משל שלמה שפירשוהו בקש לבנות ולא בנה ואין לומר וליישב לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד כגון ככה יעשה איוב על פי ה׳ יחנו ויש אשר ישכון הענן לפי שהן דבר ההווה תמיד ונופל בו בין לשון עתיד בין לשון עבר אבל זה שלא היה אלא לשעה איני יכול ליישבו בלשון הזה׃ כי גאה גאה כתרגומו ד״א כי גאה גאה על כל השירות וכל מה שאקלס בו עוד יש בו תוספת ולא כמדת מלך בשר ודם שמקלסין אותו ואין בו׃ סוס ורוכבו שניהם קשורין זה בזה והמים מעלין אותן לרום ויורדין לעומק ואינן נפרדין׃ רמה השליך וכן ורמו בגו אתון נורא יקידתא ומדרש אגדה כתוב אחד אומ׳ רמה וכתוב אחד אומ׳ ירה מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום כמו או מי ירה אבן פנתה מלמעלה למטה׃ עזי וזמרת יה׳ אונקלוס תרגם עזי כמו עוזי וזמרת כמו וזמרתי ואני תמה על לשון המקרא שאין לך כמוהו בנקודתו במקרא אלא בשלשה מקומות שהוא סמוך אצל וזמרת וכל שאר מקומות נקוד שורק ה׳ עזי ומעזי עזי אליך אשמורה וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלופום כשהיא מארכת באות שלישית ואין השנית בשבא בחטף הראשונה נקודה בשורק כגון עז עזי רק רקי חק חקי על עלו יקור עלן כלכלו ועל שים על כלו ואלו שלשה עזי וזמרת שבכאן ושבישעיה ושבתלים נקודים בחטף קמץ ועוד אין באחד מהם כתוב וזמרתי אלא וזמרת וכלם סמוך להם ויהי לי לישועה לכך אני אומ׳ ליישב לשון המקרא שאין עזי כמו עזי ולא וזמרת כמו וזמרתי אלא עזי שם דבר הוא כמו היושבי בשמים שוכני בחגוי סלע שוכני סנה וזהו השבח עוז וזמרת יה הוא היה לי לישועה וזמרת דבוק הוא לתיבת השם כמו לעזרת ה׳ בעזרת ה׳ על דברת בני האדם ולשון וזמרת לשון לא תזמר זמיר עריצים לשון כיסוח וכריתה עזו ונקמתו שלא היה לנו לישועה ואל תתמה על לשון ויהי שלא נאמר היה שיש לנו מקראות מדברים בלשון זה וזה דוגמתו את קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב היה לו לומ׳ עשה צלעות סביב וכן בדברי הימים ובני ישראל היושבים בערי יהודה וימלוך עליהם רחבעם היה לו לומ׳ מלך עליהם רחבעם מבלתי יכולת יי׳ וישחטם היה לו לומ׳ שחטם והאנשים אשר שלח משה וימותו מתו היה לו לומ׳ ואשר לא שם לבו אל דבר יי׳ ויעזב היה לו לומ׳ עזב׳

ואנוהו אלהי אבי וארממנהו: יהוה איש מלחמה יהוה
שמו: מרכבת פרעה וחילו
ירה בים ומבחר שלשיו
טבעו בים סוף: תהמת
יכסימו ירדו במצולת כמו
אבן: ימינך יהוה נאדרי
בכח ימינך יהוה תרעץ אויב:

ד'י כאן לי גותא· הד'י טאיקאוי
ו'יהו אלאה אבי ארפעה: יי' מולי
כנחן קרבא· יי' שמיה: ולה דון
ו'מלאחם· ולה אסמה: ורתבי פרע·
ומשריתיה שדי בימא· ומבחר
גברוהי אטבעו בימא דסוף:
מראכב פרעו וגנדה זראקהם פי
אלבחר· וכיאר קואדה גרקו פי
בחר אלקלזם: תהומיא חפו עליהון

נחתו לעמקיא כאבנא: אלגמר גטתהם· נזלו פי אלקער כאלחגארה: ימינך
יי' אדירא בחילא· ימינך יי' תברת סנאה: ימינך יארב· גזיל ד'
אלקווה· ימינך יארב תרהב אלאעדא: ובסגי תקפך תברתנון לדקמו

זה אלי· בכבודו נגלה עליהם והיו מראין אותו באצבע ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים· ואנוהו·
אונקלוס תרגם לשון נוה כמו נוה שאנן לנוה צאן· ד"א ואנוהו לשון נוי אספר נויו ושבחו לבאי העולם כגון מה דודך מדוד
דודי צח ואדום וכל הענין· אלהי אבי· הוא זה וארוממנהו· לא אני תחלת הקדושה אלא מוחזקת ועומדת לי
הקדושה ואלהותו עלי מימי אבותי· יי' איש מלחמה· בעל מלחמות כמו איש נעמי וכל איש ואיש לפי דרכו מתורגמין בעל
וכן והתחזקת והיית לאיש לגבור· ה' שמו· מלחמותיו לא בכלי זיין אלא בשמו הוא נלחם ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות· ד"א
ה' שמו אף בשעה שהוא נלחם ונוקם מאויביו אוחז הוא במדתו לרחם על בריותיו ולזון את כל באי העולם ולא כמדת
מלכי אדמה כשהוא עסוק במלחמה פונה עצמו מכל עסקים ואין בו כח לעשות זו וזו· ירה בים· שדי בימא
שדי לשון ירייה וכן הוא אומר או ירה יירה· ואשתדאה ישתדי והתי' משמשת באלו במקום יתפעל· ומבחר· שם
דבר כמו מרכב משכב מקרא קדש· טובעו· אין טביעה אלא במקום טיט כמו טבעתי ביון מצולה ויטבע
ירמיהו בטיט מלמ' שנעשה הים טיט לגמול להם כמדתם ששעבדו את ישראל בחמר ובלבנים· יכסיומו· כמו
יכסום והיוד האמצעית יתירה בו ודרך מקראות בכך כמו ירביון ירויון מדשן ביתך· והיוד ראשונה שמשמעה
לשון עתיד כך פרשהו טבעו בים סוף כדי שיחזרו המים ויכסו אותן· יכסיומו· אין דומה לו במקרא בנקודתו ודרכו
להיות נקוד יכסימו מלוא פום· כמו אבן· ובמקום אחר צללו כעופרת ובמקום אחר יאכלמו כקש הרשעים כקש הולכין
ומטורפין עולין ויורדים בינונים כאבן והכשרים כעופרת שנחו מיד· ימינך ימינך· שני פעמים כשישראל עושין את
רצונו שלמקום השמאל נעשית ימין· ימינך יי' נאדרי בכח· להציל את ישראל· וימינך השנית תרעץ אויב· ולי נראה
אותה ימין עצמה תרעץ אויב מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת· ופשוטו שלמקרא ימינך ה'
נאדרי בכח מה מלאכתה ימינך היא תרעץ אויב וכמה מקראות דוגמתו כי הנה אויביך יי' כי הנה אויביך יאבדו
עד מתי רשעים יי' עד מתי רשעים יעלוזו נשאו נהרות יי' נשאו נהרות קולם לא לנו יי' לא לנו אענכם
נאם ה' אענה את השמים אנכי לה' אנכי אשירה לולי יי' שהיה לנו יאמר נא ישראל לולי יי' שהיה
לנו בקום עלינו אדם עורי עורי דבורה עורי עורי דברי שיר תרמסנה רגל רגלי עני וכתן ארצם
לנחלה נחלה לישראל עמו· נאדרי· כמו ורבתי עם שרתי במדינות גנובתי יום· תרעץ אויב· תמיד היא
רועצת ומשברת האויב ודומה לו וירעצו וירוצצו את ישראל בשופטים· תהרוס· תמיד אתה הורס קמיך
הקמים נגדך ומי הם הקמים כנגדו אלו הקמים על ישראל וכן הוא אומר כי הנה אויביך יהמיון ומה היא
ההמייה על עמך יערימו סוד ועל זה קורא אותו אויביו· ובדוחאפיך· היוצא משנ נחירים של אף דבר

וברב גאונך תהרס קמיך
תשלח חרנך יאכלמו כקש:
וברוח אפיך נערמו מים
נצבו כמו נד נזלים קפאו
תהמת בלב ים: אמר אויב
ארדף אשיג אחלק שלל תמלאמו
נפשי אריק חרבי תורישמו
ידי: נשפת ברוחך כסמו
ים צללו כעופרת במים

על עמך. שלחת רגזך שיצינון
כנורא לקשא: ובכתרה אקתדארך
תהדם מקאומיך. תבעת בסכטך
פאכלהם כאלקש: ובמימר פומך
חכימו מיא. קמו כשור אזליא.
קפו תהומי בליבא דימא: ובריח
גצבך תערם אלמא. וקפת כאלטואד
אלהואטל. וגמדת אלגמר פי קלב
אלבחר: דהוה אמר סנאה ארדוף
אדביק אפליג בזתא תסבע מנהון
נפשי אשלוף חרבי תשיצינון ידי: אד קאל אלעדו אכלבהם פאלחקהם
ואקסם סלבהם ותשתפי מנהם נפסי. אגרד סיפי. פתקר להם ידי: אמרת
במימרך חפא עליהון ימא אשתקעו כאברא במיין תקיפין: אהבבת
בריחך פגטאהם אלבחר. ורצבו כאלרצאץ פי אלמא אלגזיר: לית בר מנך

הכתוב כביכול בשכינה דוגמת מלך בשר ודם כדי לשבר האוזן הבריות כפי ההווה שיוכלו להבין. דבר כשאדם כועס יוצא
רוח מנחיריו וכן עלה עשן באפו וכן ומרוח אפו יכלו וזה הוא שא' למען שמי אאריך אפי כשזעפו נחה נשמתו ארוכה וכשהוא כועס
נשימתו קצרה ותהלתי אחטם לך ולמען תהלתי אשים חטם באפי לסתום נחירי בפני האף והרוח שלא יצא. לך בשבילך אחטם כמו
נאקה בחטם במס' שבת וכל אף וחרון שבמקרא מפרש כן. חרה אף כמו ועצמי חרה מני חורב לשון שרפה ומוקד ש'
שהנחירים מתחממין ונחרים בעת הקצף וחרון מגזרת חרה כמו רצון מגזרת רצה וחמה לשון חמימות. על כן הוא אומר בערה
בו ובוערה חמתו נתקררה דעתו: נערמו מים. אונקלוס תרגם לשון ערמימות ולשון נחות הוא המקרא כמו ערמת חטים ונצבו
כמו נד יוכיח כערמה. ממוקד רוח שיצא מאפך יבשו המים והם נעשו כמין גלים וכריות שלערימה שהם גבוהים. כמו נד
כתרגומו כשור כחומה. נד לשון צבור וכנוס כמו נד קציר ביום נחלה כונס כנד לא כתב כונס כנאד אלא כנד ואו היה כנד כמו כנאד
וכונס לשון הכנסה היה לו לכתוב מכניס כבנאד מי הים אלא כונס לשון אוסף וצבור הוא וכן קמו כנד אחד ויעמדו נד אחד
ואין לשון קימה ועמידה בנאדות אלא בחומות וצבורים ולא מצינו כנד נאד אלא במלוא פיו כמו שימה דמעתי בנאדך את
נאד החלב: קפאו. כמו וכגבינה תקפיאני שהוקשו ונעשו כאבנים והמים סורקין את המצרים על האבן בכח ונלחמים
בם בכל מיני קושי: בלב ים. בחוזק הים ודרך המקראות לדבר כן עד לב השמים בלב האלה לשון עיקר ותקפו שלדבר:
אמר אויב. לעמו כשפיתן בדברים ארדף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי: תמלאמו. תמלא מהם נפשי: רוחי
ורצוני ואל תתמה על תיבה המדברת בשתים תמלאמו תמלא מהם יש הרבה בלשון הזה כי ארץ הנגב נתתני כמו נתת
לי ולא יכלו דברו לשלום כמו דבר עמו בני יצאוני כמו יצאו ממני מספר צעדי אגידנו כמו אגיד לו אף כאן תמלאמו
נפשי מהם: אריק חרבי. אשלוף ועל שם שהוא מריק את התער בשלפתו ונשאר ריק נופל בו לשון הרקה כמו מריקים
שקיהם וכליו יריקו ואל תאמר אין לשון ריקות נופל על היוצא אלא על התיק ועל השק ועל הכלי שיצא ממנו אבל לא
על החרב ועל היין ולדחוק ולפרש אריק חרבי כלשון וירק את חניכיו אזדיין בחרבי מצינו הלשון מוסב אף על היוצא שמן
תורק לא הורק מכלי אל כלי לא הורק הכלי אין כתיב כאן אלא לא הורק היין מכלי אל כלי מצינו הלשון מוסב על היין וכן והריקו
חרבותם על יפי חכמתך דחידם: תורישמו. לשון רישות ודלות כמו מוריש ומעשיר: נשפת. לשון הפחה וכן וגם נשף בהם: צללו.

אדירים׃ מי כמכה באלם
יהוה מי כמכה נאדר
בקדש נורא תהלת עשה
פלא׃ נטית ימינך תבלעמו
ארץ׃ נחית בחסדך עם זו
גאלת נהלת בעזך אל
נוה קדשך׃ שמעו עמים
ירגזון חיל אחז ישבי
פלשת׃ אז נבהלו אלופי
אדום אילי מואב יאחזמו
רעד נמגו כל ישבי כנען׃
תפל עליהם אימתה ופחד
בגדל זרועך ידמו כאבן
עד יעבר עמך יהוה
עד יעבר עם זו קנית׃

את הוא אלהא יי לית אלהא אלא את
אדיר בקדשא דחיל תשבחן
עביד פרישן׃ מן מתלך פי אלמעב׳
׳ואת יא רב מן מתלך גליל
אלמקדס מכוף אלמדאיח צאנע
אלעגאיבאת׃ ארימת ימינך
בלעתנון ארעא׃ פמדדת ימינך
פאבתלעתהם אלארץ׃ דברתא יי
בטבותך לעמא דנן דפרקתא׃
דברתא בתקפך לדירא דקודשך׃
וסירת בפצלך לשעב אלדי פכתהם׃
וסקתהם בעזך אלי מאוא קדסך׃
שמעו עממיא וזעו דחלא אחדתנון
לדהוו יתבין בפלשת׃ סמעת אלאמם
פרגזת ואכד אלטלק סכאן פלסטין׃
בכין אתבהילו רברבי אדום תקיפי
מואב אחדינון רתיתא אתברו כל דהוו יתבין בכנען׃ חינאד דהש גבאביר
אדום ואגלה מואב אכדתהם אלרעדה ומאג גמיע סכאן כנעאן׃ תפול עליהון
אימתא ודחלתא בסגי תקפך ישתקון כאבנא עד דיעבר עמך יי ית ארנונא
עד דיעבר עמא דנן דפרקתא ית ירדנא׃ ותקע עליהם אלהיבה ואלפזע בעצם

שקעו עמוקו לשון מצולה׳ כשפרת אבר פלומ׳ ב׳ בענ׳ באלים בחזקים כמו ואת אילי הארץ לקח אילותי לעזרתי חושה נורא
תהלות יראוי מלהגיד תהלתיך פן ימעטו על כן לך דומיה תהלה. נטית ימינך כשהקב״ה נוטה ידו הרשעים כלים ונופלים לפי שהכל
נתון בידו ונופלים בהטייתה וכן הוא אומ׳ ויי׳ יטה ידו וכשל עוזר ונפל עזור. משל לכלי זכוכית הנתונים ביד אדם מטה ידו מעט והן
נופלין ומשתברין. תבלעמו ארץ. מכאן שזכו לקבורה בשכר שאמרו יי׳ הצדיק. נהלת. לשון מנהל ואונקלוס תרגם לשון נושא
וסובל ולא דקדק לפרש אחר לשון העברית. ירגזון מתרגזין. יושבי פלשת. מפני שהרגו את בני אפרים שמיהרו את
הקץ ויצאו בחזקה כמפורש בדברי הימים והרגום אנשי גת. אלופי אדום אילי מואב. והלא לא היה להם לירא כלום שהרי
לא עליהם הולכים אלא מפני אנינות שהיו מתאוננים ומצטערים על כבודן של ישראל. נמוגו. נמסו כמו ברביבים תמוגגנה
אמרו עלינו הם באים לכלותינו ולירש את ארצינו. תפל עליהם אימתה. על הרחוקים. ופחד. על הקרובים כענין שנא׳ כי שמענו
את אשר הוביש וגו׳. עד יעבר. עד יעבר כתרגומו. קנית. חיבבת משאר אומות כחפץ הקנוי בדמים יקרים שחביב על האדם

תבאמו ותטעמו בהר נחלתך
מכון לשבתך פעלת יהוה
מקדש אדני כוננו ידיך׃
יהוה ימלך לעלם ועד׃
כי בא סוס פרעה ברכבו
ובפרשיו בים וישב יהוה
עלהם את מי הים ובני
ישראל הלכו ביבשה בתוך הים׃

ותקח מרים הנביאה אחות אהרן
את התף בידה ותצאן כל הנשים
אחריה בתפים ובמחלת׃ ותען להם
מרים שירו ליהוה כי גאה גאה

לדרתך יסכתון כאלחגארה אלי אן יגוז
שעבך יארב אלי אן יגוז אלשעב אלדי
פככתהם׃ תעילנון ותשרינון בטורא
דאחסנתך אתר לבית שכינתך
אתקינתא ייי מקדשא ייי אתקנוהי
ידך׃ יגואז ותאתי בהם פתגרסהם
פי גבל נחלתך מהיא לסכינתך
צנעתהא יארב מקדסא אצלחתה
ידך׃ ייי מלכותיה [illegible] ולעלמי לעלמא
עלמיא׃ אללה מלך אלדהר ואבדא׃
ארי עלו סוסות פרעה ברתכוהי
ובפרשוהי בימא ואתיב ייי עליהון
ית מי ימא ובני ישראל הליכו
ביבשתא בגו ימא׃ אד דכל כיול פר-
במראכבה ופרסאנה פי אלבחר פרד אללה עליהם מא אלבחר׃ ובנו אסראל סארו
פי אליבס פי וסט אלבחר׃ ונסיבת מרים נביאתא אחתיה דאהרן ית
תופא בידהא ונפקא כל נשיא בתרהא בתפין ובחנגין׃ תם אכדת מרים
אלנביה אכת הרון דפא פי ידהא וכרג גמיע אלנסא וראהא בדפוף וטבול׃
ומעניא להון מרים שבחו ואודו קדם ייי ארי אתגאי על גיותניא וגיאותא

תביאמו׳ נתנבא משה שלא יכנס לארץ לכך לא נאמר תביאנו׳ מכון לשבתך׳ מקדש שלמטה מכוון כנגד כסא שלמעלה אשר פעלת׳ מקדש׳ הטעם עליו זקף גדול להפרידו מתיבת השם שלאחריו המקדש אשר כוננו ידיך יי׳ חביב בית המקדש שהעולם נברא ביד אחת שנ׳ אף ידי יסדה ארץ ומקדש בשתי ידים ואימתי יבנה בשתי ידים בזמן שיי׳ ימלוך לעולם ועד לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו ולעולם ועד לשון עולמית הוא והוי״ו בו יסוד לכך היא פתוחה אבל הכי הוידע ועד שהוי״ו בו שמוש קמוצה היא׳ כי בא סוס פרעה׳ כאשר בא׳ ותקח מרים הנביאה׳ היכן נתנבאה כשהיא אחות אהרן קודם שנולד משה אמרה עתידה אמי שתלד בן וכו׳ כדאיתא בסוטה׳ אחות אהרן׳ לפי שמסר נפשו עליה כשנצטרעה נקראת על שמו׳ את התף׳ כלי שלמיני זמר׳ בתופים ובמחלות׳ מובטחות היו צדקניות שבדור שהקב״ה עושה להם נסים והוציאו תופים ממצרים׳ ותען להם מרים׳ משה אמר שירה לאנשים הוא אומ׳ והן עונין אחריו ומרים אמרה שירה לנשים׳ ויסע משה׳ הסיען בעל כרחם שעטרו מצרים סוסיהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות

סוס ורכבו רמה בים׃
ויסע משה את ישראל
מים סוף ויצאו אל מדבר שור וילכו
שלשת ימים במדבר ולא מצאו
מים׃ ויבאו מרתה ולא יכלו לשתת
מים ממרה כי מרים הם על כן
קרא שמה מרה׃ וילנו העם על
משה לאמר מה נשתה׃ ויצעק
אל יהוה ויורהו יהוה עץ וישלך
אל המים וימתקו המים שם שם
לו חק ומשפט ושם נסהו׃ ויאמר
אם שמוע תשמע לקול יהוה
אלהיך והישר בעיניו תעשה
והאזנת למצותיו ושמרת כל

ויליה הא אלסוס וראכביה רמא
בימא׃ פגאובתהן מרים סבחו
ללה אד אקתדר אקתדארא אלכיל
וראכבהא רמא בהם פי אלבחר׃
ואטייל משה יתישראל מן ימא
דסוף. ונפקו למדברא דחגרא ואזלו
תלתה יומין במדברא ולא אשכחו
מיא׃ פרחל מוסי בני אסראיל מן בחר
אלקלזם. ולכגו אלי בריה שור. וסארו
גאאס פי אלבר. ולם יגדו מאא׃ ואתו
למרה. ולא יכילו למשתי מיא
ממרה ארי מרירין אנון. על כין
קרא שמה מרה׃ וגאוו אלי מרידה.
ולם יטיקו אן ישרבו מנהא מאא.
לאנה מר. ולדלך סמת אלמרידה׃

ואתרעמו עמא על משה למימר מא נשתי׃ פתדמר אלקום. עלי מוסי
קאילין מא נשרב׃ וצלי קדם יי ואלפיה יי אעא. ורמא למא ובסימו מיא.
תמן גזר ליה. קים ודין ותמן נסייה׃ פדעא אלי אללה. פדלה עלי שגרה טרח
מנהא פי אלמא פחלא. ת׳ם ציר לה. רסומא ואחכאמא ותם אמתחנה׃ ואמר אם
קבלא תקביל למימרא דיי אלהך. ודכשר קדמוהי תעביד. ותצית לפקודוהי. ותטר כל

והיו ישראל מוצאים אותם בים וגדולה היתה ביזת הים מבזת מצרים שנ׳ תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף לפי׳ הוצרך להסיעם
בעל כרחם׳ ויבאו מרתה׳ כמו למרה ה״א בסוף תיבה במקום למ״ד בתחלתה והתי״ו הוא במקום ה״א השרש שבתיבת
מרה ובסמיכתה כשהיא נדבקת לה״א שהוא מוסף במקום הלמ״ד תהפך הה״א שבשורש לתי״ו וכן כל ה״א שהיא שורש
בתיבה תהפך לתי״ו בסמיכתה כמו חמה חמתו וחמתו בערה בו הרי ה״א שבשורש נהפכה לתי״ו מפני שנסמכה על הוי״ו
הנוספת וכן עבד ואמה׳ ואמתו׳ בלהה בנפש חיה והמתו חיתו לחם׳ בין הרמה׳ ותשובתו הרמתה׳ וילונו׳ לשון
נפעל הוא וכן התרגום לשון נפעל הוא ואתרעמו וכן דרך לשון תלונה להסב הדבור אל האדם מתלונן מתרעם ולא יאמר לונן רועם
וכן יאמר הלועז דקומפל׳ שם שם לו׳ במרה נתן להם מקצת פרשיות של
תורה שיתעסקו בהם שבת ופרה אדומה ודינין׳ ושם נסהו׳ לעם וראה קשי ערפו שלא נמלכו במשה בלשון יפה בקש עלינו
שיהיה לנו מים לשתות אלא נתלוננו׳ אם שמוע תשמע׳ זו קבלה שיקבלו עליהם׳ תעשה׳ היא עשייה׳ והאזנת׳ תטה אזנים

חקיו כל המחלה אשר שמתי
במצרים לא אשים עליך כי אני
יהוה רפאך: ויבאו
אילמה ושם שתים עשרה עינת
מים ושבעים תמרים ויחנו שם
על המים: ויסעו מאילם ויבאו כל
עדת בני ישראל אל מדבר סין
אשר בין אילם ובין סיני בחמשה
עשר יום לחדש השני לצאתם
מארץ מצרים: וילונו כל עדת
בני ישראל על משה ועל אהרן
במדבר: ויאמרו אלהם בני
ישראל מי יתן מותנו ביד יהוה

קימוהי כל מרעין דשויתי למצרים
לא אשוינון עלך ארי אנא יי אסך:
קד' אן קבלת אמר אללה ובן ונעת
מסתקים בין ידיה ואנצת אלא
וצאיאה וחפצת גמיע רסומה.
פגמיע אלמראץ' אלתי אחללתהא
באלמצריין לא אחלהא בך. לאני אללה
מעאפיך: ואתו לאילים.
ותמן תרתי עסרי מבועין דמיין ושבעין
דקלין ושרו תמן על מיא: תם
גאוו אלי איליב כאן תם אתנא עשר עין
מא וסבעין נכלה ונזלו תם: ונטלו
מאילים ואתו כל כנשתא דבני
ישראל למדברא דסין דבין אילים
ובין סיני בחמישת עסרא יומא לירחא תנינא למפקהון מארעא
דמצרים: תם רחלו מאילם וגאת גמאעה אל בני אסראיל אלי בריה סין אלתי בין
איליב ובין סיני פי יום כ' אמס עשר מן אלשהר אלתאני לכרוגהם מן בלד
מצר: ואתרעמו כל כנשתא דבני ישראל על משה ועל אהרן במדברא:
פתדמר גמאעה בני אסראיל עלי מוסי והרון פי תלך אלבריה: ואמרו להון
בני ישראל לוי דמיתנא קדם יי בארעא דמצרים כד הוינא יתבין על דודי

לדקדק בהם "כל חקיו" דברים שאינן אלא גזירת מלך בלא שום טעם ויצר הרע מקנטר עליהם מה איסור באלו למה נאסרו
כגון לבישת כלאים ואכילת חזיר ופרה אדומה וכיוצא בהם "לא אשים עליך" ואם אשים הרי הוא כלא הושמה כי אני ה'
רופאך ולפי פשוטו כי אני ה' רופאך ומלמדך תורה ומצות למען תנצל מהם כרופא הזה האומר לאדם אל תאכל דבר זה
פן יביאך לידי חולי זה וכן הוא אומר רפאות תהי לשרך" "שתים עשרה עינת מים" כנגד שנים עשר שבטים נזדמנו להם"
"ושבעים תמרים" כנגד שבעים זקנים" "בחמשה עשר יום" נתפרש היום שלחנייתן כי [illegible] כלתה החררה שהוציאו מן
ממצרים והוצרכו למן ללמדינו שאכלו משיירי הבצק ששים ואחת סעודות וירד להם המן בששה עשר באייר ויום אחד
בשבת היה כדאיתא במסכת שבת" "וילונו" לפי שכלה הלחם" "מי יתן מותנו" שנמות ואינו שם דבר כמו מותנו אלא כמו
עשותנו חנותנו שובנו לעשות אנחנו לחנות אנחנו למות אנחנו ותרגומו לוי דמיתנא" "לו מתנו" הלואי והיינו מתים"

וילנו ק

דכ

בארץ מצרים בשבתנו על סיר
הבשר באכלנו לחם לשבע כי
הוצאתם אתנו אל המדבר הזה
להמית את כל הקהל הזה ברעב׃
ויאמר יהוה
אל משה הנני ממטיר לכם לחם
מן השמים ויצא העם ולקטו
דבר יום ביומו למען אנסנו
הילך בתורתי אם לא׃ והיה ביום
הששי והכינו את אשר יביאו׃
והיה משנה על אשר ילקטו יום
יום׃ ויאמר משה ואהרן אל כל
בני ישראל ערב וידעתם כי
יהוה הוציא אתכם מארץ מצרים׃

בסרא. כד הוינא אכלין לחמא
וסבעין ארי אפיקתון יתנא למדברא
הדין. לקטלא. ית כל קהלא הדין
בכפנא׃ וקתו להם בעאסל׳ יא
ליתנא מתנא באמר אלה פי בלד
מצר פי גלוסנא עלי קדור אללחם׃
ואכלנא אלטעאם שבעא. אד׳
אכרגתמונא אלי הד׳ה אלבר ייד׳
לתקתלו גמיע הד׳י אלג׳וק בלג׳וע׃
ואמר יי׳ למשה הא אנא
מחית לכון לחמא מן שמיא׃
ויפקון עמא וילקטון פתגם יום
ביומיה בדיל דאנסינון היהכון
באוריתי אם לא׃ פקו׳ אלה למוסי׃
האנא מנזל לכם טעאמא מן אלסמא׃
ילג׳ אלקום וילקטוה אמר יום ביום לכי אבלאהם אמתחנהם הל יסירו פי שראיעי
אם לא׃ ויהי ביומא שתיתאה ויתקנון ית דייתון׃ ויהי על חד תרין על דילקטון
יום יום׃ פאד׳א כאן פי אליום אלסאדס יצלחון מא יאתון בה פאנה יכון צעפא
עלי מא ילקטונה פי כל יום׃ ואמר משה ואהרן לכל בני ישראל׃ ברמשא
ותדעון ארי יי׳ אפיק יתכון מארעא דמצרים׃ פקו׳ מוסי והרון לגמאעה
בני אסראיל בלעשי תעלמון אן אללה אכרגכם מן בלד מצר׃

דבר יום ביומו" צורך אכילת יום ילקטו ביומו ולא ילקטו היום לצורך מחר" למען אנסנו הילך בתורתי" אם ישמרו מצות
התלויות בו שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט" והיה משנה" ליום ולמחרת משנה על שהיו רגילים ללקוט יום יום
שבשאר ימות השבוע" אומר אני אשר יביאו והיה משנה לאחר שיביאו ימצאו משנה במדידה על אשר ילקטו וימדו
יום ויום וזהו לקטו לחם משנה לקיטתו היה כמצא לחם משנה וזהו על כן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים נותן לכם
ברכה פישון בבית למלאת העומר פעמים ללחם יומים" ערב" כמו לערב" וידעתם כי יי׳ המוציא אתכם ממצרים"
לפי שאמרתם לנו כי הוצאתם אותנו תדעו כי לא אנחנו המוציאים אלא יי׳ הוציא אתכם שיגיז לכם את השליו"

ובקר וראיתם את כבוד יהוה
בשמעו את תלנתיכם על יהוה
ונחנו מה כי תלונו עלינו׃ ויאמר
משה בתת יהוה לכם בערב בשר
לאכל ולחם בבקר לשבע בשמע
יהוה את תלנתיכם אשר אתם
מלינם עליו ונחנו מה לא עלינו
תלנתיכם כי על יהוה׃ ויאמר
משה אל אהרן אמר אל כל עדת
בני ישראל קרבו לפני יהוה כי
שמע את תלנתיכם׃ ויהי כדבר
אהרן אל כל עדת בני ישראל
ויפנו אל המדבר והנה כבוד יהוה

תלינו
ז׳

ובצפרא ותחזון ית יקרא דיי׳׃
כד שמיען קדמוהי תרעמתכון
על יי׳ ונחנא מא ארי מתרעמתון
עלנא׃ ובגדאה תנטרון כרם ﭏלה׃
אד סמע תדמרכם עליה ונחן מן
אד תתדמרון עלינא׃ ואמר משה
בדיתן יי׳ לכון ברמשא בסרא
למיכל ולחמא בצפרא למסבע׃
בדשמיען קדם יי׳ תרעמתכון דאתון
מתרעמין עלוהי ונחנא מא לא
עלנא תרעמתכון אלהין על מימרא
דיי׳׃ ותם קאל מוסי׳ אד באן יעטיכם
ﭏלה בעשי לחמא תאכלונה׃
וטעאמא בגדאה תשבעונה׃
אד סמע תדמרכם ﭏדי אנתם מתדמרון עליה ונחן מן ליס עלינא
תדמרכם בל עלי ﭏלה׃ ואמר משה לאהרן אימר לכל כנשתא דבני
ישראל קרובו לקדם יי׳ ארי שמיען קדמוהי תרעמתכון׃ ותם קאל מוסי להר׳
קל לגמאעה בני אסר׳ תקדמו בין ידי ﭏלה פאנה קד סמע תדמרכם׃ והוה
כד מליל אהרן עם כל כנשתא דבני ישראל ואתפניאו למדברא והא יקרא דיי׳

ובקר וראיתם. לא על הכבוד שנ׳ והנה כבוד ה׳ נראה בענן נאמר אלא כך אמר להם ערב וידעתם כי היכולת
בידו ליתן תאותכם ובשר יתן אך לא בפנים מאירות יתננה לכם כי שלא כהוגן שאלתם ומכרס מלאה והלחם
ששאלתם לצורך בירידתו לבקר תראו את כבוד אור פני שיוריד הוא לכם דרך חבה בבקר שיש שהות להכינו וטל
מלמעלה וטל מלמטה כמונח בקופסא: את תלונותיכם על יי׳. כמו אשר על יי׳: ונחנו מה. מה אנחנו חשובין כי
תלינו עלינו שתרעמו עלינו את הכל את בניכם ונשיכם ובנותיכם וערב רב ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו
בלשון תפעילו מפני דגשותו וקריאתו שאלו היה רפי הייתי מפרשו בלשון תפעלו כמו וילן העם על
משה או אם היה דגש ואין בו יוד ונקרא תלונו הייתי מפרשו לשון תתלוננו עכשיו הוא משמע
תלינו את אחרים כמו במרגלים וילינו עליו את כל העדה: בשר לאכול. ולא לשובע למדה תורה
דרך ארץ שאין אוכלין בשר לשובע ומה ראה להוריד לחם בבקר ובשר בערב לפי שהלחם שאלו
כהוגן שאי אפשר לו לאדם בלא לחם אבל בשר שאלו שלא כהוגן שהרבה בהמות היו להם ועוד
שהיה אפשר להם בלא בשר לפיכך נתן להם בשעת טורח שלא כהוגן: אשר אתם מלינים עליו
את האחרים השומעים [illegible] מתלוננים: קרבו. למקום שהענן יורד: השליו. מין עוף ושמן מאד:

הרפ

נראה בענן׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ שמעתי
את תלונת בני ישראל דבר אלהם
לאמר בין הערבים תאכלו בשר
ובבקר תשבעו לחם וידעתם
כי אני יהוה אלהיכם׃ ויהי בערב
ותעל השלו ותכס את המחנה
ובבקר היתה שכבת הטל סביב
למחנה׃ ותעל שכבת הטל והנה
על פני המדבר דק מחספס דק
ככפר על הארץ׃ ויראו בני
ישראל ויאמרו איש אל אחיו
מן הוא כי לא ידעו מה הוא

אתגלי בעננא׃ פכמא כלם הרון
ברז׳ גמאעה בני אסר׳ אלתפתו אלי
אלבריה פאדי בנור אללה קד צהר פי
אלגמאם׃ ומליל ׳ת׳ס״ שמיע
קדמי ית תרעמת בני ישר׳ מליל
עמהון למימר בין שמשיא תיכלון
בסרא ובצפרא תסבעון לחמא
ותדעון ארי אנא יי׳ אלהכון׃ קד
סמעת תלמר בני אסר׳ קל להם
בין אלגרובין תאכלון לחמא ובאלגדאה
תשבעון טעאמא ותעלמון אני
אללה רבכם׃ והוה ברמשא וסליקת
שליו וחפת ית משריתא ובצפרא
הות נחתת טלא סחור סחור למשריתא׃

פלמא כאן באלעשי צעד אלסלוי וגטא אלעסכר ובאלגדאה כאן סכב אלטל חולי
אלעסכר׃ וסליקת נחתת טלא והא על אפי מדברא דעדק מקלף דעדק
דגיר כגלידא על ארעא׃ ולמא צעד סכב אלטל פאדי עלי וגה אלבריה בשי
דקיק מחרש דקיק כאלרמק עלי אלארץ׃ וחזו בני ישר׳ ואמרו גבר לאחוהי
מנא הוא ארי לא ידעין מא הוא׃ ואמר משה להון הוא לחמא דיהב יי׳

היתה שכבת הטל. הטל שוכב על המן ובמקום אחר הוא אומ׳ וברדת הטל. הטל יורד על הארץ והמן יורד
עליו וחוזר טל עליו והרי הוא כמונח בקופסא. ותעל שכבת הטל. כשהחמה זורחת עולה טל שעל המן לקראת
החמה כדרך טל עולה לקראת חמה אף אם תמלא שפופרת של ביצה טל ותסתום את פיה ותניח בחמה מאליה היא עולה
מאיליה באויר ורבותינו דרשו שהטל עולה מן הארץ באויר וכעלות שכבת הטל נתגלה המן וראו והנה על פני המדבר
דק מחספס מגולה ואין דומה לו במקרא ויש לומ׳ מחוספס לשון חפיסה ודלוסקמא שבלשון משנה כשנתגלה משכבת
הטל ראו שהיה דבר דק מחספס בתוכו בין שני [illegible] ואונקלוס תרג׳ מקלף לשון מחשוף הלבן. ככפור. כפור גלידא
בלעז דעדק דגיר כאבנגיר והוא מין צבע שקורין בחמרין בבי כסוי הדם הגיד והדעק דעדק כגיר כגלידא על
ארעא דק היה כגיר ושוכב מוגלד כקרח על הארץ וכן פירושו דק ככפור שטוח קלוש ומחובר כגליד
דק טינבש בלעז שהיה מגליד [illegible] מעלה וכגיר שתרגם אונקלוס תוספתא הוא על לשון העברית
ואין לו תיבה בפסוק. מן הוא. הכנת מזון הוא כמו וימן המלך. כי לא ידעו מה הוא. שיקראוהו בשמו.

יורד טל

ויאמר משה אלהם הוא הלחם
אשר נתן יהוה לכם לאכלה: זה
הדבר אשר צוה יהוה לקטו
ממנו איש לפי אכלו עמר
לגלגלת מספר נפשתיכם איש
לאשר באהלו תקחו: ויעשו כן
בני ישראל וילקטו המרבה
והממעיט: וימדו בעמר ולא
העדיף המרבה והממעיט לא
החסיר איש לפי אכלו לקטו:
ויאמר משה אלהם איש אל
יותר ממנו עד בקר: ולא שמעו
אל משה ויותרו אנשים ממנו
עד בקר וירם תולעים ויבאש
ויקצף עלהם משה: וילקטו
אתו בבקר בבקר איש כפי אכלו

לכון למיכל: פנט'רוה בנו אסראיל
וקאל בעצ'הם לבעץ' הו מן לאנהם
לם יעלמו מא הו. פקאל להם מוסי
הו אלטעאם אלד'י אעטאה אללה לכם
מאכלא: דין פתגמא דפקיד יוי
לקוטו מניה גבר לפום מיכליה
עומרא לגולגלתא מנין נפשתכון
גבר לדבמשכניה תסבון: הד'י
אלאמר אלד'י אמר אללה בה. ילקט
כל רג'ל עלי קדר עיאלה. מרזבאן
לכל ג'מג'מה. עלי אחצא אנפסכם
וכל רג'ל יאכ'ד' למן פי מנזלה:
ועבדו כן בני ישראל ולקטו דאסגי
ודאזער: פצנע כד'אך בנו אסראיל
ולקטו. מן כת'ר ומן קלל: וכלו
בעומרא. ולא אותר דאסגי ודאזער
לא חסר. גבר לפום מיכליה לקטו:
וכאלו באלמרזבאן פלם יפצ'ל מן כת'ר ומן קלל לם ינקצה. כל אמר עלי
קדר עיאלה לקטו: ואמר משה להון אנש לא ישאר מניה עד צפרא: וקאל להם
מוסי לא יבקי אנסאן מנה שיא אלי גדאה: ולא קבילו מן משה ואשארו
גבריא מניה עד צפרא ורחיש רחשא וסרי וזרגיז עליהון משה: ולם יקבלו
אנאס מן מוסי ובקו מנה אלי גדאה פנתן ונגל דודא וסכ'ט עליהם מוסי:
ולקטו יתיה בצפר בצפר גבר כפום מיכליה: ומא דמשתאר מניה על אפי

עומר שם מדה: מספר נפשותיכם כפי מנין נפשות שיש לאיש באהלו תקחו עומר לכל גולגולת: המרבה והממעיט
יש שלקטו הרבה ויש שלקטו מעט וכשבאו לביתם מדדו בעומר איש איש ... שלקטו ומצאו שהמרבה ללקוט לא
העדיף על עומר לג... ...שר באהלו והממעיט ללקוט לא מצא חסר מ... עומר לגלגולת וזהו נס גדול שנעשה בו:
ויותירו אנשים ... ... ויבאש: וירם תולעים: לשון רמה: ויבאש ... ... הפך שבתחלה הבאיש ולבסוף
התליע כענין ... ורמה לא היתה בו וכן דרך כל המתליעים: וחס השמש ונמס: הנשאר

וחם השמש ונמס: ויהי ביום
הששי לקטו לחם משנה שני
העמר לאחד ויבאו כל נשיאי
העדה ויגידו למשה: ויאמר אלהם
הוא אשר דבר יהוה שבתון שבת
קדש ליהוה מחר את אשר תאפו
אפו ואת אשר תבשלו בשלו ואת
כל העדף הניחו לכם למשמרת
עד הבקר: ויניחו אתו עד הבקר
כאשר צוה משה ולא הבאיש
ורמה לא היתה בו: ויאמר משה
אכלהו היום כי שבת היום ליהוה

וקלא כד חמא עלוהי שמשא פשר:
וכאנו ילקטונה פי כל גדאה בקדר
עלי קדר עיאלה פאדא חמית אלשמס
תמאסא: והוה ביומא שתיתאה
לקטו לחמא על חד תרין תרין
עמרין לחד ואתו כל רברבי
כנשתא וחויאו למשה: ולמא
כאן פי יום אלסאדס לקטו מן
אלטעאם צעפא מד זבאנין לכל
גמגמה פגאו אשראף אלגמאעה
פאכברו מוסי: ואמר להון הוא
דמליל יי שבא שבתא קדישא
קדם יי מחר ית דאתון עתידין למיפא
אפו וית דאתון עתידין לבשלא בשילו וית כל מותרא אצנעו לכון:
למטרא עד צפרא: קאל להם הו מא קאל אללה. עטלה הי סבת מקדסה
ללה גדא מא תרידון אן תכבזוה פאכבזוה ומא תרידון אן תטבכוה
פאטבכוה ומא פצל דעוה לכם מחפוצא אלי אלגדאה: ואצנעו יתיה בצפר
עד צפרא כמא דפקיד משה ולא סרי ורחשא לא הות ביה: פודעוה
אלי אלגדאה כמא אמר מוסי ולם ינתן ורמה לם תכון פיה: ואמר משה
אכלוהי יומא דין ארי שבתא יומא דין קדם יי לא תשכחוניה

בשדה נעשה נחלים ושותין ממנו איילים וצבאים ואומות העולם צדין מהם וטועמים בהם טעם מן ויודעים מה שבחן
של ישר' · פשר לשון פושרין ע"י שהשמש מתחמם ומפשיר · ונמס · דישטנפריר ודוגמתו בסנהדרין בסוף פ' מיתות נק' · ולחם
משנה · כשמדדו לקיטתן באהליהם מצאו כפלים שני העמר לאחד ומדרש אגדה לחם משונה אותו היום נשתנה לשבח בריחו
וטעמו · ויגידו למשה · שאלוהו מה היום מיומים ומכאן יש ללמוד שעדיין לא הגיד להם משה פרשת שבת שנצטוה לומר להם והיה
ביום הששי והכינו וגו' עד ששאלו את זאת · אמ' להם הוא אשר דבר ה' שנצטויתי לומר לכם ולכך ענשו הכתוב שאמר לו עד אנה
מאנתם ולא הוציאו מן הכלל · את אשר תאפו אפו · מה שאתם רוצים לאפות בתנור אפו היום הכל לשני ימים ומה שאתם צריכים
לבשל ממנו במים בשלו היום · לשון אפייה נופל בלחם ולשון בישול בתבשיל · למשמרת · לגניזה · ויאמר משה אכלהו היום · שחרית
שהיו רגילים לצאת וללקוט באו לשאול אם נצא אם לאו · אמר להם את שבידיכם אכלו · לערב חזרו לפניו מהו לצאת
אמר להם שבת היום · ראה אותו דואגים שמא פסק המן ולא ירד עוד · אמר להם היום לא תמצאוהו אבל למחר תמצאוהו

הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה׃ שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֻהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לֹא יִהְיֶה בּוֹ׃ וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יָצְאוּ מִן הָעָם לִלְקֹט וְלֹא מָצָאוּ׃

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה עַד אָנָה מֵאַנְתֶּם לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתָי׃ רְאוּ כִּי יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת עַל כֵּן הוּא נֹתֵן לָכֶם בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לֶחֶם יוֹמָיִם שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי׃ וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׁבִעִי׃ וַיִּקְרְאוּ בֵית יִשְׂרָאֵל אֶת שְׁמוֹ מָן וְהוּא כְּזֶרַע גַּד לָבָן וְטַעְמוֹ כְּצַפִּיחִת בִּדְבָשׁ׃

בחקלא׃ יקט להם מוסי כלוה ליום ולאן ליום סבת ללה ולליום ללא תגדונה פי לצחרא׃ שתה יומין תלקטוניה וביומא שביעאה שבתא לא יהי ביה׃ סתה איאם תלקטונה וליום לז׳ סבת לא יכון פיה׃ והוה ביומא שביעאה נפקו מן עמא למלקט ולא אשכחו׃ ולמי כאן פי ליום לז׳ כרג אנאס מן לקום לילתקטו ולם יגדו שיא׃

ואמר יי׳ למשה עד אמתי אתון מסרבין למיטר פקודיי ואוריתי׃ קל ללה למוסי׳ לי כם תקר אביתם אן תחפטו וצאיאי ושראיעי׃ חזו ארי יי׳ יהב לכון שבתא על כן הוא יהיב לכון ביומא שתיתאה לחים תרין יומין תיבו אנש תחותוהי לא יפוק אנש מאתריה ביומא שביעאה׃ ואנצרואן ללהקד אעטכם שריעה לסבת ולדלך הו מעטיכם פי ליום לו׳ טעאם יומין כליגלס כל אמר פי מכאנה ולא יכרג אנסאן מן מוצעה פי ליום לז׳׳׳ ונחו עמא ביומא שביעאה׃ פאסבת לקום פי ליום לז׳׳ וקרו בית ישראל ית שמיה מנא והוא כבר זרע גדא חיור וטעמיה כאסקריטון בדבש׃ פסמא בעאסר אסמה למן והו כבזר לכבזרה אביץ וטעמה כקטאיף בעסל׃ ואמר משה דין פתגמא

וביום השביעי שבת׳ שבת הוא והמן לא יהיה בו ולא בא הכתוב אלא לרבות יום הכפורים וימים טובים׳ עד אנה מאנתם׳ משל הדיוט הוא בהדי הוצא לקי כרבא ע״י הרשעים מתגנין הכשרים׳ ראו׳ בעיניכם כי ה׳ בכבודו מזהיר אתכם על השבת שהרי נס נעשה בכל ערב שבת לתת לכם לחם יומים׳ שבו איש תחתיו׳ מכאן סמכו חכמ׳ אלפים אמות ליוצא חוץ לתחום׳ אל יצא איש ממקומו׳ אלו אלפים אמה ולא במפורש שאין תחומין אלא מדברי סופרים ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמ׳ והוא כזרע גד׳ עשב ששמו קוליינדרי וזרעו עגול ואינו לבן והמן היה לבן ואינו נמשל לזרע גד אלא לענין העגול כזרע גד היה והוא לבן׳ כצפיחית׳ בצק שמטגנין אותו בדבש וקורין לו אסקריטין בלשון משנה והוא תרגומו של אונקלוס׳

מצא רא

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה
יהוה מלא העמר ממנו למשמרת
לדרתיכם למען יראו את הלחם
אשר האכלתי אתכם במדבר
בהוציאי אתכם מארץ מצרים: ויאמר
משה אל אהרן קח צנצנת אחת
ותן שמה מלא העמר מן והנח
אתו לפני יהוה למשמרת
לדרתיכם: כאשר צוה יהוה אל
משה ויניחהו אהרן לפני העדת
למשמרת: ובני ישראל אכלו
את המן ארבעים שנה עד באם
אל ארץ נושבת את המן אכלו
עד באם אל קצה ארץ כנען:

דפקיד יי׳ מלי עומרא מניה למטרא
לדריכון בדיל דיחזון ית לחמא
דאוכילית יתכון במדברא באפקותי
יתכון מארעא דמצרים: ת״ס קאל
מוסי הד׳י אלאמר אלד׳י אמר אללה בה
מל אלעמר זבאן מנה יכון מחפוט׳א
לאג׳יאלכם. לכי ינט׳רו אלטעאם אלד׳י
אטעמתכם פי אלבריה חין אכ׳רג׳תכם
מן בלד מצר: ואמר משה לאהרן
סב צלוחית חדא והב תמן מלי
עומרא מנא ואצנע יתיה קדם יי׳
למטרא לדריכון: קאל מוסי להרון
כ׳ד ברניה ואג׳על פיהא מל
אלמכיאל מנא וצ׳עה בין ידי אללה
מחפוט׳א לאג׳יאלכם: כמא דפקיד
יי׳ למשה ואצנעיה אהרן ק׳ סהדותא למטרא: כמא אמר אללה מוסי וצ׳עה הר׳
בין ידי אלשהאדה מחפוט׳א: ובני ישראל אכלו ית מנא ארבעין שנין עד
דעלו לארע יתיבתא ית מנא אכלו עד דאתו לסיפי ארעא דכנען:
ובנו אסראיל אכלו אלמן ארבעין סנה אלי חלולהם אלי בלד עאמר
אכלו אלמן אלי חלולהם אלי טרף בלד כנעאן: ועומרא חד מן

למשמרת: לגניזה. לדורותיכם: בימי ירמיהו כשהיה ירמיהו מוכיחם למה אין אתם עוסקין בתורה והם אומרים
נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן נתפרנס הוציא להם צנצנת המן אמר להם אתם ראו דבר ה׳ שמעו לא נאמר
אלא ראו בזה נתפרנסו אבותיכם הרבה שלוחים יש לו למקום להכין מזון ליראיו. צנצנת: צלוחית של חרס כתרגומו.
והנח אותו לפני ה׳: לפני הארון ולא נאמר מקרא זה עד שנבנה אהל מועד אלא שנכתב כאן בפרשת המן. ארבעים שנה:
והלא חסר שלשים יום שהרי בחמשה עשר באייר ירד להם המן תחלה ובט״ו בניסן פסק שנ׳ וישבת המן ממחרת אלא מגיד
שהעוגות שהוציאו ישראל ממצרים טעמו בהן טעם מן. אל ארץ נושבת: לאחר שעברו את הירדן. אל קצה ארץ כנען:
בתחלת הגבול קודם שעברו את הירדן והם ערבות מואב נמצאו מכחישין זה את זה אלא בערבות מואב כשמת משה
בשבעה באדר פסק המן מלירד ונסתפקו ממן שלקטו בו ביום עד שהקריבו העומר בששה עשר בניסן שנ׳ ויאכלו מעבור

וְהָעֹמֶר עֲשִׂרִית הָאֵיפָה הוּא׃

וַיִּסְעוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר
סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ
בִּרְפִידִים וְאֵין מַיִם לִשְׁתֹּת הָעָם׃
וַיָּרֶב הָעָם עִם מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תְּנוּ
לָנוּ מַיִם וְנִשְׁתֶּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה
מַה תְּרִיבוּן עִמָּדִי מַה תְּנַסּוּן אֶת
יְהוָה׃ וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם
וַיָּלֶן הָעָם עַל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה
זֶּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית
אֹתִי וְאֶת בָּנַי וְאֶת מִקְנַי בַּצָּמָא׃
וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל יְהוָה לֵאמֹר מָה
אֶעֱשֶׂה לָעָם הַזֶּה עוֹד מְעַט
וּסְקָלֻנִי׃ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה
עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח אִתְּךָ מִזִּקְנֵי
יִשְׂרָאֵל וּמַטְּךָ אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ

עסרא בתלת סאין הוא׃ וכאן אלמרזאן
עשר אלויבה׃ ונטלו כל
כנשתא דבני ישר׳ ממדברא
דסין למטלניהון על מימרא דיי׳
ושרו ברפידים ולית מיא למשתי
עמא׃ ותם רחל גמאעה בני אסר׳
מן בריה סין פי מראחלהם עלי
אמר אללה ונזלו פי רפידים ולם יכון
מאא ישרבונה אלקום׃ ונצא עמא
עם משה ואמרו הבו לנא מיא
ונשתי ואמר להון משה מא נצן
אתון עמי מא מנסן אתון קדם יי׳׃
פכאצם אלקום מוסי וקאלו אעטונא
מאא נשרבה פקאל להם מוסי מא
תכאצמוני ומא תמתחנון אללה׃
וצהי תמן עמא למיא ואתרעם עמא
על משה ואמרו למא דנן אסיקתנא
ממצרים לקטלא יתי וית בני וית
בעירי בצחותא׃ ופלמא עטש תם אלקום אלי אלמא תדמרו עלי מוסי וקאלו לה
לם אצעדתנא מן מצר לתקתלנא ובנינא ומואשינא באלעטש׃ וצלי משה
קדם יי׳ למימר מא אעביד לעמא הדין עוד זעיר פון ירגמונני׃ פצרך מוסי אלי
אללה קאילא מא אצנע בהולאי אלקום ען קליל יירגמוני׃ ואמר יי׳ למשה עבר
קדם עמא ודבר עמך מסבי ישר׳ וחטרך דמחיתא ביה ית נהרא׃

הארץ ממחרת הפסח׳ עשירית האיפה׳ האיפה שלש סאין והסאה ששה קבין והקב ארבעה לוגים והלוג ששה
ביצים נמצא עשירית האיפה ארבעים ושלש ביצים וחומש ביצה והוא שיעור לחלה ולמנחות׳ מה תנסון׳ לומר היוכל
לתת מים בארץ ציה׳ עוד מעט׳ אם אמתין עוד מעט יסקלוני׳ עבור לפני העם׳ וראה אם יסקלוך למה הוצאת לעז על
בני׳ וקח אתך מזקני ישרא׳ לעדות שיראו שעל ידך המים יוצאים מן הצור ולא יאמרו מעיינות היו שם מימי קדם׳

את היאר קח בידך והלכת׃ הנני
עמד לפניך שם על הצור בחרב
והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה
העם ויעש כן משה לעיני זקני
ישראל׃ ויקרא שם המקום מסה ומריבה
על ריב בני ישראל ועל נסתם
את יהוה לאמר היש יהוה בקרבנו
אם אין׃
ויבא עמלק וילחם עם ישראל
ברפידם׃ ויאמר משה אל יהושע
בחר לנו אנשים וצא הלחם
בעמלק מחר אנכי נצב על
ראש הגבעה ומטה האלהים בידי׃

סב בידך ותיזיל׃ וקאל אללה לה מר
בין ידי אלקום וכד׳ מעך מן משאיכהם
ועצאך אלדי צרבת בהא אלנהר כדהא
בידך ואמץ׃ הא אנא קאים קדמך
תמן על טנרא בחרב ותמחי בטנרא
ויפקון מנה מיא וישתי עמא׃
ועבד כן משה לעיני סבי ישראל׃
האנא מוקף לך בין ידיך הנאך
עלי אלצואן יכרג מנה מא ישרבה
אלקום פצנע מוסי בחצרה משאיך
בני אסראיל׃ וקרא שמיה דאתרא
נסיתא ומצותא על דנצו בני ישראל
ועל דנסאו קדם יי למימר האית
שכינתא דיי בינגא אם לא׃ פסמא
דלך אלמוצע דאת אלמחנה ואלכצומה עלי מא כאצם בנו אסראיל ואמתחנו
אללה קאילין הל מוגוד נור אללה פי מא בינהא אם לא׃ ואתא
עמלק ואגיח קרבא עם ישראל ברפידים׃ ת׳ם גא עמלק ותחארב בני אסראיל
פי רפידים׃ ואמר משה ליהושע בחר לנא גברין ופוק אגיח קרבא בעמלק
מחר אנא קאים על ריש רמתא וחטרא דאתעבידו ביה נסין מן קדם יי בידי׃ וקאל
מוסי ליהושע אכתאר לנא רגאלא ואכרג חארב עמלק גדא ואנא אקף עלי ראס

פי חריב ואלצואן

לפורענות
ומטך אשר הכית בו היאור מה ת״ל אשר הכית בו את היאור אלא שהיו ישראל אומרים על המטה שאינו מוכן אלא לפורענות
בו לקה פרעה ומצרים כמה מכות במצרים ועל הים לכך נאמר אשר הכית בו את היאור והיו אומרים עליו שהוא לפורענות
יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן׃ והכית בצור׳ על הצור לא נאמר אלא בצור מכאן שהמטה היה של מין דבר חזק ושמו
סנפירינון והצור נבקע מפניו׳ ויבא עמלק׳ סמך פרשה זו למקרא זה לומ׳ תמיד אני ביניכם ומזומן לכל צרכיכם ואתם
אומרים היש ה׳ בקרבנו אם אין חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני משל לאדם שהרכיב
בנו על כתפו ויצא לדרך היה אותו הבן רואה חפץ זה ותן לי והוא נותן לו וכן שניה וכן שלישית פגעו באדם אחד
אמ׳ לו אותו הבן ראית את אבא אמ׳ לו אביו אינך יודע היכן אני השליכו מעליו ובא הכלב ונשכו׳ בחר לנו׳ לי ולך השוהו
לו מכאן אמרו יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חבירך כמורא רבך מנין ויאמר אהרן אל משה בי אדוני והלא
אהרן גדול מאחיו היה ועושה את חבירו כרבו ומורא רבך כמורא שמים מנין שנ׳ אדוני משה כלאם כלם מן העולם חייבים
הם כליה המורדים בך כאלו מרדו בהקב״ה׳ וצא הלחם׳ צא מן הענן והלחם בו׳ מחר׳ בעת המלחמה אנכי נצב׳ בחרבנו

ויעש יהושע כאשר אמר לו
משה להלחם בעמלק ומשה
אהרן וחור עלו ראש הגבעה׃
והיה כאשר ירים משה ידו
וגבר ישראל וכאשר יניח ידו
וגבר עמלק׃ וידי משה כבדים
ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב
עליה ואהרן וחור תמכו בידיו מזה
אחד ומזה אחד ויהי ידיו אמונה
עד בא השמש׃ ויחלש יהושע
את עמלק ואת עמו לפי חרב׃

ויאמר יהוה אל משה כתב זאת

ליפאע. ולעצא לי יאמר ללה בהא פי ידי׃
ועבד יהושע. כמא דאמר ליה משה.
לאגחא קרבא בעמלק ומשה אהרן
וחור. סליקו לריש רמתא׃ פצנע
יהושע. כמא קאל לה מוסי. ואחארב
עמלק. ומוסי והרון וחור צעדו אלי ראס
אליפאע׃ והוי. כד מרים משה. ידוהי
מתגברין דבית ישראל. וכד מנח
ידוהי מתגברין דבית עמלק׃ וכאן
מוסי. כמא כאן ירפע ידה. יגלב אל
אסרא. וכמא יחטהא. יגלב אל עמלק׃
וידי משה יקרא. ונסבו אבנא.
ושויאו תחותוהי ויתיב עלה ואהרן
וחור סעידין בידוהי מכא חד ומכא
חד והואה ידוהי פריסן בצלו עד דעל שמשא׃ ולמא תקלתא ידי מוסי.
אכדו חגרא. וציירוה אתחתה וגלס עליהא. והרון וחור אסנדא ידיה אחדהמא
ימנה ואלאכר יסרה. פכאנת ידאה. מחצונתין אלי מגיב אלשמס׃ ותבר
יהושע. ית עמלק וית עמיה לפתגם דחרב׃ חתי כסר יהושע. עמלק
וקומה בחד אלסיף׃ ואמר יי למשה. כתוב דא דכרנא
בספרא. ושוי קדם יהושע ארי ממחא אמחי ית דכרנה ד עמלק מתחות

אנשים גבורים ויראי חטא שתהא זכותן מסייעתן ד״א בחר לנו אנשים שיודעין לבטל כשפים לפי שבני עמלק מכשפים היו׃ משה ואהרן וחור מכאן לתענית שצריכים שלשה לעבור לפני התבה שבתענית היו שרויים׃ כאשר ירים משה ידו וכי ידיו של משה נוצחות היו המלחמה לו כדאיתא בראש השנה׃ וידי משה כבדים בשביל שנתעצל במצוה ומינה אחר תחתיו נתייקרו ידיו׃ ויקחו אהרן וחור אבן וישימו תחתיו ולא ישב לו על כר וכסת אמר ישראל שרויין בצער אף אני אהיה עמהם בצער׃ ויהי ידיו אמונה ויהי משה ידיו באמונה פרושות השמים בתפלה נאמנת ונכונה׃ עד בוא השמש שהיו עמלקים מחשבין את השעות באיצטרגולוגיא באיזו שעה הם נוצחין והעמיד להם משה חמה ועירבב את השעות׃ ויחלוש יהושע חתך ראשי גבוריו ולא השאיר אלא חלשים שבהם ולא הרגם כולם מכאן אנו למדים שעשו על פי הדבור של שכינה׃ כתוב זאת זכרון שבא עמלק להזדווג לישראל קדם לכל האומות׃ ושים באזני יהושע המכניס את ישראל לארץ שיצוה את ישראל לשלם לו את גמולו כאן נרמז לו למשה שיהושע מכניס

זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים: ויבן משה מזבח ויקרא שמו יהוה נסי: ויאמר כי יד על כס יה מלחמה ליהוה בעמלק מדר דר:
קי״ו פסוק סימן סנוה

וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו כי הוציא יהוה את ישראל ממצרים: ויקח

שמיא: תם קאל אללה למוסי אכתב הדי דכרא פי כתאב ואתלה עלי יהושע פאני סאמחו דכר עמלק מן תחת אלסמא: ובנא משה מדבחא ופלח עלוהי קדם יי׳ דעבד ליה נסין: פבנא מוסי מדבחא וסמאה אללה עלמי: ואמר בשבועא אמירא דא מן קדם דחילא דשכינתיה על כורסי יקרא עתיד דיתגח קרבא קדם יי׳ בדבית עמלק לשיציותהון מדרי עלמא: וקאל אן אללה אקסם בכרסיאן תכון ללה חרב פי עמלק גיל בעד גיל:

ושמע יתרו רבא דמדין חמוהי דמשה ית כל דעבד יי׳ למשה ולישראל עמיה ארי אפיק יי׳ ית ישראל ממצרים: תם סמע יתרו אמאם מדין חמו מוסי גמיע מא צנעה אללה במוסי ובני אסראייל קומה אד אכרג אללה בני אסראייל מן מצר: ודבר יתרו חמוהי

את ישראל לארץ: כי מחה אמחה: בכך הנני מזהירך כן כי חפץ [illegible] אחותו: ויקרא שמו: של מזבח ה׳ נסי הקב״ה עשה לנו נסים כאן לא שהמזבח קרוי ה׳ אלא המזכיר שמו של [illegible] את הנס שעשה המקום ה׳ הוא נס שלנו: ויאמר: משה: כי יד על כס יה: ידו של הק׳ב׳ה הורמה לישבע בכ[illegible] לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית ומהו כס ולא נאמר כסא ואף השם נחלק לחציו נשבע הקב״ה שאין [illegible] ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עשו כולו וכשימחה שמו יהיה השם שלם [illegible] שלם שנ׳ האויב [illegible] חרבות לנצח זהו עשו שכתוב בו ועברתו שמרה נצח וערים נתשת אבד זכרם [illegible] מהו אומר אחריו ויי׳ לעולם ישב הרי השם שלם כונן למשפט כסאו הרי כסאו שלם:

וישמע יתרו: מה שמועה שמע: שמע קריעת ים סוף ומלחמת עמלק: יתרו: שבעה שמות נקראו לו: רעואל יתר יתרו חובב חבר קני פוטיאל יתר על שם שיתר פרשה אחת בתורה ואתה תחזה: יתרו: כשנתגייר וקיים המצות הוסיפו לו אות: חובב שחבב את התורה וחובב הוא יתרו שנ׳ מבני חובב חותן משה ויש אומרים רעואל אביו של יתרו היה ומהו אומר ותבאנה אל רעואל אביהן שהתינוקות קורין לאבי אביהן אבא בספרי: חותן משה: כאן היה יתרו מתכבד במשה אני חותן המלך ולש[illegible] עבר היה משה תולה הגדולה בחמיו שנ׳ וישב אל יתר חותנו: למשה ולישראל: שקול משה כנגד כל ישראל: את כל אשר עשה: להם בירידת המן ובבאר ובעמלק: כי הוציא ה׳: זו גדולה על כלם: אחר שלוחיה: כשאמר לו הקב״ה במדין לך שוב מצרימה ויקח משה את אשתו ואת בניו וג׳ ויצא אהרן לקראתו ויפ[illegible]הו בהר האלהים אמר לו מי הם הללו אמר לו זו היא אשתי שנשאתי במדין [illegible] אמר לו [illegible] אתה

יתרו חתן משה את צפרה אשת
משה אחר שלוחיה: ואת שני
בניה אשר שם האחד גרשם כי
אמר גר הייתי בארץ נכריה: ושם
האחד אליעזר כי אלהי אבי
בעזרי ויצלני מחרב פרעה:
ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו
אל משה אל המדבר אשר הוא
חנה שם הר האלהים: ויאמר אל
משה אני חתנך יתרו בא אליך
ואשתך ושני בניה עמה: ויצא
משה לקראת חתנו וישתחו
וישק לו וישאלו איש לרעהו
לשלום ויבאו האהלה: ויספר
משה לחתנו את כל אשר עשה

דמשה ית צפורה אתת משה בתר
דשלחה: פאכד יתרו חמו מוסי
צפורה זוגתה בעד מא כאן קד
ארסלהא אליה: וית תרין בנהא
דשום חד גרשום ארי אמר דייר
הויתי בארע נוכראה: ואבנהא
אלדי אסם אחדהמא גרשם לאנה
קאל צרת גריבא פי בלד גריבה:
ושום חד אליעזר ארי אלהא דאבא
הוה בסעדי ושיזבני מחרבא
דפרעה: ואסם אלאכר אליעזר
לאנה קאל אלאה אבי כאן פי עוני
וכלצני מן סיף פרעון: ואתא יתרו
חמוהי דמשה ובנוהי ואתתיה
לות משה למדברא דהוא שרי
תמן לטורא דאתגלי עלוהי יקרא

דיי: פגא יתרו חמו מוסי וזוגתה אליה אלי אלבר אלדי הו נאזל תם עלי
גבל אללה: ואמר למשה [illegible] ומך יתרו [illegible] לותך ואתתך ותרין בנהא
עמה: פבעת מן קאל למוסי ענה אנא ח[illegible] תרוגאי אליך וזוגתך ואבנאהא
מעהא: ונפק משה לקדמות חמוהי וסגיד ונשיק ליה ושאילו גבר
לחבריה לשלם ועלו למשכנא: פכרג מוסי לאסתקבאל חמוה פסגד תם
קבלה וסאל כל אמר ען סלאמה צאחבה פדכלא אלכבא: ואשתעי משה

מוליכן אתה לו למצרים [illegible] על הראשונים אנו מצטערים [illegible] ודתה בין להוסיף [illegible] אמר לה לכי לבית אביך נטלה
שני בניה והלכה לה: ויצילני מחרב פרעה: כשגלו דתן ואבירם על דבר המצרי ובקש פרעה להרוג משה נעשה
צוארו כעמוד של שיש: אל המדבר אף אנו יודעים [illegible] המדבר היו אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב שהיה יושב
בכבודו של עולם ונדבו לבו לצאת אל המדבר [illegible] לשמע דברי תורה: ויאמר אל משה: [illegible] אני חותנך
יתרו [illegible] אם אין אתה יוצא בגיני צא בגין [illegible] אתה יוצא בגין [illegible] יצא
[illegible] בכבוד יתרו [illegible] שעה [illegible] ויצא [illegible]
[illegible] שראה אתו יצאו

229

יְהוָה לְפַרְעֹה וּלְמִצְרַיִם עַל אוֹדֹת יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מְצָאָתַם בַּדֶּרֶךְ וַיַּצִּלֵם יְהוָה׃ וַיִּחַדְּ יִתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרָיִם׃ וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פַּרְעֹה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת הָעָם מִתַּחַת יַד מִצְרָיִם׃ עַתָּה יָדַעְתִּי כִּי גָדוֹל יְהוָה מִכָּל הָאֱלֹהִים כִּי בַדָּבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם׃ וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֹתֵן מֹשֶׁה עֹלָה וּזְבָחִים לֵאלֹהִים וַיָּבֹא אַהֲרֹן וְכֹל זִקְנֵי

לְחָמוּהִי יָת כָּל דַּעֲבַד יְיָ לְפַרְעֹה וּלְמִצְרָאֵי עַל עֵיסַק יִשְׂרָאֵל יָת כָּל עָקְתָא דְּאַשְׁכַּחַתְנוּן בְּאוֹרְחָא וְשֵׁיזֵבִנּוּן יְיָ׃ פקץ מוסי עלי חמוה בגמיע מא צנע ﭏלה בפר׳ וﭏמצריין בגמיע ﭏמציבה ﭏתי נשתהם פי ﭏטריק וכלצהם ﭏלה׃ וַחֲדִי יִתְרוֹ עַל כָּל טָבְתָא דַּעֲבַד יְיָ לְיִשְׂרָאֵל דְּשֵׁיזֵבִנּוּן מִידָא דְּמִצְרָאֵי׃ פסר יתרו בגמיע ﭏכיר ﭏדי צנעה ﭏלה לבני אסראיל

וכלצהם מן תחת יד ﭏמצריין׃ וַאֲמַר יִתְרוֹ בְּרִיךְ יְיָ דְּשֵׁיזֵיב יָתְכוֹן מִידָא דְּמִצְרָאֵי וּמִידָא דְּפַרְעֹה דְּשֵׁיזֵיב יָת עַמָּא מִתְּחוֹת מָרוּת מִצְרָאֵי׃ פקאל יתרו תבארך ﭏלה ﭏדי כלצכם מן יד ﭏמצריין ומן יד פר׳ וכלץ ﭏקום מן נקל ﭏמצריין׃ כְּעַן יְדַעְנָא אֲרֵי רַב יְיָ וְלֵית אֱלָהּ בַּר מִנֵּיהּ אֲרֵי בְּפִתְגָּמָא דְּחַשִּׁיבוּ מִצְרָאֵי לְמִדַּן יָת יִשְׂרָאֵל בֵּיהּ דַּנִּינוּן׃ ﭏאן עלמת אן ﭏלה אכבר מן גמיע ﭏמעבודאת אד׳ עאקבהם בﭏאמר ﭏדי אתקחו בה עליהם׃ וְקָרֵיב יִתְרוֹ חֲמוּהִי דְּמֹשֶׁה עֲלָוָן וְנִכְסַת קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ וַאֲתָא אַהֲרֹן וְכֹל סָבֵי יִשְׂרָאֵל

ולא ידע׳ וישתחו וישק לו׳ איני יודע מי השתחוה למי כשהוא אומר איש לרעהו מי קרוי איש זה משה׃ ויספר משה לחתנו למשוך את לבו לקרבו לתורה׃ את כל התלאה שעל הים ושל עמלק התלאה למ״ד אל״ף מן היסוד של תבה והת״ו הוא תיקון ויסוד הנופל ממנו לפרקים וכן תרומה תנופה תקומה תנואה׃ ויחד וישמח יתרו זהו פשוטו ומדרשו נעשה בשרו חדודין חדודין מיצר על איבוד מצ׳ היינו דאמרי אינשי גיורא עד עשרה דרי לא תבזי ארמאה באפיה׃ על כל הטובה טובת המן והבאר והתורה ועל כולן אשר הצילו מיד מצ׳ עד עכשיו לא היה עבד יכול לברוח ממצ׳ שהיתה הארץ מסוגרת ולא יצאו ממנה ששים רבוא׃ אשר הציל אתכם מיד מצ׳ אומה קשה׃ ומיד פרעה מלך קשה׃ מתחת יד מצרים כתרגומו לשון רידוי ומרות היד שהיו מכבידים עליהם את העבודה׃ עתה ידעתי מכירו הייתי לשעבר ועכשיו ביותר׃ מכל האלהים מלמד שהיה מכיר בכל ע״ז שבעולם שלא הניח ע״ז שלא עבדה׃ כי בדבר אשר זדו עליהם כתרגומו במים דמו לאבדם והם נאבדו במים׃ אשר זדו אשר הרשיעו ורבותי׳ דרשוהו ל׳ ויזד יעקב נזיד בקדרה שבשלו בה נתבשלו׃ עולה כמשמעו שהיא כולה כליל׃ זבחים שלמים׃ ויבא אהרן וגו׳ ומשה היכן הלך והלא הוא שיצא לקראתו וגרם לו את כל הכבוד אלא שהיה עומד ומשמש לפניהם׃

ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני
האלהים: ויהי ממחרת וישב משה
לשפט את העם ויעמד העם על משה
מן הבקר עד הערב: וירא חתן משה את
כל אשר הוא עשה לעם ויאמר מה הדבר
הזה אשר אתה עשה לעם מדוע
אתה יושב לבדך וכל העם נצב
עליך מן בקר עד ערב: ויאמר משה
לחתנו כי יבא אלי העם לדרש
אלהים: כי יהיה להם דבר בא אלי
ושפטתי בין איש ובין רעהו

למיכל לחמא עם חמוהי
דמשה ק׳ יי: ת״ס קדם יתרו חמו
מוסי צואעדא וד׳באחא ללה
וגא הרון וגמיע שיוך בני אס׳
ליאכלו טעאמא מע חמו
מוסי בין ידי אלה: והוה
ביומא דבתרוהי ויתיב משה
למדן ית עמא וקם עמא
עלוהי דמשה מן צפרא עד
רמשא: ולמא כאן מן גד
גלס מוסי ליחכם לאקום
פוקף אקום אמאמה מן אל
גדאה אלי אלעשי: וחזא חמוהי
דמשה ית כל דהוא עביד לעמא ואמר מא פתגמא הדין דאת עביד לעמא
מדין את יתיב בלחודך וכל עמא קימין עלוך מן צפרא עד רמשא: פראי
חמו מוסי גמיע מא הו צאנעה באקום קאל מא הדי אלאמר אלדי אנת צאנעה
באקום מא באלך אנת גאלס וחדך וגמיע אקום וקוף אמאמך מן אלגדאה אלי
אלעשי: ואמר משה לחמוהי ארי אתן לותי עמא למתבע אלפן מן ק׳ יי: קאל
מוסי לחמוה אד׳ גאוני אקום יטלבון אמר אלה: כד הוי להון דינא אתן
לותי ודאיננא בין גוברא ובין חבריה ומהודענא

לפני האלהים מכאן שהנהנה מסעודה שתלמידי חכמים מסובין בה כאלו נהנה מזיו השכינה: ויהי ממחר׳ מוצאי
יום הכפורים היה כך שנינו בספרי ומהו ממחרת למחרת רידתו מן ההר ועל כרחך א״א לומר אלא ממחרת יוה״כ שהרי
קודם מתה״ת א״א לומר והודעתי את חוקי ומשנתנה תו׳ עד יוה״כ לא ישב משה לשפוט את העם שהרי בי״ז בתמוז
ירד ושבר את הלוחות ולמחר עלה בהשכמה ושהה שמונים יום וירד ביוה״כ ואין פרשה זו כתובה כסדר שלא
נ׳ ויהי ממחרת עד שנה שנייה אף לדברי האומר יתרו קודם מתה״ת בא שלוחו לארצו לא היה אלא עד שנה
שנייה שהרי נאמר כאן וישלח משה את חותנו ובמסע הדגלים שאמר לו משה נוסעים אנחנו אל המקום
וגו׳ אל נא תעזוב אותנו ואם זו קודם מתן תורה משלחו והלך היכן מצינו שחזר ואם תאמר שם לא נאמר
יתרו אלא חובב ובנו של יתרו היה הוא חובב הוא יתרו שהרי נאמר מבני חובב חותן משה: וישב משה ויעמד
העם יושב כמלך וכולן עומדים והוקשה הדבר ליתרו שהיה מזלזל בכבודן של ישראל והוכיחו על כך שנאמ׳
מדוע אתה יושב לבדך וכולם נצבים: מן הבקר עד הערב אפשר לומר כן אלא כל דיין שדן דין אמת לאמתו
אפי׳ שעה א׳ מעלה עליו הכ׳ כאלו עוסק בתו׳ כל היום וכאלו נעשה שותף להקב״ה במעשה בראשית שנ׳ בו ויהי ערב ויהי
בקר יום אחד: כי יבא כי בא לשון הווה: לדרוש אלהים כתרגו׳ למתבע אלפן לשאול תלמוד מפי הגבורה: כי יהיה
להם דבר בא אלי מי שהיה לו הדבר בא אלי: ויאמר חותן משה דרך כבוד

רעהו והודעתי את חקי האלהים
ואת תורתיו׃ ויאמר חתן משה
אליו לא טוב הדבר אשר אתה עשה׃
נבל תבל גם אתה גם העם הזה
אשר עמך כי כבד ממך הדבר
לא תוכל עשהו לבדך׃ עתה
שמע בקלי איעצך ויהי אלהים
עמך היה אתה לעם מול האלהים
והבאת אתה את הדברים אל
האלהים׃ והזהרתה אתהם את
החקים ואת התורת והודעת
להם את הדרך ילכו בה ואת
המעשה אשר יעשון׃ ואתה
תחזה מכל העם אנשי חיל
יראי אלהים אנשי אמת שנאי

להון ית קימיא דיי וית אוריתיה׃
אן כאנה להם כצומה גאו אלי חכמת
בין אלגר וצאחבה ועלמתהם רסום
אללה ושראיעה׃ ואמר חמוהי דמשה
ליה לא תקין פתגמא דאת עביד׃
קאל חמו מוסי לה ליס אלאמר אלדי
אנת צאנעה׃ מלאה
תלאי את אף עמא הדין דעמך
ארי יקיר מנך פתגמא לא תיכול
למעבדיה בלחודך׃ כלל תכל
אנת ואלקום אלדי מעך איצא לאן
הדא אלאמר תקיל עליך ולא תטיק
אן תחמלה וחדך׃ כען קביל מני
אמלכנך ויהי מימרא דיי בסעדך
הוי את לעמא תבע אפין מן קדם יי
ותהי מיתי את ית פתגמיא לקדם יי׃
ואן אקבל מני מא אשיר בה עליך יכן אנת לקום מן גהת אללה תרפע
אמורהם אליה׃ ותזהר יתהון ית קימיא וית אוריתא ותהודע להון ית אורחא
דיהכון בה וית עובדא דיעבדון׃ ותנדרהם עלי ורסום אללה ושראיע ותערפהם
אלטריק אלדי יסלכון פיה ואלעמל אלדי יעמלונה׃ ואת תחזי מכל עמא
גברין דחילא דחלין דיי גברין דקשוט דסנן לקבלא ממון ותמני

קודהו הכתוב חותנו של מלך [illegible] תרגומו ולשונו לשון כמישה פלויישרא כמו והעלה נבל כנבל עלה
מעפה שהוא כמוש על ידי החמה [illegible] לידי לחה וכו׳ וזו תשש [illegible] זה גם אתה לרבות אהרן וחור ושבעים זקנים כי כבד
ממך כובדו רב ביותר מכוח [illegible] המלך בגבורה היה אתה לעם מול האלהים
שליח ומליץ בינותם למקום [illegible] משפטים מאתו [illegible] דברי ריבותם ואתה תחזה ברוח הקדש
שעליך אנשי חיל עשירים [illegible] להם [illegible] אנשי אמת אלו בעלי הבטחה שהן כדאי
לסמוך על דבריהם שעל ידי כן יהיו [illegible] בצע ששונאין את ממונם בדין כההיא דאמרינן

בצע ושמת עלהם שרי אלפים
שרי מאות שרי חמשים ושרי
עשרות: ושפטו את העם בכל
עת והיה כל הדבר הגדל יביאו
אליך וכל הדבר הקטן ישפטו
הם והקל מעליך ונשאו אתך:
אם את הדבר הזה תעשה וצוך
אלהים ויכלת עמד וגם כל העם
הזה על מקמו יבא בשלום:
וישמע משה לקול חתנו ויעש
כל אשר אמר: ויבחר משה אנשי
חיל מכל ישראל ויתן אתם ראשים
על העם שרי אלפים שרי מאות
שרי חמשים ושרי עשרת: ושפטו

עליהון רבני אלפי רבני מאותא
רבני חמשין ורבני עסוריתא:
ואנת אנט'ר מן גמיע אלקום אנאסא
דוי חיל אתקיא ללה דוי אלחק שאני
אלטמע וול עליהם רויסא אלוף ומיין
וכ'מסין ועשראת: וידינון ית
עמא בכל עדן ויהי כל פתגם
רב ייתון לותך וכל פתגם זעיר
ידונון אנון ויקלון מנך ויסובלון
עמך: פיחכמון בין אלקום פי כל וקת
ויכונון כל אמר עט'ים ירפעונה
אליך וכל אמר סגיר יחכמון פיה
הם וכפף ען נפסך ויחתמלון מעך:
אם ית פתגמא הדין תעביד ויפקדנך
יי ותיכול למקם ואף כל עמא הדין

על אתריה יהך בשלם: אן אנת צנעת הדי אלאמר ואמרך אללה בה אסתטעת
אלקיאם ואיצא גמיע הדי אלקום יאתי מוצעה יציר בסלאם: וקביל משה למימר
חמוהי ועבד כל דאמר: פקבל מוסי מן חמוה וצנע גמיע מא אמרה:
ובחר משה גב[illegible] דחילא מכל ישראל ומני יתהון רישין על עמא רבני
אלפי רבני מאותא רבני חמשין ורבני עסוריתא: פאכתאר מוסי אנאסא דוי חיל
מן בני אסראיל פולאהם רויסא אלוף ומיין וכ'מסין ועשראת: ודיינין ית

כל דיינא דחכים מהונא מנה בדינא לאו דיינא הוא" שרי אלפים" הם היו שש מאות שרים לשש מאות אלף" שרי
מאות" ששת אלפים היו" שרי חמשים" שנים עשר אלף" [illegible] ושפטו" וידינון לשון צווי" והקל
מעליך" דבר זה להקל מעליך והקל כמו והכבד [illegible] לבו והכותחו [illegible] שק קווה" וצוך אלהים ויכלת עמוד"
התמלך בגבורה אם מצוה אותך לעשות כן תוכל לעמוד ואם יעכב עליך לא תוכל לעמוד" וגם כל העם הזה אהרן
נדב ואביהוא ושבעים זקנים הנלוים עתה עמך" [illegible] עמך [illegible] ניתן" ושפטו הם כמו ישפטו
וכן לא תעבורי כמו לא תעברי כמו לא תעב[illegible] [illegible] מקראות העליונים היו לשון צווי ומתורגמים

ויינין

אתה עם בכל עת את הדבר הקשה
יביאון אל משה וכל הדבר הקטן
ישפוטוהם: וישלח משה
את חתנו וילך לו אל ארצו:

ג בחדש השלישי לצאת בני ישראל
מארץ מצרים ביום הזה באו
מדבר סיני: ויסעו מרפידים
ויבאו מדבר סיני ויחנו במדבר
ויחן שם ישראל נגד ההר:
ומשה עלה אל האלהים ויקרא
אליו יהוה מן ההר לאמר כה
תאמר לבית יעקב ותגיד לבני
ישראל: אתם ראיתם אשר
עשיתי למצרים ואשא אתכם

עמא בכל עדן ית פתגם קשי
מיתן לות משה וכל פתגם זעיר
דינין אנון: פצארו יחכמון בין
אלקום פי כל וקת ואמר אלצעב
ירפעונה אלי מוסי ואמר אלצגיר
יחכמון פיה הם: ושלח משה ית
חמוהי ואזל ליה לארעיה: פאטלק
מוסי חמוה ודהב אלי בלדה:
בירחא תליתאה למפק בני
ישראל מארעא דמצרים ביומא
הדין אתו למדברא דסיני: פי אלשהר
אלתאלת לכרוג בני אסראיל מן בלד
מצר פי דלך אליום גאו אלי ברייה
סיני: ומדו פי אלגבל: ונטלו מרפידים
ואתו למדברא דסיני ושרו במדברא
ושרא תמן ישראל לקביל טורא:

ורחלו מן רפידים וגאו אלי ברייה סיני ונזלו פי אלבר ונזל תם אלאסראילי חדא
אלגבל: ומשה סליק לקדם יי וקרא ליה יי מן טורא למימר כדין תימר לבית
יעקב ותחוי לבני ישראל: ומוסי צעד אלי אללה פנאדאה אללה מן אלגבל קאילא
כדי קל לאל יעקוב ואכבר לאסר׳ אתון חזיתון דעבדית למצראי ונטלית יתכון

ואסוביל׳ יתכון

ידינון ייתון ידינון ומקראות הללו לשון עשייה "וילך לו אל ארצו" לגייר בני משפחתו "ביום הזה" בראש חדש.
לא היה צריך לכתוב אלא ביום ההוא מהו ביום הזה שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום ניתנה "ויסעו מרפי'
מה ת"ל לחזור ולפרש מהיכן נסעו והלא כבר כתב שברפידים היו חונים בידוע שמשם נסעו אלא להקיש נסיעתן
מרפידים לביאתן למדבר סיני מה ביאתן למדבר סיני בתשובה אף נסיעתן מרפידים בתשובה "ויחן שם
ישראל" כאיש אחד בלב אחד אבל שאר כל החניות בתרעומות ובמחלוקת "נגד ההר" למזרחו וכל
מקום שאתה מוצא נגד פנים למזרח "ומשה עלה" ביום השני וכל עליותיו בהשכמה היו שנ' וישכם
משה בבקר "כה תאמר" בלשון הזה וכסדר הזה "לבית יעקב" אלו הנשים תאמר להם בלשון רכה "
ותגיד לבני ישר' עונשין ודקדוקין פרש לזכרים דברים הקשין כגידין "אתם ראיתם" לא מסורת היא בידכם

על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי׃
ועתה אם שמוע תשמעו בקלי
ושמרתם את בריתי והייתם לי
סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ׃
ואתם תהיו לי ממלכת כהנים
וגוי קדוש אלה הדברים אשר
תדבר אל בני ישראל׃ ויבא
משה ויקרא לזקני העם וישם
לפניהם את כל הדברים האלה
אשר צוהו יהוה׃ ויענו כל העם
יחדו ויאמרו כל אשר דבר יהוה
נעשה וישב משה את דברי העם

כד על גדפי נשרין וקריבית יתכון
לפולחני׃ ואנתם שאהדתמא צנעתה
במצריין וחמלתכם שביה עלי
אגנחת נסור ואתית בכם אלי גבלי
הדי׃ וכען אם קבלא תקבלון למימרי
ותטרון ית קימי ותהון קדמי חביבין
מכל עממיא ארי דילי כל ארעא׃
ואלאן אן קבלתם אמרי וחפטתם
עהדי כנתם לי כאצה מן גמיע
אלשעוב עלי אן לי גמיע אלעאלם׃
ואתון תהון קדמי מלכין כהנין ועם
קדיש אלין פתגמיא דתמליל עם בני
ישראל׃ ואנתם תכונון לי מלוך אמה
ישעבא מקדסא הדי וכלאם אלדי תקולה לבני אסראיל׃ ואתא משה
וקרא לסבי עמא וסדר קדמיהון ית כל פתגמיא האילין דפקדיה יי׃ פגא
מוסי ודעא בשיוך אלקום ותלא עליהם גמיע הדי אלכלאם אלדי אמרה
אללה בה׃ ואתיבו כל עמא כחדא ואמרו כל דמליל יי נעביד׃ ואתיב משה
ית פתגמי עמא לקדם יי׃ פאגאבו גמיע אלקום אגמעין וקאלו גמיע מא קאל אללה

הדברים אשר עשיתי במצרים על כמה עבירות היו חייבין לי קודם שנזדווגו לכם דברים הקשין כג ידין אתם ראיתם
ולא נפרעתי מהם אלא על ידיכם׳ ואשא אתכם׳ זה יום שבאו ישראל לרעמסס שהיו ישראל מפוזרין בכל ארץ גשן ולשעה
קלה כשבאו ליסע ולצאת נקבצו כולם לרעמסס ואונקלוס תרגם ואשא כמו ואסיע אתכם ואטלית יתכון תקן את הדבור
דרך כבוד למעלה׳ על כנפי נשרים׳ כנשר הנושא גוזליו על כנפיו שכל שאר העופות נושאים את בניהם בין רגליהם
לפי שמתיראין מעוף אחר הפורח על גביהם אבל הנשר הזה אינו מתירא אלא מן האדם שמא יזרוק בו חץ לפי שאין עוף
פורח על גביו לכך נותנו על כנפיו אמר מוטב יכנס החץ בי ולא בבני אף אני עשיתי כן ויסע מלאך האלהים וגו׳ ויבא בין מחנה מצרים
והיו מצריים זורקים חצים ואבני בליסטראות והענן מקבלם׳ ואבא אתכם אלי׳ כתרגומו׳ ועתה אם שמוע׳ אם עתה
תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך שכל התחלות קשות׳ ושמרתם את בריתי׳ שאכרות עמכם על שמירת התורה׳
סגלה׳ אוצר חביב כמו וסגלת מלכים כלי יקר ואבנים טובות שהמלכים גונזים אותם כך אתם לי סגלה משאר אומות
ולא תאמרו אתם לבדכם שלי ואין לי אחרים עמכם ומה יש לי עוד שתהא חיבתכם נכרת׳ כי לי כל הארץ והם בעיני
ולפני לכלום׳ ואתם תהיו לי ממלכת כהנים׳ שרים כמה דאת אמר ובני דוד כהנים היו׳ אלה הדברים׳ לא פחות ולא יותר׳
וישב משה את דברי העם וגו׳ ביום המחרת שהוא שלישי שאין בה שממה עלה וכי צריך היה משה להשיב אלא בא
הכתוב ללמדך דרך ארץ ממשה שלא אמר הואיל ויודע מי ששלחני איני צריך להשיב׳ בעב הענן׳ במעבה

אל יהוה׃ ויאמר יהוה אל משה
הנה אנכי בא אליך בעב הענן
בעבור ישמע העם בדברי עמך
וגם בך יאמינו לעולם ויגד משה
את דברי העם אל יהוה׃ ויאמר
יהוה אל משה לך אל העם
וקדשתם היום ומחר וכבסו
שמלתם׃ והיו נכנים ליום השלישי
כי ביום השלשי ירד יהוה לעיני
כל העם על הר סיני׃ והגבלת את
העם סביב לאמר השמרו לכם
עלות בהר ונגע בקצהו כל הנגע
בהר מות יומת׃ לא תגע בו יד כי
סקול יסקל או ירה יירה אם

נצנעה פאדר מוסי כלאמהם אלי
אללה׃ ואמר יי למשה הא אנא מתגלי
לך בעבא דעננא בדיל דישמע
עמא במללותי עמך ואף בך
יהימנון לעלם וחוי משה ית
פתגמי עמא לקדם יי׃ חין קאל
אללה למוסי האנא מתגלי לך פי
גמאם אלסחאב לכי יסמע אלקום
אלקום מכאטבתי לך ויומנו בך
איצא אלי אלדהר. פאכבר מוסי בכלאם
אלקום ללה׃ ואמר יי למשה איזיל
לות עמא ותזמנינון יומא דין ומחר
ויחוורון לבושיהון׃ תם קאל לה
אללה אמץ אלי אלקום פטהרהם אליום
וגדא ויגסלו תיאבהם׃ ויהון זמינין
ליומא תליתאה ארי ביומא תליתאה יתגלי יי לעיני כל עמא על טורא
דסיני׃ פיכונו מסתעדין אלי יום אלתאלת לאן פיה יתגלא אללה בחצרתכם עלי
גבל סיני׃ ותתחום ית עמא סחור סחור למימר אסתמרו לכון מלמסק בטורא
ולמקרב בסופיה כל דיקרב בטורא אתקטלא יתקטיל׃ פתחם אלקום חואליה
וקל להם אחדרו מן אלצעוד אלי אלגבל ואלדנו מן טרפה וכל מן דנא בה פליקתל
קתלא׃ לא תקרב ביה יד ארי אתרגמא יתרגים או אשתדאה ישתדי אם

בעב הענן. והוא ערפל׃ וגם בך. גם בנביאים הבאים אחריך׃ ויגד משה את דברי וגו׳. ביום האחרת שהוא רביעי לחדש׃ את דברי העם
תשובה על דבר זה שמעתי מהם שרצונם לשמוע ממך אינו דומה השומע מפי השליח לשומע מפי המלך רצוננו
לראות את מלכנו׃ וקדשתם. וזמנתם שיכינו עצמם היום ומחר׃ והיו נכונים. מעובדים מאשה׃ ליום השלישי. שהוא
ששה בחדש ובחמישי בנה משה את המזבח תחת ההר ושתים עשרה מצבה כל הענין האמור בפרשת ואלה המשפטים
ואין מוקדם ומאוחר בתורה׃ לעיני כל העם. מלמד שלא היה בהם סומא שנתרפאו כולם׃ והגבלת. קבע להם תחומין
לסימן שלא יקרבו מן הגבול והלאה׃ לאמר. הגבול אומר להם השמרו מעלות מכאן ולהלן ואתה הזהירם על כך׃
ונגע בקצהו. אפילו בקצהו׃ ירה יירה. מכאן לנסקלין שהם נדחין למטה מבית הסקילה שהיה גבוה שתי קומות׃
יירה. יושלך למטה לארץ כמו ירה בים׃ במשוך היובל. כשימשוך היובל קול ארוך הוא סימן סילוק שכינה

בהמה אם איש לא יחיה במשך
היבל המה יעלו בהר. וירד משה
מן ההר אל העם ויקדש את העם
ויכבסו שמלתם. ויאמר אל העם
היו נכנים לשלשת ימים אל
תגשו אל אשה. ויהי ביום
השלישי בהית הבקר ויהי קלת
וברקים וענן כבד על ההר
וקל שפר חזק מאד ויחרד כל
העם אשר במחנה. ויוצא משה
את העם לקראת האלהים מן
המחנה ויתיצבו בתחתית ההר.

בעירא אם אנשא לא יתקיים במיגד
שופרא אנון מרשן למסק בטורא.
מן חיתא לא תמסה יד אלא ירגם וגמא
או ינשב פיה נשאבא בהימה כאן
אם אנסאנא לא יחיא פאדי זרב
באלבוק גאז להם אלצעוד אלי אלגבל.
ונחת משה מן טורא לות עמא
וזמין ית עמא וחורו לבושיהון.
פנזל מוסי מן אלגבל אלי אלקום פטהרהם
וגסלו תיאבהם. ואמר לעמא הוו
זמינין לתלתא יומין לא תקרבון
לציד אתתא. קאל להם כונו מסתעדין
לתלת איאם לא תקרבו אמראה.

והוה ביומא תליתאה במהוי צפרא והוו קלין וברקין וענן תקיף על טורא
וקל שופרא תקיף לחדא וזע כל עמא דבמשריתא. פלמא כאן פי אליום
אלג׳ באלגדאה כאנה אצואת וברוק וגמאם עצים עלי אלגבל וצות בוק שדיד
גדא חתא זעזע גמיע אלקום אלדי פי אלעסכר. ואפיק משה ית עמא לקדמות מימרא
דיי מן משריתא ואתעתדו בשפולי טורא. פאכרג מוסי אלקום ליתלקו אמר אללה
מן אלעסכר פוקפו אספל אלגבל. וטורא דסיני תנן כוליה. מן קדם

[...] הקול וכיון שאסתלק הסר שאין לעלות [...] הוא שופר של איל שכן בערביא קורין לדכרא יובלא ושופר
של אילו של יצחק היה. מן ההר אל העם. מלמד [...]ה משה פונה לעסקיו אלא מן ההר אל העם. היו נכונים לשלשת
ימים הוא יום רביעי שהוסיף משה יום אחד מדעתו כדברי ר׳ יוסי ולדברי האומר בששה בחדש ניתנו עשרת הדיברות
לא הוסיף משה כלום ולשלשת ימים כמו ליום השלישי. אל תגשו אל אשה. כל שלשת ימים הללו כדי שיהיו הנשים
טובלות ליום השלישי ויהיו טהורות לקבל התורה שאם ישמשו תוך ג׳ ימים שמא תפלוט האשה שכבת זרע לאחר טבילתה
ותחזור ותטמא אבל משעשתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע וטהור מלטמא את הפולטת. בהיות
הבקר. מלמד שהקדים על ידם מה שאין דרך בשר ודם לעשות כן שיהא הרב ממתין לתלמיד וכן מצינו ביחזק׳
קום צא אל הבקעה ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד יי׳ עומד. לקראת האלהים מגיד שהשכינה יוצאת לקראתם
כחתן היוצא לקראת כלה והוא שנ׳ יי׳ מסיני בא ולא נאמר לסיני בא. בתחתית ההר. לפי פשוטו ברגלי ההר
ומדרשו שנתלש ההר ממקומו וכפה עליהם כגיגית. עשן כולו. אין עשן זה שם דבר שהרי נקוד העי״ן
פתח אלא לשון פועל כמו אמר שמר שמע לכך תרגומו תנן כוליה ולא תרגם תננא כוליה וכל עשן שבמקרא
נקודים קמץ מפני שהם שם דבר. כבשן. של סיד יכול כבשן זה ולא יותר ת״ל בוער באש עד לב השמים

ואר׳

שמים
ארץ

233

והר סיני עשן כלו מפני אשר
ירד עליו יהוה באש ויעל עשנו
כעשן הכבשן ויחרד כל ההר
מאד: ויהי קול השפר הולך וחזק
מאד משה ידבר והאלהים
יעננו בקול: וירד יהוה על הר
סיני אל ראש ההר ויקרא יהוה
למשה אל ראש ההר ויעל
משה: ויאמר יהוה אל משה
רד העד בעם פן יהרסו אל יהוה
לראות ונפל ממנו רב: וגם
הכהנים הנגשים אל יהוה
יתקדשו פן יפרץ בהם יהוה:

דאתגלי עלוהי ייי באשתא וסליק
תנניה כתננא דאתונא וזע כל טורא
לחדא: וגבל סיני מתדכן כלה
מן קבל מא תגלא עליה אלה באלנאר.
וצעד דכאנה כדכאן אלאתון ותזעזע
אלגבל גדא: והוה קל שופרא אזיל
ותקיף לחדא משה ממליל ומן קדם ייי
מתעני ליה בקל: פכאן צות אלבוק
כל מא מר אשתד גדא. מוסי
יתכלם ואלה יגיבה בצות: ואתגלי
ייי על טורא דסיני לריש טורא.
וקרא ייי למשה לריש טורא וסליק
משה: ואד תגלא אלה עלי גבל
סינא פי ראסה. פנאדא מוסי מן ראסה
וצעד: ואמר ייי למשה חות אסהיד בעמא דלמא יפגרון קדם ייי למחזי ויפול
מנהון סגי: קאל אלה אנזל נאשר לקום בילא יהגמון עלי נור אלה פינטרוה פיקע
מנהם כתיר: ואף כהניא דקריבין לשמשא קדם ייי דלמא יקטול בהון ייי:
ואיצא אלאימה אלמקרבון אלי אלה יתקדסון לילא יתלם אלה מנהם:

אלה
יתקדשון

ומה ת"ל כבשן לשבר את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע נותן לבריות סימן הנכר להם כיוצא בו כאריה ישאג וכי
מי נתן כח בארי אלא הוא והכתוב מושלו כאריה אלא אנו מכנין ומדמין אותו לבריותיו כדי לשבר את האוזן מה שיכולה
לשמוע כיוצא בו וקולו כקול מים רבים וכי מי נתן קול למים אלא הוא ואתה מכנה אותו לדמותו לבריותיו כדי
לשבר את האוזן" הולך וחזק מאד" מנהג הדיוט כל זמן שהוא [illegible]ריך לתקוע קולו מחליש וכוהה אבל כאן הולך
וחזק מאד ולמה כך מתחלה לשבר אזניהם מה שיכולין לשמוע" משה ידבר" כשהיה משה מדבר ומשמיע
[illegible]נו מפי הגבורה אלא אנכי ולא יהיה לך והקב"ה מסייעו לתת בו כח להיות קולו מגביר
ונשמע" יעננו בקול" יעננו [illegible] דבר הקול כמו אשר יענה באש על דבר האש להורידו" וירד ה' על הר סיני" יכול ירד
עליו ממש ת"ל כי מן השמים דברתי [illegible] מלמד שהרכין שמים העליונים והתחתונים והציען על גבי ההר כמצע
על המטה וירד כסא הכבוד עליהם [illegible] בעם" התרה בהם שלא [illegible]לות בהר" פן יהרסו וגו' שלא יהרסו את מצבם
על ידי שתאותם אל ה' לראות ויקרבו [illegible] ההר" ונפל ממנו רב" כל מה שיפול מהם ואפילו הוא יחידי חשוב לפני
רב" פן יהרסו" כל הריסה מפרדת אסי[illegible] אף הנפרדים ממצב אנשים הורסים את המצב" וגם הכהנים"
אף הבכורות שהעבודה בהם" הנגשים אל [illegible]קריב קרבנות גם הם אל יסמכו על חשיבותם לעלות" יתקדשו"

ויאמר משה אל יהוה לא יוכל
העם לעלת אל הר סיני כי אתה
העדתה בנו לאמר הגבל את
ההר וקדשתו׃ ויאמר אליו
יהוה לך רד ועלית אתה ואהרן
עמך והכהנים והעם אל יהרסו
לעלת אל יהוה פן יפרץ בם׃
וירד משה אל העם ויאמר
אלהם׃ וידבר
אלהים את כל הדברים האלה
לאמר׃ אנכי
יהוה אלהיך אשר הוצאתיך

ואמר משה קדם יי לא יכול עמא
למסק לטורא דסיני ארי את אסהידת
בנא למימר תחים ית טורא וקדשהי׃
קטלה מוסי לא יטיק לקום לצעוד
טי גבל לאנך נאשרתנא וקלת
לנאתכם לגבל וקדסה׃ ואמר ליה
יי איזיל חות ותיסק את ואהרן
עמך וכהניא ועמא לא יפגרון
למסק לקדם יי דלמא יקטול בהון׃
ונחת משה לות קל להאמצאנג
תם אצעד אנת והר מעך ואאמה
וסאיר לקום לא יהגמון יי נור לה
ללא יתלם מנהם׃ ונחת משה לות
עמא ואמר להון׃ פנזל מוסי לי לקום וקל להם דאך׃ ומליל יי ית
כל פתגמא האלין למימר׃ פכלמהם לה בגמיע הדי לכלאם קאילא׃
אנא יי אלהך דאפיקתך מארעא דמצרים מבית עבדותא׃
אנא לה רבך זדי אבדגתך מן בלד מצר מן בית לעבודיה לא יהוי

יהיו מזומנים להתיצב על עמדן. כגון פרדין. לשון פרצה. יהרוס בהם ויעשה בהם פרצה. לא יוכל העם. איני צריך להעידם
שהרי מותרין ועומדין היום שלשה ימים ולא יוכלו לעלות שאין להם רשות. לך רד. והעד בהם שנייה שמזרזין את האדם קודם
מעשה וחוזרין ומזרזין אותו בשעת מעשה. ועלית אתה ואהרן עמך והכהנים. יכול אף הם עמך ת"ל ועלית אתה אמור מעתה אתה
מחיצה לעצמך ואהרן מחיצה לעצמו והם מחיצה לעצמם משה נגש יותר מאהרן ואהרן יותר מן הכהנים והעם כל עיקר אל יהרסו
את מצבם לעלות אל ה'. פן יפרץ בם. אעפ"י שהוא נקוד חטף קמץ אינו זז מגזרתו כן דרך כל תיבה שנקודתה מלופם כשהיא מוכה
במקף משתנה הנקוד לחטף קמץ. ויאמר אליהם. התראה זו. וידבר אלהים. אין אלהים אלא דיין לפי שיש פרשיות בתורה שאם עשאן
אדם מקבל שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם פורענות יכול אף עשרת הדברות כן ת"ל וידבר אלהים דיין ליפרע. את כל הדברים
האלה. מלמד שאמר הקב"ה עשרת הדברות בדבור אחד מה שאי אפשר לאדם לומר כן אם כן מה ת"ל […]
ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו. לאמר. מלמד שהיו עונין על הן הן ועל לאו לאו. […] מארץ מצרים
כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי. ד"א לפי שנגלה בים כגבור מ[…]ה כזקן מלא רחמים שנ' ותחת רגליו
כמעשה לבנת הספיר זו היתה לפניו בשעת השעב[…] כעצם השמים משנגאלו ה[…] ואני משתנה במראות אל תאמרו שתי
רשויות הם אנכי אשר הוצאתיך ממצרים ועל הים. ד"א לפי שהיו שומעין קולות […] את הקולות קולות באין מארבע
רוחות ומן השמים ומן הארץ אל תאמרו רשויות הרבה הן ולמה אמר לשון יחיד אלהיך ליתן פתחון פה למשה […]
קטגוריא במעשה העגל וזהו שאמר למה ה' יחרה אפך בעמך לא […] צוית לא יהיה לכם אלהים אחרים אלא לבדי

אבית

234

מארץ מצרים מבית עבדים:
לא יהיה לך אלהים אחרים על פני
לא תעשה לך פסל וכל תמונה
אשר בשמים ממעל ואשר
בארץ מתחת ואשר במים מתחת
לארץ לא תשתחוה להם ולא
תעבדם כי אנכי יהוה אלהיך אל
קנא פקד עון אבת על בנים על
שלשים ועל רבעים לשנאי ועשה
חסד לאלפים לאהבי ולשמרי
מצותי: לא תשא
את שם יהוה אלהיך לשוא כי
לא ינקה יהוה את אשר ישא את
שמו לשוא:

לך אלה אחרן בר מני· לא תעביד
לך צילם וכל דמו· דבשמיא מלעילא
ודבארעא מלרע· ודבמיא מלרע
לארעא· לא תסגוד להון ולא תפלחינון·
ארי אנא יי׳ אלהך אל קנא· מסער
חובי אבהן על בנין מרדין· על דר
תליתי ועל דר רביעי לסנאי· כד
משלמין בניא למחטי בתר
אבהתהון· ועביד טיבו לאלפי דרין
לרחמי ולנטרי פקודי: לא יכון
לך אלה אכר מן דוני· לא תצנע
לך פסלא ולא שבהא ממא פי
אלסמא מן עלו. וממא פי אלארץ
מן אספל· וממא פי אלמא תחת אלארץ·
לא תסגד להא ולא תעבדהא לאני אללה

רבך גיור מכאפי בדנוב אלאבא מע אלבנין ואלתואלת ואלרואבע
לשאני· ואצנע אלאחסאן לאלוף מן מחבי וחאפטי וצאיאי: לא תימי·
בשמא דיי׳ אלהך למגנא ארי לא יזכי יי׳ ית דיימי בשמיה לשקרא: לא
תחלף באסם אללה רבך זורא לאן אללה לא יברי מן יחלף באסמה [illegible]

פא
בחט לה:

מבית עבדים. מבית פרעה שהייתם עבדים לו. או אינו אומר אלא מבית עבדים שהיו עבדים לעבדים ת"ל ויפדך מבית
עבדים מיד פרעה מלך מצרים אמור מעתה עבדים למלך היו [illegible] לעבדים: לא יהיה לך. למה נאמר לפי ש'
לא תעשה לך אין לי אלא שלא יעשה העשוי כבר מנין שלא יקיים ת"ל לא יהיה לך: אלהים אחרים. שאינן אלהות אלא אחרים
עשאום אלהים עליהם ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי שגנאי הוא כלפי מעלה לקרותם אלהות אצלו. ד"א אלהים
אחרים שהם אחרים לעובדיהן צועקים אליהם ואינן עונין אותם ודומה כאלו הוא אחר שאינו מכירו מעולם: על
פני. כל זמן שאני קיים שלא תאמר לא נצטוו על ע"ז אלא אותו הדור: פסל. על שם שנפסל: כל תמונה.
דבר אשר בשמים: אל קנא. מקנא לפרוע ואינו עובר על מדתו למחול על ע"ז כל לשון קנאה אנפרימנט בלע"ז
נותן לב לפרוע: לשונאי. כתרגומו כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם: נוצר חסד. שאדם עושה לשלם שכר
עד לאלפים דור נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורענות אחת על חמש מאות שזו לארבעה דורות וזו
לאלפים: לשוא. חנם להבל ואיזהו שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע על עמוד של אבן שהוא של זהב:

זכור את יום השבת לקדשו ששת
ימים תעבד ועשית כל מלאכתך
ויום השביעי שבת ליהוה
אלהיך לא תעשה כל מלאכה
אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך
ובהמתך וגרך אשר בשעריך
כי ששת ימים עשה יהוה את
השמים ואת הארץ את הים
ואת כל אשר בם וינח ביום
השביעי על כן ברך יהוה את
יום השבת ויקדשהו:
כבד את אביך ואת
אמך למען יארכון ימיך על
האדמה אשר יהוה אלהיך

הוי דכיר ית יומא דשבתא לקדשותיה
שתא יומין תפלח ותעביד כל
עבידתך ויומא שביעאה שבתא
קדם יהוה אלהך לא תעביד כל עבידא
את ובנך וברתך עבדך ואמתך
ובעירך וגיורך דבקרוך ארי שתא יומין
עבד יי ית שמיא וית ארעא
ית ימא וית כל דבהון ונח ביומא
שביעאה על כן בריך יי ית
יומא דשבתא וקדשיה ואדכר
יום אלסבת וקדסה. סתה איאם
תעמל ותצנע גמיע צנאיעך.
ואליום אלסאבע סבת ללה רבך
לא תצנע שיא מן אלצנאיע.
אנת ואבנך ואבנתך ועבדך
ואמתך ובהאימך וציפך אלדי פי מחלך. לאן אללה כלק פי סתה איאם
אלסמאואת ואלארץ ואלבחאר וגמיע מא פיהא ואראחהא פי אליום אלז'.
ולדלך בארך אללה פי יום אלסבת וקדסה: יקר ית אבוך וית
אמך בדיל דיורכון יומך על ארעא דיי אלהך יהיב לך: אכרם
אבאך ואמך לכי יטול ... אללה רבך

זכור ושמור בדבור אחד נאמרו וכן מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים וכן לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך וכן ערות אשת אחיך יבמה יבא עליה הוא שנ' אחת דבר אלהים שתים זו שמענו זכור לשון פעול הוא כמו אכול ושתו הלוך ובכה וכן פתרונו תנו לב לזכור תמיד את יום השבת שאם נזדמן לך חפץ יפה תהא מזמינו לשבת ועשית כל מלאכתך כשתבא שבת יהא בעיניך כאלו כל מלאכתך עשויה שלא תהרהר אחר מלאכה אתה ובנך ובתך אלו קטנים או אינו אלא גדולים אמרת הרי כבר מוזהרים הם אלא לא בא אלא להזהיר גדולים על הקטנים וזהו ששנינו קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליך וינח ביום השביעי כביכול הכתיב בעצמו מנוחה ללמד ממנו קל וחומר לאדם שמלאכתו בעמל וביגיעה שיהא נח בשבת ברך ויקדשהו ברכו במן לכפלו בששי לחם משנה וקדשו במן שלא היה יורד בו למען יאריכון ימיך אם תכבד יאריכון ואם לאו יקצרון שדברי תורה נוטריקון הם נדרשים מכלל הן לאו ומכלל לאו הן

נתן לך: לא
תרצח: לא
תנאף: לא
תגנב: לא
תענה ברעך עד שקר: לא
תחמד בית רעך לא
תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו
ושורו וחמרו וכל אשר לרעך:

וכל העם ראים את הקולת ואת
הלפידם ואת קול השפר ואת ההר
עשן וירא העם וינעו ויעמדו
מרחק: ויאמרו אל משה דבר
אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר
עמנו אלהים פן נמות: ויאמר משה אל העם
אל תיראו כי לבעבור נסות

מעטיך: לא תקטול נפש:
לא תקתל נפס
לא תגות: לא תזן:
לא תגנוב: לא תסרק: לא
תסהיר ברחבך סהדותא דשקרא:
לא תשהד על אכוך שהדה
באטרה: לא תחמיר בית חברך:
לא תחמיר את חברך: ועבדיה
ואמתיה ותוריה וחמריה: וכל
דלחברך: לא תתמן מנדל נאתך:
ולא תתמן זוגה באחבך ועבדה
ואמתה ותורה וחמארה וגמיעמא
לה: וכל עמא חזן ית קליא
וית בעוריא וית קל שופרא וית
טורא דתנן וחזא עמא וזעו
וקמו מרחיק: וגמיע וקום ינצרון
לאצואת ולפלאיר וצמת זבוק ולגבלי

מתר כן ותלמא ראו דצך ליום דזעגו וקמו מן בעיד: ואמרו למשה מליל את עמנא
ולא יתמלל עמנא מן קדם יי דלמא נמות: קון למוסי כד מנא את נסמע
קנך ולא יכר מנא אלהכי לא נהו: ואמר משה לעמא לא תדחלו וארי בדיל דנסאה

לא תנאף: אין ניאוף אלא באשת איש שנ' מות יומת הנואף והנואפת. ואומר האשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים: לא תגנב:
בגונב נפשות הכתוב מדבר לא תגנבו בגונב ממון או אינו אלא זה בגונב ממון ולהלן בגונב נפשות. אמרת דבר למד מענינו מה לא
תרצח לא תנאף מדבר שחייבין עליהם מיתת בית דין אף לא תגנב דבר שחייב עליו מיתת בית דין: וכל העם רואים: מלמד שלא היה בהם
אחד סומא ומנין שלא היה בהם אלם ת"ל ויענו כל העם ומנין שלא היה בהם חרש ת"ל נעשה ונשמע: רואים את הקולות: רואים
את הנשמע שאי אפשר לראות במקום אחר: את הקולות: היוצאין מפי הגבורה: וינעו: אין נוע אלא זיע: ויעמדו מרחוק: היו
נרתעין לאחוריהן שנים עשר מיל כאורך מחניהם ומלאכי השרת באין ומסייעין אותם להחזירם שנ' מלאכי צבאות ידודון
ידודון: לבעבור נסות אתכם: לגדל אתכם בעולם שיצא לכם שם באומות שהוא בכבודו נגלה עליכם: נסות לשון
הרמה וגדולה כמו הרימו נס ארים נסי כנס על הגבעה: ובעבור תהיה יראתו: ע"י שראיתם אותו

אתכם בא האלהים ובעבור תהיה
יראתו על פניכם לבלתי תחטאו:
ויעמד העם מרחק ומשה נגש
אל הערפל אשר שם האלהים:
ויאמר יהוה
אל משה כה תאמר אל בני ישראל
אתם ראיתם כי מן השמים דברתי
עמכם: לא תעשון אתי אלהי כסף
ואלהי זהב לא תעשו לכם: מזבח
אדמה תעשה לי וזבחת עליו את
עלתיך ואת שלמיך את צאנך
ואת בקרך בכל המקום אשר
אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך:

יתכון אתגלי לכון יקרא דיי ובדיל
דתהי דחלתיה על אפיכון בדיל דלא
תחובון: קאל מוסי ללקום לא תכאפו
אנה לכי ימתחנכם תגלא לכם
אללה ולכי תכון תקואה פי קלובכם
ללא תכטו: וקם עמא מרחיק
ומשה קריב לצית אמטתא דתמן
יקרא דיי: פוקף אלקום מן בעיד
ומוסי תקדם אלי אלצבאב אלדי תם נור
אללה: ואמר יי למשה כדנן
תימר לבני ישראל אתון חזיתון ארי
מן שמיא מלילית עמכון: תם קאל
אללה למוסי כדי קל לבני אסראיל
אנתם שאהדתם אני מן אלסמא כאטבתכם:

לא תעבדון קדמי דחלן דכסף ודחלן דדהב לא תעבדון לכון: לא תצנעו מע
מעבודאת מן פצה ומעבודאת מן דהב לא תצנעוהא לכם: מדבחא דאדמתא
תעביד קדמי ותהי דבח עלוהי ית עלוותך וית נכסת קודשך מן ענך ומן תורך
בכל אתר דאשרי שכינתי לתמן אשלח ברכתי לך ואברכנך: מדבח עליוא
אצנעה לי ואדבח עליה צואעדך ודבאיח סלאמתך פי כל מוצע אדכר יבארך

יראתו ומאוים תדעו כי אין זולתו ותיראו מפניו: נגש אל הערפל לפנים משלש מחיצות חשך ענן וערפל שנאמר וההר בוער
באש עד לב השמים חשך ענן וערפל: ערפל הוא עב הענן שאמר לו הנה אנכי בא אליך בעב הענן: כה תאמר בלשון הזה:
אתם ראיתם: יש הפרש בין מה שאדם רואה למה שאחרים מגידין לו שמה שאחרים מגידין לו פעמים שלבו חלוק מלהאמין: כי מן השמים דברתי וכתוב
אחר אומר וירד יי על הר סיני בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם מן השמים השמיעך את קולו וגו' ועל הארץ הראך את אשו הגדולה
כבודו בשמים ואשו וגבורתו על הארץ: דבר אחר הרכין שמים ושמי השמים והציען על ההר וכן הוא אומר ויט שמים וירד: לא תעשון
אתי: לא תעשון דמות שמשי המשמשין לפני במרום: אלהי כסף: בא להזהיר על הכרובים שאתה עושה לעמוד אתי שלא יהיו
של כסף שאם שניתם לעשותם של כסף הרי הן לפני כאלהות: ואלהי זהב: בא להזהיר שלא יוסיף על שנים שאם עשית ארבעה
הרי הן לפני כאלהי זהב: לא תעשו לכם: שלא תאמר הריני עושה כרובים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות כדרך שאני עושה
בבית עולמים לכך נאמר לא תעשו לכם: מזבח אדמה: מחובר באדמה שלא יבנו על גבי עמודים או על גבי כפים ד"א
שהיה ממלא את חלל מזבח הנחושת אדמה בשעת חנייתן: תעשה לי: שתהא עשייתו תחלתו לשמי: וזבחת עליו:
אצלו כמו ועליו מטה מנשה או אינו אלא עליו ממש ת"ל הבשר והדם על מזבח יי אלהיך ואין שחיטה בראש המזבח:
את עולתיך ואת שלמיך אשר מצאנך ומבקרך את צאנך ואת בקרך פירוש לאות עולתיך ואת שלמיך ...ים

ואם מזבח אבנים תעשה לי
לא תבנה אתהן גזית כי חרבך
הנפת עליה ותחללה׃ ולא
תעלה במעלת על מזבחי
אשר לא תגלה ערותך עליו׃
ט״ב פסוק׳ סימן אליאל דדה

ס
גגד

ואלה המשפטים אשר תשים
לפניהם׃ כי תקנה עבד עברי
שש שנים יעבד ובשבעת יצא

אסמי׳ אתגלא לך ואבארך פיך׃
ואם מדבח אבנין תעביד קדמי׳
לא תבני יתהון פסילן׳ דלמא תרים
חרבך עלוהי ותחלנה׃ ואן צנעת לי
מדבחא מן חגארה פלא תבנהא
מהנדמה פאנך אן חרכת חדידך
עליהא בדלתהא׃ ולא תסק
בדרגין על מדבחי דלא תתגלי
עריתך עלוהי׃ ולא תצעד במראקי
עלי מדבחי לילא תכשף סותך
עליה׃

ואלין דיניא דתסדר קדמיהון׃ והדה אלאחכאם אלתי תתלוהא עליהם׃
ארי תזבון עבדא בר ישראל שית שנין יפלח ובשביעתא יפוק לבר חורין׃

אשר אזכיר את שמי׳ אשר אתן לך רשות להזכיר שם המפורש שלי שם אבוא אליך וברכתיך אשרה שכינתי עליך
מכאן אתה למד שלא נתן רשות להזכיר שם המפורש אלא במקום שהשכינה באה שם וזהו בית הבחירה שם נתן רשות
לכהנים להזכיר שם המפורש בנשיאות כפים ולברך את העם׳ ואם מזבח אבנים׳ ר׳ ישמעאל אומ׳ כל אם ואם שבתורה
רשות חוץ משלשה אם מזבח אבנים תעשה לי הרי אם זה משמש בלשון כאשר וכאשר תעשה לי מזבח אבנים לא תבנה
אתהן גזית שהרי חובה עליך לבנות מזבח אבנים שנ׳ אבנים שלמות תבנה וכן אם כסף תלוה חובה הוא שנ׳ העבט
תעביטנו ואף זה משמש בלשון כאשר וכן אם תקריב מנחת בכורים זו מנחת העומר שהיא חובה ועל כרחך אם אין
הללו תלויין לא ואין ובלשון כאשר הם משמשין׳ גזית׳ לשון גזיזה שפוסלן ומכתתן בברזל׳ כי חרבך הנפת עליה׳
הרי כי משמש בלשון פן שהוא דלמא פן תניף חרבך עליה ותחללה הא למדת שאם הנפת עליה ברזל חללת שהמזבח
נברא להאריך ימיו של אדם והברזל נברא לקצר ימיו של אדם אין זה בדין שיונף המקצר על המאריך׳ ועוד שהמזבח
מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים לפיכך לא יבא עליו כורת ומחבל והרי דברים קל וחומר ומה אבנים שאינן
רואות ולא שומעות ולא מדברות ע״י שמטילות שלום אמרה תורה לא תניף עליהם ברזל המטיל שלום בין איש
לאשתו בין משפחה למשפחה בין אדם לחבירו על אחת כמה וכמה שלא תבואהו פורענות׳ לא תעלה במעלות׳
כשאתה בונה כבש למזבח לא תעשהו מעלות מעלות אלא שלינש בלע״ז אלא חלק יהא ומשופע׳ אשר לא תגלה ערותך׳
שעל ידי המעלות אתה צריך להרחיב פסיעותיך ואע״פ שאינו גלוי ערוה ממש שהרי כתיב ועשה להם מכנסי בד׳
מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוב לגילוי ערוה הוא ואתה נוהג בם מנהג בזיון הרי דברים קל וחומר ומה אבנים
הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיונן אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בם מנהג בזיון חבירך שהוא
בדמות יוצרך ומקפיד על בזיונו על אחת כמה וכמה׳
ואלה המשפטים׳ כל מקום שנ׳ אלה פסל את הראשונים ואלה מוסיף על הראשונים מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני׳ ולמה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח
לומר לך שתשים סנהדרין אצל המקדש׳ אשר תשים לפניהם׳ אמר לו הקב״ה למשה לא תעלה על דעתך לומ׳ אשנה
להם הפרק וההלכה שנים או שלשה פעמים עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי
הדבר ופירושו לכך נאמר אשר תשים לפניהם כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם׳ לפניהם ולא לפני עו״ג ואפילו
ידעת בדין אחד שהן דנין אותו כדיני ישראל אל תביאהו בערכאות שלהם שהמביא דיני ישראל לפני עו״ג מחלל את השם ומייקר
שם עו״ג להשביחה שנ׳ כי לא כצורנו צורם ואויבינו פלילים כשאויבינו פלילים זהו עדות לעילוי יראתם׳ כי תקנה עבד
עברי׳ עבד שהוא עברי או אינו אלא עבדו של עברי עבד כנעני שלקחתו מישראל ועליו הוא אומר שש שנים יעבד ומה

לחפשי חנם׃ אם בגפו יבא בגפו
יצא אם בעל אשה הוא ויצאה
אשתו עמו׃ אם אדניו יתן לו
אשה וילדה לו בנים או בנות האשה
וילדיה תהיה לאדניה והוא יצא
בגפו׃ ואם אמר יאמר העבד
אהבתי את אדני את אשתי ואת
בני לא אצא חפשי׃ והגישו אדניו
אל האלהים והגישו אל הדלת או
אל המזוזה ורצע אדניו את אזנו

מגן׃ קל להם אדי אכתרית עבדא
עבראניא פליכדמך סת סנין ופי
אלסאבעה יכרג חרא מגאנא׃ אם
בלחודוהי ייעול בלחודוהי יפוק׃
אם בעיל אתתא הוא ותיפוק אתתיה
עמיה׃ אן דכל עזבא יכרג עזבא׃
אן כאן דו זוגה כרגת זוגתה מעה׃
אם רבוניה יתן ליה אתתא ותליד
ליה בנין או בנן אתתא ובנהא תהי
לרבונהא והוא יפוק בלחודוהי׃
ואן זוגה מולאה באמראה פולדת
לה בנין או בנאת פאלאמראה ואולאדהא יכונו למולאהא והו יכרג עזבא׃
ואם מימר יימר עבדא רחימנא ית רבוני ית אתתי וית בני לא אפוק
בר חורין׃ ואן קאל אלעבד קד אחבבת מולאי וזוגתי ובני לא אכרג חרא׃
ויקרביניה רבוניה לקדם דייניא ויקרביניה לות דשא או דלות מזוזתא וירצע רבוניה ית

אני מקיים והתנחלתם אותם בלקוח מן הגוי אבל בלקוח מישראל יצא בשש ת״ל כי ימכר לך אחיך העברי לא אמרתי
אלא באחיך: כי תקנה. מיד בית דין שמכרוהו בגנבתו כמו שנ׳ ואם אין לו ונמכר בגנבתו או אינו אלא במוכר עצמו מפני
דוחקו אבל מכרוהו ב״ד לא יצא בשש כשהוא אומר וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך הרי מוכר עצמו מפני דוחקו אמור
ומה אני מקיים כי תקנה בנמכר בבית דין: לחפשי. לחירות: אם בגפו יבא. שלא היה נשוי אשה כתרגומו אם בלחודוהי
ולשון בגפו בכנפו שלא בא אלא כמות שהוא יחידי בתוך לבושו בכנף בגדו: בגפו יצא. מגיד שאם לא היה נשוי מתחלה
אין רבו מוסר לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים: אם בעל אשה הוא. ישראלית: ויצאה אשתו עמו. וכי מי הכניסה
שתצא אלא מגיד הכתוב שהקונה עבד עברי חייב במזונות אשתו ובניו: אם אדוניו יתן לו אשה. מכאן שהרשות ביד
רבו למסור לו שפחה כנענית להוליד ממנה עבדים או אינו אלא בישראלית ת״ל האשה וילדיה תהיה לאדוניה הא אינו
מדבר אלא בכנענית שהרי העבריה אף היא יוצאה בשש … את אשתו השפחה: אל האלהים. לבית דין צריך שימלך
במוכריו שמכרוהו לו: אל הדלת או אל המזוזה. יכול תהא המזוזה כשרה לרצוע עליה ת״ל ונתתה באזנו ובדלת
בדלת ולא במזוזה הא מה ת״ל או אל המזוזה הקיש דלת למזוזה מה מזוזה מעומד אף דלת מעומד: ורצע אדוניו
את אזנו. הימנית או אינו אלא של שמאל ת״ל אוזן אוזן לגזירה שוה נאמר כאן ורצע אדוניו את אזנו ונאמר במצורע
תנוך אזנו הימנית מה להלן הימנית אף כאן הימנית: ומה ראה אוזן לירצע מכל שאר איברים שבגוף אמר
רבן יוחנן בן זכאי אוזן ששמעה על הר סיני לא תגנוב והלך וגנב תרצע ואם מוכר עצמו אזן ששמעה על
הר סיני כי לי בני ישראל עבדים והלך וקנה אדון לעצמו תרצע רבי שמעון היה דורש מקרא זה כמין חומר
ל״ל קשר צרור מבושם שתולין בצואר לתכשיט מה נשתנו דלת ומזוזה מכל כלים שבבית אמר הקב״ה
דלת ומזוזה שהיו עדים במצרים כשפסחתי על המשקוף ועל שתי המזוזות ואמרתי כי לי בני ישראל
עבדים ולא עבדים לעבדים והלך זה וקנה אדון לעצמו ירצע בפניהם: ועבדו לעולם. עד היובל

אז׳

237

במרצע ועבדו לעלם׃
וכי ימכר איש את בתו
לאמה לא תצא כצאת העבדים׃
אם רעה בעיני אדניה אשר לא
יעדה והפדה לעם נכרי לא ימשל
למכרה בבגדו בה׃ ואם לבנו
ייעדנה כמשפט הבנות יעשה
לה׃ אם אחרת יקח לו שארה
כסותה ועונתה לא יגרע׃ ואם
שלש אלה לא יעשה לה ויצאה

פי
בשוא
קטנה

אדניה במרצעא ויהי ליה עבד
פלח לעלם׃ פיקדמה מולאה
אלי אלחאכם׃ ויקדמה אלי מצראע אלבאב
או עצאדה׃ ויתקב אדנה במתקב׃
ויכדמה אלי אלדהר׃ וארי יזבין
גבר ית ברתיה לאמהו לא תפוק
כמפקנות עבדיא׃ ואן באע רגל
אבנתה לאמה פלא תכרג כמכרג
לעביד׃ אם בישתא בעיני רבונה
דיקיימה ליה ויפרקינה לגבר
אחרן ליתיה רשו לזבונה

במשלטיה בה׃ אן קבחת ענד מולאהא אן יתזווג בהא פליפדהא ולבעץ
אנאס גריב לא יתסלט אן יביעהא אד גדר בהא׃ ואם לבריה יקיימנה כהלכת
בנת ישראל יעביד לה׃ ואן זווגהא לאבנה פכסירה אלבנאת יצנע בהא׃ אם
אחרנתא יסב ליה זיונה כסותה ועונתה לא ימנע׃ ואן תזווג באכרי פטעאמהא
וכסותהא ואוקאתהא לא ינקצהא׃ ואם תלת אלין לא יעביד לה ותיפוק

או אינו אלא לעולם כמשמעו ת״ל ואיש אל משפחתו תשובו מגיד שחמשים שנה קרויים עולם ולא שיהא עובד כל
חמשים שנה אלא עובדו עד היובל בין סמוך בין מופלג׃ וכי ימכר איש את בתו לאמה בקטנה הכתוב מדבר יכול
אפלו הביאה סימנין אמרת ק״ו ומה מכורה קודם לכן יוצאה בסימנים כמו שכתוב ויצאה חנם אין כסף שאנו
דורשין אותו לסימני נערות שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר׃ לא תצא כצאת העבדים כיציאת עבדים כנענים
שיוצאין בשן ועין אלא עובדת שש או עד שתביא סימנין וכל הקודם קודם לחירותה ונותן לה דמי עינה או דמי
שנה או אינו לא תצא כצאת העבדים בשש וביובל ת״ל כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה מקיש עברי לעבריה
לכל יציאותיו מה עברי יוצא בשש וביובל אף עבריה יוצאה בשש וביובל ומהו לא תצא כצאת העבדים לא תצא בראשי
איברים כעבדים כנענים יכול העברי יוצא בראשי איברים ת״ל העברי או העבריה מקיש עברי לעבריה מה העבריה
אינה יוצאה בראשי איברים אף הוא אינו יוצא בראשי איברים׃ אם רעה בעיני אדוניה שלא נשאה חן בעיניו לכונסה׃
אשר לא יעדה שהיה לו ליעדה ולהכניסה לו לאשה וכסף קנייתה הוא כסף קדושיה וכאן רמז לך הכתוב שמצוה
ביעוד ורמז לך שאינה צריכה קדושין אחרים׃ והפדה יתן לה מקום להיפדות ולצאת שאף הוא מסייע בפדיונה ומהו
מקום שנותן לה שמגרע מפדיונה במספר השנים שעשתה אצלו כאלו היא שכורה אצלו כיצד הרי שקנאה במנה ועשתה
אצלו שתי שנים אומרים לו יודע היית שעתידה לצאת לסוף שש נמצא שקנית עבודת כל שנה ושנה בששית
המנה ועשתה אצלך שתי שנים הרי שלשית המנה טול שני שלישית המנה ותצא מאצלך׃ לעם נכרי לא ימשול למכרה
שאינו רשאי למכרה לאחר לא האדון ולא האב׃ בבגדו בה אם בא לבגוד בה שלא קיים בה מצות יעוד וכן אביה
מאחר שבגד בה ומכרה לזה׃ ואם לבנו ייעדנה האדון מלמד שאף בנו קם תחתיו ליעדה אם ירצה אביו ואינו

חנם אין כסף׃ מכה
איש ומת מות יומת׃ ואשר לא
צדה והאלהים אנה לידו ושמתי
לך מקום אשר ינוס שמה׃
וכי יזד איש על רעהו
להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו
למות׃ ומכה אביו ואמו

מגן דלא כסף׃ ואן לם יצנע בהא
ואחדה מן הדה אלתלאת פתכרג
מגאנא בלא תמן׃ דימחי לאנש
ויקטלניה אתקטלא יתקטיל׃ ומן
צרב אנסאנא ומאת פליקתל קתלא׃
ודלא כמן ליה ומן קדם יי אתמסר
לידיה ואשוי לך אתר דיערוק לתמן׃
ומן לם יעתמד פאן אללה אוצל פי

ב חד חכ יחד מל אשר יציר בדבר

ירשע

אמרה אנא צייר לך מוצעא יהרב אליה׃ וארי ירשע גבר על חבריה למקטליה
בנכילו מן מדבחי תדברניה למקטל׃ ואן אתקח אנסאן עלי צאחבה
פקתלה בחילה חתי מן מדבחי כדה פאקתלה׃ ודימחי לאבוהי ולאמיה

צריך לקדשה קדושין אחרים לא אומר לה הרי את מיועדת לי בכסף שקיבל אביך בדמיך׳ ׳כמשפט הבנות׳ שאר
כסות ועונה׃ ׳אם אחרת יקח לו׳ עליה׃ ׳שארה כסותה ועונתה לא יגרע׳ מן האמה שייעד לו כבר׃ ׳שארה׳
מזונות׃ ׳כסותה׳ כמשמעו׃ ׳עונתה׳ תשמיש׃ ׳ואם שלש אלה לא יעשה לה׳ אם אחת משלש אלה לא יעשה לה ומה הן
השלש ׳ייעדה׳ לו לבנו או יגרע מפדיונה ותצא וזה לא יעדה לא לו ולא לבנו והיא לא היה בידה לפדות את עצמה׳
׳ויצאה חנם׳ רבה לה יציאה לזו יותר ממה שריבה לעבדים ומה היא היציאה למדך שתצא בסימנין ותשהה עמו
עד שתביא סימנין אם הביאו שש שנים קודם סימנין כבר למדנו שתצא שנא׳ העברי או העבריה ועבדך שש שנים
ומהו האמור כאן ׳ויצאה חנם אין כסף׳ לרבות יציאת בגרות ואם לא נאמרו שניהם הייתי אומר ׳ויצאה חנם׳ זו בגרות
לכך נאמרו שניהם שלו ליתן פתחון פה לבעל הדין לחלוק׳ ׳מכה איש ומת׳ כמה כתובים נאמרו בפרשת רוצחין ומה
שבידי לפרש למה באו כולם אפרש מכה איש ומת למה נאמ׳ לפי שנ׳ ואיש כי יכה כל נפש אדם שומע אני להכאה
בלא מיתה ת״ל מכה איש ומת אינו חייב אלא בהכאה של מיתה׳ ואם נאמר מכה איש ולא נאמר ואיש כי יכה הייתי
אומר אינו חייב עד שיכה איש הכה את האשה ואת הקטן מנין ת״ל כי יכה כל נפש אדם ואפלו קטן ואפי׳ אשה ועוד
לו נאמ׳ ומכה איש שומע אני אפלו קטן שהרג ושהכה יהא חייב ת״ל ואיש כי יכה ולא קטן שהכה ועוד כי יכה כל
נפש אדם אפלו נפלים במשמע ת״ל מכה איש אינו חייב עד שיכה בן קיימא הראוי להיות איש׳ ׳ואשר לא צדה׳
לא ארב לו ולא נתכוון׳ ׳צדה׳ לשון ארב וכן הוא אומ׳ ואתה צודה את נפשי לקחתה ולא יתכן לומ׳ צדה לשון הצד ציד
שצידת חיות אין נופל ה״א בפעל שלה ושם דבר בה ציד וזה שם דבר בו צדייה ופועל שלו צודה וזה פועל שלא צד
ואומ׳ אני פתרונו כתרגומו ודלא כמן ליה ומנחם חברו בחלק צד ציד ואין אני מודה לו ואם יש לחברו אחת ממחלקות
שלצד סברנו בחלק על צד תנשאו׳ צדה אורה ומלין לצד עלאה ימלל אף כאן אשר לא צדה לא צדד למצוא
לו שום צד מיתה ואף זה יש להדר עליו מכל מקום לשון ארוב הוא׳ ׳והאלהים אנה לידו׳ זימן לידו לשון לא תאונה
אליך רעה לא יאונה לצדיק כל און׳ מתאנה הוא לי מזדמן למצוא לי עלה׳ ׳והאלהים אנה לידו׳ ולמה תצא זאת מלפניו
הוא שאמ׳ דוד כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע ומשל הקדמוני היא התורה שהיא משל הקב״ה
שהוא קדמונו שלעולם׳ והיכן אמרה תורה מרשעים יצא רשע והאלהים אנה לידו במה הכת׳ מדבר בשני בני אדם
אחד הרג שוגג ואחד הרג מזיד ולא היו בהם עדים שיעידו זה לא נהרג וזה לא גולה והקב״ה מזמנן לפונדק אחד
זה שהרג שוגג עולה בסולם ונופל על זה שהרג במזיד והורגו ועדים מעידים עליו ומחייבין אותו לגלות נמצא
זה שהרג שוגג גולה וזה שהרג במזיד נהרג׳ ׳ושמתי לך מקום׳ אף במדבר שינוס שמה ואי זה מקום קולטו זה מחנה
לוייה׳ ׳וכי יזיד איש׳ למה נאמ׳ לפי שנ׳ מכה איש וג׳ שומע אני אפלו עבד ורופא שהמית ושליח בית דין שהמית במלקות
ארבעים והאב המכה את בנו והרב הרודה את תלמידו והשוגג ת״ל וכי יזיד ולא שוגג על רעהו ולא על עובד
כוכבים להרגו בערמה ולא שליח ב״ד והרופא והרודה בנו ותלמידו שאע״פ שהם מזידין אין מערימין׳ ׳מעם מזבחי׳

מות יומת: וגנב איש
ומכרו ונמצא בידו מות יומת:
ומקלל אביו
ואמו מות יומת: וכי
יריבן אנשים והכה איש את רעהו
באבן או באגרף ולא ימות ונפל
למשכב: אם יקום והתהלך בחוץ
על משענתו ונקה המכה רק
שבתו יתן ורפא ירפא:
וכי יכה איש את עבדו או
את אמתו בשבט ומת תחת ידו

אתקטלא יתקטיל: ומן צרב אבאה
ואמה פליקתל קתלא: ודיגנוב
נפשא מבני ישראל ויזבניניה וישתכח
בידיה אתקטלא יתקטיל: ומן סרק
אנסאנא ובאעהא או וגד פי ידה פליקתל
קתלא: ודילוט לאבוהי ולאמיה
אתקטלא יתקטיל: ומן שתם אבאה
ואמה פליקתל קתלא: וארי ינצון
גובריו וימחי גבר ית חבריה באבנא
או בכורמיזא ולא ימות ויפול לבוטלן:
ואדא תכאצם אנאס פצרב אחדהמא
צאחבה בחגר או בשאדך ולם ימות
בל וקע עלי פראש: אם יקום ויהליך בברא על בורייה ויהי זכי מחא לחוד בטלניה
יתין ואגר אסיא ישלים: אן הו קאם ומשא פי אלסוק עלי עכאזה נפסה בקד בראא אלט̇לם
עדא עטלתה יעטיה ועלאג ישלמה: וארי ימחי גבר ית עבדיה או ית אמתיה בשולטא וימות

אם היה כהן ורוצה לעבוד עבודה תקחנו למות: ומכה אביו לפי שלמדנו על החובל בחבירו שהוא בתשלומין ולא במיתה הוצרך
לומר על החובל באביו שהוא במיתה ואינו חייב אלא בהכאה שיש בה חבורה: אביו ואמו: או זה או זה: מות יומת: בחנק: וגונב איש
ומכרו: למה נאמר לפי שנאמר כי ימצא איש גונב נפש מאחיו אין לי אלא איש שגנב נפש אשה או טומטום או אנדרוגינוס שגנבו מנין
ת"ל וגונב איש ומכרו ולפי שנאמר וגונב איש אין לי אלא גונב איש גונב אשה מנין ת"ל וגונב נפש לכך הוצרכו שניהם מה שחסר זה
גלה זה: ונמצא בידו: שראוהו עדים שגנבו ומכרו ונמצא כבר קודם מכירה: מות יומת: בחנק כל מיתה האמורה בתורה סתם חנק
היא והפסיק הענין וכתב עוד וגונב איש בין מכה אביו ואמו למקלל אביו ואמו ומדהכי היינו פלוגתא דמר סבר מקשינן הכאה לקללה
ומר סבר לא מקשינן: ומקלל אביו ואמו למה נאמר לפי שהוא אומר איש אשר יקלל את אביו אין לי אלא איש שקלל את אביו אשה
שקללה את אביה מנין ת"ל ומקלל אביו ואמו סתם בין איש ובין אשה אם כן למה נאמר איש כי יקלל להוציא את הקטן: מות יומת:
בסקילה וכל מקום שנאמר דמיו בו בסקילה ובנין אב לכולם באבן ירגמו אותם דמיהם בם ובמקלל אביו ואמו נאמר דמיו בו: וכי יריבון
אנשים למה נאמר לפי שנאמר עין תחת עין לא למדנו אלא דמי איבריו אבל שבת ורפוי לא למדנו לכך נאמרה פרשה זו: ונפל למשכב:
כתרגומו ויפול לבוטלן לחולי שבוטל ממלאכתו: על משענתו: על בוריו וכחו: ונקה המכה וכי תעלה על דעתך שיהרג זה
שלא הרג אלא למדך כאן שחובשין אותו עד שנראה אם יתרפא זה וכן משמעו כשקם זה והולך על משענתו אז נקה המכה
אבל עד שלא יקום זה לא נקה המכה: רק שבתו: ביטול מלאכתו מחמת החולי ואם קטע ידו או רגלו רואין ביטול מלאכתו
מחמת החולי כאלו שומר קשואים שהרי אף לאחר החולי אינו ראוי למלאכת יד ורגל והוא כבר נתן לו מחמת נזקו דמי ידו ורגלו
שנאמר יד תחת יד רגל תחת רגל: ורפא ירפא: כתרגומו ישלם שכר הרופא: וכי יכה איש את עבדו או את אמתו: בעבד כנעני הכתוב
מדבר או אינו אלא בעברי ת"ל כי כספו הוא מה כספו קנוי לו עולמית אף עבד הקנוי לו עולמית והרי היה בכלל מכה איש
ומת אלא בא הכתוב והוציאו מן הכלל להיות נידון בדין יום או יומים שאם לא מת תחת ידו ושהה מעת לעת פטור: בשבט: בשיש
בו כדי להמית הכתוב מדבר או אפילו אין בו כדי להמית ת"ל בישראל ואם באבן יד אשר ימות בה הכהו והלא דברים קל וחומר
מה ישראל חמור אין חייב עליו אלא אם כן הכהו בדבר שיש בו כדי להמית ועל אבר שראוי למות בהכאה עבד הקל לא כל שכן:

נָקֹם יִנָּקֵם׃ אַךְ אִם יוֹם אוֹ יוֹמַיִם
יַעֲמֹד לֹא יֻקַּם כִּי כַסְפּוֹ הוּא׃
וְכִי יִנָּצוּ אֲנָשִׁים וְנָגְפוּ
אִשָּׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה
אָסוֹן עָנוֹשׁ יֵעָנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית
עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים׃
וְאִם אָסוֹן יִהְיֶה וְנָתַתָּה נֶפֶשׁ תַּחַת
נָפֶשׁ׃ עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן
יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רָגֶל׃ כְּוִיָּה
תַּחַת כְּוִיָּה פֶּצַע תַּחַת פָּצַע חַבּוּרָה

תחות ידיה אתדנא יתדן׃ ואן צרב אנסאן
עבדה או אמתה בקציב פמאת תחת
ידה פליקאד בה׃ ברם אם יומא או
תרין יומין יתקיים לא יתדן ארי
כספיה הוא׃ אמא אן אקאם יומא
או יומין פלא יקאד בה לאנה מלכה׃
וארי ינצון גברין וימחון אתתא
מעדיא ויפקון ולדהא ולא יהי מותא
אתגבאה יתגבי כמא דישוי עלוהי
בעלה דאתתא ויתן ממימר דייניא׃
ואן תכאצם אנאס פצדמו אמראה
חאמל וכרגו אולאדהא ולם תכון מניה פליגרם לצארם כמי ילזמה בעלהא
ויעטיה באנצאף׃ ואם מותא יהי ותתן נפשא חלף נפשא׃ ואן תכון מניה
פאעט נפסא בדל נפס׃ עינא חלף עינא שנא חלף שנא ידא חלף ידא
רגלא חלף רגלא׃ ודייה עין בדל עין וסן בדל סן ויד בדל יד
ורגל בדל רגל׃ כואה חלף כואה פדעא חלף פדעא משקופי חלף

נקם ינקם׳ מיתת סייף וכן הוא אומר חרב נוקמת נקם ברית׳ אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם׳ אם על יום אחד הוא
פטור על יומים לא כל שכן אלא יום שהוא כיומים ואיזה זה מעת לעת׳ לא יוקם כי כספו הוא׳ הוא אחר שהכהו וע״פ שחיה
מעת לעת קודם שמת חייב׳ וכי ינצו אנשים׳ זה עם זה ונתכוון להכות את חבירו והכה את האשה׳ ונגפו׳ אין נגיפה אלא
לשון דחיפה והכאה כמו פן תגוף באבן רגליך בטרם יתנגפו רגליכם ולאבן נגף׳ ולא יהיה אסון׳ באשה׳ ענוש יענש׳
לשלם דמי ולדות לבעל שמין אותה כמה היתה ראויה לימכר בשוק להעלות בדמים בשביל הרוצה׳ ענוש יענש׳
גבו ממון ממנו כמו וענשו אותו מאה כסף׳ כאשר ישית עליו וג׳ כשיתבענו הבעל בב״ד להשית עליו עונש על כך׳ ונתן
המכה דמי ולדות׳ בפלילים׳ על פי הדיינין׳ ואם אסון יהיה׳ באשה׳ ונתתה נפש תחת נפש׳ רבותינו חולקים בדבר יש אומרים
ממון אבל לא נפש ממש שהמתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור ממיתה ומשלם ליורשיו דמיו כמו שהיה נמכר בשוק׳
עין תחת עין׳ סימא עין חבירו נותן לו דמי עינו כמה שפחתו דמיו למכור בשוק וכן כולם ולא נטילת אבר ממש כמו שדרשו
בפרק החובל׳ כויה תחת כויה׳ מכות אש ועד עכשיו דבר בחבלה שיש בה פחת דמים ועכשיו בשאין בה פחת דמים אלא
צער כגון כוואו בשפוד על צפרנו אומרים כמה אדם כיוצא בזה רוצה ליטול להיות מצטער כך׳ פצע׳ היא מכה המוציאה
דם שפוצעת בשרו כפרדור בלע״ז הכל לפי מה שהוא אם יש בה פחת דמים נותן נזק ואם נפל למשכב נותן שבת
וריפוי ובושת וצער׳ ומקרא זה יתור הוא ובחובל דרשוהו רבותינו לחייב על הצער אפילו במקום נזק שאע״פ שנותן
לו דמי ידו אין פוטרין אותו מן הצער לומר הואיל וקנה ידו יש עליו לחתכה בכל מה שירצה אלא אומרים יש לו לחתכה
בסם שאינו מצטער כל כך וזהו חתכה בברזל וציערו׳ חבורה׳ היא מכה שהדם נצרר בה ואינו יוצא אלא שמאדים הבשר
כנגדו ולשון חבורה טק״א בלע״ז כמו ונמר חברברותיו ותרגום משקופי לשון חבטא בטדורא בלע״ז וכן שדופת קדים
שקיפן קדום חבוטות ברוח וכן על המשקוף על שם שהדלת נוקש עליו׳ את עין עבדו׳ כנעני אבל

תחת חבורה: וכי יכה איש את עין עבדו או את עין אמתו ושחתה לחפשי ישלחנו תחת עינו: ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת שנו: וכי יגח שור את איש או את אשה ומת סקול יסקל השור ולא יאכל את בשרו ובעל השור נקי: ואם שור נגח הוא מתמל שלשם והועד בבעליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת: אם כפר

משקופי וכו׳ כדל כי ושגה בדל שגה וגראחה בדל גראחה:
ואריי ימחי גבר ית עינא דעבדיה או ית עינא דאמתיה ויחבלנה לבר חורין יפטרניה חלף עיניה:
ואן צרב אנסאן עין עבדה או עין אמתה פאהלכהא פליטלקה חרא בדל עינה:
ואם שנא דעבדיה או שנא דאמתיה יפיל לבר חורין יפטרניה חלף שניה:
ואן טרח סן עבדה או סן אמתה פליטלקה חרא בדל סנה:
וארי יגח תורא ית גברא או ית אתתא וימות אתרגמא יתרגים תורא ולא יתאכיל ית בסריה ומריה דתורא יהי זכאי:
ואן נטח תורא רגלא או אמראה פקתלה פליורגם אלתור ולא יאכל מן לחמה: וצאחב אלתור ברי:
ואם תור נגח הוא מאתמלי ומדקמוהי ואתסהד במריה ולא נטריה ויקטול גברא או אתתא תורא יתרגים ואף מריה יתקטיל:
ואן כאן תורא מן אמס ומא קבלה ונשר צאחבהו ולם יחפטה פקתל רגלא או אמראה פליורגם אלתור ויקתל

עבדו אינו יוצא בשן ועין כמו שאמרנו לא תצא כצאת העבדים׳׳ תחת עינו וכן בעשרים וארבעה ראשי איברים אצבעות הידים והרגלים ושתי אזנים והחוטם וראש הגויה שהוא גיד האמה ולמה נאמר שן ועין שאם נאמר עין ולא נאמר שן הייתי אומר מה עין שנברא עמו אף כל שנברא עמו והרי שן לא נברא עמו ואם נאמר שן ולא נאמר עין הייתי אומר אפילו שן תינוק שיש לה חליפין לכך נאמר עין׳׳ וכי יגח שור אחד שור ואחד כל בהמה וחיה ועוף אלא שדיבר הכתוב בהווה׳׳ ולא יאכל את בשרו׳׳ ממשמע שנ׳ סקול יסקל השור איני יודע שהיא נבלה ונבלה אסורה באכילה אלא מה ת״ל לא יאכל את בשרו שאפילו שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה בהנאה מניין ת״ל ובעל השור נקי כאדם האומר לחבירו יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהם הנאה של כלום זהו מדרשו ופשוטו כמשמעו לפי שנ׳ במועד וגם בעליו יומת הוצרך לומר בתם ובעל השור נקי׳׳ מתמול שלשום׳׳ הרי שלש נגיחות׳׳ והועד בבעליו לשון התראה בעדים כמו העד העיד בנו האיש׳׳ והמית איש וגו׳ לפי שנ׳ כי יגח אין לי אלא שהמיתו בנגיחה המית בנשיכה דחיפה בעיטה מניין ת״ל והמית׳׳ וגם בעליו יומת׳׳ בידי שמים יכול בידי אדם ת״ל מות יומת המכה רוצח הוא על רציחתו אתה הורגו ואי אתה הורגו על רציחת שורו׳׳ אם כופר יושת עליו׳׳ אם זה אינו תלוי והרי הוא כמו אם כסף תלוה לשון אשר זה משפט שישיתו עליו בית דין כפר׳׳ ונתן פדיון נפשו׳׳ דמי ניזק דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר דמי מזיק׳׳ או בן יגח׳׳ בן שהוא קטן׳׳ או בת׳׳ שהיתה קטנה לפי שנ׳ והמית איש או אשה יכול אינו חייב אלא על הגדולים ת״ל או בן יגח

יושת עליו ונתן פדיון נפשו ככל
אשר יושת עליו׃ או בן יגח או בת
יגח כמשפט הזה יעשה לו׃ אם
עבד יגח השור או אמה כסף שלשים
שקלים יתן לאדניו והשור יסקל׃
וכי יפתח איש
בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו
ונפל שמה שור או חמור׃ בעל הבור
ישלם כסף ישיב לבעליו והמת יהיה לו׃
וכי יגח שור איש

צארבה איצא׃ אם ממון ישוון עלוהי׃
ויתין פורקן נפשיה ככל דישוון
עלוהי׃ פאן ולזם דייה פליעט פדא
נפסה גמיע מא ילזמה׃ או לבר
ישראל יגח תורא או לבת ישראל יגח
כדינא הדין יתעביד ליה׃ ואן נטח
אבנא או אבנה פליצנע בה מת׳ל
הד׳י אלאמר׃ אם לעבדא יגח תורא
או לאמתא כספא תלתין סלעין
יתין לריבוניה ותורא יתרגים׃ ואן
נטח עבדא או אמה פליעט מולאה

תלאתין מתקאלא ויורגם אלתור׃ וארי יפתח גבר גוב או ארי יכרי גבר
גוב ולא יכסיניה ויפול תמן תורא או חמרא׃ ואן כשף אנסאן בירא או כרא
בירא ולם יגטיהא פוקע פיהא תורא או חמאר׃ מריה דגובא ישלים כספא
יתיב למרוהי ומיתא יהי דיליה׃ פליגרם תמנה צאחב אלביר ויורדה אלא
ראבה ואלמית יכון לה׃ וארי יגח תור דגבר ית תורא

או בת יגח לחייב על הקטנים כגדולים׃ אם עבד או אמה׳ כנענים׃ שלשים שקלים יתן׳ גזירת הכתוב הוא בין שהוא שוה אלף זוז בין
שאינו שוה אלא דינר והשקל משקלו ארבעה זהובים שהוא חצי אונקיא למשקל העיר של קולוניא׃ וכי יפתח איש בור׃ שהוא מכוסה
וגלהו׃ או כי יכרה׃ למה נאמר אם על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן אלא להביא כורה אחר כורה שהוא חייב׃ ולא יכסנו׃
הא אם כסהו פטור ובחופר ברשות הרבים דבר הכתוב׃ שור או חמור׃ הוא הדין לכל בהמה שבכל מקום שנ׳ שור וחמור אנו
למדין אותו שור שור משבת שנ׳ למען ינוח שורך וחמורך מה להלן בהמה חיה כשור שהרי נאמר במקום אחר וכל בהמתך
אף כאן כל בהמה וחיה כשור ולא נאמר שור וחמור אלא שור ולא אדם חמור ולא כלים׃ בעל הבור׃ בעל התקלה ואע״פ שאין
הבור שלו שעשאו ברשות הרבים עשאו הכתוב בעליו להתחייב על נזקין׃ כסף ישיב לבעליו׃ ישיב לרבות שוה כסף
ואפילו סובין׃ והמת יהיה לו׃ לניזק ושמין את הנבלה ונוטלה בדמים ומשלם לו המזיק עליה תשלומי נזקו׃ וכי יגף׳ ידחוף
בין בקרניו בין בגופו בין ברגליו בין שנשכו בשניו כולן בכלל נגיפה הם שאין נגיפה אלא לשון מכה׃ שור איש׳ ומכרו את השור
החי וגו׳ בשוין הכתוב מדבר שור שוה מאתים שהמית שור שוה מאתים בין שהנבלה שוה הרבה בין שאינה שוה אלא מעט כשנוטל
זה חצי החי וחצי המת וזה חצי החי וחצי המת נמצא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המיתה למדנו שהתם משלם חצי
נזק שמן השוין אתה למד לשאינן שוין כי דין התם לשלם חצי נזק לא פחות ולא יותר או יכול אף בשאינן שוין בדמיהן כשהן
חיים אמר הכתוב יחצון את שניהם אם אתה אומר כן פעמים שהמזיק משתכר הרבה כשהנבלה שוה למכור לגויים הרבה יותר
מדמי שור המזיק ואי אפשר שיאמר הכתוב שיהא המזיק נשכר או פעמים שהניזק נוטל הרבה יותר מדמי נזק שלם
שחצי דמי שור המזיק שוין יותר מכל דמי שור הניזק ואם אמרת כן בתם חמור ממועד על כרחך לא דבר הכת׳ אלא
בשוין ולימדך שהתם משלם חצי נזק ומן השוין תלמוד לשאינן שוין שהמשלם חצי נזקו שמין לו את הנבלה שפחתו דמיו
בשביל המיתה נופל חצי הפחת והולך׳ ולמה אמר הכתוב בלשון הזה ולא אמר ישלם חצי׳ ללמד שאין התם משלם אלא

מגופו

את שור רעהו ומת ומכרו את
השור החי וחצו את כספו וגם את
המת יחצון׃ או נודע כי שור נגח
הוא מתמול שלשם ולא ישמרנו
בעליו שלם ישלם שור תחת
השור והמת יהיה לו׃
כי יגנב איש שור או שה
וטבחו או מכרו חמשה בקר
ישלם תחת השור וארבע צאן
תחת השה׃ אם במחתרת ימצא
הגנב והכה ומת אין לו דמים׃ אם
זרחה השמש עליו דמים לו
שלם ישלם אם אין לו ונמכר

דחבריה וימות ויזבנון ית תורא
חיא ויפלגון ית כספיה ואף ית דמי
מיתא יפלגון׃ ואן צדם תורא אנסאן
תור צאחבה פמאת פליביעא אלתור
אלחי ויקתסמא תמנה וכדלך אלמית
איצא יקתסמאנה׃ או אתידע ארי
תור נגח הוא מאתמלי ומדקמוהי
ולא נטריה מריה שלמא ישלים
תורא חלף תורא ומיתא יהי דיליה׃
ואן ערף אנה תור נטאח מן אמס
ומא קבלה פליסלם תורא בדל
אלתור ואלמית יכון לה׃ ארי
יגנוב גבר תור או אמר ויכסיניה או
יזבניניה חמשה תורין ישלים חלף
תורא וארבע ענא חלף אמרא׃ ואן סרק אנסאן תורא או שאה פדבחה או
באעה פליסלם בדל אלתור כמסה ובדל אלשאה ארבעה׃ אם במחתרתא ישתכח
גנבא ויתמחי וימות לית ליה דם׃ ואן וגד אלסארק פי אלנקב פצרב וקתל פלא
תבעה לה׃ אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי דמא ליה שלמא ישלים אם לית ליה ויזדבן

ואם נגח ומת חייב נזק נוטל אלא הנבלה ואם אינה מגעת לחצי נזקו יפסיד או שור שוה מנה שנגח שור שוה ה׳ מאות
ז״ז אינו נוטל אלא את השור שלא נתחייב התם לחייב את בעליו לשלם מן העלייה ״או נודע״ או לא היה תם אלא נודע כי שור
נגח הוא היום ומתמול שלשום הרי שלש נגיחות ״שלם ישלם שור״ נזק שלם ״והמת יהיה לו״ לניזק ועליו ישלם המזיק עד שישתלם
ניזק על נזקו ״חמשה בקר״ וגו׳ אמר ר׳ יוחנן בן זכאי חס המקום על כבודן של בריות שור שהולך ברגליו ולא נתבזה בו הגנב לנושאו
על כתפו משלם חמשה שה שנשאו על כתפו משלם ארבעה הואיל ונתבזה בו אמר ר׳ מאיר בוא וראה כמה גדולה כחה
של מלאכה שור שביטלו ממלאכתו חמשה שה שלא ביטלו ממלאכתו ארבעה ״תחת השור״ ״תחת השה״ שנה הכתוב לומר לך
שאין מדת תשלומי ארבעה וחמשה נוהגת אלא בשור ושה בלבד ״אם במחתרת״ כשהיה חותר את הבית ״אין לו דמים״ אין זו רציחה
הרי הוא כמת מעיקרו כאן למדתך תורה אם בא להרגך השכם להרגו וזה להרגך בא שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו
ורואה שנוטלין ממונו בפניו ושותק לפיכך על מנת כן בא שאם יעמוד בעל הממון כנגדו יהרגנו ״אם זרחה השמש עליו״ אין זה
אלא כמין משל אם ברור לך הדבר שיש לו שלום עמך כשמש הזה שהוא שלום בעולם כך פשוט לך שאינו בא להרוג אפילו יעמוד
בעל הממון כנגדו כגון אב החותר לגנוב ממון הבן בידוע שרחמי האב על הבן ואינו בא על עסקי נפשות ״דמים לו״ כחי הוא חשוב
ורציחה היא אם יהרגנו בעל הבית ״שלם ישלם״ הגנב ממון שגנב ואינו חייב מיתה ואונקלוס שתרגם אם עינא דסהדיא נפלת
עלוהי לקח לו שיטה אחרת לומר שאם מצאוהו עדים קודם שבא בעל הבית וכשבא בעל הבית כנגדו התרו בו שלא יהרגהו דמים

בגנבתו׃ אם המצא תמצא בידו
הגנבה משור עד חמור עד שה
חיים שנים ישלם׃ כי
יבער איש שדה או כרם ושלח את
בעירה ובער בשדה אחר מיטב
שדהו ומיטב כרמו ישלם׃
כי תצא אש ומצאה קצים
ונאכל גדיש או הקמה או השדה
שלם ישלם המבער את הבערה׃
כי יתן איש אל
רעהו כסף או כלים לשמר וגנב
מבית האיש אם ימצא הגנב ישלם

בגנבתיה׃ ואן אשרקת אלשמס עליה
פתכלף לה וליסלם מא סרק ואן לם
יכן לה פליבאע עלי סרקתה׃ אם
אשתכחא תשתכח בידיה גנבתא
מתור עד חמר עד אמר אנון חיין
על חד תרין ישלים׃ ואן וגדת פי ידה
אלסרקה מן תור אלי חמאר אלי שאה
אחיא פליסלם בדל אלואחד אתנין׃
ארי ייכול גבר חקל או כרם
וישלח ית בעיריה וייכול בחקל אחרן
שפר חקליה ושפר כרמיה ישלים׃
ואן ארעי אנסאן ציעה או כרם
פאטלק בהימתה אן רעת פי ציעה
אכר פליסלם לה מן אגוד ציעתה או כרמה׃ ארי יתפק נור וישכח כובין
וייכול גדישין או קמא או חקלא שלמא ישלים דאדליק ית דליקתא׃ ואן כרגת
נאר פוגדת שוכא ואחרקת כדיסא או סנבלא קאימא או סאיר מא פי אל
ציאע פליסלם מא וגב פיה למשעל לאשעל׃ ארי יתין גבר לחבריה
כסף או מנין למטר ויתגנבון מבית גברא אם ישתכח גנבא ישלים על

כו חייב עליו אם הרגו מאחר שיש רואים להסיר הגנב הזה בא על עסקי נפשות ולא יהרוג את בעל הממון" אם המצא
תמצא" ברשותו שלא טבח ולא מכר" משור עד חמור" כל דבר בכלל תשלומי כפל בין שיש בו רוח חיים בין שאין בו רוח
חיים שנאמר מקרא אחר על שה ועל שלמה ועל כל אבדה ישלם שנים לרעהו" חיים שנים ישלם" ולא ישלם לו מתים אלא חיים
או דמי חיים" כי יבער" את בעירה" ובער" כולם לשון בהמה כמו אנחנו ובעירנו" כי יבער" יוליך בהמותיו בשדה וכרם של חבירו
ויזיק אותה באחת משתי' או בשילוח בעירה או בביעור ופי' רבותינו שילוח הוא נזקי דריסת כף רגל וביעור הוא נזקי השן האוכלת
ומבערת" בשדה אחר" בשדה של איש אחר" מיטב שדהו ישלם" שמין את הנזק ואם בא לשלם לו קרקע דמי נזקו ישלם לו
ממיטב שדותיו אם היה נזקו סלע יתן לו שוה סלע מעידית שיש לו לימדך הכתוב שהנזקין שמין להם בעידית" כי תצא אש"
אפילו מעצמה" ומצאה קוצים" קרדונש בלע"ז" ונאכל גדיש" שליחכה בקוצים עד שהגיעה לגדיש או לקמה המחוברת
בקרקע" או השדה" שליחכה את נירו וצריך לנור אותה פעם שנית" שלם ישלם המבעיר" אע"פ שהדליק בתוך שלו והוא
יצתה מעצמה על ידי קוצים שמצאה חייב לשלם לפי שלא שמר את גחלתו שלא תצא ותזיק" וגונב מבית האיש" לפי
דבריו" אם ימצא הגנב" ישלם הגנב שנים לבעלים ואם לא ימצא הגנב" ובא השומר הזה שהוא בעל הבית ונקרב
אל הדיינים לדון עם זה וישבע לו שלא שלח ידו בשלו" על כל דבר פשע על שור" שימצא שקרן בשבועתו
שיעידו עדים שהוא עצמו גנבו וירשיעוהו אלהים על פי העדים" ישלם שנים לרעהו" לימדך הכתוב שהטוען

בפקדון

241

שנים: אם לא ימצא הגנב ונקרב
בעל הבית אל האלהים אם לא
שלח ידו במלאכת רעהו: על כל
דבר פשע על שור על חמור על
שה על שלמה על כל אבדה אשר
יאמר כי הוא זה עד האלהים יבא
דבר שניהם אשר ירשיען אלהים
ישלם שנים לרעהו:
כי יתן איש אל רעהו חמור
או שור או שה וכל בהמה לשמר
ומת או נשבר או נשבה אין ראה:
שבעת יהוה תהיה בין שניהם

חד תרין: ואן דפע אנסאן לי צאחבה
ורקא או אניה ליחפטה לה פסרק
מן מנזל הדא פאן וגד אלסארק סלם אתנין:
אם לא ישתכח גנבא ויתקרב
מריה דביתא לקדם דייניא אם לא
אושיט ידיה במא דמסר ליה חבריה:
ואן לם יוגד אלסארק תקדם צאחב
אלמנזל אלי אלחאכם אנה לם ימד
ידה אלי מלך צאחבה: על כל פתגם
דחוב על תור על חמר על אמר
על כסו על כל אבידתא די יימר ארי
הוא דין לקדם דייניא ייעול דין
תרויהון די יחייבון דייניא ישלים על

חד תרין לחבריה: עלי כל אמר יגחדה מן תור ואלחמאר ואלי שאה ואלי תוב ואלי
כל צ׳אלה אן יקול הדי הו פלא אלחאכם ירפע אמרהמא פמן צ׳למה אלחאכם סלם
אתנין לצאחבה: ארי יתין גבר לחבריה חמר או תור או אמר וכל בעירא
למטר ומית או אתבר או אשתבי לית דחזי: ואן דפע אנסאן אלי צאחבה חמארא או
תור או שאה או סאיר אלבהאים ליחפטה לה פמאת או אנכסר או סבי בגיר בינה:
מומתא דיי תהי בין תרויהון אם לא אושיט ידיה במא דמסר ליה חבריה:

בפקדון לומ׳ נגנב הימנו ונמצא שהוא עצמו גנבו משלם תשלו׳ כפל ואימתי בזמן שנשבע ואחר כך באו עדים ספק
דרשו רבותינו ונקרב בעל הבית אל האלהים קריבה זו שבועה היא אתה אומר לשבועה או אינו אלא לדין שכיון שבא עמו לדין
וכפר לומר נגנבה מיד יתחייב כפל אם באו עדים שהוא בא דין נאמר כאן שליחות יד ונאמר למטה שליחות יד שבועת ה׳ תהיה
בין שניהם אם לא שלח ידו מה להלן שבועה אף כאן שבועה אשר יאמר כי הוא זה לפי פשוטו אשר יאמר העד כי הוא זה
שנשבע עליו הרי הוא אצלו עד הדיינים יבא דבר שניהם ויחקרו את העדות ואם כשרים הם וירשיעהו לשומר זה ישלם
שנים ואם ירשיעו את העדים שנמצאו זוממין ישלמו הם שנים כשומר ורז״ל דרשו כי הוא זה ללמד שאין מחייבין אותו
שבועה אלא אם כן הודה במקצת לומר כך וכך אני חייב לך והמותר נגנב ממני כי יתן איש אל רעהו חמור או שור פרשה
ראשונה נאמרה בשומר חנם לפיכך פטור בו את הגנבה כמו שכתוב וגנב מבית האיש אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל
הבית לשבועה למדת שפוטר עצמו בשבועה זו ופרשה זו נאמרה בשומר שכר לפיכך אינו פטור אם נגנבה כמו שכתוב
אם גנוב יגנב מעמו ישלם אבל על האונס כגון מת מעצמו או נשבר או נשבה בחזקה על ידי לסטים ואין רואה שיעיד
בדבר שבועת ה׳ תהיה ישבע שכן הוא כדבריו והוא לא שלח בה יד להשתמש בה לעצמו שאם שלח בה יד ואח״כ נאנסה חייב באונסיה

אם לא שלח ידו במלאכת רעהו׃
ולקח בעליו ולא ישלם׃ ואם
גנב יגנב מעמו ישלם לבעליו׃
אם טרף יטרף יבאהו עד
הטרפה לא ישלם׃
וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר
או מת בעליו אין עמו שלם ישלם׃
אם בעליו עמו לא ישלם אם
שכיר הוא בא בשכרו׃
וכי יפתה איש בתולה ג
אשר לא ארשה ושכב עמה
מהר ימהרנה לו לאשה׃ אם מאן
ימאן אביה לתתה לו כסף ישקל

ויקביל מריה מניה מומתא ולא ישלים׃
פימין אלא תפצל פי מא בינהם אנה
לם ימד ידה אלי מלך צאחבה פיקבל
צאחב ולם יסלם שיא׃ ואם אתגנבא
יתגניב מעמיה ישלים למרוהי׃ ואן
סרק מן עדה סלם לה׃ אם אתברא
יתבר ייתי סהדין ותביר לא ישלים׃
ואן אפתרס פליאת בשאהד ולא יסלם
אלפריסה׃ וארי ישאל גבר מן
חבריה ויתבר או ימות מריה לית
עמיה שלמא ישלים׃ וארי אסתעאר
אנסאן שיא מן צאחבה פאנכסר
או מאת ולים צאחבה מעה פליגרמה׃
אם מריה עמיה לא ישלים אם אגירא
הוא עאל באגריה׃ אן כאן צאחבה מעה פלא יגרמה ואן כאן אגירא פקד מצא
באגרתה׃ וארי ישדל גבר בתולתא דלא מארסא וישכוב עמה
קיימא יקיימנה ליה לאתו׃ ואן כדע רגל גאריה בכר לא תמלך פצאגעהא
פלימהרהא ותכון לה זוגה׃ אם מצבא לא יצבי אבוהא למתנה ליה כספא יתקול
כמהרי בתולתא׃ ואן אבי אביהא אן יזווגהא מנה פליזן לה מן ורק

ולקח בעליו השבועה" ולא ישלם" לו השומר כלום" ואם טרף יטרף" ע"י חיה רעה" יביאהו עד" יביא עדים שנטרפה באונס ופטור" הטרפה לא ישלם" אינו אומר טרפה לא ישלם אלא הטרפה יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם טרפת חתול ושועל ונמייה משלם טרפת זאב ארי ודוב ונחש אינו משלם ומי לחשך לדון כן שהרי כתוב ומת או נשבר או נשבה מה מיתה שאין יכול להציל אף שבר ושביה שאין יכול להציל" וכי ישאל" בא ללמד על השואל שחייב באונסין" בעליו אין עמו" אם בעליו של שור אינו עם השואל במלאכתו" ואם בעליו עמו" בין שהוא באותה מלאכה בין שהוא במלאכה אחרת היה עמו בשעת שאלה אינו צריך להיות עמו בשעת שבירה ומיתה" אם שכיר הוא" אם חשוד אינו שואל אלא שכיר בא בשכרו לידי השוכר הזה ולא בשאלה ואין כל הנאה שלו שהרי על ידי שכרו נשתמש ואין לו משפט שואל להתחייב באונסין ולא פירש מה דינו אם כשומר חנם אם כשומר שכר לפיכך נחלקו בו חכמי ישראל שוכר כיצד משלם" ר' מאיר אומר כשומר חנם ר' יהודה אומ' כשומר שכר" וכי יפתה" מדבר על לבה עד ששומעת לו וכן תרגם ארי ישדל שדול בלשון ארמי כפתוי בלשון עברי" מהור ימהרנה" יפסוק לה מוהר כמשפט איש לאשתו שכותב לה כתובה וישאנה" כמהר הבתולות" שהוא קצוב חמשים כסף אצל התופס את הבתולה ושוכב

כמהר הבתולת: מכשפה לא תחיה: כל
שכב עם בהמה מות יומת:
זבח לאלהים יחרם בלתי
ליהוה לבדו: וגר לא תונה ולא
תלחצנו כי גרים הייתם בארץ
מצרים: כל אלמנה ויתום לא
תענון: אם ענה תענה אתו כי אם
צעק יצעק אלי שמע אשמע
צעקתו: וחרה אפי והרגתי אתכם
בחרב והיו נשיכם אלמנות ובניכם

כמהר אלאבכאר: חרשא לא
תחי: ואלסאחר פלא תסתבקיה: כל
דישכוב עם בעירא אתקטלא יתקטיל:
כלמן צאגע שיאמן אלבהאים
פליקתל קתלא: דידבח
לטעות עממיא יתקטיל אלהין
לשמא דיי בלחודוהי: ומן דבח
לאלמעבודאת פליתלף אלא ללה
וחדה: ולגיורא לא תינון ולא
תעיקון ארי דיירין הויתון בארעא
דמצרים: ואלגריב פלא תגבנה
ולאתצהרה פאנהטו מא כנתן
גרבא פי בלד מצר: כל ארמלא ויתם לא תעננון: כל ארמלה ויתים פלא
תצלמה: אם ענאה תעני יתיה ארי אם מקבל יקבל קדמי קבילא אקביל
קבילתיה: פאנך אן צלמתה וצרך לי אגבתה עז צראכה: ויתקף
רגזי ואקטול יתכון בחרבא ויהויין נשיכון ארמלן ובניכון יתמין:

עמה באונס שנ' ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף" מכשפה לא תחיה" אלא בבית דין תומת ואחד זכרים
ואחד נקבות אלא שדיבר הכת' בהווה שהנשים מצויות בכשפים" לאלהים" לע"א ולו היה נקוד לאלהים היה צריך לפרש ולכתוב
אחרים עכשיו שאמר לאהים אין צריך לפרש אחרים שכל למ"ד וב"ית המשמשת בראש התיבה אם נקודה בחטף כגון
למלך למדבר לעיר צריך לפרש לאיזה מלך לאיזה מדבר לאיזה עיר וכן למלכים לרגלים צריך לפרש לאיזה ואם אינו
מפרש כל מלכים במשמע וכן לאהים כל אהים במשמע אפלו קדש אבל כשהיא נקודה פתח כמו למלך למדבר נודע
באיזה מלך מדבר וכן לעיר נודע באיזה עיר מדבר וכן לאהים לאותן שהוזהרתם עליהם ממקום אחר כמו שבו
אין כמוך באלהים לפי שלא פירש הוצרך לינקד פתח" יחרם" יומת" למה נאמר יחרם והלא כבר נאמר בו מיתה במקום
אחר והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו' אלא לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה שלא תאמר כל עבודות
במיתה בא ופירש לך כאן זבח לאהים יחרם מה זביחה ועבודה הנעשית בפנים לשמים אף אני מרבה המקטיר והמנסך
שהן עבודה בפנים וחייבים עליהם לכל ע"א בין שדרכה לעובדה בכך בין שאין דרכה לעובדה בכך אבל שאר עבודות כגון
המכבד והמרבץ והמגפף והמנשק אינו במיתה" וגר לא תונה" אונאת דברים קונטרליר בלעז כמו והאכלתי את מוניך את
בשרם" ולא תלחצנו" בגזילת ממון" כי גרים הייתם" אם הונתו אף הוא יכול להונותך ולומר לך אף אתה מגרים באת מום
שבך אל תאמר לחבירך כל לשון גר אדם שלא נולד באותה מדינה אלא בא ממדינה אחרת לגור שם" כל אלמנה ויתום לא
תענון" והוא הדין לכל אדם אלא שדיבר הכתוב בהווה לפי שהם תשושי כח ודבר מצוי לענותם" אם ענה תענה אותו" הרי זה מקרא
אף כאן אם ענה תענה אותו לשון גזום
קצר גזם ולא פירש עונשו כמו לכן כל הורג קין גזם ולא פירש עונשו ממשמע שנ' והרגתי אתכם כלומר סופו ליטול את
שלך למה כי אם צעק יצעק אלי וגו' והיו נשיכם אלמנות" ממשמע שנ' והרגתי אתכם בחרב איני יודע שנשיכם אלמנות ובניכם יתומים
אלא הרי זו קללה אחרת שיהיו נשיהם צרורות כאלמנות חיות שלא יהיו עדים למיתת בעליהם ותהיינה אסורות להינשא

יתמים:
אם כסף תלוה את עמי את העני
עמך לא תהיה לו כנשה לא
תשימון עליו נשך: אם חבל תחבל
שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו
לו: כי הוא כסותה לבדה הוא
שמלתו לערו במה ישכב והיה
כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון
אני: אלהים לא
תקלל ונשיא בעמך לא תאר:
מלאתך ודמעך לא תאחר בכור
בניך תתן לי: כן תעשה לשרך
לצאנך שבעת ימים יהיה עם
אמו ביום השמיני תתנו לי: ואנשי

באן ישתד גצבי ואקתלכם באלסיף ויציר
נסאכם אראמלא ובניכם איתאמא:
אם כספא תוזיף לעמי לעניא
דעמך לא תהי ליה כרשיא לא תשוון
עלוהי חיבוליא: ואן אקרצת בעץ
קומי ורקא לצעיף מעך פלא תכון
לה כאלגרים ולא תצירו עליה עינה:
אם משכונא תסב כסותא דחברך
עד מיעל שמשא תתיבניה ליה:
אן אסתרהנת תוב צאחבך פענד
מגיב אלשמס רדה אליה: ארי היא
כסותיה בלחודהא היא תותביה למשכיה
במא ישכוב ויהי ארי יקבל קדמי
ואקביל קבילתיה ארי חננא אנא:
אן כאנה הי כסותה וחדהא והי תוב
בדנה פבמא דא ינצגע פאנה אן צרך אלי סמעת לה אני ראוף: דיינא לא תקיל
ורבא בעמך לא תלוט: לא תשתבח אבכמא ושירות פי קומך לא תלגני: בכורך
ורמעך לא תאחר בבלא רבנך תפריש קדמי: וסלאפתך ודשחך לא תוכרהמא
ובכור בניך תעטיני הם: כן תעביד לתורך לענך שבעה יומין יהי עם אמיה
ביומא תמינאה תפרשנה קדמי: וכדאך תצנע בבקרך וגנמך יכון מע אמה

והיו בניכם יתומים שלא יניחום ב"ד לירד לנכסי אביהם לפי שאין יודעים אם מתו או נשבו" אם כסף תלוה את עמי"
ר' ישמעא' אומ' כל אם ואם שבתורה רשות חוץ מש' וזה אחד מהם" את עמי" עמי וגוי עמי קודם עני ועשיר עני
קודם עניי עירך ועניי עיר אחרת עניי עירך קודמין וזה משמעו אם כסף תלוה את עמי תלוהו ולא לגוי ולאיזה מעמי את העני
ולאיזה עני לאותו שעמך" לא תהיה לו כנשה" לא תתבענו בחזקה אם אתה יודע שאין לו אל תהי דומה עליו כאלו הלויתו אלא כאלו
לא הלויתו כלום לא תכלימהו" נשך" רבית שהיא כנשיכת נחש שנושך חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש ופתאום הוא מבצבץ
ונפח עד קדקדו כך רבית אינו מרגיש ואינו ניכר עד שהרבית עולה ומחסרו ממון הרבה" אם חבל תחבול" כל לשון חבלה
אינו משכון בשעת הלואה אלא שממשכנין את הלוה כשמגיע הזמן ואינו פורע" עד בא השמש תשיבנו לו" כל היום תשיבנו
לו עד בא השמש ובבא השמש תחזור ותטלנה עד שיבא בקר שלמחר ובכסות יום הכתוב מדבר שאין צריך לה בלילה" כי
היא כסותה" זו טליתו" שמלתו זו חלוק" במה ישכב" לרבות את המצע" אלהים לא תקלל" הרי זו אזהרה לברכת השם ואזהרה
לקללת דיין" מלאתך" חובה המוטלת עליך כשתתמלא תבואתך להתבשל והם בכורים" ודמעך" התרומה ואיני יודע מהו
לשון דמע" לא תאחר" לא תשנה סדר הפרשתן לאחר את המוקדם ולהקדים את המאוחר שלא יקדים תרומה לבכורים ומעשר

לבכורים

קדש תהיון לי ובשר בשדה
טרפה לא תאכלו לכלב תשלכון
אתו: לא תשא שמע
שוא אל תשת ידך עם רשע
להית עד חמס: לא תהיה אחרי
רבים לרעת ולא תענה על רב
לנטת אחרי רבים להטת: ודל לא
תהדר בריבו: כי תפגע

ופי יום ח׳ תעטיניה: ואנשין קדישין
תהון קדמי ובסר תליש מן חיוא
חיא לא תיכלון לכלבא תרמון יתיה:
ואנאס מקדסין תכונו לי וחיואן
מפתרס פי אלצחרא לא תאכלוה
ללכלב אטרחוה: לא תקביל
שימע דשקר לא תשוי ידך עם
חייבא למהוי ליה סהיד שקר: לא
תחמל כברא זורא ולא תבסט

צ׳למא פתכון לה שאהד צ׳לם: לא תהי בתר סגיאי לאבאשא ולא תתמנע
מלאלפא מא דבעינך על דינא בתר סגיאי שליםדינא: לא תכון פי תבעתיר
לאשר ולא תגיב פי כצומה לתמיילהא בל והא לאכתר פמל: ועל מסכנא
לא תרחים בדיניה: ולא תחאבי לפקיר פי כצומתה: ארי תפגע

תערני

לתרומה: בכור בניך תתן לי: לפדותו חמש סלעים מן הכהן והלא כבר צוה עליו במקום אחר אלא בדי לסמוך לו כן תעשה
לשורך מה בכור אדם לאחר שלשים יום פודהו שנ׳ ופדויו מבן חדש תפדה אף בכור בהמה בשה מיטפל בו שלשים יום ואחר כך
נותנו לכהן: שבעת ימים יהיה עם אמו: זו אזהרה לכהן שאם בא למהר את קרבנו לא ימהר קודם שמונה לפי שהוא מחוסר
זמן: ביום השמיני תתנו לי: יכול יהא חייב לבוא ביום כאן נאמר כאן שמיני ונאמר להלן ומיום השמיני והלאה ירצה מה שמיני האמור
להלן להכשיר משמיני ולהלן אף שמיני האמור כאן להכשיר משמיני ולהלן וכן משמעו וביום השמיני אתה רשאי ליתנו לו:
ואנשי קדש תהיון לי: אם אתם קדושים ופרושים משקוצי נבלות וטריפות הרי אתם שלי ואם לאו אינכם שלי: ובשר בשדה
טרפה: אף בבית כן אלא שדיבר הכתוב בהווה מקום שדרך בהמות ליטרף וכן כי בשדה מצאה וכן אשר לא יהיה טהור
מקרה לילה הוא הדין למקרה יום אלא שדיבר הכתוב בהווה ובסר תליש מן חיוא חיא בשר שנתלש על ידי טריפת זאב או
ארי או מן חיה בשדה או בהמה בשדה בחיה: לכלב תשליכון אותו: שהטרפה מותרת בכל הנאות אם כן מה ת״ל לכלב
אף הוא ככלב או אינו אלא כלב כמשמעו ת״ל בנבלה או מכור לנכרי קל וחומר לטרפה שמותרת בכל הנאות אם כן מה
ת״ל לכלב ללמדך שהכלב נכבד ממנו וללמדך הכתוב שאין הקב״ה מקפח שכר כל בריה שנ׳ ולכל בני ישראל לא יחרץ
כלב לשונו אמ׳ הקב״ה תנו לו שכרו: לא תשא שמע שוא: כתרגומו לא תקביל שימע דשקר אזהרה למקבל לשון הרע ולדיין
שלא ישמע דברי בעל דין עד שיבא בעל דין חבירו: אל תשת ידך עם רשע: הטוען את חבירו תביעת שקר שהבטיחהו
להיות עד חמס: לא תהיה אחרי רבים לרעות: יש במקרא זה מדרשי חכמי ישראל אבל אין לשון המקרא מיושב בהן על אופנו
מכאן דרשו שאין מטין לחובה בהכרעת דיין אחד וסוף המקרא דרשו אחרי רבים להטות שאם יש שנים במחייבין יותר
על המזכין הטה הדין על פיהם לחובה ובדיני נפשות הכתוב מדבר ואמצע המקרא דרשו לא תענה על רב שאין חולקין
על מופלא שבבית דין לפיכך מתחילין בדיני נפשות מן הצד לקטנים שבהן שואלין תחלה שיאמרו את דעתם ולפי דברי
רבותינו כן פותרים המקרא לא תהיה אחרי רבים לרעות לחייב מיתה בשביל דיין אחד שירבו מחייבין על המזכין ולא תענה
על רב לנטות מדבריו ולפי שהוא חסר יוד דרשו כן: אחרי רבים להטות: יש רבים שאתה נוטה אחריהם ואימתי בזמן
שהם שנים המכריעין במחייבין יותר מן המזכין ממשמע שנ׳ לא תהיה אחרי רבים לרעות שומע אני אבל היה עמהם לטובה
מכאן אמרו דיני נפשות מטין על פי עד אחד לזכות ועל פי שנים לחובה: ואונקלוס תרג׳ לא תתמנע מלאלפא מא דבעינך על
דינא ולשון העברי לפי התרגום כך הוא נדרש לא תענה על ריב לנטות אם ישאלך דבר למשפט לא תענה לנטות לצד אחד
ולסלק עצמך מן הריב אלא הוי דן אותו לאמתו ואני אומר ליישבו על אופנו כפשוטו כך פתרונו לא תהיה אחרי רבים לרעות

שור איבך או חמרו תעה השב
תשיבנו לו׃ כי תראה
חמור שנאך רבץ תחת משאו
וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו׃
לא תטה משפט ו
אבינך בריבו׃ מדבר שקר תרחק
ונקי וצדיק אל תהרג כי לא
אצדיק רשע׃ ושחד לא תקח כי
השחד יעור פקחים ויסלף דברי
צדיקים׃ וגר לא תלחץ ואתם

תורא דסנאך או חמריה דטעי אתבא
תתיבניה ליה׃ ואד׳ פאגית תור עדוך
או חמארה צ׳את פרדה עליה׃
ארי תחזי חמרא דסנאך רביע תחות
טעניה ותתמנע מלמשקל ליה
משבק תשבוק מא דבלבך עלוהי
ותפריק עמיה׃ ואד׳י ראית חמאר
שאניך ראבצא תחת חמלה פאנתה
ען תרכה כד׳אך בל חטא תחת מעה׃
לא תצלי דין מסכינך בדיניה׃
לא תמייל חכם מסכינך פי כ׳צומתה׃

מפתגמא דשקר הוי רחיק ודזכי ודנפק זכי מן דינא לא תקטול ארי לא
אזכי חיבא׃ מן כלאם אלבאטל פאבעד ואלברי ואלזכי פלא תקתלה מא פאני לא
אזכי צ׳אלמא׃ ושוחדא לא תקביל ארי שוחדא מעור עיני חכימין ומקלקיל
פתגמין תריצין׃ ולא תאכ׳ד׳ רשוה פאן אלרשא יעמי עיון אלבצרא
ען אלחק ויזיל אקואל אלעאדלה׃ ולגיורא לא תעיקון ואתון ידעתון

אם ראית רשעים מטין משפט לא תאמר הואיל ורבים הם הנני נוטה אחריהם ולא תענה על ריב לנטות
וג׳ ואם ישאלך הנדון על אותו המשפט אל תענהו על הריב דבר הנוטה אחרי אותן רבים להטות את המשפט
מאמתו אלא אמור את המשפט כאשר הוא וקולר יהא תלוי בצואר הרבים׳ לא תהדר׳ לא תחלוק כבוד לזכותו ויש
לומר דל הוא אזכנו ואכבדנו׳ כי תראה חמור שונאך וג׳ הרי כי משמש לשון דלמא שהוא מארבע לשונות
שלשמושי כי וכה פתרונו שמא תראה חמורו רובץ תחת משאו׳ וחדלת מעזוב לו׳ בתמיה׳ עזב תעזב עמו׳
עזיבה זו לשון עזרה וכן עזור ועזוב וכן ויעזבו את ירושלם עד החומה מלאוה עפר לעזור ולקיים את חוזק
החומה כיוצא בו כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני וג׳ שמא תאמר כן בתמיה לא תירא מהם ומדרש
כך דרשו רבותינו כי תראה וחדלת פעמים שאתה חודל ופעמים שאתה עוזר הא כיצד זקן ואינו לפי כבודו
וחדלת או בהמת גוי ומשאו ישראל וחדלת׳ עזוב תעזוב עמו לפרק המשא מלמשקל ליה מליטול משאו
ממנו׳ אביונך׳ לשון אובה שהוא מדולדל ותאב לכל טובה׳ ונקי וצדיק אל תהרוג׳ מכין ליוצא דופן מבית
דין חייב ואמר אחד יש לי ללמד עליו זכות שמא תאמר הואיל ונתחייב אל תחזירהו תל ונקי וצדיק אל תהרוג ואע״פ שאינו צדיק
שלא נצטדק בבית דין מכל מקום נקי הוא מדין מיתה שהרי יש לך לזכותו ומנין ליוצא מבית דין זכאי ואמר
אחד יש לי ללמד עליו חובה שאין מחזירין אותו לבית דין תל וצדיק אל תהרוג וזה צדיק הוא שנצטדק בב״ד
כי לא אצדיק רשע׳ אין עליך להחזירו כי לא אצדיקנו בדיני אם יצא מידך זכאי יש לי שלוחים הרבה להמיתו
במיתה שנתחייב בה׳ ושוחד לא תקח׳ אפילו לשפוט אמת וכל שכן כדי להטות הדין כבר נאמר לא תטה משפט׳ יעור פקחים
אפילו חכם בתורה ונוטל שוחד סוף שתטרף דעתו עליו וישתכח תלמודו ויכהה מאור עיניו׳ ויסלף׳ כתרגומו ומקלקל׳ דברי
צדיקים דברים המצודקים משפטי אמת וכן תרגו׳ תריצין ישרים׳ וגר לא תלחץ׳ בהרבה מקומות הזהירה תורה על הגר מפני שסורו רע׳

ידעתם את נפש הגר כי גרים
היתם בארץ מצרים: ושש שנים
תזרע את ארצך ואספת את
תבואתה: והשביעת תשמטנה
ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם
תאכל חית השדה כן תעשה
לכרמך לזיתך: ששת ימים
תעשה מעשיך וביום השביעי
תשבת למען ינוח שורך וחמרך
וינפש בן אמתך והגר: ובכל
אשר אמרתי אליכם תשמרו
ושם אלהים אחרים לא תזכירו

ית נפשא דגיורא ארי דיירין הויתון
בארעא דמצרים. ולגריב פלא
תגבנה ולא תצגטו לגריב פאנכם
עארפין בצעת נפס לגריב. וטוצ
מא כנתם גרבא פי בלד מצר:
ושית שנין תזרע ית ארעך.
ותכנוש ית עללתה: וסת סנין
תזרע ארצך ותגמע גלתהא:
ושביעיתא תשמטנה ותרטשנה.
וייכלון מסכיני עמך ושארהון
תיכול חית ברא כין תעביד לכרמך
לזיתך: וסאבעה תסיבהא ותדעהא.
יאכל מנהא מסאכין קומך ופצלהא

יאכלה חיואן לצחרא. כדאך תצנע בכרמך וזיתונך: שתא יומין תעביד
עובדך. וביומא שביעאה תנוח בדיל דינוח תורך וחמרך. וישקוט בר
אמתך וגיורא: סתה איאם תעמל אעמאלך פיהא ויום אלז' תסבת לכי יסתריח.
תורך וחמארך ויקר אבן אמתך ואלגריב ענדך: ובכל דאמרית לכון תסתמרון.
ושום טעוות עממיא לא תדכרון לא ישתמע על פומכון: ובגמיע מא קלתה

את נפש הגר כמה קשה לו כשלוחצין אותו. ואספת את תבואתה לשון הכנסה לבית כמו ואספתו אל תוך
ביתך. תשמטנה מעבודה. ונטשתה מאכילה אחר זמן הביעור. ד"א תשמטנה מעבודה גמורה כגון חרישה
וזריעה. ונטשתה מלזבל ומלקשקש. ויתרם תאכל חית השדה להקיש מאכל אביון למאכל חיה מה חיה אוכלת
בלא מעשר אף אביונים אוכלים בלא מעשר מכאן אמרו אין מעשר בשביעית. כן תעשה לכרמך ותחלת המקרא בשדה
הלבן כמו שאמור למעלה ממנו תזרע את ארצך. וביום השביעי תשבות אף בשנה השביעית לא תעקר שבת בראשית
ממקומה שלא תאמר הואיל וכל השנה קרויה שבת לא תנהג בה שבת בראשית. למען ינוח שורך וחמורך תן לו נייח
להתיר שיהא תולש ואוכל עשבים מן הקרקע או אינו אלא יחבשנו בתוך הבית אמרת אין זה נייח אלא צער. בן אמתך
בעבד ערל הכתוב מדבר. והגר גר תושב. ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו לעשות כל מצות עשה באזהרה שכל
שמירה שבתורה אזהרה היא במקום לאו. לא תזכירו שלא יאמר לו שמור לי בצד ע"ז פלונית או תעמוד
עמי ביום ע"ז פלונית. ד"א ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכירו ללמדך
ששקולה ע"ז כנגד כל המצות כולן והנזהר בה כשומר את כולן. לא ישמע מן הגוי. על פיך
שלא תעשה שותפות עם הגוי וישבע לך בע"ז שלו נמצאת אתה גורם שיזכר על ידך. רגלים

לא ישמע על פיך: שלש רגלים
תחג לי בשנה: את חג המצות
תשמר שבעת ימים תאכל
מצות כאשר צויתך למועד
חדש האביב כי בו יצאת ממצרים
ולא יראו פני ריקם: וחג הקציר
בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה
וחג האסף בצאת השנה באספך
את מעשיך מן השדה: שלש
פעמים בשנה יראה כל זכורך
אל פני האדן יהוה: לא תזבח על
חמץ דם זבחי ולא ילין חלב חגי עד בקר:
ראשית בכורי אדמתך תביא בית

לכם אחתרזו: ואסם למעבודאת
לא כר לא תדכרוהא ולא יסמע
מן פאך: תלת זמנין תיחוג קדמי
בשתא: תלאת מראר תחג לי פי
לסנה: ית חגא דפטיריא תיטר
שבעה יומין תיכול פטירא כמא
דפקידתך לזמן ירחא דאביבא
ארי ביה נפקתא ממצרים: ולא
יתחזון קדמי ריקנין: חג לפטיר
אחפצה ז איאם תאכל פטירא כמא
אמרתך פי וקת שהר לפריך לאן
פיה כרגת מן מצר ולא תחצרון בין
ידי פרגא: וחגא דחצדא בכורי
עובדך דתזרע בחקלא וחגא
דכנשא במפקה דשתא במכנשך ית עובדך מן חקלא: וחג לחצאד בכור
עמלך אלדי תזרעה פי לצחרי וחג לגמע ענד גמעך אעמלך מן לצחרא:
תלת זמנין בשתא יתחזון כל דכורך קדם רבון עלמא יי: ג מראר פי לסנה
יחצר גמיע רגאלך בין ידי לסייד אללה: לא תכוס על חמיע דם פסחי ולא יביתון
לצפרא בר ממדבחא תרבי נכסת חגא עד צפרא: לא תדבח פסחי עלי כמיר
ולא תבית שחום חגי אלי לגדאה: ריש בכורי ארעך תיתי לבית מקדשא

פעמים וכן כי הכיתני זה שלש רגלים: חדש האביב. שהתבואה מתמלאת בו באביה. אביב לשון אב בכור
וראשון לבשל פירות. ולא יראו פני ריקם. כשתבואו לראות פני ברגלים הביאו לי עולות. וחג קציר. הוא חג שבועות
בכורי מעשיך. שהוא זמן הבאת בכורים ושתי הלחם הבאין בעצרת היו מתירין החדש למנחות ולהביא בכורים
למקדש שנ' וביום הבכורים וג'. וחג האסיף. הוא חג הסוכות. באספך את מעשיך. שכל ימות החמה התבואה
מתיבשת בשדות ובחג אוספים אותה לבית מפני הגשמים. שלש פעמים וג'. לפי שהענין מדבר בשביעית
הוצרך ללמד שלא יתעקרו רגלים ממקומן. כל זכורך. הזכרים שבך. לא תשחט על חמץ. לא תשחט את הפסח
בי"ד בניסן עד שתבער החמץ. ולא ילין חלב חגי וג'. חוץ למזבח עד הבקר. יכול אף על המערכה יפסל בלינה ת"ל
על מוקדה על המזבח כל הלילה. ולא ילין. אין לינה אלא בעמוד השחר שנ' עד בקר אבל כל הלילה להעלותו מן
הרצפה למזבח. ראשית בכורי אדמתך. אף השביעית חייבת בבכורים לכך נאמ' אף כאן בכורי אדמתך כיצד אדם

נכנס

יהוה אלהיך לא תבשל גדי בחלב
אמו׃
הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך
בדרך ולהביאך אל המקום אשר
הכנתי׃ השמר מפניו ושמע בקלו
אל תמר בו כי לא ישא לפשעכם
כי שמי בקרבו׃ כי אם שמוע
תשמע בקלו ועשית כל אשר
אדבר ואיבתי את איביך וצרתי את
צרריך׃ כי ילך מלאכי לפניך
והביאך אל האמרי והחתי והפרזי
והכנעני החוי והיבוסי והכחדתיו׃

ד״י אלהך לא תיכלון בסר בחלב׃
ואואיל בכור ארצך תאתי בהא
אלי בית אללה רבך ולא תאכל לחמא
בלבן׃ האנא שלח מלאכי
קדמך למטרך באורחא ולאעלותך
לאתרא דאתקינית׃ האנא באעת
במלך בין ידיך ליחפצך פי טריקך
ויאתי בך אלי אלמוצע אלדי אצלחתה׃
אסתמר מן קדמוהי וקביל למימריה
לא תסריב לקבליה ארי לא ישבוק
לחוביכון ארי בשמי מימריה׃
פאחדרה ואקבל אמרה ולא תכאלפה
פאנה לא יצפח לגרמכם ועליא אן
אסמי מעה׃ ארי אם קבלא תקביל למימריה ותעביד כל דאמליל ואסנא
יתסנאך ואעיק לדמעיקין לך׃ פאנך אן קבלת אמרה וצנעת גמיע
מא אקולה לך עאדית אעדאך וצאררת מצארריך׃ ארי יהך
מלאכי קדמך ויעילנך לאמוראי וחתאי ופרזאי וכנענאי חואי ויבוסאי
ואשיצינון׃ ואדי סאר מלכי בין ידיך אדכלך אלי אלאמוריין
ואלחתיין ואלפרזיין ואלכנעניין ואלחוויין ואליבוסיין ואגחדתהם׃

נכנס לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה כורך עליה גמי לסימן ומקדישה ואין בכורים אלא משבעה
המינין האמורין במקרא ארץ חטה ושעורה וגו'׃ לא תבשל גדי בחלב ג' אף עגל וכבש בכלל גדי שאין
גדי אלא לשון ולד רך ממה שאתה מוצא בכמה מקומות בתורה שכתוב גדי והוצרך לפרש אחריו
עזים כגון אנכי אשלח גדי עזים את גדיי העזים שני גדיי עזים ללמדך שבכל מקום שנ' גדי סתם אף עגל
וכבש במשמע ובשלשה מקומות נכתב בתורה אחד לאיסור אכילה ואחד לאיסור הנאה ואחד לאיסור בישול״
הנה אנכי שולח מלאך״ כאן נתבשרו שעתידים לחטוא ושכינה אומרת להם כי לא אעלה בקרבך״ אשר הכינותי״
אשר זימנתי לתת לכם זהו פשוטו ומדרשו אל המקום אשר הכינותי כבר מקומי ניכר כנגדו וזה אחד מן המקראות
שאומרים שבית המקדש שלמעלה מכוון כנגד שלמטה״ אל תמר בו לשון המראה אשר ימרה את פיך״ כי לא ישא
לפשעכם״ אינו מלומד בכך שהוא מן הכת שאין חוטאין ועוד שהוא שליח ואינו עושה אלא שליחותו״ כי שמי בקרבו״
מחובר לראש המקרא השמר מפניו כי שמי משותף בו ורבותינו אמרו זה מטטרון ששמו כשם רבו מטטרון בגימט' שדי׃

לא תשתחוה לאלהיהם ולא תעבדם
ולא תעשה כמעשיהם כי הרס
תהרסם ושבר תשבר מצבתיהם:
ועבדתם את יהוה אלהיכם וברך
את לחמך ואת מימיך והסירתי
מחלה מקרבך: לא
תהיה משכלה ועקרה בארצך את
מספר ימיך אמלא: את אימתי
אשלח לפניך והמתי את כל העם
אשר תבא בהם ונתתי את כל איביך
אליך ערף: ושלחתי את הצרעה
לפניך וגרשה את החוי את

לא תסגוד לטעותהון ולא תפלחנין.
ולא תעביד כעובדיהון ארי פגרא
תפגרנון ותברא תתבר קמתהון:
לא תסגד למעבוראתהם ולא תעבדהא
ולא תעמל כאעמאלהם בל הדמהא
הדמא ויכסר מדאבחהם תכסירא:
ותפלחון קדם יי אלהכון ויברך ית מיכלך
וית משתך ואעדי מרעין בישין
מבינך: ואעבדו אללה רבכם ואנה
פי טעאמך ושראבך ואזיל אלאמראץ
ענך: לא תהי תכלא ועקרא
בארעך ית מנין יומך אשלים: לא
מתכל ועאקר פי בלדך ואחצא אמד
אכמלהא: ית אימתי אשלח קדמך ואשגיש ית כל עממיא דאת אתי ל
לאגחא בהון ואמסר ית כל בעלי דבבך קדמך מחזרי קדל: ואבעת
בהיבתי בין ידיך ואהים גמיע אלקום אלדי תציר אליהם ואגעל גמיע אעדאך
בין ידיך מדברין: ואשלח ית ערעיתא קדמך ותתריך ית חואי ית כנענאי
וית חתאי מן קדמך: ואבעת בטעאהה בין ידיך פתטרד אלחויין ואלכנעניין.

וצר תי׳ כתרגומו ואעיק׳ הרס תהרסם לאותם אלהות׳ מצבותיהם אבנים שהם מציבין להשתחוות להם׳ לא תהיה
משכלה אם תעשה רצוני׳ משכלה׳ מפלת נפלים או קוברת בניה קרויה משכלה׳ והמתי׳ כמו והממתי׳ ותרגום
ואשגיש וכן כל תיבה שפועל שלה בכפל אות אחרונה כשתהפוך לדבר בלשון פעלתי יש מקומות שנוטל אות
הכפולה ומדגיש את האות ונקודה במלופום כגון והמתי מגזרת והמם גלגל עגלתו וסבותי מגזרת
וסבב בית אל דלותי מגזרת דללו וחרבו על כפים חקותיך מגזרת חקקי לב את תמי רצותי מגזרת רצץ עשר
דנים והמתרגם והמותי ואקטיל טועה הוא שאילו מגזרת מיתה היה הא שלו בפתח ולא מים שלו מודגשת ולא
נקודה מלופום אלא והמתי כגון והמתה את העם הזה והתיו מודגשת לפי שתבא במקום שתי תוין האחת
נשרשת לפי שאין מיתה בלא תיו והאחת משמשת כמו אמרתי חטאתי עשיתי וכן ונתתי התיו מודגשת שהיא באה במקום
שתים לפי שהיה צריך שלשה תוין שתים ליסוד כמו בוים תת יתן מתת אדם היא והשלישי לשמוש׳ עורף׳ שיכונו
מפניך ויהפכו לך ערפם׳ הצרעה׳ מין שרץ העוף והיתה מכה אותם בעיניהם ומטילה בהם ארס והם
מתים והצרעה לא עברה את הירדן והחתי וכנעני הסמוך קיחון ועוג לפי כך מכל שבעה אומות לא מנה
כאן אלא או וחוי אע״פ שהוא מעבר הירדן והלא שנו רבותינו במסכת סוטה על שפת הירדן עמדה וזרקה בהם מרה׳

216

הכנעני ואת החתי מלפניך: לא
אגרשנו מפניך בשנה אחת פן
תהיה הארץ שממה ורבה עליך
חית השדה: מעט מעט אגרשנו
מפניך עד אשר תפרה ונחלת
את הארץ: ושתי את גבלך מים
סוף ועד ים פלשתים וממדבר
עד הנהר כי אתן בידכם את
ישבי הארץ וגרשתמו מפניך:
לא תכרת להם ולאלהיהם ברית:
לא ישבו בארצך פן יחטיאו אתך
לי כי תעבד את אלהיהם כי יהיה לך
למוקש:
ואל משה אמר עלה אל יהוה אתה

ואלחתיין מן בין ידיך: לא אתריכנון
מן קדמך בשתא חדא דלמא תהי
ארעא צדיא ותסגי עלך חית ברא:
לא אטרדהם מן בין ידיך פי סנה
ואחדה כילא תציר אלבלד וחשא ו
ותכתר עליך חיואן אלצחרא: זעיר
זעיר אתריכנון מן קדמך עד
דתסגי ותחסין ית ארעא: לכן
קלילא קלילא אטרדהם מן בין
ידיך אלי אן תנמו ותחוז אלארץ
ואשוי ית תחומך מימא דסוף ועד
ימא דפלשתאי וממדברא עד
פרתא ארי אמסר בידכון ית יתבי
ארעא ותתריכנון מן קדמך ואגעל
תכמך מן בחר אלקלזם אלי בחר פלסטין

ומן אלבר אלי אלפראת באן אסלם בין איריכם סכאן אלבלד ותטרדהם מן בין ידיך:
לא תגזר להון ולטעותהון קים: לא תעהד מעהם ומע מעבודאתהם עהדא:
לא יתבון בארעך דלמא יחייבון יתך קדמי ארי תפלח ית טעותהון ארי יהון
לך לתקלא: לא יקימו פי בלדך כילא יכטוך לי באן תעבד מעבודאתהם
פיכונו לך והקא: ולמשה אמר סק לקדם יי את ואהרן נדב ואביהוא ושבעין
מסבי ישראל ותסגדון מרחיק: תם קאל למוסי אצעד אלי אללה אנת והרון ונדב

שממה' ריקנית מבני אדם לפי שאתם מעט ואין בכם כדי למלאות אותה' ורבה עליך' ותרבה עליך'
עד אשר תפרה' תרבה לשון פרי כמו פרו ורבו' ושתי לשון השתה והיתן מודגשת מפני שבאה תחת
שתים שאין שיתה בלא תו והאחת לשמוש' עד הנהר' פרת' וגרשתמו' ותגרשם' כי תעבד וגו' הרי את
כי משמשין במקום אשר וכן בכמה מקומות וזהו לשון כי שהוא אחד מארבע לשונות שהכי משמש וגם
מצינו בהרבה מקומות אם משמש בלשון אשר כמו אם תקריב מנחת בכורים שהוא חובה' ואל
משה אמר' פרשה זו נאמרה קודם עשרת הדברים בארבעה בסיון נאמר לו עלה' ובגש

ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני
ישראל והשתחויתם מרחק׃ ונגש
משה לבדו אל יהוה והם לא יגשו
והעם לא יעלו עמו׃ ויבא משה
ויספר לעם את כל דברי יהוה
ואת כל המשפטים ויען כל העם
קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר
דבר יהוה נעשה׃ ויכתב משה את
כל דברי יהוה וישכם בבקר ויבן
מזבח תחת ההר ושתים עשרה
מצבה לשנים עשר שבטי ישראל׃
וישלח את נערי בני ישראל ויעלו
עלת ויזבחו זבחים שלמים ליהוה פרים׃
ויקח משה חצי הדם וישם באגנת
וחצי הדם זרק על המזבח׃ ויקח

ואביהוא וסבעין מן שיוך בני אסר׳
ואסגדו מן בעיד׃ ויתקרב משה
בלחודוהי לקדם יי׳ ואנון לא
יתקרבון ועמא לא יסקון עמיה׃ ל
פיתקדם מוסי וחדה אלי אללה והם
לא יתקדמו ואלקום לא יצעדו מעה׃
ואתא משה ואשתעי לעמא ית כל
פתגמיא דיי׳ וית כל דיניא ואתיב
כל עמא קלא חד ואמרו כל
פתגמיא דמליל יי׳ נעביד׃ פגא
מוסי וקץ עלי אלקום גמיע כלאם
אללה וגמיע אלאחכאם פאגאבוה גמיע
אלקום בצות ואחד וקאלו גמיע אלאמור
אלתי אמר אללה בהא נצנעהא׃ וכתב
משה ית כל פתגמיא דיי׳ ואקדים
בצפרא ובנא מדבחא בשפולי טורא
ותרתא עסרי קמן לתרי עסר שבטיא דישראל׃ פכתב מוסי גמיע כלאם אללה ודלך
ואדלג בגדואה ובנא מדבחא תחת אלגבל ונצב יב דכה באזא יב סבט אסראיל׃
ושלח ית בכורי בני ישראל ואסיקו עלוון ונכיסו נכסת קודשין קדם יי׳ תורין׃ ובעת
בכור בני אסר׳ פקרבו צואעדא ודבחו דבאיח סלאמה ללה מן אלבקר׃
ונסיב משה פלגות דמא ושוי במזרקיא ופלגות דמא זרק על מדבחא׃ פאכד
מוסי בעץ׳ אלדם ווצעה פי אגאנין ובעצה רשה עלי אלמדבח׃ ונסיב

משה לבדו׳ א׳ העם לא׳ ויבא משה ויספר לעם׳ בו ביום׳ את כל דברי׳ מצות פרישה והגבלה׳ ואת כל המשפטים׳
שבע מצות שנצטוו בני נח ושבת וכבוד אב ואם ופרה אדומה ודינין שנתן להם במרה׳ ויכתב משה מבראשית
ועד מתן תורה וכתב מצות שנצטוו במרה׳ וישכם בבקר׳ בחמשה בסיון׳ את נערי׳ הבכורות׳ ויקח משה׳
חצי הדם׳ מי חלקו׳ מלאך בא וחלקו׳ באגנות׳ שתי אגנות אחד לחצי דם עולה ואחד לחצי דם שלמים
להזות אותם על העם ומכאן למדו רבותינו שנכנסו אבותינו לברית במילה וטבילה והזאת דמים שאין הזאה בלא טבילה׳

ספר הברית ויקרא באזני העם
ויאמרו כל אשר דבר יהוה נעשה
ונשמע ויקח משה את הדם ויזרק
על העם ויאמר הנה דם הברית אשר
כרת יהוה עמכם על כל הדברים
האלה ויעל משה ואהרן נדב
ואביהוא ושבעים מזקני ישראל
ויראו את אלהי ישראל ותחת
רגליו כמעשה לבנת הספיר
וכעצם השמים לטהר ואל
אצילי בני ישראל לא שלח ידו
ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו
ויאמר יהוה אל משה
עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה

ספרא דקימא. וקרא קדם עמא ואמרו.
כל דמליל יי נעביד ונקביל: תם
אכד כתאב אלעהד. וקראה בחצרת אלקום.
וקאלו. גמיע מא אמר אללה בה נקבלה
ונסמעה: ונסיב משה ית דמא.
וזרק על מדבחא לכפרא על עמא
ואמר. הדין דם קימא דגזר יי
עמכון על כל פתגמיא האלין:
פאכד מוסי מן אלדם ורשה קבאלה
אלקום. וקאל. הדי דם אלעהד אלדי עהד
אללה מעכם. עלי גמיע הדה אלאחכאם:
וסליק משה ואהרן נדב ואביהוא.
ושבעין מסבי ישראל: תם צעד
מוסי והרון. נדב ואביהוא. וסבעין מן
שיוך בני אסראל: וחזו ית יקרא אלהא
דישראל. ותחות כרסי יקריה כעובד אבן טבא. וכמחזי שמיא לבריו: פכאן תחת נור
אלאה אסראל. ומן תחתה כצנעה ביאץ אלמהא. וכדאת אלסמא פי אלנקא: ולרברבי בני
ישראל לא הות נזקא וחזו ית יקרא דיי. והוו חדן בקרבניהון דאתקבלו כאלו אכלין
ושתן: ואלי נקבא בני אסראל. לם יבעת באפתה. פנטרו נור אללה ואכלו. פאכלו
ושרבו: ואמר יי למשה. סק לקדמי. לטורא והוי תמן. ואתן

עמכון

ספר הברית" מבראשית ועד מתן תורה ומצוות שנצטוו במרה" ויזרק" ענין הזאה ותרגומו וזרק על מדבחא לכפרא על עמא" ויראו את אלהי ישראל" נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן ולזקנים עד ויהי העם כמתאוננים ותבער בם אש יי ותאכל בקצה המחנה בקצינים שבמחנה" כמעשה לבנת הספיר" היא היתה לפניו בשעת השעבוד לזכור צרתן של ישראל שהיו משועבדין במעשה לבנים" וכעצם השמים לטוהר" משנגאלו היה אור וחדוה לפניו" וכעצם כתרגומו לשון מראה" לטוהר" לשון ברור וצלול" ואל אצילי" הם נדב ואביהוא והזקנים" לא שלח ידו מכלל שהיו ראויים להשתלח בהם יד" ויחזו את האלהים" היו מסתכלין בו בלב גס מתוך אכילה ושתייה כך מדרש תנחומא ואונקלוס לא תרגם כן" אצילי לשון גדולים כמו ומאציליה קראתיך ויאצל מן הרוח שש אמות אצילה" ויאמר יי אל משה לאחר מתן תורה" עלה אלי ההרה והיה שם" ארבעים יום"

לך את לחת האבן והתורה והמצוה
אשר כתבתי להורתם: ויקם משה
ויהושע משרתו ויעל משה אל הר
האלהים: ואל הזקנים אמר שבו
לנו בזה עד אשר נשוב אליכם
והנה אהרן וחור עמכם מי בעל
דברים יגש אלהם: ויעל משה
אל ההר ויכס הענן את ההר:
וישכן כבוד יהוה על הר סיני
ויכסהו הענן ששת ימים ויקרא אל
משה ביום השביעי מתוך הענן:
ומראה כבוד יהוה כאש אכלת
בראש ההר לעיני בני ישראל: ויבא

לך ית לוחי אבנא ואוריתא ותפקידתא
דכתבית לאלפותהון: תם קאל אללה
למוסי אצעד אלי אלגבל וקם תם
ואעטיך אלואח אלגואהר ואלשראיע
ואלוצאיא אלתי כתבתהא לאדלכם בהא:
וקם משה ויהושע משמשנה וסליק
משה לטורא דאתגלי עלוהי יקרא
דיי: וקאם מוסי ויהושע כאדמה
וצעד מוסי אלי גבל אללה: ולסביא
אמר אוריכו לנא הכא עד דנתוב
לותכון והא אהרן וחור עמכון מן
דאית ליה דינא יתקרב לקדמיהון:
וקאל ללשיוך אגלסו לנא ההנא אלי אן
נרגע אליכם והודי הרון וחור מעכם
מן כאן לה אמר יתקדם אליהמא: וסליק משה לטורא וחפא ענגא ית טורא:
ולמא צעד מוסי אלי אלגבל גטא אלגמאם אלגבל: ושרא יקרא דיי על טורא דסיני
וחפהי ענגא שיתא יומין וקרא למשה ביומא שביעאה מגו ענגא: וסכן נור
אללה עלי גבל סיני וגטאה אלגמאם סתה איאם תם דעי במוסי פי אליום אלז מן וסט
אלגמאם: וחיזו יקרא דיי כאישא אכלא בריש טורא לעיני בני ישראל: וכאן רויא
נור אללה כנאר אכלה פי ראס אלגבל בחצרה בני אסראייל: ועאל משה

את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם כל שש מאות ושלוש עשרה מצות בכלל עשרת הדיברות הן ורבי סעדיה
פירש באזהרות שיסד לכל דיבור ודיבור מצות התלויות בו: ויקם משה ויהושע משרתו לא ידעתי מה טיבו של יהושע כאן
ואומר אני שהיה התלמיד מלוה לרבו עד מקום הגבלת תחומי ההר שאינו רשאי לילך משם והלאה ומשם ויעל משה לבדו ל
הר האלהים ויהושע נטה שם אהלו ונתעכב שם כל ארבעים יום שכן מצינו כשירד משה וישמע יהושע את קול העם ברעה
למדנו שלא היה יהושע עמהם: ואל הזקנים אמר בצאתו מן המחנה: שבו לנו בזה והתעכבו כאן עם שאר העם במחנה
להיות נכונים לשפוט לכל איש ריבו: חור בנה של מרים היה ואביו כלב בן יפנה שנ' ויקח לו כלב את אפרת ותלד לו את
חור אפרת זו מרים כדאיתא בסוטה: מי בעל דברים מי שיש לו דין: ויכסהו הענן רבותינו חולקים בדבר יש מהם אומרים
אלו ששה ימים שמראש חדש ויכסהו הענן להר ויקרא למשה ביום השביעי לומר עשרת הדברות ומשה וכל ישראל עומדים

משה בתוך הענן ויעל אל ההר ויהי
משה בהר ארבעים יום וארבעים
לילה׃ ק״ח פסו׳ סימן עזיאל

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר
אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת
כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את
תרומתי׃ וזאת התרומה אשר תקחו
מאתם זהב וכסף ונחשת׃ ותכלת
וארגמן ותולעת שני ושש ועזים׃
וערת אילם מאדמים וערת תחשים
ועצי שטים׃ שמן למאר בשמים
לשמן המשחה ולקטרת הסמים׃

בגו ענגא וסליק לטורא והוה משה
בטורא ארבעין יממין וארבעין
לילון׃ פדכל מוסי פי וסט אלגמאם
וצעד אלי אלגבל ואקאם פיה ארבעין
יום וארבעין לילה׃ פ פ פ
ומליל יי׳ עם משה למימר׃ תם כלם
אללה מוסי תכלימא׃ מליל עם בני
ישראל ויפרשון קדמי אפרשותא מן
כל גבר דיתרעי לביה תסבון ית
אפרשותי׃ מר בני אסראיל אן יכרו
לי רפיעה מן עגד כל אנסאן אן
תסכו נפסה תאכדו רפיעתי׃ ודא
אפרשותא דתיסבון מנהון דהבא
וכספא ונחשא׃ והדה אלרפיעה אלתי תאכדוהא מנהם דהב וורק ונחאס׃ ותכלא
וארגונא וצבע זהורי ובוץ ומעזי׃ ואסמאנגוני וארגואני וצבג קרמז ועשר מעזי׳
ומרעזא׃ ומשכי דדכרי מסמקי ומשכי ססגונא ואעי שטין׃ וגלוד כבאש
אדים וגלוד תארש וכשב צנט׃ משחא לאנהרותא ובסמיא למשחא דרבותא·

את שחלק הכתוב כבוד למשה ויש אומרים ויכסהו הענן למשה ששת ימים לאחר עשרת הדברות והם היו בתחלת ארבעים יום שעלה משה לקבל לוחות ולמדך שכל הנכנס למחנה שכינה טעון פרישה ששה ימים׳ בתוך הענן ענן זה כמו עשן הוא ועשה לו הקב״ה למשה שביל בתוכו׳ **ויקחו** לי תרומה לי לשמי׳ תרומה הפרשה יפרישו לי ממונם נדבה׳ ידבנו לבו לשון נדבה והוא לשון רצון טוב פיישנט בלעז׳ תקחו את תרומתי אמרו רבותינו ג׳ תרומות אמורות כאן אחת תרומת בקע לגולגלת שנעשו מהם האדנים כמו שמפורש באלה פקודי׳ ואחת תרומת המזבח בקע לגלגולת לקופות לקנות מהן קרבנות צבור ואחת תרומת המשכן נדבת כל אחד ואחד שנתנדבו שלש עשרה דברים האמורים בענין כולם הוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהונה כשתדקדק בהם׳ זהב וכסף ונחשת וגו׳ כולם באו בנדבה איש איש מה שנדבו לבו חוץ מן הכסף שבא בשוה מחצית השקל לכל אחד ולא מצינו בכל מלאכת המשכן שהוצרך שם כסף יותר שנ׳ וכסף פקודי העדה וג׳ ב׳ קע לגלגלת וג׳ ושאר הכסף הבא שם בנדבה עשאוהו לכלי שרת׳ תכלת צמר צבוע בדם חלזון וצבעו ירוק׳ וארגמן צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן׳ ושש הוא פשתן׳ ועזים נוצה של עזים לכך תרגם אונקלוס ומעזי הבא מן העזים ולא עזים עצמן שתרגם של עזים עזיא׳ מאדמים צבועות היו אדום לאחר עבודן׳ תחשים מין חיה ולא היתה אלא לשעה והרבה גוונים היו לה לכך מתרגם ססגונא ומתפאר בגוונים שלו׳ ועצי שטים ומאין היו להם במדבר פירש ר׳ תנחומא יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר והביא ארזים ממצרים ונטעם וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים׳ שמן למאור שמן זית זך להעלות נר תמיד׳ בשמים לשמן המשחה שנעשה למשוח כלי המשכן והמשכן לקדשו והוצרכו לו בשמים כמו שמפורש בכי תשא׳ ולקטורת הסמים שהיו מקטירים בכל בקר

אבני שהם ואבני מלאים לאפד
ולחשן: ועשו לי מקדש ושכנתי
בתוכם: ככל אשר אני מראה
אותך את תבנית המשכן ואת
תבנית כל כליו וכן תעשו:
ועשו ארון עצי
שטים אמתים וחצי ארכו ואמה
וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו:
וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ
תצפנו ועשית עליו זר זהב סביב:
ויצקת לו ארבע טבעת זהב

ולקטורת בסמיא: ודהן ללאנארה.
ואטיאב לדהן למסח. ולבכור
לצמוג: אבני ברלא. אבנא אשלמותא.
לשקעא באיפודא ובחשנא: וחגארה
בלור. וחגארה כצאס. ללצדרה
וללבדנה: ויעבדון קדמי מקדש.
ואשרי שכינתי ביניהון: ויצנעו לי
מן גמיע דלך מקדסא. אסכן נורי
פימא בינהם: ככל דאנא מחזי
יתך. ית דמות משכנא. וית דמות
כל מנוהי. וכן תעבדון: כגמיע מא
אנא מוריך. מן שכל למסכן ושכל
אניתה. כדאך תצנעו: ויעבדון ארונא דאעי שטין תרתין אמין ופלגא
ארכיה ואמתא ופלגא פתייה ואמתא ופלגא רומיה: ויצנעו צנדוקא מן כשב
לצנבר. דראעין ונצף טולה. ודראע ונצף ערצה ודראע ונצף סמכה: ותחפי יתיה
דהב דכי. מגיו ומברא תחפיניה. ותעביד ליה זיר דדהב סחור: ותגשה בדהב כאלץ.
מן דאכל ומן כארג. ותצנע לה זיגא מן דהב מסתדירא: ותתיך ליה ארבע עזקן דדהב.

וערב כמו שמפורש בואתה תצוה ולשון קטורת העלאת קיטור ותימרות עשן: אבני שהם: שתים הוצרכו שם לצורך
האפוד האמור בואתה תצוה: מלואים: על שם שעושין להם בזהב מושב כמין גומא ונותנים האבן שם למלאות הגומא
קרויים אבני מלואים ומקום המושב קרוי משבצת: לאפד ולחשן: השהם לאפוד ואבני המלואים לחשן וחשן ואפוד מפורש
בואתה תצוה והם מיני תכשיט: ועשו לי מקדש: ועשו לשמי בית קדושה: ככל אשר אני מראה אותך: כאן את תבנית
המשכן המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך: וכן תעשו: לדורות אם
יאבד אחד מן הכלים או כשתעשו לי כלי בית עולמים כגון שלחנות מנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה כתבנית אלו
תעשו אותם ואם לא היה המקרא מחובר למעלה הימנו לא היה לו לכתוב וכן תעשו אלא כן תעשו והיה מדבר על עשיית
אוהל מועד וכליו: ועשו ארון: כמין ארונות עשה בצלאל שנים של זהב ואחד של עץ שקולין אש״דין יושב על שוליו:
מבית ומחוץ תצפנו: שלשה ארונות עשה בצלאל שנים של זהב ואחד של עץ ארבע כתלים ושולים לכל אחד ופתוחים
מלמעלה נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ וחפה שפתו העליונה בזהב נמצא מצופה מבית ומחוץ:
זר זהב: כמין כתר מוקף לו סביב למעלה משפתו שעשה הארון החיצון גבוה מן הפנימי עד שעלה לאחר עובי הכפרת
ולמעלה הימנו מעט הוא וכשהכפורת שוכב על עובי הכתלים עולה הזר למעלה מכל עובי הכפרת כל שהוא והוא
סימן לכתר תורה: ויצקת: לשון מתכת כתרגומו: פעמתיו: כתרגומו זויתיה ובזויות העליונות סמוך לכפורת היו נותנים
שתים מכאן ושתים מכאן לרחבו של ארון והבדים נתונים בהם וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחצי
בין בד לבד שיהיו שני בני אדם הנושאין את הארון מהלכין ביניהן וכך מפורש במנחות בפרק שתי הלחם:

ושתי

ונתתה על ארבע פעמתיו ושתי
טבעת על צלעו האחת ושתי
טבעת על צלעו השנית: ועשית
בדי עצי שטים וצפית אתם זהב:
והבאת את הבדים בטבעת על
צלעת הארן לשאת את הארן
בהם: בטבעת הארן יהיו הבדים
לא יסרו ממנו: ונתת אל הארן
את העדת אשר אתן אליך:
ועשית כפרת זהב טהור אמתים
וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה:
ועשית שנים כרבים זהב מקשה
תעשה אתם משני קצות הכפרת:

ותתין על ארבע זויתה ותרתין
עזקן על סטריה חד ותרתין עזקן
על סטריה תנינא: וצג להא ארבע
חלק מן דהב ואגעלה עלי ארבע
גהאתה חלקתין מן גאנבה אלואחד
וחלקתין מן גאנבה אלאכר: ותעביד
אריחי דאעי שטין ותחפי יתהון דהב:
ואצנע דהוקא מן כשב לצנד וגשהא
בדהב: ותעיל ית אריחיא בעזקתא
על סטרי ארונא למטל ית ארונא
בהון: ואדכל דהוק פי חלק עלי
גאנב לצנדוק ליחמל בהא: בעזקת
ארונא יהון אריחיא לא יעדון מנה:
ותקים דהוק פי חלק לצנדוק לא
תזול מנה: ותתין בארונא ית סהדותא דאתין לך: ואגעל פי לצנדוק לשהאדה
אלתי אעטיכהא: ותעביד כפורתא דדהב דכי תרתין אמין ופלגא ארכה
ואמתא ופלגא פתיה: ואצנע גשאא מן דהב כאלץ דראעין ונצף טולה וראע
ונצף ערצה: ותעביד תרין כרובין דדהב נגיד תעביד יתהון מתרין סטרי
כפורתא: ואצנע כרובין מן דהב מצמתאן תצנעהמא מן טרפי לגשא:

ושתי טבעות על צלעו האחת" הן הן ארבע טבעות שבתחלת המקרא ופירש לך היכן היו והוי"ו
יתירה היא ופתרונו כמו שתי טבעות ושתים מן הטבעות האלו על צלעו האחת" צלעו"
צדו" בדי" מוטות" לא יסורו ממנו" לעולם" ונתתה אל הארון" כמו בארון" העדת" התורה שהיא לעדות
ביני וביניכם שציויתי אתכם מצות הכתובות בה" כפורת" כסוי על הארון שהיה פתוח מלמעלה ומניחו
עליו כמין דף" אמתים וחצי ארכה" כארכו של ארון וחצי רחבה כרחבו של ארון ומונחת על עובי הכתלים ארבעתן
ואע"פ שלא נתן שיעור לעביה" פירשו רבותינו שהיה עביה טפח" כרובים" דמות פרצוף תינוק להם" מקשה
תעשה" שלא תעשם בפני עצמם ותחברם בראשי הכפורת לאחר עשייתם כמעשה צורפים שקורין
שולדי"ר אלא הטיל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפורת והכה בפטיש ובקורנס באמצע והראשים
בולטין למעלה וצייר הכרובים בבליטת קצותיו" מקשה" בטדי"ץ בלע"ז כמו דא לדא נקשן"
קצות הכפרת" ראשי הכפורת" ועשה כרוב אחד מקצה" שלא תאמר שנים כרובים לכל קצה

ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב
אחד מקצה מזה מן הכפרת תעשו
את הכרבים על שני קצותיו׃ והיו
הכרבים פרשי כנפים למעלה
סככים בכנפיהם על הכפרת ופניהם
איש אל אחיו אל הכפרת יהיו פני
הכרבים׃ ונתת את הכפרת על הארן
מלמעלה ואל הארן תתן את העדת
אשר אתן אליך׃ ונועדתי לך שם
ודברתי אתך מעל הכפרת מבין
שני הכרבים אשר על ארן העדת
את כל אשר אצוה אותך אל בני
ישראל׃

ועביד כרובא חד מסטרא מכא·
וכרובא חד מסטרא מכא מן כפרתא·
תעבדון ית כרוביא על תרין סטרוהי׃
ואצנע כרובא מן הדי אלטרף וכרובא
מן הדי אלטרף מן כפס אלגשא תצנע
אלכרובין מן טרפיה׃ ויהון כרוביא
פריסין גדפיהון לעילא· מטלין
בגדפיהון על כפרתא· ואפיהון חד
לקביל חד· לקביל כפרתא· יהון אפי
כרוביא׃ ויכון אלכרובין באסטי ז
אגנחתהמא אלי פוק· ומצללין בהא
עלי אלגשא· וגוההמא ואחד אלי
אלאכר· ואלי אלגשא תכון וגוההמא׃
ותתין ית כפרתא על ארונא מלעילא·
ובארונא תתין ית סהדותא דאתין לך׃ ואגעל אלגשא עלי אלצנדוק מן פוק
בעד מא תגעל פי אלצנדוק· אלתי אעטיכהא׃ ואזמין מימרי לך תמן ואמליל
עמך מעלוי כפרתא· מבין תרין כרוביא· די על ארונא דסהדותא· ית כל די אפקיד
יתך לות בני ישראל׃ פאחצרך הנאך· ואכאטבך מן פוק אלגשא· אלדי עלי אלצנדוק
אלשהאדה· מן בין אלכרובין· בגמיע מא אמרך בה אלי בני אסראיל׃

וקצה לכך הוצרך לפרש כרוב אחד מקצה מזה׳ מן הכפרת׳ עצמה תעשו את הכרובים זהו פירושו שלא מקשה תעשה
אותם שלא תעשם בפני עצמם ותחברם לכפרת׳ פורשי כנפים׳ שלא תעשה כנפיהם שוכבים אלא פרושים וגבוהים למעלה
אצל ראשיהם שיהא עשרה טפחים בחלל שבין הכנפים לכפרת כדאיתא בסוכה׳ ואל הארון תתן את העדות׳ לא ידעתי למה נכפל שהרי
כבר נאמר ונתת אל הארון את העדות ויש לומ׳ שבא ללמד שבעודו ארון לבדו בלא כפרת יתן תחלה העדות לתוכו ואחר כך יתן
הכפרת עליו׳ וכן מצינו כשהקים את המשכן נאמ׳ ויתן את העדות אל הארון ואחר כך וישם את הכפרת על הארון מלמעלה׳
ונועדתי כשאקבע מועד לך לדבר עמך אותו מקום אקבע למועד שאבא שם לדבר אליך׳ ודברתי אתך מעל הכפרת׳ ובמקום
אחר הוא אומר וידבר יי׳ אליו מאהל מועד לאמר זה המשכן מחוץ לפרכת נמצאו שני כתובין מכחישין זה את זה בא
הכתוב השלישי והכריע ביניהם ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת וג׳ משה היה נכנס למשכן
וכיון שבא בתוך הפתח קול יורד מן השמים לבין הכרובים ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד׳ את כל אשר אצוה אותך אל בני
ישראל׳ הרי זו וי״ו יתירה וטפלה וכמוהו הרבה במקרא וכה תפתר ואת אשר אדבר עמך שם את אשר אצוה אותך אל בני ישראל הוא׳

קומתו

כג וְעָשִׂיתָ שֻׁלְחָן עֲצֵי שִׁטִּים אַמָּתַיִם
אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ וְאַמָּה וָחֵצִי קֹמָתוֹ׃
וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לּוֹ
זֵר זָהָב סָבִיב׃ וְעָשִׂיתָ לּוֹ מִסְגֶּרֶת
טֹפַח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֵר זָהָב לְמִסְגַּרְתּוֹ
סָבִיב׃ וְעָשִׂיתָ לּוֹ אַרְבַּע טַבְּעֹת
זָהָב וְנָתַתָּ אֶת הַטַּבָּעֹת עַל אַרְבַּע
הַפֵּאֹת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו׃
לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תִּהְיֶיןָ הַטַּבָּעֹת
לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת אֶת הַשֻּׁלְחָן׃
וְעָשִׂיתָ אֶת הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים
וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשָּׂא בָם אֶת
הַשֻּׁלְחָן׃ וְעָשִׂיתָ קְעָרֹתָיו וְכַפֹּתָיו

ותעביד פתורא דאעי שטין תרתין
אמין ארכיה ואמתא פתיה ואמתא
ופלגא רומיה׃ ואצנע מאידה מן
כשב לצנד׳ דראעין טולהא ודראע
ערצ׳הא ודראע ונצף סמכהא׃ ותחפי
יתיה דהב דכי׳ ותעביד ליה דיר
דדהב סחור סחור׃ וגשה בדהב כ׳אלץ ואצנע
לה זיגא מן דהב מסתדירא׃ ותעביד
ליה גדנפא רומיה פשכא סחור סחור ותעביד
זיר דדהב לגדנפיה סחור סחור׃ ואצנע להא
חאפה מקדאר קבצ׳ה מסתדירא ואצנע
זיגא מן דהב לחאפתהא מסתדירא׃
ותעביד ליה ארבע עזקן דדהב ותתין
ית עזקתא על ארבע זויתא דלארבע
רגלוהי׃ וצג׳ להא ד׳ חלק מן דהב ואג׳על אלחלק פי אלד׳ אלזואיא אלתי באיזא ארג׳להא׃
לקביל גדנפא יהויאה עזקתא לאתרא לאריחיא למטל ית פתורא׃ תמאם אלחאפה
תכון אלחלק מכאנא לדהוק׳ לתחמל בהא אלמאידה׃ ותעביד ית אריחיא דאעי
שטין ותחפי יתהון דהבא ויהון נטלין בהון ית פתורא׃ ואצנע אלדהוק מן כשב
אלצנד׳ וגשהא בדהב לתחמל בהא אלמאידה׃ ותעביד מגסוהי ובזיכוהי

קומתו׳ גובה רגליו עם עובי השלחן׳ זר זהב׳ סימן לכתר מלכות שהשלחן שם עושר וגדולה כמו שאומרין שולחן מלכים׳ מסגרת׳ כתרגומו
גדנפא ונחלקו חכמי ישראל בדבר אומרים למעלה היתה סביב לשלחן כמו לבזבזין שבשפת שולחן שרים ויש אומרין למטה היתה
תקועה מרגל לרגל בארבע רוחות השלחן ודף השלחן שוכב על אותה מסגרת׳ ועשית זר זהב למסגרתו הוא זר האמור למעלה ופירש
לך כאן שעל המסגרת היה׳ לעמת המסגרת תהיין הטבעות׳ ברגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת׳ לבתים לבדים׳ אותן
טבעות יהיו בתים להכניס בהן הבדים׳ לבדים׳ לצורך בדים׳ לבדים כתרגומו אתרא לאריחיא׳ ונשא בם׳ לשון
נפעל יהי נשא בם את השלחן׳ ועשית קערותיו וכפותיו׳ קערותיו זה הדפוס שהיה עשוי כדפוס הלחם והלחם היה
עשוי כמין תיבה פרוצה משתי רוחותיה שולים לו למטה וזוקף מכאן ומכאן כמין כותלים ולכך קרוי לחם הפנים
שיש לו פנים רואים לכאן ולכאן לצדי הבית מזה ומזה ונותן ארכו לרחבו של שלחן וכותליו זקופין כנגד שפת השלחן
היה עשוי לו דפוס זהב ודפוס ברזל בשל ברזל הוא נאפה וכשמוציאו מן התנור נותנו בשל זהב עד למחר
בשבת שמסדרו על השלחן ואותו דפוס קרוי קערה׳ כפותיו׳ בזיכין שנותנין בהם לבונה שתים היו לשני קומצי לבונה שנותנין

וקשותיו ומנקיתיו אשר יסך
בהן זהב טהור תעשה אתם: ונתת
על השלחן לחם פנים לפני
תמיד:
ועשית מנרת זהב טהור מקשה
תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה
כפתריה ופרחיה ממנה יהיו: וששה
קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה
מצדה האחד ושלשה קני מנרה
מצדה השני: שלשה גבעים משקדים

וקשותיה ומכילתיה דיתנסך בהון
דדהב דכי תעביד יתהון: ואצנע
קצאעהא ודרוגהא ומראהנהא
ומלאעקהא אלתי תגטא בהא מן
דהב כאלץ תצנעהא: ותתין על
פתורא לחים אפיא קדמי תדירא:
ואגעל עלי אלמאידה כבזא מוגהא
בין ידיי דאימא: ותעביד
מנרתא דדהב דכי נגיד תתעביד
מנרתא שדה וקנה כלידהא חזורהא
ושושנהא מנה יהון: ואצנע מנארה
מן דהב כאלץ מצמתה תצנעהא ארגלהא וקצבהא וגאמאתהא ותפאפיחהא
וסואסנהא מנהא יכונו: ושתה קנין נפקין מסטרהא תלתה קני מנרתא מסטרה
חד ותלתה קני מנרתא מסטרה תנינא: וסת קצבאת כארגאת מן גאנבהא ג' קצבאת
מן גאנבהא אלאחר וג' קצבאת מן גאנבהא אלתאני תלתה כלידין מציירין:

על שתי המערכות שנ' ונתת על המערכת לבונה זכה: וקשותיו. הם כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן ודוגמתן עושה
של זהב ומסדר ג' על ראש כל לחם שישב לחם האחר על גבי אותן קנים ומבדילין בין לחם ללחם כדי שתכנס הרוח
ביניהם ולא יתעפשו ובלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסוה: ומנקיותיו. תרגומו ומכילתיה הן סניפין כמין יתדות זהב עומדין
בארץ וגבוהין עד למעלה מן השלחן הרבה כנגד גובה מערכת הלחם ומפוצלים ששה פצולים זה למעלה מזה וראשי
הקנים שבין לחם ללחם סמוכין על אותן פצולין כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו ולשון מכילתיה
סובלותיה כמו נלאיתי הכיל אבל לשון מנקיות איני יודע איך נופל על סניפין ויש מחכמי ישראל אומרין קשותיו אלו סניפין שמקשין
אותו ומחזיקין אותו שלא ישבר ומנקיותיו אלו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש אבל אונקלוס שתרגם מכילתיה הוא סובר
כדברי האומר מנקיותיו הן סניפין: אשר יסך בהן. אשר יכוסה בהן ועל קשותיו הוא אומ' אשר יוסך שהיו עליו כמין סכך וכסוי
וכן במקום אחר הוא אומר ואת קשות הנסך וזה וזה יוסך והנסך לשון סכך וכסוי הם: לחם הפנים. שהיו לו פנים כמו שפירשתי
ומנין הלחם וסדר המערכות מפורש שיש במנחות אלו הכהנים: מקשה תיעשה המנורה. שלא יעשנה חוליות ולא יעשה קנים ונרותיה
איברים איברים ואחר כך ידביקם כדרך הצורפים שקורין שולדי"ר אלא כולה באה מחתיכה אחת ומקיש בקורנס וחותך
בכלי האומנות ומפריד הקנים אילך ואילך: מקשה. תרגומו נגיד לשון המשכה שממשיך את האיברים מן העשת לכאן
ולכאן בהקשת הקורנס ולשון מקשה מכת קורנס בטדי"ץ בלע"ז כמו דא לדא נקשן: תיעשה המנורה. מאליה לפי שהיה
משה מתקשה בה אמר לו הקב"ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה לכך לא נכתב תעשה: ירכה. הוא הרגל
שלמטה העשוי כמין תיבה ושלשת הרגלים יוצאין הימנה ולמטה: וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירך זקוף
כלפי מעלה ועליו נר האמצעי עשוי כמין בזך ליצוק השמן לתוכו וליתן הפתילה: גביעיה. הן כמין כוסות שעושין מזכוכית
ארוכים וקצרים וקורין להם מדירנ"ש ואלו עשויין של זהב ובולטין ויוצאין מכל קנה וקנה כמנין שנתן בהן הכתוב ולא היו
בה אלא לנוי: כפתוריה. כמין תפוחים היו עגולין סביב בולטין סביבות הקנה האמצעי כדרך שעושין למנורות שלפני השרים

יהיו

בקנה האחד כפתר ופרח ושלשה
גבעים משקדים בקנה האחד כפתר
ופרח כן לששת הקנים היצאים מן
המנרה: ובמנרה ארבעה גבעים
משקדים כפתריה ופרחיה: וכפתר
תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת
שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני
הקנים ממנה לששת הקנים
היצאים מן המנרה: כפתריהם
וקנתם ממנה יהיו כלה מקשה
אחת זהב טהור: ועשית את

בקניא חד חזור ושושן ותלתא
כלידין מצירין בקניא חד חזור
ושושן כן לשתא קנין דנפקין מן
מנרתא: וג גאמאת מלוזאת פי כל
קצבה תפאחה וסוסנה כדאך לסת
אלקצבאת אלכארגאת מנהא: ובמנרתא
ארבעה כלידין מציירין חזורהא
ושושנהא: ופי אלמנארה ד' גאמאת
מלוזה תפאפיחהא וסואסנהא:
וחזור תחות תרין קנין דמנה וחזור
תחות תרין קנין דמנה וחזור תחות
תרין קנין דמנה וחזור תחות תרי
קנין דמנה לשתא קנין דנפקין מן מנרתא: ותפאחה תחת כל קצבתין מנהא·
כדאך לסת אלקצבאת אלכארגאת מנהא: חזוריהון וקניהון מנה יהון כולה נגידא
חדא דדהב דכי: תפאפיחהא וקצבהא מנהא יכונו כלהא מצמתה ואחדה מן דהב כאלץ:

וקורין להם פומיל"ש ומניין עליהם כתוב בפרשה כמה כפתורים בולטין ממנה וכמה חלק בין כפתור לכפתור ופרחיה
ציורים עשויין בה כמין פרחים. ממנה יהיו הכל מקשה יוצא מתוך חתיכת העשת ולא יעשם לבדם וידביקם. יוצאים מצדיה
לכאן ולכאן באלכסון נמשכין ועולין עד כנגד גובהה של מנורה שהוא קנה האמצעי ויוצאים מתוך קנה האמצעי השלשה
זה למעלה מזה התחתון ארוך ושלמעלה קצר הימנו לפי שהיה גובה ראשיהן שוה לגובה שקנה האמצעי השביעי שממנו
יוצאים הששה. משוקדים כתרגומו מצויירין היו כדרך שעושים לכלי כסף וזהב שקורין ניל"ר. שלשה גביעים בולטין
מכל קנה. כפתור ופרח יהיה לכל קנה וקנה. ובמנורה ארבעה גביעים. בגופה של מנורה היו ארבעה גביעים אחד
בולט בה למטה מן הקנים והשלשה למעלה מן יציאת הקנים היוצאין מצדיה. משוקדים כפתוריה ופרחיה. זה אחד
מחמשה מקראות שאין להם הכרע אין ידוע אם גביעים משוקדים או משוקדים כפתוריה ופרחיה. וכפתור תחת שני
הקנים. מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך. כך שנינו במלאכת המשכן גובהה של מנורה יח
טפחים הרגלים והפרח ג' טפחים הוא הפרח האמור בירך שנ' עד ירכה עד פרחה. וטפחיים חלק וטפח שבו גביע מהארבעה
גביעים וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה שנ' משוקדים כפתוריה ופרחיה למדנו
שהיו בקנה שני כפתורים ושני פרחים לבד מן השלשה כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן שנ' וכפתור תחת שני הקנים
וגו'. וטפחיים חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאין ממנו אילך ואילך נמשכים ועולים כנגד גבהה של מנורה טפח חלק וטפח
כפתור ושני קנים יוצאין וטפח חלק וטפח ושני קנים יוצאים ממנו ונמשכים ועולים כנגד גבהה של מנורה וטפחיים חלק
נשתיירו שם שלשה טפחים שבהם שלשה גביעים וכפתור ופרח נמצאו גביעים כ"ב שמונה עשרה לששה קנים שלשה לכל
אחד ואחד וארבעה בגופה של מנורה. וי"א כפתורים ששה בששת הקנים ושלשה בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם ושנים
עוד נאמרו במנורה שנ' משוקדים כפתוריה ומיעוט כפתורים שנים האחד למטה אצל הירך והאחד בשלשה טפחים העליונים
עם ג' גביעים וט' פרחים היו לה ששה לששת הקנים שבקנה האחד כפתור ופרח ושלשה למנורה שנ' משוקדים כפתוריה ופרחיה
ומיעוט פרחים שנים ואחד האמור בפרשת בהעלותך עד ירכה עד פרחה ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה תמצאם

נרתיה שבעה והעלה את נרתיה
והאיר על עבר פניה: ומלקחיה
ומחתתיה זהב טהור: ככר זהב
טהור יעשה אתה את כל הכלים
האלה: וראה ועשה בתבניתם
אשר אתה מראה בהר:
ואת המשכן תעשה ד
עשר יריעת שש משזר ותכלת
וארגמן ותלעת שני כרבים
מעשה חשב תעשה אתם: ארך

ותעביד ית בוציניהא שבעא ותדליק
ית בוציניהא ויהון מנהרין לקביל
אפהא: ואצנע להא ז' סרג פת' י'
אסרג סרגהא אתצ' ליגהת וגההא:
וציבתהא ומחתיתהא דדהב דכי:
וכלאבאתהא ומגאמרהא מן דהב
כ'לץ: ככרא דדהבא דכיא יעביד
יתה ית כל מניא האלין: מן כדרה
דהב כ'לץ יצנעהא וגמיע הדה
אלאניה: וחזי ועביד בדמותהון
דאת מתחזי בטורא: ואנט'ר ואצ
ואצנע כשכלהו די אנת מורא פי אלגבל:
וית משכנא תעביד
עשר יריען דבוץ שזיר ותכלא וארגונא וצבע זהורי צורת כרובין עובד
אומן תעביד יתהון: ואצנע את אלמסכן עשר שקאק מן עשר משזור
ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמז צורה צנעת חארק תצנעהא: ארלא

בתרגומו איש איש במקומו: את נרתיה: כמין בזיכין שנותנין בתוכן השמן והפתילות: והאיר על עבר פניה: עשה פי
ששת הנרות שבראשי הקנים היוצאים מצדיה מקובין כלפי האמצעי כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל
עבר פניה מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי שהוא גוף המנורה: ומלקחיה: הם הצבתים העשויין ליקח
בהם הפתילה מתוך השמן לישבן ולמשכן בפי הנרות ועל שם שלוקחין בהם קרויין מלקחים וציבתהא שתרג'
אונקלוס לשון צבת טונליש בלעז: ומחתתיה: הם כמין בזיכין קטנים שחותה בהן את הדשן שבנר בבקר בבקר
כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו ולשון מחתה סו"דליא בלעז כמו לחתות אש מיקוד:
ככר זהב טהור: שלא יהיה משקלה עם כל כליה אלא ככר לא פחות ולא יותר והככר שלחול ששים מנה ו
ושלקדש היה כפול מאה ועשרים מנה והמנה היא ליטרה ששוקלין בה כסף למשקל קולוניא והם מאה זהובים
כח קנטים והקנטר זהובים: וראה ועשה: ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך מגיד שנתקשה משה במעשה
המנורה עד שהראה לו הקב"ה מנורה שלאש: אשר אתה מראה: כתרגומו דאת מתחזי בטורא אלו היה נקוד
מראה בפתח היה פתרונו אתה מראה לאחרים עכשיו שנקוד חטף קמץ פתרונו דאת מתחזי שאחרים
מראים לך: ואת המשכן תעשה עשר יריעות: להיות לו לגג ולמחיצות מחוץ לקרשים שהיריעות
תלויים מאחוריהן לכסותן: שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני הרי ארבע מינין בכל חוט וחוט
אחד שלפשתן ושלשה שלצמר וכל חוט וחוט חוטו כפול ששה הרי ארבעה מינין כשהן ש
שזורין יחד עשרים וארבעה כפלים לחוט: כרובים מעשה חושב: כרובים היו מצויירין בהם
באריגתן ולא ברקימה שהוא מעשה מחט אלא באריגה בשני כותלים פרצוף אחד מכאן ופרצוף
אחד מכאן ארי מצד זה ונשר מצד זה כמו שאורגין חגורות שלמשי שקורין בלעז פיישש"
תהיין חוברות: תופרין במחט זה בצד זה חמש לבד וחמש לבד: אשה אל אחתה: כך דרך המקרא

לבד

252

הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים
בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה
הָאֶחָת מִדָּה אַחַת לְכָל הַיְרִיעֹת׃
חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת תִּהְיֶיןָ חֹבְרֹת אִשָּׁה
אֶל אֲחֹתָהּ וְחָמֵשׁ יְרִיעֹת חֹבְרֹת
אִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ׃ וְעָשִׂיתָ לֻלְאֹת
תְּכֵלֶת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת
מִקָּצָה בַּחֹבָרֶת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בִּשְׂפַת
הַיְרִיעָה הַקִּיצוֹנָה בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית׃
חֲמִשִּׁים לֻלָאֹת תַּעֲשֶׂה בַּיְרִיעָה
הָאֶחָת וַחֲמִשִּׁים לֻלָאֹת תַּעֲשֶׂה
בִּקְצֵה הַיְרִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֶּרֶת
הַשֵּׁנִית מַקְבִּילֹת הַלֻּלָאֹת אִשָּׁה

דיריעתא חדא· עסרין ותמני אמין·
ופתיא ארבע אמין· דיריעתא חדא·
משחתא חדא לכל יריעתא׃
טול כל שקה· כ״ח ד׳ראע· וערצ׳הא
ארבעה אד׳רע· מסאחה ואחדה
לג׳מיע אלשקאק׃ חמיש
יריען· יהוין מלפפן חדא עם חדא·
וחמיש יריען מלפפן חדא עם חדא׃
ה׳ שקאק תכון מלציטה· ואחדה
מע אלאכ׳רי· וה׳ שקאק מלציטה·
ואחדה מע אלאכ׳רי׃ ותעביד ענובין
דתכלא· על ספתא דיריעתא חדא·
מסטרא בית לופי· וכין תעביד
בספתא דיריעתא· בסטרא בית לופי

תנינא׃ ואצנע ערי׳ מן אסמאנג׳וני פי חאשיה׳ אלשקה אלואחדה· אלטרפי ומתלפה·
וכד׳אך תצנע פי חאשיה׳ אלשקה· אלמתלפה אלת׳אניה׃ חמשין ענובין· תעביד
ביריעתא חדא· וחמשין ענובין· תעביד בסטרא דיריעתא דבית לופי תנינא· מכונן
ענוביא חדא לקביל חדא׃ נ׳ עדוה תצנעהא פי אלשקה אלואחדה ונ׳ עדוה תצנעהא

לדבר בדבר שהוא לשון נקבה ובדבר שהוא לשון זכר הוא אומר איש אל אחיו כמו שנ׳ בכרובים ופניהם איש אל אחיו״
לולאות לשון קרס וכן תרג׳ אונקלוס ענובין לשון עניבה״ מקצה בחוברת״ באותה יריעה שבסוף החיבור קבוצת חמש
היריעות קרויה חוברת״ וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית״ באותה היריעה שהיא קיצונה לשון קצה
כלומ׳ לסוף החוברת״ מקבילות הלולאות אשה אל אחותה״ שמור שתעשה במדה אחת מכוונות הבדלתן זו מזו וכמדתן
ביריעה זו כן יהא בחברתה כשתפרוש חוברת אצל חוברת יהיו הלולאות שליריעה זו מכוונות כנגד שלזו וזהו לשון
מקבילות זו כנגד שלזו תרגומו שלכנגד לקביל״ היריעות ארכן עשרים ושמונה ורחבן ארבע וכשחיבר חמש יריעות
יחד נמצא רחבן עשרים וכן החוברת השנית והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב שנ׳ עשרים קרשים לפאת
נגב תימנה וכן לצפון וכל קרש אמה וחצי האמה הרי שלשים מן המזרח למערב המזרח למערב שנ׳ עשרים קרשים
רוחב המשכן מן הצפון לדרום עשר אמות שנ׳ ולירכתי המשכן ימה וג׳ ושני קרשים למקצעות הרי עשר ובמקומם
אפרשם למקראות הללו נותנו היריעות ארכן לרחבו שלמשכן עשר אמות האמצעיות לגג חלל רוחב המשכן ואמה
מכאן ואמה מכאן לעובי ראשי הקרשים שעובין אמה כשתנירו שש עשרה אמה שמונה לצפון ושמונה לדרום
מכסות קומת הקרשים שגבהן עשר נמצאו שתי אמות התחתונות מגולות רחבן שליריעה ארבעים אמה כשהן
מחוברות עשרים אמה לחוברת שלשים מהן לגג חלל המשכן לארכו ואמה כנגד עובי ראשי הקרשים

אל אחתה ועשית חמשים קרסי זהב
וחברת את היריעת אשה אל אחתה
בקרסים והיה המשכן אחד. ועשית
יריעת עזים לאהל על המשכן עשתי
עשרה יריעת תעשה אתם. ארך
היריעה האחת שלשים באמה ורחב
ארבע באמה היריעה האחת מדה
אחת לעשתי עשרה יריעת.
וחברת את חמש היריעת לבד ואת
שש היריעת לבד וכפלת את היריעה
הששית אל מול פני האהל. ועשית
חמשים ללאת על שפת היריעה
האחת הקיצנה בחברת וחמשים
ללאת על שפת היריעה החברת
השנית. ועשית קרסי נחשת

פיטרת אלשקה ומתלפה אלאניה.
ותכון עלי מתקאבלה ואחדה אלי
אלכלי. ותעביד חמשין פרפין
דדהב ותלפית ית יריעתא חדא עם
חדא בפרפיא. ויהי משכנא חד. ואצנע
נ' שצאץ מן דהב ותולף אלשקאק ואחדה
מע אלאכרי בא' שצאצ פיציר אלמסכן
ואחדא. ותעביד יריען דמעזי
לפרסא על משכנא חדא עסרי יריען
תעביד יתהון. ואצנע שקאקא מן
מרעזא כבאא עלי אלמסכן יא שקה
תצנעהא. ארכא דיריעתא חדא
תלתין אמין ופתיא ארבע אמין. מ'
דיריעתא חדא משחתא חדא לחדא
עסרי יריען. טול כל שקה ל' דראע
וערצהא ד' אדרע מסאחה ואחדה
ליא שקה. ותלפית ית חמיש יריען לחוד וית שית יריען לחוד ותיעוף ית
יריעתא שתיתיתא לקביל אפי משכנא. וכ'יט לה' שקאק עלי חדה וו' ש' ת
שקאק עלי חדה ואתני אלשקה אלסאדסה אלי מא ילי וגה אלכבא. ותעביד חמשין
ענובין על ספתא דיריעתא חדא בסטרא בית לופי וחמשין ענובין על ספתא
ד' יריעתא דבית לופי תנינא. ואצנע נ' עלוה פי חאשיה אלשקה אלואחדה פי אלטרף אלמולף.

שבמערב ואמה לכסות עובי העמודים שבמזרח שלא היו קרשים במזרח אלא ארבעה עמודים שהמסך פרוס ותלוי
בוון שבהן כמין וילון נשתיירו שמונה אמות התלויין על אחורי המשכן שבמערב ושתי אמות התחתונות מגולות זו
מעיקר בברייתא ומלא במקבת שבת אין היריעות מכסות את עמוד המזרח ותשע אמות תלויות אחורי
המשכן והכתוב מסייענו ונתת את הפרוכת תחת הקרסים ואם כדברי הברייתא הזאת נמצאת פרוכת משוכה מן
הקרסים ולמערב אמה" קרסי זהב" פירמיל"ש בלע"ז ומכניסין ראשן אחד בלולאות שבחוברת זו וראשן אחד בלולאות
שבחוברת זו ומחברן בהן" יריעת עזים" מנוצה של עזים" לאהל על המשכן" לפרוש אותן על יריעות התחתונות" כ'
באמה" שכשנותן ארכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות נמצאו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן לכסות

חמשים והבאת את הקרסים
בללאת וחברת את האהל והיה אחד:
וסרח העדף ביריעת האהל חצי
היריעה העדפת תסרח על אחרי
המשכן: והאמה מזה והאמה
מזה בעדף בארך יריעת האהל
יהיה סרוח על צדי המשכן מזה
ומזה לכסתו: ועשית מכסה
לאהל ערת אילם מאדמים ומכסה
ערת תחשים מלמעלה:
ה
ועשית את הקרשים למשכן עצי

נן ערוה פי חאשיה אלשקה אלאחרה:
אלטרפא אלמתלפה אלתאניה: ותעביד פרפין דנחש
חמשין ותעיל ית פורפיא בענוביא
ותלפיף ית משכנא ויהי חד: ואצנע
ן שצא מן נחאס ואדכל אלשצאי
פי אלערא ואלף אלכבא פיציר ואחדא:
וסרחא דיתיר ביריעת משכנא
פלגות יריעתא דיתירא תסרח על
אחורי משכנא: ואסבל אלפאצל מן
שקאק אלכבא והו נצף אלשקה
אלפאצלה תסבלהא עלי מוכר
אלמסכן: ואמתא מכא ואמתא
מכא בדיתיר בארך יריעת משכנא
יהי סריח על סטרי משכנא מכא ומכא לכסיותיה: ודראע מן ההנא אלפאצל
מן טול שקאק אלכבא יכון מסבלא עלי גאנב אלמסכן מן ימנה ויסרה ליגטיה:
ותעביד חופאה למשכנא דמשכי דכרי מסמקי וחופאה דמשכי ססגונא מלעילא:
ואצנע גטא אלמסכן מן גלוד כבאש אדים וגטא מן גלוד דארש מן פוק:
ותעביד ית דפיא למשכנא דאעי שטין קימין: ואצנע אלאלואח ללמסכן מן כשב

אחת משתי אמות שנשארו מגלות מן הקרשים והאמה התחתונה שלקרש שאין היריעה מכסה אותו היא האמה התחתונה -
בנקב החוץ שהאדנים גבהן אמה: וכפלת את היריעה הששית העודפת באלו העליונות יותר מן התחתונות: אל מול פני
האהל: חצי רחבה היה תלוי וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח דומה לכלה צנועה המכוסה בצעיף על פניה: וסרח
העדף ביריעות האהל: על יריעות המשכן: יריעות האהל הן העליונות שלעזים שקרויים אהל כמו שנאמר בהם לאהל על
המשכן וכל אהל האמור בהן אינו אלא לשון גג שמאהילות ומסככות על התחתונות והן היו עודפות על התחתונות חצי
היריעה שהחצי שליריעה אחת עשרה היתרה היה נכפל אל מול פני האהל נשארו שתי אמות רוחב חציה עודף
על רוחב התחתונות: תסרח על אחורי המשכן: לכסות שתי אמות שהיו מגולות בקרשים: והאמה מזה והאמה מזה:
לצפון ולדרום: בעודף בארך יריעות האהל: שהן עודפות על אורך יריעות המשכן שתי אמות: יהיה סרוח על צדי
המשכן: לצפון ולדרום כמו שפירשתי למעלה: למדה תורה דרך ארץ שיהא חס על היפה: אחורי המשכן הוא צד
מערב לפי שהפתח במזרח שהן פניו וצפון ודרום קרויין צדדין לימין ולשמאל: מכסה לאהל: לאותו גג שליריעות עזים
עשה עוד מכסה אחר שלעורות אילים מאדמים ועוד למעלה ממנו מכסה עורות תחשים ואותן מכסאות לא היו
מכסין אלא את הגג ארכן שלשים ורחבן עשר אלו דברי רבי נחמיה ולדברי ר' יהודה מכסה אחד היה חציו שלעורות
אילים מאדמים וחציו שלעורות תחשים: ועשית את הקרשים: היה לו לומר ועשית קרשים כמה שנאמר בכל דבר ודבר

שתים עמדים: עשר אמות ארך
הקרש ואמה וחצי האמה רחב
הקרש האחד: שתי ידות לקרש
האחד משלבת אשה אל אחתה
כן תעשה לכל קרשי המשכן:
ועשית את הקרשים למשכן
עשרים קרש לפאת נגב תימנה:
וארבעים אדני כסף תעשה תחת
עשרים הקרש שני אדנים תחת
הקרש האחד לשתי ידתיו
ושני אדנים תחת הקרש האחד
לשתי ידתיו: ולצלע המשכן השנית

לצנט קאימה: עסר אמין ארכא
דדפא ואמתא ופלגות אמתא
פתיא דדפא חד: עשרה אדרע
טול כל תכתה וד'ראע ונצף ערצ'הא:
תרין צירין לדפא חד משלבין חד
לקביל חד כין תעביד לכל דפי
משכנא: ולהא ציראן מלסנאן
אחדהמא באיזא אלאכרי כד'אך
תצנע בגמיע תלאתג אלמסכן:
ותעביד ית דפיא למשכנא עסרין
דפין לרוח עיבר דרומא: ואצנע
אלתלאתג ללמסכן עשרין תכתה
מן גהת מהב אלגנוב: וארבעין
סמכין דכסף תעביד תחות עסרין דפין תרין סמכין תחות דפא חד לתרין
צירוהי ותרין סמכין תחות דפא חד לתרין צירוהי: וארבעין קאעדה מן
פצה תצנעהא תחת אלעשרין אלתכתה קאעדתין תחת כל תכתה לציראהא:
ולסטר משכנא תניאה לרוח צפונא עסרין דפין: ולגאנב אלמסכן אלתאני

מהיכן היו הקרשים מאותן המעמידין ומיוחדין לכך יעקב אבינו נטע ארזים במצרים וכשמת צוה לבניו
להעלותם עמהם כשיצאו ממצרים ואמ' להם שעתיד הקב"ה לצוות אתכם לעשות משכן במדבר מעצי שטים
ראו שיהו מזומנים בידכם הוא שיסד הבבלי בפיוט שלו טס מטע מזורזים קורות בתינו ארזים שנזדרזו
להיות מוכנים בידם מקודם לכן. עצי שטים עומדים את תשכיבם בלעז שיהא אורך הקרשים זקוף למעלה
בקירות המשכן ולא תעשה הכתלים בקרשים שוכבים להיות רוחב הקרשים לגובה הכתלים קרש על קרש.
עשר אמות אורך הקרש למדנו גבהו שלמשכן: אמה וחצי האמה רוחב למדנו ארכו של משכ' לעשר'
קרשים שהיו בצפון ובדרום מן המזרח למערב שלשים אמה. שתי ידות לקרש האחד היה חורץ את הקרש
מלמטה באמצע בגובה אמה מניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן והן היו הידות והחריץ חצי רוחב
הקרש באמצע ואותן הידות מכניס באדנים שהיו חלולים והאדנים גבהן אמה ויושבים רצופין ארבעים זה אצל
זה וידות הקרש הנכנסות בחלל האדנים חרוצות משלשת צדיהן רוחב החריץ כעובי שפת האדן שיכסה הקרש את
כל ראש האדן שאם לא כן נמצא ריוח בין קרש לקרש כעובי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם וזהו שנ' ויהיו תואמים
מלמטה שיחרוץ את צדי הידות כדי שיתחברו הקרשים זה אצל זה. משולבות עשויות כמין שליבות סולם ומובדלות
זו מזו ומשופין ראשיהם ליכנס בתוך חלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמודי הסולם. אשה אל אחותה מכוונות זו
כנגד זו שיהיו חריציהם שוים זו כמדת זו כדי שלא יהיו שתי ידותיו משוכה לצד פנים או משוכה לצד חוץ בעובי הקרש
שהוא אמה ותרג' שלידות צירין לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתן. לפאת נגבה תימנה אין פאה זו לשון מקצוע

לפאת צפון עשרים קרש: וארבעים
אדניהם כסף שני אדנים תחת
הקרש האחד ושני אדנים תחת
הקרש האחד: ולירכתי המשכן
ימה תעשה ששה קרשים: ושני
קרשים תעשה למקצעת המשכן
בירכתים: ויהיו תאמים מלמטה
ויחדו יהיו תמים על ראשו אל
הטבעת האחת כן יהיה לשניהם
לשני המקצעת יהיו: והיו שמנה

מן גהת מהב אלשמאל כ תלתגה: וארבעין
סמכיהון דכסף תרין סמכין תחות
דפא חד ותרין סמכין תחות דפא
חד: ולהא מ קאעדה מן פצה ב
קאעדתין תחת כל תלתגה: ולסיפי
משכנא מערבאה תעביד שתא
דפין: ופי מוכר אלמסכן מן אלגרב
תצנע סת תלאתג: ותרין דפין
תעביד לזוית משכנא בסופיהון:
ותלתגין תצנעהמא פי רכני אלמסכן
פי אלזאויתין: ויהון מכונין מלרע
מלרע וכחדא יהון מכונין על רישיהון בעזקתא חדא כין יהי לתרויהון ל
לתרתין זוין יהון: ותכון מעתדלה מן אספל וגמיעא תכון מעתדלה מן
פוק בחלקה ואחדה כדאך יכון לאתנין כלאהמא: ויהון תמניא דפין

אם כל הרוח קרויה פיאה כתרגומו לרוח עיבר דרומא ולירכתי לשון סוף כתרגומו ולסיפי וכפי שהפתח במזרח קרוי
פנים והמערב אחורים וזהו סוף שהפנים מן הראש תעשה ששה קרשים הרי תשע אמות רחב ושני קרשים
למקצעות אחד למקצוע צפונית מערבית ואחד למערבית דרומית כל שמונה קרשים בסדר אחד הן אלא שאלו שתים
אינן בחלל המשכן אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחללו שיבואו רחבן לעשר והאמה מזה והאמה מזה
באות כנגד אמות עובי הקרשים המשכן הצפון והדרום כדי שיהא המקצוע מבחוץ שוה ויהיו כל הקרשים תואמים
זה לזה מלמטה שלא יפסיק עובי שפת שני האדנים ביניהם להרחיקם זו מזו וזהו שפירשתי שיהו עדי הידות חרוצין
מצדיהן שיהא רוחב הקרש בולט לצדין חוץ לידי הקרש לכסות את שפת האדן וכן הקרש שאצלו וכמו תואמים
זה לזה וקרש המקצוע שבסדר המערב חרוץ לרחבו בעביו כנגד חרץ שבגד קרש הצפוני והדרומי כדי שלא יפרידו
האדנים ביניהם ויחדו יהיו תמים כמו תאומים על ראשו של קרש אל הטבעת האחת כל קרש וקרש היה חרוץ
מלמעלה ברחבו שני חריצים בשני צדדין כדי עובי טבעת ומכניסו בטבעת אחת נמצא מתאים לקרש שאצלו
אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן אם מטולטלות ובקרש שבמקצוע היה טבעת בעובי הקרש הדרומי
והצפוני ולראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו נמצאו שני הכתלים מחוברים כן יהיה לשניהם לשני
הקרשים שבמקצוע לקרש שבסוף צפון ולקרש המערבי ומן לשני המקצועות והיו שמונה קרשים הן כתאורות
למעלה תעשה ששה קרשים ושני קרשים למקצעות נמצאו שמונה קרשים בסדר מערבי כך שנויה במשנת מעשה
סדר הקרשים במלאכת המשכן היה עושה את האדנים חלולים וחורץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע
מכאן והחריץ חציו באמצע ועושה לו שתי ידות כמין שני חמוקין ולי נראה שהגרסא כמין שני חווקין כמין שתי
שליבות סולם המובדלות זו מזו ומשופות ליכנס בחלל האדן כשליבה הנכנסת בנקב עמוד הסולם והוא לשון
משולבות שעשויות כמין שליבה ומכניסן בתוך שני אדנים שנ שני אדנים שני אדנים וחורץ את הקרש
מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן ונותן לתוך טבעת אחת של זהב כדי שלא יהיו נפרדים זה מזה
שנ ויהיו תואמים מלמטה כך היה המשכה והפירוש שלה הצעתי למעלה בסדר המקראות בריחים

קרשים ואדניהם כסף ששה
עשר אדנים שני אדנים תחת
הקרש האחד ושני אדנים תחת
הקרש האחד: ועשית בריחם
עצי שטים חמשה לקרשי
צלע המשכן האחד: וחמשה
בריחם לקרשי צלע המשכן
השנית וחמשה בריחם לקרשי
צלע המשכן לירכתים ימה:
והבריח התיכן בתוך הקרשים
מבריח מן הקצה אל הקצה:
ואת הקרשים תצפה זהב ואת
טבעתיהם תעשה זהב בתים

וסמכיהון דכסף שתת עסר סמכין
תרין סמכין תחות דפא חד ותרין
סמכין תחות דפא חד: פתציר ח
תלאתג וקואעדהא מן פצה יו
קאעדה קאעדתין תחת כל
תלתגה: ותעביד עברין דאעי
שטין חמשה לדפי סטר משכנא
חד: ואצנע אמהאגא מן כשב
צנובר ה לתלאתג גאנב למסכן
אלאחד: וחמשה עברין לדפי
סטר משכנא תנינא וחמשה
עברין לדפי סטר משכנא לסופיהון
מערבא: וה אמהאג לתלאתג
גאנב למסכן אלתאני וה אמהאג
לתלאתג גאנב למסכן אלתי פי אלרכן: ועברא מציעאה בגו דפיא מעבר
מן סיפי לסיפי: ואלמהג אלאוסט פי גוף אלתלאתג נאפד מן אלטרף אלי אלטרף:
וית דפיא תחפי דהבא וית עזקתהון תעביד דהבא אתרא לעבריא ותחפי
ית עבריא דהבא: וגשי אלתלאתג דהב ואצנע להא חלקא מן דהב מכאנא

כתרגומו עברין ובלעז אשפריש: חמשה לקרשי צלע המשכן: אא חמשה שלשה הן אלא שהבריח העליון
והתחתון עשוי משתי חתיכות זה מבריח עד חצי הכותל וזה מבריח עד חצי הכותל זה נכנס בטבעת מצד
זה וזה נכנס בטבעת מצד זה עד שמגיעין זה לזה נמצא שעליון ותחתון שנים שהם ארבעה אבל האמצעי
ארכו כנגד כל הכותל ומבריח מקצה הכותל ועד קצהו שנ והבריח התיכון וג מבריח מן הקצה אל הקצה
שהעליונים והתחתונים יש להן טבעות בקרשים ליכנס בתוכן שתי טבעות לכל קרש ומשולשים בתוך עשר
אמות שבגובה הקרש חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה וחלק אחד מן התחתונה ולמטה וכל חלק הוא
רביע אורך הקרש ושני חלקים בין טבעת לטבעת כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו אבל לבריח
התיכון אין טבעות אלא הקרשים נקובין בעביין והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכוונים זה מול זה וזהו שנ
בתוך הקרשים הבריחים העליונים והתחתונים שבצפון ושבדרום אורך כל אחד חמש עשרה אמה והתיכון
ארכו שלשים אמה וזהו מן הקצה אל הקצה מן המזרח ועד המערב וחמשה בריחים שבמערב אורך
העליונים והתחתונים שש אמות והתיכון ארכו שתים עשרה כנגד רוחב שמונה קרשים כך היא
מפורש במלאכת המשכן: בתים לבריחים: הטבעות שתעשה בהן יהיו בתים ליכנס בהן הבריחים:

וצפית

לבריחם וצפית את הבריחם זהב:

והקמת את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר:

ועשית פרכת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה חשב יעשה אתה כרבים: ונתתה אתה על ארבעה עמודי שטים מצפים זהב וויהם זהב על ארבעה אדני כסף: ונתתה את הפרכת תחת הקרסים והבאת שמה מבית לפרכת את ארון העדות והבדילה הפרכת לכם בין

לעזקתא וגו׳ ויתקים ית משכנא כהלכתיה דאתחזיתא בטורא: ואנצבו מסכן כהיאתה. די אוריתה אפי וגבל:

ותעביד פרכתא דתכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד אומן יעביד יתה צורת כרובין: ואצנע סגפא מן אסמתגון וארגואן וצבג קרמז ועשר משזור צנעה חארק יתצנעה צווהא: ותתין יתה על ארבעה עמודי שטין מחפן דהבא וויהון דהבא על ארבעה סמכין דכסף: ועלקה על יארבעה עמר מן סנט מגשא ברהב וזדאפיכהא דהבא עלי ארבעה קוא עד מן פצה: ותתין ית פרכתא תחות פרפיא ותעיל לתמן מגיו לפרכתא ית ארונא דסהדותא ותפריש פרכתא לכון בין קדשא ובין קדש קדשיא: ועלק אסגפ תחת שש צע וארכל הנאך מן ואכל סגפת צנדוק שהארה פיפצד סגף

וצפית את הבריחים זהב. לא שהיה הזהב מרודד על הבריחים שאין עליהם שום צפוי אלא בקרש היה קובע כמין שתי פיפיות של זהב כמין שני סדקי קנה חלוק וקובען אצל הטבעת לכאן ולכאן ארכן ממלא את רוחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן והבריח נכנס לתוכו וממנו לטבעת ומן הטבעת לפה השני כשמנכנסו הבריחים מנוקפים זהב כשהן תחובין בקרשים והבריחים הללו מבחוץ היו בולטות הטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן "והקמות את המשכן" לאחר שיגמר הקימהו "הראית בהר" קודם לכן שאני עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו "פרוכת" לשון מחיצה הוא ובלשון חכמים פרגוד דבר המבדיל בין המלך ובין העם "מעשה חושב" כבר פירשתי שזו היא אריגה שלשתי תכלת וארגמן "כל מין היה כפול בכל חוט וחוט ששה חוטין "כרובים" ציורין של בריות יעשה בה "ארבעה עמודים" תקועים בתוך ארבעה אדנים ואונקליות קבועין בהן על אמין למעלה להושיב עליהן כלונס שראש הפרוכת כרוך בה והאונקליות הן קרסים שהרי כמין ווין הן עשויין "והפרוכת" ארכה עשר אמות לרחבו של משכן ורחבה עשר אמות כגבהן של קרשים פרוסה בשלישית שלמשכן שיהא לימינה ולפנים עשר אמות ולחוץ עשרים אמה נמצא בית קדשי הקדשים עשר על עשר "ונתת את הפרוכת תחת הקרסים" המחברים את שתי חוברות שליריעות המשכן רוחב החוברת עשרים אמה ונפרסה על גג המשכן מן הפתח למערב כלתה בשני שלישי משכן והחוברת השנית כסתה שלישו של משכן והמותר תלוי לאחוריו לכסות את הקרשים

הקדש ובין קדש הקדשים: ונתת
את הכפרת על ארון העדת
בקדש הקדשים: ושמת את
השלחן מחוץ לפרכת ואת המנרה
נכח השלחן על צלע המשכן
תימנה והשלחן תתן על צלע
צפון: ועשית מסך לפתח האהל
תכלת וארגמן ותולעת שני ושש
משזר מעשה רקם: ועשית
למסך חמשה עמודי שטים
וצפית אתם זהב וויהם זהב
ויצקת להם חמשה אדני נחשת:
ועשית את המזבח
עצי שטים חמש אמות ארך

לכבין אלקדס ובין כואץ אלאקדאס:
ותתין ית כפרתא על ארונא דסהדותא
בקדש קודשיא: ואגעל אלגשא
עלי צנדוק אלשהאדה פי כואץ
אלאקדאס: ותשוי ית פתורא מברא
לפרכתא וית מנרתא לקביל
פתורא על סטר משכנא דרומא
ופתורא תתין על סטר צפונא:
ויציר אלמאידה כארג אלסגף ואל
מנארה בחדאהא פי גאנב אלמסכן
אלגנובי: ואלמאידה אגעלהא אלי
גאנב אלשמאלי: ותעביד פרסא
לתרע משכנא תכלא וארגונא
וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד
צייר: ואצנע סתרא לבאב
אלכבא מן אס' ואל' וצ' קר' וע' מש' צנעה ראקם: ותעביד לפרסא חמשה
עמודי שטין ותחפי יתהון דהבא וויהון דהבא ותתיך להון חמשה סמכין
דנחשא: ואצנע לה סתה עמד מן סנט ותגשהא בדהב וזראפינהא דהבא
ויצבלהא קואעד נחאס: ותעביד ית מדבחא דאעי שטין חמיש אמין אורכא
וחמיש אמין פותיא מרבע יהי מדבחא ותלת אמין רומיה: ואצנע מדבח אלקראבין

ושמת את השלחן" שלחן בצפון משוך מן הכותל הצפוני שתי אמות ומחצה ומנורה בדרום משוכה מן הכותל הדרומי שב'
אמות ומחצה ומזבח הזהב נתון כנגד אויר שבין שלחן למנורה משוך קימעה כלפי המזרח וכולם נתונים מן חצי המשכן
ולפנים כיצד אורך המשכן מן הפתח לפרכת עשרים אמה המזבח והשלחן והמנורה משוכים מן הפתח לצד המערב
עשר אמות" ועשית מסך" וילון שהוא כנגד הפתח כמו סכת בעדו לשון מגין" מעשה רוקם" הצורות עשויות בו
מעשה מחט כפרצוף שלעבר זה כך פרצוף שלעבר זה" רוקם" שם האומן ולא שם האומנות ותרגומו עובד
צייר ולא כובד ציור מדת המסך כמדת הפרוכת עשר אמות שלעשר אמות" ועשית את המזבח וגו' שלש
אמות קומתו" דברים ככתבן דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר נאמר כאן רבוע ונאמר בפנימי רבוע מה להלן
גבהו פי שנים כארכו אף כאן גבהו פי שנים כארכו ומה אני מקיים שלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה:"

וחמש אמות רחב רבוע יהיה
המזבח ושלש אמות קמתו:
ועשית קרנתיו על ארבע פנתיו
ממנו תהיין קרנתיו וצפית אתו
נחשת: ועשית סירתיו לדשנו
ויעיו ומזרקתיו ומזלגתיו
ומחתתיו לכל כליו תעשה נחשת:
ועשית לו מכבר מעשה רשת
נחשת ועשית על הרשת ארבע
טבעת נחשת על ארבע קצותיו:
ונתתה אתה תחת כרכב המזבח

מן כשב וסנט. ה׳ אדרע טולה וה׳
אדרע ערצה. מרבעא יכון
אלמדבח. ותלת אדרע סמכה: ותעביד
קרנותיה. על ארבע זויתיה מניה
יהוין קרנוהי. ותחפי יתיה נחשא:
ואצנע ארכאנה. עלי ד׳ זואיאה.
מנה תכון ארכאנה. וגשה בנחאס:
ותעביד פסכתרוהי למספי קטמיה.
ומגרופיתיה ומזרקוהי וצנוריתיה
ומחתיתיה לכל מנוהי תעביד נחשא:
ואצנע צנאנה לרמאדה. ומגארפה
וכלאליבה. ומנאשלה ומגאמרה.

וגמיע אניתה תצנעהא מן נחאס: ותעביד ליה סרדא. עובד מצדתא דנחשא.
ותעביד על מצדתא ארבע עזקן דנחשא. על ארבעה סטרוהי: ואצנע
לה סרדא. עלי צנעה אלשבכה מן נחאס. ואצנע פי אלשבכה ד׳ חלק מן נחאס.
פי ד׳ אטראפהא: ותתין יתה תחות. סובבא דמדבחא מלרע. ותהי מצדתא.

ממנו תהיין קרנותיו" שלא יעשם לבדם ויחברם בו" וצפית אותו נחשת" לכפר על עזות מצח שנ׳ ומצחך נחושה" סירותיו"
כמין יורות" לדשנו" להסיר דשנו לתוכם והוא שתרגם אונקלוס למספי קטמיה לקבל הדשן לתוכם כי יש מלות בלשון
עברית מלה אחת מתחלפת בפתרון לשמש בנין וסתירה כמו ותשרש שרשיה וחני׳ משריש וחלופו ובכל תבואתי תשרש
וכמוהו בסעפיה פוריה וחלופו מסעף פורה מפשח סעפיה וכמוהו וזה האחרון עצמו שבר עצמיו וכמהו ויסקלוהו באבנים
וחלופו סקלו מאבן הסירו אבניה וכן ויעזקהו ויסקלהו אף כאן לדשנו להסיר דשנו ובלעז אדר שנדריר" ויעיו" כתרגומו
מגרופיתיה שנוטל בהם הדשן והן כמין כסוי הקדרה של מתכת דק ולו בית יד ובלעז ודי״נ" ומזרקותיו" לקבל בהם דם
הזבחים" ומזלגותיו" כמין אונקליות כפופים ומכה בהם בבשר ונתחבים בו ומתהפכין בהם על גחלי המערכה שיהא
ממהר שריפתן ובלעז קרוצינש ובלשון חכמים צנוריות" ומחתותיו" בית קבול יש להם ליטול בהן גחלים מן המזבח
לנותנם על מזבח הפנימי לקטרת ועל שם חתייתן קרויים מחתות כמו לחתות אש מיקוד לשון שאיבת אש ממקומה
וכן היחתה איש אש בחיקו" לכל כליו" כמו לכל כליו" מכבר" לשון כברה שקורין קריבל״ש כמין לבוש עשוי לו למזבח
עשוי לו חורין חורין כמין רשת ומקרא זה מסורס וכן פתרונו ועשית לו מכבר נחשת מעשה רשת" כרכוב המזבח" סובב
כל דבר המקיף סביב בעגול קרוי כרכוב כמו ששנינו בהכל שוחטין אלו הן גולמיהן כל שעתיד לשוף ולכרכב והוא
שעושין חריצין עגולין בקרשי ודפני התבות וספסלי העץ אף למזבח עשה חריץ בסביבו בדפנו לנוי והוא לסוף שלש
אמות שלגבהו כדברי האומר הוא מה אני מקיים שלש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה אבל סובב להלוך הכהנים
לא היה למזבח הנחשת אלא על ראשו לפנים מקרנותיו וכן שנינו בזבחים איזהו כרכוב בין קרן לקרן ולפנים אמה
שהלוך רגלי הכהנים שתי אמות הללו קרויים כרכוב דקרנות שם והכתיב תחת כרכובו מלמטה למעלה שהכרכוב
בדפנו הוא ולבוש המכבר תחתיו ותירץ התלמוד תרי הוו חד לנוי וחד לכהנים דלא ישתרגו שם שבדופן לנוי והמכבר תחתיו

מלמטה והיתה הרשת עד חצי
המזבח׃ ועשית בדים למזבח בדי
עצי שטים וצפית אתם נחשת׃
והובא את בדיו בטבעת והיו הבדים
על שתי צלעת המזבח בשאת
אתו׃ נבוב לחת תעשה אתו כאשר
הראה אתך בהר כן יעשו׃
ועשית את חצר המשכן
לפאת נגב תימנה קלעים
לחצר שש משזר מאה באמה
ארך לפאה האחת׃ ועמדיו
עשרים ואדניהם עשרים נחשת
ווי העמדים וחשקיהם כסף׃

עד פלגות מדבחא׃ ואגעלהא
תחת שרגב למדבח מן אספל פתבלג
לי נצפה׃ ותעביד אריחיא למדבחא
אריחי דאעי שטין ותחפי יתהון
נחשא׃ ואצנע למדבח דהוקא
מן כשב לסנט וגשהא בנחאס׃
ויעיל ית אריחוהי בעזקתא ויהון
אריחיא על תרין סטרי מדבחא
במיטל יתיה׃ ואדכל להדוק פי
לחלק ותכון עלי גאנבי למדבח
אדי חמל׃ חליל לוחין תעביד
יתיה כמא דאחזי יתך בטורא כין
יעבדון׃ ואתחד מגופה תצנעה
כמא אוריתך פי לגבל כדאך יצנעו׃

ותעביד ית דרת משכנא לרוח עיבר דרומא סרדין לדרתא דבוץ
שזיר מאה אמין ארכא לרוחא חדא׃ ואצנע צהאר למסכן מן גהת
מהב לגנוב קלוע לצהאר מן עשר משזור מאיה דראע טולהא פי גהה
ואחדה׃ ועמודוהי עסרין וסמכיהון עסרין דנחשא ווי עמודיא וכבושיהון
כסף׃ ועמדהא עשרין וקואעדהא כ׳ מן נחאס ורזאפין לעמד וטוקאהא פצה׃

הכרכוב המכבר והגיע רחבו עד חצי המזבח והוא היה סימן לחצי גבהו להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים
וכנגדו עשו למזבח בית עולמים דוגמת חוט הסקרא באמצעו שלכבש שהיו עולין בו אע״פ שלא פירשו בענין זה כבר
שמענו בפרשת מזבח אדמה תעשה לי לא תעלה במעלות לא תעשה לו מעלות בכבש שלו אלא כבש חלק למדנו שהיה לו
כבש כך שנינו במכילתא ומזבח אדמה הוא מזבח הנחשת שהיו ממלאין חללו אדמה במקום חנייתן והכבש היה בדרום
המזבח מובדל מן המזבח מלוא חוט השערה ורגליו מגיעין עד אמה סמוך לקלעי החצר שבדרום כדברי האומר י׳ אמות
קומתו ולדברי האומר דברים ככתבן שלש אמות קומתו לא היה אורך הכבש אלא עשר אמות כך מצאתי במשנת ארבעים ותשע
מדות זה שהוא מובדל מן המזבח מלא החוט במסכת זבחים למדנוהו מן המקרא׳׳ בטבעת׳׳ בארבע טבעות שנעשו
למכבר׳׳ נבוב לחות׳׳ כתרגומו חליל לוחין לוחות עצי שטים מכל צד והחלל באמצע ולא יהא כולו עץ אחד שיהא עביו חמש
אמות על חמש אמות כמין סדן׳׳ קלעים עשויין כמין קלעי ספינה נקבים נקבים מעשה קלעה ולא מעשה אורג ותרגומו סרדין
כתרגום שלמכבר המתורגם סרדא לפי שהן מנוקבין בכברה׳׳ לפאה האחת׳׳ כל הרוח קרוי פאה׳׳ ועמודיו עשרים׳׳ חמש
אמות בין עמוד לעמוד׳׳ ואדניהם׳׳ של העמודים נחשת האדנים יושבין על הארץ והעמודים תקועים לתוכן היה עושה

וכן לפאת צפון בארך קלעים
מאה ארך ועמדו עשרים
ואדניהם עשרים נחשת ווי
העמדים וחשקיהם כסף׃ ורחב
החצר לפאת ים קלעים חמשים
אמה עמדיהם עשרה ואדניהם
עשרה׃ ורחב החצר לפאת
קדמה מזרחה חמשים אמה׃
וחמש עשרה אמה קלעים
לכתף עמדיהם שלשה ואדניהם
שלשה׃ ולכתף השנית חמש
עשרה קלעים עמדיהם שלשה

וכן לרוח צפונא באורכא סרדי
מאה אורכא ועמודוהי עסרין׃
וסמכיהון עסרין דנחשא ווי עמודיא
וכבושיהון כסף׃ וכדאך פי גהת
לשמאל פלטור קלוע טולהא מאיה
דראע וזראפין לעמד וטולהא פצה׃
ופתיא דדרתא לרוח מערבא
סרדין חמשין אמין עמודיהון ־
עסרא וסמכיהון עסרא׃ ועריץ
אלדאר מן גהת לגרב קלוע
טולהא נ דראע ועמדהא עשרה
וקואעדהא י׃ ופתיא דדרתא לרוח
קדומא מדנחא חמשין אמין׃ ועריץ
אלדאר מן גהת לשרק כמסין דראע׃ וחמיש עסרי אמין סרדי
לעברא עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא׃ מנהא כמסה עשר
דראע קלוע לכתף ועמדהא ג וקואעדהא תלאתה׃ ולעברא תניינא
חמיש עסרי סרדין עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא׃ וללכתף אלתאני
קלוע טולהא כמסה עשר דראע ועמדהא ג וקואעדהא

ועמודהא עשרין
וקואעדהא עשרין
מן נחאס וזראפ...

כמין קונדסין שקורין פ..לש ארכן ששה טפחים ורחבן טלשה וטבעת נחשת קבועה בו באמצעו וכורך
שפת הקלע סביביו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד ותולה הקונדוס דרך טבעתו באונקלי שבעמוד העשוי
כמין ווין ראשו זקוף למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד כאותן שעושין להציב דלתות שקורין גונזי"ש ורוחב
הקלע תלוי מלמטה והיא קומת מחיצות החצר" ווי העמודים" הן האונקליות" וחשוקיהם" מוקפין היו העמודים
בחוטי כסף סביב ואיני יודע אם על פני כלם אם בראשם אם באמצעם אך יודע אני שחשוק לשון חגורה
שכך מצינו בפילגש בגבעה ועמו צמד חמורים חבושים תרגומו חשוקים" לפאת קדמה מזרחה" פני המזרח
קדם לשון פנים אחור לשון אחורים לפיכך מזרח קרוי קדם שהוא פנים ומערב קרוי אחור כמה דאת אמר הים
האחרון ים המערבי" חמשים אמה" אותן חמשים אמה לא היו סתומים כולם בקלעים לפי ששם הפתח אלא חמש
עשרה אמה קלעים לכתף הפתח מכאן וכן לכתף השנית כשאר רוחב החצר הפתח בנתים עשרים אמה וזהו שנ' ולשער
החצר מסך עשרים אמה וילון להסך כנגד הפתח עשרים אמה אורך כרוחב הפתח" עמודיהם שלשה" חמש אמות
בין עמוד לעמוד בין עמוד שבראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית על עמוד שהוא מן
השלשה שבמזרח חמש אמות ומהם לשני חמש אמות ומן השני לשלישי חמש אמות
וכן לכתף השנית וארבעה עמודים למסך הרי עשרה עמודים למזרח כנגד עשרה למערב׃

וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה׃ וּלְשַׁעַר הֶחָצֵר מָסָךְ עֶשְׂרִים אַמָּה תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה רֹקֵם עַמֻּדֵיהֶם אַרְבָּעָה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבָּעָה׃ כָּל עַמּוּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב מְחֻשָּׁקִים כֶּסֶף וָוֵיהֶם כָּסֶף וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת׃ אֹרֶךְ הֶחָצֵר מֵאָה בָאַמָּה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה חָמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת׃ לְכֹל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכֹל עֲבֹדָתוֹ וְכָל יְתֵדֹתָיו וְכָל יִתְדֹת הֶחָצֵר נְחֹשֶׁת׃

וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי

ג׳ ולתרע דרתא פרסא עסרין אמין דתכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד צייר עמודיהון ארבעה וסמכיהון ארבעה׃ ולבאב אלצראק סתר טולה כ׳ דראע מן אסמאנגון וארגואן וסבג קרמז ועשר משזו צנעה ראקם ועמדהא ד׳ וקואעדהא ד׳׃ כל עמודי דרתא סחור סחור מכבשין כסף וויהון כסף וסמכיהון דנחשא׃ וגמיע עמד אלצראק מסתדירא תכון מטלייה פצה וזראפינהא מן פצה וקואעדהא מן נחאס׃ אורכא דדרתא מאה אמין ופתיא חמשין בחמשין ורומא חמיש אמין דבוץ שזיר וסמכיהון דנחשא׃ טול אלצראק מאיה דראע וערצה נ׳ בנ׳ מסין וסמכה ה׳ אדרע מן עשר משזור וקואעדה מן נחאס׃ לכל מני משכנא בכל פלחניה וכל סכוהי וכל סכי דרתא דנחשא׃ וסאיר אניה אלמסכן אתי פי גמיע כדמתה וגמיע אותאדה ואותאד אלצראק מן נחאס׃ פפ ואת תפקיד ית בני

כל עמודי החצר וג׳ לפי שלא פירש ווין וחשוקין ואדני נחשת אלא לצפון ולדרום אבל למזרח ומערב לא נאמ׳ ווין וחשוקין ואדני נחשת לכך בא ול׳ מד כאן׃ אורך החצר הצפון והדרום שמן המזרח למערב מאה באמה׃ ורחב חמשים בחמשים׃ חצר שבמזרח היתה מרובעת חמשים על חמשים שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר העמיד מזרח פתחו בשפת חמשים החיצונים שלאורך החצר נמצא כולו בחמשים הפנימיים וכלה ארכו לסוף שלשים נמצאו עשרים אמה ריוח לאחוריו בין הקלעים שבמערב ליריעות שלאחורי המשכן ורוחב המשכן עשר אמות באמצע רוחב החצר נמצאו לו עשרים אמה ריוח לצפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן וכן למערב וחמשים על חמשים חצר לפניו׃ וקומה חמש אמות׃ גובה מחיצות החצר והוא רוחב הקלעים׃ ואדניהם נחשת׃ להביא אדני המסך שלא תאמר לא נאמרו אדני נחשת אלא לעמודי הקלעים אבל אדני המסך של מין אחר כך נראה בעיני׃ לכל כלי המשכן שהיו צריכים להקמתו ולהורדתו כגון מקבות לתקוע יתדות ועמודים׃ יתדות כמין נגרי נחשת עשויין ליריעות האהל ולקלעי החצר קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן כדי שלא תהא הרוח מגביהתן ואיני יודע אם תחובין בארץ או קשורין ותלויין וכובדן מכביד שיפולי היריעות שלא ינועו ברוח ואומ׳ אני ששמן מוכיח עליהם שהם תקועים בארץ לכך נקראו יתדות ומקרא זה מסייעני אהל בל יצען בל יסע יתדותיו לנצח׃

שראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית
למאור להעלת נר תמיד: באהל
מועד מחוץ לפרכת אשר על
העדת יערך אתו אהרן ובניו מערב
עד בקר לפני יהוה חקת עולם
לדרתם מאת בני ישראל:

ואתה הקרב
אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו
מתוך בני ישראל לכהנו לי אהרן
נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר
בני אהרן: ועשית בגדי קדש
לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת:
ואתה תדבר אל כל חכמי לב

ישראל ויסבון לך משח זיתא דכיא כתישא
לאנהרא לאדלקא בוציניתא תדירא: ואנת
פמר בני אסראין יאתוך בדהן זית
צאפי מרקוק ללצאה לתסרג בה
אלסראג דאימא: במשכן זמנא מברא
לפרכתא דעל סהדותא יסדר יתיה
אהרן ובנוהי מרמשא עד צפרא
קדם יי קים עלם לדריהון מן בני
ישראל: פי קבה אלמחצר כארג אלסגף
אלדי עלי אלשהאדה יבצרה הרון ובניה
מן אלעשי אלי אלצבח בין ידי אללה רסם
דהר לאגיאלכם מן בני אסראיל:

ואת קריב לותך ית אהרן אחוך
וית בנוהי עמיה מגו בני ישראל
לשמשא קדמי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן:
ואנת איצא פקרב אליך הרון אכיך ובניה מעה מן בין גמיע בני אסראיל
ליאמו לי הרון נדב ואביהוא ואביהוא אלעזר ואיתמר בניה: ותעביד
לבושי קודשא לאהרן אחוך ליקר ולתשבחא: ואצנע תיאב קדס
להרון אכיך לכראמה ופכר: ואת תמליל עם כל חכימי ליבא דאשלימית
עמיהון רוח חכמה ויעבדון ית לבושי אהרן לקדשותיה לשמשא קדמי:

ואתה תצוה" זך" בלי שמרים כמו ששנינו במנחות מגרגרו בראש הזית" כתית" כותש במכתשת
ואינו טוחן בריחים כדי שלא יהו בו שמרים ואחר שהוציא טיפה ראשונה מכניסן לריחים וטוחנן
והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות שנ' כתית למאור ולא כתית למנחות" להעלות נר תמיד" מדליק
עד שתהא שלהבת עולה מאליה" תמיד" כל לילה ולילה קרוי תמיד כמו שאתה אומר עולה תמיד ואינה אלא
מיום ליום וכן במנחת חביתים תמיד ואינה אלא מחציתה בבקר ומחציתה בערב אבל תמיד האמור בלחם
הפנים משבת לשבת הוא" מערב עד בקר" תן לה מדתה שתהא דולקת מערב ועד בקר ושיערו חכמים חצי
לוג ללילי טבת הארוכין וכן לכל הלילות ואם יותר אין בכך כלום" ואתה הקרב אליך לאחר שתגמר מלאכת המשכן"
לקדשו לכהנו לי" לקדשו לה' להכניסו בכהונה על ידי הבגדים שיהא כהן לי ולשון כהונה שירות הוא בלעז שרוינט"

אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו
את בגדי אהרן לקדשו לכהנו
לי: ואלה הבגדים אשר יעשו
חשן ואפד ומעיל וכתנת
תשבץ מצנפת ואבנט ועשו
בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו
לכהנו לי: והם יקחו את הזהב
ואת התכלת ואת הארגמן ואת
תולעת השני ואת השש:

ועשו את האפד זהב תכלת

ואנת פכלם כל חכים אכמלת פיה
עלם רוח חכמה אן יצנעו תיאב
הרון לתקדיסה ליאם לי: ואלין
לבושיא די יעבדון חשנא ואיפודא
ומעילא וכתונין מרמצן מצנפן
והמינין ויעבדון לבושי קדשא
לאהרן אחוך ולבנוהי לשמשא
קדמי: והדה ת'יאב אל'די יצנעוהא
ברנה וצדרה וממטר ותוניה
מושאה ועמאמה וזנאר: ויצנעו
תיאב קדס להרון אכיך ובניה ליאמו
לי: ואנון יסבון ית דהבא וית תכלא
וית ארגונא וית צבע זהורי וית בוצא: והם יאכ'ד'ו אלדהב ואלאסמאנגוני ואלארגואן
ואלצבג אלקרמזי ואלעשר: ויעבדון ית אפודא דדהבא תכלא וארגונא:

חשן תכשיט כנגד הלב: אפוד לא שמעתי ולא מצאתי בברייתא פירוש תבניתו ולבי אומר לי שהוא חגורה לו מאחוריו
רחבו כרחב גב איש כמין סינר שקורין פורציינט שחוגרות השרות כשרוכבות על הסוסים כך מעשהו מלמטה שנ' ודוד
חגור אפוד בד למדנו שהאפוד חגורה היא ואי אפשר לומר אין בו אלא החגורה לבדה שהרי נאמר ויתן עליו את האפוד ואחר
כך ויחגור אותו בחשב האפוד ותרגם אונקלוס בהמיין אפודא למדנו שהחשב הוא החגור והאפוד שם תכשיט לבדו ואי אפשר לומר
שעל שם שתי הכתפות שבו הוא קרוי אפוד שהרי נאמר שתי כתפות האפוד למדנו שהאפוד שם לבד והכתפות שם לבד לכך אני
אומר שעל שם הסינר שלמטה קרוי אפוד על שם שאופדו ומקשטו בו כמו שנ' ויאפד לו בו והחשב הוא חגור שלמעלה
הימנו והכתפות קבועות בו ועוד אומר לי לבי שיש ראיה שהוא מין לבוש שתרגם יונתן ודוד חגור אפוד בד כרדוט דבוץ
ותרגם כמו כן מעילים כרדוטין במעשה תמר אחות אבשלום כי כן תלבשנה בנות המלך הבתולות מעילים: מעיל הם
כמין חלוק וכן הכתונת אלא שהכתונת סמוך לבשרו ומעיל קרוי חלוק העליון: תשבץ עשוי משבצות לנוי והמשבצות
הם כמין גומות העשויות בתכשיטי זהב למושב קביעת אבנים טובות ומרגליות כמו שנ' באבני האפוד מוסבות משבצות
זהב ובלע"ז קורין אותו קשטונש: מצנפת כמין כיפת כובע שקורין שקופיא שהרי במקום אחר קורא להם מגבעות ומתרגמינן
כובעין: ואבנט היא חגורה על הכתונת והאפוד חגורה על המעיל כמו שמצינו בסדר לבישתן ויתן עליו את הכתונת ויחגור
אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד: בגדי קדש מתרומה המקודשת לשמי יעשו אותם: והם יקחו
אותם חכמי לב שעושו הבגדים יקבלו מן המתנדבים את הזהב ואת התכלת לעשות מהן את הבגדים: ועשו את האפוד אם
באתי לפרש מעשה האפוד והחשן על סדר המקראות הרי פירושן פרקים וישגה הקורא בצירופן לכך אני כותב מעשיהם
כמות שהוא למען ירוץ קורא בו ואחר כך אפרש על סדר המקראות: אפוד עשוי כמין סינר שלנשים רוכבות סוסים וחוגר
אותו מאחוריו כנגד לבו למטה מאציליו רחבו כמדת רוחב גבו של אדם ויותר ומגיע עד עקבו והחשב מחובר בראשו
על פני רחבו מעשה אורג ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו והכתפות מחוברות בחשב אחד לימין ואחד לשמאל
מאחורי הכהן לשני קצות רחבו של סינר וכשזוקפן עומדות לו על שני כתפיו והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד
ארוכות כדי שיעור לזקפן אצל צוארו מכאן ומכאן ונקפלות לפניו למטה מכתיפיו מעט ואבני השהם קבועות בהם אחת על
כתף הימין ואחת על כתף שמאל והמשבצות נתונות בראשיהם לפני כתיפיו ושתי עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות

שבחשן

וארגמן תולעת שני ושש משזר
מעשה חשב׃ שתי כתפת חברת
יהיה לו אל שני קצותיו וחבר׃
וחשב אפדתו אשר עליו כמעשהו
ממנו יהיה זהב תכלת וארגמן
ותולעת שני ושש משזר׃ ולקחת
את שתי אבני שהם ופתחת עליהם
שמות בני ישראל׃ ששה משמתם
על האבן האחת ואת שמות
הששה הנותרים על האבן השנית

צבע זהורי ובוץ שזיר עובד אומן׃
מיצנעו לצדרה מן דהב ואסמאנגון
וארגואן וסבג קרמז ועשר משזור
צנעה׳ חאדק׃ תרין כתפין מלפפין
יהון ליה על תרין סטרוהי ויתלפף׃
וגיבאן מכייטאן תכון להא תבייט
עלי טרפיהא׃ והמין תקוניה דעלוהי
כעובדוהי מנה יהי דהבא תכלא
וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר׃
ושפשג לצדרה די עליהא בצנעתיה
יכון מתלהא מן דהב ואסמאנגון
וארגואן וצבג קרמז ועשר משזור׃ ותסב ית תרתין אבני בורלא ותגלוף
עליהון שמהת בני ישראל׃ ובר חגרי בלור ואנקש עליהמא אסמי בני
אסראל׃ שיתה משמהתהון על אבנא חדא וית שמהת שיתה דאשתארו
על אבנא תנייתא כתולדתהון׃ סתה מנהא עלי חגר ואחדה וסתה אסמי

שבחשן בשני קצות רחבו העליון אחת לימין ואחת לשמאל ושני ראשי השרשרת תקועין במשבצות לימין וכן שני ראשי השרשרת השמאלית תקועין במשבצות שבכתף שמאל נמצא החשן תלוי במשבצות האפוד על לבו מלפניו ועוד שתי טבעות בשני קצות החשן בתחתונות וכנגדן שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה בראשו התחתון המחובר בחשב טבעות החשן אל מול טבעות האפוד שוכבים זה על זה ומרכסן בפתיל תכלת תחוב בטבעות האפוד והחשן שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהא נד ונבדל הולך וחוזר" זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר" חמשת מינים הללו שזורין בכל חוט וחוט היו מרדדין את הזהב כמין טסים דקים וקוצצים פתילים מהם וטווים אותן חוט של זהב עם ששה חוטין של ארגמן וכן בתולעת שני וכן בשש שכל המינין חוטן כפול ששה וחוט זהב עם כל אחד ואחד בך שוזר את כולם כאחד נמצא חוטן כפול עשרים ושמונה וכן מפורש במסכת יומא ונלמד מן המקרא הזה וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות את פתילי הזהב בתוך התכלת ובתוך הארגמן וגו' למדנו שחוט של זהב שזור עם כל מין ומין" מעשה חושב" כבר פירשתי שהיא אריגת שתי קירות שאין בזדה שני עבריה דומות זו לזו" שתי כתפות וגו' הסינר מלמטה וחשב האפוד היא החגורה ותמודה לו מלמעלה דוגמת סינר הנשים ומגבו שלכהן היו מחוברות בחשב שתי חתיכות כמין שתי רצועות רחבות אחת כנגד כל כתף וכתף וזוקפן על שתי כתפותיו עד שנקפלות לפניו כנגד החזה ועל ידי חיבורן לטבעות החשן מחזיקין מלפניו כנגד לבו שאין נופלות כמו שמפורש בענין והיו זקופות והולכות כנגד כתפיו ושתי אבני שהם קבועות בהם אחת בכל אחת" אל שני קצותיו" אל רחבו של אפוד שלא היה רחבו אלא כנגד גבו שלכהן וגבהו עד כנגד האצילים שקורין קודי"ש שנ' לא יחגרו ביזע אין חוגרין במקום זיעה לא למעלה מאציליהם ולא למטה ממתניהם אלא כנגד אציליהם" וחובר" האפוד עם אותן שתי כתפות האפוד יחבר אותם במחט למטה בחשב ולא יארגם עמו אלא יארגם לבד ואחר כך מחברם" וחשב אפודתו" והחגור שעל ידו הוא מאפדו ומתקנהו לכהן ומקשטו" אשר עליו" למעלה בשפת הסינר היא החגורה" כמעשהו" כאריגת הסינר מעשה חושב ומחמשת מינין כך אריגת החשב מעשה חושב ומחמשת מינין" ממנו יהיה" עמו יהיה ארוג ולא יארגנו לבד ויחברנו"

כתולדתם: מעשה חרש אבן פתחי
חתם תפתח את שתי האבנים על
שמות בני ישראל מסבת משבצות
זהב תעשה אתם: ושמת את שתי
האבנים על כתפת האפד אבני
זכרן לבני ישראל ונשא אהרן
את שמותם לפני יהוה על שתי
כתפיו לזכרן:

ועשית משבצת זהב: ושתי
שרשרת זהב טהור מגבלת
תעשה אתם מעשה עבת ונתתה
את שרשרת העבתת על
המשבצת: ועשית

לבאקיה. עלי לחגר לת'אניה כתוילידהם:
עובד אומן אבן טבא. כתב מפרש
כגלף דעזקא. תגלוף ית תרתין אבניא.
על שמהת בני ישראל. משקען
מרמצן בדהב תעביד יתהון. תנקש
כרט ט'והר כנקש ט'באתם. תנקש
עלי לחגרין אסמא בני אסראיל
ואצנעהא תחיט בהא עיון מן דהב:
ותשוי ית תרתין אבניא על כתפי
אפודא אבני דכרנא לבני ישראל.
ויטול אהרן ית שמהתהון קדם יי. על
תרין כתפוהי לדכרנא: ותציר לחגרין
פי גיבי לצדרה. חגרי דכר לבני אסראיל.
ויחמל הרון אסמאיהם בין ידי אללה. עלי
כתפיה דכרא: ותעביד מרמצן דדהב: ואצנע עיון מן דהב: ותרתין תכין
דדהב דכי מתחמן. תעביד יתהון עובד גדילו ותתין ית תכא גדילתא על מרמצתא:
וסלסלתין מן דהב כאלץ מעתדלתין תצנעהמא צנעה צפר. ותעלק אלסלסלתין אלמצפורתין עלא

עלא
ועיין

כתולדותם. כסדר שנולדו ראובן שמעון לוי ויהודה דן ונפתלי על האחת ועל השנית גד ואשר יששכר וזבולון יוסף
ובנימין מלא כל שכן הוא כתוב במקום תולדות עשרים וחמש אותיות בכל אחת ואחת. מעשה חרש אבן. מעשה אומן
של אבנים חרש זה דבוק הוא לתיבה שלאחריו לפיכך הוא נקוד פתח בסופו וכן חרש עצים נטה קו חרש של עצים
וכן חרש ברזל מעצד כל אלה דבוקים ופתחים. פתוחי חותם. כתרגומו כתב מפרש כגלף דעזקא חרוצות האותיות
בתוכן שחורצין חותמי טבעות שהם לחתום איגרות כתב ניכר ומפורש. על שמות. כמו בשמות. מוסבות משבצות.
מוקפות האבנים במשבצות זהב שעושה מושב האבן בזהב כמין גומא למדת האבן ומשקעה במשבצת
נמצאת המשבצת סובבת את האבן סביב ומחבר המשבצת באפוד. לזכרן. שיהא רואה הקב"ה השבטים כתובים
לפניו ויזכור צדקתם. ועשית משבצות. מיעוטו משבצות שתים ולא פירש לך עתה בפרשה זו אלא מקצת צרכן
ובפרשת החשן גומר לך פירושן. שרשרות זהב. שלשלאות. מגבלות. לסוף גבול החושן תעשה אותם. מעשה
עבות. מעשה קליעת חוטין ולא מעשה נקבים וכפלים כאותן שעושין לבורות אלא כאותן שעושין לעודרסקאות
שקורין אינשיר"ש. ונתתה את שרשרות. של עבותות העשויות מעשה עבות על משבצות הללו ולא זהו
מקום צוואת עשייתן של שלשלאות ולא צוואת קביעתן ואין תעשה האמור כאן לשון צווי ואין ונתת האמור
כאן לשון צווי אלא לשון עתיד כי בפרשת החשן חוזר ומצוה על עשייתן ועל קביעתן ולא נכתב כאן
אלא להודיע מקצת צורך המשבצות שצוה לעשות עם האפוד וכתב לך זאת לומר לך המשבצות
הללו יזדקקו לך לכשתעשה שרשרות מגבלות על החושן תתקע על המשבצות הללו.

ח״ין

26

חשן משפט מעשה חשב כמעשה
אפד תעשנו זהב תכלת וארגמן
ותולעת שני ושש משזר תעשה
אתו: רבוע יהיה כפול זרת ארכו
וזרת רחבו: ומלאת בו מלאת
אבן ארבעה טורים אבן טור
אדם פטדה וברקת הטור האחד:
והטור השני נפך ספיר ויהלם:
והטור השלישי לשם שבו
ואחלמה: והטור הרביעי תרשיש
ושהם וישפה משבצים זהב יהיו
במלואתם: והאבנים תהיין על
שמת בני ישראל שתים עשרה
על שמתם פתוחי חתם איש על
שמו תהיין לשני עשר שבט:

ותעביד חושן דינא עובד אומן כעובד
איפודא תעבדניה דהבא תכלא
וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר
תעביד יתיה: ואצנע בדעה האתהא
צנעה חאדק כצנעה אלצדרה מן
מן דהב ואסמאנגון וארגואן וצבג
קרמז ושש משזור תצנעהא:
מרבע יהי עיף זרתא ארכיה וזרתא
פתייה: ותכון מרבעה מצ׳אעפה
טולהא שבר וערצ׳הא שבר: ותשלים
ביה אשלמות אבנא ארבעה סדרין
דאבן טבא סדרא קדמאה סמקן ירקן
וברקן סדרא חד: ואנט׳ם פיהא נט׳אם
אלגוהר ד׳ סטור מן אלגוהר: אלסטר אלאול
יאקות אחמר וזמרד ואצפר: וסדרא
תניינא אזמרגדין שבזיז וסבהלום:
ואלסטר אלת׳אני כחלי ומהא ובהרמאן: וסדרא תליתאה קנכירי טרקיא ועין עגלא:
ואלסטר אלת׳אלת׳ גזע וסבג ופירוזג: וסדרא רביעאה כרום ימא ובדולא ופנתירי: מרמצן
בדהב יהון באשלמותהון: ואלסטר אלד׳ אזרק ובלור ויסף מעינה בדהב פי נצ׳אמהא:
ואבניא יהויין על שמהת בני ישראל תרתא עסרי על שמהתהון: כתב מפרש כגלף דעזקא
גבר על שמיה יהוין לתרי עסר שבטין: ותכון עלי אלג׳והר אסמא בני אסר׳:

חשן משפט שמכפר על קלקול הדין. ד״א משפט שמברר דבריו והבטחתו אמת. דרישנ״ט בלע״ז שהמשפט משמש שלש
לשונות דברי טענות הדיינים וגמר הדין ועונש הדין אם עונש מיתה אם עונש מכות אם עונש ממון וזה משמש לשון בירור
דברים שמפרש ומברר דבריו: כמעשה אפוד: מעשה חושב ומחמשת מינין: זרת ארכו וזרת רחבו: כפול ומוטל לו
לפניו כנגד לבו שנ׳ והיו על לב אהרן תלוי בכתפות האפוד הבאות מאחוריו על כתפיו ונקפלות ויורדות לפניו מעט והחשן
תלוי בהן בשרשרות וטבעות כמו שמפורש בענין: ומלאת בו: ע״ש שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתוקנות להן
קורא אותן בלשון מלואים: משבצים זהב יהיו הטורים במלואותם מוקפים משבצות זהב בעומק שיעור שיתמלא
בעובי האבן זהו לשון במלואותם בשיעור מלוי עביין של אבנים יהיה עומק המשבצות לא פחות ולא
יותר: איש על שמו: כסדר תולדותם סדר האבנים אודם לראובן פטדה לשמעון וכן כולם:

וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שַׁרְשֹׁת גַּבְלֻת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר: וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְנָתַתָּה אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתֹת הַזָּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת אֶל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן: וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבְּצוֹת וְנָתַתָּה עַל־כִּתְפוֹת הָאֵפֹד אֶל־מוּל פָּנָיו: וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְשַׂמְתָּ אֹתָם עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֵפֹד בָּיְתָה:

אד היא את נעשר נציר אסמא יהם כנקש אלכאתם אסם כל ואחד עלי חגלה תכון ליב סבט: ותעביד על חשנא תכין מתחמן עובד גדילו דדהב דכי: ואצנע ללכרנה סלאסלא מעתדלה צנעה צפר מן ד הב כאלץ: ותעביד על חשנא תרתין עזקן דדהב ותתין. ית תרתין עזקתא על תרין סטרי חשנא: ואצנע להא חלקתין מן דהב ואגעלהמא פי טרפהא. ותתין. ית תרתין גדילן דדהב על תרתין עזקתא בסטרי חשנא: ועלק אלצפירתין אלדהב עלי אלחלקתין אלתי פי טרפי אלכרנה: וית תרתין גדילן דעל תרין סטרוהי תתין על תרתין מרמצתא ותתין על כתפי איפודא לקביל אפוהי: וטרפי אלצפירתין אלאכרתין תעלקהמא עלי אלעינין פתציר עלי גיבי אלצדרה מן מקדמהא: ותעביד תרתין עזקן דדהב ותשוי יתהון על תרין סטרי חשנא על ספתיה דלעברא דאפודא לגיו: ואצנע איצא חלקתין מן דהב ואגעלהמא פי טרפי אלכרנה פי

על החשן. בשביל החשן לקבעם בטבעותיו כמו שמפורש למטה בענין. שרשת. לשון שרשי אילן המאחזין לאילן להאחז ולהתקע בארץ אף אלו יהיו מאחזין לחושן שבהם יהיה תלוי באפוד והן שתי שרשרות האמורות למעלה בענין המשבצות ואף שרשרות פתר מנחם בן סרוק לשון שרשים ואמר שהר"ש יתירה כמו מים שבשלשים ומים שבריקם ואינו רואה את דברין אלא שרשרת בלשון עברית כשלשלת בלשון משנה. גבלות. הוא מגבלות האמור למעלה שתתקעם בטבעות שיהיו בגבול החושן וכל גבול לשון קצה חשונ"ש בלעז. מעשה עבות. מעשה קליעה. על החשן. לצורך החשן כדי לקבעם בו ולא יתכן לומר שתהא תחלת עשייתן עליו שאם כן מה הוא שחוזר ואומר ונתת את שתי הטבעות והלא כבר נתונים היה לו לכתוב בתחלת המקרא ועשית על קצות החשן שתי טבעות זהב ואף בשרשרות צריך אתה לפתור כן. על שני קצות החשן. לשתי פיאות שכנגד הצואר והן הן שרשרות הסבובות למעלה ולא פירש מקום קבועין בחשן עכשיו מפרש לך שיהא תחוב אותן בטבעות ותדע לך שזו הן הלא שונות שהרי בפרשת אלה פקודי לא הוכפלו. ואת שתי קצות. של שתי עבותות שני ראשיהם שלכל אחת. תתן על שתי המשבצות. הן הן הכתובות למעלה בין פרשת החשן ופרשת האפוד ולא פירש את דרכן ואת מקומן עכשיו מפרש שיתקע בהן ראשי העבותות התחתונות בטבעות החשן לימין ושמאל אל הצואר שני ראשי שרשרת הימנית תוקע במשבצת שלימין וכן בשל שמאל שני ראשי שרשרת השמאלית. ונתת המשבצות על כתפות האפוד אחת בזו ואחת בזו נמצאו כתפות האפוד מחזיקין את החשן שלא יפול בהן הוא תלוי ועדיין שפת החשן התחתונה הולכת ובאה ונוקשת על כריסו ואינה דבוקה לו יפה לכך הוצרך עוד שתי טבעות לתחתיתו כמו שמפרש והולך. אל מול פניו. שלאפור שלא יתן המשבצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל אלא בעבר העליון שכלפי החוץ והוא קרוי מול פניו

של אפוד

ועשית שתי טבעות זהב ונתתה
אתם על שתי כתפות האפוד
מלמטה ממול פניו לעמת
מחברתו ממעל לחשב האפד:
וירכסו את החשן מטבעתו אל
טבעת האפוד בפתיל תכלת
להיות על חשב האפוד ולא
יזח החשן מעל האפוד: ונשא
אהרן את שמות בני ישראל
בחשן המשפט על לבו בבאו אל
הקדש לזכרן לפני יהוה תמיד:
ונתת אל חשן המשפט את
האורים ואת התמים והיו על

חא אשיתהא. ואתי עלי גאנב אלצדרה
מן דאכל: ותעביד תרתין עזקן דדהב
ותתין יתהון על תרין כתפי איפודא
מלרע מלקביל אפוהי לקביל בית
לופי מעלוי להמין איפודא: ואצנע
איצא חלקתין מן דהב ואגעלהמא
באיזא גיבי אלצדרה מן אספל פי
מקדמהא אמאם תאליפהא פוק שמשגהא:
ויחדרון ית חשנא מעזקתיה לעזקת
אפודא בחוטא דתכילתא למהוי
על המין אפודא ולא יתפרק חשנא
מעלוי אפודא: ויחבכו אלצדרה מן
חלקהא אלי חלק אלצדרה בסלך מן
אסמאנגון חתי תציר פוק שמשגהא.

ולא תזול ענהא: ויטול אהרן ית שמהת בני ישראל בחשן דינא על ליביה
במיעליה לקדשא לדכרנא קדם יי תדירא: ויחמל הרון אסמא בני
אסראיל פי אלצדרה אלמהיאה עלי צדרה פי דכולה אלקדס דכרא בין ידי
אללה דאימא: ותתין בחשן דינא ית אוריא וית תומיא ויהון על ליבא דאהרן.

שלאפוד שלא יתן המשבצות בעבר הכתפות שכלפי המעיל אלא בעבר העליון כי אותו עבר שאינו נראה הוא חיצון
קרוי פנים "על שני קצות החשן" הן שתי פאותיו התחתונות לימין ולשמאל "על שפתו" אשר אל עבר האפוד ביתה
הרי לך שני סימנים האחד שיתנם בשני קצות שלתחתיתו שהוא כנגד האפוד שעליונו אינו כנגד האפוד שהרי
סמוך לצואר הוא והאפוד נתון על מתניו ועוד נתן סימן שלא יקבעם בעבר החשן שכלפי החוץ אלא בעבר שכלפי פנים
שנ' ביתה ואותו העבר הוא לצד האפוד שחשב האפוד חוגרו לכהן ונקפל הסינר לפני הכהן על מתניו וקצת כריסו מכאן
ומכאן עד כנגד קצות החשן וקצותיו שוכבין עליו על שתי כתפות האפוד מלמטה שהמשבצות נתונות בראשי כתפות
האפוד העליונים הבאים על כתפיו כנגד גרונו ונקפלות ויורדות לפניו והטבעות כוח ליתן בראשן השני שהוא מחובר
לאפוד והוא שנ' לעמת מחברתו סמוך למקום חבורן באפוד למעלה מן החגורה מעט שבמחברת לעמת החגורה
ואו נתונים מעט בגובה זקיפת הכתפים הוא שנ' ממעל לחשב האפוד והן כנגד סוף החשן ונותן פתיל תכלת באותן
טבעות ובטבעות החשן ורוכסן באותו פתיל לימין ולשמאל שלא יהא תחתית החשן הולך לפנים וחוזר לאחור ונוקש
על כריסו ונמצא מיושב על המעיל יפה "ממול פניו" בעבר החיצון "וירכסו" לשון חבור וכן מרוכסי איש חבורי חבלי
רשעים וכן והרכסים לבקעה הרים הסמוכים זה לזה שאי אפשר לירד לגיא שביניהם אלא בקושי גדול שמתוך סמיכתן
הגיא זקופה ועמוקה יהיו לבקעה מישור ונוח לילך "להיות על חשב האפוד" להיות החושן דבוק אל חשב האפוד "ולא יזח"

לבאהרן בבאו לפני יהוה ונשא אהרן את משפט בני ישראל על לבו לפני יהוה תמיד׃

ועשית את מעיל האפוד כליל תכלת׃ והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה ארג כפי תחרא יהיה לו לא יקרע׃ ועשית על שוליו רמני תכלת וארגמן ותולעת שני על שוליו סביב ופעמני זהב בתוכם סביב׃ פעמן זהב ורמון פעמן זהב ורמון על שולי המעיל סביב׃ והיה על

במיעליה לקדם יי׳ ויטול אהרן ית דין בני ישראל על ליביה קדם יי׳ תדירא׃
ותגעל פי לבדנה ומהאה· לאנואר ולצחאח· פתכון עלי צדר הרון· פי דכולה בין ידי אללה· ויחמל הרון אחכאם בני אסר׳ עלי צדרה בין ידי אללה דאימא׃

ותעביד ית מעיל אפודא גמיר תכלא׃ ואצנע ממטר לצדרה צנעה׳ חאיך· גמלתה מן אסמאנגון ויהי פומיה כפיל לגויה תורא· יהי מקף לפומיה סחור סחור עובד מחי כפום שרין יהי ליה דלא יתבזע· ויכון פאה אלדי ראסה מן וצטה· והאשיה תחיט בפאה מסתדירא צנעה׳ חאיך· כפם דרע· תציר להלא יתחרק׃ ותעביד על שפולוהי רמוני תכלא וארגונא וצבע זהורי· על שפולוהי סחור סחור· וזוגין דדהב ביניהון סחור סחור׃ ואצנע פי דילה רמאמין מן אסמאנגון ואגואן וצבג קרמז פי דילה מסתדירא׃ זוגא דדהבא ורמונא· זוגא דדהבא ורמונא על שפולי מעילא סחור סחור׃ גלגל מן דהב ורמאנה· גלגל מן דהב ורמאנה· פי דיל אלממטר מסתדירא׃ ויהי על

ומלא גלגלין דהב פי וסטהא בינהם מסתדירא

לשון ניתוק״ ולשון ערבי הוא כדברי דונש בן לברט״ את האורים ואת התמים״ הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו ובמקדש שני היה החשן שא׳ אפשר לכהן גדול להיות מחוסר בגדים אבל אותו השם לא היה בתוכו ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט שנ׳ ושאל לו במשפט האורים״ את משפט בני ישראל״ דבר שהם נשפטים ונוכחים על ידו אם לעשות דבר אם לא לעשות. ולפי מדרש אגדה שהחשן מכפר על מעוותי הדין נקרא משפט על שם סליחת המשפט״ את מעיל האפוד׳ שהאפוד נתון עליו לחגורה״ כליל תכלת״ כולו תכלת שאין מין אחר מעורב בו״ והיה פי ראשו״ פי המעיל שבגבהו הוא פתיחת בית הצואר בתוכו׳ כתרגומו כפיל לגויה כפול לתוכו להיות לו לשפה כפילתו והיה מעשה אורג ולא במחט״ כפי תחרא״ למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול״ לא יקרע״ כדי שלא יקרע והקורעו עובר בלאו שזה מענין לאוין שבתורה וכן לא יזח החשן וכן לא יסורו ממנו הנאמר בבדי הארון״ רמוני״ עגולים וחלולים היו כמין רמונים העשויים כביצת תרנגולת״ ופעמוני זהב״ זגין עם ענבלין שבתוכם״ בתוכם סביב״ ביניהם סביב בין שני רמונים פעמון אחד דבוק ותלוי בשולי המעיל״ פעמון זהב ורמון״ אצלו״ ולא ימות״ מכלל לאו אתה שומע הין אם יהיו לו לא יתחייב מיתה הא אם יכנס מחוסר אחד מן הבגדים הללו חייב מיתה בידי שמים״ ציץ״ כמין טס של זהב היה רוחב שתי אצבעות מקיף על המצח מאוזן לאוזן״ על פתיל

תכלת

אהרן לשרת ונשמע קולו בבאו
אל הקדש לפני יהוה ובצאתו
ולא ימות: ועשית ד'
ציץ זהב טהור ופתחת עליו
פתוחי חתם קדש ליהוה: ושמת
אתו על פתיל תכלת והיה על
המצנפת אל מול פני המצנפת
יהיה: והיה על מצח אהרן ונשא ב' חסר מצח
אהרן את עון הקדשים אשר
יקדישו בני ישראל לכל מתנת
קדשיהם והיה על מצחו תמיד
לרצון להם לפני יהוה: ושבצת

אהרן לשמשא. וישתמע קליה.
במיעליה לקודשא. לקדם יי. ובמפקיה
ולא ימות: ויכון עלי הרון אד יכדם.
ויסמע צותה פי דכולה אלקדס בין
ידי אללה ופי כרוגה ולא יהלך:
ותעביד ציצא דדהב דכי. ותגלוף
עלוהי כתב מפרש. קודש ליי:
ואצנע עצאבה מן דהב כאלץ.
ואנקש עליהא כנקש אלכאתם.
קדס ללה: ותשוי יתיה על חוטא
דתכילתא. ויהי על מצנפתא. לקביל
אפי מצנפתא יהי: ושדהא בסלך
מן אסמאנגוני. ותכון דון אלעמאמה
מן מקדמהא: ויהי על בית עינוהי דאהרן. ויטול אהרן ית עוית קודשיא.
דיקדשון בני ישראל. לכל מתנת קודשיהון. ויהי על בית עינוהי תדירא.
לרעוא להון קדם יי: ותכון עלי גבהת הרון אדי אסתגפר עין דנוב אלאקדאס.
אלדי יקדסהא בני אסראיל. לגמיע עטאיאהם ואקדאסהם. פתכון עלי
גבהתה דאימא. רצא ענהם בין ידי אללה: ותרמיץ כתונא דבוצא.

תכלת. ובמקום אחד הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת ועוד כתיב כאן והיה על המצנפת ולמטה הוא אומר והיה על מצח
אהרן ובשחיטת קדשים שנינו שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין למדנו שהמצנפת למעלה בגובה
הראש ואינה עמוקה ליכנס בה כל הראש עד המצח והציץ מלמטה והפתילים היו נקובים ותלויים בו בשני ראשיו ובאמצעו
ששה בשלשה מקומות הללו פתיל מלמעלה אחד מבחוץ ואחד מבפנים כנגדו וקושר ראשי הפתילים מאחורי העורף
שלשתן ונמצאו בין אורך הטס ופתילי ראשיו מקיפין את הקדקד והפתיל האמצעי שבראשו קשור עם ראשי השנים הולך על
פני רוחב הראש מלמעלה ונמצא עשוי כמין כובע ועל פתיל האמצעי הוא אומר והיה על המצנפת והיה נותן הציץ על
ראשו כמין כובע על המצנפת והפתיל האמצעי מחזיקו שאינו נופל והטס תלוי כנגד מצחו ונתקיימו כל המקראות פתיל
על הציץ וציץ על הפתיל ופתיל על המצנפת מלמעלה: ונשא אהרן. לשון סליחה ואעפ"כ אינו זז ממשמעו אהרן נושא
המשא שנמצא העון מסולק מן הקדשים: את עון הקדשים. לרצות על הדם ועל החלב שקרבו בטומאה כמו ששנינו
איזהו עון נושא אם עון פיגול הרי כבר נאמר לא ירצה ואם עון נותר הרי נאמר לא יחשב ואין לומר שיכפר על הכהן
שהקריבם טמאים שהרי עון הקדשים נאמר ולא עון המקריבים אינו מרצה אלא להכשיר הקרבן: והיה על מצחו תמיד.
אי אפשר לומר שיהא על מצחו תמיד שהרי אינו עליו אלא בשעת העבודה אלא תמיד לרצות להם אפילו אינו על מצחו
שלא היה כהן גדול עובד באותה שעה ולדברי האומר עודהו על מצחו מכפר ומרצה ואם לאו אינו מרצה נדרש

הכתנת שש ועשית מצנפת
שש ואבנט תעשה מעשה
רקם: ולבני אהרן תעשה כתנת
ועשית להם אבנטים ומגבעות
תעשה להם לכבוד ולתפארת:
והלבשת אתם את אהרן אחיך
ואת בניו אתו ומשחת אתם
ומלאת את ידם וקדשת אתם
וכהנו לי: ועשה להם מכנסי
בד לכסות בשר ערוה
ממתנים ועד ירכים יהיו: והיו
על אהרן ועל בניו בבאם אל
אהל מועד או בגשתם אל

ותעביד מצנפתא דבוצא והמין
תעביד עובד צייר: ווש אתוניה
מעשר ואצנע עמאמה מן עשר
ואזנאר תצנעה צנעה ראקם:
ולבני אהרן תעביד כתונין ותעביד
להון המיינין וקובעין תעביד להון
ליקר ולתשבחא: ולבני הרון תצנע
ואניא ואצנע להם זנאניר.
וקלאנסאת תצנעהא להם לכראמה
ופכר: ותלביש יתהון ית אהרן
אחוך וית בנוהי עמיה ותרבי יתהון
ותקריב ית קורבנהון ותקדיש יתהון
וישמשון קדמי: ותלבסהא הראכיך
ובניה מעה ואמסחהם ואכמל
ואגבהם וקדסהם פיאמו לי: ותעביד להון מכנסין דבוץ לכסאה בסר עריא.
מחרצין ועד ירכין יהון: ואצנע להם סראוילאת מן עשר לתגטי מן
אבראנהם אלסווה מן אלחקוין לי ארכבתין תכון: ויהון על אהרן ועל בנוהי.
במיעלהון למשכן זמנא או במקרבהון למדבחא לשמשא בקודשא ולא
יקבלון חובא ולא ימותון קים עלם ליה ולבנוהי בתרוהי: פתכון עלי הרון

על מצחו תמיד מלמד שממשמש בו בעודו על מצחו שלא יסיח דעתו ממנו: ושבצת. עשה אותן
משבצות משבצות וכולה של שש: ולבני אהרן תעשה כתנות. ארבעה בגדים הללו ולא יותר כתונת
ואבנט ומגבעות היא מצנפת ומכנסים כתובים למטה בפרשה: והלבשת אותם את אהרן
אותם האמורין באהרן חשן ואפוד ומעיל וכתונת תשבץ מצנפת ואבנט וציץ ומכנסים כתובים
למטה בכולם: ואת בניו אתו אותם הכתובים בהם: ומשחת אותם את אהרן ואת בניו בשמן המשחה:
ומלאת את ידם כל מלוי ידים לשון חינוך כשהוא נכנס לדבר להיות מוחזק בו מאותו יום והלאה
הוא ובלשון לעז על פקודת דבר כשמתן השליט בידו בית יד של עור שקורין גוואנטו ועל ידו הוא מחזיקו
בדבר וקורין לאותה מסירה ריוישטיר והוא מלוי ידים: ועשה להם לאהרן ולבניו: מכנסי בד
הרי שמונה בגדים לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט: והיו כל הבגדים האלה על אהרן הראויין לו ועל
בניו האמורין בהם: בבאם אל אהל מועד להיכל וכן למשכן: ומתו הא למדת שהמשמש מחוסר
בגדים במיתה: חקת עולם לו כל מקום שנאמר חקת עולם היא גזירה מיד ולדורות לעכב בו: לקח

המזבח לשרת בקדש ולא
ישאו עון ומתו חקת עולם
לו ולזרעו אחריו:
וזה הדבר אשר תעשה
להם לקדש אתם לכהן לי לקח
פר אחד בן בקר ואילם שנים
תמימם: ולחם מצות וחלת מצת
בלולת בשמן ורקיקי מצות
משחים בשמן סלת חטים תעשה
אתם: ונתת אותם על סל אחד
והקרבת אתם בסל ואת הפר
ואת שני האילם: ואת אהרן ואת
בניו תקריב אל פתח אהל מועד
ורחצת אתם במים: ולקחת את
הבגדים והלבשת את אהרן את
הכתנת ואת מעיל האפד ואת

ובניה פי דכולהם אלי כבא אלמחצר
ופי תקדמהם אלי אלמדבח לידמו פי
אלקדס ולא יחמלו וזרא פיהלכו
רסם אלדהר להו ולנסלה מן בעדה:
ודין פתגמא דתעביד להון
לקדשא יתהון לשמשא קדמי
סב תור חד בר תורי ודכרין תרין
שלמין: והדי אלאמר אלדי תצנעה
להם לתקדסהם לימו לי. כד
רתא מן אלבקר וכבשין צחיחין:
ולחים פטיר. וגריצן פטירין דפילן
במשח ואספוגין פטירין דמשיחין
במשח. סלת דחטין תעביד יתהון:
וכבז פטיר וגראדק פטיר מלתות
בדהן ורקאק פטיר ממסוח בדהן
מן סמיד אלחנטה תצנעהא: ותתין
יתהון על סלא חד ותקריב יתהון

בסלא וית תורא וית תרין דכרין: ואגעלהא פי סלה וקדמהא פיה. מע אלת
ואלכבשין: וית אהרן וית בנוהי תקריב לתרע משכן זמנא ותסחי יתהון במיא:
תם קדם הרון ובניה אלי באב כבא אלמחצר ואגסלהם במא: ותיסב ית
לבושיא ותלביש ית אהרן ית כתונא וית מעיל איפודא וית איפודא
וית חשנא ותתקין ליה בהמין איפודא: וכד אלתאב ואלבס הרון אלתונה ואלממטר

כמו קח ושתי גזרתה הן אחת שלקיחה ואחת שלקיחה ולהן פתלון אחד׳׳ פר אחד׳׳ לכפר על מעשה העגל
שהוא פר׳׳ ולחם מצות וחלות מצות ורקיקי מצות׳׳ הרי אלו שלשה מינין לרבוכה וחלות ורקיקין לחם
מצות היא הקרויה למטה בענין חלת לחם שמן על שם שנותן שמן ברבוכה כנגד החלות והרקיקין
וכל המינין באים עשר עשר חלות׳׳ בלולות בשמן׳׳ כשהן קמח יוצק בהן שמן ובוללן׳׳ משוחים בשמן׳׳ אחר אפייתן מושחן
כמין כף יונית שהיא עשויה כנון שלנו כזה כ: והקרבת אותם׳׳ חצר המשכן ביום הקמתו׳׳ ורחצת׳׳ טבילת כל הגוף׳׳

האפד ואת החשן ואפדת לו בחשב
האפד: ושמת המצנפת על ראשו
ונתת את נזר הקדש על המצנפת:
ולקחת את שמן המשחה ויצקת
על ראשו ומשחת אתו: ואת בניו
תקריב והלבשתם כתנת: וחגרת
אתם אבנט אהרן ובניו וחבשת
להם מגבעת והיתה להם כהנה
לחקת עולם ומלאת יד אהרן ויד
בניו: והקרבת את הפר לפני
אהל מועד וסמך אהרן ובניו את
את ידיהם על ראש הפר: ושחטת
את הפר לפני יהוה פתח אהל מועד:
ולקחת מדם הפר ונתתה על
קרנת המזבח באצבעך ואת
כל הדם תשפך אל יסוד המזבח:

ודצררה ולבזרנה ואשררה בהמשגא:
ותשוי מצנפתא על רישיה ותתין
ית כלילא דקודשא על מצנפתא:
ותצייר לעמאמה עלי ראסה ותגעל
תאג לקדס דון לעמאמה: ותיסב
ית משחא דרבותא ותריק על
רישיה ותרבי יתיה: ותכד מן דהן
למסח ותצב עלי ראסה ואמסחה
בה: וית בנוהי תקריב ותלבישנון
כתונין: ותקדם בניה ותלבסהם
תואניא: ותזריז יתהון המיינין
אהרן ובנוהי ותתקין להון קובעין
ותהי להון כהונתא לקים עלם:
ותקריב קרבנא דאהרן וקרבנא
דבנוהי: ואשדדהם בזנאניר הרון
ובניה ותלבסהם קלאנס פתציר
להם אמאמה רסם דהר ואכמל
ואגב הרון ואגב בניה: ותקריב ית תורא לקדם משכן זמנא ויסמוך אהרן ובנוהי
ית ידיהון על ריש תורא: ותקדם לתור בין ידי קבה למחצר ויסנד הרון ובניה
אידיהם עלי ראסה: ותכוס ית תורא קדם יי בתרע משכן זמנא: ותדבחה בין ידי
אללה ענד באב קבה למחצר: ותיסב מדמא דתורא ותתין על קרנת מדבחא באצבעך וית
כל דמא תשפוך ליסודא דמדבחא: ותאכד מן דמה ותגעל עלי ארכאן למדבח באצבעך ותצב באקי

ואפדת" קשט ותקן החגורה והסינר סביבותיו" נזר הקדש" זה הציץ" על המצנפת" כמו שפירשתי למעלה
על ידי הפתיל האמצעי ושני פתילים שבראשו הקשורין שלשתן מאחורי העורף הוא נותנו על
המצנפת כמין כובע" ומשחת אותו" אף משיחה זו כמין כי נותן שמן על ראשו ובין ריסי עיניו
ומחברן באצבעו" והיתה להם" מילוי ידים זה לכהונת עולם" ומלאת" ע"י הדברים האלה" יד אהרן ויד בניו" במילוי ופקידת
הכהונה" פתח אהל מועד" בחצר המשכן שלפני הפתח" על קרנות" למעלה בקרנות ממש" ואת כל הדם" שירי הדם"
אל יסוד המזבח" כמין בליטות בית קיבול עשוי לו סביב סביב לאחר שעלה אמה מן הארץ" החלב

המכסה

ולקחת את כל החלב המכסה
את הקרב ואת היתרת על הכבד
ואת שתי הכליות ואת החלב
אשר עליהן והקטרת המזבחה:
ואת בשר הפר ואת ערו ואת
פרשו תשרף באש מחוץ למחנה
חטאת הוא: ואת האיל האחד
תקח וסמכו אהרן ובניו את
ידיהם על ראש האיל: ושחטת
את האיל ולקחת את דמו וזרקת
על המזבח סביב: ואת האיל
תנתח לנתחיו ורחצת קרבו וכרעיו
ונתת על נתחיו ועל ראשו:
והקטרת את כל האיל המזבחה

אלדם. עלי אסאס אלמדבח: ותיסב ית
כל תרבא דחפי ית גוא וית חצרא
דעל כבדא וית תרתין כוליין וית
תרבא דעליהון ותסיק למדבחא:
וכד מנה אלתרב וגמיע אלשחם
אלמגטי ללגוף וזאידת אלכבד ואלכליתין·
ואלשחם אלדי עליהמא וקתר דלך
עלי אלמדבח: וית בסר תורא וית
משכיה וית אכליה תוקיד בנורא·
מברא למשריתא חטתא הוא:
ולחם אלת וגלדה ופרתה תחרקה
באלנאר· כארג אלעסכר· לאנה דכוה:
וית דכרא חד תיסב ויסמכון
אהרן ובנוהי· ית ידיהון על
ריש דכרא: תם קדם אחד אלכבשין·

ויסנד הרון ובניה אידיהם עלי ראסה: ותיכוס ית דכרא ותיסב ית דמיה·
ותזרוק על מדבחא סחור סחור: ואדבחה וכד מן דמה ורשה עלי אל
אלמדבח מסתדירא: וית דכרא תפליג לאברוהי ותחליל גויה וכרעוהי·
ותתין על אברוהי ועל רישיה: ועצה לאעצאיה ואגסל גופה ואכארעה·
ואצפהא עלי אעצאיה וראסה: ותסיק ית כל דכרא למדבחא·

המכסה את הקרב" הוא הקרום שעל הכרס שקורין טיל"א" ואת היותרת" היא טרפשא דכבדא
שקורין טיבל"יש" על הכבד" אף מן הכבד נוטל עמה" תשרוף באש" ולא מצינו חטאת חיצונה
נשרפת אלא זו" וזרקת" בכלי אוחז במזרק וזורק כנגד הקרן כדי שיראה לכאן ולכאן ואין קרבן
טעון מתנה באצבע אלא חטאת בלבד אבל שאר זבחים אינן טעונין קרן ולא אצבע שנותן
דמם מחצי המזבח ולמטה ואינו עולה בכבש אלא עומד בארץ וזורק" סביב" כך מפורש
בשחיטת קדשים שאין אלא שתי מתנות שהן ארבע האחת בקרן זוית זו והאחת שכנגדה
באלכסון וכל מתנה נראית בשני צדי הקרן אילך ואילך נמצא הדם נתון בארבע רוחות לכך
קרוי סביב" על נתחיו" עם נתחיו מוסף על שאר הנתחים" ריח ניחוח" נחת רוח לפני שאמרתי

עלה הוא ליהוה ריח ניחוח אשה
ליהוה הוא׃ ולקחת את האיל
השני וסמך אהרן ובניו את
ידיהם על ראש האיל׃ ושחטת
את האיל ולקחת מדמו ונתתה
על תנוך אזן אהרן ועל תנוך
אזן בניו הימנית ועל בהן ידם
הימנית ועל בהן רגלם הימנית
וזרקת את הדם על המזבח סביב׃
ולקחת מן הדם אשר על המזבח
ומשמן המשחה והזית על אהרן
ועל בגדיו ועל בניו ועל בגדי
בניו אתו וקדש הוא ובגדיו ובניו
ובגדי בניו אתו׃ ולקחת מן האיל
החלב והאליה ואת החלב
המכסה את הקרב ואת יתרת

ברעוא
עלתא הוא קדם יי׳ לאתקבלא
לרעוא קדם יי׳ הוא׃ וקתלה עלי
אלמדבח לאנה צעידה ללה מרצי
מקבול קרבאן ללה׃ ותיסב
ית דכרא תנינא׃ ויסמוך אהרן
ובנוהי ית ידיהון על ריש דכרא׃
תם קדם אלכבש אלתאני ויסנד הרון
ובניה אידיהם עלי ראסה׃ ותכוס
ית דכרא ותיסב מדמיה ותתין על
רום אודנא דאהרן׃ ועל רום
אודנא דבנוהי דימינא ועל אליון
ידיהון דימינא ועל אליון רגליהון
דימינא׃ ותזרוק ית דמא על
מדבחא סחור סחור׃ ואדבחה
וכד מן דמה ואגעל עלי שחמה
אדן הרון ועלי שחמה אדאן בניה
אלאימן׃ ועלי אבהאם אידיהם
אלאימן׃ ועלי אבהאם ארגלהם אלאימן׃ ורש באקי אלדם עלי אלמדבח
מסתדירא׃ ותיסב מן דמא דעל מדבחא ומממשחא דרבותא ותדי על אהרן
ועל לבושוהי׃ ועל בנוהי׃ ועל לבושי בנוהי עמיה ויתקדש הוא ובנוהי ולבושי ולבושוהי
בנוהי עמיה׃ תם כד מן אלדם אלדי עלי אלמדבח ומן דהן אלמסח ואנצח עלי הרון
ותיאבה ובניה ותיאב בניה מעה פיתקדס הו ותיאבה ובניה ותיאב בניה מעה׃
ותסב מן דכרא תרבא ואליתא ויתא תרבא דחפי ית גוא ויתא חצר כבדא׃

ונעשה רצוני״ אשה״ לשון אש והיא הקטרת איברים שעל האש״ תנוך״ הוא הקחוס האמצעי שבתוך האוזן
שקורין טנדרוס״ בהן ידם״ הגודל ובפרק האמצעי״ החלב״ זה חלב הדקים או הקיבה״ והאליה״ מן הכליות ולמטה
כמו שמפורש בויקרא שנ׳ לעומת העצה יסירנה מקום שהכליות יועצות״ ובאימורי הפר לא הוזכר אליה שאין
אליה קריבה אלא בכבש וכבשה ואיל אבל שור ועז אין טעונין אליה״ ואת שוק הימין״ לא מצינו

הכבד ואת שתי הכלית ואת
החלב אשר עליהן ואת שוק
הימין כי איל מלאים הוא: וככר
לחם אחת וחלת לחם שמן אחת
ורקיק אחד מסל המצות אשר
לפני יהוה: ושמת הכל על כפי
אהרן ועל כפי בניו והנפת אתם
תנופה לפני יהוה: ולקחת אתם
מידם והקטרת המזבחה על
העלה לריח ניחוח לפני יהוה
אשה הוא ליהוה: ולקחת את
החזה מאיל המלאים אשר לאהרן
והנפת אתו תנופה לפני יהוה
והיה לך למנה: וקדשת את חזה

וית תרתין כוליין וית תרבא דעליהון
וית שקא דימינא ארי דכר קורבניא
הוא: וכד מן אלכבש אלתרב ואליה
וגמיע אלשחם אלמגטי אלגוף וזאידת
אלכבד ואלכליתין ואלשחם אלדי עליהמא
ואלסאק אלאימן לאנה כבש אלכמאל:
ופתא דלחים חדא וגריצתא דלחים
משח חדא ואספוג חד מסלא
דפטיריא דקדם יי: ורגיף ואחד
מן כל נוע מן אלכבז וגרדקה ואחדה
ורקאקה ואחדה מן סלה אלפטיר
אלתי בין ידי אללה: ותשוי כולא
על ידי אהרן ועל ידי בנוהי ותרים
יתהון ארמא קדם יי: וציר גמיע
עלי כפיה ועלי כפי בניה וחרך

דלך תחריכא בין ידי אללה: ותיסב יתהון מידהון ותסיק למדבחא
על עלתא לאתקבלא ברעוא קדם יי קורבנא הוא קדם יי: ותם כדה מן אידיהם
ואקתרה עלי אלמדבח פוק אלצעידה מקבול מרצי בין ידי אללה קרבאן
הו ללה: ותסב ית חדיא מדכר קורבניא דלאהרן ותרים יתיה ארמא קדם יי:
ויהי לך לחלק: ותם כד אלקץ מן כבש אלכמאל אלדי להרון וחרכה תחריכא בין ידי

הקטרה בשוק הימין עם האימורין לא מצינו אלא זו בלבד. כי איל מלואים הוא. שלמים לשון שלמות שהושלם בכל מגיד הכתוב
שהמלואים שלמים שמשימים שלום למזבח ולעובד העבודה ולבעלים לכך אני מצריכו החזה להיותו לעובד העבודה
למנה וזהו משה ששימש במלואים והשאר אכלו אהרן ובניו שהם בעלים כמפורש בענין. וככר לחם. מן החלות. וחלת
לחם שמן. ממין הרבוכה. ורקיק. מן הרקיקין אחד מעשר שבכל מין ומין לא מצינו תרומת לחם הבא עם זבח הקטרה
אלא זו בלבד שתרומת לחמי תודה ואיל נזיר נתונה לכהנים עם חזה ושוק ומשה לא היה לו למנה אלא חזה
בלבד. על כפי אהרן והנפת. שניהם עסוקין בתנופה הבעלים והכהן הא כיצד כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף
ובזה היו אהרן ובניו בעלים ומשה כהן. תנופה. מוליך ומביא למי שארבע רוחות העולם שלו ותנופה מעכבת
ומבטלת פורענות ורוחות רעות מעלה ומוריד למי שהשמים והארץ שלו ומעכבת טללים רעים. על העולה. על
האיל הראשון שהעלית עולה. לריח ניחוח. לנחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו. אשה. לאש נתון. ליי. לשמו של מקום.

התנופה ואת שוק התרומה אשר
הונף ואשר הורם מאיל המלאים
מאשר לאהרן ומאשר לבניו:
והיה לאהרן ולבניו לחק עולם
מאת בני ישראל כי תרומה הוא
ותרומה יהיה מאת בני ישראל
מזבחי שלמיהם תרומתם
ליהוה: ובגדי הקדש אשר לאהרן
יהיו לבניו אחריו למשחה
בהם ולמלא בם את ידם: שבעת
ימים ילבשם הכהן תחתיו
מבניו אשר יבא אל אהל
מועד לשרת בקדש: ואת

אלה: ויכון לך נציבא: ותקדיש ית
חדיא דארמותא: וית שקא דאפרשותא.
דאתרם ודאתפרש. מדכר קרבניא.
מדלאהרן ומדלבנוהי: וקדס קץ
אלתחריך. אלדי הרך. וסאק אלתפיעה
אלדי רפע. מן כבש אלכמאל. אלדי להרון
ובניה: ויהי לאהרן ולבנוהי לקים
עלם. מן בני ישראל. ארי אפרשותא
הוא: ואפרשותא. יהי מן בני ישראל
מנכסת קודשיהון אפרשותהון קדם יי:
פיציר דלך להרון ובניה רסם דהר.
מן בני אסראייל. כמא אנה מרפועה:
כדאך יכונה רפיעה מן ענד בני
אסראייל מן דבאיח סלאמתהם. המא

רפיעתהם לאללה: ולבושי קודשא דלאהרן. יהון לבנוהי בתרוהי. לרבאה בהון.
ולקרבא בהון ית קרבנהון: ותיאב אלקדס אלדי להרון. תכון לבניה מן בעדה.
ימסחון ויכמל בהא ותגבהם: שבעה יומין. ילבשנון כהנא תחותוהי מבנוהי.
דייעול למשכן זמנא לשמשא בקודשא: סבעה איאם. ילבסהא
אלאמאם בעדה מן בניה פי צלאחה אן ידכל אלי קבה אלמחצר יכדם פי אלקדס: וית

וקדשת את חזה התנופה ואת שוק התרומה וג׳ קדשם לדורות להיות נוהגת תרומתם והנפתם בחזה ושוק של שלמים
אבל לא להקטרה אלא והיה לאהרן ולבניו לאכל: חק עולם מאת בני ישראל: שהשלמים לבעלים ואת החזה
ואת השוק יתנו לכהן: תנופה: לשון הולכה והובאה וינטליר בלעז: הורם: לשון מעלה ומוריד: כי תרומה
היא: החזה ושוק הזה: לבניו אחריו: למי שבא בגדולה אחריו: למשחה: להתגדל בהם שיש משיחה
לשון שררה כמו לך נתתיה למשחה אל תגעו במשיחי: ולמלא בם את ידם: על ידי הבגדים הוא מתלבש
בכהונה גדולה: שבעת ימים: רצופין: ילבשם הכהן: אשר יקום מבניו תחתיו לכהונה גדולה כשימנוהו
~~להיות~~ כהן גדול שאין עבודת יום הכפורים כשרה אלא בו: תחתיו מבניו: מלמד שאם יש לו לכהן גדול בן
ממלא את מקומו ימנוהו כהן גדול תחתיו: הכהן תחתיו מבניו: מכאן ראיה כל לשון כהן לשון פועל
עובד ממש ולפיכך נגון תביר נמשך לפניו: במקום קדוש וג׳ בחצר אהל מועד שהשלמים הללו
קדשי קדשים היו: פתח אהל מועד: כל החצר קרוי כן: ואכלו אותם: אהרן ובניו לפי שהם

להיות כהן גדול: אשר יבא
אל אהל מועד: יאותו
[illegible] כהן המוכן
ליכנס לפני לפנים
ביום הכפורים וזהו
כהן גדול שאין

איל המלאים תקח ובשלת
את בשרו במקם קדש: ואכל
אהרן ובניו את בשר האיל ואת
הלחם אשר בסל פתח אהל מועד:
ואכלו אתם אשר כפר בהם למלא
את ידם לקדש אתם וזר לא
יאכל כי קדש הם: ואם יותר
מבשר המלאים ומן הלחם עד
הבקר ושרפת את הנותר באש
לא יאכל כי קדש הוא: ועשית
לאהרן ולבניו ככה ככל אשר
צויתי אתכה שבעת ימים תמלא
ידם: ופר חטאת תעשה ליום על
הכפרים וחטאת על המזבח

ודכר קורבניא תסב ותבשיל ית
בסריה באתר קדיש: וחמל אלכמאל
תאכדה ואנצג לחמה פי מוצע
מקדס: וייכול אהרן ובנוהי ית
בסר דכרא וית לחמא דבסלא
בתרע משכן זמנא: ויאכל הרון
ובניה לחם אלכבש. מע אלכבז אלדי פי
אלסל. פי באב מצרב אלועד: וייכלון
יתהון דאתכפר בהון. לקרבא ית
קורבנהון לקדשא יתהון. וחילוני
לא ייכול ארי קודשא אנון: ויאכלהם
אלדי אסתגפר בהם. ליכמל ואגבהם
ליקדסהם. ולא יאכל מנהם גריבא
אד הם קדסא: ואם ישתאר. מבסר
קורבניא. ומן לחמא עד צפרא.

ותוקיד ית דאשתאר בנורא. לא יתאכיל ארי קודשא הוא: ואן תבקא
מן לחם אלכמאל ומן אלכבז אלי אלצבח. פאחרק אלבאקי באלנאר. ולא יוכל אד הם
קדס: ותעביד לאהרן ולבנוהי כדין. ככל דפקידית יתך. שבעה יומין
תקריב קורבנהון: ואצנע להרון ובניה כדי בגמיע מא אמרתך. סבעה איאם
תכמל ואגבהם: ותורא דחטאתא תעביד ליומא על כפוריא. ותדכי על מדבחא.

בעליהם אשר כופר להם בהם כל זרות ותיעוב" למלא את ידם" באיל ולחם הללו" לקדש אותם"
שעל ידי המלואים הללו נתמלאו ידיהם ונתקדשו לכהונה" כי קדש הם" קדשי קדשים ומכאן
למדנו אזהרה לזר האוכל קדשי קדשים שנתן המקרא טעם לדבר משום דקדשים" ועשית לאהרן
ולבניו ככה" שנה הכתוב ונפל לעכב שאם חסר דבר אחד מכל האמור בענין לא נתמלאו ידיהם להיות כהנים
ועבודתם פסולה" אותכה" כמו אותך" שבעת ימים תמלא" בענין הזה ובקרבנות הללו בכל יום" על הכפורים" בשביל
הכפורים" לכפר על המזבח" מכל זרות ותיעוב ולפי שנ' שבעת ימים תמלא את ידם אין לי אלא דבר הבא
בשבילם כגון האילים והלחם אבל הבא בשביל המזבח כגון פר שהוא לחיטוי המזבח לא שמענו לכך הוצרך
מקרא זה" ומדרש ת"כ אומר כפרת המזבח הוצרכה שמא התנדב איש דבר גזל במלאכת המשכן והמזבח"
וחטאת" ותדכי לשון מתנת דמים הנתונים באצבע קרוי חטוי" ומשחת אתו" בשמן המשחה וכל המשיחות כמין

בכפרך עליו ומשחת אתו
לקדשו׃ שבעת ימים תכפר על
המזבח וקדשת אתו והיה המזבח
קדש קדשים כל הנגע במזבח
יקדש׃ וזה אשר
תעשה על המזבח כבשים בני
שנה שנים ליום תמיד׃ את הכבש
האחד תעשה בבקר ואת הכבש
השני תעשה בין הערבים׃ ועשרן
סלת בלול בשמן כתית רבע ההין
ונסך רביעת ההין יין לכבש
האחד׃ ואת הכבש השני תעשה
בין הערבים כמנחת הבקר

בכפרותך עלוהי ותרבי יתיה
לקדשותיה׃ ודת לירמיה תנעה
פי כל יום ליגפראן פתדכי
מרבח ותסתגפר ענדה ותמסחה
ותקדסה׃ שבעה יומין תכפר
על מדבחא ותקדש יתיה׃
ויהי מדבחא קודש קדשין כל
דיקרב במדבחא יתקדש׃ סבעה
איאם תסתגפר ענדה ותקדסה׃
פיציר מן כואץ אלאקדאס כל מן
דנא בה תקדס׃ ודין
דתעביד על מדבחא אמרין
בני שנא תרין ליומא תדירא׃
והדי מא תקרבה עלי אלמדבח
חמלין אבני סנה פי כל יום דאימא׃ ית אמרא חד תעביד בצפרא
וית אמרא תנינא תעביד בין שמשיא׃ אחדהמא באלגדאה ואלאכר
בין אלגרובין׃ ועסרונא סלתא דפיל במשח כתישא רבעות הינא
ונסכא רבעות הינא חמרא לאמרא חד׃ ועשר מן אלסמיד מלתות
ברבע קסט מן דהן זיתון מדקוק ומזאג רבע קסט כמר מע כל חמל׃
וית אמרא תנינא תעביד בין שמשיא כמנחת צפרא

כפ״ והיה המזבח קדש קדשים״ ומה היא קדושתו כל הנוגע במזבח יקדש אפילו קרבן פסול שעלה עליו קדשו המזבח להכשירו שלא
ירד מתוך שנ׳ כל הנוגע יקדש שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי כגון דבר שלא היה פסולו בקודש כגון הרובע והנרבע
והטרפה וכיוצא בהם ת״ל וזה אשר תעשה הסמוך אחריו מה עולה ראויה אף כל ראוי שנראה לו כבר ונפסל משבא
לעזרה כגון הלן והיוצא והטמא ושנשחט במחשבה חוץ לזמנו וחוץ למקומו וכיוצא בהן״ ועשרן סולת״ עשירית
האיפה ארבעים ושלש ביצים וחומש ביצה״ בשמן כתית״ לא לחובה נאמר כתית אלא להכשיר לפי שנ׳ כתית למאור
ומשמע למאור ולא למנחות יכול לפסלו למנחות ת״ל כאן כתית ולא נאמר כתית אלא להכשיר אלא למעט מנחות שאין
צריך כתית שאף הטחון בריחים כשר בהן״ רבע ההין״ שלשה לוגין״ ונסך״ לספלים כמו ששנינו במסכת סוכה שני
ספלים של כסף היו בראש המזבח ומנוקבין כמין שני חוטמין דקים נותן היין לתוכו והוא מקלח ויוצא דרך החוטם
ונופל על גג המזבח ומשם יורד לשיתין במזבח בית עולמים ובמזבח הנחשת יורד מן המזבח לארץ״

ו

בריח

267

וכנסכה תעשה לה לריח ניחח
אשה ליהוה׃ עלת תמיד
לדרתיכם פתח אהל מועד לפני
יהוה אשר אועד לכם שמה
לדבר אליך שם׃ ונעדתי שמה
לבני ישראל ונקדש בכבדי׃
וקדשתי את אהל מועד ואת
המזבח ואת אהרן ואת בניו
אקדש לכהן לי׃ ושכנתי בתוך
בני ישראל והייתי להם לאלהים׃
וידעו כי אני יהוה אלהיהם
אשר הוצאתי אתם מארץ
מצרים לשכני בתוכם אני יהוה

וכנסכה תעביד לה לאתקבלא
ברעוא קרבנא קדם יי׃ ואדא
קרבת אלתאני בין אלגרובין פכהדיית
אלגדאה ומזאגהא תצנעה פציר
מקבולא מרציא קרבאנא ללה׃
עלת תדירא לדריכון בתרע
משכן זמנא קדם יי׃ דאזמין
מימרי לכון תמן למללא עמך
תמן׃ צעידה דאימה לאגיאלכם
ענד באב כבא אלמחצ׳ר בין ידי
אללה׃ ואזמין מימרי תמן לבני
ישרא׳ ואתקדש ביקרי׃ פאדי
חצ׳רתהם לבני אסראיל תקדס
אלבית בכרי׃ ואקדיש ית משכן
זמנא וית מדבחא וית אהרן וית בנוהי אקדיש לשמשא קדמי׃ וקדסת בה קבא
אלמחצ׳ר ואלמדבח. ואהרן ובניה אקדסהם ליאמו לי׃ ואשרי שכינתי בגו בני
ישרא׳ ואהוי להון לאלה׃ ואסכן נורי פימא בין בני אסר׳. ואכון להם אלהא׃
וידעון ארי אנא יי אלההון דאפיקית יתהון מארע דמצרים לאשראה
שכינתי ביניהון אנא יי אלההון׃ ויעלמו אני אללה רבהם אלדי אכרגתהם
מן בלד מצר לאסכן נורי פימא בינהם אנא אללה רבהם אפי

לריח ניחוח" על המנחה נאמר שמנחת נסכים כולה כליל וסדר הקרבתה איברים בתחילה ואחר כך
המנחה שנ' עולה ומנחה תמיד" מיום אל יום לא יפסיק יום בינתים" אשר אועד לכם" כשאקבע מועד
לדבר אליך שם אקבענו לבא ויש מרבותינו למדים מכאן שמעל מזבח הנחשת היה הקב"ה מדבר עם
משה משהוקם המשכן ויש אומרים מעל הכפורת כמו שנ' ודברתי אתך מעל הכפורת ואשר אועד
לכם האמור כאן איננו אמור על המזבח אלא על אהל מועד הנזכר במקרא" ונועדתי שמה" אתועד עמם
בדבור כמלך הקובע מקום מועד לדבר עם עבדיו שם" ונקדש" המשכן בכבודי שתשרה שכינתי
בו" ומדרש אגדה אל תקרי בכבודי אלא במכובדי במכובדים שלי כאן רמז לו מיתת בני אהרן ביום
הקמתו וזהו שאמר משה הוא אשר דבר יי לאמר בקרובי אקדש והיכן דבר ונקדש בכבודי"
לשכני בתוכם על מנת לשכון אני בתוכם" מקטר קטורת" להעלות עליו קטור עשן

אלהיהם: ועשית
מזבח מקטר קטרת עצי שטים
תעשה אתו: אמה ארכו ואמה
רחבו רבוע יהיה ואמתים קמתו
ממנו קרנתיו: וצפית אתו זהב
טהור את גגו ואת קירתיו סביב
ואת קרנתיו ועשית לו זר זהב
סביב: ושתי טבעת זהב תעשה
לו מתחת לזרו על שתי צלעתיו
תעשה על שני צדיו והיה לבתים
לבדים לשאת אתו בהמה: ועשית
את הבדים עצי שטים וצפית
אתם זהב: ונתתה אתו לפני
הפרכת אשר על ארן העדת
לפני הכפרת אשר על העדת
אשר אועד לך שמה: והקטיר

ברוך: ותעביד מדבחא
לאקטרא עלוהי קטורת בסמין
דאעי שטין תעביד יתיה: ואגנע
מדבחא לתכליר אבלור. מן לשב
אסנט תצנעה: אמתא ארכיה
ואמתא פתייה מרבע יהי: ותרתין
אמין רומיה. מניה קרנוהי:
טולה דראע וערצה דראע
יכון מרבעא. וסמכה דראעין
וארכאנה מנה: ותחפי יתיה
דהב דכי. ית אגריה וית
כתלוהי סחור סחור וית קרנוהי.
ותעביד ליה זיר דדהב סחור
סחור: ותגשה בדהב כאלץ.
סטחה וחיטאנה. מסתדירא
וארכאנה ואצנע לה זיגא מן
דהב מסתדירא: ותרתין עזקן דדהב

תעביד ליה מלרע לזיריה. על תרתין זויתיה תעביד על תרין סטרוהי ויהון
לאתרא לאריחיא. למטל יתיה בהון: וחלקתי דהב תצנעהמא לה מן דון
זיגה. פי גהתיה כזאך עלי גאנביה תכון מכאנא לארהוק. ליחמל בהא:
ותעביד ית אריחיא דאעי שטין ותחפי יתהון דהבא: ואצנע ארהוק מן
כשב ואגשהא בדהב: ותתן יתיה קדם פרכתא דעל ארונא דסהדותא. קדם כפרתא.
דעל סהדותא דאזמין מימרי לך תמן: ותגעלה בין ידי אלסגף. אלדי עלא
צנדוק אלשהאדה בין ידי אלגשא. אלדי עלא אלשהאדה אלדי אחצרך הנאך: ויקטר

קרנים: את גגו: זה היה לו גג אבל מזבח העולה לא היה לו גג אלא ממלאים אותו אדמה בכל חניתן: זר זהב: סימן לכתר
כהונה: צלעותיו: כאן הוא לשון זויות כתרגומו לפי שנ' על שני צדיו שתי זויותיו שבשני צדיו: והיה מעשה הטבעות
האלה לבתים לבדים: בית יהיה הטבעות לבד: לפני הפרכת: שמא תאמר משוך מכנגד הארון לצפון או לדרום ת"ל לפני הכפרת

עליו אהרן קטרת סמים בבקר
בבקר בהיטיבו את הנרת יקטירנה׃
ובהעלת אהרן את הנרת בין
הערבים יקטירנה קטרת תמיד
לפני יהוה לדרתיכם׃ לא תעלו
עליו קטרת זרה ועלה ומנחה
ונסך לא תסכו עליו׃ וכפר אהרן
על קרנתיו אחת בשנה מדם חטאת
הכפרים אחת בשנה יכפר עליו
לדרתיכם קדש קדשים הוא ליהוה׃
כא פסו׳ סימן מיכאל
וידבר יהוה אל משה לאמר׃
כי תשא את ראש בני ישראל
לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו
ליהוה בפקד אתם ולא

עלוהי אהרן קטורת בסמין בצפר
בצפר באתקנותיה ית בוציניא
יקטרנה׃ ויבכר עליה הרון מן
בכור לצמוג מי כל גדאה אדי
אצלח לסרג בכרבה׃ ובאדלקות
אהרן ית בוציניא בין שמשיא
יקטרנה קטורת בסמין תדירא
קדם יי׳ לדריכון׃ וכדלך אדא אסרג
לסרג בכר בה בכורא דאימא בין
ידי אללה לאגיאלכם׃ לא תסקון עלוהי
קטורת בסמין נוכראין ועלתא
ומנחתא ונסכין לא תנסכון עלוהי׃
לא תבכרו עליה בכורא גריבא ולא
צעידה ולא הדייה ומזאגא לא תרשו
עליה׃ ויכפר אהרן על קרנוהי חדא תי״ו
בשתא מדם חטאת כפוריא חדא בשתא
יכפר עלוהי לדריכון קודש קודשין הוא קדם יי׳׃ ויסתגפר הרון ענד ארכאנה מרה
ואחדה פי אלסנה מן דם דכוה יום אלגפראן מרה פי אלסנה יסתגפר ענדה לאגיאלכם
מן כואץ אלאקדאס ללה׃ ומליל יי׳ עם משה למימר׃ תם כלם אללה
מוסא תכלימא׃ ארי תקביל ית חשבון בני ישראל למניהון ויתנון גבר פורקן נפשיה קדם יי׳ כד תמני

מכוון כנגד הארון מבחוץ׳׳ בהיטיבו׳׳ לשון ניקוי הבזיכין של מנורה מדשן הפתילות שנשרפו בלילה והיה מטיבן בכל
בקר ובקר׳׳ הנרות׳׳ לנשיש בלעז ובן כל נרות החמודות במנורה חוץ ממקום שנ׳ שם העלאה שהוא לשון הדלקה׳׳
ובהעלות׳׳ כשידליקם להעלות להבתן׳׳ יקטירנה׳׳ בכל יום פעם מקטיר שחרית ופעם בין הערבים׳׳ לא תעלו עליו׳׳
על מזבח זה׳׳ קטורת זרה׳׳ שום קטרת של נדבה כולן זרות לו חוץ מזו׳׳ ועולה ומנחה׳׳ ולא עולה ומנחה עולה
שלבהמה ועוף ומנחה היא שלמין לחם׳׳ וכפר אהרן׳׳ מתן דמים׳׳ אחת בשנה׳׳ ביום הכפורים הוא שנ׳ באחרי מות
ויצא אל המזבח אשר לפני יי׳ וכפר עליו׳׳ חטאת הכפורים הם פר ושעיר שליום הכפורים המכפרים על טומאת מקדש
וקדשיו׳׳ קודש קדשים המזבח מקודש לדברים הללו בלבד ולא לעבודה אחרת׳׳ **כי תשא**׳ לשון
קבלה כתרגומו כשתחפוץ לקבל סכום מנינם לדעת כמה הם אל תמנם לגלגלת אלא יתנו כל אחד מחצית
השקל ותמנה את השקלים ותדע מנינם׳׳ ולא יהיה בהם נגף׳׳ שהמנין שולט בו עין הרע והדבר בא עליהם כמו שמצינו בימי דוד

יהיה בהם נגף בפקד אתם: זה
יתנו כל העבר על הפקדים
מחצית השקל בשקל הקדש
עשרים גרה השקל מחצית
השקל תרומה ליהוה: כל העבר
על הפקדים מבן עשרים שנה
ומעלה יתן תרומת יהוה: העשיר
לא ירבה והדל לא ימעיט
ממחצית השקל לתת את תרומת
יהוה לכפר על נפשתיכם: ולקחת
את כסף הכפרים מאת בני ישראל

יתהון ולא יהי בהון מותא כד תמני
יתהון: ואד׳ אחצית גמיע . גמלת
בני אסראיל עלי עדדהם פליעטי
כל רגל מנהם פדא נפסה ללה
אדי אחציתהם ולא יחל בהם ובא
ענד דלך: דין יתנון כל דעבר על
מניניא פלגות סלעא בסלעי
קודשא עשרין מעין סלעא פלגות
סלעא אפרשותא קדם יי: הדי
מא יעטי כל מן גאז עליה אלעדד
נצף מתקאל במתקאל אלקדס עשרין
דאנק אלמתקאל נצפה רפיעה ללה:

כל דעבר על מניניא מבר עשרין שנין ולעילא יתין אפרשותא קדם יי:
כל מן גאז עליה אלעדד מן אבן עשרין סנה פצאעדא הו יעטי רפיעה ללה:
דעתיר לא יסגי ודמסכן לא יזער מפלגות סלעא למתן ית אפרשותא קדם יי
לכפרא על נפשתכון: אלמוסר לא יכתר ואלפקיר לא יקלל מן נצף מתקאל פאעטו
רפיעה ללה וכפרו ען אנפסכם: ותיסב ית כסף כפוריא מן בני ישראל

זה יתנו. הראהו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית השקל ואמר לו כזה יתנו: העובר על הפקודים. דרך
המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה וכן כל אשר יעבור תחת השבט וכן תעבורנה הצאן על ידי מונה:
מחצית השקל בשקל הקדש. במשקל השקל שקצבתי לך לשקול בו שקלי הקדש כגון שקלים האמורין בפרשת
ערכין ושדה אחוזה: עשרים גרה השקל. עכשיו פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה וכן בשמואל יבא להשתחות
לו לאגורת כסף ולככר לחם: עשרים גרה השקל. השלם שהשקל ארבעה זוזים והזוז מתחלתו חמש מעות
אלא באו והוסיפו עליו שתותו ועלהו לשש מעה כסף ומחצית השקל הזה שאמרתי לך יתנו תרומה ליי:
מבן עשרים שנה ומעלה. לימדך כאן שאין פחות מבן עשרים יוצא לצבא ונמנה בכלל אנשים: לכפר
על נפשותיכם. שלא תנגפו על ידי מנין: דבר אחר לכפר על נפשותיכם. לפי שרמז להם כאן שלש
תרומות שנכתב כאן תרומת יי שלש פעמים אחת תרומת אדנים שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן
שנתנו כל אחד ואחד מחצית השקל ועלה למאת ככר שנ׳ וכסף פקודי העדה מאת ככר וגו׳ ומהן נעשו האדנים
שנ׳ ויהי מאת ככר הכסף וגו׳ והשנית אף היא על ידי מנין שמנאן משהוקם המשכן הוא המנין האמור
בתחלת חומש הפקודים באחד לחדש השני בשנה השנית ונתנו כל אחד מחצית השקל והן לקנות מהם
קרבנות צבור שלכל שנה ושנה והושוו בהם עניים ועשירים ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם
שהקרבנות לכפרה הם באין והשלישית היא תרומת המשכן כמו שנ׳ כל מרים תרומת כסף ונחשת ולא
היתה יד כולם שוה בה אלא איש מה שנדבו לבו: ונתת אותו על עבודת אהל מועד. למדת

שנצטוה

269

וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד
וְהָיָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזִכָּרוֹן
לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם׃

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
וְעָשִׂיתָ כִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְכַנּוֹ נְחֹשֶׁת
לְרָחְצָה וְנָתַתָּ אֹתוֹ בֵּין אֹהֶל
מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתָּ שָׁמָּה
מָיִם׃ וְרָחֲצוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ
אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת רַגְלֵיהֶם׃ בְּבֹאָם

ותתן יתיה על פלחן משכן זמנא.
ויהי לבני ישראל לדכרנא קדם יי.
לכפרא על נפשתכון: וכד פצה
תגפא מן בני אסראיל. וא צרפה
פי כרמת כבא ומחצר. ויכון לבני
אסראיל דכרא בין ידי אללה ליכפר
ען אנפסכם: ומליל יי
עם משה למימר: תס כרס
אללה מוסי תכלימא: ותעביד
כיורא דנחשא. ובסיסיה דנחשא
לקידוש. ותתין תמן מיא: ואצנע
חוצא מן נחאס. ומקעדה מן נחאס ללגסל. ואגעלה בין כבא ומחצר וא/
מדבח ואגעל פיה מאא: ויקדשון אהרן ובנוהי מניה. ית ידיהון וית רגליהון:
יגסל הרון ובנוה מנה. אידיהם וארגלהם: במיעלהון למשכן

יתה׳ בין משכן זמנא ובין מדבחא וית׳

שנצטוו למנותם בתחלת נדבת המשכן אחר מעשה העגל מפני שנתנה בהם מגפה כמו שנ׳ ויגף יי׳ את העם"
משל לצאן החביבה על בעליה שנפל בה דבר ומשפסק אמר לו לרועה בבקשה ממך מנה את צאני ודע
כמה נותרו בהם להודיעו שהיא חביבה עליו ואי אפשר לומר שהמנין הזה הוא האמור בחומש הפקודים שהרי נאמ׳
בו באחד לחדש השני והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון שנ׳ ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים וגו׳ והמנין הזה
נעשו האדנים משקליו שלו שנ׳ ויהי מאת ככר הכסף לצקת וגו׳ הא למדת שהנים היו אחת בתחלת נדבתן אחר יום הכפורים
בשנה ראשונה ואחת בשנה שנייה באייר משהוקם המשכן ואם תאמר וכי אפשר שבשניהם היו ישראל שוים שש מאות
אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים שהרי בכסף פקודי העדה נאמר כאן ובחומש הפקודים אף בו נאמר כן ויהיו כל
הפקודים שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים והלא בשתי שנים היו ואי אפשר שלא היו בשעת מנין הראשון
בני תשע עשרה שנה שלא נמנו ובשנייה נעשו בני עשרים תשובה לדבר אבל שנות האנשים בשנה אחת נמנו אבל למנין
יציאת מצרים היו שתי שנים לפי שליציאת מצרים מונין מניסן כמו ששנינו במסכת ראש השנה ובבנה המשכן בראשו
והוקם בשנייה שנתחדשה שנה באחד בניסן אבל שנות האנשים מנויין למנין שנות עולם המתחילים מתשרי נמצאו
שניהם המנינים בשנה אחת המנין האחד היה בתשרי לאחר יום הכפורים שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם
ונצטוו על המשכן והשני באחד באייר" על עבודת אהל מועד" הן הם האדנים שנעשו בו" כיור" כמין דוד גדולה
ולה דדים המריקים בפיהם מים" וכנו" כתרגומו בסיסיה מושב מתוקן לכיור" לרחצה" מוסב על הכיור" ובין
המזבח" מזבח העולה שכתוב בו שהוא לפני פתח אהל מועד והיה הכיור משוך קמעא ועומד כנגד אויר שבין
המזבח והמשכן ואינו מפסיק כלל בנתים משום שנ׳ ואת מזבח העולה שם פתח אהל מועד כלומר מזבח
לפני אהל מועד ואין כיור לפני אהל מועד הא כיצד משוך קמעא כלפי הדרום כך שנויה בזבחים" ידיהם ורגלים
את ידיהם ואת רגליהם" בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו וכך שנינו בזבחים כיצד קידוש ידים ורגלים
מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ומקדש" בבאם אל אהל מועד"
להקטיר שחרית ובין הערבים קטורת או להזות מדם פר כהן משיח ושעירי עבודת אליל"

אל אהל מועד ירחצו מים ולא
ימתו או בגשתם אל המזבח
לשרת להקטיר אשה ליהוה:
ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימתו
והיתה להם חק עולם לו ולזרעו
לדרתם:

כ״ב וידבר יהוה אל משה לאמר:
ואתה קח לך בשמים ראש
מר דרור חמש מאות וקנמן
בשם מחציתו חמשים ומאתים
וקנה בשם חמשים ומאתים:
וקדה חמש מאות בשקל
הקדש ושמן זית הין: ועשית

זמנא יקדשון מיא ולא ימותון
או במקרבהון למדבחא לשמשא
לאסקא קרבנא לק יי: פירכוהם
ט׳יכבא א׳כבא ט׳מחצרי גסלון
בט׳מא ולא יהלכון ופיתקדמהם
ט׳ ט׳מדבח ליכרמו. ויקתרו קרבאנא
ללה: ויקדשון ידיהון ורגליהון
ולא ימותון ותהי להון קים עלם
ליה ולבנוהי לדריהון: ויגסלו
אידיהם וארגלהם ולא יהלכו ויכון
להם רסם ט׳דהר לה ולבנה לאגיאלהם:
ומליל יי עם משה
למימר: תם כלם ט׳לה מוסי
תכלימא: ואנת סב לך בסמין
ריש מורא דכיא מתקל חמיש מאה וקנמן בסם פלגותיה מתקל
מאתן וחמשין וקני בסמא מתקל מאתן וחמשין: ואנת פכר מן
רוס ט׳טיב מן ומסך ט׳כאץ כמס מאיה מתקאל ומן עוד ט׳טיב מתל נצפה
מאיתין וכמסין מתקאל ומן קצב ט׳רידה מאיתין וכמסין איצא: וקציעתא
מתקל חמיש מאה בסלעי קודשא ומשח זיתא מלי הינא: ומן ט׳קסט [illegible]
מתקאל במתקאל ט׳קדס ומן דהן ט׳זיתון מל קסט: ותעביד יתיה: ראב מנה׳

ולא ימותו. הא אם לא רחצו ימותו שבתורה נאמרו כללות ומכלל לאו אתה שומע הין: אל המזבח. החיצון שאין כאן ביאת
אהל מועד אלא בחצר: ולא ימותו. לחייב מיתה על המשמש במזבח ואינו רוחץ ידים ורגלים שהמיתה הראשונה לא שמענו
אלא על הנכנס להיכל: בשמים ראש. חשובים: וקנמן בשם. לפי שהקנמון קליפת עץ הוא יש שהוא טוב ויש בו ריח טוב וטעם
ויש שאינו אלא כעץ לכך הוצרך לומר קנמן בשם מן הטוב: מחציתו חמשים ומאתים. מחצית הבאתו תהא חמשים ומאתים
נמצא כולו חמש מאות כמו שיעור מר דרור אם כן למה נאמר בו חצאין גזירת הכתוב היא להביאו לחצאין לקרבות
בין שתי הכרעות שאין שוקלין עין בעין וכך שנויה בכריתות: וקנה בשם. קנה שלבושם לפי שיש קנים שאינם של בשם
הוצרך לומר בושם: חמשים ומאתים. סכום משקל כולו: וקדה. שם שורש עשב ובלשון חכמים קציעה: הין. שנים עשר
לוגין ונחלקו בו חכמי ישראל ר׳ מאיר אומ׳ בו שלקו את העקרין אמ׳ לו ר׳ יהודה והלא לסוך את העקרין אינו ספק אלא
שלאוס במים שלא יבלעו את השמן ואחר כך הציף עליהם השמן עד שקלט הריח וקפחו לשמן מעל העיקרין:

270

אתו שמן משחת קדש רקח מרקחת מעשה רקח שמן משחת קדש יהיה: ומשחת בו את אהל מועד ואת ארון העדת: ואת השלחן ואת כל כליו ואת המנרה ואת כליה ואת מזבח הקטרת: ואת מזבח העלה ואת כל כליו ואת הכיר ואת כנו: וקדשת אתם והיו קדש קדשים כל הנגע בהם יקדש: ואת אהרן ואת בניו תמשח וקדשת אתם לכהן לי: ואל בני ישראל תדבר לאמר שמן משחת קדש

משח רבות קדש אבוס מבסם עובד בסמנו משח רבות קדשא יהי: ואצנע דלך דהן מסח לקדס עטרא מעטר אצנעה עטאר כדאך יכון דהן מסח לקדס: ותרבי ביה ית משכן זמנא וית ארונא דסהדותא: ואמסח מנה כבא למחצר: וית פתורא וית כל מנוהי וית מנרתא וית מנהא וית מדבחא דקטורת בסמיא: ולמאידה וגמיע אניתהא ולמנרה ואניתהא ומדבח אלבכור: וית מדבחא דעלתא וית כל מנוהי וית כיורא וית בסיסיה: ומדבח לצעירה וגמיע אניתהא ולחוץ

ומקעדה: ותקדיש יתהון ויהון קדש קדשין כל דיקרב בהון יתקדש: וקדסהם יכונו מן כואץ לאקדאס כל מן דנא בהם יתקדס: וית אהרן וית בנוהי תרבי ותקדיש יתהון לשמשא קדמי: והרון ובניה תמסחהם וקדסהם ליאמו לי: דעם בני ישראל תמליל למימר משח רבות קדשא יהי דין קדמי לדריכון: ומר בני אסר קאילא יכון הדי דהן מסח

רקח מרקחת. רקח שם דבר הוא והטעם מוכח שהוא למעלה והרי הוא כמו רקח לגע ואינו כמו לוגע היס וכמו רוקע הארץ שהטעם למטה וכל דבר המעורב בחבירו עד שזה קופח מזה או ריחו או טעם קרוי מרקחת. רקח מרקחת. רקח העשוי על אומנות ותערובת. מעשה רוקח. שם האומן בדבר. ומשחת בו. כל המשיחות כמין כי חוץ משל מלכים שהן כמין נזר. וקדשת אותם. משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים ומה היא קדושתם כל הנוגע וגו' כל הראוי לכלי שרת משנכנס לתוכו קדוש קדושת הגוף ליפסל ביוצא ולינה וטבול יום ואינו לפדה ליצאת לחולין אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין ושנויה היא משנה שלימה אצל מזבח מתוך שנ' כל הנוגע במזבח יקדש שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי ת"ל כבשים מה כבשים ראויים אף כל ראוי כל משיחות משכן וכהנים ומלכות מתורגם לשון רבוי לפי שאין דרך משיחת אלא בגדולה כי כן יקר המלך שזה הנוך גדולתו ושאר משיחות כגון רקיקין משוחין ראשית שמנים ימשחו בלשון ארמית בהן כלשון עברית. לדורותיכם מכאן למדו רבותינו לומר שכולו קיים

יהיה זה לי לדרתיכם: על בשר
אדם לא ייסך ובמתכנתו לא
תעשו כמהו קדש הוא קדש
יהיה לכם: איש אשר ירקח כמהו
ואשר יתן ממנו על זר ונכרת
מעמיו: ויאמר
יהוה אל משה קח לך סמים נטף
ושחלת וחלבנה סמים ולבנה
זכה בד בבד יהיה: ועשית אתה
קטרת רקח מעשה רוקח ממלח
טהור קדש: ושחקת ממנה

לקדם לי ולאגיאלכם: על בסרא
דאנשא לא יתסך ובדמותיה לא
תעבדון כותיה קדשא הוא
קדשא יהי לכון: עלי בדן אנסאן
לא ידהן מנה ובהיאתה לא תצנעו
מתלה ובמי הו קדס כדאך
קדסא יכון לכם: גבר די יבסים
דכותיה ודי יתין מניה על חילוני
וישתיצי מעמיה: אי אנסאן
עטאר מתלה או געל מנה
עלי אגנבי ינקטע מן קומה:
ואמר יי למשה סב

לך בסמין נטופא וטופרא וחלבונתא בסמין ולבונתא דכיתא
מתקל במתקל יהי: תסקל להא למוסיכל צמוגא. מנהא אצטראך
ואצפאר ומאיעה וצמוג מעלבאן דכי. אגזא מתסאויה: ותעביד יתה
קטרת בסמין. בוסם עובד בסמנו. מערב דכי לקדשא: ואצנעהא
בכהא מעטרא צנעה עטאר. מטרא מטהרא מקדסא: ותשחוק מנה

לעתיד לבוא. זה בגימטריא תריסר לוגין הוו. לא ייסך. בשני יודין לשון לא יפעל כמו למען ייטב לך. על בשר אדם לא ייסך
מן השמן הזה עצמו. ובמתכנתו לא תעשו כמהו. בסכום סממניו לא תעשו אחר כמהו במשקל סממנין הללו לפי מדת
הין שמן אבל אם פחת והרבה סממנין לפי מדת הין שמן מותר ואף העשוי במתכנתו שלזה אין הסך ממנו חייב
אלא הרוקחו. מתכנתו. לשון חשבון כמו מתכונת לבנים וכן במתכנתה שלקטרת. ואשר יתן ממנו. מאותו של משה
על זר שאינו צורך כהונה ומלכות. נטף הוא צרי ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף קרוי נטף ובלעז
גומא. והצרי קורין לו טריאקה. שחלת שרש בשם חלק ומצהיר כצפורן ובלשון המשנה קרוי צפורן וזהו שתרגם
אונקלוס וטופרא. חלבנה בושם שריחו רע וקורין לו גלבנא ומנאה הכתוב בין סממני הקטרת ללמדינו שלא ייקל
בעינינו לצרף עמנו באגודת תעניותנו ותפלותינו את פושעי ישראל שיהיו נמנין עמנו. סמים. אחרים. ולבונה זכה.
מכאן למדו רבותינו אחד עשר סממנין נאמרו לו למשה בסיני מעוט סמים שנים נטף ושחלת וחלבנה שלשה הרי
חמש סמים לרבות עוד כמו אלו הרי עשר ולבונה הרי אחת עשרה ואלו הן הצרי והצפורן והחלבנה והלבונה מור וקציעה
שבולת נרד וכרכום הרי שמונה שהשבולת נרד אחד שהנרד דומה לשבולת הקשט והקלופה והקנה והקנמון הרי
אחד עשר בורית כרשינה אינו נקטר אלא בו שפין את הצפורן ללבנה שתהא נאה. בד בבד יהיה. אלו הארבעה
הנזכרים כאן יהיו שוים משקל במשקל כמשקלו שלזה כך משקלו שלזה וכן שנינו הצרי והצפורן החלבנה והלבונה
משקל שבעים שבעים מנה ולשון בד נראה בעיני שהוא לשון יחיד אחד באחד יהיו זה כמות זה. ממלח. כתרגומו
מעורב שיערב שחיקתן יפה יפה זה עם זה ואומר אני שדומה לו ויראו המלחים מלחיך וחובליך על שם שמהפכין

271

הדק ונתתה ממנה לפני העדת
באהל מועד אשר אועד לך
שמה קדש קדשים תהיה לכם׃
והקטרת אשר תעשה במתכנתה
לא תעשו לכם קדש תהיה לך
ליהוה׃ איש אשר יעשה כמוה
להריח בה ונכרת מעמיו׃
וידבר יהוה אל
משה לאמר׃ ראה קראתי
בשם בצלאל בן אורי בן חור
למטה יהודה׃ ואמלא אתו רוח
אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת
ובכל מלאכה׃ לחשב מחשבת

ותדיק ותתין מנה קדם סהדותא
במשכן זמנא דאזמין מימרי לך
תמן קדש קדשין תהי לכון׃ ואסחק
מנהא דקיקא ואגער מנה בין
ידי [illegible] מחצר
[illegible] מן [illegible]
[illegible] יכון לכם׃ וקטורת
בסמין דתעביר בדמותה לא
תעבדון לכון קדשא תהי לך
קדם יי׃ [illegible] תכנעו מתלה
קדשא יכון לכם כמי הו ללה׃
גבר דיעביר דכותה לארחא
בה׃ וישתיצי מעמיה׃ [illegible]
[illegible] מתלה ליתבכר בה ינקטע

מן קומה׃ ומליל יי עם משה למימר׃ [illegible] מוסי
תכלימא׃ חזי דרביתי בשום בצלאל בר אורי בר חור לשבטא
דיהודה׃ [illegible] בצלאל [illegible] אורי [illegible] חור מן שבט
יהודה׃ ואשלימית עמיה רוח מן קדם יי בחכמא ובסכלתנו
ובמדע ובכל עבידא׃ ואכמלת פיה עלמא מן ענר אלה בחכמה
ופהם ומערפה בגמיע צנאיע ולאלפא אומנון למ עבד׃

את המים במשטות כשם [illegible] את הספינה כאדם המהפך בכף ביצים בקומות לערבן עם המים
וכל דבר שאדם רוצה לערב יפה יפה מהפכו באצבע או בבזך׳ ממולח טהור קדש׳ ממולח
יהיה וטהור יהיה׳ ונתתה ממנו וגו׳ היא קטורת שבכל יום ויום שעל מזבח הפנימי שהוא
באוהל מועד׳ אשר אועד לך שמה׳ כל מועדי דבור שאקבע לך אני קובעם לאותו מקום׳
במתכנתה׳ במנין סמניה׳ קדש תהיה לך לה׳ שלא תעשנה אלא לשמי׳ להריח בה׳
אבל עושה אתה במתכנתה משלך כדי למוסרה לצבור׳ קראתי בשם׳ לעשות מלאכתי
את בצלאל׳ חכמה מה שאדם שומע מאחרים ולמד׳ תבונה׳ מבין דבר מלבו מתוך
דברים שלמד׳ דעת׳ רוח הקדש׳ לחשוב מחשבות׳ אריגת מעשה חושב׳

לעשות בזהב ובכסף ובנחשת׃
ובחרשת אבן למלאת ובחרשת
עץ לעשות בכל מלאכה׃
ואני הנה נתתי אתו את אהליאב
בן אחיסמך למטה דן ובלב
כל חכם לב נתתי חכמה ועשו
את כל אשר צויתך׃ את אהל
מועד ואת הארן לעדת ואת
הכפרת אשר עליו ואת כל כלי האהל׃
ואת השלחן ואת כליו ואת המנרה
הטהרה ואת כל כליה ואת מזבח
הקטרת׃ ואת מזבח העלה

בדהבא ובכספא ובנחשא׃ וחאדק
טמהן כצנעה׳ דהב ופצה
ונחאס׃ ובאומנות אבן טבא
לאשלמא ובנגרות אעא
למעבד בכל עבידא׃ וכרט
גוהר לינצאס ונגר לכשב
ויצנע סאיר צנאיע׃ ואנא הא
יהבית עמיה׃ ית אהליאב בר
אחיסמך לשבטא דדן׃ ובלב
כל חכימי לבא יהבית חכמתא
ויעבדון׃ ית כל דפקידתך׃ ואנא
פקד צממת ליה אהליאב אבן
אחיסמך מן סבט דן׃ ופי קלוב

סאיר חכמא קד געלת חכמה׳ גמיע מא אמרתך בה׃ ית ויצנעון
משכן זמנא׃ וית ארונא לסהדותא׃ וית כפרתא דעלוהי׃ וית כל
מני משכנא׃ כבא למחצ׳ר. ולצנדוק לשהאדה. ולגשא אלדי עליה׃
וסאיר אניה׳ לכבא׃ וית פתורא וית מנוהי׃ וית מנרתא דכיתא
וית כל מנהא. וית מדבחא דקטורת בסמיא׃ ולמאידה גמיע
אניתהא. ולמנארה לכ׳לצה וגמיע אניתהא. ומדבח לבכור׃ וית
מדבחא דעלתא וית כל מנוהי׃ וית כיורא וית בסיסיה׃ ומדבח לצעידת

חרשת׳ לשון אומנות כמו חרש חכם ואונקלוס פירש ושנה בפירושן שאומן אבנים קרוי אומן
וחרש עץ קרוי נגר׳ למלאת׳ להושיבה במשבצת שלה במלואה לעשות המשבצת למידת
מושב האבן ועביה׳ ובלב כל חכם לב וגו׳ ועוד שאר חכמי לב יש בכם וכל אשר נתתי בו חכמה
ועשו את כל אשר צויתך׳ ואת הארון לעדות׳ לצורך לוחות האבן של עדות׳ הטהורה׳ על
שם זהב טהור׳ ואת בגדי השרד׳ אומר אני לפי פשוטו שלמקרא שאי אפשר לומר
שבבגדי כהונה מדבר לפי שנ׳ אצלם ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן
אלא אן בגדי השרד הם בגדי התכלת והארגמן ותולעת שני האמורין בפרשת מסעות
ונתנו עליו בגד תכלת ונתנו עליו בגד ארגמן ונתנו עליהם בגד תולעת שני ונראין דברי שנ׳

ואת

ואת כל כליו ואת הכיור ואת כנו ואת
בגדי השרד ואת בגדי הקדש
לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן׃
ואת שמן המשחה ואת קטרת
הסמים לקדש ככל אשר צויתך
יעשו׃
ג׳ ויאמר יהוה אל משה לאמר ואתה
דבר אל בני ישראל לאמר אך
את שבתתי תשמרו כי אות הוא
ביני וביניכם לדרתיכם לדעת
כי אני יהוה מקדשכם׃ ושמרתם
את השבת כי קדש הוא לכם
מחלליה מות יומת כי כל העשה
בה מלאכה ונכרתה הנפש

וגמיע אניתה ולחוץ ומקערה׃
וית לבושי שמושא לשמשא
וית לבושי קדשא לאהרן כהנא·
וית לבושי בנוהי לשמשא׃ ותיאב
אלושי. ותיאב אלקדס להרון אלאמאם·
ותיאב בניה ללאמאמה׃ וית
משחא דרבותא. וית קטורת
בסמיא לקודשא. ככל דפקידתך
יעבדון׃ ודהן אלמסח· ובכור
אלצמוג ללקדס· כגמיע מא
אמרתך יצנעון׃
[illegible] ומליל יי עם משה למימר׃ תם
כלם אללה מוסי תכלימא׃ ואת
מליל עם בני ישראל למימר ברם
ית יומי שביא דילי תטרון ארי את

היא· בין מימרי וביניכון למידע ארי אנא יי מקדשכון׃ ואנת פמר לדריכון·
בני אסראיל וקל להם· אמא סבותי פאחפצוהא· לאנהא עלאמה ביני
ובינכם לאגיאלכם. לתעלמו אני אללה מקדסכם׃ ותטרון ית שבתא ארי את
קדשא היא לכון· דיחלנה אתקטלא יתקטיל· ארי כל דיעביד בה
עבידתא· וישתיציא אנשא ההוא מעמיה׃ ואחפצו אלסבת פאנהא לכם

ומן התכלת והארגמן ותולעת שני עשו בגדי שרד לשרת בקדש ולא הוזכר שש עמהם ואם בבגדי כהונה
מדבר לא מצינו באחד מהם ארגמן ותולעת שני בלא שש" בגדי השרד" יש מפרשים לשון עבודה ושירות
כתרגומו לבושי שמושא ואין לו דמיון במקרא" ואני אומר שהוא לשון ארמי כתרגומו של קלעים ותרג׳
של מכבר שהיו ארוגים במחט עשויים נקבים נקבים לצורך בלע׳" ואת קטורת הסמים לקדש׃ לצורך
הקטרת היכל שהוא קדש" ואתה דבר אל בני ישראל" ואתה אע״פ שהפקדתיך לצוותם על מלאכת
המשכן אם ייקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה" אך את שבתתי תשמרו" אע״פ
שהפקדתיך לצוותם על מסבת מלאכת המשכן שתהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה שבת אל תדחה
מפני הכל אכין ורקין מיעוטין למעט שבת ממלאכת המשכן" כי אות היא ביני וביניכם" אות גדולה היא בינינו
שבחרתי בכם בהנחילי לכם את יום מנוחתי למנוחה" לדעת" האומות בה כי אני י׳ מקדשכם" מות יומת" אם

ההוא מקרב עמיה: ששת ימים
יעשה מלאכה וביום השביעי ש
שבת שבתון קדש ליהוה כל
העשה מלאכה ביום השבת
מות יומת: ושמרו בני ישראל
את השבת לעשות את השבת
לדרתם ברית עולם: ביני ובין
בני ישראל אות הוא לעלם כי
ששת ימים עשה יהוה את
השמים ואת הארץ וביום
השביעי שבת וינפש:
ויתן אל משה ככלתו
לדבר אתו בהר סיני שני לחת
העדת לחת אבן כתבים באצבע

מקדסה ובאד להא יקתל קתלא
וכל מן עמל פיהא צנאעה ינקטע
דלך אלאנסאן מן בין קומה: שתה
יומין תתעביד עבידתא וביומא
שביעאה שבא שבתא קדשא
קדם יי. כל דיעביד עבידתא
ביומא דשבתא אתקטלא
יתקטיל: ודלך באן תצנע
צנאיע פי סתה איאם. ופי יום
אלסאבע עטלה הי סבת מקדסה
ללה. כל מן עמל עמלא פי יום
אלסבת יקתל: ויטרון בני ישראל
ית שבתא. למעבד ית שבתא לדריהון
קים עלם: וכדאך יחפט בני אסר
אלסבת. ויקימו בהא. לאגיאלהם עהד
דהר: בין מימרי ובין בני ישראל אתא היא לעלם. ארי שתא יומין עבד יי
ית שמיא וית ארעא. וביומא שביעאה. שבת ונח: ביני ובין בני אסראיל
עלאמה דהר. לאן פי סתה איאם צנע אללה אלסמאואת ואלארץ. ופי אליום
אלז עטלהא ואראחהא: ויהב למשה. כד שיצי למללא עמיה בטורא
דסיני. תרין לוחי סהדותא. לוחי אבנא. כתיבין באצבעא דיי: תם דפע אלי

יש עדים והתראה: ונכרתה: בלא התראה: מחלליה: הנוהג בה חול בקדושתה: שבת שבתון: מנוחת מרגוע
ולא מנוחת עראי: קדש ליי: שמירת קדושתה לשמי ובמצותי: וינפש: כתרגומו ונח וכל לשון נופש הוא לשון
נפש שמשיב נפשו ונשימתו בהרגיעו מטורח המלאכה ומי שכתוב בו לא ייעף ולא ייגע וכל פעלו במאמר
הכתיב מנוחה לעצמו לשבר האוזן מה שהיא יכולה לשמוע: ויתן אל משה וג׳ אין מוקדם ומאוחר בתורה מעשה
העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות וביום הכפורים
נתרצה הקב״ה לישראל ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן: ככלתו: ככלתו כתיב חסר שנמסרה לו תורה
במתנה ככלה לחתן שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה ד״א מה כלה מתקשטת בכ״ד קשוטין הן האמורין בספר ישעיה
אף תלמיד צריך להיות בקי בעשרים וארבעה ספרים: לדבר אתו: החקים והמשפטים שבואלה המשפטים: לדבר אתו:
מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד: לוחות: לחת כתיב שהיו שתיהן שוות:

אלהים׃ וירא העם כי בשש
משה לרדת מן ההר ויקהל
העם על אהרן ויאמרו אליו
קום עשה לנו אלהים אשר
ילכו לפנינו כי זה משה האיש
אשר העלנו מארץ מצרים
לא ידענו מה היה לו׃ ויאמר אלהם
אהרן פרקו נזמי הזהב אשר
באזני נשיכם בניכם ובנתיכם
והביאו אלי׃ ויתפרקו כל העם
את נזמי הזהב אשר באזניהם
ויביאו אל אהרן׃ ויקח מידם ויצר

מוסי׃ חין פרג מן מכאטבתה עלי
גבל סיני לוחי אלשהאדה לוחי גוהר
מכתובין בקדרה אללה׃ וחזא עמא
ארי אוחר משה למיחת מן טורא
ואתכניש עמא על אהרן ואמרו
ליה קום עביד לנא דחלן דיהכן
קדמנא ארי דין משה גברא ד׳
דאסקנא מארעא דמצרים לא
ידענא מא הוה ליה׃ ולמא ראי
אלקום אן מוסי קד אבטא אן ינחדר
מן אלגבל תגוקו עלי הרון וקאלו
לה קם אצנע לנא מעבודא יסיר
בין ידינא פאן אלרגל מוסי אלדי

אצעדנא מן בלד מצר לם נעלם מא כאן מן אמרה׃ ואמר להון אהרן
פריקו קדשי דדהבא דבאודני נשיכון בניכון ובנתכון ואיתו לי׃ פקאל להם
הרון פכו אשנאף אלדהב אלתי פי אדאן נסאכם בניכם ובנאתכם ואיתוני
בהא׃ ופריקו כל עמא ית קדשי דדהבא דבאודניהון ואיתיאו לאהרן׃ פפכך
גמיע אלקום אשנאף אלדהב אלתי פי אדאנהם ואתו בהא אלי הרון׃ ונסיב מידהון וצר

כי בשש משה״ כתרגומו לשון איחור וכן בושש רכבו ויחילו עד בוש כי כשעלה משה להר אמר להם לסוף ארבעים
יום אני בא בתוך שש שעות. כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא והוא אמר להם שלימים ארבעים יום ולילו
עמו ויום עלייתו אין לילו עמו ובשבעה בסיון עלה נמצא יום ארבעים בששה עשר בתמוז בששה עשר יום
בא שטן ועירבב את העולם והראה דמות חשך ואפלה ועירבוביא לומר ודאי מת משה לכך בא ערבוביא לעולם אמ׳
להם מת משה שכבר באו שש ולא בא וכו׳ כדאיתא במסכת שבת ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן
בין קודם חצות בין לאחר חצות שהרי לא ירד משה עד יום המחרת שנ׳ וישכימו ממחרת ויעלו עולות״ אשר
ילכו לפנינו״ אלוהות הרבה אוו להם״ כי זה משה האיש״ כמין דמות משה הראה להם השטן שנושאין אותו
באויר רקיע השמים״ אשר העלנו מארץ מצרים״ והיה מורה לנו דרך אשר נעלה בה עתה צריכין אנו
לאלוהות אשר ילכו לפנינו״ באזני נשיכם״ אמר אהרן בלבו הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן שמא יתעכב
הדבר ובתוך כך יבא משה והם לא המתינו ופרקו מעל עצמן״ פרקו לשון צווי מגזרת פרק ליחיד כמו ברכו
מגזרת ברך״ ויתפרקו״ לשון פריקת משא כשנטלום מאזניהם נמצאו הם מפורקים מנזמיהם דישקרייד בלעז״
את נזמי״ כמו מנזמי כמו כצאתי את העיר מן העיר״ ויצר אותו בחרט״ יש לתרגמו בשני פנים האחד ויצר
לשון קשירה בחרט לשון סודר כמו המטפחות והחריטים והשני ויצר לשון צורה

אתו בחרט ויעשהו עגל מסכה
ויאמרו אלה אלהיך ישראל
אשר העלוך מארץ מצרים: וירא
אהרן ויבן מזבח לפניו ויקרא
אהרן ויאמר חג ליהוה מחר: וישכימו
ממחרת ויעלו עלת ויגשו שלמים
וישב העם לאכל ושתה ויקמו
לצחק:
וידבר יהוה אל משה לך רד כי
שחת עמך אשר העלית מארץ

יתיה בזיפא. ועבדיה עגל מתכא.
ואמרו אלין דחלתך ישראל. דאסקוך
מארעא דמצרים: פאכדהא מנהם.
ואמר מן צוורהא בקאלב. פצנעהא
עגלא מסבוכא. [illegible] וקאלו.
הדי רבך יא אסראיל. אלדי אצעדך
מן בלד מצר: וחזא אהרן. ובנא
מדבחא קדמוהי. וקרא אהרן
ואמר. חגא קדם יי מחר: פלמא ראי
דלך הרון. בנא מדבחא בין ידיה.
ונאדא וקאל אן ללה חג גדא: ואקדימו

ביומא דבתרוהי. ואסיקו עלון. וקריבו נכסין. ואסחר עמא למיכל ולמשתי.
וקמו לחייכא: תם אדלגו מן גד. וקרבו צואעדא. ודבחו סלאמה. פגלס
אלקום ליאכלו וישרבו. וקאמו ליל עבו: ומליל יי עם
משה. איזיל חות ארי חביל עמך. דאסיקתא מארעא דמצרים: פקאל
אללה למוסי. קם אמץ. פאן קד אפסד קומך. אלדי אצעדת מן בלד

בחרט כלי אומנות הצורפין שחורצין וחורטין בו צורות בזהב כעט סופר החורט אותיות בלוחות ופנקסין כמו וכתוב עליו
בחרט אנוש וזהו שתרגם אונקלוס וצר יתיה בזיפא לשון זיופא הוא כלי אומנות שחורצים בו בזהב אותיות ושקועין
שקורין בלעז ניל ומזייפין על ידו חותמות" עגל מסכה" כיון שהשליכו לאור בכור באו מכשפי ערב רב שעלו עמהם
ממצרים ועשאוהו בכשפים ויש אומרים מיכה היה שם שיצא מתוך דימוסי בנין שנתמכמך בו במצרים והיה בידו שם
וטס שכתב בו משה עלה שור עלה שור להעלות ארונו של יוסף מתוך נילוס והשליכו לתוך הכור ויצא העגל" מסכה"
לשון מתכת דא מאה ועשרים וחמשה קנטרין זהב היו בו בגימטריא שלמסכה" אלה אלהיך" לא נאמר אלה אלהינו מכאן
שערב רב שעלו ממצרים הם שנקהלו על אהרן והם שעשאוהו ואחר כך הטעו את ישראל אחריו" וירא אהרן" שהיה
בו רוח חיים שנאמר בתבנית שור אוכל עשב. וראה שהצליח מעשה שטן ולא היה לו פה לדחותם לגמרי" ויבן מזבח" לדחותם"
ויקרא חג לה' מחר" ולא היום שמא יבא משה קודם שיעבדוהו זהו פשוטו" ומדרשו בויקרא רבה דברים הרבה ראה
אהרן ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחן והרגוהו וזהו ויבן מזבח לפניו ויבן מזבוח לפניו ועוד ראה ואמר מוטב שיתלה
בי הסרחון ולא בהם ועוד ראה ואמר אם הם בונים אותו המזבח זה מביא צרור וזה מביא אבן ונמצאת מלאכתן
נגמרת בבת אחת מתוך שאני בונה אותו ואני מתעצל במלאכתו ובין כך ובין כך משה בא" חג לה' בלבו היה לשמים בטוח
היה שיבא משה ויעבדו את המקום" וישכימו" השטן זירזם כדי שיחטאו" לצחק" יש במשמע הזה גילוי עריות
כמו שנאמר לצחק בי ושפיכות דמים כמו שנאמר יקומו הנערים וישחקו לפנינו אף כאן נהרג חור" וידבר" לשון
קושי הוא כמו וידבר אתם קשות" לך רד" מגדולתך" לא נתתי לך גדולה אלא בשבילם בואתה שעה
נתנדה משה מפי בית דין שלמעלה" שחת עמך" שיחת העם לא נאמר אלא עמך ערב רב
שקבלת מעצמך וגיירתם ולא נמלכת בי ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה הם שיחתו והשחיתו"

קשר'

274

מצרים: סרו מהר מן הדרך
אשר צויתם עשו להם עגל
מסכה וישתחוו לו ויזבחו לו
ויאמרו אלה אלהיך ישראל
אשר העלוך מארץ מצרים:
ויאמר יהוה אל משה ראיתי את
העם הזה והנה עם קשה ערף
הוא: ועתה הניחה לי ויחר אפי
בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי
גדול: ויחל משה את פני יהוה
אלהיו ויאמר למה יהוה יחרה
אפך בעמך אשר הוצאת מארץ
מצרים בכח גדול וביד חזקה:
למה יאמרו מצרים לאמר
ברעה הוציאם להרג אתם

מצר: סטו בפריע מן אורחא
דפקידתנון עבדו להון עגל
מתכא וסגידו ליה ודבחו ליה
ואמרו אלין דחלתך ישראל
דאסקוך מארעא דמצרים:
וזאלו סריעא ען אלטריק אלדי אמרתהם
בה וצנעו להם עגלא מסבוכא
פסגדו לה ודבחו לה וקאלו הדי
רבך יא אסראיל אלדי אצעדך
מן בלד מצר: ואמר יי למשה
גלי קדמי עמא הדין והא עם
קשי קדל הוא: תם קאל אללה לה
קד עלמת אן הולאי אלקום קום
צעב ארקאב: וכען אנח בעותך
מן קדמי ויתקף רגזי בהון ואשיצינון
ואעביד יתך לעם סגי: פלמא אן

תרכתני אשתד גצבי עליהם פאפניתהם ואצנעת מנך אמה עצימה: וצלי משה
קדם יי אלהיה ואמר למא יי יתקף רגזך בעמך דאפיקתא מארעא דמצרים
בחיל רב וביד תקיפא: פאבתהל מוסי אלי אללה רבה וקאל יא רב לא ישתד
גצבך עלי קומך אלדין אכרגתהם מן בלד מצר בקוה עצימה ויד שדידה:
למא יימרון מצראי למימר בבישא אפיקנון לקטלא יתהון בינ טוריא
ולשיצאותהון מעל אפי ארעא תוב מתקוף רגזך ואתיב מן בישתא דמלילתא
למעבד לעמך: ולא יקולון אלמצריון אנה אכרגהם בשר ליקתלהם פי מא

קשי עורף: מחזירין קשי ערפם לנגד מוכיחיהם וממאנים לשמוע׳ הניחה לי: עדיין לא שמענו שנתפלל משה עליהם והוא
והוא אומר הניחה לי אלא כאן פתח לו פתח והודיעו שהדבר תלוי בו שאם יתפלל עליהם לא יכלם׳׳ למה
יי יחרה אפך׳׳ כלום מתקנא אלא חכם בחכם גבור בגבור׳׳ והנחם: התעשת מחשבה אחרת להיטיב

בהרים ולכלתם מעל פני האדמה
שוב מחרון אפך והנחם על
הרעה לעמך: זכר לאברהם
ליצחק ולישראל עבדיך אשר
נשבעת להם בך ותדבר אלהם
ארבה את זרעכם ככוכבי
השמים וכל הארץ הזאת אשר
אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעלם:
וינחם יהוה על הרעה אשר דבר לעשות
לעמו:

ויפן וירד משה מן ההר ושני לחת
העדת בידו לחת כתבים משני
עבריהם מזה ומזה הם כתבים:
והלחת מעשה אלהים המה

כין אגבאל ויפניהם ען וגה אלארץ.
ארגע ען שדה גצבך ואצפח אלבליה
לקומך: אדכר לאברהם ליצחק
ולישראל עבדך דקיימתא להון
במימרך ומלילתא עמהון אסגי
ית בניכון ככוכבי שמיא וכל
ארעא הדא דאמרית אתין לבניכון
ויחסנון לעלם: אדכר לאברהם
ויצחק ואסראיל עבידך אלדי אקסמת
להם באסמך וקלת להם אכתר
נסלכם ככואכב אלסמא וגמיע
אלבלד אלדי קלת אעטיך לנסלכם
ויחוזוה אלי אלדהר: ותב יי מן
בשתא דמליל למעבד לעמיה:
פצפח אלה ען אלבליה אלדי קאל
אן יחלהא בקומה: ואתפני ונחת משה מן טורא ותרין
לוחי סהדותא בידיה לוחין כתיבין מתרין עברוהון מכא ומכא
אנון כתיבין אנם ולא מוסי ונזל מן אלגבל ולוחי אלשהאדה פי ידה לוחאן
מכתובאן מן גאנביהמא מן ואכל ומן כארג: ולוחיא עובדא דיי אנון
וכתבא כתבא דיי הוא מפרש על לוחיא: ואללוחין המא צנעה אלה.

להם: על הרעה: אשר חשבת להם: זכור לאברהם: אם עברו על עשרת הדברות אברהם אביהם נתנסה בעשר נסיונות
ועדיין לא קבל שכרו תנהו לו ויצאו עשר בעשר: לאברהם ליצחק ולישראל: אם לשרפה הם זכור לאברהם שמסר עצמו
לישרף עליך באור כשדים אם להריגה זכור ליצחק שפשט צוארו לעקידה אם בגלות זכור ליעקב שגלה לחרן ואם אינן
ניצולין בזכותן מה אתה אומר לי ואעשה אותך לגוי גדול ואם כסא של שלש רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך קל
וחומר לכסא של רגל אחד: אשר נשבעת להם בך: לא נשבעת להם בדבר שהוא כלה לא בשמים ולא בארץ
לא בהרים ולא בגבעות אלא בך שאתה קיים ושבועתך קיימת לעולם שנ׳ בי נשבעתי נאם יי׳ וליצחק נאמר
והקימתי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך וליעקב נאמר אני אל שדי פרה ורבה נשבע לו באל שדי:
משני עבריהם: היו האותיות נקראות ומעשה נסים הוא: מעשה אלהים המה: כמשמעו הוא בכבודו עשאן
ד״א כאדם האומר לחבירו כל עסקיו שלפלוני במלאכת פלונית כך כל שעשועיו שלהקב״ה בתורה:

חרות

275

והמכתב מכתב אלהים הוא חרות
על הלחת. וישמע יהושע את
קול העם ברעה ויאמר אל משה
קול מלחמה במחנה. ויאמר אין קול
ענות גבורה ואין קול ענות חלושה
קול ענות אנכי שמע. ויהי כאשר
קרב אל המחנה וירא את העגל
ומחלת ויחר אף משה וישלך
מידו את הלחת וישבר אתם תחת
ההר. ויקח את העגל אשר עשו
וישרף באש ויטחן עד אשר דק
ויזר על פני המים וישק את בני
ישראל. ויאמר משה אל אהרן
מה עשה לך העם הזה כי הבאת
עליו חטאה גדלה. ויאמר אהרן

מ״יין
ק

ולכתאב הו כתאב אללה מחפור
עליהמא. ושמע יהושע ית קל
עמא כד מיבבין ואמר למשה קל
קרבא במשריתא. פסמע יהושע
צות אלקום פי תגליבהם פקאל למוסי
צות חרב פי אלעסכר. ואמר לא קל
גיברין דנצחין בקרבא ולא קל
חלשין דמתברין קל דמחייכין אנא
שמע. קאל ליס הו צות ידל עלא
צפר ולא צות ידל עלי הזימה
בל צות צוצא אנא סאמע. והוה
כד קריב למשריתא ותקיף רגזא
דמשה ורמא מידוהי ית לוחיא ותבר
יתהון בשפולי טורא. פלמא קרב מן
אלעסכר ראי אלעגל ואלטבול פאשתד
גצב מוסי וטרח אללוחין מן ידיה

וחזא ית עגלא וחינגין.

וכסרהמא תחת אלגבל. ונסיב ית עגלא דעבדו ואוקיד בנורא ושף עד דהוה
דקיק ודרא על אפי מיא ואשקי ית בני ישראל. תם אכד אלעגל אלדי צנעוה פאחרקה
בלנאר וברדה באלמברד אלי אן דק ודראה עלי וגה אלמא וסקאה בני אסראיל איאה.
ואמר משה לאהרן מא עבד לך עמא הדין ארי איתיתא עלוהי חובא רבא. תם קאל
להה מא צנע בך הולאי אלקום אד גלבת עליהם כטייה עטימה. ואמר אהרן.

חרות. לשון חרת וחרט אחד הוא שניהם לשון חקיקה אנטליי״ר בלע״ז. ברעה. בהריעו שהיו מריעים ושמחים וצוחקים. אין קול ענות גבורה.
אין קול הזה נראה קול עניית גבורים הצועקים נצחון ולא קול חלשים הצועקים ווי או ניסה. קול ענות. קול חרופין וגדופין המענים את נפש
שומען כשנאמרין לו. וישלך מידו. אמר מה פסח שהוא אחד מן המצות אמרה תורה כל בן נכר לא יאכל בו התורה כולה כאן וכל
ישראל משומדים ואתננה להם. תחת ההר. לרגלי ההר. ויזר. לשון נפוץ וכן יזורה על נוהו גפרית וכן כי חנם מזורה הרשת
שזורין בו דגן וקטניות. וישק את בני ישראל. נתכוון לבודקן כסוטות שלש מיתות נידונו שם אם יש עדים והתראה בסייף
כמשפט אנשי עיר הנדחת שהן מרובין. עדים בלא התראה במגפה שנ׳ ויגף ה׳ את העם. לא עדים ולא התראה בהדרוקן שבדקום
המים וצבו בטניהם. מה עשה לך העם הזה. כמה יסורין סבלת שיסרוך עד שלא תביא עליהם חטא זה.

אל יחר אף אדני אתה ידעת את
העם כי ברע הוא׃ ויאמרו לי
עשה לנו אלהים אשר ילכו
לפנינו כי זה משה האיש אשר
העלנו מארץ מצרים לא ידענו
מה היה לו׃ ויאמר להם למי זהב
התפרקו ויתנו לי ואשלכהו
באש ויצא העגל הזה׃ וירא
משה את העם כי פרע הוא כי
פרעה אהרן לשמצה בקמיהם׃
ויעמד משה בשער המחנה
ויאמר מי ליהוה אלי ויאספו
אליו כל בני לוי׃ ויאמר להם
כה אמר יהוה אלהי ישראל
שימו איש חרבו על ירכו עברו

לא יתקף רוגזא דרבוני את ידעת
ית עמא ארי בביש הוא׃ קל לא
ישתד גצב סיידי׳ אנת תעלם אלקום
אנהם שרירון׃ ואמרו לי עביד
לנא דחלין דיהכון קדמנא ארי דין
משה גברא דאסקנא מארעא
דמצרים לא ידענא מא הוה ליה׃
פקאלו לי אצנע לנא מעבודא יסיר
בין אידינא פאן דאך אלרגל מוסי
אלדי אצעדנא מן בלד מצר לם
לם נעלם מא כאן מן אמרה׃ ואמרית
להון למן דהבא פריקו ויהבו לי
ורמיתיה בנורא ונפק עגלא
הדין׃ פקלת להם אנזעו למן דהב
פפכוה ואעטוני בה פטרחתה פי
אלנאר פכרג הדא אלעגל׃ וחזא משה

ית עמא ארי בטיל הוא ארי בטילנון אהרן לאסבותהון שום ביש לדריהון׃
פלמא ראי מוסי אן אלקום מכשופין אד כשפהם הרון דוי לשין מן מקאומיהם׃
וקם משה בתרע משריתא ואמר מן דחליא דיי ייתון לותי ואתכנשו
לותיה כל בני לוי׃ פוקף מוסי בבאב אלעסכר וקאל מן ללה יקבל אלי פאנגמע
אליה גמיע בני לוי׃ ואמר להון כדנן אמר יי אלהא דישראל שוו גבר חרביה
על ירכיה עיברו ותובו מתרע לתרע במשריתא וקטולו גבר ית אחוהי
וגבר ית חבריה ואנש ית קריביה׃ פקאל להם כדי קאל ללה אלאה אסראיל יתקלד כל

כי ברע הוא׳ בדרך רע הם הולכים תמיד ובנסיונות לפני המקום׳ ואומר להם׳ דבר אחד והם מיהרו והתפרקו׳ ואשליכהו
באש׳ ולא ידעתי שיצא העגל הזה ויצא׳ פרוע׳ לשון מגולה נתגלה שמצו וקלונו כמו ופרע את ראש האשה׳ לשמצה
בקמיהם׳ להיות להם הדבר הזה לגנות בפי כל הקמים עליהם׳ מי ליי׳ יבא אלי׳ כל בני לוי׳ מכאן שכל השבט כשר׳׳

ושובו משער לשער במחנה
והרגו איש את אחיו ואיש את
רעהו ואיש את קרבו׃ ויעשו בני
לוי כדבר משה ויפל מן העם
ביום ההוא כשלשת אלפי איש׃
ויאמר משה מלאו ידכם היום
ליהוה כי איש בבנו ובאחיו ולתת
עליכם היום ברכה׃ ויהי ממחרת
ויאמר משה אל העם אתם
חטאתם חטאה גדלה ועתה
אעלה אל יהוה אולי אכפרה
בעד חטאתכם׃ וישב משה אל
יהוה ויאמר אנא חטא העם הזה
חטאה גדלה ויעשו להם אלהי
זהב׃ ועתה אם תשא חטאתם
ואם אין מחני נא מספרך אשר

רגל מנכם סיפה ואמצו וארגעו·
מן באב אלי באב פי אלעסכר· ויקתל
כל רגל מנכם חתי אכיה וצאחבה
וקראבתה׃ ועבדו בני לוי כפתגמא
דמשה ונפל מן עמא ביומא ההוא·
כתלתה אלפין גברא׃ פצנעבני לוי
כמי קאל מוסי· פוקע מן אלקום פי דלך
אליום· שביה בתלת אלאף רגל׃ ואמר
משה קריבו ידכון יומא דין קרבנא
קדם יי׳ ארי גבר בבריה ובאחוהי ולאיתאה
עליכון יומא דין ברכן׃ קאל להם מוסי·
אכמלו אליום ואגבכם ללה· כל רגל
חתי באבנה ואכיה· ותחל עליכם אליום
אלברכה׃ והוה ביומא דבתרוהי ואמר
משה לעמא אתון חבתון חובא רבא·
וכען אסק לקדם יי׳ מאם אכפר על
חוביכון׃ פלמא כאן מן גד קאל מוסי

ללקום אנתם אכטיתם כטייה עצימה· ואנא אצעד אלי אללה לעלי אסתגפרה ען
כטייתכם׃ ותב משה לקדם יי׳ ואמר בבעו חב עמא הדין חובא רבא ועבדו להון דחלן
דדהב׃ פרגע מוסי אלי אללה וקאל יארב קד אכטא הולאי אלקום כטייה עצימה וצנעו להם
מעבודא׃ וכען אם שבקת לחוביהון ואם לא מחני כען מספרך דכתבתא׃
ואלאן אן גפרת כטייתהם· ואלא פאמחני מן דיואנך אלדי כתבתה

כה אמר וג׳ והיכן אמר זובח לאלהים יחרם כך שנויה במכילתא ״אחיו״ מאמו והוא ישראל״ מלאו ידכם״ אתם ההורגים
אותם בדבר זה תתחנכו להיות כהנים למקום״ כי איש״ מכם ימלא ידו בבנו ובאחיו״ אכפרה בעד חטאתכם״ אשים
כופר וקנוח וסתימה לנגד חטאתכם להבדיל ביניכם ובין החטא״ אלהי זהב״ אתה הוא שגרמת להם שהשפעת להם
זהב וכל חפצם מה יעשו שלא יחטאו משל למלך שהיה מאכיל ומשקה את בנו ומקשטו ותולה לו כיס בצוארו
ומעמידו בפתח בית זונות מה יעשה הבן שלא יחטא״ ועתה אם תשא חטאתם״ הרי טוב איני אומ׳ לך מחני״ ואם אין
מחני זה מקרא קצר וכן הרבה״ מספרך״ מכל התורה כולה שלא יאמרו עלי שלא הייתי כדי לבקש עליהם

כתבת׃ ויאמר יהוה אל משה מי
אשר חטא לי אמחנו מספרי׃
ועתה לך נחה את העם אל
אשר דברתי לך הנה מלאכי
ילך לפניך וביום פקדי ופקדתי
עליהם חטאתם׃ ויגף יהוה את
העם על אשר עשו את העגל
אשר עשה אהרן׃
וידבר יהוה אל משה לך עלה
מזה אתה והעם אשר העלית מארץ
מצרים אל הארץ אשר נשבעתי
לאברהם ליצחק וליעקב לאמר
לזרעך אתננה׃ ושלחתי לפניך
מלאך וגרשתי את הכנעני
האמרי והחתי והפרזי החוי

פסתריה׃ ואמר יי למשה מן דחב
קדמי אמחיניה מספרי׃ קאל אללה
למוסי אלדי אכטא לי אמחוה מן
דיואני׃ וכען איזיל דבר ית עמא
לאתר דמלילית לך הא מלאכי
יהך קדמך וביום אסערותי ואסער
עליהון חוביהון׃ ואלאן אמץ̇ סייר
אלקום אלי אלמוצ̇ע אלדי קלתה לך.
הודי מלכי יסיר בין ידיך ופי יום
מטאלבתי אטאלבהם בכטייתהם׃ ומחא
יי ית עמא על דאשתעבדו לעגלא
דעבד אהרן׃ פצדם אללה אלקום
עלי מא אצטנעו אלעגל אלדי צנעה
הרון׃ ומליל יי עם
משה איזיל סק מכא את ועמא
דאסיקתא מארעא דמצרים
לארעא דקיימית לאברהם ליצחק וליעקב למימר לבנך אתנינה׃ פכלם
אללה מוסי אמץ̇ אצעד מן ההנא אנת ואלקום אלדי אצעדתהם מן בלד מצר אלי
אלבלד אלדי אקסמת לאברהם ליצחק ויעקוב קאילא לנסלכם אעטיה׃ ואשלח
קדמך מלאכא ואתריך ית כנענאי אמוראי וחתאי ופרזאי חואי ויבוסאי׃ והחתי ל׳
ואבעת בין ידיך מלכא אטרד בה אלכנעניין ואלאמוריין ואלחתיין ואלפרזיין ואלחויין

רחמים׳׳ אל אשר דברתי לך׳׳ יש כאן לך אבל דבור במקום אליך וכן לדבר לו אל אדוניהו׳׳ הנה
מלאכי׳׳ ולא אני׳׳ וביום פקדי וגו׳ עתה שמעתי אליך מלכלותם יחד ותמיד תמיד כשאפקוד
עליהם עונותם ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות ואין פורענות באה על
ישראל שאין בה קצת מפרעון עון העגל׳׳ ויגף ה׳ את העם׳׳ מיתה בידי שמים לעדים בלא
התראה׳׳ לך עלה מזה׳׳ ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות לכך נאמר עלה׳׳ לא כלפי שאמר
לו בשעת הכעס לך רד אמר לו בשעת רצון לך עלה׳׳ אתה והעם׳׳ כאן לא נאמר ועמך׳׳ וגרשתי
את הכנעני וגו׳ שש אומות הם והגרגשי עומד ופנה מפניהם מאליו׳׳ אל ארץ זבת חלב

ודבש

והיבוסי: אל ארץ זבת חלב
ודבש כי לא אעלה בקרבך כי
עם קשה ערף אתה פן אכלך
בדרך: וישמע העם את הדבר
הרע הזה ויתאבלו ולא שתו
איש עדיו עליו: ויאמר יהוה
אל משה אמר אל בני ישראל
אתם עם קשה ערף רגע אחד
אעלה בקרבך וכליתיך ועתה
הורד עדיך מעליך ואדעה מה
אעשה לך: ויתנצלו בני
ישראל את עדים מהר חורב:
ומשה יקח את האהל ונטה
לו מחוץ למחנה הרחק מן
המחנה וקרא לו אהל מועד

ויבוסאי: לארע עבדא חלב
ודבש ארי לא אסליק שכינתי
מבינך ארי עם קשי קדל את
דלמא אשיצינך באורחא: אלי
בלד יפיץ אללבן ואלעסל פאני לא
אצעד נורי פימא בינכם לאנכם
קום צעב ארקאב כלא אפניכם
פי אלטריק: ושמע עמא ית
פתגמא בישא הדין ואתאבלו
ולא שויו גבר תקון זיניה עלוהי:
פלמי סמע אלקום הדי אלכבר
אלסו חזנו ולם יגעל כל אמר זייה
עליה: ואמר יי׳ למשה אימר
לבני ישר׳ אתון עם קשי קדל
שעא חדא אסליק שכינתי מבינך
ואשיצינך וכען אעדי תקון זינך
מנך וגלי קדמי מא אעביד לך: ת׳ם קאל אללה למוסי קל לבני אסר׳ אנתם קום
צעב ארקאב פלו אנא אצעד נורי פימא בינכם טרפה ואחדה לאפניתכם:
ואלאן ארמו נזע זייכם ענכם חתי אערף מא אצנע בכם: ואתערטלו בני ישר׳
ית תיקון זיניהון מטורא דחורב: פאנזאסכב אסר׳ ערי נזע זייהם מן גבל חוריב:
ומשה נסיב ית משכנא ופרסיה ליה מברא למשריתא ארחיק מן משריתא וקרי

ודבש׳ אני אומר לך להעלותם׳ כי לא אעלה בקרבך׳ לכך אני אומר לך ושלחתי לפניך מלאך׳ כי עם קשה עורף
אתה׳ וכשאני שכינתי בקרבכם ואתם ממרים בי מרבה אני עליכם זעם׳ אכלך׳ לשון כליון׳ הדבר הרע׳ שאין השכינה
שורה ומהלכת ביניהם׳ איש עדיו׳ מהר חורב כתרים שנתנו להם בחורב כשאמרו נעשה ונשמע׳ רגע אחד׳ שהוא
שיעור זעמו שנ׳ חבי כמעט רגע עד יעבר זעם ואכלה אתכם לפי׳ כך טוב לכם שאשלח מלאך׳ ועתה׳ פורענות זו
תלקו מיד שתורידו עדיכם מעליכם׳ ואדעה מה אעשה לך׳ בפקודת שאר העון אני יודע מה שבלבי לעשות לך׳ את עדים
מהר חורב את העדי שהיה בידם מהר חורב׳ ומשה׳ מאותו עון והלאה׳ יקח את האהל׳ לשון הווה הוא לוקח אהלו ונוטהו
מחוץ למחנה אמר מנודה לרב מנודה לתלמיד׳ הרחק׳ אלפים אמה כענין שנ׳ אך רחוק יהיה ביניכם וביניו כאלפים אמה במדה׳

והיה כל מבקש יהוה יצא אל
אהל מועד אשר מחוץ למחנה:
והיה כצאת משה אל האהל
יקומו כל העם ונצבו איש פתח
אהלו והביטו אחרי משה עד באו
האהלה: והיה כבא משה האהלה
ירד עמוד הענן ועמד פתח האהל
ודבר עם משה: וראה כל העם
את עמוד הענן עמד פתח
האהל וקם כל העם והשתחוו
איש פתח אהלו: ודבר יהוה
אל משה פנים אל פנים
כאשר ידבר איש אל רעהו:
ושב אל המחנה ומשרתו יהושע

ליה משכן בית אולפנא והוי כל דתבע אולפן
מן קדם יי נפיק למשכן בית אולפנא דמברא
למשריתא: וכאן מוסי יאכלה אלכבא
פי צרבה כארג אלעסכר בעידא מנה
ויסמיה כבא אלמחצר וכאן כל מן טלב
אללה יכרג אלי כבא אלמחצר אלדי כארג
אלעסכר: והוי כד נפיק משה למשכנא
קימין כל עמא ומתעתדין גבר בתרע
משכניה ומסתכלין אחורי משה עד
דעליל למשכנא: וכאן מוסי אדא כרג
אלי אלכבא יקום גמיע אלקום וינתצב כל
אמר עלי באב כבאיה ויתלפתון ורא מוסי
אלי דכולה אלי אלכבא: והוי כד עליל משה
למשכנא נחית עמודא דעננא וקאים
בתרע משכנא ומתמליל עם משה: ופכאן
מוסי אדי דכל אלכבא ינזל עמוד אלגמאם ויקף עלי באב אלכבא ויכלם אללה מוסי: וחזא כל
עמא ית עמודא דעננא קאים בתרע משכנא וקם כל עמא וסגדין גבר בתרע משכניה:
פאדא ראי עמוד אלגמאם ואקף עלי באב אלכבא קאמו אגמעין וסגד כל אמר עלי באב
כבאה: ומתמליל יי עם משה ממלל עם ממלל כמא די ממליל גבר עם חבריה ותאיב למשריתא

וקורא לו: והיה קורא לו אהל מועד הוא בית ועד למבקשי תורה: כל מבקש יי: מכאן למבקש פני זקן כמקבל פני שכינה:
יצא אל אהל מועד: כמו יוצא: ד"א והיה כל מבקש אפלו מלאכי השרת כשהיו שואלים מקום שכינה חביריהם אומרים להם הרי
הוא באהלו של משה: והיה: לשון הווה: כצאת משה אל האהל: ללכת אל האהל: יקומו כל העם: עומדים מפניו ואין יושבין עד
שנתכסה מהם: והביטו אחרי משה: לשבח אשריי ילוד אשה שכך מובטח שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהלו: ודבר
עם משה: כמו ומדבר עם משה ותרגומו ומתמלל עם משה שהוא כבוד שכינה כמו וישמע את הקול מדבר אליו ואינו
קורא מדבר אליו כשהוא קורא מדבר פתרונו הקול מדבר בינו לבין עצמו וההדיוט שומע מאליו וכשהוא קורא מדבר משמע
שהמלך מדבר עם ההדיוט: והשתחוו: לשכינה: ודבר יי אל משה פנים אל פנים: ומתמלל עם משה: ושב אל המחנה:
לאחר שנדבר עמו היה משה שב אל המחנה ומלמד לזקנים מה שנאמר והדבר הזה נהג משה מיום הכפורים עד שהוקם
המשכן ולא יותר שהרי בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ובשמונה עשר שרף את העגל ודן את החוטאים ובתשעה
עשר עלה שנ' ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם וג' עשה שם ארבעים יום ובקש רחמים שנ' ואתנפל לפני יי וגו' ובראש
חדש אלול נאמר לו ועלית בבקר אל הר סיני לקבל לוחות האחרונות ועשה שם ארבעים יום שנ' בהם ואנכי עמדתי בהר

278

בן נון נער לא ימיש מתוך האהל׃

ויאמר משה אל יהוה ראה אתה אמר אלי העל את העם הזה ואתה לא הודעתני את אשר תשלח עמי ואתה אמרת ידעתיך בשם וגם מצאת חן בעיני׃ ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא חן בעיניך וראה כי עמך הגוי הזה׃ ויאמר פני ילכו והנחתי לך׃ ויאמר אליו אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה׃ ובמה יודע אפוא כי

ומשמשנה יהושע בר נון עולימא לא עדי מגו משכנא׃ פיכלם אללה מוסי שפאהא כמי יכלם אמר צאחבה ויגע אלי עסכר וכאן כאדמה יהושע אבן נון שאבא לא יזול מן אכבא׃ ואמר משה קדם יי׳ חזי דאת אמר לי אסיק ית עמא הדין ואת לא הודעתני ית דתשלח עמי ואת אמרת רביתך בשום ואף אשכחת רחמין קדמי׃ תם קאל מוסי ללה אנת עים באנך קלת לי אצעד הולאי אלקום ואנת פלם תערפני במן תבעת מעי ואנת פקד קלת אני קד שרפת

אסמך וגדת חטא עני׃ וכען אם כען אשכחית רחמין קדמך הודעני כען ית אורח טובך ואדע רחמך בדיל דאשכח רחמין קדמך וגלי קדמך ארי עמך עמא הדין׃ ואלאן ואן וגדת חטאה ענדך עלמני סירך חתי אערף בך לחתי אגד חטאה פצלא ואנט׳ לשעבך הדה אלאמה׃ ואמר שכינתי תהך ואניח לך׃ קאל לה כונדי יסיר מעך אריח אלקדך׃ ואמר קדמוהי אם לית שכינתך מהלכא ביננא לא תסקננא מכא׃ קאל אן לם יסיר נורך מענא פלא תצעדנא מן ההנא׃

כימים הראשונים וג׳ מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון אמור מעתה אמצעיים היו בכעס בעשרה בתשרי נתרצה הקב״ה לישר׳ בשמחה ובלב שלם ואמר לו למשה סלחתי ומסר לו לוחות האחרונות וירד התחיל לצוותו על מלאכת המשכן ועשאוהו עד אחד בניסן ומשהוקם לא נדבר עמו עוד אלא מאהל מועד״ ושב אל המחנה״ ית׳ תרגומו ותאיב למשריתא לפי שהוא לשון הווה וכל העם וראה כל העם וחזן ונצבו וקיימין השתחוו וסגדין ומסתכלין והשתחוו וסגדין ומדרשו דבר ה׳ אל משה שישוב אל המחנה אמר לו אני בכעס ואתה בכעס אם כן מי יקרבם״ ראה אתה אומר אלי ראה תן עינך ולבך על דבריך אתה אומר אלי וג׳ הכרתיך משאר בני אדם ואתה לא הודעתני וג׳ ואשר אמרת לי הנה אנכי שולח מלאך אין זו הודעה שאין אני חפץ בה״ ואתה אמרת ידעתיך הכרתיך משאר בני אדם בשם חשיבות שהרי אמרת לי הנה אנכי בא אליך בעב הענן וג׳ וגם בך יאמינו לעולם״ ועתה״ אם אמת שמצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכך מה שכר אתה נותן למוצאי חן בעיניך״ ואדעך למען אמצא חן בעיניך ואדע בזו מדת תגמוליך מה היא מציאת

כי מצאתי חן בעיניך אני ועמך הלוא בלכתך עמנו ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה:

ויאמר יהוה אל משה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה כי מצאת חן בעיני ואדעך בשם: ויאמר הראני נא את כבדך: ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם יהוה לפניך וחנתי את אשר

ובמא יתידע הכא ארי אשכחית רחמין קדמך אנא ועמך הלא במהך שכינתך עמנא ויתעבדן לנא פרישן לי ולעמך משני מכל עמא דעל אפי ארעא: ובמא דא

יערף יא אנא קד וגדת חצאה ענדך אנא וקומך. אלא במסיר נורך מענא. פנבין אנא וקומך מן כל קום אלדי עלי וגה אלארץ:

ואמר יי׳ למשה אף ית פתגמא הדין דמלילתא אעביד ארי אשכחתא רחמין קדמי ורביתך בשום: תם

קאל אללה למוסי. והדי אלאמר אלדי סאלתה איצא אצנעה לאנך קד וגדת חצאה ענדי. ושרפת אסמך: ואמר אחזיני כען ית יקרך: קאל ארני נורך איצא: ואמר אנא אעבר כל טובי על אפך ואקרי בשמא דיי׳ קדמך ואחון למן דאחון וארחים על מן דארחים: קאל אנא אמרר מע נורי בחצרתך ואנאדי באסם אללה בין ידיך וארות מן ארות·

חן שמצאתי בעיניך ותתן למען אמצא חן למען אכיר כמה שכר מציאת החן" וראה כי עמך הגוי הזה" שלא תאמר ואעשה אותך לגוי גדול ותת אה תעזוב ראה כי עמך הם מקדם ואם ב הם תמאס אינ קומך על היוצאים מחלצי שיתקיימו ואת תשלום השכר שלי בעם הזה הודיעני" ורבותינו דרשוהו במסכת ברכות ואנ בי לישב המקראות על אופניהם ועל קדם ביתי" ויאמר פני ילכו" כתרגומו לא אשלח עוד מלאך אני בעצמי אלך כמו ופניך הולכים בקרב" ויאמר אליו" בזו אני חפץ כי על ידי מלאך אל תעלנו מזה" ובמה יודע אפוא" יודיע מציאת החן הלא בלכתך עמנו ועוד דבר אחד אני שואל ממך שלא תשרה שכינתך עוד על אומות העולם" ונפלינו אני ועמך" ונהיה מובדלים בדבר הזה מכל העם כמו והפלה ה׳ בין מקנה מצרים וג׳" גם את הדבר הזה: שלא תשרה שכינתי עוד על אומות העולם אעשה ואין דבריו של בלעם על ידי שריית שכינה אלא נופל וגלוי עינים כגון ואלי דבר יגונב שומעין על ידי שליח" ויאמר הראני נא את כבודך" ראה משה שהיה עת רצון ודבריו מקובלין והוסיף לשאול להראותו מראית כבודו" ויאמר אני אעביר וג׳ הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפלה שכשנצרכת לבקש רחמים על ישראל הזכרת לי זכות אבות כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקוה אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור ואתה נתון במערה" וקראתי בשם ה׳ לפניך" ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תכלה זכות אבות וכסדר שאתה רואה אותי מעוטף וקורא שלש עשרה מדות הוי מלמד את ישראל לעשות כן ועל ידי שיזכירו לפני רחום וחנון כי רחמי לא כלים" וחנותי את אשר אחון" אותן פעמים שארצה לחון" ורחמתי"

אחן ורחמתי את אשר ארחם:
ויאמר לא תוכל לראת את פני
כי לא יראני האדם וחי: ויאמר
יהוה הנה מקום אתי ונצבת על
הצור: והיה בעבר כבדי ושמתיך
בנקרת הצור ושכתי כפי עליך
עד עברי: והסרתי את כפי וראית
את אחרי ופני לא יראו:

ויאמר יהוה אל משה פסל לך
שני לחת אבנים כראשנים וכתבתי
על הלחת את הדברים אשר היו
על הלחת הראשנים אשר שברת:

ואירחם מן אירחם: ואמר לא תיכול
למחזי ית אפי שכנתי ארי לא
יחזינני אנשא ויתקיים: קאל לא
תטיק אן תנצר נורי לאנה לא
יראה אנסאן פיחיא: ואמר יי
הא אתר מתקן קדמי ותתעתד
על טנרא: קאל הו אלי מוצע
אנתצב עלי לצואן: ויהי במעבר
יקרי ואשוינך במערת טנרא
ואגין במימרי עלך עד דאעבר:
פתדי מר בך נורי צירתך פי נקיר
לצואן וצללת בסחאבי עליך אלי
אן יגוז אללה: ואעדי ית דברת יקרי
ותחזי ית דבתרי ודקדמי לא יתחזון:

תם אזיל סחאבי חתי תנצר אואכר נורי ואואילה לא תרא: ואמר יי למשה
פסול לך תרין לוחי [illegible] כקדמאי ואכתוב על לוחיא ית פתגמיא דהוו על לוחיא
קדמי [illegible] קאל אללה למוסי [illegible] לך לוחי גוהר כאלאוולין
ואכתב עליהמא אלכלאם אלדי כאן [illegible] אלוחין אלאוולין אלדי כסרתהמא:

עת שאחפוץ לרחם עד כאן לא הבטיחו אלא עת שאענה ועתים לא אענה אבל בשעת מעשה אמר לו הנה
אנכי כורת ברית הבטיחו שאינן חוזרות ריקם: ויאמר לא תוכל וגו' אף כשאעביר כל טובי על פניך אנינות
לך רשות לראות את פני: הנה מקום אתי: בהר אשר אני מדבר עמך תמיד יש מקום מוכן לי לצרכך שאטמנך
שם שלא תזוק ומשם תראה מה שתראה זהו פשוטו ומדרשו על מקום שהשכינה שם מדבר ואומר המקום אתי ואינו
אומר אני במקום שהקב"ה מקומו של עולם ואין עולמו מקומו: בעבור כבודי: [illegible] עבור לפניך: בנקרת הצור: כמו
העיני האנשים ההם תנקר [illegible] אנקרתי ושתיתי מים בנקרת הצור: כריית הצור: ושכתי
כפי: מכאן שניתנה רשות [illegible] שלמעלה שאינו צריך לסוכך
עליו בכף ממש [illegible] ויתגוננו ואגין במימרי [illegible] כשתסתלק הנהגת כבוד מכנגד פניך [illegible] משם ולהלן: וראית את אחורי:
הראהו קשר של תפלין: פסל לך: הראהו מחצב סנפירינון מתוך אהלו ואמר לו הפסולת יהיה שלך ומשם
נתעשר משה הרבה: פסל לך: אתה שברת הראשונות אתה פסל לך אחרות משל למלך שהלך למדינת הים
והניח ארוסתו עם השפחות מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם רע עמד שושבינה וקרע כתובתה אמר אם יאמר המלך
להורגה אומר לו עדיין אינה אשתך בדק המלך ומצא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות נתרצה לה אמר לו שושבינה
כתוב לה כתובה אחרת שנקרעה הראשונה אמר לו המלך אתה קרעת אותה אתה קנה לה נייר אחר ואני אכתוב
לה בכתב ידי כך המלך זה הקב"ה השפחות אלו ערב רב והשושבין זה משה ארוסתו של הקב"ה אלו ישראל לכך נאמר פסל לך:

וְהְיֵה נָכוֹן לַבֹּקֶר וְעָלִיתָ בַבֹּקֶר
אֶל הַר סִינַי וְנִצַּבְתָּ לִי שָׁם עַל
רֹאשׁ הָהָר׃ וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ
וְגַם אִישׁ אַל יֵרָא בְּכָל הָהָר גַּם
הַצֹּאן וְהַבָּקָר אַל יִרְעוּ אֶל מוּל
הָהָר הַהוּא׃ וַיִּפְסֹל שְׁנֵי לֻחֹת
אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וַיַּשְׁכֵּם מֹשֶׁה
בַבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל הַר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֻחֹת
אֲבָנִים׃ וַיֵּרֶד יְהוָה בֶּעָנָן וַיִּתְיַצֵּב
עִמּוֹ שָׁם וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה׃ וַיַּעֲבֹר
יְהוָה עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא יְהוָה יְהוָה
אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב
חֶסֶד וֶאֱמֶת׃ נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים
נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה

והוי זמין לצפרא ותסק בצפרא
לטורא דסיני ותתעתד קדמי תמן
על ריש טורא׃ וכן מהיא לגדאה
ואצעד בלגדאה אלי גבל סיני וקף
לי תם עלי ראס אלגבל׃ ואנש לא
יסק עמך ואף אנש לא יתחזי בכל
טורא אף ענא ותורי לא ירעון לקבל
טורא ההוא׃ ואנסאן לא יצעד מעך
ולא ירא אנסאן פי שי מן אלגבל
חתי אלגנם ואלבקר לא ירעון ממא
יליה׃ ופסל תרין לוחי אבניא
כקדמאי ואקדים משה בצפרא
וסליק לטורא דסיני כמא דפקיד
יי יתיה ונסיב בידיה תרין לוחי
אבניא׃ ונחת לוחי אלגוהר כאלאולין
ואדלג מוסי באלגדאה וצעד אלי
גבל סיני כמא אמרה אללה ואכד... מעה אללוחין׃ ואתגלי יי בעננא ואתעתד
עמיה תמן וקרא בשמא דיי׃ ותגלא אללה פי אלגמאם ואוקף נורה
מעה הנאך ונאדא באסם אללה׃ ואעבר יי שכינתיה על אפוהי וקרא יי
יי אלהא רחמנא וחננא מרחיק רגז ומסגי למעבד טבון וקשוט׃ ולמא מר
נור אללה בין ידיה נאדא אללה אללה אלטאיק אלרחום אלראוף כויל אלמהל וכתיר
אלפצל ואלאחסאן׃ נטר טיבו לאלפי דרין שביק לעוין ולמרוד ולחובין סלח נטיר טיבו לארפי

כ״ן רבתי

נכון. מזומן. ואיש לא יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו בתשואות וקולות וקהלות שלטה בהם עין רעה אין לך
יפה מן הצניעות. ויקרא בשם ה׳. מתרגמינן וקרא בשמא דיי. יהוה ה׳. מדת רחמים היא אחת קודם שיחטא ואחת
היא לאחר שיחטא וישוב. אל. אף זו מדת רחמים וכן הוא אומר אלי אלי למה עזבתני ואין לומר למדת הדין למה
עזבתני כך מצאתי במכילתא. ארך אפים. מאריך אפו ואינו ממהר ליפרע שמא יעשה תשובה. ורב חסד. לצריכי חסד
שאין להם זכיות כל כך. ואמת. לשלם שכר טוב לעושי רצונו. נצר חסד. שהאדם עושה לפניו. לאלפים. לשני אלפים
דורות. עונות. אלו הזדונות. פשעים. אלו המורדים שאדם עושה להכעיס. ונקה לא ינקה. לפי פשוטו משמע שאינו

לא ינקה פקד עון אבות על בנים
ועל בני בנים על שלשים ועל
רבעים׃ וימהר משה ויקד ארצה
וישתחו׃ ויאמר אם נא מצאתי
חן בעיניך אדני ילך נא אדני בקרבנו
כי עם קשה ערף הוא וסלחת
לעוננו ולחטאתנו ונחלתנו׃ ויאמר
הנה אנכי כרת ברית נגד כל
עמך אעשה נפלאת אשר לא
נבראו בכל הארץ ובכל הגוים
וראה כל העם אשר אתה בקרבו
את מעשה יהוה כי נורא הוא
אשר אני עשה עמך׃ שמר
לך את אשר אנכי מצוך היום

לדתיבין לאוריתיה ולדלא תיבין
לא מזכי מסער חובי אבהן על
בנין ועל בני בנין מרדין על דר
תליתי ועל דר רביעי׃ חאפט
אלפצל ואלאחסאן לאלוף גאפר
אלדנב ואלגרם ואלכטייה ויברי ולא
יברי מטאלב בדנוב אלאבא מע אלבנין
ובני אלבנין ואלתואלת ואלרואבע׃
ואוחי משה וכרע על ארעא וסגיד׃
פאסרע מוסי וכר עלי אלארץ וסגד׃
ואמר אם כען אשכחית רחמין
קדמך ייי תהך כען שכינתא דייי
בינא ארי עם קשי קדל הוא
ותשבוק לחובנא ולחטאנא
ותחסנננא׃ קאל אן וגדת חצוה

ענדך יארב יסיר נורך פי מא בינהם לאנהם קום צעב אלרקאב פתצפח
[illegible] ואמר הא אנא גזר קים קדם כל עמך
אעביד פרישן דלא אתבריאה בכל ארעא ובכל עממיא ואנא עביד אתבריאו
עמך ויחזי כל עמא דאת ביניהון ית עובדא דייי ארי דחיל הוא דאנא
עביד עמך׃ קאל האנא עאהד עהדא חדא קומך אצנע אעגובאת מא לם
יכנ מתלהא פי גמיע אלארץ ופי מא בין אלאמם פינטר גמיע אלקום אלדי אנת
פי מא בינהם צנע אללה אנה מכוף אלדי אנא צאנעה מעך׃ טר לך ית דאנא מפקיד לך

מוותר עליה עון לגמרי אלא נפרע ממנו מעט מעט ורבותינו דרשהו מנקה הוא לשבים ולא ינקה לשאינן שבין׳ פוקד עון אבת
על בנים׳ כשאוחזין מעשה אבותיהם בידם שכבר פירש במקרא אחר לשנאי׳ על רבעים׳ דור רביעי נמצאת מדה טובה
מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות שבמדת טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים׳ וימהר משה׳ כשראה משה
שכינה עוברת ושמע קול הקריאה מיד וישתחו׳ ילך נא אדני בקרבנו׳ כמו שהבטחת מאחר שאתה נושא עון ואם עם
קשה ערף הוא וימרו בך ואמרת על זאת פן אכלך בדרך אתה תסלח לעוננו וג׳ יש כי במקום אם׳ ונחלתנו׳ ותתננו לך
לנחלה נחלת זו היא בקשת ועלינו אנו ועמך שלא תשרה שכינתך על האומות׳ כורת ברית׳ על זאת׳ אעשה נפלאות׳

הנני גרש מפניך את האמרי
והכנעני והחתי והפרזי והחוי
והיבוסי: השמר לך פן תכרת
ברית ליושב הארץ אשר
אתה בא עליה פן יהיה למוקש
בקרבך: כי את מזבחתם תתצון
ואת מצבתם תשברון ואת
אשריו תכרתון: כי לא תשתחוה
לאל אחר כי יהוה קנא שמו ר״ש רביעי
אל קנא הוא: פן תכרת ברית
ליושב הארץ וזנו אחרי
אלהיהם וזבחו לאלהיהם וקרא
לך ואכלת מזבחו: ולקחת מבנתיו
לבניך וזנו בנתיו אחרי אלהיהן: והזנו את בניך אחרי אלהיהן:
אלהי מסכה לא תעשה לך: את

ומא דין האנא מתריך מן קדמך
ית אמוראי וכנענאי וחתאי ופרזאי
וחואי ויבוסאי: פאחפט גמיע מא
אנא אמרך בה אליום האנא טארד
מן בין ידיך אלאמוריין ואלכנעניין
ואלחתיין ואלפרזיין ואלחויין ואליבוסיין:
אסתמר לך דלמא תגזר קים
ליתיב ארעא דאת עליל עלה
דלמא יהי לתקלא בינך: אחדר
באן תעהד עהדא לאהל אלבלד
אלדי אנת דאכל אליה. כלא יכ
ון והקא פי מא בינך: ארי ית
איגוריהון תתרעון וית קמתהון
תתברון וית אשיריהון תקצצון:
בל מדאבחהם פתנקצו ורכאבהם
פכסרו ו[...]הם כגרעון: ארי לא
תסגוד לטעות עממיא ארי יי קנא שמיה אל קנא הוא [...]
אלה לאן אללה אסמה אלמעאקב והו יקדר עלי אן יעאקב: דלמא תגזר קים
ליתיב ארעא ויטעון בתר טעותהון ויטעין ית בנך בתר טעותהון: ותזוג
בנך מן בנאתה ותטגא בנאתה פי תבע מעבודאתהם ותטגי בנך איצא:
דחלן דמתכא לא תעביד לך: מעבודא מסבוכא לא תצנע לך: ית
וידבחון לה וידעוך ותתכל מן דבחה: ותסב מבנתהון לבנך ויטעון בנתהון בתר טעותהון ויטעין ית

וידבחון לטעותהון ויקרון לך ותיכול מדבחיהון: כי לא תעהד עהדא מע אהל אלבלד פיטגון פי תבע מעבודאתהם וידבחו להם

לשון ונפלינו שתהיו מובדלים בזו מכל האומות שלא תשרה שכינתי עליהם: את האמורי וג'
שש אומות יש כאן כי הגרגשי עמד ופנה מלפניהם: אשריו. הוא אילן שעובדים
אותו: קנא שמו. מקנא ליפרע ואינו מוותר וזהו כל לשון קנאה אוחז בנצחונו ופורע מ[...]
ואכלת מזבחו. כסבור אתה שאין עונש באכילתו ואני מעלה עליך כמודה בע[...]
שמתוך כך אתה בא ולוקח מבנותיו לבניך: חדש האביב. חדש הבכור שהתבואה [...]
באבישולה: כל פטר רחם לי. באדם: וכל מקנך תזכר וג' וכל מקנך אשר תזכר בפטר שור ושה [...]
זכר את רחמה: פטר. לשון פתיחה וכן פוטר מים ראשית מדון. תיו שלתזכר לשון נקבה הוא [...] ונדת

חג המצות תשמר שבעת ימים
תאכל מצות אשר צויתך למועד
חדש האביב כי בחדש האביב
יצאת ממצרים: כל פטר רחם לי
וכל מקנך תזכר פטר שור ושה:
ופטר חמור תפדה בשה ואם לא
תפדה וערפתו כל בכור בניך
תפדה ולא יראו פני ריקם: ששת
ימים תעבד וביום השביעי
תשבת בחריש ובקציר תשבת:
וחג שבעת תעשה לך בכורי
קציר חטים וחג האסיף
תקופת השנה: שלש פעמים

חגא דפטיריא תטר שבעא יומין
תיכול פטירא דפקידתך לזמן
ירחא דאביבא ארי בירחא דאביבא
נפקתא ממצרים: חג אלפטיר פאחפצה
סבעה איאם תאכל פטירא כמי
אמרתך פי וקת שהר אלפריך לאנך
כרגת פיה מן מצר: כל פתח וולדא
דילי הוא וכל בעירך תקדיש דכרין
בכור תור ואמר: וכל אול בטן
הו לי מא דכרתה גמיע מאשיתך
מן אואיל אלבקר ואלגנם: ובכרא
דחמרא תפרוק באמרא ואם
לא תפרוק ותקפיה כל בכרא
דבנך תפרוק ולא יתחזון קדמי
ריקנין: ובכר אלחמיר אפדה בשאה ואן לם תפדה פאקפה וגמיע בכור בניך
אפדיהם ולא יחצרון ידי פרגא: שתא יומין תפלח וביומא שביעאה תנוח
בזרועא ובחצדא תנוח: פי סתה איאם אכדם ופי אליום אלז׳ אסבת חתי פי אלחרת ואלחצאד
אסבת: וחגא דשבועיא תעביד לך בכורי חצד חטין וחגא דכנשא במפקה דשתא:
וחג אלאסאבע תצנעה לך בכור חצאד אלחנטה וחג אלגמע פי נהאיה אלסנה: תלת זמנין

ופטר חמור" ולא שאר בהמה טמאה "תפדה בשה" נותן שה לכהן והוא חולין ביד כהן ופטר חמור מותר בעבודה לבעלים"
וערפתו" עורפו בקופיץ הוא הפסיד ממון כהן לפיכך יפסיד ממונו" כל בכור בניך תפדה" חמשה סלעים פדיונו קצוב
שנ׳ ופדויו מבן חדש תפדה" "ולא יראו פני ריקם" לפי פשוטו של מקרא דבר בפני עצמו הוא ואינו מוסב על הבכור שאין
במצות בכור ראיית פנים אלא אזהרה אחרת היא וכשתעלו לרגל לראות לא יראו פני ריקם מצוה עליכם להביא עולה ראיית
פנים ולפי מדרש ברייתא מקרא יתר הוא ומסכה לגזירה שוה ללמד על הענקתו של עבד עברי שהיא חמשה סלעים
מכל מין ומין כפדיון בכור במסכת קדושין" בחריש ובקציר תשבות" למה נזכר חריש וקציר יש מרבותינו אומרים על
חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית ללמדך שמוסיפין מחול על הקדש
וכך משמעו ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות ועבודת ששת הימים שהתרתי לך יש שנה שהחריש והקציר אסור
ואין צריך לומר חריש וקציר של שביעית שהרי כבר נאמר שדך לא תזרע וגו׳ ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת וחריש
וקציר שהוזכר בו לומר לך מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהוא מצוה ודוחה את השבת" בכורי קציר
חטים" שאתה מביא בו שתי הלחם מן החטים" בכורי" שהיא מנחה ראשונה הבאה מן החדש חטים למקדש כי מנחת

בשנה יראה כל זכורך את פני
האדן יהוה אלהי ישראל: כי
אוריש גוים מפניך והרחבתי
את גבלך ולא יחמד איש את
ארצך בעלתך לראות את פני
יהוה אלהיך שלש פעמים
בשנה: לא תשחט על חמץ
דם זבחי ולא ילין לבקר זבח
חג הפסח: ראשית בכורי אדמתך
תביא בית יהוה אלהיך לא
תבשל גדי בחלב אמו:

ויאמר יהוה אל משה כתב לך
את הדברים האלה כי על פי

בשתא יתחזון כל דכורך קדם
רבון עלמא יי אלהא דישראל: ותלאת
מראת פי אלסנה יחצ̇ר גמיע דכורך
בין ידי אלסיד אללה אלה אסראיל:
ארי אתריך עממין מן קדמך
ואפתי ית תחומך ולא יחמיד אנש
ית ארעך במסקך לאתחזאה קדם יי
אלהך תלת זמנין בשתא: פאני
אקלע אממא מן בין ידיך. ואוסע
תכ̇מך ולא יגצב אחד שיא מן
ארצ̇ך אד̇א צעדת לתחצ̇ר בין ידי
אללה רבך תלאת מראר פי אלסנה:
לא תכוס על חמיע דם פסחי ולא
יביתון לצפרא בר ממדבחא תרבי
נכסת חגא דפסחא: ולא תד̇בח פסחי

נ״א ונ״א יתמנא כת בנסכין

עלי כמיר ולא תבית שחם חגי אלגדאה: ריש בכורי ארעך תיתי לבית מקדשא
דיי אלהך לא תיכלון בסר בחלב: ואול בכור ארצ̇ך תאתי בהא אלי בית אללה
רבך ולא תאכל לחמא בלבן: ואמר יי למשה כתוב לך ית פתגמיא
האלין ארי על מימר פתגמיא האלין גזרית עמך קים ועם ישראל: תם

הבא מן הבו בפסח מן השעורים היא״ וחג האסיף״ בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית אסיפה זו לשון
הכנסה לבית כמו ואספתו אל תוך ביתך״ תקופת השנה״ שהיא בחזרת השנה בתחלת השנה הבאה״ תקופת לשון
מסבה והקפה״ כל זכורך״ כל הזכרים שבך הרבה מצות בתורה נאמרו ונכפלו ויש מהם שלש פעמים וארבעה
כתיב ולענוש על מנין לאוין שבהם ועל מנין עשה שבהם״ אוריש״ כתרגומו אתריך וכן החל רש וכן ויורש
את האמרי לשון גירושין״ והרחבתי את גבולך״ ואתה רחוק מבית הבחירה ואינך יכול לראות לפני תמיד
לכך אני קובע לך שלשה רגלים הללו״ לא תשחט וגו׳ לא תשחט הפסח ועדיין חמץ קיים״ אזהרה לשוחט
או לזורק או לאחד מבני חבורה״ ולא ילין״ כתרגומו אין לינה מועלת בראש המזבח ואין לינה אלא בעמוד
השחר״ זבח חג הפסח״ אימוריו ומכאן אתה למד לכל הקטר חלבים ואיברים״ ראשית בכורי אדמתך״ משבעת
המינין האמורים בשבח ארץ חטה ושעורה וגפן וג׳ ודבש הוא דבש תמרים״ לא תבשל גדי״ אזהרה לבשר בחלב ג׳
פעמים כתוב בתורה אחד לאכילה ואחד להנאה ואחד לאיסור בישול״ גדי״ כל ולד רך במשמע ואף עגל וכבש ממה
שהוצרך לפרש בכמה מקומות גדי עזים למדת שגדי סתם כל יונקים במשמע״ בחלב אמו״ פרט לעוף שאין לו חלב שאין

איסור

הדברים האלה כרתי אתך ברית
ואת ישראל: ויהי שם עם יהוה
ארבעים יום וארבעים לילה
לחם לא אכל ומים לא שתה
ויכתב על הלחת את דברי
הברית עשרת הדברים: ויהי
ברדת משה מהר סיני ושני לחת
העדת ביד משה ברדתו מן ההר
ומשה לא ידע כי קרן עור פניו
בדברו אתו: וירא אהרן וכל בני
ישראל את משה והנה קרן עור
פניו וייראו מגשת אליו: ויקרא
אלהם משה וישבו אליו אהרן
וכל הנשאים בעדה וידבר משה

כלם אללה למוסי אכתב לך הד'י
אלכלאם לאן בסבבה עהדת מעך
עהדא ומע בני אסראיל: והוה תמן
קדם יי ארבעין יממין וארבעין לילון
לחמא לא אכל ומיא לא שתי וכתב
על לוחיא ית פתגמי קימא עסרא
פתגמין: פאקאם תם ענד אללה ארבעין
יומא וארבעין לילה לם יאכל טעאמא
ולם ישרב מא וכתב לה עלי
אלואחין כלאם אלעהד אלעשר כלמאת:
והוה כד נחת משה מטורא דסיני
ותרין לוחי סהדותא בידא דמשה
במיחתיה מן טורא ומשה לא ידע
ארי סגי זיו יקרא דאפוהי במללותיה
עמיה: פלמא נזל מוסי מן גבל
סיני ולוחי אלשהאדה פי ידה פי נזולה מן אלגבל ומוסי לם יעלם אנה קד
בץ נגה חץ כלמה אללה: וחזא אהרן וכל בני ישראל ית משה והא סגי זיו
יקרא דאפוהי ודחילו מלאתקרבא לותיה: ראה הרון וגמיע בני אסראיל
פאדי קד בץ נגה פכאפו אן יתקרבו אליה: וקרא להון משה ותבו לותיה
אהרן וכל רברביא בכנשתא ומליל משה עמהון: תם דעא
בהם מוסי פרגע אליה הרון וגמיע אשראף אלגמאעה פכלמהם:

איסור מן התורה אלא מדברי סופרים: את הדברים האלה ולא אתה רשאי לכתוב תורה שבעל פה: ויהי ברדת
משה: כשהביא לוחות אחרונות ביום הכפורים: כי קרן: לשון קרנים שהאור מבהיק ובולט כמין קרן ומהיכן זכה
משה לקרני ההוד רבותינו אמרו מן המערה שנתן הקב"ה ידו על פניו שנ' ושכותי כפי: וייראו מגשת אליו:
בוא וראה כמה גדול כחה של עבירה שעד שלא פשטו ידיהם בעבירה מהו אומר ומראה כבוד יי כאש אוכלת
בראש ההר לעיני בני ישראל ולא יראים ולא מזדעזעים ומשעשו את העגל אף מקרני הודו של
משה היו מרתיעים ומזדעזעים: הנשיאים בעדה: כמו נשיאי העדה: וידבר משה אליהם: שליחותו של מקום

אלהים: ואחרי כן נגשו כל בני
ישראל ויצוהם את כל אשר דבר
יהוה אתו בהר סיני: ויכל משה
מדבר אתם ויתן על פניו מסוה:
ובבא משה לפני יהוה לדבר
אתו יסיר את המסוה עד צאתו
ויצא ודבר אל בני ישראל
את אשר יצוה: וראו בני ישראל
את פני משה כי קרן עור פני
משה והשיב משה את המסוה
על פניו עד באו לדבר אתו:
ויקהל
משה את כל עדת בני ישראל

ובתר כן אתקריבו כל בני ישראל
ופקידנון ית כל דמליל יי עמיה
בטורא דסיני: ובעד דלך תקדם
סאיר בני אסראיל פאמרהם
בגמיע מא אמרה אללה בה פי
גבל סינא: ושיצי משה מלמללא
עמהון ויהב על אפוהי בית אפי:
פלמא פרג מן כלאמהם געל
עלי וגהה ברקעא: וכד עליל
משה לקדם יי למללא עמיה
מעדי ית בית אפי עד מפקיה
ונפיק וממליל עם בני ישראל ית
דמתפקד: וכאן אדי דכל מוסי בין
ידי אללה ליכאטבה נזע אלברקע

אלי כרוגה תם יכרג ויכלם בני אסראיל בגמיע מא יומר בה: וחזן בני
ישראל ית אפי משה ארי סגי זיו יקרא דאפי משה ומתיב משה ית בית אפי
על אפוהי עד דעליל למללא עמיה: חתי ינצר גמיעהם וגהה אנה קד
בקי תם ירד אלברקע עלי וגהה אלי וקת דכולה ליכאטבה: פ פ פ
ובנש משה ית כל כנשתא דבני ישראל ואמר להון אלין פתגמיא דפקיד ויתכניש

ובענין הזה הוא כל הענין הזה. ואחרי כן נגשו. אחר שלימד לזקנים חוזר ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל. תנו רבנן כיצד
סדר המשנה משה היה למד מפי הגבורה נכנס אהרן שנה לו משה פרקו נסתלק אהרן וישב לו לשמאל משה נכנסו בניו שנה
להם משה פרקם נסתלקו הן וישב אלעזר לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן נכנסו זקנים שנה להם משה פרקם נסתלקו זקנים
ישבו לצדדין נכנסו כל העם שנה להם משה פרקם נמצא ביד כל העם אחד ביד הזקנים שנים ביד בני אהרן שלשה ביד אהרן
ארבעה וכו' כדאיתא בערובין. ויתן על פניו מסוה. כתרגומו בית אפי לשון ירושלמי הוא ובגמרא סוי לבא ועוד בכתובות הוא קא
מסוה לאפה לשון הבטה היה מקת כלבה אף כאן מסוה בגד הניתן כנגד הפרצוף ובית העינים ולכבוד קרני ההוד שלא
יזונו הכל מהם היה נותן המסוה כנגדן ונוטלו בשעת שהיה מדבר עם ישראל ובשעה שהמקום נדבר עמו עד צאתו
ובצאתו יצא בלא מסוה ודבר אל בני ישראל וראו קרני ההוד בפניו וכשהוא מסתלק מהם והשיב את המסוה על
פניו עד באו לדבר אתו וכשבא לדבר אתו נוטלו מעל פניו. ויקהל משה למחרת יום הכפורים כשירד
מן ההר. והוא לשון הפעיל שאינו אוסף אנשים בידים אלא הן נאספין על פי דבורו ותרגומו ואכניש.

ויאמר אלהם אלה הדברים
אשר צוה יהוה לעשת אתם׃
ששת ימים תעשה מלאכה
וביום השביעי יהיה לכם קדש
שבת שבתון ליהוה כל העשה
בו מלאכה יומת׃ לא תבערו
אש בכל משבתיכם ביום
השבת׃
ויאמר משה אל כל עדת בני
ישראל לאמר זה הדבר אשר
צוה יהוה לאמר׃ קחו מאתכם
תרומה ליהוה כל נדיב לבו
יביאה את תרומת יהוה זהב
וכסף ונחשת׃ ותכלת וארגמן
ותולעת שני ושש ועזים׃ וערת

יי׳ למעבד יתהון׃ תסגמע מוסי
גמאעה בני אסראיל וקאל להם הדה
אלאמור אלתי אמר אללה תצנעוהא׃
שיתא יומין תתעביד עבידתא.
וביומא שביעאה יהי לכון קדשא
שבא שבתא קדם יי׳׳ כל די יעביד
ביה עבידתא יתקטיל׃ פי סתה
איאם תצנע אלצנאיע. ופי אליום
אלסאבע יכון לכם קדסא. עטלה
הי סבת ללה. כל מן עמל עמלא
פי יום אלסבת יקתל׃ לא תבערון
אישתא בכל מותבניכון ביומא
דשבתא׃ לא תשעלו אלנאר פי
גמיע מסאכנכם. פי יום אלסבת׃
ואמר משה לכל כנשתא
דבני ישראל למימר. דין פתגמא

דפקיד יי׳ למימר׃ תסקאל מוסי לגמאעה בני אסראיל קאילא הדי
אלאמר. אלדי אמר אללה בה קאילא׃ סבו מנכון אפרשותא קדם יי׳׳ כל דיתרעי
לביה ייתי ית אפרשותא קדם יי׳׳ דהבא וכספא ונחשא׃ איתו מן ענדכם
ברמיעה ללה. כל מן סבת נפסה יאתי ברפיעה אללה דהבא וקוזנחאס׃
ותכלא וארגונא. וצבע זהורי ובוץ ומעזי׃ ואסמאנגון ואלגואן
וצבג קרמז ועשר ומרעזא׃ ומשכי דדכרי מסמקי׃ ומשכי ססגונא

ששת ימים׳ הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת׳׳ לא תבערו אש וג׳
יש מרבותינו אומרים הבערה ללאו יצאת ויש אומרין לחלק יצאת׳׳ זה הדבר אשר צוה ה׳ לי לאמר לכם׳׳
נדיב לבו׳׳ על שם שלבו נודבו קרוי נדיב לב כבר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צואתם׳׳

אילם מאדמים ועורת תחשים
ועצי שטים: ושמן למאור ובשמים
לשמן המשחה ולקטרת
הסמים: ואבני שהם ואבני מלאים
לאפוד ולחשן: וכל חכם לב
בכם יבאו ויעשו את כל אשר
צוה יהוה: את המשכן את אהלו
ואת מכסהו את קרסיו ואת קרשיו
את בריחו את עמדיו ואת אדניו:
את הארן ואת בדיו את הכפרת
ואת פרכת המסך: את השלחן
ואת בדיו ואת כל כליו ואת לחם
הפנים: ואת מנרת המאור ואת
כליה ואת נרתיה ואת שמן
המאור: ואת מזבח הקטרת ואת
בדיו ואת שמן המשחה ואת קטרת

ואעי שטין: וגלוד כבאש אחרם·
וגלוד דארש וכשב צנוט: וז׳
ומשחא לאנהרותא· ובסמיא
למשח רבותא ולקטורת בסמיא:
ודהן ללאצאה ואטיאב לדהן
אלמסח ולבכור אלצמוג: ואבני
בורלא ואבני אשלמותא לשקעא
לשקעא באיפודא ובחשנא:
וחגארה בלור· וחגארה שנאם·
לאצדרה ולאבדנה: וכל חכימי
לבא דבכון ייתון ויעבדון· ית כל
דפקיד יי: וכל חכים פיכם יגו ויצנעו
גמיע מא אמר אללה בה: ית משכנא
ית פרסיה וית חופאיה פורפוהי
דפוהי· עברוהי· עמודוהי וסמכוהי:
אלמסכן וכבאה וגטאה· ושצאה
ותלאתגה· ואמהאבה· ועמדה ואשלה:

ית ארונא וית אריחוהי ית כפרתא· וית פרכתא דפרסא: אלצנדוק ודהוקה ואלגשא·
ואלסגף: ית פתורא וית אריחוהי וית כל מנוהי: וית לחים אפיא: אלמאידה ודהוקהא
וגמיע אניתהא ולבז אלמוגה: וית מנרתא דאנהורי· וית מנהא וית בוציהא·
וית משחא דאנהרותא: ומנארה אלצאה ואניתהא וסרגהא ודהן אלצאה:
וית מדבחא דקטורת בסמיא וית אריחוהי: וית משחא דרבותא· וית קטורת

את המשכן: יריעות התחתונות הנראות בתוכו קרוי משכן: ואת אהלו: הוא אהל יריעות עזים העשוי לגג: ואת מכסהו:
מכסה עורות אילים והתחשים: ואת פרכת המסך: פרוכת המחיצה כל דבר המגין בין למעלה בין מכנגד קרוי מסך
וסכך וכן שכת בעדו ותני סך את דרכך: לחם הפנים: כבר פירשתי על שם שהיו לו פנים לכאן ולכאן שהוא עשוי כמין
תיבה פרוצה: ואת כליו: מלקחים ומחתות: נרותיה: לוצ״ש בלע״ז בזיכין שהשמן והפתילות נתונים בהם: ואת שמן המאור:
אף הוא צריך ... וא משונה משאר שמנים כמו שמפורש במנחות מגרגרו בראש הזית והוא כתית שך

מסך

הסמים ואת מסך הפתח לפתח
המשכן׃ את מזבח העלה ואת
מכבר הנחשת אשר לו את
בדיו ואת כל כליו את הכיר ואת
כנו׃ את קלעי החצר את עמדיו
ואת אדניה ואת מסך שער
החצר׃ את יתדת המשכן ואת
יתדת החצר ואת מיתריהם׃ את
בגדי השרד לשרת בקדש את
בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת
בגדי בניו לכהן׃ ויצאו כל עדת
בני ישראל מלפני משה׃ ויבאו
כל איש אשר נשאו לבו וכל
אשר נדבה רוחו אתו הביאו את
תרומת יהוה למלאכת אהל

בסמיא׳ וית פרסא דתרעא לתרע
משכנא׃ ומדבח אלבכור ודהוקה ודהן
אלמסח׳ ובכור אלסמוג׳ וסתר באב אלמסכן׃
ית מדבחא דעלתא׳ וית סרדא דנחשא
דיליה׳ ית אריחוהי וית כל מנוהי׃ ית
כיורא וית בסיסיה׃ ומדבח אלצעידה׳
ואלסרד אלנחאס אלדי לה׳ ודהוקה וגמיע
אניתה׳ ואלחוץ ומקעדה׃ ית סרדי
דרתא׳ ית עמודוהי וית סמכהא׳ וית
פרסא דתרע דרתא׃ וקלוע אלצארך
ועמדה וקואעדה׳ וסתר באבה׃
ית סכי משכנא׳ וית סכי דרתא וית
אטוניהון׃ ואותאד אלמסכן ואלצארך
ואטנאבהא׃ ית לבושי שמושא
לשמשא בקודשא׳ ית לבושי קודשא
לאהרן כהנא׳ וית לבושי בנוהי

לשמשא׃ ותיאב אושי לאלכדמה פי אלקדס׳ ותיאב אלקדס להרון אלאמאם׳
ותיאב בניה ללאמאמה׃ ונפקו׳ כל כנשתא דבני ישראל מן קדם משה׃
וכרג גמאעה׳ בני אסראיל מן בין ידי מוסי׃ ואתו׳ כל גבר דאתרעי
ליביה׳ וכל דאשלימת רוחיה עמיה׳ איתיאו׳ ית אפרשותא קדם יי׳ לעבידת
משכן זמנא ולכל פלחניה׳ וללבושי קודשא׃ פאתי כל אמר במא
ראי ראיה׳ וכל מן סכת נפסה אתו ברפיעה׳ אלה׳ לצנעה כבא אלמחצר וגמיע

מסך הפתח׳ וילון שלפני המזרח שלא היו שם קרשים ולא יריעות׳ את עמודיו ואת אדניה׳ הרי חצר קרוי כאן לשון
זכר ולשון נקבה וכן רבים הרבה׳ ואת מסך שער החצר׳ וילון פרוש לצד המזרח עשרים אמה חוץ לצניעות שברוחב
החצר שהיה חמשים רחב ובותמין דימנג לצד צפון חמש עשרה אמה וכן לדרום של חמש עשרה אמה קלעים
לכתף׳ יתדת לתקוע ולקשור בם סופי היריעות בארץ שלא ינועו ברוח׳ מיתריהם׳ חבלים לקשור׳ בגדי
השרד׳ לכסות הארון והשלחן המנורה והמזבחות בשעת סילוק מסעות׳ על הנשים׳ עם הנשים

מועד ולכל עבדתו ולבגדי הקדש:
ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב
לב הביאו חח ונזם וטבעת וכומז
כל כלי זהב וכל איש אשר הניף
תנופת זהב ליהוה: וכל איש
אשר נמצא אתו תכלת וארגמן
ותולעת שני ושש ועזים
ועלת אילם מאדמים ועלת
תחשים הביאו: כל מרים תרומת
כסף ונחשת הביאו את תרומת
יהוה וכל אשר נמצא אתו עצי
שטים לכל מלאכת העבדה
הביאו: וכל אשה חכמת לב
בידיה טוו ויביאו מטוה את התכלת
ואת הארגמן את תולעת השני ואת
השש: וכל הנשים אשר נשא

עמלה ותיאב אלקדס: ומיתן גבריא
על נשיא. כל דאתרעי לביה.
איתיאו. שירין ושבכין. ועזקן
ומחוך כל מן דדהב. וכל גבר
דארים. ארמות דהבא קדיי: אתי
אלרגאל מע אלנסא. ומן כאן
סכיא מנהם אתי. חתי בשסתינק
וישנף ולאתם וחקאב. וסאיר אניה
אלדהב. וכל מן עזל עזלה מן אלדהב
ללה: וכל גבר דאשתכח עמיה.
תכלא וארגונא. וצבע זהורי ובוץ
ומעזי. ומשכי דדכרי מסמקי.
ומשכי ססגונא איתיאו: וכל מן
וגד ענדה אסמאנגון וארגואן. וצבג
ועשר ומרעזא. וגלוד כבאש אדים.
וגלוד דראש אתו בה: כל דארים
ארמות כספא ונחשא. איתיאו. ית אפרשותא

קדיי: וכל דאשתכח עמיה אעי שטין לכל עבידת פלחנא איתיאו: וכל מן רפע
רפיעה מן פצה ונחאס אתו בהא ללה: וכל מן וגד ענדה כשב סנט. לגמיע צנעה
אלעמל אתו בה: וכל אתתא חכימת ליבא בידהא עזלא. ומיתין כיר עזיל. ית
תכלא וית ארגונא. ית צבע זהורי וית בוצא: וכל אמראה חכימה באן תגזל בידהא.
אתין מגזולא מן אלאסמאנגון ואלארגואן. ואלצבג אלקרמזי ואלעשר: וכל נשיא דאתרעי

וסמוכין אליהן: חח הוא תכשיט של זהב עגול נתון על הזרוע והוא הצמיד: כומז כלי זהב הוא נתון כנגד
אותו מקום לאשה ורבותינו פירשו שם כומז כאן מקום זמה: וכל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן
או תולעת שני או עורות אילים או תחשים כולם הביאו: טוו את העזים היא היתה אומנות יתירה
שמטוו מעל גבי העזים טוון אותם: והנשיאים הביאו: אמר רבי נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת

לבן אתנה בחכמה טוו את העזים:
והנשאם הביאו את אבני
השהם ואת אבני המלאים לאפוד
ולחשן: ואת הבשם ואת השמן
למאור ולשמן המשחה ולקטרת
הסמים: כל איש ואשה אשר
נדב לבם אתם להביא לכל
המלאכה אשר צוה יהוה לעשות
ביד משה הביאו בני ישראל נדבה
ליהוה:
ויאמר משה אל בני ישראל ראו
קרא יהוה בשם בצלאל בן אורי
בן חור למטה יהודה: וימלא אתו
רוח אלהים בחכמה בתבונה
ובדעת ובכל מלאכה: ולחשב
מחשבת לעשות בזהב ובכסף

לבהון עמהון בחכמא. עזלן ית
מעזיא: וכל אמראה בלג מן בצדרהא
גזלן למרעזא: ורברביא איתיאו
ית אבני בורלא וית אבני אשלמותא
לשקעא באיפודא ובחשנא: ואתשיא
אתו בחגארה אלבלור וחגארה אלנצם
לאצדרה וללברנה: וית בסמא וית
משחא לאנהרותא ולמשח רבותא
ולקטורת בסמיא: ואלטיב ואלדהן
ללאצאה ולדהן אלמסח ובכור אלצמוג:
כל גבר ואתתא דאתרעי לבהון עמהון
לאיתאה לכל עבידתא דפקיד יי
למעבד בידא דמשה איתיאו בני
ישראל נדבתא קדם יי: כדאך כל רגל
ואמראה סכת אנפסהם אן יאתי
בשי לגמיע אלצנעה אלתי אמר
אללה אן תעמל בי יד מוסי אתו
בהא תברעא ללה:
ואמר משה לבני ישראל חזו דרבי יי בשום
בצלאל בר אורי בר חור לשבטא דיהודה: תם קאל מוסי לבני אסראיל אנצרו
קד שהר אללה אסם בצלאל אבן אורי אבן חור מן סבט יהודה: ואשלים עמיה
רוח מן קדם יי בחכמא בסוכלתנו ובמדע ובכל עבידא: ואכמל פיה עלמא מן
ענד אללה בחכמה ופהם ומערפה בגמיע אלצנאיע: ולאלפא אומנון למעבד בדהבא

מה ראו הנשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחילה ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחילה אלא כך אמרו ינדבו צבור מה שמתנדבין
ומה שמחסרין אנו משלימים אותו כיון שהשלימו צבור את הכל שנ' והמלאכה היתה דים אמרו
מה עלינו לעשות הביאו את אבני השהם וג' לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה ולפי שנתעצלו
מתחלה נחסרה אות משמם והנשאם כתיב. חור בנה של מרים היה. אהליאב משבט דן מן הירודין

ובנחשת: ובחרשת אבן למלאת
ובחרשת עץ לעשות בכל
מלאכת מחשבת: ולהורת נתן
בלבו הוא ואהליאב בן אחיסמך
למטה דן: מלא אתם חכמת לב
לעשות כל מלאכת חרש וחשב
ורקם בתכלת ובארגמן
בתולעת השני ובשש וארג
עשי כל מלאכה וחשבי
מחשבת: ועשה בצלאל
ואהליאב וכל איש חכם לב
אשר נתן יהוה חכמה ותבונה
בהמה לדעת לעשת את כל
מלאכת עבדת הקדש לכל
אשר צוה יהוה: ויקרא משה
אל בצלאל ואל אהליאב ואל
כל איש חכם לב אשר נתן יהוה
חכמה בלבו כל אשר נשאו

ובכספא ובנחשא: וחאדק במהן
בצנעה אלדהב ואלפצה ואלנחאס:
ובאומנות אבן טבא לאשלמא
ובנגרות אעא למעבד בכל
עבידת אומנון: ובכרט חגארה
גוהר. לאנצאם ונגר אלכשב ועמל
סאיר אמהן: ולאלפא יהב בליביה
הוא ואהליאב בר אחיסמך לשבטה
דדן: ולאלתעלים געל פי קלבה
הו ואהליאב אבן אחיסמך מן
סבט דן: אשלים עמהון חכימות
ליבא. למעבד כל עבידת נגר
ואומן. וצייר בתכלא ובארגונא
בצבע זהורי ובבוצא ומחי: עבדי
כל עבידא. ומלפי אומנון: אכמל
פי קלובהם אלחכמה אן יצנעו כל
צנעה אסתאד וחאדק. וראקם באל
אסמאנגוני ואלארגואני וצבג אלקרמז
ואלעשר וחאיך. פהמא צנעאן כל
צנעה. וחאדקאן באלמהן: ועבד בצלאל ואהליאב וכל גבר חכים ליבא דיהב
יי׳ חכמתא וסכלתנותא בהון. למדע למעבד ית כל עבידת פלחן קודשא.
לכל דפקיד יי׳: פליצנעא הם וסאיר אלחכמא. מן געל אללה פיהם חכמה ופהם
אן יעמלו גמיע צנעה עמל אלקדס. כמא אמר אללה בה: וקרא משה לבצלאל
ולאהליאב ולכל גבר חכים ליבא דיהב יי׳ חכמתא בליביה. כל דאתרעי

שבשבטים מבני השפחות והשוהו המקום לבצלאל למלאכת המשכן והוא מגדולי השבטים לקיים מה שנ׳ ולא נכר שוע לפני דל׳

לבו לקרבה אל המלאכה לעשת
אתה: ויקחו מלפני משה את
כל התרומה אשר הביאו בני
ישראל למלאכת עבדת הקדש
לעשת אתה והם הביאו אליו עוד
נדבה בבקר בבקר: ויבאו כל
החכמים העשים את כל
מלאכת הקדש איש איש
ממלאכתו אשר המה עשים:
ויאמרו אל משה לאמר מרבים
העם להביא מדי העבדה
למלאכה אשר צוה יהוה
לעשת אתה: ויצו משה ויעבירו
קול במחנה לאמר איש ואשה
אל יעשו עוד מלאכה לתרומת
הקדש ויכלא העם מהביא:
והמלאכה היתה דים לכל המלאכה

286

לביה. למקרב לעבידתא למעבד
יתה: ותסכארת בהמא. ובסאיר אלחכמא
מזגע אלדה אלחכמה פי קלובהם כל
מן והלה אללה אן יתקדם אלי אלצנאעה
ליעמל בהא: ונסיבו מן קדם משה
ית כל אפרשותא דאיתיאו בני ישראל
לעבידת פולחן קודשא למעבד יתה
ואינון מיתן ליה עוד נדבתא בצפר
בצפר. פקבצו מן בין ידי מוסי
גמיע אלרפיעה אלדי גאו בני אסראיל
לצנעה עמל אלקדס לתעמל
בהא. ועאד אלקום יאתון בה בבראעה
פי כל גדאה: ואתו כל חכימיא
דעבדין ית כל עבידת קודשא
גבר גבר מעבידתיה דאינון עבדין:
חתי אתו גמיע אלחכמא אלצאנעין
גמיע צנעת אלקדס. כל אמר מן
פן צנעתה: ואמרו למשה למימר

אלי הם
יצנעון

מסגן עמא לאיתאה. מסת פולחנא לעבידתא דפקיד יי למעבד יתה: קאלו
למוסי. הודי אלקום מכתרון באן יאתון באכתר מן כפאיה עמל אלצנעה
אלתי אמר אללה אן תעמל: ופקיד משה ואעברו כרוז במשריתא למימר
גבר ואתתא. לא יעבדון עוד עבידתא לאפרשות קודשא. ופסק עמא מלאיתאה:
פאמר מוסי. פטריבו בצותפי אלעסכר יקול. כל רגל ואמראה לא יאת בשי בעד
הדה מן רפיעה אלקדס פאנקטע אלקום מן אלמגי בשי: ועבידתא הות מסת לכל עבידתא

מדי העבודה יותר מכדי צורך העבודה ויכלא לשון מניעה והמלאכה היתה דים לכל המלאכה ומלאכת ההבאה היתה

לעשות אתה והותר:
ויעשו כל חכם לב בעשי
המלאכה את המשכן עשר
יריעת שש משזר ותכלת
וארגמן ותולעת שני כרבים
מעשה חשב עשה אתם: ארך
היריעה האחת שמנה ועשרים
באמה ורחב ארבע באמה היריעה
האחת מדה אחת לכל היריעת:
ויחבר את חמש היריעת אחת אל
אחת וחמש יריעת חבר אחת אל
אחת: ויעש ללאת תכלת על שפת
היריעה האחת מקצה במחברת
כן עשה בשפת היריעה הקיצונה
במחברת השנית: חמשים ללאת
עשה ביריעה האחת וחמשים
ללאת עשה בקצה היריעה

מסכנא
משכנא

למעבר יתה ויתרת: וכאן כל מא
אתו בה כפאיה לגמיע צנאעה
אן תעמל מנהא ופצלה:
ועבדו כל חכימי לבא בעבדי עבידתא ית
עסר יריען דבוץ שזיר ותכלא
וארגונא וצבע זהורי צורת כרובין
עובד אומן עבד יתהון: פצנע כל
חכים מן צנאע נפס ומסכן עשר
שקאק מן עשר משזור ואסמאנגון
וארגואן וצבג קרמז צורה צנעה
חאדק צנעהא: ארכא דיריעתא
חדא עסרין ותמני אמין ופתיא
ארבע אמין דיריעתא חדא:
משחתא חדא לכל יריעתא:
טול כל שקה תמאניה ועשרין
דראע וערצהא ארבעה אדרע
מסאחה ואחדה לגמיע אשקאק:
ולפית ית חמיש יריען חדא עם
חדא וחמיש יריען לפית חדא עם חדא: ולפית לכמס אשקאק ואחדה מע
אכרי ולכמס אכר ואחדה מע אכרי: ועבד ענובין דתכלא על ספתא דיריעתא חדא
מסטרא בית לופי. כין עבד בספתא דיריעתא בסטרא בית לופי תנינא: וצנע ערי
מן אסמאנגון פי חאשיה אשקה ואחדה פי טרף מוצלת וכמסין ערוה צנעהא
פי טרף אשקה מתצלה תאניה: חמשין ענובין עבד בדיריעתא חדא וחמשין
ענובין עבד בסטרא דיריעתא דבית לופי תנינא מכוונן ענובא חדא לקביל

ריס שלעושי המשכן לכל המלאכה שלמשכן לעשות אותה והותר " והותר " כמו והכבד את לבו והכותאת מאב"

ויאבו

אשר במחברת השנית מקבילת
הללאת אחת אל אחת: ויעש
חמשים קרסי זהב ויחבר את
היריעת אחת אל אחת בקרסים ויהי
המשכן אחד:
ויעש יריעת עזים לאהל על
המשכן עשתי עשרה יריעת
עשה אתם: ארך היריעה
האחת שלשים באמה וארבע
אמות רחב היריעה האחת מדה
אחת לעשתי עשרה יריעת:
ויחבר את חמש היריעת לבד
ואת שש היריעת לבד: ויעש
ללאת חמשים על שפת
היריעה הקיצנה במחברת
וחמשים ללאת עשה על
שפת היריעה החברת השנית:

חדא: וכמסין ערוה צנעהא פי אלשקה
אלואחדה: וכמסין ערוה צנעהא פי
טרף אלשקה אלמוצלה אלתאניה: וכאנה
אלערא מתקאבלה ואחדה מע אלאכרי:
ועבד חמשין פרפין דדהב ולפיף
ית יריעתא חדא עם חדא בפרפיא
והוה משכנא חד: וצנע כמסין
שצץ מן דהב וולף אלשקאק ואחדה
אלי אלאכרי באלשצץ פצאר אלמסכן
ואחדא: ועבד יריען
דמעזי לפרסא על משכנא
חדא עסרי יריען עבד יתהון:
וצנע שקאקא מן מרעזא כבאא
עלי אלמסכן יא שקה צנעהא:
ארכא דיריעתא חדא תלתין אמין
וארבע אמין פתיא דיריעתא חדא
משחתא חדא לחדא עסרי
יריען: טול כל שקה תלאתין
דראע ועלצהא ארבעה אד רע מסאחה ואחדה לחדי עשר שקה: ולפיף
ית חמיש יריען לחוד וית שית יריען לחוד: וכייט לכמס אלשקאק עלי
חדה ואלסת אלשקאק עלי חדה: ועבד ענובין חמשין על ספתא
דיריעתא בסטרא בית לופי וחמשין ענובין עבד על ספתא דיריעתא
דבית לופי תניתא: וצנע כמסין ערוה פי חאשיה אלשקה לואחדה
אלטרפא אלמוצלה ואיצא כמסין ערוה פי טרף אלשקה אלמוצלה אלתאניה:

ויעש קרסי נחשת חמשים לחבר
לחבר את האהל להית אחד ויעש
מכסה לאהל ערת אילם
מאדמים ומכסה ערת תחשים
מלמעלה׃ ויעש
את הקרשים למשכן עצי שטים
עמדים׃ עשר אמת ארך
הקרש ואמה וחצי האמה רחב
הקרש האחד׃ שתי ידת לקרש
האחד משלבת אחת אל אחת
כן עשה לכל קרשי המשכן׃
ויעש את הקרשים למשכן
עשרים קרשים לפאת נגב
תימנה׃ וארבעים אדני כסף
עשה תחת עשרים הקרשים
שני אדנים תחת הקרש האחד
לשתי ידתיו ושני אדנים תחת
הקרש האחד לשתי ידתיו׃ ולצלע

ועבד פורפין דנחש חמשין ללפפא
ית משכנא למהוי חד׃ וצבע נ
ש׳צץ מן כחאס. וולה ז׳כבא פנ׳הר
ואחר׃ ועבד חופאה למשכנא.
דמשכי דכרי מסמקי. וחופאה
דמשכי ססגונא מלעילא׃ וזנע
גטאא לז׳כבא. מן גלוד כבאש
אדים. וגטאת. מן גלוד דארשמן
פוקה׃ ועבד ית
דפיא למשכנא דאעי שטין קימין׃
וזנע ז׳תכאתג ללמסכן. מן כשב
ז׳צנט קאימה׃ עסר אמין ארכא
דדפא. ואמתא ופלגות אמתא.
פתיא דדפא חד׃ עשרה ארתע
טול כל תכתגה. ודראע ונכפ
ערצהא׃ תרין צירין לדפא חד.
משלבין חד לקביל חד. כין עבד.
לכל דפי משכנא׃ ודהא צירא ז׳
מלסנא אחדהמא באיזא יאכר.

כואך זנע בגמיע תכאתג ז׳מסכן׃ ועבד ית דפיא למשכנא. עסרין דפין. לרוח
עיבר דרומא׃ וזנע ז׳תכאתג ללמסכן. עשרין תכתה. מן גהת מהב ז׳גנוב׃
וארבעין סמכין דכסף. עבד. תחות עסרין דפין. תרין סמכין תחות דפא חד לתרין
צירוהי. ותרין סמכין. תחות דפא חד לתרין צירוהי׃ וארבעין קאעדה
מן פצה. קאעתין תחת כל תכתגה׃ ולסטר משכנא. תנינא

לרוח/

288

המשכן השנית לפאת צפון עש
עשרים קרשים: וארבעים
אדניהם כסף שני אדנים תחת
הקרש האחד ושני אדנים תחת
הקרש האחד: ולירכתי המשכן
ימה תעשה ששה קרשים: ושני
קרשים תעשה למקצעת המשכן
בירכתים: והיו תאמם מלמטה
ויחדו יהיו תמים אל ראשו אל
הטבעת האחת כן יהיה לשניהם
לשני המקצעת יהיו: והיו שמנה
קרשים ואדניהם כסף ששה
עשר אדנים שני אדנים שני אדנים
תחת הקרש האחד ועשית בריחִ
עצי שטים חמשה לקרשי צלע
המשכן האחד: וחמשה בריחם
לקרשי צלע המשכן השנית
וחמשה בריחם לקרשי המשכן

לרוח צפונא. עבד עסרין דפין: ופי
גאנב אלמסכן אלתאני צנע כ תכתגה.
מן גהת מהב אלשמאל: וארבעין
סמכיהון דכסף תרין סמכין תחות
דפא חד. ותרין סמכין תחות דפא
חד: וארבעין קאעדה מן פצה
קאעדתין תחת כל תכתגה: ולסיפי
משכנא מערבא. עבד שתא
דפין: ולמוכר אלמסכן פי אלגרב צנע
סת תכאתג: ותרין דפין עבד לזוית
משכנא בסופיהון: ותכתגתין צנעהמא
לרכני אלמסכן פי זואיתה: ויהון
מכונין מלרע. וכחדא יהון מכונין
ברישיהון בעזקתא חדא כין עבד
לתרויהון לתרתין זוין: פצארת
מעתדלה מן אספל וגמיעא צארת
מעתדלה מן פוק בחלקה ואחדה
כדאך צנע לאלזאויתין כלאהמא:
והוו תמניא דפין. וסמכיהון דכסף

שתת עסר סמכין. תרין סמכין תרין סמכין. תחות דפא חד: פצארת תכאתג
וקואעדהא מן פצה סתה עשר קאעדה. קאעדתין תחת כל תכתגה: ועבד
עברי דאעי שטין חמשה לדפי סטר משכנא חד: וצנע אמהאג מן כשב
אלסנט. כמס לתכאתג גאנב אלמסכן אלואחד: וחמשה עברין לדפי סטר
משכנא תנינא וחמשא עברין לדפי משכנא. לסופיהון מערבא: וכמס אמהאג:

לירכתים ימה: ויעש את הבריח
התיכן לברח בתוך הקרשים מן
הקצה אל הקצה: ואת הקרשים
צפה זהב ואת טבעתם עשה
זהב בתים לבריחם ויצף את
הבריחם זהב: ויעש את הפרכת
תכלת וארגמן ותולעת שני
ושש משזר מעשה חשב
עשה אתה כרבים: ויעש לה
ארבעה עמודי שטים ויצפם
זהב וויהם זהב ויצק להם
ארבעה אדני כסף: ויעש מסך
לפתח האהל תכלת וארגמן
ותולעת שני ושש משזר
מעשה רקם: ואת עמודיו
חמשה ואת וויהם וצפה ראשיהם
וחשקיהם זהב ואדניהם חמשה
נחשת:

לתכאתג אלמסכן אלתאני· וכמס
אמהאג לתכאתג אלג׳אנב אלמסכן:
פי מוכרה גרבא: ועבד ית עברא
מציעאה לאעברא בגו דפיא מן
סיפי לסיפי: וצנע אלמהג אלואצט
מנהא נאפד׳ פי גוף אלתכאתג מן
אלטרף אלי אלטרף: וית דפיא חפא
דהבא וית עזקתהון עבד דהבא
אתרא לעבריא: וחפא ית עבריא
דהבא: וגשא אלתכאתג בדהב
וצנע חלקהא מן דהב מכאנה
ללאמהאג וגשא אלאמהאג איצ׳א
בדהב: ועבד ית פרכתא דתכלא
וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד אומן
עבד יתה צורת כרובין: וצנע
אלסגף מן אסמאנגון וארגואן וצבג
קרמז ועשר משזור צנעה
חאדק צנעהא צוורא: ועבד
להא ארבעה עמודי שטין וחפנון דהבא וויהון דהבא ואתיך להון ארבעה
סמכין דכסף: וצנע להא ארבעה עמד מן סנט וגשאהא בדהב וזואפנהא
בדהב וצאג להא ארבע קואעד מן פצ׳ה: ועבד פרסא לתרע משכנא
דתכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד צייר: וצנע סתר באב אלכבא
מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמז ועשר משזור צנעה ראקם: וית עמודוהי
חמשה וית וויהון וחפי רישיהון וכבושיהון דהבא וסמכיהון חמשה דנחשא:
ועמדהא ה׳ וזואפינהא וגשא רוסהא וטלאהא דהבא וקואעדהא ה׳ מן נחאס:

ויעש בצלאל את הארן עצי
שטים אמתים וחצי ארכו
ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי
קמתו: ויצפהו זהב טהור מבית
ומחוץ ויעש לו זר זהב סביב:
ויצק לו ארבע טבעת זהב על
צלעו האחת ושתי טבעת על
צלעו השנית: ויעש בדי עצי
שטים ויצף אתם זהב: ויבא את
הבדים בטבעת על צלעת הארן
לשאת את הארן: ויעש כפרת
זהב טהור אמתים וחצי ארכה
ואמה וחצי רחבה: ויעש שני
כרבים זהב מקשה עשה אתם
משני קצות הכפרת: כרוב אחד
מקצה מזה וכרוב אחד מקצה

ארבע
פעמתיו
ושתי
טבעות
על
צלעו

ועבד בצלאל ית ארונא דאעי
שטין. תרתין אמין ופלגא ארכיה.
ואמתא ופלגא פתיה. ואמתא ופלגא
רומיה: וצנע בצלאל אלצנדוק מן
טולה
כשב אלסנט. דראעין ונצף ודראע
ודראע ונצף ערצה. ודראע ונצף
סמכה: וחפהי דהב דכי מגיו
ומברא. ועבד ליה זיר דדהב סחור
סחור: וגשאה בדהב כאלץ. מן דאכל
ומן כארג. וצנע לה זיגא מן דהב
מסתדירא: ואתיך ליה ארבע עזקן
דדהב. על ארבע זויתיה. ותרתין
עזקן. על סטריה חד. ותרתין עזקן
על סטריה תנינא: וצאג לה ארבע
חלק מן דהב. עלי ארבע גהאתה.
חלקתין מן גאנבה אלואחד. וחלקתין
פי גאנבה אלתאני: ועבד אריחי
דאעי שטין. וחפא יתהון דהבא: וצנע דהוקא מן כשב אלסנט. וגשאהא
בדהב: ואעיל ית אריחיא בעזקתא. על סטרי ארונא. למטל ית ארונא:
ואדכל אלדהוק פי אלחלק. עלי גאנבי אלצנדוק. ליחמל בהא: ועבד כפרתא
דדהב דכי. תרתין אמין ופלגא ארכה. ואמתא ופלגא פתיה: ותם צנע
גשאא מן דהב כאלץ. דראעין ונצף טולה. ודראע ונצף ערצה: ועבד
תרין כרובין דדהב נגיד עבד יתהון. מתרין סטרי כפרתא: וצנע כרובין מן דהב
מצמתין צנעהמא. מן טרפי אלגשא: כרובא חד מסטרא מכא. וכרובא חד מסטרא

מזה מן הכפרת עשה את הכרבים קצותיו ל
משני קצותו׃ ויהיו הכרבים
פרשי כנפים למעלה סככים
בכנפיהם על הכפרת ופניהם איש
אל אחיו אל הכפרת היו פני
הכרבים׃
ויעש את השלחן עצי שטים
אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה
וחצי קמתו׃ ויצף אתו זהב
טהור ויעש לו זר זהב סביב׃
ויעש לו מסגרת טפח סביב ויעש
זר זהב למסגרתו סביב׃ ויצק לו
ארבע טבעת זהב ויתן את
הטבעת על ארבע הפאת
אשר לארבע רגליו׃ לעמת
המסגרת היו הטבעת בתים
לבדים לשאת את השלחן׃

מנא מן כפורתא עבד ית כרוביא
מתרין סטרוהי׃ אחדהמא מן
גאנבה אלאימן ואלאכר מן גאנבה
אלאיסר מן לגשא צנעהמא ענד
טרפיה׃ ויהון כרוביא פריסין
גדפיהון לעילא מטלן בגדפיהון
על כפרתא ואפיהון חד לקביל חד
לקביל כפרתא הוו אפי כרוביא׃
פכאנא אלכרובין באסטין אגנחתהמא
אלי פוק ומצללין בהמא עלי אלגשא
ווגוההמא אחדהמא אלי אלאכר ואלי אלגשא
כאנה׳ וגוההמא׃ ועבד ית
פתורא דאעי שטין תרתין אמין
ארכיה ואמתא פתיה ואמתא ופלגא
רומיה׃ וצנע אלמאידה מן כשב זסנט
דראעין טולהא ודראע ערצהא
ודראע ונצף סמכהא׃ וחפא יתיה
דהב דכי ועבד ליה זיר דדהב סחור

סחור׃ וגשאהא בדהב כליץ וצנע להא זיגא מן דהב מסתדירא׃ ועבד ליה גדנפא
רומיה פשכא סחור סחור׃ ועבד זיר דדהב לגדנפיה סחור סחור׃ וצנע להא אחאפה
מקדאר קבצה מסתדירא וצנע זיגא מן דהב להא פתהא מסתדירא׃ ואתיך ליה
ארבע עזקן דדהב ויהב ית עזקתא על ארבע זויתא דלארבע רגלוהי׃ וצאג
להא ארבע חלק מן דהב וגעל אלחלק פי אלד׳ אלגהאת אלתי באזא ארגלהא׃ לקביל
גדנפא הואה עזקתא אתרא לאריחיא למטל ית פתורא׃ אמאם
כאנה׳ אלחלק מכאנא לאדהוק ליחמל בהא אלמאידה׃

ועבד

290

ויעש את הבדים עצי שטים
ויצף אתם זהב לשאת את
השלחן: ויעש את הכלים אשר
על השלחן את קערתיו ואת
כפתיו ואת מנקיתיו ואת הקשות
אשר יסך בהן זהב טהור:

ויעש את המנרה זהב טהור
מקשה עשה את המנרה ירכה
וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה
ממנה היו: וששה קנים יצאים
מצדיה שלשה קני מנרה
מצדה האחד ושלשה קני
מנרה מצדה השני: שלשה
גבעים משקדים בקנה האחד
כפתר ופרח ושלשה גבעים
משקדים בקנה אחד כפתר
ופרח כן לששת הקנים היצאים

ועבד ית אריחיא דאעי שטין
וחפא יתהון דהבא למיטל ית
פתורא: ותצנע אלדהוק מן כשב אלסנט
וגשאהא בדהב ליחמל בהא
אלמאידה: ועבד ית מניא דעל
פתורא ית מגסוהי וית בזכוהי
וית מכילתיה וית קסותא דיתנסך
בהון דדהב דכי: ותצנע אלאניה אלתי
עליהא אלקצאע ואלדרהג ואלמלאעק
ואלמדראהן אלתי תגטא בהא מן דהב
כאלץ: ועבד ית מנרתא
דדהב דכי נגיד עבד ית מנרתא
שדה וקנה כלידהא חזורהא
ושושנהא מנה הוו: ותצנע אלמנארה
מן דהב כאלץ מצמתה צנעהא
ארגלהא וקצבהא וגאמאתהא
ותפאפיחהא וסוסנהא מנהא
כאנת: ושיתא קנין נפקין מסטרהא
תלתא קני מנרתא מסטרה חד

ותלתא קני מנרתא מסטרה תנינא: וסת קצבאת כארגאת מן גאנביהא
ג' קצבאת מן גאנבהא אלאימן ותלאת קצבאת מן גאנבהא אלאיסר:
תלתא כלידין מצירין בקניא חד חזור ושושן ותלתא כלידין מצירין
בקניא חד חזור ושושן כין לשיתא קנין דנפקין מן מנרתא: תלאת
גאמאת מלוזאת פי כל קצבה תפאחה וסוסנה כדאך ולסת אלקצבאת אלכארגאת

מן המנרה: ובמנרה ארבעה
גבעים משקדים כפתריה
ופרחיה: וכפתר תחת שני הקנים
ממנה וכפתר תחת שני הקנים
ממנה וכפתר תחת שני הקנים
ממנה: לששת הקנים היצאים
ממנה: כפתריהם וקנתם
ממנה היו כלה מקשה אחת זהב
טהור: ויעש את נרתיה שבעה
ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור:
ככר זהב טהור עשה אתה ואת
כל כליה:
ויעש את מזבח הקטרת עצי
שטים אמה ארכו ואמה רחבו
רבוע ואמתים קמתו ממנו היו
קרנתיו: ויצף אתו זהב טהור את
גגו ואת קירתיו סביב ואת קרנתיו
ויעש לו זר זהב סביב: ושתי
טבעת זהב עשה לו מתחת

מנהא: ובמנרתא ארבעה כלידין
מציירין. חזורהא ושושנהא: ופי
נפס אלמנארה ארבע גמאמאת
מלוזאת. ותפאפיחהא וסואסנהא:
וחזור תחות תרין קנין דמנה. וחזור
תחות תרין קנין דמנה. וחזור תחות
תרין קנין דמנה. כין לשתה קנין
דנפקין מנה: ותפאחה תחת כל
קצבתין מנהא. כואך לסת
אלקצבאת אלכארגאת מנהא:
חזוריהון וקניהון מנה הוו. כלה
נגידא חדא דדהב דכי: ותפאפיחהא
וקצבהא וסואסנהא מנהא כאנת
כלהא מצמתה ואחדה מן דהב
כאלץ: ועבד ית בוציניהא שבעה
וציבתהא ומחתיתהא דדהב דכי:
וצנע להא ז סרג. וכלאבאתהא
ומגאמרהא מן דהב כאלץ: ככרא
דדהבא דכיא עבד יתה. וית כל
מנהא. ומן בדרה דהב כאלץ. צנעהא
וגמיעאניתהא: ועבד. ית מדבחא דקטורת בסמין דאעי שטין
אמתא ארכיה ואמתא פתייה מרבע. ותרתין אמין רומיה מנה הואה קרנוהי: וצנע
מדבח אלבכור מן כשב אלסנט. טולה דראע וערצה דראע מרבעא. וסמכה
דראעין. וארכאנה מנה: וחפא יתיה דהב דכי. ית אגריה וית כתלוהי: ועבד ליה
זיר דדהב סחסח. וגשהא בדהב כאלץ. סטחה וארכאנה. וחיטאנה מסתדירא

סח סח וית קרנוהי. ועבד

וארכאנה

לזרו על שתי צלעתיו על שני
צדיו לבתים לבדים לשאת
אתו בהם׃ ויעש את הבדים עצי
שטים ויצף אתם זהב׃ ויעש את
שמן המשחה קדש ואת קטרת
הסמים טהור מעשה רקח׃

ויעש את מזבח
העלה עצי שטים חמש אמות
ארכו וחמש אמות רחבו רבוע
ושלש אמות קמתו׃ ויעש קרנתיו
על ארבע פנתיו ממנו היו קרנתיו
ויצף אתו נחשת׃ ויעש את כל
כלי המזבח את הסירת ואת
היעים ואת המזרקת את
המזלגת ואת המחתת כל כליו
עשה נחשת׃ ויעש למזבח
מכבר מעשה רשת נחשת

וארכאנה. וצנע לה זיגא מן דהב
מסתדירא׃ ותרתין עזקן דדהב
עבד ליה מלרע לזיריה. על תרתין
זויתיה. על תרין סטרוהי. לאתרא
לאריחיא. למטל יתיה בהון׃ וחלקתין
מן דהב צנעהמא לה מן דון זיגה
פי גהתיה. כדאך עלי גאנביה מכאנא
לל דהוק. ליחמל בהא׃ ועבד ית
אריחיא דאעי שטין. וחפא יתהון
דהבא׃ וצנע אלדהוק מן כשב
אלסנט. וגשאהא בדהב׃ ועבד ית
משחא דרבותא קדשא. וית קטורת
בסמיא דכי. עובד בסמנו׃ וצנע
דהן אלמסח מקדסא. ובכור אלצמוג
מטהרא. צנעה עטאר׃

ועבד ית משחא דרבותא קדשא
וית קטורת ועבד ית מדבחא
דעלתא דאעי שטין חמיש אמין
ארכיה וחמיש אמין פתיה מרבע ותלת אמין רומיה׃ וצנע מדבח אלצעידה
מן כשב אלסנט. טולה כמסה אדרע. ועדצה כמסה אדרע מרבעא. וסמכה
תלת אדרע׃ ועבד קרנוהי. על ארבע זויתיה. מניה הואה קרנוהי. וחפא יתיה
נחשא׃ וצנע ארכאנה. פי זואיאה. מנה כאנה ארכאנה. וגשאה בנחאס׃ ועבד
ית כל מני מדבחא. ית פסכתירוותא וית מגרופיתא וית מזרקיא. ית צנוריתא וית
מחתיתא. כל מנוהי עבד נחשא׃ וצנע גמיע אניתה. אלצנאן ואלמגארף ואלכראניב ואלמנאשל
ואלמגאמר. גמיע דלך מן נחאס׃ ועבד למדבחא סרדא. עובד מצדתא דנחשא

תחת כרכבו מלמטה עד חציו׃ ויצק ארבע טבעת בארבע הקצות למכבר הנחשת בתים לבדים׃ ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם נחשת׃ ויבא את הבדים בטבעת על צלעת המזבח לשאת אתו בהם נבוב לחת עשה אתו׃

ויעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראת הצבאת אשר צבאו פתח אהל מועד׃

ויעש את החצר לפאת נגב תימנה קלעי החצר

תחות סובביה מלרע עד פלגיה׃ ונעלה סרדא עלי צנעה ושבכה מן נחאס חין שרגבה מן אספל אלי נצפה׃ ואתיך ארבע עזקן בארבע זויתא לסרדא דנחשא אתרא לאריחיא׃ וצאג ד׳ חלק פי ד׳ אטראף אלסרד אלנחאס מכאנא לאלדהוק׃ ועבד ית אריחיא דאעי שטין וחפא יתהון נחשא׃ וצנע אלדהוק מן כשב אלסנט וגשאהא בנחאס׃ ואעיל ית אריחיא בעזקתא על סטרי מדבחא למיטל יתיה בהון חליל לוחין עבד יתיה׃ פאדכלהא פי אלחלק עלי גאנבי אלמדבח ליחמל בהא ואחא מגופה צנעהא׃

ועבד ית כיורא דנחשא וית בסיסיה דנחשא במחזית נשיא דאתין לצלאה בתרע משכן זמנא׃ וצנע אלחוץ מן נחאס ומקעדה מן נחאס מן מראיא אלנסא אלמתגייסאת אלי באב קבה אלמחצר׃

ועבד ית דרתא לרוח עיבר דרומא סרדי דרתא דבוץ שזיר מאה אמין׃ וצנע

ויעש בצלאל׳ לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת על שמו׳ נבוב לחות׳ נבוב הוא חלל וכן ועביו ארבע אצבעות נבוב׳ נבוב לוחות׳ הלוחות שלעצי שטים לכל רוח והחלל באמצע׳ במראות הצובאות׳ בנות ישראל היו בידן מראות שרואות בהן כשהן מתקשטות ואף אותן לא עכבו מלהביא לנדבת המשכן והיה מואס משה בהן מפני שעשויין ליצר הרע אמר לו הקב״ה קבל כי אלו חביבין עלי מן הכל שעל ידיהן העמידו הנשים צבאות רבות כשהיו בעליהן יגעים בעבודת פרך היו הולכות ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם ונוטלות המראות וכל אחת רואה עצמה עם בעלה במראה ומשדלתו בדברים לומר אני נאה ממך ומתוך כך מביאות לבעליהן לידי תאוה ונזקקות להם ומתעברות ויולדות שם שנ׳ תחת התפוח עוררתיך וזהו שנ׳ במראות הצובאות ונעשה הכיור מהם שהוא לשום שלום בין איש לאשתו להשקות ממים שבתוכו למי שקינא לה בעלה ותדע לך שהן מראות ממש שהרי נאמר ונחשת התנופה שבעים ככר וג׳ ויעש בה וג׳ וכיור וכנו לא הוזכרו שם למדת שלא היה נחשת שלכיור מנחשת התנופה כך דרש רבי תנחומא וכן תרגם אונקלס במחזית נשיא וכן תרגום שלמראות מיר״וייש בלעז וכן מצינו

בישעיה

שֵׁשׁ מָשְׁזָר מֵאָה בָּאַמָּה׃
עַמֻּדָיהֶם עֶשְׂרִים וְאַדְנֵיהֶם
עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי הָעַמֻּדִים
וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף׃ וְלִפְאַת צָפוֹן
מֵאָה בָּאַמָּה עַמֻּדָיהֶם עֶשְׂרִים
וְאַדְנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וָוֵי
הָעַמֻּדִים וַחֲשֻׁקֵיהֶם כָּסֶף׃ וְלִפְאַת
יָם קְלָעִים חֲמִשִּׁים בָּאַמָּה
עַמֻּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנֵיהֶם
עֲשָׂרָה וָוֵי הָעַמֻּדִים וַחֲשׁוּקֵיהֶם
כָּסֶף׃ וְלִפְאַת קֵדְמָה מִזְרָחָה
חֲמִשִּׁים אַמָּה׃ קְלָעִים חֲמֵשׁ־
עֶשְׂרֵה אַמָּה אֶל הַכָּתֵף עַמֻּדֵיהֶם
שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה׃ וְלַכָּתֵף
הַשֵּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הֶחָצֵר
קְלָעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה
עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם

ולצראדק מן גהת מהב אלגנוב קלוע
ללצראדק מן עשר משזור מאיה
דראע׃ עמודיהון עסרין וסמכיהון
עסרין דנחשא ווי עמודיא וכבושיהון
כסף׃ ועמדהא עשרין וקואעדהא
עשרין מן נחאס ודואפין אלעמד
וטלאהא פצה׃ ולרוח צפונא מאה
אמין עמודיהון עסרין וסמכיהון
עסרין דנחשא ווי עמודיא וכבושיהון
כסף׃ ומן גהת אלשמאל מאיה דראע
ועמדהא עשרין וקואעדהא עשרין
מן נחאס ודואפין אלעמד וטלאהא
פצה׃ ולרוח מערבא סדדי חמשין
אמין עמודיהון עסרא וסמכיהון
עסרא ווי עמודיא וכבושיהון
כסף׃ ומן גהת אלגרב קלוע טולהא
כמסין דראע ועמדהא עשרה
וקואעדהא עשרה ודואפין אלעמד
וטלאהא פצה׃ ולרוח קדומא מדינחא חמשין אמין׃ ומן גהת אלמשרק כמסין
דראע׃ סדדי חמיש עסרי אמין לעיברא עמודיהון תלתא וסמכיהון
תלתא׃ מנהא קלוע טולהא כמסה עשר דראע ללכם ועמדהא תלאתה
וקואעדהא תלאתה׃ ולעברא תנינא מכא ומכא לתרע דרתא סדדי
חמיש עסרי אמין עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא׃ וללכם אלתאני חתי
ימנה ויסרה לבאב אלצראדק קלוע טולהא כמסה עשר דראע ועמדהא ג וקואעדהא

שלשה׃ כל קלעי החצר סביב
שש משזר׃ והאדנים לעמדים
נחשת ווי העמודים וחשוקיהם
כסף וצפוי ראשיהם כסף והם
מחשקים כסף כל עמדי החצר׃
ומסך שער החצר מעשה
רקם תכלת וארגמן ותולעת
שני ושש משזר ועשרים אמה
ארך וקומה ברחב חמש אמות
לעמת קלעי החצר׃ ועמדיהם
ארבעה ואדניהם ארבעה נחשת
וויהם כסף וצפוי ראשיהם
וחשקיהם כסף׃ וכל היתדת
למשכן ולחצר סביב נחשת׃
גדה קל״ב פסו׳ סימ׳ סגו״ה
אלה פקודי
המשכן משכן העדת אשר

תלאתה׃ כל סרדי דרתא סחור סחור
דבוץ שזיר׃ וגמיע קלוע אלצראדק
מסתדירא מן עשר משזור׃ וסמכיא
לעמודיא דנחשא ווי עמודיא וכבושיהון
כסף וחיפוי רישיהון כסף ואנון מכבשין
כסף כל עמודי דרתא׃ וגמיע קואעד
אלעמד מן נחאס וזראפין אלעמד וטלאהא
פצה וגשא רוסהא איצׄא פצה כמא אן
גמיעהא מטלייה בפצה׃ ופרסא דתרע
דרתא עובד צייר דתכלא וארגונא
וצבע זהורי ובוץ שזיר. ועסרין
אמין ארכא ורומא בפתיא חמיש
אמין לקביל סרדי דרתא׃ וסתר
באב אלצראדק צנעה ראקם מן
אסמאנגון וארגואן וצבג קרמז
ועשר משזור טולה כ׳ ראעא ופעה
אדיהו ערצׄה כמסה אדרע באזא

קלוע אלצראדק׃ ועמודיהון ארבעה וסמכיהון ארבעה דנחשא וויהון כסף
וחפוי רישיהון וכבושיהון כסף׃ ועמדהא ארבעה וקואעדהא ארבעה מן נחאס
וזראפיהא פצה וגשא רוסהא וטלאהא פצה׃ וכל סכיא למשכנא ולדרתא
סחור סחור דנחשא׃ וגמיע אותאד אלמסכן ואלצראדק מסתדירא מן נחאס׃
פ פפ אלין מנייני משכנא משכנא דסהדותא דאתמניאו על מימרא

בישעיה והגליונים מתרגמינן מחזיתא׃ אשר צבאו׳ להביא נדבתן׳ לעמת קלעי החצר׳ כמדת קלעי החצר׳
אלה פקודי׳ בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לכסף לזהב ולנחשת ונמנו כל כליו לכל עבודתו׳
המשכן משכן׳ שני פעמים רמז למקדש שנתמשכן בשני חרבנין על עונותיהם של ישראל׳ משכן
העדות׳ עדות לישראל שויתר להם הקב״ה על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם׳

עבודת

פקד על פי משה עבדת הלוים
ביד איתמר בן אהרן הכהן:
ובצלאל בן אורי בן חור למטה
יהודה עשה את כל אשר צוה
יהוה את משה: ואתו אהליאב
בן אחיסמך למטה דן חרש
וחשב ורקם בתכלת ובארגמן
ובתולעת השני ובשש:
כל הזהב העשוי
למלאכה בכל מלאכת הקדש
ויהי זהב התנופה תשע ועשרים
ככר ושבע מאות ושלשים
שקל בשקל הקדש: וכסף

דמשה פלחן ליואי בידא דאיתמר
בר אהרן כהנא: הדי עדד מא דכל
פי אלמסכן מסכן אלשהאדה אלדי אחצר
באמר מוסי: אלדי יכדמה אללואניין
עלי יד איתמר אבן הרון אלאמאם:
ובצלאל בר אורי בר חור לשבטא
דיהודה עבד ית כל דפקיד יי ית
משה: אלדי צנעה בצלאל אבן אורי
אבן חור מן סבט יהודה עלי גמיע
מא אמר אללה בה מוסי: ועמיה
אהליאב בר אחיסמך לשבטא
דדן נגר ואומן וצייר בתכלא
ובארגונא ובצבע זהורי ובבוצא:
ומעה אהליאב אבן אחיסמך מן
סבט דן אסתאד והאדק וראקם באלאסמאנגון ואלארגואן ואלצבג אלקרמז
ואלעשר: כל דהבא דאתעביד לעבידתא בכל עבידת קודשא והוה
דהב ארמותא עשרין ותשע ככרין ושבע מאה ותלתין סלעין בסלעי קודשא:
אמא אלדהב אלדי עמל פי אלצנאעה לגמיע צנעה אלקדס פכאן גמלה
דהב אלרפיעה תסעה ועשרין בדרה וסבע מאיה ותלאתין מתקאל במתקאל אלקדס:

עבודת הלוים: פקודי המשכן וכליו היא עבודה המסורה ללוים במדבר לשאת ולהוריד ולהקים איש איש למשאו
המופקד עליו כמו שאמור בפרשת נשא: ביד איתמר: הוא היה פקיד עליהם למסור לכל בית אב עבודה שעליו:
ובצלאל בן אורי עשה את כל אשר צוה יהוה את משה אשר צוה אותו משה אין כתיב כאן אלא כל אשר צוה
ה' את משה אפילו דברים שלא אמר לו רבו הסכימה דעתו למה שנ' למשה בסיני כי משה צוה
לבצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן אמר לו בצלאל מנהג העולם לעשות תחילה
בית ואחר כך משים כלים בתוכו אמר לו כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא אמר לו משה בצל א'
היית כי בודאי כך צוה לי הקדוש ברוך הוא וכך עשה המשכן תחילה ואחר כך עשה כלים:
הככר: ששים מנה ומנה שלקדש כפול היה הרי הככר מאה ועשרים מנה: והמנה שמונה
ועשרים סלעים הרי ככר שלקודש שלשת אלפים שקלים לפיכך הוא מונה בפרוטרוט כל
השקלים שפחותין במנינם משלשת אלפים שאין מגיעין לככר: בקע: הוא שם משקל מחצית

פקודי העדה מאת ככר ואלף
ושבע מאות וחמשה ושבעים
שקל בשקל הקדש׃ בקע לגלגלת
מחצית השקל בשקל הקדש
לכל העבר על הפקדים מבן
עשרים שנה ומעלה לשש מאות
אלף ושלשת אלפים וחמש
מאות וחמשים׃ ויהי מאת ככר
הכסף לצקת את אדני הקדש
ואת אדני הפרכת מאת אדנים
למאת הככר ככר לאדן׃ ואת
האלף ושבע המאות וחמשה
ושבעים עשה ווים לעמודים
וצפה ראשיהם וחשק אתם׃
ונחשת התנופה שבעים ככר
ואלפים וארבע מאות שקל׃

וכסף מניני כנשתא מאה ככרין
ואלף ושבע מאה ושבעין וחמיש·
סלעין בסלעי קודשא׃ ואמי אלפצה
פכאן מא חצל מן מעדודי אלגמאעה
מאיה בדרה ואלף וסבע מאיה
וכמסה וסבעין מתקאל במתקאל
אלקדס׃ תקלא לגלגלתא פלגות
סלעא בסלעי קודשא לכל דעבר
על מניניא מבר עסרין שנין
ולעילא לשית מאה ותלתה
אלפין וחמיש מאה וחמשין׃
מנשקה לכל גמגמה· וזנהא נצף
מתקאל במתקאל אלקדס לכל מן
גאז עליה אלעדד מן אבן עשרין
סנה פצאעדא לסת מאיה אלף
ותלתה אלף וכמס מאיה וכמסין׃
והואה מאה ככרי כספא לאתכא·
ית סמכי קודשא וית סמכי פרכתא מאה סמכין למאה ככרין ככרא לסמכא׃
פכאן מן אלמאיה אלורק מא צינ מנהא קואעד אלקדס וקואעד אלסגף ודלך מאיה
קאעדה מן מאיה בדרה כל קאעדה מן בדרה׃ וית אלפא ושבע מאה ושבעין
וחמיש עבד ווין לעמודיא וחפי רישיהון וכביש יתהון׃ ואלאלף ואלז מאיה ואלע
אלמתקאל צנע מנהא זראפין אלעמד וגשא רוסהא ומלאהא׃ ונחשא דארמותא
שבעין ככרין ותרין אלפין וארבע מאה סלעין׃ ואמי נחאס אלעזל פכאן סבעין

השקל׃ כשש מאות אלף וג׳ כך היו ישראל וכך עלה מנינם אחד שהוקם המשכן בכסף וידבר ואף עתה בנדבת המשכן כך
ומעין חצאי השקלים שלשש מאות אלף עולה מאת ככר כל אחד שלשלשת אלפים שקלים בכבר שש מאות אלף חצאין
הרי הן שלש מאות אלף שקלים הרי מאת ככר והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חצאין עולים אלף ושבע מאות

וחמשה

294

ויעש בה את אדני פתח אהל
מועד ואת מזבח הנחשת ואת
מכבר הנחשת אשר לו ואת כל
כלי המזבח: ואת אדני החצר
סביב ואת אדני שער החצר
ואת כל יתדת המשכן ואת כל
יתדת החצר סביב: ומן התכלת
והארגמן ותולעת השני עשו
בגדי שרד לשרת בקדש ויעשו
את בגדי הקדש אשר לאהרן
כאשר צוה יהוה את משה:

ויעש את האפד זהב תכלת
וארגמן ותולעת שני ושש
משזר: וירקעו את פחי הזהב

קנטאר. ואלפין וארבעמאיה מתקלא:
ועבד בה ית סמכי תרע משכן
זמנא. וית מדבחא דנחשא. וית
סרדא דנחשא דיליה. וית כל מני
מדבחא: פצנע מנהא. קואעד באב
כבא אלמחצר. ומדבח אלנחאס. ואלסרד
אלנחאס אלדי לה. וגמיע אניתה:
וית סמכי דרתא סחור סחור. וית סמכי
תרע דרתא. וית כל סכי משכנא.
וית כל סכי דרתא סחור סחור:
וקואעד אלצראדק מסתדירא
וקואעד באבה. וגמיע אותאד
אלמסכן. ואותאד אלצראדק מסתדירא:
ומן תכלא וארגונא וצבע זהורי.
ובוץ שזיר עבדו לבושי שמושא
לשמשא בקדשא. ועבדו ית לבושי

קדשא דלאהרן. כמא דפקיד יי ית משה: ומן אלאסמאנגון ואלארגואן ואלצבג
אלקרמז. צנעו תיאב ושי ללכדמה פי אלקדס בעד מא אצלחו תיאב אלקדס
אלדי להרון. כמי אמר אללה מוסי: ועבד ית אפודא
דהבא. תכלא וארגונא. וצבע זהורי ובוץ שזיר: וצנע אלצדרה. מן דהב
ואסמאנגון וארגואן. וצבג קרמז ועשר משזור: ורדידו ית טסי דדהבא

נא
צנעו

וחמש[ה] ושבעים שקלים לצקת לאתכת את אדני הקדש שלקרשי המשכן שהם ארבעים ושמונה קרשים
ולהן תשעים וששה אדנים ואדני הפרכת ארבעה הרי מאה וכל שאר האדנים נחשת כתוב בהן וצפה ראשיהם
שלעמודים מהם שבכולן כתיב וצפה ראשיהם וחשוקיהם כסף ומן התכלת והארגמן וג' שש לא נאמ' כאן מכאן
אני אומר שאין בגדי שרד הללו בגדי כהונה שבבגדי כהונה היה שש אלא הם בגדים שמכסים בהם כלי הקודש בשעת
סילוק מסעות שלא היה בהם שש וירקעו כמו לרוקע הארץ כתרגומו ורדידו טסין היו מרדדין מן הזהב אשטנדרא
בלעז טסין דקות כאן הוא מלמד היאך טווין את הזהב עם החוטין מרדדין בטסין דקין וקוצצין מהן פתילים
לאורך הטס לעשות אותן פתילין תערובת עם כל מין ומין בחשן ואפוד שנ' בהן זהב חוט אחד של זהב עם ששה חוטין

וקצץ פתילם לעשות בתוך
התכלת ובתוך הארגמן ובתוך
תולעת השני ובתוך השש
מעשה חשב: כתפת עשו לו
חברת על שני קצוותו חבר: קצותיו ל׳
וחשב אפדתו אשר עליו ממנו
הוא כמעשהו זהב תכלת
וארגמן ותולעת שני ושש
משזר כאשר צוה יהוה את
משה: ויעשו את
אבני השהם מסבת משבצת
זהב מפתחת פתוחי חותם על
שמות בני ישראל: וישם אתם
על כתפת האפד אבני זכרון
לבני ישראל כאשר צוה יהוה
את משה:

ויעש את החשן מעשה חשב

וקציצו חוטין למעבד בגו תכלא
ובגו ארגונא ובגו צבע זהורי ובגו
בוצא עובד אומן: ורקק באן ארקן
צפאיח אלדהב תם קצוהא סלוכא
וגזלוהא מע אלאסמאנגון ואלארגואן
ואלצבג אלקרמז ואלעשר צנעה חאדק:
כתפין עבדו ליה מלפפן. על
תרין סטרוהי מלפף: וצנעו להא
גיבאן מכיטאן באטהא פי טרפיה:
והמין תקוניה דעלוהי מניה הוא
כעובדוהי דהבא תכלא וארגונא
וצבע זהורי ובוץ שזיר. כמא
דפקיד יי׳ ית משה: ושפשג אלצדרה
אלדי עליה מתלה כצנעתה מן דהב
ואסמאנגון וארגואן וצבג קרמז
ועשר משזור כמא אמר אללה
מוסי: ועבדו ית אבני
ברלא מחשקען מרמצן בדהב
גליפן כתב מפרש. על שמהת בני ישראל: וצנעו חגרי אלבלור יחיט בהמא
עיון מן דהב מנקש עליהמא כנקש אלכאתם אסמא בני אסראיל: ושוי
יתהון על כתפי איפודא אבני דכרנא לבני ישראל. כמא דפקיד יי׳ ית משה:
וצירהא פי גיבי אלצדרה חגרי דכר לבני אסראיל כמא אמר אללה
מוסי: ועבד ית חשנא עובד אומן כעובד איפודא דהבא
תכלא וארגונא וצבע זהורי ובוץ שזיר: וצנע אלבדנה צנעה׳ חאדק

שלתכלת וכן עם כל מין ומין שכל המינין חוטן כפול ששה והזהב חוט שביעי עם כל אחד ואחד

כנעה׳

ואת

כמעשה אפד זהב תכלת וארגמן
ותולעת שני ושש משזר: רבוע
היה כפול עשו את החשן זרת
ארכו וזרת רחבו כפול: וימלאו
בו ארבעה טורי אבן טור אדם
פטדה וברקת הטור האחד:
והטור השני נפך ספיר ויהלם:
והטור השלישי לשם שבו
ואחלמה: והטור הרביעי
תרשיש שהם וישפה מוסבת
משבצת זהב במלאתם:
והאבנים על שמת בני ישראל
הנה שתים עשרה על שמתם
פתוחי חתם איש על שמו לשנים
עשר שבט: ויעשו על החשן
שרשרת גבלת מעשה עבת
זהב טהור: ויעשו שתי משבצת

כנעה אלצדרה. מן דהב. ואסמאנגון
ואחבואן. וצבג קרמז ועשר משזור:
מרבעא הוה עיף. עבדו ית חשנא.
זרתא ארכיה. וזרתא פתייה עיף:
וכאנה אד צנעוהא מרבעה מתנאה.
טולהא שבר וערצהא שבר:
ואשלימו ביה ארבעה סדרין
דאבן טבא. סדרא קדמאה. סמקן
ירקן וברקן. סדרא אחד: ונצמו
פיהא ארבעה סטור מן גוהר:
אסטר אלאול יאקות אחמר וזמרד
ואצפר: וסדרא תנינא. אזמרגדין
שבזיז וסבהלום: ואלסטר אלתאני
כחלי ומהא ובהרמאן: וסדרא
תליתאה. קנכירי טרקיא ועין
עגלא: ואלסטר אלתאלת גזע וסבג
ופירוזג: וסדרא רביעאה. כרום
ימא ובורלא ופנתירי. משקען
מרמצן דדהב באשלמותהון: ואלסטר אלראבע אזרק ובלור ויסף. יחיט
בהא עיון מן דהב פי נטאמהא: ואבניא על שמהת בני ישראל אנין. תרתא
עסרי על שמהתהון. כתב מפרש כגלף דעזקא גבר על שמיה. לתריך
עסר שבטין: ועלי אלחגארה אסמי בני אסראיל. לאנהא אתנעשר באיזא
אסמאיהם. כנקש אלכאתם. אסם כל ואחד עלי חגרה. כדאך ליב סבטו: ועבדו
על חשנא תכין מתחמן עובד גדילו דדהב דכי: וצנעו פי אלבדנה סלסלתין מעקודתין
צנעה צפר. מן דהב כאלץ: ועבדו תרתין מרמצן דדהב ותרתין עזקן

זהב ושתי טבעת זהב ויתנו
את שתי הטבעת על שני קצות
החשן ויתנו שתי העבתת הזהב
על שתי הטבעת על קצות החשן
ואת שתי קצות שתי העבתת
נתנו על שתי המשבצת ויתנם
על כתפת האפד אל מול פניו
ויעשו שתי טבעת זהב וישימו
על שני קצות החשן על שפתו
אשר אל עבר האפד ביתה
ויעשו שתי טבעת זהב ויתנם
על שתי כתפת האפד מלמטה
ממול פניו לעמת מחברתו
ממעל לחשב האפד וירכסו
את החשן מטבעתו אל טבעת מטבעתיו ל׳
האפד בפתיל תכלת להית על

דדהב· ויהבו· ית תרתין עזקתא·
על תרין סטרי חשנא׃ וצנעו
עיון מן דהב· וחלקתין מן דהב·
פגעלו אלחלקתין פי טרפי אלדרנה׃
ויהבו· תרתין גדילן דדהב· על
תרתין עזקתא· על סטרי חשנא׃
ועלקו אלצפירתין אלדהב· פי
אלחלקתין· פי טרפי אלדרנה׃ וית
תרתין גדילן דעל תרין סטרוהי·
יהבו על תרתין מרמצתא ויהבונון·
על כתפי איפודא לקביל אפוהי׃
וטרפי אלצפירתין אלאכרתין עלקוהא
מא עלי אלעיון· אלדי געלוהא עלי
גיבי אלצדרה· מן מקדמהא׃ ועבדו·
תרתין עזקן דדהב· ושויאו· על
תרין סטרי חשנא· על ספתיה·
דלעברא דאיפודא לגיו׃ וצנעו

איצא חלקתין מן דהב· וציירוהמא פי טרפי אלדרנה· פי אלחאשיה· אלתי
אלי גאנב אלצדרה מן דאכל׃ ועבדו תרתין עזקן דדהב ויהבונון· על
תרין כתפי איפודא מלרע מלקביל אפוהי· לקביל בית לופי· מעלוי·
להמין איפודא׃ וצנעו איצא חלקתין מן דהב· פגעלוהמא באזא גאנב
גיבי אלצדרה מן אספל· מן מקדמהא· אמאם תאליפהא פוק שפשגהא׃
ואחדו ית חשנא· מעזקתיה לעזקת איפודא בחוטא דתכילתא·
למהוי על המין אפודא· ולא יתפרק חשנא מעלוי איפודא· כמא
דפקיד יי׳ ית משה׃ וחבכו אלדרנה מן חלקהא אלי חלק אלצדרה בסלך

חשב האפד ולא יזח החשן מעל
האפד כאשר צוה יהוה את
משה׃
ויעש את מעיל האפד מעשה
ארג כליל תכלת׃ ופי המעיל
בתוכו כפי תחרא שפה לפיו סביב
לא יקרע׃ ויעשו על שולי המעיל
רמוני תכלת וארגמן ותולעת
שני משזר׃ ויעשו פעמני זהב
טהור ויתנו את הפעמנים בתוך
הרמנים על שולי המעיל סביב
בתוך הרמנים׃ פעמן ורמן פעמן
ורמן על שולי המעיל סביב
לשרת כאשר צוה יהוה את משה׃
ויעשו את הכתנת
שש מעשה ארג לאהרן ולבניו׃
ואת המצנפת שש ואת פארי

מן אסמאנגון. לתכון פוק שפעגהא·
ולא תזול ענהא. כמא אמר אללה
מוסי׃ ועבד ית מעילא
דאיפודא עובד מחי גמיר תכלא׃
וצנע ממטר אלצדרה צנעה חאיך·
גמלתה מן אסמאנגון׃ ופומיה
דמעילא כפיל לגויה כפום שריון·
תורא מקף לפומיה סחסח דלא
יתבזע׃ ואסהפי וצטה כפם
אלדרע. וחאשיה תחיט בפיה מסתדי
לא יכרק׃ ועבדו על שפולי מעילא·
רמוני תכלא וארגונא וצבע זהורי·
שזיר׃ ועלקו פי דילה רמאמינת
מן אסמאנגון וארגואן וצבג קרמז·
משזור׃ ועבדו זוגין דדהב דכי·
ויהבו ית זוגיא בגו רמוניא. על
שפולי מעילא סחור סחור. בגו
רמוניא׃ וצנעו גלאגלא מן דהב

כלץ. וגעלו אלגלאגל פימא בין אלרמאמין. פי דיל אלממטר מסתדירא. פי מא בין
ארמאמין׃ זוגא ורמונא זוגא ורמונא על שפולי מעילא סחור סחור. לשמשא·
כמא דפקיד יי׳ ית משה׃ גלגל ורמאנה גלגל ורמאנה. פי דיל אלממטר מסתדירא·
ללכדמה. כמא אמר אללה מוסי׃ ועבדו ית כתונין דבוץ עובד מחי·
לאהרן ולבנוהי׃ וצנעו אלתואני מן עשר צנעה חאיך. להרון ובניה׃ וית
מצנפתא דבוצא. וית שבח קובעיא דבוצא. וית מכנסי בוצא דבוץ כת
שזיר׃ ואלעמאמה מן לעשר. ואקלאנס אלפאכרה מן לעשר. ואלסראוילאת

המגבעת שש ואת מכנסי הבד שש משזר ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רקם כאשר צוה יהוה את משה:

ויעשו את ציץ נזר הקדש זהב טהור ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש ליהוה: ויתנו עליו פתיל תכלת לתת על המצנפת מלמעלה כאשר צוה יהוה את משה:

ותכל כל עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יהוה את משה כן עשו:

מן עשר משזור: וית המינא וכובעא שזיר. ותכלא וארגונא וצבע זהורי עובד צייר. כמא דפקיד יי' ית משה: ולזנאר מן עשר משזו' ואסמאנגון והלגואן וצבג קרמז צנעה' ראקם כמיאמר אלה מוסי:

ועבדו ית ציצא כלילא דקדשא דדהבא דכי וכתבו עלוהי כגלוף דעזקא כתב מפרש. קודש ליי': וצנעו עצאבה' תאג אלקדס מן דהב כאלץ. ונקשו עליהא כתאבה כנקש אלכאתם. קדס ללה: ויהבו עלוהי חוטא דתכילתא למיתן על מצנפתא מלעילא: כמא דפקיד יי' ית משה: ופכמל גמיע עמל אלמסכן קבה אלמחצ' ועלקוהא בסלך מן אסמאנגון. לתוצע עליא עמאמה פוק אגבהה. כמא אמר אלה מוסי:

ושלימת כל עבידת משכנא משכן זמנא. ועבדו בני ישראל ככל דפקיד יי' ית משה כין עבדו: ופכמל גמיע עמל אלמסכן קבה אלמחצ'. וצנעו בני אסר' בגמיע מא

ואת פארי המגבעות: תפארת המגבעות המפוארים: לתת על המצנפת מלמעלה: על ידי הפתילים היה מושיבו על המצנפת כמין כתר ואי אפשר לומר הציץ על המצנפת שהרי בשחיטת קדשים שנינו שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפלין והציץ היה נתון על המצח הרי המצנפת למעלה והציץ למטה ומהו על המצנפת מלמעלה, ועוד הקשיתי בו כאן הוא אומר ויתנו עליו פתיל תכלת ובענין הצואה הוא אומר ונתת אותו על פתיל תכלת וא ומר אני פתיל תכלת זה חוטין הן לקשרו בהן במצנפת לפי שהציץ איננו אלא מאוזן לאוזן ובמה יקשרנו במצחו והיו קבועין בו חוטי תכלת לשני ראשיו ובאמצעיתו שבהן קושרו ותולהו במצנפת כשהוא בראשו ושני חוטין היו בכל קצה וקצה אחת ממעל ואחת מתחת לצד מצחו וכן באמצעו שכך הוא נוח לקשור ואין דרך קשירה בפחות משני חוטין לכך נאמר על פתיל תכלת ועליו פתיל תכלת וקושר ראשיהן השנים כולן יחד מאחוריו למול עורפו שמושיבו על המצנפת ול תתמה שלא נאמר פתילי תכלת הואיל ומרובין הן שהרי מצינו בחושן ואפוד וירכסו את החשן וגו' ועל כרחך פחות משנים לא היו שהרי בשתי קצות החשן היו שתי טבעות האפוד שכנגדן ולפי דרך קשירה ארבעה חוטין היו ומכל מקום פחות משנים לא אפשר: ויעשו בני ישראל את המלאכה ככל אשר צוה יי' וגו': ויביאו את המשכן: שלא היו יכולין להקימו ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן הניח לו הקב"ה הקמתו שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד

הקדשס

ויביאו את המשכן אל משה את
האהל ואת כל כליו קרסיו קרשיו
בריחו ועמדיו ואדניו ואת
מכסה עורת התחשים ואת פרכת
המסך: את ארון העדת ואת בדיו
ואת הכפרת: את השלחן את כל
כליו ואת לחם הפנים: את המנרה
הטהרה את נרתיה נרת המערכה
ואת כל כליה ואת שמן המאור:
ואת מזבח הזהב ואת שמן המשחה
ואת קטרת הסמים ואת מסך
פתח האהל: את מזבח הנחשת
ואת מכבר הנחשת אשר לו את
בדיו ואת כל כליו את הכיר ואת
כנו: את קלעי החצר את עמדיה
ואת אדניה ואת המסך לשער
החצר את מיתריו ויתדתיה ואת

בריחיו
ל
נ
עורת
האילם
המאדמים
ואת מכסה
עורת

מא אמר אללה מוסי כדאך צנעו:
ואיתיאו ית משכנא לות משה
ית משכנא וית כל מנוהי פורפוהי
דפוהי עברוהי ועמודוהי וסמכוהי:
אתו באלמסכן אלי מוסי אלכבא וגמיע
אניתה. שׂטצה תכאתגה. ואמהאגה
ועמדה וקאעדה: וית חופאה
דמשכי דכרי מסמקי. וית חופאה
דמשכי ססגונא. וית פרכתא דפרסא:
וגטא אלגלוד כבאש אדים ואלגטא
אלגלוד אלדארש. ואלסגף אלמסתור:
ית ארונא דסהדותא וית אריחוהי
וית כפרתא: וצנדוק אלשהאדה
ודהוקה. וגשאה: ית פתורא ית כל
מנוהי וית לחים אפיא: ואלמאידה
וגמיע אניתהא ואלכבז אלמווגה:
ית מנרתא דכיתא ית בוצינהא בוציני
סדרא וית כל מנהא וית משחא
דאנהרותא: ואלמנארה אלכאלצה. ואלסרג אלמנצודה וגמיע אניתהא ודהן אלצׂיא:
וית מדבחא דדהבא וית משחא דרבותא. וית קטורת בוסמיא. וית פרסא דתרע
משכנא: ומדבח אלדהב. ודהן אלמסח. ובכור אלצמוג. וסתר באב אלכבא: ית מדבחא
דנחשא וית סרדא דנחשא דיליה ית אריחוהי וית כל מנוהי. ית כיורא וית בסיסיה:
ומדבח אלנחאס. ואלסרד אלנחאס אלדי לה ודהוקה וגמיע אניתה. ואלחוץ ומקעדה:
ית סרדי דרתא ית עמודהא וית סמכהא. וית פרסא לתרע דרתא. ית אטונוהי
וסכהא וית כל מני פלחן משכנא למשכן זמנא: וקלוע אלצׂדאר. ועמדה וקואעדה.

הקרשים שאין כח באדם לזקפן ומשה העמידו אמר משה לפני הקב"ה איך אפשר הקמתו על ידי אדם

כל כלי עבדת המשכן לאהל מועד׃ את בגדי השרד לשרת בקדש את בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן׃ ככל אשר צוה יהוה את משה כן עשו בני ישראל את כל העבדה׃ וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה יהוה כן עשו ויברך אתם משה׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד׃ ושמת שם את ארון העדות וסכת על הארן את הפרכת׃ והבאת את השלחן וערכת את ערכו והבאת את המנרה והעלית את נרתיה׃

וסתר באבה ואטנאבה ואותאדה. וסאיר אניה עמל אלמסכן קבה אלמחצר׃ ית לבושי שמושא לשמשא בקודשא. ית לבושי קודשא לאהרן כהנא. וית לבושי בנוהי לשמשא׃ ותיאב אלשי ללכדמה פי אלקדס. ותיאב אלקדס להרון אלאמאם. ותיאב בניה לאלאמאמה׃ ככל דפקיד יי ית משה. כין עבדו בני ישראל. ית כל פולחנא׃ כגמיע מא אמר אללה מוסי כדאך צנע בנו אסראיל גמיע אלעמל׃ וחזא משה ית כל עבידתא. והא עבדו יתה. כמא דפקיד יי כין עבדו. ובריך יתהון משה׃ פלמא ראי מוסי גמיע אלעמל. פאדי הם קד צנעוה. כמי אמר אללה. בארך עליהם מוסי׃ ומליל יי עם משה למימר׃ תם כלם כו׃ ביום ירחא קדמאה בחד לירחא. תקים ית משכנא משכן זמנא׃ פי אלשהר אלאול פי אליום אלאול מנה. אנצב אלמסכן. קבא אלמחצר׃ ותשוי תמן ית ארונא דסהדותא. ותטיל על ארונא ית פרכתא. ודציר פיה צנדוק אלשהאדה. ואסתר עליה אלסגף׃ ותעיל ית פתורא ותסדר ית סדרוהי. ותעיל ית מנרתא. ותדליק ית בוצינהא׃ תם ארכל אלמאידה. וצף צפופהא. תם ארכל

אמר לו רבונו של עולם אתה בידך נראה כמקימו והוא נזקף וקם מאליו וזהו שנ׳ הוקם המשכן הוקם מאליו מדרש של תנחומא׃ ויברך אותם משה׃ אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם ויהי נועם ה׳ אלהינו עלינו וגו׳ והוא מאחד עשר מזמורים שבתפלה למשה׃ וסכות על הארן׃ לשון הגנה שהרי מחיצה היה׃ וערכת את ערכו׃ שתים מערכות של לחם הפנים׃ ויפרש את האהל׃ הן יריעות עזים׃ את העדות׃ הלוחות׃ על ידך

ונתתה את מזבח הזהב לקטרת
לפני ארון העדת ושמת את מסך
הפתח למשכן: ונתתה את מזבח
העלה לפני פתח משכן אהל
מועד: ונתת את הכיר בין אהל
מועד ובין המזבח ונתת שם מים:
ושמת את החצר סביב ונתת
את מסך שער החצר: ולקחת
את שמן המשחה ומשחת את
המשכן ואת כל אשר בו וקדשת
אתו ואת כל כליו והיה קדש:
ומשחת את מזבח העלה ואת
כל כליו וקדשת את המזבח והיה
המזבח קדש קדשים: ומשחת
את הכיר ואת כנו וקדשת אתו:
והקרבת את אהרן ואת בניו

אלמנארה ואסרג סרגהא: ותתין ית
מדבחא דדהבא לקטורת בוסמיא
קדם ארונא דסהדותא. ותשוי ית
פרסא דתרעא למשכנא: תם אגעל
מדבח אלדהב ללבכור בין ידי צנדוק
אלשהאדה. ועלק סתר באב אלמסכן:
ותתין ית מדבחא דעלתא. קדם
תרע משכנא משכן זמנא: תם
אגעל מדבח אלצעידה בין ידי
באב אלמחצר: ותתין ית כיורא בין
משכן זמנא ובין מדבחא. ותתין
תמן מיא: תם אגעל אלחוץ בין באב
אלמחצר ואלמדבח. ואגעל פיה מא:
ותשוי ית דרתא סחור סחור. ותתין ית
פרסא דתרע דרתא: תם אנצב
אלצראדק מסתדירא. ועלקו סתר
באבה: ותסב ית משחא דרבותא

(נ״א אקראצין)

ותרבי ית משכנא וית כל דביה. ותקדיש יתיה. וית כל מנוהי ויהי קודשא:
תם כד מן דהן אלמסח. ואמסח אלמסכן וגמיע מא פיה. וקדסה: ותרבי ית
מדבחא דעלתא וית כל מנוהי. ותקדיש ית מדבחא. ויהי מדבחא קדש
קודשין: ואמסח מדבח אלצעידה וגמיע אניתה. וקדסה. פיציר מן כואץ
אלאקדאס: ותרבי ית כיורא וית בסיסיה. ותקדיש יתיה: ואמסח איצא
אלחוץ ומקעדה. וקדסהמא: ותקריב ית אהרן וית בנוהי לתרע משכן
זמנא. ותסחי יתהון במיא: וקדם הרון ובניה. אלי באב כבא אלמחצר.

וגמיע
אניתה
פיציר
קדסא:

אל פתח אהל מועד ורחצת אתם
במים׃ והלבשת את אהרן את
בגדי הקדש ומשחת אתו וקדשת
אתו וכהן לי׃ ואת בניו תקריב
והלבשת אתם כתנת׃ ומשחת
אתם כאשר משחת את אביהם
וכהנו לי והיתה להית להם
משחתם לכהנת עולם לדרתם׃
ויעש משה ככל אשר צוה יהוה
אתו כן עשה׃

ויהי בחדש הראשון
בשנה השנית באחד לחדש
הוקם המשכן׃ ויקם משה
את המשכן ויתן את אדניו
וישם את קרשיו ויתן את בריחיו
ויקם את עמודיו׃ ויפרש את
האהל על המשכן וישם את

ואגסלהם במא׃ ותלביש ית אהרן
ית לבושי קודשא ותרבי יתיה
ותקדיש יתיה וישמיש קדמי׃
ואלבס הרון תיאב אלקדס ואמסחה
וקדסה ליאם לי׃ וית בנוהי תקריב
ותלביש יתהון כתונין׃ וקדם
בניה ואלבסהם תואניא׃ ותרבי
יתהון כמא דרביתא ית אבוהון
וישמשון קדמי ותהי למהוי להון
רבותהון לכהונת עלם לדריהון׃
ואמסחהם כמא מסחת אביהם
ליאמו לי ויכון מסחהם ואך להם
אמאמת אדהר לאגיאלהם׃ ועבד
משה בכל דפקיד יי יתיה כן עבד׃
פצנע מוסי כגמיע מא אמרה
אלהבה׃ והוה בירחא
קדמאה בשתא תניתא בחד
לירחא אתקם משכנא׃ פלמא

כאן פי אשהר אלאול מן אלסנה אלתאניה פי אליום אלאול מנה נצב אלמסכן׃
ואקים משה ית משכנא ויהב ית סמכוהי ושוי ית דפוהי ויהב ית
עברוהי ואקים ית עמודוהי׃ פאול מא נצבה מוסי אתעקואעדה
ורכב עליה תלאתגה וגעל פיהא אמהאגה ואוקף עמדה׃ ופרס ית
פרסא על משכנא ושוי ית חופאה דמשכנא עלוהי מלעילא כמא
דפקיד יי ית משה׃ תם בסט אלכבא עליה וציר אלגטא עליה

מכסה האהל עליו מלמעלה
כאשר צוה יהוה את משה׃
ויקח ויתן את העדת
אל הארן וישם את הבדים על
הארן ויתן את הכפרת על הארן
מלמעלה׃ ויבא את הארן אל
המשכן וישם את פרכת המסך
ויסך על ארון העדות כאשר
צוה יהוה את משה׃
ויתן את השלחן
באהל מועד על ירך המשכן
צפנה מחוץ לפרכת׃ ויערך עליו
ערך לחם לפני יהוה כאשר
צוה יהוה את משה׃
וישם את המנרה באהל
מועד נכח השלחן על ירך
המשכן נגבה׃ ויעל הנרת לפני
יהוה כאשר צוה יהוה את משה׃

מן פוק כמא אמרה אללה׃
ונסיב ויהב ית סהדותא
בארונא. ושוי ית אריחיא על
ארונא. ויהב ית כפרתא. על ארונא
מלעילא׃ תם אכ׳ד אלשהאדה פג׳עלהא
פי אלצנדוק וג׳על עליה אלג׳שא׃ ואעל
ית ארונא למשכנא. ושוי. ית פרכתא
דפרסא. ואטיל. על ארונא דסהדותא.
כמא דפקיד יי׳ ית משה׃ תם אד׳כלה
אלי אלמסכן ועלק אלסג׳ף אלמסתור
פסתרה עליה כמא אמר אללה ל
מוסי׃ ויהב ית פתורא במשכן
זמנא. על שידא דמשכנא צפונא.
מבלא לפרכתא׃ תם געל אלמאידה
פי כבא אלמחצ׳ר פי גאנב אלמסכן
אלשמאלי. כ׳ארג אלסג׳ף׃ וסדר עלוהי
סדרין דלחים קדם יי׳. כמא דפקיד
יי׳ ית משה׃ ורצף עליהא צפוף
כבז בין ידיה כמי׳ אמרה אללה׃
ושוי ית מנרתא במשכן זמנא. לקביל פתורא. על. שידא דמשכנא
דרומא׃ תם ציר אלמנארה פי כבא אלמחצ׳ר חד׳א אלמאידה
פי גאנב אלמסכן אלג׳נובי׃ ואדליק בוציניא קדם יי׳. כמא ד
דפקיד יי׳ ית משה׃ ואסרג אלסרג בין ידי אללה. כמא אמר
אללה מוסי׃ ושוי ית מדבחא דדהבא

וישם את מזבח הזהב
באהל מועד לפני הפרכת׃ ויקטר
עליו קטרת סמים כאשר צוה
יהוה את משה׃
וישם את מסך הפתח
למשכן׃ ואת מזבח העלה שם
פתח משכן אהל מועד ויעל
עליו את העלה ואת המנחה
כאשר צוה יהוה את משה׃
וישם את הכיר בין אהל
מועד ובין המזבח ויתן שמה מים
לרחצה׃ ורחצו ממנו משה ואהרן
ובניו את ידיהם ואת רגליהם׃
בבאם אל אהל מועד ובקרבתם
אל המזבח ירחצו כאשר צוה יהוה את
משה׃ ויקם

במשכן זמנא קדם פרכתא׃
תם צייר מדבח אלדהב פי קבא
אלמחצ'ר בין ידי אלסג'ף׃ ואקטר
עלוהי קטרת בסמין כמא
דפקיד יי' ית משה׃ ובכר עליה
מן בכור אלצמוג כמא אמרה אללה׃
ושוי ית פרסא דתרעא
למשכנא׃ תם עלק סתר באב
אלמסכן׃ וית מדבחא דעלתא
שוי בתרע משכנא משכן
זמנא ואסיק עלוהי ית עלתא
וית מנחתא כמא דפקיד יי' ית
משה׃ וצייר מדבח אלקראבין
עלי באב קבה אלמחצ'ר וקרב
עליה אלצעידה ואלהדיה כמא
אמרה אללה׃ ושוי ית
כיורא בין משכן זמנא ובין
מדבחא ויהב תמן מיא לקידוש׃ תם צייר אלחוץ בין קבה אלמחצ'ר
ואלמדבח וג'על פיה מאא ללגסל׃ ומקדשין מנה משה ואהרן ובנוהי
ית ידיהון וית רגליהון׃ פיגסל מנה מוסי והרון ובנוה אידיהם וארגלהם׃
במיעלהון למשכן זמנא ובמקרבהון למדבחא כמא דפקיד יי' ית משה׃ פי
דכולהם אלי קבה אלמחצ'ר ופי תקדמהם אלי אלמדבח יגסלון כמא אמרהם אללה׃ ואקים

המשכן צפונה בחוץ׳ לצפון של רוחב הבית׳ ירך כתרגומו צדא כירך הזה שהוא בצדו של אדם׳ ויקטר עליו קטורת שחרית וערבית כמו שנ׳ בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות וג׳ ובהעלות אהרן וג׳ אף ביום השמיני למלואים שהוא יום הקמת המשכן שמש משה והקריב קרבנות צבור חוץ מאותן שנצטוו בו ביום שנ׳ קרב אל המזבח וג׳ את העולה עולת התמיד ואת המנחה׳ מנחת נסכים של תמיד כמו שנ׳ ועשרון סלת בלול בשמן וג׳ ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו יום שמיני למלואים השוו כולם לכהונה ותרגומו ומקדשין מנה בו ביום קדש משה עמהם׳ ובקרבתם׳

את החצר סביב למשכן ולמזבח ויתן את מסך שער החצר ויכל משה את המלאכה:
ויכס הענן את אהל מועד וכבוד יהוה מלא את המשכן: ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד יהוה מלא את המשכן: ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם: ואם לא יעלה הענן ולא יסעו עד יום העלתו: כי ענן יהוה על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם:

ז״ב פיסו׳ חזק סימן עזיה

יתדלתא סח סחור למשכנא ולמדבחא ויהב ית פרסא דתרע דרתא ושיצי משה ית עבידתא: ת׳ם צ׳רב א׳לסראדק חואלי אלמסכן ואלמדבח ועלק סתר באבה פאכמל מוסי גמיע צנאעתה: וחפא עננא ית משכן זמנא ויקרא דיוי אתמלי ית משכנא: תסגטא אל גמאם קבה אלמחצ׳ר ונור אללה מלא אלמסכן: ולא יכיל משה למיעל למשכן זמנא ארי שרא עלוהי עננא ויקרא דיוי אתמלי ית משכנא: ולם יטיק מוסי אן ידכ׳ל אלי קבה אלמחצ׳ר ממא סכן עליה אלגמאם ונור אללה מלא אלמסכן: ובאסתלקות עננא מעלוי משכנא נטלין בני ישראל בכל מטלניהון: וכאן אלגמאם אדי ארתפע ען אלמסכן ירחל בנו אסראיל פי גמיע מראחלהם: ואם לא מסתלק עננא ולא נטלין. עד יום אסתלקותיה: ואן לם ירתפע. לם ירחלו אלא יום ארתפאעה: ארי ענן יקרא דיי מטל על משכנא בימממא וחיזו אישתא הוי בליליא ביה לעיני כל בית ישראל בכל מטלניהון: לאן גמאם מן ענד אללה עלי אלמסכן נהארא ונאר תכון פיה לילא בחצ׳רה גמיע בני אסראיל פי גמיע מראחלהם:

כאן ובקרבם כשקריבו כתב ולא יכל משה לבא אל אהל מועד וכתוב אחד אומר ובבא משה אל אהל מועד בא הכתוב השלישי והכריע ביניהם כי שכן עליו הענן אמור מעתה כל זמן שהיה עליו הענן לא היה יכול לבא נסתלק הענן נכנס [illegible] ומדבר עמו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם בכל מסע שהיו נוסעין היה הענן שוכן במקום אשר יחנו שם מקום חנייתן אף הוא קרוי מסע וכן וילך למסעיו וכן אלה מסעי לפי שמקום החניה חזרו ונסעו לכך נקראו כולן מסעות:

חזק תושלבע

א׳

ועתה אפרש מעשה האפוד לפי שפירשתי מעשה האפוד והחשן פרקים פרקים
על פירושי המקראות ויש לשגות בצרופן אני כותב מעשיהן יחד׳׳
האפוד היה עשוי כמין סינר שלנשים רוכבות סוסים וחוגרו מאחוריו כנגד לבו למטה מאצילין
רחבו כרוחב גבו שלאדם ויתר ומגיע עד עקיביו והחשב מחובר בראשו על פני רחבו ולא במחט
אלא מעשה אורג ומאריך לכאן ולכאן כדי להקיף ולחגור בו והכתפות מחוברות בחשב אחת
לימין ואחת לשמאל מרוחקות זו מזו שיעור הבדלת כתפים מאחורי הכהן לשני קצות רחבו שלסינר
שכשזוקפן עומדות לו על שתי כתפיו והן כמין שתי רצועות עשויות ממין האפוד ארוכות כדי
שיעור לזקפן אצל צוארו מכאן ומכאן וקפלות לפניו למטה מכתיפיו מעט ואבני השוהם קבועות
בהן אחת על כתף הימין ואחת על כתף שמאל והמשבצות נתוכות בראשיהן לפני כתיפיו שלכהן
וראשי שתי עבותות הזהב תחובות בשתי טבעות בשני קצות רחבו העליון אחת לימין ואחת לשמאל
ושני ראשי השרשרת תקועין במשבצת לימין דכן ראשי שלשרת השמאלית תקועין במשבצת
שבכתף שמאל נמצא החשן תלוי במשבצת האפוד על לבו מלפניו ועוד שתי טבעות בשתי
קצות החשן בתחתיתו וכנגדן שתי טבעות בשתי כתפות האפוד מלמטה בראשו התחתון
המחובר בחשן וטבעת החושן מול טבעת האפוד שוכבין זה על גב זה ומרכסן בפתיל תכלת
תחוב בטבעות האפוד והחשן שיהא תחתית החשן דבוק לחשב האפוד ולא יהא נד ומובדל הנה והנה׳׳

חסלת ספר ואלה שמות
תהלה לשוכן מרומות

סכום הפיסוקים שלספר אלף ומאתים ותשעה פסוקים סימן אר״ט

בגלך ואעי   בגלט שבט   שושלש

[illegible] יוסף בן [illegible] יוסף בן דוד הי [illegible]
[illegible] ששגיתי וטעיתי והוספתי וגרעתי ונקדתי [illegible]
[illegible] משיח צדקו ואומר שגיאות מי יבין מנסתרות נקני כן
[illegible] ימחול עוני ויכין מזוני כן יאמר מלכי וקוני [illegible]
והנני מפיל תחנתי לכל מי שיקרא בו שאם מצא טעות שיתקנהו וידונני לכף
זכות לפי שלא כתבתיה אני ואני דחוק בתלאות הזמן ובגלות מעיר לעיר ואין [illegible]
[illegible] והדן לכף זכות מן השמים ידינהו לכף זכות׳

ונשלמה בחסד הא׳ וברחמיו יום חמישי [illegible] במרחשון [illegible] בשאחת [illegible]
[illegible] ויקן לכל הצרות [illegible] וראש
[illegible] כן יאמר קורא הדורות [illegible]
[illegible] החבר הטוב [illegible] טוב [illegible] בן דוד [illegible] יזכה [illegible]
הוא וזרעו וזרע זרעו [illegible]

L.

300 [illegible] April [illegible]

[illegible] בשמאלו חרוף [illegible] פי ארבעה [illegible]

ויבכו העם בלילה ההוא בפרשת שלח
גבי מרגלים אמרו חז"ל שהם בכו בכיה של
חנם אמר הקב"ה אתם בכיתם בכיה
של חנם אני אקבע לכם בכיה לדורות
והוא ליל ט"ב שנחרב
בית מקדשינו

ויקרא ויקרא

אל משה וידבר יהוה אליו
מאהל מועד לאמר: דבר
אל בני ישראל ואמרת
אלהם אדם כי יקריב מכם
קרבן ליהוה מן הבהמה מן

למשה ומליל יי עמיה ממשכן
זמנא למימר: תסדעא אלה
במוסי וכאטבה מן קבא
אלמחצר קאילא: מליל עם בני
ישראל ותימר להון אנש ארי יקריב
מנכון קרבנא קדם יי מן בעירא

מן תורי ומן ענא תקרבון ית קרבנכון: כאטב בני אסראיל
וקל להם אי אנסאן קרב מנכם קרבאנא ללה. מן אלבהאים פמן

ויקרא אל משה · לכל הדברות ולכל האמירות ולכל הצוויים קדמה
חבה לשון שמלאכי השרת משתמשין בו שנ׳ וקרא זה אל זה
אבל לנביאי האומות נגלה עליהם בלשון עראי ובלשון טומאה שנ׳ ויקר אלהים אל
בלעם · ויקרא אל משה · הקול הולך ומגיע לאזניו וכל ישראל לא שומעים יכול אף להפסקות היתה
קריאה תל׳ וידבר לדיבור היתה קריאה ולא להפסקות ומה היו הפסקות משמשות ליתן ריוח למשה
להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין ק״ו להדיוט הלמד מן ההדיוט · אליו · למעט את
אהרן רבי יהודה אומר שלשה עשר דיברות נאמרו בתורה למשה ולאהרן וכנגדן נאמרו י״ג מיעוטים
ללמדך שלא לאהרן נאמרו אלא למשה שיאמר לאהרן ואלו הן שלש עשרה מיעוטים לדבר
אליו וידבר אליו ונועדתי לך כולן בתורת כהנים · יכול ישמעו את קול הקריאה תל׳ קול לו קול · אליו · משה היה
שומע וכל ישראל לא שמעו · מאהל מועד · מלמד שהיה הקול נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל יכול מפני
שהקול נמוך תל׳ את הקול מהו הקול הוא הקול המפורש בתהלים קול ה׳ בכח קול ה׳ בהדר קול ה׳ שובר ארזים
אם כן למה נאמר מאהל מועד מלמד שהיה הקול נפסק כיוצא בו וקול כנפי הכרובים נשמע עד החצר
החיצונה יכול מפני שהקול נמוך תל׳ כקול שדי בדברו אם כן למה נאמר עד החצר החיצונה שכיון שמגיע
שם היה נפסק · מאהל מועד לאמר · יכול מכל הבית תל׳ מעל הכפרת יכול מעל הכפרת כולה תל׳ מבין
שני הכרובים · לאמר · צא ואמור להם דברי כבושין בשבילכם הוא מדבר עמי שכן מצינו שכל שלשים
ושמונה שנה שהיו ישראל במדבר כמנודין מן [illegible] ואילך לא נתיחד הדיבור עם משה שנ׳ ויהי
כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה׳ אלי לאמר אלי היה הדיבור · לא צא ואמור להן דברי והשיבני
אם יקבלום כמו שנ׳ וישב משה את דברי העם אל יי וג׳ · אדם כי יקריב מכם · כשיקריב בקרבנות
נדבה דבר הענין אדם למה נאמר מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו אף אתם לא
תקריבו מן הגזל · הבהמה · יכול אף חיה בכלל תל׳ בקר וצאן · מן הבהמה · ולא כולה להוציא את הרובע ואת הנרבע

הבקר ומן הצאן תקריבו את
קרבנכם׃ אם עלה קרבנו מן
הבקר זכר תמים יקריבנו אל
פתח אהל מועד יקריב אתו
לרצנו לפני יהוה׃ וסמך ידו על
ראש העלה ונרצה לו לכפר
עליו׃ ושחט את בן הבקר לפני
יהוה והקריבו בני אהרן הכהנים וזרקו את הדם
את הדם על המזבח סביב אשר
פתח אהל מועד׃ והפשיט את
העלה ונתח אתה לנתחיה׃ ונתנו

ובקר ומן ענא תקרבונה אם עלתא
קרבניה מן תורי דכר שלים יקר׳
יקרבניה לתרע משכן זמנא
יקריב יתיה לרעוא ליה קדם יי׳׃
אן כאן קרבאנה צעידה מן אלבקר
פדכר צחיח יקרבה פי קדמה
אלי באב כבא אלמחצר׳ עלא מא
יתקבלא ענה בין ידי אללה׃ ויסמך
ידיה על ריש עלתא ויתרעי ליה
לכפרא עלוהי׃ ויסנד ידה על
ראסה ויתרצא ענה ויגפר לה׃
ויכוס ית בר תורי קדם יי׳ ויקרבון

בני אהרן כהניא ית דמא ויזרקון ית דמא על מדבחא סחור סחור
דבתרע משכן זמנא׃ וידבח אלתור בין ידי אללה ויקדם בני הרון
אלאימה אלדם וירשוה עלי אלמדבח מסתדירא אלדי ענד באב קבה
אלמחצר׃ ויסלח ית עלתא ויפליג יתה לאבריהא׃ ויסלך אלצעידה ויעציהא

מן הבקר להוציא את הנעבד׃ מן הצאן להוציא את המוקצה׃ ומן הצאן להוציא את הנוגח שהמית על פי
עד אחד או על פי הבעלים כשהוא אומר למטה מן הצאן מן הבקר שאין ת״ל להוציא את הטרפה׃
תקריבו׃ מלמד ששנים מתנדבים עולה בשותפות׃ קרבנכם׃ מלמד שהיא באה נדבת צבור היא עולת
קיץ המזבח הבאה מן המותרות׃ זכר׃ ולא נקבה כשהוא אומר זכר למטה שאין ת״ל זכר ולא טומטום
ואנדרוגינוס׃ תמים׃ בלא מום׃ אל פתח אהל מועד מטפל בהבאתו עד העזרה מהו אומר יקריב יקריב אפילו
נתערבה עולת ראובן בעולת שמעון יקריב כל אחד לשם מי שהוא וכן עולה בחולין ימכרו החולין לצרכי
עולות והרי הן כולן עולות ותקרב כל אחד לשם מי שהוא יכול אפילו נתערבה בפסולין או בשאינו מינו ת״ל
יקריבנו׃ יקריב אותו׃ מלמד שכופין אותו יכול בעל כרחו ת״ל לרצונו הא כיצד כופין אותו עד שיאמר
רוצה אני׃ לפני יי׳ וסמך אין סמיכה בבמה׃ על ראש העולה׃ להביא עולת חובה לסמיכה ולהביא
עולת העוף׃ העולה׃ פרט לעולת העוף׃ ונרצה לו׃ על מה הוא מרצה לו אם תאמר על כריתות ומיתות
בית דין או מיתה בידי שמים או מלקות הרי עונשן אמור הא אינו מרצה אלא על עשה ועל לאו שניתק לעשה׃
ושחט׃ והקריבו בני אהרן הכהנים׃ מקבלה ואילך מצות כהונה למד על השחיטה שכשרה בזר׃ לפני יי׳ בעזרה׃ והקריבו׃
זו קבלה שהיא ראשונה ומשמעה לשון הולכה למדנו שתיהן׃ בני אהרן׃ יכול חללים ת״ל הכהנים׃ את הדם וזרקו
את הדם׃ מה ת״ל דם שני פעמים להביא את שנתערב במינו או בשאינו מינו יכול אף בפסולין או בחטאות הפנימיות
או בחטאות החיצונות שאלו למעלה ואלו למטה ת״ל במקום אחר דמו׃ וזרקו׃ עומד למטה וזורק מן
הכלי לכותל המזבח למטה מחוט הסיקרא כנגד הזויות לכך נאמר סביב שיהא הדם נתון בארבע רוחות
המזבח או יכול יקיפנו כחוט ת״ל וזרקו ואי אפשר להקיף בזריקה אי וזרקו יכול בזריקה אחת ת״ל סביב
הא כיצד נותן שתי מתנות שהן ארבע׃ אשר פתח אהל מועד׃ ולא בזמן שהוא מפורק׃ והפשיט את העולה׃

בני אהרן הכהן אש על המזבח
וערכו עצים על האש: וערכו
בני אהרן הכהנים את הנתחים
את הראש ואת הפדר על העצים
אשר על האש אשר על המזבח:
וקרבו וכרעיו ירחץ במים והקטיר
הכהן את הכל המזבחה עלה
אשה ריח ניחח ליהוה:
ואם מן הצאן קרבנו
מן הכשבים או מן העזים
לעלה זכר תמים יקריבנו: ושחט
אתו על ירך המזבח צפנה לפני
יהוה וזרקו בני אהרן הכהנים

אעציא: ויתנון בני אהרן כהנא
אישתא על מדבחא: ויסדרון
אעיא על אישתא: ויגעלון בנו
הרון אלאמאם נארא עלי אלמדבח
וינצדו עליהא חטבא: ויסדרון
בני אהרן כהניא ית אבריא ית
רישא וית תרבא על אעיא דעל
אישתא דעל מדבחא: וינצד
בנו הרון אלאימה אלאעצא ואלראס
ואלקצבה. עלי אלחטב אלדי עלי
אלנאר אלדי עלי אלמדבח: וגויה
וכרעוהי יחליל במיא ויסיק
כהנא ית כולא למדבחא קרבן עלתא
דמתקבל ברעוא קדם יי: וגופה
ואכארעה יגסלהא במא ויקתרהא אלאמאם אלכל עלי אלמדבח. צעידה
קרבאן מקבול מרצי ללה: ואם מן ענא קרבניה מן אמריא או
מן בני עזיא לעלתא דכר שלים יקרבניה: ואן כאן קרבאנה מן אלגנם פמן
אלצאן או מן אלמעז צעידה. פליקרבה דכרא צחיחא: ויכוס יתיה על שידא
דמדבחא ציפונא קדם יי וידרקון בני אהרן כהניא ית דמיה על מדבחא סחור
סחור: ויד׳בחה עלי גאנב אלמדבח שמאליא בין ידי אללה. וירשו בנו הרון

לרבות את כל העולות להפשט וניתוח "אותה לנתחיה" ולא נתחיה לנתחים" ונתנו אש" אע"פ שהאש
יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט" בני אהרן הכהן" כשהוא בכיהונו הא אם עבד בבגדי כהן
הדיוט עבודתו פסולה" בני אהרן הכהנים" כשהם בכיהונם הא כהן הדיוט שעבד בשמונה בגדים
עבודתו פסולה" את הנתחים ואת הראש" לפי שאין הראש בכלל הפשט שכבר הותז בשחיטה לפי
כך הוצרך למנותו לעצמו" ואת הפדר" למה נאמר ללמדך שמעלהו עם הראש ומכסה בו את
בית השחיטה וזה דרך כבוד של מעלה" אשר על המזבח" שלא יהא הגזירין יוצאין מן המערכה
עולה לשם עולה יקטירנו" אשה" כשישחטנו יהא שוחטו לשם האש וכל אשה לשון אש פוייר בלע"ז
ניחוח" נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני" ואם מן הצאן" וו מוסיף על ענין ראשון ולמה הופסק
ליתן ריוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה" מן הצאן מן הכשבים ומן העזים" הרי אלו ג' מיעוטין פרט
לזקן ולחולה ולמזוהם" על ירך המזבח" על צד המזבח" צפונה לפני יי'" ואין צפון בבמה" מכן

את דמו על המזבח סביב: ונתח
אתו לנתחיו ואת ראשו ואת
פדרו וערך הכהן אתם על
העצים אשר על האש אשר
על המזבח: והקרב והכרעים
ירחץ במים והקריב הכהן את
הכל והקטיר המזבחה עלה
הוא אשה ריח ניחח ליהוה:

ואם מן העוף עלה קרבנו ליהוה
והקריב מן התרים או מן בני
היונה את קרבנו: והקריבו הכהן
אל המזבח ומלק את ראשו
והקטיר המזבחה ונמצה דמו
על קיר המזבח: והסיר את

ל כת קי וג (ונמצא)

תאיימה רמה. עלי אמדבח מסתדירא:
ויפליג יתיה לאברוהי: ית רישיה
וית תרביה. ויסדר כהנא יתהון
על אעיא דעל אישתא דעל
מדבחא: ויעציה אעציאו ואקט
נקצבתה. ויבצ'דהא אאמאם. עלי
אחטב אדי עלי אנאר אדי עלי
אמדבח: וגוא וכרעא יחליל
במיא. ויקריב כהנא ית כולא
ויסיק למדבחא. עלתא הוא
קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי:
ואבטן ואאכארע יגסלהא
באמא. ויקדם אאמאם אכל
ויקתרה עלי אמדבח. הו צעידה
קרבאן מקבול מרצי ללה:
ואם מן עופא עלתא קרבניה
קדם יי. ויקריב מן שפניניא או מן בני יונה ית קרבניה: ואן כאן קרבאנה
מן אטאיר. צעידה ללה. פליקרבה מן אשפאנין או מן פראך אחמאם:
ויקרביניה כהנא למדבחא. וימלוק ית רישיה ויסיק למדבחא. ויתמצי
דמיה על כותל מדבחא: ויקדמה אאמאם אלי אמדבח. ויפצל ראסה.
ויקתרה עלי אמדבח. וימצי דמה. עלי חאיט אמדבח: ויעדי ית

העוף ולא כל העוף לפי שנאמר תמים זכר בבקר ובכשבים תמות וזכרות בבהמה ואין תמות
וזכרות בעופות. יכול אף מחוסר אבר תל' מן העוף. תורים. גדולים ולא קטנים. בני יונה. קטנים
ולא גדולים. מן התורים או מן בני היונה פרט לתחלת הציהוב שבזה ושבזה שהוא פסול שבגדולים הוא גדול
בני יונה וקטן אצל תורים. והקריבו. אפילו פרידה אחת. יביא. הכהן. ומלק. אין מליקה בכלי אלא בעצמו
של כהן קוצץ בצפרנו העורף וחותך מפרקת עד שמגיע לסימנין וקוצצן. ונמצא דמו. לשון
מיצוי כי אפשר המיץ כובש בית השחיטה על קיר המזבח והדם מתמצה ויורד. ומלק והקטיר
ונמצה. אפשר לומר כן מאחר שהוא מקטיר הוא מוצה אלא מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו

מראתו בנצתה והשליך אתה
אצל המזבח קדמה אל מקום
הדשן: ושסע אתו בכנפיו לא
יבדיל והקטיר אתו הכהן המ
המזבחה על העצים אשר על
האש עלה הוא אשה ריח
ניחח ליהוה:

ונפש כי תקריב קרבן מנחה
ליהוה סלת יהיה קרבנו ויצק
עליה שמן ונתן עליה לבנה:

זפקיה באכליה וירמי יתה בסטר
מדבחא קדומא לאתר דמקדין
קטמא: ויבזעהו צלתה מע
קאנצתה ויטרחהא לגאנב אלמדבח
שרקיא פי מוצע מטרח
אלרמאד: ויפריך יתיה בגדפוהי
לא יפריש ויסיק יתיה כהנא
למדבחא על אעיא דעל אישתא
עלתא הוא קרבן דמתקבל
ברעוא קדם יי: ויפצלה מן
אגנחתה ולם יפרדה ותסיקתה
אלאמאם עלי אלמדבח עלי אלחטב
אלדי עלי אלנאר צעידה קרבאן מקבול מרצי ללה: ואנש
ארי יקריב קרבן מנחתא קדם יי סלתא יהא קרבניה ויריק עלה
משחא ויתן עלה לבונתא: ואי אנסאן קרב הדייה ללה וכאן
קרבאנה סמידא פליצב עליהא דהנא ויגעל עליהא לבאנא:

וכו' אף מליקה כן ופשוטו שלמקרא מסורס הוא ומלק והקטיר וקודם הקטרה ונמצה דמו
כבר" מראתו" מקום הרעי זה הזפק" בנוצתה" עם בני מעיה ונוצה לשון דבר המאוס כמו כי נצו גם נעו
וזהו שתרגם אונקלוס באוכליה וזהו מדרשו שלאבא יוסי בן יוחנן שאמר נוטל את הקרקבן עמה ורז"ל אמרו
קודר סביב הזפק בסכין כעין ארו... ונוטלו עם הנוצה שעל העוף בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס
בעליה נאמר והקרב וה... ...ץ במים והקטיר בעוף שניזון מן הגזל נאמר והשליך את המעים
שאכלו מן הגזל" אצל המזבח קדמה" במזרחו שלכבש" אל מקום הדשן" מקום שנותנין שם תרומת
הדשן בכל בקר ודשן מזבח הפנימי והמנורה וכולן נבלעין שם במקומן" ושסע" אין שסוע אלא ביד
וכן הוא אומר בשמשון וישסעהו כשסע הגדי" בכנפיו" עם כנפיו אינו צריך למרוט כנפי נוצתו"
בכנפיו" נוצה ממש והלא אין לך הדיוט שמריח ריח כנפים נשרפים ואין נפשו קצה עליו ולמה אמר
הכתוב יקריב כדי שיהא המזבח שבע ומהודר בקרבנו שלעני" לא יבדיל" אינו מפרקו לגמרי לשתי חתיכות
אלא קורעו מגבו נאמ' בעוף ריח ניחוח ונאמ' בבהמה ריח ניחוח לומר לך אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד
שיכוין לבו לשמים" ונפש כי תקריב" לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה מי דרכו להתנדב
מנחה עני אמ' הקב"ה מעלה אני עליכם כאילו הקריב נפשו" סלת יהיה קרבנו" האומ' הרי עלי מנחה סתם
מביא מנחת סלת שהיא הראשונה שבמנחות ונקמצת כשהיא סלת כמו שמפורש בענין לפי שנאמרו
כאן חמשה מיני מנחות וכולן באות קודם קמיצה אפויות חוץ מזו לכך קרויה מנחת סלת" סלת" אין סלת אלא מן
החטים שנ' סלת חטים ואין מנחה פחותה מעשרון שנ' ועשרון סלת למנחה עשרון לכל מנחה" ויצק עליה
שמן על כולה" ונתן עליה לבונה" על מקצתה מניח קומץ לבונה עליה לצד אחד ומה ראית לומר כן שאין ריבוי

והביאה אל בני אהרן הכהנים
וקמץ משם מלא קמצו מסלתה
ומשמנה על כל לבנתה והקטיר
הכהן את אזכרתה המזבחה
אשה ריח ניחח ליהוה׃ והנותרת
מן המנחה לאהרן ולבניו קדש
קדשים מאשי יהוה׃

וכי תקרב קרבן מנחה
מאפה תנור סלת חלות מצת
בלולת בשמן ורקיקי מצות
משחים בשמן׃

ואם מנחה על המחבת

חס׳ בב״ש ומא׳ ב׳ חס׳

ויתינה לות בני אהרן כהניא׃
ויקמוץ מתמן מלי קמציה׃
מסלתה וממשחה. על כל לבונתה׃
ויסיק כהנא ית אדכרתה למדבחא׃
קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי׃
ויאתי בהא. אלי בני הרון אלאימה׃
ויקבץ מנהא מל קבצתה. מן
סמידהא ודהנהא מע גמיע לבאנהא׃
ויקתר פיהא עלי אלמדבח. מקבול
מרצי ללה׃ ודישתאר מן מנחתא׃
לאהרן ולבנוהי. קודש קדשין מ
מקרבניא דיי׃ ותפצל מן הדיה להרון
ולבניה. מן כואץ אלקראבין מן
קראבין אללה׃ ואדי תקריב קרבן מנחתא מאפי תנור. סלתא גריצן
פטירן דפילן במשח׃ ואספוגין פטירין דמשיחין במשח׃ ואן קרבת
הדיה מן כבז אתנור. פלתכון גראדק סמיד פטיר מלתותה בדהן. ורקאק
פטיר ממסוחה בדהן׃ ואם מנחתא על מסריתא קרבנך סלת

אחד ריבה התורה לא למעט׳ הא שמן על מקצת שהוא נבלל עמה כמו שנ׳ מסלתה ומשמנה ולבונה על מקצתה שאינה
נבללת עמה ולא נקמצת עמה שנ׳ על כל לבונתה שלאחר שקמץ מלקט את הלבונה כולה מעליה ומקטירה״
ויצק ונתן והביאה״ מלמ׳ שיציקה ובלילה כשרים בזר״ הכהנים וקמץ״ מקמיצה ואילך מצות כהונה״ וקמץ משם״ ממקום שרגלי הזר
עומדות ללמדך שהקמיצה כשרה בכל מקום בעזרה אף באחת עשרה אמה שבמקום דריסת רגלי ישרא׳ מלא קומצו״ יכול
מבורץ מבוצבץ ויוצא לכל צד ת״ל במקום אחר והרים ממנו בקמצו לא יהא כשר אלא מה שבתוך הקומץ אי בקומצו
יכול חסר ת״ל מלא הא כיצד חופה ג׳ אצבעותיו על פס ידו. וזה הוא קומץ במשמע לשון העברית״ על כל לבונתה״ לבד
כל הלבונה יהא הקומץ מלא״ לבונתה והקטיר״ אף הלבונה בהקטרה״ מלא קומצו מסלתה ומשמנה״ הא אם קמץ
ועלה בידו גרגיר מלח או קורט לבונה פסול״ אזכרתה״ הקומץ העולה לגבוה הוא זכרון המנחה שבו נזכר
בעליה לטובה ולנחת רוח״ לאהרן ולבניו״ כהן גדול נוטל חלק בראש שלא במחלוקת והדיוט במחלוקת״ קדש
קדשים״ הוא להם״ מאשי ה׳ אין להם חלק בה אלא לאחר מתנות האישים״ וכי תקריב וגו׳ שאמר הרי עלי מנחת
תנור ולמד הכתוב שיביא או חלות או רקיקין החלות בלולות והרקיקין משוחין. ונחלקו רבותינו במשיחתן יש
אומרים מושחן וחוזר ומושחן עד שכלה כל השמן שבלוג שכל המנחות טעונות לוג שמן״ ויש אומרים מושחן כמין כי
ושאר השמן נאכל בפני עצמו לכהנים מה ת״ל בשמן בשמן שני פעמים להכשיר שמן שני ושלישי היוצא מן הזיתים
ואין צריך שמן ראשון אלא למנורה שנ׳ בו זך ושנינו במנחות כל המנחות האמורות בפרשה באות עשר עשר חלות והאמור בה רקיקין באה עשר רקיקין״ ואם מנחה על המחבת״ שאמר

קרבנך סלת בלולה בשמן מצה
תהיה: פתות אתה פתים ויצקת
עליה שמן מנחה הוא:
ואם מנחת מרחשת
קרבנך סלת בשמן תעשה:
והבאת את המנחה אשר
יעשה מאלה ליהוה והקריבה
אל הכהן והגישה אל המזבח:
והרים הכהן מן המנחה את
אזכרתה והקטיר המזבחה
אשה ריח ניחח ליהוה: והנותרת
מן המנחה לאהרן ולבניו קדש

דפילן במשח פטיר תהי: ואן
כאן קרבאנך הדייה עלי טאבק
פלתכון פטירא מן סמיד מלתות
בדהן: בצע יתה בצועין ותריק
עלה משחא מנחתא היא:
ואתרדהא תרדא וצב עליהא
דהנא כדלך מא יכון הדייה:
ואם מנחתא דרדתא קרבנך
סלת במשח תתעביד: ואן כאן
קרבאנך הדייה מן צנעה
טנגיר פלתעמל סמיד בדהן:
ותיתי ית מנחתא דיתעביד
מאלין לקדם יי׳ ויקרבנה
לכהנא ויקרבינה למדבחא: פאתב בהדייה אלתי קד עמלת מן
אחדי הדה ללה· ויקדמהא אלאמאם· יקדמהא אלי אלמדבח:
ויפריש כהנא מן מנחתא ית אדכרתה ויסיק למדבחא קרבן
דמתקבל ברעוא קדם יי׳: וירפע מנהא פיחהא ויקתרה עלי אלמדבח
קרבאנא מקבולא מרציא ללה: ודישתאר מן מנחתא לאהרן
ולבנוהי. קדש קודשין מקרבניא דיי׳: ומא פצל מנהא להרון ולבניה מן

הרי עלי מנחת מחבת וכלי הוא שהיה במקדש שאופין בו מנחה על האור בשמן והכלי אינו עמוק
אלא צף ומעשיו מנחה שבתוכו קשין שמתוך שהיא צפה האור שורף אתה ושמן ובולן טעונות
שלשה מתנות שמן יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן ׃ סלת בלולה בשמן׃ מלמד
שבוללן בעודן סלת׃ פתות אתה פתים׃ לרבות כל המנחות הנאפות קודם קמיצה לפתיתה׃
ויצקת עליה שמן מנחה היא׃ לרבות כל המנחות ליציקה יכול אף מאפה תנור תלמוד לומר
עליה אוציא את החלות ולא אוציא את הרקיקין ת״ל היא׃ מרחשת׃ כלי הוא שהיה במקדש
עמוק ומתוך שהיא עמוקה שמנה צבור ואין האור שורפו לפיכך מעשה מנחה העשויין
לתוכה רוחשין כל דבר רך על ידי משקה נראה כרוחש ומנענע׃ אשר יעשה מאלה׃
מאחד מן המינין הללו׃ והקריבה׃ בעליה אל הכהן׃ והגישה׃ הכהן׃ אל המזבח׃
מגישה לקרן דרומית מערבית שלמזבח׃ את אזכרתה היא הקומץ׃ וכל דבש׃ כל מתיקת

קדשים מאשי יהוה: כל המנחה
אשר תקריבו ליהוה לא
תעשה חמץ כי כל שאר וכל
דבש לא תקטירו ממנו אשה
ליהוה: קרבן ראשית תקריבו
אתם ליהוה ואל המזבח לא
יעלו לריח ניחח: וכל קרבן
מנחתך במלח תמלח ולא
תשבית מלח ברית אלהיך
מעל מנחתך על כל קרבנך
תקריב מלח:
ואם תקריב מנחת
בכורים ליהוה אביב קלוי
באש גרש כרמל תקריב

כואץ אלאקדאס מן קראבין
אלה: כל מנחתא דתקרבון לק׳
יי׳ לא תתעביד חמיע ארי כל
חמיר וכל דבש לא תסקון מניה
קרבנא קדם יי׳: גמיע אלהדאיא אלדי
תקרבוהא ללה לא תעמל כמירא
לאן כל כמיר וכל עסל לא
תקרבו מנה קרבאנא ללה: קורבן
קדמי תקרבון יתהון קדם יי׳ ולמדבחא
לא יתסקון לאתקבלא ברעוא:
לכן קרבאן אוול תקרבונהא ללה
ללה ואלי אלמדבח לא תצעד לקבול
מרצי: וכל קורבן מנחתך במלחא
תמלח ולא תבטיל מלח קים
אלהך מעל מנחתך על כל
קורבנך תקריב מלחא: וגמיע קורבאן הדאיאך אמלחה במלח
ולא תעטל אלמלח לאנה עהד רבך ומע סאיר קראבינך תקרב
מלחא: ואם תקריב מנחת בכורין קדם יי׳ אביב קלי
בנור פירוכן רכיכן תקריב ית מנחת בכורך: ואן קרבת הדייה
בכור ללה פפריך מקלי בנאר גריש מן אהלה קרבהא:

פרי קרויה דבש: קרבן ראשית תקריבו. מה יש לך להביא מן השאור ומן הדבש קרבן ראשית שתי הלחם
שלעצרת הבאים מן השאור שנ׳ חמץ תאפינה ובכורים מן הדבש כמו בכורי תאנים ותמרים: מלח ברית.
שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח וניסוך המים
בחג: על כל קרבנך. על עולת בהמה ועוף ואימורי כל הקדשים כולן וג׳: ואם תקריב. הרי אם משמש
בלשון כי שהרי אין זה רשות שהרי במנחת העומר הכתוב מדבר שהיא חובה וכן ואם יהיה היובל
וגו׳: מנחת בכורים. במנחת העומר הכתוב מדבר שהיא באה אביב בשעת בישול התבואה ומן
השעורים היא באה נאמר כאן אביב ונאמר להלן כי השעורה אביב: קלוי באש. שמייבשין אותו על
האור באבוב שלקלחים שאילו כן אינה נטחנת בריחים לפי שהיא לחה: כרמל. בעודה לחה
גרש לשון שבירה וטחינה גורסה בריחים של גרוסות כמו ויגרס בחצץ שני וכן גרסה נפשי: כרמל. בעוד
הכל מלא שהתבואה לחה ומלאה בקשין שלה על כן נקראין המלילות כרמל וכן וכרמל בצקלנו:

את מנחת בכוריך: ונתת עליה
שמן ושמת עליה לבנה
מנחה הוא: והקטיר הכהן את
אזכרתה מגרשה ומשמנה
על כל לבנתה אשה ליהוה:

ואם זבח שלמים קרבנו אם מ ג
מן הבקר הוא מקריב אם זכר
אם נקבה תמים יקריבנו לפני
יהוה: וסמך ידו על ראש קרבנו
ושחטו פתח אהל מועד וזרקו
בני אהרן הכהנים את הדם
על המזבח סביב: והקריב
מזבח השלמים אשה ליהוה
את החלב המכסה את הקרב
ואת כל החלב אשר על הקרב:
ואת שתי הכלית ואת החלב

ותתן עלה משחא ותשוי עלה
לבונתא מנחתא היא: ואגעל
דהנא וציר עליהא לבאנא
כדאך מאתכון הדייה: ויסיק
כהנא ית אדכרתה מגרסה
וממשחה על כל לבנתה ק/
קרבנא קדם יי: ויקתר אלאמאם
פיהא מן גרשהא ודהנהא מע
גמיע לבאנהא קרבאנא ללה:
ואם נכסת קודשיא קורבניה
אם מן תורי הוא מקריב אם
דכר אם נוקבא שלים יקרבניה
קדם יי: ואן כאן קרבאנה מן
דבח סלאמה מן אלבקר דכר
או אנתי פליקרבה צחיחא בין
ידי אללה: ויסמוך ידיה על ריש
קורבניה ויכסניה בתרע משכן
זמנא ויזרקון בני אהרן כהנא
ית דמא על מדבחא סחור סחור: ויסנד ידה עלי ראס קרבאנה
וידבחה בין ידי כבא אלמחצ׳ר וירשו בני הרון אלאימה אלדם עלי
אלמדבח מסתדירא: ויקריב מנכסת קודשיא קורבנא קדם יי ית תרבא
דחפי ית גווא וית כל תרבא דעל גווא: ויקרב מן דבח אלסלאמה קרבאנא
ללה אלתרב אלמגטי אלגוף וסאיר אלשחם אלדי עלי אלגוף: וית תרתין כוליין
וית תרבא דעליהון דעל גססיא וית חצרא דעל כבדא על כוליתא

שלמים שמטילים שלום בעולם שלמים שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים ואת כל החלב וג׳
להביא חלב שעל הקיבה דברי ר׳ ישמעאל רבי עקיבה אומר להביא חלב שעל הדקין: הכסלים פלנקן

אשר עלהן אשר על הכסלים
ואת היתרת על הכבד על הכליות
יסירנה: והקטירו אתו בני אהרן
המזבחה על העלה אשר על
העצים אשר על האש אשה
ריח ניחח ליהוה:

ואם מן הצאן קרבנו לזבח
שלמים ליהוה זכר או נקבה
תמים יקריבנו: אם כשב הוא
מקריב את קרבנו והקריב אתו
לפני יהוה: וסמך את ידו על ראש
קרבנו ושחט אתו לפני אהל
מועד וזרקו בני אהרן את דמו
על המזבח סביב: והקריב
מזבח השלמים אשה ליהוה

יעדינה: ואלכליתין ואלשחם אלדי
עלי אלאחשא וזאידה אלכבד
מע אלכלי ינזעהא: ויסקון יתיה
בני אהרן למדבחא על עלתא
דעל אעיא דעל אישתא. קרבן
דמתקבל ברעוא קדם יי: ויקתרה
דאך בנו הרון עלי אלמדבח. עלי
אלצעידה. אלתי עלי אלחטב אלתי
עלי אלנאר. קרבאן מקבול מרצי
ללה: ואם מן ענא קורבניה
לנכסת קודשיא קדם יי דכר או נוקבא
שלים יקרבניה: ואן כאן קרבאנה
מן אלגנם. דבח סלאמה ללה. דכר
או אנתי. פליקרבה צחיחא: אם
אמר. הוא מקריב ית קורבניה
ויקריב יתיה קדם יי: פאן כאן
קרבאנה חמלא. פליקרבה. בין ידי

אללה: ויסמוך ית ידיה על ריש קורבניה. ויכוס יתיה. קדם משכן זמנא.
ויזרקון. בני אהרן ית דמיה. על מדבחא סחור סחור: ויסנד ידה עלי
ראס קרבאנה. ויד׳בחה. בין ידי כבא אלמחצ׳ר: וירשון בנו הרון דמה. עלי
אלמדבח מסתדירא: ויקריב מנכסת קודשיא קורבנא קדם יי: תרביה
אליתא שלמתא. לקביל שזרתא יעדינה. וית תרבא דחפי ית גווא וית

בלע"ז שהחלב שעל הכליות כשהבהמה חיה היא בגובה הכסלים למטה וזהו החלב שתחת המתנים
שקורין בלע"ז לונבי"לש לובן הנראה למעלה בגובה הכסלים ובתחתיתו הבשר חופהו" היותרת הוא
דופן המסך שקורין איבר"יש ובלשון ארמי חיצרא" על הכבד" שיטול מן הכבד עמה מעט ובמקום
אחר הוא אומר ואת היותרת מן הכבד" על הכליות הכבד על הכליות לבד מן הכבד ולבד מן הכליות
יסירנה לזו" על העולה" מלבד העולה למדנו שתקדם עולת תמיד לכל קרבן על המערכה" אם
כשב לפי שיש באימורי הכשב מה שאין באימורי העז שהכשב אליתו קריבה לכך נחלקו לשתי פרשיות

חלבו האליה תמימה לעמת
העצה יסירנה ואת החלב המכסה
את הקרב ואת כל החלב אשר
על הקרב ואת שתי הכלית ואת
החלב אשר עלהן אשר על
הכסלים ואת היתרת על הכבד
על הכלית יסירנה והקטירו הכהן
המזבחה לחם אשה ליהוה׃

ואם עז קרבנו והקריבו לפני
יהוה׃ וסמך את ידו על ראשו
ושחט אתו לפני אהל מועד
וזרקו בני אהרן את דמו על
המזבח סביב׃ והקריב ממנו
קרבנו אשה ליהוה את החלב
המכסה את הקרב ואת כל
החלב אשר על הקרב׃ ואת
שתי הכלית ואת החלב אשר

כל תרבא דעל גוא׃ ויקרב מן
זבח אלסלאמה קרבאנא ללה׃
אלתרב ואליה צחיחה׃ אמאם
אלעצעץ ינזעהא׃ ואלתרב אל
מגטי אלגוף׃ וסאיר אלשחם אלדי
עלי אלגוף׃ וית תרתין כולין׃
וית תרבא דעליהון דעל גססיא׃
וית חצרא דעל כבדא׃ על
כוליתא יעדינה׃ ואלכלותין
ואלשחם אלדי עליהמא אלדי
עלי אלאחשא׃ וזאידה אלכבד׃
מע אלכלא ינזעהא׃ ויסקנה
כהנא למדבחא׃ לחים קרבנא
קיי׃ ויקתר דלך אלאמאם עלי
אלמדבח׃ קרבאן מקבול ללה׃
ואם מן בני עזא קורבניה׃
ויקרבניה קדם יי׃ ואן כאן
קרבאנה מן אלמאעז פליקרבה
בין ידי אלה׃ ויסמוך ית ידיה

על רישיה ויכוס יתיה קדם משכן זמנא׃ ויזרקון בני אהרן ית דמיה
על מדבחא סחור סחור׃ ויסנד ידה עלי ראסה׃ ויד׳בחה בין ידי כבא
אלמחצר ויר׳שו בנו הרון דמה עלי אלמדבח מסתדירא׃ ויקריב מניה
קרבניה קורבנא קדם יי׃ ית תרבא דחפי ית גווא וית כל תרבא דעל גווא׃ ויקרב
מנה קרבאנא ללה׃ אלתרב אלמגטי אלגוף וסאיר אלשחם אלדי עלי אלגוף׃
וית תרתין כולין׃ וית תרבא דעליהון דעל גססיא וית חצרא דעל

שתי מתכות שהן חרבע ועל ידי הכבי הוא חולק ואינו כותן בה צבע אם חטאתי׃ חלבו המובחר שבו
ומהו זה האליה תמימה׃ לעמת העצה למעלה מן הכליות היועצות׃ לחם אשה ליי׳ לחמו שלאש

עליהן אשר על הכסלים ואת
היתרת על הכבד על הכלית
יסירנה׃ והקטירם הכהן המזבחה
לחם אשה לריח ניחח כל חלב
ליהוה׃ חקת עולם לדרתיכם
בכל מושבתיכם כל חלב וכל
דם לא תאכלו׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃
דבר אל בני ישראל לאמר
נפש כי תחטא בשגגה מכל
מצות יהוה אשר לא תעשינה
ועשה מאחת מהנה׃ אם הכהן
המשיח יחטא לאשמת העם
והקריב על חטאתו אשר חטא
פר בן בקר תמים ליהוה לחטאת׃
והביא את הפר אל פתח אהל

כברא. על כוליתא יעדינה׃
ואלכלותין ואלשחם אלדי עליהמא
אלדי עלי אלאחשא. ואלזאידה אלכבד.
מע אלכלא ינזעהא׃ ויסיק יתהון
כהנא למדבחא לחים קורבנא
לאתקבלא ברעוא כל תרבא
קדם יי׃ ויקתרהא אלאמאם עלי
אלמדבח קרבאנא מחרקא מרצי
מקבול. כדאך כל שחם ללה׃
קים עלם לדריכון בכל מותבניכון
כל תרבא וכל דמא לא תיכלון׃
רסם אלדהר עלא מר אגיאלכם
פי גמיע מסאכנכם. כל שחם
וכל דם לא תאכלוהמא׃
ומליל יי עם משה למימר׃ תם
כלם אללה מוסי תכלימא׃ מליל
עם בני ישראל למימר אנש ארי
יחוב בשלו מכל פקודיא דיי דלא כשרין לאתעבדא ויעביד מן
חד מנהון׃ מר בני אסראיל קאילא. אי אנסאן פי שי מן פראיץ אללה אלכטא
אלתי לא תעמל פעמל ואחדה מנהא׃ אם כהנא רבא יחוב לחובת
עמא. ויקריב על חובתיה דחב תור בר תורי שלים קדם יי לחטאתא׃
אן אלכטא אלאמאם אלמסוח. עלי סביל כטא אלקום. פליקרב עלי כטייתה
אלדי אכטא רתא מן אלבקר. צחיחא ללה דכוה׃ ויתי ית תורא לתרע משכן

לשם גבוה לחם לשון מאכל וכן נשחיתה עץ בלחמו עביד לחם רב לשחוק עושים לחם" חקת עולם"
יפה מפורש בתורת כהנים וכל הפסוק" מכל מצות יי" פירשו רבותינו אין חטאת באה אלא על דבר שזדונו
לאו וכרת ושגגתו חטאת" מאחת מהנה" ממקצת אחת מהן כגון הכותב בשבת שם משמעון נח מנחור דן
מדניאל" אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם" מדרשו אינו חייב אלא בהעלם דבר עם שגגת מעשה כמו שנ'
לאשמת העם ונעלם דבר מעיני הקהל ועשו" ופשוטו לפי אגדה כשכהן גדול חוטא אשמת העם היא שזה

מועד לפני יהוה וסמך את ידו
על ראש הפר ושחט את הפר
לפני יהוה ׃ ולקח הכהן המשיח
מדם הפר והביא אתו אל אהל
מועד ׃ וטבל הכהן את
אצבעו בדם והזה מן הדם שבע
פעמים לפני יהוה את פני פרכת הקדש ׃
ונתן הכהן מן הדם על קרנות
מזבח קטרת הסמים לפני יהוה
אשר באהל מועד ואת כל דם
הפר ישפך אל יסוד מזבח העלה
אשר פתח אהל מועד ׃ ואת כל
חלב פר החטאת ירים ממנו את
החלב המכסה על הקרב ואת
כל החלב אשר על הקרב ׃

זמנא לקדם יי׳ ויסמוך ית ידיה
על ריש תורא ויכוס ית תורא קדם יי׳ ׃
ויאתי באלתור אלי באב קבה
אלמחצר בין ידי אללה ויסנד ידה
עלי ראסה ויד'בחה בין ידי אללה ׃
ויסב כהנא רבא מדמא דתורא
ויעיל יתיה למשכן זמנא ׃ ויאכ'ד
אלאמאם אלממסוח מן דמה ויד'כ'לה
אלי קבה אלמחצר ׃ ויטבול כהנא
ית אצבעיה בדמא וידי מן דמא
שבע זמנין קדם יי׳ קדם פרכתא
דקודשא ׃ ויגמס אצבעה פיה
וינצ'ח מנה סבע מראר בין ידי
אללה קבאלה סג'ף אלקדס ׃ ויתן כהנא
מן דמא על קרנת מדבחא דקטורת
בוסמיא קדם יי׳ במשכן זמנא וית

כל דמא דתורא ישפוך ליסודא דמדבחא דעלתא דבתרע משכן
זמנא ׃ תם יג'על מן אלדם עלי ארכאן מדבח בכ'ור אלאצמאג' בין ידי
אללה ובאקי אלדם יצבה עלי אסאס מדבח אלצעידה אלדי עבר באב
קבה אלמחצר ׃ וית כל תרב תורא דחטאתא יפריש מניה ית תרבא דחפי
על גווא וית כל תרבא דעל גווא ׃ וג'מיע שחם אלבקר ינזעה מנה
אלתרב אלמגטי אלג'וף ואיצ'א אלשחם אלדי עלי אלג'וף ׃ וית תרתין

שהן תלויין בו לכפר עליהם ולהתפלל בעדם נעשה מקולקל׃ פר׃ יכול זקן ת״ל בן בקר אי בן יכול
קטן ת״ל פר הא כיצד זה פר בן שלש׃ אל אהל מועד׃ למשכן ובבית עולמים להיכל׃ את פני
פרכת הקדש׃ כנגד מקום קדושתה מכוון כנגד בין הבדים לא היו נוגעים דמים בפרכת ואם נגעו
נגעו׃ ואת כל דם׃ שירי הדם׃ ואת כל חלב פר׃ חלבו היה לו לומר מה ת״ל פר לרבות פר של יום
הכפורים לכליות ולחלבים וליותרת׃ החטאת׃ להביא שעירי עבודת א״ל לכליות ולחלבים
ויותרת׃ ירים ממנו׃ מן המחובר שלא ינתחנו קודם הסרת חלבו תורת כהנים׃ כאשר יורם׃

ואת שתי הכלית ואת החלב
אשר עליהן אשר על הכסלים
ואת היתרת על הכבד על הכלית
יסירנה: כאשר יורם משור זבח
השלמים והקטירם הכהן על
מזבח העלה: ואת עור הפר ואת
כל בשרו על ראשו ועל כרעיו
וקרבו ופרשו: והוציא את כל
הפר אל מחוץ למחנה אל מקום
טהור אל שפך הדשן ושרף
אתו על עצים באש על שפך
הדשן ישרף:
ואם כל עדת ישראל ישגו ונעלם

כוליין וית תרבא דעליהן דעל
גססיא וית חצרא דעל כבדא
על כוליתא יעדינה: ואלכליתין
ואלשחם אלדי עליהמא אלדי עלא
אלחשא ואלזאידה אלכבד מע אלכלא
ינזעהא: כמא דמתפרש מתור
נכסת קודשיא ויסקינון כהנא על
מדבחא דעלתא: כמא ירפע מן
תור אלסלאמה ויקתרה עלי מדבח
אלצעידה: וית משך תורא וית כל
בסריה על רישיה ועל כרעוהי
וגויה ואוכליה: וגלד אלתור וגמיע
לחמה מע ראסה ואכארעה ובטנה
ופרתה: ויפיק ית כל תורא למברא

למשריתא לאתר דכי לאתר בית מישד קטמא ויוקיד יתיה על אעיא
באישתא על אתר בית מישד קטמא יתוקד: ויכרגה אלי כארג אלעסכר
אלי מוצע טאהר אלי מטרח אלרמאד ויחרקה עלי חטב בנאר פי מוצע
מטרח אלרמאד יחרק: ואם כל כנשתא דישראל ישתלון ויהי מכסא
פתגמא מעיני קהלא ויעבדון חד מכל פקודיא דיי דלא כשרין
לאתעבדא ויחובון: פאן סהא גמיע גמע אלאסראיליין וגבא אמר

מאותן אימורין המפורשין בשור זבח השלמים וכי מה פירש בזבח השלמים שלא פירש כאן אלא
להקישו לשלמים מה שלמים לשמן אף זה לשמן ומה שלמים שלום לעולם אף זה שלמים שלום
לעולם ובשחיטת קדשים מצריכו ללמוד הימנו שאין למידין למד מן הלמד בקדשים בפרק
איזהו מקומו: על הכבד ועל הכליות: על ראשו ועל כרעיו כולן לשון תוספתא כמו מלבד:
אל מקום טהור: לפי שיש מחוץ לעיר מקום מכוון לטומאה להשליך אבנים מנוגעות ולבית
הקברות הוצרך לומר מחוץ למחנה זה שהוא חוץ לעיר שיהא המקום טהור: מחוץ למחנה:
חוץ לשלש מחנות ולבית עולמים חוץ לעיר כמו שפירשוהו רבותינו במסכת יומא ובסנהדרין:
אל שפך הדשן: מקום ששופכין בו דשן המסולק מן המזבח כמו שנ' והוציא את הדשן אל מחוץ
למחנה: על שפך הדשן ישרף: שאין ת"ל אלא ללמד שאפילו אין שם דשן: עדת ישראל: אלו
סנהדרין: ונעלם דבר: טעו להורות באחת מכל כריתות שבתורה שהוא מותר: הקהל ועשו: שעשו

דבר מעיני הקהל ועשו אחת
מכל מצות יהוה אשר לא תעשינה
ואשמו: ונודעה החטאת אשר
חטאו עליה והקריבו הקהל פר
בן בקר לחטאת והביאו אתו
לפני אהל מועד: וסמכו זקני
העדה את ידיהם על ראש הפר
לפני יהוה ושחט את הפר לפני
יהוה: והביא הכהן המשיח מדם
הפר אל אהל מועד: וטבל הכהן
אצבעו מן הדם והזה שבע פעמים
לפני יהוה את פני הפרכת: ומן
הדם יתן על קרנת המזבח אשר
לפני יהוה אשר באהל מועד
ואת כל הדם ישפך אל יסוד
מזבח העלה אשר פתח אהל

מן עין אלגוק פעמלו ואחדה מן
פראיץ אללה אלתי לא תעמל פאתמו:
ויתידע חובתא דחבו עלה ויקרבון
קהלא תור בר תורי לחטתא וייתון
יתיה לקדם משכן זמנא: תם
ערפת אלכטיה אלתי אכטו בהא
פליקרב אלגוק רת מן אלבקר לדכוה.
ויאתו בהא אלי באב כבא אלמחצר:
ויסמכון סבי כנשתא ית ידיהון
על ריש תורא קדם יי ויכוס ית
תורא קדם יי: ויסנד שיוך אל
גמאעה אידיהם עלי ראס אלתור
בין ידי אללה ויד'בחה בין ידי אללה:
ויעיל כהנא רבא מדמא דתורא
למשכן זמנא: וידכל אלאמאם
אלממסוח מן דמה אלי כבא אלמחצר:
ויטבול כהנא אצבעיה מן דמא

ויזי שבע זמנין קדם יי קדם פרכתא: ויגמס אצבעה פיה וינצח
מנה סבע מראר קבאלה אלסגף: ומן דמא יתין על קרנת מדבחא
דקדם יי דבמשכן זמנא וית כל דמא ישפוך ליסודא דמדבחא דעלתא
דבתרע משכן זמנא: ומנה יגע עלי ארכאן אלמדבח אלדי בין ידי אללה
אלדי פי כבא אלמחצר ובאקיה יצבה ענד אסאס מדבח אלצעידה אלדי

הצבור על פיהם: את פני הפרכת: ולמעלה הוא אומר את פני פרכת הקדש משל למלך שסרחה עליו מדינה
אם מעוטה סרחה פמליא שלו מתקיימת ואם כולה סרחה אין פמליא שלו מתקיימת אף כאן כשחטא
כהן משיח עדיין שם קדושת המקום על המקדש משחטאו כולם חס ושלום נסתלקה הקדושה: יסוד
מזבח העולה אשר פתח אהל מועד: זה יסוד מערבי שהוא כנגד הפתח: ואת כל חלבו ירים אף על
פי שלא פירש כאן יותרת ושתי כליות למדין הן מועשה לפר כאשר עשה וגו' ומפני מה לא
נתפרשו בו תנא דבי רבי ישמעאל משל למלך שזעם על אוהבו ומיעט בסרחונו מפני חיבתו:

ועשה

מועד: ואת כל חלבו ירים ממנו
והקטיר המזבחה: ועשה לפר
כאשר עשה לפר החטאת כן
יעשה לו וכפר עלהם הכהן
ונסלח להם: והוציא את הפר
אל מחוץ למחנה ושרף אתו
כאשר שרף את הפר הראשון
חטאת הקהל הוא:
אשר נשיא יחטא ועשה אחת
מכל מצות יהוה אלהיו אשר לא
תעשינה בשגגה ואשם: או הודע
אליו חטאתו אשר חטא בה
והביא את קרבנו שעיר עזים
זכר תמים: וסמך ידו על ראש
השעיר ושחט אתו במקום אשר
ישחט את העלה לפני יהוה
חטאת הוא: ולקח הכהן מדם

ענד באב קבה אלמחצר: ויעביד
לתורא כמא דעבד לתורא די
דחטתא כין יעביד ליה ויכפר
עליהון כהנא וישתביק ליה:
ויעמל בה כמי עמל בתור אלדכוה
כדאך יעמל בה ויסתגפר ענהם
אלאמאם ויגפר להם: ויפיק ית
תורא למברא למשריתא ויוקיד
יתיה כמא דאוקיד ית תורא קדמאה
חטאת קהלא הוא: ויכרג במיע
אלתור כארג אלעסכר פיחרקה כמי
אחרק אלתור אלאול הו דכוה אלגוק:
אם רבא יחוב ויעביד חד
מכל פקודיא דיי אלהיה דלא
כשרין לאתעבדא בשלו ויחוב:
ואן אכטא שריף ועמל ואחדה
מן פראיץ אללה רבה אלתי לא תעמל
סהוא פאתם: או אתידע ליה

חובתיה דחב בה וייתי ית קורבניה צפיר בר עזין דכר שלים: תם עלם
בכטייתה אלדי אכטא פיאת בקרבאנה עתוד מן אלמאעז דכר צחיח:
ויסמוך ידיה על ריש צפירא ויכוס יתיה באתרא דיכוס ית עלתא
קדם יי חטאתא הוא: ויסנד ידה עלי ראסה וידבחה פי מוצע ידבח
אלצעידה בין ידי אללה כדאך מא יכון דכוה: ויסב כהנא מדמא

ועשה לפר. זה כאשר עשה לפר החטאת. כמו שמפורש בפר כהן משיח להביא יותרת ושתי כליות שפירש
שם שלא פירש כאן ולכפול במצות העבודות ללמד שאם חסר אחת מכל המצות פסל לפי שמצינו
בנתנין על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת כפר הוצרך לומר כאן במתנה אחת מהן מעכבת. אשר
נשיא יחטא. לשון אשרי הדור שהנשיא שלו נותן לב להביא כפרה על שגגתו קל וחומר שמתחרט על
זדונותיו. או הודע. כמו אם הודע הדבר הרבה או יש משמשין בלשון אם ואם במקום או וכן או נודע כי שור

ואת כל חלבו
ירים ממנו
והסיק למדבחא:
ואמיע שחמה
ירפע מנה ויקתר
עלי אלמדבח:
ויעבד

החטאת באצבעו ונתן על קרנת
מזבח העלה ואת דמו ישפך אל
יסוד מזבח העלה: ואת כל
חלבו יקטיר המזבחה
כחלב זבח השלמים וכפר עליו
הכהן מחטאתו ונסלח לו:

ואם נפש אחת תחטא בשגגה
מעם הארץ בעשתה אחת ממצות
יהוה אשר לא תעשינה ואשם:
או הודע אליו חטאתו אשר
חטא והביא קרבנו שעירת עזים
תמימה נקבה על חטאתו אשר
חטא: וסמך את ידו על ראש
החטאת ושחט את החטאת
במקום העלה: ולקח הכהן
מדמה באצבעו ונתן על קרנת
מזבח העלה ואת כל דמה ישפך

דחטאתא באצבעיה ויתין על
קרנת מדבחא דעלתא וית דמיה
ישפוך ליסודא דמדבחא דעלתא:
ויאכד׳ לאמאם מן דמה באצבעה.
ויגעל עלי ארכאן מדבח
לצעידה וסאיר דמה יצבה ענד
אסאסה: וית כל תרביה יסיק
למדבחא כתרב נכסת קודשיא.
ויכפר עלוהי כהנא מחובתיה
וישתביק ליה: וגמיע שחמה
יקתרה עלי למדבח. כשחם
דבח לסלאמה. ויסתגפר ענה
לאמאם מן כטייתה אלדי אכטא
ויגפר לה: ואם אנש חד
יחוב בשלו מעמא דארעא
במעבדיה חד מפקודיא דיוי דלא
כשרין לאתעבדא ויחוב: ואן
אכטא אנסאן ואחד מן עואם
אלבלד סהוא פעמל ואחדה מן

מנאהי אללה אלתי לא תעמל פאתם: או אתידע ליה חובתיה דחב וייתי
קרבניה צפירת עזי שלמא נקבתא על חובתיה דחב: פאן הו ערף בכטייתה
אלדי אכטא פליאת בקרבאנה שאה מן אלמעז צחיחה אנתי עלי כטייתה
אלדי אכטא. ויסמוך ית ידיה על ריש חטאתא ויכוס ית חטאתא באתרא דעלתא:
ויסנד ידה עלי ראסהא. וידבחהא פי מוצע לצעידה: ויסב כהנא
מדמה באצבעיה ויתין על קרנת מדבחא דעלתא וית כל דמה ישפוך

נגאה הוא. הודע אליו כשחטא היה סבור שהוא היתר ולאחר מכן נודע לו שאיסור היה. במקום אשר ישחט
את העולה. בצפון שהוא מפורש בעולה. חטאת הוא. לשמו כשר שלא לשמו פסול. ואת דמו. שירי הדם

אל יסוד המזבח: ואת כל חלבה
יסיר כאשר הוסר חלב מעל
זבח השלמים והקטיר הכהן
המזבחה לריח ניחח ליהוה
וכפר עליו הכהן ונסלח לו:

ואם כבש יביא קרבנו לחטאת
נקבה תמימה יביאנה: וסמך את
ידו על ראש החטאת ושחט
אתה לחטאת במקום אשר ישחט
את העלה: ולקח הכהן מדם
החטאת באצבעו ונתן על קרנת
מזבח העלה ואת כל דמה ישפך
אל יסוד המזבח: ואת כל חלבה
יסיר כאשר יוסר חלב הכשב
מזבח השלמים והקטיר הכהן
אתם המזבחה על אשי יהוה

ליסודא דמדבחא: ויאכד אלאמאם
מן דמהא באצבעה. ויגעל עלי
ארכאן מדבח אלצעידה. וסאיר
דמהא יצבה ענד אסאס אלמדבח:
וית כל תרבה יעדי: כמא דאתעדא
תרב מעל נכסת קודשיא: ויסיק כהנא
למדבחא לאתקבלא ברעוא קדם יי.
ויכפר עלוהי כהנא וישתביק ליה:
וגמיע שחמה ינזעה כמא ינזע שחם
אלמאעז מן דבח אלסלאמה. ויקתרה
אלאמאם עלי אלמדבח עלי קראבין
אלה. ויסתגפר ענה אלאמאם ויגפר
לה: ואם אמר ייתי קורבניה
לחטתא נוקבא שלמא ייתינה: ואן
הו ואגב קרבאנה מן אלצאן ללדכוה
פליאת בהא אנתי צחיחה: ויסמוך
ית ידיה על רישא דחטתא. ויכוס
יתה לחטתא באתרא דיכוס ית
עלתא: ויסנד ידה עלי ראסהא. וידבחהא ללדכוה פי מוצע אלצעידה: ויסב
כהנא מדמא דחטתא באצבעיה. ויתין על קרנת מדבחא וית כל דמה
ישפוך ליסודא דמדבחא: ויאכד מן דמהא באצבעה. ויגע עלי ארכאן
מדבח אלצעידה. וסאיר דמהא יצבה ענד אסאסה: וית כל תרבה יעדי
כמא דמתעדא תרב אימר מנכסת קודשיא. ויסיק כהנא יתהון למדבחא
על קורבניא דיי. ויכפר עלוהי כהנא. על חובתיה דחב וישתביק ליה: וגמיע

דעלתא

כחלב זבח השלמים: כאותן אימורין המפורשין בעז האמור אצל שלמים: כאשר הוסר חלב מעל זבח השלמים: כאימורי עז האמורים בשלמים: ושחט אותה לחטאת: שתהא שחיטתו לשם חטאת: כאשר יוסר חלב הכשב: שנתרבו אימורין באליה אף חטאת כשהיא באה כבשה טעונה אליה עם האימורין: אשי ה': על מדורות העשויות לשם פוייליש בלעז:

וכפר עליו הכהן על חטאתו אשר
חטא ונסלח לו׃
ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה
והוא עד או ראה או ידע אם לוא
יגיד ונשא עונו׃ או נפש אשר
תגע בכל דבר טמא או בנבלת
חיה טמאה או בנבלת בהמה
טמאה או בנבלת שרץ טמא
ונעלם ממנו והוא טמא ואשם׃
או כי יגע בטמאת אדם לכל
טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו
והוא ידע ואשם׃ או נפש כי תשבע
לבטא בשפתים להרע או להיטיב
לכל אשר יבטא האדם בשבעה
ונעלם ממנו והוא ידע ואשם
לאחת מאלה׃ והיה כי יאשם
לאחת מאלה והתודה אשר חטא

ס
ב
מל
בתו
כי
לא
אוכל
לקוס
מפנץ
וכ״ן

שחמהא ינזעה כמא ינזע שחם
אלצאן מן דבח אלסלאמה ויקתרהא
אלאמאם עלי אלמדבח עלי קראבין אללה
ויסתגפר ענה אלאמאם ען כטייתה
אלתי אכטא פיגפר לה׃
ואנסאן אדי יכטי ושמע קול מומי
והו שאהד או חזא או ידרע אם לא
יכבר ויחמל חוביה׃ ואי אנסאן אנתי
כאן סמע צות חרג והו שאהד או
ראי דאך או עלם בה ולם יכבר
פקד חמל וזרה׃ או אנס דו יקלצ
בכל מרעס מטאב או בנבלת
חיות מטאבת או בנבלת בעירא
מטאבא או בנבלת דביש מטאב
ויהי מלבסא מניה והוא מטאב
והב׃ ואי אנסאן דני בשי מן
אמור אנגסה או בנבילה וחש
נגס או בנבילה בהימה נגסה או
בנבילה שי מן דביב נגס וגבא דלך ענה והו נגס פאתם׃ או אדי יקלב בטואבת
אנשא לכל טאובתיה די יסתאב בה ויהי מלבסא מניה והוא יתאב והב׃ או דנא
בנגאסה אנסאן בשי מן נגאסתה ממא סבילה אן ינגס בהא פגבא ענה פאתם׃
או אנשא אדי יקיים לפרשא בספון לאבאשת או לאוטבא לכל די יפרש אנשא בקיום ויהי
מלבסא מניה והוא ידע והב להדא מאלין׃ ואי אנסאן חלף בלפט שפתיה לא סאה אחסן עלי
גמיעמא ילפט אנסאן בימין וגבי דלך ענה תם עלם במא פעל ואתם בואחדה מן הדה׃
ויהי אדי יאוב להדא מאלין ויודי דחב עלה׃ פאדי אתם בואחדה מנהא

ושמעה קול אלה׃ בדבר שהוא עד בו שהשביעוהו שבועה שאם יודע לו בעדות שיגיד לו׳׳ או נפש אשר תגע וג׳׳

עליה: והביא את אשמו ליהוה
על חטאתו אשר חטא נקבה
מן הצאן כשבה או שעירת עזים
לחטאת וכפר עליו הכהן מחטאתו:
ואם לא תגיע ידו די שה והביא
את אשמו אשר חטא שתי תרים
או שני בני יונה ליהוה אחד לחטאת
ואחד לעלה: והביא אתם אל הכהן
והקריב את אשר לחטאת
ראשונה ומלק את ראשו ממול
ערפו ולא יבדיל: והזה מדם
החטאת על קיר המזבח והנשאר
בדם ימצה אל יסוד המזבח חטאת
הוא: ואת השני יעשה עלה

תם אקר במא אכטא: וייתי ית
אשמיה לקדם יי על חובתיה דחב
נקבא מן ענא אמרתא או צפירת
עזי לחטאתא ויכפר עלוהי כהנא
מחובתיה: פליאת בקרבאנה ללה
עלי כטאה אלדי אכטאה אנתי מן
אלגנם נעגה או שאה ללדכוה:
ויסתגפר עליה אלאמאם מן כטאיה:
ואם לא תמטי ידיה כמסת סיתא
וייתי ית חובתיה דחב תרין שפנינין
או תרין בני יונה קדם יי חד
לחטאתא וחד לעלתא: ואן לם
תנל ידה מקדאר שאה פליאת
בקרבאנה עלי מא אכטא שפנינין
או פרכי חמאם ללה אחדהמא
ללדכוה ואלאכר לצעידה: וייתי יתהון לות כהנא ויקריב ית דלחטאתא
קדמותא וימלוק ית רישיה מקביל קדליה ולא יפריש: פאדי אתא
בהמא אליה אלאמאם פליקרב אלדי ללדכוה אולא ויפצל ראסה ממא ילי
קפאה ולא יפרזה: וידי מדמא דחטאתא על כותל מדבחא ודישתאר בדמא
יתמצי ליסודא דמדבחא חטאתא הוא: וינצח מן דמה עלא חאיט אלמדבח
ופאצל מן אלדם ימציה עלי אסאסה כדאך מא יכון דכוה: וית תנינא יעביד עלתא

ולאחר הטומאה הא יאכל קדשו או יכנס למקדש שהוא דבר שזדונו כרת במס שבועות כה דש כן" ונעלם ממנו הטומאה"
ואשם" באכילת קדש או בביאת מקדש" בטומאת אדם" זו טומאת מת" לכל טומאתו" לרבות טומאת מגע זבין וזבות"
אשר יטמא" לרבות הנוגע בבועל נדה" בה לרבות בולע נבלת עוף טהור ולא ידע ששכח הטומאה" ואשם באכילת קדש
או בביאת מקדש" בשפתים" ולא בלב" להרע" לעצמו או להיטיב לעצמו כגון אוכל ולא אוכל אישן ולא אישן" לכל אשר
יבטא" לרבות לשעבר" ונעלם ממנו" ועבר על שבועתו כל אלה בקרבן עולה ויורד כמפורש כאן אבל שבועה שישנה
כפירת ממון איננה בקרבן זה אלא באשם" והקריב את אשר לחטאת ראשונה" חטאת קודמת לעולה" למה הדבר דומה
לפרקליט שנכנס לרצות רצה פרקליט נכנס דורון אחריו" ולא יבדיל" אינו מולק אלא סימן אחד" עורף הוא גובה הראש"
המשפיע לצד הצואר" מול עורף" מול הרואה את העורף והוא אורך כל אחורי הצואר" והזה מדם החטאת בעולה לא
הטעין אלא מיצוי ובחטאת הזאה ומיצוי אוחז בעורף ומתיז הדם נתז והולך למזבח" חטאת הוא" לשמה כשרה שלא לשמה פסולה"

כמשפט וכפר עליו הכהן מחטאתו
אשר חטא ונסלח לו׃
ואם לא תשיג ידו לשתי
תרים או לשני בני יונה והביא
את קרבנו אשר חטא עשירת
האפה סלת לחטאת לא ישים
עליה שמן ולא יתן עליה לבנה
כי חטאת הוא׃ והביאה אל הכהן
וקמץ הכהן ממנה מלוא קמצו
את אזכרתה והקטיר המזבחה
על אשי יהוה חטאת הוא׃ וכפר
עליו הכהן על חטאתו אשר
חטא מאחת מאלה ונסלח לו

כדחזי ויכפר עלוהי כהנא מחובתיה
דחב וישתביק ליה׃ ותאני יעמלה
מעירה כסירה ויסתגפר ענה
אלאמאם מן כטייתה אלדי אכטא
ויגפר לה׃ ואם לא תדביק
ידיה לתרין שפנינין או לתרין
בני יונה וייתי ית קרבניה דחב חד
מן עסרא בתלת סאין סלתא
לחטאתא לא ישוי עלה משחא
ולא יתין עלה לבונתא ארי חטאתא
היא׃ ואן לם תנל ידה תמן שפנין
או פרכי חמאם פליאת בקרבאנה
עלי מא אכטא עשר אויבה סמיד
לא רכוה לא יצב עליהא דהנא
ולא יגעל עליהא לבאנא לאנהא דכוה׃ וייתינה לות כהנא ויקמוץ
כהנא מינה מלוא קמציה ית אדכרתה ויסיק למדבחא על קורבניא
דיי׳ חטאתא היא׃ פיאתי בהא אלי אלאמאם פיקבץ מנהא אלאמאם מל
קבצתה מן פיהא פיקתרה עלי אלמדבח מע קראבין אללה כדאך מא
תציר דכוה׃ ויכפר עלוהי כהנא על חובתיה דחב מחדא מאלין
וישתביק ליה ותהי לכהנא כמנחתא׃ ויסתגפר ענה אלאמאם עלי
כטייתה אלדי אכטא בואחדה מן הדה פיגפר לה ותציר לאלאמאם

כמשפט׳ כדת האמורה בעולת העוף שלמעלה בראש הפרשה׳ כי חטאת היא׳ ואין בדין שיהא קרבנה מהודר׳
חטאת היא׳ נקמצת ונקטרת לשמה כשרה שלא לשמה פסולה׳ על חטאתו אשר חטא׳ כאן שנה הכתוב שהרי
בעשירות ובדלות נאמר מחטאתו וכאן בדלי דלות נאמר על חטאתו דקדקו רבותינו מכאן שאם חטא כשהוא
עשיר והפריש מעות לכשבה או שעירה והעני יביא מקצתן שתי תורים לכך נאמר מחטאתו כלומר ממקצתו הפריש
מעות לשתי תורים והעני יביא ממקצתן עשירית האיפה הפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר יוסיף עליהם
ויביא קרבן עשיר לכך נאמר כאן על חטאתו׳ מאחת מאלה מאחת משלש כפרות האמורות בענין או בעשירות
או בדלות או בדלי דלות ומה ת״ל שיכול החמורים שבהם יהיו בכשבה או שעירה והקלים יהיו בעוף והקלין שבקלין
יהיו בעשירית האיפה ת״ל מאחת מאלה להשוות קלין לחמורין לכשבה אם השיגה ידם ואת החמורין לקלין לעשירית האיפה

וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה׃
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ פ
נֶפֶשׁ כִּי תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה
בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְהוָה וְהֵבִיא אֶת
אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן
בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם׃ וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא
מִן הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת חֲמִישִׁתוֹ
יוֹסֵף עָלָיו וְנָתַן אֹתוֹ לַכֹּהֵן וְהַכֹּהֵן
יְכַפֵּר עָלָיו בְּאֵיל הָאָשָׁם וְנִסְלַח
לוֹ׃
וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה
אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא
תֵעָשֶׂינָה וְלֹא יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא

כסאיר אלהדאיא׃ ומליל יי׳ עם
משה למימר׃ תם כלם אללה מוסי
תכלימא׃ אנש ארי ישקר שקר
ויחוב בשלו מקודשיא דיי׳ וייתי ית
אשמיה לקדם יי׳ דכר שלים מן ענא
בפרסנה כסף סלעין בסלעי קודשא
לאשמא׃ אי אנסאן כאנת כאנת ואכטי
סהוא בשי מן אקדאס אללה פליאת
בקרבאנה ללה כבש צחיח מן אלגנם
בקימתה מתקיל פצה במתקאל
אלקדס ללקרבאן׃ וית דחב מן קודשא
ישלים וית חומשיה יוסיף עלוהי
ויתין יתיה לכהנא וכהנא יכפר עלוהי
בדכרא דאשמא וישתביק ליה׃
ומא אכטא פיה מן אלקדס יסלם
מתלה ויזיד עליה כמסה ויעטיה ללאמאם יסתגפר ענה בכבש אלקרבאן
ויגפר לה׃ ואם אנש ארי יחוב ויעביד חד מכל פקודיא דיי׳ דלא
כשרין לאתעבדא ולא ידע וחב ויקביל חוביה׃ ואי אנסאן אכטא פעמל
ואחדה מן פראיץ אללה אלתי לם תעמל ולם יעלם באנה קראתם וחמל

בדלי דלות׃ והיתה לכהן כמנחה׃ ללמד על מנחת חוטא שיהו שייריה נאכלין וזהו לפי פשוטו׃ ורבותינו דרשו
והיתה לכהן ואם חוטא זה כהן הוא תהא כשאר מנחות נדבת כהן שהיא בכליל תהיה לא תאכל׃ כי תמעול מעל׃
אין מעילה בכל מקום אלא שנוי וכן הוא אומ׳ וימעלו באלהי אבותיהם ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ וכן הוא אומ׳ בסוטה
ומעלה בו מעל׃ וחטאה בשגגה מקדשי יי׳ שנהנה מן ההקדש והיכן הוזהר נאמר כאן חטא ונאמר להלן חטא בתרומה
ולא ישאו עליו חטא מה להלן הזהיר אף כאן הזהיר אי מה להלן לא הזהיר אלא על האוכל אף כאן לא הזהיר אלא על האוכל
ת״ל תמעול מעל ריבה׃ קדשי יי׳ המיוחדים לשם יצאו קדשים קלים׃ איל׃ לשון קשה כמו ואת אילי הארץ לקח אף כאן
קשה בן שתי שנים׃ בערכך כסף שקלים׃ שיהא שוה שתי סלעים׃ ואת אשר חטא מן הקדש ישלם׃ קרן וחומש להקדש׃
ולא ידע ואשם והביא׃ הענין הזה מדבר במי שבא ספק כרת לידו ולא ידע אם עבר עליו אם לאו כגון חלב ושומן לפניו
וכסבור ששניהן היתר ואכל את האחת אמרו לו אחת של חלב היתה ולא ידע אם זו שלחלב אכל הרי זה מביא אשם תלוי ומגין
עליו כל זמן שלא נודע לו שודאי חטא ואם יודע לו לאחר זמן יביא חטאת׃ ולא ידע ואשם ונשא עונו׃ ר׳ יוסי הגלילי אומ׳
הרי הכתוב ענש את מי שלא ידע על אחת כמה וכמה שיענש את שידע ר׳ יוסי אומ׳ אם נפשך לידע מתן שכרן
שלצדיקים צא ולמד מאדם הראשון שלא נצטוה אלא על מצות לא תעשה ועבר עליה ראה כמה מיתות נקנסו עליו

עונו׃ והביא איל תמים מן הצאן
בערכך לאשם אל הכהן וכפר
עליו הכהן על שגגתו אשר שגג
והוא לא ידע ונסלח לו׃ אשם הוא
אשם אשם ליהוה׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ נפש
כי תחטא ומעלה מעל ביהוה וכחש
בעמיתו בפקדון או בתשומת יד
או בגזל או עשק את עמיתו׃
או מצא אבדה וכחש בה ונשבע
על שקר על אחת מכל אשר
יעשה האדם לחטא בהנה׃ והיה

וזרה׃ וייתי דכר שלים מן ענא
בפרסניה לאשמא לות כהנא ויכפר
עלוהי כהנא על שלותיה דאשתלי
והוא לא ידע וישתביק ליה׃ פליאת
בכבש צחיח מן אגנם בקימתה ללקונאן
אלי אמאם ויסתגפר ענה אלאמאם
ען סהותה אלדי סהא והו לם יעלם
ויגפר לה׃ אשמא הוא על חובתיה
דחב אשמא יקריב קדם יוי׃ והו קרבאן
אתם ען אתמה אלדי אתם ללה׃
ומליל יוי עם משה למימר׃ תם
כלם אלה מוסי תכלימא׃ אנש ארי
יחוב וישקר שקר קדם יוי ויכדיב
בחבריה בפוקדנא או בשותפות ידא או בגזילא או עשק ית חבריה׃ אי אנסאן
אכטא וכאן כאנתא באללה פגחד צאחבה ודיעה או מעאמלה או גצב או גשם
צאחבה׃ או אשכח אבידתא וכדיב בה ואשתבע על שקרא על חדא מכל
דיעביד אנשא למחטי בהון׃ או וגד צאלה פגחדהא וחלף באטלא
עלא כלה מן גמיע מא יעמל אלאנסאן פיכטי בהא׃ ויהי ארי

ולדורותיו וכי איזו מדה מרובה של טובה או של פורענות הוי אומר מדה טובה אם מדת פורענות מעוטה ראה כמה
מיתות נקנסו לו ולדורותיו מדה טובה המרובה היושב לו מן הפגולין והנותרות והמתענה ביום הכפורים על אחת כמה וכמה שיזכה
לו ולדורותיו ולדורות דורותיו עד סוף כל הדורות ר' עקיבא אומ' הרי הוא אומ' על פי שנים עדים או שלשה וג' אם מתקיימת העדות
בשנים למה פרט לך הכתוב שלשה אלא להביא שלישי להחמיר עליו ולעשות דינו כיוצא באלו לענין עונש והזמה אם כך ענש
הכתוב לנטפל לעוברי עבירה על אחת כמה וכמה שישלם שכר טוב לנטפל לעושי מצוה כעושי מצוה ר' אלעזר בן עזריה
אומ' כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה הרי הוא אומ' למען יברכך וג' קבע הכתוב ברכה למי שבאת על ידו
מצוה בלא ידע אמור מעתה היתה סלע צרורה בכנפיו ונפלה הימנו ומצאה העני ונתפרנס בה הרי הקב"ה קובע לו
ברכה׃ בערכך לאשם׃ בערך האמור למעלה׃ אשר שגג והוא לא ידע׃ הא אם ידע לאחר זמן לא נתכפר לו באשם זה עד
שיביא חטאת הא למה זה דומה לעגלה ערופה שנתערפה ואחר כך נמצא ההורג הרי זה יהרג׃ אשם הוא אשם אשם׃
הראשון כולו קמוץ שהוא שם דבר האחרון חציו קמוץ וחציו פתח שהוא לשון פעל ואת מקרא שלא לצורך הוא כבר
דרוש הוא בתורת כהנים׃ אשם אשם׃ להביא אשם שפחה חרופה שיהא איל בן שתי שנים יכול שאני מרבה אשם נזיר
ואשם מצורע ת"ל הוא׃ נפש כי תחטא׃ אמר ר' עקיבא מה ת"ל ומעלה מעל ביי' לפי שכל המלוה והלוה והנושא והנותן
אינו עושה אלא בעדים ובשטר לפי כך בזמן שהוא מכחש מכחש בעדים ובשטר אבל המפקיד אצל חבירו ואינו רוצה שתדע
בו נשמה אלא שלישי שביניהם לפיכך כשהוא מכחש מכחש בשלישי שביניהם׃ בתשומת יד׃ ששם בידו ממון להתעסק או

כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה
אשר גזל או את העשק אשר
עשק או את הפקדון אשר הפקד
אתו או את האבדה אשר מצא׃
או מכל אשר ישבע עליו לשקר
ושלם אתו בראשו וחמשתיו
יסף עליו לאשר הוא לו יתננו
ביום אשמתו׃ ואת אשמו יביא
ליהוה איל תמים מן הצאן בערכך
לאשם אל הכהן׃ וכפר עליו הכהן
לפני יהוה ונסלח לו על אחת מכל
אשר יעשה לאשמה בה׃

קיא פיסו סימן רעואל

וידבר יהוה אל משה לאמר׃
צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת
תורת העלה הוא העלה על מוקדה

יחטי ויחוב ויתיב ית גזילא דגזל
או ית עשקא דעשק או ית פקדונא
דאתפקד עמיה או ית אבידתא דאשכח׃
פאדי הו אכטא ואתם פליר אגצב
דיגצבה או אגשם דיגשמה או
ודיעה אדיאודעת ענדה או לקטה
אדי וגדהא׃ או מכלא דישתבע עלוהי
לשקרא וישלים יתיה ברישיה
וחמשיה יוסיף עלוהי לדהוא ליה
יתנניה ביומא דחובתיה׃ או מא סוא
דלך ממא סבילה אן יחלף עליה
באטלא פלירדה בראסה ויזיד
עליה אלכמאסה ויעטיה אדי הו
לה פי יום אעתראפה בדנבה׃ וית
אשמיה ייתי לקדם יי דכר שלים
מן ענא בפרסניה לאשמא לות
כהנא׃ פיאת בקרבאנה ללה כבש
צחיח מן אלגנם בקימתה ללקרבאן אלי אלאמאם׃ ויכפר עלוהי כהנא קדם יי
על חדא מכל דיעביד למחב בה׃ ויסתגפר ענה אלאמאם בין ידי אללה
ויגפר לה עלא אית כלה מן גמיע מא יעמל פיאתם בהא׃

פ פ פ

ומליל יי עם משה למימר׃ תם כלם אללה מוסי תכלימא׃
פקיד ית אהרן וית בנוהי למימר דא אוריתא דעלתא היא עלתא דמתוקדא

במלוה׳׳ או בגזל׳׳ שגזל מידו כלום׳׳ או עשק׳׳ הוא שכר שכיר׳׳ וכחש בה׳׳ שכפר על אחת מכל אלה אשר יעשה האדם
לחטוא ולהשביע על שקר לכפירת ממון׳׳ כי יחטא ואשם׳׳ כשיכיר בעצמו לשוב בתשובה ולדעת ולהודות כי יחטא ואשם׳׳
בראשו׳׳ הוא הקרן ראש הממון׳׳ לאשר הוא לו׳׳ למי שהממון שלו׳׳

צו את אהרן׳׳ אין צו אלא לשון זירוז מיד
ולדורות אמר רבי שמעון ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כיס׳׳ זאת תורת העולה׳׳ הרי הענין הזה
בא ללמד על הקטר חלבים ואיברים שהוא כשר כל הלילה וללמד על הפסולין איזה אם עלה ירד ואיזה אם עלה לא ירד
שכל תורה לרבות הוא בא לומר תורה אחת לכל העולה ואפילו פסולין שאם עלו לא ירדו׳׳ היא העולה׳׳ מיעט את הרובע ואת

צו

על המזבח כל הלילה עד הבקר
ואש המזבח תוקד בו: ולבש הכהן
מדו בד ומכנסי בד ילבש על
בשרו והרים את הדשן אשר
תאכל האש את העלה על המזבח
ושמו אצל המזבח: ופשט את
בגדיו ולבש בגדים אחרים
והוציא את הדשן אל מחוץ
למחנה אל מקום טהור: והאש
על המזבח תוקד בו לא תכבה
ובער עליה הכהן עצים בבקר
בבקר וערך עליה העלה והקטיר
עליה חלבי השלמים: אש תמיד

על מדבחא כל ליליא עד צפרא
ואישתא דמדבחא תהי יקדא ביה:
מר הרון ובניה קאילא הדה שריעה
אלצעידה הי אלצעידה תוצע עלא
וקיד עלי אלמדבח טול אלליל אלי
אלגדאה ונאר אלמדבח תתוקד עליה:
וילבש כהנא לבושין דבוץ ומכנסין
דבוץ ילבש על בסריה ויפריש
ית דשנא דתיכול אישתא ית עלתא
על מדבחא וישויניה בסטר
מדבחא: ויילבס אלאמאם קמיצא מן
עשר וסראויל מן עשר ילבס
עלי בדנה ויורפע אלרמאד אלתי
תאכל נאר אלצעידה עלי אלמדבח
פיגעלה לזק אלמדבח: וישלח ית לבושוהי וילבש לבושין אחרנין ויפיק
ית דשנא למברא למשריתא לאתר דכי: תם יסלך תיאבה ויילבס תיאב
אכר ויכרג אלרמאד אלי כארג אלעסכר אלי מוצע טאהר: ואישתא על
מדבחא תהי יקדא ביה לא תטפי ויבער עלה כהנא אעין בצפר בצפר
ויסדר עלה עלתא ויסיק עלה תרבי נכסת קודשיא: ואלנאר עלי אלמדבח
תקד פיה לא תטפא וישעל עליהא אלאמאם חטבא פי כל גדאה וינצד
עליהא אלצעידה ויקתר עליהא שחם דבח אלסלאמה: אישתא תדירא

הנרבע והיוצא בהן שלא היה פסול בקדש שנפקלו קודם שבאו לעזרה: מדו בד היא הכתנת ומה ת"ל מדו שתהא
כמדתו: על בשרו שלא יהא דבר חוצץ בינתים: והרים את הדשן היה חותה מלא המחתה מן המאוכלות הפנימיות
ונותנן במזרחו של כבש: הדשן אשר תאכל האש את העולה ועשאתה דשן ירים תרומה ושמו אצל המזבח: ופשט את
בגדיו אין זו חובה אלא דרך ארץ שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד בגדים שבשל בהן קדירה
לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו לכך ולבש בגדים אחרים פחותין מהן: והוציא את הדשן הצבור בתפוח כשהוא רבה ואין
מקום למערכה מוציאו משם ואין זה חובה בכל יום אבל התרומה חובה בכל יום: והאש על המזבח תוקד בו רבה
כאן יקידות הרבה על מוקדה ואש המזבח תוקד בו והאש על המזבח תוקד בו אש תמיד תוקד על המזבח כולן
נדרשו במס' יומא שנחלקו רבותינו במנין המערכות שהיו שם: וערך עליה העולה עולת תמיד היא תקדים: חלבי
השלמים אם יביאו שם שלמים ורבותינו למדו מכאן עליה על עולת הבקר השלם כל הקרבנות כולם מכאן שלא יהא

תוקד על המזבח לא תכבה׃
וזאת תורת
המנחה הקרב אתה בני אהרן
לפני יהוה אל פני המזבח׃ והרים
ממנו בקמצו מסלת המנחה
ומשמנה ואת כל הלבנה אשר
על המנחה והקטיר המזבח ריח
ניחח אזכרתה ליהוה׃ והנותרת
ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות
תאכל במקום קדש בחצר אהל
מועד יאכלוה׃ לא תאפה חמץ
חלקם נתתי אתה מאשי קדש
קדשים הוא כחטאת וכאשם׃

תהי יקדא על מדבחא לא תטפי׃ כואן
ונאר ראימא תתקד עלי אלמדבח לא תטפא׃
ודא אוריתא דמנחתא דיקרבון
יתה בני אהרן קדם יי לקדם מדבחא׃
והדה שריעה אלהדיה אן יקדמהא
בנו הרון בין ידי אללה בין ידי אלמדבח׃
ויפריש מינה בקומציה מסלתא
דמנחתא וממשחה וית כל לבונתא
דעל מנחתא ויסיק למדבחא
לאתקבלא ברעוא אדכרתה קדם יי׃
וירפע מנהא בקבצתה מן סמידהא
ודהנהא וגמיע אללבאן אלדי עליהא
ויקתר פיהא עלי אלמדבח קבול
מרצי ללה׃ ודישתאר מינה
ייכלון אהרן ובנוהי פטיר תתאכיל באתר קדיש בדרת משכן זמנא
ייכלונה׃ ואלפאצל מנהא יאכלוה הרון ובניה פטירא תוכל פי מוצע
מקדס פי צחן כבא אלמחצר יאכלוהא׃ לא תתאפי חמיע חולקהון
יהבית יתה מקרבני קדש קודשין היא כחטתא וכאשמא׃ לא תכבז כמירא
געלתהא קסמהם מן קראביני מן כואץ אלאקדאס הי כאלדכוה וקרבאן אלאתם׃

דבר מאוחר לתמיד שלבין ה ערבים׳׳ אש תמיד׳ אש שנאמר בו תמיד היא שמדליקין בה את הנרות שנ׳
בהלעלות נר תמיד אף היא מעל מזבח החיצון תוקד׳׳ לא תכבה׳׳ המכבה אש על המזבח עובר
בשני לאוין׳׳ וזאת תורת המנחה׳׳ תורה אחת לכולן להטעינן שמן ולבונה מנין תל׳ תורת׳ הקרב אותה
היא הגשה בקרן דרומית מערבית׳׳ לפני׳ הוא מערב שהוא לצד האמורין בענין שיכול אין לי טעונות
שמן ולבונה אלא מנחת ישר׳ שהיא נקמצת מנחת כהנים שהוא כליל מנין תל׳ תורת׳ הקרב אותה׳׳ היא
הגשה בקרן דרומית מערבית׳ לפני ה׳ הוא מערב שהוא לצד אהל מועד׳׳ אל פני המזבח הוא הדרום שהוא
פניו שלמזבח שהכבש נתון לאותו הרוח׳׳ בקמצו׳׳ שלא יעשה מדה לקומץ׳׳ מסולת המנחה ומשמנה׳׳ מכאן
שקומץ ממקום שנתרבה שמנה׳׳ ואת כל הלבונה אשר על המנחה והקטיר׳׳ שמלקט את לבונתה לאחר קמיצה
ומקטירו ולפי שלא פירש כן אלא באחת מן המנחות בויקרא הוצרך לשנות פרשה זו לכלול כל המנחות כמשפטן׳׳
במקום קדוש׳׳ ואיזהו בחצר אהל מועד׳׳ לא תאפה חמץ חלקם׳׳ אף השיריים אסורין בחמוץ׳׳ כחטאת כאשם׳׳ מנחת חוטא
הרי היא כחטאת לפיכך קמ׳ שלא לשמה פסולה מנחת נדבה הרי היא כאשם לפיכך קמצה שלא לשמה כשרה׳׳

כל זכר בבני אהרן יאכלנה חק
עולם לדרתיכם מאשי יהוה
כל אשר יגע בהם יקדש׃

ג וידבר יהוה אל משה לאמר׃ זה
קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו
ליהוה ביום המשח אתו עשירת
האפה סלת מנחה תמיד מחציתה
בבקר ומחציתה בערב׃ על
מחבת בשמן תעשה מרבכת
תביאנה תפיני מנחת פתים תקריב
ריח ניחח ליהוה׃ והכהן המשיח
תחתיו מבניו יעשה אתה חק
עולם ליהוה כליל תקטר׃ וכל

כל דכורא בבני אהרן ייכלנה קים
עלם לדריכון מקרבניא דיי׳ כל
דיקרב בהון יתקדש׃ כל דכר מן
בני הרון יאכלהא רסם דהר
לאגיאלכם מן קראבין אללה כל מן
לאמסהא תקדס׃ ומליל יי׳
עם משה למימר׃ תם כלם אללה
מוסי תכלימא׃ דין קרבנא דאהרן
ודבנוהי דיקרבון קדם יי׳ ביומא
דירבון יתיה חד מן עסרא בתלת
סאין סלתא מנחתא תדירא פלגותה
בצפרא ופלגותה ברמשא׃ הדי
קרבאן הרון ובניה אלדי יקרבה ללה
פי יום מסח עשר אויבה סמר
הדייה דאימא נצפהא בלגדאה
ונצפהא בלעשאה׃ על מסריתא במשח תתעביד רביכא
תיתינה תופיני מנחת בצועין תקריב לאתקבלא ברעוא קדם יי׳׃
עלי טאבק בדהן תעמל סתותייה תאתי בהא רפכה תכון תקרבהא
מקבולא מרציא ללה׃ וכהנא דיתרבא תחותוהי מבנוהי יעביד
יתה קים עלם קדם יי׳ גמיר תתסק׃ וכדאך אלאמאם אלמסתכלף
בעדה מן בניה יצנעהא רסם דהר ללה גמלה תקתר׃ וכל

כל זכר׳ אפילו בעל מום למה נאמר אם לאכילה הרי כבר אמור לחם אלהיו מקדשי הקדשים וג׳ אלא
לרבות בעלי מומין למחלוקת׳ כל אשר יגע וג׳ קדשים קלים או חולין שיגעו בה ויבלעו ממנה׳
יקדש׳ להיות כמוה שאם פסולה יפסלו ואם כשרה יאכלו כחומר המנחה׳ זה קרבן אהרן ובניו׳
אף ההדיוטות מקריבים עשירית האיפה ביום שהן מתחנכין לעבודה אבל כהן גדול בכל
יום שנ׳ מנחת תמיד והכהן המשיח תחתיו מבניו חקת עולם וג׳ מרבכת׳ חלוטה ברותחין
כל צרכה׳ תופיני׳ אפויה אפיות הרבה אחר חליטתה אופה בתנור וחוזר ומטגנה במחבת׳
מנחת פתים׳ מלמד שטעונה פתיתה׳ המשיח תחתיו מבניו׳ המשיח מבנין תחתיו׳ כליל תקטר׳ אין
נקמצת להיות שיריה נאכלין אלא כולה כליל וכן כל מנחת כהן שלנדבה כליל תהיה׳ כליל׳ כולה עוה לגבוה׳

מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל׃

ד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ דַּבֵּר
אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר זֹאת
תּוֹרַת הַחַטָּאת בִּמְקוֹם אֲשֶׁר
תִּשָּׁחֵט הָעֹלָה תִּשָּׁחֵט הַחַטָּאת
לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִוא׃
הַכֹּהֵן הַמְחַטֵּא אֹתָהּ יֹאכְלֶנָּה בְּמָקוֹם
קָדֹשׁ תֵּאָכֵל בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד׃
כֹּל אֲשֶׁר יִגַּע בִּבְשָׂרָהּ יִקְדָּשׁ
וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל הַבֶּגֶד אֲשֶׁר
יִזֶּה עָלֶיהָ תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ׃
וּכְלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר תְּבֻשַּׁל בּוֹ יִשָּׁבֵר
וְאִם בִּכְלִי נְחֹשֶׁת בֻּשָּׁלָה וּמֹרַק
וְשֻׁטַּף בַּמָּיִם׃ כָּל זָכָר בַּכֹּהֲנִים

מנחתא דכהנא גמירא תהי לא תתאכיל׃
וסאירהו איא אמאם תקתר גמלה ולא
תוכל׃ ומליל יי׳ עם משה למימר׃
תם כלם אללה מוסי תכלימא׃ מליל עם
אהרן ועם בנוהי למימר׃ ואאוריתא
דחטתא באתרא דתתנכיס עלתא
תתנכיס חטתא קדם יי׳ קדש קדשין
היא׃ קל להרון ובנה קאילא הדה
שריעה אלדכוה׃ פי מוצע תדבח
אלצעידה תדבח אלדכוה בין ידי אללה׃
מן כואץ אלאקואס׃ כהנא דמכפר
בדמה ייכלנה באתר קדיש תתאכיל
בדרת משכן זמנא׃ אלאמאם אלמדכי
בהא יאכלהא׃ ופי מוצע מקדס
תוכל׃ פי צחן כבא אלמחצר׃ כל
די יקרב בבסרהא יתקדש׃ ודי ידי

מדמה על לבושא דידי עלה תחור באתר קדיש׃ כל מן דנא מן לחמהא
תקדס ואן אנתצח מן דמהא אלדי ינצח מנה עלי תוב פאגסל פי מוצע
מקדס׃ ומן דחסף דתתבשל ביה יתבר׃ ואם במנא דנחשא תתבשל ויתמריק
וישתטיף במיא׃ ואנא אלכזף אלדי תטבך פיה יכסר ואן טבכת פי אנאת
נחאס פליד לך ויגסל באלמא׃ כל דכורא בכהניא ייכול יתה׃

המחטא אותה׳ העובד עבודותיה שהיא נעשית חטאתה על ידו׳ המחטא אותה יאכלנה׳ הראוי לעבודה יצא טמא
בשעת זריקת דמים שאינו חולק בבשר ואי אפשר לומר שאוסר שאר כהנים באכילתה חוץ מן הזורק דמה
שהרי נאמר למטה כל זכר בכהנים יאכל אותה׳ כל אשר יגע בבשרה׳ כל דבר אוכל אשר יגע ויבלע ממנה׳
יקדש להיות כמוה אם פסולה תפסל ואם כשרה תאכל כחומר שבה׳ ואשר יזה מדמה׳ על הבגד ואם הוזה מדמה
על הבגד אותו מקום הדם הבגד אשר יזה עליה תכבס בתוך העזרה׳ אשר יזה׳ יהא כלה כמו לו יזה לארץ מנלס
יהא נטוי׳ ישבר׳ לפי שהבליעה שנבלעת בו נעשה נותר והוא הדין לכל הקדשים׳ ומורק׳ לשון תמרוקי
הנשים אשקורמנט בלעז׳ ומורק ושטף׳ לפלוט את בליעתו אבל כלי חרש למדך הכתוב כאן שאינו יוצא מידי
דופיו לעולם׳ כל זכר בכהנים יאכל אותה׳ הא למדת שהמחטא אותה האמור למעלה לא להוציא שאר הכהנים

יאכל אתה קדש קדשים הוא: וכל
חטאת אשר יובא מדמה אל
אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל
באש תשרף:
ה וזאת תורת האשם קדש קדשים
הוא: במקום אשר ישחטו את
העלה ישחטו את האשם ואת דמו
יזרק על המזבח סביב: ואת כל
חלבו יקריב ממנו את האליה
ואת החלב המכסה את הקרב:
ואת שתי הכלית ואת החלב
אשר עליהן אשר על הכסלים
ואת היתרת על הכבד על הכלית
יסירנה: והקטיר אתם הכהן
המזבחה אשה ליהוה אשם הוא:

קדש קדשין היא: כל דכר מן
אלאימה יאכלהא אד הי מן כואץ
אלאקדאס: וכל חטתא דיתעל
מדמה למשכן זמנא לכפרא
בקדשא לא תתאכיל: בנורא
תתוקד: וכל דבוח ידכל מן דמהא
אלי קבא אלמחצר ליסתגפר פי
אלקדס פלא תוכל בל תחרק בנאר:
ודא אוריתא דאשמא קדש
קדשין הוא: והדה שריעה קרבאן
אלאתם הו איצא מן כואץ אלאקדאס:
באתרא דיכסון ית עלתא יכסון
ית אשמא וית דמיה יזרוק על
מדבחא סחור סחור: פי מוצע
תדבח אלצעידה ידבח קרבאן אלאתם
ודמה ירש עלי אלמדבח מסתדירא:

וית כל תרביה יקריב מניה ית אליתא וית תרבא דחפי ית גווא: וגמיע שחמה
ירפע מנה אליה ואלתרב אלמגטי אלגוף: וית תרתין כוליין וית תרבא דעליהון
דעל גססיא וית חצרא דעל כבדא על כוליתא יעדינה: ואלכלותין ואלשחם
אלדי עליהמא אלדי עלי אלחשא וזאידה אלכבד מע אלכלא ינזעהא:
ויסיק יתהון כהנא למדבחא קרבנא קדם יי אשמא הוא:
ויקתרהא אלאמאם עלי אלמדבח קרבאנא ללה כואן מאיציר קרבאן אלאתם:

אלא להוציא את שאינו ראוי לחטוי" וכל חטאת וג' שאם הכניס מדם חטאת החיצונה לפנים פסולה" קודש
קדשים הוא" הוא קרב ואין תמורתו קריבה" ואת כל חלבו וג'" עד כאן לא נתפרשו אימורין באשם לכך הוצרך
לפרשם כאן אבל חטאת כבר נתפרש בה בפרשת ויקרא" את האליה" לפי שאשם אינו בא אלא איל או כבש
ואיל וכבש נתרבו באליה" אשם הוא עד שינתק שמו ממנו ללמד על אשם שמתו בעליו או שנתכפרו בעליו
אע"פ שעומד להיות דמין עולה לקיץ המזבח אם שחטו סתם אינו כשר לעולה קודם שניתק לרעייה ואינו
בא ללמד על האשם שיהא פסול שלא לשמו כמו שדרשנו הוא הכתוב בחטאת לפי שאשם לא נאמר בו
אשם הוא אלא לאחר הקטרת אימורין והוא עצמו שלא הוקטרו אימוריו כשר" קודש קדשים הוא"

כל זכר בכהנים יאכלנו במקום
קדוש יאכל קדש קדשים הוא:
כחטאת כאשם תורה אחת להם
הכהן אשר יכפר בו לו יהיה:
והכהן המקריב את עלת איש
עור העלה אשר הקריב לכהן
לו יהיה: וכל מנחה אשר תאפה
בתנור וכל נעשה במרחשת
ועל מחבת לכהן המקריב
אתה לו תהיה: וכל מנחה
בלולה בשמן וחרבה לכל בני
אהרן תהיה איש כאחיו:

וזאת תורת זבח השלמים אשר
יקריב ליהוה: אם על תודה

כל דכורא בכהניא ייכלניה באתר
קדיש יתאכיל קדש קודשין הוא:
כל דכר מן אלאימה יאכלה ופי מוצע
מקדס יוכל לאנה מן כואץ אלאקדאס:
כחטאתא כין אשמא אוריתא חדא להון
כהנא דיכפר ביה דיליה יהי: קרבאן
אלאתם כאלדכוה שריעה ואחדה ללאמאם
אלאמאם אלדי יכפר בה לה תכון: וכהנא
דמקריב ית עלת גבר משך עלתא
דיקריב לכהנא דיליה יהי: ואלאמאם
אלמקרב צעידה ען אמרי גלד אל
צעידה אלדי יקרבה יכון לה: וכל
מנחתא דתתאפי בתנורא. וכל
דתתעבד בדודא ועל מסריתא.
לכהנא דמקריב יתה דיליה תהי:
וכל הדייה ממא יכבז פי אלתנור.
או יעמל פי אלטנגיר או עלי טאבק. אלאמאם אלמקרבהא לה תכון: וכל
מנחתא דפילא במשח ודלא פילא. לכל בני אהרן תהי גבר כאחוהי: וכל
הדייה מלתותה בדהן או גאפה לגמיע בני הרון תכון ואחד כאלאכר:
ודא אוריתא דנכסת קודשיא דיקריב קדם יי: והדה שריעה
דבח אלסלאמה אלדי יקרבה ללה: אם על תודתא

בתורת כהנים הוא נדרש. תורה אחת להם. בדבר זה. לכהן אשר יכפר בו. הראוי לכפרה חולק בו פרט
לטבול יום ומחוסר כפורים ואונן שאין חולקין בקדשים. לכהן המקריב אותה וג'. יכול לו לבדו ת"ל לכל
בני אהרן תהיה יכול לכולן ת"ל לכהן המקריב הא כיצד לבית אב שלאותו יום מקריבין אותה. בלולה בשמן.
זו מנחת נדבה. וחרבה. זו מנחת חוטא ומנחת קנאות שאין בהן שמן. אם על תודה יקריבנו. אם על דבר
הודאה על נס שנעשה לו כגון יורדי הים והולכי מדברות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא שהן צריכין
להודות שכתוב בהן יודו ליי' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה אם על אחת מאלה נדר
שלמים הללו שלמי תודה ומעונות לחם האמור בענין ואין נאכלין אלא ליום ולילה כמו שמפורש כאן.

יקריבנו והקריב על זבח התודה
חלות מצות בלולת בשמן ורקיקי
מצות משחים בשמן וסלת מרבכת
חלת בלולת בשמן׃ על חלת לחם
חמץ יקריב קרבנו על זבח תודת
שלמיו׃ והקריב ממנו אחד מכל
קרבן תרומה ליהוה לכהן הזרק
את דם השלמים לו יהיה׃ ובשר
זבח תודת שלמיו ביום קרבנו
יאכל לא יניח ממנו עד בקר׃
ואם נדר או נדבה זבח קרבנו
ביום הקריבו את זבחו יאכל
וממחרת והנותר ממנו יאכל׃
והנותר מבשר הזבח ביום השלישי
באש ישרף׃ ואם האכל יאכל

יקרבניה ויקריב על נכסת תודתא
גריצן פטירן דפילן במשח ואספוגין
פטירין דמשיחין במשח. וסלת
רבלא גריצן דפילן במשח׃ אן
קרבה עלי שכר. פיקרב מעה גראדק
פטירא מלתותה בדהן. ורקאק
פטיר ממסוחה בדהן. וסמד רפך
גראדק מלתותה בדהן׃ על גריצן
דלחים חמיע יקריב קרבניה על
נכסת תודת קודשוהי׃ מע גראדק
כבז כמיר. יקרב קרבאנה. מע דבח
שכר סלאמתה׃ ויקריב מיניה חד
מכל קרבנא אפרשותא קדם יי לכהנא
דיזרוק ית דם נכסת קודשיא דיליה
יהי׃ פיקרב מן דלך רגיפא ואחדא
מן כל קרבאן רפיעה ללה לאמאם

אלדי ינצח מקדם אלסלאמה לה יכון׃ ובסר נכסת תודת קודשוהי ביום קרבניה
יתאכיל לא יצנע מניה עד צפרא׃ ולחם דבח שכר אלסלאמה. פי יום קרבאנה
יוכל לא יבקי מנה אלי אלגדאה׃ ואם נדרא או נדבתא נכסת קרבניה ביומא
דיקריב ית נכסתיה יתאכיל. וביומא דבתרוהי ודישתאר מניה יתאכיל׃ ואן כאן
דבח קרבאנה נדרא או תברעא פיוכל מן יום תקריבה להו ומן גד ומא פצל מנה יוכל׃
ודישתאר מבסר נכסתא ביומא תליתאה בנורא יתוקד׃ ומא פצל מן לחם אלדבח פי
אליום אלתאלת פאיחרק באלנאר׃ ואם אתאכלא יתאכיל מבסר נכסת קודשוהי׃

והקריב על זבח התודה" ארבעה מיני לחם חלות ורקיקין ורבוכה שלשה מיני מצה וכתוב על חלות לחם חמץ וג'" וכל
מין ומין עשר חלות כך מפורש במנחות ושיעורן חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות עשרים עשרון"
מרבכת" לחם חלוט ברותחין כל צרכו" יקריב קרבנו על זבח" מגיד שאין הלחם קדוש קדושת הגוף ליפסל ביוצא וטבול
יום ומלצאת לחולין בפדיון עד שישחט הזבח" אחד מכל קרבן" לחם אחד מכל מין יטול תרומה לכהן העובד עבודתה
והשאר נאכל לבעלים ובשרה לבעלים חוץ מחזה ושוק שבה כמו שמפורש למטה תנופת חזה ושוק בשלמים והתודה
קרויה שלמים" ביום קרבנו יאכל" ובזמן בשרה זמן לחמה" ובשר זבח תודת שלמיו" יש כאן לבויין הרבה לרבות חטאת
ואשם ואיל נזיר וחגיגת ארבעה עשר שיהיו נאכלים ליום ולילה" לא יניח ממנו עד בקר" אבל אוכל הוא כל הלילה אם כן

מבשר זבח שלמיו ביום השלישי
לא ירצה המקריב אתו לא יחשב
לו פגול יהיה והנפש האכלת
ממנו עונה תשא: והבשר אשר
יגע בכל טמא לא יאכל באש
ישרף והבשר כל טהור יאכל
בשר: והנפש אשר תאכל בשר
מזבח השלמים אשר ליהוה
וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא
מעמיה: ונפש כי תגע בכל טמא
בטמאת אדם או בבהמה
טמאה או בכל שקץ טמא ואכל

ביומא תליתאה לא יהי לרעוא.
דמקריב יתיה. לא יתחשיב. ליה
מרחק יהי. ואנש דייכול מניה
חוביה יקבל: ואן אכל אכלא. מן
לחם דבח אלסלאמה פי אליום אלג'
פלא ירתצא. ואלמקרב לה. לא יחסב
לה. בל יכון פאסדא. ואי אנסאן אכל
מנה. פקד חמל וזרה: ובסר דיקרב
בכל מסאב לא יתאכיל. בנורא
יתוקד. ובסר קדשא. כל דידכי
לקדשא ייכול בסר קדשא: ולחם
אלאקדאס אן דנא בשי מן אלנגאסה
פלא יוכל בל יחרק באלנאר. ואלטאהר
מנה. פלא יאכלה אלא טאהר: ואנש דייכול בסרא. מנכסת קודשיא
דקדם יי. וסאובתיה עלוהי. וישתיצי אנשא ההוא מעמיה: ואי
אנסאן אכל לחמא. מן דבח אלסלאמה אלדי ללה. ונגאסתה עליה. פינקטע
דלך אלאנסאן מן בין קומה: ואנש ארי יקרב בכל מסאב בסואבת
אנשא או בבעירא מסאבא או בכל שקוץ מסאב. וייכול. מבסר

ובסר קודשא

כבלאים

נכסת

למה אמרו עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה" ואם נדר או נדבה" שלא הביאה על הודאה שלנס
אינה טעונה לחם ונאכלת לשני ימים כמו שמפורש בענין" וממחרת והנותר ממנו" בראשון
יאכל" ר"י זו יתירה היא ויש כמהו הרבה במקרא כגון ואלה בני צבעון ואיה וענה תת וקדש וצבא
מרמס" ואם האכל יאכל וג' במחשב בשחיטה לאכלה בשלישי הכתוב מדבר יכול אם אכל ממנו
בשלישי יפסל למפרע תלמוד לומר המקריב לא יחשב בשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי
וכן פירושו בשעת הקרבתו לא תעלה דעת במחשבה ואם חשב פגול יהיה" והנפש האוכלת ממנו
אפלו בתוך הזמן עונה תשא" והבשר" שלקודש שלמים אשר יגע בכל טמא לא יאכל" והבשר
לרבות איבר שיצא מקצתו שהפנימי מותר" כל טהור יאכל קדש בשר" מה ת"ל לפי שנ' ודם זבחיך
ישפך" והבשר תאכל יכול לא יאכלו שלמים אלא הבעלים לכך נאמר כל טהור יאכל בשר" וטמאתו
עליו" בטומאת הגוף הכתוב מדבר אבל טהור שאכל את הטמא אינו ענוש כרת אלא אזהרה"
והבשר אשר יגע בכל טמא וג' ואזהרת טמא שאכל את הטהור אינה מפורשת בתורה אלא
חכמים למדוה בגזירה שוה. שלש כריתות אמורים באוכלי קדשים בטומאת הגוף ודרשום רבותינו
בשבועות אחת לכלל ואחת לפרט ואחת ללמד על קרבן עולה ויורד שלא נאמר אלא על טומאת מקדש וקדשיו"

מבשר זבח השלמים אשר
ליהוה ונכרתה הנפש ההוא
מעמיה: וידבר יהוה אל משה
לאמר: דבר אל בני ישראל לאמר
כל חלב שור וכשב ועז לא
תאכלו: וחלב נבלה וחלב
טרפה יעשה לכל מלאכה
ואכל לא תאכלהו: כי כל אכל
חלב מן הבהמה אשר יקריב
ממנה אשה ליהוה ונכרתה
הנפש האכלת מעמיה: וכל דם
לא תאכלו בכל מושבתיכם
לעוף ולבהמה: כל נפש אשר
תאכל כל דם ונכרתה הנפש
ההוא מעמיה:
וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר

קודשיא דקדם יי. וישתיצי אנשא
ההוא מעמיה: ואי אנסאן לאמס
שיא מן אנגאסאת. בנגאסת אנסאן
או בבהימה נגסה. או בשי מן אלדביב
אלנגס. ואכל מן לחם דבח אלסלאמה
אלדי ללה. פינקטע דלך אלאנסאן מן
קומה: ומליל יי עם משה למימר:
תם כלם כדא מליל. עם בני ישראל
למימר. כל תרב תור ואמר ועז
לא תיכלון: מר לבני אסר קאילא.
כל שחם בקר וצאן. ומאעז לא
תאכלו: ותרב נבילא ותרב תבירא.
יתעביד לכל עבידא. ומיכל לא
תיכלוניה: ושחם אלנבילה ואלסקימה
אסתעמלוה פי כל צנעה. ואכל
לא תאכלוה: ארי כל דייכול
תרבא. מן בעירא דיקרבון מניה
קורבנא קדם יי. וישתיצי אנשא דייכול מעמיה: פאן כל מן אכל שחמא מן
אלבהאים. אלתי יקרב מנהא קרבאנא ללה. ינקטע דלך אלאנסאן מן בין קומה:
וכל דמא לא תיכלון. בכל מותבניכון דעופא ודבעירא: וכל דם לא תאכלו.
פי גמיע מסאכנכם. מן אלטאיר ואלבהאים: כל אנש דייכול כל דם. וישתיצי.
אנשא ההוא מעמיה: אי אנסאן אכל שיא מן אלדם. ינקטע דלך אלאנסאן מן
קומה: ומליל יי עם משה למימר: תם כלם אללה מוסי: מליל.

יעשה לכל מלאכה. בא ולימד על החלב שאינו מטמא טומאת נבלות. ואכל לא תאכלוהו. אמרה תורה יבא
איסור נבלה וטרפה ויחול על איסור חלב שאם אכלו יתחייב אף על לאו שלנבלה ולא תאמר אין איסור חל
על איסור. לעוף ולבהמה. פרט לדם דגים וחגבים. בכל מושבותיכם. לפי שהוא חובת הגוף ואינה חובת
קרקע נוהגת בכל מושבות ובמסכת קידושין בפרק ראשון מפרש למה הוצרך לומר. ידיו תביאנה וגו'.
שתהא יד הבעלים מלמעלה והחלב והחזה נתונים בה ויד כהן מלמטה ומניפן. את אשי יי.

ין

אל בני ישראל לאמר המקריב
את זבח שלמיו ליהוה יביא את
קרבנו ליהוה מזבח שלמיו: ידיו
תביאינה את אשי יהוה את החלב
על החזה יביאנו את החזה
להניף אתו תנופה לפני יהוה: ו׳
והקטיר הכהן את החלב המזבחה
והיה החזה לאהרן ולבניו: ואת
שוק הימין תתנו תרומה לכהן
מזבחי שלמיכם: המקריב את
דם השלמים ואת החלב מבני
אהרן לו תהיה שוק הימין למנה:
כי את חזה התנופה ואת שוק
התרומה לקחתי מאת בני ישראל

עם בני ישר׳ למימר. דיקריב ית
נכסת קודשוהי קדם יי׳. ייתי ית
קרבניה. לקדם יי׳ מנכסת קדשוהי:
באטב בני אסר׳ וקל להם. אלמקרב
דבח אלסלאמה ללה ואלדי יאתי
בקרבאנה ללה. מן דבח סלאמתה:
ידוהי יתין. ית קרבניא דיי׳. ית
תרבא על חדיא ייתינה. ית חדיא
לארמא יתיה ארמא קדם יי׳: יראה
תחמל. קראבין ללה. אלשחם מע
אל... יאתי בה מעה. פיחלבה תחריכא
בין ידי אללה: ויסיק כהנא. ית תרבא
למדבחא. ויהי חדיא לאהרן ולבנוהי:
ויקתר אלאמאם אלשחם עלי אלמדבח.
ויציר אלקץ. להרון ובניה: וית שקא

דימינא. תתנון אפרשותא לכהנא. מנכסת קודשיכון: ואלסאק אלאימן תעטוה
רפיעה ללאמאם. מן דבאיח סלאמתכם: דמקריב. ית דם נכסת קדשיא. וית
תרבא מבני אהרן. דיליה תהי. שקא דימינא לחלק: אלמקרב דם אלסלאמה.
ואלשחם מן בני הרון. לה יכון. סאק אלאימן נציבא: ארי ית חדיא דארמותא.
וית שקא דאפרשותא. נסיבית מן בני ישר׳. מנכסת קודשיהון. ויהבית יתהון.
לאהרן כהנא ולבנוהי לקים עלם. מן בני ישר׳: לאן קץ אלתחריך וסאק אלרפיעה.

ומה הן האישים את החלב על החזה יביאנו כשמביאו מבית המטבחים נותן חלב על החזה וכשנותנו
ליד המניף נמצא החזה למעלה והחלב למטה וזהו האמור במקום אחד שוק התרומה וחזה התנופה על אשי
החלבים יביאו להניף וג׳ ולאחר התנופה נותנו לכהן המקטיר ונמצא החזה למטה וזהו שנ׳ וישימו החלבים
על החזות ויקטר החלבים המזבחה למדנו ששלשה כהנים זקוקין לה כך מפורש במנחות. את החלב על
החזה יביאנו ואת החזה למה מביא להניף אותו הוא מביאו ולא שיהא הוא מן האישים לפי שנ׳ את אשי
יי׳ את החלב על החזות יכול שיהא אף החזה לאישים לכך נאמר ואת החזה להניף וג׳. והקטיר הכהן החלב.
ואחר כך והיה החזה לאהרן למדנו שאין הבשר נאכל בעוד האימורין למטה מן המזבח. שוק מן הפרק של
ארכובה התחתונה עם הראש עד הפרק האמצעי שהוא סובך של רגל. המקריב את דם השלמים וג׳ מי שהוא

מזבחי שלמיהם ואתן אתם
לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם
מאת בני ישראל: זאת משחת
אהרן ומשחת בניו מאשי יהוה
ביום הקריב אתם לכהן ליהוה:
אשר צוה יהוה לתת להם ביום
משחו אתם מאת בני ישראל
חקת עולם לדרתם: זאת התורה
לעלה למנחה ולחטאת ולאשם
ולמלואים ולזבח השלמים:
אשר צוה יהוה את משה בהר
סיני ביום צותו את בני ישראל
להקריב את קרבניהם ליהוה
במדבר סיני:
ח וידבר יהוה אל משה לאמר: קח
את אהרן ואת בניו אתו ואת

אלדתהא מן בני אסראיל. מן דבאיח
סלאמתהם. ואעטיתהא. להרון
אמאם ובניה רסם דהר. מן בני
אסראיל: דא רבות אהרן ורבות
בנוהי מקרבניא דיי. ביומא דיקריב
יתהון לשמשא קדם יי: הדה חצה
הרון ובניה. מן קראבין אללה פי יום
קדמו. ליאמו ללה. דפקיד יי למתן
להון ביומא דירבון יתהון מן בני
ישראל. קים עלם לדריהון: אלדי אמר
אללה אן יעטוהא. פי יום מסחהם.
מן בני אסראיל. רסם דהר לאגיאלהם:
דא אוריתא. לעלתא למנחתא.
ולחטאתא ולאשמא. ולקרבניא:
ולנכסת קודשיא: הדה שריעה.
לצעידה ושהדייה. ודכוה וקרבאן
אתם. וכמאל. ודבח סלאמה. דפקיד
יי. ית משה בטורא דסיני. ביומא דפקיד ית בני ישראל. לקרבא ית
קרבניהון. קדם יי במדברא דסיני: אלתי אמר אללה בהא מוסי פי גבל סיני. פי
וקת אמר בני אסראיל. אן יקרבו קראבינהם. ללה פי ברייה סיני:
ומליל יי עם משה למימר: תם כלם אללה מוסי תכלימא:
קריב ית אהרן וית בנוהי עמיה. וית לבושיא. וית משחא דרבותא. וית
תורא דחטתא. וית תרין דכרין. וית סלא דפטיריא: קדם הרון ובניה מעה.

ראו׳ לזריקתו ולהקטר חלבו יצא טומאה בשעת זריקת דמים או בשעת הקטר חלבים שאינו חולק בבשר׳׳ תנופה תרומה׳׳ מוליך ומביא מעלה ומוריד׳׳ ולמלואים ליום חינוך הכהונה׳׳ קח את אהרן פרשה זו נאמרה שבעת ימים קודם הקמת המשכן שאין מוקדם ומאוחר בתורה׳׳ קח את אהרן קחנו בדברים ומשכהו׳׳ ואת פר החטאת וג׳ זו האמורין בענין צוואת המלואים בואתה תצוה

הבגדים ואת שמן המשחה ואת
פר החטאת ואת שני האילים
ואת סל המצות: ואת כל העדה
הקהל אל פתח אהל מועד:
ויעש משה כאשר צוה יהוה
אתו ותקהל העדה אל פתח
אהל מועד: ויאמר משה אל
העדה זה הדבר אשר צוה יהוה
לעשות: ויקרב משה את
אהרן ואת בניו וירחץ אתם
במים: ויתן עליו את הכתנת
ויחגר אתו באבנט וילבש אתו
את המעיל ויתן עליו את האפד
ויחגר אתו בחשב האפד ויאפד
לו בו: וישם עליו את החשן
ויתן אל החשן את האורים
ואת התמים: וישם את המצנפת
על ראשו וישם על המצנפת אל

צי
יתירה בפסו

ואלתיאב ואלדהן אלמסוחייה. ודת
אלדכוה. ואלכבשין. וסל אלפטיר:
וית כל כנשתא כנש. לתרע
משכן זמנא: וגווק אלגמע. אלי
באב קבה אלמחצר: ועבד משה.
כמא דפקיד יי יתיה. ואתכנישת
כנשתא. לתרע משכן זמנא:
פעמל מוסי. כמא אמרה אללה.
פתגווק אלגמע. אלי באב קבה אלמחצר:
ואמר משה לכנשתא דין פתגמא
דפקיד יי למעבד: פקאל מוסי להם.
הדי אלאמר. אלדי אמר אללה אן תצנעו:
וקריב משה. ית אהרן וית בנוהי
ואסחי יתהון במיא: פקרב מוסי.
הרון ובניה. וגסלהם במא: ויהב
עלוהי ית כיתונא. וזריז יתהון
בהמינא. ואלביש יתיה ית מעילא.
ויהב עלוהי ית איפודא. וזריז
יתיה בהמין איפודא. ואתקין ליה ביה:
וגעל עליה אלתוניה. וקלדה באלזנאר. ואלבסה אלממטר. וגעל עליה אלצדרה.
ושדה בהמיאנה. וצרה בהא: ושוי עלוהי ית חשנא. ויהב בחשנא ית אוריא
וית תומיא: וציר עליה אלבדנה. וגעל פיהא אלאנואר ואלצחאיח: ושוי
ית מצנפתא על רישיה. ושוי על מצנפתא לקביל אפוהי. ית ציצא דדהבא
כלילא דקודשא. כמא דפקיד יי ית משה: וציר אלעמאמה עלי ראסה. וגעל

ועכשיו ביום ראשון למלואים חזר וזירזו בשעת מעשה: הקהל אל פתח אהל מועד. זה אחד מן המקומות
שהחזיק מועט את המרובה: זה הדבר. דברים שתראו שאני עושה לפניכם ציוני הקב״ה לעשות ואל תאמרו
לכבודי ולכבוד אחי אני עושה כל הענין הזה פירשתי בואתה תצוה: את האורים. כתב של שם המפורש:
וישם על המצנפת. פתילי תכלת הקבועים בציץ כותן על המצנפת נמצא הציץ תלוי במצנפת:

מול פניו את ציץ הזהב נזר
הקדש כאשר צוה יהוה את משה׃
ויקח משה את שמן המשחה
וימשח את המשכן ואת כל אשר
בו ויקדש אתם׃ ויז ממנו על
המזבח שבע פעמים וימשח
את המזבח ואת כל כליו ואת
הכיר ואת כנו לקדשם׃ ויצק
משמן המשחה על ראש אהרן
וימשח אתו לקדשו׃ ויקרב
משה את בני אהרן וילבשם
כתנת ויחגר אתם אבנט ויחבש
להם מגבעות כאשר צוה יהוה
את משה׃ ויגש את פר החטאת
ויסמך אהרן ובניו את ידיהם
על ראש פר החטאת׃ וישחט
ויקח משה את הדם ויתן על
קרנות המזבח סביב באצבעו
ויחטא את המזבח ואת הדם

רונהא ממא ילי וגהה. עצאבה
אלדהב תאג אלקדס. כמא אמר אללה
מוסי׃ ונסיב משה ית משחא
דרבותא. ורבי ית משכנא וית כל
דביה. וקדיש יתהון׃ ואכד מוסי דהן
אלמסוחייה. ומסח מנה אלמסכן וגמיע
מא פיה. וקדסהם׃ ואדי מניה. על
מדבחא שבע זמנין. ורבי ית מדבחא
וית כל מנוהי. וית כיורא. וית בסיסיה
לקדשותהון׃ ונצח מנה עלי אלמדבח
סבע מראר. ומסח אלמדבח וגמיע
מא פיה. ואלחוץ ומקעדה וקדסהם׃
ואריק ממשחא דרבותא. על רישא
דאהרן. ורבי יתיה לקדשותיה׃ וצב
מן דהן אלמסוחייה. עלי ראס הרון. ומסחה
וקדסה׃ וקריב משה ית בני אהרן.
ואלבישנון כיתונין וזריז יתהון המינין.
ואתקין להון קובעין. כמא דפקיד
יי ית משה׃ וקרב מוסי בני הרון.
ואלבסהם תואניא וקלדהם בזנאניר.
וצמרהם בקלאנס. כמא אמר אללה מוסי׃ וקריב ית תורא דחטאתא. וסמך
אהרן ובנוהי ית ידיהון. על ריש תורא דחטאתא׃ וקדם רת אלדכור׃
ואסנד הרון ובניה אידיהם עלא ראסה׃ ונכס. ונסיב משה ית דמא ויהב
על קרנת מדבחא סחור סחור באצבעיה. ודכי ית מדבחא. וית דמא אריק
ליסודא דמדבחא. וקדשיה לכפרא עלוהי׃ פרבחה. ואכד מוסי מן דמה וגעל

ויז ממנו על המזבח" לא ידעתי היכן נצטוה בהזאות הללו" ויצוק משמן המשחה" בתחלה יוצק על ראשו ואחר כך
נותן בין ריסי עיניו ומושך באצבעו מזה לזה" ויחבש" לשון קשירה" ויחטא את המזבח" חטאו וטיהרו מזרות ליכנס

לקדושה

יצק אל יסוד המזבח ויקדשהו
לכפר עליו: ויקח את כל החלב
אשר על הקרב ואת יתרת הכבד
ואת שתי הכלית ואת חלבהן
ויקטר משה המזבחה: ואת הפר
ואת ערו ואת בשרו ואת פרשו שרף
באש מחוץ למחנה כאשר צוה
יהוה את משה: ויקרב את איל
העלה ויסמכו אהרן ובניו את
ידיהם על ראש האיל: וישחט
ויזרק משה את הדם על המזבח
סביב: ואת האיל נתח לנתחיו
ויקטר משה את הראש ואת
הנתחים ואת הפדר: ואת הקרב
ואת הכרעים רחץ במים ויקטר
משה את כל האיל המזבחה
עלה הוא לריח ניחח אשה הוא
ליהוה כאשר צוה יהוה את משה:

עלא ארכאן אלמדבח באצבעה
מסתדירא וזכאה. ובאקי אלדם.
צבה ענד אסאסה. וקדסה ואסתגפר
ענה: ונסיב. ית כל תרבא דעל
גווא. וית חצר כבדא. וית תרתין
כולין וית תרבהון. ואסיק משה
למדבחא: ואכד. גמיע אלתרב
אלדי עלי אלגוף. וזאידה אלכבד
ואלכליתין ושחמהמא. וקתרה
עלי אלמדבח: וית תורא וית משכיה
וית בסריה וית אוכליה. אוקיד
בנורא. מברא למשריתא. כמא
דפקיד יי ית משה: ואלת׳ור מע
גלדה ולחמה מע פרתה. אחרקה
באלנאר. כארג אלעסכר. כמא אמר
אללה מוסי: וקריב. ית דכרא
דעלתא. וסמכו אהרן ובנוהי ית
ידיהון על ריש דכרא: ת׳ם קדם
כבש אלצעידה. פאסנד הרון ובניה.
אידיהם עלי ראסה: ונכס. וזרק משה ית דמא. על מדבחא סחור סחור:
פדבחה. ונצח מוסי אלדם. עלי אלמדבח מסתדירא: וית דכרא פליג לאברוהי:
ואסיק משה ית רישא. וית אבריא וית תרבא: ועצא מוסי אלכבש אעצאה.
וקתר אלראס. ואלאעצא ואלקצבה: וית גווא וית כרעיא חליל במיא. ואסיק משה
ית כל דכרא למדבחא. עלתא הוא לאתקבלא ברעוא קרבנא הוא קדם יי כמא
דפקיד יי ית משה: ואלכרש ~~אלטיב~~ ואלבטן ואלאכארע גסלהא באלמא. וקתר
מוסי גמיע אלכבש עלי אלמדבח. הו צעידה מקבול מרצי ללה קרבאן כמא אמר אללה

ויקרב את האיל השני איל
המלאים ויסמכו אהרן ובניו את
ידיהם על ראש האיל: וישחט
ויקח משה מדמו ויתן על תנוך
אזן אהרן הימנית ועל בהן ידו
הימנית ועל בהן רגלו הימנית:
ויקרב את בני אהרן ויתן משה
מן הדם על תנוך אזנם הימנית
ועל בהן ידם הימנית ועל בהן
רגלם הימנית ויזרק משה את
הדם על המזבח סביב: ויקח את
החלב ואת האליה ואת כל החלב
אשר על הקרב ואת יתרת הכבד
ואת שתי הכלית ואת חלבהן ואת
שוק הימין: ומסל המצות אשר
לפני יהוה לקח חלת מצה אחת

ג׳ מלין בטעמ׳ א״ת בהון מדנע

מוסי: וקריב ית דכרא תנינא דכר
קרבניא. וסמכו אהרן ובנוהי ית
ידיהון על ריש דכרא: תם קדם
אלכבש אלתאני כבש אלכמאל. ואסנד
הרון ובניה אידיהם עלי ראסה: ונכס
ונסיב משה מדמיה. ויהב על רום
אודנא דאהרן דימינא. ועל אליון
ידיה דימינא. ועל אליון רגליה
דימינא: פדבחה מוסי. ואכד מן דמה
וגעל עלא שחמה אדן הרון אלימנא
ועלא אבהאם ידה אלימנא ואבהאם
רגלה אלימנא: וקריב ית בני אהרן
ויהב משה מן דמא על רום אודנהון
דימינא. ועל אליון ידהון דימינא.
ועל אליון רגלהון דימינא. וזרק משה
ית דמא על מדבחא סחור סחור:
תם קדם בני הרון. וגעל מן אלדם עלי
שחמאת אדאנהם אלאימן. ועלי אבהאם אידיהם ואבהאם ארגלהם אלאימן. ורש אלדם
עלי אלמדבח מסתדירא: ונסיב ית תרבא וית אליתא. וית כל תרבא דעל
גווא וית חצר כבדא. וית תרתין כולין וית תרבהון. וית שקא דימינא: ואכד
אלתרב ואלאליה. וגמיע אלשחם אלדי עלי אלגוף. וזאירה אלכבד ואלכלותין ושחמהמא.
ואלסאק אלאימן: ומסלא דפטיריא דקדם יי׳. נסיב גריצתא פטירתא חדא
וגריצתא דלחים משח חדא ואספוג חד. ושוי על תרביא. ועל שקא
דימינא: ומן סל אלפטיר אלדי בין ידי אללה. אכד גרדקה פטיר וגרדקה

לקדושה״ ויקדשהו״ בעבודה זו״ לכפר עליו״ מעתה כל לשון הכפרות כזמ׳ נעל״ על הכבד״ לבד הכבד שהיה
נוטל מעט מן הכבד עמה״ איל השלמים״ איל המלואים״ שהמלואים לשון שלמים שממלאין ומשלימין
את הכהנים בכהונתם״ חלת לחם שמן״ היא רבוכה שהיה מרבה בה שמן כנגד החלות והרקיקין כך מפורש

וחלת לחם שמן אחת ורקיק אחד
וישם על החלבים ועל שוק
הימין׃ ויתן את הכל על כפי
אהרן ועל כפי בניו וינף אתם
תנופה לפני יהוה׃ ויקח משה
אתם מעל כפיהם ויקטר
המזבחה על העלה מלאים הם
לריח ניחח אשה הוא ליהוה׃
ויקח משה את החזה ויניפהו
תנופה לפני יהוה מאיל המלאים
למשה היה למנה כאשר צוה
יהוה את משה׃ ויקח משה
משמן המשחה ומן הדם אשר
על המזבח ויז על אהרן על
בגדיו ועל בניו ועל בגדי בניו
אתו ויקדש את אהרן את בגדיו
ואת בניו ואת בגדי בניו אתו׃

כבז מדהון ורקאקה ואחדה. וצירהא
עלי אלשחום. ואלסאק אלאימן׃ ויהב
ית כולא על ידי אהרן ועל ידי
בנוהי. וארים יתהון ארמא קדם יי׃
וג׳על אלכל עלא ידי הרון. ועלא
ידי בניה. וחרכהא תחריכא בין ידי
אללה׃ ונסיב משה יתהון מעל
ידיהון ואסיק למדבחא על עלתא.
קרבניא אנון לאתקבלא ברעוא.
קרבנא הוא קדם יי׃ תם אכדהם מוסי
מן פוק אידיהם. וקתרהא עלא
אלמדבח מע אלצעידה. לאנהא
קרבאן כמאל ללה. מקבול מרצי׃
ונסיב משה ית חדיא. וארימיה
ארמא קדם יי. מדכר קורבניא.
למשה הוה לחלק. כמא דפקיד יי
ית משה׃ תם אכד מוסי אלקץ.
וחרכהא תחריכא בין ידי אללה׃
וכאן למוסי נציבא מן כבש אלכמאל. כמי אמר אללה מוסי׃ ונסיב משה
ממשחא דרבותא. ומן דמא דעל מדבחא. ואדי על אהרן על לבושוהי.
ועל בנוהי. ועל לבושי בנוהי עמיה. וקדיש ית אהרן ית לבושוהי׃
וית בנוהי וית לבושי בנוהי עמיה׃ תם אכד מוסי מן דהן אלמסוחייה.
ומן אלדם אלדי עלא אלמדבח. פנצח עלא הרון ותיאבה. ובניה. ותיאב
בניה מעה. פקדסה ותיאבה. ובניה. ותיאב בניה מעה׃ ואמר

במנחות" ויקטר המזבחה" משה שמש כל שבעת ימי המלואים בחלוק לבן" על העולה"

ויאמר משה אל אהרן ואל בניו
בשלו את הבשר פתח אהל
מועד ושם תאכלו אתו ואת
הלחם אשר בסל המלאים כאשר
צויתי לאמר אהרן ובניו יאכלהו:
והנותר בבשר ובלחם באש
תשרפו: ומפתח אהל מועד לא
תצאו שבעת ימים עד יום
מלאת ימי מלאיכם כי שבעת
ימים ימלא את ידכם: כאשר
עשה ביום הזה צוה יהוה לעשות
לכפר עליכם: ופתח אהל מועד
תשבו יומם ולילה שבעת ימים
ושמרתם את משמרת יהוה ולא
תמותו כי כן צויתי: ויעש אהרן
ובניו את כל הדברים אשר צוה
יהוה ביד משה:

צו פסוקים ועבדיהון סימן
צו פיקוסים עבדיהוס צן

משה לאהרן ולבנוהי בשילו ית
בסרא בתרע משכן זמנא ותמן
תיכלון יתיה וית לחמא דבסל
קורבניא כמא דפקיד יתי למימר
אהרן ובנוהי ייכלוניה: וקל מוסי
להרון ובניה אטבכו הדי אללחם
ענד באב קבה אלמחצר ותם תאכלוה
כלוה מע אלכבז אלדי פי סל אלכמאל
כמא אמרת וקלת הרון ובניה
יאכלונה: ומא יפצל מן אללחם
ואלכבז תחרקוה
בנאר: ומתרע משכן זמנא
לא תיפקון שבעה יומין עד יום משלם
קורבנכון עד יום משלם. יומי
קורבניכון ארי שבעה יומין יתקרב
קורבנכון: ומן באב קבה אלמחצר
לא תכרגו סבעה איאם אלי יום פראג
איאם כמאלכם. פאן סבעה איאם תכמל ואגבתכם: כמא דעבד ביומא
הדין פקיד יי למעבד לכפרא עליכון: וכמא עמל בכם אליום. כדאך אמר
אללה אן יעמל ויסתגפר ענכם: ובתרע משכן זמנא תתבון יימם ולילי שבעה
יומין ותיטרון ית מטרת מימרא דיי ולא תמותון ארי כן אתפקדית: וענד באב
קבה אלמחצר תגלסו נהארא ולילא סבעה איאם ותחפצו חפט אללה ולא תהלכו
לאן כדי אמרת: ועבד אהרן ובנוהי ית כל פתגמיא דפקיד יי בידא דמשה:
ועמל הרון ובניה בגמיע אלאמור אלדי אמר אללה מוסי:

אחר העולה ולא מצינו שוק שלשלמים קרב בכל מקום חוץ מזה "צוה יי לעשות" כל שבעת הימים ורבותינו דרשו לעשות
זה מעשה פרה "לכפר" זה מעשה הכפורים ונלמד שכהן גדול טעון פרישה קודם יום הכפורים שבעת ימים

ויהי ביום השמיני
קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני
ישראל ויאמר אל אהרן קח לך
עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה
תמימים והקרב לפני יהוה ואל
בני ישראל תדבר לאמר קחו
שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש
בני שנה תמימם לעלה ושור
ואיל לשלמים לזבח לפני יהוה
ומנחה בלולה בשמן כי היום
יהוה נראה אליכם ויקחו את
אשר צוה משה אל פני אהל
מועד ויקרבו כל העדה ויעמדו
לפני יהוה ויאמר משה זה
הדבר אשר צוה יהוה תעשו

והוה ביומא תמינאה קרא
משה לאהרן ולבנוהי ולסבי
ישראל: פלמא כאן פי אליום אלתאמן
דעא מוסי בהרון ובניה ואשיאך
בני אסראיל: ואמר לאהרן סב לך
עגל בר תורי לחטאתא ודכר לעלתא
שלמין וקריב קדם יי: וקאל להרון כד
עגלא מן אלבקר ללדכוה. וכבשא
ללצעידה צחיחאן וקרבהמא בין ידי
אללה: ועם בני ישראל תמליל למימר:
סבו צפיר בר עזין לחטתא ועיגל
ואמר בני שנא שלמין לעלתא:
ומר בני אסראיל קאילא כדו
עתודא מן אלמאעז ללדכוה ועגלא
וכרופא אבני סנה צחיחאן ללצעידה:
ותור ודכר לנכסת קודשיא לדבחא
קדם יי: ומנחתא דפילא במשח ארי יומא דין יקרא דיי מתגלי לכון:
ותורא וכבשא לל סלאמה יד בחאן בין ידי אללה. והדייה מלתותה בדהן
לאן אליום אללה יתגלא לכם: וקריבו ית דפקיד משה לקדם משכן זמנא
וקריבו כל כנשתא וקמו קדם יי: פקדמו מא אמר בה מוסי אלי באב
כבא אלמחצר ותקדם גמיע אלגמע ווקפו בין ידי אללה: ואמר משה דין
פתגמא דפקיד יי תעבדון ויתגלי לכון יקרא דיי: וקאל מוסי הדי אלאמר אלדי יאמרכם

הכהן השורף את הפרה" ולא תמותו" הא אם לא תעשו כן הרי אתם חייבים מיתה" ויעש אהרן ובניו" להגיד
שבחן שלא הטו ימין ושמאל" **ויהי ביום השמיני**" שמיני למלואים הוא ראש חדש ניסן שהוקם
המשכן בו ביום ונטל עשר עטרות השנויות בסדר עולם" ולזקני ישראל" להשמיעם
שעל פי הדבר אהרן נכנס ומשמש בכהונה גדולה ולא יאמרו מאליו נכנס" קח לך עגל להודיע
שמכפר לו הקב"ה על ידי עגל זה על מעשה העגל שעשה" כי היום יי' נראה אליכם
להשרות שכינתו במעשה ידיכם לכך קרבנות הללו באין חובה ליום זה" קרב אל המזבח"

וירא אליכם כבוד יהוה: ויאמר
משה אל אהרן קרב אל המזבח
ועשה את חטאתך ואת עלתך
וכפר בעדך ובעד העם ועשה
את קרבן העם וכפר בעדם
כאשר צוה יהוה: ויקרב
אהרן אל המזבח וישחט את
עגל החטאת אשר לו: ויקרבו
בני אהרן את הדם אליו ויטבל
אצבעו בדם ויתן על קרנות
המזבח ואת הדם יצק אל יסוד
המזבח: ואת החלב ואת הכלית
ואת היתרת מן הכבד מן החטאת
הקטיר המזבחה כאשר צוה
יהוה את משה: ואת הבשר ואת
העור שרף באש מחוץ למחנה:

אללה בה תעמלוה. ויתגלא לכם
כרם אללה: ואמר משה לאהרן
קרב למדבחא ועביד ית חטאתך
וית עלתך. וכפר עלך ועל עמא
ועביד ית קרבן עמא וכפר עליהון
כמא דפקיד יי׳: וקל להרון תקדם
אלי אלמדבח. ואעמל דכותך וצעידתך
ואסתגפר ענך וען אלקום. ואעמל
קרבאנהם ואסתגפר ענהם. כמא
אמר אללה: וקריב אהרן למדבחא
ונכס ית עגלא דחטאתא דיליה:
פתקדם הרון אלי אלמדבח. פדבח
עגל אלדכוה אלדי לה: וקריבו בני
אהרן ית דמא ליה וטבל אצבעיה
בדמא ויהב על קרנת מדבחא
וית דמא אריק ליסודא דמדבחא:
פקדם בנו הרון אלדם אליה. פגמס
אצבעה פיה. וגעל עלי ארכאן אלמדבח. ובאקי אלדם. צבה ענד
אסאסה: וית תרבא וית כוליתא. וית חצרא מן כבדא מן חטתא
אסיק למדבחא. כמא דפקיד יי׳ ית משה: ואלתרב ואלכלא וזאידה
אלכבד מן אלדכוה קתר. דלך עלי אלמדבח. כמא אמר אללה מוסי:
וית בסרא וית משכא אוקיד בנורא. מברא למשריתא:
ולחמה וגלדה. אחרקה באלנאר. כארג אלעסכר:

שהיה אהרן בוש וירא לגשת אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת: את חטאתך. עגל
בן בקר: ואת עולתך. האיל: קרבן העם. שעיר עזים ועגל וכבש: כל מקום שנ׳ עגל בן שנה הוא
ומכאן אתה למד: ואת הבשר ואת העור וג׳. לא מצינו חטאת חיצונה נשרפת אלא זו ושל מלואים וכולן על

וישחט את העלה וימצאו בני
אהרן אליו את הדם ויזרקהו
על המזבח סביב: ואת העלה
המציאו אליו לנתחיה ואת הראש
ויקטר על המזבח: וירחץ את
הקרב ואת הכרעים ויקטר על
העלה המזבחה: ויקרב את קרבן
העם ויקח את שעיר החטאת
אשר לעם וישחטהו ויחטאהו
כראשון: ויקרב את העלה ויעשה
כמשפט: ויקרב את המנחה וימלא
כפו ממנה ויקטר על המזבח
מלבד עלת הבקר: וישחט את
השור ואת האיל זבח השלמים
אשר לעם וימצאו בני אהרן
את הדם אליו ויזרקהו על
המזבח סביב: ואת החלבים מן

ונכס ית עלתא ואמטיאו בני אהרן
ליה ית דמא וזרקיה על מדבחא
סחור סחור: תם דבח אלצעידה ובלג
בני הרון אלדם אליה ורשה עלא
אלמדבח מסתדירא: וית עלתא
אמטיו ליה לאבריהא וית רישא
ואסיק על מדבחא: ובלגו אליה
אעצא אלצעידה מע אלראס וקתר
דאך עלא אלמדבח: וחליל ית גוא
וית כרעיא ואסיק על עלתא
למדבחא: וגסל אלגוף ואלאכארע
וקתר דאך עלי אלמדבח: וקריב ית
קורבן עמא ונסיב ית צפירא
דחטאתא דלעמא ונכסיה וכפר
ברמיה כקדמאה: תם קדם
קורבאן אלקום פאכד עתוד אלדכוה
אלדי להם פדבחה ודכא בה כאלאול:
וקריב ית עלתא ועבדה כדחזי:

תם קדם אלצעידה ועמלהא כאלסירה: וקריב ית מנחתא ומלא ידיה
מינה ואסיק על מדבחא בר מעלת צפרא: תם קדם אלהדייה ומלא כפה
מנהא וקתר עלי אלמדבח מא כלא צעידה אלגדאה: ונכס ית תורא וית
דכרא נכסת קדשיא דלעמא ואמטיו בני אהרן ית דמא ליה וזרקיה
על מדבחא סחור סחור: ודבח אלתור ואלכבש דבח אלסלאמה אלדי לאלקום ובלג בני
הרון אלדם אליה ורשה עלי אלמדבח מסתדירא: וית תרביא מן תורא

פי' הדבור וימציאו לשון הושטה והזמנה ויחטאהו עשהו כמשפט חטאת כראשון כעגל שלו: ויעשה
כמשפט המפורש בעולת נדבה בויקרא וימלא כפו היא קמיצה מלבד עולת הבקר כל אלה עשה אחר

השור ומן האיל האליה והמכסה
והכלית ויתרת הכבד: וישימו את
החלבים על החזות ויקטר החלבים
המזבחה: ואת החזות ואת שוק
הימין הניף אהרן תנופה לפני
יהוה כאשר צוה משה: וישא
אהרן את ידו אל העם ויברכם
וירד מעשת החטאת והעלה
והשלמים: ויבא משה ואהרן
אל אהל מועד ויצאו ויברכו את
העם וירא כבוד יהוה אל כל
העם: ותצא אש מלפני יהוה
ותאכל על המזבח את העלה
ואת החלבים וירא כל העם וירנו
ויפלו על פניהם: ויקחו בני אהרן

ומן דכרא אליתא וחפי גוא וכליתא,
וחצר כבדא: ואלשחום מן אלתור ומן
אלכבש. אליה ואלמגטי אלגוף ואלכלותין.
ואלכלותין וזאידה' אלכבד: ושויאו ית
תרביא על חדותא: ואסיק תרביא
למדבחא: וצירון אלשחום מע אלקצוץ.
וקתר אלשחום עלי אלמדבח: וית חדותא.
וית שקא דימינא ארים אהרן ארמא
קדם יי כמא דפקיד משה: ואלקצוץ ואלסאק
אלימין חרכהא הרון תחריכא בין ידי
אללה כמא אמר מוסי: וארים אהרן
ית ידוהי לעמא ובריכנון ונחת
מלמעבד חטאתא ועלתא ונכסת
קדשיא: תם שאל הרון ידה אלי אלקום
ובארך עליהם בעד אן נזל מן עמל
אלדכוה ואלצעירה ואלדבח אלסלאמה: ועל

משה ואהרן למשכן זמנא ונפקו ובריכו ית עמא ואתגלי יקרא דיי לכל
עמא: פדכל מוסי והרון אלי קבה אלמחצר וברגא ובארכא עלי אלקום פתגלא
להם כרם אללה: ונפקת אישתא מן קדם יי ואכלת על מדבחא ית עלתא וית
תרביא וחזא כל עמא ושבחו ונפלו על אפיהון: באן כרגת נארא מן ענד אללה
פאכלת עלי אלמדבח אלצעירה ואלשחום פנטר דלך אלקום ורננו ווקעו עלי וגוההם: ונסיבו

עולת התמיד" והמכסה" חלב המכסה את הקרב" וישימו את החלבים על החזות" לאחר התנופה נתנן כהן
המניף לכהן אחר להקטירם נמצאו העליונים למטה" ויברכם" ברכת כהנים יברכך יאר ישא" וירד" מעל
המזבח" ויבא משה ואהרן" למה נכנסו מצאתי בפרשת מלואים בברייתא הנוספת על תורת כהנים שלנו
למה נכנס משה עם אהרן ללמדו על מעשה הקטורת או לא נכנס אלא לדבר אחר הריני דן ירידה
וביאה טעונה ברכה מה ירידה מעין עבודה אף ביאה מעין עבודה הא למדת למה נכנס משה עם
אהרן ללמדו על מעשה הקטורת" ד״א כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה
שכינה לישראל היה מצטער ואומר יודע אני שכעס הקב״ה עלי ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל אמר
לו למשה משה אחי כך עשית לי שנכנסתי ונתביישתי מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה

נדב ואביהוא איש מחתתו
ויתנו בהן אש וישימו עליה
קטרת ויקריבו לפני יהוה אש
זרה אשר לא צוה אתם. ותצא
אש מלפני יהוה ותאכל אותם
וימתו לפני יהוה. ויאמר משה
אל אהרן הוא אשר דבר יהוה
לאמר בקרבי אקדש ועל פני כל
העם אכבד וידם אהרן. ויקרא
משה אל מישאל ואל אלצפן
בני עזיאל דד אהרן ויאמר
אלהם קרבו שאו את אחיכם

יד
בטע
ודגש
ושו׳
מארב׳
ב׳ //

בני אהרן נדב ואביהוא גבר
מחתיתיה ויהבו בהון אישתא
ושויאו עלה קטורת בוסמין
וקריבו קדם יי אישתא נוכריתא דלא
פקיד יתהון: תם אכ׳ד בני הרון
נדב ואביהוא כל ואחד מגמרה
וגעלא פיהמא נארא. וציירא
עליהמא בכורא. וקרבא בין ידי
אללה נארא גריבה מא לם יאמרהם
בהא: ונפקת אישתא מן קדם יי
ואכלת יתהון ומיתו קדם יי: פכ׳רגת
נאר מן ענד אללה פאכלתהמא
ומאתא בין ידי אללה: ואמר משה
לאהרן הוא דמליל יי למימר בקריבי אתקדש ועל אפי כל עמא
אתיקר. ושתיק אהרן: פקאל מוסי להרון הו מא קאל אללה אני אתעצם
באלמקרבין אלי ובחצרה גמיע אלשעב אתכרם פסכת הרון: וקרא משה
למישאל ולאלצפן בני עזיאל אחבוהי דאהרן ואמר להון קרבו טולו
ית אחיכון מן קדם קודשא למברא למשריתא: תם דעא מוסי במישאיל
ואלצפן בני עזיאל עם הרון פקאל להמא תקדמא אחמלו אכ׳ותכמא

שכינה לישראל. ויצאו ויברכו את העם. אמרו ויהי נועם ה׳ אלהינו עלינו יהי רצון שתשרה שכינה במעשה
ידיכם לפי שכל שבעת ימי המלואים שהעמידו משה למשכן ושמשו בו ופירקו בכל יום לא שרתה בו שכינה
והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה משה רבינו כל הטורח שטרחנו שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר
לנו עון העגל לכך אמר להם זה הדבר אשר צוה ה׳ תעשו וירא אליכם כבוד ה׳ אהרן אחי כדאי וחשוב
ממני שעל ידי קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו. וירונו כתרגומו.
ותצא אש. רבי אליעזר אומר לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן. ר׳ ישמעאל אומר שתויי יין
נכנסו למקדש תדע שאחר מיתתן הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתויי יין למקדש. משל למלך שהיה לו בן בית וכו׳
כדאיתא בויקרא רבה. הוא אשר דבר וגו׳. היכן דבר ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי אל תקרי בכבודי
אלא במכובדי. אמר לו משה לאהרן אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו שלמקום והייתי סבור או
בי או בך עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך. וידם אהרן. וקבל שכר על שתיקתו ומה שכר קיבל
שנתיחד עמו הדבור שנאמר לבדו פרשת שתויי יין. בקרובי אקדש. בבחירי. ועל פני כל העם אכבד כשהקב״ה
עושה דין בצדיקים מתירא מתעלה ומתקלס אם כן באלו כל שכן ברשעים וכן הוא אומר נורא אלהים ממקדשיך
אל תקרי ממקדשיך אלא ממקודשיך. דד אהרן. עזיאל אחי עמרם היה שנ׳ ובני קהת וג׳. שאו את אחיכם וג׳.

מאת פני הקדש אל מחוץ למחנה׃
ויקרבו וישאם בכתנתם אל
מחוץ למחנה כאשר דבר
משה׃ ויאמר משה אל אהרן
ולאלעזר ולאיתמר בניו
ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם
לא תפרמו ולא תמתו ועל כל
העדה יקצף ואחיכם כל בית
ישראל יבכו את השרפה אשר
שרף יהוה׃ ומפתח אהל מועד
לא תצאו פן תמתו כי שמן משחת
יהוה עליכם ויעשו כדבר משה׃
וידבר יהוה אל
אהרן לאמר׃ יין ושכר אל
תשת אתה ובניך אתך בבאכם

מן מן ידי אלקדס אלי כארג אלעסכר׃
וקריבו ונטלונון בכיתוניהון למברא
למשריתא כמא דמליל משה׃
פתקדמא וחמלאהמא בתואניהמא
אלי כארג אלעסכר כמא אמר מוסי׃
ואמר משה לאהרן ולאלעזר
ולאיתמר בנוהי רישיכון לא
תרבון פירוע ולבושיכון לא תבזעון
ולא תמותון ועל כל כנשתא יהי
רגזא ואחוכון כל בית ישראל
יבכון ית יקידתא דאוקיד יי׃
וקאל מוסי להרון ולאלעזר ולא
איתמר בניה רוסכם לא תשעתו
ותאבכם לא תמזקו ולא תהלכו
ועלא גמיע אלגמע יכון סכטה
ואכותכם גמיע בני אסראיל יבכון
עלי אלחריק אלדי אחרקה אללה׃ ומתרע משכן זמנא לא תיפקון דלמא תמותון
ארי משח רבותא דיי עליכון ועבדו כפתגמא דמשה׃ ומן באב קבה
אלמחצר לא תכרגו ללא תהלכו לאן דהן מסוחייה אללה עליכם פעמלו כמא
אמר מוסי׃ ומליל יי עם אהרן למימר׃ תם כלם אללה הרון תכלימא׃
חמר ומרוי לא תשתי את ובנך עימך במיעלכון למשכן זמנא ולא תמותון
קים עלם לדריכון׃ כמר ומסכר לא תשרב אנת ובנך מעך פי דכולכם

כאדם האומר לחבירו העבר את המת מלפני הכלה שלא לערבב את השמחה "בכתנתם" של מתים מלמד שלא נשרפו בגדיהם אלא נשמתם כמין שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהן׃ אל תפרעו׃ אל תגדלו שער מכאן שאבל אסור בתספורת אבל אתם אל תערבבו שמחתו של מקום "ולא תמותו" הא אם תעשו תמותו "ואחיכם כל בית ישראל" מכאן שצרתן של תלמידי חכמים מוטלת על הכל להתאבל בה "יין ושכר" יין דרך שכרותו "בבואכם אל אוהל מועד" אין לי אלא בבואכם להיכל בגשתם למזבח מנין נאמר כאן ביאת אהל מועד ונאמר בקידוש ידים ורגלים ביאת אהל מועד מה להלן עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד אף כאן עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד "ולהבדיל" כדי

אל אהל מועד ולא תמתו חקת
עולם לדרתיכם׃ ולהבדיל בין
הקדש ובין החל ובין הטמא ובין
הטהור׃ ולהורת את בני ישראל
את כל החקים אשר דבר יהוה
אליהם ביד משה׃
וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר
ואל איתמר בניו הנותרים קחו
את המנחה הנותרת מאשי
יהוה ואכלוה מצות אצל
המזבח כי קדש קדשים הוא׃
ואכלתם אתה במקום קדוש כי
חקך וחק בניך הוא מאשי יהוה כי
כן צויתי׃ ואת חזה התנופה ואת
שוק התרומה תאכלו במקום

לי כבא למתעל ולא תהלמי׳ קים
לדהר עלא מראגיכם׃ ולאפרשא
בין קדשא ובין חולא ובין מסאבא
ובין דכיא׃ ולאלפא ית
בני ישראל ית כל קימא דמליל יי׳
להון בידא דמשה׃ ולתפתין בני
אסראיל בגמיע לרסום יתי אמר
להבה עלא יד מוסי׃
ומליל משה לאהרן ולאלעזר
ולאיתמר בנוהי דאשתארו סבו ית
מנחתא דאשתארת מקרבניא דיי׳
ואכלוהא פטיר בסטר מדבחא
ארי קדש קדשין היא׃ פקד מוסי
להרון ולאלעזר ולאיתמר ולדריה
לבאקיין כדו להדייה ופא עלה מן
קראבין ללה וכלוהא פטירא לזק למדבח לאנהא מן כואץ לאקראס׃ ותיכלון יתה
באתר קדיש ארי חולקך וחולק בנך היא מקרבניא דיי׳ ארי כן אתפקדית׃ וגאיז
אן תאכלוהא פי מוצע מקדסא הי רזקך ורזק בנך מן קראבין ללה לאן כדא
אמרת׃ וית חדיא דארמותא וית שקא דאפרשותא תיכלון באתר דכי את׳

שתבדילו בין עבודה קדושה למחוללת הא למדת שאם עבד פסל׳ ולהורות׳ למד שאסור שכור בהוראה יכול יהא חייב מיתה ת״ל אתה ובניך אתך ולא תמותו כהנים בעבודתם במיתה ואין חכמים בהוראתן במיתה׳ הנותרים׳ מן המיתה מלמד שאף עליהן נקנסה מיתה על עון העגל הוא שנ׳ ובאהרן התאנף יי׳ מאד להשמידו ואין השמד אלא כלוי בנים שנ׳ ואשמיד פריו ממעל ותפלתו של משה ביטלה מחצה שנ׳ ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא׳ קחו את המנחה׳ אע״פ שאתם אוננין ואע״פ שהקדשים אסורין לאונן׳ את המנחה׳ זו מנחת שמיני ומנחת נחשון׳ ואכלוה מצות מה ת״ל לפי שהיא מנחת צבור ומנחת שעה ואין כיוצא בה לדורות הוצרך לפרש בה דין שאר מנחות׳ וחק בניך׳ אין לבנות חק בקדשים׳ כי כן צויתי׳ באנינות יאכלוה׳ ואת חזה התנופה׳ של שלמי צבור׳ תאכלו במקום טהור׳ וכי את הראשונים אכלו במקום טמא אלא הראשונים שהם קדשי קדשים הוזקקה אכילתם במקום קדוש אבל אלו אין צריכים תוך הקלעים אבל צריכים הם ליאכל תוך מחנה ישראל שהוא טהור מליכנס שם מצורעים מכאן שקדשים קלים נאכלין בכל העיר׳

טהור אתה ובניך ובנתיך אתך
כי חקך וחק בניך נתנו מזבחי
שלמי בני ישראל׃ שוק התרומה
וחזה התנופה על אשי החלבים
יביאו להניף תנופה לפני יהוה
והיה לך ולבניך אתך לחק עולם
כאשר צוה יהוה׃ ואת שעיר
החטאת דרש דרש משה והנה
שרף ויקצף על אלעזר ועל
איתמר בני אהרן הנותרים
לאמר׃ מדוע לא אכלתם את
החטאת במקום הקדש כי קדש
קדשים הוא ואתה נתן לכם
לשאת את עון העדה לכפר

חצי התורה בתיבות דרש משה ודרש משה

ובנך ובנתך עמך ארי חולקך
וחולק בנך אתיהיבו מנכסת קודשיא
דבני ישראל׃ ואמא קץ אלתחריך וסאק
ארפיעה. פכלוהמא פי מוצע טאהר.
אנת ובנוך ובנאתך מעך. פאנהא
רזקך ורזק ולדך קד אעטיתמוהא.
מן דבאיח סלאמה בני אסראיל׃
שקא דאפרשותא וחדיא דארמותא.
על קורבני תרביא ייתון לארמא ארמא
קדם יי. ויהי לך ולבנך עימך לקים
עלם. כמא דפקיד יי׃ סאק ארפיעה
וקץ אלתחריך. מע קראבין אלשחום
אתו בהא ליחרכהא תחריכא בין ידי
אללה. פתכון לך ולבניך מעך רסם
דהר. כמא אמר אללה׃ וית צפירא
דחטתא מתבע תבעיה משה והא אתוקד. ורגיז. על אלעזר ועל איתמר
בני אהרן דאשתארו למימר׃ ואלתמס מוסי תיס אלדכוה פאדא הו קד אחרק.
פסכט. עלי אלעזר ואיתמר בני הרון. אלבאקיין קאילא׃ מדין לא אכלתון ית
חטתא באתר קדיש ארי קדש קודשין היא ויתה יהב לכון לסלחא על חובי

אתה ובניך ובנותיך אתה ובניך בחלק אבל בנותיך לא בחלק אלא אם יתנו להן מתנות רשאות הן לאכול
בחזה ושוק או אינו אלא אף הבנות בחלק תל׳ כי חקך וחק בניך נתנו חק לבנים ואין חק לבנות
על אשי החלבים מכאן שהחלבים למטה בשעת תנופה ויישוב המקראות שלא יכחישו זה את זה
כבר פירשתי שלשתן בצו את אהרן שעיר החטאת שעיר מוספי ראש חדש ושלשה שעירי
חטאות קרבו בו ביום שעיר עזים ושעיר נחשון ושעיר ראש חדש ומכולן לא נשרף אלא זה ונחלקו
בדבר חכמי ישראל יש אומרים מפני טומאה שנגעה בו נשרף ויש אומרים מפני אנינות נשרף לפי
שהוא קדשי דורות אבל בקדשי שעה סמכו על משה שאמר להם במנחה ואכלוה מצות דרש דרש
שתי דרישות הללו מפני מה נשרף זה ומפני מה נאכלו אלו כך היא בתורת כהנים על אלעזר ועל
איתמר בשביל כבודו של אהרן הפך פניו כנגד הבנים וכעס לאמר אמר להם השיבוני על דברי מדוע
לא אכלתם את החטאת במקום הקדש וכי חוץ לקדש אכלוה והלא שרפוה ומהו אומר במקום הקדש אלא אמר להם
שמא חוץ לקלעים יצאת ונפסלה כי קדש קדשים היא ונפסלת ביוצא והם אמרו לו לאו אמר להם הואיל ובמקום
הקודש היתה מדוע לא אכלתם אותה ואותה נתן לכם לשאת וגו׳ שהכהנים אוכלין ובעלים מתכפרים לשאת את עון
העדה מכאן למדנו ששעיר ראש חדש היה שהוא מכפר על טומאת מקדש וקדשיו שחטאת שמיני וחטאת נחשון לא לכפרה

עליהם לפני יהוה: הן לא הובא את
דמה אל הקדש פנימה אכול
תאכלו אתה בקדש כאשר
צויתי: וידבר אהרן אל משה
הן היום הקריבו את חטאתם ואת
עלתם לפני יהוה ותקראנה אתי
כאלה ואכלתי חטאת היום
הייטב בעיני יהוה: וישמע משה
וייטב בעיניו:
ה וידבר יהוה אל משה ואל אהרן
לאמר אלהם: דברו אל בני
ישראל לאמר זאת החיה אשר

כנשתא. לכפרא עליהון קדם יי׃ מא
באלכם לא תאכלו אלדכוה פי מוצע
אלמקדס. לאנהא מן כואץ אלאקדאס.
ואללה קד אעטאכם איאהא. לתחמלו
וזר אלגמע. ותסתגפרו ענהם בין ידי
אללה: הא לא איתעל מדמה לבית
קודשא גואה. מיכל תיכלון יתה
בקודשא כמא דפקידית: ואיצא הו
לם ידכל מן דמהא. אלי אלקדס אלגואני.
פקד כאן יגב אן תאכלוהא פי אלקדס
כמא אמרתכם: ומליל אהרן עם
משה הא יומא דין. קריבו ית
חטאתהון וית עלותהון קדם יי׃ וערעא

יתי עקן כאלין ואלו פון אכלית חטאתא יומא דין. התקין קדם יי׃ פקאל לה הרון.
הודי אליום אלדי קרבו פיה דכותהם וצעידתהם בין ידי אללה. ואצאבני מתל הדה
אלמצאיב. פלו אכלת אלדכוה אליום. הל כאן דלך חסנא ענד אללה: ושמע משה. ושפר
בעינוהי: פלמא סמע דלך מוסי. חסן ענדה: ומליל יי׳ עם משה
ולאהרן למימר להון: וכלם אללה מוסי והרון וקאל להמא: מלילו. עם בני ישראל
למימר. דא חיתא דתיכלון. מכל בעירא דעל ארעא: כלמא בני אסר וקולא להם הדי

באו׳ הן לא הובא וג׳ שאלו הובא היה לכם לשרפה כמו שנ׳ וכל חטאת אשר יובא מדמה וג׳׳ אכול תאכלו אותה. היה
לכם לאכלה אע״פ שאתם אוננים׳ כאשר צויתי׳ לכם במנחה׳ וידבר אהרן. אין לשון דבור אלא לשון עז שנ׳ וידבר העם
וג׳׳ אפשר משה קצף על אלעזר ועל איתמר ואהרן מדבר הא ידעת שלא היתה אלא מדת כבוד אמלן אינו בדין
שיהא יושב ואנו מדברים לפניו ואינו בדין שיהא תלמיד משיב את רבו יכול מפני שלא היה באלעזר להשיב
ת״ל ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא וג׳ הרי כשר צה דבר לפני משה שמא זרקתם דמה אוננים שהאונן שעבד
חלל אמ״ל אהרן וכי הם הקריבו שהם הדיוטות אני הקרבתי שאני כהן גדול ומקריב אונן׳ ותקראנה אותי
כאלה׳ אפלו לא היו המתים בני אלא שאר קרובים שאני חייב להיות אונן עליהם כאלו כגון כל האמור בפרשת
כהנים שהכהן מטמא להם׳ ואכלתי חטאת׳ ואם אכלתי הייטב וג׳׳ היום אבל אנינות לילה מותר שאין אונן
אלא יום קבורה׳ הייטב בעיני ה׳׳ אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות׳ וייטב בעיניו׳ הודה ולא
בוש לומר לא שמעתי׳ אל משה ואל אהרן׳ למשה אמר שיאמר לאהרן׳ לאמר אליהם אמר שיאמר לאלעזר ולאיתמר
או אינו אלא לאמר לישראל כשהוא אומר דברו אל בני ישראל הרי דבור לישראל אמור הא מה אני מקיים לאמר אליהם
לבניו לאלעזר ולאיתמר׳ דברו אל בני ישראל׳ את כולם השוה להיות שלוחים בדבור זה לפי שהשוו בדמימה
וקבלו עליהם גזירת המקום מאהבה׳ זאת החיה׳ לשון חיים לפי שישראל דבוקים במקום וראויין להיות חיים

ולפני הנשיאים
[illegible]
שלפנים שכ׳
הן היום הקריבו
[illegible] אלא את
משה שמא

תאכלו מכל הבהמה אשר על
הארץ׃ כל מפרסת פרסה ושסעת
שסע פרסת מעלת גרה בבהמה
אתה תאכלו׃ אך את זה לא
תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי
הפרסה את הגמל כי מעלה גרה
הוא ופרסה איננו מפריס טמא
הוא לכם׃ ואת השפן כי מעלה
גרה הוא ופרסה לא יפריס טמא
הוא לכם׃ ואת הארנבת כי
מעלת גרה הוא ופרסה לא הפריסה
טמאה הוא לכם׃ ואת החזיר
כי מפריס פרסה הוא ושסע
שסע פרסה והוא גרה לא יגר

אלחיואן. אלדי יגוז אן תאכלוה מן
גמיע אלבהאים אלדי עלי אלארץ׃ כל
דסדיקא פרסתה ומטלפן טלפין
פרסתה מסקא פשרא בבעירא
יתה תיכלון׃ כל מצלפה בצלף
ומפרק צלפהא תפריקא ומצעדה
אגתראר מן אלבהאים פכלוהא׃
ברם ית דין לא תיכלון ממסקי
פשרא ומסדיקי פרסתא ית גמלא
ארי מסיק פשרא הוא ופרסתיה
לא סדיקא מסאב הוא לכון׃ ואמא
הדה פלא תאכלוהא מן אלמצעדי
אגתראר ואלמצלף אלצלף אלגמל
פאנה מצעד אגתראר גיר מצלף
בצלף והו נגס לכם׃ וית טבזא

ארי מסיק פשרא הוא ופרסתיה לא סדיקא מסאב הוא לכון׃ ואלובר
פאנה מצעד אגתראר גיר מצלף בצלף והו נגס לכם׃ וית ארנבא ארי
מסקא פשרא היא ופרסתה לא סדיקא מסאבא היא לכון׃ ואלארנב פאנהא
מצעדה אגתראר והי גיר מצלפה והי נגסה לכם׃ וית חזירא ארי סדיק
פרסתא הוא ומטלפן טלפין פרסתיה והוא פשרא לא פשר מסאב הוא
לכון׃ ואלכנזיר פאנה מצלף בצלף וצלפה מפרק תפריקא וליס הו מצעד

לפיכך הבדילם מן הטומאה וגזר עליהם מצוות ולאומות לא אסר כלום משל לרופא שנכנס לבקר את
החולה כו׳ כדאיתא במדרש רבי תנחומא׳׳ זאת החיה׳׳ מלמד שהיה משה אוחז בחיה ומראה אותה
לישראל זאת תאכלו וזאת לא תאכלו׳׳ את זה תאכלו׳׳ אף בשרצי המים אחז מכל מין ומין ומראה להם
וכן בעוף את אלה תשקצו מן העוף וכן בשרצים זה לכם הטמא׳׳ זאת החיה מכל הבהמה׳׳ מלמד שבהמה
בכלל חיה׳׳ מפרסת׳׳ כתרגומו סדיקא פרסה פלאנטה בלעז׳׳ ושוסעת שסע׳׳ שמובדלת מלמעלה ומלמטה
בשתי צפרנין כתרגומו ומטלפן טלפין שיש שפרסותיו סדוקות מלמעלה ואין שסועות ומובדלות לגמרי שמלמטה
מחוברות׳׳ מעלה גרה׳׳ מעלה ומקיאה האוכל ממעיו ומחזירתו לתוך פיה לכתשו ולטחנו הדק׳׳ גרה כך שמו
ויתכן להיות מגזרת מים הנגרים שהוא נגרר אחר הפה ותרגומו פשרא שעל ידי הגרה האוכל
נפשר ונמוח׳׳ בבהמה׳׳ תיבה יתירה היא לדרשה להתיר את השליל הנמצא במעי אמו׳׳

27

טמא הוא לכם׃ מבשרם לא
תאכלו ובנבלתם לא תגעו
טמאים הם לכם׃ את זה תאכלו
מכל אשר במים כל אשר לו
סנפיר וקשקשת במים בימים
ובנחלים אתם תאכלו׃ וכל
אשר אין לו סנפיר וקשקשת
בימים ובנחלים מכל שרץ
המים ומכל נפש החיה אשר
במים שקץ הם לכם׃ ושקץ יהיו
לכם מבשרם לא תאכלו ואת
נבלתם תשקצו׃ כל אשר אין
לו סנפיר וקשקשת במים שקץ
הוא לכם׃ ואת אלה תשקצו מן

תגתר אלך. והו נגס לכם׃ מבסרהון
לא תיכלון. ובנבילתהון לא תקרבון.
מסאבין אנון לכון׃ מן לחומהא לא
תאכלוהא ובכבאילהא לא תדנו.
כדאך הי נגסה לכם׃ ית דין תיכלון.
מכל דבמיא. כל דליה ציצין וקלפין
במיא בימיא ובנחליא יתהון
תיכלון׃ הדי מא יגוז אן תאכלוה.
מן גמיע מא פי אלמא. כל מא לה
אגנחה ופלוס פי אלמא פי אלבחאר
ואלאודיה פכלוה׃ וכל דלית ליה
ציצין וקלפין בימיא ובנחליא.
מכל רחשא דמיא ומכל נפשא
חיתא דבמיא. שקצא הוא לכון׃ וכל
מא ליס לה אגנחה ופלוס פי אלבחאר

ואלאודיה מן גמיע דביב אלמא וגמיע אלחיואן אלדי פי אלמא פהו רגס לכם׃
ושקצא יהון לכון. מבסרהון לא תיכלון. וית נבילתהון תשקצון׃ וכונהא
ארגאס לכם מן לחומהא לא תאכלו. ובכבאילהא תדנסו׃ כל דלית ליה ציצין
וקלפין במיא. שקצא הוא לכון׃ כדאך כל מא ליס לה אגנחה ופלוס פי
אלמא. פהו רגס לכם׃ וית אלין תשקצון מן עופא לא יתאכלון שקצא

אותה תאכלו׃ ולא בהמה טמאה והלא באזהרה היא אלא לעבור עליה בעשה ולא תעשה׳׳ מבשרם לא
תאכלו׳׳ אין לי אלא אלו שאר בהמה טמאה שאין לה שום סימן טהרה מנין אמרת קל וחומר ומה אלו שיש
בהן קצת סימני טהרה אסורות לו׳׳ מבשרם׳׳ על בשרם באזהרה ולא על עצמות וגידים וקרנים וטלפים׳׳
ובנבלתם לא תגעו׳׳ יכול יהו ישראל מוזהרין על מגע נבלה ת״ל אמור אל הכהנים וג׳ כהנים מוזהרין
ואין ישראל מוזהרין קל וחומר מעתה ומה טומאת מת חמורה לא הזהיר בה אלא כהנים טומאת נבלה
קלה לא כל שכן ומה תלמוד לומר לא תגעו ברגל׳׳ סנפיר׳׳ אלו ששט בהם׳׳ קשקשת׳׳ אלו קליפין הקבועים
בו כמו שנ׳ ושריון קשקשים הוא לבוש׳׳ שרץ׳׳ בכל מקום משמעו דבר נמוך שרוחש ונד על
הארץ׳׳ ושקץ יהיו לכם׳׳ לאסור את עירוביהם אם יש בו בנותן טעם׳׳ מבשרם׳׳ אינו מוזהר על
הסנפירים ועל העצמות׳׳ ואת נבלתם תשקצו׳׳ לרבות יבחושין שסיננן יבחושין מושילונט בלע״ז׳׳
וכל אשר אין לו׳׳ מה ת״ל שיכול אין לי שיהא מותר אלא המעלה סימנין שלו ליבשה השירן במים מנין
ת״ל וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת במים הא אם היו לו במים אע״פ שהשירן בעלייתו מותר׳׳

העוף לא יאכלו שקץ הם את הנשר ואת הפרס ואת העזניה: ואת הדאה ואת האיה למינה: את כל ערב למינו: ואת בת היענה ואת התחמס ואת השחף ואת הנץ למינהו: ואת הכוס ואת השלך ואת הינשוף: ואת התנשמת ואת הקאת ואת הרחם: ואת החסידה האנפה למינה ואת הדוכיפת ואת העטלף: כל שרץ העוף ההלך על ארבע שקץ הוא לכם: אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההלך על ארבע אשר לא כרעים ממעל לרגליו

אנון נשרא ועד ועזיא: ודיתא וטרפיתא לזנה: וית כל עורבא לזנוהי: ובת נעמיתא וציצא וציפר שחפא ונצא לזנוהי: וקדיא ושלינונא וקיפופא: ובותא וקתא וירקריקא: ושלימוניתא וכרכיא ... מא תרגמו מן ... לא יוכלון אנון: ... כל רחשא דעופא דמהליך על ארבע

שקצא הוא לכון: ... ברם ית דין תיכלון מכל רחשא דעופא דמהליך על ארבע דליה קרסולין מעלוי רגלוהי לקפצא בהון על ארעא: ... מא יגוז ... מן גמיע ... על ארבעה לה כרעין

לא יאכלו לחייב את המאכילן לקטנים שכך תשמעו לא יהו נאכלין על ידך או אינו אלא לאסרן בהנאה ת"ל לא תאכלום באכילה אסורין בהנאה מותרין: כל ענף שנאמר בו למינה למינו למינהו יש באותו המין שאין דומין זה לזה לא במראיהם ולא בשמותיהם וכולם מין אחד: הנץ אישפרויר: שלך פירשו רבותינו זה השולה דגים מן הים וזהו שתרגם אונקלוס ושלינונא: כוס וינשוף הם צואיטש הצועקים בלילה ויש להם לסתות כאדם ועוד אחד דומה לו שקורין ייבן: תנשמת היא קלבא שוריץ ודומה לעכבר הפורח בלילה ותנשמת האמורה בשרצים היא דומה לה ואין לה עינים וקורין לה טלפ"א: החסידה זו דיה לבנה ציגוני"א ולמה נקרא שמה חסידה שעושה חסידות עם חברותיה במזונות: האנפה היא דיה רגזנית ונראה לי שהוא שקורין היירון: הדוכיפת תרנגול הבר וכרבלתו כפולה ובלעז הרופא ולמה נקרא שמו דוכיפת שהודו כפות וזו היא כרבלתו וכגר טורא נקרא על שם מעשיו כמו שפירשו רבותינו במסכת גיטין בפרק מי שאחזו: שרץ העוף הם הדקים הנמוכין הרוחשין על הארץ כגון זבובין וצרעין ויתושים וחגבים: על ארבע ארבע רגלים: ממעל לרגליו סמוך לצוארו יש לו כמין שני רגלים לבד ארבע רגליו וכשרוצה לעוף ולקפוץ מן הארץ מתחזק

לנתר בהן על הארץ: את אלה
מהם תאכלו את הארבה למינו
ואת הסלעם למינהו ואת החרגל
למינהו ואת החגב למינהו: וכל
שרץ העוף אשר לו ארבע
רגלים שקץ הוא לכם:
ולאלה תטמאו כל
הנגע בנבלתם יטמא עד הערב:
וכל הנשא מנבלתם יכבס בגדיו
וטמא עד הערב: לכל הבהמה
אשר הוא מפרסת פרסה ושסע
איננה שסעת וגרה איננה
מעלה טמאים הם לכם כל
הנגע בהם יטמא: וכל הולך על

פוק רגליה ליתב בהמא עלי אלארץ:
ית אלין מנהון תיכלון ית גובא לזניה
וית רשונא לזנוהי וית חרגלא לזנוהי
וית חגבא לזנוהי: הדי מא תאכלוה
מנהא אלגראד וצנופה ואלדבא וצנופה
ואלחרגל וצנופה ואלגנדב וצנופה: וכל
רחשא דעופא דליה ארבע רגלין
שקצא הוא לכון: וסאיר דביב אל
טאיר אלדי לה ארבע ארגל פהו
רגס לכם: ולאלין תסתאבון
כל דיקרב בנבילתהון יהי מסאב
עד רמשא: ומן הדה פאנגסו
כל מן דנא בנבאילהם ינגס אלי
אלמגיב: וכל דיטול מנבילתהון
יצבע לבושוהי ויהי מסאב

עד רמשא: ומן חמל מן נבאילהם יגסל תיאבה וינגס אלי אלמגיב: לכל
בעירא דהיא סדיקא פרסתה וטלפין ליתהא מטלפא ופשרא ליתהא
מסקא מסאבין אנון לכון כל דיקרב בהון יהי מסאב: מן גמיע
אלבהאים אלתי הי מצלפה בצלף ותפריק ליסהא מפלקה ואגתראר
ליסת מצערה פהי נגסה לכם כל מן דנא בהא ינגס: וכל דמהליך על

באותן שני כרעים ופורח ויש מהן הרבה כאותן שקורין לנגושטא אבל אין אנו בקיאין בהן שארבע
סימני טהרה נאמרו בהם ארבע רגלים וארבע כנפים וקרסולין אלו כרעים הכתובים כאן וכנפיו
חופין את רובו וכל סימנים הללו מצויין באותן שבינותינו אבל יש שאין לו ראש ארוך ויש שאין להן
זנב וצריך שיהא שמו חגב ובזה אין אנו יודעין להבדיל ביניהן" וכל שרץ העוף וגו'
בא ולימד שאם יש לו חמש טהור" ולאלה" העתידין לאמר בענין למטה תטמאו ר"ל
כלומר בנגיעתן יש טומאה" וכל הנושא מנבלתם" כל מקום שנאמרה טומאת משא
חמורה מטומאת מגע שהיא טעונה כיבוס בגדים" מפרסת פרסה ושסע איננה שוסעת"
כגון גמל שפרסתו סדוקה למעלה אבל למטה היא מחוברת כאן לימדך שנבלת בהמה
טמאה מטמאה ובענין שבסוף הפרשה פירש על בהמה טהורה" על כפיו" כגון כלב
ודוב וחתול" טמאים הם לכם" למגע" וזה לכם הטמא" כל טומאות הללו אינן לאיסור

כפיו בכל החיה ההלכת על
ארבע טמאים הם לכם כל הנגע
בנבלתם יטמא עד הערב:
והנשא את נבלתם יכבס בגדיו
וטמא עד הערב טמאים המה
לכם: וזה לכם
הטמא בשרץ השרץ על הארץ
החלד והעכבר והצב למינהו:
והאנקה והכח והלטאה והחמט
והתנשמת: אלה הטמאים
לכם בכל השרץ כל הנגע
בהם במתם יטמא עד הערב:
וכל אשר יפל עליו מהם במתם
יטמא מכל כלי עץ או בגד או
עור או שק כל כלי אשר יעשה
מלאכה בהם במים יובא וטמא

ידוהי בכל חיתא דמהלכא על ארבע.
מסאבין אנון לכון. כל דיקרב
בנבילתהון יהי מסאב עד רמשא:
וכל סאך עלא כפה מן גמיע אלוחש
אלסאך עלא ארבע פהו נגס לכם.
כל מן דנא בנבאילהם ינגס אלא
אלמגיב: ודיטול ית נבילתהון יצבע
לבושוהי ויהי מסאב עד רמשא.
מסאבין אנון לכון: ומן חמל מן
נבאילהם יגסל תיאבה וינגס אלי
אלמגיב. כאלך הי אנגאס לכם:
ודין לכון דמסאב ברחשא
דרחיש על ארעא חולדא ועכברא
וצבא לזנוהי: והדי לכם אלנגס מן
אלדביב אלדאב עלי אלארץ. אלכלד ואלפאר
ואלצב ואצנאפה: ויילא וכוחא וחלטתא
וחמטא ואשותא: ואלורל ואלחרדון
ואלעצאיה ואלחרבא ואלסמברץ: אילין דמסאבין לכון בכל רחשא. כל דיקרב
בהון במותהון יהי מסאב עד רמשא: הדה אלנגסה לכם מן גמיע אלדביב
כל מן דנא בהא פי חאל מותהא ינגס אלי אלמגיב: וכל דיפול עלוהי מנהון
במותהון יהי מסאב. מכל מן דאע או לבוש או משך או סק. כל מן
דיתעביד עבידא בהון. במיא יתעל. ויהי מסאב עד רמשא ויתדכי: וכל
מן וקע עליה מנהא בעד מותהא ינגס מן גמיע אניה אלכשב או
תוב או פי גלד או מסח. וכל אניה יעמל בהא צנעה ידכל פי אלמא וינגס

אכילה אלא לטומאה ממש להיות טומאה במגען ונתקל לאכול תרומה וקדשים וליכנס למקדש "החלד" מוסטילה"
והצב פו"ט שדומה לצפרדע" אנקה" הריצו" הלטאה לוישרד" חומט" לימצ"ד" תנשמת" כתלפא" במים יובא ואף לאחר
טבילתו טמא הוא לתרומה עד הערב ואחר כך וטהר בהערב השמש" אל תוכו" אין כלי חרש מטמא אלא מאוירו"

עד הערב וטהר: וכל כלי חרש
אשר יפל מהם אל תוכו כל
אשר בתוכו יטמא ואתו תשברו:
מכל האכל אשר יבוא עליו מים
יטמא וכל משקה אשר ישתה
בכל כלי יטמא: וכל אשר
יפל מנבלתם עליו יטמא תנור
וכירים יתץ טמאים הם
וטמאים יהיו לכם: אך מעין
ובור מקוה מים יהיה טהור
ונגע בנבלתם יטמא: וכי יפל

אשר יאכל אשר

אלי אלמגיב ויטהר: וכל מן דחסף
דיפל מנהון לגויה כל דבגויה
יסתאב ויתיה תתברון: וכל אנא
כזף יקע מנהא שי אלי דאכלה
כל מא פי דאכלה ינגס ואיאה
פאכסרו: מכל מיכל דמתאכיל
דייעלון עלוהי מיא יהי מסאב
וכל משקא דישתתי בכל מן
יהי מסאב: מן גמיע אלטעאם
אלדי יוכל ממא ירד עליה אלמא ינגס
וגמיע אלשראב אלדי ישרב פי כל
אנא ינגס: וכל דיפל מנבילתהון

עלוהי יהי מסאב תנור וכירים יתרעון מסאבין אנון ומסאבין יהון לכון:
וכל מא וקע מן נבאילהם עליה ינגס. מן תנור ומסתוקד. פאנקצ׳המא לאנהא
נגסה ותכון לכם אנגאס: ברם מעין וגוב בית כנישת מיא יהי דכי ודיקרב בנבילתהון
יהי מסאב: אמא אלמעין ואלביר ומלאם אלמא פיכון טאהרא ומן דנא בנבאילהא
פיהא ינגס: וארי יפל מנבילתהון על כל בר זרע זרוע דמזדרע דכי הוא: ואן

אשר יאכל מוסב על מקרא העליון כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יאכל

כל אשר בתוכו יטמא. הכלי חוזר ומטמא מה שבאוירו. ואותו תשברו. לימד שאין לו טהרה במקוה. מכל האוכל
אשר יאכל. אשר בוא עליו מים והוא בתוך כלי חרש הטמא יטמא וכן כל משקה אשר ישתה בכל כלי והוא בתוך
כלי חרש הטמא יטמא למדנו מכאן דברים הרבה למדנו שאין אוכל מוכשר ומתוקן לקבל טומאה עד שיבואו עליו
מים פעם אחת ומשבאו עליו מים פעם אחת מקבל טומאה לעולם ואפלו נגוב והיין והשמן וכל הנקרא משקה
מכשיר זרעים לטומאה כמים שכך יש לדרוש המקרא אשר יבא עליו מים או כל משקה אשר ישתה בכל
כלי יטמא האוכל ועוד למדנו מכאן שאין ולד טומאה מטמא כלים שכך שנינו יכול יהו כל הכלים מטמאין
מאויר כלי חרש ת״ל כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אוכלין ומשקין מטמאין מאויר כלי חרש ואין כל
הכלים מטמאין מאויר כלי חרש לפי שהשרץ אב הטומאה והכלי שנטמא ממנו ולד הטומאה לפיכך אינו חוזר
ומטמא כלים שבתוכו ולמדנו עוד שהשרץ שנפל לאויר תנור והפת בתוכו ולא נגע השרץ בפת התנור ראשון והפת
שניה ולא נאמר רואים את התנור כאלו מלא טומאה ותהא הפת תחלה שאם אתה אומר כן לא נתמעטו כל הכלים
מליטמא מאויר כלי חרש שהרי טומאה עצמה נגעה בהן מגבן ולמדנו עוד על ביאת מים שאינה מכשרת זרעים אא
אם כן תלושין משנתלשו שאם אתה אומר מקבלים הכשר במחובר אין לך שלא באו עליו מים ומהו אומר אשר
יבא עליו מים ולמדנו עוד שאין אוכל מטמא אחרים אלא אם כן יש בו כביצה שנ׳ אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת
ושיערו חכמים אין בית הבליעה מחזיק יותר מכביצת תרנגולת. תנור וכירים. כלים המטלטלין הם והן של חרס
ויש להן תוך ושופת על נקב החלל את הקדרה ושניהם פיהם למעלה. יותץ. שאין לכלי חרש טהרה בטבילה. וטמאים
יהיו לכם. שלא תאמר מצווה אני לנתצן ת״ל טמאים יהיו לכם אם רצה לקיימן בטומאתן רשאי. אך מעין ובור מקוה
מים. המחוברים לקרקע אין מקבלין טומאה ועוד יש לך ללמוד יהיה טהור הטובל בהן מטומאתו. ונוגע בנבלתם יטמא.

מנבלתם על כל זרע זרוע
אשר יזרע טהור הוא: וכי יתן
מים על זרע ונפל מנבלתם עליו
טמא הוא לכם:
וכי ימות מן הבהמה
אשר היא לכם לאכלה הנגע
בנבלתה יטמא עד הערב:
והאכל מנבלתה יכבס בגדיו וטמא
עד הערב והנשא את נבלתה
יכבס בגדיו וטמא עד הערב:
וכל השרץ השרץ על הארץ
שקץ הוא לא יאכל: כל הולך

וקע מן נבאילהם עלי שי מן אלנבאת
ואלחב אלדי יזרע פהו טאהר: ואדי
יתהילון מא על בר זרעא ויפול
מנבילתהון עלוהי מסאבהא לכון:
פאן געל מא עליהא ווקע מן
נבאילהא עליה פהו נגס לכם:
ואדי ימות מן בעירא
דהא לכון למיכל דיקרב בנבילתה
יהי מסאב עד רמשא: ואדי מאת
מן אלחיואן אלדי הוא לכם אן תאכלוה
מן דנא בנבילתה פינגס אלי אלמגיב:
ודייכול מנבילתה יצבע לבושוהי
ויהי מסאב עד רמשא: ומן אכל מנהא
יגסל תיאבה וינגס אלי אלמגיב ומן חמל מנהא יגסל תיאבה וינגס אלי אלמגיב:
וכל רחשא דרחיש על ארעא שקצא הוא לא יתאכיל וגמיע אלדביב
אלדאב עלא אלארץ פהו רגס לכם לא יוכל: כל דמהליך על מעוהי

אפילו הוא בתוך מעין ובור ונוגע בטומאתם יטמא שלא תאמר קל וחומר אם מטהר את הטמאים מטומאתן קל וחומר שיציל את הטהור מליטמא לכך נאמר ונוגע בנבלתם יטמא" זרע זרוע" זריעה שזורעין זרעונים" זרוע שם דבר הוא כמו ויתנו לנו מן הזרעונים" טהור הוא" למדך הכתוב שלא הוכשר ונתקן לקרות אוכל לקבל טומאה עד שיבא עליו מים" וכי יתן מים על זרע" לאחר שנתלש שאם תאמר יש הכשר במחובר אין לך זרע שלא הוכשר" מים על זרע" בין מים בין שאר משקין בין הם על הזרע בין זרע נופל לתוכן הכל נדרש בתורת כהנים" ונפל מנבלתם עליו" אף משנגבו מן המים שלא הקפידה תורה אלא להיות עליו שם אוכל ומשירד עליו הכשר קבלת טומאה פעם אחת שוב אינו נעקר הימנו" בנבלתה" ולא בעצמות וגידין ולא בקרנים ולא בטלפים ולא בעור" והנושא את נבלתה" חמורה טומאת משא מטומאת מגע שהנושא מטמא בגדים והנוגע אין בגדיו טמאין שלא נאמר בו יכבס בגדיו" והאוכל מנבלתה" יכול תטמאנו אכילתו כשהוא אומר בנבלת עוף טהור לא יאכל לטמאה בה אותה מטמאה בגדים באכילתה ואין נבלת בהמה מטמאה בגדים באכילתה בלא משא כגון אם תחבה לו חבירו בבית הבליעה אם כן מה תלמוד לומר והאוכל ליתן שיעור לנושא ולנוגע כדי אכילה והוא כזית" וטמא עד הערב" אע״פ שטבל צריך הערב שמש" השורץ על הארץ" להוציא את היתושין שבכליסין ושבפולין ואת הזיזין שבעדשים שהרי לא שרצו על הארץ אלא בתוך האוכל אבל משיצאו לאויר ושרצו הרי נאסרו" לא יאכל" לחייב על המאכיל כאוכל ואין קרוי שרץ אלא דבר נמוך קצר רגלים שאינו נראה אלא כרוחש ונד" כל הולך על גחון" זה נחש ולשון גחון שחייה שהולך שח ונופל על מעיו" כל הולך" להביא השלשולים ואת הדומה לדומה"

הולך

על גחון וכל הולך על ארבע עד
כל מרבה רגלים לכל השרץ
השרץ על הארץ לא תאכלום
כי שקץ הם׃ אל תשקצו את
נפשתיכם בכל השרץ השרץ
ולא תטמאו בהם ונטמתם בם׃
כי אני יהוה אלהיכם והתקדשתם
והייתם קדשים כי קדוש אני ולא תטמאו
את נפשתיכם בכל השרץ הרמש
על הארץ׃ כי אני יהוה המעלה
אתכם מארץ מצרים להית לכם
לאלהים והייתם קדשים כי קדוש
אני׃ זאת תורת הבהמה והעוף

חצי התורה באותיו׳ וו דגחון והוא אות רבה

נ״א מלין חס תטמאו

וכל דמהליך על ארבע עד כל
סגיות רגלין בכל רחשא דרחיש
על ארעא לא תיכלונון ארי
שקצא אנון׃ וכל סאך עלי צדרה׃
וכל סאך עלי ארבע ולמא כתרת
ארגלה מן גמיע דביב ודאב
עלי אלארץ לא תאכלוהם פאנהם
ארגאס׃ לא תשקצון ית נפשתכון
בכל רחשא דרחיש ולא תסתאבון
בהון ותסתאבון פון בהון׃ לא
תרגסו אנפסכם בשי מן דביב
ודאב ולא תתנגסו בהם פתצנעו
בה׃ ארי אנא יי אלהכון ותתקדשון
ותהון קדישין ארי קדיש אנא׃

ולא תסאבון ית נפשתכון בכל רחשא דרחיש על ארעא׃ לאני
אלהכם פתקדסו וכונו מקדסין פאני קדוס ולא תנגסו אנפסכם
בשי מן דביב ודאב עלי אלארץ׃ ארי אנא יי דאסיק יתכון מארעא
דמצרים למהוי לכון לאלה ותהון קדישין ארי קדיש אנא׃ לאני
אללה אלמצעדכם מן בלד מצר לאכון לכם אלהא פכונו מקדסין
לאני קדוס׃ דא אוריתא דבעירא ודעופא ודכל נפשא חיתא דרחשא
במיא ודכל נפשא דרחשא על ארעא׃ הדה שריעה אלבהאים ואלטאיר

הולך על ארבע. זה עקרב. כל. להביא את החפושית חשקרבוט בלע״ז ואת הדומה לדומה. מרבה רגלים. זה נדל שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו לכאן ולכאן וקורין ציינטפיד״ש. אל תשקצו. באכילתן שהרי כתיב נפשותיכם ואין שיקוץ נפש במגע וכן אל תטמאו באכילתן. ונטמתם בם. אם אתם מטמאין בהם בארץ אף אני מטמא אתכם בעולם הבא ובישיבת מעלה. כי אני ה׳ אלהיכם. כשם שאני קדוש שאני ה׳ אלהיכם כך והתקדשתם קדשו עצמכם למטה. והייתם קדושים. לפי שאני אקדש אתכם למעלה ובעולם הבא. ולא תטמאו וגו׳. לעבור עליהם בלאוין הרבה וכל לאו מלקות וזהו שאמרנו בגמרא אכל פוטיתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צרעה לוקה שש. כי אני יי׳ המעלה אתכם. על מנת שתקבלו מצותי העליתי אתכם. להבדיל. לא בלבד

וכל נפש החיה הרמשת במים
ולכל נפש השרצת על הארץ׃
להבדיל בין הטמא ובין הטהר
ובין החיה הנאכלת ובין החיה
אשר לא תאכל׃

צ״א פיסוק סימן מיכיהו

וידבר יהוה אל משה לאמר׃
דבר אל בני ישראל לאמר
אשה כי תזריע וילדה זכר
וטמאה שבעת ימים כימי
נדת דותה תטמא׃ וביום השמיני
ימול בשר ערלתו׃ ושלשים
יום ושלשת ימים תשב בדמי
טהרה בכל קדש לא תגע ואל

וגמיע נפוס אלחיה. אלדאבה פי אלמא
וסאיר אלנפוס אלדאבה עלי אלארץ׃
לאפרשא בין מסאבא ובין דכיא
ובין חיתא דמתאכלא. ובין חיתא
דלא מתאכלא׃ תפריק בין אלנגס
ואלטאהר. ובין אלחיואן אלדי יוכל
ואלדי לא יוכל׃

פ פ פ

ומליל יי׳ עם משה למימר׃ תם
כלם אללה מוסי תכלימא׃ מליל עם
בני ישראל למימר אתתא ארי תעדי
ותליד דכר ותהי מסאבא שבעה
יומין כיומי ריחוק סאובתה תהי
מסאבא׃ מר בני אסראיל קאילא
איה אמראה עלקת פולדת דכרא
פלתנגס סבעה איאם כאיאם בעד חיצתהא יכון חכם נגאסתהא׃ וביומא
תמינאה יתגזר בסרא דערלתיה׃ ופי אליום אלתאמן יכתן קלפה אחלילה׃
ותלתין ותלתה יומין תתיב בדם דכו בכל קדשא לא תקרב ולמקדשא
לא תיעול עד משלם יומי דכותה׃ ותלתה ותלאתין יומא תקים פי דם אלטהר לא

השונה אלא שתהא יודע ומכיר ובקי בהן״ בין הטמא ובין הטהור״ צריך לומר בין חמור לפרה והלא כבר
מפורשים הם אלא בין טמאה לך לטהורה לך בין נשחט חציו שלקנה לנשחט רובו״ ובין החיה הנאכלת״
צריך לומר בין צבי לערוד והלא כבר מפורשים הם אלא בין שנולד בה סימני טרפה כשירה לנולד בה
סימני טרפה פסולה״ **אשה** כי תזריע״ אמר רבי שמלאי כשם שיצירתו של אדם
אחר כל בהמה חיה ועוף במעשה בראשית כך תורתו נתפרשה אחר תורת בהמה
חיה ועוף״ כי תזריע״ לרבות שאפלו ילדתו מחוי שנמחה ונעשה כעין זרע אמו טמאה לידה״ כימי
נדת דותה תטמא״ כסדר כל טומאה האמורה בנדה מטמאה בטומאת לידה ואפלו נפתח הקבר בלא דם״
דותה״ לשון דבר הזב מגופה״ לשון מדוה וחולי שאין אשה רואה דם שלא תחלה ראשה ואיבריה כבדין עליה״
תשב״ אין תשב אלא לשון עכבה כמו ותשבו בקדש וישב באלוני ממרא״ בדמי טהרה״ אע״פ שרואה טהורה״
בדמי טהרה״ לא מפיק הא והוא שם דבר כמו טוהר ימי טהרה מפיק הא ימי טוהר שלה״ לא תגע״
אזהרה לאוכל״ כמו ששנויה ביבמות״ בכל קדש״ לרבות את התרומה לפי שזו טבולת יום
ארוך שטבלה לסוף שבעה ואין שמשה מעריב לטהרה עד שקיעת החמה
שנאמר יום ארבעים שלמחר תביא את כפרת טהרה״ והקריבו״ ללמדך שאין

המקדש לא תבא עד מלאת
ימי טהרה: ואם נקבה תלד
וטמאה שבעים כנדתה וששים
יום וששת ימים תשב על דמי
טהרה: ובמלאת ימי טהרה
לבן או לבת תביא כבש בן
שנתו לעלה ובן יונה או תר
לחטאת אל פתח אהל מועד
אל הכהן: והקריבו לפני יהוה
וכפר עליה וטהרה ממקר
דמיה זאת תורת הילדת לזכר
או לנקבה: ואם לא תמצא ידה
די שה ולקחה שתי תרים או
שני בני יונה אחד לעלה ואחד
לחטאת וכפר עליה הכהן
וטהרה:
וידבר יהוה אל משה ואל אהרן

תלאמס שיא מן אלקדאס ולא
תדכל אלי אלמקדס אלי כמאל איאם
טהרהא: ואם נוקבתא תליד
ותהי מסאבא ארבעת עסר
כריחוקה ושתין ושתא יומין
תתיב על דם דכו: פאן ולדת אנתא
פלתנגס אסבועין כחכם חיצתהא
וסתה וסתין יומא תקים עלא דם
אלטהר: ובמשלם יומי דכותה
לברא או לברתא תיתי אמר בר
שתיה לעלתא ובר יונה או שפנינא
לחטתא לתרע משכן זמנא
לות כהנא: ועגד תמאם איאם
טהרהא לאבן כאן או אבנה
תאתי בכרוף אבן סנתה לצעידה
ופרך חמאם או שפנינא לד׳כוה
אלי באב כבא אלמחצר אלי אלאמאם:
ויקרביניה קדם ײ ויכפר עלה
ותדכי מסואבת דמהא דא אוריתא דילידתא לדכר או לנוקבא: ויקרבה
בין ידי אללה ויסתגפר ענהא ותטהר מן נביע דמהא הדה שריעה
אלואלדה דכר או אנתא: ואם לא תשכח ידה כמיסת אימרא ותיסב תרין שפנינין
או תרין בני יונה חד לעלתא וחד לחטתא ויכפר עלה כהנא ותדכי: ואן לם
תנאל ידהא מקדאר שאה פלתאכד שפנינין או פרכי חמאם אחדהמא
לצעידה ואלאכר לד׳כוה ויסתגפר ענהא אלאמאם ותטהר:
ומליל ייֳ עם משה ולאהרן למימר: תם כלם אללה מוסי והרון

ממנבה לאכול בקדשים לא אחד מהם ואישה הוא להחטאות שנ׳ וכפר עליה הכהן וטהרה מי שהוא בא
לכפר בן הטהרה תלויה׳ וטהרה מכלל שעד כאן קרויה טמאה׳ אחד לעלה ואחד לחטאת׳ לא הקדימה׳ שנו

לאמר: אדם כי יהיה בעור
בשרו שאת או ספחת או בהרת
והיה בעור בשרו לנגע צרעת
והובא אל אהרן הכהן או אל
אחד מבניו הכהנים: וראה
הכהן את הנגע בעור הבשר
ושער בנגע הפך לבן ומראה
הנגע עמק מעור בשרו נגע
צרעת הוא וראהו הכהן וטמא
אתו: ואם בהרת לבנה הוא
בעור בשרו ועמק אין מראה
מן העור ושערה לא הפך
לבן והסגיר הכהן את הנגע
שבעת ימים: וראהו הכהן
ביום השביעי והנה הנגע עמד

קאילא: אנש ארי יהי במשך
בסריה עמקא או עדיא או בהקא
ויהי במשך בסריה למכתש סגירו.
וייתיתי לות אהרן כהנא או לות
חד מבנוהי כהניא: אי אנסאן כאן
פי גלד בדנה שאמה או עלאמה
או בקעה או צאר פי גלד בדנה
בלא ברץ פליותא בה אלי הרון
אלאמאם או אלי אחד מן בניה
אלאימה: ויחזי כהנא ית מכתשא
במשך בסרא ושערא במכתשא
אתהפיך למחור ומחזי מכתשא
עמיק ממשך בסריה מכתש
סגירותא הוא ויחזיניה כהנא
ויסאיב יתיה: פינט'ר אלאמאם אלבלא
פי גלד אלבדן פאן כאן פיה שער
קד אנקלב אביצא ומנט'ר אלבלא עמיק מן גלד בדנה פהו בלוא ברץ
פאדא ראה כאהן פלינגסה: ואם בהרא חורא היא במשך בסריה ועמיק
לית מחזהא מן משכא ושערה לא אתהפיך למחור ויסגר כהנא ית
מכתשא שבעא יומין: ואם בהרא חורא היא במשך בסריה ועמיק
ואן כאנת בקעה ביצא פי גלד בדנה ליס מנט'רהא עמיק מן אלגלד
ושערהא לם ינקלב אביצא פליקפה סבעה איאם: ויחזיניה כהנא ביומא
שביעאה והא מכתשא קם כד הוה לא אוסיף מכתשא במשכא:

אלא למקראה אבל להקרבה חטאת קודמת לעולה כך שנינו בזבחים בפרק כל התדיר: שאת או
ספחת וג' שמות נגעים הן ולבנות זו מזו: בהרת חברבורת ט"א בלעז וכן בהיר הוא בשחקים: אל
אהרן וג' גזירת הכתוב היא שאין טומאת נגעים וטהרתן אלא על פי כהן: הפך לבן מתחלה שחור והפך
ללבן בתוך הנגע ומיעוט שיער שנים: עמוק מעור בשרו כל מראה לבן עמוק הוא כמראה חמה
מן הצל: וטמא אותו יאמר לו טמא אתה ששער לבן סימן טומאה הוא גזירת הכתוב: ועמק אין מראהו

בעיניו לא פשה הנגע בעור
והסגירו הכהן שבעת ימים שנית:
וראה הכהן אתו ביום השביעי
שנית והנה כהה הנגע ולא
פשה הנגע בעור וטהרו הכהן
מספחת הוא וכבס בגדיו וטהר:
ואם פשה תפשה המספחת
בעור אחרי הראתו אל הכהן
לטהרתו ונראה שנית אל
הכהן: וראה הכהן והנה פשתה
המספחת בעור וטמאו הכהן
צרעת הוא:
נגע צרעת כי תהיה באדם
והובא אל הכהן: וראה הכהן
והנה שאת לבנה בעור והוא

ויסגריניה כהנא שבעא יומין: תם
ינטרה אלאמאם פי אליום אלסאבע
פאן וקף אלבלא בעינה ולם יתפש
פי אלגלד פליוקפה סבעה איאם
תאניה: ויחזי כהנא יתיה ביומא
שביעאה תנינות והא עמא
מכתשא ולא אוסיף מכתשא
במשכא וידכיניה כהנא עדיתא
היא ויצבע לבושוהי וידכי:
תם ינטרה אלאמאם פי אליום אלסאבע
תאניה פאן כבא ולם יתפש פי
אלגלד פליטהרה אלאמאם פאנהא
עארצ'ה ויגסל תיאבה ויטהר:
ואם אוספא תוסיף עדיתא
במשכא בתר דאתחזי לכהנא
לדכותיה ויתחזי תנינות לכהנא:
ואן תפשת אלעארצ'ה פי אלגלד בעד מא אורי אלאמאם פטהרה פליורא
לה תאניה: ויחזי כהנא והא אוסיף מכתשא במשכא ויסאבניה כהנא
סגירותא היא: פאדא ראהא אלאמאם קד תפשת פי גלדה פלינגסה
פאנהא ברץ: מכתש סגירו ארי תהי באנשא ויתיתי לות כהנא: פאדי
כאן באנסאן בלוא ברץ פיאתי בהא אלי אלאמאם: ויחזי כהנא והא עמקא
חורא במשכא והיא הפכת סערא למחור ורושם בסר חי בעמיקתא:

לא ידעתי פירושו" והסגיר" יסגירנו בבית אחד ולא יראה עד סוף השבוע ויוכיחו סימנין עליו: בעיניו
במראיהו ובשיעורו הראשון" והסגירו שנית" הא אם פשה בשבוע ראשון טמא מוחלט" כהה" וכהה
ממראיתו הא אם עמד במראיתו או פשה טמא" מספחת" שם נגע טהור" וכבס בגדיו וטהר" הואיל
ונזקק להסגר נקרא טמא וצריך טבילה" וטמאו הכהן" ומשטמאו הרי הוא מוחלט וזקוק
לצפרים ולתגלחת ולקרבן האמור בפרשת זאת תהיה" צרעת היא" המספחת הזאת
צרעת לשון נקבה נגע לשון זכר" ומחיה" שנשתנה בלעז שנהפך מקצת הלבן שבתוך

הפכה שער לבן ומחית בשר
חי בשאת: צרעת נושנת הוא
בעור בשרו וטמאו הכהן לא
יסגרנו כי טמא הוא: ואם
פרוח תפרח הצרעת בעור
וכסתה הצרעת את כל עור
הנגע מראשו ועד רגליו לכל
מראה עיני הכהן: וראה הכהן
והנה כסתה הצרעת את כל
בשרו וטהר את הנגע כלו
הפך לבן טהור הוא: וביום
הראות בו בשר חי יטמא: וראה
הכהן את הבשר החי וטמאו
הבשר החי טמא הוא צרעת
הוא: או כי ישוב הבשר החי

פינט'ר אלאמאם פאדא בשאמה
ביצא פי גלדה וקד אקלבת אלשער
אבינא או גז מן אללחם נקי פי
אלשאמה: סגירו עתיקא היא במשך
בסריה ויסאבניה כהנא לא יסגרניה
ארי מסאב הוא: וברץ עתיק פי גלד
בדנה פלינגסה אלאמאם ולא יוקפה
פאנה נגס: ואם מסגא תסגי סגירותא
במשכא ותחפי סגירותא ית כל משך
מכתשא מרישיה ועד רגלוהי לכל
חיזו עיני כהנא: ואן אנתשר אלברץ
פי אלבדן חתא גטא גמיע גלד
אלמבתלא מן ראסה אלי רגלה גמיע
מנט'ר עיני אלאמאם: ויחזי כהנא
והא חפת סגירותא ית כל בסריה
וידכי ית מכתשא כוליה אתהפיך
למחור דכי הוא: פלינט'ר אלאמאם פאדי קד גטא אלברץ גמיע בדנה
טהרה אד' קד אנקלב כלה אביצא פהו טאהר: וביומא דיתחזי ביה
בסרא חיא יהי מסאב: ואי יום צ'הר פיה לחם נקי פלינגס פיה: ויחזי כהנא
ית בסרא חיא ויסאבניה בסרא חיא מסאב הוא סגירותא הוא: באן יהא
אלאמאם אללחם אלנקי פינגסה לאן גז מן אללחם אלנקי מע אלברץ

השאת למראה בשר אף הוא סימן טומאה שער לבן בלא מחיה ומחיה בלא שער לבן ואע"פ שלא
נאמרה מחיה אלא בשאת אף בכל המראות ותולדותיהן הוא סימן טומאה: צרעת נושנת היא מכה
ישנה היא תחת המחיה וחבורה זו נראית בריאה מלמעלה ותחתיה מלאה לחה שלא תאמר הואיל
ועלתה מחיה אטהרנה: מראשו שלאדם ועד רגליו: לכל מראה עיני הכהן: פרט לכהן שחשך
מאורו: וביום הראות בו בשר חי: אם צמחה בו מחיה הרי כבר פירש שהמחיה סימן טומאה
אלא שהיה הנגע באחד מעשרים וארבעה ראשי איברים שאין מטמאין משום מחיה לפי שאין
נראה הנגע כולו כאחד ששופעין אילך ואילך וחזר ראש האיבר ונתגלה שמנו על ידי שומן כגון
שהבריא ונעשה רחב ונראה בו המחיה למדנו הכתוב שתטמא: וביום: מה ת"ל ללמד יש יום שאתה

ונהפך ללבן ובא אל הכהן:
וראהו הכהן והנה נהפך הנגע
ללבן וטהר הכהן את הנגע
טהור הוא:
ובשר כי יהיה בו בעורו שחין ג ב
ונרפא: והיה במקום השחין
שאת לבנה או בהרת לבנה
אדמדמת ונראה אל הכהן:
וראה הכהן והנה מראה שפל
מן העור ושערה הפך לבן
וטמאו הכהן נגע צרעת הוא
בשחין פרחה: ואם יראנה
הכהן והנה אין בה שער לבן
ושפלה איננה מן העור והיא
כהה והסגירו הכהן שבעת

נגסהו: או ארי יתוב בסרא חיא
ויתהפיך למחור. וייתי לות כהנא:
ואן רגע אללחם אלחי ואנקלב אביצא
פליגי אלי אלאמאם: ויחזיניה כהנא והא
אתהפיך מכתשא למחור. וידכי
כהנא ית מכתשא דכי הוא: פאדי
נצר אלאמאם אן אלבלא קד אנקלב
אביצא פליטהרה אנה טאהר:
ואנשא ארי יהי ביה במשכיה
שחנא ויתסי: ואי אנסאן כאן פי
גלדה בתה קרח פברא. ויהי באתר
שחנא עמקא חורא או בהרא חורא
סמקא ויתחזי לכהנא: וצאר פי
מוצע שאמה ביצא או בקעה
ביצא מחמלה פליורא ללאמאם:
ויחזי כהנא והא מחזהא מכיך

מן משכא ושערה אתהפיך למחור. ויסאביניה כהנא מכתש סגירותא היא
בשחנא סגיאת: פאדי ראי אלאמאם מנצרהא מתספל מן אלגלד ושערהא
קד אנקלב אביצא פלינגסה לאנה ברוא בדץ קד אנתשר פי אלקרח: ואם
יחזינה כהנא והא לית בה שער חיור. ומכיכא ליתהא מן משכא והיא
עמיא ויסגרנה כהנא שבעא יומין: ואן הו נצרהא חלם יכון פיהא
שער אביץ וליסת מתספלה מן אלגלד בל כאביה פליוקפה סבעה

רואה בו דישיום שחין אתה רואה בו מכאן אמרו חתן נותנין לו כל שבעת ימי המשתה לו ולאצטליתו
ולכסותו וכן ברגל נותנין לו ימי הרגל: צרעת היא: הבשר ההוא בשר לשון זכר: שחין: לשון
חמום שנתחמם הבשר בלקוי הבא לו מחמת מכה שלא מחמת האור: ונרפא: השחין העלה ארוכה
ובמקומו העלה נגע אחר: או בהרת לבנה אדמדמת: שאין הנגע לבן חלק אלא פתוך ומעורב בשתי
מראות לובן ואודם: מראה שפל: וממשה אין שפל אלא מתוך לבנונתה הוא נראה שפל
ועמוק כמראה חמה עמוקה מן הצל: נגע: היא השאת הזאת או הבהרת: תחתיה: במקומה:

ימים ׃ ואם פשה תפשה בעור
וטמא הכהן אתו נגע הוא ׃ ואם
תחתיה תעמד הבהרת לא
פשתה צרבת השחין הוא
וטהרו הכהן ׃

או בשר כי יהיה בערו
מכות אש והיתה מחית המכוה
בהרת לבנה אדמדמת או לבנה ׃
וראה אתה הכהן והנה נהפך
שער לבן בבהרת ומראה
עמק מן העור צרעת הוא
במכוה פרחה וטמא אתו
הכהן נגע צרעת הוא ׃ ואם
יראנה הכהן והנה אין בבהרת
שער לבן ושפלה איננה מן
העור והוא כהה והסגירו הכהן
שבעת ימים ׃ וראהו הכהן ביום

איאם ׃ ואם אוספא תוסיף במשכא ·
ויסאיב כהנא יתיה מכתשא היא ׃
ואן הי תפשת פי אלגלד פלינגסה
פאנה אבלא ׃ ואם באתרה קמת
בהרתא לא אוסיפת רושם שחנא
היא וידכיניה כהנא ׃ ואן וקפת
מכאנהא ולם תתפש פהי מן
אתר לקרח פליטהרה לאמאם ׃

או אנש ארי יהי במשכיה
כואה דנור ויהי רושם כואה ·
בהרא חורא סמקא או חורא ׃ ואי
אנסאן כאן פי גלדה כי נאר
תם צאר גז לכי בקעה ביצא
מחמרה או ביצא פקט ׃ ויחזי יתה
כהנא והא אתהפיך סער חוור
בבהרתא ומחזהא עמיק מן משכא ·
סגירותא היא בכואה סגיאת ויסאיב
יתה כהנא מכתש סגירותא היא ׃

פלינצרהא לאמאם פאן אנקלב לשער אביצא וכאן מנצרהא עמיק מן
אלגלד פהו ברץ אנתשר פי לכי פלינגסה לאמאם ׃ ואם יחזינה כהנא והא
לית בבהרתא סער חיור ומכיכא ליתהא מן משכא והיא עמיא ויסגריניה
כהנא שבעא יומין ׃ פאן ראהא לאמאם וליס פיהא שער אביץ וליסת מתספלה
מן אלגלד בל כאביה פליוקפה סבעה איאם ׃ ויחזיניה כהנא ביומא

צרבת השחין ״ כתרגומו רושם שחנא אינו אלא רושם החימום הניכר בבשר כל צרבת לשון רגיעת עור הנרגע מחמת חימום כמו ונצרבו בה כל פנים רייטריר בלעז צרבת רייטרישמנט בלעז״ מחית המכוה״ שנמטנ כשחיתה המכוה נהפכה לבהרת פתוכה או לבנה חלקה וסימני מכוה וסימני שחין שוין ולמה חלקן הכתוב לומר שאין מצטרפין זה עם זה נולד חצי גריס בשחין וחצי

גריס

השביעי אם פשה תפשה בעור
וטמא הכהן אתו נגע צרעת
הוא: ואם תחתיה תעמד
הבהרת לא פשתה בעור והוא
כהה שאת המכוה הוא וטהרו
הכהן כי צרבת המכוה
הוא:
ואיש או אשה כי יהיה בו נגע
בראש או בזקן: וראה הכהן את
הנגע והנה מראהו עמק מן
העור ובו שער צהב דק וטמא
אתו הכהן נתק הוא צרעת
הראש או הזקן הוא: וכי יראה
הכהן את נגע הנתק והנה אין
מראהו עמק מן העור ושער
שחר אין בו והסגיר הכהן את
נגע הנתק שבעת ימים: וראה

שביעאה אם אוספא תוסיף
במשכא ויסאיב כהנא יתיה.
מכתש סגירותא היא: פינט׳רהא פי
אליום אלסאבע פאן תפשת פי אלגלד
פלינגסה פאנה בלוי ברץ: ואם
באתרה קמת בהרתא לא אוסיפת
במשכא והיא עמיא. עומק כואה
היא. וידכיניה כהנא ארי רושם
כואה היא: ואן וקפת מכאנהא ולם
תתפש פי אלגלד והי כאביה פהי
מן אתר אלכי פליטהרה לאמאם
פאנה תשייט אלכי:
וגבר או אתא ארי יהי ביה מכתשא
ברישׁ או בדקן: ואי רגל או אמראה
כאן בה בלא כבלץ פי ראסה או פי
לחיתה: ויחזי כהנא ית מכתשא
והא מחזוהי עמיק מן משכא
וביה סער סומק דעדק. ויסאיב
יתיה כהנא נתקא הוא. סגירות רישא או דקנא הוא: פליצ׳רה לאמאם פאן כאן
מנט׳רה עמיק מן אלגלד ופיה שער אצהב דקיק פלינגסה לאמאם פאנה כלף
והו ברץ אלראס או אללחיה: וארי יחזי כהנא ית מכתש נתקא והא לית מחזוהי
עמיק מן משכא וסער אוכם לית ביה. ויסגר כהנא ית מכתש נתקא
שבעא יומין: ואד׳א ראה וליס מנט׳רה עמיק מן אלגלד וליס פיה שעד
אסוד פליוקפה סבעה איאם: ויחזי כהנא ית מכתשא ביומא

גדיס במכוה לא ידונו כגדיס" בראש או בזקן" בא הכתוב לחלק בין נגע שבמקום שער לנגע שבמקום
בשר שזה סימנו בשער לבן וזה סימנו בשער צהב" ובו שער צהוב" שנהפך שער שחור שבו לצהוב"
נתק הוא" כך שמו שלנגע במקום שער" ושער שחור אין בו" הא אם היה בו שער שחור טהור ואין צריך

הכהן את הנגע ביום השביעי
והנה לא פשה הנתק ולא היה
בו שער צהב ומראה הנתק אין
עמק מן העור: והתגלח ואת
הנתק לא יגלח והסגיר הכהן את
הנתק שבעת ימים שנית: וראה
הכהן את הנתק ביום השביעי
והנה לא פשה הנתק בעור
ומראהו איננו עמק מן העור
וטהר אתו הכהן וכבס בגדיו
וטהר: ואם פשה יפשה הנתק
בעור אחרי טהרתו: וראהו
הכהן והנה פשה הנתק בעור
לא יבקר הכהן לשער הצהב
טמא הוא: ואם בעיניו עמד
הנתק ושער שחר צמח בו נרפא

שביעאה והא לא אוסיף נתקא
ולא הוה ביה סער סומק ומחזי
נתקא לית עמיק מן משכא: תם
ינצרה פי אליום אלסאבע פאן
לם יתפש גלם יציר פיה שער
אצהב ומנצרה ליס עמיק מן
אלגלד: ויגלח סחרני נתקא ודעם
נתקא לא יגלח ויסגר כהנא ית
נתקא שבעא יומין תניינות: פליחלק
ראסה סוא מוצע אלכלף ויוקפה
סבעה איאם תאניה: ויחזי
כהנא ית נתקא ביומא שביעאה
והא לא אוסיף נתקא במשכא
ומחזוהי ליתוהי עמיק מן משכא
וידכי יתיה כהנא ויצבע לבושוהי
וידכי: תם ינצרה פי אליום אלסאבע
פאן הו לם יתפש פי אלגלד ומנצרה
מע דאך ליס עמיק מן אלגלד פליטהרה אלאמאם ויגסל תיאבה ויטהר:
ואם אוספא יוסיף נתקא במשכא בתר דכותיה: ואן תפשא אלכלף פי בדנה
בעד טהרה: ויחזיניה כהנא והא אוסיף נתקא במשכא לא יבקר כהנא
לסער סומק מסאב הוא: פינצרה אלאמאם קד תפשא פי אלגלד פלא יפחץ
ען אלשער אלאצהב בברהאן אנה נגס: ואם כד הוה קם נתקא וסער אוכם
צמח ביה אתסי נתקא דכי הוא וידכיניה כהנא: ואן הו וקף בעינה ונבת פיה שער

להסבר שהשיער שחור סימן טהרה הוא בנתק יש כמו שנ' ושער שחור צמח בו וגו' והנה לא פשה
וגו' הא אם פשה או היה בו שער צהב טמא" והתגלח" סביבות הנתק" ואת הנתק לא יגלח" מנח שתי
שערות סמוך לו סביב כדי שיהא ניכר אם פשה שאם יפשה יעבור השערות ויצא למקום הגילוח"
אחרי טהרתו אין לי אלא פושה לאחר הפטור מנין אף בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני ת"ל פשה יפשה"
ושער שחור" מניין אף הירוק והאדום שאינו צהוב ת"ל ושער. לשון צהוב דומה לתבנית הזהב צהוב כמו זהב

נתק טהור הוא וטהרו הכהן׃
ואיש או
אשה כי יהיה בעור בשרם
בהרת בהרת לבנת׃ וראה הכהן
והנה בעור בשרם בהרת כהות
לבנת בהק הוא פרח בעור
טהור הוא׃ ואיש
כי ימרט ראשו קרח הוא טהור
הוא׃ ואם מפאת פניו ימרט
ראשו גבח הוא טהור הוא׃ וכי
יהיה בקרחת או בגבחת נגע לבן
אדמדם צרעת פרחת הוא
בקרחתו או בגבחתו׃ וראה אתו
הכהן והנה שאת הנגע לבנה

תסור פקד ברא והו טאהר פליטהרה
אלאמאם׃ וגבר או איתא
ארי יהי במשך בסרהון בהרן
בהרן חורן׃ ואי רגל או אמראה
כאן פי גלד בדנה בקע בקע
ביץ׃ ויחזי כהנא והא במשך
בסרהון בהרן עמין חורן בהקא
הוא סגי במשכא דכי הוא׃ פינטר
אלאמאם פאדי פי גלוד אבדאנהם
בקע כאביה פי ביאצ׳הא פהו בהק
אנתשר פי גלד והו טאהר׃
ואנש ארי יתר סער רישיה׃ וגבר
קריח הוא דכי הוא׃ ואי אנסאן
אנתתף שערה פהו אצלע והו
טאהר׃ ואם מקביל אפוהי יתר
סער רישיה גליש הוא דכי הוא׃ ואן אנתתף מן גהת וגהה פהו אגלח
והו טאהר׃ ואלי יהי בקרחותא או בגלישותא מכתש חיור סמוק סגירות
סגיאה היא בקרחותיה או בגלישותיה׃ פאן כאן פי צלעה או פי גלחה בלא
ביאץ׳ מחמר פימכן אן יכון ברצא קד אנתשר פי צלעתה או פי גלחתה׃ ויחזי
יתיה כהנא והא עמיק מכתשא חיור סמוק בקרחותיה או בגלישותיה במחזי
סגירות משך בסרא׃ פלינטר אלאמאם פאן כאנת שאמה אבלא ביצ׳א

אודבילה בלעז׳ טהור הוא וטהרו הכהן׳ הא טמא שטיהרו הכהן לא טהר׃ בהרות כהות לבנות שאין
לובן שלהן עז אלא כהה׳ בוהק׳ כמין לובן הנראה בבשר אדם אדום שקורין רוש בין חברבורות ואדמימותו
קלוי בוהק כאיש עדשן שבין עדשה לעדשה מבהיק הבשר בלובן צח׳ קרח הוא טהור הוא׳ מטומאת
נתקין שאינו נדון בסימני ראש וזקן שהן מקום שער אלא בסימני נגע עור בשר מחיה ופשיון׳ ואם
מפאת פניו׳ משפוע קדקוד כלפי פניו קרוי גבחת ואף הצדעים שמכאן ומכאן בכלל ומשיפוע
קדקוד כל כלפי אחריו קרוי קרחת׳ נגע לבן אדמדם׳ פתוך מנין שאחד המראות ת״ל כמראה צרעת
עור בשר כמראה הצרעת האמור בפרשת עור בשר אדם כי יהיה בעור בשרו ומה אמור בו שמטמא
בארבע מראות ונדון בשני שבועות ולא כמראה צרעת האמור בשחין ומכוה שהוא נדון בשבוע אחד
ולא כמראה נתקין שלמקום שער שאין מטמאין בארבע מראות שאת ותולדתה בהרת ותולדתה׳

אדמדמת בקרחתו או בגבחתו
כמראה צרעת עור בשר׃ איש
צרוע הוא טמא הוא טמא יטמאנו
הכהן בראשו נגעו׃ והצרוע אשר
בו הנגע בגדיו יהיו פרמים וראשו
יהיה פרוע ועל שפם יעטה וטמא
טמא יקרא׃ כל ימי אשר הנגע
בו יטמא טמא הוא בדד ישב
מחוץ למחנה מושבו׃
והבגד כי יהיה בו
נגע צרעת בבגד צמר או
בבגד פשתים׃ או בשתי או בערב
לפשתים ולצמר או בעור או
בכל מלאכת עור׃ והיה הנגע
ירקרק או אדמדם בבגד או

מחמרה פי צלעתה או פי גלחתה
עלא סביל מנט׳ר ברץ׳ סאיר גלד
אלבדן ואחכאמהא׃ גבר סגיר הוא
מסאב הוא מסאב לא יסאבנה כהנא
ברישיה מכתשיה׃ פהו וגא אלברץ׳
והו נגס פלינגסה ואמא תנגיסא
כאן בלאה פיראסה׃ וסגירא דביה
מכתשא לבושוהי יהון מבזעין
ורישיה יהי פריע ועל שפם
כאבילא יתעטף ולא תסתאבו
ולא תסתאבו יקרי׃ ואלאברץ׳ אלדי
בה אלבלא גבאן תכון תיאבה ממזקה
וראסה יכון שעתא ויתלתם עלא
שארבה וינאדי אנגס אנגס׃ כל יומין
דמכתשא ביה יהי מסאב מסאב
הוא בלחודוהי יתיב מברא למשריתא
מותביה׃ טול מא אקאם פיה אלבלא ינגס פאנה נגס פליגלס פרדא
כארג אלעסכר יכון מקאמה׃ ולבושא ארי יהי ביה מכתש
סגירו בלבוש עמר או בלבוש כיתן׃ ואי תוב כאן פיה בלא ברץ׳ מן
תוב צוף או כתאן׃ או בשתיא או בערבא לכיתנא ולעמרא או במשכא
או בכל עבידת משך׃ או סדא או לחמה מן כתאן וצוף או פי גלד או
ממא צנע מנה׃ ויהי מכתשא ירוק או סמוק בלבושא או במשכא או

בראשו נגעו׃ אין לי אלא נתקין מניין לרבות שאר המנוגעים תלמוד לומר טמא יטמאנו
לרבות את כולן על כולן הוא אומר בגדיו יהיו פרומים וגומר׃ פרומים׃ קרועים׃ פרוע׃ מגודל
שיער׃ ועל שפם יעטה׃ כאבל׃ שפם׃ שער השפתים גרנון בלעז׃ וטמא טמא יקרא׃ משמיע
שהוא טמא ויפרשו ממנו׃ בדד ישב׃ שלא יהיו טמאים יושבים עמו ואמרו רבותינו מה נשתנה
משאר טמאים לישב בדד הואיל והוא הבדיל בלשון הרע בין איש לאשתו ובין איש לרעהו אף הוא יבדל׃
מחוץ למחנה׃ חוץ לשלש מחנות׃ לפשתים ולצמר׃ של פשתים או של צמר׃ או בעור׃ זה עור שלא נעשה בו
מלאכה׃ או בכל מלאכת עור׃ עור שנעשה בו מלאכה׃ ירקרק׃ ירוק שבירוקין׃ אדמדם׃ אדום שבאדומים׃

בעור או בשתי או בערב או
בכל כלי עור נגע צרעת הוא
והראה את הכהן: וראה הכהן
את הנגע והסגיר את הנגע
שבעת ימים: וראה את הנגע
ביום השביעי כי פשה הנגע
בבגד או בשתי או בערב או
בעור לכל אשר יעשה העור
למלאכה צרעת ממארת
הנגע טמא הוא: ושרף את
הבגד או את השתי או את הערב
בצמר או בפשתים או את כל
כלי העור אשר יהיה בו הנגע
כי צרעת ממארת הוא באש
תשרף: ואם יראה הכהן והנה

בשתיא או בערבא או בכל מן
דמשך. מכתש סגירותא הוא.
ויתחזי לכהנא: וכאן אלבלא
אכצרא או אחמרא פי אלתוב או
פי אלגלד או אלסדא או אללחמה או פי
שי מן אנית אלגלוד פדלך הו בלא
ברץ פליריה לאמאם: ויתחזי
כהנא ית מכתשא. ויסגר ית
מכתשא שבעה יומין. פאדא ראה
אוקפה סבעה איאם: ויחזי ית
מכתשא ביומא שביעאה. אדי
אוסיף מכתשא בלבושא. או
בשתיא או בערבא או במשכא.
לכל דיתעבד משכא לעבידתא.
סגירות מחסרא מכתשא מסאב
הוא: תם ינצרה פי אליום אלסאבע

פאן תפשא אלבלא פי אלתוב או אלסדא או אללחמה או פי אלגלד וגמיע מא יעמל
מן אלגלד מצנועא פדלך בלא ברץ מאחק והו נגס: ויוקיד ית לבושא.
או ית שתיא או ית ערבא בעמרא או בכתנא או ית כל מן דמשך דיהי
ביה מכתשא ארי סגירות מחסרא היא בנורא תתוקד: פיחרק אלתוב
או אלסדא או אללחמה כאן מן צוף או כתאן או גמיע אניה אלגלוד אלדי יכון
פיהא אלבלא פאנה ברץ מאחק לדלך יחרק בנאר: ואם יחזי כהנא והא לא

צרעת ממארת" לשון סלון ממאיר פויינטש בלעז ומדרשו תן בו מארה שלא תהנה ממנו" בצמר או בפשתים
של צמר או של פשתים זה הוא פשוטו" ומדרשו יכול יביא גיזי צמר ואניצי פשתן וישרפם עמו ת"ל היא באש
תשרף אינה צריכה דבר אחר עמה אם כן מה ת"ל בצמר או בפשתים להוציא את האומריות
שבו שהן ממין אחר אומריות לשון שפה כמו ואמרא" את אשר בו הנגע" יכול מקום הנגע
בלבד תלמוד לומר את אשר בו הנגע יכול כל הבגד כולו טעון כבוס תלמוד לומר הנגע
הא כיצד יכבס מן הבגד עמו" אחרי הוכבס" לשון העשות" לא הפך הנגע את עינו" לא

לא פשה הנגע בבגד או בשתי
או בערב או בכל כלי עור: וצוה
הכהן וכבסו את אשר בו הנגע
והסגירו שבעת ימים שנית: וראה
הכהן אחרי הכבס את הנגע והנה
לא הפך הנגע את עינו והנגע
לא פשה טמא הוא באש
תשרפנו פחתת הוא בקרחתו
או בגבחתו: ואם ראה הכהן
והנה כהה הנגע אחרי הכבס
אתו וקרע אתו מן הבגד או מן
העור או מן השתי או מן הערב:
ואם תראה עוד בבגד או בשתי
או בערב או בכל כלי עור

לא אוסיף מכתשא בלבושא או
בשתיא או בערבא או בכל מן
דמשך: ואן ראה אלאמאם פאדא
לם יתפש פי אלגלד או אלסדא או
אללחמה או גמיע אניה' אלגלוד:
ויפקיד כהנא ויחורון ית דביה
מכתשא ויסגרניה שבעה יומין
תנינות: פיאמר בגסלה ויוקפה
סבעה' איאם תאניה: ויחזי כהנא
בתר דחורו ית מכתשא והא לא
שנא מכתשא מן כד הוה ומכתשא
לא אוסיף מסאב הוא בנורא
תוקדניה תברא הוא בשחיקותיה
או בחדתותיה: תם ינצרה בעד
מא גסל פאן כאן לם ינקלב לונה
ולם יתפשׁ פהו נגס פליחרק באלנאר והי מהלכה כאנת פי סחקתה או פי
דיבאגתה: ואם חזא כהנא והא עמא מכתשא בתר דחורו יתיה: ויבזע
יתיה מן לבושא או מן משכא או מן שתיא או מן ערבא: ואן ראה קד
כמא בעד מא גסל פליחרקה מן אלתוב או מן אלגלד ויקטעה מן אלסדא
או אללחמה: ואם תתחזי עוד בלבושא או בשתיא או בערבא או בכל מן
דמשך סגיא היא בנורא תוקדיניה ית דביה מכתשא: ואן צהרת איצ'א

כהה מראיתו" והנגע לא פשה" שמענו שאם לא הפך ולא פשה טמא ואין צריך לומר לא הפך ופשה הפך ולא פשה איני יודע מה יעשה לו ת"ל והסגיר את הנגע מכל מקום דברי רבי יהודה וחכמים אומרים כו כדאיתא בתורת כהנים זו מדה כאן לישב המקרא על אופניו" פחתת היא" לשון גומץ כמו באחת הפחתים כלומר שפלה היא נגע שמראיו שוקעין" בקרחתו או בגבחתו" כתרגומו בשחיקותיה או בחדתותיה" קרחתו" שחקים ישנים ומפני המדרש שהוצרך לגזירה שוה מנין לפריחה שהיא טהורה נאמרה קרחת וגבחת באדם ונאמרה קרחת וגבחת בבגדים מה להלן פרח בכולו טהור אף כאן פרח בכולו טהור לכך אחז הכתוב לשון קרחת וגבחת ולענין פירושו ותרגומו זהו משמעו קרחת לשון ישנים וגבחת לשון חדשים כאלו נכתב באחוריתו או בקדמותו שהקרחת לשון אחורים והגבחת לשון פנים כמו שכתוב ואם מפאת פניו וגומ' והקרחת כל ששופע ויורד מן הקדקד ולאחריו כך מפורש בתורת כהנים" וקרע אותו" יקרע מקום

פרחת הוא באש תשרפנו את
אשר בו הנגע׃ והבגד או השתי
או הערב או כל כלי העור אשר
תכבס וסר מהם הנגע וכבס
שנית וטהר׃ זאת תורת נגע
צרעת בגד הצמר או הפשתים
או השתי או הערב או כל כלי
עור לטהרו או לטמאו׃

פ״ז פיסו׳ סימ׳ בנ״ה

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ זאת
תהיה תורת המצרע ביום
טהרתו והובא אל הכהן׃ ויצא
הכהן אל מחוץ למחנה וראה
הכהן והנה נרפא נגע הצרעת
מן הצרוע׃ וצוה הכהן ולקח

פי אלתוב או אלסדא או אללחמה או
גמיע אניה אלגלוד פיה למנתשרה
פלתחרק באלנאר אלתוב אלדי פיה אלבלא׃
ולבושא או שתיא או ערבא או
כל מן דמשך דתחוור ויעדי מנהון
מכתשא ויצטבע תנינות וידכי׃
ואלתוב או אלסדא או אללחמה או גמיע
אניה אלגלוד אן גסלת פזאל ענהא
אלבלא פלתגסל תאניה ותטהר׃ דא
אוריתא דמכתש סגירו דלבוש עמר
או כיתנא או שתיא או ערבא או
כל מן דמשך לדכאותיה או לסאבותיה׃
הדה שריעה בלוא אלברץ אלכאין
פי תוב צוף או כתאן או סדא או
לחמה או שי מן אניה אלגלוד ליטהר
או ינגס׃ פ פ פ

ומליל יי׳ עם משה למימר׃ תם כלם אללה מוסי תכלימא׃ דא תהי אוריתא
דסגירא ביומא דדכותיה ויתיתי לות כהנא׃ הדה תכון שריעה אלאברץ פי
וקת טהרה אן יותא בה אלי אלאמאם׃ ויפוק כהנא למברא למשריתא׃
ויחזי כהנא והא אתסי מכתש סגירותא מן סגירא׃ ויכרג אלאמאם אלי כארג
עסכר פאדא ראי אן אלאברץ קד אשפי מן בלא אלברץ אשר פיה במא יגב׃ ויפקיד כהנא
ויסב לדמדכי תרתין צפרין חיין דכין ואעא דארזא ואיזובא וצבע זהורי ואיזובא׃ פאמר

הנגע מן הבגד וישרפנו׳ פורחת היא׳ דבר החוזר וצומח׳ באש תשרפנו׳ את כל הבגד׳ וסר מהם הנגע׳ אם כשכבסוהו
בתחלה על פי כהן סר ממנו הנגע לגמרי׳ וכבס שנית׳ לשון טבילה תרגום של כבוסין שבפרשה זו לשון
ליבון ויתחור חוץ מזה שאינו ללבן אלא לטבול לכך תרגומו ויצטבע וכן כל כבוסי בגדים לטהרה
שהן לטבילה מתורגמין ויצטבע׳ **זאת** תהיה תורת וגו׳ מלמד
שאין מטהרין אותו בלילה׳ אל מחוץ למחנה׳ חוץ לשלש מחנות שנשתלח
שם בימי חלוטו׳ חיות׳ פרט לטרפות׳ טהורות׳ פרט לעוף טמא לפי שהנגעים באין

למטהר שתי צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזב: וצוה הכהן ושחט את הצפור האחת אל כלי חרש על מים חיים: את הצפר החיה יקח אתה ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזב וטבל אותם ואת הצפר החיה בדם הצפר השחטה על המים החיים: והזה על המטהר מן הצרעת שבע פעמים וטהרו ושלח את הצפר החיה על פני השדה: וכבס המטהר את בגדיו וגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר ואחר יבוא אל המחנה וישב מחוץ

יאמאס פיאכד ללמתטהר עצפורין טאהרין ועוד ארז וחריר קרמז וזעתר: ויפקיד כהנא ויכוס ית צפרא חדא למן דחסף על מי מבוע: תם יאמר אלאמאם בדבח אחדהמא פי אנית כזף עלא מא מן נביע: ית צפרא חיתא יסב יתה וית אעא דארזא וית צבע זהוריתא וית איזובא ויטבול יתהון וית צפרא חיתא בדמא דצפרא דנכיסתא על מי מבוע: ויאכד אלעצפור אלחי ואלעוד ארז וחריר אלקרמז ואלזעתר ויגמס דלך מע אלעצפור אלחי בדם אלעצפור אלמדבוח עלא אלמא אלדי מן נביע: וידי על דמדכי מן סגירותא שבע זמנין וידכיניה וישלח ית צפרא חיתא על אפי חקלא: וינצח עלא אלמתטהר מן אלברץ סבע מראר ויטהרה ויטלק אלעצפור אלחי עלא וגה אלצחרא: ויצבע דמדכי ית לבושוהי ויגלח ית כל סעריה ויסחי במיא וידכי ויתיב מברא למשכניה שבעה יומין: תם יגסל אלמתטהר תיאבה ויחלק שערה וירחץ במא ויטהר ובעד דלך ידכל אלי אלעסכר ויקים כארג

על לשון הרע שהוא מעשה פטפוטי דברים לפיכך הוזקקו לטהרתו צפרים שמפטפטין תמיד בצפצוף קול: ועץ ארז: לפי שהנגעים באין על גסות הרוח: ושני תולעת ואזוב: מה תקנתו ויתרפא ישפיל עצמו מגאותו כתולעת כאזוב: עץ ארז: מקל של ארז: שני תולעת: לשון של צמר צבועה זהורית: על מים חיים: נותן אותה תחלה בכלי כדי שיהא דם צפור ניכר בהם וכמה הן רביעית: את הצפור החיה יקח אותה: מלמד שאינו אוגדה עמהם אלא מפרישה לעצמה אבל העץ והאזוב כרוכין יחד בלשון הזהורית כענין שנ' ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב קיחה אחת לשלשתן יכול כשם שאינם בכלל אגודה כך לא תהא בכלל טבילה ת"ל וטבל אותם ואת הצפור החיה החזיר את הצפור לכלל טבילה: וישב מחוץ לאהלו: שאסור בתשמיש המטה: את כל שערו וג' כלל ופרט וכלל

לאהלו שבעת ימים: והיה ביום
השביעי יגלח את כל שערו את
ראשו ואת זקנו ואת גבת עיניו
ואת כל שערו יגלח וכבס את
בגדיו ורחץ את בשרו במים
וטהר: וביום השמיני יקח שני
כבשים תמימים וכבשה אחת
בת שנתה תמימה ושלשה
עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן ולג אחד שמן: והעמיד
הכהן המטהר את האיש המטהר
ואתם לפני יהוה פתח אהל מועד:
ולקח הכהן את הכבש האחד
והקריב אתו לאשם ואת לג השמן
והניף אתם תנופה לפני יהוה:
ושחט את הכבש במקום

מנזלה סבעה איאם: ויהי ביומא
שביעאה יגלח ית כל סעריה
ית רישיה וית דקניה וית גביני
עינוהי וית כל סעריה יגלח
ויצבע ית לבושוהי ויסחי ית
בסריה במיא וידכי: פאדי כאן
פי אליום אלסאבע יחלק גמיע
שערה ראסה ולחיתה וחואגב
עינאה מע סאיר שערה ויגסל
בדנה תיאבה ויר חץ בדנה במא
ויטהר: וביומא תמינאה יסב
תרין אמרין שלמין ואמרתא
חדא בת שתה שלמתא ותלתא
עסרונין סלתא מנחתא דפילא
במשח ולוגא חד דמשחא: ופי
אליום אלתאמן יקדם כרפין צחיחין
ורכלה אבנת סנתהא צחיחה

ותלאתה עשור מן סמד הדייה מלתותה בדהן ולג דהן: ויקים כהנא
דמדכי ית גברא דמידכי ויתהון קדם יי בתרע משכן זמנא: ויוקף
אלאמאם אלמטהר אלרגל אלמתטהר והו בין ידי אללה ענד באב
כבא אלמחצר: ויסב כהנא ית אמרא חד ויקריב יתיה לאשמא וית לוגא דמשחא
וירים יתהון ארמא קדם יי: ויאכד אלאמאם אחד אלכרופין ליקרבה ען
אלאתם ואלג אלדהן ויחרכהא תחריכא בין ידי אללה: ויכוס ית אמרא באתרא

להביא כל מקום כנוק שעד ונראה" וכבשה אחת לחטאת" ושלשה עשרונים וגו' לנסכי
שלשה כבשים הללו שחטאתו ואשמו שלמצורע טעונין נסכים" ולוג אחד שמן" לה זות שבע
ולתן ממנו על תנוך אזנו ומתן בהונות" לפני י' בשער ניקנור ולא בעזרה עצמה לפי שהוא מחוסר
כפורים" והקריב אותו לאשם" יקריבנו לתוך העזרה לשם אשם" להניף שהוא טעון תנופה חי"

אשר ישחט את החטאת ואת
העלה במקום הקדש כי כחטאת
האשם הוא לכהן קדש קדשים
הוא: ולקח הכהן מדם האשם
ונתן הכהן על תנוך אזן המטהר
הימנית ועל בהן ידו הימנית
ועל בהן רגלו הימנית: ולקח
הכהן מלג השמן ויצק על כף
הכהן השמאלית: וטבל הכהן
את אצבעו הימנית מן השמן
אשר על כפו השמאלית והזה
מן השמן באצבעו שבע פעמים
לפני יהוה: ומיתר השמן אשר
על כפו יתן הכהן על תנוך
אזן המטהר הימנית ועל בהן

דיכוס ית חטאתא וית עלתא
באתר קדיש ארי כחטאתא אשמא
הוא לכהנא קודש קודשין הוא:
תם ידבחה פי מוצע אלדי ידבח
אלדכוה ואלצעידה פי מוצע אלקדס
לאן קרבאן אלאתם הו כאלדכוה
ללאמאם מן כואץ אלאקדאס:
ויסב כהנא מדמא דאשמא ויתין
כהנא על רום אודנא דמדכי
דימינא ועל אליון ידיה דימינא
ועל אליון רגליה דימינא: תם
יאכד מן דמה ויגעל עלא
שחמה אדן אלמתטהר אלימנא
ועלא אבהאם ידה אלימנא וז
ואבהאם רגלה אלימנא: ויסב
כהנא מלוגא דמשחא ויריק
על ידא דכהנא דסמלא: ויאכד אלאמאם מן לג אלדהן ויצב עלא
כפה אליסרא: ויטבול כהנא ית אצבעיה דימינא מן משחא דעל
ידיה דסמלא ויידי מן משחא באצבעיה שבע זמנין קדם יי: ויגמס
באצבעה אלימנא מן אלדהן אלדי עלא ידה אליסרא וינצח מנה באצבעה
סבע מראר בין ידי אללה: ומשאר משחא דעל ידיה יתין כהנא על רום
אודנא דמדכי דימינא ועל אליון ידיה דימינא ועל אליון רגליה דימינא
על דמא דאשמא: תם יצע מן באקיה עלא שחמה אדן אלמתטהר ועלי

והניף אותם: את האשם ואת הלוג. במקום אשר ישחט וגו׳: על ירך המזבח בצפון ומה ת״ל והלא כבר נאמ׳
בתורת אשם בפרשת צו את אהרן שהאשם טעון שחיטה בצפון לפי שיצא זה מכלל אשמות לידון בהעמדה
יכול תהא שחיטתו במקום העמדתו לכך נאמ׳ ושחט במקום אשר ישחט. כי כחטאת האשם: כי ככל החטאות
האשם הזה הוא לכהן בכל עבודות התלויות בכהן הושוה אשם זה לחטאת שלא תאמר הואיל ויצא דמו
מכלל שאר אשמות ליתן על תנוך ובהונות לא יהא טעון מתן דמים ואמורים לגבי מזבח לכך נאמר

ידו הימנית ועל בהן רגלו
הימנית על דם האשם: והנותר
בשמן אשר על כף הכהן יתן
על ראש המטהר וכפר עליו
הכהן לפני יהוה: ועשה הכהן
את החטאת וכפר על המטהר
מטמאתו ואחר ישחט את
העלה: והעלה הכהן את העלה
ואת המנחה המזבחה וכפר
עליו הכהן וטהר:

ואם דל הוא ואין ידו
משגת ולקח כבש אחד אשם
לתנופה לכפר עליו ועשרון
סלת אחד בלול בשמן למנחה
ולג שמן: ושתי תרים או שני בני
יונה אשר תשיג ידו והיה
אחד חטאת והאחד עלה:

אבהאם ידה אלימנא ואבהאם
רגלה אלימנא עלא דם קרבאן
אלאתם: ודישתאר במשחא דעל
ידא דכהנא יתין על רישא דמדכי
ויכפר עלוהי כהנא קדם יוי: ואלפצ׳ל
מנה יצ׳עה עלי ראס אלמתטהר
ויסתגפר ענה בין ידי אללה: ויעביד
כהנא ית חטאתא ויכפר על דמדכי
מסאובתיה ובתר כין יכוס ית
עלתא: תם יעמל אלמאתם אלדכוה
ויסתגפר ען אלמתטהר מן נגאסתה
ובעד דאלך יד׳בח אלצעידה: ויסיק
כהנא ית עלתא וית מנחתא
למדבחא ויכפר עלוהי כהנא וידכי:
תם יצעד אלצעידה ואלהדייה עלי
אלמדבח ויסתגפר ענה אלאמאם ויטהר:
ואם מסכין הוא ולית ידיה
מדבקא ויסב אימר חד אשמא
לארמא לכפרא עלוהי ועסרונא סלתא חד דפיל במשח למנחתא
ולוגא דמשחא: ואן כאן פקירא לא תנאל ידה דאלך פליקרב כרופא ואחדא
קרבאן אלאתם לאלתחריך ליסתגפר ענה ועשר מן סמיד מלתות בדהן
הדייה ולג דהן: ותרין שפנינין או תרין בני יונה דתדביק ידיה ויהי
חד חטאתא וחד עלתא: ושפנינין או פרכי חמאם עלא מא
תנאל ידה פיכון אחדהמא דכוה ואלאכר צעידה:

כי כחטאת האשם הוא לכהן יכול יהא דמו ניתן למעלה כחטאת ת״ל וכו בתן כהנים״ תנוך ״גדר האמצעי
שבאזנו ולשון תנוך לא נודע לי״ והנותרים קוראים לו טינדרוס״ בוהן ״גודל״ לפני ה׳״ כנגד בית קדשי הקדשים
ואת המנחה״ מנחת נסכים שלבהמה״ ועשרון סלת אחד״ לכבש זה שהוא אחד יביא עשרון אחד לנסכו״ ולג

הביא אתם ביום השמיני
לטהרתו אל הכהן אל פתח
אהל מועד לפני יהוה׃ ולקח
הכהן את כבש האשם ואת לג
השמן והניף אתם הכהן תנופה
לפני יהוה׃ ושחט את כבש
האשם ולקח הכהן מדם
האשם ונתן על תנוך אזן
המטהר הימנית ועל בהן ידו
הימנית ועל בהן רגלו הימנית׃
ומן השמן יצק הכהן על כף
הכהן השמאלית׃ והזה הכהן
באצבעו הימנית מן השמן
אשר על כפו השמאלית שבע
פעמים לפני יהוה׃ ונתן הכהן
מן השמן אשר על כפו על
תנוך אזן המטהר הימנית ועל
בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו

ויתי יתהון ביומא תמיניאה לדכותיה
לות כהנא לתרע משכן זמנא לקדם
יי׳׃ פיאתי בהמא פי ליום אלתאמן מן
טהרה אלי אלאמאם אלי באב קבה אלמחצר
בין ידי אלה׃ ויסב כהנא ית אמרא דאשמא
וית לוגא דמשחא וירים יתהון כהנא ארמא
קדם יי׳׃ ויאכד אלאמאם כבש קרבאן
אלאתם ולג אלדהן ויחרכהא תחריכא
בין ידי אלה׃ ויכוס ית אמרא דאשמא
ויסב כהנא מדמא דאשמא ויתין
על רום אודנא דמידכי דימינא ועל
אליון ידיה דימינא ועל אליון רגליה
דימינא׃ תם יד׳בחה ויאכד מן דמה
ויצע עלא שחמה׳ אדן אלמתטהר
אלימנא ועלא אבהאם ידה אלימנא
ועלא אבהאם רגלה אלימנא׃ ומן
משחא יריק כהנא על ידא דכהנא
דסמלא׃ ומן אלדהן יצב פי כפה אליסרא׃
וידי כהנא באצבעיה דימינא
מן משחא דעל ידיה דסמלא שבע זמנין קדם יי׳׃ וינצח באצבעה אלימנא
מן אלדהן אלדי עלא כף ידה אליסרא סבע מראר בין ידי אלה׃ ויתין כהנא מן
מן משחא דעל ידיה על רום אודנא דמידכי דימינא ועל אליון ידיה
דימינא ועל אליון רגליה דימינא על אתר דמא דאשמא׃ ויצע מן אלדהן
אלדי פי כפה עלא שחמה׳ אדן אלמתטהר אלימנא ועלא אבהאם
ידה אלימנא ועלא אבהאם רגלה אלימנא עלא מוצע

שמן ליתת ממנו על הבהונות ושמן שלנסכי המנחה לאהרן זקן הכתוב לפרש ביום השמיני לטהרתו שמיני לצפרים

והזאות

הימנית על מקום דם האשם:
והנותר מן השמן אשר על כף
הכהן יתן על ראש המטהר לכפר
עליו לפני יהוה: ועשה את האחד
מן התרים או מן בני היונה מאשר
תשיג ידו: את אשר תשיג ידו
את האחד חטאת ואת האחד
עלה על המנחה וכפר הכהן על
המטהר לפני יהוה: זאת תורת
אשר בו נגע צרעת אשר לא תשיג
ידו בטהרתו:
ג ס וידבר יהוה אל משה ואל אהרן
לאמר: כי תבאו אל ארץ כנען
אשר אני נתן לכם לאחזה ונתתי
נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם:
ובא אשר לו הבית והגיד לכהן
לאמר כנגע נראה לי בבית: וצוה

דם קורבן אשמא: ודישתאר מן
משחא דעל ידא דכהנא יתן על
רישא דמידכי לכפרא עלוהי קדם יי:
ובאקי יצבה עלא אמרבאח ראס
אלמתטהר ויסתגפר ענה בין ידי
אללה: ויעביד ית חד מן שפניניא
או מן בני יונה מדתדביק ידיה:
תם יעמל ואחד מן אלשפאנין או
פראכי חמאם עלא מא תנאל ידה: ית
דתדביק ידיה ית חד חטתא וית
חד עלתא על מנחתא ויכפר כהנא
על דמדכי קדם יי: מעמא תנאל ידה
אחדהמא דכוה ואלאכר צעידה מע
להדייה ויסתגפר ענה בין ידי אללה:
דא אוריתא דביה מכתש סגירו
דלא תדביק ידיה בדכותיה: הדה
שריעה מן כאן בה בלוא ברץ
ולם תנל ידה פי זכאת טהרה:

ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר: תם כלם אללה מוסי והרון תכלימא: ארי
תיעלון לארעא דכנען דאנא יהיב לכון לאחסנא ואתין מכתש סגירו בבית
ארע אחסנתכון: אדא דכלתם אלי בלד כנען אלדי אנא מעטיכמוה חוזא
פאחללת בלוא ברץ פי בית בעץ בות חוזכם: וייתי דדיליה ביתא ויחוי לכהנא
למימר כמכתשא אתחזי לי בביתא: פיאתי אלדי לה אלבית ויכבר
אלאמאם קאילא קד צהר לי פי אלבית שבה בלוא: ויפקיד כהנא ויפנון

ולהזאת עץ ארז ואזוב ושני תולעת. על מקום דם האשם. אפילו נתקנח הדם שאין הדם גורם אלא
במקום גורם. ונתתי נגע צרעת. בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות
שלזהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר ועל ידי הנגע נותץ הבית ומוצאן. כנגע נראה

הכהן ופנו את הבית בטרם
יבא הכהן לראות את הנגע
ולא יטמא כל אשר בבית
ואחר כן יבא הכהן לראות
את הבית: וראה את הנגע
והנה הנגע בקירת הבית
שקערורת ירקרקת או
אדמדמת ומראיהן שפל מן
הקיר: ויצא הכהן מן הבית
אל פתח הבית והסגיר את
הבית שבעת ימים: ושב הכהן
ביום השביעי וראה והנה פשה
הנגע בקירת הבית: וצוה הכהן
וחלצו את האבנים אשר בהן
הנגע והשליכו אתהן אל

ית ביתא עד לא ייעול כהנא
למחזי ית מכתשא ולא יסתאב
כל דבביתא ובתר כן ייעול
כהנא למחזי ית ביתא: פיאמר
אלאמאם ויגגלו אלבית קבל אן
ידכל ליבצר אלבלא ולא ינגס גמיע
מא פיה ובעד דאך ידכל פינצר
אליה: ויחזי ית מכתשא והא מכתשא
בכתלי ביתא פחתין ירוקן
או סמקן ומחזיהון מכיך מן
כתלא: פאן ראא אלבלא פאדא הו
פי חיטאן אלבית כטוט מכצרה
או מחמרה ומנצרהן מסתספל
מן אלחאיט: ויפוק כהנא מן ביתא
לתרע ביתא ויסגר ית ביתא
שבעה יומין: פליכרג מן אלבית
אלי באבה ויוקפה סבעה איאם: ויתוב כהנא ביומא שביעאה ויחזי
והא אוסיף מכתשא בכותלי ביתא: תם רגע פי אליום אלסאבע פאן ראא
אלבלא קד תפשא פי חיטאן אלבית: ויפקיד כהנא וישלפון ית אבניא דבהון
מכתשא וירמון יתהון למברא לקרתא לאתר מסאב: פיאמר ותקלע
ותקלע אלחגארה אלתי פיהן אלבלא וירמין אלי כארג אלעסכר אלי מוצע נגס:

לי בבית" שאפילו הוא חכם ויודע שהוא נגע ודאי לא יפסוק דבר ברור לומר נגע נראה לי אלא
כנגע נראה לי" בטרם יבא הכהן וג'" שכל זמן שאין כהן נזקק לו אין שם תורת טומאה"
ולא יטמא כל אשר בבית" שאם לא יפנהו ויבא הכהן ויראה הנגע נזקק להסגר וכל
מה שבתוכו יטמא ועל מה חסה תורה אם על כלי שטף יטבילם ויטהרו ואם על אוכלין
ומשקין יאכלם בימי טומאתו הא לא חסה תורה אלא על כלי חרס שאין להם טהרה במקוה"
שקערורות" שוקעין במראיתן" וחלצו את האבנים" כתרגומו וישלפון יטלם משם כמו וחלצה
נעלו לשון הסרה" אל מקום טמא" מקום שאין טהרות משתמשות שם לימדך הכתוב
שהאבנים הללו מטמאות מקומן בעודן בו" יקציע" ...ר בלעז ובלשון משנה יש הרבה"

מחוץ לעיר אל מקום טמא:
ואת הבית יקצע מבית סביב
ושפכו את העפר אשר הקצו
אל מחוץ לעיר אל מקום
טמא: ולקחו אבנים אחרות
והביאו אל תחת האבנים ועפר
אחר יקח וטח את הבית: ואם
ישוב הנגע ופרח בבית אחר
חלץ את האבנים ואחרי הקצות
את הבית ואחרי הטוח: ובא הכהן

וית ביתא יקלפון מגיו סחור
סחור וירמון ית עפרא דקליפו
למברא לקרתא לאתר מסאב:
ויקשר אלבית מן דאכל מסתדירא
וירמו אלתראב אלדי קשרוה הכארג
אלעסכר פי מוצע נגס: ויסבון
אבנין אחרנין ויעלון לאתר
אבניא ועפרא אחרנא יסב
וישוע ית ביתא: ויאכדו חגאר
אכר ויג'עלוהא מוצע תלך
אלחגארה ותראבא אכר יוכד ויטיין
אלבית: ואם יתוב מכתשא ויסגי בביתא בתר דשליפו ית אבניא ובתר
דקליפו ית ביתא ובתר דאתשע: ואן עאד אלבלא ואנתשר פי אלבית
בעד מא כלעת אלחגארה ובעד מא קשר אלבית וטיין: וייעול כהנא

מבית. מבפנים. סביב. סביבות הנגע. בת"כ נדרש כן. שיקלוף הטיח שסביב אבני הנגע. הקצו. לשון
קצה אשר קצעו בקצות הנגע סביב. הקצות. לשון העשות וכן הטוח אבל חלץ את האבנים מוסב הלשון
אל האדם שחלצן והוא משקל לשון כבד כמו כפר דבר. ואם ישוב הנגע וג'. יכול חזר בו ביום יהא טמא ת"ל
ושב הכהן ואם ישוב מה שיבה להלן בסוף שבוע אף שיבה האמורה כאן בסוף שבוע. ובא הכהן וראה והנה
והנה פשה. יכול לא יהא החוזר טמא אלא אם כן פשה נאמר צרעת ממארת בבתים ונאמר צרעת
ממארת בבגדים מה להלן טמא את החוזר אע"פ שאינו פושה אף כאן טמא את החוזר אע"פ שאינו פושה
אם כן מה ת"ל והנה פשה אין כאן מקומו שלמקרא זה אלא ונתץ את הבית היה לו לכתוב אחר ואם ישוב
הנגע וראה והנה פשה הוא לא בא ללמד אלא על נגע העומד בעיניו בשבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני
ומצאו שפשה שלא פירש בו הכתוב למעלה כלום בעומד בעיניו בשבוע ראשון ולמדך כאן בפשיון זה
שאינו מדבר אלא בעומד ראשון ופשה בשני ומה יעשה לו יכול יתצנו כמו שסמך לו ונתץ את הבית
ת"ל ושב הכהן ובא הכהן כלומר ביאה משיבה מה שיבה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע אף ביאה
חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע ואם חוזר נותץ לא חזר טהור ומנין עמד בזה ובזה חולץ וקוצה
וטח ונותן לו שבוע ת"ל ואם בא יבא זו אחת שבא בסוף שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני וראה
והנה לא פשה זה העומד מה יעשה לו יכול יפטר וילך כמו שכתוב כאן וטהר את הבית ת"ל כי
נרפא הנגע לא טהרתי אלא הרפוי מה יעשה לו ביאה אמורה למעלה ביאה אמורה למטה מה
בעליונה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע דגמר לה זהו שיבה זהו ביאה אף בתחתונה כן. לו
כאותה בת"כ. גמרו שלדבר אין נתיצה אלא בנגע החוזר אחר חליצה וקיצוע וטיחה ואין החוזר
צריך פשיון וסדר המקראות כך הוא ואם ישוב ונתץ והבא אל הבית והאוכל בבית ובא הכהן
וראה והנה פשה ודבר הכתוב בעומד בראשון שנותן לו שבוע שני להסגרו ובסוף שבוע שני
להסגרו בא וראהו שפשה ומה יעשה לו חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע חזר נותץ לא חזר טעון צפרים

וראה והנה פשה הנגע בבית
צרעת ממארת הוא בבית טמא
הוא: ונתץ את הבית את אבניו
ואת עציו ואת כל עפר הבית
והוציא אל מחוץ לעיר אל
מקום טמא: והבא אל הבית
כל ימי הסגיר אתו יטמא עד
הערב: והשכב בבית יכבס
את בגדיו והאכל בבית יכבס
את בגדיו: ואם בא יבא הכהן
וראה והנה לא פשה הנגע בבית
אחרי הטח את הבית וטהר
הכהן את הבית כי נרפא הנגע:

ויחזי והא אוסיפת מכתשא
בביתא סגירות מחסרא היא
בביתא מסאב הוא: פדלל
אמאם פנצר פאדי קד תפשא
אלבלא פי אלבית פהו ברץ מאחק
פי אלבית והו נגס: ויתרע ית
ביתא ית אבנוהי וית אעוהי וית
כל עפר ביתא ויפיק למברא
לקרתא לאתר מסאב: פינקצה
מן חגארה וכשבה וגמיע תראבה
וירמי דלך אלי כארג אלקריה אלי
מוצע נגס: ודייעול לביתא כל
יומין דיסגר יתיה יהי מסאב
עד רמשא: ומן דכל אלי אלבית
טול אלאיאם אלדי אוקפה פיהא פליגסל אלי אלמגיב: ודישכוב בביתא
יצבע ית לבושוהי ודייכול בביתא יצבע ית לבושוהי: ומן אנצגע
פיה פליגסל תיאבה וכדלך כל מן אכל פיה פליגסל תיאבה: ואם מיעל
ייעול כהנא ויחזי והא לא אוסיפת מכתשא בביתא בתר דאתשע ית
ביתא וידכי כהנא ית ביתא ארי אתסי מכתשא: פאן דכל אלאמאם
פנצר פאדי לם יתפש אלבלא פי אלבית בעד מא טיין פליטהרה פאן
אלבלא קד ברא: ויסב לדכאה ית ביתא תרתין צפרין ואעא דארזא

שאין בנגעים יותר משלש שבועות: ואם בא יבא לסוף שבוע שני: וראה והנה לא פשה: מקרא זה בא ללמד
בעומד בעיניו בראשון ובשני ומה יעשה לו יכול יטהרנו כמשמעו שלמקרא וטהר הכהן את הבית ת"ל כי
נרפא הנגע לא טיהרתי אלא את הרפוי ואין רפוי אלא בבית שהוקצה והוטח ולא חזר הנגע אבל זה טעון
חליצה וקיצוי ואחרי הטוח את הבית וטהר הכהן וטיחה ושבוע שלישי וכן המקרא כדרש ואם בא יבא
בשני וראה והנה לא פשה יטיחנו ואין טיחה בלא חלוץ וקצוי ואחרי הטוח את הבית וטהר הכהן
את הבית אם לא חזר לסוף השבוע כי נרפא הנגע ואם חזר כבר פירש על החוזר שטעון נתיצה:
כל ימי הסגיר אותו: ולא ימים שקלף את נגעו יכול שאני מוציא מוחלט שקלף את נגעו ת"ל כל ימי: יטמא
עד הערב: מלמד שאין מטמא בגדים יכול אפלו שהה כדי אכילת פרס ת"ל והאוכל בבית יכבס את בגדיו:

ולקח לחטא את הבית שתי
צפרים ועץ ארז ושני תולעת
ואזב׃ ושחט את הצפר האחת
אל כלי חרש על מים חיים׃
ולקח את עץ הארז ואת האזב
ואת שני התולעת ואת הצפר
החיה וטבל אתם בדם הצפר
השחוטה ובמים החיים והזה
אל הבית שבע פעמים׃ וחטא
את הבית בדם הצפור ובמים
החיים ובצפר החיה ובעץ
הארז ובאזב ובשני התולעת׃
ושלח את הצפר החיה אל מחוץ
לעיר אל פני השדה וכפר על
הבית וטהר׃ זאת התורה לכל
נגע הצרעת ולנתק׃ ולצרעת

וצבע זהוריא ואזובא׃ ויאכד
לתדכיתה עצמרין ועור ארז
וחליר קרמז וצעתר׃ ויכוס ית
צפלא חדא למן דחסף על מי
מבוע׃ וירבח אחדה מאפי אנא
כזת מעמא מן נבוע׃ ויסב ית
אעא דארזא וית אזובא וית צבע
זהורי וית צפרא חיתא׃ ויטבול
יתהון בדמא דצפרא דנכיסתא
ובמי מבוע׃ ויזי לביתא שבע
זמנין׃ ויאכד לעוד לארז ולצעתר
וצבג לקרמז ולעצפור לחי
ויגמסהא פי דם לעצפור למדבוח
ולמא לדי מן נבוע וינצחה עלי
לבית סבע מראר׃ וידכי ית ביתא
בדמא דצפרא ובמי מבוע
ובצפרא חיתא ובאעא דארזא
ובאזובא ובצבע זהורי׃ וידכיה בדם לעצפור ולמא לאנבע ולעצפור
לחי ולעור לארז ולצעתר וחליר לקרמז׃ וישלח ית צפרא חיתא
למברא לקרתא לאפי חקלא ויכפר על ביתא וידכי׃ ויטלק
לעצפור לחי לכארג לקריה אלי גהה לצחרי׳ ויסתגפר עמא פי לבית
ויטהר׃ דא אוריתא לכל מכתש סגירותא ולנתקא׃ הדה
שריעה׳ גמיע בלוא לברץ ולכלף׃ ולסגירות

אין לי אלא אוכל שוכב מנין ת״ל והשוכב אין לי אלא אוכל ושוכב לא אוכל ולא שוכב מנין ת״ל יכבס
יכבס ריבה אם כן נאמר אוכל ושוכב ליתן שיעור לשוכב כדי אכילת פרס׃ להורות ביום הטמא׳

הנגע ולבית ולשאת ולספחת ולבהרת להורת ביום הטמא וביום הטהר זאת תורת הצרעת

וידבר יהוה אל משה ואל אהרן לאמר דברו אל בני ישראל ואמרתם אלהם איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא וזאת תהיה טמאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו טמאתו הוא כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא וכל הכלי אשר ישב עליו יטמא ואיש אשר

לבושא ולביתא: וברץ אלתיאב ואלבות: ולעמקא ולעדיא ולבהקא: ולשאמה ולעלאמה ולבקעה: לאלפא ביום מסאבא וביום דכיא דא אוריתא דסגירותא: תדל עלי וקת אלתנגיס ווקת אלתטהיר וכלהא שראיע אלברץ: ומליל יי עם משה ולאהרן למימר: תם כלם אללה מוסי והרון תכלימא: מלילו עם בני ישראל ותימרון להון גבר גבר ארי יהי דאיב מבסריה דוביה מסאב הוא: כלמא בני אסראיל וקולא להם אי רגל כאן דאיבא מן אחלילה פדובה נגס: ודא תהי סאובתיה בדוביה ריר בסריה ית דוביה או חתים בסריה מדוביה סאובתיה היא: והדה צפה דובה אדי תכון בה נגאסתה אמא אן יגרי אחלילה בדוב כדרש או ינכתם מנה פתלך נגאסתה: כל משכבא די שכוב עלוהי דובנא יהי מסאב וכל מנא דיתיב עלוהי יהי מסאב: וחכמה אן יכון כל מצגע יצגע עליה ינגס וכל אנא יגלס עליה ינגס: וגבר דיקרב במשכביה יצבע לבושוהי ויסחי במיא

איזה יום מטהרו ואיזה יום מטמאו: כי יהיה זב: יכול זב מכל מקום יהא טמא ת"ל מבשרו ולא כל בשרו אחר שחלק הכתוב בין בשר לבשר זכיתי לדין טמא בזב וטמא בזבה מה זבה ממקום שהיא מטמאה טומאה קלה קרי מטמאה טומאה חמורה זיבה: זובו טמא: לימד על הטיפה שהיא מטמאה. זוב דומה למי בצק של שעורים ודחוי ודומה ללובן ביצה המוזרת שכבת זרע קשור כלובן ביצה שאינה מוזרת: רר: לשון ריר שזב בשרו את זובו כמו ריר שיוצא צלול: או החתים: שיוצא עב וסותם את פי האמה ונסתם בשרו משפת זובו זהו פשוטו ומדרשו מנה הכתוב הראשון ראיות שתים וקראו טמא שנ' זב מבשרו זובו טמא הוא ומנה הכתוב השני שלש וקראו טמא טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו טומאתו היא הא כיצד שתים לטומאה והשלישית מחייבתו לקרבן: כל המשכב: הראוי למשכב יכול אפילו מיוחד למלאכה אחרת ת"ל אשר ישכב אשר שכב לא נאמר אלא אשר ישכב המיוחד תמיד

לבך

יגע במשכבו יכבס בגדיו
ורחץ במים וטמא עד הערב:
והישב על הכלי אשר ישב
עליו הזב יכבס בגדיו ורחץ במים
וטמא עד הערב: וכי ירק הזב
בטהור והנגע בבשר הזב
יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא
עד הערב: וכי ירק הזב בטהור
וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא
עד הערב: וכל המרכב אשר
ירכב עליו הזב יטמא: וכל הנגע
בכל אשר יהיה תחתיו יטמא
עד הערב והנושא אותם יכבס
בגדיו ורחץ במים וטמא עד
הערב: וכל אשר יגע בו הזב

הספר

ויהי מסאב עד רמשא: ואנ׳
אנשאן דני׳ מן מצגעה פליגסל
תיאבה וירחץ במיא ויגס לי׳
למגיב: ודיתיב על מנא דיתיב
עלוהי דובנא יצבע לבושוהי
ויסחי במיא ויהי מסאב עד
רמשא: ומן גלס עלי׳ אנת
די יגלס עליה לראיב פליגסל
תיאבה וירחץ במיא ויגס לי׳
למגיב: ודי יקרב בבסר דובנא
יצבע לבושוהי ויסחי במיא
ויהי מסאב עד רמשא: ומן דני׳
בגסמה פליגסל תיאבה וירחץ
במיא ויגס לי׳ למגיב: ואדי
ירוק דובנא בדכיא ויצבע
לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב
עד רמשא: ואדי יבצק לראיב עלי׳ לטאהר פליגסל תיאבה וירחץ במיא
ויגס לי׳ למגיב: וכל מרכבא דירכב עלוהי דובנא יהי מסאב: וכל מרכוב
ירכב עליה לראיב יגס: וכל דיקרב בכל דיהי תחותוהי יהי מסאב עד רמשא
ודיטול יתהון יצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא: ומן
דנאבשי מן מא יכון תחתה יגס לי׳ למגיב ומן חמל שי מנהם יגסל
תיאבה וירחץ במיא ויגס לי׳ למגיב: וכל דיקרב ביה דובנא

במיוחד לכך יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו" אשר ישב" ישב לא נאמר אלא אשר ישב עליו הזב במיוחד
תמיד לכך" ואיש אשר יגע במשכבו" למד על המשכב שחמור מן המגע שזה נעשה אב הטומאה לטמא
אדם לטמא בגדים והמגע שאינו משכב אינו אלא ולד הטומאה ואינו מטמא אלא אוכלין ומשקין" והיושב על
הכלי" אפלו לא נגע אפלו עשרה כלים זה על זה כולן מטמאין משום מושב וכן במשכב" וכי ירוק הזב
בטהור ונגע בו או נשאו שהרוק מטמא במשא" וכל המרכב" אע״פ שלא ישב עליו כגון התפוס שלפני האוכף
שקורין ארצו״ן טמא משום מרכב" והאוכף שקורין אלוו״ש טמא טומאת מושב" וכל הנוגע בכל אשר יהיה

וידיו לא שטף במים וכבס בגדיו
ורחץ במים וטמא עד הערב׃
וכלי חרש אשר יגע בו הזב
ישבר וכל כלי עץ ישטף
במים׃ וכי יטהר הזב מזובו
וספר לו שבעת ימים לטהרתו
וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים
חיים וטהר׃ וביום השמיני יקח
לו שתי תרים או שני בני יונה
ובא לפני יהוה אל פתח אהל
מועד ונתנם אל הכהן׃ ועשה
אתם הכהן אחד חטאת והאחד
עלה וכפר עליו הכהן לפני

וידוהי לא שטיף במיא ויצבע
לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב
עד רמשא׃ וכל מן דנא מנה אלזאב
ואתה לם יגסל בלמא פליגסל
תיאבה וירחץ במא ויגס אלי אל
מגיב׃ ומן דחסף דיקרב ביה
דובנא יתבר וכל מן דאע ישתטף
במא׃ ואי אנא כזף דנא מנה אלזאב
פליכסר ואי אנא כשב פליגסל
במא ואלי ידכי דובנא מדוביה
וימני ליה שבעה יומין לדכותיה
ויצבע לבושוהי ויסחי בסריה
במי מבוע וידכי׃ פאדא טהר
מן זובה פליחצי סבעה איאם ל
לטהרה ויגסל תיאבה וירחץ בדנה במא מן נביע ויטהר׃
וביומא תמינאה יסב ליה תרין שפנינין או תרין בני יונה וייתי לקדם
יי לתרע משכן זמנא ויתנינון לות כהנא׃ ופי אליום אלתאמן יאתי
בשפנינין או פרכי חמאם ויאתי בין ידי אללה אלי באב כבא אלמחצר
ויסלמהא אלי אלאמאם׃ ויעביד יתהון כהנא חד חטתא וחד עלתא ויכפר
עלוהי כהנא קדם יי מדוביה׃ ויעמל אלאמאם אחדהמא דכוה ואלאכר
צעידה ויסתגפר ענה בין ידי אללה מן דובה׃

תחתיו׃ שלזב בו ולימד על המרכב שיהא הנוגע בו טמא ואין טעון כיבוס בגדים והוא חומר במשכב
מבמרכב׃ והנושא אותם׃ כל האמור בענין הזב זובו ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו והמשכב והמרכב
משאן מטמא אדם לטמא בגדים׃ וידיו לא שטף במים׃ בעוד שלא טבל מטומאתו ואפילו פסק מזובו
וספר שבעה ומחוסר טבילה מטמא בכל טומאותיו וזה שהוציא הכתוב טבילת גופו שלזב בלשון
שטיפת ידים ללמדך שאין בית הסתרים טעון ביאת מים אלא איברי הגלוי כמו הידים׃ וכלי חרש אשר
יגע בו הזב׃ יכול אפלו נגע בו מאחוריו כולה כדאיתא בתורת כהנים עד מגעו שהוא בכולו הוי
אומר זה הסטו׃ וכי יטהר׃ כשיפסק׃ שבעת ימים לטהרתו׃ שבעה ימים טהורים מטומאות
זיבה שלא יראה זוב וכולן רצופין׃ ורחצו במים׃ גזירת המלך היא שתטמא האשה בביאה ואין

יהוה מזובו׃
ואיש כי תצא ממנו
שכבת זרע ורחץ במים את
כל בשרו וטמא עד הערב׃ וכל
בגד וכל עור אשר יהיה עליו
שכבת זרע וכבס במים וטמא
עד הערב׃ ואשה אשר ישכב
איש אתה שכבת זרע ורחצו
במים וטמאו עד הערב׃

ס ואשה כי תהיה זבה דם יהיה
זבה בבשרה שבעת ימים תהיה
בנדתה וכל הנגע בה יטמא עד
הערב׃ וכל אשר תשכב עליו
בנדתה יטמא וכל אשר תשב
עליו יטמא׃ וכל הנגע במשכבה

וגבר ארי תפוק מניה שכבת זרעא
ויסחי במיא ית כל בסריה ויהי
מסאב עד רמשא׃ ואי אנסאן
כרג מנה נטפה נסל פליגסל
גמיע בדנה במא וינגס אלי אלמגיב׃
וכל לבוש וכל משך די יהי עלוהי
שכבת זרעא יצטבע במיא ויהי
מסאב עד רמשא׃ ואי תוב או
גלד צאר עליה מנה שי פליגסל
במא וינגס אלי אלמגיב׃ ואתתא
די ישכוב גבר יתה שכבת זרעא
ויסחון במיא ויהון מסאבין עד
רמשא׃ ואיה אמראה גאמעהא
רגל בנטפה פליגתסלא במא
וינגסא אלי אלמגיב׃ ואתתא
ארי תהי דיבא דם יהי דובה בבסרה
שבעה יומין תהי בריחוקה וכל
די יקרב בה יהי מסאב עד רמשא׃ ואיה אמראה כאנה דאיבה והו אן יכון אלדם
יסיל מן פרגהא פאלתקים סבעה איאם פי חיצתהא וכל מן מסהא ינגס אלי
אלמגיב׃ וכל די תשכוב עלוהי בריחוקה יהי מסאב וכל די תתיב עלוהי יהי
מסאב׃ וגמיע מא תצגע עליה פי חיצתהא ינגס וגמיע מא תגלס
עליה ינגס׃ וכל די יקרב במשכבה יצבע לבושוהי ויסחי במיא

הטמא משום נוגע בשכבת זרע שהרי מגע בית הסתרים הוא״ כי תהיה זבה״ יכול מאחד מכל
איבריה תלמוד לומר והיא גלתה את מקור דמיה אין דם מטמא אלא הבא מן המקור״ דם יהיה
זובה בבשרה״ אין זובה קרוי זוב לטמא אלא אם כן אדום״ בנדתה״ כמו ומתבל ידדוהו שהוא
מנודה ממגע כל אדם״ תהיה בנדתה אפילו לא ראתה אלא ראייה ראשונה״ ואם על המשכב
הוא״ השוכב או היושב על משכבה או על מושבה אפילו לא נגע בה אף הוא בדת טומאה

יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב: וכל הנגע בכל כלי אשר תשב עליו יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב: ואם על המשכב הוא או על הכלי אשר הוא ישבת עליו בנגעו בו יטמא עד הערב: ואם שכב ישכב איש אתה ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא:

ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה או כי תזוב על נדתה כל ימי זוב טמאתה כימי נדתה תהיה טמאה הוא:

ויהי מסאב עד רמשא: וכל מן דנתבשי מן אנאה אדי תגלס עליה יגסל תיאבה וירחץ במא ויגבס אלי אלמגיב: וכל די יקרב בכל מן דתתיב עלוהי יצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא: וכל מן תנתבשי מן אנאה אדי תגלס עליה יגסל תיאבה וירחץ בטמא ויגבס אלי אלמגיב: ואם על משכבאהוא או על מנאדהא יתבא עלוהי במקרביה ביה יהי מסאב עד רמשא: ואן כאן עלי מצגעהא או עלי אנא אתיהי גלסה עליה ממאססה לה פלינגס אלי אלמגיב: ואם משכב ישכוב גבר יתה ותהי ריחוקה עלוהי ויהי מסאב שבעה יומין וכל משכבא דישכוב עלוהי יהי מסאב: ואן צאגעהא רגל פקד צאר חכם חיצתהא עליה ויגבס סבעה איאם וכל מצגע ינצגע עליה יגבס: ואתתא ארי ירוב דוב דמה יומין סגיאין בלא עידן ליחוקה או ארי תרוב על ריחוקה כל יומי דוב סאובתה כיומי ליחוקה תהי מסאבתא היא: ואיה אמראה פאץ ומהא איאמא כתירה פי גיר וקת חיצתהא או בעקבה פי גמיע איאם פיץ נגאסתהא

האמורה במקרא העליון שטעון כיבוס בגדים" על הכל" לרבות את המרכב" בנגעו בו" אינו מדבר אלא על המרכב שנתרבה מעל הכלי" בנגעו בו יטמא" ואינו טעון כיבוס בגדים שהמרכב אינן מגעו מטמא אדם לטמא בגדים אבל משאו מטמא אדם לטמא בגדים" ותהי נדתה עליו" יכול יעלה לרגלה שאם בא עליה בחמשה לנדתה לא יטמא אלא שלשה ימים כמותה ת"ל וטמא שבעת ימים ומה ת"ל ותהי נדתה עליו מה היא מטמאה אדם וכלי חרש אף הוא מטמא אדם וכלי חרש" ימים רבים" שלשה ימים" בלא עת נדתה" אחר שיצאו שבעת ימי נדתה" או כי תזוב" את שלשת הימים הללו" על נדתה מופלג מנדתה יום אחד זו היא זבה ומשפטה חוץ בפרשה זו ולא בדת הנדה שזו טעונה שבעה נקיים וקרבן והנדה אינה טעונה ספירת נקיים אלא שבעה ימים תהיה בנדתה בין רואה בין שאינה רואה ודרשו בפרשה זו אחד עשר יום שבין סוף נדה לתחלת נדה שכל שלשה רצופין שתראה באחד עשר יום הללו תהא זבה"

כל המשכב אשר תשכב עליו
כל ימי זובה כמשכב נדתה יהיה
לה וכל הכלי אשר תשב עליו
טמא יהיה כטמאת נדתה׃ וכל
הנוגע בם יטמא וכבס בגדיו
ורחץ במים וטמא עד הערב׃
ואם טהרה מזובה וספרה לה
שבעת ימים ואחר תטהר׃
וביום השמיני תקח לה שתי
תרים או שני בני יונה והביאה
אותם אל הכהן אל פתח אהל
מועד׃ ועשה הכהן את האחד
חטאת ואת האחד עלה וכפר
עליה הכהן לפני יהוה מזוב
טמאתה׃ והזרתם את בני ישראל
מטמאתם ולא ימתו בטמאתם
בטמאם את משכני אשר בתוכם׃

פלתכון פיהא כאיאם חיצ'תהא נגסה׃
כל משכבא דתשכוב עלוהי כל
יומי דובה כמשכב ריחוקה יהי
לה וכל מנא דתתיב עלוהי מסאב
יהי׃ כסואבת ריחוקה׃ וגמיע אלמצ'גע
אלדי תצ'טגע עליה טול איאם
פיצ'תהא פליכון להא כמצ'גע
חיצ'תהא וגמיע אלאנא אלדי תגלס
עליה פליכון נגסא כנגאסתה
פי חיצ'תהא׃ וכל דיקרב בהון יהי
מסאב׃ ויצבע לבושוהי ויסחי
במיא ויהי מסאב עד רמשא׃
וכל מן דנא בשי מנהא ינגס
פיגסל תיאבה וירחץ באלמא וינגס
אלי אלמגיב׃ ואם דכיאת מדובה
ותמני לה שבעה יומין ובתר
כין תדכי׃ ואן טהרת מן פיצ'תהא
פלתחץ סבעה איאם ובעד דלך

תטהר׃ וביומא תמינאה תיסב לה תרין שפנינין או תרין בני יונה ותיתי יתהון
לות כהנא לתרע משכן זמנא׃ ופי אליום אלתאמן תאכד שפנינין או פרכי
חמאם ותאתי בהם אלי אלאמאם אלי באב קבה אלמחצ'ר׃ ויעביד כהנא ית חד
חטתא וית חד עלתא ויכפר עלה כהנא קדם יי מדוב סאובתה׃ ויעמל
אלאמאם אחדהמא דכוה ואלאכר צעידה ויסתגפר ענהא אלאמאם מן פיץ'
נגאסתהא׃ ותפרשון ית בני ישראל מסאבתהון ולא ימותון בסואבתהון בסאבותהון
ית משכני דביניהון׃ פיגבאן תגאנבא בני אסראיל מן נגאסתהם ולא
יהלכון בנגאסתהם אדא הם נגסו מסכני אלדי הו בינהם׃

והזרתם אין נזירה אלא פרישות וכן נזורו אחור וכן נזיר אחיו״ ולא ימותו בטומאתם״ הרי הכרת שלמטמא מקדש

זאת תורת הזב ואשר תצא
ממנו שכבת זרע לטמאה
בה׃ והדוה בנדתה והזב את
זובו לזכר ולנקבה
ולאיש אשר ישכב עם
טמאה׃ פס׳ סימן יעדו

וידבר יהוה אל משה אחרי
מות שני בני אהרן בקרבתם
לפני יהוה וימתו׃ ויאמר יהוה
אל משה דבר אל אהרן אחיך
ואל יבא בכל עת אל הקדש
מבית לפרכת אל פני הכפרת
אשר על הארן ולא ימות כי
בענן אראה על הכפרת׃ בזאת

דא אוריתא דדובנא ודתיפוק
מנה שכבת זרעא לאסתאבא
בה׃ הדה שריעה ודאיב ומן
תלרג מנה כטפה לאתנגס בהא׃
ולדסאובתה בריחוקה ולדדאיב
ית דוביה לדכר ולנוקבא ולגבר
דישכוב עם מסאבתא׃ וללחאיץ
פי טמתהא ואפאיץ דובה מן דכר
ואנתא ודגל יתאגע נגסה׃

פ פ פ

ומליל ייי עם משה בתר דמיתו
תרין בני אהרן בקרוביהון אישתא
נכריתא קדם ייי ומיתו׃ ותם כלם אללה
מוסי בעד מות אבני הרון אד
תקדמא בין ידי אללה עלא מא ביין

במאתה׃ ואמר ייי למשה מליל עם אהרן אחוך ולא יהי עליל בכל עידן
לקודשא מגיו לפרכתא לקדם כפורתא דעל ארונא ולא ימות ארי בעננא
אנא מתגלי על בית כפורי׃ וקל לה מר הרון אכאך באן לא ידכל פי כל וקת
מן אלאוקאת אלי אלקדס מן דאכל אלסגף מן חצרה אלגשא אלדי עלי
אלצנדוק ולא ימות לאני מתגלי בגמאם פוק אלגשא׃ בדא יהי

קרי מיתה׃ זאת תורת הזב׳ בעל ראיה אחת ומהו תורתו ואשר תצא ממנו שכבת זרע הרי הוא כבעל
קרי טמא טומאת ערב׳ והזב את זובו׳ בבעל שתי ראיות ובבעל שלש ראיות שתורתן מפורשת
למעלה׃ **וידבר** יי׳ אל משה אחרי מות שני בני אהרן וג׳ מה ת״ל היה רבי אלעזר בן עזריה
מושלו משל לחולה שנכנס אצלו רופא אמר לו אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב בא אחר ואמר לו אל
תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שמת פלוני זה זרזו יותר מן הראשון לכך נאמר אחרי
מות שני בני אהרן ויאמר יי׳ אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא שלא ימות כדרך שמתו בניו׳ ולא ימות׳
שאם בא הוא מת׳ כי בענן אראה׳ כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני ולפי שגלוי שכינתי שם יזהר שלא
ירגיל לבא זהו פשוטו ומדרשו לא יבא כי אם בענן הקטרת ביום הכפורים׳ בזאת׳ גימטריא שלו ארבע
מאות ועשר רמז לבית ראשון׳ בזאת יבא אהרן וג׳ אף זו לא בכל עת כי אם ביום הכפורים כמו שמפורש
בסוף הפרשה בחדש השביעי בעשור לחדש׳ כתנת בד וג׳ מגיד שאינו משמש לפנים בשמונה

יבא אהרן אל הקדש בפר בן
בקר לחטאת ואיל לעלה: כתנת
בד קדש ילבש ומכנסי בד יהיו
על בשרו ובאבנט בד יחגר
ובמצנפת בד יצנף בגדי קדש
הם ורחץ במים את בשרו
ולבשם: ומאת עדת בני ישראל
יקח שני שעירי עזים לחטאת
ואיל אחד לעלה: והקריב אהרן
את פר החטאת אשר לו וכפר
בעדו ובעד ביתו: ולקח את
שני השעירם והעמיד אתם
לפני יהוה פתח אהל מועד: ונתן

עליל אהרן לקודשא בתור בר
תורי לחטאתא ודכר לעלתא:
בהדה יאמור ידכל הרון אלי אלקדס
באן יחצל אתמן אלבקר ללדכוה
וכבשא ללצעידה: כיתונא דבוצא
דקודשא ילבש ומכנסין דבוץ
יהון על בסריה והמינא דבוצא
ייסר ומצנפתא דבוצא יחית
ברישיה לבושי קודשא אנון
ויסחי במיא ית בסריה וילבשנון:
באן ילבס תוניה מן עשר בער
אן ימון עלי בדנה סראויל מן
עשר ויתקלד בזנאר מן עשר
מחץ ויתעמם בעמאמה מתל
ולך פהדה הי תיאב אלקדס יגסל בדנה במא וילבסהא: ומן כנשתא
דבני ישראל יסב תרין צפירי עזי לחטאתא ודכר חד לעלתא: וליאכד
מן גמאעה בני אסראיל עתודין מן אלמאעז לללדכוה וכבשא ללצעידה:
ויקריב אהרן ית תורא דחטאתא דיליה ויכפר עלוהי ועל אנש ביתיה:
פיבתדי אהרון פיקרב לת אלדכוה אלדי לה ויסתגפר ענה וען אהלה: ויסב ית
תרין צפירין ויקים יתהון קדם יי בתרע משכן זמנא: תם יאכד אלעתודין
ויוקפהמא בין ידי אללה ענד באב קבה אלמחצר: ויתין אהרן

ג בגדים שהוא משמש בהן בחוץ שיש בהם זהב לפי שאין קטיגור נעשה סניגור אלא בארבעה ככהן
הדיוט וכולן שלבוץ" קדש ילבש שיהיו משלהקדש" יצנף" כתרגומו יחית ברישיה ינח בראשו כמו ותנח
בגדו אצלה" ורחץ במים" אותו היום טעון טבילה בכל חליפותיו וחמש פעמים היה מעבודת פנים
לעבודת חוץ ומחוץ לפנים ומשנה מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב ובכל חליפה טעון
טבילה ושני קדושי ידים ורגלים מן הכיור" את פר החטאת אשר לו" האמור למעלה ולימדך כאן
שמשלו הוא בא ולא משל ציבור" וכפר בעדו ובעד ביתו" מתודה עליו עונותיו ועונות ביתו" ונתן
אהרן על שני השעירים גורלות" מעמיד אחד לימין ואחד לשמאל ונתן שתי ידיו בקלפי ונוטל גורל
בימין וחבירו בשמאל ונותנן עליהם את שכתוב בו לשם הוא לשם ואת שכתוב בו לעזאזל משתלח

אהרן על שני השעירם גרלות
גורל אחד ליהוה וגורל אחד
לעזאזל: והקריב אהרן את
השעיר אשר עלה עליו הגורל
ליהוה ועשהו חטאת: והשעיר
אשר עלה עליו הגורל לעזאזל
יעמד חי לפני יהוה לכפר עליו
לשלח אתו לעזאזל המדברה:
והקריב אהרן את פר החטאת
אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו
ושחט את פר החטאת אשר לו:
ולקח מלא המחתה גחלי אש
מעל המזבח מלפני יהוה ומלא
חפניו קטרת סמים דקה והביא
מבית לפרכת: ונתן את הקטרת

על תרין צפירין עדבין עדבא
חד לשמא דיי ועדבא חד
לעזאזל: וילקי עליהמא סהמין
אחדהמא לבית אללה ואלאכר לגבל
עזאז: ויקריב אהרן ית צפירא
דסליק עלוהי עדבא לשמא
דיי ויעבדיניה חטתא: פיקרב
אלעתוד אלדי וקע עליה אלסהם
לבית אללה ויגעלה דכוה: וצפירא
דסליק עלוהי עדבא לעזאזל
יתקם כד חי קדם יי לכפרא
עלוהי לשלחא יתיה לעזאזל
למדברא: ואלעתוד אלדי וקע עליה
אלסהם לגבל עזאז יוקף חיא בין
ידי אללה ליסתגפר ענה תם יטלק
אלי גבל עזאז פי אלבר: ויקריב אהרן

ית תורא דחטתא דיליה ויכפר עלוהי ועל אנש ביתיה ויכוס ית תורא
דחטתא דיליה: ויקדם הרון לת'ור דכוה אלדי לה ויסתגפר ענה וען אהלה תם
ידבחה: ויסב מלי מחתיתא גומרין דאישא מעלוי מדבחא מן קדם יי
ומלי חפנוהי קטורת בוסמין דקיקין ויעיל מגיו לפרכתא: תם יאכד מל
אלמגמרה גמר נאר מן פוק אלמדבח מן בין ידי אללה ומל חפניה מן
בכור אלאטיאב אלמדקוק וידכל אלגמיע אלי דאכל אלסגף: ויתן ית קטורת

לעזאזל. עזאזל הוא הר עז וקשה צוק גבוה שנ' ארץ גזרה חתוכה: ועשהו חטאת. כשמניח הגורל עליו
קורא לו שם ואומר ליי' חטאת: יעמד חי. כמו יועמד חי על ידי אחרים ותרגומו יתקם כד חי מה ת"ל לפי שנ'
לשלח אותו לעזאזל ואיני יודע שלוחו אם למיתה אם לחיים לכך נאמר יעמד חי עמידתו חי עד שישתלח
מכאן ששילוחו למיתה: לכפר עליו. שיתודה עליו כדכת' והתודה עליו וג': וכפר בעדו וג'. ודוי שני עליו ועל
אחיו הכהנים שהן כולן קרוין ביתו שנ' בית אהרן ברכו את יי' וג' מכאן שהכהנים מתכפרים בו וכל כפרתן אינה אלא
על טומאת מקדש וקדשיו כמו שנ' וכפר על הקדש מטומאות וג': מעל המזבח. החיצון: מלפני יי'. מצד
שלפני הפתח והוא צד מערבי: דקה. מה ת"ל דקה והלא כל הקטורת דקה היא שנ' ושחקת ממנה הדק
אלא שתהא דקה מן הדקה שמערב יום הכפורים היה מחזירה למכתשת: על האש. שבתוך המחתה:

על האש לפני יהוה וכסה ענן
הקטרת את הכפרת אשר על
העדות ולא ימות׃ ולקח מדם
הפר והזה באצבעו על פני
הכפרת קדמה ולפני הכפרת
יזה שבע פעמים מן הדם
באצבעו׃ ושחט את שעיר
החטאת אשר לעם והביא את
דמו אל מבית לפרכת ועשה
את דמו כאשר עשה לדם הפר
והזה אתו על הכפרת ולפני הכפרת׃
וכפר על הקדש מטמאת בני
ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם
וכן יעשה לאהל מועד השכן
אתם בתוך טמאתם׃ וכל אדם

בסמא על אשתא קדם יוי ויחפי ענן
קטורתא ית כפרתא דעל סהדותא
ולא ימות׃ פילקי דׄלך אלבכור עלי
אלנאר בין ידי אללה תם יגטי צבאב
אלבכור אלגשא אלדי עלי אלשהאדה
פאנה לא ימות׃ ויסב מדמא
דתורא וידי באצבעיה על אפי
כפורתא קידומא וקדם כפורתא
ידי שבע זמנין מן דמא באצבעיה׃
תם יאכׄד מן דם אלת וינצח באצבעה
קבאלה אלגשא שרקיא מרה
ואחדה תם ינצח בין ידיה מנה סבע
מראר׃ ויכוס ית צפירא דחטתא
דלעמא ויעיל ית דמיה למגיו
לפרכתא ויעביד לדמיה כמא
דעבד לדמא דתורא וידי יתיה
על כפרתא וקדם כפרתא׃ תם יׄדבח עתוד אלדׄכוה אלדׄי לאלקום וידׄכל מן
דמה אלי דׄאכל אלסגף פיצנע בה כמא צנע בדם אלת וינצח מנה קבאלת
אלגשא ובין ידיה׃ ויכפר על קודשא מסואבת בני ישראל וממרדיהון לכל חטאיהון
וכן יעביד למשכן זמנא דשרי עמהון בגו סואבתהון׃ ויסתגפר פי אלקדס
ען מעאצי בני אסראיל וגרומהם וגמיע דׄנובהם וכדׄלך יצנע ארמין
פי כבא אלמחצׄל אלדׄי הו סאכן מעהם פי מא בין מעאציהם׃ וכל אנש

ולא ימות׃ הא אם לא עשאה כתקונה חייב מיתה׃ והזה באצבעו׃ הזאה אחת במשמע׃ ולפני הכפרת יזה שבע׃ הרי אחת למעלה ושבע למטה׃ אשר לעם׃ מה שהפר מכפר על הכהנים מכפר השעיר על ישראל והוא השעיר שעלה עליו הגורל לשם׃ כאשר עשה לדם הפר׃ אחת למעלה ושבע למטה׃ מטומאות בני ישראל׃ על הנכנסין למקדש בטומאה ולא נודע להם בסוף שנ׳ לכל חטאתם וחטאת היא שוגג׃ ומפשעיהם׃ אף הנכנסין מזיד בטומאה׃ וכן יעשה לאהל מועד׃ כשם שהזה משניהם בפנים אחת למעלה ושבע למטה כך מזה על הפרכת מבחוץ משניהם אחת למעלה ושבע למטה׃ השוכן אתם בתוך טומאתם׃ אעפ״י שהם טמאים שכינה ביניהם׃ אל המזבח אשר לפני יי׳׃ זה מזבח הזהב שהוא לפני ה׳ בהיכל ומה ת״ל ויצא למי שהזה ההזאות על הפרכת ועמד מן המזבח ולפנים והזה ובמתנות המזבח הזקיקו לצאת

לא יהיה באהל מועד בבאו
לכפר בקדש עד צאתו וכפר
בעדו ובעד ביתו ובעד כל
קהל ישראל: ויצא אל המזבח
אשר לפני יהוה וכפר עליו
ולקח מדם הפר ומדם השעיר
ונתן על קרנות המזבח סביב:
והזה עליו מן הדם באצבעו
שבע פעמים וטהרו וקדשו
מטמאת בני ישראל: וכלה
מכפר את הקדש ואת אהל
מועד ואת המזבח והקריב את
השעיר החי: וסמך אהרן את
שתי ידו על ראש השעיר
החי והתודה עליו את כל
עונת בני ישראל ואת כל

לא יהי במשכן זמנא במיעליה
לכפרא בקדשא עד מפקיה
ויכפר עלוהי ועל אנש ביתיה
ועל כל קהלא דישראל: ולא יכון
אחד מן אלנאס פי קבה אלמחצר
חין ידכל ליסתגפר פי אלקדס אלא
אן יכרג וקד אסתגפר ענה וען
אלה וען גמיע גוקט אסראיל:
ויפוק למדבחא דקדם יי ויכפר
עלוהי ויסב מדמא דתורא
ומדמא דצפירא ויתין על קרנת
מדבחא סחור סחור: תם יכרג
אלי אלמדבח אלדי בין ידי אללה ויסתגפר
ענה באן יאכד מן דם אלתור ומן דם
אלעתוד מגמועין פיגעל עלא
ארכאנה מסתדירא: ויזי עלוהי
מן דמא באצבעיה שבע זמנין

וידכיניה ויקדשניה מסואבת בני ישראל: תם ינצח עליה מנה באצבעה
סבע מראר פיטהרה ויקדסה מן מעאצי בני אסראיל: וישיצי מלכפרא על
קדשא ועל משכן זמנא ועל מדבחא ויקריב ית צפירא חיא: פאדי פרג
מן אלאסתגפאר פי אלקדס ופי קבה אלמחצר ועני אלמדבח ויקרב אלעתוד
אלחי: ויסמוך אהרן ית תרתין ידוהי על ריש צפירא חיא ויודי עלוהי ית
כל עוית בני ישראל וית כל מרדיהון לכל חטאיהון ויתין יתהון על ריש
צפירא וישלח ביד גבר דזמין למהך למדברא: פיסנד ידיה עלי ראסה
ויקר בדנוב בני אסראיל וגרומהם וגמיע כטאיאהם פאדי תלאהא

מן המזבח ולחוץ ויתחיל מקרן מזרחית צפונית. וכפר עליו. מה היא כפרתו ולקח מדם הפר ומדם השעיר
מעורבין זה לתוך זה. והזה עליו מן הדם. אחר שנתן מתנות באצבעו על קרנותיו מזה שבע הזאות על גגו
וטהרו. מטמא שעבר. וקדשו. לעתיד לבא. איש עתי. המוכן לכך מיום אתמול. ובא אהרן אל אהל מועד

פשעיהם לכל חטאתם ונתן
אתם על ראש השעיר ושלח
ביד איש עתי המדברה: ונשא
השעיר עליו את כל עונתם
אל ארץ גזרה ושלח את השעיר
במדבר: ובא אהרן אל אהל
מועד ופשט את בגדי הבד אשר
לבש בבאו אל הקדש והניחם
שם: ורחץ את בשרו במים
במקום קדוש ולבש את בגדיו
ויצא ועשה את עלתו ואת עלת
העם וכפר בעדו ובעד העם:

ענד ראס אלתיס בעתה מע
רגל מעד לה אלי אלבר: ויטול
צפירא עלוהי ית כל עויתהון
לארע דלא יתבא וישלח ית
צפירא במדברא: ויחמל עליה
גמיע דנובהם אלי ארץ מנקטעה
תם יטלקהא פי אלבר: ויעול אהרן
למשכן זמנא וישלח ית לבושי
בוצא דלבש במיעליה לקודשא
ויצנעינון תמן: תם ידכל הרון אלי
כבא אלמחצר פינזע אלמגמרה
וינזע תיאב אלבוץ אלדי לבסהא
פי דכולה אלי אלקדס וידעהא הנאך:

ויסחי ית בסריה במיא באתר קדיש וילבש ית לבושוהי ויפוק ויעביד
ית עלתיה וית עלת עמא ויכפר עלוהי ועל עמא: תם יגסל בדנה במא
פי מוצע מקדס וילבס תיאבה אלמעלומה תם יכרג ויקרב צואעדה
וצואעד אלקום ויסתגפר ענה וענהם: וית תרבא חטאתא

אמרו רז"ל שאין זה מקומו של מקרא זה ונתנו טעם לדבריהם במסכת יומא ואמרו כל הפרשה כולה נאמרה על הסדר חוץ מביאה זו שהיא אחר עשיית עולתו ועולת העם והקטרת אימורי פר ושעיר שנעשים בחוץ בבגדי זהב וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לבן ובא אל אהל מועד להוציא את הכף ואת המחתה שהקטיר בה הקטורת לפני ולפנים ופשט את בגדי הבד אחר שהוציאה ולובש בגדי זהב לתמיד של בין הערבים וזהו סדר העבודות תמיד של שחר בבגדי זהב ועבודת פר ושעיר הפנימיים וקטורת של מחתה בבגדי לבן ואילו ואיל העם ומקצת המוספין בבגדי זהב והוצאת כף ומחתה בבגדי לבן ושיירי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטורת ההיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי זהב וסדר המקראות לפי העבודות כך הוא ושלח את השעיר במדבר ורחץ את בשרו במים וג' ויצא ועשה את עולתו וג' ואת חלב החטאת וג' וכל הפרשה עד ואחר יבא אל המחנה ואחר כך ובא אהרן: והניחם שם מלמד שטעונים גניזה ולא ישתמש באותן ארבעה בגדים ליום הכפורים אחר" ורחץ את בשרו וג' למעלה למדנו מורחץ את בשרו ולבשם שכשהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן טעון טבילה שבאותה טבילה פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת תמיד של שחר ולובש בגדי לבן לעבודת היום וכאן למדנו שכשהוא משנה מבגדי לבן לבגדי זהב טעון טבילה" במקום קדוש" המקודש בקדושת עזרה והיא היתה בגג בית הפרוה" וכן ארבע טבילות הבאות חובה ליום אבל הראשונה היתה בחול" ולבש את בגדיו" שמונה בגדים שהוא עובד בהן כל ימות השנה" ויצא" מן ההיכל אל החצר שמזבח העולה שם" ועשה את עולתו" איל לעולה האמור למעלה בזאת יבא אהרן וג' ואת עולת העם"

ואת חלב החטאת יקטיר
המזבחה: והמשלח את השעיר
לעזאזל יכבס בגדיו ורחץ את
בשרו במים ואחרי כן יבוא אל
המחנה: ואת פר החטאת ואת
שעיר החטאת אשר הובא את
דמם לכפר בקדש יוציא אל מחוץ
למחנה ושרפו באש את עורתם
ואת בשרם ואת פרשם: והשרף
אתם יכבס בגדיו ורחץ את בשרו
במים ואחרי כן יבוא אל המחנה:
והיתה לכם לחקת עולם בחדש
השביעי בעשור לחדש תענו
את נפשתיכם וכל מלאכה לא
תעשו האזרח והגר הגר בתוככם:
כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר
אתכם מכל חטאתיכם לפני יהוה

יסיק למדבחא: ושחום אלכטאה
יקתרהא עלי אלמדבח: ודמוביל
ית צפירא לעזאזל יצבע לבושוהי
ויסחי ית בסריה במיא ובתר כן
ייעול למשריתא: ואלמטלק א
עתוד פי גבל עזאזל יגסל תיאבה
וירחץ בדנה במא ובעד דאך
ידכל אלי אלעסכר: וית תורא דחטאתא
וית צפירא דחטאתא דאתעל מדמהון
לכפרא בקודשא יתפקון למברא
למשריתא ויוקדון בנורא ית
משכיהון וית בסרהון וית אכלהון:
ואמא אלתור אלדכוה ועתוד אלדכוה
אלדי אדכל מן דמהמא לאסתגפאר
פי אלקדס פליכרגא אלי כארג אלעסכר
פיחרקו באלנאר גלודהמא ולחומהמא
ופרתהמא: ודמוקיד יתהון יצבע
לבושוהי ויסחי ית בסריה במיא

ובתר כן ייעול למשריתא: ואלמחרק להמא יגסל תיאבה וירחץ בדנה
במא ובעד דאך ידכל אלי אלעסכר: ותהי לכון לקים עלם בירחא
שביעאה בעסרא לירחא תענון ית נפשתכון וכל עבידא לא תעבדון
יציבא וגיורא דיתגיירון ביניכון: ויכון דאך לכם רסם דהר פי אליום
אלעאשר מן אלשהר אלסאבע תגיעו אנפסכם ושי מן אלאעמאל לא תעמלו
אלצריח ואלגריב אלדכיל פימא בינכם: ארי ביומא הדין יכפר עליכון לדכאה
יתכון מכל חוביכון קדם יי תדכון: ופי הדא יסתגפר ענכם ליטהרכם כמא ביינת

אי כל עולה האמור למעלה ומאת עדת בני ישראל ואת חלב החטאת אימורי פר ושעיר יקטיר המזבחה על מזבח

תטהרו: שבת שבתון הוא לכם
ועניתם את נפשתיכם חקת עולם:
וכפר הכהן אשר ימשח אתו ואשר
ימלא את ידו לכהן תחת אביו
ולבש את בגדי הבד בגדי הקדש:
וכפר את מקדש הקדש ואת
אהל מועד ואת המזבח יכפר
ועל הכהנים ועל כל עם הקהל
יכפר: והיתה זאת לכם לחקת
עולם לכפר על בני ישראל
מכל חטאתם אחת בשנה ויעש
כאשר צוה יהוה את משה:

בז וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר
אל אהרן ואל בניו ואל כל בני
ישראל ואמרת אלהם זה הדבר
אשר צוה יהוה לאמר: איש איש

מן גמיע כטאאכם בין ידי אללה
תטהרו: שבא שבתא היא לכון
ותעננון ית נפשתכון קים עלם: וסבת
הי עטלה לכם אד תגיעון אנפסכם
רסם דהר: ויכפר כהנא דירבי יתיה
ודיקריב ית קורבניה לשמשא תחות
אבוהי וילבש ית לבושי בוצא
לבושי קדשא: וכדלך יסתגפר
אלאמאם אלדי ימסח ויכמל ואגבה
ליאם מכאן אביה פילבס תיאב
עשר תיאב אלקדס: ויכפר על מקדש
קדשא ועל משכן זמנא ועל מדבחא
יכפר ועל כהניא ועל כל עמא דקהלא
יכפר: ויסתגפר פי כואץ אלאקדאס
ופי כבא אלמחצר וענד אלמדבח
יסתגפר פיהא ען אלאימה וען סאיר
אלגוק: ותהי דא לכון לקים עלם
לכפרא על בני ישראל מכל חוביהון
חדא בשתא ועבד כמא דפקיד יי ית משה: פתכון הדה לכם רסם דהר אן
יסתגפר כואץ ען בני אסראיל מן גמיע כטאיאהם מרה פי אלסנה פצנע הרון
כמא אמר אללה מוסי: ומליל יי עם משה למימר: תם כלם אללה מוסי
תכלימא: מליל עם אהרן ועם בנוהי ועם כל בני ישראל ותימר להון: פתגמא
דפקיד יי למימר: מר הרון ובניה וסאיר בני אסראיל וקל להם הדי אלאמר אלדי יאמר אללה

החיצון ואילו בפנימי כתיב לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה״ אשר הובא את דמם״ להיכל ולפני לפנים״ וכפר הכהן
אשר ימשח וג׳ כפרה זו של יום הכפורים אינה כשרה אלא בכהן גדול לפי שנאמרה כל הפרשה באהרן הוצרך לומר בכהן
גדול הבא אחריו שיהא כמוהו״ ואשר ימלא את ידו״ אין לי אלא המשוח בשמן המשחה מרובה בגדים מניין ת״ל ואשר
ימלא את ידו וג׳״ והן כל הכהנים גדולים שעמדו מיאשיהו ואילך שבימיו נגנזה צלוחית של שמן המשחה״ לכהן תחת
אביו ללמד שאין בנו ממלא את מקומו קודם לכל אדם״ ויעש כאשר צוה וג׳״ כשהגיע יום הכפורים עשה כסדר הזה

מבית ישראל אשר ישחט שור
או כשב או עז במחנה או אשר
ישחט מחוץ למחנה׃ ואל פתח
אהל מועד לא הביאו להקריב
קרבן ליהוה לפני משכן יהוה דם
יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת
האיש ההוא מקרב עמו׃ למען
אשר יביאו בני ישראל את זבחיהם
אשר הם זבחים על פני השדה
והביאם ליהוה אל פתח אהל
מועד אל הכהן וזבחו זבחי
שלמים ליהוה אותם׃ וזרק הכהן
את הדם על מזבח יהוה פתח
אהל מועד והקטיר החלב לריח
ניחח ליהוה׃ ולא יזבחו עוד את
זבחיהם לשעירם אשר הם

בה׃ גבר גבר מבית ישראל דיכוס תור
או אמר או עז במשריתא או דיכוס
מברא למשריתא׃ אי רגל מן בני
אסראיל יד׳בח תורא או כבשא או
ענזא פי עסכר או כארגה׃ ולתרע
משכן זמנא לא איתייה לקרבא
קרבנא קדם יי׳ קדם משכנא דיי׳ דמא
אתחשיב לגברא ההוא דמא אשד
וישתיצי אנשא ההוא מגו עמיה׃
ולם יאתי בה אלי באב קבה אלמחצ׳ר
ליקרבה אלי הו קרבאן ללה בין ידי
מסכנה פהו יחסב עליה כמן קד
ספך דם אנסאן פינקטע ד׳לך אלאנסאן
מן בין קומה׃ בדיל דייתון בני ישראל
ית דבחיהון דאנון דבחין על אפי
חקלא וייתינון לקדם יי׳ לתרע משכן
זמנא לות כהנא וידבחון נכסת
קודשין קדם יי׳ יתהון׃ לכי יאתון בני אסראיל בד׳באיחהם
אלתי הם ד׳אבחוהא עלי וגה אלצחרא פיגיבו בהא בין ידי אללה אלי באב קבה
אלמחצ׳ר אלי אלאמאם פיד׳בחוהא ד׳באיח סלאמה ללה׃ ויזרוק כהנא ית
דמא על מדבחא דיי׳ בתרע משכן זמנא ויסיק תרבא לאתקבלא
ברעוא קדם יי׳׃ ויר׳ש אלאמאם אלדם עלי מד׳בח אללה ענד באב קבה אלמחצ׳ר
ויקתר שחמהא מקבולא מרציא ללה׃ ולא ידבחון עוד ית דבחיהון לשידין
דאינון טען בתריהון קים עלם תהי דא להון לדריהון׃ ולא יד׳בחון אבדא

להגיד שבחו שלאהרן שלא היה לובש לגדולתו אלא במקיים גזירת המלך״ אשר ישחט שור או כשב במוקדשין הכתוב מדבר שנאמר להקריב קרבן״ במחנה״ חוץ לעזרה״ דם יחשב״ כשופך דם האדם שמתחייב בנפשו״ דם שפך״ לרבות את הזורק דמים בחוץ״ אשר הם זבחים״ אשר הם רגילים לזבוח״ לשעירים״ לשדים

כמו

זנים אחריהם חקת עולם תהיה
זאת להם לדרתם: ואלהם תאמר
איש איש מבית ישראל ומן הגר
אשר יגור בתוכם אשר יעלה
עלה או זבח: ואל פתח אהל
מועד לא יביאנו לעשות אתו
ליהוה ונכרת האיש ההוא מעמיו:
ואיש איש מבית ישראל ומן
הגר הגר בתוכם אשר יאכל כל
דם ונתתי פני בנפש האכלת את
הדם והכרתי אתה מקרב עמה:
כי נפש הבשר בדם הוא ואני
נתתיו לכם על המזבח לכפר על
נפשתיכם כי הדם הוא בנפש
יכפר: על כן אמרתי לבני ישראל

דבאיחהם לשיאטין אלדיהם יטגון
פי תבעהא פיכון להם דלך רסם אלדהר
לאגיאלהם: ולהון תימר גבר גבר
מבית ישראל ומן גיוריא דיתגיירון
ביניהון דיסיק עלתא או נכסת
קודשיא: וקל להם אי רגל מן
בני אסראיל ומן אלגריב אלדכיל
פימא בינהם יחלק צעידה או
דביחה: ולתרע משכן זמנא לא
ייתיניה למעבד יתיה קדם יי וישתיצי
אנשא ההוא מעמיה: ולאי באב
קבה אלמחצר לם יאתי בה ליקרבה
כדאך לללה ויקטע דלך אלאנסאן
מן בין קומה: וגבר גבר מבית
ישראל ומן גיוריא דיתגיירון ביניהון
דייכול כל דם ואתין רגזי

באנשא דייכול ית דמא ואשיצי יתיה מגו עמיה: ואי רגל מן בני אסראיל
ומן אלגריב אלדכיל פימא בינהם יאכל שי מן אלדם אחללת גצבי פיה ואקטעה
מן בין קומה: ארי נפש בסרא בדמא היא ואנא יהבתיה לכון על מדבחא
לכפרא על נפשתכון ארי דמא הוא על נפשא מכפר: לאן נפוס גמיע
אלבשריין אלדם מסכנהא ולדלך געלתה לכם על אלמדבח ליסתגפר ען
נפוסכם לאן אלדם כדאך יכפר ען אלנפס: על כן אמרית לבני ישראל

כמו ושעירים ירקדו שם: אשר יעלה עולה: לחייב על המקטיר איברים בחוץ כשוחט בחוץ שאם
שחט אחד והעלה חבירו שניהם חייבין: ונכרת: זרעו נכרת וימיו נכרתים: כל דם: לפי שנאמר
בנפש יכפר יכול לא יהא חייב אלא על דם המוקדשין תל' כל דם: ונתתי פני: פנאי שלי פונה מכל
עסקי ועוסק בו: כי נפש הבשר: של כל בריה בדם היא תלויה ולפיכך נתתיו לכפר על נפש
האדם תבא נפש ותכפר על הנפש: כל נפש מכם: להזהיר גדולים על הקטנים: אשר יצוד
ציד: אין לי אלא ציד אווזין ותרנגולין מנין תל' ציד מכל מקום אם כן למה נאמר אשר יצוד

כל נפש מכם לא תאכל דם והגר
הגר בתוככם לא יאכל דם׃ ואיש
איש מבני ישראל ומן הגר הגר
בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף
אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו
בעפר׃ כי נפש כל בשר דמו בנפשו
הוא ואמר לבני ישראל דם כל
בשר לא תאכלו כי נפש כל בשר
דמו הוא כל אכליו יכרת׃ וכל נפש
אשר תאכל נבלה וטרפה באזרח
ובגר וכבס בגדיו ורחץ במים
וטמא עד הערב וטהר׃ ואם לא
יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא
עונו׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר ג ד

כל אנש מנכון לא ייכול דם וגיורא
דיתגיירון בינכון לא ייכול דם׃
לדלך קלת לבני אסראיל כל אנסאן
מנכם לא אכל דמא חתי אלגריב
אלדכיל פימא בינכם לא אכל דמא׃
וגבר גבר מבני ישראל ומן גיוריא
דיתגיירון ביניהון דיצוד צידא
חיתא או עופא דמתאכיל וישוד
ית דמיה ויכסיניה בעפרא׃ ואי
רגל מן בני אסראיל ומן אלגריב
אלדכיל פימא בינהם אצטאד צידא
מן וחש או מן טאיר אלדי יאכלה
חלל פליצב דמה ויואריה פי אלתראב׃
ארי נפש כל בסרא דמיה בנפשיה
הוא ואמרית לבני ישראל דם כל
בסרא לא תיכלון ארי נפש כל בסרא
דמיה היא כל דייכלניה ישתיצי׃ לאן נפס גמיע אלבשר כל ואחדה פי
דמה ולאני קלת לבני אסראיל דם כל בשר לא תאכלו אד כאן נפס אלבשר
דם מסכנהא וכל מן אכלה יקטע׃ וכל אנש דייכול נבילא ותבירא
ביציבא ובגיורא ויצבע לבושוהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא
וידכי׃ ואי אנסאן אכל נבילה ופריסה מן אלצריח ואלגריב פליגסל תיאבה וירחץ
במא ויתנגס אלי אלמגיב ויטהר׃ ואם לא יצבע ובסריה לא יסחי ויקביל חוביה׃
פאן הו לם יגסל ולם ירחץ בדנה פקד חמל וזרה׃
ומליל יי עם משה למימר׃ תם כלם אללה מוסי תכלימא׃ מליל עם

שלא יאכל בשר אא בה זמנה זאת" אשר יאכל" פרט לטמאים" דמו בנפשו הוא" דמו הוא לו במקום הנפש
שהנפש תלויה בו" כי נפש כל בשר דמו היא" הנפש היא הדם ובשר לשון זכר נפש לשון נקבה" אשר תאכל

אל בני ישראל ואמרת אלהם
אני יהוה אלהיכם: כמעשה ארץ
מצרים אשר ישבתם בה לא
תעשו: וכמעשה ארץ כנען אשר
אני מביא אתכם שמה לא תעשו
ובחקתיהם לא תלכו: את משפטי
תעשו ואת חקתי תשמרו ללכת
בהם אני יהוה אלהיכם: ושמרתם
את חקתי ואת משפטי אשר
יעשה אתם האדם וחי בהם
אני יהוה: איש
איש אל כל שאר בשרו לא

בני ישראל ותימר להון אנא יי
אלהכון: מר בני אסראיל וקל
להם אנא אללה רבכם: כעובדי
עמא דארעא דמצרים דיתיבתון
בה לא תעבדון וכעובדי עמא
דארעא דכנען דאנא מעיל יתכון
לתמן לא תעבדון ובנימוסיהון
לא תהכון: כצניע אהל בלד
מצר אלדי אקמתם פיה לא תצנעו
וכצניע אהל בלד כנעאן אלדי
אנא מדכלכם הנאך לא תצנעו
וברסומהם לא תסירו: ית דיני
תעבדון וית קימי תיטרון להלכא
בהון אנא יי אלהכון: אחכאמי פאצנעו ורסומי פאחפצו וסירו בהא אנא אללה
רבכם: ותיטרון ית קימי וית דיני דאם יעביד יתהון אנשא ייחי בהון בחיי
עלמא אנא יי: פאחפצו רסומי ואחכאמי פאן גזאא אנסאן עמל בהא אן יחיא
בהא אנא אללה: גבר גבר לכל קריב בסריה לא
אלאים אלבקא:

נבלה וטרפה" בנבלת עוף טהור דבר הכתוב שאין לה טומאה אלא בשעת שנבלעה בבית הבליעה ולמדך
כאן שמטמאה באכילתה וטרפה האמורה כאן לא נכתבה אלא לדרוש וכן שנינו יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאה
בבית הבליעה ת"ל טרפה מי שיש במינו טרפה יצא עוף טמא שאין במינו טרפה" ונשא עונו" אם יאכל קדשים
יכנס למקדש חייב על טומאה זו ככל שאר טומאות" ובשרו לא ירחץ ונשא עונו" על רחיצת גופו ענוש כרת ועל
כבוס בגדים במלקות" אני ה' אלהיכם" אני הוא שאמרתי בסיני אנכי ה' אלהיך וקבלתם עליכם מלכותי מעתה קבלו
גזירותי רבי אומר גלוי וידוע לפניו שסופן לנתק בעריות בימי עזרא לפיכך בא עליהם בגזירה אני ה' אלהיכם דעו
מי גוזר עליכם דיין ליפרע ונאמן לשלם שכר" כמעשה ארץ מצרים" מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנענים
מקולקלים מכל האומות ואותו מקום שישבו בו ישראל מקולקל מן הכל" אשר אני מביא אתכם שמה" מגיד שאותן
עממין שכבשו ישראל מקולקלים מכולם" ובחוקותיהם לא תלכו" מה הניח הכתוב שלא אמר אלא אלו נימוסות שלהן
דברים החקוקים להם כגון טרטיאות ואצטדיאות רבי מאיר אומר אלו דרכי האמורי שמנו חכמים" את משפטי תעשו"
אלו דברים האמורים בתורה במשפט שאלו לא נאמרו היו כדאי לאמרן" ואת חוקותי תשמרו" דברים שהן גזירת המלך
שיצר הרע משיב עליהם למה לנו לשמרן ואומות העולם משיבין עליהם כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז
וטהרת מי חטאת לכך נאמר אני ה' גזרתי עליכם אי אתה רשאי ליפטר" ללכת בהם" אל תפטר מתוכם שלא תאמר
למדתי חכמת ישראל אלך ואלמד חכמת האומות" ושמרתם את חוקותי" לרבות שאר דקדוקי הפרשה שלא פירטן
הכתוב" ד"א ליתן שמירה ועשייה לחוקים ושמירה ועשייה למשפטים לפי שלא נתן אלא עשייה למשפטים ושמירה
לחוקים" וחי בהם" לעולם הבא שאם תאמר לעולם הזה והלא סופו הוא מת" אני ה'" נאמן לשלם שכר" לא תקרבו"

תקרבו לגלות ערוה אני יהוה׃
ערות אביך וערות
אמך לא תגלה אמך הוא לא
תגלה ערותה׃ ערות
אשת אביך לא תגלה ערות
אביך הוא׃ ערות
אחותך בת אביך או בת אמך
מולדת בית או מולדת חוץ לא
תגלה ערותן׃ ערות
בת בנך או בת בתך לא תגלה
ערותן כי ערותך הנה׃
ערות בת אשת
אביך מולדת אביך אחותך
הוא לא תגלה ערותה׃
ערות אחות אביך
לא תגלה שאר אביך הוא׃

תקרבון לגלאה עריא אנא יי׃ וכל
רגל מנכם יי׳ נסיב דאתה לא יתקרב
לכשפ סוותהא אנא אלהכה יתכם
עקולך׃ עריית אבוך ועריית
אמך לא תגלי אמך היא לא תגלי
עריתה׃ סווה׳ אביך וסווה׳ אמך
לא תכשף אמת סווה׳ אמך פהי
אמך נפסהא לא תבשפן סוותהא׃
עריית אתת אבוך לא
תגלי עריית אבוך הא׃ וסווה׳
זוגת אביך לא תכשף לאנהא
כסווה׳ אביך׃ עריית אחתך
בת אבוך או בת אמך דילידא
מן אבוך מן אתת אחרי או מן
אמך מן גבר אחרן לא תגלי
עריתהן׃ וסווה׳ אכתך אבנה׳
אביך או אבנה׳ אמך ומולודה
דאכלא או בארגא לא תבשפן סחתהמא׃ עריית בת בלך או בת
בלתך לא תגלי עריתהון ארי עריתך אנין׃ וסווה׳ אבנה׳ אבנך או אבנה׳
אבנתך פלא תכשפהמא לאנהמא סואתך׃ עריית בת אתת
אבוך דילידא מן אבוך אחתך היא לא תגלי עריתה׃ וסווה׳ אבנה׳ אביך
ומולורה מן אביך אתי ביינת אנהא אכתך פלא תכשפן סוותהא׃
עריית אחת אבוך לא תגלי קריבת אבוך היא׃ וסוה׳ אכת אביך פלא תכשף

להזהיר הנקבה כזכר לכך נאמר לשון רבים׃ אני ה׳ נאמן לשלם שכר׃ ערות אביך׳ זו אשת אביך או אינו אלא כמשמעו
נאמר כאן ערות אביך ונאמר להלן ערות אביו גלה מה להלן אשת אביו אף כאן אשת אביך׃ וערות אמך׃ להביא
את שאינה אשת אביו׃ ערות אשת אביך׃ לרבות לאחר מיתה׃ בת אביך׃ אף בת אנוסה במשמע׃ מולדת בית או
מולדת חוץ׃ בין שאומר לו לאביך קיים את אמה ובין שאומר לו הוצא את אמה כגון ממזרת או נתינה׃ ערות בת

ערות אחות
אמך לא תגלה כי שאר אמך
הוא: ערות אחי
אביך לא תגלה אל אשתו לא
תקרב דדתך הוא:
ערות כלתך לא תגלה
אשת בנך הוא לא תגלה ערותה:
ערות אשת אחיך
לא תגלה ערות אחיך הוא:
ערות אשה ובתה
לא תגלה את בת בנה ואת בת
בתה לא תקח לגלות ערותה
שארה הנה זמה הוא: ואשה אל
אחתה לא תקח לצרר לגלות
ערותה עליה בחייה: ואל אשה

לאנהא נסיבה' אביך: ערית
אחת אמך לא תגלי ארי קריבת
אמך היא: וסווה' אכת אמך פלא
תכשף לאנהא נסיבה' אמך:
ערית אחבוך לא תגלי
לאתתיה לא תקרב אתת אחבוך
היא: וסווה' עמך לא תכשף ודלך
אן לא תתקרב אלי זוגתה אד הי
כעמתך: ערית כלתך
לא תגלי אתת ברך היא לא תגלי
עריתה: וסווה' כנתך פלא תכשף
והי זוגה' אבנך פלא תכשף
סואתהא: ערית אתת
אחוך לא תגלי ערית אחוך היא:
וסווה' זוגה' אכיך לא תכשף
לאנהא כסווה' אכיך:

ערית אתתא וברתה לא תגלי ית בת ברה וית בת ברתה לא תיסב
לגלאה עריתה קריבן אנון עיצת חטין היא: וסווה' אמראה ובנתהא
לא תכשף וכדלך אבנה' אבנהא ואבנה' אבנתהא לא תתכד' לתכשף
סואתהמא אד הן נסאיב והי פאחשה: ואתתא עם אחתה לא תסב לאעקא
לה לגלאה עריתה עלה בחיהא: ואמראה מע אכתהא לא תתכד'
לתכון צ'ארתין לתכשף סוותהא מעהא פי חיאתהא: ולאתתא

בנך וג'' בבתו מאנוסתו הכתוב מדבר ובתו ובת בתו מאשתו אנו למדין מערות אשה ובתה שנ' בהן לא תגלה
בין שהוא ממנו בין שהוא מאיש אחר'' ערות בת בנך'' קל וחומר לבתך אלא לפי שאין מזהירין מן הדין למדוה
מגזירה שוה במסכת יבמות'' ערות בת אשת אביך'' לימד שאינו חייב על אחותו משפחה ונכרית לכך
נאמר בת אשת אביך בראויה לקידושין'' ערות אחי אביך לא תגלה'' ומה היא ערותו אל אשתו לא תקרב'' אשת
בנך היא'' לא אמרתי אלא בשיש לבנך אישות בה פרט לאנוסה ושפחה ונכרית'' ערות אשה ובתה לא אמר
הכתוב אלא על ידי נשואי הראשונה לכך נאמר לא תקח לשון קיחה וכן לענין העונש אשר יקח את אשה ואת
אמה לשון קיחה אבל אנס אשה מותר לישא בתה'' שארה הנה'' קרובות זו לזו'' זמה'' עצה כתרגומו עיצת חטאין

בנדת טמאתה לא תקרב לגלות
ערותה׃ ואל אשת עמיתך לא
תתן שכבתך לזרע לטמאה בה׃
ומזרעך לא תתן להעביר למלך
ולא תחלל את שם אלהיך אני
יהוה׃ ואת זכר לא תשכב משכבי
אשה תועבה הוא׃ ובכל בהמה
לא תתן שכבתך לטמאה בה
ואשה לא תעמד לפני בהמה
לרבעה תבל הוא׃ אל תטמאו
בכל אלה כי בכל אלה נטמאו
הגוים אשר אני משלח מפניכם׃
ותטמא הארץ ואפקד עונה
עליה ותקא הארץ את ישביה׃

בל יהוק סאובתהא לא תקרב
לגלאה עריתהא׃ ולי אמראה פי
חיצה׳ נגאסתהא לא תתקדם
לתכשף סוותהא׃ ולאתת חברך
לא תתין שכבתך לזרעא לאסתאבא
בה׃ ומע זוגה׳ צאחבך לא תגעל
מצאגעתך לאנסאל ולא לאתנגס
בהא׃ ומזרעך לא תתין לאעברא
למולך ולא תחיל ית שמא דאלהך
אנא יי׃ ולא תעטי מן נסלך לאתקריב
לאצנם ולא תבדל אסם רבך אנא אלה
אמעאקב׃ וית דכורא לא תשכב
משכבי אתא תועיבא היא׃ ואלדכר
לא תצאגע עליה צרוב מצאגעה
אלנסא פאנהא [כריהה] ׃ ובכל בעירא
לא תתין שכובתך לאסתאבא בה ואתתא לא תקום קדם בעירא למשלט
בה תבלא הוא׃ ומעשי מן אלבהאים לא תגעל מצאגעתך לאתנגס בהא
וכדלך אמראה לא תקף בין ידי בהימה לתנזוהא פאנהא דאהיה׃ לא
תסתאבון בכל אלין ארי בכל אלין אסתאבו עממיא דאנא מגלי מן
קדמיכון׃ לא תתנגסוא בשי מן הדה לאן במתלהא תנגסת אלאמם אלדי אנא
טארד מן בין ידיכם׃ ואסתאבת ארעא ואסעלת חובה עלה ורוקינת ארעא
ית יתבהא׃ ולמא נגס אהל אלבלד טלבתהם בדנובהם פשתת אלבלד אהלה׃

שיצלך יועצך לחטוא׳ אחותה׳ שתיהן כאחת׳ לצרור׳ לשון צרה לעשות את זו צרה לזו׳ בחייה׳ למדך
שאם גירשה לא ישא את אחותה כל זמן שהיא בחיים׳ למולך׳ עבודה זרה היא ששמה מולך וזו היא עבודתה שמוסר
בנו לכומרים ועושין שתי מדורות גדולות ומעבירין את הבן ברגליו בין שתי מדורות האש׳ לא תתן׳ זו היא
מסירתו לכומרים׳ להעביר למולך׳ זו העברת האש׳ תבל הוא׳ לשון קדש וערוה וניאוף וכן ואפי על
תבליתם׳ דבר תבל הוא לשון בלילה וערבוב זרע אדם וזרע בהמה׳ ולא תקיא הארץ אתכם׳ משל
לבן מלך שהאכילוהו דבר מיאוס שאין עומד במעיו אלא מקיאו כך ארץ ישראל אינה מקיימת
עוברי עבירה ותרגומו ולא תרוקן לשון ריקון מריקה עצמה מהם׳ הנפשות העושות׳ הזכר

ושמרתם אתם את חקתי ואת
משפטי ולא תעשו מכל התועבת
האלה האזרח והגר הגר בתוככם:
כי את כל התועבת האל עשו
אנשי הארץ אשר לפניכם ותטמא
הארץ: ולא תקיא הארץ אתכם
בטמאכם אתה כאשר קאה את
הגוי אשר לפניכם: כי כל אשר
יעשה מכל התועבת האלה ונכרתו
הנפשות העשת מקרב עמם:
ושמרתם את משמרתי לבלתי
עשות מחקות התועבת אשר
נעשו לפניכם ולא תטמאו
בהם אני יהוה אלהיכם:

פ פסו' קמץ עד' גדר

וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר

ותיטרון אתון ית קימי וית דינ
ולא תעבדון מכל תועבתא האילין
יציבא וגיורא דיתגיירון בינכון:
ואחפצו אנתם רסומי ואחכאמי
ולא תצנעו שיא מן הדה למכארה
לצריח ולגריב אלדכיל פימא בינכם:
ארי ית כל תועבתא האלין עבדו
אנשי ארעא דקדמיכון ואסתאבת
ארעא: אד גמיע הדה למכארה
צנעהא אהל אלבלד אלדי מן קבלכם
חתא נגס: ולא תרוקין ארעא יתכון
בסאוביכון יתה כמא דרוקינת
ית עממיא דקדמיכון: ולא ישתתכם
אלבלד אדא נגסתמוה כמא שתת
אלאמם אלדין מן קבלכם: ארי כל
דיעביד מכל תועבתא האלין
וישתיצין נפשתא דיעבדן מגו
עמהון: ואעלמו אן כל מא יצנע שיא מן גמיע הדה למכארה תנקטע
תלך אלנפוס אלצאנעאת מן בין קומהא: ותיטרון ית מטרת מימרי בדיל
דלא למעבד מנמוסי תועבתא דאתעבידא קדמיכון ולא תסתאבון
בהון אנא יי' אלהכון: פאחפצו מא אסתחפצתכם ללא תצנעו מן רסום
אלמכארה אלתי צנעת מן קבלכם ולאת עצונו בהא אנא אללה רבכם אגאזיכם
ומליל יי' עם משה למימר: תם כלם אלהכו מדיר
כירא: פ פ פ

והנקבה במשמע" ושמרתם את משמרתי "להזהיר בית דין על כך" ולא תטמאו בהם אני ה' אלהיכם"
האם תטמאו אינו אלהיכם ואתם נפסלים מאחרי" ומה הנאה יש לי בכם ואתם מתחייבים כליה לכך
נאמ' אני ה' אלהיכם" **דבר** אל כל עדת בני ישרא' "מלמד שנאמרה פרשה זו
בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויין בה" קדושים תהיו "היו פרושים מן העריות ומן

אל כל עדת בני ישראל ואמרת
אלהם קדשים תהיו כי קדוש
אני יהוה אלהיכם: איש אמו
ואביו תיראו ואת שבתתי תשמרו
אני יהוה אלהיכם: אל תפנו
אל האלילם ואלהי מסכה לא
תעשו לכם אני יהוה אלהיכם:
וכי תזבחו זבח שלמים ליהוה
לרצנכם תזבחהו: ביום זבחכם
יאכל וממחרת והנותר עד יום
השלישי באש ישרף: ואם

עם כל כנשתא דבני ישראל ותימר
להון קדישין תהון ארי קדיש
אנא יי אלהכון: מר גמאעה בני
אסראיל וקל להם כונו מקדסין
לאני אלה רבכם קדוס: גבר מן
אבוהי ומן אמיה תהון דחלין
וית יומי שביא דילי תיטרון אנא
יי אלהכון: ליכאף כל אנסאן
אמה ואביה ואחפצו סבותאתי אנא
אלה רבכם תגאזיכם כדא: לא
תתפנון בתר טעון ודחלן דמתכא
לא תעבדון לכון אנא יי אלהכון:

לא תולו אלי אלאותאן ומעבודאת מסבוכה לא תצנעו לכם אנא אלה רבכם
ואחד ואר' תכסון נכסת קודשין קדם יי לרעוא לכון תכסוניה: ואדא
דבחתם דבח סלאמה ללה פעלא מא ירתצא מנכם אדבחוה: ביומא
דיתנכיס יתאכיל וביומא דבתרוהי ודישתאר עד יומא תליתאה בנורא יתוקד: אן יכון
יוכל פי יום דבחכם ומן גד ומא בקי אלי יום תאלת פיחרק בנאר: ואם

העבירה שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה אשה זונה וחללה וג' אני ה' מקדשכם ולא יחלל
זרעו אני ה' מקדשו קדושים יהיו אשה זונה וחללה: איש אמו ואביו תיראו כל אחד מכם תיראו אביו ואמו זהו
פשוטו ומדרשו אין לי אלא איש אשה מנין כשהוא אומ' תיראו הרי כאן שנים אם כן למה נאמ' איש שהאיש ספק
בידו לעשות אבל אשה רשות אחרים עליה: אמו ואביו תיראו כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו שהבן ירא
את אביו יותר מאמו ובכבוד הקדים אב לאם לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו
בדברים: ואת שבתותי תשמורו סמך שבת למורא אב לומר אף על פי שהזהרתיך על מורא אב אם יאמר לך חלל את השבת
אל תשמע לו וכן בשאר כל מצות: אני ה' אלהיכם אתה ואביך חייבים בכבודי לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי איזה
מורא לא ישב במקומו ולא ידבר במקומו ולא יסתור את דבריו ואיזהו כבוד מאכיל ומשקה מלביש ומנעיל מכניס
ומוציא: אל תפנו אל האלילים לעבדם: אלילים לשון אל כלא הוא חשוב: ואלהי מסכה תחלתן אלילים הם ואם אתה
פונה אחריהם סופך עושה אותם אלהות: לא תעשו לכם לא תעשו לאחרים ולא אחרים לכם ואם תאמר לא תעשו לעצמכם
אבל אחרים עושין לכם הרי כבר נאמר לא יהיה לך לא שלך ולא של אחרים: וכי תזבחו וג' לא נאמרה פרשה זו אלא
ללמד שלא תהא זביחתן אלא על מנת ליאכל בתוך הזמן הזה שאם לקבוע להם זמן אכילה הרי כבר נאמר
אם על תודה יקריבנו וג': לרצונכם תזבחהו תחלת זביחתו תהא על מנת נחת רוח שיהא לכם לרצון
שאם תחשבו עליו מחשבת פסול לא ירצה עליכם לפני: לרצונכם אפיי"ש מנטו זהו לפי פשוטו ורבותינו
למדו מכאן למתעסק בקדשים שפסול שצריך שיתכוין לשחוט: ביום זבחכם יאכל כשתזבחוהו תשחטוהו
על מנת זמן זה שקבע לכם כבר: ואם האכל יאכל וג' אם אינו ענין לחוץ חוץ לזמנו שהרי כבר נאמר

ואם

האכל יאכל ביום השלישי
פגול הוא לא ירצה ואכליו
עונו ישא כי את קדש יהוה
חלל ונכרתה הנפש ההוא
מעמיה ובקצרכם את קציר
ארצכם לא תכלה פאת שדך
לקצר ולקט קצירך לא תלקט
וכרמך לא תעולל ופרט כרמך
לא תלקט לעני ולגר תעזב
אתם אני יהוה אלהיכם לא
תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו
איש בעמיתו ולא תשבעו בשמי
לשקר וחללת את שם אלהיך
אני יהוה לא תעשק את רעך

אתאכלא יתאכיל ביומא תליתאה
מרחק הוא לא יהי לרעוא פאן
אכל מנה פי אליום אלת׳אלת׳ פהו כאלכס
לא יקבל ודייכלניה חוביה
יקביל ארי ית קודשא דיי
אחיל וישתיצי אנשא ההוא מעמיה
ואכלה פקד חמל וזרה למא בדל
קדס אללה וינקטע דלך אלאנסאן
מן בין קומה ובמחצדכון ית
חצדא דארעכון לא תשיצי
פאתא דחקלך למחצד ולקטא
דחצדך לא תלקיט ואד׳א חצדתם
זרע בלאדכם פלא תסתקצו טרה
ציעתך פתחצדהא ולקיט זרעך
לא תלקטה וכרמך לא תעולל

ונתאר כרמך לא תלקיט לעניי ולגיורי תשבוק יתהון אנא יי אלהכון וכרמך
לא תמושה ונתיר ומפרוט כרמך פלא תלקטה בל אתרכה ללצעיף ולגריב
אנא אללה רבכם אגאזיכם כורא לא תגנבון ולא תכדבון ולא תשקרון גבר
בחבריה לא תסרקו ולא תגחדו ולא יכדב כל אמר בצאחבה ולא תשתבעון
בשמי לשקרא ותחיל ית שמא דאלהך אנא יי ולא תחלפו באסמי באטלא
ולא תבדלו אסם רבך אנא אללה אלמעאקב לא תעשוק ית חברך

ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו וג׳ תנהו ענין לחוץ למקומו יכול יהיו חייבין כרת על אכלתו ת״ל והנפש
האוכלת ממנו עונה תשא ממנו ולא מחבירו יצא הנשחט במחשבה חוץ למקומו ואוכליו עונו ישא בכרת
גמור הכתוב מדבר ואינו ענוש כרת על הנשחט חוץ למקומו שכבר מיעטו הכתוב וזה בנותר גמור
מדבר ובמסכת כריתות למדוהו מגזירה שוה פגול מתועב כמו ומרק פגולים כליהם לא תכלה פאת שדך
שיניח פאה בסוף שדה ולקט קצירך שבולים הנושרים בשעת קצירה אחת או שתים אבל שלש אינן לקט
לא תעולל לא תטול עוללות שבה והן נכרות איזהן עוללות כל שאין לו לא כתף ולא נטף ופרט כרמך גרגירי
ענבים הנושרים בשעת בצירה אני ה׳ אלהיכם דיין ליפרע ואינו גובה מכם אלא נפשות שנא׳ אל תגזול דל וג׳ כי ה׳ יריב
ריבם וג׳ לא תגנובו אזהרה לגונב ממון לא תגנוב שבעשרת הדברות אזהרה לגונב נפשות דבר הלמד מענינו

ולא תגזל לא תלין פעלת שכיר
אתך עד בקר׃ לא תקלל חרש
ולפני עור לא תתן מכשל
ויראת מאלהיך אני יהוה׃ לא
תעשו עול במשפט לא תשא
פני דל ולא תהדר פני גדול
בצדק תשפט עמיתך׃ לא תלך
רכיל בעמיך לא תעמד על דם
רעך אני יהוה׃ לא תשנא את

ולא תניכוס לא תבית אגרא
דאגירא לותך עד צפרא׃ לא
תגשם צאחבך ולא תגצבה ולא
תבית אגרה׳ לאגיר ענדך אלי
אלגדאה׃ לא תלוט דלא שמע
וקדם דלא חזי לא תסים תקלא
ותדחל מאלהך אנא יי׃ לא
תשתם אלאצם ובין ידי אלאעמא לא
תציר מעתרא וכף רבך אנא אלה
אלמעאקב׃ לא תעבדון שקר בדין

לא תסב אפי מסכינא ולא תהדר אפי רבא בקשטא תדינה לחברך׃ לא תצנעו
גורא פי אחכם לא תחאבון פקירא ולא תבתהגו גלילא בל אחכם פימא בין
קומך בלעדל׃ לא תיכול קרצין בעמך לא תקום על דמא דחברך אנא יי׃ לא
תמש מאהלא ולא תקום עלי דם צאחבך אנא אלה אלמעאקב׃ לא תסני ית

דבר שחייבין עליו מיתת בית דין״ לא תכחשו לפי שנ׳ וכחש בה מש׳ קרן וחומש למדנו עונש אזהרה מניין ת״ל ולא
תכחשו״ ולא תשקרו לפי שנ׳ ונשבע על שקר ישלם קרן וחומש למדנו עונש אזהרה מניין ת״ל ולא תשקרו״ לא
תגנובו״ לא תכחשו לא תשקרו ולא תשבעו״ אם גנבת סופך לכחש סופך לשקר סופך לישבע לשקר״ לא תשבעו
בשמי״ למה נאמ׳ לפי שנ׳ לא תשא את שם ה׳ אלהיך לשוא יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד מניין לרבות כל
הכנויין ת״ל לא תשבעו בשמי לשקר על שם שיש לי״ לא תעשק״ זה הכובש שכר שכיר״ לא תלין לשון נקבה
מוסב על הפעולה״ עד בקר״ בשכיר יום הכתוב מדבר שיציאתו משתשקע חמה לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה
ובמקום אחר הוא אומ׳ לא תבוא עליו השמש מדבר בשכיר לילה שהשלמת פעולתו משיעלה עמוד השחר
לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית עונה לבקש מעות״ לא תקלל חרש״ אין לי אלא
חרש מניין לרבות כל אדם ת״ל בעמך לא תאור אם כן למה נאמר חרש מה חרש מיוחד שהוא בחיים אף כל שהוא
בחיים יצא המת שאינו בחיים״ ולפני עור לא תתן מכשול״ לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו אל תאמר
מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו״ ויראת מאלהיך לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע
אם דעתו של זה לטובה או לרעה ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי לפי כך נאמר בו ויראת מאלהיך המכיר
מחשבותיך וכן כל דבר המסור ללבו של אדם העושהו ואין שאר הבריות מכירות בו נאמר בו ויראת מאלהיך״ לא תעשו
עול במשפט״ מלמד שהדיין המקלקל את הדין קרוי עול שנאוי ומשוקץ חרם ותועבה שהעול קרוי תועבה שנ׳ כי תועבת
ה׳ כל עושה עול והתועבה קרויה שקץ וחרם שנ׳ ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו שקץ תשקצנו וג׳״ לא תשא
פני דל״ שלא תאמר עני הוא זה והעשיר חייב לפרנסו אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בנקיות״ ולא תהדר פני גדול
שלא תאמר עשיר הוא זה בן גדולים הוא זה היאך אביישנו ואראה בבשתו עונש יש בדבר לכך נאמ׳ ולא תהדר פני
גדול״ בצדק תשפט עמיתך״ כמשמעו״ דא״ה דן את חבירך לכף זכות״ לא תלך רכיל אני אומר על שם שכל משלחי
מדנים ומספרים לשון הרע הולכים בבתי רעיהם לרגל מה יראו רע או מה ישמעו רע לספר בשוק נקראים הולכי רכיל
הולכי רגילה אשפי״מנט בלעז״ וראייה לדברי שלא מצינו רכילות שאין כתובה הלשון הליכה לא תלך רכיל הולכי
רכיל נחשת וברזל ושאר לשון הרע אין כתוב בו הליכה מלשני בסתר רעהו לשון רמייה לשון מדברת גדולות לכך
אני אומר שהלשון הולך ומרגל שהכ״ף נחלפת בגימ״ל שכל האותיות שמוצא יהם ממקום אחד מתחלפות זו בזו

חטא
אחיך בלבבך הוכח תוכיח את
עמיתך ולא תשא עליו חטא׃
לא תקם ולא תטר את בני עמך
ואהבת לרעך כמוך אני יהוה׃
ג את חקתי תשמרו בהמתך לא
תרביע כלאים שדך לא תזרע
כלאים ובגד כלאים שעטנז לא
יעלה עליך׃ ואיש כי ישכב את
אשה שכבת זרע והוא שפחה
נחרפת לאיש והפדה לא נפדתה
או חפשה לא נתן לה בקרת תהיה

אחוך בלבך אוכחא תוכח ית
חברך ולא תקביל על דיליה חובא׃
לא תשן אכאך פי קלבך בל עט'ה
ועט'א ולא תחמל ענה וזרא׃ לא
תקום ולא תטר (דבבו) לבני עמך ותרחמיה
לחברך כותך אנא יי׃ לא תנקם
ולא תחקד עלי' צאחבך ואחבב
לצאחבך מת'ל נפסך אנא אלל'ה
אג'אזיך כרא׃ ית קימי תיטרון
בעירך לא תרכיב עירובין חקלך
לא תזרע עירובין ולבוש עירובין
שעטנזא לא יסק עלך׃ רסומי
פאחפט'והא בהאימך לא תנתג'הא מן נועין וצ'יאעך לא תזרעהא מן נועין
ותוב מן נועין מלחמין לא יעלו עליך׃ וגבר ארי ישכוב ית אתתא שכבת
זרעא והיא אמתא אחידא לגבר ואתפלגא לא אתפריקת בכספא או חירותא
לא אתיהיבת לה בשטר ביקורתא תהי בהלא ימותון ארי לא אתחררת׃ ואי
רג'ל צ'אגע אמראה מצ'אגעה' אנסא והי אמה מכטובה לרג'ל כאן ופדאהא תפדא

בית בפה וגימל בכף וקוף בכף ונון בלמד ושין בריש וכן הרגל בעבדך רגל במרמה לאמר עלי רעה וכן לא רגל על לשונו
וכן רוכל השוחר ומרגל אחר כל סחורה וכל המוכר בשמים להתקשט בהם הנשים על שם שמחזר תמיד בעיירות נקרא רוכל
וכל לשון רוגל ותרגומו לא תיכול קורצין כמו ואכלו קרציהון דיהודאי אכל ביה קרצא בי מלכא נראה בעיני שהיה
משפטם לאכול בבית המקבל דבריהם שום הלעטה והוא גמר חוזק שדבריו מקויימים ויעמידם על האמת ואותה הלעטה
נקראת אכילת קורצין לשון קורץ בעיניו שכן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעיניהם ולרמוז דברי רכילתן שלא יבינו שאר
השומעים ״לא תעמוד על דם רעך״ לראות במיתתו ואתה יכול להצילו כגון טובע בנהר וחיה או לסטים באים עליו״
אני ה׳״ נאמן לשלם שכר ונאמן ליפרע״ ולא תשא עליו חטא ״לא תלבין את פניו ברבים״ לא תקום״ א״ל השאילני מגלך
א״ל לאו למחר א״ל השאילני קרדומך אמר לו איני משאילך כדרך שלא השאלתני זו היא נקימה ואיזו היא נטירה
א״ל השאילני קרדומך א״ל לאו למחר א״ל השאילני מגלך אמר לו הא לך ואיני כמותך שלא השאלתני זו היא
נטירה שנוטר האיבה בלבו אע״פ שאינו נוקם״ ואהבת לרעך כמוך״ א״ר עקיבה זה כלל גדול בתורה״ את חקותי
תשמורו״ ואלו הן בהמתך לא תרביע כלאים וג׳״ חקים אלו גזירת מלך שאין טעם לדבר ובגד כלאים״ למה נאמר
לפי שנ׳ לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו יכול לא ילבש גיזי צמר ואניצי פשתן ת״ל בגד מניין לרבות הלבדים
ת״ל שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז ואומר אני נוז לשון דבר הנמלל ושזור זה עם זה לחבירו מישט״יר בלע״ז
כמו חזיין לנמטי דאית בהון שאנו מפרשים לשון כמש פלישט״רא ולשון שעטנז פי׳ מנחם מחברת צמר ופשתים
נחרפת לאיש״ מיועדת ומיוחדת לאיש ואיני יודע לו דמיון במקרא ובשפחה כנענית חציה שפחה וחציה בת
המאורסת לעבד עברי שמותר בשפחה הכתוב מדבר״ והפדה לא נפדתה״ פדויה ואינה פדויה וקצת פדיון בכסף״ או

לא יומתו כי לא חפשה: והביא את
אשמו ליהוה אל פתח אהל מועד
איל אשם: וכפר עליו הכהן
באיל האשם לפני יהוה על חטאתו
אשר חטא ונסלח לו מחטאתו
אשר חטא:
וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל
עץ מאכל וערלתם ערלתו את
פריו שלש שנים יהיה לכם
ערלים לא יאכל: ובשנה הרביעת
יהיה כל פריו קדש הלולים
ליהוה: ובשנה החמישת תאכלו
את פריו להוסיף לכם תבואתו

ועתקהא לם ימעג להא פלתכון
מחרורה ולם יקתלא אד לם תעתק:
וייתי ית אשמיה קדם יי לתרע משכן
זמנא דכרא לאשמא: פליאת
בקרבאנה ללה אלי באב קבא
אלמחצ'ר כבשא לקרבאן אלאתם:
ויכפר עלוהי כהנא בדכרא דאשמא
קדם יי על חובתיה דחב
וישתביק ליה מחובתיה דחב:
ויסתגפר ענה אלאמאם בין ידי
אללה ען כטייתה אלדי אכטא פיגפר
לה: וארי תיעלון לארעא
ותיצבון כל אילן דמיכל ותרחקון
רחקא ית אביה תלת שנין יהי לכון
מרחק לאבא לא יתאכיל: ואדי תדכלון אלבלד פתגרסון כל שגר מטעם
פחרמו תמרה תחרימא תלאת סנין יכון עליכם מחרמא לא יוכל: ובשתא
רביעיתא יהי כל אביה קדש תשבחא קדם יי: ופי אלסנה אלראבעה יכון גמיע
תמרה מקדסא מהללא ללה: ובשתא חמישיתא תיכלון ית אביה לאוספא לכון
עללתיה אנא יי אלהכון: ופי אלסנה אלכאמסה תאכלו תמרה פאני אללה רבכם

חופשה בשטר. בקורת תהיה. היא לוקה ולא הוא. יש על בית דין לבקר את הדבר שלא לחייבו מיתה כי לא חופשה
ואין קדושיה גמורין ורבותינו למדו מכאן שמי שהוא במלקות תהא בקריאה שהדיינים המלקים קורין על הלוקה
אם לא תשמור לעשות וג' והפלא יי' את מכותך. כי לא חופשה. לפיכך אין חייב עליה מיתה שאין קדושיה קדושין
הא אם חופשה קידושיה קידושין וחייב מיתה. ונסלח לו מחטאתו אשר חטא. לרבות את המזיד כשוגג. וערלתם
ערלתו. ואטמתם אטומתו יהא אטום ונסתר מליהנות ממנו. שלש שנים יהיה לכם ערלים. מאימתי מונה לו
משעת נטיעתו יכול אם הצניעו לאחר שלש שנים יהא מותר תל' יהיה בהוייתו יהא. יהיה כל פריו קדש
במעשר שני שכתוב בו וכל מעשר הארץ קדש לה' מה מעשר אינו נא' כל חוץ לחומת ירושלם אלא
בפדיון אף זה כן ודבר זה הלולים לה' הוא שנושאו שם לשבח ולהלל לשמים. להוסיף לכם תבואתו.
המצוה הזאת שתשמרו תהיה להוסיף לכם תבואתו שבשכרה אני מברך לכם פירות הנטיעה. היה רבי
עקיבה אומר דברה תורה כנגד יצר הרע שלא יאמר הרי ארבע שנים אני מיטפל בו חנם לפיכך
נאמר להוסיף לכם תבואתו. אני יי'. אני יי' המבטיח על כך ונאמן לשמור הבטחתי. לא תאכלו על

אני יהוה אלהיכם׃ לא תאכלו על
הדם לא תנחשו ולא תעוננו׃ לא
תקפו פאת ראשכם ולא תשחית
את פאת זקנך׃ ושרט לנפש לא
תתנו בבשרכם וכתבת קעקע לא
תתנו בכם אני יהוה׃ אל תחלל
את בתך להזנותה ולא תזנה
הארץ ומלאה הארץ זמה׃ את
שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו
אני יהוה׃ אל תפנו אל האבת ואל
הידענים אל תבקשו לטמאה

תזיד לכם פיגלתה׃ לא תיכלון
על דמא לא תנחשון ולא תעננון׃
לא תאכלון עלי ארם לא תתפיילו
ולא תתפוזרו׃ לא תקפון פתא
דרישכון ולא תחביל ית פתא
דדקנך׃ לא תחרקון בזואר וסלם
ולא תסתאכל זנאי לחיתך והיצור
על מית לא תתנון בבסרכון
ורושמין חריתין לא תתנון בכון
אנא ייי׃ וכרשא עלי מיית לא
תגעלון פיאבראנכם וכתאבת
ושם לא תגעלו פיכם אנא אלה
ומעאקב׃ לא תחיל ית ברתך לאטעיותה ולא תטעי ארעא ותתמלי ארעא
עיצת חטין׃ ולא תבדל אבנקך ללפגול ולא יפגר אהל אבלר פתמתלי
פאחשא׃ ית יומי שביא דילי תיטרון ולבית מקדשיתהון תחלין אנא ייי׃
סבותי פאחכצוהא ומקרסי פהאבוה אנא אלה שרפתהמא׃ לא תתפנון בתר
בדין וזכורו לא תתבעון לאסתאבא בהון אנא ייי אלהכון׃ לא תולו אלא
ומשעורין ועראפין לא תטלבו אן תעצוב בהא אנא אלה

הדם׳ להרבה פנים נדרש בסנהדרין שלא יאכל מבשר קדשים לפני זריקת דמים׳ אזהרה לאוכל מבהמת
חולין עד שתצא נפשה ועוד הרבה׳ לא תנחשו׳ כגון אלו המנחשים בחולדה ובעופות פתו נפלה מפיו צבי ׳
הפסיקו בדרך׳ ולא תעוננו׳ לשון עונות ושעות שאומר יום פלוני יפה להתחיל מלאכה שעה פלונית קשה לצאת׳
לא תקיפו פאת ראשכם׳ זה המשוה צדעיו לאחורי אזנו ולפדחתו ונמצא הקף ראשו עגול סביב שעל אחורי
אזנו ועיקר שערו למעלה מצדעיו הרבה׳ פאת זקנך׳ סוף הזקן וגבוליו והן חמש שתים בכל לחי ולחי ש׳
למעלה אצל הראש שהוא רחב ויש בו שתי פיאות ואחת למטה בסנטר מקום חבור שני הלחיים יחד׳ ושרט לנפש׳
כן דרכן של אמוריים להיות משרטין בבשרם כשמת להם מת׳ וכתובת קעקע כתב המחוקה ושקוע שאינו נמחק
לעולם שמקעקעו במחט והוא משחיר לעולם׳ קעקע׳ לשון הקעקע והקע אותם והוקיעם תוחבין עצים בארץ ותולין
אותם עליהם ונמצאו מחוקין ותחובין בקרקע פורמיינט בלעז׳ אל תחלל את בתך להזנותה׳ במוסר בתו פנויה לביאה
שלא לשם קדושין׳ ולא תזנה הארץ׳ אם אתה עושה כן הארץ מזנה את פירותיה לעשותן במקום אחר ולא
בארצכם וכן הוא אומר וימנעו רביבים וג׳׳ ומקדשי תיראו׳ לא יכנס במקלו ובמנעלו ובאפונדתו ובאבק שעל
רגליו ואע׳׳פ שאני מזהירכם על המקדש את שבתותי תשמורו אין בנין בית המקדש דוחה שבת׳ אל תפנו
האובות׳ אזהרה לבעל אוב וידעוני׳ בעל אוב זה פיתום המדבר משחיו׳ וידעוני המכניס עצם חיה ששמו
ידוע לתוך פיו והעצם מדבר׳ אל תבקשו׳ להיות עסוקים בם שאם תעסקו בם אתם מטמאין לפני ואני מתעב

אלהכם

בהם אני יהוה אלהיכם: מפני
שיבה תקום והדרת פני זקן
ויראת מאלהיך אני יהוה:
וכי יגור אתך גר ות
בארצכם לא תונו אתו: כאזרח
מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם
ואהבת לו כמוך כי גרים הייתם
בארץ מצרים אני יהוה אלהיכם:
לא תעשו עול במשפט במדה
במשקל ובמשורה: מאזני צדק
אבני צדק איפת צדק והין צדק
יהיה לכם אני יהוה אלהיכם אשר
הוצאתי אתכם מארץ מצרים:

רבכם עלם אגיב: מן קדם דסבר
באוריתא תקום ותהדר אפי סבא
ותדחל מאלהך אנא יי: מן בין ידי
דו אלשיבה פקם ואבתהג וגה אלשיך
וכף רבך אנא אלה: ואדי
יתגייר עמכון גיורא בארעכון
לא תונון יתיה: ואדא סכן מעכם
גריב פי בלדכם פלא תצ'הדוה:
כיציבא מנכון יהי לכון גיורא
דיתגייר עמכון ותרחם ליה כותך
ארי דיירין הויתון בארעא דמצרים
אנא יי אלהכון: וליכן מעכם כצריח
אלגריב אלדכיל פי מא בינכם ואחבב
לה כנפסך לאנה טו מא כנתם
גרבא פי בלד מצר אנא אללה רבכם אגמעין: לא תעבדון שקר בדין
במשחתא במתקלא ובמכילתא: לא תצנעו גשא פי אלחכם ולא פי אלמסאחה
ואלוזן ואלמכאיל: מוזנון דקשוט מתקלין דקשוט מכילן דקשוט והינין
דקשוט יהון לכון אנא יי אלהכון דאפיקית יתכון מארעא דמצרים: בל
מואזין עאדלה וצנגאת עאדלה ואכיל עאדלה ואקסאט עאדלה תכון לכם אנא

אתכם" אני ה' אלהיכם" דעו את מי אתם מחליפין במי" מפני שיבה תקום" יכול זקן אשמאי ת"ל זקן אין זקן אלא
שקנה חכמה" והדרת פני זקן" איזהו הדור לא ישב במקומו ולא יסתור את דבריו יכול יעצים את עיניו
כמי שלא ראהו לכך נאמר ויראת מאלהיך שהרי דבר זה מסור ללב כלבו של עושהו שאין מכירו אלא
הוא וכל דבר המסור ללב נאמר בו ויראת מאלהיך" לא תונו" אונאת דברים לא תאמר לו אמש היית עובד ע"ז
ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שנתנה מפי הגבורה" כי גרים הייתם" מום שבך אל תאמר לחבירך" אני ה'
אלהיכם" אלהיך ואלהיו אני" לא תעשו עול במשפט" אם לדין הרי כבר נאמר לא תעשו עול במשפט ומהו
משפט השני כאן היא המדה והמשקל והמשורה מלמד שהמודד נקרא דיין שאם שקר במדה הרי הוא
כמקלקל את הדין וקרוי עול שנוי ומשוקץ חרם ותועבה וגורם לחמשה דברים האמורים בדיין מטמא את
הארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותם מארצם" במדה" זו מדת
הארץ" במשקל כמשמעו" ובמשורה" היא מדת הלח והיבש" אבני צדק" הם המשקולות ששוקלין
כנגדן" איפה היא מדת היבש" הין" זו היא מדת הלח" אשר הוצאתי אתכם" על מנת כן" ד"א אני הבחנתי
במצרים בין טיפה שלבכור לטיפה שאינה שלבכור ואני הנאמן ליפרע ממי שטומן משקלותיו במלח להונות

ושמרתם את כל חקתי ואת כל
משפטי ועשיתם אתם אני יהוה:

ג׳

וידבר יהוה אל משה לאמר: ואל
בני ישראל תאמר איש איש
מבני ישראל ומן הגר הגר
בישראל אשר יתן מזרעו למלך
מות יומת עם הארץ ירגמהו באבן:
ואני אתן את פני באיש ההוא והכרתי
אתו מקרב עמו כי מזרעו נתן
למלך למען טמא את מקדשי
ולחלל את שם קדשי: ואם
העלם יעלימו עם הארץ את
עיניהם מן האיש ההוא בתתו
מזרעו למלך לבלתי המית אתו:

אללה רבכם אלמכרגכם מן בלד מצר:
ותיטרון ית כל קימי וית כל דיני
ותעבדון יתהון אנא יי: ואחפט֗ו
גמיע רסומי ואחכאמי אעמלו
בהא אנא אללה תגאזיכם כירא:
ומליל יי עם משה למימר:
תם כלם אללה מוסי תכלימא: ועם
בני ישראל תימר גבר גבר מבני
ישראל ומן גיוריא דיתגיירון בישראל
דיתין מזרעיה למולך אתקטלא
יתקטיל עמא דארעא בית
ישראל ירגמוניה באבנא: ומר
בני אסראיל וקל להם אי אנסאן
מן בני אסראיל ומן אלגריב אלדכיל
פימא בינהם יעטי מן נסלה לצנם
פליקתל קתלא והואן ירגמה אהל
אלבלד באלחגארה: ואנא אתין ית לגזי בגברא ההוא ואשיצי יתיה מגו עמיה
ארי מזרעיה יהב למולך בדיל לסאבא ית מקדשי ולאחלא ית שמא
דקדשי: ואנא אחל גצבי בדלך אלאנסאן פאקטעה מן בין קומה אד אעטא
מן נסלה לצנם לכי ינגס מקדסי ויבדל אסם קדסי: ואם מכבש יכבשון
עמא בית ישראל ית עיניהון מן גברא ההוא כד יהב מזרעיה למולך בדיל
דלא למקטל יתיה: ואן תגאפל אהל אלבלד תגאפלא ען דאך אלרגל מע
אעטאיה מן נסלה לצנם פלם יקתלוה: ואשוי אנא ית לגזי בגוברא

את הבריות שאין מכירין בהם״ ואל בני ישראל תאמר״ עונשין על האזהרות״ מות יומת: בבית דין ואם אין כח בבית
דין עם הארץ מס׳ ״עין חותם״ עם הארץ״ עם שבגינם נבראת הארץ שעתידין לירש את הארץ על ידי מצוות
הללו״ אתן את פני״ פנאי שלי פונה אני מכל עסקי ועוסק בו״ באיש״ ולא בציבור שאין כל הציבור נכרתין״ כי מזרעו
נתן למולך: לפי שנ׳ מעביר בנו ובתו באש בן בנו ובן בתו מניין ת״ל כי מזרעו נתן למולך זרע פסול מניין ת״ל בתתו

ושמתי אני את פני באיש ההוא
ובמשפחתו והכרתי אתו ואת
כל הזנים אחריו לזנות אחרי
המלך מקרב עמם: והנפש
אשר תפנה אל האבת ואל
הידענים לזנת אחריהם ונתתי
את פני בנפש ההוא והכרתי אתו
מקרב עמו: והתקדשתם והייתם
קדשים כי אני יהוה אלהיכם:
ושמרתם את חקתי ועשיתם
אתם אני יהוה מקדשכם: כי
איש איש אשר יקלל את אביו
ואת אמו מות יומת אביו ואמו
קלל דמיו בו: ואיש אשר ינאף

ההוא ובסעוהי ואשיצי יתיה
וית כל דטען בתרוהי למטעי
בתר מולך מגו עמהון: אחללת
אנא גצבי בזאך זלגל ובמגאנסיה
וקטעתה וגמיע זטאגיין ולא
זצנם מן בין קומהם: ואנש דיתפני
בתר בדין וזכורו למטעי בתריהון
ואתין ית רוגזי באנשא ההוא ואשיצי
יתיה מגו עמיה: ואי אנסאן ולא
זמשעודין וזעאפין ליטגי
זנאסת בעהם אחללת גצבי בזאך
אנסאן פקטעתה מן בין קומה:
ותתקדשון ותהון קדישין ארי אנא
יי אלהכון: פתקדסו וכונו מקדסין
לאני אלה רבכם קדוס: ותיטרון
ית קימי ותעבדון יתהון אנא יי מקדשכון: ואחפצו רסומי ואעמלו בהא
אנא אלה מקדסכם: ארי גבר גבר דילוט ית אבוהי וית אמיה אתקטלא
יתקטיל אבוהי ואמיה לט קטלא חייב: ואי אנסאן לען אביה ואמה
פליקתל קתלא למא לען אביה ואמה פקד חל דמה: וגבר דיגוף ית

מזרעו למולך" למען טמא את מקדשי" את כנסת ישראל שהיא מקודשת לי בלשון ולא יחלל את מקדשי"
ואם העלם יעלימו" אם העלימו בדבר אחד סוף שיעלימו בדברים הרבה אם העלימו סנהדרי קטנה סוף
שיעלימו סנהדרי גדולה" ובמשפחתו" אמר רבי שמעון וכן משפחה מה חטאה אלא ללמדך שאין
לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולם מוכסים שכולן מחפין עליו" והכרתי אותו" למה נאמר לפי
שנ׳ במשפחה יכול יהיו כל המשפחה בהכרת ת״ל אותו אותו בהכרת ולא כל המשפחה בהכרת אלא
ביסורין" לזנות אחרי המולך" לרבות שאר ע״א שעבודה בכך ואפלו אין זו עבודתה" והתקדשתם
זו פרישות ע״ז" אביו ואמו קלל" לרבות לאחר מיתה" דמיו בו" סקילה וכן כל מקום שנ׳ דמיו בו
דמיהם בם ולמדנו מאוב וידעוני שנאמר בהם באבן ירגמו אותם דמיהם בם ומשמו אין נענש
על מיתתו אלא הוא שהוא גרם לעצמו שיהרג" ואיש" פרט לקטן" אשר ינאף את אשת" פרט
לאשת קטן למדנו שאין לקטן קדושין ועל אישו אשת איש חייבתי לך" אשר ינאף את אשת רעהו"
פרט לאשת ארמי למדנו שאין קדושין לארמי" מות יומת הנואף והנואפת" כל מיתה האמורה
בתורה סתם אינה אלא חנק" תבל עשו" גנאי לא מבלבלין זרע האב בזרע הבן" משכבי אשה" מכניס

כמכחול

את אשת איש אשר ינאף את
אשת רעהו מות יומת הנאף
והנאפת׃ ואיש אשר ישכב את
אשת אביו ערות אביו גלה מות
יומתו שניהם דמיהם בם׃ ואיש
אשר ישכב את כלתו מות יומתו
שניהם תבל עשו דמיהם בם׃
ואיש אשר ישכב את זכר
משכבי אשה תועבה עשו
שניהם מות יומתו דמיהם בם׃
ואיש אשר יקח את אשה ואת
אמה זמה הוא באש ישרפו אתו
ואתהן ולא תהיה זמה בתוככם׃
ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה
מות יומת ואת הבהמה תהרגו׃

אתת גבר דיגוף ית אתת חבריה
אתקטלא יתקטיל גייפא וגייפתא׃
ואי רגל זנא בזוגה רגל או זנא
באמראה צאחבה פליקתל אלזאני
ואלזאניה קתלא׃ וגבר דישכוב ית
אתת אבוהי ערית דאבוהי גלי
אתקטלא יתקטלון תרויהון קטלא
חייבין׃ ואי רגל צאגע זוגה אביה
פקד כשף סווה אביה פליקתלא
גמיעא פקד חלת דמאהמא׃
וגבר דישכוב ית כלתיה אתקטלא
יתקטלון תרויהון תבלא עבדו
קטלא חייבין׃ ואי רגל צאגע
כנתה פליקתלא גמיעא למא
צנעאה אהיה פקד חלת דמאהמא׃
וגבר דישכוב עם דכורא משכבי
אתא תועבא עבדו תרויהון אתקטלא יתקטלון קטלא חייבין׃ ואי רגל
צאגע דכרא עלא פן מצאגעה אנסא פקד צנעא כל יהה פליקתלא קתלא
פקד חל דמאהמא׃ וגבר דיסב ית אתתא וית אמה עיצת חטין היא בנורא
ייקדון יתיה ויתהון ולא תהי עיצת חטין ביניהון׃ ואי רגל אתכד אמראה
ואמהא פתלך פאחשה פליחרקא בנאר הו והן עלי אבדל ולא תכון
פאחשה פי מא בינהם׃ וגבר דיתין שכובתיה בבעירא אתקטלא יתקטיל
וית בעירא תקטלון׃ ואי רגל געל מצאגעתה מע בהימה פליקתל קתלא ואלבהימה

במכחול בשפופרת׃ ישרפו אותו׃ אי אתה יכול לומר אשתו הראשונה ישרפו שהרי נשאה בהתר ולא נאסרה
עליו אלא אשה ואמה הכתובין כאן שתיהן לאסור שנשא חמותו ואמה ויש מרבותינו שאומרים אין כאן
אלא חמותו ואמה ואתהן את אחת מהן ולשון יוני הוא הן אחת׃ ואת הבהמה תהרגו׃ אם אדם חטא בהמה מה
חטאה אלא מפני שבאה לאדם תקלה על ידה לכך אמר הכתוב תסקל קל וחומר לאדם שיודע להבחין

ואשה אשר תקרב אל כל בהמה
לרבעה אתה והרגת את האשה
ואת הבהמה מות יומתו דמיהם
בם: ואיש אשר יקח את אחתו
בת אביו או בת אמו וראה את
ערותה והיא תראה את ערותו
חסד הוא ונכרתו לעיני בני עמם
ערות אחתו גלה עונו ישא: ואיש
אשר ישכב את אשה דוה וגלה
את ערותה את מקרה הערה
והוא גלתה את מקור דמיה
ונכרתו שניהם מקרב עמם:
וערות אחות אמך ואחות אביך
לא תגלה כי את שארו הערה
עונם ישאו: ואיש אשר ישכב

איצא פאקתלוהא: ואתתא דתקרב
לות כל בעירא למשלט בה
ותקטול ית אתתא וית בעירא
אתקטלא יתקטלון קטלא חיבין:
ואיה אמראה תקרבת אלי בהימה
לתנזוהא פאקתל אלמראה ואלבהימה
למא צנעא ואהיה פקד חל דמאהמא:
וגבר דיסב ית אחתיה בת אבוהי
או בת אמיה ויחזי ית עריתה והיא
תחזי ית עריתיה קלנא הוא
וישתיצון לעיני בני עמהון
עריתת אחתיה גלי חוביה יקביל:
ואי רגל אתכ׳ד אכ׳תה אבנת
אביה או אבנת אמה פנט׳ר אלי סוותהא
פנט׳רת אלי סוותה פדאך עאר
פינקטעאן מן ח׳לה קומהם

למא כשף סווה׳ אכ׳תה פקד חמל וזרה: וגבר דישכוב ית אתתא סואבה
ויגלי ית עריתה ית קלנה גלי והיא תגלי ית סואבת דמהא וישתיצון
תרויהון מגו עמהון: ואי רגל צ׳אגע אמראה חאיץ פכשף סוותהא
ועראה נביעהא והי כשפת נביע דמהא פינקטעאן מן בין קומהם:
ועריית אחת אמך ואחת אבוך לא תגלי אלי ית קריבתיה גלי חובהון
יקבלון: וסווה׳ כ׳אלתך ועמתך פלא תכשף פאן מן עזה נסיבה פקד חל דמה:

בין טוב לרע וגורם רעה להביאו לעבור עבירה כיוצא בדבר אתה אומר אבד תאבדון את כל המקומות
הלא דברים קל וחומר ומה אילנות שאינן רואין ואינן שומעין על שבאת תקלה על ידם אמרה תורה השחת
שרוף וכלה המטה את אבדון מדרך חיים לדרכי מיתה על אחת כמה וכמה: חסד הוא: לשון ארמי חרפה
חסודא. ומדרשו אם תאמר קין נשא אחותו חסד עשה המקום לבנות עולמו ממנו שנ׳ עולם חסד יבנה:
הערה: גילה וכן כל לשון ערוה גלוי הוא. הוי״ו יורדת בתיבה לשם דבר כמו ענוה מגזרת לא קם ולא זע
וכן אחוה מגזרת אח והערה זו נחלקו בה רבותינו יש אומרים זו נשיקת שמש ויש אומרים זו הכנסת

את דדתו ערות דדו גלה חטאם
ישאו ערירים ימתו: ואיש אשר
יקח את אשת אחיו נדה הוא
ערות אחיו גלה ערירים יהיו:
ושמרתם את כל חקתי ואת כל
משפטי ועשיתם אתם ולא תקיא
אתכם הארץ אשר אני מביא
אתכם שמה לשבת בה: ולא
תלכו בחקת הגוי אשר אני
משלח מפניכם כי את כל אלה
עשו ואקץ בם: ואמר לכם אתם
תירשו את אדמתם ואני אתננה
לכם לרשת אתה ארץ זבת חלב

וגבר די ישכוב ית אתת אחבוהי ערית
אחבוהי גלי חובהון יקבלון דלא
ולד ימותון: ואי רגל צ'אגע זוגה'
עמה פקד כשף סווה' עמה וממא
חמלאו וזרהמא ימותאן עקימאן:
וגבר די יסב ית אתת אחוהי מרחקא
היא עריתא דאחוהי גלי דלא ולד
יהון: ואי רגל אתכ'ד זוגה' אכיה
אד'י הי מבעדה מנה פלמא כשף
סווה' אכיה יכונאן עקימאן:
ותיטרון ית כל קימי וית כל דיני
ותעבדון יתהון ולא תרוקין יתכון
ארעא דאנא מעיל יתכון לתמן
למתב בה: ואחפט'ו גמיע רסומי
ואחכאמי ואעמלו בהא ולא ישתתכם אלבלד אלדי אנא מדכ'לכם הנאך
לתחוזוה: ולא תהכון בנימוסי עממיא דאנא מגלי מן קדמיכון ארי ית
כל אלין עבדו ורחיק מימרי יתהון: ולא תסירו פי רסום אלאמם אלדי
אנא טארדהם מן בין אידיכם פאנהם למא צנעו גמיע הדה אקליתהם:
ואמרית לכון אתון תירתון ית ארעהון ואנא אתננה לכון למירת יתה ארע
עבדא חלב ודבש אנא יי אלהכון דאפרישית יתכון מן עממיא: וקלת לכם
חאכמא אנתם תחוזו בלדהם ואנא אעטיה לכם פתחוזוה בלד יפיץ אללבן

עטרה״ וערות אחות אמך״ שנה הכתוב באזהרתן לומר שהוזהר עליהם בין על אחות אביו ואמו מן האב
בין על אחותיהן מן האם אבל ערות אשת אחי אביו לא הוזהר אלא על אשת אחי אביו מן האב״ אשר ישכב את
דודתו״ המקרא הזה בא ללמד על כרת האמור למעלה שהוא בעונש הליכת ערירי״ ערירים״ כתרגומו בלא
ולד ודומה לו ואנכי הולך ערירי יש לו בנים קוברן אין לו בנים מת בלא בנים לכך שנה בשני מקראות או ערירים
ימותו ערירים יהיו ימותו״ אם יהיו לו בשעת עבירה לא יהיו לו כשימות לפי שקוברן בחיין ערירים יהיו
ואם אין לו בשעת עבירה יהיו כל ימיו כמו שהוא עכשיו״ נדה היא״ השכיבה האחת מנודה היא ומאוסה״
ורבותינו דרשו לאסור העלאה בה כבדה שהעראה מפורשת בה את מקורה הערה״ ואקוץ בם״
לשון מיאוס כמו קצתי בחיי אדם שהוא קץ במזונו״ והבדלתם בין הבהמה הטהורה לטמאה״ אין

ודבש אני יהוה אלהיכם אשר
הבדלתי אתכם מן העמים: והבדלתם
בין הבהמה הטהרה לטמאה
ובין העוף הטמא לטהר ולא
תשקצו את נפשתיכם בבהמה
ובעוף ובכל אשר תרמש
האדמה אשר הבדלתי לכם
לטמא: והייתם לי קדשים כי
קדוש אני יהוה ואבדל אתכם
מן העמים להיות לי: ואיש או
אשה כי יהיה בהם אוב או ידעני
מות יומתו באבן ירגמו אתם דמיהם
בם: סד נכט קמ' מי זהב
ויאמר יהוה אל משה אמר אל
הכהנים בני אהרן ואמרת אלהם

ועסל אנא אללה רבכם אלדי
אפרזתכם מן גמיע אלאמם: ותפרשון
בין בעירא דכיא למסאבא ובין
עופא מסאבא לדכיא ולא תשקצון
ית נפשתכון בבעירא ובעופא
ובכל דתרחיש ארעא דאפרשית
לכון לסאבא: פמייזו אלבהימה
אלטאהרה מן אלנגסה ואלטאיר אלנגס
מן אלטאהר ולא תנגסו אנפסכם
באלבהאים ואלטיור וסאיר מא ידב
עלא אלארץ אלדי אפרזתה לכם
לאלתנגיס: ותהון קדמי קדישין
ארי קדיש אנא יי ואפרשית
יתכון מן עממיא למהוי פלחין
קדמי: ותכונו לי מקדסין לאני
אללה אלקדוס ואפרזתכם מן אלאמם
לתכונו לי כאצה: וגבר או איתא ארי יהי בהון בדין או זכורו אתקטלא יתקטלון
באבנא ירגמון יתהון קטלא חייבין: ואי רגל או אמראה כאן מנהמא
משעודא או עראפא פליקתלא קתלא ובאלחגארה ירגמוהמא פקד חלת
דמאהמא: פ פ פ ואמר יי למשה אימר לכהניא בני אהרן
ותימר להון על מית לא יסתאב בעמיה: תם קאל אללה למוסי: מר אלאימה בני הרון

אין צריך לומר בין פרה לחמור שהרי מובדלין ונכרין הם אלא בין טהורה לך לטמאה לך בין שנשחט רובו
של סימן לנשחט חציו וכמה בין רובו לחציו מלא שערה: אשר הבדלתי לכם לטמא: לאסור: ואבדיל אתכם
מן העמים להיות לי: אם אתם מובדלים מהם הרי אתם שלי ואם לאו הרי אתם של נבוכדנצר וחביריו: ר' אלעזר
בן עזריה אומר מניין שלא יאמר אדם נפשי קצה בבשר חזיר אי אפשי ללבוש כלאים אבל יאמר אפשי ומה
אעשה ואבי שבשמים גזר עלי תלמוד לומר ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי שתהא הבדלתכם מהם לשם פורש
מן העבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים: כי יהיה בהם אוב וגו': כאן נאמר בהם מיתה ולמעלה כרת
עדים והתראה בסקילה מזיד בלא התראה בהכרת ושגגתם חטאת וכן בכל חייבי מיתות שנאמר בהם כרת:
אמור אל הכהנים: אמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים: בני אהרן: יכול חללים תלמוד לומר הכהנים:

לנפש לא יטמא בעמיו: כי אם
לשארו הקרב אליו לאמו ולאביו
ולבנו ולבתו ולאחיו: ולאחתו
הבתולה הקרובה אליו אשר
לא היתה לאיש לה יטמא: לא
יטמא בעל בעמיו להחלו: לא
יקרחה קרחה בראשם ופאת
זקנם לא יגלחו ובבשרם לא
ישרטו שרטת: קדשים יהיו
לאלהיהם ולא יחללו שם
אלהיהם כי את אשי יהוה לחם
אלהיהם הם מקריבם והיו קדש:

וקל להם. לא ינגס כל ואחד מנהם
במיית מן קומה: אלהין לקריביה
דקריב ליה. לאמיה ולאבוהי ולבריה
ולברתיה ולאחוהי. לא בנסיבה ואקרב
אליה אמה ואביה ואבנה ואבנתה
ואכיה: ולאחתיה בתולתא דקריבא
ליה. דלא הות לגבר לה יסתאב:
ואכתה אלבכר ואקרב אליה. אתי לם
תציר לרגל. פבהא ינגס: לא יסתאב
ברבא בעמיה. לאחלותיה: ולא
ינגס בבטיר מן קומה. פאנה תבדלה:
לא ימלטון מרט ברישהון. ופאתא
דדקנהון לא יגלחון. ובבסרהון.
לא יחבלון חיבול: לא ינתפו נתפא מן שער רוסהם וזואיא לחאהם
לא יחלקוהא. ופי אבדאנהם לא יכדשון כדשא: קדישין יהון קדם
אלההון. ולא יחלון. שמא דאלההון ארי ית קרבניא דיי. קרבן אלההון
אינון מקרבין ויהון קדישין: ויכונו מקדסין לרבהם. ולא יבדלון
אסם רבהם. פאנהם למא הם מקרבין קראבין אלה רבהם ארזאקה. יכונו

בני אהרן אף בעלי מומין במשמע: בני אהרן ולא בנות אהרן: לא יטמא בעל בעמיו: בעוד שהמת
בתוך עמיו יצא מת מצוה: כי אם לשארו אין שארו אלא אשתו: הקרובה אליו לרבות את הארוסה: אשר לא
היתה לאיש למשכב: לה יטמא מצוה: לא יטמא בעל בעמיו להחלו לא יטמא לאשתו פסולה שהוא מחולל
בה בעודה עמו וכן פשוטו של מקרא לא יטמא בעל בשארו בעוד שהוא בתוך עמיו שיש לה קוברין שאינה מת
מצוה ובאיזה שאר אמרתי באותו שהוא להחל לו להתחלל הוא מכהונתו: לא יקרחה קרחה על מת והלא אף ישראל
מוזהרים על כך לפי שנ' בישראל בין עיניכם יכול לא יהא חייב על כל הראש ת"ל בראשם וילמדו ישראל
מכהנים בגזירה שוה נאמר כאן קרחה ונאמ' בישראל קרחה מה כאן כל הראש אף להלן כל הראש במשמע
כל מקום שיקרח בראש ומה להלן על מת אף כאן על מת: ופאת זקנם לא יגלחו לפי שנ' בישראל לא תשחית
יכול לקטו במלקט ורהיטני לכך נאמר לא יגלחו שאינו חייב אלא על דבר הקרוי גלוח ויש בו השחתה
וזהו תער: ובבשרם לא ישרטו שרטת לפי שנ' בישראל ושרט לנפש לא תתנו יכול שרטו חמש שריטות
לא יהא חייב אלא אחת ת"ל לומר לא ישרטו שרטת לחייב על כל שריטה ושריטה שתיבה זו יתירה
היא לדרוש שהיה לו לכתוב לא ישרטו ואני יודע שהיא שרטת: קדושים יהיו על כרחם יקדישום בית
דין בכך: זונה שנבעלה בעילת יש' שא' החשוב לה כגון חייבי כריתות או נתין או ממזר: חללה שנולדה
מן הפסולים שבכהונה כגון בת אלמנה מכהן גדול או בת גרושה מכהן הדיוט וכן שנתחללה מן הכהונה על ידי

אשה זנה וחללה לא יקחו ואשה
גרושה מאישה לא יקחו כי קדש
הוא לאלהיו׃ וקדשתו כי את
לחם אלהיך הוא מקריב קדש
יהיה לך כי קדוש אני יהוה
מקדשכם׃ ובת איש כהן כי
תחל לזנות את אביה היא
מחללת באש תשרף׃
והכהן הגדול
מאחיו אשר יוצק על ראשו
שמן המשחה ומלא את ידו
ללבש את הבגדים את ראשו
לא יפרע ובגדיו לא יפרם׃ ועל כל
נפשת מת לא יבא לאביו ולאמו
לא יטמא׃ ומן המקדש לא יצא

מקדסין׃ אתתא מטעיא ומחלא
לא יסבון ואתתא דמתרכא מבעלה
לא יסבון ארי קדיש הוא קדם
אלהיה׃ באמראה פאגלה ומכרוהה
לא יתזוגו׃ ובאמראה מטלקה
מן בעלהא לא יתזווג׃ פאן כל ואחד
מנהם מקדס לרבה׃ ותקדשינה
ארי ית קרבן אלהך הוא מקריב
קדיש יהי לך ארי קדיש אנא יי
מקדשכון׃ פקדסה בלאזם לאנה
מקרב קרבאן רבך לאנהם פליכון
לך מקדסא כמא אני אלה מקדסכם׃
ובת גבר כהין ארי תתחל למטעי
מקדושת אבוהא היא מתחלא
בנורא תתוקד׃ ואי אבנה רגל אמאם
תבדלת פפגרת פקד פצחת אבאהא
פלתחרק בנאר׃

וכהנא דיתרבא מאחוהי דיתרק על רישיה
משחא דרבותא ודיקריב ית קרבניה למלבש ית לבושיא ית רישיה לא ירבי
פירוע ולבושוהי לא יבזע׃ ואמאם אלכביר מן אכותה אלדי יצב עלא ראסה
דהן אלמסח ואכמל ואגבה בלבס אלתיאב פלא ישעת ראסה׃ ועל כל נפשת
מיתא לא ייעול לאבוהי ולאמיה לא יסתאב׃ ועלא אינסאן מית לא
ידכל חתא באביה ואמה לא ינגס׃ ומן מקדשא לא יפוק ולא

ותיאבה פלא
ימזקהא׃

ביאת אחד מן הפסולים לכהונה" וקדשתו" על כרחו שאם לא רצה לגרש הלקהו ויסרהו עד שיגרש"
קדוש יהיה לך נהוג בו קודש לפתוח ראשון בכל דבר ולברך ראשון בסעודה" כי תחל לזנות כשתתחלל
על ידי זנות שהיתה בה זיקת בעל ובעלה או מן הארוסין או מן הנשואין ורבותינו נחלקו בדבר והכל
מודים שלא דבר הכתוב בפנויה" את אביה היא מחללת" חללה ובזתה את כבודו שאומרים ארור שזו
ילד ארור שזו גדל" לא יפרע" לא יגדל פרע על אבל ואיזהו גידול פרע יותר משלשים יום" ועל כל
נפשות מת" באהל המת" נפשות מת" להביא רביעית דם מן המת שמטמא באהל" לאביו ולאמו לא יטמא"

ולא יחלל את מקדש אלהיו כי
נזר שמן משחת אלהיו עליו
אני יהוה: והוא אשה בבתוליה
יקח: אלמנה וגרושה וחללה
זנה את אלה לא יקח כי אם
בתולה מעמיו יקח אשה: ולא
יחלל זרעו בעמיו כי אני יהוה
מקדשו: וידבר
יהוה אל משה לאמר: דבר אל
אהרן לאמר איש מזרעך לדרתם
אשר יהיה בו מום לא יקרב
להקריב לחם אלהיו: כי כל איש

יחיל ית מקדשא דאלהיה ארי
כליל משח רבותא דאלהיה עלוהי
אנא יי: ומן אלמקדס לא יכרג
וראהמא ולא יבדל קדס רבה:
לאן תאג דהן מסחה רבה עליה:
אנא אללה משרפה: והוא אתתא
בבתולהא יסב: והו פלא יתזווג
אלא באמראה בכר: ארמלא
ומתרכא וחלילא מטעיא ית
אלין לא יסב אלהין בתולתא
מעממיה יסב אתתא: אמא
ארמלה או מטלקה ומבדולה
ופאגרה פלא יתזווג באחדא
מן הולאי אלא באמראה בכר מן קומה יתזווג: ולא יחיל זרעיה בעמיה
ארי אנא יי מקדשיה: ולא יבדל נסלה בסואהא מן קומה לאני אללה
מקדסה: ומליל יי עם משה למימר: תם כלם אללה מוסא
תכלימא: מליל עם אהרן למימר גבר מבנך לדריהון די יהי ביה מומא
לא יקרב לקרבא קרבנא קדם אלהיה: מר הרון וקל לה אי רגל
מן נסלך על אמר אגיאלהם יכון פיה עיב לא יתקדם ליקרב
קרבאן רבה: ארי כל גבר דביה מומא לא יקרב גבר עויר או

לא בא אלא להתיר לו את מצוה" ומן המקדש לא יצא" אינו הולך אחר המטה ועוד מכאן למדו רבותינו
שכהן גדול מקריב אונן וכן משמעו אף אם מתו אביו ואמו אינו צריך לצאת מן המקדש אלא עובד
עבודה" ולא יחלל את מקדש" שאינו מחלל בכך את העבודה שהתיר לו הכתוב הא כהן הדיוט שעבד
אונן חלל" וחללה" שנולדה מפסולי כהונה" ולא יחלל זרעו" הא אם נשא אחת מן הפסולות זרעו הימנה
חלל מדין קדושת כהונה" לחם אלהיו" מאכל אלהיו כל סעודה קרויה לחם כמו עבד לחם
רב" כי כל איש אשר בו מום לא יקרב" אינו דין שיקרב כמו הקריבהו נא לפחתך" חרום"
שחוטמו שקוע בין שתי העינים שכוחל שתי עיניו כאחת" שרוע" שאחת מאיבריו גדולה
מחברתה עינו אחת גדולה ועינו אחת קטנה או שוקו ארוכה מחברתה" או גבן" שורצילש בלע״ז

אשר בו מום לא יקרב איש עור
או פסח או חרם או שרוע: או
איש אשר יהיה בו שבר רגל
או שבר יד: או גבן או דק או
תבלל בעינו או גרב או ילפת או
מרוח אשך: כל איש אשר בו
מום מזרע אהרן הכהן לא יגש
להקריב את אשי יהוה מום בו
את לחם אלהיו לא יגש להקריב:
לחם אלהיו מקדשי הקדשים
ומן הקדשים יאכל: אך אל
הפרכת לא יבא ואל המזבח לא

חגיר או חרים או שריע: ולא כל
רגל פיה עיב לא יתקדם מן דלך
אעמא ואזמן ואכרם ואלמשוה:
או גבר די יהי ביה תבר רגלא או
תבר ידא: או רגל יכון פיה כסר
רגל או כסר יד: או גבין או דוקא
או חליז בעינוהי או גרבן או חזזן
או מריס פחדין: או אחדב או
אלפש או כתיב פי עיניה או בה
גרב או חזזא או אדר: כל גבר
דביה מומא מזרעא דאהרן כהנא
לא יקרב לקרבא ית קרבניא דיי
מומא ביה ית קורבן אלהיה לא
יקרב לקרבא: כדאך כל רגל פיה עיב מן נסל הרון אלאמאם לא יתקדם
ליקרב קראבין אללה ומהמא כאן בה דלך אלעיב פקרבאן רבה לא יתקדם
ליקרבה: קורבן אלהיה מקודשי קודשיא ומן קודשיא ייכול: לכן
קורבאן רבה מן כואץ אלקדאס ועואמהא יאכל: ברם לפרוכתא לא
ייעול ולמדבחא לא יקרב ארי מומא ביה ולא יחיל ית מקדשי
ארי אנא יי מקדשהון: ואמא אלסגף פלא ידכל ואלי אלמדבח פלא

שגביני עיניו שערן ארוך ושוכב. דוק. שיש לו בעיניו דוק ובלעז טילא כמו הנוטה
כדוק. או תבלול. דבר המבלבל את העין כגון חוט לבן הנמשך מן הלבן ופוסק בסירה שהוא עוגל
המקיף את השחור שקורין פרונילא והחוט הזה פוסק את העוגל ונכנס בשחור ותרגום תבלול חליז לשון
חלזון שהוא דומה לתולעת אותו חוט וכן כינוהו חכמי ישראל במומי הבכור חלזון נחש עינב. גרב וילפת מיני
שחין הם גרב זו החרס שחין היבש מבפנים ומבחוץ. ילפת. היא חזזית המצרית ולמה נקראת ילפת שמלפפת
והולכת עד יום המיתה והוא לח מבחוץ ויבש מבפנים ובמקום אחר קורא לגרב שחין הלח מבחוץ ויבש מבפנים
שנ' ובגרב ובחרס שסמך גרב אצל חרס קורא לילפת גרב וכשהוא סמוך אצל ילפת קורא לחרס גרב כך
מפורש בבכורות. מרוח אשך. לפי שתרגום מריס פחדין שפחדיו מרוססין שביצים שלו כתותין פחדין כמו גידי
פחדיו ישורגו. כל איש אשר בו מום. לרבות שאר מומין. מום בו. בעוד מומו בו פסול הא אם עבר מומו כשר.
לחם אלהיו. כל מאכל קרוי לחם. מקדשי הקדשים. אלו קדשי הקדשים. ומן הקדשים יאכל. אלו קדשים קלים ואם
נאמרו קדשי הקדשים למה נאמר קדשים קלים אם לא נאמר הייתי אומר בקדשי הקדשים יאכל בעל מום שמצינו
שהותר לזר שאכל משה בשר המלואים אבל בחזה ושוק שלקדשים קלים לא יאכל שלא מצינו זר חולק בהן

יגש כי מום בו ולא יחלל את
מקדשי כי אני יהוה מקדשם׃
וידבר משה אל אהרן ואל בניו ואל
כל בני ישראל׃
כב וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר
אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי
בני ישראל ולא יחללו את שם
קדשי אשר הם מקדשים לי
אני יהוה׃ אמר אלהם לדרתיכם
כל איש אשר יקרב מכל זרעכם
אל הקדשים אשר יקדישו בני
ישראל ליהוה וטמאתו עליו
ונכרתה הנפש ההוא מלפני אני
יהוה׃ איש איש מזרע אהרן והוא

יתקרב את פיה עיב׃ ולא יבדל
מקאדסי לאני אלה מקדסהמא׃
ומליל משה עם אהרן ועם בנוהי
ועם כל בני ישראל׃ פאמר מוסי
בדלך הרון ובניה וסאיר בני
אסראיל׃ ומליל יי׳ עם
משה למימר׃ תם כלם אלה מוסי
תכלימא׃ מליל עם אהרן ועם
בנוהי ויתפרשון מקודשיא דבני
ישראל ולא יחלון ית שמא דקדשי
דאנון מקדשין קדמיא יי׳׃
מר הרון ובניה אן יצאנו אקדאס
בני אסראיל ולא יבדלו מא
סמיתה קדסא ממא הם מקדסוה
לי אנא אלה שרפתה׃ אימר להון
לדריכון כל גבר דיקרב מכל זרעכון לקודשיא דיקדשון בני ישראל
קדם יי׳ וסאובתיה עלוהי וישתיצי אנשא ההוא מן קדמי אנא יי׳׃ קל להם
אי רגל מן נסלכם עלא ממר אגיאלכם תקדם אלי אלאקדאס אלדי יקדסוהא בנו אסראיל
ללה פקרבהא ונגאסתה עליה פתתלף תלך אלנפס מן עלמי אנא אללה מעאקב׃ גבר

לכך נאמרו קדמים קלים כך מפורש בזבחים׳ אין לי הפרכת להזות שבע הזיות שעל הפרוכת ולא המזבח החיצון ושניהם הוצרכו ליכתב ומפורש בתורת כהנים׳ ולא יחלל את מקדשי׳ שאם עבד עבודתו מחוללת ליפסל׳ וידבר משה׳ המצוה הזאת׳ אל אהרן וג׳ ואל בני ישראל׳ להזהיר בית דין על הכהנים׳ וינזרו׳ אין נזירה אלא פרישה וכן הוא אומר וינזרו מאחרי נזורו אחור יפרשו מן הקדשים בימי טומאתן׳ דא וינזרו מקדשי בני ישראל אשר הם מקדישים לי ולא יחללו את שם קדשי סרס המקרא ודרשהו׳ אשר הם מקדישים לי׳ לרבות קדשי כהנים עצמן׳ כל איש אשר יקרב׳ אין קריבה זו אלא אכילה וכן מצינו שנאמרה אזהרת אכילת קדשים בטומאה בלשון נגיעה בכל קדש לא תגע אזהרה לאוכל ולמדוהו רבותינו מגזירה שוה ואי אפשר לומר שחייב על הנגיעה שהרי נאמר כרת על האכילה בצו את אהרן שתי כריתות זו אצל זו ואם על הנגיעה חייב לא הוצרך לחייבו על האכילה וכן נדרש בת״כ וכי יש נוגע חייב אם כן מה ת״ל יקרב משיכשר ליקרב שאין חייבין עליו משום טומאה אלא אם כן קרבו מתיריו ואם תאמר שלש כריתות בטומאת כהנים למה כבר נדרשו במסכת שבועות אחת לכלל ואחת לפרט כו׳ וטומאתו עליו׳ וטומאת האדם עליו יכול בבשר הכתוב מדבר וטומאתו של בשר עליו ובטהור שאכל את הטמא הכתוב מדבר על כרחך ממשמע אתה למד במי שטומאתו פורחת ממנו הכתוב

צרוע או זב בקדשים לא יאכל
עד אשר יטהר והנגע בכל
טמא נפש או איש אשר תצא ממנו
שכבת זרע. או איש אשר יגע
בכל שרץ אשר יטמא לו או
באדם אשר יטמא לו לכל
טמאתו: נפש אשר תגע בו
וטמאה עד הערב ולא יאכל
מן הקדשים כי אם רחץ בשרו
במים: ובא השמש וטהר ואחר
יאכל מן הקדשים כי אם רחץ
בשרו במים לחמו הוא: נבלה
וטרפה לא יאכל לטמאה בה
אני יהוה: ושמרו את משמרתי

גבר מזרעא דאהרן והוא סגיר או
דאיב בקודשיא לא ייכול עד דידכי
ודיקרב בכל טמא נפשא או גבר
דתיפוק מניה שכבת זרעא: או
רגל מן נסל הרון פימא הו אברץ או
דאיב פלא יאכל מן אלאקדאס אלי אן
יטהר ומן מס נגס במיתא או כרגת
מנה נטפה אנסאן: או גבר דיקרב
בכל רחשא דיסתאב ליה: או
באנשא דיסתאב ליה לכל סואבתיה:
ואי לגל דעא בכל דביב סבילה אן
ינגס מנה או באנסאן סבילה אן
ינגס מנה. עלא צרוב נגאסתה:
אנש דיקרב ביה ויהי מסאב עד
רמשא ולא ייכול מן קודשיא אלהין
אסחי בסריה במיא: פאי אנסאן דנא בשי מן דלך. פלינגס אלי אלליל ולא יאכל
מן אלאקדאס אלי אן יגסל בדנה במא: ובמיעל שמשא וידכי ובתר כן ייכול
מן קודשיא ארי לחמיה הוא: פאדי גאבה אלשמס פקד טהר ובעד דלך יאכל
מן אלאקדאס לאנה טעאמה: נבילא ותבירא לא ייכול לאסתאבא בה אנא יי:
ואלנבילה ואלפריסה לא יאכלהמא ליתנגס בהא אנא אללה אלמעאקב: ויטרון ית

מדבר והוא האדם שישלו טהרה בטבילה" ונכרתה הנפש" יכול מצד זה לצד זה יכרת ממקומו ויתישב במקום
אחד ת"ל אני ה' בכל מקום אני" בכל טמא נפש במי שנטמא במת" בכל שרץ אשר יטמא לו" בשיעור הראוי
לטמא בכעדשה" או באדם" במת" אשר יטמא לו בשיעור לטמא וזהו כזית" לכל טומאתו" לרבות נוגע בזב
וזבה נדה ויולדת" נפש אשר תגע בו באחד מן הטמאים הללו" ואחר יאכל מן הקדשים" נדרש ביבמות
בתרומה שמותר לאכלה בהערב השמש" מן הקדשים" ולא כל הקדשים" נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה
בה" לענין הטומאה הזהיר כאן שאם אכל נבלת עוף טהור שאין לה טומאת מגע ומשא אלא טומאת
אכילה בבית הבליעה אסור לאכול בקדשים וצריך לומר וטרפה מי שיש במינו טריפה יצא נבלת עוף
טמא שאין במינו טרפה" ושמרו את משמרתי" מלאכול תרומה בטומאת הגוף" ומתו בו" למדנו שהיא
מיתה בידי שמים" לא יאכל קדש" בתרומה הכתוב מדבר שכל הענין מדבר בה" תושב כהן ושכיר" תושבו
שלכהן ושכירו למה נכתבו תושב זה נקנה פתח למי שהוא דבוק ואיזהו תושב זה נרצע שהוא קנוי לו עד

ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי חטא
יחללהו אני יהוה מקדשם׃ וכל
זר לא יאכל קדש תושב כהן
ושכיר לא יאכל קדש׃ וכהן כי
יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל
בו ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו׃
ובת כהן כי תהיה לאיש זר הוא
בתרומת הקדשים לא תאכל׃
ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה
וזרע אין לה ושבה אל בית אביה
כנעוריה מלחם אביה תאכל
וכל זר לא יאכל בו׃ ואיש כי
יאכל קדש בשגגה ויסף חמשיתו
עליו ונתן לכהן את הקדש׃ ולא

מטרת מימרי ולא יקבלון עלוהי
חובא וימותון ביה ארי יחלוניה׃
אנא יי מקדשהון׃ פליחפצו מא
אסתחפצתהם ולא יחמלו ענה
וזוא פיהלכון אותהם תבדלוה׃
לאנטלה מקדם דלך׃ וכל חילוני
לא ייכול קודשא תותבא דכהנא
ואגירא לא ייכול קדשא׃ וכלאגני
לא יאכל קדשא חתא ציה ואמאם
ואגירה לא יאכל קדסא׃ וכהין
ארי יקני נפש קנין כספיה הוא
ייכול ביה ויליד ביתיה אנון
ייכלון בלחמיה׃ ואיאמאם אשתרא
אנסאן שראא במזה פהו יאכל
מנה וכרדך תיליד ביתה הם יאכלון
מן טעימה׃ ובת כהין ארי תהי לגבר חילוני היא באפרשות קודשיא לא
תיכול׃ אבנה אמאם תזווגת דגלא אגנביא פהי לא תאכל מן רפאיע
אקדאש׃ ובת כהין ארי תהי ארמלא ומתרכא ובר לית לה ותתוב לבית
אבוהא כרביותה מלחמא דאבוהא תיכול וכל חילוני לא ייכול ביה׃ ואי
אבני אמאם צארה ארמלה או מטלקה לא נסל להא פלתעוד אלי בית
אביהא כחכם צבאיתהא ומן טעאמה תאכל וסאיר אגנביין לא יאכלו מנה׃
וגבר ארי ייכול קודשא בשלו ויוסיף חומשיה עלוהי ויתין לכהנא ית קודשא׃
ואי אנסאן אכל שיא מן אקדאס סהוא פליזיד עליה מתל כמסה וידפעה אלי אמאם ען

היובל ואיזהו שכיר זה הקנוי קנין שנים שיוצא בשש בא הכתוב ולמדך כאן שאין גופו קנוי לאדונו לאכול בתרומה׳
וכהן כי יקנה נפש׳ עבד כנעני שקנוי לגופו׳ ויליד ביתו׳ אלו בני השפחות ואשת כהן אוכלת בתרומה מן המקרא
הזה שאף היא קנין כספו ועוד למד ממקרא אחר כל טהור בביתך וג׳ בספרי׳ לאיש זר׳ ללוי וישראל׳ אלמנה וגרושה׳
מן האיש הזר׳ וזרע אין לה׳ ממנו׳ ושבה׳ הא אם יש לה זרע ממנו אסורה בתרומה כל זמן שהזרע קיים׳ כל זר

יחללו את קדשי בני ישראל
את אשר ירימו ליהוה: והשיאו
אותם עון אשמה באכלם את
קדשיהם כי אני יהוה מקדשם:

וידבר יהוה אל משה לאמר:
דבר אל אהרן ואל בניו ואל
כל בני ישראל ואמרת אלהם
איש איש מבית ישראל ומן
הגר בישראל אשר יקריב
קרבנו לכל נדריהם ולכל
נדבותם אשר יקריבו ליהוה
לעלה: לרצנכם תמים זכר
בבקר בכשבים ובעזים: כל

לקדם: ולא יחלון ית קודשיא דבני
ישרא׳ ית דיפרשון קדם יי׳: ולא יבדלו
אקדאס בני אסראיל ומא ירפעונה
ללה: ויקבלון עליהון עוייך
חובין במיכלהון בסואבא ית
קודשיהון ארי אנא יי׳ מקדשהון:
פיחמלו ענהא דנובא ואתאמא
אדא אכלו כדאך אקדאסהם לאני
אללה מקדסהם:
ומליל יי׳ עם משה למימר: תם
כלם אללה מוסי תכלימא: מליל
עם אהרן ועם בנוהי ועם כל בני
ישרא׳ ותימר להון גבר גבר
מבית ישרא׳ ומן גיורא בישרא׳
דיקריב קורבניה לכל נדריהון
ולכל נדבתהון דיקרבון קדם יי׳ לעלתא: מר הרון ובניה וסאיר ב׳ אסראיל
וקל להם אי רגל מן אל אסראיל או מן אלגרבא אלדין פיהם שא אן יקרב
קרבאנא עלי צרוב מן נדורהם או תברעהם אלתי יקרבונהא ללה צעידה:
לרעוא לכון שלים דכר בתורא באמרא ובעזיא: פאמרתצא מנכם [illegible] יכון
צחיחא דכרא מן אלבקר ואלצאן ואלמ[עז]: כל דביה מומא לא תקרבון. כי לא רעוא

לא יאכלו בו׳ לא בא אלא להוציא את האונן שמותר בתרומה [illegible] כי יקנה קודש׳
תרומה׳ ונתן לכהן את הקודש׳ דבר הראוי להיות קדש שאינו פורע לו מעות אלא פירות של חולין והן
נעשין תרומה׳ ולא יחללו׳ להאכ[ילם] לזרים׳ והשיאו אותם׳ את עצמם יטענו עון באכלם את קדשיהם
שהובדלו לשם תרומה וקדשו ונאסרו עליהם [illegible] ואונקלוס תרגם במיכלהון בסואבא שלא לצורך
תרגמו כן׳ והשיאו אותם׳ זה אחד משלשה [illegible] שהיה רבי ישמעאל דורש בתורה שמדברים באדם
עצמו וכן ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו הוא יביא את עצמו וכן ויקבר אותו בגיא הוא קבר את עצמו
כך נדרש בספרי׳ נדריהם׳ הרי עלי׳ נדבותם׳ הרי זו׳ לרצונכם׳ הביאו דבר הראוי לרצות אתכם לפני
שיהא לכם לרצון אפיימנט בלע״ז ואיזהו הראוי לרצון׳ תמים זכר בבקר בכשבים ובעזים׳ אבל בעולת
העוף אין צריך תמות וזכרות ואינו נפסל במום אלא בחסרון אבר׳ לפלא נדר׳ להפריש בדבורו׳ עורת׳
שם דבר של מום עורון בלשון נקבה שלא יהא בו מום של עורת׳ או שבור׳ לא יהיה׳ חרוץ׳ רים שלעין

שנב״דין

אשר בו מום לא תקריבו כי לא
לרצון יהיה לכם: ואיש כי
יקריב זבח שלמים ליהוה
לפלא נדר או לנדבה בבקר
או בצאן תמים יהיה לרצון
כל מום לא יהיה בו: עורת
או שבור או חרוץ או יבלת
או גרב או ילפת לא תקריבו
אלה ליהוה ואשה לא תתנו
מהם על המזבח ליהוה: ושור
ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה
אתו ולנדר לא ירצה: ומעוך
וכתות ונתוק וכרות לא תקריבו

לרעוא יהי לכון: וכל מא פיה
פלא תקרבוה פאנה לא ירתצא
מנכם: וגבר ארי יקריב נכסת
קודשין קדם יי׳ לפרשא נדרא
או לנדבתא בתורי או בענא
שלים יהי לרעוא כל מומא לא
יהי ביה: וכדלך אי אנסאן שא אן
יקרב דבח סלאמה ללה תסויג
נדרא או תברעא מן אלבקר
או מן אלגנם פליצחיח הו ולמתצא
מנה לא יכון פיה שי מן אלעיב:
עויר או תביר או פסיק או יבלן
או גרבן או חזזן לא תקרבון אלין
קדם יי׳ וקרבן לא תתנון מנהון

על מדבחא קדם יי׳: מן עורא או מכסורה או מבתולה או דאת תולול
או בה גרב או חזאז פלא תקרבוהא ללה ומנהא קרבאנא עלי מדבח
ללה: ותור ואימר יתיר וחסיר נדבתא תעביד יתיה ולנדרא לא
יתרעי: ואי תור או שאה כאנת גאמזה או מרמגה פאצנעוה עלי
גהה אלתברע ואמא עלי גהה אלנדר פלא ירתצא: ודמריס ודריס
ודשליף ודגזיר לא תקרבון קדם יי׳ ובארעכון לא תעבדון: ואלממרוס
ואלמרקוק ואלמנצול ואלמקטוע לא תקרבוהא ללה

שנסדק או שנפגם וכן שפתו שנסדקה או שנפגמה "יבלת" ורוא"ה בלע"ז "גרב" מין חזזית וכן ילפת
ולשון ילפת כמו וילפת שמשון שאוחז בו עד יום מיתה שאין לה רפואה "לא תקריבו" שלשה פעמים
להזהיר על הקדישן ועל שחיטתן ועל זריקת דמן "ואשה לא תתנו" אזהרת הקטרתן "שרוע" אבר
גדול מחבירו "קלוט" פרסותיו קלוטות "נדבה תעשה אותו" לבדק הבית "ולנדר" למזבח "לא ירצה"
איזה הקדש בא לרצות הוי אומר זה הקדש המזבח "ומעוך וכתות ונתוק וכרות" בביצים או בגיד
מעוך "ביציו מעוכין ביד" כתות כתושים יותר ממעוך "נתוק" תלושין ביד עד שנפסקו חוטים
שתלויים בהם אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נתלש "וכרות" כרותין בכלי ועודן בכיס "ומעוך"
תרגומו ודמריס זהו לשונו בארמית לשון כתישה "וכתות" תרגומו ודריס כמו הבית הגדול רסיסים

ליהוה ובארצכם לא תעשו׃ ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה כי משחתם בהם מום בם לא ירצו לכם׃

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה ליהוה׃ ושור או שה אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד׃ וכי תזבחו זבח תודה ליהוה

ופי בלדאנכם לא תצנעוהא׃ ומיד בר עממין לא תקרבון ית קרבן אלהכון מכל אלין ארי חיבולהון בהון מומא בהון לא לרעוא יהון לכון׃ ומן יד אלאמם לא תקרבו קרבאן רבכם אלראים ופיה שי מן הדה אלעיוב לאן פסאדהא מעהא והו אלעיב אלדי פיהא פלא תתצא מנכם׃

ומליל יי עם משה למימר׃ תם כלם אללה מוסי תכלימא׃ תור או אמר או עז ארי יתיליד ויהי שבעה יומין בתר אמיה ומיומא תמינאה ולהלאה יתרעי

לקרבא קורבנא קדם יי׃ אי עגל או חמל או גדי ולד פיקים סבעה איאם מע אמה ומן אליום אלתאמן פצאעדא ירתצא אן יקרב קרבאנא ללה׃ ותורתא או סיתא לה ולברה לא תכסון ביומא חד׃ ואלבקרה ואלנעגה הי וולדהא לא תדבחוהמא פי יום ואחד׃ וארי תכסון נכסת תודתא קדם יי לרעוא לכון תכסון׃ ואדא דבחתם דבח שכר ללה פעלא מא ירתצא מנכם אדבחוה׃ ביומא

בקיעות דקות קנה המרוסס״ ובארצכם לא תעשו״ דבר זה לסרס שום בהמה וחיה ואפילו טמאה לכך נאמר בארצכם לרבות כל אשר בארצכם שאי אפשר לומר לא נצטוו על הסירוס אלא בארץ שהרי סרוס חובת הגוף הוא וכל חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ״ ומיד בן נכר״ ארמי שהביא קרבן ביד כהן להקריבו לשמים לא תקריבו לו בעל מום ואע״פ שלא נאסרו בעלי מומין לקרבן בני נח אלא מחוסרי אבר זאת נוהגת בבמה שבשדות אבל על המזבח שבמשכן לא תקריבוה אבל תמימה תקבלו מהם לכך נאמר למעלה איש איש לרבות את הגוים שנודרים נדרים ונדבות כישראל״ משחתם״ חיבולהון״ לא ירצו לכם״ לכפר עליכם״. כי יולד״ פרט ליוצא דופן״ אותו ואת בנו״ נוהג בנקבה שאסור לשחוט האם והבן אוהבת ואינו נוהג בזכרים ומותר לשחוט האב והבן״ אותו ואת בנו״ את בנו ואותו במשמע״

לרצונכם

לרצנכם תזבחו׃ ביום ההוא
יאכל לא תותירו ממנו עד בקר
אני יהוה׃ ושמרתם מצותי
ועשיתם אתם אני יהוה׃ ולא
תחללו את שם קדשי ונקדשתי
בתוך בני ישראל אני יהוה
מקדשכם׃ המוציא אתכם
מארץ מצרים להיות לכם
לאלהים אני יהוה׃

ד

וידבר יהוה אל משה לאמר׃
דבר אל בני ישראל ואמרת
אלהם מועדי יהוה אשר
תקראו אתם מקראי קדש אלה
הם מועדי׃ ששת ימים תעשה

ההוא יתאכיל לא תשאלון מניה
עד צפרא אנא יי׃ אן יכון יוכל
פי דלך אליום פקט לא תבקו מנה
שיא אלגדאה אנא אללה אמרת בדלך׃
ותיטרון פקודי ותעבדון יתהון
אנא יי׃ פאחפטו וצאיאי ואעמלו
בהא אנא אללה אגאזיכם כירא׃
ולא תחלון ית שמא דקודשי
ואתקדש בגו בני ישראל אנא
יי מקדשכון׃ ולא תבדלו אסם
קדסי כל אתקדס פימא בין
בני אסראיל אנא אללה מקדסכם׃
ואפיק יתכון מארעא דמצרים
למהוי לכון לאלה אנא יי׃
אלמכרגכם מן בלד מצר לאכון
לכם אלאהא אנא אללה אלמעאקב׃

ומליל יי עם משה למימר׃ תם כלם אללה מוסי תכלימא׃ מליל
עם בני ישראל ותימר להון מועדיא דיי דתערעון יתהון מערעי קדיש
אילין אנון מועדי׃ מר בני אסראיל וקל להם אעיאד אללה אלתי יגב אן תסמוהא
באסמא כאצה הדה הי אעיאדי׃ שתא יומין תתעביד עבידתא

לרצונכם תזבחו׳ תחלת זביחתכם הזהרו שתהא לרצון לכם ומהו הלרצון ביום ההוא יאכל מה בא להזהיר
אא שתהא שחיטה על מנת כן א תשחטוהו על מנת לאכלו למחר שאם תחשבו בו מחשבת פסול לא
יהא לכם לרצון׳ ד״א לרצונכם לדעתכם מכאן למתעסק שפסול בשחיטת קדשים אע״פ שפירט בנאכלים
לשני ימים חזר ופירט בנאכלים ליום אחד שתהא זביחתן על מנת לאכלן בזמנן׳ ביום ההוא יאכל׳
לא בא להזהיר אא שתהא שחיטה על מנת כן שהרי לקבוע לה זמן אכילה כבר כתוב ובשר זבח
תודת שלמיו וג׳ אני ה׳ דע מי גזר על הדבר ואל יקל בעיניך׳ ושמרתם זו משנה׳ ועשיתם׳ זה
המעשה׳ ולא תחללו׳ לעבור על דברי מזידין ממשמע שנ׳ ולא תחללו מה ת״ל ונקדשתי מסור
עצמך וקדש שמי יכול ביחיד ת״ל בתוך בני ישרא׳ וכשהוא מוסר עצמו ימסור עצמו למות שכל
המוסר עצמו על מנת הנס אין עושין לו נס שכך מצינו בחנניה מישאל ועזריה שלא מסרו עצמן
על מנת הנס שנ׳ והן לא ידיע להוי לך מלכא וג׳ מציל ולא מציל ידיע להוי לך וג׳ המוציא אתכם׳ על

מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת
שַׁבָּתוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ כָּל מְלָאכָה
לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הִוא לַיהוָה
בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם׃

אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ
אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדָם׃
בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה
עָשָׂר לַחֹדֶשׁ בֵּין הָעַרְבָּיִם פֶּסַח
לַיהוָה׃ וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם
לַחֹדֶשׁ הַזֶּה חַג הַמַּצּוֹת לַיהוָה
שִׁבְעַת יָמִים מַצּוֹת תֹּאכֵלוּ׃
בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה
לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ׃

וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה שַׁבָּא שַׁבְּתָא
מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידָא לָא
תַעְבְּדוּן שַׁבְּתָא הִיא קֳדָם יְיָ בְּכֹל
מוֹתְבָנֵיכוֹן׃ סתה׳ איאם תצנע
אלצנאיע ופי אליום אלסאבע עטלה
היסבת ואסמא מקדסא כל
כל צנאעה לא תעמלו כואך הי
סבת ללה פי גמיע מסאכנכם׃
אִלֵּין מוֹעֲדַיָּא דַּייָ מְעָרְעֵי
קַדִּישׁ דִּתְעָרְעוּן יָתְהוֹן בִּזְמַנֵּיהוֹן׃
הדה אעיאד ללה אלתי אסמאהא
כאעה אלתי יגב אן תסמוהא פי
אוקאתהא׃ בְּיַרְחָא קַדְמָאָה
בְּאַרְבְּעַת עַסְרָא לְיַרְחָא בֵּין
שִׁמְשַׁיָּא פִּסְחָא קֳדָם יְיָ׃ פי אלשהר
אלאול פי אליום אלראבע עשר מנה בין אלגרובין פסחא ללה׃ וּבַחֲמֵישַׁת
עַסְרָא יוֹמָא לְיַרְחָא הָדֵין חַגָּא דְּפַטִּירַיָּא קֳדָם יְיָ שִׁבְעָה יוֹמִין פַּטִּירָא
תֵּיכְלוּן׃ ופי אליום אלכאמס עשר מן הדי אלשהר חג אלפטיר ללה סבעה׳
איאם תאכלו פטירא׃ בְּיוֹמָא קַדְמָאָה מְעָרַע קַדִּישׁ כָּל עֲבִידַת פָּלְחָן
לָא תַעְבְּדוּן׃ פי אליום אלאול אסם מקדס יכון לכם כל צנעה׳ מכסב לא תעמלו׃

מנת כן "אמה׳ מזמן לשלם שכר: דבר אל בני ישראל "מועדי ה׳" עשה מועדות שיהיו ישראל מלומדין
בהם שמעברין את השנה על גליות שנעקרו ממקומם לעלות לרגל ועדיין לא הגיעו לירושלם"
ששת ימים" מה ענין שבת אצל מועדות ללמדך שכל המחלל את המועדות מעלין עליו
כאלו חלל את השבתות" וכל המקיים את המועדות מעלין עליו כאלו קיים את השבתות" אלה מועדי
ה׳ למעלה מדבר בעבור שנה וכאן מדבר בקידוש החדש "בין הערבים" משש שעות ולמעלה"
פסח לה׳ הקרבת קרבן ששמו פסח" והקרבתם אשה לה׳ מכל מקום "הם המוספין האמורים
בפרשת פינחס" ולמה נאמרו כאן לומר לך שאין המוספין מעכבין זה את זה" והקרבתם
אשה לה׳ מכל מקום אם אין פרים הבא אילים ואם אין פרים ואילים הבא כבשים" שבעת
ימים כל מקום שנ׳ שבעת שם דבר הוא שבוע של ימים שטיינ״א בלעז" וכן כל לשון שמונת

יהודה בן

והקרבתם אשה ליהוה שבעת
ימים ביום השביעי מקרא
קדש כל מלאכת עבדה לא
תעשו:
ד וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר
אל בני ישראל ואמרת אלהם
כי תבאו אל הארץ אשר אני
נתן לכם וקצרתם את קצירה
והבאתם את עמר ראשית
קצירכם אל הכהן: והניף את
העמר לפני יהוה לרצנכם
ממחרת השבת יניפנו הכהן:
ועשיתם ביום הניפכם את
העמר כבש תמים בן שנתו
לעלה ליהוה: ומנחתו שני

ותקרבון קרבנא קדם יי׳ שבעה
יומין ביומא שביעאה מערע
קדיש כל עבידת פלחן לא
תעבדון: ותקרבו קרבאנא ללה
פי הדה ׳סבעה׳ ׳איאם פי ׳יום
׳סאבע אסם מקדס כל צנאעה׳
מכסב לא תעמלו:
ומליל יי׳ עם משה למימר: תם
כלם ׳אלה מוסי תכלימא: מליל
עם בני ישר׳ ותימר להון ארי
תיעלון לארעא דאנא יהיב
לכון ותחצדון ית חצדה ותיתון
ית עומר ריש חצדכון לות
כהנא: מר בני אסראיל וקל
להם אד תדכלון ׳אלבלד ׳אלדי
אנא מעטיכם פאחצדו זרעהא
ואיתו בגמר אול חצאדכם ׳אלי ׳אלאמאם: ויריים ית עומרא קדם יי׳ לרעוא
לכון מבתר יומא טבא ירימניה כהנא: פיחרכה בין ידי ׳אללה עלאמה
ירתצא מנכם וליכון תחריכה לה מן גד ׳אלעטלה: ותעבדון ביום ארמותכון
ית עומרא אמר שלים בר שתיה לעלתא קדם יי׳: וקרבו פי יום תחריככם
לה חמלא צחיחא אבן סנתה צעידה ללה: ומנחתיה תרין עסרונין סלתא

ששת חמשת שלשת: מלאכת עבודה אפילו מלאכות החשובות לכם עבודה וצורך שיש חסרון כיס
בבטלה שלהן כגון דבר האבד כך היבנתי מתורת כהנים דקתני יכול אף חולו שלמועד יהיה אסור בא׳
במלאכת עבודה וכו׳ ראשית קצירכם שתהא ראשונה לקציר עומר עשירית האיפה כך היתה שמה
כמו וימדו בעמר והניף כל תנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד מוליך ומביא לעצור רוחות רעות ומעלה
ומוריד לעצור טללים רעים לרצונכם אם תקריבו כמשפט זה יהיה לרצון לכם ממחרת השבת
ממחרת יום טוב הראשון שלפסח שאם אתה אומר שבת בראשית אי אתה יודע איזהו ועשיתם
כבש חובה לעומר הוא בא ומנחתו מנחת נסכיו שני עשרונים כפולה היתה ונסכו יין רביעית

עשרנים סלת בלולה בשמן
אשה ליהוה ריח ניחח ונסכה
יין רביעת ההין: ולחם וקלי
וכרמל לא תאכלו עד עצם
היום הזה עד הביאכם את
קרבן אלהיכם חקת עולם
לדרתיכם בכל משבתיכם:
וספרתם לכם
ממחרת השבת מיום הביאכם
את עמר התנופה שבע שבתות
תמימת תהיינה: עד ממחרת
השבת השביעת תספרו
חמשים יום והקרבתם מנחה
חדשה ליהוה: ממושבתיכם

ונסכו
ל
יין
מלא
כת
ה
בקמץ
תבר
וק

דפילא במשח קורבנא קדם יי
לאתקבלא ברעוא ונסכיה
חמרא רבעות הינא: ומעה מן
אבר עשרין סמד מלתות
ברהן קרבאנא מקבולא מרציא
ללה ומזאגה מן אלכמר רבע
קסט: ולחים וקלי ופירוכן לא
תיכלון עד כען יומא הדין עד
איתאיכון ית קורבנא דאלהכון
קים עלם לדריכון בכל מותבניכון:
וכבזא ופליכא וסויקא לא
תאכלו לא ואת הדא אליום לא אן
תאתו בקרבאן רבכם רסם
דהר עלא מר אגיאלכם פי
גמיע מסאכנכם:

ותמנון לכון מבתר יומא טבא מיום איתאיכון ית עומרא
דארמותא שבע שבוען שלמן יהוין: ואחצו לכם מן גד אלעטלה
מן יום גיתם בגמר אלתחריך סבעה אסאביע תאמה תכון: עד
מבתר שבועתא שביעתא תמנון חמשין יומין ותקרבון מנחתא
חדתא קדם יי: ואלי גד אלאסבוע אלסאבע פיכון גמלה' מא תחצונה כמסין
יומא וקרבו קרבאנא גדידא ללה: ממותבניכון תיתון לחים

ההין" אעפ שמנחתו כפולה אין נסכיו כפולים "קלי" קמח עשוי מכרמל רך שמייבשין אותו בתנור"
כרמל" הן קליות גרניליש" בכל מושבותיכם" נחלקו בו חכמי ישראל יש שלמדו מכאן שהחדש נוהג
בחוצה לארץ ויש אומרים לא בא אלא ללמד שלא נצטוו על החדש אלא לאחר ירושה וישיבה משכבשו
וחלקו" ממחרת השבת" ממחרת יום טוב "תמימות תהיינה" מלמד שמתחיל ומונה מבערב
שאם לא כן אינן תמימות" השבת השביעית" כתרגומו שבועתא שביעתא" עד ממחרת השביעת
תספרו" ולא עד בכלל והן ארבעים ותשעה יום" חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה' ביום חמשים
תקריבוה ואומר אני זה מדרשו אבל פשוטו עד ממחרת השבת השביעית שהוא יום חמשים תספרו

תביאו לחם תנופה שתים שני
עשרנים סלת תהיינה חמץ תאפינה
בכורים ליהוה: והקרבתם על
הלחם שבעת כבשים תמימם
בני שנה ופר בן בקר אחד ואילם
שנים יהיו עלה ליהוה ומנחתם
ונסכיהם אשה ריח ניחח ליהוה:
ועשיתם שעיר עזים אחד
לחטאת ושני כבשים בני שנה
לזבח שלמים: והניף הכהן
אתם על לחם הבכרים תנופה
לפני יהוה על שני כבשים קדש
יהיו ליהוה לכהן: וקראתם בעצם

ארמותא תרתין גריצן תרין
עסרונין סלתא יהוין חמיע
יתאפין בכורין קדם יי: אן תאתו
מן מסאכנכם בלבז תחליך
רגיפין מן עשרין סמדא יכונאן
וכמירא יכבזאן המא בכור
ללה: ותקרבון על לחמא
שבעה אמרין שלמין בני שנא
ותור בר תורי חד ודכרין תרין
יהון עלתא קדם יי ומנחתהון ונסכיהון
קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי:
וקרבו מע אלרגיפין סבעה חמלאן
צחאחא בני סנה ותורא מן
אבקר וכבשין יכונאן צעידה ללה

ובלהמא ומזאגהמא קרבאנא מקבולא מרציא ללה: ותעבדון צפיר
בר עזין חד לחטאתא ותרין אמרין בני שנא לנכסת קודשיא: וקרבו
איצא עתודא מן אלמאעז ללדכאה וחמלין אבני סנה לדבח אלסלאמה:
וירים כהנא יתהון על לחמא דבכוריא ארמא קדם יי על תרין אמרין
קודשא יהון קדם יי לכהנא: פיחרך מא יגב מעהא אלאמאם מע רגיפי אלבכור
תחריכא ללה על אלחמלין ולתכון קדסא ללה תדפע אלי אלאמאם: ותערעון בכלן

ומקרא מסולק הוא" מנחה חדשה היא המנחה הראשונה שהובאה מן החדש ואם תאמר הרי קרבה מנחת
העומר אינה כשאר כל המנחות שהיא באה מן השעורים" ממושבותיכם" ולא מחוצה לארץ" לחם
תנופה" לחם תרומה המורם לשם גבוה וזו היא המנחה החדשה האמורה למעלה" בכורים" ראשונה לכל
המנחות אף למנחת קנאות הבאה מן השעורים לא תקרב מן החדש קודם לשתי הלחם" על הלחם"
בגלל הלחם חובה ללחם" ומנחתם ונסכיהם" כמשפט מנחה ונסכים המפורשים בכל בהמה בפרשת
נסכים שלשה עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל ועשרון לכבש זו היא המנחה והנסכים חצי ההין לפר
ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש" ועשיתם שעיר עזים" יכול שבעת כבשים ושעיר האמורים
כאן הם שבעה כבשים ושעיר האמורים בחומש הפקודים כשאתה מגיע אצל פרים ואילים אינן הן אמור
מעתה אלו לעצמן ואלו לעצמן אלו קרבו בגלל הלחם ואלו למוספין" והניף הכהן אתם תנופה" מלמד

היום הזה מקרא קדש יהיה לכם
כל מלאכת עבדה לא תעשו חקת
עולם בכל מושבתיכם לדרתיכם:
ובקצרכם את קציר ארצכם
לא תכלה פאת שדך בקצרך
ולקט קצירך לא תלקט לעני
ולגר תעזב אתם אני יהוה אלהיכם:

ס וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר
אל בני ישראל לאמר בחדש
השביעי באחד לחדש יהיה לכם
שבתון זכרון תרועה מקרא
קדש: כל מלאכת עבדה לא

יומא הדין מערע קדיש יהי
לכון כל עבידת פלחן לא תעבדון
קים עלם בכל מותבניכון לדריכון:
ואסמו ואת דלך ליום אסמא
מקדסא יכון לכם וכל צנאעה'
מכסב לא תצנעו רסם דהר
פי גמיע מסאכנכם עלא מר
אגיאלכם: ובמחצדכון ית
חצדא דארעכון לא תשיצי פתא
דחקלך בח צדך ולקטא דחצדך
לא תלקיט לעניי ולגיורי תשבוק
יתהון אנא יי אלהכון: ואדי חצדתם
זרע ריאצכם פלא תסתקץ טרף
ציעתך פי חצאדך ותיר זרעך
לא תלקטה בל לל צעיף וגריב אתרכהמא אנא אלה רבכם אגאזיכם
בירא: ומליל יי עם משה למימר: תם כלם אלה מוסי תכלימא:
מליל עם בני ישראל למימר בירחא שביעאה בחד לירחא יהי לכון
ניחא דכרן יבבא מערע קדיש: מר בני אסראיל קאילא פי אליום
מן אלשהר אלסאבע יכון לכם עטלה ותבויק גלבה ואסמא לאוזל
מקדסא: כל עבידת פלחן לא תעבדון ותקרבון קרבנא קדם
יי: וכל צנעה' מכסב לא תצנעו וקרבו קרבאנא זאירא

שטעונים תנופה חיים יכול כולם ת"ל על שני כבשים" קדש יהיו" לפי ששלמי יחיד קדשים קלים
הוזקק לומר בשלמי צבור שהן קודש קדשים" ובקצרכם" חזר ושנה לעבור עליהן בשני לאוין"
אמר רבי אבדימי ברבי יוסף מה ראה הכתוב ליתנה באמצע רגלים פסח ועצרת מכאן וראש השנה
ויום הכפורים מכאן ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופיאה לעני כראוי מעלין עליו כאילו בנה בית
המקדש והקריב עליו קרבנותיו בתוכו" תעזוב" הנח לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע לאחד מהם
אני ה' אלהיכם" נאמן לשלם שכר" זכרון תרועה" זכרון פסוקי זכרון ופסוקי שופרות לזכור.
להם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל" והקרבתם אשה" המוספין האמורין בחומש הפקודים"

תעשו והקרבתם אשה ליהוה׃
וידבר יהוה אל
משה לאמר׃ אך בעשור לחדש
השביעי הזה יום הכפרים הוא
מקרא קדש יהיה לכם ועניתם
את נפשתיכם והקרבתם אשה
ליהוה׃ וכל מלאכה לא תעשו
בעצם היום הזה כי יום כפרים
הוא לכפר עליכם לפני יהוה
אלהיכם׃ כי כל הנפש אשר לא
תענה בעצם היום הזה ונכרתה
מעמיה׃ וכל הנפש אשר תעשה
כל מלאכה בעצם היום הזה
והאבדתי את הנפש ההוא מקרב
עמה׃ כל מלאכה לא תעשו

ללה׃ ומליל יי׳ עם משה
למימר׃ תם כלם אללה מוסי׳
תכלימא׃ ברם בעסרא לירחא
שביעאה הדין יומא דכפוריא
הוא מערע קדיש יהי לכון
ותענון ית נפשתכון ותקרבון
קרבנא ליי׳׃ אמא פי אלעאשר
מן הדי אלשהר אלסאבע והו יום
אלגפראן אסמא מקדסא יכון לכם
ואגיעו אנפסכם וקרבו קרבאנא
זאידא ללה׃ וכל עבידא לא
תעבדון בכרן יומא הדין ארי יומא
דכפוריא הוא לכפרא עליכון
קדם יי׳ אלהכון׃ וכל עמל לא תעמלו
פי ראת דאך אליום לכי יסתגפר לאנה יום אלגפראן
פיה ענכם בין ידי אללה רבכם׃

ארי כל אנש דלא יתעני בכרן יומא הדין וישתיצי מעמיה׃ וכל
אנסאן באלג לם יצום פי ראת הדי אליום ינקטע מן קומה׃ וכל אנש
דיעביד כל עבידא בכרן יומא הדין ואוביד ית אנשא ההוא מגו
עמיה׃ וכל אנסאן יצנע שיא מן אלצנאיע פי ראת דאלך
אליום ואביד דאך אלאנסאן מן בין קומה׃ כל עבידא לא תעבדון
קים עלם לדריכון בכל מותבניכון׃ וכל צנאעה לא תעמלו

אך״ כל אכין ורקין שבתורה מיעוטין מכפר הוא לשבים ואינו מכפר על שאינם שבים״
והאבדתי״ לפי שהוא אומר כרת בכל מקום ואיני יודע מה הוא כשהוא אומר והאבדתי לימד
על הכרת שאינו אלא אבדן״ וכל מלאכה״ לעבור עליו בלאוין הרבה או להזהיר על מלאכת לילה
כמלאכת יום׳ מקרא קדש״ קדשהו בכסות נקיה ובתפלה ובשאר ימים טובים במאכל ובמשתה ובכסות נקיה ובתפלה״

חקת עולם לדרתיכם בכל
מושבתיכם: שבת שבתון הוא
לכם ועניתם את נפשתיכם
בתשעה לחדש בערב מערב עד
ערב תשבתו שבתכם:
וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר
אל בני ישראל לאמר בחמשה
עשר יום לחדש השביעי הזה
חג הסכות שבעת ימים ליהוה:
ביום הראשון מקרא קדש כל
מלאכת עבדה לא תעשו: שבעת
ימים תקריבו אשה ליהוה ביום
השמיני מקרא קדש יהיה לכם
והקרבתם אשה ליהוה עצרת
הוא כל מלאכת עבדה לא תעשו:

רסם דהר עלא מר אג'יאלכם פי
גמיע מסאכנכם: שבא שבתא
הוא לכון ותענון ית נפשתכון
בתשעא לירחא ברמשא. עד
מרמשא עד למשא תנוחון
ניחכון: עטלה הי סבת לכם
ואגיעו אנפסכם מן עשייה
תאסע פי הד'י אלשהר אלעשי
אתאני תעטלו עטלכם:
ומליל יי' עם משה
למימר: תם כלם אללה מוסי
תכלימא: מליל עם בני ישראל
למימר. בחמישת עסרא יומא
לירחא שביעאה הדין. חגא
דמטליא שבעה יומין קדם יי':
מר בני אסראיל קאילא פי
אליום אלכאמס עשר מן אלשהר אלסאבע חג אלמט'אל סבעה' איאם
ללה: ביומא קדמאה מערע קדיש כל עבידת פלחן לא תעבדון:
פי אליום אלאול אסם מקדס כל צנאעה' מכסב לא תעמלו: שבעה
יומין תקרבון קרבנא קדם יי': ביומא תמינאה. מערע קדיש יהי
לכון ותקרבון קורבנא קדם יי' כנישין תהון כל עבידת פלחן לא
תעבדון: ופי הד'ה אלסבעה' איאם תקרבו קרבאנא ללה פי אליום
אלתאמן אסם מקדס יכון לכם וקרבו קרבאנא זאירא ללה ואמכתו
פי קדסה וכל צנאעה' מכסב לא תעמלו: אלין מועדיא דיי'

עצרת היא. עצרתי אתכם אצלי כמלך שזימן את בניו לסעודה לכך וכך ימים כיון שהגיע זמנם
ליפטר אמר בני בבקשה מכם עכבו עמי יום אחד קשה עלי פרידתכם: כל מלאכת עבודה. אפילו
מלאכה שהיא עבודה לכם שאם לא תעשוה יש חסרון כיס בדבר: לא תעשו. יכול אף חולו של מועד יהא

99

אלה מועדי יהוה אשר תקראו
אתם מקראי קדש להקריב
אשה ליהוה עלה ומנחה זבח
ונסכים דבר יום ביומו מלבד
שבתת יהוה ומלבד מתנותיכם
ומלבד כל נדריכם ומלבד כל
נדבתיכם אשר תתנו ליהוה:
אך בחמשה עשר יום לחדש
השביעי באספכם את תבואת
הארץ תחגו את חג יהוה שבעת
ימים ביום הראשון שבתון וביום
השמיני שבתון: ולקחתם לכם
ביום הראשון פרי עץ הדר
כפת תמרים וענף עץ עבת

דתערעון יתהון מערעי קדיש
לקרבא קרבנא קדם יי׳ עלתא
ומנחתא נכסת קודשין וניסוכין
פתגם יום ביומיה: הדה אעיאד
אללה אלדי יגב אן תסמוהא באסמא
כאצה ותקרבו פיהא קרבאנא
נאירא ללה מן צעידה וכד
ומזאג ואגב כל יום פי יומה:
בר משבייא דיי׳ ובר ממתנתכון
ובר מכל נדריכון ובר מכל
נדבתכון דתתנון קדם יי׳: מא כלא
סבות אללה ומא כלא ונדורכם
ותברעכם אלתי תעטוהא ללה:
ברם בחמישת עסרא יומא
לירחא שביעאה במכנשכון
ית עללתא דארעא תיחגון ית חגא קדם יי׳ שבעה יומין ביומא קדמאה
ניחא וביומא תמינאה ניחא: ואמא פי אליום אלכאמס עשר מן אלשהר
אלסאבע פאדא גמעתם גלה אלארץ תחגו חג ללה סבעה איאם פי
אלאול מנהא עטלה ופי אליום אלתאמן עטלה: ותיסבון לכון ביומא קדמאה
פירי אילנא אתרוגין ולולבין והדסין וערבין דנחל ותחדון קדם יי׳ אלהכון
שבעה יומין: ותאכדו לכם פי אליום אלאול מן תמר שגר אלאתרג ומן לב אלנכל ומן אגצאן

עפו יאולכם

עצור במלאכת עבודה ת״ל כיוצ׳ עולה ומנחה מנחת נסכים הקרבה עם העולה דבר יום ביומו חק הכתוב
בחומש הפקודים דבר יום ביומו הא אם עבר יומו בטל קרבנו אך בחמשה עשר יום תחוגו קרבן שלמים
לחגיגה יכול תדחה את השבת ת״ל אך הואיל ויש לה תשלומין כל שבעה באספכם את תבואת הארץ
שיהא חודש שביעי זה בא בזמן אסיפה מכאן שנצטוו לעבר את השנים שאם אין העבור פעמים שהוא
באמצע הקיץ או החורף תחוגו שלמי חגיגה שבעת ימים אם לא הביא בזה יביא בזה יכול יהא מביא
כל שבעה ת״ל וחגותם אותו יום אחד במשמע ולמה נאמ׳ שבעה לתשלומין פרי עץ הדר עץ
שטעם עצו ופריו שוה הדר הדר באילנו משנה לשנה וזהו אתרוג כפת תמרים חסר וי״ו למד שאינה
אלא אחת וענף עץ עבות שענפיו קלועים בעבותות וכחבלים וזהו הדס העשוי כמין קליעה

וערבי נחל ושמחתם לפני יהוה
אלהיכם שבעת ימים: וחגתם
אתו חג ליהוה שבעת ימים
בשנה חקת עולם לדרתיכם
בחדש השביעי תחגו אתו:
בסכת תשבו שבעת ימים כל
האזרח בישראל ישבו בסכת:
למען ידעו דרתיכם כי בסכות
הושבתי את בני ישראל בהוציאי
אותם מארץ מצרים אני יהוה
אלהיכם: וידבר משה את מעדי
יהוה אל בני ישראל:
וידבר יהוה אל משה לאמר: צו
את בני ישראל ויקחו אליך
שמן זית זך כתית למאור
להעלת נר תמיד: מחוץ לפרכת

עוד אאס עלא צנעה אלצפר ומן
גרב אואד ואפלחו בהאבין ידי
אלה רבכם סבעה איאם: ותיחגון
יתיה חגא קדם יי׳ שבעה יומין בשתא
קים עלם לדריכון בירחא שביעאה
תיחגון יתיה: וחגו דאלך חג ללה
סבעה איאם פי אלסנה רסם אדהר
עלא מראגיאלכם פי אלשהר אלסאבע
תחגונה: במטליא תתבון שבעה
יומין כל יציבא בישראל יתבון
במטליא: ואגלסו פי אלמטאל סבעה
איאם לאמרי וכל צריח מן אל
אסראיל יגלסו פי אלמטאל: בדיל
דידעון דריכון ארי במטלת ענני
אותיבית ית בני ישראל באפקותי
יתהון מארעא דמצרים אנא יי׳
אלהכון: לכי יעלם אגיאלכם אני
אלה רבכם אגלסת בני אסראיל פי צלאל מן גמאמי חין אכרגתהם
מן בלד מצר אנא אלה צאדק אלועד: ומליל משה ית סדר מועדיא דיי׳
ואליפנון לבני ישראל: פכאטב מוסי באעיאד אללה בני אסראיל:
ומליל יי׳ עם משה למימר: תם כלם אללה מוסי תכלימא: פקיד ית
בני ישראל ויסבון לך משח זיתא דכיא כתישא לאנהרא לאדלקא בוצינא
תדירא: אוץ בני אסראיל באן יאתוך בדהן זית צאף מדקוק ללאצאה
לתסרג בה אלסרג דאימא: מברא לפרכתא דסהדותא במשכן

זה אזרח · בישראל · לרבות את הגרים · כי בסכות הושבתי · ענני כבוד · צו את בני ישראל · זו פרשת מצות
הנרות · ופרשת ואתה תצוה לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש צורך המנורה וכן משמע ואתה

יוסף

העדת באהל מועד יערך אתו
אהרן מערב עד בקר לפני
יהוה תמיד חקת עולם לדרתיכם:
על המנרה הטהרה יערך את
הנרות לפני יהוה תמיד:

ולקחת סלת ואפית אתה שתים
עשרה חלות שני עשרנים
יהיה החלה האחת: ושמת
אותם שתים מערכות שש ר״ה יתנא
המערכת על השלחן הטהר
לפני יהוה: ונתת על המערכת
לבנה זכה והיתה ללחם לאזכרה

זמנא יסדר יתיה אהרן מרמשא
עד צפרא קדם יי תדירא קים עלם
לדריכון: כארג אלסגף אלשהאדה
פי כבא אלמחצ׳ר ינצ׳רה הרון מן
אלעשא אלי אלצבאח בין ידי אללה
דאימא רסם אלדהר עלא מר
אגיאלכם: על מנרתא דכיתא
יסדר ית בוציניא קדם יי תדירא:
עלא אלמנארה אלטאהרה יצפהא
בין ידי אללה: ותיסב סולתא
ותיפי יתה תלתא עסרי גריצן
תרין עסרונין תהי הוא גריצתא
חדא: וכ׳ד סמידא ואכ׳בזה אתני
עשר גרדקה ולתכון כל גרדקה
מן עשרין: ותשוי יתהון תרתין סדרין שית סדרא על פתורא דכיא קדם יי:
וציירהמא צפין סתה פי כל צף עלא אלמאידה אלטאהרה בין ידי אללה:
ותתין על סדרא לבונתא דכיתא ותהי ללחים לאדכרא קרבנא
קדם יי: ואגעל עלא כל צף לבאנא זכיא וליכן ען אלכ׳בז פיהא

סופך לצוות את בני ישראל על כך״ שמן זית זך״ שלשה שמנים יוצאים מן הזית הראשון קרוי זך
והן מפורשין במנחות ובתורת כהנים״ תמיד״ מלילה ללילה כמו עולת תמיד שאינה אלא מיום
ליום״ פרכת העדות״ שלפני הארון שהוא קרוי עדות״ ולהודיע דרשו על נר מערבי שהוא
עדות לכל באי עולם שהשכינה שרויה בישראל שנותן בה שמן כמדת חברותיה
וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים״ יערוך אותו אהרן מערב עד בקר״ יערוך אותו
עריכה הראויה למדת כל הלילה ושיערו חכמים חצי לוג לכל נר ונר והן כראוי אף ללילי
תקופת טבת ומדה זו הוקבעה להם״ המנורה הטהורה שהיא זהב טהור״ דבר אחר על
טהרה שלמנורה שמטהרה ומדשנה תחלה מן האפר״ שש המערכות״ שש חלות המערכת האחת״
השלחן הטהור״ שלזהב טהור״ ד״א על טהרו שלשלחן שלא יהוא הסניפין מגביהין את הלחם מעל גבי
השלחן״ ונתת על המערכת״ על כל אחת משתי המערכות היו שני בזיכי לבונה מלא קומץ לכל
אחת״ והיתה הלבונה הזאת ללחם לאזכרה שאין מן הלחם לגבוה כלום אלא הלבונה נקטרת שהן כשמסלקין
אותו בכל שבת ושבת והוא לזכרון ללחם״ שעל ידה נזכר למעלה בקומץ שהיא אזכרה למנחה״

אִשֶּׁה לַיהוָה׃ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם
הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד
מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם׃
וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ
בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים
הוּא לוֹ מֵאִשֵּׁי יְהוָה חָק עוֹלָם׃
וַיֵּצֵא בֶּן אִשָּׁה
יִשְׂרְאֵלִית וְהוּא בֶּן אִישׁ מִצְרִי
בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּנָּצוּ בַּמַּחֲנֶה
בֶּן הַיִּשְׂרְאֵלִית וְאִישׁ הַיִּשְׂרְאֵלִי׃
וַיִּקֹּב בֶּן הָאִשָּׁה הַיִּשְׂרְאֵלִית אֶת
הַשֵּׁם וַיְקַלֵּל וַיָּבִיאוּ אֹתוֹ אֶל
מֹשֶׁה וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלֹמִית בַּת
דִּבְרִי לְמַטֵּה דָן׃ וַיַּנִּיחֻהוּ בַּמִּשְׁמָר

מקרבא ללה׃ ביומא דשבתא
ביומא דשבתא יסדרניה קדם יי
תדירא מן בני ישראל קים עלם׃
ופי כל יום סבת יצפה בין ידי
אללה דאימא מן ענד בני אסראיל
רסם דהר׃ ותהי לאהרן ולבנוהי
וייכלוניה באתר קדיש ארי
קדש קדשין הוא ליה מקרבניא
דיי קים עלם׃ תם יכון להרון
ובניה יאכלונה פי מוצע מקדס
לאנה להם מן כואץ אלקראס
מן קראבין אללה רסם דהר׃
ונפק בר אתתא בת ישראל
והוא בר גבר מצראי בגו בני
ישראל ואתנצו במשריתא בר אתתא
בת ישראל וגברא בר ישראל׃ פכרג אבן אסראיליה והו אבן רגל
מצרי פימא בין בני אסראיל פתנאזו פי אלעסכר הדי אבן אלאסראיליה
ורגל אסראילי׃ ופריש בר אתתא בת ישראל ית שמא ואלגיז ואיתיאו
יתיה לות משה ושום אמיה שלומית בת דברי לשבטא דדן׃ פסב אבן
אמראה אסראיליה אלאסם ושתמה ואתו בה אלי מוסי וכאן אסם אמה
שלומית אבנה דבלי מן סבט דן׃ ואסלוהי בבית מטרא עד

היתה׳ המנחה הזאת שכל דבר הבא מן התבואה בכלל מנחה היא׳ ואכלוהו׳ מוסב על הלחם שהוא לשון זכר
ויצא בן אשה ישראלית׳ מהיכן יצא רבי לוי אומ׳ מעולמו יצא ר׳ ברכיה אומ׳ מפרשה שלמעלה יצא לגלג ואמ׳
ביום השבת יערכנו דרך המלך לאכול פת חמה בכל יום שמא פת צוננת של תשעה ימים בתמיה׳ ומתניתא
אמרה מבית דינו של משה יצא מחויב בא ליטע אהלו בתוך מחנה דן אמרו לו מה טיבך לכאן אמ׳ להם
מבני דן אני אמרו לו איש על דגלו באותות לבית אבותם כתיב נכנס לבית דינו של משה ויצא מחוייב עמד
וגדף׳ בן איש מצרי׳ הוא המצרי שהרג משה׳ בתוך בני ישראל׳ מלמד שנתגייר׳ וינצו במחנה׳ על עסקי
המחנה׳ ואיש הישראלי׳ זה שכנגדו שמיחה בו מטע אהלו׳ ויקב׳ כתרגומו ופריש שנקב שם המיוחד וגדף
והוא שם המפורש ששמע מסיני׳ ושם אמו שלומית בת דברי׳ שבחן של ישראל שפרסמה הכתוב לזו

לְפָרֹשׁ לָהֶם עַל פִּי יְהוָה׃

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
הוֹצֵא אֶת הַמְקַלֵּל אֶל מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה וְסָמְכוּ כָל הַשֹּׁמְעִים
אֶת יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁוֹ וְרָגְמוּ
אֹתוֹ כָּל הָעֵדָה׃ וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תְּדַבֵּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי
יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ׃ וְנֹקֵב
שֵׁם יְהוָה מוֹת יוּמָת רָגוֹם יִרְגְּמוּ
בוֹ כָּל הָעֵדָה כַּגֵּר כָּאֶזְרָח בְּנָקְבוֹ
שֵׁם יוּמָת׃ וְאִישׁ כִּי יַכֶּה כָּל נֶפֶשׁ
אָדָם מוֹת יוּמָת׃ וּמַכֵּה נֶפֶשׁ
בְּהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה נֶפֶשׁ תַּחַת

דִּיתְפְּרַשׁ לְהוֹן עַל גְּזֵירַת מֵימְרָא
דַּיְיָ׃ פּוּצְעַה פִי אֻחְבַּס לִיבַּיַּן
להם אמלה ען קול אללה׃
וּמַלֵּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימַר׃
תם כלם אללה מוסי תכלימא׃
אַפֵּיק יָת דְּאַרְגֵּיז לְמִבְּרָא
לְמַשְׁרִיתָא וְיִסְמְכוּן כָּל דִּשְׁמַעוּ
יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישֵׁיהּ וְיִרְגְּמוּן
יָתֵיהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא׃ אכרג
אלשאתם אלי כארג אלעסכר
ויסנד כל מן סמעה אידיהם
עלא ראסה ולירגמה גמיע
אהל אלמחצר רגמא׃ ועם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּמַלֵּיל לְמֵימַר
גְּבַר גְּבַר אֲרֵי יַרְגֵּיז קֳדָם

אֱלָהֵיהּ וִיקַבֵּיל חוֹבֵיהּ׃ ומר בני אסראיל וקל להם אי אנסאן שתם
רבה פקד חמל וזרה עצימה׃ וּדִיפָרֵשׁ שְׁמָא דַּיְיָ אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל
מִרְגָּם יִרְגְּמוּן בֵּיהּ כָּל כְּנִשְׁתָּא גִּיּוֹרָא כְּיַצִּיבָא בְּפָרָשׁוּתֵיהּ שְׁמָא יִתְקְטֵיל׃
ומן סבה כדאך פליקתל קתלא ולירגמה גמיע אהל אלמחצר רגמא אל
דכיל כאלצריח סוא איהמא סב אלאסם פליקתל׃ וּגְבַר אֲרֵי יִקְטוֹל כָּל נַפְשָׁא
דַּאֲנָשָׁא אִתְקְטָלָא יִתְקְטֵיל׃ ואי אנסאן קתל ואחדא מן נפוס אלנאס פליקתל
קתלא׃ וְדִיקְטוֹל נְפַשׁ בְּעִירָא יְשַׁלְּמִנַּהּ נַפְשָׁא חֲלָף נַפְשָׁא׃ ומן קתל בהימה

לומר שהיא לבדה היתה זונה" שלומית דהות פטפטה שלם עלך שלם עלך שלם עליכון מפטפטת בדברים
שואלת בשלום הכל" בת דברי למטה דן" מגיד שהרשע גורם גנאי לו גנאי לאביו גנאי לשבטו כיוצא בו
אהליאב בן אחיסמך למטה דן שבח לו שבח לאביו שבח לשבטו" ויניחוהו" לבדו ולא הניחו המקושש עמו
ששניהם היו בפרק אחד ויודעים היו שהמקושש במיתה אבל לא פורש להם באיזו מיתה לכך נאמר כי לא
פורש מה יעשה לו אבל במקלל הוא אומר לפרוש להם שלא היו יודעים אם חייב מיתה אם לאו" השומעים
אלו העדים" כל להביא את הדיינים" את ידיהם וסומכים לו דמך בראשך ואתם נענשים במיתתך
שאתה גרמת לך" כל העדה" במעמד כל העדה מכאן ששלוחו של אדם כמותו" ונשא חטאו" בכרת כשאין

נפש: ואיש כי יתן מום בעמיתו
כאשר עשה כן יעשה לו:
שבר תחת שבר עין תחת עין
שן תחת שן כאשר יתן מום
באדם כן ינתן בו: ומכה בהמה
ישלמנה ומכה אדם יומת:
משפט אחד יהיה לכם כגר
כאזרח יהיה כי אני יהוה
אלהיכם: וידבר משה אל
בני ישראל ויוציאו את המקלל
אל מחוץ למחנה וירגמו אתו
אבן ובני ישראל עשו כאשר
צוה יהוה את משה:

פליגרם מתלהא ראסא ברדראס:
וגבר ארי יתין מומא בחבריה
כמא דעבד כין יתעביד ליה:
ואי אנסאן געל עיבא פי אחד
אמתה פליצנע בה כמא צנע:
תברא חלף תברא עינא חלף
עינא שנא חלף שנא כמא
דיהב מומא באנשא כין
יתיהיב ביה: ולא כסר בדל לכסר
ולא עין בדלהא ולא סן בדלהא
וכמא יגעל עיבא פי אנסאן כדאך
יגעל עליה: ודיקטול בעירא
ישלמנה ודיקטול אנשא יתקטיל:
ומן צרב בהימה פליגרם ומן קתל
אנסאנא פמאת פליקתל: דינא חד יהי לכון גיורא כיציבא יהי ארי אנא
יי אלהכון: גליכון לכם חכם ואחד יסאוי פיה אלדכיל ואלצריח לאני אללה
רבכם ואחד: ומליל משה עם בני ישראל ואפיקו ית דאלגיז למברא
למשריתא ורגמו יתיה באבנא ובני ישראל עבדו כמא דפקיד יי
ית משה: וכלם מוסי בדלך בני אסראיל ואכרגו אלשאתם אלי כארג
אלעסכר ורגמוה באלחגארה ומאת וצנעו בנו אסראיל פי סאיר מא
אמר אללה מוסי פ פ פ
נזל עליהם אמר אלה מזקא:

התראה ונוקב שם אינו חייב עד שיפרש את השם ולא המקלל בכינוי ומקב לשון קללה כמו
מה אקב ואיש כי יכה לפי שנ׳ ומכה איש וג׳ אין לי אלא שהרג את האיש אשה וקטן מנ׳ ת״ל
כל נפש אדם כן ינתן בו פרשו רבותינו שאינו נתינת מום ממש אלא תשלומי ממון שמין אותו כעבד
לכך כתיב בו לשון נתינה דבר הנתון מיד ליד ומכה בהמה ישלמנה למעלה דבר בהורג בהמה וכאן
דבר בעושה בה חבורה ומכה אדם יומת אפילו לא הרגו אלא עשה בו חבורה שלא נאמר כאן נפש
ובמכה אביו ואמו דבר הכתוב ובא להקישן למכה בהמה מה מכה בהמה מחיים אף מכה אביו מחיים
פרט למכה לאחר מיתה לפי שמצינו שהמקללו לאחר מיתה חייב הוצרך לומר במכה שפטור ומה ב
בבהמה שאם אין חבלה אין תשלומין אף מכה אביו אינו חייב עד שיעשה בו חבורה אני ה׳ אלהיכם אלהי
כולכם כשם שאני מיחד שמי עליכם כך אני מיחדו על הגרים ובני ישראל עשו כל המצוה האמורה
בסקילה במקום אחר דחייה רגימה ותלייה חסלת פרשת אמר

קכ״ד פסו׳ סימ׳ מעדי

וידבר יהוה אל משה בהר סיני
לאמר: דבר אל בני ישראל
ואמרת אלהם כי תבאו אל הארץ
אשר אני נתן לכם ושבתה
הארץ שבת ליהוה: שש שנים
תזרע שדך ושש שנים תזמר
כרמך ואספת את תבואתה:
ובשנה השביעת שבת שבתון
יהיה לארץ שבת ליהוה שדך
לא תזרע וכרמך לא תזמר: את
ספיח קצירך לא תקצור ואת
ענבי נזירך לא תבצר שנת

פ פ פ

ומליל יי עם משה בטורא דסיני
למימר: תם כלם ולה מוסא פי
טור סינא תכלימא: ומליל עם בני
ישראל ותימר להון ארי תיעלון
לארעא דאנא יהיב לכון ותשמיט
ארעא שמטתא קדם יי: מל בני
אסראיל וקל להם אדי דכלתם
אלבלד. אלדי אנא מעטיכם. פעטלו
אלארץ. עטלה ללה: שית שנין
תזרע חקלך ושית שנין תכסח
כרמך ותכנוש ית עללתהא: אן
תכון סת סנין תזרע ציעתך
וסת סנין תלפק כרמך ותגמע
גלתהא: ובשתא שביעתא נח שמטתא יהי לארעא דתשמיט קדם יי
חקלך לא תזרע וכרמך לא תכסח: ופי אלסנה אלסאבעה עטלה לאלארץ
הי סבת ללה. לא תזרע ציעתך. ולא תלפק כרמך: ית כתי חצדך
לא תחצוד וית ענבי שבקך לא תקטוף. שנת שמטתא יהי לארעא:
וכלף זרעך פלא תחצדה ואלפאד מן ענבך פלא תקטפה לאנהא

בהר סיני. מה ענין שמטה אצל הר סיני והלא כל המצות נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני אלא מה שמטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני כך פירושה לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה שמסיני היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ונשנו בערבות מואב: שבת ליי׳. לשם יי׳ כשם שנ׳ בשבת בראשית: יהיה לארץ. לשדות ולכרמים: לא תזמור. שקוצצין זמורותיה ותרגומו לא תכסח ודומה לו קוצים כסוחים שכופה באש כסוחה: את ספיח קצירך. אפלו לא זרעתה והיא צמחה מן הזרע שנפל בה בעת הקציר הוא קרוי ספיח: לא תקצור. להיות מחזיק בו כשאר קציר אלא הפקר לכל יהיה: נזירך. שהנזרת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם: לא תבצר. אותם אינך בוצר אלא מן המופקר: והיתה שבת הארץ וגו׳ אף על פי שאסרתם עליך לא באכילה ולא בהנאה אסרתים אלא שלא

שבתון יהיה לארץ והיתה שבת
הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך
ולאמתך ולשכירך ולתושבך
הגרים עמך ולבהמתך ולחיה
אשר בארצך תהיה כל תבואתה
לאכל׃ וספרת ח
לך שבע שבתת שנים שבע
שנים שבע פעמים והיו לך
ימי שבע שבתת השנים תשע
וארבעים שנה והעברת שופר
תרועה בחדש השביעי בעשור
לחדש ביום הכפרים תעבירו שופר

שנה עטלה לארץ׃ ותהי שמטת
ארעא לכון למיכל לך ולעבדך
ולאמתך ולאגירך ולתותבך
דדיירין עמך׃ ולבעירך
ולחיתא דבארעך תהי כל עללתה
למיכל׃ ותמני לך
שבע שמטין דשנין שבע שנין
שבע זמנין ויהון לך יומי שבע
שמטין דשנין ארבעין ותשע שנין׃

ולי כון מא ינבת
מן אלארץ מעטלה לכם מאכלא
לך ולעבדך ולאמתך ולאגירך
ולציפך ולמקימין מעך׃ ולבעירך
ולחיואן דבארצך תכון גמיע גלתהא
מאכלא׃ ואחצי
שבע שמטין וסבע שנין שבע
ודלך
ת׳ם אחץ סבע סנין עטלה ודלך
סבע סנין סבע מראר פיציר גמלה דלך תסעה וארבעין סנה׃
ותעבר שופר יבבא בירחא שביעאה בעסרא לירחא ביומא דכפוריא
תעבירון שופרא בכל ארעכון׃ ואצרב בבוק מגלב פי שהר אלסאבע
פי אלעאשר מן אלשהר והו יום אלגפראן אצרבו פיה באלבוק פי גמיע

תנהוג בהם כבעל הבית. אלא הכל יהיו שוים בה אתה ושכירך ותושבך׃ שבת הארץ לכם לאכלה׃ מן
השבות אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור׃ לך ולעבדך ולאמתך׃ לפי שנ׳ ואכלו אביוני עמך יכול
יהו אסורים באכילה לעשירים ת״ל לך ולעבדך ולאמתך הרי בעלים ועבדים ושפחות אמורים כאן׃ ולשכירך
ולתושבך׃ אף הנכרים׃ ולבהמתך ולחיה׃ אם חיה אוכלת בהמה לא כל שכן שמזונותיה עליך מה
ת״ל ולבהמתך הקיש בהמה לחיה כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמתך מן הבית כלה
לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית׃ שבתות שנים׃ שמטות שנים יכול יעשה שבע שנים
רצופות שמטה ויעשה יובל אחריהם ת״ל שבע שנים שבע פעמים הוי אומ׳ כל שמטה ושמטה
בזמנה׃ והיו לך שבע וג׳ מגיד לך שאע״פ שלא עשית שמטות עשה יובל לסוף מ״ט שנה
ופשוטו שלמקרא יעלו לך חשבון שנות השמטות למספר מ״ט׃ והעברת׃ לשון ויעבירו
קול במחנה לשון הכרזה׃ ביום הכפורים׃ ממשמע שנאמר ביום הכפורים איני יודע שהוא
בעשור לחדש אם כן למה נאמר בעשור לחדש אלא לומר לך תקיעת בעשור לחדש דוחה
שבת בכל ארצכם ואין תקיעת ראש השנה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בבית דין בלבד
וקדשתם׃ בכניסתה מקדשין אותה בבית דין ואומרים מקודשת השנה׃ וקראתם דרור׃

73

בכל ארצכם: וקדשתם את
שנת החמשים שנה וקראתם
דרור בארץ לכל ישביה יובל
הוא תהיה לכם ושבתם איש אל
אחזתו ואיש אל משפחתו תשבו:
יובל הוא שנת החמשים שנה
תהיה לכם לא תזרעו ולא תקצרו
את ספיחיה ולא תבצרו את
נזריה: כי יובל הוא קדש תהיה
לכם מן השדה תאכלו את
תבואתה: בשנת היובל הזאת
תשבו איש אל אחזתו: וכי

בכל ארעכון: ותקדשון ית שנת חמשין
שנין ותקרון חירותא בארעא
לכל יתבהא יובלא היא תהי לכון
ותתובון גבר לאחסנתיה וגבר
לזרעיתיה תתובון: וקדסו הדה
סנה' אלכמסין סנה' ואטלקו ונאדו
בעתק פי אלבלד לגמיע אהלה:
תכון לכם אטלאקא ירגע פיהא
כל אמר אלי עשירתה ואלי' חוזה:
יובלא היא שנת חמשין תהי
לכון לא תזרעון ולא תחצדון ית
כתהא ולא תקטפון ית שבקהא:
ומן שרוט הדה סנה' אלאטלאק

סנה' אלכמסין אן לא תזרעו פיהא ולא תחצדו כלפהא ולא תקטפו
פארהא: ארי יובלא היא קודשא תהי לכון מן חקלא תיכלון ית
עללתה: לאנהא סנה' אלאטלאק תכון לכם מקדסה מן אלצחרא תאכלו
גלתהא מבאחא: בשתא דיובלא הדא תתובון גבר לאחסנתיה: ופי הדה
סנה' אלאטלאק ירגע כל אמר אלי חוזה: ואלי תזבון זבינין

לעבדים בין נרצע בין שלא כלו לו שש שנים משנמכר אמר רבי יהודה מהו לשון דרור כמדייר בי
דיירא וכו' שדר בבל מקום שהוא רוצה ואינו ברשות אחרים: יובל היא שנה זאת מובדלת משאר
שנים בנקובת שם לה לבדה ומה שמה יובל שמה על שם תקיעת שופר: ושבתם איש אל אחזתו
שהשדות חוזרות לבעליהן: ואיש אל משפחתו תשובו לרבות את הנרצע: יובל היא שנת החמשים
שנה: מה ת"ל לפי שנ' וקדשתם כבאיתה בראש השנה ובת"כ: את נזיריה את הענבים המשומרים
אבל בוצר אתה מן המופקרים כשם שנ' בשביעית כך נאמר ביובל נמצאו שתי שנים קדושות סמוכות
זו לזו שנת מ"ט שמטה ושנת החמשים יובל: קדש תהיה לכם: תופסת דמיה כהקדש יכול תצא
היא לחולין ת"ל תהיה בהוייתה תהא: מן השדה תאכלו: על ידי השדה אתה אוכל מן הבית שאם
כלה לחיה מן השדה אתה צריך לבער מן הבית כשם שנאמר בשביעית כך נאמר ביובל: תשובו
איש אל אחזתו: והרי כבר נאמר ושבתם איש אל אחזתו לא לרבות המוכר שדהו ועמד בנו
וגאלה שחוזרת לאביו ביובל: וכי תמכרו ממכר לעמיתך מכור לפי פשוטו כמשמעו ועוד יש
דרשה מניין כשאתה מוכר מכור לישראל חבירך ת"ל וכי תמכרו ממכר לעמיתך מכור ומניין
שאם באת לקנות קנה מישראל חבירך ת"ל או קנה מיד עמיתך: אל תונו זו אונאת ממון:

תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ אוֹ קָנֹה
מִיַּד עֲמִיתֶךָ אַל תּוֹנוּ אִישׁ אֶת
אָחִיו׃ בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל
תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר
שְׁנֵי תְבוּאֹת יִמְכָּר לָךְ׃ לְפִי רֹב
הַשָּׁנִים תַּרְבֶּה מִקְנָתוֹ וּלְפִי מְעֹט
הַשָּׁנִים תַּמְעִיט מִקְנָתוֹ כִּי מִסְפַּר
תְּבוּאֹת הוּא מֹכֵר לָךְ׃ וְלֹא תוֹנוּ
אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ
כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃ וַעֲשִׂיתֶם
אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ
וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וִישַׁבְתֶּם עַל

לחברך או תזבון מיד חברך
לא תונון גבר ית אחוהי: ואד'י
בעת ביעא לצאחבך או אבתעת
מנה פלא יג'בן כל ואחד אכ'אה:
במנין שניא בתר יובלא תזבון
מן חברך במנין שני עללתא
יזבין לך: באחצא סנין מן בעד
סנה' אלאטלאק תשתרי מן צאחבך
ובאחצא סני גלתהא יביעך הו:
לפום סגיות שניא תסגי זבינוהי
ולפום זעירות שניא תזער
זבינוהי ארי מנין עללתא הוא
מזבין לך: פעלי קדר כת'רה' אלסנין

יג'באן תכ'תר לה אלת'מן ועלי קדר קלתהא יג'ב אן תקלל לה לאנה אנמא
יביעך גלה' מחצאה: ולא תונון גבר ית חבריה ותדחל מאלהך ארי אנא יי
אלהכון: ולא יג'בן כל ואחד צאחבה ולכן לבך לאני אלה רבכם ומעאקב:
ותעבדון ית קימי וית דיני תטרון ותעבדון יתהון ותתבון על ארעא
לרחצן: ואעמלו ברסומי ואחכאמי ואחפטוהא ואעמלו בהא ואסכנו

במספר השנים אחר היובל תקנה" זהו פשוטו ליישב המקרא על אופניו על האונאה בא להזהיר כשתמכור
כשתמכור או תקנה קרקע דעו כמה שנים יש עד היובל ולפי השנים ותבואות השדה שהיא ראויה
לעשות ימכר המוכר ויקנה הקונה שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל ואם יש שנים מועטות וזה מוכרה
בדמים יקרים הרי נתאנה לוקח ואם יש שנים מרובות ואכל ממנה תבואות הרבה הרי נתאנה מוכר לפיכך
צריך לקנותה לפי הזמן זהו שנ' במספר שני תבואות ימכר לך לפי מנין שני התבואות שתהא עומדת ביד
הלוקח תמכור לו" ורבותינו דרשו מכאן שהמוכר שדהו אינו רשאי לגאול פחות משתי שנים שתעמוד
שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום ואפלו יש שלוש תבואות באותן שתי שנים של תבואות כגון שמכרה
בקמותיה ושנים אינו יוצא מפשוטו כלומר מספר שנים של תבואות ולא של שדפון ומיעוט שנים
שנים" תרבה מקנתו" תמכרנה ביוקר" תמעיט מקנתו" תמעיט בדמיה" ולא תונו איש את
עמיתו כאן הזהיר על אונאת דברים שלא יקניט את חבירו ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת
לו לפי דרכו והנאתו של יועץ ואם תאמר מי יודע אם נתכוונתי לרעה לכך נאמר ויראת מאלהיך
היודע מחשבות הוא כל דבר המסור ללב שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו נאמר בו ויראת
מאלהיך" וישבתם על הארץ לבטח" שבעון שמטה ישראל גולים שנ' אז תרצה הארץ את שבתותיה

הארץ לבטח: ונתנה הארץ
פריה ואכלתם לשבע וישבתם
לבטח עליה: וכי תאמרו מה
נאכל בשנה השביעת הן לא
נזרע ולא נאסף את תבואתנו:
וצויתי את ברכתי לכם בשנה
הששית ועשת את התבואה
לשלש השנים: וזרעתם את
השנה השמינת ואכלתם מן
התבואה ישן עד השנה התשיעת
עד בוא תבואתה תאכלו ישן:
והארץ לא תמכר לצמתת כי
לי הארץ כי גרים ותושבים

אלבלד ואתקין בה: ותתין ארעא
איבה ותיכלון למסבע ותתבון
לרחצן עלה: תכרג לכם אלארץ
תמרהא פתאכלוה הניא ותקימון
בהא ואתקין: וארי תימרון מא
ניכול בשתא שביעתא הא לא
נזרע ולא נכנוש ית עללתנא:
פאן קלתם מא נאכל פי אלסנה
אלסאבעה אד לא נזרע ולא נגמע
גלתנא: ואפקיד ית ברכתי לכון
בשתא שתיתאה ותעביד ית
עללתא לתלת שנין: פאני
אאמר בברכתי לכם פי אלסנה
אלסאדסה פתכפיכם גלתהא תלאת
סנין: ותזרעון ית שתא תמינתא ותיכלון מן עללתא עתיקא עד
שתא תשיעתא עד מיעל עללתה תיכלון עתיקא: ואזרעו פי אלסנה
אלתאמנה ואנתם תאכלו מן גלתהא עתיקא אלי אלסנה אלתאסעה אלי מגי
גלתהא תאכלו עתיקא: וארעא לא תזדבן לחלוטין ארי דילי ארעא
ארי דיירין ותותבין אתון קדמי: ואלארץ לא תבאע בתאתא לאנהא לי ואנמא

והרצת את שבתותיה ושבעים שנה שלגלות בבל כנגד ע׳ שמטות שבטלו היו״ ונתנה הארץ וג׳״
וישבתם לבטח עליה״ שלא תדאגו משנה בצורת״ ואכלתם לשובע״ אף בתוך המעיים תהא בו ברכה״
ולא נאסף אל הבית״ את תבואתנו״ כגון יין ופירות האילן וספיחין הבאים מאיליהם״ לשלש השנים״
לקצת הששית מניסן ועד ראש השנה ולשביעית ולשמינית שזרעו בשמינית במרחשון ויקצרו בניסן״
עד השנה התשיעית״ עד חג הסכות שלתשיעית שהוא עת בא תבואתה שלשמינית לתוך הבית שכל
ימות הקיץ היו בשדה בגרנות ובתשרי הוא עת האסיף לבית ופעמים שהיתה צריכה לעשות לארבעה
שנים בששית שלפני השמטה השביעית שהן בטילין מעבודת קרקע שתי שנים רצופות השביעית
והיובל ומקרא זה נאמר בשאר השמטות כולן״ והארץ לא תמכר״ ליתן לאו על חזרת שדות
לבעלים ביובל שלא יהא הלוקח כובשה״ לצמיתות״ לפסיקה למכירה פסוקה עולמית״
כי לי הארץ״ אל תרע עינך בה שאינה שלך״ ובכל ארץ אחוזתכם״ לרבות בתים ועבד
עברי ודבר זה מפורש בקידושין בפרק ראשון״ ולפי פשוטו סמוך לפרשה שלאחריו שהמוכר

אתם עמדי׃ ובכל ארץ אחזתכם
גאלה תתנו לארץ׃
כי ימוך אחיך ומכר
מאחזתו ובא גאלו הקרב אליו
וגאל את ממכר אחיו׃ ואיש כי
לא יהיה לו גאל והשיגה ידו
ומצא כדי גאלתו׃ וחשב את
שני ממכרו והשיב את העדף
לאיש אשר מכר לו ושב לאחזתו׃
ואם לא מצאה ידו די השיב
לו והיה ממכרו ביד הקנה אתו
עד שנת היובל ויצא ביבל ושב
לאחזתו׃ ואיש
כי ימכר בית מושב עיר חומה

אנתם סכאן ואג׳יאר לי׃ ובכל
ארע אחסנתכון פורקנא תתנון
לארעא׃ ופי גמיע בלד חוזכם
אגעלו ולאיה לארץ׃
ארי יתמסכן אחוך ויזבן מאחסנתיה
וייתי פריקיה דקריב ליה ויפרוק
ית זביני דאחוהי׃ ואדי תמאהן
אכוך ובאע שיא מן חוזה פליאת
ולייה אלאקרב אליה פיפתכא ביע
אכיה׃ וגבר ארי לא יהי ליה
פריק ותדביק ידיה וישכח
כמסת פורקניה׃ ואי רגל לם יכון
לה ולי פנאלת ידה טאאב כמקדאר
פכאכה׃ ויחשיב ית שני זבינוהי
ויתיב ית מותרא לגבר דזבין
ליה ויתוב לאחסנתיה׃ פליחסב סני ביעה ויירד אלפאצ׳ל אלי אלרג׳ל
אלדי באעה ויירגע אלי חוזה׃ ואם לא תשכח ידיה כמיסת דיתיב ליה ויהי
זבינוהי ביד דזבין יתיה עד שתא דיובילא ויפוק ביובלא ויתוב
לאחסנתיה׃ ואן לם תצל ידה מקדאר מא ירד עליה פליבק ביעה ביד
אלמשתרי מנה אלי סנה אלאטלאק ויכרג פיהא ויגרע אלי חוזה׃
וגבר ארי יזבין בית מותב קרתא מקפא שור ויהי פורקניה עד

אחוזתו רשאי לגאלה לאחר שתי שנים או הוא או קרובו ואין הלוקח יכול לעכב׃ כי ימוך אחיך ומכר
מלמד שאין אדם רשאי למכור שדהו אלא מחמת דוחק עוני׃ מאחוזתו׃ ולא כולה למד דרך ארץ שישייר
שדה לעצמו׃ וגאל את ממכר אחיו׃ ואין הלוקח יכול לעכב׃ ואיש כי לא יהיה לו גואל׃ וכי יש לך אדם
בישראל שאין לו גואלים אלא גואל שיכול לגאול ממכרו׃ וחשב את שני ממכרו׃ כמה שנים היו עד היובל
כך וכך ובכמה מכרתיה לך כך וכך עתיד היית להחזירה ביובל כמנית קונה מספר התבואות כפי חשבון
שלכל שנה אכלת אותה שלש שנים או ארבע הוצא את דמיהן מן החשבון וטול את השאר שהו והשיב
את העודף בדמי המקח על האכילה שאכלה ויתנם ללוקח׃ לאיש אשר מכר לו׃ המוכר הזה שבא

והיתה גאלתו עד תם שנת
ממכרו ימים תהיה גאלתו׃ ואם
לא יגאל עד מלאת לו שנה
תמימה וקם הבית אשר בעיר
אשר לא חמה לצמתת לקנה לו ק
אתו לדרתיו לא יצא ביבל׃
ובתי החצרים אשר אין להם
חמה סביב על שדה הארץ
יחשב גאלה תהיה לו וביבל
יצא׃ וערי הלוים בתי ערי
אחזתם גאלת עולם תהיה
ללוים׃ ואשר יגאל מן הלוים

משלם שתא דזבינוהי. עידן
בעידן יהי פרקניה׃ ואי רגל
באע ביתא מסכנא פי קריה
להא סור. פליכון בלכיאר. אלא
אנקצא סנה מן יום ביעה. ויכון
פכאכה חולא׃ ואם לא יתפריק.
עד משלם ליה שתא שלמתא.
ויקום ביתא דבקרתא דליה
שורא. לחלוטין לדזבן יתיה
לדרוהי. לא יפוק ביובילא׃ ואן
לם יפתכה. ואן כמלת לה סנה
תאמה. פקד תבת זביע אלדי פי
אלקריה אלדי להא סור בתאתא
לאלמשתרי ולאגיאלה. ולא יכרג פי סנה אלאטלאק׃ ובתי פצחיא דלית
להון שור מקף סחור סחור. על חקל ארעא יתחשבון פורקנא יהי
להון. וביובילא יפקון׃ ובאות אלצבאע. אלתי ליס להא סור יחיט בהא
סנה פכמתל צֵיאע אלארץ תחסב. אן יכון להא ולאיה. ותכרג פי אלאטלאק׃
ודיפרוק מן לואי׃ בתי קרוי אחסנתהון. פרקן עלם תהי ללואי׃ ואמא קרי
אללואנין. ובאות קראחוזהם פלהם אן יפתכוהא אבדא׃ ודיפרוק מן ליואי.

לגאלה׳ די השיג לו׳ מכאן שאינו גואל לחצאין׳ עד שנת היובל שלא יכנס לתוך אותה שנה כלום שאין יובל משמיט בתחלתו׳ בית מושב עיר חומה׳ בית בתוך עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון׳ והיתה גאולתו׳ לפי שנאמר בשדה שיוכל לגאלה משתי שנים ואילך כל זמן שירצה ובתוך שתי שנים הראשונים אינו יכול לגאלה׳ הוצרך לפרש בזה שהוא חלוף שאם רצה לגאול בשנה ראשונה גואלה ולאחר מכאן אינו גואלה׳ והיתה גאולתו׳ של בית׳ ימים׳ ימי שנה שלימה קרויים ימים וכן תשב הנערה אתנו ימים׳ וקם הבית לצמיתות׳ יצא מכוחו שלמוכר ונעומד בכוחו של קונה׳ לא יצא ביובל׳ אמר רב קפרא אם פגע בו יובל בתוך שנתו לא יצא׳ ובתי החצרים׳ כתרגומו פצחין׳ עיירות פתוחות מאין חומה וישהרבה בספר יהושע הערים וחצריהם׳ בחצריהם ובטירותם׳ על שדה הארץ יחשב׳ הרי הן כשדות הנגאלים עד היובל ויוצאין ביובל לבעלים אם לא נגאלו׳ גאלה תהיה לו׳ מיד אם ירצה ובזה יפה כוחו מכח שדות שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים׳ וביובל יצא׳ בחנם׳ וערי הלוים׳ מ״ח עיר שנתנו להם׳ גאלת עולם׳ גואל מיד אפלו לפני שתי שנים אם מכרו שדה משדותיהם הנתונות להם באלפים אמה

ויצא ממכר בית ועיר אחזתו
ביבל כי בתי ערי הלוים הוא
אחזתם בתוך בני ישראל ׃
ושדה מגרש עריהם לא ימכר
כי אחזת עולם הוא להם ׃

גֹ הֹ וכי ימוך אחיך
ומטה ידו עמך והחזקת בו גר
ותושב וחי עמך ׃ אל תקח מאתו
נשך ותרבית ויראת מאלהיך
וחי אחיך עמך ׃ את כספך
לא תתן לו בנשך ובמרבית לא
תתן אכלך ׃ אני יהוה אלהיכם

ויפקון זביני ביתא וקרוי
אחסנתיה ביובלא ארי בתי
קרוי ליואי אינון אחסנתהון בגו
בני ישרא׳ ׃ פמן ישתרי דא׳
מנהם פליכרג כל בית מביוע
וקרא חוז לאיהם כאן פי סנה׳
אטלאק לאן ביותהם וקראהם
הי חוזהם פימא בין בני אסראיל
וחקל רוח קרויהון לא יזדבן ׃
ארי אחסנת עלם הוא להון ׃
ואמא ציאע פנא קראהם פלא
תבאע בתה לאנה אחוז דהר
להם ׃ וארי יתמסכן אחוך ׃
ותמוט ידיה עמך ׃ ותתקף ביה דיור ויתותב ׃ וייחי עמך ׃ ואד׳י תמאק אכיך ׃
ומאלת ידה מעך ׃ פאשדדה ׃ באן יכון לך סאכנא וציפא ׃ פיעיש מעך ׃ לא
תיסב מניה חיבוליא ורביתא ׃ ותדחל מאלהך ׃ וייחי אחוך עמך ׃ לא תאכד
מנה עינה ולא רבא ׃ ולכן רבך ׃ חתא יעיש אכיך מעך ׃ ית כספך לא תתן
ליה בחיבוליא ובדביתא לא תתן מיכלך ׃ ולא תדפע אליה ורקך וטעאמך
בעינה ולא ברבא ׃ אנא יי אלהכון ׃ דאפיקית יתכון מארעא דמצרים ׃

סביבות הערים או אם מכרו בית בעיר חומה גואלין לעולם ואינו חלוט לסוף שנה ״ואשר יגאל מן הלוים
ואם יקנה בית או עיר מהם ״ויצא ביובל ״אותו ממכר של בית או של עיר ויש ובלוי שמכרו ולא יהיה חלוט
כשאר בתי חומה של ישראל גאולה זו לשון מכירה ״ד״א לפי שנ׳ גאולת עולם תהיה ללוים יכול לא דבר
הכתוב אלא בלוקח ישרא׳ שקנה בית בערי הלוים אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט ת״ל ואשר יגאל מן הלוים אף
הגואל מיד לוי גואל גאולת עולם ״ ויצא ממכר בית ״הרי זו מצוה אחרת ואם לא גאלה יוצאה ביובל ואינו
נחלט לסוף שנה כבית של ישרא׳ ״ כי בתי ערי הלוים היא אחוזתם ״לא היו להם נחלת שדות וכרמים אלא
ערים לשבת ומגרשיהם לפיכך הם להם במקום שדות ויש להם גאולה כשדות כדי שלא יופקעו נחלתם מהם ״
ושדה מגרש עריהם לא ימכר ״ מכר גזבר שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזבר אינה יוצאה
לכהנים ביובל כמו שנ׳ בישרא׳ ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד אבל בן לוי גואל לעולם ׃ והחזקת
בו ״אל תניחהו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו אלא חזקהו משעת מוטת היד למה זה דומה למשאוי שעל
החמור עודנו על החמור אחד תופס בו ומעמידו נפל לארץ חמשה אין מעמידין אותו ״גר ותושב ״אף אם

אשר הוצאתי אתכם מארץ
מצרים לתת לכם את ארץ כנען
להיות לכם לאלהים׃
וכי ימוך אחיך עמך
ונמכר לך לא תעבד בו עבדת
עבד׃ כשכיר כתושב יהיה עמך
עד שנת היבל יעבד עמך׃ ויצא
מעמך הוא ובניו עמו ושב
אל משפחתו ואל אחזת אבתיו
ישוב׃ כי עבדי הם אשר
הוצאתי אתם מארץ מצרים
לא ימכרו ממכרת עבד׃ לא

למתן לכון ית ארעא דכנען.
למהוי לכון לאלה׃ אנא אללה
רבכם ומכרגכם מן בלד מצר
לאעטיכם בלד כנען ואכון
לכם אלהא׃ וארי יתמסכן
אחוך עימך ויזדבן לך לא תפלח
ביה פלחן עבדין׃ ואד׳ תמאהן
אכוך מעך פבאע נפסה לך
לא תסתכדמה כדמה אלעביד׃
כאגירא כתותבא יהי עמך
עד שתא דיובילא יפלח
עמך׃ בל כאגיר או נזיל יכון
מעך אלי סנה אלאטלאק יכדמך׃

ויפוק מעימך הוא ובנוהי עימיה ויתוב לזרעיתיה ולאחסנת
אבהתוהי יתוב׃ תם יכרג מן ענדך הו ובנוה מעה וירגע אלי
עשירתה ואלי חוז אביה׃ ארי עבדי אנון דאפיקית יתהון מארעא
דמצרים לא יזדבנון זבון עבדין׃ לאנהם עבידי אלדי
אכרגתהם מן בלד מצר לא יבאעו ביע אלעביד׃ לא תפלח

הוא גר או תושב כל שקבל עליו שלא לעבוד ע״ז ואוכל נבלות׃ ויראת מאלהיך לפי שדעתו
של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרוש הימנו ומורה לעצמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות
אצלו הוצרך לומר ויראת מאלהיך או התולה מעותיו בנכרי להלוותם לישראל ברבית הרי זה דבר
המסור ללבו של אדם ומחשבתו לכך הוצרך לומר ויראת מאלהיך׃ אשר הוצאתי וג׳ והבחנתי בין
בכור לשאינו בכור אף אני יודע ונפרע מן המלוה מעותיו לישראל ברבית ואומר שלנכרי הם׃
דא אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים על מנת שתקבלו עליכם מצותי אפלו הם כבדות עליכם׃ לתת
לכם את ארץ כנען׃ בשכר שתקבלו מצותי׃ להיות לכם לאלהים׃ שכל הדר בארץ ישראל אני לו לאלהים
וכל היוצא ממנה כעובד ע״ז׃ עבודת עבד׃ עבודה שלגנאי שיהא ניכר בה כעבד שלא יוליך כליו אחריו
לבית המרחץ ולא ינעול מנעליו׃ כשכיר כתושב׃ עבודת קרקע ומלאכת אומנות כשאר שכירים יתנהג
בו׃ עד שנת היובל׃ אם פגע בו יובל לפני שש שנים היובל מוציאו׃ ובניו עמו׃ אמר ר׳ שמעון
אם הוא נמכר בניו מי מכרן אלא מכאן שרבו חייב במזונות בניו׃ אל אחזת אבתיו׃ אל כבוד
אבותיו ואין לזלזלו בכך׃ אחזת׃ חזקת׃ כי עבדי הם׃ שטרי קודם׃ לא ימכרו ממכרת
עבד׃ בהכרזה כאן יש עבד למכור ולא יעמידנו על אבן המקח׃ לא תרדה בו בפרך׃

תרדה בו בפרך ויראת מאלהיך:
ועבדך ואמתך אשר יהיו לך
מאת הגוים אשר סביבתיכם
מהם תקנו עבד ואמה: וגם מבני
התושבים הגרים עמכם מהם
תקנו וממשפחתם אשר עמכם
אשר הולידו בארצכם והיו
לכם לאחזה: והתנחלתם אתם
לבניכם אחריכם לרשת אחזה
לעלם בהם תעבדו ובאחיכם
בני ישראל איש באחיו לא
תרדה בו בפרך:
וכי תשיג יד גר ותושב מז

ביה בקשיו ותדחל מאלהך: לא
תסתולי עליה באקמא ולכה רבך:
ועבדך ואמתך דיהון לך מן
עממיא דבסחרניכון מנהון תקנון
עבדין ואמהן: ועבדך ואמתך
אלדי יכונון לך פמן אלאמם אלדין
חואליכם מנהם תקתנון לעביד
ואלאמה: ואף מבני תותביא ערליא
דדיירין עמכון מנהון תקנון
ומזרעיתהון דעמכון דאתילדו
בארעכון ויהון לכון לאחסנא:
ואיצא מן בני אלסכאן אלמקימין
מעכם תשתרון מנהם ומן עשירתהם
אלמולודין פי בלדכם פיכונו לכם
חוזא: ותתחסנון יתהון לבניכון בתריכון לירותת אחסנא לעלם בהון
תפלחון ובאחיכון בני ישראל גבר באחוהי לא תפלח ביה בקשיו: ותורתונהם
לבניכם מן בעדכם במיראת חוז ותסתכדמונהם אבדא ואמא אכותכם
בני אסראיל וכל ואחד מנכם לא יסתולי עלי אכיה באקמא:
ואלי תדביק יד ערל ותותב עמך ויתמסכן אחוך עימיה ויתזבן.

מלאכה שלא לצורך כדי לענותו אל תאמר לו החם לי את הכוס הזה והוא אינו צריך עדור תחת הגפן עד שתבא שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם שלא ואומר אני לו שהוא לצורך הרי הדבר הזה מסור ללבו לכך נאמר ויראת מאלהיך: ועבדך ואמתך אשר יהיו לך: אם תאמר א״כ במה אשתמש בעבדי איני מושל באומות איני נוחל שהרי הזהרתני לא תחיה כל נשמה אז מי ישמשני: מאת הגוים: הם יהיו לך לעבדים: אשר סביבותיכם: ולא שבתוך גבול ארצכם שהרי בהם אמרתי לא תחיה כל נשמה: וגם מבני התושבים: שבאו מסביבותיכם לישא נשים בארצכם וילדו להם הבן הולך אחר האב ואינו בכלל לא תחיה אלא אתה מותר לקנותו כעבד: מהם תקנו: אותם תקנו: והתנחלתם אותם לבניכם: החזיקו בהם לנחלה לצורך בניכם אחריכם: ולא יתכן לפרש הנחילום לבניכם שאם כן היה לו לכתוב והנחלתם אותם לבניכם והתנחלתם כמו והתחזקתם: איש באחיו: להביא נשיא בעמו ומלך במשרתיו שלא לרדות בפרך: יד גר ותושב: גר והוא תושב כתרגומו ערל תותב וסופו מוכיח ונמכר לגר תושב: וכי תשיג יד גר ותושב עמך: מי גרם לו שיעשיר דבוקו עמך: ומך אחיך עמו:

עמך ומך אחיך עמו ונמכר
לגר תושב עמך או לעקר
משפחת גר: אחרי נמכר
גאלה תהיה לו אחד מאחיו
יגאלנו: או דדו או בן דדו
יגאלנו או משאר בשרו
ממשפחתו יגאלנו או השיגה
ידו ונגאל: וחשב עם קנהו
משנת המכרו לו עד שנת היבל
והיה כסף ממכרו במספר שנים
כימי שכיר יהיה עמו: אם עוד
רבות בשנים לפיהן ישיב גאלתו

לערל תותב דעימך או לאלמאי
מזרעית גיורא: ואדיבלת יד
גריב או סאכן מעך ותמאחן
אליך ענדה פבאע נפסה
לגריב או סאכן מעך או לאצל
עשירה אלגריב: בתר דאזדבן
פרקנא תהי ליה חד מאחוהי
יפרקניה: פבעד מא אנבאע
יכון לה פכאך ואחד מן אכותה
יפתכה: או אחבוהי או בר אחבוהי
יפרקניה או מקריב בסריה
מזרעיתיה יפרקניה או דתדביק
ידיה ויתפריק: או עמה או אבן
עמה יפתכה או מן נסיב ראתה מן עשירתה יפתכה או נאלת ידה פפך
נפסה: ויחשיב עם זבניה משתא דאזדבן ליה עד שתא דיובילא
ויהי כסף זבינוהי במנין שניא כיומי אגירא יהי עימיה: פליחאסב
משתריה כם מן סנה אנבאע לה אלי סנה אלאטלאק פיסקט תמן
ביעה עלא אחצא אלסנין וליכון מעה פיהא כאאם לאגיר: אם עוד
סגיות בשניא לפומהון יתיב פורקניה מכסף זבינוהי: פאן בקי מן אלסנין

מי גרם לו שימכר דבוקו עמו על ידי שלמד ממעשיו: משפחת גר: זה הנאמר כשהוא אומר לעקר
זה הנמכר לעבודה עצמה להיות לה שמש ולא לאלהות אלא לחטוב עצים ולשאוב מים: גאולה תהיה
לו: מיד אל תניחהו שיטמע עד שנת היובל שהרי כל עצמו לא קנאו אלא לעובדו עד היובל שהרי
ביובל יוצא כמו שנ' למטה ויצא בשנת היובל ובגוי שתחת ידך הכתוב מדבר ואעפ"כ לא תבא
עליו בעקיפין מפני חלול השם אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון לפי המגיע בכל שנה ושנה
ינכה לו הגוי מן דמיו אם היו עשרים שנה משנמכר עד היובל וקנאו בעשרים מנה נמצא קנה
הגוי עבודת שנה במנה ואם שהה זה אצלו חמש שנים ובא ליגאל ינכה לו חמשה מנים ויתן לו
העבד טו מנים וזהו והיה כסף ממכרו במספר שנים: כימי שכיר יהיה עמו: חשבון המגיע
לכל שנה ושנה יחשב כאלו נשכר עמו כל שנה במנה וינכה לו: אם עוד רבות בשנים: עד
היובל: לפיהן: הכל כמו שפירשתי: לא ירדנו בפרך לעיניך: כלומר ואתה רואה: ואם לא יגאל
באלה: באלה הוא נגאל ואינו נגאל בשש: כי לי בני ישראל עבדים: שטרי קודם: אני ה' אלהיכם:

מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ: וְאִם מְעַט נִשְׁאַר בַּשָּׁנִים עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְחִשַּׁב לוֹ כְּפִי שָׁנָיו יָשִׁיב אֶת גְּאֻלָּתוֹ: כִּשְׂכִיר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ לֹא יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ: וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ: כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדַי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִם וּפֶסֶל וּמַצֵּבָה לֹא תָקִימוּ לָכֶם וְאֶבֶן מַשְׂכִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת

כתיר פעלא קדרהא יזד פאכה מכסוכה מן תמן שראה: ואם זעיר אשתאר בשניא עד שתא דיובילא ויחשיב ליה כפום שנוהי יתיב ית פורקניה: פאן בקא מנהא קלילא אלי סנה אטלאק פליחאסב ועלא קדרהא יזד פכאכה: כאגיר שנא בשנא יהי עמיה לא יפלח ביה בקשיו לעינך: ובלא גמלה כאגיר סנה בסנה יכון מעך לא יסתולי עליה באלקמא ב׳ בחצרתך: ואם לא יתפריק באלין ויפוק בשתא דיובילא הוא ובנוהי עמיה: ואן לם ינפך בהדה ואמור פליכרג פי סנה אטלאק הו ובניה מעה: ארי דילי בני ישראל עבדין עבדי אנון דאפקית יתהון מארעא דמצרים אנא יי אלהכון: לאן בני אסראיל עביד לי אד הם עבידי אלדי אכרגתהם מן בלד מצר אנא אלה רבכם אעבדוני: לא תעבדון לכון טעון וצילם וקמא לא תקימון לכון ואבן סגדא לא תתנון בארעכון למסגד עלה אנא יי אלהכון: לא תצנעו לכם אותאנא ומנחותא ונצבא לא תקימון לכם וחגרא מזכרפא לא תגנעו פי בלדכם לתסגדו

כל המשעבדין מלמטה כאו משעבדין מלמעלה. לא תעשו לכם אלילים. כנגד זה הנמכר לנכרי שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו הואיל ורבי עובד ע״א אף אני כמותו הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו. לכך נאמרו מקראות הללו ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר בתחלה הזהיר על השביעית ואם חמד ממון ונחשד על השביעית סופו למכור מטלטלין לכך סמך לה וכי תמכרו ממכר לא חזר בו סוף מוכר אחוזתו לא חזר בו סוף מוכר את ביתו לא חזר בו סוף לווה בריבית כל או האחרונות קשות מן הראשונות לא חזר בו סוף מוכר את עצמו לא חזר בו לא דיו לישראל אלא אפילו לנכרי. ואבן משכית. לשון כסוי כמו ושכתי כפי שמכסין הקרקע ברצפת אבנים.

עליה כי אני יהוה אלהיכם:
את שבתתי תשמרו ומקדשי
תיראו אני יהוה:
כ״ה פיסו׳ סימ׳ חטיל

אם בחקתי תלכו ואת מצותי
תשמרו ועשיתם אתם: ונתתי
גשמיכם בעתם ונתנה הארץ
יבולה ועץ השדה יתן פריו:
והשיג לכם דיש את בציר ובציר
ישיג את זרע ואכלתם לחמכם
לשבע וישבתם לבטח בארצכם:
ונתתי שלום בארץ ושכבתם
ואין מחריד והשבתי חיה רעה
מן הארץ וחרב לא תעבר

לה אנא אלה רבכם אלואחד: ית
יומי שביא דילי תטרון ולבית
מקדשי תהון דחלין אנא יי:
סבותי פתחפצוהא ומקדסי
פתהאבוה אנא אלה אלאהכם כ׳ודא:
פ פ פ
אם בקימי תהכון וית פקודי
תטרון ותעבדון יתהון: אן
סרתם על רסומי ואחפטתם
וצאיאי ועמלתם בהא: ואתין
מטריכון בעדניהון ותתן ארעא
עללתה: ואילן חקלא יתין אביה:
כ׳זלה׳ אגיאתכם פי אוקאתהא
ואכרגת אלארץ גלאתהא ושגר
אלצחרא יכרג תמרה: ויערעכון

דישא לקטפא וקטפא יערע לאפוקי בר זרעא ותיכלון לחמכון למסבע
ותתבון לרחצן בארעכון: ותתא יתדרך לכם אלדוס אלקטאף ואלקטאף ידרך
אלבדאר ותאכלון טעאמכם הניא ותקימון ואתקין פי בלדכם: ואתין
שלמא בארעא ותשרון ולית דמניד ואבטיל חיתא בישתא מן ארעא
ודקטלין בחרבא לא יעדון בארעכון: ואגעל לכם אלסלאמה פי אלבלד
פתנצגעון וליס מזעג ואעטל שר אלחיואן למפסד מן אלארץ וסיפ לא ימר

להשתחוות עליה. אבל לשמים לפי שהשתחואה בפשוט ידים ורגלים היא ואסרה תורה לעשות כן חוץ מן
המקדש. אני ה׳ נאמן לשלם שכר. **אם** בחקותי תלכו. יכול זה קיום המצות כשהוא אומר
ועשיתם אותם הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקתי תלכו שתהיו עמלים בתורה.
ואת מצותי תשמרו. היו עמלים בתורה ע״מ לשמור ולקיים כמו שנ׳ ולמדתם אתם ושמרתם לעשותם. בעתם.
בשעה שאין דרך בני אדם לצאת כגון בלילי שבתות. ועץ השדה. הן אילני סרק ועתידין לעשות פירות.
והשיג לכם דיש את בציר. שיהא הדיש מרובה ואתם עסוקים בו עד הבציר ובבציר תעסקו עד שעת הזרע.
ואכלתם לחמכם לשבע. אוכל קימעא והוא מתברך במעיו. ונתתי שלום. שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין

בארצכם: ורדפתם את איביכם
ונפלו לפניכם לחרב: ורדפו מכם
חמשה מאה ומאה מכם
רבבה ירדפו ונפלו איביכם
לפניכם לחרב: ופניתי אליכם
והפריתי אתכם והרביתי אתכם
והקימתי את בריתי אתכם:
ואכלתם ישן נושן וישן מפני ג׳
חדש תוציאו: ונתתי משכני
בתוככם ולא תגעל נפשי אתכם:
והתהלכתי בתוככם והייתי

פי בלדכם: ותרדפון ית בעלי
דבביכון ויפלון קדמיכון לחרבא:
ואדי כלבתם אעדאיכם וקעו
בין ידיכם תחת סיופכם: וירדפון
מנכון חמשה למאה. ומאה
מנכון לרבותא יערקון: ויפלון
בעלי דבביכון קדמיכון לחרבא:
חתא יכלב מנכם כמסה מאיה
ומאיה תכלב רבוה ויקע אעדאיכם
בין אידיכם תחת סיופכם: ואתפני
במימרי לאוטבא לכון. ואפיש
יתכון. ואסגי יתכון. ואקים ית
קימי עמכון: ואקבל אליכם ואתמרכם ואכתרכם ואפי בעהדי לכם:
ותיכלון עתיקא דעתיק: ועתיקא מן קדם חדתא תפנון: ותאכלון
עתיק מעתק ותכרגון עתיק מן חצלה אחרת: ואתין משכני בינכון.
ולא ירחיק מימרי יתכון: ואגעל מסכני פימא בינכם ולא אקלאכם:
ואשרי שכינתי בינכון. ואהוי לכון לאלה. ואתון תהון קדמי לעם:
ואסיר כורי פי מא בינכם ואכון לכם אלהא. ואנתם

שלום. ללום ת״ל אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ מכאן שהשלום שקול כנגד הכל וכן הוא אומ׳ עושה שלום ובורא
את הכל: וחרב לא תעבור בארצכם: אין צריך לומ׳ שלא יבואו למלחמה אלא אפלו לעבור דרך ארצכם ממדינה
למדינה: לפניכם לחרב: איש בחרב רעהו: ורדפו מכם: מן החלשים שבכם ולא מן הגבורים שבכם: חמשה מאה
ומאה רבבה: וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צריך לומ׳ אלא מאה מכם שני אלפים ירדופו אלא אינו דומה
מועטין העושין את התורה למרובין העושין את התורה: ונפלו איביכם וג׳: שיהיו נופלין לפניכם שלא כדרך
הארץ: ופניתי אליכם: אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם מלה״ד למלך ששכר פועלים וכו׳ כדאיתא בת״כ: והפריתי
אתכם: בפריה ורביה: והרביתי אתכם: בקומה זקופה: והקימותי את בריתי אתכם: ברית חדשה לא כברית
הראשונה שהפרתם אותה אלא ברית חדשה שלא תופר שנ׳ וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה
לא כברית וג׳: ואכלתם ישן נושן: הפירות יהיו משתמרין וטובים להתישן שיהא ישן הנושן של שלש שנים יפה
לאכול משל אשתקד: וישן מפני חדש תוציאו: שיהיו הגרנות מלאות חדש והאוצרות מלאות ישן וצריכים אתם
לפנות האוצרות למקום אחר לתת החדש לתוכן: ונתתי משכני: זה בית המקדש: ולא תגעל נפשי: אין רוחי
קצה בכם כל געילה לשון פליטת דבר הבלוע בדבר כמו כי שם נגעל מגן גבורים לא קבל המשיחה שמושחין
מגן של עור בחלב מבושל כדי להחליק מעליו מכת חץ או חנית שלא יקוב העור: והתהלכתי בתוככם: אטייל

לכם לאלהים ואתם תהיו לי
לעם׃ אני יהוה אלהיכם אשר
הוצאתי אתכם מארץ מצרים
מהית להם עבדים ואשבר
מטת עלכם ואולך אתכם
קוממיות׃
ד ואם לא תשמעו לי ולא תעשו
את כל המצות האלה׃ ואם בחקתי
תמאסו ואם את משפטי תגעל
נפשכם לבלתי עשות את כל
מצותי להפרכם את בריתי׃ אף
אני אעשה זאת לכם והפקדתי

תכונו לי שעבא לאלה ואנא יי
אלהכון דאפיקית יתכון מארעא
דמצרים מלמהוי להון עבדין
ותברית ניר עממיא מנכון ודברית
יתכון בחירותא׃ אנא אלהכם
אלדי אכרגתכם מן בלד מצר מן
אן תכונו להם עבידא וכסרת
קואביס אעלכם וסיירתכם
אחרארא׃ ואם לא
תקבלון למימרי ולא תעבדון ית
כל פקודיא האלין׃ ואן לא תסמעו
לי ותטיעו ולם תעמלו בגמיע
הדה אלוצאיא׃ ואם בקימי תקוצון
ואם ית דיני תרחיק נפשכון בדיל דלא למעבד ית כל פקודי לאשניתכון
ית קימי׃ וזהדתם פי רסומי ואקלאת אנפסכם אחכאמי לאן לא תעמלו
וצאיאי ותפסכו עהדי׃ אף אנא אעביד דא לכון ואסער עליכון
בהלתא שחפתא וקדחתא מחשכן עינין ומפחן נפש ותזרעון לריקנו
זרעכון דייכלוניה סנאיכון׃ אנא איצא אצנע בכם הדה ואעקב באת פאוכל

עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני יכול לא תיראו ממני ת"ל והייתי לכם לאלהים. אני ה' אלהיכם. כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה שהרי הוצאתי אתכם מארץ מצרים ועשיתי לכם נסים גדולים. מטות. כמין יתד בשני ראשי העול המעכבים המוסרה שלא תצא מראש השור ויתיר הקשר כמו עשה לך מוסרות ומוטות. קביליי"ש בלע"ז. קוממיות. בקומה זקופה. ואם לא תשמעו לי. להיות עמלים בתורה לדעת מדרש חכמים יכול לקיום המצות כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי קיום מצות אמור הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה ומה ת"ל לי אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו וכן באנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד מכירים את רבונם ומתכוונים למרוד בו וכן בנמרוד גבור ציד לפני ה' שמכירו ומתכוין למרוד בו. ולא תעשו. משלא תלמדו לא תעשו הרי שתים עבירות. ואם בחוקותי תמאסו. מואס באחרים העושים. משפטי תגעל נפשכם. שונא החכמים. לבלתי עשות. מונע אחרים מעשות. את כל מצותי. כופר שלא צויתים לכך נאמר את כל מצותי ולא נאמר את כל המצות. להפרכם את בריתי. כופר בעיקר הרי שבע עבירות. הראשונה גוררת השנייה וכן עד השביעית ואלו הן לא למד ולא עשה מואס באחרים העושין שונא את החכמים מונע את האחרים כופר במצות כופר בעיקר. והפקדתי עליכם. וצויתי עליכם. שחפת. חולי שמשחף את הבשר אנטל"יש בלע"ז דומה לנפוח שהוקלה נפיחתו

עליכם בהלה את השחפת ואת
הקדחת מכלות עינים ומדיבת
נפש וזרעתם לריק זרעכם
ואכלהו איביכם: ונתתי פני
בכם ונגפתם לפני איביכם
ורדו בכם שנאיכם ונסתם
ואין רדף אתכם: ואם עד אלה
לא תשמעו לי ויספתי ליסרה
אתכם שבע על חטאתיכם:

בכם עלא סרעה מן חמא וסל
ואחארה מא תשלץ עיונכם
ותכדר אנפסכם ותזרעון זרעכם
לזופאג ויאכלה אעדאיכם ואתן
רוגזי בכון ותתברון קדם בעלי
דבביכון וירדון בכון סנאיכון
ותערקון ולית דרדיף יתכון:
ואחל גצבי בכם ותנכסרון בין
ידי אעדאיכם ויסתולי עליכם
שאניכם פתהרבון ולא טאלב לכם:

ואם עד אלין לא תקבלון למימרי ואוסיף למרדי יתכון שבע
על חוביכון: ואן לם תקבלו מני מע הדה זדתכם פי אתאדיב
סבע עלא כטאיאכם: ואתבר ית יקר תקפכון ואתן ית

ומראית פניו זעופה: קדחת: חולי שמקדיח את הגוף ומחממו ומבעירו כמו כי אש קדחה באפי: מכלות עינים ומדיבות נפש: העינים צופות וכלות לראות שיקל וירפא ובסוף שלא ירפא ויראבו הנפשות שלמשפחה במותו כל תקוה שאינה באה ותוחלת ממושכה קרויה כלון עינים: וזרעתם לריק: תזרעו ולא תצמח ואם תצמח ואכלהו אויביכם: ונתתי פני: פנאי שלי פונה אני מכל עסקי להרע לכם: ורדו בכם שונאיכם: כמשמעו שישלטו בכם: אגדת תורת כהנים מפרשתו ואף אני אעשה זאת לכם איני מדבר אלא באף וכן ואף אני אלך עמכם בקרי: והפקדתי עליכם: שיהיו המכות פוקדות אתכם מזה לזה עד שהראשונה פקודה אצלכם אביא אחרת ואסמכנה לה: בהלה: מכה המבהלת את הבריות ואיזו זו מכת מותן: את השחפת: יש לך אדם שהוא חולה ומוטל במטה אבל בשרו שמור עליו ת"ל שחפת שהוא נשחף או עתים שהוא נשחף אבל נוח איננו מקדיח ת"ל ואת הקדחת מלמד שהוא מקדיח או עתים שהוא מקדיח וסבור הוא בעצמו שיחיה ת"ל מכלות עינים או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים שיחיה ת"ל ומדיבות נפש: וזרעתם לריק זרעכם: זורעה ואינה מצמחת ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים ת"ל ואכלוהו איביכם הא כיצד זורעה שנה ראשונה ואינה מצמחת שנה שניה מצמחת ואויבים באים ומוצאים תבואה לימי המצור ושבפנים מתים ברעב שלא לקטו תבואה אשתקד: ד"א וזרעתם לריק זרעכם כנגד הבנים והבנות הכתוב מדבר שאתה עמל בהן ומגדלן והחטא בא ומכלה אותם שנ' אשר טפחתי ורביתי איבי כלם: ונתתי פני בכם: כמו שנ' אמר בטובה ופניתי אליכם כך נאמר ברעה ונתתי פני מושלו משל למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה: ונגפתם לפני אויביכם: שיהא המות הורג אתכם מבפנים ובעלי דבביכון מקיפים אתכם מבחוץ: ורדו בכם שונאיכם: שאיני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם שבשעה שאומות העולם עומדים על ישראל אינם מבקשים אלא מה שבגלוי שנ' והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם וג' ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם הם מחפשים אחר מטמונות שלכם וכן הוא אומ' ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו: ונסתם: מפני אימה: ואין רודף אתכם: מבלי כח: ואם עד אלה: ואם בעוד אלה לא תשמעו: ויספתי: עוד יסורין אחרים: שבע על חטאתיכם: שבע פורעניות על שבע עבירות האמורות למעלה:

ושברתי את גאון עזכם ונתתי
את שמיכם כברזל ואת ארצכם
כנחשה: ותם לריק כחכם ולא
תתן ארצכם את יבולה ועץ
הארץ לא יתן פריו: ואם תלכו
עמי קרי ולא תאבו לשמע לי
ויספתי עליכם מכה שבע
כחטאתיכם: והשלחתי בכם
את חית השדה ושכלה אתכם
והכריתה את בהמתכם והמעיטה
אתכם ונשמו דרכיכם: ואם

שמיא דעליכון תקיפין כברזלא
מלאחתא מטרא· וארעא דתחותיכון
חסינא כנחשא מלמעבד פירין:
ואכסר אפתכאר עזכם ואגעל
סמאכם כאלחדיד וארצכם
כאלנחאס: ויסוף לריקנו חילכון
ולא תתין ארעכון ית עללתה·
ואילן ארעא לא יתין אביה:
פיפני קואכם פלא תגלב
ארצכם ארזאקהא ושגר אלצחרא
לא יכרג תמרה: ואם תהכון קדמי
בקשיו ולא תיבון לקבלא
למימרי· ואוסיף לאיתאה עליכון מחא. שבע כחוביכון: ואן סלכתם
מעי לגאגא ולם תשאו אן תסמעון לי זדתכם צרבה הי סבע עלא
כטאאכם: ואגרי בכון ית חית ברא ותתכיל יתכון· ותשיצי ית בעירכון·
ותזער יתכון· ויצדיין אורחתכון: ואטלק פיכם חיואן אלצחרא פיתכל
מנכם ויקטע מן בהאימכם ויקלל עדדכם ותתוחש טרקאתכם: ואם

ושברתי את גאון עזכם" זה בית המקדש וכן הוא אומר הנני מחלל את מקדשי את גאון עוזכם" ונתתי את
שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחושה" זו קשה משל משה ששם הוא אומר והיו שמיך אשר על ראשך נחשת
וג' שיהיו השמים מזיעין כדרך שהנחשת מזיע והארץ איכה מזיעה כדרך שאין הברזל מזיע והיא משמרת
פירותיה אבל כאן השמים לא יהיו מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע ויהא חורב בעולם והארץ תהא מזיעה
כדרך שהנחשת מזיע והיא מאבדת פירותיה" ותם לריק כחכם הרי אדם שלא עמל שלא חרש שלא זרע שלא
נכש שלא כסח שלא עדר ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו אין בכך כלום אבל אדם שעמל וחרש וזרע
ונכש וכסח ועדר ובא שדפון והלקה אותו הרי שניו שלו קהות" ולא תתן ארצכם את יבולה" אף מה שאתה מוביל
לה בשעת הזרע" ועץ הארץ" ואפי' מן הארץ יהא לקוי שלא יוציא פירותיו בשעת החנטה" לא יתן" משמש
למעלה ולמטה אעץ ואפרי" לא יתן פריו" כשהוא מפריח משיר פירותיו הרי שתי קללות ויש כאן שבע פורעניות"
ואם תלכו עמי קרי" רבותינו אמרו עראי במקרה שאינו אלא לפרקים כן תלכו עראי במצוות ומנחם פירש לשון מניעה
וכן הוקר רגלך וכן יקר רוח וקרוב לשון זה לתרגומו של אונקלוס לשון קושי שמקשים לבם לימנע מהתקרב אלי"
שבע כחטאתיכם" שבע פורעניות אחרים במספר שבע כחטאתיכם" והשלחתי" לשון גרוי" ושכלה אתכם" אין לי
אלא חיה משכלת שדרכה בכך בהמה מנין ת"ל ושן בהמות אשלח בם הרי שתים ומנין שהיא ממיתה בנשיכתה
ת"ל עם חמת זוחלי עפר מה אלו נושכין וממיתין אף אלו נושכין וממיתין כבר היו שנים בארץ ישראל חמור נושך
וממית ערוד נושך וממית" ושכלה אתכם" אלו הקטנים" והכריתה את בהמתכם" מבחוץ" והמעיטה אתכם" מבפנים"

באלה לא תוסרו לי והלכתם
עמי קרי׃ והלכתי אף אני עמכם
בקרי והכיתי אתכם גם אני
שבע על חטאתיכם׃ והבאתי
עליכם חרב נקמת נקם ברית
ונאספתם אל עריכם ושלחתי
דבר בתוככם ונתתם ביד אויב׃
בשברי לכם מטה לחם ואפו
עשר נשים לחמכם בתנור
אחד והשיבו לחמכם במשקל
ואכלתם ולא תשבעו׃
ואם בזאת לא
תשמעו לי והלכתם עמי בקרי׃

באלין לא תתרדון למימרי ותהכון
קדמי בקשיו׃ ואן לם תתאדבו
ליבהדה לעקובאת וסלכתם
מעי לגאגא׃ ואהך אף אנא עמכון
בקשיו ואלקי יתכון אף אנא
שבע על חוביכון׃ וקרת אנא
איצא מעכם עלא אלגאג
וצרבתכם בסבע עלא כטאיאכם׃
ואיתי עליכון דקטלין בחרבא
ויתפרעון מינכון פורענותא
על דעברתון על אוריתא
ותתכנשון לקרויכון ואגרי
מותנא ביניכון ותתמסרון ביד
סנאה׃ ואג זיכם סיפא מנתקמה
נקמה לעהד ותגתמעון אלי קראכם ואבעת בלובא פימא בינכם ותסלמון
פי יד אעדאיכם׃ כד אתבר לכון סעיד מיכלא ויפין עסר נשין לחמכון
בתנורא חד ויתיבון לחמכון במתקלא ותיכלון ולא תסבעון׃ ואכסר
לכם מעין אלטעאם ויכבז כתיד מן אלנסא טעאמכם פי תנור ואחד
וירדונה באלמיזאן ותאכלו ולא תשבעו׃ ואם בדא לא תקבלון
למימרי ותהכון קדמי בקשיו׃ ואן לם תסמעו לי ותמיעו בהדה אלעקובאת

ונשמו דרכיכם׃ שבילים גדולים ושבילים קטנים הרי שבע פורענות שן בהמה ושן חיה חמת זוחלי עפר ושכלה והכריתה והמעיטה ונשמו׃ לא תוסרו לי׃ לשוב אלי׃ נקם ברית׃ יש נקם שאינו בברית כדרך שאר נקמות וזהו סמוי עיניו של צדקיהו׃ ד״א נקם ברית נקמת בריתי אשר עברתם׃ כל הבאת חרב שבמקרא היא מלחמת חיילות אויבים׃ ונאספתם׃ מן החוץ אל תוך הערים מפני המצור׃ ושלחתי דבר בתוככם׃ על ידי הדבר ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם לפי שאין מלינים את המת בירושלם וכשהן מוציאין את המת לקברו נתנין ביד אויב׃ מטה לחם׃ לשון משען כמו מטה עז׃ בשברי לכם מטה לחם׃ אשבור לכם כל מסעד אוכל והם חלי רעב׃ ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד׃ מחוסר עצים׃ והשיבו לחמכם במשקל׃ שתהא התבואה נרקבת ונעשית פת נפולת ומשתברת בתנור והן יושבות ושוקלות את השברים לחלקם ביניהם׃ ואכלתם ולא תשבעו׃ זהו מארה בתוך המעים בלחם הרי שבע פורענות חרב מצור דבר מטה לחם חוסר עצים פת נפולת מארה במעים ונתתם אינה מן המנין היא החרב׃

והלכתי עמכם בחמת קרי ויסרתי
אתכם אף אני שבע על חטאתיכם:
ואכלתם בשר בניכם ובשר
בנתיכם תאכלו: והשמדתי את
במתיכם והכרתי את חמניכם
ונתתי את פגריכם על פגרי
גלוליכם וגעלה נפשי אתכם:
ונתתי את עריכם חרבה והשמותי
את מקדשיכם ולא אריח בריח
ניחחכם: והשמתי אני את הארץ
ושממו עליה איביכם הישבים
בה: ואתכם אזרה בגוים

וסלכתם מעי לגאגא: ואהך
עמכון בתקוף רגז. ואלקי יתכון
אף אנא. שבע על חוביכון: וסלכת
אנא איצא מעכם בעקובאת
ללגאג ואדבתכם כסבע עלא
כטאיאכם: ותיכלון בסר בניכון.
ובסר בנתכון תיכלון: ותאכלון
להם בניכם ובנאתכם: ואשיצי
ית במתכון ואקציץ ית חנסניכון.
ואתין ית פגריכון על פגרי פגור
טעותכון. וירחק מימרי יתכון:
ואנפר ביעכם ואקטע אנואדכם
ואלקי אגסאדכם עלי אגסאד

טואגיתכם ואקלאכם: ואתין ית קרויכון חרבא ואצדי ית מקדשיכון:
ולא אקביל ברעוא קורבן כנשתכון: ואגעל קראכם כראבא ואוחש
מקאדסכם ולא אקבל ולא ארצא קראבינכם: ואצדי אנא ית ארעא
ויצדון עלה בעלי דבביכון דיתבין בה: ואוחש אנא לבלד מנכם
ויסתוחש מנה אעדאיכם למקימין בה: ויתכון אבדר בני עממיא.

במותיכם מגדלים ובירניות חמניכם מין ע"ז שמעמידין על הגגות ועל שם שמעמידין בחמה קרויים חמנים
ונתתי את פגריכם תפוחי רעב היו ומוציאים יראתם מחיקם ומנשקים אותה וכריסו נבקעת ונופל עליה
וגעלה נפשי אתכם זה סילוק שכינה ונתתי את עריכם חרבה יכול מאדם כשהוא אומר והשמותי
אני את הארץ הרי אדם אמור הא מה אני מקיים חרבה מעובר ושב והשמותי את מקדשיכם יכול מן
הקרבנות כשהוא אומר ולא אריח הרי קרבנות אמורים הא מה אני מקיים והשמותי את מקדשיכם מן גדודיות
שיירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם הרי שבע פורעניות אכילת בשר בנים ובנות השמדת
במות הרי שתים כריתת חמנים אין כאן פורענות אלא על ידי השמות הבירנות יפלו החמנים
שבראשי הגגות ויכרתו ונתתי את עריכם וגו' הרי שלש סילוק שכינה ארבע חרבן ערים
שממון מן הגדודיות ולא אריח הרי שבע והשמותי אני את הארץ זו מדה טובה לישראל
שלא ימצאו אויבים נחת רוח בארצם שתהא שוממה מיושביה ואתכם אזרה בגוים זו
מדה קשה שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד רואים זה את זה ומתנחמין וישראל
נזורו כבמזרה כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחברתה והריקותי כששולף
החרב מתריקן הנדן ומדרשו חרב הנשמטת אחריכם אינה חוזרת מהר כאדם שמריק את המים שאין

והריקתי אחריכם חרב והיתה
ארצכם שממה ועריכם יהיו
חרבה׃ אז תרצה הארץ את
שבתתיה כל ימי השמה ואתם
בארץ איביכם אז תשבת
הארץ והרצת את שבתתיה׃
כל ימי השמה תשבת את אשר
לא שבתה בשבתתיכם בשבתכם
עליה׃ והנשארים בכם
והבאתי מרך בלבבם בארצת
איביהם ורדף אתם קול עלה

ואגלי בתריכון דקטלין בחרבא׃
ותהי ארעכון צדיא וקרויכון
יהוין חרבא׃ ואדריכם פי מאבין
אלאמם ואגרד ורא׳כם סיפא פתציר
ארצכם וחשה וקראכם כראבא׃
בכין תרעי ארעא ית שמטהא כל
יומין דצדיאת ואתון בארע בעלי
דבביכון בכין תשמיט ארעא׃
ותרעי ית שמטהא׃ חינאד תסתופי
אלארץ עטלהא טול איאם וחשתהא
ואנתם פי בלד אעדאיכם חינאד
תסתריח אלארץ ותסתופי עטלהא׃

כל יומין דצדיאת תשמיט ית דלא שמטת בשמיטיכון כד הויתון יתבין
עלה׃ ותסבת טול איאם וחשתהא אן תתעטל מא לם תעטלוהא פי
עטלכם פי מקאמכם בהא׃ ודישתארון בכון ואעיל תברא בליבהון
בארעת סנאיהון וירדוף יתהון קל טרפא דשקיף ויערקון מערק
כד מן קדם דקטלין בחרבא ויפלון ולית רדיף׃ ואלבאקין מנכם אדכל

שומן לחזור׃ והיתה ארצכם שממה׃ שלא תמהרו לשוב לתוכה ומתוך כך עריכם יהיו חרבה נראות לכם חרבות שבשעה
שאדם גולה מביתו ומכרמו ומעירו וסופו לחזור כאלו אין ביתו וכרמו חרבים כך שנויה בת״כ׃ אז תרצה׃ תפייס את
כעס המקום שכעס על שמטותיה׃ והרצת׃ למלך את שבתתיה׃ את אשר לא שבתה׃ שבעים שנה שלגלות
בבל היו כנגד שנות השמטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום ארבע מאות ושלשים
שנה שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים ובני יהודה הכעיסו לפניו
ארבעים שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלם הוא שנ׳ ביחזקאל ואתה שכב על צדך השמאלי וג׳
וכלית את אלה וג׳ ושכבת על צדך הימני את ארבעים יום ונשאת את עון בית יהודה ונבואה זו נאמרה ליחזקאל
בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו הלי ארבעים ושש ואם תאמר
שנות מנשה חמשים וחמש היו מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה וכל שנות רשעו עשרים ושתים
כמו שאמור באגדת חלק ושלאמון שתים ואחת עשרה ליהויקים וכנגדן לצדקיהו שלה׳ יתירה צא וחשוב
לארבע מאות שנה ששים וארבע לשנים ושש שנה חמש שמטות הרי שבעים חסר אחת ועוד שנה יתירה
שנכנסה בשמטה המשלמת לשבעים ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים וכן הוא אומר בדברי הימים
עד רצתה הארץ את שבתותיה למלאת שבעים שנה׃ והבאתי מורך בלבבם׃ פחד ורך לבב מ״ם
שלמורך יסוד נופל הוא כמו מ״ם שלמועד ושלמוקש׃ ונסו מנוסת חרב׃ כאלו רודפים הורגים
אותם׃ עלה נדף׃ שהרוח דוחפו ומכהו על עלה אחר ומקשקש ומוציא קול וכן תרגומו קל טרפא דשקיף

נדף ונסו מנסת חרב ונפלו ואין
רדף: וכשלו איש באחיו כמפני
חרב ורדף אין ולא תהיה לכם
תקומה לפני איביכם: ואבדתם
בגוים ואכלה אתכם ארץ
איביכם: והנשארים בכם ימקו
בעונם בארצת איביכם ואף
בעונת אבתם אתם ימקו:
והתודו את עונם ואת עון אבתם
במעלם אשר מעלו בי ואף
אשר הלכו עמי בקרי: אף אני

וגבן פי קלובהם פי בלדאן
אעדאיהם חתא אנה לו לחקהם
צות ורקה מנדפעה להרבו מנהרב
מן טסית ווקעו וליס כלב: ויתקלון
גבר באחוהי כמן קדם דקטלין
בחרבא ורדיף לית ולא תהי
לכון תקומא קדם בעלי דבביכון:
ויעתר בעצהם בבעץ כמא יכון
מן קבל אסיף וליס כלב ולא
יכון לכם קואם בין ידי אעדאיכם:
ותיבדון ביני עממיא ותגמר
יתכון ארע בעלי דבביכון ויביר
מנכם פי מא בין אלאמם ויפניכם בלד אעדאיכם: ודישתארון
בכון יתמסון בחוביהון בארעתא דסנאיכון ואף בחובי אבהתהון
בישיא דאחידין בידיהון יתמסון: ואלבאקיין מנכם יכסעון בדנובהם
פי בלדאן אעדאיכם ואיצא בדנוב אבאיהם אלדי מעהם יכסעון:
ויודון ית חוביהון וית חובי אבהתהון בשקרהון דשקרו במימרי
ואף דהליכו קדמי בקשיו: פאן אקרו בדנובהם ודנוב אבאיהם
במכתהם אלדי מכתו בי ומא סלכו מעי לגאגא ולם יתובו: אף אנא
אהך עמהון בקשיו ואעיל יתהון בארע בעלי דבביהון בארעתא
או בכין יתבר לבהון טפשא ובכין ירעון ית חוביהון: אנא איצא

וכן תרגומו שלתבולה מנע קופ" וכשלו איש באחיו" כשירוצו לנוס יכשלו זה בזה כי יבהלו לרוץ"
כמפני חרב" כאלו בורחים מלפני הורגים שיהא בלבבם פחד וכל שעה סבורים שאדם רודפם"
ומדרשו וכשלו איש באחיו" זה נכשל בעונו של זה שכל ישראל ערבין זה בזה" ואבדתם"
בגוים" כשתהיו פזורים תהיו אבודים זה מזה" ואכלה אתכם" אלו המתים בגולה" בעון אבתם אתם"
כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם" ימקו" לשון המסה כמו ימסו וכמו תמקנה בחוריהן ימקו חבורותי"

אלך עמם בקרי והבאתי אתם
בארץ איביהם או אז יכנע לבבם
הערל ואז ירצו את עונם: וזכרתי
את בריתי יעקוב ואף את בריתי
יצחק ואף את בריתי אברהם
אזכר והארץ אזכר: והארץ
תעזב מהם ותרץ את שבתתיה
בהשמה מהם והם ירצו את
עונם יען וביען במשפטי
מאסו ואת חקתי געלה נפשם:
ואף גם זאת בהיותם בארץ
איביהם לא מאסתים ולא
געלתים לכלתם להפר בריתי
אתם כי אני יהוה אלהיהם:

מל ביק

ית קימי דעם יעקב

ואף

אסיר מעכם עלא אלגאג
ואדכלהם לי בלדאן אעדאיהם
אכלין או לי עהזם קלבהם אלגאש
או לי אן יסתופו דנובהם: ודכרנא
יתקימי דעם יצחק ואף ית קימי
דעם אברהם אנא דכיר וארעא
אנא דכיר: ואדכר לכם עהדי
אלדי מע יעקוב ואיצא עהדי
אלדי מע יצחאק ואיצא עהדי
אלדי מע אברהם אדכרה להם
ולארצהם: וארעא תתרטיש
מנהון ותרעי ית שמטהא. בד
בד צדיאת מנהון ואינון ירעון
ית חוביהון לוטין חלף ברכן
איתי עליהון ודבדיני קצו. וית
קימי רחיקת נפשהון: ואלארץ אלדי תרכת מנהם ואסתופת עטלהא
באסתיחאשהא מנהם והם אסתופו דנובהם גזאהם ומן גזאהם אד
זהדו פי אחכאמי ורסומי אסתאתהא אנפסהם: ואף בדם דא במהויהון
בארע בעלי דבביהון לא ארחקינון ולא ארחיקנון לשיצאותהון
לאשנאה קימי עמהון ארי אנא יי אלההון: ואיצא מע הדה אלאמור מע כונהם פי בלד
אעדאיהם לא אזהד פיהם ולא אקלאהם לאפנאהם ולא אפסך עהדי מעהם לאני אלה רבהם:

והבאתי אותם אני בעצמי אביאם זו מדה טובה לישראל שלא יהיו אומרים הואיל וגלינו בין האומות נעשה כמעשיהם אני
איני מניחם אלא מעמיד אני את נביאי ומחזירן לתחת כנפי שנ' והעולה על רוחכם היו לא תהיה וג' חי אני אם לא
ביד חזקה וג' או אז יכנע כמו או נודע כי שור נגח הוא או אז יכנע לשון אחר אולי שמא אז יכנע לבבם וג'
ואז ירצו את עונם יכפרו על עונם ביסוריהם וזכרתי את בריתי יעקב בחמשה מקומות נכתב מלא ואליהו
חסר בחמשה מקומות יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבא ויבשר גאולת בניו וזכרתי את בריתי
יעקב למה נמנו אחורנית כלומר כדאי הוא יעקב הקטן לכך ואם אינו כדאי הרי יצחק ואם אינו כדאי הרי אברהם
שהוא כדאי ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומונח על המזבח יען וביען
גמול ובגמול אשר במשפטי מאסו ואף גם זאת ואף אפילו אני עושה עמהם זאת הפורענות אשר אמרתי

וזכרתי להם ברית ראשנים
אשר הוצאתי אתם מארץ
מצרים לעיני הגוים להיות להם
לאלהים אני יהוה: אלה החקים
והמשפטים והתורת אשר נתן
יהוה בינו ובין בני ישראל בהר
סיני ביד משה:
וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר
אל בני ישראל ואמרת אלהם
איש כי יפלא נדר בערכך נפשת
ליהוה: והיה ערכך הזכר מבן
עשרים שנה ועד בן ששים שנה
והיה ערכך חמשים שקל כסף
בשקל הקדש: ואם נקבה הוא

ודכרנא להון קים קדמאה דאפיקית
יתהון מארעא דמצרים לעיני
עממיא למהוי להון לאלה
אנא יי׳: ואדכר להם עהד אל
אוולין אלדי אכרגתהם מן בלד
מצר בחצ׳רה אלאמם לאכון
להם אלאהא אנא אללה צאדק
אלוער: אלין קימיא ודיניא ואוריתא
דיהב יי׳ בין מימריה ובין בני
ישראל בטורא דסיני בידא דמשה:
הדה אלרסום ואלאחכאם ואלשראיל
אלתי כ׳עלהא אללה בינה ובין בני
אסראיל עלא טור סיני עלא
יד מוסא: ומליל יי׳
עם משה למימר: תם כלם
אללה מוסא תכלימא: מליל עם בני ישראל ותימר להון גבר ארי יפריש
נדר בפרסן נפשתא קדם יי׳: מר בני אסראיל וקל להם אי אנסאן
סוג נדרא מן אנפוס לאללה פליקים: ויהי פרסנה דדכרא מבר עסרין
שנין ועד בר שתין שנין ויהי פרסנה חמשין סלעין דכסף בסלעי
קודשא: פיכון קימה אלדכר מן אבן עשרין סנה ואלי סתין סנה כ׳מסין
מתקאל פצ׳ה במתקאל אלקדס: ואם נקבתא היא ויהי פרסנה
תלתין סלעין: ואן כאנת אנתא פקימתהא

בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים לכלותם ולהפר בריתי אשר אתם״ ברית ראשונים״ של שבטים״
והתורות״ אחת בכתב ואחת על פה מגיד שכולם נתנו למשה בסיני״ כי יפליא״ יפריש בפיו
בערכך נפשות״ ליתן ערך נפשו לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו עלי״ והיה ערכך וג׳
אין ערך זה לשון דמים אלא בין שהוא יקר בין שהוא זול״ כפי שנותיו הוא הערך הקצוב עליו

והיה ערכך שלשים שקל׃ ואם
מבן חמש שנים ועד בן עשרים
שנה והיה ערכך הזכר עשרים
שקלים ולנקבה עשרת שקלים׃
ואם מבן חדש ועד בן חמש שנים
והיה ערכך הזכר חמשה שקלים
כסף ולנקבה ערכך שלשת
שקלים כסף׃ ואם מבן ששים
שנה ומעלה אם זכר והיה ערכך
חמשה עשר שקל ולנקבה
עשרה שקלים׃ ואם מך הוא
מערכך והעמידו לפני הכהן
והעריך אתו הכהן על פי אשר
תשיג יד הנדר יעריכנו הכהן׃
ואם בהמה אשר
יקריבו ממנה קרבן ליהוה כל

תלאתין מתקלא׃ ואם מבר חמיש
שנין ועד בר עסרין שנין ויהי פרסניה
דדכורא עסרין סלעין ולנוקבתא
עסר סלעין׃ ואן כאן מן אבן
כמס סנין אׄ עשרין סנה פקימה׳
אלדכר עשרין מתקלא ואלאנתא
עשרה׃ ואם מבר ירחא ועד
בר חמיש שנין ויהי פרסניה
דדכורא חמיש סלעין דכסף
ולנוקבתא פרסנה תלת סלעין
דכסף׃ ואן כאן מן אבן שהר
אׄ כמס סנין פקימה׳ אלדכר כמסה
מתאקיל פצה ואלאנתא תלאתה׃
ואם מבר שתין שנין ולעילא
אם דכורא ויהי פרסניה חמיש עסר
סלעין ולנוקבתא עסר סלעין׃ ואן
כאן מן אבן סתין סנה פצאעדא
פקימה׳ אלדכר כמסה עשר מתקלא ואלאנתא עשרה׃ ואם מסכן הוא
פוס מפרסניה ויקימניה קדם כהנא ויפרוס יתיה כהנא על מימר דתדביק יד
נדרא יפרסניה כהנא׃ ואן כאן מהינא מן אלקימה פליוקפה בין ידי אל
אמאם ויקוומה חסב מא תנאל יד אלנאדר כדאך יקוומה אלאמאם׃
ואם בעירא דיקרבון מינה קרבנא קדם יי׳ כל

בפר שד׳ בו״ ערכך״ כמו ערך וכפל הכפין לא ידעתי מאיזה לשון הוא״ ואם מבן חמש שנים״ לא שיהא הנודר קטן שאין
בדברי קטן כלום אלא גדול שאמר ערך קטן זה שהוא בן חמש שנים עלי״ ואם מבן ששים שנה וג׳ כשמגיע לימי הזקנה
האשה קרובה להחשב כאיש ואמרי אינשי סבא בביתא פחא בביתא סבתא בביתא סימא בביתא וסימנא טבא
בביתא״ ואם מך הוא״ שאין ידו משגת ליתן הערך הזה״ על פי אשר תשיג״ לפי מה שיש לו יסדרנו וישאיר לו כדי

אשר יתן ממנו ליהוה יהיה קדש:
לא יחליפנו ולא ימיר אתו טוב
ברע או רע בטוב ואם המר
ימיר בהמה בבהמה והיה הוא
ותמורתו יהיה קדש: ואם כל
בהמה טמאה אשר לא יקריבו
ממנה קרבן ליהוה והעמיד את
הבהמה לפני הכהן: והעריך
הכהן אתה בין טוב ובין רע
כערכך הכהן כן יהיה: ואם גאל
יגאלנה ויסף חמישתו על ערכך:
ואיש כי יקדש את ביתו קדש
ליהוה והעריכו הכהן בין טוב

דיתין מנה קדם יי יהי קדשא:
ואן כאנת בהימה יצלח אן יקרב
מנהא קרבאנא ללה פכל מא
יגעל מן דלך ללה יכון קדסא
בעינה: לא יחלפניה: ולא יעבר
יתיה. טב בביש או ביש בטב:
ואם חלפא יחליף בעירא בבעירא:
ויהי הוא וחלופיה יהי קדשא:
לא יבדלה ולא יגיירה גייר בדי
ולא רדי בגייד פאן גייר בהימה
בבהימה פקד צאר הו ובדילה
קדסא: ואם כל בעירא מסאבא
דלא יקרבון מנה קרבנא קדם
יי: ויקים ית בעירא קדם כהנא:

ואן כאנת בהימה נגסה אלתי לא יקרב מנהא קרבאן ללה פלתוקף
בין ידי אלאמאם: ויפלוס כהנא יתה. בין טב ובין ביש. כפרסן כהנא כין
יהי: פיקוומהא אלאמאם עלא קדר גודתהא ורדאתהא ויכון אלתקוים כמא
קוום אלאמאם: ואם מפרק יפרקנה. ויוסיף חמשיה על פרסניה: ואן שא
פכאכה פליזיד עלא אלקימה כמסהא: וגבר ארי יקדיש ית ביתיה קודשא
קדם יי. ויפרסניה כהנא בין טב ובין ביש. כמא דיפלוס יתיה. כהנא כין יקום:
ואי רגל אקדס ביתה קדסא ללה פליקוומה אלאמאם עלא גודתה

חיין מטה כר וכלי אומנות אם היה חמר משאיר לו חמורו: כל אשר יתן ממנו: אמר רגלה שלזו עולה
דבריו קיימין ותמכר לצרכי עולה ודמיה חולין חוץ מדמי אותו האבר: טוב ברע: תם בבעל מום או רע
בטוב וכל שכן טוב בטוב ורע ברע: כל בהמה טמאה: בבעלת מום הכתוב מדבר שהיא טמאה
להקדיש ולמדך הכתוב שאין קדשים תמימים יוצאין לחולין בפדיון אלא אם כן הוממו: כערכך
הכהן כן יהיה: לשאר כל אדם הבא לקנותה מיד הקודש: ואם גאל יגאלנה: בבעלים החמיר
הכתוב להוסיף חומש וכן במקדיש בית וכן במקדיש את השדה וכן בפדיון מעשר שני
שהבעלים מוסיפין חומש ולא שאר כל אדם: והיה ערכך לפי זרעו: לא כפי שוויה

ובין רע כאשר יעריך אתו הכהן
כן יקום: ואם המקדיש יגאל
את ביתו ויסף חמישית כסף
ערכך עליו והיה לו: ואם משדה
אחזתו יקדיש איש ליהוה והיה
ערכך לפי זרעו זרע חמר
שעלים בחמשים שקל כסף:
אם משנת היבל יקדיש שדהו
כערכך יקום: ואם אחר היבל
יקדיש שדהו וחשב לו הכהן
את הכסף על פי השנים הנותרת
עד שנת היבל ונגרע מערכך:

או רדאתה כמא יקומה כדאך
יגב: ואם דאקדיש יפרוק ית
ביתיה ויוסיף חומש כסף
פורסניה עלוהי ויהי ליה:
ואן שא אלמקדס פכאך מנזלה
פליזיד עלא קימתה כמסהא
ויכון לה: ואם מחקל אחסנתיה
יקדיש גבר קדם יי ויהי פרסנה
לפום זרעיה בית זרע כור סערין
בחמשין סלעין דכסף: ואן
אקדס אנסאן ללה שיא מן
ציעה חוזה פלתכון אלקימה עלי
קדר בדרה כל מבדר כור מן
שעיר בכמסין מתקל פצה: אם משתא דיובילא יקדיש חקליה
כפרסניה יקום: פאן אקדס ציעתה מן סנה אלאטלאק פאלקימה תאבתה
בחאלהא: ואם בתר יובילא יקדיש חקליה ויחשיב ליה כהנא ית כספא
על פום שניא דאשתארא עד שתא דיובילא ויתמנע מפרסניה: ואן
אקדסהא בעד סנה אלאטלאק פליחסב לאמאם אלדראהם עלא
קדר אלסנין אלבאקיאת אלי סנת אלאטלאק וינקץ מן אלקימה:

אחת שדה טובה ואחת שדה רעה פדיון יקדיש שוה בית כור שעורים בחמשים שקלים כן גדירת
הכתוב והוא שבא לגאלה בתחלת היובל ואם בא לגאלה באמצע נותן לפי החשבון סלע ופנדיון לשנה לפי שאינה
הקדש אלא למנין שנת היובל שאם נגאלה הרי טוב ואם לאו וגזבר מוכרה בדמים הללו לאחר ועומדת
ביד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות וכשהיא יוצאה מידו חוזרת לכהנים שאחוזתו משמר
שהיובל פוגע בו ומתחלקת ביניהם והוא המשפט האמור במקדיש שדה ועכשיו אפרשנו על סדר
המקראות: אם משנת היובל יקדיש וגו' אם משעברה שנת היובל מיד הקדישה ובא זה לגאלה: כערכך
יקום: כערך הזה האמור יהיה: חמשים כסף יתן: ואם אחר היובל יקדיש: וכן אם הקדישה משנת
היובל ונשתהת ביד גזבר ובא זה לגאלה אחר היובל: וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות
כפי חשבון כיצד הרי קצב דמיה שנחלקו חמשים שקל לארבעים ותשע שנה הרי שקל לכל שנה ושקל יתר
על כולם השקל ארבעים ושמונה פנדיונים הרי סלע ופנדיון לשנה אלא שחסר פנדיון אחד לכולן: ואמרו
רבותינו שאותו פנדיון קלבון לפרוטרוט הבא לגאול יתן סלע ופנדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת

ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אתו ויסף חמשית כסף ערכך עליו וקם לו: ואם לא יגאל את השדה ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד: והיה השדה בצאתו ביבל קדש ליהוה כשדה החרם לכהן תהיה אחזתו: ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחזתו יקדיש ליהוה: וחשב לו הכהן את מכסת הערכך עד שנת היבל ונתן את הערכך ביום ההוא קדש ליהוה: בשנת

ואם מפרק יפרוק ית חקלא דאקדיש יתיה ויוסיף חומש כסף פרסנה עלוהי ויקום ליה: ואן שא אלרגל אלמקדס אלציעה אן יפתכהא פליזיד עלי אלקימה כמסהא: ואם לא יפרוק ית חקלא ואם זבין ית חקלא לגבר אחרן לא יתפריק עוד: ואן לם יפתכהא ובאעהא לאמין לרגל אכר פלא תפתך אבדא: ויהי חקלא במיפקיה ביובילא קודשא קדם יי כחקל חרמא לכהנא תהי אחסנתיה: ותכון ענד כרוגהא מן יד אלמשתרי פי סנה אלאטלאק קדסא ללה כציאע אלמאפי ותציר לאלאמאם: ואם ית חקל זבינוהי דלא מחקל אחסנתיה יקדיש קדם יי: ואן אקדס ללה מן ציעה אשתראהא וליס להא בחוז: ויחשיב ליה כהנא ית נסיב פרסנה עד שתא דיובילא ויתין ית פרסנה ביומא ההוא קודשא קדם יי: פליחסב לה אלאמאם תסקיט אלקימה אלי סנה אלאטלאק פיתעהא פי דלך אליום קדסא ללה:

היובל. ונגרע מערכך. מנין השנים שמשנת היובל עד שנת הפדיון. ואם גאל יגאל. המקדיש אותו יוסיף חומש על הקצבה הזאת: ואם לא יגאל את השדה. המקדיש. ואם מכר. הגזבר. את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד לשוב ביד המקדיש. והיה השדה בצאתו ביובל. מיד הלוקחו מן הגזבר כדרך שאר שדות היוצאות מיד לוקחיהם ביובל. קדש לה׳ לא מישוב להקדש בדק הבית ליד הגזבר אלא כשדה החרם לנותן לכהנים שנ׳ כל חרם בישראל לך יהיה אף זו תחלק לכהנים שלאותו משמר שיום הכפורים שליובל פוגע בו. ואם את שדה מקנתו וגו׳. חלוק יש בין מקנה שדה מקנה לשדה אחוזה ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים לפיכך אם בא לגאלה יגאל ברמים הללו הקצובים לשדה אחוזה. ואם לא יגאל. ומכרה גזבר לאחר או אם לא יגאל הוא בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו אותו שהקדישו וכן תאמר לאשר קנהו הלוקח הזה מאתו וזהו הגזבר לכך הוצרך לומר לאשר לו אחוזת הארץ מירושת

ביובל ישוב השדה לאשר קנהו
מאתו לאשר לו אחזת הארץ:
וכל ערכך יהיה בשקל הקדש
עשרים גרה יהיה השקל: אך
בכור אשר יבכר ליהוה בבהמה
לא יקדיש איש אתו אם שור
אם שה ליהוה הוא: ואם בבהמה
הטמאה ופדה בערכך ויסף
חמשתו עליו ואם לא יגאל
ונמכר בערכך: אך כל חרם
אשר יחרם איש ליהוה מכל
אשר לו מאדם ובהמה ומשדה

בשתא דיובלא יתוב חקלא
לדזבנה מניה לדדיליה אחסנת
ארעא: ותרגע אלציעה פי סנה'
אלאנטלאק ללדי אשתראהא מנה
ללדי לה רקבה' אלארץ: וכל פרסנה
יהי בסלעי קודשא עסרין מעין
הויא סלעא: וגמיע קימתך
תכון במתאקיל אלקדס כל מתקאל
עשרין דאנק: ברם בוכרא
דיתבכר קדם יי בבעירא לא
יקדיש גבר יתיה אם תור אם
אמר דיי הוא: ואמא בכר
יבכר ללה מן אלבהאים פלא
יחתאג אן יקדסה אנסאן אן כאן מן אלבקר או מן אלגנם פהו ללה:
ואם בבעירא מסאבא ויפרוק בפרסנה ויוסיף חמשיה עלוהי ואם
לא יתפריק ויזדבן בפרסנה: ואן אקדס שיא מן אלבהאים אלנגסה
פליפדה בקימתה ויזיד עליהא כמסהא ואן לם יפתכה פליבאע
בקימתה: ברם כל חרמא דיחרים גבר קדם יי מכל דליה. מאנשא
ובעירא ומחקל אחסנתיה. לא יזדבן ולא יתפריק. כל חרמא קודש

אבות והן בעלים הראשונים שמכרוה למקדיש: וכל ערכך יהיה בשקל הקדש: כל ערכך
שכתוב בו שקלים יהיה בשקל הקדש: עשרים גרה: עשרים מעות כך היו מתחלה ולאחר מכאן
הוסיפו שתות ואמרו רבותינו שש מעה כסף דינר עשרים וארבע מעות לסלע: לא יקדיש
איש אותו: לשם קרבן אחר לפי שאינו שלו: ואם בבהמה הטמאה וג׳: אין המקרא הזה מוסב
אל הבכור שאין לומר בבכור בהמה טמאה ופדה בערכך וחמור אין זה שהרי אין פדיון פטר
חמור אלא טלה והוא מתנה לכהן ואינו להקדש אלא הכתוב מוסב על ההקדש שהכתוב
שלמעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק
הבית: ופדה בערכך: כפי מה שיעריכנה הכהן אם לא יגאל על ידי בעלים: ונמכר
בערכך: לאחרים: אך כל חרם וג׳: נחלקו רבותינו בדבר יש אומרים סתם חרמים להקדש
ומה אני מקיים כל חרם בישראל לך יהיה בחרמי כהנים שפירש ואמר הרי זה לכהן ויש
שאמרו סתם חרמים לכהן: לא ימכר ולא יגאל: אלא יתן לכהן לדברי האומר סתם

אחזתו לא ימכר ולא יגאל כל
חרם קדש קדשים הוא ליהוה׃
כל חרם אשר יחרם מן
האדם לא יפדה מות יומת׃
וכל מעשר הארץ מזרע
הארץ מפרי העץ ליהוה
הוא קדש ליהוה׃ ואם גאל
יגאל איש ממעשרו חמישתו
יסף עליו׃ וכל מעשר בקר
וצאן כל אשר יעבר תחת
השבט העשירי יהיה קדש
ליהוה׃ לא יבקר בין טוב

ג
ב
פת
וחד
קמ

קודשין הוא קדם יי׃ ואמא כל
צואף יגעלה אנסאן ללהמן
גמיע מאלה מן עביד ובהאים
וציעה חוזה פלא יבאע ולא
יפתך כל יכון מן כואץ
אקדאס ללה׃ כל חרמא
דיתחרם מן אנשא לא יתפריק
אתקטלא יתקטיל׃ וכל מתלוף
יסתחק אתלאף מן אנאס פלא
יפאכל יקתל קתלא׃ וכל
מעשר ארעא מזרעא דארעא
מפירי אילנא דיי הוא קדשא
קדם יי׃ וגמיע עשור אארץ
מן חבהא ומן תמר שגר פהו ללה קדסא׃ ואם מפרק יפרוק גבר
ממעסריה חומשיה יוסיף עלוהי׃ ואן אפתך אנסאן שייא מן עשורה
פליזיד עליה כמס תמנה׃ וכל מעשר תורין ועאן כל דיעבר תחות
חטרא עשיראה יהי קדשא קדם יי׃ וגמיע עשור אבקר ואגנם כל מא
יגוז תחת אעצא פאעאשר יכון קדסא ללה׃ לא יבקר בין טב

חרמים להקדיש לכהנים מפרש מקרא זה בסתם חרמים והאומר סתם חרמים לבדק הבית מקיא
זה בחרמי כהנים שהכל מודים שחרמי כהנים אין להם פדיון עד שיבואו ליד כהן וחרמי גבוה
נפדים״ כל חרם קדש קדשים הוא״ ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים ועל
קדשים קלים ונותן לכהן כמו ששנינו במסכת ערכים אם נדר נותן דמיהן ואם נדבה
נותן את טובתה״ מאדם״ כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו הכנענים״ כל חרם אשר יחרם״
היוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי לא אמר כלום״ מות יומת״ הרי הולך למות לפיכך לא
יפדה אין לו לא דמים ולא ערך״ וכל מעשר הארץ״ במעשר שני הכתוב מדבר״ מזרע
הארץ״ דגן״ מפרי העץ״ תירוש ויצהר״ לה׳ הוא״ קנאו השם ומשלחנו צוה לך לעלות ולאכול
בירושלים כמו שנ׳ ואכלת לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך תירשך וג׳״ ממעשרו״ ולא ממעשר
חבירו הפודה מעשר של חבירו אין מוסיף חומש ומה היא גאולתו כדי להתירו באכילה בכל
מקום והמעות יעלה ויאכל בירושלים כמו שנ׳ ונתת הכסף וג׳״ תחת השבט״ כשבא לעשרן
מוציאן בפתח זה אחר זה והעשירי מכה בשבט צבוע בסקרא להיות ניכר שהוא מעשר
כן עושה לטלאים ולעגלים שלכל שנה ושנה״ יהיה קדש״ ליקרב למזבח דמו ואימורין

לרע ולא ימירנו ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל: אלה המצות אשר צוה יהוה את משה אל בני ישראל בהר סיני:

עח פסו' סימ' עזא

לביש ולא יחלפניה ואם חלפא יחלפניה ויהי הוא וחלופיה יהי קדשא לא יתפריק: לא יפחץ ענה בין גייד לרדי ולא יג'יירה פאן גיירה פקד צאר הו ובדילה קדסא לא יפך: אלין פקודיא דפקיד יי' ית משה בטורא דסיני: הדה אלוצאיא אלדי אמר אללה בהא מוסא אלא בני אסראיל פי גבל סיני:

והבשר נאכל לבעלים שהרי לא נמנה עם שאר מתנות כהונה ולא מצינו שיהא ניתן לכהנים: לא יבקר וג' לפי שנ' כל מבחר נדריכם יכול יהא בורר ומוציא את היפה תלמוד לא יבקר בין טוב לרע בין תם בין בעל מום חלה עליו קדושה ולא שיקרב בעל מום אלא יאכל בתורת מעשר ואסור ליגזז וליעבד:

חזק ונתחזק:

סכום הפסוקים של ספר שמונה מאות וחמשים ותשעה:

סימן נטף

חסלת ספר ויקרא

עו שרש

וידבר

יהוה אל משה במדבר סיני
באהל מועד באחד לחדש
השני בשנה השנית לצאתם
מארץ מצרים לאמר ׃ שאו
את ראש כל עדת בני ישראל
למשפחתם לבית אבתם במספר
שמות כל זכר לגלגלתם ׃ מבן
עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא בישראל תפקדו אתם
לצבאתם אתה ואהרן ׃ ואתכם

ומליל

יי עם משה במדברא דסיני
במשכן זמנא בחד לירחא תנינא
בשתא תניתא למפקהון מארעא
דמצרים למימר ׃ תס כלם אללה
מוסי פי בריה סינא פי כבא
אלמחצר פי אליום אלאול מן אלשהר
אלתאני מן אלסנה אלתאניה לכרוגהם
מן בלד מצר קאילא ׃ קבילו
ית חשבן כל כנשתא דבני
ישראל לזרעיתהון לבית אבהתהון
במנין שמהן כל דכורא לגלגלתהון ׃

ארפעו גמלה גמאעה בני אסראיל לעשאירהם ובית אבאיהם
באחצא אסמא כל דכר לגמאגמהם ׃ מבר עסרין שנין ולעילא
כל נפיק חילא בישראל תמנון יתהון לחיליהון את ואהרן ׃ מן אבן
עשרין סנה פצאעדא כל מן יכרג אגיש בני אסראיל תחציהם
אנת והרון ׃ ועמכון יהון גברא גברא לשבטא גבר
ריש לבית אבהתוהי הוא ׃ וליכון מעכם מן כל

וידבר במדבר סיני באחד לחדש ״ מתוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה כשיצאו ממצרים
מנאן וכשנפלו בעגל מנאן לידע הנותרים כשבא להשרות שכינתו עליהם מנאם באחד
בניסן הוקם המשכן ובאחד באייר מנאם ״ למשפחתם ״ דע מנין כל שבט ושבט ״ לבית אבתם
מי שאביו משבט אחד ואמו משבט אחר יתיחס על שבט אביו ״ לגלגלתם על ידי שקלים בקע
לגלגולת ״ כל יצא צבא ״ מגיד שאין יוצא בצבא פחות מבן עשרים ״ ואתכם יהיו ״ כשתפקדו אותם

יהיו איש איש למטה איש
ראש לבית אבתיו הוא ואלה
שמות האנשים אשר יעמדו
אתכם לראובן אליצור בן
שדיאור לשמעון שלמיאל
בן צורישדי ליהודה נחשון
בן עמינדב ליששכר נתנאל
בן צוער לזבולן אליאב בן
חלן לבני יוסף לאפרים
אלישמע בן עמיהוד
למנשה גמליאל בן פדהצור
לבנימן אבידן בן גדעני לדן
אחיעזר בן עמישדי לאשר
פגעיאל בן עכרן לגד
אליסף בן דעואל לנפתלי
אחירע בן עינן אלה קריאי (קרואי ק׳)
העדה נשיאי מטות אבתם
ראשי אלפי ישראל הם
ויקח משה ואהרן את האנשים
האלה אשר נקבו בשמות

סבט רגל ורא? ?רגל הו רייס
בית אביה ואלין שמהת גבריא
דיקומון עמכון לראובן אליצור
בר שדיאור והדה אסמא
ארגאל אלדי יקומו מעכם. פמן
ראובן אליצור אבן שדיאור
לשמעון שלומיאל בר צורי שדי
ומן שמעון שלומיאל אבן
צורי שדי ליהודה נחשון
בר עמינדב ומן יהודה נחשון
אבן עמינדב ליששכר
נתנאל בר צוער לזבולון
אליאב בר חלון לבני יוסף
לאפרים אלישמע בר עמיהוד
למנשה גמליאל בר פדה צור
לבנימין אבידן בר גדעני לדן
אחיעזר בר עמי שדי לאשר
פגעיאל בר עכרן לגד אליסף
בר דעואל לנפתלי אחירע
בר עינן אלין מערעי כנשתא
רברבי שבטי אבהתהון רישי
אלפיא דישראל אנון הולאי דעאה אלגמאעה אשראף אסבאט אבאיהם
רוסא אלוף בני אסראיל ודבר משה ואהרן ית גובריא האלין דאתפרשו
בשמהן פאכד מוסי והרון הולאי ארגאל אלדי שרחת אסמאיהם

יהיו עמכם. נשיא כל שבט ושבט. אלה קרואי העדה. הנקראים לכל דבר חשיבות שבעדה.
האנשים האלה. את שנים עשר נשיאים הללו. אשר נקבו. לו כאן בשמות.

ואת כל העדה הקהילו באחד
לחדש השני ויתילדו על
משפחתם לבית אבתם במספר
שמות מבן עשרים שנה
ומעלה לגלגלתם: כאשר
צוה יהוה את משה ויפקדם
במדבר סיני:
ויהיו בני ראובן בכר
ישראל תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמות
לגלגלתם כל זכר מבן עשרים
שנה ומעלה כל יצא צבא:
פקדיהם למטה ראובן ששה
וארבעים אלף וחמש מאות:

לבני שמעון תולדתם למשפחתם
לבית אבתם פקדיו במספר

וית כל כנשתא כנשו בחד לירחא
תנינא ואתיחסו על זרעיתהון
לבית אבהתהון במנין שמהן
מבר עסרין שנין ולעילא
לגלגלתהון: וגמעוא סאיר
לגמאעה פי יום אלאול מן
אלשהר אלתאני פתנאסבו לעשאירהם
וביות אבאיהם באחצא אסמא
מן אבן עשרין סנה פצאעדא
לגמאגמהם: כמא דפקיד יי ית
משה ומנינון במדברא דסיני:
כמא אמר אלה מוסי עדהם
פי בריה סינא: והוו
בני ראובן בוכרא דישראל: ית
תולדתהון לזרעיתהון לבית
אבהתהון במנין שמהן
לגלגלתהון מבר עסרין שנין
ולעילא כל נפיק חילא: פכאן

כל דכורי

בני ראובן בכר אסראיל תואלידהם לעשאירהם לביות אבאיהם
לגמאגמהם כל דכר
באחצא אסמא מן אבן עשרין סנה פצאעדא כל מן יכרג פי גיושהם:
מניניהון לשבטא דראובן ארבעין ושתא אלפין וחמיש מאה:
ומעדודין כדלך מנהם סתה וארבעין אלפא וכמס מאיה:
לבני שמעון תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון מנינוהי
במנין שמהן לגלגלתהון כל דכורא מבר עסרין שנין ולעילא כל
נפיק חילא: לבני שמעון תואלידהם לעשאירהם וביות אבאיהם עדדהם

ויתילדו על משפחותם הביאו ספרי יחוסיהם ועידי חזקת לידתם כל אחד ואחד להתיחס על השבט

שמות לגלגלתם כל זכר מבן
עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא: פקדיהם למטה שמעון
תשעה וחמשים אלף ושלש
מאות:
לבני גד תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמות
מבן עשרים שנה ומעלה
כל יצא צבא: פקדיהם למטה
גד חמשה וארבעים אלף וששש
מאות וחמשים:
לבני יהודה תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמת
מבן עשרים שנה ומעלה כל
יצא צבא: פקדיהם למטה
יהודה ארבעה ושבעים אלף
ושש מאות:
לבני יששכר תולדתם למשפחתם

באחצא אסמא לגמאגמהם כל
דכר מן אבן עשרין פצאעדא
כל מן יכרג פי גיושהם: מנייניהון
לשבטא דשמעון חמשין
ותשעה אלפין ותלת מאה:
ומעדודין כדאך מנהם תסעה
וכמסין אלפא ותלאת מאיה:
לבני גד תולדתהון
לזרעיתהון לבית אבהתהון
במנין שמהן מבר עסרין
שנין ולעילא כל נפיק חילא:
לבני גד תיאליהם לעשאירהם
לבות אבאיהם באחצא אסמא
מן אבן עשרין סנה פצאעדא
כל מן יכרג פי גיושהם: מניניהון
לשבטא דגד ארבעין וחמשה
אלפין ושית מאה וחמשין: ומע
ומעדודין כדאך מנהם כמסה
וארבעין אלפא וסת מאיה וכמסין:

לבני יהודה תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון במנין שמהן
מבר עסרין שנין ולעילא כל נפיק חילא: לבני יהודה תיאליהם
לעשאירהם לבות אבאיהם באחצא אסמא מן אבן עשרין סנה
פצאעדא כל מן יכרג פי גיושהם: ומעדודין כדאך מנהם ארבעה
וסבעין אלפא וסת מאיה: לבני יששכר תולדתהון לזרעיתהון
לבית אבהתהון במנין שמהן מבר עסרין שנין ולעילא כל נפיק חילא: לבני

מנייניהון
לשבטא
דיהודה
שבעין
וארבעה
אלפין ושית
מאה:

לבית אבתם במספר שמת
מבן עשרים שנה ומעלה
כל יצא צבא: פקדיהם למטה
יששכר ארבעה וחמשים אלף
וארבע מאות:
לבני זבולן תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמת מבן
עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא: פקדיהם למטה זבולן
שבעה וחמשים אלף וארבע
מאות:
לבני יוסף לבני אפרים תולדתם
למשפחתם לבית אבתם במספר
שמת מבן עשרים שנה ומעלה
כל יצא צבא: פקדיהם למטה
אפרים ארבעים אלף וחמש
מאות:
לבני מנשה תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמת מבן

יששכר תואלדהם לעשאירהם
לבותאבאיהם באחצא אסמא
מן אבן עשרין סנה פצאעדא
כל מן יכרג פי גיושהם: מניניהון
לשבטא דיששכר חמשין
וארבעה אלפין וארבע מאה:
ומעדודין כדלך מנהם ארבעה
וכמסין אלפא וארבע מאיה:
לבני זבולון תולדתהון
לזרעיתהון לבית אבהתהון
במנין שמהן מבר עסרין
שנין ולעילא כל נפיק חילא:
מניניהון לשבטא דזבולון
חמשין ושבעה אלפין וארבע
מאה: ומעדודין כדלך מנהם
סבעה וכמסין אלפא וארבע
מאיה: לבני יוסף לבני
אפרים תולדתהון לזרעיתהון
לבית אבהתהון במנין שמהן
מבר עסרין שנין ולעילא

כל נפיק חילא: מניניהון לשבטא דאפרים ארבעין אלפין וחמש
מאה: ומעדודין כדלך מנהם ארבעין אלפא וכמס מאיה:
לבני מנשה תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון
במנין שמהן מבר עסרין שנין ולעילא כל נפיק חילא:
מניניהון לשבטא דמנשה תלתין ותלין אלפין ומאתן:

עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא׃ פקדיהם למטה מנשה
שנים ושלשים אלף ומאתים׃

לבני בנימן תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמת מבן
עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא׃ פקדיהם למטה בנימן
חמשה ושלשים אלף וארבע
מאות׃
לבני דן תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמת
מבן עשרים שנה ומעלה
כל יצא צבא׃ פקדיהם למטה
דן שנים וששים אלף ושבע
מאות׃
לבני אשר תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמת מבן
עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא׃ פקדיהם למטה אשר
אחד וארבעים אלף וחמש
מאות׃
בני נפתלי תולדתם למשפחתם

ולמעדורין כדנך מנהם אתנן
ותלאתן אלפא ומאתין׃
לבני בנימין תולדתהון לזרעיתהון
לבית אבהתהון במנין שמהן
מבר עסרין שנין ולעילא כל
נפיק חילא׃ מנעיהון לשבטא
דבנימין תלתין וחמשה אלפין
וארבע מאה׃ ולמעדורין כדנך
מנהם כמסה ותלאתן אלפא
וארבע מאיה׃
לבני דן תולדתהון לזרעיתהון
לבית אבהתהון במנין שמהן
מבר עסרין שנין ולעילא כל
נפיק חילא׃ מנעיהון לשבטא
דדן שתין ותרין אלפין ושבע
מאה׃ ולמעדורין כדנך מנהם
אתנן וסתין אלפא וסבע מאיה׃
לבני אשר תולדתהון
לזרעיתהון לבית אבהתהון במנין
שמהן מבר עסרין שנין ולעילא
כל נפיק חילא׃ מנעיהון לשבטא
דאשר ארבעין וחד אלפין
וחמיש מאה׃ ולמעדורין כדנך
מנהם ואחד וארבעין אלפא וכמס
מאיה׃ בני נפתלי תולדתהון לזרעיתהון לבית

אבהתהון

לבית אבתם במספר שמת מבן
עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא: פקדיהם למטה נפתלי
שלשה וחמשים אלף וארבע
מאות:
אלה הפקדים אשר פקד משה
ואהרן ונשיאי ישראל שנים
עשר איש איש אחד לבית אבתיו
היו: ויהיו כל פקודי בני ישראל
לבית אבתם מבן עשרים שנה
ומעלה כל יצא צבא בישראל:
ויהיו כל הפקדים שש מאות
אלף ושלשת אלפים וחמש מאות
וחמשים: והלוים למטה
אבתם לא התפקדו בתוכם:

וידבר יהוה אל משה לאמר: אך
את מטה לוי לא תפקד ואת
ראשם לא תשא בתוך בני ישראל:

אבהתהון במנין שמהן מבר
עסרין שנין ולעילא כל
נפיק חילא: מנייניהון לשבטא
דנפתלי חמשין ותלתא אלפין
וארבע מאה: ואלמעדודין
כדלך מנהם תלאתה וכמסין
אלפא וארבע מאיה:
אלין מנייניא דמנא משה ואהרן
ורברבי ישראל תריעסר גוברין
גברא חד לבית אבהתוהי הואו: הוו
הולאי אלמעדודין אלדי עדהם
מוסי והרון ואשראף אסראיל
אלאתני עשר רגלא כל ואחד
מנהם שריף בית אביה: והוו
כל מנייני בני ישראל לבית
אבהתהון מבר עסרין שנין
ולעילא כל נפיק חילא
בישראל: וכאן מן עדה מנהם
מנסובא אלי בית אבאיה מן
אבן עשרין סנה פצאעדא כל
מן יכרג פי גיושהם: והוו כל מנייניא שית מאה ותלתה אלפין וחמיש
מאה וחמשין: פכאן גמלתהם סת מאיה אלף ותלאתה אלף וכמס
מאיה וכמסין: ולואי לשבטא דאבהתהון לא אתמניו ביניהון: ואמא
אלליואניון פלם יעדו מעהם לסבט אבאיהם: ומליל יי עם משה למימר:
ברם ית שבטא דלוי לא תמני וית חשבניהון לא תקבל בגו בני ישראל: תקביל
אמא סבט לוי פלא תעדה ולא תרפע גמלתהם פי מא בין בני אסראיל

ואתה הפקד את הלוים על
משכן העדת ועל כל כליו
ועל כל אשר לו המה ישאו
את המשכן ואת כל כליו
והם ישרתהו וסביב למשכן
יחנו: ובנסע המשכן יורידו
אתו הלוים ובחנת המשכן
יקימו אתו הלוים והזר
הקרב יומת: וחנו בני ישראל
איש על מחנהו ואיש על דגלו
לצבאתם: והלוים יחנו סביב
למשכן העדת ולא יהיה קצף
על עדת בני ישראל ושמרו
הלוים את משמרת משכן

בז״ל

ואת מני ית ליואי על משכנא
דסהדותא ועל כל מנוהי ועל
כל דליה אנון יטלון ית משכנא
וית כל מנוהי ואנון ישמשונה
וסחור סחור למשכנא ישרון:
ואנת פוכל אלליואניין עלי מסכן
אלשהאדה ואניתה וגמיע מא להם
פהם יחמלון אלמסכן וגמיע
אניתה והם יכדמונה וחוליה
ינזלון: ובמטל משכנא יפרקון
יתיה ליואי ובמשרי משכנא
יקימון יתיה ליואי וחילוני דיקרב
יתקטיל: ופי רחילה הם יפככונה
ופי חלולהם ינצבונה: ואי
אגנבי תקדם אליה פליקתל:
וישרון בני ישראל גבר על משריה וגבר על טקסיה לחיליהון: וינזל
בנו אסראיל כל סבט פי עסכרה ופי מרכזה על גיושהם: ולואי
ישרון סחור סחור למשכנא דסהדותא ולא יהי רגזא על כנשתא דבני
ישראל ויטרון ליואי ית מטרת משכנא דסהדותא: ואלליואניין ינזלון
חולי מסכן אלשהאדה ולא יכון סכט עלא גמאעה בני אסראיל:
ויחפטון חפט מסכן אלשהאדה: ויעבדו בני ישראל ככל

אך את מטה לוי לא תפקוד. כדאי הוא לגיון שלמלך להיות נמנה לבדו. דבר אחר צפה הקב״ה
שעתידה לעמוד גזירה על כל הנמנין מבן עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר אמר אל יהיו
בכלל לפי שהם שלו שלא טעו בעגל. ואתה הפקד את הלוים. כתרגומו מני לשון מנוי שררה
על דבר שהוא ממונה עליו כמו ויפקד המלך פקידים. יורידו אותו. כתרגומו יפרקון כשבאין
ליסע במדבר ממסע למסע היו מפרקין אותו מהקמתו ונושאים אותו עד מקום אשר ישכון
שם הענן וחנו שם ומקימין אותו. והזר הקרב. לעבודתם זו. יומת. בידי שמים. איש על
דגלו. כמו שהדגלים סדורים בספר זה שלשה שבטים לכל דגל. ולא יהיה קצף. אם תעשו
במצותי לא יהיה קצף ואם לאו שיכנסו זרים בעבודתם זו יהיה קצף כמו ששנינו במעשה קרח כי יצא

יר״ס

91

העדות: ויעשו בני ישראל ככל
אשר צוה יהוה את משה כן
עשו:

ג וידבר יהוה אל משה ואל אהרן
לאמר: איש על דגלו באתת
לבית אבתם יחנו בני ישראל
מנגד סביב לאהל מועד יחנו:
מחק והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה
יהודה לצבאתם ונשיא לבני
יהודה נחשון בן עמינדב:
וצבאו ופקדיהם ארבעה
ושבעים אלף ושש מאות:
והחנים עליו מטה יששכר
ונשיא לבני יששכר נתנאל
בן צוער: וצבאו ופקדיו ארבעה
וחמשים אלף וארבע מאות:

דפקיד יי ית משה כין עבדו:
וצנע בני אסראיל כגמיע מא
אמר אללה כדאך צנעו:
ומליל יי עם משה ועם אהרן
למימר: תם כלם אללה מוסי והרון
תכלימא: גבר על טקסיה באתון
לבית אבהתהון ישרון בני ישראל
מקביל סחור סחור למשכן
זמנא ישרון: כל סבט פי מרכזה
בעלאמאת לביות אבאיהם
ינזל בני אסראיל חדי לכבא
אלמחצר וחוליה ינזלון: ודשרן
קדומא מדנחא טיקס משרית
יהודה לחיליהון ורבא לבני
יהודה נחשון בר עמינדב:
ואנאזלין פי אלמשרק מרכז
עסכר יהודה לגיושהם ושריפהם

נחשון אבן עמינדב: וחיליה ומניניהון שבעין וארבעה אלפין ושית
מאה: ועדד גישה ארבעה וסבעין אלפא וסת מאיה: ודשרן סמיכין
עלוהי שבטא דיששכר ורבא לבני יששכר נתנאל בר צוער:
ואנאזלין אלי גאנבה סבט יששכר ושריפהם נתנאל אבן צוער: וחיליה
ומנינוהי חמשין וארבעה אלפין וארבע מאה: ועדד גישה ארבעה
וכמסין אלף וארבע מאיה: שבטא דזבולון ורבא לבני

באותות' כל דגל יהיה לו אות מפה צבועה תלויה בו צבעו של זה לא כצבעו של זה צבע כל אחד כגון אבנו
הקבועה בחשן ומתוך כך יכיר כל אחד את דגלו ד"א באותות לבית אבותם באות שמסר להם יעקב
אביהם כשנשאוהו ממצרים שנ' ויעשו בניו לו כן כאשר צום יהודה ויששכר וזבולן ישאוהו מן המזרח
וראובן ושמעון וגד מן הדרום כו' כדאיתא בתנחומא בפרשה זו' מנגד' מרחוק מיל כמו שנ' ביהושע אך רחוק

מטה זבולן ונשיא לבני זבולן
אליאב בן חלן: וצבאו ופקדיו
שבעה וחמשים אלף וארבע
מאות: כל הפקדים למחנה
יהודה מאת אלף ושמנים אלף
וששת אלפים וארבע מאות
לצבאתם ראשנה יסעו:
דגל מחנה ראובן
תימנה לצבאתם ונשיא לבני
ראובן אליצור בן שדיאור:
וצבאו ופקדיו ששה וארבעים
אלף וחמש מאות: והחונים
עליו מטה שמעון ונשיא לבני
שמעון שלמיאל בן צורישדי:
וצבאו ופקדיהם תשעה וחמשים
אלף ושלש מאות: ומטה גד

זבולן אליאב בר חלון: וזא
גאנבה סבט זבולון ושריפהם
אליאב אבן חלון: וחיליה ומנינהי
חמשין ושבעה אלפין וארבע
מאה: ועדד גישה· סבעה
וכמסין אלפא וארבע מאיה:
כל מנינא למשרית יהודה·
מאה ותמנן ושתא אלפין
וארבע מאה לחיליהון בקדמיתא
נטלין: כואך גמיע עדד
עסכר יהודה מאיה ותמאנין
אלפא· וסתה אלאף וארבע מאיה
לגיושהם· והם ירחלון אולא:
טיקס משרית ראובן
דרומא לחיליהון· ורבא לבני
ראובן אליצור בר שדיאור: מרכז
עסכר ראובן· פי אלגנוב לגיושהם·
ושריפהם אליצור בן שדיאור: וחיליה ומניניהי ארבעין ושתא אלפין
וחמש מאה: ועדד גישה· סתה וארבעין אלפא וכמס מאיה: ודשרן
סמיכין עלוהי שבטא דשמעון ורבא לבני שמעון שלומיאל בר צורי
שדי: ונאזלין אליה גאנבה סבט שמעון· ושריפהם שלומיאל אבן צורי
שדי: וחיליה ומניניהון· חמשין ותשעה אלפין ותלת מאה: ועדד גישה
תסעה וכמסין אלפא ותלאת מאיה: ושבטא דגד ורבא

יהיה ביניהם וביניו כאלפים אמה שיוכלו לבא בשבת משה ואהרן ובניו והלוים חונים בסמוך לו· קדמה: לפנים
הקרויים קדם ואיזו זו רוח מזרחית והמערב קרוי אחור· ראשונה יסעו· כשרואין הענן מסתלק תוקעים
הכהנים בחצוצרות ונוסע מחנה יהודה תחלה וכשהולכין הולכין כדרך חנייתן הלוים והעגלות
באמצע דגל יהודה במזרח ושל ראובן בדרום ושל אפרים במערב ושל דן בצפון:

92

ונשיא לבני גד אליסף בן רעואל׃
וצבאו ופקדיהם חמשה
וארבעים אלף ושש מאות
וחמשים׃ כל הפקדים
למחנה ראובן מאת אלף
ואחד וחמשים אלף וארבע
מאות וחמשים לצבאתם ושנים
יסעו׃ ונסע אהל
מועד מחנה הלוים בתוך
המחנת כאשר יחנו כן יסעו
איש על ידו לדגליהם׃
דגל מחנה אפרים
לצבאתם ימה ונשיא לבני
אפרים אלישמע בן עמיהוד׃
וצבאו ופקדיהם ארבעים
אלף וחמש מאות׃ ועליו מטה

לבני גד אליסף בר רעואל׃
ואלי גאנבה סבט גד ושריפהם
איסף אבן רעוא׃ וחיליה ומניניהון
ארבעין וחמשה אלפין ושית
מאה וחמשין׃ ועדד גישה
כמסה וארבעין אלפא וסת מאיה
וכמסין׃ כל מניניא למשרית
ראובן מאה וחמשין וחד אלפין
וארבע מאה לחיליהון בתניתא
נטלין׃ פג׳מיע עדד עסכר
ראובן מאיה ואחד וכמסין
אלפא וארבע מאיה וכמסין
לגיושהם וירחלון תאניהם׃
ויטול משכן זמנא
משרית ליואי בגו משריתא
כמא דשרן כין נטלין גבר
על אתריה לטקסיהון׃ ויירחל

קבא למחצ׳ר עסכר אלהואניין פי וסט אלעסאכר וכמא הם נאזלין כדאך
ירחלון כל פריק פי מכאנה ומרכזה׃ טיקס משרית אפרים
לחיליהון מערבא ורבא לבני אפרים אלישמע בר עמיהוד׃ ומרכז
עסכר אפרים לגיושהם פי אלמגרב ושריפהם אלישמע אבן עמיהוד׃
וחיליה ומניניהון ארבעין אלפין וחמיש מאה׃ ועדד גישה ארבעין אלף
וכמס מאיה׃ ודסמיכין עלוהי שבטא דמנשה ורבא לבני מנשה

ונסע אהל מועד׳ לאחר שני דגלים הללו׳ כאשר יחנו כן יסעו׳ כמו שפירשתי המקרא הבינהו בחניית כל
דגל מהלך לרוח הקבועה לו׳ על ידו׳ על מקומו ואין לשון יד זו ממשמעו רוח שלצדו קרוב לו על
ידו הסמוכה לו לכל הושטת ידו איניש חושא בלעז׳ ועליו׳ כתרגומו ודסמיכין עלוהי׳

מנשה ונשיא לבני מנשה
גמליאל בן פדהצור׃ וצבאו
ופקדיהם שנים ושלשים אלף
ומאתים׃ ומטה בנימן ונשיא
לבני בנימן אבידן בן גדעני׃
וצבאו ופקדיהם חמשה
ושלשים אלף וארבע מאות׃
כל הפקדים למחנה אפרים
מאת אלף ושמנת אלפים ומאה
לצבאתם ושלשים יסעו׃
דגל מחנה דן
צפנה לצבאתם ונשיא לבני
דן אחיעזר בן עמישדי׃
וצבאו ופקדיהם שנים וששים
אלף ושבע מאות׃ והחנים
עליו מטה אשר ונשיא לבני
אשר פגעיאל בן עכרן׃ וצבאו

גמליאל בר פדה צור׃ וזאיגאנבה
סבטו מנשה ושריפהם גמליז
אבן פדה צור׃ וחיליה ומנייניהון
תלתין ותרין אלפין ומאתן׃ ועדד
גישה תלאתה ותלאתין אלפא
ומאיתין׃ ושבטא דבנימין
ורבא לבני בנימין אבידן בר
גדעוני׃ וזאי׳גאנבה סבט בנימין
ושריפהם אבידן אבן גדעוני׃
וחיליה ומנייניהון תלתין וחמשה
אלפין וארבע מאה׃ ועדד גישה
כמסה ותלאתין אלפא וארבע מאיה׃
כל מנייניא למשרית אפרים מאה
ותמניא אלפין ומאה לחיליהון
בתליתיתא נטלין׃ פגמיע
עדד עסכר אפרים מאיה אלף
ותמאניה אלף ומאיה לגיושהם
וידחלון תאתהם׃ טיקס

משרית דן ציפונא לחיליהון ורבא לבני דן אחיעזר בר עמי שדי׃
ומרכז עסכר דן פי אלשמאל לגיושהם ושריפהם אחיעזר אבן עמישדי׃
וחיליה ומניניהון שתין ותרין אלפין ושבע מאה׃ ועדד גישה
אתנין וסתין אלפא וסבע מאיה׃ ודשרן סמיכין עלוהי שבטא
דאשר ורבא לבני אשר פגעיאל בר עכרן׃ וזאנאזלין אליגאנבה
סבטו אשר ושריפהם פגעיאל אבן עכרן׃ וחיליה ומנייניהון
ארבעין וחד אלפין וחמיש מאה׃ ועדד גישה ואחד וארבעין

וצבאו ופקדיהם שנים וששים
אחד וארבעים אלף וחמש
מאות: ומטה נפתלי ונשיא
לבני נפתלי אחירע בן עינן:
וצבאו ופקדיהם שלשה וחמשים
אלף וארבע מאות: כל הפקדים
למחנה דן מאת אלף ושבעה
וחמשים אלף ושש מאות
לאחרנה יסעו לדגליהם:
אלה פקודי בני
ישראל לבית אבתם כל פקודי
המחנת לצבאתם שש מאות
אלף ושלשת אלפים וחמש
מאות וחמשים: והלוים לא
התפקדו בתוך בני ישראל
כאשר צוה יהוה את משה:
ויעשו בני ישראל ככל אשר
צוה יהוה את משה כן חנו
לדגליהם וכן נסעו איש

אלפא וכמס מאיה: ושבטוא
דנפתלי ורבא לבני נפתלי אחירע
בר עינן: וזי גאנבה סבט נפתלי
ושליפהם אחירע אבן עינן:
וחיליה ומנינהון חמשין ותלתה
אלפין וארבע מאה: ועדד גישה
תלאתה וכמסין אלף וארבע
מאיה: כל מנינא למשרית דן
מאה וחמשין ושבעה אלפין
ושית מאה בבתריתא נטלין
לטקסיהון: פדאן גמיע עדד
עסכר דן מאיה וסבעה וכמסין
אלפא וסת מאיה ויחלון אכרא
לגיושהם: אלין מנייני
בני ישראל לבית אבהתהון
כל מנייני משריתא לחיליהון
שית מאה ותלתה אלפין וחמש
מאה חמשין: הדאי מעדודי
בני אסראיל לבות אבאיהם
גמלה עדד עסאכר לגיושהם

סת מאיה אלף ותלאתה אלאף וכמס מאיה וכמסין: ולואי לא אתמניאו
בגו בני ישראל כמא דפקיד יי' ית משה: ואלא ואלאויין פלם יחצו
פי גמלה בני אסראיל כמא אמר אלה מוסי: ועבדו בני ישראל כמא
דפקיד יי' ית משה בין שרן לטקסיהון וכין נטלין גבר לזר עיתיה
על בית אבהתוהי: תם צנע בני אסראיל כמא אמר אלה מוסי כדאך

לְמִשְׁפְּחֹתָיו עַל בֵּית אֲבֹתָיו׃

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת אַהֲרֹן וּמֹשֶׁה בְּיוֹם ד
דִּבֶּר יְהוָה אֶת מֹשֶׁה בְּהַר סִינָי׃
וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אַהֲרֹן הַבְּכֹר
נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר׃
אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים
הַמְּשֻׁחִים אֲשֶׁר מִלֵּא יָדָם לְכַהֵן׃
וַיָּמָת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְהוָה
בְּהַקְרִיבָם אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי יְהוָה
בְּמִדְבַּר סִינַי וּבָנִים לֹא הָיוּ
לָהֶם וַיְכַהֵן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר
עַל פְּנֵי אַהֲרֹן אֲבִיהֶם׃

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃
הַקְרֵב אֶת מַטֵּה לֵוִי וְהַעֲמַדְתָּ
אֹתוֹ לִפְנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְשֵׁרְתוּ אֹתוֹ׃

נזלו פי מראכזהם וכדאך רחלו
כל סבט לעשאירהם עלא בית
אבאיהם׃ ואלין תולדת
אהרן ומשה ביומא דמליל
יי׳ עם משה בטורא דסיני׃ והדה
כסבה׳ קום הרון ומוסא פי וקת
כאטב אללה מוסי פי גבל סיני׃
ואלין שמהת בני אהרן בוכרא
נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר׃
והדה אסמא בני הרון אלבכר נדב
ואביהוא אלעזר ואיתמר׃ ואלין
שמהת בני אהרן כהניא ואתרביאו
דאתקרב קרבנהון לשמשא׃
והדה אסמא בני הרון אלאימה
אלממסחין אלדי כמל ואגבהם
לאמאמה׃ ומית נדב ואביהוא קדם
יי׳ בקרוביהון אישתא נוכריתא קדם יי׳
במדברא דסיני ובנין לא הוו
להון ושמיש אלעזר ואיתמר על אפי אהרן אבוהון׃ ומאת נדב
ואביהוא כמא קרבא נארא גריבה בין ידי אללה פי בריה׳ סיני ולם יכן
להמא בנון ואם אלעזר ואיתמר בכלאפה הרון אביהמא׃
ומליל יי׳ עם משה למימר׃ תם כלם אללה מוסי תכלימא׃ קריב ית
שבטא דלוי ותקים יתיה קדם אהרן כהנא וישמשון יתיה׃ קדם
סבט לוי ואוקפה בין ידי הרון אלאמאם ויכדמוה׃

ואלה תולדות אהרן ומשה. ואינו מזכיר אלא בני אהרן ונקראו תולדות משה לפי שלימדן תורה מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו. ביום דבר ה׳ את משה. נעשו אלו התולדות שלו שלמדן מה שלמד מפי הגבורה. ושרתו אותו. ומה היא השירות ושמרו את משמרתו לפי שמשמרת המקדש עליו שנא׳ ויקרבו

אתו ושמרו את משמרתו ואת
משמרת כל העדה לפני אהל
מועד לעבד את עבדת המשכן:
ושמרו את כל כלי אהל מועד
ואת משמרת בני ישראל לעבד
את עבדת המשכן: ונתתה את
הלוים לאהרן ולבניו נתונם נתונם
המה לו מאת בני ישראל:
ואת אהרן ואת בניו תפקד
ושמרו את כהנתם והזר הקרב
יומת:
וידבר יהוה אל משה לאמר:
ואני הנה לקחתי את הלוים
מתוך בני ישראל תחת כל
בכור פטר רחם מבני ישראל
והיו לי הלוים: כי לי כל בכור

ויטרון ית מטרתיה וית מטרת
כל כנשתא קדם משכן זמנא
למפלח ית פלחן משכנא: ויחפצו
מחפצה ומחפצ אגמאעה בין
ידי קבא אלמחצ'ר ויכדמון כדמה
אלמסכן: ויטרון ית כל מני
משכן זמנא וית מטרת בני
ישראל למפלח ית פלחן משכנא:
ויחפצו גמיע אניה קבא אלמחצ'ר
ומחפצ' בני אסראיל ליכדמו
כדמה אלמסכן: ותתין ית ליואי
לאהרן ולבנוהי מסירין יהיבין
אינון ליה מן בני ישראל: ואדפע
אלליואניין להרון ובניה מעטיין
מסלמין הם לה מן בני אסראיל:
וית אהרן וית בנוהי תמני ויטרון
ית כהונתהון וחילוני דיקרב
יתקטיל: והרון ובניה תוכל ויחפצו אמאמתהם ואי אגנבי תקדם אליה יקתל:
ומליל יי עם משה למימר: תם כלם אללה מוסי תכלימא:
ואנא הא קריבית ית ליואי מגו בני ישראל חלף כל בוכרא פתח ולדא מבני
ישראל ויהון משמשין קדמי ליואי: פאני קד שרפת אלליואניין מן בין בני אסר
בדל כל בכר אול בטן מן בני אסר ליצירו לי אלליואניין: אד לי כל בכרא

שנ' ואתה ובניך ובית אביך תשאו את עון המקדש והלוים האלו מסייעין אותם זו היא השירות: ושמרו את
משמרתו: כל מנוי שהאדם ממונה עליו לעשותו קרוי משמרת בכל המקרא ובלשון משנה כמו שאמור
בגבתן ונתיש והנה אין משמרתי ומשמרתך שוה וכן משמרות כהונה ולויה: ואת משמרת בני ישראל:
שכולן היו זקוקין לצרכי המקדש אלא שהלוים באים תחתיהם בשליחותם לפיכך לוקחים מהם המעשרות
בשכרן שנ' כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם: נתונים המה לו: לעזרה: מאת בני ישר': כמו מתוך בני
ישראל כלומר משאר כל העדה כבר לן לכך בגזירת המקום והוא נתנם לו שנ' ואתנה את הלוים נתונים וג'
ואת אהרן ואת בניו תפקוד: לשון פקידות ואינו לשון מנין: ושמרו את כהונתם: קבלת דמים וזריקה והקטרה
ועבודות המסורות לכהנים: ואני הנה לקחתי: ואני מהיכן זכיתי בהן מתוך בני ישראל שיהיו ישראל שוכרין

ביום הכתי כל בכור בארץ
מצרים הקדשתי לי כל בכור
בישראל מאדם עד בהמה לי
יהיו אני יהוה׃
וידבר יהוה אל משה במדבר
סיני לאמר׃ פקד את בני לוי
לבית אבתם למשפחתם כל זכר
מבן חדש ומעלה תפקדם׃ ויפקד
אתם משה על פי יהוה כאשר
צוה׃ ויהיו אלה בני לוי בשמתם
גרשון וקהת ומררי׃ ואלה
שמות בני גרשון למשפחתם
לבני ושמעי׃ ובני קהת למשפחתם
עמרם ויצהר חברון ועזיאל׃

ביומא דקטלית כל בכרא בארעא
דמצרים אקדישית קדמי כל
בכרא בישראל מאנשא עד
בעירא דילי יהון אנא יי׃ כמא
כאן לי כל בכר פי מאבין בני
אסראיל מן אנסאן אלי בהימה
כראך יכון לי הו לאי אנא אלה
שרפתהם׃ ומליל יי
עם משה למימר׃ אנם כלם
אלה מוסי תכלימא׃ במדברא
דסיני למימר׃ תם כלם אלה
מוסי פי בריה סינא תכלימא׃
מני ית בני לוי לבית אבהתהון
לזרעיתהון כל דכורא מבר
ירחא ולעילא תמנינון׃ ערבני
לוי לביות אבאיהם ועשאירהם כל דכר מן אבן שהר וצאעדא
תעדהם׃ ומנא יתהון משה על מימרא דיי כמא דאתפקד׃
פעדהם מוסא עלא קול אלה במא אמר׃ והוו אלין בני לוי
בשמהתהון גרשון וקהת ומררי׃ פהולאי כאנו בני לוי באסמאיהם
גרשון וקהת ומררי׃ ואלין שמהת בני גרשון לזרעיתהון לבני
ושמעי׃ והדה אסמא בני גרשון לעשאירהם לבני ושמעי׃
ובני קהת לזרעיתהון עמרם ויצהר חברון ועזיאל׃
ובני קהת לעשאירהם עמרם ויצהר חברון ועזיאל׃

אותן לשירות שלי על ידי הבכורות זכיתי בהם ולקחתים תמורתן לפי שהיתה העבודה בבכורות
וכשחטאו בעגל נפסלו והלוים שלא עבדו ע"ז נבחרו תחתיהם" מבן חדש ומעלה" משיצא מכלל נפלים
הוא נמנה לקרות שומר משמרת הקדש אמ' ר' יהודה בר' שלום למוד הוא אותו השבט להיות נמנה מן
הבטן שנ' אשר ילדה אותה ללוי במצרים עם כניסתה בפתח מצרים ילדה אותה ונמנית בשבעים נפשות
שכשאתה מונה חשבונם לא תמצאם אלא שבעים חסר אחת והיא השלימה את המנין" על פי ה' אמר משה
לפני הקב"ה היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מנין יונקיהם אמר לו הקב"ה עשה אתה שלך ואני אעשה

ובני מררי למשפחתם מחלי
ומושי אלה הם משפחת הלוי
לבית אבתם: לגרשון משפחת
הלבני ומשפחת השמעי אלה
הם משפחת הגרשני: פקדיהם
במספר כל זכר מבן חדש
ומעלה פקדיהם שבעת אלפים
וחמש מאות: משפחת הגרשני
אחרי המשכן יחנו ימה: ונשיא
בית אב לגרשני אליסף בן לאל:
ומשמרת בני גרשון באהל
מועד המשכן והאהל מכסהו
ומסך פתח אהל מועד: וקלעי
החצר ואת מסך פתח החצר
אשר על המשכן ועל המזבח
סביב ואת מיתריו לכל עבדתו:

ובני מררי לזרעיתהון מחלי
ומושי אלין אנון זרעית לוי
לבית אבהתהון: ובני מררי
לעשאירהם מחלי ומושי הדה
עשאיר אללואניין לביות אבאיהם:
לגרשון זרעית לבני וזרעית
שמעי אלין אנון זרעית גרשון:
לגרשון עשירה לבני ועשירה
שמעי הדה עשאירה: מניניהון
במנין כל דכורא מבר ירחא
ולעילא מניניהון שבעה אלפין
וחמיש מאה: עדדהם באחצא
כל דכר מן אבן שהר ופאעלא
סבעה' אלאף וכמס מאיה: זרעית
גרשון אחורי משכנא ישרון
מערבא: ועשאירהם ינזלון ורא
אלמסכן פי אלמגרב: ורב בית אב
לבית גרשון אליסף בר לאל: ושריפהם אליסף אבן לאל: ומטרת בני
גרשון במשכן זמנא משכנא ופרסא חופאיה ופרסא דתרע משכן
זמנא: וחפטהם פי כבא אלמחצר אלמסכן ואלכבא וגשאה וסתר באב
כבא אלמחצר: וסרדי דרתא וית פרסא דתרע דרתא דעל משכנא ועל
מדבחא סחור סחור וית אטונוהי לכל פלחנה: וקלוע אלצראדק וסתר
באבה אלדי עלא אלמסכן ואלמדבח מסתדירא ואטנאבהא לגמיע כדמתהא:

שלי הולך משה ועומד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצאה מן האהל ואומרת כך וכך תינוקות יש באהל זה לכך נאמר על פי ה': לגרשון משפחת הלבני. כלומר לגרשון היו הפקודים משפחת הלבני ומשפחת השמעי: פקודיהם כך וכך: המשכן. יריעות התחתונות: והאהל. יריעות עזים העשויות לגג: מכסהו. עורות אילים ותחשים: ומסך פתח. הוא הוילון: את מיתריו. של משכן והאהל ולא של חצר:

ולקהת משפחת
העמרמי ומשפחת היצהרי ששי
ומשפחת החברני ומשפחת
העזיאלי אלה הם משפחת
הקהתי: במספר כל זכר מבן
חדש ומעלה שמנת אלפים
ושש מאות שמרי משמרת
הקדש: משפחת בני קהת יחנו
על ירך המשכן תימנה: ונשיא
בית אב למשפחת הקהתי
אליצפן בן עזיאל: ומשמרתם
הארן והשלחן והמנרה
והמזבחת וכלי הקדש אשר
ישרתו בהם והמסך וכל עבדתו:
ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן
אהרן הכהן פקדת שמרי

ולקהת זרעית עמרם
וזרעית יצהר וזרעית חברון
וזרעית עזיאל אלין אנון זרעית
קהת: ולקהת עשירה עמרם
ועשירת יצהר ועשירה חברון
ועשירה עזיאל הדה עשאירה:
במנין כל דכורא מבר ירחא
ולעילא תמניא אלפין ושית
מאה נטרי מטרתא דקודשא:
באחצא כל דכר מן אבן שהר
פצאעדא תמאניה אלאף וסת
מאיה חאפצי מחפט אלקדס:
זרעית בני קהת ישרון על
שידא דמשכנא דרומא: ועשאיר
הם ינזלון אלגאנב אלמסכן
פי אלגנוב: ורב בית אבא לזרעית
קהת אליצפן בר עזיאל: ושריפהם
אליצפן אבן עזיאל: ומטרתהון ארונא ופתורא ומנרתא ומדבחיא ומני
קודשא דישמשון בהון ופרסא וכל פולחנה: וחפצהם אלצנדוק
ואלמאידה ואלמנארה ואלמדאבח ואניה אלקדס אלתי יכדמון בהא ואלסתר
וסאיר כדמתה: ואמרכלא דממנא על רברבי ליואי אלעזר בר אהרן
כהנא מתחות ידוהי ממנן נטרי מטרתא דקודשא: ושריף
אשראף אלליואניין אלעזר אבן הרון אלאמאם מוכל בחאפצי מחפט

משפחות בני קהת יחנו תימנה" וסמוכין להם דגל ראובן החונים תימנה אוי לרשע ואוי לשכנו לכך לקו
מהם דתן ואבירם ומאתים וחמשים איש קרח ועדתו שנמשכו עמהם במחלוקתם" והמסך" היא
הפרוכת שאף היא קרויה פרכת המסך" ונשיא נשיאי הלוי" ממונה על כולם" ועל מה היא
נשיאותו פקודת שומרי משמרת על ידו היא פקודת כולם" משה ואהרן ובניו" וסמוכין להם

משמרת הקדש: למררי משפחת
המחלי ומשפחת המושי אלה
הם משפחת מררי: ופקדיהם
במספר כל זכר מבן חדש
ומעלה ששת אלפים ומאתים:
ונשיא בית אב למשפחת מררי
צוריאל בן אביחיל על ירך
המשכן יחנו צפנה: ופקדת
משמרת בני מררי קרשי המשכן
ובריחיו ועמדיו ואדניו וכל כליו
וכל עבדתו: ועמדי החצר סביב
ואדניהם ויתדתם ומיתריהם:
והחנים לפני המשכן קדמה
לפני אהל מועד מזרחה משה
ואהרן ובניו שמרים משמרת
המקדש למשמרת בני ישראל
והזר הקרב יומת: כל פקודי

קדס: למררי זרעית מחלי (וזרעית מושי)
אלין אנון זרעית מררי: ולמררי
עשירה מחלי ועשירה מושי
הדה עשאירה: ומנייהון במנין
כל דכורא מבר ירחא ולעילא
שיתא אלפין ומאתן: ועדדהם
באחצא כל דכר מן אבן שהר
פצאעדא סתה אלאף ומאיתין:
ורב בית אבא לזרעית מררי
צוריאל בר אביחיל על שידא
דמשכנא ישרון ציפונא:
ושריפהם צוריאל אבן אביחיל
וינזלו אלי גאנב אלמסכן אלשמאלי:
ודמסיר למיטר לבני מררי
דפי משכנא ועברוהי ועמודוהי
וסמכוהי וכל מנוהי וכל פלחנה:
וכלה חפץ בני מררי אלאתג
אלמסכן ואמהאגה ועמדה וקואעדה

וכל אניתה וכדמתה: ועמודי דרתא סחור סחור וסמכיהון וסכיהון
ואטוניהון: ועמד אלדאר מסתדירא וקואעדהא ואותאדהא ואטנאבהא:
ודשרן קדם משכנא קדומא קדם משכן זמנא מדנחא משה ואהרן
ובנוהי נטרין מטרת משכנא מקדשא למטרת בני ישראל וחילוני
דיקרב יתקטיל: ואלנאזלין בין ידי אלמסכן בין ידי כבא אלמחצר שרקיא
מוסי והרון ובניה חאפצי מחפץ אלקדס ומחפץ בני אסר ואלאגנבי תקדם אלי

דגל מחנה יהודה לצבאותם והחונים עליו יששכר וזבולון טוב לצדיק טוב לשכנו לפי שהיו שכנו
שלמשה שהיה עוסק בתורה נעשו גדולים בתורה שנ׳ יהודה מחוקקי ומבני יששכר יודעי בינה ג׳ מאתים

הלוים אשר פקד משה ואהרן
על פי יהוה למשפחתם כל זכר
מבן חדש ומעלה שנים ועשרים
אלף: ויאמר
יהוה אל משה פקד כל בכר
זכר לבני ישראל מבן חדש
ומעלה ושא את מספר שמתם:
ולקחת את הלוים לי אני יהוה
תחת כל בכר בבני ישראל
ואת בהמת הלוים תחת כל
בכור בבהמת בני ישראל:
ויפקד משה כאשר צוה יהוה
אתו את כל בכור בבני ישראל:

דאך פקידתהם: כל מני ליואי
דמנא משה ואהרן על מימרא
דיי' לזרעיתהון כל דכורא מבר
ירחא ולעילא עסרין ותרין אלפין:
פד'לך גמיע עדד אללאויין אלדי
עדהם מוסי והרון עלי קול
אללה לעשאירהם כל דכר מן
אבן שהר פצאעדא אתנין
ועשרין אלפא: ואמר יי'
למשה מני כל בכוריא דכריא
לבני ישראל מבר ירחא ולעילא
וקביל ית חשבן שמהתהון:
תם קאל אללה למוסי עד כל בכר
דכר מן בני אסראיל מן אבן
שהר פצאעדא וארפע אחצא אסמאיהם: ותקריב ית ליואי קדמי
אנא יי' חלף כל בכרא בבני ישראל וית בעירא דליואי חלף כל
בכרא בבעירא דבני ישראל: וכד' לי אללאויין אנא אללה שלפתהם
בדל כל בכר מן בני אסראיל ובהאים אללאויין בדל כל בכר מן בהאים
בני אסראיל: ומנא משה כמא דפקיד יי' יתיה ית כל בכרא בבני ישראל:
פעד מוסי כמא אמרה אללה כל בכר מן בני אסראיל: והוו כל בכוריא

ראשי סנהדראות ומזבולון מועטים בשבט סופר: אשר פקד משה ואהרן: נקוד על אהרן
לומר שלא היה במנין הלוים: שנים ועשרים אלף: ובפרטן אתה מוצא שלש מאות יתרים בני
גרשון שבעת אלפים וחמש מאות בני קהת שמונת אלפים ושש מאות בני מררי ששת אלפים
ומאתים ולמה לא כללן עם השאר ויפדו את הבכורות ולא יהיו זקוקים השלשה
ושבעים ומאתים בכורות העודפים על המנין לפדיון אמרו רבותינו במסכת בכורות
אותן שלש מאות לוים בכורות היו ודיים שיפקיעו עצמם מן הפדיון: פקד כל בכור
זכר מבן חדש ומעלה: משיצא מכלל ספק נפלים: ואת בהמת הלוים וגו': לא פדו בהמת
הלוים את בכורי בהמה טהורה שלישראל אלא את פטרי חמוריהם ושה אחד שלבן לוי
פוטר כמה פטרי חמורים שלישראל תדע שהרי מנה העודפים באדם ולא מנה העודפים בבהמה:

ואת

ויהי כל בכור זכר במספר
שמת מבן חדש ומעלה
לפקדיהם שנים ועשרים
אלף שלשה ושבעים ומאתים׃

שביעי

וידבר יהוה אל משה לאמר קח
את הלוים תחת כל בכור בבני
ישראל ואת בהמת הלוים תחת
בהמתם והיו לי הלוים אני
יהוה׃ ואת פדויי השלשה
והשבעים והמאתים העדפים
על הלוים מבכר בני ישראל׃
ולקחת חמשת חמשת שקלים
לגלגלת בשקל הקדש תקח
עשרים גרה השקל׃ ונתתה

דכוריא במנין שמהן מבר ירחא
ולעילא למניניהון עסרין ותרין
אלפין ומאתן ושבעין ותלתא׃
פכאן כל בכר דכר באחצא
אסמאיהם כדא אתנין ועשרין
אלפא ומאיתין ותלאתה וסבעין׃
ומליל יי׳ עם משה
למימר׃ תם כלם אלה מוסא
תכלימא׃ קריב ית ליואי חלף
כל בכרא בבני ישראל וית בעירא
דליואי חלף בעיריהון ויהון
משמשין קדמי ליואי אנא יי׳׃
כד אלליואניין בדל כל בכר מן
בני אסראיל ובהאים אלליואניין
בדל בהאימהם פיכונו לי אנא
אלה שרפתהם׃ וית פרקן מתן
ושבעין ותלתא דיתירין על ליואי מבכוריא דבני ישראל׃ ואמא
פדא אלמאיתין ותלאתה וסבעין אלזאידין עלא אלליואניין מן בכור
בני אסראיל׃ ותיסב חמיש חמיש סלעין לגלגלתא בסלעי קודשא
תסב עסרין מעין סלעא׃ פכד כמסה מתאקיל לכל גמגמה בצ׳ה
במתקאל אלקדס כל מתקאל עשרין דאנק׃ ותתין כספא לאהרן

ואת פדויי השלשה וג׳׳ ואת הבכורות הצריכין להפדות בהם אין שלשה ושבעים ומאתים העודפים
בהם יתרים על הלוים מהם תקח חמשת חמשת שקלים לגלגלת כך היא מכירתו של יוסף
עשרים כסף שהיה בכורה של רחל׳׳ העודפים על פדויי הלוים׳׳ על אותן שפדו הלוים בגופן׳׳
חמשה וששים ושלש מאות ואלף׳׳ כך סכום החשבון׳׳ חמשת שקלים לגלגלת׳ למאתים
בכורות אלף שקל לשבעים בכורות שלש מאות וחמשים שקל לשלשה בכורות חמשה עשר
שקל אמר כיצד אעשה בכור שאומר לו תן חמשת שקלים יאמר אני מפדויי הלויים מה עשה
הביא שנים ועשרים אלף פתקין וכתב עליהם בן לוי ומאתים ושבעים ושלשה פתקין כתב עליהם

הכסף לאהרן ולבניו פדויי העדפים
בהם: ויקח משה את כסף הפדיום
מאת העדפים על פדויי הלוים:
מאת בכור בני ישראל לקח את
הכסף חמשה וששים ושלש
מאות ואלף בשקל הקדש: ויתן
משה את כסף הפדים לאהרן
ולבניו על פי יהוה כאשר צוה
יהוה את משה:
וידבר יהוה אל משה ואל אהרן ז
לאמר: נשא את ראש בני קהת
מתוך בני לוי למשפחתם לבית
אבתם: מבן שלשים שנה
ומעלה ועד בן חמשים שנה
כל בא לצבא לעשות מלאכה
באהל מועד: זאת עבדת בני
קהת באהל מועד קדש הקדשים:

ולבנוהי פרקן דיתירין דבהון:
ואדפע אלפצה להרון ובניה פדא
אלזאידין עליהם: ונסיב משה
ית כסף פריקא מן דיתירין על
פריקי ליואי: פאכד מוסי פצה׳
אלפדא מן אלזאידין עלא פדא
אלליואניין: מן בוכריא דבני ישראל
נסיב ית כספא אלף ותלת מאה
ושתין וחמיש סלעין בסלעי קודשא:
מן בכור בני אסראייל אכד תלך
אלפצה אלף ותלאת מאיה וכמסה
וסתין מתקאל במתקאל אלקדס: ויהב
משה ית כסף פריקא לאהרן
ולבנוהי על מימרא דיי כמא דפקיד
יי ית משה: ודפעהא אלי הרון ובניה
עלא קול אללה כמא אמרה:
ומליל יי עם משה ועם
אהרן למימר: תם כלם אללה

מוסי והרון תכלימא: קבילו ית חושבן בני קהת מגו בני לוי לזרעיתהון
לבית אבהתהון: ארפעא גמלה׳ בני קהת מן בין בני לוי לעשאירהם
ובייות אבאיהם: מבר תלתין שנין ולעילא ועד בר חמשין שנין כל
דאתי לחילא למעבד עבידתא במשכן זמנא: מן אבן תלאתין סנה
פצאעדא ואלי אבן כמסין סנה כל מן ידכל לאגיש ליעמל צנאעה פי
כבא אלמחצ׳ר: דין פולחן בני קהת במשכן זמנא קדש קודשיא: והדה כדמה׳

ד׳ שקלים פלכן ונתנן בק׳ לפי אמר להם בואו וטלו פתקיכם לפי הגורל: נשא את ראש: מכל מהם את
הראויין לעבודת משא והם מבן שלשים ועד בן חמשים שנה: והפחות משלשים לא נתמלא כחו מכאן

ובא אהרן ובניו בנסע המחנה
והורדו את פרכת המסך וכסו
בה את ארון העדת: ונתנו
עליו כסוי עור תחש ופרשו
בגד כליל תכלת מלמעלה
ושמו בדיו: ועל שלחן הפנים
יפרשו בגד תכלת ונתנו עליו
את הקערת ואת הכפת ואת
המנקית ואת קשות הנסך
ולחם התמיד עליו יהיה: ופרשו
עליהם בגד תולעת שני וכסו
אתו במכסה עור תחש ושמו
את בדיו: ולקחו בגד תכלת

בני קהת פי כבא למחצר לאן
אקדאס: ויעול אהרן ובנוהי
במיטל משריתא ויפרקון ית
פרכתא דפרסא ויכסון בה ית
ארונא דסהדותא: וידכל הרון
ובניה ענד רחיל אלעסכר ויחיו
אסגף אלמסתור ויגטו בה ת/
ענדוק צנדוק אלשהאדה:
ויתנון עלוהי חופאה דמשך
ססגונא ויפרסון לבוש גמיר
תכלא מלעילא וישוון אריחוהי:
ויגעלו עליה גשא גלוד דארש
ויבסטו תוב גמלתה אסמאנגון
פוקה ויצלחו אקואבה: ועל

פתורא דלחים אפיא יפרשון לבוש תכלא ויתנון עלוהי ית
מגסיא וית בזכיא וית מכילתא וית קשוות ניסוכא ולחמא
תדירא עלוהי יהי: ועלא מאידה אלוגה יבסטו תוב אסמאנגון
ויגעלו עליה אלקצאע ואלדרוג ואלמלאעק ומואהין אלמזאג ואלכבז
אלדאים יכון עליה: ויפרסון עליהון לבוש צבע זהורי ויכסון יתיה
בחופאה דמשך ססגונא וישוון ית אריחוהי: ויבסטו עליהא תוב
צבג קרמז ויגטוהא בגטא גלוד דארש ויצלחו אקואבה: ויסבון

ומבן שלשים לכח והיותר מבן חמשים כחו מכחיש מעתה" קדש הקדשים" המקודש
שבכולן: והארון והשלחן והמנורה והמזבחות והפרוכת וכלי שרת" ובא אהרן ובנו וגו'
יכנסו כל כלי וכלי לכלתקו המפורש לו בפרשה זו ולא יצטרכו הלוים בני קהת אלא לשאת"
בנסע המחנה" כשהענן מסתלק הן יודעין שיסעו" קערות וכפות וקשות ומנקיות" כבר פירש
במלאכת המשכן" הנסך" הכסוי לשון מסך אשר ינסך בהן" מלקחיה" כמין צבת שמושך

וכסו את מנרת המאור ואת
נרתיה ואת מלקחיה ואת
מחתתיה ואת כל כלי שמנה
אשר ישרתו לה בהם׃ ונתנו
אתה ואת כל כליה אל מכסה
עור תחש ונתנו על המוט׃
ועל מזבח הזהב יפרשו בגד
תכלת וכסו אתו במכסה עור
תחש ושמו את בדיו׃ ולקחו
את כל כלי השרת אשר
ישרתו בם בקדש ונתנו
אל בגד תכלת וכסו אותם
במכסה עור תחש ונתנו על
המוט׃ ודשנו את המזבח

לבוש תכלא ויכסון ית מנרתא
דאנהורי וית בוציניהא וית
ציבתהא וית מחתיתהא וית כל
מני שמושה די משמשון לה בהון׃
ויאלרו תוב אסמאנגון ויגטונה
מנאלה' אנאצה וסגהא
וכלאבתהא ומגאמדהא וגמיע
אנה' דהנהא אלדי יכדמונהא
בהא׃ ויתנון יתה וית כל מנהא
לחופאה דמשך ססגונא ויתנון
על אריחא׃ ויגעלהא וגמיע
אניתהא פי גשא גלוד דארש
ויצעה דלך עלא אלדהק׃ ועל
מדבחא דדהבא יפרסון לבוש
תכלא ויכסון יתיה בחופאה
דמשך ססגונא וישוון ית אריחוהי׃ ועלא מדבח אלדהב יבסטון
תוב אסמאנגון ויגטוה בגטא גלוד דארש ויגלחו אקואבה׃ ויסבון
ית כל מני שמושא דישמשון בהון בקודשא ויתנון ללבוש תכלא
ויכסון יתהון בחופאה דמשך ססגונא ויתנון על אריחא׃ ויאכדון
גמיע אניה' אלכדמה אלדין יכדמון בהא פי אלקדס פיגעלונהא פי תוב
אסמאנגון ויגטוהא בגטא גלוד דארש ויצעוה פי אלדהק׃ ויספון ית קטמא

בה את הפתילה לכל צד שירצה" מחתותיה" כמין כף קטנה ושוליה פשוטים ולא קבלבלים ואין לה
מחיצה לפנה אלא מצדיה וחותה בה את דשן הנרות כשמטיבן" נרותיה" לוציש בלעז שנותנים
בהן השמן והפתילות" מכסה עור תחש" כמין מרצוף" את כל כלי השרת אשר ישרתו בם בקדש" בתוך
המשכן שהוא קודש והן כלי הקטרת שמשרתין בהם במזבח הפנימי" ודשנו" יטלו את הדשן מעליו
ופרשו עליו בגד ארגמן" ואש שירדה מן השמים רבוצה תחת הבגד כארי בשעת המסעות ואינו שורפו

שהין

ופרשו עליו בגד ארגמן ונתנו
עליו את כל כליו אשר ישרתו
עליו בהם את המחתת את
המזלגת ואת היעים ואת
המזרקת כל כלי המזבח ופרשו
עליו כסוי עור תחש ושמו
בדיו וכלה אהרן ובניו לכסת
את הקדש ואת כל כלי הקדש
בנסע המחנה ואחרי כן יבאו
בני קהת לשאת ולא יגעו אל
הקדש ומתו אלה משא בני
קהת באהל מועד ופקדת
אלעזר בן אהרן הכהן שמן
המאור וקטרת הסמים

דמדבחא ויפרסון עלוהי לבוש
ארגון: וירמדו למדבח ויבסטו
עליה תוב ארגואן: ויתנון עלוהי
ית כל מנוהי דישמשון עלוהי
בהון ית מחתיתא ית צנוריתא
וית מגרופיתא וית מזרקיא
כל מני מדבחא ויפרסון עלוהי
חופאה דמשך ססגונא וישוון
אריחוהי: ויגעלון עליה גמיע
אניתה אלדי יכדמון בהא עליה
למגאמר ולמנאשל ולמגארף
ולכראנב וסאיר אניה למדבח
ויבסטו עליה גטא גלוד זאדש
ויצלחו דהוקה: וישיצי אהרן
ובנוהי לכסאה ית קדשא

וית כל מני קדשא במטל משריתא ובתר כין ייעלון בני קהת
במשלכן זמלנא: פאדי פרג הרון ובניה מן תגטיה לקדס וגמיע
אניתה ענד רחיל לעסאכר פבעד דלך ידכל בני קהת פיחמלונהא
ולא ידנו מן לקדס כיהלכון הדה צפה חמל בני קהת פי כבא
למחצר: ודמסיר לאלעזר בר אהרן כהנא משחא דאנהרותא וקטורת
בסמיא ומנחתא תדירא ומשחא דרבותא מסרת כל משכנא וכל
דביה בקדשא ובמנוהי: ווכאלה לעזר אבן הרון לאמאם דהן

למטל ולא יקרבון לקודשא ויהותון אלין מטול בני קהת

שהיו כופין עליה פסכתר שלנחשת" מחתות שבהן חותים גחלים לתרומת הדשן עשויה כמין מחבת שאין
לה אלא שלש מחיצות ומלפניה שוחבת את הגחלים" מזלגות" צנוריות שלנחשת שבהן מכין באיברים שעל
המזבח להפכן כדי שיתעכלו יפה ומהר" יעים" הם מגרופות ובלע"ז וידי"ל והן שלנחשת ובהן מכבדין
את הדשן מעל המזבח" לכסות את הקדש" הארון והמזבח" ואת כל כלי הקדש" המנורה וכלי שרת"
ומתו שאם יגעו חייבין מיתה בידי שמים" ופקדת אלעזר" שהוא ממונה עליהם לשאתם ושם מן

ומנחת התמיד ושמן המשחה
פקדת כל המשכן וכל אשר
בו בקדש ובכליו׃
וידבר יהוה אל משה ואל אהרן
לאמר׃ אל תכריתו את שבט
משפחת הקהתי מתוך הלוים׃
וזאת עשו להם וחיו ולא ימתו
בגשתם את קדש הקדשים
אהרן ובניו יבאו ושמו אותם איש
איש על עבדתו ואל משאו׃ ולא
יבאו לראות כבלע את הקדש
ומתו׃ קנ״ט פסו׳ סימ׳ חלקיה״ דגב
וידבר יהוה אל משה לאמר׃
נשא את ראש בני גרשון גם
הם לבית אבתם למשפחתם׃
מבן שלשים שנה ומעלה

ואלצאה ובכור אלזמוג ואלבר
אראים ודהן אלמסח פאלך ובלאת
אלמסכן וגמיע מא פיה מן
קדס ואניתה׃ ומליל
יי׳ עם משה ועם אהרן למימר׃
תם כלם אלה מוסא והרון תכליא׃
לא תשיצון ית שבט זרעית
קהת מגו ליואי׃ לא תקטעו
עשאיר סבט קהת מן בין אל
ליואניין׃ ודא עבידו להון ויחון
ולא ימותון במקרבהון לקודש
קודשיא אהרן ובנוהי ייעלון
וימנון יתהון גבר גבר על פלחניה
ולמטוליה׃ בל אצנעו להם הדה
אלכלה חתי יחיון ולא יהלכון
ברנוהם אלי כאץ אלאקדאס ידכל
הרון ובניה ויולונהם כל פריק עלי
כדמתה וחמלה׃ ולא ייעלון למחזי כד מכסן ית מני קודשא ולא
ימותון׃ ולא ידכלון פינצרו ענד תגטייה׳ אלקדס ולא יהלכון׃
פ פ פ ומליל יי׳ עם משה למימר׃ תם כלם
אלה מוסי תכלימא׃ קביל ית חשבן בני גרשון אף אנון לבית אבהתהון
לזרעיתהון׃ ארפע גמלה׳ בני גרשון הם איצא לבית אבאיהם לעשאירהם׃

קטורת ושמן המשחה ומנחת התמיד עליו מוטל לצוות ולזרז ולהקדיב בעת חניתן״ פקודת כל המשכן״
ועוד היה ממונה על משא בני קהת לצוות איש על עבודתו ועל משאו והוא המשכן וכל אשר בו הכלים הסדורים
למעלה בפרשה זו חבל משא בני גרשון ומררי שהיה מקודש הקדשים על פי איתמר היה כמו שכתוב
בפרשת נשא״ אל תכריתו״ אל תגרמו להם שימותו׃ ולא יבאו לראות כבלע את הקדש״ לתוך נרתקן שלו כמו
שפירשתי למעלה בפרשה זו׳ ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה פלוני ובלוע שלו הוא כסויו״
נשא את ראש בני גרשון גם הם״ כמו שצויתיך על בני קהת לראות כמה יש שהגיעו

לבבל

עד בן חמשים שנה תפקד
אותם כל הבא לצבא צבא
לעבד עבדה באהל מועד׃
זאת עבדת משפחת הגרשני
לעבד ולמשא׃ ונשאו את
יריעת המשכן ואת אהל מועד
מכסהו ומכסה התחש אשר
עליו מלמעלה ואת מסך פתח
אהל מועד׃ ואת קלעי החצר
ואת מסך פתח שער החצר
אשר על המשכן ועל המזבח
סביב ואת מיתריהם ואת כל
כלי עבדתם ואת כל אשר
יעשה להם ועבדו׃ על פי אהרן

מבר תלתין שנין ולעילא. עד
בר חמשין שנין תמני יתהון
כל דאתי לחיילא חילא למפלח
פולחנא במשכן זמנא׃ מן אבן
תלאתין סנה פצאעדא. אלי אבן
כמסין סנה תעדהם. כל מן ידכל
לאגיש. לכדמה כבא ומחצר׃
דין פלחן. זרעית גרשון. למפלח
ולמיטל׃ והדה כדמתהם. עמלא
וחמלא׃ ויטלון. ית יריעת משכנא
וית משכן זמנא. חופאיה וחופאה
דססגונא דעלוהי מלעילא׃
וית פרסא. דתרע משכן זמנא׃
יחמלון שקאק ומסכן וכבא
ומחצר. וגשאיה. וגשא אלדארש
אלדי עליה מן פוק. וסתר באב כבא ומחצר׃ וית סרדי דרתא׃
וית פרסא דמעלנא דתרע דרתא. דעל משכנא ועל מדבחא סחור
סחור. וית אטוניהון. וית כל מני פלחנהון. וית כל דיתמסר להון
ויפלחון׃ וקלוע אלדארק וסתר באבה. אלדי עלא ומסכן ואלמדבח
מסתדירא. ואטנאבהא וסאיר אניה כדמתהא. וכל מא יצלח להא
הם יכדמון׃ על מימר אהרן ובנוהי יהי. כל פלחן בני גרשון. לכל
מטולהון. ולכל פלחנהון. ותמנון עליהון במטרא. ית כל מטולהון׃

לכלל עבודה״ את יריעות המשכן״ עשר תחתונות״ ואת אהל מועד״ יריעות עזים העשויות באהל עליו״
מכסהו״ עורות אלים מאדמים״ מסך פתח״ וילון המזרחי״ אשר על המשכן״ כלומר הקלעים והמסך
שלחצר הקוכבים ומגינים על המשכן ועל מזבח הנחשת סביב״ ואת כל אשר יעשה להם״
כתרגומו ית כל דיתמסר להון לבני [illegible] על אהרן ובנו״ ואיזה מהבנים ממונה עליהם״
בידא איתמר בן אהרן הכהן ולעמודיהם שהדי יתדות ומיתדים הקלעים

ובניו תהיה כל עבדת בני
הגרשני לכל משאם ולכל
עבדתם ופקדתם עליהם
במשמרת את כל משאם׃
זאת עבדת משפחת בני הגרשני
באהל מועד ומשמרתם ביד
איתמר בן אהרן הכהן׃
בני מררי למשפחתם
לבית אבתם תפקד אתם׃ מבן
שלשים שנה ומעלה ועד בן
חמשים שנה תפקדם כל הבא
לצבא לעבד את עבדת אהל
מועד׃ וזאת משמרת משאם
לכל עבדתם באהל מועד
קרשי המשכן ובריחיו ועמודיו
ואדניו׃ ועמודי החצר סביב

עלי קול הרון ובניה יכון גמיע
כדמה בני גרשון מן חמלהם
וסאיר עמלהם ויעדו עליהם
בחפט גמיע חמלהם׃ דין פלחן
זרעית בני גרשון במשכן
זמנא ומטרתהון ביד איתמר
בר אהרן כהנא׃ הדה כדמה
עשאיר בני גרשון פי כבא
אלמחצר וחפטהם עלי יד איתמר
אבן הרון אלאמאם׃
בני מררי לזרעיתהון לבית
אבהתהון תמני יתהון׃ ובני
מררי לעשאירהם ובית
אבאיהם תעדהם׃ מבר תלתין
שנין ולעילא ועד בר חמשין
שנין תמנינון כל דאתי לחילא
למפלח ית פלחן משכן זמנא׃
מן אבן תלאתין סנה פצאעדא אלי כמסין סנה תעדהם כל מן
ידכל לתגייש לכדמה כבא אלמחצר׃ ודא מטרת מטולהון לכל
פלחנהון במשכן זמנא דפי משכנא ועברוהי ועמודוהי וסמכוהי׃
והדא חפט חמלהם וסאיר עמלהם פי כבא אלמחצר תלאתג אלמסכן
ואמהאגה ועמדה וקואעדה׃ ועמודי דרתא סחור סחור
וסמכיהון וסכיהון ואטוניהון לכל מניהון ולכל פלחנהון ובשמהן
תמנון ית מני מטרת מטולהון׃ ועמד אלדאר מסתדירא

במשח בני גרשון היו ויתדות ומיתרים היו ליריעות ולקלעים מלמטה שלא תגביהם הרוח ויתדות
ומיתרים היו לעמודים סביב לתלות בהם הקלעים לשפתם העליונה בכלונסות וקנטסין כמו ששנינו

ואדניהם ויתדתם ומיתריהם
לכל כליהם ולכל עבדתם
ובשמת תפקדו את כלי משמרת
משאם: זאת עבדת משפחת
בני מררי לכל עבדתם באהל
מועד ביד איתמר בן אהרן
הכהן: ויפקד משה ואהרן ונשיאי
העדה את בני הקהתי למשפחתם
ולבית אבתם: מבן שלשים שנה
ומעלה ועד בן חמשים שנה כל
הבא לצבא לעבדה באהל מועד:
ויהיו פקדיהם למשפחתם אלפים
שבע מאות וחמשים: אלה
פקודי משפחת הקהתי כל העבד
באהל מועד אשר פקד משה ואהרן
על פי יהוה ביד משה:
ופקודי בני גרשון

וקואעדהא ואותאדהא ואטנא
בהא וגמיע אניתהא וסאיר
אעמאלהא ועדו באסמא גמיע
אניה חפט עמלהא: דין פלחן
זרעית בני מררי לכל פלחנהון
במשכן זמנא בידא דאיתמר
בר אהרן כהנא: הדה כדמה
עשאיר בני מררי פי כבא
ומחצר. עלא יד איתמר אבן
הרון אלאמאם: ומנא משה
ואהרן ורברבי כנשתא ית בני
קהת. לזרעיתהון ולבית אבהתהון:
פעד מוסי והרון ואשראף
גמאעה בני קהת לעשאירהם
ובית אבאיהם: מבר תלתין
שנין ולעילא ועד בר חמשין
שנין. כל דאתי לחילא לפלחנא
במשכן זמנא: מן אבן תלאתין
סנה פצאעדא אלי כמסין סנה. כל מן ירכד לגיש לכדמה לכבא ומחצר:
והוו מניניהון לזרעיתהון תרין אלפין. שבע מאה וחמשין: פצאר גמיע
עדדהם לעשאירהם אלפין וסבע מאיה וכמסין: אין מניני זרעית קהת:
כל דפלח במשכן זמנא דמנא משה ואהרן על מימרא דיי בידא דמשה:
הדה אעדאד עשירה קהתי. כל מן כדם פי כבא ומחצר אלדי עד מוסי
והרון באמר אלה: ומניני בני גרשון לזרעיתהון ולבית
אבהתהון: ועדד בני גרשון לעשאירהם ובית

במלאכת המשכן" עבודת עבודה" הוא השיר במצלתים וכנורות שהיא עבודה לעבודה אחרת" ועבודת

למשפחותם ולבית אבתם: מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד: ויהיו פקדיהם למשפחתם לבית אבתם אלפים ושש מאות ושלשים: אלה פקודי משפחת בני גרשון כל העבד באהל מועד אשר פקד משה ואהרן על פי יהוה: ופקודי משפחת בני מררי למשפחתם לבית אבתם: מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לצבא לעבדה באהל מועד: ויהיו פקדיהם למשפחתם שלשת אלפים ומאתים: אלה פקודי

אבאיהם: מבר תלתין שנין ולעילא ועד בר חמשין שנין כל דאתי לחילא לפלחנא במשכן זמנא: מן אבן תלאתין סנה פצאעדא אלי אבן כמסין סנה: כל מן ירכל ללגיש לכדמה כבא אמחצר: והוו מנינהון לזרעיתהון לבית אבהתהון תרין אלפין ושית מאה ותלתין: פצאר עדדהם לעשאירהם וביות אבאיהם אלפין וסת מאיה ותלאתין: אלין מניני זרעית בני גרשון כל דפלח במשכן זמנא דמנא משה ואהרן על מימרא דיי: הולאי מעדודי עשאיר בני גרשון כל מן יכדם פי כבא אמחצר אלדי עד מוסי והרון עלא קול אלה: ומניני זרעית בני מררי לזרעיתהון לבית אבהתהון: ועדד בני מררי לעשאירהם וביות אבאיהם: מבר תלתין שנין ולעילא ועד בר חמשין שנין כל דאתי לחילא לפלחנא במשכן זמנא: מן אבן תלאתין סנה אבן פצאעדא אלי כמסין סנה כל מן ירכל לאגיש לכדמה כבא אמחצר: והוו מניניהון לזרעיתהון תלתה אלפין ומאתן: פכאן עדדהם לעשאירהם תלאתה אלף ומאיתין: אלין מניני זרעית בני מררי דמנא משה ואהרן על מימרא דיי בידא דמשה: הולאי

משה״ במשמעו״ ופקודיו אשר צוה ה׳ את משה״ ואותן הפקודים [illegible] במצות [illegible] אבן שלשים שנה ועד בן

102

משפחת בני מררי אשר פקד
משה ואהרן על פי יהוה ביד
משה׃ כל הפקדים אשר פקד
משה ואהרן ונשאי ישראל
את הלוים למשפחתם ולבית
אבתם׃ מבן שלשים שנה
ומעלה ועד בן חמשים שנה
כל הבא לעבד עבדת עבדה
ועבדת משא באהל מועד׃
ויהיו פקדיהם שמנת אלפים
וחמש מאות ושמנים׃ על פי יהוה
פקד אתם ביד משה איש איש על
עבדתו ועל משאו ופקדיו אשר
צוה יהוה את משה׃
ה וידבר יהוה אל משה לאמר׃
צו את בני ישראל וישלחו מן
המחנה כל צרוע וכל זב וכל
טמא לנפש׃ מזכר עד נקבה

מעדורי עשאיר בני מרדי׳ אלדי
עד מוסי והרון על אקול אללה׃
כל מנינא דמנא משה ואהרן
ורברבי ישראל ית ליואי׳
לזרעיתהון ולבית אבהתהון׃
וגמיע אלמעדורין אלדי עד
מוסא והרון ואשראף בני
אסראיל אלליואניין לעשאירהם
וביות אבאיהם׃ מבר תלתין
שנין ולעילא ועד בר חמשין
שנין. כל דאתי למפלח פלחן
פלחנא ופלחן מטול במשכן
זמנא׃ מן אבן תלאתין סנה
פצאעדא אלי אבן כמסין סנה
כל מן ידכל ליכדם כדמה
עמל וחמל פי קבא אלמחצר׃
והוו מניניהון תמניא אלפין
וחמש מאה ותמנן׃ וכאן עדדהם
תמאניה אלאף וכמס מאיה
~~וכמס מאיה~~ ותמאנין׃ על מימרא דיי׳ מנא יתהון בידא דמשה גבר גבר
על פלחניה ועל מטוליה ומנינוהי כמא דפקיד יי׳ ית משה׃ עלא קול
אללה עדהם מוסי כל פריק פי עמלה וחמלה ועדדה כמא אמר אללה
מוסא׃ ומליל יי׳ עם משה למימר׃ תם כלם אללה מוסי תכלימא׃
פקיד ית בני ישראל וישלחון מן משריתא כל דסגיר וכל דדאיב וכל
דמסאב לטמי נפשא׃ מר בני אסראיל באן ינפו מן אלעסכר כל אברץ
וכל דאיב וכל נגס במיית׃ מדכר עד נוקבא תשלחון למברא

חמשים״ צו את בני ישרא׳ וג׳ פרשה צו נאמרה ביום שהוקם המשכן ושמונה פרשיות נאמרו בו ביום /

תשלחום אל מחוץ למחנה
תשלחום ולא יטמאו את מחניהם
אשר אני שכן בתוכם: ויעשו כן
בני ישראל וישלחו אותם אל
מחוץ למחנה כאשר דבר יהוה
אל משה כן עשו בני ישראל:

וידבר יהוה אל משה לאמר:
דבר אל בני ישראל איש או
אשה כי יעשו מכל חטאת
האדם למעל מעל ביהוה
ואשמה הנפש ההוא: והתודו
את חטאתם אשר עשו והשיב
את אשמו בראשו וחמישתו
יסף עליו ונתן לאשר אשם לו:

דמשריתא תשלחונון. ולא
יסאבון ית משריתהון דשכינתי
שריא בינהון: מן דכר ז׳ אנתא
תנפוהם אי כארג׳ אלעסכר. ולא
ינגסו עסכלהם. אלדי אנא סאכנה
פי מא בינהם: ועבדו כין בני ישר׳
ושלחו יתהון למברא למשריתא
כמא דמליל יי׳ עם משה. כין
עבדו בני ישר׳: פצנע כדאך בנו
אסראיל. ונפוהם אי כארג׳ אלעסכר
כמא אמר אללה מוסא. כדאך צנעו
בנו אסראיל: ומליל יי׳
עם משה למימר: תם כלם אללה
מוסי תכלימא: מליל עם בני
ישר׳ גבר או אתא ארי יעבדון
מכל חובי אנשא לשקרא שקר
קדם יי׳ ויחוב אנשא ההוא: קל לבני אסראיל אי רג׳ל או אמראה. יצנע
שייא מן כטאיא אנאס. פיכון כונה באללה. ויאתם: ויודון ית חוביהון
דעבדו ויתיב ית חובתיה ברישיה וחומשיה יוסיף עלוהי. ויתן לדחייב ליה: תם יקר בכטייתה אלדי צנעהא. פירד אלצלאמה בראסהא.
ויזיד עליהא מתל כמסהא. וידפעהא אלא מן צלמה:

כדאיתא במסכת גיטין בפרק הנזקין״ וישלחו מן המחנה״ שלש מחנות היו שם בשעת חניתן תוך הקלעים היא
מחנה שכינה״ חנית הלוים סביב כמו שמפורש בפרשת במדבר סיני היא מחנה לויה ומשם ועד סוף מחנה
הדגלים לכל ארבע הרוחות היא מחנה ישראל הצרוע כשתלח חוץ לכולן הזב מותר במחנה ישרא׳ ומשולח מן
השתים וטמא לנפש מותר אף במחנה לויה ואינו משולח אלא משל שכינה וכל זה דרשו רבותינו מן המקראות
במסכת פסחים״ טמא לנפש״ לטמי נפשא דאנשא הוא מת אבל שהוא לשון עצמות אדם בלשון ארמי והיינו
יש בבראשית רבה אדריכוס שחיק טמיא שחיק עצמות״ למעול מעל ביה׳ הרי חזר וכתב כאן פרשת
גוזל ונשבע על שקר היא האמורה בפרשת ויקרא ומעלה מעל ביה׳ וכחש בעמיתו וגו׳ ונשנית כאן בשביל
שני דברים שנתחדשו בה האחד שכתוב והתודו לימד שאינו חייב חומש ואשם על פי עדים עד שיודה
בדבר והשני על גזל הגר שהוא ניתן לכהנים״ את אשמו בראשו״ הוא הקרן שנשבע עליו״ לאשר אשם לו״

למי

ואם אין לאיש גאל להשיב
האשם אליו האשם המושב
ליהוה לכהן מלבד איל הכפרים
אשר יכפר בו עליו: וכל תרומה
לכל קדשי בני ישראל אשר
יקריבו לכהן לו יהיה: ואיש את
קדשיו לו יהיו איש אשר יתן
לכהן לו יהיה:
ג וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר
אל בני ישראל ואמרת אלהם
איש איש כי תשטה אשתו
ומעלה בו מעל: ושכב איש
אתה שכבת זרע ונעלם מעיני

ואם לית לגבר פריק לאתבא
אשמא ליה חובתא דמתיב קדם יי חובתא
לכהנא בר מדכר כפוריא דיכפר כפוריא
ביה עלוהי: ואן לם יכן ללמצלום
ולי ליהרד אלצלאמה עליה פתכון
אלצלאמה אלמרדודה ללה והי
ללאמאם סוא כבש אלגפראן
אלדי יסתגפר ענה בה: וכל אפרשותא
לכל קדשיא דבני ישראל דיקרבון
לכהנא דיליה יהי: וכל רפיעה
מן גמיע אקראס בני אסראיל
פלאמאם רפעה כאנת לה:
וגבר ית מעסר קודשוהי דיליה
יהון גבר דיתין לכהנא דיליה יהי:

וכל אמר יכון לה אמר אקראסה לאמאם רפעה כאנת לה:
ומליל יי עם משה למימר: תם כלם ה' מליל עם בני ישראל ותימר
להון גבר גבר ארי תסטי אתתיה ותשקר ביה שקר: מר בני אסראיל
וקל להם אי רגל הארת זוגתה פכאנה כאנה וישכוב גבר יתה שכבת

למי שמחייב לו: ואם אין לאיש גואל: שמת התובע שהשביעו ואין לו יורשים: להשיב האשם אליו: כשנמלך
זה להתודות על עונו. ואמרו רבותינו וכי יש לך אדם בישראל שאין לו גואלים או בן או אח או שאר בשר הקרוב
ממשפחת אביו למעלה עד יעקב אלא זה הגר שמת ואין לו יורשים: האשם המושב: זה הקרן והחומש: לה' לכהן
קנאו השם ונתנו לכהן שבאותו משמר: מלבד איל הכפורים: האמור בויקרא שהוא צריך להביא: וכל תרומה וג'
אמר רבי ישמעאל וכי תרומה מקריבין לכהן והלא הוא המחזר אחריה לבית הגרנות ומה ת"ל אשר יקריבו לכהן
אלו הבכורים שנאמר בהם תביא בית ה' אלהיך ואיני יודע מה יעשה בהם ת"ל לכהן לו יהיה בא הכתוב ולימד על
הבכורים שיהיו נתונין לכהן: ואיש את קדשיו לו יהיו: לפי שנאמרו מתנות כהונה ולויה יכול יבואו ויטלום
בזרוע ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיו מגיד שטובת הנאתן לבעלים ועוד מדרשים הרבה דרשו בו בספרי ומדרש
אגדה ואיש את קדשיו לו יהיו מי שמעכב מעשרותיו ואינו נותנן לו יהיו המעשרות סוף שאין שדהו עושה אלא
אחד מעשרה שהיתה למודה לעשות: ואיש אשר יתן לכהן: מתנות הראויות לו: לו יהיה ממון הרבה:
איש איש כי תשטה אשתו: מה כתוב למעלה מן הענין ואיש את קדשיו לו יהיו אם אתה מעכב מתנות
הכהן חייך שתצטרך לבוא אצלו להביא לו את הסוטה: איש איש: ללמדך שמועלת בשתים באיש מלמעלה
שלמעלה ובאיש שלמטה: כי תשטה אשתו: שנו רבותינו אין הנואפין נואפין עד שתכנס בהן רוח שטות
דכתיב כי תשטה וכתיב נואף אשה חסר לב: ופשוטו שלמקרא כי תשטה תט מדרכי צניעות ותחשד

אשה ונסתרה והיא נטמאה | י״א כת׳ יו״ד בתו׳
ועד אין בה והוא לא נתפשה׃
ועבר עליו רוח קנאה וקנא
את אשתו והוא נטמאה או
עבר עליו רוח קנאה וקנא
את אשתו והיא לא נטמאה׃ | י״א כת׳ יו״ד בכן
והביא האיש את אשתו אל
הכהן והביא את קרבנה עליה
עשירת האיפה קמח שערים
לא יצק עליו שמן ולא יתן
עליו לבנה כי מנחת קנאת
הוא מנחת זכרון מזכרת עון׃
והקריב אתה הכהן והעמדה
לפני יהוה׃ ולקח הכהן מים

זרעא ויהי מכסא מעיני בעלה
ומטמרא והיא מסאבא וסהיד
לית בה והיא לא אתאחדת׃
באן צאגעהא מצאגעת אנסאן
וגבי דאך ען זוגהא ואנסתרת
והי נגסה ושאהד ליס עליהא
והי לם תקהר׃ ויעבר עלוהי
רוח קנאה ויקני ית אתתיה
והיא מסאבא או עבר עלוהי
רוח קנאה ויקני ית אתתיה
והיא לא מסאבא׃ ולכתר
בבאלה ראי גירה פצאר עליהא
והיא נגסה או גיר נגסה׃ וייתי
גברא ית אתתיה לות כהנא
וייתי ית קרבנהא עלהא חד מן
עסרא בתלת סאין קמח סערין לא יריק עלה משחא ולא יתין
עלה לבונתא ארי מנחת קנאתא הוא מנחת דכרנא מדכרת חובין׃
פליאת דאך אלרגל בזוגתה אלי אלאמאם ויאתי בקרבאנהא מעהא
עשר ויבה מן דקיק שעיר לא יצב עליה דהנא ולא יצע פוקה
לבאנא לאנה קרבאן אלגירה אדכאר ידכר באלדנוב׃ ויקריב יתה כהנא | קרבאן
ויקימנה קדם יי׃ ויקדמהא אלאמאם ויוקפהא בין ידי אללה׃ ויסב כהנא

בעיניו כמו שטה מעלין ועבור על דעת ישטו אל דרכיה לבך׳ ומעלה בו׳ ומהו המעל ושכב איש אותה׳ איש׳
פרט לקטן ומי שאינו איש׳ איש אותה שכבת זרע׳ שכיבתה פוקדת אותה ואין שכבת אחרת פוקדת
אותה כמעשה בשתי אחיות שהיו דומות זו לזו׳ ונעלם מעיני אישה׳ פרט לסומא׳ [illegible] לוחה
ומעלים אין המים בודקין אותה׳ ונסתרה׳ שיעור שתהיה לטומאה ביאה׳ ועד אין בה׳ הא אם יש בה
אפלו עד אחד שאמר נטמאת לא היתה שותה׳ ועד אין בה בטומאה אבל יש עדים לסתירה׳ נתפשה׳
נאנסה כמו ותפשה ושכב עמה׳ ועבר עליו׳ קודם לסתירה׳ רוח קנאה וקנא׳ פירשו רבותינו לשון התראה
שמתרה בה אל תסתרי עם איש פלוני׳ והיא נטמאה או עבר עליו וג׳ כלומר היה התרה בה ועברה על
התראתו ואין ידוע אם נטמאה אם לאו׳ קמח׳ שלא יהא מסולת׳ שעורים׳ ולא חטים היא עשתה מעשה
בהמה וקרבנה מאכל בהמה׳ לא יצק עליו שמן׳ שלא יהא קרבנה מהודר שהשמן קרוי אורה והיא עשתה

קדשים בכלי חרש ומן העפר
אשר יהיה בקרקע המשכן
יקח הכהן ונתן אל המים: והעמיד
הכהן את האשה לפני יהוה
ופרע את ראש האשה ונתן
על כפיה את מנחת הזכרון
מנחת קנאת הוא וביד הכהן
יהיו מי המרים המאררים:
והשביע אתה הכהן ואמר אל
האשה אם לא שכב איש
אתך ואם לא שטית טמאה
תחת אישך הנקי ממי המרים
המאררים האלה: ואת כי

מי בור במן רחסף ומן עפרא
די יהי באיסורי משכנא יסב
כהנא ויתין למיא: ויאכד אלמאס
מן אלמא אלמקדס פי אניה כזף
ומן אלתראב אלדי יכון פי ערצה
אלמסכן יאכד אלאמאם וילקי פי
אלמא: ויקים כהנא ית אתתא
קדם יי ויפרע ית רישא דאתתא ויתין
על ידהא ית מנחת דוכרנא מנחת
קנאתא היא ובידא דכהנא יהון
מיא מריא מלטטיא: ויוקפהא
בין ידי אללה ויכשף ראסהא
ויגעל עלי ידהא קרבאן אגירה
קרבאן אלדכר ולימסך פי ידה

אלמא אלמר אללאען: ויומי יתה כהנא ויימר לאתתא אם לא שכיב
גבר יתיך ואם לא סטית לאסתאבא בר מבעליך הואי זכאה
ממיא מריא מלטטיא האלין: ויחלפהא ויקול להא אן כאן לם
יצאגעך רגל ולם תחידי לנגאסה גיר זוגך פאברי מן הדי אלמא אלמר אללאען:

בחשך" ולא יתן עליו לבונה" שהאמהות נקראו לבונה שנא' גבעת הלבונה והיא פירשה מדרכיהן" כי
מנחת קנאות הוא הקמח הזה קמח לשון זכר" מנחת קנאות" מעוררת עליה שתי קנאות קנאת המקום
וקנאת הבעל" מים קדושים" שקדשו בכיור לפי שנעשה מנחת מראות הצובאות" וזו פירשה
מדרכיהן שהיו נבעלות לבעליהן במצרים תחת התפוח וזו קלקלה לאחר תדבקבו" בכלי חרש" היא
השקת את הנואף יין משובח בכוסות משובחים לפיכך תשתה המים המרים במקידה בזויה של חרש"
והעמיד הכהן וג'" והלא כבר נאמר והעמידה לפני ה' אלא מסיעין היו אותה ממקום למקום כדי
ליגעה ותטרף דעתה ותודה" ופרע" סותר את קליעת שערה כדי לבזותה מכאן לבנות ישראל שגלוי
הראש גנאי להן" לפני ה'" בשער ניקנור הוא שער העזרה המזרחי דרך כל הנכנסים" ונתן על
כפיה" ליגעה" אולי תטרף דעתה ותודה ולא ימחה שם המיוחד על המים" המרים" על שם סופן
שהם מרים לה" המאררים" המחסרים אותה מן העולם לשון סלון ממאיר ולא יתכן לפרש מים
ארורים שהרי קדושים הם ולא ארורים כתב הכתוב אלא מאררים את אחרים ואף אונקלוס לא
תרגם ליטייא אלא מלטטיא מראות קללה בגופה שלנו" והשביע אותה וג'" ומה היא השבועה אם לא שכב
הנקי היא אם שכב הכהן שמבלבל לשון חתה שומע הין חלא שמצוה לפתוח בדיני נפשות תחלה לזכות" ואת

שטית תחת אישך וכי נטמאת
ויתן איש בך את שכבתו
מבלעדי אישך: והשביע
הכהן את האשה בשבעת
האלה ואמר הכהן לאשה
יתן יהוה אתך לאלה ולשבעה
בתוך עמך בתת יהוה את
ירכך נפלת ואת בטנך צבה:
ובאו המים המאררים האלה
במעיך לצבות בטן ולנפל
ירך ואמרה האשה אמן אמן:
וכתב את האלת האלה הכהן
בספר ומחה אל מי המרים:

ואת ארי סטית בר מבעליך
וארי אסתאבת ויהב גבר ביך
ית שכבתיה בר מבעליך: ואן
כנת קד חדת אלי גיר זוגך ותנגסת
בה וגעל גירה מצאגעתה פיך:
ויומי כהנא ית אתתא במומתא
דלוטא ויימר כהנא לאתתא
יתין יי יתיך ללוט ולמומי
בגו עמיך בדיתין יי ית ירכיך
מסיא וית מעכי נפיחין: יחלפהא
בדלך יمין אלחרג ויקול להא
יגעלך אללה מסבא וימינא פי
מא בין קומך במא יגעל ורכך
סאקטא ובטנך וארמא: ויעלון
מיא מלטטיא האלין במעכי לאפחא מעין ולאמסאה ירך ותימר
אתתא אמן אמן: ודלך אלא צאר הדי אלמא אלאען אלי מעאך פירם
לבטן ויסקט אורך ותקול אמראה אמין אמין: ויכתוב ית
לוטיא האלין כהנא בספרא וימחוק למיא מריריא: ויכתב
אלאמאם הדה אללענאת פי כתאב וימחיה באלמא אלמר:

כי שטית. כי משמש לשון אם. בשבועת האלה. שבועה של קללה. יתן ה' אותך לאלה וג'. יהיו הכל מ
מקללין בך כדרך שבא לפלונית. ולשבועה. שיהיו הכל נשבעין בך לא יארע לי כדרך שאירע לפלונית
וכן הוא אומר והנחתם שמכם לשבועה לבחירי שהצדיקים נשבעים במפורענותם של רשעים וכן לענין
הברכה ונברכו וג' בך יברך ישראל לאמר. את ירכך. בקללה הקדים ירך לבטן לפי שהתחילה בעבירה
תחלה. צבה. כתרגומו נפוחה. לצבות בטן. כמו להצבות בטן זה שמוש פתח שהלמד נקודה בו וכן
לנחותם הדרך לראותכם את הדרך אשר תלכו בה וכן לנפיל ירך שהמים מצבין את הבטן ומפילין
את הירך. לצבות בטן ולנפל ירך. בטנו וירכו של בועל או אינו אלא של נבעלת כשהוא אומר
את ירכך נופלת ואת בטנך צבה הרי של נבעלת אמור. אמן אמן. קבלת שבועה אמן אם מאיש
זה אמן אם מאיש אחר אמן על האלה אמן על השבועה. והשקה את האשה. אין זה סדר המעשה
שהרי בתחלה מקריב מנחתה אלא הכתוב מבשרך שכשישקנה יבאו בה למרים לפי שנאמר

כד והשקה את האשה את מי המרים
המאררים ובאו בה המים המאררים
למרים: ולקח הכהן מיד האשה
את מנחת הקנאת והניף את
המנחה לפני יהוה והקריב
אתה אל המזבח: וקמץ הכהן
מן המנחה את אזכרתה והקטיר
המזבחה ואחר ישקה את
האשה את המים: והשקה את
המים והיתה אם נטמאה
ותמעל מעל באישה ובאו
בה המים המאררים למרים
וצבתה בטנה ונפלה ירכה
והיתה האשה לאלה בקרב

וישקי ית אתתא ית מיא מריא
מלטטיא וייעלון בה מיא מלטטיא
ללוט: ויסקיהא למא למר לאען
ויסתחיל פיהא מרא: ויסב כהנא
מידא דאתתא ית מנחתא דקנאה
וירים ית מנחתא קדם יי ויקריב
יתה למדבחא: ויאכר מן יהוא
קרבאן לגירה ויחרקה כין ידי
לה ויקדמה אלי למדבחא: ויקמוץ
כהנא מן מנחתא ית אדכרתה
ויסיק למדבחא ובתר כין ישקי
ית אתתא ית מיא: ויקבץ מנהא
לאמאם פיהא ויקתרה עלא
למדבח ובעד דאך יסקיהא
למא: וישקינה ית מיא ותהי אם
אסתאבת ושקרת שקר בבעלה וייעלון בה מיא מלטטיא ללוט
ויפלון מעהא ויתמסי ירכה ותהי אתתא ללוטא בגו עמה: פאדי
סקאהא פאן כאנת קד תנגסת וכאנת זוגהא כאנת אסתחלו פיהא
מא פידס בטנהא ויסקט ורכהא וצארת מסבה פימא בין

בטן וירך מנין לשאר כל הגוף ת״ל ובאו בה בכולה אם כן מה תלמוד לומר בטן וירך לפי שהן
התחילו בעבירה תחלה לפיכך התחיל מהם הפורענות: למרים להיות לה רעים ומרים: והניף
מוליך ומביא מעלה ומוריד ואף היא מנפה עמו שידה למעלה מידו של כהן: והקריב אותה
זו היא הגשתה בקרן דרומית מערבית דרומית מערבית שלמזבח קודם קמיצה כשאר מנחות:
אזכרתה הוא הקומץ שעל ידי הקטרתו המנחה באה לזכרון לגבוה: והשקה את המים
לרבות שאם אמרה איני שותה לאחר שנמחקה מגלה מערערין אותה ומשקין אותה בעל
כרחה אלא אם כן אמרה טמאה אני: וצבתה בטנה וגו׳ אע״פ שבקללה ירך תחלה המים אין
בודקין אלא כדרך כניסתן בה: והיתה האשה לאלה כמו שפירש שיהיו הכל אלין בה בקרב
עמה: הפרש בין אדם המתנוול במקום שנכר לאדם המתנוול במקום שאינו נכר: ואם לא
נטמאה האשה בסתירה זו: וטהורה היא ממקור דמיה: ונקתה ממים המאררים ולא עוד

עמה׃ ואם לא נטמאה האשה
וטהרה הוא ונקתה ונזרעה זרע׃
זאת תורת הקנאת אשר
תשטה אשה תחת אישה
ונטמאה׃ או איש אשר תעבר
עליו רוח קנאה וקנא את
אשתו והעמיד את האשה לפני
יהוה ועשה לה הכהן את כל התורה
הזאת׃ ונקה האיש מעון
והאשה ההוא תשא את עונה׃

וידבר יהוה אל משה לאמר׃
דבר אל בני ישראל ואמרת
אלהם איש או אשה כי יפלא
לנדר נדר נזיר להזיר ליהוה׃

קומהא׃ ואם לא אסתאבת
אתתא ודכיא היא ותהי (ותפוק) זכאה
ותעדי עדוי׃ ואן כאנה לם
תנתגס כל הי טאהרה ברית
וחמלת חמלא׃ דא אוריתא
דקנאתא דתסטי אתתא בר
מבעלה ותסתאב׃ הדה שריעה
אלגירה פי אן תחיד אמראה
ען זוגהא פתנתגס׃ או גבר
דתעבר עלוהי רוח קנאה ויקני
ית אתתיה ויקים ית אתתא
קדם יי ויעביד לה כהנא ית כל
אוריתא הדא׃ או רגל יכטר
בבאלה ראי גירה פיגאר עלא
זוגתה פיוקפהא בין ידי אללה
ויצנע בהא אלאמאם גמיע מא
פי הדה אלשריעה׃ ויהי זכאה גברא מחובין ואתתא ההיא תקביל ית
חוביה׃ חתי יברו אלרגל מן אלוזר ותלך אלמראה תחמל וזרהא׃
ומליל יי עם משה למימר׃ תם כלם אללה מוסי תכלימא׃
מליל עם בני ישראל ותימר להון גבר או אתתא ארי יפריש למדר נדר
נזירו למזר קדם יי׃ מל בני אסראיל וקל להם אי
רגל או אמראה סוא נדרא נסך ליתנסך לרבה׃

אלא ונזרעה זרע אם היתה יולדת בצער תלד בריוח אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים׳ או איש
כמו או כי נודע כלומר אם איש קנאי הוא לכך והעמיד את האשה׃ ונקה האיש מעון אם בדקוה המים אל
ידאג לומר חטאתי במיתתה נקי הוא מן העונש׃ ד״א משישקנה תחת חצלו בהתר ונקה מעון עם שוטה
אסורה לבעלה׃ כי יפליא׳ יפריש למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה
בקלקולה יזיר עצמו מן היין שהוא מביא לידי ניאוף׃ נדר נזיר׃ אין נזירה בכל מקום אלא פרישה אף כאן

מיין ושכר יזיר חמץ יין
וחמץ שכר לא ישתה וכל
משרת ענבים לא ישתה
וענבים לחים ויבשים לא
יאכל: כל ימי נזרו מכל אשר
יעשה מגפן היין מחרצנים
ועד זג לא יאכל: כל ימי נדר
נזרו תער לא יעבר על ראשו
עד מלאת הימם אשר יזיר
ליהוה קדש יהיה גדל פרע
שער ראשו: כל ימי הזירו ליהוה
על נפש מת לא יבא: לאביו
ולאמו לאחיו ולאחתו לא
יטמא להם במתם כי נזר
אלהיו על ראשו: כל ימי

מחמר חדת ועתיק יזדהר חל דחמר
חדת וחל דחמר עתיק לא ישתי
וכל מתרות ענבין לא ישתי
וענבין רטיבין ויבישין לא ייכול:
פמן אלכמר ואלמסכר מנה· יתנסך
חתא כל כמר וכל מסכר לא
ישרב וכל נקיע ענב לא
ישרב וענבא רטבא ויאבסא
לא יאכל: כל יומי נזריה מכל
דמתעביד מגופנא דחמרא
מפרצנין ועד עצורין לא ייכול:
טול איאם נסכה מן כל מא
יעמל מן גפן אלכמר מן אלפרצן
אלי אלזאג לא יאכל: כל יומי נדר
נזריה מספר לא יעבר על
רישיה עד משלם יומיא דיזר

קדם יי קדיש יהי ירבי פירוע סער רישיה: וטול איאם נדר נסכה
לא ימר חלק עלא ראסה אלי אן תתם אלאיאם אלתי תנסכהא ללה יכון
מקדסא וירבי פרע שער ראסה: כל יומין דנזיר קדם יי על נפשא דמיתא
לא ייעול: כדאך טול איאם נסכה ללה אלי חצרת מית לא ידכל:
לאבוהי ולאמיה לאחוהי ולאחתיה לא יסתאב להון במותהון ארי נזרא
דאלהיה על רישיה: חתא אביה ואמה אכיה ואכתה לא יתנגס
בהם פי חאל מותהם לאן נסך רבה עליה: כל יומי נזריה

שפירש מן היין לה' לה' לה' לשם שמים. מיין ושכר כתרגומו מחמר חדת ועתיק
שהיין משכר כשהוא ישן. וכל משרת לשון צבעה במים וכל משקה ובלשון משנה יש הרבה אין שורין
דיין ולמען נזיר ששרה פתו ביין. חרצנים הם הגרעינין. זג הם קלפות שמבחוץ שהחרצנים בתוכן כענבל בזוג.

נזרו קדש הוא ליהוה: וכי ימות
מת עליו בפתע פתאם וטמא
ראש נזרו וגלח ראשו ביום
טהרתו ביום השביעי יגלחנו:
וביום השמיני יבא שתי תרים ל׳ חס
או שני בני יונה אל הכהן
אל פתח אהל מועד: ועשה
הכהן אחד לחטאת ואחד
לעלה וכפר עליו מאשר חטא
על הנפש וקדש את ראשו
ביום ההוא: והזיר ליהוה את
ימי נזרו והביא כבש בן שנתו
לאשם והימים הראשנים
יפלו כי טמא נזרו: וזאת

קדיש הוא קדם יי׳: כל איאם
נסכה מקדס הו ללה: ואדי ימות
מיתא עלוהי בתכיף שלו ויסאב
ריש נזריה ויגלח רישיה ביומא
דדכותיה ביומא שביעאה
יגלחניה: ואן מאת מעה מית
בגתה או גפלה פקטע אול
נסכה פליחלק ראסה פי יום
טהרה ודלך פי אליום אלסאבע:
וביומא תמינאה ייתי תרין
שפנינין או תרין בני יונה לות
כהנא לתרע משכן זמנא:
ופי אליום אלתאמן יאתי בשפנינין
או פרכי חמאם אלי אלאמאם
אלי באב כבא אלמחצר: ויעביד
כהנא חד לחטתא וחד לעלתא ויכפר עלוהי מדחב על מיתא
ויקדש ית רישיה ביומא ההוא: ויעמל אחדהמא דכוה ואלאכר צעידה
ויסתגפר ענה למא אכטא פי אמר מית ויקדס ראסה פי דלך אליום:
ויזר קדם יי׳ ית יומי נזריה וייתי אמר בר שתיה לאשמא ויומיא קדמאי
יבטלון ארי אסתאב נזריה: ויתנסך ללה איאם נסכה ויאתי בחמל
אבן סנתה לקרבאן אלאתם ואלאיאם אלמתקדמה תבטל למא אנקטע נסכה:

קדוש יהיה. השער שלו לגדל הפרע שלשער ראשו. פרע נקוד פתח קטן לפי שהוא דבוק לשער ראשו פרע של שער
ופירוש שלפרע גדלו של שער וכן את ראשו לא יפרע ואין קרוי פרע פחות מל׳ יום. כל ימי נזרו קדוש הוא. זו
קדושת הגוף מליטמא למתים. פתע. זה אונס. פתאום. זה שוגג ויש אומרים פתע פתאום דבר אחד הוא מקרה
שלפתאום. וכי ימות מת עליו. באהל שהוא בו. ביום טהרתו. ביום הזייתו או איכו אלא בשמיני שהוא טהור
לגמרי ת״ל ביום השביעי או שביעי יכול אפלו לא הזה תלמוד לומר ביום טהרתו. וביום השמיני יביא שתי
תרים. להוציא את השביעי או איכו אלא להוציא את התשיעי קבע זה לקריבים וקבע זמן למקריבין מה קריבן
הכשיר שמיני ומשמיני ולהלן אף מקריבין שמיני ומשמיני והלאה. מאשר חטא על הנפש. שלא נזהר מטומאת
המת ר׳ אלעזר הקפר אומר שציער עצמו מן היין. וקדש את ראשו. לחזור ולהתחיל מנין נזירותו. והזיר לה׳.

תורת הנזיר ביום מלאת ימי
נזרו יביא אתו אל פתח אהל
מועד: והקריב את קרבנו
ליהוה כבש בן שנתו תמים
אחד לעלה וכבשה אחת בת
שנתה תמימה לחטאת ואיל
אחד תמים לשלמים:
וסל מצות סלת חלת
בלולת בשמן ורקיקי
מצות משחים בשמן
ומנחתם ונסכיהם: והקריב
הכהן לפני יהוה ועשה
את חטאתו ואת עלתו:

ודא אוריתא דנזירא ביום
משלם יומי נזריה ייתי יתיה
לתרע משכן זמנא: והדה
שריעה אלנאסך פי יום כמאל
יאתי בה אלי באב קבא אלמחצר:
ויקריב ית קרבניה קדם יי
אמר בר שתיה שלים חד
לעלתא ואמרתא חדא בת
שתה שלמתא לחטאתא
ודכר חד שלים לנכסת
קדשיא: פיקרב קרבאנה
ללה חמלא אבן סנתה
צחיחא אלצעידה ורכלה
אבנת סנתהא צחיחה
לאלדכוה וכבשא צחיחא לדבח אלסלאמה: וסל פטיר
סלתא גריצן פטירן דפילן במשח ואספוגין פטירין דמשיחין
במשח ומנחתהון ונסכיהון: וסלת פטיר גראדק פטיר
מלתות בדהן ורקאק פטיר ממסוח בדהן ודכר ואמזאג
אלדי מעהא: ויקריב כהנא קדם יי ויעביד ית חטתיה וית עלתיה:
פיקדמהא אלאמאם בין ידי אללה ויצנע דכותה וצעידתה:

את ימי נזרו" יחזור וימנה נזירותו בתחלה" והימים הראשונים יפלו" לא יעלו מן המנין" יביא
אותו" יביא את עצמו וזה אחד משלשה אתים שהיה רבי ישמעאל דורש כן כיוצא בו והשיאו
אותם עון אשמה את עצמם כיוצא בו ויקבור אותו בגיא הוא קבר את עצמו" ומנחתם
ונסכיהם" של עולה ושל שלמים לפי שהיו בכלל ויצאו לידון בדבר חדש שיטעונו לחם
החזירן לכללן שיטעונו נסכים כדין עולה ושלמים" חלות מצות ורקיקי מצות" עשר מכל
מין" זבח שלמים לה' על סל המצות" ישחט את השלמים על מנת לקדש את הלחם"

את

ואת האיל יעשה זבח שלמים
ליהוה על סל המצות ועשה
הכהן את מנחתו ואת נסכו׃
וגלח הנזיר פתח אהל מועד
את ראש נזרו ונתן על האש
ולקח את שער ראש נזרו
ונתן על האש אשר תחת
השלמים׃ ולקח הכהן את זבח
הזרע בשלה מן האיל וחלת
מצה אחת מן הסל ורקיק
מצה אחד ונתן על כפי
הנזיר אחר התגלחו את
נזרו׃ והניף אותם הכהן

וית דכרא יעביד נכסת
קודשא קדם יי על סלא
דפטיריא ויעביד כהנא ית
מנחתיה וית נסכיה׃ ואלכבש
יצנעה דבח סלאמה ללה
מע סל אלפטיר תם יצנע
אבר ואמזאג אדי מעהא׃
ויגלח נזירא בתרע משכן
זמנא ית ריש נזריה ויסב ית
סער ריש נזריה ויתין על
אישתא דתחות דבחא דנכסת
קודשיא׃ ויחלק אלנאסך ענד
באב קבא אלמחצר שער ראסה
ויאכדה ויולקיה עלא אלנאר
אלדי תחת דבח אלסלאמה׃ ויסב כהנא ית דרעא בשילא
מן דכרא וגריצתא פטירתא חדא מן סלא ואספוג פטיר חד
ויתין על ידי נזירא בתר דיגלח ית נזריה׃ ויאכד אלאמאם אלדראע
מטבוכה מן דלך אלכבש וגרדקה פטיר ואחדה מן אלסל ו
ורקאקה פטיר ואחדה ויצע דלך עלא כפי אלנאסך בעד
חלקה שערה׃ וירים יתהון כהנא ארמא קדם יי קדשא

את מנחתו ואת נסכו׃ של איל׃ וגלח הנזיר פתח אהל מועד׃ יכול לגלח בעזרה הרי זה
דרך בזיון אלא יגלח הנזיר לאחר שחיטת השלמים שכתוב בהן ושחטו פתח אהל מועד׃
אשר תחת זבח השלמים׃ תחת הדוד שהוא מבשלן בו לפי ששלמי נזיר היו מתבשלים
בעזרה שצריך ליטול הכהן הזרוע אחר שנתבשל׃ הזרוע בשלה׃ לאחר שנתבשלה׃
קודש הוא לכהן׃ החלה והרקיק והזרוע תרומה הן לכהן׃ על חזה התנופה׃ מלבד חזה
ושוק הראויים לו מכל השלמים מוסף על שלמי נזיר הזרוע הזה לפי שהיו שלמי נזיר עלאות

התנופה
בכל

תנופה לפני יהוה קדש הוא
לכהן על חזה התנופה ועל
שוק התרומה ואחר ישתה
הנזיר יין: זאת תורת הנזיר
אשר ידר קרבנו ליהוה על
נזרו מלבד אשר תשיג ידו
כפי נדרו אשר ידר כן יעשה
על תורת נזרו:
וידבר יהוה אל משה לאמר:
דבר אל אהרן ואל בניו לאמר
כה תברכו את בני ישראל
אמור להם:
יברכך יהוה וישמרך:
יאר יהוה פניו
אליך ויחנך: ישא

הוא לכהנא על חדיא דארמותא
ועל שקא דאפרשותא ובתר
כן ישתי נזירא חמרא: ויחלק
אגמיע תחריכא בין ידי אללה
ליכון קדסא ללאמאם מע קץ
אתחליך וסאק אלפיעה ובעד
דאך ישרב אלנאסך כמרא: דא
אוריתא דנזירא דידר קרבניה
קדם יי על נזריה בר
קרבניה קיימא מדתדביק
ידיה כפום נדריה דידר כין
יעביר על אוריתא דנזריה:
הדה שריעה מן נדראן יכון
נאסכא וקרבאנה ללה ען נסכה
סוי מא תנאל ידה ולי כון דאך מקדאר
נדרה כדלך יצמה אלי שריעה

אנסך: ומליל יי עם משה למימר: תסכלם. מליל עם אהרן ועם
בנוהי למימר כדין תברכון ית בני ישראל כד יימרון להון: מר הרון
ובנה וקל להם כדא פבארכו בני אסראיל מקוולא להם:
יברכנך יי ויטרנך: יבארכך אללה ויחפטך: ינהר יי שכינתיה
לותך וירחם עלך: ויציבהה איך וילופך: יקביל

בכלל ויצאו לידון בדבר החדש להפרשת זרוע הוצרך להחזירן לכללן לידון אף בחזה ושוק. מלבד
אשר תשיג ידו שאם אמר הריני נזיר על מנת לגלח על מזה עולות ועל מזה שלמים. כפי נדרו אשר
ידור כן יעשה. מוסף על תורת נזרו על תורת הנזיר מוסיף ולא יחסר שאם אמר הריני נזיר חמש
נזירות על מנת לגלח על שלש בהמות הללו אין אנו קורא בו כאשר ידור כן יעשה. אמור להם.
כמו זכור שמור בלעז דישנט. אמור להם. שיהו כולם שומעים. אמור. מלא לא תברכם בחפזון
ובהלות אלא בכוונה ובלב שלם. יברכך. שיתברכו נכסיך. וישמרך. שלא יבואו עליך שודדים ליטול
ממונך שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשמרו מכל אדם וכיון שבאים לסטים עליו ונוטלין אותה
ממנו מה הנאה יש לו במתנה זו אבל הקב"ה הוא הנותן הוא השומר והרבה מדרש דרשו בו בספרי.

יהוה פניו אליך וישם לך שלום:
ושמו את שמי
על בני ישראל ואני אברכם:
ויהי ביום כלות
משה להקים את המשכן
וימשח אתו ויקדש אתו ואת
כל כליו ואת המזבח ואת כל
כליו וימשחם ויקדש אתם:
ויקריבו נשיאי ישראל
ראשי בית אבתם הם נשיאי
המטת הם העמדים על
הפקדים: ויביאו את קרבנם
לפני יהוה שש עגלת צב ושני

יי שכינתיה לותך וישוי לך שלם:
ויקבל בקצדה פי צייר לך
וסלאם: וישוון ית ברכת
שמי על בני ישראל ואנא אברכינון:
ויתלו אסמי עלא בני אסראיל
ואנא אבארך עליהם:
והוה ביומא דשיצי משה
לאקמא ית משכנא ורבי יתיה
וקדיש יתיה וית כל מנוהי
וית מדבחא וית כל מנוהי ז
ורבינון וקדיש יתהון: ולמא
כאן פי יום פרג מוסי מן נצב
אלמסכן מסחה וקדסה וגמיע
אניתה ואלמדבח וגמיע אניתה
ואלמדבח מסחהא וקדסהא: וקריבו רברבי ישראל רישי בית
אבהתהון אינון רברבי שבטיא אנון דקימין על מניניא: קרב
אשראף בני אסראיל ריסא בות אבאיהם ואלין הם רייסא ואלאסבאט
והם אלחאצרין עדדהם: ואיתיאו ית קרבנהון קדם יי שית עגלן כד מחפן ותרי

יאר ה' פניו אליך" יראה לך פנים שוחקות פנים צהובות" ויחנך" יתן לך חן" ישא יי' פניו אליך" יכבוש כעסו"
ושמו את שמי" יברכום בשם המפורש" ואני אברכם" לישראל ואני אסכים עם הכהנים" ד"א ואני אברכם"
לכהנים" ויהי ביום כלות משה" כלת כתיב יום הקמת המשכן היו ישראל ככלה הנכנסת לחופה"
כלות משה" בצלאל וכל חכם לב עשו את המשכן ותלאו הכתוב במשה לפי שמסר נפשו
עליו לראות תבנית כל דבר ודבר כמו שהראוהו בהר להורות לעושי המלאכה ולא טעה
בתבנית אחת וכן מצינו בדוד לפי שמסר נפשו על בנין בית המקדש שנ' זכור ה' לדוד את כל
ענותו אשר נשבע וג' לפיכך נקרא על שמו שנ' ראה ביתך דוד" כלות משה להקים" ולא נאמר
ביום הקים מלמד שכל שבעת ימי המלואים היה משה מעמידו ומפרקו ובאותו היום העמידו
ולא פירקו לכך נאמר כלות משה להקים אותו היום כלו הקמותיו וראש חדש ניסן היה
בשני נשרפה הפרה בשלישי הזו הזאה ראשונה ובשביעי גלחו" הם נשיאי המטות" שהיו
שוטרים עליהם במצרים והיו מוכים עליהם שנ' ויכו שוטרי בני ישראל" הם העומדים על הפקודים"
שעמדו עם משה ואהרן כשמנו את ישראל שנ' ואתכם יהיו וג'" שש עגלות צב" אין צב אלא מחופים

וכן

עשר בקר עגלה על שני
הנשאים ושור לאחד ויקריבו
אותם לפני המשכן: ויאמר
יהוה אל משה לאמר: קח
מאתם והיו לעבד את עבדת
אהל מועד ונתתה אותם
אל הלוים איש כפי עבדתו:
ויקח משה את העגלת
ואת הבקר ויתן אותם אל
הלוים: את שתי העגלות
ואת ארבעת הבקר נתן
לבני גרשון כפי עבדתם:
ולבני קהת לא נתן כי עבדת
הקדש עלי' ואת ארבע

עסר תורין עגלתא על תרין
רברביא ותורא לחד וקריבו
יתהון קדם משכנא: פאתו
בקרבאנהם ללה סת עגל
מצבבה ואתני עשר תור
עגלה לכל שריפין ותור
לכל ואחד וקדמוהמא
בין ידי אלמסכן: ואמר יי׳
למשה למימר: קב מנהון
ויהון למפלח ית פלחן משכן
זמנא ותתין יתהון לליואי
גבר כמסת פלחניה: כדהא
מנהם תכון לכדמה' כבא
אלמחצר וארפעהא אלי כל
פריק מן אלליואניין חסב
כדמתהם: ונסיב משה ית עגלתא וית תוריא ויהב יתהון לליואי:
פאכד׳ מוסי אלעגל ואלבקר ודפעהא אלי אלליואניין: ית תרתין
עגלן וית ארבעה תורין יהב לבני גרשון כמסת פלחנהון:
עגלתין וארבע בקראת דפעהא לבני גרשון חסב כדמתהם: וית
ארבע עגלן וית תמניא תורין יהב לבני מררי כמסת פלחנהון
בידא דאיתמר בר אהרן כהנא: וארבע עגל ותמאן

וכן בצבים ובפרדים עגלות מכוסין קרויין צבים" ויקריבו אותם לפני המשכן" שלא קיבל משה
מידם עד שנאמר לו מפי המקום" קח מאתם" מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחלה ובמלאכת
המשכן לא התנדבו תחלה אלא כך אמרו הנשיאים יתנדבו ציבור מה שיתנדבו ומה שמחסרים
אנו משלימין כיון שראו שהשלימו צבור את הכל שנ' והמלאכה היתה דים אמרו מעתה מה
לנו לעשות הביאו אבני השהם והמלואים לאפוד ולחשן לכך התנדבו כאן תחלה" כפי
עבודתו" שהיה משא בני גרשון קל משל מררי שהיו נושאין הקרשים והעמודים והאדנים"

העגלת ואת שמנת הבקר נתן
לבני מררי כפי עבדתם ביד איתמר
בן אהרן הכהן: ולבני קהת לא
נתן כי עבדת הקדש עליהם
בכתף ישאו: ויקריבו הנשאים
את חנכת המזבח ביום המשח
אתו ויקריבו הנשאים את
קרבנם לפני המזבח: ויאמר
יהוה אל משה נשיא אחד
ליום נשיא אחד ליום יקריבו
את קרבנם לחנכת המזבח:
ויהי המקריב
ביום הראשון את קרבנו נחשון
בן עמינדב למטה יהודה:

בקדאת דמעהא לבני מררי
חסב כדמתהם ואגמיע על יד
איתמר אבן הרון אלאמאם ולבני
קהת לא יהב ארי פלחן קדשא
עליהון בכתפא נטלין: ולבני
קהת לם יעט שיא לאן כדמה
אלקדס עליהם אנמא יחמלונה
עלא אכתאפהם: וקריבו רברביא
ית חנוכת מדבחא ביומא דרבאו
יתיה וקריבו רברביא ית חנוכת
קרבנהון לקדם מדבחא:
ולמא קרב אלאשראף דשן
אלמדבח פי יום מסח וקדמו
קראבינהם בין ידי אלמדבח:
ואמר יי למשה רבא חד
ליומא רבא חד ליומא יקרבון ית קרבנהון לחנוכת מדבחא:
קאל אלה למוסא שריף ואחד פי כל יום יקרב קרבאנה דשנת
לאלמדבח: והוה דמקריב ביומא קדמאה ית קורבניה
נחשון בר עמינדב לשבטא דיהודה: פכאן אלמקרב פי
אליום אלאול קרבאנה נחשון אבן עמינדב מן סבט יהודה:

כי עבודת הקדש עליהם" משא דבר הקדושה הארון והשלחן וכו'. בכתף ישאו" ויקריבו הנשיאים את חנכת המזבח" לאחר שהתנדבו העגלות והבקר לשאת המשכן נשאם לבם להתנדב קרבנות המזבח לחנכו" ויקריבו הנשיאים את קרבנם לפני המזבח" כי לא קבל משה מידם עד שנאמר לו מפי הגבורה" יקריבו את קרבנם לחנכת המזבח" ועדיין לא היה יודע משה היאך יקריבו אם כסדר תולדותם אם כסדר המסעות עד שנאמר לו מפי הגבורה יקריבו למסעות איש יומו" ביום הראשון" אותו היום נטל עשר עטרות ראשון למעשה בראשית ראשון לנשיאים וכו' כדאיתא בסדר עולם" למטה יהודה יחסו הכתוב על שבטו ולא שגבה משבטו והקריב או אינו אומר למטה יהודה אלא שגבה משבטו והביא

וקרבנו קערת כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף
שבעים שקל בשקל הקדש
שניהם מלאים סלת בלולה
בשמן למנחה: כף אחת עשרה
זהב מלאה קטרת: פר אחד
בן בקר איל אחד כבש אחד
בן שנתו לעלה: שעיר עזים
אחד לחטאת: ולזבח השלמים
בקר שנים אילם חמשה
עתודים חמשה כבשים בני
שנה חמשה זה קרבן נחשון

וקורבניה מגסתא דכסף חדא מאה
ותלתין סלעין הוי מתקליה
מזרקא חד דכספא מתקליה
שבעין סלעין בסלעי קודשא
תרויהון מלן סולתא דפילא
במשח למנחתא: וכאן קרבאנה
קצעה מן פצה וזנהא מאיה
ותלאתין מתקאל וכרנובא
פצה וזנה סבעין מתקאלא
במתקאל אלקדס כלאהמא
ממלואן סמידא מלתותא בדהן
לאהדייה: כזבא חדא מתקלה
עסר סלעין היא דדהב מליא
קטורת בסמא: ודגא מן דהב וזנה עשרה מתאקיל ממלוה
בכורא: תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר שתיה לעלתא: ודתא
מן אבקר וכבשא וחמלא אבן סנתה לצעירה: צפיר בר עזין חד
לחטתא: ועתורא מן אמאעז לצרכוה: ולנכסת קדשא תורי תרין דכרי
חמשא גדי חמשא אמרין בני שנא חמשא דין קרבנא דנחשון בר
עמינדב: ולדבח אסלאמה בקרתין ודמסה כבאש ודמסה עתראן ודמסה
חמלאן בני סנה הדא קרבאן נחשון אבן עמינדב:

תל׳ זה קרבן נחשון משלו הביא׳ שניהם מלאים סלת למנחת נדבה׳ עשרה זהב׳ כתרגומו
משקל עשר שקלי הקדש היה בה׳ מלאה קטורת׳ לא מצינו קטורת ליחיד ולא על
מזבח החיצון אלא זו בלבד והוראת שעה היתה׳ פר אחד׳ מיוחד שבעדרו׳ שעיר
עזים אחד לחטאת׳ לכפר על קן התהום טומאת ספק׳ הקרב נתנאל בן צוער׳ הקרב
את קרבנו׳ מה תלמוד לומר הקריב בשבטו של יששכר מה שלא נאמר בכל השבטים
לפי שבא ראובן וערער ואמר אחר שקדמני יהודה אחי אקריב אני אחריו אמר לו
משה מפי הגבורה נאמר לי שיקריבו כסדר מסען לדגליהם לכך אמר הקריב את קרבנו

בן עמינדב׃
ביום השני הקריב נתנאל
בן צוער נשיא יששכר׃
הקרב את קרבנו קערת כסף ב ריש פסו
אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבעים
שקל בשקל הקדש שניהם
מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה׃ כף אחת עשרה
זהב מלאה קטרת׃ פר אחד
בן בקר איל אחד כבש אחד
בן שנתו לעלה׃ שעיר עזים
אחד לחטאת׃ ולזבח השלמים

ביומא תנינא קריב נתנאל בר
צוער רבא דיששכר׃ קריב
ית קורבניה מגסתא דכספא חדא
מאה ותלתין סלעין הוי
מתקלה מזרקא אחד דכספא
מתקליה שבעין סלעין בסלעי
קודשא תרויהון מלן סלתא
דפילא במשח למנחתא׃ קריב
קרבאנה קצעה מן כצה מן
וזנהא מאיה ותלאתין מתקלא
וכרנובא פצה וזנה סבעין
מתקלא במתקלא דקדס כלאהמא
ממלואן סמרא מלתותא בדהן לאהדייה׃ בזכא חדא מתקליה
עסר סלעין היא דדהב מליא קטורת בסמיא׃ ודגא מן דהב
וזנה עשרה מתאקיל ממלוא בכורא׃ תור חד בר תורי דכר חד
אמר חד בר שתיה לעלתא׃ ודתא מן אבקר וכבשא וחמלא אבן
סנתה לצעירה׃ צפיר בר עזין חד לחטאתא׃ ועתורא מן ולמאעז
לארכוה׃ ולנכסת קודשיא תורין תרין דכרין חמשה גדיין חמשה אמרין

והיא חסר יו"ד שהוא משמע הקרב לשון צווי שמפי הגבורה כנצטוה הקרב ומהו הקריב הקריב שני
פעמים שבשביל שני דברים זכה להקריב שני לשבטים אחת שהיו יודעים בתורה שנ' ומבני
יששכר יודעי בינה לעתים ואחת שהם נתנו עצה לנשיאים להתנדב קרבנות הללו וביסודו של רבי
משה הדרשן מצאתי אמ' ר' פנחס בן יאיר נתנאל בן צוער השיאן עצה זו. קערת כסף מנין אותיותיה
בגימטריא תתק"ל כנגד שנותיו של אדם הראשון. שלשים ומאה משקלה. על שם שכשהעמיד תולדות
לקיום העולם בן ק"ל היה שנ' ויחי אדם שלשים ומאת שנה ויולד וגו'. מזרק אחד כסף בגימטריא
תק"כ על שם נח שהעמיד תולדות בן ת"ק שנה ועל שם עשרים שנה שנגזרה גזירת המבול קודם
תולדותיו כמו שפירשתי אצל והיו ימיו מאה ועשרים שנה לפיכך נאמר מזרק אחד כסף ולא נאמר

בקר שנים אילם חמשה
עתדים חמשה כבשים בני
שנה חמשה זה קרבן נתנאל
בן צוער׃

ביום השלישי נשיא לבני
זבולן אליאב בן חלן׃ קרבנו
קערת כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד
כסף שבעים שקל בשקל
הקדש שניהם מלאים סלת
בלולה בשמן למנחה׃ כף
אחת עשרה זהב מלאה
קטרת׃ פר אחד בן בקר
איל אחד כבש אחד בן
שנתו לעלה׃ שעיר עזים
אחד לחטאת׃ ולזבח השלמים

בני שנא חמשא דין קרבנא
דנתנאל בר צוער׃ ולדבח
אסלאמה בקרתין וכמסה
כבאש וכמסה עתראן וכמסה
חמלאן בני סנה הדי קרבאן
נתנאל בן צוער׃

ביומא תליתאה רבא לבני
זבולון אליאב בר חלון׃ פי אליום
אלתאלת קרב זבולון אליאב
אבן חלון׃ קרבנה מגסתא
דכסף חדא מאה ותלתין
סלעין הוי מתקלה מזרקא
חד דכספא מתקליה שבעין
סלעין בסלעי קודשא תרויהון
מלן סלתא דפילא במשח
למנחתא׃ וכאן קרבאנה קצעה
מן פצה וזנהא מאיה ותלאתין
מתקאל וכרנובא פצה וזנה סבעין מתקאלא במתקאל אלקדס כלאהמא
ממלואן סמדא מלתותא בדהן לתהדייה׃ בזכא חדא מתקליה עסר
סלעין היא דדהב מליא קטורת בסמא׃ ודגא מן דהב וזנה עשרה
מתאקיל ממלוא בכורא׃ תור חד בר תורי דכר חד אמר חד בר שתיה
לעלתא׃ ודתא מן אבקר וכבשא וחמלא אבן סנתה לצעידה׃ צפיר
בר עזין חד לחטאתא׃ ועתורא מן אלמאעז לתרכוה׃ ולנכסת קודשיא

מזרק כסף אחד כמנין שנ בקערה לומר שאף אותיות שלאחד מצטרפות למנין׃ שבעים שקל
כנגד שבעים אומות שיצאו מבנו׃ כף אחת כנגד התורה שנתנה מידו שלהקב״ה׃ עשרה זהב
כנגד עשרת הדברות׃ מלאה קטרת׃ גימטריא שלקטורת תריג מצות ובלבד שתחליף קוף בדלת

בקר שנים אילם חמשה עתודים
חמשה כבשים בני שנה חמשה
זה קרבן אליאב בן חלן׃

ביום הרביעי נשיא לבני ראובן
אליצור בן שדיאור׃ קרבנו
קערת כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד
כסף שבעים שקל בשקל
הקדש שניהם מלאים סלת
בלולה בשמן למנחה׃ כף אחת
עשרה זהב מלאה קטרת׃ פר

תורין תרין דכרין חמשה גדיין
חמשה אמרין בני שנא חמשא
דין קרבנא דאליאב בר חלן׃ ודנכת
לשלמיא בקרתין ולמסה כבאש
ולמסה עתדאן חמלאן בע סנה
הדי קרבאן אליאב אבן חלן׃
ביומא רביעאה רבא לבני
ראובן אליצור בר שדיאור׃
פי איום זאבע קרב ראובן
ושריפהם אליצור אבן שדיאור׃
קרבניה וג׳

אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה׃ שעיר עזים
אחד לחטאת׃ ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים
חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אליצור בן שדיאור׃
ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמיאל
בן צורי שדי׃ קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה
מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים
סלת בלולה בשמן למנחה׃ כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת׃
פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה׃ שעיר עזים
אחד לחטאת׃ ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים

על ידי יתרו בשגד דק" פר אחד" כנגד אברהם שנ׳ בו ויקח בן בקר" איל אחד" כנגד יצחק ויקח את
האיל וג׳" כבש אחד כנגד יעקב" והכשבים הפריד יעקב" שעיר עזים" לכפר על מכירת יוסף שנ׳
וישחטו שעיר עזים" ולזבח השלמים בקר שנים" כנגד משה ואהרן שנתנו שלום בין ישראל
לאביהם שבשמים" אילים כבשים ועתודים" שלשה מינים כנגד כהנים ולויים וישראלים כנגד תורה נביאים
וכתובים" ש׳ נ׳ ש׳ חומשיות" כנגד חמשה חומשין וה׳ דברות הכתובין על לוח אחד וחמשה הכתובין על
השני ע״כ מיסודו של ר׳ משה הדרשן" ביום השני נשא" ביום השלישי נשיא" שיהיה הנשיא המקריב לבני זבולן
וכן כולם אבל בנתנאל שנ׳ בו הקריב כתב כופל אחריו הלשון כל ומ׳ נשיא לפי שכבר הזכיר שמו והקרבתו ושאר
שלא נאמר בהם הקריב כופל עליהם לשון זה נשיא לבני פלוני אותו היום היה הנשיא המקריב לשבט פלוני"

חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן שלמיאל בן צורישדי׃
ביום הששי נשיא לבני גד אליסף
בן דעואל׃ ביומא שתיתאה רבא לבני גד אליסף בר דעואל׃
קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף
שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל
הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה׃ כף אחת עשרה
זהב מלאה קטרת׃ פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו
לעלה׃ שעיר עזים אחד לחטאת׃ ולזבח השלמים בקר שנים אילם
חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אליסף בן
דעואל׃

ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד׃ ביומא שביעאה
רבא לבני אפרים אלישמע בר עמיהוד׃ קרבנו קערת כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם
מלאים סלת בלולה בשמן למנחה׃ כף אחת עשרה זהב מלאה
קטרת׃ פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה׃ שעיר
עזים אחד לחטאת׃ ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה
עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אלישמע בן
עמיהוד׃

ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן פדהצור׃ ביומא
תמינאה רבא לבני מנשה גמליאל בר פדה צור׃ קרבנו קערת
כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל
בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה׃ כף אחת
עשרה זהב מלאה קטרת׃ פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן
שנתו לעלה׃ שעיר עזים אחד לחטאת׃ ולזבח השלמים בקר
שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה

קרבן גמליאל בן פדה צור׃
ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבידן בן גדעני׃ ביומא תשיעאה
רבא לבני בנימן אבידן בר גדעוני׃ קרבנו קערת כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם
מלאים סלת בלולה בשמן למנחה׃ כף אחת עשרה זהב מלאה
קטרת׃ פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה׃ שעיר
עזים אחד לחטאת׃ ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה
עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אבידן בן
גדעני׃

ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן עמישדי׃ קרבנו קערת
כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל
בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן למנחה׃ כף אחת
עשרה זהב מלאה קטרת׃ פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו
לעלה׃ שעיר עזים אחד לחטאת׃ ולזבח השלמים בקר שנים אילם
חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אחיעזר
בן עמישדי׃

ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פגעיאל בן עכרן׃ ביום חד עסר
יומין רבא לבני אשר פגעיאל בר עכרן׃ קרבנו קערת כסף אחת שלשים
ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים
סלת בלולה בשמן למנחה׃ כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת׃ פר אחד בן
בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה׃ שעיר עזים אחד לחטאת׃ ולזבח
השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה
קרבן פגעיאל בן עכרן׃

ביום שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי אחירע בן עינן׃ ביום תרי עסר יומין
רבא לבני נפתלי אחירע בר עינן׃ קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה

משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים
סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת:
פר אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים
אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים
חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אחירע בן עינן:

זאת חנכת המזבח ביום המשח
אתו מאת נשיאי ישראל
קערת כסף שתים עשרה
מזרקי כסף שנים עשר
כפות זהב שתים עשרה:
שלשים ומאה הקערה
האחת כסף ושבעים המזרק
האחד כל כסף הכלים אלפים
וארבע מאות בשקל הקדש:
כפות זהב שתים עשרה
מלאת קטרת עשרה עשרה

דא חנכת מדבחא ביומא דרביאו
יתיה מן רברבי ישראל מגסי
כספא תרתא עסרי מזרקי כספא
תרי עסר בזכי דדהבא תרתא
עסרי: ההה גמלת דשן למדבח
פי יום מסח מן אשראת בכני
אסראיל מן קצאע פצ'ה
אתני עשר ומן דרוג דהב
אתני עשר: מאה ותלתין סלעין
הוי מתקלה דמגסתא חדא
דכספא ושבעין דמזרקא חד
כל כסף מניא תרין אלפין וארבע
מאה בסלעי קדשא: כל קצעה מן מאיה ותלאתין מתקל פצ'ה וכל
מרכוב מן סבעין פדאן גמלה פצ'ה אואני לכן מתקל וארבע
מאיה מתקל במתקל אקדס: בזכי דהבא תרתא עסרי מלין קטורת
בסמיא מתקל עסר סלעין הוי מתקלה דבזכא בסלעי קדשא כל

ביום המשח אתו. בו ביום שנמשח הקריב. ומה אני מקיים אחרי המשח שנמשח תחלה ואחר כך הקריב
או אחרי המשח לאחר זמן ולא בא ללמד ביום המשח אלא לומר שנמשח ביום כשהוא אומר ביום
משחו אותו למדנו שנמשח ביום ומה ת"ל ביום המשח ביום שנמשח הקריב. קערות כסף שתים עשרה
הם הם שהתנדבו ולא אירע בהם פסול. שלשים ומאה הקערה האחת וגו' מה ת"ל לפי שנאמר
ומאה משקלה ולא פירש באיזו שקל לכך חזר ושנאה כאן וכלל בכולן כל כסף הכלים בשקל הקדש
כל כסף הכלים וגו' לימדך שהיו כלי המקדש מכוונים במשקלן שוקלן אחד אחד ושוקלן

רעח

הזהב בשקל הקדש כל זהב
הכפות עשרים ומאה: כל
הבקר לעלה שנים עשר פרים
אילם שנים עשר כבשים בני
שנה שנים עשר ומנחתם
ושעירי עזים שנים עשר
לחטאת: וכל בקר זבח השלמים
עשרים וארבעה פרים אילם
ששים עתדים ששים כבשים
בני שנה ששים זאת חנכת
המזבח אחרי המשח אתו:
ובבא משה אל אהל מועד
לדבר אתו וישמע את הקול

דהב בזכיא מאה ועסרין: ודרג
אלדהב אתני עשר ממלווה
בכורא כל דרג מן עשרה מ'
מתאקיל במתקאל אלקדס פדלך
גמיע אניה' דהב אלדרג מאיה
ועשרין מתקאל: כל תוריא
לעלתא תרי עסר תורין תרין
דכרין תרי עסר אמרין בני שנה
תרי עסר ומנחתהון וצפירי בני
עזי תרי עסר לחטאתא: וגמיע
בקר אלצעירה אתני עשר
ואלכבאש אתני עשר ואלחמלאן
בני סנה אתני עשר ואלבר
מעהם ואלעתדאן אתני עשר

לאלדכוה: וכל תורי לנכסת קודשיא עסרין וארבעה תורין דכרי שתין
גדיי שתין אמרין בני שנא שתין דא חנכת מדבחא בתר דרביאו יתה:
וגמיע בקר דבח אלסלאמה ארבעה ועשרין רת וסתין כבש
וסתין עתוד וסתין חמל בני סנה הדא דשן אלמדבח בעד מא
מסח: וכד עליל משה למשכן זמנא למללא עמיה ושמע ית קלא
דמתמלל עמיה מעלוי כפורתא דעל ארונא דסהדותא מבין תרין כרוביא
ומתמלל עמיה: וכאן מוסי אדי דכל ליכלם יסמע אלצות מכאטבה מן פוק

כולן כאחד לא רבה ולא מיעט: כפות זהב שתים עשרה: למה נאמר לפי שנאמר כף אחת עשרה
זהב היא שלזהב ומשקלה עשרה שקלים שלכסף ואינו אלא כף אחת שלכסף ומשקלה
עשרה שקלי זהב ושקלי זהב אין משקלם שוה לשלכסף ת"ל כפות זהב שלזהב היו: ובבא
משה: שני כתובים המכחישים זה את זה שלישי בא והכריע ביניהם כתוב אחד אומר
וידבר ה' אליו מאהל מועד והוא חוץ לפרכת וכתוב אחד אומר ודברתי אתך מעל הכפרת
בא זה והכריע ביניהם משה בא אל אהל מועד ושם שומע את הקול הבא מעל
הכפרת מבין שני הכרובים הקול יוצא מן השמים לבין שני הכרובים ומשם יוצא לאהל מועד:

מדבר אליו מעל הכפרת אשר
על ארן העדת מבין שני הכרבים
וידבר אליו׃ קטו פסו סימ עמוס

וידבר יהוה אל משה לאמר׃
דבר אל אהרן ואמרת אליו
בהעלתך את הנרת אל מול פני
המנורה יאירו שבעת הנרות׃
ויעש כן אהרן אל מול פני
המנורה העלה נרתיה כאשר
צוה יהוה את משה׃ וזה מעשה
המנרה מקשה זהב עד ירכה
עד פרחה מקשה הוא כמראה
אשר הראה יהוה את משה
כן עשה את המנרה׃
פ

אגשא אלדי עלא צנדוק אלשהאדה
מן בין אלכרובין פילאטבה הנאך׃
פ
ומליל יי עם משה למימר׃ תם
כלם אללה מוסי תכלמא׃ מליל עם
אהרן ותימר ליה באדלקותך ית
בוציניא לקביל אפי מנרתא יהון
מנהרין שבעה בוציניא׃ מר הרון
וקל לה אדי אסרגת אלסרג פלא
מא ילי וגה אלמנארה תצי סבעתהן׃
ועבד כן אהרן לקביל אפי מנרתא
אדליק בוצינהא כמא דפקיד יי
ית משה׃ פצנע הרון כדאך ואסרג
סרג אלמנארה אלי מא ילי וגההא
כמא אמר אללה מוסא׃ ודין
עובד מנרתא נגידא דדהב עד שדה עד שושנה נגידא היא כחזוא
דאחזי יי ית משה כן עבד ית מנרתא׃ והדה צנעה אלמנארה
מצמתה ודהב חתא ארגלהא ואחדאקהא מצמתה כאלמנצר אלדי
ארא אללה מוסי כדאך צנעהא׃

מדבר "כמו מתדבר כבודו שלמעלה לומר כן מדבר בינו לבין עצמו ומשה שומע מאליו" וידבר
אליו "למעט את אהרן מן הדברות" וישמע את הקול "יכול קול נמוך ת"ל את הקול הוא הקול שנדבר עמו
בסיני וכשמגיע לפתח היה נפסק ולא היה יוצא חוץ לאהל" על שם שהלהב
בהעלתך
עולה כתיב בהדלקתן לשון עליה שצריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה
ועוד דרשו רבותינו מכאן שמעלה היתה לפני המנורה שעליה הכהן עומד ומטיב׳ אל מול פני המנורה"
נראה מעני שאינו לא בגוף שלמנורה" יאירו שבעת הנרות" ששה שעל ששת הקנים שבשה המזרחים
פונים למול האמצעי הפתילות שבהן וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי ולמה כדי
שלא יאמרו לאורה הוא צריך" ויעש כן אהרן" להגיד שבחו שלאהרן שלא שינה" וזה מעשה המנורה
שהראהו הקב"ה באצבע לפי שנתקשה בה לכך נאמר וזה" מקשה "כטריין בלעז לשון דא לדא נקשן
עשת שלככר היתה ומקיש בקורנס וחותך בכשיל לפשט איבריה כתקנן ולא נעשית איברים איברים
על ידי חבור" עד ירכה עד פרחה "ירכה היא השדה שעל הדגלים חלול כדרך מנורות כסף שלפני השרים"

ב וידבר יהוה אל משה לאמר׃
קח את הלוים מתוך בני ישראל
וטהרת אתם׃ וכה תעשה להם
לטהרם הזה עליהם מי חטאת
והעבירו תער על כל בשרם
וכבסו בגדיהם והטהרו׃ ולקחו
פר בן בקר ומנחתו סלת בלולה
בשמן ופר שני בן בקר תקח
לחטאת׃ והקרבת את הלוים
לפני אהל מועד והקהלת את כל
עדת בני ישראל׃ והקרבת את
הלוים לפני יהוה וסמכו בני
ישראל את ידיהם על הלוים׃

ומליל יי עם משה למימר׃
תם כלם אלה מוסא תכלימא׃
קריב ית ליואי מגו בני ישראל
ותדכי יתהון׃ קדם אליואניין
מן בין בני אסראיל וטהרהם׃
וכדין תעביד להון לדכואיהון
אדי עליהון מיא דחטאתא׃
ויעברון מספר על כל בסרהון
ויחורון לבושיהון וידכון׃ וכדי
אצנע להם פי תטהירהם אנצח
עליהם מן מא אלזכוה׃ וימרון
אמוס עלא גמיע בדנהם ויגסלון
תיאבהם ויטהרון׃ ויקרבון תור
בר תורי ומנחתיה סלתא דפילא
במשח ותור תנין בר תורי תיסב לחטאתא׃ ויקרבון תורא מן אבקר
ומעה בר סמר מלתות בדהן׃ ותור אכר מן אבקר כדה לאלזכוה׃
ותקריב ית ליואי קדם משכן זמנא ותכנוש ית כל כנשתא דבני
ישראל׃ וקדמהם בין ידי כבא אלמחצר׃ וגווק גמאעה בני אסראיל׃
ותקריב ית ליואי לקדם יי ויסמכון בני ישראל ית ידיהון על ליואי׃
וקדמהם בין ידי אלה׃ ויסנד בני אסראיל איריהם עליהם׃

עד ירכה עד פרחה׳ כלומר גופה שלמנורה כולה וכלה תלוי בה׳ עד ירכה׳ שהוא אבר גדול׳ עד פרחה׳
שהוא מעשה דק שבה הכל מקשה ודרך עד לשמש בלשון זה כמו מגדיש ועד קמה ועד כרם זית׃ כמראה
אשר הראה וג׳ כתבנית אשר הראהו בהר כמו שנ׳ וראה ועשה כתבניתם וג׳ כן עשה את המנורה מי
שעשאה. ומדרש אגדה על ידי הקב״ה נעשית מאליה׳ קח את הלוים׳ קחם בדברים אשריכם שתזכו להיות
שמשים למקום׳ הזה עליהם מי חטאת׳ של אפר הפרה מפני טומאת מתים שבהם׳ והעבירו תער׳ מצאתי
בדברי רבי משה הדרשן לפי שנתנו כפרה על הבכורות שעבדו ע״ז והיא קרויה זבחי מתים והמצורע
קרוי מת הזקיקם תגלחת כמצורעים׳ ולקחו פר בן בקר׳ והוא עולה כמו שכתוב ועשה את האחד והוא קרבן
צבור בע״ז׳ ופר שני בן בקר׳ מה ת״ל שני לומר לך מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת בזו יש סמך
לדברי רבי׳ ואומר אני שהוראת שעה היתה׳ שעיר היה להם להביא לחטאת ע״ז עם פר העולה׳ והקהלת

והניף אהרן את הלוים
תנופה לפני יהוה מאת בני
ישראל והיו לעבד את עבדת
יהוה׃ והלוים יסמכו את ידיהם
על ראש הפרים ועשה את
האחד חטאת ואת האחד
עלה ליהוה לכפר על הלוים׃
והעמדת את הלוים לפני
אהרן ולפני בניו והנפת
אתם תנופה ליהוה׃ והבדלת
את הלוים מתוך בני ישראל
והיו לי הלוים׃ ואחרי כן
יבאו הלוים לעבד את אהל
מועד וטהרת אתם והנפת פ
אתם תנופה׃ כי נתנים נתנים

ויריס אהרן ית ליואי ארמא
קדם יי מן בני ישראל ויהון למפלח
ית פלחנא דיי׃ ויזפהם הרון
תפאבין ידי אלה מן בני אסראיל׃
פיכונו יכדמון כדמה אלה׃ וליואי
יסמכון ית ידיהון על רישי [illegible]
תוריא ועביד ית חד חטתא
וית חד עלתא קדם יי׃ לכפרא
על ליואי׃ וליאניין יסנדון
אידיהם עלא ראס אתיראן
ואצנע אחדהמא דכוה ואלאכר
צעידה ללה ואסתגפר ענהם׃
ותקים ית ליואי קדם אהרן
וקדם בנוהי׃ ותרים יתהון ארמא
קדם יי׃ ואוקפהם בין ידיהרון ובניה
וזפהם זפא ללה׃ ותפריש ית

ליואי מגו בני ישראל׃ ויהון משמשין קדמי ליואי׃ ואעזלהם מן בנאסא
פיכונו לי׃ ובתר כן ייעלון ליואי למפלח ית משכן זמנא ותדכי יתהון
ותרים יתהון ארמא׃ ובעד דלך ידכלו ליכדמון כבא אלמחצר וקד טהרתהם
וזפתהם זפא׃ ארי אפרשא מפרשין אנון קדמי מגו בני ישראל׃
חלף פתח כל ולדא בוכרא כולא מבני ישראל׃ קריבית יתהון קדמי׃ לאנהם

את כל עדת״ לפי שהלוים נתונים קרבן כפרה תחתיהם יבאו ויעמדו על קרבנם ויסמכו ידיהם
עליהם״ והניף אהרן את הלוים תנופה״ כדרך שאשם מצורע טעון תנופה חי שלש
תנופות נאמרו בפרשה זו הראשונה לבני קהת לכך נאמר שם והיו לעבוד את עבודת
יי׳ לפי שעבודת קדש הקדשים עליהם״ הארון והשלחן וג׳״ השניה לבני גרשון
לכך נאמר בה תנופה ליי׳ שאף עליהם היתה עבודת הקודש יריעות וקרסים
הנראות בבית קודש הקדשים והשלישית לבני מררי״ נתונים נתונים״ נתונים למשא
נתונים לשיר״ פטרת״ פותחת״ כי לי כל בכור״ שלי היו הבכורות בקו הדין

המה לי מתוך בני ישראל
תחת פטרת כל רחם בכר כל
מבני ישראל לקחתי אתם לי׃
כי לי כל בכור בבני ישראל
באדם ובבהמה ביום הכתי
כל בכור בארץ מצרים ה
הקדשתי אתם לי׃ ואקח את
הלוים תחת כל בכור בבני
ישראל׃ ואתנה את הלוים
נתנים לאהרן ולבניו מתוך
בני ישראל לעבד את עבדת
בני ישראל באהל מועד
ולכפר על בני ישראל ולא
יהיה בבני ישראל נגף בגשת
בני ישראל אל הקדש׃
ויעש משה ואהרן וכל עדת

מגעולין לי׃ מן בין בני אסראיל
בדל כל בכר פאתח כל בטן
מן בני אסראיל אכ׳תהם
לי׃ אר׳ דילי כל בכרא בבני
ישר׳ באנשא ובבעירא
ביומא דקטלית כל בכרא
בארעא דמצרים אקדישית
יתהון קדמי׃ כמא כאן לי כל
בכר פי מא בין בני אסראיל
מן אנסאן אלי בהימה וד׳לך פי
יום אהלכת כל בכר פי בלד
מצר אקדסתהם לי׃ וקריבית
ית ליואי חלף כל בכרא בבני
ישר׳׃ בד׳ל אתכ׳ד׳ת אלליואניין
בדלהם׃ ויהבית ית ליואי יהבין
לאהרן ולבנוהי מגו בני ישראל
למפלח ית פלחן בני ישראל
במשכן זמנא ולכפרא על בני ישר׳ ולא יהי בבני ישר׳ מותא.
במקרב בני ישר׳ לקדשא׃ וגעלתהם להרון ולבניה מן בין בני אסראיל
ליכדמו כדמתהם פי כבא אלמחצר. ויסתגפרו ענהם ולא יחל בהם
ובאא הם תקדמו אלי אלקדס׃ ועבד משה ואהרן וכל כנשתא

שהגנתי עליהם בין בכורי מצרים׃ לקחתי אותם לי׃ עד שטעו בעגל ועכשיו ואקח
את הלוים ואתנה וג׳ חמשה פעמים נאמר בני ישראל במקרא זה להודיע חבתן
שנכפלו אזכרותיהן במקרא אחד כמנין חמשה חומשי תורה וכן ראיתי בבראשית
רבה׃ ולא יהיה בבני ישראל נגף׃ שלא יצטרכו לגשת אל הקדש שאם יגשו
יהיה נגף׃ ויעש משה ואהרן וכל עדת וג׳ משה העמידן ואהרן הניף וישראל סמכו
את ידיהם׃ כאשר צוה ה׳ כן עשו׃ להגיד שבח העושין והנעשה בהן שאחד מהן לא עיכב׃

בני ישראל ללוים ככל אשר
צוה יהוה את משה ללוים כן
עשו להם בני ישראל ויתחטאו
הלוים ויכבסו בגדיהם וינף
אהרן אתם תנופה לפני יהוה
ויכפר עליהם אהרן לטהרם׃
ואחרי כן באו הלוים לעבד
את עבדתם באהל מועד לפני
אהרן ולפני בניו כאשר צוה יהוה
את משה על הלוים כן עשו
להם׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ זאת
אשר ללוים מבן חמש ועשרים
שנה ומעלה יבוא לצבא צבא
בעבדת אהל מועד׃ ומבן חמשים
שנה ישוב מצבא העבדה ולא

דבני ישראל ללויאי ככל דפקיד
יי ית משה ללויאי כן עבדו
להון בני ישראל׃ וצנע מוסי והרון
וגמאעה בני אסראיל ללויאניין
כגמיע מא אמר אללה בה מוסי
פי סבבהם כדאך צנעו בהם׃ ואדכיאו
ליואי וחורו לבושיהון וארים
אהרן יתהון ארמא קדם יי וכפר עליהון
אהרן לדכואיהון׃ פתדכו וגסלו
ת׳יאבהם וחפהם הרון זפא בין ידי
אללה ואסתגפר ענהם וטהרהם׃
ובתר כין עלו ליואי למפלח ית
פלחנהון במשכן זמנא קדם
אהרן וקדם בנוהי כמא דפקיד
יי ית משה על ליואי כין עבדו
להון׃ ובעד דאך דכלו ליכדמו
כדמתהם פי כבא אלמחצר בין
ידי הרון ובניה כגמיע מא אמר אללה מוסי בסבבהם כדאך צנעו בהם׃
ומליל יי עם משה למימר׃ תם כלם אללה מוסי תכלימא׃
דא דללויאי מבר עסרין וחמיש שנין ולעילא ייתי לחיילא חילא בפלחן
משכן זמנא׃ והדי רסם אללויאניין מן אבן כה סנה פצאעדא יבל ליגש
לכדמה כבא אלמחצר׃ ומבר חמשין שנין יתוב מחיל פלחנא ולא יפלח
עוד׃ ומן אבן כמסין סנה ירגע ענה פלא יכדמה אבדא׃

מבן חמש ועשרים ובמקום אחר אומר מבן שלשים שנה הא כיצד מבן כה בא ללמוד הלכות עבודה ולומד חמש שנים בן שלשים עובד מכאן לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו בחמש שנים שוב אינו רואה

יעבד עוד׃ ושרת את אחיו באהל
מועד לשמר משמרת ועבדה
לא יעבד ככה תעשה ללוים
במשמרתם׃
ג׳ וידבר יהוה אל משה במדבר
סיני באהל בשנה השנית
לצאתם מארץ מצרים בחדש
הראשון לאמר׃ ויעשו בני
ישראל את הפסח במועדו׃
בארבעה עשר יום בחדש
הזה בין הערבים תעשו אתו
במעדו ככל חקתיו וככל
משפטיו תעשו אתו׃ וידבר
משה אל בני ישראל לעשת

וישמיש עם אחוהי במשכן
זמנא למטר מטרא ופלחנא
לא יפלח כדין תעביד לליואי
במטרתהון׃ לכן יכדם מע
אכותה פי חפץ כבא למחצר
ואמא כדמתה פאולא כדאך לא יכדם
אצנע בהם פי מחפטהם׃
ומליל יי עם משה
במדברא דסיני בשתא תניתא
למפקהון מארעא דמצרים
בירחא קדמאה למימר׃ וקבל
דאך כלם אלה מוסי פי ברייה
סיני פי אלסנה אלתאניה לכרוגהם
מן בלד מצר פי אלשהר אלאול
קאילא׃ ויעבדון בני ישראל

ית פסחא בזמניה׃ ויצנע בני אסראיל אלפסח פי וקתה׃ בארבעת
עסרא יומא לירחא הדין בין שמשיא תעבדון יתיה בזמניה ככל
גזירתיה וככל דחזי ליה תעבדון יתיה׃ פי אליום אלראבע עשר מן
הדא אלשהר בין אלגרובין יצנעוה פי וקתה בגמיע רסומה ואחכאמה
יצנעוה׃ ומליל משה עם בני ישראל למעבד פסחא׃ פכלם מוסי
בני אסראיל פי עמל אלפסח׃ ועבדו ית פסחא׃

ולא יעבוד עוד׳ עבודת משא בכתף אבל חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר ולטעון עגלות וזהו
ושרת את אחיו עם אחוהי כתרגומו׳ לשמר משמרת׳ לחנות סביב לאהל ולהקים ולהוריד בשעת
המסעות׳ בחדש הראשון׳ פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר למדת שאין מוקדם
ומאוחר בתורה ולמה לא פתח בזו מפני שהיא גנותן של ישראל שכל ארבעים שנה שהיו
ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד׳ במועדו׳ אף בשבת אף בטומאה׳ ככל חוקותיו׳
אלו מצות שבגופו שה תמים זכר בן שנה׳ וככל משפטיו׳ אלו מצות שעל גופו ממקום אחר
כגון שבעת ימים למצה ולביעור חמץ׳ וידבר משה וג׳ ומה ת״ל והלא כבר נאמר וידבר משה את מועדי

ה׳

הפסח ויעשו את הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה את משה כן עשו בני ישראל׃ ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשת הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא׃ ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן יהוה במעדו בתוך בני ישראל׃

בניסן בארבעת עשרא יומא לירחא בין שמשיא במדברא דסיני ככל דפקיד יי ית משה כין עבדו בני ישראל׃ פעמלוה פי אשהר אלאול פי אליום אלארבע עשר מנה בין אלגרובין פי בריה סינא כגמיע מא אמר אללה מוסי כדאך צנעו בני אסראיל׃ והוו גבריא דהוו מסאבין לטמי נפשא דאנשא ולא יכילו למעבד פסחא ביומא ההוא וקריבו קדם משה וקדם אהרן ביומא ההוא׃ פכאן פיהם אנאס תנגסו במית מן אלנאס פלם יגוז להם אן יצנעו אלפסח פי דאך אלוקת פתקדמו פיה בין ידי אללה מוסי והרון׃ ואמרו גבריא האנון ליה אנחנא מסאבין לטמי נפשא דאנשא למא נתמנע בדיל דלא לקרבא ית קרבנא דיי בזמניה בגו בני ישראל׃ וקאלו נחן אנגאס מן מיית מן אלנאס פלא נמנע מן אן נקרב קרבאן אללה פי וקתה פי מא בין בני אסראיל׃

ה' אלא כששמע פרשת מועדים מסיני אמר להם וחזר והזהירם בשעת מעשה: לפני משה ולפני אהרן כששניהם יושבין בבית המדרש באו ושאלום ולא יתכן לומר זה אחר זה שאם משה לא היה יודע אהרן מנין לו: למה נגרע אמר להם אין קדשים קרבים בטומאה אמרו לו יזרק הדם עלינו בכהנים טהורים ויאכל הבשר בטמאים ואמר להם עמדו ואשמעה כתלמיד המובטח לשמוע מפי רבו אשרי ילוד אשה שכך מובטח שכל זמן שהיה רוצה היה מדבר עם השכינה וראויה היתה פרשה זו ליאמר על ידי משה כשאר כל התורה כולה אלא שזכו אלו שתיאמר על ידיהן שמגלגלין זכות על ידי זכאי: או בדרך רחוקה נקוד עליו לומר לא שרחוקה ודאי אלא שהיה חוץ לאסקופת העזרה כל זמן שחיטה פסח שני מצה וחמץ עמו בבית ואין שם יום טוב ואין אסור חמץ אלא עמו באכילתו: וכי יגור אתכם גר ועשה פסח יכול כל המתגייר

ויאמר אלהם משה עמדו
ואשמעה מה יצוה יהוה לכם׃

וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר
אל בני ישראל לאמר איש איש
כי יהיה טמא לנפש או בדרך
רחקה לכם או לדרתיכם ועשה
פסח ליהוה׃ בחדש השני בארבעה
עשר יום בין הערבים יעשו
אתו על מצות ומררים
יאכלהו׃ לא ישאירו ממנו
עד בקר ועצם לא ישברו בו
ככל חקת הפסח יעשו אתו׃
והאיש אשר הוא טהור ובדרך
לא היה וחדל לעשות הפסח
ונכרתה הנפש ההוא מעמיה
כי קרבן יהוה לא הקריב
במעדו חטאו ישא האיש ההוא׃

נקוד בתו וי בנב׳ וה בכתו

ואמר להון משה אוריכו עד
דאשמע מא דיתפקד מן קדם
יי על דילכון׃ קל להם מוסי קפו
חתא אסמע מא יאמר אללה
פיכם׃ ומליל יי עם
משה למימר׃ תם כלם אללה
מוסי תכלימא׃ מליל עם בני
ישראל למימר גבר גבר ארי
יהי מסאב לטמי נפשא דאנשא
או באורח רחיקא לכון או לדריכון
ויעביד פסחא קדם יי׃ מר בני
אסראיל וקל להם אי אנסאן
כאן נגסא מן מיתא או פי ספר מנכם
או מן אגיאלכם פליצנע פסחא ללה׃
בירחא תנינא בארבעת עסרא יומא
בין שמשיא יעבדון יתיה על פטיר
ומררין ייכלוניה׃ פי אלשהר אלתאני
פי אליום אלראבע עשר מנה בין
אלגרובין יצנעה פי וקתה מע פטיר
ומראר יאכלוה׃ לא ישארון מניה עד צפרא וגרמא לא יתברון ביה ככל גזירת
פסחא יעבדון יתיה׃ לא יבקו מנה אלי אלגדאה. ולא יכסרו מנה עצמא.
וכסאיר רסום אלפסח יצנעוה׃ וגברא דהוא דכי ובאורח לא הוה ויתמנע
מלמעבד פסחא וישתיצי אנשא ההוא מעמיה ארי קרבנא דיי לא
קריב בזמניה חוביה יקביל גברא ההוא׃ ואי רגל כאן טאהר ולם יכון עלי
ספר ואמתנע אן יעמל אלפסח פינקטע דלך אלאנסאן מן קומה אד לם
יקרב קרבאן אללה פי וקתה פקד חמל דנב אלרגל ודלך׃ ואדי

וכי יגור אתכם גר ועשה פסח
ליהוה כחקת הפסח וכמשפטו
כן יעשה חקה אחת יהיה
לכם ולגר ולאזרח הארץ:
ד וביום הקים את
המשכן כסה הענן את המשכן
לאהל העדת ובערב יהיה על
המשכן כמראה אש עד בקר:
כן יהיה תמיד הענן יכסנו
ומראה אש לילה: ולפי העלות
הענן מעל האהל ואחרי כן
יסעו בני ישראל ובמקום אשר
ישכן שם הענן שם יחנו בני
ישראל: על פי יהוה יסעו בני
ישראל ועל פי יהוה יחנו כל ימי

ואם יתגייר עמכון גיורא ויעביד פסחא
קדם יי׳ כגזירת פסחא וכדחזי ליה
כין יעביד קימא חד יהי לכון
ולגיורא ולייציבא דארעא: ואן
דכל פיכם דכיל פליצנע פסחא
ללה כרסם אלפסח וחכמה כדאך
יצנע אמר שריעה ואחדה תכון
לכם ללדכיל וצריח אלאמה:
וביומא דאתקם משכנא
חפא ענגא ית משכנא למשכנא
דסהדותא וברמשא הוי על משכנא
כחיזו אישתא עד צפרא: ומן יום
נצב אלמסכן גטאה אלגמאם עלי
כבא אלשהאדה ובאלליל יכון עליה
כרוא נאר אלי אלגדאה: כין הוי
תדירא ענגא חפי ליה וחיזו

אישתא בליליא: כדאך יכון דאימא אלגמאם יגטיה ורוא נאר לילא:
ולפום אסתלקות ענגא מעלוי משכנא ובתר כין נטלין בני ישרא׳:
ובאתר דשרי תמן ענגא תמן שרן בני ישרא׳: ועלי קדר ארתפאע
אלגמאם ען אלכבא פבעד דאך ירחל בני אסראיל ופי מוצע יסכן פיה
אלגמאם תם ינזל בני אסראיל: על מימרא דיי׳ שרן כל יומין דשרי

נטלין בני ישרא׳
ועל מימרא דיי׳
שרן כל

יעשה פסח מיד ת״ל חקה אחת יהיה וג׳ אלא כך משמעו וכי יגור אתכם גר ובא עת לעשות פסח עם חבריו
כחקה וכמשפט יעשה. המשכן לאהל העדות. המשכן העשוי להיות אהל ללוחות העדות. יהיה
על המשכן. כמו הווה על המשכן וכן כל לשון הפרשה. העלות הענן. כתרגומו אסתלקות
וכן ונעלה הענן ולא יתכן לכתוב ולפי עלות הענן ועלה הענן שאין זה לשון סילוק אלא צמיחה
ועלייה כמו עב קטנה ככף איש עולה מים. על פי ה׳ יסעו. שנינו במלאכת המשכן כיון שהיו
ישראל נוסעים היה עמוד הענן מתקפל ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה תקעו והריעו ותקעו ולא

אשר ישכן הענן על המשכן
יחנו: ובהאריך הענן על המשכן
ימים רבים ושמרו בני ישראל
את משמרת יהוה ולא יסעו: ויש
אשר יהיה הענן ימים מספר
על המשכן על פי יהוה יחנו
ועל פי יהוה יסעו: ויש אשר
יהיה הענן מערב עד בקר
ונעלה הענן בבקר ונסעו או
יומם ולילה ונעלה הענן ונסעו:
או ימים או חדש או ימים בהאריך
הענן על המשכן לשכן עליו
יחנו בני ישראל ולא יסעו
ובהעלתו יסעו: על פי יהוה יחנו
ועל פי יהוה יסעו את משמרת
יהוה שמרו על פי יהוה ביד משה:

עננא על משכנא שרן: ועלי
קול אללה יחל בנו אסראיל
ועלי קולה ינזלון פהם טול
מדה מא יסכן אלגמאם עלא
אלמסכן מקימין: ובאורכות
עננא על משכנא יומין סגיאין
ויטרון בני ישראל ית מטרת
מימרא דיי ולא נטלין: ואנטו
אלגמאם עליה אלמסכן איאמא
כתירה פיחפט בנו אסראיל
חפט אללה ולא ירחלון: ואית דהוי
עננא יומין דמנין על משכנא
על מימרא דיי שרן ועל מימרא
דיי נטלין: ורב מא כאן אלגמאם
איאמא מחציה עלא אלמסכן
פהם עלי קול אללה ינזלון ועלי
קולה ירחלון: ואית דהוי עננא

מרמשא עד צפרא ומסתלק עננא בצפרא ונטלין או יימם ולילי
ומסתלק עננא ונטלין: ורב מא כאן אלגמאם מן אלמסא אלי אלצבאח
תם ירתפע באלגדאה וירחלון או נהארא ולילא תם ירתפע וירחלון:
או תלין יומין או ירחא או עידן בעדן באורכות עננא על משכנא
למשרי עלוהי שרן בני ישראל ולא נטלין ובאסתלקותיה נטלין: או יומין
או שהרא או חולא אדי טולת מדה אלגמאם עלי אלמסכן פיסכן עליה בנו
אסראיל מקימין גיר ראחלין ופי ארתפאעה ירחלון: על מימרא דיי שרן
ועל מימרא דיי נטלין ית מטרת מימרא דיי נטרין על מימרא דיי בידא

פ

וידבר יהוה אל משה לאמר: ה
עשה לך שתי חצוצרת כסף
מקשה תעשה אתם והיו לך
למקרא העדה ולמסע את
המחנות: ותקעו בהן ונועדו
אליך כל העדה אל פתח אהל
מועד: ואם באחת יתקעו ונועדו
אליך הנשיאים ראשי אלפי
ישראל: ותקעתם תרועה
ונסעו המחנות החנים קדמה:
ותקעתם תרועה שנית ונסעו
המחנות החנים תימנה תרועה
יתקעו למסעיהם: ובהקהיל

דמשה: כמא אן עלי קול אללה ינזלון
ועלי קולה ירחלון ויחפלון מא
אסתחפצ֗תהם מן קולה ביד מוסא:
ומליל יי עם משה למימר:
תם כלם וכו: עביד לך תרתין
חצוצרן דכסף נגיד תעביד יתהון
ויהון לך לערעא כנשתא ולאטלא
ית משריתא: אצנע בוקין מן פצ֗ה
מצמתין יכונאן לך לדעוה אלג
גמאעה ותרחיל אלעסאכר:
ויתקעון בהון ויזדמנון לותך כל
כנשתא לתרע משכן זמנא: ואם
פאן צ֗רב בהמא אגתמע אליך כל
אלגמאעה אלי באב כבא אלמחצ֗ר:
ואם בחדא יתקעון ויזדמנון לותך
רבבי אלישי אלפי אלישרא: ואן צ֗רב באחדהמא אגתמע אליך אלאשראף
רוסא אלוף בני אסראיל: ותתקעון יבבתא ויטלון משריתא ד שרין
קדומא: ואנפכו כפכא מגלבא ירחל בהא אלעסאכר אלנאזלה פי אלמשרק:
ותתקעון יבבתא תנינות ויטלון משריתא ד שרין דרומא: יבבתא יתקעון
למטלניהון: ואנפכו נפכא מגלבא תאניה ירחל בהם אלעסאכר
אלנאזלה פי אלגנוב: כדאך ינפכון נפכא לרחילהם: ובמכנש

היה מהלך עד שמשה אומ׳ קומה ה׳ ונסע דגל מחנה יהודה זו בספרי׳ ועל פי ה׳ יחנו כיון שהיו ישראל
חונים עמוד הענן מתמר ועולה ומושך על גבי בני יהודה כמין סוכה ולא היה כורש עד שמשה אומר שובה
ה׳ רבבות אלפי ישראל הוי אומ׳ על פי ה׳ ביד משה ויש כלומר ופעמים ימים מספר ימים מועטים אין
ימים שנה כמו ימים תהיה גאולתו למקרא העדה כשתרצה לדבר עם הסנהדרין ושאר העם ותקראם
לאסוף אליך תקראם על ידי חצוצרות ולמסע את המחנות בשעת סילוק מסעות תתקעו בהם נמצאת
אתה אומר על פי שלשה היו נוסעים על פי הקב״ה ועל פי משה ועל פי חצוצרות מקשה מן
העשת תעשה מן הקשת הקדש ותקעו בהן בשתיהן והוא סימן למקרא העדה שנ׳ ונועדו אליך פתח אהל

את הקהל תתקעו ולא תריעו׃
ובני אהרן הכהנים יתקעו
בחצצרות והיו לכם לחקת
עולם לדרתיכם׃ וכי תבאו
מלחמה בארצכם על הצר
הצרר אתכם והרעתם בחצצרת
ונזכרתם לפני יהוה אלהיכם
ונושעתם מאיביכם׃ וביום
שמחתכם ובמועדיכם ובראשי
חדשיכם ותקעתם בחצצרת
על עלתיכם ועל זבחי
שלמיכם והיו לכם לזכרון

ית קהלא תתקעון ולא תיבבון׃
ופי תג'מיע אג'מאע אנפכו נפכא
ולא תג'לבו׃ ובני אהרן כהניא
יתקעון בחצוצרתא ויהון לכון
לקים עלם לדריכון׃ ובנו הרון
אלאימה יצרבו באלבואק ויכון
ד'אך לכם רסם אלדהר
לאג'יאלכם׃ וארי תיעלון
לאגחא קרבא בארעכון על
מעיקי דמעיקין לכון ותיבבון
בחצוצרתא וייעול דכרנכון
לטבא קדם יי אלהכון ותתפרקון
מסנאיכון׃ ואדא צרתם אלי חרב

פי בלדכם עלי עדו מצאדדכם פג'לבו באלבואק פאדי בו דכרתם
בין ידי אלה רבכם תג'את'ון מן אעדאיכם׃ וביום חדותכון ובמועדיכון
ובירישי ירחיכון ותתקעון בחצוצרתא על עלותכון ועל נכסת
קדשיכון ויהון לכון לדכרנא קדם אלהכון אנא יי אלהכון׃ ופי
יום פרחכם ואעיאדכם ורוס שהורכם פאצרבו באלבואק
עלא צואעדכם וד'באיח סלאמתכם פתכון לכם ד'כרא

מועד׳ ואם באחת יתקעו׳ הוא סימן למקרא הנשיאים שנאמר ונועדו אליך הנשיאים ואף הן יועדתן
אל אהל מועד׳ ומגזרה שוה הוא בא בספרי׳ ותקעתם תרועה׳ סימן מסע המחנות תקיעה תרועה
ותקיעה כך הוא נדרש בספרי׳ מן המקראות היתרים׳ ובהקהיל את הקהל וג׳ לפי שהוא אומ׳ והיו לך
למקרא העדה ולמסע את המחנות מה מקרא העדה תוקע בשני כהנים ובשתיהן שנ׳ ותקעו בהן וג׳
אף מסע המחנות בשתיהם׳ יכול מה מסע המחנות תוקע ומריע ותוקע אף מקרא העדה תוקע
ומריע ותוקע ומעתה אין חלוק בין מקרא העדה למסע המחנות ת״ל ובהקהיל את הקהל וג׳ לומר
שאין תרועה למקרא העדה והוא הדין לנשיאים הרי סימן לשלשתם מקרא העדה בשתים ושל נשיאים
באחת וזו וזו אין בהם תרועה ומסע המחנות בשתים על ידי תרועה ותקיעה׳ ובני אהרן
יתקעו׳ במקראות ובמסעות הללו׳ על עולותיכם׳ בקרבן צבור הכתוב מדבר׳ אני יי
אלהיכם׳ מכאן למדנו מלכיות עם זכרונות ושופרות שנ׳ ותקעתם הרי שופרות לזכרון הרי

לפני אלהיכם אני יהוה אלהיכם:

ויהי בשנה השנית בחדש השני
בעשרים בחדש נעלה הענן
מעל משכן העדת: ויסעו בני
ישראל למסעיהם ממדבר
סיני וישכן הענן במדבר
פארן: ויסעו בראשנה על פי
יהוה ביד משה: ויסע דגל
מחנה בני יהודה בראשנה
לצבאתם ועל צבאו נחשון
בן עמינדב: ועל צבא מטה
בני יששכר נתנאל בן צוער:
ועל צבא מטה בני זבולן
אליאב בן חלן: והורד המשכן

בין ידי רבכם אנא אלה רבכם
אמרת בראך:
והוה בשתא תניתא בירחא
תנינא בעסרין לירחא אסתלק
ענגא מעלוי משכנא דסהדותא:
ולמא כאן פי אלשהר אלתאני
מן אלסנה אלתאניה פי עשרין
מנה ארתפע אלגמאם ען מסכן
אלשהאדה: ונטלו בני ישראל
למטלניהון ממדברא דסיני
ושרא ענגא במדברא דפארן:
פרחל בני אסראיל עלי מראחלהם
מן ברייה סיני וסכן אלגמאם פי
בריה פארן: ונטלו בקדמיתא
על מימרא דיי בידא דמשה:
פכאן אול רחילהם עלי קול
אלה ביד מוסא: ונטל טיקס משרית בני יהודה בקדמיתא לחיליהון
ועל חיליה נחשון בר עמינדב: כאן רחל מרכז עסכר בני יהודה
עלי אלמקדמה לגיושהם ועלי גישה נחשון אבן עמינדב: ועל חילא
דשבטא דבני יששכר נתנאל בר צוער: ועלי גיש סבט יששכר נתנאל
אבן צוער: ועל חילא דשבטא דבני זבולון אליאב בר חלן: ועלא
גיש סבט בני זבולון אליאב אבן חלן: ומתפרק משכנא

זכרונות אני ה' אלהיכם זו מלכיות" בחדש השני "נמצאת אתה אומר יב חדש חסר עשרה ימים עשו בחורב שהרי
בר"ח סיון חנו שם ולא נסעו עד עשרים בחי"ר לשנה השנית" למסעיהם" כמשפט המפורש למסע דגליהם מי
ראשון ומי אחרון" במדבר פארן "קברות התאוה במדבר פארן היה ושם חנו ממסע זה" והורד המשכן
כיון שנוסע דגל יהודה נכנס אהרן ובניו ופרקו את הפרכת וכסו בה את הארון שנ' ובא אהרן ובניו בנסוע
המחנה ובני גרשון ובני מררי פורקין המשכן וטוענין אותו בעגלות והארון וכלי הקדש שלמשא בני קהת

ונסעו בני גרשון ובני מררי נשאי
המשכן׃ ונסע דגל מחנה ראובן
לצבאתם ועל צבאו אליצור
בן שדיאור׃ ועל צבא מטה בני
שמעון שלמיאל בן צורישדי׃
ועל צבא מטה בני גד אליסף
בן דעואל׃ ונסעו הקהתים נשאי
המקדש והקימו את המשכן עד
באם׃ ונסע דגל מחנה בני אפרים
לצבאתם ועל צבאו אלישמע
בן עמיהוד׃ ועל צבא מטה בני
מנשה גמליאל בן פדהצור׃
ועל צבא מטה בני בנימן
אבידן בן גדעוני׃ ונסע דגל

לג
מגל
בתו

ונטלין בני גרשון ובני מררי
נטלי משכנא׃ תם פצל אלמסכן
פחמל בנו גרשון ובנו מררי
חאמליה׃ ונטיל טיקס משרית
ראובן לחיליהון ועל חיליה
אליצור בר שדיאור׃ תם רחל
מרכז עסכר ראובן לגיושהם
ועלי גישה אליצור אבן שיאור׃
ועל חילא דשבטא דבני שמעון
שלמיאל בר צורי שדי׃ ועלי גיש
סבט בני שמעון שלמיאל אבן
צורי שדי׃ ועל חילא דשבטא
דבני גד אליסף בר דעואל׃ ועלי
גיש סבט גד אליסף אבן דעואל׃
ונטלין בני קהת נטלי מקדשא

ומקימין ית משכנא עד מיתיהון׃ תם רחל אלקהתיין חאמלי אלמקדס׃
וקד כאן אלמסכן אלי מגייהם׃ ונטיל טיקס משרית בני אפרים לחיליהון
ועל חיליה אלישמע בר עמיהוד׃ תם רחל מרכז עסכר בני אפרים
לגיושהם ועלי גישה אלישמע אבן עמיהוד׃ ועל חילא דשבטא
דבני מנשה גמליאל בר פדה צור׃ ועלי גיש סבט מנשה גמליאל
אבן פדה צור׃ ועל חילא דשבטא דבני בנימין אבידן בר
גדעוני׃ ועלי גיש סבט בנימין אבידן אבן גדעוני׃ ונטיל טיקס

עומדין מכוסין ונתונים על המוטות עד שנסע דגל מחנה ראובן ואחר כך נסעו הקהתים׃ נושאי המקדש
נושאי דברים המקודשים׃ והקימו את המשכן׃ בני גרשון ובני מררי שהיו קודמים להם מסע שני דגלים
היו מקימין את המשכן כשהיה הענן שוכן וסימן החניה נראה ברגל מחנה יהודה והם חונים ועדיין בני
קהת באים מאחריהם עם שני דגלים האחרונים היו בני גרשון ובני מררי מקימין את המקדש וכשבאים
בני קהת מוצאים אותו על מכונו ומכניסין בו הארון והשלחן והמנורה והמזבחות וזהו משמעו המקרא

והקימו

מחנה בני דן מאסף לכל
המחנת לצבאתם ועל צבאו
אחיעזר בן עמישדי: ועל
צבא מטה בני אשר פגעיאל
בן עכרן: ועל צבא מטה בני
נפתלי אחירע בן עינן: אלה
מסעי בני ישראל לצבאתם
ויסעו: ויאמר
משה לחבב בן רעואל המדיני
חתן משה נסעים אנחנו אל
המקום אשר אמר יהוה אתו
אתן לכם לכה אתנו והטבנו לך
כי יהוה דבר טוב על ישראל:

משרית בני דן מכניש לכל
משריתא לחיליהון ועל חיליה
אחיעזר בר עמישדי: תם רחל
מרכז עסכר בני דן עלי סאקה
סאיר אלעסאכר לגיושהם ועלי
גישה אחיעזר אבן עמי שדי:
ועל חילא דשבטא דבני אשר
פגעיאל בר עכרן: ועלי גיש סבט
אשר פגעיאל אבן עכרן: ועל
חילא דשבטא דבני נפתלי אחירע
בר עינן: ועלי גיש סבט נפתלי
אחירע אבן עינן: אלין מטלני
בני ישראל לחיליהון ונטלו: הדה
מראחל בני אסראיל לגיושהם
פלמא רחלו: ואמר משה לחובב בר רעואל מדינאה
חמוהי דמשה נטלין אנחנא לאתרא דאמר יי יתיה אתין לכון
איתא עמנא ונוטיב לך ארי יי מליל לאיתאה טבתא על ישראל:
פקאל מוסי לחובב אבן רעואל אלמדיאני חמוה אנא ראחלין אלי אלמוצע
אלדי קאל אללה איאה אעטיכם פתעאל מענא נחסן אליך לאן אללה
קד ועד אל אסראיל בכיר: ואמר ליה לא איזיל:

והקימו" מקימי המשכן אותו טרם בואם של בני קהת" מאסף לכל המחנות" גמרא ירושלמי לפי שהיה
שבטו של דן מרובה באוכלוסין היה נוסע באחרונה וכל מי שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו אותיא כמאן
דאמר אתיא מהלכין כתיבה היו מהלכין ומפיק לה מן כאשר יחנו כן יסעו וחית דאמרי היו מהלכין א
כקורה ומפיק לה מן מאסף לכל המחנות" אלה מסעי" זה סדר מסעיהם" ויסעו" ביום ההוא נסעו"
חובב הוא יתרו" שנאמר מבני חובב חותן משה ומה ת״ל ותבאנה אל רעואל אביהן מלמד שהתינוקות
קורין לאבי אביהן אבא ושמות הרבה היו לו יתרו על שם שיתר פרשה אחת בתורה חובב על שחבב
את התורה כו' נוסעים אנחנו אל המקום" מיד עד שלשה ימים אנו נכנסים לארץ שבמסע
זה הראשון נסעו על מנת ליכנס לארץ ישראל אלא שחטאו במתאוננים ומפני מה
שיתף משה עצמו עמהן עדיין לא נגזרה גזירה עליו וכסבור שהוא יכנס"

ויאמר אליו לא אלך כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך: ויאמר אל נא תעזב אתנו כי על כן ידעת חנתנו במדבר והיית לנו לעינים: והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא אשר ייטיב יהוה עמנו והטבנו לך: ויסעו מהר יהוה דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה: וענן יהוה עליהם יומם בנסעם מן המחנה:

וארון ברית יהוה נסע לפניהם דרך שלשת ימים

אלהין לארעי ולילדותי איזיל: קאל לא אמצי לאכן אלי ארצי ומולדי: ואמר לא כען תשבוק יתנא ארי על כין ידעתא כד הויתא שרן במדברא וגבורן דאתעבידא לנא חזיתא בעינך: קאל יא האדי לא תתרכנא פאנך תעלם אן פי טול מקאמנא פי אלבר כנת לנא כאלבצאיר: ויהי ארי תיזיל עמנא ויהי טבא ההוא די יוטיב יי עמנא ונוטיב לך: ואן סרת מענא פאי כיר יחסן אלה בה אלינא נחסן אליך מנה: ונטלו מטורא דאתגלי עלוהי יקרא דיי מהלך תלתה יומין וארון קימא דיי נטיל קדמיהון מהלך תלתה יומין לאתקנא להון אתר בית משרי: מחלו מן גבל אלה מסאפה תלתה איאם וצנדוק עהדה יסיר בין ידיהם מסאפה תלתה איאם ליכתאר להם מסתקרא: וענן יקרא דיי מטל עלויהון בימאמא במטלהון מן משריתא: וגמאמה עליהם נהארא אד רחלו מן אלעסכר:

אל ארצי ואל מולדתי. אם בשביל נכסי אם בשביל משפחתי: אל נא תעזוב. אין נא אלא לשון בקשה שלא יאמרו לא נתגייר יתרו מחיבה סבור היה שיש לגרים חלק בארץ עכשיו שראה שאין להם חלק הניחם והלך לו: כי על כן ידעת חנותנו במדבר. כי נאה לך לעשות זאת על אשר ידעת חנותינו במדבר וראית נסים וגבורות שנעשו לנו: כי על כן ידעת. כמו על אשר ידעת כמו כי על כן לא נתתיה לשלה בני כי על כן באו כי על כן ראיתי פניך: והיית לנו לעינים. לשון עבר כתרגומו. ד"א לשון עתיד כל דבר ודבר שיתעלם מעינינו תהיה מאיר עינינו. ד"א שתהא חביב עלינו כגלגל עינינו שנ' ואהבתם את הגר: והיה הטוב ההוא. מה טובה הטיבו לו אמרו כשהיו מחלקין את הארץ היה דושנה של יריחו תק"א אמה על תק"א אמה והניחוהו מלחלוק אמרו מי שיבנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו ובין כך ובין כך נתנוהו לבני יתרו ליונדב בן רכב: דרך שלשת ימים. מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד שהיה הקב"ה חפץ להכניסן לארץ מיד: וארון ברית ה' נוסע לפניהם דרך שלשת ימים. זה הארון היוצא עמהן למלחמה ובו שברי לוחות מונחים ומקדים לפניהם דרך שלשת ימים לתקן להם מקום חנייה: וענן ה' עליהם יומם. שבעה עננים כתובים במסעיהם ארבעה מארבע רוחות ואחד למעלה ואחד למטה ואחד לפניהם מנמיך את הגבוה ומגביה את הנמוך והורג והורג נחשים ועקרבים: ויהי בנסוע הארון. עשה לו סימניות מלפניו ומלאחריו לומר שאין

ויהי
בנסע הארן ויאמר משה
קומה יהוה ויפצו איביך וינסו
משנאיך מפניך: ובנחה
יאמר שובה יהוה רבבות אלפי
ישראל:
ויהי העם כמתאננים רע
באזני יהוה וישמע יהוה
ויחר אפו ותבער בם אש
יהוה ותאכל בקצה המחנה:
ויצעק העם אל משה ויתפלל
משה אל יהוה ותשקע האש:
והאספסף אשר בקרבו התאוו

והוה במטל ארונא ואמר
משה אתגלי יי ויתבדרון סנאך
ויערקון בעלי דבבך מן קדמך:
וכאן אסביל ענד רחיל אלצנדוק
אן יקול מוסי קם יא רב בנצרנא
יתבדד אעדאיך ויהרב שאנך
מן בין ידיך: ובמשרוהי אמר
תוב יי שרי ביקרך בגו רבות
אלפיא דישראל: וענד נזולה יקול
רד יא רב כורך אלי רבואת אלוף
אסראיל: והוה עמא
כד מסתקפין ביש קדם יי ושמיע
קדם יי ותקיף רגזיה ודליקת
בהון אישתא מן קדם יי ושיציאת
בסיפי משריתא: וכאן אלקום כמעתני אשר בין ידי אלה פסמע אלה
דאך ואשתד גצבה ואשתעלת פיהם נאלה ואחרקת פי טרף אלעסכר:
וצוח עמא על משה וצלי משה קדם יי ואשתקעת אישתא: פצרך אלקום אלי
מוסי פדעי רבה פגארה אלנאר: וקרא שמיה דאתרא ההוא דליקתא:

זה מקומו ולמה נכתב כאן כדי להפסיק בין פורענות לפורענות וכו׳ כדאיתא בכל כתבי הקדש: קומה ה׳
לפי שהיה מקדים לפניהם מהלך שלשה ימים היה משה אומר עמוד והמתן לנו ואל תתרחק יותר תנחומא
במקהלי: ויפוצו אויביך המכונסין: וינוסו משנאיך אלו הרודפים: משנאיך אלו שונאי ישראל שכל השונא
את ישראל הוא שונא את מי שאמר והיה העולם שנ׳ ומשנאיך נשאו ראש ומיהם על עמך יערימו סוד: שובה
ה׳ מנחם תרגמו לשון מרגוע וכן בשובה ונחת תושעון: רבבות אלפי ישראל: מגיד שאין השכינה שורה בישראל
פחותים משני אלפים ושתי רבבות: ויהי העם כמתאוננים: אין העם אלא רשעים וכן הוא אומר מה אעשה לעם
הזה ואומר העם הרע הזה וכשהם כשרים קראם עמי שנ׳ שלח עמי עמי מה עשיתי לך: כמתאוננים
אין מתאוננים אלא לשון עלילה מבקשים עלילה היאך לפרוש מאחרי המקום וכן הוא אומר בשמשון כי
תואנה הוא מבקש: רע באזני ה׳ תואנה שהיא רע באזני ה׳ שמתכוונים שתבא באזניו ויקניט אמרו אוי
לנו כמה לבטנו בדרך הזה שלשה ימים שלא נחנו מעינוי הדרך: ויחר אפו אני הייתי מתכוון לטובתכם
שתכנסו לארץ מיד: בקצה המחנה במוקצין שבהם לשפלות אלו ערב רב ר׳ שמעון בן מנסיא אומר
בקצינים שבהם ובגדולים: ויצעק העם אל משה משל למלך בשר ודם שכעס על בנו והלך הבן אצל
אוהבו של אביו ואמר לו צא ובקש עלי מאבא: ותשקע האש שקעה במקומה שאלו חזרה לאחת

ויקרא שם המקום ההוא
תבערה כי בערה בם אש יהוה׃
והאספסף אשר בקרבו התאוו
תאוה וישבו ויבכו גם בני
ישראל ויאמרו מי יאכלנו
בשר׃ זכרנו את הדגה אשר
נאכל במצרים חנם את
הקשאים ואת האבטחים ואת
החציר ואת הבצלים ואת
השומים׃ ועתה נפשנו יבשה
אין כל בלתי אל המן עינינו׃
והמן כזרע גד הוא ועינו
כעין הבדלח׃ שטו העם ולקטו

ז ויחר אף

ארי דליקת בהון אישתא
מן קדם יי׃ וסמא דלך אלמוצע
משתעלה למא אשתעלת
פיהם נאר אללה׃ וערברבין
דביניהון שאילו שאילתא
ותבו ובכו אף בני ישראל ואמרו
מן יוכלננא בסרא׃ ואלפיף
אלדי פימא בינהם תשהו שהוה
פרגעו בנו אסראיל איצא
מעהם פבכו וקאלו מן יטעמנא
לחמא׃ דכירין אנחנא ית נוניא
דהוינא אכלין במצרים מגן
ית בוציניא וית אבטיחיא וית כרתי
ובוצלי ותומי׃ פדכרנא אלסמך
אלדי כנא נאכלה במצר מגאנא ואלקתא ואלבטיך ואלכראת ואלבצל
ואלתום׃ וכען נפשנא יבשא לית כל מדעם אלהין למנא עיננא׃
ואלאן פנפוסנא יאבסה ליס שי ואנמא עיוננא אלי אלמן ממדודה׃
ומנא כבר זרע גדא הוא וחזויה כחיזו בדלחא׃ וכאן אלמן
כבזר אלכזברה ולונה כלון אלבלור׃ שטן עמא ולקטין דצבי

הדוחות היתה מקפלת והולכת כל אותו הרוח׃ והאספסוף׃ אלו ערבוב שנאספו עליהם בצאתם ממצרים׃ וישובו גם בני ישראל ויבכו עמהם׃ מי יאכלנו בשר׃ וכי לא היה להם בשר והלא כבר נאמר וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וג׳ ואם תאמר אכלום והלא בכניסתן לארץ נאמ׳ ומקנה רב היה לבני ראובן וג׳ אלא שמבקשים עלילה׃ אשר נאכל במצרים חנם׃ אם תאמר שמצריים נותנים להם דגים חנם והלא כבר נאמר ותבן לא ינתן להם אם תבן לא היו נותנין להם חנם דגים היו נותנים להם חנם ומהו אומר חנם חנם מן המצות׃ את הקשואים׃ אמר רבי שמעון מפני מה המן משתנה לכל דבר חוץ מאלו מפני שהם קשים למיניקות׃ אומרים לאשה אל תאכלי שום ובצל מפני התינוק משל למלך כו כדאיתא בספרי׃ הקשואים הם קוקומברוש בלעז׃ אבטיחים בוליקש׃ החציר׃ כרישין׃ פורליש ית בוציניא וכו׳׃ אל המן׃ מן בשחר מן בערב׃ והמן כזרע גד׃ מי שאמר זו לא אמר זו ישראל אומרים בלתי אל המן עינינו והקב״ה הכתיב בתורה והמן כזרע גד וג׳ כלומר ראו באי עולם על מה מתלוננים בני והמן כך וכך הוא חשוב׃ כזרע גד׃ עגול כגידא זרע קולייאנדרו׃ בדלח׃ שם אבן טובה קריסטל׃ שטו׃ אין שיט אלא לשון טיול איש בניר בלא

וטחנו ברחים או דכו במדכה
ובשלו בפרור ועשו אתו עגות
והיה טעמו כטעם לשד השמן
וברדת הטל על המחנה לילה
ירד המן עליו וישמע משה
את העם בכה למשפחתיו איש
לפתח אהלו ויחר אף יהוה מאד
ובעיני משה רע ויאמר משה
אל יהוה למה הרעת לעבדך
ולמה לא מצאתי חן בעיניך לשום
את משא כל העם הזה עלי׃
האנכי הריתי את כל העם הזה

טחין ברחיא ודצבין או דקין במדוכתא
ומבשלין ליה בקדרא ועבדין יתיה
גריצן והוי טעמיה כטעים דליש
במשחא׃ יטוף אלקום וילקטונה
ויטחנון מנה פי ארחא או ידקון
באמדק ויטבכון מנה פי אברם
ויצנעון מנה מלילא ויכון טעמה
כחלאוה בדסם׃ וכד נחית טלא
על משריתא בליליא נחית מנא
עלוהי׃ ועינד נזול אטל עלי
אעסכר לילא ינזל אמן עליה׃
ושמע משה ית עמא בכן
לזרעיתהון גבר בתרע משכניה

ותקיף רוגזא דיי׳ לחדא ובעיני משה ביש׃ פלמא סמע מוסא
אקום יבכון לעשאירהם כל אמר עלי באב כבאיה פאשתד גצב
אללה גדא וסא דלך ענד מוסי׳׃ ואמר משה קדם יי׳ למא אבאישתא לעבדך
ולמא לא אשכחית רחמין קדמך לשואה ית מטול כל עמא הדין
עלי׃ קאל מוסא ללה לם אבתלית עבדך ולם לם אגד חצאא ענדך
אד צירת גמיע כלפתהו לאי אקום עליי׃ האנא אעדיתי לכל עמא הדין

עמל׳ וטחנו ברחים וג׳ לא ירד ברחים ולא במדוכה ולא בקדרה אלא משתנה היה טעמו לטוחנין ולנדוכין
ולמבשלים׃ בפרור׃ קדרה׃ לשד השמן׃ לחלוח שלשמן כך פירשו דונש ודומה לו נהפך לשדי בחרבוני
קיץ והלמד יסוד נהפך לחלוחי בחרבוני קיץ ורבותינו פירשוהו לשון שדים אך אין ענין שדים אצל שמן
ואי אפשר לומר לשד השמן לשון וישמן ישורון שאם כן היה המ״ם נקוד קמץ וטעמו למטה תחת המ״ם
עכשיו שהמ״ם נקוד פתח קטן והטעם תחת השי״ן לשון שמן הוא והשי״ן המקודה בקמץ גדול וחיכה נקודה בפתח
קטן מפני שהוא סוף פסוק דבר אחר לשד לשון נוטריקון ליש שמן דבש כעיסה הנלושה בשמן וקטופה
בדבש ותרגום שלאונקלוס דמתרגם דליש במשחא נוטה לפתרונו שלדונש שהעיסה הנלושה בשמן לחלוחית
שמן יש בה׃ בוכה למשפחותיו׃ משפחות משפחות נאספים ובוכים לפרסם תרעומתן בגלוי ורבותינו
אמרו למשפחותיו על עסקי משפחות על עריות הנאסרות להם׃ כי תאמר אלי׃ שאתה אומר אלי
שאהו בחיקך והיכן אמר לו כן לך נחה את העם ואומר ויצוס אל בני ישראל על מנת שיהיו
סוקלין אתכם ומחרפין אתכם׃ על האדמה אשר נשבעת לאבותינו׃ אתה אומר לי לשאתם בחיקי׃

אם אנכי ילדתיהו כי תאמר
אלי שאהו בחיקך כאשר ישא
האמן את הינק על האדמה אשר
נשבעת לאבתיו: מאין לי בשר
לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי
לאמר תנה לנו בשר ונאכלה:
לא אוכל אנכי לבדי לשאת את
כל העם הזה כי כבד ממני: ואם ככה
את עשה לי הרגני נא הרג אם
מצאתי חן בעיניך ואל אראה
ברעתי:
ויאמר יהוה אל משה אספה לי
שבעים איש מזקני ישראל
אשר ידעת כי הם זקני העם

אם כען אנון דאמרת לי סוברהי
בתוקפך כמא דמסובר תרבינא
ית ינוקא על ארעא דקיימתא
לאבהתוהי: הל אנא חמלתהם.
אם ולדתהם. אד קלת לי סוסהם.
כאנך תחמלהם פי חגרך כמא
יחמל אלחאצן אלרציע אלי אלבלד
אלדי אקסמת לאבאיהם: מנן
לי בסרא למתן לכל עמא
הדין ארי יבכון עלי למימר
הב לנא בסרא וניכול: מן אין
לי לחם אעטי גמיעהם. אד
יבכון עלי ויקולון אעטנא
לחמא נאכל: לית אנא יכיל
בלחודי לסוברא ית כל עמא
הדין ארי יקיר מני: לא אטיק אנא וחריאן אסוסהם כלהו תקיל
עליי: ואם כדין את עביד לי קטולני כען מקטל אם אשכחית רחמין
קדמך ולא אחזי בבשתי: ואן כנת קד אזמעת עקובה פאג עלהא
אמאתתיאן וגדת חצאה ענדך ולא ארא בליתי: ואמר יי׳
למשה כנוש קדמי שבעין גברא מסבי ישראל דידעתא אריאינון סבי עמא

ואם ככה את עושה לי׳ תשש כוחו שלמשה כנקבה כשהראהו הקב״ה הפורענות שהוא עתיד להביא
עליהם על זאת אמר לפניו אם כן הרגני תחלה׳ ואל אראה ברעתי׳ ברעתם היה לו לכתוב אלא שכינה
הכתוב וזה אחד מתיקוני סופרים בתורה לכנוי ולתיקון לשון׳ אספה לי׳ הרי תשובה לתלונתך שאמרת
לא אוכל אנכי לבדי והזקנים הראשונים היכן היו והלא אף במצרים ישבו עמהם שנ׳ לך ואספת את
זקני ישר׳ אלא באש תבערה מתו וראויים היו לכך מסיני דכתיב ויחזו את האלהים שנהגו קלות ראש
כנושך פתו ומדבר בפני המלך וזהו ויאכלו וישתו ולא רצה הקב״ה ליתן אבלות במתן תורה ופרע
להם כאן׳ אשר ידעת כי הם וגו׳ אותן שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת
פרך והיו מרחמים עליהם ומוכים על ידם שנאמר ויכו שוטרי בני ישראל עתה יתמנו בגדולתן
כדרך שנצטערו בצרתן׳ ולקחת אותם׳ קחם בדברים אשריכם שנתמניתם פרנסים על בני

שלמקום

ושטריו ולקחת אתם אל אהל
מועד והתיצבו שם עמך: וירדתי
ודברתי עמך שם ואצלתי מן
הרוח אשר עליך ושמתי
עליהם ונשאו אתך במשא
העם ולא תשא אתה לבדך:
ואל העם תאמר התקדשו
למחר ואכלתם בשר כי
בכיתם באזני יהוה לאמר מי
יאכלנו בשר כי טוב לנו
במצרים ונתן יהוה לכם בשר
ואכלתם: לא יום אחד תאכלון

וסרכוהי ותדבר יתהון למשכן
זמנא ויתעתדון תמן עמך: פקאל
אלה למוסי אגמע לי סבעין רגלא
מן שיוך בני אסראיל אלדין תעלם
אנהם שיוכהם ועֻרפאהם וכדהם
אלי כבא אלמחצר ליקפון תם מעך:
ואתגלי ואמליל עימך תמן
וארבי מן רוחא דעלך ואשוי
עליהון ויסוברון עימך במטול
עמא ולא תסובר את בלחודך:
חתא אתגלא ואכאטבך הנאך
ואפרד הם מן אלנור אלדי עלא
וגהך ואגעלה עליהם פיעאונונך
פי מאסה אלקום ולא תסוסהם אנת וחדך: ולעמא תימר אזדמנו
למחר ותיכלון בסרא ארי בכיתון קדם יי למימר מן יוכלננא בסרא
ארי טב לנא במצרים ויתין יי לכון בסרא ותיכלון: וקל לאלקום
אסתעדו אלי גד חתא תאכלון לחמא לאגל מא בכיתם בין ידי אלה
וקלתם מן יטעמנא לחמא וכאן אצלח לנא במצר פיעטיכם
אלה לחמא תאכלונה: לא יומא חד תיכלון ולא תרין

שלמקום" והתיצבו שם עמך" כדי שיראו ישראל וינהגו בהן גדולה וכבוד ויאמרו חביבין אלו שנכנסו
עם משה לשמוע דבור מפי הקב"ה" וירדתי" זו אחת מעשר ירידות הכתובות בתורה" ודברתי עמך"
ולא עמהם" ואצלתי כתרגומו וארבי כמו ואל אצילי בני ישראל" ושמתי עליהם" למה משה דומה באותה
שעה לנר שמונח על גבי מנורה והכל מדליקין הימנו ואין אורו חסר כלום" ונשאו אתך"
התנה עמהם על מנת שיקבלו עליהם טורח בני שהם סרבנים ומקנטרים" ולא תשא אתה לבדך" הרי
תשובה למה שאמרת לא אוכל אנכי לבדי" התקדשו" הזמינו עצמכם לפורענות וכן הוא אומר
הקדישם ליום הרגה" עד חדש ימים" זו בכשרים שמתמתנין על מטותיהם ואחר כך נשמתן
יוצאה וברשעים הוא אומר הבשר עודנו בין שניהם כך היא שנויה בספרי" אבל במכילתא
שנויה חלוף הרשעים אוכלין ומצטערין שלשים יום והכשרים הבשר עודנו בין שניהם"
עד אשר יצא מאפכם" כתרגומו ויקוצון בה יהא דומה לכם כאילו אכלתם ממנו יותר מדאי"

ולא יומים ולא חמשה ימים
ולא עשרה ימים ולא עשרים
יום׃ עד חדש ימים עד אשר
יצא מאפכם והיה לכם לזרא
יען כי מאסתם את יהוה אשר
בקרבכם ותבכו לפניו לאמר
למה זה יצאנו ממצרים׃ ויאמר
משה שש מאות אלף רגלי
העם אשר אנכי בקרבו ואתה
אמרת בשר אתן להם ואכלו
חדש ימים׃ הצאן ובקר ישחט

יומין ולא חמשה יומין ולא
עסרה יומין ולא עסרין יומין׃
לא יום ואחד תאכלונה ולא
יומין ולא כמסה ולא עשרה
ולא עשרין׃ עד ירח יומין עד
דתקוצון ביה ויהי לכון לתקלא
חלף דקצתון במימרא דיי
דשכינתיה שריא ביניכון
ובכיתון קדמוהי למימר למא
דנן נפקנא ממצרים׃ אא אי
איאם אלא אן יכרג מן אנאפכם
מתלא ויציר לכם הזזא לאגל
מא זהדתם פי כור אלה אלדי פימא בינכם ובכיתם בין ידיה וקלתם לם
אכרגנא מן מצר׃ ואמר משה שית מאה אלפין גברא רגלאה עמא
דאנא ביניהון ואת אמרת בסרא אתין להון וייכלון ירח יומין׃ קאל מוסי
סת מאיה אלף רגל ראגל אקום אלדי אנא פימא בינהם ואנת קלת
אעטיהם לחמא יאכלונה שהרא׃ העאן ותורין יתנכסון להון

עד שיצא ונגעל לחוץ דרך האף׃ והיה לכם לזרא׃ שתהיו מרחקין אותו יותר ממה שקרבתם
ובדברי רבי משה הדרשן ראיתי שיש לשון שקורין לחרב זרא׃ את יי׳ אשר בקרבכם׃ אם לא
שנטעתי שכינתי ביניכם לא גבה לבבכם ליכנס לכל הדברים הללו׃ שש מאות אלף רגלי׃
לא חש למנות את הפרט שלשת אלפים היתרים׃ רבי משה הדרשן פירש שלא בכו אלא
אותן שיצאו ממצרים׃ הצאן ובקר ישחט׃ זה אחד מארבעה דברים שהיה רבי עקיבא
דורש ואין רבי שמעון דורש כמותו רבי עקיבא אומר שש מאות אלף רגלי ואתה אמרת
בשר אתן להם ואכלו חדש ימים הצאן ובקר הכל כמשמעו מי מספיק להם כענין שנ׳
ומצא כדי גאולתו ואיזו קשה זו או שמעו נא המורים אלא לפי שלא אמר ברבים חיסך לו
הכתוב ולא נפרע ממנו וזו שלמריבה היתה בגלוי לפיכך לא חיסך לו הכתוב׃ רבי שמעון אומ׳
חס ושלום לא עלתה על דעתו של אותו צדיק כך מי שכתוב בו בכל ביתי נאמן הוא יאמר אין
המקום מספיק לנו אלא כך אמר שש מאות אלף רגלי וגו׳ ואתה אמרת בשר אתן להם לחדש
ימים ואחר כך תהרוג אומה גדולה כזו הצאן ובקר ישחטו להם כדי שיהרגו ותהי אכילה זו מ׳
מספקתן עד עולם וכי שבחך הוא זה אומרים לו לחמור טול כור שעורים ונחתוך ראשך השיבו הקב״ה
ואם לא אתן יאמרו שקצרה ידי הטוב בעיניך שיד יי׳ תקצר בעיניהם יאבדו הם ומאה כיוצא בהם ואל

להם ומצא להם אם את כל
דגי הים יאסף להם ומצא להם:

ויאמר יהוה אל משה היד יהוה
תקצר עתה תראה היקרך דברי
אם לא: ויצא משה וידבר אל
העם את דברי יהוה ויאסף
שבעים איש מזקני העם
ויעמד אתם סביבת האהל:
וירד יהוה בענן וידבר אליו
ויאצל מן הרוח אשר עליו
ויתן על שבעים איש הזקנים
ויהי כנוח עליהם הרוח ויתנבאו
ולא יספו: וישארו שני אנשים

ל׳ עידי וכל דברי ימים כוות בר

היספקון להון אם ית כל נוני ימא
יתכנשון להון היספקון להון:
פמן אגנאם ובקר תד'בח
להם פתכפיהם או גמיע סמך
אלבחר יחשר להם פיקנעהם:
ואמר יי' למשה
המימרא דיי' יתעכב כען תחזי
היערענך פתגמי אם לא: פקאל
אללה למוסי הל קדרה' אללה
תקצר אלאן תנט'ר איואפיכם
כלאמי אם לא: ונפק משה
ומליל עם עמא ית פתגמיא דיי'
וכנש שבעין גברא מסבי עמא
ואקים יתהון סחור סחור למשכנא: פכרג
מוסי ואכבר אלקום בכלאם אללה

וג'מע סבעין רג'לא מן שיוכ'הם ואוקפהם חואלי אלכבא: ואתגלי יי' בענגא
ומליל עמיה ורבי מן רוחא דעלוהי ויהב על שבעין גברא סביא והוה כד
שרת עליהון רוח נבואה ומתנבן ולא פסקין: פתג'לי אללה פי אלגמאם
וכאטבה ואפאד מן אלנור אלדי עליה וכסא אלסבעין אלרג'ל אלשיוך
פלמא אסתקר עליהם ד'לך אלנור תנבו ולם יתחאגו אליה: ואשתארו תרין

הה"ד יתך צדה לפתח חפלו שעה אחת" עתה תראה היקרך דברי" לבן גמלי' בנו של רבי יהודה הנשיא
אומר אי אפשר לעמוד על הטפל מאחר שאינן מבקשים אלא עלילה לא תספיק להם סופן לדון אחריך
אם אתה נותן להם בשר בהמה גסה יאמרו דקה בקשנו ואם אתה נותן דקה יאמרו גסה בקשנו חיה ועוף
בקשנו דגים וחגבים בקשנו אמר לו אם כן יאמרו שקצרה ידי אמר לפניו הריני הולך ומפייסן
אמר לו עתה תראה היקרך דברי שלא ישמעו לך הלך משה לפייסן אמר להם היד ה' תקצר הוציא
צור ויזובו מים וג' הגם לחם יוכל תת אמרו פשרה היא זו אין בו כח למלאות שאלתינו וזהו שנ'
ויצא משה וידבר אל העם כיון שלא שמעו לו ויקח משבעים איש וגו'" ולא יספו" לא נתנבאו אלא
אותו היום לבדו כך מפורש בספרי" ואונקלוס תרגם ולא פסקין שלא פסקה נבואה מהם" וישארו שנ'
אנשים" מאותן שנבחרו אמרו אין אנו כדאי לגדולה זו" והמה בכתובים" כמבוררים שבהם לסנהדרין
ונכתבו כולם נקובים בשמות ועל ידי גורל לפי חשבון עולה לשנים עשר שבטים ששה ששה לכל

במחנה שם האחד אלדד ושם
השני מידד ותנח עליהם הרוח
והמה בכתבים ולא יצאו
האהלה ויתנבאו במחנה:
וירץ הנער ויגד למשה ויאמר
אלדד ומידד מתנבאים במחנה:
ויען יהושע בן נון משרת
משה מבחריו ויאמר אדני
משה כלאם: ויאמר לו משה
המקנא אתה לי ומי יתן כל
עם יהוה נביאים כי יתן יהוה
את רוחו עליהם: ויאסף משה

מתנבאים
רת משה תנוח
נבואו בגן אלדד
יהושע מוכנים:

גוברין במשריתא שום חד אלדד
ושום תנינא מידד ושרת עליהון
רוח נבואה ואינון בכתיביא
ולא נפקו למשכנא ואתנביאו
במשריתא: ובקי רגלאן פי
אלעסכר אסם אחדהמא אלדד
ואלתאני מידד ואסתקרת עליהם
אלנבוה והם מן אלמכתובין ולם
יכרגו אלי אלכבא ותנבו פי
אלעסכר: ורהט עולימא וחוי
למשה ואמר אלדד ומידד
מתנבן במשריתא: פחאצר
אלגלאם ואכבר מוסי וקאל אלדד

ומידד מתנביין פי אלעסכר: ואתיב יהושע בר נון משמשניה דמשה
מעולימותיה ואמר רבוני משה אסר ינון: פאגאבה יהושע אבן נון
כאדם מוסא מן תלאמידה וקאל יא סיידי יא מוסי אחבסהמא: ואמר
ליה משה הקנאתי את מקני לי לא פון ריהון כל עמיה דיי נביין ארי
יתין יי ית רוח נבואתיה עליהון: קאל לה מוסי הל תגאר לי לית
צאר גמיע אמה אללה אנביא כאן יגעל מן כורה ונבוותה עליהם:
ואתכניש משה למשריתא הוא וסבי ישראל: פלמא אנצם מוסי

שבטו ושבטו חוץ משני שבטים שאין מגיע אליהם אלא חמשה חמשה אמר משה אין
שבט שומע לי לפחות משבטו זקן אחד מה עשה כטל שבעים ושנים פתקין וכתב
על שבעים זקן ועל שנים חלק ובירר מכל שבט ושבט ששה והיו שנים ושבעים אמר להם טלו
פתקיכם מתוך קלפי מי שעלה בידו זקן נתקדש מי שעלה בידו חלק אמר לו לא המקום חפץ
בך: וירץ הנער יש אומרים גרשום בן משה היה: כלאם הטל עליהם צרכי צבור והם כלים מאיליהם
דא תנם אל בית הכלא לפי שהיו מתנבאים משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ: המקנא אתה
לי הקנאתי אתה מקנא לי כמו בשבילי כל לשון קנאה אדם הנותן לב על הדבר או לנקום או לעזור
אמפר נמס בלעז: אוחז בענייני המשא: ויאסף משה מפתח אהל מועד של המחנה: נכנסו איש

אֶל הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל׃
וְרוּחַ נָסַע מֵאֵת יְהוָה וַיָּגָז
שַׂלְוִים מִן הַיָּם וַיִּטֹּשׁ עַל
הַמַּחֲנֶה כְּדֶרֶךְ יוֹם כֹּה וּכְדֶרֶךְ
יוֹם כֹּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה
וּכְאַמָּתַיִם עַל פְּנֵי הָאָרֶץ׃ וַיָּקָם
הָעָם כָּל הַיּוֹם הַהוּא וְכָל הַלַּיְלָה
וְכֹל יוֹם הַמָּחֳרָת וַיַּאַסְפוּ אֶת
הַשְּׂלָו הַמַּמְעִיט אָסַף עֲשָׂרָה
חֳמָרִים וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שָׁטוֹחַ
סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה׃ הַבָּשָׂר עוֹדֶנּוּ
בֵּין שִׁנֵּיהֶם טֶרֶם יִכָּרֵת וְאַף יְהוָה
חָרָה בָעָם וַיַּךְ יְהוָה בָּעָם מַכָּה
רַבָּה מְאֹד׃ וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם

לְמַשְׁרִיתָא הוּא וְסָבֵי יִשְׂרָאֵל׃
וְרוּחָא אִתְנְטֵיל מִן קֳדָם יְיָ וְאַפְרַח סְלָוִין
מִן יַמָּא וּרְמָא עַל מַשְׁרִיתָא כְּמַהֲלַךְ
יוֹמָא לְכָא וּכְמַהֲלַךְ יוֹמָא לְכָא
סְחוֹר סְחוֹר לְמַשְׁרִיתָא וּכְרוּם
תַּרְתֵּין אַמִּין עַל אַפֵּי אַרְעָא׃ הבת
ריח מן ענד אלה וקטעת סלוי
מן אלבחר ואלקתה עלי אלעסכר
שביה במסיר יום ימנה ויסרה
חוליה וארתפאעה מן אלארץ
דראעין׃ וְקָם עַמָּא כָּל יוֹמָא
הַהוּא וְכָל לֵילְיָא וְכָל יוֹמָא
דְּבָתְרוֹהִי וּכְנַשׁוּ יָת סְלָוַיָּא דְּזָעֵיר
כְּנַשׁ עַסְרָא דְּגוֹרִין וּשְׁטַחוּ לְהוֹן
מַשְׁטִיחִין סְחוֹר סְחוֹר לְמַשְׁרִיתָא׃

פקאם אלקום באקי יומהם ולילתהם וטול נהאר גדהם פגמעו
אלסלוי אקלהם גמע עשרה אנאביר פסטחוה להם סטוחא חואלי
אלעסכר׃ בִּסְרָא עַד כְּעַן בֵּין שִׁנֵּיהוֹן עַד לָא פְסַק וְרוּגְזָא דַּייָ תְּקֵיף
בְּעַמָּא וּקְטַל יְיָ בְּעַמָּא קְטוֹל סַגִּי לַחֲדָא׃ ואללחם בעד בין אסנאנהם
קבל אן ימצגה אד אשתד גצב אללה עליהם פצרבהם צרבה עצימה
גדא׃ וּקְרָא יָת שְׁמֵיהּ דְּאַתְרָא הַהוּא קִבְרֵי דִמְשַׁאֲלֵי אֲרֵי תַמָּן

לאהלו׳׳ ויאסף׳׳ לשון כניסה אל הבית כמו ואספתו אל תוך ביתך ואב לכולן יצבור ולא ידע מי אוספם
מלמד שלא הביא עליהם פורענות עד שנכנסו הצדיקים איש לאהלו׳׳ ויגז׳׳ ויפריחוהו כי גז חיש וכן
נגוזו ועבר׳׳ ויטוש׳׳ ויפשט כמו והנם נטושים על פני כל הארץ ונטשתיך המדברה׳׳ וכאמתים׳׳
פורחות בגובה עד שהן כנגד לבו של אדם כדי שלא יהא טורח באסיפתן לא להגביה ולא לשחות
הממעיט׳׳ מי שאוסף פחות מכולם העצלים והחגרים אסף עשרה חמרים׳׳ וישטחו׳׳ עשו אותן
משטיחין משטיחין׳׳ טרם יכרת׳׳ כתרגומו עד לא פסק׳׳ ד״א אינו מספיק לפוסקן בשיניו עד
שנשמתו יוצאה׳׳ ותדבר׳׳ אין דבור בכל מקום אלא לשון קשה וכן הוא אומר דבר האיש

המקום ההוא קברות התאוה
כי שם קברו את העם המתאוים:
מקברות התאוה נסעו
העם חצרות ויהיו בחצרות:

ותדבר מרים ואהרן במשה על
אדות האשה הכשית אשר לקח
כי אשה כשית לקח: ויאמרו
הרק אך במשה דבר יהוה הלא
גם בנו דבר וישמע יהוה:
והאיש משה ענו מאד מכל
האדם אשר על פני האדמה:
ויאמר יהוה
פתאם אל משה ואל אהרן

קברו ית עמא דשאילו: וסמא
דלך אלמוצע קבור אלשהוה
לאנהם דפנו הנאך אלקום
אלמתשהיין: מקברי דמשאלי
נטלו עמא לחצרות: והוו
בחצרות: ורחלו מנה אלי חצרות
פלמא אקאמו בהא:
ומלילת מרים ואהרן במשה
על עיסק אתתא שפירתא
דנסיב רחיק: תכלמת מרים
והרון במוסי בסבב אלמראה
אלחסנא אלתי תזוגהא לאנה
כאן קד אעתזלהא: ואמרו הלחוד
ברם עם משה מליל יי הלא
אף עמנא מליל ושמיע קיי:

פקאלו אן כאן מן אגל אלנבוה פתאה והדה פקט כאטבה אללה אליס קד
כאטבנא פסמע אללה דלך: וגברא משה ענותן לחדא מכל אנשא
דעל אפי ארעא: וכאן מוסא רגלא כאשעא גדא אכתר מן גמיע אלנאס
אלדי עלא וגה אלארץ: ואמר יי בתכף למשה ולאהרן ולמרים
פוקו תלתיכון למשכן זמנא ונפקו תלתיהון: פקאל אללה גפלה למוסי והרון

אדוני הארץ אתנו קשות אין נא תמידה בכל מקום אלא לשון תחנונים וכן הוא אומר ויאמר אל נא אחי תרעו
ויאמר שמעו נא דברי כל נא לשון בקשה: ותדבר מרים ואהרן היא פתחה בדבור תחלה ומנין היתה יודעת
מרים שפירש מן האשה רבי נתן אומר מרים היתה בצד צפורה בשעה שנאמר למשה אלדד ומידד מתנבאים
במחנה כיון ששמעה צפורה אמרה אוי לנשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה שיהיו פורשין מנשותיהן כדרך
שפירש בעלי ממני ומשם ידעה מרים והגידה לאהרן ומה מרים שלא נתכוונה לגנותו כך נענשה קל וחומר למספר
בגנותו של חבירו: האשה הכושית מגיד שהכל מודים ביפיה כשם שהכל מודים בשחרותו של כושי: כושית
בגימטריא יפת מראה: על אודות האשה על אודות גירושיה: כי אשה כושית לקח מה תלמוד לומר אלא יש לך
אשה נאה ביפיה ואינה נאה במעשיה במעשיה ולא ביפיה אבל זאת נאה בכל: האשה הכושית על שם נויה
נקראת כושית כאדם הקורא את בנו נאה כושי כדי שלא תשלוט בו עין רעה: כי אשה כושית לקח

ועתה

ואל מרים צאו שלשתכם
אל אהל מועד ויצאו שלשתם.
וירד יהוה בעמוד ענן ויעמד
פתח האהל ויקרא אהרן ומרים
ויצאו שניהם. ויאמר שמעו
נא דברי אם יהיה נביאכם יהוה
במראה אליו אתודע בחלום
אדבר בו. לא כן עבדי משה
בכל ביתי נאמן הוא. פה אל
פה אדבר בו ומראה ולא
בחידת ותמנת יהוה יביט
ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי
במשה. ויחר אף יהוה בם וילך.

ומרים אכרגו תלאתתכם אלי קבה
אלמחצר פכרגו תלאתתהם. ואתגלי
יי בעמודא דעננא וקם בתרע
משכנא וקרא אהרן ומרים
ונפקו תרויהון. פתג'לי אללה בעמוד
גמאם קאם עלא באב אלקבה
ונאדא יא הארון ויא מרים פכרגא
כלאהמא. ואמר שמעו כען
פתגמי אם יהון לכון נביין אנא
יי בחזוון אנא מתגלי להון
בחלמין אנא ממליל עמהון.
קאל אסמעו כלאמי אן יכון
נבייכם מא אנא אללה תערפת אליה
פי רויא או כאטבתה פי חלם.

לא כן עבדי משה בכל עמי מהימן הוא. ליס כדאך עבדי מוסי.
בכל פי גמיע אמתי מחקק הו. ממלל עם ממלל מלילנא עמיה
בחיזו ולא בחדון ובדמות יקרא דיי מסתכל. ומדין לא דחילתון
למללא בעבדי במשה. אן שפאהא אכאטבה ודויא ולא באחאדית.
ויצור אללה אלמכלוקה לה יראהא פמא באלכם לם תכאפא אן תתכלמא
פי עבדי מוסי. ותקף רוגזא דיי בהון ואסתלק. פאשתד גצב אללה עליהם ואנצרף.

ועתה גידשה הדק אך במשה עמו לבדו דבר ה' הלא גם בנו דבר לא פירשנו מדרך ארץ ענו שפל וסבלן
פתאום נגלה עליהם פתאום והן טמאים בדרך ארץ והיו צועקים מים מים להודיעם שיפה עשה משה שפירש
מן האשה מאחר שנגלית עליו שכינה תדיר ואין עת קבועה לדבור צאו שלשתכם מגיד ששלשתן נקראו
בדבור אחד מה שאי אפשר לפה לומר ולאוזן לשמוע בעמוד ענן יצא יחידי לא כמדת בשר ודם מלך בשר
ודם כשיוצא למלחמה יוצא באוכלוסין שנ' רכב אלהים רבותים אלפי שנאן ויקרא אהרן ומרים שיהו נמשכין
ויוצאין מן החצר לקראת הדבור ויצאו שניהם ומפני מה משכן והפרישן ממשה לפי שאומרים מקצת
שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו וכן מצינו בנח שלא בפניו נאמר איש צדיק תמים ובפניו נאמר
כי אותך ראיתי צדיק לפני דא שלא ישמע בנזיפתו של אהרן שמעו נא דברי אין נא אלא לשון בקשה אם
יהיה נביאכם אם יהיו לכם נביאים יי' במראה אליו אתודע שכינת שמי אין נגלית עליו באספקלריא המאירה
אלא בחלום וחזיון פה אל פה אמרתי לו לפרוש מן האשה והיכן אמרתי לו בסיני לך אמור להם שובו לכם לאהליכם

ובשיוצא לשלום
יוצא בממועטין
ומדתו קב"ה
יוצא למלחמה
יחידי שנ' איש
מלחמה ויוצא
לשלום באוכלוסין
שנ' רכב

והענן סר מעל האהל והנה מרים
מצרעת כשלג ויפן אהרן אל
מרים והנה מצרעת׃ ויאמר
אהרן אל משה בי אדני אל נא
תשת עלינו חטאת אשר נואלנו
ואשר חטאנו׃ אל נא תהי
כמת אשר בצאתו מרחם
אמו ויאכל חצי בשרו׃ ויצעק
משה אל יהוה לאמר אל נא רפא נא לה׃

ויאמר יהוה אל משה ואביה ירק

כולה׃ ועננא אסתלק מעלוי
משכנא והא מרים חוורא
כתלגא ואתפני אהרן לות
מרים והא סגירא׃ פלמא זא
אלגמאם ען אלכבא פאדי במרים
ביצא כאלתלג פלמא אלתפת הרון
אלי מרים פאדי בהא ברצא׃
ואמר אהרן למשה בבעו
רבוני לא כען תשוי עלנא
חובא דאיטפשנא ודסרחנא׃
פקאל הרון יא סיידי לם תגעל עלינא
כטייה פי מא גהלנא ואכטאנא׃

לא כען תתרחק הא מביננא ארי אחתנא היא צלי כען על בסרא מיתא
הדין רבה ואתסי׃ לא תכון הדה כסקט כרג מן בטן אמה וקד תהרא
נצף גסמה׃ וצלי משה קדם יי למימר אלהא בבעו אסי כען יתה׃
פדעא מוסי רבה קאילא אללהם פאשפהא׃ ואמר יי למשה
ואו אבוהא מיזף נזף בה הלא תתכלים שבעה יומין תסתגר שבעה

ואתה פה עמוד עמדי" ומראה ולא בחידות׳ ומראה זה מראה דבור שאני מפרש לו דבורי במראות פנים
שבו ואיני סותמו לו בחידות כענין שנ׳ ליחזקא׳ חוד חידה וג׳ יכול מראה שכינה ת״ל לא תוכל לראות את
פני" ותמונת ה׳ יביט" זה מראה אחורים כענין שנ׳ וראית את אחורי" בעבדי במשה" אינו אומר בעבד משה
אלא בעבדי אעפ״י שאינו במשה אפלו אינו עבדי כדאי הייתם לירוא מפנו וכל שכן שהוא עבדי
ועבד מלך מלך היה לכם לומר אין המלך אוהבו חנם ואם תאמרו ואיני מכיר במעשיו זו קשה מן
הראשונה" ויחר אף ה׳ בם וילך" מאחר שהודיע סרחנם גזר עליהם נדוי ק״ו ואומר לבשר ודם שלא
יכעוס על חבירו עד שיודיעו סרחונו" והענן סר" ואחר כך והנה מרים מצורעת כשלג משל למלך שאמר
לפדגוג רדה את בני אבל לא תרדנו עד שאלך מאצלך שרחמי עליו" נואלנו" כתרגומו לשון
אויל" אל נא תהי" אחותינו זו" כמת" שהמצורע חשוב כמת מה מת מטמא בביאה אף מצורע מטמא
בביאה" אשר בצאתו מרחם אמו" אמנו היה לו לומר שכינה הכתוב וכן חצי בשרנו היה לו
לומר אלא שכינה הכתוב אשר מאחר שיצאת מרחם אמנו היא לנו כאלו נאכל חצי בשרינו כענין שנ׳
כי אחינו בשרינו הוא ולפי משמעו אפשי הוא נראה כן אין ראוי לאח להניח אחותו להיות כמת" אשר
בצאתו" מאחר שיצאה מרחם אמו של זה שיש כח בידו לעזור ואינו עוזרו כאלו הרי נאכל חצי בשרו
שאחיו בשרו הוא" אל נא תהי כמת" אם איני מתפלל בתפלה מי מסגירה ומי מטהרה אני אי אפשר לראותה
שאני קרוב ואין קרוב רואה את הנגעים וכהן אחר אין בעולם וזהו אשר בצאתו מרחם אמו" אל נא רפא נא
לה" בא הכתוב ללמדך דרך ארץ שהשואל דבר מחבירו צריך לומר שנים או שלשה דברי תחנונים ואחר כן

חשוב

ירק בפניה הלא תכלם שבעת
ימים תסגר שבעת ימים
מחוץ למחנה ואחר תאסף:
ותסגר מרים מחוץ למחנה
שבעת ימים והעם לא נסע
עד האסף מרים: ואחר נסעו
העם מחצרות ויחנו במדבר
פארן: קלו פסו סימן מהללאל
וידבר יהוה אל משה לאמר: גגג
שלח לך אנשים ויתרו את

יומין מברא למשריתא ובתר
כן תתכנש: פקאל אללה לה ולו אן
אבוהא בצק פי וגההא אמא יגב
אן תסתחי מנה סבעה איאם
פלתקף כדאך כארג אלעסכר
ובעד דאך תנצם אליה: ואסתגרת
מרים מברא למשריתא שבעה
יומין: ועמא לא נטל עד דאתכנישת
מרים: פוקפת מרים כארג אלעסכר
סבעה איאם ולם ירחל אלקום
אלי אן צמאהא: ובתר כין נטלו
עמא מחצרות ושרו במדברא דפארן: ובעד דאך רחלו מן
חצרות ונזלו פי ברייה פארן:
ומליל יי עם משה למימר: תם כלם אללה מוסא תכלימא:
שלח לך גוברין ויאללון ית ארעא דכנען דאנא יהיב לבני
ישראל גברא חד גברא חד לשבטא דאבהתוהי תשלחון כל
רבא דבהון: אבעת בגאל ידורו בלד כנען אלדי אנא

יבקש שאלותיו: לאמר מה ת"ל לאמר אמר לו השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו עד שהשיבו ואביה ירק
ירק וג' רבי אלעזר בן עזריה אומר בארבע מקומות בקש משה מלפני הקב"ה להשיבו אם יעשה
שאלותיו אם לאו כיוצא בו וידבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל וג' מה ת"ל לאמר השיבני אם גואל
אתה אם לאו עד שהשיבו עתה תראה וג' כיוצא בו ויאמר משה לפני ה' לאמר יפקוד ה' אלהי הרוחות
לכל בשר כיוצא בו ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר השיבו רב לך: רפא נא לה: מפני מה לא האריך משה
בתפלה שלא יהיו ישראל אומרים אחותו עומדת בצרה והוא עומד ומרבה בתפלה: ואביה ירק ירק בפניה
ואם אביה הראה לה פנים זועפות הלא תכלם שבעת ימים ק"ו לשכינה י"ד יום אלא דיו לבוא מן
הדין להיות כנדון לפיכך אף בנזיפתי תסגר שבעת ימים: ואחר תאסף: אומר אני כל האסיפות האמורות
במצורעים על שם שהוא משולח מחוץ למחנה וכשהוא נרפא נאסף אל המחנה כתוב בו ואסיפה
לשון הכנסה: והעם לא נסע: זה הכבוד חלק לה המקום בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה כשהושלך
ליאור שנ' ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו: שלח לך אנשים: למה נסמכה
פרשת מרגלים לפרשת מרים לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה ורשעים
הללו ראו ולא לקחו מוסר: שלח לך לדעתך אני איני מצוה לך אם תרצה שלח לפי שבאו
ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו כמה שנ' ותקרבון אלי כלכם וג' ומשה נמלך בשכינה אמר
אני אמרתי להם שהיא טובה שנ' אעלה אתכם מעני מצרים וג' חייהם שאני נותן להם מקום לטעות.

ארץ כנען אשר אני נתן לבני
ישראל איש אחד איש אחד
למטה אבתיו תשלחו כל נשיא
בהם: וישלח אתם משה ממדבר
פארן על פי יהוה כלם אנשים
ראשי בני ישראל המה: ואלה
שמותם למטה ראובן שמוע
בן זכור: למטה שמעון שפט
בן חורי: למטה יהודה כלב
בן יפנה: למטה יששכר
יגאל בן יוסף: למטה אפרים
הושע בן נון: למטה בנימן
פלטי בן רפוא: למטה זבולן
גדיאל בן סודי: למטה יוסף
למטה מנשה גדי בן סוסי:
למטה דן עמיאל בן גמלי:
למטה אשר סתור בן מיכאל:

מעטיה לבני אסראיל. רג'ל
ואחד מן סבט אבאיה תבעת'
בה. כל שריף מנהם: ושלח
יתהון משה. ממדברא דפארן
על מימרא דיי': כלהון גברין
רישי בני ישראל אנון: פבעת'
בהם מוסא. מן ברייה פרן
עלא קול אללה. כלהם רג'אל
רייסא בני אסראיל: ואלין
שמהתהון. לשבטא דראובן.
שמוע בר זכור: והדה אסמאהם.
מן סבט ראובן. שמוע אבן
זכור: לשבטא דשמעון. שפט
בר חורי: ומן סבט שמעון. שפט
אבן חורי: לשבטא דיהודה
כלב בר יפנה: ומן סבט יהודה.
כלב אבן יפנה: לשבטא
דיששכר. יגאל בר יוסף: ומן
סבט יששכר. יגאל אבן יוסף: לשבטא דאפרים הושע בר נון: ומן
אפרים הושע אבן נון: לשבטא דבנימין: פלטי בר רפוא: ומן סבט
בנימין. פלטי אבן רפוא: לשבטא דזבולון. גדיאל בר סודי: ומן סבט
זבולון. גדיאל אבן סודי: לשבטא דיוסף לשבטא דמנשה. גדי בר סוסי:
ומן סבט יוסף אלדי הו סבט מנשה. גדי בן סוסי: לשבטא דדן. עמיאל בר
גמלי: ומן סבט דן. עמיאל אבן גמלי: לשבטא דאשר
סתור בר מיכאל: ומן סבט אשר. סתור אבן מיכאל:

למטה נפתלי נחבי בן ופסי׃
למטה גד גאואל בן מכי׃
אלה שמות האנשים אשר
שלח משה לתור את הארץ
ויקרא משה להושע בן נון
יהושע׃ וישלח אתם משה ב
לתור את ארץ כנען ויאמר
אלהם עלו זה בנגב ועליתם
את ההר׃ וראיתם את הארץ
מה הוא ואת העם הישב עליה
החזק הוא הרפה המעט הוא
אם רב׃ ומה הארץ אשר הוא
ישב בה הטובה הוא אם רעה
ומה הערים אשר הוא יושב
בהנה הבמחנים אם במבצרים׃

לשבטא דנפתלי נחבי בר ופסי׃
ומן סבט נפתלי נחבי אבן ופסי׃
לשבטא דגד גאואל בר מכי׃ ומן
סבט גד גאואל אבן מכי׃ אלין
שמהת גובריא דשלח משה
לאללא ית ארעא וקרא משה
להושע בר נון יהושע׃ והדה
אסמא אלרגאל אלדי בעתהם
מוסא ליגסו אלבלד. פסמא
מוסא הושע אבן נון יהושע׃
ושלח יתהון משה לאללא
ית ארעא דכנען ואמר להון
סקו הא בדרומא ותיסקון לטורא׃
פבעתהם מוסי ליגסו בלד
כנען וקאל להם אצעדו אולא
אלי אלדרום תם אצעדו אלגבל׃

ותחזון ית ארעא מא היא וית עמא דיתיב עלה התקיף הוא אם חלש
הזעיר הוא אם סגי׃ ואנצרו אלבלד מא הי וקום אלמקימין פיה אהו שדיד
אם מסתצעף קלילהן אם כתיר׃ ומא ארעא דהוא יתיב בה הטבא
היא אם בישא ומא קרויא דהוא יתיב בהון הבפצחין אם בכרכין׃ ומא אל' אכ' ק'
אלי הו סאכנהא אגיידה הי אם רדייה ומא אלקרא אלדי הו סאכנהא אפי אלבאט או פי אלחצון׃

לטעות בדברי מרגלים למען לא יד שוה" על פי ה' ברשותו שלא עכב על ידו" כולם אנשים" כל אנשים שבמקרא
לשון חשיבות ואותה שעה כשרים היו" ויקרא משה להושע" התפלל עליו יה יושיעך מעצת מרגלים" עלו
זה בנגב" הוא היה הפסולת שלארץ ישראל שכן דרך התגרים מראין את הפסולת תחילה ואחר כך מראין את
השבח" את הארץ מה היא" יש ארץ מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים יש מגדלת אוכלוסין ויש
ממעטת אוכלוסין" החזק הוא הרפה" סימן מסר להם אם בפרזים יושבין חזקים הם שסומכין על גבורתם
ערים בנודות הם יושבין חלשים הם" הבמחנים" תרגומו הבפצחין כלומר פצוחין ופתוחין מאין חומה"

ומה הארץ השמנה הוא אם רזה
היש בה עץ אם אין והתחזקתם
ולקחתם מפרי הארץ והימים
ימי בכורי ענבים: ויעלו ויתרו
את הארץ ממדבר צן עד רחב
לבא חמת: ויעלו בנגב ויבא
עד חברון ושם אחימן ששי
ותלמי ילידי הענק וחברון
שבע שנים נבנתה לפני צען
מצרים: ויבאו עד נחל אשכל
ויכרתו משם זמורה ואשכול

ומה ארעא העתירא היא אם
מסכינא האית בה אילנין אם
לא ותיתקפון ותסבון מאיבא
דארעא ויומיא יומי בכורי ענבין:
ומא הייה אלארץ אהי סמינה
אם הזילה והל פיהא שגר מ
מגדוס אם לא ותשדדו ותכדו
מן תמרהא והדי אפצל איאם
בכור אלענב: וסליקו ואלילו
ית ארעא ממדברא דצין עד
רחוב למטי חמת: פצעדו וראמו
אלבלד מן בריה צין אלי רחוב אלי
חמאה: וסליקו בדרומא ואתא עד חברון ותמן אחימן ששי ותלמי
בני גבלא וחברון שבע שנין אתבניאת קדם טאניס דמצרים: פצעדו
אוולא אלי אלדרום וגאו אלי חברא ותם אחימן וששי ותלמי בני אלגבאברה
וכאנה חברא קד בנית קבל צען מנבר מצר בסבע סנין: ואתו עד
חלא דאתכלא וקצו מתמן עוברתא ואתכלא דענבין חד

הטובה היא במעינות ותהומות טובים ובריאים: היש בה עץ אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם
בזכותו: בכורי ענבים ימים שהענבים מתבשלין בבכור: ממדבר צן עד רחוב לבא חמת הלכו
בגבולה באורך וברוחב כמין גם הלכו רוח גבול דרומית ממקצוע מזרח עד מקצוע מערב כמו שנאמר
משה עלו זה בנגב דרך גבול דרומית מזרחית עד הים שהים הוא גבול מערבי ומשם חזרו והלכו כל
גבול מערבי על שפת הים עד לבא חמת שהוא אצל הר ההר במקצוע מערבית צפונית כמו שמפורש
בגבולות הארץ בפרשת אלה מסעי: ויבא עד חברון כלב לבדו הלך שם ונשתטח על קברי אבות שלא יהא
ניסת לחבריו להיות בעצתם וכן הוא אומר ולו אתן את הארץ אשר דרך בה וכתיב ויתנו לכלב את חברון: שבע
שנים נבנתה אפשר שבנה חם את חברון לכנען בנו הקטן קודם שיבנה צוען למצרים בנו הגדול
אלא שהיתה מבונה בכל טוב על אחד משבעה בצוען ובא להודיעך שבחה של ארץ ישראל שאין לך
טרשין בכל ארץ ישראל יותר מחברון לפיכך הקצוה לקבורת מתים ואין לך מעולה בכל הארצות
כמצרים שנאמר כגן ה' כארץ מצרים וצוען היא המעולה שבארץ מצרים ששם מושב המלכים שנאמר כי היו
בצוען שריו והיתה חברון טובה ממנה שבעה חלקים: זמורה שוכת גפן ואשכל של ענבים תלוי
בה ממשמע שנאמר במוט איני יודע שהוא בשנים מה תלמוד לומר בשנים בשני מוטות הא כיצד שמונה נטלו
אשכול אחד נטל תאנה ואחד רמון יהושע וכלב לא נטלו כלום לפי שכל עצמן להוציא דבה נתכוונו
כשם שפריה משונה כך עמה משונה ואם חפץ אתה לידע כמה משאוי אחד מהם צא ולמד מאבנים

ענבים אחד וישאהו במוט
בשנים ומן הרמנים ומן התאנים:
למקום ההוא קרא נחל
אשכול על אדות האשכול
אשר כרתו משם בני ישראל:
וישבו מתור הארץ מקץ
ארבעים יום: וילכו ויבאו אל
משה ואל אהרן ואל כל
עדת בני ישראל אל מדבר
פארן קדשה וישיבו אתם
דבר ואת כל העדה ויראום
את פרי הארץ: ויספרו לו
ויאמרו באנו אל הארץ וגם

ונטלוהי באריחא בתרין. ומן
רמוניא ומן תיניא: וגאו אלי ואד
אלענקוד. פקטעו מן תם חבלה
וענקוד ענב ואחד. וחמלוה
בזרהן פימא בין אתנין. ומן
ארמאן ומן אתין: לאתרא ההוא
קרא נחלא דאתכלא. על
עיסק אתכלא דקצו מתמן
בני ישראל: פלדלך סמי אלמוצע
ואד אלענקוד. בסבב אלענקוד
אלדי קטעו מנה בני אסראיל:
ותבו מלאללא ארעא. מסוף
ארבעין יומין: ורגעו מן ריאס
אלבלד. בעד ארבעין יום: ואזלו

ואתו לות משה ולות אהרן. ולות כל כנשתא דבני ישראל. למדברא
דפרן לרקם. ואתיבו יתהון פתגמא וית כל כנשתא. ואחזיאונון
ית איבא דארעא: פסארו חתי גאו אלי משה והרון. וסאיר גמאעה
בני אסראיל. אלי ברייה פרן אלי רקים. פגאבוהמא באלכבר וסאיר
אלגמאעה. ואורוהם תמר אלארץ: ואשתעיאו ליה ואמרו אתינא לארעא

שהקימו בגלגל הרימו להם איש אבן אחת מן הירדן על שכמו והקימוה בגלגל ושקלום רבותינו
משקל כל אחד ארבעים סאה וגמירי טונא דמידלי איניש על כתפיה אינו אלא שליש משאוי
במשאוי שמסייעין אותו להרים. וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום. והלא ארבע
מאות פרסה היא ומהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום הרי מהלך ארבעים יום
מן המזרח למערב והם הלכו ארכה ורחבה אלא שגלוי לפני הקב״ה שיגזור עליהם יום
יום לשנה קיצר לפניהם את הדרך. וילכו ויבאו. מהו וילכו להקיש הליכתן לביאתן
מה ביאתן בעצה רעה אף הליכתן בעצה רעה. וישיבו אותם דבר את משה ואת אהרן.
זבת חלב ודבש היא. כל דבר שקר שאין אומרין בו קצת אמת בתחלתו אין מתקיים בסופו.
בצורות. לשון חוזק ותרגומו כריכן לשון בירניות עגולות ובלשון ארמי כריך עגול. עמלק
יושב וג׳. לפי שנכוו בעמלק כבר הזכירוהו מרגלים כדי ליראם. על יד הירדן. יד כמשמעו.

אשר שלחתנו וגם זבת חלב
ודבש הוא וזה פריה: אפס כי
עז העם הישב בארץ והערים
בצרות גדלת מאד וגם ילדי
הענק ראינו שם: עמלק יושב
בארץ הנגב והחתי והיבוסי
והאמרי יושב בהר והכנעני
יושב על הים ועל יד הירדן:
ויהס כלב את העם אל משה
ויאמר עלה נעלה וירשנו
אתה כי יכל נוכל לה: וה
והאנשים אשר עלו עמו
אמרו לא נוכל לעלות אל
העם כי חזק הוא ממנו: ויציאו

דשלחתנא ואף עבדא חלב
ודבש היא ודין איבה: וקצו
עליה וקצו. צרנא אלי אלבלד
אלדי בעתת בנא אליה. וחקא
אנה יפיץ אללבן ואלעסל והדי
תמרה: לחור ארי תקיף עמא
דיתיב בארעא וקרויא כריכן
לבבלבן לחדא ואף בני גיברא
חזינא תמן: כלא אן אלקום
אלמקימין פיה עזיזין ואלקרא
חצינה עט'ימה גדא חדתא
אולאד אלגבאברה ראינאהם
תם: עמלקאה יתיב בארע
דרומא. וחתאי ויבוסאי ואמוראי
יתיב בטורא. וכנענאה יתיב על
ימא ועל כיף ירדנא: ואלעמאלקה מקימין פי בלד אלדארום ואלחתיין ואליבוסיין
ואלאמוריין מקימין באלגבל ואלכנעניין מקימין עלי אלבחר ועלי שאט
אלארדן: ואצית כלב ית עמא למשה ואמר מסק נסק ונירת יתה ארי
מיכל ניכול לה: פאסכת כלב אלקום אלי קול מוסא וקאל בל נצעד צעודא
ונחוזהא פאנא נטיקהא: וגבריא דסליקו עימיה אמרו לא ניכול למסק
לות עמא ארי תקיף הוא מיננא: ואלקום אלדי מצו מעה קאלו לא נטיקאן
נצעד אלי אלקום לאנהם אשד מנא: ואפיקו שום ביש על

אצל הירדן ולא תוכלו לעבור" ויהס כלב" השתיק את כולם" אל משה" לשמוע מה שידבר במשה צוח
ואמר וכי זו בלבד עשה לנו בן עמרם השומע סבור היה שבא לספר בגנותו ומתוך שהיה בלבם על משה
בשביל דברי המרגלים שתקו כולם לשמוע גנותו אמר והלא קרע לנו את הים והוריד לנו את המן
והגיז לנו את השלו" עלה נעלה" אפלו בשמים והוא אומר עשו סולמות ועלו שם נצליח בכל דבריו"
ויהס" לשון שתיקה" וכן הס כל בשר" הס כי לא להזכיר כן דרך בני אדם הרוצה לשתק אגודת אנשים

דבת הארץ אשר תרו אתה
אל בני ישראל לאמר הארץ
אשר עברנו בה לתור אתה
ארץ אכלת יושביה הוא וכל
העם אשר ראינו בתוכה אנשי
מדות: ושם ראינו את הנפילים
בני ענק מן הנפלים ונהי
בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם:
ותשא כל העדה ויתנו את
קולם ויבכו העם בלילה
ההוא: וילנו על משה ועל
אהרן כל בני ישראל ויאמרו
אלהם כל העדה לו מתנו
בארץ מצרים או במדבר הזה
לו מתנו: ולמה יהוה מביא

ארעא דאלילו יתה לבני ישרא'
למימר ארעא דעברנא בה
לאללא יתה ארעא מקטלא
יתבהא היא וכל עמא דחזינא
בגוה אנשין דמשחן: ואכלגו
שנאעה לדייה עלי אלבלד אלדי
ראמוה לבני אסראיל וקאלו
אלבלד אלדי מלדנא פיה לנרומה
הו בלד יהלך אהלה וגמיע אלקום
אלקום אלדי ראינאהם פיה דוי
מסאחה: ותמן חזינא ית
גבריא בני ענק מן גיבריא
והוינא בעיני נפשנא כקמצין
וכין הוינא בעיניהון: וראינא
תם אלעמאליק בני אלגבאברה מן
עלוקהם פצרנא פי עיוננא כאל
גראד וכדאך כנא פי עיונהם: וארימת כל כנשתא ויהבו ית קלהון
ובכו עמא בליליא ההוא: פרפעת אלגמאעה אצואתהם ובכו פי תלך
אללילה: ואתרעמו על משה ועל אהרן כל בני ישרא' ואמרו להון
כל כנשתא לוי דמיתנא בארעא דמצרים או במדברא הדין לוי
דמיתנא: ותדמר עלי מוסי והרון גמאעה בני אסראיל וקאלו להם כל אלגמאעה.
יא ליתנא מתנא פי בלד מצר יא ליתנא מתנא פי הדי אלבר: ולמא יי' מדכ'ל

חזק הוא ממנו" כביכול כלפי מעלה אמרו" אוכלת יושביה" בכל מקום שעברנו מצאנום
קוברי מתים והקב"ה עשה לטובה כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו" אנשי מדות" גדולים וגבוהים
וצריך להם מדה כגון גלית גבהו שש אמות וזרת וכן איש מדון איש מדה" הנפלים" ענקים מבני
שמחזאי ועזאל שנפלו מן השמים בימי דור אנוש" וכן היינו בעיניהם שמענו אומרים זה לזה נמלים
יש בכרמים כאנשים" ענק" שמעניקים חמה בקומתן" לו מתנו" הלואי ומתנו" נתנה ראש" כתרגומו

אתנו אל הארץ הזאת לנפל
בחרב נשינו וטפינו יהיו לבז
הלוא טוב לנו שוב מצרימה׃
ויאמרו איש אל אחיו נתנה
ראש ונשובה מצרימה׃ ויאמרו
איש אל אחיו ויפל משה
ואהרן על פניהם לפני כל
קהל עדת בני ישראל׃ ויהושע
בן נון וכלב בן יפנה מן התרים
את הארץ קרעו בגדיהם׃
ויאמרו אל עדת בני ישראל
לאמר הארץ אשר עברנו
בה לתור אתה טובה הארץ
מאד מאד׃ אם חפץ בנו יהוה
והביא אתנו אל הארץ הזאת

יד בטע דיגל ונתנ מארב עבותות ב׳ ׳׳

כל

יתנא לארעא הדא למפל
בחרבא נשנא וטפלנא יהון
לבזא הלא טב לנא דנתוב
למצרים׃ ולם ידכלנא אללה
תלך אלבלד פנקע בלסיף פיציר
נסאנא ואטפאלנא גנימה׃ אלא
אן אצלח לנא ארגוע אלי מצר׃
ואמרו גבר לאחוהי נמני רישא
ונתוב למצרים׃ תם קאל בעצהם
לבעץ נולי רויסא ונרגע אלא
מצר׃ ונפל משה ואהרן על
אפיהון קדם כל קהלא כנשתא
דבני ישראל׃ פוקע מוסא והרון
עלא וגוההם בחצרה גוק
גמאעה בני אסראיל׃ ויהושע
בר נון וכלב בר יפנה מן מאללי

ארעא בזעו לבושיהון׃ ויהושע אבן נון וכלב אבן יפנה מן ראימי
אלבלד כרקא תיאבהמא׃ ואמרו לכל כנשתא דבני ישראל למימר
ארעא דעברנא בה לאללא יתה טבא ארעא לחדא לחדא׃
וקאלא לגמאעה בני אסראיל קאילין אלבלד אלדי מררנא פיה לנרומה
בלד גייד גדא גדא׃ אם רעוא בנא מן קדם יי ויעיל יתנא לארעא
הדא ויתננה לנא ארעא דהיא עבדא חלב ודבש׃ אן כאן אללה
מואר פינא אדכלנא אליה ווהבה לנא בלד יפיץ אל[בן]

כמנ׳ רישא כשים עליכו מלך ורבותינו פירשו לשון ע״ז אל תמרודו ושוב וחתס אל תיראו
כי לחמנו הם נח כלם כלחם קל עלפ׳ מעבכם וחזקים כעדים שבהם מתו איוב שהיה מגן עליהם

ונתנה לנו ארץ אשר הוא
זבת חלב ודבש אך ביהוה
אל תמרדו ואתם אל תיראו
את עם הארץ כי לחמנו הם
סר צלם מעליהם ויהוה אתנו
אל תיראם׃ ויאמרו כל
העדה לרגום אתם באבנים
וכבוד יהוה נראה באהל
מועד אל כל בני ישראל׃

ויאמר יהוה אל משה עד אנה
ינאצני העם הזה ועד אנה לא
יאמינו בי בכל האתות אשר
עשיתי בקרבו׃ אכנו בדבר
ואורשנו ואעשה אתך לגוי
גדול ועצום ממנו׃ ויאמר משה

ועסל׃ ברם במימרא דיי לא
תמרדון ואתון לא תדחלון ית
עמא דארעא ארי בידנא
מסירין עדא תקפהון מנהון
ומימרא דיי בסעדנא לא
תדחלון מנהון׃ ואמא עלא
אלה פלא תתמרדו ולא תכאפו
אהל אלבלד פאנהם טעמנא
וסיזול ט׳להם ענהם ואלה
מענא פלא תכאפוהם׃ ואמרו
כל כנשתא למרגם יתהון
באבניא ויקרא דיי אתגלי
במשכן זמנא לכל בני ישראל׃
פבאד גמיע אלשעב׳ אן
ירגמוהמא באלחגארה ותם
טהר נור אללה פי כבא אלמחצ׳ר
לגמיע בני אסראיל׃

ואמר יי למשה עד אמתי יהון מרגזין קדמי עמא הדין ועד אמתי לא
יהימנון במימרי בכל אתיא דעבדית ביניהון׃ פקאל אללה למוסא
אלי כם יעצוני הולאי אלקום ואלי כם לם יומנון בי מע גמיע אלאיאת
אלתי צנעתהא פימא בינהם׃ אמחינון במותא ואשיצינון ואעביד
יתך לעם רב ותקיף מנהון׃ יסתחקון אן אצרבהם בלובא
ואקרצהם ואגעל מנך אמה אכבר ואעט׳ם מנהם׃ ואמר משה

דבר אחר צלו שלמקום סר מעליהם׃ לרגום אותם׃ את יהושע וכלב׃ וכבוד ה׳ הענן ירד שם׃ עד אנה
ינאצוני׃ ירגיזוני׃ בכל האותות׃ בשביל כל הנסים שעשיתי להם היה להם להאמין שהיכולת
בידי לקיים הבטחתי׃ ואורישנו׃ כתרגומו תתכנון ואם תאמר מה אעשה לשבועת האבות ואעשה אותך

אל יהוה ושמעו מצרים כי העלית
בכחך את העם הזה מקרבו:
ואמרו אל יושב הארץ הזאת
שמעו כי אתה יהוה בקרב
העם הזה אשר עין בעין
נראה אתה יהוה ועננך עמד
עלהם ובעמד ענן אתה
הלך לפניהם יומם ובעמוד
אש לילה: והמתה את העם
הזה כאיש אחד ואמרו הגוים
אשר שמעו את שמעך לאמר:
מבלתי יכלת יהוה להביא
את העם הזה אל הארץ אשר
נשבע להם וישחטם במדבר

קדם יי׳ וישמעון מצראי ארי
אסיקתא בחילך ית עמא
הדין מביניהון: קאל מוסי ללה.
ויסמע אלמצריון אד׳ אצעדת
הולאי אלקום מן בינהם בקדרתך:
ויימרון ליתיב ארעא הדא
דשמעו ארי את יי׳ שכינתך
שריא בגו עמא הדין דבעיניהון
חזו שכינת יקרך יי׳ ועננך
מטל עליהון ובעמודא דעננא
את מדבר קדמיהון בימ׳מא
ובעמודא דאישתא בליליא:
פיקולון מע אהל הד׳י אלבלד.
אד׳י סמעו אנך אללה כונך פימא
בין הולאי אלקום עין בעין ירונה.
וגמאמך מקים עליהם ובעמוד גמאם תסיר בין ידיהם נהארא
ובעמוד נאר לילא: ותקטיל ית עמא הדין כגברא חד ויימרון
עממיא דשמעו ית שימע גבורתך למימר: פאד׳י קתלתהם אגמעין
קאל גמיע אלקום אלד׳י סמעו אכבארך הד׳ה קאילין: מדלית יוכלא כרמב׳ ואחר׳
קדם יי׳ לאעלא ית עמא הדין לארעא דקיים להון וקטילנון
במדברא: ממא לם יטיק אתיאן ד׳כל הולאי אלקום
אלי אלבלד אלד׳י ועדהם בה קתלהם פי אלבר: וכען סגי

ולגוי גדול שאתה מזרעם. ושמעו מצרים ושמעו את אשר תהרגם. כי העלית. כי משמש בלשון אשר
והם ראו אשר העלית בכוחך הגדול אותם מקרבם וכשישמעו שאתה הורגם לא יאמרו שחטאו לך אלא
יאמרו שכנגדם יכולת להלחם אבל כנגד יושבי הארץ לא יכולת להלחם וזו היא ואמרו אל יושב הארץ הזאת.
כמו על יושבי הארץ הזאת ומה יאמרו עליהם מה שאמור בסוף הענין מבלתי יכולת ה׳ בשביל ששמעו
כי אתה ה׳ שוכן בקרבם ועין בעין אתה נראה להם והכל בדרך חבה ולא הכירו בך שעתקה אהבתך

ועתה יגדל נא כח יהוה כאשר
דברת לאמר: יהוה ארך אפים
ורב חסד נשא עון ופשע
ונקה לא ינקה פקד עון אבות
על בנים על שלשים ועל
רבעים: סלח נא לעון העם
הזה כגדל חסדך וכאשר
נשאתה לעם הזה ממצרים
ועד הנה: ויאמר יהוה סלחתי
כדברך: ואולם חי אני וימלא
כבוד יהוה את כל הארץ: כי
כל האנשים הראים את כבדי
ואת אתתי אשר עשיתי במצרים

יוד
רב
מנחותי
גדולה

ה

כען חילא קדמך יי׳ כמא דמלילתא
למימר: ואלאן יתכבר עט׳ם
קדרתך יארב כמא קלת לי:
יי׳ מרחיק רגז ומסגי למעבד
טבון. שביק לעוין ולמרוד. סלח
לדתיבין לאוריתיה ולדלא
תיבין לא מזכי. מסער חובי
אבהן על בנין מרדין. על דר
תליתי ועל דר רביעי: אללה
טויל אלמהל כתיר אלפצל
גאפר אלדנב ואלגרם ויברי ולא
יברי מטאלב בדנוב אלאבא מע
אלבנין ואלתואלת ואלרואבע: שבוק
כען לחובי עמא הדין כסגיאות
טבותך. וכמא דשבקתא לעמא הדין ממצרים ועד כען: אצפח דנב
הולאי אלקום בכתרה פצלך. וכמא אחתמלת להם מן מצר אלי אלאן:
ואמר יי׳. שבקית כפתגמך: קאל אללה קד צפחת ענהם אמעאגלה כמא
קלת: וברם קיים אנא. ומלא יקרא דיי׳ ית כל ארעא: ולכן ובאקאי
אלאים ונורי אלדי ימלא גמיע אלעאלם: ארי כל גבריא דחזו ית יקרי
וית אתותי דעבדית במצרים ובמדברא. ונסיאו קדמי. דנן

מהם עד הנה" והמתה את העם הזה כאיש אחד" פתאום ומתוך כך יאמרו הגוים אשר שמעו את
שמעך וג׳" מבלתי יכולת וג׳" לפי שיושבי הארץ חזקים וגבורים ואינו דומה פרעה לשלשים ואחד
מלכים זאת יאמרו על יושבי הארץ הזאת מבלתי יכולת מתוך שלא היה יכולת בידו להביאם שחטם
יכולת שם וכבר הוא" כאשר דברת לאמר" ומהו הדבור ה׳ ארך אפים לצדיקים ולרשעים כשעלה משה
למרום מצאו משה להקב״ה שהיה יושב וכותב ה׳ ארך אפים אמ׳ לו הקב״ה אף לרשעים אמ׳ לו רשעים
יאבדו אמר לו חייך שאתה צריך לדבר כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים נתפלל משה לפניו בארך
אפים אמר לו הקב״ה והלא אמרת לי לצדיקים אמ׳ לו והלא אמרת לי אף לרשעים "יגדל נא כח ה׳ לעשות
דברך" ונקה לשבים" לא ינקה" לשאינן שבין" כדבריך" בשביל שאמרת פן יאמרו מבלתי יכולת ה׳
ואולם" כמו אבל זאת אעשה להם" חי אני" לשון שבועה כשם שאני חי וכבודי מלא את כל הארץ כך

במדבר וינסו אתי זה עשר
פעמים ולא שמעו בקולי: אם יראו
את הארץ אשר נשבעתי
לאבתם וכל מנאצי לא יראוה:
ועבדי כלב עקב היתה רוח
אחרת עמו וימלא אחרי
והביאתיו אל הארץ אשר בא
שמה וזרעו יורשנה: והעמלקי
והכנעני יושב בעמק מחר
פנו וסעו לכם המדבר דרך ים
סוף:
וידבר יהוה אל משה ואל אהרן
לאמר: עד מתי לעדה הרעה
הזאת אשר המה מלינים עלי

עסר זמנין ולא קבילו למימרי:
אן גמיע אלרגאל אלדי ראו כרמי
ואיאתי אלתי צנעתהא פי מצר ופי
אלבר ואמתחנוני הדה אלמרה
אלעאשרה ולם יקבלו אמרי:
אם יחזון ית ארעא דקיימית
לאבהתהון וכל דארגיזו קדמי
לא יחזונה: אן ראו אלבלד אלדי
קסמת לאבאיהם וכדאך כל
מן יעציני לא יראה: ועבדי
כלב חלף דהות רוח אחרי עימיה
ואשלים בתר דחלתי ואעיליניה
לארעא דעל לתמן ובנוהי יירתנה:
ואמא עבדי כלב פגזא מא כאן
לה ראי אכר אתבעה טאעתי
לאדכלה אלבלד אלדי צאר אליה ולנסלה יורתה: ועמלקאה וכנענאה
יתיב במישרא מחר אתפנו וטולו לכון למדברא אורח ימא דסוף:
ואן פאלעמאלקיין ואלכנעאניין מקימין פי אלמרג פולו פי גד וארחלו אלי
אלבר טריק בחר אלקלזם: ומליל יי' עם משה ולאהרן למימר:
עד אמתי לכנשתא בשתא הדא דאנון מתרעמין עלי ית תרעמת

אקיים להם כי כל האנשים הרואים וג'' אם יראו את הארץ" הרי זה מקרא מסורס חי אני כי כל האנשים אם
לא יראו את הארץ וכבודי ימלא את כל הארץ שלא יתחלל שמי במגפה הזאת לאמר מבלתי יכולת ה' להביאם
שלא אמיתם פתאם כאיש אחד אלא באיחור ארבעים שנה מעט מעט" וינסו" כמשמעו" זה עשר פעמים: שנים
בים ושנים במן ושנים בשליו כו' כמו שמפורש במס' ערכין" אם יראו" לא יראו" רוח אחרת" שתי רוחות אחת בפה ואחת
בלב למרגלים אמר אני עמכם בעצה ובלבו היה לומר האמת ועל ידי כן היה בו כח להשתיקם כמו שנ' ויהס
כלב שהיו סבורים שיאמר כמותם זהו שנ' בספר יהושע ואשיב אותו דבר כאשר היה עם לבבי ולא כאשר
עם פי" וימלא את לבו אחרי" וזה מקרא קצר" אשר בא שמה" חברון תנתן לו" יורישנה" כתרגומו יתרכינה
יוריש את הענקים ואת העם אשר בה ואין לתרגמו ירתינה אלא במקום יירשנה" והעמלקי" אם תלכו שם
יהרגו אתכם מאחר שאינו עמכם" מחר פנו לאחוריכם וסעו לכם" לעדה הרעה וג'" אלו המרגלים מכאן

את תלנות בני ישראל אשר
המה מלינים עלי שמעתי׃
אמר אלהם חי אני נאם יהוה
אם לא כאשר דברתם באזני
כן אעשה לכם׃ במדבר הזה
יפלו פגריכם וכל פקדיכם
לכל מספרכם מבן עשרים
שנה ומעלה אשר הלינתם
עלי׃ אם אתם תבאו אל הארץ
אשר נשאתי את ידי לשכן
אתכם בה כי אם כלב בן יפנה
ויהושע בן נון׃ וטפכם אשר
אמרתם לבז יהיה והביאתי אתם
וידעו את הארץ אשר מאסתם בה׃

בני ישראל דאינון מתרעמין עלי
שמיע קדמי׃ אלכם אבקי הדה
אלגמאעה אלרדייה אלתי ימלת
אלאמה עלי. לקד סמעת תדמר
בני אסראיל אלדי יתדמרו עלי׃
אימר להון קיים אנא אמר יי׳
אם לא כמא דמלילתון קדמי
כן אעביד לכון׃ אקל להם
ובקאי דאים יקול אללה אן
לם אצנע בכם כמא קלתם
בחצרתי׃ במדברא הדין יפלון
פגריכון וכל מנינכון לכל
חושבנכון מבר עסרין שנין
ולעילא דאתרעמיתון עלי׃
ופי הדי אלבר תקע אגסאדכם
מן כל מעדוד ומחצא מנכם מן אבן עשרין סנה פצאעדא כמא
תדמרתם עלי׃ אם אתון תיעלון לארעא דקיימית במימרי לאשראה
יתכון בה אלהין כלב בר יפנה ויהושע בר נון׃ אנתם דכלתם
אלבלד אלדי אקסמת באמדי אן אסכנכם פיה אלא כלב אבן יפנה
ויהושע אבן נון׃ וטפלכון דאמרתון לביזא יהון ואעיל יתהון ויחזון ית ארעא
דקצתון בה׃ ואטפאלכם אלדי קלתם אנהם יצירו גנימה פאני אדכלהם חתא

לעדה שהיא עשרה. אשר המה מלינים את ישראל עלי. את תלונות בני ישראל אשר המה מלינים
המרגלים מלינים אותם עלי שמעתי. חי אני לשון שבועה. אם לא כן אעשה כביכול איני חי. כאשר דברתם
שבקשתם ממני או במדבר הזה לו מתנו. וכל פקודיכם לכל מספרכם כל הנמנה לכל מספר
שאתם נמנין בו כגון לצאת ולבא לצבא ולתת שקלים כל המנויים לכל אותן מספריות ימותו ואלו
הן מבן עשרים שנה וג׳ להוציא שבטו של לוי שאין פקודיהם מבן עשרים. ופגריכם אתם
כתרגומו לפי שאמר על הבנים להכניסם לארץ ובקש לומר ואתם תמותו נופל לשון זה כאן לומר
אתם. ארבעים שנה לא מת אחד מהם פחות מבן ששים לכך נגזר ארבעים כדי שיהיו אותן

ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה׃ ובניכם יהיו רעים במדבר ארבעים שנה ונשאו את זנותיכם עד תם פגריכם במדבר׃ במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום יום לשנה יום לשנה תשאו את עונתיכם ארבעים שנה וידעתם את תנואתי׃ אני יהוה דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימתו׃ והאנשים

יערפון מצ׳ילה אבלר אל׳י זהדתם פיה׃ ופגריכון דילכון יפלון במדברא הדין׃ ואמא אגסאדכם אנתם פתקע פי הדא אבל׃ ובניכון יהון מאחלין במדברא ארבעין שנין ויקבלון ית חוביכון עד דיסופון פגריכון במדברא׃ ובנוכם יקימון תאיהין פי אבר ארבעין סנה פיחמלון טגיאנכם אלי פנא אגסאדכם פיה׃ במנין יומיא דאלילתון ית ארעא ארבעין יומין יומא לשתא יומא לשתא תקבלון ית חוביכון ארבעין שנין ותידעון ית דאתרעמיתון עלי׃ באחצא איאם אלד׳י רמתם פיהא אלבלד ארבעין יום לכל יום סנה תחמלון אוזארכם אלי תמאם ארבעין סנה פתערפון מו צ׳עא ענאתי׃ אנא יי׳ גזרית במימרי אם לא דא אעביד לכל כנשתא בישתא הדא דאזדמנו עלי במדברא הדין יסופון ותמן ימותון׃ אנא אללה קלת ד׳לך לאצנעה בגמיע הד׳ה אלגמאעה אלרדייה אלמגתמעה עלי פי הד׳י אלבר יפנון ובה ימותו׃ וגובריא

שלבני עשרים מגיעין לכלל ששים. ושנה ראשונה היתה בכלל ואע״פ שקדמה לשילוח המרגלים לפי שמשעשו את העגל עלתה גזירה זו במחשבה אלא שהמתין להם עד שתתמלא סאתם וזהו שנ׳ וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם ואף כאן נאמר תשאו את עונותיכם שתי עונות של עגל ושל תלונה וחשב להם במנין חייהם מקצת שנה כפולה ובשבכתן לשנת ששים מתו אותם שלבני עשרים׃ ונשאו את זנותיכם כתרגומו ויקבלון ית חוביכון׃ את תנואתי׃ שהניאותם את לבבכם מאחרי׃ תנואה לשון הסרה כמו כי הניא אביה אותה׃ וישובו וילינו עליו׃ וכששבו מתור הארץ הרעימו עליו ועל כל העדה בהוצאת דבה׃ אותן האנשים וימותו כל הוצאת דבה לשון

אשר שלח משה לתור את
הארץ וישבו וילונו עליו את (וילינו ק׳)
כל העדה להוציא דבה על
הארץ: וימתו האנשים מוציאי
דבת הארץ רעה במגפה
לפני יהוה: ויהושע בן נון
וכלב בן יפנה חיו מן האנשים
ההם ההלכים לתור את
הארץ: וידבר משה את
הדברים האלה אל כל בני
ישראל ויתאבלו העם מאד:
וישכימו בבקר ויעלו אל
ראש ההר לאמר הננו ועלינו
אל המקום אשר אמר יהוה

וגוברייא דשלח משה לאללא ית ארעא
ותבו וארעימו עלוהי ית כל
כנשתא לאפקא שום ביש
על ארעא: ומיתו גוברייא די
אפיקו שום ביש על ארעא במותנא קדם יי׳

ומיתו גוברייא דאפיקו שום
ביש על ארעא בשיתא.
במותנא קדם יי׳: פמאתו
אולאיך אלרגאל אלדין ארגפו בין
ידי אללה: ויהושע בר נון וכלב
בר יפנה אתקיימו מן גוברייא
האנון דאזלו לאללא ית ארעא:
ויהושע אבן נון וכלב בן יפנה.

עאשו מן גמלה׳ ארגאל אלדי מצו לירומו אלבלד: ומליל משה ית
פתגמיא האלין. עם כל בני ישראל. ואתאבלו עמא לחדא: ולמא
כלם מוסא בהדי אלכלאם גמאעה׳ בני אסראיל. חזן אלקום
גדא: ואקדימו בצפרא וסליקו לריש טורא למימר. הא אנחנא
סלקין לאתרא דאמר יי׳ ארי חבנא: ואדלגו באלגדאה וצעדו
אלי ראס אלגבל וקאלו. הא נחן צאערין. אלי אלמוצע אלדי יאמרנא אללה

חינך דברים שמלקיחים לשונם לאדם לדבר בו כמו ותדבב שפתי ישנים ושנה לטובה
וישנה לרעה לכך נאמר כאן מוציאי דבת הארץ רעה שיש דבה שהיא טובה׳ דבה׳
פלד״יש בלעז׳ במגפה לפני ה׳ באותה מיתה ההגונה להם מדה כנגד מדה הם חטאו
בלשון ונשתרבב לשונם עד טבורם ותולעים יוצאים מלשונם ובאין לתוך טבורם לכך
נאמר במגפה ולא במגפה׳ לפני ה׳ באותה הראויה להם על פי מדותיו שלהקב״ה שהוא
מודד מדה כנגד מדה׳ ויהושע וכלב חיו מה ת״ל חיו מן האנשים ההם אלא מלמד שנטלו חלקם

כי חטאנו׃ ויאמר משה למה
זה אתם עברים את פי יהוה
והוא לא תצלח׃ אל תעלו
כי אין יהוה בקרבכם ולא
תנגפו לפני איביכם׃ כי
העמלקי והכנעני שם
לפניכם ונפלתם בחרב כי
על כן שבתם מאחרי יהוה
ולא יהיה יהוה עמכם׃
ויעפלו לעלות אל ראש
ההר וארון ברית יהוה ומשה
לא משו מקרב המחנה׃
וירד העמלקי והכנעני
הישב בהר ההוא ויכום
ויכתום עד החרמה׃

פקד אכטאנא׃ ואמר משה
למא דנן אתון עברין על
גזירת מימרא דיי׳ והיא לא
תצלח׃ קאל להם מוסא יא
קום לא תתגאוזו אמר אלה
פאנהא לא תנגח׃ לא תיסקון
ארי לית שכינתא דיי׳ בינֵיכון
ולא תתברון קדם בעלי
דבביכון׃ פלא תצעדוא אן נור
אלה ליס הו מעכם ולא תנהזמו
בין ידי אעדאיכם׃ ארי
עמלקאה וכנענאה תמן
קדמיכון ותיפלון בחרבא
ארי על כין תבתון מבתר
פלחנא דיי׳ ולא יהי מימרא
דיי׳ בסעדכון׃ פאן אלעמאלקה
ואלכנעאניין תם בין איריכם פתקעון באלסיף לאנכם אן רגעתם
ען טאעה אלה פלא יכון אלה מעכם׃ ואר שעו למסק לריש
טורא וארון קימא דיי׳ ומשה לא עדו מגו משריתא׃ פאסתדו
וצעדו אלי ראס אלגבל וצנדוק עהד אלה ומוסא לם יזולא מן
וסט אלעסכר׃ ונחת עמלקאה וכנענאה דיתיב בטורא ההוא
ומחונון וטרדונון עד חרמה׃ פנזל אלעמאלקיין ואלכנעניין אל
מקימין פי דלך אלגבל פצרבוהם וחטמוהם אלי חרמה׃

שלמרגלים בארץ וקמו תחתיהם לחיים׃ אל ראש ההר׃ היא הדרך העולה לארץ ישראל׃ והיא לא
תצלח׃ זו שאתם עושים לא תצלח׃ כי על כן שבתם׃ כלומר זאת תבא לכם על אשר וג׳
ויעפילו׃ לשון חוזק וכן הנה עפלה איננה ישרה בלשון עזות וכן עופל בת ציון עופל ובחן
ומדרשו יתחו ומפרשו לשון אפל הלכו חשכים שלא ברשות׃ ויכתום׃ כמוו כתות אותו טחון מכה אחר מכה׃ עד

תית עקוס

הקרעה׳

וידבר יהוה אל משה לאמר׃
דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם
כי תבאו אל ארץ מושבתיכם
אשר אני נתן לכם׃ ועשיתם
אשה ליהוה עלה או זבח לפלא
נדר או בנדבה או במעדיכם
לעשות ריח ניחח ליהוה מן הבקר
או מן הצאן׃ והקריב המקריב
קרבנו ליהוה מנחה סלת עשרון
בלול ברבעית ההין שמן׃ ויין
לנסך רביעית ההין תעשה על
העלה או לזבח לכבש האחד׃
או לאיל תעשה מנחה סלת
שני עשרנים בלולה בשמן
שלשית ההין׃ ויין לנסך שלשית

ומליל יי עם משה למימר׃
תסכלם אלה מוסא תכלימא׃
מליל עם בני ישראל ותימר להון
ארי תיעלון לארע מותבניכון
דאנא יהיב לכון׃ מר בני
אסראיל וקל להם אדא דכלתם
אלי בלד סכנאכם אלדי אנא
מדלכם הנאך׃ ותעבדון
קרבנא קדם יי עלתא או נכסת
קודשיא לפרשא נדרא או
בנדבתא או במועדיכון למעבד
לאתקבלא ברעוא קדם יי
מן תוריא ומן ענא׃ פקרבתם
קרבאנא ללה צעידה או דבחא
תסוג נדרא או תברעא או פי
אעיאדכם ואדרתם אן יכון
מקבולא מרציא ללה מן אלבקר אומן אלגנם׃ ויקריב דמקריב קרבניה
קדם יי מנחתא סלתא עסרונא דפיל ברבעות הינא משחא׃ פיקרב צאחב
דאך אלקרבאן ללה מעה מן אלבר עשרא סמידא מלתותא ברבע קסט
דהן׃ וחמרא לנסכא רבעות הינא תעביר על עלתא או לנכסת קדשיא
לאמרא חד׃ ובמר לאמזאג רבע קסט תצנעה מע אלצעידה או מע אלדבח
לאחמל אואחד׃ או לדכרא תעביר מנחתא סלתא תרין עסרונין דפילא
במשח תלתות הינא׃ ולאלכבש תקרב מן אלבר עשרין סמיד מלתות
בתלת קסט דהן׃ וחמרא לנסכא תלתות הינא תקריב לאתקבלא

האחד" שם המקום כקרא על שם המאורע" ועשיתם אשה" אין זה צווי אלא כשתבואו שם ותעלה על לבבכם
לעשות אשה לה'" לריח ניחח" נחת רוח לפני" לפלא נדר או בנדבה" או שתעשו אותה בשביל חובת מועדיכם
שחייבתי אתכם לעשות במועד" והקריב המקריב" תקריבו נסכים ומנחה לכל בהמה המנחה כליל והשמן

והיין תקריב ריח ניחח ליהוה:
וכי תעשה בן בקר עלה או זבח
לפלא נדר או שלמים ליהוה:
והקריב על בן הבקר מנחה
סלת שלשה עשרנים בלול
בשמן חצי ההין: ויין תקריב
לנסך חצי ההין אשה ריח
ניחח ליהוה: ככה יעשה
לשור האחד או לאיל האחד
או לשה בכבשים או בעזים:
כמספר אשר תעשו ככה
תעשו לאחד כמספרם: כל
האזרח יעשה ככה את אלה
להקריב אשה ריח ניחח ליהוה:

ברעוא קדם יי: וחמר למזאג
תקרבה תלת קסט· מרצי
מקבול ללה: וארי תעביד בר
תורי עלתא או נכסת קדשא·
לפרשא נדרא או נכסת
קדשא קדם יי: ואן צנעת מן
אבקר צעירה או דבחא תסויג
נדרא או סלאמה ללה: ויקריב
על בר תורי מנחתא· סלתא
תלתה עסרונין· דפיל במשח
פלגות הינא: פיקרב מעה מן
אבר· תלתה' עשור סמד· מלתות
בנצת קסט דהן: וחמרא תקריב
לנסכא פלגות הינא· קרבן
דמתקבל ברעוא קדם יי: וחמר·
קרבה למזאג נצת קסט· מקבול מרצי ללה: כדין יתעביד לתורא
חד· או לדכרא חד· או לאמר באמריא או בעזיא: כדאך יצנע· מעכל
תור· ומעכל כבש· ומעכל ראס מן אצאן או מן אלמאעז: כמנין
דתעבדון· כדין תעבדון לחד כמנינהון: בחסב אחצא מא תקרבון
מנהא· כדאך אצנעו· מעכל ואחד מן אלמחציין: כל יציבא יעביד
כדין ית אלין· לקרבא· קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי: כדא
יצנע כל צליח· אדא קרב קרבאנא מקבולא מרציא ללה:

נבלל בתוכה והיין לספלים כמו ששנינו במסכת סוכה "לכבש האחד" על כל האמור למעלה הוא מוסב
על המנחה ועל השמן ועל היין "או לאיל" ואם איל הוא "ורבותינו דרשו או לרבות את הפלגס לנסכי איל"
אשה ריח" איני מוסב אלא על המנחה והשמן אבל היין אינו אשה שאינו נתן על האש "או לשה"
בין שהוא בכבשים בין שהוא בעזים כבש ושה קרויים בתוך שנתם "איל" בן שלשה עשר חדש ויום
אחד "כמספר אשר תעשו" כמספר הבהמות אשר תקריבו לקרבן ככה תעשו נסכים לכל אחד
מהם "כמספרם" של בהמות מספרם שלנסכים "ככם כגר" כמותכם כן גר וכן דרך לשון עברית כגן ה'

כאוין

137

וכי יגור אתכם גר או אשר
בתוככם לדרתיכם ועשה
אשה ריח ניחח ליהוה כאשר
תעשו כן יעשה׃ הקהל חקה
אחת לכם ולגר הגר חקת
עולם לדרתיכם ככם כגר יהיה
לפני יהוה׃ תורה אחת ומשפט
אחד יהיה לכם ולגר הגר
אתכם׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר
אל בני ישראל ואמרת אלהם
בבאכם אל הארץ אשר אני
מביא אתכם שמה׃ והיה
באכלכם מלחם הארץ תרימו
תרומה ליהוה׃ ראשית

ואלי יתגייר עמכון גיורא או
דביניכון ויעביד קרבן דמתקבל
דמתקבל ברעוא קדם יי׳· כמא
דתעבדון כן יעביד׃ ואי רגל
דכל מעכם או סכן פימא בינכם
עלא מר אגיאלכם ועמל קרבאנא·
ואלאחר אן יכון מקבול מרצי
ללה· פכמא תצנעון כדאך יצנע׃
קהלא· קימא חד· לכון ולגיורא
דיתגיירון· קים עלם לדריכון·
כותכון· גיורא יהי קדם יי׳׃ יא איהא
אלגוק· רסם ואחד לכם ולאלגריב
אלדכיל· רסם אלדהר עלא מר
אגיאלכם· כמא אן אלגריב
מתלכם בין ידי אללה׃ אוריתא
חדא· ודינא חד יהי לכון ולגיורא

לדריכון

דיתגיירון עמכון׃ כדאך שריעה ואחדה יכון לכם· ולאלגריב אלדכיל פי
מאבינכם׃ ומליל יי׳ עם משה למימר׃ תכלם׃
מליל עם בני ישר׳ ותימר להון במיעלכון לארעא דאנא מעיל
יתכון לתמן׃ מר בני אסרא׳ ל׳ וקל להם אדא דכלתם אלי אלבלד אלדי
אנא מדכלכם אליה׃ [illegible] ין מלחמא דארעא תפרשון אפרשותא
קדם יי׳׃ פמתא מא אכלת[illegible] ה· פארפעו רפיעה ללה׃ רישא עוותכון·

בארץ מצרים כן ארץ מצרים כמוני כמוך כעמי כעמך״ בבואכם אל הארץ״ משונה ביאה זו מכל ביאות
שבעולם שבכולן נאמר כי תבא כי תבאו לפי כך כו׳ למלות זו מזו וכון שפידטו לך באחת מהן שאינה אלא
לאחר ירושה וישיבה אף כולן כן אבל זו נאמר בה בבואכם משנכנסו בה ואכלו מלחמה נתחייבו בחלה״
ראשית עריסותיכם״ כשתלושו כדי עיסותיכם שאתם רגילין ללוש במדבר וכמה היא ויעורו בעומר
עומר לגולגולת תרימו מראשיתה כלומר קודם שתאכלו ממנה ראשית חלקה חלה אחת תרימו תרומה לשם׳·

עריסתכם חלה תרימו תרומה
כתרומת גרן כן תרימו אתה:
מראשית עריסתיכם תתנו
ליהוה תרומה לדרתיכם:
וכי תשגו ולא
תעשו את כל המצות האלה
אשר דבר יהוה אל משה את
כל אשר צוה יהוה אליכם
ביד משה מן היום אשר צוה
יהוה והלאה לדרתיכם: והיה
אם מעיני העדה נעשתה
לשגגה ועשו כל העדה פר
בן בקר אחד לעלה לריח
ניחח ליהוה ומנחתו ונסכו
כמשפט ושעיר עזים אחד לחטת:

חלתא תפרשון אפרשותא כמא
דמפרשין מן אדרא כן תפרשון
יתה: אול עגינכם. גרדקה
תלפעונהא רפיעה. כרפיעה
אבדאר. כדאך תלפעוהא: מריש
אצותכון תתנון קדם יי אפרשותא
לדריכון: וכדאך אול עגינכם
תגעלו ללה רפיעה. עלא מר
אגיאלכם: ואדי תשתלון
ולא תעבדון. ית כל פקודיא האלין
דמליל יי עם משה: ואדי סהותם
ולם תעמלו הדה אוצאיא. את
אמר אלה בהא מוסא. ית כל דפקיד
יי לכון בידא דמשה. מן יומא
דפקיד יי. ולהלא לדריכון: מתל
גמיע אמרכם אלה בה עלא יד
מוסא. מן אבתרא באמר. והלם עלא מר אגיאלכם: ויהי אם מעיני כנשתא
אתעבידת לשלו. ויעבדון כל כנשתא תור בר תורי חד לעלתא לאתקבלא
ברעוא קדם יי. ומנחתיה ונסכיה כדחזי: וצפיר בר עזין חד לחטתא: ויכפר
פאן כאן אסהו ען עיון אגמאעה. פליצנע [illegible] אבקר. צעידה מרציא
מקבולא ללה. ומעה בר ומזאג כמא יגב. ועו[illegible] אמאעז לארכוה:

חלה טורטי"ל בלע"ז. כתרומת גרן שלא נאמר בה שיעור ולא כתרומת [illegible] שנ' בה שיעור אבל חכמים נתנו
שיעור לבעל הבית אחד מכ"ד ולנחתום אחד מארבעים ושמונה. מראשית עריסותיכם למה נאמר לפי שנ'
ראשית עריסותיכם שומע אני ראשונה שבעריסות ת"ל מראשית. מקצתה ולא כולה. תתנו ליי' תרומה לפי שלא
שמענו שיעור חלה נאמ' תתנו שיהא בה כדי נתינה. וכי תשגו ולא תעשו. ע"ז היתה בכלל כל המצות שהצבור
מביאין עליה פר והרי הכתוב מוציאה כאן מכללה לידון בפר לעולה ושעיר לחטאת. וכי תשגו ג' בע"ז
הכתוב מדבר או אינו אלא באחת מכל המצות ת"ל את כל המצות האלה מצוה אחת שהיא ככל המצות
מה העובר על כל המצות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים אף מצוה זו פורק בה עול ומפר ברית ומגלה
פנים ואיזו זו ע"ז. אשר דבר יי' אל משה. אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום אחת דבר אלהים שתים זו שמענו.

וכפר הכהן על כל עדת בני
ישראל ונסלח להם כי שגגה
הוא והם הביאו את קרבנם
אשה ליהוה וחטאתם לפני
יהוה על שגגתם: ונסלח לכל
עדת בני ישראל ולגר הגר
בתוכם כי לכל העם בשגגה:
ואם נפש אחת
תחטא בשגגה והקריבה עז
בת שנתה לחטאת: וכפר הכהן
על הנפש השגגת בחטאה
בשגגה לפני יהוה לכפר עליו
ונסלח לו: האזרח בבני ישראל
ולגר הגר בתוכם תורה אחת
יהיה לכם לעשה בשגגה:

ויכפר כהנא על כל כנשתא דבני
ישראל וישתביק להון ארי שלותא
היא ואנון איתיאו ית קרבנהון
קרבנא קדם יי׳ וחובתהון קדם יי׳ על
שלותהון: ויסתגפר אלאמאם
ען גמאעה׳ בני אסראיל פיגפר
להם אד דאך סהו. והם פאתו
בצעירתהם קרבאנא ללה.
ודכותהם עלא סהוהם: וישתביק
לכל כנשתא דבני ישראל.
ולגיוריא דיתגיירון ביניהון:
ארי לכל עמא בשלותא:
פיגפר לגמאעה׳ בני אסראיל.
ולאלגריב אלדכיל פימא בינהם.
אד גמיע אלקום עלא סהו:
ואם אנש חד יחוב בשלו.

ויקריב עיזא בת שתה לחטתא: ואן אכטא אנסאן ואחד כדאך סהוא.
פליקרב שאה אבנה׳ סנתהא לדכוה: ויכפר כהנא על אנש דאשתלי.
במחביה בשלו קדם יי׳ לכפרא עלוהי וישתביק ליה: פיסתגפר אלאמאם. ען
דאך אלאנסאן אלסאהי. עלא מא אכטא סהוא בין ידי אללה. ויגפר לה ויצפח
ענה: יציבא בבני ישראל. ולגיוריא דיתגיירון ביניכון. אוריתא חדא תהי
לכון. לדיעביד בשלו: אלצריח מן בני אסראיל. ואלגריב אלדכיל פי
מא בינהם. שריעה ואחדה תכון לכם. כמן יכטי סהוא : ואנש.

את כל אשר צוה ה׳ וג׳ מגיד שכל המודה בע״ז ככופר בכל התורה כולה ובכל מה שנתבאדו
הנביאים שנ׳ למן היום אשר צוה ה׳ והלאה: אם מעיני העדה נעשתה: עבירה זו על ידי שוגג ששגגו
והורו על אחת מן העבודות שהיא מותרת לעבוד ע״ז בכך: לחטת: חסר אלף שאינו כשאר חטאות שבכל
חטאות שבתורה הבאות עם עולה החטאת קודמת לעולה שנ׳ ואת השני יעשה עולה וזו עולה קודמת

והנפש אשר תעשה ביד רמה
מן האזרח ומן הגר את יהוה
הוא מגדף ונכרתה הנפש ההוא
מקרב עמה: כי דבר יהוה בזה
ואת מצותו הפר הכרת תכרת
הנפש ההוא עונה בה:

ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו
איש מקשש עצים ביום השבת:
ויקריבו אתו המצאים אתו
מקשש עצים אל משה ואל
כל העדה: ויניחו אתו במשמר
כי לא פרש מה יעשה לו:
ויאמר יהוה
אל משה מות יומת האיש רגום

ואנש די יעביד בריש גלי מן יציבא
ומן גיוריא. קדם יי הוא מרגיז
וישתיצי אנשא ההוא מגו
עמיה: ואי אנסאן צנע דלך
ביד רפיעה. מן אלצריח ואלדכיל
פהו קאדף רבה. וינקטע דלך
אלאנסאן מן בין קומה: ארי על
פתגמא די יי בסר. וית פקודוהי
אשני. אשתיצאה ישתיצי
אנשא ההוא חוביה ביה: למא
אזדרא בכלאם אללה. ופסך עהדה
פינקטע דלך אלאנסאן אנקטאעא
וזרה עליה: והוו בני ישראל
במדברא ואשכחו גברא כד
מגביב אעין ביומא דשבתא:
ולמא אקאם בני אסראיל פי אלבר
וגדו רגלא יחתטב חטבא פי יום אלסבת: וקריבו יתיה דאשכחו יתיה
כד מגביב אעין. לות משה ולות אהרן ולות כל כנשתא: פקדמוה
אלדי וגדוה יחתטב חטבא אלי מוסי והרון. וסאיר אלגמאעה: ואסרו יתיה
בבית מטרא ארי לא אתפרש להון. מא די יעבדון ליה: וודעוה פי אלחבס. לאנה לם יפסר להם מא יצנע בה: ואמר יי למשה אתקטלא
יתקטיל גברא. רגומו יתיה באבנא כל כנשתא. מברא למשריתא פקאל אלה

לחטאתם: הביאו את קרבנם לפניה׳ זה האמור בפרשה הוא פר העלה שנ׳ אשה לה׳ וחטאתם זה השעיר
תחטא בשגגה בע״ז עז בת שנתה שאר עבירות יחיד מביא כשבה או שעירה ובזו קבע לה שעירה
ביד רמה במזיד מגדף מחרף כמו והייתה חרפה וגדופה אשר גדפו נערי מלך אשור ועוד דרשו רבותינו
מכאן למברך את ה׳ שהוא בכרת דבר ה׳ אזהרת ע״ז מפי הגבורה והשאר מפי משה עונה בה בזמן
שעונה בה שלא עשה תשובה ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו בגנותן של ישראל דבר הכתוב שלא שמרו אלא שבת
ראשונה ובשניה בא זה וחיללה המוצאים אותו מקושש שהתרו בו ולא הניח מלקושש אף משמצאוהו

אתו באבנים כל העדה מחוץ
למחנה ויציאו אתו כל העדה
אל מחוץ למחנה וירגמו אתו
באבנים וימת כאשר צוה
יהוה את משה:

ויאמר יהוה אל משה לאמר:
דבר אל בני ישראל ואמרת
אלהם ועשו להם ציצת על
כנפי בגדיהם לדרתם ונתנו
על ציצת הכנף פתיל תכלת:
והיה לכם לציצת וראיתם אתו
וזכרתם את כל מצות יהוה
ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי

למוסא. יקתל אלרגל קתלא
ודאך אן ירגמוה באלחגארה
גמיע אלגמאעה. כארג אלעסכר:
ואפיקו יתיה כל כנשתא
למברא למשריתא. ורגמו יתיה
באבנא ומית. כמא דפקיד יי
ית משה: פאכרגוה כארג אל
עסכר. ורגמוה באלחגארה חתא
מאת. כמא אמר אללה מוסא:
ואמר יי למשה למימר:
תפסק אללה למוסא קאילא:
מליל. עם בני ישראל ותימר
להון. ויעבדון להון כרוספדין.
על כנפי כסותהון לדריהון
ויתנון. על כרספד כנפא חוטא
דתכילתא: מר בני אסראיל. וקל להם אן יצנעון להם דואבה. עלא
אכנאף אזרהם לאגיאלהם. ויגעלון. עלא דואבה אלכנף סלך אסמאנגון:
ויהון לכון לכרספדין. ותחזון יתהון. ותדכרון ית כל פקודיא דיי.
ותעבדון יתהון. ולא תטעון. בתר הרהור לבכון ובתר חיזו עיניכון.
דאתון טען בתריהון: פתכון לכם דואבה צאהרה. תלחטונהא. ותדכרו
גמיע וצאיא אללה. ותעמלוהא. ולא תלומו את באע קלובכם

והתרו בו. כי לא פורש מה יעשה לו. באיזו מיתה ימות אבל יודעים היו שהמחלל שבת במיתה: ויציאו
אותו: מכאן שבית הסקילה חוץ ורחוק מבית דין. רגום. פשנט וכן הלוך אנטו וכן זכור ושמור. ועשו להם
ציצית על שם הפתילים התלויים בה כמו ויקחני בציצית ראשי. ד"א ציצית על שם וראיתם אותו כמו
מציץ מן החרכים. תכלת. צבע ירוק שלחלזון. וזכרתם את כל מצות ה' שמנין גימטריא שלציצית
שש מאות ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג. ולא תתורו אחרי לבבכם. כמו מתור הארץ הלב
והעינים הם מרגלים לגוף מסרסרים לו את העבירות העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירה.

לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם׃ למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלהיכם׃ אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני יהוה אלהיכם׃

ועיונכם אלדי אנתם טאגון וראהא׃ בדיל דתדכרון ותעבדון ית כל פקודי ותהון קדישין קדם אלהכון׃ לכי תדכרו ותעמלו גמיע וצאאי ותכונו מקדסין לרבכם׃ אנא יי אלהכון דאפיקית יתכון מארעא דמצרים למהוי לכון לאלה אנא יי אלהכון׃ אנא אלה רבכם אלדי אכרגתכם מן בלד מצר לאכון לכם אלאהא אנא אלה רבכם אלדאים אלבקא׃

ק"ט פס' סימן פלט

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן׃ ויקמו

ואתפליג קרח בר יצהר בר קהת בר לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בר פלת בני ראובן׃ פתקדם קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב

אני ה' נאמן לשלם שכר" אלהיכם נאמן ליפרע" אשר הוצאתי אתכם" על מנת כן פדיתי אתכם שתקבלו עליכם גזירותי" אני ה' אלהיכם" עוד למה נאמר שלא יאמרו ישראל מפני מה אמר המקום לא שנעשה ונטול שכר לא עושין ולא נוטלין שכר על כרחכם אני מלככם וכן הוא אומר אם לא ביד חזקה אמלוך עליכם" ד"א למה נאמ' יציאת מצרים אני הוא שהבחנתי במצרים בין טפה שבבכור לשאינה שבבכור אני הוא עתיד להבחין ולפרע מן התולה קלא אילן בבגדו ואומר תכלת היא ומיסודו של ר' משה הדרשן העתקתי" למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת ע"ז לומר שהמחלל את השבת כעובד ע"ז שאף היא שקולה ככל המצות וכן הוא אומר בעזרא ועל הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצות ואת שבת קדשך הודעת להם" ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצות שנ' ועשיתם את כל מצותי" על כנפי בגדיהם" כנגד ואשא אתכם על כנפי נשרים על ארבע כנפות כסותך ולא בעלת שלש ולא בעלת חמש כנגד ד' לשונות של גאולה שנ' במצרים והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי" פתיל תכלת" על שם שיכול בכורות תרגומו של שכול תכלא ומכתם היתה בלילה וכן צבע התכלת דומה לרקיע המשחיר בעת ערב ושמונה חוטים שבה כנגד שמונה ימים ששהו ישראל משיצאו ממצרים עד שאמרו שירה על הים"

ויקח קרח" פרשה זו נדרשת במדרש ר' תנחומא" ויקח קרח" לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה וזהו שתרגם אונקלוס ואתפליג נחלק משאר העדה להחזיק במחלוקת וכן מה יקחך לבך לוקח אותך להפליגך משאר בני אדם" ד"א ויקח קרח" משך ראשי סנהדריות שבהם בדברים כמו שנ' קח את אהרן קחו עמכם דברים" בן יצהר בן קהת בן לוי ולא הזכיר בן יעקב שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם שנאמ' ובקהלם אל תחד כבודי והיכן נזכר שמו על קרח בהתייחסם על הדוכן בדברי הימים שנ' בן אביאסף בן קרח בן יצהר בן קהת בן לוי בן ישראל" ודתן ואבירם" בשביל שהיה שבט ראובן שרוי בחנייתם תימנה שכן לקהת ובניו החונים תימנה נשתתפו עם קרח במחלוקתו אוי לרשע אוי לשכנו" ומה ראה קרח לחלוק עם משה נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור אמ' קרח אחי אבא ארבעה היו שנ' ובני קהת וג' עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה אחד מלך ואחד כהן גדול מי

לפני משה ואנשים מבני
ישראל חמשים ומאתים
נשיאי עדה קראי מועד אנשי
שם׃ ויקהלו על משה ועל
אהרן ויאמרו אלהם רב לכם
כי כל העדה כלם קדשים
ובתוכם יהוה ומדוע תתנשאו
על קהל יהוה׃ וישמע משה
ויפל על פניו׃ וידבר אל קרח
ואל כל עדתו לאמר בקר

ואון בר פלת מן בני ראובן׃ וקמו
לאפי משה וגובריא מבני ישראל
מאתן וחמשין רברבי כנשתא
מערעי זמן אנשין דשמא׃
פוקפו אמאם מוסא ואנאס
מן בני אסראיל מאיתין וכמסין
אשראף גמאעה דעאה
מחצר דוי אסמא׃ ואתכנשו
על משה ועל אהרן ואמרו
להון סגי לכון ארי כל כנשתא
כולהון קדישין ובינהון

פתגוקין

שריא שכינתא דיי׳ ומא דין אתון מתרברבין על קהלא דיי׳׃ ע...
מוסא והרון וקאלו להמא חסבכמא ריאסה אד גמאעה כלהם
מקדסין ופי מא בינהם נור אללה פמא באלכמא תתשרפאן עלי
גוק אללה׃ ושמע משה ונפל על אפוהי׃ פסמע דלך מוסא פוקע עלי
וגהה ילתמס אותו׃ ומליל עם קרח ועם כל כנשתיה למימר בצפרא
ויהודע יי׳ ית דכשר ליה וית דקדיש ויקריב לקדמוהי וית דיתרעי

ראוי ליטול זאת השנייה לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם והוא מינה נשיאות בן אחיו הקטן
מכולם הריני חולק עליו ומבטל את דבריו מה עשה עמד וכינס חמשים ומאתים ראשי סנהדריות
קנהדראות רובן משבטו ראובן שכניו והם אליצור בן שדיאור וחבריו וכיוצא בו שנ׳ נשיאי עדה קריאי
מועד ולהלן הוא אומר אלה קריאי העדה והלבישן טליתות שכולן תכלת באו ועמדו לפני משה
אמרו לו טלית שכולה תכלת חייבת בציצית או פטורה אמר להן חייבת התחילו משחקין עליו
אפשר טלית של מין אחר חוט אחד שלתכלת חייבת פוטרה זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה
בני ראובן דתן ואבירם ואון בן פלת רב לכם הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדולה כולם קדושים
כולם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה ומדוע תתנשאו אם לקחת אתה מלכות לא היה לך לברור
לאחיך כהונה לא אתם לבדכם שמעתם בסיני אנכי ה׳ אלהיך כל העדה שמעו ויפל על פניו מפני
המחלוקת שכבר זה בידם קלקלו כבר חטאו בעגל ויחל משה במתאוננים ויתפלל משה במרגלים
ויאמר משה ושמעו מורדים במחלוקתו שלקרח נתרשלו ידיו משל לבן מלך שסרח על אביו
ופייס עליו אוהבו פעם ושתים ושלש כשסרח רביעית נתרשלו ידיו האוהב ההוא אמר עד מתי
אטריח על בן המלך שמא לא יקבל עוד ממני בקר ויודע וג׳ עתה עת שכרות היא לנו ולא
נכון להראות לפניו והוא היה מתכוין לדחות שמא יחזרו בהן בקר ויודע ה׳ את אשר לו לעבודת
לויה ואת הקדוש לכהונה והקריב אותם אליו תרגומו והתרגום מוכיח כן ויקריב לקדמוהי

ויֹדַע יהוה את אשר לו ואת
הקדוש והקריב אליו ואת
אשר יבחר בו יקריב אליו׃
זאת עשו קחו לכם מחתות
קרח וכל עדתו׃ ותנו בהן אש
ושימו עליהן קטרת לפני
יהוה מחר והיה האיש אשר
יבחר יהוה הוא הקדוש רב
לכם בני לוי׃ ויאמר משה
אל קרח שמעו נא בני לוי׃
המעט מכם כי הבדיל אלהי

ביה יקריב לשמושיה׃ וכלם
קרח וכל גמועה וקל להם
גדא יעלם אללה אדיהו לה
ואלמקדס פיקרבה אליה ומן
יכתארה יקרבה אליה׃ דא
עבידו סבו לכון מחתין קרח
וכל כנשתיה׃ אצנעו כדא
כדו מגאמר קרח וכל גמועה׃
והבו בהון אישתא ושוו
עליהון קטרת בסמין קדם יי
מחר ויהי גברא די יתרעי יי הוא
קדיש סגי לכון בני לוי׃ ואגעלו

עליהא נארא ואלקו עליהא בכורא בין ידי אללה גדא פיכון ארגל
אלי יכתארה אללה הו אלמקדס חסבכם יא בני לוי׃ ואמר משה
לקרח שמעון כען בני לוי׃ וקל מוסא לקרח אסמעו אלאן יא בני
לוי׃ הזעיר לכון ארי אפריש אלהא דישראל יתכון מכנשתא

יקריב לשמושיה" ומדרשו בקר אמר להם משה גבולות חלק הקב"ה בעולמו יכולים אתם להפוך בקר לערב
כן תוכלו לבטל את זו שנ' ויהי ערב ויהי בקר ויבדל כך ויבדל אהרן להקדישו וגו'" זאת עשו קחו לכם
מחתות" מה ראה לומ' להם כך אמר להם בדרכי הגוים יש נימוסים הרבה וכומרים הרבה וכולם מתקבצים
בבית אחד אנו אין לנו אלא אל אחד ותורה אחת ומזבח אחד וכהן גדול אחד" ואתם מאתים וחמשים איש מבקשים
כהונה גדולה אף אני רוצה בכך הא לכם תשמיש חביב מכל היא הקטורת החביבה מכל הקרבנות וסם המות
נתן בתוכו שבו נשרפו נדב ואביהוא לפיכך התרה בהם והיה האיש אשר יבחר ה' הוא הקדוש כבר הוא
בקדושתו וכי אין אנו יודעין שמי שיבחר הוא הקדוש אלא אמר להם משה הריני אומר לכם שלא תתחייבו
מי שיבחר בו יצא חי וכולכם אובדים" רב לכם בני לוי" דבר גדול אמרתי לכם ולא טפשים היו שכך התרה
בהם וקבלו עליהם ליקרב הם חטאו על נפשותם שנ' את מחתות החטאים האלה בנפשותם וקרח שפקח היה
מה ראה לשטות זה עינו הטעתו ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו שמואל ששקול כנגד משה ואהרן
אמר בשבילו אני נמלט וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כולם מתנבאים ברוח הקדש שנ' כל אלה בני
הימן אמר אפשר כל הגדולה הזאת עתידה לעמוד ממני ואני אדום לכך נשתתף לבא לאותה חזקה
ששמע מפי משה שכולם אבדים ואחד נמלט אשר יבחר הוא הקדוש טעה ותלה בעצמו ולא ראה יפה
לפי שבניו עשו תשובה ומשה היה רואה תנחומא" מחתות" כלים שחותין בהן את הגחלים ויש להם בית יד"
רב לכם" דבר גדול נטלתם בעצמכם לחלוק על הקב"ה" ויאמר משה אל קרח שמעו נא בני לוי" התחיל לדבר
עמו דברים רכים כיון שראהו קשה ערף אמר עד שלא ישתתפו שאר השבטים ויאבדו עמו
אדבר גם אל כולם התחיל לדבר בהם שמעו נא בני לוי" ולעמוד לפני כל העדה" לשיר על

ישראל אתכם מעדת ישראל
להקריב אתכם אליו לעבד
את עבדת משכן יהוה ולעמד
לפני העדה לשרתם: ויקרב
אתך ואת כל אחיך בני לוי
אתך ובקשתם גם כהנה: לכן
אתה וכל עדתך הנעדים על
יהוה ואהרן מה הוא כי תלונו
עליו: וישלח משה לקרא
לדתן ולאבירם בני אליאב
ויאמרו לא נעלה: המעט כי
העליתנו מארץ זבת חלב
ודבש להמיתנו במדבר כי
תשתרר עלינו גם השתרר:

תלינו
ל

דישראל לקרבא יתכון לקדמוהי
למפלח ית פלחן משכנא דיי
ולמקם קדם כנשתא לשמשותהון:
אקליל ענדכם אן אפרזכם
אלאה אסראיל מן גמאעתהם
פקרבכם אליה לתכדמו מסכנה
ותקפו בין ידי אלגמאעה תכדמוהם:
וקריב יתך וית כל אחך בני לוי
עימך ובעין אתון אף כהונתא
רבתא: פקרבך קרבך וסאיר
אכותך בני לוי מעך חתא טלבתם
אלאמאמה איצא: בכין את וכל
כנשתך דאזדמנתון על יי
ואהרן מא הוא ארי מתרעמיתון
עלוהי: להדא אנת וכל גמועך
אלמגתמעין עלי אללה. והרון מא הו אד תתדמרון עליה: ושלח משה
למקרי לדתן ולאבירם בני אליאב ואמרו לא נסק: תם בעת מוסא לידעו
דתן ואבירם בני אליאב פקאלו לא נציר אליך: הזעיר ארי אסיקתנא מארע
עבדא חלב ודבש לקטלותנא במדברא ארי מתרברבת עלנא אף
אתרברבא: אקליל מא אצעדתנא מן בלד יפיץ אללבן
ואלעסל לתקתלנא פי אלבר חתא תתרווס עלינא איצא תרווסא:

הדוכן: ויקרב אותך: לאותו שירות שהרחיק ממנו שאר עדת ישראל: לכן: בשביל כך אתה וכל
עדתך הנועדים אתך על ה' כי בשליחותו עשיתי לתת כהונה לאהרן ולא לכהונה המחלוקת הזה:
וישלח משה וגו': מכאן שאין מחזיקין במחלוקת שהיה משה מחזר אחריהם להשלימם בדברי
שלום: לא נעלה: פיהם הכשילם אין להם אלא ירידה: ותתן לנו: הדבר מוסב על לשון
האמור למעלה כלומר לא הביאותנו ולא נתת לנו נחלת שדה וכרם ואמרת לנו אעלה אתכם

אף לא אל ארץ זבת חלב ודבש
הביאתנו ותתן לנו נחלת שדה
וכרם העיני האנשים ההם
תנקר לא נעלה: ויחר למשה
מאד ויאמר אל יהוה אל תפן
אל מנחתם לא חמור אחד
מהם נשאתי ולא הרעתי
את אחד מהם: ויאמר משה
אל קרח אתה וכל עדתך היו
לפני יהוה אתה והם ואהרן
מחר: וקחו איש מחתתו
ונתתם עליהם קטרת

אף לא לארע עבדא חלב ודבש
אעילתנא ויהבת לנא אחסנת
חקלין וכרמין העיני גבריא
האנון תשלח לעורא לא ניסק:
ואיצא לם תדכלנא אלי בלד יפיץ
לבנא ועסלא. ולא אעטיתנא
נחלה ציעה או כרם. פהל
תהדדת אולאיך אלקום בקלע
עיונהם. לם נציר אליך: ותקיף
למשה לחדא ואמר קדם יי. לא
תקביל ברעוא קורבנהון. לא
חמרא דחד מנהון שחרית.
ולא אבאישית לחד מנהון:

פאשתד עלא מוסא גדא. פקאל ללה לא תקבל בכורהם. והל בה
עלאני לם אסכר לאחדהם חמארא פצלא. עלא אן אסי אלי אחדהם:
ואמר משה לקרח את וכל כנשתך הוו זמינין לקדם יי את ואינון
ואהרן מחר: ת"ם קאל מוסא לקרח אנת וכל גמועך אחצרו בין ידי
אללה מעהם ואהרון גדא: וסבו גבר מחתיתיה ותתנון עליהון קטורת בוסמין
ותקרבון קדם יי גבר מחתיתיה מאתן וחמשין מחתין ואת ואהרן
גבר מחתיתיה: ולאכד' כל ואחד מגמרתה ואלקו עליהא בכורא

ממצרים אל ארץ טובה זו. מעשה הוצאתנו ולא אל ארץ זבת חלב ודבש הביאותנו אלא גזרת עלינו
להמיתנו במדבר שאמר לנו במדבר הזה יפלו פגריכם. העיני האנשים ההם תנקר. אפלו אתה שולח
לנקר את עיניהם אם לא נעלה אלינו לא נעלה. האנשים ההם. כאדם התולה קללתו בחבירו. אל תפן אל
מנחתם. לפי פשוטו הקטורת שהם מקריבים לפניך מחר אל תפן אליהם ומדרש אומר יודע אני שיש
להם חלק בתמידי צבור אף חלקם לא יקובל לפניך לרצון תניחנו האש ולא תאכלנו. לא חמור אחד
מהם נשאתי. לא חמורו של אחד מהם נטלתי אפלו כשהלכתי ממדין למצרים והרכבתי את אשתי
ואת בני על החמור והיה לי ליטול אותו החמור משלהם לא נטלתי אלא משלי. שחרית לשון ארמי
כך נקרא חנגריא שלמלך שחור. והם עדתך. והקרבתם איש מחתתו. החמשים ומאתים איש שבכם.

ויקח

והקרבתם לפני יהוה איש
מחתתו חמשים ומאתים
מחתת ואתה ואהרן איש מחתתו:
ויקחו איש מחתתו ויתנו
עליהם אש וישימו עליהם
קטרת ויעמדו פתח אהל
מועד ומשה ואהרן: ויקהל
עליהם קרח את כל העדה
אל פתח אהל מועד וירא
כבוד יהוה אל כל העדה:
ב וידבר יהוה אל
משה ואל אהרן לאמר: הבדלו
מתוך העדה הזאת ואכלה אתם
כרגע: ויפלו על פניהם ויאמרו
אל אלהי הרוחת לכל בשר

וקרבו הוא מן ידיה להמאתין
וכמסין מגמרה. ואנת והרון
כל ואחד מגמרתה: ונסיבו
גבר מחתיתיה ויהבו עליהון
אישתא ושויאו עליהון קטורת
בסמין וקמו בתרע משכן
זמנא ומשה ואהרן: פאכד
כל ואחד מגמרתה וגעלו פיהא
נארא וזקן עליהא בכורא
ווקפו עלי באב כבא אמחצ'ר
ומוסא והרון: וכניש עליהון
קרח ית כל כנשתא לתרע
משכן זמנא ואתגלי יקרא
דיי לכל כנשתא: וגזק עליהם
קרח גמיע אגמאעה אלי באב
קבא אמחצ'ר. פט'הר נור אלה
לגמיעהם: ומליל יי עם משה ולאהרן למימר: אתם כלם:
אתפרשו מגו כנשתא הדא ואשיצי יתהון כשעא: אז
אנפרזתם מן בין הולאי אגמאעה אפניתהם כטרפה: ונפלו
על אפיהון [illegible] ואמלו אל אלה לוחיא לכל בסרא
גברא חד יחוב ועל כל כנשתא יהי רגזא: פוקעא עלא
וגוההמא וקלא יא טאיק יא אלה אלוואח כל בשר: אלגל

ויקהל עליהם קרח. בדברי ליצנות כל הלילה ההוא הלך אצל השבטים ופיתה אותן כסבורין
אתם שעלי לבדי אני מקפיד אין בשביל כלכם אלו באין ונוטלין כל הגדולות לו המלכות ולאחיו
הכהונה עד שנתפתו כולם. וירא כבוד ה׳ בא בעמוד ענן. אל אלהי הרוחות. יודע מחשבותיכן
מדתך כמדת בשר ודם מלך בשר ודם שסרחה מקצת מדינה אינו יודע מי החוטא לפיכך כשהוא
כועס נפרע מכולם אבל אתה לפניך גלויות מחשבות ויודע אתה מי החוטא. האיש אחד יחטא.

האיש אחד יחטא ועל כל העדה תקצף׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ דבר אל העדה לאמר העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם׃ ויקם משה וילך אל דתן ואבירם וילכו אחריו זקני ישראל׃ וידבר אל העדה לאמר סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה ואל תגעו בכל אשר להם פן תספו בכל חטאתם׃ ויעלו מעל משכן קרח דתן ואבירם מסביב ודתן ואבירם יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם וטפם׃

ואחד יכטי ועלי סאיר אלגמאעה תסכט׃ ומליל יי׳ עם משה למימר׃ תם כלם אללה מוסא תכלימא׃ מליל עם כנשתא למימר אסתלקו מסחור סחור למשכנא דקרח דתן ואבירם׃ מר אלגמאעה וקל להם ארתפעו ען חואלי מסכן קרח דתן ואבירם׃ וקם משה ואזל לות דתן ואבירם ואזלו בתרוהי סבי ישר׳׃ פקאם מוסי ומצא אלי דתן ואבירם ומצא מעה שיוך בני אסראיל׃ ומליל עם כנשתא למימר זורו כען מעלוי משכני גבריא חייביא האלין ולא תקרבון בכל דילהון דלמא תלקון בכל חוביהון׃ פכלם אלגמאעה וקאל להם אעתזלו ען אכביה הולאי אלקום אלטאלמין ולא תתנובשי ממא הו להם כילא תנסאו בגמיע כטאיאהם׃ ואסתלקו מעלוי משכנא דקרח דתן ואבירם מסחור סחור ודתן ואבירם נפקו קימין בתרע משכניהון ונשיהון ובניהון וטפלהון׃ פארתפעו ען חואלי מסכן קרח דתן ואבירם והמא איצא לדגא פאנתצבו עלא באב כבאהמא ונסאהם ובניהם ואטפאלהם לילו מא יכון׃ ואמר משה בדא

הוא החוטא ואתה על כל העדה תקצוף. אמ׳ הקב״ה יפה אמרתם אני יודע ומודיע מי חטא ומי לא חטא. העלו׃ הסתלקו מסביבות משכן קרח. ויקם משה. כסבור שישאו לו פנים ולא עשו. יצאו נצבים. בקומה זקופה לחרף ולגדף כמו ויתיצב מ׳ יום דגלית. ונשיהם ובניהם וטפם. בוא וראה כמה קשה המחלוקת שהרי בית דין שלמטה אין עונשין עד שיביא שתי שערות ובית דין שלמעלה עד עשרים שנה וכאן אבדו אף יונקי שדים׃

לנעשות

ויאמר משה בזאת תדעון כי
יהוה שלחני לעשות את כל
המעשים האלה כי לא מלבי:
אם כמות כל האדם ימתון אלה
ופקדת כל האדם יפקד עליהם
לא יהוה שלחני: ואם בריאה
יברא יהוה ופצתה האדמה את
פיה ובלעה אתם ואת כל אשר
להם וירדו חיים שאלה וידעתם
כי נאצו האנשים האלה את
יהוה: ויהי ככלתו לדבר את כל
הדברים האלה ותבקע האדמה
אשר תחתיהם: ותפתח הארץ
את פיה ותבלע אתם ואת
בתיהם ואת כל האדם אשר
לקרח ואת כל הרכוש: וירדו

תדעון ארי יי שלחני למעבד
ית כל עובדיא האלין ארי לא
מרעותי: פקאל מוסא בהדה
תעלמון אן אללה בעתני לאעמל
ולים גמיע הדה אלאעמאל לא מן תלקא
נפסי: אם כמותא דכל אנשא
ימותון אלין וסעורא דכל אנשא
יסתער עליהון לא יי שלחני:
אן מאת הולאי כקום כמותת כל
אלנאס וטולבו במטאלבתהם פליס
אללה בעתני: ואם בריאה
ותפתח יברא יי ותפתח ארעא ית
ותבלע פומה ותבלעת יתהון וית כל
דילהון ויחתון כד חיין לשאול
ותידעון ארי ארגיזו גבריא האלין
קדם יי: ואן כלק אללה כלקא באן
תפתח אלארץ פאהא פתבתלעהם
וגמיע מא להם פינזלו אחיא אלי אלתרא על מתסאן הולאי אקום קד ענו אללה:
והוה כד שיצי למללא ית כל פתגמיא האלין ואתבזעת ארעא דתחותיהון:
פלמא אנקצי כלאמה מן קול הדא אלכלאם אנשקת אלארץ אלתי תחתהם:
ופתחת ארעא ית פומה ובלעת יתהון וית אנש בתיהון וית כל אנשא
דלקרח וית כל קניינא: פפתחת אלארץ פאהא ואבתלעתהם
וביותהם וכל אנסאן לקרח וגמיע אלמאל: ונחתו אינון וכל

לעשות את כל המעשים האלה. שעשיתי על פי הדבר לתת לאהרן כהונה גדולה ובניו סגני כהונה ואליצפן
נשיא הקהתי: לא ה' שלחני. אלא אני עשיתי הכל מדעתי ובדין הוא חולק עלי: ואם בריאה. חדשה: יברא
ה' להמית אותם במיתה שלא מת בה אדם עד הנה ומה היא הבריאה ופצתה האדמה את פיה ותבלעם את

הם וכל אשר להם חיים שאלה
ותכס עליהם הארץ ויאבדו
מתוך הקהל׃ וכל ישראל
אשר סביבתיהם נסו לקלם כי
אמרו פן תבלענו הארץ׃ ואש
יצאה מאת יהוה ותאכל את
החמשים ומאתים איש מקריבי
הקטרת׃ וידבר
יהוה אל משה לאמר׃ אמר אל
אלעזר בן אהרן הכהן וירם
את המחתת מבין השרפה ואת
האש זרה הלאה כי קדשו׃ את
מחתות החטאים האלה בנפשתם
ועשו אתם רקעי פחים צפוי
למזבח כי הקריבם לפני יהוה
ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל׃

דילהון כד חיין לשאול וחפת
עליהון ארעא ואבדו מגו
קהלא׃ פנזלו הם וגמיע מא להם
אחיא אלי אלתרא. וגטת עליהם
אלארץ׳ ובארו מן בין אלגמע׃ וכל
ישראל דבסחרניהון ערקו לקלהון
ארי אמרו דלמא תבלע ינא
ארעא׃ וגמיע אסראיל אלדין
חואליהם הרבו מן שדה אצואתהם
וקאלו כי לא תבלענא אלארץ׃
ואישתא נפקת מן קדם יי ואכלת
ית מאתן וחמשין גברא
מקרבי קטורת בסמיא׃ ונאר
כרגת מן ענד אללה פאחרקת
אלמאיתין ואלכמסין אלרגל מקרבי
אלבכור׃ ומליל יי עם משה
למימר׃ תם כלם׃ אימר לאלעזר
בר אהרן כהנא ויפריש ית מחתיתא מבין יקידתא וית אישתא ידחיך להלא
ארי אתקדשא׃ מר לאלעזר אבן הרון אלאמאם באן ירפע אלמגאמר מן בין אלמ
מחרק וידרי אלנאר הנאך לאנהא קד תקדסת׃ ית מחתית חייביא האלין דאתחייבו
בנפשתהון ויעבדון יתהון טסין רדידין חופאה למדבחא ארי קריבונון קדם יי ואתקדשא
ויהוין לאת לבני ישראל׃ אמא מגאמר הולאי אלמכטיין עלי אנפסהם פיצנעוהא
צפאיח ארקאק גשאא לאלמדבח. פאנהא למא קדמוהא בין ידי אללה תקדסת ותציר

וידעתם כי ניאצו. הם ואני מפי הגבורה אמרתי ורבותינו פירשו אם בריאה פה לארץ מששת ימי בראשית מוטב ואם לאו
יבראה׳ כסו לקולם׳ בשביל הקול היוצא על בליעתן׳ ואת האש׳ שבתוך המחתות׳ זרה הלאה׳ לארץ מעל המחתות׳ כי קדשו׳
המחתות ואסורין בהנאה שהרי עשאום כלי שרת׳ החטאים האלה בנפשותם׳ שנעשו פושעים שנחלקו על הקב״ה׳ רקועי׳
רדודין׳ פחים׳ טסין מרודדין טינביש בלע״ז׳ צפוי למזבח׳ למזבח הנחשת׳ ויהיו לאות׳ לזכרון שיאמרו אלו מחתות שנחלקו

ויקח אלעזר הכהן את מחתות
הנחשת אשר הקריבו השרפים
וירקעום צפוי למזבח: זכרון
לבני ישראל למען אשר לא
יקרב איש זר אשר לא מזרע
אהרן הוא להקטיר קטרת לפני
יהוה ולא יהיה כקרח וכעדתו
כאשר דבר יהוה ביד משה לו:

וילנו כל עדת בני ישראל
ממחרת על משה ועל אהרן
לאמר אתם המתם את עם יהוה:
ויהי בהקהל העדה על משה
ועל אהרן ויפנו אל אהל מועד
והנה כסהו הענן וירא כבוד יהוה:

עלאמה לבני אסראיל: ונסיב
אלעזר כהנא ית מחתית נחשא
דקריבו יקידיא ורדידינון חופאה
למדבחא: ואכד' אלעזר אלאמאם
מג'אמר אלנחאס אלד'י קרבוהא
אלמחרקין פחרקוהא צפאיחא
ללמדבח: דכרנא לבני ישראל
בדיל דלא יקרב גבר חילוני
דלא מזרעא דאהרן הוא
לאסקא קטורת בסמין קדם יי
ולא יהי כקרח וכבנשתיה כמא
דמליל יי בידא דמשה ליה:
דכרא לבני אסראיל לכי לא
יתקדם רגל אג'נבי מן ליס הו
מן נסל הרון ליבכר בבורא בין
ידי אלה ולא יכון כקרח וג'מאעה
כמא קאל אלה על יד מוסא פיה: ואתרעמו כל כנשתא דבני
ישראל ביומא דבתרוהי על משה ועל אהרן למימר אתון גרמתון
דמית עמא דיי: פתדמר ג'מאעה בני אסראיל מן גד על מוסא
והרון קאילין אנתמא קתלתמא מן אמה אלה: והוה כד אתכנשות
כנשתא על משה ועל אהרן ואתפניאו למשכן זמנא והא חפהי ענגא
ואתגלי יקרא דיי: פלמא תג'ווקו עליהמא אלתפתו אלי באב קבה אל
מחצ'ר פאד'י בנור אלה קד צ'הר פי אלג'מאם: ועל משה ואהרן

עלה כהונה וכשרפו׳׳ וירקעום׳׳ אי אנטיבליאש בלע״ז ולא יהיה כקרח׳׳ כדי שלא יהיה כקרח׳׳ כאשר
דבר ה׳ ביד משה לו׳׳ כמו עליו על אהרן דבר אל משה שיהיו הוא ובניו כהנים לפיכך לא יקרב איש זר
אשר לא מזרע אהרן וג׳׳ וכן כל לי ולו ולהם הסמוכים אצל דבור פתרונם כמו על׳ ומדלשון על קרח

קדם -

ויבא משה ואהרן אל פני אהל
מועד׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃
הרמו מתוך העדה הזאת
ואכלה אתם כרגע ויפלו על
פניהם׃ ויאמר משה אל אהרן
קח את המחתה ותן עליה
אש מעל המזבח ושים
קטרת והולך מהרה אל העדה
וכפר עליהם כי יצא הקצף
מלפני יהוה החל הנגף׃ ויקח
אהרן כאשר דבר משה וירץ
אל תוך הקהל והנה החל
הנגף בעם ויתן את הקטרת
ויכפר על העם׃ ויעמד בין
המתים ובין החיים ותעצר

לקדם משכן זמנא׃ פתקדם
מוסא והרון בין ידי כבא אלמחצ׳׃
ומליל יי עם משה
למימר׃ תם כלם אללה מוסא
תכלימא׃ אתפרשו מגו כנשתא
הדא ואשיצי יתהון כשעא׃
ונפלו על אפיהון׃ אנארתפעתם
מן בין הדה אלגמאעה אפניהם
כטרפה. פוקעו עלא וגוההמא׃
ואמר משה לאהרן. סב ית
מחתיתא והב עלה אישתא׃
מעלוי מדבחא ושוי קטורת
בוסמין ואוביל בפריע לכנשתא
וכפר עליהון ארי נפק רוגזא׃
מן קדם יי שרי מותנא׃ פקל מוסא
להרון. כד אלמגמרה ואג׳על
עליהא נארא. מן פוק אלמדבח
ואלקי בכורא ואדהב בה מסרעא. אלי אלגמאעה ואסתגפר ענהם פאן אלסכט
קד כרג מן בין ידי אללה. וקד בדא בהם אלוֹבאס׃ ונסיב אהרן. כמא
דמליל משה ורהט לגו קהלא והא שרי מותנא בעמא ויהב ית
קטורת בסמיא וכפר על עמא׃ פאכד׳ הרון כמא קאל מוסא ואחצ׳ר
אלי וסט אלג׳וק. פאדא בטובא קד אבתדא בהם פבכר אלבכור. ואסתגפר
ענהם׃ וקם בין מיתיא ובין חייא ואתכלי מותנא׃ פקאם בין אל
מותא ואלאחיא. וארתפע אלובא׃ והוו דמיתו במותנא ארבעת

ומהו ביד משה ולא כתב אל משה רמז לחולקים על הכהונה שלוקין בצרעת כמו שלקה משה בידו שנ׳ ויוציאה והנה מצורעת כשלג ועל כן לקה עוזיה בצרעת׳ וכפר עליהם׳ רז זה מסר לו מלאך המות

כשעה׳

145

המגפה: ויהיו המתים במגפה
ארבעה עשר אלף ושבע
מאות מלבד המתים על דבר
קרח: וישב אהרן אל משה
אל פתח אהל מועד והמגפה
נעצרה:
וידבר יהוה אל משה לאמר: ׳אב׳ ג׳
דבר אל בני ישראל וקח
מאתם מטה לבית אב מאת
מטה לבית
כל נשיאהם לבית אבתם
שנים עשר נשיא מטות
איש את שמו תכתב על
מטהו: ואת שם אהרן תכתב
על מטה לוי כי מטה אחד
לראש בית אבתם: והנחתם

עסר אלפין ושבע מאה. בר
מדמיתו על פלוגתא דקרח: פכאן
עדד מן מאת בדלך ארבע. יד
אלף וסבע מאיה. סוי מן מאת
בסבב קרח: ותב אהרן לות
משה לתרע משכן זמנא:
ומותנא אתכלי: פרגע הרון
אלי מוסא אלי באב כבא אמחצר
וקד אנחבס אלובא:
ומליל יי׳ עם משה למימר:
תכלם אלה מוסא תכלימא:
מליל עם בני ישר׳ וסב מנהון
חטרא חוטרא לבית אבא מכל
רברבניהון לבית אבהתהון תרי
עסר חוטרין גבר ית שמיה
תכתוב על חוטריה: מר בני
אסראיל וכד מנהם עצא עצא לכל בית אב מן אשראפהם לבית
אבאיהם אתני עשר עצא ואכתב אסם כל רגל עלא עצאה: וית
שמא דאהרן תכתוב על חטרא דלוי ארי חוטרא חד לריש בית
אבהתהון: ואסם הרון אכתב עלא עצא לוי לאנך אנמא תאכד
עצא ואחרא לגמלת אבאיהם: ותצנעינון במשכן זמנא: ביות

כשעלה לרקיע שהקטורת עוצר המגפה כדאיתא במסכת שבת" ויעמוד בין המתים ובין
וג׳" אחז את המלאך והעמידו על כרחו אמר לו הנח לי ואעשה שליחותי אמר לו משה צוב
לעכב על ידך אמר לו אני שלוחו שלמקום ואתה שלוחו שלמשה אמר לו אין משה אומ
כלום מלבו אלא מפי הגבורה אם אין אתה מאמין הרי הקב״ה ומשה אל פתח אהל מועד
בא עמי ושאל וזהו שנ׳ וישב אהרן אל משה" ד״א למה בקטורת לפי שהיו ישראל מליזין ומרננין
אחר הקטורת לומר סם המות היא על ידו מתו נדב ואביהוא על ידו נשרפו חמשים ומאתים
איש" אמר הקב״ה תראו שעוצר מגפה הוא והחטא הוא הממית" כי מטה אחד" אעפ׳ שחלקתים לשתי

צ״י
הקפד
והיה
האיש

באהל מועד לפני העדות אשר
אועד לכם שמה׃ והיה האיש
אשר אבחר בו מטהו יפרח
והשכתי מעלי את תלנות בני
ישראל אשר הם מלינים
עליכם׃ וידבר משה אל בני
ישראל ויתנו אליו כל נשיאיהם
מטה לנשיא אחד מטה לנשיא
אחד לבית אבתם שנים עשר
מטות ומטה אהרן בתוך
מטותם׃ וינח משה את
המטת לפני יהוה באהל
העדת׃ ויהי ממחרת ויבא
משה אל אהל העדות והנה
פרח מטה אהרן לבית לוי
ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמל

קדם סהדותא דאזמין מימרי
לכון תמן׃ ותצעהא פי קבה אל
מחצ׳ר בין ידי אלשהאדה אלדי
אחצ׳רך הנאך׃ ויהי גברא דאתרעי
ביה חטריה ינעי׃ ואניח מן קדמי
ית תרעמת בני ישראל דאנון
מתרעמין עליכון׃ פאלרגל
אלדי אכתארה תפרע עצאה
חתא אהדי ענך תדמר בני
אסראיל אלדין הם מתדמרין
עליכם׃ ומליל משה עם
בני ישראל ויהבו ליה כל
רברבניהון חטרא לרבא חד
חטרא לרבא חד לבית
אבהתהון תרי עסר חטרין
וחטרא דאהרן בגו חטריהון׃
פכלם מוסא בדלך בני אסראיל

פדפעוא אליה כל אשראפהם עצא מן כל שריף לבית אבאיהם אתני
עשר עצא ועצא הרון פימא בין עציהם׃ ואצנע משה ית חטריא
קדם יי במשכנא דסהדותא׃ פוצעהא מוסא בין ידי אללה פי קבה
אלשהאדה׃ והוה ביומא דבתרוהי ועל משה למשכנא דסהדותא
והא יעא חטרא דאהרן לבית לוי ואפיק לבלבין ואנץ נץ וכפית

משפחות משפחת כהונה לבד ולויה לבד מכל מקום שבט אחד הוא "והשכותי" כמו וישכו המים וחמת
המלך שככה "בתוך מטותם" הניחו באמצע שלא יאמרו מפני שהניחו בצד שכינה פרח "ויוצא פרח" כמשמעו
"ציץ" הוא חנטת הפרי כשהפרח כופל "ויגמל שקדים" כשהוכר הפרי הכר שהן שקדים לשון ויגדל הילד
ויגמל ולשון זה מצוי בפרי האילן כמו ובוסר גומל יהיה נצה ולמה שקדים הוא הפרי הממהר להפריח
מכל הפירות אף המעורר על הכהונה פורענותו ממהרת לבא כמו שמצינו בעוזיה והצרעת זרחה במצחו

ישעיה יח
דברי הימי׳ ב׳

תלבותו

שקדים: ויצא משה את כל
המטת מלפני יהוה אל כל בני
ישראל ויראו ויקחו איש מטהו:

ויאמר יהוה אל משה השב את ג ד
מטה אהרן לפני העדות למשמרת
לאות לבני מרי ותכל תלנתם
מעלי ולא ימתו: ויעש משה
כאשר צוה יהוה אתו כן עשה:
פ פ פ
ויאמרו בני ישראל אל משה
לאמר הן גוענו אבדנו כלנו
אבדנו: כל הקרב הקרב אל
משכן יהוה ימות האם תמנו
לגוע: ויאמר יהוה

שגדין: ולמא כאן מן גד דכל
מוסא אלי כבא אלשהאדה פאדא
קד פרעה' עצא הרון אלתי הי
לבית לוי: פאכרגת פרועא וכוורת
נוארא ועקדת לוזא: ואפיק משה
ית כל חטריא מן קדם יי לכל בני
ישראל ואשתמודעו ונסיבו גבר
חטריה: פאכרג מוסא גמיע אלי
עצא מן בין ידי אללה אלא גמיע
בני אסראיל פנצר כל ואחד
אלי עצאה פאכדהא: ואמר
יי למשה אתיב ית חטרא
דאהרן קדם סהדותא למטרא
לאת לעמא סרבנא ויסופון
תרעמתהון מן קדמי ולא
ימותון: תם קאל אללה למוסי רד
עצא הרון בין ידי אלשהאדה תכון חפט עלאמה לדוי אלכלף פיפני תדמרהם
עלי ולא יהלכון: ועבד משה כמא דפקיד יי יתיה כין עבד: פצנע מוסא
כמא אמרה אללה מן דלך: ואמרו בני ישראל למשה למימר הא מננא
קטילת חרבא הא מננא בלעת ארעא הא מננא מיתו במותנא: תם קאל בני
אסראיל למוסא הודא קד תופי מנא ובאד מנא פכלנא האלכון: כל
דקריב מקרב למשכנא דיי מאית הא אנחנא סיפין למממת: ואדי כאן
כל מתקדם אלי מסכן אללה יהלך פהודא נחן פאמן מתופון: ואמר יי

תרגומו בפית שגדין כמין אשכול שקדים יחד בפותים זה על זה" ותכל תלונתם" כמו ותכלה תלונותם לשון זה שם
מפעל יחיד לשון נקבה כמו תלונתם מדמודי שבלעז וישחלוק בין תלונתם לתלונתם תלונתם תלונה אחת
תלונותם שמדבר בלשון יחיד ואפלו הם תלונות הרבה" למשמרת לאות" לזכרון שבחרתי באהרן הכהן ולא ילונו

אל אהרן אתה ובניך ובית אביך אתך תשאו את עון המקדש ואתה ובניך אתך תשאו את עון כהנתכם: וגם את אחיך מטה לוי שבט אביך הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך ואתה ובניך אתך לפני אהל העדת: ושמרו משמרתך ומשמרת כל האהל אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימתו גם הם גם אתם: ונלוו עליך ושמרו את

לאהרן את ובנך ובית אבוך עימך תסלחון על חובי מקדשא ואת ובנך עימך תסלחון על חובי כהונתכון: ופקד אלה להרון אנת ובנך ובית אבוך מעך תחמלון וזר אלקדס ואנת ובנך מעך תחמלון וזר אמאמתכם: ואף ית אחך שבטא דלוי שבטא דאבוך קריב לותך ויתוספון עלך וישמשונך ואת ובנך עימך קדם משכנא דסהדותא: ואיצא אכותך בני לוי סבט אביך קרבהם אליך

וינצאפון אליך ויכדמונך ואנת ובנך מעך פקט בין ידי כבא אלשהאדה: ויטרון מטרתך ומטרת כל משכנא ברם למני קודשא ולמדבחא לא יקרבון ולא ימותון אף אינון אף אתון: ויחפצו מחפצך ומחפץ גמיע כבא אלמחצר מא כלא אנית אלקדס ואלמדבח לא יתקדמו לילא יהלכו אנתם והם אגמעין: ויתוספון עלך ויטרון ית מטרת משכן זמנא לכל פלחן משכנא וחילוני לא יקרב לותכון: ואלמנצאפין אליך יחפצו חפץ כבא אלמחצר ולכדמתה

עוד על הכהונה כל הקרב הקרב וגו' אין אנו יכולין להיות זהירין בכך כולנו רשאים להיכנס לחצר אהל מועד ואחד שיקריב עצמו יותר מחבירו ויכנס לתוך אוהל מועד ימות האם תמנו לגוע שמא הופקרנו למיתה ויאמר יי' אל אהרן למשה אמר שיאמר לאהרן להזהירן על תקנת ישראל שלא יכנס למקדש ואתה ובניך ובית אביך הם בני קהת אבי עמרם תשאו את עון המקדש עליכם אני מטיל עונש הזרים שיחטאו בעסקי הדברים המקודשים המסורים לכם הוא והאהל הארון והשלחן וכלי הקודש אתם תשבו ותזהירו על כל זר הבא ליגע ואתה ובניך הכהנים תשאו את עון כהונתכם שאינה מסורה ללוים ותזהירו הלוים השוגגים שלא יגעו אליכם בעבודתכם וגם את אחיך בני גרשון ובני מררי וילוו ויתחברו עליכם להזהיר גם את הזרים מליקרב אליהם וישרתוך בשמירת השערים ולמנות מהם גזברין ואמרכלין וזר לא יקרב אליכם אתכם אני מזהיר עלכן

משמרת אהל מועד לכל
עבדת האהל וזר לא יקרב
אליכם: ושמרתם את משמרת
הקדש ואת משמרת המזבח
ולא יהיה עוד קצף על בני
ישראל: ואני הנה לקחתי את
אחיכם הלוים מתוך בני ישראל
לכם מתנה נתנים ליהוה
לעבד את עבדת אהל מועד:
ואתה ובניך אתך תשמרו את
כהנתכם לכל דבר המזבח
ולמבית לפרכת ועבדתם
עבדת מתנה אתן את
כהנתכם והזר הקרב יומת:

וידבר יהוה אל אהרן ואני הנה

ואגנבי לא יתקדם אליכם: ותיטרון·
ית מטרת קודשא· וית מטרת
מדבחא· ולא יהי עוד· רגזא
על בני ישראל: ותחפצו חפץ
אקדס וחפץ אמדבח ולא יכון
זיאדה' סכט עלא בני אסראיל:
ואנא הא קריבית ית אחיכון
ליואי· מגו בני ישראל לכון מתנא
יהיבין קדם יי· למפלח ית פלחן
משכן זמנא: פאנא קד
אכרת אכותכם אלליואניין
מן בין בני אסראיל וגעלתהם
הבה לכם ללה ליכדמון כדמה'
כבא אמחצר: ואת ובנך עמך
תטרון ית כהונתהון· לכל
פתגם מדבחא· ולמגיו לפרכתא
ותפלחון· פלחן מתנא אתין ית
כהונתכון· וחילוני דיקרב יתקטיל: ואנת ובנך מעך תחפצון אמאמתכם
לגמיע אמור אמדבח ומא כלף אסגף ותכדמון פקד געלת כדמתכם
כדמה מוהובה ואי אגנבי תקדם אליהא פליקתל: ומליל יי עם
אהרן· ואנא הא יהבית לך· ית מטרת אפרשותי· לכל קודשיא דבני ישראל·
לך יהבתינון לרבו· ולבנך לקים עלם: תם כלם אלה הרון וקאל אני קד

ולא יהיה עוד קצף "כמו שהיה כבר שנ' כי יצא הקצף" לכם מתנה נתונים "יכול לעבודתכם שלהדיוט ת"ל
להם כמו שמפורש למעלה לשמור משמרת גזברין ואמרכלין" עבודת מתנה "במתנה נתתיה לכם" וחנ'
הנה נתתי לך "בשמחה לשון שמחה הוא זה כמו שמפורש הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבו" משל
למלך שנתן שדה לאוהבו ולא כתב ולא חתם ולא העלה בערכאין בא אחד וערער עליו ועל השדה אמר
לו המלך כל מי שירצה יבא ויערער לנגדך הריני כותב וחותם לך ומעלה בערכאין אף כאן לפי

נתתי לך את משמרת תרומתי
לכל קדשי בני ישראל לך
נתתים למשחה ולבניך לחק
עולם: זה יהיה לך מקדש
הקדשים מן האש כל קרבנם
לכל מנחתם ולכל חטאתם
ולכל אשמם אשר ישיבו לי
קדש קדשים לך הוא ולבניך:
בקדש הקדשים תאכלנו
כל זכר יאכל אתו קדש יהיה
לך: וזה לך תרומת מתנם
לכל תנופת בני ישראל לך
נתתים ולבניך ולבנתיך אתך
לחק עולם כל טהור בביתך יאכל
אתו: כל חלב יצהר וכל חלב

אעטיתך חפץ רפאיעי מן גמיע
אקדאס בני אסראיל אעטיתהא
לך מסחא ולבניך רסם אדהרי:
דין יהי לך מקדש קודשיא
מותר מן אישתא כל קרבנהון
לכל מנחתהון ולכל חטוותהון
ולכל אשמהון דיתיבון קדמי
קודש קודשין דילך הוא ולבנך:
הדא יכון לך מן כואץ אקדאס
מן בעד אמחלך מן גמיע
קרבאנהם ובלהם ודכותהם
וקרבאן אאתאם אלדי יאתונבה
פהו מן כואץ אקדאס לך
ולבניך: בקודש קודשין תיכלוניה
כל דכורא ייכול יתיה קודשא
יהי לך: ובכאץ אטהר תאכלה
כל דכר יאכל מנה כואך יכון לך קדסא: ודין לך אפרשות מתנתהון לכל
ארמות בני ישראל לך יהבתינון ולבנך ולבנתך עימך לקים עלם כל דידכי
בביתך ייכול יתיה: והדה לך רפאיע עטאיאהם מן גמיע מחרכאת בני
אסראיל לך אעטיתהא ולבנאתך מעך רסם אדהר כל טאהר
פי מנזלך יאכלהא: כל טוב משח וכל טוב חמר ועבור

שבא קרח ועירער כנגד אהרן על הכהונה בא הכתוב ונתן לו כ״ד מתנות כהונה בברית מלח עולם
ולכך נסמכה פרשה זו לכאן״ משמרת תרומתי״ שאתה צריך לשמרך בטהרה״ למשחה: לגדולה״
מן האש״ לאחר הקטרת האישים״ לכל קרבנם״ כגון זבחי שלמי צבור מנחתם חטאתם ואשמם
כמשמעו״ אשר ישיבו לי״ זה גזל הגר״ בקודש הקדשים תאכלנו וגומר״ למד על קדשי
קדשים שאין נאכלין אלא בעזרה ולזכרי כהונה״ תרומת מתנם״ המורם מן התודה ומן השלמים
ומאיל נזיר״ לכל תנופות שהרי אין טעונין תנופה״ כל טהור״ ולא טמאים״ לא כל טהור לרבות
אשתו״ ראשיתם״ היא תרומה גדולה״ כחזה התנופה וכשוק הימין שלשלמים שנאכלין לכהנים

ולבניהם

תירוש ודגן ראשיתם אשר
יתנו ליהוה לך נתתים: בכורי
כל אשר בארצם אשר יביאו
ליהוה לך יהיה כל טהור בביתך
יאכלנו: כל חרם בישראל לך
יהיה: כל פטר רחם לכל בשר
אשר יקריבו ליהוה באדם
ובבהמה יהיה לך אך פדה
תפדה את בכור האדם ואת
בכור הבהמה הטמאה תפדה:
ופדויו מבן חדש תפדה בערכך
כסף חמשת שקלים בשקל
הקדש עשרים גרה הוא: אך
בכור שור או בכור כשב או
בכור עז לא תפדה קדש הם

ריש יתהון דיתנון קדם יי לך יהבתינון:
וגמיע תגור אלדהן ואלעציר ואלבר
אואילהא אלדי יגעלונהא ללה לך
געלתהא לך: בכורי כל דבארעהון
דייתון קדם יי לך יהי כל דידכי
בביתך ייכלניה: ובכור מא פי
ריאצהם אלדי יאתון בה ללה יכון
לך וכל טאהר פי מנזלך יאכלה:
כל חרמא בישראל דילך יהי:
וכל מחרם פי אסראיל יכון לך:
כל פתח ולדא לכל בסרא די
יקרבון קדם יי באנשא ובבעירא
יהי לך ברם מפרק תפרוק ית
בכורא דאנשא וית בכורא דבעירא
מסאבא תפרוק: וכל אול בטן
מן כל בשר אלדי יקרמונה
ללה מן אנסאן ובהימה יכון לך לכן יגב בכור אלנאס ובכור אן תפדי
אלבהימה אלנגסה: ופרקניה מבר ירחא תפרוק בפרסניה כסף חמש אן תפדי
סלעין בסלעי קודשא עסרין מעין הוא: ופדא אלנאס מן אבן
שהר בקימתה כמסה מתאקיל פצה במתקאל אלקדס והו עשרין
דאנק: ברם בוכרא דתורא או בוכרא דאימרא או בוכרא דעזא לא תפרק
קודשא אנון ית דמהון תזרוק על מדבחא וית תרבהון תסיק
קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי: פאמא בכור אלבקר ואלצאן ואלמאעז פלא

ולנשיהם לבניהם ולעבדיהם לשני ימים ולילה אחד אף הבכור נאכל לשני ימים ולילה אחד: לך
יהיה: בא רבי עקיבא ולמד הוסיף לך הכתוב הוויה אחרת שלא תאמר כחזה ושוק שלתודה שאינו
נאכל אלא ליום ולילה: כל תרומות הקדשים: מחיבתה שלפרשה זו כללה בתחלתה וכללה

את דמם תזרק על המזבח ואת
חלבם תקטיר אשה לריח
ניחח ליהוה: ובשרם יהיה
לך כחזה התנופה וכשוק
הימין לך יהיה: כל תרומת
הקדשים אשר ירימו בני
ישראל ליהוה נתתי לך
ולבניך ולבנתיך אתך לחק
עולם ברית מלח עולם
הוא לפני יהוה לך ולזרעך
אתך: ויאמר יהוה אל אהרן
בארצם לא תנחל וחלק לא
יהיה לך בתוכם אני חלקך
ונחלתך בתוך בני ישראל:
ולבני לוי
הנה נתתי כל מעשר בישראל
לנחלה חלף עבדתם אשר

תפדהא לאנהא מקדסה ר"ש
דמהא עלא אמדבח וקתר
שחמהא קרבאן מקבול
מרצי ללה: ובסרהון יהי לך
כחדיא דארמותא וכשקא
דימינא דילך יהי: ולחמהא
יכון לך כקץ אתחדיך וכסאק
אימנא יכון לך: כל אפרשות
קודשיא דיפרשון בני ישר'
קדם יי יהבית לך ולבנך ולבנתך
עמך לקים עלם קים מלח
עלמא הוא קדם יי לך ולבנך
עמך: וסאיר רפאיע אקדאס
אלתי ירפעהא בנאשראיל ללה
געלתהא לך ולבנך ולבנאתך
מעך רסם אדהר עהד תבאת
אעצם הו ללה ולנסלך מן בעדך:
ואמר יי לאהרן בארעהון לא
תחסין וחולק לא יהי לך בינהון מתנן דיהבית לך אינון חולקך ואחסנתך
בגו בני ישראל: ת'ם קאל אללה לה פי ראצהם לא תנחל ולא יכון לך נציב
פי מא בינהם פאני קד געלת קראבין קסמך ונחלתך פי מא בין בני
אסראיל: ולבני לוי הא יהבית כל מעשרא בישראל לאחסנא
חלף פלחנהון דאינון פלחין ית פלחן משכן זמנא: ולבני לוי קד געלת כל

בקוף ופי"ד ב' באמצע' ברית מלח עולם' כרת ברית עם אהרן בדברה בריא ומתקיים ומבריא את אחרים' ברית
מלח כברית הכרותה למלח שאינו מסריח לעולם' וחלק לא יהיה לך בתוכם' אף בבזה' והם הלוים ישאו
עונם שלישראל שעליהם להזהיר הזרים מגשת אליהם' אשר ירימו לה' תרומה' הכתוב קראו תרומה

הם עבדים את עבדת אהל
מועד ׃ ולא יקרבו עוד בני
ישראל אל אהל מועד לשאת
חטא למות ׃ ועבד הלוי הוא
את עבדת אהל מועד והם
ישאו עונם חקת עולם לדרתיכם
ובתוך בני ישראל לא ינחלו
נחלה ׃ כי את מעשר בני ישראל
אשר ירימו ליהוה תרומה נתתי
ללוים לנחלה על כן אמרתי
להם בתוך בני ישראל לא
ינחלו נחלה ׃
וידבר יהוה אל משה לאמר ׃
ואל הלוים תדבר ואמרת
אלהם כי תקחו מאת בני ישראל
את המעשר אשר נתתי לכם
מאתם בנחלתכם והרמתם ממנו

עשור מן אל אסראיל נחלה בדל
כדמתהם אלדי יכדמון כבא
אלמחצר ׃ ולא יקרבון עוד בני
ישראל למשכן זמנא לקבלא
חובא לממת ׃ ולא יתקדם בנו
אסראיל איצא אלי כבא אלמחצר
פיחמלון וזרא ויהלכון ׃ ויפלחון
ליואי אינון ית פלחן משכן
זמנא ואינון יקבלון חוביהון
קים עלם לדריכון ובגו בני
ישראל לא יחסנון אחסנא ׃ ויכדם
אלליואניין וחדהם כבא אלמחצר
והם יחמלון וזרהם רסם אלדהר
עלא מדאגיאלכם ופי מא בין
בנו אסראיל לא ינחלון נחלה ׃
ארי ית מעסר בני ישראל דיפרשון
קדם יי אפרשותא יהבית לליואי
לאחסנא על כין אמרית להון

בגו בני ישראל לא יחסנון אחסנא ׃ פאן עשור בני אסראיל אלתי
ירפעונהא ללה רפיעה געלתהא לליואניין נחלה פלדאך קלת להם
פי מא בין בני אסראיל לא ינחלון נחלה ׃ ומליל יי עם משה
למימר ׃ תם כלם אללה מוסא תכלימא ׃ ועם ליואי תמליל ותימר
להון ארי תסבון מן בני ישראל ית מעסרא דיהבית לכון מנהון
באחסנתכון ותפרשון מיניה אפרשותא קדם יי מעסרא מן מעסרא ׃
ומר אלליואניין וקל להם אדא תאכדון מן בני אסראיל אלעשר אלדי

תרומת יהוה מעשר מן המעשר׃
ונחשב לכם תרומתכם כדגן
מן הגרן וכמלאה מן היקב׃
כן תרימו גם אתם תרומת יהוה
מכל מעשרתיכם אשר תקחו
מאת בני ישראל ונתתם ממנו
את תרומת יהוה לאהרן הכהן׃
מכל מתנתיכם תרימו את כל
תרומת יהוה מכל חלבו את
מקדשו ממנו׃ ואמרת אלהם
בהרימכם את חלבו ממנו
ללוים כתבואת גרן וכתבואת ונחשב
יקב׃ ואכלתם אתו בכל

געלתה לכם מנהם בנחלתהם
פארפעו מנה רפיעה ללה עשרא
מן עשר׃ ויתחשב לכון
אפרשותכון כעבורא מן אדרא
וכמלאתא מן מעצרתא׃ כדלך
אן תחסב לכם רפאיעכם כאבר
לבני אסראיל מן אבואר וכא
סלאפה מן אתגאר׃ כין תפרשון
אף אתון אפרשותא קדם יי מכל
מעסריכון דתיסבון מן בני ישראל
ותיתנון מניה ית אפרשותא קדם יי
לאהרן כהנא׃ כדאך תרפעו
אנתם איצא רפיעה ללה מן
גמיע עשורכם אלדי תאכדונהא

מן בני אסראיל ואעטו דלך להרון אלאמאם׃ מכל מתנתכון תפרשון
ית כל אפרשותא דיי מכל שפריה ית קדשיה מנה׃ וליכון מא תרפעו
ללה מן גמיע עטאיאכם אגודהא ואכלצהא מנהא׃ ותימר להון
באפרשותכון ית שפריה מנה ויתחשב לליואי כעללת אדרא
וכעללת מעצרתא׃ קל להם אדא רפעתם אגודה מנה צאר אלבאקי
לכם יא ליואניין כגלה בני אסראיל מן אבואר ותגאלהון ותיכלון יתיה בכל

עד שיפריש ממנו תרומת מעשר׳ ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן תרומת מעשר שלכם אסורה לזרים
ולטמאים וחייבין עליה מיתה וחומש כתרומה גדולה שנקראת ראשית׳ כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב
תרומת תירוש ויצהר הניטלת מן היקבים׳ מלאה לשון בישול תבואה שנתמלאת׳ יקב הוא הבור שלפני הגת
שהיין יורד לתוכו וכל לשון יקב חפירת קרקע הוא וכן יקבי המלך הוא ים אוקינוס חפירה שחפר מלכו של עולם׳
כן תרימו גם אתם׳ כמו שישראל מרימים מגרנם ומיקביהם תרימו אתם ממעשר שלכם כי הוא נחלתכם׳ מכל
מתנתיכם תרימו את כל תרומת ה׳ בתרומה גדולה הכתוב מדבר שאם הקדים לוי את הכהן בכרי וקיבל מ
מעשרותיו קודם שיטול כהן תרומה גדולה מן הכרי צריך להפריש הלוי מן המעשר תחלה אחד מחמשים
לתרומה גדולה ויחזור ויפריש תרומת מעשר׳ בהרימכם את חלבו ממנו לאחר שתרימו תרומת מעשר ממנו
ונחשב המותר ללוים חולין גמורין׳ כתבואת גורן לישראל שלא תאמר הואיל וקראו הכתוב תרומה שנאמר כי את
מעשר בני ישראל אשר ירימו לה׳ תרומה יכול יהא כולו אסור ת״ל ונחשב ללוים כתבואת גורן מה שלישראל

מקום אתם וביתכם כי שכר
הוא לכם חלף עבדתכם באהל
מועד׃ ולא תשאו עליו חטא
בהרימכם את חלבו ממנו ואת
קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו׃

ע"ה פיסו' קימ' דניאל דגג

וידבר יהוה אל משה ואל אהרן
לאמר׃ זאת חקת התורה אשר
צוה יהוה לאמר דבר אל בני
ישראל ויקחו אליך פרה אדמה
תמימה אשר אין בה מום אשר
לא עלה עליה על׃ ונתתם אתה
אל אלעזר הכהן והוציא אתה

אתון ואנש בתיכון ארי אגרא
הוא לכון חלף פלחנכון במשכן
זמנא׃ וגאיז אן תאכלוה פי כל
מוצע אנתם וכלכם לאנה אגרתכם
בדל כדמתכם פי כבא אלמחצ׃
ולא תקבלון עלוהי חובא
באפרשותכון ית שופריה מנה
וית קדשיא דבני ישראל לא
תחלון ולא תמותון׃ ולא תחמלו
ענה וזרא ענד רפעכם אגודה
מנה ואקדאס בני אסראיל לא
תבדלוהא ולא תהלכון׃

פ פ פ

ומליל יי׳ עם משה ועם אהרן
למימר׃ דא גזירת אוריתא דפקיד
יי׳ למימר מליל עם בני ישראל ויסבון לך תורתא סימוקתא שלמתא
דלית בה מומא דלא סליק עלה ניר׃ וכלם אללה מוסא והרון תכלימא׃ הדה רסם אלשריעה אלתי אמר
אללה בהא מוסא קאילא מר בני אסראיל באן יאתוך בבקרה צפרא
צחיחה מא ליס פיהא עיב מא לם יטלע עליהא ניר׃ ותתנון יתה
לאלעזר כהנא ויפיק יתה למברא למשריתא ויכוס יתה קדמוהי׃
ואדפעוהא לאלעזר אלאמאם ילרגהא כארג אלעסכר וירבחהא

חולין אף שלכוי חולין" בכל מקום" אפי' בבית הקברות" ולא תשאו עליו חטא וג'" האם לא תרימו תשאו חטא" ולא תמותו" הא אם תחללו תמותו"

זאת חקת התורה" לפי שהשטן ואומות העולם היו מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה לפי כך כתב בה חוקה גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה" ויקחו אליך" לעולם היא נקראת על שמך פרה שעשה משה במדבר" אדומה תמימה" שתהא תמימה באדמימות שאם היו בה שתי שערות שחורות פסולה" אל אלעזר מצותה בסגן" אל מחוץ למחנה" חוץ לשלש מחנות" ושחט אותה לפניו" זר שוחט ואלעזר רואה" ט נוכח פני אהל מועד" עומד במזרחו של ירושלים ומתכוין ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם"

אל מחוץ למחנה ושחט אתה
לפניו: ולקח אלעזר הכהן
מדמה באצבעו והזה אל
נכח פני אהל מועד מדמה
שבע פעמים: ושרף את
הפרה לעיניו את ערה ואת
בשרה ואת דמה על פרשה
ישרף: ולקח הכהן עץ ארז
ואזוב ושני תולעת והשליך
אל תוך שרפת הפרה: וכבס
בגדיו הכהן ורחץ בשרו
במים ואחר יבא אל המחנה
וטמא הכהן עד הערב:
והשרף אתה יכבס בגדיו

בחצ'רתה: ויסב אלעזר כהנא
מדמה באצבעיה: ויזי לקביל
אפי משכן זמנא מדמה שבע
זמנין: ויאכ'ד מן דמהא באצבעה
ויגצ'ח מקאבל וגה כבא למחצ'ר
מנה סבע מראר: ויוקיד ית
תורתא לעינוהי ית משכה וית
בסרה וית דמה על אוכלה יוקיד:
ויאמר באחראקהא בחצ'רתה
גלדהא מע לחמהא ודמהא
ופרתהא: ויסב כהנא אעא
דארזא ואיזובא וצבע זהורי:
וירמי לגו יקידת תורתא: ויאכ'ד
עוד ארז וצעתר וצבג קרמז
וירמי דלך פי וסט תחריקהא:

ויצבע לבושוהי כהנא ויסחי בסריה במיא ובתר כין ייעול
למשריתא ויהי מסאב כהנא עד רמשא: ויגסל אלאמאם
תיאבה וירחץ בדנה במא ובעד דלך ידכ'ל אלי אלעסכר וינגס
אלי אלליל: ודמוקיד יתה יצבע לבושוהי במיא ויסחי בסריה
במיא ויהי מסאב עד רמשא: ואלמחרקהא יגסל תיאבה:

אל המחנה" למחנה שכינה שאין טמא משולח חוץ לשתי מחנות אלא זב ובעל קרי ומצורע' וטמא
הכהן עד הערב" סרסהו ודרשהו וטמא עד הערב ואחר יבא אל המחנה" והניח מחוץ למחנה לשלשה
חלקים מחלקה אחד נתן בהר המשחה ואחד מתחלק לכל המשמרות ואחד ניתן בחיל
זה של משמרות היה חוץ לעזרה ליטול ממנו בני העיירות וכל הצריכין ליטהר וזה שבהר
המשחה כהנים גדולים לפרות אחרות מקדשין הימנה וזה שבחיל נתון למשמרת מגזירת
הכתוב שנאמר והיתה לעדת בני ישראל למשמרת' למי נדה" למי הנדה כמו וידו אבן בי לידות
את קרנות הגוים לשון זריקה" חטאת היא" לשון חטוי כפשוטו ולפי דרכו תן קראה הכתוב חטאת

במים ורחץ בשרו במים
וטמא עד הערב: ואסף
איש טהור את אפר הפרה
והניח מחוץ למחנה במקום
טהור והיתה לעדת בני
ישראל למשמרת למי נדה
חטאת הוא: וכבס האסף את
אפר הפרה את בגדיו וטמא
עד הערב והיתה לבני ישראל
ולגר הגר בתוכם לחקת עולם:
הנגע במת בנפש האדם אשר
ימות ולא יתחטא: הנגע
במת לכל נפש אדם וטמא
שבעת ימים: הוא יתחטא
בו ביום השלישי וביום
השביעי יטהר ואם לא יתחטא
ביום השלישי וביום השביעי
לא יטהר: כל הנגע במת

וירחץ בדנה במא ויכון נגס אלי
אלמגיב: ויכנוש גבר דכי ית
קטמא דתורתא ויצנע מברא
למשריתא לאתר דכי ותהי
לכנשתא דבני ישראל למטרא
למי אדיותא חטתא היא:
ויגמע רגל טאהר רמאד
אלבקרה ויצ'עה כ'ארג אלעסכר
פי מוצ'ע טאהר ותכון
לג'מאעה בני אסראיל מחפט'ה
למא אלנצ'ח והי דכוה: ויצבע
דכניש ית קטמא דתורתא ית
לבושוהי ויהי מסאב עד
רמשא ותהי לבני ישראל
ולגיוריא דיתגיירון ביניהון
לקים עלם: ויגסל אלגאמע
רמאד הדה תיאבה ויכון נג'ס אלי אלליל
ותכון לבני אסראיל ולל גריב
אלדכ'יל פימא בינהם פרצ'א דהרי:

דיקרב במיתא לכל נפשא דאנשא ויהי מסאב שבעה יומין ומן
דנא במית מן גמיע אנפס אלנאס פליגס סבעה איאם: הוא ידי
עלוהי ביומא תליתאה וביומא שביעאה ידכי ואם לא ידי עלוהי
ביומא תליתאה וביומא שביעאה לא ידכי: והו יתזכא מנה פי אליום אלג
ואלסאבע פיטהר. ואן לם יתזכא מנה פיהמא לא יטהר: כל דיקרב

לומר שהיא בקדשים ליאסר בהנאה הוא יתחטא בו באפר הזה במת בנפש ויזה מת של נפש אדם האדם
להוציא נפש בהמה שאין טומאתה צריכה הזאה ולא בנפש זו רביעית דם את משכן ה׳ טמא

אס

בנפש האדם אשר ימות ולא
יתחטא את משכן יהוה טמא
ונכרתה הנפש ההוא מישראל
כי מי נדה לא זרק עליו טמא
יהיה עוד טמאתו בו: זאת
התורה אדם כי ימות באהל
כל הבא אל האהל וכל אשר
באהל יטמא שבעת
ימים: וכל כלי פתוח אשר
אין צמיד פתיל עליו טמא
הוא: וכל אשר יגע על פני
השדה בחלל חרב או במת
או בעצם אדם או בקבר
יטמא שבעת ימים: ולקחו
לטמא מעפר שרפת

במיתא בנפשא דאנשא די ימות
ולא ידי עלוהי ית משכנא דיי
סאיב וישתיצי אנשא ההוא
מעמיה מישראל ארי מי אדיותא
לא אזדריקו עלוהי מסאב
יהי עוד סאובתה ביה: פכל
מן דנא במיית מן נפוס אלנאס
אלדי ימות ולם יתטהר פקד
נגס מסכן אללה ויקטע דאך
אלאנסאן מן אל אסראיל. אד
מא אלנצח לם ירש עליה פהו
נגס בעד. ונגאסתה עליה
אבדא: דא אוריתא אנשא ארי
ימות במשכנא כל דעליל
למשכנא וכל דבמשכנא יהי
מסאב שבעה יומין: והדה

אלשריעה אלאנסאן מאת פי כבא פכל מא פיה וכל מן דכל אליה.
ינגס סבעה איאם: וכל מן חסף פתיח דלית מגופת שיע מקף
עלוהי מסאב הוא: וכל אנא כזף מפתוח אלדי ליס עליה צמאם
מקייד פהו נגס: וכל די יקרב על אפי חקלא בקטיל חרבא או במיתא
או בגרמא דאנשא או בקברא יהי מסאב שבעה יומין: וכל מן
דנא על וגה אלצחרא בקתיל סיף או מיית או עצם אנסאן או
קבר מיית ינגס סבעה איאם: ויסבון לדמסאב מעפר יקידת

אם נכנס לעזרה אפלו בטבילה בלא הזאת שלישי ושביעי" עוד טומאתו בו" אע״פ שטבל" כל הבא אל
האהל" בעוד שהמת בתוכו" וכל כלי פתוח" בכלי חרש הכתוב מדבר שאין מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו
לפיכך אם אין מגופת צמידתו פתולה עליו יפה בחבור טמא הוא הא אם יש צמיד פתיל עליו טהור"
פתיל" כשם מחובר בלשון ערבי וכן נפתולי אלהים נפתלתי נתחברתי עם אחותי" על פני השדה [illegible]

רבותינו

החטאת ונתן עליו מים חיים
אל כלי: ולקח אזוב וטבל
במים איש טהור והזה על
האהל ועל כל הכלים ועל
הנפשות אשר היו שם ועל
הנגע בעצם או בחלל או במת
או בקבר: והזה הטהר על הטמא
ביום השלישי וביום השביעי
וחטאו ביום השביעי וכבס
בגדיו ורחץ במים וטהר בערב:
ואיש אשר יטמא ולא יתחטא

חטתא ויתין עלוהי מי מבוע
למן: וליוכד לה מן רמאד חריק
אלבקרה ויצב עליה מא נבע
פי אנא: ויסב איזובא ויטבול
במיא גבר דכי ויזי על משכנא
ועל כל מניא ועל נפשתא דהוו
תמן ועל דקריב בגרמא או
בקטילא או במיתא או בקברא:
ויאכד רגל טאהר שיא מן
צעתר ויגמסה פי דאך אלמא
וינצח עלא אלכבא ועלא גמיע
אניה ועלא נפוס אלתי כאנת פיה

ועלא אלדאני באלעצם או באלקתיל או אלמיית או אלקבר: ויזי דכיא על
מסאבא ביומא תליתאה וביומא שביעאה וידכיניה ביומא
שביעאה ויצבע לבושוהי ויסחי במיא וידכי ברמשא: כדאך ינצח
אלטאהר עלא אלנגס פי אליום אלתאלת ואלסאבע פאדא דכאה פי אליום אל
סאבע גסל תיאבה ורחץ באלמא וטהר פי אלעשא: וגבר דיסתאב ולא

רבותינו דרשו לרבות גולל ודופק ופשוטו על פני השדה שאין שם אהל מטמא המת שם בנגיעה" וחטאו
ביום השביעי" הוא גמר טהרתו" ואיש אשר יטמא וג' אם נאמר מקדש למה נאמר משכן" כבר פירשתיה
בשבועות" ומלא מי הנדה" רבותינו אמרו שהמזה טהור ומה בא ללמד שהנושא מי חטאת טמא ומזה
חמורה לטמא בגדים שעליו מה שאין כן בנוגע והנושא נקראו בלשון מזה לומר לך שאינן מטמאין
עד שיהא בהן שיעור הזאה" והנוגע יטמא" ואין טעון כבוס בגדים" וכל אשר יגע בו הטמא" הזה
שנטמא במת יטמא" והנפש הנוגעת בו" בטמא מת" תטמא עד הערב" כאן למדנו שהמת אבי
אבות הטומאה וזה נוגע בו אב הטומאה ומטמא אדם זהו פירושה לפי משמעה והלכותיה" ומדרש אגדה
העתקתי מיסודו של רבי משה הדרשן וזהו" ויקחו אליך" משלהם כשם שהם פרקו נזמי הזהב לעגל
כן יביאו זו לכפרה משלהם" פרה אדומה" משל לבן שפחה שטינף פלטין של מלך אמרו תבא אמו
ותקנח הצואה כך תבא פרה ותכפר על העגל" אדומה" על שם אם יאדימו כתולע שהחטא קרוי אדום"
תמימה" על שם ישראל שהיו תמימים ונעשו בו בעלי מומין תבא זו ותכפר עליהם ויחזרו לתמותם" לא
עלה עליה עול" כשם שפרקו מעליהן עול שמים" אל אלעזר" כשם שנקהלו על אהרן שהוא כהן לעשות
העגל ולפי שאהרן עשה את העגל לא ניתנה לו עבודה זו על ידו שאין קטיגור נעשה סניגור" ושרף
את הפרה" כשם שנשרף העגל" עץ ארז ואזוב ושני תולעת" שלשה מינין הללו כנגד שלשת אלפי

אינש

ונכרתה הנפש ההוא מתוך
הקהל כי את מקדש יהוה
טמא מי נדה לא זרק עליו
טמא הוא׃ והיתה להם לחקת
עולם ומזה מי הנדה יכבס
בגדיו והנגע במי הנדה יטמא
עד הערב׃ וכל אשר יגע בו
הטמא יטמא והנפש
הנגעת תטמא עד הערב׃

ב ויבאו בני ישראל כל העדה
מדבר צן בחדש הראשון וישב
העם בקדש ותמת שם מרים
ותקבר שם׃ ולא היה מים

ידי עלוהי׃ וישתיצי אנשא
ההוא מגו קהלא ארי ית
מקדשא דיי׳ סאיב מי אדיותא
לא אזדריקן עלוהי מסאב הוא׃
ואי רג׳ל תנג׳ס בד׳לך ולם יתד׳כא
פינקטע ד׳לך אלאנסאן מן בין
אלג׳וק למא נג׳ס מקדס אללה
דכלה ולם ינצ׳ח עליה מן מא
אלנצ׳ח פהו נג׳ס׃ ותהי להון
לקים עלם ודמדי מי אדיותא
יצבע לבושוהי ודיקרב במי
אדיותא יהי מסאב עד רמשא׃
ויכון ד׳לך להם רסם אלדהר
ונאצ׳ח מא אלנצ׳ח יג׳סל ת׳יאבה ומן
לאמס מא אלנצ׳ח ינג׳ס אלי אלליל׃ וכל

תפ׳ אב׳ דיקרב ביה יהי מסאב ואנש דיקרב יהי מסאב עד רמשא׃ וכלמן לאמסה
אלנג׳ס ינג׳ס פאן כאן אנסאן דנאבה ינג׳ס אלי אלליל׃
ואתו בני ישראל כל כנשתא למדברא דצין בירחא קדמאה ויתיב עמא
ברקם ומיתת תמן מרים ואתקברת תמן׃ תם גאו בנו אסראיל אג׳מעין
אלי בריה צין פי אלשהר אלאול ואקאם אלקום פי רקים ומאתת הנאך
תפ׳ מרים ודפנת׃ ולא הוה מיא לכנשתא ואתכנישו על משה ועל אהרן׃ ולם יכון

איש שנפלו בעגל ונדה הוא הגבוה מכל האילנות ואזוב נמוך מכולן סימן שהגבוה שנתגאה וחטא ישפיל
את עצמו כאזוב ותולעת ויתכפר לו׳ למשמרת׳ כמו שפשע העגל שמור לדורות לפורענות ואין לך
פקודה שאין בה מפקודת העגל שנ׳ וביום פקדי ופקדתי וג׳ וכשם שהעגל טמא כל העוסקין בו כך פרה
תטמא כל העוסקין בה וכשם שנטהרו באפרו שנ׳ ויזר על פני המים וג׳ כך ולקחו לטמא מעפר שרפת
החטאת וג׳׳ כל העדה׳ עדה השלמה שכבר מתו מיתי מדבר ואלו פירשו לחיים׳ ותמת שם מרים׳ למה
נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה לומר לך מה קרבנות מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת׳ ותמת שם

לעדה ויקהלו על משה ועל
אהרן׃ וירב העם עם משה
ויאמרו לאמר ולו גוענו בגוע
אחינו לפני יהוה׃ ולמה הבאתם
את קהל יהוה אל המדבר הזה
למות שם אנחנו ובעירנו׃ ולמה
העליתנו ממצרים להביא
אתנו אל המקום הרע הזה
לא מקום זרע ותאנה וגפן
ורמון ומים אין לשתות׃ ויבא
משה ואהרן מפני הקהל אל
פתח אהל מועד ויפלו על פניהם
וירא כבוד יהוה אליהם׃
וידבר יהוה אל משה
לאמר׃ קח את המטה והקהל
את העדה אתה ואהרן אחיך

מאא לגמאעה פתגווקו עלא
מוסא והרון׃ ונצא עמא עם
משה ואמרו למימר לוי דמיתנא
במותא דאחנא קדם יי׃ ולמא
כאצם אלקום מוסא קאלו יאליתנא
תופינא בופאת אכותנא בין
ידי אללה׃ ולמא אתיתון ית
קהלא דיי למדברא הדין
לממת תמן אנחנא ובעירנא׃
ולם גיתמונא פי גוק אללה אלא
הדא אלבר נמות פיה נחן
ובהאימנא׃ ולמא אסיקתונא
ממצרים. לאיתאה יתנא לאתרא
בישא הדין׃ לא אתר כשר לבית
זרע. ואף לא תינין גופנין ורמונין׃
ומיא לית למשתי׃ ולם אצעדתמונא
מן מצר. פגיתם בנא אלי הדא אל
מוצע אלרדי. לא זרע ולא גפן ותין ורמאן וחתא מאא ליס לנשרב׃ ועל
משה ואהרן מן קדם קהלא. לתרע משכן זמנא. ונפלו על אפיהון׃
ואתגלי יקרא דיי להון׃ פאקבל מוסי והרון מן בין ידי אלגוק. אלי באב הארבין
קבא אלמחצר. פוקעא עלא וגוההמא. פצהר נור אללה להמא׃
ומליל יי עם משה למימר׃ תסכלם אללה מוסא תכלימא׃ סב ית חטרא
וכנוש ית כנשתא את ואהרן אחוך. ותמללון עם כיפא לעיניהון

מרים. אף היא בנשיקה מתה ומפני מה לא נאמר בה על פי ה׳ שאינו דרך כבוד של מעלה ובאהרן נאמ׳ על פי ה׳ באלה מסעי. ולא היה מים לעדה. מכאן שכל ארבעים שנה היה להם הבאר בזכות מרים. ולו גוענו. הלואי גוענו. בגוע אחינו. במיתת אחינו בדבר למד שמיתת צמא מגונה ממנה. בגוע. שם דבר הוא כמו במיתת אחינו ולא יתכן לפרשו כשמתו אחינו שאם כן היה לו לינקד בגוענו. ואת בעירנו. מכאן שחס

ודברתם אל הסלע לעיניהם
ונתן מימיו והוצאת להם מים מן
הסלע והשקית את העדה
ואת בעירם: ויקח משה את
המטה מלפני יהוה כאשר
צוהו: ויקהלו משה ואהרן
את הקהל אל פני הסלע
ויאמר להם שמעו נא המרים
המן הסלע הזה נוציא לכם
מים: וירם משה את ידו
ויך את הסלע במטהו פעמים
ויצאו מים רבים ותשת העדה
ובעירם: ויאמר יהוה
אל משה ואל אהרן יען לא

ויתין מוהי ותפיק להון מיא
מן כיפא ותשקי ית כנשתא
וית בעירהון: כד׳ אלעצא וגווק
אלגמאעה אנת והרון אכיך:
וקולא ללצכר בחצרתהם
יכרג מאה פתכרג להם מאא
מן אלצכר ותסקיהם ובהאימהם:
ונסיב משה ית חוטרא מן ק׳
יי׳ כמא דפקדיה: פאכד׳ מוסא
אלעצא מן בין ידי אללה כמא
אמרה: וכנשו משה ואהרן
ית קהלא לקדם כיפא ואמר
להון שמעו כען סרבניא המן
כיפא הדין נפיק לכון מיא:
וגווקו מוסא והרון אלגוק אלי חצרה

אלצכר פקאל להם אסמעו יא עצאה אמן הדא אלצכר נכרג לכם מאא:
וארים משה ית ידיה ומחא ית כיפא בחטריה תרתין זמנין ונפקו
מיא סגיאי ושתיאת כנשתא ובעירהון: פרפע ידה וצרב אלצכר
בעצאה מרתין פתכרג מא כתיר פשרבת מנה אלגמאעה ובהאימהם:
ואמר יי׳ למשה ולאהרן חלף דלא הימינתון במימרי

הקב״ה על ממונם של ישרא׳. ויקהלו וג׳ זה אחד מן המקראות שהחזיק מועט את המרובה: המן
הסלע הזה נוציא. לפי שלא היו מכירין אותו לפי שהלך הסלע וישב לו בין הסלעים כשנסתלק
הבאר והיו ישרא׳ אומרים מה לכם מאיזה סלע תוציאו לנו מים לכך אמר להם. המורים. סרבנים
לשון יונים שוטים מורים את מוריהם. המן הסלע הזה. שלא נכיר בו עליו נוציא לכם מים.
פעמים. לפי שבראשונה לא הוציא אלא טיפין לפי שלא צוה המקום להכותו אלא ודברתם אל הסלע
והמה דברו לסלע אחר ולא הוציא אמרו שמא צריך להכות כבראשונה שנ׳ והכית בצור ונזדמן
להם אותו סלע והכוהו. יען לא האמנתם בי. גלה הכתוב שאלולי חטא זה בלבד היו נכנסין לארץ
כדי שלא יאמרו עליהם בעון דור המדבר שנגזר עליהם שלא יכנסו כך היה עון משה ואהרן
והלא הצאן ובקר ישחט קשה מזו אלא לפי שבסתר חסך עליו הכתוב וכאן שבמעמד כל ישרא׳

הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת
הַקָּהָל הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר
נָתַתִּי לָהֶם׃ הֵמָּה מֵי מְרִיבָה
אֲשֶׁר רָבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
יְהוָה וַיִּקָּדֵשׁ בָּם׃
ג' וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה
מַלְאָכִים מִקָּדֵשׁ אֶל מֶלֶךְ
אֱדוֹם כֹּה אָמַר אָחִיךָ יִשְׂרָאֵל
אַתָּה יָדַעְתָּ אֵת כָּל הַתְּלָאָה
אֲשֶׁר מְצָאָתְנוּ׃ וַיֵּרְדוּ אֲבֹתֵינוּ
מִצְרַיְמָה וַנֵּשֶׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים
רַבִּים וַיָּרֵעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וְלַאֲבֹתֵינוּ׃

לקדשותי לעיני בני ישראל
בכין לא תיעלון ית קהלא
הדין לארעא דיהבית להון:
פקאל אללה למוסא והרון. כמא
לם תומנוהם בי. ותקדסוני
בחצרה בני אסראיל. כד'אך
לא תדכלא הדא אלג'וק אלי אלבלד
אלד'י אעטיתהם: אנון מי מצותא
ד'נצו בני ישראל קדם י"י ואתקדש
בהון: ד'לך מא אלכצומה. אלד'י
כאצם בנו אסראיל אלרסול
בסבבה. פתעט'ם פיהם:
ושלח משה אזגדין.
מרקם לות מלכא [illegible]

דאדום כדנן אמר אחוך ישראל. את ידעת. ית כל עקתא דאשכחתנא:
תם בעת' מוסא ברסל. מן רקים אלי מלך אדום. כד'אך קאל אכוך אסראיל:
אנת עאלם בג'מיע אלמצאיב אלד'י נאלתנא: ונחתו אבהתנא למצרים.
ויתיבנא במצרים יומין סגיאין. ואבאישו לנא מצראי ולאבהתנא:
אן אבאינא נזלו מצרא. פאקמנא במצר מדה טוילה. ואסא
אלמצריון בנא ובאבאינא: וצלינא קדם י"י וקביל צלותנא.

לא חסך עליו הכתוב מפני קדוש השם" להקדישני" שאלו דברתם אל הסלע והוציא הייתי מקודש לעיני העדה
ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקיים דבורו של מקום קל וחומר אנו" לכן
לא תביאו" בשבועה כמו לכן נשבעתי לבית עלי נשבע בקפיצה שלא ירבו בתפלה על כך" המה מי
מריבה" הם הנזכרים במקום אחר את אלו ראו אצטגניני פרעה שמושיען של ישראל לוקה במים לכך גזרו
כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" ויקדש בם" שמתו משה ואהרן על ידם שכשהקב"ה עושה דין
במקודשיו הוא מתירא ומתקדש על הבריות וכן הוא אומר נורא אלהים ממקדשיך וכן הוא אומר בקרובי
אקדש" אחיך ישראל" מה ראה להזכיר כאן אחוה אלא אמר לו אחים אנחנו בני אברהם שנאמר כי גר יהיה זרעך
ועל שנינו היה החוב לפרעו" אתה ידעת את כל התלאה" לפיכך פירש אביכם מעל אבינו ויברח אל ארץ

ונצעק אל יהוה וישמע קלנו
וישלח מלאך ויצאנו ממצרים
והנה אנחנו בקדש עיר קצה
גבולך: נעברה נא בארצך
לא נעבר בשדה ובכרם ולא
נשתה מי באר דרך המלך
נלך לא נטה ימין ושמאול
עד אשר נעבר גבלך: ויאמר
אליו אדום לא תעבר בי פן
בחרב אצא לקראתך: ויאמרו
אליו בני ישראל במסלה נעלה
ואם מימיך נשתה אני ומקני

ושלח מלאכא ואפקנא ממצרים.
והא אנחנא ברקם. קרתא
דבסטר תחומך: פדעינא אלי
אללה פסמע צותנא ובעת ברסול
ואכרגנא מן מצר. והא נחן פי
קרית רקים פי טרף תכמך:
נעבר כען בארעך. לא נעבר
בחקל ובכרם. ולא נשתי מי
גוב באורח מלכא ניזיל. לא
נסטי לימינא ולסמלא. עד
דנעבר תחומך: נריד אן נגוז
פי בלדך. וליסנא נמיל אלי ציעה
ולא כרם. ולא נשרב מא צהריג.

לכנא נסיר פי אלטריק אלגאדה. אלי אן נגוז תכמך: ואמר ליה אדומאה.
לא תעבר בתחומי. דלמא בדקטלין בחרבא אפוק לקדמותך: קאל
לה אלאחמרי לא תגוז בי כלא בסיף אכרג תלקאך: ואמרו ליה בני
ישראל באורח כבישא נסק. ואם מייך נשתי אנא ובעירי ואתין דמיהון.
להוד לית פתגם ביש ברגלי אעבר: קאלו לה בני אסראיל נצעד פי
אלמחגה. ואן שרבנא לך מא נחן ומאשיתנא. דפענא תמנה. וליס אמר

מפני יעקב אביו מפני השטר חוב המוטל עליכם והטילו על יעקב "וירעו לנו" קבלנו צרות רבות "ולאבותינו"
מכאן שהאבות מצטערים בקבר כשפורענות באה על ישראל "וישמע קולינו" בברכה שבירכנו אבינו הקול
קול יעקב שאנו מצעקים ונענים "מלאך" זה משה מכאן שהנביאים קרואים מלאכים ואומר ויהיו מלעיבים
במלאכי אלהים "נעברה נא בארצך" אין לך לעורר עליה ירושה שלארץ ישראל כשם שלא פרעת החוב עשה
לנו עוד מעט לעבור דרך ארצך "לא נשתה מי באר" מי בורות היה צריך לומר אלא כך אמר משה אע״פ
שיש בידינו מן לאכול ובאר לשתות לא נשתה ממנו אלא נקנה מכם אוכל ומים להנאתכם מכאן לאכסנאי
שיש בידו לאכול יקנה מן החנוני כדי להנות את אושפיזו "דרך המלך נלך" אנו חוסמין את בהמתינו
ולא יטו לכאן ולכאן לאכול "פן בחרב אצא לקראתך" אתם מתגאים בקול שהוריש לכם אביכם
ואומרים ונצעק וישמע קולינו ואני אצא עליכם במה שהורישני אבי "ועל חרבך תחיה" "רק אין
דבר" אין שום דבר מזיק "ובני חזקה" בהבטחת זקינו "והידים ידי עשו" "כל העדה" כולם
שלימים וגמורים ליכנס לארץ שלא היה בהן אחד מאותן שנגזרה גזירה עליהם שכבר כלו

ונתתי מכרם רק אין דבר
ברגלי אעברה: ויאמר לא
תעבר ויצא אדום לקראתו
בעם כבד וביד חזקה: וימאן
אדום נתון את ישראל עבר
בגבלו ויט ישראל מעליו:

ויסעו מקדש ויבאו בני ישראל
כל העדה הר ההר: ויאמר
יהוה אל משה ואל אהרן בהר
ההר על גבול ארץ אדום
לאמר: יאסף אהרן אל עמיו
כי לא יבא אל הארץ אשר
נתתי לבני ישראל על אשר
מריתם את פי למי מריבה: קח

אנגוז פקט: ואמר לא תעבר
ונפק אדומאה לקדמותיה
בחיל רב ובידא תקיפא: קאל לא
תגוז כדאך. פכרג אדום תלקאהם
בשעב עצים ויד שדידה:
וסריב אדומאה לא שבק
ית ישראל למעבר בתחומיה
וסטא ישראל מלותיה: פלמא
אבא אדום אן יתרך אסראיל
אן יגוזו פי תכמה. מאלו ענה:
ונטלו מרקם ואתו
בני ישראל כל כנשתא להור
טורא: פרחלו מן רקים וגאת
גמאעתהם אלי גבל הור: ואמר
יי למשה ולאהרן בהור טורא
על תחום ארעא דאדום למימר:

פקאל אללה למוסא והרון פי גבל הור ענד תכם בלד אדום קאילא:
יתכניש אהרן לעמיה ארי לא ייעול דיהבית לבני ישראל. על לארעא
דסריבתון על מימרי למי מצותא: ינצם הרון אלי קומה. פאנה
לא ידכל אלבלד אלדי אעטיתה לבני אסראיל כמא קלת. חין
כאלפתמא אמרי פי מא אלכצומה: דבר ית אהרן וית אלעזר בריה:

מיתי מדבר ונו מאותן שכתוב בהם חיים כלכם היום" הר ההר "הר על גבי הר כתפוח קטן על גבי תפוח
גדול ואעפ שהענן הולך לפניהם ומשוה את ההרים שלשה נשארו בהן הר סיני לתורה והר נבו לקבורת
משה והר ההר לקבורת אהרן" על גבול ארץ אדום" מגיד שמפני שנתחברו כאן להתקרב
לעשו נפרצו מעשיהם וחסרו הצדיק הזה וכן הנביא אומר להושפט בהתחברך עם אחזיהו פרץ
ה' את מעשיך" קח את אהרן "בדברים של נחומים אמור לו אשריך שתראה כתרך נתון לבנך
מה שאין אני זכאי לכך" את בגדיו" את בגדי כהונה הלבישהו והפשיטם מעליו לתתם על

את אהרן ואת אלעזר בנו והעל
אתם הר ההר: והפשט את
אהרן את בגדיו והלבשתם
את אלעזר בנו ואהרן יאסף
ומת שם: ויעש משה כאשר
צוה יהוה ויעלו אל הר ההר
לעיני כל העדה: ויפשט משה
את אהרן את בגדיו וילבש
אתם את אלעזר בנו וימת
אהרן שם בראש ההר וירד
משה ואלעזר מן ההר:
ויראו כל העדה כי גוע אהרן

ואסיק יתהון להור טורא: כד
הרון ולעזר אבנה ואצעדהמא
אלי גבל הור: ואשלח ית אהרן
ית לבושוהי ותלבישנון ית
לעזר בריה ואהרן יתכניש
וימות תמן: ואסלך הרון תיאבה
ואלבסהא לעזר אבנה והרון ינצם
וימות הנאך: ועבד משה כמא
דפקיד יי וסליקו להור טורא
לעיני כל כנשתא: פצנע מוסא
כמא אמרה אללה וצעדא אלי
גבל הור בחצרה אלגמאעה:
ואשלח משה ית אהרן ית

לבושוהי ואלביש יתהון ית לעזר בריה ומית אהרן תמן בריש
טורא ונחת משה ואלעזר מן טורא: וסלך מוסא תיאב הרון
ואלבסהא לעזר אבנה ומאת הרון הנאך פי ראס אלגבל ונזלא מוסי
ולעזר מן אלגבל: וחזו כל כנשתא ארי מית אהרן ובכו ית אהרן
תלתין יומין כל בית ישראל: פלמא ראת אלגמאעה אן הרון קד

בנו בפנו אמר לו הכנס למערה ונכנס ראה מטה מוצעת ונר דלוק אמר לו עלה למטה ועלה
פשט ידיך ופשט קמוץ פיך וקמץ עצום עיניך ועצם מיד חמד משה לאותה מיתה וזהו שנאמר
לו כאשר מת אהרן אחיך מיתה שנתאוית לה: ויעש משה: אע"פ שהדבר קשה לו לא עכב:
ויראו כל העדה: כשראו משה ואלעזר יורדים ואהרן לא ירד אמרו היכן הוא אהרן אמר להם מת
אמרו אפשר מי שעמד כנגד המלאך ועצר המגפה ישלוט בו מלאך המות מיד בקש משה
רחמים והראוהו מלאכי השרת להם מוטל במטה ראו והאמינו: כל בית ישראל: האנשים והנשים לפי
שהיה אהרן רודף שלום ומטיל אהבה בין בעלי מריבה ובין איש לאשתו: כי גוע: אומר אני שהמתרגם
דהא מית טועה הוא אלא אם כן מתרגם ויראו ואתחזיאו שלא אמרו רבותינו כי זה משמש בלשון
דהא אלא על מדרש שנסתלקו ענני כבוד וכדאמר רבי אבהו אל תקרי ויראו אלא וייראו ועל לשון זה
נופל לשון דהא לפי שהיא נתינת טעם למה שלמעלה הימנו למה ויראו לפי שהרי מת אהרן אבל
על תרגום וחזו כל כנשתא אין לשון דהא נופל אלא לשון אשר שהוא מגדת שמוש אי שמעינו
אם משמש בלשון אשר כמו אם מרוע לא תקצר רוחי והרבה מפורשים מזה אם חרוצים ימיו

ויבכו את אהרן שלשים יום
כל בית ישראל׃
וישמע הכנעני
מלך ערד ישב הנגב כי בא
ישראל דרך האתרים וילחם
בישראל וישב ממנו שבי׃
וידר ישראל נדר ליהוה
ויאמר אם נתן תתן את העם
הזה בידי והחרמתי את
עריהם׃ וישמע יהוה בקול
ישראל ויתן את הכנעני ויחרם
אתהם ואת עריהם ויקרא שם
המקום חרמה׃
ה׳ ויסעו מהר ההר דרך ים סוף

מאת׃ בכו עליה תלתין יומא
גמיע אל אסראיל׃
ושמע כנענאה מלכא דערד
יתיב דרומא ארי אתא ישראל
אורח מאלליא ואגיח קרבא
בישראל ושבא מנהון שביא׃
תם סמע אלכנעני מלך ערד
אלמקים פי אלדארום באן בני
אסראיל קד גאו טריק אל
אתלים פחארבהם וסבא
מנהם סביא׃ וקיים ישראל
קיים קדם יי׳ ואמר אם ממסר תמסר
ית עמא הדין בידי ואגמר ית
קרויהון׃ פנדר אל אסראיל נדרא
קאילא אן אסלמת הולאי אלקום
פי ידי געלת קראהם צואפי׃ וקביל יי׳ צלותיה דישראל ומסר ית כנענאה
וגמר יתהון וית קרויהון וקרא שמיה דאתרא חרמה׃ פסמע אללה דעא
אל אסראיל ואסלם פי אידיהם אלכנעני פגעלוה וקראה צואפי׃ וסמא
דאך אלמוצע חרמה׃ ונטלו מהור טורא אורח ימא

וישמע הכנעני שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד כו׳ כדאיתא בראש השנה ועמלק מעולם
רצועת מרדות לישראל מזומן לכל עת לפורענות׃ יושב הנגב זה עמלק שנ׳ עמלק יושב בארץ
הנגב ושינה את לשונו לדבר בלשון כנען כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב״ה לתת כנענים בידם
והם אינן כנענים ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם לשון כנען אמרו נתפלל סתם שנ׳
אם נתן תתן את העם הזה בידי׃ דרך האתרים׃ דרך הנגב שהלכו בה מרגלים שנ׳ ויעלו בנגב׃
ד״א דרך האתרים דרך התייר הגדול הנוסע לפניהם שנ׳ ודרך שלשת ימים לתור להם מנוחה׃
וישב ממנו שבי׳ אינה אלא שפחה אחת׃ והחרמתי אקדיש שללם לגבוה׃ ויחרם אתהם בהריגה׃
ואת עריהם חרמי גבוה׃ דרך ים סוף כיון שמת אהרן ובאת עליהם מלחמה זו חזרו לאחוריהם
דרך ים סוף הוא הדרך שחזרו להם כשנגזר עליהם גזירת מרגלים שנ׳ וסעו המדברה דרך ים
סוף וכאן חזרו לאחוריהם שבע מסעות שנ׳ ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה שם מת
אהרן וכי במוסרה מת והלא בהר ההר מת אלא שם חזרו והתאבלו עליו והספידוהו כאלו הוא

לסבב את ארץ אדום ותקצר
נפש העם בדרך׃ וידבר העם
באלהים ובמשה למה העליתנו
ממצרים למות במדבר כי אין
לחם ואין מים ונפשנו קצה
בלחם הקלקל׃ וישלח יהוה
בעם את הנחשים השרפים
וינשכו את העם וימת עם
רב מישראל׃ ויבא העם אל
משה ויאמרו חטאנו כי דברנו
ביהוה ובך התפלל אל יהוה
ויסר מעלינו את הנחש ויתפלל
משה בעד העם׃ ויאמר יהוה

דסוף׃ לאקפא ית ארעא דאדום·
ועקת נפשא דעמא באורחא׃
תסרחלו מן גבל הור טריק
בחר אלקלזם ליסתדירו בלד
אדום פצגרת נפוסהם. פי
אלטריק׃ ואתרעם עמא קדם יי
ועם משה בצורא מא אסיקתונא
ממצרים לממת במדברא
ארי לית לחמא ולית מיא
ונפשנא עקת במנא הדין דמיכליה
קליל׃ פתכלמו פי אללה ופי מוסא
וקאלו לם אצעדתמונא מן מצר.
נמות פי אלבר. ממא ליס כבז
ולא מא וקד צגרת נפוסנא מן

אלטעאם אלכפיף׃ וגרי יי בעמא ית חיוון קלן ונכיתו ית עמא ומית עם
סגי מישראל׃ פבעת אללה בלקום חיאת מחרקה לסעתהם פמאת מנהם
כתירין׃ ואתא עמא לות משה ואמרו חבנא ארי אתרעמנא קדם יי
ועימך צלי קדם יי ויעדי מננא ית חויא וצלי משה על עמא׃ פגאו
אלי מוסא וקאלו קד אכטאנא אד תכלמנא פי אללה ופיך. אדע אלי אללה
אן יזיל ענא אלחיאת. פדעא להם מוסא׃ ואמר יי למשה.

בפניהם ועת וברוך במסעות ותמצאם שבע מסעות מן מוסרה עד הר ההר׃ לסבב את ארץ אדום
שלא נתנם לעבור בארצו׃ ותקצר נפש העם בדרך׃ בטורח הדרך שהוקשה להם אמרו עכשיו
היינו קרובים ליכנס לארץ ואנו חוזרים לאחורינו כך חזרו אבותינו ונשתהו שלשים ושמונה שנה עד
היום לפיכך קצרה נפשם בעינוי הדרך ובלשון לעז אנקרוטא לור ולא יתכן לומר ותקצר נפש העם
בדרך בהיותם בדרך ולא פירש בו במה קצרה שכל מקום שתמצא קצור נפש במקרא מפורש
שם במה קצרה כגון ותקצר נפשי בהם וכגון ותקצר נפשו בעמל ישראל וכל דבר קשה על אדם
נופל בו לשון קצור נפש כאדם שהטורח בא עליו ואין דעתו רחבה לקבל אותו הדבר ואין לו מקום
בתוך לבו לגור שם אותו הצער ובדבר המטריח נופל לשון גודל שגדול הוא וכבד על האדם
כגון וגם נפשם בחלה בי גדלה עלי ויגאה כשחל תצודני כללו של פירוש כל לשון קצור נפש

157

אל משה עשה לך שרף ושים
אתו על נס והיה כל הנשוך
וראה אתו וחי: ויעש משה
נחש נחשת וישמהו על הנס
והיה אם נשך הנחש את איש
והביט אל נחש הנחשת
וחי: ויסעו בני ישראל ויחנו
באבת: ויסעו מאבת ויחנו
בעיי העברים במדבר אשר
על פני מואב ממזרח השמש:
משם נסעו ויחנו בנחל זרד:
משם נסעו ויחנו מעבר ארנון

עביד לך קליא ושוי יתיה על
את. ויהי כל דאתנכית ויחזי
יתיה ויתקיים: פקאל אלה למוסי
אצנע מחרקא וארפעה עלא
עלם פכל מלסוע ילתפת אליה
תאיבא פיבקא: ועבד משה
חויא דנחשא ושוייה על את.
והוי כד נכית חויא ית גברא
ומסתכל בחויא דנחשא
ומתקיים: פצנע מוסא תעבאנא
מן נחאס ורפעה עלא עלם.
פכאן אי אנסאן לדגה תעבאן
אתמת אליה תאיבא בקא חייא:

ונטלו בני ישראל ושרו באבת: תם רחלו בנו אסראיל ונזלו פי אבת:
ונטלו מאבת ושרו במגזת עבראי במדברא דעל אפי מואב ממדנח
שמשא: ורחלו מן אבת ונזלו פי בלאקע אלמגאזאת פי אלברייה אלתי
עלא גהת מואב מן מטלע אלשמס: מתמן נטלו ושרו בנחלא דזרד:
ורחלו מן תם ונזלו פי ואד זרד: מתמן נטלו ושרו מעברא דארנון

בדבר לשון שאין יכול לקבלו הוא שאין הדעת סובלתו. באלהים ובמשה. השוו עבד לקונו. למה העליתנו.
שניהם שווים. ונפשנו קצה. אף זה לשון קצור נפש ומאוס. בלחם הקלקל. לפי שהמן נבלע באיברים
קראוהו קלוקל. אמרו עתיד המן הזה שיתפח במעינו כלום יש אדם ילוד אשה שמכניס ואינו מוציא. את
השרפים. ששורפים את האדם בארס שיניהם. וינשכו את העם. יבא נחש שלקה על הוצאת דבה
ויפרע ממוציאי דבה. יבא נחש שכל המינין נטעמין לו טעם אחד ויפרע מכפויי טובה שדבר אחד
משתנה להם לכמה מטעמים. ויתפלל משה. מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה שלא יהא אכזרי מלמחול.
על נס. על כלונס שקורין פירטיקא בלעז. וכן כנס על הגבעה ארים נסי שהוא נס ולפי שהוא גבוה
לאות ולראיה קוראו נס. כל הנשוך. אפילו כלב או חמור נושכו היה ניזוק ומתנונה והולך אלא שנשיכת
הנחש ממהרת להמית לכך נאמר כאן וראה אותו ראייה בעלמא ובנשיכת הנחש נאמר והביט והיה
אם נשך הנחש את איש והביט וגו'. שלא היה ממהר להתרפאות אלא אם כן מביט בו בכוונה ואמרו
רבותינו וכי נחש ממית או מחיה אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם
שבשמים היו מתרפאים ואם לאו היו נימוקים. נחש נחשת. לא נאמר לו לעשותו של נחשת אלא אמר
משה הקב"ה קוראו נחש ואני אעשנו של נחשת לשון נופל על לשון. בעיי העברים. לא ידעתי למה

אשר במדבר היצא מגבול
האמרי כי ארנון גבול מואב
בין מואב ובין האמרי׃ על
כן יאמר בספר מלחמת יהוה
את והב בסופה ואת הנחלים
ארנון׃ ואשד הנחלים אשר
נטה לשבת ער ונשען
לגבול מואב׃ ומשם בארה
הוא הבאר אשר אמר יהוה
למשה אסף את העם ואתנה
להם מים׃ אז ישיר

דבמדברא דנפיק מתחום
אמוראה ארי ארנון תחום
מואב בין מואב ובין אמוראה׃
ורחלו מן תם ונזלו פי גאנב
ארנון אלדי פי אלבריה אלכארג
ען תכם אלאמוריין לאן ארנון
הו אלחד בין מואב ובין אלאמוריין׃
על כן יתאמר בספר קרבין
עבד יי על ימא דסוף וגבורן
על נחלי ארנון׃ ולדאך יקאל פי
כתאב פתוח אללה מן אדראדר
אלקלזם ומן אודיה ארנון׃ ושפך
נחליא דמדברין לקביל לחית ומסתמיך לתחום מואב׃ ומצב
אודיה אלדי מילה אלי עמאלה ער ומסנדה אלי תכם מואב׃ ומתמן
אתיהיבת להון בירא היא בירא דאמר יי למשה כנוש ית עמא ואתין
להון מיא׃ ורחלו מן תם אלא אלביר הי אלביר אלתי קאל אללה למוסי ענהא
אגמע אלקום חתא אעטיהם מאא׃ בכן שבח

נקרא שמם עיים ועי לשון חורבה הוא דבר הטאטא במטאטא והעי״ן בן יסוד לבדיה והוא מלשון יעים ויעה בדרך העברים דרך מעבר העוברים שם את הר נבו אל ארץ כנען שהוא מפסיק בין ארץ מואב לארץ אמוריים על פני מואב ממזרח השמש במזרחה שלארץ מואב גבול האמורי תחום סוף מיצר שלהם וכן גבול מואב לשון קצה וסוף קמלו ממעבר ארנון הקיפו ארץ מואב כל דרומה ומזרחה עד שבאו מעבר השני וארנון בתוך ארץ האמורי בצפונה שלארץ מואב היוצא מגבול האמורי רצועה יוצאה מגבול האמורי והיא שלאמוריים ונכנסת לגבול מואב עד ארנון שהוא גבול מואב ושם חנו ישראל ולא באו לגבול מואב כמו שאמר יפתח וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה ומשה רמזה כאשר עשו לי בני עשו היושבים בשעיר והמואבים היושבים בער מה אלו לא נתנום לעבור בתוך ארצם אלא הקיפום סביב אף מואב כן על כן יאמר על חניה זו ונסים שנעשו בה יאמר בספר מלחמות ה׳ כשמספרים נסים שנעשו לאבותינו יספרו את והב כמו את יהב כמו שאומר מן יעד ועד כך יאמר מן יהב והב והוי״ו יסוד הוא כלומר את אשר יהב להם והרבה נסים בים סוף ואת הנחלים ארנון כשם שמספרים בנסי ים סוף כך יש לספר בנסי נחלי ארנון שאף כאן נעשו נסים גדולים ומה הם הנסים ואשד הנחלים תרגום שלשפך אשד שפך הנחלים שנשפך שם דם אמוריים שהיו נחבאים שם לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר וההרים סמוכים זה לזה אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו בהר מזה והדרך עובר בתוך הנחל אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל לארץ לתוך הנחל לעבור נצא מן המערות בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות

ישראל את השירה הזאת עלי
באר ענו לה: באר חפרוה
שרים כרוה נדיבי העם
במחקק במשענתם וממדבר
מתנה: וממתנה נחליאל
ומנחליאל במות: ומבמות
הגיא אשר בשדה מואב
ראש הפסגה ונשקפה על פני
הישימן:

ישראל ית תשבחתא הדא סקי
בירא שבחו לה: חינ' אנשא
אסראיל הדה אלנשיד וקאל:
אצעדי יא ביר תג'אובו להא:
בירא דחפרוהא רברביא כרוהא
רישי עמא ספריא בחטריהון
וממדברא אתיהיבת להון:
ביר חפרהא אלריסא וכראהא
נבל אלקום. רסמוהא בעכאיתהם.
תסלחלו מן תלך אלברייה אלי

ראת אלעטא: ומדאתיהיבת להון נחתא עמהון לנחליא ומנחליא
סלקא עימהון לרמתא: ומן ראת אלעטא אלא ואד אלאלי. ומן
ואד אלאלה אלא ראת אלכנאיס: ומרמתא לחליא דבחקלי מואב
לריש רמתא. ומסתכיא על אפי בית ישימון: ומן תם אלי אלואד
אלדי פי בלד מואב. ענד ראס אלקלעה. אלמטלעה עלא וגה אלסמאוה:

והיו אותן הנקעים בהר שלצד מואב ובהר שלצד אמוריים היו כנגד נקעים כמין קרנות ושדים בולטין
לחוץ כיון שבאו ישראל לעבור נזדעזע ההר שלארץ ישראל כשפחה היוצאת להקביל פני גברתה
ונתקרב לצד הר שלמואב ונכנסו אותן השדים לתוך אותן נקעים והרגום וזהו אשר נטה לשבת ער
שההר נטה ממקומו ונתקרב לצד מואב ונדבק בו וזהו ונשען לגבול מואב: ומשם בארה: משם בא
האשד אל הבאר כיצד אמר הקב"ה מי מודיע לבני הנסים הללו המשל אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו
לאחר שעברו חזרו ההרים למקומן והבאר ירדה לתוך הנחל והעלת משם דם ההרוגים וזרועות
ואיברים ומוליכתן סביב המחנה וישראל ראו ואמרו שירה: עלי באר: מתוך הנחל והעלי מה שאת
מעלה ומנין שהבאר הודיעה להם שנ' ומשם בארה וכי משם היתה והלא מתחילה ארבעים
שנה היתה עמהם אלא שירדה לפרסם את הנסים וכן אז ישיר השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים
והבאר נתנה להם מתחלת ארבעים מה ראה ליכתב כאן אלא העניין הזה נדרש למעלה הימנו זאת
היא הבאר אשר חפרוה שרים משה ואהרן: במשענתם: במטה: וממדבר: נתנה להם: וממתנה
נחליאל: כתרגומו: ומבמות הגיא אשר בשדה מואב: כי שם מת משה ושם בטלה הבאר: ד"א [illegible]
נדיבי העם כל נשיא ונשיא כשהן חונים כל אחד מקבל ומושך אצל דגלו ומחנהו ומי הבאר מושכין
דרך אותו סימן ובאין לפני חניית כל שבט ושבט: במחוקק: ע"פ משה שנקרא מחוקק [illegible] שם
חלקת מחוקק ספון: ולמה לא נזכר משה בשירה זו לפי שלקה על ידי הבאר וכיון שלא נזכר שמו שם
משה הקב"ה משל למלך שהיו מזמנין אותו לסעודה אמר אם אוהבי שם אני שם ואם לאו איני הולך:
ראש הפסגה: כתרגומו ריש רמתא: פסגה: לשון גובה וכן פסגו ארמנותיה הגביהו ארמנותיה: ונשקפה
אותה הפסגה על פני מקום ששמו ישימון והוא לשון מדבר שהוא שמם: ד"א ונשקפה הבאר על פני
הישימון שנגנזה בימה שלטבריה והעומד על הישימון רואה כמין כברה בים והיא הבאר כך דרש

כג

וישלח ישראל מלאכים אל סיחן מלך האמרי לאמר׃ אעברה בארצך לא נטה בשדה ובכרם לא נשתה מי באר בדרך המלך נלך עד אשר נעבר גבלך׃ ולא נתן סיחן את ישראל עבר בגבלו ויאסף סיחן את כל עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבא יהצה וילחם בישראל׃ ויכהו ישראל לפי חרב ויירש את ארצו מארנן עד יבק עד בני עמון כי עז גבול בני עמון׃

ושלח ישראל אזגדין לות סיחון מלכא אמוראה למימר׃ תם בעת׳ אסראיל רסלא אלי סיחון מלך אמוריין קאילין׃ אעבר בארעך לא נסטי בחקל ובכרם לא נשתי מי גוב באורח מלכא ניזיל עד דנעבר תחומך׃ אריד אן אגוז פי בלדך ולסנא נמיל אלי זרע ולא כרם ולא נשרב מא צהריג בל פי טריק אלמלך נסיר אלי אן נגוז תכמך׃ ולא שבק סיחון ית ישראל למעבר בתחומיה וכנש סיחון ית כל עמיה ונפק לקדמות ישראל למדברא ואתא ליהץ ואגיח קרבא בישראל׃ ולם ידע סיחון בני אסראיל אן יגוזו פי תכמה פגמע גמיע קומה וכרג תלקאהם אלבריה חתא ואפא יהץ פחארבהם׃ ומחהי ישראל לפתגם דחרב וירית ית ארעיה מארנונא עד יובקא עד בני עמון ארי תקיף תחומא דבני עמון׃ פקתלה אסראיל בחד אלסיף וחאזו בלדה מן ארנון אלי יבק אלא בני עמון אד כאן תכמהם שדידא עליה׃ ונסיב ישראל ית כל

ויקח

רבי תנחומא ״וישלח ישראל מלאכים״ ובמקום אחר תולה השליחות במשה שנ׳ וישלח משה מלאכים מא
ממדבר קדמות וכן וישלח משה אל מלך אדום וביפתח הוא אומר וישלח ישראל מלאכים אל מלך
אדום וג׳ הכתובים הללו צריכים זה לזה זה פותח וזה נועל שמשה הוא ישראל וישראל הם משה לומ׳
לך שנשיא הדור הוא ככל הדור כי הנשיא הוא הכל ״אעברה בארצך״ אע״פ שלא נצטוו לפתוח
להם בשלום בקשו שלום״ ולא נתן סיחון״ לפי שכל מלכי כנען היו מעלין לו מס שהיה שומרם
שלא יבואו עליהם גייסות כיון שאמרו לו ישראל נעברה לך בארצך אמר להם כל עצמי אינו יושב
כאן אלא לשמרכם מפניכם ואתם אומרים כך ״ויצא לקראת ישראל״ אלו היתה חשבון מלאה
יתושין אין כל בריה יכולה לכבשה ואם היה סיחון בכפר חלש אין כל אדם יכול לכבשו וכל
שכן אלו היה בחשבון אמר הקב״ה מה אני מטריח על בני כל זאת לצור על כל עיר ועיר נתן בלב

כל

וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֵת כָּל הֶעָרִים
הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל
עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֶשְׁבּוֹן וּבְכָל
בְּנֹתֶיהָ׃ כִּי חֶשְׁבּוֹן עִיר סִיחֹן
מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הִוא וְהוּא נִלְחַם
בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח
אֶת כָּל אַרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד אַרְנֹן׃
עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמֹּשְׁלִים בֹּאוּ
חֶשְׁבּוֹן תִּבָּנֶה וְתִכּוֹנֵן עִיר סִיחוֹן׃
כִּי אֵשׁ יָצְאָה מֵחֶשְׁבּוֹן לֶהָבָה
מִקִּרְיַת סִיחֹן אָכְלָה עָר מוֹאָב
בַּעֲלֵי בָּמוֹת אַרְנֹן׃ אוֹי לְךָ מוֹאָב

קרויא האלין ויתיב ישראל בכל
קרוי אמוראה בחשבון ובכל
כפרנהא׃ פאכד גמיע הדא
אלקרא וסכנו פי גמיע קרא
אלאמוריין פי חשבון וסאיר קראהא׃
ארי חשבון קרתא דסיחון מלכא
אמוראה היא והוא אגיח קרבא
במלכא דמואב קדמאה ונסיב
ית כל ארעיה מניה עד ארנון׃
ודלך אן חשבון הי מדינה סיחון
מלך אלאמוריין והו כאן חארב
מלך מואב אלאול פאכד גמיע
בלדה מן ידה אלי ארנון׃ על כן
יימרון מתליא עולו לחשבון תתבני ותשתכלל קרתא דסיחון׃ ולדלך
יקולון אלממתלין ארכלו אלי חשבון חתא תבנא ותהייא קרית סיחון׃ ארי
קידום תקיף כאישא נפק מחשבון עבדי קרבא כשלהבית מקרתא
דסיחון קטילו עמא דשלו בלחית מואב כומריא דפלחין בית דחלת
רמתא דארנון׃ לאן נארא כרגת מן חשבון ולהיב מן קריה סיחון אכלת
ער מואב ואצחאב ביע ארנון׃ וי לכון מואבאי אבדתון עמא

העירות

כל אנשי המלחמה לצאת מן העיירות ונתקבצו כולם למקום אחד ושם נפלו ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם כי אין שם אלא נשים וטף. כי עז. ומהו חזקו התראתו שלהקב״ה שאמר להם אל תגרו בם. בנותיה. כפרים הסמוכים לה. והוא נלחם. למה הוצרך ליכתב לפי שנא׳ אל תצר את מואב וחשבון משלמואב היתה כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל. מידו. מרשותו. על כן. על אותה מלחמה שנלחם סיחון במואב. יאמרו המושלים. בלעם ובעור והם אמרו באו חשבון שלא היה סיחון יכול לכבשה והלך ושכר את בלעם לקללו וזהו שאמר לו בלק כי ידעתי את אשר תברך מבורך וג׳. תבנה ותכונן. חשבון בשם סיחון להיות עירו. כי אש יצאה מחשבון. משכבשה סיחון. אכלה ער מואב. שם אותה המדינה קרוי ער בלשון עברי ולחיית בלשון ארמי. ער מואב. ער שלמואב. אוי לך מואב. שקללו את מואב שימסרו בידו. כמוש. שם אלהי מואב. נתן. הנותן את מואב שלמואב. פליטים. נשים ופליטים מחרב ואת בנותיו בשבית וג׳. ונירם. אבד מלכות שלהם. אבד חשבון עד דיבון. מלכות ועול שהיה למואב בחשבון אבד

מנשם

אבדת עם כמוש נתן בניו
פליטם ובנתיו בשבית למלך
אמרי סיחון׃ ונירם אבד
חשבון עד דיבן ונשים עד
נפח אשר עד מידבא׃ וישב
ישראל בארץ האמרי׃ וישלח
משה לרגל את יעזר וילכדו
בנתיה ויירש את האמרי אשר
שם׃ ויפנו ויעלו דרך הבשן
ויצא עוג מלך הבשן לקראתם
הוא וכל עמו למלחמה אדרעי׃
ויאמר יהוה אל משה אל תירא
אתו כי בידך נתתי אתו ואת כל
עמו ואת ארצו ועשית לו כאשר

יקוד על דריש יקן נקודו שבתול ויורש ך

דפלחין לכמוש מסר בנוהי
צירין ובנתיה בשביא למלכא
אמוראה סיחון׃ פויל לך יא
מואב כיף ברת יא עברת
כמוש לקד געל בניה אסארא
ובנאתה סביא לסיחון מלך
אמוריין׃ פסקת מלכו מחשבון
עדא שלטן מריבון וצדיאו עד
נפח דסמיך עד מידבא׃ וזאל
סימאהם מן חשבון אלא דיבון
ותוחש אלי נפח אלדי ענד מידבא׃
ויתיב ישראל בארע אמוראה׃
ולמא אקאם אסראיל פי בלד
אמוריין׃ ושלח משה לאללא
ית יעזר׃ ולבשו כפרנהא ותרך
ית אמוראה דתמן׃ פבעת מוסא בקום ירומון יעזר פפתחו רסאתיקהא
וקרצו אמורי אלדי פיהא׃ ואתפניאו וסליקו לאורח מתנן ונפק עוג
מלכא דמתנן לקדמותהון הוא וכל עמיה לאגחא קרבא לאדרעי׃
תם ולו פצערו טריק אלבתניה פכלג עוג מלך אלבתניה תלקאהם
הו וגמיע קומה ללחרב אלי אדראעאת׃ ואמר יי למשה לא תדחל
מניה ארי בידך מסרית יתיה וית כל עמיה וית ארעיה ותעביד ליה
כמא דעבדתא לסיחון מלכא אמוראה דיתיב בחשבון׃ פקאל אללה למוסי

משם וכן עד דיבון תרגום שלסר עד כלומר סר ניר מדיבון ניר לשון מלכות ועול וממשלת איש כמו
למען היות ניר לדויד עבדי׃ ונשים עד נפח שין דגושה לשון שממה כך יאמרו המושלים ונשים אותם
עד נפח השימונם עד נופח׃ וישלח משה לרגל את יעזר המרגלים לכדוה אמרו לא נעשה כראשונים
בטוחים אנו בכח תפלתו שלמשה להלחם׃ אל תירא אותו שהיה משה ירא שמא תעמוד לו זכותו של
אברהם שנ׳ ויבא הפליט והוא עוג שפלט מן הרפאים שהכו כדר לעומר והבירין בעשתרות קרנים שנ׳ך

עשית לסיחן מלך האמרי
אשר יושב בחשבון׃ ויכו אתו
ואת בניו ואת כל עמו עד
בלתי השאיר לו שריד ויירשו
את ארצו׃ ויסעו בני ישראל
ויחנו בערבות מואב מעבר
לירדן ירחו׃ פב' פיסו
ג וירא בלק בן צפור ס"ע ש'
את כל אשר עשה ישראל
לאמרי׃ ויגר מואב מפני העם
מאד כי רב הוא ויקץ מואב מפני
בני ישראל׃ ויאמר מואב אל

לא תכ'אפה פאני מסלמה פי ידך
וגמיע קומה וכלדה ותצנע בה
כמא צנעת בסיחון מלך אמוריין
אמקים פי חשבון׃ ומחו יתיה
וית בנוהי וית כל עמיה. עד
דלא אשתאר ליה משיזיב׃
וירית יתארעיה׃ פקתלוה
ובניה וגמיע קומה חתא לם
יבק לה שרידא וחאזו בלדה׃
ונטלו בני ישרא' ושרו במישרא
דמואב מעברא לירדנא דיריחו׃
תם רחלו בני אסראיל ונזלו פי
בידאת מואב אלתי עלא ארדן

יריחא׃ פ' פ' פג"י וחזא בלק בר צפור ית כל דעבד ישראל
לאמוראה׃ ולמא ראא בלק אבן צפור גמיע מא צנע אל אסראיל
באמוריין׃ ודחיל מואבאה מן קדם עמא לחדא ארי סגי הוא
ועקת למואבאי מן קדם בני ישראל׃ פחדר אמואביין מן קבל אקום
גדא אד הם כתירין ותגרו מנהם׃ ואמר מואב לסבי מדין כען
ישיצון קהלא ית כל סחרננא כמא דמלחיך תורא ית ירוקא דחקלא
ובלק בר צפור מלכא למואב בעדנא ההוא׃ פקאל לשיוך מדין

רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים "ויכו אותו" משה הרגו כדאיתא בברכות בהרואה —
עקר טורא בר תלתא פרסי וכו'" **וירא** בלק את כל אשר עשה ישרא' לאמרי" אמר אלו
שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם אנו על אחת כמה וכמה לפיכך
ויגר מואב" לשון מורא כמו גורו לכם" ויקץ מואב" קצו בחייהם" אל זקני מדין" והלא מעולם
היו שונאים זה את זה שנ' המכה את מדין בשדה מואב שבאו מדין על מואב למלחמה
אלא מיראתן של ישרא' עשו שלום ביניהם" מה ראו מואב ליטול עצה ממדין כיון שראו ישרא'
נוצחים שלא כמנהג העולם אמרו מנהיגם של אלו במדין נתגדל נשאלו מהם מה מדתו אמרו לו
אין כוחו אלא בפיו אמרו אף אנו נבא עליהם באדם שכוחו בפיו" כלחוך השור" כל מה שהשור

זקני מדין עתה ילחכו הקהל את
כל סביבתינו כלחך השור את
ירק השדה ובלק בן צפור מלך
למואב בעת ההוא: וישלח
מלאכים אל בלעם בן בעור
פתורה אשר על הנהר ארץ
בני עמו לקרא לו לאמר הנה
עם יצא ממצרים הנה כסה
את עין הארץ והוא ישב
ממלי: ועתה לכה נא ארה לי
את העם הזה כי עצום הוא
ממני אולי אוכל נכה בו

לאן סילחס הדא אלגוק כל מא
חואלינא כמא ילחס אלתור כצ'ר
אלצחרא וכאן בלק בן צפור
מלכהם פי דלך אלוקת: ושלח
אזגדין לות בלעם בר בעור
לפתור ארם דעל פרת ארע בני
עמיה למקרי ליה למימר הא
עמא נפק ממצרים הא חפא
ית עין שמשא דארעא והוא שרי
מלקבלי: פבעת ברסל אלי בלעם
אבן בעור אלי פאתורא אלדי עלא
אלפראת בלד קומה לידעו בה
וקאל הודי קום כרג מן מצר קד
גטא עין אלארץ והו נאזל מקאבלי: וכען איתא כען לוט לי
ית עמא הדין ארי תקיף הוא מני מאם איכול לאגחא ביה קרב
ואתרכניה מן ארעא ארי ידענא ית דתברך מברך ודתלוט ליט:
ואלאן פתעאל אלענה לי אלי הם אעצם מני פלעלי אסתטיע אחארבה
ואטרדה ען אלבלד לאני אעלם אן מא תבארכה מבארך

מלחך אין בו ברכה: בעת ההיא: לא היה ראוי למלכות מנסיכי מדין היה וכיון שמת סיחון מינוהו
עליהם לצורך שעה: פתורה: כשלחני הזה שהכל מריצים לו מעות כך כל המלכים מריצים
לו איגרותיהם ולפי פשוטו שלמקרא כך שם המקום: ארץ בני עמו: של בלק משם היה וזה
היה מתנבא ואומר לו עתיד אתה למלוך ואם תאמר מפני מה השרה הקב"ה שכינתו על
גוי רשע כדי שלא יהא פתחון פה לאומות לומר אילו היה לנו נביאים חזרנו למוטב העמיד
להם נביאים והם פרצו גדר העולם שבתחלה היו גדורים בעריות וזה נתן להם עצה
להפקיר עצמן לזנות: לקרוא לו הקריאה שלו היתה ולהנאתו שהיה פוסק לו ממון הרבה:
עם יצא ממצרים: ואם תאמר מה מזיקך: הנה כסה את עין הארץ: סיחון ועוג שהיו שומרים
אותנו עמדו עליהם והרגום: והוא יושב ממולי: חסר כתיב קרובים הם להכריתנו כמו כי
אמילם: נכה בו: אני ועמי נכה בהם: ד"א לשון משנה הוא מנכה לו מן הדמים לחסר
מהם מעט: כי ידעתי וג': על ידי מלחמת סיחון שעזרתו להכות את מואב: וקסמים
בידם: כל מיני קסמים שלא יאמר אין בלי תשמישי עמי: ד"א קסם זה כתלו בידם זקני

וַאֲגָרְשֶׁנּוּ מִן הָאָרֶץ כִּי יָדַעְתִּי
אֵת אֲשֶׁר תְּבָרֵךְ מְבֹרָךְ וַאֲשֶׁר
תָּאֹר יוּאָר: וַיֵּלְכוּ זִקְנֵי מוֹאָב
וְזִקְנֵי מִדְיָן וּקְסָמִים בְּיָדָם
וַיָּבֹאוּ אֶל בִּלְעָם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו
דִּבְרֵי בָלָק: וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ
פֹה הַלַּיְלָה וַהֲשִׁבֹתִי אֶתְכֶם
דָּבָר כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר יְהוָה אֵלָי
וַיֵּשְׁבוּ שָׂרֵי מוֹאָב עִם בִּלְעָם:
וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל בִּלְעָם וַיֹּאמֶר
מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: וַיֹּאמֶר
בִּלְעָם אֶל הָאֱלֹהִים בָּלָק בֶּן
צִפֹּר מֶלֶךְ מוֹאָב שָׁלַח אֵלָי:

ומן תלענה ילען: ואזלו סבי
מואב וסבי מדין וקסמיא בידיהון
ואתו לות בלעם ומלילו עמיה
פתגמי בלק: פמצו שיך מואב
ומדין בפלאות מעהם חתא ואפו
בלעם פאכבלוה בכלאם בלק:
ואמר להון ביתו הכא בליליא
ואתיב יתכון פתגמא כמא
דימליל יי עמי ואוריכו רברבי
מואב עם בלעם: קאל להם ביתו
ההנא לילה אחר עליכם גואבא
כמא יקול אלה לי פאקאם
ריסא מואב ענד בלעם:
ואתא מימר מן קדם יי לות
בלעם ואמר מן גבריא האלין דעימך: פואפא אמר אלה בלעם
פקאל מפתתחא מן הולאי אלקום אלדין מעך: ואמר בלעם קדם יי
בלק בר צפור מלכא דמואב שלח לותי: קאל אן בלק אבן
צפור מלך מואב בעת בהם אלי: הא עמא דנפק ממצרים
וחפא ית עין שמשא דארעא כען איתא לוט לי יתיה מאם איכול
לאגחא ביה קרב ואתרכניה: יקול אן אלקום אלדי כרג מן מצר

מדין אמרו אם יבא עמנו בפעם הזאת ישנו בו ממש ואם ידחנו אין בו תועלת לפיכך כשאמר להם לינו
פה הלילה אמרו אין בו תקוה הניחוהו והלכו להם שנ׳ וישבו שרי מואב עם בלעם אבל זקני מדין
הלכו להם׳ לינו פה הלילה׳ אין רוח הקודש שורה עליו אלא בלילה וכן לכל נביאי אומות העולם
וכן שנ׳ ויאמר ה׳ אל לבן הארמי בחלום הלילה כאדם ההולך אצל פלגשו בהחבא׳ כאשר
ידבר ה׳ אלי׳ אם ימליכני ללכת עם בני אדם כמותכם אלך שמא אין כבודי לתתי להלוך אלא
עם שרים גדולים׳ וישבו׳ לשון עכבה׳ מי האנשים האלה עמך׳ להטעותו בא אמר פעמים
שאין הכל גלוי לפניו אין דעתו שוה עליו אף אני אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין׳ בלק בן צפור׳
אף עלפי שאינו חשוב בעיניך חשוב אני בעיני המלכים׳ קבה לי׳ [illegible] זו קשה מאאה לי

הנה העם היצא ממצרים ויכס
את עין הארץ עתה לכה קבה
לי אתו אולי אוכל להלחם בו
וגרשתיו ויאמר אלהים אל
בלעם לא תלך עמהם לא תאר
את העם כי ברוך הוא ויקם
בלעם בבקר ויאמר אל שרי
בלק לכו אל ארצכם כי מאן
יהוה לתתי להלך עמכם ויקומו
שרי מואב ויבאו אל בלק
ויאמרו מאן בלעם הלך
עמנו ויסף עוד בלק שלח
שרים רבים ונכבדים מאלה
ויבאו אל בלעם ויאמרו לו כה
אמר בלק בן צפור אל נא
תמנע מהלך אלי כי כבד

קד גטא צאהר אלארץ וזאן
פתעסבה לי לעלי אסתטיע
אן אחארבה ואטרדה ואמר
יי לבלעם לא תיזיל עמהון
לא תלוט ית עמא ארי בריך
הוא וקאל לה לא תמץ מעהם
ולא תלען אלקום פאנה מבארך
וקם בלעם בצפרא ואמר
לרברבי בלק איזילו לארעכון
ארי לית רעוא קדם יי למשבקי למיזל עימכון פקאם
בגראה וקאל לריסא בלק
אמצו אלי בלדכם לאן אללה
כהאני אן אמצי מעכם וקמו
רברבי מואב ואתו לות בלק
ואמרו סריב בלעם למיתי
עמנא פקאם ריסא מואב וגאו
אלי בלק וקאלו קד אבא בלעם אן יגי מענא ואוסיף עוד בלק שלח
רברבין סגיאין ויקירין מאלין פעאוד בלק איצא בעת ריסא וי יקרין
אעטם ואגל מן אולאיך ואתו לות בלעם ואמרו ליה כדנן אמר
בלק בר צפור לא כען תתמנע מלמיתי לותי פגאו אלי בלעם וקאלו
לה כדא קאל בלק אבן צפור לא תמתנע מן אלמציר אלי ארי יקרא

שהוא כוקבו ומפרש וגרשתיו מן העולם ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מן הארץ איני מבקש אלא להסיעם
מעלי ובלעם היה שונאם יותר מבלק לא תלך עמהם אמר לו אם כן אקללם במקומי אמר לו לא תאור
את העם אמר לו אם כן אברכם אמר לו אינם צריכים לברכתך כי ברוך הוא משלא ומרים לצרעה
לא מדבשיך ולא מעוקציך להלוך עמכם אלא עם שרים גדולים מכם מכאן שרוחו גבוהה ולא רצה
לגלות שהוא ברשותו של מקום אלא בלשון גסות לפיכך ויוסף עוד בלק כי כבד אכבדך מאד יותר ממה

אכבדך מאד וכל אשר
תאמר אלי אעשה ולכה נא
קבה לי את העם הזה׃ ויען
בלעם ויאמר אל עבדי בלק
אם יתן לי בלק מלא ביתו
כסף וזהב לא אוכל לעבר
את פי יהוה אלהי לעשות
קטנה או גדולה׃ ועתה שבו
נא בזה גם אתם הלילה
ואדעה מה יסף יהוה דבר עמי׃
ויבא אלהים אל בלעם לילה
ויאמר אם לקרא לך באו
האנשים קום לך אתם ואך את
הדבר אשר אדבר אליך אתו
תעשה׃ ויקם בלעם בבקר

איקרנך לחדא וכל דתימר לי
אעביד ואיתא כען לוט ליית
עמא הדין׃ פאני סאכרמך
גדא וכלמא תקול לי אצנעה
ותעאל אלען לי הולאי אלקום׃
ואתיב בלעם ואמר לעבדי
בלק אם יתין לי בלק מלי
ביתיה כסף ודהב לית לי
רשו למעבר על גזירת
מימרא דיי אלהי למעבד
זעירתא או רבתא׃ פאגאב
בלעם קואד בלק וקאל להם
לו אעטאני בלק מל ביתה
פצה ודהב לא אסתטיע אן
אתגאוז אמר אללה רבי פאעמל
צגירה או כבירה׃ וכען אוריכו

כען הכא אף אתון בליליא ואדע מא יוסיף יי למללא עמי׃ ואלאן
אקימו אנתם איצׄא הההנא אללילה חתא אנטׄר מא יעאוד אללה אן
יכאטבני בה׃ ואתא מימר מן קדם יי לות בלעם בליליא ואמר ליה אם
למקרי לך אתו גבריא קום איזיל עימהון ובלם ית פתגמא דאמליל
עימך יתיה תעביד׃ פואפא אמר אללה בלעם לילא וקאל אן כאן הולאי
אלקום גאוו ליר עוך פקם אמץׄ מעהם לכן אלאמר אלדי אקולה לך אצנעה
פקט׃ וקם בלעם בצפרא וזריז ית אתניה ואזל עם רברבי מואב׃ פקאם

נאה ליתן גוטל לשעבר אני נותן לך׃ מלא ביתו כסף וזהב׃ למדנו שנפשו רחבה ומחמד ממון אחרים אמר
ראוי לו ליתן לי כל כסף וזהב שלו שהרי צריך לשכור חיילות רבות ספק נוצח ספק אינו נוצח ואני ודאי נוצח׃
לא אוכל לעבור׃ על כרחו גילה שהוא ברשות אחרים ונתנבא כאן שאינו יכול לבטל הברכות שנתברכו
האבות מפי השכינה׃ גם אתם׃ פיו הכשילו גם אתם סופכם לילך בפחי נפש כראשונים׃ מה יוסף׃ לא ישנה

ויחבש את אתנו וילך עם שרי
מואב: ויחר אף אלהים כי הולך
הוא ויתיצב מלאך יהוה בדרך
לשטן לו והוא רכב על אתנו
ושני נעריו עמו: ותרא האתון
את מלאך יהוה נצב בדרך
וחרבו שלופה בידו ותט
האתון מן הדרך ותלך בשדה
ויך בלעם את האתון להטתה
הדרך: ויעמד מלאך יהוה
במשעול הכרמים גדר
מזה וגדר מזה: ותרא האתון

בלגדאה ואסרג אתאנה ומצא
מע ריסא מואב: ותקיף רגזא
דיי ארי אזיל הוא ואתעתד
מלאכא דיי באורחא לשטן
ליה והוא רכיב על אתנה ותרין
עולימוהי עימיה: ת"ס אשתד
גצב אללה למציה טאמעא
פוקף מלך אללה פי אלטריק
ליחידה ען דאך והו ראכב
עלא אתאנה ומעה גלאמיה:
וחזת אתנא ית מלאכא דיי
מעתד באורחא וחרביה
שליפא בידיה וסטת אתנא
מן אורחא ואזלת בחקלא ומחא בלעם ית אתנא לאסטיותה
לאורחא: פלמא ראת אלאתאן מלך אללה קאימא פי אלטריק
וסיפה מסלול פי ידה מאלת ען אלטריק וסארת פי אלצחרא פצרבהא
בלעם לירדהא אלי אלטריק: וקם מלאכא דיי בשביל כרמיא
אתרא דגדירא מכא וגדירא מכא: ת"ס וקף מלך אללה
פי זקאק אלכרום והכאך גדאר ימנה ויסרה: וחזת אתנא ית

דבריו מברכה לקללה הלואי שלא יקרא לברך כאן נתנבא שעתיד להוסיף להם ברכות על ידו" אם
לקרוא לך: אם הקריאה שלך וסבור אתה ליטול עליה שכר קום לך אתם" ואך" על כרחך את
הדבר אשר אדבר אליך אותו תעשה ואעפ"כ וילך בלעם אמר שמא אפתנו ויתרצה" ויחבוש את אתונו
מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם
אביהם שנ' וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו" עם שרי מואב" לבו כלבם שוה" כי הולך הוא"
ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאוה לילך" לשטן לו" מלאך של רחמים היה והיה רוצה למנעו
מלחטוא שלא יחטא ויאבד" ושני נעריו עמו" מכאן לאדם חשוב היוצא לדרך יוליך עמו שני אנשים
לשמשו וחוזרים ומשמשים זה את זה" ותרא האתון" והוא לא ראה שנתן הקב"ה רשות לבהמה לראות
יותר מן האדם שמתוך שיש בו דעת תיטרף דעתו כשיראה מזיקין" וחרבו שלופה בידו" אמר
רשע זה הניח כלי אומנותו שכלי זיין של אומות העולם בחרב והוא בא עליהם בפיו שהוא
אומנות שלהם אף אני אתפוש את שלו ואבא עליו באומנותו וכן סופו ואת בלעם בן בעור הרגו
בחרב" במשעול" כתרגומו בשביל וכן אם ישפוק עפר שומרון לשעלים עפר הנדבק בכפות הרגלים

את מלאך יהוה ותלחץ אל הקיר
ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר ויסף
להכתה: ויוסף מלאך יהוה עבור
ויעמד במקום צר אשר אין
דרך לנטות ימין ושמאול:
ותרא האתון את מלאך יהוה
ותרבץ תחת בלעם ויחר אף
בלעם ויך את האתון במקל:
ויפתח יהוה את פי האתון ותאמר
לבלעם מה עשיתי לך כי
הכיתני זה שלש רגלים:
ויאמר בלעם לאתון כי
התעללת בי לו יש חרב בידי
כי עתה הרגתיך: ותאמר

מלאכא דיי מעתד באורחא
וחרביה שליפא בידיה וסטת
אתנא מן אורחא ואזלת
בחקלא ומחא בלעם ית אתנא
לאסטיותה לאורחא: ואדחיקת
עם כותלא ודחקת ית רגלא
דבלעם בכותלא ואוסיף למחה:
פלמא ראתה אזדחמת מע
אלחאיט פצגטת רגל בלעם
אלי אלחאיט פזאד פי צרבהא:
ואוסיף מלאכא דיי עבר וקם
באתר עק דלית אורח למסטי
לימינא ולסמלא: תם עאוד
מלך אללה פגאז ווקף פי מוצע
מציק מא ליס טריק אן ימיל
ענה ימנה ויסרה: וחזת אתנא ית מלאכא דיי ורבעת תחות בלעם
ותקיף רגזא דבלעם ומחא ית אתנא בחטרא: פלמא ראתה רבצת
תחת בלעם פאשתד גצבה פצרבהא בעצא: ופתח יי ית פומא
דאתנא ואמרת לבלעם מא עבדית לך ארי מחיתני דנן תלת
זמנין: פפתח אללה פאהא פקאלת לבלעם מאדא צנעת בך אד צרבתני
הדה אמרה אתלאתה: ואמר בלעם לאתנא ארי חייכת בי לו אית
חרבא בידי ארי כען קטלתיך: קאל לאנך תמרדת בי ולו אן פי ידי סיף

בהלוכו וכן מי מדד בשעלו מים ברגליו ובהלוכו: גדר מזה וגדר מזה: סתם גדר של אבנים הוא:
ותלחץ: היא עצמה: ותלחץ: את אחרים את רגל בלעם: ויוסף מלאך ה' עבור: לעבור עוד לפניו כלומר
להיות לפניו במקום אחר כמו והוא עבר לפניהם: ומדרש אגדה יש בתנחומא מה ראה לעמוד
בשלשה מקומות סימני אבות הראהו: זה שלש רגלים: רמז לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת
שלש רגלים בשנה: התעללת: כתרגומו לשון גנאי ובזיון: לו יש חרב בידי: גנות גדולה היה לו דבר

האתון אל בלעם הלוא אנכי
אתנך אשר רכבת עלי מעודך
עד היום הזה ההסכן הסכנתי
לעשות לך כה ויאמר לו ויגל
יהוה את עיני בלעם וירא את
מלאך יהוה נצב בדרך וחרבו
שלפה בידו ויקד וישתחו
לאפיו ׃ ויאמר אליו מלאך
יהוה על מה הכית את אתנך
זה שלש רגלים הנה אנכי
יצאתי לשטן כי ירט הדרך
לנגדי ׃ ותראני האתון ותט

לקבלתך ׃ ואמרת אתנא לבלעם
הלא אנא אתנך דרכיבת עלי
מדאיתך עד יומא הדין המילף
אליפנא למעבד לך כדין ואמר
לא ׃ קאלת אליס אנא אתאנך אלדי
רכבתני מנד כנת אלי הדי אליום
הל עוודתך אן אצנע בך כדי
קאל לא ׃ וגלא יי׳ ית עיני בלעם
וחזא ית מלאכא דיי׳ מעתד
באורחא וחרביה שליפא
בידיה וכרע וסגיד לאפוהי ׃
תם כשף אללה ען בצר בלעם
פראי מלך אללה ואקפא פי אל

טריק וסיפה מצלת פי ידה פכר בין ידיה סאגדא ׃ ואמר ליה
מלאכא דיי׳ על מא מחיתא ית אתנך דנן תלת זמנין הא אנא
נפקית לשטן ארי גלי קדמי דאת רעי למיזל באורחא
לקבלי ׃ קאל לה מלך אללה לם צרבת אתאנך הדה תלתה
ואנא כרגת אן אחירך אד תורטת אלטריק חדא ׃ וחזתני אתנא

זה בעיני השרים זה הולך להרוג אומה שלימה בפיו ולאתון זו צריך לכלי זיין ״ ההסכן הסכנתי ״
כתרגומו וכן הלא לא יסכן גבר ורבותינו דרשו מקרא זה בגמרא אמרי ליה מאי טעמא דלא רכבת
אסוסיא אמר להון ברטיבא שדאי ליה בשביל שהדרך לנגדי כלומר לקנאתי ולהקניטני ולפי
משמעו כי חרד הדרך לנגדי לשון רטט כי ראיתי בעל׳ וכן על ידי רשעים ירטני מפייס ומנחם
אותי על ידי רשעים שאינן אלא מקניטין ״ אולי נטתה ״ כמו לולי כעמים שאולי משמש בלשון
לולא ״ הדרך שחרד ומיהר הדרך שהוא לכעסי ולהמרותי ומקרא קצר הוא כמו ותכל דוד
לשנא אחרינא ירט לשון רצון וכן על ידי רשעים ״ גם אותכה הרגתי ״ הרי זה מקרא מסורס
והוא כמו גם הרגתי אותך כלומר לא העכבה בלבד קראתך על ידי כי גם ההריגה ״ ואותה
החייתי ״ ועתה מפני שדיברה והוכיחתך ולא יכולת לעמוד בתוכחתה כמו שכתוב ויאמר
לא הרגתיה שלא יאמרו זו היא שנלקה את בלעם בתוכחתה ולא יכול לה שחס המקום
על כבוד הבריות וכן והרגת את האשה ואת הבהמה וכן ואת הבהמה תהרוגו ״ כי לא
ידעתי ״ גם זה גנותו ועל כרחו הודה הוא היה משתבח שיודע דעת עליון ומה הגיד לא

לפני זה שלש רגלים אולי
נטתה מפני כי עתה גם אתכה
הרגתי ואותה החייתי: ויאמר
בלעם אל מלאך יהוה חטאתי
כי לא ידעתי כי אתה נצב
לקראתי בדרך ועתה אם רע
בעיניך אשובה לי: ויאמר
מלאך יהוה אל בלעם לך עם
האנשים ואפס את הדבר
אשר אדבר אליך אתו
תדבר וילך בלעם עם שרי
בלק: וישמע בלק כי בא

וסטת קדמי דנן תלת זמנין מן
אלופון לא סטת מן קדמי
ארי כען אף יתך קטלית
ויתה קיימית: חתא ראתני
מאלת ענ הדה זמלה תלאתה
ולו לם תמיל עני לקתלתך
ובקיתהא: ואמר בלעם
למלאכא דיי חבית ארי לא
ידענא דאת מעתד לקדמותי
באורחא וכען אם ביש
בעינך אתוב לי: קאל לה קד
אכטית אעלם אנך ואקף ולם
תלקאי פי אטריק ואן פאן

סאך מציי רגעת: ואמר מלאכא דיי לבלעם איזיל עם
גבריא וברם ית פתגמא דאמליל עימך יתיה תמליל ואזל
בלעם עם רברבי בלק: קאל לה אמץ מע אלקום ואקול אדי
אקולה לך קלה פקט פמצא מעהם: ושמע בלק ארי אתא
בלעם ונפק לקדמותיה לקרתא דמואב דעל תחום ארנון
דבסטר תחומא: פלמא סמע בלק במגי בלעם כרג

ידעתי: אם רע בעיניך אשובה לי: להתריס כנגד המקום היא תשובה זו אמר לו הוא בעצמו
צוני ללכת ואתה מלאך מבטל את דבריו למוד הוא בכך שאומר דבר ומלאך מחזירו
אמר לאברהם קח נא את בנך וג' ועל ידי מלאך בטל את דברו אף אני אם רע בעיניך
צריך אני לשוב: לך עם האנשים: בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו: אפס: על
כרחך את הדבר אשר אדבר וג': לך עם האנשים: בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין
אותו: כי חלקך עמהם וסופך ליאבד מן העולם: עם שרי בלק: שמח לקללם כמותם:
וישמע בלק: שלח שלוחים לבשרו: האמנם לא אוכל כבדך: נתנבא שסופו לצאת מעמו
בקלון: אל עיר מואב: אל מטרופולין שלו עיר החשובה שלו לומר ראה מה אלו מבקשי

בלעם ויצא לקראתו אל
עיר מואב אשר על גבול
ארנן אשר בקצה הגבול:
ויאמר בלק אל בלעם הלא
שלח שלחתי אליך לקרא
לך למה לא הלכת אלי
האמנם לא אוכל כבדך:
ויאמר בלעם אל בלק הנה
באתי אליך עתה היכול
אוכל דבר מאומה הדבר
אשר ישים אלהים בפי
אתו אדבר: וילך בלעם
עם בלק ויבאו קרית חצות:
ויזבח בלק בקר וצאן וישלח
לבלעם ולשרים אשר
אתו: ויהי בבקר ויקח בלק

תלקאה אלי קרית מואב עלי
תכֿם ארנון אלדי פי טרפה:
ואמר בלק לבלעם הלא
משלח שלחית לותך למקרי
לך למא לא אתיתא לותי
הבקשטא הויתא אמר לית
אנא יכיל ליקרותך: קאל בלק
איס ארסלת אליך מלה קבל
הדה ארעוך לם לם תציר
אלי אתרא ליס אקדר אן
אכרמך: ואמר בלעם
לבלק הא אתיתי לותך כען
המיכל יכילנא למללא מדעם
פתגמא דישוי יי בפומי יתיה
אמליל: קאל ואן קד צרת אליך
תראני אסתטיע אן אקול
שיא אלא מא ילקנניה אללה

פקט: ואזל בלעם עם בלק ואעליה לקרית מחוזוהי: ומצא
גמיעא אלא אנגאא אלא קרית חוצות: ונכס בלק תורין ועאן ושלח
לבלעם ולרבבניא דעימיה: דבח בלק בקרא וגנמא ובעת
ברזק אלי בלעם ואלי אלריסא אלדין מעה: והוה בצפרא ודבר
בלק ית בלעם ואסקיה לרמת דחלתיה וחזא מתמן קצת מן
עמא: פלמא כאן בגדאה אכד בלק בלעם פאצעדה אלא

לנקור" קרית חוצות" עיר מלאה שווקים אנשים ונשים וטף בחוצותיה לומר ראה ורחם שלא
ישקלו אלו" בקר וצאן" דבר מועט" במות בעל" כתרגומו לרמת דחלתיה שם עבודת אלילים"

את בלעם ויעלהו במות בעל
וירא משם קצה העם: ויאמר
בלעם אל בלק בנה לי
בזה שבעה מזבחת והכן
לי בזה שבעה פרים ושבעה
אילים: ויעש בלק כאשר
דבר בלעם ויעל בלק
ובלעם פר ואיל במזבח:
ויאמר בלעם לבלק התיצב
על עלתך ואלכה אולי יקרה
יהוה לקראתי ודבר מה
יראני והגדתי לך וילך שפי:
ויקר אלהים אל בלעם ויאמר
אליו את שבעת המזבחת
ערכתי ואעל פר ואיל
במזבח: וישם יהוה דבר בפי

בעץ ביע מעבודה פנזל מן
תם בעץ אקום: ואמר בלעם
לבלק בני לי הלא שבעה
מדבחין ואתקין לי הכא
שבעה תורין ושבעה דכרין:
קאלה אבן לי ההנא סבעה
מדאבח ואעד לי ההנא סבעה
רתות וסבעה כבאש: ועבד
בלק כמא דמליל בלעם
ואסיק בלק ובלעם תור
ודכר על כל מדבח: פצנע
דאך וקרבא תורא וכבשא
עלא כל מדבח: ואמר
בלעם לבלק אתעתד על
עלתך ואהך מא אם יערע
מימר מן קדם יי לקדמותי
ופתגמא דיחזינני ואחוי לך

ואזל יחידי: תם קל להקף ענד קראבינך ואמצי אנא פלעל אן
יואפיני אמר אלה ואי קול לקנניה אכברתך בה ומצא פי הדו:
וערע מימר מן קדם יי בבלעם ואמר קדמוהי ית שבעה מדבחין
סדרית ואסיקית תור ודכר על כל מדבח: פלמא ואפא אמר אלה
בלעם קל יאכב קד נצדת סבעה מדאבח וקרבת תורא וכבשא
עלא כל מדבח: ושוי יי פתגמא בפומא דבלעם ואמר תוב

אולי יקרה ה׳ לקראתי: אינו רגיל לדבר עמי ביום: וילך שפי: כתרגומו יחידי לשון שפי ושקט שאין עמו
אלא שתיקה: ויקר: לשון עראי לשון גנאי לשון טומאה קרי כלומ׳ בקושי ובבזיון היה נגלה עליו ביום אלא
בשביל להראות את חיבתן של ישר׳: את שבעה המזבחת: שבעה מזבחות ערכתי אין כתיב כאן

בלעם ויאמר שוב אל בלק
וכה תדבר׃ וישב אליו והנה
נצב על עלתו הוא וכל שרי
מואב׃ וישא משלו ויאמר מן
ארם ינחני בלק מלך מואב
מהררי קדם לכה ארה לי
יעקב ולכה זעמה ישראל׃
מה אקב לא קבה אל ומה
אזעם לא זעם יהוה׃ כי
מראש צרים אראנו ומגבעות
אשורנו הן עם לבדד ישכון
ובגוים לא יתחשב׃ מי מנה

לות בלק וכדין תמליל׃ פלקיה
אלה בלעאמא וקאל ארגע אלי בלק
וקל כדא׃ ותב לותיה והא
מעתד על עלתיה הוא וכל
רברבי מואב׃ ורגע אליה ואדא
בה ואקף ענד קרבאנה וגמיע
ריסא מואב׃ ונטל מתליה
ואמר מן ארם דברני בלק
מלכא דמואב מטורי מדנחא
איתא לוט לי יעקב ואיתא תריך
לי ישראל׃ מא אלוטיה דלא לטיה
פרב מתלה וקאל מן ארם סיירני
בלק מלך מואב מן גבאל משרק
קאילא תעאל אלען לי יעקוב ודמם לי אסראיל׃ מא אלוטיה דלא לטיה אלהא ומא
אתרכיניה דלא תרכיה יי׃ מא אסב מן לם יסבה אלטאיק ומא אדם מן לם
ידמה אללה׃ ארי מריש טוריא חזיתיה ומרמתא סכיתיה הא עמא בלחודיהון
עתידין דיחסנון עלמא ובעממיא לא יתדנון גמירא׃ ואנא אראה מן רוס
אגבאל ואלמחה מן אליפאע אנה שעב סיסכן פרדא ולא יחסב מע סאיר אלאמם׃

לא את שבעת המזבחות אמ׳ לפניו אבותיהם של אלו בנו לפניך ז׳ מזבחות ואני ערכתי כנגד כולן אברהם בנה
ארבעה ויבן שם מזבח לה׳ הנראה אליו ויעתק משם ההרה וג׳ ויאהל אברהם וג׳ ואחד בהר המוריה ויצחק
בנה אחד ויבן שם מזבח וג׳ ויכרו שם עבדי יצחק באר ויעקב בנה שנים אחד בשכם ואחד בבית אל ואעל
פר ואיל במזבח ואברהם לא העלה אלא איל אחד ארה לי יעקב ולכה זועמה ישראל בשני שמותיהם אמר
לו לקללם שמא אחד מהם מובהק מה אקב לא קבה אל כשהיו ראויים להתקלל לא נתקללו כשהזכיר
אביהם את עונם באפם הרגו איש לא קלל אלא אפם שנ׳ ארור אפם כשנכנס אביהם במרמה אצל אביו
היה ראוי להתקלל מה נאמר שם גם ברוך יהיה במברכים נאמר אלה יעמדו לברך את העם במקללים
לא נאמר אלה יעמדו לקלל את העם אלא על הקללה לא רצה להזכיר עליהם שם קללה לא זעם ה׳ אני
אין כוחי אלא שאני יודע לכוין השעה שהקב״ה כועס בה והוא לא כעס כל הימים הללו שבאתי אליך
וזהו שנ׳ עמי זכר נא מה יעץ וג׳ ומה ענה אותו בלעם וג׳ למען דעת צדקות ה׳ כי מראש צורים
אראנו אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות
הללו על ידי אבות ואמהות הן עם הוא אשר זכו לו אבותינו לשכון בדד כתרגומו ובגוים לא יתחשב

בלק

עפר יעקב ומספר את רבע
ישראל תמת נפשי מות
ישרים ותהי אחריתי כמהו:
ויאמר בלק אל בלעם מה
עשית לי לקב איבי לקחתיך
והנה ברכת ברך: ויען ויאמר
הלא את אשר ישים יהוה
בפי אתו אשמר לדבר: ויאמר
אליו בלק לך נא אתי אל מקום
אחר אשר תראנו משם אפס
קצהו תראה וכלו לא תראה
וקבנו לי משם: ויקחהו שדה

מן יכול למנוי דעדקיא דבית
יעקב דאמיר עליהון יסגון
כעפרא דארעא או חדא
מארבע משריתא דישראל
תמות נפשי מותא דעשיקוהי (דקשיטוהי)
ויהי סופי כותהון: יאמן יעד
נסל יעקוב ויחצי ודייה
אסראיל אסאל אן אמות מות
אלמסתקימין ותכון אכרתי
מתלהם: ואמר בלק לבלעם
מא עבדת לי למלט סנאי
דברתך והא ברכא מברכת
להון: פקל לה בלק מא דא

צנעת בי דעותך לתסב אעדאי פאדי בך תבארך פיהם: ואתיב
ואמר הלא ית דישוי יי בפומי יתיה אטר למללא: פאגאבה וקאל
אנמא ילקנכיה אלה אחפצה ואקולה: ואמר ליה בלק איתא
כען עמי לאתר אחרן דתחזיניה מתמן לחוד קצתיה תחזי וכוליה
לא תחזי ותלוטיה לי מתמן: קאל תעאל מעי אלי מוצע אכר תנצרה
מנה לכנך תנצר בעצה ולא כלה פתסבה לי מן הנאך: ודבריה לחקל

כתרגומו. לא יהיו נעשין כלה עם שאר האומות שנ' כי אעשה כלה בכל הגוים אינו נמנה עם השאר.
זה כשהן שמחין אין אומה שמחה עמהם שנ' בדד ינחנו וכשהאומות בטובה הם אוכלים עם כל אחד ואין
עולה להם מן החשבון וזהו ובגוים לא יתחשב. מי מנה עפר יעקב. כתרגומו מארבע משריתא ארבעה
דגלים. ד"א עפר יעקב אין חשבון במצות שהם מקיימים בעפר לא תחרוש בשור ובחמור לא תזרע כלאים
אפר פרה ועפר סוטה וכיוצא בהם. ומספר את רובע. רביעותיהן זרע היוצא מן התשמיש שלהם.
תמות נפשי מות ישרים. שבהם. קבנו לי. לשון צווי קללהו לי. שדה צופים. מקום גבוה היה ששם
הצופה עומד לשמור אם יבא חיל על העיר. ראש הפסגה. בלעם לא היה קוסם כבלק ראה בלק
שעתידה פרצה להפרץ בישר' משם ששם מת משה כסבור ששם תחול עליהם הקללה.
וזו היא הפרצה שאני רואה. אקרה כה. מאת הקב"ה. אקרה לשון אתפעל. וישם ה' דבר

צפים אל ראש הפסגה ויבן
שבעה מזבחת ויעל פר ואיל
במזבח׃ ויאמר אל בלק
התיצב כה על עלתך ואנכי
אקרה כה׃ ויקר יהוה אל
בלעם וישם דבר בפיו ויאמר
שוב אל בלק וכה תדבר׃
ויבא אליו והנו נצב על
עלתו ושרי מואב אתו ויאמר
לו בלק מה דבר יהוה׃ וישא
משלו ויאמר קום בלק ושמע
האזינה עדי בנו צפר׃ לא
איש אל ויכזב ובן אדם

סכותא לריש רמתא ובנא
שבעה מדבחין ואסיק תור
ודכר על כל מדבחא׃ פאכ'דה
אלי צ'יעה אלמשרפה עלא
ראס אלקלעה פבנא הנאך
סבעה מדאבח וקרב תורא
וכבשא עלא כל מדבח׃ ואמר
לבלק אתעתד הכא על עלתך
ואנא אתמטי עד כא׃ פקאל
לה קף ההנא ענד קראבינך
ואנא אתלקא אלי ההנא׃ וערע
מימר מן קדם יי בבלעם ושוי
פתגמא בפומיה ואמר תוב
לות בלק וכדין תמליל׃ פואפא

אמר אללה בלעם ולקנה כלאמא וקאל ארגע אלי בלק וקל כדא׃ ואתא
לותיה והא מעתד על עלתיה ורברבי מואב עמיה ואמר ליה
בלק מא מליל יי׃ פגא אליה והו ואקף ענד קרבאנה ורוסא מואב
מעה קאל לה מא דא קאל אללה׃ ונטל מתליה ואמר קום בלק ושמע
אצית למימרי בר צפור׃ פצרב מתלה וקאל קם יא בלק ואסמע
אנצת לקולי יא אבן צפור׃ לא כמלי בני אנשא מימר אלהא בני

בפיו" ומה היא השימה הזאת מה חסר המקרא באומרו שוב אל בלק וכה תדבר אלא כשהיה שומע
שאינו נרשה לקלל אמר מה אני חוזר אצל בלק לצערו ונתן לו הקב"ה רסן וחכה בפיו כאדם הפוקס
בהמה להוליכה אל אשר ירצה אמר לו על כרחך תשוב אל בלק" ושרי מואב אתו" ולמעלה הוא אומר
וכל שרי מואב כיון שראו שאין בו תקוה הלכו להם מקצתם ולא נשארו אלא מקצתם" מה דבר ה' לשון
צחוק הוא זה כלומר אינך ברשותך" קום בלק כיון שראהו מצחק בו נתכוון לצערו עמוד על רגליך
אינך רשאי לישב ואני שלוח לך אליך בשליחותו של מקום" בנו צפור" לשון מקרא הוא זה כמו חיתו יער
וחיתו ארץ למעינו מים" לא איש וג' כבר נשבע להם להביאם ולהוריש את ארץ שבעה אומות
ואתה סבור להמיתם במדבר" ההוא אמר וג' בלשון תמיה ותרגומו תייבין ומתמלכין חוזרים

ונמלכים

ויתנחם ההוא אמר ולא יעשה
ודבר ולא יקימנה׃ הנה ברך
לקחתי וברך ולא אשיבנה׃
לא הביט און ביעקב ולא ראה
עמל בישראל יהוה אלהיו
עמו ותרועת מלך בו׃ אל
מוציאם ממצרים כתועפת
ראם לו׃ כי לא נחש ביעקב
ולא קסם בישראל כעת

אנשא אמרין ומכדבין ואף לא
כעובדי בני בסרא דאנון גזרין
למעבד תיבין ומתמלכין הוא
אמר ועביד וכל מימריה מ׳
מתקיים׃ ליס אלטאיק כאלנאס
פיכדב ולא כבני אדם פינדם
אתראה יקול ולא יפעל או
יתכלם ולא יקים פיה׃ הא
ברכן קבילית אברכניה לישראל
ולא אתיב ברכתי מנה׃ אן

אן ברכאת קבלתהא פאבארך פיהם ולא ארדהא׃ אסתכלית
דלית פלחי גלולין בדבית יעקב ואף לא עבדי ליאות שקר בישראל
מימרא דיי׳ אלההון בסעדהון ושכינת מלכהון ביניהון׃ ממא
לם יבצר גלא פי יעקוב ולא רגלא פי אסראיל פאלה רבהם
מעהם ועצאבה אלמלך להם׃ אלהא דאפיקנון ממצרים תוקפא ורומא
דיליה׃ אלטאיק אלמכלצהם מן מצר כאלק אלרים מאנעה ס׳׃
ארי לא נחשיא צבן דיטב לדבית יעקב ואף לא קסמיא רען בדבית
בית ישראל כעידן יתאמר ליעקב ולישראל מא עבד אלהא׃ ולא טיירה

ונמלכים לחזור בהם׃ הנה ברך לקחתי׃ אתה שואלני מה דבר ה׳ קבלתי ממנו לברך אותם׃ וברך ולא
אשיבנה׃ הוא ברך אותם ואני לא אשיב את ברכתו׃ וברך׃ כמו וברך וכן היא גזירת ר״ש כמו חויב
חרף ובוצע ברך המהלל ומברך את הגדול אומ׳ תורת כי לא תענש שלום יהיה לך מרגיז הוא להקנט׳
ואין לו לומר ברך שאם כן היה נקוד בפתח קטן וטעמו למעלה אבל לפי שהוא לשון פעל
הוא נקוד קמץ קטן וטעמו למטה׃ לא הביט און ביעקב׃ כתרגומו׃ ד״א אחרי פשוטו הוא נדרש
מדרש נאה׃ לא הביט׃ הקב״ה און ביעקב כשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן
באוניות שלהם ובעמלן שהן עוברין על דתו׃ עמל לשון עבירה כמו והרה עמל כי אתה עמל וכעס
תביט לפי שהעבירה היא עמל לפני הקב״ה׃ ה׳ אלהיו עמו׃ אפלו מכעיסין וממרין לפניו אינו זז מתוכן׃
ותרועת מלך בו׃ לשון חיבה ורעות כמו רעהו דוד אוהב דוד ויתנה למרעהו וכן תרגם אונקלוס ושכינת
מלכהון ביניהון׃ אל מוציאם ממצרים׃ אתה אמרת הנה עם יצא ממצרים לא יצא מעצמו אלא האלהים
הוציאם׃ כתועפות ראם לו׃ כתוקף רום וגובה שלו וכן וכסף תועפות לשון מעוז הוא ואומ׳ אני שהוא
לשון עוף יעופף המעופף ברום וגובה ותוקף רב הוא זה׃ ותועפות ראם׃ עפיפת גובה׃ ד״א ראם תוקף

יאמר ליעקב ולישראל מה פעל
אל׃ הן עם כלביא יקום
וכארי יתנשא לא ישכב עד
יאכל טרף ודם חללים ישתה׃
ויאמר בלק אל בלעם גם קב
לא תקבנו גם ברך לא תברכנו׃
ויען בלעם ויאמר אל בלק
הלא דברתי אליך לאמר
כל אשר ידבר יהוה אתו
אעשה׃ ויאמר בלק אל
בלעם לכה נא אקחך אל

תחיך פי יעקוב ולא קסמה
תותר פי אסראיל ואנמא
יקאל להם מא פעל אטאיק
פקט הא עמא כליתא שרי
וכאריא יתנטל לא ישרי
בארעיה עד דיקטול קטול
ונכסי עממיא יירת׃ והו שעב
כלבו יקום וכאסד ירתפע אלדי
לא ינגע אלי אן יאכל פריסה
וישרב דם צרעא׃ ואמר
בלק לבלעם אף מלט לא
תלוטינון אף ברכא לא תברכינון׃

קאל לה בלק אן לם תסבה סבא פלא תבארכה ברכה׃ ואתיב
בלעם ואמר לבלק הלא מלילית עימך למימר כל די ימליל יי׳
יתיה אעביד׃ פאגאבה וקאל אלם אקול לך אן כל מא יקולה אללה
אצנעה׃ ואמר בלק לבלעם איתא כען אדברנך לאתר אחרן מא
אם תהי רעוא מן קדם יי׳ ותלוטיהלי מתמן׃ וקאל תעאל אדברך אלי מוצע

ראמים ואמרו לבמתנו או העדרים׃ כי לא נחש ביעקב׃ כי ראויים הם לברכה שאין בהם
מנחשים וקוסמים׃ כעת יאמר ליעקב וג׳׳ עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה
חיבתן לעין כל שהן יושבין לפניו ולמדים תורה מפיו ומחיצתן לפנים ממלאכי השרת
והם ישאלו להם מה פעל אל והו שנ׳ והיו עיניך רואות את מוריך׃ ד״א יאמר ליעקב
וג׳׳ עתיד אינו לשון עתיד אלא לשון הווה אינן צריכין למנחש וקוסם כי בכל עת שצריך
להאמר ליעקב ולישראל מה פעל הקב״ה ומה גזירותיו במרום אינן מנחשים וקוסמים אלא
נאמר להם על פי נביאיהם מה היא גזירת המקום או אורים ותומים מגידים להם׃ לא
תרגם כן׃ הן עם כלביא יקום וג׳׳ כשהן עומדין משנתן שחרית הן מתגברין כלביא
וכארי לחטוף את המצות ללבוש טלית לקרות את שמע ולהניח תפלין׃ לא ישכב
בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו כיצד קורא את שמע
על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקום בא מחנה וגייס להזיקם הקב״ה שומרם ונלחם מלחמותם
ומפילם חללים׃ ד״א הן עם כלביא יקום וג׳׳ כתרגומו׃ ודם חללים ישתה׃ נתנבא שאין משה מת עד
שיפיל מלכי מדין חללים ויהרג הוא עמהם שנ׳ ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל
בחרב על חלליהם׃ גם קב לא תקבנו׃ גם ראשון מוסיף על גם השני וגם שני על גם ראשון וכן גם

מקום אחר אולי יישר בעיני
האלהים וקבתו לי משם׃ ויקח
בלק את בלעם ראש הפעור
הנשקף על פני הישימן׃
ויאמר בלעם אל בלק בנה
לי בזה שבעה מזבחת והכן
לי בזה שבעה פרים ושבעה
אילם׃ ויעש בלק כאשר
אמר בלעם ויעל פר ואיל
במזבח׃ וירא בלעם כי טוב
בעיני יהוה לברך את ישראל
ולא הלך כפעם בפעם לקראת
נחשים וישת אל המדבר
פניו׃ וישא בלעם את עיניו

אכר פלעל אן יסהל ענד אללה
ותסבה לי מן הנאך׃ ודבר בלק
ית בלעם לריש רמתא דמסתכיא
על אפי בית ישימון׃ פאכדה
אלא ראס אלראביה אלמטלעה
עלא נגה אלסמאוא׃ ואמר בלעם
לבלק בני לי הכא שבעה מדבחין
ואתקין לי הכא שבעה תורין
ושבעה דכרין׃ קאל אבן לי
ההנא סבעה מדאבח ואעד
לי סבעה לתות וסבעה כבאש׃
ועבד בלק כמא דאמר בלעם
ואסיק תור ודכר על כל
מדבח׃ פצנע כמא קאל לה
בלעם וקרב תורא וכבשא

עלי כל מדבח׃ וחזא בלעם ארי תקין קדם יי׳ לברכא ית ישראל ולא
הליך כזמן בזמן אלהין לקדם מות נחשיא ושוי למדברא אפוהי׃
פלמא ראא בלעם אן אלצלח ענד אללה תבריך אלאסראיל לם ימץ
כאלמרתין אלאולתין פי טלב אלפאלאת ואקבל בוגהה אלי ברהם׃ וזקף בלעם
נ״א שרן ית עינוהי וחזא ית ישראל שרי לשבטוהי ושרת עלוהי רוח נבואה מן

לא גם לך לא יהיה, וכן גם בחור גם בתולה׳ וקבותו לי׳ אין זה לשון צווי כמו וקבנו אלא לשון עתיד׳ ואו׳ יישר
בעיני ותקבנו לי משם מלד״רש בלעז׳ ראש הפעור׳ קוסם היה בלק וראה שהן עתידין ללקות
על ידי פעור ולא היה יודע במה אמר שמא הקללה תחול עליהם משם וכן כל החוזים בכוכבים
רואים ואין יודעים מה רואים׳ וירא בלעם כי טוב וג׳׳ אמר אינו צריך לבדוק בהקב״ה שלא יחפוץ
לקללם׳ ולא הלך כפעם בפעם׳ כאשר עשה שני פעמים׳ לקראת נחשים׳ לנחש אולי יקרה
ה׳ לקראתי כרצונו אמר רוצה ולא רוצה לקללם אזכיר עונותיהם והקללה על הזכרת עונותיהם
תחול׳ וישת אל המדבר פניו׳ כתרגומו׳ וישא בלעם את עיניו׳ בקש להכניס בהם עין רעה והרי יש

וירא את ישראל שכן לשבטיו
ותהי עליו רוח אלהים: וישא
משלו ויאמר נאם בלעם בנו
בעור ונאם הגבר שתם העין:
נאם שמע אמרי אל אשר
מחזה שדי יחזה נפל וגלוי
עינים: מה טבו אהליך יעקב
משכנתיך ישראל: כנחלים
נטיו כגנת עלי נהר כאהלים
נטע יהוה כארזים עלי מים:
יזל מים מדליו וזרעו במים רבים
וירם מאגג מלכו ותנשא מלכתו:

קדס שי: פלמא נט'ר בצרה וראהם
נאזלא עלי נצאם אסבאטהם חלת
עליה נבווה אללה: ונטק במתליה
ואמר אימר בלעם בר בעור
ואימר גבלא דשפיר חזי: פלרב
מתלה וקל קל יא בלעם אבן
בעור וקל יא איה אלגל חדיד
אבצר: אימר דשמע מימר מן
קדם אל דחיזו מן קדם שדי חזי
שכיב ומתגלי ליה: וקל יא סאמע
אקוו' אטאיק ונאט'ר מנאט'ר אטאפי
והו נאים והו מפתוח אעין: מא טבא
ארעך יעקב בית משלך ישראל:

מא תגור אלביתך יא אל יעקוב ומנאזלך יא אל אסראיל: כנחלין דמתדברין
כגינת שקיא דעל פרת כבסמיא דנצביה כארזין דנציבין על מיא: פהי
כאוריה ממרודה וכגנאן עלי נהר וכמנאדב עלבהא אלה וכארז עלי
מא: יסגי מלכא דיתרבא מבנוהי וישלוט בעממין סגיאין ויתקף מאגג
מלכיה ותנטר מלכותיה: יהטל אמא מן רואיה וגרסה פימא גזיר
וירתפע מן אגג מלכה ותתסאנא ממלכתה: אלדא אפיקנון

לך ג' מדות עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה האמורים למעלה: שוכן לשבטיו רואה כל שבט ושבט
שוכן לעצמו ואינן מעורבין ראה שאין פתחיהן מכוונים זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אהל חבירו: ותהי עליו
רוח אלהים עלה בלבו שלא לקללם: בנו בעור כמו למעינו מים ומדרשו שניהם היו גדולים מאבותיהם בלק בנו
צפור אביו בנו הוא במלכות ובלעם גדול מאביו בנביאות מנה בן פלס היה: שתום העין עינו נקורה
ומוצאת לחוץ ורבותינו שלה נראה פתוח ולשון משנה הוא כדי שישתום ויסתום ויגוב ורבותינו אמרו לפי
שאמר ומספר את רובע ישראל שהקב"ה יושב ומונה רביעותיהן של ישראל מתי תבא טפה שנולד הצדיק
ממנה אמר בלבו מי שהוא קדוש ומשרתיו קדושים יסתכל בדברים הללו ועל דבר זה נסמית עינו
של בלעם ויש אומרים שתום העין כמו שתרגם אונקלוס ועל שאמר שתום העין ולא אמר שתום העינים שסומא
באחת מעיניו היה: נופל וגלוי עינים פשוטו כתרגומו שאין נראה עליו אלא בלילה כשהוא שוכב

אל מוציאו ממצרים כתועפת
ראם לו יאכל גוים צריו
ועצמתיהם יגרם וחציו ימחץ׃ ט
כרע שכב כארי וכלביא
מי יקימנו מברכיך ברוך
וארריך ארור׃ ויחר אף בלק י
אל בלעם ויספק את כפיו
ויאמר בלק אל בלעם לקב
איבי קראתיך והנה ברכת
ברך זה שלש פעמים׃

ממצרים תקפא ורומא דיליה
ייכלון בית ישראל נכסי עממיא
סנאיהון ובבזת מלכיהון
יתפנקון וארע עתהון יחסנון׃
ואללה אכרגהם מן מצר
כארק אלרים מאנע ענהם
פהו יאכל אעדאה מן אלאמם
ועטאמהם ינהש וסהאמה
תרנפהם׃ ינוח ישרי בתקוף
כאריא וכליתא ולית דיקימניה
בריכך יהון בריכין וליטך
יהון ליטין׃ ואנה גתא ורבץ פהו כאסד או לבו מן ולא יתילה
מבארכך מבארך ולאענך מלעון׃ ותקיף רגזא דבלק
בבלעם ושקפינון לידוהי ואמר בלק לבלעם למלט סנאי
קריתך והא ברכא מברכת להון דנן תלת זמנין׃ פאשתד
גצב בלק עלא בלעם פספק כפיה חדדא וקאל לה אנמא דעותך
לתסב אעדאי פאדא בך קד בארכתהם הדה אלמלה אלתלתה׃

ומדרשו כשהיה נגלה עליו לא היה בו כח לעמוד על רגליו ונופל על פניו לפי שהיה ערל ומאוס
להיות נגלה עליו בקומה זקופה לפניו׃ מה טובו אוהליך׃ על שראה פתחיהן שאינן מכוונים זה מול
זה׃ משכנותיך׃ חניותיך כתרגומו׃ ד״א מה טובו אוהליך׃ מה טובו אהל שילה ובית העולמים בישובן
שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליהם׃ משכנותיך׃ אף כשהן חריבין לפי שהן משכון עליהם וחורבנן
כפרה על הנפשות שנ׳ כלה ה׳ את חמתו ובמה כלה ויצת אש בציון׃ כנחלים נטיו׃ שנארכו ונמשכו
לנטות למרחוק חמדו וברכותיו של אותו רשע אנו למדים מה היה בלבו לקלל כשחזר להשות
אל המדבר פניו וכשהפך המקום את פיו ברכם מעין אותן קללות שבקש לומר כולה׳ כדאיתא בחלק׃
כאהלים׃ כתרגומו׳ לשון מור ואהלות׳ נטעה׳ בגן עדן׃ לשון אחר כאהלים נטעה׳ כשמים המתוחין
כאהל׳ נטעה׳ כמו נטיעה מענין באהלים שנ׳ ויטע אהלי אפדנו׃ מדליו׃ מבארותיו׃ ופירושו בתרגומו׃
וזרעו במים רבים׃ לשון הצלחה הוא זה כזרע הזרוע על פני מים׃ וירם מאגג מלכו׃ מלך ראשון שלהם
יכבוש את אגג מלך עמלק׃ ותנשא מלכותו׃ של יעקב יותר ויותר שיבא אחריו דוד ושלמה׃ אל מוציאו
ממצרים׃ מי גורם להם הגדולה הזאת אל המוציאם ממצרים בתוקף ורום שלו יאכל את הגוים שהם
צריו׃ ועצמותיהם׃ של צרים׃ יגרם׃ מנחם פתר בו לשון שבירה וכן לא גרמו לבקר וכן ואת חרשיה
תגרמי׃ ואני אומ׳ לשון עצם הוא שמגרר הבשר בשניו מסביב והמוח שבפנים ומעמיד העצם על
עצמיותו׃ וחציו ימחץ׃ אנקלוס תרגם חציו של צרים חלוקה שלהם כמו בעלי חצים מרי פלגותא׃

ועתה ברח לך אל מקומך
אמרתי כבד אכבדך והנה
מנעך יהוה מכבוד׃ ויאמר
בלעם אל בלק הלא גם אל
מלאכיך אשר שלחת אלי
דברתי לאמר׃ אם יתן לי
בלק מלא ביתו כסף וזהב
לא אוכל לעבר את פי יהוה
לעשות טובה או רעה מלבי
אשר ידבר יהוה אתו אדבר׃
ועתה הנני הולך לעמי לכה
איעצך אשר יעשה העם
הזה לעמך באחרית הימים׃

וכען איזיל לך לאתרך אמרית
יקרא איקרינך והא מנעך יי
מן יקר׃ ואלאן פאנצרף אלא
מוצעך לקד עזמת אן
אכרמך פמנעך אלה מן
אלכראמה׃ ואמר בלעם לבלק
הלא אף עם אזגדך דשלחתא
לותי מלילית למימר׃ קאל לה
אם אקול לרסולך אלדין בעתת
בהם אליי׃ אם יתין לי בלק מלי
ביתיה כסף ודהב לית לי רשו
למעבר על גזירת מימרא דיי
למעבד טבתא או בישתא
מרעותי דימליל יי יתיה
אמליל׃ לו אעטאני בלק מל ביתה פצה ודהבא לם אסתטיע
אן אתגאוז אמר אלה רבי פאעמל גידה או רדיה מן ראיי
אנמא אלדי יקולה אלה אקולה פקט׃ וכען הא אנא אזיל לעמי איתא
אמלכנך מא דתעביד ואחוי לך מא דיעביד עמא הדין לעמך
בסוף יומיא׃ ואלאן הא אנא מנצרף אלי קומי תעאל חתא אעלמך
מא יצנע הולאי אלקום בקומך פי אכר אלאיאם׃

ימחץ׳ לשון ומחצה וחלפה רקתו שיחצו את חציו ויש לפתור לשון חצים ממש חציו של הקב״ה הוא
ימחץ בדמם שלצרים יטבול ויצבע בדמם כמו למען תמחץ רגלך בדם ואינו זז מלשון מכה כמו
מחצתי ואני ארפא שהצבוע בדם נראה כלו מחוץ ונגוע׳ כרע שכב כארי׳ כתרגומו יתיישבו בארצם
בכוח ובגבורה׳ ויספוק׳ מכה זו על זו׳ לעבור את פי ה׳ כאן לא נאמר אלהים כמו שנאמר בראשונה
לפי שידע שנבאש בהקב״ה ונטרד׳ הולך לעמי׳ מעתה הריני כשאר עמי שנסתלק הקב״ה מעליו׳
לכה איעצך׳ מה לך לעשות ומה היא העצה אלהיהם שלאלו שונא זמה הוא׳ וכולי כדאיתא בחלק
תדע שבלעם השיא עצה זו להכשילם בזמה שהרי נאמר הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם׳
אשר יעשה העם הזה לעמך׳ מקרא קצר הוא זה איעצך להכשילם ואמר לך מה
שהן עתידין להרע למואב באחרית הימים׳ ומחץ פאתי מואב׳ התרגום מפרש

וישא משלו ויאמר נאם
בלעם בנו בער ונאם הגבר
שתם העין: נאם שמע אמרי
אל וידע דעת עליון מחזה
שדי יחזה נפל וגלוי עינים:
אראנו ולא עתה אשורנו ולא
קרוב דרך כוכב מיעקב וקם
שבט מישראל ומחץ פאתי
מואב וקרקר כל בני שת:
והיה אדום ירשה והיה ירשה
שעיר איביו וישראל עשה
חיל: וירד מיעקב והאביד
שריד מעיר: וירא את עמלק

ונטל מתליה ואמר אמר
בלעם בר בעור ואמר גברא
דשפיר חזי: פצרב מתלה
וקאל קאל יא בלעם אבן בעור
וקאל יא איהא אלרגל חדיד אלבצר:
אמר דשמע מימר מן קדם
אל וידע מדע מן קדם עלאה
חיזו מן קדם שדי חזי שכיב
ומתגלי ליה: וקאל יא סאמע
אקואל אלטאיק ועארף מערפה
אלעאלי ונאצר מנאצר אלכאפי
והו נאים והו מפתוח אלעין:
חזיתיה ולא כען סכיתיה
וליתוהי קריב כד יקום מלכא
מיעקב ויתרבא משיחא מישראל ויקטיל רברבי מואב וישלוט
בכל בני אנשא: אמר אראה וליס הו אלאן ואלמחה פהו גיר קריב
אן יטלע כוכב מן אל יעקוב ויקום קציב מן אל אסראיל פיוהן
גהאת מואב ויזלזל סאיר בני שת: ויהי אדום ירתא ויהי ירתא
שעיר לבעלי דבבוהי וישראל יצלח בנכסין: וסיכון אדום מנקדא
וכדאך שעיר וסאיר אעדאיה ואסראיל יזתאד תאיירא: וייחות חד
מדבית יעקב ויוביד משיזיב מקרית עממיא: ואלדי יסתולי מן אל
יעקוב יביד אלשריד מן אלקרא: וחזא ית עמלקאה ונטל

קתל העבירי ויקטיל וכו': וידע דעת עליון" לכוין שעה שכועס בה" אראנו" רואה אני שבחו של יעקב וגדולתו
אך לא עתה היא אלא לאחר זמן" דרך כוכב" כתרגומו לשון דרך קשתו שהכוכב עובר כחץ ובלעז דישטינט"
כלומר יקום מזל" וקם שבט" מלך רודה ומושל" ומחץ פאתי מואב" זה דוד שנ' בו השכב אותם ארצה וימדד
שני חבלים להמית וג'" וקרקר" לשון קורה כמו אני קרתי מקבת בור נוקרתם יקרוה עורבי נחל פור" ד' בלעז"
כל בני שת" כל האומות שכולם יצאו מן שת בנו של אדם הראשון" והיה ירשה שעיר" לאויביו ישראל"

וישא משלו ויאמר ראשית
גוים עמלק ואחריתו עדי אבד:
וירא את הקיני וישא משלו
ויאמר איתן מושבך ושים
בסלע קנך: כי אם יהיה לבער
קין עד מה אשור תשבך:
וישא משלו ויאמר אוי מי
יחיה משמו אל: וצים מיד
כתים וענו אשור וענו עבר
וגם הוא עדי אבד: ויקם בלעם

מתליה ואמר ריש קרבא
דישראל הוה עמלק וסופיה
לעלמא ייבד: תם ראי׳ עמלק
פצרב מתלה וקא ראס אוול
חרב אאמם עמלק ואכרתה אי
אפנא: וחזא ית שלמאה ונטל
מתליה ואמר תקיף בית מותבך
ושוב בכלך תקיף מרולך: תם
ראי׳ אקיניין פצרב מתלה וקא
סיכון מגלסך צלבא ותצייר
פי אצלד וכלך: ארי אם יהיה
לשיצאה שלמאה עד מה אתוראה ישבינך: ואדי יסן וקת כפי א׳
קיניין פכם יסבי מנהם אמוצליין: ונטל מתליה ואמר וי להייביא
דייחון כד יעביר אהא ית אלין: תם צרב מתלה וקא אויל למן יחיא אדי
ציירה אטאיק: וסיען יצטרחן מרומאי ויעכון לאתור ויש עברון לעבר
פרת ואף אנון לעלמא ייבדון: ואדראמיין מן פרצה קברס לתערב
אמותליין ואעבריין והם איצא אי אבארה: וקם בלעם ואזל ותב
לאתריה ואף בלק אזל לאורחיה: תם קאם בלעם פמצא

וירד מיעקב" ועוד יהיה מושל אחר מיעקב" והאביד שריד מעיר" מעיר החשובה ועל מלך המשיח
אומר כן שנ׳ וירד מים עד ים" וירא את עמלק" נסתכל בפורענות של עמלק" ראשית גוים" הוא קדם
את כולם להלחם בישר׳ וכך תרגם אונקלוס ואחריתו ליאבד בידם שנ׳ תמחה את זכר עמלק" וירא
את הקיני" לפי שהיה קני תקוע אצל עמלק כענין שנ׳ ויאמר שאול אל הקיני" הזכירו אחר עמלק נסתכל
בגדולתם של בני יתרו שנתדעתים שמעתים סוכתים" איתן מושבך" תמה אני מהיכן זכית לכך הלא
אתה עמי היית בעצת הבה נתחכמה לו ועתה נתישבת באיתן ומעוז שלישרא׳" כי אם יהיה לבער
קין וג׳" אשריך שנתקעת לתוקף זה שאינך נטרד עוד מן העולם כי אף אם אתה עתיד לגלות עם
עשרת השבטים ותהיה לבער ממקום שנתישבת שם מה בכך" עד מה אשור תשבך" עד היכן
מגלה אותך שמא לחלח וחבור אין זה טרוד מן העולם אלא טלטול ממקום למקום ותשוב עם שאר
הגליות" וישא משלו" כיון שהזכיר את שבית אשור אמר" אוי מי יחיה משומו אל" מי יכול להחיות
את עצמו משומו את אלה שלא ישים עליו הגוזר את אלה שיעמוד סנחריב ויבלבל את כל האומות ועוד וצים
צים מיד כתים ויעברו כתים שהן ארמיים בבלניות גדולות על אשור" וענו אשור" וענו אותם שבעבר
הנהר" וגם הוא עדי אבד" וכן פירשו עד דקטינת חיותא והובד גשמה" צים ספינות גדולות כדכת׳ וצי אדיר ובו׳

וילך וישב למקמו וגם בלק הלך לדרכו:

וישב ישראל בשטים ויחל
העם לזנות אל בנות מואב:
ותקראן לעם לזבחי אלהיהן
ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן:
ויצמד ישראל לבעל פעור
ויחר אף יהוה בישראל:
ויאמר יהוה אל משה קח את
כל ראשי העם והוקע אותם
ליהוה נגד השמש וישב חרון
אף יהוה מישראל: ויאמר
משה אל שפטי ישראל הרגו
איש אנשיו הנצמדים לבעל

ורגע א' מוצ'עה ובלק איצ'א
מצ'א א' סבילה:
ויתיב ישראל בשטין ושרי עמא
למטעי בתר בנת מואב: ת'ם
א'אסראיל פי א'שטין בדא
א'קום אן יזאנו בנאת מואב:
וקראה לעמא לדבחי טעותהון
ואכל עמא וסגידו לטעותהון:
פדעין פי א'קום לדבאיח
מעבודאתהן ואכלו מנהא
וסגדו להא: ואתחבר ישרא'
לבעלא פעור ותקיף רוגזא
דיי' בישראל: פלאזם אל
אסראיל פעור א'צנם פאשתד
גצ'ב אללה עליהם: ואמר יי'
למשה דבר ית כל רישי עמא ודון וקטול דחייב קטול קדם יי'
לקביל שמשא ויתוב תקוף רוגזא דיי' מישרא': פקא' אללה למוסא
כד' מעך ריסא א'קום ואצלבהם ללה חדאי א'שמס ויגע שדה ה'
גצ'ב אללה ען א' אסראיל: ואמר משה לדייני ישרא' קטולו גבר
גברוהי דאתחברו לבעלא פעור: קא' מוסי לחכאמהם יקתל כל

רבתא: בשטים. כך שמה: לזנות את בנות מואב. על ידי עצת בלעם כדאיתא בחלק: וישתחוו לאלהיהן. כשתקף יצרו עליו ואומר השמיעי לי והיא מוציאה לו דמות פעור מחיקה ואומרת לו השתחוה לזה: פעור. על שם שפוערין לפניו פי הטבעת ומוציאין רעי וזהו עבודתו: ויחר אף ה' בישראל. שלח בם מגפה: קח את כל ראשי העם. לשפוט את העובדים לפעור: והוקע אותם. את העובדים. והוקע היא תלייה כמו שמצינו בבני שאול והוקענום לה' ושם תלייה מפורשת. עבודת אלילים בסקילה וכל נסקלים נתלים: נגד השמש. לעין כל. ומדרש אגדה השמש מודיע את החוטאים הענן נקפל מכנגדו והחמה זורחת עליו: והנה איש מבני ישראל בא. נתקבצו שבטו של שמעון אצל זמרי שהיה נשיא שלהם אמרו לו אנו נדונין במיתה ואתה יושב כולי כדאיתא באוהן

פעור: והנה איש מבני ישראל
בא ויקרב אל אחיו את
המדינית לעיני משה ולעיני
כל עדת בני ישראל והמה
בכים פתח אהל מועד: וירא
פינחס בן אלעזר בן אהרן
הכהן ויקם מתוך העדה
ויקח רמח בידו: ויבא אחר
איש ישראל אל הקבה וידקר
את שניהם את איש ישראל ואת
האשה אל קבתה ותעצר המגפה
מעל בני ישראל: ויהיו המתים
במגפה ארבעה ועשרים אלף:
פ פ פ

רגל מן פי נאחיתה מן מלאזמי
פעור אלצנם: והא גברא מבני
ישראל אתא וקריב לות אחוהי
ית מדיניתא לעיני משה ולעיני
כל כנשתא דבני ישראל ואינון
בכן בתרע משכן זמנא: ואדא
ברגל מן בני אסראיל קד אקבל
וקרב אלי אכוה אמראה
מדיאניה בחצרה מוסא
וגמאעתהם והם יבכון ענד
באב כבא אלמחצר: וחזא
פינחס בר אלעזר בר אהרן כהנא
וקם מגו כנשתא ונסיב רמחא
בידיה: ולמא ראי פינחס אבן
אלעזר אבן הרון אלאמאם קאם מן וסט אלגמאעה ואכד רמחא בידה:
ועל בתר גברא בר ישראל לקבתא ובזע ית תרויהון ית גברא
בר ישראל וית אתתא במעהא ואתכליאת מותנא מעל בני ישראל:
ודכל ורא אלרגל אלי אלקבה פטענהמא אלרגל ואלמראה פי בטנהא פאנחבס
אלובא ען בני אסראיל: והוו דמיתו במותנא עסרין וארבעה אלפין:
פכאן עדד מן מאת פי אלובא ארבעה ועשרין אלפא:

הנשרפים בסנהדרין: את המדינית. כזבי בת צור. לעיני משה. אמרו לו משה זו אסורה או מותרת
אם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך כו' כדאיתא התם. והמה בוכים. נתעלמה ממנו הלכה געו
כולם בבכיה. בעגל עמד משה כנגד ששים רבוא שנ' ויטחן עד אשר דק וג' וכאן רפו ידיו אלא כדי
שיבא פינחס ויטול את הראוי לו. וירא פינחס. ראה מעשה ונזכר הלכה אמר לו למשה מקובל
אני ממך הבועל ארמית קנאין פוגעין בו. אמר לו קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא מיד ויקח רמח
בידו וג'. אל הקבה. אל האהל. אל קבתה. כמו הלחיים והקבה כוון בתוך זכרותו של זמרי
ונקבות שלה וראו כולם שלא לחנם הרג והרבה נסים נעשו לו כולי כדאיתא התם. חזק

ויד־בר יהוה אל משה לאמר׃ פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי׃ לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום׃ והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל׃ ושם איש ישראל המכה אשר

ומליל יי עם משה למימר׃ תם כלם אלה מוסא תכלימא׃ פינחס בר אלעזר בר אהרן כהנא אתיב ית חמתי מעל בני ישראל בדקני ית קנאתי בינהון ולא שיציתי ית בני ישראל בקנאתי׃ אן פינחס אבן אלעזר אבן הרון אמאם רד חמייתי ען בני אסראיל במא גאר לי פי מא בינהם חתא לם אפנהם בעקאבי׃ בכן אימר הא אנא גזר ליה ית קימי שלם׃ פלדאך קל לה הא אנא מעטיה עהדי סלמא׃ ותהי ליה ולבנוהי בתרוהי קים כהנת עלם חלף דקני קדם אלהיה וכפר על בני ישראל׃ תכון לה ולנסלה בעדה עהד אמאמה דהר בדל מא גאר לרבה וכפר ען בני אסראיל׃ ושום גוברא בר ישראל קטילא דאתקטיל עם מדיניתא זמרי בר סלוא רב בית אב לבית שמעון׃ וכאן אסם אלרגל אסראילי

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן׃ לפי שהיו השבטים מבזים אותו הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו עגלים לע"א והרג נשיא שבט מישראל לפיכך בא הכתוב וייחסו אחר אהרן״ בקנאו את קנאתי׃ בנקמו את נקמתי בקצפו את הקצף שהיה לו לקצוף כל לשון קנאה הוא המתחרה לנקום נקמת דבר אנפרימנט בלעז״ את בריתי שלום׃ שתהא לו לברית שלום כאדם המחזיק טובה ומצות למי שעושה עמו טובה אף כאן פירש לו הקב"ה שלומותיו״ והיתה לו״ בריתי זאת״ ברית כהנת עולם״ שאע"פ שכבר ניתנה כהונה לזרעו שלאהרן לא ניתנה אלא לאהרן ולבנו שנמשחו עמו ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחתן אבל פינחס שנולד קודם לכן לא בא לכלל כהונה עד כאן וכן שנינו בזבחים לא נתכהן פינחס עד שהרגו לזמרי״ לאלהיו״ בשביל אלהיו כמו המקנא אתה לי וקנאתי לציון בשביל ציון״ ושם איש ישרא וג׳ במקום שייחס את הצדיק לשבח ייחס את הרשע לגנאי״ נשיא בית אב לשמעוני״ לאחד מחמשה בתי אבות שהיו לשבט שמעון״ ד"א להודיע שבחו שלפינחס שאע"פ שזה היה נשיא לא מנע את עצמו מלקנא לחילול השם לכך הודיעך הכתוב מי הוא המכה״ ושם האשה המוכה וג׳ להודיעך שנאתן שלמדינים שהפקירו בת מלך לזנות כדי להחטיא

הַכָּה אֶת הַמִּדְיָנִית זִמְרִי בֶּן
סָלוּא נְשִׂיא בֵית אָב לַשִּׁמְעֹנִי:
וְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמֻּכָּה הַמִּדְיָנִית
כָּזְבִּי בַת צוּר רֹאשׁ אֻמּוֹת
בֵּית אָב בְּמִדְיָן הוּא:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
צָרוֹר אֶת הַמִּדְיָנִים וְהִכִּיתֶם
אוֹתָם: כִּי צֹרְרִים הֵם לָכֶם
בְּנִכְלֵיהֶם אֲשֶׁר נִכְּלוּ לָכֶם
עַל דְּבַר פְּעוֹר וְעַל דְּבַר
כָּזְבִּי בַת נְשִׂיא מִדְיָן אֲחֹתָם
הַמֻּכָּה בְיוֹם הַמַּגֵּפָה עַל דְּבַר
פְּעוֹר: וַיְהִי אַחֲרֵי הַמַּגֵּפָה
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל
אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן לֵאמֹר:
שְׂאוּ אֶת רֹאשׁ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה לְבֵית אֲבֹתָם כָּל יֹצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל:

פסק׳ באמצע פסוק

אלמקתול אלדי קתל מע אלמדיא
ניה. זמרי אבן סלוא. שריף
בית אביה אלשמעוני: ושום
איתתא דאתקטילת מדיניתא
כזבי בת צור. רישׁ אומי: בית
אבא במדין הוא: ואסם אל
אמראה אלמדיאניה. אלמקתולה
כזבי בת צור. והו רייס אהל
בית אמתה במדין:
ומליל יי עם משה למימר:
תם כלם אלה מוסא תכלימא:
אעיק למדינאי ותקטיל יתהון:
חאצל אלמדיאניין חתי תקתלהם:
ארי מעיקין אנון לכון בנכליהון.
דנכילו לכון על עיסק פעור.
ועל עיסק כזבי בת רבא דמדין
אחתהון דאתקטילת ביומא דמותנא על עיסק פעור: לאנהם
אערא לכם באגתיאלהם. אלדין אגתאלוכם בסבב פעור. ובסבב כזבי
אבנה שריף מדין אכתהם. אלמקתולה פי יום אלובא בסבב פעור:
והוה בתר מותנא ואמר יי למשה. ולאלעזר. בר אהרן כהנא למימר:
ולמא כאן בעד אלובא קאל אלה למוסי. ולאלעזר בן הרון אלאמאם קאילא:

את ישראל״ ראש אמות״ אחד מחמשת מלכי מדין את אוי ואת רקם ואת צור וג׳ והוא היה חשוב מכולם
שנראש אומות ולפי שנהג בזיון בעצמו להפקיר בתו מנאו שני שי״ בית אב״ חמשת בתי אבות היו
למדין עיפה ועפר וחנוך ואבידע ואלדעה וזה היה מלך לאחד מהם״ צרור״ כמו זכור שמור לשון
הווה עליכם לחייב אותם״ כי צוררים הם לכם״ על דבר פעור״ שהפקירו בנותיהם לזנות כדי להטעותכם
אחר פעור ואת מואב לא צוה להשמיד מפני רות שהיתה עתידה לצאת מהם כדאמרינן בבבא קמא״
ויהי אחרי המגפה וג׳״ משל שנכנסו זאבים לתוך עדרו והרגו בהן והוא מונה אותן לידע
מנין הנותרות״ ד״א כשיצאו ממצרים ונמסרו למשה נמסרו לו במנין עכשיו שקרב למות ולהחזיר צאנו

173

וידבר משה ואלעזר הכהן אתם בערבת
מואב על ירדן ירחו לאמר: מבן

מבן עשרים שנה ומעלה
כאשר צוה יהוה את משה
ובני ישראל היצאים מארץ
מצרים: ראובן בכר ישראל
בני ראובן חנוך משפחת
החנכי לפלוא משפחת הפלאי:
לחצרן משפחת החצרוני לכרמי
משפחת הכרמי: אלה משפחת
הראובני ויהיו פקדיהם שלשה
וארבעים אלף ושבע מאות
ושלשים: ובני פלוא אליאב:

מבר עסרין שנין ולעילא
קבילו: ית חשבן כל כנשתא
דבני ישראל מבר עסרין שנין
ולעילא לבית אבהתהון כל נפיק
חילא בישראל: ארפעוא גמלה
גמאעה בני אסראיל מן אבן
עשרין סנה פצאעדא לבית
אבאיהם כל מן יכרג פי גיושהם:
ומליל משה ואלעזר כהנא
אמלו למימני יתהון במישרא
דמואב על ירדנא דיריחו למימר:
פאמר מוסי ואלעזר אלאמאם
באחצאיהם פי ביראת מואב עלא אלרדן יריחא קאילא: מבר עסרין
שנין ולעילא כמא דפקיד יי׳ ית משה ובני ישראל דנפקו מארעא דמצ׳:
מן אבן עשרין סנה פצאעדא כמא כאן אמר אללה מוסא ובני אסראיל
אלכארגין מן בלד מצר: ראובן בוכרא דישראל חנוך זרעית חנוך לפלוא
זרעית פלוא: פכאן בני ראובן בכר אסראיל עשירה אלחנכיין ועשירה
אלפלואיין: לחצרון זרעית חצרון לכרמי זרעית כרמי: ועשירה
אלחצרוניין ועשירה אלכרמיין: אלין זרעית ראובן והוו מניניהון ארבעין
ותלתא אלפין ושבע מאה ותלתין: פכאן עדד עשאיר ראובן הדה ג
ואלבעין אלפא וז מאיה: ובני פלוא אליאב: ובני פלוא אליאב:

בני ראובן בכלא

מחזין במנין" לבית אבתם" על שבט האב יתיחסו ולא אחר האם" וידבר משה ואלעזר הכהן אותם"
דברו אתם על זאת שצוה המקום למנותם" לאמר אמרו להם צריכים אתם לימנות" מבן עשרים
שנה ומעלה" כאשר צוה וג׳ שיהא מנינכם מבן עשרים שנה ומעלה שנ׳ כל העובר על הפקודים
וג׳" משפחת החנכי" לפי שהיו האומות מבזין אותם ואומרים מה אלו מתיחסים על שבטיהן סבורין
הם שלא שלטו המצריים באמותיהם אם בגופם היו מושלים קל וחומר בנשותיהם לפיכך הטיל הקב״ה
שמו עליהם ה״א מצד זה ויו״ד מצד זה לומר מעיד אני עליהם שהן בני אבותיהם וזהו שמפורש
על ידי דוד שבטי יה עדות לישראל השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם לפיכך בכולם כתיב החנכי
הפלואי אבל בימנה לא הוצרך לומר משפחת הימני לפי שהשם קבוע בו יו״ד בראש והא בסוף" אשר

ובני אליאב נמואל ודתן
ואבירם הוא דתן ואבירם
קרואי העדה אשר הצו על
משה ועל אהרן בעדת
קרח בהצתם על יהוה׃
ותפתח הארץ את פיה
ותבלע אתם ואת קרח
במות העדה באכל האש
את חמשים ומאתים איש
ויהיו לנס׃ ובני קרח לא מתו׃
בני שמעון
למשפחתם משפחת
הנמואלי לימין משפחת
הימיני ליכין משפחת היכיני׃
לזרח משפחת הזרחי

קראי׳ כ׳

לנמואל

ובני אליאב נמואל ודתן ואבירם
הוא דתן ואבירם מערעי כנשתא
דאתכנישו על משה ועל אהרן
בכנשתא דקרח באתכנושיהון
על יי׃ ובני אליאב נמואל ודתן
ואבירם הו דתן ואבירם דעאה
אלדין תלפפו עלא מוסי והרון
פי גמאעה קרח וכאן דלך
בין ידי אללה׃ ופתחת ארעא
ית פומה ובלעת יתהון וית
קרח במותא דכנשתא כד
אכלת אישתא ית מאתן
וחמשין גברא והוו לאת׃
פפתחת אלארץ פאהא פאבת
לעתהם מע קרח פי וקת מות
תלך אלגמאעה ואכל אלנאר אל
מאיתין ואלכמסין רגל פצארו עלמא׃ ובני קרח לא מיתו׃ ובני קרח
כסף בהם ולם ימותו׃ בני שמעון לזרעיתהון לנמואל זרעית
נמואל לימין זרעית ימין ליכין זרעית יכין׃ ובני שמעון לעשאירהם
עשירה אלנמואליין ועשירה אלימיניין ועשירה אליכיניין׃ לזרח זרעית זרח

לגמאעה

הצו את ישראל על משה. בהצותם את העם על ה׳. הצו השיאו את ישראל לריב על משה לשון הפעיל.
ויהיו לנס לאות ולזכרון למען אשר לא יקרב איש זר לחלוק על הכהונה. ובני קרח לא מתו. הם היו
בעצה תחלה ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם לפיכך נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם וישבו
שם. לזרח. הוא צחר לשון צוהר אבל משפחת אחד בטלה וכן חמש משבט בנימין שהרי בעשרה
בנים ירד למצרים וכאן לא מנה אלא חמשה וכן אצבון לגד הרי שבע משפחות. ומצאתי בגמרא
ירושלמית שכשמת אהרן נסתלקו ענני כבוד ובאו כנענים להלחם בישראל ונתנו לב לחזור למצרים
וחזרו לאחוריהם שמונה מסעות מהור ההר למוסרה שנ׳ ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן מוסרה
שם מת אהרן והלא בהר ההר מת וממוסרה עד הר ההר שמונה מסעות יש למפרע אלא שחזרו
לאחוריהם ורדפו בני לוי אחריהם להחזירם והרגו מהם שבע משפחות ומבני לוי נפלו ארבע משפחות
משפחת שמעי ועזיאלי ומבני יצהר לא נמנו כאן אלא משפחת הקרחי והדביעית לא ידעתי מה היא ורבי

לשאול משפחת השאולי:
אלה משפחת השמעני שנים
ועשרים אלף ומאתים:
בני גד למשפחתם
לצפון משפחת הצפוני לחגי
משפחת החגי לשוני משפחת
השוני: לאזני משפחת האזני
לערי משפחת הערי: לארוד
משפחת הארודי לאראלי
משפחת האראלי: אלה משפחת
בני גד לפקדיהם ארבעים אלף
וחמש מאות: בני
יהודה ער ואונן וימת ער
ואונן בארץ כנען: ויהיו בני
יהודה למשפחתם לשלה
משפחת השלני לפרץ משפחת
הפרצי לזרח משפחת הזרחי:

לשאול זרעית שאול: ועשירה
אזרחיין ועשירה אשאולייך:
אין זרעית שמעון עסרין ותרין
אפין ומאתן: פכאן עדד עשאיר
שמעון הדה אתנין ועשרין אפא
ומאיתין: בני גד לזרעיתהון
לצפון זרעית צפון לחגי זרעית
חגי לשוני זרעית שוני: ובני
גד לעשאירהם עשירה א
צפוניין ועשירה אחגיין ועשירה
אשוניין: לאזני זרעית אזני
לערי זרעית ערי: ועשירה
אאזניין ועשירה אעריין: לארוד
זרעית ארוד לאראלי זרעית
אראלי: ועשירה אארודיין
ועשירה אאראליין: אלין זרעית
בני גד למניניהון ארבעין אפין
וחמש מאה: וכאן עדד עשאיר
גד הדה ארבעין אפא וכמס מאיה: בני יהודה ער ואונן ומית
ער ואונן בארעא דכנען: ובני יהודה ער ואונן ומאתא פי בלד
כנעאן: והוו בני יהודה לזרעיתהון לשלה זרעית שלה לפרץ
זרעית פרץ לזרח זרעית זרח: תם צאר בני יהודה לעשאירהם
עשירה אשלניין ועשירה אפרציין ועשירה אזרחיין:

תנחומא דרש שמתו במגפה בדבר בלעם אבל לפי החשבון שחסר משבט שמעון במנין זה
ממנין הראשון שבמדבר סיני נראה שכל ארבעה ועשרים אלף נפלו משבטו של שמעון"
לאזני" אומר אני שזו משפחת אצבון ואיני יודע למה לא נקראת משפחתו על שמו" לישוב"

ויהיו בני פרץ לחצרן משפחת
החצרני לחמול משפחת
החמולי׃ אלה משפחת יהודה
לפקדיהם ששה ושבעים אלף
וחמש מאות׃
בני יששכר למשפחתם
תולע משפחת התולעי לפוה
משפחת הפוני׃ לישוב משפחת
הישבי לשמרן משפחת
השמרני׃ אלה משפחת
יששכר לפקדיהם ארבעה
וששים אלף ושלש מאות׃
בני זבולן
למשפחתם לסרד משפחת
הסרדי לאלון משפחת האלני
ליחלאל משפחת היחלאלי׃

והוו בני פרץ לחצרון זרעית
חצרון לחמול זרעית חמול׃
ובני פרץ עשירה׳ אלחצרוניין
ועשירה׳ אלחמוליין׃ אין זרעית
יהודה למניניהון. שבעין ושתה
אלפין וחמיש מאה׃ פכאן עדד
עשאיר יהודה. סתה וסבעין
אלפא וכמס מאיה׃ בני
יששכר לזרעיתהון. תולע.
זרעית תולע. לפוה. זרעית
פוה׃ ובני יששכר לעשאירהם.
עשירה׳ אלתולעיין. ועשירה׳
אלפוניין׃ לישוב. זרעית ישוב
לשמרון. זרעית שמרון׃ ועשירה׳
אלישוביין. ועשירה׳ אלשמרוניין׃
אין. זרעית יששכר למניניהון.
שתין וארבעה אלפין ותלת מאה׃
פכאן עדד עשאיר יששכר הדה׳ ארבעה וסתין אלפא ותלאת מאיה׃
בני זבולון לזרעיתהון. לסרד. זרעית סרד. לאלון. זרעית
אלון. ליחלאל. זרעית יחלאל׃ ובני זבולון לעשאירהם.
עשירה׳ אלסרדיין. ועשירה׳ אלאלוניין. ועשירה׳ אליחלאליין׃

הוא יוב האמור ביורדי מצרים כי כל המשפחות נקראו על שם יורדי מצרים והנולדים משם והנ[ו]דה
לא נקראו המשפחות על שמם חוץ ממשפחת אפרים ומנשה שנולדו כולם במצרים וארד ונעמן
בני בלע בני בנימן ומצאתי ביסודו של רבי משה הדרשן שירדה אמן למצרים כשהיתה מעוברת
מהם לכך נחלקו למשפחות כחצרון וחמול שהיו בני בנים ליהודה חבר ומלכיאל שהיו בני בנים של
אשר ואם אגדה היא הרי טוב ואם לאו אומר אני שהיו לבלע בני בנים הרבה ומשנים הללו ארד ונעמן
יצאה מכל אחד משפחה רבה ונקראו תולדות שאר הבנים על שם בלע ותולדות השנים הללו נקראו
על שמם וכן אני אומר בבני מכיר שנחלקו לשתי משפחות אחת נקראת על שמו ואחת נקראת על

אֵלֶּה מִשְׁפְּחֹת הַזְּבוּלֹנִי לִפְקֻדֵיהֶם
שִׁשִּׁים אֶלֶף וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת׃
בְּנֵי יוֹסֵף
לְמִשְׁפְּחֹתָם מְנַשֶּׁה וְאֶפְרָיִם׃
בְּנֵי מְנַשֶּׁה לְמָכִיר מִשְׁפַּחַת
הַמָּכִירִי וּמָכִיר הוֹלִיד אֶת גִּלְעָד
לְגִלְעָד מִשְׁפַּחַת הַגִּלְעָדִי׃ אֵלֶּה
בְּנֵי גִלְעָד אִיעֶזֶר מִשְׁפַּחַת
הָאִיעֶזְרִי לְחֵלֶק מִשְׁפַּחַת
הַחֶלְקִי׃ וְאַשְׂרִיאֵל מִשְׁפַּחַת
הָאַשְׂרִאֵלִי וְשֶׁכֶם מִשְׁפַּחַת
הַשִּׁכְמִי׃ וּשְׁמִידָע מִשְׁפַּחַת
הַשְּׁמִידָעִי וְחֵפֶר מִשְׁפַּחַת
הַחֶפְרִי׃ וּצְלָפְחָד בֶּן חֵפֶר לֹא

אלין זרעית זבולון למנינהון
שתין אלפין וחמיש מאה׃ פכאן
ערד עשאיר זבולון הרה. סתין
אפא וכמס מאיה׃ בני יוסף
לזרעיתהון מנשה ואפרים׃
ובני יוסף לעשאירהם. מנשה
ואפרים׃ בני מנשה. למכיר
זרעית מכיר. ומכיר אוליד
ית גלעד. לגלעד. זרעית גלעד׃
פבני מנשה. עשירה׳ אמכיריין.
ועשירה׳ אגלעדיין. מן גלעד
אבן מכיר׃ אלין בני גלעד.
איעזר. זרעית איעזר. לחלק.
זרעית חלק׃ ובני גלעד. עשירה׳
אאיעזריין. ועשירה׳ אחלקיין׃

ואשריאל. זרעית אשריאל. ושכם. זרעית שכם׃ ועשירה׳ אאשריאליין.
ועשירה׳ אשכמיין׃ ושמידע. זרעית שמידע. וחפר. זרעית
חפר׃ ועשירה׳ אשמידעיין. ועשירה׳ אחפריין׃ וצלפחד בר
חפר. לא הוו ליה בנין אלהין בנן. ושום בנת צלפחד. מחלה
ונעה. חגלה ומלכה ותרצה׃ וצלפחד אבן חפר. לם יכון
לה בנין אלא בנאת. ואסמאהן מחלה ונעה. חגלה ומלכה

עם גלעד בנו חמש משפחות חקרו מבנו שלבני מין כאן כתק״ימה מקצת נבואת אמו שקראתו
בן חוני בן אחנות ובפילגש בגבעה כתק״ימה כולה זו מצאתי ביסודו שלרבי משה
הדרשן׃ ואלה בני שותלח וג׳ שאר בני שותלח נקראו תולדותיהם על שם שותלח ומעדן
יצאת משפחה רבה ונקראת על שמו ונחשבו בני שותלח לשתי משפחות ערן וחשוב ותמנה

היו לו בנים כי אם בנות ושם
בנות צלפחד מחלה ונעה
חגלה מלכה ותרצה: אלה
משפחת מנשה ופקדיהם
שנים וחמשים אלף ושבע
מאות: אלה בני
אפרים למשפחתם לשותלח
משפחת השתלחי לבכר
משפחת הבכרי לתחן
משפחת התחני: ואלה בני
שותלח לערן משפחת הערני:
אלה משפחת בני אפרים
לפקדיהם שנים ושלשים אלף
וחמש מאות אלה בני יוסף
למשפחתם: בני
בנימן למשפחתם לבלע
משפחת הבלעי לאשבל
משפחת האשבלי לאחירם

ותרצה: אלין זרעית מנשה
ומנייניהון חמשין ותרין אלפין
ושבע מאה: פכאן עדר
עשאיר מנשה הדה אתנין
וכמסין אפא וסבע מאיה:
אלין בני אפרים
לזרעיתהון לשותלח זרעית
שותלח לבכר זרעית בכר
לתחן זרעית תחן: ובני אפרים
לעשאירהם עשירה לשותלחיין
ועשירה לבכריין ועשירה
לתחניין ואלין בני שותלח
לערן זרעית ערן: ועשירה
לערניין מן ערן אבן שותלח:
אלין זרעית בני אפרים
למנייניהון תלתין ותרין אלפין
וחמש מאה אלין בני יוסף
לזרעיתהון: פכאן עדר עשאיר
בני אפרים הדה אתנין ותלאתין
אלפא וכמסמאיה הולאי בני יוסף לעשאירהם: בני בנימין
לזרעיתהון לבלע זרעית בלע לאשבל זרעית אשבל לאחירם
זרעית אחירם: ובני בנימין לעשאירהם עשירה לבלעיין ועשירה

ותמצא בפרשה זו נ״ז משפחות ומבני לוי שמונה הרי ס״ה וזה הוא שנ׳ כי אתם המעט וג׳ ה׳ אמעט
ה׳ אתם חסרים ממשפחות כל העמים שהן שבעים אף זו הבנתי מיסודו שלרבי משה הדרשן
אך הוצרכתי לפחות ולהוסיף בדבריו״ לאחירם״ הוא אחי שירד למצרים ולפי שנקרא ע״ש יוסף שהיה

משפחת האחירמי: לשפופם
משפחת השופמי לחופם
משפחת החופמי: ויהיו בני
בלע ארד ונעמן משפחת
הארדי לנעמן משפחת הנעמי
הנעמי: אלה בני בנימן
למשפחתם ופקדיהם חמשה
וארבעים אלף ושש מאות:
אלה בני דן למשפחתם
לשוחם משפחת השוחמי
אלה משפחת דן למשפחתם:
כל משפחת השוחמי לפקדיהם
ארבעה וששים אלף וארבע
מאות: בני
אשר למשפחתם לימנה
משפחת הימנה לישוי משפחת
הישוי לבריעה משפחת הבריעי:
לבני בריעה לחבר משפחת
החברי למלכיאל משפחת
המלכיאלי: ושם בת אשר

לאשבליין. ועשירה לאחירמיין:
לשופם. זרעית שופם. לחופם.
זרעית חופם: ועשירה לשופמיין.
ועשירה לחופמיין: והוו בני
בלע ארד ונעמן. זרעית ארד.
לנעמן. זרעית נעמן: ועשירה
לארדיין. ועשירה לנעמיין מן
בלע: אלין בני בנימין לזרעיתהון.
ומניניהון ארבעין וחמשה אפין
ושית מאה: פכאן עדר עשאיל
בנימין הו״ה. כמסה וארבעין
אפא וסת מאיה: אלין
בני דן לזרעיתהון. לשוחם.
זרעית שוחם. אין. זרעית דן
לזרעיתהון: ובני דן לעשאיהם.
עשירה לשוחמיין. ומאת עשר
מנהא: כל זרעית שוחם למניניהון.
שתין וארבעה אפין וארבע מאה:
פכאן עדרהם. ארבעה וסתין אפא
וארבע מאיה: בני אשר

לזרעיתהון. לימנה. זרעית ימנה. לישוי. זרעית ישוי. לבריעה. זרעית
בריעה: ובני אשר לעשאילהם. עשירה לימניין. ועשירה לישויין
ועשירה לבריעיין: לבני בריעה. לחבר. זרעית חבר. למלכיאל. זרעית
מלכיאל: ועשירה לחבריין. ועשירה למלכיאליין מן בריעה: ושם בת אשר

אחיז ורס ממכו נקרא אחירם" שפופם" הוא מופים ע״ש שהיה יוסף שפוף בין האומות" לשוחם" הוא חושים"
ושם בת אשר סרח" לפי שהיתה קיימת בחיים מנאה כאן"

שרח: אלה משפחת בני אשר לפקדיהם שלשה וחמשים אלף וארבע מאות:

בני נפתלי
למשפחתם ליחצאל משפחת היחצאלי לגוני משפחת הגוני:
ליצר משפחת היצרי לשלם משפחת השלמי: אלה משפחת נפתלי למשפחתם ופקדיהם חמשה וארבעים אלף וארבע מאות: אלה פקודי בני ישראל שש מאות אלף ואלף שבע מאות ושלשים:

וידבר יהוה אל משה לאמר: לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות: לרב תרבה

שרח: אלין זרעית בני אשר למניניהון חמשין ותלתה אלפין וארבע מאה: פכאן עדד עשאיר אשר הדה תלאתה וכמסין אלפא וארבע מאיה:

בני נפתלי לזרעיתהון
ליחצאל זרעית יחצאל לגוני זרעית גוני: ובני נפתלי לעשאירהם עשירה יחצאליין ועשירה גוניין: ליצר זרעית יצר לשלם זרעית שלם: ועשירה יצריין ועשירה שלמיין: אלין זרעית נפתלי לזרעיתהון ומניניהון ארבעין וחמשא אלפין וארבע מאה: פכאן עדד עשאיר נפתלי הדה כמסה וארבעין אלפא וארבע מאיה:

אלין מניני בני ישראל שית מאה וחד אלפין שבע מאה ותלתין:
פדאך גמלה עדד בני אסראיל סת מאיה אלפא ואלפא ואחדא וסבע מאיה ותלאתין: ומליל יי עם משה למימר: תסכלם
אלה מוסא תכלימא: לאלין תתפליג ארעא באחסנא במנין שמהן:
להולאי יגב אן יקסם אלארץ נחלה באחצא אסמאיהם: לסגיא תסגון

לאלה תחלק הארץ. ולא לפחותים מבן עשרים ואע״פ שבאו לכלל עשרים בטרם חלוק הארץ שהרי שבע שנים כבשו ושבע חלקו ולא נטלו חלק בארץ אלא אלו תר״א אלף ואלף ואם היו לאחד מהם ששים בנים לא נטלו אלא חלק אביהם לבדו: לרב תרבה נחלתו. לשבט שהיה מרובה באוכלסין נתנו חלק רב ואע״פ שלא היו החלקים שוים שהרי הכל לפי רבוי השבט חלקו החלקים לא עשו אלא על ידי גורל והגורל היה על פי רוח הקדש כמו שמפורש בבבא בתרא: אלעזר הכהן היה מלובש באורים ותומים ואומר ברוח הקדש אם שבט פלוני עולה תחום פלוני עולה עמו והשבטים היו כתובים בי״ב

נַחֲלָתוֹ וְלַמְעַט תַּמְעִיט נַחֲלָתוֹ
אִישׁ לְפִי פְקֻדָיו יֻתַּן נַחֲלָתוֹ׃
אַךְ בְּגוֹרָל יֵחָלֵק אֶת הָאָרֶץ
לִשְׁמוֹת מַטּוֹת אֲבֹתָם יִנְחָלוּ׃
עַל פִּי הַגּוֹרָל תֵּחָלֵק נַחֲלָתוֹ
בֵּין רַב לִמְעָט׃ וְאֵלֶּה
פְקוּדֵי הַלֵּוִי לְמִשְׁפְּחֹתָם
לְגֵרְשׁוֹן מִשְׁפַּחַת הַגֵּרְשֻׁנִּי
לִקְהָת מִשְׁפַּחַת הַקְּהָתִי
לִמְרָרִי מִשְׁפַּחַת הַמְּרָרִי׃ אֵלֶּה
מִשְׁפְּחֹת לֵוִי מִשְׁפַּחַת הַלִּבְנִי

אחסנתהון ולזעיר תזער
אחסנתהון גבר לפום מנינוהי
תתיהיב אחסנתיה׃ פלל כתיר
תכתר נחלתה ולקליל תקלל
נחלתה כל סבט עלא עדדה
יעטא נחלתה׃ ברם בעדבא
תתפליג ארעא לשמהת שבטי
אבהתהון יחסנון׃ לכן באסהם
יקסם אבלד באסמא אסבאט
אבאיהם׃ על פום עדבא
תתפליג אחסנתהון בין סגיאי
לזעירי׃ ועלא קדר אסהם
תקסם נחלתהם בין כתיר וקליל׃ ואלין
מניני ליואי לזרעיתהון לגרשון זרעית גרשון לקהת זרעית
קהת למררי זרעית מררי׃ והדה אעדאד לוי לעשאירהם
עשירה אלגרשוניין ועשירה אלקהתיין ועשירה אלמרריין׃
אלין זרעית לוי זרעית לבני זרעית חברון זרעית מחלי זרעית מושי
זרעית קרח וקהת אוליד ית עמרם׃ וסאיר עשאירהם עשירה

פתקין י"ב גבולין בי"ב פתקין ובללום בקלפי והנשיא מכניס ידו לתוכה ונוטל שנים פתקין עולה בידו
פתק שלשם שבטו ופתק של גבול המפורש לו והגורל עצמו היה צווח ואומר אני הגורל עליתי
לגבול פלוני לשבט פלוני שנ' על פי הגורל ולא נתחלקה הארץ במדה לפי שיש גבול משובח מחבירו
אלא בשומא בית כור דע כנגד הקאה טוב הכל לפי הדמים" לשמות מטות אבותם" או יוצאי מצר
שנה הכתוב נחלה זו מכל הנחלות שבתורה שכל הנחלות החיים יורשים את המתים וכן מתים
יורשים את החיים" כיצד שני אחים מיוצאי מצרים שהיו להם בנים בבאי הארץ לזה אחד ולזה שלשה
האחד נטל חלק והשלשה נטלו שלשה שנ' לאלה תחלק הארץ חזרה נחלתן אצל אבי אביהן וחלקו
הכל בשוה" וזהו שנ' לשמות מטות אבותם ינחלו שאחר שנטלו הבנים חלקוה לפי האבות שיצאו ממצר'
ואו מתחלה חלקוה למנין יוצאי מצרים לא היו נוטלים אלא ד' לא שנחלקים עכשיו נטלו ארבעה חלקים"
על פי הגורל" הגורל היה מדבר מגיד שנתחלקה ברוח הקדש וכן הוא אומר ויתנו לכלב את חברון על
פי'/ אך בגורל יצאו יהושע וכלב ואומר על פי' נתנו לו את העיר אשר שאל" מטות אבותם" יצאו
גרים ועבדים" אלה משפחות הלוי' חסר כאן משפחת השמעי והעזיאלי וקצת מן היצהרי"

משפחת החברני משפחת
המחלי משפחת המושי משפחת
הקרחי וקהת הולד את עמרם:
ושם אשת עמרם יוכבד
בת לוי אשר ילדה אתה ללוי
במצרים ותלד לעמרם את
אהרן ואת משה ואת מרים
אחתם: ויולד לאהרן את נדב
ואת אביהוא את אלעזר ואת
איתמר: וימת נדב ואביהוא
בהקריבם אש זרה לפני יהוה:
ויהיו פקדיהם שלשה ועשרים
אלף כל זכר מבן חדש ומעלה
כי לא התפקדו בתוך בני ישראל
כי לא נתן להם נחלה בתוך בני
ישראל: אלה פקודי משה

אלבניין ועשירה אלחברוניין
ועשירה אלמחליין ועשירה
אלמושיין ועשירה אלקרחיין
ואולד קהת עמרם: ושום אתת
עמרם יוכבד בת לוי די ילידת
יתה ללוי במצרים וילידת
לעמרם ית אהרן וית משה
וית מרים אחתהון: וכאן אסם
זוגה עמרם יוכבד אבנה לוי
אלדי ולדת ללוי במצר מולדת
לעמרם הרון ומוסא ומרים
אכתהם: ואתיליד לאהרן ית
נדב וית אביהוא ית אלעזר וית
איתמר: וולד להרון נדב ואביהוא
ואלעזר ואיתמר: ומית נדב ואביהוא
בקרוביהון אישתא נכריתא
קדם יי: ומאת נדב ואביהוא
חין קרבא נארא גריבא בין ידי אללה: והוו מניניהון עסלין ותלתה
אלפין כל דכורא מבר ירחא ולעילא ארי לא אתמניאו בגו בני
ישראל ארי לא אתיהיבת להון אחסנא בגו בני ישראל: פכאן עדדהם
תלאתה ועשרין אלפא כל דכר מן אבן שהר פצאעדא אד לם יעדו
פי גמלה בני אסראיל אד לם יעטו נחלה פימא בינהם: אלין מניני משה

אשר ילדה אותה ללוי אשתו ילדתה במצרים ואין הורתה במצרים כשנכנסו לתוך החומה ילדתה והיא
השלימה מנין שבעים שהרי בפרטן אי אתה מוצא אלא ששים ותשע: כי לא התפקדו בתוך בני ישראל
להיות נמנין בני עשרים שנה אהה טעם כי לא ניתן להם נחלה והנמנין מבן כ שנה היו בני נחלה שנא איש לפי

ואלעזר הכהן אשר פקדו את
בני ישראל בערבת מואב על
ירדן ירחו: ובאלה לא היה
איש מפקודי משה ואהרן
הכהן אשר פקדו את בני
ישראל במדבר סיני: כי אמר
יהוה להם מות ימתו במדבר ולא
נותר מהם איש כי אם כלב בן
יפנה ויהושע בן נון:
כז ותקרבנה בנות צלפחד
בן חפר בן גלעד בן מכיר בן
מנשה למשפחת מנשה בן
יוסף ואלה שמות בנתיו מחלה

ואלעזר כהנא דמנו ית בני ישראל
במישריא דמואב על ירדנא
דיריחו: ובאלין לא הוה גבר מדמנא משה ואהרן
(see below)

ואלעזר כהנא דמנו ית בני ישראל
במישריא דמואב על ירדנא
דיריחו: והולאי מעדורי מוסא
ואלעזר אמאם אדי עדו בני
אסראיל פי בראת מואב עלא
אדרן יריחא: ובאלין לא הוה
גברא ממנייני משה ואהרן
כהנא דמנו ית בני ישראל
במדברא דסיני: ופיהם לם יכן
רגל מן מעדורי מוסא והרון
אמאם אדי עדא בני אסראיל
פי ברייה סיני: ארי אמר יי
להון ממת ימותון במדברא
ולא אשתאר מנהון אנש אלהין
כלב בר יפנה ויהושע בר נון: לאן אלה חכם עליהם אן יתמאותו
פי אלברייה ולם יבק מנהם רגל אלא כלב אבן יפנה ויהושע אבן
נון: וקריבא בנת צלפחד בר חפר בר גלעד בר מכיר בר
מנשה לזרעית מנשה בר יוסף ואלין שמהת בנתיה מחלה
נעה חגלה מלכה ותרצה: פתקדמין בנאת צלפחד אבן
חפר אבן גלעד אבן מכיר אבן מנשה מן עשירה מנשה אבן
יוסף אלתי אסמאהן מחלה ונעה וחגלה ומלכה ותרצה:

פקודיו יותן נחלתו" ובאלה לא היה איש" אבל על הנשים לא נגזרה גזירת המרגלים לפי שהן היו
מחבבות את הארץ האנשים אומרים נתנה ראש ונשובה מצרים והנשים אומרות תנה לנו אחוזה
לכך נסמכה פרשת בנות צלפחד לכאן" למשפחות מנשה בן יוסף" למה נאמר והלא כבר נאמר בן
מנשה אלא לומר לך יוסף חיבב את הארץ שנאמר והעליתם את עצמותי וג' ובנותיו חבבו את הארץ שנאמר
לנו אחוזה וללמדך שהיו כולם צדיקים שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים ופרט לך הכתוב
באחד מהם לייחסו לשבח הרי זה צדיק בן צדיק אם ייחסו לגנאי כגון בן ישמעאל בן נתניה בן אלישמע
בידוע שכל הנזכרים עמו רשעים היו" מחלה ונעה וגו' ולהלן הוא אומר ותהיינה מחלה ותרצה מגיד

נעה וחגלה ומלכה ותרצה׃
ותעמדנה לפני משה ולפני
אלעזר הכהן ולפני הנשיאם
וכל העדה פתח אהל מועד
לאמר׃ אבינו מת במדבר והוא
לא היה בתוך העדה הנועדים
על יהוה בעדת קרח כי בחטאו
מת ובנים לא היו לו׃ למה
יגרע שם אבינו מתוך
משפחתו כי אין לו בן תנה לנו
אחזה בתוך אחי אבינו׃ ויקרב
משה את משפטן לפני יהוה׃

ויאמר יהוה אל משה לאמר׃ כן
בנות צלפחד דברת נתן תתן

וקמא קדם משה וקדם אלעזר
כהנא וקדם רברביא וכל
כנשתא בתרע משכן זמנא
למימר׃ פקאמין בין ידי מוסי
ואלעזר אלאמאם ואלאשראף
וסאיר אלגמאעה ענד באב
קבה אלמחצ'ר קאילא׃ אבונא
מית במדברא והוא לא הוה
בגו כנשתא דאזדמנו על יי
בכנשתא דקרח ארי בחוביה
מית ובנין לא הוו ליה׃ אן אבאנא
מאת פי אלבריה והו לם יכן
פי גמלה אלגמאעה אלדי תגמעו
עלא אללה מע קרח אנה מאת
בכטאה ולם יכלף בנין׃ למא
יתמנע שמא דאבונא מגו
זרעיתיה ארי לית ליה בר הב לנא אחסנא בגו אחי אבונא׃ פלם
ינקץ אסם אבאנא מן בין עשירתה אד ליס לה אבן בל אעטנא
נחלה פימא בין אעמאמנא׃ וקריב משה ית דינהון לקדם יי׃
פרגע מוסי חכמהן אלי אללה׃ ואמר יי למשה למימר׃ יאות
בנת צלפחד ממללן מיתן תתן להון אחדת אחסנא בגו אחי

שכולן שקולות זו כזו לפיכך שנה את סדרן" לפני משה ולפני אלעזר מגיד שלא עמדו לפניהם אלא בשנת
הארבעים אחר שמת אהרן" לפני משה ואחר כך לפני אלעזר אפשר אם משה לא ידע אלעזר יודע אלא
סרס המקרא ודרשהו דברי ר' יאשיה אבא חנן משום ר' אלעזר אומ' בבית המדרש היו יושבין ועמדו לפני
כולם" והוא לא היה" לפי שהיו באות לומר בחטאו מת נזקקו לומר לא בחטא מתלוננים ולא בעדת קרח שהצו
על הקב"ה אלא בחטאו לבד מת ולא החטיא את אחרים עמו ר' עקיבה אומ' מקושש עצים היה ור' שמעון
אומ' מן המעפילים היה" למה יגרע שם אבינו" אם במקום בן עומדות ואם אין הנקבות חשובות זרע תתיבם
אמינו ליבם" כי אין לו בן" הא אם היה לו בן לא היו תובעות כלום מגיד שחכמניות היו" ויקרב משה את משפטן"

נתעלמה

להם אחזת נחלה בתוך אחי
אביהם והעברת את נחלת
אביהן להן: ואל בני ישראל
תדבר לאמר איש כי ימות
ובן אין לו והעברתם את
נחלתו לבתו: ואם אין לו בת
ונתתם את נחלתו לאחיו:
ואם אין אחים לאביו ונתתם
את נחלתו לשארו הקרב אליו
ממשפחתו וירש אתה והיתה
לבני ישראל לחקת משפט
כאשר צוה יהוה את משה:

ונתתם את נחלתו לאחיו ואם אין לו אחים ונתתם

ג ויאמר יהוה אל משה עלה אל

אבוהון: ותעבר ית אחסנת אבוהון
להון: נעמא קאל בנאת צלפחד.
אעטהן חוז נחלה פימא בין
אעמאמהן. ואנקל נחלה אביהן
להן: ועם בני ישראל תמליל למימר.
גבר ארי ימות ובר לית ליה ותעברון
ית אחסנתיה לברתיה: ומר בני
אסראיל וקל להם אי רגל מאת
וליס לה אבן. פאנקלו נחלתה
לאבנתה: ואם לית ליה ברתא
ותתנון ית אחסנתיה לאחוהי:
פאן לם תכון לה אבנה. פאעטו
נחלתה לאכותה: ואם לית ליה
אחין ותתנון ית אחסנתיה
לאחי אבוהי: ואן לם יכון לה
אכוה. פאעטוהא לאעמאמה: ואם לית אחין לאבוהי ותתנון ית
אחסנתיה לקריביה דקריב ליה מזרעיתיה ויירת יתה ותהי לבני
ישראל לגזירת דין. כמא דפקיד יי ית משה: ואן לם יכון לה אעמאם
פאעטוהא לנסיבה אלאקרב אליה. מן עשירתה יחוזהא. ויכון ד'לך
לבני אסראיל רסם אחכם. כמא אמר אללה מוסי:
ואמר יי למשה סק לטורא דעבראי הדין ותחזי ית ארעא:

נתעלמה הלכה ממנו וכאן נפרע על שנטל עטרה לומר והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי" ד"א ראויה
היתה פרשה זו להכתב על ידי משה אלא שזכו בנות צלפחד ונכתבה על ידן" כן בנות צלפחד דוברות"
כתרגומו יאות כך כתובה זו לפני במרום מגיד שראתה עינם מה שלא ראתה עינו של משה" כן בנות
צלפחד דוברות" יפה תבעו אשרי אדם שהקב"ה מודה לדבריו" נתן תתן" שני חלקים חלק אביהן
שהיה מיוצאי מצרים וחלקו עם אחיו בנכסי חפר" והעברת" לשון העברה הוא במי שאינו מניח
בן ליורשו" ד"א על שם שהבת מעברת נחלה משבט לשבט שבנה ובעלה יורשין אותה ושנאמר תסוב
נחלה לא נצטוה אלא לאותו הדור בלבד וכן והעברתם את נחלתו לבתו" בכולן הוא אומר ונתתם ובבת הוא
אומר והעברתם" לשארו הקרוב אליו ממשפחתו" ואין משפחה קרויה אלא מצד האב" עלה אל הר העברים"

דיהבית

הר העברים הזה וראה את
הארץ אשר נתתי לבני ישראל:
וראיתה אתה ונאספת אל עמיך
גם אתה כאשר נאסף אהרן
אחיך: כאשר מריתם פי במדבר
צן במריבת העדה להקדישני
במים לעיניהם הם מי מריבת
קדש מדבר צן:
וידבר משה אל יהוה
לאמר: יפקד יהוה אלהי הרוחת
לכל בשר איש על העדה:

~~[illegible]~~ לבני ישר׳: ולמא
קאל אלה למוסא אצעד׳ גבל
עבריין הדה ואנצר אבלד׳
דיאנא מעטיה לבנא סראיל:
ותחזי יתה ותתכניש לעמך
אף את כמא דאתכניש אהרן
אחוך: פאדא אבצרתה אנצם
איקומך אנת איצא כמא אנצם
הרון אכיך: כמא דסריבתון על
מימרי במדברא דצין במצות
כנשתא לקדשותי במיא
לעיניהון אנון מי מצות רקם
מדברא דצין: כמא כאלפתמא אמרי פי בריה צין ענד כצומה
אגמאעה פלם תקדסאני באלמא בחצרתהם ולדאך סמי מא
כצומה רקים פי בריה צין: ומליל משה קד׳ יי׳ למימר: ימני
יי׳ אלה רוחיא לכל בסרא גברא על כנשתא: ואן שית יא
רבי יא אלאה אלואח כל בשר פאסתכלף רגלא עלי אגמאעה:

למה נסמכה לכאן כיון שאמר הקב״ה נתון תתן להם אמר אותי צוה המקום להנחיל שמא הותרה הגזירה
ונכנס לארץ אמר לו הקב״ה גזירתי במקומה עומדת: ד״א כיון שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן
שמח ואמר כמדומה שהותר לי נדרי: משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו נכנס לשער
והוא אחריו לחצר והוא אחריו לטרקלין והוא אחריו וכיון שבא ליכנס לקיטון אמר לו בני מכאן ואילך אתה
אסור ליכנס: כאשר נאסף אהרן אחיך: מכאן שנתאוה למיתתו של אהרן: ד״א אין אתה טוב ממנו: על אשר
לא קדשתם: הא אם קדשתם עדיין לא הגיע זמנכם ליפטר: בכל מקום שכתב מיתתם כתב סורחנם לפי
שנגזרה גזירה על דור המדבר למות במדבר בעון שלא האמינו לכך בקש משה שיכתב סורחנו שלא
יאמרו אף הוא מן הממרים היה: משל לשתי נשים שלוקות בבית דין אחת קלקלה ואחת אכלה פגי שביעית
וכו׳ אף כאן בכל מקום שהזכיר מיתתם הזכיר סורחנם להודיע שלא היתה בהם אלא זו בלבד: הם מי מריבת
קדש: הם לבדם אין בהם עון אחר: ד״א הם שהמרו במרה הם הין שהמרו בים סוף הם עצמם שהמרו
במדבר צין: וידבר משה אל ה׳ וגו׳ להודיע שבחן של צדיקים כשנפטרין מן העולם מניחין צרכן ועוסקין
בצרכי צבור: לאמר: אמר לו השיבני אם אתה ממנה להם פרנס אם לאו: יפקוד ה׳: כיון ששמע משה
שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו אמר הגיעה שעה שאתבע צרכי שיירשו בני את גדולתי אמר
לו הקב״ה לא כך עלתה במחשבה לפני כדאי הוא יהושע ליטול שכר שימושו שלא מש מתוך האהל וזהו
שאמר שלמה נוצר תאנה יאכל פריה: אלהי הרוחות: למה נאמר אמר לפניו רבונו של עולם גלוי לפניך
דעתו של כל אחד ואחד ואינן דומין זה לזה מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו:

אשר יצא לפניהם ואשר יבא
לפניהם ואשר יוציאם ואשר
יביאם ולא תהיה עדת יהוה
כצאן אשר אין להם רעה:
ויאמר יהוה אל משה קח לך
את יהושע בן נון איש אשר
רוח בו וסמכת את ידך עליו:
והעמדת אתו לפני אלעזר הכהן
ולפני כל העדה וצויתה אתו
לעיניהם: ונתתה מהודך עליו
למען ישמעו כל עדת בני
ישראל: ולפני אלעזר הכהן
יעמד ושאל לו במשפט

דיפוק קדמיהון ודייעול קדמיהון
ודיפיקנון ודיעילנון ולא תהי
כנשתא דיי׳ כענא דלית להון
רעי: יכלג בין ידיהם ויד׳כל
בין ידיהם ויכרגהם וידכלהם
ולא יבקו כגנם ליס להא ראעי:
ואמר יי׳ למשה דבר לך ית יהושע
בר נון גבר דרוח נבואה ביה
ותסמוך ית ידך עלוהי: פקאל
אללה למוסא כד יהושע בן נון
פאנה רגל פיה פצל ואסנד ידך
עליה: ותקים יתיה קדם אלעזר
כהנא וקדם כל כנשתא ותפקיד
יתיה לעיניהון: ואוקפה בין ידי

אלעזר אלאמאם וסאיר אלגמאעה. ואמלה בחצרתהם: ותתין מזיוך
עלוהי בדיל דיקבלון מניה. כל כנשתא דבני ישראל: ואגעל עליה
מן בהאיך. לכי תקבל מנה גמאעה בני אסראיל: וקדם אלעזר כהנא
יקום. וישאל ליה בדין אוריא קדם יי׳: על מימריה יהון נפקין ועל
מימריה יהון עלין. הוא וכל בני ישראל עמיה וכל כנשתא: וליכון וקופה

אשר יצא לפניהם לא כדרך מלכי האומות שיושבים בבתיהם ומשלחין את חיילותיהם למלחמה אלא כמו
שעשיתי אני שנלחמתי בסיחון ועוג שנ׳ אל תירא אותו וכדרך שעשה יהושע שנ׳ וילך יהושע אליו ויאמר
לו הלנו אתה וג׳ וכן בדוד הוא אומר כי הוא יוצא ובא לפניהם יוצא בראש ונכנס בראש ואשר יוציאם
בזכיותיו ואשר יביאם בזכיותיו ד״א ואשר יביאם שלא תעשה לו כדרך שאתה עושה לי שאיני מכניס
לארץ קח לך קחנו בדברים אשריך שזכית להנהיג בניו של מקום לך את שבדוק לך את זה אתה
מכיר אשר רוח בו כאשר שאלת שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד וסמכת את ידך עליו תן לו
תורגמן שידרוש בחייך שלא יאמרו עליו לא היה לו להרים ראש בימי משה וצויתה אותו על ישראל דע
שטרחנין הם סרבנים הם על מנת שתקבל עליו ונתת מהודך עליו זה קירון עור פנים מהודך ולא
כל הודך נמצינו למדים פני משה כחמה פני יהושע כלבנה למען ישמעו כל עדת בני ישראל
שיהו נוהגין בו כבוד ויראה כדרך שנוהגין בך ולפני אלעזר הכהן יעמוד הרי שאלתך שאמרת שאין
הכבוד הזה מוטל מבית אביך שאף יהושע יהא צריך לאלעזר ושאל לו כשיצטרך לצאת למלחמה

האורים לפני יהוה על פיו יצאו
ועל פיו יבאו הוא וכל בני ישראל
אתו וכל העדה: ויעש משה
כאשר צוה יהוה אתו ויקח את
יהושע ויעמדהו לפני אלעזר
הכהן ולפני כל העדה: ויסמך
את ידיו עליו ויצוהו כאשר
דבר יהוה ביד משה:
וידבר יהוה אל משה לאמר: ד׳
צו את בני ישראל ואמרת
אלהם את קרבני לחמי לאשי
ריח ניחחי תשמרו להקריב לי
במועדו: ואמרת להם זה

בין ידי אלעזר אלאמאם חתי יסאל
פיהו אחכאם אלאנואר בין
ידי אללה וען אמרה יכרג הו
ויד כלו הו ובנו אסראיל וסאיר
אלגמאעה: ועבד משה כמא
דפקיד יי יתיה ודבר ית יהושע
ואקימיה קדם אלעזר כהנא
וקדם כל כנשתא: פצנע מוסי
כמא אמרה אללה ואכד יהושע
בן נון ואוקפה בין ידי אלעזר
אלאמאם וסאיר אלגמאעה:
וסמך ית ידוהי עלוהי ופקדיה
כמא דמליל יי בידא דמשה:
ואסנד ידה עליה ואמרה כמא
קאל אללה: ומליל יי עם משה למימר: תם כלם אללה מוסא
תכלימא: פקיד ית בני ישראל ותימר להון ית קרבני לחים סדור
לקורבני לאתקבלא ברעוא תיטרון לקרבא קדמי בזמניה: מר בני
אסראיל וקל להם קרבאני ואטעמי מרצ׳י מקבולי אחפצ׳והא אן
תקרבוה לי פי וקתה: ותימר להון דין קרבנא דתקרבון קדם יי
אמרין בני שנא שלמין תרין ליומא עלתא תדירא: ובין להם אן

על פיו של אלעזר: וכל העדה סנהדרין: ויקח את יהושע לקחו בדברים והודיעו מתן שכר פרנסי
ישראל לעולם הבא: ויסמוך את ידיו בעין יפה יותר ויותר ממה שנצטוה הקב״ה אמר לו וסמכת את
ידך והוא עשה בשתי ידיו ועשאו ככלי מלא וגדוש ומלאו חכמתו בעין יפה: כאשר דבר ה׳
אף לענין ההוד נתן מהודו עליו: צו את בני ישראל מה אמור למעלה יפקוד ה׳ אמר לו הקב״ה
עד שאתה מצוני על בני צוה את בני עלי משל לבת מלך שהיתה נפטרת מן העולם והיתה
מפקדת לבעלה על בניה כו׳ כדאיתא בספרי: קרבני זה הדם: לחמי אלו אימורין וכן הוא
אומר והקטירם הכהן המזבחה לחם אשה: לאשי הניתנין לאשי מזבחי: תשמרו שיהיו
כהנים ולוים וישראל עומדין על גביו מכאן למדו ותקנו מעמדות: במועדו בכל יום מועד
התמידים: ואמרת להם אזהרה לבית דין: שנים ליום כמשמעו ועיקרו בא ללמד שיהיו

נשחטין

האשה אשר תקריבו ליהוה
כבשים בני שנה תמימם שנים
ליום עלה תמיד את הכבש
אחד תעשה בבקר ואת
הכבש השני תעשה בין
הערבים ועשירית האיפה
סלת למנחה בלולה בשמן
כתית רביעת ההין עלת תמיד
העשויה בהר סיני לריח ניחח
אשה ליהוה ונסכו רביעת
ההין לכבש האחד בקדש
הסך נסך שכר ליהוה ואת
הכבש השני תעשה בין
הערבים כמנחת הבקר
וכנסכו תעשה אשה ריח ניחח ליהוה׃

וביום השבת שני כבשים בני
שנה תמימם ושני עשרנים

אמר ליה די תקרבונה ללהחמלין
אכני סנה כל יום ראימא׃ ית
אמרא חד תעביר בצפרא וית
אמרא תנינא תעביר בין שמשיא׃
אחר המא בזגראה וזאכל בין
זגרובין׃ וחד מן עסלא בתלת
סאין סלתא למנחתא דפילא
במשח כתישא רבעות הינא׃
ועשר ויבה סמר מן זבל
מלתות בכבע קסט מן דהן
מרקוק׃ עלת תדירא דאתעבידת
בטורא דסיני לאתקבלא ברעוא
קרבנא קדם יי׃ צעירה ראימא
כמא צנעת פי בלייה סיב
מקבולה מר ציה ללה׃ ונסכיה
רבעות הינא לאמרא חד
בקודשא יתנסך נסוך דחמר
עתיק קדם יי׃ ומעה מן זמזאג
רבע קסט לכל חמר ירש פי
פי זקדם רשא מן [illegible]קה ללה׃ וית אמרא תנינא תעביר בין שמשיא
כמנחת צפרא וכנסכיה תעביר קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי׃ ואוא
צנעת אחמל זאכל בין זגרובין ומזזאגהמא פכצעירה זגראה ומ
ומזזאגהא איצא אצנעה קרבאנת מקבולא מרציא ללה׃
וביומא דשבתא תרין אמרין בני שנא שלמין ותרין עשרונין

נשחטין כנגד היום תמיד שלשחר במערב ושלבין הערבים במזרחן שלטבעות׃ את הכבש אחד׳
אעפ שכבר נאמר בפרשת ואתה תצוה וזה אשר תעשה וג׳ היא היתה אזהרה לימי המלואים וכאן

סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו:
עלת שבת בשבתו על עלת
התמיד ונסכה:
ובראשי חדשיכם תקריבו
עלה ליהוה פרים בני בקר
שנים ואיל אחד כבשים בני
שנה שבעה תמימם: ושלשה
עשרנים סלת מנחה בלולה
בשמן לפר האחד ושני עשרנים
סלת מנחה בלולה בשמן לאיל
האחד: ועשרן עשרון סלת
מנחה בלולה בשמן לכבש
האחד עלה ריח ניחח אשה
ליהוה: ונסכיהם חצי ההין

סלתא מנחתא דפילא במשח
ונסכיה: ופי יום אלסבת חמלין
אבנא סנה צחאחא ומעהמא
עשרין מן זבר סמד מלתות
בדהן ומזאגהא: עלת שבא
תתעביד בשבא על עלת
תדירא ונסכה: ד׳לך קרבאן
סבת בסבת מע קרבאן אלדאים
ומזאגה: ובריש ירחיכון
תקרבון עלתא קדם יי׳: תורי
בני תורי תלין ודכרא חד. אמרין
בני שנא. שבעה שלמין: ופי
רוס שהורכם תקרבו קרבאן
צעידה ללה ורתא מן אלבקר
וכבשא וסבעה חמלאן בני
סנה צחאחא: ותלתה עשרונין. סלתא מנחתא דפילא במשח.
לתורא חד. ותרין עשרונין. סלתא מנחתא דפילא במשח. לדכרא
חד: ותלתה עשור מן זבר סמד מלתות בדהן לכל רת ועשרין
לכבש: ועשרונא עשרונא. סלתא מנחתא דפילא במשח. לאמרא
חד. עלתא לאתקבלא ברעוא. קרבנא קדם יי׳: ועשר לכל חמל כראן
צעידה אמקבולה אמרצייה ללה: ונסכיהון. פלגות הינא

צוה לדורות״ סלת למנחה״ מנחת נסכים עשויה בהר סיני: וכאותן שנעשו בימי המלואים״ ד״א
העשויה בהר סיני הקיש עולת תמיד לעולת הר סיני אותה שנתקרבה לפני מתן תורה שכתוב בה
וישם באגנות מלמד שטעונה כלי״ ונסכו״ יין״ בקדש הסך״ על המזבח יתנסכו״ נסך שכר״ יין המשכר
פרט ליין מגתו״ ריח ניחח״ נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני״ עלת שבת בשבתו״ ולא עולת
שבת בשבת אחרת הרי שלא הקריב בשבת זו שומע אני שתים לשבת הבאה ת״ל בשבתו מגיד
שאם עבר יומו בטל קרבנו״ על עולת התמיד״ אלו מוספין לבד אותן שני כבשים של עולת התמיד ומגיד
שהן קרבין זה בין שני התמידין וכן בכל מוספין נאמר על עולת התמיד לתלמוד זה״ ושלשה עשרונים״
כמשפט נסכי פר שכן הן קצובין בפרשת נסכים״ זאת עולת חדש בחדשו״ שאם עבר יומו בטל

ורבנו

יהיה לפר ושלישת ההין לאיל
ורביעת ההין לכבש יין זאת
עלת חדש בחדשו לחדשי
השנה: ושעיר עזים אחד
לחטאת ליהוה על עלת התמיד
יעשה ונסכו:
ובחדש הראשון בארבעה
עשר יום לחדש פסח ליהוה:
ובחמשה עשר יום לחדש הזה
חג שבעת ימים מצות יאכל:
ביום הראשון מקרא קדש
כל מלאכת עבדה לא תעשו:
והקרבתם אשה עלה ליהוה
פרים בני בקר שנים ואיל אחד
ושבעה כבשים בני שנה
תמימם יהיו לכם: ומנחתם

יהי לתורא ותלתות הינא לדכרא.
ורבעות הינא לאמרא חמרא.
דא עלת ריש ירח בזמן
באתחדדותיה. כן לכל רישי
ירחי שתא: ומזאגהם נצף
קסט לכל תור ותלת קסט
לאלכבש ורבע קסט ללחמל
מן אלשראב הדא קרבאן שהר
בשהר לשהור אלסנה: וצפיר
בר עזין חד. לחטאתא קדם יי:
על עלת תדירא. יתעביד
ונסכיה: ועתוד מן אלמאעז
דכוה ללה ומע קרבאן אלדאים
יקרב דאך ומזאגה:
ובירחא קדמאה. בארבעת
עסרא יומא לירחא. פסחא
קדם יי: ופי אלשהר אלאול פי אליום
אלראבע עשר מנה פסח ללה: ובחמשת עסרא יומא לירחא הדין
חגא. שבעה יומין. פטירא יתאכיל: ופי אליום אלכאמס עשר מנה חג
סבעה איאם יוכל פטיר: ביומא קדמאה מערע קדיש. כל עבידת
פלחן לא תעבדון: ופי אליום אלאול מנהא אסם מקדס כל צנאעה
מכסב לא תעמלו: ותקרבון קרבנא עלתא קדם יי: תורי בני תורי תרין
ודכר חד. ושבעה אמרין בני שנא. שלמין יהון לכון: וקדמו קרבאנא
צעידה ללה תרין מן אלבקר וכבשא וסבעה חמלאן בני סנה צחאחא: ומנחתהון

קרבנו ושוב אין לו תשלומין: ושעיר עזים וג' כל שעירי המוספין כאן לכפר על טומאת מקדש וקדשיו
הכל כמו שמפורש במסכת שבועות ונשתנה שעיר ראש חדש שנא' בו לה' תלמודו ללמדך שמכפר על

סלת בלולה בשמן שלשה עשרנים לפר ושני עשרנים לאיל תעשו: עשרון עשרון תעשה לכבש האחד לשבעת הכבשים: ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם: מלבד עלת הבקר אשר לעלת התמיד תעשו את אלה: כאלה תעשו ליום שבעת ימים לחם אשה ריח ניחח ליהוה על עולת התמיד יעשה ונסכו: וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו: וביום

סלתא דפילא במשח תלתא עסרונין לתורא ותרין עסרונין לדכרא תעבדון: ומעהם מן אבל סמר מלתות כדהן תלת עשור לכל רת ועשרין ללכבש: עשלונא עסלונא תעביד לאמרא חד כין לשבעה אמרין: ועשר לכל חמל מן אסבעה: וצפירא דחטאתא חד לכפרא עליכון: ועתוד ללדכה ליסתגפר ענכם: בר מעלת צפרא דהיא עלת תדירא תעבדון ית אלין: מא כלא קורבאן אגראה וקלבאן אואים אתאני תקלבו הדה: כאלין תעבדון ליומא שבעה יומין לחים קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי׳ על עלת תדירא יתעביד ונסכיה: ומתלהא קלבו פי כל יום מן אסבעה׳ אאיאם קלבאנא מקבולא מרציא ללה: וביומא שביעאה מערע קדיש יהי לכון כל עבידת פלחן לא תעבדון: ופי אליום אלז׳ אסם מקרס יכון לכם כל צנאעה׳ מכסב לא תעמלו: וביומא דבכוריא בקרוביכון מנחתא חדתא קדם יי׳ בעצרתכון מערע

על שאין בו ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שאין מכיר בחטא אלא הקב״ה בלבד ושאר השעירים למידין ממנו״ ומדרשו באגדה אמר הקב״ה הביאו אני כפרה על שמיעטתי את הירח״ על עולת התמיד יעשה כל הקרבן הזה״ ונסכו״ אין ונסכו מוסב על השעיר שאין נסכים לחטאות״ כל מלאכת עבודה״ אפילו מלאכה הצריכה לכם כגון דבר האבד המותר בחולו של מועד אסורה ביום טוב״ פרים כנגד אברהם״ אילים כנגד יצחק״ כבשים כנגד יעקב והכבשים הפריד יעקב ביסודו שנ׳ משה הדרשן ראיתי את׳ כאלה תעשו״ שלא יהו פוחתין והולכין כפרי החג׳ וביום

הבכורים

הבכורים בהקריבכם מנחה
חדשה ליהוה בשבעתיכם
מקרא קדש יהיה לכם כל
מלאכת עבדה לא תעשו׃
והקרבתם עולה לריח ניחח
ליהוה פרים בני בקר שנים
איל אחד שבעה כבשים
בני שנה׃ ומנחתם סלת
בלולה בשמן שלשה
עשרנים לפר האחד שני
עשרנים לאיל האחד׃ עשרון
עשרון לכבש האחד
לשבעת הכבשים׃ שעיר
עזים אחד לכפר עליכם׃
מלבד עלת התמיד ומנחתו
תעשו תמימם יהיו לכם
ונסכיהם׃ ובחדש
השביעי באחד לחדש מקרא

קדיש יהי לכון כל עבידת
פלחן לא תעבדון׃ ופי יום
אלבכור פי יום תקריבכם כלא
גדידא ללה בעד אסאביעכם
אסם מקדס יכון לכם כל
צנאעה מכסב לא תעמלן׃
ותקרבון עלתא לאתקבלא
ברעוא קדם יי תורי בני תורי
תרין דכר חד שבעה אמרין
בני שנא׃ וקרבן צעירה מקבולא
מרציא ללה רתין מן אלבקר
וכבשא וסבעה חמלאן בני
סנה׃ ומנחתהון סלתא דפילא
במשח תלתה עסרונין לתורא
חד תרין עסרונין לדכרא חד׃
ומעהם מן אלבר סמיד מלתות
ברהן תלתה עשור לכל רת
ועשרין לכבש׃ עסרונא
עסרונא לאמרא חד כין לשבעה
אמרין׃ ועשר לכל חמל מן אלסבעה׃ צפיר בר עזין חד לכפרא
עליכון׃ ועתוד מן אלמאעז ליסתגפר ענכם׃ בר מעלת תדירא
ומנחתיה תעבדון שלמין יהון לכון ונסכיהון׃ מא כלא קרבאן
אלראים וברה תקלבו דאך וצחאחא תכון לכם ומזאגהא׃
ובירחא שביעאה בחד לירחא מערע קדיש יהי לכון כל עבידת
פלחן לא תעבדון יום יבבא יהי לכון׃ ופי אליום אלאול מן אלשהר אלסאבע

הבכורים חג השבועות קרוי בכורי קציר חטים על שם שתי הלחם שהם ראשונים למנחת חטים הבאים

קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה
לא תעשו יום תרועה יהיה
לכם. ועשיתם עלה לריח ניחח
ליהוה פר בן בקר אחד איל אחד
כבשים בני שנה שבעה
תמימם. ומנחתם סלת בלולה
בשמן שלשה עשרנים לפר
שני עשרנים לאיל. ועשרון
אחד לכבש האחד לשבעת
הכבשים. ושעיר עזים אחד
חטאת לכפר עליכם. מלבד
עלת החדש ומנחתה ועלת
התמיד ומנחתה ונסכיהם
כמשפטם לריח ניחח אשה ליהוה.
ובעשור לחדש
השביעי הזה מקרא קדש יהיה
לכם ועניתם את נפשתיכם כל
מלאכה לא תעשו. והקרבתם

אסס מקדס יכון לכם וכל
צנאעה מכסב לא תעמלו
ויום גלבה יכון לכם. ותעבדון
עלתא לאתקבלא ברעוא
קדם יי. תור בר תורי חד דכר חד.
אמרין בני שנא. שבעה שלמין.
וקרבו צעידה מקבולה
מרציה ללה רתא ואחרא
וכבשא וסבעה חמלאן בני
סנה צחאחא. ומנחתהון.
סלתא דפילא במשח תלתה
עסרונין לתורא תרין עסרונין
לדכרא. ומעהם מן דבר סמד
מלתות בדהן תלת עשור לארת
ועשרין לכבש. ועסרונא
חד לאמרא חד. כין לשבעה
אמרין. ועשר לכל חמל מן
אסבעה. וצפיר בר עזין חד
חטתא לכפלא עליכון. ועתווא
מן זמאעז ליסתגפר ענכם. בר מעלת ירחא ומנחתה. ועלת
תדירא ומנחתה. ונסכיהון כדחזי להון לאתקבלא ברעוא
קרבנא קדם יי. מא כלא קרבאן אשהר ובלה וקרבאן אראיס ובלה
ומזאגהם כסביל מקבולה מרציה תקרבא ללה.
ובעסרא לירחא שביעאה הדין מערע קדיש יהי לכון. ותענון ית
נפשתכון וכל עבידא לא תעבדון. ופי אלעאשר מנה אסס מקדס יכון

עלה ליהוה ריח ניחח פר בן
בקר אחד איל אחד כבשים
בני שנה שבעה תמימם יהיו
לכם: ומנחתם סלת בלולה
בשמן שלשה עשרנים לפר
שני עשרנים לאיל האחד:
עשרון עשרון לכבש האחד
לשבעת הכבשים: שעיר עזים
אחד חטאת מלבד חטאת
הכפרים ועלת התמיד
ומנחתה ונסכיהם:
ובחמשה עשר יום
לחדש השביעי מקרא קדש
יהיה לכם כל מלאכת עבדה
לא תעשו וחגתם חג ליהוה
שבעת ימים: והקרבתם עלה

לכם ואגיעו אנפסכם וכל עמל
לא תעמלו: ותקרבון עלתא קש׳
לאתקבלא ברעוא תור בר
תורי חד דכר חד אמרין בני
שנא שבעה שלמין יהון לכון:
וקרבו צעירה ללה מקבולה
מרצייה רתא ואחרא וכבשא
וסבעה חמלאן בני סנה
צחאחא יכון לכם: ומנחתהון
סלתא דפילא במשח תלתה
עסרונין לתורא תרין עסרונין
לדכרא אחד: ומעהם מן אבר
סמד מלתות בדהן תלתה
עשור לאתור ועשרין לאכבש:
עסרונא עסרונא לאמרא אחד
כין לשבעה אמרין: ועשרי לכל
חמל מן אסבעה: צפיר בר
עזין חד חטתא בר מחטאת כפוריא ועלת תדירא ומנחתה ונסכיהון:
ועתור מן אמאעז ללדכוה מאכלא דכוה אגפראן וקרבאן אראים
ובראהא ומזאגהא: ובחמישת עסלא יומא לירחא שביעאה
מערע קדיש יהי לכון כל עבידת פלחן לא תעבדון ותיחגון חגא קדי׳
שבעה יומין: ופי איום אכאמס עשר מנה אסס מקדס יכון לכם כל
צנאעה מכסב לא תעמלו וחגו חגא ללה סבעה איאם: ותקרבון עלתא

מן החדש: תמימים יהיו לכם ונסכיהם: אף הנסכים יהיו תמימים למדו רבותינו מכאן שהיין שהעלה
צמחים פסול לנסכים: מלבד עלת החדש: מוספי ראש חדש שהוא ביום ראש השנה: מלבד חטאת
הכפורים: שעיר הנעשה בפנים האמור באחרי מות שגם הוא חטאת: ועולת התמיד: ומלבד עולת התמיד

אשה ריח ניחח ליהוה פרים
בני בקר שלשה עשר אילם
שנים כבשים בני שנה ארבעה
עשר תמימם יהיו׃ ומנחתם
סלת בלולה בשמן שלשה
עשרנים לפר האחד לשלשה
עשר פרים שני עשרנים
לאיל האחד לשני האילם׃
ועשרון עשרון לכבש האחד
לארבעה עשר כבשים׃ ושעיר
עזים אחד חטאת מלבד
עלת התמיד מנחתה ונסכה׃
וביום השני
פרים בני בקר שנים עשר
אילם שנים כבשים בני שנה
ארבעה עשר תמימם׃ ומנחתם

קרבן דמתקבל ברעוא קדם
יי תורי בני תורי תלת עסר
דכרין תרין אמרין בני שנא
ארבעת עסר שלמין יהון׃
וקרבנו צעירה קרבאנא מקבולה
מרציא ללה תלתה עשר רת
מן אלבקר וכבשין וארבעה
עשר חמל בני סנה צחאחא׃
ומנחתהון סלתא דפילא במשח
תלתה עסרונין לתורא חד
לתלת עסר תורין תרין עסרונין
לדכרא חד לתרין דכרין׃ ות
ומעהם מן אלבר סמד מלתות
ברהן תלת עשור לכל רת
מן אלתלאתה עשר ועשרין
לכל כבש מן אלכבשין׃ ועסרונא
עסרונא לאמרא חד כין לארבעת
עסר אמרין׃ ועשר לכל חמל מן אלארבעה עשר׃ וצפיר בר עזין
חד חטתא בר מעלת תדירא ומנחתה ונסכה׃ ועתוד מן אל
מאעז לאלכבוה סוא קרבאן אלראים ובלה ומזאגה׃
וביומא תנינא תורי בני תורי תרי עסר דכרין תרין אמרין בני
שנא ארבעת עסר שלמין׃ ופי אליום אלתאני אתני עשר רת מן
אלבקר וכבשין וארבעה עשר חמל בני סנה צחאחא׃ ומנחתהון

תעשו עולות הללו ונסכיהם מוסב על המוספין הכתובים ועל תעשו והוא לשון צווי מלבד עולת התמיד
ומנחתה תעשו את אלה ונסכיהם וכן כל נסכיהם האמורין בכל המועדות חוץ משל קרבנות החג שבע ונסכה
ונסכיהם ונסכיה שבהם מוסבים על התמיד ואינו לשון צווי שהרי נסכיהם שלמוספים כתובין לעצמם בכל יום

185

ונסכיהם לפרים לאילם
ולכבשים במספרם כמשפט:
ושעיר עזים אחד חטאת
מלבד עלת התמיד ומנחתה
ונסכיהם:
וביום השלישי פרים
עשתי עשר אילם שנים
כבשים בני שנה ארבעה עשר
תמימם: ומנחתם ונסכיהם
לפרים לאילם ולכבשים במספרם
כמשפט: ושעיר חטאת אחד
מלבד עלת התמיד ומנחתה
ונסכה:
וביום הרביעי פרים עשרה
אילם שנים כבשים בני שנה
ארבעה עשר תמימם: מנחתם

ונסכיהון לתורי לדכרין ולאמרי
במנינהון כדחזי: ובלהם
ומזאגהם לאלתות ואלכבשין
ואלחמלאן באחצאיהם עלא
אלסביל: וצפיר בר עזין חד
חטתא בר מעלת תדירא
ומנחתה ונסכיהון: ועתוד מן
אלמאעז ללדכוה סוי קלבאן
אלדאים ובלהא ומזאגהא:
וביומא תליתאה תורי
חד עסר דכרין תרין אמרין
בני שנא ארבעת עסר שלמין:
ופי אליום אלג אחדי עשר לת
וכבשין וארבעה עשר חמל
בני סנה צחאחא: ומנחתהון
ונסכיהון לתורי לדכרי
ולאמרי במניניהון כדחזי:
ובלהם ומזאגהם לאלתות ואלכבשין ואלחמלאן באחצאיהם עלא
אלסביל: וצפירא דחטתא חד בר מעלת תדירא ומנחתה ונסכה:
ועתוד ללזכוה סוא קרבאן אלדאים ובלה ומזאגה:
וביומא רביעאה תורי עסרא דכרין תרין אמרין בני שנה
ארבעת עשר שלמין: ופי אליום אלראבע עשרה לתורת
וכבשין וסבעה חמלאן בני סנה צחאחא: מנחתהון ונסכיהון

ויוס" ומנחתם ונסכיהם לפרים" פרי החג שבעים הם כנגד שבעים אומות שמתמעטים והולכים ובימי
המקדש היו מגינין עליהם מן היסורין" ולכבשים" כנגד ישראל שנקראו שה פזורה והספקם עיר
ומגינם תשעים ושמונה לכלות מהם תשעים ושמונה קללות שבמשנה תורה: ונסכיהם" על שני תמידי

וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט׃ וּשְׂעִיר עִזִּים
אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד
מִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ׃
וּבַיּוֹם הַחֲמִישִׁי פָּרִים
תִּשְׁעָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים בְּנֵי
שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר תְּמִימִם׃
וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם
וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט׃
וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד
עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ׃
וּבַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי
פָּרִים שְׁמֹנָה אֵילִם שְׁנָיִם כְּבָשִׂים
בְּנֵי שָׁנָה אַרְבָּעָה עָשָׂר
תְּמִימִם׃ וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם
לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים
בְּמִסְפָּרָם כַּמִּשְׁפָּט׃ וּשְׂעִיר

ונסכיהון לתורי לדכרי ולאמרי
במניניהון כדחזי׃ וברהא
ומזאגהא לארתות ואלכבשין
ואחמלאן באחצאיהם כאלסביל׃
וצפיר בר עזין חד חטתא בר
מעלת תדירא מנחתה ונסכה׃
ועתוד מן אלמאעז לאלדכוה
סוא קרבאן אלדאים וברה
ומזאגה׃ וביומא
חמישאה תורי תשעה דכרין
תרין אמרין בני שנא ארבעת
עשר שלמין׃ ופי אליום אלכאמס
תסעה רתות וכבשין וארבעה
עשר חמל בני סנה צחאחא׃
ומנחתהון ונסכיהון לתורי לדכרי
ולאמרי במניניהון כדחזי׃ וברהא
ומזאגהא לארתות ואלכבשין
ואחמלאן באחצאיהם עלי אלסביל׃

וצפירא דחטתא חד בר מעלת תדירא ומנחתה ונסכה׃ ועתוד
לאלדכוה סוא קרבאן אלדאים וברה ומזאגה׃ וביומא שת׳

וביומא שתיתאה תורי תמניא דכרין תרין אמרין בני שנא
ארבעת עסר שלמין׃ ופי אליום אלסאדס תמאניה רתות וכבשין וי״ד
חמל בני סנה צחאחא׃ ומנחתהון ונסכיהון לתורי לדכרי ולאמרי
במניניהון כדחזי׃ וברהא ומזאגהא לארתות ואלכבשין ואחמלאן
באחצאיהם עלי אלסביל׃ וצפירא דחטתא חד בר מעלת תדירא

ולחשיבה הלשון אין לידרש כמו שאמרו רבותינו ז״ל בשני ונסכיהם בששי ונסכיה בשביעי
כמשפטם מ״ם יו״ד מ״ם הרי כאן מים רמז לנסוך המים מן התורה בחג״ עד״ת תד״ה

חטאת אחד מלבד עלת
התמיד מנחתה ונסכיה:
וביום השביעי
פרים שבעה אילם שנים
כבשים בני שנה ארבעה
עשר תמימם: ומנחתם ונסכהם
לפרים לאילם ולכבשים
במספרם כמשפטם: ושעיר
חטאת אחד מלבד עלת
התמיד מנחתה ונסכה:
ביום השמיני
עצרת תהיה לכם כל מלאכת
עבדה לא תעשו: והקרבתם
עלה אשה ריח ניחח ליהוה
פר אחד איל אחד כבשים בני
שנה שבעה תמימם: מנחתם

מנחתה ונסכהא: ועתוד לאל
דכוה סוי קרבאן אלדאים
ובלהא ומזאגהא:
וביומא שביעאה תורי שבעה
דכרין תרין אמרין בני שנא
ארבעת עסר שלמין: ופי אליום
אלסאבע סבעה׳ תות וכבשין
וארבעה׳ עשר חמל בני סנה
צחאחא: ומנחתהון ונסכיהון
לתורי לדכרי ולאמרי במניניהון
כדחזי להון: ובלהא ומזאגהא
לאלתות ואלכבשין ואלחמלאן
באחצאיהא עלא סבילהא:
וצפירא דחטאתא חד בר מעלת
תדירא מנחתה ונסכה: ועתוד
לאלדכוה סוי קרבאן אלדאים
ובלה ומזאגה:

ביומא תמינאה כנישין תהון לכון כל עבידת פולחן לא תעבדון: ופי
אליום אלתאמן מגמע פיה קדס יכון לכם כל צנאעה׳ מכסב לא תעמלו:
ותקרבון עלתא קרבן דמתקבל ברעוא קדם יי תור חד דכר חד אמרין
בני שנא שבעה שלמין: ותקרבו קרבאנא מקבולא מרציא ללה
תורא ואחדא וכבשא וסבעה חמלאן בני סנה צחאחא: מנחתהון

לכם. עצורים בעשיית מלאכה. ד״א עצרת עצרו מללכת מלמד שטעון לינה. ומדרשו באגדה לפי
שכל ימות הרגל הקריבו כנגד שבעים אומות ובאין ללפטר אמ׳ להם המקום בבקשה מכם עשו לי סעודה
קטנה כדי שאהנה מכם. פר אחד איל אחד. אילו כנגד ישראל התעכבו לי מעט עוד ולשון חבה הוא זה כבנים
הנפטרים מאביהם והוא אומ׳ להם קשה עלי פרידתכם עכבו עוד יום אחד. משל למלך שעשה סעודה וכו׳
כדאיתא במסכ׳ סוכה וב מדרש ר׳ תנחומא לימדה תורה דרך ארץ שמי שיש לו אכסנאי יום ראשון יאכילנו

ונסכיהם לפר לאיל ולכבשים
במספרם כמשפט׃ ושעיר
חטאת אחד מלבד עלת התמיד
ומנחתה ונסכה׃ אלה תעשו
ליהוה במועדיכם לבד מנדריכם
ונדבתיכם לעלתיכם ולמנחתיכם
ולנסכיכם ולשלמיכם׃ ויאמר
משה אל בני ישראל
ככל אשר צוה יהוה את משה׃

קסח פיסו סימ׳ כסלחים

וידבר משה אל ראשי המטות
לבני ישראל זה הדבר אשר
צוה יהוה׃ איש כי ידר נדר

ונסכיהון לתורי לדכרי ולאמרי
במניניהון כדחזי׃ וכדהא
ומזאגהא ללת ולכבשין וא/
חמלאן באחצאיהא עלא /
סביל׃ ותפירא דחטתא חד
בר מעלת תדירא ומנחתה
ונסכה׃ ועתוד לדכוה סוא
קרבאן דואים ובלה ומזאגה׃
אלין תעבדון קדם יי במועדיכון בר
מנדריכון ונדבתכון לעלותכון
ולמנחותכון ולנסכיכון ולנכסת
קודשיכון׃ הדא מא תקרבון ללה
פי אעיאדכם מא כלא נדורכם
ותברעכם מן צואעד והדאיא

ומזאגורבח סלאמה׃ ואמר משה לבני ישראל ככל דפקיד יי ית משה׃
תסק׳ מוסי׳ לבני אסראיל גמיע מא אמרה אללה בה׃ פ פ פ
ומליל משה עם רישי שבטיא לבני ישראל למימר דין פתגמא דפקיד
יי׃ תם כלם מוסי ארוסא אלאסבאט אלדי לבני אסראיל קאילא הדא אלאמר
אלדי אמר אללה בה׃ גבר ארי ידר נדר קדם יי או יקיים קים

כשומות למחר יאכילנו דגים למחר בשר בהמה למחר מאכילנו קטנית למחר מאכילנו ירק מחת
והולך כפרי החג׳ אלה תעשו לה׳ במועדיכם׳ דבר הקצוב לחובה׳ לבד מנדריכם׳ אם באתם לידור קרבנות
ברגל מצוה היא בידיכם או נדרים או נדבות שנדרתם כל השנה הקריבום ברגל שמא יקשה לו לחזור ולעלות
לירושלם ולהקריב נדריו ונמצא עובר בבל תאחר׳ ויאמר משה אל בני ישרא׳ להפסיק הענין דברי רבי
ישמעא׳ לפי שעד כאן דברין של מקום ופרשת נדרים מתחלת בדבורו של משה הוצרך להפסיק תחילה ולומ׳
שחזר משה ואמרה פרשה זו לישרא׳ שאם לא כן יש במשמע שלא אמר להם זו אלא בפרשת נדרים התחיל
דבריו׳

ראשי המטות׳ חלק כבוד לנשיאים ללמד תחלה ואחר כך לכל בני ישרא׳ ומניין
שאף שאר הדברות כן ת״ל וישובו אליו אהרן וכל הנשיאים בעדה וידבר משה אליהם ואחרי כן נגשו
כל בני ישרא׳ ומה ראה להאמ׳ כאן למד שהפרת נדרים ביחיד מומחה ואם אין יחיד מומחה מפר
בשלשה הדיוטות או יכול שלא אמר משה פרשה זו אלא לנשיאים בלבד נאמר כאן זה הדבר ונאמר
בשחוטי חוץ זה הדבר מה להלן נאמרה לאהרן ולבניו ולכל בני ישרא׳ שנ׳ דבר אל אהרן וג׳ אף נאמרה

187

ליהוה או השבע שבעה
לאסר אסר על נפשו לא יחל
דברו ככל היצא מפיו יעשה׃
ואשה כי תדר נדר ליהוה ואסרה
אסר בבית אביה בנעריה׃ ושמע
אביה את נדרה ואסרה אשר
אסרה על נפשה והחריש לה
אביה וקמו כל נדריה וכל אסר
אשר אסרה על נפשה יקום׃
ואם הניא אביה אתה ביום
שמעו כל נדריה ואסריה אשר
אסרה על נפשה לא יקום ויהוה
יסלח לה כי הניא אביה אתה׃

למיסר אסר על נפשיה לא יבטיל
פתגמיה ככל דיפוק מפומיה
יעביד׃ ואי רגל נדר נדרא ללה·
או חלף ימינא ליעקד עקדא
עלא נפסה פלא יבדל קולה·
ככל מא יכרג מן פיה יעמל׃
ואתתא ארי תדר נדר קדם יי ותיסר
אסר בבית אבוהא בעולימתהא׃
ואיה אמראה נדרת נדרא ללה
או עקדת עקדא פי בית אביהא
פי חד צבאהא׃ וישמע אבוהא
ית נדרהא ואסרהא דאסרת על
נפשה וישתוק לה אבוהא ויקומון
כל נדרהא וכל אסרי דאסרת

על נפשה יקומון׃ פסמע אביהא נדרהא ועקדהא אלדי עקדתה עלי
נפסהא פאמסך ענהא פקד תבתת גמיע נדורהא וכל עקד עקדתה
עלא נפסהא׃ ואם אעדי אבוהא יתהון ביומא דשמע כל נדרהא
ואסרהא דאסרת על נפשה לא יקומון ומן קדם יי ישתביק להא ארי אעדי
אבוהא יתהון׃ ואן אנתהרהא אביהא פי יום סמעה פכל נדורהא
ועקדהא אלדי עקדתה עלי נפסהא גיר תאבת ואללה יגפר להא אד אנתהרהא

לכולן: זה הדבר· משה נתנבא בכה אמר ה' כחצות הלילה והנביאים נתנבאו בכה אמר ה' מוסף עליהם משה
שנתנבא בלשון זה הדבר· ד"א זה הדבר מיעוט הוא לומר שהחכם בלשון יחיד ובעל בלשון הפרה כלשון
הכתוב כאן ואם חלפו אין מותר ואין מופר· נדר· האומר הרי עלי קונם שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני
יכול אפילו נשבע שיאכל נבילות אני קורא עליו ככל היוצא מפיו יעשה ת"ל לאסור איסר לאסור את המותר
ולא להתיר את האסור· לא יחל דברו· כמו לא יחלל דברו לא יעשה דברו חולין· בבית אביה· ברשות אביה
ואפילו אינה בביתו· בנעוריה· ולא קטנה ולא בוגרת שהקטנה אין נדריה נדר והבוגרת אינה ברשותו של אביה
להפר נדריה ואיזו היא קטנה· אמרו רבותינו בת י"א שנה ויום אחד נדריה נבדקין אם ידעה לשם מי נדרה ולשם
מי הקדישה נדריה נדר בת י"ב שנה ויום אחד אינה צריכה ליבדק· ואם הניא אביה אותה· אם מנע אותה מן
הנדר כלומר שהפר לה הנאה זו איני יודע מה היא כשהוא אומר ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר הרי

ואם היו תהיה לאיש ונדריה
עליה או מבטא שפתיה אשר
אסרה על נפשה ושמע אישה
ביום שמעו והחריש לה וקמו
נדריה ואסרה אשר אסרה על נפשה
יקמו ואם ביום שמע אישה
יניא אתה והפר את נדרה אשר
עליה ואת מבטא שפתיה
אשר אסרה על נפשה ויהוה
יסלח לה ונדר אלמנה וגרושה
כל אשר אסרה על נפשה יקום
עליה ואם בית אישה נדרה

אביהא ואם מהוא ותהוי לגבר
ונדרהא עלהא או פירוש ספותהא
דאסרת על נפשה ואן צארת
לרגל ונדורהא עליהא או לפץ
שפתיהא אלדי עקדתה עלא
נפסהא וישמע בעלה ביומא
דשמע וישתוק לה ויקומון
נדרהא ואסרהא דאסרת על
נפשה יקומון פסמע בעלהא
פאי יום סמע פאמסך ענהא
פקד תבת נדורהא ועקודהא
אלדי עקדתה עלא נפסהא ואם
ביומא דשמע בעלה אעדי

יתהון ויבטיל ית נדרהא דעלהא וית פירוש ספותהא דאסרת על
נפשה ומן קדם יי ישתביק לה ואן אנתהרהא בעלהא פי יום סמע
בדאך ופסך נדרהא אלדי עליהא ולפץ שפתיהא אלדי עקדתה עלא
נפסהא פאללה יגפר להא ונדר ארמלא ומתרכא כל דאסרת על
נפשה קיים עלה ונדר ארמלה ומטלקה פגמיע מא עקדתה
עלא נפסהא פתאבת עליהא ואם בית בעלה נדרת או אסרת
אסר על נפשה בקיום ואן כאן פי בית זוגהא נדרת או

אומר הניאה זו הפרה ופשוטו לשון מניעה והסרה וכן למה תניאון וכן שמן ראש אל יני ראשי וכן וידעתם
את תנואתי את אשר סרתם מעלי. וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע
בעלה והפר לה והיא לא ידעה ועוברת על נדרה ושותה יין ומטמאה למתים זו היא שצריכה
סליחה ואע"פ שהוא מופר ואם המופרין צריכין סליחה קל וחומר לשאינן מופרים. ואם היו תהיה לאיש.
זו ארוסה או אינו אלא נשואה כשהוא אומר ואם בית אישה נדרה הרי נשואה אמור וכאן בארוסה
ובא לחלוק בה שאביה ובעלה מפירין נדריה. הפר האב ולא הפר הבעל או הפר הבעל ולא הפר
האב הרי זה אינו מופר ואין צריך לומר אם קיים אחד מהם. ונדריה עליה. שנדרה בבית אביה
ולא שמע בהן אביה ולא הופרו ולא הוקמו. ושמע אישה וגו' הרי לך שאם קיים הבעל שהוא

או אסרה אסר על נפשה
בשבעה: ושמע אישה והחרש
לה לא הניא אתה וקמו כל
נדריה וכל אסר אשר אסרה
על נפשה יקום: ואם הפר יפר
אתם אישה ביום שמעו כל
מוצא שפתיה לנדריה ולאסר
נפשה לא יקום אישה הפרם
ויהוה יסלח לה: כל נדר וכל
שבעת אסר לענת נפש אישה
יקימנו ואישה יפרנו: ואם
החרש יחריש לה אישה מיום
אל יום והקים את כל נדריה
או את כל אסריה אשר עליה
הקים אתם כי החריש לה ביום

עקדת עקדא עלי נפסהא בימין:
וישמע בעלה וישתוק לה לא
אעדי יתהון ויקומון כל נדרהא
וכל אסר דאסרת על נפשה
יקומון: וסמע בעלהא ואמסך
ענהא ולם ינתהרהא פקד תבתת
נדורהא וכל עקד עקדתה עלי
נפסהא: ואם בטלא יבטיל
יתהון בעלה ביומא דשמע
כל אפקות ספותהא לנדרהא
ולאיסר נפשה לא יקומון
בעלה בטילנון ומן קדם יי
ישתביק לה: ואן פסך דלך
בעלהא פי יום סמעה פכל
מא כרג מן שפתיהא מן
נדור ועקוד עלא נפסהא

פקד תאבת ולמא פסכהא בעלהא אללה יגפר להא: כל נדר וכל
קיומת אסר לסגפא נפש בעלה יקיימנון ובעלה יבטילנון: וכאן
כל נדר וכל ימין בעקד לעד'אב אנפס בעלהא יתבת דלך ובעלהא
יבטלה: ואם משתק ישתוק לה בעלה מיום ליום ויקיים ית כל נדרהא
או ית כל אסרהא דעלה קיים יתהון ארי שתיק לה ביומא דשמע:
ואן אמסך ענהא מן יום אלי יום פקד תבת גמיע נדורהא ועקודהא
אלתי עליהא תבתהא למא אמסך ענהא פי יום סמע בדלך:

קיים: אם הפר יפר אותם: יכול אפילו לא הפר האב ת"ל בנעוריה בית אביה כל שבנעוריה ברשות אביה
הוא: כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה: לפי שאינה לא ברשות אב ולא ברשות בעל ובאלמנה מן
הנשואין הכתוב מדבר אבל אלמנה מן האירוסין מת הבעל נתרוקנה וחזרה לרשות אב: ואם בית אישה
נדרה: בנשואה הכתוב מדבר: כל נדר וכל שבועת אסר וג': לפי שאמר שהבעל מפר יכול כל

שמעו: ואם הפר יפר אתם אחרי
שמעו ונשא את עונה: אלה
החקים אשר צוה יהוה את משה
בין איש לאשתו בין אב לבתו
בנעריה בית אביה :

וידבר יהוה אל משה לאמר:
נקם נקמת בני ישראל מאת
המדינים אחר תאסף אל עמיך:
וידבר משה אל העם לאמר
החלצו מאתכם אנשים
לצבא ויהיו על מדין לתת
נקמת יהוה במדין: אלף למטה

ואם בטלא יבטיל יתהון בתר
דשמע ויקביל ית חובה: ואן
פסך דאך בעד מא סמע בה
פקד חמל וזרהא: אלין קימיא
דפקיד יי׳ ית משה בין גברא
לאתתיה בין אבא לברתיה
ברביותה בית אבוהא: הדה
ארסום אלתי אמר אללה בהא
מוסא פימא בין אלרגל וזוגתה
ראימא ופי מא בין אב ואבנתה
פי חאל צבאיהא והי פי מנזלה:
ומליל יי׳ עם משה
למימר: תם כלם אללה מוסא
תכלימא: אתפרע פור ענות בני

ישראל מן מדינאי בתר כין תתכניש לעמך: אנתקם נקמת בני אסראי
מן אלמדיאניין ובעד דאך תנצם אלי קומך: ומליל משה עם עמא
למימר: זריזו מנכון גוברין לחילא ויהון על מדין למיתן פור ענות
דין עמיה דיי׳ במדין: פקאל מוסא לקומה גרדו מנכם גזאה אלגיש
יגזו אלמדין ליחלו נקמה׳ אללה בהם: אלפא לשבטא אלפא

נדרים במשמע כל לענות נפש אינו מפר אלא נדרי עינוי נפש בלבד והם מפורשים במסכת נדרים:
מיום אל יום: שלא תאמר מעת לעת לכך נאמר מיום אל יום ללמדך שאין מפר אלא עד שתחשך:
אחרי שמעו: אחרי ששמע וקיים שאמר אפשי בו וחזר והפר לה אפילו בו ביום: ונשא את עונה:
הוא מכניס תחתיה למדנו מכאן שהגורם תקלה לחבירו הוא נכנס תחתיו לכל עונשין: מכאן שהגורם
תקלה לחבירו הוא נכנס: מאת המדינים: ולא מאת המואבים שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה
שהיו יראים מהם שיהיו שוללים אותם שלא נאמר אלא אל תתגר בם מלחמה אבל מדינים נתעברו
על ריב לא להם: ד״א מפני שתי פרידות טובות שיש לו להוציא מהם רות המואביה ונעמה העמונית:
וידבר משה וגו׳: אע״פ ששמע שמיתתו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא איחר: החלצו:
כתרגומו לשון חלוצי צבא מזוינים: אנשים: צדיקים וכן בחר לנו אנשים חכמים וידועים:
נקמת ה׳: שהעומד כנגד ישראל כאילו עומד כנגד הקב״ה: לכל מטות ישראל: לרבות
שבט לוי: וימסרו: להודיעך שבחן של רועי ישראל כמה הן חביבין על ישראל עד שלא

189

אלף למטה לכל מטות
ישראל תשלחו לצבא: וימסרו
מאלפי ישראל אלף למטה
שנים עשר אלף חלוצי צבא:
וישלח אתם משה אלף למטה
לצבא אתם ואת פינחס בן
אלעזר הכהן לצבא וכלי
הקדש וחצצרות התרועה
בידו: ויצבאו על מדין כאשר
צוה יהוה את משה ויהרגו כל
זכר: ואת מלכי מדין הרגו על
חלליהם את אוי ואת רקם ואת
צור ואת חור ואת רבע חמשת
מלכי מדין ואת בלעם בן בעור
הרגו בחרב: וישבו בני ישראל

לשבטא לכל שבטיא דישראל
תשלחון לחילא: אלף מן כל סבט
מן אסבאט בני אסראיל תבעתו
ללג'יש: ואתבחרו מאלפיא דישראל
אלפא לשבטא תרי עסר אלפין
מזרזי חילא: פאנמאז מן אלוף
בני אסראיל אלף מן כל סבט פצארו
אתני עשר אלפא מג'רדין ללגזו:
ושלח יתהון משה אלפא לשבטא
לחילא יתהון וית פינחס בר אלעזר
כהנא לחילא ומני קודשא וחצוצרת
יבבתא בידיה: פבעת בהם
מוסי ובפינחס אבן אלעזר אלאמאם
ללגזו ואניה אלקדס ואבואק
אלתגליב בידה: ואתחילו על
מדין כמא דפקיד יי ית משה:

וקטלו כל דכורא: פגזו אל מדין כמא אמר אללה מוסא וקתלו כל
דכר: וית מלכי מדין קטלו על קטיליהון ית אוי וית רקם וית צור
וית חור וית רבע חמשא מלכי מדין: וית בלעם בר בעור קטלו
בחרבא: וקתלו כמא מלוך מדין מע קתלאהם אוי ורקם וצור
וחור ורבע ואיצא בלעם בן בעור קתלוה באלסיף: וישבו בני ישראל

שמעו במיתתו מה הוא אומר עוד מעט וסקלוני ומששמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין לא רצו
ללכת עד שנמסרו בעל כרחן: אותם ואת פינחס: מגיד שהיה פינחס שקול כנגד כולם: ומפני מה הלך
פינחס ולא הלך אלעזר אמר הקב"ה מי שהתחיל במצוה שהרג כזבי בת צור יגמור: ד"א שהלך לנקום נקמת
יוסף אבי אמו שנ' והמדנים מכרו אותו ומניין שהיתה אמו של פינחס משל יוסף שנ' מבנות פוטיאל מזרע
יתרו שפיטם עגלים לע"ז ומזרע יוסף שפטפט ביצרו: ד"א שהיה משוח מלחמה: וכלי הקודש זה הארון
והציץ שהיה בלעם עמהם ומפריח מלכי מדין בכשפים והוא עצמו פורח עמהם הראה להם את הציץ
שהשם חקוק בו והם נופלים לפיכך נאמר על חלליהם במלכי מדין שנופלים על החללים מן האויר בן

את נשי מדין ואת טפם ואת
כל בהמתם ואת כל מקנהם
ואת כל חילם בזזו: ואת כל
עריהם במושבתם ואת כל
טירתם שרפו באש: ויקחו
את כל השלל ואת כל המלקוח
באדם ובבהמה: ויבאו אל
משה ואל אלעזר הכהן ואל
עדת בני ישראל את השבי
ואת המלקוח ואת השלל אל
המחנה אל ערבת מואב אשר
על ירדן ירחו:
ויצאו משה ואלעזר הכהן וכל ג
ית שביא

ית נשי מדין וית טפלהון וית כל
בעירהון וית כל גיתיהון וית
כל נכסיהון בזו: פסבא בני
אסראיל נסא מדין ואטפאלהם
וגמיע בהאימהם ומואשיהם
ואתאתהם גנמו: וית כל קרויהון
במותבנהון וית כל בית סגדתהון
אוקידו בנורא: וגמיע קראהם
מן מסאכנהם וקצורהם אחרקוהא
בנאר: ושבו ית כל עדאה וית
כל דברתא באנשא ובבעירא:
ואכדו גמיע אלסלב ואלפי מן אלנאס
ואלבהאים: ואיתיאו לות משה
ולות אלעזר כהנא ולות כנשתא
דבני ישראל וית דברתא וית עדאה למשריתא למישר מואב
דעל ירדנא דיריחו: וגאוא אלי מוסא ואלי אלעזר אלאמאם וגמאעה בני
אסראיל באלסבי ואלפי ואלנהב אלי אלעסכר אלי בוראת מואב אלתי עלי
אלארדן יריחא: ונפקו משה ואלעזר כהנא וכל

בבלעם כתוב על חלליהם בספר יהושע בידו ברשעתו וכן ויקח את כל ארצו מידו חמשת מלכי מדין:
והלא ראה שחמשה מנה הכתוב למה הוזקק לומר חמשת אלא ללמדך ששוו כולם בפורענות
בלעם הלך שם ליטול שכר עשרים וארבעה אלף שהפיל מישראל בעצתו ויצא לקראת ישראל
ומשיאן עצה רעה אמר להם אם כשהייתם ששים רבוא לא יכלתם להם ועכשיו בשנים עשר
אלף אתם באים להלחם נתנו לו שכרו משלם ולא קפחוהו בחרב הוא בא על ישראל והחליף אומנותו
באומנותם שאין נושעים אלא בפיהם ועל ידי תפלה ובקשה ובא הוא ותפש אומנותם לקללם בפיו אף
הם באו עליו והחליפו אומנותם באומנות האומות שבאין בחרב שנ׳ ועל חרבך תחיה טירותם
מקום פלטרין שלהם שהם לשון מושב כומרים יודעי חקיהם ד״א לשון מושב שריהם כמו שמתרג׳
סרני פלשתים טורני פלשתאי ויקחו את כל השלל וג׳ ועליהם מפורש בקבלה שנ׳ כעדר הרחלים
וגו׳ אף אנשי המלחמה שבך כולם צדיקים שלל הן מטלטלין של מלבוש ותכשיטין בז הוא
בזת מטלטלין שאינם תכשיט מלקוח אדם ובהמה ובמקום שכתוב שבי אצל מלקוח שבי
באדם ומלקוח בבהמה ויצאו משה ואלעזר הכהן לפי שראו את נערי ישראל יוצאים לחטוף מן הבזה

נשיאי העדה לקראתם מחוץ
למחנה: ויקצף משה על פקודי
החיל שרי האלפים ושרי
המאות הבאים מצבא המלחמה:
ויאמר אליהם משה החייתם
כל נקבה: הן הנה היו לבני
ישראל בדבר בלעם למסר
מעל ביהוה על דבר פעור
ותהי המגפה בעדת יהוה:
ועתה הרגו כל זכר בטף וכל
אשה ידעת איש למשכב
זכר הרגו: וכל הטף בנשים
אשר לא ידעו משכב זכר
החיו לכם: ואתם חנו מחוץ

ורברבי כנשתא לקדמותהון
למברא למשריתא: פכרג מוסי
ואלעזר אלאמאם וסאיר אשראף
אלגמאעה תלקאהם אלי כארג
אלעסכר: ורגיז משה על ממנן
על חילא רבני אלפי ורבני מאותא
דאתו מחיל קרבא: פסכט
מוסא עלא אלמווכלין באלגיש
רייסא אלאלוף ורייסא אלמאיין
אלגאיין מן אלחרב: ואמר להון
משה הקיימתון כל נוקבא:
קאל להם מוסא הל אסתבקיתם
כל אנתא: הא אנין הואה לבני
ישראל בעיצת בלעם לשקרא
שקר קדם יי על עיסק פעור:
והות מחתא בכנשתא דיי: אלים הן כנן לבני אסראיל בקול בלעם
חתא אוקע כיאנה באללה בסבב פעור. פחל אלובא בגמאעה אללה:
וכען קטולו כל דכורא בטפלא וכל אתתא דידעת גבר למשכבי
דכורא קטולו: ואלאן אקתלו כל דכר מן אלאטפאל וכל אמראה קד
ערפת מצאגעה אלרגאל אקתלוהא: וכל טפלא בנשיא דלא ידעא
משכבי דכורא קיימו לכון: וסאיר אטפאל אלנסא אלדי לם יערפן
מצאגעה אלרגאל אסתבקוהן לכם: ואתון שרו מברא למשריתא

ויקצף משה על פקודי החיל. ממונים על החיל ללמדך שכל סרחון הדור תלוי בגדולים שיש כח בידם למחות.
בדבר בלעם. אמר להם אפילו אתם מכניסין כל המונות שבעולם אין אתם יכולים להם שמא מרובים אתם מן
המצרים שהיו שש מאות רכב בחור ... ואשיאכם עצה אלהיהם של אלו שונא זמה הוא כו' כדאיתא בחלק
ובספרי. הן הנה. מגיד שהיו מכירים אותן זו היא שנכשל בה פלוני. וכל אשה ידעת איש. ראויה ליבעל אף
על פי שלא נבעלה ולפני הציץ העבירום והראויה ליבעל פניה מוריקות. הרגו. למה חזר ואמר להפסיק העניין

למחנה שבעת ימים כל הרג
נפש וכל נגע בחלל תתחטאו
ביום השלישי וביום השביעי
אתם ושביכם: וכל בגד וכל
כלי עור וכל מעשה עזים
וכל כלי עץ תתחטאו:
ויאמר אלעזר הכהן
אל אנשי הצבא הבאים
למלחמה זאת חקת התורה
אשר צוה יהוה את משה:
אך את הזהב ואת הכסף את
הנחשת את הברזל את הבדיל
ואת העפרת: כל דבר אשר

שבעא יומין כל דקטל נפשא
וכל דקרב בקטילא תדון
עלוהי ביומא תליתאה וביומא
שביעאה אתון ושביכון: ואנתם
פאנזלו כארג' אלעסכר סבעה'
איאם כל מן קתל נפסא וכל
מן דנא בקתיל תתחרכו פי יום
אלתאלת ופי יום אלסאבע אנתם
וסביכם: וכל לבוש וכל מן
דמשך וכל עובד דמעזי
וכל מן דאע תדון עלוהי: וכל
תוב ואניה מן גלוד ומעמול
מן מרעזא ואניה כשב תדרכוה:
ואמר אלעזר כהנא לגברי
חילא דאתו לקרבא דא גזירת אוריתא דפקיד יי' ית משה: תם קאל
אלעזר אלאמאם לאלגזאה אלגאיין מן אלחרב הדא רסם אלשריעה אלתי
אמר אללה בה מוסי: ברם ית דהבא וית כספא וית נחשא ית פרזלא:
ית עבצא וית אברא: אמא אלדהב ואלפצה ואלנחאס ואלחדיד ואלקלעי ואלאסרב: כל

דברי רבי ישמעאל שאם תבקולת הרגו כל זכר בטף וכל אשה יודעת איש וכל הטף בנשים וגו' ידע
יודעת אם להרוג עם הזכרים אלה אחיות עם הטף לכך נאמר הרגו" מחוץ למחנה" שלא יכנסו
לעזרה" כל הורג נפש" רבי מאיר אומר בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר ולימדך הכתוב
שהכלי מטמא אדם בחבורי המת כאו נוגע במת עצמו או אפלו צריך בוחן והרגו תל וכל הנוגע בחלל
הקיש הורג לנוגע מה נוגע ע"י חבור אף הורג ע"י חבור" תתחטאו" במי נדה כדין שאר טמאי מתים
שאף לדברי האומרים קברי גוים אינם מטמאים באהל שנ' ואתנה צאני צאן מרעיתי אדם אתם"
אתם קרויים אדם מודה הוא שהגוים מטמאים במגע ובמשא שלא נאמר אדם אלא אצל טומאת
אהלות שנ' אדם כי ימות באהל" אתם ושביכם" לא שהגוים מקבלין טומאה וצריכין הזאה אלא
מה אתם בני ברית אף שביכם כשיבואו לברית וטמאו צריכין הזאה" וכל מעשה עזים" להביא
כלי הקרנים והטלפים והעצמות" ויאמר אלעזר הכהן וגו'" לפי שבא משה לכלל כעס בא לכלל
טעות" וכן בשמיני שבא לכלל כעס בא לכלל טעות וכן אתה מוצא בשמיני למלואים שנ' ויקצף על אלעזר ועל
איתמר בא לכלל טעות וכן בשמעו נא המורים ויך את הסלע ע"י הכעס טעה" אשר צוה יי' וגו'" תלה
ההוראה ברבו" אך את הזהב" אע"פ שלא הזהיר להם משה אלא על הכשרת טומאה עוד יש להזהיר להם

יבא באש תעבירו באש וטהר
אך במי נדה יתחטא וכל אשר
לא יבא באש תעבירו במים:
וכבסתם בגדיכם ביום השביעי
וטהרתם ואחר תבאו אל המחנה:
ויאמר יהוה
אל משה לאמר: שא את
ראש מלקוח השבי באדם
ובבהמה אתה ואלעזר הכהן
וראשי אבות העדה: וחצית
את המלקוח בין תפשי המלחמה
היצאים לצבא ובין כל העדה:
והרמת מכס ליהוה מאת

מדעם דמתעל בנורא תעברוניה
בנורא וידכי ברם במיא דיותא
יתדי וכל דלא יתעל בנורא
תעברוניה במיא: פכל שי ימכן
אן ידכל אלנאר אמרוה בנאר
ויטהר ואיצא ירכא במא אלנצח
וכל מא לא ידכל אלנאר אמרוה
במא: ותחוורון לבושיכון
ביומא שביעאה ותדכון
ובתר כין תיעלון למשריתא:
ואגסלו תיאבכם פי אליום אלסאבע
ואטהרו ובעד דאך תדכלון
אלעסכר: ואמר יי
למשה למימר: פקאל אללה למוסי

קאילא: קביל ית חושבן דבלת שביא באנשא ובבעירא את
ואלעזר כהנא ורישי אבהת כנשתא: ארפע גמלה פי אלסבי מן
אלנאס ואלבהאים אנת ואלעזר אלאמאם ורוסא אבא אלגמאעה: ותפלג
ית דבלתא בין גברי מגיחי קרבא דנפקו לחילא ובין כל כנשתא:
ואקסם דאך בין אהל אלחרב אלדין כרגו לגזו ובין סאיר אלגמאעה:
ותפריש נסיבא קדם יי מן גוברי מגיחי קרבא דנפקו

על הגעלת גיעול ואך לשון מיעוט כלומר ממעטין אתם מלהשתמש בכלים אפילו לאחר טהרתן
מטומאת המת עד שיטהרו מבליעת איסור נבלות ורבותינו אמרו אך את הזהב לומר שצריך להעביר
חלודה שלו קודם שיגעילנו וזהו לשון אך שלא יהא שם חלודה אך המתכת יהיה כמות שהוא" כל דבר
אשר יבא באש" לבשל בו כלום" תעבירו באש" כדרך תשמישו הגעלתו מה שתשמישו על ידי חמין
יגעילנו בחמין ומה שתשמישו על ידי צלי כגון השפוד והאסכלה ילבננו באור" אך במי נדה יתחטא"
לפי פשוטו חטוי זה לטהרו מטומאת מת אמר להן צריכים הכלים גיעול לטהרם מן האיסור וחטוי
לטהרן מן הטומאה ורבותינו דרשו מכאן שאף להכשירן מן האיסור הטעון טבילה לכלי מתכות
ומי נדה הכתוב כאן דרשו מים הראויין לטבול בהם נדה וכמה הם מ׳ סאה" וכל אשר לא יבא באש"
כל דבר שאין תשמישו על ידי האור כגון כוסות וצלוחיות שתשמישן בצונן ולא בלעו איסור" תעבירו

אנשי המלחמה היצאים לצבא
אחד נפש מחמש המאות מן
האדם ומן הבקר ומן החמרים
ומן הצאן. ממחציתם תקחו
ונתתה לאלעזר הכהן תרומת
יהוה. וממחצת בני ישראל
תקח אחד אחז מן החמשים
מן האדם מן הבקר מן החמרים
ומן הצאן מכל הבהמה ונתתה
אתם ללוים שמרי משמרת
משכן יהוה. ויעש משה
ואלעזר הכהן כאשר צוה
יהוה את משה. ויהי המלקוח
יתר הבז אשר בזזו עם הצבא
צאן שש מאות אלף ושבעים
אלף וחמשת אלפים. ובקר

לחילא חדא נפשא מחמש
מאה מן אנשא ומן תורי ומן
חמרי ומן ענא. ואפרע מכסא
ללה מן אהל אלחרב אלכארג'ין
ללגזו ראסא ואחדא מן כל
כמס מאיה מן אלנאס ואלבקר
ואלחמיר ואלגנם. מפלגותהון
תסבון ותתנון לאלעזר כהנא ותתן
אפרשותא קדם יי. כדו דלך
מן קסמהם רפיעה ללה ואדפעו
דלך אלי אלעזר אלאמאם. ומפלגות
בני ישראל תסב חד דיתאחד מן
חמשין מן אנשא מן תורי מן
חמרי ומן ענא מכל בעירא ותתן
יתהון לליואי נטרי מטרת
משכנא דיי. וכד מן קסם בני
אסראיל ואחדא מן כל כמסין.
מן אלנאס ואלבקר ואלחמיר ואלגנם וסאיר אלבהאים. ואדפע דלך אלי אללואניין
חאפטי מחפט מסכן אלקדס. ועבד משה ואלעזר כהנא כמא דפקיד צלה
יי ית משה. כצנע מוסא ואלעזר אלאמאם כמא אמר אללה מוסא.
והוה דבלתא. שאר ביזא דבזו עמא דנפקו לחילא. ענא. שית
מאה ושבעין וחמשא אלפין. וכאן אלפי גמלה אלגנימה את גנמהא
אלקום אלגזאה עדד אלגנם. סת מאיה אלף וכמסה וסבעין אלפא.

תעבירו במים" מטבלן ודין ודוקא כלי מתכות" א המחנה" למחנה שבינה שחין טמא מתטמן שילוח
ממחנה לויה וממחנה ישראל" שא את ראש" קח את החשבון" וחצית את המלקוח בין תופשי המלחמה"
וגו' חציו כאן וחציו לכאן" ויהי המלקוח יתר הבז" לפי שלא נצטוו להרים מכס מן המטלטלין אלא מן

שנים ושבעים אלף: וחמרים
אחד וששים אלף: ונפש אדם
מן הנשים אשר לא ידעו משכב
זכר כל נפש שנים ושלשים
אלף: ותהי המחצה חלק היצאים
בצבא מספר הצאן שלש מאות
אלף ושלשים אלף ושבעת
אלפים וחמש מאות: ויהי
המכס ליהוה מן הצאן שש
מאות חמש ושבעים: והבקר
ששה ושלשים אלף ומכסם
ליהוה אחד וששים: ונפש אדם
ששה עשר אלף ומכסם
ליהוה שנים ושלשים נפש: ויתן
משה את מכס תרומת יהוה
לאלעזר הכהן כאשר צוה יהוה

ליהוה שנים ושבעים: וחמרים שלשים אלף וחמש מאות ומכסם ליהוה

ותורי שבעין ותרין אלפין: ועדד
אלבקר אתנין וסבעין אלפא: וחמרי
שתין וחד אלפין: ועדד אלחמיר
ואחד וסתין אלפא: ונפשא דאנשא
מן נשיא דלא ידעא משכבי
דכורא כל נפשתא תלתין ותרין
אלפין: ומן אנאס מן אלנסא אתי לם
יערפין מצאגעה אלרגאל אתנין
ותלאתין אלפא: והוות פלגותא
חולקגוברא דנפקו לחילא
מנין ענא תלת מאה ותלתין
ושבעה אלפין וחמיש מאה: פכאן
נצף דלך והו נציב אלדי כרגו לגזו
עדד אלגנם תלאת מאיה אלף
וסבעה ותלאתין אלפא וכמס
מאיה: והוות נסיבא קדם יי
מן ענא שית מאה שבעין

וחמיש: פכאן עדד אלמכס ללה מן אלגנם סת מאיה וכמסה וסבעין
ראסא: ותורי תלתין ושתא אלפין ונסיבהון קדם יי שבעין ותרין: ואלב
בקר סתה ותלאתין אלפא פמכסהם ללה אתנין וסבעין: וחמרי תלתין
אלפין וחמיש מאה ונסיבהון קדם יי שתין וחד: ואלחמיר תלאתין
אלפא וכמס מאיה ומכסהם ללה ואחד וסתין: ונפשא דאנשא שתת
עסר אלפין ונסיבהון קדם יי תלתין ותרתין נפשן: ואלנפוס אלנאס סתה עשר
אלפא ומכסהם ללה אתנין ותלאתין ראסא: ויהב משה ית נסיב אפרשותא
לאלעזר כהנא כמא דפקיד יי ית משה: פדפע מוסא אלמכס אלרפיע

את משה: וממחצית בני ישראל
אשר חצה משה מן האנשים
הצבאים: ותהי מחצת העדה
מן הצאן שלש מאות אלף
ושלשים אלף שבעת אלפים
וחמש מאות: ובקר ששה
ושלשים אלף: וחמרים
שלשים אלף וחמש מאות:
ונפש אדם ששה עשר אלף:
ויקח משה ממחצת בני ישר׳
את האחז אחד מן החמשים
מן האדם ומן הבהמה ויתן
אתם ללוים שמרי משמרת
משכן יהוה כאשר צוה יהוה
את משה: ויקרבו אל משה

ללה׳ אֿ׳ לעזר אלאמאם כמא אמר
מוסא: ומפלגות בני ישר׳
דפלג משה מן גובריא דנפקו
לחילא: ועדד קסם בנא אסראיל
אלדי קסם מוסא מן קום אלגזאה:
והות פלגות כנשתא מן ענא
תלת מאה ותלתין ושבעה
אלפין וחמיש מאה: פכאן ד׳אך
מן אלגנם תלאת מאיה אלף וסבעה
ותלאתין אלף וכמס מאיה: ותורי
תלתין ושתא אלפין: פכאן אלבקר
סתה ותלאתין אלפא: וחמרי
תלתין אלפין וחמש מאה: ומן אלחמיר
תלאתין אלפא וכמס מאיה: ונפשא
דאנשא שתת עסר אלפין: ומן נפוס
אלנאס סתה עשר אלפא: ונסיב

משה מפלגות בני ישר׳ ית דאתחד חד מן חמשין מן אנשא ומן בעירא.
ויהב יתהון לליואי: נטרי מטרת משכנא דיי׳ כמא דפקיד יי׳ ית משה:
פאכד מוסא מן ד׳אך ואחדא מן כל כמסין מן אלנאס ואלבהאים ודפעה אלי
אלליואניין חאפטי מחפט מסכן אללה כמא אמרה: וקריבו לות משה:
דממנן על חילא רבני אלפי ורבני מאותא: תם תקדם אלא מוסא. אֿפי

המלקוח כתב את הלשון הזה ויהי המלקוח שבא לכלל חלוקה ולכלל מכס שהיה עודף על בז
המטלטלין אשר בזזו עם הצבא איש לו ולא בא לכלל חלוקה מספר הצאן וגומ׳" וממחצית
בני ישר׳ אשר חצה משה" לעדה והוציאם להם מן האנשים הצובאים" ותהי מחצת העדה"
כך וכך" ויקח משה וג׳" הפקודים" הממונים" לא נפקד" לא נחסר ותרגומו לא שגא אף הוא
לשון ארמי חסרון כמו אנכי אחטנה תרגום דהות שגיא ממנינא וכן יפקד מושבך איש הגיל

וישב

הפקדים אשר לאלפי הצבא
שרי האלפים ושרי המאות:
ויאמרו אל משה עבדיך נשאו
את ראש אנשי המלחמה אשר
בידנו ולא נפקד ממנו איש:
ונקרב את קרבן יהוה איש אשר
מצא כלי זהב אצעדה וצמיד
טבעת עגיל וכומז לכפר על
נפשתינו לפני יהוה: ויקח משה
ואלעזר הכהן את הזהב מאתם
כל כלי מעשה: ויהי כל זהב
התרומה אשר הרימו ליהוה
ששה עשר אלף שבע מאות
וחמשים שקל מאת שרי
האלפים ומאת שרי המאות:
אנשי הצבא בזזו איש לו: ויקח
משה ואלעזר הכהן את הזהב

אמוכלין באלותאגיש. ריסא
אלוף וריסא אמאיין: ואמרו למשה
עבדך קבילו ית חשבן גברי
מגיחי קרבא דעמנא ולא שגא
מננא אנש: פקאלו להא עבידך
רפעו גמלת אהל אחרב אדי
מעא ולא יפתקד מנא רגל:
וקריבנא ית קרבנא דיי. גבר
דאשכח מן דהב שירין ושבבין
עזקן קדשין ומחוך לכפרא
על נפשתנא קדם יי: וקד
קרבנא קרבאן אלהאי רגל
וגד אניה דהב מן דמלג וסואר
וחלקה ותרכי וחקאב לנסתגפר
ען נפוסנא בין ידי אלה: ונסיב
משה ואלעזר כהנא ית דהבא
מנהון. כל מן דעובדא: פקבץ
מוסי ואלעזר אמאם אלדהב מנהם

כל אניה מצווגה: והוה כל דהב אפרשותא דאפרישו קדם יי. שתת
עסר אלפין. שבע מאה וחמשין סלעין מן רבני אלפי. ומן רבני מאותא:
וכאן אלדהב אלדי רפעוה אלדי רפעו ללה. סתה עשר אלפא וסבע מאיה
ולמסין מתקאל. מן ריסא אלוף ומן ריסא אמאיין: גברין דחילא בזזו גבר
לנפשיה: ואמא סאיר אהל אלגזו פמא גנמוה כל ואחד כאן לה: ונסיב
משה ואלעזר כהנא ית דהבא מן רבני אלפי ומאותא ואיתיאו יתיה

ישב שם וכן ויפקד מקום דוד כחסר מקומו ואין יושב שם״ עגיל״ כזמי אוזן״ וכומז״ דפוס של בית הרחם לכפר

מאת שרי האלפים והמאות
ויבאו אתו אל אהל מועד
זכרון לבני ישראל לפני יהוה׃

למשכן זמנא דכרנא לבני ישראל
קדם יי׳׃ ולמא אכד מוסי ואלעזר
אלאמאם אלדהב מן רוסא אלאלוף
ואלמאיין אתו בה אלי כבא אלמחצ׳ר
ד׳כרא לבני אסראיל בין ידי אללה׃

הג ומקנה רב היה לבני ראובן
ולבני גד עצום מאד ויראו את
ארץ יעזר ואת ארץ גלעד
והנה המקום מקום מקנה׃
ויבאו בני גד ובני ראובן ויאמרו
אל משה ואל אלעזר הכהן ואל
נשיאי העדה לאמר׃ עטרות
ודיבן ויעזר ונמרה וחשבון
ואלעלה ושבם ונבו ובען׃
הארץ אשר הכה יהוה לפני
עדת ישראל ארץ מקנה הוא
ולעבדיך מקנה׃
יז ויאמרו אם מצאנו
חן בעיניך יתן את הארץ

ובעיר סגי הוה לבני
ראובן ולבני גד תקיף לחדא
וחזו ית ארע יעזר וית ארע
גלעד והא אתרא אתר כשר
לבית בעיר׃ ומאשיה כת׳ירה
כאנת לבני ראובן ולבני גד
עט׳ימה גדא פראו בלד יעזר
ובלד גלעד פאדא בה מוצ׳ע
מאשיה׃ ואתו בני גד ובני ראובן
ואמרו למשה ולאלעזר כהנא
ולרברבי כנשתא למימר׃ פגאו
בנו גד ובנו ראובן וקאלו למוסא
ולעזר אלאמאם ואשראף אלגמאעה
קאילין׃ שכלילתא ומלבישתא
שופן ובית נמרי ובית חשבנא ובעלי דבבא וסיעת בית קבורתא
דמשה ובעון׃ עטרות ודיבן וג׳ ארעא דמחא יי׳ ית יתבהא
קדם כנשתא דישראל ארע כשרא לבית בעיר היא ולעבדך אית
בעיר׃ אבלד אלדי פתחה אללה בין ידי בני אסראיל הו בלד יצלח
לאלמאשיה ולעבידך מואשי׃ ואמרו אם אשכחנא רחמין בעינך

על הרהור הלב שלבנות מדין״ עטרות ודיבן וג׳ מחרשיחון ועוג״ האחיכם״ לשון תמיהה הוא״

ולמה

הזאת לעבדיך לאחזה אל
תעבירנו את הירדן: ויאמר
משה לבני גד ולבני ראובן
האחיכם יבאו למלחמה ואתם
תשבו פה: ולמה תנואון את לב תניאון ק׳
בני ישראל מעבר אל הארץ
אשר נתן להם יהוה: כה עשו
אבתיכם בשלחי אתם מקדש
ברנע לראות את הארץ: ויעלו
עד נחל אשכול ויראו את הארץ
ויניאו את לב בני ישראל לבלתי
בא אל הארץ אשר נתן להם
יהוה: ויחר אף יהוה ביום ההוא
וישבע לאמר: אם יראו האנשים
העלים ממצרים מבן עשרים

תתיהיב ארעא הדא לעבדך
לאחסנא לא תעברננא ית ירדנא:
פקלואן וגרנא חצאא עגרך:
ירפע איצא זהרי אבלד כחלה ולא
תגיזנא אלארדן: ואמר משה:
לבני גד ולבני ראובן האחיכון
ייתון לאגחא קרבא ואתון תתבון
הכא: קאל להם מוסא הלאכותכם
ימצון אלי אלחרב ואנתם תגלסון
ההנא: ולמא תונון ית לבא דבני
ישראל מלמעבר לארעא דיהב
להון ייי: ולם תגבלון קלוב בני
אסראיל מן אלמציר אלי אלבלד
אלדי אעטאהם אללה: כדין עבדו
אבהתכון כד שלחית יתהון
מרקם גיאה למחזי ית ארעא:

כדא צנעו אבאיכם חין בעתתהם מן רקים בלגע לירומו אלבלד:
וסליקו עד נחלא דאתכלא וחזו ית ארעא ואוניאו ית לבא דבני
ישראל בדיל דלא למיעל לארעא דיהב להון ייי: ובלגו אלי ואדי ענקוד
וראוה וגבלו קלוב בני אסראיל מן אן ידכלו אלבלד אלדי אעטאהם
אללה: ותקיף רגזא דייי ביומא ההוא וקיים למימר: ואשתד גצב
אללה פי דלך אליום וקסם ואקסם קאילא: אם יחזון גבריא דסליקו
ממצרים מבר עסרין שנין ולעילא ית ארעא דקיימית לאברהם
ליצחק וליעקב ארי לא אשלימו בתר דחלתי: אן ראו ארגאל אלדי צעדו מן

ולמה תנואון תסירו ותמנעו לבם מעבור שיהיו סבורים שאתם יראים לעבור מפני המלחמה וחוזק

שנה ומעלה את האדמה אשר
נשבעתי לאברהם ליצחק
וליעקב כי לא מלאו אחרי: בלתי
כלב בן יפנה הקנזי ויהושע
בן נון כי מלאו אחרי יהוה:
ויחר אף יהוה בישראל ויניעם
במדבר ארבעים שנה עד
תם כל הדור העשה הרע
בעיני יהוה: והנה קמתם תחת
אבתיכם תרבות אנשים
חטאים לספות עוד על
חרון אף יהוה אל ישראל: כי
תשובן מאחריו ויסף עוד
להניחו במדבר ושחתם לכל
העם הזה:
ויגשו אליו ויאמרו
גדרת צאן נבנה למקננו פה

מעל׳ מן אבן עשרין סנה פמא פוקא.
אלבלד אלדי אקסמת לאברהם
ליצחק ויעקוב: אד לם יתבעו
טאעתי: אלהין כלב בר יפנה
קנזאה ויהושע בר נון ארי אשלימו
בתר דחלתא דיי: אלא כלב אבן
יפנה ויהושע אבן נון פאנהמא
אתבעא טאעה אללה: ותקיף
רגזא דיי בישראל ואוחרינון
במדברא ארבעין שנין. עד
דסף כל דרא דעבד דביש קדם יי:
פלמא אשתד גצב אללה עליהם
תוההם פי אלבריה ארבעין סנה:
אלי אן פני גמיע אלגיל אלדי פעל
אלשר בין ידיה: והא קמתון
בתר אבהתכון תלמידי גבריא
חייביא לאוספא עוד על תקוף
רוגזא דיי על ישראל: פהו דא אנתם
קד קמתם מכאן אבאיכם עלא תעלים אנאס כאטיין לתזידו איצא.
פי שדה גצב אללה עלא אסראיל: ארי יתתובון מבתר דחלתיה ויוסיף
עוד לאוחרותהון במדברא ותחבלון לכל עמא הדין: לאנכם אן רגעתם
ען טאעתה זאד פי תלבהם פי אלבריה: פתהלכון הולאי אלקום אגמע
אמסכו ענכם: וקריבו לותיה ואמרו חטרין דען נבני לבעירנא
הכא וקרוין לטפלנא: פתקדמו אליה וקאלו אנכם נבני חצאירא למואשינא

הערים והנם׳ מקדש ברנע כך שמה ושתים קדש הוז׳ הקנזי׳ חורגו של קנז היה וילדה לו אמו של כלב
חת עתנא׳ וינעם׳ ויטלטלם מן נע ונד׳ לספות׳ כמו ספו שנה על שנה: עולותיכם ספו לשון תוספת׳

וערים לטפנו ואנחנו נחלץ
חשים לפני בני ישראל עד
אשר אם הביאנם אל מקומם
וישב טפנו בערי המבצר מפני
ישבי הארץ׃ לא נשוב אל
בתינו עד התנחל בני ישראל
איש נחלתו׃ כי לא ננחל אתם
מעבר לירדן והלאה כי באה
נחלתנו אלינו מעבר הירדן
מזרחה׃
ויאמר אליהם משה אם תעשון
את הדבר הזה אם תחלצו לפני
יהוה למלחמה׃ ועבר לכם כל

הנא וקרוי לטפלנא ואנחנא
נזדרז מזרזין קדם בני ישראל
עד דנעילנון לאתרהון ויתיב
טפלנא בקרוין כריכן מן קדם
יתבי ארעא׃ ונחן נתגרד מסר
עין בין ידי אלה בנאסראיל
אלי אן נדכלהם אלי מכאנהם פיקים
אטפאלנא פי קרא חצינה מן קבל
אהל אלבלד׃ לא נתוב לבתנא
עד דיחסנון בני ישראל גבר
אחסנתיה׃ לא נרגע אלי ביותנא
אלי אן יחוז כל סבט מן בני
אסראיל נחלתה׃ ארי לא נחסין
עמהון מעברא לירדנא ולהלא

ארי קבילנא אחסנתנא לנא מעברא לירדנא מדנחא׃ לאנא לא נחוז
מעהם מן עבר אלארדן אלאהנאך אד קבצנא נחלתנא מן עבר אלארדן
שרקייא׃ ואמר להון משה אם תעבדון ית פתגמא הדין אם
תזדרזון קדם עמא דיי לקרבא׃ קל להם מוסא אן צנעתם הדא
אלאמר ותגרדתם בין ידי אלה ללגיש׃ ויעבר לכון כל דמזדרז קדם

נבנה למקננו פה׳ חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם שהקדימו מקניהם לטפם
אמר להם משה לא כן עשו העיקר עיקר והטפל טפל בנו לכם תחילה ערים לטפכם
ואחר כך גדירות לצאנכם׳ ואנחנו נחלץ חושים׳ נזדיין מהירים כמו מהר שלל חש בז
ימהר יחישה׳ לפני בני ישראל׳ בראשי גייסות מתוך שגבורים היו שכן נאמר בגד וטרף
זרוע אף קדקד ואף משה חזר ופירש להם באלה הדברים ואצו אתכם בעת ההיא וג׳ חלוצים
תעברו לפני אחיכם בני ישראל כל בני חיל וביריחו כתיב והחלוץ עובר לפניהם זה ראובן
וגד שקיימו תנאם׳ וישב טפינו בעודנו אצל אחינו׳ בערי המבצר׳ שנבנה עכשו׳ מעבר
הירדן והלאה׳ בעבר המערבי׳ כי באה נחלתנו׳ כבר קבלנוה בעבר המזרחי׳

חלוץ את הירדן לפני יהוה עד
הורישו את איביו מפניו. ונכבשה
הארץ לפני יהוה ואחר תשבו
והייתם נקים מיהוה ומישראל
והיתה הארץ הזאת לכם
לאחזה לפני יהוה. ואם לא תעשון
כן הנה חטאתם ליהוה ודעו
חטאתכם אשר תמצא אתכם:
בנו לכם ערים לטפכם
וגדרת לצנאכם והיצא מפיכם
תעשו. ויאמר בני גד ובני ראובן
אל משה לאמר עבדיך יעשו
כאשר אדני מצוה. טפנו נשינו
מקננו וכל בהמתנו יהיו שם
בערי הגלעד. ועבדיך יעברו

ית ירדנא קדם עמא דיי. עד
דיתריך ית בעלי דבבוהי מן
קדמוהי: ועבר כל מגרד מנכם
אלארדן בין ידיה אלי אן יקרץ אל
אעדאיה מן בין ידיה: ותתכבש
ארעא קדם עמא דיי ובתר
כין תתובון ותהון זכאין קדם יי
ומישראל ותהי ארעא הדא לכון
לאחסנא קדם יי: ואוא פתח
אלבלד בין ידיה פבעד דאך
תרגעון ותכונון אבריא ענד
אללה וענד אל אסראיל יכון הדא
אלבלד לכם חוזא בין ידיה: ואם
לא תעבדון כין הא חבתון קדם יי.
ודעון חובתכון דתשכח יתכון:
ואן לם תצנעון כדאך פקד
אכטיתם ללה ואעתרפו בכטייתכם אלדי תנאלכם עקובתה: בנו לכון
קרוין לטפלכון וחטרין לענכון ודיפוק מפומכון תעבדון: אבנו לכם
קרי לאטפאלכם וחצאירא לגנמכם ומא כרג מן פמכם תצנעון: ואמרו בני
גד ובני ראובן למשה למימר. עבדך יעבדון כמא דרבוני מפקיד: שבטא
קאלו לה עבידך יצנעון כמא יאמרהם סיידנא: טפלנא נשנא גיתנא
וכל בעירנא יהון תמן בקרוי גלעד: אטפאלנא ונסאנא ומואשינא
וסאיר בהאימנא יקימון פי בלד גלעאד: ועבדך יעברון. כל

לצנאכם. תיבה זו מגזרת צונה ואלפים כלם שאין בו אלף מפסיק בין נון לצדי ואלף שבא כאן אחר
הנון במקום הא של צנה הוא. מיסודו של רבי משה הדרשן למדתי כן. והיוצא מפיכם תעשון
לגבוה שקבלתם עליכם לעבור למלחמה עד כבוש וחלוק שמשה לא בקש מהם אלא ונכבשה

ואחר

למלחמה

כל חלוץ צבא לפני יהוה כאשר
אדני דבר׃ ויצו להם משה
את אלעזר הכהן ואת יהושע
בן נון ואת ראשי אבות המטות
לבני ישראל׃ ויאמר משה
אלהם אם יעברו בני גד ובני
ראובן אתכם את הירדן כל
חלוץ למלחמה לפני יהוה
ונכבשה הארץ לפניכם ונתתם
להם את ארץ הגלעד לאחזה׃
ואם לא יעברו חלוצים אתכם
ונאחזו בתוככם בארץ כנען׃
ויענו בני גד ובני ראובן לאמר
את אשר דבר יהוה אל עבדיך
כן נעשה׃ נחנו נעבר חלוצים
לפני יהוה ארץ כנען ואתנו
אחזת נחלתנו מעבר לירדן׃

מזרזי חילא קדם עמא דיי׳
לקרבא כמא דרבוני ממליל׃
ועבידך יעברון מנהם כל
מג׳רד לג׳איש בין ידי אללה לל
חרב כמא קאל סיידנא׃ ופקיד
להון משה ית אלעזר כהנא
וית יהושע בר נון וית רישי
אבהת שבטיא לבני ישראל׃
פאמר להם מוסא אלעזר
אלאמאם ויהושע אבן נון ורוסא
אבא אסבאט בני אסראיל׃
ואמר משה להון אם יעברון
בני גד ובני ראובן עמכון ית
ירדנא כל דמזרז לקרבא קדם
עמא דיי׳ ותתכביש ארעא
קדמיכון ותתנון להון ית ארעא
גלעד לאחסנא׃ קאל אן עברו
מעכם אלארדן כל מג׳רד לל חרב
בין ידי אללה חתא יפתח אלבלד בין ידיכם פאעטוהם בלד גלעאד
חוזא׃ ואם לא יעברון מזרזין עמכון ויחסנון ביניכון בארעא
דכנען׃ ואן לם יעברון מג׳רדין מעכם פליחוזו פימא בינכם פי בלד
כנעאן׃ ואתיבו בני גד ובני ראובן למימר ית דמליל לעבדך כין נעביד׃
פאג׳אבוה וקאלו להג׳מיע מא אמר אללה בה עבידך אנא צאנעין׃ נחנא
נעבר מזרזין קדם עמא דיי׳ לארעא דכנען ועמנא אחדת אחסנתנא
מעבר לירדנא׃ נחן נעבר מג׳רדין בין ידי אללה אלי בלד כנעאן חתא

ויתן להם משה לבני גד ולבני
ראובן ולחצי שבט מנשה בן
יוסף את ממלכת סיחן מלך
האמרי ואת ממלכת עוג מלך
הבשן הארץ לעריה בגבלת
ערי הארץ סביב: ויבנו בני
גד את דיבן ואת עטרת ואת
ערער: ואת עטרת שופן ואת
יעזר ויגבהה: ואת בית נמרה
ואת בית הרן ערי מבצר
וגדרת צאן: ובני ראובן בנו
את חשבון ואת אלעלא ואת
קריתים: ואת נבו ואת בעל
מעון מוסבת שם ואת שבמה
ויקראו בשמת את שמות
הערים אשר בנו: ויל' ובני

יחצל לנא חוז נחלתנא מן עבר
אלארדן: ויהב להון משה לבני
גד ולבני ראובן ולפלגות שבטא
דמנשה בר יוסף ית מלכותא
דסיחון מלכא אמוראה וית
מלכותיה דעוג מלכא מתנן
ארעא לקרוהא בתחומהא קרוי בתאומין
ארעא סחור סחור: פאעטא
מוסי' בני גד ובני ראובן ונצף
סבט מנשה אבן יוסף בלד
ממלכה' סיחון מלך אלאמוריין
ובלד ממלכה' עוג מלך א'
בתניה כל ארץ מע קראהא
אתי עלא תכמהא מסתדירא:
ובנו בני גד ית דיבון וית עטרות
וית ערער: פבנו בנו גד דיבן
ועטרת וערער: וית עטרות שופן

וית יעזר ורמתא: ועטרת שופן ויעזר ויגבהה: וית בית נמלה וית בית
הרן קרוין כליבן וחטרין דען: ובית נמלה ובית הרן קרא חצינה וחציר
גנם: ובני ראובן בנו ית חשבון וית אלעלא וית קריתים: ובני ראובן בנו
חשבון ואלעלא וקריתים: וית נבו וית בעל מעון מקפן שמהן וית שבמה
וקרו בשמהן ית שמהת קרויא דבנו: ונבו ובעל מעון מנקולה אסמאיהם
וסבמה וד'כר אנהם סמו אקרא אתי בנוהא כמא שאו: ואזל' בני

ת"ע ובו והם קבלו עליהם עד התנחל הדי הוסיפו להתעכב שבע שחלקו וכן עשו" ויאמר בני גד" כולם
כאיש אחד" ויצו להם "כמו עליהם ועל תנאם מינה אעזר ויהושע כמו ה' ילחם לכם" ואתנו אחזת
נחלתנו כלומר בידינו ובר שותינו תהי אחזת נחלתנו מעבר הי' " ערי מבצר וגדרות צאן" זה כוף

פיסוק

מכיר בן מנשה גלעדה וילכדה ויורש את האמרי אשר בה׃
ויתן משה את הגלעד למכיר בן מנשה וישב בה׃ ויאיר בן מנשה הלך וילכד את חותיהם ויקרא אתהן חות יאיר׃ ונבח הלך וילכד את קנת ואת בנתיה ויקרא לה נבח בשמו׃

קי״ב פסו׳ סימ׳ עי״בל

אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן׃ ויכתב משה

מכיר בר מנשה לגלעד וכבשוהא ותריך ית אמוראה דבה׃ תם מצו בנ מכיר אבן מנשה א׳ גראש פפתחוהא וקרצו אמורי א׳ד׳י פיהא׃ ויהב משה ית גלעד למכיר בר מנשה ויתיב בה׃ ורפעמוסי׳ גראש למכיר אבן מנשה פתקאמו פיהא׃ ויאיר בר מנשה אזל וכבש ית כפרניהון וקרא יתהון כפרני יאיר׃ ומצא יאיר אבן מנשה ופתח סוארהון וסמאהא סואר יאיר׃ ונבח אזל וכבש ית קנת וית כפרנהא וקרא לה נבח בשמיה׃ פמצא נבח ופתח קנת ורסאתיקהא וסמאהא נבח עלא אסמה׃

פ פ פ

אלין מטלני בני ישראל דנפקו מארעא דמצרים לחיליהון בידא דמשה ואהרן׃ הדה מראחל בני אסראיל אלד כרגו מן בלד מצר עלא גיושהם ביד מוסי והרון׃ וכתב משה

פסוק מוסב על תחלת המלה ויבנו בני גד את הערים הללו להיות ערי מבצר וגדרות צאן ואת נבו ואת בעל מעון מוסבות שם שמות ע״ז הם והם האמוריים קורים עריהם על שם ע״ז שלהם ובני ראובן הסבו את שמם לשמות אחרים וזהו מוסבות שם נבו ובעל מעון מוסבות לשם אחר׃ ואת שבמה בנו שבמה והיא שבם האמורה למעלה. ויורש כתרגומו ותריך שתיבת ויורש משמשת שתי חלוקות לשון ירושה ולשון הורשה שהוא טירוד ותירוך. חותיהם כפרניהון׃ ויקרא אתהן חות יאיר. לפי שלא היו לו בנים קראם בשמו לזכרון. ויקרא לה נבח. להא אינו מפיק הא ורא׳ בי׳ סורו של רבי משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך הוא רפה שמשמש מדרשו כמו לא ותמהני מה ידרוש בשתי תיבות הדומות לה בעז לבנות לה בית.

אלה מסעי׃ למה נכתבו המסעות הללו להודיע חסדיו של מקום שאע״פ שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר לא תאמר שהיו נעים ומטלטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה ולא היתה להם מנוחה שהרי אין כאן אלא ארבעים ושתים מסעות צא מהם ארבע עשרה שכולם היו בשנה ראשונה קודם גזירה משנסעו מרעמסס עד שבאו לרתמה שמשם נשתלחו מרגלים שנ׳ ואחר נסעו העם מחצרות וג׳ שלח לך אנשים וגו׳ וכאן הוא אומר ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה למדת שהיא במדבר פארן ועוד הוצא משם שמונה מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן מהר ההר עד ערבות מואב בשנת הארבעים נמצא שכל שמונה

את מוצאיהם למסעיהם על פי
יהוה ואלה מסעיהם למוצאיהם:
ויסעו מרעמסס בחדש הראשון
בחמשה עשר יום לחדש הראשון
ממחרת הפסח יצאו בני ישראל
ביד רמה לעיני כל מצרים:
ומצרים מקברים את אשר
הכה יהוה בהם כל בכור ובאלהיהם
עשה יהוה שפטים: ויסעו בני
ישראל מרעמסס ויחנו בסכת:
ויסעו מסכת ויחנו באתם אשר
בקצה המדבר: ויסעו מאתם
וישב על פי החירת אשר על
פני בעל צפן ויחנו לפני מגדל:

ית מפקניהון למטלניהון על
מימרא דיי' ואלין מטלניהון
למפקניהון: פכתב מוסי' כרוגהם
עלי מראחלהם עלי קול אללה
והד'ה מראחלהם לכרוגהם:
ונטלו מרעמסס בירחא
קדמאה בחמישת עסרא יומא
לירחא קדמאה מבתר פסחא.
נפקו בני ישראל בריש גלי.
לעיני כל מצראי: ורחלו מן
עין שמס פי אלשהר אלאול פי
אליום אלכאמס עשר ואלך מן גד
אלפסח כרגו בני אסראיל ביד
רפיעה בחצ'רה גמיע אלמצריין:
ומצראי מקברין ית דקטל יי'
בהון כל בוכרא ובטעותהון עבד דינין: והם ידפנון אלדי קתל אללה
פיהם כל בכר וצנע אחכאמא במעבודאתהם: ונטלו בני ישראל
מרעמסס ושרו בסכות: ורחלו בנו אסראיל מן עין שמס ונזלו פי
סכות: ונטלו מסכות ושרו באיתם דבסטר מדברא: ורחלו מן תם
ונזלו פי איתם פי טרף אלברייה: ונטלו מאיתם ותב על פום חירתא
דקדם בעל צפון ושרו קדם מגדול: ורחלו מנהא ורגעו אלי
פואה' אלחירות אלדי בחצ'רת בעל צפון ונזלו בין ידי מגדול:

מצריאי

ושלשים שנה לא נכנסנו אא עשרים מסעות זה מיסודו שלרבי משה ורבי תנחומא דרש בו דרשה
אחרת משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפואתו כיון שהיו חוזרים התחיל
אביו מונה כל המסעות אמר לו כאן ישננו כאן הוקרנו כאן חששת בראשך וכו'' ומצרים
מקברים" טרודים באבלם" ויחנו ברתמה" על שם לשון הרע שלמרגלים שנ' מה יתן לך ומה

ויסעו מפני החירת ויעברו בתוך
הים המדברה וילכו דרך שלשת
ימים במדבר אתם ויחנו במרה׃
ויסעו ממרה ויבאו אילמה
ובאילים שתים עשרה עינת מים
ושבעים תמרים ויחנו שם׃ ויסעו
מים סוף ויחנו במדבר סין׃ ויסעו
ממדבר סין ויחנו בדפקה׃ ויסעו
מדפקה ויחנו באלוש׃ ויסעו
מאלוש ויחנו ברפידם ולא היה
שם מים לעם לשתות׃ ויסעו
מרפידם ויחנו במדבר סיני׃ ויסעו
ממדבר סיני ויחנו בקברת התאוה׃
ויסעו מקברת התאוה ויחנו בחצרת׃
ויסעו מחצרת ויחנו ברתמה׃

ויסעו מאילם ויחנו על ים סוף׃ ויסעו פ״ס

ונטלו מן קדם חירתא ועברו
בגו ימא למדברא ואזלו מהלך
תלתא יומין במדברא דאיתם
ושרו במרה׃ ורחלו מן תם
ועברו פי וסט אלבחר פי אלברייה
תם סארו מסאפה תלתה איאם
פי ברייה איתם ונזלו פי אלמרה׃
ונטלו ממרה. ואתו לאילים ובאילים.
תרי עשר מבועין דמיין ושבעין
דקלין ושרו תמן׃ ורחלו מנהא
וגאו אלי אילים וכאן פיהא אתני
עשר עין מא וסבעין נכלה
פנזלו הנאך׃ ונטלו מאילים׃
ושרו על ימא דסוף׃ ורחלו
מנהא ונזלו עלא בחר אלקלזם׃
ונטלו מימא דסוף ושרו במדברא

במדברא דאיתם

דסין׃ ורחלו מנהא ונזלו פי ברייה סין׃ ונטלו ממדברא דסין. ושרו
בדפקה׃ ורחלו מנהא ונזלו פי דפקה׃ ונטלו מדפקה. ושרו באלוש׃
ורחלו מנהא ונזלו פי אלוש׃ ונטלו מאלוש. ושרו ברפידים. ולא
הוה תמן מיא לעמא למשתי׃ פרחלו מנהא ונזלו פי רפידים ולם
יכון תם מאא ללקום ישרבונה׃ ונטלו מרפידים. ושרו במדברא דסיני׃
ורחלו מנהא ונזלו פי ברייה סיני׃ ונטלו ממדברא דסיני. ושרו בקברי
דמשאלי׃ ורחלו מנהא ונזלו פי קבור אלמשתהיין׃ ונטלו מקברי דמשאלי׃
ושרו בחצרות׃ ורחלו מנהא ונזלו פי חצרות׃ ונטלו מחצרות׃
ושרו ברתמה׃ ורחלו מנהא ונזלו פי רתמה׃ ונטלו

ויסעו מרתמה ויחנו ברמן פרץ:
ויסעו מרמן פרץ ויחנו בלבנה:
ויסעו מלבנה ויחנו ברסה:
ויסעו מרסה ויחנו בקהלתה:
ויסעו מקהלתה ויחנו בהר שפר:
ויסעו מהר שפר ויחנו בחרדה:
ויסעו מחרדה ויחנו במקהלת:
ויסעו ממקהלת ויחנו בתחת:
ויסעו מתחת ויחנו בתרח:
ויסעו מתרח ויחנו במתקה:
ויסעו ממתקה ויחנו בחשמנה:
ויסעו מחשמנה ויחנו במסרות:
ויסעו ממסרות ויחנו בבני יעקן:
ויסעו מבני יעקן ויחנו בחר הגדגד:
ויסעו מחר הגדגד ויחנו ביטבתה:
ויסעו מיטבתה ויחנו בעברנה:
ויסעו מעברנה ויחנו בעציון גבר:

מרתמה ושרו ברמון פרץ: ורחלו
מנהא ונזלו פי רמן פרץ: ונטלו
מרמן פרץ ושרו בלבנה: ורחלו
מנהא ונזלו פי לבנה: ונטלו
מלבנה ושרו ברסה: ורחלו מנהא
ונזלו פי רסה: ונטלו מרסה:
ושרו בקהלת: ורחלו מנהא ונזלו
פי קהלת: ונטלו מקהלת ושרו
בטורא דשפר: ורחלו מנהא
ונזלו פי גבל שפר: ונטלו
מטורא דשפר ושרו בחרדה:
ורחלו מנהא ונזלו פי חרדה:
ונטלו מחרדה ושרו במקהלות:
ורחלו מנהא ונזלו פי מקהלות:
ונטלו ממקהלת ושרו בתחת:
ורחלו מנהא ונזלו פי תחת: ונטלו
מתחת ושרו בתרח: ורחלו מנהא
ונזלו פי תרח: ונטלו מתרח ושרו
במתקה: ורחלו מנהא ונזלו פי מתקה: ונטלו ממתקה ושרו בחשמנה:
ורחלו מנהא ונזלו פי חשמנה: ונטלו מחשמנה ושרו במוסלות:
ורחלו מנהא ונזלו פי מסרות: ונטלו ממסרות ושרו בבני יעקן: ורחלו
מנהא ונזלו פי בני יעקן: ונטלו מבני יעקן ושרו בחר גדגד: ורחלו
מנהא ונזלו פי חר גדגד: ונטלו מחר גדגד ושרו ביטבת: ורחלו מנהא
ונזלו פי יטבת: ונטלו מיטבת ושרו בעברנה: ורחלו מנהא ונזלו
פי עברנה: ונטלו מעברנה ושרו בעציון גבר: ורחלו מנהא ונזלו פי עציון גבר:

ונטלו

ויסעו מעציון גבר ויחנו במדבר
צן הוא קדש: ויסעו מקדש
ויחנו בהר ההר בקצה ארץ
אדום: ויעל אהרן הכהן אל הר
ההר על פי יהוה וימת שם בשנת
הארבעים לצאת בני ישראל
מארץ מצרים בחדש החמישי
באחד לחדש: ואהרן בן שלש
ועשרים ומאת שנה במתו בהר
ב ההר: וישמע
הכנעני מלך ערד והוא ישב בנגב
בארץ כנען בבא בני ישראל:
ויסעו מהר ההר ויחנו בצלמנה:
ויסעו מצלמנה ויחנו בפונן:
ויסעו מפונן ויחנו באבת: ויסעו
מאבת ויחנו בעיי העברים בגבול

ונטלו מעציון גבר ושרו במדברא
דצין היא רקם: ורחלו מנהא
ונזלו פי בריה צין והי רקים:
ונטלו מרקם ושרו בהר טורא
בסיפי ארעא דאדום: ורחלו
מנהא ונזלו פי גבל הר פי טרף
בלד אדום: וסליק אהרן כהנא
להור טורא על מימרא דיי
ומית תמן בשנת ארבעין
למפק בני ישראל מארעא דמצרי
בירחא חמישאה בחד לירחא:
פצעד הרון אלאמאם אלי גבל
הרון ומאת תם באמר אללה פי סנה
אלארבעין לכרוג בני אסראיל
מן בלד מצר פי אליום אלאול מן
אלשהר אלכאמס: ואהרן בר מאה
ועסרין ותלת שנין כד מית בהר
טורא: וכאן הרון אבן מאיה ותלאתה ועשרין סנה למא מאת הנאך:
ושמע כנענאה מלכא דערד והוא יתיב בדרומא בארעא דכנען
במיתי בני ישראל: תם סמע אלכנעני מלך ערד והו סאכן פי אלדארום פי
בלד כנעאן במגי בני אסראיל: ונטלו מהר טורא ושרו בצלמונה: ורחלו
מנהא ונזלו פי צלמן: ונטלו מצלמונה ושרו בפונון: ורחלו מנהא
ונזלו פי פונון: ונטלו מפונן ושרו באבת: ורחלו מנהא ונזלו פי אבת:
ונטלו מאבת ושרו במגזת עבראי בתחום מואב: ורחלו מנהא ונזלו

יוסיף לך לשון דמיה חצי גבור שנכנס עם בחלי רתמים" על פי ה' מלמד שמת בנשיקה" וישמע הכנעני"
כאן לימדך שמיתת אהרן היא השמועה שנסתלקו ענני כבוד וכסבור שניתנה רשות להלחם בישראל לפיכך חזר

מואב ויסעו מעיים ויחנו בדיבן
גד ויסעו מדיבן גד ויחנו בעלמן
דבלתימה ויסעו מעלמן דבלתימה
ויחנו בהרי העברים לפני נבו
ויסעו מהרי העברים ויחנו
בערבת מואב על ירדן ירחו
ויחנו על הירדן מבית הישמת
עד אבל השטים בערבת מואב
וידבר יהוה גה
אל משה בערבת מואב על
ירדן ירחו לאמר דבר אל בני
ישראל ואמרת אלהם כי אתם
עברים את הירדן אל ארץ
כנען והורשתם את כל ישבי
הארץ מפניכם ואבדתם את

פי עיי אלמגאז פי תכום מואב
ונטלו ממגזתא ושרו בדיבן גד
ורחלו מנהא ונזלו פי דיבן גד
ונטלו מדיבן גד ושרו בעלמן
דבלתים ורחלו מנהא ונזלו פי
עלמן דבלתים ונטלו מעלמן
דבלתים ושרו בטורא דעבראי
דקדם נבו ורחלו מנהא ונזלו
פי גבל אלעבריין בין ידי נבו
ונטלו מטורי עבראי ושרו מטורא
במישריא דמואב על ירדנא
דיריחו ורחלו מנהא ונזלו פי
ביראת מואב עלא ארדן יריחא
ושרו על ירדנא מבית ישימות
עד מישר שטין במישריא דמואב
פנזלו עלא אלארדן מן בית ישימת

אלי מרג שטים וד'לך פי ביראת מואב ומליל יי עם משה
במישריא דמואב על ירדנא דיריחו למימר ת'ם כלם אללה מוסא
פי ביראת מואב עלא ארדן יריחא קאילא מליל עם בני ישראל
ותימר להון ארי אתון עברין ית ירדנא לארעא דכנען מר בני
אסראיל וקל להם אנכם גאיזין אלארדן אלי בלד כנעאן ותתרכון ית
כל יתבי ארעא מן קדמיכון ותברון ית כל בית סגדתהון וית כל
צלמי מתכתהון תברון וית כל במתהון תשיצון פאקרצו גמיע אהל

וכתבה בעיי העברים לשון חרבות וגלים כמו לעי השדה שמו את ירושלם לעיים מבית הישימות עד
אבל השטים כאן לימדך שיעור מחנה ישראל יב מיל דאמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא
אתר ואנו אבל השטים מישור של שטים אבל שמו כי אתם עוברים את הירדן וג' והורשתם וג' והלא
כמה פעמים הוזהרו על כך אלא כך אמ' להם משה כשאתם עוברים בירדן ביבשה על מנת כן תעברו

כל משכיתם ואת כל צלמי
מסכתם תאבדו ואת כל במותם
תשמידו: והורשתם את הארץ
וישבתם בה כי לכם נתתי את
הארץ לרשת אתה: והתנחלתם
את הארץ בגורל למשפחתיכם
לרב תרבו את נחלתו ולמעט
תמעיט את נחלתו אל אשר
יצא לו שמה הגורל לו יהיה
למטות אבתיכם תתנחלו:
ואם לא תורישו את ישבי הארץ
מפניכם והיה אשר תותירו מהם
לשכים בעיניכם ולצננים

אבלד מן בין אידיכם ואבידו
גמיע מזכר פאתרם ואצנאם
מסבוכאתהם וביעהם תנפדון:
ותתרכון ית יתבי ארעא
ותתבון בה ארי לכון יהבית
ית ארעא למירת יתה: ואלא
קר נתמוהם אסכנו אבלד פקד
אעטיתכם איאה חוזא: ותחסנון
ית ארעא בעדבא לזרעיתכון:
לסגיאי תסגון ית אחסנתהון
ולזעירי תזערון ית אחסנתהון:
לדיפוק ליה תמן עדבא דיליה
יהי לשבטי אבהתכון תחסנון:
תוזעה באסהם לעשאירהם

לאכתיר כתרו נחלתה וללקליל קללוהא ומן כרג לה אסהם פי א
מוצע כאן לה ועלא אסבאט אבאיכם תתוזעונה: ואם לא תתרכון
ית יתבי ארעא מן קדמיכון ויהי דתשארון מנהון לסיען נטלן זין
לקבלכון ולמשרין מקפן לכון ויעיקון לכון על ארעא דאתון יתבין
בה: ואן לם תקרצו אהל אבלד מן בין ידיכם פיציר מא תבקונה מנהם
כאבר פי עיונכם וכמסאמיר פי גנובכם ויצאיקונכם פי אבלד

ואם לאו מיסבאים ושוטפין אתכם וקוצצים שאמר להם יהושע בעודם בירדן" והורשתם" וגירשתם"
משכיותם" כתרגומו בית סגדתהון על שם שהיו מסככין את הקרקע ברצפת אבנים שבשיש
להשתחוות עליהם בפשוט ידים ורגלים כדכתיב ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחוות
עליה" מסכותם" כתרגומו מתכתהון" והורשתם את הארץ" והורשתם אותה מיושביה ואז
וישבתם בה תוכלו להתקיים בה ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה" אל אשר יצא לו שמה" מקרא
קצר הוא זה אל מקום אשר יצא לו שמה הגורל לו יהיה" למטות אבותיכם" לפי חשבון יוצאי מצרים
דא בשנים עשר גבולין כמנין השבטים" והיה אשר תותירו מהם" יהיו לכם לרעה" לשכים בעיניכם"
ליתידות המנקרות עיניכם תרגם שיתדות סכיא" ולצננים" פותרים בו הפותרים לשון מסוכת קוצים

בצדיכם וצררו אתכם על
הארץ אשר אתם ישבים בה׃
והיה כאשר דמיתי לעשות להם
אעשה לכם׃
וידבר יהוה אל משה לאמר׃ צו
את בני ישראל ואמרת אלהם
כי אתם באים אל הארץ כנען
זאת הארץ אשר תפל לכם
בנחלה ארץ כנען לגבלתיה׃
והיה לכם פאת נגב ממדבר
צן על ידי אדום והיה לכם גבול

ארי אנתם מקימין פיה: ויהי
כמא דחשיבית למעבד להון
אעביד לכון: פאכון כמי קצרת
אן אצנע בהם אצנע בכם׃
ומליל יי׳ עם משה
למימר: תם כלם אלה מוסא
תכלימא: פקיד ית בני ישראל
ותימר להון ארי אתון עלין
לארעא דכנען דא ארעא
דתתפליג לכון באחסנא
ארעא דכנען לתחומהא׃
סחור סחור: מר בני אסראיל
וקל להם אנכם דאכלין אלי בלד כנעאן פהדה חדוד אבלד אלדי
יחצל לכם נחלה: ויהי לכון רוח דרומא ממדברא דצין על תחומי
אדום ויהי לכון תחום דרומא מסיפי ימא דמלחא קדומא: פיכון
לכם אחד אלגנובי מן ברייה צין אלי גאנב אדום פיכון מן טרף אלבחירה

המוכבת אותם לסגור ולכלות אתכם מאין יוצא ואין בא" וצררו אתכם" כתרגומו" זאת הארץ אשר תפל לכם וגו׳" לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ ואין נוהגות בחוצה לארץ הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותיה סביב לומר לך מן הגבולין ולפנים המצוות נוהגות" תפול לכם" על שם שנחלקה בגורל נקראת חלוקה לשון נפילה ומ״א אומר על ידי שהפיל הקב״ה שריהם של שבעים אומות מן השמים וכפתן לפני משה אמר לו ראה אין בהם עוד כח" והיה לכם פאת נגב" רוח דרומית אשר מן המזרח כו׳ למערב" ממדבר צין" אשר אצל אדום מתחיל מקצוע דרומית מזרחית שלארץ תשעה המטות כיצד שלש ארצות יושבות בדרומה שלארץ ישראל זו אצל זו קצת ארץ מצרים וארץ אדום כולה וארץ מואב כולה ארץ אדום במקצוע דרומית מערבית שנ׳ בפרשה זו מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה ונחל מצרים היה מהלך על פני כל ארץ מצרים שנ׳ מן השיחור אשר על פני מצרים ומפסיק בין ארץ מצרים לארץ ישראל וארץ אדום אצלה לצד המזרח וארץ מואב אצל ארץ אדום בסוף הדרום למזרח וכשיצאו ישראל ממצרים אם רצה המקום לקרב את כניסתן לארץ היה מעבירם את הנילוס לצד צפון ובאין לארץ ישראל ולא עשה כן וזהו שנ׳ ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים שהם יושבים על הים במערבה שלארץ כנען שנ׳ בפלשתים יושבי חבל הים גוי כרתים ולא נחם אותו הדרך אך הסיבן והוציאם דרך ארץ כנען דרומה אל המדבר והוא שקראו יחזקאל מדבר העמים לפי שהיו כמה אומות יושבים בצדו והולכין אצל דרומה מן המערב כלפי מזרח תמיד עד שבאו לדרומה שלארץ אדום ובקשו ממלך אדום שיניחם לעבור דרך ארצו ולהכנס לארץ דרך רחבה ולא רצה והוצרכו לסבוב את כל דרומה

שאדום

נגב מקצה ים המלח קדמה׃
ונסב לכם הגבול מנגב למעלה
עקרבים ועבר צנה והיה
תוצאתיו מנגב לקדש ברנע
ויצא חצר אדר ועבר עצמנה׃
ונסב הגבול מעצמון נחלה
מצרים והיו תוצאתיו הימה׃
וגבול ים והיה לכם הים הגדול
וגבול זה יהיה לכם גבול ים׃
וזה יהיה לכם גבול צפון מן הים
הגדול תתאו לכם הר ההר׃

מייתה שרקא׃ ויסחר לכון
תחומא מדרומא למסקנא
דעקרבים ויעבר לצין ויהי
מפקנוהי מדרומא לרקם
גיאה׃ ויפוק לחצר אדר ויעבר
לעצמון׃ תם יסתחר לכם מן
גנוב א׳ עקבה עקרבים
ויעבר א׳ צין ויכון ברוגה א׳
גנב רקים ברנע ויכרג א׳
רפח ויעבר א׳ מנאזל׃ ויסחר
תחומא מעצמון לנחלא
דמצרים ויהון מפקנוהי לימא׃
ויסתחר מן מנאזל א׳ ואר עריש ויכון כרוגה א׳ אבחר׃ ותחום מערבא
ויהי לכון ימא רבא ותחומיה דין יהי לכון תחום מערבא׃ אחר גרבי
יכון לכם אבחר אכביר ותכמה׃ ודין יהי לכון תחום צפונא מן ימא
רבא תכוונון לכון להר טורא׃ והוא יכון לכם אחר אשמאי מן אבחר אכביר

של אדום עד בואם לדרומה של ארץ מואב שהרי ארץ מואב שלה ולא אבה והלכו כל דרומה של
מואב עד סופו ומשם הפכו פניהם לצפון עד שסבבו כל הצד מזרחי שלה לרחבה וכשכלו את מזרחה
מצאו את ארץ סיחון ועוג שהיו יושבים במזרחה שלארץ כנען והירדן מפסיק ביניהם וזהו שנ׳ ביפתח
וילך במדבר ויסב את ארץ אדום ואת ארץ מואב ויבא ממזרח שמש לארץ מואב וכבשו את ארץ
סיחון ועוג שהיו בצפונה שלארץ מואב וקרבו עד הירדן והוא כנגד מקצוע צפונה מערבה שלארץ
מואב נמצא שארץ כנען שבעבר הירדן למערבה היא מקצוע דרומית מזרחית שלה אצל אדום׃
ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים׃ כל מקום שנ׳ ונסב או ויצא מלמד שלא היה המצר שוה
אלא הולך ויוצא חוץ לתחומו יוצא המצר ועוקם לצד צפון שלעולם באלכסון למערב ועובר המצר
בדרומה שלמעלה עקרבים נמצא מעלה עקרבים לפנים מן המצר׃ ועבר צנה׃ אל צין כמו מצרימה׃
והיו תוצאתיו׃ קצותיו בדרומה שלקדש ברנע׃ ויצא חצר אדר׃ מתפשט המצר ומרחיב לצד צפון ומושך
עוד באלכסון למערב ובא לו לחצר אדר ומשם לעצמון ומשם לנחל מצרים ולשון ונסב החמור קאי
לפי שכתב ויצא חצר אדר שהתחיל להרחיב משעבר את קדש ברנע ורחב אותה רצועה שבלטה
לצד צפון היתה מקדש עד עצמון ומשם והלאה נתקצר המצר ונסב לצד הדרום ובא לו לנחל מצרים
ומשם לצד המערב אל הים ההוא מצד מערבה שלכל ארץ ישראל נמצא שנחל מצרים במקצוע
מערבית דרומית׃ והיו תוצאותיו הימה׃ אל מצר המערב שאין עוד גבול לנגב מאריך לצד המערב ומשם
והלאה׃ וגבול ים׃ ומצר מערבי מהו׃ והיה לכם הים הגדול׃ למצר וגבול הנסין שבתוך הים אף הם מן

מהר ההר תתאו לבא חמת
והיו תוצאת הגבל צדדה ויצא
הגבל זפרנה והיו תוצאתיו חצר
עינן זה יהיה לכם גבול
צפון והתאויתם לכם לגבול
קדמה מחצר עינן שפמה
וירד הגבל משפם הרבלה
מקדם לעין וירד הגבל ומחה
על כתף ים כנרת קדמה
וירד הגבול הירדנה והיו
תוצאתיו ים המלח זאת
תהיה לכם הארץ לגבלתיה
סביב ויצו משה את בני

תחדו לכון לי גבל הל: מהר
טורא תכוונון למטי חמת ויהון
מפקנוהי דתחומא לצדד: ומנה
לי חמאה ויכון כרוגה לי צדד:
ויפוק תחומא לזפרון ויהון
מפקנוהי לחצר עינן יהי
לכון תחום צפונא: ויכרג לי
זפרון ויתהי לי חצר עינן הדא
יכון אחר לשמאי: ותכוונון לכון
לתחום קדומא מחצר עינן
לשפם: וחדו לכם אחר לשרקי
מן חצר עינן לי פאמיה: וייחות
תחומא משפם לרבלה ממדנח
לעין: וייחות תחומא וימטי על
כיף ים גניסר קדומא: ויכחדר מן פאמיה לי דמי מן שרקי לעין
ויכחדר פילצב לי גאנב בחר גניסר שלקיא: וייחות תחומא לירדנא
ויהון מפקנוהי ימא דמלחא דא תהי לכון ארעא לתחומהא סחור סחור:
ויכזל לי אארדן ויכון כרוגה לבחירה למיתה הדה תכון לכם חרור
לבלר מסתרירא: ופקיד משה ית בני ישראל למימרא ארעא

הגבול והם איים שקורין אידולס "גבול צפון" מצד צפון" מן הים הגדול תתאו לכם להר ההר: שהוא
במקצוע צפונית מערבית וראשו משפיע ונכנס לתוך הים ויש מלוחב הים לפנים הימנו וחוצה
הימנו" תתאו" תשפעו לכם לנטות ממערב לצפון אל הר ההר" תתאו" לשון סיבה כמו אל תא
הרצים ותאי השער היציע שקורין אפנדי"ש שהוא מוסב ומשופע" מהר ההר" תסבו ותלכו אל
מצד הצפון לצד המזרח בלבא חמת זו אנטוכיא: תוצאות הגבול" סופי הגבול" כל מקום שנ
תוצאות הגבול או המצר כלה שם לגמרי ואינו עובר להלן כלל או משם מתפשט ומרחיב
ויוצא לאחוריו להמשך להלן באלכסון יותר מן הרוחב הראשון ולענין רוחב המדה הראשון קראו
תוצאות ששם כלה אותה מדה" והיו תוצאותיו חצר עינן" הוא היה סוף המצר הצפוני ומשם חצר
עינן במקצוע צפונית מזרחית ומשם והתאויתם לכם לגבול אל מצד המזרחי" והתאויתם: לשון סיבה
ונטייה כמו תתאו" שפמה" במצר המזרחי ומשם הרבלה" מקדם לעין: שם מקום והמצר הולך במזרחו

ישראל לאמר זאת הארץ אשר תתנחלו אתה בגורל אשר צוה יהוה לתת לתשעת המטות וחצי המטה: כי לקחו מטה בני הראובני לבית אבתם ומטה בני הגדי לבית אבתם וחצי מטה מנשה לקחו נחלתם: שני המטות וחצי המטה לקחו נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה:

ד״י
וידבר יהוה אל משה לאמר: אלה שמות האנשים אשר ינחלו לכם את הארץ אלעזר הכהן ויהושע

דתחסנון יתה בעדבא דפקיד יי׳ למתן לתשעת שבטין ופלגות שבטא: פאמר מוסא בני אסראיל ען קול אללה וקאל הדה אלבלד אלמחדוד תוזעונה באסהם כמא אמר אללה אן יעטא לתסעת אסבאט ונצף: ארי קבילו שבטא דבני ראובן לבית אבהתהון. ושבטא דבני גד לבית אבהתהון. ופלגות שבטא דמנשה קבילו אחסנתהון: אן קד אכד סבט ראובן וסבט גד ונצף סבט מנשה נחלתהם לבית אבאיהם: תרין שבטין ופלגות

שבטא קבילו אחסנתהון מעברא לירדנא דיריחו קדומא מדנחא: הדין אסבטאן ונצף אכדו נחלתהם מן עבר אלארדן יריחא שרקי:

ומליל יי׳ עם משה למימר: תכלם אללה מוסא תכלמא: אלין שמהת גובריא דיחסנון לכון ית ארעא אלעזר כהנא. ויהושע בר נון: הדה אסמא אלרגאל אלדי יקסמון לכם אלבלד אלעזר אלאמאם ויהושע

כמצא העין לפנים מן המצר ומארץ ישראל הוא. וירד הגבול: כל שהגבול הולך מצפון לדרום הוא יורד והולך. ומחה על כתף ים כנרת קדמה: שיהא ים כנרת תוך לגבול במערב והגבול במזרח ים כנרת ומשם ירד אל הירדן והירדן מושך ובא מן הצפון לדרום באלכסון נוטה לצד מזרח ומתקרב לצד ארץ כנען כנגד ים כנרת ומושך לצד מזרח שלארץ ישראל כנגד ים כנרת עד שנופל בים המלח ומשם כלה הגבול בתוצאותיו אל ים המלח שממנו התחלת מצר מקצוע דרומית מזרחית הרי סובבת אותה לארבע רוחותיה. קדמה מזרחה: אל פני העולם שהם במזרח שרוח מזרחית קרויה פנים ומערבית קרויה אחור לפיכך דרום לימין וצפון לשמאל. אשר ינחלו לכם: בשבילכם כל נשיא ונשיא אפטרופוס לשבטו ומחלק נחלת השבט למשפחות ולגברים ובורר לכל אחד ואחד חלק הגון ומה שהם עושים יהיה עשוי כאלו עשאום שלוחים ולא יתכן לפרש לכם זה ככל לכם שבמקרא שאם כן היה לו לכתוב ינחילו לכם ונחלו משמע שהם נוחלים לכם בשבילכם ובמקומכם כמו ה׳ ילחם לכם. לנחל את הארץ: שיהא נוחל וחולק אותה

בנון׃ ונשיא אחד נשיא אחד
ממטה תקחו לנחל את הארץ׃
ואלה שמות האנשים למטה
יהודה כלב בן יפנה׃ ולמטה בני
שמעון שמואל בן עמיהוד׃
למטה בנימן אלידד בן כסלון׃
ולמטה בני דן נשיא בקי בן יגלי׃
לבני יוסף למטה בני מנשה
נשיא חניאל בן אפד׃ ולמטה
בני אפרים נשיא קמואל בן
שפטן׃ ולמטה בני זבולן נשיא
אליצפן בן פרנך׃ ולמטה בני
יששכר נשיא פלטיאל בן
עזן׃ ולמטה בני אשר נשיא
אחיהוד בן שלמי׃ ולמטה בני
נפתלי נשיא פדהאל בן עמיהוד׃

אבן נון׃ ורבא חד רבא חד
משבטא תדברון לאחסנא ית
ארעא׃ ושריף ואחד מן כל סבט
כדוה ליקסם אלבלד׃ ואליך
שמהת גובריא לשבטא
דיהודה כלב בר יפונה׃ והדה
אסמאיהם מן סבט יהודה כלב
אבן יפנה׃ ולשבטא דבני שמעון
שמואל בר עמיהוד׃ ומן סבט
שמעון שמואל אבן עמיהוד׃
לשבטא דבנימין אלידד בר
כסלון׃ ומן סבט בנימין אלידד
אבן כסלון׃ ולשבטא דבני דן
רבא בקי בר יגלי׃ ומן סבט
דן בקי אבן יגלי׃ לבני יוסף
לשבטא דבני מנשה רבא חניאל
בר אפוד׃ ומן סבט יוסף מן סבט
מנשה חניאל אבן אפד׃ ולשבטא דבני אפרים רבא קמואל בר שפטן׃
ומן סבט אפרים קמואל אבן שפטן׃ ולשבטא דבני זבולן רבא אליצפן
בר פרנך׃ ומן סבט זבולן אליצפן אבן פרנך׃ ולשבטא דבני יששכר
רבא פלטיאל בר עזן׃ ומן סבט יששכר פלטיאל אבן עזן׃ ולשבטא
דבני אשר רבא אחיהוד בר שלמי׃ ומן סבט אשר אחיהוד אבן
שלומי׃ ולשבטא דבני נפתלי רבא פדהאל בר עמיהוד׃ ומן
סבט נפתלי פדהאל אבן עמיהוד׃ אלין דפקיד יי לאחסנא
ית בני ישראל בארעא דכנען׃ הולאי אלדי אמר אלה אן

אלה אשר צוה יהוה לנחל
את בני ישראל בארץ כנען׃

ה וידבר יהוה אל משה בערבת
מואב על ירדן יריחו לאמר׃ צו
את בני ישראל ונתנו ללוים
מנחלת אחזתם ערים לשבת
ומגרש לערים סביבתיהם תתנו
ללוים׃ והיו הערים להם לשבת
ומגרשיהם יהיו לבהמתם
ולרכשם ולכל חיתם׃ ומגרשי
הערים אשר תתנו ללוים מקיר
העיר וחוצה אלף אמה סביב׃
ומדתם מחוץ לעיר את פאת
קדמה אלפים באמה ואת פאת
נגב אלפים באמה ואת פאת ים
אלפים באמה ואת פאת צפון
אלפים באמה והעיר בתוך זה
יהיה להם מגרשי הערים׃ ואת

יד בטע עבלא יגלגל

יקסמו לבני אסראיל בלד
כנעאן׃
ומליל יה׳ עם משה במישריא
דמואב על ירדנא דיריחו
למימר׃ תם כלם אלה מוסא
פי בראת מואב עלא ארדן
יריחא תכלימא׃ פקיד ית בני
ישראל ויתנון לליואי מאחסנת
אחורתהון קרוין למתב ורוח
לקרויא סחרניהון תתנון לליואי׃
מר בני אסראיל באן יעטו א׳
ליואניין מן נחלה׳ חוזהם קרא
יסכנוהא ואפניה להם חוליהא׃
ויהון קרויא להון למתב ורוחיהון
יהון לבעיריהון ולקניניהון ולכל
חיותהון׃ פתכון אקרא סכן
להם ואפניתהא לבהאימהם וסרחהם
וסאיר חיואנהם׃ ורוחי קרויא דתתנון
לליואי מכותל קרתא ולברא אלף
אמין סחרסחר׃ ואפניה׳ אקרי׳ אלדי

תעטוהא לאליואניין מן כארג חאיט אקריה אלף דראע מסתדירא׃ ותמשחון
מברא לקרתא ית רוח קדומא תרין אלפין אמין וית רוח דרומא תרין אלפין
אמין וית רוח מערבא תרין אלפין אמין וית רוח צפונא תרין אלפין אמין וקרתא
במציעותין יהי להון רוחי קרויא׃ ואמסחו מן כארג אקריה אלי גהה אלמשרק
אלפי דראע ואלי גהה אלגנוב אלפי דראע ואלי גהה אלמגרב אלפי דראע ואלי גהה
אלשמאל אלפי דראע ואקריה פי וסטהא פדאך יכון להם מקואר אפניה אקרי׃

הערים אשר תתנו ללוים את
שש ערי המקלט אשר תתנו
לנס שמה הרצח ועליהם
תתנו ארבעים ושתים עיר׃
כל הערים אשר תתנו ללוים
ארבעים ושמנה עיר אתהן
ואת מגרשיהן׃ והערים אשר
תתנו מאחזת בני ישראל
מאת הרב תרבו ומאת המעט
תמעיטו איש כפי נחלתו
אשר ינחלו יתן מעריו ללוים׃

וידבר יהוה אל משה לאמר׃
דבר אל בני ישראל ואמרת
אלהם כי אתם עברים את הירדן
ארצה כנען׃ והקריתם לכם

ויתקרויא דתיתנון לליואי ית
שית קרוי שיזבותא דתיתנון
למערק לתמן קטולא ועליהון
תיתנון ארבעין ותרתין קרוין׃
ואקריי אתי תעטוהא לליואניין
סתקלא אחמא אתי תעזלוהא
ליהרב איהא אקאתל ואציפן
איהא אתען וארבעין קריה׃
כל קרויא דתיתנון לליואי ארבעין
ותמני קרוין יתהון וית רוחיהון׃
פיציר גמיע אקרא אדי תעטוהם
תמאניה וארבעין קריה ואפעתהא׃
וקרויא דתיתנון מאחדת בני
ישראל מן סגיאי תסגון ומן זעירי
תזעלון גבר כפום אחסנתיה
דיחסנון יתן מקרווהי לליואי׃
ואקרא אתי תעטונהם מן חוזבנע
אסראיל ממן אכד כתירא כתרו וממן אכד קלילא קללו וליעט
כל סבט עלאקדך כחלתה׃ ומליל יי עם משה
למימר׃ תם כלם אלה מוסא תכלימא׃ מליל עם בני ישראל ותימל
להון ארי אתון עברין ית ירדנא לארעא דכנען׃ מר בני אסראיל
וקל להם אדא אנתם גאיזין אארדן אי בלד כנעאן׃ ותזמנון לכון
קרוין קרוי שיזבותא יהוין לכון ויערוק לתמן קטולא דיקטול נפשא

במקומכם׳׳ לנחל את בני ישראל׳׳ שהם ינחלו אותה לכם למחלקותיה׳׳ ומגרש׳׳ רוח מקום חלק
חוץ לעיר סביב להיות לנוי לעיר ואין רשאין לבנות שם בית ולא לנטוע כרם ולא לזרוע
זריעה׳׳ ולכל חיתם׳׳ לכל צרכיהם׳׳ אלף אמה סביב׳׳ ואחריו הוא אומר אלפים אמה והא כיצד
אלפים הוא נותן להם סביב ומהם אלף הפנימיים למגרש והחיצונים לשדות וכרמים׳׳ והקריתם׳׳ אין

עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם
וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה׃
וְהָיוּ לָכֶם הֶעָרִים לְמִקְלָט
מִגֹּאֵל וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד
עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט׃
וְהֶעָרִים אֲשֶׁר תִּתֵּנוּ שֵׁשׁ עָרֵי
מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם׃ אֵת שְׁלֹשׁ
הֶעָרִים הָאֵלֶּה תִּתְּנוּ מֵעֵבֶר
לַיַּרְדֵּן וְאֵת שְׁלֹשׁ הֶעָרִים תִּתְּנוּ
בְּאֶרֶץ כְּנָעַן עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה׃
לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר וְלַתּוֹשָׁב
בְּתוֹכָם תִּהְיֶינָה שֵׁשׁ הֶעָרִים
הָאֵלֶּה לְמִקְלָט לָנוּס שָׁמָּה כָּל
מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה׃ וְאִם בִּכְלִי

בשלו׃ ותזמנון לכון קרוין
קרוי שיזבותא יהוין לכון יערק לתמן קטולא דיקטול נפשא בשלו׃ ויהון לכון קרויא
לשיזבא מגאיל דמא ולא ימות קטולא עד דיקום קדם כנשתא לדינא׃ וקרויא דתתנון שית
קרוי שיזבותא יהוין לכון׃ ית תלת קרויא תתנון מעברא לירדנא וית תלת
קרויא תתנון בארעא דכנען קרוי שיזבותא יהוין׃ לבני ישראל ולגיורא ולתותבא דביניהון יהוין שית קרויא האלין
לשיזבא למערק לתמן כל דיקטול נפשא בשלו׃ ואם

הקרייה אלא לשון הזמנה וכן הוא אומר כי הקרה ה׳ אלהיך לפני״ מגואל״ מפני גואל הדם קרוב.
לנרצח ״שש ערי מקלט״ מגיד שאעפ שהבדיל משה בחייו שלש ערים בעבר הירדן לא היו
קולטות עד שנבחרו שלש שנתן יהושע בארץ כנען ״את שלש הערים וג׳ אעפ שבארץ
כנען תשעה שבטים וכאן אינו אלא שנים וחצי השוט מכין ערי מקלט להם משום דבגלעד
נפישי רוצחים דכתיב גלעד קרית פועלי און עקובה מדם״ ואם בכלי ברזל הכהו״ אין
זה מדבר בהורג בשוגג אלא בהורג במזיד ובא ללמד שהורג בכל דבר צריך שיהא בו
שיעור כדי להמית שנ בכולם אשר ימות בו דמתרג מינן דהיא כמסת דימות ביה חוץ מן
הברזל שגלוי וידוע לפני הקב״ה שהברזל ממית בכל שהוא אפילו במחט לפיכך לא נתנה בו
תורה שיעור לכתוב בו אשר ימות בו ואסתאמר בהורג בשוגג הכתוב מדבר הדיהו אומר ולמטה
או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות וג׳ למד על האמורים למעלה שבהורג במזיד הכתוב מדבר״

ברזל הכהו וימת רצח הוא
מות יומת הרצח׃ ואם באבן
יד אשר ימות בה הכהו וימת
רצח הוא מות יומת הרצח׃
או בכלי עץ׳ אשר ימות בו
הכהו וימת רצח הוא מות
יומת הרצח׃ גאל הדם הוא
ימית את הרצח בפגעו בו
הוא ימיתנו׃ ואם בשנאה
יהדפנו או השליך עליו
בצדיה וימת׃ או באיבה הכהו
בידו וימת מות יומת המכה
רצח הוא גאל הדם ימית את
הרצח בפגעו בו׃ ואם בפתע
בלא איבה הדפו או השליך עליו
כל כלי בלא צדיה׃ או בכל

במן דברזל מחהי וקטליה
קטולא הוא אתקטלא יתקטיל
קטולא׃ ואמא אן כאן צרבה
באנא חדיד וקתלה פהו קאתל
יסתחק אלקתל׃ ואם באבנא
דמתנסבא ביד דהיא כמסת
דימות בה מחהי וקטליה
קטולא הוא אתקטלא יתקטיל
קטולא׃ אן צרבה בחגר מקבוץ
מקדאר מא ימות בה פקתלה
פהו קאתל יסתחק אלקתל׃
או במן דאע דמתנסיב ביד
דהוא כמיסת דימות בה מחהי
וקטליה קטולא הוא אתקטלא
יתקטיל קטולא׃ או צרבה
באנא כשב מקבוץ מקדאר
מא ימות פקתלה פהו קאתל

יסתחק אלקתל׃ גאיל דמא הוא יקטול ית קטולא כד אתחייב ליה
מן דינא הוא יקטליניה׃ ולי אלדם הו יקתלה אדא פאגאה בחק׃ ואם
בשנאה דחהי או רמא עלוהי בכמנא וקטליה׃ ואן דפעה בשנאה
או טרח עליה שיא בתעמד פקתלה׃ או בדבבו מחהי בידיה וקטליה
אתקטלא יתקטיל מחהא קטולא הוא גאיל דמא יקטול ית קטולא
כד אתחייב ליה׃ או צרבה בידה בעדאוה פקתלה פליקתל אלצארב קתלא
לאנה קאתל וולי אלדם הו יקתלה אדי פאגאה בחק׃ ואם בתכיף בלא
דבבו דחהי או רמא עלוהי כל מן כלא בלא כמן ליה׃ ואן דפעה
בגתה בלא בגצה או טרח עליה איה אניה בלא תעמד׃ או בכל

205

ויצ׳ כליבי׳

אבן אשר ימות בה בלא ראות
ויפל עליו וימת והוא לא אויב
לו ולא מבקש רעתו: ושפטו
העדה בין המכה ובין גאל
הדם על המשפטים האלה:
והצילו העדה את הרצח מיד
גאל הדם והשיבו אתו העדה
אל עיר מקלטו אשר נס שמה
וישב בה עד מות הכהן הגדל
אשר משח אתו בשמן
הקדש: ואם יצא יצא הרצח את
גבול עיר מקלטו אשר ינוס
שמה: ומצא אתו גאל הדם

אבנא דהיא כמסת דימות בה
בלא חזו ורמא עלוהי ומית.
והוא לא סני ליה ולא תבע
בשתיה: או אוקע עליה אי
חגר כאן בלא תעמד פמאת
והו פי דלך ליס בעדו לה ולא
טאלב שרה: וידינון כנשתא בין
מחיא ובין גאיל דמא על דיניא
האלין: פלתחכם אלגמאעה
בין אלקאתל ובין אלולי בהדה
אלאחכאם: וישיזבון כנשתא
ית קטולא מיד גאיל דמא ויתיבון
יתיה כנשתא לקרית שיזבותיה
דערק לתמן ויתיב בה עד

דימות כהנא רבא דרבי יתיה במשח קודשא: ותכלץ הדא אלקאתל
מן יד אלולי ותרדה אלי קריה חמאה אלדי הרב אליהא יקים בהא אלי מות
אלאמאם אלכביר אלדי מסח בדהן אלקדס: ואם מיפק יפוק קטולא ית
תחום קרית שיזבותיה דיערוק לתמן: פאן הו כרג ען חד קריה
חמאה אלתי הרב אליהא: וישכח יתיה גאיל דמא מברא לתחום

באבן יד" שיש בה מלא יד" אשר ימות בה" שיש בה שיעור להמית כתרגומו לפי שנ׳ והכה איש את
רעהו באבן ולא נתן בה שיעור יכול כל שהוא לכך נאמר באבן אשר ימות בה שיהא בו כדי להמית"
בפגעו בו" אפלו בתוך עיר מקלטו" בצדייה" כתרגומו בכמנא במארב" בפתע" באונס ותרגומו
בתכיף שהיה סמוך לו ולא היה לו שהות להזהר עליו" או בכל אבן אשר ימות בה הכהו" בלא
ראות" שלא ראהו" ויפל עליו" מכאן אמרו ההורג דרך ירידה גולה דרך עלייה אינו גולה" עד מות
הכהן הגדול" שהוא בא להשרות שכינה בישרא׳ ולהאריך ימיהם והרוצח בא לסלק את השכינה
מישרא׳ ומקצר את ימי החיים אינו כדאי שיהא לפני כהן גדול" ד״א לפי שהיה לו לכהן גדול
להתפלל שלא תארע תקלה זו לישרא׳" אשר משח אותו בשמן הקדש" כפי פשוטו מן המקראות
קצרים הוא שלא פירש מי משחו אלא אשר משחו המושח אותו בשמן הקדש׳ ורבותינו דרשוהו
במסכת מכות לראיית דבר ללמוד שאם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול ומנו אחר תחתיו ואחר
דינו חוזר במיתתו שלשני שנ׳ אשר משח אותו וכי הוא מושחו לכהן אוהכהן משח אותו אא להביא

אשר ימות
בה" אינו בכל
עץ יד: לפי שנ׳
וכי יכה איש את
עבדו או את אמתו
בשבט יכול כל
שהוא לכך נא׳
בעץ

מחוץ לגבול עיר מקלטו
ורצח גאל הדם את הרצח אין
לו דם׃ כי בעיר מקלטו ישב
עד מות הכהן הגדל ואחרי
מות הכהן הגדל ישוב הרצח
אל ארץ אחזתו׃ והיו אלה
לכם לחקת משפט לדרתיכם
בכל משבתיכם׃ כל מכה
נפש לפי עדים ירצח את
הרצח ועד אחד לא יענה
בנפש למות׃ ולא תקחו כפר
לנפש רצח אשר הוא רשע לכוף
למות כי מות יומת׃ ולא תקחו
כפר לנוס אל עיר מקלטו לשוב
לשבת בארץ עד מות הכהן׃

קרית שיזבותיה ויקטול
גאיל דמא יתקטולא׃ לית
ליה דם׃ פוגדה אולי כארג ען
חד קריה חמאה פקתלה פלא
תיאל לה׃ ארי בקרית שיזבותיה
יתיב עד דימות כהנא רבא׃
ובתר דימות כהנא רבא יתוב
קטולא לארע אחסנתיה׃ כל
יגלס פי קריה חמאה אלי מות
אלאמאם אלכביר ובעד מותה
ירגע אלי ארץ חוזה׃ ויהון אלין
לגזירת דין לדריכון בכל
מותבניכון׃ ותכון הדה לכם
רסם חכם עלא מר אגיאלכם
פי גמיע מסאכנכם׃ כל דיקטול
נפשא לפום סהדין יקטול ית

קטולא וסהיד חד לא יסהיד באנש למקטל׃ כל מן קתל נפסא
עאמדא פבקול שאהדין אקתלוה ואמא שאהד ואחד פלא ישהד
עליה פיקתל׃ ולא תקבלון ממון על אנש קטול דהוא חייב למימת
ארי אתקטלא יתקטיל׃ ולא תאכדון דיה ען נפס קאתל יגב עליה
אלקתל לא יקתל קתלא׃ ולא תקבלון ממון למערק לקרית שיזבותיה
למתב למיתב בארעא עד דימות כהנא׃ ולא תאכדו מנה דיה
לתהרבוה אלי בעץ קרי אלחמא ליעוד ויסכן אלבלד בעד מות אלאמאם׃

את המשיח בימין שמחזירו במיתתו׳׳ אין לו דם׳ הרי הוא כהורג את המת שאין לו דם׃ בכל מושבותיכם׳׳
לימד שתהא סנהדרין נוהגת בחוצה לארץ כל זמן שנוהגת בארץ ישרא׳׳ כל מכה נפש׳׳ הבא להרגו
על שהכה את הנפש׳׳ לפי עדים׳׳ ירצחנו שיעידו שבמזיד ובהתראה הרגו׳׳ ולא תקחו כפר׃ לא יפטר
בממון׳׳ ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו׳׳ למי שנס אל עיר מקלטו שהרג בשוגג אינו נפטר מגלות

בממון

ולא תחניפו את הארץ אשר
אתם בה כי הדם הוא יחניף
את הארץ ולארץ לא יכפר
לדם אשר שפך בה כי אם בדם
שפכו׃ ולא תטמא את הארץ
אשר אתם ישבים בה אשר אני
שכן בתוכה כי אני יהוה שכן
בתוך בני ישראל׃

ויקרבו ראשי האבות למשפחת
בני גלעד בן מכיר בן מנשה
ממשפחת בני יוסף וידברו לפני
משה ולפני הנשאים ראשי
אבות לבני ישראל׃ ויאמרו
את אדני צוה יהוה לתת את הארץ
בנחלה בגורל לבני ישראל
ואדני צוה ביהוה לתת את נחלת

ולא תחייבון ית ארעא דאתון
בה ארי דמא הוא מחייב ית
ארעא ולארעא לא מתכפר
על דם זכי דאתאשד בה אלהין
בדם אשדיה׃ ולא תדנסו אלבלד
אלדי אנתם פיה לאן אלדם ידנסה
ולא יגפר לכם ען אלדם אלדי ספך
בה אלא בדם סאפכה׃ ולא תסאבון
ית ארעא דאתון יתבין בה׃ ד
דשכינתי שריא בגוה ארי אנא
יי׳ שכינתי שריא בגו בני ישר׳׃
ולא תנגסו אלבלד אלדי אנתם
מקימין פיה אלדי נורי סאכן פיה
לאני אללה נורי סאכן פימא בין
בני אסראיל׃
לו וקריבו רישי אבהתא לזרעית
בני גלעד בר מכיר בר מנשה
מזרעית בני יוסף ומלילו קדם
משה וקדם רברביא רישי אבהתא לבני ישר׳׃ תם תקדם ריסא אבא
עשאיר בני גלעד אבן מכיר אבן מנשה מן עשירה׳ בני יוסף פקאלו בין
ידי מוסי׳ ואלאשראף ורוסא אבא בני אסראיל׃ ואמרו ית רבוני פקיד
יי׳ למתן ית ארעא באחסנא בעדבא לבני ישר׳ ורבוני פקיד אתפקד במימרא

בממון ליתן כופר לשוב לשבת בארץ בטרם ימות הכהן׃ לנוס׃ כמו לנס כמו שובי מלחמה כנוס ממועד
ששבו מן המלחמה כי מולים היו כאשר תאמר שוב על ששב כבר ומול על שמל כבר כן תאמר לנוס
על מי שנס וקוראהו נוס כלומ׳ מוברח ואם תאמר לנוס לברוח ותפרשהו לא תקחו כפר למי שיש לו לברוח
לפטרו מן הגלות לא ידעתי היאך יאמר לשבת בארץ הרי עדיין לא נס ומהיכן ישוב׃ ולא תחניפו׃ ולא
תרשיעו ולא תחייבו כתרגומו׃ אשר אני שוכן בתוכה׃ שלא תשכינו אותי בטומאתם׃ כי אני שוכן בתוך

צלפחד אחינו לבנתיו: והיו
לאחד מבני שבטי בני ישראל
לנשים ונגרעה נחלתן מנחלת
אבתינו ונוסף על נחלת
המטה אשר תהיינה להם
ומגרל נחלתינו יגרע: ואם
יהיה היבל לבני ישראל
ונוספה נחלתן על נחלת
המטה אשר תהיינה להם
ומנחלת מטה אבתינו יגרע
נחלתן: ויצו משה את בני
ישראל על פי יהוה לאמר
כן מטה בני יוסף דברים: זה
הדבר אשר צוה יהוה לבנות
צלפחד לאמר לטוב בעיניהם
תהיינה לנשים אך למשפחת
מטה אביהם תהיינה לנשים:

די׳ למתן ית אחסנת צלפחד
אחונא לבנתיה: קאל אן אללה אמר
סיידנא באן יעטא אבלד נחלה
באסהם לבני אסראיל ואמרה
איצא באן ידפע נחלה צלפחד
אכינא אלי בנאתה: ויהוין לחד
מבני שבטי בני ישראל לנשין
ותתמנע אחסנתהון מאחסנת
אבהתנא ותתוסף על אחסנת
שבטא דיהוין להון ומעדב
אחסנתנא יתמנע: פנכאף אן צרן
נסאא לואחד מן אסבאט בני
אסראיל פתנקץ חצתהם מן
נחלה אבאינא ותזאד עלא חצה
אסבט אלדי ית זוגן מנה ויכון סהם
נחלתנא מנקוצא: ואם יהי יובלא
לבני ישראל ותתוסף אחסנתהון על
אחסנת שבטא דיהוין להון ומאחסנת

שבטא דאבהתנא תתמנע אחסנתהון: ולו יואפי סנה אטלאק לבני אסר
לבקית חצתהן מזאדה עלא חצה אסבט אלדי יתזווגן מנה ונקצא מן חצתנא:
ופקיד משה ית בני ישראל על מימרא דיי׳ למימר יאות שבטא דבני יוסף ממללין
פאמר מוסי בני אסראיל ען קול אללה קאילא כמא קאל סבט ולד יוסף: דין
פתגמא דפקיד יי׳ לבנת צלפחד למימר לדתקין בעיניהון יהוין לנשין ברם
לזרעית שבטא דאבוהון יהוין לנשין: הדי אלאמר אלדי אמר אללה פי חכם
בנאת צלפחד אן יתזווגן במן חסן ענדהן לכן יכון מן עשירה סבט אביהן:

בני ישרא׳ אף בזמן שהם מותרים שנינה בניהם: ונוסף על נחלת המטה שהרי בנה יורשה והבן מתיחס
על שבט אביו: ואם יהיה היובל מכאן היה ר׳ יהודה אומ׳ עתיד היובל שיפסוק: ואם יהיה היובל כלומר אין

ולא תסב נחלה לבני ישראל
ממטה אל מטה כי איש בנחלת
מטה אבתיו ידבקו בני ישראל:
וכל בת ירשת נחלה ממטות
בני ישראל לאחד ממשפחת
מטה אביה תהיה לאשה למען
יירשו בני ישראל איש נחלת
אבתיו: ולא תסב נחלה ממטה
למטה אחר כי איש בנחלתו
ידבקו מטות בני ישראל:
כאשר צוה יהוה את משה
כן עשו בנות צלפחד: ותהיינה
מחלה תרצה וחגלה ומלכה
ונעה בנות צלפחד לבני דדיהן
לנשים: ממשפחת בני מנשה

ולא תסחר אחסנא לבני ישראל
משבטא לשבטא ארי גבר
באחסנת שבטא דאבהתוהי
ידבקון בני ישראל: חתי לא תדור
נחלה כאנת לבני אסראיל מן
סבט אלי סבט בל ילזם כל סבט
מנהם נחלה אבאיה: וכל ברתא
ירתת אחסנא משבטיא דבני
ישראל לחד מזרעית שבטא
דאבוהא תהי לאתו בדיל דיירתון
בני ישראל גבר אחסנת אבהתוהי:
וכדי חכם כל בנת תרת נחלה
מן בעץ אסבאט בני אסראיל
פלואחד מן עשירה סבט אביהא
תכון זוגה לכי ירת כל סבט מנהם
נחלה אבאיה: ולא תסחר אחסנא

משבטא לשבטא אחרנא ארי גבר באחסנתיה ידבקון שבטיא דבני
ישראל: ולא תדור איה נחלה כאנת מן סבט אלי סבט אכל בל ילזם
כל סבט מן בני אסראיל נחלתה: כמא דפקיד יי׳ ית משה כן עבדא
בנת צלפחד: פצנען בנאת צלפחד כמא אמר אללה מוסא: והואה
מחלה ~~נ~~ תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנת צלפחד לבני אחי אבוהון
לנשין: פצארה מחלה תרצה וחגלה ומלכה ונעה בנאת
צלפחד נסא לבני אעמאמהן: מזרעית בני מנשה

זו מכירה שחוזרת ביובל שהירושה אינה חוזרת ואפלו יהיה היובל לא תחזור הנחלה לשבטו ונמצא
שנוספה על נחלת המטה אשר תהיינה להם: וכל בת ירשת נחלה שלא היה בן לאביה: מחלה תרצה: כאן מנאן
פי גדולתן זו מזו בשנים ונישאו כסדר תולדותן ובכל המקרא מנאן לפי חכמתן ומגיד ששקולות זו כזו:

חזק

בני יוסף היו לנשים ותהי נחלתן
על מטה משפחת אביהן: אלה
המצות והמשפטים אשר צוה
יהוה ביד משה אל בני ישראל
בערבת מואב על ירדן ירחו:

בר יוסף הואה לנשין· והות
אחסנתהון על שיבט זרעית
אבוהון: אדי מן עשירה' בני
מנשה אבן יוסף צרן נסאא
פכאנת נחלתהן לעשירה' סבט
ורדי אביהן: אלין פקודיא· דפקיד
יי· בידא דמשה לות בני ישראל.
במישריא דמואב· על ירדנא דיריחו: הדה אלוצאיא ואלאחכאם אלתי
אמר אללה בהא מוסי' לי בני אסראיל פי בוראת מואב על' אלארדן יריחא.

קלב פסו' סימ' בלק

סכום הפסוקים שלספר זה אלף ומאתים ושמונים ושמונה סימ' אדרפ"ח

פרשת אלה מסעי

בן יוסף

207 folios Apr 1880 S.L.
E. M.

Bt of M. W. Shapira
10 Apr. 1880.

[illegible]

[illegible]

הזורה א״ל

גיה

אלה

אלין

הדברים אשר דבר משה אל
כל ישראל בעבר הירדן
במדבר בערבה מול סוף בין
פארן ובין תפל ולבן וחצרת
ודי זהב: אחד עשר יום מחרב
דרך הר שעיר עד קדש
ברנע: ויהי בארבעים שנה

פתגמיא דמליל משה עם כל
ישראל בעברא דירדנא אוכח
יתהון על דחבו במדברא ועל
דארגיזו במישרא לקביל ים סוף
בפארן אתפלו על מנא ובחצירות
ארגיזו על בסרא ועל דעבדו
עיגל דדהב: הדה אלכלמאת
אלתי כלם בהא מוסא בני אסראיל
פי עבר אלארדן פי ברייה אלבירה מקאבל בחר אלקלזם בין פאלן ובין
תפל ולבן וחצרת וזאת אלדהב: מהלך חד עשר יומין מחורב אורח
טורא דשעיר עד רקם גיאה: עלא מסאפה אחדי עשר יומא מן
חוריב עלא טריק גבל סעיר אלי רקים ברנע: והוה בארבעין שנין.

אלה הדברים לפי שהן דברי תוכחה ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום
בהן לפיכך סתם את הדברים והזכירן ברמז מפני כבודן של ישראל: אל כל
ישראל: אלו הוכיח מקצתן היו אלו שבשוק אומרים אתם הייתם שומעים מבן עמרם ולא השיבותם
דבר מכך וכך אלו היינו שם היינו משיבים אותו לכך כנסם כולם ואמר להם הרי כולכם כאן כל מי
שיש לו תשובה ישיב: במדבר: לא במדבר היו אלא בערבות מואב ומהו במדבר אלא בשביל
מה שהכעיסוהו במדבר שאמרו מי יתן מותנו וג': בערבה: בשביל הערבה שחטאו בבעל פעור
בשטים בערבות מואב: מול סוף: על מה שהמרו בים סוף בבואם לים סוף שאמרו המבלי אין קברים
במצרים וכן בנסעם מתוך הים שנ' וימרו על ים בים סוף כדאיתא בערכין: בין פארן ובין תפל ולבן: אמ'
ר' יוחנן חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו תפל ולבן אלא הוכיחן על הדברים שתפלו על המן
שהוא לבן שאמרו בלחם הקלוקל ועל מה שעשו במדבר פארן על ידי המרגלים: וחצרות: במחלוקתו
של קרח: ד"א אמר להם היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע ואתם נדברתם
במקום: ודי זהב: הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם שנ' וכסף הרביתי להם וזהב עשו
לבעל: אחד עשר יום מחרב: אמר להם משה ראו מה גרמתם אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע

[illegible]

בעשתי עשר חדש באחד לחדש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה יהוה אתו אליהם: אחרי הכתו את סיחן מלך האמרי אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הבשן אשר יושב בעשתרת באדרעי: בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר: יהוה אלהינו דבר אלינו

בחד עסר ירחין בחד לירחא מליל משה עם בני ישראל ככל דפקיד יי יתיה לותהון: פלמא כאן פי סנה אלארבעין פי אליום אלאול מן אלשהר אלחאדי עשר כלם מוסא בני אסראיל בגמיע מא אמרה אללה איהם: בתר דמחא ית סיחון מלכא אמוראה דיתיב בחשבון וית עוג מלכא דמתנן דיתיב בעשתרות באדרעי: בעד פתחה בלד סיחון מלך

אלאמוריין אלמקים בחשבון ועוג מלך אלבתניה אלמקים פי עשתרות פי אדראעאת: בעברא דירדנא שרי משה. פריש ית אלפן אוריתא הדא למימר: פי עבר אלארדן פי בלד מואב אמען מוסא בביאן הדה אלשריעה: יי אלהנא מליל עמנא בחורב למימר סגי לכון דיתיבתון קאילא

בארעא דמואב

כדרך הר שעיר ואף הוא מהלך אחד עשר יום ואתם הלכתם אותה בשלשה ימים שהרי בעשרים באייר נסעו מחורב שנ׳ ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש וג׳ ובכ״ט בסיון שלחו המרגלים מקדש ברנע צא מהם שלשים יום שעשו בקברות התאוה שאכלו הבשר חדש ימים ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים נמצא בשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך וכל כך היתה שכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה׃ ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש׃ מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה ממי למד מיעקב שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתה אמר ראובן בני אני אומר לך מפני מה לא הוכחתיך כל השנים הללו כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי ומפני ארבעה דברים אין מ׳ מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו ושלא יהא חבירו רואהו ומתבייש ממנו כולי כדאיתא בספרי וכן יהושע לא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה וכן שמואל שנ׳ הנני ענו בי וכן דוד את שלמה בנו׃ אחרי הכותו׃ אמ׳ משה אם אני מוכיחן קודם שיכנסו לקצת הארץ יאמרו מה זה עלינו מה היטיב לנו אינו בא אלא לקנתר ולמצוא עילה שאין בו כח להכניסנו לארץ לפיכך המתין עד שהפיל סיחון ועוג לפניהם והורישם את ארצם ואחר כך הוכיחן׃ סיחון אשר יושב בחשבון׃ אלו לא היה סיחון קשה והיה שרוי בחשבון היה קשה שהמדינה קשה ואו היתה עיר אחרת וסיחון שרוי בתוכה היתה קשה שהמלך קשה על אחת כמה וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה שנ׳ אשר יושב בעשתרות המלך קשה והמדינה קשה׃ עשתרות הוא לשון צוקין וקושי כמו עשתרות קרנים ועשתרות זה הוא עשתרות קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל שנ׳ ויכו את רפאים בעשתרות קרנים ועוג נמלט מהם והוא שנ׳ ויבא הפליט ואומ׳ כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים׃ באדרעי׃ שם המלכות׃ הואיל

התחיל

בחרב לאמר רב לכם שבת בהר
הזה: פנו וסעו לכם ובאו הר
האמרי ואל כל שכניו בערבה
בהר ובשפלה ובנגב ובחוף הים
ארץ הכנעני והלבנון עד הנהר
הגדל נהר פרת: ראה נתתי
לפניכם את הארץ אשר
נשבע יהוה לאבתיכם לאברהם
ליצחק וליעקב לתת להם
ולזרעם אחריהם: ואמר
אלכם בעת ההוא לאמר לא
אוכל לבדי שאת אתכם: יהוה

באורשו
את הארץ
אשר

בטורא הדין: אלה רבנא קאלנא
פי חוריב חסבכם אלמקאם פי
הדי אלגבל: אתפנו וטולו לכון.
ועולו לטורא דאמוראה ולכל
מגירוהי: במישרא בטורא.
ובשפילתא ובדרומא ובספר
ימא. ארע כנענאה ולבנן. עד
נהרא רבא נהרא פרת: ולו
וארחלו. וארכלו אלי בלד אלאמורי
וגמיע גיראנה. פי אלגור ואלגבל.
ואלסהל ואלדרום וסאחל אלבחר.
בלד אלכנעניין ואללבנאן. אלי אלנהר
אלכביר נהר אלפראת: חזו יהבית
קדמיכון ית ארעא. עולו ואחסינו ית ארעא. דקיים יי׳ לאבהתכון לאברהם
ליצחק וליעקב למתן להון ולבניהון בתריהון: אנצרו קד געלת אלבלד
בין איריכם. אצעדו וחוזוה. כמא קסם אלה לאבאיכם לאברהם ליצחק
ויעקוב אן יעטיה להם ולנסלהם בעדהם: ואמרית לכון בעדנא
ההוא למימר. לית אנא יכיל בלחודי לסוברא יתכון: פקלת
לכם פי דלך אלוקת לא אסתטיע וחדי אן אחתמלכם: יי׳

קויבו

התחיל כמו הנה מיד הואלתי באר את התורה בשבעים לשון פירשה להם רב לכם שבת כפשוטו
ויש מדרש אגדה הרבה גדולה לכם ושכר על ישיבתכם בהר הזה עשיתם משכן מנורה וכלים קבלתם
תורה מניתם לכם סנהדרין שרי אלפים ושרי מאות פנו וסעו לכם זו דרך ערד וחרמה ובואו הר
האמורי כמשמעו ואל כל שכניו עמון ומואב והר שעיר בערבה זה מישור של יער בהר זה הר
המלך ובשפלה זו שפלת דרום ובנגב ובחוף הים אשקלון ועזה וקסריון כדאיתא בספרי עד הנהר
הגדול מפני שנזכר עם ארץ ישראל קוראו גדול משל הדיוט עבד מלך מלך הדבק לשחוור וישתחוו
לך קרב לגבי דהנא ואידהן ראה נתתי בעיניכם אתם רואים איני אומר לכם מאומד ומשמועה באו ורשו
אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה אלו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין לאבתיכם
למה הזכיר שוב לאברהם ליצחק וליעקב אלא אברהם כדי לעצמו יצחק כדי לעצמו יעקב כדי לעצמו
ואומר אליכם בעת ההיא לאמר מהו לאמר אמר להם משה לא מעצמי אני אומר אלא מפי הקב״ה לא
אוכל לבדי אפשר שלא היה משה יכול לדון את ישראל אדם שהוציאם ממצרים וקרע להם את הים

אלהיכם הרבה אתכם והנכם
היום ככוכבי השמים לרב: יהוה
אלהי אבתיכם יסף עליכם
ככם אלף פעמים ויברך אתכם
כאשר דבר לכם: איכה אשא
לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם:
הבו לכם אנשים חכמים
ונבנים וידעים לשבטיכם ואשימם
בראשיכם: ותענו אתי ותאמרו

אלהכון אסגי יתכון והא איתיכון
יומא דין ככוכבי שמיא לסגי:
אללה רבכם כתרכם והא אנתם
אליום ככואכב אלסמא כתרה:
יי אלהא דאבהתכון יוסיף עליכון
כותכון אלף זמנין ויבריך יתכון
כמא דמליל לכון: ואללה אלה
אבאיכם אן יזיד פיכם
מתלכם אלף מרה ויבארך פיכם
כמא ועדכם: איכדין אסובר בלחודי
טורחיכון ועסקיכון ודינכון: כיף אחתמל וחדי תקלכם וקצצכם וכצאמכם:
הבו לכון גוברין חכימין וסכלתנין ומדען לשבטיכון ואמנינון רישין
עליכון: האתו ברגאל חכמא פהמא מערופין לאסבאטכם. אציירהם
רייסא עליכם: ואתיבתון יתי ואמרתון תקין פתגמא דמלילתא

והוריד את המן והגיז את השלו לא היה יכול לדונם אלא כך אמר להם ה' אלהיכם הרבה אתכם הגדיל והרים
על דייניכם נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינים וכן אמר שלמה כי מי יוכל לשפוט את עמך הכבד הזה אפשר
מי שכתוב בו ויחכם מכל האדם אומר מי יוכל לשפוט אלא כך אמר שלמה אין דייני אומה זו כדייני שאר האומות
ע"א שאם דן והורג ומכה וחונק ומטה את דינו וגוזל את בעצך כלום אני אם חייבתי ממון שלא כדין נפשות אני נתבע
שנ' וקבע את קובעיהם נפש: והנכם היום ככוכבי השמים וכי ככוכבי השמים היו באותו היום והלא לא היו
אלא ששים רבוא מהו והנכם היום הנכם משולים כיום קיימים לעולם כחמה וכלבנה וכהכוכבים. יוסף עליכם
ככם אלף פעמים מהו שוב ויברך אתכם כאשר דבר לכם אלא אמרו לו משה אתה נותן קצבה לברכותינו
כבר הבטיח הקב"ה את אברהם אשר אם יוכל איש למנות וג' אמר להם זו משלי היא אבל הוא יברך אתכם
כאשר דבר לכם. איכה אשא לבדי אם אומר לקבל שכר לא אוכל זו היא שאמרתי לכם לא מעצמי אני
אומר לכם אלא מפי הקב"ה. טרחכם. מלמד שהיו ישראל טרחנין היה אחד מהם רואה את בעל דינו נוצח
בדין אומר יש לי עדים להביא יש לי ראיות להביא מוסיף אני עליכם דיינין. ומשאכם מלמד שהיו אפיקורסין
הקדים משה לצאת אמרו מה ראה בן עמרם לצאת שמא אינו שפוי בתוך ביתו איחר לצאת אמרו מה ראה בן
עמרם שלא לצאת מה אתם סבורים יושב ויועץ עליכם עיצות רעות וחושב עליכם מחשבות. ריבכם מלמד
שהיו רוגנים. הבו לכם הזמינו עצמכם לדבר. אנשים וכי תעלה על דעתך נשים מה ת"ל אנשים צדיקים.
חכמים כסופים. נבונים מבינים דבר מתוך דבר זו היא ששאל אריוס את רבי יוסף מה בין חכמים לנבונים חכם
דומה לשולחני עשיר כשמביאין לו דינרין לראות רואה וכשאין מביאין לו יושב ותוהה. נבון דומה לשולחני תגר
כשמביאין לו מעות לראות רואה וכשאין מביאין לו הוא מחזר ומביא משלו. וידועים לשבטיכם שהם ניכרים
לכם שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא ואם הגון הוא אבל אתם מכירים בו שאתם
גדלתם אותו לכך נאמר וידועים לשבטיכם. בראשיכם ראשים ומכובדים עליכם שתהיו נוהגין בהן כבוד
ויראה. ואשימם חסר יו"ד למה שאשמותיהם של ישראל תלויות בראשי דייניהם שהיה להם למחות ולכוין
אותם לדרך הישרה. ותענו אתי וג' חלטתם את הדבר להנאתכם היה לכם להשיב רבינו משה ממי נאה

טוב הדבר אשר דברת לעשות: ואקח את ראשי שבטיכם אנשים חכמים וידעים ואתן אותם ראשים עליכם שרי אלפים ושרי מאות ושרי חמשים ושרי עשרת ושטרים לשבטיכם: ואצוה את שפטיכם בעת ההוא לאמר שמע בין אחיכם ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו: לא תכירו פנים במשפט כקטן כגדל תשמעון לא תגורו מפני

למעבד: פאגבתמוני וקלתמא אצלח אן יעמל הדי אמר ה׳ י קלתאה: ודברית ית רישי שבטיכון גוברין חכימין ומרעין ומניתי יתהון רישין עליכון רבני אלפי ורבני מאותא ורבני חמשין ורבני עסוריתא וסרכין לשבטיכון: פאכדת מן רוסא אסבאטכם רגאלא חכמא מערופין פגעלתהם רייסא עליכם רייסא אלף ורייס מאיין ורייס כמסין ורייס עשרה ועראפא לאסבאטכם: ופקידית ית דייניכון בעדנא ההוא למימר שמעו בין אחיכון ותדינון קשטא בין גברא ובין אחוהי ובין גיורא: ואמרת חכאמכם פי דלך אלוקת וקלת להם אסמעו פי מא בין אכותכם ואחכמו בעדל פימא בין ארגל ואכיה וציפה: לא תשתמודעון אפי בדינא מלי זעירא כרבא תשמעון לא תדחלון מן קדם גברא:

ללמוד ממך או מתלמידך לא ממך שנצטערת עליה אלא ידעתי מחשבותיכם הייתם אומרים עכשיו יתמנו עלינו דיינים אם אין מכירנו אנו מביאין לו דורון והוא נושא לנו פנים לעשות אם הייתי מתעצל הייתם אומרים עשה מהרה ואקח את ראשי שבטיכם משכתים בדברים אשריכם על מי באתם להתמנות על בני אברהם יצחק ויעקב על בני אדם שנקראו אחים ורעים חלק ונחלה וכל לשון חבה אנשים חכמים וידעים אבל נבונים לא מצאתי זו אחת משבעה מדות שאמר יתרו למשה ולא מצא אלא שלשה אנשים צדיקים חכמים וידועים ראשים עליכם שתנהגו בהם כבוד ראשים במקח ראשים בממכר ראשים במשא ומתן נכנס ראשון יוצא אחרון שרי אלפים אחד ממונה על אלף שרי מאות אחד ממונה על מאה ושוטרים מנתי עליכם לשבטיכם אלו הכופתין והמכין ברצועה על פי הדיינין ואצוה את שופטיכם אמרתי להם היו מתונים בדין אם בא דין לפניך פעם אחת שתים ושלש אל תאמר כבר בא דין זה לפני פעמים הרבה אלא היו נושאים ונותנים בעת ההיא משמניתים אמרתי להם אין עכשיו כל שעבר לשעבר הייתם ברשות עצמכם עכשיו הרי אתם משועבדים לצבור שמע לשון הווה אורנט בלעז כמו זכור שמור ובין גרו זה בעל דינו שאוגר עליו דברים דא ובין גרו אף על עסקי דירה בין חלוקת אחים אפילו בין תנור לכיריים לא תכירו פנים במשפט זה הממונה להושיב הדיינין שלא יאמר איש פלוני נאה גבור או אושיבנו דיין איש פלוני קרובי אושיבנו דיין בעיר והוא אינו בקי בדינין נמצא מחייב את הזכאי ומחייב את החייב מעלה אני על מי שמינהו כאלו הכיר פנים בדין כקטן כגדול תשמעון שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה שאם קדם ובא לפניך לא תסלקנו לאחרון דא כקטן

איש כי המשפט לאלהים הוא
והדבר אשר יקשה מכם
תקרבון אלי ושמעתיו ׃ ואצוה
אתכם בעת ההוא את כל
ב הדברים אשר תעשון ׃ ונסע
מחרב ונלך את כל המדבר
הגדול והנורא ההוא אשר
ראיתם דרך הר האמרי כאשר
צוה יהוה אלהינו אתנו ונבא עד
קדש ברנע ׃ ואמר אלכם באתם
עד הר האמרי אשר יהוה אלהינו
נתן לנו ׃ ראה נתן יהוה אלהיך

ארי דינא דיי הוא ופתגמא
דיקשי מנכון תקרבון לותי
ואשמעניה ׃ לא תחבתו אלוגוה
פי אלחכם ואסמעו מן אלסגיר כאל
כביר ולא תחדרו אחדא לאן
אלחכם ללה ואי אמר צעב עליכם
ארפעוה אלי חתי אנטר פיה ׃
ופקידית יתכון בעדנא ההוא
ית כל פתגמיא דתעבדון ׃
ואוציתכם פי דלך אלוקת בגמיע
אלאמור אלתי יגב אן תצנעוהא ׃
ונטלנא מחרב והליכנא ית כל
מדברא רבא ודחילא ההוא

דחזיתון אורח טורא דאמוראה כמא דפקיד יי אלהנא יתנא ואתינא
עד רקם גיאה ׃ תם רחלנא מן חריב וסרנא גמיע תלך אלברייה אלעטימה
אלמכופה אלתי ראיתמוהא עלא טריק גבל אלאמוריין כמא אמרנא אללה
רבנא חתא צרנא אלי רקים ברנע ׃ ואמרית לכון אתיתון עד טורא
דאמוראה דיי אלהנא יהיב לנא ׃ פקלת לכם קד גיתם אלי גבל
אלאמוריין אלדי אללה רבנא מעטיה לנא ׃ חזי דיהב יי אלהך

כגדול תשמעון כתרגומו שלא תאמר זה עני הוא וחבירו עשיר ומצוה לפרנסו אזכה את העני
ונמצא מתפרנס בנקיות. ד״א שלא תאמר היאך אני פוגם כבודו של עשיר זה בשביל דינר אזכנו
עכשיו וכשיוצא לחוץ אומר לו תן לו שאתה חייב לו. לא תגורו מפני איש. לא תיראו. ד״א לא תגורו
לא תכניס דבריך מפני איש לשון אוגר בקיץ. כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא
כדין אתה מזקיקני להחזיר לו נמצא שהטית עלי המשפט. תקריבון אלי. על דבר זה נסתלק ממנו
משפט בנות צלפחד וכן שמואל אמר לשאול אנכי הרואה אמר לו הקב״ה חייך שאני מודיעך שאין אתה
רואה ואימתי הודיעו כשבא למשוח את דוד וירא את אליאב ויאמר אך נגד ה׳ משיחו אמר לו הקב״ה ולא
אמרת אנכי הרואה אל תבט אל מראהו. את כל הדברים אשר תעשון. אלו עשרת דברים שבין דיני
ממונות לדיני נפשות. המדבר הגדול והנורא. שהיו בו נחשים כקורות ועקרבים כקשתות. ותקרבון אלי
כלכם. בערבוביא ולהלן הוא אומר ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם ותאמרו הן הראנו

לפניך את הארץ עלה רש כאשר
דבר יהוה אלהי אבתיך לך אל
תירא ואל תחת: ותקרבון אלי
כלכם ותאמרו נשלחה אנשים
לפנינו ויחפרו לנו את הארץ וישבו
אתנו דבר את הדרך אשר
נעלה בה ואת הערים אשר
נבא אליהן: וייטב בעיני
הדבר ואקח מכם שנים עשר
אנשים איש אחד לשבט:
ויפנו ויעלו ההרה ויבאו עד
נחל אשכל וירגלו אתה: ויקחו
בידם מפרי הארץ ויורדו א
אלינו וישבו אתנו דבר ויאמרו

קדמך ית ארעא סק אחסין כמא
דמליל יי אלהא דאבהתך לך לא
תדחל ולא תתבר: אנצר קד
געל אלה רבך אלבלד בין ידיך
אצעד פחזה כמא ועדך אלה
אלה אבאיך לא תכאף ולא תדער:
וקריבתון לותי כולכון ואמרתון
נשלח גוברין קדמנא ויאללון
לנא ית ארעא ויתיבון יתנא
פתגמא ית אורחא דניסק בה וית
קרויא דניעול להון: פתקדם אלי
כתיר מנכם וקלתם נבעת רגאלא
בין ידינא ירומון לנא אלבלד ויורדון
עלינא גואבא ען אלטריק אלדי
נצעד בה ואלקרא אלדי נרד אליהא:

ושפר בעיני פתגמא ודברית מנכון תרי עסר גוברין גברא חד לשבטא:
פחסן דאך ענדי ואכדת מנכם אתני עשר רגלא רגל ואחד מן כל
סבט: ואתפניאו וסליקו לטורא ואתו עד נחלא דאתכלא ואלילו יתה:
פולו וצעדו אלי אלגבל וגאוו אלי ואדי אלענקוד וגסוה: ונסיבו בידיהון מאבא
דארעא ואחיתו לנא ואתיבו יתנא פתגם ואמרו טבא ארעא

וגו' אותה קריבה היתה הוגנת ילדים מכבדים את הזקנים ושלחום לפניהם וזקינים מכבדים את הראשים ללכת לפניהם אבל כאן ותקרבון כולכם בערבוביא ילדים דוחפים את הזקנים וזקנים מכבדים דוחפין את הראשים" וישיבו אותנו דבר" באיזה לשון הם מדברים" את הדרך ילכו בה" אין דרך שאין בה עקמימות" ואת הערים אשר נבוא אליהן" תחלה לכבוש" וייטב בעיני הדבר" בעיני ולא בעיני המקום ואם בעיני משה היה טוב" למה אמרה בתוכחות משל לאדם שאומר לחבירו מכור לי חמורך זה אמר לו הין נותנו אתה לי לנסיון אמר לו הין בהרים וגבעות כיון שראה שאין מעכבו כלום אמר הלוקח בלבו בטוח הוא זה שלא אמצא בו מום אמר לו טול מעותיך איני מנסהו מעתה אף אני הודיתי לדבריכם שמא תחזרו בכם כשתראו שאיני מעכב ואתם לא חזרתם בכם" ואקח מכם מן הברורים שבכם מן המסולתים שבכם" שנים עשר אנשים איש אחד לשבט" מגיד שלא היה שבט לוי עמהם" עד נחל אשכול מגיד שנקרא על שם סופו" וירגלו אותה" מלמד שהלכו בה

טובה הארץ אשר יהוה אלהינו
נתן לנו׃ ולא אביתם לעלות
ותמרו את פי יהוה אלהיכם׃
ותרגנו באהליכם ותאמרו
בשנאת יהוה אתנו הוציאנו
מארץ מצרים לתת אתנו ביד
האמרי להשמידנו׃ אנה אנחנו
עלים אחינו המסו את לבבנו
לאמר עם גדול ורם ממנו ערים
גדלת ובצורת בשמים וגם בני
ענקים ראינו שם׃ ואמר אלכם
לא תערצון ולא תיראון מהם׃
ג יהוה אלהיכם ההלך לפניכם

דיי אלהנא יהיב לנא׃ ואכדו
מעהם מן תמרה ואחדרוה אלינא
וררו עלינא גואבא וקאלו אן
אלבלד אלדי אלה רבנא מעטיאה
לנא ג׳יד׃ ולא אביתון למיסק
וסריבתון על מימרא דיי אלהכון׃
פלם תשון אצעוד וכאלפתם אמר
אלה רבכם׃ ואתרעמתון
במשכניכון ואמרתון בדסני יי
יתנא אפקנא מארעא דמצרים
למימסר יתנא בידא דאמוראה
לשיציותנא׃ ותכרסתם פי אכביתכם
וקלתם מן שנאת אלה לנא
אכרגנא מן בלד מצר ליסלמנא

פי יד אמוריין פינפדונא׃ לאן אנחנא סלקין אחנא אתבלו ית לבנא
למימר עם רב ותקיף מננא קרוין רברבן וכליבן עד צית שמיא
ואף בני גבריא חזינא תמן׃ אלא אין כחן צאעדין ואכותנא קד
אמאסו קלובנא בקולהם אן אקום אכתר ואעטם מנא ואן קראהם
כבאר חצינה תראני אסמא ואיצא בני אלגבאבלה ראינאהם תם׃ ואמרית
לכון לא תתבלון ולא תדחלון מנהון׃ וקלת לכם לא תרהבוהם ולא
תכאפוהם׃ יי אלהכון דמדבר קדמיהון מימריה מגיח לכון

ארבעה
אומנין שתי ועדב׳ ויורידו אלינו׳ מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות׳ ויאמרו טובה הארץ׳ מי הם שאמרו
טובתה יהושע וכלב׳ ותמרו׳ לשון התרסה התרסתם כנגד מאמרו׳ ותרגנו׳ לשון הרע וכן דברי נרגן אדם
המוציא דבה׳ בשנאת ה׳ אותנו׳ והוא היה אוהב אתכם אבל אתם שונאים אותו׳ משל הדיוט אומר מה דבלבך
על רחמך מה דבלביה עלך׳ הוציאנו ממצרים׳ הוצאתו לשנאה היתה משל למלך בשר ודם שהיו לו שני
בנים ויש לו שתי שדות אחת של שקיא ואחת של בעל למי שהוא אוהב נותן של שקיא ולמי שהיה שונא
נותן לו של בעל׳ ארץ מצרים של שקיא היא שנילוס עולה ומשקה אותה וארץ כנען של בעל והוציאנו
ממצרים לתת לנו את ארץ כנען׳ ערים גדולות ובצורות בשמים׳ דברו הכתוב בלשון הבאי׳ לא תערצון׳ לשון

הוא ילחם לכם ככל אשר
עשה אתכם במצרים לעיניכם׃
ובמדבר אשר ראית אשר
נשאך יהוה אלהיך כאשר
ישא איש את בנו בכל הדרך
אשר הלכתם עד באכם עד
המקום הזה׃ ובדבר הזה
אינכם מאמינם ביהוה אלהיכם׃
ההלך לפניכם בדרך לתור
לכם מקום לחנתכם באש
לילה לראתכם בדרך אשר
תלכו בה ובענן יומם׃ וישמע
יהוה את קול דבריכם ויקצף
וישבע לאמר׃ אם יראה

ככל דעבד עמכון במצרים
לעיניכון׃ אלה רבכם אלסאיר
כורה בין אידיכם הו יחארב
ענכם כגמיע מא צנע מעכם
במצר בחצרתכם׃ ובמדברא
דחזיתא דסוברך יי אלהך כמא
דמסובר גברא ית בריה בכל
אורחא דהליכתון עד מיתיכון
עד אתרא הדין׃ וכמא ראית פי
אלבראן אלה רבך חמלך כמא
יחמל אמר ולדה אשפאקא
פי כל טריק סרתם פיה אלי אן גיתם
אלי הדא אלמוצע׃ ובפתגמא הדין
ליתיכון מהימנין במימרא דיי
אלהכון׃ ופי הדי אלאמר אן לא תומנון

באלה רבכם׃ דמדבר קדמיכון באורחא לאתקנא לכון אתר בית
משרי לאשריותכון בעמודא דאישתא בליליא לאחזיותכון באורחא
דתהכון בה ובעמודא דעננא ביממא׃ אלסאיר כורה אמאמכם פי אלטריק
ליצלח לכם מכאנא לנזולכם ובאלנאר לילא ליריכם אלטריק אלדי
תסלכונה ובאלגמאם נהארא׃ ושמיע קדם יי ית קל פתגמיכון ורגיז וקיים
למימר׃ פסמע אלה כלאמכם וסכט ואקסם קאילא׃ אם יחזי

שבירה כתרגומו ודומה לו בחרון נחלים לשבור נחלים׳ ילחם לכם׳ בשבילכם׳ ובמדבר אשר
ראית מוסב על מקרא שלמעלה הימנו׳ ככל אשר עשה אתכם במצרים׳ ועשה אף במדבר
אשר ראית כי נשאך וגו׳׳ כאשר ישא איש את בנו׳׳ כמו שפירש אצל ויסע מלאך האלהים
ההולך לפני מחנה ישראל וגומ׳׳ משל למהלך בדרך ובנו לפניו באו לסטים לשבותו׳ לו׳׳ ובדבר
הזה׳ שהוא מבטיחכם להביאכם אל הארץ אינכם מאמינים בו׳׳ לראותכם׳ כמו להראותכם וכן
לנחותם הדרך וכן לשמיע בקול תודה וכן לגבת לגיד ביזרעאל׳׳ אשר דרך בה׳ חברון שנ׳ ויבא
עד חברון׳׳ התאנף׳ נתמלא רוגז׳ פנו לכם׳ אחורי׳ להעביר אתכם דרך רוחב אדום לצד צפון ליכנס

איש באנשים האלה הדור הרע
הזה את הארץ הטובה אשר
נשבעתי לתת לאבתיכם׃
זולתי כלב בן יפנה הוא יראנה
ולו אתן את הארץ אשר דרך
בה ולבניו יען אשר מלא
אחרי יהוה׃ גם בי התאנף יהוה
בגללכם לאמר גם אתה לא
תבא שם׃ יהושע בן נון העמד
לפניך הוא יבא שמה אתו חזק
כי הוא ינחלנה את ישראל׃
וטפכם אשר אמרתם לבז
יהיה ובניכם אשר לא ידעו
היום טוב ורע המה יבאו שמה
ולהם אתננה והם יירשוה׃ ואתם

גבר בגובריא האלין דרא בישא
הדין ית ארעא טבתא דקיימית
למיתן לאבהתכון׃ אן ראא רגל
מן הולאי אלנאס הדי אלגיל אלרדי
אלבלד אלג'ייד אלדי קסמת באעטאיה
לאבאיכם׃ אלהין כלב בר יפנה הוא
יחזינה ולה אתן ית ארעא
דדרך בה ולבנוהי חלף דאשלים
בתר דחלתא דיי׃ סוי כלב אבן
יפנה פאנה יראה ולה אעטי אלבלד
אלדי סלכה ולבניה למא אתבע
טאעה אללה׃ אף על יהוה רגז
מן קדמי בדילכון למימר אף את
לא תיעול לתמן׃ ועלי איצא
גצ'ב אללה בסבב מא חדתני אד
תאכרתם וקאל אנת איצא לא

תדכ'להא׃ יהושע בר נון דקאים קדמך הוא ייעול לתמן יתיה תקיף
ארי הוא יחסננה לישראל׃ בל יהושע אבן נון אלקאים בין ידיך הו
ידכ'להא פאשדדה פאנה יורתהא לבני אסראיל׃ וטפלכון דאמרתון
לבזא יהון ובניכון דלא ידעו יומא דין טב וביש אנון ייעלון לתמן
ולהון אתננה ואנון יירתונה׃ ואטפאלכם אלדי תוהמתם אנהם יכונו גנימה
ובניכם אלדין הם אליום לא יערפו כיר ושר לאחרב הם ידכ'לונהא ולהם אעטיהא
פיחוזונהא׃ ואתון אתפנו (לכון) וטולו למדברא אורח ימא דסוף׃ ואנתם

ליורך קלקלתם וגרמתם לכם עכוב׳ פנו לכם׳ לאחוריכם ותלכו במדבר לצד ים סוף שהמדבר
שהיו הולכים בו לדרומה שלהר שעיר היה מפסיק בין ים סוף להר שעיר עתה המשכו לצד הים
ותסבבו את הר שעיר כל דרומו מן המערב למזרח׳׳ ותפיכו׳ לשון הנכו ועלכו אל המקום

פנו לכם וסעו המדברה דרך
ים סוף׃ ותענו ותאמרו אלי
חטאנו ליהוה אנחנו נעלה
ונלחמנו ככל אשר צונו יהוה
אלהינו ותחגרו איש את כלי
מלחמתו ותהינו לעלות ההרה׃
ויאמר יהוה אלי אמר להם לא
תעלו ולא תלחמו כי אינני
בקרבכם ולא תנגפו לפני
איביכם׃ ואדבר אליכם ולא
שמעתם ותמרו את פי יהוה
ותזדו ותעלו ההרה׃ ויצא
האמרי הישב בהר ההוא
לקראתכם וירדפו אתכם
כאשר תעשינה הדברים ויכתו
אתכם בשעיר עד חרמה׃ ותשבו

פולו וארחלוא אבר טריק בחר
אלקלזם׃ ואתיבתון ואמרתון
לי׳ חבנא קדם יי׳ אנחנא נסק
ונגיח קרב ככל דפקדנא יי׳
אלהנא׳ וזריזתון גבר ית מני
קרביה׳ ושריתון למיסק לטורא׃
פאגבתם וקלתם ליקד אכטאנא
ללה׳ נחן נצעד ונחארב׳ כמא
יאמרנא אלהרבנא פתקלד כל
ואחד מנכם אלה׳ חרבה׳ ובאדרתם
לתצעדו אגבל׃ ואמר יי׳ לי אימר
להון לא תיסקון ולא תגיחון קרב׳
ארי לית שכינתי בינכון ולא
תתברון קדם בעלי דבבכון׃
פקאל אלה לי׳ קל להם לא תצעדו
ולא תתארבוהם׳ פאני ליס מעכם
ולא תנהזמון בין ידי אעדאיכם׃
ומלילית עמכון ולא קבילתון׳ וסריבתון על מימרא דיי׳ וארשעתון
וסליקתון לטורא׃ פקלת לכם ד׳אך ולם תקבלו׳ בל כאלפתם אמר אללה׳
ותווקחתם עלא צעוד אגבל׃ ונפק אמוראה דיתיב בטורא ההוא
לקדמותכון׳ ורדפו יתכון׳ כמא דנתזן דבריתא׳ וטרדו יתכון׳ בשעיר עד
חרמה׃ פכרג אמוריין אלמקימין פי ד׳אך אגבל תלקאכם׳ פכלבפם כמא
ילסע אנחל׳ וחטמוכם׳ מן שעיר אלא חרמה׃ ותבתון ובכיתון

זה הלשון שאמרתם לשון הין כלומר כבר מנתם׳׳ לא תעלו׳׳ לא עלייה תהא לכם אלא ירידה׳׳ כאשר
תעשינה הדבורים׳׳ מה הדבורה הזאת כשהיא מכה את האדם מיד מתה אף הם כשהיו נוגעים בכם מיד
מתים׳׳ ולא שמע ה׳ בקולכם כביכול עשיתם מדת רחמים כאכזרי׳׳ ותשבו בקדש ימים רבים׳׳ תשעה עשר

בך ותבכו לפני יהוה ולא שמע
יהוה בקלכם ולא האזין אליכם:
ותשבו בקדש ימים רבים
כימים אשר ישבתם: ונפן ונסע
המדברה דרך ים סוף כאשר
דבר יהוה אלי ונסב את הר
שעיר ימים רבים:
ד ויאמר יהוה אלי לאמר: רב לכם
סב את ההר הזה פנו לכם צפנה:
ואת העם צו לאמר אתם
עברים בגבול אחיכם בני
עשו הישבים בשעיר וייראו
מכם ונשמרתם מאד: אל
תתגרו בם כי לא אתן לכם

קדמ׳ ולא קביל יי׳ צלותכון ולא
אצית למליכון: פרגעתם באכין
בין ידי אלה ולם יסמע צותכם
ולא אצגא אליכם: ויתיבתון ברקם
יומין סגיאין כיומיא דיתיבתון:
פאקמתם פי רקים מדה טוילה
שביה בסאיר מא אקמתם:
ואתפנינא ונטלנא למדברא
אורח ימא דסוף כמא דמליל
יי׳ עמי: ואקיפנא ית טורא
דשעיר יומין סגיאין: תם
ולינא ורחלנא פי אבר טריק
בחר קלזם כמא אמרני
אלה ואסתדרנא גבל שעיר
מדה טוילה: ואמר יי׳
לי למימר: תם קאל אלה לי קאילא: סגי לכון דאקיפתון ית טורא
הדין אתפנו לכון לציפונא: חסבכם מן אלאחאטה בהדא אלגבל ולו עלי
שמאלא: וית עמא פקיד למימר אתון עברין: בתחום אחיכון בני עשו
דיתבין בשעיר וידחלון מנכון ותסתמרון לחדא: ומר קומך יקל
להם אנתם גאיזון פי תכם אכותכם בני עשו אלמקימין בשעיר
וסיכאפונכם ואחדרו גדא: לא תתגרון בהון ארי לא אתן לכון

שנה׳ כימים אשר ישבתם בשאר המסעות ושם היו שמונה ושלשים שנה י״ט מהם עשו בקדש וי״ט
עשר שנה הולכים ומטורפים וחזרו לקדש כמו שנ׳ ויבאו במדבר כך מצאתי בסדר עולם: ונסע המדבר׳
אלו לא חטאו היו עוברים דרך הר שעיר ליכנס לארץ מן דרומו לצפונו ובשביל שקלקלו הפנו לצד המדבר
שהוא בין ים סוף לדרומו של הר שעיר והלכו אצל דרומו מן המערב למזרח דרך ים סוף דרך יציאתן ממצרים
שהוא במקצוע דרומית מערבית משם היו הולכים לצד המזרח: ונסבו את הר שעיר: כל דרומו עד ארץ מואב
פנו לכם צפונה: סובו לכם לרוח מזרחית מן הדרום לצפון פניכם לצפון נמצאו הולכים את רוח מזרחית וזהו שנ׳

מארצם עד מדרך כף רגל כי
ירשה לעשו נתתי את הר שעיר:
אכל תשברו מאתם בכסף
ואכלתם וגם מים תכרו מאתם
בכסף ושתיתם: כי יהוה אלהיך
ברכך בכל מעשה ידך ידע
לכתך את המדבר הגדל הזה
זה ארבעים שנה יהוה אלהיך
עמך לא חסרת דבר: ונעבר
מאת אחינו בני עשו הישבים
בשעיר מדרך הערבה מאילת
ומעצין גבר
ונפן ונעבר דרך
מדבר מואב: ויאמר יהוה אלי

מארעהון עד מדרך פרסת רגל
ארי ירותא לעשו יהבית ית
טורא דשעיר: לא תתחרשו בהם
פאני ליס אעטיכם מן בלדהם
ולא וטי קדם לאן גבל סעיר
קד אעטיתה לעשו וראתה:
עבורא תזבנון מנהון בכספא
ותיכלון. ואף מיא תזבנון מנהון
בכספא ותשתון: בל אשתרו
מנהם טעאמא בתמן פכלוה
ומא פאשרבוה: ארי יי׳ אלהך
ברכך בכל עובדי ידך. סופיק לך
צרכך במהלכך. ית מדברא רבא
הדין דנן ארבעין שנין מימרא
דיי׳ אלהך בסעדך. לא חסרתא
מדעם: לאן אללה רבך קד באדך לך. פי גמיע אעמלך. ואחסן איך
ענד מסירך. פי הדא אלבר אלעצים. פהדה ארבעין סנה. אללה רבך מעך
לם יעוזך שיא: ועברנא מלות אחנא בני עשו. דיתבין בשעיר מ
מאורח מישרא מאילת ומעציון גבר ואתפנינא ועברנא. אורח מדברא
דמואב: פג׳זנא מן אכותנא בני עשו. אלמקימין בסעיר. מן טריק אלבריה.
מאילת ועציון גבר. וולינא והחלנא טריק בריה׳ מואב: ואמר יי׳ לי:

ויבואו ממזרח שמגיע לארץ מואב׳ ונשמרתם מאד׳ ומהו השמירה אל תתגרו בם׳ עד מדרך כף רגל׳ אפלו מ
מדרך כף רגל׳ כלומר אפלו דריסת הרגל איני מרשה לכם לעבור בארצם שלא ברשות. ומדרש אגדה עד
שיבא דריסת כף רגל על הר הזיתים שנ׳ ועמדו רגליו וג׳ ירושה לעשו׳ מאברהם עשר עממים נתתי לו
שבעה לכם קיני וקנזי וקדמוני הן עמון ומואב ושעיר אחת מהם לעשו והשתים לבני לוט בשכר
שהלך אתו למצרים ושתק על מה שהיו אומרים על אשתו אחותי היא עשאו כבנו. תכרו׳ לשון מקח
וכן אשר כריתי לי שכן בכרכי הים קורין למכירה כירה׳ כי ה׳ אלהיך ברכך׳ לפיכך לא תכפו את טובתי

אל תצר את מואב ואל תתגר
בם מלחמה כי לא אתן לך
מארצו ירשה כי לבני לוט נתתי
את ער ירשה׃ האמים לפנים
ישבו בה עם גדול ורב ורם
כענקים׃ רפאים יחשבו אף הם
כענקים והמאבים יקראו להם
אמים׃ ובשעיר ישבו החרים
לפנים ובני עשו יירשום ויש
וישמידום מפניהם וישבו תחתם
כאשר עשה ישראל לארץ
ירשתו אשר נתן יהוה להם׃
עתה קמו ועברו את נחל זרד לכם
ונעבר את נחל זרד׃ והימים

לא תצור ית מואבאי ולא תתגרי
למעבד עמהון קרבא ארי לא
אתין לך מארעהון ירותא ארי
לבני לוט יהבית ית לחית ירותא׃
פקאל אללה לי לא תחאצר למואבין
ולא תתחרש בהם פאני לא
אעטיכם מן בלאדהם וראתה
לאן לבני לוט קד געלת ער
וראתה׃ אימתני מלקדמין יתיבו
בה עם רב וסגי ותקיף כגבריא׃
וכאן אלאיוביין אקאמו בהם
קבלהם קום כביר כתיר ורפיע
כאלגבארין׃ גיבריא מתחשבין
אף אנון כגיבריא ומואבאי
קרן להון אימתני׃ והם יחסבון
שגאעא כאלגבארין ולמואביין יסמונהם אלאיוביין׃ ובשעיר יתיבו
חוראי מלקדמין ובני עשו תריכונון ושיצאונון מן קדמיהון ויתיבו
באתרהון כמא דעבד ישראל לארע ירותתיה דיהב יי׳ להון׃ ואמא פי
סעיר פקאם אלחוריין קבל בני עשו חתי אתו פקרצוהם ואנפרוהם מן
בין ידיהם ואקאמו מכאנהם כמא צנע אסראיל בבעץ חוזה אלדי
אעטאהם אללה׃ כען קומו ועיברו לכון ית נחלא דזרד׃ ועברנא ית
נחלא דזרד׃ אלאן קומו ואעברו ואד זרד פעברנאה׃ ויומיא דהליכנא

להראות כאן את עצמכם עניים אלא הראו עצמכם עשירים׃ ונפן ונעבר׃ לצד צפון הפכנו פנינו להלך רוח מזרחית׃ ואל תתגר בם׃ לא אסר להם על מואב אלא מלחמה אבל מגיריאים היו אותם ונוטלים להם כשהם מצויינים לפי כך כתיב ויגר מואב מפני העם שהיו שוללים ומלחמה ובני עמון נאמר אל תתגר בם שום גרוי בשכר צניעות אמם שלא פרסמה על אביה כמו שעשתה הבכירה שקראה שם בנה מואב׃ ער׃ שם המדינה׃ האמים לפנים וג׳ אתה סבור שאלו רפאים שנתתי לאברהם לפי שהאמים שהם רפאים ישבו בה לפנים אבל לא זו היא כי אותן רפאים תור׳ ש״י

אשר הלכנו מקדש ברנע עד
אשר עברנו את נחל זרד
שלשים ושמנה שנה עד תם
כל הדור אנשי המלחמה מקרב
המחנה עד תמם כאשר נשבע
יהוה להם: וגם יד יהוה היתה
בם להמם מקרב המחנה עד
תמם: ויהי כאשר תמו כל
אנשי המלחמה למות מקרב
העם: וידבר
יהוה אלי לאמר: אתה עבר
היום את גבול מואב את ער:
וקרבת מול בני עמון אל תצרם
ואל תתגר בם כי לא אתן מארץ

מרקם גיאה עד דעברנא ית
נחלא דזרד תלתין ותמני שנין
עד דסף כל דרא גברי מגיחי
קרבא מגו משריתא כמא דקיים
יי׳ להון: וכאנה׳ גמלה׳ אלאיאם
מנד סרנא מן רקים ברנע אלי אן
עברנא ואד זרד תמאניה
ותלאתין סנה אלי אן פני גמיע
אלקום אלמחארבין מן אלמעסכר
כמא קסם אללה עליהם: ואף
מחא מן קדם יי׳ הות בהון לשיציותהון
מגו משריתא עד דשלימו:
ואפה מן ענד אללה חלת בהם
לאהלאכהם מן בין אלעסכר אלי
אן פנו: והוה כד שלימו כל גברי

מגיחי קרבא למימת מגו עמא: פלמא פני גמיעהם מן בין אלאמה:
ומליל יי׳ לי למימר: וקאל אללה לי קאילא: את עבר יומא דין ית תחום
מואב ית לחיית: אנת גאיז אליום תכם מואב אלדי הו ער: ותתקרב
לקביל בני עמון לא תצור עליהון ולא תתגרי למעבד עמהון קרבא ארי
לא אתין מארע בני עמון לך ירותא ארי לבני לוט יהבתה ירותא: פתקרב
מן בני עמון פלא תחארבהם ולא תתחרש בהם פאני לא אעטיך מן בלדהם

מפני בני לוט והושבתים תחתם" רפאים יחשבו וג׳" רפאים היו כחשבון אותם אימים בענקים הקדמונים רפאים על שם שכל
הרואה אותם ידיו מרפות" אימים" ע״ש שאימתם מוטלת על הבריות וכן ובשעיר ישבו החורים וכתתים לבני עשו"
יירשום" לשון הווה כלומר נתתי בהם כוח שהיו מורישים אותם והולכים" היתה בם" למהר ולהומם בתוך ארבעים
שנה שלא יגרמו לבניהם עוד להתעכב במדבר" ויהי כאשר תמו וג׳" וידבר ה׳ אלי וגו׳" אבל משלוח המרגלים
ע״כ לא נאמר בפרשה וידבר אלא ויאמר ללמדך שכל שמונה׳ ושלשים שנה שהיו ישרא׳ כנזופים לא נתייחד
עמו הדבור בלשון חבה פנים אל פנים וישוב ללמדך שאין השכינה שורה על הנביאים אלא בשביל ישרא׳" אנשי
המלחמה" מבן עשרים שנה היוצאים בצבא" אתה עובר היום את גבול מואב א׳ מול בני עמון" מכאן שארץ עמון

בצד צפון

בני עמון לך ירשה כי לבני לוט
נתתיה ירשה׃ ארץ רפאים
תחשב אף הוא רפאים ישבו בה
לפנים והעמנים יקראו להם
זמזמים׃ עם גדול ורב ורם
כענקים וישמדם יהוה מפניהם
ויירשם וישבו תחתם׃ כאשר
עשה לבני עשו הישבים בשעיר
אשר השמיד את החרי מפניהם
ויירשם וישבו תחתם עד היום
הזה׃ והעוים הישבים בחצרים
עד עזה כפתרים היצאים מכפתר
השמידם וישבו תחתם׃ קומו סעו
ועברו את נחל ארנן ראה נתתי
בידך את סיחן מלך חשבון

חוזא ארי געלתהא לבני לוט
חוזא׃ ארע גיבריא מתחשבא
אף היא גיברין יתיבו בה מלקדמין
ועמונאי קרן להון חשבני׃ והי
תחסב איצא מן בלד אגבארין׃
לאן אגבארה אקאמו כהא
קבלהם׃ ואלעמוניין יסמונהם רוי
אהמם׃ עם רב וסגי ותקיף
כגיבריא ושיצינון יי מן קדמיהון
ויריתונון ויתיבו באתרהון׃ קום
כביר רמע כאגבארין אנפדהם
אלה מן בין ידיהם פקר צוהם
ואקאמו מכאנהם׃ כמא
דעבד לבני עשו דיתבין בסעיר
דשיצי ית חוראי מן קדמיהון
ותריכונון ויתיבו באתרהון׃ וא
עד יומא הדין׃

כמא צנע לבני עשו אלמקימין בסעיר אד אנפד אלחוריין מן בין ידיהם·
אד אנפד אלחוריין מן בין ידיהם פקר צוהם ואקאמו מכאנהם אלי יומנא
הדא׃ ועוואי דיתבין ברפיח עד עזה קפוטקאי דנפקו מקפוטקא
שיציאונון ויתיבו באתרהון׃ ואלעוים אלמקימין ברפח אלי גזה אלמאטיין
אלדי כרגו מן דמיאט קרצוהם ואקאמו מכאנהם׃ קומו טולו ועיברו
ית נחלא דארנון חזי [illegible] ית סיחון מלכא דחשבון
דמסרית בידך

לצד צפון׳׳ ארץ רפאים׳׳ נחשבת אף היא לפי שהרפאים ישבו בה לפנים אבל לא זו היא שנתתי לאברהם׳׳
והעוים היושבים בחצרים וג׳׳ עוים מפלשתים הם שעמהם הם נחשבים בספר יהושע שנא׳ חמשת סרני
פלשתים העזתי והאשדודי והאשקלוני והגתי והעקרוני והעוים ומפני השבועה שנשבע אברהם
לאבימלך לא יכלו ישראל להוציא ארצם מידם׳׳ והבאתי עליהם כפתורים והשמידום וישבו תחתם
ועכשיו אתם מותרים לקחתה מידם׳׳ תחת כל השמים׳׳ למד שעמדה חמה למשה ביום ס׳

הָאֱמֹרִי וְאֶת אַרְצוֹ הָחֵל רָשׁ
וְהִתְגָּר בּוֹ מִלְחָמָה: הַיּוֹם הַזֶּה
אָחֵל תֵּת פַּחְדְּךָ וְיִרְאָתְךָ עַל
פְּנֵי הָעַמִּים תַּחַת כָּל הַשָּׁמָיִם
אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן שִׁמְעֲךָ וְרָגְזוּ
וְחָלוּ מִפָּנֶיךָ: וָאֶשְׁלַח מַלְאָכִים
מִמִּדְבַּר קְדֵמוֹת אֶל סִיחוֹן מֶלֶךְ
חֶשְׁבּוֹן דִּבְרֵי שָׁלוֹם לֵאמֹר:
אֶעְבְּרָה בְאַרְצֶךָ בַּדֶּרֶךְ בַּדֶּרֶךְ
אֵלֵךְ לֹא אָסוּר יָמִין וּשְׂמֹאול:
אֹכֶל בַּכֶּסֶף תַּשְׁבִּרֵנִי וְאָכַלְתִּי
וּמַיִם בַּכֶּסֶף תִּתֶּן לִי וְשָׁתִיתִי רַק
אֶעְבְּרָה בְרַגְלָי: כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ לִי
בְּנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשֵׂעִיר
וְהַמּוֹאָבִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָר עַד

אמוראה ויתארעיה שרי
לתרכותיה ואתגרי למעבד
עימיה קרב: פקומו וארחלו. וז
ואעברו ואד ארנון ואנטר קד
אסלמת פי ידך. סיחון מלך חשבון
אמורי ובלדה פאבד בקרצה.
ותחרש במחארבתה: יומא דין
אשרי למתן זיעתך ודחלתך
על אפי עממיא דתחות כל
שמיא די ישמעון שמעך ויזועון
ויתבלון מן קדמך: ומן הדא.
אבתדי באיקאע פזעך וכופך.
פי קלוב אלאמם אלדי תחת גמיע
אלסמא אלדי הם סמעו כברך.
רגזו וארתעדו מן בין ידיך: וש
ושלחית אזגדין ממדבר
קדמות לות סיחון מלכא דחשבון. פתגמי שלמא למימר: פבעת
ברסל מן בריה' קדמות אלי סיחון מלך חשבון. בסלאם וכלאם קאל
לה: אעבר בארעך. באורחא באורחא איזיל. לא אסטי לימינא ולסמלא:
אריד אן אגוז פי בלדך. פי טריק אלגאדה אסיר. ולא אמיל ימנה ולא
יסרה: עבורא בכספא תזבין לי ואיכול. ומיא בכספא תתן לי ואשתי.
לחוד אעבר בריגלי: טעאמא בתמן תמירני ואכלה ומאא בתמן תביעני
ואשרבה ואעבר ברגלי פקט: כמא דעבדו לי בני עשו דיתבין בשעיר. ומואבאי.

מלחמתו וגו' וכו' ע הדבר תחת כל השמים: ממדבר קדמות: אע"פ שלא צוני המקום לקרא לסיחון לשלום למדתי
ממדבר סיני מן התורה שקדמה לעולם כשבא הקב"ה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל וגלוי לפניו
שלא יקבלוה ואעפ"כ פתח להם בשלום אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום. ד"א ממדבר קדמות ממך למדתי

שקדמה

אשר אעבר את הירדן אל הארץ
אשר יהוה אלהינו נתן לנו: ולא אבה
סיחן מלך חשבון העבירנו בו
כי הקשה יהוה אלהיך את רוחו
ואמץ את לבבו למען תתו בידך
כיום הזה: ויאמר
יהוה אלי ראה החלתי תת לפניך
את סיחן ואת ארצו החל רש
לרשת את ארצו: ויצא סיחן
לקראתנו הוא וכל עמו למלחמה
יהצה: ויתנהו יהוה אלהינו
לפנינו ונך אתו ואת בנו ואת
כל עמו: ונלכד את כל עריו
בעת ההוא ונחרם את כל עיר
מתם והנשים והטף לא השארנו

דיתבין בלחית. עד דאעבר ית
ירדנא. לארעא די יי אלהנא יהיב
לנא: כמא צנע לי בנו עשו
אלמקימין בסעיר. ואלמואביין
אלמקימין פי ער אלי אן אעבר
אלי אלארדן אלי אלבלד אלדי אללה
רבנא מעטינאה: ולא אבא
סיחון מלכא דחשבון
בתחומיה ארי אקשי יי אלהך
ית רוחיה ותקיף ית לביה בדיל
למימסריה בידך כיומא הדין:
ולם ישא סיחון מלך חשבון
אגאזתנא פי תכמה לאן אללה
רבך צעב רוחה פאשקלבה
לכי יסלמה בידך כמי תרי אליום:
ואמר יי לי חזי דשריתי

למשבקנא
למעבר

למימסר קדמך ית סיחון וית ארעיה. שרי לתרכותיה. למירת ית ארעיה:
פקל אללה לי אנטר קד בדית אן אסלם סיחון ובלדה בידך. פאבדא באקרצה
וחז בלדה: ונפק סיחון לקדמותנא הוא וכל עמיה לאגחא קרבא ליהץ:
פכרג סיחון תלקאנא הו וגמיע קומה ללחרב אלי יהץ: ומסריה יי אלהנא
קדמנא ומחינא יתיה וית בנוהי וית כל עמיה: פאסלמה אללה רבנא פי
ידנא פקתלנאה ובניה וסאיר קומה: וכבשנא ית כל קרוהי בעידנא
ההוא וגמרנא ית כל קרויא גבריא ונשיא וטפלא. לא אשארנא

שקדמתיה לעולם יכול הייתי לשלוח ברק אחד לשרוף את המצרים אלא שלחתני מן המדבר אל פרעה לאמר
שלח את עמי במתון. כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעבור את ארצם אלא לענין מכר אוכל ומים. עד אשר
אעבור את הירדן. מוסב על אעברה בארצך. החלותי תת לפניך. כפת שר של אמוריים שלמעלה תחת רגלי
משה ודרכו על צוארו. ויצא סיחון. לא שלח בשביל עוג לעזור לו ללמדך שלא היו צריכים זה לזה. ואת בניו

שָׂרִיד׃ רַק הַבְּהֵמָה בָּזַזְנוּ לָנוּ
וּשְׁלַל הֶעָרִים אֲשֶׁר לָכָדְנוּ׃
מֵעֲרֹעֵר אֲשֶׁר עַל שְׂפַת נַחַל
אַרְנֹן וְהָעִיר אֲשֶׁר בַּנַּחַל וְעַד
הַגִּלְעָד לֹא הָיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר
שָׂגְבָה מִמֶּנּוּ אֶת הַכֹּל נָתַן יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵינוּ׃ רַק אֶל אֶרֶץ בְּנֵי
עַמּוֹן לֹא קָרָבְתָּ כָּל יַד נַחַל יַבֹּק
וְעָרֵי הָהָר וְכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ׃ וַנֵּפֶן וַנַּעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן
וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן לִקְרָאתֵנוּ
הוּא וְכָל עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה אֶדְרֶעִי׃
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי אַל תִּירָא אֹתוֹ
וְאֶת כָּל עַמּוֹ כִּי בְיָדְךָ נָתַתִּי
אֹתוֹ וְאֶת כָּל עַמּוֹ וְאֶת אַרְצוֹ

משיזיב׃ ופתחנא גמיע קראה
פי דלך אלוקת ואתלפנא מן כל
קריה אלרהט ואלנסא ואלטפאל
לם נבק שריד׃ לחוד בעירא
בזנא לנא ועדי קרוא דכבשנא׃
וגנמנא כל בהימה וסלב אלקרא
אלדי פתחנאהא׃ מערוער דעל
כיף נחלא דארנון וקרתא
דבנחלא ועד גלעד לא הות
קרתא דתקיפת מננא ית כולא
מסר [illegible] יי׳ אלהנא קדמנא׃ מן ערער
אלתי עלא שאט ואד ארנון וקריה
אלתי פי אלואד ואלי גרש לא תבק
קריה מנעת מנא אלכל אסלמה
אלה רבנא פי אידינא׃ לחוד לארע
בני עמון לא קריבתא כל כיף
נחל יובקא וקרוי טורא וכל דפקיד יי׳ אלהנא׃ ערא בלד בני עמון לם
תקרבה גמיע שאטי ואדי יבק וקרא אלגבל וסאיר מא כהאנא אלה רבנא׃
ואתפנינא וסליקנא לאורח מתנן ונפק עוג מלכא דמתנן לקדמותנא
הוא וכל עמיה לאגחא קרבא לאדרעי׃ תם ולינא וצעדנא טריק אל
בתניה תלקאנא הו וגמיע קומה לאלחרב אלי אדראעאת׃ ואמר יי׳ לי
לא תדחל מניה ארי בידך מסרית יתיה ויתכל עמיה וית ארעיה ותעביד
ליה כמא דעבדתא לסיחון מלכא אמוראה דיתיב בחשבון׃ פקאל אלה לי

וכרב עוג מלך אלבתניה תלקאנא

בנו כתיב שהיה לו בן גבור כמותו׳ מתים׳ אנשים בביאת סיחון נאמר בעזנו לנו לשון בזה שהיתה חביבה עליהם
ובוזזים איש לו וכשבאו לביזת עוג כבר היו שבעים ומלאים והיתה בזויה בעיניהם ומקרעין ומשליכין בהמה
ובגדים לכך נאמר פי׳ וסכ׳ וזהב בזזנו לנו לשון בזיון כך נדרש בספרי בפרשת וישב ישראל בשטים׳ כל יד נחל יבוק
כל חבל נחל יבוק׳ וכל אשר צוה ה׳ אלהינו׳ שנצטוה לכבוש הניחנו׳ ונפן ונעל׳ כל צד צפון הוא עליה׳ אל תירא אותו׳ ובסיחון

ועשית לו כאשר עשית לסיחן
מלך האמרי אשר יושב בחשבון:
ויתן יהוה אלהינו בידנו גם את
עוג מלך הבשן ואת כל עמו
ונכהו עד בלתי השאיר לו שריד:
ונלכד את כל עריו בעת ההוא
לא היתה קריה אשר לא לקחנו
מאתם ששים עיר כל חבל
ארגב ממלכת עוג בבשן: כל
אלה ערים בצרת חומה גבהה
דלתים ובריח לבד מערי
הפרזי הרבה מאד: ונחרם אותם
כאשר עשינו לסיחן מלך [illegible]

לא תכאפה פאני קד אסלמתה פי
ידך. וגמיע קומה פאצנע בה כמא
צנעת בסיחון מלך אלאמוריין.
מקים פי חשבון: [illegible] יי׳ אלהנא ומסר
בידנא אף ית עוג מלכא דמתנן
וית כל עמיה ומחינהי עד דלא
אשתאר ליה משיזיב: פאסלם
אללה רבנא פי אידינא איצא עוג
מלך אלבתניה וקומה פקתלנאהם
חתא לם יבק מנהם שרידא:
וכבשנא ית כל קרוהי בעדנא
ההוא לא הות קרתא דלא
נסיבנא מנהון שתין קרוין כל
בית פלך טרכונא מלכותיה דעוג

במתנן: ופתחנא גמיע קראה פי דאך אלוקת לם תבק קריה לם נאכדהא
מנהם מן דאך. סתין קריה עלא כט אלמוגב ממלכת עוג פי אלבתניה: כל
אלין קרוין כריכן מקפן שור רם דילהון דשין ועברין בר מקרוי פציא
דסגיאן לחדא: כל הולאי קרא חצינה מחדקה בסור שאמך ומצאריע
ונגוה. סוא קרא אלארבאץ. פאנהא כתירה גדא: וגמרנא יתהון כמא דעבדנא
לסיחון מלכא דחשבון. גמרנא כל קרויא גבריא נשיא וטפלא: וכמא צנענא
לסיחון מלך חשבון. כדאך אתלפנא מן כל קריה אלרהט ואלנסא

לא הוצרך לומר אל תיראתו אלא מתירא היה משה שלא תעמוד לו זכות ששמש לאברהם שנ׳ ויבא הפליט
והוא עוג. חבל ארגוב. מתרגמינן בית פלך טרכונא וראיתי תרגום ירושלמי במגילת אסתר קורא פלטין [illegible]
תרכונין למדתי חבל ארגוב הפרכיא היכל מלך כלומר שהמלכות נקראת על שמה וכן את הארגוב דמלכים
אצל היכל מלך הרגו פקח למנחם למדתי שכך נקראת שם ההפרכיא. מערי הפרזי. פרוזות ופתוחות בלא
חומה וכן פרזות תשב ירושלם. החרם. לשון הווה הלוך וכלות. מיד. מר שנות. צידונים יקראו לחרמון וג׳
במקום אחר הוא אומר עד הר שיאון הוא חרמון הרי לו ארבעה שמות למה הוצרכו ליכתב להגיד שבח

חשבון החרם כל עיר מתם
הנשים והטף: וכל הבהמה
ושלל הערים בזונו לנו: ונקח
בעת ההוא את הארץ מיד שני
מלכי האמרי אשר בעבר הירדן
מנחל ארנן עד הר חרמון: צידנים
יקראו לחרמון שרין והאמרי
יקראו לו שניר: כל ערי המישר
וכל הגלעד וכל הבשן עד
סלכה ואדרעי ערי ממלכת
עוג בבשן: כי רק עוג מלך
הבשן נשאר מיתר הרפאים
הנה ערשו ערש ברזל הלה
הוא ברבת בני עמון תשע
אמות ארכה וארבע אמות רחבה
באמת איש: ואת הארץ הזאת

ואלאטפאל: וכל בעירא ועדי
קרויא בזנא לנא: וגמיע אלבהאים
וסלב אלקרא גנמנאהא: וכבשנא
בעידנא ההוא ית ארעא מיד
תרין מלכי אמוראה דבעברא
דירדנא מנחלא דארנון עד
טורא דחרמון: פחצל לנא פי
דלך אלוקת בלד מלכי אלאמוריין
אלדי פי דלך גאנב אלארדן מן
ואד ארנון אלי גבל חרמון: צ'
צידונאי קרן לחרמון שריון
ואמוראי קרן ליה טור תלגא ו
אלדי יסמונה אלצידוניין שריון
ואלאמוריין שניר: כל קרוי
מישרא וכל גלעד וכל מתנן
עד סלכה ואדרעי קרוי
מלכותיה דעוג במתנן: וגמיע קרי

אלסהל וגרש אלי אלבתניה ואלי סלכה ואדרעאת היא מן קרא ממלכת
עוג פי אלבתניה: ארי לחוד עוג מלכא דמתנן אשתאר משאר גיבריא
הא ערסיה ערסא דברזלא הלא היא ברבת בני עמון תשע אמין
אורכה וארבע אמין פתיה באמת מלך: לאנה בקי מן בקייה אלגבאבירה
והו אלה סריר [מן חדיד] פי אראביה אלתי לבני עמון טולה תסעה אדרע
וערצה ארבעה אדרע בדראע אלמלך: וית ארעא הדא ירתנא

ארץ ישראל שהיו ז' מלכות מתפארות בכך זו אומרת על שמי יקרא וזו אומרת על שמי יקרא" שניר" הוא
שלג בלשון אשכנז ובלשון כנען" מיתר הרפאים" שהרגו אמרפל וחבריו בעשתרות קרנים והוא פלט מן המנח
שנאמר ויבא הפליט" הוא עוג" באמת איש" באמת עוג" ההוא יקרא ארץ רפאים" היא אותה שנתתי לאברהם

ירשנו בעת ההוא מערער
אשר על נחל ארנן וחצי הר
הגלעד ועריו נתתי לראובני
ולגדי: ויתר הגלעד וכל הבשן
ממלכת עוג נתתי לחצי שבט
המנשה כל חבל הארגב לכל
הבשן ההוא יקרא ארץ רפאים:
יאיר בן מנשה לקח את כל
חבל ארגב עד גבול הגשורי
והמעכתי ויקרא אתם על
שמו את הבשן חות יאיר עד
היום הזה: ולמכיר נתתי את
הגלעד: ולראובני ולגדי נתתי
מן הגלעד ועד נחל ארנן תוך
הנחל וגבל ועד יבק הנחל
גבול בני עמון: והערבה והירדן

ורתנא בעדנא ההוא מערער
דעל כחלא דארנון ופלגות טורא
דגלעד וקרוהי יהבית לשיבט
ראובן ולשבט גד: והרי אבלד
אדי חזנאה פי זאר אוקת: פמן
ערער אדי עלא שאט ואד
ארנון ונצף גבל גראש בקראה
דפעת דאך אלי ראובניין ואגדיין:
ושאר גלעד וכל מתנן מלכותיה
דעוג יהבית לפלגות שבטא
דמנשה. כל בית פלך טרכונא
לכל מתנן ההוא מתקרי ארעא
גיבריא: ובאקי גראש וסאיר
אבתניה ממלכה עוג דפעתה
אלי נצף סבט אמנשיין. כל בט
אמוגב מן אבתניה דאך יסמאן
בלאד אשגעא: יאיר בר מנשה

נסיב ית כל בית פלך טרכונא עד תחום גשוראה ואפיקירוס. וקרא יתהון
עד יומא הדין: על שמיה ית מתנן כפרני יאיר. יאיר בן מנשה אכד גמיע אבט אמוגב אלי
חד אגשוריין ואמעבתיין פסמאהא באסמה סואד יאיר אלי יומנא הדא:
ולמכיר יהבית ית גלעד: ודפעת אלי מכיר גרש: ולשיבט ראובן ולשיבט גד
יהבית מן גלעד ועד נחלא דארנון גו נחלא ותחומיה. ועד יובקא דנחלא
תחומא דבני עמון: ודפעת אלי אראובניין ואגדיין מן גראש אלי ואד ארנון וסט
אואד וחדהו אלי ואד יבק תכם בני עמון: ומישרא וירדנא ותחומיה.

ואת הארץ הזאת האמורה למעלה מנחל ארנון ועד הר חרמון "ירשנו" בעת ההיא מערער אשר על נחל
ארנון איננו מחובר לראשו שמקרא חלה לסופו על נתתי לראובני ולגדי אבל לענין ירושה עד הר חרמון היא: תוך

וגבל מכנרת ועד ים הערבה
ים המלח תחת אשדת הפסגה
מזרחה: ואצו אתכם בעת ההוא
לאמר יהוה אלהיכם נתן לכם
את הארץ הזאת לרשתה חלוצים
תעברו לפני אחיכם בני ישראל
כל בני חיל: רק נשיכם וטפכם
ומקנכם ידעתי כי מקנה רב
לכם ישבו בעריכם אשר נתתי
לכם: עד אשר יניח יהוה
לאחיכם ככם וירשו גם הם
את הארץ אשר יהוה אלהיכם
נתן להם בעבר הירדן ושבתם
איש לירשתו אשר נתתי לכם:

מגניסר ועד ימא דמישרא
ימא דמלחא תחות משפך
מי למתא מדנחא: ואלגור ואלארדן
וחדה מן גניסר אלי בחר אלגור
ואלבחירה אלמייתה ומצב אלקלעה
שרקייא: ופקידית יתכון בעידנא
ההוא למימר יי אלהכון יהב לכון
ית ארעא הדא למירתה מזרזין
תעברון קדם אחיכון בני ישראל
כל מזרזי חילא: פאמרתהו לאי
מנכם פי דלך אלוקת קאילא אן
אללה רבכם קד אעטאכם הדא
אלבלד פחזתמוה פאעברו מגרדין
בין ידי אכותכם בני אסראיל כל
דוי חיל: לחוד נשיכון וטפלכון
ובעירכון ידענא ארי בעיר סגי לכון יתבון בקרויכון דיהבית לכון:
עדא נסאכם ואטפאלכם ומואשיכם פאני אן לכם מואשיה כתירה
פליקימו פי קראכם אלתי אעטיתכם: עד דיניח יי לאחוכון לאחיכון
כותכון ויירתון אף אנון ית ארעא דיי אלהכון יהיב להון בעברא
דירדנא ותתובון גבר לירותתיה דיהבית לכון: אלא אן יקדר אללה אכותכם
מתלכם ויחוזון הם איצא אלבלד אלדי אללה רבכם מעטיהם פי גאד
גאנב אלארדן פתלגעון כל אמרי אלי חוזה אלדי אעטיתכם:

הנחל וגבול. כל הנחל ועוד מעבר לשפתו כלומר עד ועד בכלל ויותר מכאן. כנרת. מעבר הירדן המערבי היא ונחלת בני גד מעבר הירדן מזרחי ונפל בגורלם רוחב הירדן כנגדם ועוד מעבר שפתו עד כנרת וזהו שנאמר והירדן וגבול הירדן ומעבר לו. ואצו אתכם. לבני ראובן וגד היה מדבר. לפני אחיכם. הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפניהם שנ' וטרף זרוע אף קדקד.

חסלת פרשת אלה הדברים

ואתחנן

ואת יהושע צויתי בעת ההוא
לאמר עיניך הראת את כל
אשר עשה יהוה אלהיכם
לשני המלכים האלה כן יעשה
יהוה לכל הממלכות אשר
אתה עבר שמה׃ לא תיראום
כי יהוה אלהיכם הוא הנלחם לכם׃

קה פיסו׳ סימן מלכיה גדד

ואתחנן אל יהוה בעת ההוא
לאמר׃ אדני יהוה אתה החלות
להראות את עבדך את גדלך
ואת ידך החזקה אשר מי אל
בשמים ובארץ אשר יעשה
כמעשיך וכגבורתך׃ אעברה

וית יהושע פקידית בעדנא
ההוא למימר׃ עינך חזאה ית כל
דעבד יי אלהכון לתרין מלכיא
האלין כין יעביד יי לכל
מלכותא דאת עבר לתמן׃
ואמרת יהושע פי דאך אלוקת
וקלת לה׃ עינאך קד ראתא
מא צנע אללה רבכם בהדאן
אלמלכין׃ כדאך יצנע אללה בגמיע
אלממאליך׃ אלדי אנת גאיז אליהא׃
לא תדחלון מנהון ארי יי
אלהכון מימריה מגיח לכון׃
לא תכאפוהם אן אללה רבכם
מחארב ענכם׃ פפ פ
וצליתי קדם יי בעדנא ההוא
למימר׃ ת׳ם תחננת בין ידי אללה פי דאך אלוקת קאילא׃ יי אלהים את שריתא
לאחזאה ית עבדך ית רבותך׃ וית ידך תקיפתא׃ דאת הוא אלהא דשכינתך
בשמיא מלעילא לית דיעביד כעובדך וכגיברותך׃ אללהם יארב׳ יאנת
אבתדית אן תרי עבדך עט׳מתך׃ וקדרתך אלשדידה׃ לא אלאה פי
אלסמא ולא פי אלארץ׃ יצנע כצנאיעך וכגבלוותך׃ אעבר

וישליט ביד עמ

ואתחנן אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם אע״פ שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם לפי שאמר לו וחנותי את אשר אחון אמר לו בלשון ואתחנן דבר אחר זה אחד מעשרה לשונות שנקראת תפלה כדאיתא בספרי׳ בעת ההיא׃ לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיתי שמא הותר הנדר׳ לאמר׳ זה אחד משלשה מקומות שאמר משה לפני המקום איני מניחך עד שתודיעני אם תעשה שאלתי אם לאו׳ ה׳ אלהים׳ רחום בדין׳ אתה החלות להראות את עבדך׃ פתח להיות עומד ומתפלל אע״פ שנגזרה גזירה אמרתי לו ממך למדתי שאמרת לי ועתה הניחה לי וכי תופס הייתי בך אלא לפתוח פתח שבי תלוי להתפלל עליהם כמו כן היה לי לעשות עבדך׳ את גדלך׳ זו מדת טובך וכן הוא אומר ועתה יגדל נא כח ה׳׳ ואת ידך׳ זו ימינך שהיא פשוטה לכל באי עולם׳ החזקה׳ שאתה כובש ברחמים את מדת הדין בחזקה׳ אשר מי אל וג׳׳ אינך דומה למלך בשר ודם שיש לו יועצים וסנקתדרין הממחין בידו כשרוצה לעשות חסד ולעבור על מדותיו אתה אין מי ימחה בידך אם תמחול לו ותבטל גזירתך׳ ולפי פשוטו אתה החלות להראות

נא ואראה את הארץ הטובה
אשר בעבר הירדן ההר הטוב
הזה והלבנן. ויתעבר יהוה בי
למענכם ולא שמע אלי ויאמר
יהוה אלי רב לך אל תוסף דבר
אלי עוד בדבר הזה: עלה
ראש הפסגה ושא עיניך ימה
וצפנה ותימנה ומזרחה וראה
בעיניך כי לא תעבר את הירדן
הזה: וצו את יהושע וחזקהו
ואמצהו כי הוא יעבר לפני
העם הזה והוא ינחיל אותם
את הארץ אשר תראה: ונשב

כען ואחזי ית ארעא טבתא
דבעברא דירדנא טורא טבא
הדין ובית מקדשא: אסאלך אן
אגוז ואנצר אלבלד אלגייד אלדי מן
גאנב אלארדן והדא אלבלד
אלגייד ואללבנאן: והוה רגז מן קדם יי
עלי בדילכון ולא קביל מני.
ואמר יי לי סגי לך לא תוסיף
למללא קדמי עוד בפתגמא
הדין: פגצב אללה עלי בסבבכם
ולם יסמע לי בל קאל לי חסבך.
לא תזיד פי מסאלתי פי הדא אלאמר:
סק לריש רמתא וזקוף עינך
למערבא ולציפונא ולדרומא
ולמדנחא וחזי בעינך ארי לא תעבר ית ירדנא הדין: לכן אצעד
אלראס אלקלעה וארפע עינך אלי אלגרב ואלשמאל ואלגנוב ואלשרק ואנטר
בעינך פלא תגז הדא אלארדן: ופקיד ית יהושע ותקיפהי ועלימהי
ארי הוא יעבר ית עמא הדין והוא יחסין יתהון ית ארעא דתחזי:
ומר יהושע ושדדה ואיידה פאנה יעבר בין ידי הולאי אלקום והו
ינחלהם אלבלד אלדי תראה: ויתיבנא בחילתא לקביל בית פעור:

את עבדך מלחמת סיחון ועוג כדכתיב ראה החלותי תת לפניך. הראיני מלחמת ל"א מלכים. אעברה נא. אין נא
אלא לשון בקשה. ההר הטוב הזה. זו ירושלם. והלבנון. זה בית המקדש. ויתעבר ה'. נתמלא חימה. למענכם.
אתם גרמתם לי וכן הוא אומר ויקציפו על מי מריבה וירע למשה בעבורם. רב לך. שלא יאמרו הרב כמה
קשה והתלמיד כמה סרבן ומפציר. ד"א רב לך הרבה משלי שמור לך רב טוב הצפון לך. וראה בעיניך. בקשת ממני
ואראה את הארץ הטובה אני מראה לך את כולה שנ' ויראהו ה' את כל הארץ. וצו את יהושע. על הטרחות ועל
המשאות ועל המריבות. וחזקהו ואמצהו. בדבריך שלא ירך לבו לומר כשם שנענש רבי עליהם כך סופי ליענש עליהם.
מבטיחו אני כי הוא יעבור והוא ינחיל. כי הוא יעבור. אם יעבור לפניהם ינחלו ואם לאו לא ינחלו וכן את מוצא כי
כששלח מן העם אל העי והוא יושב ויכו מהם אנשי העי וג' וכתיב שנפל על פניו אמר לו קום לך כתיב אתה
הוא העומד במקומך ומשלח את בני למלחמה למה זה אתה נופל על פניך לא כך אמרתי למשה רבך אם הם הוא עובר
עוברין ואם לאו אין עוברין. ונשב בגיא וג'. ונצמדתם לע"ז ואעפ"כ ועתה ישראל שמע אל החקים והכל מחול

ל בגיא מול בית פעור׃
ב ועתה ישראל שמע אל החקים
ואל המשפטים אשר אנכי
מלמד אתכם לעשות למען
תחיו ובאתם וירשתם את
הארץ אשר יהוה אלהי אבתיכם
נתן לכם׃ לא תספו על הדבר
אשר אנכי מצוה אתכם ולא
תגרעו ממנו לשמר את מצות
יהוה אלהיכם אשר אנכי
מצוה אתכם׃ עיניכם הראות
את אשר עשה יהוה בבעל
פעור כי כל האיש אשר הלך
אחרי בעל פעור השמידו יהוה
אלהיך מקרבך׃ ואתם הדבקים
ביהוה אלהיכם חיים כלכם היום׃

תם גלסנא פי אלואדי ממא ילי
בית פעור׃
וכען ישראל שמע לקימיא
ולדיניא דאנא מליף יתכון
למעבד בדיל דתיחון ותיעלון
ותירתון ית ארעא דיוי אלהא
דאבהתכון יהיב לכון׃ ואלאן
יא אסראיל אסמע אלרסום
ואלאחכאם אלתי אנא מעלמכם
לתעמלו בהא לכי תחיו ות
ותדכלו פתחוזו אלבלד אלדי
אללה אלאה אבאיכם מעטיכם׃
לא תוספון על פתגמא דאנא
מפקיד יתכון ולא תמנעון מנה
למיטר ית פקודיא דיוי אלהכון
דאנא מפקיד יתכון׃ לא תזידו
שיא עלא מא אמרכם בה ולא
תנקצו מנה בל אחפטו וצאיא
אללה רבכם אלתי אנא אמרכם אליום׃ עיניכון חזאה ית דעבד יוי בפלחי
בעלא פעור ארי כל גוברא דהליך בתר בעלא פעור שיציה יוי אלהך
מבינך׃ ועיונכם ראת גמיע מא צנע אללה בפעור לאנה אן כל
רגל אתבעה אנפדה אללה רבכם מן בינכם׃ ואתון דאדביקתון
בדחלתא דיוי אלהכון קיימין כולכון יומא דין׃ ואנתם
אלאזמין טאעה אללה רבכם כלכם אחיא אליום׃

לך ואנכי לא דברתי למחללי·· לא תוספו ״כגון חמש פרשיות בתפלין חמשת מינים בלולב וחמש ציצית וכן לא תגרעו״

ראה למדתי אתכם חקים
ומשפטים כאשר צוני יהוה
אלהי לעשות כן בקרב
הארץ אשר אתם באים שמה
לרשתה׃ ושמרתם ועשיתם
כי הוא חכמתכם ובינתכם
לעיני העמים אשר ישמעון
את כל החקים האלה ואמרו
רק עם חכם ונבון הגוי הגדול
הזה׃ כי מי גוי גדול אשר לו
אלהים קרבים אליו כיהוה
אלהינו בכל קראנו אליו׃ ומי
גוי גדול אשר לו חקים
ומשפטים צדיקם ככל התורה
הזאת אשר אנכי נתן לפניכם
היום׃ רק השמר לך ושמר

חזו דאליפית יתכון קימין ודינין
כמא דפקדני יי אלהי למעבד
כין בגו ארעא דאתון עליך
לתמן למירתה׃ אנט'רו קד עלמתכם
רסומא ואחכאמא כמא אמרני
אלה רבי לתצנעוהא פי וסט אלבלד
אלד'י אנתם צאירין אליה לתחוזוה׃
ותיטרון ותעבדון ארי היא
חכמתכון וסכלתנותכון לעיני
עממיא די ישמעון ית כל קימיא
האלין ויימרון לחוד עם חכים
וסכלתן עמא רבא הדין׃ ארי
מן עם רב דליה אלה׃ פאחפט'והא
ואעמלו בהא פאנהא חכמתכם
ופהמכם בחצ'רה' אלאמם אלד'י אד'א
סמעוהד'ה אלרסום יקולון יקינא
אן הד'א אלקביל אלכביר שעב
חכים פהים׃ ארו מן עם רב דליה אלה קריב ליה לקבלא צלותיה
בעידן עקתיה כיי אלהנא בכל עידן דאנחנא מצלן קדמוהי׃ לאן איה
אמה כבירה להא אלאה קריב מנהא כאללה רבנא מתא מא דעונאה׃
ומן עם רב דליה קימין ודינין קשיטין ככל אוריתא הדא דאנא יהיב
קדמיכון יומא דין׃ ואיה אמה כבירה להא רסום ואחכאם עאדלה
כגמיע הד'ה אלתוריה אלתי אנא תאליהא עליכם אליום׃ להוד אסתמר לך

ושמרתם" זו משנה" ועשיתם" כמשמעו" כי היא חכמתכם ובינתכם וגו' בזאת תחשבו חכמים ונבונים לעיני העמים" חקים ומשפטים צדיקים" הגונים ומקובלים" רק השמר לך פן תשכח את הדברים" אז כשלא תשכחו אותם ותעשום על אמתתם תחשבו חכמים ונבונים ואם תעוותו אותם מתוך שכחה תחשבו שוטים" יום

אשר

נפשך מאד פן תשכח את
הדברים אשר ראו עיניך ופן
יסורו מלבבך כל ימי חייך
והודעתם לבניך ולבני בניך:
יום אשר עמדת לפני יהוה
אלהיך בחרב באמר יהוה אלי
הקהל לי את העם ואשמעם
את דברי אשר ילמדון ליראה
אתי כל הימים אשר הם חיים
על האדמה ואת בניהם ילמדון:
ותקרבון ותעמדון תחת ההר
וההר בער באש עד לב
השמים חשך ענן וערפל: וידבר
יהוה אליכם מתוך האש קול
דברים אתם שמעים ותמונה
אינכם ראים זולתי קול: ויגד

וטר נפשך לחדא דלמא תתנשי
ית פתגמיא דחזאה עינך ודלמא
יעדון מליבך כל יומי חייך
ותהודעינון לבנך ולבני בנך:
כאצה אחתרז ואחפץ נפסך גדא
כלא תנסא אלכלאם אלדי ראתה
עינאך ולא יזול מן קלבך טול
איאם חיאתך בל ערפה לאבנך
ואבן אבנך: יומא דקמתא קדם
יי אלהך בחרב כד אמר יי לי:
כנוש ית עמא ואשמעינון ית
פתגמי די ילפון למדחל קדמי
כל יומיא דאנון קיימין על ארעא
וית בניהון ילפון: פי יום וקפת
בין ידי אלהך פי חריב חין
קאל אללה לי אגמע לי אלקום חתא
אסמעהם כלאמי לכי יתעלמון

אן יכאפוני טול אלאיאם אלדין הם מקימין עלא אלארץ ויעלמון בניהם:
וקריבתון וקמתון בשיפולי טורא וטורא בער באשתא עד צית
שמיא חשוכא עננא ואמיטתא: פתקדמתם ווקפתם אספל
אלגבל והו משתעל באלנאר אלי כבד אלסמא יחיט בה סואד וגים
וצבאב: ומליל יי עמכון מגו אישתא קל פתגמין אתון שמעין
ודמו ליתיכון חזן אלהין קלא: פכלמכם אללה מן לדן אלנאר פכנתם
סאמעין אלכלאם ושבהא לסתם תרון סוא אלצות פקט: והוי לכון

אשר עמדת מוסב על מקרית שלמעלה ממנו אשר ראו עיניך יום אשר עמדת בחורב אשר ראית הקולות ות...

לכם את בריתו אשר צוה אתכם
לעשות עשרת הדברים ויכתבם
על שני לחות אבנים׃ ואתי צוה
יהוה בעת ההוא ללמד אתכם
חקים ומשפטים לעשתכם
אתם בארץ אשר אתם עברים
שמה לרשתה׃ ונשמרתם
מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם
כל תמונה ביום דבר יהוה
אליכם בחרב מתוך האש׃
פן תשחתון ועשיתם לכם
פסל תמונת כל סמל תבנית
זכר או נקבה׃ תבנית כל
בהמה אשר בארץ תבנית
כל צפור כנף אשר תעוף
בשמים׃ תבנית כל רמש

ית קימיה דפקיד יתכון למעבד
עסרא פתגמין וכתבינון על
תרין לוחי אבניא׃ ואכברכם
בעהדה אלדי אמרכם אן תעמלו
בה והי אלעשר אלכלמאת וכתבהא
עלא לוחי אלחג׳ארה׃ ויתי פקיד
יי׳ בעדנא ההוא לאלפא יתכון
קימין ודינין למעבדכון יתהון
בארעא דאתון עברין לתמן
למירתה׃ ואמרני פי דׄלך אלוקת
באן אעלמכם רסומא ואחכאמא
תעמלוהא פי אלבלד אלדי אנתם
צאירין אליה לתחוזוה׃ ותסתמרון
לחדא לנפשתכון ארי לא חזיתון
כל דמו ביומא דמליל יי׳ עימכון
בחורב מגו אישתא׃ פאחדׄרו
גדא עלא אנפסכם פאנכם לם
תרו שבהא פי יום כאטבכם אללה פי חריב מן וסט אלנאר׃ דלמא
תחבלון ותעבדון לכון צילם דמות כל צורא דמות דכר או
נוקבא׃ כילא תהלכוהא פתצנעון לכם פסלא עלא שבה
כל שכץ מן דׄכר או אנתׄא׃ דמות כל בעירא דבארעא דמות
כל ציפר גפא דפרח באויר רקיע שמיא׃ או שבה מן בהאים
אלארץ׃ או שבה מן טאיר דו גנאח אלדי יטיר פי אלסמא׃ דמות כל רחשא

ילמדון׃ לפון לעצמן׃ ואותי צוה ה׳ ללמד אתכם תורה שבעל פה׃ סמל׃ צורה׃ ופן תשא עיניך
להסתכל בדבר ולתת לבו ולטעות אחריהם׃ אשר חלק להם׃ להאיר להם׃ לא לאלוהות לא תמנע
מלטעות אחריהן את החליקם בדברי הבלים לטרדם מן העולם וכן הוא אומר כי החליק אליו בעיניו למצוא עונו

16

באדמה תבנית כל דגה אשר
במים מתחת לארץ: ופן תשא
עיניך השמימה וראית את
השמש ואת הירח ואת הכוכבים
כל צבא השמים ונדחת
והשתחוית להם ועבדתם אשר
חלק יהוה אלהיך אתם לכל
העמים תחת כל השמים:
ואתכם לקח יהוה ויוצא אתכם
מכור הברזל ממצרים להיות
לו לעם נחלה כיום הזה:
ויהוה התאנף בי על דבריכם
וישבע לבלתי עברי את
הירדן ולבלתי בא אל הארץ
הטובה אשר יהוה אלהיך נתן
לך נחלה: כי אנכי מת בארץ

ד׳ וחס
יו״ד וש״ז
ויוצא בכר׳
וגם ל
כבת
ל׳ בספ׳

דבארעא דמות כל נוני דבמיא
מלרע לארעא: או שכל מא
ידב עלא אלארץ או שכל מן
אלסמך אלדי פי אלמא תחת אלארץ:
ודלמא תזקוף עינך לשמיא
ותחזי ית שמשא וית סיהרא
וית כוכביא כל חילי שמיא
ותטעי ותסגוד להון ותפלחינון
דזמין יי אלהך יתהון לכל עממיא
דתחות כל שמיא: וכילא תרפע
עינך אלי אלסמא פתנצר אלשמס
ואלקמר ואלכואכב וגמיע נגום
אלסמא פתזול ותסגד להא
ותעבדהא אלתי כתבהא אללה
רבך לגמיע אלשעוב אלדי תחת
גמיע אלסמא: ויתכון קריב יי
לחלקתיה ואפיק יתכון מכורא
דברזלא ממצרים למהוי ליה לעם אחסנא כיומא הדין: ואנתם
אצטפאכם אללה ואכרגכם מן שביה בכור אלחדיד מן מצר לתכונו
לה שעב צפוה כהדא אליום: ומן קדם יי הוה רגז עלי על פתגמיכון
וקיים בדיל דלא למעבר ית ירדנא ובדיל דלא למיעל לארעא
טבתא די יי אלהך יהיב לך אחסנא: ואלרב קד וגד אללה
על בסבבכם וקסם ללא אעבר אלארדן ולא אדכל אלבלד אלגייד
אלדי אללה רבך מעטיך נחלה: ארי אנא מאית בארעא הדא

לשבוע׳ כור׳ הוא כב׳ שמש קקין בזאת הזהב״ ויהוה התאנף׳ כתמלתרוגם״ על דבריכם״ על הודותכם על עקביכם״ כי אנכי

הזאת אינני עבר את הירדן
ואתם עברים וירשתם את
הארץ הטובה הזאת׃ השמרו
לכם פן תשכחו את ברית יהוה
אלהיכם אשר כרת עמכם
ועשיתם לכם פסל תמונת כל
אשר צוך יהוה אלהיך׃ כי יהוה
אלהיך אש אכלה הוא אל קנא׃

כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם
בארץ והשחתם ועשיתם פסל
תמונת כל ועשיתם הרע בעיני
יהוה אלהיך להכעיסו׃ העידתי
בכם היום את השמים ואת

ליתאנא עבר ית ירדנא ואתון
עברין ותירתון ית ארעא טבתא
הדא׃ ואנא מאית פי הדא אלבלד
לא אעבר אלארדן ואנתם עאברוה
פתחוזונה׃ אבלד אלגייד׃ אסתמרו
לכון דלמא תתנשון ית קימא
דיי׳ אלהכון דגזר עימכון ותעבדון
לכון צילם דמות כולא דפקדך
יי׳ אלהך׃ אחדרו אן תנסו עהד
אללה רבכם אלדי עהדה מעכם
פתצנעו לכם פסלא שבה כל
מא נהאך ענה אללה רבך׃ ארי
יי׳ אלהך מימריה אישא אכלא
הוא אל קנא׃ לאן עקאב אללה
אללה רבך כנאר אכלה והו אלטאיק
אלמעאקב׃ ארי תולדון בנין ובני בנין ותעתקון בארעא
ותחבלון ותעבדון צילם דמות כולא ותעבדון דביש קדם יי׳ אלהך
לארגזא קדמוהי׃ ואדא אולדתם בנין ובני בנין ועתקתם פי אלבלד
ואפסדתם באן עמלתם פסלא מן כל שבה ופעלתם אלשר בין ידי
אללה רבכם ואסכטתמוה׃ אסהידית בכון יומא דין ית שמיא וית
ארעא ארי מיבד תיבדון בפריע׳ מעל ארעא דאתון עברין ית ירדנא

מתוך שאינני עובר מאחר שמת היכן יעבור אלא אף עצמותי אינם עוברים׃ תמונת כל׃ תמונת כל דבר׃
אשר צוך ה׳׃ אשר צוך שלא לעשות׃ אל קנא׃ מקנא לנקום אנפרמנט בלעז׃ מתחרה על רגזו להפרע מעו״א׃
ונושנתם׃ רמז להם שיגלו ממנה לסוף תתנ״ב שנה כמנין ונושנתם והוא הקדים והגלה לסוף תתנ״ב והקדים
שתי שנים לונושנתם כדי שלא יתקיים בהם כי אבד תאבדון וזהו שנ׳ וישקוד ה׳ על הרעה ויביאה עלינו
כי צדיק ה׳ אלהינו צדקה עשה עמנו שמיהר להביאה שתי שנים לפני זמנה׃ העידותי בכם׃ הנני מזמינם
להיות עדים שהתריתי בכם׃ ועבדתם שם אלהים׃ כתרגומו משתתפם עובדים לעובדיהם כאלו אתם עובדים

הארץ כי אבד תאבדון מהר
מעל הארץ אשר אתם עברים
את הירדן שמה לרשתה לא
תאריכן ימים עליה כי השמד
תשמדון׃ והפיץ יהוה אתכם
בעמים ונשארתם מתי מספר
בגוים אשר ינהג יהוה אתכם
שמה׃ ועבדתם שם אלהים
מעשה ידי אדם עץ ואבן אשר
לא יראון ולא ישמעון ולא
יאכלון ולא יריחן׃ ובקשתם
משם את יהוה אלהיך ומצאת
כי תדרשנו בכל לבבך ובכל
נפשך׃ בצר לך ומצאוך כל
הדברים האלה באחרית הימים
ושבת עד יהוה אלהיך ושמעת
בקלו׃ כי אל רחום יהוה אלהיך

לתמן למירתה לא תורכון
יומין עלה ארי אשתיצאה
תשתיצון׃ קד אשהדת עליכם
מן אליום אלסמא ואלארץ אנכם
תבידון סריעא ען אלבלד אלדי
אנתם עאברין אליה לתחוזוהא
ולא תטול מדתכם פיה בל
אנפדא תנפדון׃ ויבדר יי
יתכון בני עממיא ותשתארון
עם דמנין בעממיא דיבדר יי
יתכון לתמן׃ ויבדדכם פי מא
בין אלאמם ותבקון רהט עד'ד
אחצא פימא בין אלאמם אלדי
יסוקכם אללה אליהם׃ ותפלחון
תמן לעממיא פלחי טעותא
עובד ידי אנשא אעא ואבנא
דלא חזן ולא שמעין ולא אכלין
ולא מריחין׃ ותכדמון תם

מעבודאת מן צנעה ידי אלנאס מן כשב וחגארה מא לם תבצר ולא
תסמע ולא תאכל ולא תשתם׃ ותתבעון מתמן ית דחלתא דיי אלהך
ותשכח ארי תבעי מן קדמוהי בכל ליבך ובכל נפשך׃ פתטלבון מן
תם אללה רבכם תגדוה אדא תלתמסה מכל צא בכל קלבך ונפסך׃
כד תיעוק לך וישכחונך כל פתגמיא האלין בסוף יומיא ותתוב לדחלתא
דיי אלהך ותקביל למימריה׃ ואדא צאק בך ונאלתך גמיע הדה אלאמור
פי אכר אלאיאם פתב אלי אללה רבך ואקבל אמרה׃ ארי אלהא רחמנא יי אלהך

לא ירפך ולא ישחיתך ולא
ישכח את ברית אבתיך אשר
נשבע להם: כי שאל נא לימים
ראשנים אשר היו לפניך למן
היום אשר ברא אלהים אדם
על הארץ ולמקצה השמים
ועד קצה השמים הנהיה
כדבר הגדול הזה או הנשמע
כמהו: השמע עם קול אלהים
מדבר מתוך האש כאשר
שמעת אתה ויחי: או הנסה
אלהים לבוא לקחת לו גוי
מקרב גוי במסת באתת
ובמופתים ובמלחמה וביד
חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים
גדלים ככל אשר עשה לכם
יהוה אלהיכם במצרים לעיניך:

לא ישבקינך ולא יחבלינך ולא
יתנשי ית קימא דאבהתך דקיים
להון: לאן אללה רבך טאיק רחום.
לא יכדליך ולא יתרכך ולא ינסא
עהד אבאיך אלדי קסם בה להם:
ארי שאל כען ליומיא קדמאי
דהוו קדמך למן יומא דברא
יי אדם על ארעא ולמסיפי ש
שמיא ועד סיפי שמיא ההוה
כפתגמא רבא הדין או האשתמע
כותיה: ולאן פאסלאן אלאיאם
אלאואיל אלדי סלפת מן קבלך. מן
יום כלק אללה אדם עלי אלארץ.
ומן טרף אלסמא אלי טרפהא הל כאן
קט מתל הדא אלאמר אלעטים או
מתלה: השמע קל מימרא דיי
ממליל מגו אישתא כמא דשמעתא
את ואתקיים: והל סמעת אמה צות
אללה מכלמהא מן וסט אלנאר. כמא סמעת אנת פעאשת: או נסין עבד יי
לאתגלאה למפרק ליה עם מגו עם בנסין באתין ובמופתין ובקרבא ובידא תקיפא ובדרעא מרממא
ובחזונין רברבין. ככל דעבד לכון יי אלהכון במצרים לעיניכון: או רפע אללה
עלמא באן יצטפי פיתכלץ לה אמה מן בין אכרי באמתחאנאת ואיאת וברהאין
ומלחמה ויד שדידה ודראע ממדודה ומכאוף עטימה כמא צנע אללה רבכם.

לא ירפך: מלהחזיק בך בידיו ולשון לא ירפך לשון לא יפעיל הוא לא יתן לך רפיון לא יפריש אותך מאצלו וכן אחזתיו
ולא ארפנו שאינו נקוד ארפנו כל לשון רפיון מוקב בנקוד לשון מפעיל ומתפעל במוהרפה לה תן רפיון הרף ממני התרפה
ממני: לימים ראשנים: על ימים ראשונים: ולמקצה השמים: וגם שאל לכל הברואים אשר מקצה אל קצה זהו פשוטו
ומדרשו מלמד על קומתו של אדם שהיתה מן הארץ עד השמים והוא השיעור עצמו אשר מקצה אל קצה: הנהיה

סמע עמא קל

ובקרבא
ובידא
תקיפא
ובדרעא

אתה הראת לדעת כי יהוה הוא
האלהים אין עוד מלבדו: מן
השמים השמיעך את קלו
ליסרך ועל הארץ הראך את
אשו הגדולה ודבריו שמעת
מתוך האש: ותחת כי אהב את
אבתיך ויבחר בזרעו אחריו
ויוצאך בפניו בכחו הגדל
ממצרים: להוריש גוים גדלים
ועצמים ממך מפניך להביאך
לתת לך את ארצם נחלה כיום
הזה: וידעת היום והשבת אל
לבבך כי יהוה הוא האלהים
בשמים ממעל ועל הארץ מתחת
אין עוד: ושמרת את חקיו ואת

במצר בחצרתכם: את אתחזיתא
למידע ארי יי הוא אלהים לית
עוד בר מניה: פאנת יגב עליך
אן תעלם אן אללה הו אלאלה לא
גירה ולא סואה: מן שמיא
אשמעך ית קל מימריה לאלפותך
ועל ארעא אחזיך ית אישתיה
רבתא ופתגמוהי שמעתא מגו
אישתא: ומן אלסמא אסמעך
צותה ליודבך ועלא אלארץ
אראך נארה אלעצימה וסמעת
כלאמה מן וסטהא: וחלף
ארי רחים ית אבהתך ואתרעי
בבניהון בתריהון ואפקך
במימריה בחיליה רבא ממצרים:
ודלך בעד מא אחב אבאיך

ואכתאר נסלהם מן בעדהם ואכרגך בראיה בקותה אלעצימה מן מצר:
לתרכא עממין רברבין ותקיפין מנך מן קדמך לאעלותך למיתן לך ית
ארעהון אחסנא כיומא הדין: ליקרץ אממא אכתר ואעצם מנך מן בין ידיך
וידכלך ויעטיך בלדהם נחלה כמא תראה אליום: ותדע יומא דין ותתיב
ללבך ארי יי הוא אלהים דשכינתיה בשמיא מלעילא ושליט על ארעא
מלרע לית עוד: פאעלם אליום ואדרה פי קלבך אן אללה הו אלאלה פי אלסמאואת

במורא גדול זה גלוי שכינה ומהו הדבר הגדול השמע עם וגו'. הנסה אלהים הכי עשה נסים שום אלוה לבוא לקחת לו גוי וגו'. כל
הדין הללו תמיהות הן לכך נקודות הן בחטף פתח ה"א הנשמע כמהו. המסות על ידי נסים הודיעם גבורותיו
כגון היתפאר עלי אם תוכל לעשות כן הדי נסיון. באותות בסימנין להאמין שהוא שלוחו של מקום כגון מה זה בידך. ומופתים
הם נפלאות שהביא עליהם מכות מופלאות. במלחמה בים שנ' כי יי' נלחם להם. הראת כתרגומו אתחזיתא. כשנתן
הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי
לכך נאמר אתה הראת לדעת. ותחת כי אהב וכל זה תחת אשר אהב. ויוציאך בפניו בפני אבותיו כמה שנ' נגד

מצותיו אשר אנכי מצוך היום
אשר ייטב לך ולבניך אחריך
ולמען תאריך ימים על האדמה
אשר יהוה אלהיך נתן לך כל
הימים׃
אז יבדיל משה שלש ערים
בעבר הירדן מזרחה שמש׃
לנס שמה רוצח אשר ירצח את
רעהו בבלי דעת והוא לא שנא
לו מתמל שלשם ונס אל אחת
מן הערים האל וחי׃ את בצר
במדבר בארץ המישר לראובני
ואת ראמת בגלעד לגדי ואת
גולן בבשן למנשי׃ וזאת

עליא ואלארץ אספלהא סואה׃
ותיטר ית קימוהי וית פקודוהי
דאנא מפקיד לך יומא דין דייטב
לך ולבנך בתרך ובדיל דתוריך
יומין על ארעא דיי׳ אלהך יהיב לך כל
יומיא׃ ואחפץ רסומה ווצאיאה
אלתי אמרך בהא אליום לכי יכ׳יר
לך ולבניך מן בעדך ולכי תטול
מדתך פי אלבלד אלדי אללה רבך
מעטיך טול אלזמאן׃
בכין אפריש משה תלת קרוין
בעברא דירדנא מדנח שמשא׃
חיניד אפרז אסראיל מוסא
תלאת קרא פי גאנב אלארדן
אלשרקי׃ למערק לתמן קטולא

דיקטול ית חבריה בלא מדעיה והוא לא סני ליה מאתמלי ומדקמוהי
ויערוק לחדא מן קרויא האלין ויתקיים׃ ליהרב אליהא כל קאתל
יקתל צאחבה בגיר קצד והו לא שאני לה מן אמס ומא קבלה פיהרב
אלי ואחדה מנהא פיחיא׃ ית בצר במדברא בארע מישרא לשיבט
ראובן וית ראמות בגלעד לשיבט גד וית גולן במתנן לשבטא
דמנשה׃ פבצר פי אלברי פי בלד אלסהל מן בלד ראובן וראמות פי
גלעד מן בלד גד וגולן פי אלבתניה מן בלד מנשה׃ וזא אוריתא

אבותם עשה פלא גדול תתמה על שהזכירם בלשון יחיד שהרי כתבם בלשון׳׳ ויבחר בזרעו אחריו׳׳ ממך מפניך׳׳
סרסהו ודרשהו להוריש מפניך גוים גדולים ועצומים ממך׳׳ כיום הזה׳ כאשר אתה רואה היום׳׳ אז יבדיל׳ נתן
לב להיות חרד לדבר שיבדילם ואע״פ שאינן קולטות עד שיבדלו אותן שבארץ כנען אמ׳ משה מצוה
שאפשר לק״ימה אק״ימנה׳׳ בעבר הירדן מזרחה שמש׳׳ באותו עבר שבמזרחו של ירדן׳׳ מזרחה שמש׳׳
לפי שהוא דבוק נקוד ריש בחטף מזרח של שמש מקום זריחת השמש׳׳ וזאת התורה׳׳ זו שהוא עתיד

התורה אשר שם משה לפני
בני ישראל: אלה העדת
והחקים והמשפטים אשר
דבר משה אל בני ישראל
בצאתם ממצרים: בעבר
הירדן בגיא מול בית פעור
בארץ סיחן מלך האמרי אשר
יושב בחשבון אשר הכה משה
ובני ישראל בצאתם
ממצרים: ויירשו את ארצו
ואת ארץ עוג מלך הבשן שני
מלכי האמרי אשר בעבר
הירדן מזרח שמש: מערער
אשר על שפת נחל ארנן ועד
הר שיאן הוא חרמון: וכל הערבה
עבר הירדן מזרחה ועד ים

דסדר משה קדם בני ישראל:
והדה אלשריעה אלתי תלאהא
מוסא בחצרה בני אסראיל:
אלין סהדותא וקימיא ודיניא.
דמליל משה עם בני ישראל.
במפקהון ממצרים: הדה אל
שואהד ואלרסום ואלאחכאם אלתי
כלם בהא מוסא בני אסראיל.
פי כרוגהם מן מצר: בעברא
דירדנא בחילתא לקביל בית
פעור בארע סיחון מלכא
אמוראה דיתיב בחשבון דמחא
משה ובני ישראל במפקהון
ממצרים: פי ואד גאנב אלארדן
פי אזא ממא ילי בית פעור.
פי בלד סיחון מלך אלאמוריין.
אלמקים פי חשבון אלדי קתלה

מוסא ובני אסראיל. פי כרוגהם מן מצר: ויריתו ית ארעיה וית ארע
עוג מלכא דמתנן תרין מלכי אמוראה דבעברא דירדנא מדנח
שמשא: פחאזו בלדה ובלד עוג מלך אלבתניה והמא מלכי אלאמוריין
אלדי פי גאנב אלארדן אלשרקי: מערעיר דעל כיף נחלא דארנון ועד
טורא דשיאון הוא חרמון: מן ערער אלתי עלי שאטי ואדי ארנון ואלא
גבל שיאן הו חרמון: וכל מישרא עיברא דירדנא מדנחא ועד
ימא דמישרא תחות משפך מירמתא: וגמיע אלגור גאנב אלארדן

לסדר תחר פרשה בן״ אלה העדת אשר דבר ה׳ הם אשר דבר בצאתם ממצרים דבר להם בערבות מואב
אשר בעבר הירדן שהיא במזרח שהעבר השני היה במערב וחזר ושנאה להם״ כאתתחנן״

הערבה תחת אשדת הפסגה׃

ה ויקרא משה אל כל ישראל
ויאמר אלהם שמע ישראל
את החקים ואת המשפטים
אשר אנכי דבר באזניכם היום
ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם׃
יהוה אלהינו כרת עמנו ברית
בחרב׃ לא את אבתינו כרת
יהוה את הברית הזאת כי אתנו
אנחנו אלה פה היום כלנו
חיים׃ פנים בפנים דבר יהוה
עמכם בהר מתוך האש׃
אנכי עמד בין יהוה וביניכם
בעת ההוא להגיד לכם את
דבר יהוה כי יראתם מפני

אלשרק׳ וואדי בחירה׳ טבריה׳
תחת מצב אלקלעה׃
וקרא משה לכל ישר׳ ואמר
להון שמע ישר׳ ית קימיא
וית דיניא דאנא ממליל
קדמיכון יומא דין ותילפון
יתהון ותיטרון למעבדהון׃
תם דעא מוסא בגמיע אלאסראי׳
וקאל להם אסמען אלרסום ואלאח׳
כאם אלתי אנא אמרכם אליום
פתעלמוהא ואחפצוהא ואעמלו
בהא׃ יי׳ אלהנא גזר עימנא קים
בחרב׃ אללה רבנא עהד מענא
עהדא פי חריב׃ לא עם אבהתנא
גזר יי׳ ית קימא הדין אלהין עמנא
אנחנא אילין כא יומא דין כולנא
קיימין׃ וליס מע אבאינא פקט
עהד אללה דאך אלעהד בל מענא איצא ונחן ההנא כלנא אחיא אליום׃
ממלל עם ממלל מליל יי׳ עמכון בטורא מגו אישתא׃ ודאך אן
שפאהא כלמכם אללה פי אלגבל מן וסט אלנאר׃ אנא הויתי קאים בין
מימרא דיי׳ וביניכון בעדנא ההוא לחואה לכון ית פתגמא דיי׳ ארי
דחילתון מן קדם אישתא ולא סליקתון בטורא למימר׃ ואנא כנת
קאים בין נור אללה וביניכם פי דאך אלוקת אכברתכם בכלאמה לאנכם

כד בלבד׳ כיות ק׳ וגו׳ ... כי אתכו פנים בפנים אמר רבי ברכיה כך אמר משה אל תאמרו אני מטעה
אתכם על לא דבר כדרך שהסרסור עושה בין המתחבר עושה בין המתחבר ללוקח הרי הלוקח
עצמו מדבר עמכם לאמר מוקב על דבר ה׳ עמכם בהר מתוך האש לאמר אנכי עומד בין ה׳ וביניכם

האש ולא עליתם בהר לאמר׃
אנכי
יהוה אלהיך אשר הוצאתיך
מארץ מצרים מבית עבדים׃
לא יהיה לך אלהים אחרים על
פני לא תעשה לך פסל כל
תמונה אשר בשמים ממעל
ואשר בארץ מתחת ואשר
במים מתחת לארץ לא תשתחוה
להם ולא תעבדם כי אנכי יהוה
אלהיך אל קנא פקד עון אבות
על בנים ועל שלשים ועל
רבעים לשנאי ועשה חסד
לאלפים לאהבי ולשמרי מצותו׃
לא תשא את
שם יהוה אלהיך לשוא כי לא

כפתגם מנאר ולם תצעדון לגבל׃
פקדת לכם׃ אנא
יי אלהך דאפיקתך מארעא
דמצרים מבית עבדותא׃ אנא
אלה רבכם אלדי אכרגתך מן
בלד מצר מן בית אלעבודיה׃
לא יהי לך אלה אחרן בר מני׃
לא תעביד לך צלם כל דמו׃
דבשמיא מלעילא ודבארעא
מלרע ודבמיא מלרע לארעא׃
לא תסגוד להון ולא תפלחנון
ארי אנא יי אלהך אל קנא מסער
חובי אבהן על בנין מרדין על
דר תליתי ועל דר רביעי
לסנאי כד משלמין בניא
למחטי בתר אבהתהון ועביד
טיבו לאלפי דרין לרחמי ולנטרי
פקודי׃ לא יכון לך מעבוד אכר מן דוני ולא תצנע לך פסלא ולא
שבהא ממא פי אלסמא מן אלעלו וממא פי אלארץ פי אלספל ומא פי
אלמא תחת אלארץ׃ לא תסגד להא ולא תעבדהא לאני אלה רבך אל
טאיק אלמעאקב מטאלב בדנוב אלאבא מע אלבנין ואלתואלת ואלרואבע
מן שאניי׃ ומגאזי באלאחסאן אלופא מן מחבי וחאפטי וצאיאי׃
לא תימי בשמא דיי אלהך למגנא ארי לא יזכי יי ית
דימי בשמיה לשקרא׃ לא תחלף באסם אלה רבך זורא לאן

על פני בכל מקום חשני אנכי שם וזהו כל העולם ד״א כל זמן כל זמן שאני קיים עשרת הדברות כבר
פירשתים׃

ינקה יהוה את אשר ישא את
שמו לשוא׃ שמור
את יום השבת לקדשו כאשר
צוך יהוה אלהיך ששת ימים
תעבד ועשית כל מלאכתך ויום
השביעי שבת ליהוה אלהיך
לא תעשה כל מלאכה אתה
ובנך ובתך ועבדך ואמתך
ושורך וחמרך וכל בהמתך
וגרך אשר בשעריך למען
ינוח עבדך ואמתך כמוך וזכרת
כי עבד היית בארץ מצרים
ויצאך יהוה אלהיך משם ביד
חזקה ובזרע נטויה על כן צוך
יהוה אלהיך משם ביד חזקה
ובזרע נטויה על כן צוך יהוה
אלהיך לעשות את יום השבת׃

אלה לא יברי מן יחלף באסמה
זורא׃ טר ית יומא דשבתא
לקדשותיה כמא דפקדך יי׳
אלהך שיתא יומין תפלח ותעביד
כל עבידתך ויומא שביעאה
שבתא קדם יי׳ אלהך לא
תעביד כל עבידא את ובנך
וברתך ועבדך ואמתך ותורך
וחמרך וכל בעירך וגיורך
דבקרוך בדיל דינוח עבדך
ואמתך כותך ותדכר ארי
עבדא הויתא בארעא דמצרים
ואפקך יי׳ אלהך מתמן ביד
תקיפא ובדרע מרמם על כן
פקדך יי׳ אלהך למעבד ית
יומא דשבתא׃ אחפט יום אלסבת
וקדסה כמא אמרך אלה רבך
סתה איאם תעמל ותצנע גמיע
צנאיעך ואליום אלסאבע סבת ללה רבך לא תצנע שיא מן אלצנאיע
אנת ואבנך ואבנתך ועבדך ואמתך ותורך וחמארך וסאיר בהאימך
וציפך אלדי פי מחאלך לכי יסתריח עבדך ואמתך מתלך ואדכר
אנך כנת עבדא פי בלד מצר ואכרגך אלה מן תם ביד
שדידה ודראע ממדודה ולדלך אמרך אן תקים פי יום
אלסבת׃ יקר ית אבוך וית אמך׃

שמור ובראשונות הוא אומר זכור שניהם בדבור אחד וכתיבה אחת נאמרו ובשמיעה אחת נשמעו
אשר צוך קודם מתן תורה במרה וזכרת כי עבד היית וג׳ על מנת כן פדאך שתהיה לו עבד ותשמור מצותיו

כאשר

כבד את אביך
ואת אמך כאשר צוך יהוה
אלהיך למען יאריכן ימיך ולמען
ייטב לך על האדמה אשר יהוה
אלהיך נתן לך׃ לא
תרצח׃ ולא
תנאף׃ ולא
תגנב׃ ולא
תענה ברעך עד שוא׃ ולא
תחמד אשת רעך ולא
תתאוה בית רעך שדהו ועבדו
ואמתו שורו וחמרו וכל אשר
לרעך׃ את
הדברים האלה דבר יהוה אל
כל קהלכם בהר מתוך האש
הענן והערפל קול גדול ולא
יסף ויכתבם על שני לחת אבנים
ויתנם אלי׃ ויהי כשמעכם את
את הקול מתוך החשך וההר

כמא דפקדך יי אלהך בדיל
דיורכון יומך ובדיל דייטב לך
על ארעא דיי אלהך יהיב לך׃
אכרם אבאך ואמך כמא אמרך
אללה רבך לכי תטול איאמך
ויכאר לך פי אלבלד אלדי אללה רבך
מעטיך׃ לא תקטול נפש׃
לא תקתל נפס׃ ולא
תגוף׃ ולא תזן׃ ולא תגנוב׃
ולא תסרק׃ ולא תסהיד
בחברך סהדותא דשקרא׃ ולא
תשהד עלא צאחבך שהאדה
זור׃ ולא תחמיד אתת
חברך ולא תירוג בית חברך׃
חקליה ועבדיה ואמתיה תוריה
וחמריה וכל דלחברך׃ ולא
תתמן זוגה צאחבך ולא תשתהי
מנזלה וציעתה ועבדה ואמתה
תורה וחמארה וגמיע מא לה׃
ית פתגמיא האלין׃

מליל יי עם כל קהלכון בטורא מגו אישתא ענגא ואמטתא קל רב
ולא פסיק וכתבינון על תרין לוחי אבניא ויהבינון לי׃ הדה אלכלמאת
כלם אללה בהא גמיע גוקכם פי אלגבל מן לדן אלנאר ואלגמאם ואלצבאב
בצות עטים גיד מתואתר וכתבהא עלא לוחי אלגוהר ודפעהא אלי׃
והוה כמשמעכון ית קלא מגו חשוכא וטורא בער באישתא

כאשר צוך׳ אף על כבוד אב ואם נצטוו במרה שנ׳ שם שם לו חק ומשפט׳ ולא תנאף׳ אין לשון ניאוף אלא באשת איש׳

כער באש ותקרבון אלי כל
ראשי שבטיכם וזקניכם ותאמרו
הן הראנו יהוה אלהינו את
כבדו ואת גדלו ואת קלו
שמענו מתוך האש היום הזה
ראינו כי ידבר אלהים את
האדם וחי׃ ועתה למה נמות
כי תאכלנו האש הגדלה
הזאת אם יספים אנחנו לשמע
את קול יהוה אלהינו עוד
ומתנו׃ כי מי כל בשר אשר
שמע קול אלהים חיים מדבר
מדבר מתוך האש כמנו ויחי׃
קרב אתה ושמע את כל
אשר יאמר יהוה אלהינו ואת
תדבר אלינו את כל אשר
ידבר יהוה אלהינו אליך
ושמענו ועשינו׃ וישמע יהוה

וקריבתון לותי כל רישי שבטיכון
וסביכון׃ פלמא סמעתם אלצות
מן לח צלאם אגים׃ ואלגבל
משתעל באלנאר תקדמתם אלי רוסא
אסבאטכם ומשאיכם׃ ואמרתון
הא אחזינא יי׳ אלהנא ית יקריה וית
רבותיה וית קל מימריה שמענא
מגו אישתא יומא הדין חזינא ארי
ממליל יי׳ עם אנשא ומתקיים׃
פקלתם הוא קד אראנא אלה
רבנא כרמתה ועצמתה וסמענא
כלאמה מן דאכל אלנאר בעלמנא
אליום אנה יגוז אן יכלם אלה אנסאנא
פיחיא׃ וכען למא נמות ארי תיכלננא
אישתא רבתא הדא אם מוספין
אנחנא למשמע ית קל מימרא
דיי׳ אלהנא עוד מייתין אנחנא׃ ואלאן
פלמא נהלך ולא תאכלנא הדה אלנאר
אלעצימה פאנא אן עאודנא אסתמאע
כלאם אלה רבנא איצא מתנא׃ ארי מן כל בסרא דשמע קל מימרא דא
קיימא ממליל מגו ישתא כותנא ואתקיים׃ לאנה אי בשר סמע צות
אלה אלחי מכאטבה מן אלנאר מתלנא פעאש׃ קרב את ושמע ית כל
דיימר יי׳ אלהנא ואת תמליל עימנא ית כל דימליל יי׳ אלהנא עמך ונקביל
ונעביד׃ תקדם אנת ואסמע גמיע מא יקולה אלה רבנא. ואנת תכלמנא
בגמיעה ונסמעה ונעמל בה׃ ושמע קדם יי׳ ית קל

ולא תתאוה ״לא תתירוג אף הוא לשון חמדה כמו נחמד למראה דמתרגמינן דמרגג למחזי״ ולא יסף מתרג׳ מינן ולא
פסק כי קולו חזק וקיים לעולם״ דא״ ולא יסף לא הוסיף להראות בתוספות ופומבי״ ואת תדבר אלינו התשתם את כחי כנקבה

את קול דבריכם בדברכם
אלי ויאמר יהוה אלי שמעתי
את קול דברי יהוה העם הזה
אשר דברו אליך היטיבו כל
אשר דברו: מי יתן והיה לבבם
זה להם ליראה אתי ולשמר
את כל מצותי כל הימים למען
ייטב להם ולבניהם לעלם: לך
אמר להם שובו לכם לאהליכם:
ואתה פה עמד עמדי ואדברה
אליך את כל המצוה והחקים
והמשפטים אשר תלמדם ועשו
בארץ אשר אנכי נתן להם
לרשתה: ושמרתם לעשות
כאשר צוה יהוה אלהיכם אתכם
לא תסרו ימין ושמאל: בכל

פתגמיכון במללותכון עמי ואמר
יי לי שמיע קדמי ית קל פתגמי
עמא הדין דמלילו עימך אתקינו
כל דמלילו: פסמע אללה כלאמכם
אד כלמתמוני פקאל אללה לי קד
סמעת כלאם הולאי אלקום אלד
כלמוך וקד אחסנו פי גמיע מא
קאלו: לוי דיהי ליבא הדין להון
למדחל קדמי ולמיטר ית כל
פקודי כל יומיא בדיל דייטב
להון ולבניהון לעלם: פליתמכן
אן יבקא להם הדא אלקלב מתל
אן יכאפוני טול אלזמאן לכי יכא
להם ולבניהם אלי אלדהר: איזיל
אימר להון תובו לכון למשכניכון:
אמץ קל להם ארגעו אלי אכביתכם:
ואת הכא קום קדמי ואמליל
עימך ית כל תפקידתא וקימיא ודיניא דתליפינון ויעבדון בארעא
דאנא יהיב להון למירתה: ואנת פקם ההנא בין ידיי חתי אכלמך
בגמיע אלוצאיא ואלרסום ואלאחכאם אלדי תעלמהם יצנעון פי אלבלד
אלדי אנא מעטיהם יחוזונה: ותיטרון למעבד כמא דפקיד יי אלהכון
יתכון לא תסטון לימינא ולסמלא: פאחפטו ואעמלו במא אמרכם
אללה רבכם ולא תזולו ימנה ולא יסרה: בכל אורחא דפקיד
יי אלהכון יתכון תהלכון בדיל דתיחון וייטב לכון ותורכון יומין

שנצטערתי עליכם ורפיתם את ידי כי ראיתי שאינכם חרדים להתקרב אלין מאהבה וכי לא היה יפה לכם

תפילין

הדרך אשר צוה יהוה אלהיכם
אתכם תלכו למען תחיון וטוב
לכם והארכתם ימים בארץ
אשר תירשון: וזאת המצוה
החקים והמשפטים אשר צוה
יהוה אלהיכם ללמד אתכם
לעשות בארץ אשר אתם עברים
שמה לרשתה: למען תירא את
יהוה אלהיך לשמר את כל
חקתיו ומצותיו אשר אנכי
מצוך אתה ובנך ובן בנך כל
ימי חייך ולמען יארכן ימיך:
ושמעת ישראל ושמרת
לעשות אשר ייטב לך ואשר
תרבון מאד כאשר דבר יהוה
אלהי אבתיך לך ארץ
זבת חלב ודבש:

בארעא דתירתון: פי אלטריק
אלדי אמרכם אלה רבכם לכי
תחיון ויכאר לכם ותטול מדתכם
פי אלבלד אלדי תחוזונה: ודא תפקד
תפקידתא קימיא ודיניא דפקיד
יי אלהכון לאלפא יתכון למעבד
בארעא דאתון עברין לתמן
למירתה: והדה אלוציא ואלרסום
ואלאחכאם אלדי אמרני אלה רבכם
אן אעלמכמוהא לתצנעוהא
פי אלבלד אלדי אנתם גאיזין אליה
לתחוזוה: בדיל דתדחל קדם יי
אלהך למיטר ית כל קימוהי
ופקודוהי דאנא מפקיד לך את
וברך ובר ברך כל יומי חייך
ובדיל דיורכון יומך: לכי
תתקי אלה רבך ותחפט
רסומה ווצאיאה אלתי אנא
אמרך אנת ואבנך ואבן אבנך. טול איאם חיאתך ולכי
תטול מדתך: ותקביל ישראל ותטר למעבד דייטב
לך ודתסגון לחדא כמא דמליל יי אלהא דאבהתך
לך ארע עבדא חלב ודבש: פאסמע דאך ואחפטה ואעמל
בה לכי יכאר לך ולכי תכתר גדא כמא ועדך אלה אלאה
אבאיך בלד יפיץ לבנא ועסלא:

ללמוד מפי הגבורה ולא ללמוד ממני ה' אלהינו ה' אחד ה' שהוא אלהינו עתה ולא אלהי האומות עתיד הוא להיות

פ פ פ

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה
אחד: ואהבת את יהוה אלהיך
בכל לבבך ובכל נפשך ובכל
מאדך: והיו הדברים האלה
אשר אנכי מצוך היום על לבבך:
ושננתם לבניך ודברת בם
בשבתך בביתך ובלכתך בדרך
ובשכבך ובקומך: וקשרתם
לאות על ידך והיו לטטפת בין
עיניך: וכתבתם על מזזות ביתך
ובשעריך:
והיה כי יביאך יהוה אלהיך אל הארץ

שמע ישראל יי אלהנא
יי חד: אעלם יא אסראיל
אן אללה רבנא אללה ואחד: ותרחם
ית יי אלהך בכל ליבך ובכל נפשך
ובכל נכסך: ואחבב אללה רבך
מכלצא בכל קלבך ונפסך
וגהדך: ויהון פתגמיא האליין
דאנא מפקיד לך יומא דין
על ליבך: ולתכון הדה
אלכלמאת אלתי אמרך בהא
אליום פי קלבך: ותתנינון לבנך
ותמליל בהון במיתבך בביתך
ובמהכך באורחא ובמשכבך
ובמקימך: ואחכהא לאבנך

ואדרסהא פי חאל גלוסך בביתך פי מנזלך ומסירך פי טריקך וענד נאמך
וקיאמך: ותקטרינון לאת על ידך ויהון לתפלין בין עינך: ואעקדהא עלאמה
על ידך ותכון מנשורה בין עיניך: ותכתובינון על מזוזין ותקבעינון בסיפי
ביתך ובתרעך: ואכתבהא עלא כדוד פתוח מנאזלך ואבואבך: ויהי

ה' אחד שנ' כי אז אהפוך א' עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ונאמ' ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד: ואהבת
עשה דבריו מאהבה לעושה מיראה העושה אצל רבו מיראה כשהוא מטריח עליו מניחו והולך לו: בכל לבבך
בשני יצריך. ד"א בכל לבבך שלא יהיה לבך חלוק על המקום: ובכל נפשך אפלו הוא נוטל את נפשך: ובכל מאודך
בכל ממונך יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו לכך נאמר בכל מאדך: ד"א בכל מאדך בכל מדה ומדה שמודד לך
בין מדה טובה בין במדת פורענות וכן דוד הוא אומר כוס ישועות אשא וגו' צרה ויגון אמצא וג' והיו הדברים מהו
האהבה והיו הדברים האלה שמתוך כך אתה מכיר בהקב"ה ומדבק בדרכיו: אשר אנכי מצוך היום: לא יהיו בעיניך
כדיוטגמא ישנה שאין אדם סופנה אלא כחדשה שהכל רצין לקראתה דיוטגמא מצות המלך הבאה במכתב: ושננתם
לשון חדוד הוא שיהיו מחודדים בפיך שאם ישאלך אדם דבר לא תהא צריך לגמגם בו אלא אמור לו מיד: לבניך: אלו
התלמידים מצינו בכל מקום שהתלמידים קרוים בנים שנ' בנים אתם לה' אלהיכם ואומר בני הנביאים אשר בבית אל
וכן בחזקיהו שלימד תורה לכל ישראל וקראם בנים שנ' בני עתה אל תשלו וכשם שהתלמידים קרויים בנים שנ' בנים אתם
לה' אלהיכם כך הרב קרוי אב שנ' אבי אבי רכב ישראל וג' ודברת בם שלא יהא עיקר דבורך אלא בם עשה עיקר ואל תעש
טפל: בשבתך יכול אפלו שכב בחופה היום ת"ל ובקומך יכול אפלו בחצי הלילה ת"ל ובלכתך בדרך דרך ארץ הבדה תורה
זמן שכיבה וזמן קימה: וקשרתם לאות על ידך: אלו תפלין שבזרוע: והיו לטוטפות בין עיניך: אלו תפלין שבראש ועל

אשר נשבע לאבתיך לאברהם
ליצחק וליעקב לתת לך ערים
גדלת וטבת אשר לא בנית: ובתים
מלאים כל טוב אשר לא מלאת
וברת חצובים אשר לא חצבת
כרמים וזתים אשר לא נטעת
ואכלת ושבעת: השמר לך פן
תשכח את יהוה אשר הוציאך
מארץ מצרים מבית עבדים:
את יהוה אלהיך תירא ואתו תעבד
ובשמו תשבע: לא תלכון אחרי
אלהים אחרים מאלהי העמים
אשר סביבותיכם: כי אל קנא

בל / כל / לש׳ / מל

ארי יעילנך יי׳ אלהך לארעא
דקיים לאבהתך לאברהם
ליצחק וליעקב למתן לך
קרוין רברבן וטבן דלא בניתא:
ואדא אדכלך אללה רבך אלבלד
אלדי קסם לאבאיך לאבראהים
ויצחק ויעקוב אן יעטיכהא
תלך קרא כבירה מא לם תבניהא:
ובתין מלן כל טוב דלא מליתא
וגובין פסילן דלא פסלתא כרמין
וזיתין דלא נצבתא ותיכול
ותסבע: וביות ממלוה כל כיר
מא לם תמלהא וצהאריג
מנקורה לם תנקרהא וכרום
וזיאתין מא לם תגרסהא פאכלת ושבעת: אסתמר לך דלמא תתנשי
ית דחלתא דיי׳ דאפקך מארעא דמצרים מבית עבדותא: פאחדראן
אן תנסא אללה אלדי אכרגך מן בלד מצר מן בית אלעבודייה: ית יי׳
אלהך תדחל וקדמוהי תפלח ובשמיה תקיים: בל כן אללה רבך
ואעבדה ואחלף באסמה באחקא: לא תהכון בתר טעות עממיא. מ
מטעות עממיא דבסחרניכון: ולא תתבעו מעבודאת אלכרמן מעבודאת
אלאמם אלדין חואליכם: ארי אל קנא יי׳ אלהך שכינתיה

ועל שם מנין פרשיותיהם נקראו טוטפות טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים "מזוזות ביתך" מזוזת כתי׳ שאין צריך אלא אחת "ובשעריך" לרבות שערי חצירות ושערי מדינות ושערי עיירות "חצובים" לפי שהוא מקום טרשין וסלעים כופל בו לשון חציבה "מבית עבדים" כתרגומו מבית עבדותא ממקום שהייתם שם עבדים "ובשמו תשבע" אם יש בך כל המדות הללו שאתה ירא את שמו ועובד אותו אז בשמו תשבע שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשבועתך ואם לאו לא תשבע "מאלהי העמים אשר סביבותיכם" הוא הדין לרחוקים אלא לפי שאתה רואה את סביבותיך תועים אחריהם הוצרך להזהיר עליהם ביותר"

יהוה אלהיך בקרבך פן יחרה
אף יהוה אלהיך בך והשמידך
מעל פני האדמה׃
לא תנסו את יהוה
אלהיכם כאשר נסיתם במסה׃
שמור תשמרון את מצות יהוה
אלהיכם ועדתיו וחקיו אשר
צוך׃ ועשית הישר והטוב בעיני
יהוה למען ייטב לך ובאת
וירשת את הארץ הטבה
אשר נשבע יהוה לאבתיך׃
להדף את כל איביך מפניך כאשר
דבר יהוה׃ כי ז״
ישאלך בנך מחר לאמר מה העדת
והחקים והמשפטים אשר צוה
יהוה אלהינו אתכם׃ ואמרת

בינך דלמא יתקף רוגזא דיי׳
אלהך בך וישיצינך מעל אפי
ארעא׃ לאן אללה רבך טאיק
מעאקב פי מא בינכם. לללא
ישתד גצבה עליך וינפיך ען
וגה אלארץ׃ לא תנסון
קדם יי׳ אלהכון כמא נסיתון
בנסיתא׃ ולא תגרבו אללה רבכם
כמא גרבתמוה פי דאת אלמחנה׃
מיטר תיטרון ית פקודיא דיי׳
אלהכון וסהדותיה וקימוהי דפקדך׃
כל אחפצו חפצא וצאיא אללה
רבכם ושואהדה ורסומה אלתי
אמרך בהא׃ ותעביד דכשר
ודתקין קדם יי׳ בדיל דייטב לך׃
ותיעול ותירת ית ארעא טבתא
דקיים יי׳ לאבהתך׃ ואצנע
אלמסתקים ואלגייד בין ידיה לכי יכאל לך. ותדכל ותחוז אלבלד אלגייד
אלדי קסם עליה לאבאיך׃ למתבר ית כל בעלי דבבך מן קדמך
כמא דמליל יי׳׃ וירפע גמיע אעדאיך מן בין ידיך במא ועדך׃
ארי ישאלנך ברך מחר למימר מא סהדותא וקימיא
ודיניא דפקיד יי׳ אלהנא יתכון׃ ואדא סאלך אבנך גדא קאילא
מא סבב אלשואהד ואלרסום ואלאחכאם אלתי אמרכם אללה רבנא׃ ותימר

במסה׳ כשיצאו ממצרים שנסוהו במים שנ׳ היש ה׳ בקרבנו׳ הישר והטוב׳ זו פשרה לפנים משורת
הדין׳ כאשר דבר׳ והיכן דבר והמתי את כל העם׳ כי ישאלך בנך מחר׳ יש מחר שהוא אחר זמן׳

לבנך עבדים היינו לפרעה
במצרים ויציאנו יהוה ממצרים
ביד חזקה: ויתן יהוה אותת
ומפתים גדלים ורעים במצרים
בפרעה ובכל ביתו לעינינו: ואותנו
הוציא משם למען הביא אתנו
לתת לנו את הארץ אשר
נשבע לאבתינו: ויצונו יהוה
לעשות את כל החקים האלה
ליראה את יהוה אלהינו לטוב
לנו כל הימים לחיתנו כהיום
הזה: וצדקה תהיה לנו כי נשמר
לעשות את כל המצוה הזאת
לפני יהוה אלהינו כאשר
צונו: כי
יביאך יהוה אלהיך אל הארץ

לבנך עבדין הוינא לפרעה
במצרים ואפקנא יי ממצרים
ביד תקיפא: פקל לה כנא עבידא
לפרעון במצר ואכרגנא אללה מן
תם ביד שדידה: ויהב יי אתין
ומופתין רברבין ובישין במצרים
בפרעה ובכל אנש ביתיה
לעיננא: ואחל אללה איאת
ובראהין עט'ימה צ'ארה במצר
בפרעון ובגמיע אלה בחצ'רתנא:
ויתנא אפיק מתמן בדיל דאעלא
יתנא למתן לנא ית ארעא
דקיים לאבהתנא: ואכרגנא מן
תם לכי ידכלנא ויעטינא אלבלד
אלדי קסם עליה לאבאינא: ז
ופקדנא יי למעבד ית כל
קימיא האלין למדחל קדם יי

אלהנא דייטב לנא כל יומיא לקיימותנא כיומא הדין: פאמרנא
באן נצנע הדה אלרסום ונכאף אללה רבנא לכי יכאף לנא טול
אלזמאן ונחיא כיומנא הדא: וזכותא תהי לנא ארי נטר למעבד
ית כל תפקירתא הדא קדם יי אלהנא כמא דפקדנא: וחסנה
תכון לנא אדא חפט'נא ועמלנא גמיע הדה אלשריעה בין ידי
אללה רבנא כמא יאמרנא: ארי יעלנך יי אלהך
לארעא דאת עליל לתמן למירתה ויתריך עממין סגיאין מן
קדמך חתאי וגרגשאי ואמוראי וכנענאי ופרזאי וחואי ויבוסאי

ונשל. לשון השלכה ונתיזה וכן ונשל הברזל. ולא תחנם. לא תתן להם חן חקור לו לאדם לומר כמה נאה

חרמי
שבעה

אשר אתה בא שמה לרשתה
ונשל גוים רבים מפניך החתי
והגרגשי והאמרי והכנעני
והפרזי והחוי והיבוסי שבעה
גוים רבים מפנך ועצומים
ממך: ונתנם יהוה אלהיך לפניך
והכיתם החרם תחרים אתם
לא תכרת להם ברית ולא תחנם:
ולא תתחתן בם בתך לא תתן
לבנו ובתו לא תקח לבנך: כי
יסיר את בנך מאחרי ועבדו
אלהים אחרים וחרה אף יהוה
בכם והשמידך מהר: כי אם
כה תעשו להם מזבחתיהם
תתצו ומצבתם תשברו ואשיריהם
תשרפון באש: כי עם קדוש
ופסיליהם

שבעה עממין סגיאין ותקיפין
מנך: ואדא ארמלך אלה רבך
יי׳ אבלד אלדי אנת דאכל
אליה לתחוזה פיטחט אממא
כתירא מן בין ידיך אלחתיין
ואלגרגשיין ואלאמוריין ואלכנעניין
ואלפרזיין ואלחויין ואליבוסיין סבעה
אממא אכתר ואעצם מנך:
וימסרנון יי׳ אלהך קדמך
ותמחינון גמרא תגמר יתהון
לא תגזר להון קים ולא תרחים
עליהון: פיסלמהם אלה רבך
בין ידיך פאקתלהם ואחרמהם
לא תעהד מעהם עהדא ולא
תרוף עליהם: ולא תתחתן בהון
ברתך לא תתן לבריה וברתיה
לא תיסב לברך: ולא תצאהרהם

פתעטי אבנתך לאבנהא ותאכד אבנתה לאבנך: ארי יטעון ית ברך
מבתר פלחני ויפלחון לטעות עממיא ויתקף רגזא דיי׳ בכון וישיצינך
בפריע: פאנהם יזילו אבנך מן עבאדתי פיעבדון אלהה אכר פישתד
גצב אלה עליך פינפדך סריעא: ארי אם כדין תעבדון להון אגוריהון תתרעון
וקמתהון תתבלון ואשיריהון תקצצון וצלמי טעותהון תיקדון בנורא: בל
כדא פאצנעו בהם מדאבחהם פאנקצו ונצבאהם פכסרו וסואריהם פגדעו

חרמי צה״ לא תחנם לא תתן להם חניה בארץ״ כי יסיר את בנך מאחרי״ בנו של נכרי כשישא את בתך יסיר את
בנך אשר תלד לו בתך מאחרי למדנו שבן בתך הבא מן הנכרי קרוי בנך אבל בן בנך הבא מן הנכרית אינו
קרוי בנך אלא בנה שהרי לא נאמר על בתו לא תקח כי יסיר את בנך מאחרי אלא כי יסיר את בנך וגו׳ מזבחותיהם״
של לבנים״ מצבתם״ אבן אחת״ ואשיריהם״ אילנות שעובדין אותן״ ופסיליהם״ פסילים צלמים״

אתה ליהוה אלהיך בך בחר
יהוה אלהיך להיות לו לעם
סגלה מכל העמים אשר על
פני האדמה: לא מרבכם מכל
העמים חשק יהוה בכם ויבחר
בכם כי אתם המעט מכל
העמים: כי מאהבת יהוה
אתכם ומשמרו את השבעה
אשר נשבע לאבתיכם
הוציא יהוה אתכם ביד חזקה
ויפדך מבית עבדים מיד
פרעה מלך מצרים: וידעת
כי יהוה אלהיך הוא האלהים
האל הנאמן שמר הברית
והחסד לאהביו ולשמרי
מצותו לאלף דור: ומשלם

מצותיו ק

ופסולהם אחר קוהא בלנאר:
ארי עם קדיש את קדם יי אלהך בך
אתרעי יי אלהך למהוי ליה לעם
חביב מכל עממיא דעל אפי
ארעא: לאנך שעב מקדס
ללה רבך וכך אכתאר אן תכון לה
אמה כאצה מן גמיע אלאמם אלתי
עלא וגה אלארץ: לא מדסגיאין
אתון מכל עממיא צבי יי בכון
ואתרעי בכון ארי אתון זעירין
מכל עממיא: וליס מן כתרכם
מן גמיע אלאמם אצטפאכם אללה
ואכתארכם בל אנתם אקל
מנהם מגמועין: ארי מדרחים
יי יתכון ומדנטר ית קימא
דקיים לאבהתכון אפיק יי יתכון
ביד תקיפא ופרקך מבית עבדותא
מידא דפרעה מלכא דמצרים: לכן מן מחבה אללה לכם ומן חפטה
אלימין אלתי קסם בהא לאבאיכם אכרגכם אללה ביד שדידה ופכאך
מן בית אלעבודיה מן יד פרעון מלך מצר: ותידע ארי יי אלהך הוא אלהים
אלהא מהימנא נטר קימא וחסדא לרחמוהי ולנטרי פקודוהי לאלפי דרין:
פאעלם אן אללה רבך הו אלאלה אלטאיק אלאמין חאפט אלעהד ואלאחסאן
למחביה וחאפטי וצאיאה לאלף גיל: ומשלים לסנאוהי טבון דאינון

לא מרבכם. כפשוטו ומדרשו לפי שאין אתם מגדילין עצמכם כשאני משפיע לכם טובה לפיכך חשק בכם. כי אתם המעט.
הממעטין עצמכם כגון אברהם שנ' ואנכי עפר ואפר וכגון משה ואהרן שאמרו ונחנו מה לא כנבוכד נצר שאמר ארמה
לעליון וסנחריב שאמר מי בכל אלהי הארצות וחירם אמר מושב אלהים ישבתי. כי אתם המעט. הרי כי משמש בלשון
דהא. כי מאהבת ה'. הרי כי משמש בלשון אלא. לא מרובכם חשק ה' בכם אלא מאהבת ה' אתכם. ומשמרו את השבועה

ואתחנ' ו

לשנאיו אל פניו להאבידו לא
יאחר לשנאו אל פניו ישלם לו׃
ושמרת את המצוה ואת החקים
ואת המשפטים אשר אנכי
מצוך היום לעשותם׃

קי״ט פיסו׳ סימן כלט

והיה עקב תשמעון את המשפטים
האלה ושמרתם ועשיתם אתם
ושמר יהוה אלהיך לך את הברית
ואת החסד אשר נשבע לאבתיך׃
ואהבך וברכך והרבך וברך פרי
בטנך ופרי אדמתך דגנך
ותירשך ויצהרך שגר אלפיך
ועשתרת צאנך על האדמה
אשר נשבע לאבתיך לתת לך׃

עבדין קדמוהי בחייהון לאובדיהון·
לא מאחר עובד טב לסנאוהי·
טבון דאינון עבדין קדמוהי
בחייהון משלים להון· ומכאפי
שאנייה בחצרתה לאנפאדה·
ולא יוכר לה שיא לבחצרתה
יכאפיה· ותיטר ית תפקידתא
וית קימיא וית דיניא· דאנא
מפקיד לך יומא דין למעבדהון׃
ואחפט אלוצאיא ואלרסום ואלאחכאם·
אלתי אמרך בהא אליום ואעמל
בהא׃
פ פ פ
ויהי חלף דתקבלון ית דיניא
האלין ותיטרון ותעבדון יתהון·
ויטר יי אלהך לך ית קימא וית
חסדא דקיים לאבהתך׃ פיכון

גזא מא תסמעון הדה אלאחכאם ותחפצוהא ותעמלו והא יחפט אלה רבך
לך אלעהד ואלפצל אלדי קסם לאבאיך׃ וירחמינך ויברכינך ויסגינך ויברך
ולדא דמעך ואבא דארעך· עבורך וחמרך ומשחך בקרי תורך ועדרי
ענך· על ארעא דקיים לאבהתך למתן לך׃ פיחבך ויבארך פיך ויכתרך
ויבארך פי תמרך ותמר ארצך בורך ועצירך ודהנך נתאג בקרך
וגפראת גנמך פי אלבלד אלדי קסם לאבאיך אן יעטיכה׃

נאמנות שמרת את השבועה·· לאלף דור·· ולהלן הוא אומר לאלפים כאן שהוא סמוך ״לשומרי מצותיו הוא אומר לאלף
ולהלן שהוא סמוך אצל לאוהביו הוא אומר לאלפים·· אוהבין ״מן העושין מאהבה·· שומרי מצותיו ״מן העושין מיראה··
ומשלם לשונאיו·· אל פניו בחייו משלם לו גמולו הטוב כדי להאבידו מן העולם הבא·· היום לעשותם·· ולמחר לעולם הבא
ליטול שכרם·· **והיה** עקב תשמעון·· אם המצות קלות שבאדם דש בעקביו תשמעון·· ושמר ה׳ וג׳·· ישמור
לך הבטחתו·· שגר אלפיך·· ולדי בקרך שהנקבה משגרת ממעיה·· עשתרות צאנך·· מנחם פירש אבירי
בשן ... כאן כמו עשתרות קרנים לשון חוזק ואונקלוס תרגם ועדרי ענך ורבותינו אמרו למה נקרא שמם

ברוך תהיה מכל העמים לא
יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך׃
והסיר יהוה ממך כל חלי
וכל מדוי מצרים הרעים לא
ישימם בך ונתנם בכל שנאיך׃
ואכלת את כל העמים אשר
יהוה אלהיך נתן לך לא תחס
עינך עליהם ולא תעבד את
אלהיהם כי מוקש הוא לך׃

כי תאמר בלבבך רבים הגוים
האלה ממני איכה אוכל
להורישם׃ לא תירא מהם
זכר תזכר את אשר עשה
יהוה אלהיך לפרעה ולכל
מצרים׃ המסת הגדלת אשר

אשר ידעת לא

בריך תהי מכל עממיא לא יהי
בך עקר ועקרא ובבעירך׃ ותכון
מבארך מן גמיע אלאמם ולא
יכן פיך עאקר ולא עאקרה
ולא פי בהאימך׃ ויעדי יי מנך
כל מרעין וכל מכתשי מצרים
בישיא דידעתא לא ישוינון בך
ויתנינון בכל סנאך׃ ויזיל אלה
מנך כל מרץ וסאיר אדוי מצר
אלרדייה אלתי תערפהא לא יחלבך
שיא מנהא בל יחלהא בשאניך׃
ותגמר ית כל עממיא דיי אלהך
יהיב לך לא תחוס עינך עליהון
ולא תפלח ית טעותהון ארי לתקלא
יהון לך׃ פתפני גמיע אלשעוב
אלדי יעטיך אלה רבך לא תשפק
עליהם ולא תעבד מעבודאתהם׃
פיכונו לך והקא׃ ארי תימר בלבך סגיאין עממיא האלין מנאי כדין
איכול לתרכותהון׃ פאן קלת פי נפסך הולאי אלאמם אכתר מני פכיף
אטיק אן אקרצהם׃ לא תדחל מנהון מדכר תדכר ית דעבד יי אלהך
לפרעה ולכל מצראי׃ לא תכאפהם בל אדכר מא צנע אלה
רבך בפרעון וסאיר אלמצריין׃ נסין רברבין דחזאה עינך ואתיא
ומופתיא וידא תקיפתא ודרעא מרממא דאפקך יי אלהך כן יעביד

אדכרה

עושה דורות שמגנשה דותבעליהו. עקר. שאינו מוליד. כי תאמר בלבבך. על כרחך לשון ולמה הוא שמא
תאמר בלבבך מפני שהם רבים לא אוכל להורישם. אל תאמר כן לא תירא מהם ואיתני לפרשן באחד משאר
לשונות שלכי שיפול עליו שוב לא תירא מהם. המסות. נסיונות. האותות. כגון ויהי לנחש והיו לדם

ראו עיניך והאתת והמפתים
והיד החזקה והזרע הנטויה
אשר הוצאך יהוה אלהיך
כן יעשה יהוה אלהיך לכל
העמים אשר אתה ירא מפניהם:
וגם את הצרעה ישלח יהוה
אלהיך בם עד אבד הנשארים
והנסתרים מפניך: לא תערץ
מפניהם כי יהוה אלהיך
בקרבך אל גדול ונורא: ונשל
יהוה אלהיך את הגוים האל
מפניך מעט מעט לא תוכל
כלתם מהר פן תרבה עליך
חית השדה: ונתנם יהוה אלהיך
לפניך והמם מהומה גדלה עד
השמדם: ונתן מלכיהם בידך

יוי אלהך לכל עממיא דאת
דחיל מן קדמיהון: ואלעלאם
אלעט'ימה אלתי ראתהא עינאך
ואלאיאת ואלבראהין ואליד אלשדידה
ואלד'ראע אלממדודה כמא אכ'רג'ך
אללה רבך כד'אך יצנע בג'מיע
אלאמם אלדי תכ'אפהם: ואף ית
ערעיתא יגרי יוי אלהך בהון עד
דייבדון דאשתארו ודאטמרו
מן קדמך: ויבעת בזעאהה
פיהם חתא יביד אלבאקון ואל
מנסתרון מן בין ידיך: לא
תתבר מן קדמיהון ארי יוי אלהך
שכינתיה בינך אלהא רבא
ודחילא: לא תרהבהם לאן
כול אללה רבך פימא בינך אלטאיק
אלעט'ים אלמכ'וף: ויתריך יוי אלהך

ית עממיא האלין מן קדמך זעיר זעיר לא תיכול לשיציותהון בפריע
דלמא תסגי עלך חית ברא: והו יטרדהם אולאיך אלאמם מן בין
ידיך קלילא קלילא לא תטיק אן תפניהם סריעא כלא יכתר
עליך וחש אלצחרא: וימסרינון יוי אלהך קדמך וישגישנון שיגוש
רב עד דישתיצון: פאדא אסלמהם אללה רבך בין ידיך פאהאמהם
אהאמה עט'ימה לא אנפאדהם: וימסר מלכיהון בידך:

בבשת' המופתים המכות המופלאות היד החזקה זה הדבר והזרוע הנטויה זו החרב שלמכת בכורות
הצרעה מין שרץ העוף שהיתה זורקת בהם מרה ומסרסתן ומסמאה את עיניהם בכל מקום שהוו נסתרים שם
פן תרבה עליך חית השדה והלא אם עושין רצונו אין מתיראין מן החיה שנ' וחית השדה השלמה לך ואגני
היה לפני שעתידים לחטא: והמם נקוד קמץ כולו לפי שאין מם אחרונה מן היסוד והרי הוא כמו והם אותם

וְהַאֲבַדְתָּ אֶת שְׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם לֹא יִתְיַצֵּב אִישׁ בְּפָנֶיךָ עַד הִשְׁמִדְךָ אֹתָם׃ פְּסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ לֹא תַחְמֹד כֶּסֶף וְזָהָב עֲלֵיהֶם וְלָקַחְתָּ לָךְ פֶּן תִּוָּקֵשׁ בּוֹ כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא׃ וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְתַעֵב תְּתַעֲבֶנּוּ כִּי חֵרֶם הוּא׃

כָּל הַמִּצְוָה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת לְמַעַן תִּחְיוּן וּרְבִיתֶם וּבָאתֶם וִירִשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם׃ וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ זֶה

ט״ג

ותוביד ית שומהון מתחות שמיא. לא יתעתד אנש קדמך עד דתשיצי יתהון׃ ויסלם מלוכהם פי ידך. פאבאד אסמאיהם מן תחת אסמא ואנסאן לא יקף בין ידיך. אלא אן תנפיהם: צלמי טעותהון תיקדון בנורא. לא תחמיד כספא ודהבא דעליהון ותיסב לך. דלמא תתקיל ביה. ארי מרחק קדם יי׳ אלהך הוא׃ ואחרקו פסול מעבודאתהם בנאר. ולא תתמן שיא מן פצה ודהב אלדי עליהם פתאכדה לך. כלא תוהק בה פאנהא כריהה לאלה רבך. ולא תעיל דמרחק לביתך. ותהי חרמא כותיה שקצא תשקציה. ורחקא תרחקינה ארי חרמא הוא׃ ולא תדכל מא יכרהה אלה אלי ביתך. פתכון מתלופא מתלה. בל רגסה תרגיסא ואכלהה כריהה אד הי מתלופ׃

כל תפקידתא דאנא מפקיד לך יומא דין תיטרון למעבד בדיל דתיחון ותסגון ותיעלון ותירתון ית ארעא דקיים יי׳ לאבהתכון׃ גמיע אלוצאיא אלתי אמרך בהא אליום אחפט׳והא ואעמלו בהא לכי תחיון ותכתרון ותדכלון ותחוזו אלבלד אלדי קסם אלה לאבאיכם׃ ותדכר ית כל אורחא דדברך יי׳ אלהך ד־נ׳

אבל והמס בלבל עגלתו כולו יקוד לפיכך חטף קמץ וחציו פתח כשאר פעל של שלש אותיות: כל המצוה כפשוטו ומדרש אחר אם התחלת במצוה גמור אותה שאינה נקראת המצוה אלא על שם הגומר שנאמר את עצמות

ארבעים שנה במדבר למען
ענתך לנסתך לדעת את אשר
בלבבך התשמר מצותו אם לא
ויענך וירעבך ויאכלך את המן
אשר לא ידעת ולא ידעון אבתיך
למען הודיעך כי לא על הלחם
לבדו יחיה האדם כי על כל
מוצא פי יהוה יחיה האדם
שמלתך לא בלתה מעליך
ורגלך לא בצקה זה ארבעים
שנה וידעת עם לבבך כי כאשר
ייסר איש את בנו יהוה אלהיך
מיסרך ושמרת את מצות יהוה
אלהיך ללכת בדרכיו וליראה
אתו כי יהוה אלהיך מביאך

ארבעין שנין במדברא בדיל
לעניותך ובדיל לנסיותך
למדע ית דבלבך התיטר
פקודוהי אם לא ואדכר גמיע
אלטריק אלדי סיירך אלה רבך
פי אלבר הדה ארבעין סנה ליעניך
וימתחנך ויצהר לך מא פי
קלבך אתחפט וצאיאה אם לא
ועניך ואכפנך ואוכלך ית
מנא דלא ידעתא ולא ידעו
אבהתך בדיל להודעותך ארי
לא על לחמא בלחודוהי
מתקיים אנשא ארי על כל
אפקות מימר מן קדם יי חיי
אנשא ואתעבך ואגאעך
ואטעמך אלמן אלדי לם תערפה

ולם יערפה אבאיך לכי יערפך אנה ליס עלי אלכבז וחדה יחיא אל
אנסאן בל עלא גמיע מא אכלגה קול אללה יעיש כסותך לא
בליאת מינך ומסנך לא יחיפותן ארבעין שנין ותיאבך לם תבלי
ורגלך לם תחתפי הדה אלארבעין אלסנה ותידע עם ליבך ארי כמא
דמליף גברא ית ברה יי אלהך מליף לך פאעלם פי נפסך אנה
כמא יורב אמר ולדה אללה רבך מודבך ותיטר ית פקודיא דיי אלהך
למהך באורחן דתקנן קדמוהי ולמדחל יתיה פאחפט וצאיאה וסר פי
טרקה וכפה ארי יי אלהך מעיל לך לארע טבתא ארע

יוסף חשר העלו בני ישראל ממצרים קברו בשכם הנה משה לבדו נתעסק בהם להעלותם את לפי שלא
הספיק לגמרה וגמרוה ישראל נקראת על שמם" התשמור מצותיו" שלא תנסהו ולא תהרהר אחריו: שמלתך
לא בלתה" ענ"י כבוד היו שפים בכסותם ומגהצים אותם כמין כלים וגוהצים ואף קטנים כמו שהיו גדלים

אל ארץ טובה ארץ נחלי מים
עינת ותהמת יצאים בבקעה
ובהר׃ ארץ חטה ושערה
וגפן ותאנה ורמון ארץ זית
שמן ודבש׃ ארץ אשר לא
במסכנת תאכל בה לחם לא
תחסר כל בה ארץ אשר
אבניה ברזל ומהרריה תחצב
נחשת׃ ואכלת ושבעת
וברכת את יהוה אלהיך על
הארץ הטבה אשר נתן לך׃
השמר לך פן תשכח את יהוה
אלהיך לבלתי שמר מצותיו
ומשפטיו וחקתיו אשר אנכי
מצוך היום׃ פן תאכל ושבעת

נגדא נחלין דמיין מבועי עינון
ותהומין נפקין בבקען ובטורין׃
פאן אלה רבך מדכלך אלי בלד
גייד בלד אודיה מא ועיון וגמאר
תפגר פי בקאעה וגבאלה׃ ארע
חטין וסערין וגופנין ותינין
ורמונין ארעא דזיתהא משחא
והיא עבדא דבש׃ ארץ חנטה
ושעיר וגפן ותין ורמאן בלד
זיתון זית ועסל׃ ארעא דלא
במסכנו תיכול בה לחמא.
לא תחסר כל מדעם בה׃
ארעא דאבנהא ברזלא׃
ומטורהא תפסול נחשא׃ בלד
לא תאכל טעאמך פיה בתקתיר
ולא יעוזך שיא בלד מן חגאר
תה אלחדיד ומן גבאלה אלנחאס׃ ותיכול ותסבע ותבריך ית יי אלהך
על ארעא טבתא דיהב לך׃ פאדא אכלת ושבעת פבארך אלה רבך
עלי אלבלד אלגייד אלדי אעטאך׃ אסתמר לך׃ דלמא תתנשי ית
דחלתא דיי אלהך. בדיל דלא למטר פקודוהי ודינוהי וקימוהי
דאנא מפקיד לך יומא דין׃ פאחדר אן תנסא אלה רבך פלא תחפט
וצאיאה ואחכאמה ושראיעה אלתי אמרך בהא אליום׃ דלמא תיכול ותסבע
ובתין שפירין תבני ות[illegible]׃ כלא תאכל ותשבע ותבני

היה גדל לבושן עמהן כלבוש [illegible] שלהומטן שגדל עמהן׳ לא בצקה׳ לא נפחה כבצק
כדרך הולכי יחף שרגליה[illegible] חות׳ זית שמן׳ זתים העושים שמן׳ גדולים ועצומים

ובתים טבים תבנה וישבת:
ובקרך וצאנך ירבין וכסף
וזהב ירבה לך וכל אשר לך
ירבה: ורם לבבך ושכחת את
יהוה אלהיך המוציאך מארץ
מצרים מבית עבדים: המוליכך
במדבר הגדל והנורא נחש שרף
ועקרב וצמאון אשר אין מים
המוציא לך מים מצור החלמיש:
המאכלך מן במדבר אשר לא
ידעון אבתיך למען ענתך ולמען
נסתך להיטבך באחריתך:
ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי
עשה לי את החיל הזה: וזכרת
את יהוה אלהיך כי הוא הנתן לך
כח לעשות חיל למען הקים את

ביותא חסינא פתסכנהא: ותורך
ועאנך יסגון וכספא ודהבא
יסגי לך. וכל דלך יסגי: ובקרך
וגנמך יכתרון ופצה ודהב יכתר
לך וגמיע מא לך יכתר: וירם
ליבך ותתנשי ית דחלתא
דיי אלהך דאפקך מארעא
דמצרים מבית עבדותא: פירתפע
קלבך ותנסא אלה רבך אלמכרגך
מן בלד מצר מן בית אלעבודיה:
דדברך במדברא רבא ודחילא
אתר דחיון קלן ועקרבין
ובית צהונא אתר דלית מיא
דאפיק לך מיא
מטנרא תקיפא: אלמסלכך פי
אלבר אלכביר אלמכיף חית אלחיאת
אלמחרקה ואלעקארב ואלעטש
חית לא מא אלמכרג לך אלמאן
אלצואן אלצלד: דאוכלך מנא במדברא דלא ידעו אבהתך בדיל
לענאותך ובדיל לנסיותך לאוטבא לך בסופך: אלמטעמך אלמן פי
אלבר מא לם יערפה אבאיך ליעדבך וימתחנך ויעוצך כירא פי
אכרתך: ותימר בליבך. חילי ותקוף ידי. קנו לי ית נכסיא האלין:
פלא תקול פי נפסך אן קוותי ועצם קדרתי אכתסב לי הדא אליסאר:
ותדכר ית יי אלהך ארי הוא יהיב לך. עיצא למקני נכסין בדיל
לקיימא ית קימיה דקיים לאבהתך כיומא הדין: בל אדכר אלה
רבך. פאנה אלמעטיך קווה תכתסב בהא אליסאר לכי יפי בעהדה אלדי

בריתו אשר נשבע לאבתיך
כיום הזה׃
והיה אם שכח תשכח את יהוה ג
אלהיך והלכת אחרי אלהים
אחרים ועבדתם והשתחוית
להם העדתי בכם היום כי אבד
תאבדון׃ כגוים אשר יהוה מאביד
מפניכם כן תאבדון עקב לא
תשמעון בקול יהוה אלהיכם׃

שמע ישראל אתה עבר היום
את הירדן לבא לרשת גוים
גדלים ועצמים ממך ערים
גדלת ובצרת בשמים׃ עם
גדול ורם בני ענקים אשר
אתה ידעת ואתה שמעת מי
יתיצב לפני בני ענק׃ וידעת

קסם בה לאבאיך כיומנא
הדא׃
ויהי אם אתנשאה תתנשי
ית דחלתא דיי אלהך ותהך
בתר טעות עממיא ותפלחינון
ותסגוד להון אסהידית בכון
יומא דין ארי מיבד תיבדון׃
פאן אנת נסית אללה רבך ומצית
פעבדת מעבודאת אכר
וסגדת להא פקד ערפתכם
מן אליום אנכם תבידון׃ כעממיא
דיי מוביד יתהון קדמיכון
כין תיבדון חלף דלא קבלתון
במימרא דיי אלהכון׃ כאלאמם
אלדי אללה מבידהם מן בין אידיכם
כדאך תבידון אד לם תקבלון
אמר אללה רבכם׃
שמע ישראל את עבר יומא דין
ית ירדנא למיעל למירת עממין רברבין ותקיפין מנך קרוין
רברבן וכריכן עד צית שמיא׃ ואסמע יא אסראיל אנך גאיז
פי הדה אלמדה אלארדן לתדכל ותחוז אממא אכתר ואעצם מנך
פי קרא כבירה חצינה תדאני אלסמא׃ עם רב ותקיף בני גיבריא
דאת ידעתא ואת שמעתא מן יכול למקם קדם בני גיבריא׃ קום
כביר רפיע בנו אלגבאברה כמא עלמת וסמעת מן דא יקום
בין ידי אלגבאברה׃ ותידע יומא דין ארי יי אלהך הוא

היום כי יהוה אלהיך הוא העבר
לפניך אש אכלה הוא ישמידם
והוא יכניעם לפניך והורשתם
והאבדתם מהר כאשר דבר
יהוה לך׃ אל תאמר בלבבך
בהדף יהוה אלהיך אתם
מלפניך לאמר בצדקתי
הביאני יהוה לרשת את הארץ
הזאת וברשעת הגוים האלה
יהוה מורישם מפניך׃ לא
בצדקתך ובישר לבבך אתה
בא לרשת את ארצם כי
ברשעת הגוים האלה יהוה
אלהיך מורישם מפניך
ולמען הקים את הדבר אשר
נשבע יהוה לאבתיך לאברהם
ליצחק וליעקב׃ וידעת

36

עבר קדמך מימריה אישא
אכלא הוא ישיצינון והוא
יתברינון מן קדמך ותתריכנון
ותובדנון בפריע כמא דמליל
יי לך׃ פאעלם מן אליום אן
אללה רבך כולה בין ידיך כנאר
אכלה הו יכפרהם ויהזמהם
בין ידיך פתקרצהם ותביוהם
סריעא כמא ועדך אללה׃ לא
תימר בליבך בדיתבר יי
אלהך יתהון מן קדמך
למימר בזכותי אעלני יי
למירת ית ארעא הדא ובחובי
עממיא האלין יי מתריך להון
מן קדמך׃ ולא תקול פי נפסך
אד דפעהם אללה מן בין ידיך
אנה בצלאחי אדכלני אללה
אחוז ~~[illegible]~~ ובצלם

היו׳ אבלד

אולאיך לאמם אללה קארצהם מן בין ידיך׃ לא בזכותך ובקשיטות
ליבך את עליל למירת ית ארעהון אלי בחובי עממיא האלין
יי אלהך מתריך להון מן קדמך ובדיל לקיימא ית פתגמא דקיים
יי לאבהתך לאברהם ליצחק וליעקב׃ כד ליס בצלאחך ועחה
קלבך פקט אנת צאיר לתחוז בלדהם לכן מע צלם אולאיך
אלאמם אללה קארצהם מן בין ידיך ולכי יפי בקול אדי
קאל לאבאיך אבראהים ויצחק ויעקוב׃ ותירש׃

פ׳ מק״ אתה עזוז והם עצומים ממך״ אל תאמר בלבבך ״צדקתי ורשעת הגוים גרע״ לא בצדקתך״ אתה בא

כי לא בצדקתך יהוה אלהיך
נתן לך את הארץ הטובה
הזאת לרשתה כי עם קשה
ערף אתה׃ זכר אל תשכח
את אשר הקצפת את יהוה
אלהיך במדבר למן היום
אשר יצאת ממצרים מארץ
מצרים עד באכם עד
המקום הזה ממרים הייתם
עם יהוה׃ ובחרב הקצפתם
את יהוה ויתאנף יהוה בכם
להשמיד אתכם׃ בעלתי
ההרה לקחת לוחת האבנים
לוחת הברית אשר כרת
יהוה עמכם ואשב בהר
ארבעים יום וארבעים
לילה לחם לא אכלתי ומים
לא שתיתי׃ ויתן יהוה אלי

ארי לא בזכותך יי אלהך יהיב
לך ית ארעא טבתא הדא
למירתה׃ ארי עם קשי קדל
את׃ פתיקן אנה ליס בצלאחך
אלה רבך מעטיך הדי אלבלד
אלגייד לתחוזוה אנת שעב
צעב אלרקאב׃ הוי דכיר לא
תתנשי ית דארגיזתא קדם יי
אלהך במדברא למן יומא
דנפקתא מארעא דמצרים עד
מיתיכון עד אתרא הדין מסרבין
הויתון קדם יי׃ פאדכר ולא תנסא
מא אסכטת אלה רבך פי אלבר
ודאך מן יום כרגת מן מצר
ואלי אן גיתם אלי הדא אלמוצע
ולם תזלו מסכטין ללה׃ ובחורב
ארגיזתון קדם יי ותקיף רגזא
דיי בכון לשיצאה יתכון׃ ופי
חריב אסכטתם אלה פגצב

עליכם וכאד אן יבידכם׃ במסקי לטורא למסב לוחי אבניא לוחי
קימא דגזר יי עמכון ויתיבית בטורא ארבעין יממין וארבעין לילון
לחמא לא אכלית ומיא לא שתיתי׃ חין צעדת אלגבל לאכד לוחי
אלגוהר לוחי אלשהאדה אלתי עהדהא אלה מעכם פאקמת פיה
ארבעין יום וארבעין לילה לא אכל טעאמא ולם אשרב מא׃

לרשתה כי ברשעת הגוים הרי כי משמש בלשון אלא וחשב ... אין ישיבה אלא לשון עכבה לוחת לוחת
כתיב שכולן שוות ואתנפל כראשונה ארבעים יום שני ועתה אעלה אל ה׳ אולי אכפרה

ב״יב

את שני לוחת האבנים כתבים
באצבע אלהים ועליהם
ככל הדברים אשר דבר יהוה
עמכם בהר מתוך האש ביום
הקהל: ויהי מקץ ארבעים
יום וארבעים לילה נתן
יהוה אלי את שני לחת האבנים
לחת הברית: ויאמר יהוה
אלי קום רד מהר מזה
כי שחת עמך אשר הוצאת
ממצרים סרו מהר מן הדרך
אשר צויתם עשו להם מסכה:
ויאמר יהוה אלי לאמר ראיתי
את העם הזה והנה עם קשה
ערף הוא: הרף ממני ואשמידם

ויהב יי לי ית תרין לוחי אבניא
כתיבין באצבעא דיי ועליהון
ככל פתגמיא דמליל יי עמכון
בטורא מגו אישתא ביומא
דקהלא: ת' אן דפע אלה אליי
לוחי אלגוהר אלמכתובין בקדרה
אלה ועליהמא מתל גמיע
אלכלאם אלדי כלמכם אלה
בה פי אלגבל מן וסט אלנאר
פי יום אלגמע: והוה מסוף ארבעין
יממין וארבעין לילון יהב יי
לי ית תרין לוחי אבניא לוחי
קימא: וכאן דלך בעד ארבעין
יום וארבעין לילה דפעהמא
אליי: ואמר יי לי קום חות
בפריע מכא ארי חביל עמך
דאפיקתא ממצרים: סטו בפריע מן אורחא דפקידתינון: עבדו
להון מתכא: פקאל אלה לי קם אנחדר מן ההנא לאן קומך קד אפסד
אלדין אכרגתהם מן בלד מצר: וזאלו סריעא ען אלטריק אלדי אמרתהם
וצנעו להם מסבוכא: ואמר יי לי למימר גלי קדמי עמא הדין
והא עם קשי קדל הוא: תם קאל לי עלמת הולאי אלקום אנהם
צעאב אלרקאב: אנח בעותך מן קדמי ואשיצינון ואמחי

בזוהה עלייה עכבתי ארבעים יום כמנחו כולם בתשעה ועשרים באב שהוא עלה ביח בתמוז בו ביום
נתרצה הקבה לישרא ואמר לו למשה פסל לך שני לוחות ועשה עוד ארבעים יום כמנחו כלים
בשמונה עשר בו ביום נתרצה הקבה לישרא בשמחה ואמר לו למשה סלחתי כדבריך לכך
הוקבע להם למחילה ולסליחה ומניין שנתרצה ברצון שלם שנ׳ בארבעים של לוחות אחרונות ואנכי
עמדתי בהר כימים הראשונים מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון אמור מעתה אמצעיים היו בכעס

ואמחה את שמם מתחת
השמים ואעשה אותך לגוי
עצום ורב ממנו׃ ואפן וארד
מן ההר וההר בער באש
ושני לוחת הברית על שתי
ידי׃ וארא והנה חטאתם ליהוה
אלהיכם עשיתם לכם עגל
מסכה סרתם מהר מן הדרך
אשר צוה יהוה אתכם׃ ואתפש
בשני הלחת ואשלכם מעל
שתי ידי ואשברם לעיניכם׃
ואתנפל לפני יהוה כראשנה
ארבעים יום וארבעים לילה
לחם לא אכלתי ומים לא
שתיתי על כל חטאתכם אשר
חטאתם לעשות הרע בעיני
יהוה להכעיסו׃ כי יגרתי

ית שומהון מתחות שמיא
ואעביד יתך לעם תקיף
וסגי מנהון׃ ואן כפאת ען
את שפע אנפרתהם ואמחו
אסמאיהם מן תחת אסמא׃
וגעלת מנך אמה אכתר
ואעצם מנהם׃ ואתפניתי
ונחתית מן טורא וטורא בער
באישתא ותרין לוחי קימא
על תרתין ידי׃ פולית ונזלת
מן אגבל ואגבל משתעל
באנאר ולוחי אלשהאדה עלי
ידיי׃ וחזית והא חבתון קדם
יי׳ אלהכון עבדתון לכון עגל
מתכא סטיתון בפריע מן אורחא
דפקיד יי׳ יתכון׃ פנטרת פאדא
בכם קד אכטאתם ללה רבכם
ואתכדתם לכם עגלא

מסבוכא וזלתם סריעא ען אלטריק אלדי אמרכם׃ ואחדית בתרין
לוחיא ורמיתנון מעל תרתין ידי׃ ותברתינון לעיניכון׃ פנכלת
אללוחין וטרחתהמא מן ידי וכסרתהמא בחצרתכם׃ ואשתטחית
קדם יי׳ כד בקדמיתא ארבעין יממין וארבעין לילון לחמא
לא אכלית ומיא לא שתיתי על כל חובתכון דחבתון למעבד
דביש קדם יי׳ לארגזא קדמוהי׃ ושפעת בין ידי אללה כאלמרה אלאולי מן
יום וארבעין ליל לם אכל טעאמא ולם אשרב מאא בסבב כטאיאכם
אלדי אכטאתם ונעתם אלשר בין ידי אלה ואסכטתמוה׃ אלדי דחלית

מפני האף והחמה אשר
קצף יהוה עליכם להשמיד
אתכם וישמע יהוה אלי גם
בפעם ההוא: ובאהרן התאנף
יהוה מאד להשמידו ואתפלל
גם בעד אהרן בעת ההוא:
ואת חטאתכם אשר עשיתם
את העגל לקחתי ואשרף
אתו באש ואכת אתו באש
טחון היטב עד אשר דק
לעפר ואשלך את עפרו אל
הנחל הירד מן ההר: ובתבערה
ובמסה ובקברת התאוה
מקצפים הייתם את יהוה:
ובשלח יהוה אתכם מקדש
ברנע לאמר עלו ורשו את
הארץ אשר נתתי לכם ותמרו

מן קדם רגזא וחמתא דרגיז יי
עליכון לשיצאה יתכון וקביל
יי צלותי אף בזמנא ההוא: לאני ההוא:
חדרת אלגצב ואלחמיה אלדי סכט
אללה עליכם ליפניכם פסמע
אללה לי פי דאך אלוקת: ועל אהרן
הוה רגז מן קדם יי לחדא לשיצאותיה
וצליתי אף על אהרן בעדנא
ההוא: לאני חדרת אלגצב ואל
חמיה: ועלא הרון וגד אללה גדא
וכאד אן יפניה פאסתגפרת לה
איצא פי דאך אלוקת: וית חובתכון
דעבדתון ית עגלא נסיבית
ואוקידית יתיה בנורא ושפית
יתיה בשופינא יאות עד דהוה
דקיק לעפרא ורמית ית עפריה
לנחלא דנחית מן טורא: ואמא
כטייתכם והו אלעגל אלדי אתכדתמוה

פאני אכדתה פאחרקתה באלנאר וברדתה באלמברד נעמא חתא דק
כאלתראב פטרחת תראבה פי ואד אלמא אלמנחדר מן אלגבל: ובדליקתא
ובנסיתא ובקברי דמשאלי מרגזין הויתון קדם יי: ופי דאת אלאשתעאל ודאת
אלמחנה וקבור אלמתשהין כנתם מסכטין ללה: וכד שלח יי יתכון
מרקם גיאה למימר סקו ואחסנו [illegible] ית ארעא
דיהבית לכון וסריבתון על מימרא דיי אלהכון ולא הימנתון ליה ולא

ובאהרן התאנף ה' לפי ששמע לכם להשמידו זה כלוי בנים וכן הוא אומר ואשמיד פריו ממעל ואתפלל
גם בעד אהרן והועילה תפלתו לכפר מחצה ומתו שנים ונשארו השנים טחון לשון הוה כמו הלוך וכלות

את פי יהוה אלהיכם ולא
האמנתם לו ולא שמעתם
בקלו: ממרים הייתם עם יהוה
מיום דעתי אתכם: ואתנפל
לפני יהוה את ארבעים היום
ואת ארבעים הלילה אשר
התנפלתי כי אמר יהוה
להשמיד אתכם: ואתפלל
אל יהוה ואמר אדני יהוה
אל תשחת עמך ונחלתך
אשר פדית בגדלך אשר
הוצאת ממצרים ביד חזקה:
זכר לעבדיך לאברהם ליצחק
וליעקב אל תפן אל קשי העם
הזה ואל רשעו ואל חטאתו:
פן יאמרו הארץ אשר
הוצאתנו משם מבלי יכלת

קבילתון למימריה: ולמא בעת
בכם אלה מן רקים ברנע
קאילא אצעדו ואחרזו אלבלד.
אדי אעטיתכם כלפתמוה ולם
תומנו בה ולם תקבלו אמלה:
מסרבין הויתון קדם יי׳ מיומא
דידעית יתכון: ובלגמלה לם
תזלו מכאלפין ללה מן יום
ערפתכם: ואשתטחית קדם יי׳ ית
ארבעין יממין וית ארבעין
לילון דאשתטחית ארי אמר
יי׳ לשיצאה יתכון: ושפעת
ענדה תלך ארבעין יומא וארבעין
לילה אד אראד אן יפדכם:
וצליתי קדם יי׳ ואמרית יי׳ אלהים
לא תחביל עמך ואחסנתך
דפרקתא בתקפך דאפיקתא
ממצרים ביד תקיפא: צלית
בין ידיה וקלת אללהם יא רב לא תהלך קומך וצפותך אדי פכתהם
בעצמתך ואכלגתהם מן מצר ביד שדידה: אדכר לעבדך
לאברהם ליצחק וליעקב לא תתפני לקשיות עמא הדין ולחוביהון
ולחטאיהון: אדכר אוליאך אברהם ויצחק ויעקוב ולא תנטר
אלי צעובה הדא אלשעב וטלאחה וכטייתה: דלמא יימרון
דיירי ארעא דאפיקתנא מתמן מדלית יוכלא קדם יי׳ לאעלותהון
לארעא דמליל להון ומדסני יתהון אפיקנון לקטלותהון במדברא:

יהוה להביאם אל הארץ אשר דבר להם ומשנאתו אותם הוציאם להמיתם במדבר׃ והם עמך ונחלתך אשר הוצאת בכחך הגדל ובזרעך הנטויה׃

כילא יקולון אהל אלבלד אלדי אכרגתנא מנה למא לם יטיק רבהם אן ידכלהם אלבלד אלדי ועדהם ומן שנאתה להם אכרגתהם ליקתלהם פי אלבר׃

ואינון עמך ואחסנתך דאפיקתא בחילך רבא ובדרעך מרממא׃

והם קומך וצפותך אלדי אכרגתהם בקותך אלעצימה ודראעך אלממדודה׃

י
בעת ההוא אמר יהוה אלי פסל לך שני לוחת אבנים כראשנים ועלה אלי ההרה ועשית לך ארון עץ׃ ואכתב על הלחת את הדברים אשר היו על הלחת הראשנים אשר שברת ושמתם בארון׃ ויעש ארון עצי שטים ואפסל שני לחת אבנים כראשנים ואעל ההרה ושני הלחת בידי׃ ויכתב על הלחת

בעדנא ההיא אמר יי לי פסול לך תרין לוחי אבניא כקדמאי וסק לקדמי לטורא ותעביד לך ארונא דאעא׃

פי דלך אלוקת קאל אללה לי אנחת לוחי גוהר כאלאולין ואצעד בהם ויוקך צנעת צנדוקא מן כשב׃ ז

יה כתגמיה אלינו עבל לוחיא

ואכתוב על לוחיא קדמאי דתברתא ותשוינון בארונא׃ חתי אכתב עליהמא אלכלמאת אלדי כאנת עלי אללוחין אלדי כסרתהמא ותציירהמא פי אלצנדוק׃ ועבדית ארונא דאעי שטין ופסלית תרין לוחי אבניא כקדמאי וסליקית לטורא ותלין לוחיא בידי׃ וצנעת צנדוקא מן כשב אלסנט ונחתת לוחי גוהר כאלאולין וצעדת אלגבל והמא בידי׃

מולאנט בלע"ז. ואתנפל וג' אלוהן עצמם האמורים למעלה וכפלן כאן לפי שכתוב כאן סדר תפלתו שנ' ה' אלהים אל תשחת עמך וג'. בעת ההיא לסוף ארבעים יום נתרצה לי ואמר לי פסל לך ואחר כך ועשית ארון ואני עשיתי ארון תחילה שכשאבוא והלחות בידי היכן אתנם ולא זה הוא ארון שעשה בצלאל שהרי משכן לא נתעסקו בו עד לאחר יה"כ כי ברדתו מן ההר צוה להם על מלאכת המשכן ובצלאל עשה משכן תחילה ואחר כך ארון וכלים נמצא זה ארון אחר היה וזהו שהיה יוצא עמהם למלחמה

כמכתב הראשון את עשרת
הדברים אשר דבר יהוה אליכם
בהר מתוך האש ביום הקהל
ויתנם יהוה אלי: ואפן וארד
מן ההר ואשם את הלחת
בארון אשר עשיתי ויהיו שם
כאשר צוני יהוה: ובני ישראל
נסעו מבארת בני יעקן
מוסרה שם מת אהרן
ויקבר שם ויכהן אלעזר
בנו תחתיו: משם נסעו
הגדגדה ומן הגדגדה
יטבתה ארץ נחלי מים:
בעת ההוא הבדיל יהוה את
שבט הלוי לשאת את ארון

וכתב על לוחיא ככתבא
קדמאה. ית עסרא פתגמין
דמליל יי׳ עמכון בטורא מגו
אישתא ביומא דקהלא. ויהבינון
יי׳ לי: פכתב עליהמא כאל
כתאב אלאול אלעשר אלכלמאת
אלדי כלמכם אללה בהא פי אלגבל
מן וסט אלנאר פי יום אלגוק
ודפעהמא אלי: ואתפניתי ונחתית
מן טורא ושויתי ית לוחיא
בארונא דעבדית והוו תמן
כמא דפקדני יי׳: תם ולית
ונזלת מן אלגבל וצירת אללוחין
פי אלצנדוק אלדי צנעת פבקיא
הנאך כמא אמרני אללה:
ובני ישראל נטלו. מבארות בני
יעקן למוסרה. תמן מית אהרן ואתקבר תמן. ושמיש אלעזר בריה
תחותוהי: ולמא שמעני פי הלון אקאם אלי אן רחלו בנו אסראיל
מן בארות בני יעקן אלי מוסרה תם מאת הרון ודפן תמה ואם אלעזר
אבנה מקאמה: מתמן נטלו לגדגד. ומן גדגד ליטבת ארע נגדא
נחלין דמיין: ורחלו מנהא אלי גדגדה ומן גדגד אלי יטבת ארץ דאת
אודיה מא: בעדנא ההוא אפריש יי׳ ית שבטא דלוי. למטל ית ארון

ואותו שעסה בצלא לא יצא למלחמה אלא בימי עלי ועכשו עליו ונשבה״ ובני ישראל נסעו מבארות בני יעקן
מוסרה״ מה ענין זה לכאן ועוד וכי מבארות בני יעקן נסעו למוסרה והלא ממוסרות באו לבני יעקן שנ׳ ויסעו
ממוסרות וגו׳״ ועוד שם מת אהרן והלא בהור ההר מת צא וחשוב ותמצא שמונה מסעות ממוסרות להור ההר
אלא אף זו מן התוכחה ועוד עשיתם זאת כשמת אהרן בהור ההר לסוף ארבעים שנה ונסתלקו ענני כבוד
יראתם לכם ממלחמת מלך ערד ונתתם ראש לחזור למצרים וחזרתם לאחוריכם שמונה מסעות עד בני יעקן
ומשם למוסרה שם נלחמו לכם בני לוי והרגו מכם ואתם מהם עד שהחזירון אתכם בדרך הזה ותבכו ועשו

חזרתם

ברית יהוה לעמד לפני יהוה
לשרתו ולברך בשמו עד היום
הזה׃ על כן לא היה ללוי
חלק ונחלה עם אחיו יהוה
הוא נחלתו כאשר דבר יהוה
אלהיך לו׃ ואנכי עמדתי בהר
כימים הראשנים ארבעים יום
וארבעים לילה וישמע יהוה
אלי גם בפעם ההוא לא אבה
יהוה השחיתך׃ ויאמר יהוה
אלי קום לך למסע לפני העם
ויבאו ויירשו את הארץ אשר
נשבעתי לאבתם לתת להם׃

קימא דיי׳ למקם קדם יי׳ לשמשותיה
ולברכא בשמיה עד יומא הדין׃
פירו׳ זוקת׳ אפרז אללה סבט
לוי ליחמלון צנדוק עהד ה׳
ויקימו בין ידיה פיכדמוה
למה חסכפני׳ ויבארכוה אלי יומנא הדא׃ על
כן לא הוה ללוי חולק ואחסנא
עם אחוהי מתנן דיהב ליה יי׳
אנון אחסנתיה כמא דמליל יי׳
אלהך ליה׃ ולדלך לם יכון לל׳
ליואניין נציב ונחלה מע אכותהם
בל הבאת אללה הי נציבהם כמי
אמר בה אלההם׃ ואנא הויתי
קאים בטורא כיומיא קדמאי

ארבעין יממין וארבעין לילוון וקביל יי׳ צלותי אף בזמנא ההוא לא
אבא יי׳ לחבלותך׃ ואנא אקמת פי אלגבל מתל אלמדה אלאולא ארבעין
יום וארבעין לילה פסמע אללה לי פי תלך אלוקת ולם ישא אן יהלכך׃
ואמר יי׳ לי קום איזיל למטול קדם עמא וייעלון ויירתון ית ארעא דקיימית
לאבהתהון למיתן להון׃ וקאל אללה לי קם אמץ בין ידי אלקום ורחלהם חתא
ימצון פירתון אלבלד אלדי קסמת לאבאיהם אן אעטיהם׃

חזרתם הגדגדה הוא חור הגדגד׳ ומן הגדגדה וג׳ ובמוסרה עשיתם אבל גדול על מיתתו שלאהרן שגרמה
לכם זאת ונדמה לכם כאלו מת שם וסמך משה תוכחה זו לשיבור הלוחות לומר שקשה מיתתן שלצדיקים
לפני הקב״ה כיום שנשתברו בו הלוחות ולהודיעך שהוקשה לו מה שנתנו ראש לפרוש ממנו כיום שעשו בו את
העגל׳ בעת ההיא הבדיל ה׳ וג׳ מוסב לענין הראשון׳ בעת ההיא בשנה הראשונה לצאתכם ממצרים וטעיתם
בעגל ובני לוי לא טעו הבדילם המקום מכם וסמך מקרא זה לחזרת בני יעקן לומר שאף בזו לא תעו בה בני
לוי אלא עמדו באמונתם׳ ואנכי עמדתי בהר׳ לקבל הלוחות האחרונות ולפי שלא פירש למעלה כמה
עמד בהר בעלייה אחרונה זו חזר והתחיל בה׳ לשאת ארון׳ הלויים׳ לעמוד לשרתו ולברך בשמו׳ הכהנים
והם נשיאות כפים׳ על כן לא היה ללוי חלק׳ לפי שהובדלו לעבודת מזבח ואינן פנויין לחרוש ולזרוע׳
ה׳ הוא נחלתו׳ כנוטל פרס מזומן מבית המלך׳ כימים הראשונים׳ שללוחות הראשונות מה הם ברצון אף אלו ברצון

פ פ פ

ועתה ישראל מה יהוה אלהיך
שאל מעמך כי אם ליראה את
יהוה אלהיך ללכת בכל
דרכיו ולאהבה אתו ולעבד
את יהוה אלהיך בכל לבבך
ובכל נפשך: לשמר את
מצות יהוה ואת חקתיו אשר
אנכי מצוך היום לטוב לך:
הן ליהוה אלהיך השמים
ושמי השמים הארץ וכל אשר
בה: רק באבתיך חשק יהוה
לאהבה אותם ויבחר בזרעם
אחריהם בכם מכל העמים
כיום הזה: ומלתם את ערלת

וכען ישראל מא יי אלהך
תבע מנך אלהין למדחל קדם יי
אלהך למהך בכל אורחן
דתקנן קדמוהי ולמרחם יתיה
ולמפלח קדם יי אלהך בכל ליבך
ובכל נפשך: ואלאן יא אסראיל
מא אלדי יטלבה מנך אלה רבך
אלא אן תכאפה ותסיר פי טרקה
ותחבה ותעבדה מכלצא בכל
קלבך וכל נפסך: למטר ית
פקודיא דיי וית קימוהי דאנא
מפקיד לך יומא דין דייטב לך:
ותחפט וצאיאה ורסומה אלתי
אמרך בהא אליום ליכאר לך: הא
דיי אלהך שמיא ושמי שמיא
ארעא וכל דבה: והו לא ללה

רבך אלסמאואת כלהא ואלארץ ומא פיהא: להוד באבהתך צבי יי
למרחם יתהון ואתרעי בבניהון בתריהון בכון מכל עממיא כיומא
הדין: לכנה אצטפא אבאיך פאחבבהם ואכתאר בניהם מן בעדהם
ואנתם הם בין אלשעוב כמא תשאהדון: ותעדון ית טפשות לבכון
וקדלכון לא תקשון עוד: פאזילו גיש קלובכם ורקאבכם

אבל הא מצעיים שעמדתי שם להתפלל עליכם היו בכעס ויאמר ה׳ אלי וגו׳ אף על פי שסרתם
מאחריו ותעיתם בעגל אמר לי לך נחה את העם וגומר ועתה ישראל אע״פ שעשיתם כל
זאת עודנו רחמיו וחיבתו עליכם ומכל מה שחטאתם לפניו אינו שואל מכם כי אם ליראה
רבותינו דרשו מכאן הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים לשמור את מצותיו ואף היא לא חנם
אלא לטוב לך שתקבלו שכר הן לה׳ אלהיך הכל ואף על פי כן רק באבותיך חשק ה׳ מן הכל בכם כמו
שאתם חשוקים מכל העמים היום הזה ערלת לבבכם אוטם לבבכם וכיסוין ואדוני האדונים לא יוכל

לבבכם וערפכם לא תקשו עוד:
כי יהוה אלהיכם הוא אלהי האלהים
ואדני האדנים האל הגדל
הגבר והנורא אשר לא ישא
פנים ולא יקח שחד: עשה
משפט יתום ואלמנה ואהב גר
לתת לו לחם ושמלה: ואהבתם
את הגר כי גרים הייתם בארץ
מצרים: את יהוה אלהיך תירא
אתו תעבד ובו תדבק ובשמו
תשבע: הוא תהלתך והוא
אלהיך אשר עשה אתך את
הגדלת ואת הנוראת האלה
אשר ראו עיניך: בשבעים
נפש ירדו אבתיך מצרימה ועתה
שמך יהוה אלהיך ככוכבי
השמים לרב: ואהבת את

לא תצעבוהא גדא: אדי יי
אלהכון הוא אלה דיינין ומרי
מלכין. אלהא רבא גיברא
ודחילא דלית קדמוהי מיסב
אפין. ואף לא לקבלא שחדא:
לאן אלה רבכם הו רב אלארבאב
וסייד אלסאדה. אלטאיק אלכביר
אלגבאר אלמכיף. אלדי לא יחאבי
אלוגוה ולא יאכד אלרשא: עביד
דין יתם וארמלא. ורחים
גיורא. למיתן ליה מזון וכסו:
צאנע חכם אליתים ואלארמלה.
ומחב אלגריב. אן ירזקה טעאמא
וכסוה: ותרחמון ית גיורא.
ארי דיירין הויתון בארעא
דמצרים: ואחבבו אלגריב פאנכם
מא כנתם גרבא פי בלד מצר:
ית יי אלהך תדחל וקדמוהי תפלח
ולדחלתיה תתקרב. ובשמיה תקיים: וכף אלה רבך. ואעבדה. ואלזם
טאעתה. ואחלף באסמה באלצדק: הוא תשבחתך והוא אלהך. דעבד
עימך. ית רברבתא וית חסינתא האלין. דחזאה עינך: אן הו מדחתך
והו אלאהך. כמא צנע מעך. תלך אלכבאיר ואלמהאיב אלתי ראתהא
עינאך: בשבעין נפשן. נחתו אבהתך למצרים. וכען. שויך יי אלהך.
ככוכבי שמיא לסגי: פמנהא אן אבאיך נזלו מצר בסבעין נפס. ואלאן
ואלאן פקד צירך אלה רבך בואכב אלסמא כתרה: ותרחם. ית

יהוה אלהיך ושמרת משמרתו
וחקתיו ומשפטיו ומצותיו כל
הימים: וידעתם היום כי לא
את בניכם אשר לא ידעו ואשר
לא ראו את מוסר יהוה אלהיכם
את גדלו את ידו החזקה
וזרעו הנטויה: ואת אתתיו
ואת מעשיו אשר עשה בתוך
מצרים לפרעה מלך מצרים
ולכל ארצו: ואשר עשה
לחיל מצרים לסוסיו ולרכבו
אשר הציף את מי ים סוף על
פניהם ברדפם אחריכם
ויאבדם יהוה עד היום הזה:

ייי אלהך ותיטר מטרת מימריה
וקימוהי ודינוהי ופקודוהי כל
יומיא: ואחבב אלה רבך ואחפט
מא אסתחפטתך מן רסומה
וצאיאה ואחכאמה טול אל
זמאן: ותדעון יומא דין ארי
לא ית בניכון דלא ידעו ודלא
חזו ית אולפנא דייי אלהכון ית
רבותיה ית ידיה תקיפתא
ודרעיה מרממא: ואעלמו מן
אליום אן ליס אעמל עלי בניכם
אלדי לם יעלמו ולם ירו תאדיב
אלה רבכם ועטמתה וידה
אלשדידה ודראעה אלממדודה:
וית אתותיה וית עובדוהי דעבד
בגו מצרים לפרעה מלכא דמצרים ולכל ארעיה: ואיאתה
ואעמאלה אלתי צנעהא במצר בפרעון מלך מצר וכסאיר אהל
בלדה: ודעבד למשרית מצראי לסוסותהון ולרתיכיהון דאטיף
ית מי ימא דסוף על אפיהון במרדפהון בתריכון ואבידנון ייי עד
יומא הדין: ומא צנע בגנד מצר וכילה ומראכבה אלדי אטאף מא
בחר אלקלזם עלא וגוההם למא טלבוהם פאהלכהם אלה אלי
יומנא הדא: ודעבד לכון במדברא עד מיתיכון עד אתרא הדין:

שום אדון להציל אתכם מידו" לא ישא פנים" אם תפרקו עולו" ולא יקח שחד" לפייסו בממון" עושה משפט
יתום ואלמנה" הרי גבורה ואצל גבורתו אתה מוצא ענותנותו" ואוהב גר" לתת לו לחם ושמלה" ודבר
חשוב הוא זה שכל עצמו של יעקב אבינו על זה מתפלל ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" כי ברים ה' יתם
מום שבך אל תאמר לחבירך" את ה' אלהיך תירא" ותעבוד לו ותדבק בו ולאחר שיהיו בך כל המדות הללו
אז ובשמו תשבע" וידעתם היום" תנו לב לדעת ולהבין ולקבל תוכחתי" כי לא את בניכם" אני מדבר עכשיו

36

ואשר עשה יהוה לכם במדבר
עד באכם עד המקום הזה:
ואשר עשה לדתן ולאבירם
בני אליאב בן ראובן אשר
פצתה הארץ את פיה ותבלעם
ואת בתיהם ואת אהליהם
ואת כל היקום אשר ברגליהם:
כי עיניכם הראת את כל
מעשה יהוה הגדל אשר
עשה: ושמרתם את כל
המצוה אשר אנכי מצוך היום
למען תחזקו ובאתם וירשתם
את הארץ אשר אתם עברים
שמה לרשתה: ולמען תאריכו

בקרב כל ישראל

ומא צנע לכם פי אלבר אלי אן
גיתם אלי הדא אלמוצע: ודעבד
לדתן ולאבירם בני אליאב
בר ראובן דפתחת ארעא ית
פומה ~~ובלעתהון~~ וית אנש (ובלעתנון)
בתיהון וית משכניהון וית כל
יקומא דעמהון בגו כל ישראל:
ומא צנע בדתן ואבירם בני
אליאב אבן ראובן אלדי פתחת
אלארץ פאהא פאבתלעתהם
וביותהם ואכביתהם וגמיע
אלאנאם אלתי מעהם פימא בין
אסראיל: ארי עיניכון חזאה
ית כל עובדא דיי רבא דעבד:
כל עיונכם אתי ראת גמיע

צנע אלה אלעטים אלדי צנעה: ותטרון ית כל תפקידתא דאנא
מפקיד לך יומא דין. בדיל דתתקפון ותיעלון ותירתון ית ארעא
דאתון עברין לתמן למירתה: פאחפצו גמיע אלוצאיא אלתי
אמרכם בהא אליום לכי תשתדו ותדכלו ותחוזו אלבלד אלדי אנתם
גאיזין אליה לתחוזוה: ובדיל דתיורכון יומין על ארעא דקיים
יי לאבהתכון למתן להון ולבניהון ארע עבדא חלב ודבש: ולכי

עכשיו שיוכלו לומר אנו לא ידענו ולא ראינו בכל זה: בקרב כל ישראל: כל מקום שהיה אחד מהם
בורח הארץ נבקעת מתחתיו ובולעתו אלו דברי רבי יהודה אמר לו רבי נחמיה והלא כבר נאמר
ותפתח הארץ את פיה ולא פיותיה אמר לו ומה אני מקיים בקרב כל ישראל אמר לו שנעשית הארץ
מדרון כמשפך וכל מקום שהיה אחד מהם היה מתגלגל ובא עד מקום הבקיעה: ואת כל היקום
אשר ברגליהם: זה ממונו שלאדם שמעמידו על רגליו: כי עיניכם הרואות: מוסב על מקרא האמור
למעלה כי לא את בניכם אשר לא ידעו וגו׳ כי אם עמכם אשר עיניכם הרואות וגו׳: לא

יָמִים עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע
יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם
וּלְזַרְעָם אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ׃
כִּי הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אַתָּה בָא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ
לֹא כְאֶרֶץ מִצְרַיִם הִוא אֲשֶׁר
יְצָאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת
זַרְעֲךָ וְהִשְׁקִיתָ בְרַגְלְךָ כְּגַן
הַיָּרָק׃ וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם
עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ
אֶרֶץ הָרִים וּבְקָעֹת לִמְטַר
הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתֶּה מָּיִם׃ אֶרֶץ

תטולו מדתכם פיה כמא קסם
לאבאיכם אן יעטיהם ונסלהם
והו בלד יפיץ לבנא ועסלא׃
ארי ארעא דאת עליל
לתמן למירתה לא כארעא דמצ׳
היא דנפקתון מתמן דתזרע ית
זרעך ומשקית לה ברגלך
כגנת ירקא׃ ואעלם אן אלארץ
אלד׳י אנת צאיר אליה לתחוזה
ליס הו כבלד מצר אלד׳י כרג׳ת
מנה אלד׳י כנת תזרע זרעך ותסקיה
ברגלך כגנאן אלבקול׃ וארעא
דאתון עברין לתמן למירתה׃
ארע טורין ובקעין למטר שמיא שתיא מיא׃ לכן אלארץ אלד׳י
אנתם גאיזין אליה לתחוזוה ארץ גבאל ובקאע מן מטר אלסמא תשרב
מאא׃ ארעא דיי אלהך תבע יתה תדירא עיני יי אלהך בה
מרישה דשתא ועד סופה דשתא׃ ארץ אללה רבך

כארץ מצרים היא: לא טובה הימנה ונאמרה הבטחה זו לישר׳ ביציאתם ממצרים שהיו אומרים שמא
לא נבא אל ארץ טובה ויפה כזו יכול בגנותה הכתוב מדבר וכן אמר להם לא כארץ מצרים היא
אלא רעה הימנה ת״ל וחברון שבע שנים נבנתה וגו׳ אדם אחד בנין ואם בנה צוען למצרים בנו והבינו
לכנען דרך ארץ אדם בונה את הנאה ואחר כך בונה את הכעור שפסולתו שלראשון הוא נותן
בשני ובכל מקום החביב קודם הא למדת שחברון יפה מצוען ומצרים משובחת מכל הארצות
שנ׳ כגן ה׳ כארץ מצרים וצוען שבח מצרים היא שהיה מקום מלכות שכן הוא אומר כי היו
בצוען שריו וחברון פסולתה שלארץ ישראל לכך הקצוה לקבורת מתים ואעפ׳ היא יפה מצוען
ובכתובות דרשו בענין אחר אפשר אדם בונה בית לבנו הקטן ואחר כך לבנו הגדול אלא שמבונה
על אחד משבעה בצוען ״ אשר יצאתם משם ״ אפלו ארץ רעמסס אשר ישבתם בה והיא במיטב
ארץ מצרים שנ׳ במיטב הארץ וג׳ אף אינה כארץ ישרא׳ ״ והשקית ברגלך ״ ארץ מצרים היתה
צריכה להביא מים מנילוס ברגלך ולהשקותה צריך אתה לנדוד משנתך ולעמול והנמוך שותה ולא
הגבוה ואתה מעלה המים מן הנמוך לגבוה אבל זו למטר השמים תשתה מים ״ אתה ישן על מטתך
והקב״ה משקה נמוך וגבוה גלוי ושאינו גלוי כאחת ״ כגן הירק ״ שאין די לו בגשמים ומשקין אותו ביתר
ובכתף ״ ארץ הרים ובקעות ״ משובח ההר מן המישור שהמישור בבית כור אתה זורע כור אבל ההר

אשר יהוה אלהיך דרש אתה
תמיד עיני יהוה אלהיך בה
מרשית השנה ועד אחרית
שנה: והיה
אם שמע תשמעו אל מצותי
אשר אנכי מצוה אתכם היום
לאהבה את יהוה אלהיכם
ולעבדו בכל לבבכם ובכל
נפשכם: ונתתי מטר ארצכם
בעתו יורה ומלקוש ואספת
דגנך ותירשך ויצהרך: ונתתי
עשב בשדך לבהמתך ואכלת
ושבעת: השמרו לכם פן

מתעאהדהא ודאימא ענאיתה
בהא מן אול אלסנה אלי אכרהא:
ויהי אם קבלא
תקבלון לפקודיי דאנא מפקיד
יתכון יומא דין. למרחם. ית יי
אלהכון ולמפלח קדמוהי: בכל
ליבכון ובכל נפשכון: פאן
סמעתם סמאעא לוצאיאי אלתי
אמרכם בהא אליום אן תחבו אללה
רבכם ותעבדוה מכלצין בכל
קלובכם ונפוסכם: ואתין מטר
ארעכון בעדניה בכיר ולקיש.
ותכנוש עבורך. וחמרך ומשחך:
כזלת מטר בלדכם פי וקתה

וסמי ולקיס פיגתמע בלך. ועצירך ודהנך: ואתין. עסבא בחקלך לבעירך.
ותיכול ותסבע: ואנבת עשבא פי צחראך לבהאימך ותאכל ותשבע: אסתחפזו

בית כור זרע ממנו חמשת כורין ארבע מאה בע שמונין ואחד בראשון" ובקעות. תן המישור" אשר ה' אלהיך דורש
אותה" והלא כל הארצות הוא דורש שנ' להמטיר על ארץ לא איש אלא כביכול אינו דורש אלא אותה ועל ידי אותה
דרישה שדורשה דורש את כל הארצות עמה" תמיד עיני ה' אלהיך בה" לראות מה היא צריכה ולחדש בה גזירות
עתים לטובה ועתים לרעה כלו כדאיתא בראש השנה" מרשית השנה" מר"ה נדון מה יהא בסופה: והיה אם שמוע"
הי' מוסב על האמור למעלה למטר השמים תשתה מים" והיה אם שמוע תשמעו" אם תשמע בישן תשמע בחדש
וכן אם שכוח תשכח אם התחלת לשכוח סופך שתשכח כולה כתיב במגלה אם תעזבני יומים אעזבך: מצוה
אתכם היום: שיהיו עליכם חדשים כאלו שמעתם בו ביום" לאהבה את ה' שלא תאמר הרי אני למד בשביל שאקרא
רב בשביל שאקבל שכר אלא כל מה שתעשו עשו מאהבה וסוף הכבוד לבוא" ולעבדו בכל לבבכם" עבודה
שהיא בלב וזו היא תפלה שהתפלה קרויה עבודה שנ' אלהך דיאנת פלח ליה בתדירא וכי יש פולחן בבבל אלא על
שהיה מתפלל שנ' וכוין פתיחן ליה וג'" וכן בדוד הוא אומר תכון תפלתי קטורת לפניך" בכל לבבכם ובכל נפשכם"
והלא כבר הזהיר בכל לבבך ובכל נפשך אלא אזהרה ליחיד אזהרה לצבור" ונתתי מטר ארצכם" עשיתם מה שעליכם
אני אעשה מה שעלי" בעתו" בלילות שלא יטריחו אתכם" ד"א בעתו בלילי שבתות שהכל מצויין בבתיהם: יורה"
היא רביעה הנופלת לאחר הזריעה שמרוה את הארץ ואת הזרעים" מלקוש" רביעה היורדת סמוך לקציר
למלאות התבואה בקשיה ולשון מלקוש דבר המאוחר כדמתרגמינן והיה העטופים ללבן לקישיא" ד"א לכך נקראת
מלקוש שיורדת על המלילות ועל הקשין" ואספת דגנך" אתה תאספנו אל הבית ולא אויבין כענין שנ' אם אתן
דגנך וג'" כן מאספיו יאכלוהו ולא כענין שנ' והיה אם זרע ישראל וג'" ונתתי עשב בשדך" שלא תצטרך להוליכה
למדברות" ד"א שתהיה בוצר תבואתך כל ימות הגשמים ומשליך לפני בהמתך ואתה מונע ידך ממנה שלשים יום

יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם
אלהים אחרים והשתחויתם
להם׃ וחרה אף יהוה בכם ועצר
את השמים ולא יהיה מטר
והאדמה לא תתן את יבולה
ואבדתם מהרה מעל הארץ
הטבה אשר יהוה נתן לכם׃
ושמתם את דברי אלה על
לבבכם ועל נפשכם וקשרתם
אתם לאות על ידכם והיו
לטוטפת בין עיניכם׃ ולמדתם
אתם את בניכם לדבר בם
בשבתך בביתך ובלכתך בדרך
ובשכבך ובקומך׃ וכתבתם

חית עקוס ל

לבכון דלמא יטעי לבכון ותסטון
ותפלחון לטעות עממיא ותסגדון
להון׃ ואחדרוא אן ינכדע קלבכם
פתזולון ותעבדון מעבודאת
אכר ותסגדון להא׃ ויתקף רוגזא
דיי׳ בכון ויחוד ית שמיא ולא
יהי מטרא וארעא לא תתין ית
עללתה ותיבדון בפריע׃ מעל
ארעא טבתא דיי׳ יהיב לכון׃
פישתד גצב אללה עליכם ויחבס אלסמא
מן אלמטר ואלארץ לא תעטי
חראהא פתבידון בסרעה ען אלבלד
אלג׳יד אלדי אללה מעטיכמוהא׃
ותשוון ית פתגמי אלין על ליבכון
ועל נפשכון ותקטרון יתהון לאת

על ידכון ויהון לתפלין בין עיניכון׃ ותציירו כלאמי הד׳ פי קלובכם ופי
נפוסכם ואעקדוהא עלאמה עלי איריכם ותכון מנשורה בין עיונכם׃
ותלפון יתהון ית בניכון למללא בהון במיתבך בביתך ובמהכך באורחא ובמשכבך א
ובמקימך׃ ועלמוהא בניכם ותדרסוהא פי חאל גלוסך פי מנזלך ומסירך
פי טריקך וענד נאמך וקיאמך׃ ותכתובינון על מזוזיך׃

קודם לקציר ואינה פוחתת מדגנה׳ ואכלת ושבעת׃ ובקרך ויאכך ירבון מה הוא אומר הרי זו ברכה אחרת
שתהא ברכה מצויה בפת בתוך המעים׳ ואכלת ושבעת השמרו לכם׃ כיון שתהיו אוכלים ושבעים השמרו לכם
שלא תבעטו שאין אדם מורד בהקב״ה אלא מתוך שבעה שנ׳ פן תאכל ושבעת ובקרך ויאכך ירבון מה הוא
אומ׳ אחריו ורם לבבך ושכחת׳ וסרתם׳ לפרוש מן התורה ומתוך כך ועבדתם אלהים אחרים שכיון שאדם
פורש מן התורה הולך ומדבק בע״ז וכן דוד אומ׳ כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה׳ לאמר לך עבוד וג׳ ומי אמר
לו כן אלא כיון שאני מגורש מלעסוק בתורה הריני קרוב לעבוד אלהים אחרים׃ אלהים אחרים׃ שהם אחרים לעובדיהם
צועק אליו ואינו עונהו נמצא עשוי לו כנכרי׃ את יבולה׃ אף מה שאתה מוביל לה כענין שנ׳ זרעתם הרבה והבא
מעט׃ ואבדתם מהרה׃ על כל שאר הייסורין אגלה אתכם מן האדמה שגרמה לכם לחטא׃ משל למלך ששלח
בנו לבית המשתה והיה יושב ומפקידו אל תאכל יותר מצרכך שתבא נקי לביתך ולא השגיח הבן והוא אכל ושתה

על מזוזות ביתך ובשעריך׃
למען ירבו ימיכם וימי בניכם
על האדמה אשר נשבע יהוה
לאבתיכם לתת להם כימי
השמים על הארץ׃
כי אם שמר
תשמרון את כל המצוה הזאת
אשר אנכי מצוה אתכם
לעשתה לאהבה את יהוה
אלהיכם ללכת בכל דרכיו
ולדבקה בו׃ והוריש יהוה את
כל הגוים האלה מלפניכם
וירשתם גוים גדלים ועצמים
מכם׃ כל המקום אשר תדרך

ז׳ רב מחזרין גדלות

ותקבעינון בסיפי ביתך ובתרעך׃
ואכתבהא עלא כרוד פתוח מנאזלך
ואבואבך׃ בדיל דיסגון יומיכון
ויומי בניכון על ארעא דקיים יי׳
לאבהתכון למתן להון כיומי
שמיא על ארעא׃ לכי תטול
איאמכם ואיאם בניכם עלא
אלארץ אלתי קסם אללה לאבאיכם
אן יעטיכם כאיאם אלסמא עלי
אלארץ׃ אריאם מטר
תיטרון ית כל תפקידתא הדא דאנא
מפקיד יתכון למעבדה למרחם ית
יי׳ אלהכון למהך בכל אורחן דתקנן
קדמוהי ולאתקרבא לדחלתיה׃
פאנכם אן חפטתם גמיע הדה
אלוצאיא אלתי אנא אמרכם ועמלתם בהא אן תחבו אללה רבכם ותסירו
פי גמיע טרקהו ותלזמו טאעתה׃ ויתריך יי׳ ית כל עממיא האלין מן
קדמיכון ותירתון עממין רברבין ותקיפין מנכון׃ קרץ אללה גמיע הולאי
אלאמם מן בין אידיכם פורתתם אממא אכבר ואעצם מנכם׃ כל אתרא

יותר מעבירכו והקיא וטינף את כל בני המסיבה נטלוהו בידיו וברגליו וזרקוהו אחורי פלטורין׃ מה רדה אני נותן
לכם הרבה ואם תאמרו והלא כיתה חרבה לדור המבול שנ׳ והיו ימיו מאה ועשרים דור המבול לא היה להם
ממי ללמוד ואתם יש לכם ממי ללמוד ואתם יש לכם ממי ללמוד׳ ושמתם את דברי׳ אף לאחר שתגלו היו מצויינים
במצות הניחו תפלין עשו מזוזות כדי שלא יהו לכם חדשים כשתחזרו וכן הוא אומר הציבי לך ציונים׳ לדבר
בם׳ משעה שהבן יודע לדבר למדהו תורה צוה לנו משה מורשה שיהא זה למוד דבורו מכאן אמרו כשהתינוק
מתחיל לדבר אביו משיח עמו בלשון הקדש ומלמדו תורה ואם לא עשה כן הרי הוא כאלו קוברו שנ׳ ולמדתם
אותם את בניכם לדבר בם וגו׳׳ למען ירבו ימיכם וימי בניכם׳ אם עשיתם כן ירבו ואם לאו לא ירבו שדברי תורה נדרשין
מכלל לאו הן ומכלל הן לאו׳ לתת להם׳ לתת לכם אין כתיב כאן אלא לתת להם מכאן מצינו למדים תחיית
המתים מן התורה׳ שמור תשמרון׳ אזהרת שמירה הרבה להזהר בלמודו שלא ישתכח׳ ללכת בכל דרכיו׳
הוא רחום ואתה תהא רחום הוא גומל חסדים ואתה גומל חסדים׳ ולדבקה בו׳ אפשר לומר כן והלא אש אוכלה הוא אלא
הדבק בתלמידים ובחכמים ומעלה אני עליך כאלו נדבקת בו׳ והוריש ה׳׳ עשיתם מה שעליכם אף אני אעשה מה שעלי׳

כף רגלכם בו לכם יהיה מן המדבר
והלבנון מן הנהר נהר פרת ועד
הים האחרון יהיה גבלכם:
לא יתיצב איש בפניכם פחדכם
ומוראכם יתן יהוה אלהיכם
על פני כל הארץ אשר תדרכו
בה כאשר דבר לכם:

ק״א פסוק סימן ... גדר

ראה
אנכי נתן לפניכם היום ברכה
וקללה: את הברכה אשר
תשמעו אל מצות יהוה אלהיכם
אשר אנכי מצוה אתכם היום:
והקללה אם לא תשמעו אל
מצות יהוה אלהיכם וסרתם
מן הדרך אשר אנכי מצוה

דתדרוך פרסת רגלכון ביה לכון
דילכון יהי: מן מדברא ולבנן
מן נהרא רבא נהרא פרת. ועד
ימא מערבאה. יהי תחומכון:
וכל מוצע. יטאה קדמכם: יכון
לכם מן אלבר ואללבנאן ונהר אל
פראת. ואלבחר אלאכר יכון תכמכם:
לא יתעתד אנש קדמיכון דחלתכון
ואימתכון. יתן יי אלהכון. על
אפי כל ארעא דתדרכון בה.
כמא דמליל לכון: לא יקף אנסאן
בין אידיכם בל פזעכם וכופכם
ילקיה אללה רבכם. עלי גמיע
אלבלד אלדי תסלכונה כמי' ועדכם:
פ פ פ חזו דאנא
יהיב קדמיכון יומא דין ברכן
ולוטין: אנטרו האנא תאל עליכם אליום ברכאת ולענאת: ית ברכתא דאם
תקבלון לפקודיא דיי אלהכון דאנא מפקיד יתכון יומא דין: פאמא
אלברכאת אן קבלתם וצאיא אללה רבכם אלדי אנא אמרכם בהא אליום:
ולוטין אם לא תקבלון לפקודיא דיי אלהכון ותסטון מן אורחא דאנא

ועצומים מכם. אתם גבורים והם גבורים ועצ׳ מכם שאם לא שישר׳ גבורים מה השבח הזה שמשבח את האמוריים
לומר ועצומים מכם אלא אתם גבורים מעשר האומות והם גבורים מכם. לא יתיצב איש וגו׳ אין לי אלא איש
אומה ומשפחה ואשה בכשפיה מנין ת״ל לא יתיצב מכל מקום. אם כן מה ת״ל איש אפילו כעוג מלך הבשן.
פחדכם ומוראכם והלא פחד הוא מורא אלא פחדכם על הקרובים ומוראכם על הרחוקים. פחד לשון בעתת
פתאום. מורא לשון דאגה מימים רבים. כאשר דבר לכם. והיכן דבר את אימתי אשלח לפניך וגו׳.
ראה אנכי. ברכה וקללה. האמורות בהר גריזים ובהר עיבל. את הברכה.
על מנת אשר תשמעו. מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת וגו׳. הא למדת כל העובד
ע״ז הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישר׳ מכאן אמרו המודה בעבודת אלילים ככופר בכל התורה
כולה. ונתתה את הברכה. כתרגומו ית מברכיא את המברכים. על הר גריזים. כלפי הר גריזים

הופכין

אתכם היום ללכת אחרי
אלהים אחרים אשר לא
ידעתם׃
והיה כי יביאך יהוה אלהיך
אל הארץ אשר אתה בא
שמה לרשתה ונתתה את
הברכה על הר גרזים ואת
הקללה על הר עיבל׃ הלא
המה בעבר הירדן אחרי דרך
מבוא השמש בארץ הכנעני
הישב בערבה מול הגלגל
אצל אלוני מרה׃ כי אתם עברים

מפקיד יתכון יומא דין למהך
בתר טעות עממיא דלא ידעתון׃
פאמא אלעצית פאן לם תקבלו
וצאיא אללה רבכם וזלתם ען
אלטריק אלדי אנא אמרכם בה
אליום ואתבעתם מעבודאת אכר
מא לם תערפוהא׃
ויהי ארי יעילנך יי אלהך לארעא
דאת עליל לתמן למירתה ותתין
ית מברכיא על טורא דגריזים׃
וית מלטטיא על טורא דעיבל׃
פאדא אדכלך אללה רבך אלבלד
אלדי אנת צאיר אליה לתחוזה׃

פאתל אלברכאת עלא גבל גריזים ואללענאת עלא גבל עיבל׃ הלא
אינון בעברא דירדנא אחורי אורח מעלני שמשא בארע כנענאה
דיתיב במישרא לקביל גלגלא בסטר מישרי מורה׃ אלא אנהמא פי
גאנב אלארדן ורא טריק מגיב אלשמס ען בלד אלכנעני אלמקים פי אלגור
ממא ילי אלגלגל עند מרג מורה׃ ארי אתון עברין ית ירדנא למיעל
למירת ית ארעא דיי אלהכון יהיב לכון ותירתון יתה ותתבון בה׃
לאנכם גאיזון אלארדן לתדכלו ותחוזו אלבלד אלדי אללה רבכם

הופכו פניהם ופתחו בברכה ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וג' כל הארורים שבפרשה אמרו תחלה
בלשון ברוך ואחר כך הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה׃ הלא המה נתן בהם סימן׃ אחרי
אחר העברת הירדן הרבה והלאה למרחוק וזהו לשון אחרי כל מקום שנ' אחרי מופלג הוא׃ דרך מבוא
השמש להלן מן הירדן לצד מערב וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים שנקודין בשני טעמים
אחרי נקוד בפשטא ודרך נקוד במשפל והוא דגש ואם היה אחרי דרך דבור אחד היה נקוד אחרי
במשרת בשוא ופר הפוך ודרך רפה׃ מול הגלגל רחוק מן הגלגל׃ אלוני מורה שכם הוא שנאמר עד
מקום שכם עד אלון מורה׃ כי אתם עוברים את הירדן וג' נסים שבירדן יהיו סימן בידכם שתבואו
ותירשו את הארץ׃ אבד תאבדון אבד ואחר כך תאבדון מכאן לעוקר עא שצריך לשרש אחריה׃

את הירדן לבא לרשת את
הארץ אשר יהוה אלהיכם
נתן לכם וירשתם אתה וישבתם
בה: ושמרתם לעשות את כל
החקים ואת המשפטים אשר אנכי
נתן לפניכם היום: אלה החקים
והמשפטים אשר תשמרון
לעשות בארץ אשר נתן יהוה
אלהי אבתיך לך לרשתה
כל הימים אשר אתם חיים
על האדמה: אבד תאבדון את
כל המקמות אשר עבדו
שם הגוים אשר אתם ירשים
אתם את אלהיהם
על ההרים הרמים ועל הגבעות
ותחת כל עץ רענן: ונתצתם

מעטיכם פאד׳י חזתמוה
וגלסתם פיה: ותיטרון למעבד
ית כל קימיא וית דיניא דאנא
יהיב קדמיכון יומא דין: פאחפט׳ו
ואעמלו בגמיע אלרסום וא׳
אחכאם אלתי אנא אמרכם בהא
אליום: אלין קימיא ודיניא דתיטרון
למעבד בארעא דיהב יי אלהא
דאבהתך לך למירתה כל יומיא
דאתון קימין על ארעא: הד׳ה
אל רסום ואלאחכאם אלד׳י
תחפט׳והא ותעמלו בהא פי אל
בלד אלד׳י אעטאך אללה אלאה
אבאיך אן תחוזה טול אלזמאן
אלד׳ין אנתם אחיא עלי אלארץ:
אבדא תאבדון ית כל אתריא ד
פלחו תמן עממיא דאתון ירתין
יתהון ית טעותהון על טוריא רמיא ועל רמתא ותחות כל אילן עבוף:
אן תביד גמיע אלמואצ׳ע אלד׳ין עבדת אלאמם אלד׳ין אנתם קארצ׳והם
מעבודאתהם עלי אלגבאל אלרפאע ועלי אליפאע ותחת כל שגרה ריאן:
ותתרעון ית איגוריהון ותתברון ית קמתהון ואשיריהון תיקדון בנורא
וצלמי טעותהון תקצצון ותובדון ית שומהון מן אתרא ההוא: ואנקצ׳ו

את כל המקומות אשר עבדו שם וגו׳ ומה תאבדון מהם את אלהיהם אשר על ההרים" מזבח: שלאבנים
הרבה" מצבה" שלאבן אחת והיא בימוס ששנינו במשנה אבן שחצבה מתחילתה לבימוס"
אשרה: אילן הנעבד" ואבדתם את שמם" לכנות להם שם לגנאי בית גליא קורין לה בית כריא
עין כל עין קוץ" לא תעשון כן" להקטיר לשמים בכל מקום כי אם במקום אשר יבחר" ראש

את מזבחתם ושברתם את
מצבתם ואשריהם תשרפון
באש ופסילי אלהיהם תגדעון
ואבדתם את שמם מן המקום
ההוא׃ לא תעשון כן ליהוה
אלהיכם׃ כי אם אל המקום
אשר יבחר יהוה אלהיכם מכל
שבטיכם לשום את שמו שם
לשכנו תדרשו ובאת שמה׃
והבאתם שמה עלתיכם
וזבחיכם ואת מעשרתיכם
ואת תרומת ידכם ונדריכם
ונדבתיכם ובכרת בקרכם
וצאנכם׃ ואכלתם שם לפני

מדאבחהם ותכסרו אנצאבהם ·
וסואריהם אחרקוהא בנאר ·
ופסול מעבודאתהם תגדעוהא ·
ואבידו אסמאיהם מן דלך אלמוצע ·
לא תעבדון כן קדם יי אלהכון׃
לא תצנעו כדא ללה רבכם
רבכם· אלהין לאתרא דיתרעי
יי אלהכון מכל שבטיכון
לאשראה שכינתיה תמן לבית
שכינתיה תתבעון ותיתון לתמן׃
בל אלי אלמוצע אלדי יכתארה ·
אללה רבכם מן גמיע אסבאטכם ·
ליחל נורה פיה· תלתמסו מסכנה
חתא תצירו אליה׃ ותיתון לתמן ·
עלותכון ונכסת קודשיכון ·

וית מעסריכון וית אפרשות ידכון ונדריכון ונדבתכון ובכורי
תוריכון ועניכון׃ פתחמלו אליה צואעדכם ודבאיחכם ועשורכם
ותפאיעכם ונדורכם ותברעכם ובכור בקרכם וגנמכם׃ ותיכלון
תמן קדם יי אלהכון ותחדון בכל אושטות ידכון אתון ואנש
בתיכון דברכך יי אלהך׃ פתאכלוהא תם בין ידי אללה.

ונתצתם את מזבחותם ואבדתם את שמם״ לא תעשון כן אזהרה למוחק את השם ולנותץ
אבן מן המזבח או מן העזרה אמר רבי ישמעאל וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין
את המזבחות אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיתחרב״
לשכנו תדרשו״ זה משכן שילה״ זבחיכם שלמים שלחובה״ מעשרותיכם ״מעשר בהמה
ומעשר שני לאכול לפנים מן החומה״ תרומת ידכם ״אלו הבכורים שנ׳ בהם ולקח הכהן
הטנא מידך״ ובכורות בקרכם לתתם לכהן ויקריבום שם״ אשר ברכך ה׳ לפי הברכה
הבא״ לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה״ מוסב למעלה על כי אתם עוברים את הירדן

יהוה אלהיכם ושמחתם בכל
משלח ידכם אתם ובתיכם
אשר ברכך יהוה אלהיך׃ לא
תעשון ככל אשר אנחנו עשים
פה היום איש כל הישר בעיניו׃
כי לא באתם עד עתה אל
המנוחה ואל הנחלה אשר
יהוה אלהיך נתן לך׃ ועברתם
את הירדן וישבתם בארץ
אשר יהוה אלהיכם מנחיל
אתכם והניח לכם מכל איביכם
מסביב וישבתם בטח׃ והיה
המקום אשר יבחר יהוה אלהיכם
בו לשכן שמו שם שמה תביאו

רבכם ותפרחון גמיע אמא
אנעמלת בה אידיכם אנתם
וביותכם כמא רזקך אלה רבך׃
לא תעבדון ככל דאנחנא עבדין
כא יומא דין גבר כל דכשר
בעינוהי לא תצנעון מן הדה
אלאמור אלדי נחן צאנעין אליום
אנסאן מא חסן ענדה׃ ארי לא
אתיתון עד כען לבית ניחא
ולאחסנתא דיוי אלהך יהיב לך׃
פאנכם לם תצירו בעד אלי אל
מסתקר ולנחלה אלדי אלה רבך
מעטיך׃ ותעברון ית ירדנא
ותתבון בארעא דיוי אלהכון
מחסין יתכון ויניח לכון מכל
בעלי דבביכון מסחור סחור ותתבון לרחצן׃ פאדא עברתם אלארדן
וגלסתם פי אלבלד אלדי אללה רבכם מנחלכם ואראחכם מן גמיע
אעדאיכם אלמחיטין בכם וגלסתם ואתקין׃ ויהי אתרא דיתרעי
יוי אלהכון ביה לאשראה שכינתיה תמן לתמן תיתון ית כל דאנא

וג'' כשתעברון את הירדן מיד מותרים אתם להקריב בבמה יד שנה שלכיבוש וחלוק ובבמה לא תקריבו כל
מה שאתם מקריבים פה היום במשכן שהוא עמכם ונמשח והוא כשר להקריב בו חטאות ואשמות נדרים
ונדבות אבל בבמה אין קרב אלא הנדר והנדב וזהו איש כל הישר בעיניו נדבים ונדבות שאתם מתנדבים
על ידי שיושר בעיניכם להביאם ולא על ידי חובה אותם תקריבו בבמה׳ כי לא באתם׳ כל אותן ארבע
עשרה שנה׳ עד עתה׳ כמו עדיין׳ אל המנוחה׳ זו שילה׳ נחלה׳ זו ירושלם׳ ועברתם את הירדן וישבתם
בארץ שתחלקוה ויהיה כל אחד מכיר את חלקו ואת שבתו׳ והניח לכם׳ לאחר כבוש וחלוק ומנוחה
מן הגוים אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל ואין זו אלא בימי דוד אז והיה המקום וג' בנו לכם בית הבחירה
בירושלם וכן הוא אומר בדוד ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מכל אויביו מסביב ויאמר
המלך אל נתן ראה אנכי יושב בבית ארזים וארון ה' יושב בתוך היריעה׳ שמה תביאו׳ למעלה
אמור לענין שילה וכאן אמור לענין ירושלם ולכך חלקם הכתוב ליתן היתר בין זו לזו משחרבה

אֵת כָּל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֶתְכֶם עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם
מַעְשְׂרֹתֵיכֶם וּתְרֻמַת יֶדְכֶם
וְכֹל מִבְחַר נִדְרֵיכֶם אֲשֶׁר
תִּדְּרוּ לַיהוָה׃ וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אַתֶּם וּבְנֵיכֶם
וּבְנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאַמְהֹתֵיכֶם
וְהַלֵּוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיכֶם כִּי אֵין
לוֹ חֵלֶק וְנַחֲלָה אִתְּכֶם׃ הִשָּׁמֶר
לְךָ פֶּן תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ בְּכָל
מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה׃ כִּי אִם
בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה בְּאַחַד
שְׁבָטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֹלֹתֶיךָ
וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כֹּל אֲשֶׁר אָנֹכִי
מְצַוֶּךָּ׃ רַק בְּכָל אַוַּת נַפְשְׁךָ

מפקיד יתכון עלותכון ונכסת
קודשיכון מעשריכון ואפרשות
ידכון וכל שפר נדריכון דתידרון
קדי׳ פי מוצע יכתארה אלה
רבכם ליחל פיה איה תאתו
בגמיע מא אמרכם בה׃ מן
צואעדכם ודבאיחכם ועשורכם
ורפאיעכם וסאיר נדורכם
אלדי תנדרוהא ללה׃ ותחדון קדם יי
אלהכון אתון ובניכון ובנתכון
ועבדיכון ואמהתכון וליואה
דבקרויכון ארי לית ליה חולק
ואחסנא עמכון׃ אפרחו בהא
בין ידי אלה רבכם׃ אנתם
ובניכם ובנאתכם ועבידכם
ואמאכם ואללוי אלדי פי מחאלכם׃

אד ליס לה נציב ולא נחלה מעכם׃ אסתמר לך דלמא תסיק עלותך
בכל אתרא דתחזי׃ ואחדר אן תקרב קרבאנך פי אי מוצע ראיתה׃
אלהין באתרא דיתרעי יי בחד מן שבטך תמן תסיק עלותך ותמן
תעביד כל דאנא מפקיד לך׃ אלא פי אלמוצע אלדי יכתארה אלה מן
אחד אסבאטך תם תקרב קראבינך ותצנע גמיע מא אמרך בה׃ לחוד

שילה ובאו לנוב וחרבה נוב ובאו לגבעון היו הבמות מותרות עד שבאו לירושלם׃ מבחר נדריכם׃ מלמ׳
שיביא מן המובחר׃ השמר לך׃ ליתן לא תעשה על הדבר׃ בכל מקום אשר תראה׃ אשר יעלה בלבך
אבל אתה מקריב על פי נביא כגון אליהו בהר הכרמל׃ באחד שבטיך׃ בחלקו של בנימין ולמעלה הוא
אומר מכל שבטיכם הא כיצד כשקנה דוד את הגורן מארונה היבוסי גבה הזהב מכל השבטים ומכל
מקום הגורן בחלקו של בנימין היה׃ רק בכל אות נפשך׃ במה הכתוב מדבר אם בבשר תאוה להתירה
להם בלא הקרבת אימורים הרי נאמר במקום אחר כי ירחיב את גבולך וג׳ ואמרת אוכלה בשר וג׳ באה
זה מדבר בקדשים שנפל בהם מום שיפדו ויאכלו בכל מקום יכול יפדו על מום עובר תלמוד לומר רק

תזבח ואכלת בשר כברכת יהוה
אלהיך אשר נתן לך בכל שעריך
הטמא והטהור יאכלנו כצבי
וכאיל: רק הדם לא תאכלו על
הארץ תשפכנו כמים: לא תוכל
לאכל בשעריך מעשר דגנך
ותירשך ויצהרך ובכרת בקרך
וצאנך וכל נדריך אשר תדר
ונדבתיך ותרומת ידך: כי אם
לפני יהוה אלהיך תאכלנו במקום
אשר יבחר יהוה אלהיך בו אתה
ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי

בכל רעות נפשך תיכוס ותיכול
בסרא כברכתא דיי אלהך דיהב
לך בכל קרוך מסאבא ודכיא
ייכלניה כבסר טביא ואילא: לכן
מתא מא אשתהת נפסך. ללחם
פאדבח וכל. כרזק אללה רבך. אלדי
אעטאך פי סאיר קראך. ויגוז אן
יאכל מנה אלנגס ואלטאהר. כמא
יאכלאן לחם אלצבי ואלאיל: לחוד
דמא לא תיכלון על ארעא תישדניה
כמיא: פלא אלדם לא תאכלה: לכן
צבה עלא אלארץ כאלמא: לית לך
רשו למיכל בקרוך. מעסר עבורך
חמרך ומשחך ובכורי תורך ועאנך. וכל נדרך דתידר. ונדבתך ואפרשות
ידך: לא יגוז לך אן תאכל פי מחלך. עשור ברך ועצירך ודהנך. ובכור
בקרך וגנמך. ונדורך אלדי תנדרהא ותברעך ורפאיעך: אלהין. קדם יי
אלהך תיכלניה באתרא דיתרעי יי אלהך ביה. את וברך וברתך ועבדך
ואמתך. וליואה דבקרוך. ותחדי. קדם יי אלהך. בכל אושטות ידך: אלא בין
ידי אללה רבך תאכלהא פי אלמוצע אלדי יכתארה אנת ואבנך ואבנתך ועבדך

תזבח ואכלת בשר וג׳ אין לך בהם היתר גזה וחלב אלא אכילה על ידי זביחה: הטמא והטהור: לפי שבאו
מכח קדשים שנאמר בהם והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל הוצרך להתיר בו שטמא וטהור אוכלין בקערה
אחת: כצבי וכאיל: שאין קרבן בא מהם: כצבי וכאיל: לפטרן מן הזרוע והלחיים והקבה: רק הדם לא
תאכלו: אע״פ שאמרתי שאין לך בו זריקת דם במזבח לא תאכלנו: תשפכנו כמים: לומר לך שאין
צריך כסוי: ד״א הרי הוא כמים להכשיר את הזרעים: לא תוכל: בא הכתוב ליתן לא תעשה על הדבר:
רבי יהושע בן קרחה אומר יכול אתה אבל אינך רשאי כיוצא בו ואת היבוסי יושבי ירושלם
לא יכלו בני ישראל להורישם יכולים היו אלא שאינן רשאין לפי שכרת להם אברהם ברית כשלקח מהם
מערת המכפלה ולא יבוסים היו אלא על שם העיר ששמה יבוס כך מפורש בפרקי דרבי אליעזר והוא
שנ׳ כי אם הסירך העורים והפסחים צלמים שכתבו עליהם את השבועה: ובכורות בקרך: אזהרה
לכהנים: ותרומת ידך: אלו הבכורים: לפני ה׳ אלהיך: לפנים מן החומה: והלוי אשר בשעריך: אם אין
לך ליתן לו חלקו כגון מעשר ראשון תן לו מעשר שני אין לך מעשר עני הזמינהו כעל שלמיך:

הטמא

אשר בשעריך ושמחת לפני יהוה
אלהיך בכל משלח ידך השמר
לך פן תעזב את הלוי כל ימיך
על אדמתך׃ כי
ירחיב יהוה אלהיך את גבלך
כאשר דבר לך ואמרת אכלה
בשר כי תאוה נפשך לאכל בשר
בכל אות נפשך תאכל בשר׃
כי ירחק ממך המקום אשר
יבחר יהוה אלהיך לשום שמו
שם וזבחת מבקרך ומצאנך אשר
נתן יהוה לך כאשר צויתך
ואכלת בשעריך בכל אות נפשך׃
אך כאשר יאכל את הצבי ואת
האיל כן תאכלנו הטמא והטהור
יחדו יאכלנו׃ רק חזק לבלתי

ואמתקהו ללוי אלדי פי מחאלך ואפרח
בין ידי אלה רבך במא אנבסטת
בה ידך׃ אסתמר לך ולא תתרך
אללוי כל יומך על ארצך׃
ואחדר אן תגמז אללוי · טול
מקאמך פי בלדך׃ אדי
אתי אללה אלאהך יתחומך כמא
דמליל לה ותימל איכול בסרא
אדי תתרעי נפשך למיכל
בסרא בכל רעות נפשך תיכול
בסרא׃ ואדי אוסע אלה רבך
תכמך כמא ועדך וקלת אכל
לחמא · ען שהוה מן נפסך לה
פכלה · מתא מא אשתהיתאה׃
אדי יתרחק מנך אתלאדי יתרעי
אלהך לאשראה שכינתיה תמן׃
ותכוס מתורך ומענך · דיהב יי לך
כמא דפקירתך · ותיכול בקרוך · בכל רעות נפשך׃ ואדא בעד מנך אלמוצע
אלדי יכתארה אלה רבך ליחל נורה פיה פאדבח מן בקרך וגנמך · אלדי
רזקך אלה רבך · כמא אמרתך · וכלה פי מחאלך · מתא מא אשתהתה נפשך׃
ברם כמא דמתאכיל בסר טביא ואילא כן תיכלניה מסאבא ודכיא כחדא ייכלניה׃
לכן כמא יוכל אלצבי ואלאיל כדאך תאכלה אלנגס ואלטאהר יאכלאן מעה׃ ואחדר תקף ·

השמר לך׃ ליתן לא תעשה על הדבר׃ על אדמתך׃ אבל בגולה אינך מוזהר עליו יותר מעניי ישראל׃ כי ירחיב וג׳
למדה תורה דרך ארץ שלא יתאוה אדם לאכול בשר אלא מתוך רחבת ידים ועושר׃ בכל אות נפשך וג׳ א׳ בנ׳ במדבר
נאסר להם בשר חולין אלא אם כן מקדישהו ומקריבהו שלמים׃ כי ירחק ממך המקום׃ ולא תוכל לבא ולעשות
שלמים בכל יום כמו עכשיו שהמשכן הולך עמכם׃ וזבחת כאשר צויתך׃ למדנו שיש צווי בשחיטה היאך
ישחוט והן הלכות שחיטה שנאמרו למשה בסיני׃ אך כאשר יאכל את הצבי׃ אינך מוזהר לאכלן בטהרה או

אכל הדם כי הדם הוא הנפש
ולא תאכל הנפש עם הבשר׃
לא תאכלנו על הארץ תשפכנו
כמים׃ לא תאכלנו למען ייטב
לך ולבניך אחריך כי תעשה
הישר בעיני יהוה׃ רק קדשיך
אשר יהיו לך ונדריך תשא
ובאת אל המקום אשר יבחר
יהוה׃ ועשית עלתיך הבשר
והדם על מזבח יהוה אלהיך
ודם זבחיך ישפך על מזבח
יהוה אלהיך והבשר תאכל׃
שמר ושמעת את כל הדברים
האלה אשר אנכי מצוך למען

בדיל דלא למיכל דמא ארי
דמא הוא נפשא ולא תיכול נפשא
עם בסרא׃ לכן תשדד פאן לא
תאכל אלדם פאנה מסכן אלנפס
פלא תאכל אלנפס מע אללחם׃
לא תיכלניה על ארעא תישדניה
כמיא׃ לא תאכלה בל צבה עלא
אלארץ כאלמא׃ לא תיכלניה בדיל
דייטב לך ולבנך בתרך ארי תעביד
דכשר קדם יי׃ לא תאכלה לכי
יצלח לך ולבניך מן בעדך אד
תצנע אלמסתקים ענד אללה׃ לחוד
קדשך דיהון לך ונדרך תטול
ותיתי לאתרא דיתרעי יי׃ ערא
אקדאסך מא כאן לך מנהא ונדורך
פאחמלהא ואית בהא אלי אלמוצע אלדי יכתארה אללה׃ ותעביד עלותך
בסרא ודמא על מדבחא דיי אלהך ודם נכסת קדשך ישתפיך על
מדבחא דיי אלהך ובסרא תיכול׃ פאצנע צואעדך לחומהא ודמאהא
עלי אלמדבח ללה רבך ומן דם דבאיחך יצב עלא מדבחה וכל לחומהא׃
טר ותקביל ית כל פתגמיא האלין דאנא מפקיד לך בדיל דייטב לך׃

מה צבי ואיל חלבן בתורה אף חולין חלבן מותר תל׳ אך׳ רק חזק לבלתי אכול הדם׃ ממה שנחזקאתה למד
שהיו שטופין בדם לאכלו לפיכך הוצרך לומר חזק דברי ר׳ יהודה׃ ר׳ שמעון בן עזאי אומ׳ לא בא הכתוב אא
להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצוות אם הדם שהוא קל להשמר ממנו שאין אדם מתאוה
לו הוצרך לחזקך באזהרתו קל וחומ׳ לשאר מצות׳ ולא תאכל הנפש עם הבשר׳ אזהרה לאבר מן החי׃ לא
תאכלנו׳ אזהרה לדם התמצית׳ לא תאכלנו׃ אזהרה לדם האיברים׳ למען ייטב לך וג׳ צא ולמד מתן שכרן
של מצות אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו קל וחומר לגזל ועריות שנפשו
של אדם מתאוה להם׳ רק קדשיך׃ אע״פ שאינה מותר לשחוט חולין לא התרתי לך לשחוט את הקדשים ולאכלן
בשעריםבלא הקרבה אא הביאם לבית הבחירה׳ ועשית עולותיך׳ אם עולות הם תן הבשר והדם על גבי המזבח
ואם זבחי שלמים הם דם זבחיך ישפך על המזבח תחלה ואחר כך והבשר תאכל׳ עוד דרשו רבותינו רק קדשיך

43

ייטב לך ולבניך אחריך עד
עולם כי תעשה הטוב והישר
בעיני יהוה אלהיך:
כי יכרית יהוה אלהיך
את הגוים אשר אתה בא שמה
לרשת אותם מפניך וירשת
אתם וישבת בארצם: השמר
לך פן תנקש אחריהם אחרי
השמדם מפניך ופן תדרש
לאלהיהם לאמר איכה יעבדו
הגוים האלה את אלהיהם ואעשה
כן גם אני: לא תעשה כן ליהוה

ולבנך בתרך עד עלמא ארי
תעביד דתקין ודכשר קדם יי אלהך:
אחפץ ואקבל הדה אלאמור אלדי
אמרך בהא אליום לכי יכאר לך
ולבנך בעדך אלי אלדהר · אדא
תפעל אלכייר ואלמסתקים בין ידי
אללה רבך [crossed out] ארי ישיצי
יי אלהך ית עממיא דאת עליל
לתמן למירת יתהון מן קדמך
ותירת יתהון ותיתיב בארעהון:
ואדי קטע אללה רבך אלאמם
אלדי אנת דאכל אלי תסתקרצהם
מן בין ידיך. פאדי קרצתהם וסכנת
פי בלדהם: אסתמר לך דלמא תתקיל בתריהון בתר דישתיצון מן
קדמך ודלמא תתבע לטעותהון למימר איכדין יפלחון עממיא האלין
ית טעותהון ואעביד כין אף אנא: אחדר אן תזהק פי תבעהם בעד
אנפאדהם מן בין ידיך. כלא תלתמס מן מעבודאתהם קאילא. כיף
כאן יעבדהא הולאי אלאמם פאצנע איצא אנא כדאך: לא תעביד כין קדם יי

בא ללמד על הקדשים שבחוצה לארץ וללמד על התמורות ועל ולדות קדשים שיקריבו" שמור" זו משנה שאתה
צריך לשמרה בבטנך שלא תשכח כענין שנ' כי נעים כי תשמרם בבטנך ואם שניתה אפשר שתשמע ויתקיים
האכל שאינו בכלל משנה אינו בכלל מעשה" את כל הדברים" שתהא חביבה עליך מצוה קלה כמצוה
חמורה" הטוב בעיני השמים" והישר" בעיני אדם" פן תנקש" אונקלוס תרגם לשון מוקש ואני אומר שלא חש
לדקדק בלשון שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש ואמלו ליסוד הנופל ממנו אבל בלשון מירוף וקשקוש מצינו נון וארכובתיה דא
לדא נקשן ואף זה אני אומר פן תנקש אחריהם פן תטרף אחריהם להיות כרוך אחר מעשיהם וכן ינקש נושה לכל אשר
לו מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים ויהיו מחזירין ומתנקשין אחר ממונו" אחרי השמדם מפניך: אחר שתראם
שאשמידם מפניך יש לך לתת לב מפני מה נשמדו או מפני מעשים מקולקלים שבידיהם אף אתה לא תעשה
כן שלא יבואו אחרים וישמידוך" איכה יעבדו" לפי שלא ענש על ע"א אלא על זבוח וקיטור וניסוך והשתחויה
כמו שכתב בלתי לה' לבדו דברים הנעשים לגבוה בא ולמדך כאן שאם דרכה של ע"א לעבודה בדבר אחד
כגון פוער לפעור וזורק אבן למרקולים זו היא עבודתו וחייב אבל זבוח וקטור ונסוך והשתחויה אפלו שלא
כדרכה חייב" כי גם את בניהם" גם לרבות את אבותם ואמותיהם אמר רבי עקיבה אני ראיתי ארמי שכפתו

אֱלֹהֶיךָ כִּי כָל תּוֹעֲבַת יְהוָה אֲשֶׁר
שָׂנֵא עָשׂוּ לֵאלֹהֵיהֶם כִּי גַם אֶת
בְּנֵיהֶם וְאֶת בְּנֹתֵיהֶם יִשְׂרְפוּ בָאֵשׁ
לֵאלֹהֵיהֶם׃ אֵת כָּל הַדָּבָר אֲשֶׁר
אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם אֹתוֹ תִשְׁמְרוּ
לַעֲשׂוֹת לֹא תֹסֵף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע
מִמֶּנּוּ׃
כִּי יָקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אוֹ חֹלֵם יג
חֲלוֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אוֹת אוֹ מוֹפֵת׃
וּבָא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר
אֵלֶיךָ לֵאמֹר נֵלְכָה וּנְעָבְדֵה
אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר
לֹא יְדַעְתָּם וְנָעָבְדֵם׃ לֹא
תִשְׁמַע אֶל דִּבְרֵי הַנָּבִיא הַהוּא

אלהך ארי כל דמרחק קדם יי דסני
עבדין לטעותהון ארי אף ית
בניהון וית בנתהון מוקדין בנורא
לטעותהון׃ לא תצנע כדאך ללה
רבך פאנה כתירא ממא יכרהה
ללה רבך וישנאה צנעו למעבוא/
תהם חתא בניהם ובנאתהם
קד יחרקוהא בנאר להם׃ ית
כל פתגמא דאנא מפקיד
יתכון תיטרון למעבד לא
תיספון עלוהי ולא תמנעון
מנה׃ וגמיע מא אמרכם בה
אחפטוה ואעמלו בה לא תזידו
עליה ולא תנקצו מנה׃
ארי יקום בינך נביא או חלים
חלמא ויתין לך את או מופת׃ ואדא קאם פימא בינכם מדעי
נבוה או חאלם חלם פאעטאך איה או ברהאנא׃ וייתי אתא ומופתא
דמליל עמך למימר נהך בתר טעות עממיא דלא ידעתנון ונפלחנון׃
פואפת אלאיה או אלברהאן ממן קאל לך תעאל נעבד מעבודאת אכר
מאלם תערפהא ונעבדהא׃ לא תקביל לפתגמי נביא ההוא או מן
חלים חלמא ההוא ארי מנסי יי אלהכון יתכון למדע האיתיכון
רחמין ית יי אלהכון בכל לבכון ובכל נפשכון׃ פלא תקבל מן ראך

לאבין לפני כלבו ואכלו״ את כל הדבר״ קלה כחמורה׃ תשמרון לעשות״ ליתן לא תעשה על עשה האמורים
בפרשה שכל השמר לשון לא תעשה הוא אלא שאין לוקין על השמר שלעשה״ לא תוסף עליו״
חמשה טוטפות חמשה מינים בלולב ארבע ברכות לברכת כהנים״ ונתן אליך אות בשמים כענין שנאמ׳
בגדעון ועשית עמדי אות ואומר יהי נא חורב על הגזה וג׳״ או מופת בארץ״ אעפ״כ לא תשמע לו ואם תאמר

או אל חלם החלום ההוא כי
מנסה יהוה אלהיכם אתכם
לדעת הישכם אהבים את יהוה
אלהיכם בכל לבבכם ובכל
נפשכם: אחרי יהוה אלהיכם
תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו
תשמרו ובקלו תשמעו ואתו
תעבדו ובו תדבקון: והנביא
ההוא או חלם החלום ההוא
יומת כי דבר סרה על
יהוה אלהיכם המוציא אתכם
מארץ מצרים והפדך מבית
עבדים להדיחך מן הדרך
אשר צוך יהוה אלהיך ללכת בה
ובערת הרע מקרבך:
כי יסיתך אחיך
בן אמך או בנך או בתך

מן מדעי אלנבוה או אלחאלם פאן
אללה רבכם ממתחנכם ליצהר
הל אנתם מחבוה מכל צין בכל
קלובכם ובנפוסכם: בתר פלחנא
דיי אלהכון תהכון ויתיה תדחלון
וית פקודוהי תטרון ולמימריה
תקבלון וקדמוהי תפלחון ולדחלתיה
תתקרבון: בל תבע אללה רבכם
תסירו ואיאה תרהבו וצאיאה
פאחפטוהא וקולה פאקבלו
ואיאה פאעבדו וטאעתה
פאלזמוהא: ונביא ההוא או מן
חלים חלמא ההוא יתקטיל
ארי מליל סטיא על יי אלהכון
דאפיק יתכון מארעא דמצרים
ודפרקך מבית עבדותא
לאטעיותך מן אורחא דפקדך
יי אלהך למהך בה ותפלי עביד

ביש מבינך: ודאך אלמדעי אלנבוה או אלחאלם אלחלם פיקתל למא תקול
אלמחאל עלי אללה רבכם אלמכרגכם מן בלד מצר ואלפאדיכם מן בית אלעבודיה:
ליזיחוכך ען אלטריק אלדי אמרך אללה רבך אן תסיר פיה פאנף אהל
אלשר מן וסטך: ארי ימלכנך אחוך בר אמך או ברך או ברתך:

מפני מה נותן לו הקב״ה ממשלה לעשות אות כי מנסה ה׳ אלהיכם אתכם: ואת מצותיו תשמרו: תורת משה: ובקולו
תשמעו: בקול הנביאים: ואתו תעבדו: במקדשו: ובו תדבקון: הדבק בדרכיו גמול חסדים קבור מתים בקור חולים
כמו שעשה הקב״ה: סרה: דבר המוסר מן העולם שלא היה ולא נברא ולא צויתיו לדבר כן דישטורנא בלע״ז:
והפודך מבית עבדים: אפילו אין לו עליך אלא שפדאך דיו: כי יסיתך: אין הסתה אלא גרוי שנ׳ כי אם הסיתך בי
אנטרא בלע״ז שמסיתו לעשות כן: אחיך מאב: או בן אמך מאם: חיקך השוכבת בחיקך ומחקה בך

או אשת חיקך או רעך אשר
כנפשך בסתר לאמר נלכה
ונעבדה אלהים אחרים אשר
לא ידעת אתה ואבתיך: מאלהי
העמים אשר סביבתיכם
הקרבים אליך או הרחקים
ממך מקצה הארץ ועד קצה
הארץ: לא תאבה לו ולא תשמע
אליו ולא תחוס עינך עליו
ולא תחמל ולא תכסה עליו:
כי הרג תהרגנו ידך תהיה בו
בראשנה להמיתו ויד כל העם
באחרנה: וסקלתו באבנים

או אתת קימך או חברך דכנפשך
בסתרא למימר נהך ונפלח
לטעות עממיא דלא ידעתא
את ואבהתך: ואן אגואך אכוך
בן אמך או אבנך או אבנתך
או אמראתך אלתי הי חלמתך או
צדיקך אלדי הו כנפסך פי סתר
קאילא אתעט נעבד מעבודאת
אלדימא לם תערפהא אנת
ואבאך: מטעות עממיא
דבסחרניכון דקריבין לך או
דרחיקין מינך מסיפי ארעא
ועד סיפי ארעא: מן מעבודאת
אלאמם אלדי הם חואליכם אלקריבין
איך או אלבעדין מנך מן טרף אלארץ אלי טרפהא: לא תיבי ליה:
ולא תקביל מנה ולא תחוס עינך עלוהי: ולא תרחים ולא תכסי
עלוהי: פלא תשא דלך ולא תקבל מנה ולא תשפק עליה ולא תרת
לה ולא תסתר עליה: ארי מקטל תקטלניה ידך תהי ביה בקדמיתא
למקטליה וידא דכל עמא בבתריתא: בל אקתלה קתלא ויד[ך] אול
מא תקע עליה פי קתלה ויד סאיר אלאמה אכירא: ותרגמיה באבניא

אפק׳ דאבלע וכן מפק הארץ מיסוד התקוע בארץ: אשר כנפשך: זה אביך פירש לך הכתוב את החביבין לך קו״ו לאחרים״
בסתר״ דבר הכתוב בהווה שאין דברי מסית אלא בסתר וכן שלמה הוא אומר בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה״
אשר לא ידעת אתה ואבותיך: ודבר זה גנאי גדול הוא לך שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם
וזה אומר לך עזוב מה שמסרו לך אבותיך״ הקרובים אליך או הרחוקים״ למה פרט קרובים ורחוקים אלא כך אמר הכתוב
מטובן של קרובים אתה למד טובן של רחוקים כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים״ מקצה הארץ״
זו חמה ולבנה וצבא השמים שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו״ לא תאבה לו״ לא תהא תאב לו ולא תאהבנו
לפי שנ׳ ואהבת לרעך כמוך את זה לא תאהב״ ולא תשמע אליו בהתחננו על נפשו למחול לו לפי שנ׳ עזב תעזב עמו לזה לא תעזב״
ולא תחוס עינך עליו״ לפי שנ׳ לא תעמוד על דם רעך על זה לא תחוס: ולא תחמל״ לא תהפוך בזכותו״ ולא תכסה עליו: אם אתה יודע

ומת כי בקש להדיחך מעל
יהוה אלהיך המוציאך מארץ
מצרים מבית עבדים: וכל
ישראל ישמעו ויראון ולא
יוספו לעשות כדבר הרע הזה
בקרבך: כי
תשמע באחת עריך אשר יהוה
אלהיך נתן לך לשבת שם
לאמר: יצאו אנשים בני בליעל
מקרבך וידיחו את ישבי
עירם לאמר נלכה ונעבדה
אלהים אחרים אשר לא ידעתם:
ודרשת וחקרת ושאלת היטב

וימות ארי בעא לאטעיותך
מדחלתא דיי אלהך דאפקך
מארעא דמצרים מבית עבדותא:
וארגמה באלחגארה חתי ימות
למא קצד אזאחתך ען אללה רבך
אלמכרגך מן בלד מצר מן בית
אלעבודיה: וכל ישראל ישמעון
וידחלון ולא ייספון למעבד
כפתגמא בישא הדין בינך:
וסאיר אל אסראיל יסמעון
ויכאפון ולא יעאודון אן יצנעו
מתל הדי אלאמר אלרדי פי וסטך:
ארי תשמע בחדא מן
קרוך די יי אלהך יהיב לך
למתב תמן למימר: ואן סמע ען בעץ קראך אלתי אללה רבך מעטיכהא
אן תסכן : פיהא קול קאיל: נפקו גברין בני רשעא מבינך ואטעיו
ית יתבי קרתהון למימר נהך ונפלח לטעות עממיא דלא ידעתון: אן
קד כרג קום כפאר מנהא פאצלו אהל קריתהם קאילין תעאלו נעבד
מעבודאת אכר מא לם תערפוהא: ותתבע ותבדוק ותשאל יאות
והא קשטא כיון פתגמא אתעבידת תועיבתא הדא בינך: פאתפחץ דאך

לו לחובה אינך רשאי לשתוק" כי הרוג תהרגנו" יצא מבית דין חייב אל תחזירהו לזכות" ידך תהיה
בו בראשונה" מצוה ביד הנסקל להמיתו לא מת בידו ימות ביד אחרים שנ' ויד כל העם וגומר"
לשבת שם" פירט לירושלם שלא ניתנה לדירה" כי תשמע לאמר" אומר כן יצאו וגומר"
בני בליעל" בלי עול" שפרקו עולו שלמקום" אנשים" ולא נשים" יושבי עירם: ולא יושבי
עיר אחרת מכאן אמרו אין נעשית עיר הנדחת עד שיודיחוה אנשים ועד שיהיו מדיחיה
מתוכה" ודרשת וחקרת ושאלת היטב" מכאן למדו שבע חקירות מדבוי המקרא כאן יש
שלש דרישה וחקירה והיטב ושאלת אינו מן המנין וממנו למדו בדיקות ובמקום אחר הוא
אומר ודרשו השופטים היטב ובמקום אחר הוא אומ' ודרשת היטב ולמדו היטב היטב לגזירה שוה לית' ואומר

והנה אמת נכון הדבר נעשתה
התועבה הזאת בקרבך׃ הכה
תכה את ישבי העיר ההוא לפי
חרב החרם אתה ואת כל אשר
בה ואת בהמתה לפי חרב׃ ואת
כל שללה תקבץ אל תוך
רחבה ושרפת באש את העיר
ואת כל שללה כליל ליהוה
אלהיך והיתה תל עולם לא
תבנה עוד׃ ולא ידבק בידך
מאומה מן החרם למען ישוב
יהוה מחרון אפו ונתן לך רחמים
ורחמך והרבך כאשר נשבע
לאבתיך׃ כי תשמע בקול יהוה

ואסתברה ואסתבאנה כעמא.
פאן כאן אלאמר חקא תאבתא.
קד צנעת הדה אלכריהה פי
וסטך׃ ממחא תמחי ית יתבי
קרתא ההיא לפתגם דחרב גמר
יתה וית כל דבה וית בעירה
לפתגם דחרב׃ פאקתל קתלא
אהל תלך אלקריה בחד אלסיף
וגמיע מא פיהא חתי בהאימהא
בחד אלסיף׃ וית כל עדאה
תכנוש לגו פתאה ותוקיד
בנורא ית קרתא וית כל עדאה
גמיר קדם יי אלהך ותהי תיל
חרוב לעלם לא תתבני עוד׃
וגמיע סלבהא תגמע אלי וסט
רחבתהא פתחרק בלנאר אלקריה וגמיע סלבהא ללה רבך גמלה
תכון תלא אלי אלדהר לא תבנא אבדא׃ ולא ידבק בידך מידעם
מן חרמא בדיל דיתוב יי מתקוף רגזיה ויתין לך רחמין וירחים
עלך ויסגינך כמא דקיים לאבהתך׃ ולא ילתזק בידך שיא מן
אלמתלף לכי ירגע אללה מן שדה גצבה ויעטיך רחמה פירחמך
ויכתרך כמא קסם לאבאיך׃ ארי תקביל למימרא דיי אלהך
למטר ית כל פקודוהי דאנא מפקיד לך יומא דין למעבד דכשר קדם
יי אלהך׃ אד תקבל אמר אללה רבך ותעמל בגמיע וצאיאה

שללה בגה״ הכה תכה״ אם אינך יכול להמיתם במיתה הכתובה בהם המיתם באחרת״ לה׳ אלהיך״
לשמו ובשבילו״ למען ישוב ה׳ מחרון אפו״ שכל זמן שעע״ בעולם חרון אף בעולם״ לא תתגודדו״

אלהיך לשמר את כל מצותיו
אשר אנכי מצוך היום לעשות
הישר בעיני יהוה אלהיך:
ד בנים אתם ליהוה
אלהיכם לא תתגדדו ולא תשימו
קרחה בין עיניכם למת: כי עם
קדוש אתה ליהוה אלהיך ובך
בחר יהוה להיות לו לעם סגלה
מכל העמים אשר על פני
האדמה: לא
תאכל כל תועבה: זאת הבהמה
אשר תאכלו שור שה כשבים
ושה עזים: איל וצבי ויחמור
ואקו ודישן ותאו וזמר: וכל ג כת כן

ודסומה אלתי אמרך בהא אליום
ותצנע אלמסתקים ענדה:
בנין אתון
קדם יי אלהכון לא תתהממון
ולא תשוון מרט בין עיניכון
על מית: ואד אנתם אוליא
אללה רבכם טבעבין לא תתאגזו
ולא תגעלו נתפא בין עיונכם
עלא אמואתכם: ארי עם
קדיש את קדם יי אלהך ובך
אתרעי יי למהוי ליה לעם
חביב מכל עממיא דעל אפי
ארעא: לאנך שעב מקדס
ללה רבך אכתארך אן תכון לה
אמה כאצה מן גמיע אלאמם

אלתי עלא וגה אלארץ: לא תיכול כל דמרחק: לא תאכל כל
מכרוה: דין בעירא דתיכלון תורין אמרין דחלין וגדיין דעזין: הדי
מא תאכלו מן אלבהאים אלבקר ואלצאן ואלמאעז: איילא וטביא ויחמורא
ויעלא ורימא ותורבלא ודיצא: אלאיל ואלצבי ואליחמור ואלתיתל ואל
ארוא ואלתיתל ואלזראפה: וכל בעירא דסדיקא פרסתה ומטלפן

לא תתנו גדידה ושרט בבשרכם על מת כדרך שהאמוריים עושין לפי שאתם בנו של מקום ואתם ראויין
להיות נאים ולא גדודים ומקורחים: בין עיניכם: אצל הפדחת ובמקום אחר הוא אומר לא יקרחה קרחה בראשם
לעשות כל הראש כבין העינים: כי עם קדוש אתה: קדושת עצמך מאבותיך ועוד ובך בחר ה': כל תועבה: כל
שתיעבתי לך כגון צרם אוזן בכור כדי לשחטו במדינה הרי דבר שתיעבתי לך: כל מום לא יהיה בו ונאמר
כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המום בשר בחלב הרי דבר שתיעבתי לך הזהיר בו על אכילתו:
זאת הבהמה: איל וצבי ויחמור: למדנו שהחיה בכלל בהמה ולמדנו שהבהמה וחיה טמאה מרובה מן
הטהורה שבכל מקום פורט את המועט: אקו: מתורגם יעלא יעלי הסלע הוא אשטנבוק: ותאו: תורבלא
תור היער בלשון ארמי: ומפרסת: סדוקה כתרגומו: פרסה: פלנטה: ושוסעת: חלוקה

בהמה מפרסת פרסה ושסעת
שסע שתי פרסות מעלת
גרה בבהמה אתה תאכלו: אך
את זה לא תאכלו ממעלי
הגרה וממפריסי הפרסה
השסועה את הגמל ואת
הארנבת ואת השפן כי מעלה
גרה המה ופרסה לא הפריסו
טמאים הם לכם: ואת החזיר
כי מפריס פרסה הוא ולא גרה
טמא הוא לכם מבשרם לא
תאכלו ובנבלתם לא תגעו:
את זה לא
תאכלו מכל אשר במים כל

טלפין תלתין פרסתה מסקא
פשרא בבעירא. יתה תיכלון:
וכל בהימה מטלפה בטלפה
ומפרקה תפריקא אטלאפהא
ומיעדה אגתראר מן בהאים
פכלוהא: ברם ית דין לא תיכלון.
ממסקי פשרא ומסדיקי פרסתא
מטלפי טלפיא ית גמלא וית
ארנבא וית טבזא ארי מסקי
פשרא אינון ופרסתהון לא
סדיקא מסאבין אנון לכון: כלא
הדה אשכאץ לא תאכלו
מן אלמצעדי אגתראר ... טלפה
באטלאפה מפרקה. אלגמל ואלארנב
ואלובר פאנהא מצעדה אגתראר
וגיר מטלפה בטלפה והי מחרמה עליכם: וית חזירא ארי סדיק
פרסתא הוא ולא פשר. מסאב הוא לכון מבסרהון לא תיכלון
ובנבילתהון לא תקרבון: ואלכנזיר פאנה מטלף בטלף ולא יגתר
והו מחרם עליכם לא תאכלו מן לחומהא ולא תדנו מן נבאילהא
ללא תנגסכם:
ית דין תיכלון מכל דבמיא. כל

בשתי צפרנים שיש קדוקה ואינה חלוקה בצפרנים והיא טמאה: בבהמה" משמע מה שבבהמה
בבהמה אכול מכאן אמרו שהשליל מותר בשחיטת אמו" השסועה: בריה היא שיש לה שני גבין
ושתי שדרות" אמרו רבותינו למה נשנו בבהמה מפני השסועה ובעופות מפני הראה שלא
נאמרו בתורת כהנים" ובנבלתם לא תגעו" רבותינו פירשו ברגל שאדם חייב לטהר את עצמו
ברגל יכול יהו מוזהרים בכל השנה ת"ל אמור אל הכהנים וג' ומה טומאת מת חמורה כהנים
מוזהרים ואין ישראל מוזהרים טומאת נבלה קלה לא כל שכן" כל צפור טהורה תאכלו"
להתיר משולחת שבמצורע" וזה אשר לא תאכלו" לאסור את השחוטה" הראה

אשר לו סנפיר וקשקשת
תאכלו: וכל אשר אין לו סנפיר
וקשקשת לא תאכלו טמא הוא
לכם: כל
צפור טהרה תאכלו: וזה אשר
לא תאכלו מהם הנשר והפרס
והעזניה: והראה ואת האיה
והדיה למינה: ואת כל ערב
למינו: ואת בת היענה ואת
התחמס ואת השחף ואת הנץ
למינהו: את הכוס ואת הינשוף
והתנשמת: והקאת ואת הרחמה
ואת השלך: והחסידה והאנפה

דליה. ציצין וקלפין תיכלון:
והדא מא תאכלוה מן גמיע
מא פי אלמא. כל מא לה אגנחה
ופלוס פכלוה: וכל דלית ליה
ציצין וקלפין לא תיכלון מסאב
הוא לכון: וכל מא ליס לה
אגנחה ופלוס פלא תאכלוה
לאנה נגס לכם:
כל צפר דכי תיכלון: וכל טאיר
טאהר פכלוה: ודין דלא
תיכלון מנהון נשרא ועָר
ועזיא: והדא לא תאכלונה
מנהא. אלנסר ואלעקאב ואלענקא:
ובת כלפא וטרפיתא ודיתא
לזנה: ואלגארח ואלצרא ואלחדא כאצנאפהא: וית כל עורבא לזניה:
וגמיע אלגראניב באצנאפהא: וית בת נעמיתא וציצא וצפר
שחפא ונצא לזנוהי: ואלנעאמה ואלכטאף ואלסאף ואלבאז
באצנאפהא: וקדיא וקפופא ובותא: ואלבום ואלבאשק ואלשאהין:
ואקתא וירקריקא ושלי נונא: ואלקוק ואלרכם ואלזמג: וחוריתא ואבו
לזנה ונגר טורא ועטליפא: ואלסקר ואלבגבגה באצנאפהא.

והאיה. היא ראה. היא איה היא דיה ולמה נקרא שמה ראה שרואה ביותר ולמה הזהירך בכל
שמותיה שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק שלא יהא האוסרה קורא אותה ראה והבא
להתיר אומר זו דאה שמה או איה שמה וזו לא אסר הכתוב. ובעופות פירט לך הטמאים
ללמד שהעופות טהורים מרובים על הטמאים לפיכך פירט את המועט. התנשמת.
קלבא שוריץ. שלך. השולה דגים מן הים. דוכיפת. הוא תרנגול הבר ובלעז הרופא
וכרבלתו כפולה. שרץ העוף. הם הנמוכים הרוחשים על הארץ כגון זבובין וצרעין
וחגבים וחגבים טמאים הם קרויים שרץ. כל עוף טהור תאכלו. ולא את הטמא בא

למינה והדוכיפת והעטלף׃
וכל שרץ העוף טמא הוא
לכם לא יאכלו׃ כל עוף טהור
תאכלו׃ לא תאכלו כל נבלה
לגר אשר בשעריך תתננה
ואכלה או מכר לנכרי כי עם
קדוש אתה ליהוה אלהיך
לא תבשל גדי בחלב אמו׃

עשר תעשר את כל תבואת
זרעך היצא השדה שנה שנה׃
ואכלת לפני יהוה אלהיך
במקום אשר יבחר לשכן
שמו שם מעשר דגנך תירשך
ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך
למען תלמד ליראה את יהוה
אלהיך כל הימים׃ וכי ירבה

ואלהדהד ואלכפאש׃ וכל דביב
אלטאיר נגס הו לכם לא יוכל׃
וגמיע אלטאיר אלטאהר
תאכלונה׃ לא תאכלו מיתה
ללגריב אלדי פי מחאלך
תעטיהא פיאכלהא או תביעהא לאגנבי
לאנך שעב מקדס ללה רבך ולא
תטבך לחמא בלבן׃
עשרא תעשר גמיע גלה זרעך
אלדי יכרג מן אלחקל סנה סנה׃

ואלהדהד ואלכפאש׃ וכל רחשא
דעופא מסאב הוא לכון לא יתאכלון׃
וגמיע רבג אלטאיר אלדי הו מחרם
עליכם לא תאכלונה׃ כל עוף דכי
תיכלון׃ וכל מא כאן טאהר פכלוה׃
לא תיכלון כל נבילא לתותב ערל
דבקרוך תתנינה וייכלנה או תזבנונה
לבר עממין׃ אלדי עם קדיש את קדם יי
אלהך׃ לא תיכלון בסר בחלב׃
ולא תאכלו שיא מן אלנבאיל׃ בל
אעטהא ללגריב אלדי פי מחאלך
פיאכלהא או תביעהא לאגנבי׃
לאנך שעב מקדס ללה רבך׃ ולא
תטבך לחמא בלבן׃
עסרא תעסר׃ ית כל עללת זרעך
דיפיק חקלא שנא שנא׃ ועשר
תעשיר גמיע גלה זרעך מא
תנבתה אלצחרא סנה סנה׃ ותיכול

קדם יי אלהך באתרא דיתרעי לאשראה שכינתיה תמן מעשר עבורך
חמרך ומשחך ובכורי תורך ועאנך בדיל דתילף למדחל קדם יי אלהך כל יומיא׃
ותאכל בין ידי אלה רבך פי אלמוצע אלדי יכתארה ליסכן נורה פיה עשור בורך ועצירך
ודהנך ובכור בקרך וגנמך לכי תתעלם כיף תעבדה טול אלזמאן׃ ואדא יסגי

ליתן עשה על לא תעשה וכן בבהמה חוזה תהיה לו ולא בה זה טמאה לאו הבא מכלל עשה לעבור
עליהן בעשה ולא תעשה לגר אשר בשעריך גר תושב שקיבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה ואוכל נבלות
כי עם קדוש אתה לה' קדש את עצמך במותר לך דברים המותרים ואחרים נוהגים בהם איסור אל תתירם
בפניהם לא תבשל גדי שלשה פעמים פרט לחיה ולעופות ולבהמה טמאה לא תבשל גדי עשר תעשר מה
ענין זה אצל זה אמר להם הקב"ה לישראל לא תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה עד שהן במעי אמותיהן שאם

אין

ממך הדרך כי לא תוכל שאתו
כי ירחק ממך המקום אשר
יבחר יהוה אלהיך לשום שמו
שם כי יברכך יהוה אלהיך׃
ונתתה בכסף וצרת הכסף
בידך והלכת אל המקום אשר
יבחר יהוה אלהיך בו׃ ונתתה
הכסף בכל אשר תאוה נפשך
בבקר ובצאן וביין ובשכר
ובכל אשר תשאלך נפשך
ואכלת שם לפני יהוה אלהיך
ושמחת אתה וביתך׃ והלוי אשר
בשעריך לא תעזבנו כי אין לו
חלק ונחלה עמך׃

אורחא
מנך [illegible]׃ ארי לא תיכול
למטליה׃ ארי יתרחק מנך אתרא
דיתרעי יי אלהך לאשראה
שכינתיה תמן׃ ארי יברכנך יי
אלהך׃ ואן טﭏ עליך ﭏטריק·
ולם תטיק אן תחמלה· ובעד
מנך ﭏמוצע ﭏדי יכתארה
ﭏלה רבך· אן יגעל כורה פיה·
ובארך לך מע דﭏך׃ ותתין
בכספא· ותצור כספא בידך
ותהך לאתרא דיתרעי יי
אלהך ביה׃ פביעה בתמן
וצלה וכדה פי ידך ואמץ ﭏי
ﭏמוצע ﭏדי יכתארה׃ ותתין
כספא בכל דתתרעי נפשך

בתורי ובענא· ובחמר חדת ועתיק· ובכל דתשאלנך נפשך·
ותיכול תמן· קדם יי אלהך· ותחדי את ואנש ביתך׃ ואצרפה פי
גמיע מא תשתהי נפסך מן בקר וגנם וכמר ונביד וגמיע מא
תחבה ותכלה הנאך בין ידי ﭏלה רבך· ואפרח אנת ואלך׃ וליואה
דבקרוך לא תרחקניה ארי לית ליה חולק ואחסנא עמך׃ וﭏלוי
ﭏדי פי מחﭏך לא תתרכה אד ליס לה נציב ולא נחלה מעך׃

אין אתם מעשרים מעשרות כראוי כשהוא וקמוך להתבשל אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן שנ׳ ושדפה לפני קמה וכן לענין בכורים״ שנה שנה״ מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן״ ואכלת וג׳ זה מעשר שני שכבר למדנו מעשר אחר ללוים שנ׳ כי תקחו מאת בני ישראל וג׳ שהוא ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום שנ׳ ואכלתם אותו בכל מקום על כרחך זה מעשר אחר הוא״ כי יברכך׃ שתהא התבואה מרובה לשאת״ בכל אשר תאוה נפשך״ כלל״ בבקר ובצאן וביין ובשכר׃ פרט״ ובכל אשר תשאלך נפשך׃ חזר וכלל מה הפרט מפורש ולד ולדות הארץ וראוי למאכל אדם״ והלוי״ לא תעזבנו״ מליתן לו מעשר ראשון״ כי אין לו חלק ונחלה עמך״ יצאו לקט שכחה ופאה והפקר שאף הוא יש לו חלק עמך כמוך ואינו דין

מקצה שלש שנים
תוציא את כל מעשר תבואתך
בשנה ההוא והנחת בשעריך׃
ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה
עמך והגר והיתום והאלמנה
אשר בשעריך ואכלו ושבעו
למען יברכך יהוה אלהיך בכל
מעשה ידך אשר תעשה׃
מקץ שבע שנים
תעשה שמטה׃ וזה דבר
השמטה שמוט כל בעל משה
ידו אשר ישה ברעהו לא יגש
את רעהו ואת אחיו כי קרא שמטה
ליהוה׃ את הנכרי תגש ואשר

מסוף תלת שנין
תפיק ית כל מעשר עללתך
בשתא ההיא ותצנע בקרוך׃
ופי כל תלאת סנין תכרג עשור
גלתך פי תלך אסנה ותצעה פי מחאלך׃
וייתי ליואה ארי ליתליה חולק
ואחסנא עימך וגיורא ויתמא
וארמלתא דבקרוך וייכלון
וישבעון בדיל דיברכינך יי
אלהך בכל עובדי ידך דתעביד׃
פיאתי אללוי אד ליס לה נציב ונחלה
מעך ואלגריב ואליתים ואלארמלה
אלדי פי מחאלך ויאכלון וישבעון
לכי יבארך לך אללה רבך פי גמיע
מאתצנעה׃ מסוף שבע
שנין תעביד שמטתא׃ ופי כל סבע סנין אגעל תסייבא׃ ודין פתגם
שמטתא דישמיט כל גבר מרי רשו דירשי בחבריה לא יתבע מן
חבריה ומן אחוהי ארי קרא שמטתא קדם יי׃ והדי שרח אתסייבא יסייב
כל דו נסייה ידה ממא ינסי צאחבה פלא יקתצי צאחבה ולא אכיה
אד קד סמאהא תסייבא ללה׃ מן בר עממין תתבע ודיהי לך עם

במעשר׳׳ מקצה שלש שנים׳׳ בא ולמד שאם השהה מעשרותיו שלשנה ראשונה ושנייה לשמטה
שיבערם מן הבית בשלישית׳׳ ובא הלוי׳׳ ליטול מעשר ראשון׳׳ והגר והיתום׳׳ ויטלו מעשר שני שהוא
שלעני שלשנה זו ולא תאכלנו אתה בירושלם כדרך שנזקקת לאכול מעשר שני שלשתי שנים׳׳ ואכלו
ושבעו׳׳ תן להם כדי שבען מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכו׳ ואתה הולך לירושלם במעשר שנשנה
ראשונה ושנייה שהשהית ומתודה ביערתי הקודש מן הבית כמו שמפורש בכי תבוא תחלה לעשר׳׳
מקץ שבע שנים׳׳ יכול שבע שנים לכל מלוה ומלוה ת״ל קרבה שנת השבע ואם אתה אומר שבע שנים
לכל מלוה ומלוה להלוות כל אחד ואחד היאך היא קריבה הא למדת שבע שנים למנין השמטים׳׳ שמוט
כל בעל משה ידו׳׳ שמוט את ידו שלכל בעל משה׳׳ אפס כי לא יהיה בך אביון׳ ולהלן הוא אומר
כי לא יחדל אביון אלא בזמן שאתם עושים רצונו שלמקום אביונים באחרים ולא בכם וכשאין

אתם

יהיה לך את אחיך תשמט
ידך: אפס כי לא יהיה בך אביון
כי ברך יברכך יהוה בארץ
אשר יהוה אלהיך נתן לך נחלה
לרשתה: רק אם שמוע תשמע
בקול יהוה אלהיך לשמר
לעשות את כל המצוה הזאת
אשר אנכי מצוך היום: כי יהוה
אלהיך ברכך כאשר דבר לך
והעבטת גוים רבים ואתה לא
תעבט ומשלת בגוים רבים ובך
לא ימשלו: כי
יהיה בך אביון מאחד אחיך
באחד שעריך בארצך אשר

אחוך תשמיט ידך: אמא אלגריב
פגאיזא ותקתציה ואמא מא
יכון לך עלא אכיך פסייב ידך
ענה: לחור ארי לא יהי בך
מסכינא ארי ברכא יברכנך יי
בארעא דיי אלהך יהיב לך
אחסנא למירתה: ויקינא אנה
לא יכון פיך מסכין ממא יבארכך
אללה פי אלבלד אלדי יעטיכאה
אללה נחלה תחוזהא: לחור אם
קבלא תקביל למימרא דיי
אלהך למיטר למעבד ית כל
תפקירתא הדא דאנא מפקיד
לך יומא דין: מא דמת תסמע
ותקבל אמר אללה רבך ותחפט

בגמיע הדה אלשריעה אלתי אמרך בהא אליום: ארי יי אלהך בריכך
כמא דמליל לך ותוזיף לעממין סגיאין ואת לא תזיף ותשלוט
בעממין סגיאין ובך לא ישלטון: וממא אן אללה רבך קד באדך לך
כמא ועדך פתעווץ אממא כתירה ואנת פלא תתעווץ מנהם ותתסלט
עלא כתיר מנהם ועליך לא יתסלטון: ארי יהי בך מסכינא
חד מאחך בחדא מן קרוך בארעך דיי אלהך יהיב לך לא תתקיף

אתם עושים רצונו שלא אביונים בכם: אביון: דל מענ' ולשון אביון שהוא תאב לכל דבר: רק אם שמוע
תשמע: אז לא יהיה בך אביון: שמוע תשמע: שמע קמעה משמיעין אותו הרבה: כאשר דבר לך:
והיכן דבר ברוך אתה בעיר: והעבטת: כל לשון הלואה כשנופל על המלוה נופל בלשון מפעיל כגון
והלוית והעבטת ואם היה אומר והעבטתיה נופל על הלוה כמו ולוית: והעבטת גוים: יכול שתהא לוה
מזה ומלוה לזה ת"ל ואתה לא תעבוט: ומשלת בגוים רבים: יכול גוים אחרים מושלים עליך ת"ל ובך לא
ימשולו: כי יהיה בך אביון: התאב תאב קודם: מאחד אחיך: אחיך מאביך קודם לאחיך מאמך: שעריך: עני

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא תְאַמֵּץ
אֶת לְבָבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ
מֵאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן׃ כִּי פָתֹחַ תִּפְתַּח
אֶת יָדְךָ לוֹ וְהַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ דֵּי
מַחְסֹרוֹ אֲשֶׁר יֶחְסַר לוֹ׃ הִשָּׁמֶר
לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ
בְלִיַּעַל לֵאמֹר קָרְבָה שְׁנַת
הַשֶּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה
עֵינְךָ בְּאָחִיךָ הָאֶבְיוֹן וְלֹא תִתֵּן
לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל יְהוָה וְהָיָה
בְךָ חֵטְא׃ נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יֵרַע   חטא
לְבָבְךָ בְּתִתְּךָ לוֹ כִּי בִּגְלַל הַדָּבָר
הַזֶּה יְבָרֶכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל
מַעֲשֶׂךָ וּבְכֹל מִשְׁלַח יָדֶךָ׃ כִּי

יַת לִיבָּךְ וְלָא תִקְפּוֹץ יַת יְדָךְ
מֵאֲחוּךְ מִסְכֵּינָא׃ פאן כאן מסכין
כדנב או מחנה פי בעץ׳ אבואבך
פי בעץ׳ מחאלך פי בלדך אלדי
אללה רבך מעטיך פלא תקסי
קלבך ולא תקבץ׳ ידך ענה׃
אֲרֵי מִפְתַּח תִּפְתַּח יַת יְדָךְ לֵיהּ
וְאוֹזָפָא תּוֹזְפִנֵּיהּ בְּמִסַּת חוּסְרָנֵיהּ
דְּחָסִיר לֵיהּ׃ בל אפתח ידך לה
פתחא ועוצ׳ה תעויצ׳א מקדאר
מא יעוזה׃ אִסְתְּמַר לָךְ דִּלְמָא
יְהֵי פִתְגָּם עִם לִבָּךְ בַּר רְשַׁע
לְמֵימַר קְרִיבַת שַׁתָּא שְׁבִיעֵיתָא
שַׁתָּא דִשְׁמִטְּתָא וְתִבְאַשׁ עֵינָךְ
בַּאֲחוּךְ מִסְכֵּינָא וְלָא תִתֵּן לֵיהּ
וְיִקְרֵי עֲלָךְ קֳדָם יְהוָה וִיהֵי בָךְ חוֹבָא׃ ואחדר אן יכון פי קלבך קול גהל פתקול
קד קרבת אלסנה אלסאבעה סנה אלתסיב פתשח עליך אכיך אלמסכין פלא
תעטיה שיא פידעו עליך אלי אללה פתחל בך עקובה׃ מִתַּן תִּתֵּן לֵיהּ וְלָא
יִבְאַשׁ לִבָּךְ בְּמִתְּנָךְ לֵיהּ אֲרֵי בְּדִיל פִּתְגָּמָא הָדֵין יְבָרְכִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּכָל
עוֹבָדָךְ וּבְכֹל אוֹשָׁטוּת יְדָךְ׃ בל אעטה עטאא לא תשחה בה נפסך פאן
בגרירה הדא אלאמר יבארך לך אללה רבך פי אעמאלך וגמיע מא תמד אליה ידך׃ אלי

עירך קודמים לעניי עיר אחרת׳׳ לא תאמץ׳׳ יש לך אדם שמצטער אם יתן אם לא יתן לכך נאמר לא תאמץ יש לך אדם
שפושט את ידו וקופצה לכך נאמר לא תקפוץ׳׳ מאחיך האביון׳׳ אם לא תתן לו סופך להיות אחיו של אביון׳׳ פתוח תפתח
אפלו כמה פעמים׳׳ כי פתוח תפתח׳׳ הרי כי משמש בלשון אלא׳׳ והעבט תעביטנו׳׳ אם לא רצה במתנה תן לו
בהלואה׳׳ די מחסורו׳׳ ואי אתה מצווה לעשרו׳׳ אשר יחסר לו׳׳ אפלו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו׳׳ לו׳׳
זו אשה וכן הוא אומר אעשה לו עזר כנגדו׳׳ וקרא עליך׳׳ יכול מצוה תל׳ ולא יקרא׳׳ והיה בך חטא׳׳ מכל מקום
אפלו לא יקרא׳׳ אם כן למה נאמ׳ וקרא עליך ממהר אני ליפרע על ידי הקורא יותר ממי שאינו קורא׳׳ נתון תתן לו׳׳ אפלו

לא יחדל אביון מקרב הארץ
על כן אנכי מצוך לאמר פתח
תפתח את ידך לאחיך לעניך
ולאבינך בארצך׃
כי ימכר לך אחיך
העברי או העבריה ועבדך
שש שנים ובשנה השביעית
תשלחנו חפשי מעמך׃ וכי
תשלחנו חפשי מעמך לא
תשלחנו ריקם׃ העניק תעניק
לו מצאנך ומגרנך ומיקבך
אשר ברכך יהוה אלהיך תתן לו׃

לא יפסוק מסכינא מגו ארעא׃
על כין אנא מפקיד לך למימר׃
מפתח תפתח ית ידך לאחוך לענך׃
ולמסכינך בארעך׃ פעלא מא
קלת לך ליס יעדם פי אלבלד מסכין׃
ולדלך אנא אמרך אליום באן
תפתח ידך לאכיך צעיפך ומסכינך
פי בלדך׃ ארי יזדבן לך
אחוך בר ישראל או בת ישראל׃
ויפלחנך שית שנין ובשתא
שביעיתא תפטרניה בר חורין
מעימך׃ ואן אבתאע לך אכאך
עבראני או אכתך עבראניה׃

פיכדמך סת סנין ופי אלסנה אלסאבעה אטלקה מן ענדך חרא׃ ואדי
תפטרניה בר חורין מעמך׃ לא תפטרניה ריקן׃ ואדי אטלקתה כדאך
פלא תטלקה פארגא׃ אפרשא תפריש ליה מענך ומאדרך וממעצרתך׃
דברכך יי׳ אלהך תתן ליה׃ כל צלה בצלה מן גנמך ובאדרך ותגארך
חסב מא רזקך אללה רבך פאעטה׃ ותדכר ארי עבדא הויתא

מאה פעמים" לו" בינו ובינך" כי בגלל הדבר" אפלו אמרת ליתן אתה נוטל שכר האמירה עם שכר המעשה" על
כן" מפני כן" לאמר" עיצה לטובתך אני משיאך" לאחיך לעניך" לאיזה אח לעני" לעניך" ביוד אחד לשון עני
אחד הוא אבל עניך בשני יודין שני עניים" כי ימכר לך" על ידי אחרים במכרוהו בית דין בגניבתו הכתוב
מדבר והרי כבר נאמר כי תקנה עבד עברי ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר אלא מפני שני דברים
שנתחדשו כאן אחד שכתוב או העבריה אף היא תצא בשש ולא שמכרוה בית דין שאין האשה
נמכרת בגניבתה שנ׳ בגניבתו ולא בגניבתה אלא בקטנה שמכרה אביה ולמד כאן שאם יצאו שש
שנים קודם שתביא סימנין תצא ועוד חדש כאן העניק תעניק לו" העניק תעניק" לשון עדי
בגובה ובמראות העין דבר שיהא ניכר שהטיבות לו ויש מפרשים לשון הטענה על צוארו"
מצאנך מגרנך ומיקבך" יכול אין לי אלא אלו בלבד ת״ל אשר ברכך מכל מה שברכך בורחך
ולמה נאמרו אלו מה אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה אף כל שהוא בכלל ברכה יצאו פרדות
ולמדו רבותינו במסכת קידושין בגזירה שוה כמה נותן לו מכל מין ומין" וזכרת כי עבד היית
והענקתי ושניתי לך מבזת מצרים ובזת הים אף אתה העניק ושנה לו" עבד עולם" יכול כמשמעו

וזכרת כי עבד היית בארץ
מצרים ויפדך יהוה אלהיך
על כן אנכי מצוך את הדבר
הזה היום: והיה כי יאמר אליך
לא אצא מעמך כי אהבך ואת
ביתך כי טוב לו עמך: ולקחת
את המרצע ונתתה באזנו
ובדלת והיה לך עבד עולם
ואף לאמתך תעשה כן: לא
יקשה בעינך בשלחך אתו
חפשי מעמך כי משנה שכר
שכיר עבדך שש שנים וברכך
יהוה אלהיך בכל אשר תעשה:

כל הבכור אשר יולד בבקרך

בארעא דמצרים ופרקך יי
אלהך. על כין אנא מפקיד לך.
ית פתגמא הדין יומא דין: ואדכר
אנך כנת עבדא במצר ופדאך
אלה רבך לדלך אנא אמרך בהדי
אלאמר אליום: ויהי ארי יימר לך
לא אפוק מעמך ארי ריחמך
ולאנש ביתך ארי טב ליה עמך:
פאן קאל לך לא אכרג מן ענדך
לאנה אחבך ואחב מנזלך אן
צלח לה מעך: ותיסב ית
מרצעא ותתין באודניה ובדשא
ויהי לך עבד פלח לעלם ואף
לאמתך תעביד כין: פכד
אלמיסאס וצעה על אדנה ענד
באבך פיכון לך עבד דהרה
ואמתך איצא פצלהא כדאך: לא יקשי בעינך במפטרך יתיה בר
חורין מעמך ארי על חד תרין באגר אגירא פלחך שית שנין ויברכנך
יי אלהך בכל דתעביד: ולא יצעב עליך אטלאקך לה חרא מן ענדך.
פאנה יגוז אן יכון קד כדמך צעף מא יסוא אגר אגיר פיבארך לך
אלה רבך פי גמיע מא תצנע:
כל בוכרא דיתיליד בתורך

תל' ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשובו הא למדת שאין זה אלא עולמו של יובל" ואף לאמתך תעשה
כן" הענק לה יכול אף לרציעה השוה הכתוב אותה תל' ואם אמור יאמר העבד עבד נרצע ואין אמה נרצעת
כי משנה שכר שכיר" מכאן אמרו עבד עברי עובד בין ביום בין בלילה וזהו כפלים שבעבודת שכיר יום ומהו
עבודתו בלילה רבו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון" כל הבכור תקדיש" ובמקום אחר הוא אומר
לא תקדיש שנאמר בכור אשר יבוכר לה' וג' הא כיצד אינו מקדישו לקרבן אחר וכאן לימד שמצוה לומר הרי
אתה קדוש לבכורה" דא אי אפשר לומר הקדש שכבר נאמר לא תקדיש ואי אפשר לומר אל תקדיש שהדי כבר

וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר תַּקְדִּישׁ לַיהוָה
אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ
וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ׃ לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ תֹאכְלֶנּוּ שָׁנָה בְשָׁנָה
בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אַתָּה
וּבֵיתֶךָ׃ וְכִי יִהְיֶה בוֹ מוּם פִּסֵּחַ
אוֹ עִוֵּר כֹּל מוּם רָע לֹא תִזְבָּחֶנּוּ
לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ׃ בִּשְׁעָרֶיךָ תֹּאכְלֶנּוּ
הַטָּמֵא וְהַטָּהוֹר יַחְדָּו כַּצְּבִי וְכָאַיָּל׃
רַק אֶת דָּמוֹ לֹא תֹאכֵל עַל
הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם׃

שָׁמוֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאָבִיב וְעָשִׂיתָ
פֶּסַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי בְּחֹדֶשׁ

ובענך דכוריא תקדיש קדם יי
אלהך׃ לא תפלח בבכורא דתורך
ולא תגוז בכורא דענך׃ וכל בכר
יולד לך מן בקרך וגנמך אלדכור
פאנמא תקדיס ללה רבך פלא
תפלח בבכר מן בקרך ולא
תגז בכר מן גנמך׃ קדם יי
אלהך תיכלניה שנא בשנא
באתרא דיתרעי יי את ואנש
ביתך׃ כלה בין ידי אללה
רבך סנה בסנה פי אלמוצע אלדי
יכתארה אנת ואלך׃ וארי יהי
ביה חגיר או עויר כל מום ביש׃ מומא
לא תכסניה קדם יי אלהך׃ פאן כאן
פיה עיב מן זמן או עמא או סאיר
לעיוב פאסדה פלא תדבחה בין ידי אללה רבך׃ בקרוך תיכלניה מסאבא
ודכיא כחדא כבסר טביא ואילא׃ וגאיז אן תאכלה פי מחאלך ואן יאכלה
אלטאהר ואלנגס כמא יאכלאן לחם אלצבי ואלאיל׃ להוד ית דמיה לא תיכול
על ארעא תישדניה כמיא׃ מאכלא דמה לא תאכלה בל יובה על אלארץ
כאלמא׃ טר ית ירחא דאביבא ותעביד פסחא קדם יי אלהך ארי בירחא

נאמר תקדיש הא כיצד מקדיש אתה הקדשו עליו וכותולה קדש כפי טובת הנאה שבו׳ לא תעבוד בבכור
שוריך ולא תגוז׳ אף החלוף למדו רבותינו שאסור אלא שדבר הכתוב בהווה׳ לפני ה׳ אלהיך תאכלנו׃ לכהן
הוא אומר שכבר מצינו שהוא ממתנות כהונה אחד תם ואחד בעל מום ש׳ ובשרם יהיה לך וג׳ שנה בשנה׳
מכאן שאין משהין אותו יותר על שנתו יכול יהא פסול משעברה שנתו כבר הוקש למעשר ש׳ ואכלת
לפני ה׳ אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהריך ובכורות בקרך וצאנך מה מעשר שני אינו נפסל
משנה לחברתה אף בכור אינו נפסל אלא שמצוה תוך שנתו׳ שנה בשנה׳ אם שחטו בסוף שנתו אוכלו אותו
היום ויום אחד משנה אחרת למד שנאכל לשני ימים ולילה אחד׳ מום׳ כלל׳ פסח ועור׳ פרט׳ כל מום רע׳
חזר וכלל מה הפרט מפורש מום הגלוי ואינו חוזר אף כל מום שבגלוי ואינו חוזר׳ רק את דמו לא תאכל׃ שלא
יאמר הואיל וכלו היתר הבא מכלל איסור הוא שהרי קדש ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל יכול יהא אף הדם מותר

האביב הוציאך יהוה אלהיך
ממצרים לילה׃ וזבחת פסח
ליהוה אלהיך צאן ובקר במקום
אשר יבחר יהוה לשכן שמו שם׃
לא תאכל עליו חמץ שבעת
ימים תאכל עליו מצות לחם
עני כי בחפזון יצאת מארץ
מצרים למען תזכר את יום
צאתך מארץ מצרים כל ימי
חייך׃ ולא יראה לך שאר בכל
גבלך שבעת ימים ולא ילין מן

דאביבא אפקך יי׳ אלהך
ממצרים ועבד לך נסין בליליא׃
ואחפט̇ שהר אלפריך אן תצנע
פיה פסחא ללה רבך כמא אטלקך
פיה ללכ̇רוג מן מצר לילא׃ ותיכוס
פסחא קדם יי׳ אלהך מן בני ענא
ונכסת קודשיא מן תורי באתרא
דיתרעי יי׳ לאשראה שכינתיה
תמן׃ ואדבח אלפסח ללה רבך מן
אלגנם ומעה מן אלבקר פי אלמוצ̇ע
אלד̇י יכ̇תארה אללה ליחל נורה
פיה׃ לא תיכול עלוהי חמיע

שבעה יומין תיכול עלוהי פטיר לחים עניא ארי בבהילו נפקתא
מארעא דמצרים בדיל דתדכר ית יום מפקך מארעא דמצרים כל
יומי חייך׃ ולא תאכל מעה כמירא בל כל בשרה סבעה איאם פטירא
מן טעאם אלצ̇ניק לאנך כ̇רגת מן מצר בחפזא ואד̇כר יום כ̇רוגך מן
מצר טול זמאנך׃ ולא יתחזי לך חמיר בכל תחומך שבעה יומין ולא

ת״ל רק את דמו לא תאכל״ שמור את חדש האביב״ מקודם בואו שמור שיהא ראוי לאביב להקריב בו את מנחת
העומר ואם לאו עבר את השנה״ ממצרים לילה׃ והלא ביום יצאו שנ׳ ממחרת הפסח יצאו בני ישראל וג׳ אלא לפי
שבלילה נתן להם פרעה רשות לצאת שנ׳ ויקרא למשה ולאהרן לילה וג׳״ וזבחת פסח לה׳ אלהיך צאן״ שנאמר מן
הכבשים ומן העזים תקחו״ ובקר״ תזבחו לחגיגה שאם נמנו על הפסח חבורה מרובה מביאים עמו חגיגה
כדי שיהא נאכל על השבע ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק זה״ לחם עוני״ לחם שמזכיר את העוני
שנתענו במצרים״ כי בחפזון יצאת״ ולא הספיק בצק להחמיץ וזה יהיה לך לזכרון וחפזון לא שלך היה אלא
של מצרים שכן הוא אומר ותחזק מצרים על העם וג׳״ למען תזכור״ על ידי אכילת הפסח והמצה יום
צאתך״ ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר״ אזהרה למותיר בפסח דורות לפי שלא
נאמר אלא בפסח מצרים ויום ראשון האמור כאן הוא ארבעה עשר בניסן כמה דאת אמר אך ביום הראשון
תשביתו שאור מבתיכם ולפי שנתלק הכתוב מעניינו שלפסח והתחיל לדבר בחקות שבעת ימים שגון
שבעת ימים מצות תאכלו ולא יראה לך שאור בכל גבולך הוצרך לפרש באיזו זביחה הוא מזהיר
שאם כתב ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר הייתי אומר שלמים הנשחטים כל שבעה בבל
תותירו ואינן נאכלין אלא ליום ולילה לכך כתב בערב ביום הראשון ״דא בחגיגת י״ד הכתוב מדבר ולמד
עליה שנאכלת לשני ימים והראשון האמור כאן ביום טוב הראשון הכתוב מדבר וכן משמעו שלא תקרא
בשר חגיגה אשר תזבח בערב לא ילין ביום טוב הראשון עד בקר שלשני אבל נאכלת היא ביו״ד וחמשה עשר

הבשר אשר תזבח בערב ביום
הראשון לבקר׃ לא תוכל לזבח
את הפסח באחד שעריך אשר
יהוה אלהיך נתן לך׃ כי אם אל
המקום אשר יבחר יהוה אלהיך
לשכן שמו שם תזבח את הפסח
בערב כבוא השמש מועד
צאתך ממצרים׃ ובשלת ואכלת
במקום אשר יבחר יהוה אלהיך
בו ופנית בבקר והלכת לאהליך׃
ששת ימים תאכל מצות וביום
השביעי עצרת ליהוה אלהיך

יבית מן בסרא דתיכוס ברמשא׳
ביומא קדמאה לצפרא׃ ולא ירא
לך פי גמיע תכמך סבעה איאם׳
ולא יבית מן אללחם אלדי תדבחה
מן אלעשי אלי אלגדאה פי אליום אלאול׃
לית לך רשו למכס ית פסחא׳
בחדא מן קרוך דיי׳ אלהך יהיב
לך׃ ולא יגוז אן תדבח אלפסח פי
בעץ מחאלך אלדי אללה רבך מעטיך׃
אלהין לאתרא דיתרעי יי׳ אלהך
לאשראה שכינתיה תמן תיכוס
ית פסחא ברמשא כמיעל
שמשא זמן מפקך ממצרים׃

אלא פי אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבך ליחל נורה הנאך תדבח אלפסח
ענד אלמסא קבל מגיב אלשמס והלך פי מתל כרוגך מן מצר׃ ותבשל
ותיכול באתרא דיתרעי יי׳ אלהך ביה ותתפני בצפרא ותהך למשכנך
ואנצגה וכלה פי אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבך ותנצרף בגדאה ואמץ
אלי׳ מנזלך׃ שתא יומין תיכול פטירא וביומא שביעאה כנישא קדם יי׳
אלהך לא תעביד עבידא׃ וכל בעדה אלפטיר סתה איאם ופי אליום אלסאבע.

וכך היא שנויה במסכת פסחים׃ בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים׃ הרי שלשה זמנים חלוקים
בערב משש שעות ולמעלה זבחיהו וכבוא השמש תאכלהו ומועד צאתך אתה שורפהו כלומר נעשה
נותר ויצא לבית השרפה׃ ובשלת׃ זהו צלי אש שאף הוא קרוי בשול׃ ופנית בבקר׃ לבוקרו של
שני מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יום טוב׃ ששת ימים תאכל מצות׃ ובמקום אחר הוא אומר
שבעת ימים שבעה מן הישן וששה מן החדש׃ דא ליאמר על אכילת מצה בשביעי [illegible]
שאינה חובה ומכאן אתה למד לששת ימים שהרי שביעי בכלל היה ויצא מן הכלל ללמד שאין
אכילת מצה כן אלא רשות ולא ללמד על עצמו יצא אלא על הכלל כולו יצא מה שביעי רשות
אף כולם רשות חוץ מלילה הראשון שהכתוב קבעו חובה שנ׳ בערב תאכלו מצות׃ עצרת ליה׳
אלהיך׃ עצור עצמך מן המלאכה׃ ד״א כנופיא שלמאכל ומשתה לשון נעצרה נא אותך׃ מההל

לא תעשה מלאכה׃
שבעה שבעת
תספר לך מהחל חרמש בקמה
תחל לספר שבעה שבעות׃
ועשית חג שבעות ליהוה
אלהיך מסת נדבת ידך אשר
תתן כאשר יברכך יהוה אלהיך׃
ושמחת לפני יהוה אלהיך אתה
ובנך ובתך ועבדך ואמתך
והלוי אשר בשעריך והגר
והיתום והאלמנה אשר
בקרבך במקום אשר יבחר
יהוה אלהיך לשכן שמו שם׃
וזכרת כי עבד היית במצרים
ושמרת ועשית את החקים

מכתא פי אקדס ללה רבך ולא
תצנע פיה צנאעה׃
שבעה שבועין תמני לך׃
משירית מגלא בחצד עמרא
דארמותא תשרי למני׃ שבעה
שבועין׃ ואחץ סבע אסאביע
מן וקת אבתדא צע אמנגל
פי אסנבל תבתדי פהא׃ ותעביד
חגא דשבועיא קדם יי אלהך׃
מסת נדבת ידך דתתין כמא
דיברכך יי אלהך׃ תפאצנע
חג אסאביע ללה רבך עלא
מקדאר מא תנל ידך ומא
תתברע בה כמא רזקך אלה
רבך׃ ותחדי קדם יי אלהך׃
את ובנך וברתך ועבדך ואמתך׃

וליואה דבקרוך׃ וגיורא ויתמא וארמלתא דבינך באתרא דיתרעי
יי אלהך לאשראה שכינתיה תמן׃ ואפרח בין ידיה אנת ואבנך
ואבנתך ועבדך ואמתך ואלוי אלדי פי מחלך׃ ואלגריב ואליתים
ואלארמלה אלדי פימא בינכם פי אלמוצע אלדי יכתארה אלה רבך׃
ליחל נורה פיה׃ ותדכר ארי עבדא הוית במצרים׃ ותיטר ותעביד ית
קימיא האלין׃ ואדכר אנך כנת עבדא במצר ואחפץ הדה אלרסום ואעמל

חרמש בקמה׃ משנקצר העומר שהוא ראשית הקציר׳׳ מסת נדבת ידך׳׳ די נדבת ידך הכל לפי
הברכה הבא שלמי שמחה וקדש קרואים לאכול׳׳ לוי גר יתום ואלמנה׳׳ ארבעה שלי כנגד ארבעה
שלך בנך ובתך ועבדך ואמתך אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך׳׳ וזכרת כי עבד
היית וגו׳׳ על מנת כן פדיתך שתשמור ותעשה החקים האלה׳׳ באספך׳׳ בזמן האסף שאתה

ובניס

האלה׃
חג הסכת תעשה לך שבעת
ימים באספך מגרנך ומיקבך׃
ושמחת בחגך אתה ובנך
ובתך ועבדך ואמתך והלוי
והגר והיתום והאלמנה אשר
בשעריך׃ שבעת ימים תחג
ליהוה אלהיך במקום אשר
יבחר יהוה כי יברכך יהוה
אלהיך בכל תבואתך ובכל
מעשה ידיך והיית אך שמח׃
שלוש פעמים בשנה יראה כל
זכורך את פני יהוה אלהיך
במקום אשר יבחר בחג המצות
ובחג השבעות ובחג הסכות
ולא יראה את פני יהוה ריקם׃

בהא׃ חגא דמטליא
תעביד לך שבעה יומין
במכנשך מאדרך וממעצרתך׃
ואצנע חג אלמטאל סבעה איאם
ענד גמעך גלתך מן בידרך
ותגאתך׃ ותחדי בחגך את
ובנך וברתך ועבדך ואמתך
וליואה וגיורא ויתמא וארמלתא
דבקרוך׃ ואפרח פי חגך אנת
ואבנך ואבנתך ועבדך ואמתך
ואללוי ואלגריב ואליתים ואלארמלה
אלדי פי מחאלך׃ שבעה יומין
תיחוג קדם יי׳ אלהך באתרא
דיתרעי יי׳ ארי יברכנך יי׳
אלהך בכל עללתך ובכל
עובדי ידך ותהי ברם חדי׃
סבעה איאם תחג בואך ללה
רבך פי אלמוצע אלדי יכתארה ליבארך לך פי גמיע גלתך וסאיר מא
תמד אליה ידך ותכון פארחא מחצא׃ תלת זמנין בשתא יתחזון כל
דכורך קדם יי׳ אלהך באתרא דיתרעי בחגא דפטיריא ובחגא דשבועיא
ובחגא דמטליא ולא יתחזון קדם יי׳ ריקנין׃ תלאת מראר פי
אלסנה יחצר גמיע רגאלך בין ידי אללה רבך פי אלמוצע אלדי יכתארה
פי חג אלפטיר וחג אלאסאביע וחג אלמטאל ולא יחצרו בין ידיה פרגא׃

לבית
מכנים פירות הקיץ" ד״א באספך מגרנך ומיקבך למד שמסככין את הסכה בפסולת גורן ויקב "והייתה
אך שמח" לפי פשוטו אין זה לשון ציווי אלא לשון הבטחה ולפי תלמודו ולמדו מכאן לרבות לילי יום
טוב האחרון לשמחה" ולא יראו את פני ה׳ ריקם" אלא הבא עולות ראייה ושלמי חגיגה" איש כמתנת ידו"

איש כמתנת ידו כברכת יהוה
אלהיך אשר נתן לך׃

קכ״ז פיסו׳ סי׳ פלאיה

שפטים
ושטרים תתן לך בכל שעריך
אשר יהוה אלהיך נתן לך
לשבטיך ושפטו את העם
משפט צדק׃ לא תטה משפט
לא תכיר פנים ולא תקח שחד
כי השחד יעור עיני חכמים
ויסלף דברי צדיקים׃ צדק צדק
תרדף למען תחיה וירשת
את הארץ אשר יהוה אלהיך
נתן לך׃ לא תטע

גבר כמתנת ידיה כבירכתא דיי׳
אלהך דיהב לך׃ כל אנסאן
במא תנאל ידה כרזק אללה רבך
אלדי אעטאך׃ פ פ פ
דיינין ופורענין תמני לך בכל
קרוך דיי׳ אלהך יהיב לך לשבטך
וידינון ית עמא דין דקשוט׃
ואגעל לך חכאמא ועֻרפא פי
גמיע מחלך אלדי יעטי אללה רבך
אסבאטך. יחכמו פי מא בין אל
אמה בחכם עדל׃ לא תצלי דין
לא תשתמודע אפין ולא תקביל
שוחדא ארי שוחדא מעוור עיני
חכימין ומקלקיל פתגמין תריצין׃
לא תמייל אלחכם ולא תחאבו אלוגוה ולא תאכד׳ אלרשא לאן אלרשא יעמי
עיון אלעלמא ען אלחק ויזייף אלאקואל אלעאדלה׃ קשטא קשטא תרדוף
בדיל דתיחי ותירת ית ארעא דיי׳ אלהך יהיב לך׃ ואטלב אלעדל אמחץ
לכי תחיא ותחוז אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך׃ לא תיצוב

מי שיש לו אוכלין הרבה ונכסים מרובים יביא עולות מרובות ושלמים מרובים׳ ~ חסלת ראה אנכי ש״ג
שפטים ושוטרים׳ שופטים׳ דיינין הפוסקים את הדין׳ ושוטרים׳ הרודין אחר מצותם שמכין וכופתין
במקל וברצועה עד שיקבל עליו את דין השופט׳ בכל שעריך׳ בכל עיר ועיר׃ לשבטיך׳
מוסב על תתן לך שופטים ושוטרים תתן לך לשבטיך בכל שעריך אשר ה׳ אלהיך נותן לך׳ לשבטיך׃ מלמד
שמושיבין דיינין לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר׃ ושפטו את העם וג׳׳ מנה דיינין מומחין וצדיקים לשפוט
צדק׳ לא תטה משפט׳ כמשמעו׳ ולא תכיר פנים׳ אף בשעת הטענות אזהרה לדיין שלא יהא רך לזה
וקשה לזה אחד עומד ואחד יושב לפי כשרואה שהדיין מכבד את חברו מסתתמין טענותיו׳ ולא תקח
שוחד׳ אפילו לשפוט צדק׳ כי השוחד יעור׳ משקבל שוחד ממנו אי אפשר שלא יטה את לבו אצלו להפוך
בזכותו׳ דברי צדיקים׃ דברים המצודקים משפטי אמת׳ צדק צדק תרדוף׳ הלך אחר בית דין יפה׳ למען
תחיה וירשת׳ כדי הוא מנוי הדיינין הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן׳ לא תטע לך
אשרה׳ לחייבו עליה משעת נטיעתה ואפילו לא עבדה עובר בלא תעשה על נטיעתה׳
ולא תטע לך כל עץ אצל מזבח ה׳ אלהיך׳ אזהרה למטע אילן ולבנות בית בהר הבית׳ ולא

54

לך אשרה כל עץ אצל מזבח
יהוה אלהיך אשר תעשה לך׃
ולא תקים לך מצבה אשר שנא
יהוה אלהיך׃ לא
תזבח ליהוה אלהיך שור ושה
אשר יהיה בו מום כל דבר רע
כי תועבת יהוה אלהיך הוא׃
כי ימצא בקרבך
באחד שעריך אשר יהוה אלהיך
נתן לך איש או אשה אשר יעשה
את הרע בעיני יהוה אלהיך
לעבר בריתו׃ וילך ויעבד אלהים
אחרים וישתחו להם ולשמש
או לירח או לכל צבא השמים
אשר לא צויתי׃ והגד לך ושמעת

לך אשירתא כל אילן בסטר מדבחא
דיי אלהך דתעביד לך׃ ולא
תגרס סאריה מן שגר ג׳אנב
מדבח אלה רבך אלדי תצנעה׃
ולא תקים לך קמא דרחיק יי
אלהך׃ ולא תנצב לך דכה ממא
יכרהה אלה רבך׃ לא
תיכוס קדם יי אלהך תור ואמר
דיהי ביה מומא כל מידעם
ביש׃ אלדי מרחק קדם יי אלהך
הוא׃ ולא תדבח ללה רבך תורא
או שאה ממא יכון פיה
עיב מן סאיר לפאחשה פאנה
ממא יכרהה אלה רבך׃
ארי ישתכח בינך בחדא מן
מן קרוך דיי אלהך יהיב לך
גבר או אתא דיעביד דביש קדם יי אלהך למעבר על קימיה׃
פאן וגד פימא בינכם פי בעץ קראך אלדי אלה רבך מעטיך רגל
או אמראה יצנע אלשר בין ידי אלה רבך פתגאוז עהדה׃ ואזל ופלח
לטעות עממיא וסגיד להון ולשמשא או לסיהרא או לכל חילי
שמיא דלא פקידית׃ פמצא ועבד מעבודאת אכר וסגד להא או
לשמס או לקמר או לסאיר נגום אלסמא מאלם ימר לה׃ ויתחוא לך

תקים לך מצבה׳׳ מצבת אבן אחת להקריב עליה אפלו לשמים׳ אשר שנא׳ מזבח אבנים ומזבח אדמה
צוה לעשות ואת זו שנא׳ כי חק היתה לכנענים ואע״פ שהיתה אהובה לו בימי האבות עכשו שנאה
מאחר שעשאוה זו חק לע״א׳׳ לא תזבח כל דבר רע׳׳ אזהרה למפגל בקדשים על ידי דבור רע׳׳ ועוד
נדרשו בו שאר דרשות בשח׳ כת קדשים׳׳ לעבור בריתו׳׳ אשר כרת אתכם שלא לעבוד א״ג׳ אשר לא צויתי׳׳

ודרשת היטב והנה אמת נכון
הדבר נעשתה התועבה הזאת
בישראל: והוצאת את האיש
ההוא או את האשה ההוא
אשר עשו את הדבר הרע
הזה אל שעריך את האיש
או את האשה וסקלתם באבנים
ומתו: על פי שנים עדים או
שלשה עדים יומת המת לא
יומת על פי עד אחד: יד העדים
תהיה בו בראשנה להמיתו ויד
כל העם באחרנה ובערת הרע
מקרבך:
כי יפלא ממך דבר למשפט בין ב
דם לדם בין דין לדין ובין נגע

ותשמע ותתבע יאות והא קשטא
כיון פתגמא אתעבידת תועבתא
הדא בישראל: פאדי אכברת בדלך
וסמעת בה פתמסתה ואסתברתה
נעמא והו די אלאמר חקא תאבתא
קד צנעת הדה אלכריהה פימא בינכם:
ותפיק ית גוברא ההוא או ית
אתתא ההיא דעבדו ית פתגמא
בישא הדין לקרוך ית גברא או
ית אתתא ותרגמינון באבניא
וימותון: פאכרג דלך אלרגל או
תלך אלמראה אלדי צנעא הדא
אלאמר אלרדי פימא בינכם אלרגל
וחדה או אלמראה וחדהא וארג
מהמא באלחגארה אלי אן ימותא:
על מימר תרין סהדין או תלתה
סהדין יתקטיל דחייב קטלא לא יתקטיל על מימר סהיד חד: בקול
שאהדין או תלאתה יקתל מן יקתל ולא יקתל בקול שאהד ואחד:
ידא דסהדיא תהי ביה בקדמיתא למקטליה וידא דכל עמא
בבתריתא ותפלי עביד דביש מבינך: ואידי אלשאהדין תבטש בה
אולא לקתלה ואידי סאיר אלנאס אכירא ואנף אהל אלשר מן וסטך:
ארי יתפרש מנך פתגמא לדינא בין דם לדם בין דין לדין ובין מכתש

לעבוד" נכון" מכוון העדות" והוצאת אל שעריך את האיש ההוא" המתרגם אל שעריך לתרע בית דינך טועה שכן שנינו
אל שעריך זה שער שעבד בו או אינו אלא שער שנידון בו נאמר שעריך למטה ונאמ' שעריך למעלה מה שעריך האמור
למעלה שער שעבד בו אף שעריך האמור למטה שער שעבד בו ותרגומו לקרוך" שנים או שלשה אם מתקיימת העדות
בשנים למה פירט לך בשלשה להקיש שלשה לשנים מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת ואין נעשים זוממין עד
שיזומו כולם" כי יפלא" כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה שהדבר נבדל ומכוסה ממך" בין דם לדם" בין דם טמא לדם טהור"

לנגע דברי ריבת בשעריך
וקמת ועלית אל המקום אשר
יבחר יהוה אלהיך בו׃ ובאת
אל הכהנים הלוים ואל השפט
אשר יהיה בימים ההם ודרשת
והגידו לך את דבר המשפט׃
ועשית על פי הדבר אשר יגידו
לך מן המקום ההוא אשר יבחר
יהוה ושמרת לעשות ככל אשר
יורוך׃ על פי התורה אשר יורוך
ועל המשפט אשר יאמרו לך
תעשה לא תסור מן הדבר אשר
יגידו לך ימין ושמאל׃ והאיש
אשר יעשה בזדון לבלתי שמע

סגירו למכתש סגירו. פתגמי
פלוגת דינא בקרוך ותקום ותיסק
לאתרא דיתרעי יי אלהך ביה׃
ואדא כפא עליך אמר מן אלחכם
בין דם אלי דם ודין אלי דין. ואלחכם
בלא אלי בלא. ואמר כצומאת פי
מחאלך. פקם ואצעד. אלי אלמוצע
אלדי יכתארה אללה רבך׃ ותיתי
לות כהניא ליואי ולות דינא
דיהי ביומיא האינון׃ ותתבע
ויחוון לך ית פתגמא דדינא׃ ותצר
אלי אלאמה ואלליואניין ואלי אלחאכם
אלדי יכון פי דאלך אלזמאן. פאסתפתהם
מנהם אמר דאלך אלחכם. יפתונך
בה׃ ותעביד על מימר פתגמא
דיחוון לך מן אתרא ההוא דיתרעי יי. ותיטר למעבד ככל דילפונך׃
פאעמל בחסב אלאמר אלדי יפתונך בה מן דאלך אלמוצע אלדי יכתארה
אללה רבך. ואחפט לתעמל בגמיע מא ידלונך׃ על מימר אוריתא דילפונך
ועל דינא דיימרון לך תעביד לא תסטי מן פתגמא דיחוון לך לימינא
ולסמלא׃ בחסב אלדלאלה אלדי ידלונך ואלחכם אלדי יקולון לך תצנע ולא
תמיל מן אלאמר אלדי יפתונך ימנה ולא יסרה׃ וגברא דיעביד ברשע בדיל

בין דין לדין״ בין דין זכאי לדין חייב״ בין נגע לנגע״ בין נגע טמא לנגע טהור״ דברי ריבות״ שיהיו חכמי העיר
חולקים בדבר זה מטמא וזה מטהר זה מחייב וזה מזכה״ וקמת ועלית״ מלמד שבית המקדש גבוה מכל
המקומות״ הכהנים הלויים״ הכהנים שיצאו משבט לוי״ ואל השופט אשר יהיה בימים ההם״ ואפלו
אינו כשאר שופטים שהיו לפניו אתה צריך לשמעו לו אין לך אלא שופט שבימיך״ ימין
ושמאל״ אפלו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין וכל שכן שאומר לך על
ימין ימין ועל שמאל שמאל״ וכל העם ישמעו״ מכאן שממתינים לו עד הרגל וממיתין אותו

אל הכהן העמד לשרת שם את
יהוה אלהיך או אל השפט ומת
האיש ההוא ובערת הרע
מישראל: וכל העם ישמעו ויראו
ולא יזידון עוד: כי
תבא אל הארץ אשר יהוה אלהיך י״ג
נתן לך וירשתה וישבתה בה
ואמרת אשימה עלי מלך ככל
הגוים אשר סביבתי: שום תשים
עליך מלך אשר יבחר יהוה
אלהיך בו מקרב אחיך תשים
עליך מלך לא תוכל לתת עליך
איש נכרי אשר לא אחיך הוא:
רק לא ירבה לו סוסים ולא
ישיב את העם מצרימה למען

דלא לקבלא מן כהנא דקאים
לשמשא תמן קדם יי׳ אלהך
או מן דיינא ויתקטל גברא ההוא
ותפלי עביד דביש מישראל: ואי
רגל יסתעמל אלקחה פלא יקבל
מן אלאמאם אלמקים הנאך ליכדם
אללה רבך או מן אלחאכם פליקתל
דאך אלרגל ותנפי אהל אלשר מן אל
אסראיל: וכל עמא ישמעון
וידחלון ולא ירשעון עוד: וסאיר
אלנאס יסמעון ויכאפון ולא יתקחון
איצא: ארי תיעול לארעא
דיי׳ אלהך יהיב לך ותירתה
ותתיב בה ותימר אמני עלי
מלכא ככל עממיא דבסחרני:
ואדי דכלת אלי אלבלד אלדי אללה

רבך מעטיך וחזתה ואקמת פיה פקלת אנצב לי מלכא כסאיר אלאמם
אלדי חואלי: מנאה תמני עלך מלכא דיתרעי ביה יי׳ אלהך מגו אחך
תמני עלך מלכא לית לך רשו למנאה עלך גבר נוכראי דלא אחוך
הוא: פיגוז אן תנצב לך מלכא מן יכתארה אללה רבך וליכון אלמלך אלדי
תנצבה מן בעץ אכותך ולא יגוז לך אן תנצב עליך רגלא גריבא מן
ליס הו אכיך: לחוד לא יסגי ליה סוסון ולא יתיב ית עמא למצרים בדיל

בהמל׳ לא ירבה לו׳ אלא כדי מרכבתו שלא ישיב את העם מצרימה שהסוסים באים משם כמה שנ׳ בשלמה
ותעלה ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחמשים ומאה׳ ולא ירבה לו נשים׳ אלא יח׳ שמצינו שהיו
לו לדוד שש נשים ונאמר לו ואם מעט ואוסיפה לך כהנה וכהנה׳ וכסף וזהב לא ירבה לו מאד׳ אלא כדי
ליתן לאכסניא׳ והיה כשבתו׳ אם עשה כן ראוי הוא שתתקיים מלכותו׳ את משנה התורה הזאת׳ שתי

ענרי

הרבות סוס ויהוה אמר לכם
לא תספון לשוב בדרך הזה
עוד׃ ולא ירבה לו נשים ולא
יסור לבבו וכסף וזהב לא ירבה
לו מאד׃ והיה כשבתו על כסא
ממלכתו וכתב לו את משנה
התורה הזאת על ספר מלפני
הכהנים הלוים׃ והיתה עמו
וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד
ליראה את יהוה אלהיו לשמר
את כל דברי התורה הזאת ואת
החקים האלה לעשתם׃ לבלתי
רום לבבו מאחיו ולבלתי סור
מן המצוה ימין ושמאל למען
יאריך ימים על ממלכתו הוא
ובניו בקרב ישראל׃
פ

לאסגאה סוסון ויי אמר לכון
לא תיספון למתב באורחא הדא
עוד׃ לכן לא יסתכתר מן אלכיל
ללא ירד אלקום אלי מצר׃ לאס
תכתיר אלכיל׃ ואללה קד קאל
לכם׃ לא תעודון ארגוע פי
דאך אלטריק אבדא׃ ולא יסגי
ליה נשין׃ ולא יטעי לביה וכספא
ודהבא לא יסגי ליה לחדא׃ ולא
יסתכתר מן אלנסא ולא יזול קלבה
ומן אלדהב ואלפצה לא יסתכתר
גדא׃ ויהי כמתביה על כרסי
מלכותיה ויכתוב ליה ית פרשגן
אוריתא הדא על ספרא מן קדם
כהניא ליואי׃ וכמא יגלס עלי
כרסי מלכה יסתכתב לה נסכה
הדה אלתוריה עלא ספר מן חצרה

אלאימה ואלליואניין׃ ותהי עמיה ויהי קרי ביה כל יומי חיוהי בדיל דיילף
למדחל קדם יי אלהיה למטר ית כל פתגמי אוריתא הדא וית קימיא
האלין למעבדהון׃ ותכון מעה יקרא פיהא טול חיאתה לכי יתעלם
אן יכאף אללה רבה ויחפט גמיע כלאם הדה אלתוריה והדה אלרסום ליעמל
בהא׃ בדיל דלא יירם לביה מאחוהי ובדיל דלא יסטי מן תפקידתא
לימינא ולסמלא בדיל דיוריך יומין על מלכותיה הוא ובנוהי בגו ישראל׃
ללא ירתפע קלבה עלי אכותה. ולא יזול מן אלשריעה ימנה ולא יסרה·
ולכי תטול אלאימה פי מלכה הו ובנוה פימא בין בני אסראיל׃

יח

לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל אשי יהוה ונחלתו יאכלון: ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו יהוה הוא נחלתו כאשר דבר לו:

וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הזבח אם שור אם שה ונתן לכהן הזרע והלחיים והקבה:

לא יהי לכהניא ליואי כל שבטא דלוי חולק ואחסנא עם ישראל קרבניא דיי ואחסנתיה ייכלון: ואחסנא לא יהי ליה בגו אחוהי מתנן דיהב ליה יי אנין אחסנתיה כמא דמליל ליה:

ואד לא יכון ללאימה וללואניין אלדי הם סאיר סבט לוי קסם או נחלה מע אסראיל פמן קראבין אללה ונחלתה יאכלון: ונחלה לא תכון לה פימא בין אכותה אד פראיץ אללה נחלתה כמא אמר לה בהא:

ודין יהי חזי לכהנא מן עמא מן נכסי נכסתא אם תור אם אמר ויתן לכהנא דרעא ולועא וקיבתא:

והדא יכון רסם אלאימה עלא אלקום מן דאבחי אי דבח כאן מן אלבקר ואלגנם אן יעטוהם אלדראע ואללחיין ואלקבה:

ספרי תורות אחת שהיא מונחת בבית גנזין ואחת שנכנסת ויוצאה עמו וחונקלום תלגם פתשגן פתר מגלה לשון שינון ודבור דברי התורה כמשמעו לבלתי סור מן המצוה אפלו מצוה קלה שלנביא למען יאריך ימים מכלל הין אתה שומע לאו וכן מציכן בשאול שאמר לו שמואל שבעת ימים תוחיל עד בואי אליך להעלות עולות וכתיב ויוחל שבעה ימים ולא שמר הבטחתו לשמור כל היום ולא הספיק לעלות עולה עד שבא שמואל ואמר לו נסכלת כאשר לא שמעת וג ועתה ממלכתך לא תקום הא למדת שבשביל מצוה קלה שלנביא נענש הוא ובניו מגיד שאם בנו הגון למלכות הוא קודם לכל אדם כל שבט לוי בין תמימין בין בעלי מומין חלק בבזה ונחלה בארץ אשי ה קדשי המקדש ונחלתו או קדשי הגבול תרומות ומעשרות אבל נחלה גמורה לא יהיה לו בקרב אחיו ובספרי דרשו ונחלה לא יהיה לו זו נחלת שאר בקרב אחיו זו נחלת חמשה ואיני יודע מה היא ונראה לי שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך נקראת ארץ חמשה עממין ושלסיחון ועוג שני עממין אמורי והכנעני ונחלת שאר לרבות קני וקנזי וקדמוני וכן דורש בפרשת מתנות שנאמרו לאהרן על כן לא יהיה ללוי וג להזהיר על קני וקנזי וקדמוני שוב נמצא בדברי רבי קולונימוס הכי גרסינן בספרי ונחלה לא יהיה לו אלו נחלת חמשה בקרב אחיו אלו נחלת שבעה נחלת חמשה שבטים ונחלת שבעה שבטים ומתוך שמשה ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבטים בלבד שכן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שבט מנשה ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה ושבעה האחרים נטלו מאיליהן אחרי מות יהושע מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבעה לבד כאשר דבר לו בארצם לא תנחל אני חלקך: מאת העם ולא מאת הכהנים אם שור אם שה פרט לחיה הזרוע מן הפרק שלארכובה עד כף שליד שקורין אשפלדון הלחיים עם הלשון דורשי רשומות היו אומרים זרוע תחת יד שנ ויקח רמח בידו לחיים תחת תפלה שנאמר ויעמד פינחס ויפלל והקיבה תחת האשה אל קבתה ראשית דגנך זו תרומה ולא

ראשית דגנך תירשך ויצהרך
וראשית גז צאנך תתן לו: כי בו
בחר יהוה אלהיך מכל שבטיך
לעמד לשרת בשם יהוה הוא
ובניו כל הימים:
וכי יבא הלוי מאחד שעריך
מכל ישראל אשר הוא גר שם
ובא בכל אות נפשו אל המקום
אשר יבחר יהוה: ושרת בשם
יהוה אלהיו ככל אחיו הלוים
העמדים שם לפני יהוה: חלק
כחלק יאכלו לבד ממכריו על
האבות: כי

ריש עמרך חמרך ומשחך
וריש גזת ענך תתן ליה: אוול
ברך ועצירך ודהנך. ואוול גז
גנמך תעטיה: ארי ביה אתרעי
יי אלהך מכל שבטך למקם
לשמשא בשמא די יי הוא ובנוהי
כל יומיא: לאן אללה רבך קד
אכתארה מן גמיע אסבאטך
ליקום ויכדם באסם אללה הו
ובניה טול אלזמאן: וארי
ייתי ליואה מחדא מקרוך מכל
ישראל דהוא דר תמן וייתי בכל
רעות נפשיה לאתרא דיתרעי
יי: ואדא חג אלי מן בעץ
מחאלך אלתי לגמיע אל אסראיל אלתי הו מקים בהא פליר כל אי וקת
שא אלי אלמוצע אלדי יכתארה אללה: וישמש בשמא די יי אלהיה ככל
אחוהי ליואי דמשמשין תמן קדם יי: ויכדם באסם אללה רבה בגמיע
אכותה אללואניין אלואקפין תם בין ידי אללה: חולק כחולק ייכלון בר
ממטרתא דיתה שבתא דכין אתקינו אבהתא: וליקתסמו אנצבה
מסתויה מא כלא מא אתבתה אאבא מן אלנואיב: ארי

פירש בה שיעור אבל רבותינו נתנו בה שיעור עין יפה אחד מארבעים עין רעה אחד מששים בינונית אחד
מחמשים וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים שנ׳ וששיתם את האיפה מחומר החטים שש״ת האיפה חצי
סאה כשאתה נותן חצי סאה לכור הרי אחת מששים שהכור שלשים סאין׳׳ וראשית גז צאנך כשאתה גוזז צאנך
בכל שנה תן ממנה ראשית לכהן ולא פירש שיעור ורבותינו נתנו בה שיעור אחד מששים וכמה צאן חייבות
בראשית הגז חמש רחלות שנ׳ וחמש צאן עשויות רבי עקיבא אומ׳ ראשית הגז שתים גז צאנך ארבעה תתן לו
הרי חמשה׳ לעמד לשרת׳ מכאן שאין שירות אלא מעומד׳ וכי יבא הלוי׳ יכול בבן לוי ודאי הכתוב מדבר ת״ל
ושרת יצאו לוים שאין ראויין לשירות׳ ובא בכל אות נפשו ושרת׳ לימד על הכהן שבא ומקריב קרבנות נדבתו
או חובתו ואפילו במשמר שאינו שלו׳ ד״א עוד לימד על הכהנים הבאים לרגל שמקריבין במשמר ועובדין
בקרבנות הבאות מחמת הרגל כגון מוספי הרגל ואע״פ שאין המשמר שלהם׳ חלק כחלק יאכלו׳ מלמ׳ שחולקין בעורות

אתה בא אל הארץ אשר יהוה
אלהיך נתן לך לא תלמד
לעשות כתועבת הגוים ההם:
לא ימצא בך מעביר בנו ובתו
באש קסם קסמים מעונן
ומנחש ומכשף: וחבר חבר
ושאל אוב וידעני ודרש אל
המתים: כי תועבת יהוה כל
עשה אלה ובגלל התועבת
האלה יהוה אלהיך מוריש
אותם מפניך: תמים תהיה
עם יהוה אלהיך: כי הגוים

את עליל לארעא דיי אלהך
יהיב לך לא תילף למעבד
כתועבת עממיא האינון: ואעלם
אנך דאכל אלי אלבלד אלדי אללה
מעטיך פלא תתעלם אן תעמל
כמכארה אולאיך לאמם: לא
ישתכח בך מעבר בריה וברתיה
בנורא קסים קסמין מענין ומנחיש
וחרש: לא יוגד פיכם מן ישעל
אבנה או אבנתה בנאר וקאסם
קסאמאת ומתפאול ומתטאיר
וסאחר: וחרטין רטין ושאיל
בבדין ובזכורו ותבע מן מיתיא:
ואקי רקאא וסאיל משעוד או עראף ומלתמס מן אלמותא: ארי
מרחק קדם יי כל עביד אלין ובדיל תועבתא האלין יי אלהך מתריך
להון מן קדמך: לאן אללה רבך יכרהה כל מן יצנע הדה ובגרירתהא
הו קארצהם מן בין ידיך: שלים תהי בדחלתא דיי אלהך: בל כן
סאגרא ללה רבך: ארי עממיא האלין דאת ירית יתהון מן

ובשר יש עירי חטאות יכול אף בדברים הבאים שלא מחמת הרגל כגון תמידין ומוספי שבת ונדרים ונדבות
ת"ל לבד ממכריו על האבות חוץ ממה שמכרו האבות בימי דוד ושמואל שנקבעו המשמרות ומכרו זה לזה
טול אתה שבתך ואני אטול שבתי: לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות כלומר להבין
מעשיהם כמה הם מקולקלים ולהורות לבנך לא תעשה כך וכך שזה הוא חק הנכרים: מעביר בנו ובתו
באש היא עבודת המולך עושה מדורות אש מכאן ומכאן ומעבירו בין שתיהם: קוסם קסמים איזהו
קוסם האוחז את מקלו ואומר אם אלך אם לא אלך וכן הוא אומר עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד לו: מעונן
רבי עקיבא אומר אלו נותני עונות שאומרים עונה פלונית יפה להתחיל וחכמים אומרים אלו אוחזי עינים
מנחש פתו נפלה מפיו צבי הפסיקו בדרך מקלו נפל מידו וחובר חבר שמצרף נחשים או עקרבים או
שאר חיות למקום אחד: ושואל אוב זה מכשפות ששמו פיתום ומדבר משחיו ומעלה את המת בבית
השחי שלו: וידעוני מכניס עצם ששמה ידוע לתוך פיו ומדבר העצם על ידי מכשפות: ודורש אל המתים
כגון המעלה בזכורו והנשאל בגלגולת: כל עושה אלה עושה כל אלה לא נאמר אלא כל עושה אלא אפלו
אחת מהן: תמים תהיה עם ה' אלהיך התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות אלא
כל מה שיבא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו: לא כן נתן לך הקב"ה לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים

שהרי

האלה אשר אתה יורש אותם
אל מעננים ואל קסמים
ישמעו ואתה לא כן נתן לך
יהוה אלהיך: נביא מקרבך
מאחיך כמני יקים לך יהוה
אלהיך אליו תשמעון: ככל
אשר שאלת מעם יהוה אלהיך
בחרב ביום הקהל לאמר לא
אסף לשמע את קול יהוה
אלהי ואת האש הגדלה
הזאת לא אראה עוד ולא
אמות: ויאמר יהוה היטיבו
אשר דברו: נביא אקים להם
מקרב אחיהם כמוך ונתתי דברי
בפיו ודבר אליהם את כל אשר
אצונו: והיה האיש אשר לא

מעננא ומן קסמיא שמעין
ואת לא כין יהב לך יי אלהך:
ואן הולאי אלאמם אלדי אנת
וארתהם מן אלמתפאולין ואל
קאסומין הם יקבלון ואנת לם
יטלק לך אללה רבך מתל דאך:
נביא מבינך מאחך דכותי
יקים לך יי אלהך. מניה
תקבלון: לכנאי נבי מן
בינכם מן בעץ אכותך מתלי
ינצבה לך אללה רבך. מנה
פאקבלו: ככל דשאילתא מן
קדם יי אלהך בחורב ביומא
דקהלא למימר לא אוסיף למשמע
ית קל מימרא דיי אלהי. וית
אישתא רבתא לא אחזי עוד
ולא אמות: כגמיע מא סאלת
אללה רבך פי חריב פי יום אלגמע וקלת לא אעוד אן אסמע צות אללה
רבי ולא אראה הדה אלנאר אלעטימה לילא אמות: ואמר יי לי אתקינו
דמלילו: פקאל אללה לי קד אחסנו פי מא קאלו: נביא אקים להון מגו אחיהון
כותך ואתין פתגמי נבואתי בפומיה וימליל עימהון ית כל דאפקדניה:
ואי נבי אנצבה להם מן בעץ אכותהם מתלך אלקי כלאמי
פיכאטבהם בגמיע מא אמרה: ויהי גוברא דלא יקביל

שהרי השכינה שכינה על הנביאים ואורים ותומים" מקרבך מאחיך כמוני: כמו שאני מקרבך
מאחיך יקים לך תחתי וכן מנביא לנביא" אשר לא צויתיו לדבר" אבל צויתיו לחבריו"

ישמע אל דברי אשר ידבר
בשמי אנכי אדרש מעמו:
אך הנביא אשר יזיד לדבר
דבר בשמי את אשר לא
צויתיו לדבר ואשר ידבר
בשם אלהים אחרים ומת
הנביא ההוא: וכי תאמר
בלבבך איכה נדע את הדבר
אשר לא דברו יהוה: אשר
ידבר הנביא בשם יהוה ולא
יהיה הדבר ולא יבא הוא
הדבר אשר לא דברו יהוה
בזדון דברו הנביא לא תגור
ממנו:

דימליל בשמי מימרי יתבע
מניה: ואי אנסאן לם יקבל
כלאמי אלדי יוריה עני פאנא
אטאלבה: ברם נביא דירשע
למללא פתגמא בשמי ית
דלא פקידתיה למללא ודימליל
בשום טעות עממיא ויתקטיל
נביא ההוא: ואי מתנבי אתקח
פתקוול קולא עני מא לם
אמרה אן אקולה. ומן יתנבא
למעבודאת אכר פליקתל דאך
אלמתנבי: וארי תימר בליבך
איכדין נידע ית פתגמא דלא
מלליה יי: פאן קלת פי נפסך
כיף נעלם אלקול אלדי לם יקולה אללה: דימליל נביא בשמא דיי
ולא יהי פתגמא ולא יתקיים הוא פתגמא דלא מלליה יי ברשע
מלליה נביא לא תדחלון מניה: פאנה מא יקול אלמתנבי ען אללה
ולא יגוז דאך אלקול ולא יגב פהו אלקול אלדי לם יקולה אללה ואנמא
קאלה אלמתנבי בקחה פלא תחדרה:

ואשר ידבר בשם אהים אחרים״ אפילו כיון את ההלכה לאסור את האסור ולהתיר את המותר״ ומת״ בחנק
שלשה מיתתן בידי אדם המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו ונאמר לחבירו והמתנבא בשם
ע״ז אבל הכובש את נבואתו והעובר על דברי נביא מיתתן בידי שמים שנ׳ אנכי אדרוש מעמו: וכי
תאמר בלבבך״ עתידין אתם לומר כשיבא חנניה בן עזור ומתנבא הנה כלי בית ה׳ מושבים מבבלה עתה
מהרה וירמיהו עומד וצווח על העמודים ועל הים ועל יתר הכלים שלא גלו עם יכניה בבלה יובאו עם
גלות צדקיהו ״אשר ידבר הנביא״ ויאמר דבר זה עתיד לבוא עליכם ותראו שלא יבא הוא הדבר אשר
לא דברו ה׳ והרוג אותו ואית זו במתנבא על העתידות הרי שבא עליכם ואמר עשו כך וכך ומפי הקב״ה
אני אומר כבר נצטוו שאם בא להדיחך מאחת מכל המצות לא תשמעו לו אלא אם כן מומחה הוא לך
שהוא צדיק גמור כגון אליהו בהר הכרמל שהקריב בבמה בשעת איסור הבמות כדי לגדור את ישראל
הכל לפי צורך שעה וסייג הפרצה לכך נאמ׳ אליו תשמעון״ לא תגור ממנו״ לא תמנע עצמך מללמד

7

כי יכרית יהוה אלהיך
את הגוים אשר יהוה אלהיך
נתן לך את ארצם וירשתם
וישבת בעריהם ובבתיהם:
שלוש ערים תבדיל לך בתוך
ארצך אשר יהוה אלהיך נתן
לך לרשתה: תכין לך הדרך
ושלשת את גבול ארצך אשר
ינחילך יהוה אלהיך והיה לנס
שמה כל רצח: וזה דבר הרצח
אשר ינוס שמה וחי אשר יכה
את רעהו בבלי דעת והוא לא
שנא לו מתמל שלשם: ואשר
יבא את רעהו ביער לחטב

ארי ישיצי יי אלהך ית
עממיא די יי אלהך יהיב לך
ית ארעהון ותירתנון ותתיב
בקרויהון ובבתיהון: ואדי קטע
אלה רבך אמם אלדי יה מעטיך
בלדהם פורתתהם וסכנת
קראהם ומנאזלהם: תלת
קרוין תפריש לך בגו ארעך
די יי אלהך יהיב לך למירתה:
אפרז לך תלאת קראי וצט
בלדך אלדי אלה רבך מעטיך
לתחוזה: תתקין לך אורחא
ותתלית ית תחום ארעך:
די יחסנך יי אלהך ויהי למערק
לתמן כל קטול: אנלח טרקהא
עלא תתלית תכם ארצך. אלדי ינחלך אלה רבך פתכון מערה
ליהרב אליהא כל קאתל: ודין פתגם קטולא די יערוק לתמן ויתקיים
די ימחי ית חבריה בלא מדעיה והוא לא סני ליה מאתמלי ומדקמוהי:
והדא כבר אלקאתל אלתי יהרב אליהא פיחיא מן קתל צאחבה בלא
מערפה והו גיר שאני לה מן אמס ומא קבלה: ודי ייעול עם חבריה
בחרשא למקץ אעין ותתמריג ידיה בברזלא למקצץ אעא וישתליף
ברזלא מן אעא וישכח ית חבריה וימות הוא יערוק לחדא מן
קרויא האלין ויתקיים: ואלדי מן ידכל מע צאחבה אלי אשערא

עליו חובה ולא תירא כענש עליו" תכין לך הדרך" מקלט מקלט היה כתוב על פרשת דרכים" ושלשת
את גבול ארצך" שיהא מתחלת הגבול על העיר הראשונה שלעיר מקלט כשיעור מהלך שיש ממנה

עצים ונדחה ידו בגרזן לכרת
העץ ונשל הברזל מן העץ
ומצא את רעהו ומת הוא ינוס
אל אחת הערים האלה וחי:
פן ירדף גאל הדם אחרי
הרצח כי יחם לבבו והשיגו
כי ירבה הדרך והכהו נפש
ולו אין משפט מות כי לא שנא
הוא לו מתמול שלשום: על
כן אנכי מצוך לאמר שלש
ערים תבדיל לך: ואם ירחיב
יהוה אלהיך את גבלך כאשר
נשבע לאבתיך ונתן לך את כל
הארץ אשר דבר לתת לאבתיך:

ליקטע חטבא פתמיל ידה
באלחדיד ליקטע אלעוד או ינסל
אלחדיד מן אלעוד פיציב צאחבה
פימותיהו יהרב לי ואחדה מן
הדה אלקרא פיחיא: דלמא
ירדוף גאיל דמא בתר קטולא.
ארי ייחם לביה וידבקניה ארי
תסגי אורחא ויקטליניה נפש.
וליה לית חובת דין דקטול ארי
לא סני הוא ליה מאתמלי
ומדקמוהי: כלא יכלב ולי אלדם
אלקאתל ממא יחמא קלבה:
פילחקה לכתרה אלטריק פיקתלה
וליס עליה חכם אלקתל אד
ליסהו שאני להם מן אמס ומא
קבלה: על כין אנא מפקיד לך למימר תלת קרוין תפריש לך:
פלדלך אנא אמרך אליום אן תפרז לך תלאת קרא: ואם יפתי יי
אלהך ית תחומך. כמא דקיים לאבהתך. ויתין לך ית כל ארעא
דמליל למתן לאבהתך: ואן אוסע אללה רבך תכמך כמא קסם
לאבאיך פאעטאך גמיע אלבלד אלדי קסם באן יעטיה אבאיך:

עד השניה וכן משניה לשלישית וכן מן השלישית עד הגבול השני שלארץ ישראל" ונדחה ידו: כשבא
להפיל הגרזן על העץ ותרגומו ותתמריג ידיה לשון ונשמטה ידו להפיל מכת הגרזן אל העץ כי
שמטו הבקר תרגם יונתן ארי מרגוהי תוריא" ונשל הברזל מן העץ" יש מרבותינו אומרים
נשמט הברזל מקתו ויש מהם אומרים שישל הברזל לחתיכה מן העץ המתבקע והיא
ניתזה והרגה" פן ירדוף גואל הדם" לכך אני אומר להכין לך דרך ועיר מקלט רבים" ואם
ירחיב" כאשר נשבע לתת לך ארץ קיני וקנזי וקדמוני" ויספת לך עוד שלוש" הרי תשע
שלוש שבעבר הירדן ושלש שבארץ כנען ושלש לעתיד לבוא" וכי יהיה איש שונא

לרעהו

כי תשמר את כל המצוה הזאת
לעשתה אשר אנכי מצוך היום
לאהבה את יהוה אלהיך וללכת
בדרכיו כל הימים ויספת לך
עוד שלש ערים על השלש
האלה: ולא ישפך דם נקי בקרב
ארצך אשר יהוה אלהיך נתן לך
נחלה והיה עליך דמים:

וכי יהיה איש שנא לרעהו
וארב לו וקם עליו והכהו נפש
ומת ונס אל אחת הערים האל:
ושלחו זקני עירו ולקחו אתו
משם ונתנו אתו ביד גאל הדם
ומת: לא תחוס עינך עליו ובערת

ארי תטר ית כל תפקידתא הדא
למעבדה דאנא מפקיד לך
יומא דין: למרחם ית יי אלהך
ולמהך באורחן דתקנן קדמוהי
כל יומיא ותוסיף לך עוד תלת
קרוין על תלת אלין: ואלך
אדי חפצת אלד׳ יאנא גמיע הדה
אלוצאיא אלד׳י אנא אמרך בהא
אליום ותעמל בהא באן תחבב
אלה רבך ותסיר פי טרקה
טול אלזמאן פזד תלאת קרא
עלא הדה אלתלאת: ולא ישתפיך
דם זכאי בגו ארעך דיי אלהך
יהיב לך אחסנא ויהי עלך
חובת דין דקטול: ללא יספך
דם ברי פי בלדך אלד׳י אלה
רבך מעטיך נחלה פיכון עליך דמה: וארי יהי גבר סנ
לחבריה ויכמון ליה ויקום עלוהי ויקטלניה נפש וימות ויערוק
לחדא מן קרויא האלין: ואן כאן רגלא שאניא לצאחבה פכמן לה
וקאם עליה חתי צרבה במאת׳ תם הרב אלי ואחדה מן הדה אלקרא:
וישלחון סבי קרתיה וידברון יתיה מתמן וימסלון יתיה ביד גאיל
דמא וימות: פליבעת שיוך קריתה ויאכדה מן תם ויסלמה אלי
ולי אלדם חתי יקתל: לא תחוס עינך עלוהי ותפלי אשדי דם זכי

לרעהו" על ידי שנאתו הוא בא לידי וארב לו מכאן אמרו עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה
חמורה לפי שעבר על לא תשנא סופו לבוא לידי שפיכת דמים לכך נאמר כי יהיה שנא לרעהו וג׳ שהיה
לו לכתוב וכי יקום איש וארב לרעהו והכהו נפש" לא תחוס עינך" שלא תאמר הרי שון כבר נהרג

דם הנקי מישראל וטוב לך׃
לא תסיג
גבול רעך אשר גבלו ראשנים
בנחלתך אשר תנחל בארץ
אשר יהוה אלהיך נתן לך
לרשתה׃
לא יקום עד אחד באיש לכל
עון ולכל חטאת בכל
חטא אשר יחטא על פי שני
עדים או על פי שלשה עדים
יקום דבר׃ כי יקום עד חמס
באיש לענות בו סרה׃ ועמדו

מישראל וייטב לך׃ ולא תשנק
עליה כלאנק קאתל אברי׃
מן בין אסראיל לכי יכאר
לך׃ לא תשני תחומא
דחברך דתחימו קדמאי׃
באחסנתך דתחסין בארעא
דיי אלהך יהיב לך למירתה׃
לא תזייג תכם צאחבך אלדי
תכמה אלאולין בנחלתך אלדי
תנחלהא פי אלבלד אלדי אלה
רבך מעטיך לתחוזה׃
לא יקום סהיד חד בגבר לכל
עויין ולכל חובין בכל חאט
דיחטי׃ על מימר תלין סהדין או על מימר תלתה סהדין יתקיים
פתגמא׃ ולא יקום שאהד ואחד עלי אנסאן פי שימן אלכוב
ואלכטאיא ואלגנאיאת אלתי יגניהא בל עלי קול שאהדין או תלאתה
תקום אלאמור׃ ארי יקום סהיד שקר בגבר לאסהדא ביה
סטיא׃ ואן קאם שאהד צ׳לם עלי אנסאן לישהד עליה
במחאל׃ ויקומון תרין גבריא דילהון דינא קדם יי׳ קדם כהנא

מה אנו הוצאים את זה וכמצאו שני ישראים הרוגים׳׳ לא תסיג גבול׳׳ לשון נסוגו אחור שמחזיר סימן
חלוקת הקרקע לאחור לתוך שדה חבירו למען הרחיב את שלו והלא כבר נאמר לא תגזול
מה ת״ל לא תסיג לימד על העוקר תחום חבירו שעובר בשני לאוין יכול אף בחוצה לארץ ת״ל
בנחלתך אשר תנחל וג׳ בארץ ישרא׳ עובר בשני לאוין בחוצה לארץ אינו עובר אלא משום לא
תגזול׳׳ עד אחד׳׳ זה בנה אב כל עד שבתורה שנים אלא אם כן פירט לך בו אחד׳׳ לכל עון ולכל
חטאת׳׳ להיות חבירו נענש על עדותו לא עונש גוף ולא עונש ממון אבל קסהוא לשבועה׳׳
אמר לה הביא תן לי מנה שהלויתך אמר לו אין לך בידי כלום ועד אחד מעידו שיש לו חייב
להישבע לו׳׳ על פי שנים עדים׳׳ ולא שיכתבו עדותם באגרת וישלחו לבית דין ולא שיעמוד
תורגמן בין העדים ובין הדיינים׳׳ לענות בו סרה׃ דבר שאינו שהוקר העד הזה מכל העדות הזאת
כיצד שאמרו להם והלא עמנו הייתם אותו היום במקום פלוני׳׳ ועמדו שני האנשים׳׳ בעדים הכתוב

מדבר

שני האנשים אשר להם
הריב לפני יהוה לפני הכהנים
והשפטים אשר יהיו בימים
ההם: ודרשו השפטים היטב
והנה עד שקר העד שקר
ענה באחיו: ועשיתם לו כאשר
זמם לעשות לאחיו ובערת
הרע מקרבך: והנשארים ישמעו
ויראו ולא יספו לעשות עוד
כדבר הרע הזה בקרבך: ולא
תחוס עינך נפש בנפש עין בעין

ודייניא דיהון ביומיא האינון:
פליקף אלרגלאן אלדין אלכצומה
בין ידי אללה בין ידי אלאימה ואל
חכאם אלדי יכון פי דלך אלזמאן:
ויתבעון דייניא יאות והא סהיד
שקרא סהדא שקרא אסהיד
באחוהי: פאדא תפחצו אל
חכאם גיידא פאן כאן אלשאהד
שאהד זור וקד שהד בבאטל
עלא אכיה: ותעבדון ליה כמא
דחשיב למעבד לאחוהי
ותפלי עביד דביש מבינך:

פאצנעו בה כמא המ אן יצנע באכיה ואנף אהל אלשר מן וסטך:
ודישתארון ישמעון וידחלון ולא ייספון למעבד עוד כפתגמא
בישא הדין בינך: ואלבאקיין יסמעון ויכאפון ולא יעודון אן יצנעו
מתל הדי אלאמר אלרדי פימא בינכם: ולא תחוס עינך נפשא חלף נפשא עינא חלף עינא
שנא חלף שנא ידא חלף ידא רגלא חלף רגלא: ולא תשפקי אלקצאץ

מדבר ולימד שאין עדות בנשים ולימד שצריכין להעיד עדותן מעומד: אשר להם הריב: אלו בעלי
הדין: לפני ה': יהי דומה להם כאלו עומדין לפני המקום שנ' בקרב אהים ישפוט: אשר יהיו בימים
ההם: יפתח בדורו כשמואל בדורו צריך אתה לנהוג בו כבוד: והנה עד שקר: כל מקום שנאמר
עד בשנים הכתוב מדבר: ודרשו השופטים היטב: על פי המזימין אותם ובודקים וחוקרים את
הבאים להזימם בדרישה ובחקירה: כאשר זמם: ולא כאשר עשה מכאן אמרו הרגו אין נהרגין:
לעשות לאחיו: מה ת"ל לאחיו ללמד על זוממי בת כהן נשואה שאינן בשריפה אלא במיתת
הבועל שהיא בחנק שנאמר היא באש תשרף היא ולא בועלה לכך נאמר כאן לאחיו כאשר זמם
לעשות לאחיו ולא כאשר זמם לעשות לאחותו אבל בכל שאר מיתות השוה הכתוב אשה
לאיש וזוממי אשה נהרגין בזוממי איש כגון שהעידוה שהרגה את הנפש שחיללה את
את השבת נהרגין במיתתה שלא מיעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים בו הזמה
במיתת הבועל: ישמעו וייראו: מכאן שצריכין הכרזה איש פלוני ופלוני נהרגין על
שהוזמו בבית דין: עין בעין: ממון וכן שן בשן וגומר: כי תצא למלחמה: סמך
הכתוב יציאת מלחמה לכאן לומר שאין מחוסר אבר יוצא למלחמה דבר אחר לומר

שן בשן יד ביד רגל ברגל׃
כי תצא למלחמה
על איביך וראית סוס ורכב
עם רב ממך לא תירא מהם
כי יהוה אלהיך עמך המעלך
מארץ מצרים׃ והיה כקרבכם
אל המלחמה ונגש הכהן
ודבר אל העם׃ ואמר אלהם
שמע ישראל אתם קרבים
היום למלחמה על איביכם
אל ירך לבבכם אל תיראו ואל
תחפזו ואל תערצו מפניהם׃

נפס בנפס ודיה עין בעין וסן
בסן ויד ביד ורגל ברגל׃
ארי תפוק לאגחא קרבא על
בעלי דבבך ותחזי סוסון ורתכין
עם סגי מנך לא תדחל מנהון
ארי יי אלהך מימריה בסעדך
דאפקך מארעא דמצרים׃ ואדי
כרגת לאחרב עלא אעדאיך
וראית כילא ומראכבא קום
אכתר מנך פלא תכאפהם לאן
אלה רבך מעך אלמצעדך מן
בלד מצר׃ ויהי כמקרבכון
לקרבא ויתקרב כהנא וימליל
עם עמא׃ ועגד תקדמכם אלי אלחרב פליתקדם אלאמאם ויכאטב
אלקום׃ ויימר להון שמע ישראל אתון מתקרבין יומא דין לאגחא
קרבא על בעלי דבביכון לא יזוע לבבכון לא תדחלון ולא תתבעתון
ולא תתברון מן קדמיהון׃ ויקול להם אסמעו יא אסראיל אנכם מתקדמין
אליום לחרב עלי אעדאיכם פלא תרק קלובכם ולא תכאפו ולא תחפזו ולא

כי אם עשית משפט צדק אתה מובטח שאם תצא למלחמה אתה נוצח וכן דוד אומר עשיתי משפט וצדק
בל תניחני לעושקי׃ על אויביך׃ יהיו בעיניך כאויבים אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך׃ סוס ורכב׃ בעיני
כולם כסוס אחד וכן הוא אומר והכית את מדין כאיש אחד וכן הוא אומר כי בא סוס פרעה׃ עם רב ממך׃ בעיניך
הוא רב אבל בעיני אינו רב׃ כקרבכם אל המלחמה׃ סמוך לצאתכם מן הספר מגבול ארצכם׃ ונגש הכהן׃
המשוח לכך והוא הנקרא משוח מלחמה׃ ודבר אל העם׃ בלשון הקודש׃ שמע ישראל׃ אפלו אין בכם זכות
אלא קרית שמע בלבד כדאי אתם שיושיע אתכם׃ על איביכם׃ אין אלו אחיכם שאם תפלו בידם אינם
מרחמים עליכם אין זו כמלחמת יהודה עם ישראל שנאמר ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו
בשביה וכל מערומיהם הלבישו מן השלל וילבישום וינעילום ויאכילום וישקום ויסכום וינהלום
בחמורים לכל כושל ויביאום יריחו עיר התמרים אצל אחיהם וישובו שומרון אלא על אויביכם אתם הולכים
לפיכך התחזקו למלחמה׃ אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו׃ ארבע אזהרות כנגד ארבעה
דברים שמלכי האומות עושים מגיפין בתריסיהם כדי להקישן זה לזה להשמיע קול שיחפזו אלו
שכנגדם וינוסו ורומסים בסוסיהם ומצהילין אותם להשמיע קול שעטת פרסות סוסיהם וצווחין
בקולם ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול׃ אל ירך לבבכם׃ מצהלות סוסים׃ אל תיראו׃ מהגפת

כי יהוה אלהיכם ההלך עמכם
להלחם לכם עם איביכם
להושיע אתכם: ודברו השטרים
אל העם לאמר מי האיש אשר
בנה בית חדש ולא חנכו ילך
וישב לביתו פן ימות במלחמה
ואיש אחר יחנכנו: ומי האיש
אשר נטע כרם ולא חללו ילך
וישב לביתו פן ימות במלחמה
ואיש אחר יחללנו: ומי האיש
אשר ארש אשה ולא לקחה
ילך וישב לביתו פן ימות
במלחמה ואיש אחר יקחנה:
ויספו השטרים לדבר אל העם

תרהבון מנהון: ארי יי אלהכון
דמדבר קדמיכון לאגחא לכון
קרב עם בעלי דבביכון
למפרק יתכון: לאן אלהי סאך
כורה מעכם יחארב לכם
אעדאיכם ויגיתכם: וימללון
סרכיא עם עמא למימר מן
גברא דבנא ביתא חדתא ולא
חנכיה יהך ויתוב לביתיה
דלמא יתקטיל בקרבא וגבר
אחרן יחנכניה: תם יכלם
אלערפא קום קאילין אי רגל
בנא ביתא גדידא ולם ידשנה
פלימץ וירגע אלי מנזלה כלא
יקתל פי אלחרב ויד שנה רגל

אכר: ומן גוברא דנצב כרמא ולא אחליה יהך ויתוב לביתיה דלמא
יתקטיל בקרבא וגבר אחרן יחלניה: ואי רגל גרס כרמא ולם
יתבדלה פלימץ וירגע אלי מנזלה כלא יקתל פי אלחרב ויתבדלה
רגל אכר: ומן גוברא דארס אתתא ולא נסבה יהך ויתוב לביתיה
דלמא יתקטיל בקרבא וגברא אחרן יסבנה: ואי רגל אמלך באמראה
ולם יזפהא פלימץ וירגע אלי מנזלה כלא יקתל פי אלחרב ויזפהא
רגל אכר: ויוספון סרכיא למללא עם עמא ויימרון מן גוברא

תריסין: ואל תחפזו: מקול הקרנות: ואל תערצו: מקול הצווחה: כי ה' אלהיכם וגו'. הם באים בנצחונו
שלבשר ודם ואתם באים בנצחונו שלמקום פלשתים באו בנצחונו שלגלית מה היה סופו נפל
ונפלו עמו: ההולך עמכם: זה מחנה הארון: ולא חנכו: לא דר בו: חנוך: לשון התחלה: ואיש אחר
יחנכנו: ודבר שלעגמת נפש הוא זה: ולא חללו: לא פדאו בשנה הרביעית שהפירות טעונין לאכלן

ואמרו מי האיש הירא ורך הלבב
ילך וישב לביתו ולא ימס את
לבב אחיו כלבבו: והיה ככלת
השטרים לדבר אל העם ופקדו
שרי צבאות בראש העם:
כי תקרב אל
עיר להלחם עליה וקראת
אליה לשלום: והיה אם שלום
תענך ופתחה לך והיה כל
העם הנמצא בה יהיו לך למס
ועבדוך: ואם לא תשלים

דדחיל ותביר לבא יהך ויתוב
לביתיה ולא יתבר ית ליבא
דאחוהי כלביה: תם יזיד אלערפא
פי מכאטבה אלקום ויקולו אי
רגל כאיף רקיק אלקלב פלימץ
וירגע אלי מנזלה ולא ידקק קלב
אכותה כקלבה: ויהי כד ישיצון
סרביא למללא עם עמא וימנון
רבני חילא בריש עמא: פענד
פראגהם מן מכאטבה אלקום
בואך פיוכלו בהם ריסא אלקום:
ארי תתקרב לקרתא:

לאגחא קרבא עלה ותקרי לה מלין דשלם: ואדי תקדמת אלא
קריה לתחארבהא פאדעהא אולא בסלאם: ויהי אם שלם תענינך:
ותפתח לך ויהי כל עמא דישתכח בה יהון לך מסקי מסין ויפלחונך:
פאן אגאבתך באלסלאם ופתחת לך פגמיע אלקום אלמוגודין פיהא יכונו
לך דמה ויכדמוך: ואם לא תשלים עמך ותעביד עמך קרב ותצור

בירושלם" או לחללן בדמים ולא כול הדמים בירושלם" ויספו השוטרים" למה נאמר כאן ויספו מוסיפין
זה על דברי הכהן שהכהן מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להושיע אתכם ומי האיש ושני
ושלישי כהן מדבר ושוטר משמיע וזה שוטר מדבר ושוטר משמיע" הירא ורך הלבב" ר' עקיבא
אומר כמשמעו שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה רבי יוסי הגלילי אומר
מעבירות שבידו ולכך תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה לכסות על החוזרים בשביל
עבירות שבידם שלא יבינו שהם בעלי עבירה והרואהו חוזר אומר שמא בנה בית או נטע כרם
או ארש אשה" פן ימות במלחמה" ישוב פן ימות שאם לא ישמע לדברי הכהן כדי הוא שימות"
שרי צבאות" שמעמידין זקפין מלפניהם ומלאחוריהם וכשילין של ברזל בידיהם וכל מי שרוצה
לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו זקפין בני אדם עומדים בקצה המערכה לזקוף את הנופלים
ולחזקם בדברים שובו אל המלחמה ולא תנוסו שתחלת נפילת ניסה" כי תקרב אל עיר: במלחמת
הרשות הכתוב מדבר כמו שמפורש בענין כן תעשה לכל הערים הרחוקות וג'" כל העם
הנמצא בה אפלו אתה מוצא בה משבעה אומות שנצטוית להחרימם אתה רשאי לקיימם" למס
ועבדוך" עד שיקבלו עליהם מסים ושעבוד" ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה: הכתוב

עמך ועשתה עמך מלחמה
וצרת עליה: ונתנה יהוה אלהיך
בידך והכית את כל זכורה לפי
חרב: רק הנשים והטף והבהמה
וכל אשר יהיה בעיר כל שללה
תבז לך ואכלת את שלל איביך
אשר נתן יהוה אלהיך לך: כן
תעשה לכל הערים הרחקת
ממך מאד אשר לא מערי הגוים
האלה הנה: רק מערי העמים
האלה אשר יהוה אלהיך נתן לך
נחלה לא תחיה כל נשמה: כי
החרם תחרימם החתי והאמרי
הכנעני והפרזי החוי והיבוסי

עלה: ואן לם תסלמך בל תחארבך
פחאצרהא: וימסרנה יי אלהך
בידך ותמחי ית כל דכורה לפתגם
דחרב: פיסלמהא אלה רבך פי
ידך פאקתל רגאלהא בחד אלסיף:
לחוד נשיא וטפלא ובעירא
וכל די יהי בקרתא כל עדאה
תבוז לך ותיכול ית עדי סנאך
דיהב יי אלהך לך: ואמא אלנסא
ואלאטפאל ואלבהאים וגמיע מא
פי אלקריה מן סלבהא פאגנמה
לנפסך וכל סלב אעדאך אלדי
רזקך אלה רבך: כין תעביד לכל
קרויא דרחיקין מנך לחדא דלא
מקרוי עממיא האלין אנון:

כדי אצנע באלקרא אלבעידה מנך גדא אלתי ליס הי מן קרא הולאי
אלאמם: לחוד מקרוי עממיא האלין די יי אלהך יהיב לך אחסנתא
לא תקיים כל נשמא: ואמא מן קרא הולאי אלאמם אלדי אלה רבך מעטיך
נחלה פלא תבקי מנהם נסמה: ארי גמרא תגמרינון חתאי ואמוראי
כנענאי ופרזאי חואי ויבוסאי: כמא דפקדך יי אלהך: בל אתלפהם
אתלאפא אלחתיין ואלאמוריין ואלכנעניין ואלפרזיין ואלחויין ואליבוסיין:

מדבר מבשרך שאם לא תשלים עמך סופה להלחם בך אם תניחנה ותלך׳ וצרת עליה׳ אף
להרעיבה ולהצמיאה ולהמיתה מיתת תחלואים׳ ונתנה ה׳ אלהיך בידך׳ אם עשית כל האמור
בענין סוף שה׳ נותנה בידך׳ והטף׳ אף טף שלזכרים ומה אני מקיים והכית את כל זכורה
בגדולים׳ כאשר צוך׳ לרבות את הגרגשי׳ למען לא ילמדו׳ הא אם עשו תשובה
ומתגיירין אתה רשאי לקבלם׳ ימים׳ שנים׳ רבים׳ שלשה מכאן אמרו אין צרין על עיירות

כאשר צוך יהוה אלהיך: למען
אשר לא ילמדו אתכם לעשות
ככל תועבתם אשר עשו
לאלהיהם וחטאתם ליהוה אלהיכם:
כי תצור אל
עיר להלחם עליה לתפשה לא ימים רבים
תשחית את עצה לנדח עליו
גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא
תכרת כי האדם עץ השדה לבא
מפניך במצור: רק עץ אשר
תדע כי לא עץ מאכל הוא
אתו תשחית וכרת ובנית מצור
על העיר אשר הוא עשה
עמך מלחמה עד רדתה:

כי ימצא חלל באדמה אשר

כמא אמרך אלה רבך: בדיל דלא
ילפון יתכון למעבד ככל
תועבתהון דעבדין לטעותהון
ותחובון קדם יי אלהכון: לכילא
יעלמוכם אן תצנעו כגמיע
מכאזיהם אלתי צנעוהא למ
למעבודאתהם פתכטו ללה
רבכם: ארי תצור על קרתא
יומין סגיאין לאגחא קרבא
עלה למכבשה לא תחביל ית
אילנה לארמא עלוהי ברזלא
ארי מנה תיכול ויתיה לא תקוץ
ארי לא כאנשא אילן חקלא
למיעל מן קדמך בצירא: ואדא
חאצרת קריה איאמא כתירה
לתחארבהא ותפתחהא פלא
תפסד שגרהא באן תחדן עליהא
אלחדיד לאנך מנה תאכל פלא תקטעה לאנה ליס מן אלנאס שגר אלצחרא כאלנאס
אלדי קד אכתפא מן בין ידיך באלחצאר: להוד אילן דתידע ארי לא אילן
דמיכל הוא יתיה תחביל ותקוץ ותבני כרקומין על קרתא דהיא עבדא
עמך קרב עד דתכבשה: לכן אי שגר עלמתה אנה ליס במטעם פאפסדה
ואקטעה ואבן אלאתלאח צארא עלי איה קריה חארבתך אלי אן תהדהא:
ארי ישתכח קטילא בארעא דיי אלהך

שלנכרים פחות משלשת ימים קודם לשבת ולימד שפותח בשלום שנים או שלשה ימים וכן הוא אומר וישב
דוד בציקלג ימים שנים ובמלחמת הרשות הכתוב מדבר: כי האדם עץ השדה: הרי כי משמש בלשון דלמא
שמא האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור מפניך להתייסר ביסורי רעב וצמא כאנשי העיר למה תשחיתנו

יהוה אלהיך נתן לך לרשתה
נפל בשדה לא נודע מי הכהו׃
ויצאו זקניך ושפטיך ומדדו
אל הערים אשר סביבת החלל׃
והיה העיר הקרבה אל החלל
ולקחו זקני העיר ההוא עגלת
בקר אשר לא עבד בה אשר
לא משכה בעל׃ והורדו זקני
העיר ההוא את העגלה אל נחל
איתן אשר לא יעבד בו ולא
יזרע וערפו שם את העגלה
בנחל׃ ונגשו הכהנים בני לוי
כי בם בחר יהוה אלהיך לשרתו
ולברך בשם יהוה ועל פיהם יהיה
כל ריב וכל נגע׃ וכל זקני העיר

יהיב לך למירתה רמי בחקלא
לא ידיע מן קטליה׃ ואדי וגד
קתיל פי אלבלד אלדי אללה רבך
מעטיך לתחוזה מטרוחא פי אלצחרי
לם יעלם מן קתלה׃ ויפקון סבך
ודיינך וימשחון לקרויא דבסחרנות
קטילא׃ פיכרג בעץ שיוכך וחכאמך
וימסחו אלי אלקרי אלתי חולי אלקתיל׃
ויהי קרתא דקריבא לקטילא ויסבון
סבי קרתא ההיא עגלת תורין דלא
אתפלח בה דלא נגדת בניר׃ פאיה קריה
כאנת קריבה אלי אלקתיל פליאכד
אהלהא עגלה מן אלבקר מא לם
תפלח ולם תמד אלניר׃ ויחתון סבי
קרתא ההיא ית עגלתא לנחל ביר
דלא מתפלח בה ולא מזדרע ויקפון

תמן ית עגלתא בנחלא׃ פיחדרו האולי' ואד צעב מא לם יפלח ולא יזרעו ויקפוהא
פיה׃ ויתקרבון כהנא בני לוי ארי בהון אתרעי יי' אלהך לשמשותיה
ולברכא בשמא דיי' ועל מימרהון יהי כל דין וכל מכתש סגירו׃ תם
יתקדם בעץ אלאימה בני לוי לאן אללה רבך אכתארהם ליכדמוה ויבארכו
באסמה ועלי קולהם יפצל כל חכם וכל בלא׃ וכל סבי קרתא ההיא
דקריבין לקטילא יסחון ית ידיהון על עגלתא דנקיפא בנחלא׃ פאדי גסל

ע"ד דרדתה: לשון דרוי שתהא כפופה לך: ויצאו זקניך: מיוחדים שבזקניך סנהדרי גדולה: ומדדו: ממקום
שהחלל שוכב: אל הערים אשר סביבות: לכל צד לידע איזו קרובה: אל נחל איתן: קשה שלא נעבד:
וערפו: קוצץ עורפה בקופיץ אמר הקב"ה תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות ותיערף במקום שאינו
עושה פירות לכפר על הריגתו של זה שלא הניחוהו לעשות פירות: ידינו לא שפכו: וכי עלתה

ההוא הקרבים אל החלל ירחצו
את ידיהם על העגלה הערופה
בנחל׃ וענו ואמרו ידינו לא שפכה
את הדם הזה ועינינו לא ראו׃
כפר לעמך ישראל אשר פדית
יהוה ואל תתן דם נקי בקרב
עמך ישראל ונכפר להם הדם׃
ואתה תבער הדם הנקי מקרבך
כי תעשה הישר בעיני יהוה׃

צא פיסן קימ עבדיהן

כי תצא למלחמה על איביך
ונתנו יהוה אלהיך בידך ושבית
שביו׃ וראית בשביה אשת

שפכו ק

גמיע שיוך תלך אלקריה אלקריבין
אלי אלקתיל ידיהם עלי אלעגלה
אלמקפאה פי אלואד׃ ויתיבון ויימלון
ידנא לא אשדא ית דמא הדין
ועיננא לא חזאה׃ ואכתרו וקלו
אידינא לא תספך הדי אלדם ועיוננא
לם תר דאך׃ כהניא יימלון כפר
לעמך ישראל דפרקתא ייי ולא
תתין חובת דם זכי בגו עמך
ישראל ויתכפר להון על דמא׃
תכוהם וקלו אללהם אגפר לקומך
אל אסראיל אלדי פככתהם ולא
תגעל עליהם עקובה תואני פי
דם ברי פיגפר להם מא תואנו
פי דאך אלדם׃ ואנת תפלי אשדי דם זכי מבינך ארי תעביד דכשר
קדם ייי׃ ואנת פאנך קאתל אלברי מן בינך פאנך תצנע אלמסתקים
ענד אלה׃ פ פ פ ארי תיפוק לאגחא קרבא על
בעלי דבבך וימסרינון ייי אלהך בידך ותשבי שביהון׃ ואדא
כרגת לאלחרב עלא אעדאך ואסלמה אלה רבך פי ידך וסבית
סביה׃ ותחזי בשביא איתתא שפירת ריו ותתרעי בה ותיסבה לך
לאתו׃ וראית פי אלסבי אמראה חסנה אלחליה פשגפת בהא פאתכדתהא

על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לויה הכהנים
אומרים כפר לעמך ישראל ונכפר להם הדם הכתוב מבשרם שמשעשו כן יכופר להם העון ואתה
תבער מגיד שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה הרי זה יהרג והוא הישר בעיני ה׳
כי תצא למלחמה במלחמת הרשות הכתוב מדבר שבמלחמת ארץ ישראל אין לומר ושבית שבו שהרי
כבר נאמר לא תחיה כל נשמה ושבית שבו לרבות כנענים שבתוכה ואע״פ שהן משבעה אומות ולקחת
לך לאשה לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע אם אין הקב״ה מתירה ישאנה באיסור אבל אם נשאה סופו
להיות שונאה שנ׳ כי תהיינה לאיש וג׳ וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה לכך נסמכו פרשיות הללו אשת

אפא

יפת תאר וחשקת בה ולקחת
לך לאשה׃ והבאתה אל תוך ביתך
וגלחה את ראשה ועשתה את
צפרניה׃ והסירה את שמלת
שביה מעליה וישבה בביתך
ובכתה את אביה ואת אמה ירח
ימים ואחר כן תבוא אליה
ובעלתה והיתה לך לאשה׃ והיה
אם לא חפצת בה ושלחתה
לנפשה ומכר לא תמכרנה
בכסף לא תתעמר בה תחת
אשר עניתה׃
כי תהיין לאיש שתי נשים
האחת אהובה והאחת שנואה

לך זוגה׃ ותעילנה לגו ביתך׃
ותגלח ית רישה׃ ותרבי ית
טופרהא׃ באן תדכלהא אלא
וסט מנזלך ותחלק ראסהא
ותרבי אצפארהא׃ ותעדי ית
כסות שביה מנה ותיתיב
בביתך׃ ותבכי ית אבוהא
וית אמה ירח יומין ובתר כין
תיעול לותה ותבעלינה׃ ותהי
לך לאתו׃ ותנזע תיאב סביהא
ענהא׃ ותקים כדאך פי מנזלך׃
ותבכי עלא מוהב אביהא
ואמהא שהרא׃ ובעד דאלך
תדכל אליהא פתבן בהא׃ ותכון
לך זוגה׃ ויהי אם לא תתרעי

בה ותפטרנה לנפשה׃ וזבנא לא תזבננה בכספא לא תתגר בה חלף
דעניתה׃ ואן לם תרידהא בעד דאך פאטלקהא חרה לנפסהא׃ וביעא
לא תביעהא בתמן׃ לא תסתלקהא בעד מא אתיתהא׃
ארי יהוין לגבר תרתין נשין חדא רחימתא וחדא סנואתא׃ וילידן
ליה בנין רחימתא וסנואתא׃ ויהי ברא בוכרא לסניאתא׃ ואן כאנת
זוגתאן לרגל אחדהמא מחבובה ואלאכרא משניה פולדאלה

אפלו אשת איש׳ ועשתה את צפרניה׳ תגדלם כדי שתתנוול׳ והסירה את שמלת שביה׳ לפי שהם
נאים שהכנענים בנותיהם מתקשטות במלחמה בשביל להזנות אחרים עמהם׳ וישבה בביתך׳ בבית
שמשתמש בו נכנס ונתקל בה רואה בבכייתה רואה בנוולה שתתגנה עליו׳ ובכתה את אביה׳ כל כך למה
כדי שתהא בת ישראל שמחה וזו עצבה בת ישראל מתקשטת וזו מתנוולת׳ והיה אם לא חפצת בה׳ מגיד לך
שסופך לשנאתה׳ לא תתעמר בה׳ לא תשתמש בה בלשון פרסי קורין לעבדות ושמוש עימראה מיסוד

וילדו לו בנים האהובה והשנואה
והיה הבן הבכר לשניאה:
והיה ביום הנחילו את בניו
את אשר יהיה לו לא יוכל
לבכר את בן האהובה על
פני בן השנואה הבכר: כי את
הבכר בן השנואה יכיר לתת
לו פי שנים בכל אשר ימצא
לו כי הוא ראשית אנו לו
משפט הבכרה:
כי יהיה לאיש
בן סורר ומורה איננו שמע
בקול אביו ובקול אמו ויסרו
אתו ולא ישמע אליהם: ותפשו

אולאדא וכאן אלאבן אלבכר
ללמשניה מנהמא: ויהי
ביומא דיחסין לבנוהי ית דיהי
ליה לית ליה רשו לבכרא ית בר
רחומתא על אפי בר סנואתא
בכרא: פפי יום ינחל בניה מא
ימן להפלא יגוז לה אן יפצל
אבן אלמחבובה עלא אבן אל
משניה אלבכר: ארי ית בכרא
בר סנואתא יפרש למיתן ליה
תרין חולקין בכל דישתכח ליה
ארי הוא ריש תקפיה ליה חזיא
בכירותא: בל יגב עליה אן יערף
אלנאס באלבכר אבן אלמשניה
ליעטא סהמין מן גמיע מא
יוגד להו אד הו אול כילה ולה חכם אלבכוריה:
ארי יהי לגבר בר סטי ומרוד ליתוהי מקביל למימרא אבוהי ולמימר
אמיה ומלפין יתיה ולא מקביל מנהון: ואן כאן לרגל אבן זאיד
מכאלף ליס יקבל אמר אביה ואמה ויודבאנה ולם יקבל מנהמא:
ויחדון ביה אבוהי ואמיה ויפקון יתיה לקדם סבי קרתיה ולתרע
בית דין אתריה: פליקבץ עליה אביה ואמה ויכרגאה אלי

שלרבי משה הדרשן למדתי כן" פי שנים" כנגד שני אחים" בכל אשר ימצא לו" מכאן שאין זה בכור
נוטל פי שנים בראוי לבא לאחר מיתת האב כבמוחזק" סורר" סר מן הדרך" ומורה" ממרה בדברי אביו
לשון ממרים" ויסרו אותו" מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו" בן סורר ומורה אינו חייב עד שיגנוב
ויאכל תרטימר בשר וישתה חצי לוג יין שנ' זולל וסובא ונאמר אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר
למו ובן סורר ומורה נהרג על שם סופו הגיעה תורה לסוף דעתו סוף שמכלה ממון אביו ומבקש
לימודו ואינו מוצא ועומד בפרשת דרכים ומלסטם הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב"

וכל

בו אביו ואמו והוציאו אתו אל
זקני עירו ואל שער מקמו׃
ואמרו אל זקני עירו בננו זה (לו חס)
סורר ומרה איננו שמע בקלנו
זולל וסבא׃ ורגמהו כל אנשי
עירו באבנים ומת ובערת הרע
מקרבך וכל ישראל ישמעו
ויראו׃ וכי
יהיה באיש חטא משפט מות
והומת ותלית אתו על עץ׃ לא
תלין נבלתו על העץ כי קבור
תקברנו ביום ההוא כי קללת
אלהים תלוי ולא תטמא את
אדמתך אשר יהוה אלהיך נתן
לך נחלה׃ לא תראה

שיוך קריתה ולבאב מכאנה
מוצעה׃ ויימרון לסבי קרתיה
ברנא דין סטי ומרוד ליתוהי
מקביל למימרנא זליל בסר
וסבי חמר׃ ויקולא להם אבננא
הדא זאיל מכאלף ליס יקבל
אמרנא והו מסרף ומפרט פי
אלחראם׃ וירגמוניה כל אנשי
קרתיה באבנא וימות ותפלי
עביד דביש מבינך וכל ישראל
ישמעון וידחלון׃ פירגמה גמיע
אהל קריתה בלחגארה חתא
ימות ותנפי אהל אשר מן בינכם
וגמיע אל אסראיל יסמעון ויכאפון׃
וארי יהי בגבר חובת
דין דקטול ויתקטיל ותצלוב
יתיה על צליבא׃ ואדא וגבת על אנסאן כטיה חכמהא אלקתל פקתל
פאצלבה על כשבה׃ לא תבית נבילתיה על צליבא ארי מקבר תקברניה
ביומא ההוא ארי על דחב קדם יי אצטליב ולא תסאיב ית ארעך די יי
אלהך יהיב לך אחסנא׃ ולא תבית גתתה עליהא בל ארפעה ודפנה פי דלך
אליום אד צלב למא אפתרא עלא אללה ולא תנגס בדלך בלדך אלדי
אללה רבך מעטיך נחלה׃ לא תחזי ית תורא דאחוך

וכל ישראל ישמעו וייראו׃ מכאן שצריך הכרזה בב"ד פלוני נסקל על שהיה בן סורר ומורה׃ וכי יהיה
באיש חטא משפט מות׃ סמיכות הפרשיות מגיד שאם חסים עליו אביו ואמו סוף שיצא לתרבות
רעה ויעבור עבירות ויתחייב מיתה בב"ד׃ ותלית אותו על עץ׃ רבותינו אמרו כל הנסקלין נתלין
שנ' כי קללת אלהים תלוי והמברך ה' בסקילה׃ כי קללת אלהים תלוי׃ זלזולו של מלך הוא שאדם עשוי
בדמות דיוקנו שלו וישראל הם בניו משל לשני אחים תאומים שהיו דומין זה לזה אחד נעשה מלך ואחד

את שור אחיך או את שיו
נדחים והתעלמת מהם השב
תשיבם לאחיך: ואם לא קרוב
אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו
אל תוך ביתך והיה עמך עד
דרש אחיך אתו והשבתו לו:
וכן תעשה לחמרו וכן תעשה
לשמלתו וכן תעשה לכל
אבדת אחיך אשר תאבד ממנו
ומצאתה לא תוכל להתעלם:
לא תראה את חמור
אחיך או שורו נפלים בדרך
והתעלמת מהם הקם תקים עמו:

או ית אמריה דטען ותתכביש ותתכבוש
מנהון אתבא תתיבינון לאחוך:
ולא תרא תור אכיך או שאתה
צאלין פתתגאפל ענהמא בל
רדהמא אליה רדא: ואם לא קריב
אחוך לותך ולא ידעת ליה:
ותכנשניה לגו ביתך ויהי עמך
עד דיתבע אחוך יתיה ותתיבניה
ליה: ואן לם יכון אכיך קריבא אליך
או לם תערפה פצמה דאכל מנזלך
יכון ענדך אלי אן ילתמסה אכיך
פתרדה עליה: וכין תעביד
לחמריה וכין תעביד לכסותיה
וכין תעביד לכל אבידתא דאחוך
דתיבד מנה ותשכחנה ליתלך רשו לכסיותה: וכדא פאצנע
בחמארה ובתובה ובסאיר צואל אכיך אלדי תציע מנה פתגדהא
לא יחל לך אן תתגאפל ענהא: לא תחזי ית חמרא דאחוך
או תוריה רמן באורחא ותכבוש מנהון אקמא תקים עמיה: ולא
תרא חמאר אכיך או תורה ואקעין פי אלטריק פתתגאפל ענהמא:
בל אקמהמא מעה אקאמה:

כתפש ללסטיות ונתלה כל הרואה אותו אומר המלך תלוי כל קללה שבמקרא לשון הקל וזלזול כמו
והוא קללני קללה נמרצת: והתעלמת: כובש עין כאילו אינו רואהו: לא תראה והתעלמת: לא תראה אותו
שיתעלם ממנו זהו פשוטו ורבותינו אמרו פעמים שאתה מתעלם וכו' עד דרוש אחיך: וכי תעלה בלבך
שיתנהו לו קודם שידרשהו אלא דרשהו שלא יהא רמאי: והשבתו לו: שתהא בו השבה שלא יאכל
בביתך כדי דמיו ותתבעם ממנו מכאן אמרו כל דבר שעושה ואוכל יעשה ויאכל ושאינו עושה ואוכל
ימכר: לא תוכל להתעלם: לכבוש עינך כאילו אינך רואה אותו: הקם תקים: זו טעינה להטעין משאו
שנופל מעליו: עמו: עם בעליו אבל אם הלך וישב לו ואמר לו הואיל ועליך מצוה אם רצית לטעון טעון
פטור: לא יהיה כלי גבר על אשה: שתהא דומה לאיש כדי שתלך בין האנשים שאין זו אלא לשם ניאוף:

ולא

לא יהיה כלי גבר
על אשה ולא ילבש גבר שמלת
אשה כי תועבת יהוה אלהיך כל
עשה אלה:
כי יקרא קן צפור לפניך בדרך
בכל עץ או על הארץ אפרחים
או ביצים והאם רבצת על
האפרחים או על הביצים לא
תקח האם על הבנים: שלח
תשלח את האם ואת הבנים
תקח לך למען ייטב לך והארכת
ימים: כי תבנה
בית חדש ועשית מעקה לגגך
ולא תשים דמים בביתך כי יפל
הנפל ממנו: לא תזרע כרמך

ק' קן רב מאורת גרשנור

בב

לא יהי תקון זין דגבר על איתא·
ולא יתקן גבר בתקוני איתא ארי
מרחק קדם יי אלהך כל עביד אלין:
ולא תכון אלת אלרגל עלי אלנסא·
ולא ילבס אלרגל זי אלנסא· לאן
אללה רבך יכרה כל מן יצנע דאך:
ארי תערע קנא דצפרא קדמך·
באורחא בכל אילן או על ארעא·
אפרוחין או ביעין ואימא רביעא
על אפרוחין או על ביעין· לא
תיסב אימא על בניא: ואן ואפית
וכרא מן אלטאיר קדאמך פי אלטריק
או פי שגרה או עלי אלארץ פראכא
או ביצא ואלאם ראבצה עלי אלפרא
תאכד אלאם מע אלבנין: שלחא תשלח
ית אימא וית בניא תיסב לך בדיל
דייטב לך ותוריך יומין: בל אטלק אלאם ואטלקא ואכד אלבנין לנפסך· לכי
יכאר לך ותטול איאמך: ארי תבני ביתא חדתא ותעבד תיקא
לאגרך ולא תשוי חובת קטול בביתך ארי יפול דנפיל מנה: ואדא בנית ביתא
גדידא פאצנע דראבזין עלי סטחך ולא תגעל גדרא פי מנזלך יסקט מנה מן יסקט:

ולא ילבש גבר שמלת אשה: לילך לישב בין הנשים. ד"א שלא ישיר שער הערוה ושער שבבית השחי: כי
תועבת. לא אסרה תורה אלא לבוש המביא לידי תועבה. כי יקרא. פרט למזומן. לא תקח האם בעודה על
בניה. למען ייטב לך וכו' אם מצוה קלה שאין בה חסרון כיס אמרה תורה למען ייטב לך והארכת ימים
קל וחומר למתן שכרן של מצות חמורות. כי תב' בית חדש. אם קיימת מצות שלוח הקן סופך לבנות
בית חדש ותקיים מצות מעקה שמצוה גוררת מצוה ותגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים לכך נסמכו
פרשיות הללו. מעקה. גדר סביב לגג ואונקלוס ת' תיקא כגון תיק שמשמר מה שבתוכו.
כי יפל הנופל. ראוי זה ליפול ואעפ"כ לא תתגלגל מיתתו על ידך שמגלגלין זכות על ידי
זכאי וחובה על ידי חייב. כלאים. חטה ושעורה וחרצן במפולת יד. כן תקדש כתרגומו

כרמך כלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם׃
לא תחרש בשור ובחמר יחדו׃ לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו׃
גדלים תעשה לך על ארבע כנפות כסותך אשר תכסה בה׃
כי יקח איש אשה ובא אליה ושנאה׃ ושם לה עלילת דברים והוצא עליה שם רע ואמר את האשה הזאת לקחתי ואקרב אליה ולא מצאתי לה בתולים׃ ולקח

לא תזרע כרמך עירובין דלמא תסתאב דמעת זרעא דתזרע ועללת כרמא׃ לא תהדע ככרמך מן מעין כלא תחרס עלין סלאפה אזרע אדי תזרעה מע גלה אכרם׃ לא תדרי בתורא ובחמרא כחדא׃ ולא תצמר אתזר וחמאר גמיעא׃ לא תלבש שעטנזא עמר וכיתן מחבר כחדא׃ ולא תלבסתובא מכתלטא מן צוף וכתאן גמיעא׃
כרוספדין תעביד לך על ארבע כנפי כסותך דתתכסי בה׃ ואצנע לך גדאילא פי ארבעא טראף אזארך אדי תתגטא בה׃
ארי יסב גבר אתתא וייעול לותה ויסנינה׃ ואדא תזוג רגל באמראה ודכל איהא תם שנאהא׃
וישוי לה תסקופי מלין ויפיק עלה שום ביש ויימר ית אתתא הדא נסיבית וקריבית לותה ולא אשכחית לה בתולין׃ פגעל להא עללא מן אכלאם ואכרג עליהא אסמא רדיא ויקול אני תזוגת בהדה אמראה ודכות בהא ולם אגד להא בכרא׃ ויסב אבוהא דעולימתא ואמה ויפקון ית בתולי עולימתא לקדם סבי (לקדם סבי קרתא)

תקדש כתרגומו תתקדש כל דבר המתעב על האדם בין לשבח בין לגנאי נקרא הקדש כגון יקוד נופל בו לשון קדוש
כמו אל תגש בי כי קדשתיך׃ לא תחרוש בשור וגו׳ הוא הדין לכל שני מינין שבעולם הה להנהיג
יחד קשורים זה בזה בהולכת שום משא׃ שעטנז לשון ערוב ורבותינו דרשו שוע טווי ונוז׃ גדילים
תעשה לך אף מן הכלאים לכך סמכן הכתוב׃ ובא אליה ושנאה סופו ושם לה עלילות דברים עבירה
גוררת עבירה עבר על לא תשנא סופו לבא לידי לשון הרע׃ את האשה הזאת מכאן שאין אומרים דבר

אבי הנער ואמה והוציאו את
בתולי הנער אל זקני העיר
השערה: ואמר אבי הנער אל
הזקנים את בתי נתתי לאיש
הזה לאשה וישנאה: והנה הוא
שם עלילת דברים לאמר לא
מצאתי לבתך בתולים ואלה
בתולי בתי ופרשו השמלה
לפני זקני העיר: ולקחו זקני
העיר ההוא את האיש ויסרו
אתו: וענשו אתו מאה כסף
ונתנו לאבי הנערה כי הוציא
שם רע על בתולת ישראל
ולו תהיה לאשה לא יוכל לשלחה
כל ימיו: ואם אמת

קרתא ולתרע בית דין אתרא:
פליאכד אביהא ואמהא אלבאה
פי בלדהא אלי שיוך אלקריה ואלי
באב אלחאכם: ויימר אבוהא
דעולימתא לסביא ית ברתי
יהבית לגברא הדין לאתו וסנה:
פקאל אביהא ללשיוך אני זווגת
אבנתי להדא אלרגל פשנאהא:
והא הוא שוי תסקופי מלין
למימר לא אשכחית לברתך
בתולין ואלין בתולי ברתי:
ויפרסון שושיפא קדם סבי
קרתא: והודא הו קד געל להא
עללא מן אלכלאם פקאל לם אגד
להא בראא והדה בראתהא:
ויבסטו אלמנדיל או מקאמה בין

ידיהם: וידבלון סבי קרתא ההיא ית גברא וילקון יתיה: פליאכדו
שיוך תלך אלקריה ד׳לך אלרגל ויודבוה: ויגבון מניה מאה סלעין דכסף
ויתנון לאבוהא דעולימתא ארי אפיק שום ביש על בתולתא בת
ישראל וליה תהי לאנתו לית ליה רשו למפטרה כל יומוהי: ויגרמוה
מאיה דרהם פצ׳ה וידפעוהא אלי אבו אלגאריה למא אכרג אסמא רדיא
עלא בכר מן אל אסראיל ותכון לה זוגה ולא יגוז לה טלאקהא טול
טול עמרה: ואם קשטא הוה פתגמא הדין לא אשתכחו בתולין

לא בפני בעל דין: אבי הנערה ואמה: מי שגדלו גידולים הרעים יתבזו עליה: ואמר אבי הנערה: מלמד
שאין רשות לאשה לדבר בפני האיש: ופרשו השמלה: הרי משל מחוורין הדברים כשמלה: ויסרו אתו: מלקות:

הָיָה הַדָּבָר הַזֶּה לֹא נִמְצְאוּ בְתוּלִים
לַנַּעֲרָ׃ וְהוֹצִיאוּ אֶת הַנַּעֲרָ אֶל
פֶּתַח בֵּית אָבִיהָ וּסְקָלוּהָ אַנְשֵׁי
עִירָהּ בָּאֲבָנִים וָמֵתָה כִּי עָשְׂתָה
נְבָלָה בְּיִשְׂרָאֵל לִזְנוֹת בֵּית אָבִיהָ
וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ׃
כִּי יִמָּצֵא אִישׁ שֹׁכֵב
עִם אִשָּׁה בְעֻלַת בַּעַל וּמֵתוּ
גַּם שְׁנֵיהֶם הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִם
הָאִשָּׁה וְהָאִשָּׁה וּבִעַרְתָּ הָרָע
מִיִּשְׂרָאֵל׃ כִּי יִהְיֶה ג
נַעֲרָ בְתוּלָה מְאֹרָשָׂה לְאִישׁ
וּמְצָאָהּ אִישׁ בָּעִיר וְשָׁכַב עִמָּהּ׃
וְהוֹצֵאתֶם אֶת שְׁנֵיהֶם אֶל שַׁעַר

לעולימתא׃ ואן כאן לאמר חקא
ולם תוגד ללגאריה בראה׃ ויפקון
ית עולימתא לתרע בית אבוהא.
ויר גמונה אנשי קרתה באבניא
ותמות. ארי עבדת קלנא בישראל
לזנאה בית אבוהא ותפלי עביד
דביש מבינך׃ פלתכרג אלי באב
בית אביהא ויר גמוהא גמיע
אהל קריתהא בלחגארה אלי אן
תמות למא צנעת כסאסה פי
אסראיל פפגרת מחצנה פי בית
אביהא ואנף אהל אלשר פי מא
בינכם׃ ארי ישתכח גבר
שכיב עם אתתא אתת גבר
ויתקטלון אף תרויהון גברא
דשכיב עם אתתא ואתתא ותפלי עביד דביש מישראל׃ ואן וגד רגל
מצאגעא אמראה דאת בעל פליקתלא גמיעא אלרגל אלמצאגעהא והי
ואנף אהל אלשר מן אסראיל׃ ארי יהי עולימתא בתולתא
דמארסא לגבר וישכחנה גברא בקרתא וישכוב עמה׃ ואדי כאנה
גאריה בכר ממלכה לרגל פוגדהא רגל אכר פי קריה פצאגעהא׃
ותפקון ית תרויהון לתרע קרתא ההיא ותרגמון יתהון באבניא וימותון
ית עולימתא על עיסק דלא צוחת בקרתא וית גוברא על עיסק דעני

ואם אמת היה הדבר" בעדים והתראה שזינתה לאחר האירוסין" אל פתח בית אביה׃ ראו גידולים ש
גידלתם" לזנות בית אביה׃ כמו בבית אביה" כל אנשי עירה׃ במעמד כל אנשי עירה׃ ומצאה איש
בעיר" לפיכך שכב עמה פירצה קוראה לגנב הא אין ישבה בביתה לא אירע לה׃ ומתו גם שניהם׃ להוציא
מעשה אחודים שאין האשה נהנית מהם" גם׃ לרבות הבאים מאחריהם׃ לא גם שניהם לרבות את הולד

העיר ההוא וסקלתם אתם
באבנים ומתו את הנער על
דבר אשר לא צעקה בעיר
ואת האיש על דבר אשר ענה
את אשת רעהו ובערת הרע
מקרבך׃
ואם בשדה ימצא האיש את
הנער המארשה והחזיק בה
האיש ושכב עמה ומת האיש
אשר שכב עמה לבדו ולנער
לא תעשה דבר אין לנער חטא
מות כי כאשר יקום איש על
רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה׃
כי בשדה מצאה צעקה הנער
המארשה ואין מושיע לה׃
כי ימצא
איש נער בתולה אשר לא ארשה

ית אתת חבריה ותפלי׃ עביד
דביש מבינך׃ פאכרגוהמא גמיעא׃
אלי באב תלך אלקריה פארגמוהמא
באלחגארה חתי ימותא אמא
אלגאריה בסבב מא לם תצרך
והי פי אלקריה ואמא אלרגל פבסבב
מא אתא זוגה צאחבה ואנקף
אהל אשר מן בינכם׃
ואם בחקלא ישכח גוברא ית
עולימתא דמארסא ויתקף בה
גברא וישכוב עמה ויתקטיל
גברא דשכיב עמה בלחודוהי׃
ואן וגד אלרגל אלגאריה אלממלכה
פי אלצחרא ואמסכהא וצאגעהא
פיקתל דלך אלרגל אלמצאגעהא
וחדה׃ ולעולימתא לא תעביד
מדעם לית לעולימתא חובת דין
דקטול ארי כמא דיקום גברא
על חבריה ויקטלניה נפש כין פתגמא הדין׃ ולא תצנע בהא שיא
ליס להא כטייה תוגב אלקתל ואנמא מתל אמרהא הו כמן יקום עלי
צאחבה פיצרבה ויפיתה נפסה׃ ארי בחקלא אשכחה צוחת
עולימתא דמארסא ולית דפריק לה׃ ואדא וגדהא פי אלצחרא פימכן
אן תכון קד צרכת פלם יכון להא מגית׃ ארי ישכח גבר
עולימתא בתולתא דלא מארסא ויחדנה וישכוב עמה וישתכחון׃

ותפשה ושכב עמה ונמצאו׃
ונתן האיש השכב עמה לאבי
הנער חמשים כסף ולו תהיה
לאשה תחת אשר ענה לא יוכל
שלחה כל ימיו׃
לא יקח איש את אשת
אביו ולא יגלה כנף אביו׃
לא יבא פצוע דכא
וכרות שפכה בקהל יהוה׃
לא יבא ממזר
בקהל יהוה גם דור עשירי לא
יבא לו בקהל יהוה׃
לא יבא עמוני ומואבי
בקהל יהוה גם דור עשירי לא
יבא להם בקהל יהוה עד עולם׃

ואן וגד רגל גאריה בכר מא
לם תמלך פאצטבטהא וצאגעהא׃
ויתן גברא דשכיב
עמה לאבוהא דעולימתא
חמשין סלעין דכסף וליה תהי
לאתו חלף דעניה לית ליה רשו
למפטרה כל יומוהי׃ פליעט
דאך אלרגל לאביהא כמסין
דרהם ותכון לה זוגה בדל מא
אתאהא ולא יגוז לה טלאקהא
טול עמרה׃ לא יסב גבר
ית אתת אבוהי ולא יגלי כנפא
דאבוהי׃ לא יתזווג רגל זוגה אביה
כדאך ולא יכשף כנף אביה׃
לא ידכון דפסיק ודמחבל למיעל
בקהלא דיי׃ לא ידכל מפרוג אלכצא
ומקטוע אלאחליל פי גוק אללה׃ לא ידכון ממזירא למיעל בקהלא
דיי אף דרא עשיראה לא ידכון ליה למיעל בקהלא דיי׃ ולא ידכל
אלזנים פי גוק אללה חתי אלגיל אלעאשר מנה לא ידכל פי גוק אללה׃
לא ידכון עמונאי ומואבאי למיעל בקהלא דיי אף דרא עשיראה לא איתכשר
להון למיעל בקהלא דיי עד עלמא׃ ולא ידכל עמוני ומואבי פי גוק
אללה חתא אלגיל אלעאשר מנהם לא ידכל פי גוק אללה אלי אלאבד׃

שאם היתה מעוברת אין ממתינין לה עד שתלד כי כאשר יקום וג' לפי פשוטו זהו משמעו כי באונס היתה
ובחזקה עמד עליה כאדם העומד על חבירו להרגו ורבותינו דרשוהו בא ללמד ונמצא למד וכו׳ לא
יקח אין לו בה ליקוחין ואין קדושין תופסין בה ולא יגלה כנף אביו שומרת יבם של אביו הראויה לאביו והרי
כבר הוזהר עליה משום ערות אחי אביך אלא לעבור על זו בשני לאוין ולסמוך לה לא יבא ממזר ללמד שאין
ממזר אלא מחייבי כריתות וקל וחומר מחייבי מיתת בית דין שאין בעריות מיתת בית דין שאין בה כרת פצוע דכא

זנפנעו

על דבר אשר לא קדמו אתכם
בלחם ובמים בדרך בצאתכם
ממצרים ואשר שכר עליך את
בלעם בן בעור מפתור ארם
נהרים לקללך׃ ולא אבה יהוה
אלהיך לשמע אל בלעם ויהפך
יהוה אלהיך לך את הקללה
לברכה כי אהבך יהוה אלהיך׃
לא תדרש שלמם וטבתם כל
ימיך לעולם׃ לא
תתעב אדמי כי אחיך הוא לא
תתעב מצרי כי גר היית בארצו׃
בנים אשר יולדו להם דור שלישי

על עיסק דלא ערעו יתכון
בלחמא ובמיא במפקכון
ממצרים ודאגר עלך ית בלעם
בר בעור מפתור ארם דעל
פלת ללטטותך׃ בסבב לם
יתלקוכם באלכבז ואלמא פי
אלטריק פי כרוגכם מן מצר
ולמא אסתגאר עליך בלעם
אבן בעור מן פתור ארם
נהרים ליִלענך׃ ולא אבא יי
אלהך לקבלא מן בלעם והפך
יי אלהך לך ית לוטין לברכן
אלי ליחמך יי אלהך׃ ולא ישא
אלה רבך אן יקבל מן בלעם

בחורה

בלי קלב לך אללענה ברכה למא אחבך׃ לא תתבע שלמהון וטבתהון
כל יומך לעלם׃ פלא תלתמס סלאמהם ולא כירהם טול זמאנך אבדא׃
לא תרחק אדומאה ארי אחוך הוא׃ לא תרחק מצראה׃
ארי דייר הויתא בארעיה׃ לא תכרה אלארומי לאנה אכוך ולא תכרה
אלמצרי לאנך כנת גריבא פי בלדה׃ בנין דיתילידו להון דרא תליתאה
ידכי להון למיעל בקהלא דיי׃ ואלגיל אלתאלת מן אלבנין אלדי יולדון להם׃

שנפצעו או נדכאו ביצים שלו׳׳ וכרות שפכה׳׳ שנכרתת הגיד ושעב איננו יורה קילוח זרע אלא שופך ושותת
ואינו מוליד׳׳ לא יבא ממזר בקהל ה׳׳ לא ישא ישראלית׳׳ לא יבא עמוני׳ לא ישא ישראלית׳׳ על דבר׳ על
העצה שיעצו אתכם להחטיאכם׳׳ בדרך׳ שהייתם בטירוף׳׳ לא תדרש שלומם׳׳ מכלל שנאמר עמך
ישב בקרבך יכול אף זה כן ת״ל לא תדרוש שלומם׳׳ לא תתעב אדומי׳ לגמרי ואע״פ שראוי לך לתעבו
שיצא בחרב לקראתך׳׳ לא תתעב מצרי׳ מכל וכל אע״פ שזרקו זכוריכם ליאור מה טעם שהיו
לכם אכסניא בשעת הדוחק לפיכך׳׳ בנים אשר יולדו להם דור שלישי הם׳׳ ושאר אומות מותרין
מיד הא למדת שהמחטיא לאדם קשה לו מן ההורגו שההורגו הורגו בעולם הזה והמחטיאו מוציאו
מן העולם הזה ומן העולם הבא לפיכך אדום שקדמו בחרב לא נתעבו וכן מצריים שטבעום ואו שהחטיאום

יבאו להם בקהל יהוה׃
כי תצא מחנה על איביך ה
ונשמרת מכל דבר רע׃ כי יהיה
בך איש אשר לא יהיה טהור
מקרה לילה ויצא אל מחוץ
למחנה לא יבא אל תוך המחנה׃
והיה לפנות ערב ירחץ במים
וכבא השמש יבא אל תוך המחנה׃
ויד תהיה לך מחוץ למחנה
ויצאת שמה חוץ׃ ויתד תהיה
לך על אזנך והיה בשבתך
חוץ וחפרתה בה ושבת וכסית
את צאתך׃ כי יהוה אלהיך
מתהלך בקרב מחנך להצילך

ידכלון פי גוק אלה׃
ארי תיפוק משריתא על בעלי
דבבך ותסתמר מכל מדעם
ביש׃ ואדי כרגת פי עסכר עלי
אעדאיך פאחתרז מן כלאם מן כל
אמר קביח׃ ארי יהי בך גבר
דלא יהי דכי מקרי ליליא ויפוק
למברא למשריתא לא ייעול
לגו משריתא׃ ואן כאן פיכם
רגל ליס טאהר מן עארץ
אלליל פליכרג אלי כארג אלעסכר
מן חית לא ידכל אלי וסטה׃ ויהי
למפני רמשא יסחי במיא וכמיעל
שמשא ייעול לגו משריתא׃
פאדי כאן ענד אתגאה אלליל ירחץ
בלמא ועני מגיב אלשמס ידכל אליה׃ ואתר מתקן יהי לך מברא
למשריתא ותיפוק תמן לברא׃ וליכון לך מכאן כארג דלך אלעסכרי
תכון הנאך כארגא מנה׃ וסכתא תהי לך על זינך ויהי במתבך
כברא ותחפר בה ותתוב ותכסי ית מפקתך׃ ויכון לך ותד מע סלאחך
פאדי תברזת כארגא מנה פאחפר בה ועד וגטי דלך אלרגיע׃ ארי
[illegible] אלהך שכינתיה מהלכא בגו משריתך לשיזבותך
כתעבו׃ כי תצא מחנה׃ ונשמרת׃ שהשטן מקטרג בשעת הסכנה׃ מקרה לילה׃ דבר
הכתוב בהווה׃ ויצא אל מחוץ למחנה׃ זו מצות עשה׃ ולא יבא אל תוך המחנה׃ זו מצות
לא תעשה ואסור ליכנס למחנה לוייה וכל שכן למחנה שכינה׃ והיה לפנות ערב׃ סמוך
להערב שמשו יטבול שאינו טהור בלא הערב שמש׃ ויד תהיה לך׃ כתרגומו וכמו איש
על ידו׃ מחוץ למחנה׃ חוץ לענן׃ על אזנך׃ לבד משאר כלי תשמישך׃ אזנך׃ כמו
כלי זיין׃ ולא יראה בך׃ הקב״ה ערות דבר׃ לא תסגיר עבד׃ כתרגומו׃ לא אפלו עבד

ולתת איביך לפניך והיה מחניך
קדוש ולא יראה בך ערות
דבר ושב מאחריך׃
לא תסגיר עבד
אל אדניו אשר ינצל אליך מעם
אדניו׃ עמך ישב בקרבך במקום
אשר יבחר באחד שעריך
בטוב לו לא תוננו׃
לא תהיה קדשה
מבנות ישראל ולא יהיה קדש
מבני ישראל׃ לא תביא אתנן
זונה ומחיר כלב בית יהוה
אלהיך לכל נדר כי תועבת יהוה
אלהיך גם שניהם׃

ולממסר סנאך קדמך ותהי
משריתך קדישא ולא יחזי בך
עבירת פתגם ויתוב מימריה
מלאוטבא לך׃ לאן אללה רבך
מולה סאיר פי וסט עסכרך ליכלצך
ויסלם אעדאיך פי ידך פיכון
עסכרך מקדסא ולא ירא פיך
אמרא קביחא פינצרף ענך׃
לא תמסר עבד עממין
ליד רבוניה דישתיזב לותך
מן קדם רבוניה׃ ולא תסלם
עבדא אלי מולאה יתכלץ אליך מן
דינה כל תומנה׃ עמך יתיב בינך
באתרא דיתרעי בחדא מן קרוך
בדייטב ליה לא תוניניה׃ ולי יגלס
ענדך פימא בינך פי אלמוצע אלדי יכתארה פי אחדי מחאלך פי אצלח
לה ולא תסתצהדה׃ לא תהי איתתא מבנת ישראל לגבר עבד ולא
יסב גוברא מבני ישראל אתתא אמא׃ ולא תכון מן בנאת אסראיל
ממתעה ולא מן בני אסראיל ממתע׃ לא תעיל אגר זניתא וחלופי
כלבא לבית מקדשא דיי אלהך לכל נדר ארי מרחק קדם יי אלהך
אף תרויהון׃ ולא תדכל שיא מן אגרה אלזואני ואתמאן אלכלאב אלי
בית אללה רבך פי נדר לאן אללה רבך יכרההמא גמיעא׃

כנעני שלישראל שברח מחוצה לארץ׳ לא תהיה קדשה׳ מופקרת מקודשת ומזומנת לזנות׳ ולא
יהיה קדש׳ מזומן למשכב זכור׳ ואונקלוס תרגם לא תהי׳ איתתא מבנת ישראל לגבר עבד שאף זו
מופקרת לבעילת זנות היא מאחר שאין קדושין תופסין לו בה שהרי הוקשו לחמור שנ׳ שבו לכם
פה עם החמור עם הדומה לחמור ולא יסב גוברא מבני ישראל אתתא אמה שאף הוא נעשה קדש על
ידה שכל בעילותיו בעילת זנות שאין קדושין תופסין לו בה׳ אתנן זונה׳ נתן לה טלה באתננה פסול׳

לא תשיך לאחיך נשך
כסף נשך אכל נשך כל דבר
אשר ישך: לנכרי תשיך ולאחיך
לא תשיך למען יברכך יהוה
אלהיך בכל משלח ידך על
הארץ אשר אתה בא שמה
לרשתה: כי תדר
נדר ליהוה אלהיך לא תאחר
לשלמו כי דרש ידרשנו יהוה
אלהיך מעמך והיה בך חטא:
וכי תחדל לנדר לא יהיה בך חטא:
מוצא שפתיך תשמר ועשית

עקוס לאחורו

לא תרבי לאחוך רבית כסף
רבית עבור רבית כל מדעם
דמתרבי: לא תעאין אכיך עיינה
דראהם ולא עיינה טעאם ולא
כל אמר יעאין: לבר עממין
תרבי ולאחוך לא תרבי בדיל
די יברכנך יי אלהך בכל אושטות
ידך על ארעא דאת עליל לתמן
למירתה: כל אגריב תעאינה
ואכיך לא תעאינה לכי יבארך
לך אללה פי גמיע ממד ידך פי
אלבלד אלדי אנת דאכל אליה
לתחוזה: ארי תידר נדר
קדם יי אלהך לא תאחר לשלמותיה ארי מתבע יתבעניה יי
אלהך מנך ויהי בך חובא: ואדא נדרת נדרא ללה רבך פלא
תוכר וופא בה לאן אללה רבך יטאלבך בה מטאלבה פתחל בך
עקובה: וארי תתמנע מלמדר לא יהי בך חובא: מא לו
אנתהית אוולא מן אן תנדר לם תחל בך עקובה: אפקות
ספותך תיטר ותעביד כמא דנדרת קדם יי אלהך נדבתא
דמלילתא בפומך: לאן מא כרג מן שפתיך אחפטה ואעמל
בה כמא נדרת ללה רבך מתברעא· מא קלתה

להקריבה·· ומחיר כלב·· החליף שה בכלב·· גם שניהם·· לרבות שנוייהם כגון חטים ועשאן
תלתן·· לא תשיך·· אזהרה ללוה שלא ליתן רבית למלוה ואחר כך אזהרה למלוה את
כספך לא תתן לו בנשך·· לנכרי תשיך·· ולא לאחיך לאו הבא מכלל עשה עשה לעבור
עליו בשני לאוין ועשה·· לא תאחר לשלמו·· שלשה רגלים ולמדהו רבותינו מן המקרא··
מוצא שפתיך תשמור·· ליתן עשה על לא תעשה·· כי תבא בכרם רעך·· בפועל הכתוב

אדבר

כאשר נדרת ליהוה אלהיך
נדבה אשר דברת בפיך׃
כי תבא בכרם רעך
ואכלת ענבים כנפשך שבעך
ואל כליך לא תתן׃
כי תבא בקמת רעך
וקטפת מלילת בידך וחרמש
לא תניף על קמת רעך׃
כי יקח איש אשה
ובעלה והיה אם לא תמצא חן
בעיניו כי מצא בה ערות דבר
וכתב לה ספר כריתת ונתן
בידה ושלחה מביתו׃ ויצאה
מביתו והלכה והיתה לאיש
אחר׃ ושנאה האיש האחרון

בפאך׃ ארי תתגר
בכרמא דחברך ותיכול ענבין
כנפשך סבעך ולמנך לא
תתין׃ ואדא אסתוגרת פי כרם
צאחבך פכל מן ענב שהותך
שבעך ולא תצ'ע מנה שיא
פי אניתך׃ ארי תתגר
בקמתא דחברך ותקטוף
דמלין בידך ומגלא לא תרים
על קמתא דחברך׃ ואדי
אסתוגרת פי סנבל צאחבך
פאקטף מנה מא תפרכה פי
ידך ולא תחרך אמנגל פי
סנבל צאחבך לנפסך׃
ארי יסב גבר איתתא
ויבעולנה ויהי אם לא תשכח

רחמין בעינוהי ארי אשכח בה עבירת פתגם ויכתוב לה גט
פטורין ויתין בידה ויפטרינה מביתיה׃ ואלא תזווג רגל אמראה
ומלכהא תם אנהא לם תגד חט'א ענדה או וגד עליהא אמרא
קביחא פלי כתב להא כתאב קטע ויד פעה איהא ויטלקהא
מנה׃ ותיפוק מביתיה ותהך ותהי לגבר אחרן׃ פאן כרגת מן
מנזלה ומצ'ת פצארת לרגל אכ'ר׃ ויסנינה גברא בתראה

מדבר׃ ואל כליך לא תתן׃ מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הבציר בזמן שאתה נותן לכליו
של בעל הבית אבל אם בא לעדור ולקשקש אינו אוכל׃ כנפשך׃ כמה שתרצה׃ שבעך׃ ולא אכילה
גסה׃ כי תבא בקמת רעך׃ אף זו בפועל הכתוב מדבר׃ כי מצא בה ערות דבר׃ מצוה עליו לגרשה שלא
תמצא חן בעיניו׃ לאיש אחר׃ אין זה בן זוגו של ראשון הוא הוציא רשעה מתוך ביתו וזה הכניסה׃ ושנאה

וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה
ושלחה מביתו או כי ימות האיש
האחרון אשר לקחה לו לאשה׃
לא יוכל בעלה הראשון אשר
שלחה לשוב לקחתה להיות
לו לאשה אחרי אשר הטמאה
כי תועבה הוא לפני יהוה ולא
תחטיא את הארץ אשר
יהוה אלהיך נתן לך נחלה׃
כי יקח איש
אשה חדשה לא יצא בצבא
ולא יעבר עליו לכל דבר
נקי יהיה לביתו שנה אחת
ושמח את אשתו אשר לקח׃

ויכתוב לה גט פיטורין ויתין
בידהא ויפטרינה מביתיה או
ארי ימות גברא בתראה דנסבה
ליה לאנתו׃ פשנאהא ארגל
אלאכר וכתב להא כתאב קטעה
ודפעה אליהא וטלקהא מנה או
מאת ארגל אלאכר אלדי אתכדהא
לה זוגה׃ לית ליה רשו לבעלה
קדמאה דפטרה למתב למסבה
למסבה למהוי ליה לאנתו בתר
דאסתאבת ארי מרחקא היא קדם יוי
ולא תחייב ית ארעא דיוי אלהך
יהיב לך אחסנא׃ פלא יחל לבעלהא
אלאול אלדי טלקהא אן יעוד ויתזוג
בהא אן תכון לה זוגה בעד מא

מלכהא גירה פאנהא כריהה בין ידי אללה פלא תוקע כטא על בלדך
אלדי אללה רבך מעטיך נחלה׃ ארי יסב גבר אתתא חדתא לא יפוק
בחילא ולא יעבר עלוהי לכל פתגם פניי יהי לביתיה שתא חדא ויחדי ית
אתתיה דנסיב׃ ואדי תזוג רגל אמראה גדידה פלא יכרג פי גיש ולא
ימר בה שי מן אמורה כלי יכון פארגא לביתה סנה ואחדה ויפרח זוגתה אלתי

הא׳ ישה אחרון״ הכתוב מדבר שסופו לשנאתה ואם לאו קברתו שנ׳ או כי ימות״ אחרי אשר הוטמאה״
לרבות סוטה שנסתרה״ אשה חדשה״ שהיא חדשה לו ואפילו אלמנה פרט למחזיר גרושתו״ ולא
יעבר עליו״ דבר הצבא״ לכל דבר״ שהוא צורך הצבא לא לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים אבל
החוזרים מעורכים המלחמה על פי כהן כגון בנה בית ולא חנכו או ארש אשה ולא לקחה כי
מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים״ יהיה לביתו״ אף בשביל ביתו אם בנה בית וחנכו
ואם נטע כרם וחללו אינו זז מביתו בשביל צרכי המלחמה״ לביתו״ זה ביתו יהיה לתבות
את כרמו״ ושמח״ ישמח את אשתו ותרגומו ויחדי ית אתתיה והמתרגם עם אתתיה טועה
הוא שאין זה תרגום של ושמח אלא של ושמח״ רחים״ היא התחתונה״ רכב״ היא העליונה״

לא יחבל רחים ורכב כי נפש
הוא חבל: כי
ימצא איש גנב נפש מאחיו
מבני ישראל והתעמר בו
ומכרו ומת הגנב ההוא ובערת
הרע מקרבך:
השמר בנגע הצרעת לשמר
מאד ולעשות ככל אשר יורו
אתכם הכהנים הלוים כאשר
צויתם תשמרו לעשות: זכור
את אשר עשה יהוה אלהיך
למרים בדרך בצאתכם ממצרים:
כי תשה ברעך
משאת מאומה לא תבא אל ביתו
לעבט עבטו: בחוץ תעמד

אתכלהא: לא יסב משכונא
רחיא ורכבא ארי בהון מתעביד
מזון לכל נפש: ולא יסתרהן
אחד ארחא אספלא ואעליא
פאנהא אנמא יסתרהן קות אנפוס:
ארי ישתכח גבר גניב
נפשא מאחוהי מבני ישראל
ויתגר ביה ויזבניניה ויתקטיל
גנבא ההוא ותפלי עביד דביש
מבינך: ואן וגדא אנסאן קד סלך
נפסא מן אכותה מן בני אסרא
פאסתרקהא או באעהא פאקתל
דלך אסארק ואנקי אהל אשר
מן בינכם: אסתמר במכתש
סגירו למיטר לחדא ולמעבד
ככל די ילפון יתכון כהניא ליואי
כמה דפקידתנון תיטרון למעבד: ותחרז מן בלוא אברץ ואחפץ רסמה
גדא ואעמל בה כמי יפתוכם אלאימה אלליואניין כמא אמרתהם: הוי דכיר
ית דעבד יי אלהך למרים באורחא במפקכון ממצרים: ואדכר מא
צנע אלה רבך במרים מתלה פי אלטריק פי כרוגכם מן מצר:
ארי תרשי בחברך רשו מדעם לא תיעול לביתיה למסב משכוניה: ואדי
אנסית צאחבך נסייה פלא תדכל אלי ביתה לתאכד עוצהא: בברא תקום
לא יחבול: אם באו למשכנו על חובו בבית דין לא ימשכננו בדברים העושים בהן אוכל נפש: כי ימצא
לא יתבול: אם באו למשכנו על חובו בבית דין לא ימשכננו בדברים העושים בהן אוכל נפש: כי ימצא
בעדים והתראה וכן כל ימצא שבתורה: והתעמר בו: אינו חייב עד שישתמש בו: השמר בנגע הצרעת:
בציונת
שלא תתלוש סימני טומאה ולא תקוץ את הבהרת: ככל אשר יורו אתכם: אם להסגיר אם להחליט
אם לטהר: זכור את אשר עשה למרים: אם באת להזהר שלא תלקה בצרעת אל תספר לשון הרע
זכור העשוי למרים שדברה באחיה ולקתה בנגעים: כי תשה ברעך: תחוב בחבירך: משאת מאומה:

והאיש אשר אתה נשה בו יוציא
אליך את העבוט החוצה: ואם
איש עני הוא לא תשכב בעבטו:
השב תשיב לו את העבוט כבוא
השמש ושכב בשלמתו וברכך
ולך תהיה צדקה לפני יהוה
אלהיך: לא תעשק
שכיר עני ואביון מאחיך או
מגרך אשר בארצך בשעריך:
ביומו תתן שכרו ולא תבוא
עליו השמש כי עני הוא ואליו
הוא נשא את נפשו ולא יקרא
עליך אל יהוה והיה בך חטא:

וגברא דאת רשי ביה יפיק לך
ית משכונא לברא: כלקתאגא
וארגל אלדי אנסיתאה הו יכרג
לך אלעוץ אלי כארג: ואם גבר
מסכן הוא לא תשכוב במשכוניה:
ואן כאן רגל צעיפא פלא תבית
עוצה ענדך: אתבא תתיב ליה
ית משכונא כמיעל שמשא.
וישכוב בכסותיה ויברכינך
ולך תהי זכו קדם יי אלהך: כלרדה
אליה רדא ענד מגיב אלשמס אד
ינאם פיה פידעו לך אלי אללה פתכון
לך חסנה בין ידי אללה רבך:
לא תעשוק אגירא ענא ומסכינא

מאחך או מגיורך דבארעך בקרוך: ולא תגשם אגירא ולאצה צעיפא או
מסכין מן אכותך או מן ציפך אלדי פי בלדך פי מחאלך: ביומיה תתן אגריה
ולא תיעול עלוהי שמשא ארי ענייא הוא וליה הוא מסר ית נפשיה ולא
יקרי עלך קדם יי ויהי בך חובא: בל אדפע אליה אגרתה פי יומה מן
קבל אן תגיב אלשמס אד הו צעיף ועליה קד כאטר בנפסה:
ולא ידעו עליך אלי אללה פתחל בך עקובה: לא ימותון אבהן

חוב שלכלום: לא תשכב בעבוטו: לא תשכב ועבוטו אצלך: כבוא השמש: אם כסות לילה הוא
ואם כסות יום החזירה בבקר וכבר כתוב באלה המשפטים עד בא השמש תשיבנו לו כל היום
תשיבנו לו ובבא השמש תקחנו: וברכך: ואם אינו מברכך מכל מקום ולך תהיה צדקה: לא תעשוק
שכיר: והלא כבר כתוב אלא לעבור על האביון בשני לאוין לא תעשוק שכר שכיר שהוא עני
ואביון ועל העשיר כבר הוזהר לא תעשוק את רעך: אביון: התאב לכל דבר: מגרך: זה גר צדק
בשעריך: זה גר תושב האוכל נבלות: אשר בארצך: לרבות שכר בהמה וכלים: ואליו הוא
נושא את נפשו: אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות עליה בכבש ותלה באילן: והיה
בך חטא: מכל מקום אלא שממהרין ליפרע על ידי הקורא: לא יומתו אבות על בנים:

לא יומתו אבות על בנים ובנים
לא יומתו על אבות איש בחטאו
יומתו׃ לא תטה
משפט גר יתום ולא תחבל בגד
אלמנה׃ וזכרת כי עבד היית
במצרים ויפדך יהוה אלהיך
משם על כן אנכי מצוך לעשות
את הדבר הזה׃
כי תקצר קצירך
בשדך ושכחת עמר בשדה
לא תשוב לקחתו לגר ליתום
ולאלמנה יהיה למען יברכך
יהוה אלהיך בכל מעשה
ידיך׃ כי תחבט

על פום בנין ובנין לא ימותון
על פום אבהן אנש בחוביה
ימותון: ולא יקתל אבא ען
בנין ולא בנין ען אבא בל
כל אמר בכטייתה:
לא תצלי דין גיור ייתם ולא
תסב משכונא כסות ארמלא:
ולא תמייל חכם גריב או יתים
ולא תסתרהן תוב ארמלה: ותדכר
ארי עבדא הויתא במצרים: הוית א
ופרקך יי אלהך מתמן על כן
אנא מפקיד לך למעבד ית
פתגמא הדין: ואדכר אנך כנת
עבדא פי בלד מצר ולדאלך
אנא אמרך באן תצנע הדא אלאמר:

ארי תחצור חצדך בחקלך ותתנשי עומרא בחקלא לא
תתוב למסביה לגיורא ליתמא ולארמלתא יהי בדיל דיברכנך יי אלהך
בכל עובדי ידך: ואדא חצדת חצאדך פי ציעתך פנסית כפה פי
אלציעה פלא תרגע פתאכדהא בל תכון לגריב ואליתים ואלארמלה
לכי יבארך לך אלה רבך פי גמיע עמל ידך: ארי תחבוט

בעדות בנים ואם תאמר בעבור בנים כבר נאמר איש בחטאו יומתו אבל מי שאינו איש מת בעון אבותיו ~
והקטנים מתים בעון אבותם בידי שמים" לא תטה משפט גר יתום" ועל העשיר כבר הוזהר לא תטה
משפט ושנה בעני לעבור עליו בשני לאוין לפי שנקל להטות משפט עני יותר משל עשיר לכך
הזהיר ושנה עליו" ולא תחבול" שלא בשעת הלואה" וזכרת" על מנת כן פדיתיך לשמור חקותי אפלו
יש חסרון כיס בדבר" ושכחת עומר" ולא גדיש מכאן אמרו עומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה"
בשדה לרבות שכחת קמה ששכח מקצתה מלקצור: לא תשוב לקחתו" מכאן אמרו שלאחריו הוא
שכחה שלפניו אינו שכחה שאינו בבל תשוב" למען יברכך" אעפ שבאת לידו שלא במתכוין
ק"ו למעשה במתכוין אמור מעתה נפלה סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס בה הרי הוא מתברך עליה"

זיתך לא תפאר אחריך לגר
ליתום ולאלמנה יהיה: כי תבצר
כרמך לא תעולל אחריך לגר
ליתום ולאלמנה יהיה: וזכרת
כי עבד היית בארץ מצרים
על כן אנכי מצוך לעשות את
הדבר הזה: כי
יהיה ריב בין אנשים ונגשו
אל המשפט ושפטום והצדיקו
את הצדיק והרשיעו את
הרשע: והיה אם בן הכות
הרשע והפילו השפט והכהו
לפניו כדי רשעתו במספר:

זיתך לא תפלי בתרך לגיורא
ליתמא ולארמלתא יהי: ואדי
כרטת זיתונך פלא תסתקץ
בעד דאך בל יכון ללגריב
ואליתים ואלארמלה: ארי תקטוף
כרמך לא תעליל בתרך לגיורא
ליתמא ולארמלתא יהי: ואדא
קטפת כרמך פלא תמושש בעד
דאך בל יכון ללגריב ואליתים
ואלארמלה: ותדכר ארי עבדא
הויתא בארעא דמצרים על
כין אנא מפקיד לך למעבד ית
פתגמא הדין: ואדכר אנך כנת
עבדא פי בלד מצר ולדאך אנא
אמרך באן תצנע הדה אלאמור: ארי יהי דין בין גובריא ויתקרבון
לדינא וידונון ית זכאה ויחייבון ית חייבא: ואדי וקעת כצומה בין אנאס
פליתקדמו אלי דוי אלחכם יחכמו בינהם פליזכו אלזכי ויצלמו אלצאלם: ויהי
אם בר חייב לאלקאה חייבא וירמיניה דיינא [illegible] קדמוהי כמסת חובתיה
במנין: פאן אסתחק אלצאלם אלצרבא פליבטחה אלחאכם ויצרבה במקדאר צלאלתה:

וידיעון

וילקיה

לא תפאר. לא תטול תפארתו ממנו מכאן שמניחין פיאה באילן. אחריך.
זו שכחה. לא תעולל. מצאת בו עוללות לא תקחנה ואיזו היא עוללות כל שאין לה לא כתף ולא
נטף הרי היא לבעל הבית. וראיתי בגמרא ירושלמית איזו היא כתף פסיגין זה על גב זה נטף יש לה אחד מהם
בשדרה ויורדות. כי יהיה ריב. סופם להיות נגשים אל המשפט אמור מעתה אין שלום יוצא מתוך
מריבה מי גרם ללוט לפרוש מן הצדיק הוי אומר זו מריבה. והרשיעו את הרשע. יכול כל
המתחייבין בדין לוקין תל' והיה אם בן הכות הרשע פעמים לוקה ופעמים אינו לוקה ומי הלוקה
למוד מן הענין לא תחסום שור בדישו לאו שלא ניתק לעשה. והפילו השופט מלמד שאין מלקין
אותו לא עומד ולא יושב אלא מוטה. לפניו כדי רשעתו. ולאחריו כדי שתים מכאן אמרו
מלקין אותו שתי ידות מלאחריו ושליש מלפניו. במספר. ואינו נקוד במספר למד שהוא דבוק
לומר במספר ארבעים ולא ארבעים שלמים אלא מנין שהוא סוכם ומשלים לארבעים והן ארבעים חסר אחת.

לא

ארבעים יכנו לא יסיף פן
יסיף להכתו על אלה מכה רבה
ונקלה אחיך לעיניך: לא
תחסם שור בדישו:
כי ישבו אחים
יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו
לא תהיה אשת המת החוצה
לאיש זר יבמה יבא עליה ולקחה
לו לאשה ויבמה: והיה הבכור
אשר תלד יקום על שם אחיו
המת ולא ימחה שמו מישראל:
ואם לא יחפץ האיש לקחת את

כמקואר לכטייתה באחצא:
ארבעין ילקוניה לא יוסיף דלמא
יוסיף לאלקיותיה על אליך
מחא רבא ויקל אחוך לעינך:
יגלדה ארבעין לא יזיד עליהא
שיא פאן זאד עלי ד׳לך שיא
צארה גלדה עצימה וליהון
אכוך בחצרתך: לא תיחוד פום
תורא בדישיה: לא תכטם אתור
פי דוסה: ארי יתבון אחין
כחדא וימות חד מנהון ובר לית
ליה לא תהי אתת [redacted] לברא
לגבר אחרן יבמה ייעול עלה

מיתנא

ויסבה ליה לאתו ויבמנה: ואד׳י אקאם אכואן גמיעא תם מאת
אחדהמא וליס לה ולד פלא תכון זוגה ד׳לך אלמייתלרגל גריב
כארג ען אכוה בל סלפהא ידכל אליהא ויתכ׳דהא לה זוגה ויבן
בהא: ויהי בכרא דתליד יקום על שמא דאחוהי [illegible] ולא יתמחי
שמיה מישראל: וליכון אלבכר אלד׳י ירגא אן תלד מנה הו אלד׳י יקום
עלי אסם אכיה אלמייתלא ינדרס אסמה מן אסראיל: ואם לא יצבי גברא

מיתנא

לא יוסיף: מכאן אזהרה למכה את חבירו וקלה אחיך כל היום קורהו רשע ומשלקה קראהו אחיך: לא
תחסום שור דבר הכתוב בהווה והוא הדין לכל בהמה חיה ועוף ולכל מלאכה שהיא בדבר מאכל
אם כן למה נאמר שור להוציא את האדם בדישו יכול יחסמנו מבחוץ תל לא תחסום שור מכל
מקום ולמה נאמר דישו ללמד לך מה דיש מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו וגידולו מן הארץ אף כל
כיוצא בו יצא החולב והמגבן והמחבץ שאין גידולו מן הארץ יצא הלש והמקטף שנגמרה מלאכתו
לחלה יצא הבודל בתמרים ובגרוגרות שנגמרה מלאכתן למעשר כי ישבו אחים יחדו שהיתה
להם ישיבה אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו יחדו המיוחדים בנחלה פרט א
לאחיו מן האם ובן אין לו עיין עליו בן או בת או בן הבן או בת הבן או בת הבת והיה הבכור
גדול האחים הוא ייבם אותה אשר תלד פרט לאילונית שאינה יולדת יקום על שם אחיו
זה שייבם את אשתו יטול נחלת המת בנכסי אביו ולא ימחה שמו פרט לאשת סריס ששמו מחוי

יבמתו ועלתה יבמתו השערה
אל הזקנים ואמרה מאן יבמי
להקים לאחיו שם בישראל
לא אבה יבמי: וקראו לו זקני
עירו ודברו אליו ועמד ואמר
לא חפצתי לקחתה: ונגשה
יבמתו אליו לעיני הזקנים
וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה
בפניו וענתה ואמרה ככה
יעשה לאיש אשר לא יבנה
את בית אחיו: ונקרא שמו
בישראל בית חלוץ הנעל:
כי ינצו אנשים יחדו
איש ואחיו וקרבה אשת האחד

למסב ית יבמתיה ותיסק
יבמתיה לתרע בית דינא לקדם
סביא ותימר סריב יבמי
לאקמא לאחוהי שמא בישר׳
לא אבא ליבמותי ופאן לם ישא
דלך ארגל אן יתזווג סלפתה
פלתצעד אלי באב אלחאכם אלי
אשיוך ותקול קד אבא סלפי
אן יקים לאכיה אסמא פי מא
בין אסראיל ולם ישא אן יבן
בי: ויקרון ליה סבי קרתיה וימללון
עמיה ויקום ויימר לא רעינא
למסבה: פידעו בה שיוך קריתה
ויכלמוה פי דלך פאדא וקף עלא
אקול וקאל אני לא אריד אתזווג

כהא: ותתקרב יבמתיה לותיה לקדם סביא ותשרי סיניה מעל רגליה
ותירוק באפוהי ותתיב ותימר כדין יתעביד לגברא דלא יבני ית ביתא
דאחוהי: תתקדמת אליה בחצרת אלשיוך ותכלע נעלה ותבצק בחצרתה
ואגאבתה וקאלת כדי יצנע באלרגל אלדי לא יבני בית אכיה: ויתקרי
שמיה בישראל בית שרי סינא: וליסם אסמה פי אסראיל בית מכלוע
אלנעל: ארי ינצון גברין כחדא גבר ואחוהי ותתקרב אתת חד

השערה" כתרגומו לתרע בית דינא" ועמד" בעמידה" ואמר" בלשון הקדש ואף היא דבריה בלשון
הקודש" וירקה בפניו" על גבי קרקע" אשר לא יבנה" מכאן למי שחלץ שלא יחזור
וייבם דלא כתיב אשר לא בנה אלא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה:
ונקרא שמו וגומ'" מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל" כי ינצו אנשים" סופו לבא לידי
מכות שנ' מיד מכהו אין שלום יוצא מתוך ידי מצות" וקצותה את כפה" ממון דמי בשתו

הכל

להציל את אישה מיד מכהו ושלחה ידה והחזיקה במבשיו: וקצתה את כפה לא תחוס עינך: לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה: לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה: אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך למען יאריכו ימיך על האדמה אשר יהוה אלהיך נתן לך: כי תועבת יהוה אלהיך כל עשה אלה כל עשה עול: זכור את אשר עשה לך עמלק

לשיזבא ית בעלה מיד מחוהי ותושיט ידה ותתקיף בבית בהתתיה: ואדא תנאצא רגלאן גמיעא פגלב אחדהמא אלאכר פתקדמת זוגתה לתכלצה מן ידה פמדת ידהא ואמסכת חיאה: ותקוץ ית ידה לא תחוס עינך: פאקטע ידהא לתכלצה מנהא ולא תשפק עליהא: לא יהי לך בכיסך מתקל ומתקל: רב וזעיר: ולא יכון לך פי כיסך צנגאת כברא וצגרא: לא יהי לך בביתך מכילא ומכילא רבתא וזעירתא: ולא יכון לך פי ביתך מכילין כביר וצגיר: מתקלין

שלמין דקשוט יהון לך מכילן שלמן דקשוט יהון לך בדיל דיידכון יומך על ארעא די יי אלהך יהיב לך: בל צנגאת ואפיאת עאדלת תכון לך ואכיאל ואפיה עאדלה תכון לך לכי תטול אעמאך פי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך: ארי מרחק קדם יי כל עביד אלין כל עביד אלהך
שקר: אן כל יהוה אלה רבך כל צאנע הולאי גמיע צאנעי אגור: הוי דכיר ית די עבד לך עמלק באורחא במפקכון ממצרים: אדכר מא צנע בך עמלק פי אלטריק פי

הכל לפי המבייש והמתבייש או אינו אלא ידה ממש נאמר כאן לא תחוס ונאמר להלן בעדים
זוממין לא תחוס מה להלן ממון אף כאן ממון: גדולה וקטנה: גדולה: כשמכחשת את הקטנה
שלא יהא נוטל בגדולה ומחזיר בקטנה: לא יהיה לך: אם עשית כן לא יהיה לך כלום: אבן
ואבן משקלות: אבן שלמה וצדק יהיה לך: אם עשית כן יהיה לך הרבה: זכור את אשר עשה לך:

בדרך בצאתכם ממצרים׃ אשר
קרך בדרך ויזנב בך כל
הנחשלים אחריך ואתה עיף
ויגע ולא ירא אלהים׃ והיה
בהניח יהוה אלהיך לך מכל
איביך מסביב בארץ אשר יהוה
אלהיך נתן לך נחלה לרשתה
תמחה את זכר עמלק מתחת
השמים לא תשכח׃

קי פסו׳ סימ׳ עלי

והיה כי תבוא אל הארץ אשר
יהוה אלהיך נתן לך נחלה
וירשתה וישבת בה׃ ולקחת

כדנפקכם מן מצר׳ דערעך
באורחא וקטיל בך כל דהוו
מתאחרין בתרך ואת משלהי
ולאי ולא דחיל מן קדם יי׃ ואנה
ואפתך פי אלטריק פתטלף
מנך גמיע אלמנזחפין ואנת
לגב ותעב ולם יכאף אללה׃ ויהי
כד יניח יי אלהך לך מכל בעלי
דבבך מסחור סחור בארעא דיי
אלהך יהיב לך אחסנא למירתה׃
תמחי ית דוכרניה דעמלק׃
מתחות שמיא לא תתנשי׃
פאדא אראחך אללה רבך׃ מן
גמיע אעדאיך אלדין חוליך פי
אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך נחלה לתחוזה׃ פאמח דכר עמלק
מן תחת אלסמא ולא תנס דלך׃ פ פ פ ויהי ארי תיעול
לארעא דיי אלהך יהיב לך אחסנא ותירתה ותתיב בה׃ ואדא דכלת
אלי אלבלד אלדי אללה רבך מעטיך נחלה פחזתה ואקמת בה׃ ותסב

אם שקרת במדות ובמשקלות הוי דואג מגרוי האויב שנ׳ מאזני מרמה תועבת ה׳ וכתיב
בתריה בא זדון ויבא קלון׃ אשר קרך בדרך׃ לשון מקרה׃ ד״א לשון קרי וטומאה שהיה
מטמאן במשכב זכור׃ ד״א לשון קור וחום צננך והפשירך מרתיחתך שהיו האומות יראים
להלחם בכם ובא זה והתחיל והראה מקום לאחרים׃ משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה
יכולה לירד בתוכה בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה אע״פ שנכוה הקרה אותה בפני
אחרים׃ ויזנב בך׃ מכת זנב חותך מילות וזורק כלפי מעלה׃ כל הנחשלים אחריך׃ חסירי
כח מחמת חטאם שהיה הענן פולטן׃ ואתה עיף ויגע׃ עיף בצמא דכתיב ויצמא שם העם למים
וכתיב אחריו ויבא עמלק׃ ויגע׃ בדרך׃ ולא ירא׃ עמלק אלהים מלהרע לך׃ תמחה את זכר
עמלק׃ מאיש ועד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שה שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו
הבהמה לומר בהמה זו משל עמלק היתה׃ חסלת כי תצא
והיה כי תבא׃ וירשתה וישבת בה׃ מגיד שלא נתחייבו בבכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה׃

מראשית כל פרי האדמה אשר
תביא מארצך אשר יהוה אלהיך
נתן לך ושמת בטנא והלכת
אל המקום אשר יבחר יהוה
אלהיך לשכן שמו שם: ובאת
אל הכהן אשר יהיה בימים ההם
ואמרת אליו הגדתי היום ליהוה
אלהיך כי באתי אל הארץ
אשר נשבע יהוה לאבתינו לתת
לנו: ולקח הכהן הטנא מידך
והניחו לפני מזבח יהוה אלהיך:
וענית ואמרת לפני יהוה אלהיך
ארמי אבד אבי וירד מצרימה

מריש כל אבא ארעא דתעיל
מארעך די יי אלהך יהיב לך
ותשוי בסלא ותהך לאתרא
דיתרעי יי אלהך לאשראה
שכינתיה תמן: פכד מן אואיל
תמר אלארץ אלדי תדכלה מן
ריאצך אלדי אללה רבך מעטיך
ותצירה פי בנגה ואמץ אלא
אלמוצע אלדי יכתארה אללה רבך
ליחל נורה פיה: ותיתי לות
כהנא די יהי ביומיא האינון ותימר
ליה חויתי יומא דין קדם יי אלהך
ארי עלית לארעא דקיים יי
לאבהתנא למתן לנא: ותצר בה
אלי אלאמאם אלדי יכון פי דלך אלזמאן וקל לה קד שכרת אליום ללה רבך
אני דכלת אלי אלבלד אלדי קסם אללה לאבאינא אן יעטינאה: ויסב כהנא
סלא מן ידך ויחתניה קדם מדבחא דיי אלהך: ויאכד אלאמאם תלך
אלבנגה מן ידך פיצעהא בין ידי מדבח אללה רבך: ותתיב ותימר
קדם יי אלהך לבן ארמאה בעא לאובדא ית אבא ונחת למצרים

מראשית" ולא כל ראשית שאין כל הפירות חייבין בבכורים אלא שבעת המינין בלבד נאמ' כאן
ארץ ונאמ' להלן ארץ חטה ושעורה וג' מה להלן משבעת המינין שנשתבחה בהן ארץ ישראל אף כאן
שבח ארץ ישראל שהן שבעה מינין: זית שמן" זית אגורי ששמנו אגור בתוכו" ודבש" הוא דבש
תמרים" מראשית" אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה כורך עליה גמי לסימן ואומר הרי
זו בכורים" אשר יהיה בימים ההם" אין לך אלא כהן שבימיך כמו שהוא" ואמרת אליו" שאינך
כפוי טובה" הגדתי היום" פעם אחת בשנה ולא שתי פעמים" ולקח הכהן הטנא מידך" להניף
אותו כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף" וענית" לשון הרמת קול" ארמי אובד אבי"
מזכיר חסדי המקום ארמי אובד אבי לבן בקש לעקור את הכל כשרדף אחר יעקב ובשביל
שחישב לעשות חשבלו המקום כאלו עשה שאומות העולם עלוהם חושב להם הקב"ה מחשבה כמעשה.

ויגר שם במתי מעט ויהי שם
לגוי גדול עצום ורב וירעו
אתנו המצרים ויענונו ויתנו
עלינו עבדה קשה ונצעק אל
יהוה אלהי אבתינו וישמע
יהוה את קלנו וירא את ענינו
ואת עמלנו ואת לחצנו ויוצאנו
יהוה ממצרים ביד חזקה
ובזרע נטויה ובמרא גדל
ובאתות ובמפתים ויבאנו
אל המקום הזה ויתן לנו את
הארץ הזאת ארץ זבת ודבש: חלב

ודר תמן בעם זעיר והוה תמן
לעם רב תקיף וסגי ׃ תסאבתרי
וקלבין ידי אלה רבקאן ארמני
כאדאן יביד אבי פנזל מצרא
פסכן תם ברהט קליל פצאר
תם אמה כבירה עצימה כתירה ׃
ואבאישו לנא מצראי ועניונא
ויהבו עלנא פלחנא קשיא ׃
פאסא בנא אלמצריון ועדבונא
וגעלו עלינא כדמה צעבה ׃
וצלינא קדם יי אלהא דאבהתנא
וקביל יי צלותנא וגלי קדמוהי
עמלנא ולאותנא ודחקנא ׃

פצרכנא אלי אללה אלאה אבאינא פסמע צותנא ונצר לדענא
ושקאנא וצגטנא ׃ ואפקנא יי ממצרים ביד תקיפא ובדרע
מרמם ובחזונא רבא ובאתין ובמופתין ׃ פאכרגנא אללה מן
מצר ביד שדידה ודראע ממדודה ומכאיף עצים ואיאת
ובראהין ׃ ואיתינא לאתרא הדין ויהב לנא ית ארעא הדא
ארע עבדא חלב ודבש ׃ וגאבנא אלי הדא אלמוצע ואעטאנא
הדה אלבלד בלד יפיץ אללבן ואלעסל ׃ וכען הא איתיתי
ית ריש אבא ארעא דיהבת לי יי ותחתיניה קדם יי
אלהך ותסגוד קדם יי אלהך ׃ ואן הודא קד

וירד מצרימה׳ ועוד אחרים באו לכלותינו שאחרי צאת ירד יעקב למצרים׳ במתי
מעט בשבעים נפש ׳אל המקום הזה׳ זה בית המקדש ׳ויתן לנו את הארץ׳ כמשמעו׳
הבאתי׳ מגיד שנוטלו אחר הכפתה כהן ואוחזו בידו כשהוא קורא והוצר ומניף׳ ושמחת׳

בכל

ועתה הנה הבאתי את ראשית
פרי האדמה אשר נתתה לי
יהוה והנחתו לפני יהוה אלהיך
והשתחוית לפני יהוה אלהיך:
ושמחת בכל הטוב אשר
נתן לך יהוה אלהיך ולביתך
אתה והלוי והגר אשר
בקרבך:
כי תכלה לעשר את כל
מעשר תבואתך בשנה
השלישית שנת המעשר
ונתתה ללוי לגר ליתום
ולאלמנה ואכלו בשעריך
ושבעו: ואמרת לפני יהוה

גית באואיל תמר אלארץ' אלד'י
רזקתניהא יא רב תם צ'עה:
בין ידי קדס אללה רבך ואסגד
בין ידי אללה רבך: ותחתפל בכל
טיבתא דיהב לך יי אלהך
ולאנש ביתך את וליואה
וגיורא דביניך: ואפרח בכל
כיר רזקך אללה רבך אנת ואלך
ואללוי ואלגריב אלדי פי מחאלך:
ארי תשיצי לעסרא
ית כל מעסר עללתך בשתא
תליתיתא שנת מעסרא ותתין
לליואה לגיורא ליתמא
ולארמלתא וייכלון בקרוך
ויסבעון: ואדי פרגת מן

תעשיר גמיע עשור גלתך ודלך פי אלסנה אלתאלתה סנה כמאל
אלעשור ואדפע ד'לך אלי אללוי ואלגריב ואליתים ואלארמלה ואכלו
מנה פי מחאלך ושבעו: ותימר קדם יי אלהך פליתי קודש

בכל הטוב. מכאן אמרו אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה מעצרת ועד החג שאדם מלקט
תבואתו ופירותיו ויינו ושמנו אבל מהחג ואילך מביא ואינו קורא. אתה והלוי. אף הלוי חייב בבכורים
אם נטעו בתוך עריהם. והגר אשר בקרבך. מביא ואינו קורא שאינו יכול לומר לאבותינו. כי
תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמור להפריש מעשר של שנה
השלישית קבע זמן הביעור והודוי בערב הפסח של שנה הרביעית שנאמר מקצה שלוש
שנים תוציא וג' נאמר כאן מקץ ונאמר להלן מקץ שבע שנים לענין הקהל מה להלן רגל
אף כאן רגל או מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות תל' כי תכלה לעשר מעשרות שנה
השלישית רגל שהמעשרות כלין בו וזהו פסח שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות
נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית וכל מי שעיכב מעשרותיו הצריכו הכתוב לבערו
מן הבית. שנת המעשר. שנה שאין נוהג בה מעשר אחד משני מעשרות שנהגו בשתי שנים שלפניה
ששנה ראשונה של שמטה נוהג בה מעשר ראשון כמו שנ' כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר ומעשר
שני ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך הרי שתי מעשרות ובא ולימדך כאן בשנה

אלהיך בערתי הקדש מן הבית
וגם נתתיו ללוי ולגר ליתום
ולאלמנה ככל מצותך אשר
צויתני לא עברתי ממצותיך
ולא שכחתי: לא אכלתי באני
ממנו ולא בערתי ממנו בטמא
ולא נתתי ממנו למת שמעתי
בקול יהוה אלהי עשיתי ככל
אשר צויתני: השקיפה ממעון
קדשך מן השמים וברך את
עמך את ישראל ואת האדמה
אשר נתתה לנו כאשר נשבעת

מעשרא מן ביתא ואף יהבתיה
לליואה ולגיורא ליתמא ולארמלתא
ככל תפקידתך דפקידתני לא
עברית מפקודך ולא אתנשיתי:
וקל בין ידי אללה רבך קד כפית
אלקדאס מן אלבית וקד דפעתה
ללאוי ואלגריב ואליתים ואלארמלה
כגמיע וצאיאך אלדי אוצתני
לם אתגאוז מנהא שיא ולם
אנסא: לא אכלית באבלי מניה
ולא אחליפית מניה במסאב ולא
יהבית מניה למית קבילית
למימרא דיי׳ אלהי עבדית ככל דפקידתני:

ואלעשר אלדי לי לם אכל מנה פי חזני ולם אצרף מנה שיא אנגס ולא פי
חואיג מיית כל קבלת אמר אללה רבי וצנעת בה כמא אמרתני: אסתכי
ממדור קדשך מן שמיא ובריך ית עמך ית ישראל וית ארעא דיהבת
לנא כמא דקיימתא לאבהתנא ארע עבדא חלב ודבש: פאטלע מן
מוטן קדסך מן אלסמא ובארך פי שעבך אלסראיל ופי אלארץ אלדי אעטיתנא כמא

בשלישית שאין כהן מחוקן שתי מעשרות את האחד ואיזה זה מעשר ראשון ותחת מעשר שני יתן מעשר
עני שנכאן וכתת ללוי את אשר לו הרי מעשר ראשון "לגר ליתום ולאלמנה" זה מעשר עני "ואכלו בשעריך ושבעו"
תן להם כדי שבען מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן פחות מחצי קב חטים וכו׳ "ואמרת לפני ה׳ אלהיך" התודה
שנתתה מעשרותיך "בערתי הקודש מן הבית" זה מעשר שני ונטע רבעי ולמדך שאם שהה מעשרותיו
שלשתי שנים ולא העלם לירושלם שצריך לבעלותם עכשיו "וגם נתתיו ללוי" מעשר ראשון וגם לרבות
תרומות ובכורים "לגר ליתום ולאלמנה" זה מעשר עני "ככל מצותך" נתתים כסדרן לא הקדמתי תרומה
לבכורים ולא מעשר לתרומה ולא שני לראשון שהתרומה קרויה ראשית שהיא ראשונה שנעשה
דגן וכתיב מלאתך ודמעך לא תאחר לא תשנה את הסדר "לא עברתי ממצותיך" לא הפרשתי ממין על שאינו
מינו ומן החדש על הישן "ולא שכחתי" מלברכך על הפרשת מעשרות "לא אכלתי באוני ממנו" מכאן
שאסור לאונן "ולא בערתי ממנו בטמא" בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא והיכן
הוזהר על כך לא תוכל לאכול בשעריך זו אכילת טומאה כמו שנאמר בפסולי המוקדשים בשעריך תאכלנו
הטמא והטהור וגו׳ אבל זה לא תוכל לאכול דרך אכילת שעריך האמור במקום אחר "ולא נתתי ממנו למת"

לנגשות לו אהרן

לאבתינו ארץ זבת חלב ודבש׃
היום הזה יהוה ג
אלהיך מצוך לעשות את
החקים האלה ואת המשפטים
ושמרת ועשית אותם בכל
לבבך ובכל נפשך׃ את יהוה
האמרת היום להיות לך לאלהים
וללכת בדרכיו ולשמר חקיו
ומצותיו ומשפטיו ולשמע
בקלו׃ ויהוה האמירך היום להיות
לו לעם סגלה כאשר דבר לך
ולשמר כל מצותיו׃ ולתתך
עליון על כל הגוים אשר עשה
לתהלה ולשם ולתפארת ולהיתך

קסמת לאבאינא אן תכון ארצא
תפיץ לבנא ועסלא׃
יומא הדין יי׳ אלהך מפקיד לך
למעבד ית קימיא האלין וית
דיניא ותיטר ותעביד יתהון
בכל ליבך ובכל נפשך׃ ואעלם
באן אללה רבך יאמרך פי הדא
אליום בהדה אלרסום ואלאחכאם
פאחפצהא ואעמל בהא בכל
קלבך וכל נפסך׃ ית יי׳ חטבת
יומא דין למהוי לך לאלה
ולמהך באורחן דתקנן קדמוהי
ולמטר קימוהי ופקודוהי ודינוהי
ולקבלא למימריה׃ ואנת כמא
ומרת אללה רבך אן יכון אלאהא
ואן תסיר פי טרקה ותחפץ רסומה ווצאיאה ואחכאמה ותקבל אמרה׃
ויי׳ חטבך יומא דין למהוי ליה לעם חביב כמא דמליל לך ולמטר
כל פקודוהי׃ פכדאך ומרך אללה אליום לתכון לה אמה כאצה כמא
ועדך ואן תחפץ גמיע וצאיאה׃ ולמתנך עלאי על כל עממיא דעבד
לתשבחא ולשום ולרבו ולמהוך עם קדיש ק׳ יי׳ אלהך כמא דמליל׃
ואן יגעלך עאליא עלי סאיר אלאמם אלדי כלקהם מדחה ואסמא ופכרא ואן

לעשות לו ארון ותכריכין״ שמעתי בקול ה׳ אלהי׳ הביאותיו לבית הבחירה״ עשיתי ככל אשר צויתני״ שמחתי
ושמחתי בו״ השקיפה ממעון קדשך מן עשינו מה שגזרת עלינו עשה אתה מה שעליך לעשות שאמרת
אם בחקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם״ אשר נתתה לנו כאשר נשבעת לאבותינו״ לתת לנו וקיימת
ארץ זבת חלב ודבש״ היום הזה ה׳ אלהיך מצוך״ בכל יום יהיו בעיניך חדשים כאלו בו ביום נצטוית עליהם
ושמרת ועשית אותם׃ בת קול מברכתו הבאת בכורים היום תשנה לשנה הבאה״ האמרת׃ והאמירך״
אין להם עד מוכיח במקרא ולי נראה שהוא לשון המשכה והבדלה הבדלתי לך מאלהי הנכר להיות

עם קדש ליהוה אלהיך כאשר
דבר׃
ויצו משה וזקני ישראל את ד׳
העם לאמר שמר את כל המצוה
אשר אנכי מצוה אתכם היום׃
והיה ביום אשר תעברו את
הירדן אל הארץ אשר יהוה
אלהיך נתן לך והקמת לך
אבנים גדלות ושדת אתם
בשיד׃ וכתבת עליהן את כל
דברי התורה הזאת בעברך
למען אשר תבא אל הארץ
אשר יהוה אלהיך נתן לך ארץ
זבת חלב ודבש כאשר דבר
יהוה אלהי אבתיך לך׃ והיה
בעברכם את הירדן תקימו

תכון שעב מקדסלל הרבך כמי׳
ועדך׃
ופקיד משה וסבי ישראל ית עמא
למימר טרו ית כל תפקידתא
דאנא מפקיד יתכון יומא דין׃
תם אמר מוסי׳ ושיוך אל אסראיל
אלקום קאילין אחפצו גמיע אלוציה
אלתי אמרתכם בהא אליום׃ ויהי
ביומא דתעברון ית ירדנא
לארעא דיי׳ אלהך יהיב לך
ותקים לך אבנין רברבן ותסוד
יתהון בסידא׃ פיכון פי יום
תעברו אלארדן אלי אלבלד אלדי
אלה רבך מעטיך אנצב לך
חגארא עצימה ובייצהא באספידאג׃
ותכתוב עליהון ית כל פתגמי
אוריתא הדא במעברך בדיל
דתיעול לארעא דיי׳ אלהך יהיב לך ארע עבדא חלב ודבש כמא
דמליל ייי׳ אלהא דאבהתך לך׃ ואכתב עליהא גמיע עיון הדה אלתוריה
בעד עבורך לכי תפתח אלבלד אלדי אלה רבך מעטיך בלד יפיץ
לבנא ועסלא כמא ועדך אלה אלאה אבאיך׃ ויהי במעברכון ית ירדנא
תקימון ית אבניא האלין דאנא מפקיד יתכון יומא דין בטורא דעיבל

להיות לך לאלהים והוא הפרישך אליו מעמי הארץ להיות לו לעם סגולה׃ ולהיותך עם קדוש
ומצותי להם עד והוא לשון תפארת כמו יתאמרו כל פועלי און׃ כאשר דבר לך׃ והייתם לי סגולה׃
ולהיותך עם קדוש׃ כאשר דבר והייתם לי קדושים׃ שמור את כל המצוה׃ לשון הווה גרדנט בלעז׃
והקמות לך׃ בירדן ואחר כך תוציא משם אחרות ותבנו מהן מזבח בהר עיבל כמצאת אתה אומר שלשה

80

את האבנים האלה אשר אנכי
מצוה אתכם היום בהר עיבל
ושדת אותם בשיד ׃ ובנית שם
מזבח ליהוה אלהיך מזבח
אבנים לא תניף עליהם ברזל ׃
אבנים שלמות תבנה את מזבח
יהוה אלהיך והעלית עליו עולת
ליהוה אלהיך ׃ וזבחת שלמים
ואכלת שם ושמחת לפני יהוה
אלהיך ׃ וכתבת על האבנים את
כל דברי התורה הזאת באר היטב ׃
וידבר משה
והכהנים הלוים אל כל ישראל
לאמר הסכת ושמע ישראל
היום הזה נהיית לעם ליהוה
אלהיך ׃ ושמעת בקול יהוה

ותסיד יתהון בסידא ׃ פמן אוול
מא תנצבו הדה אלחגארה אלתי — תעברון לארדן
אמרכם בהא אליום פי גבל עיבל ׃
ותבייצהא באספידאג ׃ ותבני
תמן מדבחא קדם יי אלהך מדבח
אבנין לא תרים עליהון ברזלא ׃
ואבן תם מדבחא ללה רבך ׃ מ׳
מדבח חגארה לא תחרך עליהא
חדידא ׃ אבנין שלמן תבני ית
מדבחא דיי אלהך ותסיק עלוהי
עלון קדם יי אלהך ׃ ולתכן מע
דלך חגארא צחיחה ׃ וקרב עליהא ה׳
צואעד ללה רבך ׃ ותיכוס נכסת
קודשין ותיכול תמן ותחדי קדם יי
אלהך ׃ ואדבח דבאיח סלאמה
וכלהא הנאך ואפרח בין ידי אלה
רבך ׃ ותכתוב על אבניא ית

כל פתגמי אוריתא הדא פריש יאות ׃ וקד כתבת עלי אלחגארה גמיע
עיון הדה אתוריה שרחא גיידא ׃ ומליל משה וכהניא
ליואי עם כל ישראל למימר אצית ושמע ישראל יומא דין הוית לעם
קדם יי אלהך ׃ תם כלם מוסי ואלאיימה אללואניין אל אסראיל וקאל
להם אדכן ואסמע יא אסראיל פאנך יומך הדא קד צרת שעבא
ללה רבך ׃ ותקביל למימרא דיי אלהך ׃ ותעביד ית פקודוהי וית

מכי אבנים היו שנים עשר בירדן וכנגדן בגלגל וכנגדן בהר עיבל כדאיתא במסכת סוטה ׳׳באר
היטב׳׳ בשבעים לשון ׃ הסכת ׃ כתרגומו ׳׳היום הזה נהיית לעם׳׳ בכל יום יהיו בעיניך כאלו היום באתם עמו בברית׳׳

אלהיך ועשית את מצותו ואת
חקיו אשר אנכי מצוך היום׃
ויצו משה את
העם ביום ההוא לאמר׃ אלה
יעמדו לברך את העם על הר
גרזים בעברכם את הירדן
שמעון ולוי ויהודה ויששכר
ויוסף ובנימן׃ ואלה יעמדו
על הקללה בהר עיבל ראובן
גד ואשר וזבולן דן ונפתלי׃
וענו הלוים ואמרו אל כל איש
ישראל קול רם׃
ארור האיש אשר יעשה
פסל ומסכה תועבת יהוה
מעשה ידי חרש ושם בסתר

קומוהי דאנא מפקיד לך יומא
דין׃ פאקבל קולה ואעמל גמיע
וצאיאה ורסומה אלתי אמרך בהא
איום׃ ופקיד משה ית
עמא ביומא ההוא למימר׃ תם
אמר מוסי קומה פידאך אוקת
קאילא׃ אלין יקומון לברכא ית
עמא על טורא דגריזים במעברכון
ית ירדנא שמעון ולוי ויהודה
ויששכר ויוסף ובנימין׃ הולאי
יקומון ליבארכון אלאמה פי גבל
גריזים בעד עבורכם אלארדן
שמעון ולוי ויהודה ויששכר
ויוסף ובנימין׃ ואלין יקומון
על לוטיא בטורא דעיבל
ראובן גד ואשר וזבולן דן
ונפתלי׃ והולאי יקומון עלי אללענה פי גבל עיבל אל ראובן וגד
וזבולון ודן ונפתלי׃ ויתיבון ליואי וימרון לכל אנש ישראל קל רם׃
פיבתדו אללואניין ויקולון לגמיע אסראיל בצות עלי׃
ליט גברא דיעביד צלם ומתכא מרחק קדם שועבד ידי אומנא
וישוי בסתרא ויתיבון כל עמא וימרון אמן׃ מלעון רגל יצנע
פסלא או מסבוכא מא יכרהה אללה אן יתכלוה מן צנעה צאנע ויצירה

לברך את העם" כדאיתא במסכת סוטה ששה שבטים עלו לראש הר גרזים וששה לראש הר
עיבל והכהנים והלוים והארון למטה באמצע הפכו לויים פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה
ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וג" ואלו ואלו עונין אמן חזרו והפכו פניהם להר עיבל
ופתחו בקללה ואומרים ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה וג" וכן כולם עד ארור אשר לא יקים"

מקלה

ועָנוּ כל העם ואמרו אמן׃
ארור מקלה אביו
ואמו ואמר כל העם אמן׃
ארור מסיג גבול
רעהו ואמר כל העם אמן׃
ארור משגה עור
בדרך ואמר כל העם אמן׃
ארור מטה משפט גר
יתום ואלמנה ואמר כל העם אמן׃
ארור שכב עם אשת אביו כי
גלה כנף אביו ואמר כל העם
אמן׃ ארור שכב
עם כל בהמה ואמר כל העם
אמן׃ ארור שכב
עם אחתו בת אביו או בת אמו
ואמר כל העם אמן׃

להפי אסתר פיגיבהם גמיע אלקום
ויקולון אמין׃ ליט דיקלי
אבוהי ואמיה ויימר כל עמא
אמן׃ מלעון מסתכף באביה
ואמה ויקול גמיע אלקום אמין׃
ליט דישני תח׳מא
תחומא דחבריה ויימר כל
עמא אמן׃ מלעון מן יזייג
תכם צאחבה ויקול גמיעהם
אמין׃ ליט דיטעי עוירא
באורחא ויימר כל עמא אמן׃
מלעון מצל גאהל פי אלטריק
ויקול גמיעהם אמין׃
ליט דיצלי דין גיור יתם וארמלא
ויימר כל עמא אמן׃ מלעון מן
יזייה חכם גריב או יתים או
ארמלה ויקול גמיעהם אמין׃

ליט דישכוב עם אתת אבוהי ארי גלי כנפא דאבוהי
ויימר כל עמא אמן׃ מלעון מן יצאגע זוגה אביה למא כשף
ליט דישכוב עם כל
כנפה ויקול גמיעהם אמין׃
בעירא ויימר כל עמא אמן׃ ומלעון מן יצאגע שייא מן
ליט דישכוב
אלבהאים ויקול גמיעהם אמין׃
עם אחתיה בת אבוהי או בת אמיה ויימר כל עמא אמן׃ מלעון
מן יצאגע אכתה אבנה אביה או אבנה אמה ויקול גמיעהם אמין׃

מקלה אביו מזלזל לשון ונקלה אחיך׳׳ מסיג גבול רעהו מחזירו לאחוריו וגונב את הקרקע לשון והוסג

ארור שכב עם חתנתו ואמר
כל העם אמן׃ ארור
מכה רעהו בסתר ואמר כל העם
אמן׃ ארור לקח
שחד להכות נפש דם נקי ואמר
כל העם אמן׃ ארור
אשר לא יקים את דברי התורה
הזאת לעשות אותם ואמר כל
העם אמן׃

והיה אם שמוע תשמע בקול
יהוה אלהיך לשמר לעשות
את כל מצותיו אשר אנכי מצוך
היום ונתנך יהוה אלהיך עליון
על כל גויי הארץ׃ ובאו עליך
כל הברכות האלה והשיגך
כי תשמע בקול יהוה אלהיך׃

ליט דישכוב עם חמתיה ויימר
כל עמא אמן׃ מלעון מן יצאגע
חמאתה ויקול גמיעהם אמין׃
ליט דימחי חבריה בסתרא
ויימר כל עמא אמן׃ מלעון מן
יסטו עלא צאחבה סרא ויקול
גמיעהם אמין׃ ליט
דיקביל שחדא למקטל נפש
דם זכי ויימר כל עמא אמן׃
מלעון מן אכד רשוה ליקתל
נפסא זכייה ויקול גמיעהם
אמין׃ ליט דלא
יקיים ית פתגמי אוריתא הדא
למעבד יתהון ויימר כל עמא
אמן׃ מלעון מן לא יתבת כלאם
הדה אתוריה ויעמל בהא ויקול
גמיעהם אמין׃ ויהי

אם קבלא תקביל למימרא דיי אלהך למטר למעבד ית כל פקודוהי דאנא
מפקיד לך יומא דין ויתנינך יי אלהך עלאי על כל עממי ארעא׃ ואעלם
אנך אן סמעת ואטעת אמר אלה רבך לתחפט ותעמל גמיע וצאיאה
אתי אמרך בהא אליום געלך אלה רבך עאליא עלא סאיר אמם ארץ׃ ויתון
עלך כל ברכתא האלין וידבקונך ארי תקביל למימרא דיי אלהך׃ וחלת
בך גמיע אלברכאת ואדרכתך אי סמעת אמר אלה רבך׃

ארור משגה עור המטעה בדבר ומשיאו עצה רעה מכה רעהו בסתר על לשון הרע הוא אומר ראיתי ביסוד
של ר' משה הדרשן י״א ארורים יש כאן כנגד י״א שבטים וכנגד שמעון לא כתב ארור לפי שלא היה בלבו
לברכו לפני מותו כשבירך שאר השבטים לכך לא רצה לקללו אשר לא יקים כאן כלל את התורה כולה

יקבלו

ברוך אתה בעיר וברוך אתה
בשדה: ברוך פרי בטנך ופרי
אדמתך ופרי בהמתך שגר
אלפיך ועשתרות צאנך: ברוך
טנאך ומשארתך: ברוך אתה
בבאך וברוך אתה בצאתך:
יתן יהוה את איביך הקמים
עליך נגפים לפניך בדרך
אחד יצאו אליך ובשבעה
דרכים ינוסו לפניך: יצו יהוה
אתך את הברכה באסמיך ובכל
משלח ידך וברכך בארץ אשר
יהוה אלהיך נתן לך: יקימך יהוה
לו לעם קדוש כאשר נשבע

בריך את בקרתא ובריך את
בחקלא: ובנת מבארכא פי
אלחצר ומבארכא פי אלבר: בריך
וולדא דמעך ואבא דארעך וולדא
ובעירך בקרי תורך ועדרי ענך:
ומבארך תמר גסמך ותמר
ראצך ותמר בהאימך כתאג
בקרך וגפראת גנמך: בריך סלך
ואצותך: ומבארכא מאפינאגך
ומשאולך: בריך את במיעלך
ובריך את במיפקך: וצרת מבארכא
פי דכולך ומבארכא פי כרוגך:
יתין יי׳ ית בעלי דבבך דקימין
עלך תבירין קדמך באורחא
חדא יפקון לותך ובשבע אורחן

יערקון מן קדמך: ויגעל אלה אעדאיך אלמקאומין לך מנהזמין בין
ידיך פי טריק ואחדה ויהרבון מן בין ידיך פי סבע טרק: יפקיד
יי׳ לך ית ברכן באוצרך ובכל אושטות ידך ויברכנך בארעא דיי׳ אלהך
יהיב לך: ויאמר אלה לך בברכתה פי אהראך ופי גמיע ממד ידך
ויבארך לך פי אלבלד אלדי אלה רבך מעטיך: יקימנך יי׳ קדמוהי לעם
קדיש כמא דקיים לך ארי תיטר ית פקודיא דיי׳ אלהך ותהך
באורחן דתקנן קדמוהי: ויצירך אלה לה שעבא מקדסא כמא ועדך

וקבלו עליהם באלה ובשבועה" שגר אלפיך" ולדות בקרך שהבהמה משגרת ממעיה" עשתרות צאנך"
כתרגומו ורבותינו אמרו למה נקרא שמם עשתרות שמעשרות את בעליהן ומחזיקות אותן כעשתרות
הללו שהן סלעים חזקים" ברוך טנאך" פירותיך דבר אחר טנאך דבר לח שאתה מסנן בסל" ומשארתך"
דבר יבש שנשאר בכלי ואינו זב" ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך" שתהא יציאתך מן העולם בלא
חטא כביאתך לעולם" ובשבעה דרכים ינוסו לפניך" כן דרך הנבהלים לברוח מתפזרין לכל צד"

לך כי תשמר את מצות יהוה
אלהיך והלכת בדרכיו וראו
כל עמי הארץ כי שם יהוה
נקרא עליך ויראו ממך
והותרך יהוה לטובה בפרי
בטנך ובפרי בהמתך ובפרי
אדמתך על האדמה אשר
נשבע יהוה לאבתיך לתת לך:
יפתח יהוה לך את אוצרו הטוב
את השמים לתת מטר ארצך
בעתו ולברך את כל מעשה
ידך והלוית גוים רבים ואתה
לא תלוה: ונתנך יהוה לראש
ולא לזנב והיית רק למעלה
ולא תהיה למטה כי תשמע

אד תחפט וצאיאה ותסיר פי
טרקה: ויחזון כל עממי ארעא
ארי שמא דיי׳ אתקרי עלך:
וידחלון מנך: פינטר גמיע אמם
אלארץ אן אסם אלה קד סמי
עליך פיכאפונך: ויותרינך יי׳
לטבא בולדא דמעך ובולדא
דבעירך ובאיבא דארעך על
ארעא דקיים יי׳ לאבהתך למתן
לך: ויזידך אלה כיראת פי תמר
גסמך ותמר בהאימך ותמר
ארצך פי אלבלד אלדי קסם אלה
לאבאיך אן יעטיך: יפתח יי׳
לך ית אוצריה טבא ית שמיא
למתן מטר ארעך בעידניה
ולברכא ית כל עובדי ידך:
ותוזיף לעממין סגיאין ואת לא תזיף: ויפתח אלה לך כזאין
כירה מן אלסמא פינזל מטר בלדך פי וקתה ויבארך פי גמיע
עמל ידך: פתקרץ אממא כתירין ואנת פלא תקתרץ: ויתננך
יי׳ לתקיף ולא לחלש ותהי ברם לעילא ולא תהי לתחתא ארי
תקביל לפקודיא דיי׳ אלהך דאנא מפקיד לך יומא דין
למטר ולמעבד: ויגעלך אלה ראסא ולא דנבא ותכון
עאליא מחצא ולא תכון מסתספלא אד תקבל וצאיאה
אלתי אנא אמרך בהא אליום לתחפטהא ותעמל בהא:

אל מצות יהוה אלהיך אשר
אנכי מצוך היום לשמר ולעשות:
ולא תסור מכל הדברים אשר
אנכי מצוה אתכם היום ימין
ושמאול ללכת אחרי
אלהים אחרים לעבדם:
ה

והיה אם לא תשמע בקול יהוה
אלהיך לשמר לעשות את כל
מצותיו וחקתיו אשר אנכי מצוך
היום ובאו עליך כל הקללות
האלה והשיגוך: ארור אתה
בעיר וארור אתה בשדה: ארור
טנאך ומשארתך: ארור פרי
בטנך ופרי אדמתך שגר
אלפיך ועשתרת צאנך: ארור
אתה בבאך וארור אתה בצאתך:
ישלח יהוה בך את המארה

ולא תסטון מכל פתגמיא דאנא
מפקיד יתכון יומא דין לימינא
ולסמלא למהך בתר טעות
עממיא למפלחהון: ולא תזול
מן גמיע הדה אלאמור אלתי אמרך
בהא אליום ימנה ולא יסרה פתתבע
מעבודאת אכר פתעבדהא:
ויהי אם לא תקביל
למימרא דיי אלהך למטר
למעבד ית כל פקודוהי וקימוהי
דאנא מפקיד לך יומא דין וייתון
עלך כל לוטיא האלין וידבקונך:
אן לם תקבל אמר אללה רבך
לתחפט ותעמל וצאיאה ורסומה
אלתי אמרך בהא אליום חלת בך
גמיע הדה אללענה ואדרכתך:
ליט את בקרתא וליט את
בחקלא: ומלעון אנת פי אלחצר
ומלעון אנת פי אלבר: ליט סלך
ואעותך: ומלעונה מא פי כניגך ומשאורך: ליט ולדא דמעך ואבא
דארעך בקרי תורך ועדרי ענך: ומלעון תמר בטנך וסאיר תמר
ראצך כתאג בקרך וגפראת גנמך: ליט את במיעלך וליט את
במפקך: וצרת מלעונא פי דכולך ומלעונא פי כרוגך: ישלח יי בך
ית מארתא ית שגושיא וית מזופיתא בכל אושטות ידך דתעביד עד

את המהומה ואת המגערת
בכל משלח ידך אשר תעשה
עד השמדך ועד אבדך מהר
מפני רע מעלליך אשר עזבתני:
ידבק יהוה בך את הדבר עד
כלתו אתך מעל האדמה
אשר אתה בא שמה לרשתה:
יככה יהוה בשחפת ובקדחת
ובדלקת ובחרחר ובחרב
ובשדפון ובירקון ורדפוך עד
אבדך: והיו שמיך אשר על
ראשך נחשת והארץ אשר
תחתיך ברזל: יתן יהוה את

דתשתיצי ועד דתיבד בפריע מן
קדם בישות עובדך דשבקתא
דחלתי: ויבעת אללה עליך אלמחק
ואלאהמה ואלזגרה פי גמיע ממד
ידך אלדי תצנעה אלי אנפאדך וז
ואבאדתך סריעא ויקול מן קבל
רדאיה שמאילך אד תרכתני:
ידביק יי בך ית מותא עד דישיצי
יתך מעל ארעא דאת עליל לתמן
למירתה: ויולזמך אללה אלובא אלי אן
יפניך מן אלארץ אלתי אנת דאכל
אליהא לתחוזהא: ימחי יתך יי
בשחפתא ובקדחתא ובדליקתא
ובחלחולא ובחרבא ובשדפנא

ובירקנא וירדפונך עד דתיבד: ויצרבך אללה בחמא אלסל ואלחארה
ובאלרבע ואלסלג ואלגפאף ואלשוב ואליר קאן פיטלבוך אלי אבאדתך: ויהון
שמיא דעלוי רישך חסינין כנחשא מלאחתא מטרא וארעא דתחותך
תקיפא כברזלא מלמעבד פירין: ותכון סמאך אלדי פוק ראסך כאלנחאס
ואלארץ אלדי תחתך כאלחדיד: יתין יי ית מטר ארעך אבקא ועפרא

המארה: חסרון כמו צרעת ממארת: מהומה: שגוש קול בהלות: שחפת: שבשרו נשחף ונפוח: קדחת: לשון כי אש קדחה באפי והוא אש שלחולים מלוו בלעז שהיא חמה מאד: ובדלקת: חמה יותר מקדחת ומיני חלאים הם: ובחרחור: חולי המחממו תוך הגוף וצמא תמיד למים ובלעז אייטר דימנט לשון ועצמי חרה מני חרב כחר מפוח מאש: ובחרב: יביא עליך גייסות: שדפון וירקון: מכת תבואה שבשדות: שדפון רוח קדים אשנידה בלעז: ירקון: יובש ופני התבואה מכסיפין ונהפכין לירקון קמא בלעז: עד אבדך: תרגום עד דתיבד כלומר עד אבוד אותך שתכלה מאיליך: והיו שמיך אשר על ראשך נחושת: קללות הללו משה מפי עצמו אמרן ושבהר סיני מפי הקב"ה אמרן כמשמען וכן נאמר ואם לא תשמעו לי ואם תלכו עמי קרי וכאן הוא אומר לקול ה' אלהיך ידבק ה' בך יככה ה' הקל משה בקללותיו לאמרן בלשון יחיד גם כן בקללה זו הקל בראשונות אומר שמיכם כברזל וארצכם כנחושה שלא יהיו השמים מזיעין כדרך שאין הברזל מזיע ומתוך כך יהא חורב בעולם והארץ תהא מזיעה כדרך שהנחשת מזיעה והיא מרקבת

מטר ארצך אבק ועפר מן השמים
ירד עליך עד השמדך׃ יתנך
יהוה נגף לפני איביך בדרך
אחד תצא אליו ובשבעה דרכים
תנוס לפניו והיית לזעוה לכל
ממלכות הארץ׃ והיתה נבלתך
למאכל לכל עוף השמים
ולבהמת הארץ ואין מחריד׃ יככה
יהוה בשחין מצרים ובעפלים
ובגרב ובחרס אשר לא תוכל
להרפא׃ יככה יהוה בשגעון
ובעורון ובתמהון לבב׃ והיית

מן שמיא ייחות עלך עד דתשתיצי׃
ויגעל אללה גמיע מא ימטרה
עלי ארצך גבארא ותראבא
מן אלסמא ירד עליך אלי אפנאך׃
יתנינך יי תביר קדם סנאך
באורחא חדא תיפוק לותיה
ובשבעא אורחן תערוק מן קדמוהי
ותהי לזיע לכל מלכות ארעא׃
עטחרב ויגעלך אללה מצרומא בין ידי
ז אעדאיך חתא תכרג אליהם פי
טריק ואחדה ותהרב מן בין
אידיהם פי סבע טרק פתציר
עברה לגמיע ממאלך אלארץ׃

ותהי נבילתך משגרא למיכל לכל עופא דשמיא ולבעירא
דארעא ולית דמניד׃ פתציר גתתך מאכלא לטאיר אלסמא ובהאים
אלארץ וליס מזעג להא׃ ימחינך יי בשחנא דמצרים ובטחורין
ובגרבא ובחרס יביש דלא תכול לאתסאה׃ יצרבך אללה מן קרח
מצר ואלבואסיר ואלגרב ואלחכה מאלם תסתטיע מדאואתה׃ ימחינך
יי בשפשותא ובסמיותא ובשעממות ליבא׃ יצרבך אללה באלגנון
ואלעמא ובהתת אלקלב׃ ותהי ממשיש בטיהרא כמא דימשש

וארצך ברזל שיהיו מזיעין אע״פ שלא יריקון מטר מטר מכל
פירותיה וכן הוא אומר שמיך כחושת וארצך ברזל שאין הברזל מזיע ואין הפירות
מקום לא יהיה חורב שלאבדון בעולם והארץ לא תהיה מזיעה וכן השמים לא יריקו מטר׃ מטר
מרקיבין ומכל מקום קללה היא בין שהיא כברזל לא תוציא פירות ואין בו כדי להרביץ את העפר והלוח
ארצך אבק ועפר׳ זיקא דבתר מטרא מטר יורד ולא כל צרכו ואין המים ונדבק בהם ונעשה טיט
באה ומעלה את האבק ומכסה את עשב הזרעים שהן לחים מן המים ויאמרו אוי לנו בא עלינו
ומתיבש ומרקיבין׳ לזעוה׃ לאימה ולזיע שיזועו כל שומעי מכותיך ממך ויבש מבחוץ כדא יתא בבכורות׃ גרב
כדרך שבא עליו׳ בשחין מצרים׳ רעה היה מאד לח מבפנים אוטם הלב אשטור דישון׃ עשוק׃ בכל מעשיך יהי
שחין לח׳ חרס׃ שחין יבש כחרס׃ בתמהון לבב׳ לשון ישכבנה ותקון קופרים הוא׳ תחללנו
ערער׳ ישגלנה׳ לשון שגל פילגש והכתוב כינהו לשבח

ממשש בצהרים כאשר ימשש
העור באפלה ולא תצליח את
דרכיך והיית אך עשוק וגזול
כל הימים ואין מושיע׃ אשה
תארש ואיש אחר ישגלנה
בית תבנה ולא תשב בו כרם
תטע ולא תחללנו׃ שורך
טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו
חמרך גזול מלפניך ולא ישוב
לך צאנך נתנות לאיביך ואין
לך מושיע׃ בניך ובנתיך נתנים
לעם אחר ועיניך ראות וכלות
אליהם כל היום ואין לאל ידך׃
פרי אדמתך וכל יגיעך יאכל
עם אשר לא ידעת והיית רק
עשוק ורצוץ כל הימים׃ והיית

ישכבנה ק׳ ל׳ כת׳ ישגלנה וק׳ ישכבנה

עוירא בקבלא ולא תצלח ית
אורחתך ותהי ברם עשיק ואניס
כל יומיא ולית דפריק׃ ותתי תציר
כמגסס פי אלצהירה כמא יגסס
אלאעמא ולא צח פי אפעל׳ ולא
תנגח טריקך׃ ותציר מגשומא
מגצובא טול זמאנך וליס לך
מגית׃ אתתא תירוס וגבר אחרן
ישכבינה ביתא תבני ולא תתיב
ביה בה כרמא תצוב ולא תחלינה׃
באן תתזוג אמראה פיאתיהא
רגל אכר ותבני ביתא ולא תגלס
פיה ותגרס כרמא ולא תתבדלה׃
תורך יהי נכיס לעינך ולא תיכול
מנה חמרך יהי אניס מן קדמך
ולא יתוב לך ענך מסירן לבעלי
דבבך ולית לך פריק׃ ויכון תורך
מדבוחא חדא עינך פלא תאכל מנה וחמארך מגצובא מן בין ידיך
פלא ירגע לך וגנמך מסלמה אלי אעדאך וליס לך מגית׃ בנך ובנתך
מסירן לעם אחרן ועינך חזין ויסופן בגללהון כל יומא ולית חילא
בידך׃ ובנוך ובנאתך מדפועין אלי קום אכרין ועינך תראהם ושאכצה
אליהם טול אזמאן ולא טאקה פי ידך׃ אבא דארעך וכל ליאותך ייכול
עם דלא ידעתא ותהי עשיק ורעיע כל יומיא׃ ותמר ארצך וסאיר
כסבך יאכלה קום לם תערפהם ותציר כדאך מגשומא מעסופא טול

בשנה הרביעית לאכול פריו׃ וכלות אליהם׳ מצפות אליהם שישובו ואינם שבים כל תוחלת שאינה באה קרויה כליון

עי״ס

משגע ממראה עיניך אשר
תראה׃ יככה יהוה בשחין רע
על הברכים ועל השקים אשר
לא תוכל להרפא מכף רגלך
ועד קדקדך׃ יולך יהוה אתך
ואת מלכך אשר תקים עליך
אל גוי אשר לא ידעת אתה
ואבתיך ועבדת שם אלהים
אחרים עץ ואבן׃ והיית לשמה
למשל ולשנינה בכל העמים
אשר ינהגך יהוה שמה׃ זרע
רב תוציא השדה ומעט תאסף
כי יחסלנו הארבה׃ כרמים תטע
ועבדת ויין לא תשתה ולא תאגר
כי תאכלנו התולעת׃ זיתים

זמאן׃ ותהי משתטי מחיזו
עינך דתהי חזי׃ חתי תציר
מעתוהא מן כבר עינאך אלדי
תראה׃ ימחינך יי בשחנא בישא
על רכובין ועל שקין דלא
תיכול לאתסאה מפרסת רגלך
ועד מוחך׃ ויצרבך אללה בקרח
רדיעלי אלרכב ואלסאקין מא לא
תסתטיע מדאואתה׃ ובמא
יולמך מן קדמך אלי האמתך׃
יגלי יי יתך וית מלכך דתקים
עלך לעם דלא ידעתא את
ואבהתך ותפלח תמן לעממיא
פלחי טעותא אעא ואבנא׃
ויגליך אללה ומלכך אלדי תנצבה
לך אלי קום לא תערפהם אנת

ואבאיך פתכדם הנאך מעבודאת אכר מן כשב וחגארה׃ ותהי
לצדו למתל ולשועי בכל עממיא דידברנך יי לתמן׃ פתציר
וחשה ומתלה וחכאיה פי גמיע אלאמם אלדי יסוקך אללה אלי תם׃
בר זרע סגי תפיק לחקלא וזעיר תכנוש ארי יחסלינה גובא׃
ואדא תכרג אלצחרא בדרא כתירא פקליל מא תגמע מנה בל
יקצמה אלגראד׃ כרמין תצוב ותפלח וחמרא לא תשתי ולא תכנוש
ארי תיכלניה תולעתא׃ ואדא תגרס כרומא ותפלחהא פלא
תשרב מנהא כמרא ולא תועיה בל יאכלה אלדוד׃ זיתין יהון

למגע׳ כשתבא מכה רעה על חדס
כליון עינים׳ לשמה׳ אשטור דישון כל הרואה אותך ישוס עליך

יהיו לך בכל גבולך ושמן לא
תסוך כי ישל זיתך: בנים ובנות
תוליד ולא יהיו לך כי ילכו
בשבי: כל עצך ופרי אדמתך
יירש הצלצל: הגר אשר
בקרבך יעלה עליך מעלה
מעלה ואתה תרד מטה מטה:
הוא ילוך ואתה לא תלונו הוא
יהיה לראש ואתה תהיה לזנב:
ובאו עליך כל הקללות האלה
ורדפוך והשיגוך עד השמדך
כי לא שמעת בקול יהוה אלהיך
לשמר מצותיו וחקתיו אשר
צוך: והיו בך לאות ולמופת
ובזרעך עד עולם: תחת אשר

לך בכל תחומך ומשחא לא
תשוף ארי יתרון זיתך: ואן
יכון לך זיאתין פי גמיע תכמך
פלא תדהן מנהא בדהן: כל
תנתדה כתרא: בנין ובנן תוליד
ולא יהון לך ארי יהכון בשביא:
ואן תולד בנין ובנאת פלא יבקון
לך בל יגלון פי אסבי: כל אילנך
ואבא ארעך יחסנניה סקאה:
וגמיע שגרך ותמר ארצך
יקרצה אלפראש: תותב עדל
דבינך יהי סליק עיל מנך
לעילא לעילא ואת תהי נחית
לתחתא לתחתא: ואלגריב אלדי פי
מא בינכם ירתפע עליך עלווא
ואנת תנחט ספלא הויא: הוא

יוזפנך ואנת לא תוזפניה הוא יהי תקיף ואת תהי חלש: [illegible] יקרצך
ואנת לא תקרצה הוא יציר ראסא ואנת תציר דנבא: וייתון עלך כל
לוטיא האלין וירדפונך וידבקונך עד דתשתיצי ארי לא קבילתא
למימרא דיי אלהך למטר פקודוהי וקימוהי דפקדך: ותחל בך
גמיע הדה אללענאת ותכלבך ותדרכך אלי אנפאדך אד לם תקבל
אמר אלה רבך פתחפץ וצאיאה ורסומה אלדי אמרך בהא: ויהון בך
לאת ולמופת ובבנך עד עלמא: פתציר פיך איה וברהאנא ובנסלך

יאמרו זו דומה למכת פלוני" ולשנינה: לשון ושננתם ידברו בך וכן תרגומו ולשועי לשון ספור ות שתעי'
יחסלנו' יכלנו ועל שם כך נקרא חסיל שמכלה את הכל" כי ישל" ישיר פירותיו לשון ונשל הברזל"
יירש הצלצל: יעשנו הארבה רש מן הפרי" יירש" יעני" צלצל: מין ארבה ואי אפשר לפרש יירש לשון

לא עבדת את יהוה אלהיך
בשמחה ובטוב לבב מרב
כל: ועבדת את איביך אשר
ישלחנו יהוה בך ברעב ובצמא
ובעירם ובחסר כל ונתן על
ברזל על צוארך עד השמידו
אתך: ישא יהוה עליך גוי
מרחק מקצה הארץ כאשר
ידאה הנשר גוי אשר לא תשמע
לשנו: גוי עז פנים אשר לא
ישא פנים לזקן ונער לא יחן:
ואכל פרי בהמתך ופרי אדמתך
עד השמדך אשר לא ישאיר
לך דגן תירוש ויצהר שגר אלפיך
ועשתרת צאנך עד האבידו
אתך: והצר לך בכל שעריך

ומשאכהיך אלי אלדהר: חלף דלא
דפלחתא קדם יי אלהך בחדוא
ובשפירות ליבא מסגי כולא:
וכדלמא לם תעבד אלה רבך בפרח
וגודה קלב מן כתרה אלאשיא:
ותפלח ית בעלי דבבך דיגרינון
יי בך בכפנא ובצחותא
ובערטליותא ובחסירות כולא
ויתין ניר דברזל על צורך עד
דישיצי יתך: פתכדם עדווך
אלדי יסלטה אלה עליך בגוע
ועטש ועדי ועוז כל שי ויגע
אצרא מן חדיד עלי ענקך
אלי אן יבידך: ייתי יי עלך עם
מרחיק מסיפי ארעא כמא
דמשתדי נשרא עמא דלא
תשמע תדע לישניה: ויגזיך אלה
קבילא מן בעיד מן טרף אלארץ כמא יתחלק אלנסר קבילה לא תפהם
לגתה: עם תקיף אפין דלא נסיב אפי סבא ועל ינקא לא מרחים:
קביל וקח אלוגה מא לם יהאב וגה שיך ולא ירחם עלא צבי: ויכול
וולדא דבעירך ואבא דארעך עד דתשתיצי דלא ישאר לך עיבורא
חמרא ומשחא בקרי תורך ועדרי ענך עד דיוביד יתך: פיאכל נתאג
בהאימך ותמר ארצך אלי אנפאדך ולא יבקי לך ברא ולא עצירא ולא
דהנא ולא נתאג בקרך וגפראת גנמך אלי אן יבידך: ויעיק לך בכל

ירושה שאם כן היה לו לכתוב יירש ולא לשון הורשה וגירושין שאם כן היה לו לכתוב יורש: מרב כל:

עד רדת חמתיך הגבהות והבצרות
אשר אתה בטח בהן בכל ארצך
והצר לך בכל שעריך בכל
ארצך אשר נתן יהוה אלהיך
לך: ואכלת פרי בטנך בשר
בניך ובנתיך אשר נתן לך
יהוה אלהיך במצור ובמצוק
אשר יציק לך איביך: האיש
הרך בך והענג מאד תרע
עינו באחיו ובאשת חיקו
וביתר בניו אשר יותיר: מתת
לאחד מהם מבשר בניו אשר
יאכל מבלי השאיר לו כל
במצור ובמצוק אשר יציק

קרוך עד ריכביש שורך לקיא
וכל יכאדאת דחיץ לאשתיזגא
כהון בכל ארעך ויעיקלך בכל
קרוך בכל ארעך די יהב יי אלהך
לך: ויחאצרך פי גמיע מחאך·
אי׳אן יהד אסוארך לשאמכה
לחצינה אדי אנת ואתק בהא פי
גמיע בלדך ויחאצרך פי גידהא
פי גמיע מחאך פי בלדך· אדי
אעטאך אלה רבך: ותיכולוא
תמער כסר בנך ובנתך· די יהב
לך יי אלהך בציקא ובעקתא·
די יעיקלך סנאך: חתא תאכל
מן תמר בטנך מן לחם בניך
ובנאתך אדי רזקך אלה רבך·

בחצאר וציק ממא יחאצרך עדווך: גברא אדדליך בך וזדמפנק לחדא·
תבאש עינה באחוהי ובאתת קימיה ובשאר בנוהי דישאר: וחתא
אן ארגל ארכץ ואמדלל גדא ישח עלא אכיה וחרמתה ובאקי בניה
אדי יבקיהם: מלמיתן לחד מנהון מבסר בנוהי דייכול· מדלא
אשתאר ליה כולא בציקא ובעקתא די יעיק לך סנאך בכל קרוך:
מן אן יעטי אחד מנהם מן לחם בניה אדי יאכלה ממא לם יבקלה
שי בחצאר וציק ממא יציק עליך עדווך פי מחאך: דדכסא

בעוד היה לך כל טוב· כאשר ידאה הנשר·· פתאום ודרך מצלחת ויקלו סוסיו·· לא תשמע לשונו··
וכן תשמע חלום לפתרונו·· וכן כי שומע יוסף אינטינדרי·· עד רדת חומותיך· לשון רדוי וכבוש··
ואכלת בשר בנך במצור·· מחמת שיהיו צרים על העיר ויהיה שם מציק עקת דעבון·· הרך בך·· הרחמן
ורך לבב על בניו·· תרע עינו בהם להעלים עינו מהם מתת לאחד מהם אחיהם אשר יאכל·· וביתר בניו··
אשר יותיר·· מן השחוטים ששחט למאכלו תהא עינו רעה ועדה בהם מליתן להם מבשר הנשחטים··

לך איבך בכל שעריך: הרכה בך
והענגה אשר לא נסתה כף רגלה
הצג על הארץ מהתענג ומרך
תרע עינה באיש חיקה ובבנה
ובבתה: ובשליתה היוצת מבין
רגליה ובבניה אשר תלד כי
תאכלם בחסר כל בסתר
במצור ובמצוק אשר יציק לך
איבך בשעריך: אם לא תשמר
לעשות את כל דברי התורה
הזאת הכתבים בספר הזה
ליראה את השם הנכבד והנורא
הזה את יהוה אלהיך: והפלא יהוה
את מכתך ואת מכות זרעך
מכות גדלת ונאמנות וחלים
רעים ונאמנים: והשיב בך את

לך: ורמפנקא דלא נסיאת פרסת
רגלה לאחתא על ארעא מפנקו
ומרכיכו תכאש עינה בגבר
קימה ובברה ובברתה: חתי אן
אמרה ארכצה ומדללה גדא
אדי לם תעוור תצע קדמהא
עלי אארץ מן אדלאל וארכצה
תשח עלא זוגהא ואבנהא
ואבנתהא: ובזעיר בנהא
דיפקון מנה ובבנהא דתליד
ארי תיכולנון בחסירות כולא
בסתרא בצירא ובעקתא די יעיק
לך סנאך בקרוך: ובשימתהא
אסאקטה מנהא ואגנתהא אדי
תרמי בהם פתנפרד בהם הי
פתאכלהם בעוז אכל פי אסתר
בחצאר וציק ממא יציק עליך

עדווך פי מחלך: אם לא תיטר למעבד ית כל פתגמי אוריתא הדא
דכתיבין בספרא הדין למדחל ית שמא יקרא ודחילא הדין ית יי אלהך:
ואן לם תחפץ ותעמל גמיע כלאם הדה אתוריה אמכתובה פי הדא
אספר ותכאף הדא אאסם אכרים אמהיוב והו אלה רבך: ויפריש יי
ית מחתך וית מחת בנך מחן רברבן ומהימנן ומכתשין בישין
ומהימנין: פיגעל אלה צרבאתך עגיבה וצרבאת נסלך אמדכורין
צרבאת כבאר דאיה ואמראץ רדייה דאלה: ויתיב בך ית כל

עינה צרה כשתאכלנ את
תרע עינה באיש חיקה ובבנה ובבתה: הגה"ס ובשליתה: בנסחה ק טנס בכולן

כל מדוה מצרים אשר יגרת
מפניהם ודבקו בך׃ גם כל חלי
וכל מכה אשר לא כתוב בספר
התורה הזאת יעלם יהוה עליך
עד השמדך׃ ונשארתם במתי
מעט תחת אשר הייתם ככוכבי
השמים לרב כי לא שמעת
בקול יהוה אלהיך׃ והיה כאשר
שש יהוה עליכם להיטיב
אתכם ולהרבות אתכם כן
ישיש יהוה עליכם להאביד
אתכם ולהשמיד אתכם ונסחתם
מעל האדמה אשר אתה בא
שמה לרשתה׃ והפיצך יהוה

מכתשי מצרים דדחילתא מן
קדמיהון וידבקון בך׃ ויורד עליך
גמיע אדוי מצר אלדי חדרתהא
פתלזמך׃ אף כל מרע וכל
מחא דלא כתיבין בספר אוריתא
הדא ייתינון יי׳ עלך עד דתשתיצי׃
ואיצא כל מרץ וצרבה ממא
ליס מכתוב פי ספר הדה אלתוריה
יסלטהא אללה עליך אלי אן פנאך׃
ותשתארון בעם זעיר׃ חלף
דהויתון ככוכבי שמיא לסגי
ארי לא קבילתא למימרא דיי׳
אלהך׃ פתבקון רהטא ואחצא
בעדמא כנתם ככואכב אלסמא
כתרה אד לם תקבל אמר אללה
רבך׃ ויהי כמא דחדי יי׳ עליכון לאוטבא יתכון ולאסגאה יתכון כין
יחדי יי׳ עליכון לאובדא יתכון ולשיצאה יתכון ותטלטלון מעל
ארעא דאת עליל לתמן למירתה׃ פיכון כמא קצר אללה בכם אן יחסן
אליכם ואן יתמרכם כדאך יקצר בכם אן יבירכם ואן יכפנכם פתנדרסון
ען אלבלד אלדי אנת דאכל אליה לתחוזה׃ ויבדרינך יי׳ בכל עממיא מ׳
מסיפי ארעא ועד סיפי ארעא ותפלח תמן לעממיא פלחי טעותא
דלא ידעתא את ואבהתך אעא ואבנא׃ ויבדדך אללה פי מא

האחד מליתן לאשר תצלה מן הבשר׃ והפלא ה׳ את מכותך׃ מופלאות ומובדלות משאר מכות׳ ונאמנות׳ ליסרן
לקיים שליחותן׳ אשר יגורת מפניהם׳ מפני המכות כשהיו ישראל רואים מכות משונות הבאות על מצרים
היו יראים מהם שלא יבואו גם עליהם תדע שכן כתיב אם שמוע תשמע וג׳ כל המחלה אשר שמתי במצרים
לא אשים עליך אין מיראים את האדם אלא בדבר שהוא יגור ממנו׳ יעלם׳ לשון עלייה׳ ונשארתם במתי מעט׳
מועטין חלוף מרובין׳ כן ישיש ה׳ איביכם עליכם להאביד וג׳ ונסחתם׳ לשון עקירה וכן בית גאים יסח ה׳

ועבדת

בכל העמים מקצה הארץ ועד
קצה הארץ ועבדת שם אלהים
אחרים אשר לא ידעת אתה
ואבתיך עץ ואבן: ובגוים ההם
לא תרגיע ולא יהיה מנוח לכף
רגלך ונתן יהוה לך שם לב
רגז וכליון עינים ודאבון נפש:
והיו חייך תלאים לך מנגד
ופחדת לילה ויומם ולא תאמין
בחייך: בבקר תאמר מי יתן
ערב ובערב תאמר מי יתן בקר
מפחד לבבך אשר תפחד
וממראה עיניך אשר תראה:
והשיבך יהוה מצרים באניות

בין גמיע אלשעוב מן טרף אלארץ
אלי טרפהא פתכדמתם מעבודאת
אכר מא לם תערפהא אנת ואבאך
מן כשב וחגארה: ובעממיא האנון
לא תנוח ולא יהי מנח לפרסת
רגלך ויתין יי לך תמן לב רחול
וחשכות עינין ומפחן נפש: ופי
תלך אלאמם לא תטמאן ולא
יכון לך קראר לקדמך בל יעטי
אללה לך תם קלבא לגזא ושכץ
עין ודבול נפס: ויהון חייך תלן
לך מקביל ותהי תוה בליליא
ובימ[מ]א ולא תהימין בחייך:
ותכון חיאתך מעלקה חדאך
ותתפזע לילא ונהארא ולא

תצדק בחיאתך: בצפרא תימר מן יתין רמשא ובר משא תימר מן יתין
צפרא מתוהות ליבך דתהי תוה ומחיזו עינך דתהי חזי: תקול פי אלגדאה
יא ליתני אמסית ותקול בעשי יא ליתני אצבחת מן פזע קלבך אלדי
תפזע ומן נטר עינאך אלדי תרא: ויתיבינך יי למצרים בספינן באורחא
דאמרית לך לא תוסיף עוד למחזה ותזדבנון תמן לבעלי דבביכון
לעבדין ולאמהן ולית דקני: ויורדך אללה אלי מצר פי ספן עלא

ועבדת שם אלהים אחרים" כתרגומו לא עבודת אלהות ממש אלא מעלים מס וגולגליות לכומרי ע"ז"
לא תרגיע" לא תנוח כמו ושחת המרגעה" לב רגז" לב חרד כתרגומו דחול כמו שאול מתחת רגזה לך שמעו
עמים ירגזון מוקדות השמים ירגזון" וכליון עינים" מצפה לישועה ולא תבא" חייך תלואים לך" על הספק
כל ספק תלוי שמא ח מות היום בחרב הבאה עלינו ורבותינו דרשו זה הלוקח תבואה מן השוק" ולא
תאמין בחייך" זה הסומך על הפלטר" בבקר תאמר מי יתן" ויהיה הערב שנחמש" ובערב תאמר מי יתן
בקר" של שחרית שהצרות מתחזקות תמיד וכל שעה מרובה קללתה משלפניה" באניות" בספינות
בשביה" והתמכרתם שם לאויביך" אתם מבקשים להיות נמכרים להם לעבדים" ואין קונה" כי

פ
פלטר הוא
הלוקח מן
המחתומין ככרות
הרבה בבת אחת
ומוכרן אחר כך
בשוק אחד אחד

בדרך אשר אמרתי לך לא תסיף
עוד לראתה והתמכרתם שם
לאיביך לעבדים ולשפחות ואין
קנה׃
אלה דברי הברית אשר צוה
יהוה את משה לכרת את בני
ישראל בארץ מואב מלבד
הברית אשר כרת אתם בחרב׃

ויקרא משה אל כל ישראל
ויאמר אלהם אתם ראיתם את
כל אשר עשה יהוה לעיניכם
בארץ מצרים לפרעה ולכל
עבדיו ולכל ארצו׃ המסות

ואהא אלדי קלת לך לא תעאודאן
תראהא אבדא ותערצון הנאך
ללבי עבידא ואמאא וליס
משתרי׃ אלין פתגמי
קימא דפקיד יי ית משה למגזר
עם בני ישראל בארעא דמואב
בר מקימא דגזר עמהון בחורב׃
הדא כלאם אלעהד אלדי אמר אללה
מוסי אן יעהדה מע בני אסראיל
פי בלד מואב סוי אלעהד אלדי
עהדה מעהם פי גבל חריב׃
וקרא משה לכל ישראל
ואמר להון אתון חזיתון ית כל
דעבד יי לעיניכון בארעא
דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי

ולכל ארעיה׃ תם דעא מוסי בגמאעה בני אסראיל וקאל להם אנתם ראיתם
גמיע מא צנע אללה בחצרתכם פי בלד מצר בפרעון וגמיע קואדה וסאיר
אהל בלדה׃ נסין רברבין דחזאה עינך אתיא ומופתיא רברביא האינון׃
ותלך אלאעלאם אלעטימה אלתי ראתהא עינאך ואלאיאת

יגדרו עליך הרג וכליון״ והתמכרתם בלעז איפורו ונדייץ וו״ש״ ולא יתכן לפרש
והתמכרתם בלשון ונמכרתם על ידי מוכרים אחרים מפני שנאמר אחריו ואין קונה״
לכרות את בני ישראל״ שיקבלו עליהם תורה באלה ובשבועה״ מלבד הברית״
קללות שבתורת כהנים שנאמרו בסיני״ ולא נתן ה׳ לכם לב לדעת״ להכיר את
חסדי הקב״ה ולידבק בו עד היום הזה״ שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה
לבני לוי כמו שכתוב ויתנה אל הכהנים בני לוי באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו משה

הגדלת אשר ראו עיניך האתת
והמפתים הגדלים ההם׃ ולא
נתן יהוה לכם לב לדעת ועינים
לראות ואזנים לשמע עד
היום הזה׃ ואולך אתכם
ארבעים שנה במדבר לא בלו
שלמתיכם מעליכם ונעלך
לא בלתה מעל רגלך׃ לחם לא
אכלתם ויין ושכר לא שתיתם
למען תדעו כי אני יהוה אלהיכם׃
ותבאו אל המקום הזה ויצא
סיחן מלך חשבון ועוג מלך
הבשן לקראתנו למלחמה ונכם׃
ונקח את ארצם ונתנה לנחלה
לראובני ולגדי ולחצי שבט

ואלבראהין אלעטאם׃ ולא יהב
יי׳ לכון לבא למדע ועינין
למחזי ואדנין למשמע עד
יומא הדין׃ ולם יעטיכם אללה
קלבא תעלמו מתלהא ולא
תנטרון בעיונכם ולא תסמעון
באדאנכם אלי יומכם הדא׃

ודברית יתכון ארבעין שנין
במדברא לא בליאת כסותכון
מנכון ומסנך לא עדו מעל
רגלך׃ תם סיירתכם ארבעין
סנה פי אלבר לם תבל תיאבכם
עליכם ונעאלכם עלי ארגלכם׃
לחמא לא אכלתון וחמר חדת
ועתיק לא שתיתון בדיל דתידעון
ארי אנא יי׳ אלהכון׃ וטעאמכם
אלדי אעתדתמוה לם תאכלוה ולכמרא ומסכרא לם תשרבו פיקול לכם
אללה לכי תעלמו אני אללה רבכם׃ ואתיתון לאתרא הדין ונפק סיחון
מלכא דחשבון ועוג מלכא דמתנן לקדמותנא לאגחא קרבא ומחינונון׃
תם ואפיתם הדי אלמוצע פכרג סיחון מלך חשבון ועוג מלך אלבתניה
חלקאנא לחרב פקתלנאהמא׃ ונסיבנא ית ארעהון ויהבנה לאחסנא
לשיבט ראובן ולשיבט גד ולפלגות שבטא דמנשה׃ ואכד בלדהמא

רבינו אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו ומה אתה משליטו את בני שבטך עליה ויאמרו
לנו יום מחר לא לכם ניתנה לנו ניתנה ושמח משה על הדבר ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית
לעם וגו׳ היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום׃ ותבואו אל המקום הזה׃ עתה אתם
רואים עצמכם בגדולה ובכבוד אל תבעטו במקום ואל ירום לבבכם ושמרתם את דברי הברית הזאת

המכשי׳ו: ושמרתם את דברי
הברית הזאת ועשיתם אתם
למען תשכילו את כל אשר
תעשון: קרב פסק סימ׳ מכבב
אתם נצבים היום כלכם לפני
יהוה אלהיכם ראשיכם שבטיכם
זקניכם ושטריכם כל איש
ישראל: טפכם נשיכם וגרך
אשר בקרב מחניך מחטב
עציך עד שאב מימיך: לעברך
בברית יהוה אלהיך ובאלתו
אשר יהוה אלהיך כרת עמך
היום: למען הקים אתך היום

פי ד׳לך ו׳קת ורפעוהא נחלה
לב׳ ראובן ולגד ולנצף סבט מנשה:
ותיטרון ית פתגמי קימא הדין
ותעבדון יתהון בדיל דתצלחון
ית כל דתעבדון: פאחפטו כלאם
הד׳א לעהד ואעמלו בה לכי
תנג׳חו בג׳מיע מא תצנעון:
פ י פ י פ י
אתון קימין יומא דין כלכון קדם
יי׳ אלהכון רישיכון שבטיכון
סביכון וסרכיכון כל אנש
ישר׳: אנתם וקוף אליום כלכם
בין ידי אללה רבכם: ריסאכם
ואסבאטכם ושיוכ׳כם ועראפכם:

וסאיר רג׳אל אסראיל: טפלכון נשיכון וגיורך דבגו משריתך
מלקיט אעך עד מלי מיך: אטפאלכם ונסאכם וגריבך אלד׳י פי וסט
עסכרך מן מחתטב חטבך אלי מסתקי מאך: לאעלותך בקימא
דיי׳ אלהך ובמומתיה דיי׳ אלהך גזר עמך יומא דין: לאדכ׳לך פי
עהד אללה רבך ופי חרגה אלד׳י יעהדה מעך אליום: בדיל לאקמא יתך יומא

דא ולא נתן ה׳ לכם לב לדעת שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה ולפיכך
לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה אבל מכאן ואילך יקפיד ולפיכך ושמרתם את דברי הברית הזאת וג׳:
אתם נצבים: מלמד שכינס משה לפני הקב״ה ביום מותו להכניסם בברית: ראשיכם שבטיכם:
ראשיכם לשבטיכם: זקניכם ושוטריכם החשוב חשוב קודם ואחר כך כל איש ישרא׳: מחוטב
עציך מלמד שבאו כנענים להתגייר בימי משה כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע וזהו האמור בגבעונים
ויעשו גם המה בערמה ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים: לעברך: להיותך עובר בברית: ולא יתכן
לפרשו כמו לה עבירך אלא כמו לעשותכם אותם: לעברך בברית: דרך העברה כך היו כורתין בריתות
עושין מחיצה מכאן ומחיצה מכאן ועוברים בנתים כמו שנ׳ העגל אשר כרתו לשנים ויעברו בין בתריו:
למען הקים אותך היום לו לעם: כל כך הוא נכנס לטרוח למען קיים אותך לפניו לעם: והוא יהיה לך
לאלהים: לפי שדבר לך ונשבע לאבותיך שלא להחליף את זרעם באומה אחרת לכך הוא אוסר

לו לעם והוא יהיה לך לאלהים
כאשר דבר לך וכאשר נשבע
לאבתיך לאברהם ליצחק
וליעקב: ולא אתכם לבדכם
אנכי כרת את הברית הזאת
ואת האלה הזאת: כי את אשר
ישנו פה עמנו עמד היום לפני
יהוה אלהינו ואת אשר איננו
ג פה עמנו היום: כי אתם ידעתם
את אשר ישבנו בארץ מצרים
ואת אשר עברנו בקרב הגוים
אשר עברתם: ותראו את
שקוציהם ואת גלליהם עץ
ואבן כסף וזהב אשר עמהם:

דין קדמוהי לעם והוא יהוי לך
לאלה כמא דמליל לך וכמא
דקיים לאבהתך לאברהם ליצחק
וליעקב: לכי יתבתך אליום לה
אמה והו יכון לך אלאהא כמא
ועדך וכמא קסם לאבאיך
אברהם ויצחק ויעקוב: ולא
עימכון בלחודיכון אנא גזר
ית קימא הדין וית מומתא הדא:
וליס מעכם וחדכם אנא עאהד
הדי אלעהד והדי אלחרג: ארי ית
מן דאיתוהי הכא עימנא קאים
יומא דין קדם יי אלהנא וית
מן דליתוהי קאים הכא עימנא
יומא דין: אלא מע מן הו מוגוד

מענא האצר אליום בין ידי אללה רבנא ומע מן ליס הו חאצר מענא אליום
אד כקול איה: ארי אתון ידעתון ית דיתיבנא בארעא דמצרים וית דעברנא
בני עממיא דעברתון: אנתם תעלמון מא אקמנא פי בלד מצר ומא סרנא
פימא בין אלאמם אלדי גזתם בינהם: וחזיתון ית שקוציהון וית טעותהון
אעא ואבנא כספא ודהבא דעימהון: וקד ראיתם ארגאסהם וטואגיתהם:

אתכם בשבועות הללו שלא תקנטוהו אחר שאינו יכול להבדל מכם עד כאן) פירשתי לפי פשוטה שלפרשה:
ומדרש אגדה למה נסמכה פרשת אתם נצבים לקללות לפי ששמעו ישראל מאה קללות חסר שתים חוץ
ממ"ט שבת"כ הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום הרבה הכעסתם
למקום ולא עשה אתכם כליה והרי אתם קיימים לפניו: היום: כיום הזה שהוא קיים והוא מאפיל ומאיר כך
האיר לכם וכך עתיד להאיר לכם והקללות והייסורין מקיימין אתכם ומציבין אתכם לפניו ואף הפרשה
שלמעלה מזו פייסן הם אתם ראיתם אשר עשיתי: ד"א אתם נצבים לפי שהיו ישראל יוצאין מפרנס
לפרנס ממשה ליהושע לפיכך עשה אותם מצבה כדי לזרזם וכן עשה יהושע וכן שמואל התיצבו וג'

פן יש בכם איש או אשה או
משפחה או שבט אשר לבבו
פנה היום מעם יהוה אלהינו
ללכת לעבד את אלהי הגוים
ההם פן יש בכם שרש פרה
ראש ולענה והיה בשמעו את
דברי האלה הזאת והתברך
בלבבו לאמר שלום יהיה לי
כי בשררות לבי אלך למען
ספות הרוה את הצמאה: לא
אבה יהוה סלח לו כי אז יעשן

מן כשב וחגארה וזמן פצה ודהב
אלדי מעהם: דלמא אית בכון
גבר או אתא או זרעיא או שבטא
דליביה פני יומא דין מדחלתא
דיי אלהנא למהך למפלח ית
טעות עממיא האינון דלמא
אית בכון גבר מהרהר חטין
או זדון: כילא יוגד פיכם רגל
או אמראה או עשירה או סבט
מן קלבה מולי אליום ען אללה
רבנא לימצי פיעבד מעבודאת
אולאיך אלאמם כילא יוגד פיכם

אצל מתמר סם או עלקם: ויהי במשמעיה ית פתגמי מומתא
הדא ויחשיב בליביה למימר שלמא יהי לי ארי בהרהור לבי
אנא אזיל בדיל לאוספא ליה חטאי שלותא על זדנותא: פאדא
סמע כלאם הדי אלחרג וקדר פי נפסה קאילא לא יכון לי אלא סלאם או
אנמא אסיר פי הוא קלבי לכי אמר בלרוא אלעטש: לא ייבי יי

ואעשפטה אתכם כשיתנו מידו וכבכו לידו של שאול" ואת אשר אינכנו פה" ואף עם דורות העתידים
להיות" כי אתם וגו' ותראו את שקוציהם" לפי שראיתם האומות ענ"ו ושמא הע"י לב אחד מכם אותו ללכת
אחריהם" פן יש בכם וג' לפיכך אני צריך להשביעכם" ותראו את שקוציהם" על שם שהם מאוסים כשקצים"
גלוליהם" מוכרחין ומאוסין כגלל" עץ ואבן: אותם שלעצים ושלאבנים ראיתם בגלוי לפי שאין הנכרי ירא
שמא יגנבו אבל שלכסף וזהב עמהם בחדרי משכיתם לפי שהם יראים שמא יגנבו" פן יש בכם"
שמא יש בכם" אשר לבבו פונה היום: מלקבל עליו הברית" שורש פורה ראש ולענה: שורש מגדל
עשב מר כגידין שהם מרים כלומר מפרה ומרבה רשע בקרבכם" והתברך בלבבו" לשון ברכה
יחשוב בלבו ברכת שלום לעצמו לאמר לא יבואוני קללות הללו אך שלום יהיה לי" והתברך"
בנדירה שוא בלעז כמו והתגלח והתפלל" בשרירות לבי אלך" במראית לבי כמו אשורנו ולא קרוב
כלומר מה שלבו רואה לעשות" למען ספות הרוה" לפי שאוסיף לו פורענות" על מה שעשה עד שלבו
הנה בשוגג והייתי מעביר עליהם וגורס עתה שאצרפם עם המזיד ואפרע ממנו הכל וכן תרגם
אונקלוס בדיל לאוספא ליה חטאי שלותא על זדנותא שאוסיף לו את השגגות על הזדונות" רוה"
שוגג שהוא עושה כאדם שכור שהוא עושה שלא מדעת" צמאה" שהוא עושה מדעת ובתאוה"
יעשן אף ה' על ידי כעס האף מתחמם והעשן יוצא מן האף וכן עלה עשן באפו ואנף שדן זו לפני

המזיקס

אף יהוה וקנאתו באיש ההוא
ורבצה בו כל האלה הכתובה
בספר הזה ומחה יהוה את שמו
מתחת השמים: והבדילו יהוה
לרעה מכל שבטי ישראל
ככל אלות הברית הכתובה
בספר התורה הזה: ואמר הדור
האחרון בניכם אשר יקומו
מאחריכם והנכרי אשר יבא
מארץ רחוקה וראו את מכות
הארץ ההוא ואת תחלאיה
אשר חלה יהוה בה: גפרית
ומלח שרפה כל ארצה לא
תזרע ולא תצמח ולא יעלה
בה כל עשב כמהפכת סדם

למשבק ליה ארי בכין יתקף
רגזא דיי׳ וחמתיה בגברא ההוא
וידבקון ביה כל לוטיא דכתיבין
בספרא הדין וימחי יי׳ ית שמיה
מתחות שמיא: פלא ישא אללה
אן יצפח לה דאך בל חינידׄ ישתד
גצׄב אללה וחמייתה עליה פילזק
בה גמיע אלחרג אלמכתוב פי הדׄי
אסמה
אלספר חתי ימחו אללה מן תחת
אלסמא: ויפרשניה יי׳ לבישא
מכל שבטיא דישראל ככל לוטי
קימא דכתיבין בספר אוריתא הדא:
ויפרזה אללה עלי שרה מן גמיע
אסבאט אסראיל כגמיע חרג
אלעהד אלמכתוב פי ספר הדׄה
אלתוריה: ויימר דרא בתראה

בניכון די יקומון מבתריכון ובר עממין דייתי מארע רחיקא ויחזון
ית מחתה דארעא ההיא וית מרעהא דאמרע יי׳ בה: ויקול אלגיל
אלאכר מן בניכם אלדׄי יקומון מן בעדכם ואלגריב אלדׄי יאתי מן בלד
בעיד פינצׄרו צׄרבאת תלך אלארץׄ ואמראצׄהא אלדׄי אמרצׄהא אללה:
גופריתא ומלחא תהי יקדא כל ארעהא לא תזדרע ולא תצמח ולא
יסקבה כל עסב כהפיכת סדום ועמרה אדמה וצבויים דהפך יי׳
ברגזיה ובחמתיה: חתי כאן גמיע ארצׄהא מחרקה בנאר וכברית
פהי לא תזרע ולא תנבת ולא יטלע פיהא שיא מן אלעשב כמקלב

ועמרה אדמה וצביים אשר
הפך יהוה באפו ובחמתו׃ ואמרו
כל הגוים על מה עשה יהוה
ככה לארץ הזאת מה חרי האף
הגדול הזה׃ ואמרו על אשר
עזבו את ברית יהוה אלהי
אבתם אשר כרת עמם בהוציאו
אתם מארץ מצרים׃ וילכו
ויעבדו אלהים אחרים וישתחוו
להם אלהים אשר לא ידעום
ולא חלק להם׃ ויחר אף יהוה
בארץ ההוא להביא עליה את
כל הקללה הכתובה בספר הזה׃

סדום ועמרה אדמה וצבוים
אלדי קלבהא אללה בגצבה
וחמיתה׃ ויימרון כל עממיא
על מא עבד יי כדין לארעא
הדא מא תקוף רגזא רבא הדין׃
פיקול גמיע אלאמם על מא
צנע אללה כדא בהדי אלארץ ומא
סבב שדה הדי אלגצב אלעצים׃
ויימרון על דשבקו ית קימא
דיי אלהא דאבהתהון דגזר
עימהון באפקותיה יתהון מארעא
דמצרים׃ פיגאובון באן דאלך
עלא מא תרכו עהד אללה אלאה
אבאיהם אלדי עהדה מעהם פי
אכראגה להם מן בלד מצר׃ ואזלו ופלחו לטעות עממיא וסגידו
להון דחלן דלא ידעונון ולא אוטיבא להון׃ פמצו ועבדו מעבודאת
אכר וסגדו להא מעבודאת לם יערפוהא ולא תנצב להם נציבא׃
ותקיף רגזא דיי בארעא ההיא לאיתאה עלה ית כל לוטיא דכתיבין
בספרא הדין׃ פאשתד גצב אללה עלא תלך אלארץ פאחל בהא
גמיע אללענה אלמכתובה פי הדי אלספר׃ ותלטילנון יי מעל

המקום הכתוב משמיעת החוזן בדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי דרך ארץ׳׳ וקנאתו׃ לשון חמה
אנפרכמינט אחיזת לבישת נקמה ואינו מעביר על המדה׳׳ הכתובה בספר התורה הזה׳׳ ולמעלה הוא
אומר בספר התורה הזאת גם כל חלי וכל מכה וג׳׳ הזאת לשון נקבה מוסב אל התורה הזה לשון
זכר מוסב אל הספר ועל ידי פיסוק הטעמים הן נחלקים לשתי לשונות בפרשת קללות הטפחה
כתובה תחת בספר והתורה הזאת דבוקים זה לזה לכך אמר הזאת וכאן הטפחה כתובה תחת התורה
כמו את ספר התורה דבוקים זה לזה לפיכך לשון זכר נופל אחריו שהלשון נופל על הספר׃ ולא חלק להם׳׳
לא נתנם לחלקם׳׳ לא ידעום׳׳ לא ידעו בהם גבורת אלהות ואונקלוס תרגם לא אוטיבו להון לא היטיבו להם
שום טובה׳׳ ולשון חלק אותו אלוה שבחרו להם לא חלק להם שום נחלה ושום חלק׳׳ ויתשם ת׳ כתרגומו׳׳

ותלטילנון

ויתשם יהוה מעל אדמתם
באף ובחמה ובקצף גדול
וישלכם אל ארץ אחרת כיום
הזה: הנסתרת ליהוה אלהינו
והנגלת לנו ולבנינו עד עולם
לעשות את כל דברי התורה הזאת:
והיה כי יבאו
עליך כל הדברים האלה הברכה
והקללה אשר נתתי לפניך
והשבת אל לבבך בכל הגוים
אשר הדיחך יהוה אלהיך
שמה: ושבת עד יהוה אלהיך
ושמעת בקלו ככל אשר אנכי
מצוך היום אתה ובניך בכל
לבבך ובכל נפשך: ושב יהוה

למ״ד רבה

נקודות בתוך

ארעהון ברגז ובחמא ובתקוף
רב: ואגלינון לארע אחרי כיומא
הדין: פשרד אללה ען בלדהם
בגצב וחמייה וסכט עצים וטרחהם
אלי בלד אכר כמא תרונהם אליום:
דמטמרן קדם יי אלהנא ודגליין
לנא ולבננא עד עלמא למעבד
ית כל פתגמי אוריתא הדא:
פיעתברון ויקולון כדאך
מסתורה ללה רבנא ואלמכשופה
גמיעא אלתי הי לנא ולבנינא
אלי אלדהר אן נעמל גמיע כלאם
הדה אלתוריה:
ויהי ארי ייתון עלך כל פתגמיא
האלין ברכן ולוטין דיהבית
קדמך ותתיב ללבך בכל
עממיא דאגלייך יי אלהך לתמן: פאדי חלת בך גמיע הדה אלאמור מן
אלברכאת ואללענאת אלתי תלותהא עליך פארגע אלי נפסך ועלא אנך
פימא בין גמיע אלאמם אלדי דחאך אללה אליהם: ותתוב לדחלתא דיי
אלהך ותקביל למימריה ככל דאנא מפקיד לך יומא דין את ובנך
בכל ליבך ובכל נפשך: ותב אלי אללה רבך ואקבל אמרה מתל
גמיע מא אמרך בה אליום אנת ובנך בכל קלבך וכל נפסך: ויתיב יי

וטלטילנון וכן הנני נותשם מעל אדמתם׳ הנסתרות לה׳ אלהינו ואם תאמרו מה בידינו לעשות אתה
מעניש את הרבים על הרהורי היחיד שנ׳ פן יש בכם איש וג׳ ואחר כך וראו את מכות הארץ ההיא
והלא אין אדם יודע טמונותיו שלחבירו אין אני מעניש אתכם על הנסתרות שהן לה׳ אלהינו והוא יפרע
מאותו יחיד אבל הנגלות לנו ולבנינו עד עולם לבער הרע מקרבינו ואם לא נעשה דין בהם יענשו

אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרִחֲמֶךָ וְשָׁב
וְקִבֶּצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר
הֱפִיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה׃ אִם
יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמָיִם
מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וּמִשָּׁם יִקָּחֶךָ׃ וֶהֱבִיאֲךָ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָרְשׁוּ
אֲבֹתֶיךָ וִירִשְׁתָּהּ וְהֵיטִבְךָ
וְהִרְבְּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ׃ וּמָל יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לְבַב
זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ
לְמַעַן חַיֶּיךָ׃ וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
אֵת כָּל הָאָלוֹת הָאֵלֶּה עַל אֹיְבֶיךָ

אלהך ית שבי גלותך וירחים
עלך ויתוב ויכנשנך מכל
עממיא דבדרך יי אלהך לתמן׃
פאן אלה רבך יתב עליך וירחמך
ויעוד פיגמעך מן בין אלאמם
אלדי בדדך אלה הנאך׃ אם יהון
גלותך בסיפי שמיא מתמן
יכנשנך יי אלהך ומתמן
יקרבנך׃ חתא אן אלמנדחי מנך
לו כאן פי אקצא אלסמא לגמע
שמלך אלה רבך מן תם ולקרבך׃
ויעילנך יי לארעא דירית
אבהתך ותירתה ויוטיב לך אלהיך
ויסגינך מאבהתך׃ וידכלך אלה
רבך אלי אלבלד אלדי חאזה אבאיך
פתחוזה׃ ויחסן ליך ויתמרך ויכתרך מן אבאיך׃ ויעדי יי אלהך ית
טפשות ליבך וית טפשות ליבא דבנך למרחם ית יי אלהך בכל
ליבך ובכל נפשך בדיל חייך׃ וישרח אלה רבך צדרך וצדר
נסלך לתחב אלה רבך בכל קלבך וכל נפסך לכי תחיא׃ ויתין יי
אלהך ית כל לוטיא האלין על בעלי דבבך ועל סנאך דרדפוך׃
ויחל אלה רבך גמיע הדא אלחרג באעדאיך ובשאניך אלדי

ית הרבים׳ נקוד על לנו ולבנינו עד לדרוש אף על הנגלות לא ענש את הרבים עד שעברו את הירדן
משקבלו עליהם את השבועה בהר גריזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה׃ ושב ה׳ אלהיך
את שבותך׳ והיה לו לכתוב והשיב את שבותך רבותינו למדו מכאן כביכול שהשכינה
שרויה עם ישראל בצרת גלותם וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו שהוא ישוב עמהם׳ ועוד יש
לומר שגדול יום קבוץ גליות ובקושי כאלו הוא עצמו צריך להיות אוחז בידיו ממש איש
איש ממקומו כענין שנ׳ ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל׳ ואף בגליות שאר האומות מצינו כן

ושבתי

ועל שנאיך אשר רדפוך ואתה
תשוב ושמעת בקול יהוה
ועשית את כל מצותיו אשר
אנכי מצוך היום והותירך
יהוה אלהיך בכל מעשה
ידך בפרי בטנך ובפרי בהמתך
ובפרי אדמתך לטובה כי ישוב
יהוה לשוש עליך לטוב כאשר
שש על אבתיך כי תשמע
בקול יהוה אלהיך לשמר
מצותיו וחקתיו הכתובה בספר
התורה הזה כי תשוב אל יהוה
אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך
ז ג כי המצוה הזאת
אשר אנכי מצוך היום לא נפלאת
הוא ממך ולא רחקה הוא לא

בלבוך: ואת תתוב ותקביל
למימרא דיי ותעביד ית כל
פקודוהי דאנא מפקיד לך יומא
דין: ואנת תתוב פתקבל אמר
אללה ותצנע גמיע וצאיאה
אלדי אמרך בהא אליום: ויותרינך
יי אלהך בכל עובדי ידך
בולדא דמעך ובולדא דבעירך
ובאבא דארעך לטבא ארי
יתוב יי למחדי עלך לטבא
כמא דחדי על אבהתך: ויזידך
אללה רבך פי גמיע צנעה ידך
מן תמר בטנך ותמר בהאימך
ותמר ארצך כירא אד ירגע
אללה אן יקצד בך כירא כמא
קצד באבאיך: ארי תקביל
למימרא דיי אלהך למטר

פקודוהי וקימוהי דכתיבין בספר אוריתא הדא ארי תתוב לדחלתא
דיי אלהך בכל ליבך ובכל נפשך: אד תקבל אמר אללה רבך
פאחפט ותעמל גמיע וצאיאה ורסומה אלמכתובה פי הדי אלספר אל
תורייה אד תתוב אלי אללה רבך בכל קלבך וכל נפסך: ארי
תפקידתא הדא דאנא מפקיד לך יומא דין לא מפרשא היא מנך ולא רחיקא
היא: ואעלם אן הדה אלוציה אלתי אמרך בהא אליום ליסת בכפיה מנך ולא בעידה לא

כי יפלא ממך דבר כמו שנ׳ כי יפלא ממך
ושבתי את שבות בני עמון לא נפלאת היא ממך לא מכוסה היא ממך לא בשמים היא: שאלו היתה
ארי יתכסי ותהר פלאים ותרד במטמוניות מכוסה חבושה בטמון

בשמים הוא לאמר מי יעלה לנו
השמימה ויקחה לנו וישמענו
אתה ונעשנה׃ ולא מעבר לים
הוא לאמר מי יעבר לנו אל
עבר הים ויקחה לנו וישמענו
אתה ונעשנה׃ כי קרוב אליך
הדבר מאד בפיך ובלבבך
לעשתו׃
ראה נתתי לפניך היום את החיים
ואת הטוב ואת המות ואת הרע׃
אשר אנכי מצוך היום לאהבה
את יהוה אלהיך ללכת בדרכיו
ולשמר מצותיו וחקתיו ומשפטיו
וחיית ורבית וברכך יהוה אלהיך
בארץ אשר אתה בא שמה

בשמיא היא למימר מן יסק לנא
לשמיא ויסבה לנא וישמעיננא
יתה ונעבדנה׃ וליסהא פי אלסמא
פיקול קאיל מן ד'א יצעד לנא
אלי אלסמא ויחמלהא אלינא ויסמענאהא
ונעמל בהא׃ ולא מעבר ל
ימא היא למימר מן יעבר לנא
לעיבר ימא ויסבה לנא וישמעננא
יתה ונעבדנה׃ וליסהא מן וראך
גאנב אלבחר פיקול קאיל מן
ד'א יעבר לנא אלי וראך גאנב
אלבחר פיאכ'דהא ויסמענאהא
ונעמל בהא׃ ארי קריב לך
פתגמא לחדא בפומך ובליבך
למעבדיה׃ בל אלאמר קריב
אליך גדא ימכנך בפאך ובקלבך
אן תעמל בה׃ חזו דיהבית קדמך יומא דין ית חיי וית טבתא
וית מותא וית בישתא׃ אנט'ר אני קד געלת בין ידיך אליום אלחיאה
ואלכ'יר ואלמות ואלשר׃ דאנא מפקיד לך יומא דין למרחם ית יי אלהך
למהך באורחן דתקנן קדמוהי ולמיטר פקודוהי וקימוהי ודינוהי ותחי
ותסגי ויברכינך יי אלהך בארעא דאת עליל לתמן למירתה׃ עלי מא
אמרך אליום אן תחב אללה רבך ותסיר פי טרקה ותחפט' וצאיאה ורסומה
ואחכאמה פתחיא ותכת'ר ויבארך פיך אללה רבך פי אלבלד אלד'י אנת

בשמים היית צריך לעלות אחריה וללמדה״ כי קרוב אליך״ התורה נתנה לכם בכתב ובעל פה״ את החיים
ואת הטוב׳ זה תלוי בזה אם תעשה טוב הרי לך חיים ואם תעשה רע הרי לך המות והכתוב מפרש והולך
היאך״ אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה״ הרי הטוב ובו תלוי׳ וחיית ורבית׳ הרי החיים׳ ואם יפנה לבבך״

לרשתה׃ ואם יפנה לבבך ולא
תשמע ונדחת והשתחוית לאלהים
אחרים ועבדתם׃ הגדתי לכם
היום כי אבד תאבדון לא תאריכן
ימים על האדמה אשר אתה
עבר את הירדן לבוא שמה
לרשתה׃ העדתי בכם היום את
השמים ואת הארץ החיים והמות
נתתי לפניך הברכה והקללה
ובחרת בחיים למען תחיה
אתה וזרעך׃ לאהבה את יהוה
אלהיך לשמע בקלו ולדבקה

ואכל אליה לתחוזה׃ ואם יתפני
ליבך ולא תקביל ותטעי ותסגוד
לטעות עממיא ותפלחינון׃ ואן
תולא קלבך ולם תקבל פמלת
וסגדת למעבודאת אכר או
עבדתהא׃ חויתי לכון יומא דין
ארי מיבד תיבדון ולא תורכון
יומין על ארעא דאת עבר ית
ירדנא למיעל לתמן למירתה׃
פקד אכברתכם מן אליום אנכם
סתבידון ולא תטול מדתכם׃
פי אלבלד אלדי תעבר אלארדן
לתציר אליה לתחוזה׃ אסהידית

בכון יומא דין ית שמיא וית ארעא חייא ומותא יהבית קדמך
ברכן ולוטין ותתרעי בחיי בדיל דתיחי את ובנך׃ קד אשהדת
עליכם אליום אלסמאואת ואלארץ׳ באני קד געלת בין אידיכם אלחיאה
ואלמות ואלברכאת ואללענאת וארא לך אן תכתאר לך אלחיאה לכי תחיא
אנת ונסלך׃ למרחם ית יי אלהך לקבלא למימריה ולאתקרבא
לדחלתיה ארי הוא חייך ואורכות יומך למתב על ארעא דקיים יי

הרי הרע׳ כי אבד תאבדון׃ הרי המות׃ העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ׃ שהם קיימים לעולם
וכאשר תקרא אתכם הרעה יהיו עדים שאני התריתי בכם בכל זאת׃ ד״א העידותי בכם את השמים ואת
הארץ׃ אמר להם הקב״ה לישראל הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם שמא שנו את מדתם שמא לא
עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם כענין שנ׳ וזרח השמש ובא השמש הסתכלו בארץ
שבראתי לשמש אתכם שמא שנתה מדתה שמא זרעתם אותה ולא צמחה או שמא זרעתם חטים
והעלתה שעורים ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין
אין מקבלין פורענות לא שנו את מדתם אתם שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורענות
על אחת כמה וכמה׃ ובחרת בחיים׃ אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים׃ כאדם האומר לבנו
בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה׃ אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים ואומר
לו את זה ברור לך ועל זה נאמר ה׳ מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי הנחת ידי על גורל הטוב לומר

כי הוא חייך וארך ימיך
לשבת על האדמה אשר נשבע
יהוה לאבתיך לאברהם
ליצחק וליעקב לתת להם׃

וילך משה וידבר את הדברים
האלה אל כל ישראל׃ ויאמר
אלהם בן מאה ועשרים שנה
אנכי היום לא אוכל עוד לצאת
ולבוא ויהוה אמר אלי לא תעבר
את הירדן הזה׃ יהוה אלהיך
הוא עבר לפניך הוא ישמיד
את הגוים האלה מלפניך
וירשתם יהושע הוא עבר
לפניך כאשר דבר יהוה׃ ועשה

לאבהתך לאברהם ליצחק וליעקב
למתן להון׃ ודאך כאן תחבב אלה
רבך ותקבל אמרה ותלזם טאעתה
פאן דאך חיאתך וטול מדתך
אן תקים פי אלבלד אלדי יקסם
אלה לאבאיך אברהים ויצחק
ויעקוב ליעטיהם׃
ואזל משה ומליל ית
פתגמיא האלין עם כל ישראל׃
תם מצא מוסא וכלם בניאסר׳
בגמיע הדי אלכלאם׃ ואמר
להון בר מאה ועסרין שנין אנא
יומא דין לית אנא יכיל עוד
למיפק ולמיעל וי״י אמר לי לא
תעבר ית ירדנא הדין׃ וקאל להם
אנא אליום אבן מאיה ועשרין
סנה לא אטיק זיאדה עלי אלברוג ואלדכול ואלה פקד קאל לי אנך לא
תעבר הדי אלארדן׃ י״י אלהך הוא עבר קדמך הוא ישיצי ית עממיא
האלין מן קדמך כמא דמליל י״י׃ אלה רבך אלדי יסיר בין ידיך הו
יכפה הולאי אלאמם מן בין ידיך פתרתהם יהושע הו יעבר בין ידיך
כמא קאל אלה׃ ויעביד י״י להון כמא דעבד לסיחון ולעוג מלכי

את זה קהלך׳ וילך משה לא אוכל עוד לצאת ולבוא׳ יכול שתשש כוחו ת״ל
לא כהתה עינו ולא נס לחה אלא מה הוא לא אוכל עוד לצאת ולבא איני רשאי
שניטלה ממני הרשות וניתנה ליהושע׳ וה׳ אמר אלי׳ זהו פירוש לא אוכל עוד לצאת ולבא לפי שה׳
אמר אלי׳ אנכי היום מלאו ימי ושנותי ביום זה נולדתי וביום זה אמות׳ ד״א לצאת ולבוא בדברי
תורה מלמד שנסתתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה׳ לא ירפך׳ לא יתן לך רפיון להיות

יהוה להם כאשר עשה לסיחון
ולעוג מלכי האמרי ולארצם
אשר השמיד אתם: ונתנם
יהוה לפניכם ועשיתם להם
ככל המצוה אשר צויתי אתכם:
חזקו ואמצו אל תיראו ואל
תערצו מפניהם כי יהוה אלהיך
הוא ההלך עמך לא ירפך ולא
יעזבך:
ויקרא משה ליהושע ויאמר ג ז
אליו לעיני כל ישראל חזק
ואמץ כי אתה תבוא את העם
הזה אל הארץ אשר נשבע
יהוה לאבתם לתת להם ואתה
תנחילנה אותם: ויהוה הוא ההלך

אמוראה ולארעהון דשיצי יתהון:
ויצנע אללה בהם כמא צנע
בסיחון ועוג מלך אלאמורי
ובאהל בלדהם אלדי אנפדהם:
וימסרינון יי׳ קדמיכון ותעבדון
להון ככל תפקידתא דפקידית
יתכון: פיסלמהם אללה בין ידיכם
פתצנעון בהם כגמיע אלוציה
אלדי אוציתכם: תקפו ועולמו
לא תדחלון ולא תתברון מן
קדמיהון ארי יי׳ אלהך מימריה
מדבר קדמך לא ישבקנך ולא
ירחקינך: תשדדו ותאיידו לא
תכאפוהם ולא תתהבוהם פאן
אללה רבך הוה אלסאיר מעך
לא ידעך ולא יתרכך:

וקרא משה ליהושע ואמר ליה לעיני כל ישראל תקף ועולם ארי
את תעול עם עמא הדין לארעא דקיים יי׳ לאבהתהון למתן להון
ואת תחסנה להון: תם דעא מוסי ביהושע וקאל לה בחצ׳רה גמיע
אלאסראיל אשתד ותאייד פאנך תדכל מע בני אסראיל אלי אלבלד
אלדי קסם אללה לאבאיהם אן יעטיהם ואנת תנחלה להם: ויי׳ הוא מדבר

נעשב ממכן״ כי אתה תבוא את העם הזה״ ארי את תיעול עם עמא הדין משה אמר לו ליהושע
זקנים שבדור עמך הכל לפי דעתן ועצתן אבל הקדוש ברוך הוא אמר ליהושע כי אתה
תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם תביא על כרחם הכל תלוי בך טול
מקל והך על קדקדם אחד דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור״ ויכתוב משה ויתנה״
כשנגמרה כולה נתנה לבני שבטו״ מקץ שבע שנים״ בשנה ראשונה שלשמטה ש

לפניך הוא יהיה עמך לא ירפך
ולא יעזבך לא תירא ולא תחת׃
ויכתב משה את התורה הזאת
ויתנה אל הכהנים בני לוי
הנשאים את ארון ברית יהוה
ואל כל זקני ישראל׃ ויצו ד
משה אותם לאמר מקץ שבע
שנים במעד שנת השמטה
בחג הסכות׃ בבוא כל ישראל
לראות את פני יהוה אלהיך
במקום אשר יבחר תקרא
את התורה הזאת נגד כל
ישראל באזניהם׃ הקהל את
העם האנשים והנשים והטף

קדמך מימריה יהי בסעדך
לא ישבקנך ולא ירחקנך׃ לא
תדחל ולא תתבר׃ ואלה ט'ינוה
סאיר בין ידיך הו יכון מעך לא
ירפעך ולא יתרכך פלא תכאף
ולא תג'זע׃ וכתב משה ית
אוריתא הדא ויהבה לכהניא
בני לוי דנטלין ית ארון קימא
דיי׳ ולכל סבי ישרא׳׃ ת'ם כתב
מוסי הדה אלתוריה ודפעהא
אלי אלאימה בני לוי אלחאמלין
צנדוק עהד אללה וסאיר שיוך
אסראיל׃ ופקיד משה יתהון
למימר מסוף שבע שנין בזמן
שתא דשמטתא בחגא דמטליא׃

ואמרהם וקאל להם פי כל מדה סבע סנין פי עיד סנה אלתסיב פי חג
אלמט'אל׃ במיתי כל ישרא׳ לאתחזאה קדם יי׳ אלהך באתרא דיתרעי
תקרי ית אוריתא הדא קדם כל ישרא׳ ותשמעינון׃ פי מג'י גמיע אל
אסראיל ללחצור בין ידי אללה רבכם פי אלמוצ'ע אלד'י יכ'תארה תקרא
עליהם הדה אלתוריה בחית' יסמעונהא׃ כנוש ית עמא
גבריא ונשיא וטפלא וגיורך דבקרוך בדיל דישמעון ובדיל דילפון
וידחלון קדם יי׳ אלהכון ויטרון למעבד ית כל פתגמי אוריתא הדא׃ ואנך

השמינית ולמה קורא אותה שנת השמטה שעדיין שביעית נוהגת בה בקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית: תקרא את התורה הזאת: המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים כדאיתא במסכת סוטה. על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה: האנשים ללמוד: והנשים לשמוע: והטף למה באו לתת שכר למביאיהם: ואצוכו ואזרזכו: ככר הארץ" גויי הארץ" וניאצוני" והכעיסוני וכן כל ניאוץ לשון כעס"

והסתרתי

וגרך אשר בשעריך למען
ישמעו ולמען ילמדו ויראו
את יהוה אלהיכם ושמרו
לעשות את כל דברי התורה
הזאת: ובניהם אשר לא ידעו
ישמעו ולמדו ליראה את יהוה
אלהיכם כל הימים אשר אתם
חיים על האדמה אשר אתם
עברים את הירדן שמה
לרשתה:
ויאמר יהוה אל משה הן קרבו
ימיך למות קרא את יהושע
והתיצבו באהל מועד ואצונו
וילך משה ויהושע ויתיצבו
באהל מועד: וירא יהוה באהל
בעמוד ענן ויעמד עמוד הענן
על פתח האהל: ויאמר יהוה

כאן תגווק אקום ארגאל ואלנסא
ואלאטפאל ואלגריב אלדי פי מחאלך
לכי יסמעו ויתעלמו ויכאפו
אללה רבהם ויחפטו ויעמלו
בגמיע כלאם הדה אלתורייה:
ובניהון דלא ידעו ישמעון
ויילפון למדחל ק׳ יי אלהכון
כל יומיא דאתון קיימין על
ארעא דאתון עברין ית ירדנא
לתמן למירתה: חתי בניהם
אלדי לם יבלגו יסמעו פיתעלמו
פיכאפו אללה רבהם טול
זמאנהם אלדיהם אחיא פי אל
בלד אלדי אנתם גאיזון אלארדן
תדכלון אליה פתחוזתה:
ואמר יי למשה הא קריבו
יומך לממת קרי ית יהושע
ואתעתדו במשכן זמנא:

ואתעתדו במשכן
זמנא ואפקדניה
ואזל משה ויהושע
ואתעתדו

תם קאל אללה למוסי קד קרבת איאמך ללמות אדע ביהושע וקפא
פי כבא אלמחצר חתא אסתכלפה פמצא מוסי ויהושע ווקפא בין
כבא אלמחצר: ואתגלי יי במשכנא בעמודא דעננא וקם עמודא
דעננא על תרע משכנא: פתגלא אללה פי אלכבא בעמוד גמאם ווקף
עלא באבה: ואמר יי למשה הא את שכיב עם אבהתך ויקום עמא
הדין ויטעי בתר טעות עממי ארעא דהוא עליל לתמן ביניהון
וישבקון דחלתי וישנון ית קימי דגזרית עמהון: פקאל אללה אולא

אל משה הנך שכב עם אבתיך
וקם העם הזה וזנה אחרי אלהי
נכר הארץ אשר הוא בא שמה
בקרבו ועזבני והפר את בריתי
אשר כרתי אתו: וחרה אפי בו
ביום ההוא הלא על כי אין אלהי
בקרבי מצאוני הרעות האלה:
ואנכי הסתר אסתיר פני ביום
ההוא על כל הרעה אשר עשה
כי פנה אל אלהים אחרים:
ועתה כתבו לכם את השירה
הזאת ולמדה את בני ישראל
שימה בפיהם למען תהיה לי
השירה הזאת לעד בבני
ישראל: כי אביאנו אל
האדמה אשר נשבעתי

ועזבו אלהים
והסתרתי פני
מהם והיה לאכל
ומצאוהו רעות
רבות וצרות ואמר
ביום ההוא הלא

למוסי אנך מנצגע מע אבאיך
וסיקום הדי אלשעב פיתגי פי
תבע מעבודאת אהל אלבלד
אלדי הו צאיר אלי' תם פימא בינהם
ויתרכני ויפסך עהדי אלדי
עאהדתה מעהם: ויתקף רגזי
בהון בעדנא ההוא וארחיקנון
ואסליק שכינתי מנהון ויהון
למבז ויערען יתהון בישן
סגיאן ועקן ויימר בעדנא ההוא
הלא מדלית שכינת אלהי בינ'
ערעני בישתא האלין: ויישתד
גצבי עליהם פי דאך אלזמאן
פאתרכהם ואחגב רחמתי ענהם
פיצירו מאכלא ותציבהם שרור
כתירה ושדאיד פיקולון פי דאך
אלזמאן אן ממא ליס כון
רבי מעי אצאבתני הדה אלבלאיא: ואנא אסליק שכינתי מנהון
בעדנא ההוא על כל בישתא דעבדו ארי אתפניו בתר טעוות עממיא:
ומע דאך אנא מקים עלא חגב רחמתי פי דאך אלזמאן ענהם בסבב
אשר אלדי צנעוה אד ולוא אלי מעבודאת אכר: וכען כתובו לכון ית
תשבחתא הדא ואלפה לבני ישראל שויה בפומהון בדיל דתהי
תשבחתא הדא לסהיד בבני ישראל: ואלאן אכתבו לכם הדה אלתסביחה
ולקנהא בני אסראיל חתי תסתמלהא מן אפואההם לכי תכון
לי שאהדא עלי בני אסראיל: ארי אעילנון לארעא דקיימית

כא
שורה

והסתרתי פני: כמו שאיני רואה בצרתם: את השירה הזאת: האזינו השמים עד וכפר אדמתו עמו: ועתה

לא בהתהון

השירה

לאבתיו זבת חלב ודבש
ואכל ושבע ודשן ופנה אל
אלהים אחרים ועבדום ונאצוני
והפר את בריתי והיה כי תמצאן אתו
רעות רבות וצרות וענתה
השירה הזאת לפניו לעד כי
לא תשכח מפי זרעו כי ידעתי
את יצרו אשר הוא עשה
היום בטרם אביאנו אל הארץ
אשר נשבעתי ויכתב משה
את השירה הזאת ביום ההוא
וילמדה את בני ישראל ויצו
את יהושע בן נון ויאמר חזק
ואמץ כי אתה תביא את בני
ישראל אל הארץ אשר נשבעתי
להם ואנכי אהיה עמך ויהי

ויתפנון
לאבהתהון עבדא חלב ודבש
ויכלון ויסבעון ויתפנקון בתר
טעות עממיא ויפלחון להון
וירגזון קדמי וישנון ית קימי
אד אדכלהם אלי אלבלד אלדי אקסמת
לאבאיהם והו יפיץ לבנא ועסלא
פיאכל קומהם וישבע ויסמן
תם יולי אלי מעבודאת אכר
פיעבדהא ויירפצני ויפסך עהדי
ויהי אם יערען יתהון בישן
סגיאן ועקן ותתיב תשבחתא
הדא קדמוהי לסהידא ארי לא
תתנשי מפום בניהון ארי גלי
קדמי יצרהון דאינון עבדין
יומא דין עד לא אעילנון לארעא
דקיימית פאדא אצאבתהם
בלאיא כתירה ושדאיד צ'רה

הדה אלתסבחה כשאהד עליהא אד יגב אן לא תנסא מן פואה נסלהא אני
עאלם בכאטרה מן אליום מן קבל אן אדכלה אלי אלבלד אלדי קסמת להא וכתב
משה ית תשבחתא הדא ביומא ההוא ואלפה לבני ישראל פכתב מוסא
הדה אלתסבחה פי דלך אליום ועלמהא בני אסראיל ופקיד ית יהושע בר נון
ואמר תקף ועולם ארי את תעיל ית בני ישראל לארעא דקיימית להון
ומימרי יהי בסעדך תם אסתכלף יהושע בן נון וקאל לה אשתד ותאיד
פאנך תדכל בני אסראיל אלי אלבלד אלדי אקסמת להם ואנא אכון מעך והוה

השירה הזאת לפניו לעד שהתריתי בו בתוכה על כל המאורעות והתנ' כי לא תשכח מפי זרעו והרי ש והבטחה

ככלות משה לכתב את דברי
התורה הזאת על ספר עד תמם:
ויצו משה את הלוים נשאי ארון ברית
יהוה לאמר: לקח את ספר
התורה הזה ושמתם אתו מצד
ארון ברית יהוה אלהיכם והיה
שם בך לעד: כי אנכי ידעתי
את מריך ואת ערפך הקשה
הן בעודני חי עמכם היום
ממרים היתם עם יהוה ואף
כי אחרי מותי: הקהילו אלי
את כל זקני שבטיכם
ושטריכם ואדברה
באזניהם את הדברים האלה

כד שיצי משה למכתב. ית
פתגמי אוריתא הדא על ספרא.
עד דשלימו: תם למא פרג מוסי
מן כתב גמיע כלאם הדה
אלתורייה פי ספר אלי אן כמלת:
ופקיד משה ית ליואי נטלי
ארון קימא דיי למימר: אמר
אליואניין חאמלי צנדוק עהדי
אלרב וקאל להם: סבו ית ספרא
דאוריתא הדא. ותשוון יתיה.
מסטר ארון קימא דיי
אלהכון ויהי תמן בך לסהיד:
כדו הדי אלספר אלתוריה ותצירוה
אלי גאנב צנדוק עהד אלה
רבכם יכון עליכם שאהדא:

ארי אנא ידענא ית סרבנותך וית קדלך קשיא הא עד דאנא
קיים עימכון יומא דין מסרבין הויתון קדם יי ואף בתר דאמות:
לאני אעלם כלאפך וצעובה רקבתך הודא ואנא פי אחיאה מעכם
לם תזאלו מכאלפין ללה פכיף בעד מותי: כנושו לותי ית כל סבי
שבטיכון וסרכיכון ואמליל קדמיהון ית פתגמיא האלין ואסהיד
בהון ית שמיא וית ארעא: גמעו לי שיוך אסבאטכם ועראפכם
חתא אכלמכם בהדא אלכלאם ואשהד עליכם אלסמא

לישראל שאין תורה משתכחת מזרעם לגמרי" ויצו את יהושע בן נון" מוסב למעלה כלפי שכינה כמו
שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם" לקוח' כמו זכור שמור הלוך" מצד ארון ברית' חלקו
בו חכמי ישראל בבבא בתרא יש מהם אומרים דף היה בולט מן הארון מבחוץ ושם היה מונח ויש מצד
הלוחות היה מונח בתוך הארון" הקהילו אלי" ולא תקעו בה בחצוצרות להקהיל את הקהל לפי שנ' עשה לך

ולא

ואעידה בם את השמים ואת
הארץ כי ידעתי אחרי מותי כי
השחת תשחיתון וסרתם מן
הדרך אשר צויתי אתכם וקראת
אתכם הרעה באחרית הימים
כי תעשו את הרע בעיני יהוה
להכעיסו במעשה ידיכם וידבר
משה באזני כל קהל ישראל
את דברי השירה הזאת עד תמם:
ע פסוקים סימן אדניה

ולארץ : ארי ידענא בתר
דאמות ארי חבלא תחבלון
ותסטון מן אורחא דפקידית
יתכון ותערע יתכון בישתא
בסוף יומיא ארי תעבדון
ית דביש קדם יי לארגזא קדמוהי
בעובדי ידיכון : פאני עאלם
אנכם בעד מותי סתפסדון
ותזולון ען אלטריק אלדי
אמרתכם בה פואפיכם אלבלא

פי אכר הדה אלאיאם אד תצנעון אלשר בין ידי אללה לתגיצוה באעמאל
ידיכם : ומליל משה קדם כל קהלא דישראל ית פתגמי תשבחתא
הדא עד דשלימו : תם כלמהם מוסא בגמיע כלאם הדה אלתסביח
אלי אן כמלת :

פ פ פ וסימ׳ המדרש הזין לך

גוג

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי:
יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי

ואעידה בם ולא העלמתי יהושע עליהם ואף בחיינו נכנס וקודם יום מותו לק״ יום מה שנ׳ אין שלטון ביום המות״ ואעידה בם
את השמים ואת הארץ ואם תאמר הרי כבר העיד למעלה העידותי בכם היום וג׳ את השמים ואת הארץ אלא התם לישראל אמר אבל
לשמים ולארץ לא אמר ועכשיו בא לומר האזינו השמים וג׳ אחרי מותי כי השחת תשחיתון והרי כל
ימות יהושע לא השחיתו שנ׳ ויעבדו העם את ה׳ כל ימי יהושע מכאן שתלמידו של אדם חביב עליו
כגופו כל זמן שיהושע חי היה נראה למשה כאלו הוא חי״
האזינו השמים״ שאני מתרה בהם בישראל ותהיו עדים בדבר שכך אמרתי להם שאתם תהיו עדים
וכן ותשמע הארץ״ ולמה העיד בהם שמים וארץ אמר משה אני בשר ודם למחר אני מת אם
יאמרו ישראל לא קבלנו עלינו הברית מי בא ומכחישם לפיכך העיד בהם שמים וארץ עדים שהם קיימים
לעולם ועוד שאם יזכו יבואו העדים ויתנו שכרם הגפן תתן פריה והארץ תתן יבולה והשמים יתנו טלם
ואם יתחייבו תהיה בהם יד העדים תחלה ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה
ואחר כך ואבדתם מהרה״ על ידי האומות״ יערף כמטר לקחי״ זו היא העדות שתעידו שאני
אומר בפניכם תורה שנתתי לישראל שהיא חיים לעולם כמטר הזה שהוא חיים לעולם כאשר
יערפו השמים טל ומטר״ יערף״ לשון יטיף וכן יערפו דשן יערפו טל״ תזל כטל״ שהכל
שמחים בו לפי שהמטר יש בו עצבים לבריות כגון הולכי דרכים ומי שהיה בורו מלא יין״ כשעירים
לשון רוח שעירה כתרגומו כרוחי מטרא מה הרוחות הללו מחזיקין את העשבים ומגדלין אותם
אף דברי תורה מגדלין את לומדיהן״ וכרביבים״ טיפי מטר כלאה לי׳ על שם שיורה כחץ נקרא

כשעירם עלי דשא | וכרביבים עלי עשב:

כי שם יהוה אקרא | הבו גדל לאלהינו:

הצור תמים פעלו | כי כל דרכיו משפט

אל אמונה ואין עול | צדיק וישר הוא:

שחת לו לא בניו מומם | דור עקש ופתלתל:

ה׳ רב הליהוה תגמלו זאת | עם נבל ולא חכם

הלוא הוא אביך קנך | הוא עשך ויכננך:

בג׳ זכר ימות עולם בינו שנות דור ודור | שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך:

בהנחל עליון גוים | בהפרידו בני אדם

יצב גבלת עמים | למספר בני ישראל:

כי חלק יהוה עמו | יעקב חבל נחלתו:

רביב כמה דאת אמר רובה קשת. דשא. ארבדין עטיפת הארץ מכוסה בירק. עשב. קלח אחד קרוי
עשב וכל מין ומין לעצמו קרוי עשב. כי שם ה׳ אקרא. הרי כי משמש בלשון כאשר כמו כי תבואו אל הארץ
כשאקרא ואזכיר שם ה׳ אתם הבו גודל לאלהינו וברכו שמו מכאן אמרו שעונין ברוך שם כבוד מלכותו אחר
ברכה שבמקדש. הצור תמים פעלו. אע״פ שהוא חזק כשיביא פורענות על עוברי רצונו לא כשטף הוא
מביא כי אם בדין כי תמים פעלו: אל אמונה. לשלם לצדיקים צדקתם לעולם הבא ואע״פ שמאחר את תגמולם
קומו לאמן את דבריו. ואין עול. אף לרשעים משלם שכר צדקתם בעולם הזה. צדיק וישר הוא. הכל מצדיקים
עליהם את דינו וכך ראוי וישר להם צדיק מפי הבריות וישר הוא וראוי להצדיקו. שחת לו וגו׳ כתרגומו חבילו
להון לא ליה. בניו מומם. בנוהי והשחתה שהשחיתו הוא מומם. בנו מומם. מומם שלבנו היה ולא מומו.
דור עקש. עקום ומעוקל כמו ואת הישרה יעקשו. ובלשון משנה חולדה ששיניה עקומות ועקושות.
ופתלתל. אנטורטיל״ייש כפתיל הזה הגודלין אותו ומקיפין אותו סביבות הגדיל פתלתול מן התיבות
הכפולות כמו ירקרק אדמדם סחרחר סגלגל. הלי״י תגמלו זאת. לשון תימה וכי לפניו אתם מקניטין שיש
בידו ליפרע מכם ושהיטיב לכם בכל הטובות. עם נבל. ששכחו את העשוי להם. ולא חכם. להבין
את הנולדות שיש בידו להיטיב ולהרע. הלוא הוא אביך קנך. שקנאך שקננך בקן הסלעים ובארץ
חזקה שתיקנך בכל מיני תקנה. הוא עשך. אומה באומות. ויכוננך. אחרי כן בכל מיני בסיס וכן
מכם כהנים מכם נביאים ומכם מלכים כרך שהכל תלוי בו. זכור ימות עולם. מה עשה בראשונים
שהכעיסו לפניו. בינו שנות דור ודור. דור אנוש שהציף עליהם מי אוקיינוס ודור המבול ששטפם. ד״א
לא נתתם לבבכם על שעבר בינו שנות דור ודור להכיר להבא שיש בידו להיטיב לכם ולהנחיל לכם
ימות המשיח והעולם הבא. שאל אביך. אלו הנביאים שנקראים אבות כמש״נ באליהו אבי אבי רכב ישר׳.
זקניך. אלו החכמים. ויאמרו לך. הראשונות. בהנחל עליון גוים. כשהנחיל הקב״ה למכעיסיו את חלקן
נחלתן הציפן ושטפם. בהפרידו בני אדם. כשהפיץ דור הפלגה היה בידו להעבירם מן העולם ולא עשה
כן אלא יצב גבולות עמים קיימם ולא איבדם. למספר בני ישרא׳. בשביל מספר בני ישרא׳ שעתידין
לצאת מבני שם ולמספר שבעים נפש שלבני ישרא׳ שירדו למצרים הציב גבולות עמים שבעים
לשון. כי חלק ה׳ עמו. למה כל זאת לפי שהיה חלקו כבוש ביניהם ועתיד לצאת ומי הוא חלקו ומי הוא
עמו. יעקב חבל נחלתו. והוא השלישי באבות והוא המשולש בשלש זכיות זכות אבי אביו וזכות
אביו וזכותו הרי שלש כחבל הזה שהוא עשוי בשלשה גדילים והוא ובניו היו לו לנחלה ולא ישמעא׳
בן אברהם ולא עשו בנו של יצחק. ימצאהו בארץ מדבר. אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר

שקיבלו

ימצאהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמן
יסבבנהו יבוננהו יצרנהו כאישון עינו:
כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף יפרש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו:
יהוה בדד ינחנו ואין עמו אל נכר:
ירכבהו על במותי ארץ ויאכל תנובת שדי
ויניקהו דבש מסלע ושמן מחלמיש צור:
חמאת בקר וחלב צאן עם חלב כרים ואילים
בני בשן ועתודים עם חלב כליות חטה
ודם ענב תשתה חמר: וישמן ישרון ויבעט

שקיבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו מה שלא עשו ישמעאל ועשו שנ' וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן"
ובתהו ילל ישימן" ארץ ציה ושממה מקום יללת תנינים ובנות יענה אף שם כמשכו אחר האמונה ולא אמרו
למשה היאך נצא למדברות מקום ציה ושממון כענין שנ' לכתך אחרי במדבר" יסובבנהו" שם סיבבם
והקיפם בעננים וסבבם בדגלים לארבע רוחות וסיבבן בתחתית ההר שכפהו עליהם כגיגית" יבוננהו: שם
בתורה ובינה" יצרנהו" מנחש שרף ועקרב ומן האומות" כאישון עינו" הוא השחור שבעין שהמאור יוצא הימנו"
ואונקלוס תרגם ימצאהו יספיקהו כל צרכו במדבר כמו ומצא להם לא ימצא לנו ההר" יסובבנהו: אשרינון
סחור סחור לשכינתיה אהל מועד באמצע וארבעה דגלים לארבע רוחות" כנשר יעיר קנו" ניהגם ברחמים
כנשר הזה רחמני על בניו ואינו נכנס לקינו פתאום עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן
לאילן בין שוכה לחברתה כדי שיעורו בניו ויהא בהן כח לקבלו" יעיר קנו" יעורר בניו" על גוזליו ירחף"
אינו מכביד עצמו עליהם אלא מחופף נוגע ואינו נוגע אף הקב"ה שדי לא מצאנוהו שגיא כח כשבא
ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות שנ' ה' מסיני בא וזרח משעיר הופיע מהר
פארן ואתה מרבבות קודש אלוה מתימן יבוא זורח הרביעית" יפרוש כנפיו יקחהו" כשבא ליטלן ממקום
למקום אינו נוטלן ברגליו כשאר עופות לפי ששאר עופות יראים מן הנשר שהוא מגביה לעוף ופורח
עליהם לפיכך נושאן ברגליו מפני הנשר אבל הנשר אינו ירא אלא מן החץ לפיכך נושאן על כנפיו אומר
מוטב שיכנס החץ בי ולא בבני אף הקב"ה ואשא אתכם על כנפי נשרים כשנסעו מצרים אחריהם
והשיגום על הים היו מזרקים בהם חצים ואבני בליסטראות מיד ויסע מלאך האלהים וגו' ויבא בין
מחנה מצרים וגו'" ה' בדד: ה' בדד ובטח ניהגם במדבר" ואין עמו אל נכר" לא היה כח באחד מכל אלהי
הגוים להראות כוחו ולהלחם עמהם" ורבותינו דרשוהו על העתיד וכן תרגם אונקלוס ואני אומר דברי
תוכחה הם להעיד שמים והארץ ותהא השירה להם לעד שסופן לבגוד ולא יזכרו הראשונות שעשה
להם ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם לפיכך צריך ליישב הדבר לכאן ולכאן וכל הענין מוסב
על זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור כן עשה להם וכן עתיד לעשות כל זה היה להם לזכור"
ירכיבהו על במותי ארץ" כל המקרא כתרגומו" ירכיבהו: על שם שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות"
ויאכל תנובות שדי: אלו פירות ארץ ישראל שקלים לנוב ולהתבשל מכל פירות הארצות" ויניקהו דבש
מסלע" מעשה באחד שאמר לבנו בסיכני הבא לי קציעות מן החבית הלך ומצא הדבש צף על פיה
אמר לו זו של דבש היא אמר לו השקע ידך לתוכה ואתה מעלה קציעות מתוכה" ושמן מחלמיש צור"
אלו זיתים שבגוש חלב" חמאת בקר וחלב צאן" זה היה בימי שלמה שנ' עשרה בקר בריאים ועשרים בקר
רעי ומאה צאן" עם חלב כרים" זה היה בימי עשרת השבטים שנ' ואוכלים כרים מצאן: חלב כליות
חטה" זה היה בימי שלמה שנ' ויהי לחם שלמה וגו'" ודם ענב תשתה חמר: בימי עשרת השבטים שנ' השותים
במזרקי יין: במותי ארץ" לשון גובה: שדי: לשון שדה" חלמיש צור" תקפו וחזקו שלסלע כשהוא דבוק
לתיבה שלאחריו נקוד חלמיש וכשהוא דבוק נקוד חלמיש" חמאת בקר" הוא שומן הנלקט על גבי החלב"

שמנת עבית כשית ויטש אלוה עשהו
וינבל צור ישעתו: יקנאהו בזרים
בתועבת יכעסהו: יזבחו לשדים לא אלה
אלהים לא ידעום חדשים מקרב באו
לא שערום אבתיכם: צור ילדך תשי
ד ותשכח אל מחללך: וירא יהוה וינאץ
מכעס בניו ובנתיו: ויאמר אסתירה פני מהם
אראה מה אחריתם כי דור תהפכת המה
בנים לא אמן בם: הם קנאוני בלא אל
כעסוני בהבליהם ואני אקניאם בלא עם
בגוי נבל אכעיסם: כי אש קדחה באפי
ותיקד עד שאול תחתית ותאכל ארץ ויבלה

וחלב צאן: חלב שלצאן ובשהוא דבוק כקוף חלב כמו בחלב אמו. כרים כבשים. ואילים כמשמעו. בני בשן
שמנים היו. כליות חטה: חטים שמנים כחלב כליות וגסין ככוליא. ודם ענב: היה שותה טוב וטעמו חשוב.
חמר: יין בלשון ארמי. חמר אין זה דבר אלא לשון משובח בטעם ויינוש בלעז. ועוד יש לפרש שנמקראות
הללו אחר תרגום אונקלוס חשיבין על תקפי ארעא וג׳. עבית: לשון עובי. כשית: כמו כסות לשון כי כסה
פניו בחלבו כאדם ששמן מבפנים וכסלין כפלים מבחוץ וכן הוא אומר ויעש פימה עלי כסל. כשית: יש
לשון קל בלשון כמו וכוסה קלון ערום ואם כתב כסית דגש היה כשמע כסית את אחרים כמו כי כסה פניו.
וינבל צור ישועתו: גינהו ובזהו שנאחוריהם אל היכל ה׳ וג׳. אין גבול גדול מזה. יקנאהו: הבעירו חמתו
וקנאתו. בתועבות: במעשים תעובים כגון משכב זכור וכשפים שנאמר בהם תועבה. לא אלה: כתרגומו
לית בהון צרוך. אלו היה בהם צרוך לא היתה קנאה כפולה כמות עכשיו. חדשים מקרוב באו: אפלו האומות
לא היו רגילים בהם. בכרי שהיה רואה אותם אומר זה צלם יהודי. לא שערום אבותיכם: לא יראו מהם לא עמדה
שערותם מפניהם. דרך שערות האדם לעמוד מחמת יראה כך נדרש בספרי. ויש לפרש עוד שערום לשון שעירים
ידקדו שם. שעירים הם שדים לא עשו אבותיכם שעירים הללו. תשי: תשכח. ורבותינו דרשו כשבא להיטיב
לכם אתם מכעיסין לפניו ומתישים כוחו מלהיטיב לכם. אל מחללך: מוציאך מרחם לשון יחולל אילות. חיל
כיולדה. מה אחריתם: מה תעלה בהם בסופם. כי דור תהפוכות המה: מהפכין רצוני לכעס. לא אמן בם: אין
גדולי ניכרים בהם כי הוריתים דרך טובה וסרו ממנה. אמון: לשון ויהי אומן נודרטורה בלעז. דא אמון
לשון אמונה כתרגומו. ארי מרובים כי נעשה ונשמע ולשעה קלה בטלו הבטחתם ועשו העגל. קנאוני:
הבעירו חמתי. בלא אל: בדבר שאינו אלוה. בלא עם: באומה שאין לה שם שנאמר הן ארץ כשדים זה העם לא
היה. בעשו הוא אומר בזוי אתה מאד. בגוי נבל אכעיסם: אלו הכופרים וכן הוא אומר אמר נבל בלבו אין אלהים.
קדחה: בערה. ותיקד: בכם עד היסוד. ותאכל ארץ ויבולה: ארצכם ויבולה. ותלהט: ירושלם המיוסדת
על ההרים שנ׳ ירושלם הרים סביב לה. אספה עלימו רעות: אחביר רעה אל רעה לשון ספו שנה על שנה
ספות הרוה. עולותיכם ספו על זבחיכם. דא אספה אכלה: כמו לא תספה. חצי אכלה בם: כל חצי אשלים
בהם. וקללה זו לפי הפיר ענות לברכה היא. חצי כלים והם אינם כלים. מזי רעב: אונקלוס תרגם נפיחי
כפן. ואין לי עוד מוכיח עליו. ושמעתי שלרבי משה הדרשן מטולושא שמעתי שעירי רעב אדם כחוש
מגדל שער על בשרו. מזי: לשון ארמי שער מזיא דהוה מהפך במיא. ולחומי רשף: השדים נלחמו

בהם.

ותלהט מוסדי הרים ׃ אספה עלימו רעות
חצי אכלה בם ׃ מזי רעב ולחמי רשף
וקטב מרירי ושן בהמות אשלח בם
עם חמת זחלי עפר ׃ מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה
גם בחור גם בתולה יונק עם איש שיבה ׃ אמרתי אפאיהם
אשביתה מאנוש זכרם ׃ לולי כעס אויב אגור
פן ינכרו צרימו פן יאמרו ידנו רמה
ולא יהוה פעל כל זאת ׃ כי גוי אבד עצות המה
ואין בהם תבונה ׃ לו חכמו ישכילו זאת ה׳
יבינו לאחריתם ׃ איכה ירדף אחד אלף
ושנים יניסו רבבה אם לא כי צורם מכרם
ויהוה הסגירם ׃ כי לא כצורנו צורם

בם שנ׳ ובני רשף יגביהו עוף והם שדים׳ וקטב מרירי״ וכריתות שד ששמו מרירי״ קטב״ כריתה
כמו אהי קטבך שאול״ ושן בהמות״ מעשה היה והיו הרחלים נושכין וממיתין׃ חמת זוחלי עפר׃ ארס נחשים
המהלכים בגחונם על העפר כמים הזוחלים על הארץ זחילה לשון מרוצת המים על העפר וכן כל מרוצת
דבר המשפשף על העפר והולך׃ מחוץ תשכל חרב״ מחוץ לעיר תשכלם חרב גייסות׃ ומחדרים אימה״
כשבורח ונמלט מן החרב חדרי לבו נוקפים עליו מחמת אימה והוא מת והולך בה״ ד״א מחדרים אימה״ בבית
תהא אימת דבר כמה שנ׳ כי עלה מות בחלוננו וכן תרגם אונקלוס״ ד״א מחוץ תשכל חרב על מה שעשו
בחוצות שנ׳ ומספר חוצות ירושלם שמתם מזבחות לבושת״ ומחדרים אימה׃ על מה שעשו בחדרי חדרים
שנ׳ אשר זקני ישראל עושים איש בחדרי משכיתו״ אמרתי אפאיהם״ אמרתי בלבי אפאה אותם ויש לפרש אפאיהם
אשיתם פאה להשליכם מעלי הפקר ודוגמתו מצינו בעזרא ותתן להם ארץ שבעה גוים ותחלקם
לפאה להפקר וכן חברו מנחם ויש פותרים אותו כתרגומו יחול רגזי עליהון ולא יתכן שאם כן היה לו
לכתוב אאפיהם אחד לשמוש ואחת ליסוד כמו אאזרך אאמצכם במו פי והא התיבה איננה ראויה
בו כלל ואונקלוס תרגם אחר לשון הברייתא השנויה בספרי החולקת תיבה זו לשלש תיבות אמרתי אף
אי הם אמרתי באפי אתנם כאן אינם שיאמרו רואיהם עליהם איה הם״ לולי כעס אויב אגור״ אם לא שכעס
האויב כנוס עליהם להשחית ואם יוכל להם וישחיתם יתלה הגדולה בו ובאלהיו ולא יתלה הגדולה בי וזהו
שנ׳ פן ינכרו צרימו ינכרו הדבר לתלות גבורתי בנכרי שאין הגדולה שלו״ פן יאמרו ידינו רמה וג״ כי
גוי אובד עצות המה״ ואין בהם תבונה׃ שאלו היו חכמים ישכילו זאת״ איכה ירדוף וג״ יבינו לאחריתם יתנו
לב להתבונן לסוף פורענותם של ישראל״ איכה ירדוף אחד״ ממנו אלף מישראל״ אם לא כי צורם מכרם וה׳
הסגירם״ מכרם ומסרם בידינו דליבלר בלעז״ כי לא כצורנו צורם״ כל זה היה לאויבים להבין שהשם
הסגירם ולא להם ולאלהיהם הנצחון שהרי עד הנה לא יכלו כלום אלהיהם כנגד צורינו׃ כי לא כסלעינו
סלעם כל צור שבמקרא לשון סלע״ ואויבינו פלילים״ ועכשיו אויבינו שופטים אותנו שהרי
צורינו מכרם להם״ כי מגפן סדום גפנם מוסב למעלה אמרתי בלבי אפאיהם ואשבית
זכרם לפי שמעשיהם מעשה סדום ועמורה״ שדמות״ שדה תבואה כמו ושדמות
לא עשה אוכל בשדמות קדרון״ ענבי רוש״ עשב מר״ אשכלות מרורות למו׃ משקה
מר ראוי להם לפי מעשיהם פורענותם וכן תרגם אונקלוס ותושלמת עובדיהון כמררתהון

ואיבינו פלילים׃ | כי מגפן סדם גפנם
ומשדמת עמרה | ענבמו ענבי רוש
אשכלת מררת למו׃ | חמת תנינם יינם
וראש פתנים אכזר׃ | הלא הוא כמס עמדי
חתום באוצרתי׃ | לי נקם ושלם
לעת תמוט רגלם | כי קרוב יום אידם
וחש עתדת למו׃ | כי ידין יהוה עמו
ועל עבדיו יתנחם | כי יראה כי אזלת יד
ואפס עצור ועזוב׃ | ואמר אי אלהימו
צור חסיו בו׃ | אשר חלב זבחימו יאכלו
ישתו יין נסיכם | יקומו ויעזרכם
יהי עליכם סתרה׃ | ראו עתה כי אני אני הוא
ואין אלהים עמדי | אני אמית ואחיה

חמת תנינים יינם" כתרגומו הא כמרת תניניא כס פורענותהון הנה כמרירת נחשים כוס משתה פורענותם" וראש פתנים" כוסם שהוא אכזר לנשוך חויב אכזרי יבא ויפרע מהם" הלוא הוא כמוס עמדי" כתרגומו כסבורים הם ששכחתי מעשיהם כולם גנוזים ושמורים לפני" הלוא הוא" פרי גפנם ותבואת שדמותם" כמוס עמדי׃ לי נקם ושלם" עמי נכון ומזומן פורענות נקם וישלם להם כמעשיהם הנקם ישלם להם גמולם ויש מפרשים ושלם שם דבר כמו ושלום והוא מגזרת והדבר אין בהם כמו והדבור ואימתי אשלם להם" לעת תמוט רגלם" כשתתום זכות אבותם שהן סמוכים עליו" כי קרוב יום אידם" כשאחפץ להביא עליהם יום אידם קרוב ומזומן לפני להביא על ידי שלוחים הרבה" וחש עתידות למו" ומהר יבואו העתידות להם" וחש כמו ימהר יחישה עד כאן העיד עליהם משה דברי תוכחה להיות השירה הזאת לעד כשתבא עליהם הפורענות ידעו שאני הודעתים מראש מכאן ואילך העיד עליהם דברי תנחומין שיבואו עליהם ככלות הפורענות ככל אשר אמר למעלה והיה כי יבואו עליך הברכה והקללה וג׳" ושב ה׳ אלהיך את שבותך וג׳" כי ידין ה׳ עמו" כשישפוט אותן בסורין הללו האמורות עליהם כמו כי בם ידין עמים׳ כי זה אינו משמש בלשון דהא לתת טעם לדברים שלמעלה אלא לשון תחלת דבור כמו כי תבואו אל הארץ כשיבואו עליהם משפטים הללו ויתנחם הקב״ה על עבדיו לשוב ולרחם עליהם" יתנחם" לשון הפך מחשבה להטיב או להרע" כי יראה כי אזלת יד׃ כשיראה כי אזלת יד האויב הולכת ומחזקת עליהם ואפס בהם עצור ועזוב" עצור נושע על ידי עוצר ומושל שיעצור בהם" עזוב" על ידי עזוב" עוצר׃ הוא המושל העוצר בעם שלא ילכו מפוזרים בצאתם לצבא כל האויב בלשון לעז אינטייט" עצור" הוא הנושע במעצור המושל" עזוב׃ מחוזק כמו ויעזבו את ירושלים עד החומה איך לא עזבה עיר תהלתי" ואמר הקב״ה עליהם אי אלהימו עא שעבדו" צור חסיו בו" הסלע שהיו מתכסין בו מפני החמה והצנה כלומר שהיו בוטחין בו להגן עליהם מן הרעה׃ אשר חלב זבחימו" היו אותן אלהות אוכלים שהיו מקריבים לפניהם ושותה יין נסיכם" יהי עליכם סתרה" אותו הצור יהי לכם מחסה ומסתור" ראו עתה" הבינו מן הפורענות שהבאתי עליכם ואין לכם מושיע ומן התשועה שאושיעכם ואין מוחה בידי" אני אני הוא" אני להשפיל ואני להרים" ואין אלהים עמדי" עומד

כנגד

מָחַצְתִּי וַאֲנִי אֶרְפָּא וְאֵין מִיָּדִי מַצִּיל׃
כִּי אֶשָּׂא אֶל שָׁמַיִם יָדִי וְאָמַרְתִּי חַי אָנֹכִי לְעֹלָם׃
אִם שַׁנּוֹתִי בְּרַק חַרְבִּי וְתֹאחֵז בְּמִשְׁפָּט יָדִי
אָשִׁיב נָקָם לְצָרָי וְלִמְשַׂנְאַי אֲשַׁלֵּם׃
אַשְׁכִּיר חִצַּי מִדָּם וְחַרְבִּי תֹּאכַל בָּשָׂר
מִדַּם חָלָל וְשִׁבְיָה מֵרֹאשׁ פַּרְעוֹת אוֹיֵב׃
הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ כִּי דַם עֲבָדָיו יִקּוֹם
וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיו וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ׃

כנגדי למחות. עמדי. דוגמתי וכמוני. ואין מידי מציל. הפושעים בי. כי אשא אל שמים ידי. כי בחרון אפי אשא ידי אל עצמי בשבועה. ואמרתי חי אנכי. לשון שבועה הוא אני נשבע חי אנכי. אם שנותי ברק חרבי. אם אשנן את להב חרבי כמו למען היות לה ברק פלנדור. ותאחז במשפט ידי. להניח מדת רחמים באויבי שהרעו לכם אשר אני קצפתי מעט והמה עזרו לרעה. ד"א ותאחז ידי את מדת המשפט להחזיק בה ולנקום נקם אשיב נקם וג'. למדו רבותינו באגדה מתוך לשון המקרא שאמר ותאחז במשפט ידי לא כמדת בשר ודם מדת הקב"ה מדת בשר ודם זורק חץ ואינו יכול להשיבו והקב"ה זורק חציו ויש בידו להשיבן כאלו אוחזן בידו שהרי ברק הוא חציו שנ' כאן ברק חרבי ותאחז במשפט ידי והמשפט הזה לשון פורענות הוא בלע"ז יושטי"צא. אשכיר חצי מדם. האויב. וחרבי תאכל. בשרם. מדם חלל ושביה. זאת תהיה להם מעון דם חללי ישראל ושביה ששבו מהם. מראש פרעות אויב. מפשע תחלת פרעות האויב כי כשהקב"ה נפרע מן האומות פוקד עליהם עונם ועונות אבותיהם מראשית פרצה שפרצו בישראל. הרנינו גוים עמו. לאותו הזמן ישבחו האומות את ישראל ראו מה שבחה של אומה זו שדבקו בהקב"ה בכל התלאות שעברו עליהם ולא עזבוהו יודעים היו בטובו ובשבחו. כי דם עבדיו יקום. שפיכות דמיהם כמשמעו. ונקם ישיב לצריו. על הגזל ועל החמס כענין שנ' מצרים לשממה תהיה ואדום למדבר שממה מחמס בני יהודה ואומר מחמס אחיך יעקב וג'. וכפר אדמתו עמו. ויפייס אדמתו ועמו על הצרות שעברו עליהם ושעשה להם האויב. וכפר. לשון רצוי ופיוס כמו אכפרה פניו אנחמיה לרגזיה. וכפר אדמתו. ומה היא אדמתו. עמו. כשעמו מתנחמים ארצו מתנחמת וכן הוא אומר רצית ה' ארצך במה ארצית שבת שבית יעקב. בפעם אחרים היא נדרשת בספרי ונחלקו בה רבי יהודה ורבי נחמיה רבי יהודה דורש כולה כנגד ישראל ורבי נחמיה דורש כולה כנגד האומות רבי יהודה דורשה כלפי ישראל אמרתי אפאיהם כמו שפירש עד ולא ה' פעל כל זאת כי גוי אבד עצות המה אבדו תורתי שהיא להם עצה נכונה ואין בהם תבונה להתבונן איכה ירדוף אחד מן האומות אלף מהם אם לא כי צורם מכרם כי לא כצורנו צורם הכל כמו שפירשתי עד תכלית ורבי נחמיה דורשה כלפי האומות כי גוי אבד עצות המה כמו שפירשתי תחלה עד ואויבינו פלילים. כי מגפן סדום גפנם. של אומות ע"א ומשדמות עמורה וג'. ולא ישימו לבם לגדולות הגדולה כי. ענבימו ענבי רוש. הוא שאמר לולי כעס אויב אגור על ישראל להרעילם ולהמרירם לפיכך אשכלות מרורות למו להלעיטו אותם על מה שעשו לבני. חמת תנינים יינם. מוכן להשקותם על מה שעשו להם. כמוס עמדי. אותו הכוס שנ' כי כוס ביד ה' וג'. ואמר אי אלהימו. והאויב יאמר אי אלהימו שלישראל כמו שאמר טיטוס הרשע כשגדר את הפרוכת כענין שנ' ותרא אויבתי ותכסה בושה האומרה אלי איו אלהיך. ראו עתה כי אני אני הוא וג'. אז יגלה הקב"ה ישועתו ויאמר ראו עתה כי אני אני הוא מאתי באת עליהם הרעה ומאתי תבוא עליהם הטובה. ואין מידי מציל. שיציל אתכם מן הרעה אשר אביא עליכם. כי אשא אל שמים ידי. כמו כי כשאני תמיד אני משרה מקום שכינתי בשמים כתרגומו אפלו חלש למעלה וגבור למטה אימת עליון על התחתון וכל שכן שגבור למעלה וחלש מלמטה. ידי. מקום שכינתי כמו איש על ידו. והיה בידי להיפרע מכם אבל אמרתי שחי אנכי לעולם אני ממהר לפרוע לפי שיש לי שהות בדבר אנחי לעולם ובדורות אחרונים אני

נפרע מהם זה יכולת כדי ליפרע מן המתים ומן החיים מלך בשר ודם שהוא הולך למות ממהר נקמתו ליפרע
בחייו כי שמא ימות הוא או אויבו ונמצא שלא ראה נקמתו ממנו אבל אני חי לעולם ואם ימותו הם ואיני נפרע
בחייהן אפרע במותן אם שנותי ברק חרבי הרבה אם יש שאינם תלויין כשאשנן ברק חרבי ותאחז
במשפט ידי כולי כמו שפירשתי למעלה הושעבן

תרגום האזינו

אֲצִיתוּ שְׁמַיָא וַאֲמַלֵיל ותשמע ארעא מימרי פומי: ינצת אהל
אלסמאואת חתי אתכלם ויסמע אהל אלארץ אקואל פאי: יבסם
כמטרא אלפני יתקבל כטלא מימרי כרוחי מטרא דנשבין על
דתאה וכרסיסי מלקושא דעל עסבא: וירד כאלמטר בתי ותהטל
כאלטל מקאלתי כאלטש על אלכלא וכאלרדאד על אלעשב: ארי
בשמא דיי אנא מצלי הבו רבותא קדם אלהנא: לאני אדעוכם
באסם אללה פאעטו אלכברוא לרבנא: תקיפא דשלמין עובדוהי ארי
כל אורחתיה דינא אלהא מהימנא דמן קדמוהי עולא לא נפיק מן
קדם דזכי וקשיט הוא: אלכאלק אלצחיח פעלה אד כל טרקה באלחכם
אלטאיק דו אלאמאנה לא גור ענדה הו אלעדל אלמסתקים: חבילו להון
לא ליה בניא דפלחו לטעותא דרא דאשני עובדוהי ואשתניו: אפסד
אמאמה לא כאולאדה לא כן אלמעיבין אגיל אלעסר אלמנפתל: הא
קדם יי אתון גמלין דא עמא דקבילו אוריתא ולא חכימו הלא הוא
אבוך את דיליה הוא עבדך ואתקנך: אללה תכאפון בהדה אלאפעאל
יא שעב גאהל גיר חכים ליס הו מנשיך קאניך הו צנעך ואתקנך:
אדכרו יומין דמן עלמא אסתכלו בשני דר ודר שאל אבוך ויחוי לך
סבך ויימרון לך: אדכר איאם אלדהר ותפהם סני גיל וגיל אסאל
אבאך יכברך אשיאכך יקולון לך: באחסנא עלאה עממיא
בפרשותיה בני אנשא קיים תחומי עממיא למנין בני ישראל:
אן אלעלי מן חית אנחל אלאמם ופרק בני אדם אוקף מן תכום אלאמם
באחצא בני אסראיל: ארי חולקא דיי עמיה יעקב עדב אחסנתיה:

לאן

לאן נציבה אללה שעבה ואל יעקוב מפצלה וכאצתה: סופיק צרכיהון
בארע מדברא בית צהונא אתר דלית מיא אשרינון סחור סחור
לשכינתיה אליפנון פתגמי אוריתיה נטרינון כבבת עיניהון: כפאה
פי ארץ אלבר ופי תיה פלאת אלסמאוא ואחאט בה ופהמה וחפצה
כגפן עינאה: כנשרא דמחיש לקניה על בנוהי מתחפף פריס
גדפוהי מקבילהון מנטילהון על תקוף אברוהי: וכאלנסר אלדי יתיר
וכרה ויעלא גואזלה ידפק יבסט גנאחיה פיאכדהם ויחמלהם
עלא רישה: יי בלחודיהון עתיד לאשריותהון בעלמא דהוא עתיד
לאתחדתא ולא יתקיים קדמוהי פלחן טעון: כדאך אללה פרדא
סיירהם וליס מעה מעבודא אכר: אשרינון על תקפי ארעא
אוכילנון ביזת סנאיהון יהב להון ביזת שליטי קרוין ונכסי יתבי
כרכין תקיפין: וארכבה עלי קמאקם אלארץ חתא אכל מן כמון
אלראץ וכאנה אי ארצעה אללבן מן אלצכר ואלעסל מן אלצואן א,
צליד: יהב להון ביזת מלכיהון ושליטיהון עם עותר רברביהון י
ותקיפיהון עמא דארעהון אחסנתהון עם ביזת חיליהון ומשריתהון
ודם גבריהון יתאשד כמיא: וסמן אלבקר ולבן אלגנם מע שחום
אלכראף זכבאש כמא אלבתניה ועתודים מע לב דרמק אלחנטה וכאן
דם אלענב ישרבה כמרא: ועתר ישראל ובעטו אצלח תקוף קנא
נכסין שבק פלחן אלהא דעבדיה אתגייזו קדם תקיפא מרקיה: ולמא
סמן אלמוצוף כדאך בטר או קיל לה קד סמנת וגלצת וגסות פודר
אללה אלדי צנעה ואמתחן מעתמד גותה: אקנאו קדמוהי בפלחן טעון
בתועיבתא ארגיזו קדמוהי: ואכדו יגאירונה באגנביין ובמכאלה
יגצבונה: דבחו לשידין דלית בהון צרוך דחלן דלא ידעונין חדתן
דמקריב אתעבידא דלא אתעסקו בהון אבהתכון: וידבחו לשיאטין

וליסת בהא והי מעבוואת לם תערפונהא גדר גאת מן קריב ולם
יעבבהא אבאיכם: דחלתא תקיפא דיכראך אתנשיתא שבקתא
פלחן אלהא דעבדך: פאקול לה אלאלאך אלמנשיך תנסא אלטאיך
אלמבתדיך: וגלי קדם יי ותקיף רגזיה מדאתגיזו קדמוהי בנין ובנן:
פלמא ראי דאלך ממא אגצבה מנהם אלבנין ואלבנאת: ואמר אסליק
שכינתי מנהון וגלי קדמי מא יהי בסופהון ארי דרא דאשני אנון
בניא דלית בהון הימנו: פקאל אחגב רחמתי ענהם אודיהם מא
עאקבתהם לאנהם גיל מתקלב בנין לא אמאנה פיהם: אנון
אקניאו קדמי בלא דחלא ארגיזו קדמי בטעותהון ואנא אקנינון
בלא עם בעמא טפשא ארגיזנון: וכמא אנהם אגארוני בגיר
אלהא ואגצבוני בגרוראתהם כדאך אנא אגירהם בלא שעב ובקביל
גאהל אגצבהם: ארי קדום תקיף כאישא נפק מן קדמי ברגז
ושיצי עד שאול ארעיתא אסיף ארעא ועללתה ושיצי עד סיפי
טוריא: לאן נאר תנקדח מן גצבי פתתוקד אלי אספל אלתראות ואכל
אלארץ ונבאתהא וחתא תסטע אסאס אלגבאל: אסיף עליהון בישן
מכתשיא אשיצי בהון: כדאך אזידהם שרורא וסהאמי אפלקהא
פיהם: כפיחי כפן ואכילי עוף וכתישי לוחין בישין ושן חית ברא
אגרי בהון עם חמת תניניא דזחלין בעפרא: סגאר אלגוע וחמא
אלברג וחתף מר ואסנאן אלבהאים אטלקהא פיהם מע חמייה זואחל
אלתראב: מברא תתכיל חרבא ומתוניא חרגת מותא אף עולימיהון
אף עולימתהון ינקיהון עם סביהון: וסיף מתכל מן כארג והיבה
מן אלכדור חתא אלשאב מע אלעאתק ואלרציע מע דוי אלשיבה כאפה:
אמרית יחול רגזי עליהון ואשיצינון ואבטיל מבני אנשא דכרנהון:
ולקד קלת אתקצאהם באסתחקאק ואעטל מן בין אלנאס דכרהם:

לו

אלולאפון רוגזיה דסנאה כנישרלמא יתרדב בעיל דבלא דלמא
יימרון ידנא תקיפת לנא ולא מן קדם יי הות כל דא: לולא אנאתחדר
להם כיר לעדו ללא יככר אעראיהם כילא יקולון ידנא קד עלת
וליס ללה פעל בהם כל הדה לאמור: ארי עם מאבדי עיצא אימן
ולית בהון סכלתנו: לאנה קביל מציע לחכמה וליס פיהם פהם:
אלו חכימן אסתכלו בדא סבלו מא יהי בסופהון: ולו תחכמו
לעקלו כלה יפהמון כהא עאקבתהם: איכדין ירדוף חד לאלפא
ותרין יערקון לרבותא אלהין תקיפהון מסרינך ויי אשלימכון: והי
אן יקולון כיף יכלב לואחד לפואתפן יהרבאן רבווה: לולא אן
מעתמדהם אסלמהם ולה אמכן מנהם: ארי לא כתקפנא תקפהון
ובעלי דבבנא הוו דייננא: אנה ליס מעתמדנא מעתמדהם ולא
אעדאנא יפקהון: ארי כפורענות עמא דסדום פורענותהון ולקותהון
כעם עמולה מחתהון בישין כרישי חויין ותושלמת עובדיהון כמררתהון:
אנהם יעאקבון כאן מוגפן סדום גפנהם ומן דואי עמורה: כדאך
ענבהם ענב לסם ועאקידהם מרה להם: האכמרת תניניא כס
פורענותהון וכריש פתני חוין אכזראין: וכחמייה לתנאנין כמלהם
וסם ארקש מנהא לצאדיה: הלא כל עובדיהון גלן קדמי גניזין
ליום דינא באוצרי: אאן גמיע דאך מכנוז ענדי מכתום פי כזאיני:
קדמי פורענותא ואנא אשלים לעדן דיגלון מארעהון ארי קריב
יום תברהון ומבע דעתיד להון: ולי לאנתקאם ולתופיה פי וקת
תזול אקדאמהם אנה מא אקרב יום תעסהם ואסרע למעדאת
להם: ארי ידין יי דינא דעמיה ופורענות עבדוהי צדיקיא יתפרע
אריגלי קדמוהי דבעידן דתיתקף עליהון מחת סנאה יהון מטלטלין
ושביקין: אד יחכם אלה לשעבה וען עבירה יצפחאד יהא אן

ומקדרה קד דהבת מנהם וכלא ומחבוס ומתרוך גמיעא מן נצבתהם:
ויימר אין דחלתהון תקיפא דהוו לחיצין ביה: ויקול אין אלההם
ומעתמד אלדי אסתכנו אליה: דתרב נכסתהון הוו אכלין שתן חמר
נסכיהון יקומון כען ויסעדונכון יהון עליכון למגין: אלדי כאנו יאכלון
שחום דבאיחהם וישרבון כמר מזאגהם יקומון אן פיעינוכם
וייכונו עליכם גנה: חזו כען דאנא אנא הוא ולית אלה בר מני
אנא ממית ומחי מחינא ואף מסינא ולית דמן ידי משיזיב אנטרו
לאן אני הו וחדי ולא אלה מעי אנא אמית ואחיי כמא טול מא
אוהנת ולם אזל אשפי וליס מן ידי מכלץ: ארי אתקינית בשמיא
בית שכינתי ואמרית קיים אנא לעלמין: ואנא אקסם בלסמא
ואקול ובקאי דאים: אם על חד תלין כחיזו ברקא מסוף שמיא
ועד סוף שמיא תתגלי חרבי ותתקף בדינא ידי אתיב פורענותא
לסנאי ולבעלי דבבי אשלים: לאסנן בריק סיפי ותמסך אחכם
ידי ואדד אנתקאם עלא אעדאי ואכאפאה עלא שאני: ארוי
גירי מדמא וחרבי תקטיל בעממיא מדם קטילין ושבין
לאעואה כתלין מריש סנאה ובעיל תבלא: פבאני אסכר
סהאמי מן דמאהם וסיפי יאכל לחומהם פירוא מן דם אצריע
ואסבי מן רוס פראענה אאעדא: שבחו עממיא עמיה: ארי
פורענות עבדוהי צדיקיא יתפרע ופורענותא יתיב לסנאוהי
ויכפר על ארעיה ועל עמיה: אמדחו יא איה אלאמם שעבה
לאנה ינתקם דמא עבאדה פירד תלך אנקמה עלי אעדאה
ויגפר לבלאדה ועבאדה:

ויבא משה וידבר את כל דברי
השירה הזאת באזני העם הוא

ואתא משה ומליל ית כל פתגמי
תשבחתא הדא קדם עמא הוא

והושע בן נון׃ ויכל משה לדבר
את כל הדברים האלה אל כל
ישראל׃ ויאמר אלהם שימו
לבבכם לכל הדברים אשר
אנכי מעיד בכם היום אשר
תצום את בניכם לשמר לעשות
את כל דברי התורה הזאת׃ כי
לא דבר רק הוא מכם כי הוא
חייכם ובדבר הזה תאריכו ימים
על האדמה אשר אתם עברים
את הירדן שמה לרשתה׃

והושע בר נון׃ וכאן מוסי׳ למא
כלם אלקום בהדה אלתסבחה הו
והושע בן נון׃ ושיצי משה
למללא ית כל פתגמיא האלין
עם כל ישראל׃ פלמא פרג מן
מכאטבתהם בהד׳י אלכלאם׃ ואמר
להון שוו לבכון לכל פתגמיא
דאנא מסהיד בכון יומא דין
דתפקדונון ית בניכון למטר
למעבד ית כל פתגמי אוריתא
הדא׃ קאל להם רדו באלכם אלי
אלי גמיע אלכלאם אלד׳י אנא אשהדכם
בה אליום לתאמרוא בה בניכם פיחפצו ויעמלו גמיע אמור הדה
אלתוריה׃ ארי לא פתגם ריקן הוא מנכון ארי הוא חייכון ובפתגמא
הדין תורכון יומין על ארעא דאתון עברין ית ירדנא לתמן
למירתה׃ אנה ליס בכלאם פארג ענכם אד הו חיאתכם ובה
תטול מדתכם פי אלבלד אלד׳י אנתם גאיזין אליה לתחוזוה׃

הוא והושע בן נון׃ שבת שלדיוזגי היתה ניטלה רשות מזה וניתנה לזה העמיד לו משה מתורגמן
ליהושע שהיה דורש בחיין כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך לא היה לך להרים ראש ולמה
קורהו כאן הושע לומר שלא זחה דעתו עליו שנתנה לו גדולה השפיל עצמו כאשר מתחלתו׃
שימו לבבכם׃ צריך אדם שיהיו עיניו ולבו ואזניו מכוונים לדברי תורה וכן הוא אומר בן
אדם ראה בעיניך ובאזניך שמע ושים לבך והרי דברים קל וחומר ומה תבנית הבית שהוא
נראה לעינים ומימדד בקנה צריך אדם שיהיו עיניו ואזניו ולבו מכוונין להבין דברי תורה
שהן כהררין תלויין בשערה על אחת כמה וכמה׃ כי לא דבר רק הוא מכם׃ לא לחנם
אתם יגעין בה כי הרבה שכר תלוי בה כי היא חייכם׃ דבר אחר אין לך ריקן בתורה
שאם תדרשנו שאין בו מתן שכר תדע לך שכן אמרו ואחות לוטן תמנע ותמנע היתה
פילגש וג׳ לפי שאמרה אינני כדאי להיות לו לאשה הלואי ואהיה פילגשו וכל כך למה
להודיע שבחו של אברהם שהיו שלטונים ומלכים מתאוים לידבק בזרעו׃ וידבר ה׳ אל
משה בעצם היום הזה׃ בשלושה מקומות נאמר בעצם היום הזה נאמר בנח בעצם

פ פ פ

וידבר יהוה אל משה בעצם
היום הזה לאמר: עלה אל הר
העברים הזה הר נבו אשר
בארץ מואב אשר על פני
ירחו וראה את ארץ כנען אשר
אני נתן לבני ישראל לאחזה:
ומת בהר אשר אתה עלה שמה
והאסף אל עמיך כאשר מת
אהרן אחיך בהר ההר ויאסף
אל עמיו: על אשר מעלתם בי

ומליל יי עם משה בכרן יומא
הדין למימר: תם כלם אלה
מוסי פי ד'את ד'לך אליום תכלימא:
סק לטורא דעבראי הדין לטורא
דנבו דבארעא דמואב דעל
אפי ירחו וחזי ית ארעא דכנען
דאנא יהיב לבני ישר' לאחסנא:
אצעד אלי' גבל אלעבריין הד'א
גבל נבו אלד'י פי בלד מואב אלד'י
בחצרה יריחא ואנצ'ר בלד
כנעאן אלד'י אנא מעטיה לבני
אסראיל חוזא: ומות בטורא
דאת סליק לתמן ואתכניש לעמך כמא דמית אהרן אחוך בהור
טורא ואתכניש לעמיה: ומת פי אלגבל אלד'י אנת צאעד אליה
ואנצ'ם אלי' קומך כמא מאת הרון אכ'וך פי גבל הר ואנצ'ם אלי'
על דשקרתון במימרי בגו בני ישר' במי מצות רקם מדברא
דצין על דלא קדישתון יתי בגו בני ישראל: עלי' מא כפרתמא

בעצם היום הזה בא נח במלאת אורו של יום לפי שהיו בני דורו אומרים בכך וכך אם אנו מרגישין בו אין אנו מניחין אותו ליכנס בתיבה ולא עוד אלא אנו נוטלין כשילין וקרדומות ומבקעין את התיבה אמ' הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום וכל מי שיש בידו כח למחות יבא וימחה: במצרים נאמר בעצם היום הזה הוציא ה' לפי שהיו מצרים אומרים בכך וכך אם אנו מרגישין בהם אין אנו מניחין אותם לצאת ולא עוד אלא אנו נוטלין סייפות וכלי זיין והורגין בהם אמר הקב"ה הריני מוציאן בחצי היום וכל מי שיש בו כח למחות יבא וימחה אף כאן במיתתו של משה נאמר בעצם היום הזה לפי שהיו ישראל אומרים בכך וכך אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את הים והוריד לנו את המן והגיז לנו את השלו והעלה לנו את הבאר ונתן לנו את התורה אין אנו מניחין אותו אמר הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום וכו'. כאשר מת אהרן אחיך באותה מיתה שראית וחמדת אותה שהפשיט משה את אהרן בגד ראשון והלבישו לאלעזר וכן שני וכן שלישי וראה בנו בכבודו אמר לו משה אהרן אחי עלה למטה ועלה פשוט ידך ופשט פשוט רגליך ופשט עצום עיניך ועצם קמוץ פיך וקמץ והלך לו אמר משה אשרי מי שמת במיתה זו. על אשר מעלתם בי גרמתם למעול בי. על אשר לא

בתוך בני ישראל במי מריבת
קדש מדבר צן על אשר לא
קדשתם אתי: כי מנגד תראה
את הארץ ושמה לא תבוא אל
הארץ אשר אני נתן לבני ישראל:

בתוך בני ישרא׳

נ״ב פסו׳ סימ׳ כל״ב

וזאת הברכה אשר ברך משה
איש האלהים את בני ישראל
לפני מותו: ויאמר יהוה מסיני
בא וזרח משעיר למו הופיע
מהר פארן ואתה מרבבת קדש
מימינו אשדת למו: אף חבב

אש דת

גׄמאעה כיפי וסט גׄאסראיל
פי כצומה רקים בריה צין
ולם תקדסאני פימא בינהם:
ארי מקביל תחזי ית ארעא
ולתמן לא תיעול לארעא דאנא
יהיב לבני ישראל: לדׄאך תנטׄר
אלארץׄ אלדׄי אעטיתהא לבני
אסראיל מן מקאבלה ולא
תדכׄל אליהא: פ פ פ
ודא ברכתא דבריך משה נביא
דיי׳ ית בני ישראל קדם מותיה:
והדׄה אלברכאת אלדׄי בארך בהא
מוסי רסול אללה בני אסראיל
קבל מותה: ואמר יי׳ מסיני אתגלי וזיהור יקריה מסעיר אתחזי
לנא אתגלי בגבורתיה על טורא דפארן ועמיה רבות קדישין כתב
ימיניה מגו אישתא אוריתא יהב לנא: קאל אללה אלדׄי תגלא לנא
מן טור סיני ואשרק בנורה מן גבל סעיר ולוח בה מן גבל פרן
ואתא רבואת אלקדס בשריעה נור מן ימינה להם: אף חביבנון

קדשתם אותי׳ גרמתם לי שלא אתקדש אמרתי לכם ודברתם אל הסלע והם הכוהו והוצרכו להכותו
פעמים ואלו דברו עמו ונתן מימיו בלא הכאה היה מתקדש שם שמים שהיו ישראל אומרים ומה הסלע
שאינו לשכר ולא לפורענות אם זכה אין לו מתן שכר ואם חטא אינו לוקה כך מקיים מצות בוראו
אנו לא כל שכן: כי מנגד: מרחוק תראה וג׳׳ כי אם לא תראנה עכשיו לא תראנה עוד בחייך׳׳ ושמה לא
תבוא׳׳ וידעתי כי חביבה היא לך על כן אני אומר לך עלה וראה׳׳

וזאת
הברכה׳׳ לפני מותו׳ סמוך למיתתו שאם לא עכשיו אימתי׳׳ ויאמר ה׳ מסיני בא׳׳ פתח תחלה
בשבחו של מקום ואחר כך פתח בצרכיהם ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל וכל זה דרך
רצוי הוא כלומר כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה׳׳ מסיני בא׳׳ יצא לקראתם כשבאו להתיצב בתחתית
ההר כחתן היוצא להקביל פני כלה שנלקראת האלהים למדנו שיצא כנגדם׳׳ וזרח משעיר למו׳׳ שפתח
לבני עשו שיקבלו את התורה ולא רצו׳׳ הופיע להם מהר פארן: שהלך שם ופתח לבני ישמעאל שיקבלוה
ולא רצו׳׳ ואתה: לישראל: מרבבות קדש׳׳ ועמו מקצת רבבות מלאכי קדש ולא כולם ולא רובם ולא כדרך
בשר ודם שמראה כבוד עשרו ותפארתו ביום חופתו׳׳ אש דת׳׳ שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה

עמים כל קדשיו בידך והם תכו
לרגלך ישא מדברתיך׃ תורה
צוה לנו משה מורשה קהלת
יעקב׃ ויהי בישרון מלך בהתאסף
ראשי עם יחד שבטי ישראל׃
יחי ראובן ואל ימת ויהי מתיו
מספר׃ וזאת
ליהודה ויאמר שמע יהוה קול
יהודה ואל עמו תביאנו ידיו רב
לו ועזר מצריו תהיה׃

לשבטיא כל קדישוהי בית ישראל
בגבורא אפיק ממצרים ואנון
מדברין תחות ענניך נטלין על
מימרך׃ ואחתבא איצא שענא
פגמיע לואצהם פיטא עתך
והם יקפון אתארך ויתנאקלון
כלמאתך׃ אוריתא יהב לנא
משה מסרה ירותא לכנשת
יעקב׃ אלהם אדי אמר לפא
מוסף באתוריה וגעלה וראתה לגוקה
יעקוב׃ והוה בישראל מלכא.

באתכנשות רישי עמא כחדא שבטיא דישראל׃ ויכון מלכא פי אמוצף
חין אגתמאע ליה ריסאה וסאיר אסבאטה׃ יחי ראובן בחיי עלמא
ומותא תנינא לא ימות׃ ויקבלון בנוהי אחסנתהון במניהון׃ אסתר אן יחיא
ראובן ולא ימות ולא יכון רהטה דון אחצא׃ וזאת ליהודה ואמר
קביל יי צלותיה דיהודה במפקיה לקרבא ולעמיה תתיבניה בשלם ידוהי
יעבדון ליה פורענותא מסנאוהי וסעיד מבעיל דבבא הוי ליה׃ והדימא קל
ליהודה אלהם אסמע צות יהודה ודדה אלי קומה מן גזוה ואגעל יראה מן תצפתאן
ובן לה עונה על אחדאיה׃ ולוי

על גבי אש לבנה נתן להם בלוחות כתב ידימינו׃ דא"א עדת כתרגומו שנתנה להם מתוך האש׃ אף חובב עמים
גם חבה יתירה חבב את השבטים כל אחד ואחד קרוי עם שהרי בנימין לבדו היה עתיד להולד כשאמר הקב"ה
ליעקב גוי וקהל גוים יהיה ממך׃ כל קדושיו בידך׃ נפשות הצדיקים גנוזות אתו כענין שנ' והיתה נפש אדוני צרורה
בצרור החיים את ה' אלהיך׃ והם תכו לרגליך׃ והם ראויים לכך שהרי תוכו עצמן לתוך תחתית ההר לרגליך בסיני׃ תוכו
לשון פעלו הותוו נלתוך מהגלותיך׃ ישא מדברותיך׃ נשאו עליהם עול תורתך׃ מדברותיך׃ ה"מ"ם בו קרוב ליסוד
וישמע את הקול מדבר אליו וזה שמע קול מדבר אלי כמו מתדבר אלי אף זה מדברותיך מה שהיית מדבר להשמיע
לאמר להם ט"ישפור פלי דור"ש בלעז׃ ואונקלוס תרגם שהיו נוסעים על פי דבריך והמ"ם בו שימוש משמשת
לשון מן׃ ד"א אף חובב עמים אף בשעת חיבתן של אומות העולם שהראית להם פנים שוחקות ומסרת את
ישראל בידם׃ כל קדושיו בידך׃ כל צדיקיהם דבקו בך ולא משו מאחריך ואתה שומרם׃ והם תכו לרגליך׃ והם
מתמעטים ומתכנסים לתחת צלך׃ ישא מדברותיך׃ מקבלין גזירותיך ודתותיך בשמחה ואלה דבריהם תורה
אשר צוה לנו משה מורשה היא לקהלת יעקב אחזנוה ולא נעזבנה׃ ויהי׃ הקב"ה בישורון מלך׃ תמיד עול מ'
מלכותו עליהם בכל התאסף ראשי חשבון אסיפתם׃ ראשי׃ כמו כי תשא את ראש ראויין אלו שאברכם׃ דבר

ולוי

וללוי אמר תמיך ואוריך
לאיש חסידך אשר נסיתו במסה
תריבהו על מי מריבה: האמר
לאביו ולאמו לא ראיתיו ואת
אחיו לא הכיר ואת בנו לא ידע בנו
כי שמרו אמרתך ובריתך ינצרו:
יורו משפטיך ליעקב ותורתך
לישראל ישימו קטורה באפך
וכליל על מזבחך: ברך יהוה

וללוי אמר תומיא ואוריא
אלבישתא לגברא דאשתכח
חסיד קדמך דנסיתהי בנסיתא
והוה שלים בחנתהי על מי
מצותא ואשתכח מהימן: וקאל
ללוי אלהם אלדי אנחלת צחאיחך
ואנוארך ללרגל אלדי הו בארך:
וקד אמתחנתה פי דאת אלמחנה׳
וכאצמתה פי דאת אלכצומה:
דעל אבוהי ועל אמיה לא רחים
כד חבו מן דינא ואפי אחוהי ובנוהי לא נסיב ארי נטרו מטרת מימרך
וקימך לא אשניאו: פוגדתאה אלקאיל ען אביה ואמה כאנה לם יראהמא
ולם יתבת אכותה ולם יעתרף בבניה ממא חרסו מקאלתך והם יחפצון
עהדך: כשרין אלין דילפון דינך ליעקב ואוריתך לישראל ישוון קטורת
בסמין קדמך וגמיר לרעוא על מדבחך: והם יפתון פי אחכאמך ליעקוב
ופי תוראתך לאסראל ויצירון אלבכור בין ידיך ואלכמאל עלי מדבחך: בריך יי׳

אחד בהתאספ׳ בהתאספם יחד באגודה אחת ושלום בתיהם הוא מלכם ולא כשיש מחלוקת ביניהם״ יחי ראובן
בעולם הזה״ וא׳ ימות לעולם הבא שלא יזכר לו מעשה בלהה: ויהי מתיו מספר״ נמנין במנין שאר אחיו וגמא
היא זו כענין שנ׳ וישכב את בלהה ויהיו בני יעקב שנים עשר שלא יצא מן המנין״ וזאת ליהודה״ סמך יהודה לראובן
מפני ששניהם הודו על קלקולם ~~שבטים עשר שלא יצא מן המנין״ וזאת ליהודה~~ שבדים שנ׳ אשר חכמים יגידו״
להם לבדם וג׳ ולא עבר זר בתוכם״ ועוד פירשו רבותינו שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמות
יהודה מתגלגלים בארון מפני נדוי שקבל עליו שנ׳ וחטאתי לאבי כל הימים אמ׳ משה מי גרם לראובן שיודה
יהודה וכו׳ שמע ה׳ קול יהודה תחלת דוד ושלמה ואסא מפני הכושים ויהושפט מפני העמונים וחזקיה מפני
סנחריב״ וא׳ עמו תביאנו: לשלום מפני המלחמה״ ידיו רב לו״ יריבו ריבו ינקמו נקמתו״ ועזר מצריו תהיה״
על יהושפט נתפלל על מלחמת רמות גלעד ויזעק יהושפט וה׳ עזרו״ ד״א שמע ה׳ קול יהודה״ כאן רמז ברכה
לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה שנ׳ מחבל
בני יהודה נחלת בני שמעון״ וללוי אמר״ ועל לוי אמר״ תומיך ואוריך״ כלפי שכינה הוא מדבר״ אשר נסיתו
במסה״ שלא נתלוננו עם שאר המתלוננים״ תריבהו וג׳ כתרגומו״ ד״א תריבהו על מי מריבה נסתפקת לו לבא
בעלילה אם משה אמר שמעו נא המורים אהרן ומרים מה עשו״ האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו״ כשחטאו
בעגל אמרתי מי לה׳ אלי ויאספו א׳ כל בני לוי וצויתים להרוג את אבי אמו והוא מישראל או את אחיו מאמו
או בן בתו וכן עשו ואי אפשר לפרש אביו ממש ואחיו מאביו ובנו ממש שהרי לויים הם ומשבט לוי לא
חטא אחד מהם שנ׳ כל בני לוי״ כי שמרו אמרתך״ לא יהיה אלהים אחרים״ ובריתך ינצורו: ברית מילה

חילו ופעל ידיו תרצה מחץ מתנים
קמיו ומשנאיו מן יקומון׃
לבנימן אמר
ידיד יהוה ישכן לבטח עליו חפף
עליו כל היום ובין כתפיו שכן׃
וליוסף אמר
מברכת יהוה ארצו ממגד שמים
מטל ומתהום רבצת תחת׃
וממגד תבואת שמש וממגד

נכסוהי ידקרבן ידוהי יקביל ברעוא
תבר חרצא דסנאוהי ודבעלי
דבבוהי דלא יקומון׃ אלהם כדאך
בארך פי גנדה וארץ מא תצנעה
יראה ואוהן אחקא מקאמי ה
ושאניה מן אן יקומון׃
לבנימין אמר רחימא דיי׳ ישרי
לרחצן עלוהי יהי מגין עלוהי
כל יומא ובארעיה תשרי שכינתא׃
וקל לבנימין אנ׳ הו ודיד אלה׳

פיסכן ואתקא בה והו יטוף בה טול אלזמאן ובין צהראניה יסכן׃
וליוסף אמר מברכא מן קדם יי׳ ארעיה עבדא מגדנין מטלא דשמיא
מלעילא וממבועי עינות תהומין דנגדין ממעמקי ארעא מלרע׃
וקל ליוסף אלהם פבארך פי בלדה מן מואד סמאואתך וטלהא ומן
אלגמר אלגאיצה ספלא׃ עבדא מגדנין ועללן מיבול שמשא ועבדא
מגדנין מריש ירח בירח׃ ומן מלאד אלגלאת אלשמסיה ומלאד

שהתם שנולדו במדבר כל ישראל לא מלו את בניהם והם היו מגלין ומולין את בניהם׳ יורו משפטיך
ליעקב׳ ראויין אלו לכך׳ וכליל׳ עולה׳ מחץ מתנים קמיו׳ מחץ קמיו מכת מתנים כענין שנ׳ ומתניהם תמיד
המעד׳ ועל המעוררין על הכהונה אמר כן׳ דא ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היונים והתפלל
עליהם לפי שהיו מועטים י״ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות לכך נאמר ברך ה׳ חילו ופועל ידיו
תרצה׳ ומשנאיו מן יקומון׳ מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה׳ לבנימין אמר׳ לפי שברכת לוי
בעבודת הקרבנות ושל בנימין בבנין בית המקדש בחלקו סמכן זה לזה וסמך יוסף אחריו שאף הוא
משכן שילו היה בנוי בחלקו שנ׳ וימאס באהל יוסף וג׳ ולפי שבית עולמים חביב משילה לכך הקדים
בנימין ליוסף׳ חופף עליו׳ מכסה אותו ומגין עליו׳ כל היום׳ לעולם ומשנבחרה ירושלם לא שרתה שכינה
במקום אחר׳ ובין כתפיו שכן׳ בגובה ארצו היה בית המקדש בנוי אלא שנמוך עשרים ושלש אמה מעין
עיטם ושם היה דעתו שלדוד לבנותו כדאיתא בשחיטת קדשים אמרי נחתי ביה פורתא משום דכתיב
ובין כתפיו שכן אין לך נאה בשור יותר מכתפיו׳ מבורכת ה׳ ארצו׳ שלא היתה בנחלת השבטים
ארץ מליאה כל טוב כארצו שליוסף׳ ממגד׳ לשון עדנים ומתק׳ ומתהום׳ שהתהום עולה
ומלחלח אותה מלמטה אתה מוצא בכל השבטים ברכתו שלמשה מעין ברכתו שליעקב׳
דבר אחד וממגד תבואות שמש׳ שהיתה ארצו פתוחה לחמה וממתקת הפירות׳ גרש
ירחים׳ יש פירות שהלבנה מבשלתן ואלו הן קשואין ודלועין׳ גרש ירחים׳ שהארץ מגרשת
ומוציאה מחדש לחדש׳ ומראש הררי קדם׳ ומבורכת מראשית בשול הפירות שההרים

ממגד ראש

גרש ירחים: ומראש הררי
קדם וממגד גבעות עולם:
וממגד ארץ ומלאה ורצון
שכני סנה תבואתה לראש יוסף
ולקדקד נזיר אחיו: בכור שורו
הדר לו וקרני ראם קרניו בהם
עמים ינגח יחדו אפסי ארץ והם
רבבות אפרים והם אלפי מנשה:
ולזבולן אמר
שמח זבולן בצאתך ויששכר

לחבוב לקמריה: ומריש טוריא
בכירא ומטוב רמן דלא פסקן:
ומן אתצול לגבע אווליה ומן פרוע
ליפאע דהריה: ומטוב ארעא
ומלאה דעליה דשכינתיה בשמיא
ועל משה אתגלי באסנא ייתין
כל אלין לרישא דיוסף גברא
פרישא דאחוהי: ומן נעמה לי
ארץ באסרהא ורצא סאכן
לסמא יחל גמיע ד׳לך בראס יוסף
בהאמה נאסך אכותה: רבא
דבנוהי זיוא ליה וגבורן אתעבידא ליה מן קדם דתקפא ורומא דיליה
בגבורתיה עממיא יקטיל כחדא עד סיפי ארעא ואנון רבותא דבית
אפרים ואנון אלפיא דבית מנשה: וליכון לבהא למתל בכר לתור
פתציר קרונה כקרון לכרכראן חתא ינטח בהא לאמם אלי אקטאר
לארץ ושרחהא אנהא לבואת אפרים ואלוף מנשה:
ולזבולן אמר חדי זבולן במפקך לאגחא קרבא על בעלי דבבך

גבעות עולם: גבעות העושות פירות עולם ואינן פוסקות מעוצר הגשמים: ורצון שוכני סנה: כמו שוכן סנה. ותהא ארצו מבורכת רצונו ונחת רוחו שלהקב"ה הנגלה עלי תחלה בסנה: רצון נחת ופיוס וכן כל רצון שבמקרא: תבואתה: ברכה זו לראש יוסף: נזיר אחיו: שהופרש מאחיו במכירתו: בכור שורו: יש בכור שהוא לשון גדולה ומלכות. שנ׳ אף אני בכור אתנהו וכן בני בכורי ישראל: בכור: מלך היוצא ממנו והוא יהושע: שור: שקשה כשור לכבוש כמה מלכים: הדר: נתון לו שנ׳ ונתת מהודך עליו: וקרני ראם קרניו: שור כוחו קשה ואין קרניו נאות אבל ראם קרניו נאות ואין כוחו קשה נתן ליהושע כוחו שלשור ויופי קרני ראם: אפסי ארץ: שלשים ואחד מלכים אפשר שכולם מארץ ישראל היו אלא אין לך כל מלך ושלטון שלא קנה לו פלטרין ואחוזה בארץ ישראל שחשובה לכולם הוא שנ׳ נחלת צבי צבאות גוים: והם רבבות אפרים: אותם המנוגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים: והם אלפי מנשה: הם האלפים שהרג גדעון במדין שנ׳ וזבח וצלמונע בקרקר וג׳: ולזבולן אמר: אלו חמשה שבטים שברך באחרונה זבולן גד דן ונפתלי ואשר כפל שמותיהם לחזקם ולהגבירם לפי שהיו חלשים שבכל השבטים הם הם שהוליך יוסף לפני פרעה שנ׳ ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך: זבולן ויששכר עשו שותפות זבולן יושב לחוף ימים ויוצא לפרקמטיא

באהליך: עמים הר יקראו שם
יזבחו זבחי צדק כי שפע ימים
יינקו ושפני טמוני חול:
ולגד אמר ברוך מרחיב
גד כלביא שכן וטרף זרוע אף
קדקד: וירא ראשית לו כי שם
חלקת מחקק ספון ויתא ראשי
עם צדקת יהוה עשה ומשפטיו
עם ישראל: ולדן אמר

ויששכר במהכך למעבד
זמני מועדיא בירושלם: וקאל
לזבולון אפרח יא ׳ זבולון פי
אספארך ואנת יא יששכר פי
מנאזלך: שבטיא דישראל לטור
בית מקדשא יתכנשון תמן:
יכסון נכסת קודשין לרעוא
ארי נכסי עממיא ייכלון וסימן
דמטמרן בחלא יתגלין להון:
פאן אלאמה אלי ג׳בל כמא תחצל

תחצל ותדבח פיה דבאיח עאדלה פהם גדק אלבחאר ירצעון ודפאין
אלרמל יכנזוהא: ולגד אמר בריך דאפתי לגד כליתא שרי וקטיל
שלטונין עם מלכין: וקאל לגד תבארך אלמוסע לה פי בלדה והו כאלבן
יסכנהא אלדי ידק אלדראע מע אלהאמה: ויתקבל בקדמיתא דיליה ארי
תמן באחסנתיה משה ספרא רבא דישראל קביר הוא נפק ועל בריש עמא
זכון קדי׳ עבד ודינוהי עם ישר׳: ואנה ראי פי אול בלדה אן גולקה אלראסמין
הנאך מכנוזה פאתא ריסא אלקום פתלמדהם וצנע בעדל אללה ואחכאמה

בספינות ומשתכר ונותן לתוך פיו שלישכר והם יושבים ועוסקים בתורה לפיכך הקדים זבולון ליששכר
שתורתו שלישכר על ידי זבולון היתה׳ שמח זבולון בצאתך׳ הללו בצאתך לסחורה׳ ויששכר הצלח
בישיבת אוהליך לתורה לישב ולעבר שנים ולקבוע חדשים כמו שנ׳ ומבני יששכר יודעי בינה לעתים
ראשיהם מאתים ראשי סנהדריות היו עוסקין בכך ועל פי קביעות עתיהם ועבוריהם׳ עמים שלשבטי ישר׳
הר יקראו׳ להר המוריה יאספו כל אסיפה על ידי קריאה היא ושם יזבחו ברגלים זבחי צדק׳ כי שפע ימים
יינקו׳ יששכר וזבולון ויהא להם פנאי לעסוק בתורה׳ ושפוני טמוני חול׳ כסויי טמוני חול טרית וחלזון וזכוכית
לבנה היוצאים מן הים ומן החול ובחלקו שלישכר וזבולון היה כמו שאמר במסכת מגלה זבולון עם חרף
נפשו למות משום דנפתלי על מרומי שדה היה מתרעם זבולון על חלקו לאחי נתת שדות וכרמים ולי
ושפוני לשון כסוי כמו שנ׳ ויספון את הבית וספון בארז ותרגומו ומטלל בכיסוי ארזא׳ ד״א עמים הר יקראו׳
ע״י פרקמטיא שלזבולון תגרי אומות העולם באים אל ארצו והוא עומד על הספר והם אומרים הואיל ונצטערנו
עד כאן נלך עד ירושלם ונראה מה יראתה שלאומה זו ומה מעשיה והם רואין כל ישר׳ עובדים לאלוה אחד
ואוכלים מאכל אחד לפי שהגוים אלוהו שלזה לא כאלוהו שלזה ומאכלו שלזה לא כמאכלו שלזה והם
אומרין אין אומה כשרה כזו ומתגיירין שם שנ׳ שם יזבחו זבחי צדק׳ כי שפע ימים יינקו׳ זבולון ויששכר והים
נותן להם ממון בשפע׳ ברוך מרחיב גד׳ מלמד שהיה תחומו שלגד מרחיב והולך כלפי מזרח׳ כלביא שכן׳ לפי

שכיה

108

דן גור אריה יזנק מן הבשן:
ולנפתלי אמר נפתלי שבע
רצון ומלא ברכת יהוה ים ודרום
ירשה: ולאשר אמר
ברוך מבנים אשר יהי רצוי אחיו
וטבל בשמן רגלו: ברזל ונחשת

מע׳ אסראיל: ולדן אמר דן
תקיף כגר אריון אר׳ עיה שתיא מן
נחליא דנגדין מן מתנן: וקא׳ לדן
כן יארדן כשבל אסר כקווה תא
יערע מן אבתניה: ולנפתלי אמר
נפתלי סבע רעוא ומלי ברכן מן
קדם מערב ים גניסר ודרומה י

ירית: וקא׳ לנפתלי יא נפתלי אסתכתר מן ארצא וכן ממלוא כרכאת יארץ
וחזמן ארץ גדבא וגנובא: ולאשר אמר בריך מברכת
בניא אשר יהי רעוא לאחוהי ויתרבא בתפנוקי מלכין: וקא׳ לאשר כן מבורכא
מן אולייא יא אשר די סיבון רצא אבותה וגאמפאפי אדהון קדמה. תקיף כברזלא

שהיה סמוך לספר לפיכך נמשל באריות שכל הסמוכים לספר צריכים להיות גבורים׳ וטרף זרוע אף קדקד׳
הרוגיהן היו ניכרין חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת׳ וירא ראשית לו׳ ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג
שהיא ראשית כבוש הארץ׳ כי שם חלקת מחוקק׳ כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק והוא
משה׳ ספון׳ אותה חלקה טמונה וטמונה מכל בריה שנ׳ ולא ידע איש את קבורתו׳ ויתא׳ ראשי עם׳ הם היו
הולכים לפני החלוץ בכבוש הארץ לפי שהיו גבורים וכן הוא אומר ואתם תעברו חלוצים לפני אחיכם וג׳
צדקת ה׳ עשה׳ שהאמינו דבריהם ושמרו הבטחתם לעבור את הירדן עד שנכבשו ונחלקו׳ ד״א ויתא משה
ראשי עם׳ צדקת ה׳ עשה׳ על משה אמור׳ דן גור אריה׳ אף הוא היה סמוך לספר לפיכך מושלו באריות׳
יזנק מן הבשן׳ כתרגומו שהיה הירדן יוצא מחלקו ממערת פמייאס והיא לשם שהיא בחלקו שלדן שנ׳
ויקראו ללשם דן וזינוקו וקלוחו מן הבשן׳ ד״א מה זינוק זה יוצא ממקום אחד ונחלק לשני מקומות כך שבטו
שלדן נטלו חלק בשני מקומות תחלה נטלו בצפונית מערבית עקרון וסביבותיה ולא ספקו להם ובאו
ונלחמו עם לשם שהיא צפונית מזרחית שהרי הירדן יצא ממערת פמייאס והוא במזרחה שלארץ ישר׳
ובא מהצפון לדרום וכלה בקצה ים המלח שהוא במזרח יהודה שנטל בדרומה שלארץ ישר׳ כמו
שמפורש בספר יהושע והוא שנ׳ ויצא גבול בני דן מהם ויבאו וילחמו עם לשם וג׳ יצא גבולם בכל אותה
הרוח שהתחילו לנחול בה׳ שבע רצון׳ שהיתה ארצו שבעה כל רצון יושביה׳ ים ודרום ירשה׳ ים
כנרת נפלה בחלקו ונטל מלא חבל חרם בדרומה לפרוש חרמים ומכמורות׳ ירשה׳ לשון צווי כמו
עלה רש והטעם שלמעלה בריש מוכיח כמו ירש ידע לקח שמע כשמוסיף בו ה״א יהיה הטעם למעלה
שמעה ידעה סלחה לקחה אף כאן ירשה לשון צווי ובמסורות הגדולה מצינו באלפא ביתא לשון צווי
דטעמיהון מלעיל׳ ברוך מבנים אשר׳ ראיתי בספרי אין לך בכל השבטים שנתברך בבנים כאשר
ואיני יודע כיצד׳ יהי רצוי אחיו׳ שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינון ובקפלאות והם מרצין לו
בתבואה׳ ד״א יהי רצוי אחיו שהיו בנותיו נאות והוא שנאמר בדברי הימים הוא אבי ברזית שהיו בנותיו
נשואות לכהנים גדולים המשוחים בשמן זית׳ וטובל בשמן רגלו׳ שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין
ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן מינו להם פולמוסטוס אחד כולי כדאיתא במנחות׳ ברזל
ונחושת מנעליך׳ עכשיו הוא מדבר כנגד כל ישראל שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר ונועלים
אותה שלא יוכלו האויבים ליכנס בה כאלו היא סגורה במנעולים ובריחים שלברזל ונחושת׳ ד״א
ברזל ונחושת מנעליך׳ ארצכם נעולה בהרים שחוצבין בהם ברזל ונחושת וארצו שלאשר היתה
מנעולה שלארץ ישראל׳ וכימיך דבאך׳ וכימים שהם טובים לך שהן ימי תחלתך ימי נעוריך

מנעלך וכימיך דבאך: אין כאל
ישרון רכב שמים בעזרך
ובגאותו שחקים: מענה אלהי
קדם ומתחת זרעת עולם ויגרש
מפניך אויב ויאמר השמד: וישכן
ישראל בטח בדד עין יעקב
אל ארץ דגן ותירוש אף שמיו
יערפו טל: אשריך ישראל

וכנחשא ובכיומי עולימותך
תקפך: וליכון אחדיר ונחאס
מגאלקך ולתכון כאיאמך הדה
שגאעתך: לית אלה אלא אלהא
דישראל דשכינתיה בשמיא
בסעדך ותוקפיה בשמי שמיא:
אלאה אסראיל ליס כמתלה
סאכן לסמא ושואהק מקרתה
פי עונך: מדור אלהא דמלקדמין

דבמימריה אתעביד עלמא ותריך מן קדמך סנאה ואמר שיצי:
והו אוטן לאזלי ומן דונה מלך לעאלם כמא טרד מן בין ידיך לעדו
וקאל לך אנפדה: ושרי ישראל לרחצן בלחודוהי כעין ברכתא דברכינון
יעקב אבוהון לארע עבדא עבור וחמר אף שמיא דעלויהון ישמשונכון
בטלא: חתא סכן בנו אסראיל ואתקא מנפרדא נטיר קול יעקוב פי
בלד דובר ועציר ואיצא סמאה תדר טלא: טובך ישראל לית דכותך
עמא דפרקניה מן קדם יי תקוף סעדך ודמן קדמוהי נצחן גבורתך
ויתכדבון סנאך לך ואת על פרקת צוורי מלכיהון תדרוך: פטובאך יא אסראיל

כן יהיו ימי זקנותך שהם דואבים צבים ומתמוטטים" ד"א וכימיך דבאך וכימים שהם טובים לך כמנין כל
הימים אשר אתם עושים רצונו שלמקום יהיו דבאיך שכל הארצות דובאות כסף וזהב לארץ ישראל שתהא
מבורכת בפירות וכל הארצות מתפרנסות הימנה וממשיכות לה כספם וזהבם אשקורנט הכסף והזהב כלה מהם
שאין מביאות אותו לארצכם" אין כאל ישורון דע לך ישורון שאין כאל בכל אלהי העמים ולא כצורך צורם: רוכב שמים"
הוא אותו אלה שבעזרך ובגאותו הוא רוכב שחקים" מעונה אלהי קדם" למעון השחקים לאלהי קדם שקדם לכל אלהים
בדרלו שחקים לשבתו ומעונתו ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים" זרועות עולם: סיחון ועוג ומלכי כנען
שהיו תקפו וגבורתו שלעולם לפיכך על כרחם יחרדו ויזועו וכוחם חלש מפניו לעולם אימת הגבורה על הנמוך
והוא שהכוח והגבורה שלו בעזרך" ויגרש מפניך אויב" ויאמר לך השמד אותם" מעונה: כל תיבה שצריכה
למ"ד בתחלתה הטיל לה הא בסופה" בטח בדד" כל יחיד ויחיד איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפוזרין ואין
צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב" עין יעקב" כמו ועינו כעין הבדולח כעין הברכה שבירכם יעקב
לא כבדד שאמר ירמיה בדד ישבתי אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב והיה אלהים עמכם והשיב אתכם
אל ארץ אבותיכם" יערפו" יטפו" אף שמיו יערפו טל" אף ברכתו שליצחק נוספת על ברכתו שליעקב ויתן
לך האלהים מטל השמים וג'" אשריך ישראל: לאחר שפירט להם ברכות אמר להם מה לי לפרוט להם
בכל דבר הכל שלכם" אשריך" ומי כמוך" תשועתך בה' אשר הוא מגן עזרך וחרב גאותך" ויכחשו

מי כמוך עם נושע ביהוה מגן
עזרך ואשר חרב גאותך
ויכחשו איביך לך ואתה על
במותימו תדרך:
ויעל משה מערבת
מואב אל הר נבו ראש הפסגה
אשר על פני ירחו ויראהו יהוה
את כל הארץ את הגלעד עד דן:
ואת כל נפתלי ואת ארץ אפרים
ומנשה ואת כל ארץ יהודה עד
הים האחרון: ואת הנגב ואת
הככר בקעת ירחו עיר התמרים
עד צער: ויאמר יהוה אליו זאת

ליס מתלך שעב מגאת באללה
והו תרסך וסיפך ואקתדארך
פיכצע אעדאיך לך ואנת תטא
עלא קמאקמהם:
וסליק משה ממישריא דמואב
לטורא דנבו ריש רמתא דעל
אפי ירחו ואחזייה ייי ית כל ארעא
ית גלעד עד דן: תם צעד מוסא
מן בידאת מואב אלי גבל נבו
ראס אלקלעה אלדי בחצרה יריחא
פאוראה אללה גמיע אלבלד מן
גרש אלי באניאס: וית כל נפתלי
וית ארע אפרים ומנשה וית כל
ארע יהודה עד ימא מערבאה:

וגמיע בלד נפתלי ואפרים ומנשה וגמיע בלד יהודה אלי אלבחר אלגרבי:
וית דרומא וית מישרא בקעת ירחו קרית דקליא עד צוער: ואלדארום
ואלמרג בקעת יריחא קריה אלנכל אלי זגר: ואמר ייי ליה דא ארעא
דקיימית לאברהם ליצחק וליעקב למימר לבנך אתננה אחזיתך בעינך

איביך לך כגון הגבעונים שאמרו מארץ רחוקה באו עבדיך וג' ואתה על במותימו תדרוך כענין שנאמר
שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה: מערבות מואב אל הר נבו: כמה מעלות היו ופסען משה בפסיעה
אחת: את כל הארץ הראהו את כל ארץ ישראל בשלותה והמציקין העתידים להיות מציקין לה: עד דן הראהו
בני דן עובדים ע"ז שנ' ויקימו להם בני דן את הפסל הראהו שמשון שעתיד לצאת ממנו למושיע: ואת כל נפתלי
הראהו ארצו בשלותה וחורבנה והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי נלחמים עם סיסרא וחייליו: ואת ארץ
אפרים ומנשה הראהו ארצם בחורבנה ושלותה והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שבא מאפרים
וגדעון שבא ממנשה נלחם עם מדין ועמלק: ואת כל ארץ יהודה בחורבנה ובשלותה והראהו מלכות
בית דוד ונצחונם: עד הים האחרון ארץ המערב בחורבנה ובשלותה: ד"א אל תקרי הים האחרון אלא
היום האחרון הראהו הקב"ה כל המאורעות שעתידין לארע לישראל עד שיחיו המתים: ואת הנגב
ארץ הדרום: ד"א מערת המכפלה שנ' ויעלו בנגב ויבא עד חברון: ואת הככר הראהו שלמה יוצק
כלי בית המקדש שנ' בככר הירדן יצקם המלך במעבה האדמה: לאמר לזרעך אתננה
הראיתיך: כדי שתלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב שבועה שנשבע לכם הקב"ה קיימה והו

הארץ אשר נשבעתי לאברהם
ליצחק וליעקב לאמר לזרעך
אתננה הראיתיך בעיניך ושמה
לא תעבר: וימת שם משה עבד
יהוה בארץ מואב על פי יהוה:
ויקבר אתו בגי בארץ מואב
מול בית פעור ולא ידע איש
את קברתו עד היום הזה: ומשה
בן מאה ועשרים שנה במתו לא
כהתה עינו ולא נס לחה: ויבכו
בני ישראל את משה בערבת
מואב שלשים יום ויתמו ימי
בכי אבל משה: ויהושע בן נון

ולתמן לא תעבר: פקאל להא י'
אלבלד אלדי אעטיתה לאברהים
ויצחק ויעקוב קאילא לנסלך
אעטיהא קד אריתכהא
בעינאך והנאך לא תעבר: ומית
תמן משה עבדא דיי' בארעא
דמואב על מימרא דיי': פמאת
הנאך מוסא רסול אללה פי בלד
מואב עלי אמר אללה: וקבר
יתיה בחלתא בארעא דמואב
לקביל בית פעור ולא ידע אנש
ית קבורתיה עד יומא הדין: ודפנה
פי ואד פי בלד מואב ממא ילי
בית פעור אלקריה ולם יעלם אחד

בקברה אלי יומנא הדא: ומשה בר מאה ועסרין שנין כד מית לא כהת
עינוהי ולא שנא זיו יקרא דאפוהי: וכאן מוסי אבן מאיה ועשרין סנה
אד' מאת לם תדמס עינאה ולם תזל רטובתה: ובכו בני ישראל ית משה
במישריא דמואב תלתין יומין ושלימו יומי בכיתא אבלא דמשה:
פבכא בני אסראיל עלי מוסי ביראת מואב תלאתין יומא אן

לא מד לכך הראיתיה לך אבל גזירה היא מלפני שלא תעבור שאלולי כך הייתי מקיימך עד
שתראה אותם נטועים וקבועים בה ותלך ותגיד להם: וימת שם: אפשר משה מת וכתב וימת שם
אלא עד כאן כתב משה מכאן ואילך כתב יהושע רבי מאיר אומר אפשר ספר התורה חסר כלום
והוא אומר לקח את ספר התורה אלא הקב"ה אומר ומשה כותב בדמע: על פי ה': בנשיקה: ויקבור
אותו הקב"ה בכבודו רבי ישמעאל אומר הוא קבר את עצמו וזהו אחד משלשה אתין שהיה רבי ישמעאל
דורש כן כיוצא בו ביום מלאת ימי נזרו יביא אותו הוא מביא את עצמו כיוצא בו והשיאו אותם עון
אשמה וכי אחרים משיאין אותם אלא הם משיאים את עצמם: מול בית פעור: קברו מוכן מששת
ימי בראשית לכפר על מעשה פעור וזה אחד מן הדברים שנבראו בין השמשות בערב שבת: לא
כהתה עינו: אף משמת: ולא נס לחה: לחלוחית שבו לא שלט בו רקבון ולא נהפך תואר פניו: בני ישראל
הזכרים אבל אהרן מתוך שהיה רודף שלום ונותן שלום בין איש לרעהו ובין אשה לבעלה נאמר כל

בית

מלא רוח חכמה כי סמך משה
את ידיו עליו וישמעו אליו בני
ישראל ויעשו כאשר צוה יהוה
את משה: ולא קם נביא עוד בישראל
כמשה אשר ידעו יהוה פנים אל
פנים: לכל האתות והמופתים
אשר שלחו יהוה לעשות בארץ
מצרים לפרעה ולכל עבדיו
ולכל ארצו: ולכל היד החזקה
ולכל המורא הגדול אשר עשה
משה לעיני כל ישראל:

אנקצת איאם חזנה: ויהושע בר נון
אתמלי רוח חכמא ארי סמך משה
ית ידוהי עלוהי וקבילו מנה בני
ישראל ועבדו כמא דפקיד יי ית
משה: ויהושע אבן נון מלי רוח
חכמה אד אסנד מוסי ידיה עליה
פקבל מנה בני אסראיל ועמלו
כמא אמר אללה מוסי: ולא קם נביא
עוד בישראל כמשה דאתגלי ליה
יי אפין באפין: ולם יקום נבי פי
אסראיל כמוסא אלדי נאגאה
אללה שפאהא: לכל אתיא

ומופתיא דשלחיה יי למעבד בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי
ולכל ארעיה: לסאיר אלאיאת ואלבראהין אלדי בעתה אללה בהא פצנעהא פי
בלד מצר בפרעון וגמיע קואדה וסאיר אהל בלדה: ולכל ידא תקיפתא
ולכל חזונא רבא דעבד משה לעיני כל ישראל: ולסאיר אלאיד
אלשדידה וסאיר אלמכאוף אלעצימה אלתי צנעהא מוסי בחצרה גמיע אל אסראיל:

בית ישראל כענין שנ' ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך ... ולכל היד החזקה: שקיבל
את התורה בלוחות בידיו: ולכל המורא הגדול: נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא: לעיני כל
ישראל: שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנ' ואשברם לעיניכם והסכימה דעת
קדוש ברוך הוא לדעתו שנאמר אשר שברת יישר כוחך ששברת:

נשלם פירוש רשי על חמשה חומשי תורה בשם ה':

[illegible]

משה בן עמרם בן קהת בן לוי בן יעקב בן יצחק בן אברהם בן תרח בן נחור בן
שרוג בן רעו בן פלג בן עבר בן שלח בן ארפכשד בן שם בן נח בן למך בן
מתושלח בן חנוך בן ירד בן מהללאל ...

אדם

תורת יי׳ תמימה משיבת נפש

סכום הפסוקים שלספר בראשית אלף וחמש מאות ושלשים וארבעה סימן אך לך
סכום הפסוקים שלספר ואלה שמות אלף ומאתים ותשעה סימן ארט
סכום הפסוקים שלספר ויקרא שמונה מאות וחמשים ותשעה סימן נטף
סכום הפסוקים שלספר במדבר סיני אלף ומאתים ושמונים ושמונה סימן אפח
סכום הפסוקים שלספר אלה הדברים תשע מאות וחמשים וחמשה סימן הנץ

ודע כי מן בראשית עד ויבא חמור אלף פסוקים
ומן ויבא חמור עד כי יד על כס יה אלף פסוקים
ומן כי יד עד מבשרם לא תאכלו אלף פסוקים
ומן מבשרם עד והוריד המשכן אלף פסוקים
ומן והוריד עד ועתה ישראל שמע אלף פסוקים
ומן ועתה ישראל עד סוף התורה שמונה מאות וארבעים וחמשה פסוקים

סכום הפסוקים שבכל התורה חמשת אלפים ושמונה מאות וארבעים וחמשה סימן הף מה
מנין הפרשיות הגדולות שבתורה [illegible] וחמשים פרשיות סימן אלי ה׳ ורח
ומנין סדרים שלתורה כולה מאה וחמשים וארבעה כבדה סימן שם קליפה

חצי ספר בראשית ועל חרבך תחיה
חצי ספר ואלה שמות אלהים לא תקלל
חצי ספר ויקרא והנגע בבשר השאת
חצי ספר במדבר סיני והיה האיש אשר אבחר בו
חצי ספר אלה הדברים ועשית על פי הדבר
חצי התורה בתיבות דרש דרש משה ודרש משה
חצי התורה בפסוקים והתגלח את הראשון
חצי התורה באותיות וו דגחון

מספר תיבות שלתורה על אמתתם תשעה ושבעים אלף ושמונה מאות ושש ושמונים
סימן עט תתפו
מספר האותיות שלתורה באמת ארבע מאות אלף ותשע מאות
מנין הפרשיות הפתוחות שבכל התורה מאתים ותשעים והסתומות שלש מאות ותשעה
ושבעים הכל שש מאות ושנים ותשעה פרשיות הכל על התיקון הספר שהיה
במצרים והכל על התיקון שהגיהו בן אשר ודקדקו בו שנים רבות כמו שהעתיקו
נשלם וברוך הנותן ליעף כח

ונכתבה על שם החבר הטוב הדומה לעץ רטוב כסה׳ יתן לו הטוב קעדיא בר דוד לאלבוני מריחב
אבים יזכה אותו ואת בניו להגות בה ולדקדק במשנה ולגלות נגלות ויזכה לתורה
ולמצוות ולשמחת בית השואבה ואמן כן יאמר אל נערץ בסוד קדושים רבה
והכותב יוסף בן משה יאבי יוסף הידוע אבהר השבבה ימחול לי
על כל מה ששגיתי וטעיתי והוספתי וגרעתי ונקתי מנסתרות כמאמר
דוד ע״ה שגיאות מי יבין מנסתרות נקני

והנני מפיל תחנתי לכל מי שיקרא בה שיתקנה וידין אותי לכף זכות לפי שלא כתבתיה אלא ואני
דחוק בתלאות הזמן ובגלות מעיר לעיר

חלק ה׳ [illegible] שהדרנא [illegible]
[illegible] וחלק לי [illegible] אברהם [illegible] אביה עויל [illegible]
[illegible] וחלקה לי [illegible] וכלה סאלם אמן אברהם
[illegible] שתי פרשיות [illegible] והרגום
[illegible]

כניסת בית אשר
[illegible] חיים דוד
[illegible] סניור שם
[illegible] צבי בוס
[illegible]
[illegible] צבי נרצ
[illegible] יוסף
[illegible] שלם בום
[illegible] יחיצ כם
[illegible] יחיצ נ
[illegible] שכר ש
[illegible] חיים כ׳ כ
[illegible] יחיצ כה
[illegible] היום מעיד
[illegible] מעיד
[illegible] מעיד ת

כניסת בית ס
[illegible] יחיצ ית
[illegible] יוסף ה
[illegible] ערזה
[illegible] יחיצ
[illegible] שלם חת
[illegible] יוסף
שלח פנחס בה
עשר יום ב
בחדש חיים עוב
[illegible] המן בכן
בעת יחיצ [illegible]
וידבר חיים בכן
עוד היום ויחל בכן
[illegible] מלח [illegible]
חב [illegible]

110 folios Apr. 1880 L. L.
Ex'd. Ju.

A

GENESIS
AND EXODUS
WITH TARGUM
HEBREW

BRIT. MUS.

ORIENTAL
2228.

A

LEVITICUS AND NUMBERS WITH TARGUM.
HEBREW.

BRIT. MUS.

ORIENTAL
2229.

A

DEUTERONOMY
WITH
TARGUM.
HEBREW.

BRIT. MUS.

ORIENTAL

2230.